Ђ 276

УНИВ. БИБЛИОТЕКА
И. Бр. 18951

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ВАНРЕДНИ САЗИВ ЗА 1893 ГОДИНУ

УРЕДИО СКУПШТИНСКИ СЕКРЕТАР,

РАНКО ПЕТРОВИЋ

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
БЕОГРАД

У БЕОГРАДУ

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

1893

ПРЕДСЕДНИШТВО СКУПШТИНЕ

ПРЕДСЕДНИК,

Ник. П. Пашић.

ПОТПРЕДСЕДНИЦИ:

Дим. Катић,
Павле Вуковић.

СЕКРЕТАРИ:

Лука Лазаревић, Никола Николић,
Алекса Ратарац, Д-р Станојло Вукчевић,
Љуба Јоксимовић, Милош Марковић,
Ранко Петровић.

ПОСЛАНИЦИ:

Алекса Ратарац, Алекса Трајковић, Андра Ђорђевић, Андра Николић, Андра Степановић, Андрија Параћанин, Анта Радосављевић, Анта Рајичић, Антоније Поповић, Арса Дреновац, Арсеније Прокопијевић, Благоје Божић, Богосав Поповић, Василије Живановић, Велимир Карић, Велимир Тодоровић, Владимир Поповић, Владислав Павловић, Војин Ћирковић, Вукашин Петровић, Вуча Николић, Гаврило Милорадовић, Глиша Гершић, Данило Јовановић, Димитрије Димовић, Димитрије Илићановић, Димитрије Карић, Димитрије Катић, Димитрије Маринковић, Димитрије Ћирковић, Доброслав Ружић, Драгутин Дединац, Драгомир Рајовић, Ђока Анђелковић, Ђока Бојић, Ђока Брачинац, Ђока Владић, Ђока Стојковић, Ђура Милијашевић, Ђура Хрватовић, Живан Сретеновић, Живко Малопарац, Здравко Пауновић, Јован Николић, Јован Сопроновић, Јован Станковић, Јован Шелмић, Јованча Стојановић, Јоца Ж. Јовановић, Јоца С. Јовановић, Јоца Селић, Коста Борисављевић, Коста Таушановић, Д-р Лаза Докић, Д-р Лаза Илић, Лазар Прокић, Лука Лазаревић, Љуба Јоксимовић, Љуба Ковачевић, Љуба Николић, Љубисав Благојевић, Марко Ђуричић, Марко Петровић, Марко Швабић, Мата Максимовић, Мика Даниловић, Мика Х. Тонић, Максим Сретеновић, Милан Ђурић, Милан Милићевић, Д-р Миленко Веснић, Милија Миловановић, Милоје Барјактаровић, Милосав Витић, Милош Богдановић, Милош Ђорђевић, Милош Марковић, Милун Миљковић, Милутин Гарашанин, Митар Мићовић, Мића Бранковић, Михаило Веселиновић, Д-р Мих. В. Вујић, Михаило Косовљанин, Михаило Марковић, Михаило Мартинац, Михаило Поповић, Махаило Радовић, Михаило Ристић, Михаило Стојаковић, Никодије Милетић, Никола Николић, Никола Пашић, Никола Поповић, Новак Милошевић, Павле Вуковић, Павле Крстић, Павле Поповић, Павле Ранковић, Павле Смиљанић, Павле Станковић, Пера Велимировић, Пера Вукићевић, Пера Ђаковић, Петар Максимовић, Петар Павловић, Радисав Митровић, Радован Милетић, Радован Поповић, Ранко Петровић, Ранко Тајсић, Раша Милошевић, Раша Нинић, Риста Поповић, Сава Грујић, Сава Милићевић, Светозар Милосављевић, Светозар Славковић, Сима Костић, Сотир Аранђеловић, Сретен Гогић, Станојло Вукчевић, Станко Петровић, Станча Виденовић, Стеван Поповић, Стеван Ристић, Стојан Новаковић, Стојан Станковић, Тодор Дидић, Тодор Радовановић, Тодор Костић, Тома Бојичић, Урош Плазина, Филип Милојевић.

МИНИСТАРСТВО.

ДО 4 ЈУНА:

Председник министарског савета, мин. просв. и црквених послова, д-р Лазар Докић;
Министар војни, пуковник Драгутин Франасовић;
Министар финансија, д-р Мих. В. Вујић;
Министар унутрашњих послова, Свет. Милосављевић;
Министар иностраних послова, Андра Николић;
Министар грађевина, потпуковник Светозар Станковић;
Министар народне привреде, Раша Милошевић;
Министар правде, Петар Максимовић.

МИНИСТАРСТВО

ОД 4 ЈУНА:

Председник министарског савета, мин. просв. и црквених послова, д-р Лазар Докић;
Министар војни, ђенерал, Сава Грујић;
Министар финансија, д-р Мих. В. Вујић;
Министар унутрашњих дела, Светозар Милосављевић;
Министар иностраних дела, Андра Николић;
Министар грађевина, потпуковник, Светозар Станковић;
Министар народне привреде, Раша Милошевић;
Министар правде, Петар Максимовић.

ПРЕДЛОЗИ ВЛАДИНИ

ПРЕДЛОГ	СТРАНА	МИШЉЕЊЕ ДРЖ. САВЕТА	ИЗВЕШТАЈ ОДБОРСКИ	ПРВИ ПРЕТРЕС	ДРУГИ ПРЕТРЕС	ГЛАСАЊЕ
Председника министарства:						
За невршење ревизије у основним школама 1893 год.	65	66	91	94	—	—
Алексе Спасића и Св. Николајевића за чланове Држ. Савета	94	—	—	—	—	—
Раше Милетића и Вуле Тодоровића за чланове Држ. Савета	94	—	—	—	—	—
О измен. и допунама у зак. о уређ. Главне Контроле	292	293	351	358	458	462
О изузетном примању ученика у богословију	340	340	396	421	—	—
Министра војног:						
О допуни законодавног решења од 31 марта 1891 год. о издавању шињела и капа шајкача старешинама и врш. I позива	314	—	—	—	—	—
Министра финансија:						
О буџету за 1893 год.	8	—	62	67	93	93
Закона о трошарини	66	67	90	119	321	347
„ „ општој царинској тарифи	—	—	91	102	155	170
Буџет прихода и расхода монопола дувана и соли	—	—	154	171	348	349
О кредиту за катастарски премер	131	—	363	376	—	—
О допуни у привременом прирезу	165	166	364	377	470	470
О продаји држ. добара у Свилајнцу, Клефишу и Шеусу	352	—	376	421	—	—
О установљењу нових монопола	353	355	375	403	505	517
О продаји држ. плаца смедеревској општини	429	—	474	499	—	—
О изменама у царинском устројству	444	445	515	517	557	558
О изменама у закону о буџету	—	—	471	474	539	541
Министра унутрашњих послова:						
Да се у рачуну расхода за 1892 год. призна 321,37 дин., по санитетској струци	15	—	77	80	—	93
О кредиту за сузбијање колере	15	—	77	80	154	156
О раздвајању извесних села од општина	355, 356 357	—	374	421	—	170
О измени и допуни § 18 зак. о окр. и срезовима	373	373	494	499	542	543
Министра грађевина:						
Буџет расхода дирекције држ. железница	—	—	153	167	346	347
О изменама и допунама у закону о грађењу сењске железнице	321	321	364	419	499	470
Министра народне привреде:						
О привременом уређењу трговачких односа између Србије и Немачке	8	8	13	32	60	60
О трговинском уговору између Србије и Аустро-Угарске	—	—	17	25	75	75
О „ „ „ „ „ Немачке	—	—	76	78	118	118
О продужењу повластице за фабрикацију хартије	88	—	479	500	—	—
О трговинској погодби између Србије и Француске	162	163	207	234	350	350
О привременом споразуму између Србије и Велике Британије	163	164	207	234	350	350
О кредиту за досељење Црногораца	164	—	363	376	—	—
О ослобођењу плаћања царине на вуну браћи Минх	171	—	376	429	—	—
О привременој погодби између Србије и Белгије	339	339	364	402	470	470
О уговору између Србије и Велике Британије	361	362	414	457	529	529
О уступању „Делиграда“ бродарском друштву	532	—	542	550	—	557

ПРЕДЛОГ	СТРАНА	МИШЉЕЊЕ ДРЖ. САВЕТА	ИЗВЕШТАЈ ОДБОРСКИ	ПРВИ ПРЕТРЕС	ДРУГИ ПРЕТРЕС	ГЛАСАЊЕ
Министра правде:						
О изменама у закону о судијама	313	313	372	420	498	498
О „ закона о истражним судијама	314	314	372	421	498	498
О одобрењу кредита од 126.000 на издржавање судских притвореника и осуђеника у казненим заводима	315	—	375	421	—	—
О одобрењу кредита 6000, за штампање и повез закона итд.	315	—	375	453	—	—
О „ „ 3000, на плату чувара беогр. казн. завода	315	—	375	421	—	—
О „ „ 15.000, на храну притвор. код истр. судија.	316	—	363	377	—	—
ПРЕДЛОЗИ ПОСЛАНИЧКИ						
Алекса Ратарац и другови — О измени § 4 закона о варошкој трошарини	360	—	—	—	—	—
Вукашин Петровић — О укинућу мостарине на мраморском мосту	360	—	—	—	—	—
Јоца Селић — О измени § 2 одељка X, тачке 6, закона о административној подели земље	428	—	—	—	—	—
Мика Х. Тонић и *Пера Вукићевић* — О отварању полугимназије и занатлиске школе у Прокупљу	313	—	—	—	—	—
Михаило Веселиновић — О избору одбора за преглед акта, односно новосаграђене пожаревачке касарне	88	—	—	—	—	—
Светозар Славковић и другови — О отварању полугимназије у Ћуприји	413	—	—	—	—	—
Димитрије Илићановић и другови — О измени § 8 закона о варошкој трошарини	46	—	359	364	463	469
— — О отварању полугимназије у Прокупљу	312	—	—	—	—	—

ИНТЕРПЕЛАЦИЈЕ И ПИТАЊА

	СТРАНА	
	ПРИКАЗА	ОДГОВОРА МИНИСТРОВА
На председника министарства:		
Милоша Богдановића — О незаконом избору пароха ваљевског	414	
Милоша Богдановића — О незаконитом избору проте пожаревачког	428	543
Ђорђа Стојковића и *М. Швабића* — О незаконитом избору протојереја крајинског	497	
Јована С. Јовановића и *Алексе Ратарца* — О Павлу Поповићу	542	558
На министра војног:		
Симе Костића — О фонду радника војнотехничког завода	64	535
Михаила Веселиновића — О новосаграђеној касарни пожаревачкој	64	—
Стеве Поповића — О фонду радника фабричке радионице у Крагујевцу	535	535
На министра финансија:		
Арсе Дреновца — Због неплаћене трошарине на јегуљу	46	449
Милана Ђурића и другова — О неисплаћивању реквизиционих признаница	358	445

	СТРАНА	
	ПРИКАЗА	ОДГОВОРА МИНИСТРОВА
На министра унутрашњих послова:		
Никодија Милетића — Због неизвршења решења, којим се забрањује Мипху, да спроводи нечисте фабрикате у реку Црницу	414	543
На министра грађевина:		
Андре Парађанина о друмовима Јагодина — Трстеник и Крагујевац — Крушевац	62	316
Андре Парађанина — О заузимању а неисплаћивању приватних земљ. поред сењске пруге	219	316
На министра правде:		
Андре Парађанина — Због неузимања у поступак кривица учињених о изборима 25 фебр. 1893 год.	61	317
На министра привреде:		
Ђоке Владића — Због неизвршивања еснафских уредаба	319	454
Милана Милићевића — За што се и на Мал. Зворнику не установи станица за извоз стоке из Србије	374	454

ГОВОРИ

I Господе министара:

Лазар Докић, председник министарског савета, министар просвете и црквених послова: 24, 96, 102, 318.

Сава Грујић, министар војни: 535, 540, 541, 543, 544.

Д-р Мих. В. Вујић, министар финансија: 35, 67, 69, 103, 104, 105, 106, 107, 109, 113, 119, 122, 125, 126, 127, 128, 129, 133, 134, 135, 138, 141, 144, 149, 150, 151, 156, 157, 158, 172, 173, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 322, 323, 324, 325, 329, 330, 331, 338, 383, 391, 394, 400, 401, 402, 404, 405, 406, 408, 409, 410, 411, 412, 415, 436, 445, 447, 449, 450, 451, 452, 477, 484, 490, 506, 507, 508, 509, 511, 512, 515, 518, 520, 521, 524, 525, 528.

Светозар Милосављевић, министар унутрашњих послова: 1, 81, 86, 500, 543, 544, 545, 546, 547, 563.

Андра Николић, министар иностраних дела: 543, 544, 558, 562, 564.

Светозар Станковић, министар грађевина: 167, 168, 170, 316, 347, 350, 419, 420.

Раша Милошевић, министар народне привреде: 38, 56, 59, 78, 104, 105, 116, 125, 128, 129, 130, 404, 406, 434, 437, 454, 456, 524, 525, 526, 556.

Пера Максимовић, министар правде: 10, 75, 453, 458, 461, 539.

II. Владиних повереника:

Д-р Лазар Пачу, управник монопола дувана: 25, 26, 27, 28, 31, 38, 54.

Д-р Милован Миловановић, начелник минист. иностр. дела: 31, 32, 48.

III Господе посланика:

Алекса Ратарац: 50, 98, 115, 139, 285, 424, 462, 463, 464, 514, 538, 560, 561, 565.

Андра Ђорђевић: 34, 122, 123, 134, 150, 158, 159, 202, 341, 343, 531, 538, 539, 540.

Андра Параћанин: 84, 132, 317, 327, 336, 556.

Анта Радосављевић: 74, 82, 133, 139, 148.

Анта Рајичић: 1.

Арса Дреновац: 83, 450, 451, 501, 527.

Арсеније Прокопијевић: 115, 287, 382, 387, 422, 423, 447, 533, 563, 564.

Благоје Божић: 536.

Богосав Поповић: 86, 114, 305, 371, 399, 404, 468.

Велимир Тодоровић: 85, 132, 136.

Владимир Поповић: 397.

Војин Ћирковић: 114, 117.

Вукашин Петровић: 39, 80, 103, 104, 105 106, 107, 119, 124, 127, 130, 133, 140, 157, 160, 168, 171, 172, 321, 327, 330, 346, 366, 387, 399, 419, 440, 466, 474, 483, 517, 523, 524, 528.

Гига Гершић: 20.

Данило Јовановић: 132, 134, 180, 279, 379.

Димитрије Димовић: 2, 29, 107, 108, 132, 136, 157, 323, 324, 325, 327, 409, 429, 438, 547, 551, 552.

Димитрије Илицановић: 125, 129, 368, 464.

Димитрије Маринковић: 114, 126, 151, 159, 321, 322, 325, 327, 328, 329, 330.

Димитрије Ћирковић: 59, 104, 105, 106, 107, 109, 119, 128, 136, 145, 146, 157, 160, 502, 519, 521, 524, 526.

Доброслав Ружић: 293.

Драгомир Рајовић: 37, 38, 39, 44, 78, 114, 126, 128, 148, 150, 155, 156, 157, 162, 167, 178, 179, 284, 322, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 332, 358, 376, 404, 405, 406, 407, 408, 452, 453, 455, 457, 463, 493, 499, 505, 506, 507, 508, 509, 512, 521, 522, 525, 526, 527, 528, 529.

Драгутин Дединац: 96, 231, 336, 397, 473, 563.

Ђока Анђелковић: 20, 21, 23, 51, 68, 141, 259, 340, 453.

Ђока Брачинац: 330, 348, 349, 409, 415, 419, 501, 503.

Ђока Владић: 454.

Ђока Стојковић: 94, 99, 116, 156.

Ђура Хрватовић: 10.

Здравко Пауновић: 99, 255, 412.

Јован Николић: 258.

Јован Станковић: 167.

Јован Шелмић: 148, 160, 370, 396, 405, 466.

Јованча Стојановић: 147, 369, 371, 465.

Јоца Ж. Јовановић: 10, 25, 75, 146, 156.

Јоца С. Јовановић: 73, 522, 535, 536, 537, 539, 543, 562.

Коста С. Таушановић: 318, 349, 555.

Д-р Лаза Илић: 11, 23, 43, 44, 109, 132, 155, 159, 160, 167.

Лука Лазаревић: 97, 160, 161, 162, 562.

Љуба Јоксимовић: 96, 116, 123, 135, 144, 180, 181, 334, 380, 405, 406, 410, 421, 422, 510, 523, 527, 528, 529, 539, 540, 544, 557, 563, 564.

Љуба Николић: 468.

Марко С. Ђуричић: 203, 270, 408.

Марко Петровић: 21, 22, 81, 238, 333, 411, 425, 443, 451, 536, 537, 538, 554.
Мика Х. Тоњић: 370, 406, 467, 508.
Максим Сретеновић: 130, 134, 138, 504, 514, 540.
Милан Ђурић: 41, 74, 85, 96, 123, 137, 155, 160, 176, 177, 267, 326, 327, 344, 349, 377, 380, 387, 406, 418, 422, 430, 435, 439, 447, 455, 502, 510, 538, 539.
Милан Милићевић: 74, 107, 109, 112, 120, 123, 143, 155, 156, 157, 160, 164, 324, 396, 408, 418, 437, 454, 496, 526, 528, 541.
Миленко Веснић: 25, 33, 59, 82, 135, 139, 166, 202, 224, 408, 410, 415, 440, 500, 529, 530, 533, 563, 564.
Милија Миловановић: 296, 381.
Милоје Барјактаровић: 1, 2.
Милош Богдановић: 23, 133, 135, 136, 295, 403, 404, 405, 406, 410, 417, 425, 452, 453, 507, 514, 543, 544.
Милун Миљковић: 343
Милутин Гарашанин: 10, 42, 83, 90, 114, 115, 117, 128, 155, 167, 177, 178, 179, 180, 203, 235, 258, 284, 296, 322, 329, 337, 393, 399, 403, 405, 408, 413, 441, 453, 488, 492, 493, 510, 511, 512, 531.
Митар Мићовић: 145, 334.
Мића Бранковић: 368.
Михаило Веселиновић: 22, 38, 104, 138, 147, 159, 298, 324, 325, 326.
Михаило Косовљанин: 110, 418, 500, 501.
Михаило Марковић: 370, 381.
Михаило Мартинац: 279, 523.
Михаило Поповић: 52, 68, 70, 109, 117, 121, 122, 130, 143, 307, 343, 344, 560, 561, 562, 563.
Михаило Радовић: 96, 143, 334, 381, 564.
Михаило Стојаковић: 84, 151, 415, 418, 425, 552, 553.
Никодије Милетић: 131, 132, 145, 273, 345, 351, 420, 432, 439, 501, 540, 545, 546, 547, 548, 550, 552.
Никола Николић: 277.
Новак Милошевић: 148, 168, 332, 397, 423, 461, 514, 540.
Павле Ранковић: 453, 496, 507, 513.
Павле Смиљанић: 98, 427.
Петар Вукићевић: 125, 146, 151, 334, 364, 368, 453, 464.
Петар Ђаковић: 506.
Пера Павловић: 54, 104, 106, 143, 161, 162, 437, 455, 456, 550.
Радисав Митровић: 115, 435.
Радован Милетић: 83.
Радован Поповић: 548.
Ранко Петровић: 10, 101, 328, 344, 464, 467, 505, 554.
Ранко Тајсић: 46, 50, 81, 84, 100, 247, 335, 503, 512, 513, 551.
Раша Нинић: 110, 114, 146, 284, 367, 398, 400, 436, 512.
Риста Поповић: 3, 154, 155, 294, 437, 537, 538, 550, 551, 554, 561.
Сима Костић: 503, 522, 523, 527, 533, 548, 549.
Станојло Вукчевић: 74, 132, 506, 507, 514, 515.
Станко Петровић: 99, 132, 147, 172, 282, 325, 348, 349, 383, 473, 513, 514, 533.
Станча Виденовић: 99.
Стеван Ристић: 148, 344, 468.
Стојан Новаковић: 10, 29, 98, 102, 113, 117, 126, 128, 167, 169, 330, 377, 381, 468, 486, 506, 525, 526.
Стојан Станковић: 31, 81, 98, 107, 115, 132, 135, 148, 234, 404, 408, 409, 417, 432, 467, 502, 562.
Стеван Д. Поповић: 100, 117, 118, 155, 181, 324, 405, 423, 424, 458, 461, 500, 517, 520, 524, 527, 549, 552.
Тодор Дидић: 132, 133, 435.
Тодор Радовановић: 495.
Тома Бојичић: 70, 112, 114, 115, 125, 127, 139, 146, 152, 180, 279, 376, 419, 427, 504, 533, 537, 538, 554, 562.
Павле Поповић: 559.
Павле Вуковић: 1, 2, 5.
Димитрије Катић: 5, 307, 442, 443.
Никола П. Пашић: 5.

IV Оптужених министара:

Јован Авакумовић, бив. пред. мин. савета: 183.
Антоније Богићевић, бив. мин. војни: 192. *Колективан одговор:* 195.
Стојан Рибарац, бив. мин. унутр. послова: 203.
Велизар Кундовић, бив. мин. нар. привреде: 223.

САДРЖАЈ

(ПО АЗБУЧНОМ РЕДУ)

Адреса . . . . 18.

Беседа, са којом је Његово Величанство Краљ отворио скупштинске седнице 6.

Беседа, са којом је Његово Величанство Краљ затворио скупштинске седнице 565.

Буџет, в. предлози владини.

Гласање, в. предлози владини и посланика.

Жалбе, в. молбе.

Заклетва посланика 5, 10, 13, 20, 34, 543.

Захтеви суда, да се извесна г. г. посланици могу узети на одговор 62, 543.

— — истражног одбора за продужење рока 358.

Избор верификационог одбора 3.

— — двојице саветника 108.

— — једног члана Главне Контроле 543.

— — привременог председника и секретара 1 и 2.

— — сталног председништва 5.

— — судија Државног Суда 534.

— — одбора за оптужбу либералних министара 62.

— — „ „ молбе и жалбе 11, 318.

— — „ „ предлоге посланичке 62, 318.

— — „ „ преглед скупштинских рачуна 558.

— — „ „ трговинске уговоре 11.

— — „ финансијског 11.

— — разних одбора 11, 71, 152, 318, 348.

Извештаји верификационог одбора 3, 4, 12, 429.

— — — одбора о стављању извесних посланика под суд 371.

— — — о предлозима посланичким 359.

— — — о трговинским уговорима, в. предлози владини.

Изјава Скупштини 496, 532.

Интерпелације види раније.

Кандидати за чланове Главне Контроле 535.

„ „ чланове Државног Савета 94.

Молбе и жалбе читане у Скупштини 12, 14, 19, 33, 45, 61, 63, 71, 76, 78, 87, 94, 108, 118, 131, 145, 152, 165, 182, 218, 234, 258, 311, 319, 351, 360, 372, 395, 413, 428, 444, 463, 473, 494, 516, 534.

Награде скупштинском особљу и послузи да одреди председништво 564.

Одбори, в избори.

Одсеци скупштински, подела Скупштине у одсеке 2, 11, 166, 498.

Одсуства: Андра Ђорђевић, 358; Андра Степановић, 90; Анта Радосављевић, 340; Благоје Божић, 108; Гаја Милорадовић, 76; Дим. Катић, 312; Дим. Маринковић, 325; Јоца Селић, 312; Јоца Ж. Јовановић, 312; Лаза Илић, 312; Љуб. Ковачевић, 312; Здравко Пауновић, 312; Коста Борисављевић, 153; Марко Ђуричић, 497; Мика Х. Тонић, 312; Михаило Стојаковић, 61, 234, 463; Милија Миловановић, 64; Миња Бранковић, 61; Никола Пашић, 76; Павле Ранковић, 234; Пера Велимировић, 395; Ранко Тајсић, 153; Сима Костић, 153; Сретен Гогић, 182; Стеван Ристић, 64; Стојан Станковић, 312; Тодор Костић, 396; Филип Милојевић, 94.

Оставка посланика, 16.

Отварање Скупштине, в. Скупштина, 6.

Питање и интерпелације на г.г. министре, в. раније.

Подела Скупштине на одсеке, в. одсеци скупштински.

Поздрави Скупштини, 13, 14.

Посланици неки да се дају под суд, траже судови; в. захтев.

Предлози, в. напред.

Претреси извештаја одбора вериф. о накнад. избору у врањском округу, 457.

Прилози „Н. Скупштини“ од 1—10, в. на крају.

Примедбе Држ. Савета. (Оне су уз предлоге).

Програм владин, 24.

Поименична гласања, в. раније.

Протокола скупштинских читање и исправке: 12, 14, 19, 33, 45, 61, 71, 76, 78, 87, 94, 108, 118, 131, 145, 152, 165, 170, 182, 194, 195, 207, 218, 234, 258, 273, 311, 319, 340, 351, 360, 372, 395, 413, 428, 444, 463, 473, 493, 405, 496, 516, 530, 532, 534, 542.

Састанци скупштински закључени 566.

Саветници државни бирани; в. избор.

Скупштина отворена, 6.

— — — закључена, 566.

Уговори, в. владини предлози.

Укази, 8, 9, 14, 15, 65, 66, 67, 90, 94, 131, 162, 163, 164, 165, 170, 185, 292, 313, 314, 315, 316, 320, 339, 340, 351, 352, 353, 355, 356, 357, 361, 373, 428, 444, 532.

Честитке Скупштини. Види поздрав.

ПРИЛОЗИ:

Трговачки уговор између Србије и Аустро-Угарске I
„ „ „ „ „ Немачке II
Завршни рачун за 1891 год. III
Предлог закона о општој царинској тарифи IV
Предлог буџета српских држ. железница и монол. дув. и соли . V
Оптужба бивших либералних министара VI
Закон о трошарини VII
Изгласани буџет дирекције држав. железница и монопола . . VIII
Предлог о изменама у буџету за 1893 годину IX
Извештај истражног одбора о оптужби X
Закон о установљењу нових монопола XI
Изгласане измене у буџету за 1893 годину XII

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ
РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 1 СРЕДА 9 ЈУНА 1893 ГОДИНА III

ВАНРЕДНИ САЗИВ ЗА 1893 ГОДИНУ

1 ПРЕТХОДНИ САСТАНАК

1 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРИВРЕМЕНИ ПРЕДСЕДНИК,
Милоје Барјактаровић

ПРИВРЕМЕНИ СЕКРЕТАРИ:

Лука Лазаревић **Милош Марковић**
Ранко Петровић **Ђока Васикић**

Присуствовала сва г. г. министри сем министра војног.

После службе божије искупили су се народни посланици у скупштинској дворани. И пошто је свештеник г. Марко Петровић са једним ђаконом осветио водицу, узе реч посланик

Паја Вуковић — Господо Посланици! По чл. 2 зак. о послов. раду у Нар. Скупштини на овом првом нашем састанку председничко место треба да заузме најстарији по годинама посланик. Ја ћу бити слободан да именујем два лица, која су ми позната, као најстарија међу свима посланицима, и од њих нека Скупштина означи за председника оног, кога сматра за старијег.

Та су два посланика: Анта Рајичић, посланик окр. крајинског и прота Милоје Барјактаровић, посланик окр. крагујевачког. Ако ко зна, да има у Скупштини који још старији од њих двојице, нека га именује. (Чује се: нема; они су најстарији.) Онда нека од њих двојице један каже ко је старији.

Анта Рајичић — Ја познајем г. протy Милоја Барјактаровића одавно. Он је од мене старији, и с тога мислим, да он треба да заузме председничко место. (Чује се прима се; нека г. прота заузме председничко место)

Милоје Барјактаровић — (Заузимајући председничко место) — Молим вас, браћо, моје године старости, као вашег друга, довеле су ме на ово место. Пре него што приступимо раду, хоћу да вас поздравим и да пожелим, да наш рад буде на корист и срећу отаџбине и нашег милог Краља Александра! (Чуше се узвици: Дај Боже; Живео Краљ!)

Да би могли приступити раду, молим г. министра унутр. дела да прозове по списку све народ. посланике, те да видимо, јесу ли сви уписани.

Мин. унутр. дела Светозар Милосављевић — По извештајима, који су штампани у „Српск. Новинама“, састављен сам списак посланика Народ. Скупштине. Ја ћу вам га сад прочитати, па ви цените да ли је сваки посланик у њему записат. Ево имена посланика:

Алекса Ратарац трг. из Ратара, за округ подунавски; Алекса Трајковић земљед. из Ратаја, за окр. врањски; Андра Николић министар, из Београда за окр. тимочки; Андра Стефановић свешт., из Везичева, за округ пожаревачки; Андрија Параћанин тргов., из Пољне, за окр. моравски; Анта Радосављевић трг. из Жагубице, за окр. пожаревачки; Анта Рајичић земљед., из Салаша, за окр. крајински; Антоније Поповић свештеник. из Бруса, за окр. крушевачки; Арса М. Дреновац трг., из Крушевца, за варош Крушевац; Арсеније Прокопијевић свешт., из Ивањице, за округ ужички; Благоје Божић сељак, из Бадњевца, за окр. крагујевачки; Богосав Поповић свешт., из Куршумлије, за окр. топлички; Василије Живановић земљ., из Станине Реке, за окр. ваљевски; Велимир Карић апот., из Врања, за вар. Врање; Велимир Тодоровић адвокат, из Београда, за окр. крагујевачки; Владислав Поповић свештеник из Руњана, за окр. подрински; Владимир Павловић трг. из Брзана, за окр. крагујевачки; Војин Ђирковић трг., из Пирота, за вар. Пирот; Вукашин Петровић бив. министар, из Београда, за вар. Ниш; Вуча Николић зем., из Гушевца, за окр. тимочки; Гаврило Милорадовић трговац, из Деспотовца, за округ моравски; Глиша Гершић држ. саветник, за окр. црноречки; Данило М Јовановић свешт., из Свилеуве, за окр. подрински; Димитрије К. Димовић трг., из Параћина, за варош Параћин; Димитрије Илићановић судија, из Ниша, за округ топлички; Димитрије Карић судија, из Ужица, за округ ужички; Димитрије Катић зем., из Црквенца, за окр. моравски; Димитрије Маринковић савет. у пензији, из Београда, за окр. подунавски; Димитрије Ђирковић трг. из Београда, за вар. Београд; Добросав М. Ружић, професор, из Ужица, за окр. ужички; Драгутин М. Дединац судија, из Шапца, за окр. подрински; Ђока Анђелковић проф., из Јагодине, за окр. моравски; Ђока Бојић земљод., из Марковца, за окр. подунавски; Ђока Брачинац трг., из Ражња, за окр. крушевачки; Ђока Владић столар, из Неготина, за варош Неготин; Ђока Стојковић проф., из Неготина, за округ крајински; Ђорђе Р. Васикић трг., из Крагујевца, за варош Крагујевац; Ђура Милијашевић професор, из Београда, за округ врањски; Ђура Хрватовић ђенерал у пенз., из Београда, за окр. крагујевачки и крајински; Живко Малопарац земљод., из Г. Добриња, за општ. добриньску; Здравко Пауновић свешт., из Богатића, за округ подрински; Јован И. Николић трговац, из Шпаја, за округ пиротски; Јован Сопроновић судија, из

Књажевца, за окр. топлички; Јован Станковић инжињер, из Београда, за окр. црноречки; Јован Шемлић зем., из Блаца, за окр. топлички; Јованча Стојановић зем., из Миљковца, за окр. топлички; Јоца Ж. Јовановић трг., из Шапца, за вар. Шабац и окр. подрински; Јоца С. Јовановић трг., из Пожаревца, за вар. Пожаревац; Јоца Селић трг., из В. Градишта, за окр. пожаревачки; Коста Борисављевић пред. прв. суда, из Г. Милановца, за окр. руднички; Коста Таушановић бивши министар, из Београда, за округ крушевачки; Др. Лаза Докић председ. ник минист., из Београда, за окр. Руднички; Др. Лаза Илић окр. физикус, из Зајечара, за варош Зајечар; Лазар Прокић трговац, из Ушћа, за округ руднички; Лука Лазаревић проф., из Врања, за окр. ваљевски; Љуба Јоксимовић књижар, из Београда, за окр. ваљевски; Љуба Николић мех., из Сопота, за окр. подунавски; Љубисав Благојевић земљод., из В. Моштанице, за окр. подунавски; Марко С. Ђуричић адвокат, из Ваљева, за вар. Ваљево; Марко Петровић свешт., из Београда, за окр. ваљевски; Марко Швабић свешт., из Горњана, за окр. крајински; Мата Максимовић трг., из Кушиљева, за окр. пожаревачки; Мика Даниловић земљод. из Заграђа, за окр. руднички Мика Хаци-Тонић трговац, из Прокупља, за варош Прокупље; Максим Сретеновић трг. из Г. Милановца, за вар. Г. Милановац; Милан Ђ. Ђурић прота, из Ужица, за округ ужички; Милан Милићевић трг., из Лознице, за вар. Лозницу; Др. Миленко Р. Весник проф. Вел. Школе, из Београда, за округ ваљевски; Милија Миловановић трг., из Бачине, за окр. моравски; Милоје Барјактаровић, прота, из Крагујевца, за окр. крагујевачки; Милосав Витић зем., из Д. Потока, за окр. моравски; Милош Богдановић зем., из Смољинца, за окр. пожаревачки; Милош Ђорђевић председ. оп. суда, из Дрњевца, за окр. врањски; Милош Марковић проф., из Крагујевца, за окр. крагујевачки; Милун Н. Миљковић трговац., из Алексинца, за вар. Алексинац; Милутин Гарашанин пређ. пред. мин., из Београда, за окр. подунавски и пожаревачки; Митар Мићовић пред. општ., из Ужица, за вар. Ужице; Миња Бранковић трг., из Дрена, за окр. подунавски; Михаило Веселиновић трг., из Књажевца, за вар. Књажевац; Др. М. В. Вујић мин. финанц., из Београда, за окр. подрински; Михаило Косовљанин индустр., из Јагодине, за варош Јагодину; Михаило Марковић проф., из Ниша, за вар Ниш; Михаило Мартинац адвок., из Ћуприје, за окр. моравски; Михаило Радовић свешт., из Врањића, за окр. руднички; Михаило Ристић општ. писар, из Јабланице, за окр. црноречки; Михаило Стојаковић свешт., из Сене, за окр. пожаревачки; Михаило Поповић професор. из Крушевца, за окр. крушевачки; Никодије Милетић трг., из Параћина, за окр. моравски; Никола Николић адвокат, из Београда, за окр. подунавски; Никола Пашић послан. Петрогр., из Београда, за вар. Београд; Никола Поповић трг., из Вел. Бонинца, за окр. пиротски; Новак Милошевић свешт., из Сече Реке, за окр. ужички; Павле Г. Вуковић трг., из Крагујевца, за варош Крагујевац; Павле Крстић свешт., из Свилајнца, за варош Свилајнац; Павле Поповић судија, из Пожаревца, за окр. пожаревачки; Павле Ранковић зем., из Малог Орашја, за округ подунавски; Павле П. Смиљанић зем., из Такова, за општину таковску, Павле Станковић зем., из Каменова, за окр. пожаревачки; Пера Велимировић пред. држ. савета, из Београда, за окр. крајински; Петар М. С. Вукићевић адвокат, из Ниша, за окр. топлички; Петар Ђаковић зем., из Лојанице, за окр. подрински; Пера Максимовић министар, из Београда, за вар. Смедерево и окр. подунавски, Пера Павловић књиговезац, из Београда, за варош Београд; Радисав Митровић економ, из Б. Баште, за окр. ужички; Радован Милетић пуков. у пенз., из Београда, за окр. врањски; Радован Поповић шпекулант. из Лебана, за окр. врањски; Ранко Петровић проф., из Ниша, за окр. пиротски; Ранко Б. Тајсић зем. из Пухова, за округ руднички; Раша Милошевић министар, из Београда, за округ пиротски; Раша Нинић зем. из Мариновца, за окр. тимочки; Риста Поповић трг., из Голупца, за окр. пожаревачки; Сава Грујић изван. посланик и пуном. мин. у пенз. из Београда, за округ подунавски; Сава Милићевић земљоделац, из Рипња, за окр. подунавски; Светозар Милосављевић министар, из Београда, за окр. топлички; Светозар Славковић трговац. из Ћуприје, за вар. Ћуприју; Сима Костић адвокат, из Крагујевца, за окр, крагујевачки: Сотир П. Аранђеловић пред. општине, из Лесковца, за вар. Лесковац; Сретен М. Гогић председник општине, из Чачка, за вар. Чачак; Др. Станојло Вукчевић окр. физикус, из Пожаревца, за окр. пожаревачки; Станко Петровић трг. из Житковца, за окр, крушевачки; Станча Виденовић зем. из Чиниглавца, за окр. пиротски; Стеван Ристић земљод. из Вел. Шиљеговца, за окр. крушевачки; Стојан Новаковић пун. мин. у пенз., из Београда, за окр. подрински и вар. Београд; Стојан Станковић трговац, из Беле-Реке, за окр. црноречки; Тодор Дидић трг., из Соко-Бање, за окр. тимочки; Тодор Радовановић трг,, из Влад. Хана, за окр. врањски; Тома Бојчић зем., из Гуњака, за окр. подрински: Урош Плазина земљод. из Качулице, за окр. руднички; Филип Милојевић трг. из Вел. Дренове, за окр. крушевачки.

По списку има свега 129 посланика, а међутим треба да буде 134. То је дошло отуда, што су петорица посланика изабрана на по два места.

Привремени председник — Имали ко шта да примети на овај прочитани списак? (Нема нико.)

По чл. 2. закона о послов. реду у Скупштини, част ми је предложити Скупштини четири секретара, који су потребни, ради даљег рада, који има да се у Скупштини изврши.

Ти су: г. Лука Лазаревић (прима се); Ранко Петровић (прима се); Милош Марковић (прима се); Ђока Васкић (прима се); (Секретари заузимају своја места).

Сад по чл. 3 зак. о послов. раду Скупштина треба да се подели у 9 одсека. Пре него што приступимо томе раду, ја ћу бити слободан да упитам г. мин. унутр. дела да нам каже, да ли су већ спремљене листе са именима посланика, те да се по њима Скупштина подели у одсеке, или да се сад по списку сви посланици прозову и њихова имена да секретари напишу на листама, те да се по таквим листама изврши подела у одсеке?

Паја Вуковић — Мислим да ће најправилније бити, да секретари сад напишу сва имена посланика на листама, и да их метну у кутију. (Чује се: врло добро, тако је најбоље).

Димитрије Димовић — Молим вас да учиним само једну напомену. Ја држим да би било правилније, да се напишу у дупликату листе оне петорице посланика, који су изабрани на по два места, јер иначе била би једна празнина. Дакле ја мислим, да и та петорица, која су на по два места изабрана треба да буду заступљена у секцијама у дупликату. (Чује се: није потребно, нема их овде.)

Привремени председник — Ја држим, да то није потребно, јер ово је све један претходни привремени рад. По списку има 129 посланика, и у прве три секције доћи ће по 15 а у осталих 6 секција по 14 посланика. Кад се сврши и са тих 5 места, онда ће се и они поделити у ове одсеке у којима је по 14 посланика.

Прима ли то Скупштина? (Прима).

(Секретар **Лука Лазаревић** чита имена посланика, а остала три секретара пишу имена посланика на листама).

Сад је још потребно, да Скупштина изабере два посланика за контролисање. (Чује се: кандидујте их ви.)

Ја предлажем г. Стојана Новаковића (прима се), и г. Јоцу Ж. Јовановића (прима се).

Контролори заузимају места.

Секретар **Лука Лазаревић** вадио је листе из кутије, и читао имена посланика, остали су секретари писали).

Привр. председник. — Изволте саслушати како је Скупштина подељена.

Секретар Милош Марковић чита:

I Одсек

Јован Станковић, Марко Петровић, Коста Таушановић, Ђорђе Стојковић, Лазар Прокић, Јован С. Јовановић, Дим.

Катић, Сретен Гогић, Арса Дреновац, Велимир Тодоровић, Војин Ђирковић, Сима Костић, Ђура Хрватовић, Мих. Косовљанин, Светозар Славковић.

II Одсек

Сава Милићевић, Милун Миљковић, Никола Пашић, Раша Милошевић, Сава Грујић, Ранко Петровић Станко Петровић, Радован Поповић, Андра Стевановић, Андрија Параћанин, Јоца Ж. Јовановић, Љуба Николић, Михаило Обрадовић, Милутин Гарашанин, Михаило Вујић.

III Одсек

Мика Даниловић, Ђока Бојић, Милија Миловановић, Владимир Поповић, Стеван Ристић, Тодор Радовановић, Димитрије Димовић, Богосав Поповић, Доброслав Ружић, Јован Шемлић, Михаило Мартинац, Михаило Деспотовић, Милош Ђорђевић, Коста Борисављевић, Никодије Милетић.

IV Одсек

Петар Смиљанић, Филип Милојевић, Тома Бојичић, Урош Плазина, Живко Малопарац, Ђока Анђелковић, Драгутин Динац, Дим. Карић, Алекса Ратарац, Вукашин Петровић, Михаило Марковић, Алекса Трајковић, Здравко Пауновић, Ђока Владић.

V Одсек

Дим. Маринковић, Ђура Милијашевић, Димитрије Ђирковић, Ђорђе Брачинац, Милоје Барјактаровић, Милосав Витић, Милан Милићевић, Раша Нинић, Петар Павловић, Петар Ђаковић, Павле Ранковић, Мих. Стојаковић, Павле Станковић, Владислав Павловић.

VI Одсек

Никола Поповић, Гаврило Милорадовић, Тодор Дидић, Василије Живановић, Павле Поповић, Ранко Тајсић Арса Прокопијевић, Јованча Стојановић, Павле Крстић, Андра Николић, Новак Милошевић, Милош Богдановић, Станча Виденовић, Мика Хаџи Тонић.

VII Одсек

Милан Ђурић, Стојан Новаковић, Сотир Аранђеловић, Риста Поповић, Стапојло Вукчевић, Мата Максимовић, Љуба Јоксимовић, Радован Милетић, Пера Велимировић, Павле Вуковић, Марко Ђуричић, Никола Николић, Љубисав Благојевић, Лаза Докић.

VIII Одсек

Максим Сретеновић, Ђорђе Р. Васикић, Миленко Веснић, Радисав Митровић, Јован Сопроновић, Јоца Селић, Светозар Милосављевић, Марко Швабић, Митар Мићовић, Петар Вукићевић, Дим. Илицановић, Лаза Илић, Миња Бранковић.

IX Одсек

Лука Лазаревић, Михаило Поповић, Михаило Ристић, Јован Николић, Данило Јовановић, Глиша Гершић, Петар Максимовић, Милош Марковић, Антоније Поповић, Велимир Карић, Анто Рајичић, Вуча Николић, Благоје Божић, Стојан Станковић.

Привр. председник. — Пошто је извршена подела Скупштине у одсеке, дајем 10 минута одмора, за то време молим да се одсеци састану и да сваки од њих, по чл. 4. зак. о посл. реду, изабере по једног члана у одбор за преглед посланичких пуномоћстава.

После одмора

Привремени председник — Изволте чути имена посланика, који су изабрани у одбор за преглед посланичких пуномоћстава.

Секрет. Лука Лазаревић. — Изабрани су по одсецима:

Марко Петровић, Ранко Петровић, Доброслав Ружић, Димитрије Карић, Димитрије Маринковић, Станча Виденовић, Риста Поповић, Димитрије Илицановић и Лука Лазаревић.

Привремени председник. Позивам изабрану господу у овај одбор, да се састану и изаберу себи председника. (Бива).

Господа чланови верификац. одбора изабрали су за председника одбора г. Ристу Поповића. Молим г. Ристу да заузме председничко место. (Чује се: хвала проти).

Председник верификац. одбора Риста Поповић — Пошто се за данас нема шта друго радити, то данашњу седницу закључујем с напоменом, да ће се друга заказати кад Одбор за преглед посланич. пуномоћстава буде свршио свој посао. Господу посланике молим, да поднесу своја пуномоћства Одбору. (Посланици прилазе председничком столу и предају своја пуномоћства).

(Састанак је трајао до 11. час. пре подне).

---

2 ПРЕТХОДНИ САСТАНАК

3 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО НАЈПРЕ ПРЕДСЕДНИК ВЕРИФИК. ОДБОРА

Риста Поповић

А ЗА ТИМ

Никола П. Пашић

Присуствовали су сва господа министри.

Почетак у 10 часова пре подне.

Председник верифик. одбора Р. Поповић — Отварам други претходни састанак. Одбор, који је изабран да прегледа изборне акте и посланичка пуномоћства, свршио је свој посао, и молим да саслушате извештај Одборски.

Известилац Ранко Петровић — чита:

ИЗВЕШТАЈ

одбора за преглед посланичких пуномоћстава

Народној Скупштини,

Одбор, који је одликован поверењем народних изабраника на састанку 1 ов. месеца, да прегледа и оцени пуномоћства народних посланика, изабраних 18 маја ове год., на своја два састанка 1 и 2 ов. месеца, свршио је поверени посао и има част о томе поднети Скупштини свој извештај.

Према распореду Државног Одбора, а по чл. 80 81 и 82 Устава и чл. 8 закона о изборима народних посланика, треба да буде у Скупштини 134 посланика.

Одбор је примио 133 посланичка пуномоћства. Сва ова пуномоћства одбор је прегледао и нашао да су уредна.

Одбор је за овим приступио разматрању и оцењивању свију изборних актова, и то:

I

Најпре су разматрани акти по окрузима. Расматрајући ове акте Одбор је нашао:

1, да су избори у свима окрузима извршени по закону и у потпуном реду;

2, да против ових избора нема никаквих ни приватних ни службених жалаба;

3, да су главни бирачки одбори нашли омање неправилности и повреде изборног закона, као:

а, повређена је тајност гласања у неколико случајева, и то у више случајева нехотице, а врло мало хотимице, које су главни одбори оптужили судовима;

б, гласало је са пореским књижицама место бирачких карата дванајест лица у ваљевском (у општини мијоничкој) и 9 у моравском округу (општини лоћничкој);

в, нису заведени у бирачке спискове, и ако су имали право гласа па за то и не гласали: 1 у врањском и 62 у пожаревачком округу (у општ. бубушиначкој);

г, један је гласао са туђом картом у врањском округу;

д, издате су бирачке карте незаведенима у азбучни списак и то: у крушевачком округу у општини јастребичкој шес-

најесторици, и у пожарев. окр. у општини црљеначкој дванајесторици. Ови нису ни пуштени на гласање;

е, општинске власти агитовале су против слоб. гласања: у општини ртковачкој и рудно-главској окр. крајинског; у општини ржанској окр. пиротског; и општ. црљеначкој окр. пожаревачког;

ж, изостали су а неоправдали се председници, које је одредио Државни Одбор да изврше изборе: у три општине крушевачког, неколико општина подринског, две рудничког и у једној црноречког округа. Изборе су извршили преседници дотичних општина; На послетку

з, у ужичком округу једно лице гласало је на два места; даље у окр. рудничком тројици су издате карте на дан избора; и у морав. округу додата су у три општине 23 гласача после судске потврде спискова. —

Све побројане неправилности и повреде изборног законика предате су надлеж. судовима на суђење, а местимице су као сићушне неисправности од стране дотич. бирач. одбора пређене ћутом. Али оне све нису могле ни из далека утицати на показане резултате избора по округима.

Но одбор овај сматра као крупну повреду избор. закона случај у општ. леновачкој црнореч. округа, јер није намештена кутија за примање гласова утврђене кандидац. листе Ђуре Хрватовића и Милана Симића с тога, што није било у одбору њезина представника — и ако и ова повреда није могла пореметити изборни резултат, јер и кад би се броју гласача те листе. који у целом округу износи 724 гласача, додао сав број правних гласача општ. леновачке, који износи 312 гласача, ипак тај број не би изменио изборни резултат тог округа, а камо ли кад би се додао само број од 176 гласача, који су 18 маја ове год. у истини гласали у општ. леновачкој.

Исто тако на правилност, избора не може утицати ни исправност, учињена у општ. јасиковачкој окр. крушевачког, где је намештена и трећа „либерална“ кутија, која није имала своје, судом потврђене кандидатске листе; јер приликом отварања кутије, после извршеног гласања није у тој кутији нађена ни једна гласачка куглица, те ни ова повреда изборног закона, не може утицати на промену избора у целом округу.

Према наведеноме овај је одбор огласио изборе у свима округима за свршене, законите и уредне.

II

Избори у варошима и двема сеоским општинама, по гласу записника свију бирачких одбора извршени су такође у примерном реду. У варошима: Крагујевцу, Алексинцу, Ваљеву, Врању, Гор. Милановцу, Јагодини, Зајечару, Књажевцу, Крушевцу, Лесковцу, Неготину, Параћину, Прокупљу, Свилајнцу, Ћуприји, Ужицу, Чачку, Шапцу и Добрињу — у записницима бирачких одбора нема ни једне примедбе нити неисправности.

У варошима Београду, Нишу, Лозници и Пироту избори су такође свршени у реду уз ситне неисправности, које ни из далека не утичу на резултат избора, нпр.: један је гласао с туђом картом (у Београду); двојици неправилно издате бирачке карте (у Нишу); и двојца повредила тајност гласања (у Пироту).

Против избора у вароши Смедереву пред одбор је дошла жалба Лазара Константиновића из Смедерева, који се жали: да је повређена тајност гласања од тројице гласача, да се један није удалио из гласачке собе после гласања и да је један — општ. пандур — гласао под оружјем.

Овај одбор нашао је у записнику бирачког одбора примедбу, да је заиста општински пандур оружан гласао; и да је један гласач повредио тајност гласања, а за остала два случаја повреде тајности гласања, који се у жалби спомињу, жалитељ не подноси доказâ, као ни о наводу да се један гласач после гласања није удалио из гласачке собе.

Пошто наводи у жалби, и кад би сви били доказани, не би могли утицати на правилност и законитост избора, то је одбор нашао, да је избор и за варош Смедерево законит.

У селу Такову, по гласу бирачког записника, гласао је Стеван Совриħ, који није био заведен у азбучни списак и није имао бирачку карту, а једном је бирачу дозвољено да гласа, који је изгубио бирачку карту.

У Пироту и Лозници бирачки одбор није у записник увео, који је од кандидата изабран за посланика и ако је тачно обележио бројни однос гласова за предложене кандидате; и ако се из тога односа јасно види, који је од кандидата посланичких изабран за посланика; и ако је изабраним кандидатима издао уредна пуномоћства.

У Пожаревцу није одбор утврдио свој рад судским печатом, што се има сматрати као права неуредност одређеног председника бирачког одбора. —

Одбор овај на основу свега наведеног, огласио је и изборе у варошима и двема сеоским општинама за свршене, законите и уредне.

III.

Ну, и ако је овај Одбор утврдио, да све омање неправилности и омашке изборног закона ни из далека не утичу на изборне резултаге, опет неколике повреде закона о изборима народних посланика, преко којих су главни бирачки одбори прешли ћутом, као: већ поменути случај у општини леновачкој окр. црноречког; случај у селу Такову окр. рудничког; даље у општ. мионичкој окр. ваљевског; случај у општ. јасиковачкој окр. крушевачког — по нахођењу овог Одбора не смеју се ћутом прелазити. Главни бирачки одбори, нити имају права, нити смеју изгреднике сличних случајева разрешавати од кривичне одговорности, него их морају по закону упутити надлежним судовима.

С тога овај одбор има част предложити Скупштини, да она изволи скренути пажњу министра унутрашњих дела на поменуте случајеве.

Према свему, довде поменутоме, Одбору је овоме част предложити Народној Скупштини:

1, да све изборе, извршене на дан 18 маја ове године у целој отаџбини, изволи признати за свршене, законите и уредне;

2, да изволи признати за исправна пуномоћства, и примити за посланике господу:

Алексу Ратарца, Алексу Трајковића, Андру Николића, Андру Степановића, Андрију Параћанина, Анту Радосављевића, Анту Рајичића. Антонија Поповића, Арсу М. Дреновца, Арсенија Прокопијевића, Благоја Божића, Богосава Поповића, Василија Живановића, Велимира Карића, Велимира М. Тодоровића, Владимира Поповића, Владислава Павловића, Војина Ћирковића, Вукашина Петровића, Вучу Николића, Гаврила Милорадовића, Глишу Гершића, Данила М. Јовановића, Димитрија К. Димовића, Дим. Илићановића, Димитрија Карића, Димитрија Катића, Димитрија Маринковића, Димитрија Ћирковића, Добросава М. Ружића, Драгутина М. Дединца, Ђоку Анђелковића, Ђоку Бојића, Ђоку Брачинца, Ђоку Владића, Ђоку Стојковића, Ђорђа Р. Васкића, Ђуру Милијашевића, Ђуру Хрватовића, Живка Малопарца, Здравка Пауновића, Јована И. Николића, Јована Сопроновића, Јована Станковића, Јована Шемлића, Јованчу Стојановића, Јоцу Ж. Јовановића, Јоцу С. Јовановића, Јоцу Селића, Косту Борисављевића, Косту С. Таушановића, Лазу Докића, Лазу Илића, Лазара Прокића, Луку Лазаревића, Љубу Јоксимовића, Љубу Николића, Љубисава Благојевића, Марка С. Ђуричића, Марка Петровића, Марка Швабића, Мату Максимовића, Мику Даниловића, Мику Хаџи-Тонића, Максима Л. Сретеновића, Милана Ђ. Ђурића, Милана Милићевића, Миленка Весића, Милоја Барјактаровића, Милосава Витића, Милоша Богдановића, Милоша Ђорђевића, Милоша Марковића, Милуна Миљковића, Милутина Гарашанина, Митра Миићовића, Мићу Бранковића, Михаила Веселиновића, Михаила Вујића, Михаила Ј. Косовљанина, Михаила Марковића, Михаила Мартинца, Михаила Поповића, Михаила Радовића, Михаила Ристића, Михаила Стојаковића, Никодија Милетића, Николу Николића, Николу П. Пашића, Николу Поповића, Новака Милошевића, Павла Ј. Вуковића, Павла Крстића, Павла Поповића, Павла М. Ранковића, Павла П. Смиљанића, Павла Станковића, Перу Велимировића, Петра М. С. Вукићевића, Петра Ђаковића, Петра Максимовића, Петра Павловића, Радисава Митровића, Радована Милетића, Радована Поповића, Ранка Петровића, Ранка

Б. Тајсића, Рашу Милошевића, Рашу Ивића, Ристу С. Поповића, Саву Грујића, Саву Милићевића, Светозара Милосављевића, Светозара Славковића, Симу Костића, Сотира Д. Аранђеловића, Сретена М. Гогића, Станојла Вукчевића, Станка Петровића, Станчу Виденовића, Стевана Ристића, Стојана Новаковића, Стојана Станковића, Тодора Дидића, Тодора Радовановића, Тому Бојчића, Уроша Плазину, и Филипа Миладјевића:

3, да изволи примити к знању, да није дошао ни пуномоћство предао Милија Миловановић, а послао је пуномоћсто, а није дошао Михаило Веселиновић.

4, да изволи позвати господу: Ђуру Хрватовића, који је изабран у округу крагујевачком и крајинском: Јоцу Ж. Јовановића, који је изабран у округу подринском и вароши Шапцу; Милутина Гарашанина, који је изабран у округу подунавском и пожаревачком; Перу Максимовића, који је изабран у округу подунавском и вароши Смедереву, и Стојана Новаковића, који је изабран у округу подринском и вароши Београду — да се изјасне према члану 92 закона о изборима народних посланика, за која се места избора примају

На послетку Одбору је част саопштити, да је на окупу 127 посланика, којима су пуномоћства исправна, и да је тај број по члану 110 Устава довољан за пуноважно решавање.

3. јуна 1893 год.
у Београду.

Председник Одбора
за преглед пуномоћстава,
Риста С. Поповић

Известилац Одбора,
Ранко Петровић

чланови:

Илићановић, Лазаревић, Станча Виденовић, Дим. Карић, Дим. Маринковић, Доброслав М. Ружић, Марко Петровић.

Председник вериф. одбора — Према чл. 11 закона о послов. реду у Скупштини, посланици, чија су пуномоћства призната као уредна и чија су имена прочитана, треба да положе заклетву. С тога молим свештеника да дође да закуне посланике.

Димитрије Катић — Ја држим да треба прво да се изврши прозивка да се види колико има на окупу посланика, па онда да посланици положе заклетву. (Чује се: са свим умесно).

Председник верифик. одбора — И ја се слажем с тим.

Секретари ће редом прозивати господу посланике, и који не буде овде, нека се запише.

После прозивке

Од прозватих посланика нису дошли: Анта Радосављевић, Г. Гершић, Максим Сретеновић, Никола Николић, Павле Поповић, Сретен Гогић, Милија Миловановић и Михајло Веселиновић.

Председник верифик. одбора — На окупу има 121 посланик, дакле можемо приступити заклетви.

(По овоме су посланици положили уставом прописану заклетву, а при заклињању чинодејствовали су свештеници посланици: Марко Петровић, Милоје Барјактаровић и Арса Прокопијевић).

После заклетве

Председник верифик. одбора — На реду је избор председништва Скупштинског. Прво ће се гласати за председника.

Господа посланици узеће по једну листу и написаће на њој име кандидата и метнути је у куверту; кад их секретар прозове, они ће прилазити трибини и испустити куверту у кутију.

Пре него што приступимо гласању молим да одредите два контролора. (Чује се: кандидујте их ви). Ја ћу вам предложити опет да буду: г. Стојан Новаковић (прима се), и Јоца Ж. Јовановић (примасе). (Господа контролори заузимају место. Настаје тајно гласање листама и читање листа).

После гласања

Председник верифик. одбора — Изволте чути резултат гласања. Гласао је 121 посланик, од ових је гласало 110 за Николу Пашића, за Димитрија Катића два, за Ристу Поповића један, за Косту Владића један и 7 празних листа.

Према овоме изабран је за председника Народне Скупштине г. Никола Пашић. Молим г. председника да заузме своје место.

Председник Скупштине Никола Пашић (заузимајући председничко место) — Благодарим Народном Представништву на поверењу. Трудићу се да то поверење оправдам; стараћу се да послове скупштинске руководим на основу Устава и Закона о послов. реду. Молим господу посланике да се чувају свега, што би вређало достојанство овога дома и част посланика, те тако да сложно порадимо на напретку отаџбине и у славу Нашег Милог Краља. (Чује се са свих страна: живео). Нека је срећан наш рад! —

Сад је на реду да се избере први потпредседник. Господа посланици написаће на листи име кандидата и листу ће метнути у кутију кад се прозову.

(Настаје прозивање, а за тим отварање коверата и бележење гласова).

После гласања

Председник — Изволте чути резултат гласања. Гласало је 119 посланика. За г. Димитрије Катића гласало је 105, за Ристу Поповића два, за Ранка Тајсића три, за Николу Пашића један, за проту Милана Ђурића један и 7 празних листа. Према томе изабран је за првог потпредседника г. Димитрије Катић. Молим г. Катића да изволи изузети своје место.

Потпредседник Димитрије Катић — (заузимајући потпредседничко место) — Благодарим друговима на поверењу, којим су ме данас почаствовали, стараћу се да радом својим оправдам то поверење.

Председник — Сад ћемо приступити избору другог потпредседника. Тако исто господа посланици написаће име по једног кандидата на листи и при прозивци метнуће је у спремљену кутију (Настаје прозивка,, а за тим читање листа и бележење гласова).

После гласања

Председник — Изволте чути разултат гласања. Гласало је 117 посланика, и од ових је гласало за г. Пају Вуковића 102, за Ранка Тајсића 5, за Ристу Поповића 1, и 9 празних листа. И тако је изабран г. Паја Вуковић за другог потпредседника. Молим г. Пају да заузме своје место.

Потпредседник Паја Вуковић — (заузимајући потпредседничко место). — И ја вам благодарим на поверењу. Стараћу се да га радом својим оправдам. У раду потпомагаћу г. председника.

Председник — Сад приступимо избору 7 секретара. Сваки од господе посланика написаће имена 7 кандидата на једној листи и листу ће спустити у кутију, кад се прозове.

(Настаје прозивка, читање листа и бележење гласова).

После гласања

Председник — Изволте чути разултат гласања. Гласало је свега 119 посланика, а од тога је броја апсолутна већина 60. Према томе изабрани су за секретаре ова г. г. посланици: Лука Лазаревић са 112 гласова, Ранко Петровић, са 111, Алекса Ратарац са 110, Никола Н. Николић са 106, Станојло Вукчевић са 105, Љуба Јоксимовић са 105, и Ђока Васикић са 77 гласова.

Молим изабрану господу секретаре да заузму своја места (бива).

Хоћете ли да вам прочитам колико су остали кандидати добили гласова? (Одговарају: није нужно).

Према члану 15 закона о послов. реду у Скупштини кад се скупштина образује саопштава се влади. Влади је то саопштено и влада је одговорила да ће се сутра отворити свечана скупштинска седница тачно у 11 часова пре подне у дворани

Народнога Позоришта. С тога молим господу посланике да сутра дођу тамо у свечаном руху са декорацијама. Осим тога молићу господу посланике да дођу после подне у три сахата у скупштинску зграду, да приме знаке — кокарде, којима ће се одликовати као народни посланици.

Данашњу седницу закључујем. Свечана седница биће сутра тачно у 11 часова пре подне, а после подне биће друга седница у дворани скупштинској у 4 часа.

(Састанак је трајао до $12^1/_2$ часова по подне).

I САСТАНАК

држан у дворници Народног Позоришта 4 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК,

Никола П. Пашић

СЕКРЕТАР,

Лука Лазаревић

У 11 часова пре подне Његово Величанство Краља Александра I у пратњи свију г. г. министара, дочекало је на улазу пуно председништво скупштинско и у дворану допратило. У дворани су сем народних посланика били присутни представници страних дворова, виши чиновници свију струка и многобројно грађанство. При ступању у дворану Његово Величанство Краљ поздрављен је одушевљеним усклицима: *„живео!“* од стране народних посланика.

После мале повчивке, Његово Величанство Краљ прочитао је ову беседу:

Поштовани посланици,

Ступајући први пут као Краљ Србије пред Народно Представништво драгога Ми народа, Ја хитам да вам Мојим првим речима искажем особито задовољство, које осећам, налазећи се у средини народних избраника.

Моје је задовољство у толико веће, што Ми је данас, поред прилике да вас искреном добродошлицом поздравим, и да седнице Народне Скупштине отворим, дата још и прилика да извршим особито драгу за Мене уставну дужност: да положим свечану заклетву на Устав.

Поштовани посланици,

Поздрављајући вас на почетку ваших важних послова, Ја сам испуњен успоменама на онај значајни дан, кад је Мој узвишени Отац преда Мном, Наследником Престола, потписом Својим потврдио нови Устав Србије, намењен да у нашој Отаџбини отвори бољу и срећнију еру. Пружајући Народу Српском нови основни закон, у ком је лежала залога за унутрашњи мир Србије, за ред и спокојство, за љубав и за слогу, Мој је узвишени Отац тога епохалнога дана изјавио, да је срећан што је могао, не Себе ради, већ ради Србије, ради народа Свога, ради части Свога Дома и ради Мене, сина Његова, извршити велику уставну реформу.

Још тога дана Ја сам примио аманет да чувам српску уставност као драгоцену заједничку тековину Обреновића и Народа. Још од тога дана Ја сам разумео да је света дужност Обреновића на Престолу српском да, одржавајући неокрњено наслеђе добивено од Предака, чувају од сваке повреде уставност и уставна права српских грађана. И тој Својој дужности Ја сам одговорио првог априла *(громко и дуготрајно „живео!“, „живео!“)*.

Поштовани посланици,

Чин првог априла био је за мене неодољиви налог дужности. Ја нисам ни могао ни смео допустити да се за Мојега малолетства, под владавином, која се врши у Моје име, поруше у Србији основи уставности. Кроз све време од како је 9 августа прошле године, без икакве државне потребе и противно парламентарно-уставним начелима, извршена у Србији промена владе, Ја сам будним оком пратио и поступке противне Уставу и законима, и занемаривање државних послова, и запуштање виших интереса земаљских, све само за рачун и на корист једне партиске владавине, која није уживала народно поверење. За то време, за владавине Краљевскога Намесништва, које није било у потпуном саставу, и које је по Уставу могло само отправљати државне послове, најпре је одложена, а после и распуштена Народна Скупштина, без икаква обзира на то, што је баш та Скупштина по Уставу била позвана да попуни Краљевско Намесништво; без икаква обзира и на то, што пред Србијом стајаху послови, који нити су се без одобрења Народне Скупштине могли свршити, нити без штете за Земљу могли одложити. И кад је најзад народ добио реч, после свих неправилности и насиља посвршаваних у времену изборне припреме, које је продужено од крајњих уставних граница, онда су без икаквих скрупула употребљена сва средства и на биралишту и у самом Дому Народног Представништва, да би се глас народни или преокренуо или угушио, те да би се на тај начин створило народно поверење, које се није могло ни задобити ни изнудити.

У нашој драгој Отаџбини већ није било уставности на дан 31 марта, када је Краљевско Намесништво, које је пропустило попунити се у уставном року, отворило седнице Народне Скупштине, која се није могла уставно конституисати. Ја сам се пожурио одмах сутра дан да спречим даљи развој неуставне владавине. Моја прокламација објавила је тога дана Моме драгоме народу, да Сам Краљевску власт Ја узео у Своје руке, и да су Устав и закони од тога дана ступили у потпуну силу и важност. (одушевљено „живео“!)

Поштовани посланици,

Народ Српски из свих крајева Отаџбине, поздравио је чин првог априла са одушевљеним одобравањем, понављајући том приликом изјаве своје љубави и своје неограничене оданости према Мени. Одузимајући Краљевску власт од Краљевског Намесништва, Ја сам био уверен да ћу изићи на сусрет најприснијим жељама народним. И Ја сам срећан што с поуздањем могу изјавити, да се у Мојим очекивањима нисам преварио. Народ је српски исто тако добро разумео Моје побуде и намере, као што сам и Ја разумео његове жеље и наде. И Краљ и народ сусрели су се у подјед-

нако чврстом уверењу да спас Отаџбине лежи у искреном поштовању Устава и закона, који свима одређују и права и дужности. (Са свих страна „живео!“)

Општем одобравању у Земљи придружило се и одобравање, које је чин првог априла нашао у Иностранству. Мени је особито мило што вам могу саопштити, да је промена, извршена тог дана у Србији, свуда правилно оцењена као ново јемство унутрашњег мира и напретка наше Отаџбине, те су је симпатично поздравили сви многобројни пријатељи Србије, који с учешћем прате њене напоре да одговори свом државном позиву и својим културним задацима.

А нарочито Сам срећан, што вам већ могу саопштити, да су Моје нотификације узвишеним Владарима и Поглаварима иностраних држава, нашле свуда пријатељску и ласкаву предусретљивост, и што су Ми том приликом стигле са свих страна драгоцене изјаве и за Мене и за Србију.

Моја ће свагдашња брига бити, да се Србија покаже заслужна ових високих симпатија, и да, као солидан елеменат реда и напретка на европском Истоку, одржи и усавршн сва већ стечена а да задобије и нова пријатељства.

Поштовани посланици,

Пошто Сам узео Краљевску власт у Своје руке, Ја сам, водећи најстрожа рачуна о уставним правима народним, сматрао за Своју прву дужност, да у најкраћем уставном року позовем народ, да слободним гласањем изабере Народно Представништво, које ће узети свој уставни удео у пословима државним.

Влада Моја, која се првог априла одазвала Моме позиву, да ми послужи вратити државни живот Србије у уставни колосек, испунила је Моју наредбу: све уставне и законске одредбе, које заједмчавају слободу и правилност избора биле су потпуно извршене. Народно Представништво, изишло из избора 18 маја, може с правом тврдити да је чисти израз народне воље.

Позивајући вас у овај ванредни сазив, Ја сам имао пре свега пред очима оне послове, као што су Моја уставна заклетва и одобрење државног буџета, који се по Уставу морају одмах свршити, и који су и до сад изостали преко Моје воље, по неодољивој сили минулих ванредних прилика. Али поред тога Ја нисам губио из вида ни оне послове, чије би одлагање, до редовног сазива Народне Скупштине у новембру, донело осетне штете државним интересима: то су нарочито трговински уговори с Аустро-Угарском и Немачком, које Ја, због њихове пресудне важности за нашу привреду и за наше финанције, препоручујем вашој особитој пажњи.

Поштовани посланици,

С помоћу Божјом наша је Отаџбина изишла без икаквих потреса из критичнога и мучнога стања, у које је била доведена владавином, којој је већина народна била противна. С уверењем да наступају бољи дани, јер се ваш уставни Краљ, с поуздањем у помоћ Божју и љубав Народну, залаже посветити све Своје старање напретку народном, одајте се и ви сад усрдно и заузимљиво пословима, који вам у дужност спадају. Проглашујем да су седнице овога ванредног сазива Народне Скупштине отворене, и хитам да одмах, у овој седници положим, пред Народном Скупштином, према наређењу чл. 60 Устава, уставну заклетву Краљевску.

Тому светому чину приступајући, Ја кличем из дубине душе:

Да живи Народ Српски!

Да живи Слободна Уставна Србија!

Београд 4 Јуна 1893 год.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Председник министарског савета, министар просвете и црквених послова,
д-р Докић с. р.

Министар војни, пуковник,
Драг. Франасовић с. р.

Министар финансија,
д-р М. В. Вујић с. г.

Министар унутрашњих дела,
Св. Милосављевић с. р.

Министар иностраних дела,
Анд. Николић с. р.

Министар грађевина, потпуковник,
Свет. Станковић с. р.

Министар, народне привреде,
Раша Милошевић с. р.

Министар правде,
Пет. Максимовић с. р.

При читању беседе, прекидано је Његово Величанство честим узвицима бурног одобравања и *„живео!“*

За тим је Његово Величанство Краљ Александар I положио оваку заклетву на Устав:

„Ја, Александар први, Обреновић пети, ступајући на Престо Краљевине Србије и примајући Краљевску власт, заклињем се свемогућим Богом и свим што Ми је најсветије и најмилије на овоме свету, да ћу чувати независност Србије и целину државне области, да ћу земаљски Устав неповредан одржати, да ћу по њему и законима владати, и да ћу у свима Мојим тежњама и делима добро народа пред очима имати. Изричући свечано ову Моју заклетву пред Богом и народом, призивам за сведока Господа Бога, коме ћу одговор давати на страшноме његовом суду.

Тако ми Господ Бог помогао! Амин!“

При заклињању чинодејствовали су: Његово Високопреосвештенство Архијепископ београдски и митрополит Србије Господин Михаило и његово преосвештенство епископ зајечарски Господин Мелентије са свештеницима.

После положене и потписане заклетве узе реч

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Председник — Поштовани Доме! Објављујем, да је Његово Величанство Краљ Србије Александар I положио заклетву на Устав.

Ову скупштинску седницу закључујем а заказујем другу у 4 часа по подне у скупштинској згради.

За тим се Његово Величанство Краљ Александар I опростио с Народним Представништвом, и испраћен је председништвом скупштинским уз најбурније усклике: *„живео! — „живео!“*

(Седница је трајала до $11^3/_4$ часа, пре подне).

2 САСТАНАК
4 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК,
Никола П. Пашић

СЕКРЕТАР,
Љуб. Јоксимовић

Присутна су сва г. г. министри осим министра грађевина и војног

Почетак у 4 ’/₄ часа по подне.

Председник — Скупштинска је седница отворена. Изволте чути неколико указа.

Секретар — Чита:

МИ
АЛЕКСАНДАР I
по милости божијој и вољи народној
Краљ Србије

На предлог Нашег Министра Народне Привреде, а по саслушању Нашег Министарског Савета, решили смо и решавамо:

Овлашћује се Наш Министар Народне Привреде, да поднесе Народној Скупштини, сазваној на дан 1 јуна 1893 год. у Београду, на решење, закон о привременом уређењу трговинских односа између Србије и Немачке.

Наш Министар Народне Привреде, нек изврши овај указ

3. Јуна 1893. год.
у Београду

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар
Народне Привреде
Раша Милошевић с. р.

Предлог гласи:

ПРОЈЕКТ ЗАКОНА
о
Привременом уређењу трговинских односа између Србије и Немачке

Чл. 1,

Овлашћује се Краљевска Влада, да по истеку рока трговинском уговору између Србије и Немачке од $\frac{\text{25 Децембра 1882}}{\text{6 јануара 1883}}$ може дозволити увоз производа из Немачке Царевине, и поступање са немачким поданицима, на основи највећег повлашћења, и то, до дана ратификације новог трговинског уговора између Србије и Немачке, а најдаље до 31 Децембра 1893 г.

Чл. 2.

Овај Закон вреди од дана, кад га Краљ потпише.

Мишљење Државног Савета
Господину Министру Народне Привреде

Господине Министре,

Државни Савет проучио је пројект закона, о привременом уређењу трговинских односа између Србије и Немачке, који сте изволели послати му писмом Вашим од 31. пр. м. ЦБр. 2124 — па је мишљења да га треба примити.

Саопштавајући Вам ово, Господине Министре, част ми је и овом приликом уверити Вас о мом одличном поштовању.

ПРЕДСЕДНИК
ДРЖАВНОГ САВЕТА,
П. Велимировић с. р.

За тим:

МИ
АЛЕКСАНДАР I
по милости божијој и вољи народној
Краљ Србије

На предлог Нашег Министра Финансија а по саслушању Министарског Савета, решили смо и решавамо:

„Овлашћује се Наш Министар Финансија, да Народној Скупштини, сазваној у ванредни сазив на дан 1. овог месеца, поднесе на решење предлог: да буџет државних расхода и прихода за буџетску 1892. годину важи и за целу буџетску 1893. годину.“

Наш Министар Финансија, нека изврши ово решење.

4. Јуна 1893. год.
у Београду

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар Финансија
Др. М. В. Вујић с. р.

Исти гласи:

ПРЕДЛОГ
министра финансија
Народној Скупштини

Највишим решењем, од 1 јануара ове године, а на основу другог става члана 175 Устава, наређено је да буџет, који је законодавна власт одобрила за 1892 годину важи и за месеце: Јануар, Фебруар, Март и Април ове 1893 године.

Народна скупштина сазвана у ванредни сазив 25 Марта ове године, имала је између осталога, да утврди и буџет за 1893. годину.

Али како у њој није било ни половине целокупнога уставом одређеног броја посланика, те се, према члану 110 Устава није могла уставно ни конституисати, Његово Величанство Краљ указом од 1 априла ове године, кога је дана Краљ и краљевску власт у своје руке предузео, распустио је ову Народну Скупштину и наредио нове изборе и нов сазив Народне Скупштине за 1 јуни ове године.

Тако је по самој неодољивој сили прилика Његово Величанство Краљ, највишом наредбом од 29 априла ове године наредио, да се важност буџета за 1892 годину простире и на даље и то за месеце: Мај и Јуни ове 1893 године до решења Народне Скупштине.

Пошто буџет за 1882 годину већ важи за половину 1893. године, то имам част, на основу овлашћења Његовог Величанства Краља, предложити Народној Скупштини, да изволи решити:

„Буџет државних расхода и прихода за буџетску 1892 годину важи за целу 1893 годину.

Овим се одобрава Краљева наредба, од 29 априла ове године, којом је важност буџета за 1892 год. продужена и за месеце: Мај и Јуни ове 1893 године.“

КБр. 8811
4 јуна 1893 год.
у Београду.

МИНИСТАР ФИНАНСИЈА
Д-р. М. В. Вујић с. р.

(Наставиће се)

Одговорни уредник **Ранко Петровић**

Штампа српске-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ
РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 2 НЕДЕЉА 13 ЈУНА 1893 ГОДИНА III

2 САСТАНАК

4 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК,
Никола П. Пашић

СЕКРЕТАР,
Љуб. Јоксимовић

(НАСТАВАК)

За тим секретар чита:

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божијој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег Министра Народне Привреде, а по саслушању Министарског Савета решили смо и решавамо:

Овлашћује се Министар Народне Привреде, да поднесе Народној Скупштини, сазваној у ванредни сазив на дан 1 Јуна 1893. год. у Београду, на решење, трговински уговор и ветеринарну конвенцију између Србије и Аустро-Угарске.

Наш Министар Народне Привреде, нек изврши овај указ.

3 Јуна 1893 год.
у Београду

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар
Народне Привреде,
Раша Милошевић

(Предлог и мишљење Држ. Савета штампа се као I прилог „Нар. Скупштини“ на крају).

Секретар чита даље:

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божијој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег Министра Народне Привреде, а по саслушању Министарског Савета, решили смо и решавамо:

Овлашћује се Министар Народне Привреде, да поднесе Народној Скупштини, сазваној у ванредни сазив на да 1 Јуна 1893 год. у Београду, на решење, уговор између Србије и Немачке о трговини и царини и погодбу између Србије и царевине Немачке о узајамној заштити угледа и марака.

Наш Министар Народне Привреде, нек изврши овај указ.

3 Јуна 1893 год.
у Београду

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар
Народне Привреде,
Раша Милошевић

(Штампа се као II прилог „Нар. Скупштини“).

Председник — Ови законски пројекти упућује се одборима, који ће се сутра изабрати. —

За сада немамо ништа друго на дневном реду, него да саопштимо дневни ред за седницу, која ће бити заказана за сутра у 4 часа по подне. На дневном реду биће: претрес извештаја верификационог одбора; подела Скупштине у секције; избор одбора за састав адресе; избор одбора за преглед закона о трговинским уговорима и избор одбора за преглед закона о буџету.

С тим је исцрпљен дневни ред и сутра у 4 часа по подне биће трећа скупштинска седница.

(Састанак је овај трајао до 4 ½ часа по подне.)

3 САСТАНАК

5 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК,
Никола П. Пашић

СЕКРЕТАР,
Станојло Вукчевић

Почетак у 4½ часа по подне.

Присутна су била сва г. г. министри.

Председник — Скупштинска је седница отворена. Изволте чути протоколе претходних састанака.

Секретар Љуба Јоксимовић прочита.

Председник — Има ли ко од господе посланика да што примети на састав протокола? (Нема).

Усваја ли се прочитани протокол? (Усваја). —

Изволте чути протокол другог претходног састанка.

Секретар Алекса Ратарац прочита поменути протокол.

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани протокол? (Усваја). —

Изволте чути протокол првог редовног састанка.

Секретар Лука Лазаревић прочита.

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани протокол? — (Усваја).

Изволте чути протокол другог редовног састанка.

Секретар Љуба Јоксимовић прочита.

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани протокол? — (Усваја).

Изволте чути честитке Народној Скупштини.

Секретар чита:

Председништво сталног окр. одбора подринског:

Његовом Величанству Краљу и Народној Скупштини честита у име округа подринског отварање Скупштине са искреном жељом да рад скупштински буде срећан и спасоносан и по престо славних Обреновића и по све српство.

У то име кличе:

Живело Његово Величанство Краљ српски Александар I Живео Народ Српски! —

Седамнајест грађана Беле-Паланке честитају:

Жеља је целог народа, да се једном српски народ отресе економске беде и да Устав, камен темељац државној згради, од сада добије своју потпуну важност. У томе лежи спас наше драге земље. Радите на томе, а уздајте се на нашу помоћ.

У то име кличемо:

Живео Краљ Александар I, живео Народ, живели Народни Посланици! —

Председник — Изволте чути две молбе за одсуство.

Секретар чита:

Народној Скупштини

Молим Народну Скупштину, да ми дозволи осам дана одсуства.

5 јуна 1893 год.
Београд.

Дим. Катић.

Председник — Одобрава ли Скупштина тражено одсуство? — (Одобрава). —

Секретар чита:

Народној Скупштини

Због слабости мојих укућана потребно ми је 10 дана осуства, па за то молим да ми се одобри.

4 јуна 1893 год.
у Београду.

Народни посланик
Мата Максимовић.

Председник — Одобрава ли Скупштина тражено одсуство? (Одобрава). —

Председник — Сад је на реду претрес извештаја верификационог одбора. Молим г. известиоца да прочита извештај.

Известилац Ранко Петровић — Чита извештај верификационог одбора (стр. 3).

Председник — Жели ли ко од господе посланика да узме реч? (Не жели).

Известилац Ранко Петровић — Кад већ нико ништа не мисли говорити о овом извештају верификационог одбора, онда нека ми је дозвољено, да сам учиним једну, две напомене. Овоме одбору стигла је жалба Лазара Константиновића из Смедерева против смедеревског избора, пошто је одбор свршио свој посао, дакле тада, када Одбор није био ни дужан исту разматрати. Али ипак Одбор није хтео ни преко те ствари прећи, него да би слика о изборима од 18 маја била што потпунија, Одбор је и ту неозбиљну жалбу оценио и своју оцену у извештају изнео пред Скупштину. Друго, Одбор је у извештају своме изнео мишљење своје и молио Народно Представништво, да скрене пажњу министру унутрашњих дела на неколике случајеве, где су главни бирачки одбори пропустили да предузму законске мере према кривицама, учињеним на дан избора, те су преко тих ствари прешли ћутке.

Једна од таквих кривица сматрала се и она у црноречком округу у општини леновачкој, где је бирачка кутија за листу Ђуре Хрватовића и Милана Симића избачена зато, што није било њеног представника у бирачком одбору, а која није била предата Суду, јер у записнику Гл. бирачког Одбора за тај округ није ништа поменуто о томе. Међу тим сам председник Главног бирачког одбора за окр. црноречког, г. Пера Ђорђевић државни саветник, послао ми је писмо, по коме је јасно, да је та ствар уз једногласни пристанак целог Гл. бирачког Одбора предата Суду на суђење, само што то није ушло у записник одборски зато, што се није сматрало, да то у опште мора улазити у записник. С тога и одлука овог Одбора у ствари леновачкој, овим се ублажава.

То су две напомене, које сам слободан био овом приликом учинити.

Председник — Пошто се више нико не јавља за реч, стављам на гласање извештај верификационог одбора: усваја ли Скупштина прочитани извештај? (Усваја).

Дакле, извештај верификационог одбора усвојен је једногласно. —

Сад је на реду да се господа посланици, који су изабрани на по два места, изјасне, кога се избора примају. То могу учинити у року од три дана, а могу и сад.

Јоца Ж. Јовановић — Ја сам изабран у подринском округу и у вар. Шапцу, и изјављујем, да се примам избора за вар. Шабац, а за подрински округ нека се позове лице, које за мном долази.

Милутин Гарашанин — Ја сам изабран у округу подунавском и у округу пожаревачком и изјављујем, да се примам мандата у округу пожаревачком.

Ђура Хрватовић — Ја се примам мандата за округ крајински.

Стојан Новаковић — Мени је част изјавити пред Народном Скупштином, да од два мандата задржавам мандат округа подринског.

Пера Максимовић — Ја сам изабран у вароши Смедереву и подунавском округу и изјављујем, да се примам избора у вар. Смедереву молећи Скупштину, да даље поступи по закону. —

Председник — Сад је на реду да верификациони одбор предложи, да се позову они посланици, који су на реду, а незаклети посланици да се закуну, како би могли ући у одсеке. Ја држим да их треба пре тога заклети. Та су лица: Павле Поповић, Максим Сретеновић, Сретен Гогић, Никола Николић и Гига Гершић.

(Подажу заклетву у Скупштини, а у присуству г. Мин. Унутр. Дела, г. г. Никола Николић, Павле Поповић, Максим Сретеновић и Сретен Гогић).

После заклетве

Председник — Сад треба Скупштина на основу чл. 19 зак. о послов. реду у Нар. Скупштини да се подели у одсеке.

(Скупштина се дели у седам одсека. Према броју посланика долази у прва четири одсека по 19 посланика а у три по 18, пошто нису дошла четири посланика).

Председник — Изволте чути г. секретара.

Секретар Алекса Ратарац чита:

I Одсек

Стојан Новаковић, Вукашин Петровић, Тома Бојичић, Радован Поповић, Павле Крстић, Стеван Ристић, Максим Сретеновић, Риста Поповић, Петар Павловић, Јован Николић, Станојло Вукчевић, Раша Милошевић, Ђока Стојковић, Никола

Николић, Јованча Стојановић, Петар Максимовић, Павле Поповић, Андра Степановић, Василије Живановић.

II Одсек

Лаза Илијић, Павле Смиљанић, Велимир Тодоровић, Димитрије Маринковић, Јоца Селић, Ранко Петровић, Новак Милошевић, Драгутин Дединац, Лаза Докић, Милун Миљковић, Сава Грујић, Живко Малопарац, Мијајло Ристић, Ђока Анђелковић, Станко Петровић, Јоца Ж. Јовановић, Владимир Поповић, Марко Ђуричић, Марко Петровић.

III Одсек

Павле Вуковић, Богосав Поповић, Јован Сопроновић, Андра Параћанин, Јоца С. Јовановић, Раша Нинић, Павле Станковић, Мих. Вујић, Ђура Хрватовић, Милоје Барјактаровић, Ђура Хрватовић, Митар Мићовић, Милосав Витић, Мих. Поповић, Светозар Славковић. Алекса Трајковић, Лука Лазаревић, Милан Милићевић, Радован Милетић

IV Одсек

Јован Станковић, Мика Даналовић, Вуча Николић, Дим. Ћирковић, Љубисав Благојевић, Стојан Новаковић, Ранко Тајсић, Милош Богдановић, Дим. Катић, Коста Борисављевић, Милан Ђурић, Анта Рајичић, Петар Вукићевић, Арса Прокопијевић, Здравко Пауновић, Мих. Мартинац, Пера Велимировић, Мих. Марковић, Добросав Ружић.

V Одсек

Станча Виденовић, Павле Ранковић, Филип Милојевић, Војин Ћирковић, Дим. Димовић, Милош Ђорђевић, Милош Марковић, Коста Таушановић, Светозар Милосављевић, Велимир Карић, Благоје Божић, Лазар Прокић, Мих. Стојановић, Мата Максимовић, Миленко Веснић, Гаврило Милорадовић, Андра Николић, Милутин Гарашанин.

VI Одсек

Љуба Јоксимовић, Јоца Ж. Јовановић, Димитрије Илићановић, Мика Х. Тонић, Ђура Милијашевић, Урош Плазина. Тодор Радовановић, Сотир Аранђеловић, Тодор Дидић, Петар Ђаковић, Миња Бранковић, Ђорђе Васикић, Љуба Николић, Јован Шемлић, Никодије Милетић, Ђока Владић, Мих. Радовић, Марко Швабић.

VII Одсек

Антоније Поповић, Никола Пашић, Стојан Станковић, Симо Костић, Ђока Брачинац, Данило Јовановић, Владислав Павловић, Сретен Гогић, Мих. Косовљанин, Дим. Карић, Алекса Ратарац. Радисав Митровић, Никола Поповић, Ђока Бојић, Петар Максимовић, Арса Дреновац, Милутин Гарашанин, Сава Милићевић. —

Председник — Сад је Скупштина подељена у одсеке. На реду је да се изабере одбор за нацрт адресе По члану 36 зак. о послов. реду у Нар. Скупштини бира се за то нарочити одбор од 14 лица, тајним гласањем С тога изволте сваки написати 14 кандидата и по прозивци спустити у гласачку кутију

Молићу два контролора, г. Стојана Новаковића и г. Јоцу Ж. Јовановића, да заузму своја места.

Сад приступимо гласању.

После гласања

Председник — Изволте чути резултат гласања. Гласало је свега 115 посланика. Од тог броја добили су: Ранко Тајсић 114 гласова, Лука Лазаревић 114 гласова, Миленко Веснић 114 гласова, Павле Ранковић 114 гласова, Лаза Илић 114 гласова, Раша Милетић 113 гласова, Пера Велимировић 111 гласова, Коста Борисављевић 111 гласова, Добра Ружић 111 гласова, Ђока Анђелковић 110 гласова, Ранко Петровић 109 гласова, Мика Поповић 109 гласова, Риста Поповић 101 глас, Стојан Новаковић 99 гласова. И тако су ова господа изабрана у одбор за адресу. Има још неколико господе, који су добили по неколико гласова, али ја мислим да није потребно то да читам. (Чује се: није потребно).

Молићу одбор да се одмах по закључењу седнице састане и конституише. —

Сад је на реду да се изабере одбор финансиски. По закону о послов. реду у Скупштини, а члану 126 свака секција треба да изабере по два члана за одбор финансиски, и они се после састају и приступају послу.

По члану 125 сваки одсек бира по једног члана у одбор за молбе и жалбе. За тим имамо да изберемо одбор за проучавање пројеката законских о трговинским уговорима.

Лаза Илић — Ја сам тражио реч приликом образовања одбора за проучавање предлога о трговинском уговору.

Тражио сам реч због тога да предложим, да у тај одбор, као врло важан уђу по два посланика из сваког одсека. А то може бити, ако Скупштина донесе предходно одлуку. Према томе ја предлажем и молим десет посланика да ме помогну, да у овај одбор, место једног уђу по два члана из сваког одсека. (Помажу га више од 10 посланика).

Председник — Члан 22 зак. о посл. реду у Скупшт. дозвољава да се могу бирати и по два члана у извесне одборе.

Дакле, кад је овде већ поднесен и потпомогнут предлог: да уђу по два члана у тај одбор, онда ћу га ја и ставити на гласање:

Ко је за то да уђу по два члана из сваког одсека у одбор за проучавање трговинског уговора, тај нека седи, ко је против нека устане? (Сви седе).

Дакле Скупштина је решила да из сваког одсека уђу по два члана.

Сад молим одсеке, да се састану и да изберу сваки по два члана у одборе: финансиски и одбор за проучавање трговинских уговора; и по једног члана у одбор за молбе и жалбе.

За то дајем 10 минута одмора.

После одмора

Председник — Изволте чути резултат избора.

Секретар Лука Лазаревић чита:

У Одбор финансиски изабрати су:

Риста Поповић, Павле Поповић, Лаза Илић, Јоца Ж. Јовановић, Раша Милетић, Андра Параћанин, Ранко Тајсић, Михајло Марковић, К. Таушановић, Димитрије Димовић, Ђура Милијашевић, Мика Х. Поповић, Арса Дреновац, Ђорђе Брачинац.

У Одбор за трговинске уговоре изабрати су:

Станојло Вукићевић, Пера Павловић, Марко Петровић, Ђока Анђелковић, Јоца С. Јовановић, Мика Поповић, Јован Станковић, Димитрије Ћирковић, Миленко Веснић, Милош Марковић, Ђока Васикић, Никодије Милетић, Мијајло Косовљанин, Сима Костић.

У Одбор за молбе и жалбе изабрати су:

Тома Бојичић, Марко Ђуричић, Јован Сопроновић, Арса Прокопијевић, Павле Ранковић, Сотир Аранђеловић, Димитрије Карић.

Председник — Молићу све одборе да остану овде у Скупштини после закључка седнице и да одмах одпочну свој рад.

За дневни ред за идућу седницу немамо ништа, али молим Скупштину, да ме овласти те да ставим оно на дневни ред, шта који одбор први изради? (Одобрава се).

Скупштинску седницу закључујем.

(Састанак је трајао до 6¾ час. по подне).

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА * БЕОГРАД *

4 САСТАНАК

6 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК,

Никола П. Пашић

СЕКРЕТАР,

Алекса Ратарац

Почетак у 11½ час. пре подне.

Присутна су била г. г. министри: Председник министарства мин. просвете и црквених послова Др. Лаза Докић; мин. војни ђенерал Сава Грујић; мин. финансија Др. Мих. Вујић; мин. унутр. дела Светозар Милосављевић; мин. иностр. дела Андра Николић; мин. грађевина Светозар Станковић; мин. нар. привреде Раша Милошевић и мин. правде Пера Максимовић.

Председник — Отварам четврти састанак.

Изволте чути протокол трећег састанка.

Секретар Станојло Вукчевић чита.

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани протокол? (Усваја). —

Изволте чути молбе и жалбе, које су упућене Скупштини.

Секретар чита:

И. Перишић и О. Васићевић из Маковишта (ср. црногорског окр. ужичког), моле да се деци пок. Сретена Васиљевића изда инвалидска помоћ за време од 1879—1889 год.;

Алекса Грубановић, комесар железничке полиције у Пироту, Андрија М. Стојићевић, начелник среза јадранског, Сима Трајановић, професор лозничке ниже гимназије, Љубомир Јовановић, артиљериски потпуковник, Никола Миљковић, благајник управе фондова, моле, да им се уваже извесне године службе;

Милић Лукић са Уба моли, да по његовом спору са браћом Николајевићима-Хаџи, трг. из Београда, који је расправљен код београдског трговачког суда, поново суди ваљевски првостепени суд;

Марко Николић из Голупца, моли за инвалидску потпору.

Ђока Велимировић, кондуктер шабачке поште, моли да му се призна за указно време службе од 21 октобра 1890 год. до 7 априла 1893 год;

Драгољуб Миленковић, практикант среза моравског, жали се на окружну скупштину пожаревачку, што је из буџета за 1893 год. избацила суму на име станарине чиновницима, који не могу да се сместе у среској кући;

Јован Тодоровић и др. из Линова, (ср. лужнички окр пиротски), моле да утрина њиховог села буде ослобођена од плаћања порезе;

Гђа Христина Јокић удова из Београда, жали се што јој је држава заузела плац у шабачкој тврђави;

Ранко Тимотијевић и др. из Церја, (ср. рачанског, окр ужичког) моле, да се њихов заселак „Церје“ одвоји од засеока „Драксина“ и засебно село да буде;

Јован Вукосављевић, званичник Министарства Војног моли да се дозволи поновно суђење по његовој кривици код војних судова.

Председник — Све ове молбе и жалбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Част ми је саопштити Скупштини, да сам синоћ добио доцкан саопштење од г. министра председника, да је образована нова влада, те с тога нисам могао јуче да јавим за састав њезин.

Стара влада сматрала је, да је своју мисију извршила, кад је Његово Величанство Краљ отворио Скупштину престоном беседом и положио Заклетву на Устав пред Народним Представништвом. По што је дакле извршила своју мисију похитала је да омогући састав нове парламен-тарне владе давши оставку. И Његово Величанство Краљ Александар, одмах пошто је Влада дала оставку, позвао је Председништво Скупштине да чује мишљење његово о томе, која би личност најпогоднија била, да јој се повери састав новог кабинета.

Председништво Скупштине је дало своје мишљење, да је Г. Докић најпогоднија личност за састав новог кабинета, и част ми је саопштити Скупштини, да је г. Докићу поверен састав новог кабинета, што ћете из указа чути.

Изволте чути г. Секретара.

Секретар Лука Лазаревић чита указ:

МИ

АЛЕАСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

Уважавајући оставке, које су нам поднели:

Председник Нашег Министарског Савета, Наш Министар Просвете и Црквених Послова Др. Лазар Докић,

Наш Министар Војни, пуковник Драгутин Франасовић,
Наш Министар Финансија Др. Михаило В. Вујић,
Наш Министар Унутрашњих Дела Светозар Милосављевић,
Наш Министар Иностраних Дела Андра Николић,
Наш Министар Грађевина, потпуковник Светозар Станковић,
Наш Министар Народне Привреде Раша Милошевић,
Наш Министар Правде Петар Максимовић;

— Разрешавамо их од дужности, стављајући пуковника Драгутина Франасовића на расположење, а постављамо:

За Председника Нашег Министарског Савета и Нашег Министра Просвете и Црквених Послова Др. Лазара Докића,

За Нашег Министра Војног, ђенерала Саву Грујића народног посланика и ванредног посланика и пуномоћног Министра у пенсији,

За Нашег Министра Финансија Др. Михаила В. Вујића,

За Нашег Министра Унутрашњих Дела Светозара Милосављевића,

За Нашег Министра Иностраних Дела Андру Николића,

За Нашег Министра Грађевина, потпуковника Светозара Станковића, задржавајући му чин и ранг у војсци,

За Нашег Министра Народне Привреде Рашу Милошевића,

За Нашег Министра Правде Петра Максимовића.

Председник Нашег Министарског Савета, Наш Министар Просвете и Црквених Послова нека изврши овај указ.

4 јуна 1893 год.
у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Председник Министарског Савета,
Министар Просвете и
црквених послова,
Др. Л. Докић с. р.

(Скупштина се одазвала са: „Живео Краљ, Живела Влада!“).

Председник — Изволте саслушати накнадни извештај верификационог одбора. Молим г. известиоца да заузме своје место.

Известилац Ранко Петровић чита:

ИЗВЕШТАЈ

Одбора за преглед посланичких пуномоћстава

Пошто су се на састанку Нар. Скупштине, држаном на дан 4 ов. месеца, изјаснила она господа посланици, који су изабрани на по два места, да се примају изборног места и

то г. Ђура Хрватовић за округ крајински, г. Јоца Ж. Јовановић за варош Шабац, г. Милутин Гарашанин за округ пожаревачки, г. Пера Максимовић за варош Смедерево и г. Стојан Новаковић за округ подрински, то је овоме одбору према чл. 92 и 93 зак. о изборима нар. посланика част саопштити: да се имају позвати у скупштину г. г. Андра Ђорђевић проф. Велике Школе као посланик за варош Београд, Драгомир Цв. Рајовић министар и посланик у пенсији као посланик за округ крагујевачки, Живан Сретеновић тежак из Милановца као посланик за округ подунавски, Љуба Ковачевић проф. Војне Академије као посланик за округ подунавски и Тодор Костић, сарач из Крупња као посланик за округ подрински.

Тако исто овоме је одбору част известити Народно Представништво, да је приспео и одбору пуномоћство предао и посланик Милија Миловановић, и да је одбор ово пуномоћство проценио и прогласио да је уредно те с тога моли Народно Представништво да и оно изволи ово усвојити и Милију Миловановића прогласити за Народног Посланика.

6 Јуна 1893 год.
у Београду.

Председник
Одбора за преглед посланичких пуномоћстава,
Р. С. Поповић

Известилац,
Ранко Петровић

ЧЛАНОВИ:

Л. Лазаревић, Д. М. Ружић, Марко Петровић, Дим. Карић, Ст. Виденовић, Илићановић.

Председник. — Овлашћује ли Скупштина Председништво, да оно учини што треба, те да се одмах позову именована господа? (Овлашћује)

Прима ли Скупшт. извештај за посланика Милију Миловановића? (Прима).

Онда ћу молити г. г. Милију Миловановића и Глишу Гершића да положе заклетву.

(Посланици Глиша Гершић и Милија Миловановић полажу заклетву).

После заклетве

Председник — Одбор, који је одређен да проучи предлог закона о привременом уређењу трговинских односа са Немачком, свршио је свој посао, и молим г. известиоца да прочита извештај.

Известилац Милош Марковић чита:

ИЗВЕШТАЈ
Народној Скупштини
о
привременом уређењу трговинских односа са Немачком

Одбор за испитивање трговинских уговора размотрио је *пројект закона о привременом уређењу трговинских односа између Србије и Немачке* па је нашао, да га треба усвојити из разлога, што се њиме дају производима и поданицима немачке царевине само она права, која имају производи и држављани најповлашћеније државе. Ово привремено уређење трговинских односа, основано на највећем повлашћењу, у самој ствари ни у колико се не разликује од уређења сталних трговинских односа, што ће се завести на основу трговинског уговора закљученог између Србије и Немачке, но који још није добио законодавно одобрење.

Пошто се овом привременом трговинском погодбом Немачкој признаје само право најповлашћеније државе, дакле право, које се признаје свима уговорним државама и ништа више, то је одбору част предложити Нар. Скупштини, да изволи примити поменути законски предлог с напоменом, да се у чл. 1 а у трећем реду реч „дозволити“ замени са речју „допустити“,

Председник Одбора,
Марко Петровић

Известилац,
Мил. Марковић

ЧЛАНОВИ

Мих. Ј. Косовљанин, Никодије С. Милетић, М. А. Поповић, Ђ. Анђелковић, Симо Костић, Јов. С. Јовановић, П. Павловић, Д-р Ст. Вукчевић, Д-р Мил. Р. Веснић, Ј. Станковић, В. Ћирковић.

Председник — Овај је извештај одштампан и нека га г. г. посланици узму и проуче, а сутра га стављам на дневни ред у 9 часова пре подне.

Молићу одборе да раде што брже, а нарочито одбор за трговински уговор са Аустро-Угарском, јер мора да се сврши до извесног рока, а тако исто молим и финансијски одбор да ради.

Скупштинску седницу закључујем, а заказујем другу за сутра у 9 часова пре подне.

На дневном реду биће први претрес закона о привременом уређењу трговинских уговора са немачком царевином.

(Састанак је трајао до 11 $^{3}|_{4}$ часа пре подне).

5 САСТАНАК
7 Јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК,
Никола Пашић

СЕКРЕТАР,
Никола Николић

Почетак у 9$^{1}|_{4}$ часа пре подне.

Присутна су била г. г. министри: унутрашњих дела, иностраних дела, правде и привреде.

Председник — Отварам пети састанак скупштински.

Изволте саслушати прозивку те да видимо, има ли довољан број посланика за рад.

Секретар Ратарац прозива, и одсуствује 31 посланик.

Председник — Према прозивци има довољан број посланика за рад. Г. Димитрије Маринковић јавио је, да је болестан, па за то не може доћи. —

Изволте сад чути протокол 4 састанка.

Секретар Ратарац чита:

Председник — Жели ли ко да примети што на састав протокола? Пошто се нико не јавља за реч, ја бих имао да приметим, да кад је председништво упитано за мишљење коме би се могао поверити састав кабинета, оно је тада изјавило: да је г. Докић најподеснији за то. То је било мишљење свију.

Секретар — Примам исправку.

Председник — Прима ли Скупштина прочитани протокол? (Прима). —

Изволте чути честитке, послате Народној Скупштини.

Секретар Љуба Јоксимовић — чита:

Грађани вароши Прокупља на броју 51 хитају, да народним избраницима честитају отпочети рад са жељом, да у свему буде плодан и користан за Отаџбину, да још јаче учврсти зближење Круне и Народа, те да сигурнијим корацима поведе Србство остварењу српске мисли. Узвикујемо да живи омиљени народни Краљ Александар I, Да живи Српски Народ!

За тим,

Неколико грађана општине јагњилске кличу:

Срећан рад, који нека буде са слогом, јер ће само тако донети благостање српству и Србији, чији сте са Краљем Александром ви представници. —

Председник — Молићу оне посланике, који су дошли а нису положили још заклетву, нека приступе да положе заклетву.

(За овим су дошли посланици г. г. Андра Борђевић, Љуба Ковачевић, Драгомир Рајовић, Мих. Веселиновић, Анта Радосављевић, и положили заклетву).

Председник — Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду: претрес извештаја одборског о пројекту закона о привременом уређењу трговинских односа између Србије и Немачке. Изволте чути предлог.

Известилац Милош Марковић прочита предлог и саветско мишљење о истом (види ст. 13) и извештај одборски (види страну 8).

Председник — Жели ли ко од г.г. посланика да узме реч у генералној дебати?

Пошто се нико не јавља за реч, то стављам на гласање: усваја ли Скупштина поднесени предлог у начелу? (Усваја). — Објављујем да је предлог у начелу усвојен.

Сад изволте читати члан по члан.

Известилац Милош Марковић чита члан 1 (ст. 8).

Председник — Стављам на гласање: Ко је за то, да се чл. 1 прими, нека изволи седети, ко је против нека устане? (Сви седе). — Објављујем да је чл. 1 примљен једногласно.

Известилац чита чл. 2.

Председник — Ко је за то, да се чл. 2 прими нека седи, које против нека устане? (Сви седе). — Објављујем, да је и чл. 2 примљен.

Према томе примљен је и цео предлог.

Друго читање овог предлога стављам за седницу, која ће бити 12 ов. м. у 5 сати. Дакле има 5 дана рока. Слажели се Скупштина с тим? (Слаже). —

С овим је исцрпљен дневни данашњи ред. Молим одборе, да продуже рад одмах после скупштинске седнице. Шести ће састанак бити, када одбори буду спремили рада Скупштини.

(Састанак је закључен у 9 часова).

6 САСТАНАК

9 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК,

Никола П. Пашић

СЕКРЕТАР,

Лука Лазаревић

Почетак у 5 часова, по подне.

Присутна су била сва г. г. министри, сем министра војног и грађевина.

Председник — Отварам шести састанак. Изволте чути протокол петог састанка.

Секретар **Никола Николић** чита.

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани протокол? (Усваја). —

Изволте чути молбе и жалбе упућене Скупштини.

Секретар **Лука Лазаревић** чита:

Младен А. Тодоровић, бив. срески начелник; Срећко Ђурић, учитељ из Мајсиња; Иван Плесничар, санитетски поручник, из Чачка; Д-р. К. Андрејевић, физикус округа ужичког: Сретен Јевтић, економ управе државне ергеле; Петар М. Стрелић, учитељ из Тронола у срезу ресавском; Роберт Лерман, војно-марвени лекар из Београда; Фридрих Брунети, учитељ пожаревачке гимназије: Мијаило Маринковић, подблагајник из Ваљева; Г-ђа Војислава Ризникћа, учитељица из Сикирице; Димитрије Цветковић, учитељ из Ниша; Ђорђе А. Исаковић, настојник у фабрици дувана; Павле В. Вујић, писар министарства финансија, — моле да им се увиже извесне године службе;

Милица П. Вучковићка из Пожаревца и Илија Вучковић, из Грбавча — моле за државну помоћ.

Милосава Жена Петра Илијћа, из Сврачковаца, моли за инвалидску потпору;

Суд општине буштрањске, у срезу пчињском, моли за државну помоћ ради подизања основне школе;

Јован Цокић, официр у пензији из Ужица, моли да му се исплати извесан додатак на коња;

Стана удова Димитрија Богдановића, бив. среског писара, из Пожаревца, моли да јој се врати уложени удовички фонд;

Срећко Ј. Ђурић, учитељ из Мојсиња, моли да се у плати изравна са својим друговима;

Судови општина: петничке, качуличке и слатинске, у у срезу трнавском, моле да се ове општине одвоје од III-ег и придаду X-ом пуковском округу;

Рударски радници из Сења, моле за бесплатњу вожњу железницом до Ћуприје и натраг;

Јосип С. Маричић, из Срезеваца, у срезу таковском, моли да му се одобри поновно суђење са општином бершићском;

Сељани из Дреновца у срезу добричком, моле да им се врати утрина, коју су им одузели сељани села Бресничића;

Јања Инџић, надничар из Врања, моли да му се исплати извесна сума за хлебац, дат војсци у рату;

Драгован Ј. Савковић, практикант среза љубићског, жали се на мајора Косту Стојковића, што није казнио извесног официра.

Председник — Све ове молбе и жалбе упућују се одбору за молбе и жалбе.

Изволте чути три указа Његовог Величанства Краља.

Секретар **Лука Лазаревић** чита:

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божијој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег министра народне привреде, а по саслушању Нашег Министарског Савета постављамо:

Др-а Лазара Пачу, управника монопола дувана и соли, и Др-а Милована Ђ Миловановића, начелника министарства иностраних дела, за владине поверенике у седницама Народне Скупштине, приликом претреса, трговинских уговора између Србије и Аустро-Угарске, Србије и Немачке и ветеринарне конвенције између Србије и Аустро-Угарске.

Наш Министар народне привреде нека изврши овај указ.

8 Јуна 1893 год.
у Београду

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар Народне привреде,

Раша Милошевић, с. р.

Даље:

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божијој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег Министра унутрашњих дела, а по саслушању Нашег Министарског Савета, овлашћујемо Нашег Министра унутрашњих дела, да Народној Скупштини, сазваној у ванредни сазив 1 Јуна ове године, поднесе на решење предлог:

„Да се Министру унутрашњих дела призна у рачуну расхода за 1892 годину по струци санитетској 321·37 динара, колико је издато плате главном марвеном лекару, која му по закону припада, а није предвиђена у буџету расхода по струци санитетској за 1892 год".

Наш Министар унутрашњих дела нек изврши ово решење.

8 Јуна 1893 год.
у Београду

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар
Унутрашњих дела,
Св. Милосављевић, с. р.

Исти гласи:

ПРЕДЛОГ

Министра унутрашњих дела

Народној Скупштини,

На основу чл. 5 тач. 6 о уређењу санитетске струке и чувању народног здравља, указом од 13 Марта 1892 год. постављен је Dr. Захарија Поповић, општински лекар за главног марвеног лекара при санитетском одељењу министарства унутрашњих дела, који има квалификације за то звање, које се законом траже.

По чл. 10 тог закона, годишња је плата главног марвеног лекара 2500 дин., а буџетом за 1892 год. стр. 120 бр. 6 предвиђена је плата за хонорарног марвеног лекара од 1200 дин., мање дакле за 1300 дин., но што треба за плату главног марвеног лекара, а то с тога, што до тада нико од лекара није компетирао за ово знање, који би имао потпуну законом прописану квалификацију за главног марвеног лекара, тач. 8 чл. 6 закона о уређењу санитетске струке; па за то и није у буџету унесена законом одређена плата за главног марвеног лекара, већ хонорарна.

Министар унутрашњих дела ослањајући се на § 8 тач. 1 под а) закона измена и допуна у закону о буџету (Збор. 17 стр. 63.), држао је да вишак плате преко буџетске суме може подмирити из кредита, „редовних непредвиђених потреба", но Главна Контрола, од које је тражен пристанак за овај издатак у општој седници 25. Априла 1892 год. Бр. 6805 и 28 Маја Бр. 10360 одлучила је: да није могао бити постављен главни марвени лекар, већ хонорарни како је плата буџетом за ту годину одређена, па не одобрава издатак из кредита „редовних непредвиђени потреба".

Услед овога г. Dr. Захарија Поповић марвени лекар дао је оставку 12 Јуна 1892 год.

Но како он на основу указа од 13 Марта, којим је постављен за главног марвеног лекара према § 1 и 2 закона о чиновницима грађанског реда и § 10 закона о уређењу санитетске струке има право на плату од 2500 дин. на годину, за ово време док је у служби био, а то је за 2 месеца и 29 дана од 13 Марта до 12 Јуна 1892 год., то, да би му се плата издати могла, Министарски Савет на предлог министра унутрашњих дела 28 Јуна 1892 год. решио је да се изда 321,37 дин. на рачун плате главном марвеном лекару, у колико је мање буџетом предвиђено, но што он по закону има право с тим, да се за овај издатак тражи законодавно одобрење.

С тога част има предложити Народној Скупштини да изволи одобрити:

Да се Министру унутрашњих дела призна у рачуну расхода за 1892 год. по струци санитетској 321,37 дин., колико је издато плате главном марвеном лекару, која му по закону припада а није предвиђена буџетом расхода по санитетској струци за 1892 год.

Министар
унутрашњих дела,
Св. Милосављевић, с. р.

За тим:

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божијој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег министра унутрашњих дела, а по саслушању Нашег министарског савета овлашћујемо Нашег министра унутрашњих дела, да Народној Скупштини, сазваној у ванредни сазив 1 јуна ове год., поднесе на решење предлог:

„Одобрава се решење Краљевске владе од 6 јуна 1892 године, којим је одобрила, да се утроши 150.000 динара из државне готовине за сузбијање колере;

да се призна у рачуну расхода за 1892 годину на ту циљ утрошених 30.187·31 динара, и

да се остатак суме од 119.812·69 динара може утрошити на подизање болнице за заразне болести и централног завода за дезинфекцију, као и за друге потребе, које би за сузбијање и лечење колере биле нужне."

Наш министар унутрашњих дела нека изврши ово решење.

8 јуна 1893 год.
у Београду

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар
унутрашњих дела,
Св. Милосављевић.

Исти гласи;

ПРЕДЛОГ

министра унутрашњих дела

Народној Скупштини,

Немио гост колера, која је прошле године владала у Јужној Русији и на обалама Црнога мора, није се ограничила само на поједина места и пределе, већ се ширила и на далека одстојања, тако да је при свима мерама опрезности дошла и у суседне нам државе Аустро Угарску и Румунију а одатле према данашњим саобраћајним срествима и комуникацији није могуће било спречити је, да не посети и у нашој земљи погранична места.

За такав несрећан случај, ако би ова опака болест импортирала и у нашу земљу, ми смо морали бити спремни, да се од једног болесника не разнесе даље, те се у епидемију развије и за то је нужно било, да се поред осталих мера, које се односе на јавну и личну игијену предузму најстрожије мере од стране власти, за лечење колеричних болесника и дезинфекцију свега оног, што је с болесником у додир долазило.

У том погледу је и главни санитетски савет на позив министра унутрашњих дела, дао своје стручно мишљење, шта се све има против колере предузети и извршити и као најглавније препоручио је:

„да се у већим седиштима поред болница сагради тако звана одвојишта за изоловање нужних болесника; за већа окружна и среска места да се подигну бараке нарочитог кроја, али за Београд са 60 хиљада становника не би оне биле довољне. Београд мора имати систематски удешену, нарочито сграђену болницу за инфекционе болести, а с намером те потребе не сме се више оклевати. Већ последња онако слаба дифтерија показала нам је жалосне последице тога недостатка, а на већу епидемију колере при оваквим приликама не би се смело ни помислити. Све друге мере биле би узалудан труд и трошак ако и даље не би имали болницу за изоловање. Да се у већим местима за болнице набаве парни апарати за дезинфекцију и средства за пренос ствари, болесника и мртваца, а Београд мора имати централан завод за дезинфекцију по обрасцу таквих завода у другим државама."

На свима овим пословима нужно је, да се одпочне одмах и без одлагања радити. Нарочито је нужно да се одмах почне

са грађењем болнице за изоловање и подизање барака и набавом парних апарата за дезинфекцију.

Ово се догодило у времену када не беше на окупу Народно Представништво. Како Санитетски фонд не располаже новчаним средствима, јер приходи његови служе за намирницу редовних хуманих потреба, то да би се у интересу општем, отклонила односно угушила једна евентуална, опасна епидемија, која је била на прагу претећи да покоси хиљадама живота нашега народа, ако се не би постарали да јој свим могућим средсвима, која наука препоручује на пут станемо, то је Краљевска влада, на предлог министра унутрашњих дела решењем својим од 6 јуна 1892 год. одобрила:

да се утроши до 150 хиљада динара, на подизање болнице за инфекционе болести, централног завода за дезинфекцију, направу барака и осталих потреба у циљу одклањања и сузбијања колере, из државне готовине, па код Скупштине издејствује законодавно решење.

На основу овог одобрења набављени су стални и покретни парни апарати за дезинфекцију и друге потребе за предохрану и сузбијање колере.

За све ове набавке, као и за исплату дезинфекционих средстава при карантинима у Радујевцу, Брзој Паланци, Кладову, Дубравици, Шапцу и Ристовцу утрошено је у 1892 години 30.107·31 дин. Припремни радови за подизање инфекционе болнице одпочети су, и болничка зграда ће по предрачуну коштати 80 хиљада динара. Све ово, као и подизање централног завода за дезинфекцију, има се извршити још у овој години, пошто нисмо сигурни, да колера, која се и ове године почела појављивати у Француској не узме веће димензије и поново се нашим границама не приближи, а за такову евентуалност морамо бити спремни, како би за случај да се и у нашу земљу увуче, што енергичније и сигурније ширењу заразе на пут стали.

Извештавајући Народну Скупштину о решењу Краљевске владе, и средствима набављеним и предузетим за сузбијање заразе, част имам предложити Народној Скупштини да изволи

решити:

„Одобрава се решење Краљевске владе од 6 јуна 1892 год., којим је одобрила да се утроши 150.000 динара из државне готовине за сузбијање колере;

„да се призна у рачуну расхода за 1892 год. на ту циљ утрошени 30.187·31 динара; и

„да се остатак суме од 119.812·69 динара може утрошити на подизање болнице за заразне болести и централног завода за дезинфекцију као и за друге потребе, које би за сузбијање и лечење колере биле нужне“.

СБр. 4398
8 јуна 1891 год.
у Београду

МИНИСТАР
УНУТРАШЊИХ ДЕЛА,
Св. Милосављевић.

Председник — Ова два последња предлога упућују се одбору финансиском. —

Изволте чути једну оставку посланика на мандат.

Секретар чита:

Народној Скупштини

У БЕОГРАДУ

Част ми је известити, да ми моји трговачки послови не дозвољавају да могу и даље као посланик остати и долазити у седнице скупштинске, и овим подносим оставку на мој посланички мандат, и молим Народну Скупштину да ми уважи ову моју осуавку.

7 јуна 1893 год.
у Београду

С поштовањем
Ђорђе Р. Васикић
из Крагујевца.

Председник — Верификациони ће одбор, према чл. 93 закона о изборима нар. посланика, предложити који кандидат има доћи на место г. Васикића за посланика, и он ће се позвати.

Сад прелазимо на дневни ред

На дневном реду је извештај одбора за трговински уговор између Србије и Аустро-Угарске. Молим г. известиоца да заузме своје место.

Известилац Мил. Р. Веснић чита:

ИЗВЕШТАЈ

Народној Скупштини

о

трговинском уговору и ветеринарној конвенцији између Србије и Аустро-Угарске

Одбор за трговинске уговоре проучио је трговински уговор и ветеринарну конвенцију између Србије и Аустро-Угарске, и част му је поднети о њима Народној Скупштини овај извештај.

Сам географски положај упућује нашу отаџбину да гаји пријатељске и трговинске односе са аустро-угарском државом. Интереси наше земље налажу нам, да сви наши односи према суседној аустро-угарској монархији буду такви, како ће што успешније потпомоћи наш целокупни привредни развитак. Овим обзирима морамо се руководити у толико више, што смо с културним западом и његовим привредним животом везани поглавито преко суседне нам монархије, што се налазимо у таквом географском положају, да и наше земаљске производе, можемо извозити на тргове запада у већини преко ње. Све ге околности налажу нам, да са Аустро-Угарском имамо одређене односе, што нам је у толико лакше постићи, у колико је и Аустро-Угарска такође упућена на наше пријатељство, како би производе своје привредне снаге могла успешно на Истоку протурати. И Србија као и Аустро-Угарска увиђа, да би од неодређености пријатељских и трговинских односа била поремећена привредна снага и једне и друге државе. Да овога не би било, него да би међу нама и Аустро-Угарском свакад постојали пријатељски и по обе стране корисни трговински односи, којима би се јачала природна снага једне и друге државе, и закључен је овај трговински уговор, о коме је овоме одбору част поднети свој извештај.

И досадањим трговинским уговором регулисани су били трговински односи између Србије и Аустро-Угарске, али новим уговором трговинским ти су односи тако брижљиво одређени, да се ни у ком случају не могу више производи неуговорних држава увозити у Србију као производи аустро-угарски, нити пак у Аустро Угарску производи који нису српски (чл. 8 угов. и закључни протокол ветеринар. конвенц. тач 1). По староме уговору, Аустро-Угарска је била мост, преко кога су се у Србију увозили као аустро-угарски и они производи, који нису њени, него оних држава, које нису хтеле с нама трговински уговор да закључе. Досадањи уговор давао је могућности неуговорним државама да преко Аустро Угарскв увозе производе на основи најповлашћеније државе, на штету и наших финансија и наше привреде. Новим уговором отклоњени су ови по нас штетни односи, и овај добитак је од не малог значаја по нас.

Општим одредбама новог трговинског уговора тачније су одређене дужности оних аустро угарских поданика, који се настане у Србији да уживаћавају какву радњу: наши закони о радњама, којима су потчињени наши сутрађани, у свему важе и за аустро-угарске грађане, који су се тога ради настанили у Србији, чега по досадањем уговору није било на штету нашег привредног сталежа (тач. 4 закључног протокола).

Поред ових бољих страна садањега уговора, он је за препоруку још и с тога, што су и све неодређености старог уговора новим избегнуте.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 3 УТОРАК 15 ЈУНА 1893 ГОДИНА III

6 САСТАНАК

9 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК,

Никола П. Пашић

СЕКРЕТАР,

Лука Лазаревић

(НАСТАВАК)

(Извештај о трг. уговору).

Србија је још више добила новом увозном тарифом. Нова царинска тарифа израђена је на субременој основици. Царињење по вредности избачено је са свим и замењено је специфичком тарифом. Овај је добитак толико велики, да би царина по тежини била за препоруку чак и у случају, кад би царинске стопе остале онолике, колике су биле по старом уговору. Међутим новом специфичком тарифом, не само да су осигурани досадањи царински приходи, него се смело може рећи, да ће нам она ове приходе знатно увећати. Специфичком тарифом спречене су све оне злоупотребе, које су нераздвојено везане за царињење ad valorem, а тиме ће ући у државну касу и они приходи, којима је она до сад штећена неистинитим декларисањем.

Али није добитак од новога уговора само у томе, што је царинска тарифа по вредности замењена тарифом по тежини, него је он још и у томе, што се при преговорима водила особита брига, да се царинском стопом поједини увозни артикли оптерете толико, како ће се с једне стране осигурати већи царински приходи а с друге омогућити напредовање наше привредне снаге. Тарифом се ишло на то, да се да могућности да се развије наша крупна и ситна радиност. Њоме се заштићују почеци наше могуће индустрије, заштићују се и наши занати, пошто им се пружа јевтина сировина а финансијама нашим даје се јачи извор, пошто се новом тарифом оптерећују потребном царинском стопом они производи, којих код нас никако нема, а који се међутим троше у доста великој количини. Кад свему овоме додамо, да је новим уговором укинута диференцијална тарифа, по којој су се могли увозити извесни производи, с искључивом повластицом за Аустро-Угарску, испод тарифе с њоме уговорене; кад додамо и то, да смо њиме задобили право на завођење неколико нових монопола, онда можемо смело тврдити, да су новом царинском тарифом у новоме трговинском уговору задовољени како наши финансиски, тако и наши привредни интереси.

Одбор са задовољством констатује, да је и нашим извозним производима осигурана од стране Аустро-Угарске повољна царинска стопа. Старим уговором осигурана је била уговорна тарифа само неколиким нашим производима, а други су подвргнути били плаћању царине по општој тарифи аустро угарске монархије. Истина је, да је Аустро-Угарска била доцније спустила царинску стопу за 2-3 наша производа, али је за то Србија поднела велике жртве, допустивши да се из слободних пристаништа Ријеке и Трста увозе као аустро-угарски производи артикли, који су пореклом из неуговорних држава. Царина за многе наше производе узимала се у Аустро Угарској по њиној општој тарифи, која се могла мењати; уговорно стање за њих није било усвојено, те су они изложени били могућности, да се променом опште тарифе могу оптеретити већом стопом. Садања пак уговорна тарифа искључује могућност, да се утврђена царина може мењати на штету нашу. Тиме, што је за наше најважније извозне артикле уговорена царинска стопа, осигуран нам је сталан извоз њихов за 10 година, а имати сигурно, одређено стање за толики низ година, само је корисно по нашу тргвину, пољопривреду и сточарство.

Одбору је част обратити нарочиту пажњу Народнога Представништва на ветеринарну конвенцију, закључену између Србије и Аустро-Угарске у толико више, што се она својим строгим одредбама може показати као штетна по нашу сточну трговину. Али је одбор уверења, да и ове овако строге мере, ако буду само у стварној потреби примењиване, ипак неће имати оне зле последице, које би из њих у противном могле настати. Кад год будемо судили о овој конвенцији, свагда ваља да имамо на уму, да је друга половина аустро-угарске монархије — Мађарска — пољопривредно-сточарска земља Велико богаство њено лежи у стоци, и ми ценимо бригу њену, да своју стоку заштити од могуће заразе. Поред овога не треба заборавити ни то, да су у ветеринарној конвенцији између Немачке и Аустро-Угарске усвојене према последњој још строжије мере. Строге мере, предвиђене конвенцијом и наша свест о нашим властитим интересима налажу нам, да предузмемо све што је потребно да нам стока не болује од заразних болести, а кад се оне појаве, да их угушујемо најенергичнијим средствима. То је наша дужност и у интересу наше стоке, а уговор ништа друго од нас и не тражи.

Поред свију строгих мера предвиђених ветеринарном конвенцијом, сама одређеност њихова добра је страна њена, јер сад бар знамо каква су нам призната права, а какве смо дужности на себе примили новом конвенцијом.

Проучивши пажљиво и озбиљно поверени му посао, потписани се одбор не носи мишљу, да су овај уговор и конвенција такви, какве би Народно Представништво желело за нашу Отаџбину. Они су за нас поред свих добрих страна у извесним одредбама донекле и тешки и неповољни. Али одбор је уверења, да ће јаче старање наших државника у будуће изнаћи пута и начина, да Србија буде у том положају, да, наслањајући се на згоднije прилике, које ће нам створити то

јаче старање њихово на овом пољу, те да будуће уговоре ове врсте можемо повољније закључивати. С тога му је част предложити Народној Скупштини да изволи примити:

I. *трговински уговор између Србије и Аустро-Угарске*, закључен у Бечу $\frac{28 \text{ Јула}}{9 \text{ Августа}}$ 1892 год. са прилозима под А. (царине на увоз у Србију), под Б. (увозне таксе у аустро-угарске царинске области), под В. (парочите олакшице за пограничии промет), под Г. (одредбе о наплаћивању обртне порезе на вредност еспапа при увозу у Србију), закључни протокол од истога дана, као и њима придодате 3 декларације од истога дана.

II. *Ветеринарну конвенцију закључену између Србије и Аустро-Угарске* у Бечу $\frac{28 \text{ Јула}}{9 \text{ Августа}}$ 1892 год. са закључним протоколом и нотама под 1, 2, 3 и 4.

Одбор предлаже ово решење у уверењу, да ће се штета од неповољнијих одредаба ових уговора моћи у велико отклонити обостраном пријатељском готовошћу уговорних страна, да се они примењују савесно и у пријатељском духу, како би се при истеку њиховом могли створити бољи и повољнији за обе суседне монархије.

8 Јуна 1893 год.
у Београду.

ИЗВЕСТИЛАЦ, **Др. Мил. Р. Веснић**

ПРЕДСЕДНИК ОДБОРА, **Марко Петровић**

ЧЛАНОВИ:

Мих. Ј. Косовљанин, П. Павловић, Мил. Марковић, Ј. Станковић, Др. Ст. Вукчевић, Симо Костић, М. А. Поповић, Ђ. Анђелковић, С. Милетић, Јов. С. Јовановић.

Председник — По закону о пословном реду у Скупштини овај уговор треба да се чита у целини. Ја држим да ће боље бити ако га сад прочитамо у целини место сутра. (Одобрава се).

Секретар Љуба Јоксимовић чита трговачки уговор између Србије и Аустуо-Угарске (прилог I). —

Председник — Изволте чути извештај одбора за нацрт адреса.

Известилац Ђока Анђелковић чита:

Народној Скупштини,

Одбор, који је Народна Скупштина изабрала да састави нацрт Адресе, свршио је свој посао, и част му је умолити Народно Представништво, да га изволи примити.

У исто доба, Одбору је част јавити Народној Скупштини, да је члан Одбора г. Стојан Новаковић, одмах, на првоме састанку одборском, изјавио да неће моћи учествовати у раду овога Одбора.

9 јуна 1893 год.
у Београду.

ПРЕДСЕДНИК ОДБОРА, **П. Велимировић.**

ИЗВЕСТИЛАЦ, **Ђ. Анђелковић.**

ЧЛАНОВИ:

Др. Лаза Илић, Л. Лазаревић, К. Борисављевић, Мика Поповић, Ранко Петровић, Павле М. Ранковић, Др. Мил. Р. Веснић, Р. С. Поповић, Раша Милетић, Р. В. Тајсић, Д. М. Ружић.

Иста гласи:

НАЦРТ АДРЕСЕ

како га је израдио одбор за адресу

Ваше Величанство, Мили Господару!

Народно је Представништво срећно, примајући у овоме драгоценом историјском тренутку, кад Ваше Величанство ступа први пут као Краљ Србије, у његову средину, уз топле поздраве Краљеве добродошлице, и изјаву, да Ваше Величанство хита положити пред Народном Скупштином, одмах у првој седници скупштинској Своју уставну заклетву.

Народно Представништво се радује, што је Ваше Величанство везало овај велики историјски чин за успомену на један доиста свечан дан, кад је Твој узвишени Отац, потврђујући нови Устав Краљевине Србије, изјавио да пружа нови Основни Закон Народу Српском, не себе ради, већ Сина Његова ради, Тебе ради Господару, и ради Србије. А најживље нас радошћу испуњава да Ти, још од онога дана носиш у души Својој, као свети аманет уверење, да је позив Обреновића, на Престолу Српскоме, да чувају Устав и Уставна права народна од сваке повреде.

Ваше Величанство, Мили Господару!

Народно Представништво сматра за своју прву и најсветију дужност, да Ти, у име Народа Српског, поднесе најдубљу захвалност на великоме и срећноме делу извршеноме 1 априла. Отаџбина, доведена до на ивицу пропасти разузданом насилничком владавином, која је без зазора газила Устав и законе, која је својим саможивим циљевима жртвовала мир и будућност народну, враћена је самој себи, спасена је Твојим јуначким патриотским делом, и ноћ од 1 априла остаће вазда светле успомене у васколиком, вечно Ти захвалном Народу Српском.

Да, Господару, 31 марта, кад је Краљев. Намесништво, које се није попунило у уставноме року, и које, према Уставу, није више ни имало права да врши власт Краљевску, у Твоје име, отворило седнице неуставно конституисане Нар. Скупштине, завршен је био у свој потпуности уставни злочин, припреман све од 9 августа пр. год. И права, која Устав јамчава Народноме Представништву, па и прерогативе Српске-Краљевске Круне, присвојени су били самовласно и злоупотребљени у циљевима противним интересима и Престола и Отаџбине.

Без мало осам пуних месеца Народ је Српски имао да сноси владавину, која није презала ни од средстава, што их само туђинске најезде примењују у завојеваним земљама. Не само права и слободе, које је нови слободоумни Устав осигурао Народу Српском, већ и ове традиционалне самоуправне уставнове, које су се одржале и кроз дуге векове туђинског господарства, били су дивљачки нападнути. И, после насилничких апшења, после сваковрсних гоњења и злостављања, после злочиначких стварања кривица, просута је најзад нештедимице крв српских грађана, који су, с Уставом у руци, ставили своја гола прса на браник својих права.

Ваше Величанство, Мили Господару!

У тим тешким данима Народ Српски није изгубио стрпљење, јер га је вазда крепила вера у Бога и у свога Краља. У нади да ће глас његов најзад стићи до Твога Престола, а уверен, да ће тај глас у души и срцу Твоме наћи одмах пуна одзива, народ је српски жудно очекивао час, кад ћеш Ти узети у своје руке власт Краљевску, кад ћеш, вршећи права која су Ти дале милост Божија и воља народна, одузети управу државну од твојих недостојних представника.

Твоје дело од 1 априла испунило је неочекивано најприсније жеље и најлепша надања народна. Ти си, Господару, пратећи, с пуно учешћа, будним оком, несреће, које су се гомилале у Отаџбини, разумео, шта од Тебе ишчекује срећа Твога народа и будућност миле нам Србије. И тој Својој дужности према Отаџбини и народу Ти си се одазвао одсудно и потпуно, као што доликује врломе прејемнику славних традиција Обреновића. И народ Ти српски, преко нас, својих изабраника, кличе за то из свег срца: Хвала ти!

Ваше Величанство!

Жигошући по заслузи владавину, којој си Ти, Господару, учинио крај 1 априла, Народно Представништво налази још, да виновници тога несрећнога стања не смеју остати некажњени. У том уверењу Народно је Представништво решено по-

служити се још у овоме сазиву правом, које му Устав даје, да подигне оптужбу противу министара из минуле владавине и преда их на суђење неумитној правди. На тај начин ће се једном већ утврдити и у нашој Отаџбини, да злочини против Устава и државних интереса не могу остати некажњени.

Мили Господару!

Народно Представништво осећа се прожмано српским поносом, што је чин Твој од 1 априла наишао на опште одобравање не само у Србији и код Народа Српског, већ и у иностранству, свуда, где има пријатеља Срспства. Оно дели у пуној мери Твоју радост, што су Твоје нотификације узвишеним Владарима и Поглаварима иностраних држава наишле свуда на пријатељску и ласкаву предусретљивост.

И у изјавама оних високих симпатија, које су Ти том приликом стигле са свих страна и за Тебе и за Србију, Народ Српски гледа најбољи доказ, да се у Европи праведно цени савесно вршење међународних дужности, које је Србија на се примила, и њезино искрено старање, да остане вазда на висини својега културнога позива на европском истоку. Народно ће Представништво бити вазда готово да свим својим силама потпомогне Твоје старање, да се пријатељства, која су већ стечена Србији, одрже и развијају, као и да се нова задобију.

Ваше Величанство!

Народно Представништво изјављује Ти своју особиту захвалност за то, што си, васпостављајући Устав и законе у Србији, одмах по пријему Краљевске власти позвао народ да слободним гласањем, у најкраћем уставном року, изабере Народно Представништво. Оно исто тако са задовољством констатује, да се влада, коју си 1 априла позвао да Ти послужи вратити живот државни у свој уставни колосек, показала потпуно достојна часне мисије, коју си јој поверио. И уверени, да су одредбе уставне и законске за изборе народних посланика биле потпуно извршене, и да је Народ у пуној слободи употребио своје најбитније и најсветије уставно право, ми смо са захвалношћу чули правичну оцену и потврду Вашега Величанства, да је Народно Представништво, изишло из избора 18 маја ове године, чисти израз слободне воље народне.

Ваше Величанство, Мили Господару!

Народно Представништво констатује са осећајима најдубље захвалности Твоје старање, да се што пре посвршавају уставни послови, који су услед ванредних прилика, створених минулом владавином, морали трпети одлагања. И потврђујући да је Твоја уставна заклетва, положена у најкраћем року, у којем је то према сили околности било могућно, Народно ће Представништво, свесно неодложних потреба опстанка државног, такође сматрати за своју дужност, да накнадно потврди продужење буџета истекле рачунске године од 1 маја па на даље.

Народна ће Скупштина исто тако поклонити сву своју пажњу трговинским уговорима између Србије и Аустро-Угарске и Србије и Немачке, имајући у виду да њихов пресудни утицај на важне привредне и финансијске интересе наше Отаџбине захтева њихово брзо решење.

Поред тога уверено, да је Твојим великим делом од 1 априла постављена основа правилноме развијању наших државних послова, Народно Представништво се нада да ће се од сада моћи предати мирно и поуздано раду на побољшању наших привредних прилика, у чијем правилноме уређењу оно гледа сигурну основу за материјално благостање наше Отаџбине и јемство да се, као што ваља, уреди и снабди Твоја и наша узданица, — Српска војска.

Мили Господару,

Данас, када је криза, изазвана 9-ог августа, срећно решена и када је Србија повраћена у свој уставни колосек; данас, када је оборен режим, који је покушао да у новој уставној ери оживи најнесрећније успомене из доба неискрене уставности засноване 1869 године: Народно Представништво ће похитати, да се, одзивајући се највећом готовошћу Твоме позиву, усрдно и заузимљиво ода својим уставним пословима.

Пуно најдубљег уверења, да је од 1-ог априла настало у Србији ново доба, доба законитости и слободе, доба реда и напретка; пуно поуздања, да ће под Твојом владавином, мили Господару, тако срећно одпочетом 1 ог априла, Србија и Српство кренути одлучно напред путем, који води остварењу народних идеала: Народно Представништво као веран тумач оних осећаја, који одушевљавају сав Народ Српски, подноси пред Твој Престо осећаје неограничене, народне љубави и оданости, кличући Ти из дубине душе:

Да живи узданица Српска!

Да живи Краљ Србије Александар Први, Обреновић Пети!

Председник — Слаже ли се Скупштина с тим, да сгавимо сутра на дневни ред у 4 часа по подне општи претрес о нацрту адресе? (Слаже се).

Тако исто слаже ли се Скупштина да дође на друго место на дневном реду општи претрес закона о трговинском уговору и ветеринарној конвенцији? (Слаже се).

За сад је исцрпљен дневни ред.

Седницу заказујем сутра у 4 часа по подне.

(Састанак је трајао до $6^1/_2$ часа по подне.)

7 САСТАНАК

10 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК,

Никола П. Пашић

СЕКРЕТАР,

Станојло Вукчевић

Почетак у $4^1/_4$ часа по подне.

Присутна су била сва г. г. министри.

Председник — Отварам седми скупштински састанак Изволте чути протокол шестог састанка.

Секретар Лука Лазаревић прочита.

Председник — Жели ли ко од господе посланика да учини примедбу на састав протокола? (Нико се не јавља). Пошто се нико не јавља за реч стављам на гласање: Усваја ли Скупштина прочитани протокол? (Усваја). —

Изволте чути молбе и жалбе упућене Народној Скупштини.

Секретар Алекса Ратарац чита:

Јевта Гавриловић, чиновник министарства финансија, Благоје Мирковић, писар у дринској дивизијској команди, Аврам Петковић, резервни потпоручник из Београда, Димитрије Петровић, секретар министарства финансија и Александра Наумовићева, учитељица из Обреновца, — моле да им се уваже извесне године службе.

Јелена удова Паштрмац из Београда, Анка уд. Милана Јаношевића из Београда и Димитрије Антоновић из Пирота — моле за државну помоћ.

Сељани из Љутежа (у ср. масуричком) и Вићентије Милићевић из Тулара (у ср. добричком) — моле да им се уступе извесне утрине.

Анта Тодоровић из Књажевца моли да се његовом сину смањи рок службе у војсци.

Радован Апостоловић из Богдања (у ср. трстеничком) моли за поновни премер имања.

Сељани из Осечине (у ср. подгорском) моле, да то место буде проглашено за варошицу.

Мата Блашковић из Београда моли да му се исплати и остатак припадајуће му награде.

Трајко Костић из Врања моли, да место механе III класе подигне кафану III. класе;

Алекса Миловановић из Београда моли, да буде ослобођен извесних плаћања Ф. Макензију;

Јеремија Спасић из Паруновца (у ср. расинском), Сава Н. из Гуњевца (у ср. посавском), Смиљка Радовановића из Бргула (у ср. посавском), Алија Јолић из Бурдима (у ср. сврљишком), Марко Гобелић, пуномоћник општине великоселске и винчанске (у ср. врачарском) и Миладин Јанковић из Пилатовца (у ср. драгачевском) — жале се на поједине земаљске власти.

Председник — Све ове молбе и жалбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Дошла су два посланика, који нису положили заклетву а то су г. Тодор Костић и г. Живан Сретеновић. Молим их да то сад учине.

(Посланици Тодор Костић и Живан Сретеновић приступају и полажу заклетву.)

После заклетве

Председник — Сад ћемо приступити претресу нацрта адресе. Молим г. известиоца да заузме своје место.

Известилац Ђ. Анђелковић — Пре но што прочитам у целини адресу, ја ћу вас молити да учините у њој исправке извесних погрешака, које су се случајно поткрале при препису. Такву исправку треба учинити нарочито у првом ставу. Почетак првог става треба овако да гласи: „Народно је представништво срећно, што у овом драгоценом историском тренутку, кад Ваше Величанство ступа први пут као Краљ Србије у његову средину уз топле поздраве Краљеве добродошлице прима и изјаву да Ваше Величанство хита положити пред Народном Скупштином одмах у првој седници скупштинској своју уставну заклетву. Тако исто у другом ставу у другој реченици између „а и најживље“ треба уметнути речи: „Твоја племенита изјава“. После у току читања ових пасуса ја ћу Вас споменути где шта треба додати, што је случајно пропуштено у преписивању да се каже. Сад ћу вам прочитати цео нацрт адресе (ст. 18.)

Председник — Жели ли ко од господе посланика да узме реч у генералној дебати? Пошто се нико не јавља за реч то стављам на гласање: ко је за то, да се усвоји у начелу нацрт адресе нека седи, а ко је противу тога нека устане? (Сви седе). — Објављујем да је нацрт адресе у начелу једногласно примљен.

Сад прелазимо на претрес адресе у појединостима. Изволте чути став по став.

Известилац прочита први став адресе.

Председник — Пошто се нико не јавља за реч, стављам на гласање: Ко је за то, да се први став адресе усвоји тај нека седи, а ко је против нека устане? (Сви седе). — Објављујем да је први став адресе једногласно примљен.

Известилац прочита други став адресе.

Председник — Ко је за то, да се прочитани став адресе прими нека седи, а ко је противан нека устане? (Сви седе). — Објављујем, да је други став адресе усвојен.

Известилац прочита трећи став нацрта адресе.

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани став? (Усваја). — Објављујам да је трећи став адресе примљен.

Известилац прочита четврти став адресе.

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани став адресе? (Усваја).

Известилац прочита пети став адресе.

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани став? (Усваја).

Известилац прочита шести став адресе.

Гига Гершић — Господо, ви ћете ме извинити, што због слабости не могу тако гласно да говорим, нити много да разлажем, али кад смо дошли до ове тачке у адреси, ја сам рад да учиним једну примедбу, а молим да ми одбор адресни и његов известилац не замере, што ја због слабости нисам могао да се примим да уђем у одбор, те да тамо учиним ту примедбу и да у опште учествујем у састављању адресе. Али, мислим, да неће бити згорега, да и сад учиним примедбу код овога става, и ако Скупштина нађе да је умесна, она ће је усвојити.

Ја бих имао и на друге тачке овога нацрта да учиним неке примедбе са свога гледишта и према своме схватању, али ја нећу да дам повода продуживању ове дебате, а осим тога ја због свога стања здравља дугу дебату не бих могао ни издржати.

Ја дакле хоћу само на овај став адресе да учиним примедбу и да предложим исправку или допуну како хоћете, јер налазим да према целокупном склопу овога нацрта тај став треба друкчије да гласи, пошто нема довољно логичке везе између њега и онога што је пре њега казано.

Ова садашња адреса господо, осим тога што је као и свака друга скупштинска адреса, један политички и државни акт, има још и неко своје особено, може се казати историјско значење, које је разликује од обичних пословних адреса скупштинских, које се подносе у редовним сазивима, кад се обични законодавни послови скупштински отправљају и решавају. То историјско значење и претежни карактер ове адресе у томе је, што је она одговор на један ретки историјски чин са престола, какав се изузетно јавља можда тек у сто и више година једанпут.

Овај шести став нацрта је по моме мишљењу према таквом главном карактеру адресе једна од најглавних тачака адресе и ту управо Скупштина казује свој суд, своје мишљење о историјском чину од 1 априла и разуме се ту треба у крупним цртама, да се оцрта положај, који је непосредно томе чину претходио, а за тим да се даде израза ономе расположењу, којим се народ томе чину одазвао.

Зна се, господо, како се адресе обично на брзу руку морају састављати, а нарочито кад Скупштину чекају још и други хитни и неодложни послови, као што је сада случај.

Према томе није чудо, да може по нешто да се измакне пажњи при стилизацији и да нема довољно логичке везе и логичког извођења, као што се овде према томе схватању догодило.

То ваља овде при претресу исправити, ако Скупштина нађе да је тако.

Ја, господо, чинећи ову примедбу и предлажући исправку не износим своје лично субјективно гледиште, него ја се стављам на гледиште, на коме стоји овај нацрт, улазим у његов ток мисли, у дух који у њему веје, и баш са тога гледишта налазим да овај шести став не одговара логици, која из тога тока и реда мисли и из тога духа истиче.

Као што већ рекох, у овоме ставу адресе треба Скупштини као израз већ тако јасно изреченога расположења и одзива народног да изрече свој суд о историскоме чину од 1 априла и та оцена скупштинска треба да је мотивисана и логички везана са оним што је напред речено, а тако исто и логички изведена из целога положаја, којим је тај историски чин изазван.

Па да ли се то налази у овоме шестом ставу нацрта? Он гласи:

Ваше Величанство, Мили Господару!

„У тим тешким данима народ Српски није изгубио стрпљење, јер га је вазда крепила вера у Бога и свога Краља. У нади да ће глас његов најзад стићи до твога Престола, а уверен, да ће тај глас у души и срцу Твоме наћи одмах пуна одзива, народ је српски жудно очекивао час, кад ћеш Ти узети у своје руке власт Краљевску, кад ћеш вршећи права која су Ти дале милост Божја и воља народна, одузети управу државну од твојих недостојних представника“ и т. д.

Дакле као што видите, овде се каже, да је народ још једнако одржао стрпљење, да стрпљење није изгубио.

Кад се тако каже, то се може тумачити онако, како по свој прилици нису ни мислили они, који су нацрт адресе састављали, али ја кад бих тако стилизовану тачку адресе читао тамо негде на страни, свакако бих морао извести овакав закључак: па кад је народ могао остати још једнако стрпљив и миран и кад га је крепила „вера у Бога и у свога Краља“, те се побожно надао да ће његов глас „најзад“ стићи до престола и кад је у том стрпљењу окрепљен реченом вером и надом могао мирно дочекати час, кад ће Краљ као пунољетан узети власт Краљевску у своје руке, онда изгледа, да положај није био тако опасан и критичан и да према томе историјски догађај од 1 априла није био таква прека и неодложна државна нужност, а то се потврђује и тиме, што се даље каже како је то народу дошло „неочекивано“ те његову стрпљивост претворило разуме се у велику радост и одушевљење. Да ли ту онда има логике према свему што је напред казано и према ономе положају, како је представљен од људи из самога народа?

Да ли је то довољна логичка мотивација оне оцене и одушевљеног одобравања чина од 1 априла? Баш са гледишта самога нацрта очевидно није.

Ја дакле налазим, да баш у духу свега, што је у адреси изложено према целој логици њене остале садржине мора овде доћи, да је народ изгубио стрпљење и да је стање било у земљи тако, да је лако могло доћи до потреса, до кризе, до таквих догађаја у земљи, који би земљу и њену будућност у недогледне опасности довели и онда је тек акт од 1 априла разумљив и оправдан, као акт државне нужде, као вршење права државне нужде, које није написано у Уставу, али које се признаје у државној науци, па у појединим уставним земљама и у самоме Уставу или уставној практици, у ванредним изузетним случајевима, кад је целокупно државно стање у опасности и кад су редовни законски и уставни путеви затворени или исцрпљени, те нема излаза.

Из свега што сам овако летимично навео, мислим, да ћете и ви, господо, увидети, да овај став адресе треба другчије стилизовати, да би био у бољој логичкој вези са целим осталим редом мисли и да би мотивација скупштинског одзива чину од 1 априла била израз положаја, какав је у истини био према уверавању оних, који су о њему могли бити добро обавештени.

Мислим да није потребно, да даље разлажем ово гледиште што сам га обележио.

Јуче због слабости нисам био у седници, кад је нацрт адресе раздат, и тек данас сам га добио и мало час сам нешто на брзу руку скицирао и бацио на артију. Ова моја стилизација овога става не би никако кварила ток мисли у адреси, јер сасвим добро и, као што казах, логичније улази у њен склоп. Ја ћу вам прочитати ово што сам написао да дође у овај састав адресе.

„У тим тешким данима народ је српски покушао и исцрпео сва уставна и законита средства, да, остајући строго на легалном земљишту, одоли власничком притиску и да нађе мирнога излаза из критичког и неуставног стања. Они изабраници народни, који су у пркос не законитим средствима и власничком насиљу ушли у Скупштину као преставници правог расположења огромне већине његове, исцрпли су све путеве, да мирним споразумом и преставкама отклоне од земље мучну кризу и тешко искушење, кад потиснута до на ивицу пропасти дође до жалосног уверења да мирним и законитим путем не може лека и излаза да се нађе и онда стоји пред тешко алтернативом: или да се пасивно и скрштених руку даде шибати власничким бичем и водити у пропаст или да — сиђе са законитог земљишта ради спаса отаџбине и Устава. И кад је та група народних преставника видела, да су и последњи покушаји за отклањање кризе остали без успеха и да би њен даљи останак у таквој Скупштини већ значио и нехотично учешће у државном удару, онда је настао онај тренутак у политичном животу народном, где једна велика група правих народних преставника, својим излазом из Скупштине мора да уложи последњи законити протест против насиља и гажења Устава. И где се објављује народу, да је земља дошла на ону мучну раскрсницу, где су сва уставна и законита средства на измаку и где пуца конац народног стрпљења, јер се колебају сами темељи и основи уставне зграде. Беше то један од оних тешких и ванредних случајева у државном животу, кад настаје оно загушљиво и мутно стање привидне тишине, које предсказује буру и потрес са свима недогледним последицама и опасностима.

И у таквоме тренутку законити владалац, који је будним оком пратио све и гледао мутне облаке што су се гомилали на унутрашњем политичком обзорју Србије, и разумео сву критичност и опасност створеног положаја, морао је да врши *право државне нужде*, да врши неодложну и свету дужност према земљи, према Уставу и према Себи, те да тренутно прекорачи један кратак размак времена, једну формалну уставну одредбу, да би спасао све есенцијалне и битне одредбе Устава, да би једним махом пречистио замршен положај, коме не беше законитог излаза, и на најбезопаснији начин избавио земљу из тешке кризе, која јој је неминовно претила“.

(Чује се, врло добро: прима се).

Од прилике ја сам овако овај став скицирао. Ако би га Скупштина примила, онда би он у одбору могао још нешто да се дотера.

Молим ако има 10 посланика да ме потпомогну, да се ова исправка прими како сам је прочитао (Устаје више од 10 посланика).

Известилац Ђ. Анђелковић — Господо Посланици, допустите, да се у овој прилици потпуно сложим са мишљењем г. Гершића, који је изнео ону допуну, коју сам ја лично као члан адреског одбора изнео.

И ја сматрам доиста да има једне празнине, која треба да уђе у овој прилици у адресу као логички след мисли; налазим да је адресни одбор заиста могао и требао представити Народној Скупштини у пуној форми све оне моменте, који су неопходно потребни да се унесу у адресу, као у један важан државни акт, те да се ту не само нагласи, него и јасно протумачи нужност догађаја од 1 Априла не само са гледишта немилих појава, које су се јављале пре 1 Априла, него и са гледишта државно правног, које је г Гершић на врло деликатан начин преставио.

Сматрајући, да је мишљење г. Гершића умесно и радујући се што сам у њему и у вашем одобравању његова предлога, нашао одобравања и своме мишљењу, које сам изнео у одбору, ја као известилац примам целу мисао с тим: да се она у одбору допуни онако као што доликује тако важноме акту, те да би и целина испала онако као што треба да буде.

Председник — Овде је предложена једна исправка или допуна у адреси. Та је допуна потпомогнута од довољног броја посланика и примљена од известиоца, и ја држим да ће се скупштина сложити с тим, да се упути одбору те да јој нађе згодно место и да је доведе у склад са осталим ставовима адресе (Слаже се).

Известилац — Прочита седми став адресе.

Марко Петровић — Ја мислим, према овоме што је г. Гершић поднео, да ће овај став можда бити излишан.

Известилац — Ја бих молио, да овде изнесем једно своје мишљење, које би ишло у прилог тога, да збиља кад се каже ово што је г. Гершић допунио, онда има најдубљег разлога, да се изнесе и ово што је у овом пасусу изречено. Према томе ја држим, да није излишно речено, да је Он, Наш Господар, према свима приликама, које су владале у земљи, предузео један такав корак, који је оправдан и са гледишта разлога природних и са гледишта науке и знања, да га је покушао и извео, и да треба у том случају одати правду династији Обреновића, и да народ доиста у тим приликама има дубоког разлога да буде захвалан на том његовом акту, и да тај акт доиста наилази на потпуно одобравање једног знаменитог тела у државној организацији Народног Представништва; да доиста има разлога, да оно као избраник Народни изјави захвалност у име Народа, и ако је то већ

учињено многим депутацијама и телеграфским захвалницама. Ми као законодавно тело немамо потпуно разлога, тим пре што су избори били слободни, да констатујемо, да је Он тај чин извршио онако како доликује једном Краљу у Уставној Држави и да му кажемо: хвала!

С тога мислим да овај пасус треба да остане и молим Скупштину да овај пасус задржи.

Председник — Ја ћу ставити на гласање овај став при свем том што он стоји у тесној вези са изнесеном исправком. Ко је за то да се прочитани став прими нека седи, а ко је противан нека устане.? (Сви седе). —

Примљен је прочитани став, али ће се оба довести у везу са поднетом допуном.

Известилац — Прочата осми став адресе.

Мијаило Веселиновић — По мом мишљењу, све довде што је речено у адреси, то су више мање парафразе, које ће да остану за историју црна слова на артији.

Ова тачка најважнија је. И по овој тачци што се учини, то ће бити најважније. И ја бих молио народно представништво да усвоји један додатак, који ћу ја предложити да се дода у овој тачци. А то после речи „налази још да“ још и „Поред Министара и Краљ. Намесници као главни“ а после речи „Устав“ дода „већ“ и после речи „Минуле владавине“ дода „А створи могућност и за оптужбу Краљ. Намесника“. И према томе овај став гласио би овако: „Жигошући по заслузи владавину, којој си Ти, Господару, учинио крај 1. Априла, Народно Представништво налази још, да *поред Министара и Краљевски Намесници као главни* виновници тога несрећног стања несмеју остати некажњени. У том уверењу Народно је Представништво решено послужити се још у овом сазиву правом, које му Устав већ даје, да подигне оптужбу противу Министара из минуле владавине, *а створи могућност и за оптужбу Краљевских Намесника* и преда их на суђење неумитној правди“.

Дакле молим вас, господо, не мојте мислити, да ја незнам, да по уставу Народно Представништво нема права да оптужи Краљевске Намеснике. Ја знам да немамо права, али мене у овоме руководи то, да кажем оно што ми је на срцу. Ја сам Народни заступник а Народна је жеља та да буду кажњени и Намесници. Ристић, тај назови први дипломата на балканском полуострву, који је могао да гледа да се у Београду пред очима целе Европе чине онака безакоња, он се са својим бакенбартима ругао и смејао Српском Народу. и ја сам за то, да Краљевски Намесници никако не остану не кажњени. Ја, као што рекох, знам да ми по Уставу немамо права, али и они нису такођер имали права по Уставу, за многа зла што су починили. И зато кад хоћемо ми с једне стране и Његово Величанство Краљ с друге стране, ми можемо да учинимо кад је у интересу престола и народа српског. А нека би био грех на нашој души, што би прекорачили ту тачку Устава да их метнемо у казамат. Народ Српски, који је толико жртава поднео у борби против тих великаша, који су сва зла починили у Србији, тај би исти Народ са одушевљењем то примио и не би казао да смо се огрешили о Устав, него би казао ви сте прави израз наших жеља.

Није нужно даље да објашњавам, јер међу нама има много способнијих да ту ствар објасне, али може бити да они више стоје, и зато мисле да њима не би личило кад би ово гледиште заступали зато и ћуте, мени пак као трговцу, не факултетлији, не може се ни замерити ако изнесем своју жељу пред Народно Представништво а баш и ако ми се замера; ја се овим само одужујем својој савести. И на завршетку опет велим: Ако хоћемо ми можемо ово да учинимо, а ако нећемо, онда не можемо. Ја молим десет посланика, да ме потпомогну да се унесе овај додатак као општа жеља Народа. (Не потпомажу га)

Известилац — Поштовани посланик варошн Књажевца обузет је доиста племенитом тежњом да сви виновници стања, које је створено 9 авг. не буду изузети од оне казне, која им припада по делима, која су им била последица за читавих 8 месеца у нашој драгој отаџбини. Имам разлога да напоменем да је његова тежња оправдана у толико више што је то човек из округа, у ком се доиста не може рећи да су идеје владавине од 9 Авг. могле продрети и могле имати ма каква па и најмања успеха. Ја, као представник народни, као човек кога је народ послао овамо да заштити његове интересе, као човек, ком је дужност да уставност у овој земљи што више и јаче утврђује, са свима својим друговима, који тој тежњи следују, ипак у овој прилици не могу да имам исто мишљење као мој поштовани пријатељ Михаило Веселиновић. Моји су разлози у овом: Два су правца, који треба да постоје у уставној парламентарној владавини. Ви знате, господо, да у једној земљи ви имате за виновнике било добра или зла владу, која је произишла из поверења народне скупштине, као представника народног, или из поверења круне, која на основу чл. 38 Устава, по нашем Уставу може једну владавину да подигне. Ја верујем, господо, потпуно да је владавина од 9 Авг. таква владавина која се у свом постанку користила једино оном снагом коју члан 38 Устава даје, а то је правом круне да она може уклањати или постављати Министре. Та владавина, која је тек имала да задобије народно поверење, пошла је једним путем, путем, који је порушио најбитније најосновније елементе на основу којих једна држава почива и може да буде мирна и срећна; та владавина била је такве природе, да је све те елементе порушила. И збиља могао би човек да каже да она господа, која су упражњавала краљевску власт, да су та господа злоупотребила ту власт (одобравање). Ја вас молим да се у овом тренутку држимо оних права, која нам даје закон о Министарској одговорности. Према томе ја мислим да у овом случају не можемо именовати и оне чиниоце, за које ми с приватне стране можемо знати, да су били заиста одушевљене присталице владавине од 9 Августа. Ако будемо срећни да у интересу народном, у интересу опстанка наше драге отаџбине, учинимо оно што је потребно, онда доиста утврђујемо ово, што у адреси кажемо да злочини противу Устава не могу остати не кажњени. И онда вас молим да се задржимо само на томе, да употребимо оно право,које нам даје Устав, а то је право да оптужимо бившу владу; а ако би се јавили као саучесници и они људи, који стоје више те владе, то би била већ друга ствар. Ја држим да у овом случају ова реченица, коју је поштовани мој пријатељ Михаило Веселиновић волан да унесе овде, да она нема разлога.

Ми као народни представници имамо разлога да употребимо она права и да испунимо оне дужности, које имамо да вршимо, да би се Устав у нашој земљи у пуној мери, одомаћио.

С те тачке Народ. Представништво треба да изостави овај додатак, који предлаже г. Михаило Веселиновић.

Марко Петровић — Ја не бих могао да се сложим, да додатак г. Веселиновића уђе у адресу. Не бих се сложио за то, што ми, који смо позвани да у основи чувамо најскрупулозније Устав, не налазимо у уставу нигде наслона да се намесници као намесници могу оптужити. Али ипак, кажем и то, да ако се у делу кривичне истраге над оптуженим Министрима нађе, да је и сарадња намеснича била такве природе, да је излазила уз Уставног колосека, њихових права и њихових дужности, а допринсила је гажењу Устава или којег државног закона, и да излази из колосека њихових Уставних права, да ће сам ток истраге и њих у том случају да огласи, или за главне кривце, или за саучеснике рекриминисаног дела, и да их подвргне заслуженој казни. У колико је њихова јавна радња као представника круне фунгирала у овом послу од 8 мес. не можемо у Уставу наћи наслона да их можемо оптужити; а дали је чега било изакулисног у њиховој радњи, није наше овде да испитујемо и истражујемо, а још мање да на основу каквих претпостављања, уносимо нашу реч у овај свечан акт и о њиховој оптужби. Опет понављам, можда приликом ислеђивања кривичних дела, којима се терете бивши Министри, ући ће се у траг и њиховој каквој против-уставној радњи, и тада у том случају доћи ће на ред и то питање, да ли су они у том случају, а нарочито од рока одкад су дужни били сазвати Народну Скупштину, да се попуни намес-

ништво, и били краљевски намесници, или само узурпатори представништва краљевске власти. И пошто то питање не улази у колосек питања, које расправља Народн. Скупштина, онда не би било упутно да то питање уносимо овде у адресу. Јер, могло би се даље констатовати да у целој тој иследној радњи против министара има ће основа да се мисли, да су они били ни главни кривци ни формални саучесници против уставних радњи у оним црним делима од 9 Авг. до 1 Априла. Оставимо то току истраге судија, који буду дела ислеђивали, онда ћемо да видимо да ли у одбрани Министара, и особито у сплету њихових кривичних дела не ће бити основа да се и Намесници могу огласити за саучеснике кривичних дела, која се буду ислеђивала И ако тога буде, или не буде, ништа не смета, да они буду или не буду оптужени.

Нестављајући ово у адресу, ми тиме не стављамо своје вето, да оптужења и кривичне одговорности њихове апсолутно и не може бити, но ми овако о томе питању судимо једино са разлога, што у њиховој *јавној радњи* не видимо још нечега јавно утврђеног, да су они непосредно повредили Устав и законе, — јер су они све пред собом имали само, по Уставу, одговорну владу, а ако се у току истраге докаже да су и намесници, било посредно, или непосредно, наредбом на министре или власти, повредили устав, или који закон, и да према томе има за то места и њиховој оптужби неће сметати ништа ни Скупштини ни оптуженичком одбору њеном, да и против намесника подигне тужбу. Ја вам опет понављам своје уверење: да од оног дана, кад су они дужни били позвати Народну Скупштину, којој је рок био 1 новембра да од тога дана нису могли бити потпуни намесници и да од тог дана њихова дела немају оне важности, коју Устав прописује: Јер у Уставу се јасно каже, да ће намесници „*отправљати* послове намесничке до сазива *прве* скупштине", а они су тај рок нарочито одуговлачили, скупштину ту одложили па после и распустили, само да даље неуставно владају, па можда ће и то, у вези са другим делима, која се истрагом могу открити, бити довољан основ за суд, да и над намесницима, као таквим отвори и поведе кривичну истрагу. Чак и Скупштина, у оптужном акту, који мисли донети против министара, може подићи тужбу и против намесника за повреду Устава, и ако то у адреси данас не нагласи, јер јој томе неће ништа сметати што то у адреси данас нећеући. Много што шта неће ући данас у адресу чиме се Скупштина има бавити, па јој то ништа ипак не смета, да се тиме бави, па тако може бити и са овим питањем.

Ако се дакле нађе да су и намесници намерно ишли на то и својом сарадњом помагали да се врше државни злочини да су у томе потпомагали владу, могу и они добити за то заслужну казну, па било као главни кривци или саучасници и ако се о њима у адреси о томе ништа не говори, ради тога и писам за то, да се овде уђе у испитивање и оцену тога питања, јесу ли намесници криви или не за злочине вршене од 9 августа 1 априла, већ да то буде посао истраге судске, која ће развити то питање и видети: да ли заиста има саучешћа намесничког у томе па према томе, и кривичне одговорности, од које се неће моћи ослободити за то, што их ми још данас не осуђујемо, и у овој прилици. То је гледиште мислим најбоље, да не треба само с тога ни улазити овде у ово питање, но га треба оставити да се оно другом приликом, приликом оптужте министара цени, а не данас. За то сам против допуне предложене.

Милош Богдановић — Кад би се захтеви г. Михаила Веселиновића ма колико ослањали на закон о министарској одговорности, ја бих први пристао с њим на то, који сам највише осетио под несрећним бив. режимом, пошто међу вама седим са просвираном плећком. Али, господо, кад то нема основа ни у каквом закону, онда ја мислим, да наше захтеве не треба да оснивамо на нашим лепим жељама, већ на законима, ја то потпуно знам, господо, да су у свима незаконитостима прави виновници намесници, али на то је лепо казао г. поп Марко, да ако су намесници у неколико саучесници; па не само они, него, ја знам, да је у неколико прилика и сам митрополит Михаило био у седницама министарским. Ток саме истраге ће изнаћи све кривце или саучеснике, па нека се нико из нада, да ће избећи заслужену казну. С тога предлажем, нека се овај став прими.

Лаза Илић — Кад говор г. Михаила Веселиновића није потпомогнут од 10 посланика па је при свем том допуштено да о његовом предлогу говоре нека господа посланици, то ја налазим да је тиме учињена грешка према чл. 71 другој алинеји закона о пословном раду у Скупштини који гласи: „Скупштина ће за тим узимати предложену измену или допуну у претрес, ако се буде нашло најмање 10 посланика, да изјаве, да је подржавају: у противном случају прелази се преко ње на дневни ред". Према томе, јасно је за свакога, да о предлогу г. Мих. Веселиновића није требало ни дозволити дебату.

Председник Пашић — Заиста, господо, госп. Лаза има право, што је приметио, да се упуштамо у претрес овога, и преко закона о послов. реду, али да није г. известилац Ђока тражио реч и добио ради објашњења, не бих је дао ни другоме. Но сад је прекинута.

Известилац — Чита даљи став из адресе.

Председник — Стављам на гласање: Ко је за то, да се овај став прими нека седи, а ко је против нека устане? (Сви седе) — Објављујем да је и овај став примљем једногласно.

Дајем четврт часа одмора, да би се за то време стилизовала предложена допуна у адреси па изнела на прочитање и одлуку Скупштини. Молим одбор за састављање адресе, да изволи то учинити.

После одмора

Председник — Изволте, господо, чути стилизацију, коју је одбор учинио.

Известилац Молим вас, господо, ево, какву је исправку одбор учинио у оном делу, адресе за који је г. Глигорије Гершић предложио Народној Скупштини замену одборске редакције и Скупштина је примила.

Ваше Величанство, Мили Господару!

„У тешким данима Народ је Српски покушао и исцрпео сва уставна и законита средства, да, остајући строго на легалном земљишту, одоли власничком притиску и да нађе мирнога излаза из критичкога и неуставног стања. Они изабраници народници, који су у пркос незаконитим средствима и власничком насиљу ушли у Скупштину као представници правог расположења огромне већине његове, исцрпли су све путеве, да мирним споразумом и представкама отклоне од земље мучну кризу и тешко искушење, кад, потиснута до на ивицу пропасти, дође до жалосног уверења да мирним и законитим путем не може лека и излаза да се нађе и онда стоји пред тешком алтернативом: или да се пасивно и скрштених руку даде шибати власничким бичем и водити у пропаст или да — сиђе са законитог земљишта ради спаса Отаџбине и Устава. И кад је та група народних представника видела, да су и последњи покушаји за отклањање кризе остали без успеха и да би њен даљи останак у таквој Скупштини већ значио и нехотично учешће у државном удару, онда је настао онај тренутак у политичком животу народном, где једна велика група правих народних представника својим излазом из Скупштине мора да уложи последњи законити протест противу насиља и гажења Устава, и где се објављује Народу, да је земља дошла на ону мучну раскрсницу, где су сва уставна и законита средства на измаку и где пуца конац народног стрпљења, јер се колебају сами темељи и основе уставне зграде. Беше то један од оних тешких и ванредних случајева у државном животу, кад настоје оно загушљиво и мутно стање привидне тишине, које предсказује буру и потресе са свима недогледним последицама и опасностима.

„И у таквоме тренутку законити Владалац, који је будним оком пратио све и гледао мутне облаке, што су се гомилали на унутрашњем политичком обзорју Србије, и разумео сву критичност и опасност створеног положаја, морао је да врши државне нужности, да врши неодложну и свету дужност према

земљи, према Уставу и према Себи, те да тренутно прекорачи један кратак размак времена, једну формалну уставну одредбу, да би спасао све есенцијалне и битне одредбе Устава, да би једним махом пречистио замршен положај, коме не беше законитога излаза, и на најбезопаснији начин избавио земљу из тешке кризе, која јој је неминовно претила.

„И тој Својој дужности према Отаџбини и Народу Ти си се одазвао одсудно и потпуно, као што доликује врломе прејемнику славних традиција Обреновића И Народ Ти Српски, преко нас, својих изабраника, кличе за то из свег срца: Хвала Ти!“

Председник — Нико се не јавља за реч и ја стављам на гласање: Ко је за то да се прочитана измена у адреси прими, нека седи, а које против нека устане? (Сви седе) — Објављујем да је примљена једногласно.

Сад приступамо поименичном гласању. Ко је за то да се примљени нацрт у појединостима, прими и у целини, тај ће гласати за, а ко је против, гласаће против.

Известилац прозива:

Алекса Ратарац, *за;* Алекса Трајковић, *за;* Андра Степановић, *за;* Андра Парђанин, *за;* Анта Рајичић, *за;* Антоније Поповић, *за;* Арса М. Дреновац. *за;* Арсеније Прокопијевић; *за;* Андра Ђорђевић, *не гласа;* Благоје Божић, *за;* Богосав Поповић, *за;* Василије Живановић, *за;* Велимир Карић *за;* Велимир Тодоровић, *за;* Владимир Поповић *за;* Владислав Павловић, *за;* Војин Ћирковић, *за;* Вукашин Петровић, *не гласа;* Вуча Николић, *за;* Гаврило Милорадовић, *за;* Глиша Гершић, *за;* Данило М. Јовановић, *за;* Димитрије К. Димовић, *за;* Димитрије Илићановић *за;* Димитрије Карић, *за;* Дим. Ћирковић, *за;* Добросав Ружић, *за* Драгутин Дединац, *за;* Драгомир С. Рајовић, *не гласа;* Ђока Анђелковић, *за;* Ђока Бојић, *за;* Ђока Стојковић, *за;* Ђура Милијашевић, *за;* Ђура Хрватовић, *не гласа;* Живан Сретеновић, *за;* Живко Малопарац. *за;* Јован И. Николић, *за;* Јован Сопроновић, *за;* Јован Станковић, *за;* Јован Шемпић, *за;* Јованча Стојановић, *за;* Јоца Ж. Јовановић, *за;* Јоца С. Јовановић, *за;* Јоца Селић *за;* Коста Борисављевић, *за;* Коста Таушановић, *за;* Др. Лаза Илић, *за;* Лазар Прокић. *за;* Лука Лазаревић, *за;* Љуба Јоксимовић, *за;* Љуба Николић, *за;* Љубисав Благојевић, *за;* Љуба Ковачевић, *не гласа;* Марко С. Ђуричић, *за;* Марко Петровић, *за;* Марко Швабић, *за;* Мика Даналовић, *за;* Мика Х. Тонић, *не гласа;* Максим Сретеновић, *за;* Милан Ђ. Ђурић, *за;* Милан Милићевић, *за;* Миленко Весић, *за;* Милија Миловановић, *за;* Милоје Барјактаровић, *за;* Милосав Витић, *за;* Милош Богдановић, *за;* Милош Ђорђевић, *за;* Милош Марковић, *за;* Милун Миљковић, *за;* Милутин Гарашанин, *не гласа;* Митар Мићовић, *за;* Миња Бранковић, *за;* Мих. М. Веселиновић, гласам против, за то што није унет и мој додатак у адресу; Михаило Косовљанин, *за;* Михаило Марковић, *за;* Михаило Поповић, *за;* Михаило Радовић, *за;* Михаило Ристић. *за;* Михаило Стојковић, *за;* Никодије Милетић, *за;* Никола Николић, *за;* Никола Павловић, *за;* Новак Милошевић, *за;* Павле Крстић, *за;* Павле Поповић, *за;* Павле Станковић *за;* Павле Смиљанић, *за;* Пера Вукићевић, *за;* Павле Ранковић *за;* Петар Ђаковић, *за;* Петар Павловић, *за;* Радован Милетић, *за,* Радован Поповић, *за;* Ранко Б. Тајсић, *за;* Раша Нинић, *за;* Сава Милићевић *за;* Светозар Славковић, *за;* Симо Костић *за:* Сотир Аранђеловић, *за;* Сретен Гогић, *за;* Станојло Вукчевић, *за;* Станко Петровић *за;* Станча Виденовић, *за;* Стеван Ристић, *за;* Стојан Новаковић, *не гласа;* Стојан Станковић, *за* Тодор Дидић; *за;* Тодор Радовановић, *за;* Тома Бојичић, *за;* Тодор Костић, *за;* Урош Плазина, *за;* Филип Милојевић, *за;* Павле Вуковић, *за;* Никола Пашић, *за.*

Председник — Изволте, господо, саслушати резултат гласања. Гласало је свега 114 посланика; „за“ 105, „против“ 1, а уздржало се од гласања 8. И тако је адресу Скупштина примила.

По чл. 38 послов. реда у Народној Скупштини, адресу потписује у име Народне Скупштине представништво са секретарима и иде је депутација, која је састављена од председништва, које је потписује, и председника скупштинских одсека.

Молим депутацију да сутра дође у 12 часова, да однесемо адресу Његовом Величанству Краљу. —

Председник. — Изволте чути једну изјаву, коју влада има да учини Скупштини.

Председник Министарског Савета, Министар Просвете и Црквених Послова Др. Лаза Докић. — Господо, кад ми је Његово Величанство Краљ поверио да саставим нову владу, ја сам се примио те дужности с уверењем, да ћу наћи одзива и у Народноме Представништву.

Адреса, коју сте изволели мало час примити, та адреса потврдила је то моје уверење и ја мислим да је сада наступио тренутак, када влада вама може изнети сво програм.

Ја дакле молим Народно Представништво да изволи чути програм, изјаву, нове владе (чита:)

Краљевска влада, сматрајући за дужност да, оцени Народног Представништва изложи, како општи правац свога рада тако и свој пословни програм, има част изјавити пред Народном Скупштином ово што иде.

Искрено поштовање уставности и законитости руководиће владу у сваком послу. Налазећи да је наш Устав довољно слободоуман, влада ће се старати да његове одредбе тачно примењује. те да се у нашој земљи потпуно одомаћи практика слободоумних установа и парламентарне уставности, уз подпуно зајамчење личне и имовне безбедности свих грађана српских.

Служећи верно намерама и нарочитој заповести Његовога Величанства Краља, влада ће све своје старање употребити но то, да одношаји Србије према иностраним државама, а нарочито према њеним суседима буду лојални и пријатељски. и да Србија тачним испуњавањем својих обвеза и међународних дужности сачува на достојној висини свој међународни положај.

Влада сматра за једну од највећих својих дужности учинити све што јој је у могућности да се подигне народна производња, те да се подигне већи степен народног богатства.

У повећаном богатству народном влада види најбољу залогу за напредак наше отаџбине. Тако исто влада ће најодлучније прегнути на посао да наше финанциско стање уреди и државни буџет доведе на сталну основу. Од поправке финансијског и економног стања влада очекује обилатија средства, која жели употребити на даљи развитак народне привреде, на ојачање одбранбене снаге и на напредак народне просвете.

У посебним законским предлозима, које ће подносити Народној Скупштини, влада ће се старати да намирује Државне потребе по реду њихове важности. Нарочито ће се проучити и спремити законски предлози о уређењу тежачког кредита. о осигурању усева и стоке, о уредби извозне трговине, о прерађивачкој производњи и њеном кредиту, о акционарским удружењима, о подизању рударске експлоатације без оштећења приватне иницијативе, о развитку мреже путова, о редукцији тарифе железничке, о подизању путова колико је год могуће без досадашњег кулука, о модерним заводима за осуђенике, о поправци стања државних судија, о поправци свештеничког стања, о ујамчењу веће сталности за учитеље, о једнобразној средње-школској настави, о подизању Велике Школе на степен Универзитета и о кодификацији закона — све своје законске предлоге влада ће се старати да за времена изнесе на оцену јавности.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 4 ЧЕТВРТАК 17 ЈУНА 1893 ГОДИНА III

7 САСТАНАК

10 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК,

Никола П. Пашић

СЕКРЕТАР,

Станојло Вукчевић

(НАСТАВАК)

(Владин програм).

У тежњи, да се дође до буџетске равнотеже, влада ће се постарати да регулише привремене дугове, а од увођења нових монопола очекује увећање прихода, који ће упоредо са тачним и брижним прикупљањем порезе помоћи да се буџет доведе у ред.

Влада ће поклонити своје озбиљно старање правилном решењу чиновничкога питања, руководећи се при томе начелом, да за државну службу требају савесно и стручно спремни радници, који ће за свој добар рад у државној служби с правом моћи очекивати и бољу награду од државе.

Ступајући у послове с изјавом, коју има част учинити пред Народном Скупштином, влада жели да буде оцењена по раду и по резултатима. —

Председник. — Сада приступамо претресу општег трговинског уговора са Аустро-Угарском. Молим г. известиоца да заузме своје место. Изволте чути извештај одбора.

Известилац Мил. Веснић чита: (ст. 16).

Допустите ми, да додам овоме извештају само толико да га је потписао и члан одбора г. Димитрије Ћирковић на оригиналу, а на овоме извештају није потписан с тога, што извештај није био готов, а тако исто потписао га је био и његов члан г. Ђорђе Васкић, који осуствује у последњим седницама овога одбора, те га с тога није ни потписао на извештају.

Председник. — Уговор са свима додацима прочитан је Скупштини и сада приступамо генералној дебати о трговинском уговору. Има реч г. Јоца Ж. Јовановић.

Јоца Ж. Јовановић. — Господо, питање, које је данас на дневном реду, питање је од врло велике важности, јер се њиме наша држава обвезује за 10 година. Може бити не само за десет но можда ће проћи и више периода скупштинских, те да неће имати скупштина прилике, да овако једно питање решава. С тога ја као народни посланик узимам реч, да проговорим о томе питању онако, како га ја схватам.

Мени се чини, да је главна страна овога уговора била та, да се наше финансиско стање осигура овим уговором. Заиста, када се с тога гледишта посматра уговор, изгледа, да ће мо ми имати већих прихода но што смо имали од старог уговора, али друга привредна страна није потпуно задовољена. Истина уговор је предвидео, да се на све што се у нашу земљу увози наплаћује царина по тежини, а по старом уговору наплаћивала се царина по вредности, а то се према старом уговору изигравало на разне начине неистинитим рачунима. Сви они, који су замерали старом трговин. уговору имали су потпуно права, што није царина наплаћивана по тежини но по вредности, међу тим овим новим уговором то је у неколико обухваћено. Али ви сви знате, да сем царине има још и обртне таксе, која је предвиђена и уговором и законом а то је такса 7%. Кад се узме да је уговором у опште одређена царина на вредност и по тежини 8%, то онда излази да је ђумручина или царина толико исто оптерећена колико и обртна пореза. Налазите ли ви, да ће у државну касуући они приходи, који се предвиђају? Ја не налазим. А ево за што, Царином је утврђено колико ће се наплаћивати по тежини и то излази 8%, док и обртна пореза износи 7%.

Царина ће се наплаћивати по уношењу, а обртна пореза остаје сумњива. Са обртном порезом биће исто што и сад са неисправним рачунима, који су се подношали царинарницама. Излази дакле много мање на царину а много више на обртну порезу.

Ја са овога гледишта сматрам, да је овај уговор непотпун и да је овим уговором требало одредити царину по тежини и обртну порезу, а не да има две таксе, сад ће бити наплата по тежини и обртна такса. Значи да се неће моћи да прикупи 7% према царини и да унесе у државну касу, јер рачуни неисправни играће опет велику улогу.

Сем тога ја сматрам да је овај уговор и са гледишта наше пољопривреде тежак. Ви знате да се 90% нашег становништва бави земљорадњом и да се врло велика количина хране извози из земље. Овим уговором попета је стопа извозна. Бар да је остала стара такса на извозе: зоб, пшеницу и раж, то би добро било, али кад је та стопа попета ја сматрам да је овај уговор тежи но прошли уговор и са овога гледишта ја ћу да гласам противу уговора.

Владин повереник Д-р Лаза Пачу — Господо Скупштинари, ја не бих узимао реч, и може бити не би било потребно, да сад одмах у почетку узима реч један од нас двојице, који смо одређени за владине повереника, да није сад одмах у почетку ове важне дебате пала тако тешка реч од г. Јоце Јовановића, који је говор свој свршио тим, да ће да гласа против овог трговинског уговора. То ме је нагнало, да сад одмах изнесем неке разлоге на које ме је изазвао г. Јоца Јовановић.

Г. Јовановић рекао је, да ће да гласа против уговора и према томе са свим природно намеће се одмах питање, да ли нам је, или не, потребна уговорна трговинска политика Тек пошто то главно и битно начелно питање решимо, можемо у дебати прећи на други део питања а то је, да ли овај предложени вам трговински уговор задовољава све наше потребе, и по томе, да ли је потребно за њега гласати и да ли би погрешили ако би гласали за њега.

У трговинској политици може једна земља да се управља двојако: она може да се држи своје опште царинске тарифе и да води аутономну царинску политику. У том случају она ће у својој општој царинској тарифи одредити своје битне потребе у сваком погледу и тек на тој основи тражиће трговинске везе са другим земљама, стојећи свагда на тој основи и неодступајући од ње. Да би земља једна у стању била водити таку трговинску политику, мора она у привредном и економном погледу бити једра и снажна. Нарочито у погледу економском мора бити у довољној мери независна, — самосталпа. Јасно је сасвим да и наш задатак увек и свагда мора бити тај да у економском погледу дођемо до самосталности. Тек кад то постигнемо, можемо се с успехом латити аутономне царинске и трговинске политике.

Данас се, да покажем на примерима, аутономне царинске политике — држи Француска, која је, као што ће вам познато бити, и израдила аутономну општу тарифу, одредив у њој максималне стопе за државе са којима уговоре трговинске градити неће и минималне стопе за државе уговорнице. Те исте политике, али још далеко апсолутније држи се и Русија, и да споменем и једну балканску државу Румунију. Како ми стојимо у том погледу?

Господо скупштинари, сваки народ привредом својом има да подмири све своје потребе, било да произведи за себе самога потребне намирнице, било да вишак својих намирница даде у замену за оне намирнице, које непроизводи сам, но које му је потребно заменом набавити за своје производе од оних народа, који се том врстом производње баве. Сваком народу потреба је вишак производње своје замењивати производима других народа, и у тој цељи изаћи својим производима на светску пијацу, на општи трг, где се та размена врши. Потреба у толико је већа у колико народ један у некој нарочитој грани своје производње располаже већим вишком, који сам потрошити не може.

Ту смо дошли одмах на језгро питања Вишак производње, који народ један потребује за подмирење својих властитих потреба, неминовно мора да се извезе из земље на општу пијацу у цељи размене. То је битна важност и пресудни значај извоза. Јасно је са свим, да богаство једнога народа растити може само кад расте вишак његове производње. Од тога вишка пак може један народ имати само у томе случају пуну и неокрњену корист, кад је у свако доба ујемчен томе вишку излаз на туђе тргове оних народа, који се јављају као потрошачи и купци тога вишка. Подјемчен извоз за производе једнога народа најбоље је јемство и најбољи подстрекач за све ширу производњу народа, па отуда и за растење народнога богатства. Све веће боатство народно најпоузданији је јемац за свестрано напредовање народа у правцу и материјалном, и просветном, и моралном.

Ваља сад да се најозбиљније запитамо, какав је вишак производње нашега народа који се код нас потрошити не може, но који је упућен, да путем извоза из земље тражи потрошаче на туђим трговима? Кад расмотримо наш извоз видећемо, да се он скоро искључно састоји из производа пољске привреде и сточарства. Цео наш извоз креће се по вредности између 45—50 милијуна динара. По вредности заузима извоз у стоци велику рубрику у тој цифри. Вредност извоза стоке износи годишње 20 милијуна динара. Та околност, господо скупштинари, јесте оно што чини суштину наше много напомињане економске несамосталности и зависности. Скоро цела половина нашега укупнога извоза јесте у живој стоци, и то нам изванредно терети нашу економну самосталност — са тим ваља да смо једном за свагда на чисто. Да ли је то запста тако? Узмимо на око географски положај наше отаџбине и одмах ћемо бити уверени, да је то један непобитан факт. За наш извоз у опште ми не располажемо јефтиним друмовима светскога трга, јер наша отаџбина нигде не граничи са морем. Но баш и кад би наш излаз на море био и приступнији и јефтинији, опет по природи нашег извоза ми од тога не би имали онолико користи, колико то на први поглед изгледа. Жива стока веома се тешко извози морем, јер много гине и губи од своје тежине, и у опште извоз морем живе стоке скопчан је са великим ризиком, а сви знамо, да трговина не воли ни велике губитке ни велики ризик.

Кад год пред једну земљу буде постављено питање: хоће ли она, или не склопити трговинске уговоре, она пре но што то питање реши, мора најозбиљније поставити себи питање: шта ће и куда ће са вишком своје производње, хоће ли моћи и без трговинског уговора подјемчити неокрњен излаз своме извозу? Ако би у једној земљи без уговора трговинског било немогуће свој извоз поставити на сталну и непроменљиву основу, и на тај начин и привреди осигурати ту исту сталну основу, — онда је земља та неминовно упућена на трговинску уговорну политику.

Потребно је, може бити, господо, да вас овде подсетим на један факат економно-трговинске политике из историје суседне Румуније. Познато вам је, да је Румунија једном дошла до царинског и економног рата са својом сусетком — Аустро-Угарском. Судар се изродио услед сметња, које је Аустро-Угарска стављала извозу румунске стоке. Румунија је од тог судара, а изазвана њиме, одпочела самосталну економну и трговинску политику, која је данас крунисана постављањем опште аутономне царинске тарифе. Да видимо сад како је стајао извоз Румуније у то време, кад се конфликт изродио. Румунија је у то време извозила као и ми пољске производе и живу стоку. Важно је знати каква је сразмера била у том извозу. Била је ова: цео извоз око 120,000.000 динара, а извоз у живој стоци око 3,000.000 динара. Као што се види, тек једном малом и незнатном делу извоза Румуније била је затворена туђа пијаца и одстрањени потрошачи живе стоке. Да ли је Румунија могла лако преболети тај губитак у народном извозу па са свим природно и у народном приходу? — Јасно је, да је тим лакше накнадити један део народног прихода што је он мањи. Румунији стоји на расположењу море, и она тим путем није могла да нађе онако поуздан и сталан извоз стоке какав је имала пре тога, но је била упућена, да тај губитак у народном приходу накнађава које прерађивањем стоке у фабрикате меса, и конзерве у опште, које опет преоравањем пашњака и култивисањем земљишта, налазећи на тај начин накнаду у усевима.

Из овога што сам овде навео, и из напред споменуте сразмере у нашем извозу услед велике вредности живе стоке, која се извози, био би губитак стране пијаце за нашу стоку — дозволите ми, да кажем сасвим искрено — један веома тежак потрес за нашу привреду, и један изванредно велики губитак у нашем народном приходу, који би се тек мучним радом и грдним напрезањем у дугом низу година зар и могао још накнадити.

Понављам по ново и нарочито наглашавам, кад има да се гради један трговински уговор и кад он има да се оцени, онда се у оцени његовој мора поћи са гледишта, колико јемства трговински уговор даје за земаљски извоз, јер свака земља живи од онога што производи и што извози, и тек на друго место, и као последица првога, долази на ред, шта ће моћи земља да прими у размену за своје производе — да увезе.

Кад, дакле, има да се оцени један трговински уговор, главно је питање, колико је њиме подјемчен и заштићен извоз. По природи нашега извоза моје је дубоко уверење, да нашем укупном извозу можемо јемство и стабилност дати за дужи низ година само уговорном трговинском политиком.

Господин Јовановић напоменуо је, да је новим трговинским уговором наш извоз отежан поглавито за жито према

условима, који су за жито постојали у старом трговинском уговору.

Да се зауставим на том прекору и да видимо како стојимо са пшеницом. Наведено је, да се за пшеницу по старом уговору плаћало при увозу у Аустро-Угарску 50 крајцара царине, а по новом уговору имаће да се плаћа 75 крајцара. Када би, господо, ова ствар имала да се цени са гледишта апсолутног, онда би г. Јовановић имао право. Одиста 75 крајц. више је но 50 крајцара. Но при оцени овога питања ваља узети у обзир и многе друге споредне околности, које су за правилну оцену овог питања од пресудна значаја. У време, кад је грађен стари трговински уговор са Аустро-Угарском била је у општој Аустријској царинској тарифи стопа царинска за пшеницу 50 крајцара, и по томе није Србија у оно време добила баш никакву уступку на пшеници, шта више чак је пропуштено било, да се та стопа царинске тарифе уговором веже. Познато ће вам без сумње бити, да је у новије време на западу јевропском узео велики мах тако звани аграрни покрет, којим покретом аграрци с једне стране воде борбу са капиталом, а с друге стране чувају своје животне интересе од погибаоне утакмице, којом земљеделству европском прете Америка, Индија, и у новије време Аустралија. Отуда се у новије време аграрци бране од увоза страних земљоделских производа повишавањем царинских стопа у општој тарифи на те производе. Отуда је и у Аустро-Угарској царинска стопа на пшеницу попета у садашњој царинској тарифи на 1·50 крајц. Јасно је, дакле, да смо кад смо градили први трговински уговор добили само оно, што је општа царинска тарифа аустријска давала сваком увознику пшенице, док смо данас добили у стопи од 75 крајц. повлашћену царинску стопу, т. ј. нама ће се узимати само половина онога. Иста се неће узимати и другима увозницима пшенице. Исто ово важи и за царинске стопе за стоку. Кад је први наш уговор са Аустријом грађен, стопа царинска на вола била је 4 fl., тако да и ту Србија није нарочито ћарила. Данас је та стопа у општој царинској тарифи 15 fl., у новијим трговинским уговорима, на пр. између Аустро-Угарске и Немачке или Италије, та је стопа утврђена на 12·75 fl., откуда јасно излази, да смо са стопом 4 fl. у овом новом трговинском уговору добили изванредну повлашћену царинску стопу за волове. Укупна вредност тог извоза нашег износи до 10 милиона динара. Из ових примера овде наведених мислим, да је јасно за сваког да је баш противни случај од онога што је навео г. Јовановић, т. ј. не само да смо очували повољне царинске стопе за наш извоз, који нам је давао први уговор, већ смо још и приновили једну тековину, а то је стекли смо чак заштићене стопе за наш извоз.

Принуђен сам овде дотаћи се још једнога питања, које је г. Јовановић покренуо у цињу, да чини замерку новом трговинском уговору. У свом говору г Јовановић је обележио обртну порезу као царину. То је скроз погрешно. Обртна пореза није царина, то ми сви знамо. По нашем закону о непосредној порези обртна пореза јесте допуњујући порез на капитал, и она се по томе закону наплаћује потпуно подједнако на производе унутрашње и спољашње. Г. Јовановић се упустио у разлагање, зашто тај порез није претворен у специфичну царину. Па, господо, то није учињено из простог разлога, што обртни порез није царина, јер да је царина тај порез не би био оно што је, т. ј. непосредни порез. Кад се већ г. Јовановић дотакао обртне порезе, сматрам за потребно да кажем реч-две о томе, како је та пореза постала. Нећу да се пуштам у критику првог уговора, јер је он на истеку и каква би нам ваљда била, да га сад критикујемо, али инак и против воље морам да се дотакнем једне стране тог старог трговинског уговора.

Тај уговор оставио је био одвише мало одушке Србији за њене чисто фискалне потребе. Њиме су биле утврђене одвише ниске царинске стопе, трошарине скоро са свим ускраћене, и за Србију услед тога наступили су мучни и тешки дани. Србија је пре тога водила ратове за своју независност и поводом тим постојале су њене финансијске потребе све веће и веће. Њој су старим уговором биле у многом погледу на дуго време везане руке баш за то, што су у том уговору одвише мало вођени обзири на фискалне потребе државе. Ту има своје порекло обртни порез. Да би Србија могла одговарати својим финанцискim обавезама, морала је приступити новој непосредној порези на капитал — обртној порези. Да су нам биле остављене одрешене руке, да своје финансијске потребе подмирујемо трошаринама, може бити да би било непотребно приступати непосредном порезивању. У том случају и нама би било лакше, јер не би морали заводити један тежак, за нас саме мучан и заплетен начин непосредног порезивања. Но мислим, да је јасно као сунце да при преговорима за трговински уговор никако нисмо могли стати на гледиште да тражимо, да се једна наша унутрашња непосредна пореза претвара у царину. Наше старање било је управљено на то, да код царина не само ујемчимо специфичну царину, да би тако избегли све неправилности и незгоде, које долазе од лажног декларисања код царине ad valorem, но и да се старамо, да царине саме повећамо, колико је то могуће више према финансиским потребама наше државе. Кад сам већ ту да кажем реч две и о успеху у том погледу. Ту скоро читао сам у неком листу, да успех у том погледу није баш бог зна колико велики. Господо, ко има очи, и хоће да види, нека погледа шта се ради у чаршији, и одмах ће се уверити има ли успеха или не. Они којима је прилика, дозволите ми да кажем просто српски, да ћаре, журе се са довожењем еспапа, и на тај начин баш доказују, да ће у том погледу свакако бити знатне разлике, јер грабе колико се може док се капија не затвори.

Господо скупштинари, овде сам бацио тек летимичан поглед на уговор. Истакао сам нашу преку потребу услед нашег данашњег стања извоза, да водимо уговорну трговинску политику, а сад ћу да кажем коју реч о томе, зашто нам је потребан трговински уговор баш са Аустро-Угарском, о коме се ево сад води реч? Кад господо, погледамо, куд иде наш извоз, уверићемо се да сгоји факат да од 50,000.000 динара нашег извоза око 40,000.000 дин. извози се за Аустро Угарску. За ту земљу извозимо ми, као што се види далеко преко 2|3 целокупног нашег извоза. То је, господо, једна изванредно важна околност. Тај факат упућује нас, ако смо вољни, да водимо тачан рачун о нашим правим интересима, да се погађамо на прво место са онима куда највише извозимо то јест са онима, који од нас највише купују. Наш је извоз у Аустро Угарску знатно већи но увоз Аустро Угарске у Србију, а то ће рећи да је наша трговина према Аустро-Угарској, — активна, а трговина Аустро-Угарске према Србији пасивна, то јест диференцију има да нам Аустро-Угарска плати у злату. Но од целог нашег увоза у Аустро-Угарску око половине извоз је у живој стоци, јасно је дакле, да нас баш онај део нашег извоза, који нам изванредно отежава нашу економску самосталност, упућује на поуздану и сталну пијацу за наше производе у Аустро-Угарској. Отуда је, господо, сасвим природно и потребно, да, кад већ градимо трговински уговор, градимо га на првом месту са Аустро-Угарском.

Господо скупштинари, дошли смо до позиције о извозу стоке, а реч је о уговору, и за то сматрам за потребно да кажем коју реч о ветеринарној конвенцији. По себи се разуме, да и без ветеринарне конвенције није апсолутно искључен извоз стоке, само што би он у том случају био скроз произвољан, и земља, у коју би стоку извозили, имала би у томе погледу одрешене руке: могла би стоку да пушта или не пушта, како јој кад налаже интерес трговачки или и други какав рачун. Такав је случај био између Немачке и Аустро-Угарске. Између те две државе није било ветеринарне конвенције до у најновије време, те је граница Немачке већином била затворена за увоз стоке из Аустро-Угарске и са свим је природно да је грана те производње у Аустро-Угарској била изложена изванредним колебањима. Та несталност и колебања отклоњени су ветеринарном конвенцијом.

Шта је управо ветеринарна конвенција? И ветеринарна конвенција у суштини својој — трговински је уговор, т. ј. уговор о сталном и непрекидном извозу живе стоке али, по природи предмета, о коме је реч и по важности ове природне гране за сваку земљу, разуме се само скроз здраве стоке,

која је не само подесна за храну људима, већ и која не носи собом болест и на тај начин могућност, да се зарази стока земље у коју се увози, и на тај начин причини оној земљи грдна и често непрорачунљива штета. Према томе ветеринарна конвенција у ствари значи, за тај и тај низ година ујемчена, стално отворена пијаца за живу здраву стоку. Веома је важно за народну привреду имати за производе своје баш за дуги низ година ујемчену сталну пијацу. Јасно је, да свако, пре но што се реши да нешто производи, жели имати ујемчену проходњу за свој производ.

Може се рећи и тврдити, да је ова ветеринарна конвенција у својим појединим одредбама тешка и теретна. Ту сам и опет са свим преко воље принуђен, да упоређујем ову нову ветеринарну конвенцију са старом. Нарочито нећу, да много замерам, старој ветеринарној конвенцији, и то из разлога тог, што је она у опште једна од првих, а можда баш и прва ветеринарна конвенција у опште. Према томе она је била први покушај, да се путем уговора, конвенције, регулише на сталној основи непрекидан извоз стоке, али, немојмо никада сметнути с ума, само здраве стоке. По тој старој ветеринарној конвенцији остављено је у тач. 5-ој другој уговорној страни једно чудновато и ванредно право, *да услед голе сумње може забранити целокупан извоз стоке кад то за добро нађе.* То је тако тешка одредба, да је немогуће тежу одредбу замислити. Она је у толикој мери тешка, да је чисто непојамно, на који се начин она могла, дозволите ми, да кажем, поткрасти у ветеринарној конвенцији. Ко хоће разумно да чита, разумеће шта значи то, кад се у све чланове ветеринарне конвенције ставе одредбе релативно лаке, а само у један, онај пети, одредба по којој се све може што се хоће; велим, ко хоће разумно да чита, појмиће, да та стара ветеринарна конвенција има веома чудноват изглед.

Пре неки дан имао сам прилике чути, да Аустро Угарској, или управо рећи Угарској није стало до тога, да се наша стока увози у Угарску. То, господо, мислим да је погрешно схватање. Ту ствар решава чист трговачки рачун и код целога народа као и код појединог човека. И народ прави рачун шта је за њега корисно а шта не. Кад узмем на око, да је Угарска у старој ветеринарној конвенцији имала у рукама једно страшно оружје, и да је користећи се одредбом тога члана могла по вољи удешавати и реметити сталност у извозу наше стоке, онда с обзиром на искуство, које смо имали у том погледу, морамо признати да и њен прави трговачки рачун није у томе Да је пак она тај члан могла одиста и употребити и злоупотребити, и о томе смо и у најновије време имали једно искуство. Пала је негде, немам потребе да кажем где, знамо сви, нека прекорна реч о нама, и одмах упоредо дошла је на основу члана петог и забрана стоке. Данас је још јасније чисто трговачки рачун Угарске, да нашу стоку не одбија са својих пијаца, јер је и за свој извоз стоке добила сталну и трајну подлогу у ветеринарној конвенцији са Немачком. Према томе главна и битна разлика између нове и старе ветер. конвенције у томе је, што је у новој ветеринарној конвенцији избрисана тачка пета из старе ветеринарне конвенције. Са тог гледишта, господо, имамо, да посматрамо, корист новог трговинског уговора у погледу на ујемчени, сталан целокупан извоз. За рад осталих артикала сем живе стоке, који чине наш извоз, ми не би морали имати толико бриге и старања. За те остале артикле уз мало више муке и трошка, ми би нашли проходњу и на другоме коме месту, но баш извоз наше живе стоке и унутно нас је при погодби за нов трговински уговор са Аустро-Угарском на то, да трговински уговор дамо, да би добили ветеринарну конвенцију. На тај само начин могли су у свршеној погодби наћи своје подмирење обострани интереси.

По себи се разуме, да се тачка пета старе ветеринарне конвенције, која је била, тако моћна и тако широко одмерена, оруђе у рукама Угарске за одбрану да се увозом стоке не би и болести унеле, није могла просто избрисати, а да не нађе своју замену у новим одредбама нове ветеринарне конвенције, које имају да спрече уношење болести и да на тај начин сачувају Угарску од неправедне штете. Према том основном начелу у новој ветеринарној конвенцији тачно је и јасно предвиђен случај, кад може наступити забрана на целокупан извоз стоке, и кад могу бити појединн транспорти враћени због заразе. Јасно је, да Угарска нема трговачка рачуна забранити увоз наше стоке јер би од тог увоза имала само трговачку добит; али она је принуђена, и то опет са гледишта чисто трговачког, чувати себе од увоза болесне стоке, јер би пренесеном заразом трговачки ћар био куд и камо мањи од извесне привредне штете кад би се зараза каква са стоком пренела. Господо, код ових ствари ваља бити праведан, т. ј. нико од нас неби желео тражити ћара на туђу штету, и разуме се, не би право ни обратно било. Према томе јасно је, да ветеринарна конвенција има да ујемчи сталан извоз здравој стоци, а она то у пуној мери и чини. *Опште забране извоза може бити само у случају говеђе куге.*

Што се тиче специјалних одредаба нове ветеринарне конвенције, оне су све од реда тачно сређене према најновијој ветеринарној конвенцији између Немачке и Аустро-Угарске, која је конвенција у опште постала основа и полазна тачка за све модерне ветеринарне конвенције, које се имају још закључити. Све старе ветеринарне конвенције отказане су и имаће да се граде поново по принципима горе споменуте конвенције. У немачко-аустро-угарској конвенцији садржане су све оне одредбе, за које је потоње искуство доказало, да их у интересу чувања здравља стоке обе стране уговорнице ваља унети у такав уговор. Разуме се, ма колико тешке изгледале поједине одредбе, ипак оне нису такве природе, да би немогуће било извести их. Што је пак могуће другим народима примити на себе, није не могуће ни за Србију.

Са свим је природна и одредба да се врати транспорт стоке ако има зараженнх грла. Да ли је то нека тешка одредба? Није. И по нашем санитетском закону и у сопственом добро схваћеном привредном интересу не сме се дозволити кретање и гоњење болесне стоке ни на нашем сопственом земљишту, у интересу чувања здравља остале стоке, а још би се мање могао навести ма какав паметан разлог за гоњење такве стоке у стране земље на стране пијаце.

Разуме се, господо, када би наступио случај да се зараза пренесе и зарази и стока на земљишту друге стране уговорнице, и то баш онда, кад наши извештаји стално тврде, да је здравље наше домаће стоке у добром стању, кад би, дакле, јављале се такве противности у једним и другим документима, могла би и у том случају по новој ветеринарној конвенцији наступити од части или са свим забрана извоза стоке. Је ли та мера предвиђена само у нашој ветеринарној конвенцији? Не. Она је од речи до речи узета из конвенције између Аустро-Угарске и Немачке. Та одредба има чисто репресивни карактер. Без те мере једва да би вределе што остале одребе садржане у конвенцији. Знамо сви, да се и у законима прописују права и дужности грађана, али исто тако знамо и то, да је и у сваком закону у напред тачно прописана казна за оног ко би хтео изаћи из круга законских прописа. Без те у напред одређене казне не би се ни закони могли одржати у снази. У опште без таке једне репресивне мере једва се да замислити како би једна или друга страна уговорница примила на се тачно вршење конвенцијских одредаба и приморала се на бригу, да друга страна не претрпи штету.

Морам да се дотакнем још једне ствари. У новој ветеринарној конвенцији између Немачке и Аустро-Угарске садржана је и једна одиста тешка одредба. У једном, на име, члану уговорено је, да обе стране уговорнице имају право изаћиљати у област друге стране тајне комесаре за проучавање стања здравља стоке и свега, што је у опште у вези са извозом стоке. Чим се такав тајни комесар документира пред власти, што он чини кад и ако за потребно нађе, дужна је власт ставити му све на расположење што он за потребно нађе, да би свој посао лакше свршити могао. Ову одредбу нисмо могли примити у интересу одржавања добрих суседних односа, јер смо уверени били, да би овакве мере могле лако довести до неспоразума, огорчења и конфликта, и тиме би баш дејство

вале у противном правцу, но што је циљ сваког трговинског уговора у опште.

Но разуме се по себи, да ова веома тешка мера и пре дохрана за сваку страну уговорницу није могла бити просто одбијена, већ је морала наћи замену, којој је исти циљ. Замена је та посматрање наше стоке или на увозној или на централној пијаци од 5—8 дана. Разуме се, да то посматрање мора бити у локалима за то скроз подесним. Ова мера постојала је у конвенцији између Швајцарске и Аустро-Угарске на рок далеко дужи, но међу тим и та конвенција имаће сад да се обнови. Уговорено је да то посматрање не може апсолутно имати никакав уплив на трговину са стоком, т. ј. стока може бити продана онога часа, како је стигла на пијацу и како је истоварена.

У опште ветеринарна конвенција не намеће нам апсолутно ни једну обавезу, коју нам није потребно и у сопственом свом интересу зарад здравља домаће стоке потпуно и савесно извршити. Нама самима од највеће је потребе, најозбиљније старати се да нам стока, тај грдан део нашег народног богатства, буде увек здрава; јер водити бригу о здрављу домаће стоке не значи у ствари ништа друго, но водити бригу о једној важној грани наше домаће привреде. Наша сопствена корист и наш трговачки рачун захтева, ако се где болест код наше домаће стоке појави, да је што пре угушимо, да се не би раширила и на тај начин грдно нас оштетила. Наш сопствени добро схваћени трговачки рачун захтева, да се болесна стока никако не креће. а најмање да се гони на стране пијаце, јер би на тај начин с једне стране убијали глас нашој административној способности, а с друге стране побијали би глас једноме од најважнијих наших извозних артикала. Јасно је, да на пр. трговац, који се бави извозом сувих шљива, не би очувао дуго добар глас о својој солидности, када би покушао да међу добре протура и буђаве шљиве.

Толико сам, господо скупштинари, сматрао за потребно, да кажем поводом тим, што је г. Јовановић први у Скупштини узео реч о предмету, који је на дневном реду, и то за то, да би изнео разлоге зашто ће да гласа против.

Дим. Димовић — Поштовани посланици! Стојећи на овом месту, ја сматрам за своју дужност да у овом важном питању узмем реч, и да кажем своје мишљење о овом уговору између Србије и Аустро-Угарске. Не спорећи мишљење одбора, који каже, да је уговор сам по себи користан, ја ипак не могу да пропустим а да се не дотакнем неколико одредаба његових и да не обележим штетност њихову, а то нарочито у погледу на ветеринарску конвенцију. Ја жалим, а и само Народно Представништво без сумње делиће то мишљење, што је сила прилика и околности довела ствар дотле. да немамо довољно времена да овај уговор испитамо онако како би најкорисније било за земљу. Ну, кад су већ прилике такве, онда ми да учинимо своју дужност и да нагласимо оне штете на које назиремо, да могу некада да наступе. Ја ћу пре свега да се дотакнем и на првом месту да напоменем тарифу под која ће по извештају самога одбора побољшати наше финансиске прилике. Самом оном заштитом, коју пружа тај део тарифе, ја не бих рекао да су узете довољне мере али са погледом на начин царињења, који је сад по тежини, ја могу да се надам, да ће се тај резултат постићи, и с тога држим да би могли бити задовољни са тарифом под *а*); но главно што хоћу да кажем то је односно тарифе под *б*, која се тиче нашег извоза, а нарочито извоза жита као главне гране наше производње. Шта видимо да је у новом уговору? Налазимо да је повећана извозна царина, — односно Аустро-угарска увозна — већа је но што је до сада била. Ја могу да жалим што се није могла постићи бар она стопа, која је до сада постојала па би се могли и задовољити том тарифом. На прилику код пшенице повећана је царина од 50 кр на 75, код раже од 25 на 75 а код овса од 25 на 60, то је прилично повећање које ће према извозу нашем доста однети.

И једна празнина је у самој тарифи, што је у њој изостао један важан артикал наше производње а то је маст, на коју ће се примењивати општа тарифа. Ја бих молио г.г. владине повереннике да дају обавештења о томе како је то могло да изостане.

Допустите ми сада да пређем на штетност ветеринарске конвенције од које највећма зебем. И ако је г. Пачу нагласно корисност њену и поменуо конвенцију Аустро-Угарску са Немачком, која је служила као база за нашу, и која је строжија од наше, ја ипак налазим да је могуће било отклонити оне опасности, које могу да се појаве при увозу наше стоке у Аустро-Угарску. Ту мислим нарочито на одредбу чл. 3. и 4. где се каже, да и кад се стока извезе, има се накнадно прегледати на земљишту оне стране камо је извезена. Ја не бих спорно потребу да се стока прегледа, ако је одиста болесна, па и да се врати; али овде се ствар помиње врло еластично, тако, да се стока може вратити и у обичној сумњи. То је врло олако речено, а нарочито кад има права да транспорт врати натраг и после 8 дана. То је велика штета по наш извоз. У самој ветеринарској конвенцији чл. 3 ставу 3 истина каже се, да ако би се болест појавила на стоци, онда сопственик има права да тражи да се стока закоље, и да се, разуме се, прода, с тим, да сопственик ужива иста права, која и држављани дотичне државе уживају. Ја разумем ту ствар за преглед бобичавих свиња Но да вам покажем то примером како се то сад врши према нама Кад се у једном транспорту нађу два три брава бобичавих свиња, шта бива са њима? Оне се закољу и онда продају. Али по коју цену? Но цену тако ништавну, да не може да се узме ни оволико колико је сопственика транспорт стао. На пр. један брав од 100 к. гр. плати се по 2 кр. то је 2 форинте. Ако се дакле овај чл. буде збиља тумачио тако, да наши људи имају иста права као и држављани Аустро-Угарске, онда се можемо и задовољити. Поступак је такав да се месо баци а сланина прода, и ту нема велике штете. Месо од тако бобичавог бравчета и може да буде шкодљиво, али сланина не. У осталом она се не продаје као сланина него као маст. Овде међу нама има стручних лекара, који могу о овој ствари да дају своје мишљење.

На завршетку хоћу да кажем да поред свих ових зебњи, што сам напоменуо односно ветеринарске конвенције, ја ипак мислим да и ми и друга уговарајућа страна Аустро-Угарска, имамо у њој заједничких интереса и да, и ако се овом приликом није у довољној мери постигло све што смо желели, да ћемо у примењивању оних одредаба, које су овде унесене бити један према другоме лојални и да један према другоме неће произвољно поступати. Према томе могу да изјавим да и поред свих оних зебњи, које сам изнео, да сам за то да се уговор прими и предлажем Народном Представништву, да гласа за уговор.

Стојан Новаковић — Господо прво одличје, које треба да има нов уговор, то је, да буде бољи од старог; да се њиме оно што је у старом штетно по интересе земаљске, по трговину, која тече благостање народно, замени бољим Али, да би се видело, да ли нов уговор има тога, да ли је бољи, ваља да се упореди стари уговор са новим, и ваља да се то учини не гледајући само на то, је ли од 45 начињено 50 или 150—200—300 и т. д. Право се упоређење може учинити истом кад се права и тачна мера познаће, кад се упореди целокупно стање, свеколике прилике, у којима је онај уговор постао са стањем и приликама, у којима је нов уговор закључен; потребно је дакле, да је Народно Представништво у овом моменту, кад један од најзначајнији, уговора за народну производњу закључује, тачно видело и упоредило какве су биле прилике, у којима је први наш уговор 1881 закључен, какве ли оне, у којима данашњи уговор ваља закључивати, те да ли је данас у новом замењено оно, што у старом није било добро.

Вама је, господо, познато, да у данашње време, није толико као у средњем веку, у снази ток грубог освајања, освајања физичком силом Данас се већ слабо тражи и жели проста освајачка власт над овим или оним крајем, на овом или оном покрајинном. Данашње стање са својим финим цепкањем данашња политика и дипломатска вештина унеле су у међународну радњу толике начине, којима се без свега онога, без сваке муке и

невоље могу држати под шкрипцем и под својим утицајем читави крајеви и покрајине, њихова трговина и развитак њихов

Године 1881, кад је била прилика, да се у нашој земљи наставе раније, у неколико започети послови око трговачких уговора, интересантне су биле околности, у којима се наша земља налазила. Стање њене независности, кнежевина независна, постала је управо на дан 16. Јула 1878 год. у Берлину. Тога дана на конгресу берлинском изнета је на дневни ред судбина и Србије и целог Балканског Полуострва, после великог рата на Балканском полуострву. Тада, када је изнет предлог из Сан-Стефанског уговора, да се Србији призна независност њена, заступник Енглеске, који је на том конгресу био, прихватајући то питање, напоменуо је, да се Србији независност има уважити само тако, ако се у њој такође призна потпуна слобода вероисповести свима верама, које живе у њој и тражио је још, да се трговини у Србији обезбеди свака слобода, и да се то учини тиме, што ће се у Србији забранити свако транзитно царинско право, т. ј. свако право на провозну царину. На тај предлог енглеског заступника, посланици аустријски, италијански и француски предложили су готов текст о тим питањима, који је одмах усвојен, постао чланом берлинског уговора, и који као члан 35 Берлинског уговора гласи овако: „До закључења нових погодаба, у Србији се неће ни у чем мењати садање стање трговачких веза које Кнежевина има са страним земљама. — Изузетно стање и повластице страних поданика, исто тако као и права конзулског судства и заштите што су сад у снази, остаће у пуној сили докле се год не *иредругојаче* погодбом међу кнежевином и дотичним силама.

Свима вам је ваљда познат тај члан Берлинског уговора. Али шта значи овај члан у самој ствари?

Значи оно што је одмах по том мотивишући примање, изговорио председник конгреса кнез Бизмарк, рекавши: да кад се год одељује једна провинција од какве државе, онда, да се провинција што се одељује не може ослободити обавеза, које је суверена држава раније за своју државу и за те провинције закључила са другим државама. То, дакле, значи: да је на Србији већ на независној кнежевини и тада још једнако лежала дужност, да у својим политичким пословима и у својим финансијама управља по уговору, који је Турска Царевина закључила била са страним државама. У томе су онда меродавни били турски уговори са страним силама од 63. год.

И заиста на основу тих уговора склапана је тарифа наша од 1864 г., која је многима од вас позната. Осим тога по сили тих уговора све повластице, све олакшице, које су стране државе имале у Турској, за своје поданике у јурисдикцији, у такозваним капитулацијама, да на пример поданици нису плаћали порез, да им нису могли судити земаљски судови и т. д., све је то управ и Србија морала примити и ако је добила независност. Покрај титуле независности, Србија је у ствари још једнако била Турска провинција, а берлински конгрес ју је поставио у то стање турске провинције и наредио да у њему остане, докле год не би са свима великим силама европским погодила, да друго неко стање уведе. Ето какво је стање било пред нашим уговарачима и пред владом од 1881 године.

Онда су, господо, наши преговарачи имали тако рећи сабљу за вратом, дужност да пошто по то уговор закључе, да створе у колико је могуће, да интереси земаљске независности, буду заштићени, да део народа, који је ослобођен и за који је толико крв проливана, дође до стварног уживања оне независности, која је земљи призната на Берлинском миру тек под тим погодбама.

Ето какве су биле прилике, у којима је трговачки уговор с Аустро-Угарском закључен. Ваља узети данас на ум тешке околности, и кад данас нов уговор закључујемо, или, боље, кад га ценимо и испитујемо, и кад тражимо чим да га похвалимо, не треба да се губе из вида тешке околности, које су онда биле. Није савесно олако рећи да је то и то рђаво било у уговору старом и да је то и то у уговору штетно учињено по народне интересе. Није згодно на тај начин ценећи истицати у опште и у кратко бољитке и поправке новога уговора.

У то време кад се узме по 3 на сто царине од 64 год. царина подизала и на 8 и на 10, па и 15 на сто, кад је и провоз стоке час по био спречаван, морало се радити на томе да се стање нашег извоза и продаје наше стоке каквим год сталним одредбама поправи. У тај мах на послетку, држало се, да се могу и неке теже околности примити, јер се очекивало, да ће земља повраћена својој слободи и лишена свакојаких дотадашњих повластица доћи у бољи економни положај. Осем тога многе су паде везиване за грађење балканских железница и мислило се с разлогом, да ће после десет година настати прилике повољније и боље за закључење новог трговинског уговора, него што је то онда било. У томе су ондашњи људи тражили оправдања и утехе што нису могли постићи још више него што је било могућно у онај мах.

Доиста у то време велике су наде полагане на излаз на море — Солун, на везе железничке, на сјајне изгледе за трговину и благостање земаљско, који су очекивани од железница и од општег саобраћаја, који је имао да се кроз нашу земљу упути. Међу тим ми стојимо данас прилично разочарани пред нашим ондашњим надама. Много се очекивало, али се мало радило. Уговори су са страним државама вечито онакви каква је политика, која се води, каква је стварна радња у самој земљи. Може бити да је било боље стање, боља политика да би може бити данас уговори могли бити бољи, но што су, и да, кад се узме цело стање од 1881. године према стању садашњем, нови уговори нису ни из далеко толико бољи, колика је разлика између ондашњег и садашњег стања.

Ви ћете сами то признати, а то се види по досадашњој одбрани, по самом извештају одборском по свему што се у уговору подноси. То сведочи како је тешко, да уговор подмири све потребе и интересе земаљске. А то је тешко с тога, што смо ми ради и што тражимо да што се може бољих повластица стечемо за нашу земљу. Али то исто хоће и друга уговорна држава. Наши министри ради су били да заступе што боље интересе наше земље. Међу тим министри суседне нам царевине исто су то хтели. Овде између овога двога протурити оно, што је добро за нас, то је врло тешка задаћа.

Али, кад све прегледамо што је пред нама, и то узмемо на ум, морамо казати да овај уговор, који се закључио и који ћемо ми морати примити, зато што је уговорно стање боље од неуговорног, није много боље од оног прошлог. У њему има појединих тачака, које су боље али има и таквих које су много горе. Има на прилику једна тачка, која каже, како Србија извозну царину мора опредељивати у једној истој мери у свима извозним правцима. То значи, ако ја добро разумем текст уговора, да Србија не може наспрам своје јужне границе, према Турској или према источној граници, према Бугарској мању извозну царину применити и употребити но што је она, која је на спрам северног суседа уведена. То је ограничење, то је везивање руку у политици, коју бисмо ми на тим странама тражили.

Ветеринарска конвенција по свему, што се говорило, не само што није боља, но је апсолутно гора од оне прошле.

Ја сам добро чуо владине повереннике, да они истичу члан V старе конвенције, хвалећи нову, што у њој тога V, члана нема.

Нема га, господо, и под бројом V али га има под свима осталим члановима од првог до последњег. Наћи ћемо га где год у конвенцију погледамо.

Рећи ћете, па на што критиковати и разлагати, оно што се мора примити?

Критикујемо с тога, да видимо шта смо радили за ових 10 година, јер ово што ми данас немамо бољитка, није погрешка данашњег времена, него погрешка целе прошле уговорне периоде. (Чује се: тако је)

Да се тај уговор вршио у другим околностима; да се у нашој земљи у опште друкче радило; да смо ми више неговали своје домаће стање; да смо се више старали како ћемо да развијемо своју трговину; да нисмо само гомилали пројекте на пројекте, може бити да би и ветеринарска конвенција и тр-

говински уговор имали данас друкчији облик. Ми знамо како смо радили и то ми не треба један другом да јавно овде казујемо. Што знамо, знамо. (смеј).

Ја ћу да свршим и да вам кажем, да ћемо ми примити овај уговор, али да се немамо чиме похвалити, пред народом и пред историјом Али треба да имамо на уму, да од сад радимо на томе, како ћемо кад истече рок овоме уговору, моћи да закључујемо боље уговоре, јер једна пословица каже: „каква финансије таква политика“, а ја ћу да кажем: „каква политика, такви уговори“. Ако ми будемо водили бољу политику, биће уговори за цело бољи, а и нама ће бити боље.

Владин повереник Др. Лаза Пачу. — Поштовани посланик г. Новаковић казао је, да сам са емфазом тврдио нешто о члану 5 старе ветеринарне конвенције и рекао је, да је 5 члан садржан у свакоме члану нове конвенције.

Молим колико ладније могу г. Новаковића, да прочита који год хоће члан нове ветеринарне конвенције да се види да ли је у њега унесен члан 5 старе ветеринарне конвенције. Емфаза није ми била ни најмања потребна, јер је и код најхладнијег помена чл. 5 старе ветеринарне конвенције ствар по себи довољно страшна.

Владин повереник Др. М. Миловановић — Господо посланици, почињући говор хоћу одмах да се оградим од једне примедбе, која је пала од неколике господе посланика, а која је нашла места и у извештају одбора за преглед трговинских уговора. То је прекор да је уговор штетан, и да ће он повући за собом многе штетне последице. Ја мислим господо, да, пре свега треба да будемо на чисто, са кога се гледишта ваља поћи, кад се проучавају трговинске уговори.

Разуме се, ако се ставимо на то гледиште, шта би по нас било добро, а шта рђаво, ми би нашли у уговору много тачака, које су по нас штетне. Штета је запста што ми не можемо царинити аустро угарске производе како ми хоћемо, а за наше производе — извоз — да не плаћамо ништа. То би било за нас најбоље, а не да се морамо управљати по ономе како је у уговору утврђено.

Али, кад се испитује трговински уговор, онда има да се пође са те тачке гледишта, шта би било и какво би стање наступило онда, кад тога уговора не би имали. Ако би у том случају стање наше било боље, онда је штетан уговор, а ако би стање било горе, онда се не може рећи да је уговор штетан. На тако правилно постављено питање одговор се сам собом даје. И ја мислим, да се на томе питању не треба даље ни задржавати, јер је сваки од нас убеђен, да би стање у нас у сваком погледу било горе кад не би уговора имали.

Г. Пачу у раније свом говору истакао је лепо зашто Србија не може ни помишљати да води самосталну трговинску политику. На то се ја нећу више враћати, већ ћу одмах да пређем на једно друго питање, које је покренуо поштовани г. Стојан Новаковић.

То је питање, да ли је нов уговор, који се сад подноси Скупштини на одобрење, кад се баш имају у виду све прилике у којима је он закључен, бољи или гори од уговора закљученог пре десет година, разуме се, кад се такође имају у виду, и све оне прилике, у којима је тај уговор начињен. Узимајући све те прилике у оцену, и проучавајући, као што је и право то питање са гледишта релативног, нехотећи да оцењујемо у коме су од њих два царинске стопе више или мање, већ само то, шта је Србија умела и колико је то могла да добије за се, према ондашњим и садашњим приликама; ја држим да је нов уговор пресудно бољи од старог уговора. Г. Новаковић отпочео је свој говор кратким историским прегледом, у ком је изнео какво је стање било за Србију онда, кад је она приступала закључењу трговинског уговора са Аустро-Угарском у год. 1881. Он је набројао тешкоће и обавезе, које су тада везивале руке Србији при закључивању тога уговора.

Г. Новаковић у том погледу није био потпуно исцрпан. Он је том приликом нешто заборавио, што је у погледу трговинском везивало руке Србији више него све оно што је он изложио, а то је уговор трговински, који је био раније, пре аустро угарског уговора закључен између Србије и Енглеске. Али заго у накнаду г. Новаковић опет даје оним приликама, које је он поменуо смисао и тежњу, које они немају, покушавајући да њима на рачун баци све неповољне резултате у трговинским преговорима од пре десет година.

Г. Новаковић помиње пре свега онај члан берлинског уговора, који за Србију одржава до закључка нових уговора status quo у трговинским односима са туђинским државама. Из овога члана г. Новаковић изводи, да су за Србију имали предети уговори закључени између Турске и других држава, а нарочито уговор аустро-турски од год. 1863, и да је Србија имала да примењује, до закључења новог уговора трговинског тарифу од 3% од вредности коју утврђује тај уговор у свези са неким ранијим уговорима.

Али то у ствари не стоји. Србија берлинским уговором није обвезана да примењује ранији турски уговор; она је имала да одржи status quo, које је већ било утврђено. Србија није примењивала турске трговинске уговоре ни пре прогласа своје независности.

Г. Новаковић је поменуо аутономну тарифу од 1864 год. Србија је дакле имала своју аутономну тарифу, и она је искључиво по тој својој тарифи управљала се у трговинским односима са иностранством. Кад је та тарифа утврђена било је протеста оправданих или не, у то се питање нећемо упуштати — али ти су протести ућутали неколико година пре берлинскога уговора Утврђујући status quo царински за Србију, берлински је уговор могао утврдити само стање, које је фактички стојало, а то је српска аутономна тарифа. О одржавању у вредности турских уговора, који већ раније нису имали никакве вредности, није могло бити ни помена.

Поред те обавезе г. Новаковић напомиње и другу обавезу, коју је берлински уговор наметнуо Србији : то је остајање у вредности до нових споразума капитулација и свију оних терета, које је Србија, као васал турске царевине имала да сноси према страним државама.

Али ни та обавеза није имала нити је могла имати онакав смисао, какав јој сад даје г. Новаковић.

Кад се узме речени смисао дотичне одредбе берлинског уговора, могло би се помислити, да г. Новаковић има права и да је Србија због остављена била на милост и немилост ма које велике силе, која је могла, како би јој се прохтело, одустати или неодустати од капитулација, и диктирати по свом наређењу погодбе Србији за свој одустанак. То, господо, никако не стоји. Никако није било утврђења на берлинском конгресу, да Србија мора трпети све претенсије па чак и све каприсе, који би могли доћи на памет једној или другој страној држави.

Стално утврђена пракса за тумачење међународних обавеза, противи се таквом тумачењу одредаба берлинског уговора, које се односе на Србију. И ако би се показала зла воља какве стране државе, да Србији не призна оно, што њена независност сама собом носи, разуме се да би обавеза Србије према таквој држави сама собом престала да важи.

И ако се не може спорити да су на уговор од 1881 год. утицале ранији прилике, које су потицале из ранијих међународних уговора, наметнутих Србији. Али у тим приликама није лежала главна тешкоћа Ја сам већ поменуо, да је и погрешка учињена закључавањем трговинског уговора са Енглеском штетно утицала на регулисање наших трговинских односа са Аустро-Угарском. Србија, која је у ранијем једном уговору са државом једном, са којом није имала интереса да закључи уговор, учинила много уступака, морала је због, закључујући уговор са Аустро-Угарском, од које је имала много да тражи решити се да чини нове још веће уступке. Они, који су закључили тај уговор могу дакле тврдити да их је раније стање притискивало, али исто тако можемо и ми тврдити да је и нас притискивало стање, које је затечено уговором од 1881 год.

Каква је тешкоћа стајала у години 1881 таква је стајала и за нас при закључењу овог трговинског уговора. Лепо је напоменуо г. Новаковић да свака влада кад закључује какав трговински уговор, рачуна много на своје јавно мњење и да

се мора старати да пред њим покаже извесан успех. Јавно мњење Аустро-Угарске било је навикпуто на извесно стање између Србије и Аустро-Угарске, па је и владама Аустријској и Угарској у толико теже било, да у свему одговоре нашим оправданим захтевима и очекивањима, јер су се њима у таквој мери отежавале погодбе за аустро-угарски извоз у Србију. У колико је, дакле, напредњачку владу притискивало оно раније стање пре 1881 године, у колико је у њему била незгода за склоп корисног уговора за земљу, у толико је и стање створено 1881 год. притискивало радикалну владу.

Али то је све још од споредњијег значаја. Стање, које стоји, неминовно утиче на стање, које се ствара. Али што је још меродавније за стварање новога стања, то су погодбе економне, у којима стоје државе уговорнице једна према другој. И главна тешкоћа, која нас је притискивала и при склапању трговинског уговора од год. 1881 и при склапању овог уговора што се сад подноси Народном Представништву па одобрење, то је наш економни положај према Аустро-Угарској. Може се казати, да Србија због у року од 10 год. које су протекле од 1881—1892 г. није се трудила да поправи тај свој положај, и да економни положај Србије од 1892 год. није много одмакао од положаја њезиног у 1881 год. Али за то се не може кривити ни радикална влада ни радикална странка. На против радикална влада и странка могу бацити прекоре зато онима, који су у томе периоду времена највише управљали овом земљом, па нису ништа урадили да 1892 год. затечемо боље прилике за склоп трговинских уговора.

Остављајући се тих општности хоћу да пређем на поједине примедбе, које су нам учињене. Нико није спорио, а мислим да нико и не може спорити, да су финансијске, фискалне стране овога уговора за нас изврсне. Али, да се Србија постарала да у овом уговору обезбеди знатне финанцијске користи сведочи то, што је задржала себи одрешене руке, да ће моћи евентуално имати разних извора од разних пореза унутрашњих. Али то није било искључиво старање преговарача. Поред финансијских користи из разних уговорних одредаба истичу се и друге користи. Узмите нпр специфичну царину. Поред тога што специфична царина осигурава далеко веће приходе финансијске, она има и других својих добрих страна. Она пре свега осигурава увоз у Србију бољим производима. Према царини по вредности, баш, кад се та царина примени потпуно а поштено, гори производи имају извесну премију; а разуме се да је од великог интереса за наше потрошаче, кад већ набављају своје намирнице, са стране, да добијају исти боље квалитете.

Да пређем сад на чисто економну страну уговора, ту се управо чине главне замерке уговору, који је сад поднесен Народној Скупштини. Пре свега у погледу извоза каже се: да Србија овим уговором није осигурала себи оне користи, које је раније имала. Ја мислим, да је то најмањи прекор, који нам се може учинити. Србија је извозом својим — опет кад пођемо да посматрамо са релативнога гледишта, имајући у виду економно стање у читавој Европи, и Аустро-Угарској понаособ — задобила за се далеко веће користи но што их је раније имала. Целокупан готово наш извоз — што је важна ствар — налази се у пограничном саобраћају. За све наше главне производе, које ми извозимо, ми немамо не само оне користи, које је дала Аустро-Угарска другим државама, и које нама даје на основу права највећега повлашћења, већ и нарочите специјалне користи у диференцијалном царињењу. Царина је по општој тарифи аустро-угарској за волове 15 форината. По уговорној тарифи са Немачком 12·75 форината. За волове, који се извозе из Србије 4 фор. То је огромна разлика. Исто је тако огромна разлика и у царини за жито. По уговорима са свима државама, са којима је Аустро Угарска градила трговачке уговоре царина је на жито као и по аутономној аустро-угарској тарифи $1^1/_2$ форинта. Наше жито ужива је нарочитом привилегијом у погранични саобраћај, и за наше жито плаћа се само половина царине, што је плаћају друге државе, кад увозе своје жито у Аустро-Угарску. Истина по ранијем уговору царина на жито била је 50 крајцара од 100 кила а не 75 као што је сад у уговору стављено. Али треба имати на уму, да су, у раније доба, кад је овај уговор закључен, тих 50 крајцара били опште правило, општа царина за све жито, које се увозило у Аустро-Угарску. Треба имати на уму, да је, кад је уговор од 1881 год. закључен српско жито под истоветним погодбама имало да издржи конкуренцију са житом америчким, румунским и индијским. Данас не стоји тако, данас српско жито има нарочиту привилегију.

Ми смо се сложили да пристанемо, да се царина на жито понне и за то још што и то њењање царине, кад се гледа с практичне стране, није ништа друго до једна проста формалност. У Угарској постоји један закон о поступку за извоз брашна (Mahlverfahren). Угарска извози велику количину брашна у западне државе. По томе закону сваки извозник брашна добија натраг царину за увоз извесне количине жита. И кад се погледа статистика из ранијих година, онда се може видети да је готово за све жито увезено из Србије у Аустро-Угарску враћена царина извозницима брашна. То значи да царина, коју плаћају увозници не утиче на царину жита, било да је та царина 50 или 75 крајцара за то, што се зна да ће онај, који купује то жито добити ту царину доцније натраг.

Имам да напоменем неколико ствари, на које није одговорно мој колега г. Пачу, а које се односе на ветеринарну конвенцију. Г. Стојан Новаковић је напоменуо. да су политичке прилике друкчије биле да би ветеринарна конвенција била боља. Господо, ја нисам тога мишљења. Моје је мишљење да је економно стање у Србији било боље, да је Србија била и спремнија, да води самосталну економну политику, и да није у толикој мери упућена била на аустро-угарске пијаце, да би се онда можда могле у трговачком уговору добити још веће користи, да би могла Србија аустро-угарске производе тарифом јаче оптеретити, да би могла у јачој мери заштитити занате и зачетке своје индустрије. Али, и да су биле боље погодбе у Србији, никако не верујем у то да би ветеринарна конвенција била боља а ево из кога разлога. У томе погледу Аустро-Угарска је везана, као што смо и ми везани према њој; Аустро-Угарска морала је наметнути нама све оне погодбе у ветеринарној конвенцији, које је она и сама морала примити према Немачкој. Немачка пак са своје стране и ако је у интимним односима са Аустро Угарском морала јој је наметнути извесне погодбе из неопходне потребе, која потиче за њу због њених односа у погледу извоза у Енглеску. Строге мере у Инглеској натерале су Немачку да осигура своје пијаце од уношења сточне заразе из Аустро-Угарске. И Аустро-Угарска то исто чини према нама. И кад би Аустро-Угарска употребила лабавије мере према нама, могла би бити изложена опасности да се могу унети сточне болести из Србије и ризиковати да јој се због тога њеноме извозу затвори увоз у Немачку. Наше погодбе у ветеринарној конвенцији нису ни у колико теже од погодаба, које је она морала примити према Немачкој. И с тога ја не верујем, ма какве прилике политичке да су биле у нашој земљи, да би могли добити боље погодбе у ветеринарној конвенцији него што су ове које садржи предлог поднесен Нар. Скупштини.

Председник — Има реч г. известилац ради личног обавештења.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ
РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 5 ПЕТАК 18 ЈУНА 1893 ГОДИНА III

7 САСТАНАК

10 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК,
Никола П. Пашић

СЕКРЕТАР,
Станојло Вукчевић

(НАСТАВАК)

Известилац др. М. Веснић — Молим поштовану скупштину, имам ради објашњења да кажем само једну реч.

Госп. предговорник владин повереник рекао је како у извештају одборском, који је проучио трговински извештај стоји: да одбор сматра овај уговор за штетан. Ја се као известилац одбора у име одбора ограђујем од тога тврђења, јер као што сте могли чути и видети из самог извештаја одборска тога у извештају нема. Ми смо у извештају рекли да су ови уговори за нас поред свију добрих страна у извесним одредбама донекле и штетни и неповољни и да са одбором заједно остајем и сада при томе тврђењу.

Председник — Скупштинску седницу закључујем а другу заказујем сутра у 8 часова пре подне.

На дневном реду биће продужење генералне дебате о трговинском уговору и ветеринарној конференцији између Србије и Аустро-Угарске.

(За тим г. председник прочита листу пријављених говорника за сутрашњу седницу).

(Седница је трајала до $8^1/_4$ у вече.)

8 САСТАНАК

11 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК,
Никола П. Пашић

СЕКРЕТАР,
Љуб. Јоксимовић

Почетак у $8^1/_2$ часова пре подне.

Присутна су г. г. министри: председник мин. савета министар просвете и црквених послова, министар војни, министар финансија, министар иностраних дела, и министар народне привреде.

Председник — Отварам осми скупштински састанак. Изволте чути протокол седмог састанка.

Секретар Станојло Вукчевић чита.

Председник — Жели ли ко од господе посланика, да учини примедбу на састав протокола? Нико се не јавља. Стављам на гласање: усваја ли Скупштина прочитани протокол? (Усваја). —

Изволте чути молбе и жалбе, које су упућене Скупштини.

Секретар Алекса Ратарац чита:

Миливоје Вујичић, апотек. помоћник из Ниша, Вукосав Лукић, кондуктер поште у Неготину, Петар М. Илић, професор из Врања, Тодор Миловановић, ср. начелник у пензији из Врања, Андрија Јанковић, санитет. поручик из Ниша, Срет. Ј. Стојковић, проф. из Београда, Милош Вељковић, телегр. из Голупца, и Светозар Љ. Гавриловић, чиновник управе монопола дувана, — моле да им се уваже извесне године службе;

Суд општине планске (у ср. параћинском) и суд општине Доњо-Ступањске (у ср. расинском) моле за дозволу извоза сувих и опалих дрва из државних шума;

Еснаф ткачки из Београда моли за забрану увозу тканина што се у Србији израђују;

Месни одбор „занатл. удружења“ у Пожаревцу моли за сталну помоћ тамошњој недељно-празничној школи;

Василија пок. В. Поповића моли за повећање пензије, а Стојан Миљковић, послужитељ н. гимназије у Смедереву, за повишицу плате;

Грађани Добродолске општине (у ср. нишавском) моле за поновни премер земљишта;

Ката Стеф. Ракића из Крушевца и Панта Петровић из В. Села (ср. врачарском) жале се на дотичне среске начелнике; и

Суд општине Рабровске (у ср. рамском) моли за дозволу продаје извесних артикала у дућанима њиховог села.

Председник — Све ове молбе и жалбе упућују се одбору за молбе и жалбе.

Изволте чути једну молбу за осуство.

Секретар А. Ратарац чита:

Народној Скупштини

Због болести потребно ми је да се по наредби лекарској неодложно кренем у бању ради лечења, и с тога молим Народну Скупштину, да ми изволи одобрити одсуство за шест недеља.

8 Јуна 1893 год.
у Београду

Гл. Гершић,
народни посланик.

Председник — Одобрава ли Скупштина ово одсуство? (Одобрава). —

Сад има да положи заклетву г. Стеван Поповић, који је дошао на место Г. Васкића.

(Г. Стеван Поповић полаже, Уставом прописану заклетву).

После заклетве

Председник — Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду продужење претреса о трговинском уговору. Има реч г. Стојан Станковић.

Стојан Станковић — Господо, ја не могу да се сложим са мишљење г. Јоце Јовановића, које је он пзјавно у јучерањој седници, да је противан уговору; јер за мене је уговорно стање боље него неуговорно боље. У овом уговору има доста артикала, који су у нашу корист решени, а што је по најглавније то је што је место вредности учињена замена тежином, која ће доста користи донети нашој држави. Сетиће се г. Јоца Јовановић, да смо ми одређивали кредите у буџету за откуп по лажним рачунима, а то је истегнуто, и по томе не може се казати, да нема ништа од користи у овоме уговору.

Ја ћу да замолим г. г. владине повереннке, да чују како је до сада рађено са трговцима, који су извозили свиње и и према томе да ми објасне, да ли је сад постигнут бољи или лошији резултат. Било је случајева, да су читави транспорти враћени због једнога шапа. Овде се само каже болест. Ја их молим, да ми објасне, због које болести могу да се враћају транспорти свиња.

Друга је неправда од Аустро-Угарске била та, кад се свиње прегледају од бобица да се њихове свиње не прегледају од бобица но само наше, а то је велика штета од произвољног оцењивиња, јер свиње чим се прегледају оне се одмах кољу. Оне се не плаћају онолико, колико ђумрук износи. Они то процењују само од 100 кила две крајцаре, а преко 100 кг. 3. кр. па до 7 крајцара и т. д., а то је тако да су многи трговци казали: нећу ни то. Ја бих молио г. г. владине повереннке да ми објасне да ли су штогод о томе радили и да ли ћемо и овом конвенцијом да издржавамо то, или је боље урађено.

Што се тиче говеда и оваца ту је тежак услов. Јер ситна стока, која је терана она треба и одмах да се прода, иначе ако коме лежи 8 дана, трговац слободно може да каже да није његова. Ако не будем срећан да добијем објашњења од владиних повереника, ја ипак не могу да кажем, да нећу да примим овај уговор, али нека се види шта смо радили по пређашњем уговору и шта ће од сад бити. Ако овако остане, ако се примењује по чистом уговору, онда ће бити боље; али ако се буде примењавало по политичким обзирима, онда слободно можемо да изјавимо, да не треба ни да идемо на њихове пијаце. О томе нека влада води рачуна.

Андра Ђорђевић — Господо, у одборском извештају је веома јасно, убедљиво исказана не само проста потреба него неодступна потреба да имамо један трговински уговор и њиме уређене трговинске и привредне односе са суседном монархијом. Г. г. даље, ван сваке је сумње и то, да је каквоћа трговачког уговора, његова доброта и његова лоша страна. ценећи је са гледишта привредних интереса од пресудне важности у првом реду, за нашу домаћу производњу, а у другом реду за наше финансиске приходе, посебице за царински приход. Кад то стоји, онда се, при оцени једног трговинског уговора, не сме губити из вида ни једно гледиште. Јер, и ако је, доиста, царински приход један од богатих извора за финансију сваке државе, ипак ваља имати на уму и то, да се и у теорији и у практици финансиски приходи деле на две главне врсте. Једна врста царинских прихода има чисто фискални карактер, а у другу долазе оне царине, којима је циљ да заштите домаћу индустрију. И, ја држим, да је ова друга врста царинских прихода, претежнија. И кад то стоји онда мени, барем до извесне мере изгледа чудновато, што г. г. предговорници, а нарочито г. г. владини повереници, у првом реду истичу финансиску страну; финансијске приходе, што нам привлаче пажњу на то увећање финансиских прихода, тврдећи да је то једна огромна добит за нас. Па лепо, господо, и ја ћу да пођем баш с те тачке. Ја питам: да ли једна држава сме да живи претежно само од царинских прихода. Господо, ја држим да не!

Прави живот једне државе то је њена *домаћа укупна привреда*, као друштвени организам, и овај се господо, обично сматра са организмом човека. Доиста то је до измене мере оправдано. Домаћа привреда, привредна снага народна то је *крв* у животу у организму државе. Као год што, кад не достане организму крви, он мора да пропадне тако и држава, која нема привредне снаге, и која не може да ојача, мора да животари, ако и сасвим не пропадне. Ја држим, дакле, да је при оцени овога уговора требало поћи с тога гледишта. Држава, господо, има најобилнији извор за своје потребе, за своје финанс. приходе у непосредној порези; то је најправичнији, најјачи и најсигурнији приход; а та пореза биће у толико обилнија, у колико и домаћа привреда буде обилнија. Рекло се, господо, и то да је овим уговором увећан тај приход са не знам колико. Па добро, господо, баш да усвојимо то, да тај уговор носи нама веће царинске приходе, ја вас питам, ко ће их платити! Хоће ли доћи аустријски индустријалац овде да прода своје производе и на исте плати ову увећану царину? Или ће наш трговац тамо ићи да их купи, и он ће платати ту царину. То значи да су ови приходи привидни; то је — допустите ми, да употребим израз — лизање меда кроз стакло.

Даље се каже, да је овим осигуран наш извоз нарочито жита и стоке. Да узмемо и то. Ко ће да плати ту повећу царину? Платиће је наш трговац, који ће је претурити на нашег произвођача; и кад уз то узмете губитак на ажији, онда ћете видети, да је тај издатак још већи.

Да видимо, да ли је са оног гледишта, са гледишта, које је за мене претежније, овај уговор бољи од старог. У корист те стране, рекло се, да смо ми садашњим уговором извојевали себи право монопола на извесне артикле, на које по старом уговору нисмо то право имали. Кад би ти артикли били гране наше домаће индустрије, кад се они са стране не би уносили, онда би се могло рећи, да држава узимајући монополе, потпомаже те гране индустрије, и својом иницијативом, организујући домаћу привредну снагу за њих. Ну то није; то су артикли, који се уносе са стране и тиме се онда много не добија. Па чак кад би то био добитак, он је купљен по врло скупе интересе, нарочито пак по једно врло скупо право наше. Да вам покажем то. У члану 5 закључног протокола каже се ово „Осим артикала, који су предмет државног монопола или каквог патента за проналазак, неће се давати никакво искључиво право за упражњавање трговине или индустрије". Господо, историја економног развитка сваке државе и сваке земље сведочи нам, да су заштите појединих привредних грана неминовни неодступни услови за развитак тих грана; и ми смо у тој цељи 1873 године донели један закон о потпомагању домаће индустрије. Господо, ми смо тај закон поништили; ми смо то наше право продали за ова четири монопола. Кад бих хтео да правим вицеве, ја бих казао, да је тај закон остао на цигар-папиру, који ће изгорети као и на гасу и петролеуму који ће жигице упалити! Ја рекох: кад бих хтео да правим вицеве; али ја са тугом у срцу жалим што смо изгубили ово право, које смо имали по старом уговору.

Даље још нешто. Ми смо се одрекли права, да неке дажбине наплаћујемо одсеком (абонманом). Тај начин наплате или оптерећавања појединих грана привреде веома је подесан. Уговорница се бојала, да се с те стране не изигра једнакост оптерећавања домаћих фабриката са страним.

Господо, ја не знам, да ли се морало бар толико ићи у предусретљивости, да се ова чисто унтрашња ствар наша, питање наплате порезе, доводи у питање.

Најпосле изгледа ми и то: да се изгубило из вида да ће и рђавија ветеринарска конвенција јако отежати извоз нашег најважнијег извозног артикла, стоке. За мене је јасно, да смо овом приликом, кад је државно-правни положај Србије одређенији, чистији но у 1881 год., да смо, дакле имали у овој

ствари неуспеха. То, у осталом, излази и из одборовог извештаја.

Па где је узрок неуспеха оваквог рада на овом трговинском уговору? Да ли да га тражимо у оскудици добре воље преговарача? Боже сачувај! Да ли да га тражимо у потпуној оскудици знања тих преговарача? Боже сачувај! Узрок је, као што је врло лепо, патриотским својим говором исказала наша књижевна величина, наша дика и понос госп. Стојан Новаковић, који је рекао, да наша политика последњих година нема ничега заједничког са моралом. Политика не само да није противност моралу, на против она црпе своју најјачу снагу из друштвеног морала. Друштвени морал то је она снага, која држи државе, то је снага која креће и патриотизам и људе раденике на посао, а тога последњих година код нас није било. Ја нећу никога посебице да кривим за ово; кривица је до нас свих, што нисмо обраћали већу пажњу на потпомагање домаће производње; што се нисмо васпитали да будемо привредници, а не само прости политичари.

Господо, ми имамо ново стање државно, уређено новим Уставом, који се може мерити са најслободоумнијим уставима. Од нас зависи, хоће ли све установе, које су у вези с њиме створене дати користи овој земљи. Установе саме по себи не могу да стварају добра, људи треба да уносе живот у установе.

На завршетку исказаћу своју живу жељу да нам овај неуспех буде лепа лекција, па од сад да радимо и да водимо већом марљивошћу и моралношћу политику. Сваком од нас мора се признати патриотизам оданости и пожртвовања према земљи, али питање је само у томе, ко ће у већој мери ово поднети па и радити.

Ја ћу гласати за овај уговор, јер морам да гласам. Али као народни посланик и као приватни човек, упорно тврдим да је једини спас наш у нашој радњи, у привредном раду нашем; јер ћемо тиме створити боље прилике за бољи трговински уговор после десет година, а с друге стране учинићемо то, да ћемо ојачати много нашу моралну снагу.

То сам имао да кажем и држим, да ћемо сви, гласајући за овај уговор, одавде собом однети један завет да сваки у својој околини ради на томе, да се подигне привредна снага наша и радиност у нашој земљи.

Министар финансија Др. Мих. Вујић — Господо! Узимајући први реч од стране колега да искажем моје гледиште на овај нови трговински уговор са Аустро-Угарском, ја бих вас пре свега молио, да се сложите са мном у првом најважнијем питању са кога гледишта ваља у опште ценити добре или лоше стране овог уговора. То питање у овоме је: да ли можемо према данашњим приликама политичким, економним и финансиским, т. ј. да ли се, према приликама у којима је тај уговор грађен, могао очекивати са правом већи и повољнији резултат? Кад на ово питање савесно одговоримо, ја мислим, да ћемо моћи лакше прећи преко питања о примању или не примању овог уговора, да ћемо се дакле моћи лако решити и да одговоримо савести и дужности нашој као посланика народних.

Господо, било је говора од стране предговорника још јуче о томе како је садањи уговор, који је још у важности, грађен под тешким приликама; шта више, пало је и речи, да је уговор, који се има закључити у неколико чак и лошији, од старога. И ако је први уговор грађен доиста под тешким приликама — ту ваља бити правичан, јер ово питање није партиско, него питање, које се тиче целе земље — ја ипак налазим, да је прошли уговор имао много тежих страна. Кад је први уговор грађен 1881 год., доиста је стање ствари после берлинског уговора било такво, да ако Србија буде хтела закључивати самосталне трговинске уговоре, онда то може учинити само на тај начин, да учини извесне концесије према оном уговорном стању, које је Турска царевина уговарала са страним државама и које је по невољи морало важити и за нас. Не кривим овде ни једну личност и ни једну странку, кривица је у целом нашем пасивном економноме држању у томе што није ништа учињено било, да се Србија искобеља и припреми тако да будемо у стању градити трговинске уговоре на повољној основи. И ако смо економски пасивни били до 1879, када смо почели закључивати прве самосталне трговинске уговоре, тако смо на жалост остали и после. Међу тим дозволите ми, да бацим само један поглед како је било код друге васалне државе — Румуније, која у истом положају као и ми беше, и како је њих, а како нас затекао рат за ослобођење? Нас је затекао са старим уговором, који је Турска закључила, док се Румунија користила нетачним одредбама старог турског уговора, те царину од 3 на сто прво повисила на 5 на сто, па после увођењем самосталне опште тарифе и на 7 и по на сто, а 1875 године успела је да са Аустријом закључи самосталан уговор. Тада се у аустријском парламенту прибојаваху да ће и Србија с правом то исто тражити кад је већ признато то право Румунији, да онда и Србија може закључивати самосталне уговоре. Румунија је свим силама бранила своју привредну самосталност и у спољним односима и у потпомагању домаће индустрије. Међу тим од стране Србије тада се стајало скрштених руку, јер је наша и спољна и унутрашња економна политика била слаба, јер није ишла истом стопом као у Румунији и за то нас је онако слабе и затекло време закључивања првога уговора. Што све нисмо урадили у нашој унутарњој политици, у подизању наше домаће радиности било кућевној или занатској или индустријској радиности као и пољопривреди, мислим, излишно је и говорити. Ја знам да ако нисмо попузнули у нашој домаћој радиности нисмо ни корака напред до 1881 године отишли, а под таквим немоћним приликама закључен је први уговор. Цела наша политика економска и спољна и унутрашња од оснивања српске државе, управо од времена кнеза Милоша, када се по мом мишљењу једино радило боље него за све време доцније све до 1881 год. велим, ако од тада нисмо попузнули зацело нисмо ни корака напред отишли а нарочито у нашој спољној и економној политици. Економна питања беху споредна питања за наше државнике. Ето за то је наш уговор био недовољан 1881 год. Од 1881 г. па на овамо остаје још да се запитамо: у чему је подигнута наша народна привреда; има ли чега да смо постигли у нашој спољној економној политици? — И опет смемо рећи да смо стојали на пасивној зони. Међу тим су придошле и нове невоље, које ће признати и господа која су јуче и данас о уговору говорили, а та је околност јако задужење државе.

1881 год. ми нисмо имали 300 милијуна дуга, ми нисмо имали да плаћамо 20 милијуна динара годишњег ануитета, а данас, кад се питамо, какве ћемо уговоре да закључимо, смемо ли и помислити, да олако прихватамо економну борбу са другима, да пођемо путем аутономне привредне политике? Данас нас тиште поред економне слабости још и то, што смо се преварили у важности солунске пијаце за наш извоз, а међу тим своје домаће пијаце организовали нисмо, а поврх свега тога стоји нам још за вратом и 20 милијуна дин. годишњег ануитета, које морамо у злату да плаћамо. Ви знаате, господо, како је било говорено о питању економног рата, који је Румунија прихватити смела, код нас још пре 1881 године, а како би било данас кад би ми према економним и финансијским приликама нашим прихватили економну борбу, онакву какву је Румунија прихватила, то остављам привредницима и трговцима да сами на то питање одговоре. Још пређе кад је то питање код нас покренуто, ја се сећам, да је код нас још онда констатовано, да се та борба лако прихватити не може без огромних жртава А не може се прихватити с тога, што смо ми сточарска извозна земља; што смо ми једино упућени на аустро-угарске пијаце, дакле, што немамо других извозних тачака, које би нас ослободиле од зависности аустро-угарске пијаце. Додајте томе још и раније невоље, и ову нову финансијску невољу, па ће вам онда бити јасно да смо за данас још морали ићи на то, да наш извоз истуримо и наше приходе од увоза повисимо. Остаје сад да се запитамо, шта нам овај нови уговор пружа, а шта смо имали по старом уговору, и јесмо ли пошли назад или напред? То је питање, које ће, по моме мишљењу бити пресудно за све нас, да ли ћемо гласати за или против овог уговора.

Мој предговорник, а бивши мој поштовани колега на Вел. Школи, г. Андра Ђорђевић, дотакао се једнога питања вели, да господа, која су говорила о уговору, ценила су га само са финансиске користи, а не и економне.

Господо, пре свега, ја сам тога уверења лично, да једна земља, која хоће да подигне своју привредну снагу, не може то очекивати од закључења трговинских уговора, да јој они ту економну снагу подигну. Трговински уговори нису ни за што више ту, него да оно, што земља има, што је земља већ створила и урадила одржи и унапреди. И ако један трговински уговор успе толико, да постојећу економну снагу народну одржи и очува, онда је тиме довољан успех постигнут. Не стоји, дакле, оно, да треба само што већу заштитну увозну царину подићи, па да се домаћа индустрија подигне, као што то по неки и данас мисле; јер би то значило да ми само треба да добијемо од страна уговорница 20 или 30 на сто увозне царине, па да онда мирно можемо очекивати да нам се индустрија у земљи сама собом подигне. По моме уверењу први и најважнији задатак у питању страног увоза јесте тај, да нашу продуктивну снагу заштитимо у погледу постојеће домаће радиности, тако да се она развијати може и дужност развијања домаће привредне снаге лежи у нашој заузимљивости, јавној и приватној, у потпомагању радиности, стварању домаћих пијаца, ширењу саобраћаја и организовању кредита; радиност ваља подизати и неговати и самим средствима; чинити јој све могуће олакшице; закон о потпомагању домаће радиности од 1885 године ваља изменити тако, да нашу привреду сами оснажимо; — па после свега тога ми тек онда имамо да ценимо, да ли трговински уговори, дају довољно гаранције да нашу привреду потпомогну и одрже? Како је било по старом уговору, ви то сви знате по искуству; а како је по садашњем уговору, дозволите ми, да то овде бар у главним потезима напоменем.

По садашњој увозној царини а по новом уговору са Аустро-угарском, смањена је царина код 16 артикала. Сваки, који је загледао видеће, да су то артикли, код којих не може бити ни говора о сметању нашој радиности. Код 26 артикала остала је иста царинска стопа, која је била и у старом уговору, а код 270 артикала подигнута је царина. Кад разгледамо ове позиције, уверићемо се сами, да је царина подигнута на оним артиклима, који се нас понајвише тичу дакле, да је подигнута царинска стопа код оних артикала, за које ми имамо могућности, да их у нашој земљи израђујемо. Код 51 артикла није царинска стопа уговором ни утврђена, него је остављена аутономном царињењу. То су артикли, који се тичу наших фискалних интереса.

При закључењу старог уговора, ми смо без икаквих захтева од Аустро-Угарске обвезали се, да унапредимо стопу на кафу, пиринач и т. д., и ако су аустријски делегати изјављивали чуђење, за што то ми и тражимо, кад за нас саме може настати потреба, да наше приходе повишавамо (н. пр. на кафу). Данас ми ту имамо одрешене руке. Кад већ овако сумарно прегледамо позиције нове уговорне тарифе, можемо са правом констатовати, да оне дају више могућности потпомагању наше домаће радиности и наших финансија, него што то даваше досадашња уговорна тарифа. Да ли је пак тиме испуњено све оно, што ми желимо, то је друга ствар. Оно, што би ми желели и што би ми хтели да постигнемо, могли би постићи само на тај начин, ако би у опште одустали од закључења уговора, па прешли оној политици, које се држи Русија и Француска, а то је аутономна политика. Ми међутим нисмо још ни у том економном, ни финсиском, ни политичком положају, да можемо да пређемо овој аутономној царинској политици. Сваки трговински уговор почива на обостраним концесијама, и они, који су ствар пратили у аустријском парламенту, сетиће се да је тамо опет пало речи, како је нови уговор за њих неповољнији.

Ово је што се тиче економне стране. Што се пак тиче чисто финансиске стране овога питања, ја могу смело да тврдим, да ми од специфичне нове тарифе имамо с правом да очекујемо знатно увећање прихода — од прилике са три милијуна динара.

Ја ћу да признам господи, која су јуче говорила и упоређивала стари и нов уговор, да специфична царина није апсолутна новина новог уговора, јер је она предвиђена била у старом уговору, само што у року, који је предвиђен за извршење није извршена била. Тамо је казато: цела ова тарифа има се од вредности (ad valorem) претворити у специфичну царину, и за то ће владе одредити своје делегате, али то није учињено било. А да је учињено било, поред све сметње инглеског уговора, то би од знатне користи било. Свакако знатан је добитак новог уговора у томе, што су сад стопе у опште повишене и уз то утврђено царињење по тежини. То што је трудним радом од 6—7 месеци постигнуто тиме што су груписани предмети, што је специфична царина тачно изведена, то нам осигурава повећање нашег државног прихода. Фискални интереси су дакле потпуно заштићени. Даље, признато нам је право на четири нова монопола, од којих ми и према досадашњим трошаринским приходима можемо с правом очекивати један до два милијуна динара више прихода.

Кад дакле повећамо царинске приходе са сумом од 3,000.000 динара и томе додамо приход од нових монопола, на које нам нов трговински уговор даје право, у суми више од два милијуна динара, онда можемо с правом очекивати, да са тих 5 милијуна динара годишње више прихода можемо већ догодишњи буџет у равнотежу довести, те да једном поставимо буџет на праву основу; то је жеља свих партија и патриота ове земље.

Даље, господо, ја ћу само у главним потезима још да додирнем неке важније и битније стране новог уговора. Нови уговор регулише и питање о трошаринама чисто и јасно, тако да нам је сад признато оно, што нам пре није било признавато. Баш оно што сам ја као министар финансија предлагао, да се по невољи удари трошарина на многе артикле и то да се што већа трошарина уведе, то је сад регулисано. Ја сматрам у осталом да је то финансиски корисно, јер умереном трошарином повећавамо приходе државне, док сувише велика трошарина никако не даје сигурна и повољна резултата.

Даље, да поменем још једну тачку, а то је питање о пограничном саобраћају. У овај уговор ушло је само оно што у опште код свих уговора трговинских може ући. Међутим по старом уговору ушли су били и извесни индустријски артикли у погранични саобраћај, тако да је тиме Аустро-Угарској признато нарочито повлашћење. То је у ствари била диференцијална царина. Ви знате, да су се и многе друге државе жалиле противу тога. Да је то у истини тако признавали су и сами Аустријанци. Један од њихових писаца (Schraut, System der Hemdelsverträge) казао је да је оно што је уговором нашим од 1881 год. Аустрији у пограничном саобраћају дато, да је то једини пример у свету, да у погранични саобраћај улазе и индустријски предмети. Дакле, сад смо спасени и од таквог диференцијалног царињења и Аустро-Угарска тога не може више да има.

То је, господо, што се тиче увозних царина, а у погледу финансијских и економних интереса наших, што се тиче извозних царина, ту ако нисмо на добитку, зацело ништа и не губимо, јер су увозне аустро-угарске царине на наше производе у новом уговору још повољније. Господа, која су јуче говорила о томе, довољно су објаснила и ја немам много шта да додам њиховим говорима. Код жита, на које изгледа да је повишена царина од педесет на 75 крајцара, опет смо ми данас у повољнијим приликама, него пре што смо били, јер онда је била та иста тарифа од 50 крајцара и за све друге државе и по општој тарифи, а данас је према нама сведена на половину. Данас ми плаћамо 75 крајцара, док други плаћају 1 fl и 50 кр. У осталом није у опште питање, да ли ми плаћамо 50, 100 и 150 крајцара, као што је г. Новаковић и сам поменуо, већ је питање о конкуренцији на пијаци аустријској, на којој ми имамо да конкуришемо са другима; дакле питање је: како ми стојимо према њима? Ми сад стојимо у повољнијим прили-

кама, па ма плаћали не 75 крајцара него и форинту, јер кад други плаћају форинту и по, а ми плаћамо 75 крајц., онда ми стојимо боље. То је фактичко стање ствари. Пређе је та половина накнадно била искупљена Трстом и Фијумом, а сад тога нема. Што се овог питања тиче, смело можемо рећи, да смо учинили један корак у напред. Тако исто је и код стоке према општој тарифи аустријској, по којој се плаћа по 15 фор. и према другима, који плаћају 12·75 фор., сведена је та цифра на нашу стоку на четири форинте. То су дакле две непобитне, несумњиве добити за нашу извозну трговину.

Кад дакле, господо, све ове најбитније тачке средимо, кад их озбиљно и непристрасно проценимо, ја мислим, да можемо доћи: до оваког уверења: Истина је да новим трговинским уговором није постигнуто све оно, што бисмо ми желели, али ми то у овим приликама и не можемо очекивати. Овај нови трговински уговор чини један знатан корак у напред у нашој политици економној и у нашим односима економним. Ако ми у нашој земљи будемо чинили оно, што нам дужност налаже, ништа нам неће сметати нови трговински уговор, да ми нашу привреду обогатимо и подигнемо, па ако је ми оснажимо и ако не будемо и ових идућих десет година провели скрштених руку, и ако се састарамо да извоз не ограничимо само на Аустрију, него га проширимо и путем Солуна и путем Црнога Мора преко Дунава и путем стварања домаћих пијаца за нашу сировину (стоку и храну), ако дакле све то учинимо, онда можемо с правом очекивати, да по истеку 10 година можемо учинити још јачи корак у напред.

Овако ја ценим питање о новом трговинском уговору и за то ћу као народни посланик са чистом и мирном савешћу дати свој глас за овај трговински уговор.

Драгомир Рајовић — Нећу да повторавам тешкоће, под којима су уговори прављени, о томе је доста говорено. Мислио сам и сам да говорим, али пошто је толико о томе говорено, нећу о томе ништа да говорим. Али хоћу да говорим о томе о чему је врло летимично говорено, што је по моме начину сматрања најбитније у овом питању.

У овим уговорима, како трговинском тако и ветеринарском и њиховим анексима, има извесних услова, који су такви, да они по мом начину схватања зависе од једне уговарајуће стране. Од њене воље зависи апсолутно шта хоће да ради, и кад тако штогод стоји у једном уговору, онда се сматра управо да тога уговора и нема. Ја се обвежем да дам некоме 100 дук. ако хоћу, то значи ако нећу, не морам ни дати. Таквих клаузула има у овом уговору; оне нису тако јасно, драстично казане, али у ствари оне стоје. Да прегледам само извесна наређења, која су ме побудила да овако кажем, па ћете видети колико су моје мисли основане, или неосноване.

У ветеринарној конвенцији казато је, да ће се прегледати стока прво на граници, па после тога прегледаће се и у унутрашњости земље, па и на самом месту где се истоварује. Тај преглед остављен је чисто апресијацији њихових органа; то вештачење чисто је у њиховим рукама, нема ту никога од наше стране, или неког незаинтересованог, да види да ли тако ствар стоји, или не стоји. Кад год усхтедну да кажу да је стока болесна, они ће казати да је болесна, и кад се то констатује, онда долазе сва друга следства; и то не само свиње, него и говеда и овце и козе и осталу стоку. Представите себи кад лежи извесна врста стоке 8 дана и тамо се храни, шта ће то да кошта, шта ће бити од те трговине? То је толико исто колико и затворити границу. Разумео бих то, кад би имало некога неутралног да то оцени, али то није; остављен је кантар у њиховим рукама. Ми не можемо да констатујемо да ли је то тако. То је оно што смо остављени на њихову милост и немилост. Кад год њихови произвођачи буду имали довољно робе, они могу да нам затворе пијаце, могу да кажу да има болести. Може стока да буде само подбивена или ударена, а они од један пут да кажу да има заразе на стоци, и онда или ваља враћати стоку или је *одмах* поклати; а ви знате кад се толика стока на једанпут које по што се може продати — ни по што. Тако два пут да буде, па је свршио наш трговац. По мом начину сматрања ту је тешкоћа.

Господин владин комесар казао је, да он не зна где је наређење чл. 5. Па да му га покажем где је. Оно је у члану 3 и 4 у другим фразама али то исто: (чита) „Пошиљке које не одговарају горепоменутим наредбама, да се стока коју марвени лекар при прелазу границе нашао буде, да је болесна или *сумњива* односно неке од заразне болести, најзад и стока, која је била *заједно мерена* или која је имала ма каквог додира са зараженом или *сумњивом* стоком, може се се улазне станице натраг повратити“....

„Ако се међу стоком, превезеном непосредно железницом (или лађом) констатује заразна болест тек по увозу у другу државу при стоваривању, то ће се стање морати, од стране државног или нарочито од стране државне надлежне власти за то одређеног марвеног лекара, протоколарно потврдити и на основу тога сав ће се *транспорт одмах непосредно вратити на станицу, где је стока предата*“....

„На захтев сопственикова, административна власт увозне државе, односно места где је болест увозне стоке констатована и одакле би се повраћај транспорта требао извршити, може допустити, пошто се стока *одмах покоље, да се распрода*, разуме се само ако природа болести допушта у опште такву меру“....

Ето, то вам је одмах једна част онога што је у чл. 5 било уговорено.

Сад да видимо шта стоји у чл. 7 (чита) „Ако се при промету стоке, из једне уговорене стране каква заразна сточна болест, односно које постоји обавеза јављања, пренесе у област друге, ова ће имати право да ограничи или да забрани привремено увоз све врсте стоке, на коју се болест може пренети.“

Ево, господо, видите, ово је горе но што је било онда. Онда је било само за свиње, а сад имају права да због болести, која би се донела са једном врстом стоке не дозволе увоз не само те стоке н. пр. свиња, него ни једну врсту стоке. Ово је горе него члан 5 старе конвенције. Ту је опет кантар у њиховим рукама, а не у заједничким.

Што је казао г. Стојан Станковић, он је добро приметио. Ту је тешкоћа. Представите себи један такав случај и од један пут затворе границу и држе затворе ту докле хоће. Ето шта је главно тежиште у овом уговору и што је много већа мана, него што је била пре.

Сад ћу да пређем на оно што се уговора трговинског тиче У уговору трговинском има једна врло велика мана, а то је, што су те мале концесије, које су учињене за поједине наше радиности сувише мале. Једна земља, која није индустријски развијена, треба да има помоћи. Људи, који предузимају каква индустријска предузећа у тој земљи, треба да имају помоћи од своје државе, треба да имају олакшице и у закону, али тај законски пропис овим је уговором уништен и сад је закон nul et non avenu. Ево шта је овде казано: „Осим артикала, који су предмет државног монопола или каквог патента за проналазак неће се давати *никако искључиво право за упражњавање трговине или индустрије.*“

Ја мислим да је ово јасно за сваког, који зна српски. Од сада ниједна српска фабрика не може се подићи. Од сада ни једном српском предузимачу, за ма какво предузеће, држава не сме да дâ никакву повластицу, и онај мора да се бори са једном јаком државом преко пута, која има јаку и стару индустрију, и кад се бори са јачим а нема заштите, онда зна унапред да је сатрвен. И овако са малом заштитом, коју ми дајемо, ми тешко можемо да помажемо нашу индусгрију, а у толико је горе кад од сад према овом уговору не можемо ништа да помогнемо. Према овоме ми смо обвезани да за 10 година не смемо дати никакву повластицу ни за какво индрустријско предузеће.

Код оваких услова, ја држим да је јасно сваком као дан, да је овај уговор далеко тежи, него што је био онај, који је до сада важио. Пре смо бар то смели, данас ни то не смемо.

По мом најдубљем убеђењу, право је што држава треба да ради то, да у својој земљи створи могућност извоза. За то

што ће се за неко време користити неким финансијским приходима, затварају се врата могућности народној привреди. Ја држим да је то врло скупо плаћено, даје се тулум за једну маслинку. То је моје најдубље убеђење. И само због тога што нисмо у стању да водимо трговински рат, само зато ћу гласати за овај уговор.

Министар народне привреде Р. Милошевић — Ја нисам мислио да улазим сад у дебату, али г. предговорник изазвао ме је да ипак ради обавештења морам да кажем неколико речи. Изгледа да г. поштовани предговорник није разумео овај члан или не зна шта је *искључиво право;* или ако зна, онда не знам како да карактеришем исказано његово мишљење. Ја ћу бити слободан да вам прочитам тај члан онако како гласи у пројекту уговора а не онако како га је г. Рајовић прочитао из царинника. Тај члан у уговору гласи: „Краљевска Српска Влада обвезује се да за време трајања уговора неће уводити друге државне монополе осим на петролеј, цигар папир, жигице и алкохол, који се добија од скробних материја или меласа.

Осим артикала, који су предмет државног монопола или каквог патента за проналазак, неће се давати никакво *искључиво право* за упражњавање трговине или индустрије."

Шта значи искључиво право? — То значи да се само једном једином предузимачу, једном једином индустријалцу сме дозволити да производи један артикал а сви други немају тога права. Имате за то као пример Параћинску фабрику тканина у Параћину. Један једини човек Минх, један једини индустријалац добио је искључиво право производње тканина од вуне; нико други у Србији осим њега не сме подићи таку фубрику тканина. То значи искључиво право. Међутим држава српска треба да даје опште повластице свима својим произвођачима, својим грађанима. То уговором српској држави није одузето само јој је одузето давање искључивог права.

Драгомир Рајовић — Нека се прочита закон о повластицама, па ћете видети колико има основа оно што је г. министар привреде о томе казао. *Баш међу повластице спада то искључиво право.* Ако дате повластицу свима, онда нисте ни једнога потпомогли. Кад 1000 њих раде од једанпут један исти посао, онда опет мора бити конкуренције. Дати повластицу то значи, дати једну социјалну помоћ која се законом о повластицама даје, а ја мислим да је баш то добро што је у закону о повластицама стављено. (Чује се: баш то не ваља).

Владин повереник Др. Л. Пачу — Г. Рајевић има право, одиста према новом трговинском уговору не може бити никаквог искључивог права на извесну радњу а то ће рећи не може бити више концесија. Сви знамо шта су концесије. Имали смо у том погледу довољно искуства, и мислим, да се не варам кад тврдим, да за концесијама нико заплакати неће. Но да ли то у исти мах значи да немамо пута и могућности по новом трговинском уговору помагати подизање домаће индустрије? То никако не стоји. Концесије нису једини пут, којим се може подићи домаћа производња, и да не би за доказ наводио остале концесије, да узмем за пример једну — фабрика жигица Ту концесија није била довољна сама по себи да производњу одржи. Познато нам је, да је та фабрика престала скоро да ради. Нама стоје отворени путеви за подизање индустрије, као што је опраштање царине, опраштање пореза на земљиште, подмирење државних потреба из домаћих радионица, за чије производе ми можемо плаћати колико му хоћемо, управо онолико, колико нам рачун и потреба налажу да жртвујемо у циљу подизања домаће производње. Овај начин у толико је бољи, што њима никако не би била искључена утакмица између оних људи, који би имали вољу да отпочну коју грану производње. И туђе искуство учи нас, да је, овај пут веома поуздан. Румунија ишла је тим путем и она је од кад је њим пошла у погледу производње, релативно далеко измакла пред Србијом. Угарска учинила је у новије време идући тим путевима права чуда на пољу домаће производње. И велика Русија ишла је истим путем, а ми имамо пуно разлога угледати се у том погледу на њу.

Михаило Веселиновић — Истина нисам толико стручан, да се упуштам у појединости да критикујм уговор, да упоређујем данашњи уговор са прошлим уговором, али ипак рад сам да у опште о уговору кажем неколико речи. По моме схватању, сматрам да је сувише излишна дебата о овоме уговору. Кад велим излишна, ја велим за то, што мислим да смо дотерани до дувара и да пред нама сад стоји, да урадимо једно од овога двога, или да примимо уговор са Аустро-Угарском као што је предложен, или да га не примимо. Питање је, шта да радимо? У колико сам прочитао нови уговор и упоредио га са старим, ја бих казао да не треба да га примимо, али кад не би за тим одмах дошло питање можемо ли то да учинимо, можемо ли то да одржимо. Јер шта следује после тога? Следује, као што сви знате, да се упустимо у борбу економску, у економски рат, а можемо ли ми то да учинимо? На жалост ми смо тако слаби да то не можемо да одржимо (виш гласова: То није истина). Молим вас, то је моје уверење.

Даље по мом мишљењу могло би о уговору да се опширније говори, да се у већој мери критикује, само кад би имали времена зато, па да се том критиком послужимо у преговорима са Аустро-Угарском, али тога нема; јер ви знате да је ово друго одлагање закључивања уговора, а шта је узрок томе, вама је свима познато. Узрок је као што знате и политика прошле владавине. Допустите ми да бацим један поглед на ту прошлу владавину. Ја мислим да је та прошла владавина најдубљи узрок зашто се морало од закључивања уговора одступити.

Вама је познато да радикална влада није нашла одзива код намесништва, да се сазове ванредна скупштина, па да она има времена да проштудира све тачке уговора и да влада наша на основу тога учини кораке код Аустрије за извесне олакшице у одредбама уговора, које нам се буду учиниле да су штетне по нас. То ми сад не можемо да чинимо, сем ако хоћемо да се упуштамо у економску борбу са Аустро-Угарском.

Поштовани посланик г. Новаковић врло је лепо јуче казао, да уговор буде добар или рђав зависи много од политике, то је истина, ја као мали трговчић знам то врло добро из искуства и збиља сам уверен, да од политике зависи и трговина. За време прошле владавине 7—8 месеци вођена је таква политика да нико није ни мислио о предузећима трговачким и о трговачком уговору, него је, свак мислио о томе, како да се опростимо зла, које нас је притискивало, па тек да приступимо раду трговине. Мени је мило што ми је дата прилика од стране г. Рајевића, кад он данас у скупштини вели: Политика нам је била таква, да се ништа није радило на економском пољу од 1881. Ја се слажем с тиме. Донста сејмеима, жардармима, преким судовима, Гамзиградом, Поречом и Краљевицом не спрема се земљиште за стварање бољих уговора. Било је прилике кад су ту данашњу господу подсећали на ондашњу политику, било је прилике, кад су људи пружали прст и говорили да тако не иде, да то иде на штету државе али онда је глас тих искрених људи, остајао глас вапијућега у пустињи. Сад су се господа тргла из сна, али ипак за то сматрају за потребно да кажу, да би уговор могао и бољи бити. Прошли уговор направљен је под напредном владом, кад је Србија имала свега 20 милијуна дуга, као што рече г. министар финансија, а они од данашње владе захтевају, кад Србија има 300 милијуна дуга, да уговор буде бољи од њиховог. А тај толики велики дуг направила је влада из оне странке, чији је одличан члан и г. Рајовић. Мило ми је велим, као што мало пре поменух, што сам добио прилику, да се са г. Рајовићем на оваквом месту упознам и разговорим па и да се и његовога говора дотакнем. Нека ми не замери што ћу га поменути и ако нисам имао част познавати га раније, јер сам избегао познатоме прекоме суду, него сам га познао тек сад при заклетви. Ја се управо чудим од куд то да г. Рајовић од један пут сумњичи Аустро-Угарску, њихову признату пријатељицу. Од куд то сад? Ми знамо да је њихова политика, тако звана напредњачка 7-годишња политика била са Аустро-Угарском у највећем пријатељству. Од куда да они сада кажу: Аустрија може да уради ово, може урадити оно.

То је доиста чудно од стране члана напредне странке. Они су до јуче 7 година са Аустријом у највећем пријатељству били; ми на против као радикали, који смо рад њихов оцењивали, били смо онда непатриотични, бунтовници, непријатељи Срйства, за то што смо осуђивали ондашње стање и што смо говорили да то пријатељство није искрено, ни с једне ни с друге стране, да иде на штету Србије, а можда и Аустрије.

Преко свега тога, што су г. г. предговорници говорили, — нарочито г. Рајовић и његови другови, који су критиковали овај уговор, али рекли да ће гласати за њега на чему им ја веома благодарим, што су данас искрени и поштени и хвала им за то — ја ћу бити тај, који ћу гласати за овај уговор и молим вас, да се не упуштамо у већу дебату и да не дангубимо него да решимо ову ствар (Чује се: да се реши).

Драгомир Рајевић — Господин ме је упитао од куда неповерење код мене према Аустро-Угарској, и чуди се томе. Ја кажем да то није ствар неповерења, него да паметан човек другоме никад слепо не верује. Оба трговца кад мере добро гледају у меру и онај који продаје и онај који купује. (Чује се: да се реши).

Педседник — Господа посланици хоће, да се ова ствар реши. Ја ћу да ставим на гласање: Ко је за то нека изволи седети, ко је против нек устане? (Сви седе) — Дакле решено је да се прекрати пријављивање нових говорника. До сад су се пријавила за реч ова господа: Вукашин Петровић, Прота Ђурић, Петар Милићевић, Милутин Гарашанин, Ранко Тајсић, Ратарац, Ђока Анђелковић, Паја Поповић, Владимир Поповић, Станко Петровић, Марко Петровић, Раша Милетић, Здравко Пауновић, и Ђока Станковић.

Лаза Илић. — И ја сам тражио реч.

Председник. — Пардон, јесте, ви долазите после г. проте Ђурића.

Вукашин Петровић. — Од кад је познат овај уговор, па све до сада, па и сада, појављују се са свију страна, без погледа на страначко гледиште, извесне зебње, као да овај уговор неће одговорити очекивањима Народног Представништва. У уговору заиста има одредаба, које дају повода да се тако мисли. Томе су тражени узроци и с једне и с друге стране. Тражени су од људи веома подобних и надлежних за тај посао: од куда је дошло, да у овом уговору, који се сад претреса, није се постигло оно што се мислило и желело постићи. Г. Министар финансија изнео је у лепим бојама једну страну те слике и изнео у неколике узроке, са којима се и ја слажем. Али, мени се чини, да сем ових узрока, које је он навео има једна прилична доза узрока, које ваља тражити на другој страни, а који су непосредно претходили закључењу садашњег уговора, и који су потекли поглавито од погрешне привредне политике. Да бих доказао ову поставку, допустите ми, да кратким потезима поменем неколико одредаба из овога уговора, те да се види имам ли право или не. Тежиште свих зебњи, изјављених приликом дебате, лежи, по моме мишљењу, у следећим околностима: 1-во у смањењу, ограничењу и укидању трошарине. Она је у нас заведена законом од 16 Марта 1891 г.; заведена је у оно доба, кад је важио уговор од 1881. г. и ударена је не само на предмете, који су се по уговору могли оптеретити, но и на оне, који се нису могли посигурно по уговору оптеретити трошарином. Та околност, по моме мишљењу, скренула је пажњу аустро-угарске владе; она ју је забележила, да од ње учини употребу у оно време, кад дође да се закључује нов трговински уговор. Она је ту своју прибелешку употребила, унела је у трговински уговор, утврдивши у њему одредбе на основу којих немамо право, да унутрашњим законодавством регулишемо то питање.

Друга тачка, то је обртна пореза. Она је заведена 1886 год. и наишла је била на опозицију код сила уговорница. Оне су протествовале; али су ти протести остали без икаква успеха. За што? Просто за то, што у уговору од 1881 год. нису имале правнога основа, по коме су могле доћи до успеха. Ми смо ту порезу наплаћивали и даље, а наплаћиваћемо је и од сада као и до сад. Разуме се да је и ту околност Аустро-Угарска забележила, и да се сад, приликом склапања новог трговинског уговора користила и у њега унела читав одсек, који говори о обртној порези, те тиме сачувала, да се путем унутрашњег законодавства не могу теретити њени производи, који у Србију улазе.

Трећа је тачка тежња наша, да се ослободимо, колико је могуће, превласти аустр. угар. трговца; тежња доиста патристска, коју морамо сви да поздравимо као један од главних задатака нашег привредног рада. У тој тежњи предузимане су разне мере, међу којима прво место заузима солунска агенција, која треба да ради на томе, да Србији отвори Бело море; да се ка Солуну упути трговина бар у оној мери, у којој има услова за то. И, да би се потпомогла ова главна тежња, влада је у своје време користила се самосталношћу државе српске и спустила извозне царине на јужној граници — донекле спустила а донекле и са свим укинула. Аустрија је и тај факт забележила, и сад га уноси у трговински уговор, те ствара једну ограду, не допуштајући, да Србија сме смањити или укинути царину на којој страни наших граница. „На свима тачкама — каже се у уговору — царине морају бити подједнаке.“

Даље, у нас је вазда било тежње, да се сточарство развије, да се та народна привредна снага што јаче обезбеди. Имајући искуства од више година, како се са живом стоком тешко прелазило преко туђих граница, а то је, на жалост, било чешће, хтели смо наше свиње и стоку претварати у мртве производе и преко граница превозити. Али се то, на жалост, није извршило нишким кланицама, те је услед тога завладало оно стање, какво је било после тога покушаја. Усљед тога неуспеха, усљед неуспеха у нишким кланицама, ми смо скренули пажњу аустро-угарске владе, на ту околност. И како је било више но сигурно, да нам неће више пасти на ум, да се враћамо на сличне покушаје, Аустро-Угарска је имала одрешене руке, да нам у ветеринарској конвенцији пропише овако тешке обвезе и услове.

Господо, Аустро-Угарска монархија, као држава, у чијим границама живи знатан број наших поверилаца, има рачуна да води више рачуна о нашим финансијским приликама него о нашем економном развитку. Усљед тога, она мора да води рачуна о нашем финансиском стању. Ну, она познаје, да се ми налазимо, као што је то и целом свету познато — што већ и није тајна — да се налазимо у врло тешким финансиским приликама. Бојећи се, да услед тога, не злоупотребимо право, које, као самостална држава имамо, те да не уврстимо у ред монопола и оне артикле, који не одговарају њеним интересима, она нас је новим уговором везала и одузела нам право да ми, по нашем нахођењу, теретимо или управо монополишемо све оне артикле, који су нам повољни, него нам сад дозвољава да монополишемо само 4 артикла. Ја управо не знам, или боље, не разумем извештај Државног Савета, ни ону господу, која су ову околност сматрала као некакву тековину, коју добијамо новим уговором. Ја ово сматрам као нешто штетно по нас, као неко ограничење наше унутрашње независности. Та околност, господо, огледа се у бојазни Аустро-Угарске, да ми не злупотребимо право наше, те да заведемо и друге монополе. Та бојазан, огледа се у новом трговинском уговору, а нарочито у одобрењу само четири нова монопола. Једном речи, све ово скупа узев, ја мислим да сам довољно дао доказа, да је моја поставка, коју сам имао част да изговорим у ово неколико речи, на истини основана.

Рђаво вођена привредна политика узрок је, што је овај уговор овакав, какав је. Непосредно пред престанком старог уговора чињене су погрешке у нашој привредној политици и те погрешке сада нам се свете.

Кад споменух реч: рђаво вођење економске политике, дужан сам, да објасним оно што замишљам под овим изразом, Ја ћу то објаснити, хоћу да кажем у кратко то, да ја под тим изразом разумем ону политику, која је довела до рђавих резултата, или политику, која није дошла до успеха.

Ово је моје начелно мишљење и гледиште о трговинском уговору, а сад, даље, да пређем на неколика објашњења, којима је потребно да се побију погрешни назори, који су данас а и јуче пали у Народној Скупштини. На првом месту обраћам вам пажњу и молим да о том размислите, да ли ће обртни порез, који се по аустро-угарском уговору трговинском с нама, може наплаћивати, да ли он неће доћи под питање, кад ступи у живот трг. уговор с Немачком. Истина, то данас није на дневном реду; али кад ступи у живот овај уговор, бојим се, да ће доцкан бити, па вам на ово сада скрећем пажњу. У уговору с Немачком нема спомена о обртном порезу. У уговору с Аустро-Угарском има о њему читав одсек. Даље с немачком је закључен уговор на 12 дана доцније но што је закључен уговор са Аустро-Угарском. Према томе, бојим се да ли неће после Аустро-Угарска, која има у свом уговору права на највеће повлашћење, користити се овом околности и избећи плаћање обртарине. Ја не тврдим, да ће то заиста бити, али сматрам да је врло потребно, да вам и на то скренем пажњу, те да се о томе размисли.

У одбрану уговора трговин. са Аустро-Угарском од 1881 год., у колико је на њега нападато с неком основом, хоћу у неколико тачака да одговорим.

Реч је била о повлашћењу робе колонијалне, која се довози у Србију из тршћанског пристаништа. По извештају скупштин. одбора за преглед трговин. уговора, сад роба колонијална не ужива по новом уговору она права, што је уживала пређе по старом. То не стоји, по мом нахођењу. И по новом уговору колонијална роба увозиће се по уговореној тарифи, када долази из царинске области Аустро-Угарске. А да је тако, сведочи чл. 7. стр. 72.

Друго је питање о укидању специфичне тарифе. Господин Министар Финансије исправно је донекле казао, да је било речи о специфичној тарифи и у уговору од 1881 год. Сажаљевам, што не могу са њим да се сагласим у даљем извођењу његовом; јер он није правилно оценио узроке, са којих није остварена она одредба уговора 1881 год. Тамо је стајало, да ће се у року од шест месеци царина по вредности моћи претворити у царину по тежини. Но шта је томе стајало на путу да се није извршило? Други је неки узрок био на путу а не онај, који је г. министар финансије споменуо. То је уговор с Енглеском, који је закључен 1880 год. на основу царине, по вредности робе. И да је према оваком стању ства, и заведена царина по тежини, Аустро-Угарска, по праву највећег повлашћења, могла се користи тарифом по вредности. И када је то био случај, није ни имало потребе, да се изврши споменута одредба о завођењу специфичне тарифе.

Што се тиче повлашћене, диференцијалне, тарифе са Аустро-Угарском није довољно и јасно представљено оно, што је у истини. Царина на нашу храну, која се увози у Аустро-Угарску, спуштена је или управо утврђена 1884 године на 50 крајцара од 100 к.гр. Јер тада је по општој царинској тарифи аустро угарској утврђена царина на жито на $1\ ^1/_2$ фор., а нама је дата повластица да наше жито увозимо у пограничном промету са $^1/_3$ те царине. За ову добит ми смо признали тршћанско и фијумско пристаниште, као саставни део царинске области аустро-угарске монархије, те тиме избегли један теретан поступак, којим је био скопчан трговински промет с колонијалном робом. Овако стање трајало је док је и цео уговор био у снази, јер друкчије и није могло да буде.

Сад ћу да учиним примедбу на говор оних предговорника, који су тврдили, да ће се царина, коју наш увозник жита буде платио у име царине при извозу, вратити му, кад се то жито извезе у облику брашна; јер — рекоше они — у Мађарској постоји премија за извоз брашна.

Господо, то је факт, да у Мађарској постоји премија за извоз брашна; али је питање, ко ће добити ту премију: да ли наш увозник, или ко други — млинар аустро-угарски? И ако је факат, да се плаћена царина на жито враћа при извозу брашна опет то не иде у корист нашег произвођача него у корист млинара мађарског.

Ја, дакле, морам да вас замолим да узмете у оцену ову напомену и да сведете ову ствар на ону тачку, на коју треба да се сведе.

Има још једна тачка, која се сматра као велика добит, а то је укинуће диференцијалне тарифе. У начелу то је у истини добит. Но и ако је добит, што је диференцијална тарифа уклоњена из трговинског уговора, опет није било велике финансиске штете од те тарифе; јер смо ми по тој тарифи увозили на 1.500.000 дин. вредности робе на годину. И да узмемо да је наплаћивана царина од 8% на увезене предмете, ми бисмо имали да примимо на 80.000 дин., а узмемо ли да је сва она роба која је ушла према овој царини, цариљена с 4% — дакле с половином оне стопе, која је утврђена као основна јединица, — ми смо наплатили 40.000 дин. у име царине.

У финансиском погледу, дакле, велике разлике није, само је добитак, што је ствар сведена на исправно земљиште. Међу тим, ако бисмо ми хтели, да још даље ценимо вредност финансиског добитка, ми бисмо нашли, да тај дибитак ишчезава, с тога, што смо ми по старом уговору наплаћивали на гвожђе из Аустро-Угарске 40 пара на 100 кгр., а на оно из Немачке и других земаља наплаћивали смо 80 пара, док данас ми немамо права ни од кога да наплатимо више од 50 пара. И кад се узме, да Немачка јако конкурише гвожђем Аустро-Угарској и другим државама, онда излази да ћемо ми више изгубити данас него што смо пређе губили.

Али ја не ценим тако много финансиску страну уговора колико политичку, те нећу ни о томе да говорим.

Говорећи о тарифи морам признати, да је у њој учињен напредак; јер је много потпуније и разграната, него досадања. Има, до душе, и неких мана, које нећу да оставим неспомењуте. Чинећи то, нећу упоређивати таксе у ранијој и у садањој тарифи, јер сматрам да је са свим споредна ствар, хоће ли се који динар на сто кила више или мање плаћати. Много већу вредност полажем на ту околност, што се није узело у оцену код тканина оно, што је требало да се узме. Није се имало у виду, да се код вунених тканина удеси царина и по каквоћи; а то се могло постићи, да су сем тежине у опште узете у обзир и тежине запреминских јединица. Отуда је дошло, да су чохе брнске и рајхенбершке царине по истој основи као чоха деветог или десетог реда. То је по моме мишљењу погрешка, која ће да нас кошта, не толико финансиски колико морално. Кад се имала прилика, држим да је требало да се усаврши тарифа и технички толико, да јој нема никакве замерке. Што су стопе царинске остале негде исте, негде веће, а негде и мање, томе се нема шта пребацити. Сваки зна да то није зависило од воље наших преговорача. Оно што је у тарифи утврђено, то је резултат погађања.

Ја сам имао част да суделујем у једном таквом послу и знам како се је знојила и једна и друга страна да што веће користи извуче за своју земљу. Ту се тражило све, што се могло тражити, а дало се само оно, што се могло дати.

Од свију досад побројаних предмета најтеже ми пада да говорим о ветеринарној конвенцији. Ветеринарна конвенција склопљена је под тежим условима, него што је била стара; и господа владини повереници јуче су нам доста јасно наговестили узрок томе. Данас кад се цео запад бори против источних сировина, и кад хоће да нам утури своје фабрикате; данас, кад се бори Немачка против Аустрије, а Аустрија противу нас, и кад ми стојимо противу Турске; данас, кад се тај ланац економски протеже кроз целу Европу — чини ми се, да ова конвенција није могла да буде друкчија, али још мање могу да пристанем на то, да су услови у новој ветеринарској конвенцији у ма којој тачки бољи од услова у старој. Исто тако тврдим, да су услови у нашој новој ветеринарској конвенцији тежи, него они у конвенцији, закљученој између Аустро-Угарске и Немачке.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 6 СУБОТА 19 ЈУНА 1893 ГОДИНА III

8 САСТАНАК

11 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК,

Никола П. Пашић

СЕКРЕТАР,

Љуб. Јоксимовић

(НАСТАВАК)

(О уговору, В. Петровић).

Јуче је овде напоменуто, да је немачка ветеринарска конвенција истоветна с нашом. Признајем, господо, да има много сличности, али главна једна тачка у нашој и у аустро-угарској конвенцији нису једнаке; оне се ту потпуно разликују. А разликују се у томе, што Немачка одобрава Аустро-Угарској, да њена стока не подлежи карантинирању, јер оно осмодневно задржавање стоке на местима, где је мијаца, није ништа друго него карантинирање и то карантинирање за здраву стоку, јер се болесна задржава већ на граници. Те дакле одредбе о карантинирању нема у уговору Аустро-Угарске с Немачком. Има нешто друго, има услов, да једна или друга страна уговорница има права да изашиље своје контролоре, те да се лично увере о стању здравља стоке у земљи друге стране уговорнице. Али та се одредба показала као непрактична и у самој Немачкој и у Аустро-Угарској; јер се стока може лако склонити кад дођу такви комесари за преглед: и са тога се не хвале ни Немци ни Аустријанци са својом ветеринарском конвенцијом у овом погледу. Али свакако је овај услов блажији него онај о карантовању, који се налази у нашој ветерин. конвенцији, а нема у немачко-аустријској конвенцији ни оних одредаба, где се једнострано прописују правила, како ће се извештавати о стању сточнога здравља.

У чл. 4 наше конвенције стоји: да би се Аустро Угарска уверила о добром стању здравља стоке српског порекла, задржава себи право, да је подвргне по прелазу њеном преко границе накнадном прегледу и посматрању ветеринарском у местима за тај рад нарочито означеним, а како ће се ово вршити, остављено је да аустро-угарска влада сама пропише.

Ово је једна једнострана концесија дата Аустро-Угарској. Овај је чланак тежак за нас у толико више, што ће се ово вршити без споразума са нашом владом и ми морамо да примамо оно, што нам се пропише.

О оним осталим тачкама ветеринарске конвенције, о којима су говорили г.г. предговорници са много знања и разумевања, ја нећу ни да говорим, него ћу да говорим о једној околности, на коју нико није скренуо пажњу.

У закључном протоколу у тачки 3 стоји једна одредба, која се по моме нахођењу не може добро да разуме, кад се упореди са одредбом у тачци 6-тој. Дозвол'те ми, да је прочитам. Тачка 3 гласи: (чита) „Одредбе конвенције односно заразе важе само за животиње, сирове сточне производе и друге предмете означене у чл. I, које су пореклом из области уговорних страна. Допуштање увоза и провоза ових артикала пореклом из других земаља преко области једне од уговорних страна, не улази у састав ове конвенције.“

Та одредба упоређена са одредбом у тачки 6-тој, која гласи: „Сточни транспорти пореклом из једне уговорне стране, кад прелазе провозно преко области друге стране, могу се подвргнути само оним ограничењима, којима је потчињен и увоз стоке према одредбама ове конвенције о заразним болестима“, — изгледа као да наши транзити имају сметње тим, што се у свему подвргавају одредбама, које вреде за увозе, а транзити њихови не стоје под истим тешким условима.

Мени није јасно било ни јуче, а данас ми је још мање јасно, и с тога не би било с горега, да се о овом мало више проговори, те да се зна, шта овим добијамо, а шта губимо.

Ја сам исцрпео примедбе, које сам имао да учиним. Слажући се са одбором, који је прегледао овај уговор, да њиме није одговорено потпуно очекивањима Народног Представништва — ја ћу ипак гласати за уговор.

Милан Ђурић — Господо! Сам ток дебате, која се води о овом предмету, показује, да је он од врло велике важности по економско стање и углед наше земље.

Сва г. г. говорници замерала су појединим тачкама овога уговора, али се само један изразио, да ће гласати против уговора.

То је за мене јасно, да овај уговор мора у целини да се оцени је ли користан за интересе наше земље, треба ли да га примимо, или да га одбијемо? Сва господа, која су замерала појединим тачкама, изјавила су да ће да га приме. То су качали као изабраници народа схватајући интересе своје земље; то су казала господа из опозиције као и из већине, да ће овај уговор да приме. Пало је речи од једнога посланика, да у нашој земљи има људи, који су били пријатељи аустро-угарске политике. Ја хоћу да кажем да у Србији нема пријатеља Угарске политике, него има пријатеља једино српске земље и њених интереса. Немојте дакле да се разбијамо и један другом не верујемо, те да дозволимо да се оправда она српска пословица: „Две се рибе на једној ватри пекле, па једна другој не веровале“.

Као што знате, господо, ми не можемо да бежимо од историјског развоја после берлинског уговора на балк. полу-

острву. То није никаква тајна, која се не би смела јавно казати, нарочито, кад смо ми у истини потрошили готово сву нашу тековину, — и крв и новац да би испунили наш задатак и да би испунили завет наших славних прадедова, како би се показало, да и у нашем племену тече крв њихова, и како би могли доказати да смо способни да живимо као економно и политички јака држава за ослобођење своје браће и своју независност.

Шта је било на берлинском конгресу? Конгрес је био састављен из свију европских сила и он је заповедио једној моћној држави од 40 милиона људи, да прими на се дужност да окупира две чисто српске земље — Босну и Херцеговину. И шта је могла Србија у том случају да „ради? Она се морала покорити заповести европских сила. Услед тих тешких услова, које је Србија примила на се, по заповести великих сила, ради своје независности, примила је и услове да закључи трговачке уговоре и сагради жељезницу; а суседна наша држава од 40 милијуна, а то је Аустро Угарска — примила је пуномоћије, које је ишло против економног и политичког развића Србије. Ту дужност примила је на себе Аустро-Угарска и добила мандат да уђе у Босну и Херцеговину, у те чисто српске земље и да их на тај начин себи приграби. Та пријатељска рука била је ледена рука, јер нас је она притисла, не у интересу наше величине народне, него у интересу њене величине, да се на исток шири, и с тога ми не треба да коримо, било ову или ону политичку за то, него треба да смо спремни да се боримо и да наше народне интересе одбранимо.

То је историја наше земље. И према овоме код нас не треба да буде никаквих раздвајања и размирица, не треба да буде пребацивања овој или оној влади, нити један другом да сумњичимо патриотизам и родољубље, већ треба сви заједнички да чувамо нашу самосталност, коју су наши преци кроз 400 година под тешким приликама у борби са Турском, вером у Бога и међусобном слогом сачували мисао о ослобођењу и земљу одржали. Дакле не одвајајмо се један од другога него станимо раме уз раме и прегнимо сложно на рад, па ћемо онда видети, да ће будућност српскога народа бити боља.

То је онај црвени конац, који се повлачи још од онда, кад је гроф Андраши казао да треба спречити сваки економни развитак српскога народа и сваку његову радиност и индустрију, јер се тек на тај начин може Србијом владати.

Ја вас питам, господо, и управо подсећам вас да човек, кад жени сина, за тај дан спреми леба, вина и ракије, убија за тај дан најбољу убојницу и тек онда чини то весеље. Међу тим ми овде хоћемо да ступамо у економску борбу без икакве спреме, са једним великим народом, који је у сваком погледу јак, а норочито кад се обазремо и сетимо, да смо ми за 16 година водили три рата, у којима смо сву нашу тековину, коју смо кроз деценије били сачували утрошили.

Таква је борба тешка не само за нас, већ би била тешка и за много веће народе од нас. Али, ако би нас когод неправедно напао, онда ћемо се ми јуначки одупрети и борити се на живот и смрт.

Кад се узме све то тако, кад се узме да је данас деветнаести век, кад се народи не освајају само топовима и пушкама, него економном политиком, онда је лако разумети, да ми као народ од два милиона душа не можемо да водимо такву економну корисну борбу са суседном нам царевином Аустро-Угарском, којој је циљ да постане моћна империја на истоку, у коју би ишла сва словенска племена, а разуме се, да је ту у првом реду зинула на Србију, а ја верујем у Бога, да ће се она у својим надама преварити.

То је тај црвени конац, који је стегао Србију, још раније, а тај исти црвени конац протеже се и данас, јер још Аустро-Угарска стоји са поверењем Европе у чисто српским земљама — у Босни и Херцеговини, а она нам данас и заповеда да примимо ове трговинске уговоре.

Томе се не треба никад чудити. Уговор није ништа друго до споразум између две уговорне стране. Кад би зависно уговор једино од нас и ми га сами правили, ми би казали да српски волови, краве, свиње, шљиве увозе се у Аустро-Угарску без икакве царине, а одредили би да на увоз њихових тканина буде царина 40—50% у злату и то на тканине, којима се наш народ одева. Такав би уговор већина изгласала у интересу своје земље, и томе се не треба чудити. Али, кад двојица уговарају, онда је природно, да ће више користи из уговора извући онај, који има 40 милијуна становника, који има грушписане своје капитале, своје фабрикате, који има своје добре пријатеље и то није ништа за нас унижавајуће, није ништа стидно. Кад је то сила околности, светских догађаја, онда не треба да се обмањујемо, него треба да се држимо стања какво је. Поред 20 милијуна ануитета, који имамо годишње да плаћамо ми дакле у таквим приликама закључујемо овај уговор. Кад би прекинули уговор значило би, да отворимо економски рат, да се изложимо свима његовим опасностима, и да изнађемо нове пијаце за наше артикле. По мом дубоком уверењу ја налазим да то не би било ни паметно, ни државнички ни мудро. Кад би говорио по срцу, ја бих можда и рекао да се тако уради. Али кад ми је народ поверио да радим као посланик мудро, смотрено, да чувам земаљске интересе, да урадим оволико, колико могу; онда прочитавши цео извештај одборски, дошао сам до уверења, да треба примити овај уговор, а после до нас стоји, да у будућности добијемо бољи, а то ћемо постићи, ако буду не само државне власти него и учитељи и свештеници — добри домаћини учили народ да гаји добру расу стоке, да производи добро жито, да прави добро вино, да вешто суши шљиве, да право мери и кад имамо све производе добре у земљи, онда ће и са стране долазити људи и тражити наше производе. Бадава је и најбоље уговоре имати ако ми будемо одгајивали кржљаву, мршаву стоку. Уговор нам тада неће донети користи, јер за своје злато странци неће да једу мршаво месо и неће да купују лоше производе наше земље.

Господо, из свега овога што сам казао, видећи, да је стрпљење заморено, појимајући дужност коју наспрам земље имам, само ћу још оволико рећи. Моје је убеђење да је уговор бољи него прошли и неодступајући од свога убеђења ја ћу гласати за овај уговор, желећи да и влада и народна скупштина и сваки Србин поради на економном бољитку своје отаџбине, и онда ћемо тек идући раме уз раме дочекати велике догађаје у будућности, кад ће наша отаџбина, корачајући слободно политички моћи извојевати оно место, међу другим народима, на које има права и које јој је географским положајем сам Бог определио, да буде прва међу својим племенима на балканском полуострву. (Бурно: „живео“).

Милутин Гарашанин. — Господо, претрес који се о овоме предмету води и који још и данас траје, чини ми се, да већ почиње да заморава пажњу Народнога Преставништва. Тога ради ја нећу дуго злоупотребљавати стрпљење ваше и ограничићу се на то само, да мотивишем гласање, које ћемо ја и моји другови напредњаци, који се у скупштини налазе, о овоме предмету дати.

Да бих пак то гледиште могао мотивисати ипак се морам дотаћи неких општих места у овоме предмету. Пошто сам чуо све разлоге за и против, који су изнесени, и с једне и с друге стране исцрпени у најбољој намери; пошто сам прочитао извештај одбора за преглед трговинског уговора; пошто сам и сам прочитао и сравнио овај уговор са уговором прошлим, ову конвенцију са конвенцијом прошлом (ја мислим да ми је дозвољено тако рећи, јер се већ може сматрати као прошла); пошто сам то сравнио са уговором, који је закључен са Германијом, ја мислим да не грешим кад кажем да налазим, да ни са овим новим уговором нисмо бог зна какву тековину стекли.

Уговор од 1881 г. има мана. И данас кад се с тим уговором растајемо, због тих мана, нема раћта да зажалимо за њим. Али у овоме уговору, коме идемо на сусрет, има мана такође и не треба се обмањивати о њима; оне су ту; и ма колико речито доказивали да их нема, најближа будућност доказаће да их има у ствари.

Почем с; народни представници позвани да и озбиљно и искрено гледају у ствар, то је и требало озбиљно и искрено и да кажемо свој суд о предмету, који је пред нама. Овде је претресано, зашто је било оних мана у уговору од 1881 год., а претресано је зашто тих мана има и у уговору од 1893 год. И тамо се имало права што се казало оно, што се казало; и овде се имало права, да се каже ово што се рекло. Није ли за данашњи уговор сам одбор скупштински, који је одређен за преглед трговинских уговора, у самоме свом извештају — износећи све добре стране, које је изнети требало — није ли на крају и сам изјавио неку зебњу, одлажући наше паде на бољи уговор, у новом року од 10 година. Није ли то доказ — кад је тако рекао један одбор, за који се не може казати да је задахнут страначким обзирима опозиције, није ли то доказ да и њему није било топло око срца, кад је читао и претресао овај уговор. Једини Државни Савет прави изузетак. Он је са неколико редова — врло сангвиничких — пашао да је све у уговору онако како то најбоље бити може. Хвала му и на томе. Међу тим у ствари није тако. Мана има, и оне, ма колико их забашурривали, оне ће да се појаве, и оне су врло близу да се појаве.

Али ипак зато, господо, ја сматрам за срећу, што ми је пало у део, да, говорећи о овоме уговору, проговорим случајно само о добрим странама његовим.

Сам одбор за преглед овога уговора у своме извештају на крају каже ово: „Одбор је уверења да ће јаче старање наших државника у будуће изнаћи пута и начина, да Србија буде у том положају да, наслањајући се на згодније прилике, које ће нам створити то јаче старање њихово на овоме пољу, те да будуће уговоре ове врсте можемо повољније закључивати". Овде, господо, ја констатујем један врло срећан факт, јер видим, да данас чак и у Народном Представништву, после дугог низа година, може бити први пут, узимају се у обрачун и „*прилике*" — у опште прилике, — које постоје у времену, кад се уговори праве. „*Прилика*" је била, господо, и при закључивању уговора од 1881; тих прилика било је и данас; нити су биле повољне оне прилике, нити су биле повољне ове данас. А ја сматрам да је то један велики добитак, не финансиски и економни, него је добитак у политичкој моралности, добитак у политичком васпитању, кад ми узимамо у обрачун и такве чињенице, без којих, кад се таквим пословима приступа, неизбежно се иде у разочарање.

То је прво. Друго, што налазим да је добра страна овога уговора, то је, што је већ данас јасно обележено и што се признаје да географски положај, у коме се Србија налази, силом околности, које није била кадра од себе да отклони, не даје њој могућности да у својим међународним односима, са јачим суседним државама, уреди и уговори за себе оно, што жели и хоће, него само оно што може и што мора. Ту истину износили смо ми, господо, пуних 12 година без успеха. Данас та истина почиње да се увиђа чак и од стране оних, који су нас 12 година на сваком кораку сузбијали; и то сматрам да је такође једна важна добит од овога уговора.

Даље, сматрам да ће бити добит и то, што кад, по овој истој ветеринарској конвенцији, буде једном стока жигосана, неће бити више ни Гамзиграда, ни Грљана, него ће се то сматрати као једна добра мера, корисна за производну снагу наше земље. И то је трећа добит.

Четврта је добит у томе, што је данас разбијен онај појам, који је до сада био пресудан, кад се о овим питањима говорило, и што ће — кад овај уговор почне да жуљи — а биће их у Србији доста, које ће одредбе овога уговора врло незгодно нажуљити — што тај човек неће више веровати, да га то жуљи зато, што је неко себе продао туђину, или што је учинио издајство према Отаџбини својој. То је врло велика добит за вршење будућих послова. И они који на ове послове буду од сад позвани да их врше, вршиће их без предубеђења и страховања, са чистом савешћу, јер се само на тај начин и може поштено за земљу да поради.

Овде је пало много речи о нашој економској политици и независности. Не треба да се варамо, господо. Онај уговор имао је мана, а и овај уговор, као што рекох, има својих мана. Економску независност нећемо моћи ми још за дуго и дуго времена отети, ни добити. Економска наша независност сарањена је другим уговором, — берлинским уговором. И ово што ми радимо данас, то није чак ни отимање од зависности, од берлинског уговора, него просто олакшавање живота, док не дођу прилике, да можемо другим уговором, — не трговачким, — нашу снагу економску афирмирати.

Зато, господо, ја сматрам да се овај уговор, какав је да је, мора примити. Ја налазим, да је и влада, која је била позвана у овој прилици да закључује овај уговор, да су и они, који су нас заступали и који су преговарали у Бечу, сви заједно били одушевљени најбољим жељама и родољубљем, да за Србију добију што бољи и кориснији уговор. То су радили и желели, и кад су све то радили и желели, добило се ово и оволико, колико данас имамо. И ово оволико колико је, и ово овако како је, боље је од неуговорног стања, и то је разлог са ког ћемо ми напредњаци да гласамо за овај уговор; јер потпунце верујемо, да је и влада и држава српска, коју влада представља, у овој прилици унинила све што треба да се дође до бољега уговора, и да би све друго, што би наступило, било горе. Верујући у то, ми ћемо за овај уговор да гласамо.

Мени је жао и криво што морам да се дотакнем извесних предговорника, који су мислили да им је у овом важном питању за земљу требало уплести неке страначке обзире и од тако крупног питања направити једно ситничарско питање. Нема спора да због тога што је Србија у томе положају, да мора пристати на овакав уговор, да је у томе разлог политика земље. Политика финансијска и економска — политика у опште — даје нам или одузима могућност за добре или повољније услове уговора. Један је од предговорника — мој поштовани друг г. Новаковић — казао ову исту мисао, коју ја сад овако непотпуно и бледо понављам. Али један од оних говорника, који је за њим говорио, мислио је, да ту истину, која је неоспорна, треба предвојити и направити неко разортачење, па је казао: јест, политика је узрок, али ви сте грешили. Пардон, господо! Има погрешака наших? оне стоје и не дају се крити; али ако смо ми напредњаци грешили, нека призна и тај господин, да су они, кад су судбину земље узели у своје руке, врло мало тих погрешака исправили. И то што смо ми грешили, а што они нису ништа исправили, то и јесте главна и отежавна околност, што је овакав уговор закључен. И опет понављам, да ћемо ми да гласамо за овај уговор.

Лаза Илић — Господо, ја сам благодаран моме поштованом пријатељу г. Димитрију Димовићу што ми је јуче дао прилике, кад ме је упитао, да као народни посланик и као лекар дам свој суд о једном члану, у коме се говори о једном артиклу из ветеринирне конвенције. У исто време, ја ћу се том приликом мало дуже задржати на ветеринарној конвенцији тим пре што су остала господа говорници о трговинском уговору и ветеринарној конвенцији задржала се дуже, излажући са свога гледишта своје назоре како са политичког, историјског, тако исто и са привредног и финансијског гледишта.

И ми са скупштинских клупа, а тако исто и господа владини повереници са говорнице не тајимо ону тежину коју осећамо, кад дајемо свој суд нарочито о ветеринирној конвенцији. Као земља која је поглавито земљоделска и сточарска, којој је сав извор прихода поглавито са те две стране, ми имамо особито у последње доба, за извстан низ година, да поклонимо своју бригу и старање, да унапредимо баш те гране наше производње, а то је пољопривреда и сточарство. Према томе, господо, сматрам, да и наш преговор са Аустро-Угарском није могао да се постави на оној истој основици, на којој су вођени преговори о ветеринарној конвенцији са другим земљама нпр. између Аустро-Угарске и Немачке. Са тих разлога ми смо с правом очекивали да у ветеринарној конвенцији добијемо и повољније резултате него што је имала Немачка. Затим и за овај разлог говори још и то, а што није ни један од г. г. предговорника напоменуо досада, што ми у нашој земљи немамо ни једне марвене пијаце, што ми,

господо, немамо ни једног завода за прерађивање и сушење меса сточног, а кад се зна да ми наше сировине нашу стоку и храну извозимо поглавито у Аустро-Угарску и да је тај наш производ потребан за Аустро Угарску као насушни хлеб; а друго као се зна да смо ми најзгоднија економна пијаца за њене прерађевине и производе, како фабричне тако и мануфактурне, — онда ако се води брига о интересима обеју страна, ми смо требали да добијемо повољније резултате у нашој ветеринарној конвенцији, него што их за сад имамо. Али Господо, ја знам лепо и за то не могу да се сложим са оном Господом, која сматрају да је нова ветеринарна конвенција, која се сад има да изгласа, да је много гора него што је била ова досадашња, и да се чл. 5 старе садржи у члану 3 и 4 нове конвенције. И ако господо, хоћемо да имамо извоз наше стоке онда ми морамо да имамо и ветеринарну конвенцију, а ако хоћемо да је имамо онда она не може да буде другчија него овака као што је; а оваквy нисмо написали ни ја ни други наши другови него смо је примили онакву каква је закључена између Аустрије и Немачке и каква ће бити закључена и између других држава. Ово је основ на коме ће да се граде ветеринарне конвенције не само између нас, него и између других држава. У члану 5 старе ветеринарне конвенције довољно је било да се изрази само сумња, па да се прекрати извоз целе стоке. Ја вас молим, да ударим гласом на то, да се забрањује увоз *целокупне стоке*, а то је разлика од чопора, целена стоке и т. д. То је добит ове садашње ветеринарне конвенције. Поред тога мора се признати и то, да према чл. 5-тим старе ветеринарне конвенције није било довољно разређено, није било довољно прецизовано и према томе чл. 5 остављена су била широм врата, да ту играју интереси разних привредника кад је држава требала, да подигне своју привреду и сточарство и до сада су играли улогу из трговинско шпекулативних интереса и кад се хтело нашој трговини да прави сметња и да се наша стока купује по што по то, да је добију што јевтиније. Тако исто је врло важно и ја ударам гласом на то, да ту није била ни политика са свим без значаја и ветеринарска конвенција послужила је многим политичарима као оружје, кад су хтели да досаде своме противнику. Ми смо у Србији имали врло много прилика да то осетимо и да од тога патимо. То ће да нам признају и она господа, која се хвале чл. 5 старе ветеринарне конвенције.

Довољно је познато сваком, да се пре једне године дана угарски председник министарства изразио неповољно о политичком стању наше земље, и да су томе следовале одмах мере мађарског министра трговине Бароша.

Сад пак оваквом једном ветеринарном конвенцијом, у коју је ушло више чланова и више мера санитетских, у таквом једном случају ветеринарна конвенција сведена је чисто на поља санитетско, на поље стручно, и кад је тако, онда су сузбијени они привредно спекулативни и политички обзири. Ја то тврдим због тога јер кад се прочитају поједини чланови, онда не може онако да остане.

У члану 3, ко год је од г. г. посланика прочитао, и после чуо од посланика за окр. крагујевачки г. Рајовића да се стока може вратити, ја обраћам пажњу на то да је он изволео пропустити, да каже да је гранични марвени лекар у том случају дужан да забележи разлог и да оправда тај свој корак. Па не само то, него у случају болести стоке он је дужан да састави протокол, који после предаје нашој влади, и ми имамо права да га објавимо. Дакле таі је протокол мишљење једног стручног човека, човека од науке и ми не можемо такво једно лекарско уверење, такав један акт, који је званичан да сравнимо са кантаром. (Љуба Ковачевић: види Пелагића како он мисли о лекарима).

Ја сам тиме, кад сам то казао, хтео да напоменем да је ово акт једног стручног лекара, једног ветеринара, да је то акт једног ветеринарског стручњака, наше суседне државе. Међу тим ја немам потребе, као лекар, да погледам и да се обраћам Пелагићу, а држим да је г. Љуба Ковачевић још мање имао права да ме упућује њему, и то он, кога ја сматрам као озбиљног научника, и који се у својим радовима не обраћа на Пелагиће.

Молим вас, господо, осим тога ја сам очекивао баш са те стране да се има обзира и о т. з. „noblesse oblige“ или другим речима српски казано, ми смо дужни били да и поред онога што је опозиција тражила, и ми да тражимо, да и у политици буде морала.

Ја мислим да је у овој прилици врло згодно да вас подсетим и на оне стихове нашег великог песника

„Одпиши му како знаш владико.
Ал' чувај му образ ка' он теби.“

Према томе, господо, ја држим да говору оном г. Рајовића није овде имало места у том смислу.

Ја не одричем ни то да је интерес сваке државе да заштити своје производе, али ако би се кад год и пошло тим путем, да нам се забрањује извоз наше стоке, то исто и нама не смета, да и ми забранимо улаз у нашу земљу њиховом памуку, па да кажемо, у том памуку има колере, и онда остаје и нами и њима оно: шта коме Бог и срећа јуначка даде.

Посланик славног и гордог града Ниша изволео је овде казати, да у овој конвенцији има и једна одредба које нема у немачкој конвенцији, међу тим ја ћу да исправим у неколико ту примедбу његову. То долази отуда што ми нисмо хтели да имамо комесаре, који ће смети да зађу по нашим селима и засеоцима, па смо онда морали да примимо ово; па иначе је и овде остављен рок до кога може то да буде, у конвенцији се каже да ово посматрање не сме бити дуже од осам дана. Поред тога сматра се да је погрешка у ветеринарској конвенцији што је суседна држава обвезала нас, да се бринемо за стоку, да се она добро храни и чува. Па ја баш у томе налазим јемство да ће она да се очува и да ће онда по добру цену да се прода.

Према томе као год што данас постоје у Штајнбруху обори за свиње тако исто дужни су да подигну штале, оборе и друге зграде за нашу стоку.

Господа, која су говорила о овој конвенцији ветеринарној и замерила јој позвали су се и на чл. 7. Ја признајем да је чл. 7 врло тежак јер се њиме извоз стоке може ограничити.

Али ја вас молим да узмете и ово на ум, да члан 7 ступа у сву своју важност тек онда, ако се нашом болесном стоком зарази стока у другој једној земљи. Молим вас, члан 7 гласи: „Ако се при промету стоке из једне уговорне стране каква заразна сточна болест, односно које постоји обавеза јављања, пренесе у област друге, ова ће имати право да ограничи или да забрани привремено увоз све врсте стоке, на коју се болест може пренети.“ Према томе јасна је ствар, да у том случају, ако наша заразна стока зарази нашим грехом њихову, онда имају узрока да то учине.

Међутим, господо, ми са наше стране дужни смо да обратимо пажњу на вршење дужности наших марвених лекара, да добро отворе очи у вршењу својих послова; што више нисам противан да се према њима пропишу и осетне казне па да савесно врше своје послове. Ја се слажем с говором шефа опозиције, да ћемо ускоро осетити тешке последице овог. Ја признајем да ће тог бити, али то с тога, што здравље наше стоке још није тако да не би давало оправдана повода да се према нама предузимају мере. Овакве одредбе основане су на ветеринарству, и оне су корисне у властитом интересу здравља наше домаће стоке. Нека се ово врши као што треба и ја сам уверен да ће то да буде и на корист и добро нашег сточарства. Нарочити санитетски обзири били су у виду при овоме и баш њих ради ни наша трговина са стоком неће ући да прође, тим пре што ми је као лекару познато да врло многе сточне болести, које се налазе међу туђом стоком, нема на нашој. Нема н. пр. оне болести која се зове туберкулоза код говеди, а позната је даље ствар да код наших свиња нема трихине. Овом приликом згодно ми је одговорити Димовићу и Станку на питање шта ће бити са стоком која је бобичава?

Бобица је болест с којом се преноси један паразит на људе, и према томе са свим је оправдан преглед, који се врши на нашој стоци, а што се тиче даљег поступања са сланином, у том ће да се поступа као што се поступа с домаћом стоком. Кад је то тако у ветеринарској конвенцији, онда држим да ми морамо у вршењу свог посла бити лојални, а у колико то не буде с друге стране, онда лако остају одрешене руке да чинимо што можемо.

Сем тог упитан сам шта ће бити с болешћу шапа. То је болест, која је заразна, али у исто доба и локална болест. Према томе ништа не стоји на путу, да стока, ако оболи од такве болести, буде продана. То су резултати и докази науке, а пред њима морају да устукну интереси и привреде и трговине и финансије. Кад о овом говорим ја стојим на земљишту науке и држим, да се о њој мора водити рачун и кад су у питању уговори и конвенције. Г. Рајовић у свом говору, у ком се најдуже задржао на ветеринарној конвенцији, изволео је изговорити реч епизотија. Изговарајући ову реч на сваки је начин хтео да покаже своју спрему и стручност и на том пољу и ја му је признајем као негдашњем министру народне привреде у напредњачком кабинету. Али бих га замолио, да не би дошли до личног обавештења, да ми објасни остаје ли при томе да то није заразна болест, а да је то рекао тврде стенограф. белешке. Кад ми одговори, онда ћу даље да говорим.

Драгомир Рајовић — Епизотија то је болест, која у опште може да буде заразна, а може и да не буде. То не кажем сам ја. Ја ћу донети Литреа и г. доктору прочитати овде, то каже један Француз признат у свету.

Лаза Илић — Ја бих се могао да задовољим овим одговором, којим је господин признао да епизотија може да буде заразна болест. Али Литре то је човек, који је, колико је мени познато, направио речник а није ветеринар. Према томе.....

Д. Рајовић — Он је лекар.

Илић — Онда узимам реч натраг, а имам да кажем да је епизотија оно што је епидемија код људи, дакле да је заразна болест.

Д. Рајовић — Има епизотија, а има епизоид.

Л. Илић — То је друга ствар. Ја држим да сам се по својој дужности и као народни посланик и као лекар задржао најдуже на том предмету, где ми се ни с једне стране неће рећи да сам говорио о питању о ком не знам да говорим. У колико сам био у стању трудио сам се, да своје мишљење изнесем пред Народно Представништво.

Прилазећи крају свога говора не могу да пропустим да да се не дотакнем говора појединих посланика, који се односе на трговинске уговоре.

Пре свега мени је жао, што не могу да се сложим с мојим дугогодишњим присним пријатељем г. Јоцом Јовановићем и да гласам противу уговора за то, што је ударена нова царина на жито. Ја и ако се о томе не бавим знам да и до сада кад се плаћало по 50 новчића на жито, да је цена житу варирала од 12 до 20, 22 и 24 динара на сто ока или сто кила. Према томе хоћу да кажем да царина није главна погодба, те да жито има добру или рђаву цену. Сем тога не могу да пропустим, а да не одговорим једном од г.г. предговорника, који је у свом говору хтео да нагласи како се овим трговинским уговором ишло на то, да се води брига о финансијској страни његовој. На против, господо, ја држим да се овим трговинским уговором водило таман толико рачуна колико ми, према нашим финансијским приликама траба да водимо, а стари уговор да је пропустио ту бригу и да није при царињењу имао онолико обзира колико је требао да има према нашим финансијама. Јер ја само за то и држим да је и скупштинска већина сложна да ми наш кредит не само очувамо, него и да га подигнемо, (одобравање) а то на други начин не може да буде, него уређењем финансијског стања.

У свом јучерашњем говору поштовани посланик за округ подрински, мој уважени професор, г. Стојан Новаковић рекао је: да су престала времена груба завојевања и да је настало доба другога рада, и ја мислим, да је и то један тренутак и један чин, кад треба за опште добро жртвовати живот и имање. А кад је још изјавио да ће да гласа за овај уговор, онда је то доказ, да ту нема странака, да смо сви као један човек. Пред оваковим једним чином ми се сви јављамо као Срби и патриоте, без обзира на партије и начела.

То ме одређује да примим и да гласам за овај трговински уговор са ветеринарском конвенцијом онако, како је то и одбор предложио.

Председник — Закључујем састанак, а продужење претреса заказујем за после подне у 4 сата.

Молим господу, која су одређена у депутацију, која ће носити адресу Његовом Величанству Краљу, да остану овде, те да однесемо адресу.

(Седница је трајала до $11^1/_2$ часова пре подне).

9 САСТАНАК

11 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК,

Никола П. Пашић

СЕКРЕТАР,

Алекса Ратарац

Почетак у 4 часа, по подне.

Присутна су г. г. министри: председник министарског савета министар просвете и црквених послова; мин. финансија, привреде правде.

Председник — Седница је отворена. Изволте чути протокол пређашњег састанка.

Секретар Љуба Јоксимовић прочита протокол осмог састанка.

Председник — Жели ли ко од г. г. посланика да учини примедбу на прочитани протокол?

Министар нар. привреде Раша Милошевић — Требало би да уђе у протокол и то, да је у 12 часова одређена депутација однела адресу Његовом Величанству Краљу.

Председник — Жели ли још ко год да учини примедбу на протокол? (Не жели) Стављам на гласање: Прима ли скупштина прочитани протокол с овом допуном? (Прима).

Председник — Изволте чути молбе и жалбе, које су упућене Скупштини.

Секретар Љуба Јоксимовић чита:

Суд општине вајушке (у ср. кључком окр. крајинском) моли да се поново класификују земљишта грађана исте општине;

Богдан Ранковић из Совљака (у ср. тамнавском окр. ваљевском) жали се, што Касациони суд никакво решење не доноси по његовој жалби;

Милева уд. Кујунџић из Ниша моли за државну помоћ;

Ђорђевић и Томић, фабриканти мирисавог сапуна из Београда, моле да буду ослобођени увозне царине и обртне порезе на потребни материјал;

Риста Мијајловић из Мроскве (у ср. поцерском окр. подринском) моли, да му се извесна утрина уступи на уживање;

Милан Шундерић из Бремеће, (у ср. трнавском окр. рудничком) моли за државну помоћ;

Димитрије Динић из Алесинца, жали се на управу фондова, што Касационом суду не шаље рецепис од добивеног извесног решења;

Светозар Павковић, бив. шустер из Соко Бање (у ср. бањском окр. тимочком), моли да му се исплати трошак, који је учинио одлазећи пред суд као државни шумар;

Светозар Павковић, бив. шумар из Соко Бање (у ср. бањском окр. тимочком) жали се на Министра нар. привреде, што му није исплаћен путни трошак при премештају;

Јован Рогожарски, пешадиски капетан из Врања, Јеврем Чакаревић, учитељ из Добриња (у ср. пожешком окр. ужичком), Милан Манојловић, помоћник окр. благајне из Крушевца, Михајло Барјактаровић, пешадијски потпуковник из Пирота, А. Цимић, рачуноиспитач у пензији из Београда, моли да им се урачунају у указне извесне године службе;

Софија пок. Лаз. Јовановића из Београда, моли за државну помоћ (са приложеним актима);

К. Николић, пензионар из Ниша, жали се на моравску обласну команду, што му је дато уверење да је положио на име кауције мању суму, но што је у ствари било.

Председник — Све ове молбе и жалбе упућују се одбору за молбе и жалбе.

А сад изволте чути један предлог посланички.

Секретар Љ. Јоксимовић чита:

Народној Скупштини,

По предлогу народних посланика: проте Милана Ђурића и другова, Народна је Скупштина у 1892 год. решила: да се укине чл. 8 зак. о варошкој трошарини у Београду од 13 јула 1884 год. и да престају важити укази од 14 јуна и 21 децембра 1891 год., којим је уведена трошарина у вароши Нишу. Како овај вотирани закон није добио потврду од Краљевских Намесника, то да би се прибавила важност скупштинског вотирања пом. предлога а и са разлога:

а.) да општина нишка приход од трошарине не употребљава на оне циљи, за које је трошарина уведена, већ из истог подмирује своје редовне потребе, као: плаћа ноћне стражаре, издаје квартирину учитељима и т. д.;

б.) Што су приходи од трошарине тако мали да једва остаје преко одржања саме трошарине, незнатна сума на оне циљи, за које је установљена;

в.) што се трошарина као посредна пореза противи закону о непосредној порези, који је узео за начело у разрезивању порезе разрезивање порезе по имућности. Док је трошарина усвојила разрезивање порезе по потрошњи и на најнужније животне намирнице и тиме подједнако терети како имућне тако и сиротне грађане;

г.) што ће и остале варошке општине као: крагујевачка, пожаревачка и друге на основу чл. 8 зак. о варошкој трошарини за Београд и саме тражити трошарину на штету земаљских производа оних крајева којима су та места центри за продају и најзад

д.) што је се на делу показало, да трошарине своје природне центре трговачке пренашају на неприродне тачке, што најочитије показују прошлогодишње пијаце нишке и околине, јер је нишка железничка стацији, као средиште пет округа једва због трошарине извезла 400 вагона жита, а брестовачка железничка штацији (оближња станица до нишки) преко 800 вагона — за то што нема трошарине. —

На основу изложеног а у интересу самог напретка града Ниша и да би у ослобођеним крајевима, који су ради продаје својих производа упућени у град Ниш били уништени и последњи остаци дажбина, које опомињу на пет-вековну потчињеност, — част нам је замолити народно представништво, да изволи усвојити следеће измене и допуне у закону о вар. трошарини у Београду од 13 јуна 1884 год., и то:

I

Укида се чл. 8

Чл. 9 постаје 8

II

Овај закон ступа у живот од 1 јануара 1894 год. пошто га Краљ потпише а тога дана губе законску силу укази од 14 јуна 1890 год. стр. 652 зб. 46 и од 21 декембра 1890 год. стр. 895 збор. 46, који се односе на установу трошарине за град Ниш. —

11 јуна 1893 год.

у Београду

ПРЕДЛАГАЧИ НАРОДНИ ПОСЛАНИЦИ:

Дим. М. Илићановић, Петар Вукићевић, поп Богосав И. Поповић, Јованча Стојановић, Јован Шемлић.

Председник — По члану 74 пословника овај се предлог упућује одбору, који је састављен из свих председника одбора и још по једног члана из свију одсека. Одсеке молим да изберу по једног члана. —

Изволте чути једну интерпелацију на г. мин. финансија.

Секретар Алекса Ратарац — Чита:

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

на министра финансије

7-ог децембра 1892 год дошло је скадарских јегуља на ђумрук београдски 50 вреће у тежини 3873 килограма за Србију.

Ђумрук београдски тражио је на речену јегуљу да наплати трошарину по закону у 3873 динара у злату. Трговац од јегуље није хтео платити ову трошарину већ 10 децембра 1892 год. врати јегуљу из Београда у Фијуму натраг.

26-ог фебруара 1893 год., ова иста јегуља свих 50 вреће у 3873 килограма дошла је понова у Србију на ђумрук београдски и ђумрук београдски на исту није наплатио ниједне паре трошарине.

За то питам г. министра финансије, да ми одговори:

1, Шта је руководило ђумрук београдски да једном тражи трошарину у 3873 динара у злату а други пут да пусти речену јегуљу без једне паре трошарине;

2, Сматра ли г. министар финансије, да је овде оштећена државна каса са 3873 динара у злату;

3, Мисли ли г. министар предузимати законске мере просиву чиновника, који су јасне одредбе законске овде погазили и државну касу са 3873 динара у злату оштетили.

11 јуна 1893 год.

у Београду.

Арса М. Дреновац,
народни посланик

Председник — Интерпелација ова упутиће се дотичном министру на одговор. —

Сад прелазимо на дневни ред а на дневном је реду продужење дебате о трговинском уговору. Има реч г. Тајсић.

Ранко Тајсић — Врло је незгодно говорити о једном питању, у ком човек не може да стане на сигурно земљиште и да говори као специјалиста у питању, које се решава, али по важности овога уговора за нас и по његовој тежини према нашој отаџбини — јер важи за десет година као уговор један, — најпосле и са обзира на ту жудњу Аустро-Угарске за превлашћем у сваком погледу на српске земље и покрајине и народности, — ја не смем пропустити а да не искажем своје

назоре у колико умем и да изразим своје дубоко сажаљење на овој неправди, која се чини српском племену као вајкадашњем штиту запада од источне најезде. Ја, наравно не могу, да станем на право трговачко гледиште и да детаљно говорим о уговору, јер се нисам тиме ни као науком бавио пити сам кад год какву трговину водио. Али ипак познајем нашу отаџбину и знам откуда јој и какви приходи долазе и са које стране и знам да велики део тих истиче из трговачког уговора. Пре мене су неки говорници говорили да је царина подигнута на пшеници, коју ми извозимо, као и на многом другом које чему. Нека би царина ма колико била повишена на наше производе трговцима неће донети штете, јер у колико могу да сравним артикле, махом је подигнута на оне, које ће платити произвођачи и потрошачи а не трговци, јер ће они царину одмах обрачунати и претурити на сељаке. У осталом од тога што не зависи да наша пшеница поскупи или појевтини, него зависи од тога питања како је на страни родила пшеница као и остала храна. Али ипак подигнут је ћумрук и наш раднички свет ће осетити то повишење ма и мало. Питање о подизању царине на еспапе, који се увозе у нашу земљу, ту ми се чини, како ја могу да оценим, да наши делегати нису довољно стали на земљиште своје отаџбине и њених интереса, или нису могли што боље да издејствују да се бар ово поправи и наши занати и произвођачи заштите. Јер на еспапе, на све прерађевине требали су подићи царину, и тим узети занате у заштиту. Све скупље и луксузне ствари: свилу, кадифу, адиђаре, разне драгуљије све је то требало још дупло оптерити. Овде је ударена по тежини царина а не по вредности. Тако ја мислим, да би боље било да се на ове луксузне еспапе удари дупла царина по вредности. На све прерађевине од коже и од тканине, које се уносе нама, а мање вредности, требало је такође повисити царину. Ја бих био слободан да у име народа све дупло таксирам а нарочито ко може да носи лепе ствари и да изгледа сјајан, нека плати и кити се како хоће, па квит посао. Дакле видите да је са свим мала царина на оне ствари, које би се могле да произведу у земљи нашој и тим није довољна заштита за наше занате, јер све ове простије прерађевине морале би се у нашој земљи радити и тиме према занатлијама оправдати оно, што се редовно код нас тражи за занате и занатлије наше, да не буду потиснути страном прерађевином, а сад према овом уговору остали су и опет под најездом несите економне пљачке од стране уговорнице. У колико се ја сећам још од прошли година, није ни једна скупштина нити ко од нас остао да није за наше занате на својим скуповима и зборовима тражио заштиту заната и занатлије, — а тим и унапређење произвођача, који сировину производи. И сад кад је дошао трговачки уговор, то је све изгубљено. Не могу да пропустим, а и ваља обраћати пажњу, да не свратим на ову грубу неправду учињену нашој отаџбини, а посебице занатима и произвођачима српским, што нису ни у колико заштићени а дозвољено је да се на наше жито подигне царина и оптерети. Дакле, требало је да су делегати имали боље у виду, интересе своје отаџбине но другог ако су могли а ако нису, требали су доћи натраг па шта ком Бог да. Највише пада у очи не само мени него свима, који познају терете наших трговаца од трговачке конвенције ветеринарне и неприлике нашег трговачког света, а понајвише наших трговаца марвених за стоку. Пратећи од прошле године још под старим уговором, који је десет година имао вредности, па скоро престао, колико смо муке имали са враћањем свиња и остале стоке у разним чопорима, па зато ја мислим, да би требало у ветеринарној конвенцији што боље заступити да се спровод трговачки олакша, док међу тим мени се чини, да није ни најмање обраћена пажња, ваљда и у том погледу нису могли да одоле грубој економној најезди друге уговорне стране и њеној сили. Ја мислим, да то није ни из далека на равној нози основано, јер као прво: други члан у конвенцији између осталог каже да у уверењу спроводном мора стајати и „порекло стоке“. Замолићу г. г. делегате, да ми одговоре како ће се познати порекло стоке? — Ја ћу само да узмем пример о говедима тако нпр. говеда ужичког, ваљевског, смедеревског округа, то се може познати, одакле је која стока — како ћу да кажем, то су обласна порекла стоке, али стоку у ужичком округу, и новопазарском санџаку и другим крајевима поред турске, апсолутно је немогуће распознати ког је порекла, т. ј. где је рођена То је у клими, у поднебљу земље и стока је једнака и нема ни друге шаре никакве ни боје, јер су суседи па се не може ни познати ког је порекла. Тако исто и стока врањског и пиротског округа не може се разликовати од стоке, говеда-царибродског округа, који је под Бугарском и скопљанског вилајета, који је у Турској. То се оставља на Бога и душу онога, који ову стоку дели по пореклу и кад се прохте коме, да чини сметње, он се може тиме користити. У члану 3-ћем стоји: ако је једна стока болесна, или ако је стока сумњива да је болесна, онда се има ова стока са границе вратити, то се и да разумети.

У чл. 3 конвенције стоји и ово: ако је стока, коју марвени лекар при прелазу границе нашао буде да се смешала са болесном стоком, сумњива, може се са улазне станице натраг вратити. На тај начин може се увек спречити увоз стоке, јер се за сваку стоку може казати да је сумњива, па ону сумњиву стоку видела друга здрава стока и та постала сумњива, и тако сумња да прелази са једне на другу стоку и сума сумарум излази, да је сва стока у Србији болесна. Дакле и овде се види да делегати нису довољно заступали интересе Србије.

Овде се може једино апеловати на част и поштење Аустро-Угарске државе и она ако буде непријатељски расположена према извесној владавини, или ако по политичким обзирима буде другчије расположена; онда ће сва наша стока бити сумњива и другог „порокла“ а не српског. Ова је страна овога уговора понајача и овде се нама може највише штете да прави, и ту човек треба да запита наше делегате шта су они радили и да ли је то могло боље да буде, а ако није могло бити боље и опет понављам требали су доћи натраг, па шта буде, и пре би њима зашло за нокте но Србији.

Нека ми господа делегати кажу шта се код ове ветеринарске конвенције узима као доказ за „порекло стоке“. Ја то овде нигде не видим, незнам да ли тога има у каквим додацима тога уговора — протокола. Немогу да се сложим са оним говорницима, који су јучрос говорећи упоређивали Аустро-Угарску царевину од 40.000.000 становника са нашом државом која броји 2.000 000, па због тога да се није могао бољи уговор да добије.

Ја мислим, да у овом погледу не може бити никаква упоређења кад се има на уму какав положај и права има свака држава у Европи у својим међународним односима, јер свака држава у овоме погледу стоји са другом на равној нози. Међутим, ако је у овом случају са Србијом друкче, ја би онда пре пристао да водимо економски рат, па ћемо видети ко ће коме пре да затреба. Мени се чини да би пре закукали од глади они, којима треба леба и меса, него они којима требају разне драгуљије и финија тканина са разним накитима и сијајом, пошто би смо се насигурно и српском тканином могли одевати. Ја не могу никако дакле да се сложим с тим, да неможемо да водимо економски рат, јер свакако држим да то можемо да чинимо онако исто, као што су наши претци у сукненом оделу водили крвави рат и ослободили ову земљу.

Господин Новаковић кога ја, као образована човека поштујем, врло је лепо наговестио да за ових последњих 10 год. није се ништа радило, него се трпао пројект на пројект и све је остало само тако написано и незвршено, и даље наговести, да се у целом свету већ напушта освајачки крвави систем, а по степену прелази на економски рат. Све то ставља он на терет нашој неспреми за ово време при закључењу овог уговора, али не ставља на терет онима, који су за ово доиста криви. Од 1882 год. до данас 10 је година и већ је једанаест, требало се спремити а имало се и времена за то, те да дочекамо на јакој финансиској нози овај уговор. То се није учинило, већ шта више владавина чијем режиму припада и г. Стојан, стараше се, да дуг гомила и остала недела у земљи врши за 6—7 година. А пропустила је да створи повољније

земљиште за ову конвенцију а и остале наше говоре. Та дакле неприлика не може да се приписује у опште свима него искључиво владавини, која ју је започела.

Ја најзад, молим господу делегате да ми објасне, не за саму конвенцију него и за уговор зашто је овако? и ако се није могло повољније радити зашто су на ово пристали. Ја знам шта је овај уговор и знам да га ми морамо примити у целини или одбити. Овака тешка погрешка треба за будућа времена да нам послужи за поуку, да други пут створимо боље прилике за стварање уговора.

Овај уговор, какав је смем слободно рећи бољи је од оног прошлог.

Неки од господе говорника поменуо је, да је влада имала на уму наше финансиске прилике, те да је гледала, да што више прихода отуда има, на то је и намера уговорима, у опште да се дође до већих прихода и да се заштити своја индустрија, међутим ја држим да она и мора да има то на уму, јер ми морамо да одужујемо дугове, које имамо. Ми дакле морамо да имамо новаца према нашем финансиском стању и ја нарочито то овом уговору замерам што није већма теретио ове скупље — луксузне светске ствари, а што више заштитио занате.

У осталом ја ћу са мирном савешћу гласати за уговор. јер имам уверења да ће наша влада у будуће старати се, да спремнија изађе на сусрет оваким приликама, — и умети сваку нанету хотимичну повреду од стране уговорнице одбити достојно, оним начином, којим и они почну.

Владин повереник Милован Миловановић. — Ја ћу овог пута да одговорим на неколико примедаба, које су пале против уговора у току јучерашње дебате, као и сад од поштованог господина Ранка Тајсића. У исти мах покушаћу да дам објашњења на неколико питања, која су у току дебате стављења. Пало је много примедаба. Све те примедбе далеко су од тог, да имају један исти смисао, и један исти смер, и шта више, може се рећи, да су оне толико супротне једна другој, да се управ међу собом побијају. Једино у погледу ветеринарске конвенције већина говорника слаже се у мишљењу, да је она неповољна и да не даје гаранције нашему извозу. Али разуме се да сви говорници не иду толико далеко колико су поједини изузетно отишли, тврдећи неправедно и без икаква основа, да ова ветеринарска конвенција не даје ни онолико гаранције нашој сточној трговини колико је то давала стара конвенција. Господин Рајевић је чак дао овој конвенцији оно обележје, које у пуној мери заслужује баш конвенција од пре 10 година. Он вели, да је по садањој ветеринарској конвенцији Аустро-Угарској остављано на вољу да са нашим сточним извозом чини што хоће, да га допусти или не, да су тако рећи све погодбе у њој потестативне — за Аустро-Угарску. Међутим оно што г. Рајовић без основа тврди за ову ветеринарску конвенцију, може се применити од речи до речи за конвенцију од пре 10 година. Ветеринарна конвенција од пре 10 година има много одредаба, којима се чине важни уступци Србији и гарантују њеном сточном извозу разна права. Али у чл. 5 стоји то, да Аустро Угарска кад нађе за потребно, кад мисли да то захтевају њени трговачки интереси, може обуставити наш сточни извоз Тога је дакле било у прошлој конвенцији, али у овој, која се сад подноси Народној Скупштини нема тога.

Систем ветеринарне конвенције, која се сад подпаша Народној Скупштини у овоме је:

Сточне болести, сточне заразе, које се све обухватају именом епизотија, подељене су у две групе. Једне од њих дају право суседној монархији да потпуно забрани извоз стоке из Србије у Аустро-Угарску. У тај ред долазе само две врсте болести: говеђа куга и т. зв. болест лунгенсајхе (lungenseiche), која до данас није констатована у Србији Друге врсте заразе, као што су шап, устобоља никако не дају права Аустро-Угарској да може спречити извоз стоке из Србије у Аустро-Угарску. По старој ветеринарској конвенцији Аустро-Угарска је могла то учинити кад год је хтела, кад год би се појавио шап и устобоља. Сад пак у том погледу са свим је друга погодба у уговор унесена. Данас устобоља и шап дају једино право Аустро-Угарској да врати онај транспорт, у коме се та болест код стоке појавила или који је основано осумњичен за такве болести. То је јасно, чисто, утврђено у новој ветеринарској конвенцији.

Са овим у вези стоји примедба, коју је ставио г. Ранко Тајсић. Г. Тајсић пита, како ће се разликовати порекло стоке, јер по новој ветеринарској конвенцији може се извозити само стока пореклом из Србије. Г. Тајсић се у томе буни, мешајући порекло стоке са расом, а то су две са свим различне ствари. Једно је раса стоке, а са свим је друго порекло стоке. Порекло стоке доказује се сточним пасошем, у коме се тврди да је стока подигнута у Србији. Стока може бити ма какве расе само главно је да је она пореклом из Србије. Раса стоке не стоји ни у каквој вези са овим сточним пасошем. Пасошем се доказује, је ли стока из Србије и они транспорти, који имају уредан пасош, могу се извозити из Србије у Аустр-Угарску, ако нису заражени никаквом болешћу.

Било је још многих других примедаба против ветеринарске конвенције. Ја се нећу на те примедбе враћати с тога, што је поштовани посланик др. Лаза Илић на њих јутрос врло добро одговорио. Једино ћу још да одговорим на питање, које је управљено од стране Вукашина Петровића односно смисла чл. 3 и чл 6 у закључном протоколу. Г. Вукашин Петровић нашао је да одредбе у тим двама члановима стоје у супротности једна према другој. То ни у колико није случај. Одредба члана 3 односи се на једну ствар, а одредба чл. 6 односи се на са свим другу ствар.

У чл. 3 или тач. 3 закључнога протокола говори се о транспортима сточним, које би трећа каква држава преко земљишта једне уговорне стране хтела да унесе на земљиште друге уговорне стране. У тач. 6 пак закљ. протокола говори се о транспортима сточним, који се преносе из једне уговорне државе преко земљишта друге уговорне државе у трећу државу. То су две ствари разнолике једна од друге. Толико о ветеринарној конвенцији

Сад да пређем на трговински уговор. У погледу трг. уговора обраћала се пажња и на економну и на финансијску страну питања, која су расправљена у овом уговору. Већина господе посланика слаже се у томе, да су финансиски интереси доста добро заступљени у овом трг. уговору. Г. Андра Ђорђевић ишао је тако далеко да је чак пребацивао делегатима, што су сувише велику пажњу обратили на финансијске интересе и што су њима жртвовали економске интересе. На против г. Вук. Петровић указао је у погледу финанс. стране на неколике недостатке.

Г. Вук. Петровић најпре је говорио о трошарини и у погледу трошарине он налази, да смо се ми обавезали на оно на што се друге државе обично не обавезују у трг. уговорима. Питање о трошарини начелно је расправљено чл. 10 уговора. У чл 10 уговора то питање регулисано је између Србије и Аустро-Угарске онако исто, као што се оно регулише у опште по свима трг. уговорима. А на име да свака држава уговорница има права да удари трошарину на извесне артикле, који се по опште усвојеним правилима сматрају као трошарински предмети, под погодбом да на исте артикле произведене својој земљи удари исту трошарину. У закључ. прот. ми смо добили нешто више но што се обично даје трг. уговорима: ми смо добили право, да ударимо трошарину и на оне артикле, које не производимо у својој земљи. Такве трошарине која се може у неколико сматрати као додатак царини изузетно су Србији одобрене. И с тога се не може замерити што је се у исто време одредило, до које се границе може подићи таква изузетна трошарина на предмете, који се у Србији не произведе.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 7 УТОРАК 22 ЈУНА 1893 ГОДИНА III

9 САСТАНАК

11 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК,

Никола П. Пашић

СЕКРЕТАР,

Алекса Ратарац

(НАСТАВАК)

(О уговору, М. Миловановић).

Друга је примедба г. Вукашинова односно обрта. Г. Вукашин страхује да се обрт можда неће моћи наплаћивати кад се има у виду уговор између Србије и Немачке. Таквој бојазни нема апсолутно никаква повода. Ако се у том уговору не помиње обрт, то никако не значи да се може довести у сумњу наше право да наплаћујемо; обрт је наша унутрашња дажбина: тако смо га ми представили и тако се обрт у трг. уговорима сматра. Ту унутрашњу дажбину ми имамо у принципу право да наплаћујемо према стопи, коју за добро нађемо. Уговором између Аустрије и Србије ограничено је, да обрт не може бити већи од 7 на сто по вредности. У уговору Србије са Немачком не помиње се ништа о обрту. То не значи да се тај обрт не може зато наплаћивати већ на против да нас тај уговор ни у колико не ограничава у праву наплате обрта. И кад се ни у уговору између Србије и Аустро-Угарске ништа о обрту не би помињало, Србија би могла наплаћивати колико хоће у име обрта, 10, 20 и више процената.

Г. Вукашин се зауставио за тим на питању о монополима, а за то питање о монополима такође су неки посланици везали и питање о концесијама. Шта су концесије, о томе је говорено јутрос, и то је питање довољно расправљено. Ја ћу с тога једино, да обратим пажњу на то, да ова одредба, која се односи на монополе није за нас никакав губитак. Према говору г. Вукашина изгледало би да је Србија до данас имала одрешене руке, да заводи монополе, које хоће, а да се овим уговором обвезала, да може увести монополе само на оне артикле, који су побројани у дотичној тачци закључнога протокола. Ствар међутим не стоји тако. По ранијем уговору Србија је могла ударити монополе само на артикле, који су сад фактички монополисани, а то су со, дуван, барут и експлозивне материје. По садашњем уговору Србија је добила право, да може да монополише још четири нова артикла.

Ја ћу признати у томе погледу да наш уговор са Аустро-Угарском чини изузетак од других трговинских уговора, које су друге разне државе у последње доба закључиле међу собом. Али мора се такође признати, и то да је могло имати доста основа, да се учини изузетак у том погледу и да је друга страна могла имати разлога да тражи од Србије, да се ограничи у погледу монополисања. Оно што Аустро-Угарска није имала потребе да тражи од Немачке или обратно Немачка од Аустро-Угарске или једна и друга од Италије, то Аустро-Угарска и Немачка имају потребе да траже од Србије. Са увођењем монопола иде врло тешко у земљама, које имају развијену индустрију. Увођење монопола у земљама, које немају индустрију иде на против врло лако. Биће вам познато колико је тешко у Немачкој да се заведе монопол на дуван. Зашто? Зато, што је тамо приватна индустрија јако развијана. У тој држави не би никоме могло на памет пасти, да заводи монопол рецимо, на шећер, за то, што би требало плаћати велике оштете и повредити интересе великог броја произвођача. У Србији би ми могли монополисати све, и шећер и штофове и порцулан и стакла, и на тај начин могли би на сваком тренутку изиграти битне одредбе уговорне, које нас обвезују према страним државама. Дакле морамо признати да је Аустро-Угарска могла имати озбиљног разлога да тражи да се уговором утврди, које артикле мислимо монополисати у корист државне касе. Укупни број тих артикала већи је у осталом и обухвата више но што износе монополи у ма којој европској држави.

Да пређем сад на питање о тарифи. Г. Вукашин Петровић одао нам је правду у том погледу, признавајући, да је тарифа израђена брижљиво и да је у главном, сем неких малих изузетака, добра. У тарифи г. Вукашин гледа велики добитак за Србију. Г. Андра Ђорђевић напротив приметно је, да се то не може истицати као никаква добит за Србију, јер на крају крајева царина је једна пореза, коју плаћају српски грађани као потрошачи увезених предмета А кад је у питању пореза, г. Ђорђевић тада претпоставља непосредне пореза посреднима, налазећи да српске финансије треба да траже своје главне изворе у непосредној порези. Остављајући на страну то што је погрешно сматрати царине само као фискално средство, и што је још погрешније помислити да се државне потребе могу у главном подмирити непосредним порезима, уставићу се један тренутак на најделикатнијој страни овога питања. Питање је једно велико, ко плаћа вишак царине кад се та царина у једној земљи повећа на предмете, који се увозе из друге земље. Питање је то дало повода врло интересантној дебати у Немачкој баш у последње време, кад је била реч о повећању царине на жито. Том приликом један велики ауторитет — кнез Бизмарк — доказивао је јаким разлозима, да није истина да вишак царине плаћају увек потрошачи, него да се вишак царине дели између потрошача и продавца. Као кад се царина у једној земљи повећа на производе из туђине, знатан део те царине сносе и они, који

продају; јер онај који продаје налази се тада у опасности, да ће се потрошња смањити на мора, било да се труди, да усаврши своју производњу, како се цена услед повећане царине не би знатно попела, било да пристане на извесан мањак у свом профиту.

Најзад, да се и овом приликом уставим на питању о царини на наше жито. Већ је доста јасно доказано, да је ова царина, која је сад утврђена у овом уговору од 75 крајцара на 100 килограма релативно већи добитак за нас, него што је била царина од 50 крајцара, онда, кад је грађен уговор од 1881 године. Кад се градио уговор од 1881 године, онда је на жито била царина 50 крајцара по општој тарифи Аустро-Угарској. Аустро-Угарска није тада нама учинила никакве уступке, већ нам је дала оно, што је дала свима другим државама, које чак нису са њом ни имале уговора. Доцније подигнута је стопа царинска од 50 крајцара на једну форинту. Влада је наша повела услед тога накнадне преговоре, да стопу од 50 крајцара осигура за Србију и тога ради уступила је нарочиту повластицу аустриским пристаништима: Трсту и Фијуми. Говорило се данас да је та привилегија исто оно што је утврђено и овим уговором. То није истина. Овим уговором дали смо ми повластицу Трсту и Фијуми искључиво за колонијалне предмете, док по споразуму ранијем, привилегија Трста и Фијуме није се ограничавала на колонијале, него је обухватала све предмете, који су се могли преко Трста и Фијуме увозити ма из које земље у Србију. Дакле и ту има, као што се види, приличне разлике.

Г. Вукашин Петровић приметио је такође, да оно што сам јуче напоменуо односно закона о Mahlverfahren-у нема за нас никакве вредности. Што ће Уустро Угарска враћати својим млинарима ону количину царине, коју су они платили за увоз жита, то за наше извознике ништа не значи. Тако ствар не стоји. Неоспорно је да ће онај, који купује српско жито, имати у виду кад буде погађао цену, да ће му се вратити извесна сума, коју је увозник платио у име царине. За нас није главни интерес колику ће царину платити наш увозник, кад увози своје жито на стране пијаце. Питање је главно, какве ће купце он наћи, и разуме се, кад ће се купцу одмах вратити она царина, коју је продаваоц платио, онда ће то знатно утицати на цену, и према томе продавац неће имати да поднесе никакве жртве услед повећане царине. Тачна статистика која се води о наплати царине и о повраћају царине на жито, у виду млинарске премије, показује пак, да за неколико последњих година, од неколико милиона кг. жита, који се из Србије извозе, није остало на 100 хиљада кг. на које није царина враћена. Закон тај о поступку при извозу брашна из Угарске уништава сваку штетну страну, која би могла потећи за наше извознике отуда, што је царина на жито повећана.

Ранко Тајсић — Само да исправим нешто. Мој друг г. Миловановић каже, да се ја буним о пореклу и раси. Ја се не буним. Цео свет зна шта је порекло а шта раса. Нпр: видим чопор говеда жуто мрке, одмах знам да су ужичке. Мене буни чл. 2 а не порекло. Порекло и пасмина није пасош као што он објашњава. По чл. 2 порекло доказује уверење. Опет ће овде бити оно што сам пре навео да ће они гледати по спољашњем обележју, да виде одакле је стока и да закључе: није Српска већ Бугарска или ма чија друга и натраг. Г. Миловановић је тврдио, да ово неће бити, чега сам се ја бојао. Ја и опет мислим да ће овако бити како ја кажем и то ћемо у кратком времену видети.

Алекса Ратарац — Господо! Као посланик сматрам да сам дужан да пред Народ. Представништвом кажем неколико речи о новом трг. уговору, који је закључен са Аустро-Угарском то тим пре, што он није кратког века него има дужи рок, од 10 год. Ко зна најпосле колико ће нас после 10 година доћи овде, да мислима својим изнесеним овде изналазимо последице, па је боље исказати сад што се има ради знања будућих преговарача и законодаваца. На првом месту морам признати добру вољу делегатима српским да за земљу што корисније ураде; они су доста радили као добре патриоте, и нису пред њима имали интересе странке, но интересе земље, јер оно што се могло добити они су добили. Уговор је имао да се закључи са државом која ја много јача од нас и чије тежње на спрам српског живља нису никако искрене, по ономе што нам је до сад вратила за оно, што смо јој чинили, те по томе није лако израдити што год корисно за нас, као слабијег уговорача.

Но ја ћу прећи на неке напомене. Што се тиче уговора у опште и царине, нарочито царине на жито, нека ми је слободно да изнесем своје назоре. За нас је чисто и јасно, да је царина на жито отежана, да ће њу платити наш произвођач. Ја се у малом бавим у тој врсти трговине и знам случајеве, да купац кад ми одређује цену, он мени ставља на терет тих 25 крајцара, што на последњем уговору има више да плати на 100 кила. Ја ћу наравно то платити сам, јер сам жито купио незнајући за ову повишицу у царини, али од сад ја ћу то ударити на произвођача. Што се тиче навода да ће од њиове зависити каква ће цена бити, ја држим да ће то зависити од природних услова, од тога како је родило у једној како у другој држави, какво је жито и т. д. Сва је ствар овде у томе, да се наш произвођач тереши са 25 крајцара више. Ја сматрам да је добит у томе, што се овим уговором изриком одређује однос те трговине и није као што је до сада било. С те стране сматрам да је боље имати нешто одређено но неодређено које, може да буде опасно. Што мене буни као посланика и човека из народа то је ветеринарна конвенција, а нарочито чл. 2. пасус 3. Ја ћу бити слободан да вам га прочитам, јер до сада ни један од г. посланика нису на њ упозорили Народно Представништво он гласи: (чита)

„Уверење мора да садржи потребне податке о пореклу стоке, сирових сточних производа и предмета, који могу да буду преносиоци заразе, као и о путу, којим се ишло до увозне станице; потврдом марвеног лекара мора тако исто да се означи, да се у месту одакле је стока и у суседним општинама, за последњих 40 дана пре експедиције, ни један случај говеђе куге или какве друге заразне болести, за коју је законом прописана обвеза, да се објави, и која се преноша на ону стоку, за коју је и уверење издато, није појавио. Односно стоке мора се још потврдити, да је пре доласка провела најмање 40 дана у месту одакле је."

За мене ово што сам прочитао значи могућност, која може да наступи у овоме: један марвени трговац има један чопор свиња, он га има у Смедереву. Од Смедерева до полазне станице мора да путује, ако му се полазна станица сматра као излаз, он ће морати ту да остане 40 дана. Или ако је донео у Београд, ту ће морати да седи 40 дана и тиме није поможено трговини, но је још отежано. Чл. 3 исте конвенције мене много буни због једне речи. То је онде, где се налазе реч „сумњива". Сумњати је, господо, дозвољено сваком; може неко за инат да посумња. Чуо сам једнога предговорнике, како је доказивао, да лекари то своје мњење као стручни људи неће да изграђавају и да ће га стављати написмено. Питам ја вас коме ће онда да одговарају? Ако ће да одговарају јавном мњење своје земље, то може да наступи случај да јавно мњење њихово одобрава њихово поступање. Ја предвиђам овде оно што би требало да постоји у неким уговорима неки изборни суд: овде би требао неко да дође на да пресуди, да се рашчисти питање а не тако тек врати одакле оћеш?

Једну малу замерку имао бих да учиним господи делегатима и у томе што су у ноти под 2) изоставили најглавнија трговачка места: Смедерево и Дубравицу. Смедерево је стара трговачка варош; ту постоје оборе а сад је извоз на тим местима забрањен и они трговци, који су ранили стоку у Смедереву мора ће да заобилазним путем иду на Београд. То је скопчано са трошковима а кад се дода трећи пасус из члана 2, ако морају да леже 40 дана у Београду, многи ће да се растосиљају такве трговине. Конвенцији је врло крупна замерка и у овом. Ми у старом смедеревском округу имамо велики број трговаца, који се занимају трговином с рогатом стоком, код њих се то ради на брзу руку, то су људи, који раде с малим процентом. По овој конвенцији ако се узме строго да се мери стока, шта ће бити онда, кад један мали транспорт одлежи 8 дана. Господо, погодбе на туђем земљишту друкче утичу кад

стока с наших климатских прилика оде на друге, па још одлежи 8 дана, колико ће људи ту да губе? Могу да мислим да ће делегати одговорити, па то не мора бити. Ја кажем, да можда не мора бити прве, друге, треће године, али после може да наступи. И биће случајева да ће људи, враћајући се, ићи у банкроте нарочито они, који се служе туђим новцем.

У опште кад узмемо с гледишта тога и с погледом на тешке прилике, при којима је уговор закључен, нарочито српско финансијско стање, долазим до закључка, да су наши делегати имали једино финансијске прилике пред очима, дакле тражили су општу добит. Ја сматрам, да је овде општа добит постигнута за нас, а сматрам да је и Аустро-Угарска добила општу добит царином на жито.

Сматрајући с те стране, што смо добили општу добит за наше финанције, ја ћу с мирном савешћу глазати за овај уговор, с жељом, да ће после будућности од 10 година све што се сад изнело узети и онда у праведну оцену како од стране наших заступника тако и од противне стране.

Ђока Анђелковић. — Господо! Колика се пажња указује овоме трговинском уговору са Аустро-Угарском доказ је не само дуга дебата, која се још од јуче води у народној скупштини, већ и она особена пажња, са којом пратите ток њезин Нема сумње да је ово по себи већ доказ, да сви увиђамо да је питање о овом трговинском уговору уједно и питање великих интереса земљиних.

И ко би могао оспорити да није потреба да се питање спољне трговине слаже како увоза тако и извоза и што правилније цени и оцењује. Оцена ова може бити са разних гледишта, али, по свима досадањим говорима како наших другова тако и г. г. из опозиције, који с мотивацијом одобравају закључени уговор, изгледа да уговор има више релативних добрих него рђавих страна и да га ми сви без разлике са једним изузетним примамо.

Оваквом оценом хтео сам пред Народ. Скупштином да потврдим и разлику, која постоји између садањег и новог уговора Целокупна разлика говори, да је овај нови уговор према пређашњем једна еманципација.

Овде се дакле испунила једна наша тежња и жеља, која се сваким даном све јасније вијала и сазнавала не само у народном представништву него и у штампи и у књижевности, а та је жеља: *да се Србија што више еманципује и пође независно путем свог економног развитка и слободе економске.* Оцена овога уговора мора да буде релативна оцена, а не апсолутна, јер се не може рећи да је овај уговор најбољи, јер то би било и сувише кад би то ко могао и смео тврдити Но ипак, остављајући апсолутно мерило на страну ваља овај уговор примити нарочито из наших унутрашњих прилика а које су у овоме:

Разлози су на првом месту *наше финансиске прилике* а после економске. Ја сам нарочито истакао ту страну финансиску не из тога разлога, што је уређење наших финасија у опште прече од уређења економског, већ што као народни посланик, који седим овде већ три године и имам дубоко уверење, да наше финансије потребују јаких извора, како би се могле опорављати што пре и што јаче. Средства за то не леже у повећању непосредне порезе већ у овој врсти посредне порезе, која лежи у повећаној увозној стопи артикала за увоз. Разумевајући, да финансиски извори у нашој земљи буду што обилатији, ја сам ипак озбиљно проучавао и тарифу оних артикала, чија би увона стопа имала утицај и на економски развој наше отаџбине.

Мислим, да ћу не само ја, већ и сваки озбиљнији посматрадац тарифе за увозну трговину доћи до истога закључка Треба само узети у оцену оне стопе. које оптерећавају разне прераде дрва, прућа, гвожђа, тканина па и јестива, па ће се и сам уверити да су тим заштићени они почеци нашега ручног рада а и опалих индустријских радњи.

Непристрасно ценећи и стање финансиско, које се има очекивати од овога уговора и економски развитак домаће радиности и индустрије, ја сам уверења да је овим уговором постигнут већи успех од онога, који данас вреди, да је дакле бољи од пређашњег. Но да ипак није и без својих мана.

Господо! Кад посланици царевинског већа у Бечу налазе да овај уговор има мане за њих, ја држим да ми, као земља економски и финансиски много мање развијена, земља која не може да стане на политичку висину као Аустро-Угарска царевана, имамо далеко већих разлога, да то исто потврдимо и са нашег гледишта.

Ко је имао прилике да прочита говоре у делегацијама, тај ће се готово изненадити са каком су бојазни говорили о том њихови посланици и тврдили, да је овај уговор једно повлачење на политичком пољу Аустро Угарске. То тако мора и бити. Сваки народ суди са своје тачке гледишта уговоре. Ми смо мање више сви тврдили да га оберучке не примамо а они га опет не би били ради примити што је садањи уговор према постојећем корак повлачења натраг за част и достојанство Аустро-Угарске.

И онда се, господо, може мислити, да доиста има смисла оно што сам мало пре казао, да је садањи нови уговор еманципација Србије према постојећем, ослобођење и један корак више за самосталност Србије у њеном праву, да се развија у свом економном животу.

Наводећи извесне артикле, који су за сад економски заштићени и да они могу развити ту могућност да се народна индустрија унапреди, ја ћу прећи на један члан ветеринарске конвенције, који ми није довољно јасан, а прелазим преко оних разлога, који су пали противу ове конвенције као и противу — одговора делегата и повереника владиних за ово питање. Као народни посланик заиста имам пуно разлога, да водим рачуна више на нашу *производњу унутрашњу*, на производе земаљске за наш извоз, који је у ствари наша права трговина. Шта више, овде би смели изнети мишљење наших старих трговаца, да је управо оно трговац, који се бави само извозом, а онај, који увози, да је само туђ агент, само вршилац туђих послова. Ценећи то, као ствар јасну, ја сам рад да у овој прилици и покрај тога, што је доктор Лаза Илић објаснио како се разуме овај члан 3 последња алинеја и како га разумеју г.г. владини повереници, који су онда били делегати при склапању ових уговора прочитам исти. Она гласи овако: „На захтев сопственика стоке административна власт у земљи, у коју је стока увезена односно месна власт, где је констатована болест увезене стоке и одакле се транспорт враћа, може допустити да се стока одмах закоље и тако заклана прода само ако природа заклане стоке и т. д.“ Ја бих дакле молио г.г. делегате, да обрате пажњу на овај конкретан пример Дође н. пр. експорт свиња, па се закоље које бравче с тога што је бобичаво Лепо дакле, ако је бобичаво бравче шкодљиво за здравље, да ли ће се и од сада као што је до сада рађено према овој ветеринар. конвенцији допустити да се од бобичавог бравчета сланина продаје пошто зашто за сапунџије и ако се има уверења да је таква сланина добра за употребу и прављење масти и да здрављу не худи.

После овога питања стављеног г.г. повереницима владиним молим вас, господо, да ми допустите прећи на оцену извесних погледа г г. Вук. Петровића и Андре Ђорђевића, којима су оценили овај пројекат уговора. Стављајући се у неколико на гледиште г. Миловановића, са којих је оценио противразлоге г. В. Петровића о трошарини, обртној порези и монополима, ја то остављам и прилазим оцени разлога, које је г. Петровић изнео противу таксе на увоз жита, која сада има своју сталну стопу према пређашњој произвољној. Г. Петровић тврди да ће при увозу жита наши продавци трпети терет од повећане стопе од 50 на 75 крајцара. Ја држим да нема разлога томе тврђењу, јер ће пре купци повући ону висину стопе него продавци, када се добро узме у рачун велика и развијена млинарска индустрија у Угарској са својим великим извозом у туђе земље ван Аустро-Угарске.

Да бих доказао своје тврђење, ја ћу се задржати на једноме факту, који се дешавао нашим трговцима свињарским и под овим садањим уговором. Дакле, било је прилике, кад се

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА СРБИЈЕ

нашим свињама правило сметње за продају на штајнбрушкој пијаци. Наши су се трговци тада много користили тиме што су купци немачки уживали ту повластицу, да, кад купе од нас и превезу транзито да им се онда врати она царина, коју су положили при увозу. Услед тога су наши трговци могли имати добру цену за своју стоку. Дакле с те исте тачке ја мислим да ће се тако односити и на само брашно. По томе је неоснована тврдња г. В. Петровића да ће продавци патити искључно. Што се тиче г. Андре Ђорђевића, ту немам ништа да говорим, пошто је г. Миловановић напоменуо, да питање о величини стопе царинске при увозу не решава и питање о оптерећењу потрошача. Ја ћу вас молити да у овом случају станемо на право земљиште, и то из два разлога, из разлога финансијског и из разлога економског. Уз разлог г. Миловановића ја мислим да ће г. Ђорђевић моћи боље схватити да висока царинска стопа неће падати на потрошаче, јер је природно да ће се наша индустрија услед заштите царинске развити и увећати земаљску производњу истих артикала, који се увозе. На тај начин путем такмичења ће наши потрошачи јевтиније куповати ове артикле.

Налазећи, дакле, да су сви разлози, који су пали овде у Народној Скупштини, већином у том смислу, да је овај уговор добар, ја имам још неколико напомена да учиним, које се не односе непосредно на трг. уговор, но који наизоставно утичу на њих. То је овај ред мисли: да је заиста крајње време да ми треба да тежимо еманципацији у тој мери да се упутимо нашем унутрашњем самоопредељењу, да пођемо оним путем, *који би нас одвео не само правцу чисто економског развитка, него и у правцу свију других развитака, као: финансијском, материјалном, просветном и културном развитку народном*. Ја сам у овој прилици сагласан са шефом напредне странке г. Милутином Гарашанином, о чијим сам се патриотичним изјавама јутрос уверио, и који, признајући погрешке своје владавине, налази, да је дошло крајње време да се сви сложимо. Ја у томе идем даље и велим треба порадити да све корисне и скривене силе земаљске прикупимо, средимо и упутимо сваку на свој пут, било у правцу просветном, трговинском или саобраћајном. Мислим да тада не би било за наше производе само једне пијаце ка северу наше отаџбине у Аустро-Угарској, већ би требало наш саобраћај везати и са солунском пијацом, као што би га требало железничком пругом тимочком ка западу Србије везати и за прави запад Европски. Да би за тим требало да се користимо односима и тежњама политичким Немачке и Аустрије. И Немачка и Аустрија имају по традицији један пут, који крче. Тај пут, господо, зове се Drang nach Osten — значи продирање на Исток. У том продирању на Исток Аустрија је развила своје тежње нарочито од онда од када је политичка историја њена упућена да иде све више ка Истоку, од када је још пре двеста година сузбијана од свога утицаја на запад европски и уједињењем Италије и ако није изгубила свој велики значај, од када је индустрија од стране Немачке потиснула и са којом она тежи да економски завојује народе на балканском полуострву. О томе продирању ми морамо водити озбиљно рачуна. Али конкурент у такмичењу Аустрији на Балкану је Немачка. И ко је год имао прилике да прочита говоре посланика, известиоца и министра трговине у аустријском парламенту, тај је могао да види да су се они помирили с том мишљу, да они треба с нама да поступају колико је могуће више на земљишту равноправног народа — на равној нози. Она је већ изјавила своју девизу, да се слаже с Гледстоном у том гледишту, да Балкан треба да припада балканским државама. То је све лепо, али ја држим да је и наша патриотска дужност да не пропустимо да те тежње, које странци према нама имају, да их много боље и више разумемо и свима се силама старамо да их развијемо.

Ја држим, да је то неопходно потребно. Ми као народ, који је кроз векове имао да се бори са мусломанским народом, морамо допустити да се сагласимо да нас они не сматрају да смо високо образован народ, но признајући то, ми смо и народ, који нема онолико развијених потреба, ни кварежа, ни свих оних услова, који чине тешким живот ових више цивилизованих народа, и онда ја вас молим, да се разумемо у том случају.

Аустрија и Немачка као државе, које имају народе што хоће да чине опресију, притисак над нижим народима као виши културни народ, онда ми као раса засебна, као племе српско, треба да чинимо све могуће мере да станемо на браник интереса нашег племена како економски тако и у погледу националних наших интереса. У овом случају и ако нисмо убеђени да је овај уговор задовољно у пуној мери наше све финансиске и економске тежње, ја сматрам да треба да примимо уговор с том напоменом, да ова влада узме у оцену све оне говоре, који су данас пали овде у Скупштини, а који се односе на оне тачке, које су нејасне. То је једна страна; друга је ова, да треба поћи путем, којим ћемо очекивати не само да влада и посланици створе законе, који ће упутити нашу домаћу и пољопривредну индустрију ка напретку, већ држим, да је дужност свију нас да као Срби образујемо патриотска удружења, како ћемо као потрошачи примити наше производе, па и ако нису најсавршенији, опет да волимо, ценимо и љубимо оно што је наше, те ћемо на тај начин, чувајући нашу самосталност политичку и економне интересе наше, моћи поћи оним путем камо нас води наша народна мисао.

Михаило Поповић — Господо! Реч о трговинском уговору толико је много изнела разлога, да је готово исцрпила све, што се имало рећи. И да сам знао, да ће бити толико много говорника, не би се ни јављао за реч, али кад сам већ то учинио, онда вас молим, да ми допустите, да што је могуће краће изнесем гледиште, које имам на данашњи наш трговински уговор. Ја мислим, да кад се већ хоће да говори о овом новом уговору, онда су свега два питања, којима треба Скупштина да се занима, јер од решења тих питања зависи и гласање о уговору.

Прво је питање ово: Да ли је збиља овај нов уговор бољи од старог? Друго је питање: баш ако би се и нашло, да је бољи од старог, да ли је тај уговор направљен, и да ли су успеси наши њиме постигнути онолико колико наш положај према Аустро-Угарској у економском и политичком положају допушта, или је мање постигнуто?

Допустите ми да пређем, решавању првог питања. Из говора свих предговорника видео сам, да се ми сви слажемо у овоме: да у уговору трговинском мора бити заступљен и интерес привредни и финансиски. Ја у напред изјављујем: да сам на страни оних, код којих су привредни интереси далеко претежнији него финансиски. Па не само то, него мислим, да држави сав задатак и јесте у томе: да појача привредну снагу народну, да помогне што више материјалном богатству народном. Све установе, па чак и оне моралне, које би изгледале да нас везују за небо, и да се само другим светом баве и те установе служе у крајњој линији јачању народног богатства, јер ако не би било у друштву морала, сами произвођачи имали би мало разлога и воље на рад. Највећу дакле важност полажем на привредну страну једног трговинског уговора. Разуме се, да и финансиски интереси морају бити заступљени; али према овом, што сам рекао, морају бити заступљени само у толико, у колико се неће штетити привредни интереси наше земље.

Сад ћу да пређем на поређење новог уговора са старим, и прво ћу изнети: у колико су наши финансиски интереси у њему боље заступљени него у старом, а за тим ћу да разгледам, у колико су наши привредни интереси у новом уговору заступљени боље од оних у старом уговору.

Прва и највећа добит финансиске природе новим трговинским уговором долази од саме нове основе царињења, по којој ће се од сад наплаћивати царина по тежини, а не по вредности. Док се роба из Аустро-Уарске царинила по вредности, дотле је, као што сви знамо било широко поље злоупотребама, тако, да се је често плаћало испод половине праве царине. Разуме се, да је тиме губила државна каса знатан део својих прихода. Сад пак овом новом специфичном тарифом нема сумње, да се стало на пут свима оним злоу-

потребама, којих је да сада било, а којима је главни циљ био да се што мање новца унесе у касе државне. То је једна велика добит за наше финансије.

С друге стране поред добити, коју имају наше финансије, овом новом тарифом добио је и јавни морал, јер ја налазим да су овом новом тарифом узети у заштиту сви поштени трговци, — трговци, који нису мислили да се служе недопуштеним срествима, трговци, који плаћају праву и потпуну царину, јер су по старој тарифи сви поштени трговци долазили у немогућност да конкуришу са оним трговцима, који су служећи се тим неморалним сретствима вазда били у могућности, да свој еспап јевтиније дају од оних, који су поштено платили потпуну царину. По овом новом уговору поштени су трговци сачувани и од њих је отклоњен страх, да их туђа несавесност и неморалност упропасти. А то је такође једна велика добит морална. Друга је корист по наше финансије у самом повећању тарифе на многе аустро-угарске артикле, који се уносе, а трећа је добит у монополима. Ми, као што знамо, по старом уговору нисмо имали права на монополе. Истина тамо је било нешто, што је могло да ласка нама, јер у оном уговору било је одредаба, које су везивале руке колико нама толико и Аустрији јер се старим уговором и Аустрији бранило, да подиже монополе. Ну та одредба сем празна ласкања није имала апсолутно никаке стварне вредности. Њоме Аустрија ништа не губи, као што не би опет добила баш и кад се не би на то обвезала, јер Аустрија као индустриска земља и не може уводити монополе. Не може с тога, што би у том случају плаћала велике оштете појединим индустријалцима.

Ми пак већ нисмо у њеном положају. Код нас, где индустрија није развијена, земљиште је за монополе много повољније. С тога је та одредба у старом уговору за Аустро-Угарску била врло повољна, а за нас врло штетна. Овим новим уговором та је, по нас штетна одредба замењена новом, по којој Србија истина не може произвољно уводити монополе, али је бар задобила право на још четири нова, на која по старом уговору није имала права.

Финансијске дакле користи од овог новог уговора има још у толико, што Србија сад има права да установи нове монополе, на које нисмо имали права по старом уговору.

Четврта је корист, нарочито у укинућу диференцијалне тарифе. Јутрос је један од господе предговорника казао: да је то мала добит и да она неће изнети више од 40.000 дин., с тога што целокупна царина неће изнети више него 800.000 динара.

Ја сам нарочито разгледао оне еспапе, који су имали права на то повлашћење, да плаћају половину прописане тарифе и нашао сам их врло велики број, — број толики, да веома знатно штети наше интересе. Далеко више но што је господин казао — но укинућем диференцијалне тарифе, колико су добиле наше финансије, још много више добила је наша привреда а нарочито наши занати. У привредним је интересима нашим, — ма да ја не припадам оним људма, који у заштитној ћумручини траже једино средство, којим се може подићи привреда у земљи, да се ударањем веће царине на стране производе, помогну у такмичењу са страним производима, нарочито они наши производи, који су у нашој земљи израђују и који имају погодаба за повољно развијање. У производњи два су главна фактора капитал и рад. У колико је капитал већи и у колико је у рад унесено више техничкога знања; у толико је произвођач у надметању јачи. Па кад се зна, да су наши суседи и у једном и у другом погледу јачи, онда је са свим појмљиво, да су наши произвођачи у надметању слабији и да их треба што већом царином на туђе еспапе појачати. У старом уговору не само да то није учињено, него је баш напротив смањена царина у половину на оне аустро-угарске еспапе, који се, или у нашој земљи израђују, или за које има повољних погодба за израђивање. Треба само прочитати све еспапе повлашћене, па ће се одмах добити ово уверење.

Ја сам, читајући стари уговор и тражећи еспапе — продукте, који су повлашћени из Аустро-Угарске, нашао на првом месту да је заштићена проста хартија, — дакле она сура проливача и артија од сламе. То је један такав артикал, за који не треба много капитала и који би се лако могао подићи у нашој земљи.

Тај, дакле, артикал, који би се могло код нас да израђује, тај артикал добио је за Аустро-Угарску толике повластице, да је плаћао половину прописне царине. Не значи ли то, да се овим очигледно ишло противу наших привредних интереса, а на корист Аустро-Угарске.

Али најважније је, да је грнчарија била сва заступљена и плаћала половину царине. Ми већ имамо овакве занатлије, који се баве тиме, и ко је посматрао израђевине тих људи, а нарочито оних у Алексинцу, мора им се дивити. И стари уговор, наплаћујући половину уговорене царине на ове артикле, није ништа друго учинио, него потпомогао борбу аустро-угарских произвођача против наших занатлија, те да и они прођу оним трагом, којим су прошли и толики многи наши занати, чији се жалосни траг лепо може видети у Јагодини.

За тим долази стакларија разноврсна. Доста је да напоменем ово. Ми имамо једну фабрику стакла. Ово је већ други покушај да се код нас израђује стакло, а на сваки начин, ако је игде потребна заштита, то је потребно тој фабрици. Нема сумње, да у конкуренцији на првом месту игра улогу капитал и рад. Мало пре сам казао, да у колико је капитал јачи, у колико је јача снага и техника, у толико је лакше водити борбу. Дати им још право да плаћају половину оне царине, то не значи ништа више ни мање, него да лакше униште нашу производњу. Тиме је учињена велика штета нашој привреди. Па не само то, него и гвожђа и гвожђарије и све прераде од гвожђарије. Ви знате, да имамо доста занатлија, који се баве занатима са гвожђем. Исти разлог, који вреди за грнчарију, вреди и за ово. Па чак и алати од дрвенарије, који се код нас могу да израђуіу, и који ће се на првом месту радити, док закон о занатлијској школи нађе један пут примене. Замислите колико се ту далеко ишло! Справе и алати од гвожђа и челика, па виле за сено и ђубре, будаци, лопате и т. д. све су то ствари, које се код нас могу успешно да израђују. И те баш ствари, за које и по свима теоријама треба највише заштите, баш ове ствари, које се израђују у нашој земљи, оне су остале без заштите у нашем старом трговачком уговору. Није ли то најочигледнији доказ, да је диференцијална тарифа по старом уговору била не само тежа по њене финансиске интересе, него да је била још далеко штетнија по развиће радиности у нашој отаџбини, јер је смањеном царином у пола помагала стране произвођаче да убију и униште један читав рад привредника, а то су наше занатлије. Овај нови уговор укинуо је диференц. тарифу, а тиме је учињена велика помоћ нашим занатлијама, јер им је створено повољније земљиште у надметању са страним произвођачима.

Морам признати, да у прилог наше привреде долази и успех наш у томе, што је за наше производе задржата већином она тарифа, која је била, а која се међу тим разликује од свију других држава, које уносе своје сировине у Аустро-Угарску тиме, што је царина на наше производе много мања од оне, коју плаћају друге државе при увозу у Аустро-Угарску.

Најзад као резултат наших бољих финансија, као резултат свих ових мера, које су учиниле, да се наше финансије појачају, јавља се опет јача наша привредна снага. Јер кад се финансије опораве, кад поставимо буџет на здраву ногу, или ако још успемо, да дођемо до каквог вишка, онда ћемо имати могућности, да држава као богатија, боље потпомогне наш привредни развитак, него ли као држава која се дави финансиским неприликама. То су, господо, добре стране уговора.

Али поред тих добрих страна наш трговачки уговор није ни без рђавих страна. Ја истина налазим, да је такса у опште на наше производе релативно добра у толико, у колико је за друге државе већа; али према користима, које Аустро-Угарска

има од Сибије, као земљорадничке земље, мислим да је требало задржати бар ону стару стопу која је била на жито. До душе ја не мислим да нам оних 25 крајцара, који се увозе у Аустро-Угареку пропадају. Нема сумње да свих тих 25 крајцара неће плаћати наш произвођач, јер се млинарима, који прерађује у брашно нашу пшеницу враћају, те ће према томе и већу цену давати српском житу, али опет не верујем да ће повишење те цене бити у свих двадесет пет крајцара, већ да ће у најмању руку те крајцарс поделити с њима угарски млинари. Свакојако овде ми не стојимо у оној добати, коју смо имали по старом уговору где је било чистих 50 крајцара, а не 75.

Даље налазим, да смо ми финансијски оштећени тиме, што нам је трошарина ограничена на извесан број артикала, на не само то, него су неки артикли, на које смо имали права трошарине, са свим укинути; код неких је утврђена цена, а код неких смањена, као код свећа и сурогата кафе. Го сподо, на што крити, у том погледу стари трговачки уговор био је бољи. Не стоји оно, што је казао г. Милован Миловановић. Он вели, да смо добили нешто, што нисмо имали по старом уговору, да можемо и на производе, које непзрађујемо у нашој земљи ударити трошарину. И доиста на први поглед ствар тако изгледа, али није тако. Они кажу: дајем ти да можеш да удариш трошарину и на предмете које не производиш, али те ћу предмете да ти избројим ја. А по старом уговору имали смо права, да ударимо трошарину произвољно на све предмете њихове, који се у нашој земљи производе, а сад по овом новом уговору немамо то право. Друга рђава страна ове трошарине у томе је: што се мени чини, да није никако било места тражењу Аустро-Угарске, да нам она одређује саму стопу што се тиче трошарине. Ја бих могао још да нађем разлога, да изађе с тим захтевом, док је постојао паушалан начин одређзвања трошарине, можда би то могла бити последица неповерења, да се неће ударити на наше онолико, колико на њихове. Али кад је утврђен процент, онда мислим да томе неповерењу и утврђивању цена није било места.

Што се тиче ветеринарне конвенције, ја као посланик с њом не могу бити задовољан, с тога, што је наша стока подвргнута прегледу ветеринарском 8 дана, без учешћа наших људи. Тиме што су наши људи избачени и немају учешћа у преглед, врло је чисто могуће да политички, а не ветеринарски разлози утичу на враћање наше стоке. Надати се је, да Аустро-Угарска унесе што већу искреност у примену тих одредаба, јер само од тога, колико буде унела ускрености у тај посао, зависиће наша држања према њој и за време уговора а нарочито при прављењу идућег уговора. У осталом колико наши, толико исто и њени правилно схваћени интереси траже, да се ове одредбе примењују са највећом пријатељском ис креношћу.

Али и ако нисмо задовољни с том ветеринарном конвенцијом, кад би смо ставили питање: како стоји данашња ветеринарна конвенција према старој, опет би одговор био на страни ове нове ветеринарне конвенције. Јер, док овде потиче бојазан од неискрености, дотле се види у старој конвенцији по чл. 5, да је довољно било имати само основану сумњу. А сумња је, господо. сумња. Кад затраже политички разлози и потреба, онда реч „основана“ не чини ништа. Сумња може се увек протурити као основана и она не даје онолико, колико стручни преглед у Аустро-Угарској. Кад упоредите све оно, што налазимо данас као најзгодније у тачкама старог уговора и конвенције, са оним, што је боље у новом трговинском уговору, нема сумње да и ја долазим до уверења до кога сте и ви дошли, а то је: да је овај трговински уговор бољи и да ћу према томе и ја за њега гласати.

Још само реч две, да одговорим на оно питање, које је постављено: да ли је уговор направљен онако, како би га збиља могли направити према положају, који ми имамо према Аустро-Угарској. Неки су од господе посланика рекли, пристајемо на овај уговор још и с тога, што мислимо да је стање под овим уговором боље од стања без уговора. Та зебња и и страховање од стања без уговорног на сваки начин долази од нашег положаја, у коме ми стојимо према Аустро Угарској па то се исто чуло и у аустријској скупштини. Код њих је било посланика, који су тражили: да њихова политичка и економска надмоћност треба да нађе израза и у трговинском уговору.

Па процењујући своју економску надмоћност над нама, они не само да нису били задовољни овим уговором, већ су тражили од нас и много веће много неправедније уступке а све на штету наше земаљске производње. Процењујући своју моћ у економском погледу, а потцењујући опет с друге стране нашу моћ, један од њихових посланика казао је: да ми кад би смо повели царински рат са Србијом, Србија не би била кадра да га издржи ни пб године. Ја не познајем непосредно аустриске прилике, али српске знам. О Аустриским приликама не могу са сигурношћу да говорим, али према ономе, што је њихов известилац у парламенту казао, ја видим да се они не налазе у бог зна, каквом бољем положају од нас. Сами знате да је Аустрија земља индустријска, а Угарска земљорадничка. Аустрији је више стало до тога да гура своје производе на Исток и земље на Балкану (на Исток у ужем смислу) јер то су једине земље, где она може наћи пијаце за своје индустриске производе. На запад не може се гурати, на запад могу ићи само њене сировине. Па како стоји Аустрија са својим фабрикатима на пијацама балканским? У Солуну по сопственом признању њихова извештиоца енглески производи већ су за 1% потиснли аустријске фабрикате. У Грчкој два пута је већи увоз енглеских фабриката од аустријских. У Румунију где је Аустрија до првог јуна 1886 пре царинског рата, по извештиочеву признању држала пијацу у својим рукама, Немачка данас доноси од целокупног увоза двапут више него Аустрија. Ја мислим да резултати политике трговиске, коју је Аустрија водила према Румунији, не могу је никако саветовати да таку политику тера и према Србији. Нема сумње, да бисмо и сами имали штете од царинског рата, али штета по Аустро-Угарску у таком случају поуздано не би била мања. Ово сам навео само с тога, да се зна, да царински рат не може нас толико заплашити, да ће Србија из страха пристати и на неправедне уступке. Колико год би он био неповољан за нас толико би исто ако не и више био неповољан и за њу. И с тога мислим, да се царина на жито могла добити мања и у томе би уговор могао бити бољи.

Допустите ми да завршим говор са особитом радошћу, што сам данас чуо једнодушну изјаву уверења свих говорника, да ми збиља сви треба сложно да прегнемо на поправци нашег привредног стања. Док смо се физички борили са нашим непријатељем, српски народ давао је јуначне дружине, које су са оружјем у руци протествовале противу насиља. У економској борби, наоружајмо се патриотизмом, који би створио у нашој отаџбини дружине, вазда спремне, да принесу и личне жртве јачању народног богатства и наше привредне снаге. Тиме ћемо најпоузданије створити земљиште, са кога ћемо у будућим уговорима имати много више успеха.

Пера Павловић. — Г.г. Предговорници у својим говорима готово су исцрпели све оно, што сам ја имао да кажем, али као члан одбора, коме је било поверено проучавање овог трговачког уговора допустите ми да скренем вашу пажњу на једну ствар. Овде се у извештају вели: „Проучивши пажљиво и озбиљно поверени му посао, потписати се одбор не носи мишљу. да су овај уговор и конвенција такви, какво би Народно Представништво желело. Они су за нас поред свих добрих страна у извесним одредбама донекле и тешки и неповољни.“

Наша бојазан, која потиче од уговора и конвенције потиче више од саме конвенције. Пошто је и о конвенцији о свему говорено, хоћу да скренем вашу пажњу на неке одредбе. На првом месту важна је ствар да је новом конвенцијом избачен онај члан 5 старе конвенције. Истина г. Новаковић тврди да њега има међу другим члановима. Ја господо, налазим да тога члана нигде нема. Неки чланови личе на тај члан пети, али нису ни из далека, као тај чл. 5 старе конвенције. У томе чл. 5 старе конвенције речено је било да само кад има сумње о болести сточној, да могу да врате

транспорт и забране увоз не дајући о томе никаквог даљег обавештења. Данас пак према оним члановима који личе на тај члан то не може бити. Данас ако наступе они случаји, који су били пређе, она, Аустро-Угарска, мора написмено дати обавештења о своме поступку. Ви знате да се пређе дешавало, да кад је препуна пијаца њиховом стоком, они враћају наше транспорте под изговором због сточне болести. Тога данас више не може бити. Ако би само због препуне пијаце Аустро-Угарска хтела да врати наше транспорте, ми имамо права да те враћене транспорте прегледају ветеринари и да констатују да стока није болесна, него је просто враћена што се њима хтело. Ја сам уверен, кад би се такав један случај констатовао капацитетима лекарским у том погледу, да Аустро-Угарска као држава првог реда не би никад више у будуће такав случај поновила. То је једна велика добит.

Друга бојазан као врло важна износи се, што је повећа царинска стопа на жито за 25 крајцара. Та је бојазан неоправдана из овога разлога. По старој аустро угарској царинској тарифи била је 50 крајцара царина на жито за све државе, данас пак све друге државе плаћају царину на жито 1 фор. и 50 крајцара, а ми плаћамо половину од тога само 75 крајцара. Дакле и ту смо добили.

И по самом трговачком уговору царинска тарифа много је боља него у старом уговору. Само на 16 предмета царинска стопа спуштена је и то махом на предмете, који за нас требају, а повишена је царина на 270 артикла. То је такође једна велика добит — и то је довољна гаранција да је овај уговор добар и да га треба примити

Истина је господо, да са овим новим уговором неће бити сви наши сталежи потпуно задовољни, на пр. неће бити задовољни крупни трговци. А за што? Најбоље дућане и све ове палате, које видите на главном тргу у Београду, нису подигли они страни фабрикати, него тај стари уговор, оно царињење по вредности. Ви знате да је било случајева да је роба у вредности од 50000 динара декларисана са 20000, и због тога била је у буџету одређена сума за откуп лажно декларисане робе. Тога више неће бити.

Тога, господо, у толикој мери неће бити у новом царинском уговору, јер је он по тежини и тако они сувишни приходи, који су ушли у џепове појединаца ићи ће од сад у џепове државне — у касе финансиске.

У опште овој дебати, која се продужава већ други дан, може се рећи, да није имало места, са тога разлога. што се уговор мора примити или одбацити у целини. Али када се зна, да ова дебата треба да послужи као материјал за доцније преговоре, који се буду водили после 10 година, онда ја мислим, да је дебата ова добро дошла.

У осталом, да од овога уговора има веће користи, зависи од нас самих, и од наших државника. Они треба да се постарају, да створе столарске пијаце и код нас. Господо, све што ми извозимо, то није луксуз, то је пука потреба и што увозимо и то је преко потребно. И нико неће рећи кад нема, нећу вам говеда свиња и т. д., јер их мора имати и по томе нема бојазни да ми то нећемо продати, јер ако не извозимо, на страну, доћи ће странци код нас, да то купе. Најважније је пак, чега ради сам и устао, а то је то, да се захвалим благодарим многој господи посланицима, на старању и бризи, коју сам приметио, да је показују на заштиту наше индустрије и заната. И ако сам нов посланик, ја сам ипак, као занатлија, пратио рад наших скупштина и видео сам, да никад до сад није се толико заузимало за занате и радиност као сада. Сваки посланик позват је да води и бригу о занатима и индустрији нашој, па ако то учине, онда ће и нашој радиности и занатима осванути лепши дани!

Председник — Исцрпљен је пријављени број говорника, само сад ако има ко од господе министра да говори нека изволи. (Вичу није нужно).

Владин повереник г. Др. Лаза Пачу — Дозволите ми господо скупштинари, да на завршетку дебате кажем само неколико речи још о предмету, који је данас на решавање.

Пре свега молим вас, да ми дозволите, умолити вас, да се не враћам поново на примедбе појединих скупштинара, које су учињене на ветеринарну конвенцију. Из тих примедаба ја видим да постоје многе зебње за ветеринарне конвенције. Ја вас молим, господо, да себи не задајете бриге у том погледу. Ја констатујем овде поново, да се наша ветеринарна конвенција оснива на модерним принципима за грађење тих конвенција Најновија ветеринарна конвенција јесте конвенција која је уговорена између Немачке и Аустро-Угарске приликом последњег склапања трговинских уговора између средње Европских држава. Та конвенција јесте основа и полазна тачка за све конвенције, које ће се још градити. Наша конвенција грађена је стопу уз стопу по истим принципима. Сва правила, која се у тој конвенцији постављају као одбрана, да се на земљиште друге стране уговорнице са стоком не унесе каква заразна болест предвиђена су и у самом нашем санитетском закону, као мера чувања здравља наше домаће стоке, и као одбрана да се не би болест са места на које би се појавила пренела и на здраву још незаражену стоку. У колико би било празнина у том погледу у нашем санитетском закону најбитнији је нам сопствени интерес, да те празнине законодавним путем колико је могуће пре отклонимо. Главна и битна особина наше нове ветеринарне конвенције кад је упоредимо са старом, којој сад рок истиче јесте ова: по новој конвенцији може бити опште забране за извоз стоке само у случају конвенцијом напред одређеном и предвиђеном. Све мере остале имају за циљ да спрече извоз болесне стоке. Ту ваља нам имати на уму, да је задатак и наше ветеринарне полиције, да се о томе стара, да се ни у нашој земљи болесна стока не може кретати с места ни гонити по земљи. Кад год би било враћања транспорта, то опет може да наступи само кад је болест код стоке констатована и у том случају по конвенцији мора такав случај бити констатован протоколарно и утврђен стручним мнењем. Сматрам за потребно, господо скупштинари, овде нарочито изјавити да су нам са најмеродавнијег места по свршеним преговорима дата уверења, да ће се конвенција примењивати најлегалније. Нема сумње господо, кад год се уговор један гради, потребно је, имати вере у искреност друге стране уговорнице. Ја мислим да се не варам, кад налазим да нема разлога сумњати у дата нам уверавања. Одиста не зна се, шта будућност крије. За тај случај ја могу, господо скупштинари, само поново констатовати, да смо ми трговински уговор дали за ветеринарну конвенцију. Ако би у вршењу наших права били ометени, не кривицом својом, већ неком злом вољом, онда нам не би остало ништа друго, него да се старамо очувати своје право онако како је то једино могуће, то јест враћајући се на саму основу и полазну тачку на преговоре и њихове уговоре.

Дозволите ми, да бацим један кратак поглед и на трговински уговор. Многи од скупштинара, који су о уговору говорили у току ове дебате износили су мане и недостатке и наглашавали да Србија ни приликом склапања овога уговора није добила онолико, колико је очекивала и желела. Одиста није добила онолико, колико је очекивала и желела, то можемо најбоље посведочити ми, који смо по налогу владе и њеном овлашћењу, преговоре ове водили. Ми најбоље знамо, колико нам је влада у задатак ставила била, и колики смо део тога задатака успешно свршити могли. Ја вас господо могу уверити да је и влада, која нас је овластила, а и ми, који смо преговарали, да смо велим, обоје уложили најискреније све своје знање и оданост да стечемо својој земљи користи колико се више може. Овде ако хоћемо, да смо праведни у оцени, не смемо сметнути с ума, да је код сваког уговора у суштини реч о погодби и измирењу обострaних интереса. Код ниједног уговора не би се могло доћи до резултата, кад ниједна ни друга страна уговорница не би хтела помаћи се, од постављене мете. До уговора може се доћи, само кад обе стране уговорнице пођу једна другој на сусрет. Ко је, господо, пратио ток дебате у аустријском парламенту о новом трговинском уговору са нама, могао је стећи уверење да смо ми овом приликом остали ближи својој мети, но друга страна уговорница

т. ј. овим новим уговором Србија је добила више тековина но Аустро-Угарска. То је, господо, ваљда судба. Приликом првог уговора добила је више тековина Аустро-Угарска и ваљда је садашњи резултат у неколико накнада за онај први резултат. Правда захтева, да ово сада баш овде констатујем, да до онога резултата без сумње дошли не би, да од друге стране уговорнице није било према нама предусретљивости и ако је она била и спора и трома о чему најбоље сведочи дуги рок преговарања. По себи се разуме, да нисмо излаз нашли, без излаза остати не би могли и принуђени би били тражити какав било излаз.

Мени је изванредно мило, што сам код свих говорника, који су узимали учешћа у овој дебати могао констатовати изванредну бригу и старање за нашу привреду и наглашавање њезине важности за нашу отаџбину. Мени је исто тако мило, што је, ваљда случај тако хтео, да нова влада баш пред почетак саме дебате о новом трговинском уговору објави у Скупштини свој програм у коме највидније место заузима привреда. Могу, господо скупштинари, да кажем то, да нам нов трговински уговор налаже једну свету дужност према народу да најозбиљније и најсложније сви од реда порадимо на подизању народне привреде, јер будите уверени, господо, да само онај народ који је крепак и снажан у својој привреди, која по томе располаже довољном економском снагом, може рачунати на то, да при преговорима трговинским остане што ближе својим идеалима. Ако смо дакле ради, да приликом нових трговинских преговора, којима ће рок наступити, по свршетку ових, који сада почињу, желимо да забележимо веће тековине за нашу отаџбину, — не смемо ни за часак заборавити на задатак, који је напред обележен. Ја нећу овде да подижем никакве инкриминације, али сви знамо, да је тај задатак за време трајања овога уговора био са свим потиснут другим пословима, у будуће то несме бити. Поред тога ваља нам се најозбиљније постарати, да у најкраћем року за своје извозне артикле створимо код себе, код куће трговачки центар, своју домаћу пијацу, како би они потрошачи, који наше артикле троше, могли набавити их на пијаци нашој, а не од посебника. Не варајмо се, то су задаће, које нам императивно поставља нови трговински уговор. Ја са радошћу констатујем, да се у свим говорима, који су се овде чули, наглашавала важност ове задаће.

Надам се, да ће се сложити са мном и они говорници, који су износили само мане новом трговинском уговору, као и они, који су му истицали и добре стране, — кад тврдим, да смо новим трговинским уговором, добили над главом много шири кров, но што смо га имали у старом уговору. По природи саме ствари са свим далеко отићи нисмо могли, од полазне тачке — старог уговора — али смо напред отишли колико се могло, на будућности је пак да покаже колико је то.

Министар нар. привреде Раша Милошевић. — Молим вас, господо, да ми допустите да и ја неколико речи кажем о овоме трг. уговору. Веома ми је пријатно, што могу да кажем, да дебата вођена јуче и данас, доликује представништву српског народа. У целој тој дебати види се јасно највећа жудња, да новим уговором буду заштићени наши привредни и финансијски интереси; види се брига да се створе и одрже они односи, који треба да постоје између суседне монархије и наше отаџбине. Ови интереси не занимају само нас, они су привлачили и патриотску бригу наших предака; они су обратили нарочиту пажњу оних државника, који су дошли после првог рата на управу земаљску.

И ја се слажем с оним говорницима, који тврде да царинска политика, што се данас води између нас и Аустро-Угарске између нас и страних држава, води своје порекло од берлинског уговора. Истина је, да нам је тим берлинским уговором стављено у дужност, да удесимо наше трговинске односе на основици модерној, да стари трговински уговор, што га је Турска била закључила с другим државама, заменимо трговинским уговорима специјално закљученим између нас и страних држава. У томе је наш добитак; признање не само политичког него и економског самоопредељења. И ако је то истина, ипак се берлински уговор није упуштао у начин и правац, којим треба да се изводе ти трговински односи између нас и Аустрије и других земаља, који су нам начелно продиктовани на берлинском конгресу. По моме мишљењу, они који су били учесници, и ако не као стварни чиниоци, а оно бар као саветодавци — од стране наше државе, и којима је стављено у задатак да утичу на стварање самога трактата берлинског, и колико се нас тиче, нису били довољно схватили правац, у ком је ваљало остварити примљене обавезе. Прва и капитална погрешка, коју су они учинили одмах после Берлинског уговора, то је закључење првог трговинског уговарања са Енглеском. И та је погрешка повукла са собом и оне погрешке, што су учињене 1881 године, а којих се ми неможемо да отресемо ни дан дањи. Она господа, која су закључила уговор између Србије и Енглеске нису одмах узели за основицу специфичну тарифу, него су узели за основицу преговарања тарифу ad valorem. Ту исту погрешку, само у мањем размеру, учинили су и они, који су закључивали трговински уговор с Аустро-Угарском 1881 г., т. ј. по вредности. То је, по мом мишљењу, грешка и ја сам је као народни посланик још 1881 год. изнео у Скупштини, кад је био претрес тог уговора. Та грешка повукла је за собом све оне економне и финансиске штете, што их претрпесмо за прошлих 10 година. Истина је, да је у енглеском уговору двогуба грешка. Једна лежи у томе, што је уговор закључен на основи највећег повлашћења; а друга је, што је царинска тарифа удешена по вредности. То право највећег повлашћења створило је земљиште за закључивање уговора на већ устуљеној основици и с осталим државама: право дато једној држави преносило се и на друге државе; у место нарочите погодбе, важило је опште право за све државе.

Та погрешка господо, ваља признати, у неколико је исправљена и умањена уговором од 1881 год. Тада је био закључен уговор између Аустро-Угарске и Србије, и право да кажем, то је био први трговински уговор специфичне природе, у коме су у неколико унесене специфичне одредбе царинске и потање одређени односи, који треба да постоје између два суседа. Али тадашња влада, и ако је покушала да за најважније артикле из Аустро-Угарске одреди царину по тежини, опет је за већину артикала уговорила да се наплаћује царина по вредности. Само ваља при том и то признати, да је цариње по вредности, што беше усвојено 1881 год., незгодније од цариња по вредности у уговору са Енглеском у томе, што су у последњем уговору, тачно и потпуније одређени услови, под којима се може царинити роба по вредности, ако је оглашена да ће се царинити по уговору с Енглеском. Али та одредба у Енглеском уговору која није унесена у уговор с Аустро-Угарском уништена је уговором између Немачке и Србије; па и она лепа идеја, која је 1881 год. усвојена за начело преговарања, напуштена је уговором између Немачке и Србије.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ
РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 8 СРЕДА 23 ЈУНА 1893 ГОДИНА III

9 САСТАНАК

11 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК,
Никола П. Пашић

СЕКРЕТАР,
Алекса Ратарац

(НАСТАВАК)

(Раша Милошевић, о Уговору)

У место да се задржи начело царињења по тежини, и да се оно усвоји и између Немачке и Србије, оно је на против усвојен принцип да се производи царине по вредности. То је, господо, толико омело наше финанциске приходе, да нећу ни у колико претерати, ако кажем, да смо ми декларисањем робе по вредности на основу уговора с Немачком изгубили преко половине царине наше. Ја нећу да наводим примере из моје сопствене праксе. Таких примера има врло много. Да није тога било наши би финанциски приходи били сигурнији. Да је то тако као што ја тврдим нека вам је највећи доказ то, што су сви наши трговци — увозници царинили своју робу по уговору с Немачком, који је био по вредности, избегавајући оне одредбе у Енглеском уговору, којим су увозници доста били везани, те нису могли тако далеко ићи у подношењу лажних рачуна. То начело, господо, које је по наше интересе финанциске и економске било врло штетно, новим је уговором отклоњено, и ми по новом уговору немамо више царине по вредности, немамо више могућности да се може вредност од сто динара подносити као вредност од 25 динара, нема више прилика да се подносе фалсификовани рачуни, јер су све те могућности овим уговором отпале, што је добра страна царинске тарифе по тежини. То што сам сад казао, потврдиће и сувремена преговарања, која се воде између појединих држава; кад се сви образовани народи лаћу тог принципа: царињења по тежини, онда је несумњива корист што смо и ми усвојили такву тарифу.

Поред те, тако зване тарифе по тежини, од које имамо велике користи, отклоњена је, господо, новим уговором још једна околност, која је била штетна, колико по наше финансије, толико, ако не још и више, по наше привредно стање.

Ја ту разумем диференцијалну тарифу.

Доиста постоји уговорна тарифа између нас и Аустро-Угарске, која је обавезна и за све уговорне државе, које се користе правом најповлашћеније државе. Међутим, Аустро-Угарска задржала је за себе искључиво право, да може неке артикле увозити и испод ове уговорне тарифе, она је за те артикле створила монополе, с њима нису могли конкурисати истоветни артикли других држава.

Јутрос је пало речи, као да су врло слабе користи од тога, што је укинута диференцијална тарифа.

Ја могу да вам напоменем за један такав артикал, а то је артија. Истина, није се сва артија користила диференцијалном тарифом, али се њоме користила баш она артија, која се највише увози у Србију. То је она проста артија.

На овоме артиклу наши ће се производи удвојити, да се најблажије изразим, јер је стопа два пут већа према пређе повлашћеном стању. Покушаји за подизање фабрика чињени су на основу повлашћене тарифе, па кад се нашло људи да се баве овом мишљу, нема сумње да ће се овоме послу смелије одати, кад се буде царина два пут већа наплаћивала.

Исто тако стоји и са грнчаријом, која је такође у половину царине плаћана, међутим, тога сад нема. У опште диференцијалном тарифом добијено је, што се у нашу земљу не могу увозити артикли, који се могу код нас израђивати, јер је по старом уговору, била на њих ударена слаба царинска стопа. Дакле, то је велика добит.

Говорено је исто тако, да се не сме да удара трошарина, сем на оне предмете који су овде, у новом уговору побројани.

Господо, ако се ја не варам у додатку к чл. 10 јасно се види, да ми имамо права да ударамо трошарину на пиће, јестиво, храну и т. д. а не можемо је ударати само на неколико предмета, на које смо до сад могли. За нас је само обавезно да и на извесне наше предмете ударимо трошарину, ако желимо да на такве предмете аустрс-угарског порекла ударимо трошарину.

Дакле, право ударања трошарине није искључено, оно постоји и у новом уговору, него нам је сада само признато да ударамо трошарину на много већи број артикала, којих код нас нема. Треба само прочитати чл. 10 старог уговора и његов додатак, и онда ће се видети на шта ми имамо права да ударамо трошарину сада, а на шта смо имали право да је ударамо. По садањем уговору имали смо право да је ударамо на цигар папир, мирисави сапун, шећер, дуван, барут и т. д., док овим новим уговором број тих артикала, знатно је повећан. Повишен је дакле а није смањен број оних артикала, на који можемо трошарину да ударимо. Пошто се дебата о овоме уговору и сувише отегла, то хоћу да скренем вашу пажњу само на једно питање.

Мој поштовани друг г. Јоца Јовановић, кога овде не видим, веома ме је задужио, да се мало више задржим, на његовом кратком, али категоричком одговору о доброти новог уговора. Он је говорио кратко, али, чини ми се, веома по-

вршно; он је рекао, да ми апсолутно ништа не добијамо новим уговором, да је стари бољи па с тога ће, вели, и да гласа против овог уговора. Чак он налази, да обртна пореза није требала да остане у оваком облику, да се узима по вредности, него да се и она удара по тежини. Г. Јоца је сигурно заборавио, да то није царина, него пореза. Да тако суди њега је помела сигурно, та околност, то што се обртни порез узима у царинарници, мислио је због тога да ће то бити некакав додатак царини. Ја то одлучно поричем, обртни порез је једна врста непосредног пореза, тако је он квалификован у нашем закону о непосредном порезу, и кад је то истина, онда је питање: како би изгледало кад би ми сад тај порез наплаћивали по тежини? Царину још и можемо ударити по тежини, али како би је могли ударити на производе према вредности, од којих се сад узима извесан процент; онда би и у закону о порезу била читава једна скала, по којој би се имао наплаћивати обртни порез по тежини на наше производе. А куд би нас то одвело?! Да је г. Јоца мало више мислио, ја држим, да то не би казао.

Сем тога, г. Јоца Јовановић учинио је, управ да кажем, један грех према својој земљи, кад је рекао да ће да гласа против трговинског уговора. Тај његов грех у овоме је.

Да је г. Јоца сточарски или житарски трговац, он не би смео рећи да ће да гласа против уговора.

Кад се узме, господо, да ми извозимо само сувих шљива просечно годишње близу 7,000.000 дин., кад узмемо, да извозимо пекмеза више од пола милиона дин., кад узмемо да извозимо пшенице 6—7,000.000 дин., кад узмемо, да извозимо ражи тако исто, не мало у вредности од пола милиона динара, кад узмемо да извозимо тако исто овса у 400.000 дин., волова на 7,000.000 дин., кад узмемо да извозимо свиња на 12,000.000 дин., кад дакле обратимо пажњу на то, да ми целокупног нашег извоза у Аустро-Угарску добијемо годишње 45,000.000 дин; онда ја мислим, да би била грехота, кад би се усвојио предлог г. Јоце Јовановића, да се гласа против уговора. Они, који би то учинили ја мислим, да се не би смели, да појаве у народу. Ко би на тај начин хтео да тече популарности, тај би је веома скупо платио (Чује се: тако је).

Ове статистичке податке, ја не бих износио, да ме на то није изазвао говор г. Јоце.

Истину да кажем, јако ме је дирнуло, кад мој стари друг г. Јоца тако говори.

Пало је такође речи о томе, да је наша извозна трговина, на коју ја много полажем, сувише високом царином оптерећена. Ја молим, господу, да само неколико речи проговорим о историском току, којим се дошло до овакве царине, каква је данас.

Потребно је, господо, да изнесем факт, да је први пут, кад је 1881 год. закључен уговор између нас и Аустро-Угарске, остала општа тарифа за неке наше извозне артикле; Аустро-Угарска, није нам хтела од те своје тарифе попустите ни на житу, пшеници и т. д.

Доцније господо, мислим биће 1884 или 1885 год. Аустро-Угарска је променила своју општу тарифу и знатно је повисила царину на те артикле, које ми извозимо. Да је онда, кад је састављен и углављен тај уговор уговорена стопа, на макар она била и неповољнија од ондашње аустро-угарске тарифе, ипак би то био добитак у томе, да се не излажемо могућности да променом опште тарифе плаћамо више. Међу тим шта се десило? — Десило се то, да смо после неколико година доживели, да плаћамо вишу царину него у тренутку, кад је уговор склопљен 1881. Ондашња влада разумела је шта то значи за нашу извозну трговину, кад се повишава царина на наше најважније извозне артикле, она је пошто по то хтела, тражила и радила да се не повишује царинска тарифа на наше најважније извозне артикле. Ма да је повишена стопа по општој царинској тарифи аустро-угарској. Аустро-Угарска оставила је и даље ону исту стопу која је била у почетку, кад је уговор склопљен. Али, шта смо ми њој за то дали то нам они нису дали за наше црне очи, него је Аустро-Угарска влада изнудила од тадање владе овакав распис, који ће имати слободу да вам прочитам. Он гласи: Царинити еспапе, које отправљају аустро-угарски поданици из Трста и Ријеке уговорном тарифом исто онако, као што царине еспапе, који долазе из Аустро-угарске монархије. Тај распис издао је тадањи министар финансија, г. Вукашин Петровић, који сад замера овом уговореном стању.

Он је баш јутрос говорио како новим уговором није ништа добивено, што се увозу из слободних пристаништа Ријеке и Трста не могу допустити веће повластице него што их има роба из осталих варошиа аустро-угарске. Ја на против тврдим, да је много добивено јер сви скоро производи, који се не израђују у Аустро-Угарској, а прелазе преко ње добијају право грађанства, долазе у њихов слободан промет, тек пошто плате царину за улазак у Аустро Угарску. Увозили су се пређе у Србију из тог пристаништа производи из неуговорних држава, који би требали код нас да плаћају царину по општој тарифи. Сад кад је то отклоњено, он тврди, да тиме није ништа добивено. Дакле, за оне повластице, које смо ми добили од Аустро-Угарске, а које нису предвиђене одмах, кад је трговински уговор 1881 прављен, ми смо платили тиме, што смо морали из слободних пристаништа Ријеке и Трста примати на штету нашу производе из неуговорних земаља, на пр. чак коже из Бразилије и других неуговорних држава, са којима нема она никаквих трговинских уговора.

Даље имам још једну ствар да напоменем, на коју, чини ми се, није нико обратио пажњу, а што је према моме уверењу такође једна велика добит. Једна одредба уговора гласи: уговорним повластицама могу се користити производи индустрије из Аустро-Угарске земље, дакле, који су постали у самој Аустро-Угарској и који су производи индустрије аустријске, а то значи ово није могућно да се уговорном тарифом користе производи не аустро-угарског постања, изузев оних, који су специјално у уговору споменути, мора дакле да су аустро-угарске земље и индустрије.

Да би могли оценити, колика је добит са овим уговором у погледу царине за наше жито, ја ћу да упоредим неколике податке, колико наплаћују друге државе царину на увоз жита у своју државу. На пр. Немачка наплаћује 5 марака на пшеницу, на раж 5, на овас 4 на, кукуруз 2 марке. На једног вола наплаћује царину 30 марака, а по уговорној тарифи 20 марака. Сад цените колику ми добит имамо од овог уговора, кад плаћамо царине на једног вола само 4 фор. Да наведем још један пример. У Француској по максималној тарифи за једног вола плаћа се царина 40 дин., а по минималној 30 д. На једног вола по минималној тарифи плаћа се 38 дин. Према уговорној тарифи са Аустро-Угарском ми имамо да плаћамо само 4 форинте. Ја мислим, господо, да смо ми тарифом добили оно, што друге државе тарифом не дају никоме. Ја сматрам да је уговорна тарифа 4 форинте за једнога вола једна велика одбит за Србију, и да можемо само да кажемо хвала Аустро-Угарској, што није тражила већу царину на наше извозне артикле, она ову царину, какву наплаћује према другим државама у цељи да заштити своје сточарство и пољопривреду.

Ја бих господо имамо да говорим још о неким примедбама, али сматрајући, да су те примедбе, као неумесне побијене, ја нећу да заморавам даље вашу пажњу, него ћу само да вам скренем пажњу на једно питање, а то је на питање о једној тачки из општег дела трговинског уговора. У једној тачки тога дела, мислим биће тач. 8 каже се, да ће се на нашем земљишту аустро-угарски поданик оптеретити истим дужностима, којима су оптерећени наши привредници. По овоме новоме уговору, ко год се од аустро-угарских поданика настани у нашој земљи, мора се покоравати нашим законима, којима се покоравају и наши грађани. Тога такође није било пре у уговору. Ви знате врло добро, како је то рађено. Ја налазим да је и то један добитак врло велики.

Завршујући овај говор, господо, ја изјављујем своју радост што ће уговор бити једнодушно, против једног гласа, примљен; ја волим што се овом приликом показало, да смо сви чланови разних партија нашли, да је доиста овај уговор користан и може се рећи много кориснији него што је стари

уговор био. Ја дакле молим поштоване посланике, да дају свој глас за овај уговор, а нема сумње да ћемо се кроз најкраће време уверити, да је он по нас корисniји од старога

Димитрије Ћирковић — Министар народне привреде рече у своме говору, да сви трговци нису хтели своје еспапе да царине по другим уговорним тарифама но само по Немачкој и то подносећи царини лажне рачуне. Ја не могу допустити, да се на овоме месту баца овака прљавштина на све трговце и протестујем у име оних трговаца, који се нису оваким прљавим срествима служили да себи користе а државу оштете узимајући исте у заштиту против оваке оптужбе.

Министар нар. привреде Раша Милошевић — Ја примам примедбу г. Ћирковића, може бити да ми је испала из уста нехотице таква реч, да су сви трговци фалсификоване рачуне подносили; међу тим ја повлачим ту реч натраг и кажем, да има неких трговаца, који су били у томе несавесни, да су подносили фалзификоване рачуне.

Председник — Претрес је свршен. Има реч г. известилац.

Известилац М. Веснић — Господо, колико сам год до сада имао прилике да са галерије, или што но веле, кроз прозор посматрам рад у овом високом дому, ја нисам никад имао прилике да видим известиоца у подеснијем и срећнијем положају него што се налазим ја овде пред вама. Мој положај је олакшан не само убедљивим и дубоким говорима г. г. министара финансија и народне привреде, не само стручним говорима г. г. владиних повереника, не само једнодушношћу у крајњем резултату данашње дебате, у том резултату, да се овај уговор овакав какав је предложен прими; него је према одбору и његовом известиоцу учињено још и више: њима је са више страна, па чак и са оних од куда се могла очекивати строжија оцена, ласкавим речима изражено признање на пажњи и труду, којим су проучавали уговор и на објективном суду, који су о њему донели, што до сада није био у толикој мери обичај. А допустите, господо, да и ја и ако немам много да говорим, одговорим својој дужности као известилац, а ја вас уверавам, да и ваше стрпљење нећу злоупотребити. јер ћу бити врло кратак, пошто видим, да сте досађањем дугом дебатом и сувише заморени.

Ја се господо нећу задржавати на појединим говорима г. г. посланика већ с тога, што су исправке, које су биле потребне и које иду у духу самог извештаја вашег одбора, у главном учињене. Допустите да рекнем неколико речи поводом говора мог поштованог колеге г. Андре Ђорђевића. Ја не претендујем ни на какву стручност у питањима политичке економије. Али се мени чини да је погрешно, кад г. Ђорђевић тврди, да се у уговору није у довољној мери заштитио интерес домаће индустрије. Кад се узме на ум, да је у поређењу са старим уговором у овоме спуштена царина само на 16 артикала, који се уводе, да је задржана она иста као што је у старом уговору на 26 артикала и да је повишена на 270 артикала, и кад се к томе узме у обзир начело политичке економије, да се царина баш и повишава на увозне артикле с тога, да се омогући развиће домаће радиности и индустрије; онда ја мислим, да је у овом трговачком уговору, који је пред нама у велико вођена пажња о том обзиру.

Тако исто не могу да се сложим са г. Ђорђевићем ни о ономе, што је он говорио о монополима. Истина је да монополи нису никакво цвеће; истина је да се они у напредним културним и индустриским државама гледају са врло непријатељским очима и истина је, да су они тако штетни, јер сметају развићу слободне индустрије и по трговину корисне утакмице. То, што се може рећи за индустриски развијене државе, то се по мом мишљењу, у толикој мери не може рећи за државе, које се налазе на почетку културног и индустриског развића. и код којих монополи могу често да послуже као клица за развијање домаће индустрије и радиности. Остајући само на овом једном одговору, од свих одговора, које бих имао да чиним овде, ја вас молим, да се задржим за тренутак само још на једној тачци.

Господо, наглашивано је да је уговор са Аустро-Угарском од 1881 год. закључен под тешким приликама у којима се Србија налазила у тренутку кад је изишла испод турског јарма. То је један факт, противу кога се не може много говорити. Али, по мом скромном мишљењу, тешкоћа је учињена пре, но што се закључио уговор са Аустро-Угарском; та је тешкоћа учињена и спремљена онда, и то не само за свих 10 година на овамо до данас, но може бити за још других 10 година па можда још и за далеку будућност. Та је тешкоћа учињена онда, кад је 1880 год. закључен уговор са Енглеском. Основна је погрешка у економској политици, господо, да се трговински уговори закључују прво са државама, које стоје даље од земље, која треба да закључује трговинске уговоре и са државама, које са земљом, која их закључује имају сразмерно мале трговинске односе. Ту основну погрешку изгледа као да нису увиђали наши државници, који су закључили први наш трговачки уговор после проглашења независности. Међу тим она је дошла са свим намерно. Јер, као год што је Енглеска 1878 год. довела у нарочити положај према себи острво Кипар и као што је том приликом Аустрија на то гледала мирним и пријатељским очима да тиме доцније заузме за себе исти и још повољнији положај у Босни и Херцеговини, тако исто је пуштена Енглеска да она на првом месту закључи уговор са Србијом, па онда је требала да дође Аустрија, да се користи том основом и да извојује за себе оно, што жели. Разуме се да се Енглеска није одрекла права да се користи тековинама, које би Аустрија задобила за себе, јер је Енглеска у уговору са Србијом задржала право највећма повлашћене државе и она се тим правом користила одмах 1881 год. познатом вам декларацијом. Ја налазим дакле, да се при закључивању овог данашњег уговора пошло са правилније основице и у колико се његове одредбе могу узети као повољније за Србију, у толико се може бити у извесној мери има за то поред многих других околности заблагодарити и овој.

Мене би далеко одвело кад би почео да говорим и о томе у каквом се положају налази Аустро-Угарска као међународно правна јединица, кад закључује уговор према Србији, она, у којој је једна половина пољопривредна земља и у којој та половина има да се бори са конкуренцијом српских пољопривредника, и у којој је друга половина индустриска, која према српским производима може заузети са свим други положај, — ја тиме нећу за сада морити ваше стрпљење. Ја ћу да вам искажем и у име одбора и у своје скромно име само још један разлог, који нас је поред осталих руководио да вам поднесемо извештај у томе смислу, да овај уговор и конвенцију примите у њиховој садашњој целини.

Да се, господо, учинило у своје време оно, што је требало да се учини; да је законодавно тело било позвано у Августу месецу прошле године, да реши о овоме уговору, онда би овај дом могао имати још прилике, да оне рђаве стране овог уговора, које се у њему налазе одсудно критикује, да их може бити одсудно и одбаци и да упути владу, да са суседном монархијом ступи у нове преговоре, у којима би се, може бити, могло добити што, пре него што је Аустро-Угарска могла да сврши овај уговор у својим законодавним телима и од кога данас она не може да одступи. Да се дакле овако радило у оно време онда би се може бити добили бољи услови у уговору. То се није учинило, и ми рачунајући и с тим фактом морамо примити уговор овакав какав је.

Узев у обзир, да поред свих истакнутих слабих страна у уговору, (јер нема ничега савршеног на свету па и уговор данашњи, далеко је од тога да буде савршен) има у њему и корисних погодаба за нас, ја сам слободан препоручити га Народном Представништву за усвојење, а са ових његових добрих страна: 1) што је у њему специфична тарифа уведена на место досадашње тарифе по вредности а тиме су отклоњене све могућности да се држав. каса штети лажним рачунима и т. д., каквих је случајева до сад било и сувише; 2.) Што нови уговор искључује диференцијалну тарифу, као искључиву повластицу Аустро Угарске; 3.) Што је у њему на оноликi број артикла повишена царинска стопа; 4.) Што је уведена

одређеност у трошаринским законима; 5) Што је у њему тачније него у досадањем уговору изведена одредба о праву страних, нарочито аустро-угарских, поданика у Србији; који су до сад на штету српских грађана, привредника и занатлија имали нарочите повластице; 7) Што у њему за наша жита добијамо сразмерно повољне погодбе; 8) Што се у ветеринарној конвенцији дошло до тога, да се добију јасне одредбе, и ако су зато можда те одредбе строге. Ја сам, господо, уверен, да ако се са обадве уговорне стране, т. ј. обе државе уговорнице, буде поступало са потпуном лојалношћу, са потпуном искреношћу; ако се овај уговор и ветерин. конвенција буду поштовали како су и потписани, да ће тај уговор онда бити на корист Србији, а да Аустро-Угарска неће у том случају бити у штети, у каквој би могла бити, ако би покушала да на штету Србије тумачи извесне одредбе уговора, те да тиме изазове с наше стране мере, које нисмо ради да без нужде употребљавамо, али које бисмо, у нужној обрани, веома згодно могли употребити. (Одобравање.)

Председник — Претрес је свршен, сад ваља приступити гласању, и ја ћу поставити овакво питање: ко је за предлог да се овај уговор усвоји у начелу, како га је одбор предложио, нека седи, а ко је против, нек устане? (*Сви седе*) — Објављујем, да је у начелу усвојен једногласно.

Сад настаје питање о томе; како ћемо применити чл. 73 пословника који гласи: „Кад Влада буде поднела Скупштини на одобрење према чл. 52 Устава, уговоре закључене између Србије и страних држава, Скупштина неће гласати о појединим чланцима уговора, нити ће моћи решавати о каквим изменама и допунама.

Ако би се у току првога и другога читања учиниле примедбе, на коју одредбу уговора, онда ће се поводом те одредбе моћи тражити, да се предлог врати одбору. Усвоји ли Скупштина такав предлог, одбор ће пре него што се приступи коначном гласању поднети Скупштини извештај о свима на тај начин упућеним му одредбама. Извештај може тражити: или да се уговор прими, или да се одложи, или да се одбаци.

„Извештај ће се наштампати и раздати Народним посланицима. Скупштина ће моћи наставити претрес и донети коначну одлуку пошто протече 24 часа, од како је тај извештај раздан.

Кад Скупштина реши да се уговор одложи, то ће бити изјављено овим речима:

„Скупштина одлаже одлуку о поднетом јој уговору, а међу тим обраћа Влади пажњу на ове одредбе (Изнети од речи до речи текст тих одредаба.)“

Као што видите, према овом члану не може се на чисто извести, да ли се под првим читањем разуме оно, које смо већ учинили, или се разуме поновно читање као при другим законским предлозима. Ја држим, да би се по самом смислу овога члана могло поступити, да се прво читање, које је пре учињено, сматра као прво читање, о ком говори чл. 73. А пошто при том првом читању није учињена никаква примедба ни од једног посланика, то се према томе може сматрати као да је прво читање свршено и уговор примљен. Ако и Скупштина тако сматра, као што то сматра и председништво (вичу: Сматрамо) не остаје нам друго, но да закажемо, да ће друго читање бити 16 овог месеца у 4 часа после подне. Слаже ли се Скупштина са предлогом председништва? (*Слаже се*) —

За сад је исцрпљен дневни ред. Сутра је на дневном реду друго читање пројекта закона о привременом уређењу тргов. односа између Србије и Немачке. Седница ће бити у 9 часова пре подне.

(Састанак је трајао до 7 час. по подне).

10 САСТАНАК

12 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК,

Никола П. Пашић

СЕКРЕТАР,

Љуба Јоксимовић

Почетак у 9 и по часова пре подне.

Присутна су г. г. министри: председник министарског савета и министар просвете, министар војни, министар иностраних дела, и министар народне привреде.

Председник — Отварам десети редовни састанак.

На дневном је реду: други претрес пројекта закона о привременом уређењу трговинских односаја између Србије и Немачке.

Изволте чути известиоца.

Известилац Милош Марковић. — Чита чл. 1 (ст. 8)

Председник — Стављам на гласање, ко је за то да се прочитани чл. 1 прими, нека изволи седети, ко је противан, нек изволи устати? (*Сви седе*) — Примљен је чл. 1.

Известилац — Чита члан 2. (стр. 8)

Председник — Прима ли скупштина прочитани члан 2. (*Прима*) — Примљен је и 2 чл.

Тим је примљен цео пројект закона и сад о њему имамо да гласамо поименце. Молим г. секретара да прозива. Ко је за то да се прочитани пројекат прими гласаће *за*, ко је противан гласаће *против*.

Секретар прозива:

Алекса Ратарац *за*; Алекса Трајковић *за*; Андра Николић *за*; Андра Степановић *за*; Андрија Парађанин *за*; Анта Радосављевић *за*; Анта Рајичић *за*; Арса М. Дреновац *за*; Арсеније Прокопијевић *за*; Андра Ђорђевић *за*; Благоје Божић *за*; Богосав Поповић *за*; Василије Живановић *за*; Велимир Карић *за*; Владимир Поповић *за*; Војин Ћирковић *за*; Вукашин Петровић *за*; Вуча Николић *за*; Данило М. Јовановић *за*; Димитрије К. Димовић *за*; Димитрије Илићановић *за*; Димитрије Карић *за*; Димитрије Ћирковић *за*; Доброслав М. Ружић *за*; Драгутин М. Дединац *за*; Драгомир Ив. Рајовић *за*; Ђока Анђелковић *за*; Ђока Бојић *за*; Ђока Брачинац *за*; Ђока Владић *за*; Ђока Стојковић *за*; Ђура Милијашевић *за*; Ђура Хрватовић *за*; Живко Сретеновић *за*; Живко Малопарац *за*; Здравко Пауновић *за*; Јован И. Николић *за*; Јован Сопроновић *за*; Јован Станковић *за*; Јован Шемлић *за*; Јованча Стојановић *за*; Јоца Ж. Јовановић *за*; Јоца С. Јовановић *за*; Јоца Селић *за*; Др. Лаза Докић *за*; Др. Лаза Илијић *за*: Лазар Прокић *за*; Лука Лазаревић *за*; Љуба Јоксимовић *за*; Љубисав Благојевић *за*; Љуба Ковачевић *за*; Марко С. Ђурчић *за*; Марко Петровић *за*; Марко Швабић *за*; Мика Хаџи-Томић *за*; Максим Сретеновић *за*; Милан Ђ. Ђурић *за*; Милан Милићевић *за*; Миленко Веснић *за*; Милоје Барјактаровић *за*; Милосав Витић *за*; Милош Ђорђевић *за*; Милош Марковић *за*; Милун Миљковић *за*; Митар Мићовић *за*; Миња Бранковић *за*; Михаило Веселиновић *за*; Др. Михаило Вујић *за*; Михаило Косовљанин *за*; Михаило Марковић *за*; Михаило Мартинац *за*; Михаило Поповић *за*; Михаило Радовић *за*; Михаило Ристић *за*; Никодије Милетић *за*; Никола Поповић *за*; Новак Милошевић *за*; Павле Крстић *за*; Павле Поповић *за*; Павле Станковић *за*; Петар Вукићевић *за*; Петар Ђаковић *за*; Петар Павловић *за*; Радован Милетић *за*; Радован Поповић *за*; Ранко Петровић *за*; Ранко Б. Тајсић *за*; Раша Милошевић *за*; Раша Нинић *за*; Сава Грујић *за*; Светозар Славковић *за*; Симо Костић *за*; Сотир Т. Аранђеловић *за*; Сретен М. Гогић *за*; Др. Станојло Вукчевић *за*; Станко Петровић *за*; Станча Виденовић *за*; Стеван Ристић *за*; Стојан Новаковић *за*; Стојан Станковић

за; Тодор Дидић *за;* Тодор Радовановић *за*; Тома Бојичић *за;* Тодор Костић *за;* Урош Плазина *за;* Филип Милојевић *за;* Павле Вуковић *за;* Никола Пашић *за.*

Председник — Изволте чути резултат гласања. Гласало је 107 посланика и сви су гласали *за;* према томе примљен је овај пројект закона једногласно. —

За сад немамо ништа више на дневном реду. Кад ће друга седница бити, ја ћу објавити а то ћу учинити одмах чим добијем извештај од кога одбора да је свршио посао.

Раша Нинић — Молим вас за реч.

Председник — Изволте.

Раша Нинић — Имам да управим једно питање на председништво. Прошле године скупштина је решила...

Председник — Питања се чине у почетку седнице а не сад.

Скупштинску седницу закључујем.

(Састанак је закључен у 9 часова и 50 минута)

11 САСТАНАК

14 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК,

Никола П. Пашић

СЕКРЕТАР,

Љуба Јоксимовић

Почетак у $9^1/_2$ час. пре подне.

Присутна су г. г. министри: председник министар. савета минист. просвете и црквених послова; министар војни, унутрашњих дела, спољних послова, привреде и финансије.

Председник — Отварам Скупштински састанак. Изволте чути протокол деветог састанка.

Секретар А. Ратарац прочита протокол.

Председник — Има ли ко од господе посланика да примети што на прочитани протокол? Пошто се нико не јавља за реч, то стављам на гласање: усваја ли Скупштина прочитани протокол? *(Усваја).*

Изволте чути протокол десетог састанка.

Секретар Љуба Јоксимовић прочита.

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани протокол? *(Усваја)*

Изволте чути молбе и жалбе, које су упућене Скупштини.

Секретар Љ. Јоксимовић чита:

Тодор Милошевић, инжињер министарства грађевина у пензији; Аксентије Јокић, учитељ из Крупња; Владислав Ђуричић, магационар дуван. стоваришта у Шапцу; и Петар Лешјанин, благајник барутане у Обилићеву, — моле да им се уваже извесне године службе;

Стеван Јовичић из Јунковца (у ср. колубарском); сељани из Ловака (у ср. расинском); и Стојан Стојковић из Мелове (у ср. пољаничком) — моле да им се извесне утрине уступе на уживање;

Никола Тарабановић из Ратара (у ср. јасеничком) и Обрен Веселиновић из Корања (у ср. ужичком) моле да им се врате више плаћене порезе;

Јосиф Ресимић, бив. артиљ. наредник, и Коста Шурдиловић, бив. кондуктер, моле да буду повраћени у службу;

Јован Николић, служитељ при канцеларији ср. врачарског; и Христина, удова пок. Милутина Ђокића — моле за државну помоћ;

А. Орешковић, пуковник у пензији моли за пуну пензију;

Суд општ. Милушиначке (у ср. бањском) моли за поновни премер општ. утрине;

Јаниније Ђурић из Калудре (у ср. добричком) моли да се исправи погрешка, те да мање пореза плаћа;

Сељани из 9 села окр. крушевачког моле, да им се опрости интерес на дуг за отплату земљишта;

Јов. Тасовић, пинтер из Београда, моли да се испита лек противу филоксере, који је он пронашао;

Одбор школе Црниљевачке (у ср. сврљишком) моли да се о државном трошку направи квартир за ђаке;

Сељани из Грбавче (у ср. сврљишком) моле да бив. председник општински буде протеран;

Еснаф трговачки, мумџијски и бојаџиски из Чачка моли да свеће лојанице и сапун прости буду ослобођени трошарине;

Сељани из Кумана (у ср. рамском) моле да њихово село буде засебна општина;

Милош Ђурић, трговац из Београда, моли за накнаду извесне штете;

Јов. Стевановић и др. из Бобова (у ср. ресавском) моле да се од целог среза наплати извесни трошак.

Јов. Читанац, рачуновођа општине Јасичке (у ср. темнићском), Живко Лазић из Пожаревца; Митра, удова пок. Л. Миленковића из Америка (у ср. космајском); сељани из Виче (у ср. добричком); и Дим. Дончић из Станичевца (у ср. нишавском) — жале се на поједине и државне и општинске власти.

Председник — Све ове молбе и жалбе упућују се се одбор/ за молбе и жалбе. —

А сад изволте чути две молбе за одсуство.

Секретар чита

Народној Скупштини

Молим Народну Скупштину да ми одобри шест дана осуства, јер ми је нужно да одем до куће због извесних послова својих.

Одсуство почећу употребљавати од данас.

12 Јуна 1893 год.
у Београду

Народни посланик,
Михаило Стојаковић

За тим,

Народној Скупштини

Молим Народну Скупштину, да ми дозволи осуство од пет дана и то 14, 15, 16, 17 и 18 ов. месеца; ово ми је потребно због домаћих мојих послова.

11 Јуна 1893 год.
у Београду.

Мића Бранковић,
народни посланик.

Председник — Одобрава ли Скупштина тражена одсуства? *(Одобрава).* —

Јављам Скупштини да сам дао г. Светозару Славковићу пет дана одсуства. —

Изволте чути два питања упућена г. г. министрима правде и грађевине.

Секретар Ал. Ратарац чита:

ПИТАЊЕ

на

Господина Министра Правде

По члану 150 закона о изборима народ. посланика, све кривице, које су овим законом предвиђене, судови извиђају и суде као хитне.

Међу тим, мени је познато, да многи судови још до данашњих дана нису узели у поступак кривице, које су учињене о изборима 25 фебруара ове године, или ако су узели, узели су тек по неко дело, колико да би избегли прекор, а ово овако раде за то, да би дали могућности, да се многи кривци извуку од одговорности и не искусе заслужену казну.

Зато питам г. Министра:

1, Јесу ли њему познате овакве радње појединих судова?

2, Ако јесу, је ли предузимао што противу таког несавесног рада, и ако није

3, Мисли ли господин Министар предузети нужне мере противу оних судија, који ова хитна суђења одуговлаче те да тиме спречи изигравање закона.

12 јуна 1893 год.
Београд.

Андра В. Параћанин
народни посланик.

ПИТАЊЕ
на
Господина Министра Грађевина

Окружни друмови Јагодина - Трстеник и Крагујевац - Крушевац, трасирани су још 1872 год. али ни до сада нису изграђени и у добро стање постављени, те да би се могли употребити, управо[ ] код ових смо путова као и кад их немамо, а међу тим ово су једини друмови који везују ове четири важне трговачке тачке.

Питам Господина Министра:

1, Је ли познато господину Министру овакво рђаво стање ових овако важних друмова;

2, Мисли ли господин Министар оваквом стању учинити крај и наредити да се једном ови друмови израде?

12 Јуна 1893 год.
Београд.

Андра В. Параћанин,
народни посланик

Председник — Ова питања упућују се дотичним министрима. —

Изволте чути један захтев првостеп. нишког суда, којим тражи, да се г. Војин Ћирковић, народ. посланик може узети на одговор.

Секретар Ал. Ратарац чита:

„Г. Министар правде саопштава захтев нишког првостепеног суда, да Народна Скупштина одобри, да се г. Војин Ћирковић, народни посланик, може узети на одговор, због увреде и клевете, путем штампе нанете г.г. Димитрију Цветковићу, проти и Панти Дробњаку, из Пирота.

Председник. — По скупштин. пословнику треба да се образује нарочити одбор, који ће овај захтев проучити. Свака секција треба да изабере по једнога посланика, који ће у тај одбор ући. Ради тога дајем 10 минута одмора да се секције састану и изберу овај одбор

Тако исто секције ће изабрати по једног члана и у одбор за оцену посланичких предлога.

После одмора

Председник. — Да продужимо рад. Изволте чути резултат избора.

Секретар чита:

Одбор за оптужбу:

Максим Сретеновић, Марко Ђуричић, Јован Сопроновић, Михаило Мартинац, Велимир Карић, Сотир Аранђеловић, Стојан Станковић;

Одбор за посланичке предлоге

Никола Николић, Милун Мијковић, поп Богосав Поповић, Здравко Пауновић, Војин Ћирковић, Тодор Радовановић, Димитрије Карић.

Председник — Изабрата су два одбора. Један за проучавање предлога народ. посланика, који се састоји из председника свих одсека и по једног члана из одсека; и други одбор за проучавање прочитаног захтева првостеп. нишког суда.

Ја бих молио оба ова одбора, да се после подне састану и отпочну рад. —

Дајем реч посланику Веснићу.

Миленко Веснић — Господо посланици! Данас, у овоме тренутку, открива се у Дубровнику споменик славном српском песнику Ивану Франу Гундулићу. Ја молим Народно Представништво да се сад сети тога великог Србина и да с осећајем пијетета према њему, узвикне: Слава му!

Сва господа посланици стојећи саслушаше говорника и једногласно узвикнуше:

Слава Гундулићу, Слава му! —

Председник — Сад прелазимо на дневни ред.

На дневном је реду извештај финан. одбора.

Известилац Риста Поповић чита:

ИЗВЕШТАЈ
финансијског одбора о буџету Народној Скупштини

Предлог министра финансија о продужењу државног буџета 1892 год. за целу 1893 буџетску годину, који је поднесен Народној Скупштини указом Његовог Величанства Краља Србије Александра I од 4 овога месеца, финансијски је одбор проучио, те му је част поднети Скупштини свој извештај.

Наше унутрашње политичке неприлике, створене чином Краљевскога Намесништва од 9 августа прошле године, који је дао могућности, да се у Србији до 1 априла ове године учине толике пометње у нашим државним пословима, учиниле су још и ту неприлику у земљи, да се за времена није могао спремити буџет државних прихода и расхода за 1893 годину. А кад се овако важан и велики посао не уради у време, које као редовно чл. 174 Устава прописује, на брзо спремљен не може бити тачан, не може преставити право финансијско стање у држави.

Сад се пак и сувише изостало и већ половином године ушло у нову буџетску годину.

За месец јануар, фебруар, март и април ове године има највише решење од 1 јануара ове године, које је донесено према другоме ставу чл. 175 Устава, да буџет за 1892 год. важи за ове месеце.

Народна Скупштина, сазвана у ванредни сазив 25 марта ове године није могла уставно доћи у могућност, да предузме своје послове, међу којима се имао и буџет решити. С тога је неодољива нужда државна донела потребу, да Његово Величанство Краљ, узевши Краљевску власт у своје руке, највишом наредбом својом од 29 априла ове године одреди, да се буџет за 1892 продужи и за месеце: мај и јуни ове — 1893 године.

Народна Скупштина већ је поздравила и својим свечаним актом, Адресом, чин од 1 априла; томе своме поступку ваља да останемо доследни и у овој прилици.

С обзиром на то, што се за мај и јуни није могло другчије поступити, но што је поступљено, као и на то, да се сад не може тачан буџет саставити, на послетку и на то, да би сад у по рачунске године врло мучно било мењати буџет због новчаних књига, — Одбору је част предложити Народној Скупштини, да се министров предлог прими, како је поднесен с формалном само изменом, по којој ће цео предлог овако гласити:

БУЏЕТ
Краљевине Србије
за 1893 годину.

Чл. 1.

Буџет државних расхода и прихода за буџетску 1892 годину усваја се и за целу 1893 годину.

Чл. 2

Одобрава се Краљева наредба од 29 априла ове године, којом је важност буџета за 1892 годину продужен и за месеце мај и јуни ове 1893 године.

Чл. 3

Овај закон ступа у живот од дана, кад га Краљ потпише.

12 јуна 1893 год.
у Београду.

ПРЕДСЕДНИК
ФИНАНСИЈСКОГ ОДБОРА,
Рад. Милетић

ИЗВЕСТИЛАЦ,
Риста С. Поповић

ЧЛАНОВИ:
Ран. Б. Тајсић, Пав. Поповић, Лаза Илић, Дим. К. Димовић, Ђура Милијашевић, Арса М. Дреновац, М. Марковић, Јоца Ж. Јовановић, Ђока Ж. Брачинац.

Председник — Ви сте г. Рајовићу тражили реч?

Драг. Рајовић — Ја сам тражио да говорим о овој ствари још пре читања извештаја одбора финансијског. Хтео сам да упутим једно питање на вас г. председниче, односно буџета и завршних рачуна за прошлу годину.

Председник — То сте истина требали учинити пре него што је прочитан извештај одборски, али ипак ради обавештења изволте казати шта имате.

Драгомир Рајовић — Према чл. 174 Устава, буџет се мора подносити Народ. Скупштини у самом почетку њена рада. У исто време подноси се Народној Скупштини завршни прошлогодишњи рачуни; а према чл. 61 зак. о послов. реду у Нар. Скуп. председништво је дужно да се стара, да се сваки предлог владин штампа заједно са разлозима, кад су они ни смено изложени, и у што краћем року наштампан разда народ. посланицима.

Према овоме, пошто ми немамо наштампан ни буџет а ни завршне рачуне за прошлу годину, то ја држим, да сада о њима не можемо у опште ни говорити, нити шта расправљати.

Председник — Завршни рачуни од прошле буџетске године нису још Скупштини ни поднесени, већ је само поднет предлог, да се буџет од прошле године продужи и за ову годину. С тога ти рачуни нису могли бити ни наштампани и раздати посланицима; а што се тиче буџета, он је још лањске године штампан и ја држим, да га господа посланици већ имају у рукама, а ако га који нема може се обратити г. архивару и од њега ће одмах добити. У осталом према пословнику Скупштинском, Председништво је дужно тек од данас да да посланицима наштампан предлог о буџету и извештај одборски о њему, пошто су они тек данас прочитани. Сем тога ја држим, да није сада прека потреба да се има штампан буџет, пошто ми данас нећемо да приступамо претресу његовом, јер то не можемо ни учинити док не протекне 24 часа, од како је прочитан и раздан извештај одборски о овоме предлогу буџетском.

Министар финансија М Вујић — Ја сматрам за дужност да одговорим поштованом посланику г. Рајовићу на покренуто питање.

Изгледа ми, према његовом говору, да ја, respective влада, није одговорила својој уставној и законитој дужности, кад није поднела Скупштини уз предлог о буџету и завршне рачуне за прошлу годину.

Господа, која су посланици од неколико година сетиће се, да је ово питање: за што нису завршни рачуни од прошле године поднесени одмах у почетку рада скупштинског, два три пута раније постављао г. Авакумовић и ја сам му увек морао објашњавати: да буџетска и рачунска година нису једно исто. Рачунска година завршује се концем месеца Априла, дакле 1 Маја, и тек од тада гл. благајна закључује рачуне свих државних прихода и расхода; гл. држав. благајна, тек од тог доба почиње дакле да склапа завршни рачун прошле године, а да то тачно изврши потребно јој је неколико времена рада; док међутим буџетска година завршује се 31 Децембра, дакле на четири месеца пре рачунске године.

Према овоме, на питање г. Рајевићево: зашто завршни рачуни за 1892 год. нису одмах у почетку Скупштинског рада поднесени, могу одговорити, да то није учињено за то, што се завршни рачуни за прошлу годину могу поднети тек у редовном Сазиву Скупштине 1 новембра. Тек од 1 Маја централна држав. благајна има да склопи завршне рачуне прихода и расхода, па да их готове првог новембра Народ. Скупштини у редовном сазиву поднесе. А кад би се они сада подносили, онда би се морали на брзу руку — вашарски саставити и могли би бити непотпуни и нетачни. Међутим завршни рачун за 1891 год. стоји Нар. Скупштини на расположењу.

У осталом ја ћу за неколико сума доцније поднети Скупштини главни резултат прихода државних, из ког ће моћи Скупштина видети а и сам г. Рајовић, да су приходи државни у прошл. години у место 59—60 милијона, као што је било предвиђено, спали, усљед наших политичких прилика на 53 милијона динара, а колики ће бити расходи, то ће се видети из завршног рачуна, који се тек има склопити, и тек кад то буде урађено Скупштина ће имати тачан преглед прихода и расхода за 1892 год.

Ја се надам, да ће се г. Рајевић овим одговором задовољити и увидети, да је управо физички немогуће још сада поднети Скупштини готове и тачно склопљене завршне рачуне за прош. годину.

Драгомир Рајовић — Потпуно сам задовољан са оваквим одговором г. министра.

Председник — Са овим је данашњи дневни ред исцрпљен, а на дневни ред, за идући састанак, који заказујем за прексутра, стављам претрес данас прочитаног предлога о буџету и поднетог одборског извештаја о њему. —

А пошто је сутра Видов-дан, то молим сву г. г. посанике да у 11 час. пре подне у свечаном оделу дођу сви у саборну цркву, где ће се давати помен изгинулим јунацима на Косову и свима изгинулима у ратовима.

Данашњи састанак закључујем. —

(Састанак је трајао до $10^1/_4$ час. пре подне.)

12 САСТАНАК

16 Јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК,
Никола Пашић

СЕКРЕТАР,
Станојло Вукчевић

Почетак у $9^1/_2$ час. пре подне.

Присутна су г.г. министри: војни, финансија и министар грађевина.

Председник — Отварам дванаести састанак. Изволте чути протокол једанаестог састанка.

Секретар Љуба Јоксимовић прочита.

Председник — Има ли ко од господе посланика да учини какву примедбу на прочитани протокол? Стављам на гласање: усваја ли Скупштина прочитани протокол? *(Усваја).*

Изволте чути молбе и жалбе, које су упућене Скупштини.

Секретар Ст. Вукчевић чита:

Милија Јовановић, учитељ из Лапова; Миливоје Саковић, порезник среза колубарског и Ђура Стевановић, начелник среза сврљишког, — моле да им се уваже извесне године службе;

Јован Стојићковић из Пејковца, (у ср. добричком); сељани из Драшкове Кутине, (у ср. нишком); Ђорђе Јелисавчић, баштован из Пожеге; и суд општине Семегњевске (у ср. златиборском) — моле да буду ослобођени извесних плаћања држави;

Злата, удова пок. Мате Маринковића; и Марија удова пок. Ђорђа Поп-Манића, — моле за државну помоћ;

Суд општине козељске (у ср. качерском) моли, да се министру грађевина нареди, да одобри трасу извесног пута а министру финансија да се нареди, да сврши рад односно шуме општинске;

Служитељи београдских првостепених судова моле за повишицу плате;

Сељани из Стапара (у ср. ужичком) моле за исплату реквизиције;

Митар Исаиловић из Калиновца (у ср. тамнавском) моли да се нареди среској власти, да пожури са извиђајем извесне кривице;

Јован Мијатовић из Плажана (у ср. ресавском) моли да ове године буде ослобођен војеног вежбања;

Јов. Илић и др. из Стубла (у ср. пољаничком) моле да судница општ. буде у њиховом селу;

Јулка Јовановић, удова пок. Марка Јовановића, жали се на инвалидски суд;

Кристивоје Ракић из Ровни (у ср. подгорском) жали се на сувишно плаћање порезе.

Ананије Поповић из Ужица, жали се на турске власти.

Председник — Све ове молбе и жалбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Изволте чути две молбе за одсуство.

Секретар Ст. Вукчевић чита:

Народној Скупштини

Потребно ми је пет дана осуства, па молим Скупштину, да ми исто одобри.

16 Јуна 1893 год.
Београд.

нар. посланик,
Стеван Ристић

За тим,

Народној Скупштини

Ради мојих домаћих неодложних послова молим Народну Скупштину да ми дозволи осуство за петнаест дана.

16 Јуна 1893 год.
Београд.

Милија Миловановић,
нар. посланик

Председник — Одобрава ли Скупштина тражена одсуства? *(Одобрава).* —

Изволте чути једну декларацију министра финансија.

Секретар Ст. Вукчевић чита:

Народној Скупштини

По уставној одредби чл. 174. завршни рачун државних прихода и расхода за буџетску 1891 год. требало је поднети овој Народној Скупштини, коју је требало по уставу сазвати за 1 Новембар 1892 године.

Пошто овог сазива није ни било и пошто прошла Народна Скупштина, сазвана у ванредан сазив за 25 Март ове године, није могла ни да се конституише, част ми је садањој Народној Скупштини поднети у прилогу под 1 завршни рачун државних прихода и расхода за буџетску 1891 годину.

Завршни рачун државних прихода и расхода за буџетску 1892 годину поднеће се у своје време Народној Скупштини, која буде сазвана за 1 новембар 1893 године.

КБр. 9599.
14 Јуна 1893 године.
Београд.

Министар финансија,
Др. М. В. Вујић с. р.

(Завршни рачун се штампа као III прилог „Народној Скупштини").

Председник — Овај се завршни рачун раздаје господи посланицима, и који га нису до сада узели, могу га сад узети овде са стола. —

Господа: Министар финансија, грађевина и правде одговориће на питања и интерпелације, које су до сада поднете, 5 Јула. —

Има реч г. Сима Костић.

Сима Костић — Имам да управим једно питање на г. Министра Војног. У Крагујевцу при војно-техничком заводу постоји један фонд раденички, који служи на то да укаже помоћ раднику, кад који од њих онеспособи или остари, да не може да ради, или кад умре да њихове удове и сирочади добију извесну пензију. Над тим фондом има право надзора г. министар војни. Тај фонд нарастао је на 80 000 динара и сав тај новац утрошило је министарство војно или државна каса. Међу тим, услед тога, што је држава утрошила тај новац, настала је немогућност вршења обавеза друштва према правилу, и те удове и сирочад дошле су у такву опасност, да не могу примати редовно своје пензије од којих једино живе. Па за то питам г министра војног: да ли му је познато, да је тај новац утрошен и је ли војан, да се тој нејачи притекне у помоћ.

Председник — Ја мислим да је требало, да се то питање упутите г. министру писмено,

Сима Костић — Према чл. 77. пословника не стоји, да морам управљати питања писмено, већ могу чинити то и усмено. Дакле, кад у пословнику није предвиђено, да мора бити писмено, ја могу то учинити и усмено, а не тражим, да ми г. Министар Војни сад одговори на то питање, него може то бити сутра, прекосутра и т. д.

Министар Војни ђенерал С. Грујић — Ја примам к знању то питање г. посланика и кад прибавим податке, ја ћу на исто одговорити. —

Председник — Има реч посланик Веселиновић.

Михаило Веселиновић — У првој сесији прошле периоде, поводом интерпелације упућене на г. Мин. војног а од стране неколико посланика односно новосаграђене касарне пожаревачке, књажевачке и пиротске, решено је у Скупштини, да се путем комисијским прегледају и да се о њима поднесе извештај Скупштини. У другој сесији одређен је био од стране Скупштине одбор, који је имао задатак, да извештај и акта комисијска проучи и поднесе свој извештај Скупштини о томе, но на томе је стало.

(Наставиће се)

Одговорни уредник **Ранко Петровић** Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 9 ЧЕТВРТАК 24 ЈУНА 1893 ГОДИНА III

12 САСТАНАК

16 Јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК,

Никола Пашић

СЕКРЕТАР,

Станојло Вукчевић

(НАСТАВАК)

(Мих. Веселиновић).

Ја бих молио, Народно Представништво, да ту ствар потргне, јер тај одбор, који је за то био одређен данас не постоји и неколико чланова, који су били у том одбору, данас их нема. Дакле, молио бих Скупштину, да поново одреди одбор, да се та ствар продужи; јер, ми сви врло добро знамо и сви вичемо против тога, како је у свима надлештвима застој, па не би било умесно да и у Скупштини, тако важна ствар, као што је питање о касарнама, остане у прашини. Дакле, молим Председништво, да по томе учини што треба.

Председник — Молим вас, ви учините употребу од вашег посланичког права и поднесите предлог Скупштини по тој ствари, а Скупштина ће то примити или одбацити; али овако не може предлог да се чини. Дакле, ви сами, ако налазите за потребно, потргните то и поднесите Скупштини предлог о томе.

Михаило Веселиновић — Управо и ја сâм нисам знао, како би требало то учинити: да ли би требало путем предлога или не, јер то је ствар скупштинска. Дакле, ако треба предлог, ја ћу поднети предлог за то. —

Председник — Изволте чути неколико указа.

Секретар Љ. Јоксимовић чита:

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог председника Нашег министарског савета, Нашег министра просвете и црквених послова, а по саслушању Нашег министарског савета, решили смо и решавамо:

Овлашћује се председник Нашег министарског савета, Наш министар просвете и црквених послова, да Народној Скупштини, сазваној у ванредни сазив скупштинске периоде за 1893, 1894 и 1895 годину, може поднети предлог на решење: Да се, изузетно од члана 73 закона о основним школама, за 1892 — 1893 школску годину не изврши надзор ради оцене у тим школама.

Председник Нашег министарског савета, Наш министар просвете и црквених послова, нека изврши овај указ.

15 Јуна 1893 год.
у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Председник Министарског Савета,
Министар Просвете и
црквених послова,

Др. Л. Докић с. р.

Исти гласи:

ПРЕДЛОГ

Председника министарског савета министра просвете и црквених послова

Народној Скупштини

У времену од 9 августа 1892 до 1 априла ове године од стране министарства просвете и црквених послова извршена су свега седам стотина седамдесет и четири премештаја учитеља и учитељица основних школа, које по потреби службе, које по молби, које по казни. Овако огроман број премештаја наставничког особља, у вези са честим распуштањем многих школа због заразних болести, као и одређивање учитеља за председнике бирачких одбора у два маха ове године — све је то учинило, да је у основним школама често, а на велику штету наставе прекидан редовни школски рад.

По себи се разуме, да је поменутим ванредним приликама врховној школској власти одузета могућност да школски надзор у овој школској години изврши по пропису чл. 73 закона о основним школама.

Видећи се пред овом немогућности, а руковођен начелом правичности у питању оцењивања рада наставничког, потписани председник Министарског Савета, министар просвете и црквених послова има част предложити Народној Скупштини да изволи донети овако решење:

„Овлашћује се Председник Министарског Сарета, министар просвоте и црквених послова, да изузетно од наређења чл. 73 закона о основним школама, за 1892/93 школску годину не наређује извршење надзора ради оцене у поменутим школама.“

ПБр. 4398
10 јуна 1893 год.
у Београду

Председник
Министарског Савета,
Министар
просвете и црквених послова,

Др. Докић

Мишљење Државног Савета

Господину Председнику Министарског Савета
Министру Просвете и црквених послова

Господине,

Предлог Народној Скупштини, који се тиче одобрења, да се ове тек. год. не изврши надзор у основним школама, а који сте послали Савету на оцену и мишљење писмом Вашим од 10 о. м. ПБр. 7948, Државни Савет проучио је, и против истог нема шта да примети, па је мишљења: да га треба примити.

Саопштавајући Вам ово, част ми је, Господине Министре Председниче, и овом приликом уверити Вас о мом одличном поштовању.

Бр. 1730
11 јуна 1893 год.
у Београду

Председник
Државног Савета
П. Велимировић

Председник — Прочитани укази заједно са предлогом упућују се одсецима.

Сутра ће се одсеци позвати да изберу одбор.

Секретар Ст. Вукчевић чита даље:

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег министра финансије, а по саслушању Нашег Министарског Савета, овлашћујемо га да поднесе Народној Скупштини на решење: пројект закона о трошарини.

Наш Министар финансија, нека овај указ изврши.

15 Јуна 1893 год.
у Београду

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар Финансија
Др. М. В. Вујић

Исти гласи:

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА
о
Трошарини

Чл. 1.

Пиће и храна људска и сточна, гориво, материјал за осветљење и грађа, могу се порезати, у корист државне касе, која се зове трошарина.

Који ће предмети од поменутих пет група трошарину плаћати, и колику, одређује се овим законом.

Члан 2.

Предмети подложни трошарини по овом закону плаћају ову порезу било да се производе у земљи, било да се увозе са стране у Србију.

Члан 3.

Предмети подложни трошарини по овом закону плаћају трошарину само ако су за потрошњу у земљи оглашени. Ако они у продају и потрошњу у земљи не улазе, или се извозе, или кроз земљу само провозе, или увезени у земљу враћају по прописима царинским, не плаћају трошарину.

Члан 4.

С обзиром на претходне и остале чланове овога закона, трошарину ће плаћати, по тежини, ови предмети:

1)	шећер рафинисан од 100 кгр.	25 дин.
2)	шећерлеме, алва или друга ушећерена или шећером заслађена јестива или посластице од 100 к.	30 „
3)	Кава сирова у зрну или љуски од 100 кг.	100 „
4)	Чоколаде и заменице чоколаде од 100 кг.	50 „
5)	заменице каве од 100 кг.	30 „
6)	пиринач од 100 кг.	25 „
7)	зејтин за јело од 100 кг.	20 „
8)	риба слана, сува или у саламури од 100 кг.	30 „
9)	јестива од рибе, рака, пужева, шкољака и т. д. кувана, печена, пржена, маргарирана или иначе за јело зготовљена од 100 кг.	60 „
10)	Салама од 100 кг.	50 „
11)	Сир: страхино, рокфор, горгонзола, камамбер ементалер, трапист, фромаж де бри, ајдамер, империјал и томе сличан од 100 кг.	30 „
12)	пиво од 100 л.	20 „
13)	вина фина: шампањ, малага, кипар и т. д. од 100 к.	200 „
14)	коњак, рум, ликер, и друга заслађена или зачињена шпиритуозна пића од 100 кг.	100 „
15)	свеће стеаринске, парафинске или од других сличних материја од 100 кг.	18 „

Примедба: при прорачунавању трошарине код течности свуда се узима да је 100 литара = 100 кгр, и обратно.

Члан 5.

Трошарину на предмете, који се са стране увозе, наплаћују царинарнице при самом увозу.

На предмете, који се у земљи производе наплаћују трошарину нарочити државни органи.

Члан 6.

Ни један трошаринski предмет не може се са сместишта дићи, или у опште у продају и потрошњу унети, док трошарину и за државу и за општину не плати.

Но министар финансија овлашћен је давати за исплату трошарине и почек, уз довољну гарантију, под овим погодбама:

за суму од	2000	до	4000 дин.	3 мес.
„ „ „	4000	„	6000 „	5 „
„ „ преко			6000 „	6 „

Почек не може бити већи од 6 месеци ма колико била велика сума.

Као гарантија могу служити само државни папири од вредности.

Члан 7.

Предмети подложни трошарини, што се са стране увозе могу се увозити само на оним царинарницама, које министар финансија за то одреди.

Члан 8.

На пиво и друге трошаринске предмете, који се у земљи производе, трошарина ће се наплаћивати у самим радионицама начином, који ће министар финансија нарочитим упуствима и правилима прописати. Ова упуства и правила биће саставни део овога закона.

Члан 9.

При наплаћивању трошарине на предмете у земљи произведене, а од материјала, који је такође трошарини или монополној такси подложан, па је ову и платио, одбијаће се трошарина или монополна такса, која је плаћена на материјал, сразмерно количини, у којој је тај материјал за израду дотичних предмета употребљен.

Члан 10.

За одбијање даре на предмете подложне трошарини вреде одредбе чл. XVII закона о општој царинској тарифи.

Члан 11.

За кривице по овом закону, као и за награде поткази-вачима и хватачима кријумчара трошаринских предмета вреде одребе закона о царинском устројству.

Члан 12.

Кријумчарење и у опште кривице по овом закону извиђају и у првом степену суде царинарнице и надлежне полициске власти (среске, квартови у Београду и управа града Ниша).

Царинарнице извиђају и суде у првом степену само оне кривице, које се при самом увозу догоде и констатују.

Члан 13.

Жалбе противу осуда полицинских и царинских власти подносе се министру финансија преко оне власти, која је осуду изрекла, а у року од 10 дана. Ово правило важи и за жалбе противу одлука тих власти о наградама потказивачима и хватачима кријумчара.

Противу решења министра финансија (осим оних о наградама потказивача) има места жалби Државном Савету.

Члан 14.

Овим законом укидају се:

1) Закон о трошарини од 18 јануара 1869 (зборник, XXII стр. 15.)

2) Закон о трошарини на дестилисане (печене) шпиритуозне течности од 1 јануара 1883 год. (зборник XXXVIII стр. 268) заједно са изменом од 31 јула 1886 (зборник XLII стр. 128);

3) Све одредбе из закона о крчмарини од 19 јуна 1882 (зборник XXXVII стр. 122);

4) Закон о регалној такси на жигице од 31 јула 1886 (зборник XLII стр 123);

5) Закон о регалној такси на петролеј од 31 јула 1886 (зборник XLII стр. 119).

6) Закон о трошарини од 16 марта 1891 године; и

7) Све друге законске одредбе, у колико би овоме закону противне биле.

Члан 15.

До коначног уређења администрације за наплату трошарине, министар финансија овлашћује се да из прихода трошарине може трошити до 60000 динара годишње на плату особља за наплату трошарине.

Особље ово поставља се указом на предлог министра финансија, а има ранг и положај прегледеча царинских.

Члан 16.

Чим овај закон ступи у живот, министар финансије наредиће попис затечене кафе и шећера у земљи и трошарину на њих по овом закону наплатити по одбитку већ плаћене трошарине по досадашњем закону.

Одредбе члана 6 овог закона вреде и овде.

Ко не пријави одмах надлежној полициској власти затечену количину кафе и шећера, или је неистинито, т. ј. у мањој количини пријави, узеће му се поред наплате трошарине на ухваћену количину још пет пута толика сума у име казне.

За ове случајеве не вреди одредба чл. 6 овог закона.

Члао 17.

Закон овај ступа у живот кад га Краљ потпише.

Мишљење Државног Савета

Господину Министру Финансија

Предлог закона о трошарини, који сте послали Савету на оцену и мишљење писмом Вашим од 11. о. м. ЦБр. 5548, Државни Савет проучио је и против истог у начелу нема шта да примети.

Што се тиче појединости, Савет налази да би овај законски предлог требало примити са овим изменама, на које сте и Ви изволели пристати;

у чл. 12, и у првом и у другом ставу, изоставити речи „у првом степену.“

у чл. 3, првој врсти, изоставити речи “полицијских власти,“ а у другом ставу истог члана, после речи: „Министра финансија“ додати: „о кријумчарењима.“

Саопштавајући Вам ово мишљење Државног Савета, част ми је, господине Министре, и овом приликом уверити Вас о мом одличном поштовању.

Председник Државног Савета,

П. Велимировић

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божијој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег Министра финансија, а по саслушању Нашег Министарског савета, овлашћујемо га да поднесе Народној Скупштини на решење пројект закона о општој царинској тарифи.

Наш Министар финансија нека овај указ изврши.

15 јуна 1893 год.
у Београду

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар Финансија

Др. М. В. Вујић

(Предлог се штампа као IV прилог Нар. Скупштине.)

Председник. — Овај последњи упућује се финансиском одбору, а за прва два позивају се одсеци да сутра изберу одборе. —

Сад прелазимо на дневни вед. На дневном је реду извештај финансиског одбора о продужењу буџета.

Известилац Р. Поповић. — прочита предлог (ст. 8) и извештај финасиског одбора о томе (ст. 62).

Председник — Сад приступамо генералној дебати о поднесеним предлогу. Ако ко жели узети реч, нека се пријави. (Нико се не јавља). Пошто се нико не јавља зареч, то стављам на гласање: усваја ли Скупштина у начелу поднесени предлог? *(Усваја).*

Сад изволте читати члан по члан.

Известилац Р. Поповић — Чита: члан 1. у извештају (ст. 62).

Министар финансија Др. М. В. Вујић — Господо, ја бих само имао да предложим један мали амандман, који би се састајао у томе, да после речи за буџетску 1892 год. дође у загради оно што је случајно изостало, а то је ово: изузев буџете монопола дувана и соли и дирекције срп. држ. железница. Ви ћете разумети разлог зашто то треба учинити. Сви други буџети могу остати стари, једино та два буџета, буџет монопола дувана и соли и дирекције срп. држ. жељезница мењају се сами по себи, јер то су индустријске трговинске радње државне. И за те две индустријске државне гране поднеће се скупштини измењен особен буџет у целини. Ја бих молио Народно Преставништво да се овај амандман прими да се после речи за буџетску 1892 год. каже и изузев бухете монопола дувана и соли и дирекције срп. држ. жељезница.

Драгомир Рајевић — Хоће ли се специјално поднети на одобрење Скупштини буџети монопола соли и дувана и срп. држ. жељезница.

Министар финансије М. В. Вујић — Специјално ће бити поднесени у сутрашњој седници или по подне чим буду штампани.

Известилац Р. Поповић — Ја мислим, господо, да овај додатак треба примити под тим условом да га прво у одбору финансијском проучимо, па ако одбор нађе да је добар, онда на другом читању да га Скупштина прими. Ствар не мења ништа. Ја мислим да није згорега, да одбор о томе додатку

промисли, јер ја у овом тренутку нисам довољно обавештен, и у име одбора ја сâм не могу тај додатак да примим, док се са одбором не сагласим.

Мих. Поповић — Молим известиоца за објашњење да ли ће се у овом буџету читати редом позицаја по позицију.

Известилац — Чл. 1. гласи: „Буџет државних расхода и прихода за буџетску 1892 год. усваја се и за 1893 годину". Према томе читање позиције по позицију не може да буде. Само ја сам учинио приметбу на говор г. Министра финансија, да његов предлог треба да дође и у финансиски одбор и ако се он сагласи с тиме, ја немам ништа против тога, да се његова допуна унесе у чл. 1. Али само ја у име одбора не могу да је примим.

Мих. Поповић — Наш устав зна *за одобравање* или усвајање буџета *и за продужење буџета*. И за један и за други случај и за одобравање и за продужење буџета, устав је везао извесну процедуру. Ако је ово продужење буџета, онда на основу чл. 175 устава ми заиста не би имали потребе да читамо позицију по позицију. Ну код се у чл. 175 Устава говорећи о продужењу буџета то продужење не ставља нама произвољно по нашој вољи, него је то продужење ограничено и названо привремено продужење, те ако бисмо хтели овај стари буџет да продужимо ми бисмо се противили суштини чл. 175, јер ту се у њему налази реч привремено, а привремено продужити значи то: да се не може тиме обухватити све оно време за које буџет траје. Као што знате буџет је годишњи закон. Његово је највише време трајања за годину дана, а то време које хоће да се обухвати од читаву годину дана не може се правдати чл. 175 са привременим продужењем, јер то не би било привремено продужење. По чл. 174 Устава ми би могли да примимо буџет овако како је предложен, али само тако ако га читамо позицију по позицију. Дакле овде не може бити речи да се буџет продужава него да се буџет усваја и одобрава и онда вреди одредба чл. 174 Устава. У осталом да се у сваком буџету мора да говори о позицијама, да Скупштина има да одобрава буџет, да га прави и утврђује, то се види из чл. 174 устава. У првом ставу тога члана јасно се вели: „Сваке године Народна Скупштина одобрава буџет, који вреди за годину дана. Сад настаје питање: на који начин одобрава, да ли овако целокупан или по прегледу појединих позиција. На то нам даје тачан одговор 4-ти став у истоме чл. 174 устава, јер у 4 ставу тога члана устава каже се ово:

„Скупштина може поједине партије буџета увећати или смањити или изоставити." Кад Скупштина одобрава, утврђује буџет, онда природно је да Скупштина поједине партије буџета, може увећати, смањити, изоставити само тако, ако о појединим позицијама дебатује, говори.

Да међу тим овај чл. 175 не може искључити употребу чл. 174 показује реч „привремено" у чл. 175 Устава, она казује не само да га не може искључити, него да се чл. 175 може сматрати као последица задоцњеног извршења чл. 174 устава; он утврђује, смисао чл. 175 устава да скупштина мора сваке године на овај начин да прави буџет. У чл. 175 устава каже се: да се може буџет продужити привремено до новог буџета. Утврђено је дакле да се може продужити, а што значи да се не може покрити оно, што се у чл. 174 устава наређује, а то је да Скупштина сваке године мора одобрити буџет.

Ако би сад овако учинили као што се предлаже, према овоме што сам изложио, ако сам био довољно јасан, чини ми се да би учинили формалну повреду за 174 и 175 чл. устава. Но збиља некако чудновато стоји ствар према ономе, што је влада у свом предлогу казала, да због прилика, које нису зависиле од нас, није било могуће саставити један тачан буџет, за који би влада могла бити одговорна. То би доиста за владу била једна незгода да се чита позиција по позицију, јер би она онда примила одговорност за овај буџет. Али кад ја као посланик узмем да мерим те две незгоде, невоље њихову и моју као посланика, да ли ћу се огрешити о фирмалну страну устава; ја бих готово пришао овој страни да сачувамо Устав од формалне повреде и да се позиција по позицију чита. Ја не мислим, ништа у њему да мењам и ми фактички читањем целог буџета нећемо ништа добити материјално, али нека се чита позиција по позиција, нека се свака усвоји, ја нећу правити никакве приметбе, јер увиђам нужност да се стари буџет у целини усвоји, али тиме хоћу само да спасем устав од формалне повреде.

Може се приметити да кад се буџет не мења и кад ми ништа не добијамо са материјалне стране него само вређамо формалну страну устава, онда зашто да пробавимо толико време у читању позиција буџета. Ја држим да не треба то чинити, само с тога, да се не би створио рђав преседанс за будуће прилике у којима бо могло бити поред формалних повреда и материјалних повреда Устава. Држим не треба чинити и с тога, што у овом праву ја гледам у буџетском праву највеће право Народног Преставништва право буџетско; које треба сачувати од повреда у свима и најмањим формалним сигницама

С тога хоћу да се стари буџет сматра као пројект буџета за 1893 год. и као пројект да кроз све фазе прође, док не постане закон. Дакле моје је мишљење да се чита позиција по позиција, јер то је смисао чл. 174 устава.

Председник — Говору г. Поповића било је места у начелном претресу овога законског предлога, али кад смо га у начелу усвојили, онда држим да г. Поповић не може такав предлог чинити да се позиција по позицају чита.

Ђока Анђелковић — Пре него што приступите усвајању овога члана, ја сматрам да ми је дужност да проговорим неколико речи о предмету, о коме је сад г. предговорник своје примедбе учинио. Ако би се пошло овим путем да се са речју „усваја се буџет 1892 и за 1893 годину" сврши одобравање буџета за 1893 годину, — ја држим, да бисмо ми у овом случају, као што је мој поштовани пријатељ и друг г. Поповић казао, учинили формалну повреду Устава. Држим да Народно Представништво има дужност да се чува од таквих повреда, које би га наводиле на рђав преседанс за будућа времена. Налазећи, дакле, да су биле ненормалне прилике за читавих 8 месеци и да је ненормалним приликама био крај 1 априла; находим још да је за ово два месеца и могао важити прошли буџет, али да је он требао да буде пројект буџета за 1893 годину. Али се мора још утврдити и то, да је од 1 априла настало нормално стање, а за нормално стање има тачна одредба у 174 члану Устава, како то треба да се изврши, како буџет да се прави и утврди.

Кад наступе прилике за члан 175 Устава, онда могу разумети да се све позиције могу утврдити једном одлуком скупштинском. Али кад наступе прилике, које све више теже утврђењу редовнога стања, ја мислим, да треба, ако ништа више, да се са формалне стране пред лицем Народне Скупштине прочита цео стари буџет као пројект новога буџета, а мислим да ће и Народно Представништво делити то мишљење, да треба ове позиције утврдити онако као што су у старом буџету стављене. Од тога нећемо ништа друго добити само то, сачуваћемо се од формалне повреде Устава. С тога сам мишљења, да се изврши читање позиције по позицију.

Врло је тачно исказао мишљење мој поштовани друг и пријатељ г. Мијаило Поповић, кад је казао, да баш у томе праву: да претресамо буџет у појединостима сваке године и да га смањујемо или увећавамо, — лежи једно велико право Нардног Представништва, које оно треба врло ревносно и врло пажљиво да чува од сваких повреда.

Идући тим путем, који је он показао, ми бисмо требали и следовати му и да захтевамо при примању члана 1 овог пројекта, да се буџет чита — позиција по позицију.

Ако се усвоји буџет акламацијом, значило би, да формално вређамо и члан 175 Устава, који је био основа за грађење пословника скупштинског рада. Он каже да се ни један закон не може усвојити у целини, ако пре тога члан по члан није усвојен. У буџетском питању ово се питање нарочито одликује тиме, што најситније позиције прихода и расхода имају у себи оно, што нам даје право да можемо вршити своју

дужност, да штитимо од формалне повреде чл. 174. Ми, као народни посланици, не треба да се оглушујемо пред наређењима чл. 174 и 115 Устава, него треба да примимо буџет као што би га примили кад би то био пројект закона за год. 1893, нарочито с тога, да се читањем члан по члан задовољи оно парламентарно осећање у нама, које треба као народни посланици да нарочито задовољавамо, кад је питање о буџету и праву буџетском.

Министар финансије Д-р М. В. Вујић — Поштовани посланици г. Мика Поповић и г. Ђока Анђелковић покренули су једно питање, у ком би, по њиховом мишљењу, могло у овом предлогу законском у овоме облику да буде формалне повреде Устава.

Господо, не само мене, кога се у првој линији ово питање највише тиче и који би, ако не друкче, а оно морално био одговоран и пред Скупштином и пред јавним мњењем — него и моје другове то је питање тиштало, јер испред невоља — које сви знате какве су — ми смо дошли ево дотле, да данас у половини године морамо да решавамо буџет за ову годину. Имајући те невоље у виду, ми смо тражили изласка из овог теснаца. Нема сумње — ја ћу и сам признати, да је ово неповољан положај за ову владу а највише за министра финансија, кад мора да тражи изласка на тај начин, да продужује стари буџет и да по њему држава живи.

Господо, све уставне одредбе о буџету, по мом уверењу, и чл. 174 и 175 као и остале потичу из члана 102 Устава и не замишљају други случај него тај, да Народна Скупштина за идућу годину буџетску има одмах да у првим седницама својим од стране владе добије пројект буџета, тако да у току од два месеца — од 1 новембра до 1 јануара — може буџет савесно проучити и решити. Међу тим какав случај сад имамо? — Готово не би било потребе, да о томе говорим, али кад су господа дотакла ово питање, с бојазни да не буду формалне погрешке, онда вас молим, да обновите у мислима; у каквој је ситуацији била влада. Буџет се није могао свршити у новембру, дошла је ова буџетска година 1893; била је сазвата Скупштина за март и опет није могла да се држи. Дошао је 1 април; у најкраћем законски могућем року сазвана је Скупштина за први јуни. Сама влада, која је 1 априла примила управу земље у своје руке, сама она никако није имала могућности да до 1 јуна као што треба проучи буџет. У овако мучним приликама буџет се не да за два месеца спремити. Извините што ћу употребити можда тривијалан израз, буџет, који би се данас градио за месец дана да би то по мом уверењу био вашарски израђен буџет.

Ми имамо пред собом то, да је пола године на измаку, и да је влада баш и спремила буџет и да га је поднела, да ли би он могао важити? — Ја смело тврдим не би. Скупштина ако неће да само формалну страну отежава, њој би у најмању руку требало два месеца да буџет проучи и вотира. Ја знам из прошлогодишњих искустава, да Скупштине једва стижу за први јануар и према томе Скупштина би тај буџет радила у току месеца Јула, тако да би једва за месец август стигла. А шта би то значило? Значило би, да би дотле седам месеци од ове године протекло по прошлогодишњем буџету, што би се тако провлачило и кроз књиге државне, па онда тек да ступи у живот нов буџет. Ова напомена је с тога, да само констатујем, шта нас је управо приморало, нагнало, да нађемо један излаз из овога стања, излаз, који је овако као што је у финансијском одбору још подеснији, ја признајем, но што је било у првобитном пројекту, јер му је дата и параграфска форма закона, која је сад спремљена; то је најправилнији и најбољи а и једини излаз из ове незгоде. Ту не може бити говора ни о каквој формалној повреди Устава, а најмање повреде буџетског права. Говорити о том буџетском праву, које је основа уставности у свима земљама парламентарним и уставним било би залишно. Ја мислим, да то знају и сва г.г. посланици врло добро, никоме овде не пада та мисао, да то право вређа. То буџетско право стоји недирнуто, оно ништа више не каже него то, да без скупштинског, без законодавног одобрења Народног Представништва, влада не сме ни један издатак учинити. То је право, којим Скупштина или одобравајући буџет или одбијајући га обара владу, одриче јој своје поверење.

Шта имамо у овом случају? Имамо то, да по невољи што не можемо да имамо разрађен нов буџет по свима позицијама, влада предлаже Народној Скупштини, да буџет прошлогодишњи не продужава као што је предвиђено у члану 175, него да га извотира за остатак ове године. Повреда буџетског права апсолутно никако не постоји. Народна Скупштиоа може да каже: примам или не примам буџет, који ми је поднесен, али не може никако рећи то, да овде има ма какве формалне повреде њеног буџетског права.

Ја ћу да пређем сад даље.

Нема сумње да овде није случај чл. 175 Устава. Ово није продужење буџета. Ми смо избегли ту реч продужење, јер ако се она само и помене, то може ићи донекле, може ићи продужење до месеца Марта, до Октобра, може ићи, ако хоћете до 15 Децем., али ипак оно implicite садржи у себи ту уставну наредбу: да, ма да се буџет до 15 Децембра продужује, ипак се мора пред Народ. Скупштину поднети пројект новог буџета за ову годину. То је садржано у овим речима уставним: „све док нови буџет не буде утврђен". Дакле, он се мора у току ове године утврдити и вотирати. Ако би дакле хтели по овој уставној одредби чл. 175 да радимо, онда би дошли на то, да би морали да извотирамо стари буџет и за то време Скупштина би морала да седи и ради. Ако би се држали ове одредбе, онда би ми морали рећи као влада: причекајте док ми будемо у стању да израдимо нов пројект буџета, па онда да га овде вотирамо, па ма то било и у Августу месецу. Ја мислим, да то не би било ни корисно ни практички вредно. — Дакле о чл. 175 Устава овде не може бити никако говора. Влада кад тражи вотирање буџета, она га тражи на основу чл. 174 Устава, који каже да сваке године Народ. Скупштина одобрава државни буџет, који вреди само за годину дана. Господа предговорници кажу, да овај члан садржи у себи још и наређење да се мора свака позиција поназоб читати. Ја то не видим. За потврду овог што рекох, нећу да се хватам за реч закона, што Устав не каже категорички да се то мора да учини, већ да се „може". Ја ћу вам на овом месту поставити само ово питање: има ли где год у ставу, или у законима, који говоре о буџету или иначе у законским наређењима каквих год правила о томе: какав тај пројект о буџету мора да изгледа, да ли да садржи у себи 500 или само 20 листа и у опште какав и колики он треба да буде? Ја тврдим да таквог наређења ни уставног ни законског нема, које би наређивало како треба тај пројект буџетски да се изради и Скупштини подноси. Израда буџета зависи од савесности владе, која га израђује и од савесности Народ. Скупшт., пред коју ће влада са тим пројоктом изаћи. — Према овоме, по мом уверењу, не може бити никакве повреде законске ни уставне у томе што Народ. Скупштина не би сада решила буџет читањем позиције по позицију, већ би просто казала: усвајам стари буџет од 1892 год. и за остатак 1893 године.

Господа предговорници даље веле: ми знамо да овде нема материјалне повреде законске, али се бојимо да не буде какве формалне и из те бојазни предлажу да се чита позиција по позицију. Ја, господо, не би имао ништа против таквих жеља, само кад не би та зебња, да нечитањем позиције по позицију може бити какве повреде, доносила собом ове невоље: Прво: невољу за владу, коју је већ поменуо у свом говору и сам поштовани посланик г. Поповић. Изгледа, као да је влада била лења; није уложила довољно труда и рада и саставила нов пројект буџетски, већ просто узела један буџет — Она је исто тако могла онда узети буџет од 1890 или 1891 или чак и од 1887 год., па га поднети Скупштини и рећи: изволте сада читати и примити позицију по позицију; то дакле, значи, да влада није хтела да састави нов пројект буџетски, већ узела један стари и поднела га Скупштини на одобрење. За мене би баш онда потпуно чисто и јасно било, да би у том случају буџет 1892 био *пројекат буџета*, који је влада усвојила, и о

коме Скупштина има да донесе своје решење. Међутим ово није владин пројект већ по невољи усвојање старог буџета.

То је једна невоља. Друга би била та, што Скупштина сама треба да обрати велику пажњу на позиције буџетске и онда треба да се чита и претреса свака посебице. Ако Скупштина хоће да се држи битних страна уставних наређења, онда она треба да проучава позицију по позицију; она треба чим јој је која позиција нејасна да враћа финансијском одбору и да од њега тражи, да се боље и тачније позиције одређује, јер буџет, који је потпуно био подесан за 1892 год. не мора одговарати и потребама 1893 године.

Ја држим, господо, да су ово тако императивни разлози не само за мене лично, него и за једну владу х, која би била на овом месту а тако исто и за Народно Представништво, које хоће савесно да одговори својој дужности. Ни један савесан министар финансија не би могао протурити овако брзим читањем предлог о буџету, већ би тражио да се чита позиција по позицији, само кад би то могуће било. Али од овога се овде одступа по невољи. Мања је повреда ова, о којој је говорио г. Поповић, него ова о којој сам говорио ја. Теже је читати само pro forma, но ли га у целини усвојити! Финансијски одбор по мом мишљењу усвојио је баш из тог разлога овакав облик овог законског предлога. Ово је закон по невољи, закон буџетски од три члана, буџетски закон за ову годину, и то ни по вашој ни по мојој вољи, већ по створеној невољи. Ми се не грешимо ни о закон о буџету нити о каква друга законска наређења, кад хоћемо да усвојимо стари буџет у целини и не читамо га у појединостима позицију по позицију, јер самим читањем позиција, ми би смо их морали и претрести и донети и тим би градили нов буџет. Скупштина има да га овако у целини прими или да га не прими. Ако га не прими, онда не остаје ништа друго, него да каже влади, да изради нов буџет, а влада га не може савесно израдити најмање за два месеца и Скупштина би дотле седила и чекала па ма то било и у Новембру месецу. Ако Скупштина то хоће, онда ја немам ништа против тога, само резултат од тога не би био никакав.

То је моје мишљење и одговор на примедбе, које су г.г. предговорници изнели.

Михаило Поповић — За мене је врло важно питање чување Устава, и ја хоћу најпре да видим да ли је оно, што тражи влада, основано на Уставу или не, а после ћу да говорим о томе, да ли влада добија што више обилазећи Устав или тиме кад га не обилази? Мени је мило, што г. министар признаје, да ово није продужење буџета, јер само при продужењу буџета могла би да се обиђе одредба чл. 174 Устава. Дакле значи: да ово није продужење буџета, него да је прављење новога буџета. Ствар је сад једино у овоме. Нека се говори како се хоће, али кад се већ узме у обзир она одредба чл. 174 Устава и кад се узме да се хоће да говори у опште о буџету а не о појединим позицијама у суштини, опет на крају крајева излази да је то прави пројект буџета за 93 годину, а то није ништа друго већ нов пројект. Сваке године Скупштина мора да прави свој буџет, и влада је дужна да поднесе пројект о томе. Шта ради влада сад? Она каже: ја нисам имала времена да правим буџет, и правдајући се тиме, она износи буџет за 1892 годину. Лепо, разумем то. Али шта је то што износите? Јели то буџет, или је то закон?. То је оно што има да постане закон, то је пројект, а каква је природа тога пројекта и свакога буџета зна се — она је да се чита позиција по позиција као што чл. 174 Устава каже.

Господин министар финанција каже: нигде није речено како се буџети праве, да ли буџет мора да има 500 или 20 листи, то није одређено, и кад нема те одредбе, онда може да се поднесе буџет и на овај начин. По моме мишљењу ово не стоји. У чл. 174 Устава стоји: „Скупштина може предложене поједине партије буџета увећати, или смањити или изоставити". Истина је дакле, да се у овоме члану не говори о листовима буџетским, али се говори о појединим партијама буџетским, а то су те партије буџетске, које тражим да се прочитају. Дакле у чл. 174 казато је како се буџет прави, све и кад не би већ било утврђене праксе. Поднесени буџет за прошлу годину влада тражи да вреди и за ову годину. Скупштина ће јој по свој прилици одговорити тражењу, али влада треба да постигне ово што хоће, на чистој уставној основици, а не да се силази са ње, јер од овога нема никакве добити. Буџет се прошли има да сматра као пројект буџета ово-годишњег, али влада каже, да кад би тај буџет, узели као пројект, изгледало би, као да је влада израдила тај буџет и тиме би она носила већу одговорност него овако. Подносећи овај буџет Скупштини на решење влада већ каже, да није имала времена да састави буџет за 1893 годину и с тога подноси буџет за прошлу годину. Њено је главно да правда зашто није могла да стигне, и она је задовољна што јој ми то правдање примамо. Али како ћемо ми буџет да примимо то је наша — Скупштинска ствар, и ја, као посланик ништа више не тражим него оно што чл. 174 Устава тражи.

Господин министар вели, да ту не налази вређање буџетског права, а ја га опет видим. Каже се, да је буџетско право, право народно, које се састоји у томе, што једна влада не сме да троши више него онолико колико јој је Скупштина, као представник народа, дала. Ту се хоће да каже кад је Скупштина ово решила, онда нема повреде буџетског права народног. Ја налазим да има. Има у томе како се долази до одобрења што га Скупштина даје влади; јер ако се усвоји овај начин, да се овако паушално прима један буџет, онда се одузима могућност свима онима, који су у мањини а који би врло лако могли задобити већину, кад би им се дала могућност, да о појединим позицијама говоре и на тај начин створе већину. С тим би се дакле одузела могућност да Скупштина буде обавештена, а можда би то утицало и на примање буџета. Свакојако, не може се спорити, да од тога у колико је Скупштина обавештена о потреби свих позиција буџетских и највише зависи буџет са свима својим партијама. Овим се начином одузима Скупштини могућност што јачег обавештења и ја у томе видим повреду Устава у буџетском праву скупштинском. Тражим да се чита позиција по позиција и ако се још ко слаже са мојим мишљењем, онда би га молио да ме у томе подпомогне. (Не помаже га довољан број.)

Тома Бојичић — Молим вас господо, извештај одборов о буџет, Скупштина је мало пре примила у начелу. О њему је могло бити онда говора и тада су г. г. Михаило Поповић и Ђока Анђелковић, могли да чине предлоге а сада се прешло на претрес појединих чланова. И код првог члана устао је г. министар и предложио једну допуну; с тога ја мислим да овај члан треба по пристанку известиоца да се врати у одбор и да се тамо према предложеној измени поправи. Дакле овде се сишло са правога пута и узет начелни говор, што је противно закону о пословном раду. И ја мислим да ми треба да говоримо о појединостима а не у начелу.

Председник — Претрес је свршен. Стављам на гласање: Ко је за то да се прочитани члан врати у одбор, нека седи; ко је против нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем да је усвојено.

Известилац — Прочита чл. 2 (ст. 63 у извештају).

Председник — Прима ли Скупштина прочитани члан? *(Прима).*

Известилац чита: чл. 3.

Председник — Прима ли Скупштина прочитани члан? *(Прима).* —

Сад дајем ¼ часа одмора, да се финансиски одбор састане и да проучи предлог г. мин. финансије. Сем тога, молим одсеке да се састану и изберу по једног члана у одбор, за преглед оних предлога, који су јуче поднесени.

После одмора

Председник — Господо! Настављамо рад. — Одбор финансиски усвојио је примедбу господина министра финансија у првом члану, а сад изволте чути како тај члан, допуњен са примедбом гласи.

Известилац Риста Поповић чита:

Чл. 1. „Буџет државних расхода и прихода за буџетску 1892 год. усваја се и за целу 1893 год., изузев буџет монопола дувана и соли и буџет дирекције српских државних железница".

Председник — Стављам на гласање: Усваја ли Скупштина први члан у овој редакцији како је прочитан? *(Усваја)* — Оглашујем, да је на првом читању овај пројект закона примљен. —

Она господа посланици, који су изабрати на два места, изабрата су и у два одсека скупштинска. С тога треба, да се њихова места замене са новодошавшим посланицима, у оним одсецима, у којима су по други пут изабрати. Тако г. Милутин Гарашанин изабрат је у 5 и 7 одсек те по томе у 7 одсек долази г. Љуба Ковачевић; г. Стојан Новаковић изабрат је у 1 и 4 одсек, тако у 4 одсек долази г. Андра Ђорђевић; г. Ђура Хорватовић изабрат је у трећи одсек два пут, тако у трећи одсек на друго место долази г. Драгомир Рајовић; г. Јоца Ж. Јовановић изабрат је у други и шести одсек, с тога долази у шести одсек г. Тодор Костић; г. Пера Максимовић изабран је у 1 и 7 одсек, за то у 7 долази Живан Сретеновић. —

Сад молим господу, која су у одбору за проучавање предлога Народних Посланика, да сад одмах, после закључења скупштинске седнице, остану овде и узму предлоге, који су том одбору поднети. —

Одбор за проучавање предлога Народних Посланика састоји се из председника одсека и господе: Николе Николића, Милуна Миљковића, Богосава Поповића, Здравка Пауновића, Војина Ћирковића, Тодора Радовановића и Димитрија Карића.

Молићу именовану господу, да после седнице одмах приступе раду.

А сад изволте чути нови изабрати одбор за проучавање закона о трошарини.

Секретар чита:

Одбор за предлог о трошарини:

Максим Сретеновић, Јоца Селић, Свет. Славковић, Димитрије Ћирковић, Велимир Карић, Никола Миленковић и Сретен Гогић.

Одбор за предлог о ревизији у основним школама:

Ђорђе Стојковић, Ранко Петровић, Митар Мићовић, Милан Ђурић, Милош Марковић, Стеван Поповић и Алекса Ратарац.

Председник — Исто тако молим, да и овај одбор после седнице остане овде и да отпочне свој рад.

Тиме је за сад исцрпљен дневни ред.

Ову седницу закључујем, а заказујем другу за данас после подне у 4 часа. На дневном реду биће: друго читање законског предлога о трговинском уговору и ветеринарној конвенцији, између Србије и Аустро-Угарске.

(Састанак је трајао до $11^1/_2$ час. пре подне).

13 САСТАНАК

16 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК,

Никола П. Пашић

СЕКРЕТАР,

Љуб. Јоксимовић

Почетак у $4^1/_2$ часа по подне.

Присутна су била господа министри: Председник Мин. Савета министар просвете и црквених послова, Министар Народне Привреде, Иностраних дела, Грађевина.

Председник — Отварам тринајести скупштински састанак. — Изволте чути протокол 12-тог састанка.

Секретар Ст. Вукчевић чита.

Председник — Усваја ли Скупштина прочитан протокол? *(Усваја).* —

Изволте чути молбе и жалбе упућене Скупштини.

Секретар Алекса Ратарац — Чита:

Атанасије С. Поповић, учитељ школе бунушке (у ср. лесковачком); Љуб. Миљковић, професор II београд. гимназије; и Дим. С. Карамарковић, телеграфиста из Краљева — моле да им се уваже извесне године службе;

Живана, удова пок. Јефрема Катића; и Круна, удова пок. Николе Новаковића — моле за државну помоћ;

Станка, удова пок. Илије Николића, моли за инвалидску потпору;

Тодор Стевановић и др. из Ћакуса (у ср. добричком) моле за бесплатно сечење дрва у државној шуми и да буду ослобођени плаћања мостарине;

Сељани из Дола (у ср. белопаланачком) моле да буду ослобођени плаћања порезе на извесна земљишта;

Симон Здравковић из Лесковца моли да му син буде ослобођен војене обавезе;

Сељани из Мађара (у ср. добричком); Ана Д. Милошевића из Породина (у ср. моравском); Богдан Мирковић из Пожаревца; сељани из Дражимировца (у ср. ресавском); Мијајло Рајковић из Болеча (у ср. грочанском); Ђорђе Костић, бив. председник општ. губеревачке (у ср. лесковачком); и Горча Стојановић, бив. председник општ. разгојнске (у истом срезу), — жале се на поједине земаљске власти.

Председник — Све ове молбе и жалбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном реду је: друго читање пројекта законског о трговинском уговору између Србије и Аустро-Угарске. Молим г. известиоца да заузме своје место.

Известилац Миленко Веснић чита члан I (Прилог I страна 1 и 2.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани став? *(Усваја).*

Известилац — Чита чл. II (исти прилог стр. 2.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? *(Усваја).*

Известилац — Чита чл. III (стр. 3.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? *(Усваја).*

Известилац — Чита чл. IV (стр. 3 и 4.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? *(Усваја).*

Известилац — Чита чл. V (стр. 4 и 5.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? *(Усваја).*

Известилац — Чита чл. VI (стр. 5.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? *(Усваја).*

Известилац — Чита чл. VII (стр. 5)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? *(Усваја).*

Известилац — Чита чл. VIII (стр. 5 и 6.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? *(Усваја).*

Известилац — Чита чл. IX (стр. 6.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? *(Усваја).*

Известилац — Чита чл. X (стр. 7)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? *(Усваја).*

Известилац — Чита чл. XI (стр. 7.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? *(Усваја).*

Известилац — Чита чл. XII (стр. 7 и 8.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? *(Усваја).*

Известилац — Чита чл. XIII (стр. 8.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? *(Усваја).*

Известилац — Чита чл. XIV (стр. 8 и 9.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? *(Усваја).*

Известилац — Чита чл. XV (стр. 10)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? *(Усваја).*

Известилац — Чита чл. XVI (стр. 11.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? *(Усваја).*

Известилац — Чита чл. XVII (стр. 11.)

Преседник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? *(Усваја).*

Известилац — Чита *одељак под А* (стр. 16., тачку I)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани став? *(Усваја).*

Известилац — Чита тач. II (стр. 18)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тач.? *(Усваја).*

Известилац — Чита тачку III (стр. 18 и 20.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? *(Усваја).*

Известилац — Чита тачку IV (стр. 20, 22, 23, 24 и 25.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? *(Усваја).*

Известилац — Чита тач. V (стр. 26.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? *(Усваја).*

Известилац — Чита тачку VI (стр. 26 и 28)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? *(Усваја).*

Известилац — Чита тач. VII (стр. 28.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? *(Усваја).*

Известилац — Чита тач. VIII (стр. 32.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? *(Усваја).*

Известилац — Чита тач. IX (стр. 38.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? *(Усваја).*

Известилац — Чита тач. X (стр. 40.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? *(Усваја).*

Известилац — Чита тачку XI (стр. 40.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? *(Усваја).*

Известилац — Чита тачку XII (стр. 44.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? *(Усваја).*

Известилац — Чита тач. XIII (стр. 46.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? *(Усваја).*

Известилац — Чита тачку XV (стр. 46.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? *(Усваја).*

Известилац — Чита тачку XVI (стр. 50.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? *(Усваја).*

Известилац — Чита тачку XVII (стр. 52.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? *(Усваја).*

Известилац — Чита тач. XVIII (стр. 63.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? *(Усваја).*

Известилац чита: Одељак под Б. (стр. 68).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани одељак? *(Усваја).*

Известилац чита: Одељак под В (стр. 71), тачку I.

Председник — Усваја ли Скупштина тачку I? *(Усваја).*

Известилац чита: Одељак под В тачку II (стр. 73).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку под II? *(Усваја).*

Известилац чита: Тачку под III (стр. 74).

Председник — Усваја ли Скупштина одељак под III? *(Усваја).*

Известилац чита: Одељак под Г (стр. 75).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани одељак под Г? *(Усваја).*

Известилац чита: Закључни протокол (стр. 79). Одељак под I, к члану II.

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани одељак? *(Усваја).*

Известилац чита: Став к члану V (стр. 80).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан V? *(Усваја).*

Известилац чита: Став к чл. VII (стр. 81).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани став члану VII? *(Усваја).*

Известилац чита: Став к члану VIII (стр. 82).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани став? *(Усваја).*

Известилац чита: Став к члану X (стр. 83).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани став? *(Усваја).*

Известилац чита: Став к члану XVI (стр. 86).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани став? *(Усваја).*

Известилац чита: Одељак под II (стр. 86) тачку I.

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани став? *(Усваја).*

Известилац чита: Тачку II.

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? *(Усваја).*

Известилац чита: Тачку III.

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? *(Усваја).*

Известилац чита: Тачку IV (стр. 86).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? *(Усваја).*

Известилац чита: Тачку V (стр. 87).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? *(Усваја).*

Известилац чита: Тачку VI (стр. 87).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? *(Усваја).*

Известилац чита: Тачку VII (стр. 87).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? *(Усваја).*

Известилац чита: Тачку VIII (стр. 87).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? *(Усваја).*

(Наставиће се)

Одговорни уредник **Ранко Петровић**

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ
РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 10 ПЕТАК 25 ЈУНА 1893 ГОДИНА III

13 САСТАНАК

16 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК,
Никола П. Пашић

СЕКРЕТАР,
Љуб. Јоксимовић

(НАСТАВАК)

(О уговору)

Известилац чита: Тачку IX (стр. 87).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку IX? (*Усваја*).

Известилац чита: Декларацију (стр. 89).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану Декларацију? (*Усваја*).

Известилац чита: Декларацију (стр. 91).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану Декларацију? (*Усваја*).

Известилац чита: Декларацију (стр. 93).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану Декларацију? (*Усваја*).

Известилац чита: Увод конвенције чл. 1 (стр. 95).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан увода? (*Усваја*).

Известилац чита: Члан 2 (стр. 96).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан 2? (*Усваја*).

Известилац чита: Члан 3 (стр. 97).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? (*Усваја*).

Известилац чита: Члан 4 (стр. 98).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? (*Усваја*).

Известилац чита: Члан 5 (стр. 99).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? (*Усваја*).

Известилац чита: Члан 6 (стр. 99).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? (*Усваја*).

Известилац чита: Члан 7 (стр. 99).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? (*Усваја*).

Известилац чита: Члан 8 (стр. 99).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? (*Усваја*).

Известилац чита: Члан 9 (стр. 100).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? (*Усваја*).

Известилац чита: Члан 10 (стр. 100).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? (*Усваја*).

Известилац чита: Члан 11 (стр. 101).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? (*Усваја*).

Известилац чита: Члан 12 (стр. 101).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? (*Усваја*).

Известилац чита: Закључни протокол (стр. 103) тач. 1.

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани закључни протокол тачку 1? (Усваја).

Известилац чита: Тачку 2 (стр. 103).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? (*Усваја*).

Известилац чита: Тачку 3 (стр. 103).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? (*Усваја*).

Известилац чита: Тачку 4 (стр. 104).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? (*Усваја*).

Известилац чита: Тачку 5 (стр. 104).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? (*Усваја*).

Известилац чита: Тачку 6 (стр. 104).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? (*Усваја*).

Известилац чита: Ноту 1 (стр. 105).

Јован С. Јовановић — Као члан одбора за проучавање трговачког уговора између Србије и Аустро-Угарске истина да сам потписао извештај тог одбора, али сам у исто време казао у одбору, да ћу узети реч кад буде ова тачка дошла на дневни ред. Приликом првога читања нисам могао го право да употребим, с тога што нисам био овде. За то чиним то сад. Овом нотом као што се види одређене су извесне тачке за извоз. Овде поред осталих места извоза став-

љен је Рам као место, где ће бити извоз за округ пожаревачки. Из ове се ноте види, да су управо сами наши заступници учинили предлог аустро-угарској влади за то место. И ако знам да мојим говором сада нећу моћи да постигнем жељену циљ, јер се уговор не може сад мењати, ипак вас молим, да ми допустите, да проговорим неколико речи, да учиним прекор г. г. повереницима, што су предложили, да се за округ пожаревачки узме место Рам за извозну тачку и што нису обратили довољно пажње на олакшице, које треба нашим трговцима, бар у изборима извозних тачака учинити, ако се у другом чему није могло.

Ко год познаје место Рам и који је год водио трговину и прелазио са трговином преко тог места, тај ће знати да то место не одговара као извозна тачка томе округу, а то зато што при превозу стоке и др., трговци се излажу великој опасности, и на коцку бацају свој живот, и сав свој капитал. Прва једна незгода у томе је, што кад се дигне бура на Дунаву ту не може лађа, да приђе обали па према томе сад замислите каквој се опасности излаже једна скела, која мора тај прелаз да одржава.

Кад се узме Пожаревац као једна врло важна трговинска тачка управо као полазна тачка за извоз тога округа, онда ћемо видети, да је за богату долину моравску и млавску требало одредити извозну тачку Пожаревац — Дубравица, а долини печкој Градиште а не као што су наши овлашћеници узели место Рам као једну извозну тачку за цео округ. И због тога што наши пуномоћници нису на то обратили довољно пажње, морам да им учиним тај прекор. Пожаревачки округ је према географском положају свом подељен у две половине, с једне стране је долина моравска и млавска а с друге печка. Према положају свом, а и према тој природној подели требало би да дођу две изозне тачке на Дунаву а не једна. За долину моравску и млавску: Пожаревац — Дубравица, а за печку: Градиште. Тако је требало да буде ако се хтело водити рачуна о географском положају овог округа. А ако се хтело и мислило можда да се поклони пажња више финансијској а не трговинској страни, дакле, да се уштеди штогод на чиновницима и на марвеним лекарима, опет тиме није учињена никаква уштеда. Јер кад се узме да округ пожаревачки мора имати једног окружног марвеног лекара са седиштем у Пожаревцу, и једнога по предлогу са седиштем у Раму где ће бити извоз па се сравни са садањим стањем, да Пожаревац има окружног а Градиште опет има сада свога марвеног лекара, онда ћете, господо, видети да с те стране није имало разлога узимати Рам за извозну тачку.

Ја бих молио према томе, да се призна неувиђавност наших изасланика, кад су предлагали оваку ноту; г. министра привреде молим да настане што пре да ову незгодну тачку Рам замени у своје време, двема живима извозним тачкама: Дубравицом и Градиштем као одговарајућим тачкама географског положаја пожаревачког округа.

Милан Милићевић — Ја не знам шта је руководило нашу владу, да она обиђе Мали Зворник и да тамо не постави станицу за извоз стоке, кад се зна да је за Подриње и варош Лозницу био извоз махом у Босну преко Малог Зворника и да је ту била добра пијаца за нас. С тога ја бих се особито радовао, кад би влада могла добити пристанак од суседне владе, да тамо постави станицу за извоз.

Станојло Вукчевић — Ја узимам реч да проговорим о предлогу г. Јоце С. Јовановића не с тога што мислим, да Скупштина може мењати ову ноту; јер знам, да се уговор са свима додацима мора усвојити онако како је предложен и како је усвојен у парламенту нашег суседа, Аустро-Угарске, већ узимам реч с другог разлога, а то је да учиним напомену, да треба влада да се постара, да измени извозне тачке, које су одређене у овој ноти, јер мислим да ноте могу да се мењају. Не може се мењати текст уговора али ноте могу тим пре, што наши суседи немају тим ништа да се штете. Главно је за њих, где ће да буду одређене тачке увоза, а где ће бити тачке нашег извоза, држим да нема за њих важности. Хоћемо ли ми извозити у Шапцу, Смедереву, или ком другом месту, то је за њих са свим све једно; главно је да ми не смемо да увозимо нашу стоку на другим тачкама, које нису одређене од њихове стране. Према томе неопходно је нужно да наше извозне тачке буду онде, где то ми нађемо за најбоље.

Мени је жао што нису овде г. г. владини повереници, који су одређени да објашњавају овај уговор, али морам да напоменем да они нису довољно обратили пажњу на наше важне извозне тачке, како за стоку тако и за храну кад су овакве погодбе унели у уговор. С тога ћу да напоменем и статистиком да докажем, да су за извоз стоке у овој ноти узете најслабије тачке извозне. Узмимо н. пр. Мокру Гору, Рам, Текију и т. д. које су врло слабе извозне тачке.

Ја ћу да вам напоменем приходе од тих царинарница за једну годину, па ћете видети, да нису обраћали пажње на то.

За 1891 год. на Мокрој Гори царинарница је имала прихода 494 дин., Рам 10.000 дин. и т. д., док међу тим Шабац је имао прихода преко триста хиљада динара; Смедерево двеста деведесет хиљада дин., Дубравица 145.000 динара; и В. Градиште 99.000 динара и то само од извоза, а те су баш тачке изостављене у ноти.

Сем тога, ове тачке, које су одређене с друге стране, аустро-угарске монархије, не одговарају свуда нашим извозним станицама по распореду. Нпр. узета је станица белобрешка према доњем Милановцу, а то је велики размак; док је Градиште спрам Белобрешке и оно није узето за извозну тачку. С тога ја потпомажући г. Јоцу Јовановића, молим владу да поради да се ова нота измени, те да се у колико је могуће више тачака извозних одреде за нас, јер ће наши трговци иначе претрпети велике штете због даљине у транспорту наше стоке.

Анта Радосављевић — Заиста, господо, ја не знам шта је могло руководити наше изасланике, да ову прву ноту овако приме; ја не знам шта их је могло руководити да изоставе две важне тачке: Дубравицу и Градиште, и да узму Рам. Господо, где се трговина води, ту треба за трговину имати добрих путова и удобности. Није то само одредити извесну тачку за извоз негде у буџаку, где и човек једва може пешке да дође а камо ли, да се преноси један транспорт свиња, говеда и друго у који је извесан капитал уложен. Као што је г. Станојло Вукчевић врло добро казао ово није тачка уговора него је нота — извесни преговори, а ја мислим да ће се моћи као нота подесније уредити. Ако ова нота овако остане, онда би остао Рам као важна тачка за нашу трговину, а то би, господо, била једна препона за нашу извозну трговину са стоком. С тога сам мишљења да се наша влада о томе питању са владом аустро-угарском споразуме што скорије, јер доиста овде је нужно једну измену учинити. Од те измене неће ни Аустро-Угарска имати никакве штете, јер је и Аустро-Угарска именовала свога лекара за Белобрешку, која је према Градишту. Ја држим да ствар ништа неће мењати, ако се у ноти дода, да ми имамо још неку извозну тачку. С тога сам мишљења, да ова измена треба да се учини што пре иначе претрпећемо велике штете у нашој извозној трговини.

Милан Ђурић — Нисам мислио да говорим о овој тачки, али кад се мој уважени пријатељ Вукчевић дотакао мокро-горске царинарнице хоћу да кажем неколико речи. Господин Вукчевић замера што је мокро-горска царинарница стављена у уговору у ред станица сточних, јер вели тамо је слабо развијен извоз и да та царинарница има прихода годишње само 900 динара. Ја мислим кад би уважени г. предговорник знао, да је 1878 г. на могро-горској царинарници за месец дана добијено преко 15—16000 динара и кад се од старине зна да је Мокра Гора важна тачка на путу, између Србије Босне и Херцеговине и за пут на Јадранско море у Дубровник, онда ја држим, да је влада врло добро учинила, што је одредила ту тачку за станицу сточну, јер доиста туда може бити новог саобраћаја за марвену трговину. Вама је познато да се наш народ у округу ужичком бави сточарством и кад се зна да је трговина тим путем преко

Мокре горе пшла у Босну и Херцеговину, онда је у интересу наше извозне трговине, да на Мокрој Гори буде сточна станица. Немам ништа против тога и верујем оној господи посланицима, који кажу да би у интересу наше трговине било, да сем Рама и друга места буду тачке за извозну нашу трговину. Ја бих се радовао, кад би се дало могућности да на више места имамо сточне станице за извозну нашу трговину. Што више има станица олакшаћемо посао између нас и суседне земље. То је у интересу наше трговине, а то је и у интересу суседне монархије.

Оволико сам ради исправке сматрао за потребно да кажем, ја мислим да ће и Народна Скупштина делити ово мишљење, да је наша трговина пшла тим путем преко Мокре Горе за Босну и Херцеговину и на Јадранско море у Дубровник. Тај је пут занемарен од када је окупација Босне и Херцеговине наступила. Наш је крај услед тога пилогиран у економном погледу. За то људи из нашег краја зебу за своју економну и политичку независност подозревајући Аустро-Угарску, одкад је ушла у Босну и Херцеговину да нема истих намера према самосталности наше отаџбине и бољитку наших економских интереса. Ја се радујем, што је влада одредила Мокру Гору за царинарницу, јер ће се опет оживити трговина, која је тим путем од старине пшла, а тим ће се помоћи нашем сиромашном крају који се сточарством бави.

Министар Народне привреде Раша Милошевић — Молим вас, господо, дозволите ми да кажем ради објашњења само неколико речи. Мени самом, кад сам узео ветеринарну конвенцију у руке, пала је у очи та празнина, коју сте и сами уочили у тој ноти. На бригу неких наших људи чији су крајеви заинтересовани овим питањем, а и ја сам, и пре тога, по мојој властитој иницијативи учинио сам корак код г. министра иностраних дела да покушамо да нам се учини једна услуга, која се може учинити, а да од тога ни у колико не страдају интереси Аустро Угарске. Из аката, које сам разгледао, излази да су Аустријанци хтели да осигурају здравље своје стоке и због тога су тражили да се број извозних тачака ограничи на што мањи број, како би могли контролисати; да ли водимо рачуна о свима мерама на које смо се обвезали. Али ја мислим, да пошто је наш министар иност. дела изјавио аустро-угарској влади жељу и потребу, да се поред постојећих утврде још неколико извозних тачака, то сматрам да ћемо моћи успети, да се још неколико тачака извозних усвоји за нашу стоку. Једина је тешкоћа само то, да ли ћемо моћи натерати њих да умноже број својих увозних тачака? Али да ћемо ми моћи увећати број извозних тачака, у то не сумњам. Но што се тиче онога, што нарочито напомену г. Милићевић, да влада изради, да увозна тачка за Аустро-Угарску буде и Зворник, то не знам како ће да иде. Али што се тиче оних захтева што су поставили г. Јоца С. Јовановић и други посланици, ја мислим да ћемо моћи успети. Овом приликом ја вам могу казати, да се још пре десет дана, пре но што је узет уговор у претрес, наша влада обратила аустро-угарској влади, да се ова тешкоћа отклони и у току још ове сесије ја се надам да ћемо добити повољан одговор на наша питања.

Један од господе предговорника рекао је, да се та измена може лако учинити за то, што се односи на ноту. И ако је нота то је уговор, а уговор се не мења простом изменом дипломатских нота, но свакојако мораће и та измена кроз њихову и нашу скупштину да прође. Видићемо како ће то питање да се регулише, али ми смо употребили све мере да добијемо пристанак аустро-угарске владе, да буде још више тачака за извоз наше стоке, но што је у конвенцији ветеринарној одређено. Можда ћу још у току ове сесије имати прилике да вам саопштим одговор аустро-угарске владе на наша питања.

Председник — Претрес је свршен. Ко је за то да се прочитана прва нота прими нека изволи седети; а ко је противан нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем да је нота Бр. 1 једногласно примљена.

Известилац прочита ноту Бр. 2 (стр. 107).

Председник — Прима ли скупштина прочитану ноту Бр. 2 *(Прима).*

Известилац прочита ноту Бр. 3 (стр. 109).

Председник — Прима ли Скупштина прочитану ноту Бр. 3? *(Прима).*

Известилац прочита ноту Бр. 4 (стр. 111).

Председник — прима ли Скупштина прочитану ноту Бр. 4? *(Прима).*

Тако је цео уговор и на другом читању примљен. Сад ћемо приступити поименичном гласању. Ко је за то, да се уговор прими, тај ће гласати за; а ко је противан, тај ће казати против.

Секретар прозива:

Алекса Ратарац, *за*, Алекса Трајковић, *за*. Андра Николић *за*, Андра Степановић, *за;* Андрија Парађанин, *за;* Анта Радосављевић *за*, Анта Рајичић, *за;* Антоније Поповић, *за;* Арса Дреновац, *за*, Арсеније Прокопијевић; *за*, Андра Ђорђевић, *за*, Благоје Божић, *за*, Богосав Поповић, *за*, Василије Живановић, *за*, Велимир Карић, *за*, Владимир Поповић, *за*, Владислав Павловић, *за*, Војин Ћирковић, *за;* Вукашин Петровић, *за*, Вуча Николић, *за*, Гаврило Милорадовић, *за*, Данило М. Јовановић, *за*, Димитрије Димовић, *за*, Димитрије Илићановић *за*, Димитрије Карић, *за*, Дим. Ћирковић, *за*, Добросав М. Ружић, *за*, Драгутин М. Дединац, *за*, Драгомир Ц. Рајовић, *за*, Ђока Анђелковић, *за*, Ђока Бојић, *за*, Ђока Брачинац, *за*, Ђока Владић, *за*, Ђока Стојковић, *за*, Ђура Милијашевић, *за*, Живан В. Сретеновић, *за*. Живко Малопарац, *за*, Здравко Пауновић, *за*, Јован И. Николић, *за*, Јован Сопроновић, *за*, Јован Станковић, *за*, Јован Шемлић, *за*, Јованча Стојановић, *за*.

Јоца Ж. Јовановић — Узимам реч, да мотивишем своје гласање. Ја сам у ономадашњој седници, приликом претреса овога уговора у начелу, казао неколико мисли, и казао сам да ћу гласати против. То је неоспорно право сваког посланика. Сваки посланик има права да изложи своје мисли и да гласа како нађе за сходно. Нико нема права да поједином посланику пребацује неку нарочиту тежњу за његово гласање. Ја нисам био у тој седници кад је г. министар народне привреде имао реч о уговору. Том приликом г. министар нагласио је, да сви они, који би гласали против уговора не би смели да се појаве у народу

Председник — Молим вас говорите само о гласању, а не уплећите у гласање личне односе.

Ј. Ж. Јовановић — Молим вас ја хоћу да мотивишем своје гласање. Ја мислим да овакве речи избачене од г. министра нису достојне једног министра, да може у парламенту једном посланику казати. (Чује се: томе говору сад нема места). Друго госп. министар је том приликом казао да сам ја хтео себе да популаришем. То ми никад ни на ум није пало и категорички од себе одбијам. Ја мислим да је г. министар имао намеру да се популарише овим уговором. Ја желим да се популарише, јер сматрам да би земља тиме добила. Али из разлога, које сам и пређе навео, ја гласам против уговора.

Председник — Ви сте се користили правом да мотивишете гласање, па сте се упустили у лична објашњења, а то не сме да буде.—

Јоца С. Јовановић, *за*, Јоца Селић *за*, Коста Таушановић, *за*. Др. Лаза Докић, *за;* Др. Лаза Илић, *за*, Лазар Прокић, *за*, Лука Лазаревић, *за*, Љуба Јоксимовић, *за*, Љуба Николић, *за*, Љубисав Благојевић, *за*, Љуба Ковачевић, *за*, Марко С. Ђуричић, *за*, Марко Петровић, *за*, Марко Швабић, *за*, Мика Х. Тонић, *за*, Милан Ђ. Ђурић, *за*, Милан Милићевић, *за*, Милоје Барјактаровић, *за*, Милош Богдановић, *за*, Милош Ђорђевић, *за*, Милош Марковић, *за*, Милун Н. Миљковић, *за*, Милутин Гарашанин, *за*, Митар Мићовић, *за*, Михајло Веселиновић, *за*, Михајло Косовљанин, *за*, Михаило Марковић, *за*, Михаило Мартинац, *за*.

Михајло Поповић — Ја гласам за, а молим само, ову напомену да учиним. Ја молим председништво да у будуће

при гласању даје реч за мотивисање гласања ради побуда, ради којих се гласа, а никако да се даје реч за пречишћавање неких личних односа.

Председник — Па и то није мотивисање свога гласања (Смех).

Михаило Радовић, *за*, Михаило Стојаковић, *за*, Никодије Милетић, *за*, Никола Поповић, *за*, Новак Милошевић, *за*, Павле Крстић, *за*, Павле Поповић, *за*, Павле Ранковић, *за*, Павле П. Смиљанић' *за*, Павле Станковић *за*, Пера Велимировић, *за*, Петар Вукићевић *за*, Петар Ђаковић, *за*, Петар Максимовић, *за*, Петар Павловић, *за*, Радисав Митровић *за*, Радован Милетић, *за*, Радован Поповић, *за*, Ранко Петровић, *за*, Ранко Б. Тајсић, *за*, Раша Милошевић *за*, Раша Нинић, *за*, Риста С. Поповић, *за*, Сава Милићевић, *за*, Светозар Милосављевић, *за*, Симо Костић *за*, Сотир Аранђеловић, *за;* Сретен Гогић, *за*, Станојло Вукчевић, *за*, Станко Петровић, *за;* Станча Виденовић, *за*, Стојан Новаковић, *за*, Тодор Дидић, *за*, Тодор Радовановић, *за*, Тома Бојичић, *за*, Тодор Костић, *за*, Урош Плазинић, *за*, Филип Милојевић, *за*, Павле Вуковић, *за*, Никола Пашић, *за*, Димитрије Катић *за*.

Председник — Изволте чути резултат гласања. Гласало је свега 113 посланика, 112 гласало је за уговор, а један против. И тако је цео уговор и на другом читању и на поименочном гласању примљен.

С овим је исцрпен дневни ред.

За сада немамо никакав нов предмет да ставимо на дневни ред. Чим који одбор буде свршио неки предмет, ја ћу га ставити на дневни ред и објавићу кад ћемо држати састанак. Слаже ли се с тим Скупштина? *(Слаже се).*

Молим чланове одбора да сутра у 8 часова буду сви овде.

(Састанак је трајао до 6 часова по подне).

14 САСТАНАК

18 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК,
Никола П. Пашић

СЕКРЕТАР,
Алекса Ратарац

Почетак у 9½ часова пре подне.

Присутна су била господа министри: председник министарског савета министар просвете и црквених послова, министар војни, министар унутрашњих дела и министар народне привреде.

Председник — Отварам четрнаести скупштински састанак.

Изволте чути протокол тринајестог састанка.

Секретар Љ. Јоксимовић чита.

Председник — Има ли ко да што примети на састав протокола? (Нема) Усваја ли скупштина прочитани протокол? *(Усваја).* —

Изволте чути молбе и жалбе, које су упућене Скупштини.

Секретар А. Ратарац чита:

Стеван Маринковић, телеграфиста из Неготина; Милош Теофиловић, кондуктер из Ниша; и Крста Шећовић, мајор из Ниша — моле да им се уваже извесне године службе;

Прокопије Костић из Лесковца; Сава Обрадовић из Мионице; Божидар Гајиновић из Београда; и Милева, удова пок. Илије Балтића из Свилајнца — моле за државну помоћ;

Сељани из В. Поповића (у срезу ресавском); сељани из Брестова (у истом срезу); и сељани из Жељина (у ср. златиборском) — моле за исплату реквизиције;

Сељани из Балта — Берловца (у ср. пиротском); и суд општине Америћске (у ср. космајском) — моле, да продаја у сеоским дућанима не буде ограничена само на неке артикле;

Сељани из Цепа (у ср. масуричком); сељани из Г. Соколовице и Жуковца (у ср. заглавском); и сељани из Ђуринца (у ср. космајском) — моле да се у груписању дотичних општина учине извезне измене;

Сељани из Љутежа (у ср. масуричком) и суд општине сечаничке (у ср. моравском) — моле да им се опросте извесна плаћања;

Милета Митровић из Бањоглаве (у ср. косаничком) моли да му се земља попово премери;

Коста Јанковић, писар у пензији, моли за исплату квартирине;

Владислав Петковић, трговац помоћник из Параћина, моли да се по варошима отварају школе за трговачку омладину;

Сава Грбовић јеромонах из Београда, моли да се упути влади његово мишљење, изнесено у брошури „О манастирима";

Светислав Јеремић из Г. Добриње (у ср. пожешком) моли да се у изборном закону учине извесне измене.

Председник — Све ове молбе и жалбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Изволте чути молбе за осуство.

Секретар А. Ратарац чита:

Народној Скупштини

Због мојих домаћих хитних и неодложних послова молим Народну Скупштину, да ми одобри одсуство од месец дана.

18 јуна 1893 год.
у Београду.

Никола П. Пашић.

Председник — Одобрава ли Скупштина тражено одсуство? *(Одобрава).*

Секретар А. Ратарац чита:

Народној Скупштини

Домаћи послови, који искључиво захтевају моје суделовање налажу ми да за 15 дана морам оставити седнице скупштинске, због чега молим Народно Представништво да ми одобри одсуство, које ћу употребити од 19 тек. месеца.

18. јуна 1893. год.
Београд.

Гаја Милорадовић,
народни посланик.

Председник — Одобрава ли Скупштина тражено одсуство? (*Одобрава*). —

Изволте чути извештај одбора о уговору између Србије и Немачке о трговини и царини и о погодби о узајамној заштити угледа и марака.

Секретар Љ. Јоксимовић чита:

ИЗВЕШТАЈ

о

уговору између Србије и Немачке о трговини и царини и о погодби о узајамној заштити угледа и марака.

Народној Скупштини

Одбор за трговинске уговоре испитао је уговор између Србије и Немачке о трговини и царини, као и погодбу између Србије и Царевине Немачке о узајамној заштити угледа и марака, па му је част поднети о њима Народној Скупштини овај извештај.

Наши трговински, а нарочито наши финансијски интереси налажу нам, да имамо добро уређене трговинске односе с Немачком Царевином. Имајући пред очима ову потребу, одбор се проучавањем овог уговора уверио, да нови уговор с Немачком одговара горњим захтевима, да је бољи од старога у томе, што су опште одредбе његове тачније, што је та тачност корисниja по нас.

Даље, нови уговор с Немачком особито је користан тиме, што је царињене по вредности старог уговора замењено царињењем по тежини. Овом заменом не само што су наши финансијски приходи повећани, него су они постављени на такву основицу, на којој се не могу чинити оне злоупотребе, којима је досадањи уговор с Немачком отварао широм врата. И само та једина добит на би довољна била да се овакав уговор с Немачком, какав је Народној Скупштини поднесен, прими. Али од ове замене није само поменута корист. Она нам доноси још и ту добит, што је царинска стопа на скоро све немачке производе толика, да нам се њоме не само заједмчавају нови царински приходи, него је и наша прерађивачка и домаћа радиност јаче заштићена.

Одбор сматра за своју дужност, да овде сврати пажњу Народног Представништва на одвојено мишљење Државног Савета. Подносиоци одвојеног мишљења страхују, да ће се Србији оспоравати наплаћивање обртног пореза само за то, што то питање није уговором предвиђено. Та зебња одвојеног мишљења није ни у колико основана, јер овим се уговором признаје, да је одређивање обртног пореза наше унутрашње питање.

Одбору је част свратити пажњу Народне Скупштине и на прилог В. овоме уговору, у коме је изложена царинска тарифа за наше производе при увозу у Немачку. Народно Представништво не треба да доводи у забуну та околност, што је царина на наше пољопривредне производе при увозу у Аустро-Угарску мања, но што је царина на њих при увозу у Немачку. Кад се ово хоће да цени, онда не треба заборавити, да смо ми велике олакшице при увозу наших пољопривредних производа у Аустро-Угарску добили смо у *иограничном промету*, дакле само због нашег географског положаја, због нашег суседства, добили смо оно, што се несуседним, удаљеним државама не даје. Да нисмо суседи с Аустро-Угарском добили би оно, што се даје свима уговорним државама. Због тога и Немачка дала нам је оно, што даје свима осталим уговорним државама. Захтевати од ње, да ради свога увоза у Србију од непуних четири милијуна допусти, да се особитим олакшицама користе и све остале с њом уговорне државе, које увозе десетинама и стотинама милијуна пољопривредних производа у Немачку, не може бити разложно нити оправдано; на то Немачка не пристаје, не само у предговорима с нама, него ни са државама, које су њој равне и по величини и по јачини. Главно је у свему уговору то, да је њиме нашим производима дато највеће повлашћење, а то смо исто и ми дали њиховим производима.

Према свему овоме, констатујући да је садањи уговор с Немачком бољи од досадањег уговора, одбору је част предложити Народној Скупштини да га изволи усвојити заједно с погодбом о заштити угледа и марака, као и декларацијом закљученом 9|21 Августа 1892 године у Бечу.

17 Јуна 1893 год.
Београд.

Председник одбора,
Марко Петровић

Известилац,
Д-р Миленко Р. Веснић

чланови:

Ј. Станковић, Симо Костић, Ђ. Анђелковић, Мих. Ј. Косовљанин, Ник. С. Милетић, Милош Марковић, Д-р Ст. Вукчевић, Јов. С. Јовановић, П. Павловић, М. А. Поповић, Дим. Кирковић.

Председник — Изволте чути извештаје финансијског одбора о предлозима г. министра унутрашњих дела о кредитима.

Известилац Лаза Илић чита:

ИЗВЕШТАЈ
Финансијског одбора
Народној Скупштини

Предлог министра унутрашњих дела поднесен Народној Скупштини указом Његовога Величанства од 8 ов. месеца, о одобрењу решења Краљевске владе од 6 Јуна 1892 г., којим је одобрила да се утроши 150.000 динара из државне готовине на сузбијање колере, проучен је у финансијском скупштинском одбору, те се подноси Народној Скупштини извештај, који је у овоме што иде.

По обавештењу из министарства унутрашњих дела од овога кредита које што се издало, које што се још има издати по рачунима из прошле године, изузето је дин. 30.187·31 из државне готовине, те се има узети да је оволико и утрошено у прошлој години.

Остатак суме од дин. 119.812·69 по предлогу имао би се утрошити на подизање болнице за заразне болести овде у Београду, и централнога завода за дезинфекцију, као и на друге потребе, које би за сузбијање и лечење колере биле нужне.

Како већ има извештаја, да се у Јевропи на понеким местима јавила колера и како постоји основано мишљење да нас тешко може мимоићи ова зараза у овој години, одбор је мишљења да тражену суму ваља одобрити. Само баш из овога разлога одбор се не може сложити с предлогом, да се неутрошени новац употреби на зидање сталне болнице за заразне болести. Одбор држи да је пре, да наш санитет оно без мало 120.000 динара има на расположењу за отклањање прилика, које чине могућност да се колера пре јави и брже распростире, и на сузбијање овога зла, ако се појави.

С тога одбор има част предложити Народној Скупштини овако формулисано решење:

„Одобрава се решење Краљевске владе од 6 Јуна 1892 год., којим је одобрила да се утроши 150.000 дин. из државне готовине за сузбијање колере;

да се призна у рачуну расхода 1892 на тај циљ утрошено 30.187·31 дин., и

да се остатак суме од 119.812·69 дин. може у овој години утрошити на исти циљ, ако потреба захте."

17 Јуна 1893 год.
у Београду.

Председник одбора,
Рад. Милетић

Известилац,
Лаза Илић

чланови:

Ј. Ж. Јовановић, Арса М. Дреновац, Андра В. Параћанин, Бока Ж. Брачинац, Ранко Б. Тајсић, М. Марковић.

За тим:

ИЗВЕШТАЈ
Финансијског одбора
Народној Скупштини

Финансијски одбор проучио је предлог министра унутрашњих дела, да одобри накнадни кредит од 321.27 динара, колико је утрошено на плату главнога марвенога лекара више, но што је предвиђено у буџету расхода по санитетској струци за 1892 годину, те му је част да поднесе Народној Скупштини свој извештај.

И ако по закону о уређењу санитетске струке постоји звање главнога марвенога лекара, у буџету за 1892 годину

потребна сума на то није одобрена. Према томе ни овај издатак противно буџету није могао ни да се учини. С тога је одбор мњења, да се овај предлог министра унутрашњих дела не може примити, па му је част предложити Народној Скупштини, да изволи и она усвојити мњење одборово.

16 Јуна 1893 год.
у Београду.

Председник,
Рад. Милетић

Известилац,
Лаза Илић

чланови:

Ранко Б. Тајсић, Ј. Ж. Јовановић, Ђока Ж. Брачинац, Арса М. Дреновац, Андра В. Параћанин, М. Марковић.

Председник — Сви ови извештаји стављају се на дневни ред сутра. Слаже ли се Скупштина? (*Слаже*).

Данашњу седницу закључујем а заказујем седницу за сутра у 9 часова пре подне.

(Састанак овај трајао је до 10 часова пре подне.)

15 САСТАНАК

19 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК,
Никола П. Пашић

СЕКРЕТАР,
Алекса Ратарац

Почетак у 9½ час. пре подне.

Присутна су била г.г. министри: председник министарског савета министар просвете, народне привреде, унутрашњих дела и финансије.

Председник. — Отварам петнаести састанак. Изволте чути протокол четрнаестог састанка.

Секретар Алекса Ратарац прочита.

Председник — Жели ли ко од г. г. посланика да примети што на састав протокола? (*Не жели*). Усваја ли скупштина прочитани протокол? (*Усваја*).

Изволте чути молбе и жалбе Скупштини упућене.

Секретар Алекса Ратарац чита:

Јован Нешић, учитељ из Пирота; Спира Станишић, професор гимназије у Нишу; и Благоје Тодоровић, наставник ратарске школе у Краљеву — моле да им се уваже извесне године службе;

Никола Божовић из Мајдана (у ср. таковском); Анђелија удова пок. Косте Миловановића из Зарева (у ср. студеничком); и Јулка М. Савића удова из Београда — моле за државну помоћ;

Трифун Драгић и др. инвалиди из Београда, моле да се учине извесне измене у закону о инвалидима;

Јулка Р. Петровића, удова из Лукавца (у ср. подгорском) моли да се њеном сину опрости извесна пореза;

Василије Љубисављевић, поручик из Прокупља, моли да му се накнади трошак, који је учинио преко кредита на храну војника;

Сотир Илић из Ниша жали се што га мати и брат изгоне из имања; и

Антон Улжан, фабрикант гвожђа, жали се на министра војног, што му није дао 6.600 дин. извесне оштете.

Председник — Све ове молбе и жалбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном реду је први претрес законског предлога о трговачком Уговору између Србије и Немачке. Молим г. известиоца да дође.

Известилац Миленко Веснић — Прочита целокупан уговор (Прилог II), за тим саветско мишљење и извештај одборски (стр. 76).

Председник — Сад приступамо начелном претресу овога уговора. (Нико се не јавља за реч.) Пошто се нико не јавља за реч ја ћу ставити на гласање. Ко је за то, да се у начелу прими прочитани трговински уговор, нека седи, а ко је противан нека устане? (*Сви седе*). Објављујем да је уговор у начелу једногласно примљен. Молим г. известиоца да чита члан по члан.

Известилац — Прочита члан I (стр. 2 Прилог II.)

Председник — прима ли Скупштина прочитани члан? (*Прима*).

Известилац — Прочита члан II (стр. 2 поменутог прилога).

Председник — Прима ли Скупштина прочитани члан? (*Прима*)

Известилац — Прочита члан III (стр. 3, 4.)

Председник — Прима ли Скупштина прочитани члан? (*Прима*).

Известилац — Прочита члан IV (стр 4.)

Председник — Прима ли Скупштина прочитани члан? (*Прима*).

Известилац — Прочита члан V (стр. 5).

Председник — Прима ли Скупштина прочитани члан? (*Прима*).

Известилац — Прочита члан VI (стр. 5, 6).

Председник — Прима ли Скупштина прочитани члан? (*Прима*)

Известилац — Прочита члан VII (стр. 6),

Драгомир Рајовић — Мени се чини да код овога члана има једна празнина — ништа није речено о обртној порези. Да се доцније не буде изгубило право да се не може наплаћивати обртна пореза на еспапе, који долазе из Немачке. Ја бих желео да о томе чујем објашњење од стране представника владе. Прошлога пута кад је претресан уговор између Србије и Аустро-Угарске г. Вукашин Петровић говорио је о томе, али је говорио и о другим стварима који су мимо тога питања. Ја сам рад да чујем изрично од стране представника владе како се овај члан може разумети у погледу обртне порезе.

Министар Народне Привреде Раша Милошевић — Молим вас, господо, ја сматрам а и влада сматра да је у опште незгодно било и оно што је у уговор између Србије са Аустро-Угарском ушла одредба о обртној порези а у овај није унесена. Али тиме што није таква одредба ушла и у овај уговор не значи да нас Немачка може спречити да наплаћујемо обртну порезу, која је и до сад наплаћивана. Обртна пореза сматра се као један део непосредне порезе и свака држава има права да располаже тим непосредним порезом како за добро нађе. Према томе та околност што није у овоме уговору унесена одредба онаква, каква је унесена у уговору са Аустро-Угарском не значи да ћемо ми тиме доћи у једно стање, у коме нећемо моћи наплаћивати обртну порезу. Ја констатујем у име владе да Србија има потпуно право да наплаћује обртну порезу. То је њено право и разуме се Немачка не може ни у ком случају протестовати против наплаћивања те обртне или допуњујуће порезе.

Драгомир Рајовић — Добро, ја се задовољавам тим објашњењем.

Председник — Прима ли Скупштина прочитани члан? (*Прима*).

Известилац — Прочита члан VIII (стр. 6).

Председник — Прима ли Скупштина прочитани члан? (*Прима*).

Известилац — Чита члан IX (стр. 7).

Председник — Прима ли Скупштина прочитани члан? *(Прима).*

Известилац — Прочита члан X (стр. 7).

Председник — Прима ли Скупштина прочитани члан? *(Прима).*

Известилац — Прочита члан XI (стр. 8).

Председник — Прима ли Скупштина прочитани члан? *(Прима).*

Известилац — Прочита члан XII (стр. 8)

Председник — Прима ли Скупштина прочитани члан? *(Прима).*

Известилац — Прочита „прилог А — индустриска исправа за трговачке агенте" (стр. 9 и 10).

Председник — Прима ли Скупштина прочитани прилог? *(Прима).*

Известилац — Прочита из „прилога Б, тачку I артија" (стр. 12 и 14.)

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац — Прочита тачку II баштовански и пољски производи (стр. 14).

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац — Прочита тачку III, вуна и длака (ст. 14и16)

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку *(Прима).*

Известилац — Прочита тач. IV дрво и израде од дрвета и другог биља (стр. 16, 17, 18, 20, 21.)

Председник — Прима ли Скупштина прочитани став? *(Прима).*

Известилац — Прочита тач. V животиње (стр. 22)

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац — Прочита тач. VI јестива и пића (ст. 22 и 24)

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац — Прочита тач. VII кремен, земља и стакло. (стр. 24, 26 и 28).

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац — Прочита тач. VIII метали (ст. 28,30,32,34)

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац — Прочита тач. IX: коже, каучук, гутаперка и мушеме. (стр. 34 и 36).

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац — Прочита тач. X колонијални и јужни производи. (стр. 36).

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац — Прочита тач. XI лекарије, хемикалије и фарбарије. (стр. 36, 38 и 40),

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац — Прочита тач. XII маст и масни производи (стр. 40).

Председник — Прими ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац — Прочита тач. XIII машине, инструменти, научни предмети и оружја (стр. 42.)

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац — Прочита тач. XIV памук, кудеља, лан и друга биљна влакна (стр. 42, 44 и 46).

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац — Прочита тач. XV свила (стр. 46 и 48.)

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац — Прочита тач. XVI накити и ситнице. (стр. 48, 50, 52, 54, 56 и 58).

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац — Прочита тач. XVII шивена роба, везива и плетена роба. (стр. 58, 60 и 62).

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац прочита прилог под В: царина за увоз у немачку царинску област (стр. 65).

Председник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита завршни протокол ка чл. II (стр. 67).

Председник — Прима ли Скупштина прочитани став? *(Прима).*

Известилац чита завршни протокол ка чл. VI (стр. 68).

Председник — Прима ли Скупштина прочитани став? *(Прима).*

Известилац чита 1 тачку ка чл. VI (стр. 68).

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац прочита 2 тачку ка чл. VI (стр. 68).

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац прочита 3 тачку ка чл. VI (стр. 69).

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац прочита 4 тачку ка чл. VI (стр. 69).

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац чита тачку 5 ка чл. VI (стр. 69).

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац прочита тачку 6 ка чл. VI (стр. 69).

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац прочита тачку 7 ка чл. VI (стр. 69).

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац прочита тачку 8 ка чл. VI (стр. 69).

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац прочита тачку 9 ка чл. VI (стр. 69).

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац прочита тачку 10 ка чл. VI (стр. 70).

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац прочита тачку 11 ка чл. VI (стр. 70).

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац прочита тачку 12 ка чл. VI (стр. 70).

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац прочита став к чл. VI и VII (стр. 71).

Председник — Прима ли Скупштина прочитани став? *(Прима).*

Известилац прочита: погодба између Србије и царевине Немачке о узајамној заштити угледа и марака (стр. 73).

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац прочита члан 1 исте погодбе (стр. 74).

Председник — Прима ли Скупштина прочитани члан? *(Прима).*

Известилац прочита члан 2 (стр. 74).

Председник — Прима ли Скупштина прочитани чл. 2? *(Прима).*

Известилац прочита члан 3 (стр. 74).

Председник — Прима ли Скупштина прочитани чл. 3? *(Прима).*

Известилац прочита члан 4 (стр. 75).

Председник — Прима ли Скупштина прочитани чл. 4? *(Прима).*

Известилац прочита члан 5 (стр. 75).

Председник — Прима ли Скупштина прочитани чл. 5? *(Прима).*

Известилац прочита члан 6 (стр. 75).

Председник — Прима ли Скупштина прочитани чл. 6? *(Прима).*

Известилац прочита члан 7 (стр. 75).

Председник — Прима ли Скупштина прочитани чл. 7? *(Прима).*

Известилац прочита члан 8 (стр. 76).

Председник — Прима ли Скупштина прочитани чл. 8? *(Прима).*

Известилац прочита члан 9 (стр. 76).

Председник — Прима ли Скупштина прочитани чл. 9? *(Прима).*

Известилац прочита декларацију к овој погодби (стр. 77).

Председник — Прима ли Скупштина прочитану декларацију? *(Прима).*

Председник — С овим је свршено прво читање овог уговора између Србије и Немачке царевине. —

Сад имамо да изберемо једног секретара на место г. Васикића, који је уступио своје посланичко место другоме, и за то дајем ¼ часа одмора, те да се господа посланици споразумеју о лицу, које ће изабрати.

После одмора

Председник — Седница се продужава. Приступа се гласању листама за избор секретара. Молићу господу Стојана Новаковића и Јоцу Ж. Јовановића да контролишу рад.

Секретар Љуба Јоксимовић прозива.

Председник — Има ли ко да није гласао? *(Нема).* Сад изволте чути резултат гласања: гласало је свега 105 посланика и то: за Милоша Марковића 64, за Здравка Пауновића 24, за Перу Павловића 2, за Мартинца 1, за Андру Ђорђевића 1, за Хрватовића 1, за Мих. Радовановића 1. Према томе Милош Марковић изабран је апсолутном већином. Молим г. Милоша да изволи заузети секретарско место. —

Сад прелазимо даље на дневни ред На дневном је реду извештај одбора финансијског о кредиту за сузбијање колере.

Известилац Лаза Илић чита предлог министра унутр. дела о томе (стр. 15), за тим одборско мишљење (стр. 77).

Председник — Сад прелазимо на општи претрес; ко жели да узме о томе реч, нека се изволи јавити.

Вукашин Петровић — Господо! Прочитао сам извештај финансијског одбора о предлогу, који је госп. министар унутрашњих дела поднео, а о кредиту за сузбијање колере, и сажаљевам, што тај предлог није штампан пре, те да бисмо га могли разгледати добро, јер тек онда би како ваља могли на основу проученог предлога говорити о предлогу, који је на дневном реду.

Господо, ја не разумем какви су разлози руководили финансијски одбор, да се изрази против предлога господина министра унутрашњих дела, којим се иде на то, да се Београд, као престоница, центар Србије, осигура од заразних болести?! Београд није само престоница Србије, већ је Београд и улазна тачка са запада у Србију. Он је центар саобраћаја између Запада и Истока, па према томе и улазна тачка заразних болести. И кад се та заразна болест не задржи и спречи у Београду, на месту улаза, тада опасност прети целој земљи. А шта вреди пак у нас здравље народно, то зна сваки од нас. Што се год у тој цељи потроши, то заиста неће бити од штете, него ће бити од користи. Болницу за заразне болести требало би у Београду установити и то би у прилог народног здравља ишло.

Осим тога питања, болница оваква потребна је у Београду, с обзиром и на програм владин, који нам је сама она овде у Скупштини пре неколико дана саопштила; влада тежи између осталог, да од наше Велике Школе направи Универзитет, значи, да заведе још медецински факултет. Таква болница служила би медицинском факултету — без које он не би могао ни постојати — као десна рука, јер у колико је мени познато, без болнице такве, без клинике, не може се изучавати медецина онако како ваља. Ми пак такве болнице још немамо у нашој земљи, и ово би сад био први случај, да то подигнемо.

Још мање разумем одбор, што се изразио против предлога господина министра унутрашњих дела, кад г. министар у предлогу не тражи никакав засебан кредит за ту болницу. Он предлаже и задовољава се са сумом, која му се има одобрити за сузбијање колере, хоће њоме да подигне болницу противу заразних болести. Он за ту цељ не тражи никакав нов кредит. Ако сам добро чуо, та би болница стала до 80.000 динара. Нећу даље да се упуштам у предрачун, да ли је баш то тачно или није; за мене је довољно то, кад надлежни министар прима на себе одговорност, да с том сумом може и болницу подићи, — да је он заиста то и добро прорачунао и да му више за те цељи неће требати пара. На послетку ако затреба и више, но што ипште сада, мора то предложити Народној Скупштини, па нека она тада донесе решење. Али одбор финансијски у извештају свом условно тражи, да се утроши ова сума на сузбијање колере и заразе; без икаквих разлога не одобрава да се и болница подигне. Он условно дакле каже министру: „не смеш је потрошити за болницу, но само за сузбијање колере.“ Ја сам за то, како је г. министар тражио, тако да му се и одобри. Ми смо прошле године са оно мало средстава, које је влада предузела за сузбијање колере, набавили дезинфекционе апарате, који су се не само против колере показали као добри и врло практични, него и ми Београђани видели смо, да су ти апарати корисни и за сузбијање друге једне несретне заразе, која нашу децу немилице коси — против дифтерије. Кад говорим о дифтерији, господо, ја не знам да ли је ко од вас имао ту несрећу да вас спопадне, али ја сам био у том стању и видео сам шта је вредила овд. општа државна болница. Већа је потреба бринути се за децу да се она спасавају од дифтерије, него да се сузбије колера, јер кад се дифтерија залеже у једној кући, где има више деце, онда се распростире свуда и пропада цела породица, а то за то, што не дижемо болницу, већ хоће да се прави уштеда на 80.000 дин. За такву установу не би било много ни 10 пута више да се дâ. Сваки од нас зна, каква је то напаст, кад у једну кућу дође шарлах, богиње или дифтерија и кад би болесно дете наше однели у спремљену болницу, бар би спасли осталу децу, а овако се болест преноси и на осталу здраву децу и тако се шири.

Из тих разлога врло је потребно, и ја бих молио Народну Скупштину, да прими предлог г. министра унутрашњих дела, да се одобри онако, како је он предложио.

Они дезинфекциони препарати, који су почели још од прошле године да раде, показују се врло добри, а пронесени гласови у новинама, да се налазе под ведрим небом, могу вас уверити да не стоје у истини, јер се три апарата налазе у употреби, а један од њих највећи стоји у шупи и чека се време само, кад ће се зграда подићи, да се смести у њу, па да се употреби на оно, на што је намењен.

Из ових разлога, дакле, разлога чисто човечанских, ја бих вас молио, господо, да овај предлог господина министра усвојимо онако, како га је он поднео.

(Наставиће се)

Одговорни уредник **Ранко Петровић** Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ
РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 11 СУБОТА 26 ЈУНА 1893 ГОДИНА III

15 САСТАНАК

19 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК,
Никола П. Пашић

СЕКРЕТАР,
Алекса Ратарац

(НАСТАВАК)

(О кредиту за колеру)

Ранко Тајсић — Није ми намера да доказујем каква је болест колера, јер то не могу ни да докажем а немам ни потребе за то, а ако баш буде потребе то ће учинити стручнији људи од мене, али ми је намера да кажем коју реч о томе издатку, који је влада предложила, те да се онај издатак од 150 хиљада динара на сузбијање колере у прошлој години утроши, од чега је остало 120.000 динара. Од те суме влада је у кратком времену утрошила 30 хиљада динара у прошлој години и ако се не варам било је око 11 смртних случајева колеричних у прошлој години. Нешто зимом а нешто и сузбијањем колере, колера је прошле године отклоњена од нас. Што одбор није хтео да допусти да се овај остатак употреби на зидање болнице има неколико узрока. Узрок је код мене, као члана одбора, што је мени драг живот оног из Златибора, Рудника, Драгачева, и т. д., као и живот оног из Београда, а и оног из господске улице, који има кућу на три спрата, па колера кад дође неће бирати који ће крај већ у који најпре дође.

Господин Вукашин казао је да је у Београду улаз за заразне болести, међу тим ако се неварам лањске године појавила се колера прво у Смедереву. Ја сам ових дана био тамо у Смедереву и држим насигурно ако колера дође, опет ће тамо најпре доћи, те с тога треба је и на тој страни сузбијати, јер је положај те вароши на ту болест склон.

Овај је новац употребљен на цељ на коју је и намењен, а то је на сузбијање колеричне болести, тако да је за ту годину санитетски савет добио 150 хиљада динара а утрошио 30.000 дин. Остало је 120 хиљада динара. И г. министар ун. дела тражи да тим новцем озида од тврдог материјала болницу у Београду, поред оволики државни други болница; а ми и сад у округу рудничком немамо ни једну болницу државом зидану, већ за болницу узимамо једну кућу у коју и кад неко здрав дође он мора докусурити, и нигде нема жалосније болнице но чачанске а на толики голем округ, па се наша држава ипак није побринула и нашла потребно да зида болнице и ако је од тог округа узето за ту цељ око 200.000 динара санитет. фонду. То је мој лични разлог.

Господин Вукашин Петровић, изволео се са врло великим апетитом изразити о дезинфекционим апаратима, како су они добро сачувани и не може бити у бољем сјају, а ја ћу вам казати да он о томе не зна ништа више но колико ја о Кини. Од два највећа апарата, која су купљена за 16.000 динара, један је узидат код робијаша те не може да се каже да је у доста добром стању, а други ено га на станици сав зарастао у траву и песак, а један сандук црвен је к'о ђаво од рђе. Друга два сандука ситних делова такође су у сену трулом сву зиму на пољу и похрђали и ти сандуци од тих ситних делова ових апарата су такође за читаву пед зарасли у земљу и све је труло и захрђало, тако да ни најгрђа каква сељачка маса не би допустила да види онако своју ралицу остављену преко зиме напољу у блату, као што Београд гледа ове своје апарата. Ето доктор Лаза Илић, са којим сам ја пшао и гледао ово, ево мене а ево и госп. Вукашина, па да видимо ко овде истину говори. Дакле није онако као што г. Вукашин каже, но је овако како ја кажем. Ово ме је руководило те да не одобрим оно, што се предлогом од г. министра тражи. То је дакле руководило одбор, да не одобри зидање болнице, јер ако ово у опште треба, онда је потребна онако исто Смедереву, Шапцу, Пожаревцу и њима подобним варошима као што је потребно и Београду, пошто није немогуће да колера преко тих вароши дође, као што није немогуће да дође и из Турске, преко суве границе поред ужичког, рудничког и крушевачког округа, где ни иначе болнице нема, но кад колера дође на наше крајеве и затече нас без икакве спреме, ја незнам где ће се онда наћи г. Вукашин да даде и том народу помоћи.

Ми имамо министра, и ако би њему било какве потребе у овом погледу он нека тражи кредит. Скупштина је ту, и она ће о томе решити. Међутим ова мала сума од 120.000 дин. треба да се нађе једино за сузбијање колере.

Одбор финансијски са свим је савесно решио ову ствар и донео своју одлуку, а вама остаје на вољу хоћете ли примити предлог г. министра или ћете примити мишљење одборско?

Марко Петровић. — Данас, господо, кад нам телеграфска жица јавља да нам се приближује веома опасан непријатељ и да се већ колера у Европи одомаћила, треба нам водити врло велика рачуна о томе да се и код нас не појави и ја се јако чудим да Народно Преставништво пред појавама такве опасности може овако лако да прелази преко једног предлога, који има за циљ, *да се Србија спасе* од оваког опасног непријатеља, који нам може више штете да нанесе него какав лудачки рат. Ценећи и сам интересе појединих делова Србије, ја ценим тако исто и интерес вароши Београда и вазда испитујем шта је и кад коме делу нужније. Кад би се у

Скупштини породио предлог да се у Београду потроши што на привредне цељи, да се каква племенитија раса стоке подиже, ја бих био против тога, и тражио бих да се ти издаци пренесу где је потреба, јер то Београду није потребно, али кад се тражи да се на првом месту обезбеди живот 65000 становника, који су се у Београду концентрисали, ја налазим да нам је то прва брига, да Београд као центар свеколике наше интелигенције, омладине школске просвете и војске треба најпре осигурати и мислим, да кад се не би учинила овака предохрана, да би ми отуда имали врло велике штете не само за Београд, него и за остале делове Србије, јер ви сви знате да наши удаљенији крајеви нису толико изложени утицају колере, колико је изложена једна варош с врло великом комуникацијом, као што је Београд.

И кад са тога гледишта узмемо то питање, ја не могу да будем равнодушан, хоће ли Народно Преставништво бити тако неувиђавно, да овако малену жртву стави влади на расположење, и да учини оно што је дужност, а то је да одбрани народно здравље и живот, од овог опасног противника, који се приближава капији наше отаџбине. Је ли и у колико савесно поступано са оним новцем, који је у прошлој години од надлежних одобрено за сузбијање колере, то је са свим друго питање, и никако не могу то да одобрим г. предговорнику, који је ово питање довео у везу са дезинфекционим апаратима. Ако је истина што је он напоменуо, то је заиста жалосно да су се такви апарати могли тако да занемаре, да су изложени пропасти, али ипак, то несме за нас бити мерило у овом случају, да одобримо, или не одобримо тражени кредит наведену цељ.

То што је било непажљиво једно надлештво, па је допустило да пропадну предмети за дезинфекцију, не може да нас оправда што би смо били равнодушни према свему што се тиче здравља наших грађана, изговарајући се: „пошто ви прошле године нисте добро радили, то вам ми више не дамо.“

Ми имамо, господо, моћи да тражимо од сваког да врши правилно своју дужност, коју је обвезан да врши, па ако он то не чини с тога што неће или не уме, ми ћемо га звати да за то одговара. На послетку самој влади је лакше да за појаву епидемије товари одговорност на нас ако јој тражени кредит неодобримо него да је прима на себе, и у том случају ми би је свакојако разрешали од те одговорности, ако јој данас не дамо што тражи. Иначе, ако не би учинила оно што је дужна као влада да учини за сузбијање колере, и после овога, она носи већи део одговорности.

И само за то, ако не усвојимо овај њен предлог, она ће онда имати права да каже, да је била везаних руку, а да је она била вољна да спасе земљу од могуће опасности, али јој ми нисмо дали могућности да она то уради. Ја ћу да гласам за предлог владин, и гласајући за предлог владин ја сматрам да је влада хтела да учини све што јој је као влади била дужност да учини, те да спасе земљу од опасне епидемије, која јој прети да је поплави.

Износећи ово неколико разлога по овоме питању, ја ћу са пуно увиђавности моје посланичке дужности, одужујући се својој савести — гласати за поднесени предлог.

Анта Радосављевић. — Господо, овде се повела реч о сузбијању колере и подизању болнице. Г. Вукашин изнео је разлоге да треба да се подигне болница. Међу тим одбор нам каже, шта је њега руководило да донесе онако решење. Њега су руководиле наше финансиске прилике, које нам не допуштају да подигнемо ту болницу. Одбор није хтео да не одобри г. министру ту суму за сузбијање колерне заразе, и да ту чини уштеду, не, њега су руководили са свим други разлози што је онако решено, он каже: пошто се појавила колера опет, као што нам каже и поп Марко Петровић, „жица телеграфска донесе нам немилу вест да се опет појавила у француској,“ с тога мора се прво побринути да се да могућности г. министру ун. дела прво за сузбијање колере, а доцније ћемо видети оћемо ли зидати болнице.

Ја сам дакле, за мишљење одбора.

Министар унутр. дела Светозар Милосављевић — Господо, после онако лепих говора господе посланика: Вукашина Петровића и попа Марка Петровића — мени не остаје много шта да кажем о ствари, која је на претресу.

Мислим да је чисто и јасно за сваког, да треба учинити све што је потребно да се сузбије колера. Неоспорно је и то, да се сузбијање може вршити само помоћу средстава потребних за предохрану и сузбијање колере.

Питање је сада, где треба средсредити сва та средства? Ја мислим онде где је највероватније да ће се колера на првом месту појавити, а то је у Београду. Највероватније је да ће се у Београду најпре појавити, с тога, што је ту највећа популација и највећи саобраћај. Један је посланик казао, како се није добро руковало са апаратима за сузбијање колере, и како су многи чиновници добијали велике дијурне, што су ишли да прегледају и набаве те апарате.

Па, господо, морао се неко од чиновника послати да прегледа и набави те апарате, и он је морао за то путовање да добије дијурну, јер тућ посао неће нико да врши бадава. Ја морам овде да признам, да не знам како се пре руковало с апаратима и у каквом су стању данас. Али извидећу да ли стоје онако као што је навео г. Тајсић, па ако стоје узећу одговорне чиновнике на одговор и даље по закону поступити.

Изводити из тога, што се с апаратима није руковало као што треба, да они нису ни потребни, није никаква логика.

Ја вас молим да имате на уму да ће се колера, па и свака заразна болест по свој прилици, прво појавити у Београду. И кад то постоји, ја незнам како ћемо да је сузбијемо ако немамо нарочиту болницу где ће се заражени болесници сместити и одвојити од осталих болесника? У Београду се готово стално одомаћила дифтерија, и она коси сваке зиме по неколико стотина деце. Смемо ли и можемо ли ми остати равнодушни према нашем подмлатку, а нарочито још када знамо да се болести из Београда, као центра комуникације, могу врло лако и по земљи распростети. Даље треба имати на уму и то, да у Београду у болници не болују само Београђани него и многи наши грађани из унутрашњости па и странци. Шта ми сад радимо кад се јави какав болесник са заразном болешћу? Ми га упутимо у општу болницу и тиме излажемо опасности и друге болеснике.

Ја мислим да је ово врло малена жртва, која се тражи ради предохране и сузбијања колере и других заразних болести; па зато вас молим да примите предлог како сам га ја предложио.

Стојан Станковић — Ништа не треба да нас буни да усвојимо овако, као што је одбор предложио. Одбор је учинио добро, што је овако решио, јер се овако може подићи и у Шапцу, Смедереву и у другим варошима где се појави колера. Шта ће нама та кућа овде у Београду, ако се појави колера н. пр. у Пироту или другој којој вароши. За то сам за одборско мишљење.

Арса Дреновац — Шта је руководило одбор да донесе онако решење видели сте из пројекта. И ми смо за то да треба да се подигне болница. Али што се тиче и зидања болнице овде у Београду ми немамо ништа против, само ми смо у одбору финансијском нашли да томе сад нема места, и одредили смо ту суму новаца за сузбијање колере. То је био разлог што смо донели такво решење. Што се тиче болница, пошљите ви једну комисију стручну у Ристовац, да види како је Турска направила бараке за сузбијање колере. Турска је направила те бараке тако јевтино, а и добре су, да су се путници сасвим задовољили, а и остали су безопасни од те заразе.

Миленко Веснић — Ја устајем овде да говорим као не стручан у овом питању. А устајем с тога што сматрам за своју дужност да проговорим две три речи о њему.

Ја пре свега морам да приметим са сажаљењем, да појединн посланици изражавајући се у једном или другом смислу, да се у једном таквом питању у овоме дому бацају речи, које за њ никако нису.

Прелазећи на саму ствар ја имам такође да замерим одбору, који је ово питање проучио. По мом мишљењу, кад један министар, члан владе износи један предлог пред скуп-

штину за одобрење извесног кредита, онда он, пре но што је то учинио, он је сигурно дао целокупан рад једној стручној комисији. Та стручна комисија проучила је то питање онако, како једна стручна комисија треба то да уради и кад је та стручна комисија проучила то питање, онда је тако израђен предмет донесен пред Скупштину. Према томе ја сматрам да сад може бити говора само о томе, да ли да се тај предлог министра унутрашњих дела прими или да се одбаци. Да Скупштина сад уноси своје некакво ново мишљење, и да Скупштина кад министар тражи да се подигне једна зграда против заразних болести, излази министру са одговором, па каже ја нећу тако, ја ти дајем толику суму, колику тражиш, али нећу да подижеш ту зграду, него ти дајем ту суму, да се браниmo од тренутне заразне болести. Кад једна Скупштина тако ради, — допустите ми да се изразим — она ради некоректно. Ја сматрам да је министар одговоран за струку, коју представља, ја сматрам да је његова брига, да предузме све оно што је потребно, да та струка одговори своме позиву, ја сматрам да је дужност министра да излази увек са захтевима и тражењима у оноликој мери, у колико су ти захтеви потребни, па да се одговори у једној струци онако како треба да се ради. Ја мислим да је стручна комисија, коју је г. министар унутрашњих дела одредио, да проучи то питање, нашла (молим ја ударам гласом на речи „стручна комисија") да је потребно у овом тренутку да се учине издаци, али тренутни издаци за одбрану колере, она би тако урадила и извештај у томе смислу министру поднела, и онда би министар изнео такав предлог стручне комисије пред Скупштину. Али ствар не стоји тако. Стручна комисија је нашла да се једна за свагда у Београду, у престоници Србије, у месту где је популација најјача, где је саобраћај трговачки најживљи, и где се заразне болести најјаче распростиру и у коме је опасност не само за престоницу него за целу Србију, — стручна комисија је, велим, нашла да ту треба да решимо начелно то питање. По мом мишљењу одбор је изашао из колосека свога задатка, кад је прихватио предлог дотичнога министра и кад он предлаже да се одобри тај кредит али на други циљ. Ја сматрам да ће дотични министар, ако дође до тога да му буде потребно, да до тог циља дође, за коју се брине финансијски одбор, да ће он сам изнети предлог Скупштини, да му се тај кредит одобри, ми ћемо узети у обзир разлоге дотичнога министра и бићемо вољни, а и околношћу принуђени да му те издатке вотирамо. Међу тим ја мислим да ми треба овде да решимо начелно о предлогу министра унутрашњих дела, а уверења сам да без икаквог даљег разлагања ми треба његов предлог да усвојимо онако, како је он предложио.

Милутин Гарашанин — Господо, молим вас за неколико речи.

Предмет, који је сад пред Скупштином, изгледа да је ситног реда, а међу тим има своју озбиљну и велику важност. Дозволите ми то да кажем, да је одбор мало олако претрчао преко овога предмета, а преко тога његовог претрчавања вредно је да се ми сад мало зауставимо и озбиљније поразговоримо.

Одбор каже у своме извештају, да одобрава министру 120.000 динара, али само на сузбијање колере. Од кад се дебата о овоме предмету води, ја једнако тражим да видим, на који се начин може сузбити колера, ако се не да тој влади, томе министру, могућности да створи локале, где може изоловати болеснике заражене колером. Тиме, што ће један лекар доћи на станицу и попрскати нас карболном водом, тиме ми нећемо ни у колико сузбити колеру. Ако колера не дође — за то имамо да заблагодаримо њој, што није хтела да дође, а не што смо је ми тим мерама сузбили. Прва је мера, коју нам здрава памет у таквој прилици препоручује, да заражене одвојимо на сигурно место од оних, који нису заражени. И кад министар каже: ја тражим суму од 120.000 динара за сузбијање колере, а ако што претекне од тога тражим да употребим на стварање те зграде, те да до године имамо готову зграду, којом ћемо се бранити од колере, ако се појави — а вероватно је да ће се појавити онда је то сасвим на свом месту. — Ви знате, да су осим колере још две болести: дифтерија и шарлах стекле право грађанства код нас и та би нам зграда као врло добра одбрана и против тих болести послужила. Ја мислим, кад министар тај кредит тражи, да је то најмање, што може да затражи.

Рекло се, да има неких казана, који су пропали и да се држе на неким станицама. Г. министар је врло лепо одговорио. Ако има тога онда је то неуредност. Али ако има тих неуредности, не значи да казани нису нужни; не значи не само да нису нужни него то не значи ни то, да нису нужне зграде за те казане. Па ти казани баш и стоје и пропадају за то, што немају где да се сместе. И кад министар тражи, да се подигне зграда, он хоће то да постигне, да ти казани не стоје на станици него на одређеном месту, где ће се добро очувати.

Г. Ранко Тајсић казао је: нека дођемо сви на станицу па да видимо, ко лаже а ко не лаже, да ли г. Вукашин или он. Није питање овде о томе, него о томе да решимо ствар како треба. Врло је лако могућно, да је г. Ранко видео казане, који су неисправни, а г. Вукашин да је видео казане, који су исправни. То значи да ни један ни други не лаже, него да говори онако, како је својим очима видео.

Г. Арса Дреновац напомену, како треба видети шта су Турци у том правцу створили у Ристовцу. Каже, како су они направили врло добре бараке, па и ми треба на њих да се угледамо. Нисам томе противан, ако је добра ствар треба је примити, па ма и од Турака била. Али ја не верујем да су Турци све то тако добро створили, као што најбоље бити може, а да то не кошта ништа. Изгледа ми, да ми од министра тражимо, да он ништа не потроши, а чинимо га одговорним, а међутим један мизеран кредит 80000 динара нећемо да му одобримо.

Ја мислим, кад је једно стручно тело, санитетски савет, нашло да је то потребно за одбрану, не Београда него целе Србије, од једне опасне болести, да ми који нисмо стручни, немамо ништа друго да радимо него да одобримо то; јер иначе престаје више бити одговоран Министар Унутрашњих Дела, ако се колера пусти у Србију, него смо одговорни ми, који нисмо дали све оно, што је он тражио.

Господо, ја сам мало пре напоменуо да сем колере има и дифтерије и шарлаха. Јуче сам чуо да у Београду на гробљу за годину и по дана има 1000 српске деце сахрањене. То што каже господ. Ранко Тајсић за Златибор и планинске крајеве, неумесно је, јер и она деца тамо и ова овде све су то српска деца, која су нама сва подједнако мила. За то ја са чистом савешћу гласам за предлог г. Мин. Унутрашњих Дела и мислим да све друго што би се учинило, а нарочито кад би се учинило противно, значи да Скупштина њега ослобађа од одговорности према том послу, а ја ту његову неодговорност на себе нећу да примим.

Арса Дреновац — Ја сам само хтео да одговорим господину Гарашанину. Тамо у Ристовцу нема зиданих здања него има барака, а овде се хоће да зидају здања. Ако се хоће то, онда нека дође то на решење, а не у место сузбијања колере, да се зидају здања.

Радован Милетић — Ја одбијам пре свега приговор Одбору финанцискоме да је имао неку намеру, као што је рекао госп. Весниh, да овде једном предлогу министровом да други значај и решење него што је тамо стављено. Одбор је проучио ту ствар врло добро. По пракси, коју г. Весниh износи, одбор не би имао ништа друго да ради по једном предлогу, него да га усвоји. Одбијам и то да није било стручних људи; напротив имамо у одбору доктора, који нам је дао објашњења у сваком погледу, а био је и делегат министров, и он нам је дао објашњења о томе, и ми смо о свему томе доста дуго дебатовали. Али ствар стоји овако. Ових 120.000 динара на то одређени веома је мало, ако се појави тај немили гост у онаквом обиму, као што се је појавио у Русији и Немачкој. Ми не знамо у каквом ће се обиму и јачини појавити и не знамо да ли ће се појавити баш у Београду.

Вероватно је, да због највећег саобраћаја Београда са западом да ће се ту понајпре и појавити, али не треба заборавити да је и Ниш велика варош — а тако исто и вароши, које су дуж воденог пута да су такође више или мање изложене. Да ли ће се и како појавити колера то не може ни наука да одговори. 1866 године, који су били овде имали су прилике да виде врло чудноватe појаве ове епидемије. Ја сам тада био у Ћуприји, где је за два три дана помрло 40—50 људи, док у Јагодини није било ни једног случаја. Дакле, не зна се како се јавља и где се баш мора јавити, то је још предмет нерасправљен. Имамо Шабац, имамо Смедерево, Обреновац, Дубравицу и т. д. Сва су та места пограничнa и понајвише изложена приступу колере. Одбор је дакле финансијски имао на уму, да дотичном министру остави један такав велики кредит, за то да га може евентуално употребити тамо где је најнужније, а то је на свима овим тачкама.

Сад долази друго питање: ако од свега тога ништа не буде, шта да се уради са овим новцем? Пре свега треба да будемо на чисто. Радња на парче скупо је коштала ову земљу. Ми морамо један пут све наше радње па ако су и санитетске, у један систем да доведемо, оснивање и извођење кога да вреди не само за једну владу или партију, него за низ година, док се не оствари цео. Немојте да зидамо, на парче а за нама други да руше то као нецелисходно, то је за нас штетно.

Дакле одбор кад је одбио ову суму на зидање, то је имао у виду. Ако хоће наш санитет нешто да постигне, нека изађе са једним великим планом и системом, па ако се не може за годину дана нека се изради за деценијум и више година, али нека све владе имају пред собом један план, а овако на парче не може ништа да буде. Ето то је руководило одбор што је одбио ову ствар а никакви други назори, и по томе нема места никаквом приговору. За то ћу да гласам за одборски предлог.

Андра Параћанин — Господо, као члану финансиског одбора, дужност ми је да проговорим неколико речи. И ја као г. Раша Милетић одбијам од одбора приговор г. Весниħа и осталих. Да овакав извештај донесемо није нас руководила себична радња, него прилике, у којима се налазимо. Ова сума од 120.000 дин. ни у колико није довољна да се у Београду може подићи каква болница, нарочито таква, какву замишља санитет, која би дошла у ред клинике. Мени се чини, да подизање сталне болнице за сузбијање колере не би било оправдано, пошто знам да се у свима земљама подижу тренутне болнице за сузбијање колере, јер колера није стална болест него долази од времена на време.

Господа предговорници наводе како у Београду косн децу дифтерија и шарлах. Мени се чини, и ако нисам доктор, да шарлах и дифтерија и колера није једно исто, и колерични болесник не би се смео унети у ту болницу где има болесника од дифтерије и шарлаха. Како се зна и то још, да колера не долази правце у Београд него да може доћи и са друге стране, и у Смедерево, и у Врању, преко Мокре Горе, дакле да је њој пут неодређен, то се та стална болница по нашем мишљењу није могла подићи, и за то смо поднели овакав извештај. Ставили смо г. Министру Унутрашњих дела на расположење 120.000 дин. да може утрошити на сузбијање колере, било да диже куће или бараке за смештај болесника. Ја мислим да је наше мишљење коректно и за то нема места примедби г.г. предговорника.

Ранко Тајсић — У главном, што сам имао да кажем, казао сам већ раније, кад сам први пут говорио, и на што сам већ добио и одговор, и ја ћу сад да одговорим у кратко на разлоге противне, који су овде пали. Шта нас је у одбору руководило, у овом питању, прво и прво хоћу да вам кажем то: да нас је руководило ово: што је буџет остао стари, па за ову годину не би могли сад из њега чинити нове издатке, пошто овде нису у буџет унесени ти издаци. Буџет сад нема готовине за то, него би се морало узети из државне готовине, за грађу.

Даље, сад је јуни месец, прошло пола године и сад се већ не може одредити лицитација, па јако почети зидати, сад је већ и немогуће почети и зидати тврде зграде, што у осталом паметни људи и не чине, већ су они до сад озидали и чекају да се осуши, јер зидати са дуплим цигљама као што би требало зидати оваку болницу, то је сад већ доцкан и кад би било то право градити. У Београду градити болницу за такве болести од 120 хиљада динара, а друга места и вароши по Србији, немају ни барака, кад се у њима исто тако, као и у Београду може појавити зараза, то не разумем нити могу никад дозволити, пошто су сви окрузи у Србији равноправни.

Узмимо само тај случај, да ако се појави заразна болест на другом месту треба да стоји готова сума од 120 хиљада динара, да се одмах и тамо подигну бараке, да се учини онако као што је лањске године овде у Београду чињено. А како се долази до кредита да се подижу нове зграде за то има пута и начина, законом прописаног. Ја нисам јуче дошао овде, да бар то не разумем како се ради, већ сам као посланик и из раније упознао се како се кредити за који посао траже. Одбор је то имао на уму, а нико од чланова одбора није ни помислио, као што рече један од говорника: нека пропада Београд, нас се то ништа не тиче. Из искуства, које до сад имамо, зна се, да колера у Београд долази са запада, а у јужне крајеве из Турске. Том је сведок прошлост, која тврди. У прилог томе за државу је много корисније, да за такав случај подиже бараке на више места а не само да подиже једну зграду у Београду. На послетку да допустимо и подизање зграда али онда нека се подигну и на другим местима најпре праве болнице, где их никако нема, — помислите мало, и кад би се и дозволило зидање ове болнице, врло је могуће, да баш у то време наступи колера и онда шта да се ради? — Готових кредита нема, онда опет на рачун готовине државне тражити одобрење за извесну суму за сузбијање колере, а овамо већ утрошити толику суму на подизање зграда, и онда се овде ништа управо неће учиниги. И онда сума сумарум, не би се ни постигло оно, што се желило да постигне, бар сузбијање просто.

Г. Гарашанин је казао да је један казан напољу што је голем и што нема удесне зграде, у коју може да се смести. Ја вам могу напоменути, да код нас сељачка кућа има врата голика да може унутра ући онај казан. Ја сам напоменуо, да сам на железници видео два сандука делова казански у врло рђавом стању, а они би могли да стану у сељачке канате а казан да је још три пут нолики могао је стати у магацин државни, а овде нам се говори како они немају где да се сместе. То не може никако да се правда. Нити је истина.

Ко је крив за то, треба да буде кажњен.

Још је г. Гарашанин казао да је вероватно, да сам ја видео казан неисправан, а да је г. Вукашин видео казан, који је здрав, и да обојица говоримо истину. Г. Вукашин је видео само онај узидан казан, а није видео и онај други пропали, а ја сам видео и онај други. Дакле опет сам имао право оно, што сам казао о казанима да су непажњом пропали. Скупштина нека сад реши, како ће бити најбоље: да ли да прими предлог министра где ће, разуме се, огрешити се, о правду, или да прими решење одбора, као умесно.

Мијаило Стојаковић — Господо, за сузбијање колере ми овде имамо управо два предлога. Један је од стране г. министра унутрашњих дела, да је најприличнији пут тај, да се подигне и зграда на ту циљ. Други је у одборском мишљењу да не би требало дизати зграду, него утрошити новац онде, где се колера појави, дакле, где се потреба укаже. Ако би се хтело учинити што је најбоље, мени се чини да би онда гребало оба ова предлога примити, т. ј. и подићи зграду и имати довољно новаца на расположењу, који би се могао према потреби трошити и ван Београда, ако захте потреба. Али свакојако ми канда нећемо имати средстава за обоје, и нама остаје, да бирамо од овог двога оно, што је боље. У колико сам ја могао да оценим мени се чини, да је боље онда имати једну суму новаца, не у згради утрошену него као готовину тако, да се може употребити одмах онде, где буде прека потреба. Подизати зграду у Београду, за сад нема места, још и за то, што колера неће чекати — ако је већ на прагу — да

ми подигнемо зграду. Она може да искрсне пре кад се ми и не надамо, а и онде где не мислимо. Узмимо н. пр. случај, да ми подигнемо зграду, питање настаје, да ли ће колера да иде по оној маршрути, коју смо јој ми определили или ће узети са свим други пут и правац. Ја верујем да је могуће, да ће се појавити прво у Београду као месту врло живом саобраћају, али, господо, толико је исто могуће да може ипак Београд и обићи и појавити се пре у другом крају. Шта нам онда остаје? По одборском мишљењу ми би са предложеном сумом могли тамо и притећи у помоћ и имали би више на расположењу. Овако зграда би у Београду стајала џабе и одузела нам средства — новац који је за сузбијање најпотребнији.

Што се тиче тога, да треба у Београду дизати зграду још и за то, што влада ту дифтерија, то, господо, и ако је фактички истина, да у Београду има дифтерије ипак не може се због тога дати новац намењен на цељ за сузбијање колере. Имају, господо, и друга места дифтерије. Па зар само Београд да бранимо? шта ми чинимо?! Ми патимо од тога још горе, јер смо остављени сами себи, и без ичије помоћи. Београд бар има доста лекара а ми и тога немамо. Дифтерија је покосила децу по унутрашњости код нас; — на шта ћемо сад ми? И Београд, ако му треба зграда нека се — бога ми — сам постара и нека диже зграду за болницу, а београђани су и богатији. Ја сам за то, да се ова сума утроши онако, како је то одбор хтео. — То је моје мишљење.

Вељa Тодоровић — Господо, у колико сам чуо говоре свих говорника, они се сви своде на то, да се одобри кредит, само се разликују у томе како да се тај кредит употреби. А господин министар је раније изнео предлог, како да се тај кредит употреби. Ја мислим, господо, кад ми већ одобравамо тај кредит, и кад је господин министар изнео на што ће употребити, онда ми не треба да се пачамо у то, јер ја сматрам, да ми, или бар ја — за себе сматрам — нисмо способни за то, да кажемо и испитамо како ће се и на који начин колера угушити. Ја мислим, да су за то надлежни лекари, којих овде има доста. То би исто значило кад би њих питали како се праве менице, ја то добро знам (смеју се). Дакле за оно за што нисмо способни, не треба да се пачамо. И за то сматрам да је врло потребно да се одобри г. министру тај кредит а њему треба оставити, како ће то извршити. Ја ћу гласати за тај предлог.

Председник — Пошто се појавило питање да се дебата прекрати, то ћу ставити на гласање и то овако: Ко је за то да се прекрати дебата, нека седи, ко је против, нека устане? *(Сви седе).* — Дакле прекраћена је даља пријава говорника. Још имају реч прота Ђурић и поп Богосав Поповић.

Милан Ђурић — Господо, ми сви знамо да је здравље највеће богатство на свету а то се види и из тога што је г. министар поднео предлог да му се одобри кредит за чување народнога здравља и финанцијски одбор, водећи такође бригу о народном здрављу, усвојио је тај предлог г-на министра само са том разликом да се за сада не прави стална болница. Господо, стручни људи а и искуснији људи од нас казују нам, да се колера онако исто не појављује на једном месту и да јој путеви куда ће доћи нису одређени, као год што нам и непријатељ не казује, којим ће путем на нас напасти.

Извесна господа држе да ће се колера најпре у Београду појавити и с тога држе да ту треба направити болнице ради сузбијања колере и мисле да ће сузбијање колере помоћи тиме што ће дати 120,000 дин. И мало час рекао сам а и овом приликом кажем, да путеви куда ће колера доћи нису никако одређени, те с тога и не знамо где ће се колера најпре појавити, но сем овога имам овом приликом да кажем и учиним један приговор на говор извесне господе посланика, који су казали да знају да сви окрузи улажу у фонд болнички, али никад ништа за то немају, ни болница ни својих лекара већ су читаве покрајине остављене саме себи и непоклања им се никаква брига и ради здравља, ради напретка њиховог и ради правде.

То господо, стоји у истини. Има округа од 150.000 становника, где нема ни једног лекара, док у престоници има их врло много. У Београду, престоници Србије седи краљ, ту су смештена сва надлештва, ту је сва трговина и све благо наше земље ту се слива. Ми имамо самосталне окружне скупштине, сталне окружне одборе и општинску самоуправу, које треба да се брину о свему па нека се та г. г. из појединих окружних одбора побрину о томе да се угуше те заразне болести, као што су дифтерија, шарлах и њима подобне, јер и ако нам је свима мило не само становништво Београда него и становништво Србије а и ван граница њених и ако нису српске ипак нека се поједине чињенице, које су дужне да воде рачуна о народном здрављу, побрину за то.

Да је Народна Скупштина расположена према престоници види се и по томе, што је одобрила да се у Београду плаћа трошарина, ја сам као народни посланик и иначе раније долазио у Београд и могао сам рећи да живим са 4 гроша, а данас имам 10 динара на дан, и ја хвала Богу, то све потрошим. Зар варош Београд, који броји 68,000 становника и где има капиталиста са по милијон динара, зар људи капиталисте такве једне вароши не могу да учине тако хуманитарно дело и да вароши пруже један капитал, који је потребан за подизање једне овако важне установе као што је болница за лечење кужних болести. Нека се покуша да се учини један апел на њих и ја сам уверен да се они неће оглушити о позив, те да не потпомогну једну тако важну хуманитарну установу. Кад се сваки родитељ, сваки племенити становник вароши Београда одазове овоме позиву онда ће имати не 100,000 динара него и 2,000.000 динара. Што се тиче Народног Представништва оно мора да се стара о здрављу целога народа и то како оних, који живе у Београду тако и оних на Копаонику. Народно Представништво има да се брине не само о томе да они живе него и да су здрави, крупни, окретни, да раћају здраву ћецу, јер само у здравоме покољењу може држава остварити све своје унутрашње и спољашње тежње. Из свега што нам министарство предлаже, ми видимо да и оно не зна, којим ће путем доћи колера а то је и немогуће знати. Прошле године 9 августа она је се појавила прво у Смедереву, па се после говорило да је било неколико случајева и у Београду. Што се Београд истиче овим предлогом испред других вароши то је с тога, што је он по популацији највећа варош у Србији, те се верује да ту има највише услова за појаву колере а што је још горе, што би се одатле као из важног саобраћајног центра за целу Србију могла најлакше раширити по целој земљи.

Ако би се ценило по броју становништва београдског од 60,000 онда би се и ја могао сагласити на такву претпоставку, али са гледишта чистоте Београда, ја не бих на то пристао. Ја сам имао част да будем примљен у многе домове у варошн Београду и уверио сам се да домаћини обдржавају примерну чистоту свуда, да су им баште велике, да светлости има довољно и да уз воду, које је сад обилно, имају све здравствене услове, тако да наш Београд може ускоро заузети јавно место са другим европским варошицама по чистоти улица и домова. И кад тако стоји, онда зашто да се на нечистоти Београда оснивају некакви предлози и ја у интересу образа Београђана морам од њих да одбијем прекор као да је варош нечиста и неповољна у здравственом погледу (Смех).

Приговара се финансиском одбору, што је противно министровом предлогу донео овакво мишљење. Кад се узме у обзир да је финанцијски одбор водио рачуна о здрављу, не само Београда него и читаве земље, онда ми морамо признати да је одбор урадио оно што је требао да уради, одобривши суму, коју је министар тражио, а што није одобрио на исти начин да се троши и то је оправдано, јер ако би се подигла зграда у Београду, онда не би ништа помогло, што је имамо ако би се колера појавила са које друге стране и на ком другом месту, и онда би Народна Скупштина имала дужност да да не још 100,000 дин. него и више. Кад је дакле, финанцијски одбор преиначио само начин употребе кредита, онда ту не може бити речи о поверењу и неповерењу.

Говори се овде како је тако рећи колера пред вратима, како је она, тако рећи у Београду и како је са овога овај

предлог важан. Ја бих волео, да се с таквим поуздањем и са таквом страхогом не говори о овому злу. Ко зна какав утицај имају психички моменти на здравље, тај то не би смео да изусти. Ја то говорим као свештеник од 20 и неколико година, као човек, који је и у миру и у рату имао дужност да теши болнике и самртнике. Сваки зна, како је и у последњим тренутцима живота утеха врло нужно, сваки зна како ни лекари ни свештеници никад не изговарају неутешне речи ни најтежим болницама и кад је тако онда не треба се овако говорити о опасности колере кад ње још нема. На тај начин, ми само чинимо штету грађанима, а из а то сви ви, који желите да спасавате од колере немојте застрашавати људе ни онда кад је буде, а још мање сад кад је нема.

Са свега овога ја налазим, да ћемо учинити дело правде, ако примимо предлог финанцијског одбора.

Министар унутр. дела Светозар Милосављевић — Нека господа посланици веле да се не зна где ће се колера појавити, да ли у Београду. Пожаревцу, или другом ком месту, а из тога излази закључак да не треба ништа ни да радимо, већ да скрштених руку чекамо да колера дође. Ја мислим да би то била велика грешка.

Истина је, да ми не можемо поуздано знати где ће се колера појавити, али у колико се може да сазна највише има изгледа да ће се у Београду најпре појавити, и ако се ту одмах не сузбије она ће се врло брзо распрострети по свима крајевима Србије. Сума, која се тражи за сузбијање колере и зидање болнице за заразне болести, тако је малена да не би о њој требало ни говорити. Нека господа посланици говоре како су у врло рђавом стању дезинфекциони апарати.

Ја вас молим, господо, да одвојите питање о зидању болнице од питања о апаратима. Ко је крив за апарате, он ће одговарати.

На послетку сматрам да ми је дужност да изјавим да је санитетски савет мишљења, да треба зчдати болницу за заразне болести, а сада ви изволите решити како хоћете. Ја од тога нећу градити никакво питање. Ја сам учинио оно, што ми је као министру унутрашњих дела била дужност да учиним, а ви ћете носити грех на души, ако наступе штетне последице отуда, што мој предлог нисте усвојили.

Богосав Поповић — Молим вас. Ако би ми сад одобрили кредит да се подигне овде у Београду та болница, потрошиће се до 100 000 дин. И на један пут, ако се не појави колера у Београду, него на другом ком месту н. пр. у Пироту, Нишу и т. д. онда тамо неће бити ни бараке. По моме мишљењу одбор је учинио добро, што је донео решење да се оним новцем подигну бараке на више места, или бар на главним местима, јер може колера да се појави од један пут и тамо и овамо. Но свакојако не вреди овде подизати ту кућу, па да остане кућа празна. Због тога ћу гласати за одборско мишљење.

Известилац — Господо посланици, Одбор финансијски, у коме је већ по његовој важности 14 чланова, проучио је врло озбиљно како остале тако и овај предлог г. Министра унутр. дела и према томе ја мислим, у колико се поштована господа предговорници нису сложили са мишљењем одборским, нису имали места оним замеркама упућеним на финанскијски одбор. Нису имали места тим пре, што смо, као чланови финансиског одбора сложили се у главним мислима. Свима је нама стало до тога, да учинимо што је више могуће противу колере и да за такав посао ставимо г. министру сва могућа средства за сузбијање колере. Одбор финансијски саветујући се о оваком питању није пропустио, а да не позове у своју седницу, како г. министра унутр. дела, тако и г. инспектора санитетског одељења. Поред тога ако се господа опомињу онога, што је упућено од стране г. Министра, којим је он мотивисао овај свој захтев ја држим, да о мишљењу стручне комисије то јест о мишљењу главног санитетско савета, да је одбор финансијски баш о томе водио рачуна, а да није онако као што су говорила господа противу мишљења финанс. одбора.

Ја вас молим да ме саслушате и да видите шта тражи главни санитетски савет, да се сачувамо од евентуалне навале колере. Главни санитетски савет предложио је, да се у више места подигну одвојишта и бараке у свима окружним и по неким среским местима за случај колере, то је прво што тражи санитетски савет у овоме случају ако би се колера појавила. Од 120.000 дин. што нам је преостало од целокупног кр[illegible]та, што нам се тражи (пошто је 30.000 дин. већ утрошено на извесне друге потребе и за дезинфикационе апарате), од тих 120.000 дин. имале би да се по мњењу главног санитетског савета подигну одвојишта и бараке. Подизање ових одвојишта кужних болести врло је нужно и ако је извесној господи може бити ствар нејасна, ипак ми могу веровати да та болест кад се приближава једној земљи не приближава се једним јединим правцем него долази као бујица са свих страна и она се не зауставља само у Београду, Шапцу и Смедереву него ће ако дође у своме замашају захватити већи део наше земље. Стоји то и није непозната ствар као што мисли поштовани предговорник г. Раша Милетић, да има извесних места које колера никако не посећује и не само да има таких места него има и читавих држава. Енглеска је та држава, која се у свим приликама исказивала противу граничних заштитних мера за спречавање колере она вели: не стварајте повољне услове за ширење колере, па је нећете ни имати. Могло би се рећи да се таквих назора Енглеска држи с тога што је трговачка земља и из чисто шпекулативних обзира, али факт је да Енглеску колера не посећује. Други је услов за отклањање колере чиста и здрава вода за што су доказ варошн Хамбург, Алтона и др. Хамбург има нечисту воду а Алтона има чисту, за то је тамо и било највише случајева колере. Ја сам то хтео да напоменем само с тога што излази, да, кад би се овде направила болница, да би то изгледало као београдски град, који са својим зидинама и бедемима не би дозвољавао да уђе болест у земљу. С тим не можемо сузбијати колеру. Треба и других средстава и многих других погодаба па да ми учинимо оно што се од нас тражи: да се сачувамо и оградимо од колере а то су стална одвојишта, бараке по нашим окружним и среским местима. За тај посао ова је сума мала, то је једно а друго овај новац имао је да се стави у приправност г. Министру за случај колере. А ако не би било колере ове год., онда би тек до године подигли за тај новац болницу. Ево нас опет у новембру мес., па онда можемо да решимо да се за тај новац зида болница. Поштована господа предговорници кажу да поред колере овде у Београду влада болест дифтерија и да би та болница врло корисно послужила за одбрану од те болести. Ја признајем да је болница врло потребна, али немојте да ми замерите што ћу да вам објасним једну ствар. Како у Скупштини тако и у приватном разговору увек се одвајају два различна мишљења. Једни су за то да се Београд као престоница истакне на висину, да је тако рећи цела земља свим срествима снабде, да нам она служи за понос наш и наше отаџбине а ја би са моје стране казао да се не води брига довољна и о осталим крајевима отаџбине, јер тамо има не само дифтерије него и шарлаха, великог кашља, тифуса, богиња и др. болести, које се болести за неко извесно време утуле да опет после букну као што је врло лепо примегио и разложио Мијајло Стојаковић, ми у тим крајевима немамо ни лекара, ни болнице, ни апотекара. Ја то говорим о окружним варошима а о среским нећу ни да спомињем. Немамо за то, што синови српски беже из унутрашњости и долазе у Београд и ако су свршили медецински факултет као државни питомци, па шта више има их доста, које су сами срезови издржавали на страни (Одобравање) Према томе господо, ми би се задовољили у овом случају, да се државни буџет оптерети извесном сумом, да снабдемо све веће срезове са добрим и спремним лекарима, у којима оскудевају; а може бити да би било потребе да се ограничи број лекара, који може бити у Београду. Јер они у Београду имају поред лекарске праксе и друге разне дохотке, те им је већи приход, боља уживања те на тај начин сви наши спремни и бољи лекари долазе ту и бегају из унутрашњости. Можда би ова инфекциозна болест послужила као тихо пристаниште каком кандидату да дође из унутрашњости у Београд.

Поштовани посланик г. Вукашин Петровић, кад је, показујући значај и важност болнице напоменуо, како ће ова болница моћи да служи као зачетак будућем медецинском факултету, као човек од финансијске спреме, као човек који познаје са коликом се сумом може једна таква зграда да подигне, он је врло добро казао, да је 80.000 динара једна врло мала сума, да то није ништа наспрам оне суме, која би била потребна, па да се подигне болница, која би доцније могла послужити за клинику, а нарочито, да би се могао развити медецински факултет. Према томе не можемо очекивати од те болнице да нам послужи за будућу клинику, а нарочито за медецински факултет имамо још доста да причекамо.

Ја мислим, ако све узмете на ум оно, што је одбор финансијски предложио, он ствар на ово своди: да се ова сума од 120.000 динара утроши на случај, ако би нас колера посетила, а у случају ако нас не посети, да та сума остане, да министар доцније као што су неки износили може поднети предлог за то подизање болнице, али само нека има на уму, да обухвати шире границе наше отаџбине, и онда ћемо моћи о томе предмету да размислимо, како са здравствене тако и са техничке стране и онда би могли да донесемо о томе одлуку, како сам напоменуо.

Ја сам својим говором, као члан финанциског одбора — као известилац изнео, како мислим о томе, и држим да онако исто, као што су поштована господа посланици, који су говорили и за и против овог предлога одборског руковођени чистим побудама и нас је у одбору руководила тежња, да учинимо све што знамо и можемо против овакве једне опште несрећне болести. Ја држим да никако нисмо заслужили прекор, да с тога примамо одговорност. Ми нисмо дошли овде за то да један другог окривљујемо и да један с другога скидамо одговорност, него смо дошли да по својој најбољој вољи и знању радимо за опште добро. Према томе ја са своје стране молим Скупштину, да усвоји овакво решење одборско са уверењем, да како одбор тако и Народна Скупштина неће се огрешити наспрам народног здравља, него да ћемо допринети бољитку његовом у онолико, колико можемо.

Председник — Претрес је свршен. Приступићемо гласању. Пре него што приступимо гласању да се споразумемо о постављању питања. Два су предлога, један је министра унутрашњих дела, а други измењен предлог финан. одбора. Ја ћу ставити овакво питање: Ко је за то да се усвоји предлог министра унутрашњих дела тај нека изволи седети, а ко је за предлог финансијског одбора тај нека устане. (*Већина устаје*). — Већина је устала, према томе у начелу је примљен предлог финасијског одбора, а пошто је извештај одборски састављен свега из једнога става, онда је на тај начин примљен целокупан извештај одборов на првом читању.

Други претрес овога предлога ставиће се на дневни ред после пет дана. —

Дневни је ред испрпљен; за сада нећу седницу да заказујем, пошто немамо ниједан нов предмет израђен, а кад ће бити друга седница објавићу.

Скупштинска седница је закључена.

(седница је трајала до $12^1/_2$ часова по подне).

16 САСТАНАК

22 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАЛИ НАЈПРЕ ПРЕДСЕДНИК,

Никола П. Пашић

А ЗА ТИМ ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Милош Марковић

Почетак у $9^1/_2$ часова пре подне.

Присутна су била сва господа министри, осим министра војног.

Председник — Скупштинска је седница отворена. Изволте чути протокол 15 састанка.

Секретар Љуба Јоксимовић прочита.

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани протокол? (*Усваја*). —

Изволте чути молбе и жалбе упућене Скупштини.

Секретар Лука Лазаревић чита:

Коста Богдановић, чиновник царинарнице београдске; Раде Крајновић, порезник среза ражањског; Сретен Раковић, начелник среза златиборског; Милић Голубовић, вршилац дужности царинника на Вршкој Чуки; Јанко Гладовић, учитељ у пензији из Комирића; и Латинка Н. Илићка, учитељица из Ужица — моле да им се извесне године урачунају у године указне службе;

Ружица, жена Милисава Полимчевића, из Буара; Јеротије Николић из Мачковца; и Анђа, удова пок. Вула Јоловића, из Ужица — моле за државну помоћ;

Михаило Новаковић, учитељ у пензији из Београда; и Крста Петровић, управник државне ергеле у пензији из Београда — моле за повећање пензије;

Станија, удова пок Петра Цветковића, из Васиља, моли за инвалидску потпору;

Трајило Савић, трговац из Петровца, моли да се што пре расправи његова стецишна маса;

Грађани из Шапца моле да се трговцима са пићем и сељацима не забрањује продаја пића на бурад од 10 ока па на више;

Милован Парезановић, трговац из Крагујевца, моли за исплату рачуна продатог сена крагујевачком гарнизону;

Сељани из Буара моле за исплату реквизиције;

Сељани из Миливе моле да им се смањи пореза према поновном премеру земљишта;

Сељани из Будожеље и сељани из Рудоваца моле да не плаћају порезу на извесно земљиште;

Сељани из Бранешца моле да се одвоје од општине чајетинске и образују засебну општину;

Суд општине врањанске моли да се село Богојевић не одваја од општине латвичке;

Суд општине бањске (у срезу пчињском, округу врањском) моли да се посетиоцима бања даје подвоз железницом у пола цене;

Марко Ћирић, благајник у пензији из Ниша, моли да се ослободи осуде Главне Контроле и да му се извесна сума наплаћена натраг врати;

Анђелко Марјановић из Висибабе моли да се његовом сину скрати рок службе у војсци и да се ослободи личне порезе;

Огњан Јовановић из Сиракова, моли да му општина накнади неку штету;

Сељани из општина кладуровске и рановачке, моле да продаја у сеоским дућанима не буде ограничена;

Риста Петровић из Сопота, моли да подигне стругару код извесне државне шуме;

Механџиско-кафеџиски еснаф из Књажевца, моли да се строжије примењује закон о уређењу механа и кафана;

Милосав Поповић, учитељ у Црвеној Јабуци, жали се на решење министра просвете и црквених послова;

Крста Петровић, управник државне ергеле у пензији из Београда, жали се што му се извесна дијурна не исплаћује;

Марјан Петковић из Ужица, Спасоје Прокић, бив. председник општине осечанске и Пантелија Грујић из Муришта, жале се на среску власт;

Јанко Гладовић, учитељ у пензији из Комирића, жали се на Управу Фондова;

Милија Ерић, писар општине смољиначке, жали се на благајника VIII пуковске команде.

Потпредседник — Све ове молбе и жалбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Изволте чути један предлог посланички.

Секретар чита:

Народној Скупштини

У првој сесији прошле периоде, а поводом интерпелације упућене на г. министра војеног, од стране неколико народних посланика, по односу новосаграђене касарне (Магдаленићеве) у Пожаревцу, Пироту и Књажевцу, Народна Скупштина решила је: да се путем комисијским у сва три места учини извиђај на лицу места и на другој сесији поднесу њихова извештаја.

Комисије су по решењу скупштинском образоване, учиниле су извиђај и поднеле своја извештаја г. министру пре састанка скупштинског у другом сазиву, који је пак иста са свима актима поднео Скупштини, и на основу чега изабрат је нарочити одбор, који је имао задатак, да по овој ствари поднесе Скупштини свој извештај, према коме би Народна Скупштина имала даље да реши шта треба.

Но како тај одбор скупштински није могао поднети свој извештај у том сазиву, а доцније се по овој ствари није могло учинити продужење, то, а услед измењених прилика и околности новим изборима, одбор, који је био изабран, сада не постоји; а како је пак по мом мишљењу ово питање од велике важности и које заслужује пажњу Народног Представништва, сматрајући за своју дужност, предлажем Народној Скупштини и молим да изабере поново нарочити одбор, а коме ће ставити у задатак, да акта ова пронађе (која се у архиви скупштинској находе) и свестрано их проучи, па још у овој ванредној сесији поднесе свој извештај Народној Скупштини на решење.

16 Јуна 1893 год.
у Београду.

Народни посланик,
М. М. Веселиновић

Потпредседник — Овај се предлог упућује одбору за преглед и оцену посланичких предлога. —

Изволте чути једно саопштење г. Министра Народне Привреде. —

Секретар чита:

Народној Скупштини

Законом од 20 Априла 1890 године, који част имам у засебном примерку под ⁄. поднети, дата је г. Кости Михаиловићу и друговима из Крагујевца искључива повластица за 15 година за фабричку производњу хартије.

Услови повластице означени су у самом закону.

Повластичари су положили и прописну кауцију од 10.000 динара.

Али повластичари наићоше у остварењу повластице на извесне тешкоће техничке и финансијске, које они нису могли савладати, јер по уверавању њиховом савлађивање истих није ни могло стајати у моћи њиховој, почем ове тешкоће налазе свога извора у нашим општим, политичким, економним и финансијским приликама.

Услед овога повластичари су се обратили министарству народне привр. молбом, да им се учине потребне олакшице ради овога и потребне измене и допуне у датој повластици.

На тражене измене и допуне министар народне привреде није пристао, али је претписом од 6 Фебруара 1892 године под Бр. 380 позвао повластичаре, да се изјасне, да ли су вољни да се у чл. 6 повластице учини потребна измена односно рока за почетак фабриковања хартије, и ако јесу, да о томе засебну молбу поднесу.

На ово су повластичари одговорили да ће се по овој ствари обратити непосредно Скупштини, што су и учинили, подневши 19 Фебруара 1892 године молбу за измену чл. 6 дате им повластице, којом ће им се продужити још за две године рок за довршење фабрике и почетак фабрикације хартије.

По овој молби није Скупштина донела никакво решење, а закључена је 31 Марта 1892 год. Скупштина, која је требала да се састане 1 Новембра 1892 год. распуштена је, а Народна Скупштина сазвана за 25 Март ове године није се могла уставно конституисати, и тако није могла донети ни надлежно решење по молби повластичара.

Услед овога повластичари су се обратили мени с поновљеном молбом од 29 пр. мес., у којој ме моле, да порадим код Народне Скупштине, те да им се тражена измена чл. VI о продужењу рока за подизање фабрике одобри.

За оправдање своје тражбине молитељи се позивају на ово што иде:

1. Да они не могу бити криви за то, што се ствар није могла у своје време законодавним путем расправити, те су они за то, у очекивању решења припреме за оснивање фабрике продужили, и као што тврде, у пола већ и довршили;

2. Да су у нашим политичким, економским и финансијским приликама морали имати несавладљивих сметња;

3. Да привредни интереси наше земље захтевају да се ово индустријско предузеће, за које су припреме у пола извршене, час пре доврши и фабрика подигне.

Па како је питање о подизању фабрике хартије доиста од велике важности за нашу народну привреду, и како право на тумачење закона и решавање питања о повластицама припада Народној Скупштини, а нарочито с погледом на то, што је према чл. 9 тач. под б закона о датој повластици за подизање фабрике хартије од 20 априла од 1890 год., једино Народна Скупштина надлежна да решава о престајању повластице и губитку кауције, то ми је част замолити је, да би она и изволела узети ово питање у решење и донети своју одлуку о томе: да ли се молитељима може дати тражени почек од две године за подизање фабрике хартије, и ако може, од кога ће се дана овај почек рачунати.

У исто време част ми је поднети сва акта овога предмета.

ПБр. 2681.
13 Јуна 1893 год.
у Београду.

Министар
Народне Привреде,
Раша Милошевић

Наставиће се)

Одговорни уредник **Ранко Петровић** Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ
РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 12 НЕДЕЉА 27 ЈУНА 1893 ГОДИНА III

16 САСТАНАК

22 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАЛИ НАЈПРЕ ПРЕДСЕДНИК,
Никола П. Пашић

А ЗА ТИМ ПОТПРЕДСЕДНИК,
Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,
Милош Марковић

(НАСТАВАК)

(Саопштење министра привреде).

Исти гласи:

ЗАКОН

о

повластици датој г. Кости Михајловићу, машинском шлосеру и друговима из Крагујевца, за подизање фабрике за израду артије.

I

Кости Михаиловићу, машинском шлосеру и друговима из Крагујевца, даје се искључива повластица у Краљевини Србији за петнајест година на израду артије.

Ово повлашћено предузеће носиће назив „Прва краљевско српска искључиво повлашћена фабрика за израду артије Косте Михаиловића и другова," под којом ће се фирмом протоколисати код надлежног суда.

II

Ово повлашћено предузеће ослобођава се царине и узгредних такса, које се на царинама плаћају, за десет година и то:

а) на увоз машина, делова машинских и алата, потребних за устројство ове фабрике и рад у њој;

б) на увоз материјала за прераду, кога у Србији нема;

в) на извоз артије израђене у овој фабрици.

III

Повластичари се ослобођавају плаћања непосредног данка на ово повлашћено предузеће за десет година.

IV

Повластичари имају права, да у опште народним или државним шумама одсеку бесплатно грађу, која им је за подизање фабрике потребна, соображавајући се у томе прописима шумске уредбе.

V

Поред овде наведених олакшица, које се чине овом повлашћеном предузећу, ујемчава му се још од стране државе употреба артије, израђене у овој фабрици, за све државн потребе.

Набавка артије вршиће се на начин у члану 32 закона о војним набавкама (Збор. 41 стр. 194).

VI

Повластичари се обавезују:

1, да ће фабрику артије подићи у таквом размеру, да се може у њој производити преко половине оне количине артије, која се сада у Србији највише троши;

2, да ће рад подизања фабрике почети у року од једне године дана, и да ће фабрику довршити и фабрикацију артије одпочети у року од две године дана, од дана потписа ове повластице.

VII

За сигурност остварења ове повластице, повластичари ће положити кауцију у 10.000 динара у новцу или у српским државним артијама од вредности, рачунећи номинално.

VIII

Повластичари не могу ову повластицу на другог пренети без допуштења Народне Скупштине, осим на законске наследнике.

IX

Ова повластица престаје:

а) по истеку 15 година;

б) ако повластичари не испуне услове у одељку VI-ом у коме ће случају и кауција припасти државној каси.

У случају под б) повластица престаје и кауција припада државној каси по решењу Народне Скупштине.

X

Министар Народне Привреде водиће, у име српске државе, врховни надзор над овим предузећем.

XI

Ова повластица ступа у живот од дана, када је Краљ потпише.

Препоручујемо заступнику Нашег Министра Народне Привреде, Нашем Министру унутрашњих дела, да овај закон обнародује и о извршењу се његовом стара, властима пак заповедамо да по њему поступају, а свима и свакоме, да му се покоравају.

20 Априла 1890 год.
у Београду.

Милутин Гарашанин — Молим за реч.

Потпредседник — Хоћете ли о предлогу овоме да говорите?

Милутин Гарашанин — Не о предлогу, него о начину, на који је он поднесен. Ја бих хтео да имам обавештења за што овај предлог није спроведен указом како се и остали предлози министара подносе, него овим обилазним путем.

Потпредседник — Ви сте хтели да кажете за што није овај предлог указом поднесен? (Да) Председништву то није познато, али ће се постарати и настаће да се то накнадно учини и да се добије и мишљење Државног Савета. У осталом по пословнику не мора Министар да подноси предлоге Скупштини само указом — бар то није изриком утврђено.

Милутин Гарашанин — Ниједан предлог министарски није до сада дошао Скупштини друкче него с указом Краљевим.

Потпредседник — Председништво ће учинити да се и та форма испуни. —

Изволте чути два указа Његовог Величанства Краља.

Секретар чита:

М И

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег Министра финансија, а по саслушању Министарског Савета, решили смо и решавамо:

Овлашћује се Наш Министар Финансија, да Народној Скупштини сазваној у ванредан сазив за 1 Јуни ове године поднесе на решење: буџет прихода и расхода дуванског и солског монопола за буџетску 1893 годину.

Наш Министар финансија нека изврши ово Наше решење.

15 Јуна 1893 год.
у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар финансија,
Др. М. В. Вујић с. р.

(Овај се буџет штампа као V прилог „Народне Скупштине“).

За тим

М И

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег Министра Финансаја и Нашег Министра Грађенина, а по саслушању Министарског Савета, решили смо и решавамо:

Овлашћују се Наши Министи: Финансија и Грађевина, да Народној Скупштини сазваној у ванредан сазив за 1 Јуни ове године поднесу на решење; буџет расхода дирекције државних железница за буџетску 1893 годину.

Наши Министри: Финансија и Грађевина нека изврше ово Наше решење.

15 Јуна 1893 год.
у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар финансија,
Др. М. В. Вујић с. р.

Министар грађевина,
Ст. Станковић с. р.

Потпредседник — Оба ова предлога упућује се одбору финансиском. —

Изволте чути једну молбу посланика за одсуство.

Секретар чита:

Народној Скупштини

Молим Народну Скупштину да ми дâ одсуство за осам дана.

22 Јуна 1893 год.
у Београду.

народни посланик,
Ранко Б. Тајсић

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено одсуство? (*Одобрава*).

Изволте чути још једну молбу за одсуство.

Секретар чита:

Народној Скупштини

Услед неодољивих домаћих, послова нужно ми је шест дана одсуства. За то молим Народну Скупштину за одсуство.

19 Јуна 1893 год.
у Београду.

Андрија Степановић
народни посланик.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено одсуство? (*Одобрава*). —

На реду је извештај одбора за преглед предлога законског о трошарини. Молим г. известиоца да прочита извештај.

Известилац Никодије Милетић чита:

ИЗВЕШТАЈ

о предлогу закона о трошарини

Народној Скупштини

Одбор за предлог закона о трошарини проучио је овај законски предлог и о њему подноси свој извештај

Трошарина државна, по државном буџету за 1892-гу годину, који је законом усвојен и за ову годину, предвиђена је као јака буџетска позиција прихода државних. Поимајући сву тежину наших финансиских прилика, а с обзиром на то, што предмети оптерећени трошарином, која се у овом законском предлогу траже, нису такве каквоће, да су неопходно потребни као намирница, — одбор овај нема шта у начелу против исте за сада приметити, с тога има част предложити Народној Скупштини, да овај законски предлог о трошарини у начелу изволи примити.

Што се појединости овог предлога тиче, одбор је код појединих чланова закона по пристанку г. министра финансија учинио неке измене, и саопштавајући их Скупштини, има част умолити је да их усвоји; тако:

Код члана 4-ог тачке 10-те подићи стопу трошарине од 50 на 100 дин. од 100 кгр.

Код тачке 11-те истог члана, подићи стопу трошарине од 30 на 50 дин. од 100 кгр.

Код члана 5-ог, става другог, изоставити реч „нарочити.“

Код члана 6-ог става другог код суме кредита,
на место од 2000—4000 ставити од 1000 до 3000
„ „ „ 4000—6000 „ „ 3000 „ 6000.

Код последњег става истог члана а код речи „државни“ додати и *државом огарантовани.*

Код члана 12-ог и у првом и у другом ставу изоставити речи „и у првом степену.“

Код члана 15-ог у првом ставу у место предложене суме кредита министру финаисија до 60000 ставити до 50000 динара.

Предлажући како овај законски предлог у начелу, тако и ове измене, одбор има част скренути пажњу Народној Скупштини на приложено одвојено мишљење код члана 16-ог овог предлога.

18 јуна 1893 год.
у Београду.

Председник одбора,
Д. Ћирковић

Известилац,
Ниподије С. Милетић

чланови:

Ј. М. Селић, Максим Сретеновић, Велимир Карић, Светозар Славковић.

ОДВОЈЕНО МЊЕЊЕ

Код члана 16 овог предлога законског не могу да се сложим са већином одборском, јер налазим да је непотребан да постоји у овом закону Разлоге изнећу Скупштини.

20 Јуна 1893 год.
у Београду.

Члан одбора,
Димитрије Ћирковић.

Потпредседник — Извештај одборски наштампан је и раздан посланицима. С тога се овај предмет може ставити сутра на дневни ред. Усваја ли Скупштина да дође сутра на дневни ред? (*Усваја*). —

Изволте чути извештај одбора, који је прегледао предлог г. Министра Просвете и Црквених послова да се ове године не врши ревизија у основним школама.

Известилац Ранко Петровић чита:

ИЗВЕШТАЈ
Народној Скупштини
о чл. 73 закона о основним школама

Одбор, избран да проучи и оцени предлог, којим се овлашћује Председник Министарског Савета, Министар Просвете и црквених послова: да се, изузетно, од наређења чл. 73 зак. о основним школама за $189^2/_3$ школску годину, не наређује извршење надзора ради оцене учитеља — свршио је свој посао и има част поднети о томе свој извештај.

Поремећај државнога живота Србије, извршен 9 августа прошле године, није могао поштедети ни народну просвету. Овај се поремећај најјаче испољио на огромном броју премештаја наставничког особља по основним школама. Тако извршено је од 9 августа до 1 априла 774 учитељска премештаја, који се никаким интересом школе ни наставе не могу правдати.

По добивеним службеним подацима премештено је: у августу 3; у септембру 169; у октобру 256; у новембру 101; у децембру 48; у јануару 73; у фебруару 94 и у марту 30 наставника.

Као што се из ових бројева види, премештаји учитељски вршени су понајвише у оним месецима, када је настава имала бити најинтензивнија; вршени су и у оним месецима, када се не сме примити ни оставка учитељу на службу (без крупне његове штете), ако би је поднео, те да се тиме не би омео годишњи успех школе (чл. 54 закона о основним школама); вршени су премештаји и у месецима, у којима се само смрћу упражњена места попуњавају.

Овако велики број премештаја наставничког особља није могао бити ни у интересу просветног буџета, који је и иначе врло скроман, јер је премештено по потреби 447 наставника; а није могао бити ни у материјалном интересу појединих учитеља, јер су многи премештени у овоме кратком року по два, три и четири пута.

С тога одбор је потпуно сагласан са мишљењем Господина Председника Министарског Савета, министра просвете и црквених послова, да је оваквим премештањем наставника заиста прекидан редован школски рад и тиме до крајње мере ометен.

Одбор тако исто цени и надзор Господина Председника Министарског Савета, по коме је редован ток наставе ремећен и честим случајевима владе заразних дечијих болести, те и у оним местима, где нису стигли неоправдани премештаји, настава није могла ни с тога имати у овој школској години довољно успеха. А донекле су је могли омести земљотреси, због којих су у овој години неколике школе са свим затворене.

Одбор није могао предвити ни то, да и они, вазда послу наставе одани школски посленици, који су истина остали поштеђени од невремених премештаја и других месних ометња — да ни овакви посленици нису могли својски и предано радити под утицајем непрекидног гоњења и премештања учитељског, те ни тамо није очекивати прописаног школског успеха.

На основу свију изнесених разлога, Одбор дели мишљење Господина Председника Министарског Савета, министра просв. и црквених послова: да је немогућно ове школске године извршити школски надзор ради оцене успеха учитељског по пропису члана 73 закона о основним школама, нити постићи тиме и најмању правичност у оцењивању рада наставничког — те има част предложити Народној Скупштини, да изволи усвојити по овоме предлогу овако решење:

1, Овлашћује се Председник министарског Савета; министар просвете и црквених послова, да чланом 73 закона о основним школама прописани надзор ради оцене учитељског успеха, не изврши у овој $189^2/_3$ школској години;

2, Срачунавање оцене за периодску повишицу плате извршиће се према резултатима, прописанима чл. 6 закона о учитељским платама без обзира на то, што нема овогодишње оцене.

На послетку одбору је част овде навести, да је се и Господин Председник министарског Савета, министар просвете и црквених послова сагласио са овим одборским предлогом.

18 јуна 1893 год.
у Београду.

председник одбора,
Стеван Д. Поповић

известилац,
Ранко Петровић

чланови:

прота Милан Ђурић, Милош Марковић, Ђока Стојковић, Алекса Ратарац, Митар Мићовић.

Потпредседник — И овај је извештај наштампан и раздат посланицима. Усваја ли Скупштина да и он дође сутра на дневни ред? (*Усваја*). —

Изволте чути извештај одбора који је проучио предлог законски о општој царинској тарифи.

Известилац Андра Параћанин чита:

ИЗВЕШТАЈ
Финансијског Одбора
Народној Скупштини

Предлог закона о општој царинској тарифи, који је Народна Скупштина упутила финансијском одбору, овај је одбор проучио. У овоме што иде, част му је поднети Скупштини свој извештај.

Финансијски одбор налази да ваља примити измене, које је предложио Државни Савет. Оне су стављене на своје место у самом предлогу.

Осим овога одбор је пристао на измену, коју је предложио Министар финансија. Она је код члана XV где се тачка 8 овако мења:

8, Статистична такса:

а), пет пара од једнога колета робе или комада, а ако је више, онда по две паре;

б), десет пара од хиљаду килограма једноставне робе или кубнога метра.

Код овога члана одбор налази, да ради јасности, први став другога одељка у тачки 11-ој ваља да гласи овако:

„Таксе од 1—10 јесу државне; а она под 11 (калдрмарина) наплаћује се у корист оних општина, којима царинарница по називу припада.“

Још су по министрову предлогу примљене у извозној тарифи ове измене:

I Артија испод додати

непрерађене:

Изнад броја 5 додати

прерађене:

У одељцима „Царина дин. пара“ измени:

Бр.	41	уместо	160	са 120.
Бр.	108	„	25	„ 50.
„	109	„	60	„ 100.
„	111	„	30	„ 100.
„	112	„	60	„ 150.
„	115	„	2	„ 3.
„	126	„	0,40	„ 0,50.
„	183	„	20	„ 30.
„	184	„	20	„ 45.
„	185	„	50	„ 60.
„	186	„	50	„ 60.
„	187	„	80	„ 60.
„	188	„	80	„ 25.
„	189	„	120	„ 80.
„	190	„	120	„ 100.
„	191	„	140	„ 120 дин.
„	195	„	80	„ 100 „
„	196	„	100	„ 120 „
„	197	„	20	„ 30 „
„	206	„	6	„ 16 „

„ 211 додати иза речи „. . . . . од шећера, *грожђа* или кромпира а царина у место 3 треба 2 динара.

Бр.	225	у место	7,50	треба 10 дин.
„	235	„	5—	„ 10 „
„	242	„	0,40	„ 0,50 дин.

„ 246 додати: „*и мириси за фабрикацију сапуна*“

„ 247 избацити „*шелак*“

„ 248 додати реч „шелак“ и у место 7,50 дин. царина да буде 10 дин.

„	252	уместо	20	треба 30 дин.
„	259	„	15	„ 20 „
„	260	„	50	„ 60 „
„	263	„	25	„ 50 „

„ 266 да гласи: „Орахово, ланено, рицинусово, кокосово и палмово уље, у опште биљно и минерално уље за техничке циљеве“ а царина у место 4 да буде 2 динара.

Бр. 268 уместо 1,40 да буде 0,50

„ 273 да гласи: „Лој без разлике, олејин, дроб од масти и уља, маст из костију и вуне, восковарина (цибра од меда и воска).“

Бр.	288	уместо	25	да буде	30
„	289	„	32	„ „	45
„	290	„	30	„ „	40
„	291	„	40	„ „	50
„	292	„	65	„ „	75

У извозној тарифи:

Бр. 11 у место 1 д. да буде 1,20 дин.

Ова општа царинска тарифа, од које је предлог пред Скупштином, разликује се од оне, која за сад вреди, нарочито својом првом половином — царином на увоз. Сад је по овом предлогу знатно смањена, али је ипак много већа од оне у уговорним тарифама. Остављено је дакле, да се и даље могу чинити олакшице државама, које хтедну с нама ступити у нарочиту трговинску везу. Разуме се по себи да одбор замишља, да ће се олакшице узајамно само чинити. Но и у овом случају не мисли се, да са увозном царином ваља ићи испод већ уговорених стопа, са изузетком предмета, који су потребни за индустријске циљеве у земљи.

Далеко је већу пажњу одбора на се обратила извозна тарифа. Поређењем са досадашњом нашло се, да се на мало места разликују, али да је на овима разлика доста знатна.

Нарочито се истиче разлика код сувих шљива, које су досадашњом тарифом биле оптерећене са 0,75 дин. од 100 кгр., а садањом са 1,50 дин. за исту количину, дакле два пута већом извозном царином. Ова врста наше извозне трговине врло је знатна, те ће и царински приход од ње јако одметнути. Одбор је ово приметио, али је водио рачуна и о овом оптерећењу, да оно не помете сам извоз.

Али после обавештења Министра финансија, да су о овој ствари, као и о другима у овој тарифи, упитани меродавни кругови за трговачка питања и да су они тврдили, да шљива може поднети оволико повишену царину — одбор је пристао по предлогу.

Да би се пак олакшало извозу пшенице, извозна је царина смањена са 0,25 дин. од 100 кгр. Овим се нарочито ишло на олакшицу овој важној врсти нашега извоза, што је — и ако мање но из других земаља — јаче но до сад оптерећен њен увоз у Аустро-Угарску.

На пролетку јака је разлика у извозној царини за коње. Сад је стављена осам пута онолика царина, колика је досад била. Ова мера има потпуно оправдања с обзиром на наше земаљске потребе.

Само што искључиво при овој мери не смемо остати: ваља се другим путем састарати да се и сој поправи, те да временом колико је више могуће, понестане што је слабо и крцато.

Као што Народна Скупштина види из овога извештаја, одбор је мишљења, да ваља примити предложени закон о општој царинској тарифи с оним изменама, које су казане у почетку.

17 јуна 1893 год.
Београд.

ПРЕДСЕДНИК ОДБОРА,
Рад. Милетић

ИЗВЕСТИЛАЦ,
Андр. В. Параћанин

ЧЛАНОВИ:
Лаза Илић, Ран. Б. Тајсић, Ј. Ж. Јовановић, са одв. мишљ., Ђока Ж. Брачинац, Арса М. Дреновац, Ђ. Милијашевић, Милош Марковић.

Потпредседник — Усваја ли Скупштина да и овај извештај дође сутра на дневни ред? *(Усваја)*. —

На реду је извештај одбора за преглед и оцену посланичких предлога.

Секретар **Љуба Јоксимовић** чита извештај одбора:

ИЗВЕШТАЈ

одбора за оцену посланичких предлога

Народној Скупштини

Одбор за преглед и оцену посланичких предлога проучио је предлог Димитрија Илићановића и другова, па је нашао да је у законском облику написан; те с тога предлаже:

Народној Скупштини, да изволи према чл. 44 закона о пословном реду у народној скупштини, донети о томе своју одлуку.

19 Јуна 1893 год.
у Београду

Председник,
Ран. Б. Тајсић

Чланови:
Ђ. Милијашевић, Здр. М. Пауновић, Милоје Барјактаровић, Бог. Поповић, М. Н. Миљковић, Дим. Карић, Тодор Радовановић, В. Ћирковић, Марко Петровић.

Потпредседник — Скупштина треба да одлучи оће ли се овај предлог упутити преко владе Државном Савету или не? С тога ћу да ставим на гласање: ко је за то да се овај предлог упути преко владе на оцену Државном Савету, тај ће седети, које против нека устане. *(Сви седе).* — Објављујем да је Скупштина одлучила да се предлог упути Државном Савету на оцену. —

Изволте чути извештај одбора, који је проучио акт о оптужењу Војина Ћирковића народног посланика.

Известилац Лука Лазаревић чита:

Народној Скупштини

Одбор изабран да проучи, имали места захтеву првостепеног нишког суда, да се г. Војин Ћирковић народни посланик може узети на одговор за време трајања његовог посланичког мандата, а по предметима његових оптужења због увреде и клевете путем штампе, нанете г. г. Димитрију Цветковићу проти и Панти Дробњаку из Пирота.

Одбор је разгледао акта ових оптужења и нашао је: да су ове кривице за које се посланик г. Ћирковић тужи, као штампарски преступи такве природе, да нема места, да се г. Ћирковић за ова дела, узима на одговор за време трајања његовог посланичког мандата, а на основу прописа чл 125 земаљског Устава.

Подносећи овај извештај, одбору је част предложити Народној Скупштини да га изволи усвојити,

18 јуна 1893 год.
Београд.

Председник Одбора,
Максим Сретеновић

Известилац,
Љ. Јоксимовић

Чланови:
Сотир Аранђеловић, Стојан Станковић, Јован Симоновић, Вел. Карић, Мих. Мартинац.

Председник — Усваја ли Скупштина, да претрес по овоме предмету дође сутра на дневни ред? *(Усваја).* —

На реду је други претрес предлога законског о буџету. Молим г. известиоца да заузме место.

Заменик известиоца Др. Лаза Илић чита чл. 1.

Потпредсеник — Пошто нико не тражи реч, стављам на гласање: које зато да се прими чл. 1 нека седи, ко је против нека устане? (*Сви седе).*

Објављујем да је усвојен чл. 1.

Заменик известиоца чита: чл. 2.

Потпредседник — Ко је за то да се прими чл. 2. нека седи ко је противан нека устане? (*сви седе*). Објављујем да је, усвојен чл. 2.

Заменик известиоца чита чл. 3.

Председник — Ко је за то да се прими чл. 3. нека седи, ко је противан нека устане? (*сви седе*). Објављујем да је усвојен чл. 3. —

Са овим је свршено и друго читање буџета државних прихода и расхода. С тога ћемо сада приступити поименичном гласању. Ко је за то да се буџет прими казаће *за*, ко није, казаће *против.*

Секретар Љуба Јоксимовић прозива:

Алекса Трајковић *за*; Андра Ђорђевић *за*; Андра Николић *за*; Андрија Параћанин *за*; Анта Радосављевић *за*; Антоније Поповић *за*; Арсеније Прокопијевић *за*; Богосав Поповић *за*; Велимир Карић *за*; Владимир Поповић *за*; Владислав Павловић *за*; Војин Ћирковић *за*; Вуча Николић *за*; Димитрије К. Димовић *за*; Димитрије Карић *за*; Димитрије Ћирковић *за*; Доброслав М. Ружић *за*; Драгутин М. Дединац *за*; Ђока Бојић *за*; Ђока Брачинац *за*; Ђока Владић *за*; Ђока Стојковић *за*; Ђура Милијашевић *за*; Ђура Хрватовић *за*; Живан Сретеновић *за*; Живко Малопарац *за*; Здравко Пауновић *за*; Јован Николић *за*; Јован Сопроновић *за*; Јован Станковић *за*; Јован Шемлић *за*; Јованча Стојановић *за*; Јоца Ж. Јовановић *за*; Јоца С. Јовановић *за*; Др. Лаза Докић *за*; Др. Лаза Илић *за*; Лазар Прокић *за*; Лука Лазаревић *за*; Љуба Јоксимовић *за*; Љуба Ковачевић *за*; Љуба Николић *за*; Љубисав Благојевић *за*; Марко Швабић *за*; Мика Даниловић *за*; Мика Х. Тонић *за*; Максим Сретеновић *за*; Милан Ђурић *за*; Милан Миличевић *за*; Милосав Витић *за*; Милош Ђорђевић *за*; Милош Марковић *за*; Милун Миљковић *за*; Милутин Гарашанин *за*; Митар Мићовић *за*; Миња Бранковић *за*; Михаило Веселиновић *за*; Др. Михаило Вујић *за*; Михаило Косовљанин *за*; Михаило Марковић *за*; МихаилоРадовић *за*; Михаило Ристић *за*; Михаило Стојковић *за*; Никодије Милетић *за*; Никола Николић *за*; Никола Поповић *за*; Павле Крстић *за*; Павле Поповић *за*; Павле Ранковић *за*; Павле Смиљанић *за*; Павле Станковић *за*; Пера Велимировић *за*; Петар Ђаковић *за*; Петар Максимовић *за*; Петар Павловић *за*; Радован Милетић *за*; Радован Поповић *за*; Раша Милошевић *за*; Раша Нинић *за*; Сава Милићевић *за*; Светозар Милосављевић *за*; Светозар Славковић *за*; Сретен Гогић *за*; Др. Станојло Вукчевић *за*; Станко Петровић *за*; Станча Виденовић *за*; Стојан Новаковић *за*; Стојан Станковић *за*; Тодор Дидић *за*; Тодор Радовановић *за*; Урош Плазина *за*; Димитрије Катић *за*;

Потпредседник — Изволте чути резултат гласања. Гласало је свега 93 посланика и сви су гласали за. Према томе усвојен је буџет државних прихода и расхода за 1893 год.

На реду је извештај одбора финансиског о накнадном кредиту од 320 дин. за плату главног марвеног лекара. Молим г. известиоца да заузме своје место.

Известилац Др Лаза Илић — Чита извештај одбора (види стр. 77.)

Анта Радосављевић — Господо, овај ванредни кредит у 320 дин. што се предлаже Скупштини, да га она усвоји ја сам мишљења, да се данас скине са дневног реда, а то са ових резлога, које ћу навести. Пошто је нама свима познато оно кретање у свима струкама, то мислим да код свих министарстава мора бити прекорачења кредита и ја тражим да сва министарства поднесу предлоге о ванредним кредитима у један пут Скупштини на одобрење. Ја молим Скупштину, ако се слаже са мојим мишљењем, да ме потпомогне у томе (Устаје довољан број).

Потпредседник — Пошто је предлог г. Анте потпомогнут од довољног броја посланика, то стављам на гласање: које за то да се овај предлог усвоји и да се оставе ови кредити т.ј. да се у један пут реши о свима ванредним кредитима нека седи, а ко је против, нек устане? (*сви седе*) — Објављујем да је Скупштина усвојила овај предлог. —

С овим је исцрпљен данашњи дневни ред, с тога данашњу седницу закључујем а заказујем другу седницу сутра у 8 часова пре подне. Дневни ред објавиће се.

(Састанак је закључен у $10^1/_2$ часова.)

17 САСТАНАК

23 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,
Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,
Станојло Вукчевић

Присутна су сва господа министри.

Потпредседник Д. Катић — Отварам седницу седамнајестог састанка. Изволте чути протокол 16 састанка.

Секретар Милош Марковић прочита.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани протокол? (*Прима*).

Изволте чути молбе и жалбе које су упућене Скупштини.

Секретар Ст. Вукчевић чита:

Јелка Милосављевић, учитељица из Божевца Илија Мутавџић, судија у пензији; Танасије Радовановић, учитељ; и Херман Милер — моле да им се уваже извесне године службе;

Радован Николић, бив. кувар; Лазар Пандуровић, бив. надзорник Сењског мајдана; Милка, удова пок. Трифуна Игњатовића; и Параскева, пок. Петра Јовановића — моле за државну помоћ;

Суд општине Горњо-Белоречке моли за државну помоћ ради подизања школе;

Јанко Станковић из Ниша моли да не плати извесни приватни дуг;

Стеван Ђорђевић из Мртвице, моли да му се враги више наплаћена пореза;

Младен Миљковић и др. из Бивановице, моле да им извесну штету накнаде извесни сељани;

Сељани из Врандола моле, да се поново премери општинска утрина;

Сељани из Дадинца, Јастрепца, Градишта и Ков. Баре, моле да иста села образују једну засебну општину;

Ранко Негословић из Стубла, жали се на В. Брадића због извесне државне земље.

Потпредседник — Све ове прочитане молбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Изволте чути једну молбу за одсуство.

Секретар Ст. Вукчевић чита

Народној Скупштини,

Пошто ми је преко потребно, због домаћих послова осам дана осуства, зато молим Скупштину да ми их одобри.

21 јуна 1893 год.
Београд.

Филип Милојевић

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено одсуство? (*Одобрава*). —

Сад изволте чути два указа.

Секретар Лука Лазаревић чита:

МИ
АЛЕКСАНДАР I
по милости божјој и вољи народној
Краљ Србије

На предлог председника Нашег министарског савета Нашег министра просвете и црквених послова, а по саслушању Нашег министарског савета, на основу члана 141 Устава:

Овлашћујемо председника Нашег министарског савета, да предложи Народној Скупштини, сазваној у ванредни сазив, господу Народне посланике:

Рашу Милетића, Министра у пензији и Велимира Тодоровића, јавног правозаступника као Наше кандидате за попуњење једног места члана Државног Савета, које је остало упражњено изласком из Државног Савета г. Алимпија Васиљевића, кога је Народна Скупштина била изабрала из Наше листе за Државног Саветника.

Председник Нашег Министарског Савета нека изврши овај указ.

22 Јуна 1893 год.
у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Председник Министарског Савета,
Министар Просвете и црквених послова,
Д-р. Л. Докић с. р.

МИ
АЛЕКСАНДАР I
по милости божјој и вољи народној
Краљ Србије

На предлог председника Нашег министарског савета, Нашег министра просвете и црквених послова, а по саслушању Нашег министарског савета, на основу чл. 141 Устава:

Овлашћујемо председника Нашег министарског савета, да предложи Народној Скупштини, сазваној у ванредан сазив господу:

Алексу Спасића управника фондова у пензији и Светомира Николајевића професора Велике Школе као Наше кандидате за попуњење једнога места члана Државног Савета, које је остало упражњено услед пензионисања г. Димитрија Голубовића, кога је Народна Скупштина била изабрала из Наше листе за Државног Саветника.

Председник Нашег министарског савета нека изврши овај указ.

22 јуна 1893 год.
у Београду

АЛЕКСАНДАР с. р.

Председник
Министарског Савета,
Министар
просвете и црквених послова,
Д-р. Л. Докић с. р.

Потпредседник — Избор Саветника може се извршити у сутрашњој седници. Је ли вољна Скупштина, да се избор саветника стави на дневни ред за сутрашњу седницу? (*Јесте*). —

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду прво претрес предлога госп. мин. просвете и црквен. дела да се ове године не врши ревизија у основним школама. Изволте чути г. известиоца.

Известилац Ранко Петровић чита прво предлог г. министра (ст. 65); мишљење Држ. Савета (ст. 66) а за тим извештај одборски о њему (ст. 91).

Потпредседник — Сад да приступимо начелном претресу овога претреса. Има реч г. Ђока Стојковић.

Ђока Стојковић — Држим да је извештај одборски довољно јасан и исцрпан за све што се имало казати у прилог предлога господина мин. просв. и црквен. дела. Кад се врше премештаји учитељски у месецу фебруару, кад се они чине на 2—3 месеца пред испите, и кад се за годину дана изврши преко 700 премештаја — онда се може замислити, каква је била настава за ову годину. Изгледа да је канцеларија минист. просвете била смештена у министарству полиције. Чим је који писар или капетан затражио да се који учитељ премести, то

је одмах извршивано. Отуда се могло десити да у једној школи нађу се постављена по три учитеља, а међутим треба само један, такав је случај био у Великој Јасикови у округу крајинском; и у Д. Белој Реци, округу црноречком. Сем тога дешавало се да се учитељи с једног краја Србије премештају чак на други крај, као што је био случај са Крупањским учитељем који је премештен чак у Врбовац, окр. црноречки и то баш у очи избора. Најзад могу додати још једну околност која доприноси да се овај предлог г. министра прими, а међутим у извештају одборском није поменута.

Зна се да премештаје учитељске у министарству врши начелник, који је и у осталим пословима десна рука министру. А какав је био начелник министарства просвете под прошлом владавином, г. Јеша Илић? Ја нећу да улазим у његову богословску спрему, која је према целом раду прошле владавине била достојна за њен просветни програм о реформисању школа и подизању универзитета, него ћу говорити о једној другој подобности, коју је показао за време кад је био ревизор осн. школа у крајинском округу. Он је тада имао обичај да од учитеља наплаћује по 20 дин. и флашу вина. Могу вам показати једну његову карту — посетницу, из које ће се ово што рекох моћи све видети. Она гласи овако: чита:

Мирку Петровићу

УЧИТЕЉУ

Драги Мирко!

Праштајући се са крајинским срезом и залазећи у планине, међу хајдуке, сетих се тебе и шаљем ти братско поздравље.

У Брусшику добих 20 динара и флашу вина, у Тамничу не добих ништа. Ако што добијеш, купи вина.

Твој

Јеврем А. Илић

Господин Јеша Илић, као што се из овога види уцењивао је учитеље и од њих тражио по 20 динара; а ако тога није било, довољно је била и флаша вина.

Он је истина објашњавао доцније у јавности да је тих 20 динара узимао на рачун наших књига и ако то у карти не стоји. Па узимо да је и тако било, ипак је мало части за једног ревизора да приликом давања оцене учитељима, од које зависи будућност учитељска, наплаћује неке старе и сумњиве дугове за пеке силом натурене књиге. То је на фини начин уцена, јер ће сваки учитељ радије дати и 200 динара, но да му пропадну 4 године службе и изгуби периодску повишицу. И ако је г. Илић покушао објаснити ово мито од 20 динара, ипак му је сметала флаша вина. Није ваљада и она за књиге. Он вели: примио сам је од свештеника брусничког а не од учитеља. Но заборавио је рећи да је свештеник отац учитељев и да с њим живи у једној кући и у задрузи. Дакле опет види се да је флашу вина примио од учитеља. Кад такав човек заседне у министарство просвете као началник министарства онда није чудо, што су се могла дешавати онаква гоњења учитеља и онакви премештаји, као што су били под прошлом владавином.

Најбољи и најспремнији учитељи који су имали да школују своју децу добијали су најгора и најзапуштенија места, а двојкаши најбоља места. На жалост, против овог недозвољеног рада у служби, највиша просветна власт није ни до данас ништа предузела, као и да не постоји дисциплинарни суд, те овај господин и данас васпитава младеж у богословији, наравно по системи од 20 динара и флашу вина. Да је подуже остала либералска најезда могли би дочекати да овај господин учитељска места даје на добош. Из тих разлога а и из оних што их је одбор у своме извештају изнео, довољно се види какво је стање било у нашим основним школама за ову шк. годину, и с тога ја држим да извештај одборски треба потпуно усвојити. А ове жалосне појаве са школом и учитељима под прошлом владавином могу послужити Скупштини да нађе пута и начина да их у будуће не буде, и да се школа и наставници сачувају од таквих реформатора, који почињу свој програм: подизање универзитета и реформисања школа: придизањем по 20 дин. и флаше вина од сиромашних учитеља.

Стојан Новаковић — Пред нама је, господо, законски предлог, који се износи да га ми одобримо а овамо све што је у њему предложено свршено је, нити би се могло поправити, ако ми овај предлог не бисмо усвојили.

Предлогом се тражи, да се надзор над основним школама према чл. 73 закона о основним школама не извршује ове године. Ако Скупштина овај предлог одобри, ми смо у ствари само одобрили поступак Господина Министра Просвете, који је сам собом наредио, да се не извршује поменути члан реченог закона, али кад не бисмо ми хтели да усвојимо овај предлог Министра Просвете, кад би смо му казали: ми мислимо да се чл. 73 закона о основним школама мора извршити, и кад је закон, нека се и извршује шта би тада било? Да ли би могао тада министар тај закон извршити? Ја мислим, да ову неправилност треба забележити, јер двоје може бити: или се Народном Преставништву закон износи на решење, онда кад оно има пред собом одрешене руке, да се може упуштати у оцену тога закона — то значи, да може, ако предлог Министров не прими, бити онако како закон прописује; или је то већ извршено и у том случају не би се могло ништа друго учинити; него да се од нас тражи одобрење за оно, што је противу јасне наредбе законске извршено.

Јер овде ми данас у ствари нисмо пред законским предлогом, да се овај члан не извршује, него ми смо већ пред не извршеним чланом тога закона. Данас је 23 јуни и кад не би смо нашли разлога да примимо овај предлог Министров шта би било? Каквим би се начином извршио надзор, како би се то учинило.

По мојем мишљењу, ма колико да има основних разлога, да се овако чини, како је господин Министар Просвете предложио, налазим, да опет има разлога, по којима се може и противно радити.

Извештај одборски, каже, да је 774 учитеља кренуто и премештено. Ако добро памтим, у Србији има свега на 1500 учитеља, дакле једна половина је премештена, а једна половина остала је на свом месту. Зашто онда та друга половина, која је остала на свом месту, зашто дакле тих неколико стотина учитеља, који су преко целе године редовно радили, да се лише оцене; за што да њихове школе не буду прегледане? Може бити, да би боље било да се казало: да се надзор изврши и над оним учитељима, који су кретани и премештани, с једног краја на други а да се по наредби самога закона околности неповољне узму у рачун, па у извесним приликама да се преглед и са свим изостави. То би било најсагласније и са законом и са суштаственим потребама школским.

Али сем тога, закон и наредбе о надзору у основним школама, не гледају само на учитељски рад и успех, него и на многе друге ствари, које се тичу школе и рада школског, а на које министарство као врховна власт има да пази. А ту долазе сви они захтеви школског закона о потребама школским о дужностима школских и политичких општина, родитеља, осталих школских власти и чинилаца. Све то треба да прегледа надзорник. Он треба да види и како су деца ишла у школу и како је школска општина вршила оно, што има по закону да врши и како је снабдевена школа школским потребама, књигама, какве су зграде, како су издржаване, јесу ли оправне или неоправне и т. д.

Напослетку, само тога ради, могао се одредити надзор над основним школама; али ма да се сад нема шта друго чинити до примити овај закон опет мислим, да би правилније било, да је господин Министар од нас тражио, не да му оваки закон одобримо, него да му дамо одобрење што није извршио чл. 73 зак. о основ. школ., те да се не би пред нас износио предлог, који се тиче предмета већ извршеног, који већ не може бити предмет никакве дискусије.

Председник министарског савета, министар просвете и црквених послова д-р Докић — Имам само да дам објашњење на говор г. Стојана Новаковића.

Ревизија, истина, није извршена као што он каже, али је све готово — да се изврши. Ако Скупштина данас одбије поднесени предлог, ја ћу одмах наредити ревизију. Ревизори су изабрани, и могли би одмах почети рад. Истина било би малих тешкоћа то сад отпочети, али ипак би се могло извршити, пошто је све спремљено и ствар зависи од тога, како ће Скупштина да реши.

Ако Скупштина не прими предлог, биће ревизије, прими ли га неће бити ревизије. Према томе ја сам и могао тражити само овлашћење, да се не врши ревизија, а не накнадно одобрење за то што није било ревизије.

Михаило Радовић — Поштовани г. посланик Стојан Новаковић, кога ја врло високо ценим као вредна и ваљана познаваоца школских ствари, говорио је о том: како овај предлог г. министра просвете одузима могућност да се изврши ревизија, ако га Скупштина одбије. Ја мислим, да само онако гоњење учитеља ставља немогућност да се ревизија изврши.

Господо, деца у основним школама нису имала прилике ни да се упознају са својим учитељима а камо ли да уче, јер су учитељи тако често гоњени и премештани, да се може слободно рећи да наставе није ни било и да се у школи није могло ни радити. И у оваквом стању ревизија би промашила свој задатак, који у редовним приликама има, а тај је да донесе процену труда школских наставника, и успех који су они постигли. У опште цела настава била је прекинута, нико није водио рачуна о томе, онда, разуме се, није се могла ни одредити ни ревизија, те да она буде оно, што треба да је: да води рачуна о свима приликама.

Ако сад узмемо да су ту кажњени не само учитељи него и родитељи, који су подносили школске трошкове, и деца која су уписана у школу, онда се види, да се овакав поступак према школи и просвети ни чим правдати не да, па ни најужим партијским гледиштем. Према оваквом стању ствари ревизија би била излишна, јер би само констатовала ово жалосно стање школске наставе у овој школској години, које је и нама без ревизије познато.

Ну, кад се говори о овој ствари, ја сам мишљења, да се влада постара да учитељима даде могућност да они буди вредни и марљиви школски радници, а то је да спрече законом премештање учитеља онда, кад није време, т. ј. за време школске године. И ако се тако учини даће се највећа сатисфакција свима. Тек тада би могли сваког школског радника или према труду и раду унапредити, или немарљивог опоменути и казнити.

Ја због ових ненормалних прилика усвајам предлог г. министра просвете и са мирном савешћу гласам, да у овим тешким приликама, кроз које је школа у овој школској години прошла, без кривица наших учитеља, не буде ревизије.

Драгутин Динић — Мене је покренуо да говорим о овом питању г. Стојан Новаковић. Он је доиста навео неке прилике, са којих би требало усвојити предлог Г. Министра Просвете и Црквених послова, а да се у будуће стане на пут тима злоупотребама са учитељима и професорима гимназијским. Ја сам мишљења таквог да би требало узаконити, да се у будуће учитељи у току школске године не могу премештати а исто тако и професори гимназијски, само да то може да буде искључиво у месецу Августу. Молим г. г. посланике да ме потпомогну у овом предлогу. (нико га не потпомаже чује се: учините нарочити предлог).

Потпредседник — Ваш предлог нема места сада јер је друга ствар на дневном реду.

Милан Ђурић — На приговор поштованог посланика г. Стојана Новаковића, који је заиста врло спреман, особито на књижевном пољу — где каже: да би требало одредити ревизију бар за оних 700 учитеља, који нису премештани., имам да кажем ово: Свима је познато да је управо код нас било болесно стање у читавој земљи, да се по свима гранама друштвеног живота од 9 августа прошле године до 1 априла ове године осећало неспокојство, немир и назадак, па због тога нису могли ни радити мирно и спокојно ни они учитељи свој посао, који нису били премештани јер је та болест, или то зло политично и на њих упливисало. Јер, гледајући како се једни премештају у Јануару из места у место, бојали су се да то и са њима не буде, па нису могли мирно ни да раде. Било је случајева да учитељ није имао прилике ни да позна наставу ни школу а ни децу, јер није никаква тајна, да се догађало да је један учитељ гоњен по 5 пута; н. пр. из Врања чак у Златибор, па је у том далеком путу по оној цичи и зими изгубио троје деце. Као што је на пр. учитељ Јован Поповић изгубио троје деце; да су другог учитеља именом Недељка, који је имао једиче дете терали испод Јавора, по цичи и мразевима па је то једино благо свога живота у путу изгубио. Таквих је случајева много било, које не желим да се икада поново у нашој домовини, а који су нашу омладину и наставу спречили у напретку. И заиста добро је казао један од предговорника да Министарство Просвете пређе ништа друго није ни било него Министарство Унутрашњих дела, него ја хоћу да кажем да није само то, него и да је оно било у рукама људи, који нису имали срца ни памети, јер су били занесени партиском страшћу па су као синови ове земље радили на штету наставе, на пропаст своје омладине, а нису радили онако као што наша народна изрека вели: да на млађима свет остаје. Дакле нису ништа радили у корист наставе и наше омладине.

Можемо ли допустити да се то дешава и даље у будућности? Не можемо. Шта је са учитељима зимус рађено, то је свима вама добро познато. Кад човек метне руку на срце, и сети се оних несрећа, које су учитеље сналазиле, онда ће сви признати да је то велики губитак за нашу школу, за нашу просвету. Да не би тога у будућности било, да би се свачији ћеф и самовоља спречила, ја држим да треба г. министар просвете да се побрине да нам на идућој Скупштини спреми нов наставни план за основне школе, да се њима свачија самовоља у границе сведе, те да она као гуја не бљује свој отровни јед на српску школу и омладину. То је што сам имао да кажем о томе жалосном стању, о оним зимушњим хијенама, које су се биле дигле против школске наставе, против омладине, против будућности наше.

Љуба Јоксимовић — Господин Ђока Стојковић у свом говору казао је: да се чуди, како су могли либерали и Јеврем Илић начелник Министарства Просвете да буде онакви какви су били за време своје владавине, да премештају учитеље с једног краја на други без икакве потребе и без икаквог разлога. Ја држим да госп. Стојковић не треба никако томе да се чуди, јер он прати историју нашег народа, и он зна да су либерали увек такви били кад год су на влади били. Тражити од либерала, да они буду заштитници просвете, то би значило, као од глувог човека тражити да буде музикалан, или од слепог човека, да зна разликовати боје. Према томе, могли би извести овакав закључак, кад год би либерали дошли на владу, ма какве законе доносили, они би то исто чинили. С тога мислим, да немају право она господа, која мисле, да би се законима могла спречити либерална самовоља, не дај Боже да на владу дођу, јер ви знате да су они и друге законе газили.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 13 УТОРАК 29 ЈУНА 1893 ГОДИНА III

17 САСТАНАК

23 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Станојло Вукчевић

(НАСТАВАК)

(О ревизији у осн. шк. Љ. Јоксимовић).

Мене изненађује говор г. Дединца, што он у малопређашњем говору тражи десет посланика да га потпомогну, да се у закону о учитељима унесе уредба, да се учитељи могу премештати само у извесно доба године. Он као правник треба да зна, да је то нарочити предлог за измену закона и да се може само усвојити, кад прописане законске формалности испуни. Али, свакојако држим, кад би баш и такву измену закона донели, као што г. Дединац предлаже они би тако исто радили, као што су радили и за време прошлости, не би заштићавали праве и добре учитеље; прави учитељи, прави носиоци просвете они би били гоњени; а на против, они учитељи, који би пристали да буду политички достављачи, да буду жандарми, они би били заклоњени.

Ради тих учитеља, који су били заклоњени за време либералне владе, ја бих се сложио са мишљењем господ. Новаковића, да се изврши надзор, па би се видело, какав су они жалостан успех постигли; видело би се, да ти заштићени учитељи нису ни завирили у школу, седели су у среској канцеларији и извештавали надлежне, кога треба преместити, кога треба ухапсити. Ја бих био за мишљење господ. Новаковића, да се ревизија изврши, да се види, како су и они учитељи, који су били с једног краја Србије на други премештани били бољи од оних учитеља, који су били заклоњени од либералне владе и нису били премештани. Ревизија би показала, да ти љубимци — учитељи либералне владе, нису ни завирили у школу, него су били полициски достављачи.

Лука Лазаревић — Истина су учитељи заклоњени од онога зла, које се за остале чиновнике зове § 76. Учитељ не може бити лако отпуштен из службе као други чиновник, који нема десет година службе, али и то се дало проиграти и проиграло се зимус. Ви знате да је зимус било доста таквих случајева, да су учитељи били отпуштани; отпуштани су стални учитељи, који су имали по десет година службе, и ако су свршили школу, положили испит учитељски и ако су стекли сва права као учитељи, која имају по закону о основним школама.

Зимус су многи учитељи били одређени за председнике бирачких одбора; они су се морали тој дужности одазвати, јер би иначе били по изборном закону за недолазак кажњени. Влада, која је хтела да спречи председнике бирачких одбора — и спречила их је, срећом по себе, готово половину нашла је за добро, да те учитеље у очи избора испремешта из једног округа у пети округ како не би били на избору. Учитељи, бојећи се, да не искусе казне изборног закона, ако не дођу на дужност, налазили су начина, како да доспу до општина, где су били одређени за председнике бирачких одбора. Министарство Просвете сматрало је такове учитеље да су напустили дужност и отпуштало их из службе, и ако у закону о основним школама стоји да учитељ не може бити отпуштен из службе, изузев само случаја, ако имају тешке кривице и ако да просветни савет мишљење да треба да буде отпуштен. 774 премештаја за 7 месеци! Ја, да је потрајала либерална влада 12 месеци, ја не знам да ли би остао који учитељ, који не би био премештен. У ваљевском округу није остало ни десетак учитеља, који нису премештени; сви су испремештани. Премештани су зимус учитељи на буљук. Депешом се јавља начелнику срескоm, да је у његов срез премештено 10 учитеља. Началство пита министра: у коју је школу који учитељ премештен. Министар одговара да их срески начелник размести. Позивам се на посланика г. Станчу Виденовића, да потврди ове моје речи.

У сред зиме премештани су учитељи с једног краја Србије на други. Премештани су многи по 3 — 4 и више пута. Ја знам посигурно да међу овим учитељима нема ни једна трећина, који су премештани по правој молби, него премештани су рецимо по овакоме случају: један учитељ из Београда премештен је у пиротски или врањски округ, он је пошао, незгоде онога времена, цича, тежак и скуп пут, напослетку шта зна човек да ради у таквој прилици, скрсти руке и почне мољакати, па дајте ми неко место ближе. Они су то примили преместе га мало ближе. Но и на том месту тешко му је да се задржи, жали се да му није могуће остати и опет добије премештај по молби. То су молбе по невољи. Учитељ је морао да моли по невољи, да има да склони своју децу. Тешко је и најбољим и најпотпунијим законом заштитити учитеља од гоњења, кад они, који имају власт у шакама, добију прохтева да учитеља гоне. Али ја се надам, де неће никад више наступити оно црно доба какво је било зимус, да се неће понављати оне несреће са учитељима, као што су се дешавале зимус. Ја држим да ће влада радити на поправци учитељског положаја, да ће у том погледу још ове године, јесенас, поднети закон Скупштини и да ће се постарати да се заштите учитељи од самовољног гоњења.

Ја сам подуже време пробавио у суседној монархији и видео сам да се тамо учитељи не премештају тако као код

нас. Шта више не премештају се тако брзо ни по молби, па и ако којег учитеља преместе гледа се, да се створи могућност да се не увреди који други учитељ. Тамо има случајева да се један учитељ не премешта по 20 — 30 година, а шта видимо код нас? Код нас нема, или и ако има а то је врло мали број учитеља, који су провели пет година на једноме месту.

Чини ми се да ће се моћи законом, који ће се поднети Скупштини, стати на пут томе тиранисању и гоњењу учитеља. То је за њих много важније него кад би им повисили плату и поправили њихово материјално стање. Залуд ће бити ако ми учитељима повисимо плату са 200 — 300 динара, а ако их изложимо самовољном гањању појединих ћефова, да их могу сваки час премештати, по два трипут у години.

Учитељи нам неће бити захвални, ако им ми само повисимо плате а не осигурамо им положај. Управо то ће и бити најважнији део тога пројекта, који ће нам, надам се, влада поднети.

Усвајам предлог министров с мишљењем одборским: не треба да буде ревизије ове године. Не треба да је буде ни за оне учитеље, који нису никако премештани, јер је и тешко извршити делимично школски надзор. Учитељи, који нису премештани, живели су једнако у страху, да ће данас сутра морати путовати. У таквом стању и не ради се у школи с вољом и предањошћу. Они, који су били у добрим односима с полициским властима, такође су слабо радили у школи; имали су они у оно време пречих и важнијих послова, требало је смењивати кметове и припремити земљиште за избор посланика.

Стојан Станковић — Кад сам тражио реч ја сам хтео нешто друго да кажем, али то је казао г. Љуба Јоксимовић. Мени се чини да Влада треба да потражи и рачуна о оваквом премештању учитеља, јер је тиме грдно оштећена државна каса. Хоћу да допуним говор г. Стојковића, а то је случај који се десио у моме селу. Ту су у једно време дошла три учитеља: Димитрије Мишић, М. Исајловић и Милош Милошевић, па нису знали шта да раде, па док је један по том отишао на друго место за учитеља, дотле га министар поставља за управитеља ове школе белобрешке у Јануару месецу. Дакле види се да и они у министарству нису знали шта раде, јер у Септембру месецу премештају Лазу Илића у Белу-реку, док су ова троица били; онога из Смедеревског округа постављају за управитеља школе што значи да су заборавили да су га преместили, или нису ни заводили, само како је коме ћев тако је и премештао. С тога ми треба да потражимо рачуна од њих због оваквог премештања, које су вршили и да плате државној каси сву ону штету, коју је због тога она претрпела.

Стојан Новаковић — Ја сам, господо, са пажњом саслушао објашњење г. министра просвете, који нас уверавааше да се може извршити надзор, и у случају ако Скупштина не би усвојила овај законски предлог.

Нека ми допусти г. Министар просвете да посумњам у могућност тога, и да останем при мишљењу да би се то врло тешко могло извршити, а да се други који члан закона не повреди. Док би се издала телеграфска наредба, докле би стигли појединн надзорници на одређена им места, то би дошао већ и Петров дан, и онда би учитељи и ђаци морали да ради надзора чекају цео месец Јуни. Тога ради и мислим да треба прећи преко свега, ма да је неправилно предлог поднесен. Али устао сам не тога ради, него да замолим г. министра председника, да изврши ону другу половину надзора за ову прошлу годину и то баш са обзиром на разне политичке неприлике, којима су школе биле изложене, а о којима су други посланици толико говорили. Овде се у првом члану каже: „Овлашћује се председник мин. савета, министар просвете и црквених послова, да чланом 73 зак. о основним школама прописани надзор ради оцене учитељског успеха не изврши у овој 1892|3 школској години.“

Ја сам мало пре казао да се у надзору не гледа само учитељски успех, него и друге потребе. Овај предлог и кад постане закон неће сметати, да се изврше све остале тачке, којима су учитељи подвргнути надзору. И ја мислим да је у интересу школе и школског напретка да не прође година, а да нико не уђе у школу и не види јесу ли све књиге у реду, има ли у школи креде, врши ли школски одбор своју дужност и т. д. Ви знате да ако се не гледа како се врши закон, узалуд га је и вотирати. То је моја погодба, под којом бих ја гласао за овај предлог. Ако г. министар да своју реч да ће ову другу половину закона извршити.

Павле Смиљанић — Предлог овај г. министра председника ја мислим да треба примити ево из којих разлога. Зимус у колико сам ја могао видети у нашој околини, мислим да је било више од половине учитеља који су зимовали на снегу, нису се могли сместити, већ су спавали по земљи или на другом месту. Њихова су деца, господо, скапавала од зиме у саоницама. Није се знало шта је са одборима само ако су они припадали којој другој странци а не либералној. Они су били сви у апсу. Учитељи су били протеривани од Пирота у ваљевски округ и обратно, и нису се сместили ни три четири дана, па су опет премештани у друга места. Дакле ја мислим да ово што каже г. Новаковић да би требало ревизије, он то говори с тога, што је био само овде, па није ни могао видети оне премештаје, а ми који смо били у унутрашњости па смо све могли видети, знамо да то не може бити. Ја сам имао учитеља либерала неког Црнчевића, који је за собом оставио гори глас него Браловић. За све време док је био у таковској школи и Краљеву није дошао 5—6 пута у школу, све је ишао по агитацији, а у школу није ни завирио. Ја мислим да је овај предлог врло оправдан и ја ћу са мирном савешћу гласати да се ове године не извршује ревизија јер је врло мали број учитеља, који нису гоњени ни протеривани.

Алекса Ратарац — Ја као члан овога одбора хоћу да кажем неколико речи о говорима г.г. предговорника. Морам признати да је нужда натерала г. Министра да учини овај предлог, који мора у неколико сам закон да заустави од извршења. Та његова нужда није потекла из његових сопствених побуда и тежња, него из оних прилика, које су биле на штету земље.

Говори се о премештању учитеља и учитељака. Кад би износили све несреће муке и патње, које су учитељи претрпили могли би написати књигу од 50 табака.

Премештај учитеља вршили су капетани са либералним одборима преко министар. унутрашњих дела, а њихова решења извршио је неки Јеша проф. богословије.

Знамо да је било и оваквих премештаја, да је учитељ премештан 4 пута узастопце с једног места на друго. Буде као учитељ неколико дана у школи, докле га какав регент кмет не достави министру и каже: „и ово мало што смо задобили људи либерала овај несретник хоће да их упропасти“. Министар то достави Јеши а Јеша учитељу каже: „ватај други крај Србије“.

Оваких је примера било много али могу да вам именујем неке; Вукашина Глишића, који је најпре био премештен у пиротски округ, после у Пожаревац а за тим депешом преко Свилајнца у Глоговац. Тако исто било је и са Миладином Стевановићем и са Савом Шпбалићем, за кога већ у министарству нису хтели ни акта да заводе под нумеру, него су онако под усменим наредбама терали. Оће се ревизија.

Шта је циљ ревизије?

Лепо је казао г. Стојан Новаковић, да се оцени рад учитеља, карактер њихов и њихово понашање, али кад то треба да се оцени, онда треба да је учитељ имао посао и да је на томе послу радио. Ја одбијам сумњу да су учитељи људи, који неће да раде, јер знам да су они доиста свесни свога положаја и да знају да раде у интересу омладине. Каквог су они владања о томе је надлежна околина њихова да каже, јер кад дође ревизор све то може да се удеси да буде лепо, а кад он оде, онда опет настаје неред и у школи и ван ње. Ревизори постоје као нека форма. Лепо је један од посланика рекао, таквих је ревизора много. И ја додајем, има их који су са материјалног гледишта ишли у ревизију,

има случајева да за ревизором путују нека писма љубезна или од госпођица или од учитеља.

Дакле они учитељи, који су седели на једном месту и радили на своме послу, који су били свесни своје дужности за време прошле т. зв. либералне владавине, ипак нису могли да раде са вољом свој посао, јер сваки од вас зна, господо, да ако ма ко има нешто несретно у комшилуку, он не може спавати мирно, па тако и учитељи нису могли због опште не среће да раде на свом послу, јер су били у вечној забуни шта ће од земље бити. Премештани чували су свој карактер своје понашање, показујући да они могу да буду толико јаки и да дају примера како треба војевати и борити се за народ и његова права а противу обести власничке.

Дакле, као што рекох, нужда је натерала г. министра на ово. И ми, ако би хтели да адвокатски посматрамо ово, може ли се или не може извршити ревизија, онда би могли са свим ову ствар изопачити, али сви у души морамо да признамо да је ово морало бити овако. Ми као чланови одбора нисмо могли ништа друго да радимо него да пристанемо и примимо извештај као што је предложен.

Ђока Стојковић — Ја као члан одбора, хоћу да кажем неколико речи на приговор г. Новаковића, да овај предлог не би требао да буде као закон него у форми одобрења. Може бити да је г. Новаковић предвидео да је одбор изменио предлог г. министра и саставио га у форми решења скупштинског, којим одобрава поступак министров да не буде ревизије, — управо како је желео г. Новаковић.

Што се тиче разлога, да би требало другу половину учитеља, који нису премештани подврћи ревизији, налазим да му нема места Није могуће вршити ревизију само над половином наставника, но би се то морало чинити над свима. Ревизор би онда дошао у немогућност да правично оцени рад учитељев. Или би морао ценити околности и прилике, у којима је била школа и дати већу оцену, но што је стварни успех у школи, или би морао ценити сам успех и дати лошу оцену, што би упропастило учитеље. Обадвоје би било од штете и по школу и по учитеље. С тога ја држим да би најбоље било оставити овако, како је г. министар предложио.

Неки говорници навели су да би требало извршити ревизију и ради тога да се види: да ли је школа имала осталих намирница и да ли је на време снабдевена потребама. И ради тога нема места ревизији. И до сада су ревизори подносили те податке министарству онако, како им је казао учитељ и шк. одбор, јер се по садањем начину ревизије, која траје по 4—5 часова у једној школи и не може друкчије радити. Ништа не смета да министар и сада добије те извештаје од школ. одбора и управитеља, а да не наређује ради тога ревизију, која би стала државу 20 до 30 хиљада динара. Што је казао г. Јоксимовић, да сам се ја чудио како су либерали могли чинити она чуда са школом, ја се томе баш ни најмање нисам чудио, но сам само констатовао њихов рад. Нисам се могао чудити ни за то, што сам искусио тај њихов програм на себи самом.

Исти предговорник учинио је примедбу на моју представку да Скупштина законом сачува учитеље од премештаја у невреме, наводећи како су либерали газили и законе и да и то не помаже. Ко гази законе има начина, да му се стане на пут, а кад нема закона онда се не може потрзати на одговор нико, па ни министар што је гонио и јурио учитеље с једног краја Србије на други. С тога остајем при томе да Скупштина треба законом да сачува учитеље од онаквих премештаја, какви су били у прошлој години.

Потпредседник — Је ли вољна Скупштина да се реши? (Јесте).

Станко Петровић — Господо, свима нама познато је, какве су муке претрпели наши учитељи зимус под либералном владавином. Овај предлог, који је поднео г. министар потекао је из невоље, јер друкчије није могло ни да буде, а није ни смело да буде. Овде се говори, да су учитељи премештани. Под либералном владавином учитељи нису премештани него су јурени и гоњени; није се водио рачун, да ли су премештени на опредељено место, већ су само гоњени да пропадају по зими са њиховом децом. Ја ћу да наведем пример, шта је било у мом срезу. Учитељ Михаило Ристић премештен је у Звижд; после три дана долази наредба да остане у Прњиловици, а затим опет да иде у Сикирицу. Њему се саопштава да иде у Сикирицу и срески начелник га гони. Учитељ Тихомир Маринковић одређује се да иде у Звижд; затим се задржава да не иде тамо, него да иде у Прњиловицу. Маринковић се не разрешава а долази други. Кад је Ристић отишао долази други, који је пре десет дана одређен за Поповић и враћа се за Прњиловицу; долази у Прњиловицу и седи недељу дана, а нема акта да ли је постављен. Димитрије Димитријевић долази и чека постављење. Дакле, сад у Прњиловици налазе се три учитеља и питају се где је ко постављен.

Дакле, господо, овај пример изазвао ме је, да и ја неколико речи проговорим пред Народним Представништвом и да изнесем ту слику, како су учитељи гоњени као нека дивљач, а не као просветна снага, која подиже нашу омладину за добре грађане. Ја сам живео на станици жељезничкој и ту сам пратио сваког дана несреће учитељске.

Није било воза да не прођу по 10 до 15 учитеља и да један другог питају где иду и да не знају где иду.

Овде су неки говорници казали да би требало да се измени закон, те да се учитељима осигура то да у току шк. године не буду премештани.

Господо, биће нама узалуд мењати законе, ако доживимо онакве владавине, какве смо имали од пре 20 година па на овамо. Кад би свака влада водила рачуна о Уставу и законима, онда не би требало да се бојимо, да ће овакви случајеви да се дешавају. Пре 9 августа прошле године ја сам слушао да између владе и намесништва не може да буде сагласности и да влада мора дати оставку. У разговору са мојим друговима говорио сам о разним стварима и о томе, шта могу либерали да добију при избору, и ја сам казао мојим друговима нека влада да оставку да види како стоји у народу. Али ја сам се преварио а и многи су се преварили, јер тиранија не води рачуна о Уставу и закону. Ако по несрећи српски народ опет доживи да се поврате либерална и напредњачка владавина, докле год то буде, дотле неће да вреде ни Устав ни закони, па нека буду још сигурнији и чвршћи. То је моје убеђење, ако дођу те партије на власт, да неће вредети ни Устав ни закон. Ја се само могу надати у то, ако се српски народ не измени, него буде овако чврст, да брани Устав земаљски, законе и своја права, онда нам неће требати да мењамо закон ни да осигуравамо учитеље од премештаја и гоњења. Нећу бити противан томе предлогу, али опет кажем, докле год буде онаквих владавина, које не воде рачуна о законима и правима народним, него о свом ћефу, ту неће помоћи ни закони ни Устав. Дакле, ја се слажем с тим да се овај предлог г. министра и извештај прими овакав какав је, јер друкчије не би могло ни да буде.

Станча Виденовић — Господо, о предлогу немам шта да говорим, јер г.г. предговорници, који су стручни у томе, доста су исцрпли ту ствар; него имам само да потврдим речи г. Луке Лазаревића, да заиста пред изборе у месецу фебруару учитељи из других округа најурени су у пиротски округ, а из пиротског округа у друге округе; није се знало, где је ко одређен. Министар просвете наредио је званичним актом управитељу основних школа у Пироту да се обрати капетану и да каже да он размести учитеље онако, како он нађе за сходно. Тај званични акт министра просвете и данас стоји у канцеларији и при предаји дужности, ја сам тај акт видео и у њему се каже: „обратите се начелнику среза нишавског, нека он размести учитеље где нађе за сходно.“

Здравко Пауновић — Предлог г. Министров по све је уместан, оправдан и потпуно патриотски. Извештај пак одбора тако је јасан и потпун да не треба о томе много говорити и време бадава губити. Ми смо сви били очигледци свих оних несрећа, које су биле у држави српској, ми смо били очигледци како су се учитељи гонили и терали, како су тием

трпели штету не само настава и учитељи, већ и држава и народ српски.

Ми сви знамо да либералној владавини није било до школе, државе, народа и њихових интереса, него само до тога, да врше своје личне ћефове и прохтеве; само да добију и насилно извојују већину. На овом путу поред осталих вредних трудбеника, највише су јој учитељи сметали и зато су ови најгоре и кињени и нечовечно на по неколико места терати. Ми знамо да због тих околности они учитељи, који су тако гоњени и нису могли зато радити; а они пак, који су остали непремештени, нису такође радили зато, што су били либерали и остали су да врше други по њих важнији посао, а то је да иду да агитују и да раде оно што им полиција каже. Дакле, кад би се сад вршила ревизија тиме би поред учињених несрећа учитељима и држави, учинила поново велика штета држави, јер тиме поред свију несрећа била би још и та, да се сад по нова држава троши и то без икакве цељи и потребе.

Разлози пак, г. Новаковића, такође су неумесни и неоправдани. Када он тврди да је ревизија непотребна односно саме наставе, а тражи пак ову само за преглед школе, учила и осталих потреба њиних, то је за мене чудновато. Тражити да ревизија иде те да се уверава имали у школи сунђер, креде и осталих потреба и на ту цељ без разлога и потреба трошити неколико хиљада дуката сувише је неоправдано, кад министар има пута и начина да се о овом без ревизора свакада увери, преко школског одбора, или другим путем.

Дакле, на основу свега овога, мислим да је предлог министров по све умесан и користан, зашто га и треба примити. У исто време мислим, а интереси земље траже, да се за у будуће учитељи осигурају од оваквих ћефова министарских, и зато је нужно да се ово у закон унесе, да се више учитељи не јуре од немила до недрага, као какви пролетаријат, већ да се њихов рад као по све користан и нужан за земљу више цени и уважава од надлежних фактора државних, јер то захтевају интереси и будућност земље и народа српског.

Ранко Тајсић — О праведности овог г. министрова предлога, као и о правилности одборског решења, не би требало ни једне речи да кажем, али због важности саме ствари, а нарочито због исказа неких предговорника, који хоће да кажу као да ће се овим предлогом закон да повреди — хоћу да проговорим неколико речи, што ми у осталом и моја посланичка дужност налаже.

Шта је школска ревизија мени је потпуно познато. То је надзор над школама, који се врши сваке године кад је то могуће. Ревизијом се не може накнадити оно, што се изгубило за целу годину, нити пак данашња ревизија може одговарати оном смеру, који она има по закону о школама. Тражити то од ње у оваквим приликама значило би, просто да се изразим: узети мотку па млатити празну сламу.

Шта је рађено у овој години са учитељима, то је страшно и помислити. У мом — рудничком — и ужичком округу није остало више од 10—12 учитеља, који нису били никако премештени, а остали су сви по неколико пута премештени а неки чак и истерани. Школе су биле постале правим војним поприштима; у њима су становали сејмени и жандари, као што је био случај са тијањском школом, која је била претворена у праву касарну; а нова горачићска школа била је братском крвљу попрскана, коју је била пролила партиска тесногрудост, а сем тога многе су биле са свим празне. Па и у оним школама, за које се може рећи да су нешто радиле, да ли је било креде, сунђера и осталих школских потреба? Ко је то набављао? Где су били школски одборници, којима је у дужности било да то набаве? Кад су одбори били састављени махом из председника и чланова општинских то су, наравно били скоро сви поштени, мучени и гоњени, и нова гунгула, која је дошла да ту дужност врши, са свим је школу напустила. Она је само ансила људе, гледала да изнуди што више изјава, фалсификовала изборна и друга акта, збацивала кметове и у опште радила, као што је чинио Атила, што сам читао у општој историји. Поред таквог несретног и опасног стања, које је створила владавина за 8 месеци, долази још жалоснije стање наших финансија. Утрошити сада, неколико хиљада динара у овим финансијским приликама, као што рекох врло незгодним, било би, држим, врло неумесно и погрешно.

Г. Новаковић наводи, да би требала ревизија према неким учитељима да се изврши. Влада кад је донела овај предлог имала је у главном у виду оне учитеље, који нису ни четири месеца седили на једном месту; а међу тим од сто учитеља једва се може наћи 20, који су се четири месеца на једном месту задржали, али и тим учитељима била су опет или деца болесна, или су они једнако мучени и кињени, да врше улоге шпијуна и дошаптача, а негде су употребљавани и за збацивање кметова, а онај учитељ из Такова, као што се сећате, спустио се до те срамне пандурске улоге, да је довео прошлој Скупштини посланика и предао га на реверс као какву ствар. Кад би наши учитељи били добри цртачи, нико од њих не би боље умео нашу земљу насликати. Један учитељ кад се премести из тимочког краја на Дрину, па се најпосле заустави где у врањском округу, мора добро запамтити те крајеве, и има шта причати куда је прошао. Ја знам једног учитеља, који је 7 пута био премештен. Никако своје ствари није ни дрешио, тек што дође на једно место, ни са децом се не упозна а већ га преместе на други крај. Срећа што је још био неожењен, те му је у неколико лакше било пресељавати се. Ја овде нећу помињати оне учитеље, којима су на путу деца умирала, и жене се у колима порађале, већ у опште могу казати, да је ове године страшно, управо варварски са учитељима поступано. Њих су по што по то хтели да узму у писку партиску службу, али су се они — што им само служи на част, храбро бранили и јуначки одржали. Ја држим да би прва дужност г. мин. просвете и црквених дела требала да буде та: да поднесе један законски предлог, којим ће се учитељи обезбедити, да се не могу никако за време школске године премештати. Неки веле, да кад либерали опет дођу на владу тај закон неће вредети, ја на против држим, да то треба озаконити, па ко неће закон да поштује, и хоће да га вређа њега треба за то казнити.

Из ових разлога, што их навдох, ја мислим, да је предлог г. мин. просвете и црквених дела потпуно оправдан, јер је ревизију сада апсолутно немогуће и извршити, баш и ако би хтели да то учинимо; исто тако и одборско је решење умесно и треба га примити без и једне измене и одмах прећи на дневни ред.

Стеван Поповић. — Случајно сам се закаснио мало за данашњи састанак, те нисам могао пратити цео ток претреса, који је вођен о овој ствари. После говора и приговора, који су учињени од стране појединих предговорника, које сам саслушао, сматрам за дужност, као члан одбора, који је решавао о овом предлогу, да кажем неколико речи.

Да, господо, није данас 23 Јуни, или да није г. министар поднео овај свој предлог 16 Јуна, као што је овде случај био, ја бих можда данас имао што год друго да предложим, а без сумње нашло би се и других посланика, који би што ново изнели и предложили, те да се помогнемо у овој ствари. Да се Скупштина састала у почетку Маја, и да је онда г. министар изнео овакав предлог, да се не врши ревизија у основним школама, ја бих изашао са својим предлогом, који сам и у одбору поменуо, да се овако не ради; него да се они учитељи, који су премештани на три или четири места, или као што неки помињу да их је било премештаних и по 7 пута, изузму од ревизије, а други да јој се подвргну, али сад, у ово време, да се уради тако, држим, да би било неправо.

Никако не бих био за то, да се сви, и премештани и непремаштани, наставници оцењују за свој овогодишњи рад у школи, јер таква ревизија у основним школама не би донела никакве истинске користи. У последње време примећено је, да је ревизија прилично олабавила, јер оцене, које добијају учитељи, најбоље тврде то. Томе су узрок и сама упуства, која се издају надзорницима, јер она обухватају толико ствари да доиста, кад надзорник хоће да има све то на уму при оцењивању, мора да даде учитељу блажију оцену. Ја не бих био,

дакле никако за то, да се и премештани учитељи испитују, већ једино да се испитују ради оцене они, који нису кретани, или они, који су кретани само у почетку школске године.

Но пошто се ми сад налазимо, као што поменух, при крају месеца Јуна, те нема могућности, да се сад ревизија школска изврши, то је та околност била мој лични разлог, за што сам гласао за предлог господина министра просвете и црквених послова, онакав какав је. Али то није једини разлог, који ме је склонио да дам своје мишљење, како се оно налази изложено у извештају одборском, јер подаци, који су у њему, нису потпуни. То ћу ја сад овде да додам. С последњим даном Марта месеца није се стало с премештајем учитеља, него је то настављено и у Априлу и Мају, и то је чинио сам данашњи господин Министар Просвете и Црквених послова. Наше није сада, да овде испитујемо, из каквих је побуда он то чинио, да ли је хтео да задовољи правду, да ли из каквих других, н. пр. политичких обзира, факт је да је још на 150 учитеља у Априлу и Мају премештено. Ако сад овај број саберемо с оним, који је пред нас изнет (772), онда је ове године било око 900 премештаја учитељских. То је на сваки начин више од половине учитеља захватило, јер свега их, чини ми се, има на 1400. Према томе, ви ћете, господо, разумети, да је преко целе школске године био тако огроман покрет, така трзавица по школама, да доиста о савесном и непрекидном раду у школи није могло бити ни говора.

Уз то, дужан сам да овде напоменем, да министар просвете и црквених послова, који хоће да има на уму интересе школске и уз то ако хоће, да задовољи и правичне захтеве појединаца, то извршује у року, кад најмање смета редовном раду школском. То су први месеци сваке школске године, дакле од прилике до конца септембра или октобра.

То је некад и било оно време, кад су чинени редовни премештаји учитељски. Све што се доцније чини, као што је чињено са премештајима ове школске године, то није рад ни посао, који потиче из интереса наставног рада, него су то махом разлози политичке природе. Узмимо само колико је учињено премештаја од 1 новембра о. г. То се види из одборског извештаја. Кад додамо томе и оне премештаје, што су учињени од 1. априла (око 150) онда тамо имамо 346 и овамо 150 то је свега око 500 премештаја. Ово је све учињено из политичких побуда. Дакле, главно је што је чињено од првог новембра на овамо, ништа није чињено из интереса наставе школске, већ из интереса и разлога партијско-политичких.

То су у главном били моји разлози лични, а и разлози осталих чланова одбора, ради којих смо и гласали за овај предлог господина министра просвете.

Имам само још да обратим вашу пажњу на то, да се и ми нисмо упуштали у све оне појединости, које спадају у круг рада надзорника, јер члан 73 закона о основним школама говори искључиво о надзорницима, који имају на лицу места — држањем испита у школи да оцене учитеље. Све остало, што треба даље да изврши један надзорник не казује се у томе члану, већ у осталим, који ће се имати преко других лица ове године да изврше. Један од главнијих тих радова, постигао би се држањем годишњих испита. Ја сам члан једног школског одбора овде у Београду. Синоћ смо имали седницу, и том приликом сазнао сам да ће се најглавнији рад, поред оцене учитеља, а то је превођење деце из разреда у разред, да ће се то извршити са свим онако, кака се и обично врши, само у споразуму учитеља и по два члана школског одбора. Исто тако ће се и неки мање важни послови школски тада извршити.

На послетку имам још једну ствар да напоменем. Тиме, што ће учитељи остати ове године неоцењени, кад се узме у рачун досадашња статистика оцена наших учитеља, види се, да они неће ништа изгубити. Зна се, да одлични учитељи не добијају слабе или рђаве оцене, нити пак тројке. Што дакле, неће за 4 године имати узастопце четири оцене, неће ништа изгубити, јер и да буде сад надзора за све опет многи и многи надзорник не би дао горњем учитељу рђаву или слабу оцену. На послетку ти људи, у колико ја познајем њихово частољубље, — не би никад упустили школу толико, те да добију јединицу, двојку или тројку. И тако ма с које стране ствар да узмете, овакви наставници не би никако добили такву оцену, која би их лишила повишице у прописаном року од 4 и 5 година.

Исто је тако, што се тиче слабих учитеља. Ја не знам, да ли је у последње време баш оваки напредак истински, али слабих учитеља има врло мало. За њих не може бити предпоставке, да би баш они ове године добили врло добру оцену. Ако би и ове године добили двојку, били би може бити отпуштини, — и то је све. После кратког времена могли би бити опет примљени. И тако једна оцена, која би се оваком учитељу дала не може много да му промени резултат од 3 или 4 ма какве оцене.

То су разлози, који су ме руководили у овом питању, а које сам сматрао за нужно, да споменем овом приликом.

Према томе, ја остајем при своме мишљењу, које сам као члан овога одбора дао, и гласаћу за предлог господина мин. просвете и црквених послова с нашим додатком одборским.

Арса Прокопијевић — Пошто сам уверен, да има половина учитеља, који нису премештени, сматрам да је то толико велики број да треба да се ревизија изврши. Од 774 учитеља, који су према извештају премештани, остало је према броју, који су изнели поједини посланици у својим говорима око 600 учитеља, који нису никада целе године премештани, који нису имали неприлика, недаћа ради чега би се и њима обуставиле ревизије ове године. Одбор у своме извештају вели о овим учитељима, који нису премештани, да и таки посленици нису могли радити под утицајем непрекидног гоњења и премештања учитељског, те ни тамо није очекивати прописаног школског успеха. Ја ово мишљење одборско не разумем. Због њих они су могли имати недаћа, мислећи шта ће бити с њима, али никако не могу разумети у толикој мери, да они целе године буду заплашени те да напусте школски рад и да су толико мало радили да њима не треба ревизија.

Кад узмете у обзир ово што ћу сада навести ја држим да тај разлог отпада; учитељи који нису премештани који су остали на својим местима за време либералне владе већином нису припадали опозицији него готово две трећине су били либерали и то страсни либерали, који су за либерале агитирали, пружали прст Јеши начелнику и министру кога треба казнити, кога отпустити, кога кмета раскметити и кад су ти учитељи остали у школи, онда не могу дозволити да над њима није потребно ревизија да се изврши. Сем тога ви знате, да у учитељској струци има знатан број учитељица и да оне нису биле гоњење, сем незнатног броја оних учитељица, чији су мужеви били страсни опозиционари влади а иначе друге учитељице нису гоњене, јер свака влада сматра за понижење, да са женама и ћевојкама има посла и да их из партијских обзира премешта из места у место. Из ових разлога, које сам изнео, ја бих предложио Скупштини, ако хоће да усвоји редакцију овог првог члана, да оваква буде: „Овлашћује се Председник Министарског Савета, министар просвете и црквених послова, да чланом 73 закона о основним школама прописани надзор ради оцене учитељског успеха, не изврши у овој 1892|3 школској години над учитељима, који су премештани.“

Молим ако има 10 посланика да потпомогну овај предлог. (Потпомажу га).

Потпредседник — Изволте написати предлог.

Известилац Р. Петровић — О овако широком питању, господо, као што је питање рада и живота учитељског у нас, као што је питање напретка основне школе, о томе тако широком питању тешко је збити разговор у границе, у којима границама стоји предлог. С тога није ни чудо, што господа говорници овом приликом, бивши сведоци свију оних незгода, у којима су се наши учитељи налазили у овој школској години; *посматрајући прилике, у којима се школа налазила; бивши сведоци свакојаких трзавица и гоњења* учитељских у тој години, — није чудо што сви ти људи овом приликом и ако није баш ред о томе, теже, да дају израза тим својим осећајима. А наши Народни Представници од увек су били тако топлих осећања према школи и њеним радинима, као што су

били и издашне руке за просвету. С тога није чудо што је дебата о овоме застранила од свога главног задатка.

Остављајући за сад топла осећања господе говорника на страну, имам само на две примедбе да се зауставим, које се непосредно односе на сам предлог, а то су примедбе поштованога господина Новаковића.

Г. Новаковић најпре је тражио оно, што је сада поп Арса формално предложио, да се бар над половином учитеља, који нису, по извештају, премештани ове године, нити трпили каквих недаћа (као што рече поп Арса), да се бар над том половином изврши ревизија тачно по прописима чл. 73 и свију осталих чланова закона о осн. школама. Господо, то питање није било одбору незнано. Одбор је мислио о томе питању и сам г. Министар журио је одбор да сврши свој посао, те да би се што пре знало какве ће ревизије бити, и да би се за времена приступило томе послу. И одбор, тим питањем заузет, навео је оне разлоге у једној тачци извештаја: да ни учитељи, који нису били премештени а који су признати као одани радници школе, да ни ти људи нису могли зимус радити као што су до сада радили с тога, што су били изложени тргавицама.

Да се не би мислило да је то проста фраза, да се тако тек може мислити, имам да додам ово. Учитељима, који су остали поштеђени, често пута изненадно долазили су по један два и три учитеља са објавом министарства или полицискe власти, представљајући се као упућени на дужност, говорећи ја сам тај, то је моја школа, а ти изволи селити се. Такав један случај довољан је да учитеља толико одстрани од рада, да учитељ заиста не може радити у школи онако, како би иначе радио, а таквих случајева било је неколико у овој години.

Друга ствар, господо, била је такође расправљана у нашем одбору, а на име учитељи, који су били и остали у својим местима, који нису ничим сличним узнемиравани, они су, већим делом били кметови, као што рече поштовани Тајсић, то су били учитељи, који нису радили ништа у школи, но су били непосредни бранioци полицискиx наредаба, непосредни помоћници кметова. Таквих школа знам неколико и таквих учитеља, којима су биле одрешене руке да раде што хоће. Скупштина зна доста, само срећом њих нема у оном броју у коме их нађе поп Арса, нема половина, али тек има их један извесан број.

Даље, господо, они, који опет нису такви били, али су ипак остали као савесни радници и нису хтели вршити полицискe ћефове, ти су трпели с друге стране, трпели су од кметова регената, који као што знате нису никакву пажњу ове године школи поклањали. Ту је често пута учитељ целе године остао без креде, без сунђера, без огрева. Не треба да помињем ни један случај посебице, јер знам да господа посланици имају примера туђта и тма за то. Сад ревизор кад дође у школу а и он је човек, уз то је и законом позван, да све прилике оцени онда када хоће успех учитеља да цени, онда он може, ма како строг човек био, а и по закону не сме се оглушити на недаће, које ће му учитељ испричати, на незгоде које је трпио од несавесних кметова; не може се оглушити на све незгоде и недаће, које је учитељ претрпио. И онда оцена, коју би ревизор под таквим приликама дао, не би више била оцена учитељског рада, то би била оцена свију недаћа и незгода школини у току године. Таквом оценом не би била ни задовољена правда ни интерес саме школе, јер по таквој оцени ни најправичнији министар просвете неби могао казати ни оценити: Овај је учитељ бољи а овај је лошији. И то је један назор ради кога је овај одбор прешао преко овог тражења, да се бар над половином учитеља, који нису премештани изврши ревизија у овој години, а већ и да не наводим све незгоде извођења ревизије на парче.

Даље, господо, морам навести, да су наши учитељи једини раденици, који полажу сваке године рачуна о своме раду они сваке године подлеже ревизији. Ни једна друга струка није под таквим приликама. Све су се друге струке некако извукле испод непосредног полагања рачуна за свој годишњи рад. Учитељи се нису испод тога извукли. Тиме нећу рећи, да је то ружно, нећу рећи да је то неправедно мучење учитеља, нећу тиме да браним учитеље, него налазим да је баш у томе добра страна уређења осн. школе, и да се тиме наша просвета кренула у напред и да је у томе добра страна оне Скупштине и оних државника, који су увели ревизију у основним школама Али, господо, та ревизија вршена на неправичан начин може донети штете радницима, може им убити у неколико снагу и енергију за рад у школи, у колико су тога пре имали.

Друга ствар, господо, друго основано питање јесте: хоће ли бити ревизије у осталим деловима сем учитељеве оцене. Предлогом се јасно тражи, да не буде ревизије ради учитељеве оцене, и јасно је да то, што те ревизије ове године неће бити на прописани начин, да ће извесно бити у опште ревизије.

Јест ревизија ће се ове године потпуно извршити у осн. школама сем једино учитељеве оцене. Господин министар нас је журио да свршимо што пре у одбору са овим предлогом и да га изнесемо пред Скупштину, како би се одмах према њему приступило ономе најглавнијем делу ревизије, који не зависи од оцене успеха учитељевог. А ревизију не врше само ревизори, него има и многих других чинилаца, који утичу у раду школском у току године. Један је део тога лепо поменуо поштовани предговорник г. Стеван Поповић. У нас постоје за основне школе као непосредна власт школски управитељи и школски одбори. У тим школским одборима има спремних људи, који могу по својој спреми да потпуно заступе и саме ревизоре, и они ће ове године извршити ревизију у основним школама, само неће извршити онај део, који се односи на оцену учитељеву. С тога се предлог и износи пред Скупштину, да не буде оцена учитељима и да се тај део ове године обустави, а иначе сва остала ревизија извршиће се тачно по закону.

И у име одбора ја молим Скупштину, да изволи примити овај предлог без обзира на предлог поп Арсе Прокопијевића.

Потпредседник — Пошто је предлог поп Арсе Прокопијевића потпомогнут, то се може о њему говорити. Има ли кога да жели говорити о томе предлогу? *(Нема)*. Објављујем да је претрес свршен. Стављам на гласање прво предлог поп Арсе Прокопијевића. Ко је за то, да се тај предлог прими, нека седи, а ко је противан нека устане? *(Већина устаје)*. — Већина је устала и према томе је предлог поп Арсин одбијен.

Сад стављам на гласање предлог одбора на који је пристао г. министар. Ко је за то, да се предлог у начелу прими нека седи, а ко је противан нека устане? *(Већина седи)*. — Објављујем да је предлог примљем у начелу.

Сада прелазимо на претрес појединих тачака.

Известилац чита тачку прву.

Стојан Новаковић — Мени је стало до тога да сазнам хоће ли се остали чланови школског закона извршити онако као што треба да се изврше; ако хоће, ја ћу да гласам за.

Председник Министарства, Министар просвете и црквених послова Др. Л. Докић. Могу да одговорим господину предговорнику, да ће се остали чланови закона извршити потпуно, али не преко нарочитих надзорника, него ће то радити школски одбори и одборници.

Потпредседник — Пошто нико више не тражи реч стављам на гласање: ко је за то да се тачка 1 прими нека седи а ко је против нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем да је усвојена тачка 1.

Известилац чита тачку 2

Потпредседник — Прима ли Скупштина тачку 2? (*Прима*). — Објављујем да је примљена тач. 2.

Са овим је свршен претрес овога предлога.

Дајем четврт часа одмора.

После одмора

Потпредседник — Продужава се дневни ред. На реду је претрес закона о општој царинској тарифи. Молим г. известноца да заузме своје место.

Известилац Андра Парађанин прочита целокупну тарифу. (Прилог IV „Нар. Скупштини“).

Потпредседник — Сад приступамо предлогу у начелу. Хоће ли ко год да говори о предлогу у начелу? (Нико се не јавља за реч). — Пошто нико не тражи реч стављам на гласање: ко је за то, да се поднесени предлог у начелу прими, нека седи; ко је против нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем да је Скупштина у начелу предлог примила.

Сад ћемо приступити претресу појединих тачака. Изволте чути г. известиоца.

Известилац чита члан I (стр. 1 прилога IV).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. I? *(Прима).*

Известилац чита члан II (иста страна).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. II? *(Прима).*

Известилац чита члан III (стр. 1 и 2).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. III? *(Прима).*

Известилац чита члан IV (стр. 2).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. IV? *(Прима).*

Известилац чита члан V (стр. 2).

Вукашин Петровић — Пошто у овој тарифи нема никаква помена о царини по вредности, држим да би правилније било да се тачци V код речи где се помиње о специфичној тарифи и где је усвојено и 20% по вредности, да се то избрише и да члан V гласи овако: да се поред оне тарифе, која је одређена овим чланом V, плаћа још 40 или 50% од оне таксе, која је овом тарифом утврђена, а ако је таква роба увозном тарифом царине ослобођена, министар финансија оптеретиће је путем указа специфичном царином са 40% повећаном на спрам царине одређене у овој тарифи.

Министар финансија Д-р М. В. Вујић — Ова примедба г. Петровића била би умесна. Ја сам о њој мислио и раније, али је сва незгода у томе, што је тешко то извршити, јер кад би добили на томе што се каже 40 или 50% од одређене стопе то би изашло мало.

Овде се каже 40% од вредности. То јесте незгода, што у овом случају треба тражити декларисану вредност, али је ипак ово овако задржано, јер иначе кад би се сложили са овим мишљењем г. Петровића, онда би морали то све вратити одбору, па да одбор о сваком артиклу добро промисли, јер 40 или 50% од одређене стопе (специфичне царине) то би била врло мала репресивна царина према земљама, које би према нама хтеле да врше репресалије.

Ја дакле држим, да треба да задржимо овакву редакцију.

Потпредседник — Пошто нико више не тражи реч објављујем да је претрес свршен. Стављам на гласање члан V: ко је за то, да се прими члан V по предлогу, нека седи; ко је против нека устане? *(Сви седе).* Објављујем да је Скупштина примила члан V.

Известилац чита члан VI (стр. 2).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. VI? *(Прима).*

Известилац чита члан VII (стр. 2).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. VII? *(Прима).*

Известилац чита члан VIII (стр. 2).

Вукашин Петровић — Ја мислим да би овоме члану требало додати још само једну реч и то после речи: „потребна су за индустрију“ и „сточарство“ у земљи.

Ово је важно с тога, што ће се често пута увозити са стране приплодна грла, па држим да би требало таква грла ослободити царине или дати министру могућност да их од тога ослободи. Дакле треба овластити мин. финансија, да у интересу сточарства може ослободити плаћања царине приплодна грла

Министар финансија Михаило В. Вујић — Ја сам хтео то да напоменем и сам, а кад је то поштовани посланик г. Петровић учинио, ја могу то да примим као потпуно умесан предлог, те да дође та олакшица, да се могу и приплодна грла ослободити од царине. Али сем овога, господо, мени је као предлагачу самом пало у очи, да ваља учинити још једну малу измену, те да дође једна реч да се то доцније не би рђаво тумачило. Истина ја не бих могао да замислим једнога министра, који би хтео криво да тумачи овај члан.

Кад је члан 8 редигован први његов став, разуме се да се мислило, да се само увозна царина смањи или укине кад је у земљи неродица. Ја не могу да замислим министра, који би скинуо извозну царину, јер то би још отежало сваке ствари у случају неродице. Ну ипак мислим да ради прецизности ту треба после првога става додати речи: „да министар финансија може увозну царину на храну да скине.“ (Чује се: прима се овај додатак).

Известилац — И ја, као известилац примам ову допуну.

Потпредседник — Пошто нико више не тражи реч, објављујем да је претрес свршен. Стављам на гласање члан VIII са додацима г. Вукашина Петровића и г. министра финансија: ко је за то, да се прочитани члан са додацима прими, нека седи, ко је против нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем да је Скупштина усвојила члан VIII са додацима.

Известилац чита члан IX (стр. 3).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. IX? *(Прима).*

Известилац чита члан X (стр. 3).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. X? *(Прима).*

Известилац чита члан XI (стр. 3).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. XI? *(Прима).*

Известилац прочита члан XII (стр. 3).

Вукашин Петровић — Молио бих за објашњење: како ће да се царини при увозу она материја, која је израђена у Србији па је послата на страну, да се од ње нешто направи. Она би требала да дође под тач. 9 члана 12 ог, али није довољно изражено. Ми имамо домаћих материја врло добрих од којих се може што добро направити, али се то не може по кад што у земљи направити. Ако неко хтедне од тих народних тканина да направи нешто на страни, и кад се то направи на страни па се врати овамо, да ли ће то доћи под одредбу тач. 9 члана 12, или ће се сматрати као нова роба, го је нејасно казано овде и ја мислим да би требало јасније да се каже.

Министар Финансија Мих Вујић — Господин Вукашин Петровић узео је један специјалан случај, који је редак да ће неко послати неку сировину да се преради, и да му се прерађена врати. То би био сродан случај ономе кад се врши извоз сировина, па се оне исте на страни прерађују и враћају овамо. Разуме се кад се тако сасвим прераде и улазе у земљу као нов фабрикат, да оне морају да плаћају царину. Међу тим ово је случај кад се извесни предмети шаљу само на поправку. Али кад се једна сировина шаље на страну да се тамо изради као фабрикат, ја држим да се онда не може друкчије царинити него као што је прописано у опште.

Министар Привреде Раша Милошевић — Ја сам хтео само у неколико да допуним говор г. Министра Финансија. За пример да узмемо овакву једну ствар. Неко шаље какав сто који покварен да се поправи; намести се каква нога или брава и т. д. Онда ће се узети да царини само та брава по тежини а не онај сто. Дакле тај додатак имао би да се царини. Или нпр. сломије се какав точак на колима — онда се неће узети царина на кола, него на онај точак или део који се оправља. Што се тиче фарбања, то је тежак случај како ће се царинити тканина кад се одавде извезе да се овамо врати офарбана. У том случају тај се предмет не види него је ушао у ту материју. Нема сумње да се мора водити рачуна о количини боје која је утрошена на бојадисање те тканине,

јер иначе би прешли са специфичне тарифе на тарифу по вредности. Дакле министар финансије одредиће за све случајеве на какав ће се начин наплаћивати царина за те приновке на тим производима. Дакле ја мислим да се то може на такав начин да изведе. Нпр. кад неко пошље какве завесе да се на њима штогод домете, онда нема сумње да ће се на тај дометак наплатити царина и то по тежини.

Вукашин Петровић — Кад сам стављао питање: како ће се царинити материје, које су послате на израду, нисам замишљао да питам како ће се царинити предмети који се шаљу на оправку. То је у овој тачци јасно, али за ове предмете које сам мало час поменуо није јасно. Немам никакву другу намеру, него да олакшам царинском особљу вршење овог закона па и самом Министру при давању упутстава. Материје, које се шаљу на израду па се враћају као готове, нису то оне које је г. Министар привреде поменуо. Нисам замишљао сировине, него готове тканине. Да наведем пример. Неко хоће нпр. да има лепе завесе од наше домаће тканине и пошље их у Беч на израду. Како ће се царинити завесе које су од наше тканине направљене и за тим натраг враћене? Односно тога молим г. Министра да одговори како ће се у том случају поступити, и то молим не себе ради него ради царинског особља.

Министар финансије М. Вујић — Ја мислим да ће ствар бити јасна кад се ово одговори: да доиста у тим специјалним случајевима, који ће у осталим бити ретки, кад је један артикл готов да постане фабрикат, али има још једна последња поправка да се учини, па да тај артикл постане фабрикат, — у том случају кад се врати натраг доправљен, онда ће се наплатити царина само на доправку. Тако се и до сада практиковало, па наравно да се тако мора радити и од сада. Међу тим предвидети све појединe случајеве, то није ни могуће.

Пера Павловић — Господо, ја се бојим, ако би се по мишљењу г. Вукашина Петровића учинила каква олакшица, у случајевима кад се наше тканине шаљу на израду ван земље, да ће се тиме нанети штета нашим занатлијама јер има често случајева да наше велике даме у Београду нису задовољне са кројачицама нашим у Београду, па наруче одело у Бечу и Паризу, — има их које нису задовољне са нашим праљама, него шаљу веш у Беч и Париз да се тамо пере и пегла. Ако се даду ове олакшице, које г. Петровић тражи, ја се бојим тога, да онда неке наше даме не шаљу у Беч и наше српско платно да се тамо кроји, и онда би то убијало нашу домаћу занатску радиност. Дакле ја налази да ово треба да остане овако, како је у предлогу поднесено.

Потпредседник — Пошто нико више не тражи реч, објављујем да је претрес сршен.

Михаило Веселиновић — Пошто је до сада говорено о другој тачци овога члана, а ја бих имао о трећој да учиним једну примедбу, с тога нисам могао тражити реч, међу тим Председништво објављује да је претрес свршен и ставља цео члан на гласање. Ја мислим да би овај члан XII требало решити тачку по тачку, јер имам како рекох да приметим на тачку 3-ћу овога члана.

Потпредседник — Па изволте говорити.

Михаило Веселиновић — Дакле у тачки 3-ћој овога члана каже се: (чита) „покућанство, намештај, посуђе и т. д.“ Ја мислим да би овој тачци требало додати реч „*употребљене*“ и да гласи: употребљено покућанство, као намештај, посуђе и т. д., а то зато, јер по моме мишљењу на овакав начин могао би један човек под видом насељавања и насљедства 3—4 пута преко године да унесе у Србију намештај и посуђе сасвим ново од вред. 4—500 дуката. Дакле ја мислим да треба изречно да се каже: употребљено покућанство, како се не би могло на тај рачун шпекулисати.

Министар народне привреде Р. Милошевић — Ова примедба г. Веселиновића не може да се прими. Веома је тугаљива ствар да се каже једном човеку, који носи нове панталоне, да ли су узете од кројача или не. У опште се према лицу, које се досељава, зна, шта се сматра под његовим покућанством. Тако на пр., кад се досељава један банаћанин не може да се узме да је парна машина његов алат, него се зна да су његово покућанство, кола, коњи, плуг такве ствари, које он има право као такве да увози. У опште се цени према човеку који се досељава, шта он може да унесе као покућанство. То је и до сада практиковано. Сваког досељеника, који је покушао да под видом покућанства увуче какве ствари које нису његове, хватају као крijумчара. Може се десити, да се цени: да ли је једна флаша нова или стара, али кад један човек носи 40—50 флаша, онда се може мислити да то није покућанство, него да је швиндлерај. Дакле ја молим г. Веселиновића да не мисли да се може нека нова ствар протурити под старом, и ја га молим да не настојава на томе.

Министар финансије М. Вујић — Поред ових разлога, које је изнео мој колега, дозволите ми да напоменем још и ово. Ми смо у таквом положају, као држава српска, да ми знамо кога примамо — а то су махом Срби из других крајева српских — ми имамо разлога да примимо овакву одредбу као што је ова.

Тим досељеницима, које примамо дајемо чак и земљишта, сем тога чинимо им и друге олакшице. Каква би логика била, да им ми с једне стране дајемо земљу а с друге стране да им правимо тешкоће. Готово не вреди помињати, али ипак морам рећи ово, да не може један странац по четри пута да се досељава и одсељава; онај који дође један пут, ако се после месец два дана исели, држава, други пут кад дође, неће га дочекати онако, као оног, који долази стално да се насели, и према њему ће се наравно строжије и поступати на царинарници.

Према томе држим, да ова одредба може да се прими, као што је предложена. Она је била и у старој царинској тарифи и ни у колико сада није измењена.

Михаило Веселиновић — Саслушао сам разлоге и г. министра народне привреде и г. министра финансија, ја им потпуно верујем, када би Господа министри могли свуда лично сами да примењују законе. Ја се не бојим оних људи, из Срема и Баната који би се стално насељевали у Србији, и који ће ту остати као прави Срби, далеко је од тога и помисао била, да је на такве људе из Баната сумњичим, који би се по нужди исељавали. Ја бих таквим људима, напротив пропустио све, па и алат ма овој био и нов, и тога ради ја бих избрисао реч, употребљен алат, већ ја се бојим швиндлера, који би овим шпекулисали. С тога ја бих био, да се она тачка, из овог члана, о којој сам говорио, избрише, или овај члан у смислу мог предлога измени.

Потпредседник — Пошто више нико не тражи реч, то објављујем да је претрес овог члана свршен. Стављам на гласање чл. XII. Ко је за то да се он прими нека изволе седети, ко је противан нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем да је Скупштина усвојила чл. XII као што га је известилац прочитао.

Известилац чита чл. XIII (в. стр. 67)

Димитрије Ћирковић — У трећој тачки овог члана стоји: „стара употребљена роба“. Ја бих молио г. известиоца да каже, разумеју ли се овде и старе хаљине, јер ако би се то и на њих распростpло, ја држим, да би требало забранити, јер би се њима могле пренети какве заразне болести, и према томе требало би овај члан дотерати.

Министар нар. привреде Раша Милошевић — Има у овом закону један члан, по коме царинске власти могу из санитетских разлога да забране увоз не само старих хаљина, већ у опште увоз одпадака од памука и дроњака, који би могли заразу унети. То је предвиђено у осталом и санитетским законом потпуно осигурано.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 14 ПЕТАК 2 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

17 САСТАНАК

23 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Станојло Вукчевић

(НАСТАВАК)

(О општ. царинској тарифи).

Димитрије Ћирковић — Ја мислим, да би требало да се то и овде помене. Чим се породи сумња да неке старе ствари могу пренети какву заразу, која влада у месту од куд се оне доносе, не треба их пуштати.

Министар народне привреде Раша Милошевић — Ја имам још да додам, да је појам речи „стари“ релативан. Што је једном старо, то може другом да изгледа и ново, и онда у таквим случајима где има разлога посумњати да су извесне ствари заразне, оне се могу забранити, па биле и нове. Ја се сећам да је једном г. министар финансија забранио увоз памука т. зв. „модена“ из санитетских разлога и с тога, што није било назначено од куд се он из ког места доноси. Дакле према санитетским законима, кад год се посумња у заразност неких ствари, оне се одмах могу вратити натраг.

Министар финансија М. Вујић — Оно што предлаже г. Ћирковић овде нема места у овом закону. То је санитетским законом предвиђено, и према томе закону све се ствари могу забранити, које могу бити штетне по здравље људи. Тако н. пр. по том закону и вино, које је прављено и по здравље шкодљиво, може се забранити да се у земљу увози. То су санитетске мере, које су санитетским законом предвиђене и потпуно осигуране, и с тога нема места овде да се додаје оно што тражи г. Ћирковић.

Потпредседник — Претрес је свршен. Ко је за то, да се овај чл. XIII прими онако, како га је известилац прочитао, тај нека седи, ко је том противан нека устане? *(Сви седе)* — Објављујем да је Скупштина усвојила чл. XIII

Известилац чита чл. XIV (стр. 67).

Вукашин Петровић — У овоме члану стоји, да су ови предмети ослобођени од сваке царине, али не стоји тај услов, који би требало да стоји, да се ови предмети *узајамно* ослобођавају у пограничном саобраћају. С тога ја бих био мишљења, да се на крају првог става чл. 14 дода ове три речи, „на основу узајамности“ те да он гласи овако: „У пограничном промету на 10 километара од границе слободни су од плаћања царине и обртне порезе на основу узајамности“ (и даље долазе поједине тачке) За тим у тачки д) да се она реч „узајамно“ изостави. Може бити да има разлога друге природе, али разлога финансиске природе нема да дозволимо државама, које се с нама граниче да се ослободе царине у пограничном саобраћају, да њихови становници прелазе слободно у нашу земљу ако оне то не дозвољавају и нашим грађанима. Према томе, држим, ако се хоће у овом закону да допусти узајамно ослобођење од царине, о чему се говори у тачки д), онда та узајамност ослобођавања од царине, треба да се распростре на све тачке, а ако је тако, онда треба то нагласити одмах у почетку 1 става чл. 14.

Министар финансија Михаило Вујић — Сигурно да г. Вукашин Петровић није приметио да је та реч „узајамно“ пометнута у првом ставу; она је случајно при штампању изостала, али ми у финансиском одбору поправили смо први став чл. 14 и дометнули ту реч „узајамно“, а тако је тај став г. известилац прочитао. Ми смо у финансиском одбору тако ствари схватили, као што и г. Вукашин жели, да тих олакшица може бити под условом реципрочности. На пр. ако се ми обвезујемо према Бугарској да чинимо те олакшице, онда тражимо да и она нама то исто чини. Не би имало никаква смисла, да се ми обавежемо да другоме чинимо олакшице, а ми од њихове стране тога да немамо. Баш кад би било и у буквалном смислу таквог наређења штетног по интересе целе земље не би га требало вршити.

Што је напоменуо г. Вукашин, да узајамно ослобођавање од царине у пограничном саобраћају, нема финансиских разлога, а не зна вели ако има разлога друге природе, имам ово да напоменем, па и јесу нас руководили разлози друге природе, а то је што има наших грађана, који имају имања на пограничним местима наше отаџбине, а имају имања и преко границе. То су тако звана двовласна имања. Ми смо овом одредбом ишли на то да нашим грађанима на граници, који имају таква, двовласна имања неправимо тешкоће кад они иду на своје њиве преко границе, и у оном случају кад се са алатима и својом стоком враћају натраг. Ако Бугари не би хтели да чине олакшице онима нашим грађанима, који раде преко наше границе нећемо ни ми чинити њиховим. На послетку нас се не тиче, хоће ли Бугари својим грађанима чинити те олакшице, ми смо ради да те олакшице учинимо нашим грађанима, и ето, то нас је руководило да унесемо овакву одредбу у овај члан.

Потпредседник — Пошто нико не тражи реч, објављујем да је претрес свршен. Ко је за то, да се чл. 14 прими са додатком, који је у одбору извршен нека изволи седети, а ко је противан нека устане? *(Сви седе)*. — Објављујем да је Скупштина усвојила једногласно чл. XIV.

Пошто XV чл. има много тачака, то ћемо решавати тачку по тачку.

Известилац прочита први став чл. XV и прву тачку (стр. 6.).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прву тачку? *(Прима).* —

Известилац — Прочита тачку другу (стр. 6).

Потпредседник — Прима ли Скупштина проч. тач. 2? *(Прима).*

Известилац прочита тачку трећу (стр. 7).

Потпредседник — Прима ли Скупштина проч. тач. 3? *(Прима).*

Известилац прочита тачку четврту (стр. 7).

Потпредседник — Прима ли Скупштина проч. тач. 4? *(Прима).*

Известилац прочита тачку 5 (стр. 7).

Потпредседник — Прима ли Скупштина проч. тач. 5? *(Прима).*

Известилац прочита тач. 6 (стр 7).

Петар Павловић — Кад је већ раније у уговору са Аустро-Угарском учињена једна неправда, да наши Београђани кад иду у Земун не плаћају никакву обртну порезу, него могу преносити ствари за личну своју потребу, то бих био мишљења да се ова такса од 0.25 дин. на декларацији повећа на 1.50, те да се у неколико стане на пут, да наши Београђани не купују и ситнице у Земуну.

Министар финансија Михаило В. Вујић — Ја на ову примедбу г. Пере Павловића могу само оволико да одговорим, да је у уговору са Аустро-Угарском ова такса утврђена и да ми не можемо сад од ње одустати.

Потпредседник — Прима ли Скупштина тачку 6? *(Прима).*

Известилац прочита тач. 7 (стр. 7).

Потпредседник — Прима ли Скупштина тачку 7? *(Прима).*

Известилац прочита тач. 8 (стр. 7).

Димитрије Ћирковић — У предлогу министровом ова 8 тач. гласи: „Статистична такса 10 пара од сваке експедиције". Ја бих молио г. известиоца да ми објасни шта је руководило финан. одбор, да ову тачку измени, да она сад овако гласи: „5 пара од једног колета робе или комада, а ако је више онда по 2 паре." Узмимо господо овај пример. Један трговац има 10000 комада летава. Летве се могу сматрати као колета и зар је сад право да тај трговац на сваку летву сем прве плати по 2 паре статистичне таксе. И узмимо господо друге какве производе и еспапе, који коштају тако исто јевтино, зар би било право, да се на свако колето таквог производа плаћа по 2 паре таксе, то је онда још једна царина. С тога молим за објашњење г. известиоца, да ми каже, шта је руководило финанс. одбор да мења ову тачку.

Известилац — Ова измена тач. 8 учињена је по споразуму са г. министром финансија. Једна летва неће се узимати као колето, него по објашњењу чланова финан. одбора, рачунаће се овако: н. пр. на дрво, камен, цреп, цигле и у опште предмете, који у групи чине целину и спадају у категорију једноставне робе, рачунаће се такса по кубном метру, а само на ситне предмете, који се рачунају у колета наплаћиваће се ова такса 5 пара од колета.

Димитрије Ћирковић — Овде није ништа ближе о томе казано, и верујте, ако се одређеније не каже, онај који буде таксирао, рачунаће летве у колета. Ја мислим господо, да ову тачку треба усвојити по предлогу министровом, јер ми не можемо сад другу таксу стављати него ону, која је у уговору са Аустро-Угарском утврђена а измену коју је финансиски одбор усвојио треба одбацити.

Министар финансија Михаило В. Вујић — Мени се чини, да је г. Ћирковић на погрешном путу, јер се одмах у ставу под б) вели: десет пара од хиљаду килограма једноставне робе или кубнога метра. Према томе 10000 комада летава морају се узети као једноставна роба, а то значи да ће се као на једноставну робу наплаћивати такса по тежини од 1000 килограма или од кубног метра. Предвиђено је тачно шта је колето, а шта се мора узети као једноставна роба и наплаћивати такса по тежини. Према томе држим да нема оправдања зебња г. Ћирковића, да може бити оне незгоде, о којој је он говорио.

Потпредседник — Објављујем да је претрес свршен. Стављам на гласање тач. 8. Ко је за то да се тач. 8 прими нека седи, а ко је против нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем да је тач. 8 усвојена.

Известилац — прочита тач. 9 (стр. 7).

Вукашин Петровић — Ова је тачка нејасно стилизована. Та нејасноћа може учинити, да се и нехотице чине сметње, извозу наше пшенице, било да се она превози на државним скелама или приватним. Пре свега нејасно је стилизован у овоме, што се вели у њој да ће се наплаћивати скеларина на пловним граничним рекама само онде, где држава мора да држи своје возове. Сад молим вас, ја ћу упитати, да ли се овде може разумети, да ће се наплаћивати скеларина оном трговцу, који се користи државном скелом а да ће се исто тако наплаћивати и оном трговцу, који се не користи државном скелом, него буде превозио своју робу чамцима неког приватног човека, или ако стовари храну у пароброд неког друштва? Ако ће се наплаћивати скеларина и у том случају онда је очевидно, да ће наша пшеница бити јаче оптерећена него по досадашњој тарифи. Истина извозна је царина сад 25 пара а пре је била 50 пара, али, као што видите, по овој тачки на 100 кгр. плаћаће се 0·40 дин. скеларине и 0·25 извозне царине то је 0·65 дин. По старој тарифи извозна царина је била 0·50 дин., а скеларина 0·15 дин. Дакле добијате истоветну цифру, али не треба заборавити, да ће се по уговору са Аустро-Угарском наплаћивати 25 крајцара више од 100 кгр. за увоз жита. То значи да ће са тих 25 крајцара бити више оптерећено наше жито при извозу. Да би се ово избегло, ја бих предложио, да се овом члану дода, да ће се скеларина наплаћивати само онда, кад држава трговцима доиста услугу чини, и своје возове за пренос употребљује, а иначе да се неће скеларина наплаћивати.

Министар финансија Михаило В. Вујић — Ја имам да изјавим, да сам тако и разумео ову тачку, да ће се скеларина и возарина наплаћивати само онде, где држава доиста услугу учини. Ако мислите, да има бојазни, да се ова тачка може тумачити криво, да се може скеларина наплаћивати, ако се роба и приватним средствима превози, онда да кажемо овако: само онде, на оним местима, где држава возове држи и где држава услугу превозом сама учини, да има права да наплаћује скеларину.

Овом скеларином и возарином по вредности иде се на руку томе, да се олакша извоз нашим производима, који са великим квантумом представљају малу вредност. Том возарином хтели смо да постигнемо, да олакшамо извоз наше хране, каменог угља и т. д.

Тако су сви чланови одбора ову тачку разумели. Ако се бојите, да се то не извитопери, ја нисам противан да се ова тачка стилизује тако, да држава нема права да наплаћује скеларину ако се роба превози приватном скелом, него само у оном случају кад се извози послуже државном скелом.

Сад још хоћу да одговорим г. Вукашину Петровићу на ону његову зебњу, да је овом таксом отежан извоз наших жита.

Ја вам могу, господо, констатовати да је баш учињена олакшица за извоз наших производа. Ове узгредне таксе баш тако су и удешене, да се та олакшица осећа.

Ево како ствар стоји. До сад је плаћано на извоз жита 50 пара кантарине а она је сад отпала, скеларина је плаћана 6 пара и она је отпала. Калдрмина је била 10 пара, а сад се своди на 6 пара. До сада је плаћано на жито свега 76

пара, а сад ће се плаћати 33. Додајте томе и обртну порезу, онда свега 88 пара пређе, а сад ће се плаћати 43 паре, па ћете видети какве су све олакшице учињене извозу жита. Ето тиме хоћемо да накнадимо онај вишак, који је по уговору са Аустро-Угарском њој уступљен. Све су дакле могуће олакшице за извоз жита учињене.

Милан Милићевић — Стоји то, да је до сад наплаћивана возарина и на сопственичке лађе. Ја сам ту плаћао и једва сам умолио министра да ме ослободи плаћања.

Требало би изриком казати да се возарина извршена приватном лађом не наплаћује за државу.

Потпредседник — Ту тачку треба вратити одбору, пошто и министар то прима. Је ли и Скупштина с тим сагласна? (*Јесте*).

Известилац чита тач. 10 (стр. 7).

Потпредседник — Прима ли Скупштина тачку 10? (*Прима*).

Известилац чита тач. 11 (стр. 7).

Вукашин Петровић — Ја бих желео да знам само то: за што се сад овде удара такса по вредности а не по тежини?

Министар финансија Мих. Вујић — Дозволите да на ово питање г. Вукашина одмах одговорим. Разлози су, као што сам већ напоменуо мало час — у томе, што би смо ми хтели да нашим производима а поглавито онима, који су велике тежине а мале вредности, олакшамо извоз на страну; за то смо тако ударили таксу по вредности а не по тежини.

Ви сви знате, да су ти производи: цигла, камен, креч, угљен. Сваки ће лако појмити, да би оптерећивање ових производа по тежини отежало извоз, а ми смо хтели, да им извоз олакшамо, ослободивши их велике таксе. Иначе, ако се не би тако радило, ови предмети пошто су врло тешки и велике запремине а мање вредности, много би отежали извоз.

Вукашин Петровић — Под питањем је, да ли се баш чини тим поступком олакшица, и по мом мишљењу не чини се олакшица извозу. Узме ли се да се сто килограма процењује да вреди 16 динара, онда би по овоме плаћали 8 пр. дин., а по досадањем закону плаћало се само 6 пр. дин. Дакле, не верујем да ће се постићи оно, што се хтело, а ставља се велика забуна да се опет установи плаћање по вредности, чега сад нема нигде у царинском закону.

Ја мислим, да се ово поново врати одбору, те да се доскочи и овој незгоди, коју је г. министар напоменуо, у томе што су ти предмети гломазни, тешки и велике запремине.

Министар финансија Мих. Вујић — Ја не видим никакве незгоде у овом изузетку — у овом царињењу по вредности.

Пре свега, при одређењу ове таксе није се имало никаква обзира према државним приходима, јер се ови приходи и не купе за њу, већ за општину. Те таксе простиру се на све предмете, и њих скупља општина, да би могла подићи кеј, стоваришта и све оно што је потребно за олакшицу промета. На приговор Вукаш. Петровића опет понављам да се имало поглавито то у виду, да су ови предмети тешки, неспретни, волуминезни и да имају малу вредност, те је се одржало да би се учинила велика олакшица при извозу, кад би се ценили по вредности а не по тежини. Из тих разлога, мислим, да нема потребе да се овај члан врати у одбор.

Милан Милићевић — Ја сам за то, да се овај став о калдрмини сасвим измени, да се не наплаћује калдрмина онде где заиста нема калдрме.

Какви још то разлози могу бити: да се наплаћује калдрмина и онде где калдрме нема! Не, господо, што не треба не треба, а што треба и где има за што, ту нека буде, ту нека се и наплаћује.

Потпредседник — Пошто нико више не тражи реч, то објављујем, да је претрес свршен, за то стављам на гласање: ко је за то, да се тач. 11 прими оваква каква је, нека седи, а ко је против нек устане? — (*Сви седе*).

Објављујем да је примљена тач, 11 и тиме је усвојен и цео чл. XV.

Известилац чита чл. VXI.

Димитрије Ћирковић — Господо, до сад је било те се наплаћивало у царини по 10 дин. у сребру, а преко 10 дин. у злату. Овим се чланом сад тражи, да се плаћа све у злату, а вама је свима познато да ми немамо монете испод 10 дин. у злату. Па кад је немамо, онда ја мислим да се подкусиримо са оном монетом, коју имамо.

И ја бих молио г. министра, да прими по моме предлогу, да остане онако, као што је и било, јер оно што немамо у земљи, ја мислим да не треба ни тражити.

Ту ће онда благајници, који наплаћују таксе, имати доста да шпекулишу од ажије, а наши извозачи и увозачи биће оштећени и кињени, ако овако остане.

Мин. финансија М. Вујић — И ја знам исто као и Ћирковић, да ми немамо монету златну испод 10 дин. Но имамо много дугова на страни, које морамо плаћати у злату, и то је разлог, који је утицао да ово остане, али при свем томе и ради олакшице и трговине, немам ништа против да остане стара одредба, по којој да се до десет динара плаћа у сребру.

Димитрије Ћирковић — Ја сам написао свој предлог, и он гласи:

„Царина и све остале таксе (трошарина, монополи и споредне таксе као и пореза на обрт) до десет динара плаћа се у сребру а преко десет динара у злату.

Но ко захте да веће суме преко десет динара плати све у сребру плаћа ажију према највећем курсу, што га је злато имало у прошлом месецу.“

Молим г. известиоца да га прими.

Известилац — Примам га.

Димитрије Димовић — Ја бих имао код овог члана да приметим то, што се тиче обртне порезе, за коју се тражи да се у злату наплаћује, ја налазим, да је то неправично. Кад се обртна пореза наплаћује на свима државним касама у сребру, за што онда да се у царини наплаћује у злату. У приликама, где један трговац има да плати већу суму обртне порезе, ту би правили велику разлику, кад они морају још и скупу ажију на злато да плаћају.

С тога да се обртна пореза и у царинарницама наплаћује у сребру.

Министар финансија Мих. Вујић — Не бих се могао сложити са оним разлозима које је г. Димовић изнео. Нећу да износим тај разлог, да ако би наплаћивали то у сребру, да би онда морали куповати злато, са те тачке нећу да говорим, него ћу само да напоменем да то користи и нашим економно политичким интересима. Ми обртну порезу на увоз не наплаћујемо у земљи него на царинарницама. Кад ми наплаћујемо царину и узгредне таксе на сав увоз у земљу, онда је и са свим наш економно политички интерес да не чинимо олакшице при увозу, него да наплаћујемо и порезу на обрт у злату. Овде пак у земљи од грађана наших ми ћемо наплаћивати обртну порезу и даље у сребру, а при увозу са стране наплаћиваћемо у злату. То је са свим оправдано.

Стојан Станковић — Кад је већ г. министар пристао на подкусуривање до 10 дин., ја немам шта више да кажем, само бих хтео, да обртна пореза буде у сребру. Наши трговци плаћају за извоз српских производа при царинарници све државне терете у злату, па ако им се не олакша бар што год, онда ће тиме шкодити и нашој производњи домаћој.

С тога сам за то, да се обртна пореза плаћа у сребру, јер су трговци оптерећени нашим и аустријским ћумруком.

Димитрије Димовић — Господин министар ме је рђаво разумео. Ја нисам казао да није право, што се у земљи наплаћује у сребру, него није право, што се у царинарницама наплаћује у злату, кад се у земљи наплаћује у сребру.

Потпредседник — Пошто нико више не тражи реч, објављујем да је претрес свршен. Предлог Д. Ћирковића при-

мно је и г. министар. Предлог г. Дим. Димовића није потпо могнут, те према томе о њему не може бити говора. С тога стављам на гласање, ко је за то да се члан 16 са допуном г. Дим. Ћирковића прими, нека седи, ко је против нека устане: *(Сви седе).* — Објављујем да је усвојен члан 16 са допуном г. Ћирковића.

Известилац чита чл XVII

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани члан 17? *(Прима).*

Известилац чита чл. XVIII

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. 18? *(Прима).*

Известилац чита члан XIX

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. 19? *(Прима).*

Јели вољна Скупштина да продужимо и даље рад? *(Није)* Онда данашњу седницу закључујем, а идућу заказујем за сутра у 8 часова пре подне.

На дневном реду биће: бирање два саветника и продужење данашњег дневног реда.

(Састанак је трајао до 1 час. по подне).

18 САСТАНАК

24 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАЛИ НАЈПРЕ ПРЕДСЕДНИК,

Никола П. Пашић

А ЗА ТИМ ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Љуб. Јоксимовић

Почетак у 8½ часова пре подне.

Присутна су била сва г. г. министри сем војног и иностр. дела.

Председник — Скупштинска је седница отворена. — Изволте чути протокол седамнаестог састанка.

Секретар Станојло Вукчевић прочита.

Председник — Има ли ко од господе посланика да примети што на састав протокола?

Димитрије Димовић — Ја нисам казао, да се изостави обртна пореза, него да се не наплаћује у злату.

Председник — Стављам на гласање. Усваја ли Скупштина прочитани протокол? *(Усваја).* —

Изволте чути молбе и жалбе.

Секретар Љ. Јосимовић чита

М. Кратохвал, марвени лекар из Крушевца; Стеван Мишковић, цариник из Врања; и Петар Дрваревић, цариник на Рашкој: — моле да им се уваже извесне године службе;

Суд општине Горњо-Ступањске (у ср. жупском); и сељани из Белог Потока (у ср. врачарском) — моле да се користе државном шумом;

Милица Лазаревић, удова из Београда, моли за пензију њеног сина, пок. Лазара;

Сељани из Русне (у ср. нишком) моле да земљиште, које у другој општини имају, буде преведено у њихову општину;

Грађани из Доброг Поља (у ср. власотиначком) моле да се одобри њихов премер земљишта;

Никола Кркић, кафеција из Крушевца, моли за исплату реквизиције;

Лазар Стевановић, берберин из Гроцке, моли за дозволу, да другима хируршке услуге може чинити; и

Јован Поповић из Трстеника; Мијат Филиповић из Велике Врбнице (у ср. расинском); Благоје Смиљковић из Доњег Степоша (у ср. расинском); Никола Миловановић из Венчана (у ср колубарском); Риста Гавриловић, бив. механџија из Београда; и суд општине Бресничке (у ср. љубићском) — жале се на поједине земаљске власти;

Председник — Прочитане молбе и жалбе, упућују се одбору за молбе и жалбе.

Изволте чути једну молбу за одсуство.

Секретар чита:

Народној Скупштини

Због слабости у мојој фамилији, тражим одсуство 10 дана

23 Јуна 1893 год.
у Београду

Благоје Божић,
посланик

Председник — Одобрава ли Скупштина тражено одсуство? *(Одобрава).* —

Госп. потпредседник дао је два дана одсуства Никодију Милетићу.

Сад приступамо избору 2 саветника. Избор ће бити за свакога по себице. На место г. Алимпија Васиљевића кандидати су: Радован Милетић и Велимир Тодоровић.

Молим господу контролоре гласања, Ст. Новаковића и Јона Јовановића, да заузму своја места.

Сад приступимо избору.

Секретар прозива посланике.

После гласања

Председник — Изволте чути резултат гласања. Гласало је свега 100 посланика. Од тих гласало је 90 за г. Радована Милетића, 3 за г. Велимира Тодоровића а 7 је гласало празним листама. Према томе изабрат је г. Радован Милетић.

Радован Милетић — Хвала нека је, господо, Његовом Величанству Краљу, који ме је својим благоволењем кандидовао за државног саветника. Хвала нека је вама — Народној Скупштини, која ме је удостојила овог великог поверења. — Ја ћу свој труд управити тако, да вршећи своју дужност послужим часно Отаџбини и Краљу. (Чује се: живео!)

Председник — Сад приступамо избору другог саветника, на место г. Димитрија Голубовића. Кандидати су, г. г. Алекса Спасић и Светомир Николајевић.

Секретар прозива посланике.

После гласања

Председник — Изволте чути резултат гласања. Гласало је свега 99 посланика, од којих је гласало за г. Светомира Николајевића 68, за г. Спасића 1 а 30 их је гласало празним листама. Према томе изабрат је г. Светомир Николајевић. —

Сад приступимо продужењу претреса о општој царинској тарифи.

Изволте чути г. известиоца.

Известилац Андра Параћанин — Тачка 9 члана XV, која је враћена у одбор исправљена је и гласи овако:

„Калдрмина се наплаћује по закону о калдрми од 25 октобра 1870 године, али се плаћања калдрмине ослобођавају ови артикли: камен, угаљ и цигла.“

Потпредседник — Стављам на гласање прочитану измену. Прима ли Скупштина прочитану измену? *(Прима).* —

Изволте чути даље.

Известилац чита: одељак I *Артија* (стр. 1 и 2).

Потпредседник — Пошто нико не тражи реч, стављам на гласање: ко је за то, да се прими одељак I нека седи, ко је противан нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем да је Скупштина усвојила одељак први.

Известилац чита: одељак II, Баштовански и пољски производи (стр. 2.).

Димитрије Ћирковић — Овде је стављена царина на хмељ 60 дин. од 100 килгр. Ми те биљке немамо у нашој земљи, међутим она је веома потребна за наше индустријалце — пиваре и с тога ја бих био зато да се мељ ослободи увозне царине како би наши индустријалци — пивари могли конкурисати са страним произвођачима, јер кад они плате 60 дин. од 100 килограма, онда они неће моћи да издрже страну конкуренцију.

Ја мислим, дакле, да ми треба да ослободимо хмељ и с тога што се он у нашој земљи не производи и што се врло тешко негује, јер му је потребно 6—7 година па да се до плода дође, а наш свет неће толико да чека.

Ја бих молио 10 посланика да ме у овоме предлогу потпомогну, те да се хмељ ослободи од увозне царине. (*Помажу га*).

Милан Милићевић — Не стоји разлог г. предговорника, јер ми можемо у Србији производити хмељ и кад га дакле можемо производити, онда баш и треба оптеретит увоз хмеља, те да се он и у нашој земљи производи, те на тај начин натерати наше произвођаче да га гаје а не да буду овако лени као до сада. С тога сам ја за то да остане по предлогу.

Министар финансија Мих. В. Вујић — Молим вас, господо, по уговорној тарифи није ово предвиђено. Сад колику би ми тарифу предвидели, толико би се и наплаћивало, међу тим налазим, да разлог пиварске индустрији да се хмељ ослободи царине не би био довољан, с тога ја држим да треба оставити увозну царину како је предвиђено.

Михаило Поповић — Земље земљорадничке и сточарске, као што је наша земља, кад се налазе у суседству са индустриском земљом, као што је Аустрија, неће моћи да се развију до индустриског ступња својим слабим капиталима и радом све донде, докле им се не помогне и од стране државе. Опасност од великог страног капитала и савршнијег рада толико је велика, да су ту мала и државна средства, да подигну индустрију, ако не би још дошао у помоћ и патриотизам самих потрошача.

Не стоји оно, што г. министар каже, да се овде помаже само пиварска индустрија, јер ова индустриска грана стоји у вези са земљорадничком граном. Ми сви знамо да се пиво израђује из нашег јечма, а сем тога познато нам је да свако производње, у колико је ближе између произвођача сировине и њихова прерађивача, у толико и сировине имају повољнију цену.

Према томе, кад ми подижемо ту грану производње — пиварство — и учинимо да се у нашој земљи јечам више троши, учинићемо да пијаце за наш јечам буду веће и ближе произвођачу и тиме смо помогли наше произвођаче, који се баве производњом јечма. Јечам би добио повољнију цену, јер би отпао трошак на преносна средства, а то је непосредна корист нашег земљорадника.

Мени се чини, господо, да не би било добро прописивати никакву царину и са овог разлога, што би се могло наћи пута и начина не само да се државна каса не оштети, него да још удвоји своје приходе, само кад би ми променили име том приходу. И заиста има начин, на који се то може да изврши и који је тако прост, да не треба много размишљати, па да човек дође до убеђења да је он практичан корисан.

Кад већ оптеретимо хмељ са 60 динара ми ћемо учинити то, да наши произвођачи теже конкуришу странцима, који израђују пиво. Према ономе, што сам мало пре казао, поред пивара ту губи и онај произвођач јечма. Ако би због наше финансије тражиле ту жртву и од наше индустрије, и од произвођача јечма, онда можемо ту жртву дати, али на овај начин: укинимо царину од 60 динара што се тражи на хмељ и метнимо то у другу групу н. пр. у трошарину, и тиме би учинили то, да ону суму прихода, што смо предвидели од царине добијемо од трошарине. А како немамо права по уговору да на оне стране производе, који се и у нашој земљи производе ударимо онолику исту трошарину, колико и на наше производе, ми смо тиме нашли пута да оптеретимо и страно пиво, нашта по уговору царином нисмо имали права, и тиме би учинили да се и увећа приход државни два пут, што ће плаћати и они странци, који по уговору нису могли да плаћају у облику царине. А учинив то, ми бисмо створили и повољнији положај нашег индустријалца према страном, у толико што би и странац на овај начин био оптерећен са 60 динара на хмељ прерађен у пиву. Дакле, према свему овоме што сам казао, ја налазим да наши и привредни и финансијски интереси траже, да ако се не усвоји прво, да се усвоји ово друго. За сада ја бих предложио: да се усвоји предлог г. Ћирковића.

Министар финансија Мих. Вујић — Ја сам отоме укратко казао, мислећи, да ћете се и сами сетити, да има једна тачка, у општем наређењу, која даје право Министру финансија, да може увозну царину или са свим скинути или олакшати, у интересу наше домаће индустрије, на оне артикле, који се прерађују код нас, дакле, на извесне сировине или полу фабрикате, који долазе са стране; дакле стоје отворена врата министру, да у интересу потпомагања наше домаће индустрије, може увек, кад год нађе за подесно, да ту увозну царину мења, или смањи или са свим скине.

Дакле то овлашћење треба да имате на уму. Питање је само, хоћемо ли да се ставимо на то гледиште, да узаконимо у општој царинској тарифи за сва времена, да је хмељ у опште слободан од сваке царине. Ја не налазим да би то било корисно, да се то узакони за свагда. Може бити, да ће доћи потреба, да се и наплаћује. Не знам како стоји то, да ли има могућности да се код нас подигне производња хмеља, али ако има могућности, зар не би наступила та потреба да се каже: та баш у интересу потпомагања производње хмеља, хајде, да заштитимо нашу производњу. Видите, дакле, како то може да се окрене. Најзад, за државну касу то не би био осетан губитак, и ако би био у питању интерес ове пиварске индустрије, ја мислим да неће бити ни једног Министра финансија, који неће учинити олакшице. Али налазим, да је корисно да остане ова теориска мера у општој тарифи, према неуговорним земљама због извесних прилика које могу наступити. Узмимо нпр. да нас Бугарска почне мучити, ударајући царину на наше артикле, па зар ми да будемо везани и да оставимо то слободно. Дакле општа тарифа треба да има једну одређену стопу, у случају царинског рата, какав може да наступи. С тога гледишта ја мислим, да не би било згодно и подесно, па најзад и политички да ми узаконимо да не може бити никакве царине увозне, јер је дата могућност, да се у интересу потпомагања индустрије може скинути свака царина. Ја мислим, да би требало да остане оваква једна општа законска мера за све случајеве, које не можемо предвидети унапред, и с тога гледишта ја сам био за то да није згорег да остане ова тарифа.

Лаза Илић — Господо, има још једно гледиште, које ја хоћу са своје стране да напоменем, а које говори у прилог томе, да треба потпомоћи пиварску индустрију у земљи, и које ме је руководило да устанем да говорим за предлог Димитрија Ћирковића. То гледиште у овоме је: што, као што вам је познато, услед филоксере, махом су затрвени виногради у нашој земљи, а сем тога на место вина све више маха предузимају фабрицирана вина и шпиритуозна пића и ракије. С тога гледишта треба да потпомогнемо пиварску индустрију, те да се на место фабрицираних вина и ракије код нас употребљује пиво. Како дакле са гледишта економног, тако и са гледишта здравственог имамо разлога да потпомогнемо ову производњу. Јер, кад смо дошли до тога, да смо остали без вина, онда, мислим, да треба потпомоћи производњу пива као лакшег пића, пре, него што ћемо учиниги да се код нас и даље доносе талијанска и солунска вина и да се све више справљају ракије. Из ових разлога требало би да се потпомогне предлог Дим. Ћирковића, те да се тиме учини олакшица пиварској производњи у нас.

Димитрије Ћирковић — Ја знам да постоји једна од редба, да министар финансија зарад потпомагање индустријских предузећа може допустити да се на извесне предмете царина може спустити па и са свим скинути. Ја верујем господину министру, да би он учинио оно, што је мало пре рекао, али узмимо да може доћи други министар, па да не допусти ту

олакшицу. Дакле, ако би остало овако, онда би зависило од његовог расположења, да ли ће то да учини или не. Зашто оставити министру, да он располаже како хоће, кад ми можемо законом да установимо ту олакшицу зарад развијања индустрије. Ја мислим, кад смо овде на окупу да ми треба да учинимо оно, што налазимо да ће бити добро за нашу земљу.

Раша Нинић — Господо, овај предлог нема места Кад смо све наше артикле оптеретили, онда је сасвим умесно ово, што је министар предложио. И ја бих био, не само за ово него још више да се удари и да буде 100 динара на 100 кила. Ова је ствар луксузна, коју употребљују само господа и великаши, и не би било праведно, да то ослободимо од царине.

Михаило Косовљанин — Господо, кад је поштовани посланик Дим. Ћирковић изнео предлог, да се хмељ ослободи од царине, ја сам збиља сматрао да ће се његов предлог прихватити одмах без дебате. Али, кад то није било, и кад су извесна господа говорила о тој ствари и износила да се не слажу с тим предлогом, онда сам ја сматрао за дужност и потребу да говорим о овом предлогу.

Хмељ потребује нарочиту климу, подесно земљиште за производњу, он се врло тешко негује, за њ треба великих жртава да се учине и велика стрпљивост па да се дочека онај резултат, који треба да буде и који се жели од њега. У земљама, где се хмељ почиње култивирати, ту и државе и поједине општине и поједине корпорације па чак и поједини грађани помажу ту култивацију. Не стоји то, што посланик г. Милићевић каже, да се може код нас с успехом производити. Ја нећу да спорим да то не може да буде, али свакако један приватан човек не може то урадити, јер треба великих жртава да поднесе и опет би мучно до траженог резултата дошао. Српско пиварство треба да има такав хмељ, који ће моћи да конкурише страном. Аустрија није хмељ ставила у уговорну тарифу, што је њој потпуно право: хоће ли се на њ ударати 60 динара, или 160 или 200 динара царине, јер у колико се више на њ царине удари, тим је боље за њу. Она ће нам тада место сировина, место хмеља слати готов фабрикат пиво. Ми имамо доста јаку пиварску индустрију и треба да је одржимо и потпомогнемо, јер она може постати и извозна; пиво се може извозити за стране земље као Бугарску, Турску и т. д. Пиварска индустрија тешко је везана са земљорадњом. Вама је без сумње познато, господо, да у пољопривредну индустрију спадају ове индустрије: машинарство, пиварство и шећерство. Као што се види, ове су гране индустрије са свим подесне за нашу земљорадничку земљу. И према томе ми треба да не губимо из вида пиварску индустрију, пошто је она за нас веома корисна.

Не стоји то, што посланик г. Раша Нинић каже, да пивари троше само 3000 килограма јечма и неколико хиљада литара воде да то смешају, смувају и тиме је пиво готово и тако лаким начином долазе до великог богатства. Ствар стоји овако: српска пиварска индустрија троши годишње на 4.000000 кгр. јечма, држим да је то велика сума за наше садање прилике. Још кад се узме и та околност у обзир, да један пивар, тражећи што бољи еспап, плаћа јечам и млого скупље, плаћа сваку стотину кила скупље по 2 динара и више, док један житарски трговац, који га извози на страну, плаћа га по обичној пијачној цени и нема рачуна више да га плати. Према овоме ја мислим, да разлози г. Нинића сасвим отпадају пошто пиварство доноси велике користи и нашој пољопривреди.

Што се тиче говора господина министра финансија, који вели да се плаши, ако би ми хмељ ослободили од царине, да не би он после неколико година долазио из Бугарске у нашу земљу. Ја мислим да тој плашњи нема места, ево зашто. Кад би наше пиво заштитили трговачким уговором тако да га просто забранимо да се оно са стране никако не може увозити, ја бих тада први био за то, да се на хмељ удари царина не 60 дин., не 100 дин., већ 500 динара царине, те да се и он са стране не доноси, већ у земљи производи. Али кад то у уговору није предвиђено, не смемо сада на хмељ царину ударати.

У одборском извештају и у самоме предлогу ослобођен је лој, маст, и т. д., сировине, које су потребне за прерађевину сапуна, ја против тога немам ништа, тако је требало и да буде, али кад је то урађено на томе месту, онда ми треба да водимо рачуна и о пиварској индустрији, те да дође и она до јевтиних сировина, до јевтиније хмеља. Русија је ударила 50 рубаља царине на 100 кгр. хмеља, али то је она учинила тек тада, када је претходно заштитила пиварску индустрију, онда можемо забранити да се и сировине не могу са стране уносити у Србију, или ако се хоће да се увозе а да се на њих плаћа велика царина као што је случај у Русији и другим земљама.

Потпредседник. — Пошто више нико не тражи реч, објављујем да је претрес свршен. Гласаће се прво о предлогу г. Ћирковића који је потпомогнут. Предлог гласи овако: „да се број 22 а) хмељ ослободи од плаћања царине“. Ко је за то да се овај предлог г. Ћирковића прими, нека изволи седети а ко је противан нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем да је Скупштина усвојила предлог г. Ћирковића.

Сад ћу ставити на гласање тачку 21 и 22. Ко је за то, да се оне приме као што су прочитане, нека седи, ко је противан нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем да је и тачка 21 и 22 примљена.

Известилац чита: Одељак „пољски производи“ тачке: 23 и 24 (стр. 2).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „млинарски производи“, тачку 25 (стр. 2).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „Дуван и прерађевине од дувана“, тачке: 26 и 27 (стр. 3).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: III Вуна и длака. Одељак „вуна и длака у влакну“, тачке: 28, 29, 30 и 31 (стр. 3).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „Предива“ тачке: 32 и 33 (стр. 3).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „тканине“ тачке: 34, 35, 36 37, 38, 39, 40, 41, 42 и 43 (стр. 3).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: IV Дрво и израде од дрвета и биља одељак „непрерађено“ тачке: 44, 45, 46, 47, 48, 49 и 50 (стр. 4).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „прерађено“ тачке: 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 68, 59, 60, 61, 62 и 63.(стр. 5).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „плетарске израде“ тачке: 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74 и 75 (стр. 6)

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: IV Животиње. Одељак „животиње,“ тачку: 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90 и 91 (стр. 7).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „Производи од животиња, у другим одељцима нетаксираним“ тачке: 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100 и 101(стр. 7).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: VI Јестива и пића. Одељак „Јестива" тачке: 102, 103, 104, 105, 106 и 107 (стр. 8).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „Алкохолна и шпиритуозна пића" тачке: 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115 и 116 (стр. 8).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак *(Прима).*

Известилац чита: VII Камен, земља и стакло. Одељак „Минерали прости и скупоцени сирови" тачке: 117, 118, 119 и 120 (стр. 9).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „минерали скупоцени полуражени." тачке: 121, 122, 123, 124 и 125 (стр. 9).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „Камен прост, или смеса каква камену подражавана, полуражени и изражени" тачке: 126, 127, 128, 129, 130 и 131 (стр. 9).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац чита: Одељак „Грнчарија", тачке: 132, 133, 134 и 135, (стр. 10).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима*).

Известилац чита: Одељак „Стакло и стакларија" тачке: 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142 и 143, (стр. 10).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „Метали," тачку 144. (стр. 11).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „Гвожђе" тачке: 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151 и 152 (стр. 11).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „Справе и алати од гвожђа и челика" тачке: 153, 154, 155, 156, 157, 158 и 159, (стр. 12).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „олово и цинк" тачке: 160 и 161 (стр. 13).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „Израде од олова" тачке: 162 и 163 (стр. 13).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „Израде од цинка" тачке: 164 и 165 (стр. 13.)

Потпредседник — Прими ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „Калај и Британика" тачке: 166, 167 и 168 (стр. 13).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „Бакар" тачке: 169, 170 и 171 (стр. 13).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „Месинг (туч) томбак и бронза" тачке: 172, 173 и 174 (стр. 14).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „Никл и смесе од никла (ново сребро, паквон, алпака), тачке: 175, 176, 177 и 178 (стр. 14).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „Злато, платина и сребро", тачке: 179 и 180 (стр. 14).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: IX Коже, каучук, гутаперка и мушеме. Одељак „Коже" тачке: 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190. 191, 192 и 193 (стр. 15).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „Каучук и гутаперка" тачке: 194, 195 и 196. (стр. 16).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „Мушеме" тачке: 197 и 198 (стр. 16).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: X Колонијални и јужни производи Одељак „Воће јужно" тачке: 199 и 200 (стр. 16)

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „Зачињци" тачке: 201, 202 и 203 (стр. 16).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „Разни јужни производи" тачке: 204, 205, 206 и 207 (стр. 17).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „Шећер" тачке: 208, 209, 210, 211, 212 и 213. (стр. 17).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац чита: Одељак „смоле и гуме" тачке: 214, 215, 216 и 217 (стр. 17.)

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: X Лекарије, хемијски прозводи и фарбарије. Одељак „лекарије, дроге и хемијски производи", тачке: 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252 (стр. 17).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „Боје" (непрерађене). тачке: 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260 261, 262, 263 и 264 (стр. 19).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: XII Уље, маст и масни производи. Одељак „Уље", тачке: 265, 266, 267, 268 и 269 (стр. 20).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „Маст и други масни производи." тачке: 270, 271, 272, 173, 274, 275, 276 и 277 (стр. 20).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац чита: XIII Машине, инструменти, научни предмети и оружје, тачке: 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284 и 285 (стр. 20)

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац чита: XIV Памук, кудеља, лан и друга биљна влакна. I Памук. Одељак „влакна", тачке: 286 и 287 (стр 21).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац чита: Одељак „Предива“ тачке: 288, 289, 290, 291 и 292 (стр. 20).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац чита: Одељак „Тканине и други памучни штофови“ тачке: 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301 302, 303, 304, 305 и 306 (стр. 21).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац чита: 2 Кудеља, лан и друга биљна влакна. Одељак „влакна“, тачке: 307 и 308 (стр. 22).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац чита: Одељак „предива (изузев ужарију.“ тачке: 309, 310 и 311 (стр. 23).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац чита: Одељак „тканине и штофови“ тачке: 312, 313 314, 315, 316, 317, 318, 319 и 320 (стр. 23)

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац чита: Одељак „ужарија“ тачке: 321 и 322 (стр. 24).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*)

Известилац чита: XV Свила. Одељак „влакна“ тачке: 323 и 324 (стр. 24.)

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац чита: Одељак „предива и жице“ тачке: 325 (стр. 24)

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*)

Известилац чита: Одељак „тканине и штофови“ тачке: 326, 327, 328 329, 330 и 331 (стр. 24).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац чита: XVI Накити и ситнице. Одељак „накити“, тачке: 332, 333, 334, 335, 336, 337 и 338 (стр. 25.)

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац чита: Одељак „вештачко цвеће“ тачке: 339, 340 и 341 (стр. 325).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац чита: Одељак „Шик у жици и предиву“, тачке: 342, 343 и 344 (стр. 25).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац чита: Одељак „ситнице“, тачке: 345, 346, 347, 348 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366 и 367 (стр. 25.)

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац чита: XVII шивена и плетена роба и везови. Одељак „одело и сва остала шивена роба“ тачке: 368, 369, 370 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392 и 393 (стр. 29).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац чита: одељак „обућа“ тачке: 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408 и 409 (стр 31)

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак (*Прима*).

Известилац чита: XVIII отпаци тачку 408 и 409 (стр. 32).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац чита: „општа примедба“ (стр. 32).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитану општу примедбу? — (*Прима*).

Известилац чита: „извоз“ „I баштовански и пољски производи“, тач. 1, 2, 3 и 4 (стр. 33).

Тома Бојичић — Молим вас, господо, да станемо мало код првога броја овога одељка где се говори о извозној царини на суве шљиве и пекмез. Одбор и сам у своме извештају признаје да је пређе била царина на суве шљиве 75 пара а да је сада два пут увећана. Он вели, да је прибавио податке од меродавних трговаца да наше суве шљиве ту увећану царину могу да поднесу. Трговци, купци шљива не могу сами бити меродавни, да се царина на суве шљиве може два пут повећати, већ су за то меродавни и наши произвођачи сувих шљива. Трговци знају само за шпекулацију и ништа друго. Ја држим кад би оволика царина на суве шљиве остала добили би само трговци а произвођачи наши били би још више оптерећени поред свију оних посредних и непосредних дажбина, које са сувим шљивама морају да издрже, док их на пијацу не извезу.

Прво, док наши произвођачи на пијацу изнесу суве шљиве, морају да издрже две кантарине, а кад дођу у варош и ту шљиве издрже и општинску кантарину, а кад се извозе у иностранство, опет се плаћа једна кантарина.

Све ово не плаћају трговци него плаћају наши произвођачи; они плаћају обе кантарине; они плаћају и обртну порезу и њима се удара на њихове суве шљиве. Па кад се удара на њихове суве шљиве, ја мислим онда, да одбор не треба, да дозволи, да се то све на произвођача удара, него да остане онако, као што је и пре била царина на извоз сувих шљива.

Дакле влада, па и држава треба да теже за тим, да се што мања извозна царина удара на суве шљиве наше, што се извозе у иностранство. Ја мислим, а и остали, који се баве сушењем шљива, да не би требало да се плаћа царина више од 1 дин. па за то и предлажем: *да у првом броју на суве шљиве и пекмез на извоз у место $1^1/_2$ дин. плаћамо царину 1 дин.* Ја мислим, да је ово овде довољно, да ће млоги производи и произвођачи наши бити заштићени при извозу у иностранство.

Ја молим 10 посланика, да ме потпомогну у овом предлогу (Потпомаже га довољан број посланика).

Милан Милићевић — Ја не знам какви разлози могу бити да ми оптерећујемо царином наше производе за извоз. Треба знати да ми нисмо сами, који производимо и продајемо суве шљиве. Треба знати да на пештанској пијаци долазе босанске шљиве и да се оне тамо доносе без икакве царине. Међу тим, док наши трговци извезу суве шљиве на пештанску пијацу, ми их поред разних других царина оптерећујемо и овом царином, и онда разуме се наш трговац не може продати суве шљиве све донде, док на пештанској пијаци има босанских шљива. Према томе знам, да би овом извозном царином ми отежавали извоз сувих шљива и с тога сам за предлог г. Томе Бојичића.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 15 СУБОТА 3 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

18 САСТАНАК

24 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАЛИ ПАЛИРЕ ПРЕДСЕДНИК,

Никола П. Пашић

А ЗА ТИМ ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Љуб. Јоксимовић

(НАСТАВАК)

(О општ. царинској тарифи).

Министар финансија Мих. Вујић — Моје је лично уверење да би требало по могућности скинути све извозне царине. Разлог, који је руководио, да усвојим предлог комисије, која је на том предмету радила, и која је била састављена из стручних људи, а о свему томе такође саслушала и мишљење трговаца — разлог, који ме је руководио, то је разлог невоље финансијске Ми од извозне царине очекујемо 1,400.000 дин. прихода. Има извесних артикала, на које према теретима нових уговора мора̀мо олакшати извозну царину, а то је као што знате баш случај овде, код ових артикала. Смањена је извозна царина на жито, с тога требао је нови артикал, који ћемо јаче оптеретити, и којим ћемо у неколико заменити оно, што губимо на извозној царини на житу. Комисија је била тога мишљења да суве шљиве могу да поднесу извозну царину као што је предложена без икакве осетне штете по наше интересе. Толико имам да изјавим да и Скупштина треба да води рачуна о томе, а ја ћу од своје стране пристати на сваку олакшицу, која се може учинити нашој извозној трговини.

Ово сам сматрао начелно за дужност да изјавим да за ударање ове извозне царине на суве шљиве једини је разлог финансијска невоља, да удесимо извозну царину тако, да не смањимо приход од 1,400.000 динара, који смо до сад имали и који треба да очувамо, јер иначе морали би тај приход заменити каквим новим прирезом и порезом. Ви знате да ми немамо суфицита у нашем буџету, него имамо дефицита, дакле једино с тога одређене су ове извозне царине онако и у оној мери, у којој се мисли да не могу бити штетне по извоз наших производа.

Стојан Новаковић — Пошто имам част да у Народном Представништву заступам један од округа, који нашу отаџбину одлично у трговини представља баш производњом ових артикала, о којима је сад реч, а то је произвођењем пекмеза и сувих шљива, то сматрам за своју дужност, да проговорим неколико речи у одбрану предлога мог другара из Подринског округа г. Томе Бојичића.

Пекмез и суве шљиве, господо, нису прост извоз непрерађеног производа онакога, какав се затекао, или какав је до руку дошао, него су у исти мах и прерађевина. Ако бисмо потпомогли да овај производ лакше конкурише на страни тиме, што бисмо царину оставили каква је до сад била, или је врло мало повисили, ми бисмо олакшали да се ова врста производње развије, и да се прерађевина овог нашег производа што већма усавршује.

Било је година, кад су шљиве употребљаване искључиво на печење ракије, а ових других прерађевина од њих није ни било. По свој прилици мала царина и друге олакшице, а поглавито предузимљивост и старање наших људи у Подрињу учинили су, да је овај производ све више растао, тако, да је он сада постао главни извор зараде за тај крај.

И ако смо у неповољним финансијским приликама, ја мислим да опет привредни разлози траже, да не отежавамо развиће својим прерађевинама, већ да их као законодавно тело својски потпомажемо свима могућим олакшицама, не само да би се одржавале у стању, у коме су данас, него да би се тиме и осталим таке врсте прерађевинама отворио и раширио пут.

Она мала корист, која би се добила малим повећањем прихода финансиских, ја држим да ће се лако наћи на другом месту, и сви разлози привредни, који узимљу у рачун поглавито радну снагу земаљску и њу напред крећу, захтевају да се ови артикли оставе са мањом царином.

Пре је била царина само 0·75 дин. а г. Бојичић је сад предложио и ми смо га потпомогли да буде један динар, на место 1·50 дин. владиног предлога. Ту је опет нека повишица. Што се тиче мене, моје би право мишљење било да ни једну пару на овакву врсту своје производње не повишујемо, али из обзира на велику потребу државну, коју је нагласио г. Министар финансија, ја мислим да би се могло примити још 0·25 дин., пошто то није велика сума; и ја бих молио Народно Преставништво да усвоји предлог г. Бојичића, који предлаже да царина извозна на суве шљиве и на пекмез буде један динар.

Потпредседник — Пошто се нико више није јавио за реч, објављујем да је претрес свршен. Ставићу прво предлог г. Бојичића, који је потпомогнут и који овако гласи: да у првом броју „на суве шљиве и пекмез на извоз у место $1\frac{1}{2}$ дин. плаћамо царину 1 динар“. Ко је за то да се предлог г. Бојичића прими тај нека седи, ко је противан нека устане? *(Већина седи).* — Објављујем да је Скупштина усвојила предлог г. Томе Бојичића.

Сад стављам на гласање цео одељак I. Ко је за то да се одељак I прими, нека седи, ко је против нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем да је усвојен одељак I.

Известилац чита: одељак II „дрва", тачке: 5, 6 и 7 (стр. 33).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита одељак III „Животиња и производња од ње", тачке: 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14 и 15. (стр. 33 и 34)

Томо Бојичић — Господо, под бр. 11 у овој општој царинској тарифи подигнута је већа царина на свиње и производе него што је досад било. (Чује се: није истина), са 0·20 дин. више на прасад (Чује се: није истина, то је штампарска погрешка). Па све једно, нека је као и стара тарифа, али ова се царина плаћа у злату, а и кад се узме да су наше свиње због царине овако тешке дошле готово до најмање мере са продајом, онда наш свет нема никакве ваљде од свиња.

Јер кад узмете, да је нама ударено тамо по форинту и по на комад и овде један динар, то је четири динара, и кад се томе додају санитетски и разни други трошкови, онда излази да ми управо и немамо интереса да гајимо у будуће свиње. За то бих ја предложио да се и ова такса смањи са једним динаром.

Потпредседник — Пошто нико више не тражи реч, објављујем да је претрес свршен. Стављам на гласање, ко је за то да се цео прочитани одељак III прими нека седи, ко је противан, нека устане? *(Већина седи).* — Објављујем да је одељак III примљен.

Известилац чита одељак IV „Отпади", тачке: 16, 17 и 18. (Страна 34).

Потпредседник — Прима ли Скупштина одељак IV? (*Прима*). — Објављујем да је примљен одељак IV.

Са овим је свршен први претрес предлога законског о општој тарифи. —

На роду је извештај одбора о захтеву суда окр. пиротског, да се г. Војин Ћирковић народни посланик може узети на одговор.

Молим г. известиоца, или ког члана одбора да прочита извештај.

Заменик известиоца Јован Сопроновић чита извештај одбора (стр. 93).

Војин Ћирковић — Ово је већ трећи сазив Народне Скупштине, како се ова оптужба подноси Народном Представништву, а може бити да ће се још толико пута подносити.

С тога, да не би тога више било, а и да би задовољно г. проту, ја изјављујем пред Народним Преставништвом, да ћу драговољно ићи пред суд, само нека се г. прота изволи обратити првостепеном нишком суду, и ја ћу позиву тога суда следовати.

Димитрије Маринковић — Ја мислим да би Скупштина требала да утврди известан начин, извесну практику, апстрахујући овај случај. Тих је случајева било и раније и Скупштина је понајвише одбијала тражења суда, да посланици одговарају за штампарске кривице, али је било случајева, да је и одобравала да се посланици могу тужити.

Ја мислим, да Народно Представништво треба да пази на једнообразно вршење закона и да не би требало да дозволи противречија са своје стране, јер ви знате колико се после вичe на то. Ви знате како се често замера Касационом Суду што решава час овако час онако.

Ја не знам какве су побуде руководиле одбор да одбије овај захтев суда. Али ако је он то одбио с тога, што држи да имунитет значи да посланик никако не одговара и за дела по приватној тужби, онда би то мишљење било са свим погрешно, јер имунитет може да значи то, да се посланици не могу узимати на одговор и узнемиравати без узрока за измишљене кривице од стране власти, а не може да значи, да у овој земљи нема суда за људе, ако туже посланике Народне Скупштине. С тога ја мислим, да би требало решити, да посланици следују захтеву суда на тужбу приватних лица, у толико пре овде, где извиђај чине сами судови, а не полицијске власти и истражни судови, који стоје под упливом веће власти. Дакле у свима случајевима требало би дозволити приватима да се могу обраћати судовима и против посланика, чер ако се, господо, усвоји то, да људи не могу да добију сатисфакције код суда, кад су у своме праву повређени, онда ће доћи до тога, да ће они тражити сатисфакције сами себи ван суда. И онда, ја држим, да нема тога суда, који може таквога човека осудити, кад му ми врата суда затварамо.

Ја дакле мислим, да би најбоље било да се у начелу утврди, да се по приватној тужби свакад допусти суђење посланика код суда, а суд је ту, па нека реши како нађе за право.

Драгомир Рајовић — Где од је питање части и увреде, ја држим да Скупштина не би требала никад никога да заклања.

У другом свету, као што знате, питања части расправљају се дуелом. Би ли могла Скупштина да реши да ко не изађе на дуел? Не може. Кад не може то да реши, онда не може ни ово да решава, да посланици по приватној тужби не одговарају; и кад неко некога тужи и тражи да га суд суди, ја држим да Скупштина не треба тако да разуме имунитет посланички и да заклања човека, који је повредно нечију част, већ треба дозволити да се то судском пресудом расправи и да увређени добије сатисфакције за своју увређену част.

Ја држим дакле, не осврћући се на овај случај, да Скупштина треба да реши, да питање части и увреде треба упутити суду на суђење, а не да заклања посланике да тамо не одговарају за овакве кривице.

Раша Нинић — Кад се хоће о овој ствари да говори, мора се човек обазрети на стари Устав, по коме су посланици могли да се апсе, како је ко год хтело, и за то је се и ставила ова одредба у нови Устав, да тога и од сада не би било, јер ја знам како је то раније било, пошто сам и сâм имао прилике да одговарам за измишљену кривицу, а што г. Војин Ћирковић изјављује, да је он вољан сам да иде суду и одговара, то је лично његова ствар, међу тим Скупштина то не треба да дозволи. Господа Рајовић и Маринковић то траже, јер то је њихова навика, то су они у пракгици показали, али то према новом Уставу не би требало дозволити.

Милутин Гарашанин — Г. Раша Нинић брка ову ствар.

Ми имамо овде да решимо један специјалан случај, који је пред нама и тим поводом изнесено је од стране господе предговорника, да се утврди један ред у подобним случајевима. Има, господо, доста посланика, који имунитет посланички разумеју, како се нигде у свету он не тумачи.

Ако је закон заштитно посланика за његов глас у Скупштини, да он за то не може бити потрзан на суд, ни закон, ни Устав није мислио на то да он посланика штити и онда, кад овај вређа нечија права. Ту престаје имунитет, то нити хоће закон ни Устав.

Господин Ћирковић зна шта је имунигет. Његова част сама не допушта му да се заклања и користи оваквим схватањем како је одбор то разумео. Он сматра да треба да иде пред суд, и вели ја хоћу да идем. Тако би сваки савесан посланик требао да мисли.

Ово што вели г. Раша само је празан разговор и ако ми не би допустили да посланици иду суду, а приватни добијају сатисфакције за повређена права пред судом, онда би било оно што вели г. Маринковић, да би приватни сами тражили сатисфакције за повређена своја права.

Богосав Поповић — Ја мислим кад би се дозволило да посланици одговарају пред судом, да би то било веома погрешно, јер може нека влада тражити да се већина посланика оптуже и иду суду и тако не би имао ко у Скупштини да ради.

Ја дакле не делим то мишљење, већ нека посланик одговара кад се сврши Скупштина.

Тома Бојичић — Ради неког обавештења узео сам реч, да кажем о ономе што одбор и г. Ћирковић каже. Ја могу донекле да се држим онога, што је одбор казао, али морам и да се удалим од његовог мишљења. Ево зашто. Кад сâм г. Ћирковић изјављује пред Скупштином и хоће да одговара пред судом, ту његова воља замењује и закон и Устав и онда ја држим, да треба дозволити да он иде и пред судом одговара.

Арса Прокопијевић — Ја ћу само да одговорим г. Томи за ону реченицу, што он каже, кад г. Војин хоће да иде и одговара пред судом, онда његова воља замењује и закон и Устав. Ја се у овоме не слажем с њиме, јер имунитет посланички није дат нама посебице за то да га носимо као појединце личности, него нам је дат као представницима народа, да се не можемо за сваку ситницу потрзати на одговор, а нарочито за време скупштинских сесија, као што је то бивало прошлих година.

Према овоме ја држим, да у овом случају воља г. Ћирковићева не може да замени закон и Устав, већ је то право Скупштине, да она каже хоће ли он ићи или не пред суд, јер г. Ћирковић може по својој вољи отићи суду и суд га затворити и у том случају губи се посланички углед и ако ће се доцније можда окривљени као невин ослободити затвора. Дакле, не стоји као разлог то, да ако се посланик изјасни да хоће да иде пред суд да одговара, да му се то по вољи дозволи, већ Скупштина треба да реши, да ли је дело такве природе да по истом посланик треба одмах да иде суду.

Милутин Гарашанин — Ова расправа отишла је на други пут. У овом питању, што се породило између г. Арсе Прокопијевића и Томе Бојичића, г. Тома Бојичић је имао апсолутно право. Нема те Скупштине и силе и установе у земљи, која би ме могла разрешити од тога, да не одем суду кад ме је ко год оптужио суду да сам лопов, и да не доказујем да је то клевета. Скупштина има права да нас заклања од самовољног потрзања власти, али где су приватне ствари, где се расправља мој приватан однос са другим човеком, ту Скупштина нема снаге да ми забрани да ја то расправим. Јер иначе то би значило да нема суда, а то нигде у свету нема.

Алекса Ратарац — У прошлој сесији скупштинској бивало је више тражења од судова или појединих грађана да се поједини посланици издаду суду и да одговарају за своја дела. Ја сам био један пут у том одбору и био сам у мањини са мојим мнењем, кад сам тражио да треба сваки посланик да одговара суду за своја дела, која учини у јавности. Онда сам то заступао за то, што сам знао да судови стоје на независном земљишту и што суде онако какви су докази, и што сам увек желео да посланик својим радом и понашањем чува свој посланички положај. Никад нисам желео да посланик изађе из граница тога свог права, па да постане оно што може да дâ рђав пример нижима. Дакле с те стране ја сам заступао то гледиште, да посланик треба да иде суду, и један пут сам продро с тим мишљењем да један иде суду.

Сад ми изгледа нека нејасност. Нека ми не замери г. Гарашанин, што не могу да се измирим с његовим идејама, кад каже да то зависи од воље посланика, да ли ће ићи суду или не. Кад ја кажем да је моја воља да одем суду, разуме се да ја могу отићи суду, али суд ће да ми каже: што си дошао и суд неће да ми суди, јер Скупштина треба да дозволи да буде посланик кривац пред судом. Тај однос између Скупштине и суда треба да се определи. Питам г. Гарашанина, да ли суд сме да пусти Војина Ћирковића да одговара тамо. Ја, и ако нисам правник, велим да суд не сме да га прими. Не може воља посланика да замени вољу целе Скупштине. Он ће доћи до врата судских, али суд не може да га сматра као одговорног кривца, док Скупштина не каже да иде да одговара.

Дакле ја сам имао односно те ствари да кажем, да ли треба да се изда или не. Ово су кривице из месеца септембра. Ја могу да верујем да ове личности, које терете Војина Ћирковића, износе разне грдње. Ја сматрам да је то ситница. Пре је имало ствари, где су оштећени општински и државни интереси, и ја не могу гласати да се један посланик да суду да одговара за овакве ситнице.

Арсеније Прокопијевић. — Ја ћу само да одговорим г. Гарашанину, да не стоји оно што он каже, да стоји само на вољу ономе, који се тужи, хоће ли ићи суду или не; јер, кад би то до његове воље стајало, онда не би било у закону оног члана, који каже: да Скупштина решава о посланику, хоће ли се дати под суд или не, него би сваки ишао пред суд, кад му се прохте. А кад ми решимо да не може да иде суду, онда не може Ћирковићева воља да замени закон већ то је искључиво ствар наша — скупштинска — као што сам раније рекао.

Милутин Гарашанин. — Господин Алекса Ратарац управо је на мене питање: шта ће радити суд, кад Скупштина једном посланику каже да не треба да иде том суду. Г. Ратарац вели: он ће доћи до врата, па ће се вратити. Све што ће да ради зависи од воље посланика. Ако заиста он налази да треба да дâ сатисфакцију за увреду части, ако и туђу част поштује као и своју, он ће расправати ствар на суду. Ја не знам да ли ће га суд пустити, али ја знам, да у том случају, ја бих пре положио мандат посланички, него што бих допустио да не дам сатисфакцију.

Односно тога што г. Арса Прокопијевић напомиње закон, имам да кажем, да они, који су били у уставотворном одбору, нису мислили овако као што он мисли; они су мислили да заштите посланике од подметања и потрзања власти, али никако нису хтели да Скупштина уђе у расправу приватних односа. У такве расправе Скупштина не улази. И кад се ово тумачење хоће да узме овако како г. Прокопијевић хоће, то значи ограничење воље посланика и као човека. Он пристаје да дâ сатисфакцију пред судом, и ако је њему стало до тога да то учини, он има пута и начина, да учини илузорним то скупштинско решење; он ће дати оставку на посланички мандат и отићи пред суд, да расправи питање о части. Дакле, скупштинско решење не може да ограничи вољу посланика и зато Скупштина не треба да доноси једнострано решење.

Радисав Митровић. — Није ово првина да се оваква питања расправљају пред Скупштином. Оваква питања расправљана су прошле године више пута и постављено је било као правило, да се за штампарске кривице није ни један посланик давао суду. Једина су два случаја да је Скупштина одобрила издавање посланика суду: један је са Драгишом Стаповићем, што је био оптужен за велеиздају и други је случај са Машићем за клевету, иначе у свакој другој прилици Скупштина је себи поставила за правило, да се посланици за мале ствари, за мале штампарске кривице не потржу на одговор. Овога уобичајеног правила и одбор се држао, доносећи ово решење. Један од прве четворице предговорника изазвао је ову дебату, без које је могло бити после изјаве г. Ћирковића и кад се дебата о овоме питању тако развила, хоћу и ја неколико речи да кажем.

О овоме питању два су мишљења изнесена. Једно је мишљење да је довољно, што је г. Ћирковић сам изјавио, да он хоће да иде на суд да одговара и да треба примити извештај одборски с том изјавом г. Ћирковића. Други су пак мишљења, да то није довољно него да о томе треба да решава Скупштина и да она Ћирковића изда суду. Ја се придружујем оном првом мишљењу да не треба мењати извештај одборски него га примити са изјавом г. Ћирковића.

Што се тиче разлога оних предговорника, који су напали одбор, који је расматрао акта о оптужби г. Ћирковића, они су са свим неоправдани, јер до сада није било ни једнога случаја, да један посланик злоупотребљује посланички имунитет и чини намерно кривице, од којих се они плаше и нема места замерати одбору што он и у овој прилици није донео решење, да се г. Ћирковић да суду. Моје је мишљење, да треба примити извештај одборски са изјавом г. Ћирковића.

Стојан Станковић. — Према прошлој пракси, ја сам мислио да ће се извештај одборски примити без икакве дебате. Међу тим поводом овога питања о оптужби г. Ћирко-

ковића повео се дуг разговор, и кад се у дебату уплела и воља г. Ћирковића и објашњење г. Гарашанина, као члан одбора тога рад сам и ја да кажем неколико речи Прво имам да напоменем да сам прочитао те новине, у којима је г. Ћирковић написао тај допис, за који се оптужује, а такође прочито сам и сва документа приложена уз оптужбу и према свему томе проценио сам да за онакву штампарску кривицу г Ћирковић не треба да се преда суду да одговара. На послетку да ми сад и другчије решење донесемо, јесмо ли ми сигурни да ће таква пракса остати и у будуће. Рецимо да ми сад донесемо решење, да се г. Ћирковић да суду, јесмо ли ми сигурни, да ће суд ту ствар свршити до новембра месеца. Циљ закона баш и јесте у томе, да се избегне да се посланик за омање штампарске кривице не потрже на одговор и не спречава у његовој посланичкој дужности. Што се тиче онога говора о вољи г. Ћирковића и објашњења г. Гарашанина имам ово да приметим. Ми морамо строго да се држимо закона. Нигде у закону није написано, ако посланик изјави да хоће да иде да одговора да му Скупштина то мора одобрити; а ако неће, онда Скупштина треба да решава треба ли да иде на суд или не. У закону изрично стоји, да Скупштина има право о томе, и у том смислу одбор у свом извештају предлаже да се г. Ћирковић не изда суду. Кад би у закону стајало да одговор посланика на суду зависи једино од воље посланика, онда би било излишно свако решење скупштинско и онда би г. Гарашанин имао потпуно право да је решење скупштинско илузорно, кад г. Ћирковић из сопствених побуда хоће да иде на суд да одговара. Према закону ствар не стоји тако; воља г. Ћирковића не може заменити закон. Једино Скупштина има право да реши: хоће ли се г. Ћирковић предати суду или не. Према ономе што сам напред навео, ја сматрам да треба усвојити извештај одборски, да се г. Ћиркорић не да суду.

Љуба Јоксимовић — Г. Митровић рече да је Скупштина само у два случаја донела решење да се посланици за штампарске кривице предаду суду, а то је за Драгишу Станојевића и за Машића. Јест и ја се сећам за Машића, да је Скупштина одобрила да се да суду за клевету. И ја сам онда гласао да треба дати Машића суду, не за то што је опозиционар, него за то што је неколике беспорочне и поштене људе, који припадају радикалној странци назвао лоповима и разбојницима. У једном допису неко је написао да је цео радикални одбор округа крајинског састављен од разбојника и лопова. Машић није знао ништа о томе допису. Тај је допис био написао Кочовић, а такав допис и могао је написати само такав човек, као што је Кочовић. Наравно да Кочовић не би могао на суду да докаже што је у допису казао. Сад долази Машић да као посланик адвоцира за Кочовића, прима кривицу Кочовића на себе и имунитетом посланичким хоће да заклони од неизбежне казне једног клеветника као што је Кочовић. Знајући како ствар стоји, писам могао дозволити да Машић имунитетом и сланичким заклони Кочовића од казне. И ја сам тога мишљења, да посланик не треба да клевета друге људе и да против другог износи у новинама оно, што није у ствари. Али, познавајући г. Ћирковића тврдо сам уверен, да оно што је г. Ћирковић написао у новинама, он је кадар и на суду да докаже. Према томе и ја се могу сложити с оним мишљењем да Скупштина прими извештај одборски с изјавом г. Ћирковића.

Министар народне привреде Раша Милошевић — Мени се чини да овде има две ствари. Г. Димитрије Маринковић изнео је да се начелно реши: да су све овакве кривице приватне природе и да у сваком случају кад један посланик увреди некога путем штампе, да је то кривица приватне природе и да посланици, који учине такву кривицу, треба да се дају суду. То је начелна ствар. Мени се чини, да такав предлог задире у сам закон, да према томе за измену закона треба г. Маринковић, да поднесе Скупштини специјалан предлог, и онда о том предлогу можемо у Скупштини већати. То је начелно гледиште изнео г. Маринковић поводом ове оптужбе г. Војина Ћирковића. Али према постојећем закону ствар стоји са свим друкчије. Лепа је то ствар, кад један посланик каже „ја хоћу да идем на суд да одговарам“. Да је законодавац хтео, да воља посланикова решава у оваквом питању, онда нема сумње да би то предвидео, и онда би у закону стојало овако: Ако посланик, који се оптужује жели да одговара за кривицу или ма какво дело за које се оптужује, нека одговара; ако неће да одговара, онда Скупштина има да реши. У закону пак тако не стоји, него стоји да посланик може ићи на суд да одговара за што се оптужује ако Скупштина реши, да мора ићи да одговара. Ја мислим, да воља једног посланика не може заменити закон, и мени се чини, да је коректно мишљење оних посланика, који су доказивали, да г Војин Ћирковић може задовољити своје моралне побуде, али да његова воља не може заменити закон. Ја сматрам, кад би г. Ћирковић из својих моралних побуда отишао суду да одговара, суд га не би смео да прими, јер га суд сме примити да одговара по тужби само на основу одобрења Скупштине. Да је законодавац хтео да суд може примити на одговор посланика и без одобрења Скупштине, он би друкчије наредио, и нашао би другог начина да посланик мора ићи суду на одговор. Међу тим, сад суд не сме примити посланика на одговор све донде, док Скупштина не изјави да она одобрава — у овоме случају за г. Војина Ћирковића, — да он одговара суду.

Из свега што сам до сад казао, ја ћу да сведем на ово: да је оно једно начелно питање које изнео г. Маринковић, да његов предлог садржи у себи један засебан предлог за измену закона; и ако се жели да се све кривице, као што је ова Војина Ћирковића, не решавају посебице за сваки случај у Скупштини, и да се регулише законом друкчије, а не као што се сад ради, онда г. Маринковић треба да поднесе предлог Скупштини. Али према садашњем закону воља г. Војина Ћирковића, не може заменити решење скупштинско. Ја тако сматрам ово питање, и молим Скупштину да обрати пажњу на ову моју изјаву, на ово моје гледиште по овој ствари.

Ђока Стојковић — И ја се врло добро сећам, да је г. Машић примио одговорност за један допис, који је други писао, желећи да се заклони за свој посланички имунитет, те да никако не одговара, а правог дописника од заслужене казне спасе. Но Скупштина је тада врло добро посту пила, што га је предала суду, јер у противном случају, могла би свака редакција наћи по једног посланика, који би примао одговорност за поједине чланке и дописе, којим се вређају и клеветају мирни грађани. Могао би ми ко год замерити и рећи, да не ће бити таквих случајева, неће част посланичка дозволити да народни посланици примају на се одговорност за дописе, које нису сами писали, али на жалост таквих случајева, као што видите било је. Ја знам још један допис где је Машић заклонио правог дописника за свој имунитет и Скупштина га тада није издала. Он је изгрдио управника и чланове неготинске штедионице, назвао их аустријским шпијунима, говорећи да они неће да дају новаца и отварају кредит Србима, већ највеће услуге у том чине странцима. Пошто Скупштина није хтела да изда Машића, да за такав допис одговара, то личности оклеветане нису могле ни доћи у прилику да са себе скину неправедно набачену лагу. Ако Скупштина усвоји ту праксу и неће путем да не дозвољава појединим дописницима-посланицима, који друге вређају, да за то и одговарају, онда ће се дочекати време да се због тога увређени расправљају са посланицима батинама, а то неће служити на углед ни посланицима ни Скупштини. Кад је већ регулисано законом, да се увреде и клевете кажњавају, онда тај закон треба да вреди и за посланике као и за остале приватне људе, јер то правда захтева. Могао бих додати предлогу одборском да се посланик не може узимати на одговор за време трајања скупштинских седница, те да би могао увек бити довољан број за решавање, а чим скупштинске седнице престану, онда треба посланици да се суду издају за оно за шта се оптужују, па како суд нађе. Ја држим, да ми никад таквог човека, који признаје да је извесан допис написао, а неће за њ да одговара суду, што је посланик, не треба да заклањамо, јер то не би било право. Скупштина је позвана да ствара законе, а тако

исто јој је дужност да их чува, па кад она кроји законе за друге тим пре треба да ти закони вреде и за њу, а не да се посланици сматрају као нека привилегована класа људи, јер на тај начин стварали би касте и привилеговане сталеже, а томе је већ одавно прошло време — Дакле ја сам у овој прилици за то, да се г. Ћирковић преда суду, нарочито кад и он сам то хоће, с тим да то може бити само онда кад Скупштина није на окупу.

Стеван Д. Поповић — Пошто изјава г. Ћирковића није прихваћена од Скупштине, него се објашњава, да он нема права такву изјаву да даје, већ је то скупштинско да она реши: хоће ли се он предати суду или не и пошто не могу знати какав ће резултат гласања испасти — то сам слободан да замолим да нам одбор, који је ову ствар проучавао, каже у чему се састоји кривица г. Ћирковића Мени ова ствар није нимало позната, реферата никаквог нема из ког бих могао сазнати, јер се у извештају одборском просто каже: да се за кривице овакве природе посланици не издају суду, а какве је природе, у чему се састоји ова кривица, не вели се ништа. С тога, да бих могао у овом случају имати свога мњења, и да бих могао савесно дати свој глас, молим да се реферат ове кривице, ако га има прочита, а ако га нема, онда да се врати ствар натраг одбору, те да он свој извештај у овом смислу допуни.

Известилац — У извештају одборском не стоји ништа друго, до да нема места да се посланици за овакве кривице, као штампарске преступе издаду суду, докле им год посланички мандат траје.

Потпредседник — Хоће ли Скупштина да чује тужбу, којом се г. Ћирковић оптужује. (Чује се: *није потребно*).

Пошто се види да заступник известиоца не може нам дати довољно обавештења о оном што тражи г. Поповић, јер му сигурно ова ствар није добро позната, то онда ја молим, ако има који члан из одбора, који је ову ствар проучавао, нека нас о том обавести.

Стеван Д. Поповић — Пошто је ово доста незгодно, то ја одустајем од свог тражења.

Потпредседникк — Кад г. Поповић одустаје од свог тражења, то онда о томе престаје више говор.

Има реч г. Стојан Новаковић.

Стојан Новаковић — Мени се чини да овде има две ствари. Једно је начелни предлог о будућем поступку у свима питањима овакве врсте, који је изнео г. Маринковић, а друга је ствар ова, која је пред нама. Слушајући пажљиво говоре посланика и за и против, како се имају разумети закони о томе, шта је дужност сваког посланика да чини у оваквим приликама, кад се који члан оптужује, мени се чини да бих једним предлогом дневног реда могао сложити сва супротна мишљења у једно и тиме олакшати гласање. Тај предлог, који сам саставио, склопљен је с обзиром на говоре и једне и друге стране, и најбоље ће бити да га ја прочитам, па га ви онда цените. Мени изгледа да би најправичније било, кад би Скупштина после одборског извештаја, кога је чула, прешла на дневни ред са оваквом мотивацијом: Скупштина усваја одборско мишљење о оптужби г. Војина Ћирковића, али на изјављену жељу г. Ћирковића да престане суду, Скупштина му допушта да по овој ствари може предстати. Молим посланике да ме потпомогну у овом предлогу. (Потпомаже га довољан број посланика).

Потпредседник — Предлог г. Новаковића је потпомогнут и о њему се може сада говорити.

Михаило Поповић — Мени се чини, да такав предлог и поред изјављене жеље г, Војина Ћирковића, неће бити подесан за саму част г. Ћирковића. Предлог је овај изазван говорима г. г. Алексе Ратарца и поп Арсеније. Господин Ћирковић, налазећи, да му част диктује, да оде пред суд изјавио је: да ће то и учинити без обзира на право посланичко, а г. Ратарац и г. Арсеније на то су напоменули, да његова изјава у овом случају није довољна, јер и кад би он сам отишао пред суд, суд не би могао сам ништа радити, пошто је према Уставу, потребно и скупштинско решење, да дође пред суд. И заиста наступио је онај случај, који су обојица говорника напоменули. Часна је то изјава г Ћирковићева, али ће суд рећи: то је само твоја добра воља, али она сама није довољна за мене — суд; — она ти овде не вреди ништа, она сама није доста, докле год не донесеш од Скупштине решење, да те смем узети на одговор. Предлогом г. Новаковића иде се на то, да се захтеви одбора измире с изјавом г. Ћирковића, али, мени се чини, да тај пут, тај излаз, тај начин, управо тај предлог требало је, да поднесе и напише сам г. Ћирковић, јер он већ и као посланик зна, да сама изјава његова није довољна да може ићи пред суд. Но, кад већ то Ћирковић до сад није сам учинио, мени се чини, да је незгодно за нас, да сад други чини оно, што би он сам требао да уради. Ја мислим, да ова друга половина предлога, која је до душе потпомогнута, не би требало да је примљена, ако не ни са чега другог, а оно бар из колешке солидарности, којом треба да будемо ми посланици везани. Не бих могао гласати за предлог све донде, докле г. Ћирковић не би поднесени предлог примио за свој.

Војин Ћирковић — Кад нисам раније то учинио што напомену г. Михаило Поповић, ја сад то чиним. Молим Скупштину, да ми дозволи да идем одмах пред суд.

Милутин Гарашанин — Ја немам шта друго да кажем осим то, да предлог г. Стојана Новаковића, у неку руку измирује ово, што нас раздваја. Његов предлог хоће да одржи и мишљење одборско, по коме Скупштина неће да да Ћирковића суду и изјаву г. Ћирковића, који се сам добровољно одриче права, које му даје посланички имунитет и решење скупштинско. И кад бисмо тако усвојили онда г. Ћирковића не може ни суд позивати. Али кад сам Ћирковић каже: ја хоћу, да идем пред суд, мени не допушта моја савест, да и даље будем под теретом, да ме сматрају као кривца, кад могу да се оправдам, па хоћу, да Скупштина реши ту ствар, онда ја, господо, мислим и налазим, да је то наша дужност баш из колегијалности да водимо рачуна о томе, да очувамо част свога друга и да се обазремо на његову жељу, јер овако, човек овај може бити посланик и три године а и шест и више и ко зна колико година, па би било нечасно да једнако стоји под теретом, није под судом за признату кривицу. И како предлог господина Стојана Новаковића измирује овим другим делом оно, што нас ту дели, и омогућава да се Ћирковић спасе беде, која га је снашла, с тога ја држим да је овај предлог добар.

Михаило Поповић — Излишно је било, да уважени посланик Гарашанин доказује, како овај предлог господина Стојана Новаковића са овим измирује захтеве овога одбора и изјаву господина Ћирковића; то сам и ја казао, и ја држим, да никако није саветовање и предлог једно исто. Ја пристајем на то, да се нађе начина и пута, како би се збиља могло наћи стварне примене — реализирања — жељи његовој, али да никако није требало подносити предлог друкче, него у току саме дебате и да је то могао и требао учинити сам г. Војин. А ово је предлог г. Новаковића.

Гарашанин — Па учинио је.

Потпредседник — Пошто се нико више не јавља за реч, то објављујем да је претрес свршен. Гласаће се о предлогу господина Стојана Новаковића, који је потпомогнут са довољним бројем посланика. Предлог вам је познат; дакле стављам на гласање: ко је за предлог г. Новаковићев, нека седи, а ко је против, нека устане? *(Већина устаје)*. — Објављујем да је тај предлог одбачен.

Сад ће се гласати о мишљењу одборском; ко је за то, да се прими, нека седи, а ко је против нека устане? *(Сви седе)*. — Госп. Ћирковић, ако жели, да се о његовој изјави гласа, нека је напише. (Вичу: нема шта да се гласа). — Објављујем, да је Скупштина усвојила мишљење одборско. —

Је ли воља Скупштини, да се још продужи дневни ред или да се прекине? — *(Да се остави, за сад је доста)*.

Потпредседник — Сада закључујем данашњу седницу, а заказујем другу за сутра тачно у 8 часова пре по дне. На дневном реду биће друго читање уговора Србије са Немачком и продужење дебате о данашњем предмету царинске тарифе.

Молим одборе, да дођу после подне и да раде одређени им посао.

Седница је трајала до 12 и четврт часова.

19 САСТАНАК

25 Јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Милош Марковић

Почетак у 9 часова пре подне.

Присутна су г. г. министри: председник мин. савета, и министар просвете и црквених послова, народне привреде, унутрашњих дела, финансија и грађевина.

Потпредседник — Отварам седницу 19 састанка. Изволте чути протокол 18 састанка.

Секретар Љуба Јоксимовић прочита.

Стеван Д. Поповић — Нетачно је прибележено да сам ја био противан извештају одборском. Ја то нисам никада казао, него сам само тражио реферат о тој ствари, о којој ће се имати да решава и пошто тога реферата није било, то сам ја одустао од мога тражења.

Љуба Јоксимовић — Дакле ви нисте били ни за ни против?

Стеван Д. Поповић — Нисам.

Љуба Јоксимовић — Исправићу протокол.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани протокол? *(Прима).* —

Част ми је известити Народну Скупштину, да је Његово Величанство Краљ Александар потврдио закон о буџету за 1893 год; за тим решење скупштинско да ове године не буде ревизије у основним школама и избор саветника г. г. Реше Милетића и Светомира Николајевића. *(Скупштина се одазва са: „живео“!)* —

Изволте чути молбе и жалбе, које су упућене Скупштини.

Секретар Милош Марковић — Чита:

Пера Рајковић, коњички капетан у оставци; и Милан Никић из Жлне (у ср. заглавском) — моле за државну помоћ;

Сељани из Врандола (у ср. белопаланачком) моле, да им се пореза наплаћује по премереном земљишту;

Суд општине Латвичке (у ср. пожешком) моли, да се село Богојевићи не одваја у засебну општину;

Андрија Јовановић, бив. рачуновођа првостепеног суда у Крагујевцу моли за дозволу, да може и даље улагати у фонд удовички;

Лука Лукић, чиновник београдске царинарнице, моли да му се уваже извесне године службе;

Ђорђе Гроздановић и др. из Јелашнице (у ср. нишком) моле да им се дозволи механисање у њиховој згради;

Пера Рајковић, капетан у оставци, моли да се испита и оцени „ватрено копље“, које је он пронашао; и

К. Николић, пензионар из Ниша, и грађани парохије Јањушке (у ср. лесковачком) — жале се на поједине земаљске власти.

Потпредседник — Све молбе и жалбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Изволте чути једну молбу за одсуство.

Секретар чита:

Народној Скупштини

Због многих послова у Државном Савету, за шта је потребно чешће држање саветских седница, потребно је да се за неко време ослободим од доласка у седнице Народне Скупштине. С тога молим Народну Скупштину, да ми изволи одобрити одсуство за месец дана.

24 Јуна 1893 год.
Београд.

П. Велимировић,
народни посланик.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено одсуство? *(Одобрава)* — Објављујем да је одобрено. —

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду друго читање уговора између Србије и Немачке о трговини и царини. Молим г. известиоца да чита.

Известилац Миленко Веснић чита уговор између Србије и Немачке о трговини и царини са прилозима А, Б, и В и завршни протокол *(Прилог II)*; мишљење Државног Савета и извештај Одборски (ст. 76).

Потпредседник — Жели ли који да говори о овоме уговору? *(Не жели)*. Пошто нико не тражи реч стављам на гласање: прима ли Скупштина прочитани уговор са прилозима А, Б и В и завршним протоколом *(Прима)*.

Са овим је свршено и друго читање уговора са Немачком.

Сад приступамо поименичном гласању. Ко је за уговор гласаће за, а ко је против гласаће против. Молим г. секретара да прозива,

Секретар Љуба Јоксимовић прозива:

Алекса Трајковић *за;* Андра Ђорђевић *за;* Андра Параћанин *за;* Анта Радосављевић *за;* Анта Рајичић *за;* Антоније Поповић *за;* Арса Дреновац *за;* Арсеније Прокопијевић *за;* Богосав Поповић *за;* Василије Живановић *за;* Велимир Карић *за;* Велимир Тодоровић *за;* Владимир Поповић *за;* Војин Ђирковић *за;* Вукашин Петровић *за;* Вуча Николић *за;* Данило Јовановић *за;* Димитрије Димовић *за;* Димитрије Илићановић *за;* Димитрије Карић *за;* Димитрије Ђирковић *за;* Добросав Ружић *за;* Драгутин Дединац *за;* Ђока Анђелковић *за;* Ђока Бојић *за;* Ђока Брачинац *за;* Ђока Стојковић *за;* Ђура Хрватовић *за;* Живан Сретеновић *за;* Живко Малопарац *за;* Здравко Пауновић *за;* Јован И. Николић *за;* Јован Сопроновић *за;* Јован Шелмић *за;* Д-р. Лаза Докић *за;* Д-р. Лаза Илић *за;* Лазар Прокић *за;* Лука Лазаревић *за;* Љуба Јоксимовић *за;* Љуба Благојевић *за;* Марко Ђурићић *за;* Марко Петровић *за;* Марко Швабић *за;* Мика Тонић *за;* Максим Сретеновић *за;* Милан Ђурић *за;* Милан Милићевић *за;* Миленко Веснић *за;* Милоје Барјактаровић *за;* Милош Ђорђевић *за;* Милош Марковић *за;* Милун Миљковић *за;* Митар Миљовић *за;* Миња Бранковић *за;* Михаило Косовљанин *за;* Михаило Марковић *за;* Михаило Радовић *за;* Никола Николић *за;* Новак Милошевић *за;* Павле Крстић *за;* Павле Поповић *за;* Павле Ранковић *за;* Павле Станковић *за;* Петар Вукићевић *за;* Пера Павловић *за;* Радован Поповић *за;* Ранко Петровић *за;* Раша Милошевић *за;* Раша Нинић *за;* Сава Милићевић *за;* Светозар Славковић *за;* Сотир Аранђеловић *за;* Сретен Гогић *за;* Станојло Вукчевић *за;* Станко Петровић *за:* Станча Виденовић *за;* Стеван Ристић *за;* Стојан Новаковић *за;* Стеван Поповић *за;* Тодор Костић *за;* Тодор Радовановић *за;* Тома Бојићић *за;* Урош Плазина *за;* Димитрије Катић *за.* —

Потпредседник — Изволте чути резултат гласања. Гласало је свега 86 посланика и сви су гласали за уговор. Према томе објављујем да је Скупштина усвојила уговор трговински између Србије и Немачке. —

Налазим да сам дужан да учиним једну напомену Скупштини. И ако је био довољан број посланика за решавање опет доста велики број није био на седници и ако нису тра-

жили одсуство. С тога мислим, да треба сва имена тих посланика који нису на одсуству а нису присуствовали седници, да треба да уђу у скупштински протокол. Усваја ли Скупштина то? (*Усваја*).

Нису дошли ови посланици:

Алекса Ратарац, Андра Николић, А. Степановић, Владислав Павловић, Гаврило Милорадовић, Димитрије Маринковић, Драгомир Рајовић, Ђока Владић, Ђура Милијашевић, Јован Станковић, Јованча Стојановић, Јоца Ж. Јовановић, Јоца С. Јовановић, Јоца Селић, Коста Борисављевић, Коста Таушановић, Љуба Ковачевић, Љуба Николић, Мата Максимовић, Мика Даниловић, Милосав Витић, Милош Богдановић, Милутин Гарашанин, Мих. Веселиновић, Мих. Вујић, Мих. Мартинац, Мих. Поповић, Мих. Стојаковић, Павле Смиљанић, Пера Максимовић, Радисав Митровић, Радован Милетић, Риста Поповић, Сава Грујић, Светозар Милосављевић, Стојан Станковић, Тодор Дидић, Филип Милојевић.

Прелазимо даље на дневни ред.

Изволте чути г. Известиоца.

Известилац М. Веснић — Чита погодбу између Србије и Немачке царевине о узајамној заштити угледа и марака, и декларацију (прилог II).

Потпредседник — Пошто нико не тражи реч, стављам на гласање: прима ли Скупштина прочитану погодбу и декларацију? (*Прима*). — Објављујем да је и на другом читању примљена.

Сад приступамо поименичном гласању. Ко је за то да се прочитана погодба прими гласаће за, а ко је против гласаће против.

Секретар Љуба Јоксимовић прозива:

Алекса Трајковић *за*; Андра Ђорђевић *за*; Андра Параћанин *за*; Анта Радосављевић *за*; Анта Рајичић *за*; Антоније Поповић *за*; Арса Дреновац *за*; Арсеније Прокопијевић *за*; Богосав Поповић *за*; Василије Живановић *за*; Велимир Карић *за*; Велимир Тодоровић *за*; Владимир Поповић *за*; Војин Ћирковић *за*; Вукашин Петровић *за*; Вуча Николић *за*; Данило Јовановић *за*; Димитрије Димовић *за*; Димитрије Илићановић *за*; Димитрије Карић *за*; Добросав Ружић *за*; Драгутин Дединац *за*; Ђока Анђелковић *за*; Ђока Бојић *за*; Ђока Брачинац *за*; Ђока Стојковић *за*; Ђура Хрватовић *за*; Живан Сретеновић *за*; Живко Малопарац *за*; Здравко Пауновић *за*; Јован Николић *за*; Јован Сопроновић *за*; Јован Шемлић *за*; Коста Борисављевић *за*; Д-р. Лаза Докић *за*; Д-р. Лаза Илић *за*; Лазар Прокић *за*; Лука Лазаревић *за*; Љуба Јоксимовић Љубисав Благојевић *за*; Марко Ђуричић *за*; Марко Петровић *за*; Марко Швабић *за*;Мика Тонић *за*; Максим Сретеновић *за*; Милан Ђурић *за*; Милан Милићевић *за*; Миленко Веснић *за*; Милоје Барјактаровић *за*; Милош Ђорђевић *за*; Милош Марковић *за*; Милун Миљковић *за*; Милутин Гарашанин *за*; Митар Мићовић *за*; Миња Бранковић *за*; Михаило Косовљанин *за*; Михаило Марковић *за*; Михаило Поповић *за*; Михаило Радовић *за*; Михаило Стојаковић *за*; Никола Николић *за*; Новак Милошевић *за*; Павле Крстић *за*; Павле Ранковић *за*; Павле Станковић *за*; Петар Вукићевић *за*; Петар Ђаковић *за*; Петар Павловић *за*; Радован Поповић *за*; Ранко Петровић *за*; Раша Милошевић *за*; Раша Нинић *за*; Сава Милићевић *за*; Светозар Милосављевић *за*; Светозар Славковић *за*; Сима Костић *за*; Сотир Аранђеловић *за*; Сретен Гогић *за*; Станојло Вукчевић *за*; Станко Петровић *за*; Станча Виденовић *за*; Стеван Ристић *за*; Стојан Новаковић *за*; Стојан Станковић *за*; Стеван Поповић *за*; Тодор Костић *за*; Тодор Радовановић *за*; Тома Бојичић *за*; Урош Плазина *за*; Димитрије Катић *за*. —

Потпредседник — Изволте чути резултат гласања. Гласало је свега 90 посланика и сви су гласали *за*. Према томе објављујем, да је Скупштина усвојила погодбу између Србије и Немачке о узајамној заштити угледа и марака и декларацију. —

На реду је први претрес законског предлога о трошарини. Молим г. известиоца да дође.

Димитрије Ћирковић — Пошто је г. известилац одбора на одсуству то мислим, да треба да га замени члан одбора Максим Сретеновић.

Потпредседник — Известилац одбора Никодије Милетић на одсуству је. С тога дајем четврт часа одмора док се одбор састави и одреди другог кога, који ће да заступи известиоца.

После одмора

Потпредседник — Наставља се дневни ред. Изволте чути заменика известиоца.

Заменик известиоца Максим Сретеновић — Чита предлог закона о трошарини (ст. 66), за тим мишљење државног савета (ст. 67) и извештај одбора (стр. 9[illegible]).

Потредседник — Приступа се претресу у начелу.

Има реч г. Вукашин Петровић

Вукашин Петровић — У начелу не би се имало шта приметити противу овог предлога из ова три разлога.

Прво, што она постоји још од године 1869; друго, што финансијске потребе не дозвољавају да се она укине и треће, што су овим законом оптерећени трошаринном предмети, који по природи својој треба да је плаћају.

И кад устајем у начелној дебати да узмем учешћа против овог закона, то чиним са разлога, што сам нашао и налазим, да овај закон стоји у противности у појединим својим члановима. Ако се упореде одредбе чл. 5 и 6 са 16 видећете да те три одредбе стоје у противности једна са другом.

Чл. 5 наређује да се наплаћује трошарина на предмете, који се са стране увозе и то на царинарницама при самом увозу.

Чл. 6 каже, да ни један трошарински предмет не може се са сместишта дићи или у опште у продају и потрошњу унети док трошарину и за државу и општину не плати. Међу тим чл. 16 наређује, да се трошарина наплаћује, и на оне предмете, на које је већ једаред наплаћена да се наплаћује и после пошто је прошла царинарницу и пошто је дигнута са сместишта. То је пак таква противност у овоме закону, да цео закон добија са свим други облик кад се прочита чл. 5 и 6 за себе и кад се прочита чл. 16. Ова је противност покренула мене да узмем реч и да обратим пажњу народном представништву, да донесе одлуку, да се овај предлог закона врати у одбор, па да он још једанпут прегледа и доведе у склад цео овај закон, како би га после без примедбе могли да усвојимо. Ја нећу да се позивам на уставне одредбе, да један закон нема повратне силе, јер финансијски закони могу имати повратне силе, али морам да се позовем на справедљивост.

Справедљивост налаже да се трговцима, који су увезли извесне артикле, не чини неправда, да им се не оптерећују предмети који су увезени са стране по старом закону, и да им се не наплаћује трошарина по овом новом закону. Али ако се већ чини то, онда им се може бар учинити, а и праведно је, да се оним трговцима врати онај вишак, који су платили по старом закону, а по овом новом не би морали ни ништа ни мање да плате. Кад стоји то, онда би имали врло мало разлога, скоро толико мало да не би вредило оволику радњу каква се предузима чл. 16.

Осим тога, и сама редакција овога закона није добра. Промотриге цео закон, па ћете видети да није написан као што је уобичајено да се закони пишу; јер члан 14 завршује се оном формулом, којом се завршују обично сви закони, а тек после тога накаламљени су чланови 15, 16 и 17. — Дакле закон није по форми редигован, као што се закон, по форми редигују, и то је држим разлог да се овај законски предлог у одбор врати, да се о њему још један пут размисли да се доведу у склад поједине одредбе закона, да се редакција удеси као што је уобичајено да се закони праве; па да се после тога изнесе на претрес.

Министар финансија Мих. Вујић — Господо, ово што износи г. Вукашин Петровић, то је већ садржано у одво-

јеном мишљењу г. Ћирковића, то није ништа ново у самој ствари, и ја не бих ни узимао реч да говорим о томе, да није г. Вукашин отишао корак даље. Он за то, што има једно прелазно наређење у чл. 16 тражи, да се цео пројект законски врати у одбор, и тамо на ново редигује. Ја налазим, да таквоме предлогу нема места. Ако он толико полаже на формалну страну закона, он има права да предложи да се овде код чл. 16 стави наслов: „прелазно наређење“. Ако проучите, шта је суштина у овом пројекту законском, онда и чланови 15, 16 и 17 дошли би у прелазно наређење, то је случајно изостало у пројекту, да се каже, али ако г. Вукашин много полаже на то, ја немам ништа против тога да се такав наслов пред тим члановима напише.

Сад је друго важно питање, на које г. Вукашин Петровић полаже, то је оно питање, које је садржано у одвојеном мишљењу г. Ћирковића, председника одбора, који је проучавао овај пројект закона, а то је да чл. 5 и 6 долази у сукоб са чланом 16. Члан 5 и 6 казују начелно како ће се вршити одредбе овога закона, они казују то, да трошарина на предмете који се са стране увозе, да ће ту трошарину наплаћивати царинске власти с тога, што је то за извршење закона најзгоднији начин. Ми смо могли да оставимо тај начин наплаћивања и могли смо казати: органи трошарински или органи полицијски хватаће робу и наплаћивање трошарину, кад она пође у потрошњу.

Ако хоћете строго по науци сва трошарина као посредна пореза на потрошаче, има да се наплаћује у оном моменту, кад из дућана излази да уђе у потрошњу.

То је научни смисао трошарине, али од тога научног смисла одступили смо ради практичне стране, ради јевтиније извођења, и одступило се у томе, што се казало овако: на артикле, који се у земљи производе, наплаћиваће се трошарина у оном тренутку, кад излазе из дућана, из радње, и улазе у потрошњу; а на оне артикле, који се у земљу увозе, ради јевтиније процедуре, то наплаћивање преноси се на пограничне царинске органе. То је једна олакшица за извођење самога закона. Ја ћу да признам, да се од овога принципа, који је усвојен у свима законима културних земаља, који говоре о трошарини одступило у чл. 16 у прелазном наређењу.

Е, сад је питање, какви су разлози мене руководили, да ово одступање учиним. Ја ћу отворено изјавити да овај члан у мом првобитном пројекту није ни био, и да је накнадно унесен с тога, што су у последње доба нарочито велики трговци, знајући, да ће према новом уговору са Аустро-Угарском бити новог регулисања трошарине, и знајући, на којим су позицијама уведене веће трошарине, они су у великој количини увезли од тих артикала. Ја ћу вам напоменути, да је за последњих месец дана увезено кафе 300.000 килограма, а то је потрошња кафе за пола године а шећера је увезено 2.000.000 килограма. Услед овако увећаног увоза, којим се ишло на то, да приходи трошарине, у место да оду у државну касу прећу у џепове великих београдских трговца, услед тога су мали трговци, па и поједини грађани обраћали се мени, као Министру Финансија, тражећи да уђе то прелазно наређење, које није никаква нова ствар као што рече г. Вукашин Петровић. Ја се не сећам кад је баш г. Вукашин био начелник и министар финансије, али знам да су и за време прошлих влада, овакве исте одредбе у закону постојале, које су се односиле на петролеум, жигице и т. д. Познато ми је да такве одредбе постоје у свима трошаринским законима сем онога од 1869 год. То није ништа ново. Ја знам да је то једна вексаторна мера, и да је у начелу не треба уносити, али ја сам казао какви су ме практички разлози руководили и против моје воље и против мога убеђења да то учиним. Ја верујем да је то мало незгодно, мучно за извршење, али као што вам рекох та вексаторна мера, унесена је просто на захтев ситних трговаца, који су ме обасипали писмима, непрестано ми казујући: „видите шта се ради, колики су се квантуми робе увезли пре ступања у живот закона о трошарини; у место да тај приход падне у државну касу, он ће да оде у џепове великих београдских трговаца, и ми ситни трговци и публика платићемо ту трошарину. Боље је да тај приход од трошарине уђе у државну касу, него у џепове великих трговаца“. (Чује се: тако је).

Ето, то је разлог, који је мене лично руководио, да ово прелазно наређење, које је и пређе постојало и које ја нисам измислио, да га опет у последњем моменту, у закон унесем. Ја сам, господо, то изјавио у одбору финансиском, и кад смо до овога питања дошли, ја имам да изјавим, да остављам потпуно на вољу Народном Представништву, нека ствар оцени, па нека ово прелазно наређење задржи или нека га избрише.

Ове исте разлоге изнео сам у финансиском одбору, које сам сад овде изнео и вама.

Ја ћу да вам напоменем само још једну ствар. Хоћу да вам напоменем с тога, што је то намерно или ненамерно и ваљда није злонамерно отишло у све листове наше а од јуче и у стране, како је морала Скупштина скинути са дневнога реда закон о трошарини с тога, што се тим законом кваре врећа трговински уговор са Аустро Угарском.

Господо, ја сматрам за своју дужност да констатујем, да то не стоји. Ви знате, да ми овај закон доносимо у интересу наших финансија као посредну порезу, то је ствар нашег унутрашњег законодавства, и овим се наређењем никако не може вређати трговински уговор. Ово је питање о унутрашњем нашем поступању, хоћемо ли и на онај квантум, који се затече особито код великих трговаца да ударимо трошарину или нећемо. Ја сматрам за дужност, да изјавим толико, да пројект закона о трошарини није скинут с дневног реда с тога, што се тражило, да се тај члан 16 уклони, него је скинут с тога, што су га потписли други пречи послови скупштински, нити је поново враћен у одбор, као што се у новинама о томе пише.

То сам сматрао за дужност да констатујем.

Понављајући оно, што сам казао у почетку и опо, што сам казао у финансиском одбору, имам да изјавим да и мени и мојим друговима са свим је све једно како ће решење Скупштина донети о овом предлогу. Знам, да је ово једна тешка мера али знам и да је она пређе постојала и да је изазвана поступком појединих наших великих трговаца. Према томе стоји на вољи Народном Представништву да о овоме члану донесе одлуку, какву за најбоље и најумесније нађе.

Оволико сам морао да кажем, кад је сад већ изазвана дебата о чл. 16 и кад се тражи да се цео пројект врати у одбор због овог једног члана, који стоји као прелазно наређење. Налазим да томе тражењу нема места, а кад тај члан дође на ред да се претреса, нека се о њему говори и нека онда о њему Народно Представништво реши како за најбоље нађе

Милан П. Милићевић — Господо, трошарина то је права посредна пореза. Завођењем и повишењем трошарине ми повећавамо порезу, а ја сам одсудно противан сваком повишењу порезе; јер кад ми у оваквом редовном стању повишавамо порезу, шта ће бити онда кад буде какво нередовно стање и кад буде требало учинити какве жртве. Ми треба да узмемо други пут за уређење наших финансија а не повишење порезе, јер ми доста порезе плаћамо. Нашој недаћи финансијској није узрок то што ми мало порезе плаћамо, него је узрок што много трошимо. Да погледамо колико смо до сада плаћали, само 6 тал. порезе, на нисмо имали финансиски неприлика, а данас, кад један човек плаћа више него што је пре плаћала цела општина и при свем том ми данас имамо страшне новчане неприлике. Наши официри и војници нису примили за неколико месеци плате, наши војници иду издерани и поцепани а либерантима није плаћено месо и лебац.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 16 НЕДЕЉА 4 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

19 САСТАНАК

25 Јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Милош Марковић

(НАСТАВАК)

(М. Милићевић о трошарини).

Може се рећи да имамо новчане неприлике зато, што имамо више војске и што смо дужни, али ја тврдим да то није узрок нашим новчаним неприликама према ономе колико ми данас плаћамо; јер треба знати да ми по буџету за 1891 год. имамо прихода 57½ милиона дин. и од те суме имамо да платимо 20 милиона годишње на зајмове, а за војску 10 милиона годишње, ове две цифре нећемо мењати за то што ону прву неможемо смањити, а ону другу нећемо смањити, ако је нећемо и повисити, и према томе нама остаје 27½ милиона динара на чисте наше унутрашње потребе и то је нама мало. Одкуда је је то тако? Да видимо како смо до сада руковали са нашим имањем, па ћемо онда видети где је прави узрок нашим финанциским неприликама.

Ми смо 1867 год. имали буџет од 29,200.000 гроша пореских, а то је испод 12 милиона динара. Од те суме трошено је на војску око 3¼ милиона динара; од остатка у 8 милиона динара уштеђено је 661 787 гр и дато је за турска добра 1,400.000 гроша пореских, то је око милион динара, а остатак од 7 милиона динара доста је било да плаћамо све наше чиновнике и све наше потребе ,па чак да платимо и данак порти. А колико данас трошимо за наше унутрашње ствари? По буџету од 1891 год. ми трошимо 27½ милиона динара на унутрашње ствари, а то је 20½ милиона динара више но што смо трошили 1867 год., а то је 4 пута онолико колико смо пре трошили. Излази да од 1867 и 1870. год. ми ништа друго нисмо радили, него смо само заводили чиновнике и чиновничка звања. Ето од куда је наша финанциска тешкоћа. Смањимо ми број наших цивилних чиновника на половину, па онда они што остану радиће свој посао и нећемо имати финанциске неприлике. Можда ће се на то казати: на пре је било лако, није било оволико земље и сад нам треба више. И ја велим да нам сад треба више, нека потрошимо два пута и три пута више но пре, нека буде 21 милион, опет ће нам остати 9 милиона динара. Па и ако свако дете код нас зна да имамо више чиновника но што треба — у место једног имамо два и три — опет сад г. министар финансија у овом предлогу тражи једну суму од 60.000 дин. да још неке чиновнике установи. А ја велим и кад би се ова трошарина одобрила као што ће се извесно и одобрити, опет ни једна пара није потребна да се одобри на те чиновнике, јер и њих има свуда доста. Дакле на крају крајева излази то да ми повишавамо порезу само зато да буде више чиновника и господе.

Најзад ја не бих био противан овом предлогу, и ја бих био за то да се ова трошарина усвоји, али с тим да она дође на место једне друге теже порезе, која износи око 450000 дин., а то је да се укине пореза на утрине и јавне испусте, иначе ја ћу гласати против овога предлога.

Михаило Поповић. — Ја сам устао једино у тој намери, што ми се чини, да се захтев г. предговорника не може да задовољи, по коме је тражио да се овај предлог врати у одбор. Немајући у начелу ништа против самога закона, г. предговорник тражи да иде овај предлог у одбор. Ради чега? Ради тога, да се извесне одредбе доведу у међусобну сагласност, а истичући само један једини члан, по коме му се чини да је овај закон заснован на врло неправедној основи. Мени се чини, да то није био начелан говор, него да је то говор о појединостима и мислим да би све то требало задржати, кад се пређе на појединости, па да се код појединих чланова каже све, што се има рећи. Јер, узмимо, да се овај предлог врати у одбор, шта би одбор имао да ради.? Он је код одбора био и одбор га је већ једном расмотрио, и шта би могао друго да ради, него ово што је сад учинио. Одбор може нешто да мења тек онда, кад Скупштина донесе какво решење и обележи правац, у коме треба измене учинити.

То што жели г. предговорник, чланом 69 пословника све то може да постигне, пре но што се дође до коначне одлуке; јер у чл. 69 каже се:

„Скупштина, пре но што приступи коначном гласању, упућује предлог одбору ради прегледа и поправке редакције као и ради довођења у сагласност његових измењених и допуњених одредаба и т. д.“

Дакле као што видите све то што жели предговорник може да се изврши кад се пређе на доношење коначне одлуке.

Говор г. Милана Милићевића, носио би у неколико карактер начелног говора. После онако лепе његове жеље ја не бих имао шта да кажем до то, да бих и ја желео да будемо ослобођени не само ове трошарине него кад би било могуће, да се ослободимо и непосредне, порезе; јер збиља колико би било згодно стање без трошарине, било би још згодније без порезе.

Незгодно је само ово, што кад се већ износи од прилике нека мисао као поуздана, да се много троши и да би се могло мање да утроши, што се та мисао не ослања на што је могуће

јачи ослонац. Мени се чини, да разлози, које је у одбрану свог говора изнео г. Милићевић не би могли издржати критику. Мислим, да би било много згодније, да се казало: овај се новац утрошио да би се измириле намирнице, које одговарају потребама, које су их изазвале и кад би се то све лепо и јасно изрећало, онда држим да би потпуно био задовољан г. Милићевић. Међу тим сам наш развитак тражи да се што је могуће више троши. Камо срећа кад би ми могли још 20 или 30 милијуна динара да утрошимо. Кад држава за новац, који јој дајемо, нама гарантује да ће га корисно употребити и да ће нашу производњу ојачати и наше богаство подићи, онда за што не би одобрили да јој се тај новац изда, а ако ми од тога не би видели никакве користи, онда ја први не бих дозволио да се дâ ни десет пара. У осталом то је ствар, о којој би се могло лепо и згодно да говори приликом претреса буџета, где су све позиције засебно заступљене.

Ја бих имао још да говорим о овоме предлогу, али бих прешао на претрес о појединостима, о чему сада није реч, већ ћу то право задржати за доцније, кад се овај предлог у начелу усвоји и уђе у претрес о појединостима.

Андра Ђорђевић — И ја се слажем са оним предговорницима, који желе да се овај предлог натраг врати у одбор ради боље редакције. То је потребно прво за то, што није обичај — у колико сам ја за ово кратко време могао да видим — да се одмах испуњава наредба чл. 69 закона о пословном реду у Народној Скупштини, на који се позвао предговорник г. Михаило Поповић, него се одмах приступа поименичном гласању после другога читања. Када би се извршила боља редакција овога закона, то би нам много олакшало рад при првом и другом читању овога законског предлога. Господо! У нас од неколико година ушло је у обичај да се само праве закони, а да се на њих не обраћа толика пажња, колико то треба да се чини. Изгледа, да треба само добро знати српски и написати оно што се хоће, и онда је готов закон. Тако је мишљење са свим погрешно. Кад се закони пишу, онда одредбе њихове морају бити тако једна за другом поређане, да представљају једну органску целину; треба да буду једна с другом тако сглобљене и у тесној вези, да се што боље могу разумети, а то је потребно и ради боље и правилније примене самога закона. То је један разлог, због чега ја тражим да се ради боље редакције овај члан врати у одбор. А други је тај, што ми изгледа, да у одбору није било ни једнога правника, јер да је и једнога било, он би одмах морао увидети, да нема органске целине у овом законском предлогу. То ће се видети кад се прочитају чланови: 5, 7 и 8 овога предлога.

Члан 5 овога предлога гласи: „Трошарину на предмете, који се са стране увозе, наплаћују царинарнице при самоме увозу.“ Ово стоји у врло тесној вези са чл. 7, који гласи: „Предмети, подложни трошарини, што се стране увозе, могу се увозити само на оним царинарницама, које министар финансија за то одреди.“

Та два члана, кад би се спојила уједно, таман би сачињавали једну целину. Исто тако, кад узмемо другу алинеју чл. 5, која гласи: „На предмете, који се у земљи производе, наплаћују трошарину нарочити државни органи“ — и сравнимо је са садржином члана 8: „На пиво и друге трошаринске предмете, који се у земљи производе, трошарина ће се наплаћивати у самим радионицама начином, који ће министар финансија нарочитим упуствима и правилима прописати“ — видићемо, да и ова два члана тако исто стоје у вези, и кад би их спојили, онда би опет имали једну органску целину, а то би много боље било, него да се једна иста мисао цепа и помиње у више чланова.

Исто тако примедба, коју је поштовани преговорник г. Вукашин Петровић, изнео није неумесна.

Ја нећу сада да се упуштам у разматрање чл. 16 овога законског предлога, већ ћу то право задржати кад се буде прешло на специјалну дебату овога предлога, него ћу сада да се више задржим на чл. 17 овог законског предлога.

Од неколико година у нас је ушло у обичај, да се увек при крају закона стави, овај закон ступа у живот онога дана кад га Краљ потпише. Ова је формула или излишна или противна јасним наређењима Устава. Ако она хоће да значи то, да закон зацело вреди одмах, чим га Краљ потпише, онда то стоји у очигледној противности са чланом 117 и 118 Устава, где стоји да ни један закон, нити икаква наредба државне, окружне или општинске власти немају обавезну силу, ако нису обнародовани начином, који је закон одредио. А ако се овим хтело опет да каже, да овај закон почиње да егзистира од кад га Краљ потпише, онда је то излишно, јер у чл. 35 Устава стоји јасно казано: „За сваки закон потребан је пристанак оба чиниоца законодавне власти.“ Дакле, ту се подразумева да он не може вредити докле га Краљ не потпише.

Из ових разлога, што их наведох, ја држим, да овај законски предлог треба вратити, да га одбор у смислу овом редигује.

Потпредседник — Ја имам да учиним једно мало објашњење од стране Председништва. Г. Андра Ђорђевић вели да Скупштина не примењује одредбу чл. 69 закона о пословном реду у Народној Скупштини, по којој се сваки законски предлог, пре него што се приступи његовом коначном одобрењу, упућује одбору ради прегледа и поправке редакције. Ја имам од стране Председништва да напоменем, да то није истина, јер се увек сваки предлог, пре него што се приступи његовом коначном гласању, враћа у одбор да га поправи и допуни ако има у чему, а што тако није учињено са трговачким уговорима, томе је узрок тај, што се код њих није имало шта да исправља, а иначе сви други законски предлози враћају се одбору на поправку, па по том се о њима коначно гласа.

Михаило Поповић — Ја ћу само да кажем неколико речи ради објашњења са г. Андром Ђорђевићем.

Нећу да наводим и побрајам све оне рђаве последице, које би наступиле ако бисмо усвојили оно, што тражи г. Ђорђевић, него ћу прећи на чисто законско земљиште, које је за г. Андру далеко повољније, и са законом у руци доказаћу, да не може бити друкчије, него што сам мало час казао. Ја бих молио г. Андру Ђорђевића да заједно са мном прочита члан 67 послов. закона. Он гласи: „При првом читању отвориће се начелни претрес о законском предлогу у целини. По свршеном начелном претресу гласа се: прима ли се предлог у начелу или не.

Ако се предлог у начелу одбаци, престаје сваки говор и решавање о њему. Ако ли се пак он у начелу прими, прећи ће се на испитивање појединих чланака и предложених измена и допуна.

Кад се овај специјалан претрес сврши, Скупштина ће утврдити дан, у који се друго читање законског предлога ставља на дневни ред.“

Из овога члана са свим се јасно види: да овде може бити речи само о овом: прима ли Скупштина у начелу поднесени предлог или не; ако га прими, онда прелази одмах на претрес у појединостима, а не прими ли га, онда више не може бити речи о њему, а још мање да иде у одбор. Да је због законодавац тако мислио, види се и из осталих чланова. У члану 68 на најјаснији начин казано је, да се измене могу чинити само код појединих чланова, а то је при читању у појединости, а никако у начелној дебати. Због тога пак г.г. Вукашина и Ђорђевића предвидео је и законодавац, па је због ње и написао члан 69 у закону о пословном реду. По томе члану пре коначне одлуке скупштинске предлог иде у одбор ради поправке, редакције и довођења у сагласност одредаба појединих, било међусобно било и са другим позитивним законима.

Према свему овоме, баш и кад не би био њихов предлог за одбацивање са својих рђавих страна, ми га не бисмо опет могли усвојити, ако нисмо ради да се огрешимо о сам закон.

Министар финансија М. Вујић — Господо! После говора поштованих посланика, ја не бих имао потребе да говорим, али имам да одговорим на оне разлоге господе из опозиције, која траже, да се овај пројекат законски врати по ново у одбор. Доиста би то изигравање могло да иде у безконачност, кад се тражи, да се пројекат закона, у овој на-

челној дебати само с тога врати у одбор, што има један члан, који није стилизован или што треба спојити један став са другим ставом, па ради тога једног става да се врати цео пројект законски одбору. Доиста, то би било, као што је г. Мих. Поповић казао једно вечито путовање из Скупштине у одбор и враћање пројекта опет у Скупштину.

Налазим, да је тражење како Вукашина Петровића тако и Андре Ђорђевића у самој ствари неумесно и неизвршиво. Али кад је поштовани посланик А. Ђорђевић и са своје стране изнео неке разлоге, који би имали да потпомогну предлог Вукашинов да се цео пројекат закона о трошарини врати у одбор; кад је и он изнео своје разлоге чисто правничке, то онда сматрам за дужност своју да му на то одговорим.

Мислим, да ме мој поштовани колега г. Андра Ђорђевић неће криво разумети кад му озо кажем: да ми никад нисмо имали тих незгода са финансијским законима, које смо према нашем државном животу кројили, као са онима, које су наши правници правили.

Никад тих сукоба у финансијским законима и не може да буде већ по самом предмету, ти закони говоре, и ако су их неправници стварали; док тих сукоба увек има више онде, где правници своја различна убеђења уносе. И с те стране ја не жалим, што ни један од правника није у одбор ушао; само молим опет да се то криво не разуме.

Финансиске законске одредбе, у току времена, толико су се уживеле у практици, која је освештена стварним потребама од толиког времена, да у самој ствари, ми ништа ново и не измишљамо, него радимо онако, како нас ранија финан сиска невоља других земаља учи; те тако и она ранија наређења, која већ постоје у страним земљама, ми преносимо на наше земљиште. Па тако ни у овом целом закону о трошарини, ја смем тврдити, да ми нисмо ништа измислили ново, нити је ту што год ново наша финансиска или правна памет измислила, већ је то чисто финанциска практика, финанциска процедура, која је створена у културном свету, и која је као таква и к нама прешла, по доброј вољи или управо, да кажем по невољи се одомаћила, а то с тога што су и издаци наши од дана у дан све већи и већи постајали.

г. Андра Ђорђевић задржао се нарочито на једном разлогу. Ја истина нећу много да говорим о оном што је он казао, само о једном члану у овом закону, нити да се на том задржавам, на што он тако много полаже, али могу само толико да кажем, да ово како је овде у нас, у појединим члановима уређено, да је израђено према пређашњим финасиским законима, и да овај закон садржи исто, што садрже и сви страни финансиски закони. За то налазим, да нема стварне потребе, да се сада спајају поједини чланови овог закона, а исто тако, ако би Скупштина била баш вољна, да се који члан с другим споји, не бих имао ништа против, јер хоће ли се који члан спојити или не, то је питање чисто формално.

Цео закон овај о трошарини, овакав какав је предложен понављам и опет, грађен је онако, како се граде закони такве врсте у свим другим земљама; а што се тиче финансиске стране његове, — налазим, да неће дати повода сукобу и несугласицама онаквим, какве дају многа наређења, која су писали и радили стручни правници! — (И опет вас, молим, да се то криво не разуме). —

У самом овом предмету, који је овде, не може бити оне пометње, која може да се нађе у чисто правним наређењима — То је што се тиче финансиске стране овог закона. А што се пак тиче чисто правне стране, ја признајем Андри Ђорђевићу, да је један једини члан овог закона а то је чл. 17 позајмљен од наших правника готов, ја га дакле нисам измислио; тај су члан измислили сами правници, и наши законодавци; тај члан одавно постоји, њега су формулисали једино наши правници, и ја са своје стране, немам против тога ништа; хоће ли Скупштина да реши да тај члан или друкчије гласи, или да се са свим изостави.

Андра Ђорђевић (ради објашњења) — Хоћу да напоменем само то, господину министру, да може бити овде у овом закону сукоба и несугласице и за то да га треба вратити одбору. Господин министар ће дозволити, да напоменем то, за сам ја био члан правничког одбора, толико година, и да сам имао прилике, да дајем мишљење о поменутим законима, да то што су рђаво стилизовани, и баш у тој цељи, дужан сам да говорим о редакцији закона, што сам и из искуства видео, да рђаво редиговани закони дају често пута повода сукобу и несугласицама. — Има правника, таквих као што министар вели. Нећу да кажем, да је сваки правник добар за редиговање закона, јер то је опет једна вештина, као год што има вештине и у другим струкама, али зато нису рђави, ако не мају потребне вештине за практички рад своје струке.

Љуба Јоксимовић — Мени се чини, да већина предговорника у место да говори у начелу, о овом закону о трошарини, они су говорили у појединостима. И цела се ствар, како сам је ја разумео, своди око чл. 16. Један од г. предговорника, је тражио, да се чл. 16 врати у одбор и да се доведе у везу са чл. 5, јер вели справедљивост захтева, да се не наплаћује трошарина на оне артикле, који су већ у нашу земљу увезени. Мени се чини, да баш та справедљивост захтева, да се трошарина наплаћује и на оне предмете, који су већ увезени у нашу земљу раније, јер баш ти исти трговци, који траже, да се ослободе трошарине, они су еспап увезли у земљу, и подигли му цену, и сад они више наплаћују на њ, и ако још нису платили трошарину по овом закону. Ја мислим, да сад Скупштина треба да реши о томе: хоће ли, да се заштите државни интереси, или да се заштите интереси појединих трговаца, на мислим, да треба да се стане на пут томе, да се појединци на штету државе богате. Скупштина има сад да реши: да чл. 16 остане онакав, какав је.

Тома Бојичић — Молим вас, господо, ја сам мислио да се неће тако дуго говорити у начелу о овом закону, али пошто сам чуо да г. Вукашин Петровић тражи да се овај закон врати у одбор, а међу тим по пословнику то не може да буде, јер је требао његов предлог да буде потпомогнут, то о њему неби требало ни говорити. Имам да учиним једну примедбу на говор мог пријатеља Милана Милићевића. Он каже да је овим законом ударена пореза на народ и он је, мени се чини, и нехотично тражио да се удари пореза на утрине и јавне испусте (чује се: није истина, он је тражио да се укине то. Смеј) напослетку, ако он то и није казао ја сам га тако разумео. Нека буде и тако. Али свакојако овим, законом није ударена пореза на народ. Ово је изузетни закон, којим се удара пореза на стране производе, фабрикате. Што год је било у земљи, на све је ударена пореза, све је оптерећено. И сад је дошао ред, да се нађе један извор финансијски, један закон, којим ће се ударити пореза на оно, што је страно, што је више луксузно. Ја налазим да овај закон није ни најмање штетан већ на против подесан и користан. С тога мислим, да Скупштина треба да прими овај предлог, а што се тиче појединости ту можемо поправљати и допуњавати, како ми будемо нашли да је најбоље. Што се тиче чл. 16 и он треба да остане, јер ће и поред њега трговци да шпекулишу, тај члан треба тим пре да остане, што се њиме терети и страна производња и фабрикати, и кад се томе дода да наши трговци нису никад радили на нашој индустрији и за наше фабрике, онда сам ја мишљења да овај закон примимо у начелу.

Милан П. Милићевић — Ја ћу да проговорим неколико речи само ради објашњења са предговорником. Поштовани посланик г. Поповић каже да он сумња да се може чинити уштеда на нашим чиновницима, и каже да је о томе требало дебатовати приликом претреса буџета (Чује се: није то он казао). Ја нисам позван да то доказујем, јер то сваки од нас зна. За пример: узмите прво Народну Скупштину. У њој има 25 момака, а могли би да врше тај посао њих десет. (Смеј).

Милан Ђурић — Господо, кад се води реч у начелу о трошарини т. ј. хоће ли се овај закон примити, ја мислим да нема ни једног посланика, који не зна за што се он подноси.

Тешке финансиске прилике у којима се наша земља налази диктирале су г. министру финансија, да нам подноси овај закон, којим се оптерећавају извесни артикли, а који нам нису

тако потребни као хлеб, да би се само извукли из тих финансијских неприлика.

Ја сам уверен господо, да међу нама нема ни једнога, који би пристао да се уведе овај закон о трошарини, кад неби било потребе, али кад ми сви знамо да смо за 16 година водили три рата, да смо направили железницу, да смо направили дугове, који износе годишње 20,000000 динара у злату ануитета; и кад знамо да се свака фамилија све више развија, умножава и више чланова растура, онда су тиме и њени трошкови све већи. Тако исто и са једном државом, она мора да се управља по сувременим потребама; и што год се више развија и умножава тиме су и њени трошкови већи. Даље кад знате да морамо да обратимо пажњу на нашу земљорадњу, те да снабдемо наш народ са сувременим алатима, справама; кад морамо да дамо полета народној настави, кад војску морамо да снабдемо са модерним оружјем; кад смо обвезани да се одужујемо нашим повериоцима, а кад се све то не може учини без великих трошкова, без новаца, то је онда господ. министар финансија прибегао ономе средству коме прибегавају и други народи. Прилике, у којима се налази наша отаџбина натерале су г. министра финансија да изађе пред нас са законом, којим ће оптеретити оне артикле, који нису преко потребни нашем животу.

С тога мислим да овај закон у начелу треба примити, а што се тиче појединих чланова ту се и ја слажем са оним г. предговорником, који каже закони треба да су јасни, и ту можемо исправљати поједине чланове, како ми мислимо да је најбоље.

Имам још ово да кажем. Никако не стоји оно, што је рекао један посланик да би могли да се вратимо животу, каквим смо живели пре 20 и 30 година. То је апсолутно немогуће и ја не замерам моме другу, који жали за старим златним временима кад је народ плаћао по 6 талира порезе. Немогуће је с тога што се ми данас задовољавамо колским путевима и наше производе извозимо њима. Кад би на прилику запитали Шумадинца би ли пристао да напусти железницу, и да се поврати старим колским путевима он не би пристао на то, да живи оним простим саобраћајним средствима којим је живио пре 30 година, па и ако данас више плаћа. Из тих побуда напред казаних, због којих Шумадинци неби пристали на старе колске путеве, и ја сам са мојим друговима тражио да се сагради железница за мој округ, како би се он везао са осталим крајевима, и како би и ми могли наше производе да извозимо на велике пијаце. Али за сва та предузећа велика потребан је и велики новац и отуда су данас веће и дажбине. Или кад би казали хоћемо у овом времену да наоружамо нашу војску старим кремењачама, би ли ви на то пристали? Не би никад, јер хоћемо да наша војска има ново, модерно оружје; како би могла да се равна са војскама осталих држава. Или, да ли би хтели да наш млади Господар, који носи краљевску круну, који носи српски барјак, под којим хоће да сједини цео српски народ, би ли ви пристали да се поврати старо доба, кад је мање плаћано, па да се он зове кнез? Ја знам, да међу нама нема ни једнога, који би на то пристао.

С тога, да би све то извршили, ми ћемо се служити оним начином и средствима, којим се служе и сви остали образовани народи, а који су постали великим и срећним. То је што сам имао да кажем, и мислим да је доста дебатовано о овоме и да треба овај закон да примимо у начелу.

Известилац — Господо, после говора г. министра финансија, Мике Поповића и остале господе, која су говорила у начелу да се прими овај предлог, мени није остало много да кажем. Али ипак сматрам као члан одбора и заступник известиоца, за дужност да проговорим неколико речи противу говора г. Вукашина Петровића, који је говорио да овај закон не треба примити у начелу за то, што поједини чланови нису упоређени онако како по реду треба у закону да стоје. Даље је говорио да, ако би се примио овај законски предлог, да би се његовим чл. 16 одузело законом стечено право људима, којих се исти члан тиче, а то оним, који су се хтели овом приликом да користе, па су нагомилали велике количине еспапа а нарочито кафе — шећера. Што се тиче појединих чланова, што по мишљењу његову нису распоређени како треба, ја мислим да није имао места г. Вукашин да се у начелу одбије предлог и враћа поново у одбор кад је тамо био. Он је могао овај предлог због тога примити у начелу, а код појединих чланова има права чинити примедбе како он буде знао. А што се пак тиче чл. 16, ни због њега не треба враћати овај предлог одбору нити у начелу гласати против истог. Кад дође на ред о њему такође има права сваки од г. г. посланика говорити па и г. Вукашин, ако се нађе да нетреба да постоји, ја нећу бити противан.

Само хоћу да одговорим г. Вукашину Петровићу, кад он говори о стеченим правима, да га опоменем нарочито на један пројекат закона, који је био поднео, са владајућом странком којој он припада, Скупштини, у којој сам и ја имао част да будем посланик.

Потпредседник — Говорите о ствари а немојте о томе.

Известилац — Ја о ствари и говорим а дуго да говорим немам потребе, само у кратко да напоменем закон његове странке о непосредној порези од 1884 год., који је и Скупштина усвојила, да нове зграде, које се имају правити, не плаћају за пет година порезе. И одиста по том се закону после ступања његовог у живот порез резао, али не на ове зграде и тај члан закона што је штитио нове зграде, важио је за годину дана. После годину дана г. Вукашин Петровић и његова партија поништили су како тај члан тако и онај, што се по томе истом закону одбијало од зграда у оноликo у колико су дужне, па на оно ресто порез је резан и толики људи изгубили су право на оно што су поменутим законом стекли, па то онда није хтео г Вукашин бранити, но сад је нашао за потребно кад земљи много више треба но онда пре великих дугова. Одбор је овај законски предлог расмогрио пажљиво и имао је на уму и члан 16 о коме је г. Вукашин говорио и нашао је да га треба усвојити, пошто није нов већ замењује ранији закон о трошарини и што државна потреба захтева.

Да и одбор прими члан 16 овако, како га је г. министар у пројекту уврстио, руковођен је тим, што на стотину омањих бакала неби имали рада, што су њих десетак и сувише навукли еспапа, који трошарини подлеже, те сад кад добију ови мањи еспапе које већа ђумручина које трошарина хоће да изађе на 30 на сто скупље, а обично се са тим еспапима са малим процентом ради.

Што се мене тиче, кад се не могу сви трговци да оптерете, који су пре новог трг. уговора навукли еспапа, не бих био противан да члан 16 и непостоји, али потребе државне нагнале су ме да га и ја усвојим и пројект потпишем.

Вукашин Петровић — Биће врло кратак. (Чује се: *да се реши*).

Потпредседник — Је ли воља Скупштина да се реши? *(Јесте)*. Изволите говорити.

Вукашин Петровић — Господин предговорник помео је ствари, кад је тврдио, да сам ја подносио предлоге Народној Скупштини, који су сагласни или личе на овај садашњи предлог. Ја бих молио г. Сретеновића да ми каже, који сам ја то предлог законски поднео, који би личио на овај предлог. Закон о непосредној порези нисам подносио ја, јер онда нисам ја био министар; ја сам га подносио онда тако исто, као кад би неко казао, да је овај закон поднео г. Максим Сретеновић. Ја сам онда био известилац закона о непосредној порези, као што је сад г. Сретеновић известилац овога закона. Према томе г. Максим за оно, што је казао, не може дати ни једног доказа а тиме сам ја задовољан.

Даље овом приликом, имам да вам дам објашњења што смо ушли у начелну дебату овога предмета ја и мој друг г. Ђорђевић. За то нам се чини као неки прекор. Ми смо то учинили с тога што знамо, да се не може при специјалној дебати према пословнику, кад је реч о једноме члану, говорити и о другим члановима. Ја сам вам у свом говору напо-

менуо, како неколики чланови не стоје у сагласности један с другим, а о томе ја не бих могао говорити у специјалном претресу. (Чује се: *може се говорити*). Ето за то сам ја узео реч говорим у оном смислу у коме сам вам говорио.

Господо, ја сам у почетку свога говора јасно казао да немам ништа против закона о трошарини у начелу, ја сам за то навео прво разлог финансијски за тим сам навео као разлог, да то није никаква новина, јер закон о трошарини постоји од 1869 и треће навео сам, да се овим законом удара трошарина баш на праве предмете, на које се може и на које треба трошарину ударити. Да ме не би криво разумели, ако сам се нејасно изразио, мени је част овом приликом да вам изјавим, да ни ја ни моји другови нисмо противни у начелу овоме закону, него смо желели, да се учине исправке, које би олакшале специјални претрес.

Известилац — Ја се добро опомињем министровања г. Вукашина Петровића у 1885, ја се добро опомињем да је он онда поднео закон Скупштини, којим су толики људи изгубили законом стечена права, а г. Вукашин нека говори сад, да то није било.

Перa Вукићевић — При начелној дебати о самом овом предлогу, држим да Народно Представништво има поглавито да се руководи самом тежњом истога закона. А кад се добро проучи сам овај законски предлог, а нарочито чл. 4 са свима оптерећењима свију артикала за потрошњу, онда мислим, да ће се Народно Представништво сложити са мњењем, као што су многа господа предговорници изнели, да треба гласати за предлог закона о трошарини, и да се не треба руководити разлозима г. Милићевића, који је у напред изјавио, да ће гласати против закона о трошарини. Ја сам рад мојим говором да упозорим Народно Представништво на неколике тачке из говора г. Милићевића. Г. Милићевић је у свом говору казао, да се из дана у дан буџет непрестано увећава, да се се измишљају приходи, да се повећава чиновништво, док се земљорадња и у опште друге пољопривредне гране занемарују

Што се чиновништво повећава, то захтева потреба државна, али ја мислим да ћете се сви сложити с тиме, да по овоме закону о трошарини цео терет или већи део терета трошарине пашће на саму ту класу чиновничку. Одбор, који је овај предлог проучавао и постарао се, да највећи део терета од трошарине падне на тај чиновнички сталеж, јер зна се, да нижи сталежи не троше извесне артикле, на које се трошарина удара. Са обзиром на то, да већи део грађана неће бити оптерећен законом о трошарини, него на против, да ће бити оптерећен чиновнички и имућнији сталеж и да ће се добити онај приход, који се законом предвиђа, ја сам за то да се закон о трошарини у начелу прими А што се тиче члана 16, о њему може бити речи у специјалној дебати а нарочито с тога, што је г. министар финансија изјавио да оставља Скупштини на расположење, да реши, хоће ли се наши трговци ослободити од трошарине на увезене еспапе по ранијем закону о трошарини. Код тога члана Скупштина ће решити хоће ли трговци доплатити вишак трошарине на артикле на које је трошарина повећана и хоће ли им се вратити диференција на увезене артикле на које је смањена трошарина по новом закону.

Потпредседник — Пошто нема јављених говорника, објављујем да је претрес у начелу свршен и стављам на гласање: Ко је за то, да се предлог закона о трошарини у начелу прими, нека изволи седети; ко је против, нека устане: *(Сви седе)*. — Објављујем да је Скупштина једногласно усвојила овај предлог у начелу.

Сад ћемо приступити претресу појединих чланова. Изволите чути г. известиоца.

Известилац М. Сретеновић прочита члан 1.

Тома Бојичић — Ја бих молио г. известиоца, да ми изволи казати, која је то сточна храна, која ће се овим законом да порезује.

Известилац — Изволте прочитати члан 4 па ћете видети шта се трошарином терети а шта не, кад наступи потреба могу се поред именованих предмета оптеретити и они напоменути овим чланом као грађа, дрво и сточна храна.

Тома Бојичић — Молим вас тамо у чл. 4 не говори се о сточној храни. Тамо се говори о алкохолима и спиритуозним пићима, разним шећерима и т. д. а не о сточној храни.

Министар финансија М. Вујић — Ово питање пало је згодно као виц, али у самој ствари нема му места с тога, што у првом члану нису обухваћени сви артикли, на које се може наплаћивати трошарина. А ево шта нас је руководило да се тако генерална одредба у закону стави. У старом закону о трошарини стајала је оваква одредба: „плаћању државне трошарине подлеже ови предмети: то и то па се набрајају који су то предмети; па онда се даље каже не плаћају трошарину ови предмети и набрајају се који предмети. А ево шта се ту дешава, да кад се н. пр. дође до позиције јестива, не могу се апсолутно побројати сви предмети, који ту могу доћи већ се мора да дода и т. д. И за то је боље ставити такав генерални израз „јестива". Из истог разлога и овде по нужди је унесен тај генерални израз „сточна храна". Овде је узет принцип да може бити порезане и сточне хране као што је н. пр. по општинској трошарини јер по општинској трошарини наплаћује се трошарина на сточну храну. Ми не знамо да ли ће тога случаја бити да ће се кад год државна трошарина да наплаћује и на сточну храну, али ми овде задржавамо само принцип трошарине, и у место да побрајамо предмете као што је било у досадашњем закону, овде је узет генерални израз назив групе оних предмета, који у опште могу бити подложни плаћању трошарине, а посебице у члану 4 означени су предмети, на које ће се трошарина сада наплаћивати. Ја мислим, да је ово довољан одговор на питање г. Томе Бојичића.

Димитрије Илицановић — Ја сам узео реч, да подпомогнем предлог Томе Бојичића. Он је случајно казао само за сточну храну, али није овде само сточна храна, него је стављено и гориво и материјал за осветљење и грађа. Овде у члану 1 казато је принципијелно, да ће се наплаћивати трошарина на пиће и храну људску и сточну, гориво и грађу, а у чл. 4 није ни један од тих предмета побројат, који би се односили на грађу, гориво и сточну храну. Ја мислим, кад се прави закон, да треба да се прави такав, како ће имати примене своје. Ако дође потреба да се уводи трошарина на сточну храну и гориво, онда би се могло то додати и казати, да ће се трошарина наплаћивати и на сточну храну, и на гориво, и на грађу. А овако ове речи: „сточна храна, гориво и грађа", ја мислим да су излишне и да треба да испадну из члана 1 ог.

Министар привреде Р. Милошевић — И у самом уговору са Аустро-Угарском ми смо задржали за себе право да можемо наплаћивати трошарину на пића, јестива, гориво и т. д. Што се држава није користила овим правом, па да оптерети трошарином и те предмете који служе за гориво и сточну храну, то је с тога, што држава неће ни да се користи тим правом; а што је то метуто у закон, то је једна генерална одредба, и ја не налазим за потребно и нужно да се то брише. Држава неће заводити трошарину и на ове предмете, на гориво, грађу и сточну храну, а што је и о њима овде речено, то је само ради тога, да би дефиниција била потпунија, и што је овде резервисано право за наплаћивање трошарине на поједине предмете. Ако се укине зркон о трошарини за поједине вароши, онда нема сумње, да ова одредба неће имати примене; али док постоји закон о варошкој трошарини дотле ово треба да остане. А кад се буде уводила трошарина и на ове предмете, онда ће Скупштина имати да реши то. У осталом ништа закон овај неће изгубити, ако се из овога члана избаци сточна храна, пошто се на њу неће ни наплаћивати државна трошарина.

Тома Бојичић — Мени је дало повода да ово питање управим за то, што сви закони, кад се пишу, треба да буду јасни, да не буде пометње и забуне код народа и државних органа. Не треба постављати претпоставке, да ли ће се ово оптеретити или не, јер ако би тако остало, онда државни ор-

ган може да каже: ја ћу да наплатим трошарину и на сточну храну. Даље овде је излишно ово што се говори о сточној храни.

Димитрије Маринковић — Ја сам баш устао да потпомогнем предлог г. Томе Бојичића. Овај први члан доказује, да г. министар финансија, у јучерашњем говору, није имао право, што је казао, да су они финансиски закони најбоље написани, које нису писали правници. Господо, овај закон то је један специјалан закон, он није никакав основни закон, па да треба да утврди неке основе за будуће законе, него у овом закону треба да стоји опредељење, које ће говорити само о предметима, који се сада оптерећују трошарином а овај закон не смета ништа будућем законодавству, да доцније стави под трошарину још и друге предмете, ако нађе за потребно. Дакле, овај члан излишан је и није потребно да се овако генерално каже шта може све доћи под трошарину. И за то ја бих предложио, да остане онако као што је у старом закону, где су се одмах почели излагати предмети, на које се може ударити трошарина, а овај члан први као дефиниција да се изостави.

Министар финансија Мих. Вујић — Ја не бих више говорио о овој ствари, да г. Димитрије Маринковић није устао да потпомогне предлог г. Томе Бојичића. Пре свега да се оградим од примедбе или прекора, који ми чини г. Маринковић, као да сам ја јутрос рекао да су финансиски закони најбољи. Овде су стенографи и ја мислим да су они верно забележили оно, што сам казао, а казао сам ово: Никад онаквих несугласица и сукоба нема и не може бити код финансиских закона, као што их може бити код правничких закона. Дакле ја ни сам казао да се најбоље пишу финансиски закони, шта више ја сам казао, да то стоји до самог предмета; јер финансиски закони састоје се махом у томе само, да се означе предмети, који се терете државним дажбинама и начин извршења. Дакле одбијам од себе тај прекор, да сам казао, да се најбоље пишу финансиски закони. У томе нема никакве сујете, јер ја радо примам сваку исправку, која ствар боље одређује, те да овај закон буде што јасније.

Оно што ме је побудило да кажем још неколико речи, то је оволико потпомагање г. г. из опозиције предлога г. Томе Бојичића. Дозволите ми да кажем, ако г. Маринковић и сам довољно промисли, који је начин бољи, ја бар претпостављам, кад прочита члан први старог закона, да би дошао до уверења, да је подесније казати генерално него ли одмах почети са енумерисањем, које не може да буде потпуно. Прво с тога, што се неда све енумерисати — побројати — а друго за то, што може бити артикала, који ће се некад и накнадно порезати, и онда сам закон о трошарини у члану првом треба да да могућност да може бити доцније таквих измена; јер кад закон у првом члану каже: ови и ови предмети подложни су трошарини, то не значи ништа више, и онда за сваку другу трошарину треба да се доноси нов закон. Сетићете се да је пре било готово толико трошаринских закона колико и предмета. Дакле то нећемо и овим законом, гледа се, да се све то споји заједно и да се сведе на једну меру. Дакле ја мислим да је подесније да се у првом члану каже генерално, па после да се каже: Трошарину ће плаћати ови и ови предмети. У осталом то је питање чисте формалне природе, тако да може Скупштина слободно решити га на један или други начин. Ја сам с моје стране имао само да напомен разлоге, који су ме руководили, да овако формулишем овај члан, а ваше је да га тако оставите или измените. Најпосле могу да напоменем и то да су у већини старих закона прво излагани објекти, па ти објекти после у другим члановима разређивани и ти су разлози утицали и овде да се поделе овако ови чланови и да дођу најпре опште одредбе а после ових посебице. (Чује се: *да се реши*).

Потпредседник — Је ли вољна Скупштина да се реши? *(Јесте)*.

Има реч г. Драгомир Рајовић.

Драгомир Рајовић — Сва општа наређења једног закона не смеју бити написана ширег обима, него што ће да буде казано специјалним наређењима. Овде је баш противно томе урађено. Ја потпуно разумем, оно што г. министар финансија каже, да је боље кад се једним општим наређењем закона каже у главном цела садржина закона, али у том општем наређењу не треба никако да се више каже, него што ће у самом закону бити. Врло је лепа ствар, кад се у општем наређењу изнесе коректно и у колико је могуће више садржај самог закона, али је врло погрешно кад се у њему нешто помене, што доцније у специјалним наређењима никако и нема. То би била нелогичност и велика мана у том закону. То би биле само набацане речи, које не би ништа значиле. Такав је случај и овде. Овде се помиње о рани стоке и гориву и ако се доцније у специјалним наређењима о тим стварима ништа више не говори; и с тога ја држим, да је врло умесно оно што је оредложио г. Вукашин Петровић да се овај предлог врати у одбор и тамо боље дотера, у смислу овом, јер би нам доцније могло да се каже: шта су ови радили, говоре у општим наређењима о некој сточној храни и гориву и ако доцније о томе ни помена нема. Изгледа као да смо ово доцније избрисали, а нисмо казали да смо то учинили. Да се вратим на чл. 1 овог законског предлога. Члан 1 мора да у себи садржи и јасно обележи све оно што ће доцније у специјалним наређењима разложено бити. Према овоме кад у доцнијим наређењима овога закона није разложено, нити има икаква говора ни о гориву ни о стоци ни рани сточној, ја држим да је сасвим непрактично о томе сада овде у члану првом помињати.

Сад ћу да говорим о оном, што је г. министар финансија нагласио, да закони, које су правници писали и стилизовали да се баш о њиховом смислу правници не слажу и разно их разумевају. Заиста многим лицима изгледа, да не треба много труда и рада а ни специјалних знања да се знају и добро разумеју закони и да за ту науку не треба многе спреме, она се онако од природе добија и зна. Међу тим искуством је доказано да ствар не стоји тако; за сваки рад хоће се специјалног и стручног знања, па да се од њега добије онај резултат, који се жели, дакле за сваки рад треба добрих мајстора, а дозволићете да мајстори могу више и боље да ураде него ли незналице. Што пак имамо разлике у разумевању појединих чланова законских, то долази од различитог схватања, дакле од умне стране појединих лица, а и од самог закона, који врло често расправља чисто мислена питања; дакле због те умне разлике долазе и разна мишљења о појединим прописима законским. То је и са природом самог предмета скопчано. Ово, о чему се сада говори, то је једна материјална ствар и сам предлог даје мање прилике да се друкчије разуме, али ако буде и ово невешто написано, па ма да је предмет материјалне природе, ипак ће бити са свим погрешног разумевања и биће вучења на разне стране. С тога кад се поведе питање о томе, да ли је једна ствар један закон или законски предлог написан онако како треба да буде написан и кад се изнесу мане оног шта је написано, онда ја држим да би требали сви да прихватимо обема рукама и да исправимо све оне мане, које би шкодиле том предлогу, који ће доцније постати закон.

Стојан Новаковић — Разлика је господо у стилизацији школских књига и у стилизацији закона. У свакој школској књизи у почетку се износе опште дефиниције и одредбе и погледи писчеви, па се доцније то разлаже и објашњава, и то се све чини са нарочитим планом. То је у осталом и задатак школској књизи, да у почетку каже и обележи о чему ће говорити, па тек после да то изводи и објашњава. Закон на против има са свим други задатак. Закону је тон заповедне природе. Да тај тон буде чист, треба да је текст закона јасан, разговетан, кратак, да има само онолико речи колико треба, те да се смисао њихов никако не може рђаво разумети; да нема измишљених речи, које би давале основа питањима и разним тумачењим зашто су оне унете, и како их треба разумети. У овом закону, ја бих рекао, да је његов стилизатор више радио и текст његов склопио према потреби једне обичне школске књиге, него по обичају закона. Што се тиче првог става у коме се говори о људској и сточној храни и

т. д. тај никакве везе нема са осталим члановима овог законског предлога. Закону није задатак да нас учи, рецимо, шта је трошарина. Закон не мора да почиње са тим објашњењем. Ја држим да садања Скупштина нити треба нити може да обвезује и будуће Скупштине да раде онако како ми сад хоћемо. Ако ми имамо права да ударимо трошарину на извесне предмете, ми ћемо то и учинити, кад за сходно нађемо; можемо доцније ако се потреба укаже. Други који после нас дођу могу ударити трошарину и на сено и на јечам, или како се у овом закону предвиђа, и на пиће сточно т. ј. воду. Први члан говори о пићу и о храни сточној и људској, а ја не знам шта друго није стока до воду. Можемо, дакле, доцније, ако хоћемо, и водопој стоке оптеретити трошарином, али ми сад немамо потребе да обвезујемо доцније Скупштине, шта ће оне да раде.

С тога ја бих, господо, предложио, како да се ово поправи. Ако хоћемо смислено да радимо, не везујући се ни за једно ни за друго од извесних мишљења, ми морамо сви признати да овај први став не може издржати критику. Довољно би било, кад би се овај члан свео само на ове речи: „Који ће предмети и у колико потпасти под државну трошарину, одредиће се овим законом.“ За тим после ће следовати, шта ће се овим законом са трошарином оптеретити.

Молим 10 посланика да ме у овом мом предлогу потпомогну. (Потпомажу га).

Министар финансија М. Вујић — Господа ми неће замерити, што ћу одмах у почетку говора напоменути, да ово за мене није никакво важно питање, а међу тим од њега је створено тако важно питање, да су све и тешке батерије извучене да се оно и брани и напада.

Одмах морам признати да не претендујем ни на правничко ни на философско знање. Прва замерка овог законског предлога, која је пала одмах у почетку, била је та, што у одбору, који га је проучавао није био правник, а сад се опет примећује да није било ни једног филолога и да због тога овај предлог ваља вратити натраг у одбор, који опет треба попунити са једним правником и једним филологом, те да се боље дотера и стилизује. Ја не велим да у овом законском предлогу не може бити и неких погрешака, и без сумње их за стилизаторе и има, и свака поправка, која се учини, добро је дошла јер би се тим закон што боље дотерао и био потпунији и јаснији, али ове замерке што су сада учињене: као да у одбору за проучавање овог предлога није били ни једног правника ни филолога и да га зато ваља вратити одбору, нису ни у колико и ничим оправдане и г. г. правници и филолози из опозиције заборављају да је примедба о „Сточној храни“ прво пала од г. Томе Бојичића, који није ни правник ни филолог, па су тек после остала господа из опозиције прихватила и даље је развијала.

Ја понављам само у главном ово, и наводим разлог, који је и мене руководио, да издвојимо ова општа начела, јер је незгодно, да се побројавају сви и најситнији артикли у почетку. И сем онога осталога, што је било у пређашњем закону, а њега овде сад нема, јер је ушло у монополе шпиритуса од 40 гради; иначе би се одмах у првом члану морали побројавати ти и ти артикли, а то су спирити и т. д. То је једно.

Даље, незгодно је и то, да се наглашава хоће ли ово остати овде на овом месту или на другом, незгодно је, велим, нарочито, кад се то набројавање артикала чини одмах у почетку. Мислим, да је боље и згодније, да остане општа одредба за то, што је то практиковано не само већ одавно код нас у нашим законима, него је то практиковано и у другим земљама. И напослетку, ту школску, теориску дефиницију имају махом и већина закона других држава и закони по свима струкама. Свуда, то је истина, да је свака дефиниција опасна; зна се да је опасна и у науци, а ја ћу казати и то, да је дефиниција у закону толико опаснија, што она само износи општу одредбу свих група, што тако рећи она обухвата смисао свих оних група ствари, које имају да се порезују.

Морам овде да приметим и одбијем оно, што Рајовић налази да је смешно за реч: „порезивати“. Он је казао да му је то смешно, „кад се нешто у почетку спомиње, па га после нема“. Није ни мало смешно то, што се овде не каже: „порезују се“ него се каже: „могу бити порезани од ове и ове групе.“

Молим вас, кад би то било смешно овде, у овом закону, онда за што то није било смешно или изгледало смешно и у уговору трговачком са Аустро-Угарском? И тамо су радили људи стручни, спремни, па се није казало порезаће се то и то, него се казало, као што је и господин министар народне привреде напоменуо: да могу бити порезани ти и ти предмети по групама. Дакле одбијам то, да је то нешто ново, измишљено, да је теориско мишљење овде ушло, као што каже г. Новаковић; шта више, може тиме да се изгуби и логички смисао.

Још само да напоменем и то, што се каже, да се могу порезати ти и ти предмети по групама, за то је остављено тако, да се даде могућности, да би према потребама државним ти предмети могли бити накнадно порезани.

То је потребно најзад и с тога, што је исти принцип у основи признат и у трговинским уговорима. Међу тим, понављам оно, што сам у почетку казао: да се овде од неважног питања гради важно; и ја мислим, са своје стране а не гледајући ни на правничку, ни филолошку ни финансиску страну и форму овог закона, већ нека Скупштина нађе згоднију и бољу форму, како она нађе за боље и згодније, да ће овај закон бити успешнији и кориснији; ја пристајем, и први ћу бити, да тај предлог скупштински потпомогнем.

Тома Бојичић — Ја тражим од Скупштине, да ми дозволи, да изменим редакцију овог члана, те да би био исти јаснији, и да би у примени био згоднији. Ја сам написао свој предлог, и он овако гласи: „чл. 1 пиће и храна људска, материјал за осветљење, могу се порезати у корист државне касе нарочитом порезом, која се зове трошарина.

Који ће од предмета ових група трошарину плаћати и колику, одређује се овим законом.“

А друго даље све остаје, као што је у предлогу. Молим 10 посланика, да ме потпомогну у овом предлогу. (*Сви седе*).

Потпредседник — Претрес је свршен, пошто више нема пријављених говорника, приступамо решењу. Ну пре но што се пређе решењу чл. 1, има да се гласа о измени предлога, који је Стојан Новаковић учинио, и која измена овако гласи:

„Чл. 1 Пиће и храна људска и сточна, гориво, материјал за осветлење и грађа, могу се порезати у корист државне касе, нарочитим порезом, који се зове трошарина.

„Који ће предмети трошарину за рачун држав. касе плаћати, и колику, одређује се овим законом.“

То је његов предлог, којим треба да се замени чл. 1. Стављам на гласање: ко је за то, да се прими предлог г. Стојана Новаковића нека седи, а ко је против, нека устане? (*Већина устаје*). — Објављујем, да је Новаковићев предлог одбачен.

Сад стављам на гласање чл. 1 по предлогу. Ко је за то, да се чл. 1 по предлогу прими, нека седи, а ко је против, нека устане? (*Већина седи.*) — Објављујем да је усвојен члан 1.

Известилац прочита чл. 2 (ст. 66).

Потпредседник — Прима ли Скупштина члан 2? (*Прима.*)

Известилац прочита чл. 3 (ст. 66).

Вукашин Петровић — Господо, ја овај чл. 3 не разумем. Он је за мене нејасан, а нарочито у другом свом ставу.

Ја управо не разумем, шта има да значи онај први део другог става, или ону производњу и потрошњу, која се у земљи налази, а у потрошњу не улази. Па ако извесни предмети не улазе у нашу земљу, онда се не може на њих ни трошарина наплаћивати. Ја овде не налазим јасноће, јер, кад неки производи, не могу да дођу у продају, онда не могу да дођу ни у потрошњу, па наравно, да се не може на њих ни наплаћивати

трошарина. Онда то није ни требало стављати у закон. Мени се чини, ако добро разумем, излишно је да улази у закон. С тога моли, г. министра, да изволи да објасни овај став.

Министар финансија М. В. Вујић — Господин Вукашин није схватио добро смисао овог члана с тога, што је он разумео тако, да је то почетак овог става, да то значи производе, који се у земљи израђују, производе који су у продаји и потрошњи у земљи. Тај члан значи то: да у самој нашој земљи, кад неко производи за своју домаћу, личну потребу неке производе, као свеће, сапун или друго, па то не пушта у промет, не продаје другима, онда ти производи не подлеже трошарини.

Димитрије Ћирковић — И ја сам хтео да објасним ову забуну у овом члану, али је то већ учинио господин министар.

Милутин Гарашанин — Питање је сад ту, хоће ли закон бити јасан: ја сам схватио министра, а и разумео сам, и шта је циљ ове стране, о којој је Вукашин говорио, и питао за објашњење; па кад јој је то циљ, онда треба, да се то и изрази јасно, да се зна одмах, шта се хоће, а не да се мора тумачити.

Дозволићете ми и то, да смо ми сви интелигенција овде, па ипак на првом кораку наће се незгода, као што је ето сад било; за то је потребно, да се објасни, јер доцније, кад се ово буде у примени вршило, ко зна, да ли ће се разумети.

Министар финансија Мих. В. Вујић — Мислим, да је довољно и ово, што сам објаснио, а на послетку пристајем и на то, ако се нађе каква јаснија и боља форма за редакцију овог члана, али опет кажем, да ипак може неко криво разумети и тумачити, па рећи: у место „у земљи“, погрешно „у земљу.“

Милутин Гарашанин — За нас је граматика врло јасна. И за нас је јасно да ли је било написано у „земљи“ или у „земљу“; али они, који нису са граматиком познати, ти могу да се збуне, јер се врло често чује да говоре многи „у земљу“ место „у земљи“, њима је потпуно свеједно. Они, који примењују закон, за њих ово неће бити јасно, јер и они врло често говоре „у земљу“ место „у земљи“, а ми треба да то избегнемо, иначе би се морало тумачити, јер фактички из читања самог става не може да падне на памет прави смисао тог члана.

Ми треба овде да објаснимо тачно тај члан, да кажемо, да су то они предмети, који подлеже потрошњи, а производе се у земљи за приватне домаће потребе, а не излажу се промету, те за то и неће бити подвргнути трошарини. Тако од прилике треба та мисао да се изнесе у том члану.

Министар привреде Раша Милошевић — Знало се то, и до сада често пута се кубурило, да ли ће да се наплаћује трошарина на сапун, свеће, ликере који се израђују за своју личну употребу или не, јер је то лежало у неподпуности старога закона, и ми смо онда наредбом министарском наредили, да се на оно, што неко справља за своју личну употребу и не продаје, не наплаћује трошарина. Овде је то поправљено и казано. Дакле, ако тај предмет не улази у јавну потрошњу земаљску, онда се на њега неће ни наплаћивати трошарина. Али, ако ко год производи у намери, да то прода, онда ће се на то наплаћивати трошарина у тренутку, кад се на продају изнесе.

У прошлом закону тога није било, а сад се налази, и министар је морао то наређивати мимо закон. Ако се случајно нађе који чиновник, да ову законску одредбу не разуме, као што ни господа предговорници неће да разумеју, он ће се обратити надлежном министру, и он ће му то објаснити. За нас, који смо примењивали и примењујемо закон, ово је потпуно јасно. Овом законском одредбом хоће се, да се за предмете, које произвођач производи за своју личну употребу не плаћа трошарина, а трошаринским предмети, који се у продају уносе — плаћају трошарину.

Стојан Новаковић — Ја сам читао овај члан два три пута. Видим да су речи српске, сложене по српској граматици, али, шта се хоће њима да каже, то не знам. Па кад ја не разумем то, онда сумњам да ће разумети и ђумрукције на Вршкој Чуци, Мокрој Гори, Дешчаном Кладенцу и т. д.

Мени се чини, да би за ту мисао, која се хоће да каже, требало још толико речи употребити, па тек онда да се разуме.

Овде има неколико термина, као што су: улаз, провоз, потрошња у земљи, производња у земљи и на страни, има више категорија и мисли, које треба једну од друге раздвојити и по вези једну за другом повезати. Ја сам за то да се јасно каже, а не да буде после чуда и покора. Г. министар привреде нам каже, да ће то да објасни надлежни министар, али тешко нама, ако ми будемо градили закон, који без министра не може нико да разуме. Шта ће нам онда Народно Представништво, шта ће нам српски језик, на што радимо овде?

Министар привреде Раша Милошевић — Ја опет изјављујем: за оне чиновнике, који су примењивали овај закон, и који га примењују, да они потпуно и разумеју значај овога предлога, а и ви, господо, морате признати да је ово јасно за свакога. И ја апелујем на г. Вукашина Петровића и питам да ли он разуме ту ствар овако како је објашњена.

Милутин Гарашанин — Није питање овде, шта је јасно за г. Вукашина. Шта је за нас јасно, мало пре сам казао и то је сигна ствар.

Ми нисмо то били разумели, и ја да не ласкам себи, мислим да нисам глуп човек, па опет без објашњења г. министра не бих разумео то онако како г. министар каже да разумети треба. Нисам могао то да погодим, јер као што је казао г. Стојан Новаковић, ту треба више нових идеја, па да се објасни она мисао, него што је у предлогу исказано. Зашто народ да се бави са ребусима? Јер законом тим неће да се занимају само министар и чиновници него и остали грађани, а њима не би овај члан био довољно јасан. Ја не разумем за што је толика противност овде у Народном Представништву; нарочито не разумем г. министра народне привреде, за што је противан да се учини нешто јасним, што је неразумљиво.

Каже се, да ми разумемо овај члан, али да не признајемо да то разумемо. Заиста, господо, ми разумемо то, али тек после објашњења господ. министра финанције. Па, пошто верујем да тако исто још неко неће разумети, то бих вас ја молио да исправимо овај члан и да примимо онако како ће га сваки разумети.

Драгомир Рајовић — Ја баш држим, да ова реч „улазе“ у другој тачци, није српски употребљена, за то и јесте реченица нејасна. И мене је сваки пут бунила реч „улазе“, јер сам држао да је то са стране, и мислио сам да је то због антрпота, па да еспапи унесени у антрпоне плате трошарину пре док се не предаду ради потрошње у земљи. То ме је једнако бунило, јер држим да се не каже „улазе у трошарину“, „у трговину“, него треба да се каже; „ако се продаје неки предмет да се онда излаже плаћању трошарине“, а не треба да стоји „улазе“.

Ево прочитајте, па ћете видети. Овде се каже „ако они у продају и потрошњу у земљу не улазе“. То, господо, није српски речено, већ требало је казати, „ако је предмет трговине, ако се продаје, ако се троши“, то је српски, и онда баш због тога свакога наводи на мисао да су то еспапи, који су донети са стране, а не који се производе у земљи. И кад се захтева тачнија редакција тога члана, ја не знам, за што управо толика одвратност: нека се врати у одбор или нека предложи неко од господе, па да редигујемо овај члан, како би био за свакога јасан.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ
РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 17 ПОНЕДЕЉАК 5 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

19 САСТАНАК

25 Јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,
Дим. Катић

СЕКРЕТАР,
Милош Марковић

(НАСТАВАК)

(О трошарини).

Димитрије Илицановић — Молим вас, господо, и ја ћу да признам, да је овај први став друге тачке био недјасан, и ја сам зато узео реч да проговорим о њему. Кад сам овај члан прочитао, ја сам замишљао да се тим хтело да каже „за извозну трговину“, па сам мислио да је то излишно употребљено. Али кад је г. министар финансија казао, да је то случај *за своју личну потребу*, онда се то противи начелу трошарине, јер све што се троши у земљи, подлежи трошарини (Чује се: „Ако он сам производи у земљи за своју личну потребу“). Баш и на то треба да се наплаћује трошарина, чим се у земљи троши, видите чл. 2 зак. о трошарини. Кад г. министар вели, да се та реченица односи на случај личне потрошње; онда ја питам: хоће ли се наплатити трошарина на кафу, коју смо ви, ја, или ма ко други за своју личну потрошњу донели из Аустрије? Одговор би био да би се трошарина морала наплатити са разлога, што кафа подлежи трошарини државној и што се у земљи троши. Исто тако лична потрошња по тој првој реченици другог става не може ослободити од трошарине предмете трошаринске, који се производе у земљи са ових разлога: што и она по чл. 2 подлеже трошарини; што први став чл. 3 не везује наплату потрошње за продају и потрошњу, већ само *за потрошњу*, па ма било и сличну; и што су у чл. 4 побројани такви предмети, да их појединац никад неће за своју личну потрошњу производити. Нико неће за своју личну потрошњу без спекулације отворити фабрике за производњу: шећера, зејтина, шећерлеме, коњака, стеаринских свећа, саламе, пива и финих вина. Ја мислим, да би требао први став да отпадне, па да се каже неће се плаћати трошарина на предмете, који се извозе из земље, провозе кроз земљу или увезени у земљу враћају због царинских прописа.

Министар Привреде Раша Милошевић. — Мени се чини да сам био доста јасан. Није овде реч о предметима, који се увозе за личну потрошњу. Ви сте имали сигурно прилике да видите како поједине куће праве сапун, лојане свеће или сурогат за кафу. Каже се, да све оно што се не продаје у земљи, да се на то неће наплаћивати трошарина, ако се дакле производи у земљи, само ако се не продаје.

Даље, неће се наплаћивати трошарина и на предмете, који се производе у земљи, али који се извозе, а тако исто неће се наплаћивати ни на оне предмете, који се провозе кроз Србију из једне стране државе у другу, н. пр. у Бугарску из Аустрије.

Овде је реч не о оном што неко увози за своју личну потребу, већ што неко *производи* за своју личну потребу. Ако пак тај, који, под видом за своју личну потребу, производи, да би продавао другима, онда ће и он платити трошарину. Дакле, овде се каже, ако он не продаје већ троши за себе лично, онда се неће да наплаћује трошарина. Ако је то нејасно могло би да се исправи, да се каже у место „ако они у продају и потрошњу у земљи не улазе“, да се каже: „ако се предмети подложни трошарини по овоме закону у земљи не продају или се извозе или кроз земљу само провозе или увезени у земљу враћају по прописима царинским“. Ако је то јасније онда се таква редакција може спремити.

Министар финансија Михаило Вујић — Као и у првом случају, тако и овде поновићу, да ово није тако важно питање, да се тиме толико бавимо. На послетку, ако мислите, да ће бити боља одредба са допуном, која одговара захтевима оне господе, која мисле да може бити пометње, ја немам ништа против тога, да се таква допуна унесе.

Овом приликом хоћу да одговорим на примедбу г. Новаковића код овог члана ово. Мени се чини да г. Новаковић, код овога члана говори сад са свим противно ономе, што је код првог члана казао. Овамо код првог члана тражио је да дефинисање буде опште, а овде код овог члана вели, да су неколико ствари склопљене све заједнички и хтео би, да се сваки случај обухвати једним нарочитим наређењем. На што то? Ја држим, да је са свим довољно јасан други став, у коме се вели: „ако предмети подложни трошарини у продају и потрошњу у земљи не улазе, или се извозе или кроз земљу само пролазе, или увезени у земљу враћају по прописима царинским не плаћају трошарину“. Можете, ако хоћете, употребити још три става, — некоме, Бога ми, и четири става — па неће бити довољно, да све буде јасно. Ономе, који ствар зна, довољан је и овај један сасвим јасан став. Овде вреди она изрека: „некоме је комарац музика“. Ако имате неспремне чиновнике царинске, нека постоје и по четири наређења о једној истој ствари, они ће се опет обраћати министарству финансија за упуства како ће да поступе. Тога има свуда у свету и у другим мало уређенијим земљама. Ни са најјаснијим наређењима не може то да се избегне, да не буде баш никог, коме би једно наређење нејасно било. Да ми удешавамо за царинике, како најбоље умемо да нема нејасности, то не можемо никад избећи, и не би могли уверен сам, избећи ни најсавршенијом

редакцијом, као што би је зар могао да направи само г. Стојан Новаковић. Дакле неће се ништа помоћи и ако буде више ставова. Као што вам рекох, такви се случаји увек понављају, да и код најјаснијих наређења поједини чиновници ипак питају за објашњење па тако ће бити и овде. Ако буде некога, коме је овај члан нејасан, објасни ће му се расписом. Никад не може бити у једном закону све тако јасно одређено, да апсолутно свакоме буде све јасно. За мене је са свим јасан овај члан, јер се у почетку у њему јасно каже, да предмети подложни трошарини по овом закону плаћају трошарину само ако су за потрошњу у земљу оглашени. Исто тако и други је став за мене јасан, који се многима од вас на први поглед нејасан чини. Међу тим, он се не може никако криво тумачити. У вези са првим ставом у њему се јасно ово каже: предмети у земљи произведени, ако у продају и потрошњу у земљу не улазе и т. д. не плаћају трошарину. Никако се овде не може разумети случај о коме је г. Илићановић говорио, ако увезе неко са стране какав предмет преко ђумрука. Ова одредба за тај случај никако и не вреди, јер са стране увезен предмет већ се тим самим при увозу потражује за промет. Дакле апсолутно је искључена могућност о којој је говорио г. Илићановић. Овде је у овоме члану реч само о привредним предметима у самој земљи за личну, домаћу потрошњу, кад се ти предмети никако и не износе на пијацу у трговину, јер сам појам трошарине и јесте у томе, да се она наплаћује и може наплатити само на предмете, кад трговином у потрошњу улазе. Дакле кад ко у својој кући сам за своју домаћу потребу неки предмет производи, не плаћа трошарину. Ја мислим да је овај члан довољно јасан. Бар ја се са своје стране могу његовом редакцијом потпуно да задовољим. Ако мислите да треба боју редакцију удесити, ја вам опет обраћам пажњу да и најбоља редакција може опет бити по некоме нејасна. *(Чује се: врло добро; да се реши).*

Потпредседник. — Је ли воља Скупштина да се реши? *(Јесте).*

Има још да говоре г. г. Вукашин Петровић, Михаило Поповић и Стеван Поповић.

Вукашин Петровић. — Сажаљевам што је г. министар народне привреде нашао у нашем објашњењу питања, о коме се повела реч, да ми са наше стране хоћемо некоме да терамо инат. Далеко је од мене и помисао да у ма којој прилици, кад стојим на земљишту на коме сам, да покрећем неко питање из ината, а најмање имао сам узрока да се послужим овом приликом средствима, која не пристоје образованом човеку и човеку, који на овом месту стоји, на коме сам сада ја. Тај прекор одбијам од себе, од мојих другова и молим да нам се такав прекор не чини. Сви ми, који смо говорили у овој прилици, говорили смо у доброј жељи и намери да се објасни оно што је нејасно. За мене је члан 3 био нејасан, а допустићете ми, да у колико је за мене био нејасан у толико ће бити и за друге, који се законом баве. Ја ћу, господо, признати да ми је сад јасна ствар од како су господа министри говорили о овом предмету; али, верујте ми, да не могу поделити њихово мишљење, да је добра стилизација као што је у закон унесена и да таква може остати. Држим да ће бити много боље и подесније да се стилизација у овоме члану узме у оном правцу како су господа министри говорили. С тога бих био мишљења, да се овај нејасан став замени једним ставом, који ће потпуно бити јасан, и који ће одговарати објашњењу, које су господа министри дали. То би се, држим, постигло, ако би се у другом ставу казало овако: Да после речи „ако они у продају и потрошњу у земљи не улазе," да се дода „неће плаћати трошарину, они предмети, који су у земљи произведени и нису намењени јавној продаји и потрошњи." Ако је то смисао овога става, како су г. г. министри својим говорима објаснили, онда би се овим додатком, који сам предложио казало оно, што треба, и то би било разумљиво за сваког. Дакле, допустите ми да још један пут кажем, ја бих предложио да члан трећи гласи овако: „Предмети подложни трошарини по овом закону плаћају само ако су за потрошњу земље оглашени, а неће се плаћати трошарина: 1) на предмете, који су у земљи произведени а нису намењени јавној продаји и потрошњи", и даље или се извозе и т. д. да остане, као што је у члану написано.

Ја ћу поново рећи, да за мене овај члан није био јасан све донде, док нису дали објашњења г. г. министри. За мене је сасвим све једно, хоћете ли ви као већина пристати да остане стилизација оваква, као што је, или ћете усвојити јаснију и разумљивију стилизацију. Ми немамо никаквих разлога да из некога ината, или из задњих намера предлажемо бољу редакцију овога члана, него из просте тежње да закон, који донесемо испадне што боље. Та тежња покренула је и мене да говорим; та иста тежња покренула је и моје другове да се упусте у претресање овога члана, а ината никаквог није могло да буде, јер сам предмет не даје места томе. На завршетку мога говора и опет морам рећи да сажаљевам да се може и замислити, да ми, стојећи на овом земљишту као народни посланици, можемо говорити из ината и о једном оваком предмету, и код предмета од оволике важности.

Михаило Поповић. — Ако се овај други став прочита без везе са првим ставом, онда би могао наступити случај нејасноће, о коме су многа г. г. предговорници говорили, али ако се ова друга тачка прочита у вези са првом, и онај исти смисао из првог става у други проведе, онда је и други став са свим јасан, и он је са свим јасан ако се почне речима првог става: „предмети подложни трошарини, и онда настави речима другог става, ако у продају и потрошњу у земљи не улазе не плаћају трошарину. Ну ја бих у овом случају пришао оном мишљењу г. Вукашина Петровића, који је у првом говору изнео, он је казао да је прва тачка толико јасна, да она искључује свако друго тумачење, која се налази у другом ставу. То мишљење ја бих могао понајпре примити. И кад се чита први став, који је тако јасан, да скоро није потребно никакво тумачење, онда други став, који је дошао у намери јачега утврђења оног смисла, што је у првом ставу казано, квари смисао првог става. Ја вас молим да обратимо пажњу на поједине речи. Други је став дао повода да се члан може нејасно тумачити. Зауставимо се на првим речима из тог другог става. Други став почиње се речима: „ако они у продају и потрошњу у земљи не улазе." Сад изоставите оне речи, што долазе: „или се извозе или кроз земљу само пролазе, или увезени у земљу се само враћају по прописима царинским" и пређите одмах на речи не плаћају трошарину, онда имате оно, што је главно, и члан је са свим јасан, не тврдећи да се овај смисао са свим види из овога става, који су г. г. министри изнели, у тежњи да закони буду што је могуће јаснији, јер у колико су закони јаснији, у толико ће се лакше уклонити сви могући спорови о разним тумачењима и мишљењима у појединим члановима, у тој тежњи ја бих био за то, да се баш и код са свим јасног става, ако би се нашао какав још јаснији, да се уступи место јаснијем ставу. У тој намери и ја бих био за то, кад су и г. г. министри изјавили да немају ништа против јасније допуне, да се овај члан врати одбору, и да он према овоме што је пало и од стране наше и од стране г. г. министара донесе другу редакцију овога члана.

Министар Привреде Раша Милошевић. — Ја мислим да ће се цело питање лакше извести ако предложим једну редакцију, и онда не мора ићи у одбор овај члан трећи. Дакле та друга тачка имала би да гласи овако: „ако се они у земљи не продају и не троше, или се извозе или провозе кроз земљу не плаћају трошарину."

Известилац М. Сретеновић. — За овај члан 3 одбор, који је радио на овом пројекту законском, није могао да нађе јаснију и бољу редакцију, него оваку какву г. министар предлаже. Многа господа говорила су да би требала боља и јаснија редакција, али и они не предлажу каква треба да буде. И ову редакцију, коју је г. министар привреде изнео ја ћу као известилац примити, да је у одбору прерадимо у колико се може јасније.

Потпредседник. — Кад известилац прима предложену измену и тражи да се врати у одбор, онда се овај члан 3 враћа у одбор да се поправи према предложеној измени. —

Да би оставили времена одборима, да могу после подне радити, ја мислим да можемо закључити седницу? (*Прима се*).

Данашњу седницу закључујем, а другу заказујем за сутра у 8 часова пре подне.

(Састанак је овај трајао до 12 и по часова пре подне).

20 САСТАНАК

26 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО НАЈПРЕ ПРЕДСЕДНИК,
Никола П. Пашић

А ЗА ТИМ ПОТПРЕДСЕДНИК,
Дим. Катић

СЕКРЕТАР,
Никола Николић

Почетак у 8 час. и 40 мин. пре подне.

Присутна су сва господа министри сем министра иностраних дела.

Председник — Отварам седницу и молим вас, да изволите чути протокол деветнаестог редовног састанка.

Секретар Милош Марковић чита протокол деветнајестог састанка.

Председник — Жели ли ко од господе посланика да учини примедбу на састав протокола? (Не жели). Стављам на гласање: усваја ли Скупштина прочитани протокол? (*Усваја*) —

Изволите чути молбе и жалбе, које су упућене Скупштини.

Секретар Љуба Јоксимовић чита:

Петар Љотић, писар среза азбуковачког; Јевђеније Марковић, писар среза лесковачког; и Милан Аџемовић, учитељ из Паруновца — моле да им се уваже извесне године службе;

Владимир Арсеновић из Брасине (у ср. јадранском); суд општине крушевичке (у ср. добричком) и суд општине ласовске (у ср. бољевачком), моле да им се пореза регулише.

Суд општине криво-вирске (у ср. бољевачком), моли да продаја у дућану сеоском не буде ограничена само на извесне артикле;

Анђелко Милисављевић и др. из Доње Речице (у ср. добричком) моле, да им се не одузима земљиште, које обрађују;

Драгован Савковић, практикант среза љубићског, моли да извесни чиновници буду отпуштени;

Суд општине драгушке (у ср. добричком) моли, да Нар. Скупштина расправи питање о школарини; и

Младена, удова пок. Љ. Стојадиновића из Каоника, Марта Гајић из Лозовице и Милица Поповића из Иванџице — жале се на поједине власти.

Председник — Све ове молбе и жалбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Изволите чути један указ Његовог Величанства Краља

Секретар Лука Лазаревић чита указ, који гласи:

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божијој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег министра финансија, а по саслушању Министарског Савета решили смо и решавамо:

Овлашћује се Наш министар финансија, да Народној Скупштини, сазваној у ванредан сазив за 1 јуни ове године поднесе на решење предлог, да се из готовине државне благајне може издати 370.000 динара за измирење трошкова око катастарског премеравања Србије.

Наш Министар финансија нека изврши ово Наше решење.

25 јуна 1893 год.
у Београду

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар Финансија,
Др. М. В. Вујић

Исти гласи:

ПРЕДЛОГ
Министра Финансија
Народној Скупштини

Катастарски премер Србије врши се по чл. 103 закона о непосредном порезу, а по одобрењу Народне Скупштине од 20 Марта 1891 год. Број 1668.

Да би се продужени рад ускорио, част ми је предложити Народној Скупштини да изволи одобрити:

1

Да се из готовине државне благајне може издати 370.000 динара за измирење трошкова око предузетог катастарског премеравања Србије.

2

Да издаци за набавку интструмената и осталог прибора за премер земљишта падну на терет државне касе.

3

Да издаци за дијурне инжињерима, земљомерима и у другим радницима падну на општине.

Број 6845.

24 јуна 1893 год.
у Београду.

Министар финансија,
Др. М. В. Вујић с. р.

Председник — Овај предлог упућује се финансијском одбору. —

Председништво је добило предлог за оптужбу кабинета Авакумовићевог. По закону о пословном реду у Скупштини, пре но што се пређе на дневни ред, Председништво је дужно да саопшти ту тужбу Скупштини. Ја бих молио секретара да је изволи прочитати.

Секретар Лука Лазаревић чита предлог за оптужбу. (Прилог VI „Нар. Скупштини“).

Председник — По члану 14 закона о министарској одговорности предлог оптужбе ставиће се на дневни ред за пет дана, од дана предаје, ако Скупштина другчије не реши. Према томе, ја држим да ће најподеснije бити, ако предлог оптужбе ставимо на дневни ред најдаље за 3 Јули? (Чује се: *врло добро*) За то време треба да се штампа оптужба и сви прилози и да се саопшти оптуженим министрима. Прима ли Скупштина предложени дневни ред? (*Прима*). —

Дајем четврт часа одмора.

После одмора

Потпредседник — Наставља се дневни ред. На реду је предлог закона о трошарини (ст. 66). Изволите чути известиоца. На реду је чл. 3, који је био враћен у одбор.

Известилац Ник. Милетић — Чл. 3, који је враћен у одбор измењен је и он би имао да гласи овако: „Предмети, подложни трошарини по овом закону, плаћају трошарину само ако су на потрошњу у земљи одређени. Неподлеже плаћању трошарине само они трошарински предмети, који се у земљи не продају, даље, који се извозе или кроз земљу само провозе, или се увезени у земљу враћају по прописима царинским.“

Потпредседник — Стављам на гласање: ко је за то, да се прими предложени чл. 3, нека седи, а ко је противан нек устане? *(Сви седе).* Објављујем да је Скупштина усвојила чл. 3 по измени.

Известилац Ник. Милетић прочита чл. 4.

Потпредседник — Чл. 4 има 15 тачака. Ја налазим, да ће бити најбоље да решавамо тачку по тачку? *(Одобрава се).*

Известилац прочита тач. 1 члана 4.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац прочита тачку 2, члана 4.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац прочита тачку 3 члана 4.

Димитрије Димовић — Господо! Луче при начелној дебати поменута је већ једна незгода за трошарину; управо рећи трошарина је један намет, кога кад не би било за цело би било боље, али кад га мора бити, морамо га сносити. Код овога члана ја ћу да приметим само за кафу. Ја мислим, да је трошарина са 100 динара од сто кила врло велику стопу обухватила и сумњам, да ће се постићи она финансијска добит, на коју се мисли, јер у колико се мисли да се тиме наш приход повећа, у толико може то да одстрани приход за то, што услед велике трошарине може бити јачег шверцовања и што може услед тога и потрошња да ослаби. За то бих ја предложио, да се ова трошарина на кафу од сто динара скине на 50 динара.

Известилац Н. Милетић — Лепо је г. предговорник напоменуо, да је трошарина изазвана потребом да се подмири извесан приход, који ће ићи у олакшање државног буџета. Али не бих могао никако да се сложим с његовим мишљењем, да ће услед тога, што је кафа оптерећена са једним динаром од килограма, бити мање потрошње или више шверцовања. Нарочито односно шверцовања држим, да ако ће бити шверцовања услед недовољног надзора, то ће бити и онда, кад би кафа била оптерећена и са 50 динара од сто кила, јер онај, који је научио да краде, он ће красти увек. Међу тим у интересу је државе да она постави довољан број стражара и да надзором спречи шверцовање. У осталом ја сматрам, да кафа није таква намирница, за коју треба олакшати трошарину, него на против она може да издржи ову стопу па и већу.

Потпредседник — Претрес је свршен. Ко је за то, да се прими прочитана тачка 3, нека седи; ко је против, нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем да је Скупштина усвојила тачку 3.

Известилац прочита тачку 4 члана 4.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац прочита тачку 5 члана 4.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац прочита тачку 6 члана 4.

Стојан Станковић — Кад смо метули 25 динара на сто кила шећера, мислим да немамо разлога да метнемо толико исто и на пиринач.

Кад се зна да се шећер троши више из луксуза, а не по потреби, а пиринач троши сиротнија класа људи, онда мислим да немамо разлога да сравнимо пиринач са шећером и да овим оптерећењем сравнимо богатију класу са сиротнијом. С тога ја бих предложио да се ова трошарина на пиринач сведе бар на 20 динара од 100 кила, те тако да се смањи трошарина за 5 динара на оно што сиротнија класа троши. И молим 10 посланика да ме потпомогну. (Потпомажу га више од 10 посланика).

Јован Николић — И ја хоћу да потпомогнем предлог Стојана Станковића, само ја бих био за то, да се ова трошарина од 25 динара на пиринач смањи на 15, а не на 20 дин. По досадањем закону о трошарини на пиринач се је плаћала трошарина 20 динара од сто килограма, а сад се повећава и изравњава се са шећером. Сви ми знамо да шећер троши богатија класа, а пиринач сиротнија класа нашег народа, и с тога не би требало да буде трошарина на пиринач оволика колика на шећер, него треба да буде мања. С тога ја бих предложио да на пиринач буде трошарина 15 динара од сто килограма.

Данило Јовановић — Противан сам свакој посредној порези. јер је она неправедна, за то што ју плаћају подједнако како богати тако и сиротиња. Али кад се буџет државних прихода и расхода мора доводити у једнакост, то већ мора да буде; ја не бих био за то, да трошарина на пиринач буде толика колика и на шећер, јер ја сматрам пиринач као храну, коју наш сељак троши у већој количини, особито кад пасуљ не роди. С тога бих био за предлог, који је изнео Стојан Станковић.

Павле Ранковић — Ја сам устао да потпомогнем предлог Стојана Станковића, с тим додатком, да је пиринач скоро намирница сељакова и то средњега сталежа и за то бих и ја молио да се трошарина на њ од 25 дин. смањи на 20 дин.

Андра Параћанин — Ја сам хтео то исто да кажем што и Стојан Станковић и потпуно се слажем с његовим предлогом.

Тодор Дидић — Ја сам за то, да остане као што је и прочитан, т. ј. да се на пиринач плаћа трошарина од 25 динара на 100 килограма и да се не смањује, а то с тога, што сви знамо да се пиринач не производи у нашој земљи, и према томе, кад се на њега удари већа трошарина, онда ће се он мање трошити, а тиме ћемо учинити да наш народ више троши пасуљ, који се производи у нашој земљи и који је као храна много бољи и здравији од пиринча.

Известилац — Разлози, изнесени од стране предговорника, доиста су тако јасни, да ја немам ништа против њих да приметим. Пиринач доиста постоји као намирница у нашем народу и ја за то примам предлог Ст. Станковића, да се мања трошарина на њега удари него што је прочитано.

Лаза Илић — Ја се никако не могу сложити с предлогом Стојана Станковића и говорима осталих предговорника, који су га потпомагали, јер сматрам да је говор Тодора Дидића са свим умесан и оправдан. Он је умесан и оправдан за то, што не стоји да је пиринач заиста намирница нашега народа, нити стоји да је он, што је најглавније, каква храна; нарочито с тога гледишта хоћу да нагласим да пиринач спада у најлошију храну. Он и сувише изостаје иза нашега пасуља, сочива и грашка и по томе српски народ нема потребе за пиринач кад има ових варива. Из ових разлога ја сам противан поднетом предлогу Стојана Станковића.

Станко Петровић — Разлози Тодора Дидића и оних, који су га потпомагали, са свим су неоправдани; они сигурно не познају наш сељачки сталеж, а у исто време г. г. Тодор Дидић и д-р Лаза не троше за домаћу храну ни пиринач ни пасуљ, па за то и кажу да пиринач није никаква храна. А ја кажем да је то храна по сељачки сталеж по невољи, кад има пасуља код куће, он не купује пиринач; за то кажем да је нашем сељаку заиста пиринач храна и за то ја мислим да је врло добар предлог Стојана Станковића, да се на њ трошарина плаћа 20 динара у место 25, као што је известилац прочитао.

Станојло Вукчевић — Поред оних разлога, које је изнео поштовани предговорник г. Лаза Илић, да је пиринач са свим рђава храна и да никако не може заменути наш пасуљ сочиво и грашак, имам да наведем и то, да наш сељачки сталеж добија најгору врсту пиринча; с тога молим, да се и то има у виду и да поред осталога и због тога треба да остане она стопа трошарине, која је и предложена.

Вељa Тодоровић — И ја се не могу да сложим са предлогом Стојана Станковића, да је пиринач потребна храна нашем народу, нарочито нашем сељаку. Мислим да вам је свима познато, да наш народ једе пасуљ, сочиво и грашак, а само о славама и свадбама употребљава пиринач и с тога сам и ја

за то, да треба да остане прочитана стопа трошарине на пиринач.

Милош Богдановић — Ја се са свим не могу да сложим ни са оним говорницима, који приступају уз предлог Станковића, нити опет са противницима тога предлога, али бих ипак пре био за то, да се усвоји предлог Станковића, него ли да остане по предлогу одборском.

Ја држим, да су разлози г. Ст. Вукчевића да је пиринач нездрава храна, неоправдани; и лекови су нездрави и ми их опет морамо по нужди да употребљавамо, а тако исто кориве и киселица нису баш пријатне, али народ по нужди мора и то да једе. С тога ја сам за предлог Станковића.

Анта Радосављевић — И ја се слажем потпуно са Ст. Станковићем и усвајам његов предлог, јер је заиста шећер већи луксуз него пиринач и за то га треба више трошарином и оптеретити.

Потпредседник — Објављујем да је претрес свршен. Гласаће се прво о предлогу Ст. Станковића. Предлог гласи: „Предлажем да се трошарина на пиринач сведе од 25 динара на 20 дин.“ — Ко је за то, да се овај предлог Ст. Станковића прими, нека изволи седети, а ко је противан нека изволи устати? *(Већина седи).* — Објављујем да је усвојен предлог Ст. Станковића. Изволте чути даље.

Известилац прочита тачку 7.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац прочита тачку 8.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац прочита тачку 9.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац прочита тачку 10.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац прочита тачку 11.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац прочита тачку 12.

Тодор Дидић — Ја бих био за то, да се на пиво удари 30 дин. трошарине, јер наши сељаци не пију пиво, већ вино и ракију, а пиво пију трговци и чиновници, па они могу и да плате. С тога предлажем да на пиво буде трошарина 30 динара и молим 10 посланика да ме потпомогну у овом предлогу. (Потпомажу га).

Известилац — Кад је одбор решавао о овој тачци 12, он се на првом месту обазирао на грану производње, која постоји у земљи, а то је на пиваре. Ми имамо у многим местима у земљи пиварске индустријске радње, које се искључиво баве израдом пива и њих оптеретити сада великом трошарином значило би стварати им велике неприлике; једини тај разлог био је у одбору што је, с погледом на наше индустријске пиварске радње, оставио ову стопу трошарине као што је и до сад било и није нашао за нужно да је више оптерећава. С тога ја не могу примити предлог, који је поднео Тодор Дидић

Министар финансија М. Вујић — Господо, кад је и прошле године трошарински закон претресан и онда је било дебате о овој истој позицији — о пиву —. Ја не бих имао сада ништа друго да кажем, него да поновим оне исте разлоге, које сам и онда изнео. Ово је питање само посматрано са оне тачке гледишта: да је пиво заиста луксузан артикал и да га због тога треба већом трошарином оптеретити. Међутим је посматрање сасвим једнострано. Пиво замењује с дана на дан све више остала пића и није шкодљиво или бар мање је шкодљиво по здравље него ли што су остала више и чешће фабрицирана алкохолна пића Није овде питање о томе, да ли пиво може поднети већу трошарину, него је питање о томе, да ли је пиво важна грана наше домаће индустрије и ако ми на њ трошарину све више повишавамо, да ли ће она имати могућности да се одржи и да напредује? С те тачке гледишта посматрана ствар, доводи нас до закључка, да ми, ако нам није могуће да трошарину на пиво смањимо а оно да је бар никако не повишавамо. Ту је у питању наша домаћа пиварска индустрија, коју треба развијати и неговати, јер и то је грана наше пољопривреде. Дакле, и сама пољопривреда и наши природни услови за њу, налажу нам, да не идемо даље, до оних граница, те да би дошли до тога да претегнемо с те стране опстанак ове гране у нашој земљи. И ја бих вас молио, да останемо при мери, која је до сад била, да остане неокрњена, а која се и овим предлогом не мења.

Потпредседник — Претрес је свршен. Стављам на гласање предлог Дидићев, који је потпомогнут довољним бројем посланика, и који гласи: „да се на пиво у место 20 дин. наплаћује 30 дин. од сто литара“. Ко је за предлог Дидићев нека седи, а ко је против, нека устане? *(Већина устаје).* — Објављујем да је предлог Дидићев одбачен.

Сад стављам на гласање тачку 12 по предлогу. Ко је за то, да се тач. 12 по предлогу прими, нека седи, а ко је против нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем, да је Скупштина усвојила тач. 12 по предлогу.

Известилац прочита тач. 13 (стр. 2.).

Вукашин Петровић — Имам само једно питање да учиним. Није ми јасно овде, да ли ће се ту разумети течност чиста или не, иста шпорко или бруто. То је овде у закону нејасно исказато.

Министар финансија М. Вујић — Одговарам Вукашину, да се ту има разумети само чиста течност, онако као што је и до сад било.

Вукашин Петровић — Не би шкодило, да се то унесе у закон ради јасноће.

Известилац — О томе говоре чл. 10 овога предлога законског, а вреде и одредбе чл 18 зак. о општој царинској тарифи. И овде ће се разумеги течности онако, како је то и г. министар финансија објаснио.

Потпредседник — Стављам на гласање: ко је за то, да се тач. 13 прими нека седи, а ко је против нека устане? (*Већина седи.*) Објављујем, да је Скупштина усвојила чл. 13.

Известилац прочита тач. 14 (стр. 2).

Потпредседник — Прима ли Скупштина тачку 14? (*Прима*).

Известилац прочита тач. 15 (стр. 2).

Потпредседник — Прима ли Скупштина тачку 15? (*Прими*). —

Са овом је тачком потпуно примљен и цео чл. 4.

Известилац прочита чл. 5 (стр. 3).

Потпредседник — Прима ли Скупштина чл. 5? (*Прима*).

Известилац прочита чл. 6 (стр. 4).

Вукашин Петровић — Одбор је добро урадио што је свео суму, која се за кауцију даје на 1000 динара. Али мени се чини, да би боље било, кад би почетна сума за гаранцију остала по староме закону. Ми овом одредбом идемо на руку богатим увозачима а и капиталистима, а спречавамо људе с мањим капиталима, који ситније радње воде. Стари је закон водио више рачуна о ситнијим и мањим увозачима. Осим тога, у последњем ставу овога члана стоји одредба, да се као гаранција могу примати држав. папири од вредности и других завода, који су државом гарантовани. Ми знамо да у нашој земљи има приличан број акционарских друштава, чије радње стоје под контролом државе. Право би било, да ми дамо прилике и акцијама тих друштава, да се оне могу употребити као гаранција. То би било право у толико пре што је и њима признато право грађанства не само у нашој земљи него и ван наше Отаџбине. И са задовољством морам признати да се оне признају и поштују на страни, јер сам имао прилике да видим да се и књижице уложне, наших завода — ништке штедионице, јер имам извештај, примају у отоманској банци у Цариграду. Та банка примила је уложну књижицу Ништке Штедионице на

суму у 16000 динара за кауцију, коју су њени предузимачи њој предали.

Па, кад стране државе примају акције мањих завода као гаранцију, онда, за што не би примили и ми те акције, те да се на овај начин не учини злоупотреба, да се не доведе у опасност тиме државна каса, и државни интереси. Добро би било, да се на дотичном месту још каже примаће се и акције приватних акционарских завода и друштава, која стоје под надзором државним. Скоро сва друштва акционарска, по нашим законима, стоје под надзорима државним, и према томе, не би имало разлога, да се то не унесе. Ја бих себи још дозволио, да додам овде као један предлог, да се и поред акција, признају и као гаранција за трошарину примају још интабулације на првом месту на непокретно имање.

Максим Сретеновић — Сва ова пажња, коју скреће скупштини г. Вукашин Петровић, то је покушао и одбор у овај зак. пројекат да унесе, као: задруге међусобног потпомагања у Београду, кредитног завода у Крагујевцу и осталих грађанских штедионица по унутрашњости Србије, те да се у кауцију могу давати и акције приватних завода све донде докле у закону те не унесемо. Али г министар финансија нас је потсетио на закон, по коме само државни папири, могу служити као кауција а никакви више, према тој напомени министровој, одбор није могао то у пројекат унети и неће се моћи акције прив. новчаних завода у кауцију залагати.

Потпредседник. — По што нико више не тражи реч, објављујем да је претрес свршен, и стављам на гласање: ко је за то, да се члан 6 прими нека седи, а ко је против, нека устане? (*Сви седе*) — Објављујем, да је Скупштина члан 6 усвојила.

Известилац прочита чл. 7, (стр.).

Потпредседник. — Прима ли Скупштина прочитани члан? (*Прима*).

Известилац чита члан 8.

Андра Ђорђевић — Ја бих имао нешто само односно редакције овог члана да кажем. Ја мислим, да би га требало поделити, па прву половину његову спојити са чланом 7, а другу са чланом 8 и тако би двојна мисао, која је исказана чланом 5 била подељена, те би једна ушла у члан 7, а друга у члан 8. То је у интересу боље редакције. И ја мислим да би ово требало усвојити, па, кад се буде враћао овај закон натраг у одбор, да би онда одбор то требао да има на уму кад буде исправљао редакцију.

Још бих само то додао: да Министар у напред преко новина увек објави, на којој царинарници могу да се увозе овакви предмети са стране. То је у интересу трговине. Ја знам, да ће г. Министар то имати на уму, али не би било излишно, да се и то стави код овог члана, јер је и у старом закону то било.

Известилац — Чл. 5 и 7 говоре о сасвим другоме, о наплати трошарине на оне артикле, које се увозе са стране а члан 8 говори о оним предметима, који се производе у земљи, дакле, то сам хтео ради објашњења са г. предговорником да кажем. Али пошто је чл. 5 Скупштина усвојила то не може више о њему бити говора.

Андра Ђорђевић. — Рђаво ме је је разумео г. известилац, кад мисли да сам ја казао, да цео чл. 5 треба спојити са чланом 7, него сам казао прву половину члана 5 треба спојити са чланом 7 а другу са чланом 8.

Известилац. — Овај је члан примљен и не може се о њему говорити, сад је свршен, већ може на другом читању бити речи о њему.

Потпредседник. — Пошто нико више не тражи реч, стављам на гласање Прима ли Скупштина прочитани члан? (*Прима*). — Објављујем да је усвојен прочитани члан.

Известилац чита чл. 9.

Андра Ђорђевић. — (ради обавештења). У старом закону стоји, да ће се ослободити трошарине, управо обрачунати она трошарина плаћена на материјал, који се употреби за производњу; и тамо се не прави разлика, да ли је тај материјал, који је као материјал употребљан, увезен са стране или произведен у земљи.

Ја у истом смислу разумем и чл. 9 овога пројекта, али бих, у интересу јаснијег разумевања тога наређења од стране извршилаца закона, молио г. Министра финансија за објашњење: да ли и он у овом члану подразумева поменуту разлику материјала.

Министар финансија Мих. Вујић. — Господо, у старом члану петом стајало је у суштини ово исто што и сад стоји, само је тамо друкчије казано, тамо се каже да се може трошарина толико спустити колико је плаћено на оне стране производе и фабрикате, који су увезени у земљу. А овде се каже да ће се одбити онолико, колико је више плаћено Ова је разлика у редакцији у томе, што су онамо побројани сви артикли а овде нису, него ово важи за све па и за случајеве, који нису предвиђени.

Начело, дакле, није измењено него је остављено старо.

Потпредседник — Претрес је свршен. Стављам на гласање: ко је за то да се чл. 9, прими нек седи, ко је противтив, нек устане? (*Сви седе*). — Објављујем да је члан 9 усвојен.

Известилац чита чл. 10.

Потпредседник — Прима ли Скупштина чл. 10? (*Прима*)

Известилац чита чл. 11.

Потпредседник — Прима ли Скупштина чл. 10? (*Прима*)

Известилац чита чл. 12.

Потпредседник — Прима ли Скупштина чл. 12? (*Прима*).

Известилац чита чл. 13.

Потпредседник — Прима ли Скупштина чл. 13? (*Прима*).

Известилац чита чл. 14.

Димитрије Маринковић — Ја мислим да би требало да овај члан дође у закључак, пошто ће још имати да се говори о 16 и 17 члану, и тек онда да он дође.

Министар финансија Мих. В. Вујић — Ово су само прелазна наређења, и можете усвојити како је погодније. То је само форма.

Потпредседник — Пошто нико више не тражи реч, стављам на гласање: ко је за то да се члан 14 прими, нека седи, ко је против нек устане? (*Сви седе*). — Објављујем, да је члан 14 усвојен.

Известилац чита члан 15.

Данило Јовановић — Предмети, који су изложени плаћању трошарине више се са стране увозе у земљу и на њих се наплаћује трошарина при самим царинарницама. Што се тиче предмета, који се у земљи производе, трошарине могу наплаћивати полициске власти или други који државни органи. Ја налазим да је ова цифра од 50.000 дин. излишна, јер се њоме наш буџет још више оптерећава. Ову трошарину ми из невоље ударамо на народ, да би извукли земљу из финансиских неприлика, па да постављамо још нека нова звања, ја мислим да није потребно нити има томе разлога, нарочито кад сам уверен да се то може и без издатка извршити. С тога сам мишљења да овај члан 15 треба да отпадне.

Министар финансија Мих. Вујић — Само ради објашњења. Пре свега не стоји оно што је казао посланик поп Данило, да су ово сви артикли, који су са стране. Не, има артикала, који се на прилично места у земљи производе, и због тога су ти контролори трошарински, који ће да воде рачуна о тој изради и продаји, и то да прегледају.

Да напоменем само један артикал, то је пиво. Колико је год пиварских радионица, — пивара, толико мора бити и органа, који ће да воде рачуна о количини произведеног пива. Тако је исто и са коњаком, који се почео прилично да одомаћује код нас, где год се он производи ту мора бити и људи, који ће то да прегледају. Нити смо уговором везани, нити иначе стоји да не може бити ове трошарине, јер ми имамо права на ову трошарину, и ми наплаћујемо подједнако како ону са стране, тако и овде у земљи. Што се тиче издатка, сматрам за дужност да напоменем да он није нов. Новина је била

само то, да се од 50.000 попне на 60.000 дин. међу тим и ја сам пристао да остане на старој мери. Та сума стоји и у буџету, и само је сад уносимо у закон. Са том сумом од 50.000 дин. ништа се не мења, него остаје оно што је законом зајемчено, и што сад треба опет утврдити. Према томе, мислим, да ћете је усвојити да остане и даље.

Љуба Јоксимовић — Кад г. министар вели да ова сума стоји у буџету, онда је излишно да се ставља у закон.

Милош Богдановић — Немам ништа против ове суме, јер сам уверен да ће се она утрошити на то да се надзор што боље води, али бих имао једну примедбу да учиним, што се тиче постављеног особља. Ми видимо како се код нас умножава чиновништво, а с њиме умножавају се и стечена права на пензију, а тиме редовно оптерећава буџет државни. Ја мислим да, према надзору какав треба да се врши, за извршење овога закона не морају бити постављени чиновници са квалификацијама, него могу и обични мање школовани људи да врше овај посао. С тога, мислим, да не треба, да стоји: „особље се поставља указом“ већ да се каже, „претписом“. Тиме би учинили једну велику уштеду, јер не би на тим местима било чиновника, који би стекли права на пензију, а специјално овде код овог закона, држим, да то треба тим пре усвојити, што може наступити време да се цео овај закон уништи и зар онда не бисмо били у врло незгодном положају: уништили смо закон, а не можемо да уништимо чиновништво, које је стекло права и на указно звање па и на пензију. Ја молим, ако има десет посланика да потпомогну мој предлог, да се каже место указом, особље се поставља претписом. (*Потпомажу га више од 10 посланика*).

Министар финансија М. Вујић — Лично не бих имао ништа против тога; мени је лично свеједно, а и свакоме другоме на моме месту може бити свеједно, хоће ли бити особље постављено указом или претписом. Питање је, шта је корисније за службу државну, где има више сигурности? Само с тога гледишта ово је овако унесено. Да ли је боље да ти органи, којима се поверавају велики приходи државни буду под дисциплином предвиђеном законом о чиновницима грађанског реда, или да буду ван тога закона. Цело је питање у томе, ако ти чиновници учине грешку у њиховој дужности, али не грешку такве природе, да их могу предати суду него грешку да их могу да казним по закону о чиновницима грађанског реда, онда сам интерес службе захтева и налаже, да ти органи, којима је поверена овако важна новчана мисија, стоје под влашћу закона о чинов. грађанског реда.

Ја ћу признати ову незгоду, коју је напоменуо г. Милош Богдановић, што за случај укидања овог закона ствара се све већи број чиновника. Јест истина то је невоља, али ја мислим, да се тој невољи не може доскочити овако посебним наређењима, но јој ваља доскочити преустројством закона о чинов. грађанског реда. Тим законима треба да једанпут регулишемо то питање, о коме се толико година говори. Па да у тим законима кажемо, који нам је број чиновника у свакој струци потребан, да пропишемо какве се квалификације од чиновника траже, да пропишемо правила за њихове аванзмане, да пропишемо законе о осигурању чиновничког положаја и т. д. То је важно питање, које треба један пут решити. У том случају мени је апсолутно све једно, ја се нећу на томе питању заустављати, само вам напоминем ту околност, која ме је руководила да унесем ову меру што сматрам да је дисциплина сигурнија и боља, и према томе да је за рад боље, да особље буде постављено указом а не претписом.

Димитрије Илицановић — Ја сам устао да потпомогнем предлог г. Милоша Богдановића. Покрај разлога, које је он навео да не треба уводити ново чиновништво, јер га имамо и сувише како активног тако и у пензији и истераних из службе; ја ћу изнети још ове разлоге. Први је и најглавнији овај приход, који ћемо добити од трошарине. То ће бити у главном приход од наплаћене трошарине на артикле, који се увозе са стране а те приходе прикупљају царински чиновници. То је један разлог да не треба уводити нове чиновнике за извршење овог закона. Друго, ако би се увели ти чиновници против кријумчарења у унутрашњости, они би имали врло рђав задатак да врше, на име имали би да јуре по округу, да буду као неки тајни агенти и самсари, што никако не доликује једном активном чиновнику. Г. Министар финансије казао је да се тим чиновницима поверава једна јака привредна грана финансиска и он мисли да ће ти органи, ако буду чиновници, стојати под јачом контролом министровом. Ја држим, да се ту може разумети § 76 да министар има права да чиновника може да отпусти, ако буде несавестан у својој дужности. Ја мислим да је г. министар финансија за разлог пре могао навести, да од тих лица тражи какву гаранцију а не само то, што ће он моћи да га истера из службе. Према наведеним разлозима, ја бих молио Народно Представништво да усвоји предлог г. Богдановића.

Стојан Станковић — Ја сам мислио да ће г. министар финансије пристати на предлог г. Богдановића, али сад из његовог говора видели смо да он сматра да је боље да се особље постави указом. Ја мислим, господо, да треба законе и за друге чиновничке струке изменити у смислу предлога г. Богдановића, а овде тим пре то треба учинити, што најмање има места да се за ову струку постављају чиновници. С тога сам мишљења да Скупштина треба да усвоји предлог г. Богдановића.

Министар финансија М. Вујић — Имам да учиним само једну примедбу на говор г Илицановића о § 76 да министар њиме не добија много, што може једног чиновника да истера из службе. Истина је, да министар може претписом примити чиновника кад хоће, а и отпустити га кад хоће. Кад сам говорио о чиновницима под указом, ја сам ту помишљао на оне друге казне, које се на чиновнике могу применити. осим истеривања из службе, и у томе налазим да је јача контрола министрова над чиновницима.

На примедбу г. Стојана Станковића имам да кажем да је мени апсолутно свеједно, ако Скупштина усвоји предлог г. Милоша Богдановића, и ја ћу га драге воље усвојити.

Миленко Веснић — Ја сам противан предлогу г. Богдановића и мишљењу г. Илицановића, који тај предлог потпомаже и жалим, што је г. министар примио тај њихов предлог, сматрајући то питање равнодушно. По мом мишљењу, то се питање не може сматрати као равнодушно. Ствар је у томе, да се чиновници, који се буду узели као службеници у одељењу за трошарину, да се доведу у такву могућност да ту своју дужност врше савесно и на корист државе. Питање је сад, како ће ти чиновници вршити ту дужност што корисније, што боље за државу: да ли ће је боље вршити они, који нису ни једног тренутка сигурни, да ће сутра на један прост миг бити избачени на улицу, или они, којима се каже, ако вршите своју дужност савесно, за вас има закон о чиновницама грађанског реда и ви ћете после десет година добити права на пенсију и сва она права, која су уведена с чиновничким положајем. У томе је цело питање, и не треба се сад овде руководити тиме, да ли ће ти људи добити права на пензију и колико ће се њиховим пензијама изменити буџет. Питање је главно то, да ми морамо да имамо трошарину, и да ми за ту трошарину морамо да имамо чиновнике и сад настаје главно питање, како ћемо за ту установу имати добре и поштене чиновнике. По мом дубоком уверењу, ми ћемо имати те добре и поштене чиновнике само тако, ако учинимо све што треба, да ти чиновници буду добри и поштени, а то је ако им дамо, положаје правих чиновника.

Потпредседник — Претрес је свршен. Гласаће се прво о предлогу г. Милоша Богдановића, који је потпомогнут. Његов предлог гласи: „да у члану 15 место речи *указом* стоји *претписом*“. Ко је за предлог г. М. Богдановића нека изволи седети, а ко је против нека устане? (*Већина седи*). — Објављујем да је велика већина седела, и да је предлог г. Богдановића усвојен. —

Стављам на гласање члан 15. Ко је за то да се чл. 15 усвоји, нека изволи седети, ко је противан нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем да је чл. 15 усвојен.

Известилац прочита члан 16.

Димитрије Ћирковић — У одбору нисам могао да се сложим са већином г. г. чланова, да остане овај члан у овоме закону, за то, што сам налазио да је он неправично метут. И кад би ми усвојили овај члан 16, ја држим, да би ми онда створили један закон, који би имао повратне силе, који би се вратио на оно, на што су грађани већ стекли своја права, а ја мислим да и у Уставу пише, да то не може да буде. Питање је сад шта се хоће с овим законом? Тражи се да се попише и оно, што су трговци унели пре овога закона и у своје радње метули у слободан саобраћај. Ја налазим, да то није право, а није право због тога, што у овом закону нема ни једног члана, по коме би се трговцима имала да врати она трошарина, коју су до сад платили, а која се сада по овом закону смањује или укида, а то је на зејтин 10 динара, на шећерлеме 10 динара, на слану рибу 10 динара, на сапун и т. д. И кад тога нема у закону, да се тим људима врати оно, што су више платили, онда ја мислим, да нема смисла тражити, да они плате трошарину по овом закону на оно што су до сад унели. Ја мислим, кад би то усвојили, да би учинили велику неправду трговцима и грађанима, да нам неће нико то одобрити. Узмимо пример да се стане пописивати. Верујте, господо, поштени ће платити, али онај, који ће умети да прикрије, тај неће платити, и онда да ли је тиме правда задовољена? Ја држим да није, нити може бити. Осим тога може бити и таквог случаја, да између оне господе, која буду пописивала то и трговца наступи и каква погодба, ако има 100 вреће кафе или шећера, он ће платити само 40, а опет држава неће добити.

Кад смо ову ствар решавали у одбору, г. министар финансија био је равнодушан према томе, он је казао: „ја остављам одбору да реши ову ствар како хоће, ја овај члан 16 не бих ни уносио у закон, да нисам добио преко 50 писама од ситних трговаца, који су то тражили, да се попише све". Ја држим, да су сва та писма писана министру из зависти ових ситних трговаца, да већи трговци не би ћарили. Као што је рекао г. министар, трговци су приличну количину кафе и шећера унели, и ја то верујем. Трговац има да се користи само два за три месеца; он није могао да донесе то, за неколико година; а држави остаје за 9 година и 9 месеци да се користи тиме. Као што сам чуо од неке господе, каже се: „они ће да се обогате". Камо среће да постану милионари, онда би и наша земља била срећнија, јер кад би имала неколико милионара, онда не би тражили зајам у другим земљама него у нашој. Ја се никад не плашим богатих људи; камо да их имамо хиљадама! Дакле, према свему томе ја сам за то, да се овај члан 16 укине, и молим 10 посланика да ме потпомогну. (Потпомаже га више од 10 посланика).

Дим. Димовић — Господо, одиста незгодно ми је као трговцу, кад узимам реч, да о овом питању говорим; може се рећи, да сам заинтересован. Али колико ми је незгодно, у толико опет сматрам за дужност, да као трговац кажем своју реч о овоме питању.

Г. Димитрије Ћирковић, лепо је казао да се овде чини неправда трговцима; па не само неправда него и противзаконе, њима се одузима једно стечено право, које је Уставом гарантовано. Одузимањем тога права ствара се један преседанс за друге случајеве, где би се могло да чини нешто против самог закона и Устава. Кад се већ овим предлогом чини то, да се стечена права одузимају, ако би узели да то може бити, онда не знам за што се једном трговцу не би вратило оно, што је он платио више, но што се по овом предлогу тражи. Овде се тражи повећање трошарине на извесне артикле а међу тим не каже се, шта ће бити са оним артиклима, на које је смањена или укинута трошарина, што је г. Ћирковић побројао. Ја сумњам и то, да ће држава какве користи имати од тог пописа, јер мислим да ће и сами трговци прикривати, а може бити да ће и сами органи државни ићи на руку некима, да не попишу све, колико се код кога налази. Осим тога имам да кажем и то, да самом конкуренцијом између трговаца неће се десити оно, што се вели, да ће трговци овим да се користе, јер конкуренција између трговаца изазваће то, да ће се ова роба продавати по оноликој истој цени, по којој је и до сад продавана. Конкуренција ствара то, да један попусти у цени, а за тим то учини и други и онда се продаје по пређашњој цени. С тога потпомажем предлог г. Ћирковића и молим Скупштину да га прими.

Милош Богдановић — Заиста, господо, сваки закон који изађе из овога дома треба да носи карактер правдољубља, а не освете. Каже се, да су многи трговци увезли велику количину кафе и шећера. Заиста може бити да су то увезли на неким местима као на пр. у Београду, Смедереву и још неким местима, али на многим местима то није учињено, нити је ко имао времена да размишља о томе, нити је имао толико капитала да то чини. Каже се: па они ће да се користе. Па који су то, што ће да се користе? То су Срби, српски синови, па нека се и користе. Представите то, да може да се деси нека мобилизација или покрет, и онда све то ништа не вреди, него само једино пара т. ј. када само једини новац има вредности питам вас шта ће онда бити са тим трговцима, који су толики капитал уложили, — следствено за њих је ово пропаст. Дакле, као што може по њих бити асне, са свим је могуће да могу и пропасти. Дакле, с тога гледишта, и да сваки закон, који одавде изађе, носи карактер правдољубља, ја се слажем са предлогом Ћирковића и молим да се његов предлог усвоји.

Вељa Тодоровић — Господо, по мом мишљењу, ово законско наређење има да се посматра са два гледишта, са гледишта закона и са гледишта правичности. Са гледишта законског сматрам: да је ово противно правној теорији, по којој ни један закон не може имати повратне силе на штету раније стечених права. Грађани су већ платити трошарину, на оне еспапе, које су унели у своје магазе пре овог закона. И сад кад би они после већ једном наплаћене трошарине на еспапе по овом закону поново наплатили трошарину на те еспапе, то значи да би овај закон имао повратне силе. Ја сматрам да Народно Представништво не сме допустити да се законска наређења, раније донета газе.

Са стране правичности, овај члан није оправдан, јер овде је ударен намет само на један сталеж и то на бакале. Кад би ово било и за остале трговце, онда ја против тога не бих имао ништа, јер би то било са свим оправдано и правично, али ударити трошарину на један сталеж а на остале не, то је са свим неумесно.

Министар финансија каже, како су наши трговци унели шећера на 2,000.000 килограма а кафе на 300.000 кил. и да ће се они сада због тога, продајући мањим трговцима, обогатити на рачун државне касе. Ја сматрам кад грађани од нечега имају користи, да од тог има користи и држава; кад се грађани обогаћавају, да се онда и држава тим богати, а наочито још не треба вређати јасна уставна наређења, а то би учинили, кад би усвојили овај члан по предлогу одборском; с тога ја сам за предлог г. Ћирковића, да се овај члан изостави.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 18 УТОРАК 6 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

20 САСТАНАК

26 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО НАЈПРЕ ПРЕДСЕДНИК,
Никола П. Пашић
А ЗА ТИМ ПОТПРЕДСЕДНИК,
Дим. Катић
СЕКРЕТАР,
Никола Николић

(НАСТАВАК)

(О трошарини).

Милан Ђурић — Господо, ја нисам трговац, немам ни кафе ни шећера, да би ми се могло пребацити да сам заинтересован, кад говорим о овом члану.

Ако би овај члан усвојили, онда какве би посљедице наступиле с правне стране, веома лепо нам је објаснио г. Веља Тодоровић, чије ћете правно знање морати сви признати, он је врло лепо преставио, како би у том случају, кад би се овај члан усвојио, овај закон имао повратне силе на штету раније стечених права, а то би било са свим противно јасним одредбама Устава, ја о томе нећу више говорити, већ ћу обратити пажњу Народне Скупштине на једну другу околност, коју до сада ни један од предговорника није поменуо, а то је: да се чувамо сталешкога дељења, јер ако пођемо овим путем, на то ћемо наићи, а сем тога, једнога дана доћи ће ред и на нас, да се и ми разним наметима оптерећавамо. Таквим начином ми можемо доћи дотле, да кажемо једном сељаку, кад му је добро летина родила: е ти сад имаш доста ране, и воћа више и то много више него што си до сада имао, за то сад треба већу порезу да платиш; или кад крај једног официра произведе за генерала, који се учинио заслужним у ратним приликама, ми да му кажемо пошто си са чином добио много већу плату, за то треба и више намета и порезе да сносиш, — ја држим да би такво поступање било с једне стране неумесно, а с друге и неправедно. Не идимо тим путем, јер ћемо наићи на један тајни конац, који ће нас постепено цепати и раздвајати једног од другог, а од тог никад користи видети нећемо већ само штете. Ја не могу да разумем како ми можемо сада људима отварати дућане и магацине њихове и на еспап који се тамо нађе понова наплаћивати трошарину, кад су ти људи на њега већ једном платили тражену трошарину, шта су ти трговци скривили да се с њима тако поступа. Ја овде не браним гросисте, но браним права свију грађана наше земље па и оне, који се занимају трговином.

Ја држим да сваки не само трговац, већ и занатлија и свештеник и чиновник и у опште сваки српски грађанин, кад све испуњава оно што од њега закон тражи, да тај закон треба и њега заштити, а тако исто и његове интересе, а не да га штети. Ако хоћемо да идемо и радимо против закона, онда најбоље да одемо једног дана, рецимо код Крсмановића, па да му кажемо: ти имаш много новаца, више него што ти треба, ми толико немамо, дај нам да се исправнамо; или да један оде код министра, па да му каже: теби је много плате годишње 12.000 дин., најбоље ће бити да ми то поделимо; или како би било кад бих ја као прота отишао код митрополита, па му казао: теби је твоја плата и сувише велика, а моја мала, није право да више тако буде, већ да ти од твоје плате и мени дајеш — ја држим да овакве поступке нећете никад одобрити, јер су они са свим неоправдани и незакони. И с тога ја се надам у правичност Народне Скупштине и мислим, да се она неће дати завести, за неким тренутним добицима, који ћеући у нашу државну касу, ако овај предлог усвојимо. Ви се врло добро сећате, како су радили родитељи наших старих, кад умре у којој породици који члан, и тиме она буде оштећена и материјално посрне, онда се они договоре па сами за ту породицу порез и остале дажбине плате; врло добро знате, да док се тако радило, да је и било среће и благостања у нашем народу и моћи у моралној заједници његовој. Данас пак преоптерећени су разним наметима и чиновници и свештеници и у опште сви грађани услед ратова за ослобођење народно и примање обавеза, које нам је берлински уговор наметнуо; многи домови доведени су до пропасти, а много их је због тога већ и пропало, и ако усвојимо овај предлог законски и даље пођемо овом практиком, још горе ћемо стање створити, јер ће тада народ бити подељен и на сталеже, од којих се можемо надати само штети. Ја ћу се, господо, обрадовати, кад видим да се наши радници, трговци, чиновници и остали грађани ове земље почну богатити, али само крећући се у границама земаљских закона, то ће учинити да наша земља, наше финансије се окрепе и свакако служиће нам свима на част и дику. Ја вас молим, господо, управо и немам шта да вас молим, јер мислим да и сами увиђате основаност овога, да не пођемо овим путем дељења, и да се не огрешимо о правду и закон, већ да трговце и остале грађане помажемо у њиховом раду, и радимо на њиховој срећи и благостању, јер таквим радом одужујемо се земљи и вршимо савесно нашу посланичку дужност, јер они, ако буду богатији, тада ће више држави плаћати, те свакако држава неће штетити, а међутим јасно је, да би се наши трговци много оштетили, ако би овај члан остао, као што га је одбор предложио, а ви врло добро без сумње знате ону пословицу: „Ако нам није ваљде од очију није ни од трепавица“. Опет на завршетку говора да поновим, да ћемо погрешити, ако пођемо овим путем јер нећемо никакве користи у касама имати него само штете и произвешћемо забуну у радњама трговачким а свију је нас жеља да потпомогнемо радиност, производњу, занате и трговину. (Чује се: тако је).

То је што сам имао да кажем.

Максим Сретеновић — Нисам мислио да тражим реч, пошто сам видео да се доста говорника пријавило, али ме је изазвао г Ћирковић, председник трошарин. одбора, те сам се јавио и ја за реч. Он вели: да се није сложио са одбором односно овог члана, што је одбор ову ствар ватрено заступао. Кад је одбор узео овај законски предлог у проучавање и расматрање радећи редом дошао је на чл. 16, тада се у одбору није нашао ни један члан, који је био зато да остане поменути члан, и пошто ту није био г. министар финансија, те да он да обавештења, шта га је руководило да уметне члан 16 овог закона, који само у овој прилици тереши десетак колонијалних трговаца, а не обухвата и оне трговце, који су пред ступање у живот трг. уговора са Аустријом навукли огромне количине еспапа разних, те да избегну већу ћумручину, а то су мануфактуристе, гвожђари, лончари и т. д. па налазили смо, да кад су се они овом приликом користили, нека се и бакали, који у велико раде, користе, а готово сви су Београђани, који ће том коришћу користити Београду као престоници и у извесним приликама као богати људи и отаџбини. Али када је дошао г. министар и дао као обавештење, да правда захтева, што су се жалили многи омањи, на броју педесет бакала, како они ни за годину неће користи имати, јер немају рачуна донети еспап, докле гросисге не продаду привучене огромне еспапе и што држави треба данас у овом оскудном стању и најмања сума камо ли ова огромна, што се од ове трошарине постизава, те је то дало повода да потпишемо овај извештај руковођени правдом и патриотизмом, а не злом вољом ма на спрам кога, потписао би га и Ћирковић, ако га не руководи то, што ће се да замери код Београђана.

Министар је казао: шта га је руководило, те је накнадно донео у закон овај члан 16, — ради оних преко 50 трговаца омањих, који нису имали толико кредита, колико великопродавци и богати трговци, па да повуку суму, те да се и они овом приликом користе.

Одбор је расмотрио: да ли је боље, да се увреде оних 50 сиромашних трговаца, или да повуку 10 или 15 богатих, велико-продаваца колонијалних еспапа, који су имали кредита, и могућности, да се не само извуку од плаћања ћумрука, него и од плаћања трошарине. Још хоћу да напоменем, ово господин Министар није одлучно казао, него је само рекао нека се то изнесе Скупштини, па, ако она нађе за сходно, нека га прими, а ако неће — неће. И ја од тога нећу да правим питање.

И с тога је одбор написао овакав извештај и изнео чл. 16. И разуме се, ми нисмо ради овако стање ствари. Главно је, ми смо изнели, а не држимо се баш одлучно овога, јер ако је Скупштина вољна, ја нећу онако ватрено да браним тај члан, — како Скупштина нађе шта је право и добро, нека уради, ја пристајем на то (Чује се: да се реши, да се реши).

Потпредседник — Је ли вољна Скупштина да се реши о тој ствари? (*Вичу: јесте*). Још су се јавили да говоре г. г. Стојан Станковић, Алекса Ратарац, Тома Бојичић, Михаило Веселиновић, Вукашин Петровић, Ђока Анђелковић, Пера Павловић, Милан П. Милићевић, Михаило Радовић и Михаило Поповић.

Михаило Веселиновић — Молим вас, господо, ја сам трговац, али овде као посланик, морам да говорим онако, како ми дужност налаже. Овај члан 16 у коме се наређују, да ће се попис извршити на све, што се у земљи затекло пре овога закона на шећер и кафу, са свим је умесно и правично. Кад кажем, да је умесно и правично, ја ћу да изнесем неке разлоге зато у колико умем и знам. Но пре свега, ја ћу да напоменем неколико речи, — што не треба да ми се замери од стране господина министра финансија, а то је ово. Мени изгледа, унашање овог члана у овакав закон, више као некакав маневар, као нека припрема за поједине трговце београдске велико-продавце. Кад велим, да је то више као припрема, ја ћу да кажем и за што је то. — А ево за што. — Ја се сећам од претпрошле године 1891, кад је прошли закон о трошарини донесен, исто тако у пројекту ударена је трошарина на шећер и каву. И по моме мишљењу оваким поступцима дају се неколицини трговаца београдских и у унутрашњости велико продаваца, — на жалост, ни више ни мање — но неке повластице, од свих осталих трговаца — они су и претпрошле године раније навукли грдне количине шећера и каве, а користећи се сваким сличним чланом у прошлом закону, они су и пре вотираног закона о трошарини почели наплаћивати трошарину у своју корист од потрошача (Тако је). — И ја имам уверења, да су тада они по 5 и 6 динара наплаћивали при продаји на сандук шећера т. ј. више од половину суме на име трошарине од потрошача, док међу тим доцније и ако је законом ударена трошарина на шећер и кафу није се наплата извршила, а они су то без сумње у напред сазнали.

Ја потпуно имам уверења; на то бих се и заклео и свој живот положио. —

Г. г. Димовић и Ћирковић мало пре у својим говорима нагласише још и то, поред тих повластица, као што сам напред казао, с предумишљајем или унапред знајући за такав маневар, — и чак су посведочили, да се и при попису предмета, који подлеже трошарин може од стране неки држ. органа ићи на руку трговцима и у место количине, која се фактички при попису нађе, да убележи само половину од тога, а разуме се, под извесном међусобном погодбом. То је невоља једна, и жалост је. да се у Народном Представништву мора тако говорити о чиновницима. Али опет, може се и то казати, ако је све у истини; а то није лаж, и ја могу потпуно да верујем, нарочито г. Ћирковићу као Београђанину; а то нека служи само на част и образ таковим српским чиновницима!! Они нам се сваког часа препоручују, долазе код посланика за препоруке, и унапређења траже, — то је жалосно, кад се о њима тако мора овде говорити! —

Дакле, као што мало час казах, господин министар, нека ми не замери — ја ово не управљам на њега непосредно, него, мени се чини, као што је у више прилика обраћана пажња не само њему, него и осталој г. г. министрима да поред оних, има и ситнијих, омањих органа, који овакве ствари врше на рачун њихов.

Потпредседник — Молим вас, говорите о ствари у чл. 16, а немојте о другом чему — о чиновништву, јер чл. 16 нема никакве везе с чиновништвом.

Михаило Веселиновић — Ја и говорим о чл. 16; као што рекох, не управљам мој говор на министра непосредно, него на његове органе, који овај маневар припремају и обављају, и обавештавају извесне трговце, велико-продавце у Београду те да ови праве велике капитале себи и зидају петокатнице у Београду. Треба само да разгледамо по Београду, кад сам ја био трговац пре 15 и 20 година, неки су били калфе и шегрти, а сад кроз кратко време од 5—6 година они су врло богати трговци, а док су за мене и мој деда и отац радили, и ја сам, па сам опет остао сирома или обичан газда.

Потпредседник — Ја вас молим, и по други пут опомињем да говорите о чл. 16 или предложићу Скупштини, да вам закрати реч!

Михаило Веселиновић (наставља) — Из свега овога, што сам до сад изнео, ви, господо посланици, који сте из унутрашњости, метните руку на срце, па водите рачуна о томе, колико ће београдских трговаца себи направити велике капитале за кратко време, а на штету државе од понеколико артикала, који су тако силно навукли у земљу.

Но баш ради тога, и постигнућа саме замисли, за сада као на првом читању ја опет молим Народно Представништво, да се овај члан укине.

Министар финансија М. Вујић — О самој овој ствари, задржао сам себи право, да и ја при крају кажем своју реч. Дозволите ми само да поводом говора Веселиновића, кажем неколико речи.

Оно, што је већ и Ћирковића наводило, на овакву мисао да може бити погодбе између трговаца и појединих органа државних, г. Веселиновић је сматрао за потребно, да овако нашироко разради овде у Скупштини, а то је питање.

Господо! Нема те гране у државном животу, где год су материјална питања, да ту нема могућности злоупотреби. Као што има лопова и иначе криваца у сваком друштву, тако их исто има и у реду државних органа. И ако узмете то као разлог, да за то, што може бити злоупотребе, што је могућност, да и ту буде злоупотребе, да за то не треба установу ову уводити онда ту грешите; такви разлози не би имали никаква логичка смисла, и такав разлог мора отпасти

Никакав такав разлог не може да опстане, јер би онда морале да падну све институције, све установе, просто за то што може бити злоупотреба, а може ли да их и не буде?

Зато што може бити злоупотреба са порезом зар зато да не буде порезе?! Ово је доиста једна тешка мера, или као што сам јуче казао, једна вексаторна мера. И најтеже је за министра да је изврши, зато што има доста незгода при извршењу. Може бити, да су овде отворене могућности многим злоупотребама. О томе да ли треба овај члан изоставити ја ћу говорити доцније а за сад сматрам за дужност да одбијем онај напад на чиновништво. Ја сматрам да није требало, да се у Народном Представништву ни појављују такве речи, да органи државни у свом званичном положају врше злоупотребе у корист своју личну. Може бити да има појединих људи, који греше о закон и о савест, али за те људе има закона и Министар је ту, који ће их казнити, а има и дисциплинарног суда, коме ће они одговарати. Што год ја будем сазнао као Министар, да који од мојих органа чини и најмање злоупотребе, будите уверени, да ћу ја одмах чинити корак, да се они казне. Било је случајева да су ми долазила писма на чак и без потписа, анонимна, противу појединих чиновника и ја ни једну ствар нисам оставио без истраге, али могу вас уверити да колико год је било основаних сумњи код појединих тужби, да је било два пут толико без икаква основа. Нећу да говорим сада о тешком положају нашег чиновништва, како има малу плату, и како је мало осигурано; доста је да само упоредите наше чиновништво са чиновницима других земаља, које је много јаче плаћено, па да ми буде слободно да тврдим, да је наше чиновништво поред све своје невоље ипак достојно свога позива и положаја, који заузима. Зато не могу да допустим да се баца љага овде у Народном Представништву на наше чиновништво. Ако који од вас сазна за какву злоупотребу од стране каквог чиновника, изнесите их, па ако ја не казним тога, или који од мојих колега, онда пада одговорност на нас и онда ево вам закона о пословном реду у Скупштини, па поднесите интерпелацију на Министра, па нека Министар падне, ако хоће да држи такво чиновништво.

У овом специјалном случају, како ће се попис извршити и хоће ли бити злоупотреба као што г. Ћирковић каже, да хоће, ја могу са истим правом да посумњам на трговце, да ће их бити, који ће да покушају да подмите каког чиновника, али тако исто знам да има поштених трговаца, који то неће да раде као год што знам да има и чиновника, који не би то урадили; може пак бити и једних и других непоштених па на тај начин да оштете државу. Ако то сазнам као министар финансија дужност ми је да станем томе на пут и да чиновнике казним.

На ону напомену г. Веселиновића, да ће ту бити злоупотеба ја имам да кажем да попис врше полицијски органи. Ту ће отићи комисија састављена из државних органа и трговаца, отићи ће у већа стоваришта, па ће пописати све што има на стоваришту и према томе ће се даље поступити. То ће се извршити као што рекох преко полицијских органа, ја мислим, да ће овде бити најмање могућности, да се врше злоупотребе, биће можда неколико људи, који ће хтети државу да преваре, али и то иде тешко. Оволико сам сматрао за дужност да кажем поводом ових напада и да их одбијем од државних органа, а доцније ћу да кажем о самом овоме члану шта сам имао да кажем.

Анта Радосављевић — Пошто су увозачи стекли раније законом право, то сам противан овоме члану и с тога сам да се, као излишан, са свим избрише.

Алекса Ратарац — Ја сматрам да Народна Скупштина, као представништво целог народа, треба да чува тај свој високи позив и то лепо име, које у народу постоји, да се сви обраћају Скупштини и траже од ње правде. Скупштина кад донесе закон, тај закон треба увек да има правде у себи.

Овај закон о трошарини јесте закон, који се из нужде финансијске ствара. Но ако је закон из нужде финансијске управо он треба да у себи садржи правичности. Мене буни овај чл. 16 и стекао сам уверења, да је он неправилан а то с тога, што ће људима да се тражи да доплаћују оно, што су већ једаред платили. Па кад би се дозволило, да са оним људима, који су платили више врати новац, који по овом новом закону не би морали да плате, може бити да би се ја и питао, како ћу гласати за овај члан или за ил против. Овако начиниће се трзавица у држави и општа забуна међу трговцима, а ми треба, да се клонимо од свих трзавица.

Овде се напада како су извесни трговци унели велике количине еспапа. Ја вас питам: па где то стоји записано колико и кад требају наши трговци да уносе еспапа, и колико треба да уложе капитала!? То не могу.

Ми не можемо да ограничимо или да осумњичимо на основу неке претпоставке, и за то ја и не могу да кажем, да да су они уложили свој капитал са нарочитом претпоставком, да пред овим законом ћаре.

Дакле ја бих хтео само да оно, што је неки стекао на основу закона, да то чувамо па било право или не како за појединце тако и за државу и за то ћу ја гласати против овог члана 16.

Тома Бојичић — Не могу да се сложим са оном господом, која говоре против овога члана из разлога тог, што је потреба финансијска изазвала овај закон да се изнесе пред Народну Скупштину, па за то бих био да се он прими, Јер ако оћемо да видимо вајде од овог закона, онда не треба на првом кораку да му стављамо тешкоће у томе, што ми сви знамо да су већи трговци навукли толико еспапа у нашу земљу и оће с тим да нам осујете нашу добру циљ да нађемо изворе, да попунимо наше државне расходе. Дакле то је главни разлог, који треба да буде пред нама у Народној Скупштини. Друго оно што се г. г. говорници позивају на стечено право законско и да закон не може имати повратне силе имам ово да одговорим. Сетићете се, није давно било, кад смо претресали закон о сеоским дућанима, онда мој пријатаљ г. Ћирковић није казао да су сеоске дућанџије стекли законом права и да им се та законом стечена права не могу одузети, но је казао Скупштина је донела закон а она га може мењати и допуњавати. То је било пре годину дана. (Чује се: *тако је*). Кад је тако било пре годину дана, онда ја мислим да и овде нема места говору о стеченим правима и да закон има повратне силе. Ја могу рећи са чистим убеђењем као посланик, по што је овај закон изнела потреба финансиска, да овај члан не треба да се укине и ја ћу гласати за њега као што је предложен. Нека г. г. предговорници казала су, као да ће се по овом члану два пута плаћати трошарина, ја ћу молити ту господу да добро прочитају тај члан, па ће видети да то не стоји, у њему се каже то, да ће се од наплате трошарине одбити она сума, коју су трговци по старом закону трошарине већ платили а разлог да се трошарина по новоме закону наплати у томе је, што су неки трговци хтели да обману државу, и пре, но што ступи закон у живот, увезли су грдне количине еспапа само да избегну плаћање трошарине по новом закону. По овоме члану ти трговци имали би да доплате трошарину у колико је трошарина по новоме закону већа од трошарине по староме закону. То је што сам имао да кажем.

Миленко Веснић — Ја морам признати и ако живим дуже у Београду, да ја нисам могао да видим као што је мој пријатељ Веселиновић видео у Београду петокатнице. У Београду нема ни четворокатнице, трокатница има врло мало. Ја могу да сажаљевам што тога нема, а могу да сажаљевам што наши трговци нису могли у трговини да постигну успех, да могу да подигну петокатнице, јер у осталом свету, трговци и јесу тај сталеж, који подижу петокатнице и четворокатнице. па да се запитамо, колико ми имамо лепих и добрих кућа у

Београду? Ако промотрите добро главне улице београдске видећете, да међу њима има оно добрих кућа, које су подигнуте за владе књаза Милоша и што су их подигли неколико пређашњих министара, па чак и сељаци. Ја сам ово напоменуо нарочито с тога, што ми изгледа, да се овде полази са једног погрешног принципа начелно, да се гледа завидљивим очима на трговце, који теку. Па, господо, ја не могу да појмим једну државу, да може да опстане без добрих и богатих трговаца. Ако гледате на свет и развој догађаја у земљи, ви ћете видети да ти богати трговци не само што појачавају финансиски — економски кредит своје државе, него у многим приликама чине, да се и у другом погледу држави или народу учине велика и добра дела. Ја вам помињем само ово да се стајало на пут Илији Коларцу, да се обогати, да му се стајало на пут — допустите ми да се овако изразим ситничарским, овако непотпуно довољним разлозима, — зар би данас ми могли да се поносимо таквим једним човеком. Ја вас молим, господо, да на ову ствар гледате, не само са гледишта финансиског, што је тражио г. Вељa Тодоровић, и на којем земљишту ја потпуно стојим, него да ову ствар посматрате и са гледишта чисто трговачког.

Господо, једно основно начело, један од главних дирека трговине, састоји се у томе да трговац у извесном тренутку заложи цео свој капитал, да се жртвује, да ризикује па да се користи као трговац или да му све на томе пропадне. То је начело трговине, које мислим нико неће порицати па ни сам г. министар финансија, јер тај ризик тешко је везан са самим појмом трговине. Тога начина држали су се наши трговци, у колико тога има, кад су, имајући пред собом нови трговачки уговор и имајући пред собом стари закон о трошарини, заложили може бити цео свој капитал на то, да унесу што више артикала, да зараде. Али, као год што могу да зараде тако, исто постоји могућност да могу да пропадну, јер кад се заложи цео капитал у један артикал, може сутра да падне до најниже цене, онда је неминовна последица, да ту трговац у том случају мора да пропадне. С тога гледишта држим, да се трговцима београдским, и / опште трговцима српским не може, замерити и ако су и у толикој мери нагомилали поменуте робе каве и шећера и платили на њу по старом закону трошарину, која се може применити. Појамно је да је тај еспап увезен под старим законом о трошарини и да је по том старом закону наплаћена трошарина на царинарницама, и да се према томе ослобођава свих царина, свих намета, које би ми могли каквим новим законом на те артикле ударити.

Господо, по чл. 5 овога законског предлога за те артикле наплаћује се трошарина у самим царинарницама о томе се говори и у самом чл. 7. Ја мислим кад се то узме у обзир, онда не налазим никаквог великог разлога за то, да се искључиво од колонијалиста трговаца наплаћује трошарина на оне артикле, који су уведени по старом закону и за које су ти трговци добили потпуну разрешницу у погледу на трошарину. Ви њих не можете враћати натраг, и не можете тражити да по новом закону за те раније увезене еспапе плате нову трошарину.

Господо, ја мислим да би се тиме учинила једна велика неправда једном малом броју трговаца — колонијалиста, и ја вас молим да добро свратите вашу пажњу и да добро забележите. Учинили би једну велику неправду малом броју трговаца колонијалиста, који готово увек за готов новац купују колонијалну робу шећер и каву, и молим вас још даље, који купују робу, која је подложна квару, а трговина с таквом робом увек се готовим новцем плаћа. Ми нисмо могли да уведемо трошарину на тканине, (не велим да је то наша кривица, јер нам уговор са Аустро-Угарском на то права не даје) и ако се тканине добијају у много већој мери, на кредит на почек, и ако се тканине нашим трговцима утрпавају са страних пијаца, и ако наши трговци изгледају у том погледу као агенти страних фабрика, док су код колонијалног еспапа наши трговци независни трговци, трговци свога ризика свога кредита.

Сад долази питање финансиско. Па господо, ја мислим да ми не смемо једнако на том питању јашити, јер ако останемо при томе, и узмемо за главно мерило наших послова финансиску страну, ми можемо дотле доћи, да хватамо људе на улици, да тражимо и да им узмемо новац, јер држава треба пара. (Чује се: *тако је*; *није тако*). Ја мислим, да ми тако далеко не смемо терати, јер ако се буде ишло тако, ја не знам где ће се стати. Молим вас да сведем и утврдим свој говор.

По мом дубоком уверењу мишљења сам као посланик, а сматрајући себе за компетентна, држим да се нов закон о трошарини не може да примени на производе трговачке, који су увезени у Србију и платили трошарину (ударам гласом на то) по старом закону. Према томе мислим да овај члан закона треба да се изостави.

Вукашин Петровић — Ја сам мислио подуже да говорим о овом члану, који се сад претреса али престала је потреба за то, што су предговорници из већине тако ствар расветлили, да се ја могу ограничити само на оно, што сматрам да је најнужније. Кад сам јуче узео реч у општој дебати у начелном претресу имало је у мене мало страха, да ли неће ова одредба да се коси са новим уговором између Србије и Аустро-Угарске. Мило ми је пак било чути јуче, кад се г. министар финансија изразио да је неоснована бојазан, да влади тај уговор смета да се овај члан унесе у закон о трошарини. Допста, велим, да није та изјава пала од стране г. министра финансија у мени би се породила још једна бојазан, да Аустро-Угарска не прави нама сметње за продају жита, које је преко наше границе у Аустро-Угарску увезено, пре ступања новог уговора у живот, па да се и она не користи таквим тумачењем уговора, па да наплати царину на увезено жито по новом уговору. Диференција би била од 25 крајцара, по старом уговору наше је жито плаћено 50 крајцара а сад плаћа 75, дакле наши трговци имали би да плате по 25 крајцара више на сваких 100 кгр.

Но после изјаве владине, коју је учинио г. министар финансија, ми стојимо на земљишту чисто нашег унутарњег законодавства, и кад на том земљишту стојимо, онда можемо или да задржимо чл. 16 или да га одбацимо, како буде скупштинска већина расположена.

Господо, ја сам био задовољан кад сам јуче чуо, да и сам г. министар финансија није био расположен наспрам чл 16, али ми је неправо било што га је унео на наваљивање неколико трговаца малопродаваца, који су, да би сачували своје интересе, навалили те га преспрали да унесе у закон о трошарини чл. 16 једну одредбу, о којој смо овде у Скупштини слушали лепе разлоге са више страна. У оваквом послу не треба да нас руководи расположење лично, а још много мање расположење са стране; у оваквом питању треба да нас руководи чист и прави интерес државни на првом месту, а законитост и правда на другом месту. Интерес државни подмирен је већ тиме, што је велика маса еспапа, која подлежи плаћању трошарине по чл. 16, платила за неколико месеци у напред и трошарину и царину. Држава је усљед спекулације трговачке дошла раније до много веће суме, но што би дошла да није било те шпекулације; дакле држава је добила, јер је много више у напред примила но што би примила да није било овога закона о трошарини.

Осим тога није баш тако велика количина еспапа увезена услед новог трговачког уговора. Ако су моји подаци основани, од 1 јануара до 19 јуна није увезено више од 34000 метар. центи шећера, а г. министар финансије каже да је увезено 2 000.000 кила кафе у мају и јуну. То нису количине које могу да се задрже за дуже време, па да се имамо бојати да ће држава за две три године остати без трошаринског прихода.

Но сад има још једна ствар, коју не треба пустити из вида, а то је што се са колонијалном робом никад не тргује на отвореној пијаци, него на берзи и праве се закључци за неколико месеци у напред. Наш трговац није могао да отиде у априлу или мају, па ни у јануару није могао да купи шећер на отвореној пијаци, него је морао на шест месеци у напред

да закључи уговор са фабрикантима, па да добије шећер тек после тога рока. Ја на основу тога мислим да се многи трговци нису могли користити па да избегну плаћање трошарине по новом закону. Али шта ће да буде, ако цена шећеру падне? Биће то да ће многи наши трговци, који су услед веће тражње плаћали већу цену, стати пред једну незгоду да изгубе половину свога капитала. Шећер је данас 25 фор. 100 кгр. а био је пре 18 фор., наши су га трговци махом куповали по 20—22 фор. И сад ако падне цена на 18 фор., где је онда корист од ове разлике. Онда наши трговци могу да имају велике штете. Дакле, није тако извесна добит трговачка као што се мисли и да о њој не може бити спора. Може бити и то врло лако да буде и сада као што је један пут већ било. Године 1885 наступила је оваква иста неприлика и наши су трговци са колонијалном робом знатан губитак претрпели. Дакле, није тако сигурно да ће трговци овом приликом профитирати од овог закона.

Ако би случајно остао чл. 16, онда молим да се има на уму изјава г. министра финансија и господе предговорника, да ће се трошарина по чл 16 распоредити само на великопродавце. Ја мислим, да и у том случају треба бити пажљив, јер у овом закону не прави се разлика између великопродаваца и малопродаваца и не зна се шта је великопродавац. С тога ће г. министар финансија морати да нареди попис колонијалне робе по свима стоваришшима и дућанима па чак и по приватним становима, јер закон не прави никакву разлику, који ће се шећер пописати, да ли код великопродаваца или малопродаваца. Дакле, пре но што би донели одлуку хоће ли се задржати овај чл. 16, потребно је да се расветли то питање и донесе одлука, која ће одговарати справедљивости.

Завршујући мој говор, господо, ја сажаљевам што сам у опште морао да говорим о овом предмету, јер налазим да се и само осећање правде, наше грађанске правде, буни против оваквих одредаба, и кад је тај случај, налазим да ће се бунити и међу нама посланицима, од чијег гласа зависи један велики део наших сугрђана. Са тих разлога, ја ћу гласати против чл. 16.

Ђока Анђелковић — Од толиких говорника, који су до сад говорили, ја сам видео да је већина, да су управо сви били против чл. 16 осем мога пријатеља Томе Бојичића. Ја немам шта против њихове тежње да се овај чл. 16 поништи, само мени се чини да су њихови разлози у овоме већином разлози једне стране, која у овом питању хоће да заштити чисто свој интерес. У колико сам могао опазити, овде је у питању сукоб интереса између државе и потрошача и оних купаца, који су извесну количину кафе и шећера унели пре но што ће овај закон ступити у живот. Ја држим, кад је питање о томе сукобу интереса, да се онда треба ставити на то земљиште, на којој страни ми треба да заштитимо те интересе: да ли на оно, које једним делом штити економију народну, или да се задржимо на земљишту она два интереса, која се односе на државу а тако исто и на потрошаче. По мом схватању, господо, држава мора имати своје опредељено гледиште на све грађане ове земље, на све сталеже; она мора бити морални заштитник свију сталежа; она мора бити онај, који ће гледати не на чисто личне интересе појединаца, него на интересе целине, ради коједруш тво постоји. Ако се сложимо да је то гледиште оправдано, онда мислим да треба да стојимо на страни државе, на страни овога чл. 16, који својим наређењем хоће да заштити интересе државне, а у неку руку и интерес самих потрошача и малопродаваца. Ствар је јасна. Треба завирити у факт и он ће нам казати да је овде чисто интерес великопродаваца. Ја немам ништа против њиховог обогаћења, и ја бих се радовао, кад би имали толико капитала да сваки подигне велика здања. Дакле, у том погледу ја се слажем са гледиштем г. Миленка Веснића и налазим да треба да имамо богате људе, који ће располагати милионима.

Ја бих се дакле, радовао томе, но овде је питање да ли је њихово захтевање оправдано према захтеву других потрошача и оних трговаца, који са њима не могу да се надмећу у конкуренцији. Кад човек у такво питање уђе, онда не само да стоји на земљишту чисто трговачком, него мора да се опредељава и по интересима чисто финансиским — по интересима државним и осталих људи, који улазе у састав тих трговаца. Ви знате да су у овој прилици, бар мислим вама је то свима познато — да су сви наши богатији трговци набавили велике количине еспапа. Ја овде код себе имам нарочитих података, који су по мом мишљењу тачни, а то су: да су наши трговци за сада набавили на 272 хиљаде кгр. шећера, 1,900.000 кгр. кафе и 39.000 кгр. сардине а на свима извозним тачкама кафе је унесено: 350.000, шећера 3,000000 сардине 60.000. Ово су најкрупнији артикли, о којима човек може да води рачуна. Кад би се срачунало колико би на овом држава имала прихода, ако би се подвргло трошарини изашло би на 600.000—700.000 дин. Нећу да правдам ствар уобичајеним правдањем, да су наше финансијске прилике тешке, и да с тога треба овај приход држави да припадне, већ ја ћу стати на то земљиште, да држава као морално тело, мора да се у овој прилици обазре на економне наше односе, а не да се пусти оном одредбом — као што је мало час казао г. Миленко Веснић — ризику трговачком, па добило се шта или не добило. Овде није то у питању, већ је питање да ли треба да се држава јави као правични регулатор наших економних односа. Кад држава, по садањим појмовима економне науке има на то право, онда она у овом случају ништа друго не врши до једно од својих права, а у једно и моралну дужност да заштити ту општу правду и слабије људе, који улазе у конкуренцију са јачим и снажнијим. Са тог гледишта, мислим, да је оправдано да овај члан 16 треба да остане, како га је већина одборска предложила. Што неки од предговорника вели, кад би се овај члан усвојио, да би тада раније стечена права била повређена, — ја држим да не стоји ствар тако. Закон овај не ступа у живот одмах, па један пут, већ он ступа у живот постепено, и ови последњи чланови нису ништа друго *до прелазна наређења закона*, која се у томе и састоје да се стари закон и његова моћ потпуно не призна а прилази новим одредбама новога закона. У томе поступном прелазу се очевидно ни у којем случају ничије право раније стечено не поништава и с тога ја држим да се овим чланом 16 не потиру никаква права, која би се раније могла стећи. Баш кад би то било у питању, ја бих могао да тврдим, да се овде лична права трговаца никако не дирају ни вређају, већ се овде не допушта да се једна врста људи користи на рачун друге. (Чује се: тако је). Ја, разуме се, као што сам и мало час рекао, немам ништа против тога, да радње наших трговаца буду срећне, да имају великих успеха, на против то ће нас све обрадовати и свима нама служити на дику и част, али не могу да допустим да се други користе оним, на шта само држава има права, тим пре, што мислим, да у овом случају држава врши своју моралну дужност, што не допушта да се ти моћни фактори трговачки не осиле толико да пониште мање и ситније наше трговце, који су нама тако исто потребни као и велики. (Чује се: тако је).

С тог гледишта, ја вас молим да озбиљно размислите о овом чл. 16 и да за њ гласате.

Министар финансија М. Вујић — Већ сам рекао и с тога не бих ни узимао реч, јер и мени самом било је тешко одлучити се за овај члан, који је тешко извршити, али кад су овде изнети разлози појединих предговорника, који су објашњавали, како и зашто је унесен овај члан 16 у пројект законски, сматрам за дужност, да одговорим на те приговоре, а исто тако, сматрам за дужност, да одговорим и на разлоге господе, који ово питање хоће да расправљају са једног гледишта час државног час финансиског.

Разлози за мене, које сам и јуче навео са своје стране, да овај члан накнадно примим у закон, и опет понављам, ти су, што он постоји од толико времена и година, није никаква новина, и ми га нисмо као неку новину донели.

Ми га, дакле, сад и опет само задржавамо у овом закону, и ја радо признајем да има великих тешкоћа за његово извршење. Најлакше је Скупштини да реши, како ће за потребно за овај члан, али је министарству финансије извесно најтеже да га изврши. Ту се појављују оне незгоде, које је напоменуо посланик Веселиновић.

Ја сам истина заборавио, да му одговорим на неке маневре, које је он напоменуо, али сад ми је згодно дошла прилика, да му на то одговорим. Могу му казати, да тих маневара од стране државних органа не може бити. Нећемо далеко да идемо, ваља се само сететити онога момента, кад овакав пројект закона улази у Скупштину. Трговац то све зна, како то бива. Узмите на ум то, да има два читања да мора бити дебате, да мора да прође најмање 5 дана од једног читања до другог, и да за тих свега бар 10 дана, који морају протећи од дана подношења закона до његовог решења, па ће те знати да при данашњим саобраћајним средствима, трговац има могућности да унесе милијуне вредности еспапа. Дакле, трговац ће одмах, чим из Скупштине сазна да је пројект закона пред Скупштином, за оно десетак дана претреса набавити колико хоће еспапа. То су природне незгоде извршења овог члана. А сад су опет даље незгоде, да се изврши овај закон, јер кад трговац зна, да овај закон хоће да ступи у живот, он почиње еспап крити и растурати. И није никаква дискреција да се чује, да многи трговци већ сад крију и растурају еспап по околним селима. Даље је незгода у самоме извршењу, где ће да се заустави при попису.

Практички се ствари и могу делити на велике и мале, али у закону не може да се каже и определи, шта је велико-продавац а шта мало-продавац. Али, господо, признајем ни разлози финансиски, нити пак завист ситних трговаца према великим, него доиста, увиђајући правичност, да се што већа правда у порезивању постигне, ја сам пристао, да се овај чл. 16 унесе у закон. *(одобравање)* остављајући Скупштини, да се сама она одлучи и реши, а за мене ће, ако га усвоји бити најтеже, да га извршим. Ја ћу онда наравно морати примити сву тешкоћу на се и извршити чл. 16, колико се праведније и правилније може.

Господа, која су говорила о овоме предмету са правнога гледишта, казала су: да се овим вређају стечена права. Ја нисам правник, нека ми се не замери, али ипак мислим, да они греше, кад кажу да се овим вређају стечена права.

Тома Бојичић узео је један пример врло згодан, и ја бих вам могао стотине примера навести, где би се могло у први мах казати да је повреда стечених права. Тако, свака измена порезе, кад се доноси, свако повишење порезе, и то би онда било вређање стечених права. Ја сам на пр. купио кућу, узео сам је кад је била пореза рецимо 3% и ако се после повећа свота порезе, на 5 или 6% од вредности, и ту је повреда стечених права, и да ли би онај имао права онда да каже: ја да сам знао, ја је не би куповао? Не. *(Тако је)*. То нарочито важи за трговце са кућама, онако исто као и за трговце са еспапом.

Држава има права да порезује све предмете, који подлеже било посредној или непосредној порези, она има прво, да повишава порезу, и ту нема никакве повреде стечених права. Друго питање, које господа правници изнеше ово је: предмет један, вели, пошто је једном плаћао порезу, не може по други пут да се оптерети. Па, господо, у истом закону каже се, н. пр. да се врати, што је више узето за порезу на сировину или полуфабрикат, и онда тако исто, као год што се одбија већ плаћено у једном случају, тако исто и по истом праву и повишена свота наплаћује се накнадно на артикле, који још нису у потрошњу у земљи ушли. Нема ту принципа, по коме на царинари мора се баш дефинитивно сва трошарина да плати. Она се по правилу плаћа у моменту, кад производ улази у промет и потрошњу. Кад производ нпр. пиво, излази из домаће пиваре, у промет, у потрошњу, плаћа одмах трошарину; а исто пиво кад са стране долази, вата се на царини, где се и трошарина наплаћује. Држава каже: ту на граници, ту је већ стража, и ја хватам свакога са производима и трошарину наплаћујем. И ако држава случајно трошарину сву или делом не наплати у почетку, за то што је произвођач пре дигао производе, она има право да је наплати и по други пут, накнадно, то јој право не пропада. То није правило, да држава баш мора да наплаћује сву трошарину на царинари и са те стране нема, дакле, никакве повреде стеченог права. Друга пак господа, као г. Вукашин Петровић, кажу опет да је то противу уговора, који смо закључили, и ту они греше у томе, што бркају појмове: царина и трошарина.

Царина се наплаћује само при уласку робе у земљу као пограничан намет, и једном наплаћена царина не може се, разуме се, више накнадно наплаћивати, нити повишавати; трошарина је пак унутарња пореза, која се у самој ствари наплаћује на производе, који у земљу, у саобраћај улазе Држава има права да наплаћује ту трошарину у моменту, кад улази у саобраћај из фабрике или дућана и ту нема повреде стечених права. То је прави смисао трошарине по мом уверању. Истинита трошарина у земљи чисто је наша унутарња ствар.

Ја нисам ни с ким имао додира, ни с ким о томе нисам имао нарочито разговора, али сам већ и пре казао, да је по мом уверењу наплата трошаране, наша унутарња ствар, да је чл. 16 и пређе постојао и да нико није схватио тако, да он може бити противан трговинским уговорима, и да никакве интервенције није ни било. Ја мислим, да нема могућности нико да нам ово наше право спори, јер ово није царина, већ трошарина; то је наше унутрашње право, које ми можемо употребити и применити како за најбоље нађемо. Ми можемо трошарину уговором признату спустити, повисити и са свим укинути. Ни једна страна земља нема по мом уверењу права, да се меша у наше чисто унутарње послове.

Овде, дакле, нема повреде по мом уверењу стечених права, нити има повреде уговора, ниги има повреде у оном што се каже, једаред што је платио порезу, па други пут не може, јер као год што се враћа из државне касе, тако се исто и доплаћује. Могло би се још дуго о овој ствари говорити, али ја морам да скратим, с тога ћу да допуним само још једно питање, а то је питање о правди. Није овде питање о задовољењу зависти појединих бакала према великим трговцима зато што и они не могу зидати трокатнице. У том погледу ми можемо само пожелити: камо среће, господо, да смо ми сви богати.

Питање је само у томе, како ће се појединим трговцима, који су увезли велике количине еспапа и који, с тога што су у бољем положају могу да спусте њине еспапе ниже него остали мањи трговци, који нису у стању да ступе у борбу и конкуренцију с њима, како ће се, велим, томе помоћи? Богатији увозници могу да спусте цену дотичних артикла за 50 процената и тиме би штетили малопродавце и даље увознике. Није то, господо, правично да богатимо богатије трговце на рачун и штету сиромашнијих, јер ови богатији, који су веће количине еспапа раније увезли и сад већ вишак трошарине одавно наплаћају, могу штетно да конкуришу сиромашнијим, да на пијаци спусте цену појединим артиклима, јер су они увезли толику количину, да могу да имају појединих артикала за читаву годину дана, или најмање за пола године, и за то би време ови сиротнији трговци морали да посрћу са својим радњама, услед неједнаких услова конкуренције.

Ето, то је био једини разлог, који ме је нагнао да и опет предложим ову стару меру, да би заштитио мање трговце, да не трпе под ударцем неједнаке конкуренције.

Међу тим, ова мера у опште изазива толике маневре, да ми је н. пр. један овдашњи трговац баш у последњем тренутку овако што предлагао: да би било чак добро, да Скупштина на првом читању укине овај члан, па тек на другом читању да га усвоји. *(Смех)*.

Кад све ове разлоге за и против, господо, оцените, онда сваки нека да свој глас по својој савести и убеђењу, а ваше решење ја ћу, ако овај члан усвојите, имати само невоље да извршим.

Вукашин Петровић — Молим за реч ради личног објашњења.

Потпредседник — Да је г. министар за вама говорио; онда би ви могли добити реч ради обавештења, али он није говорио за вама.

Вукашин Петровић — Молим вас само две три речи да кажем. Ја нисам казао да је овај закон противан уговору.

Ја сам само напоменуо, да сам јуче страховао, да тако не буде, и мени је мило било кад сам чуо из уста г. министра да није тако.

Потпредседник — Има још четири пријављена говорника и као што видите већ је прошло подне и требало би закључити седницу. С тога питам Скупштину: је ли воља да се закључи седница? (Чује се: *јесте, није*). Онда стављам на гласање: ко је за то да се продужи рад нека седи, а ко је противан нека устане? *(Већина седи).* Већина је седела и према томе ћемо продужити рад.

Има реч г. Пера Павловић.

Пера Павловић — Ја не устајем зато, нити ми је намера, да браним одвојено мишљене г. Кирковића, којим тражи да се чл. 16 предлога закона о трошарини избрише, но једино узимам реч да скренем пажњу г. г. посланика, да се у свој прилици не огрешимо о оне трговце, који раде са колонијалном робом.

Као најглавније, што бих имао да речем то је, да бих желео, да се ствари овакове природе, као што је подизање стопа царинских при увозу из страних земаља, тако и за предмете на које се и колико има трошарина ударити, у будуће строжије чувају као тајна државна, те да тиме станемо на пут, да се појединци богате на штету државе, и свију нас.

У предлогу овога закона чланом 16 тражи се, да чим закон ступи у живот министар финансија нареди попис затечене кафе и шећера, и трошарину на њих по овоме закону наплати. Док међу тим трговци који раде са тканинама, гвожђем, и који ревносно протурају стране фабрикате, и од којих су у последње време грдну количину увезли, користећи се старим трговинским уговором као и ови трговци, што колонијалну робу продају, остају, а да их нико не дира. А који ће овом приликом више штете држави нанети, јер на колонијалној роби, која је по старом уговору увезена, изгубиће држава можда 20—30000 динара. А на роби прерађевинама страних фабриката, изгубиће сразмерно више, јер трговци ове врсте, прекомерним увозом тих страних прерађевина, користећи се старим трг. уговором, штете сем државне касе и нашу индустрију и занате.

Колико смо се ми као занатлије обрадовали повишењу стопа царинских на увоз страних прерађевина, јер повишењем те царине, стварају се у неколико повољније прилике, за подизање наше индустрије и заната!

И као што рекох, према тим трговцима ништа се не предузима, да се и њина роба, чим више оптерети као сад кафа и шећер, па кад то не чинимо, и не можемо, онда да и према колонијалистима не будемо претерано строги. Још ако узмемо у обзир и наводе г. Веселиновића, да би тим пописом велики део тога прихода отишао у џеп млогим од тих органа, који би имала тај попис да изврши, јер је тај посао ђаволе природе, онда бих био за то, да ову пилулу жмурећи прогутамо, а у будуће да се старамо, да ствари овакве природе, који треба да буду тајна државна, брижљивије чувамо.

Милан Милићевић — Ја сам још јуче казао да сам противан овоме закону, али кад га је Скупштина примила у начелу, онда он неће донети користи без овога члана 16, ако га не би примили. И онда би изишло то, да смо ми донели овај закон у тој цељи да обогатимо неколико трговаца. А то држим није цељ ни овог закона ни овога поштованог дома, и с тога сам ја да се прими овај члан 16. А што је казао неки од г. г. посланика да треба вратити оним људима, што су више дали трошарине по старом закону, но што би имали да плате по овом закону, то је ствар друга и они нека поднесу Скупштини предлог о томе, па ако буде умесан Скупштина ће га усвојити.

Михајло Радовић — Ја вас молим да ме саслушате и ако мојом појавом на овом питању, нећу свратити пажњу, јер нећу говорити ни као финансиста ни као правник, али ћу говорити по мом дубоком уверењу и дубокој савести, као посланик како ову ствар схватим. Господо мени се чини да она господа правници, који су говорили у томе смислу да би се усвајањем овога члана газила наредба Устава, да закон нема повратне силе — да такви приговори немају никакве важности ни логичне основице. Ко чини такве приговоре, мени изгледа, да не разуме прави значај трошарине; сам појам трошарине не може трпети такав одговор. Трошарина је терет на оне предмете, који су за трошарину оглашени. Процес трошарине још није свршен, а то значи, да они артикли, које трошарина затекне, подлеже трошарини, па следствено да плаћању трошарине подлеже и они артикли, који су у неколико платили трошарину по старом закону (Чује се: *тако је*).

Господо, узмимо за пример овај случај: да је неко хтео кад је повећана такса па дуван, да каже, ја сам узео дуван по старој такси и ја сам једном платио, повећану таксу не морам платити; то не може да буде тако. Па тако је исто и овде, а нарочито треба узети у обзир побуде, из којих је овај члан и потекао. Ми смо чули из говора г. министра финансије, да су неколики трговци похитали и увезли велике квантуме еспапа у намери, да обиђу закон у корист своју а на штету државних интереса. Ја држим, господо. да су интереси државе већи од интереса појединаца и где год је у питању неколицина трговаца, којима нека је част и поштовање, и интереси државни, ја држим да су интереси државни пречи. Неки су посланици говорили, како би то било неправедно да ти трговци доплаћују вишак трошарине по новом закону, па питају, како ће да се схвати трошарина на оне артикле на које је трошарина по новом закону смањена, хоће ли се њима вратити вишак, који су по старом закону платили? Ја држим, господо, да ће држава у том случају поступити као што се и у другим сличним случајевима поступа. На прилику, господо, ви знате да ако неко плаћа извесну суму као порезу на земљиште, па се после премером земљишта нађе да много плаћа и да треба да мању порезр плаћа, онда ће он у будуће ту мању порез/ и плаћати, али држава му неће вратити што је дотле више плаћао Као што видите у тим случајевима држава не стоји на равној нози као појединац према појединцу, но држава има нарочита права; то се право даје држави ради општег добра. Ако у појединим случајевима појединац грађанин буде и оштећен, опет се за то нико не љути, јер се то чини ради општег добра државног. Узмимо још један пример: држава се на прилику у рату користи имањем једног човека и он се за то не жали држави, него јој драговољно чини услуге. Ако хоћемо да водимо рачуна о државним интересима, а да се не обзиремо на сићушне интересе, онда треба примити чл. 16 као што је предложен. Друго, господо, ја налазим да ти трговци, који су увезли те велике количине еспапа неће ни најмању штету претрпети од тога, што ће платити вишак трошарине по новом закону, јер ту трошарину платиће потрошачи.

Они ће као трговци казати, купио сам по то, а продајем ти по то, и ми као потрошачи морамо то да платимо. Према томе, господо, ја држим да сваки посланик може са најмирнијом савешћу гласати за овај члан, јер је он са свим правичан.

Михаило Поповић. — Биће веома кратак и трудиће се да уђем у ствар онако како она сама то тражи. Мени се чини, ако хоћемо да тражимо одговора на питање, да ли треба овај члан да остане или не, наћи ћемо га у самој природи ствари, у самој трошарини. У напред изјављујем, да што се тиче принципалног гледишта прилазим гледишту оне господе, која су против овог члана, прилазим њима само с тога, што поред осталих разлога напоменут је нарочито важан разлог, да се сачува законска страна и осећање правичности. Но у колико сам на страни њиховој, што се тиче тога гледишта, у толико морам признати, што се тиче промене, не слажем се с њима. И мени се чини да правилно примењивање тих двају разлога, чување законске стране и правичности, ако се дубље уђе у ствар, видећете да ће и они тражити да остане овај члан као што је предложен.

Да почнемо с тим шта је трошарина? Трошарина није ништа друго по порезивање на предмете, који се троше. Строго узев трошарина требала би да се наплаћује — разуме се кад би било могућности — у оном тренутку, кад предмет уђе у потрошњу. На прилику најправилније би било

да се рецимо, кад један човек купи пола киле кафе или шећера, да му се одмах наплати трошарина. Али то није могуће у практици извести. Ова напомена била нам је потребна ради везивања даље ствари. С тога што није могуће наплатити трошарину у оном тренутку кад предмети улазе у потрошњу, унесена је одредба да се трошарина наплаћује на предмете, који су за потрошњу оглашени.

Кад то знамо, онда настаје питање, па кога се тиче та трошарина? Тиче се државе и нас потрошача. Држава има права да тражи порезу, да тражи новчана средства, новчане жртве за свој живот, за вршење оних функција, које ми као грађани, од ње тражимо. Држава има то право. Ми опет као поданици, као грађани имамо ту дужност, да дамо држави све оно, што она од нас тражи. Дакле, као што видите у трошарини јављају се та два чиниоца — држава и грађани као потрошачи. А шта је трговац? Трговац није ништа друго но посредник, преко кога држава долази до наплате те трошарине. Има ли по закону трговац ма и најмање права од онога што се зове трошарина? Нема ни по старом ни по новом закону, јер трошарина искључиво припада држави. Сад ћемо да видимо да ли се вређа чије право, да ли ту има повреде закона, ако се овај члан усвоји. Оно што је трговачко право, то је његов проценат. Сад шта видимо? Видимо опет два чиниоца — трговца и државу, а они и јесу баш у спору у овом питању. Запитајмо се какво је право државе а какво трговца? Трговачко је право на проценат а државе на трошарину. Сад, кад би настала повреда права било трговца било државе? Настала би онда, кад би трговац хтео да одузме држави од трошарине, на коју он нема права. А с друге стране држава би повредила право трговца онда, кад би му укинула нешто од његова процента, који би по старом закону имао. Има ли овде тога случаја? Нема. Овде је случај да се боркају две ствари — трошарина и проценат. Она господа, која су бранила трговце и који веле да је неправо да трговци по новом закону доплате трошарину, они су узели као да трошарина припада трговцу. Ја сам вам, држим изнео разлоге, да она не припада трговцу него држави и да њу држава наплаћује на предмете који фактички улазе у потрошњу, а то плаћају потрошачи, онда држава има права да каже до сад сам ти наплаћивала трошарину на ове предмете по старом закону, а сад ћеш плаћати по овом новом закону, или другим речима ја ти потрошачу подижем трошарину Шта ту сад има трговац. Држава подиже трошарину и ми тај вишак сада плаћамо, али ви сада хоћете да тај вишак трошарине иде трговцима у џеп. Ја сам вам мало час доказао да трговци немају ни најмање права од онога што наплаћују од трошарине; трговци су посредници и преко њих држава има да наплати трошарину. Дакле, јасно је да оно што ви тражите, да држави трговци не доплате тај вишак трошарине, него да тај вишак припадне њима, то би била повреда 36 чл. Устава, по коме би се право, које држава има а трговци немају, уступило трговцима.

То је, господо, један најкрупнији разлог који диктује за члан 16. Сад остаје оно друго гледиште осећај справедљивости а како г. Весник рече гледиште трговачко. Ја њу да прићем расматрању тога гледишта. Кад држава допусти да јој се једно право узме, онда она тиме даје могућности онима, који са великим капиталом раде да своје еспапе продају јефтиније. А шта је држава урадила с тиме, према оним другим мањим трговцима, који нису могли на време еспап да купе? Учинила је то, да, не створивши могућност тиме мањим трговцима, они имају да чекају, док они већи не потроше своју количину еспапа, а пошто је количина еспапа ових већих трговаца велика, то значи да ће они мањи да поједу сав свој капитал. Значи да би држава учинила, намерно дозволила да упропасти десет пута више него што може да помогне. Сме ли држава тако да чини? За цело не сме. (*Одобравање*).

Дакле и морални разлог тражи да остане овај члан 16 Но да не би он био непотпун, да нам се не би пребацило: кад сте већ узели да га примењујете, зашто га не примењујете у целини, и на оне артикле, који су по старом закону скупљу трошарину платили а сад по новом јефтинију. Заиста би било право да се тим људима, који су такве артикле увезли, врати вишак трошаринске таксе, коју су по староме закону платили. Ја бих од своје стране био вољан, да то усвојимо према онима, који су скупљу трошарину платили по старом закону, тако да будемо потпуно правични, као што нисмо ради да се вређају осећаји справедљивости поклањањем богаташима.

Дакле, ја сам рад да овим трговцима, који су платили већу таксу за извесне еспапе не створимо неповољне односе у конкуренцији према онима, који ће платити мању трошарину по овоме закону.

Дакле, и морални разлог тражи да овај члан 16 остане, али са једном малом допуном, о којој сам вам ја сад говорио, Та би се допуна могла извршити, ако би Скупштина усвојила, да се овај члан врати одбору, и да се тамо према овоме моме предлогу допуни.

Молим ако има десет посланика да потпомогу овај мој предлог. (*Потпомажу га*).

Министар финансија Мих. Вујић — Пошто је потпомогнут предлог г. Мике Поповића, сматрам за дужност ово Скупштини да изјавим. Та одредба, коју г. Поповић предлаже није ушла у овај члан с тога, што је врло мали број таквих предмета, који су скупљу трошарину платили, а сад ће мању плаћати Јер трговци су знали да ће после трговачког уговора морати доћи нов закон о трошарини, и знали су према томе уговору, на које ће се артикле трошарина смањити, и за то је тих артикала мало и увезено.

Међу тим, и ако то враћање још више отежава извршења чл. 16, ипак не бих томе могао бити противан да се каже: „да ће се онима, који имају артикле, на које је трошарина смањења, плаћени вишак вратити“.

Сматрам за дужност да изјавим пред Скупштином, да против такве допуне немам ништа и ако сам даље уверен, да од такве одредбе у практици неће бити готово никаквих резултата, али ради начела правде, нека се унесе.

Љуба Јоксимовић. — Пошто је потпомогнут предлог г. Мике Поповића, да се овај члан врати у одбор ради допуне члана 16, ја бих молио, ако Скупштина усвоји ту допуну, да г. министар финансија има на уму, да се разлика трошарине врати само оним трговцима, који поднесу квите, да су платили трошарину, јер иначе они могу пријавити сав стари сапун и свеће које су шверцовали, а нису платили трошарину, па да им се враћа трошарина, коју нису ни платили (*Смех*).

Молим десет посланика да потпомогну овај мој предлог. (*Потпомажу га*).

Известилац. — Ја немам ништа противу тога да се члан 16 врати у одбор.

Потпредседник. — Кад известилац прима да се овај члан 16 врати у одбор ради допуне у смислу предлога г. Михаила Поповића и г. министра финансија, онда се о њему не може више ни говорити; него се враћа у одбор и у сутрашњој седници ће се решити. —

Данашњу седницу закључујем, а заказујем другу за сутра у 8 часова пре подне.

Дневни ред ће бити продужење данашњег дневног реда.

(Састанак је трајао до 1 часа по подне).

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 19 СРЕДА 7 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

21 САСТАНАК

27 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Милош Марковић

Почетак у 8 часова и 50 мин.

Присутна су била господа министри: председник министарског савета, министри: финансија и народне привреде.

Потпредседник — Отварам седницу и молим вас, да изволите чути протокол двадесетог састанка.

Секретар Никола Николић чита.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани протокол? *(Прима).* —

Изволте чути молбе и жалбе, које су Скупштини упућене.

Секретар Милош Марковић чита:

Јелена, удова пок. Ж. Тешовића из Рудника, Јефта Трифунац из Алексинца — моле за државну помоћ;

Јовица М. Бонцулић и Живко Павић — моле да буду повраћени у службу;

Милован Михаиловић, писар код истражног судије, моли да му се уваже извесне године службе;

Спасоје Пауновић из Гугља, моли да му се врати имање, продато за порезу;

Панта Станојловић из Даросаве, моли да му не крећу кућу са земље, која је продата за порезу;

Давид Симић и још 11 трговаца из Београда, моле да се из предложеног закона о трошарини изостави одредба члана 16;

Коста Недић, учитељ у пензији, моли да му се повиси пензија; и

Мелентије Срнић из Богосавца, Данило Јелисавчић и Алекса Абдулић, практиканти и Марија Козланска из Београда, жале се на поједине власти.

Потпредседник — Све ове молбе и жалбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Част ми је известити Народну Скупштину, да је се вратио са одсуства Андра Степановић посланик, а да сам дао по три дана одсуства г. Ђоки Анђелковићу, Мики Поповићу и Мики Косовљанину. —

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду продужење претреса закона о трошарини. На реду је члан 16, који је враћен одбору. Молим г. известиоца да заузме своје место.

Известилац Никод. Милетић — По предлогу Михаила Поповића чл. 16 враћен је одбору да се измени и одбор је с погледом на предлог учинио измену члана 16, који ће гласити овако:

Члан 16. Чим овај закон ступи у живот, министар финансија наредиће попис затечених трошаринских предмета у земљи, и трошарину на њих по овом закону наплатити по одбитку већ плаћене трошарине по досадашњем закону.

„Одредбе члана 6 овог закона вреде и овде. На оне пак предмете, на којима је трошарина овим законом смањена, а који се приликом пописа затеку као раније увезени и трошарином оптерећени вратиће се више наплаћена трошарина. Као доказ за више наплаћену трошарину, важиће само званични документи. Ови документи не могу бити ранијег датума од 40 дана, од дана кад овај закон у живот ступи.

„Ко не пријави одмах надлежној полицијској власти затечену количину, или неистинито, т. ј. у мањој количини пријави, узеће му се поред наплате трошарине на ухваћену количину још пет пута толика сума у име казне.

„За ове случајеве не вреди одредба члана 6 овог закона.“

Димитрије Ћирковић — Ја нисам могао да се сложим са одбором због онога додатка, где се каже, да ће ти документи важити најдаље за 40 дана, јер то значи да онај трговац, који је пре 40 дана набавио робу, да се томе неће вратити ништа. Нама је свима познато, господо, да трговци не могу за 40 дана своју робу да продаду, јер има робе, која лежи и за годину дана непродата, јер трговци донесу по већу количину робе, која им лежи и по дуже времена, и с тога ја држим да овој тачци нема места, ако хоћемо праведно да судимо, иначе ако хоћемо ствар да извитоперимо, те да се ништа не врати онима, који су платили трошарину. С тога бих ја предложио да се плаћена трошарина по досадашњем закону врати свима на све оне артикле, који по овом закону неће више трошарину плаћати, а тако исто да се врати и она разлика што ће се од сада по овом закону мање плаћати, а рок од 40 дана да се укине, с тога сам против овог додатка.

Митар Мићовић — Мени се чини, да је врло погрешно да се каже, да су документи оверени влашћу.

Ево од куда трговац не може да има те документе оверене влашћу. Он узима робу од трговаца, који су платили већ трошарину на своју робу, и он му онда продаје робу рачу-

нећи му ту и плаћену трошарину, недајући му уз то никаква документа оверена влашћу.

Ђока Брачинац — Овим предлогом г. Михаила Поповића учињена је само једна забуна у пројекту законском, јер мени изгледа да ће овде према нашој пословици бити тежа дара него масло, јер ће више коштати те пописне комисије, него што ће бити прихода за државну касу.

Ја мислим, да све нас треба да руководи правичност, и ако се будемо њоме руководили, онда би овај предлог г. Мике Поповића требао да отпадне у интересу правде и у интересу државне касе.

Ја молим 10 посланика да ме у овоме предлогу потпомогну. *(Потпомажу га).*

Тома Бојичић — Ја мислим господо, да је јуче довољно разложено ово стање код члана 16 и не би требало више ни говорити о њему.

Ја не знам, шта је ово, што се вели да ће трговци бити оштећени и да ће они изгубити. То, господо, не стоји у ствари, јер кад ми загледамо у саму ствар онда видимо да трговци неће ништа изгубити, јер ће то све потрошачи накнадити. Са ових разлога ја сам за то, да остане редакција, како је министар предложио и одбор усвојио.

Јоца Ж. Јовановић — Кад се већ хоће, да се трошарина наплаћује, онда је предлог г. Мике Поповића врло погодан да се оно, што је ослобођено трошарином, накнади оним људима, који су исту платили. Неправилно би било да трошарина остане, да се не плати на оно, што је унето у земљу, али тако исто неправо би било да се и онима, који су платили трошарину на артикле, који су сад ослобођени врати оно, што су платили, јер ви сви знате да ће се, кад закон ступи у живот уносити еспапи, који по овом закону неће плаћати трошарину, и шта ће онда да буде са онима, који су на те еспапе по раније закону трошарину платили? То би била неправда и с тога ја мислим да би требало предлог г. Поповића да усвојимо, нарочито кад знамо да се еспапи не могу за 40 дана да продају, јер би то значило да ће се они трговцима, који су робу пре четрдесет дана унели, трошарина одбити, а раније неће. Ја мислим, да се ту не одређује рок него да се еспапи попишу од онога дана, кад закон ступи у живот, па ће се онда видети, колико је еспапа, са којих треба трошарину скинути, а колико их је, на којима је треба подићи. Дакле, ја држим да никако не треба одређивати рок, јер би се тиме учинила неправда свим трговцима, који су робу раније у земљу унели.

Раша Нинић — Предлогу г. Мике Поповића са учињеном изменом одборском нема места, и с тога би требало да остане само члан 16 како је предложен и тиме би задовољили правду, а не 16 или 20 трговаца, да монополишу то право и не плаћају ништа. Члан 16 требао би дакле, да остане како је предложен, а предлог г. Мике да отпадне, јер би се њиме учинила неправда.

Димитрије Ћирковић — Ја бих имао само једну примедбу да учиним на говор г. г. Томе и Раше, што они веле да треба да остане само члан 16, а ово да отпадне.

Немојте тако, господо, то није право, с тога ми треба да решимо оно, што је право за све, а не за појединце. И ја сам зато да остане члан 16, али у исти мах сам и за то да се предлог господина Мике Поповића усвоји, те да се људима врати раније плаћена трошарина на робу, која је овим законом ослобођена исте. И ако знам да ће бити оно, што мало пре рече један предговорник, да ће бити тежа дара него масло, јер ћемо ми имати више да враћамо него да наплаћујемо. Ја дакле, држим да се отуда неће добити онолико, колико се замишља и молим вас да решите онако како је право.

Пера Вукићевић — На први поглед, господо, изгледа да је предлог г. Мике Поповића врло правичан, али то као што рекох само изгледа, а у ствари није. Он предлаже, да се онај вишак трошарине, на оне артикле, који су били оптерећени ранијим законом о трошарини, а који се сада по овом закону не наплаћује, врати трговцима према затеченој количини робе увезене само за 40 дана, од када овај закон ступи у живот. —

Ја се потпуно слажем са г. Ћирковићем односно рока. Та је мера од 40 дана са свим неправична, јер сваки трговац при набављању и поручивању неког еспапа, управља се према потрошњи тог еспапа и времену — сезони, кад га поручује, и с тога није могуће да ће наши великопродавци за 40 дана сав свој купљени еспап распродати.

Ја држим, да је ова мера, која је изнета у чл. 16 овог закона са свим неумесна и неоправдана, јер има наших трговаца, који се искључиво баве са овим артиклима, на које је трошарина велика ударена, и у великој су их количини набавили, тако да су ту сав свој капитал ангажовали на дуже време, а сем тога и многи су великопродавци одавде закључили велике погодбе са трговцима из унутрашњости. Без сумње је н. пр. Барловац из Београда закључио какав уговор, с којим трговцем из унутрашњости. Наглашујем случај нпр. у августу месецу ове год. када ће важити овај закон — да му лиферује и у одређеном времену преда извесну количину еспапа, који се сада оптерећава трошарином, по извесној цени. Овај ће нови закон о трошарини да ступи у живот од дана, кад се потврди, кад га краљ потпише, а међу тим један трговац, кад је раније закључивао погодбе са осталим трговцима из унутрашњости, није могао имати у виду овај закон, већ је у главном рачунао на трошкове, који ће га стати до тог места, где има дотични еспап да лиферује и на трошкове износом увоза. Сад, да ли је право, да ми такве трговце, који су закључили велике продаје са трговцима из унутрашњости наплаћивањем нове и веће трошарине доводимо у незгодан положај и штетимо? Ја држим да би то било и неумесно а и неправично.

Исто тако, ја мислим, да је неправично и оно, што каже г. Ћирковић, да је незгодно да се наши трговци ослободе од оног вишка трошарине, који би имали по овом закону да плаћају, јер има доста артикала, на које ће трговци по овом новом закону мању трошарину плаћати, него што су пре плаћали. Ако усвојимо оно, што неки предлажу, да се дућани наших трговаца прегледају и еспапи подложни трошарини попишу, онда би трговци могли врло лако и са стране, из приватних станова напунити своје магацине са оним артиклима, на које је по старом закону већа трошарина наплаћивана, него ли по новом, па тражити да им се плаћени вишак врати, дакле, ако би тако радили, било би са свим непрактично и по државну касу штетно, а исто тако, било би незгодно враћати вишак трошарине према декларацијама, којима се доказује колико је еспапа у земљу унето, за последњих 40 дана, пошто није искључена могућност да је дотични трговац баш по тој декларацији придао те артикле, а овамо дато му је право овом допуном чл. 16 да тражи повраћај више плаћене трошарине. — Господо! Ја знам једног кафеџију, који је напунио пун свој подрум са шећером, и он вели да је то набавио за своју потребу и ако се зна, да он опет припада којем од наших трговаца, који међу тим може у својим магацинима показати само једно 1000 кила и казати да више нема и да је све распродао, у коме случају очевидно ће држава знатно мање наплатити онај вишак трошарине, но што би требала да врати. Дакле, као што видите, и један и други од ових начина неподесан је и даје се изигравати.

Ја молим Народно Представништво да узме у вид праведан захтев наших трговаца, који су доста рескирали и много еспапа набавили, јер није могуће да они тај еспап за кратко време протуре; сем тога, као што сам и мало час напоменуо доста је наших овдашњих трговаца закључило уговора са трговцима из унутрашњости и лако им може рок предаје уговореног еспапа да дође после ступања у живот овог закона о трошарини, а међутим, ако би овај закон, нарочито чл. 16 остао како је предложен, грдне би штете нанео тим трговцима, јер би они као продавци, морали платити ову накнадну трошарину, а продају су раније закључили, кад није било веће трошарине.

С тога ја молим Народно Представништво, да овај члан 16, као неправичан са свим избрише. Молим довољан број посланика да ме у овом предлогу потпомогну. *(Потпомажу га).*

Станко Петровић — Предлог Михајла Поповића по мом мишљењу са свим је умесан и практичан, јер кад хоћемо од трговаца да тражимо оно што је државно, треба онда и држава да врати њима оно што су јој више дали. Но за мене је незгодно што се тиче овог рока, од 40 дана, па за то мислим да би га требало сасвим изоставити. А кад овај закон о трошарини ступи у живот — онда да се приступи попису, па што се нађе код трговаца да се наплати, а коме има држава да врати, нека му врати, те с тога слажем се са предлогом Мијајла Поповића.

Михајло Веселиновић — Господо, предлог г. Михајла Поповића у колико је добар и правичан, у толико је и неостварљив — непрактичан. — А зашто? За то, што је овде реч само о шећеру и кафи. Ми збиља, видимо из пројекта овог 16 члана у закону о трошарини, да су само шећер и кафа обухваћени за пописивање зато, што се трошарина повећава на њих; међу тим остали артикли изостављени су, јер нису према старом закону већом трошарином оптерећени, но на против олакшани. Према томе предлогом г. Поповића имала би се трошарина, која се сматује вратити. Но будимо потпуно уверени, да се трговци нису преварили у томе да уносе велику количину еспапа, за које нису имали потребе да уносе још пре месец дана, пре закона о трошарини. С тога будимо спокојни о томе јер оно што се затекло код трговаца, то је у врло малој количини и нека је грех на нашу душу, што ће они на неколико кила или неколико туцета или буради изгубити трошарину коју су платили, продаће они то за извесно време и неће ништа изгубити.

Хоћу да поновим опет о чл. 16 и да кажем како би требало да буде. Предлог Михајла Поповића, као што велим, не би требало да се усвоји, а требало би да се дода ово: да се попис ограничи на велико продавце т. ј. од 300 кгр. шећера, 100 кгр. кафе на више.

Баш мало пре г. Вукићевић што је напоменуо, да може бити трговаца великопродаваца, који су закључили уговоре са појединим трговцима, из унутрашњости за шећер и кафу, баш та његова напомена даје ми повода и довољно доказа да се збиља великопродавцима неће оваком допуном учинити штета, него ће се напротив учинити малопродавцима, за то, што су они уговором обвезани, а овај им је продао извесан број сандука шећера или кафе и т. д. И кад би било то, да се попис изврши на малопродавцима, онда им је од тих великопродаваца већ наплаћена половина трошарине, са објашњењем тиме, као што знамо врло добро из предпрошле године, говорећи им: трошарина, кад ступи, у живот, сигурно ће сандук шећера 10 дин. скупље плаћати, а ево ја ти дајем за 5 динара јевтиније, па што ти у место 5 сандука не би узео 10; или ако му који из унутрашњости поручи 10, великопродавац му шаље 20 сандука. Према томе, овај је већ наплатио пола трошарине. Па ако се попис врши код њега великопродавца, неће се наћи код њега, него код малопродавца, а то значи, да је Барловац или Обрадовић већ пола наплатно, а држава пописом по други пут, имала би наплатити од малопродаваца. С тога неправедно би било, да се попис врши и код малопродаваца, но треба да се ограничи само на великопродавце. Разуме се тек, да се мора прецизовати до колике се количине мора на велико рачунати и попис извршити. Што се пак од појединих предговорника чуло, да би пописивање и наплата на увезени шећер и кафу било неправедно, јер вели није право да држава упропашћује наше трговце, то не стоји. Господа трговци, кад хоће, да у води рибу погађају, нико им није крив зато ако претрпе и штету. Друкче и није, а ми не смемо напустити државне интересе за љубав појединих личности; што су они нагомилали толике еспапе без потребе, нико их зато није силом натерао, но су сами рескирали за добит, па тако нека и штету претрпе ако их снађе.

Памтите, господо, да вам наведем овај пример. 1876 године, државни интереси, ратна несрећа и неприлика, упропастила је нас цео тимочки а скоро цео источни крај Србије, па кад смо тражили од државе помоћи, добили смо од народног представништва и садашње владе одговор оваки: „то је државна срећа и несрећа и ратне неприлике, а захтевали су државни интереси, да се ступи у рат, па чија је ливада или њива била поред пута, та је морала да пропадне, тако сте и ви морали бити жртва државним интересима". Ми смо заиста много претрпели, а нисмо потпомогнути. Па кад је онда налагао државни интерес, да ми цео један крај скоро пропаднемо чему смо и најмање сами криви, тако је исто и овде државни интерес, па нека пропадне један Барловац или други Сима Обрадовић, они су бар сами својевољно у ту шпекулацију залазили, и зар сада да за љубав њих неколико трговаца, да напуштимо државне интересе, то ми као посланици несмемо да чинимо.

Али опет да се не огрешимо, треба, да се попис ограничи само на великопродавце, који су толико патриоте, те су пре месец дана, под старим зак. о трошарини, бојећи се новог, увезли у Србију суму од 3 милиона кила шећера. Господо, то није ситна ствар, они заиста нису могли за то кратко време да увезу толику количину, него су то чинили из много ранијег времена.

Дакле, кад тако чине господа трговци, онда су они сами узрок, што пропадају, а није им крива влада или Скупштина. Они треба да буду трговци у правом смислу, јер кад су хтели да као трговци рескирају, онда треба да и штету претрпе, а за то им нико није крив.

С тога вас молим, да се попис ограничи само на великопродавце, из напред поменутих разлога, из којих разлога било би правично и поштено, а нећемо се огрешити, о нашу савест, ако донесемо измену у овај члан, коју овако стављам: „Али попис и наплата, да се изврши на великопродавцима, и то од 300 кл. шећера и 100 кл. кафе па на више".

За то молим 10 посланика да ме потпомогну, у овом мом предлогу. (*Не потпомажу га. Чује се: да се реши*).

Потпредседник — Је ли вољна Скупштина да се реши? (*Јесте*). — Онда имају реч још ова господа: Јованча Стојановић, Стојан Станковић, Анта Радосављевић, Јован Шелмић, Новак Милошевић и Стеван Ристић.

Драгомир Раковић — И ја сам се јавио за реч још јуче.

Потпредседник — Јесте; и ви ћете добити реч.

Јованча Стојановић — Господо, тешко је овде потревити право, да ли ћемо да задовољимо трговце или масу. Једни су од говорника бранили ово неколико трговаца 10 — 15, који су овде у Београду. То ми изгледа да градимо онда овај закон у интересу неколико људи, а остале да оставимо на широком пољу.

С тога треба добро да размислимо и за једне и за друге, и ја мислим да би најбоље било, да овај члан 16 остане овакав, као што је, а никако друкче, да се не мења. Јер што каже г. Пера Вукићевић то стоји, да има трговаца, који ће се тиме оштетити, јер имају уговоре са трговцима из унутрашњости. Али, господо, ми не треба да будемо једнострани, да за љубав неколико трговаца оштетимо државну касу и људе, који раде са малим капиталима.

С тога треба да будемо према свима једнаки. Нема смисла што се каже да ћемо тим људима нанети штете, не, господо они ће да дигну цене артиклима, и тај ће рачун да склопе по закону о новој трошарини, па ћемо све то ми да плаћамо.

Што каже г. Димитрије Ћирковић, и жестоко брани те великопродавце, ја готово немам ништа против тога.

Али ја знам, кад смо решавали још о сеоским дућанима, да је он говорио, како је тамо грдна несрећа, како влада деморализација, ја сам му и тамо нешто казао, а и сад му кажем, да нема смисла што их он овде брани. Ти велики трговци, кад су чули за овај закон, они су похитали да донесу што више еспапа, па кажу: ми ћемо овде да подигнемо скупљу цену и тиме да се користимо. Они су на тај начин довукли велику количину и сместили у магазе и платили на то ону стару јевтиницу трошарину, а хтели су после да продају по овој скупљој трошарини и тиме да се користе.

Ја вас, с тога, молим да се добро размислимо, и да не можемо овде да заступамо извесан мали број људи, него смо дужни све да заступамо подједнако.

Ја сам за то да овај члан остане овако како је предложио Мика Поповић и за то ћу гласати.

Стојан Станковић — Јуче смо имали само код овог члана говорити о три а сад о четири предлога, и човек не може сад да се реши за који ће да гласа. Кад се све то узме у рачун, шта је онда циљ предлога. Циљ је да се трошарина наплати.

Овим се законом ништа не ослобођава потрошач, и ја смем да тврдим да је још сад почела да се наплаћује трошарина по унутрашњости, знам да је већ скупља кафа и шећер. До душе згодан је предлог г. Мике Поповића, али кад су изишли још и предлози Пере Вукићевића, Веселиновића, па чак ту је и одборов предлог, онда просто човек не зна шта да се реши. И ја мислим да ће најзгодније бити да усвојимо овај члан 16 онако, како смо јуче о њему дебатовали. (Одобравање).

И онда тиме отпадају остали предлози. Тако је исто и са предлогом одбора, што је предложио 40 дана, тиме потрошачи ништа не добијају, јер су они већ почели да плаћају трошарину. С тога сам ја за овај члан 16, да остане овакав какав је.

Анта Радосављевић — Ја сам и јуче био против овог 16 члана, па то сам и данас. Предлог г. Мике Поповића правиће само пометње у овоме послу, и више ћемо доплатити, него што ћемо отуд имати користи.

Ја сам мишљења да останемо при томе, да кад су људи већ стекли права по закону, да тако и остане. Каже се да ће се они користити, па нека се користе и то су српски држављани а нису странци.

С тога, кад су ти људи добили то право ранијим законом и платили прописну трошарину, не дирајмо их попова, и ја сам за то да се овај члан избрише са свим.

Јован Шелмић — Господо, по моме дубоком уверењу, ја држим да ствар стоји овако. Кад су трговци унели извесну суму шећера и кафе у овдашње место, они су платили и трошарину по староме. Питам ја сада те трговце, хоће ли они ову трошарину да наплаћују и малопродавцима и сељацима по цени по којој су они платили? Боже сачувај. Они ће од њих да наплаћују по новом закону о трошарини. И кад то стоји онда сам ја за овај члан 16 да остане какав је.

Стеван Ристић — И ја сам устао да проговорим неколико речи о овоме члану. Ми смо, господо, позвани, да делимо срећу и несрећу народу српском. Овде се чује глас, да су поједини трговци оптерећени много, и да ће они да сносе тај терет. Ја као што видим трошарина је повишена само на кафу и шећер, има још неких предмета, али то је врло мала сума. Кад бих ја знао, да ће тај терет заиста пасти на трговце, ја не бих примио овај члан 16, али кад ја знам да ће то да плати српски народ, ја не могу гласати да се он укине, већ морам гласати да остане овакав као што је предложен. Ова је трошарина и раније постојала, а сад је само повишена.

Новак Милошевић — Јуче сам имао расположења да примим овај члан са додатком г. Мике Поповића. Овде се говори да ће бити пометње при извођењу његовом. Ту нема никакве пометње. Јер, господо, ако смо нашли да је право да плате већу трошарину на предмете, на које су већ једаред платили, тако исто је право, да се и оним људима, који су платили већу трошарину, да им се тај вишак врати натраг. Нема бојазни да ће бити много оних артикала, који сад плаћају мању трошурину него што су пре плаћали. Јер зна се, да су наши трговци знали, кад се закључивао уговор са Аустро Угарском, на које артикле Србија има права да удара трошарину, па су тих артикала највише и довезли. Што ће се сад артикли, који су платили трошарину по старом закону оптеретити са већом трошарином и морати да доплате извесан вишак, нема нити од стране наше неправде, нити од стране г. министра финансија, нама је г. министар финансија казао, да закони у том смотрењу имају повратне силе.

С друге стране ми имамо права да ту меру унесемо, јер ви знате да је закон о трошарини још 1891 год. донесен и усвојену стопу на шећер и кафу, нисмо могли наплаћивати, што нам је сметао стари уговор са Аустро-Угарском. Докле ово није учињено изгледа, то да нису могли знати. И према томе закону о трошарини наши трговци су знали, на које ће се артикле повисити трошарина. И кад су они то знали, они су те артикле увезли у великој количини извесно у намери да се користе, ако се на те артикле не примени нов закон о трошарини. Разуме се ту је онај ризик трговачки да добију или да изгубе. Но на то ми не треба ништа да се обзиремо. Ако ми налазимо да је право да трговци доплате вишак трошарина на увезене еспапе, на које је повишена трошарина, ако ми налазимо да је у интересу државном да ту меру, која се чл. 16 предлаже, усвојимо, ми и треба да је усвојимо, и не треба да се бунимо предлогом г. Мике Поповића. Према наведеним разлозима ја сам мишљења да се чл. 16 усвоји са допуном г. Мике Поповића.

Тако је исто физиолошка истина, да заиста то, што изгледа сељачком сталежу излишна ствар, то је једна велика потреба за варошки сталеж. Што не ударите трошарину на месо? Извесно за то, што се месо једе и у селима. Што не ударите трошарину на мливо? За то што га сви једете. За варошки сталеж који се бави мирним животом пиринач је велика потреба као год што је за сељачки сталеж пасуљ.

Ја резервишем себи право, да односно овога говорим на другом читању, али сад опет понова кажем, ако се хоће да учини дело правде, онда држава нема права, да дâ повратну силу овом закону, с тога што не наплаћује трошарину од потрошача него антиципира и наплаћује много раније од онога чији је тај еспап.

Драгомир Рајовић — На првом месту хоћу да кажем да је дужност државе, да је дужност Народног Представништва, да уједчи право сваког појединца наспрам свију и наспрам државе. Овим што се данас предлаже гази се тај принцип. Овде су изнесени неки разлози, да с тога, што има само извесан број српских грађана, који ће повући извесну штету, да с тога они могу да је повуку. Не, господо, држава је дужна да штити интересе сваког појединца. Ако су у питању интереси једног јединог грађанина, и за његове интересе мора да се држава брине и преко тих интереса не може да се пређе. То што је унесен велики еспап у земљу, то је доказ да су ту велики друштвени интереси ангажовани, а кад кажем друштвени, разумем и државни посредством појединаца, који су у томе послу радили.

Према томе, дакле, тај разлог, што ће тај терет да падне на појединце, неправедан је и не може имати никакве вредности. Г. Мика Поповић цео свој јучерашњи говор основао је на једној предпоставци. Он је казао, трошарину ће плаћати потрошачи и према томе и ако буде вишка у плаћању трошарине неће од тога ништа штетовати трговци колонијалисте. Није тако, господо. По закону је друкчије. То што је он казао не стоји. Плаћаће колонијалисте ту повишену трошарину; њихов је еспап, у њиховим је рукама и они ће тај еспап тек доцније да продају. Питање је ту, господо, о опасности, о штети, које може да буде. Мислите ли ви, господо, да кад један човек купи еспап по извесној цени, па тај еспап падне у цени, зар он ту не рескира, да ће имати штете? Па узмите случај даље да еспап може да изгори па да тога гроснсту трговца може да други покраде или да може да банкротира онај деталиста, коме је еспап предао, па да не може еспап да наплати. Дакле не стоји то да ће трошарину платити потрошач. Еспап још једнако је на колонијалистима и он још стоји на њиховом ризику. Према таком стању ствари не стоје они разлози да трошарину плаћају одмах потрошачи, потрошачи ће је може бити доцније платити, али пре но што је они плате то све стоји на терету колонијалиста.

Тако исто не стоји ни онај разлог г. министра финансија што је он казао, да ће великопродавци моћи да продају еспап јефтиније и да би се као тиме чинила нека неправда малопродавцима. Ствар, господо, не стоји тако. Малопродавци не

купују еспап непосредно са стране, него великопродавци продају свој еспап преко малопродаваца. И сва би добит била за потрошаче, што би робу већ увезену добили јефтиније од оне, која ће се тек у будуће увести доцније. Дакле од тога потрошачи би само имали добити. Велико-продавци не продају сами ту робу, но је продају преко мало продаваца; они је доносе у велико и после је дају онима, који је на мало продају, а мало-продавци продају ту робу потрошачима. Дакле нема ту конкуренције између мало-продаваца и велико-продаваца, и не би било оних неправедних односа у конкуренцији, о којима је г. министар говорио.

Велико-продавци доносе еспап у велико и они ризикују у односима цене према жетви пиринча или шећерне трске или других материја из којих се шећер производи; главно је да је на њима ризик, ако тај еспап пропадне, ако се поквари, ако банкротира онај, коме они тај еспап повере. Све то говори у прилог томе, да тај терет, ризик, стоји на велико-продавцима, и ми кад решавамо ово питање треба да сматрамо еспапе о којима је реч као робу велико-продаваца, јер ови рескирају да изгубе све и да постану просјаци. У таквом случају не стоји то, што је Веселиновић казао, да не мари ништа да неколико њих због тога падну. Држава не сме учинити неправду ни једном јединцу. Баш главна дужност држави и јесте да осигура сваког појединца на спрам свију и на спрам државе. То никако не може се дозволити што г. Веселиновић каже, јер кад би тако радили где би томе била граница? Онда би значило да само већина има права а мањина да је неправна. Не, господо! У правној држави, у држави са представничким системом, треба да је ујемчено право сваког појединца, па био он богат или сиромах. Питање је овде, да ли је право што се мисли да учини? Ја мислим да сам доказао да ова мера није праведна и онда је не треба усвојити, јер не сме се ничије право нарушавати.

Тако исто не стоји ни онај разлог г. министра финансија о повратној сили закона фискалних (финансиских). Он је навео један случај, који нема никакве везе и сличности са овим што је данас. Он је навео за пример, да један грађанин купи једно непокретно имање и плаћа на њ три — четири процента за извесно време, али од једанпут долази нов закон по коме мора да плаћа десет процената. То, господо, није никакав пример. Прво разлика је између покретности и непокретности, и што се тиче продаје и куповине, непокретно имање купује један човек за дуже време и ту је уложен један умртвљен капитал од кога се тражи извесна рента, а покретност се брзо и продаје и купује. Ту је једна битна разлика у праву и у државини. Друго је то, што ће доћи неки нов порез за у будуће, а не за оно, што је већ у рукама трговаца; нека се наплаћује повишена трошарина на еспапе, који се у будуће увезу, али нема основа да се она наплаћује у натраг, на еспапе, који трговци већ у рукама имају. Ја налазим да се ретроактивном силом овога закона чини једна неправда извесном броју српских грађана.

Тако исто, неумесно је и немогућа је ствар оно, што је г. Мика Поповић предложио, да треба људима вратити паре — ону диференцију на увезене еспапе, на које је по новом закону смањена трошарина. Овде, господо вреди она изрека: summa jus, summa injuria — крајње право, крајња неправда.

Треба видети шта је могуће, како ће да се употреби, па шта ће се пописивати. Ево, господо, шта може да се деси. Доћи ће чиновник да попише еспап. Трговац ће да каже, ја имам код мене таквих еспапа, на које је спуштена трошарина. Код њега се попише тај еспап, и сад тај трговац може да пренесе тај еспап код другог трговца, и опет да се попише. Овај други трговац може да пренесе тај исти еспап код свог пријатеља Мике, Стеве, па да се тај исти еспап и по трећи и четврти пут пописује. И трговци просто могу да терају једну комедију с државом. Еспапи, господо, то су покретне ствари, које могу да се преносе и ако би усвојили допуну г. Поповића, могли би неколико људи да опљачкају државну касу Ми такву допуну не треба да примимо, да не доводимо министра у немогућност да закон изврши и да га не излажемо опасности, да посланици после не подносе предлог Скупштини да се да под суд, као што је сад поднесен предлог да се министри прошле либералне владе дају под суд.

Нигде у свету не враћају се из државне касе они приходи, које је она примила. Сад ће ово бити мода, нова практика. И као што је немогуће или бар веома би тешко било тачно констатовати колико треба вратити трговцима трошарине на унесене еспапе на које је смањена трошарина, тако је исто велика тешкоћа наплаћивати више трошарине у натраг на кафу и шећер, на остале предмете, на које је трошарина повишена, који су већ у земљу унесени. Узмимо за пример рибу. Пошто је риба оптерећена трошарином са 100 динара, у будуће нико неће рибу ни доносити, и зар би сад право било да се толика трошарина наплати на рибу, која се затекне у рукама трговаца.

Говорићу доцније на другом читању још о самој мери, која је ударена и на кафу и на шећер и на пиринач; јер ја овде видим једну ствар, и мени изгледа, као да је ова влада и ова Скупштина само за већину и поглавито за сељачки сталеж. То није тако. Не стоји то, да је пиринач ствар луксузна, не стоји то, да су луксузне ствари кафа и шећер. То је једна потреба према начину живота. Друкчије се храни један човек, који води живот миран, без покретања, који се бави књигом, који се бави трговином, који не прави физичке напоре, а друкчије се храни онај, који прави физичке напоре.

Нема сиротиње само по селима, него има сиротиње и по варошима и за ту сиротињу у варошима и кафа и шећер и пиринач велика је потреба према начину њихова живота, а ви сте потегли па ударили једну велику невероватну меру на потребе тога варошког сталежа и света.

Код паметног света, господо, чак и стока друкчије се храни, за мању и лакшу службу и стока се са свим друкчије храни него она која тежу службу врши; друкчије се храни један коњ који вуче терете, а друкчије онај који се употребљава само за лаку службу.

Министар финансија М. Вујић — После моје јучерање изјаве ја не бих имао потребе да више говорим. Ја сам казао разлоге, који по практици оправдавају овај поступак, али тако исто казао сам вам и разлоге тешкоће, а и ви сте изнели разлоге практичне, који стварају такве тешкоће, да сам изјавио, са свим са уверењем, да мени може бити све једно, каква ће бити судбина овог члана 16. Начело његово је правично, али признајем, да има таквих тешкоћа за извршење, које се још умножавају предлогом Михаила Поповића, против кога ја немам ништа, јер је он логичка последица, али нема сумње, да би он још више отежавао извршење овог члана 16. За мене је јасно да ствар на чисто изведена стоји овако. На артиклима оним, на којима се сад повишава трошарина, био је јак увоз, ту није требало да буде никаквог откривања тајне ма од чије стране; већ самим закључењем Уговора с Аустро-Угарском. То је обелодањено и знало се да ће то ступити у живот. Дакле, сви ти артикли на које је повишена трошарина, увезени су у већој мери и сад ти ће артикли да се крију и тешко их је хватати, и према томе, тешко је опредељити границе, где ћемо се зауставити с пописом. Што се тиче артикала, на које је трошарина смањена према уговору, разуме се, да ти артикли нису ни увожени, дакле нема опасности с те стране, да ће се појавити велики квантум те робе. Сви увозачи тих артикала избегавали су те артикле и уносили су их само у толикој мери да само дневне потребе подмире. Међу тим, каква ће опасност бити при попису? Биће опасност та, што ће бити подметања неких артикала, који су и у земљи произведени и који су чак неспособни за продају — укварени. Свакојако дакле, тај дометак створиће и умножиће тешкоће. Ја дакле, признајем да је доиста тешко извршење, и оно више стоји као једна мера, која се може извести само до некле, само онде, где су у већим квантумима прибране робе, код којих је трошарина повишена.

Ја не бих узимао реч, ја само понављам, да нам буде јасно, пре но што се будемо одлучили, какве тешкоће стоје. Што се тиче оправданости овог члана 16 и пред науком и пред практиком, ја морам да узмем реч због онога, што је г.

Рајовић казао, да не стоје разлози, које сам ја изнео и које је изнео г. Мих. Поповић. Прво, морам да узмем у одбрану разлоге г. Михаила Поповића, који није овде. Он каже да не стоји разлог г. Мих. Поповића, да трошарина не пада на другог, него да је плаћа сам трговац. Ја немам потребе да кажем што друго, него ово, да тај разлог стоји и по науци и по практици. То је јасно по науци, да се трошарина сваљује само на потрошаче. У науци се износе разлози против ових посредних пореза, а у начелу се не зна у којој ће мери ко поднети ту порезу. Али да трошарину плаћа потрошач у то данас нико у науци не сумња. Трговац је само посредник, преко кога се то наплаћује, јер држава не може да наплаћује ту трошарину од сваког појединог потрошача, него држава хвата трошарину од продавца, а продавац сваљује ту трошарину на потрошача.

Варијације могу да наступе у ценама. Оне могу да буду колико корисне за продавца толико и за купца о томе нема спора.

Наука је у начелу осудила у опште посредну порезу, али она је по невољи државној, финансијској уведена.

Стоји потпуно оно што је јуче г. Михаило Поповић казао, а то је да трошарину плаћа само потрошач и нико више.

Сад да пођемо даље.

У главноме само морам да одговорим на оно, што је г. Рајовић казао, да не стоји разлог, који сам ја изнео, да се услови конкуренције мењају. Ја држим, да то у ствари стоји и то није моје мишљење, него је то мишљење науке и праксе. Ја нисам ништа ново унео, него сам само изнео оно, што постоји у науци и практици и што је и она утврдила, да се ти услови конкуренције мењају и ако наука греши онда грешим и ја. Трговац, који је унео велики квантум робе под мањом трошарином сад може, према потреби, да попушта од добити, коју му повећање даје, с тога што је раније мању трошарину платио; може да попусти и 70—80 од сто од разлике и она може да сузбије све оне, који сад увозе те артикле. То је тако чисто и јасно да о томе не треба да се говори; једино је тај разлог правде, који ме је руководио те сам у последњем моменту пристао да члан 16 у пројект унесем, с тога што великопродавци стоје у једном привилегисаном, монополисаном положају, на штету малопродаваца и место што би корист од трошарине требала да се прибира у државну касу, то би је они прибрали у свој џеп.

Сад морам да се вратим на други разлог, а то је на оно, што г. Рајовић вели да не стоји оно, што сам ја казао о повратној сили. Он вели кафа и кућа није једно исто, а ја бих могао на то само да кажем да и кафа и шећер нису једно исто, а и то су други предмети порески, само што је једно предмет, непосредне а друго предмет посредне порезе, и као што се код облика непосредне порезе може да повишава пореска стопа, исто тако може да се повишава пореза и на трошаринске артикле са којима трговци тргују, и кад држава повишава порезу она мења те услове — цене и код покретних и код непокретних ствари.

Драгомир Рајовић — То је враћање натраг.

Министар финансија М. Вујић — Ово није, господин Рајовићу, враћање натраг, јер је ово исти случај као и горњи, трговац је просто аконтирао држави, па ће доцније да наплати ту трошарину од потрошача, дакле то није враћање натраг. И ово држава наплаћује од трговаца, што ће они да наплате од свих потрошача. То дакле плаћамо ми сви а не плаћају трговци.

Толико сам сматрао за дужност са своје стране, да одговорим на приговор г. Рајовића.

Драгомир Рајовић — Потпуно би било онако као што г. министар каже, кад би начин наплате трошарине био онакав, какав се претпоставља, а не овакав, какав је законом наређен Кад би се трошарина наплаћивала у оном моменту, кад потрошач од трговца купи еспап, то би било са свим тако као што г. министар каже, али то није, него се она наплаћује за годину дана у напред, а од тога времена па докле еспап дође у руке потрошача, он може изгорети, може цену да промени или трговац да банкротира. (Жагор, Чује се: то није лично обавештење).

Потпредседник — Претрес је свршен. — Приступићемо гласању. Код чл. 16 има два предлога, који су исте садржине. Први је г. Ђоке Брачинца а други г. Пере Вукићевића. Предлог г. Брачинца гласи: „Да се предлог г. Михајла Поповића заједно са чл. 16 укине“, а предлог г. Вукићевића гласи: „Да се предлог г. Михајла Поповића укине.“

Димитрије Ћирковић — Ја сам јуче такав исти предлог поднео и он је потпомогнут.

Потпредседник — Дакле гласаће се о предлозима г.г. Брачинца, Вукићевића и Ћирковића, који једно исто значе. Ко је за њихов предлог, нека седи, ко је против нека устане? (*Већина је устала*). — Већина је устала и према томе предлози су одбачени.

Сад ћемо гласати о чл. 16 како је измењен у одбору.

Ко је за то, да се чл. 16 прими овако како га је одбор предложио, нека седи, ко је против, нека устане? (*Већина седи*) Објављујем да је чл. 16 усвојен, како га је одбор предложио.

Известилац прочита чл. 17.

Андра Ђорђевић — Господо, и ако на први мах изгледа, да је садржина овога члана ситна ствар, ипак ова је ствар крупна, као што ћете сад видети. Ја устајем да говорим против ове редакције, јер се она не слаже са науком ни с Уставом. Али, пре него што бих предложио другу, правилну редакцију, ја ћу ради јаснијег разумевања моје редакције, да објасним, које фазе закони у својој изради морају да пређу, јер их има доста, којима то није познато.

При изради закона, закони од дана коначног вотирања у Н. Скупштини, па до дана обнародовања, имају да прођу извесне фазе или мене.

Пошто је Скупштина коначно вотирала или усвојила какав законски предлог, он још није постао потпуни закон, њему је за то потребна још и потврда краљева, — краљева санкција. То је акт његове законодавне власти. То је његово одобрење закона, тиме он учествује у изради закона, и тек на тај начин довршује се израда новог закона. Тек тада предлог законски постаје *закон*, ну он треба да постане и *извршан* т. ј. да добије своју извршну снагу, онако исто, као што то бива и са пресудама судским. То је т. зв. *проглашавање закона*, или како се у науци зове *промулгација закона*. То проглашавање чини влад лац, али не више као законодавна власт, већ као шеф извршне власти; он даје наредбу: да се нов закон изврши, и докле год му он наредбу не изда, дотле закон још нема извршне силе ни за власти ни за грађане.

Да би пак нов закон имао обвезну силу, грађани треба претходно да знају садржину закона, треба да буду у могућности, да имају времена, да сазнају садржину новог закона; а да се то постигне, потребно је: да се закон обнародује. И то је сад трећи акт. И ето зато у чл. 117 Устава и стоји да никакав закон не може имати обавезну силу, док се не обнародује начином, који је закон одредио. И тако дакле, кад је закон написан и потписан он нема обавезне силе за грађане док се год не обнародује. А ко то чини? Чине надлежни министри. С тога ја мислим, да вам је сада јасна она формула, која стоји у почетку сваког закона: „проглашавамо и објављујемо свима и свакоме да је Народна Скупштина решила и да смо ми потврдили и потврђујемо и т. д.“ Отуда стоји и у чл. 43 Устава да Краљ утврђује и проглашује законе и да ни један закон не може важити док га Краљ не прогласи. После проглашавања закона долази обнародавање истог закона. И сад ја питам: Може ли законодавац тражити од грађана да знају закон још док он није обнародован, већ тек кад га Краљ у 4 зида потпише, кад се овако у чл. 17 каже: да овај закон ступа у живот кад га Краљ потпише. Ја држим и мислим да ћете се и ви са мном у томе сложити да би тако захтевање било са свим неправично. А међу тим, као што рекох, овде стоји, да овај закон важи од кад га Краљ потпише. Ја мислим да се не може тражити да овај закон,

који је рађен овде у Београду вреди одмах, чим га Краљ потпише и за оне грађане око Златибора или из Крајинског округа, док се он не обнародује и док они садржину његову не сазнају, или бар док им се не да прилике да садржину тог новог закона сазнају. Ради тога, господо, свуда постоји у свету наређење да један нов закон не може да вреди пре истека извесног рока од дана, кад је обнародован, т. ј. од дана, кад је дата могућност грађанима да се упознају с новим законом, па тек после истека тога рока долази његова обавезна сила за све држављане. Истина код нас има једно наређење још од 1850 године у коме се каже: да ће нов закон имати обавезне силе тек, кад прође 30 дана од дана потписа владаочева, то је наређење са свим погрешно с тога што онај рок од 30 дана почиње да се рачуна од дана потписа владаочевог. Тиме није ништа добивено с тога, што од дана потписа до дана обнародовања тог закона може проћи и 40 дана, дакле, по томе наређењу закон би могао имати обавезну силу пре него што се обнародује. У другим државама постоје специјална наређења како се обнародују закони и остављено је нарочито време, које се у науци зове Vakatio legis после ког ће тај закон вредети. Према томе пошто сам у неколико речи изложио целу процедуру, кроз коју закон мора да прође па да има обавезне силе, у интересу да би се обележила тачно демаркациона линија од ког времена траје влада овог новог закона а кад престаје моћ старога, ја ћу предложити овакву редакцију овога члана:

„Закон овај почеће да важи трећега дана, а по истеку оног дана, којега буде обнародован у Српским Новинама."

Молим 10 посланика да ме у овоме мом предлогу потпомогну. (*Потпомажу га.*)

Министар финансије М. Вујић — Теориски разлози, које је изнео г. Андра Ђорђевић и до сад су често изношени, и досад је говорено како је врло незгодно, кад се каже да закон ступа у живот, од кад га Краљ потпише још док није публикован и обнародован. Ја не бих имао ништа против тога да се то регулише нарочитим законом, од кад ће један закон ступити у живот, те да се једном ова ствар доведе у ред према правним појмовима, јер доиста грађани треба да знају од кад један закон почиње да има обавезне силе. Признајући господо, оно што је поштовани предговорник изнео, да је оваква формула доста незгодна, морам рећи да је опет тим незгодан моменат изабран, кад ће та новина, коју је он предложио да се уведе. Кад би ту новину сада увели имали би смо и сувише рђавих последица. Незгода је већ у овоме закону и та, што он мора као и сви остали законски предлози да се два пут чита. Сад после првог читања већ наши трговци знају, у ком је смислу овај закон усвојен и према томе ће да удешавају размештај свију еспапа, затим ће опет после 5 дана доћи друго читање овог закона и ако би ми још оставили неколико дана, после којих ће овај закон имати обавезне силе, онда би смо дошли до апсолутне неизвршљивости овога закона и промашили би онај циљ, због кога говоримо о овом чд. 16. С тога гледишта ја бих молио да за сада остане стара формула у овоме закону а после кад буде згодније време можемо радо усвојити предлог г. Андре Ђорђевића.

Пера Вукићевић. — И ја сам, господо, за предлог г. Андре Ђорђевића. И ако по мишљењу г. мин. финансија овај закон не би се могао извршити, ако би се усвојио изнети предлог, ипак ја мислим да би опет било са свим погрешно, ако би овај чл. 17 остао како је прочитан. Без сумње, вама је свима познато, да су до сада доношени закони, који су одмах вредели после потписа владаочевог. Сећам се једнога закона о штампи, који је као данас донет у Скупштини а сутра је већ примењиван у свима нашим судовима. С тога је предлог г. Андре Ђорђевића од врло велике важности и ако је једна новина. Кад министар финансије признаје да је овај закон изнет на јавност и да је већ познат нашим трговцима, онда неће ништа шкодити, што ће се усвојити овај предлог г. Ђорђевића.

То је моје мишљење и за то сам за овај предлог, јер ми не можемо заиста тражити од грађана да извесан закон знају и да му се покоравају, док се он не обнародује и док се они са садржином његовом не упознају а за то је потребно најмање 7 или 10 дана после обнародовања.

Димитрије Маринковић. — Ја бих молио Скупштину да преко ове ствари не прелази тако брзо, пошто она није мала већ врло важна ствар, на коју треба да обратимо велику пажњу, ако хоћемо да пазимо на чување устава. По моме мишљењу овакав закон, који има у себи један члан, у ком се вели: да овај закон ступа у живот, од кад га Краљ потпише, стоји у противности са наређењима устава. Тај закон носи у самом себи сведочанство о својој противуставности. Ви знате да Скупштина нема права да гази устав, већ јој је на против дужност да га што више чува од повреда и кад се у Уставу каже, да ни један закон не може имати обавезне силе, док се не обнародује, онда ви не можете од тога овај закон изузети; не можете рећи да ово наређење уставно вреди за један закон а за други да не вреди. Ја не знам кад је управо постала ова формула да један закон вреди, од кад га Краљ потпише, али би, чини ми се, могао да докажем како је она постала. У старом Уставу од 1838 год, никако није стајало од кад ће закон ступити у живот, од кад ће имати извршну силу према држављанима као што није у њему било ни оне одредбе, која је у нов Устав унесена: да закони немају повратне силе на штету раније стечених права. У грађанском законику, којим су регулисани приватни односи између држављана изложени су неки општи принципи, о томе, како постају закони, како они немају повратне силе, али поменуто од кад ће закон имати извршне силе и тек 1853 год. донета је једна уредба, којом је прописано да сваки закон добија извршну силу после 30 дана, од кад га владалац потпише.

То што је остављен тај рок, учињено је зато, што онда обнародовање закона није било, као што је сад, да се само штампа закон у службеним новинама, него је било тако, да се он у срезовима на збору читао. И то је био онда начин, на који су се закони обнародовали, па за то је остављено толико рока од 30 дана, од дана потписа кнежевог, јер се претпостављало, да се у току тога рока од 30 дана може свуда извршити обнародовање закона. Но знао је тадањи законодавац, да може бити случајева, да једном закону или што смета да се одмах обнародује, или да треба спремити каква, упуства за његово извршење, па је у тој уредби и то казао да један закон може добити извршну силу и за краћи или дужи рок, ако се у том закону изречно тако нареди. Напримлику један закон изиђе сад у Јуну месецу, али се каже, овај закон почеће да важи од 1 јануара, а то је било онда, кад се имала да напишу упуства, или какви формулари, као што се то чини при великим компликованим законицима, као што је грађански законик, кривични, и грађански судски поступак, и други. Ту се обично увек оставља дужи рок. Али може законодавац по томе овлашћењу да остави и мањи рок. На пример само та уредба од 1853 год где се каже, кад добија закон извршну силу, могла је да има и мањи рок за обнародовање, па да баш важи и од дана потписа владаочевог, јер се овај закон не тиче толико народа, колико државних власти. Дакле, ја молим опет Народну Скупштину да обрати пажњу, и да не допусти код овог закона да се устав погази, јер ово што наводи министар финансија, то су врло слаби разлози; јер кад он каже: да један закон, који се два пут мора читати, има толико времена да се спреме они, који мисле државу да оштете, они онда и без ове наредбе имају довољно времена за то. Међу тим, треба да знате, ми смо имали горког искуства од тога, што је закон ступао одмах у живот, и што је почело да се практикује да закон почиње вредети, од кад га краљ потпише. Верујте да је остављен ма какав рок за обнародовање оне злокобне резолуције, не би се можда онако крваво извршила Немојте да улазимо у једну противзаконитост без нужде, јер се опет понављам, не може закону дати извршна сила, док не буде обнародован.

Михајло Стојаковић. — Може бити, да са теориске стране, има места предлогу Андре Ђорђевића, да се закон не уводи у важност одмах после потписа краљевог, него тек после

неког времена, пошто се обнародује. Ја се не разумем у теорији, и нећу да се противим томе, јер нисам стручан, али знам то, да у овој прилици овај предлог не би имао са практичне стране много разлога. Без сумње, није рђаво, да грађани знају закон и оне дужности своје, које им он доноси, али питање је, да ли ће их знати, ако се остави пет-шест или још више дана рока. Питање је, да ли се те дужности знају баш и из оних старијих закона? — Ја сумњам и држим да би са продужавањем узалудно губили само у времену, за то сам да треба оставити редакцију онако, како је поднета.

Тома Бојичић. — Ако би се усвојио предлог Андре Ђорђевића, онда би наступиле рђаве последице за извршење законско, а нарочито, што је изнео код овог закона, јер зна се да људи могу најбољи закон да изиграју; а у овом случају то би извесно наступило. Ја мислим, да је одређивање рока 4 до 5 дана, против устава и закона, док је овако код нас устав У спази. Јер два су чиниоца, овде, ми Народно Представништво и Краљ, па како се уставом регулише то питање, тако треба да се и ради и да буде тако!

По моме мишљењу, ја бих ишао и на то, дотле, да закон вреди и добије силу, чим га Скупштина реши и Краљ потпише. И то би било боље него што је ово до сад било. —

Потпредседник. — Објављујем, да је претрес свршен Стављам на гласање: ко је за то, да се предлог Андре Ђорђевића прими, нека седи, а ко је против, нека устане? *(Већина устаје)*. — Објављујем, да је предлог Андрин одбачен.

Сад стављам на гласање чл. 17 по предлогу. — Ко је за то, да се чл. 17 по предлогу прими, нека седи, а ко је против, нека устане? *(Већина седи)*. — Објављујем, да је Скупштина, усвојила чл. 17 по предлогу, а тиме је свршено и прво читање законског предлога о трошарини. —

Дајем ¼ часа одмора, а за то време молим, да се састану чланови одбора ради проучавања предлога министра финансија о повластици датој за артију.

После одмора

Потпредседник — Молим вас, изволте чути, која су лица ушла у одбор за проучење овог предлога за давање повластица за артију.

Одбор за проучавање предлога о повластици за фабр. хартије:

Пера Павловић, Ђока Анђелковић, Лука Лазаревић, Арсеније Поповић, Велимир Карић, Никодије Милетић, Радисав Митровић.

Потпредседник. — Како више нема ништа за Скупштину спремљено, што би било на днев. реду, јер одбор није могао да спреми, то мислим, да би требало сад седницу закључити, како би одбори могли радити, па да закажем седницу за други дан. Иначе нема више ништа за решавање на днев. реду, јер господин министар унутрашњих дела није овде, па за то о његовом предлогу не може бити ни говора.

Је ли вољна Скупштина, да закључим седницу? *(Воља је)*. — Дакле данашња је седница закључена. Одборе молим да остану данас а и сутра да дођу овде да раде.

(Састанак је трајао до 11 часова пре подне.)

22 САСТАНАК

30 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Љуба Јоксимовић

Почетак у 8½ часова пре подне.

Присутна су била господа министри: Председник министарског Савета и министар просвете, унутрашњих дела, финансија, грађевина.

Потпредседник — Отварам 22 састанак. Изволте чути протокол 21 састанка.

Секретар Милош Марковић прочита протокол.

Ђока Брачинац — На претходној седници, кад смо били код овог члана 16 поред предлога Мике Поповића, био је и мој предлог, да се тај члан са свим укине и да се предлог Мике Поповића одбаци. Међу тим у протокол, мој предлог није унесен. Ја бих молио г. секретара да уђе и то у протокол.

Секретар — Ја примам то да унесем у протокол.

Потпредседник — Пошто је секретар примио да уђе у протокол, прима ли Скупштина прочитани протокол? *(Прима)*.

Изволте чути молбе и жалбе упућене Нар. Скупштини.

Секретар Љуба Јоксимовић чита:

Нина Р. Арвај из Књажевца; Живана М. Пајића из Београда; Сулејман-бег Алипашић из Београда; и суд општине кутинске (у ср. нишком) — моле за државну помоћ;

Петко Николић, учитељ из Београда, моли да му се уваже извесне године службе;

Симијан Спасић из Стрменице (у ср. жупском) моли за извесан део сеоске утрине;

Илија Пешић и други сељани из Слатине (у ср лесковачком) моле да им се продужи рок за исплату аграрног зајма;

Јов. Стојиљковић и други сељани из Злокућана (у ср. лесковачком) моле да не плаћају порезу на извесну утрину;

Милутин Лепосавић и други из Виче (у ср. добричком) моле за послужитеље у каквом државном надлештву;

Суд општине Велико-Грабовничке (у ср. жупском) моли, да се обвезници из тог села врате II батаљону у Витково;

Суд општине Опаљеничке (у ср. моравичком) моли за привремено механско право;

Благоје Милић и други из Ореовца (у ср. нишком моле, да се извесни атар одузме од Сићева и прида њиховом селу;

Костадин Милић из Студене (у ср. лужничком) моли да му се врати неправично узета новчана казна;

Марко Николић, бив. арендатор трстеничке скеле, моли да му се плати извесна сума на име накнаде за превоз бежаније у српско-турском рату;

Костадин Милић и други из Студене (у ср. лужничком) моле да им се земља поново премери и пореза смањи;

Латинка М. Златановића из Д. Коритнице (у ср. белопаланачком) моли, да јој сина Станка ослободе служења у војсци;

Суд општине Кутинске (у ср. нишком) моли да се групишу општине; и

Илија Пешић, механџија из Слатине (у ср. лесковачком); Никола Николић из Богатића (у ср. подгорском); Ђ. Стаменковић и други из М. Плане (у ср. добричком); сељани из Г. Зуничја (у ср. заглавском); Живадин Миленковић из Бруса (у ср. жупском); и пуномоћници Костолачке општине (у ср. пожаревачком) — жале се на поједине земаљске власти.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ
РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 20 ЧЕТВРТАК 8 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

22 САСТАНАК

30 јуна 1893 у Београду.

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,
Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,
Љуба Јоксимовић

(НАСТАВАК)

Потпредседник — Све ове молбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Изволте чути честитке упућене Скупштини.

Секретар чита:

Грађани из Крушевца, Ђорђе Голобочанин из Саранова (у ср. лепеничком, округу крагујевачком), *Грађани из Г. Милановца* — честитају што је оптужено бивше министарство.

Економни збор из Крагујевца поздравља Народну Скупштину.

Потпредседник — Ово се прима к знању. —

Изволите чути молбу посланика за одсуство.

Секретар чита:

Народној Скупштини

Молим Народно Представништво да ми одобри 7 дана одсуства због домаћих послова.

30 јуна 1893 год.,
у Београду.

Сима Костић,
народни посланик.

Народној Скупштини

Потребно ми је петнаест дана осуства због мојих домаћих послова, па зато молим Народну Скупштину да ми исто изволи одобрити.

30 Јуна 1893 год.
у Београду.

К. Борисављевић,
народни посланик.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражена одсуства? (Чује се: *одобрава, не одобрава).* Пошто се чују гласови да се не одобрава, то стављам на гласмње: Ко је за то да се одобре одсуства, тај нека седи, ко је против, нека устане? *(Већина седи).* — Већина је седела, према томе објављујем да је Скупштина одобрила тражена одсуства.

Изволте чути извештај одбора финансијског о буџету државних железница и монопола дувана и соли.

Известилац Дим. Димовић чита:

ИЗВЕШТАЈ
Финансијскога Одбора
Народној Скупштини

Финансијски скупштински одбор претресао је буџет дирекције државних железница за 1893 годину, па му је част поднети Народној Скупштини о томе свој извештај.

С врло незнатним изменама Одбор је примио овај Буџет. Измене су учињене само на три места.

Код бр. 70 прилог за службено одело од 3000 динара избрисан је.

Даље бр. 74 мења се, те има да гласи:

„Додаци путни, подвозни и селидбени трошкови, хонорари члановима тарифнога одбора, кирија за зграду, на изучавање железничке струке на страни . . . 50.000.“

На послетку код бр. 75 да буде издатак 10.000 дин.

Овим се чини незнатна, истина, уштеда од 38.000 динара. Према овоме сума трошкова и других потреба износи 2,311.200, а главна сума 3,597.940 динара. Чист приход се дакле рачуна 2,402.060 динара, а расход према приходу износи 59,95%.

Ова размера трошкова експлоатационих према целокупном приходу врло је неповољна. Њу је уочио Одбор, њу признаје и министар грађевина. Да би она што повољнија постала ваља тражити пута и начина.

Разуме се, да би најкорисније дошло, кад би се угодном тарифом железничком могао изазвати већи приход, те одбор налази, да би овом питању, и у министарству грађевина и железничкој дирекцији, ваљало нарочиту пажњу обратити.

Нешто би се добило а нама сад ни најмања уштеда није на одмет, ако се озбиљно узме у процену, колико и каквих чиновника треба у самој дирекцији. Одбор је уверења, да онамо има више чиновника но што треба, да се, по неоправданом поступању надлежних, прикупила читава војска чиновника и непотребних за рад и неспремних за посао. Оваком стању ваља да буде крај, и одбор са задовољством има да изјави Скупштини, да ову мисао прихвата и министар грађе-

вина. Само му за ово ваља времена бар до јесењег скупштинског сазива.

Према овоме може и Народна Скупштина бити задовољна с бољим изгледима у скорој будућности, те примити предложени Буџет дирекције државних железница за ову годину овако како је у одбору измењен.

22 јуна 1893 год.
у Београду.

ПРЕДСЕДНИК,
Рад. Милетић

ИЗВЕСТИЛАЦ,
Ђ. Милијашевић

ЧЛАНОВИ:
К. С. Таушановић, Андра В. Параћанин, Ђока Ж. Брачинац, П. Поповић, Дим. К. Димовић, Лаза Илић, М. Марковић, Арса М. Дреновац, Ј. Ж. Јовановић.

Потпредседник — Извештај одбора наштампан је и раздат г.г. посланицима, претрес о томе може се ставити на дневни ред сутра после подне. Усваја ли Скупштина тај дневни ред? *(Усваја).* —

Изволте чути даљи извештај.

Известилац чита:

ИЗВЕШТАЈ
Финансијског Одбора
Народној Скупштини

Финансијски је одбор прегледао буџете монопола соли и дувана, о чему част му је поднети Народној Скупштини овај извештај.

I

Буџет монопола дувана за 1893 годину, по предлогу износи приход 9,500.000 динара. О овој цифри Одбор нема шта да примети, јер је она стављена тачно према стварно учињеној продаји дувана за прва четири месеца, и према уговорној суми продаје за последњи осам месеци ове године.

Код издатака Одбор је учинио малу једну уштеду у општим трошковима под бр. 14, из којега су изостављене последње речи: „и авансовање заслужних чиновника.“ Издатак је стављен 4000 динара, дакле 2000 мање но што је у предлогу. Ово је учињено с тога, што је већ пола године прошло, те министар може оставити унапређење чиновника за нов буџет 1894 год., ако за то разлога буде имао.

У осталом су примљене цифре издатака по предлогу, чија сума износи дин. 3,663.450.

Чиста пак добит показује се у дин. 5,836.550.

II

Буџет монопола соли примљен је са свим по предлогу, само што су и у њему из општих трошкова под 2 избрисане речи: „на повишицу плате чиновничке“ из разлога, који је горе код буџета монопола дувана поменут.

По овом буџету целокупни приход рачуна се дин. 3,250.000, расход 921.546·80 а чиста добит дин. 2,328.453·20.

Финансијски одбор налази, да буџете оба монопола овако ваља примити, те то и Народној Скупштини предлаже.

28. Јуна 1893 год.
у Београду

ЗА ПРЕДСЕДНИКА,
Јоца Ж. Јовановић

ИЗВЕСТИЛАЦ,
Дим. К. Димовић

ЧЛАНОВИ:
Лаза Илић, Арса М. Дреновац, М. Марковић, П. Поповић, К. Таушановић, Ђ. Брачинац.

Потпредседник — Претрес и о овоме извештају може се ставити сутра по подне на дневни ред. Усваја ли Скупштина тај дневни ред? *(Усваја).*

Драгомир Рајовић — Молим вас г. потпредседниче, ја нисам добро чуо; јесу ли и један и други извештај на дневном реду за сутра после подне?

Потпредседник — Јесу и један и други. —

Изволте чути извештај финансијског одбора по трећем предмету.

Известилац Дим. Димовић чита:

ИЗВЕШТАЈ
Финансијскога Одбора
Народној Скупштини

Финансијски одбор није могао стићи за времена да претресе буџет дирекције државних железница и монопола соли и дувана за 1893 годину. С тога Одбор има част предложити Народној Скупштини да изволи донети овако решење:

„Буџет дирекције државних железница и монопола соли и дувана за 1892 годину важи и од 1 Јула ове године све док се не реши у Скупштини њихов нови буџет.“

29 Јуна 1893 год.
у Београду.

ЗА ПРЕДСЕДНИКА,
Ј. Ж. Јовановић

ИЗВЕСТИЛАЦ,
Дим. К. Димовић

ЧЛАНОВИ:
Лаза Илић, Арса М. Дреновац, М. Марковић, П. Поповић, Р. С. Поповић, Ђ. Ж. Брачинац.

Потпредседник — Извештај одбора финансијског по овом предмету није још штампан. Кад се буде наштампао раздаће се г. г. посланицима и Скупштина ће онда одлучити кад да се стави на дневни ред. —

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду други претрес предлога г. министра унутрашњих дела о кредиту за сузбијање колере.

Има реч г. Риста Поповић.

Риста Поповић — Ја мислим да овај предлог, који је сад на дневном реду не би требало да дође по други пут на читање. То је решење скупштинско и оно долази само једаред на читање, а не треба као други законски предлози да се чита двапут. О томе имамо примера колико год хоћете.

Пре неколико дана г. Министар просвете тражио је, да се ове године не држи ревизија у основним школама. И Скупштина је то решила, и то је решење постало одмах извршно. Тако исто вреди и за овај министарски предлог, који је сад на дневном реду. Законски предлози нису ограничени, они се доносе на неодређено време и за то се морају два пут у Скупштини да читају, док скупштинска решења, која нису предлози законски не треба два пут да се читају.

С тога ја мислим, да ово треба да се скине са дневнога реда. Ако г. г. посланици мисле, да је тако, онда бих молио 10 посланика да ме помогну, да се тај предлог скине са дневнога реда? *(Помажу га).*

Потпредседник — Председништво је ставило на дневни ред други претрес овога предлога, зато, што он има везе са буџетом, Међутим Скупштина зна, да се буџет мора два пут читати и сви предлози, који су везани за новчане издатке Председништво сматра, да треба да се читају два пут. Предлог г. министра просвете да се ове године не врши ревизија у основним школама, није у вези са новчаним издатцима, те с тога је и могао бити решен потпуно при првом читању. Међутим овај кредит има везе са буџетом и он би требао да се два пут чита. У осталом нека Скупштина реши како хоће.

Риста Поповић — Ако би се узело да је ово предлог законски и да се мора два пут да чита, онда је требало да се тај предлог наштампа и да прође све оне процедуре законске, којим и остали предлози законски пролазе (*Потпредседник:* и овај је предлог наштампан заједно са извештајем одбора.) Мени се чини да је само извештај штампан, а предлог није. У осталом и накнадни кредити имају тако исто везе са буџетом, па се они опет решавају само један пут. Дакле, свакојако и ово је једно решење скупштинско.

Потпредседник — Стоји то да је овај предлог г. министра унутрашњих дела штампан, само није штампан засебно него заједно са извештајем одборским. На Скупштини је да одлучи, да ли усваја дневни ред или предлог Ристе Поповића.

Лаза Илић — Као известилац по овом предмету имам да напоменем толико, да предлог г. министра није наштампан онако, како то прописује закон о пословном реду. Закон о пословном реду прописује, да се цео предлог наштампа и да му се прикључи и мишљење Државнога Савета, па да се онда разда Народним Посланицима, и тек после тога да се претреса овде у Скупштини. Сем тога предлог г. Ристе Поповића да се овај предмет сматра као просто решење скупштинско, потпомогнут је од довољног броја посланика и ја сматрам да је Председништво било позвано пре свега да стави на гласање предлог г. Ристе Поповића, па ако он пропадне, онда да се продужи друго читање овога предлога.

Потпредседник — Онда нека г. Риста Поповић поднесе писмено свој предлог, па ћемо о њему решити.

(Господин Риста Поповић подноси председништву написан предлог).

Потпредседник — Изволте чути предлог г. Ристе Поповића. Његов предлог гласи: „да се предлог о накнадном кредиту о сузбијању колере скине с дневнога реда".

Хоће ли ко да говори о овоме предлогу?

Драгомир Рајовић — Ја држим да нема места оваквом предлогу. Кад је један пут дневни ред утврђен, онда у том случају ово би било као један демант — као неко опровргавање оном, што је Председништво урадидо, јер тим самим, што је дневни ред од Представништва утврђен, ја држим, да ми као Скупштина треба да се држимо тога дневнога реда и да по њему радимо. Председништво у овом случају ни у колико није чинило штогод, што би било некоректно, неправилно. Напротив, баш сам овај предлог законски о накнадном кредиту за сузбијање колере такве је природе, да су многи говорници резервисали своје право да о њему сад говоре. На овај начин, Скупштина би њима узела то право, да свој глас дигну и да изнесу своје разлоге о томе предмету, који по мишљењу извесних компетентних људи има значајних последица што се тиче народнога здравља.

Стева Поповић — У потврду овога што рече г. предговорник, имам да кажем, да сам и ја један од тих — а може бити још и више — који сам пратио све оно што је о првом претресу овога предлога министровог говорено, и мислио сам, ако не добијем реч, као што се и десило, пошто је Скупштина прекратила пријављивање говорника, да то учиним приликом другога претреса овог закона, ово вам у потврду говора г. предговорника од своје стране сад пријављујем.

Други разлог са кога мислим, да не треба усвојити предлог г. Ристе Поповића био би овај, што мислим, да Скупштина није преоптерећена таквим пословима, да нема довољно времена да поново претреса овај законски предлог министров. Много важнији и пречи предмети не чекају на претрес и решење скупштинско. Ви знате, да смо сад имали два и по дана паузе. Из обзира на то, што овај предмет заслужује велику пажњу, јер се тиче народног здравља, држим, да овај предмет не треба скинути с дневног реда и за то сам противан предлогу г. Ристе Поповића.

Милан Милићевић — Ја не разумем овај предлог г. Ристе Поповића; шта се хоће с тим, ако се овај предлог законски скине с дневног реда? Хоће ли онда остати у снази оно решење, што га је Скупштина на првом читању и донела.

Риста Поповић — Да одговорим г. Милићевићу, шта ће бити ако Скупштина усвоји да се предлог скине с дневног реда. Ја сам у првом мом говору изнео овај разлог, да је Скупштина о овоме предлогу решење. То решење постаје закон, оно постаје извршно и с тога велим, тај предмет не треба по други пут да се претреса, кад решење постаје извршно за овај једини случај. Међу тим, г. г. предговорници би хтели, да се и ово решење подведе под процедуру предлога законских, који се доносе да важе неодређено време. Ово решење скупштинско, о накнадном кредиту за сузбијање колере, важи само за овај специјални случај; као решење важи за тачно и одређено време, и Народна Скупштина до сад је практиковала, да се решења један пут читају и решавају и таква решења постају извршна. Ја мислим, да нема потребе, да се о овоме предмету два пут решава и за то сам предложио, да се скине с дневног реда с тим, да вреди оно решење, које је Скупштина пређе донела.

Милан Ђурић — Ја мислим, господо, да ћемо врло брзо бити готови кад знамо, да је Народна Скупштина о овоме предмету донела решење да одобрава кредит на сузбијање колере, али није одобрила да се направи стална кућа, у томе је сва ствар. Сваки посланик има право у току дебате о једном предлогу да предлаже измене и допуне, и г. Риста Поповић имао је потпуно право да предложи Скупштини, да се овај предлог скине с дневног реда. Ја не сумњам да ће Скупштина остати доследна своме решењу, да одобрава кредит за сузбијање колере, ако се она ма на ком крају наше земље појави, а наравно да г. министру стоји на расположењу да може и више потрошити, ако му одобрени кредит не буде довољан. Али главно је да Скупштина није одобрила да се направи стална кућа у Београду. Ја налазим дакле да је предлог г. Ристе Поповића оправдан.

Милутин Гарашанин — Господо, мени се чини да је ова дебата излишна, хоће ли овај предмет остати на дневном реду или не. То је самим фактом доказано ономад, кад је Скупштина узела у претрес овај законски предлог да је имало друкчије да буде, да је требало да се овај предлог, скида с дневног реда, онда је Скупштина требала о томе да реши, али оно што је Скупштина већ утврдила има и сад да остане а Скупштини стоји на вољу да предлог одбије.

Потпредседник — Пошто се нико више није јавио за реч, објављујем да је претрес свршен. Гласаће се о предлогу г Ристе Поповића који вам је познат. Ко је за предлог г. Ристе Поповића, нека седи, а ко је противан нека устане. (*Већина седи).* — Објављујем, да је предлог г. Ристе Поповића усвојен. Према томе овај је предлог скинут с дневног реда. —

На реду је други предлог о општој царинској тарифи. Пошто известилац тога предлога није овде, дајем 10 минута одмора да се одбор састане и одреди другог исвестиоца.

После одмора

Потпредседник — Наставља се дневни ред. Изволте чути г. известиоца.

Известилац Ј. Ж. Јовановић — Одбор финансијски одредио је мене да будем известилац. За тим прочита члан I (прилог IV „Нар. Скупштини.")

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. I? (*Прима).*

Известилац прочита чл. II (стр. 1).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл.? (*Прима*).

Известилац чита чл. III (стр. 1).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл.? (*Прима*).

Известилац прочита чл. IV (стр. 2).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл.? (*Прима*).

Известилац прочита чл. V (стр. 2).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл.? (*Прима*).

Известилац прочита чл. VI (стр. 2).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл.? (*Прима*).

Известилац прочита чл. VII (стр. 2).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл.? (*Прима*).

Известилац прочита члан VIII (стр. 2 и 3). Господо, овде треба једна допуна да дође у четвртом реду после речи „осим тога влада се овлашћује да из спровина и прерађевина, којих у земљи нема или их има али у недовољној количини“ треба додати реч и „каквоћи.“

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. VIII са додатком, који је г. известилац прочитао? (*Прима*).

Известилац прочита чл. IX (стр. 3).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл.? (*Прима*).

Известилац прочита чл. X (стр. 3).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл.? (*Прима*).

Известилац Ј. Ж. Јовановић прочита чл. XI.

Ђока Стојковић — Ова друга тачка члана XI даје права дипломатском особљу, које живи у Србији, да увози без икакве царине предмете њему потребне. Наравно, то се право даје и нашим посланицима, који су на страни. Пошто се том приликом могу уносити само финији, фабрични производи, којих Србија нема, то је ова тачка друга стављена на штету наше државне касе. Колико има у Србији дипломата консула и писара, сви ти увозе већу количину робе са стране бесплатно, без царине, па чак могу бити и злоупотребе као што је било у Нишу. Било је у јавности изнето да су неки увозили и оно, што њима није било потребно, него њиховим пријатељима. С тога бих ја предложио да се ова друга тачка изостави у интересу држ. касе и наших трговаца и занатлија; и молим известиоца да овај мој предлог прими.

Министар финансија М. Вујић — То што предлаже поштовани посланик Ђока Стојковић, мислим да не може да буде. Ово је најмања мера, која је усвојена у међународној пракси; ми је не можемо изоставити. Ти страни посланици, који представљују стране суверене код нашег Краља, морају уживати овај екстериторијалитет. У старом закону то није било одређено; тамо је било казато, да у опште дипломатски агенти страних држава уживају те повластице, и онда је било тих случајева да су и трговачки агенти у Нишу и Београду тражили да ту повластицу имају, која може да припада само акредитованим посланицима код Његовог Величанства Краља. То је сад ограничено и отпада са овим; шта више дошло је и друго ограничење, па се каже: те дипломатске особе, које су акредитоване код Његовог Велич. Краља, уживаће само тада и у толико те повластице у колико их уживају наши посланици акредитовани код страних дворова. Ја мислим, да је ово минимум који морамо да усвојимо.

Милан Милићевић. — Мени је нејасна трећа тачка овог члана XI, где се помињу набавке за војску. Хоће ли се ослободити од плаћања царине и онај лиферант, који се прими да што лиферује за војску, или ће се ослободити само оне набавке што сама држава *непосредно набавља*.

Министар Финансија Мих. Вујић. — То је случајно штампарска погрешка. Код ове треће тачке треба напред да дођу речи: „од државних набавака.“

Милан Миличевић. — А да ли се то разуме кад држава набавља непосредно или преко лиферанта?

Министар Финансија М. Вујић. — Свеједно је, и ако држава преко лиферанта набавља, само ако је државна набавка.

Драгомир Рајовић — Може бити да је г. Министар финансија казао, али ја нисам чуо и због тога држим, да треба и ја да кажем неколико речи о екстериторијалитету.

Ово је један принцип, који је утврђен у међународним односима. Где је застава једне земље, ту се сматра да је она сама земља, — то је то право екстериторијалитета.

И кад год се то право екстеориторијалитета признаје нашим представницима, од страних држава, тај узајамни принцип мора да вреди и за њихове представнике у нашој држави; јер се сматра да су они у својој држави. Где је њихова застава, ту се сматра да је њихова држава, и због тога они не подлеже нашим законима и другим административним мерама.

То што је ограничено право за консуле то је коректно урађено, јер заиста, они не уживају право екстериторијалитета. Али кад би одузели то право оним посланицима, који уживају право екстериторијалитета, ја држим да би се огрешили о тај принцип, и то би могло да шкоди нашим представницима код страних држава,

Потпредседник — Претрес је свршен. Стављам на гласање: ко је за то, да се прими члан XI, тај нека седи, ко је противан нек устане? (*Сви седе*). Објављујем, да је Скупштина усвојила члан XI.

Известилац прочита члан XII (стр. 3 4 и 5).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитан чл. XII? (*Прима*).

Известилац прочита члан XIII (стр. 5.)

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. XIII?? (*Прима*).

Известилац прочита члан XIV (стр. 5 и 6).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. XIV? (*Прима*).

Известилац прочита члан XV (стр 6 и 7).

Потпредседник — Овде код члана XV има известилац да дочита једну исправку.

Известилац Ј. Ж. Јовановић — На првом читању усвојено је, да тачка 8 овог члана XV гласи овако:

8. Статистичка такса:

а.) пет пара од једног колета робе или комада, ако је више, онда по две паре;

б.) десет пара од хиљаду килограма јединствене робе или из једног метра.“

Милан Милићевић — Као што сам и пре на првом читању казао, ова тачка 11 за калдрмину врло је неправедна и штетна по нас. Неправедна је за то што се хоће да наплаћује калдрмина и у оним општинама, где нема калдрме, а штетна је за то, што се тим тражи да се калдрмина наплаћује од сваке робе без разлике. И тако ће изаћи де се на два вола плаћа на име калдрмине по 2·70 д., јер је вредност волова обично 500 дин. у злату, а није ретко да волови вреде и по хиљаду динара и онда ћемо на два вола платити по 5 дин. калдрмине у злату. Исто је тако и са шљивама. Има шљива које вред 90 — 80 динара 100 кила и онда ће се плаћати по 60 — 80 пара дин. од метар. центе, а тиме ће се увелико спречити наш извоз. С тога сам ја за то, да се ова тачка 11 избрише.

Известилац Ј. Ж. Јовановић — Ја нисам био на првом читању, кад је усвојена ова општа тарифа. Ја се не бих могао да сложим са мишљењем, које је унето у предлог. Овде ће бити великих тешкоћа, ако се наплаћује пола од сто, од вредности, јер треба доказивати вредност онога што се царини. Друго, што је у уговору са Аустро-Угарском предвиђено да се наплаћује од 100 кгр. 10 пара. Међу тим у извесној тарифи одређује се да се наплаћује по вредности. Ја мислим да би боље било да се и овде каже 10 пара од 100 кгр. Овако кад се одређује по вредности, то ће чинити велике пометње при експедицији, мораће да се подносе рачуни и то ће правити тешкоће. Међу тим, то ће унеколико утицати и на сам извоз, јер као што рече г. Милићевић, плаћало би се 50 или 90 пара од 100 кгр. а то ће бити много већа такса за калдрмину, него што је било до сада. Ако се узме пола од сто, то ће бити 30 п. дин.,а кад би се одредило 10 пара од 100 кгр. то би било тек $^1/_3$. Ја мислим да је то штетно за сам извоз и да ће то правити доста пометње. С тога бих био мишљења да дође 10 пара од 100 кгр. а да не буде по вредности.

Министар Финансија М. Вујић — Ја сам, господо, и на првом читању казао, да је ово приход чисто општински, и он је проширен на све општине где царинарнице постоје. Али уједно имајте на уму и то, да више наше општине не могу располагати са тим приходом као што су до сад радиле т. ј. не могу тај приход од калдрмине употребљавати на покриће својих општинских расхода, као што је то бивало до сада

Наше сеоске општине, у којима постоје царинарнице, употребљавале су овај приход од калдрмине на повишавање плате својим општинским органима. Тога више по овом закону не може бити. Овај закон каже, да ће се дати право наплаћивања калдрмине свима општинама, где царинарнице постоје, али ће друге власти — министар финансије и привреде прописати на што да се тај приход употреби. Он се по овом закону не може ни на што друго употребити, до на утврђивање обале, подизање калдрме, ако је то потреба, на подизање магацина и т. д. — дакле, на оно, што подиже народну привреду, и на оно, што олакшава саобраћај.

Сад, господо, што је овај члан измењен и није усвојен онако како је по старом закону био, томе је поглавито разлог тај, као што сам и на првом читању напоменуо, што је од оног специфичног наплаћивања калдрмине поглавито патила она роба, која је велика у обиму и тежини као што је: камен, угаљ, цигла, креч и т. д. То су артикли, који су толико били оптерећени, да су се једва могли на страну извозити. То је поглавит разлог, зашто је сада смањена калдрмина на те артикле. Истина на стоку, та је калдрмина у толико појачана, али ипак цео приход, који ће општина имати од тога свешће се на нешто мало више преко половине досадањег прихода. Данас, ово ће нам доста олакшати наш извоз. Калдрмина за увоз артикала са стране у земљу, већ је уговором утврђена, а ово је калдрмина за извоз, и иста се има да наплаћује, по вредности робе, те да се тешки артикли у неколико обезбеде од ове велике таксе. Међу тим ја не бих имао ништа против тога, ако би се задржао стари начин специфичног наплаћивања, али би се тада морали поименце побројати артикли, на која би се морала калдрмина наплаћивати по вредности, као на угаљ, креч, цигљу и т. д., јер ако би се код ових артикала она наплаћивала десет или петнајест пара или колико буде већ прописана од 100 кграма, то би било и сувише теретно и много би извоз истих био смањен. Истина, то би било доста незгодно што ће се код једних артикала наплаћивати калдрмина по једном начину а код других по другом.

Милан Милићевић. — Што господин министар финансија каже, да су општине злоупотребљавале тај приход од калдрмине и да је он због тога овај овакав члан предложио, држим да томе разлогу нема места, пошто г. министар финансија може на други начин то поправити. Мени изгледа, да ће овај члан, ако се усвоји како је прочитан, наш извоз доста спречити, место да се он олакша, што је мислим нас свију жеља. Слажем се са г. министром у томе, да се стара тарифа за наплаћивање ове калдрмине усвоји, али никако не могу примити да остане оваква, каква је овде предложена.

Известилац. — Г. министар изнео је два разлога, што су га руководили да изнесе овај предлог, а то је прво, што је казао да су општине злоупотребљавале тај приход и трошиле га на друге циљи, на које не би то требало да чине. Заиста, са свим је оправдано, да се овај приход подвргне контроли, те да га општине употребљавају на оне циљи, на које је законодавац мислио, кад је овај закон о калдрмини донео.

Други је разлог г. министра био тај, што вели, да би била велика тешкоћа у томе, што би се морали побројати поименце сви они артикли, на које би се морала ова калдрмина наплаћивати по вредности. Ја мислим, пошто је већина ових предмета, на које би се морала калдрмина наплаћивати по вредности да би добро било, да се они са свим ослободе од ње, и с тога држим, да би било потребно да се ова тачка врати у одбор, па да се боље претресе и онда тек изнесе Скупштини на решење (Чује се: врло добро).

Потпредседник. — Је ли вољна Скупштина да се овај предлог врати у одбор? *(Јесте).* —

Има реч г. Вукашин Петровић.

Вукашин Петровић. — Са свим сам сагласан се мишљењем г. известиоца, да се са кабасте, тешке робе, са свим скине калдрмина; али да се у исто време измени наплаћивање по вредности и стави по тежини и код осталих предмета. Јер, ако би се калдрмина наплаћивала по вредности, онда би смо морали подносити уверења о вредности те робе, коју увозимо или извозимо, или би смо морали допустити да се она цени на самим царинарницама, а то би било доста потешко. Дакле, са свим сам сагласан са мишљењем г известиоца, да се овај члан врати у одбор и поправи у смислу: да се са тешке робе скине калдрмина а за остало да се наплаћује по тежини.

Министар финансија М. Вујић. — Ја сам тако и разумео г. известиоца, да се овај члан усвоји онако како је био по старом закону — да буде наплаћивање трошарине по специфичној основи. Ако је Скупштина вољна и ја ћу с њом бити сагласан, може решити, да се калдрмина скине са неких тешких кабастих предмета, а за остале да се наплаћује по старој специфачној основи, која је много практичнија од ове. Према томе и ја бих био мишљења, да се овај члан врати у одбор и у овом смислу редигује.

Потпредседник. — Пошто је Скупштина вољна да се овај члан врати у одбор, то ће се са њиме тако и учинити. Дакле, члан XV враћа се у одбор, да се према изнетим предлозима поправи. —

Изволите чути члан XVI.

Известилац чита чл. XVI (стр. 8).

Димитрије Ћирковић. — Тај је члан измењен на првом читању и није му садржина више таква, како је известилац прочитао.

Заменик известиоца. — Г. известилац, који је био на првом читању, није оставио никакву измену и с тога ја нисам могао нову редакцију овог члана ни прочитати. Према тексту овога члана, који сам нашао код г. потпредседника, та измена гласи овако:

„Царина и све остале таксе (трошарина, монополне и споредне таксе као и пореза на обрт) до десет динара примаће царине у сребру а преко десет динара у злату; но ко хоће да плати све у сребру платиће ажију према највећем курсу, што га је злато имало у прошлом месецу.“

Димитрије Ћирковић. — Мени се чини да је на првом читању усвојено, ако неко хоће да плати целу царину у сребру, онда треба да плати и ажију.

То има у стенографским белешкама, из њих ће се најбоље видети, како је овај члан био раније усвојен.

Димитрије Димовић. — Ја сам и на првом читању овог законског предлога учинио једну примедбу односно обртне порезе и казао сам, да је неправедно, да се и обртна пореза наплаћује у злату. То би била велика отежица нашем трговачком сталежу, јер кад плаћају царину у сребру, морају да плате и ажију, онда зашто да се обртна пореза наплаћује у злату, и с тога бих био за то, да се она наплаћује у сребру.

Потпредседник. — Нужно је да се и овај члан 16 врати у одбор те да се исправи према примедбама, које су учињене на првом читању, пошто правог известиоца свде нема да нам их изнесе. (*Бива*).

Известилац чита чл. XVII (стр. 8).

Потпредседник. — Прима ли Скупштина прочитани члан? *(Прима)*.

Известилац чита чл. XVIII (стр. 8).

Потпредседник. — Прима ли Скупштина прочитани члан? (*Прима*).

Известилац прочита чл. XIX (стр. 8).

Драгомир Рајовић. — Ја и код овога предлога хоћу да поновим ону исту примедбу, коју је мој поштовани колега Андра Ђорђевић при прошлом закону о трошарини учинио. Ја држим да ми не можемо оваку редакцију, као што је предложена, да оставимо, јер се она коси са Уставом. Ако не урадимо оно, што Устав прописује, онда ћемо учинити кривицу, која се назива гажење Устава.

Истина је, да је Скупштина неодговорна, али министар је одговоран за гажење Устава; и с тога ја држим, да је неопходно нужно не гледати на конзидерацију чисто фискалну, него гледати при писању да учинимо оно, што Устав прописује, да не погазимо једно уставно наређење.

Ево чл. 117 Устава шта каже: „Никакав закон нити икаква наредба државне, окружне или општинске власти немају обавезну силу, ако нису обнародовани начином, који је закон одредио.“

У Уставу, као што знате сви су чланови равне вредности, ни један није узгредан и мање важан. И они сви имају једнаку вредност, и кад се ма о који члан Устава огрешимо, огрешили смо се о Устав, за шта смо и одговорни.

Ево шта каже члан 118 Устава: „Закони и законите наредбе, које су законим начином обнародоване имају обавезну силу за све грађане и власти земаљске.“

Као што видите, господо, ово су два изрична наређања Устава, која ми никако не можемо да мимоиђемо и баш у прилог самог поштовања извршне власти, која је по Уставу дата Краљу, Народна Скупштина не може на се да узме то право, те да ћутке пређе преко тога наређења.

У закону то мора да стоји. И кад се тако поступа, кад се закон обнародује, онда је он тек обавезан за народ. Не учини ли се то, онда Скупштина греши прво, што узима на се то право извршне власти; и друго, што сваки грађанин, који не поштује такав закон, неће бити одговоран за то. С тога, ја кажем да ми овај члан треба да стилизујемо тако, како ће он бити сообразан члану 117 ом Устава.

Министар финансија М. Вујић — Ја господо, као што сам и ономад приликом дебате код сличног наређења у закону о трошарини казао, нисам мислио да ме неко разуме, као да сам ја против тога да се овако наређење, као што га г. Рајевић предложио, унесе у закон. Ја сам само напоменуо, да од кад се издају закони у Србији, издају се у овој форми, а је ли та форма погрешна или не, ја то нећу да расправљам. И прошли пут казао сам, да је ова новина изнесена у најзгоднијем моменту, приликом закона о трошарини; а да се изабрао други какав моменат, ја не би мо'да имао ништа против тога да се тај предлог и усвоји. Ја нисам компетентан и незнам, како би то по правним појмовима требало да се уради, али видим да у чл. 117 Устава стоји: да никакав закон нема обавезу силу, ако није обнародован начином, који је закон одредио; а мени изгледа да то значи ако није обнародован у званичним новинама, јер ако би се схватило тако, да се мора закон обнародовати у свима крајевима отаџбине, онда би требало одредити рок, за колико дана треба сваки закон да се обнародује, како у Београду, тако и у Љубовији Вршкој Чуци, Златибору и т. д. и онда би правници имали да расправљају то питање за колико дана каква наредба може да буде обнародована у свима крајевима земље, јер један закон не може да важи докле не буде обнародован, т. ј. докле за њега држављани не сазнају; а то обнародовање и саопштење требало би извршити по свима општинама ваљда преко бирова, ако не путем званичних новина. Међу тим ја сматрам ово наређење Устава са свога нестручног гледишта тако, да закон треба обнародовати путем званичних новина.

Господо, ја се сећам да има једно „високајше наређење“ из времена кнеза Милоша, које каже да обнародовање закона, значи његово публиковање у званичним новинама, и истим се наређује, да све општине морају да држе званичне новине. Ја ово само напомињем, али ипак кажем, да нисам ни мало противан гледишту, које су господа изнели, и само сам поменуо, да се као најнезгоднији моменат за измену те погрешне праксе нашао закон о трошарини. Колики пак рок треба да се одреди у самој ствари за обнародовање закона, као и на који начин да се изврши то обнародовање, као и кога ће дана од дана публикације почети да важи, то је питање о коме ће правници дати своју реч, а ја у то питање нећу да улазим.

То сам сматрао за нужно да одговорим на приговоре г. Рајевића, што он каже да фискални разлози нису могли сузбити њихово тражење.

Андра Ђорђевић — Господин министар финансија има право, кад каже да треба известан рок за обнародовање закона. Треба створити грађанима могућности да своје поступке сообразе новом закону, а нико не може своје поступке да соображава некаквом закону, за кога још и незна до постоји.

Ја сам, чини ми се и прошли пут нагласно, да у науци и постоји такав рок за обнародовање, који се зове vacatio legis.

Тај се рок рачуна од дана, кад се закон публикује у новинама, па до дана, док не ступи у живот. Тај рок може да буде 10, 20 — 30 дана, и тај рок стоји као сталан рок, али законодавац може при неком закону и друкчије наредити, како хоће. Тек свакако стоји то, да је потреба, да мора бити некаквог рока за трајање публикације, и да се тачно зна од кога ће дана важити какав нов закон.

Доиста, као што рече г. министар финансија, има у нас једно наређење од 1850 год. по коме ће закони важити тек после 30 дана, али је само у њему погрешка та, што се тај рок од 30 дана не рачуна од дана саме публигације, него од дана потписа владаочева. Осим тога, у нас постоји још једно решење књаза Милоша од маја 1827 о обнародовању земаљских уредаба посредством српских новина. То се наређење налази у зборнику 30-ом, и оно ни до данас још није укинуто.

И заиста, о том наређењу може се рећи с поносом, да је оно тако дивно, тако логички преставило потребу обнародовања, да га треба само прочитати, па ће свакоме бити јасно престављена потреба обнародовања закона.

У осталом има још и једно друго новије наређење, односно публикације закона. Већина ће се сетити — јер су већ као посланици од неколико година на овамо — да је вотиран закон о уређењу округа и срезова и у чл. 25-ом тога закона стоји између осталога и то: да ће начелник сазивати срески збор ради саопштења новога закона.

И тако дакле и сам законодавац је јасно и изречно потребу обнародовања новог закона увео. И ја се чудим, зашто се то није усвојило у прошлим законима. Јер, кад се признаје потреба, да грађани треба да знају закон, и кад важи правило, да незнање већ обнародованога закона не може извињавати; онда, ако се хоће логички да примени то правило, мора се оставити извесан рок грађанима, рок за који траје обнародовање закона, те да се с њим упознају.

Ако пак пристајете на то, да се ово уобичајено а погрешно наређење измени сообразно уставним наређењима, ја ћу бити слободан, да предложим једну редакцију, али у напред вас молим, немојте одбити ту редакцију само због рока, т. ј. због тога што је 5, 10 или више дана, а не оноликi, колики би сте ви желели.

Ја предлажем ову редакцију: „Закон овај почеће да важи почетком трећега дана, а по истеку онога, којега буде обнародован у „Српским новинама“.

Из предложене редакције види се, да се дан, кад је закон обнародован у Срп. новинама, не рачуна, и да нов закон почиње важити наступањем трећега или петога или десетога или ког хоћете дана. То је тако јасан и прецизан моменат, кад нови закон треба да живи, да о том не може бити спора.

Може неко рећи: на добро, за неки закон довољно је два или три дана, да се доиста у народу сазна његова садржина; али да ли ће га по истеку тога рока трајања публикације доиста знати сви грађани? Даље, може неко рећи, као што је, чини ми се, то и казао поп Стојаковић — да има закона, који већ одавно постоје, па опет многи грађани и не знају садржину? То је истина, шта више и ми правници и стручњаци не можемо знати све одредбе и параграфе неког закона на памет, нити се то може од кога тражити. Али што може законодавство једно да с правом тражи од својих грађана, то је, да они треба да знају закон у толико, у колико им је то потребно, да се према свом занимању по том закону управљају. А друго је сада питање хоће ли сваки хтети да сазна садржину закона. Свима је обнародовањем дата прилика за то.

До душе, најбоље би било да се сваком грађанину, кад би се могло, да да закон, па да им се каже: ето ти, па читај. Али то индивидуално обнародовање закона није лако брзо извршити, па стога нигде није у свету ни усвојено, већ је усвојена колективна обзнана закона, која се чини у свим модерним државама, па смо и ми тај начин обнародовања закона усвојили, а напустили стари начин обнародовања: читање новога закона на сеоским зборовима.

За обнародовање новога закона, као што видите, мора бити некога рока, и да се тек после обнародовања закона може с правом, логички, рећи сваком грађанину: тебн је дата прилика да нов закон упознаш, те да знаш како треба да се по њему владаш, а што ниси, немој кривити никог другог, већ самог себе, твоју немарност. И тек тад би била логичка последица: да незнање закона никог не извињава.

После свега разложеногa, ја сам слободан понова предложити да усвојите моју редакцију.

Молим десет посланика, да ме потпомогну (потпомажу га).

Известилац — Господо! И ја мислим да су разлози, које је г. предговорник Андра Ђорђевић изнео, умесни. Са тих разлога, које је он изнео, ја примам предлог да се пошље у одбор на поправку. Ну мени се чини, да би било подесније да се поднесе један формални предлог, да се утврди за у будуће, па да се не би опет код других закона подносили предлози и слична питања; него што би било, да се од једном поднесе формални предлог, који би важио за све будуће законе. А што се тиче овог специјалног предлога овде, ја примам г. Андрин предлог.

Андра Ђорђевић — Доиста, та је напомена г. известиоца врло умесна, и ја сам се решио, да са мојим пријатељима поднесем формални предлог законски о томе.

Димитрије Маринковић — И ја сам тражио да о томе говорим, за то што нисам знао да је и г. Андра тражио реч да о истом говори. Па кад је он то већ учинио, ја немам шта више да кажем сем то, да кад и г. министар није противан да се овај члан врати у одбор и кад се и иначе овај закон враћа у одбор због ранијих чланова, онда нека се врати у одбор, да се и овај члан наново редигује.

Михаило Веселиновић — Молим вас, господо, ја не бих ништа имао против овога предлога Андре Ђорђевића, кад би се овај предлог односио и на друге законе. Али пада ми у очи, доводећи у везу ово са чл. 16 закона о трошарини, и морам се чудити — нека ми се не замери — нарочито господа из опозиције, која су говорила о томе, како то баш да им сад, приликом овог закона о трошарини и општој царинској тарифи, падне на памет, да траже извесно време, рок, да се тај закон обнародује. То ћу рећи — нека ми се не замери — то није ни више ни мање, него је та њихова жеља о овом предлогу скопчана из више личних неких расположења према неким извесним личностима, које су збиља заинтересоване овом приликом, а то ћу рећи нарочито ради чл. 16 о трошарини.

Потпредседник — Молим вас, господине, то није сада на дневном реду.

Михаило Веселиновић — Овај закон има везе с њим, јер је скопчан са извесним предлогом, из кога се види, да су доиста то лични интереси њихових пријатеља. Јер, за што је увезено на три милиона кила шећера у земљу?

Потпредседник — Молим вас, говорите о предлогу, који је на дневном реду, иначе ћу бити принуђен да вам закратим реч.

Михаило Веселиновић — Ја говорим о предлогу, о коме је говорио г. Андра Ђорђевић. Ја морам дати разлога за што тако говорим, и ја вас молим, да ме у будуће поштедите од тих примедаба.

Потпредседник — А ја вас опет молим, да ви поштедите Скупштину од тих завођења на странпутицу. — Ја сваког опомињем кад се удали од предмета, о ком је говор, па тако и вас опомињем.

Михаило Веселиновић — Као што рекох мало пре, ја не бих имао ништа против тога предлога односно обнародовања закона, јер је то збиља потребно. Али овде не само да није потребно, јер су неки још пре месец дана сазнали за овај закон, и то они, који су заинтересовани овим предлогом, него би требало да се закон овај обнародује у масу народа; у масу за то да се обнародује, што га она заиста не зна, а ови у Београду знају га од раније, па за њих и не би требало обнародовања.

У закону стоји: „кад се један сељак оптужи, па се он извињује његовим незнањем закона, да закон не извињује ничије незнање.“ Дакле, било би потребно да се унесе у закон и начин, на који би се обнародовао. То се обнародовање до сада вршило на среским или општинским зборовима. Па шта је на крају крајева остало? — Остало је, да маса народа управо и није знала тај закон; и још, на жалост, они, који су га знали, тумачили су га како су они хтели, а на штету народа. А то су пак била господа из опозиције и они су то показали у више прилика. Дакле, немам ништа против тога предлога, али сам имао само да замерим господи из опозиције, а што ми је пало у очи то је, да су они то говорили у корист њихових личних пријатеља; то сам хтео искрено онако да им кажем у очи.

Милутин Гарашанин — То је безобразлук.

Димитрије Маринковић — Ви лажете, то није истина.

Потпредседник — Има још пријављених говорника, али пошто је г. известилац примио предлог г. Андре Ђорђевића и тражио да се овај члан врати у одбор, то се исти члан враћа натраг у одбор, па тек пошто се врати из одбора, онда се може говорити о њему. —

Јавили су се још за реч г.г. д-р Лаза Илић и Милутин Гарашанин.

Лаза Илић — Ја сам хтео да узмем реч да говорим о самом овом претресу и да упозорим Скупштину на члан 71 закона о пословном реду у Скупштини. У том се члану каже, да, ако за време дебате каквог законског пројекта и то, било при првом или другом читању, буде поднесен од стране ког посланика какав предлог и ако тај предлог прими известилац, онда се тај члан враћа у одбор, и докле се год он не врати из одбора, не може бити о њему говора.

Према томе, о овоме не може бити више претреса у Скупштини, јер би био противан закону о пословном реду.

Потпредседник — Ако има кога да говори о другим одредбама овога члана може говорити, а о предлогу г. Андре Ђорђевића не може бити говора.

Милутин Гарашанин — Ја о предлогу немам шта да говорим; ја сам хтео само да говорим о говору г. Михаила Веселиновића.

Потпредседник — О томе не можете да говорите, јер ја сам га опоменуо на ред.

Раша Нинић — И ви сте њему казали да он лаже и он је то примио на себе; према томе немате шта да говорите.

Милутин Гарашанин — Е кад је он то примио, онда је то друга ствар (Смех).

Известилац чита: Увоз. Одељак I „Хартија“, тачке 1—20 (стр. 1 и 2 прилога IV).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак II, тачке 21—27 (стр. 2 и 3).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак III „Вуна и длака“, тачке 28—43 (стр. 3 и 4).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак IV „Дрво и израде од дрвета и биља“, тачке 44—75 (стр. 4, 5 и 6).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак V „Животиње“, тачке 76—101 (стр. 6 и 7).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима)*

Известилац чита: Одељак VI „Јестива и пића“, тачке 102—116 (стр. 7 и 8).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак VII „Камен, земља и стакло“, тачке 117—143 (стр. 9, 10 и 11).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак VIII „Метали“, тачке 144—180 (стр. 11, 12, 13, 14 и 15).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак IX, тачке 181—198 (стр. 15 и 16).

Лука Лазаревић — На непрерађене говеђе, биволске, коњске и свињске коже плаћа се по овом члану од 100 кгр. 15 динара. Ја сам се разговарао са неким трговцима, који раде с тим артиклима, и они сами тврде, да је ова нова царина од 15 динара потпуно равна оној старој царини 8% од вредности. Ја мислим да има довољно разлога, да се ова царина од 15 динара повиси, те да би се тиме колико толико отежао увоз страних кожа у Србију. Ви знате да је питање о пресним опанцима претресано у Скупштини, а расправљано је јавно и у штампи. Од стране владе налазило се разлога, да се пресни опанци са свим забране, а Скупштина је то питање одложила на неизвесно време; али ја држим, да то питање не може остати за навек нерешено, него ће опет доћи пред Скупштину на решење. Држим, да ћемо моћи колико толико помоћи правилном решењу његовом, ако ову царину повисимо. Тиме ћемо учинити то, да ће се дићи вредност кожама од наше домаће стоке, а тиме вредност и самој стоци.

Да не наводим друге разлоге, држим да има места предлогу, да се повиси царина од 15 на 25 динара од 100 кгр. Ја молим 10 посланика, ако има, да ме потпомогну. (Потпомажу га).

Димитрије Ћирковић — Овом предлогу нема места за то, што је ово сировина. У свима другим земљама сировина је слободна. Ми сви знамо да наш народ носи опанке и ако би усвојили овај предлог г. Луке Лазаревића то не би било ништа друго, него ударити још већи намет на опанке. Ја мислим, да би требало, ако би могли, још спустити ту царину, како би наш народ добио што јевтинију обућу. Што се тиче пресних опанака, то је са свим друга ствар, и њу можемо решити како мислимо да је најбоље, али оптеретити ове коже, које су потребне за обућу, а које су у исто време сировине, ја мислим да томе нема места, и с тога би овај предлог требало одбацити.

Милан Милићевић — Ја бих само хтео да знам шта је са уговорима? Ми имамо уговор с Аустро-Угарском, с Немачком и другим државама, с тога ми треба да видимо како стоји са тим предметима у поменутим уговорима и можемо ли ми према уговорима да повисимо царину на те коже; јер ако не би имали права по тим уговорима да повисимо царину, онда нам је узалуд, ако овде и усвојимо предлог.

Вукашин Петровић — Ја се слажем са г. Ћирковићем, само бих имао имао да додам његовом говору још једну околност. Коже, о којима је реч, предмет су потрошње наших занатлија. Оне су већ претрпеле и имају да трпе услед уговора нашег са Аустро-Угарском, и сад, ако им још повисимо царину на сировину, онда ћемо да учинимо отежицу нашој обућарској индустрији и она ће још више да падне. Дакле, са тога гледишта требало би ту царину још спустити, а не повишавати. Ми у нашој земљи немамо таквих кожа, какве су потребне за тај посао и морамо их увозити са стране; са тих разлога требало би остати при овој стопи, каква је предложена у предлогу о општој царинској тарифи.

Новак Милошевић — Ја сам противан предлогу г. Луке Лазаревића, што би он посредно оптеретио сељаке, који се обувају опанцима, јер ми немамо довољно коже у нашој земљи за подмирење наших потреба. Кад би било по срећи да ону стоку, коју превозимо „преко“, кад би могли да прерадимо од ње кожу овде у земљи, па да нам остане сва кожа, онда би могли усвојити предлог г. Луке Лазаревића, иначе овде само ударамо још један терет више на народ; с тога сам ја противан предлогу г. Луке Лазаревића и молим Скупштину да га одбаци.

Лаза Илић — Са предлогом Луке Лазаревића није се ни у колико ишло на то, да се оптерете опанци, које сеоски сталеж наш употребљује. Не стоји то да због тога, што ће се повећати царина да ће се оптеретити сеоски сталеж. Тиме што ће да се повећа царина у првој линији иде се на то, да се код нас поклони већа брига и пажња нашем домаћем сточарству. Ако је истина, ако је факт, да је Србија првенствено земља сточарска, онда не увиђам бојазан да Србија неће моћи да подмири потребу у обући. Кад је тако, кад је Србија првенствено земља сточарска, онда треба поклонити већу бригу и пажњу нези, развијању нашег домаћег сточарства и онда то ће нам бити као главна брига.

Али сем тога има још један разлог, који говори у прилог томе, да треба да станемо на пут увозу те сировине, која долази са стране, и која се састоји у говеђим кожама, а један од најјачих разлога, то је разлог, здравствени. Факт је, неоспорно је, да се с тим сировинама са стране увозе многе болести а отуда се шире на нашу домаћу стоку и убијају цену наше стоке и њено здравље.

Према томе, сем разлога привредних, који се односи на сточарство, стоји и разлог здравствени, због кога би требало да се стане на пут увозу ове сировине, која често носи у себи болест и заразе, и због чега је опасна по здравље нашег домаћег сточарства; с тога из та два разлога прихватам предлог г. Луке Лазаревића и гласаћу за њега.

Заменик известиоца Љуба Јоксимовић — Као заменик известиоца не могу примити предлог г. Луке Лазаревића, јер он иде на штету наших домаћих заната. Ако се подигне царина на те сировине, онда ће наше занатлије спасти на капиталисте, а кад наше занатлије спадну на капиталисте у нашој земљи, онда ви знате да занатлије остају на „Бог и душу“ и морају да издиру за њих, јер главну добит вукле би капиталисте на штету занатлија. Ако ми оставимо занатлијама на вољу да бирају коже са стране или у земљи, онда мислим да ће занатлије бити у много бољем положају и моћи ће лако да издрже конкуренцију.

Јован Шелмић — Ја налазим да овај одељак не треба мењати, и не треба повишавати царину на коже, које из страних држава долазе. Опанцима се највише наш сељачки сталеж служи и било би неправо да тај сталеж још више оптерећавамо. С тога ја сам мишљења нека остане стопа као што је предложена.

Милан Ђурић — Господо, не бих могао да се сложим са предлогом г. Луке Лазаревића из ових разлога. Г. Лазаревић а и г др. Лаза Илић вели, да због тога што је Србија земља првенствено земља сточарска, треба већом царином ове предмете оптеретити. Господо, не треба да се обмањујемо.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 21 ПЕТАК 9 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

22 САСТАНАК

30 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Љуба Јоксимовић

(НАСТАВАК)

(М. Ђурић).

Поред свега сточарства, ми не можемо тиме да подмиримо ни своје најпреће потребе. У мом селу пре двадесет и пет година није било куће, која није за почаст употребила по два говечета, а данас, господо, није тајна и десета кућа, ако је једва у стању да закоље једно говече, да кућа има меса за зиму, а камо ли да од коже прави опанке за задругу, у којој има 10—15 чељади. Од стотине њих, нема једног, који је у стању да закоље говече, да има сува меса у зиму, као што су то наши стари радили, нити народ има довољно коже да направи опанке за сву чељад преко године а нема новаца да купи обућу. Г. др. Лаза Илић рече, ако хоћемо да очувамо здравље, треба да подигнемо цену овим кожама. Ја ћу с те стране рећи баш г. Илићу, ако хоћемо здравље дајмо народу могућности, да може јевтино обућу набавити, да је може набавити како богат тако и сиромах. Мером, која се предлажа ми би и сувише оптеретили наш сеоски свет. Опанци, који су коштали шест гроша, коштали би 10. Узмимо за пример једну задругу, у којој има 15 њих, узмимо да има петоро деце. Један пар опанака дечијих кошта 6 гроша, за њих петоро коштало би 30 гр. За десеторо одраслих чељади по пар опанака од 10 гроша изнело би 100 гроша. Дакле, свега 130 гроша. Један пар опанака може да носи $1^1/_2$ месец. Према томе једна задруга за месец и по дана имала би да да само за опанке 130 гроша, а помислите за годину дана, колико би та сума изнела. Ако би повисили царину на ове коже, као што се предлаже, онда би једна задруга од 15 чељади имала за $1^1|_2$ месец да да за саме опанке преко 200 гроша Ви знате каква је зарада нашег сељака. Са оваком тешком мером ево шта би учинили. Оно за лето је и лако, лети чељад може ићи и боса, али кад дође зима и падне снег, немаштина би натерала да чељад иде и по зими боса, и онда је готова врућица, а од ове је тешко спасавати се, јер ви знате да ми по многим срезовима немамо ни апотекара а камо ли лекара, и онда поред ове добре жеље да сачувамо народно здравље, баш би се огрешили о народно здравље. Према томе, ја налазим, ако хоћемо да сачувамо народно здравље и заштитимо интерес занатлија, треба да оставимо стопу као што је предложена, да се могу те сировине увозити.

Што се тиче оног навода г. Лазе Илића, да се увожењем тих кожа са стране преносе неке заразне болести, ја ћу само оволико рећи: а на што је нама санитетска полиција, нека не пушта болесне коже.

Моје је дубоко уверење, да би се огрешили о народно здравље, а особито о земљораднички сталеж, ако предлог г. Луке Лазаревића усвојимо. Није, господо, тајна да данас земљорадник нема вола да с њиме оре, већ оре с кравом; па нема свака кућа ни краве, већ с коњем оре. То је једна велика народна невоља, дај боже, да буде боље; услед тешких прилика дотле смо дошли. Поред таквог стања усвојити меру, коју г. Лука Лазаревић предлаже, значило би огрешити се и о економне интересе занатлија и о здравље нашег народа, за то молим Скупштину да усвоји стопу као што је предложена, а верујем да је предлагач у доброј намери био предложио, као што верујем да ће се сложити са мном, што се тиче интереса народних.

Пера Павловић — Не могу се сложити са предлогом г. Луке Лазаревића. Ја држим, господо, да је нама потребно да наше занатлије могу што јевтиније да добију ове сировине. Ми сви знамо, да у нашој земљи нема довољно говеђих и биволских кожа за прерађевину, у количини потребно за наше занатлије и с тога што их нема у толикој количини, ја бих био чак за то, да се царина на ове сировине и спусти. Али с погледом на чл. 8 у уговору између Србије и Аустро-Угарске, да се царина на те предмете не може још спустити, ја сам за то да остане ова стопа као што је предложена.

Митар Мићовић — Ја сам уверен да г. Лука Лазаревић са својим предлогом није имао никако намеру да оптерети наше занатлије и наш сељачки сталеж. Врло је важно, што треба имати на уму да се већина наше стоке извози на страну, а кад је то један неоспоран факат, онда је и у интересу наших занатлија и сељака да се спусти царина на те предмете, а не да се повиси.

Лука Лазаревић. — Кад бих био уверен разлозима, које су изнели противници мога предлога, да мој предлог иде на штету занатлија и сељака, ја бих одмах поцепао свој предлог и одустао бих од њега; али противници мога предлога нису ме убедили изнесеним разлозима да тај предлог није добар. Нисам ја изнео овај предлог у намери да штетим занатлије и наш сеоски свет. Ја сам имао других побуда, које сам и исказао уз предлог, а усвајам и допуне г. др. Лазе Илића. С тога не могу примити прекор, који ми се сада чини, да својим предлогом идем против наших занатлија и сељака. Такав прекор нисам, мислим, до сада ничим заслужио.

Пера Павловић. — Ја потпуно верујем, да г. Лазаревић није поднео овај предлог у намери да иде на штету занатлија и против интереса нашег сељачког света. Али нека ми се не замери за израз, г. Лука није добро обавештен. Ја га уверавам, да се наш свет у Србији не храни у толикој мери месном храном, те да има у нашој земљи толико кожа за прерађевину, колико је за наше занатлије потребно. То значи, ако би коже оптеретили већом царином, онда би се готова обућа у врло великој количини увозила у нашу земљу Према томе, кад нам је потребно да уносимо те сировине у земљу за прерађевину, онда би пре имало разлога предлагати да се спусти царина на коже, које се увозе са стране. Ну, само из разлога што се у чл. 8 уговора између Србије и Аустро Угарске каже да се царина може још спустити испод стопе, која је овде предложена може се потпуно усвојити ова стопа, као што је у овом одељку и предложена.

Потпредседник. — Нико се није више обратио за реч, објављујем да је претрес свршен. Гласаће се прво о предлогу г. Лазаревића, који овако гласи: „Да се на коже: говеђе, биволске, коњске и свињске, место 15 плаћа 25 динара". — Стављам на гласање, ко је за предлог г. Лазаревића, нека изволи седети, а ко је против нека устане. *(Већина устаје)*. — Објављујем да је већина устала, и према томе предлог г Лазаревића је одбачен.

Пошто је одбачен предлог г. Луке Лазаревића, то стављам на гласање одељак IX као што је известилац прочитао Прима ли Скупштина прочитани одељак IX? *(Прима)*

Известилац — прочита одељак X „Колонијални и јужни производи", тачке 199—217. (стр. 16)

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима.)*

Известилац чита одељак XI „лекарије, хемијски производи и фарбарије" тачкә 218—264. (стр. 17—19.)

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак XI? *(Прима.)*

Известилац прочита одељак XII „уље, маст и масни производи", тачке 266—277. (стр. 27.)

Павле Крстић — На свеже цересинске, које се овде помињу требало би ударити већу царинску тарифу, за то што су јако распрострањене по унутрашњости, а међу тим, дим од њих шкоди здрављу и што нам оне спречавају гајење пчеларства. С тога сам мњења да се повиси царинска тарифа на њих и у место 20 дин. да се стави царина 50 динара. Молим 10 посланика да потпомогну овај мој предлог. *(Потпомаже га више од 10 посланика.)*

Известилац Љ. Јоксимовић. — Ја немам ништа против предлога г. Павла Крстића и примам га.

Потпредседник — Предлог г. Павла Крстића гласи овако: „Предлажем да се из рубрике под бројем 277 издвоје свеже цересинске у засебну рубрику и да се на њих плаћа од 100 килограма 50 динара". Пошто је овај предлог потпомогнут, то га стављам на гласање: ко је за то да се усвоји овај предлог г. Павла Крстића, нека седи, а ко је противан, нека устане? *(Сви седе)*. — Објављујем да је усвојен предлог г. Павла Крстића.

Лука Лазаревић — Кад је по предлогу г. Павла Крстића учињена измена под бројем 277, да се на свеже цересинске повећа царина, онда би учинили погрешку, ако би цересин оставили неиздвојен у рубрици 274, ако бисмо оставили да се на њега плаћа 12 динара, него би требало повећати царину и на увоз цересина. С тога предлажем: да се цересин издвоји у засебну рубрику, па да се у место 12 дин. удари царина 30 динара од 100 килограма.

Известилац Љ. Јоксимовић — Примедба г. Луке Лазаревића умесна је и ја примам, да се на цересин у место 12 дин. удари царине 30 динара.

Потпредседник — Прима ли Скупштина одељак XII са овом изменом? *(Прима.)*

Известилац прочита одељак XIII „машине, инструменти научни предмети и оружје", тачке 278—285 (стр. 20.)

Драгомир Рајовић — Ја држим, што се тиче ових музиказних инструмената, да је погрешка што је толика велика такса метута. И то је тако исто једно васпитање и наука, као што је и друго васпитање и наука. Не треба затворити врата и стати на пут том васпитању, које облагорођава душу човеку. Као што сте дали олакшицу за књиге, тако треба и за ове инструменте да учините олакшицу. Народ треба да се весели да има полета за музику, за лепо, то је доказ васпитања народног и питомине народне. На овај начин нико се не сме решити да узме свиралу. Међу тим образовање у том правцу држава треба да потпомогне. У другом свету то се потпомаже. То је образовање као и свако друго образовање. То само доказује питомину и благородну природу човекову, јер се каже: „где се пева ту нема рђавих људи". Због тога ја бих био мишљења да се на све те музичке инструменте одреди много мања царина но што је овде предложено. Ја молим, да ме потпомогну 10 посланика, или ће остати мој глас, глас вапијућег у пустињи. (Не потпомажу га)

Известилац Љ. Јоксимовић — Ја мислим да је г. Рајовић задоцнио са предлогом, јер то је примљено раније, а сад је остало о ручном оружју. Али ја мислим да они, који хоће да купе јевтино инструменте, они ће то моћи да учине у уговорним државама.

Потпредседник — Стављам на гласање: ко је за то да се прими прочитани одељак тај нека седи, а ко је противан, нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем да је примљен одељак XIII.

Дајем четврт часа одмора.

После одмора

Потпредседник — Изволите чути указе Његовог Величанства Краља.

Секретар Љ. Јоксимовић чита:

М И

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег министра народне привреде, а по саслушању Нашег министарског савета, решили смо и решавамо:

Овлашћује се Наш министар народне привреде, да поднесе Народној Скупштини, сазваној на дан 1 јуна 1893 год. у Београду, на решење, закон о трговинској погодби између Краљевине Србије и Републике Француске.

Наш министар народне привреде нека изврши овај указ.

30. јуча 1893 год.
у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар народне привреде,
Раша Милошевић с. р.

Предлог гласи:

Његово Величанство Краљ Србије и **Председник Француске Републике** подједнако задахнути жељом да одрже у повољним погодбама трговинске везе, које стоје између обеју држава, решили су да утврде у том циљу погодбу и наименовали су за своје пуномоћнике:

Његово Величанство Краљ Србије, Господина Ан-

Sa Majeste le Roi de Serbie et le **Président de la République Française,** également animés du désir de maintenir dans des conditions satisfaisantes les raport comerciaux qui existent entre les deux pays, ont résolu de conclure un arrangement à cet effet et ont nommé pour leurs plénipotentiaires:

Sa Majesté le Roi de Serbie, Son Excellence Mon-

дру Николића свога Министра Иностраних Дела, каваљера краљев. ордена Белога Орла, командера краљевског ордена Таковског крста, Великог официра Почасне Легије итд. итд.

Председник француске Републике: Господина Салватора Патримонија, изванредног посланика и пуномоћног Министра француске Републике код Његовог Величанства Краља Србије, Официра народног ордена почасне легије, Великог официра краљевског ордена Белога Орла и имаоца Великог Крста краљевског ордена Таковског крста итд итд.

који су, пошто су показали своја пуномоћија и нашли да су она добра и уредна утврдили ове одредбе:

Члан први

Обе високе стране уговорнице уједначавају једна другој поступање највећма повлашћене државе у погледу настањивања држављана и у погледу на трговину и пловидбу, како за увоз, извоз и провоз тако и у опште за све, што се тиче царине и трговинских послова а такође и за наплаћивање дажбина, које се на њих односе.

Роба пореклом из једне од ових двеју земаља уживаће тако исто и у другој земљи поступање највећма повлашћене државе, за све што се тиче преноса железницом.

Члан II

Ова ће се погодба ратификовати и ратификација ће се изменити у Паризу најдаље до 13|25 јула, а ступиће у живот 14|26 истог месеца и вредиће још за годину дана, кад га једна од страна уговорница одказала буде.

У потврду овога напред поменути пуномоћници потписали су овај споразум и ставили на њ своје печате.

Написано у Београду у 2 примерка $\frac{23.\ \text{Јуна}}{5.\ \text{Јула}}$ 1893.

sieur Andra Nikolitch, Son Ministre Secrétaire d'Etat au Departement des Affaire Etrangères, Chevalier de l' Ordre Royal de l' Aigle Blanc, Commandeur de l'Ordre Royal de Saint Sava, Grand Officier de la Légion d'Honneur.

Le Président de la République, Monsieur Salvator Patrimonio, Envoyé extraordinaire et Ministre plénipontentiaire de la République Française près Sa Majesté le Roi de Serbie, Officier de l'Ordre National de la Légion d'Honneur, Grand Officier de l'Ordre Royal de l'Aigle Blanc, Grand Cordon de l'Ordre Royal de Takovo, etc. etc.

lesquels aprés s'être communiqué leurs pleins pouvoirs respectifs trouvés en bonne et due forme, sont convenus des articles suivants:

Article Premier

Les deux Hautes Parties Contractantes se garantissent réciproquement le traitemeut de la nation la plus favorisée en ce qui touche l' établissement des Nationaux ainsi qu'en matière de commerce et de navigation, tant pour l'importation et le transit, et en général, tout ce qui concerne les droits de douane et les opérations commerciales que pour le payement des taxes qui s'y rapportent Les marchandises originaires de chacun des deux pays jouiront également dans l'autre du traitement de la nation la plus favorisée en tout ce qui concerne les transports par chemins de fer.

Article II

Le présent arrangement sera ratifié et les ratification en seront échangés à Paris au plus tard le 25|13 Juillet, Il entrera en viguenr le 26|14 du même mois et demeurera exécutoire jnsqu'à l'expiration d'une anneé à parties Contractantes l'aura dénonce.

En foi de quoi les plénipotentiaires susdits ont signé le présent arrangement et y ont apposé leurs sceaux.

Fait à Belgrade, en double exemplaire, le $\frac{23.\ \text{Juin}}{5.\ \text{Juillet}}$ 1893.

Министар народне привреде
Раша Милошевић с. р.

МИШЉЕЊЕ ДРЖАВНОГ САВЕТА

Господину министру народне привреде

Трговинске погодбе између Краљевине Србије и Републике Француске, које сте Савету послали на оцену и мишљење писмом Вашим од 25 овог мес. ПБр. 2773 Државни Савет је проучио, па је мишљења, да их треба примити.

Достављајући Вам ово мишљење Савета, част ми је и овом приликом уверити Вас о мом одличном поштовању.

Бр. 1990
25 Јуна 1893 год
Београд.

Председник Државног Савета,
П. Велимировић с. р.

Потпредседник — Ја мислим да се овај предлог упути оном одбору, који је проучавао трговински уговор са Аустроугарском и Немачком? (*Одобрава се*).

Секретар Љ. Јоксимовић чита:

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег министра народне привреде, а по саслушању Нашег министарског Савета, решили смо и решавамо:

Овлашћује се Наш министар народне привреде, да поднесе Народној Скупштини сазваној на дан 1 јуна 1893 год. у Београду, на решење закон о привременом споразуму између Србије и Велике Британије.

Наш министар народне привреде нека изврши овај указ.

30 јуна 1893 год.
у Београду

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар народне привреде
Раша Милошевић с. р.

Предлог гласи:

ПРИВРЕМЕНИ СПОРАЗУМ

између Србије и Велике Британије

Влада Његовог Величанства Краља Србије, и Влада Њеног Величанства Краљице Уједињене Краљевине Велике Британије и Ирске, Царице Индија, у жељи да привремено, за време потребно ради закључења и ратификације једног трговинског уговора, уреде трговинске односаје између обе ове земље, углавили су следеће одредбе:

Члан I

Поданици, бродови и производи сваке врсте пореклом из обе земље уживаће узајамно и у сваком погледу поступање највећма повлашћеног народа.

ENTENTE PROVISOIRE

entre la Serbie et la Grande Bretagne

Le Gouvernement de La Majesté le Roi de Serbie et le Gouvernement de La Majesté la Reine du Royaume — Uni de Grande Bretagne et d'Irlande, Impératrice des Indes, désirant régler provisoirement, pendant le temps necéssaire pour la conclusion et les ratifications d'un traité de commerce, les rapports commerciaux entre les deux Etats, sont convenus des dispositions suivantes:

Article I

Les sujets, les navires et les produits de toute nature, originaires des deux Pays, jouiront respectivement et sous tous les rapports du traitement de la nation la plus favorisée.

Члан II

Овај споразум почеће важити сутра дан пошто га Српска Народна Скупштина одобри, а важиће док се не измену ратификације дефинитивног трговинског уговора; али у сваком случају престаће важити $^{1}/_{13}$ јануара 1894 године.

У потврду тога потписани су саставили овај споразум и на њ ударили своје печате.

Састављено у Београду $\frac{4 \text{ Јуа}}{22 \text{ Јуна}}$ 1893.

Article II

Cette entente sera exécutoire le lendemain du jour où elle aura reçu l'approbation de la Skoupchtina Nationale de Serbie. Elle restera en vigueur jusqu'à ce que les ratifications du traité de commerce tous les cas elle cessera ses effets le $^{1}/_{13}$ janvier 1894.

En foi de quoi les soussignés ont dressé la présente et y ont apposé leurs cachets.

Faite à Belgrad le $\frac{22 \text{ Juin}}{4 \text{ Juillet}}$ 1893.

Министар народне привреде
Раша Милошевић с. р.

МИШЉЕЊЕ ДРЖАВНОГ САВЕТА

Господину министру народне привреде

Писмом Вашим од 25 т. м. ПБр. 2772 послати Државном Савету на мишљење „Привремени споразум између Србије и Велике Британије“ Савет је проучио, па је мишљења, да га треба примити.

Достављајући Вам ово мишљење саветско, част ми је и овом приликом уверити Вас о мом одличном поштовању.

Бр. 1991.
22 Јуна 1893 год.
у Београду.

Председник Државног Савета,
П. Велимировић с. р.

Потпредседник — Овај предлог упућује се истом одбору.

Секретар Љ. Јоксимовић чита:

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег министра народне привреде а по саслушању министарског Савета, решили смо и решавамо:

„Овлашћује се Наш министар народне привреде да поднесе Народној Скупштини сазваној у ванредном сазиву на решење предлог: да може на терет државне готовине за ову 1893 годину утрошити (10.000) десет хиљада динара на доселење и насељење неколико црногорских породица по решењу министарског Савета од 26 маја ове године, па утрошену суму показати у рачунима свога расхода за ову годину“.

Наш министар народне привреде нека изврши овај указ.

28 Јуна 1893 год.
у Београду

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар народне привреде
Раша Милошевић с. р.

Исти гласи:

ПРЕДЛОГ

министра народне привреде

Народној Скупштини,

Познато је Народној Скупштини да се читаве породице братског нам народа из Црне Горе често расељавају, а на то расељавање гони их кршевитост и честа неродност њихове земље. Ови Црногорци, који се по нужди селе до данас су долазили нама и склониште нашли у нашој земљи, јер „куд ће ивер од кладе“, вели народна пословица и ми их примамо с гледишта наше братске сродности, вере и опште човечанске дужности. Из тих разлога у 1889 години примили смо и населили у Топлички и Врањски округ неколико хиљада Црногорских породица, што нас је стало и доста материјалних жртава.

Па и ове године, указала је се потреба, да примимо за насељење неколико црногорских породица и потпомогнемо њихово доселење и насељење у нашој земљи, које су нам се за то молбама својим обратиле и које молбе Влада Његовог Величанства Краља из наведених разлога није могла одбити, тим пре што су молиоци и две одличне породице као дуго-годишњи ратници за чување самосталности своје отаџбине Црне Горе Зато је Министарски Савет, на предлог мој, решењем својим од 26 маја ове године ШБр. 1293 одобрио министру финансија да може из готовине главне државне благајне ставити на расположење министру народне привреде десет хиљада (10.000) динара за доселење и насељење неколико црногорских породица.

Према томе част ми је замолити Народну Скупштину да изволи решити:

„Одобрава се министру народне привреде, да на терет државне готовине за 1893 год. може утрошити десет (10.000) хиљада динара на доселење и насељење неколико црногорских породица по решењу министарског Савета од 26 маја ове године па утрошену суму показати у рачунима свога расхода за ову годину.

ШБр. 1610
21 јуна 1893 год.
Београд.

Министар народ. привреде
Раша Милошевић с. р.

Потпредседник — Овај предлог упућује се одбору финансијском. —

Наставља се дневни ред. Изволите чути известиоца.

Известилац прочита одељак XIV „Памук, кудеља, лан и друга биљна влакна“. (ст. 21 — 24 Прилог IV) (т. 286 до 322).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац — прочита одељак XV „Свила“. (ст. 21 до 24 т. 323—331).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац прочита одељак XVI „Накити и ситнице“. (ст. 24—29 т. 332—367).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац прочита одељак XVII „шивена и плетена роба и везови“. (ст. 29—32 т. 368—407).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац прочита одељак XVIII „Отпаци“ (ст. 23 т. 408—409).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац прочита „Општу примедбу“ (ст. 32).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитану „Општу примедбу“? (*Прима*).

Известилац чита одељак I „Баштовански и пољски производи“ (ст. 33 т. 1—4).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац чита одељак II „Дрво“ тач. 5—7 (ст. 33).

Милан Милићевић — Држим да је врло мала такса 0·25 дин. на један кубни метар дрва. Ово оснивам на том, што знам да су сељани села Борне, Радаља, Зворника, Читлука и осталих села сатрли шуму извозећи по јефтину цену у Босну. Предпрошле године они су продавали по 6 форин.

хват; прошле пак године, кад је био забрањен извоз опште народне шуме, кад је продавац морао имати уверење за доказ да су дрва, која продаје сечена у његовој шуми, они су тада продавали хват по 10—12 форинти — дакле она се могу скупље продавати. С тога сам мишљења, да се стави место 0·25 дин. 0·50 дин. од једног куб. метра.

Молим довољан број посланика да ме потпомогне у овом предлогу. (*Не потпомажу га*).

Известилац — У интересу да се наше шуме не сатиру ја примам предлог г. Милићевића.

Потпредседник — Предлог г. Милићевића није потпомогнут с тога о њему више не може бити говора. Зато стављам на гласање други одељак. Ко је за то да се он прими, као што га је известилац прочитао нека изволе седети, ко је противан нека устане? — *(Сви седе)*. Објављујем да је усвојен други одељак по предлогу одборском

Известилац чита III одељак „Животиња и производи од ње“ (тач. 8—15 ст. 33—34).

Потпредседник — Прима ли Скупштина III одељак? (*Прима*).

Известилац чита одељак IV „Отпаци“ (т. 16—18 ст. 34).

Потпредседник — Прима ли Скупштина четврти одељак? (*Прима*).

Има неколико тачака овог законског предлога враћених у одбор, да се учине извесне исправке. Нека то одбор изврши и у првој идућој седници нека поднесе Скупштини на решење, тада ће се и гласати поименично о овом закону.

Пошто више ништа нема на дневном реду време је, да се седница закључи; с тога данашњу седницу закључујем и другу заказујем за сутра у 4 сата по подне.

На дневном реду биће:

1) Читање законског предлога о буџету монопола соли и дувана и државних железница; и

2) Читање предлога одбора финансијског за продужење буџета државних железница, и монопола дувана и соли, док Скупштина не утврди оба та буџета.

Извештај одборски о овом предлогу је штампан, и ви га већ имате у рукама.

Молим господу из свих одбора нарочито из финансиског и одбора за трговачке уговоре, да дође после подне и да раде.

(Састанак је трајао до 12 сати у подне).

---

23 САСТАНАК

1 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Лука Лазаревић

Почетак у 5 час. по подне.

Присутна су била господа министри: Председник Министар. Савета, министар просвете и црквен. послова; министри: финансија, привреде, унутрашњих дела и грађевина.

Потпредседник — Отварам седницу 23 састанка. Изволте чути протокол двадесет другог састанка.

Секретар Љуба Јоксимовић прочита.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани протокол? *(Прима)*.

Изволте чути молбе и жалбе, које су упућене Скупштини.

Секретар Љуба Јоксимовић чита:

Стеван Динкић из Власотинаца; сељани из Добриње (у ср. пожешком); суд општине Дубочанске (у ср. крајинском); суд општине Рударске (у ср. косаничком); и суд општине Драговачке (у ср. пожаревачком) — моле за извесне олакшице у плаћању порезе;

Станко Илић са Вршке Чуке; рањени Горачићани; и породице изгинулих Горачићана — моле за државну помоћ;

Вукашин Ковачевић из Беоца (у ср. студеничком); и Бранко Димитријевић из Београда — моле за исплату реквизиције;

Јевгеније Балтић, марвени лекар из Ћуприје, моли да му се признају извесне године службе;

Милутин Дробњак, бив. чувар казненог завода у Пожаревцу, моли за повраћај у службу;

Аница, удова пок. О. Поповића из Чачка, моли за инвалидску потпору;

Лаз. Радивојевић из Крушевице (у ср. колубарском) моли да му се одложи плаћање казне;

Јоца Живковић из Сиракова (у ср. рамском) моли да му општина плати покрађу;

Грађани из Ужица моле, да се за ужички округ постави још један инжињер;

Еснаф сапунско-свећарски из Крагујевца моли, да се укине трошарина на сапун и свеће; и

Михајло Младеновић из Полома (у ср. масуричком) жали се на лознички првостепени суд.

Потпредседник — Све ове молбе и жалбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Изволте чути један указ Њ. В. Краља.

Секретар Лука Лазаревић чита:

М И

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег Министра финансија, а по саслушању Нашег Министарског Савета решили смо и решавамо:

Овлашћује се Наш Министар финансија да Народној Скупштини сазваној у ванредан сазив за 1 јуни о. г. може поднети на решење:

Пројекат закона о допуни у закону о привременом порезу од 1 јула 1892 год.

Наш Министар финансија нека изврши овај указ.

30 јуна 1893 год.
у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар финансија,

Др. М. В. Вујић с. р.

Исти гласи:

ПРОЈЕКАТ ЗАКОНА

о допуни у Закону о привременом порезу од 1 јула 1892 год.

После члана 4 долази нарочити

Члан 5 који гласи:

Овлашћује се краљевска влада, да у вези са емисијом зајма за ванредне војне потребе, може под истим условима остварити још 18 милијуна динара ефективних а за покриће привремених државних дугова, затечених на дан 1 априла ов. год. У то име даће се слободни приход солског монопола као супер-гарантија целокупноме зајму.

Члан 5 постаје члан 6.

За тим:

МИШЉЕЊЕ ДРЖ. САВЕТА

Господину Министру Финансија

Пројект закона о допуни у закону о привременом порезу од 1 јула 1892 год. који сте послали Савету на мишљење писмом Вашим од 17 т. м. ЗБр. 2893, Државни Савет је проучио, па је мишљења да га треба примити.

Саопштавајући Вам ово, част ми је и овом приликом уверити Вас о мом одличном поштовању.

Бр. 1869
25 јуна 1893 год.
Београд.

Председник Државног Савета,
П. Велимировић с. р.

Потпредседник — Овај се указ упућује одбору финансиском. —

Пре него што пређемо на дневни ред, треба да се према пословнику скупштинском, изврши подела Скупштине у одсеке, јер је данас први дан јула месеца.

Молим г. секретара да изволи вадити листе из кутије и читати имена посланика.

Секретари читају: ваде листе,

I Одсек

Ђока Владић, Андра Ђорђевић, Михаило Мартинац, Пера Велимировић, Милан Милићевић, Лука Лазаревић, Алекса Швабић, Димитрије Карић, Сретен Гогић, Светозар Славковић, Анта Поповић, Никола Пашић, Милосав Витић, Мика Даниловић, Вуча Николић, Сима Костић, Димитрије Ћирковић.

II Одсек

Сава Милићевић, Арса Дреновац, Никодије Милетић, Љубисав Благојевић, Митар Мићовић, Миња Бранковић, Петар Ђаковић, Јован Шелмић, Тодор Костић, Тодор Дидић, Ранко Тајсић, Арсеније Прокопијевић Димитрије Димовић, Михаило Косовљанин, Сотир Аранђеловић, Анта Рајичић, Коста Борисављевић, Милош Богдановић, Димитрије Катић.

III Одсек

Димитрије Илићановић, Никола Поповић, Мика Х. Тонић, Здравко Пауновић, Милоје Барјактаровић, Милан Ђурић, Јован Станковић, Љуба Јоксимовић, Јоца С. Јовановић, Ђура Милијашевић, Влада Поповић, Радисав Митровић, Коста Таушановић, Светозар Милосављевић, Марко Ђуричић, Ђока Бојић, Марко Петровић, Војин Ћирковић, Ђура Хрватовић.

IV Одсек

Љуба Николић, Павле Вуковић, Станча Виденовић, Филип Милојевић, Михаило Марковић, Пера Вукићевић, Владислав Павловић, Андра Параћанин, Ђока Брачинац, Стеван Поповић, Алекса Ратарац, Данило Јовановић, Михаило Веселиновић, Јоца Ж. Јовановић, Вукашин Петровић, Андра Степановић, Максим Сретеновић, Васа Живановић, Љуба Ковачевић.

V Одсек

Тодор Радовановић, Лаза Илић, Павле Поповић, Драгомир Рајовић, Петар Максимовић, Михаило Поповић, Гаја Милорадовић, Павле Смиљанић, Павле Ранковић, Андра Николић, Милутин Гарашанин, Урош Плазина, Анта Радосављевић, Лаза Докић, Риста Поповић, Милун Миљковић, Петар Павловић, Јован Николић, Станојло Вукчевић.

VI Одсек

Радован Поповић, Раша Милошевић, Ђока Стојковић, Никола Николић, Стојан Новаковић, Тома Бојичић, Јованча Стојановић, Јован Сопроновић, Велимир Карић, Благоје Божић, Лаза Прокић, Михаило Стојаковић, Богосав Поповић, Милош Ђорђевић, Добросав Ружић, Глиша Гершић, Павле Крстић, Стеван Ристић, Димитрије Маринковић.

VII Одсек

Јован Селић, Велимир Тодоровић, Милош Марковић, Драгутин Дединац, Живко Малопарац, Раша Нинић, Новак Милошевић, Михаило Вујић, Ђока Анђелковоћ, Миленко Веснић, Живан Сретеновић, Сава Грујић, Станко Петровић, Милија Миловановић, Павле Станковић, Ранко Петровић, Мата Максимовић.

Потпредседник — Пре него што пређемо на дневни ред, председништво сматра за своју дужност да извести Народно Представништво да је г. Раша Милетић изабран за државног саветника и да је тим изгубио посланички мандат. Председништво је о томе известило г. Министра унутрашњих дела, како би се учинило што треба, те да се избор изврши у законом року, а то је у року од месец дана. —

Сад прелазимо на дневни ред.

На дневном је реду друго читање закона о општој царинској тарифи, молим известиоца г. Јоцу Јовановића да изволи читати.

Известилац Јоца Ж. Јовановић — Јуче је Скупштина решила да се чл. XV овог законског предлога врати у одбор, те да се тачка 11 редигује онако, како је Скупштина решила. Одбор је редиговао члан овако:

„Калдрмарина се наплаћује по закону о калдрмарини од 25 октобра 1870 године, али се плаћања калдрмине ослобађавају ови артикли: камен, угаљ и цигла.“

Потпредседник — Чули сте редакцију тачке 11 члана XV. Има ли ко шта на исту да примети? *(Нема).* — Пошто нико не тражи реч, стављам на гласање: — ко је за то да се тач. 11 члана XV усвоји како ју је известилац прочитао, нека седи, ко је противан нека устане. *(Сви седе).* — Објављујем, да је Скупштина усвојила тач. 11 члана XV како ју је известилац прочитао.

Известилац — Тако исто враћен је у одбор чл. 16 и он треба да гласи овако:

„Чл. XVI Царину и све остале таксе (трошарина монополне и споредне таксе, као и пореза на обрт) до десет динара примаће царине у сребру, а преко десет динара у злату, но ко хоће да плати све у сребру, платиће ажију према највећем курсу, што га је злато имало у прошлом месецу“.

Потпредседник — Јесте ли разумели редакцију члана XVI? *(Јесмо).* — Има ли ко шта на исту да примети? *(Нема).* Онда стављам на гласање члан XVI, како га је известилац прочитао. Ко је за то да се прими, нека изволи седети, а ко је противан нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем да је Скупштина усвојила чл. XVI по измени.

Изволте чути чл. XIX.

Известилац — Овај члан XIX гласи овако:

„Овај закон ступиће у живот петога дана, а по истеку онога дана, којега буде обнародован у „Српским Новинама“ и тада престају важити: Закон о општој царинској тарифи од 5 јуна 1883 год. са свима њиховим изменама и допунама као и сва друга законодавна наређења, која су му противна.“

Миленко Веснић — Ја сам хтео да говорим о овом члану прошлога пута при другом читању овог зак. предлога, али за то нисам имао прилике, пошто је члан враћен у одбор. С тога ћу сада казати, што сам хтео и имао да кажем јуче. Ја то чиним нарочито с тога, што је г. Рајовић у своме говору изјавио, како, кад не би био одређен рок, односно дан, од кад тај закон има да важи, како би тиме министар дошао у тај положај, да одговара према закону о министар. одговорности и позвао се на чл. 117 и 118 Устава, из кога је извео тај свој закључак. Ја сматрам за дужност, да напоменем да сам прошлога пута, кад је овај предлог изнео мој поштовани колега г. Андра Ђорђевић, исти потпомогао устајањем, а то сам учинио с тога, што сматрам да овакве одредбе треба унети у сваки закон, пошто је то са свим природно, и питање о томе у науци је једном за свагда пречишћено.

Мени се чини, да је с тим требало начелно изаћи и код свакога закона ово усвојити.

Међу тим што се тиче позивања г. Рајовића на члан 117 и 118 Устава, ја мислим да у данашње време, није имало томе места с тога, што се у члану 52 и 53 старога нашег Устава од 1869 год. налази готово оваква иста одредба као и у члану 117 и 118 новог Устава. Било је времена, када је г. Рајовић био министар привреде, г. Маринковић правде, а тако исто били су министри г. Гарашанин и г. Хорватовић и готово сви закони, које су они потписивали, поред тога што у члану 52 и 53 старог Устава стоји одредба, која је унета у члан 117 и 118 данашњега Устава, носили су одредбу да закон ступа у живот од дана, кад га Краљ потпише; а тако исто има закона у 41 и 43 Зборнику, у којима никако и нема ове одредбе и онда разуме се они, који имају да извршују ове законе сами су тумачили од којега дана он има да важи. Ја сам сматрао за дужност да ово напоменем, из једног чистог и простог разлога: да не крива ни тамо ни амо.

Милутин Гарашанин — Чини ми се, да је г. Др. Миленко Веснић повео овај разговор тек онако, да се разговарамо. Ако је под пређашњим Уставом грешено, то не може бити разлог, да се и даље греши под новим Уставом. Односно онога, што је г. Веснић напоменуо, да су доношени закони у којима није било никакве одредбе о томе, кад ће они да ступе у живот; то је са свим могуће, али по другим одредбама тај закон ступа у живот после 30 дана, од када га владалац подпише. То г. Д-р Веснић није знао, па је зато онако и говорио.

Потпредседник — Претрес је свршен. Стављам на гласање члан XIX. Ко је за то да се он прими, како га је одбор исправио и известилац прочитао, нека изволи седети, ко је противан нек устане. (*Сви седе*). — Објављујем да је Скупштина усвојила чл. XIX по измени.

Пошто је овим усвојен цео овај законски предлог о општој царинској тарифи, то ће се он сад вратити у одбор, те да он учини исправке, ако би их требало и онда ће се о њему поименце гласати. —

Сад је на реду извештај одбора финансијског, о предлогу, да се буџет државних жељезница и монопола дувана и соли продужи дотле, док се о њима дефинитивно не реши буџет за ову годину. — Изволте чути г. известиоца.

Известилац Димитр. Димовић прочита извештај одбора финансијског (ст. 91).

Потпредседник — Хоће ли когод у начелу да говори о овом предлогу? (*Нико се не јавља за реч*). Ко је за то, да се предлог прими у начелу, тај нека седи, ко је противан нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем, да је Скупштина једногласно усвојила предлог у начелу.

Овде има само једна тачка, молим г. известиоца нека је прочита

Известилац прочита тач. 1.

Потпредседник — Прима ли Скупштина предлог одбора финансиског? (*Прима*). —

Сад је на реду први претрес о буџету државних жељезница. — Изволте чути г. известиоца.

Известилац Ђура Милијашевић прочита (ст. .) одељак I Буџет Српских Државних жељезница (Прилог V).

Потпредседник — Хоће ли ко год да говори у начелу о предложеном буџету? (*Нико се не јавља за реч*). Пошто се нико не јавља за реч, то стављам на гласање: ко је за то, да се предложени буџет у начелу прими, нека седи, а ко је против, нек устане? *(Сви седе)* — Објављујем, да је Скупштина примила буџет у начелу.

Изволте чути известиоца.

Известилац прочита одељак I Редовни трошкови експлоатације. А (ст..) Особље у дирекцији, *а)* чиновници.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац прочита одељак б, в, и г. (ст...)

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац прочита одељак Б: Особље на пруги; а, б, г.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац прочита одељак В: Општи трошкови Дирекције и пруге.

Потпредседник — Тачка 70 изоставља се; а код тач. 74 има примедба, која гласи: „ако ова сума не би била довољна да се издаци могу подмирити из уштеде партије плате, може, се утрошити до 80.000 динара.“

Има реч Јоца Станковић.

Јоца Станковић — Ову позицију од 3000 динара, коју је одбор избрисао, мислим да није имао права, јер овде пише: прилог за службено одело. Ово је дакле, одело за особље, за кретничаре, кочничаре и остале служитеље, који су изложени врло јакој промаји, зими и цичи; а то одело су бунде. Бивало је случајева, да је то особље нађено смрзнуто, вршећи своје послове, и ја мислим, да би била грехота, да се овде чини уштеда, те да се ти људи по мразу мрзну без одела. Мени је чудновато, како је одбор овде нашао да учини уштеду, а не на другом неком месту.

Молим 10 посланика, да ме у овом предлогу потпомогну (Помажу га).

Лаза Илић — Као члану финансиског одбора, нека ми буде допуштено, да дам једно кратко објашњење односно ове позиције. Одбор финансиски избрисао је ову позицију, после објашњења г. министра грађевина, јер је он на то пристао. Он је присутан Скупштини, и он ће узети реч тим пре, што се са стране господе посланика чини једна замерка одбору, што је ову тачку изоставио. Ја као члан одбора примио сам ово по пристанку г. министра.

Министар грађевина Светозар Станковић — Ја сам пристао, господо, да се овај прилог за службено одело избрише за то, што је то одело за скретничаре и остало особље прошле године набављено, а пошто је то већ учињено тако скоро, сад га понова не треба више набављати, него ће се оно у колико је поцепано, прикрпити.

Са тога разлога дакле, ја сам пристао да се ова позиција избрише.

Драгомир Рајовић — Према самом објашњењу г. министра, ја држим, да ова измена, која је учињена у одбору, врло је некоректна, јер, ако се мислило штедети, то је могло да се учини на другом месту при већим позицијама; али да се чини уштеда на овој партији, за људе, који чувају у зимње доба пругу, да се не догоди каква несрећа жељезници, мислим, да нема оправдана разлога, и по томе само, што је ово врло мала сума, коју би Народна Скупштина требала да одобри онако, како је предложена, јер ће та иста потреба наступити и идуће године.

Известилац — Ја мислим, да г. министар најбоље зна, како су ти људи у његовој струци снабдевени; и кад он изјављује да се на овој партији може уштедити и да ти људи ипак неће зепсти; онда ја држим да ово треба примити овако, како је одбор предложио.

Стојан Новаковић — Мени се чини, да би Скупштина ако би усвојила, да се ова позиција од 3000 дин. избрише, правила сметње у буџету за идућу годину. Ако је онако, као што каже г. министар, а ми немамо разлога да му не верујемо, да му ова сума ове године не треба, онда се она неће ни утрошити и она ће ући у партију уштеда. Међутим, ако ми сад ову позицију избришемо, онда бришемо позицију из буџета, која ће до године бити потребна г. министру грађевина, и онда би наново било дебате о њој, као о са свим новој позицији. Ради тога, ја бих био мишљења, ако је ово стална потреба, што у ствари свакако јесте, јер људе треба одевати, да ова позиција овде остане као стална. Што се ова позиција ове године неће употребити, то не треба да буде разлог, да се она са свим из буџета избрише. Ако се тај новац не потроши, онда ће он ући у партију уштеда. Међу тим, ако будемо избрисали из буџета ову позицију, ми ћемо после

наново имати читаве дебате о њој и објашњења о томе, треба ли она или не?

Ради тога сам мишљења, да ова позиција остане, јер се тиме ништа не штети.

Јоца Ж. Јовановић — Не могу да се сложим са г. предговорником, да ова цифра остане стално у буџету, јер се буџет сваке године гради према потребама државним у тој години и ја мислим, да ову суму треба избрисити, пошто ове године она није потребна, а ако до године буде потребна, ту ће бити Скупштина са својим одбором, па ће они ту позицију, ако нађу за нужно усвојити.

Потреба је, да у буџет уђе само оно, што је законом предвиђено а законом није предвиђено, да се набавља то одело и с тога ја држим, да са свим треба усвојити мишљење финансиског одбора.

Новак Милошевић — Готово, ово је један изузетан случај, да један министар брише из буџета једну позицију, коју би хтели да оставе нека господа посланици без потребе. Да није онакав извештај одбора, на који је г. министар пристао и обећао да ће идуће године поднети други буџет, са мање расхода а више прихода, што су и други требали да ураде, те да буде другојачије уређена експлоатација наших жељезница и да је мање неспремних радина и чиновника а не да их има толико да немају скоро никаквог посла И у том случају то јест да није извештаја одборског и пристанка министровог — био би у нечему против оваког буџета.

Кад министар каже, да ове године ова позиција не треба и да према томе треба да се избрише, онда ја не знам зашто на силу Бога, да му ми ту позицију натурамо, кад није потребна; јер и ако је мала цифра, није на одмет при оваком рђавом нашем финансиском стању.

Потпредседник — Објављујем, да је претрес свршен. Гласаће се најпре о предлогу г. Јоце Станковића, који је потпомогнут. Његов предлог гласи:

„Предлажем, да се у буџету издатак под бр. 70 од 3000 дин. остави“ — Ко је дакле за предлог г. Станковића, нека седи, ко је против нека устане? (*Већина је устала*). — Објављујем, да је већина устала и да је према томе предлог г. Станковића одбачен.

Известилац прочита одељак под Г. „трошкови на пруги“ (стр. 7).

Потпредседник — Ко је за то, да се предложени одељак прими, онако како одбор предлаже нека изволи седети, а ко је против, нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем, да је Скупштина усвојила предложени одељак.

Известилац прочита одељак *под Д. „Разно“*: На не предвиђене трошкове, као и на трошкове, учињене због земљотреса и поплаве и на електрично осветлење београдске станице (стр. 8. Прилога V).

Потпредседник — Прима ли Скупштина предложени одељак? (*Прима*).

Известилац прочита одељак „рекапитулација“ (стр. 8).

Потпредседник — Ово је већ решено, него изволте даље читати.

Известилац прочита одредбу под II „ванредни издаци дирекције“ (стр. 8).

Вукашин Петровић — У извештају финансиског одбора изванредно је лепо разложена ова ствар, и учињена је замерка да наше жељезнице не дају онолики приход. колики се с правом може од њих очекивати. Влада је примила на себе, да она истражује узроке: од куд то долази да наше жељезнице не дају оне приходе, које би могле и требале да дају, и зашто се на њих троши више но што би требало? Међу тим, сад видим да није споменуто, колики су и какви су приходи од жељезничке експлоатације, и у том погледу, како се мени чини, учињена је погрешка. То је требало споменути, јер ми сад овде у Скупштини не можемо ни размишљати а ни дебатовати о тој ствари, јер не знамо колики је и какав приход, и од куд он потиче. И колико год је министар грађевина себи ставио у дужност, колико год он прима на себе, да се стара о унапређењу прихода железничких, — толико исто и нама је стављено у дужност, да се и ми бринемо овде о унапређењу жељезничких прихода. Па ради тога, да би ми овде могли размислити о томе, требало би да су унесени у буџет и приходи од свега, тачно одређени, а да не буде само стављено бруто приходи и то овде, у „Разно“, — са свим споредно и случајно, већ да се побројавају поименце, од куд долази приход и какав је. Ми знамо, да у старом буџету од 1892 године на стр. 230 предвиђен је био приход дин. 6,000.000 а по закључном рачуну од 1891 год. приход је био 4,927.000 дин. Сад опет у буџету прихода. који је овде предвиђен баш на овом месту забележена је сума од 6 милијуна дин., а не каже се од куда тај приход долази. Требало је казати од чега долази тај приход, па да се узме све у обзир, све оно, што је нужно, да се утврди ова сума у буџету. Треба имати на уму и ону околност, која је мало пре наведена а то је, да је предвиђена оволика иста цифра и пре у буџету, па је мање стварно примљено. Ми можемо веровати да ће ове године заиста бити приход оволики, колики се предвиђа, али та вера неће много помоћи самој ствари ако не будемо ми сами стављени у положај, те да се овде разговоримо о томе: шта треба по нашем мишљењу учинити, те да се доиста жељезнички приходи повећају, а то је жеља, мислим, и министра грађевина а и нас свију. Да би могли о том да размислимо, добро ће бити да се бар јасније и детаљније поднесе у идућем буџету жељезничком, да се дакле разложе и најситнији приходи, – да се изнесу подаци колико је било прихода од преноса робе, од саобраћаја, од поште и т. д., а то све има у жељезничкој дирекцији, па кад се сви ти подаци виде и имају пред собом, ми ћемо онда да видимо да ли је баш узрок рђава тарифа као што одбор наводи, да су приходи за то подбацили или има других каквих узрока, што се не долази до прихода, који треба да се добију и који би се очекивали од наших жељезница.

Сем тога, ово бруто расхода, по мом мишљењу, није правилно срачунато и неће изнети три милијуна динара, јер од овога прихода, који је предвиђен у 6 милијуна дин. треба одбити анунитет за зајам, који се плаћа из прихода жељезничких и који износи на 360000 динара. И кад се овоме додају и трошкови остали, онда он неће бити 2,360.000 дин. но мањи. Према томе, чист приход биће много мањи, но што је у буџету предвиђено, па ће експлоатација наше жељезнице још скупље стати, но што је овде предвиђено. То су примедбе, које сам имао да учиним овом приликом. Оне немају стварне вредности за сад, јер смо гласали за буџет овај у начелу, а гласаћемо и за ове позиције какве су, — а сад имам само, да скренем пажњу г. министру грађевина, да у буџету, који ће нам на јесен поднети, да у њему поднесе спремљене све позиције и прихода и расхода.

Министар грађевина Светозар Станковић — О томе, колики је фактички био приход наших жељезница у појединим позицијама њеним од дана, од кад смо ми експлоатацију њену у своје руке узели, господа посланици могу одмах бити обавештени. Ја ћу само главне цифре побројати, а Народну Скупштину и г. Вукашина молим, да би ме изволели саслушати, те да им приход и од самих јединичних позиција и партија њених, за сваку годину одвојено покажем.

Од 21 Маја имено, па до краја Децембра 1889 године, ми смо добили свега: 2,771·434·45 дин.; 1890 год. било га је: 4,99?.422 дин.; 1891 године: 5,394.849·69 дин.; а 1992 године: 5,886.841·51 дин.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 22 СУБОТА 10 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

23 САСТАНАК

1 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Лука Лазаревић

(НАСТАВАК)

(Министар Грађевина о буџету железнич.)

Допустите ми сад г. посланици, да вам после овога објасним и то, откуд је постала разлика ова у приходима од 1891 и 1892 год., која се, као што видите, доста знатном показује.

У то доба а године 1892 појавила се колера због које, а за очување здравља, установљени су пограничии карантини према свима нашим суседима: Аустро-Угарској, Румунији и Турској; уведена је, т. ј. мера једна, која из основа бије сваки живљи саобраћај; мера, која у првоме реду највише погађа приходе, који су тим саобраћајем условљени.

Код такога дакле, стања, није никакво чудо онда, што су нам и наши жељезнички дохотци мањи, но што би без овога узрока било.

И то је, ето, господо, узрок оној показаној вам разлици.

Што се будућности пак тиче, ми имамо разлога да још ове године очекујемо, да нам приходи — под досадањим наравно приликама, из тога извора не буду мањи од 6,000.000 динара у округлој суми; на то нам даје права онај приход, кога смо у последње време од наших жељезница добили и који знатно превазилази све цифре досадањих месеца прошле и претпрошле године. С обзиром на ово дакле, ми с правом можемо очекивати, да се приходи жељезница наших до оне суме попну, коју вам напред поменух.

Мени, као министру и јесте тај главни циљ, да томе гре дим; а развићем живљега саобраћаја на свима гранама наших жељезница, ја имам вере, да ће се циљ тај и постићи.—

Оволико сам имао да рекнем односно суме, која овде није стављена и односно прихода, кога је г. Вук. Петровић напоменуо.

Допустите ми, молим вас, да вам дам објашњења и односно ануитета овога, који је овде у суми од 360.000 динара на онај зајам стављен, који се, не треба заборавити, тек има да закључи; који дакле, још не постоји.

Жељезница наша, господо, овака каква је сад, још у многим и многим деловима својим има да претрпи знатне и осетне измене и допуне; још јој много инвестиција треба, па да задовољи потребе оне, зарад којих се жељезнице у опште и граде.

Тада, кад то буде, — а ја сам ставио себи у задатак да то учиним, тада и жељезнице наше неће давати 6, већ се приход њихов може уздам се, попети и на 7 па и на 8 милиуна динара.

За омогућење извршења тих инвестиција; за оспособљавање жељезница наших за велики њихов културан и привредан задатак; — на име тога циља и стављен је овај зајам од 5,700.000 динара, чија је годишња цифра ануитета сума ова од 360.000 дин.

Сума ова, која је овде стављена, може и не бити сва утрошена, јер зајам пре свега није ни закључен, као што сам напред поменуо; а после, нужни и преко потребни извесни радови за остварење мало час исказаног умишљаја мога, већ су и из досадањих прихода наших жељезница исплаћени.

Оволико сам имао да кажем на говор г. Вукашина Петровића.

Стојан Новаковић — Ми имамо само да благодаримо г. министру грађевина и на објашњењима, која је изволео дати и на читавом његовом погледу на задатак наших жељезница, радујући се тежњи, коју он, водећи министарство грађевина као министар, жели да оствари. Између осталог, што је мој поштовани друг Вукашин Петровић казао, имам да нагласим нешто што ми се чини суштаствено. То је нетачност у редакцији, која се види у овоме предлогу. Народно Представништво ће опазити, што желим да нагласим кад га опоменем, да је цео бруто приход, дакле читава половина буџета стављена не на своје место, спрам буџета расхода, него у једну врсту у одељку „разно", тако да је Председништво, у чију савесност ни најмање не сумњам, пред очима нашим било навучено, да мисли како и ово дакле бруто приход иде у рекапитулације и није га ни прочитати дало. Да није ово смотрио мој поштовани друг Вукашин Петровић и да он о томе није реч узео, догодило би се, да читава половина буџетна, цео буџет прихода, остане у Скупштини и непрочитан. То је што сам имао да приметим и молио бих да се узму мере да се тако што више у Народном Представништву не дешава.

Известилац — Ово је прочитано. Рекапитулација само није прочитана. Бруто приход од експлоатације предвиђен је у суми од 6,000.000 динара, а расхода 3,635.940 дин. остаје чистог прихода 2,364.060 а размера расхода према приходу износи 60,65 од сто.

Потпредседник — Стављам на гласање: Ко је за то, да се прочитани одељак прими нека седи, а ко је противан нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем да је усвојен.

Известилац чита одељак II ванредни издаци дирекције, тачке: 82 и 83 (стр. 8).

Министар грађевина Светозар Станковић — Дозволите ми, господо посланици, да објасним ову 82 позицију, која носи заглавље: „На довршење сењске пруге, набавку возног материјала и алата за експлоатацију и експропријацију земљишта 950.000 дин.“.

Сума ова, само је прегледа ради овде стављена. Ја ћу међутим поднети Скупштини нарочити један предлог, из чијих ће се прилога са свим јасно и тачно моћи да види, на шта ће се тражена ова сума од 950.000 дин. да утроши.

Вама је познато, г. г. посланици, да је за грађење сењске пруге предложено било само 700.000 динара. Та се међутим цифра показала недовољном, јер, да се цела ова пруга доврши и да би се рудник могао корисно да експлоатише не само за државну већ и за приватну потребу, морају се извесни и неопходни послови да изврше; мора се нарочито набавити много више возног материјала, но што је то било раније предвиђено.

За овај мах, ја сам предвидео суму од 950.000 динара. А у предлогу опет, кога ћу Народној Скупштини поднети, видеће се потанко све на име чега је од те суме утрошено а од којих се радова потпуно функционисање ове пруге условљава.

Оволико, дакле, за сад; а о самој позицији, ја ћу, као што рекох, поднети Народној Скупштини нарочити предлог.

Онда, кад се тај предлог врати из Државног Савета, пред којим се данас на оцени налази, Скупштина ће имати прилике, да и детаљно, као што рекох, види на шта се која сума има да утроши.

Потпредседник — Пошто нико не тражи реч стављам на гласање: ко је за то, да се прочитани одељак прими тај нека седи, ко је против, нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем да је усвојен овај одељак.

Известилац чита: тачке: 1 и 2 (страна 8 и 9).

Потпредседник — Пошто се нико није јавио за реч, стављам на гласање: Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).* — Објављујем да је усвојен прочитани одељак.

С овим је свршен први претрес буџета државних железница.

Дајем четврт часа одмора.

После одмора

Потпредседник — Наставља се дневни ред. Одбор је извршио ревизију опште царинске тарифе и сад имамо да гласамо поименично за њу. Ко је за то, да се закон о општој царинској тарифи прими, гласаће „за“, ко је против, гласаће „против“.

Секретар Љуба Јоксимовић прозива:

Алекса Трајковић *за*; Андра Ђорђевић *за*; Андра Степановић *за*; Андра Параћанин *за*; Анта Радосављевић *за*; Анта Рајичић *за*; Антоније Поповић *за*; Арса Дреновац *за*; Арсеније Прокопијевић *за*; Богосав Поповић *за*; Василије Жикановић *за*; Велимир Карић *за*; Владимир Поповић *за*; Владислав Павловић *за*; Војин Ћирковић *за*; Вукашин Петровић *за*; Вуча Николић *за*; Данило Јовановић *за*; Димитрије Димовић *за*; Димитрије Илићановић *за*; Димитрије Карић *за*; Димитрије Маринковић *за*; Димитрије Ћирковић *за*; Добросав Ружић *за*; Драгомир Рајовић *за*; Драгутин Дединац *за*; Ђока Анђелковић *за*; Ђока Бојић *за*; Ђока Брачинац *за*; Ђока Владић *за*; Ђока Стојковић *за*; Ђура Милијашевић *за*; Ђура Хрватовић *за*; Здравко Пауновић *за*; Јован Николић *за*; Јован Сопроновић *за*; Јован Станковић *за*; Јован Шелмић *за*; Јованча Стојановић *за*; Јоца Ж. Јовановић *за*; Јоца С. Јовановић *за*; Јоца Селић *за*; Коста Таушановић *за*; Д-р. Лаза Докић *за*; Д-р. Лаза Илић *за*; Лазар Прокић *за*; Лука Лазаревић *за*; Љуба Јоксимовић *за*; Љубисав Благојевић *за*; Марко Ђурчић *за*; Марко Петровић *за*; Марко Швабић *за*; Мика Даниловић *за*; Мика Хаџи-Тонић *за*; Максим Сретеновић *за*; Милан Ђурић *за*; Милоје Барјактаровић *за*; Милош Богдановић *за*; Милош Ђорђевић *за*; Милош Марковић *за*; Милун Миљковић *за*; Милутин Гарашанин *за*; Митар Мићовић *за*; Мића Бранковић *за*; Михаило Веселиновић *за*; Мих. Вујић *за*; Михаило Марковић *за*; Михаило Поповић *за*; Михаило Радовић *за*; Михаило Ристић *за*; Михаило Стојаковић *за*; Никодије Милетић *за*; Никола Николић *за*; Новак Милошевић *за*; Павле Крстић *за*; Павле Поповић *за*; Павле Ранковић *за*; Павле П. Смиљанић *за*; Павле Станковић *за*; Петар Ђаковић *за*; Радисав Митровић *за*; Радован Поповић *за*; Ранко Петровић *за*; Раша Милошевић *за*; Раша Нинић *за*; Риста Поповић *за*; Сава Милићевић *за*; Светозар Милосављевић *за*; Светозар Славковић *за*; Сотир Аранђеловић *за*; Сретен Гогић *за*; Станко Петровић *за*; Станча Виденовић *за*; Стеван Ристић *за*; Стојан Новаковић *за*; Стеван Поповић *за*; Тодор Дидић *за*; Тодор Костић *за*; Тодор Радовановић *за*; Урош Плазина *за*; Филип Милојевић *за*; Павле Ј. Вуковић *за*; Димитрије Катић *за*.

Потпредседник — Изволте чути резултат гласања. Гласало је свега 105 посланика и сви су гласали *за*. Према томе објављујем, да је Скупштина усвојила закон о општој царинској тарифи. —

Сад је на дневном реду буџет монопола соли и дувана. Али како не би било шта да се сутра стави на дневни ред, ја мислим да данашњу седницу закључимо па да сутра ставимо продужење данашњег дневног реда. — Слаже ли се Скупштина с тим? *(Слаже).*

Заказујем сутра седницу у 8 сати пре подне

(Састанак је трајао до $6^3/_4$ по подне).

24 САСТАНАК

2 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО НАЈПРЕ ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

А ЗА ТИМ ПОТПРЕДСЕДНИК,

Паја Вуковић

СЕКРЕТАР,

Станојло Вукчевић

Почетак у $8^1/_2$ часова пре подне.

Присутна су била господа министри: Председник министарског Савета и мин. просвете и црквених послова; мин. финансија; мин. грађевина; мин. унутр. дела; мин. нар. привреде.

Потпредседник — Отварам седницу 24 састанка. Изволте чути протокол 23 састанка.

Секретар Лука Лазаревић прочита.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани протокол? *(Прима).* —

Изволте чути један Указ Његовог Величанства Краља.

Секретар Лука Лазаревић чита:

М И

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег Министра Народне Привреде, а по саслушању Нашег министарског Савета, решили смо и решавамо:

Овлашћује се наш Министар Народне Привреде, да Народној Скупштини, сазваној у ванредни сазив на дан 1-ог јуна ове године, поднесе предлог за решење: да се браћа Минх, фабриканти из Параћина, ослободе од плаћања увозне царине

на вуну потребну њиховој фабрици у Параћину, коју су увозили од 2 априла 1892 године па до дана, када ступи у живот нов закон о општој царинској тарифи.

Наш Министар Народне Привреде, нека изврши овај указ.

28 јуна 1893 год.
у Београду

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар
Народне Привреде,
Раша Милошевић с. р.

Исти гласи:

ПРЕДЛОГ
Министра Народне Привреде
Народној Скупштини

Законом о продужењу повластице Браћи Минх, фабрикантима из Параћина, од 28 марта 1891 године, утврђен је списак оних предмета, који се као преко потребни за фабриковање вунених ткива, ослобођавају од увозне царине и узгредних такса; а међу тим из овога списка изостао је један предмет, без кога се израда вунених фабриката ни замислити не може, а то је вуна.

Ово је сигурно дошло отуда, што се у времену, када је законом од 28 марта 1891 године, продужена повластица Браћи Минх, која је највишим решењем од 17 априла 1880 године, дата била г. г. Минху и Шумпетеру, па доцније пренесена на Браћу Минх, није ни плаћала никаква царина на увоз вуне, већ је доцнијим законом о изменама и допунама у закону о општој царинској тарифи, од 2 априла 1892 год., овај артикал оптерећен плаћањем увозне царине, — те дакле није ни било потребно, да се и слободан увоз вуне нарочито ујемчава.

Да је из списка ослобођених предмета вуна изостала из узрока напред казатог, види се још и по томе, што су од увозне царине ослобођене, поред осталог, и све врсте камгарна, а међутим зна се, да камгарн није ништа друго, него вуна у неколико приуготовљена за даљу фабричку прераду.

По самоме духу продужене повластице, њој је задатак, да заштити фабричко предузеће, о коме је реч, тиме, што се њоме ослобођавају од увозне царине и узгредних такса сви они предмети, који би непосредно били намењени потребама истога фабричког предузећа; а међутим зна се, да је вуна главни предмет за фабрикацију вунених израђевина, и да према нашим привредним приликама, нема могућности, да се из наше земље набавља сва потребна количина вуне у онаквом квалитету, какав је потребан за чоху и остале финије фабрикате.

Према овоме, наплаћивање увозне царине на вуну, било би противно духу самога закона, о коме је реч, пошто се из овога, што је казато, види, да је увоз вуне са стране главни саставни део услова за опстанак саме фабрике.

Да се српска вуна, без мешања са страном вуном бољега квалитета не може употребити за чоху и остале финије тканине, то је констатовала и нарочита стручна комисија, која је ово питање по дужности проучавала. На основу исказатог мишљења ове комисије закључен је и уговор између министарства војног и фабрике Браће Минха, по коме су фабриканти дужни, да за израду свију тканина за војену потребу мешају са српском вуном по 50 % вуне бољега квалитета из иностранства.

На овај начин, а пошто је овај уговор са фабриком закључен пре донесеног закона у изменама и допунама у закону о општој царинској тарифи, када дакле, увоз вуне са стране није ни оптерећен био плаћањем увозне царине, фабриканти би морали претрпети знатне штете, а без своје кривице.

Када је закон о изменама и допунама у општој царинској тарифи, од 2 априла 1892 године, ступио у живот, настало је време, да се и од г. г. Браће Минха тражи увозна царина са узгредним таксама за вуну, коју увозе за потребу њихове фабрике.

Али с погледом на околности, које су напред изложене, г. министар финансија није на чисто био с тиме, да ли наша држава има права, да тражи увозну царину на вуну и од поменутих фабриканата; па за то је по молби њиховој и издао наредбу царинарницама, да оне фактички не наплаћују увозну царину и узгредне таксе на вуну, која се увози за фабрику г. г. Браће Минха, него да ове фабриканте само задужују са припадајућим сумама, које би ваљало на увоз вуне наплаћивати у готовом — и то све донде, докле се ово питање законодавним путем коначно не расправи. А г. г. Браћа Минх давали су министарству финансија одговарајућу јамчевину у државним хартијама од вредности.

И тако се ово питање још и данас налази нерешено.

Према томе, крајње је време, а и прилика је, да се ово питање законодавним путем расправи.

Па како и сам налазим, да би неоправдано и неправично, па и самоме духу закона противно било, када би се увозна царина на вуну од г. г. Браће Минха тражила и наплатила, а узев у обзир и молбу њихову по овој ствари поднесену, из које се види, да им даљи рад зависи од решења питања о плаћању увозне царине на вуну, част ми је предложити Народној Скупштини, да би она изволела донети овако решење:

„Браћа Минх, фабриканти из Параћина, ослобођавају се од плаћања увозне царине на вуну, потребну њиховој фабрици у Параћину, коју су увозили од 2 априла 1892 год. па до дана, када ступа у живот нов закон о општој царинској тарифи".

ПБр. 2810.

30 јуна 1893 год.
у Београду.

Министар
Народне Привреде,
Раша Милошевић с. р.

Потпредседник — Предлог се овај упућује одсецима. — Сад прелазимо на дневни ред.

На дневном је реду претрес буџета монопола дувана и соли.

Изволте чути г. известиоца.

Известилац Димитрије Димовић прочита цео буџет монопола дувана (Прилог V „Народној Скупштини") а за тим извештај одборски (ст. 153.).

Потпредседник — Приступа се начелном претресу буџета монопола дувана. Има реч г. Вукашин Петровић.

Вукашин Петровић — Кад сам јуче узео реч да говорим о буџету дирекције српских државних железница, имао сам да учиним примедбе на буџет прихода; а данас, кад сам узео реч, да говорим о буџету монопола дувана, узео сам реч, не да чиним исправке у овом буџету, јер немогуће је исправити све погрешке у њему, него да вам покажем да је погрешно састављен.

Сам буџет прихода није састављен, како је до сада то рађено, није довољно јасно изведен. У досадашњим предлозима у буџету монопола дувана детаљно је изведено било, колико је дувана у коме округу потрошено, и из тога прегледа могли сте видети потрошњу дувана у целој земљи. У садашњем предлогу буџета монопола дувана нема ни тога, него се сумарно спомиње, да ће приход бити 9.500.000 динара. Мени се чини, што је буџет прихода детаљније, на ситније, изведен, у толико се даје више прилике свакоме од нас, да уђемо у посматрање, и да без ичије помоћи дођемо и сами до закључка, шта ваља још чинити да се ова корисна установа у добром правцу развија. Ја држим да ми нећете противуречити, да је врло потребно, да се буџет ма које струке што тачније прави — како буџет расхода тако и прихода.

Говорећи о буџету прихода, који је пред нама, чини ми се, да није довољно стварно предрачуњен. У њему је само једна позиција сигурна, и то она, да је за 4 месеца, од 1 јануара до 30 априла наплаћено $2^1/_2$ милиона динара. Четири месеца су трећина године, и ако се узме, да ће се толика

сума и за идуће две трећине сразмерно првој наплатити, онда би годишњи приход изнео 7,700.000 динара, а не би дотерао цифру од 9,500.000 дин., која се у буџету предвиђа.

Рећи ће се, да је лицитацијом утврђена сума од $9^1|_2$ милиона. Основа, гаранција за приход није лицитација него кауција. Ја не знам како стоји ствар са кауцијом, јер не видим из извештаја одборског, да се одбор упуштао у расматрање: јесу ли довољне положене кауције да обезбеде овај приход; али насигурно знам, да ако оне не дају гаранцију за овај приход, онда ова сума од $9^1|_2$ милиона пребачена је, — јер по стварном рачуну, приход монопола дувана, — не може претурити цифру од 8,000.000 динара. Ја вам ово спомињем, колико да видите — да у овој прилици, где је реч о буџету, ваља се послужити свима средствима, да се до стварне истине дође.

Буџет прихода, као што сам вам поменуо, није довољно јасно изведен. Нису у њему изнесени подаци, који би нам могли послужити да дубље уђемо у ствар. Али још је непотпунији буџет расхода. Буџет расхода дирекције српских државних железница без прекора је. Изведен је до крајних ситница; нема никаквих мешавина између позиција, док овде у овом буџету налазите позиције тако измешане, да вам се одузима могућност стварне контроле. У одељку: општи трошкови, прва позиција гласи: „на куповину сирових дувана у земљи и са стране.“ Та позиција треба да се раздвоји у две, да се зна, колика је куповина дувана у земљи, да се зна колико се купује са стране; да се води рачуна о томе, шта се код овога расхода оставља за наше пр извођаче дувана, а колико се троши за стран дуван. То није ради радозналости, т. ј. тек само да се зна; — то је стварна потреба; то засеца у привредни живот нашег народа.

Према томе ја налазим, да је сâм први ред, прве позиције из одељка: „Општи трошкови“, требао да се подели на две позиције, на куповину дувана у земљи и на куповину дувана са стране. Осим тога у истој позицији долази читав низ других намирница, и за све то се ставља цифра расхода 1,277.750 динара.

Сем куповине дувана, ту је урачунато и куповање цигара и бурмута. Ја мислим, да то треба засебно ставити, да се тачно зна, колико се даје за цигаре и бурмут, које се са стране увозе. Према томе из ове једне позиције могле би се ове четири оделите позиције саставити: прво, колико се даје за набавку сировог дувана у земљи; друго, колико за набавку дувана са стране; треће, колико за цигаре и бурмут; и као четврта позиција, шта се троши за набавку оруђа и исплату радника око сређивања дувана. То треба детаљисати не ради радозналости, него ради могућности стварне контроле. Тако се ради и у буџетима великих држава У њима се никад у целини не обухвата неколико ствари него се детаљно каже, колика је сума одређена на једну, колика на другу, колика на трећу цељ.

То је прва примедба, коју сам имао да учиним на буџет расхода.

Другу примедбу имам да учиним код друге тачке одељка „општи трошкови“.

Друга тачка не треба да дође у ред, у коме је сад, јер њоме се не предвиђа никаква сума издатака. Та тачка гласи: „Ако се у земљи произведе више дувана, но што је у фабрици за подмирење потребно, вишак дувана откупиће се новцем, што ће га Управа на залогу откупљеног дувана позајмити од Српске Народне Банке а на рачун прихода дуванског монопола 1894 године.»

То је једна одредба, која треба да дође натраг међу одредбе у рубрику: „Општа наређења.“ То је овлашћење, које се даје Управи монопола, да се задужи код Народне Банке, ако буде јача производња у земљи, него што је кредит за куповину дувана одређен; пошто се овом рубриком не тражи кредит, онда по природи ствари треба да дође у одредбу: „Општа наређења“ а не у текст буџета.

Трећа позиција у истом одељку гласи: „На исплату радника и радница као и на све трошкове око фабрикације дувана 384.750 динара.“

По мом мишљењу, овде се мешају издаци личне природе са издацима стварне природе. Ја држим, да би било боље, одвојити као засебну позицију: „на плату радника и радница“, а као другу позицију ставити: «на све трошкове око фабрикације дувана.“ И сама величина цифре преко 384.000 динара, даје повода, да ови издаци треба да се подвоје на две позиције, опет не из радозналости него ради олакшице контроле.

С овом позицијом стоји у вези позиција 13, 16 и 17. У свима овим позицијама помињу се и траже се кредити за оправку зграда дуванског монопола.

По мом мишљењу, све то позиције треба спојити у једну, јер не треба да се дели кредит на оно, што иде на поправку и доправку зграда дуванског монопола. То треба да је груписано, и онда би имали јасан преглед, да знамо, шта се троши на оправку и дозиђивање монополских зграда. Овде су те позиције раздељене, а требало их је све уједно спојити.

У 7 позицији каже се: „на кирије за зграде. у које су смештена надзорништва и дуванска стоваришта и на канцелариске трошкове за огрев и осветљење управе фабрике дувана и свију канцеларија 58000 динара.“

Ја не знам, какве везе има кирија на зграде, која је утврђена, позната напред, са трошковима канцеларискима, који се не могу тачно предвидети. Ја држим, да ове позиције треба да се раздвоје и као прва да се стави: „на кирије за зграде,“ а за канцелариске трошкове и т. д. да се образује засебна позиција и то опет не ради радозналости него ради контроле.

Да вас не задржавам више са побрајањем појединих погрешака, које налазим у овоме предлогу, имам да нагласим још једну околност, и то је код тачке 16 и 17 управе монопола дуванског, којим јој се даје овлашћење да за амортизацију својих зграда може употребити на 25.000 динара, а на амортизацију машина и алата 15.000 дин

Ово је тражење оправдано; јер свака зграда троши се употребом. И са свим је оправдано и паметно побринути се да се из године у годину ове зграде отплаћују, те да нам не падну доцније на терет сталних сума, када се истроше и сруше. Дакле, правилно је то што се предвиђа, али једино због чега ја узимам реч сада, то је, што се у примедби под звездицом даје овлашћење, да се и од кредита на амортизацију зграда и машина може у овој години утрошити на дозиђивање фабричких зграда. Ја нећу да помињем потребу дозиђивања, јер она доиста постоји. Ја разумем да она треба да се намири чим се приходи увећају, разуме се и расходи бивају већи и зграде, у којима се сада ради са сто радника биће малене за већи број, али кад је потреба, која се не може одрећи, онда би требало отворено казати „за оправку или дозиђивање зграда треба ми 37.500 дин.“ И ја држим да нико од нас не би могао да проговори ни једне речи против тога, јер видимо да се заиста монопол дувана код нас корисно развија. Али неправилност, која је у овом случају учињена, не може се ћутке прећи и ја је спомињем не за то, што ово треба сад исправити него зато да се у будућем буџету учине исправке и да се при саставу тога буџета има на уму ово што сам овом приликом рекао.

Министар финансија М. Вујић — Господо, после говора поштов. посланика г. Вук. Петровића, ја ћу имати да дам са своје стране одговор на његове примедбе, које је учинио у начелу а у питању о самој разради овога буџета, а за тим ћу говорити о појединим тачкама његових примедаба.

Дужност ми је да одмах напоменем, да само грађење буџета, т. ј. како буџет треба да буде разрађен, није предвиђен законом буџетским код нас. Сем тога морам да нагласим и то, а сетиће се и г. г. посланици, који су ту од ове две-три године, да сам ја као министар финансија спремао пројект закона о буџету, којим би требало прописати за све струке и гране државне, како треба буџет да се израђује и како треба да се употребљавају буџетске позиције. У нашем старом буџетском закону то није прописато, и за то ми рамљемо и данас и у изради буџета и у поступању са буџетским

позицијама; и с тога имамо толике и такве депоноване кредите, који нам стварају толико хаоса у буџету државном. Незгода од тога показала се и у раду последње комисије, која је имала да констатује финансиско стање до 1-ог августа.

Дужност ми је дакле била да напоменем, да незгоде при грађењу буџета нису потекле отуда, што се нема воље код надлежних, него с тога, што нема прописа о изради буџета и његових појединих позиција.

Овај буџет монопола дувана градила је сама управа монопола. Он пролази кроз управни одбор, који га утврђује. Ви знате да цела управа монопола дувана и соли почива на једној баначној организацији, и ја смем смело да тврдим, да је та организација монопола дувана и соли таква, да може послужити као управа и администрација једне радње, која је у државним рукама за углед свима другим радњама. И ја могу и даље да кажем да би желео, да и организација и рад држав. жељезница буде тако заснован као и монопол, и влада ће се потрудити да оно, што је до данас било пропуштено накнади својим радом.

Оволико на начелну примедбу, а сад ћу да одговорим на све појединости, које је навео г. Вукашин Петровић.

У главном остављено је министру финансија, да он пропише, како ће се буџет израђивати, и ја налазим за потребно да се то уради, али је то незгодно на овој Скупштини извршити, која има да посвршава нарочите послове; но од идуће Скупштине сматрам да се више не може одлагати и да тај закон о буџету мора бити донесен; дотле остаје по старом.

Дужност ми је да напоменем одмах, да по моме нахођењу овде има спојених позиција, које би се могле подвојити, и изгледа да би онда буџет био прегледнији и јаснији. Али, ако заћемо у то питање, шта би требало поделити, онда би се дошло до тога, да би се казало, па није ни то довољно, јер се морају и лични издаци побројати у појединостима а код канцеларијских издатака могла би се рећи, да то није довољно казано да су на канцеларијске потребе, него треба побројати и на какве су.

Ви знате, да буџет краљевине Грчке износи 10 пута онолико, колико је наш, али тамо је прописато законом о буџету, како мора да буде детаљан. Дакле моја наређења нити би се базирали на закону, а не би била ни потпуна и не би одговорила захтеву појединих посланика, који би дошли, па казали да и овако детаљисан буџет није довољан за то, што није детаљисан као што је буџет у Грчкој или у Енглеској.

Оволико сам сматрао за дужност своју да кажем у оправдање управе монопола дувана, а то је: да је буџет монопола дувана грађен по досадашњем систему, по ком се прави буџет и у свима осталим гранама државне администрације. Али ако се од стране финансиског одбора затражи — или ако Скупштина хтедне ма какво обавештење о свакој позицији управа монопола дувана биће у стању да *у свако доба* да и до најмањих ситница обавештења, на што се приходи њени издају, колики је који и откуда потиче? У осталом ја сматрам да чак не би било ни потребе да све то стоји у буџету, кад је то већ сама Управа монопола дувана публиковала у званичним новинама од времена на време, да сваки може видети из тога, колики је и какав који приход и откуда потиче.

Сад ћу да пређем на појединости, који је напоменуо г. Вукашин Петровић. Задржаћу се на првој позицији прихода за коју г. Вукашин каже да није тачно разрађена. Ја морам да исправим његово погрешно гледиште са подацима, које имам на расположењу и да покажем да је овај предрачун по људском рачунању вероватно са свим тачан. Прва позиција стављена је по фактичким примањима позиција, па колико је примила толико је и стављено. Даље, друга позиција о прилогу за 8 месеци од 1 маја до 31 децембра за коју Вукашин каже, да је стављена по уговорима закљученим за три године, имам ради исправке његовог погрешног схватања да кажем, да она није по уговору грађена и ако би се тако могла градити. Сад, кад је овај буџет стављен, имали смо већ приходе за април и мај и ја могу, као министар финансија, са задовољством да кажем, да су приходи за ова два месеца надбацили све остале месеце. Али ја то нисам узео у рачун, него сам још нешто мање узео, и према томе веровати је да ће у овој години бити стављена цифра од 5,900.000 фактичка и примљена. А није она стављена према уговорима о закупу него према фактичким примањима у априлу и мају месецу, а исто тако показује се, да ће бити и у јуну повољни подаци. За то имам пуно уверења, да ће се ова цифра на крају године не само истерати, но да ће и надбацити.

За што су приходи од монопола дувана за прва четири месеца били неповољни, ја мислим, да вам је јасно кад кажем шта је рађено од 9 августа до 1 априла не само при Управи монопола дувана, него по свим финансиским пословима кад вам напоменем како су се у опште лабаво прикупљали и сви приходи државни. Не треба вам напоминьати, како је партиска тесноградост дезорганизовала Управу монопола дувана, колико је било у самој фабрици и сувише натрпаних, посленика док је поодпуштало и док се опет довело у ред. Довољно је, да напоменем само то, што знају сва господа из унутрашњости, како је криумчарење на дувану било развијено а довољно је ово да је у Лозници дуван јавно на пијаци у паклицама продаваг! И никаква власт нити је хтела а ваљда није ни могла да то спречи да не би покварила политичке успехе, који су се тако вим поступањем хтела можда да постигну. И при таком поступању није се ни могло добити колико је предвиђено прихода од монопола дувана. Сад, да ли се је баш озбиљно мислило на укидање монопола или не, то не знам, али је то једно ван сумње, да се озбиљно ишло на то, да се приходи монопола дувана упропасте.

Ето за то су били слаби приходи монопола дувана до 1 Априла, а још кад се узме у обзир рачун, да су од 9 Августа биле напуштене све гране државне Управе, онда ћете веровати, да је тако исто занемарено дотле угледно књиговодство Управе монопола дувана. И сад треба још најмање месец дана да се књиговодство доведе у ред т. ј. да сваког дана свако може имати могућности да види све приходе и расходе монопола дувана онако, као што је то било до 9 Августа.

Дакле, не стоји оно гледиште, које је Вукашин Петровић изнео, да је ова цифра стављена од ока, него је она стављена према приходима монопола дувана. И као што се нисам преварио ни у једној години од кад смо монопол дувана узели у своје руке, надам се, да ће и ове године — ова цифра бити повишена а неће подбацити. Ни у једној години монопол дувана није подбацио, кад је буџет грађен него у самој ствари продаја је била већа.

Прелазећи на остале примедбе, које се тичу разраде друге половине овог пројекта буџетског, а то су расходи буџетски, ја сам већ у почетку свога говора напоменуо, да ово питање о распоређењу позиција, може бити уређено само уређењем закона о буџету. Што се тиче самог овог буџета, имам да изјавим, да баш кад би га ја градио а не Управа монопола дувана, и кад не би пролазио кроз управин одбор, монопола дувана, и кад ја као министар финансија, не бих имао само да дадем свој пристанак на тако већ спремљен буџет, — ја бих га, врло вероватно друкче израдио. Ја би многе позиције издвопо, а не би их овако стављао. Али, господо, опет понављам, оно, што сам у почетку рекао, сама организација монопола дувана, даје, мислим, довољно гаранције, да и ако су неке позиције спојене, а могле су бити одвојене, да отуда не може бити незгоде нарочито и с тога, што сам већ казао, сваком стоји на вољу, да у свако доба, може да иде и да се увери о најмањим појединостима, о целокупном раду; о целој организацији Управе монопола дувана

Сад да пређем и на појединe примедбе, које је учинио г. Вукашин Петровић. Прву је примедбу учинио код друге позиције „општи трошкови“ где каже: за што је стављена ова позиција ту, и вели да она може да падне на терет буџету 1894 године. То је једна примедба, коју је он учинио, да ли би ово требало, да ли је подеснije, да јој место буде овде, или на крају. У самој ствари то ништа не чини и не мења

ствар. Ја признајем, да ми је увек више стало до саме суштине, кад већ законски није прописана формула, и за то ја нисам нашао за потребно, да овај буџет враћам сада, кад је, у изгледу, да мора доћи нов закон о буџету којим ће се питања о саставу буџета разрадити онако, како је и у другим земљама разрађено. Јер цео буџет државни, треба да је разрађен на истој основи и то како буџет државне, штампе и крагујевачке фабрике, тако и железнице државне где су послови више трговачке природе. Па не само по трговинским радњама, него треба да је исто тако детаљно разрађен буџет како прихода, тако и расхода и код свих осталих државних надлештава. Да се дакле управо оцени вредност израде целога буџета, а не вреди то, да само један једини део његов буде разрађен, него треба да је цео буџет разрађен онако, како се то захтева према модерном схватању о изради буџета, а што треба да пропише нарочити закон, а што на жалост није још учињено.

Оне опште одредбе, које стоје у старом буџету, дају могућности да свако министарство, свака управа гради буџет онако, како она хоће; може да спаја партију са партијом, позицију са позицијом, И ми у министарству финансија, министарству војном, унутрашњих дела и т. д. имамо још спојених партија, које су биле још и онда кад је г. Вукашин Петровић био министар, па још и раније од њега. То постоји још од 10, 15 и 20 година и повлачило се традицијама из дана у дан, па и ја нисам то мењао. Тако исто, као што он тражи, да се све те партије, одвоје има и пројеката буџета из напредњачке, либералне па и радикалне владавине, да су све те позиције стајале, и тако ћемо морати да чекамо све дотле, док не дођемо један пут на један разрађени закон, који ће казати и министру војном и финансија и управи дувана и железница и свима: „овако и овако мора бити буџет израђен.“ И тек кад тај закон буде потписан, онда ће бити израђено онако као што Вукашин жели.

Ја бих још ишао даље. Кад бих ја седео на место г. Вукашина на посланичкој клупи, а он овде на моме месту, ја бих му тражио да ми се каже и број радника, па чак и колико је мушких а колико је женских, па да ми се каже: ево оволико има мушких, а оволико женских; за тим да ми се каже, колико је од кога квалитета дувана, колико се производи у коме округу, све хоћу да буде овде стављено. Дакле у овом захтеву, кад немамо закона, који ће то нарочито регулисати можемо тражити више или мање разрађености. Главно је питање ово; ја могу тражити 10, или педесет пута већи буџет, а могу се задовољити са овим, али ја могу само толико да тврдим пред Народним Представништвом, да у практичној примени буџета и резултатима његовим нема ни једне установе, која је толико огарантована баначном организацијом, као што је код управе монопола дувана и соли. А шта се то овде не види, то је с тога, што се није прописало како треба буџет да буде израђен и поднешен.

Ја сам у главном одговорио на поједине приговоре и једва би било потребе, да се посебице на њима задржим. Нарочито имам да кажем за тачку пету, где се каже на издржавање и оправку како фабричних тако и свих осталих зграда дуванског монопола 10.000 динара, па ако се хоће да се има детаљно разрађен буџет, мени изгледа, да је г. Вукашин Петровић противуречио самоме себи, јер је овде подвојено. Ако се хоће да је буџет детаљно израђен, онда треба да буде позиције, које ће ово детаљисати. Дакле, ова примена његова не одговара његовим савременим захтевима. Шта више, могло се тражити да се и даље каже, колико треба издатака на оправљање зграда у самој фабрици монопола дувана, а колико у појединим окрузима. Све то може да се захтева кад се иде до крајњих граница. Најзад г. Вукашин Петровић чини примедбе на тачке 16 и 17, где се говори о амортизацији. Ја немам ништа против тога, као што и нико не може имати, да се предвиди једна сума, која има да послужи на амортизирање онога што је уложено у саме зграде. Међу тим, господо, ова примедба овде дошла је у последњем моменту; стога, господо, што фабричке зграде, пошто је цео буџет био сагређен, пошто су поједине позиције биле уврштене, онда се у овом последњем месецу видело да је одељење за израду цигарета било недовољно и да би га требало проширити. Ја нећу да говорим о томе, што ми имамо изгледа да извозимо велику количину цигарета и на страну, већ ћу да говорим само да потрошња цигарета у самој земљи захтева да се та фабрикација прошири. Услед тога је дошла примедба да се ове године може из ових позиција „амортозација“ утрошити извесна сума за дозиђивање старих или зидање нових зграда у фабрици.

У осталом те своте, које су овде састављене, оне не иду у завод и тамо да леже, већ у самој ствари ова сума за амортизацију употребљује се на обновљење зграда. У томе греши г. Вукашин Петровић, мислећи да се ова сума оставља на чување. Кад се ова сума троши на проширење зграда како би онда могли мислити да се она остави у банку. Него шта она значи? Ова позиција стоји за то да управа монопола дувана може према потреби, нове зграде подизати, или старе дозиђивати или оправљати, или да купује потребно земљиште за зграде. Дакле, то није новчано амортизирање, него је управо репродукција само једног дела основног капитала, а то је на зграде фабричне, да управу монопола дувана не затекне та незгода, да зграде буду у руинираности, разорене, већ да их увек обнавља и оправља. То је све и ништа више.

То је исправка, коју сам имао да учиним, и ја мислим да би нас онакве примедбе у начелној дебати далеко одвукле; да никад не бисмо могли за један данашњи пројекат буџета, или за један део државног буџета, казати да је добар према најсавршенијим захтевима савременим.

Све је то далеко испод онога, што се тражи у Енглеској, Француској и другим државама, но узмимо шта се тражи по законима грчким. Ако сравнимо грчки буџет са нашим видећемо по самом волумену да је грдна разлика, али и поред све те волумености грчког буџета, има више гаранције у нашем буџету него у грчком.

Станко Петровић — Ја имам неколико речи да кажем у прилог говору г. министра финансија, за што су приходи монопола дувана за извесно време под прошлом владом омашили. Ви знате, да су под прошлом владавином либералном готово све власти у друштву радиле на штету монопола дувана. За све време, од како су дошли либерали на владу, па док нису пали, дуван је био код произвођача израђен у листу. Сви чиновници монопола дувана, као надзорници, контролори, сви су се здружили и ишли од села до села, од куће до куће, и сваки је носио дуван. Начелници срески и све њихове присталице, секли су дуван и јавно приповедали народу да више неће бити монопола дувана, да сваки сељак може слободно гајити дуван, и да не мора сељак производити и чувати дуван онако, како закон наређује.

Поред тога, господо, друга је штета била у монополу дувана с тога, што је било наређено, да се продаја дувана отпочне од 1 јануара и по наређењу законском требала је да се сврши 15 марта. Међу тим, продаја дувана извршена је тек маја месеца. Због тога је монопол дувана имао велике штете, што разуме се, сваки произвођач, који има дувана, он ће да пуши кад га има код куће, па и кад не може да добије паре за свој дуван, он мора да пуши тај дуван који има код куће. Ето отуда је било велике штете за приход монопола дувана.

Треће, господо, свима чиновницима, који су потпомагали либералну владавину били напредњаци или либерали, било је допуштено да криумчаре дуван у оним срезовима, где се дуван не производи. Према томе са свим је оправдан разлог г. министра финансија, за што је до априла месеца тако мали приход монопола дувана, и да се тек сад показује, као што треба да буде, јер се и надзор врши као што треба. То сам имао да кажем у прилог говору г. министра за што су се приходи у монополу дувана мењали.

Вукашин Петровић. — Дозволите ми да са неколико речи учиним једну исправку на говор г. министра финансија. Мени се чини да је г. министар финансија погрешно говорио о буџету прихода монопола дувана. Ја сам готово у непри-

лици коме да више верујем, да ли одборском извештају или објашњењу г. министра финансија? Ја сам тврдио да је предрачун прихода од 1 маја за 8 месеца учињен по уговореним сумама продаје дувана. Г. министар финансија покушао је да докаже, а незнам да ли је доказао, да није тако, и да ће закључни рачуни показати да ће приход бити оноликн колики се предвиђа. Ја немам ништа против тога, само хоћу овом приликом да објасним, да нисам говорио у том смислу, као да бих хтео да сумњам у рад управе монопола дувана. Ја сам у свом говору казао, да поштујем рад монопола дувана и да немам ништа противу њеног рада да приметим, а ово што сам ја устао да говорим, говорио сам не због садашњости но зарад будућности.

Да се вратим на ствар, о којој сам хтео да говорим. Ја сам казао да је предрачун буџета прихода за 8 месеци направљен по уговореним сумама за продају дувана. У извештају одборском од речи до речи потврђује се ово што сам ја казао. Ево шта се у њему каже:

„Буџет монопола дувана за 1893 год., по предлогу износи приход 9,500.000 динара. О овој цифри Одбор нема шта да примети, јер је она састављена тачно према стварној учињеној продаји дувана за прва четири месеца, и према уговореној суми продаје за последњи осам месеци ове године."

Према томе дакле, ја нисам могао својевољно тумачити извештај одборски, него сам га природно могао разумети и тумачити онако, како је написан. Одбор дакле као што видите, у свом извештају вели, да је приход монопола дувана направљен према уговореним сумама за последњих осам месеци, и када је овако, ја сам с правом казао: бојим се да неће приход монопола дувана предвиђену суму од 9 и по милиона динара подбацити, јер према приходу за прво четворомесечје може се тврдити, да приход монопола дувана неће достићи већу цифру од осам милиона динара.

Да није управа монопола дувана непогрешива ево једног примера за то: У предрачуну монопола дувана за 1892 год. Управа је за варош Београд и Топчидер предвидела суму прихода од 2,250.000 дин., а сад је за ових 8 месеци ставила суму прихода 933.333 а то је далеко испод оне суме коју, је у 92. год. предвидела. Но није никакво чудо, у тим стварима може човек лако да се превари. Главно је, што ја хоћу да себе оправдам, да ја нисам на памет говорио, кад сам казао да је предрачун прихода монопола дувана учињен по уговореним сумама за 8 месеци, почев од маја месеца. Ја мислим да сам потпуно доказао, да сам говорио на основу извештаја, што га је одбор поднео.

Г. министар чини ми се није ме разумео. Ја нисам правио прекор министру финансија, што је овакав буџет монопола дувана. Ја сам у своме говору нагласио, да је управа дувана овакав буџет и предложила, јер знам, да се овде г. министар готово налази у неприлици, јер има пред собом као независна тела управни одбор, управу монопола и т. д. Ја могу веровати г. министру, да је он могао и да не прочита буџет, што га је управа монопола направила и да га поднесе Скупштини. Ја га ни најмање не правим одговорним за овакав предложени буџет. Ја признајем да немамо тачнога закона о буџету, али ја се не могу сложити са г. министром, да за то, што нема тачног закона о буџету, да се не може радити шта се хоће. Баш и да немамо никаква закона о буџету кад знамо, како је боље, као што је то и сам г. министар објаснио, што да не урадимо оно што је боље, и ако немамо закона о буџету, ко нам брани да урадимо оно, што је боље? Према томе извињење, да се није могао бољи буџет направити за то, што немамо закона о буџету, то није никакво извињење. Г. министар је казао: ја нисам саставио буџет но управа са одбором.

Ја сам то знао и ја сам управи и чинио примедбе, но за то, што је управа чинила погрешке ко нама брани да ми те погрешке исправљамо и учинимо оно, што је боље? Ако је забрањено оно што је горе, оно што је боље није забрањено учинити.

Г, министар финансија изволео је приметити, да сам и ја подносио овакав буџет и да су и пре мене и да ће и после мене овакн се буџети подносити. Господо, у интересу истине морам приметити, да ја нисам као министар никакав буџет подносио, јер за време, док сам био министар, нисам могао дочекати Скупштину, да јој буџет подносим. Но да сам дочекао ту несрећу, да као министар подносим Скупштини буџет, ја га не бих поднео овако, но бих га поднео онако, како сада говорим, не за то што би тиме мислио да дам некога задовољења науци и теорији. О теорији слабо водим рачуна, водим само толико, колико треба водити, али као врло важно сматрам, да и буџет прихода и расхода треба детаљно разрадити ради олакшице одговорности пред контролом. Кад се јасно каже: „оволико је на ову цељ," „на кирију толико и толико" и т. д., онда министар има права да каже, пошто се тај кредит исцрпе: „не д м ни паре више." Дакле, много је лакше контролисати кад су разрађене те цифре. То је разлог због кога би, да сам ја подносио буџет, поднео овако како говорим сада, не бих га подносио овако са сумарним цифрама, но са детаљно разрађеним цифрама ради олакшице контроле и осигурања самога себе пред контролом.

Што господин министар наводи, да би он ишао и даље у разлагању, ја на то велим, да ја не бих ишао даље ни са овога ни са онога места; ја бих ишао донде докле могућност дозвољава, те да се интереси државни истински заштите. И ја кад бих хтео да терам инат, и да забављам Скупштину разлозима, који нису уносни, могао бих казати, да се ово цена на десет петнајест позиција. Али ја налазим, да треба ићи донде, докле је могућност, јер свака радња има својих граница, а границе су те положене у самој могућности; докле се може треба да се учини, а где прелази у стварну немогућност, где посао кошта више но што вреди, то паметни људи неће примити на себе. Дакле, ја не бих предлагао оно, што не бих био готов да сам извршим, него само оно, што може и треба да се изврши, а нисам рад да доведем у неприлику ни себе ни онога, с киме се разговарам.

Г. министар покушао је да објасни, да ово није амортизација, него да је то кредит за дограђивање. Ја не знам управо да ли се амортизација преводи са дозиђивањем, али у колико је мени познато „амортизација" значи отплата, и онда отплата и дозиђивање, кад су различни појмови, ни у обичном разговору не смеју се бркати, како се сме онда дозволити да се то чини тамо, где се тражи сума и где се ствара забуна и неисправност. За отплату зграда и машина тражи се 37.000 и ја сам казао да је то правилно. Али г. министар покушао је да тај превод оспори, казавши да се неће тај новац гомилати, те да је са свим како овде стоји све једно. Шта ће управа монопола дувана да ради са овим новцем, то је њена ствар; наше је да јој признамо исправност тражења; она је чак дужна да тражи суме за отплату зграда и машина, и онда треба управа да има капитал, којим ће то да подмири, али превод речи „амортизација" са „дозиђивање", ја мислим да је у најмању руку погрешан.

Министар финансија Мих. Вујић — Ја ћу да одговорим оним истим редом, којим је говорио г. Вукашин Петровић.

Прво, код друге позиције, стварне продаје г. Вукашин каже: „Нисам ја говорио на памет, него сам узео из извештаја одборског". Први пут г. Вукашин казао је да је ова цифра стављена на основу договора, а не према фактичкој продаји, а сад се исправља па каже, да то у извештају одборском стоји. А ја идем још и даље. Ја сам казао, управа је водила рачуна о пропорционалној цифри према уговору закупа, али то је, може се рећи, цифра уображена, кад не би била заснована на фактичкој продаји за прва четири месеца, за коју сам казао да је слаба, што је монопол дувана био дезорганизован: даље сам казао да је та цифра утврђена, према фактичкој продаји за друга два месеца, која је публикована у „Српским Новинама", а чак и трећи месец закључен је. Дакле, пола године је свршено и ја кажем ова је цифра стављена, не по уговору, јер по уговору могли су закупци конкурисањем између себе и надбацити то и кад би то било узето, онда би изашло 10,000000. Узета је мала цифра, $9^1/_2$

милијуна и то је узето по рачуну вероватноће фактичке продаје у овој години. Знао сам врло добро како је грађен буџет, нисам га примио, као што рече г. Вукашин, хотећи мене да оправда — ја му захваљујем на том правдању, ја таквог пријатељства не тражим. Ја сам водио рачуна о овоме, али нисам хтео мењати буџет, што нисам нашао разлога да га вратим управи монопола и да кажем: хоћу овако и овако, — докле год не буде донесен закон о буџету.

Даље, г. Вукашин вели да није непогрешна управа монопола дувана, па баш је нашао ону годину од 9 Августа до до 1 Априла, кад је управа монопола подбацила у приходима. Зашто је подбацила у 1892 год.? — За то, што је од 9 Августа до 31 Децембра цела управа монопола била растројена. Али да није било 9 Августа, ја сам уверен да би завршни рачун управе монопола дувана био повољнији него што је предвиђен.

Даље, г. Вукашин, вештим путем, обилази па вели: „А зашто г. министар неће да прими оно што је боље, па и ако нема закона, зашто то боље није сам употребио". — Ја ћу да се задржим на самом примеру, који је у борби речи између мене и њега. Ево ми се не слажемо у томе шта је отплата. Он налази да позиције под 13 и 15 треба да се споје, а ја налазим да треба да се одвоје; он би можда наредио управи монопола да споји трошкове на оправку и зидање зграда, а ја бих баш наредио да то буде одвојено, да не буде уједно и трошак на оправку и трошак на дозиђивање.

Даље, г. Вукашин каже: „Нисам га подносио, а да сам га подносио, ја бих га боље поднео?" Нећу да сумњам у искреност његове изјаве и у његово познавање ствари, али г. Вукашин, ако као министар није подносио буџет, он је био начелник и он зна, колико удела у изради буџета има начелник административног одељења, у коме се прибирају сви буџети и подносе министрима.

Најзад, што се тиче саме речи амортизовања, нека ми не замери г. Вукашин, да ја то нисам предложио, (ја нисам филолог, а жао ми је што ту није г. Новаковић), а у колико се сећам, ја ову реч нисам превео са отплатом, јер амортизовање не значи отплата, него у самој ствари значи потирање дуга. То знам и ја, и г. Вукашин, па и господа, која се не баве тим финансиским послом. Ја дакле, реч амортизовање нисам преводио, већ оно што филолози реше, ја примам и решен сам да верујем као у светињу неку. Ја никако нисам смео да нађем на превођење, јер то остављам способнијима као пријатељу г. Новаковићу нека преведе то, а ја сам казао шта значи реч амортизација.

Да ли се под амортизовањем разуме то, да те позиције буду у задрузи или у другој којој банци или на другом ком месту, те да управа монопола дувана вуче интерес, то је друга ствар. Али извесно је да се овде то чини с тога да, после, пошто се зграде буду похабале има известан капитал. Шта значи ова позиција? Значи да сваке године управа монопола дувана ствара једну суму на обнављање капитала уложеног на зграде, и ја могу да тврдим да још ни један динар од овога није дат у депозит, него ће се та позиција употребити онако како сам ја казао, а то је за набавку алата и дограђивање зграда и т. д., које је сасвим оправдано. У сваком моменту треба да се зграде и алати фабрични налазе на извесној висини солидности, т. ј. да се никад не допусти да се у извесном броју година те зграде и алати могу похабати и толико отрцати (извините за тај израз), да мора на њих управа монопола да утроши по 50.000 дин. за подизање нове зграде.

Ако ме је ко други сем г. Вукашина криво разумео, верујте, да ја нисам амортизовање превео шта она практички значи.

Милан Ђурић — Господо, чуо сам лепе беседе о монополу дувана од два министра финансија. Један је, вршећи своју дужност објашњавао за што је овакав буџет монопола дувана и бранио рад његов, а други је по посланичкој дужности пред Народном Скупштином казао, да би требало ово и ово учинити.

За лепим говором г. Вукашина Петровића, ја бих пошао, да он није био министар финансија. Јер, кад је то био, он је могао то и учинити, али ни један ни други, као стручњаци, као ни финансиски одбор, нису овде разложно казали колика је сума плаћена за српски дуван, који се производи у нашој земљи. Ми знамо да смо под тешким финансиским приликама установили монопол дувана, којим смо хтели да добијемо знатне приходе финансиске, али у исто време хтели смо да ојачамо производњу дувана у земљи.

То је што бих ја молио г. министра финансија, да, кад се буде доносио нов закон о буџету монопола дувана, обрати пажњу да се тим проценьивачима каже, колико се даје за дуван у нашој земљи, јер ми смо имали прилике да чујемо, да се многи произвођачи туже на проценноце, и кажу да им се даје врло мала цена. Г. министар има пред собом такве тужбе и зна то.

Кад би се откуп дувана вршио по закону, онда се на то не би имало ништа приметити, али кад то не стоји, онда можемо да се известимо да ли се врши закон и да ли се плаћа дуван онолико колико закон наређује према његовом квалитету; то се дакле, види по томе да је плаћање мало, јер наша производња дувана у Србији опада.

Нама није довољно да ми имамо само више новаца у каси, него нам је и до тога, да нашу производњу дувана унапредимо

То је што сам имао да кажем и молио бих г. министра, да обрати пажњу управе монопола дувана на то, да пази при процењивању дувана, т. ј. да се закон врши онако како треба, јер, мени се чини, да се један килограм српскога дувана сад не плаћа ни један динар, а сваки ће знати да ми имамо бољега и скупљега дувана кога свакако треба и боље платити.

Министар финансија Мих. Вујић — Ово што је у патриотској намери, као и увек напоменуо поштовани посланик г. прота, ја не бих узимао реч да говорим, да управо сама факта не говоре о томе. Та факта ево шта кажу.

Прво и прво сам закон опредељује, колико се страног дувана може да увози, те по томе не зависи ни од чије воље. Ако се не варам закон каже, да се може увозити десет од сто и да више страног дувана не може у земљи да се употребљује.

Ја могу да констатујем, да ни 10% није увезено у нашу земљу, али свакако до 90% мора бити употребљено дувана, који се у земљи производи и само у једном случају, — ако берба омане, ту се може употребити и стран дуван.

Дакле, то је законом регулисано и о томе не може бити спора.

Даље, г. прота напоминье опет стару жељу: „камо лепе среће, да ми плаћамо боље дуван." Ја могу да кажем, да ми плаћамо сад дуван четири гроша — 0·80 п. д. или, динар и ми га плаћамо боље него што би плаћали турски дуван. Кад не би било извозне цене за турски дуван, ми би тај дуван имали бољи по исту цену, али у цариградским, магацинима сада због тога лежи 20.000 килограма од годину дана и ако би та управа, режија турска сватила боље своје интересе, она би скинула ту царину и конкурисала би тако, да би средњи дуван њихов био сведен на цену од 0·50, 0·60 п. дин. Али оставимо то на страну, ја поминьем факта.

До првога априла у колико је откуп дувана био добар и како је био раније процењен сведоче многе тужбе и ја сам на ново одређивао процењивање и могу да констатујем, да се ни један произвођач дувана ни са једном жалбом није жалио и кад ни једне жалбе нисам добио, ја немам основа да сумњам, да процена дувана није испала на задовољство произвођача.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 23 НЕДЕЉА 11 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

24 САСТАНАК

2 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО НАЈПРЕ ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

А ЗА ТИМ ПОТПРЕДСЕДНИК,

Паја Вуковић

СЕКРЕТАР,

Станојло Вукчевић

(НАСТАВАК)

(Буџет мон. дувана).

Известилац — Поред тога што је господин министар финансија ову ствар довољно објаснио, сматрам за дужност, да и сам као известилац финансиског одбора дам одговор на примедбе г. Вукашина Петровића. Код тачке 2 прихода он каже, да, кад би се сразмерно узели приходи монопола дувана за прва 4 месеца, да се доиста не би показала ова сума, која је у самом буџету предвиђена. Ја ћу да му само одговорим на то, јер он зна, да су нови уговори о закупу закључени од 1 Маја и да ће за ових 8 месеци приходи бити много већи а и сама продаја дувана у овим месецима априлу и мају много је повољнија, него што је до сад била, па према томе нема места сумњи да ће, као што г. Вукашин вели, сума ова бити подбачена, и да неће изнети не 9 милијуна динара, већ ни 8 милијуна. Што се тиче расхода, он замера, што нису детаљно изведени. Г. министар финансија је казао, да нема о томе специјалног закона како треба да буде, већ овако је рађено и досад, а на основу књиговодства управе монопола дувана. То је, што сам имао да кажем на примедбе г. Вукашина.

Милан Ђурић — Господин министар финансија и сам је признао, што сам ја казао, пред Скупштином да је било незадовољства. — Ја мислим, да у томе неће бити незадовољства, ако се буде и дуван оцењивао према закону, који постоји. Али што се тиче турскога дувана, ја то са свим верујем г. министру финансија, но ми врло добро знамо да прилике наше и снага наша лежи једино у нашој домаћој производњи, па то треба да чувамо и негујемо.

Милутин Гарашанин — Господо, ја нећу улазити специјално у претрес овога питања, јер нисам вичан у томе, али имам да приметим г. известиоцу фин. одбора, да је он лепо утврдио и објаснио управо оно, што је министар финансија мало час казао; али њему, као известиоцу финансиског одбора имам да кажем, да је то требало још у извештају финансиског одбора да каже, па да и ми то разумемо, те да се даље избегне излишна дебата о томе. Сад ћу само да учиним једну примедбу односно оног питања, које се до сад водило о томе, што су извесне позиције у једно стављене и ако су међу собом веома различите. Јер у првој тачки под одељком „општи трошкови" налазим, да ту не само што нису раздвојене партије, које су међусобом различне, него су спојене међу собом и оне партије, које апсолутно никакве везе једна с другом немају. Интересантно је за нас, за Скупштину, која сад има да реши о овом предлогу, да знамо, не само оно, што се тражи на куповину сировог дувана у земљи, него и да знамо шта се плаћа и на куповину дувана са стране, колико се увози, колико и каквих се цигара са стране доноси, нужно је да имамо један фактички преглед, једно фактично стање ствари, а не да се све стрпа у једно и трошкови око радника, настојника и набавке дувана и т. д. као што је то овде учињено. Налазим, господо, да то апсолутно не би требало тако да буде остављено. Овим начином, кад правимо буџет, долазимо у ону незгоду, која је предвиђена законом о буџету, а то је, да се не да а и да се не сме из једне партије буџетске позајмљивати и потрошити на другу партију. Ово дакле, што је у овом предлогу, то није дозвољено, јер се ту она партија за куповину дувана сировог ставља у исти кредит са сумама, која је за раденике, за набавку оружија и других ствари намењена. Шта то све значи? Значи то, да се може у овом случају из једног кредита разноврсне природе прегазити у други са свим различан. Овде се дакле различне ствари, са свим различне партије спајају у једно и за то ја потврђујем разлоге г. Вукашина Петровића, и налазим да је баш у тој првој тачци ради овога и највећа збрка. Ова примедба, коју сам учинио није за то, да се овај буџет на ново врати одбору, него је она за то, да се боље обрати пажња идуће године, кад се буџет буде градио.

Министар финансија М. Вујић — Господо, ја нећу сад опет да напомињем оно, што сам већ пре напоменуо о појединим позицијама буџета, али на ово, што је приметио поштовани посланик г. Гарашанин, сматрам за своју дужност, да одговорим. Он говори о томе, како пренашање из позиције у позицију не сме да буде, и не може бити. То заиста не сме да буде а и не може бити, јер је то предвиђено и у нашем Уставу. Али, сад настаје важно и практичко питање, о коме мора и сам г. Гарашанин да води довољно рачуна, а то је ово: колика подељеност може да буде, а да се извршење самих послова државних, или да се једна установа законом не спречи. Јер ово, господо, ја сам сам у свом говору раније пропустио да кажем, да овако, како је овде изложено све у буџету, тако исто те позиције води и књиговодство управе монопола дувана, као што је то известилац напоменуо, да се тамо све води до најмањих ситница све одвојено.

Али сад је питање: ако хоћемо једну грану, једну позицију да издвајамо, па да кажемо, ова ће партија служити

само на куповину сировог дувана, сна износи толико и толико, а за набавку оруђа толико и толико, па само да буду засебне буџетске позиције; онда мора добро да се промисли, како ће се то прорачунати, да се после неће смети издвајати од једне позиције и уносити у другу. Лепо и то би могло да буде да је буџет разрађен. Али, господо, то се не да учинити овако. То, велим, мора добро да се промисли, и законом предвиди, и ја унапред кажем, да закон буџетски, кад буде донесен, мора бити један за администрацију државну, и ту онда може сваки чиновник да чини позиције за себе и да каже: не смеш од Петра преносити на Павла Али код једне индустриске радње, теже су прилике, и тешко би било то да се учини, да се каже толико и толико на једну партију. И за то, што би ту била једна партија детаљисана, и онда по што би се потрошила та сума на потребе, доцније би се морало опет позајмљивати, да се покрију издаци, а то би значило, допустити да буде вирмана. Тада кад би на пр. била потреба да се набави оруђе, а како је ова сума детаљисана, биле би одрешене руке, да се позајмљује из друге партије, да се чини вирман.

То је за државни буџет правилније да не буде пренашање партије једне на другу. Управа монопола дувана могла је да узме из свог књиговодства, па да испише лепо позицију по позицију са свим детаљно, па да каже: ово ће се издати на куповину сировог дувана, ово на куповину цигарета, а оно на куповину и набавку оруђа. Али, господо, кад би то тако могло да буде, онда би заиста било ово дивно. Ну, та подељеност, та детаљност партија сметала би раду, јер кад нестане оруђа на пр. *а* позиција је истрошена, шта би се радило онда, морало би *а)* узимати из друге партије, а вирмана не сме бити. Рекло би се, ова партија служи само на те и те цељи, а за друге се не сме употребити, па онда ваља добро промислити се, шта би било у таквом случају. Добро дакле, ваља промислити, шта је боље овде узети, или да се детаљише сума по партијама, или да остане, као што је по предлогу.

Милутин Гарашанин — Само две три речи ради објашњења са г. министром. Заиста, кад би се ишло у све детаље, то би било тешко, и буџет би овај био огромно велики, а може бити и да би због сувише много појединости у њему било много мање прегледа него што је у овом, али ми толико не тражимо. Мени се чини, да се опет могло из књига извести, јер се тамо у управи монопола дувана знало и зна, шта се троши на куповину сировог дувана у земљи, колики је предрачун да се утроши ове године на потрошњу дувана у земљи; колики је предрачун да се утроши на куповину страног дувана, цигара, бурмута и т. д. И кад би се две позиције поделиле онако, као што се предрачунава, то би нам дало далеко већу прегледност, него што је сад имамо.

Ја мислим, да г. министар није имао намеру да брани тај принцип вирмана т. ј. принцип да се узима из једног кредита за други. Ја верујем, да се у извесном моменту осећа потреба, да се то учини и код администрације државне, па и ако се по некад од тог принципа и одступа, ту је Скупштина да она то поправи и озакони, као што је до сад чињено са накнадним кредитима. Али принцип вирмана се не да бранити нити као правило у буџет сам уносити, нарочито кад постоји велика цифра као што је ова од 700.000 динара. Цифра је одвише велика, те да треба да оставимо овако и да дозволимо да управа ради како она хоће. Каже се да може да нестане оруђа, па да се не могу обављати редовне потребе? Па за Бога, ми имамо на крају једну позицију од 1000 дин.! Па ми можемо ту цифру и повећати, како се не би морало доћи у ту незгоду, да се трпи у пословима. Али куповина дувана било у земљи било са стране тако исто и куповање цигара то је једна врло важна ствар, коју ми треба у Скупштини да имамо на уму, јер она задире у нашу народну економију, те да можемо узети у оцену све користи од ове установе, као што је Прота Ђурић мало пре напоменуо.

Министар финансија Мих. Вујић — Хоћу само неколико речи да кажем. Моје је чисто уверење, да су књиге управе монопола дувана најдетаљније наштампане и поднесене. Ја имам потпуно уверења да ту не би била гарантија за извршење, већ је гарантија у организацији саме управе. Гаранција не би могла бити већа ако, би се буџет разредио него је у томе, што је управа монопола дувана добро организована по добром систему. Ни један издатак она не може да учини док не прође кроз одсек контролни, па тек се после извршује; гарантија је дакле у организацији, а не у томе што се мешају позиције једна са другом. Ја ћу да поменем за доказ то, да је овде све спецификовано као што желе г. г., јер о томе има једно наређење у закону. То је оно што стоји у општем наређењу где се каже: „према чл. 218 зак. о монополу дувана, све оно, што се у току ове године покаже као преко потребно за усавршавање и проширење рада дуванскког монопола подмириће се приходом дуванског монопола. А сваки овај издатак управа дуванског монопола дужна је тражити од управног одбора решењем, које ће се извршити пошто га Министар финансија одобри."

Узмимо шта ово значи? Оно што стоји у закону и што постоји, следствено, да то треба и да остане за то, што се то не да петрефаковати, за то што се једна индустриска радња не да окаменити.

Г. Гарашанин каже „па они знају колико је утрошено дувана прошле године па нека мету према томе и предрачун за ову годину." Прошле године је, господо, била једна берба а ове године може бити са свим друкчије. прошле година донело је 500.000 дин. а ове године може донети 1,000.000. То се тако мења, као и каква индустријска трговачка радња. Од кад овај чл. 218 стоји, и кад он има свој raison d' être; кад је управом монопола дувана руковао сам г. Пачу без икакве контроле, ја мислим да би онда могло бити злоупотреба и вирмана и свега, али кад све то подлежи једној организованој контроли, онда нема опасности ни бојазни г. г. предговорника. И опет понављам, да за мене постоји гарантија једино у организацији управе и контроле а никако у буџетским позицијама. Да не би грешили начелу да неће бити вирмана треба доста промислити како би смели да поделимо ове позиције (Чује се; да се реши).

Потпредседник — Је ли воља Скупштина да се реши? *(Јесте).*

Има реч г. Рајовић.

Драгомир Рајовић — Ја имам само неколико речи да кажем. Баш тај члан, на који се г. министар позива, тај члан даје могућности да никад не буде у забуни нико, кад се потреба покаже да се не спречи наметна експлоатација. Сем тога подузећа тај члан је баш за то да те забуне никад не буде. Али што се хтело поделити те буџетске позиције? Хтело се да се види колико се троши наш дуван у нашој земљи, и колико се помаже наша производња; овде није питање у томе. да монопол буде само шпекулација финансијска за државу. него једно економно подузеће ради развића тога рада, т. ј. производња дувана, и због тога хоћемо да то буде подељено, да не дамо тај latitude. Ми хоћемо да се од српског произвођача, од кога се траже жртве, да му се да могућност да да те жртве, и да може да заради на оном што ће продати потрошачу српском и баш да неће бити забуне у томе индустријском предузећу баш је то утицало на оно, на шта се г. министар позвао. Ми кад смо то хтели, ми смо хтели да се стране цигаре не увлаче у нашу земљу, него да се троше српске и због тога смо то тражили.

Министар финансија Мих. Вујић — Извините господо, али ћу само неколико речи да кажем на говор г. Рајовића. Оћемо, да заштитимо интересе државне а тако исто хоћемо да заштитимо и производњу. На то имам само да изјавим ово: пријатељи г. Рајовића дали су монопол дувана под закуп и кад смо га ми одузели, онда је он давао бруто прихода колико сад даје чист приход. Ја нисам то хтео да кажем, али господа изјављују жељу и онда ја мислим да треба да им кажем Кад смо одузели монопол од странаца он је давао преко 5,000.000 дин. свега прихода, једва је покривао трошкове своје, данас пак он даје као што видите 5.834,500 дин. чистог прихода државној каси.

Даље сад ћу прећи на другу страну како је било са произвођачима. Кад је био монопол у рукама страног друштва, и ако су цене дувана предвиђене биле веће, ви знате да је било ваздан начина, да они те цене мењају и да их одређују како хоће и због тога је било непрекидне крвне борбе између наших произвођача и органа друштвених Данас као што видите, пошто је држава узела монопол у своје руке, ми немамо ни једног таквог спора. Упоредите оно стање, које је било пре са овим данашњим, па решите кад је требало изјављивати те жеље, да ли онда, кад је монопол био у рукама страног друштва и је ли место да се те жеље исказују данас кад мовопол даје овакве раздате и у народној привреди и у финансијама.

Драгомир Рајовић — Г. министар финансија имао је доброту учинити извесне напомене, да кад су моји пријатељи били на управи земаљској, да је баш онда дата експлоатација монопола дувана странцима, да су странци ту грану индустрије експлоатисали и да је г. министар финансија са својим друговима успео, да то од странаца држава узме у своје руке. И то обележава као велику заслугу радикалне владе. Што је та установа најпре дата странцима, то је близу памети, а разлог је био тај, што је то била једна нова установа, која није била позната, која није била код нас организована. Моји пријатељи, који су били на управи земље, нису осећали толико способности ни стручне спреме, да ту грану могу од један пут да уреде, и хтели су да то прво странци пробају, да се види, како ће та ствар да иде. Тако сваки паметан човек ради, тако су радили они, и ја држим, да је то било паметно. То, што је узет монопол од страног друштва и то је била једна грдна погрешка. Странци су имали фактички губитка преко милијун динара, и они су сами хтели ту ствар да напусте. Ви сте натрчали са г. министром и платили сте друштву тај милијун, који би друштво изгубило, и ви сте скупо платили оно, што су странци сами хтели да напусте. Странци су сами измишљали начин, како да се отргну тога предузећа, ви сте им га отели и све сте скупо платили (чује се из већине: хвала, хвала на опомени) — тако је у ствари било.

Мимо тога, оно што је спрам странаца уговорено, ви радите данас наспрам своје рођене кесе. Кад су странци имали монопол у својим рукама, онда је дуван продаван преко великопродаваца. А знате због чега? Због тога, да странци сами не вуку корист, а данас ви то исто радите; великопродавци још постоје, и она добит што треба да иде у државну касу, вуку је великопродавци. Ту ваљу нисте ви видели за државну касу. Главно ми је било да вам напоменем, да је главни узрок што су напредњаци дали монопол дувана странцима тај, што није било правог искуства да се дође до редовне експлоатације те гране индустрије.

Што се тиче навода г. министра, као да је сада много већа корист од монопола дувана, него што је пре била, то је само празна реч бачена у ваздух. Јест, истина, радња монопола дувана напредује, али није то само случај код нас. Ето, баците поглед на развиће те индустрије код наших комшија — Румуна, па ћете видети како то расте из године у годину и како је та радња постала неколико пута већа, него што је у почетку била. Па тако је и код нас. Није приход монопола дувана постао већи, благодарећи овоме или ономе на експлоатацији, него што је таква сорта радње, која једнако напредује и даје врло повољне резултате не само овде, него и у другом свету.

Министар финансија М. Вујић — Ја хоћу само да учиним једну исправку на говор г. Рајовића и, не упуштајући се даље у овај спор, хоћу да кажем неколико речи о оном наводу г. Рајовића, како је друштво имало штете и имало рачуна да ту штету преда нашој држави. Сами резултати рада најбоље показују како ствар стоји, а сигурно је и страно друштво знало оно, што зна и г. Рајовић. Рецимо да су они могли имати и штете, они би ту штету претрпели рачунајући на богате приходе у будуће као што и г. Рајовић тврди. Али ја смем смело да вам тврдим, да је те штете код друштва било само за необавештену ширу публику, а да су стварно вукли добит они, који су монополом руковали, а то су она господа из Беча и Париза, која су трошила на монопол 80, 100 до 200.000 дин. За ту господу штете од монопола није било. Штете је било на папирима за српску државу и за ширу необавештену публику, али у ствари за господу из Беча био је монопол богат извор прихода.

Томе је најбољи пример железница. Докле год је она била у туђим рукама, друштво нам је увек показивало преко свих прихода још некакав дефицит на трошкове експлоатације на $1^1/_2$ милијун динара, и по рачунима тога друштва ми смо морали друштву тај дефицит доплаћивати сваке године. По тој логици г. Рајовића, требали смо и железницу оставити друштву, па да им сваке године дајемо накнаду штете и попуњавамо неке дефиците. Ја мислим, да се ни ја, а ни ма који члан Скупштине није варао, кад смо решили да се откупи монопол дувана и соли и железница, да смо добро знали, да та штета на папирима то је штета за српску државу, а корист за закупце страног друштва и од монопола дувана и од државних железница.

Још имам да поменем г. Рајовићу на оно, што он вели да не припада заслуга ни влади ни Скупштини, што приход монопола дувана расте. Г. Рајовић вели, да он расте по сили природних закона (чује се: то Французи нису знали), и странци су знали то кад су држали монопол дувана и железницу у својим рукама. Знали су и они да потрошња расте услед ширења популације, једним делом растења вароши, а нарочито отуда, што се у вароши финији дуван све више троши. Али то растење може да буде процентуално, како се опажа из 1890 и 1891 год. или из 1891 и 1892 год., али не може да буде тако рапидно, да бруто приходи од 5 милијуна претворе се у нето прихода од 6 милијуна. Нека ме извини г. Рајовић, тај закон природни не постоји (Чује се: врло добро, да се реши).

Потпредседник — Је ли воља Скупштина да се реши? *(Јесте).* — Има још пријављених говорника, а то су Милутин Гарашанин, Станко Петровић и Тома Бојичић. Пошто је г. Гарашанин два пут говорио Скупштина треба да реши, хоће ли му се и трећи пут допустити да говори? (Чује се: да му се допусти, да му се не допусти).

Ко је за то, да се г. Гарашанину и по трећи пут допусти да говори, нека изволи седети, а ко је против нека устане? *(Већина седи).* — Већина седи и према томе г. Гарашанин има реч.

Милутин Гарашанин — Мени се чини да смо се удалили од предмета, који је на дневном реду. Нека ми не замери г. министар финансија, што узимам реч, јер он је и сам дао повода, да скренемо претрес на друге ствари и кад смо већ на томе терену, онда ћу узети слободу да учиним једну исправку на говор г. министра. Г. министар, наводећи један навод из мога говора, погрешно ме је схватио, или бар погрешно навео моје речи. Нисам ја казао, да управа монопола стави у овогодишњи буџет суме прошлогодишњег буџета монопола за куповину дувана било у земљи, било за куповање дувана, који се мисли са стране куповати, него сам казао, да управа монопола као свака паметна установа мора имати свој предрачун, шта мисли утрошити у овој години за куповину сировог дувана у земљи, а шта мисли утрошити за куповину дувана са стране. То сам казао и у томе смислу. Цео мој говор стоји у вези са овом напоменом, и кад се ово има у виду, онда је мој навод, држим, са свим оправдан, а верујем као би стојало, како је г министар казао, да у моме говору нд би никако вере било.

Сад, господо, појавило је се питање о томе, како је то некад рђаво урађено, што је дат странцима у експлоатацију монопол дувана, и како је то добро урађено, што је од странаца одузет. Господо! То је већ толико пута казано, и то је тако мало била с наше стране оспоравано, да ми се чини, да није било никаквог места, да се о томе у Скупштини говори. Експлоатација монопола дувана није дата странцима само за то, да они експлоатишу ту грану индустрије српске, него је то био услов за зајам, који се за државну цељ имао да узме;

то је једно с другим стајало у вези, није се могло двојити и држава је под тим условом и добила зајам. Али не треба се варати, да држава и они, који су били на управи, нису увидели, да је то једно корисно предузеће, које на крају крајева треба да пређе у државне руке. Са овим разлогом стоји упоредо разлог, који је г. Рајовић навео, а то, да су они, који су били на управи у то доба, руковођени били и тим обзиром, да ми у први мах нећемо бити кадри да организујемо једну са свим нову радњу у Србији, да нећемо моћи без штете осетне да уведемо у живот једну такву нову ствар, па су се за то и решили да то дају странцима, те да они прве године, које су у сваком раду штетне, претуре преко својих леђа, задржавајући у себи вољу, да једнога дана то од њих одузму. А да је та воља у истини била таква доказ је то, што је 1886 године у Скупштини донето решење да влада поради на томе, да се раскине уговор са странцима и да се узме монопол у државне руке, онда кад сви први трошкови око стварања буду пали на рачун странаца, а не државе.

Што се тиче тога, што је после годину дана држава наша то решење скупштинско извршила, против тога ми ћемо најмање војевати, на против увек смо признавали да је то било добро. Али факт је неоспоран, да у оном моменту, кад је држава раскинула уговор, до су странци, који су за..ожили капитале на ту експлоатацију, имали преко милијуна динара штете. Држава није имала ништа да штетује, јер су њени папири били смештени већ, а зајам остварен, осим оног процента, који је могао држави да припадне из експлоатације од евентуалног ћара, а то је далеко од тога да може исправнати суму од милијун динара.

Дакле, кад хоћемо да говоримо о старим стварима, онда не говоримо с једне стране, него са целокупности. Има заслуге за ону владу, која је то одузела, као год што би имало заслуге за сваку владу, која би то учинила, и као год што је била заслуга и за оне, који су 1886 године били на управи и донели законодавно решење, да се монопол узме у државне руке и који би то и учинили да су имали времена да изврше скупштинско решење, које је наша већина донела.

Тома Бојичић — Господо, ја бих био мишљења да се смањи са стране уношење дувана, а нарочито цигарета и бурмута. То би била лепа ствар и ја мислим, да би тиме учинили да се дуван више у нашој земљи производи. Ја сам слушао шта је г. Рајовић говорио.....

Потпредседник — Молим вас, говорите о буџету у начелу, а кад се дође на поједине тачке, онда говорите о појединим тачкама.

Тома Бојичић — Ја ћу да говорим о ономе, што је г. Рајовић говорио...

Потпредседник — Вама није г. Рајовић говорио лично, него пред Скупштином. Ја вас молим, немојте се удаљавати од предмета који је на дневном реду.

Тома Бојичић — Ја хоћу да говоримо дувану, који се у нас доноси са стране....

Министар финансија Мих. Вујић — Ја не бих говорио, али сматрам за дужност да ово кажем. Замерка поштованог посланика г. Гарашанина, да је дебата заведена од моје стране, није умесна. Господа из опозиције почели су давати савета о томе, како треба руковати са монополом дувана и онда је природно проистекло све што је следовало. Дакле, кривица није до мене, што се дебата овако развила, него до господе из опозиције, који су нашли да је сад моменат, да дају савете како треба руковати и радити у монополу дувана.

Потпредседник — Ја вам кажем да није говор о томе, који се дуван уноси са стране.

Тома Бојичић — Онда нећу даље да говорим.

Потпредседник — Објављујем да је претрес свршен. Стављам на гласање: Ко је за то, да се пројект буџета у начелу прими, нека седи, а ко је противан, нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем да је Скупштина усвојила предлог буџета у начелу.

Сад приступамо претресу појединих тачака.

Известилац Димитрије Димовић прочита позицију: „Стварна продаја" (стр. 2. Прилога IV).

Потпредседник — Прима ли Скупштина предложени приход? (*Прима*).

Известилац прочита позицију: „Управа дуванских монопола", тач. 1, 2 и 3 (стр. 3.)

Данило Јовановић — Ја не могу да одобрим овај додатак, који се даје управнику, особито данас, кад нема пара и кад постоји дефицит. Зашто му се даје овај додатак кад има добру и велику плату. С погледом на наше финансијске прилике, ја сам мишљења да овај додатак управнику треба укинути. Треба да пођемо путем штедње. Може неко рећи да ово није штедња, а ја велим да јесте, и кад пођемо тим путем, ми ћемо много уштедети. Молим 10 посланика да потпомогну овај мој предлог. (Потпомажу га.)

Известилац Д. Димовић — Лепа је жеља г. Данила Јовановића, кад би било могуће да са укине овај додатак управнику. Али у оваквим приликама, при индустријским предузећима, скоро у свима државама даје се управнику један додатак у виду неке тантијеме, да му се тиме да воља и могућност да руководи индустрију како треба. Хиљаду динара није велика сума, тако је било и пре, па тако треба и сад да усвојимо.

Тома Бојичић — Врло је умесна примедба и предлог г. Данила Јовановића, јер кад један управник има 7200 динара плате, онда на што ће му додатак. Ми имамо много чиновника по свима струкама, који поред систематске плате имају и додатке. Ја налазим да у овом случају треба да отпадне овај додатак по предлогу г, Данила Јовановића.

Љуба Јоксимовић — Ја мислим, кад би хтели да се овај додатак избрише, то би могли учинити једино онда, кад би закон изменили. Мени је доиста чудо, да увек са ове стране од г. Данила и г. Дединца излазе предлози, који су противни закону, и ја држим, да се са 10 гласова не може закон да изиграва, већ, ако хоћемо да овај додатак избришемо, онда треба и закон да изменимо, пошто је овај додатак законом одређен.

Известилац — Доиста, господо, најјачи је разлог против овога предлога изнео г. Јоксимовић. Ја сам га превидео, јер закон одређује тај додатак управнику и онда престаје сваки говор и разлог, да га ми укинемо пре него што би закон изменили.

Драгомир Рајовић — На првом месту, господо, хоћу да кажем, да ако хоћемо ову позицију да избришемо, морамо претходно имати предлога, којим ће се променити оно што је законом већ раније наређено. На овај начин не може овај додатак да се избрише, кад постоји закон, на основу кога се он издаје.

То је односно начина, на који се ово укидање мора да изврши.

Сад хоћу да кажем, што се тиче целисходности.

И ја видим овде да извесна господа имају одвратност према ономе, што се зове чиновник и изгледа, да би они били вољни да та лица, ако је могуће, служе бадава и још више, да нешто и доплаћују. Ако доиста они пропаћу начина за ово, нека им је на част, али ови чиновници монополски нису обични чиновници као административни чиновници.

Господо, ово је једно индустријско подузеће, и кад је тако баците онда поглед на индустријска подузећа у другим земљама, да видите како се тамо награђују људи, који чине да једно подузеће напредује, да просперира, да дође до што већих прихода и ви ћете, господо, видети како је ово заиста тако скромна, мала награда, да се управ не може узети ни у паралелу са њиховом наградам, јер ти људи плаћају друкчије шефове својих подузећа. Та подузећа обично су акционарска, те с тога таква друштва и морају да набављају људе од памети, поштења, усталаштва, па такве људе морају и да награђују. Та награда зове се тантијема. Сем онога што им се у плати даје, кад подузеће напредује, кад показује добре резултате,

као што је у овој прилици то било по државну касу, онда друштво ради тога да управника тога подузећа већма заинтересује за бољи резултат за заузимљивост, постојанство, устаоштво у раду, даје му сем његове плате извесне додатке, а а ви ћете свакако веровати, да нико то неће да чини без миле воље, јер би иначе било као што вели српска пословица „зло га ради а горе му роди".

Ако дакле мислимо, да то подузеће срушимо, да са таквога места скинемо једнога човека, који нам чини не мале користи, онда ћемо од њега створити непоштена човека, па ће и он казати: чекајте, кад ви тако хоћете и ја знам друкчије, па ће и он онда почети своје угурсузлуке и чапкунлуке, и онда ће опет друштво извући краћи крај него он.

За то дакле треба таквога човека заинтересовати за посао, који ради и кад ви видите поштена радника, који ће да доноси врло велике користи државној каси, онда таквога човека ваља и наградити.

Министар финансија М. Вујић — Прави разлог против изнесеног предлога казао је г. Јоксимовић.

Тај додатак је огаранован законом и без измене закона не бих се могло ништа учинити. И кад је то унесено у закон, онда је била дебата у Скупштини, а изнесени су разлози зашто је то.

Ја бих вас молио да обратите мало већу пажњу на ово и мислим, да је данас најмање имало места да се предлаже смањивање ове позиције, кад и ова, четири нова монопола треба да придамо истој управи монопола, јер држим да не треба да стварамо нове управе и надлештва, већ све монополе да сјединимо у једну управу, по предлогу законском, који ћу имати част ових дана да поднесем о увођењу нова четири монопола, који имају исти круг рада, као и ова установа, шта више овде долазе: регалне таксе, марке контролске, поштанске, монополисани папири. Све то има да пређе у управу државних монопола, све што су монополски предмети, и кад хоћемо да дамо овакав круг посла тој управи, онда најмање има оправдана разлога, да управник овакве једне установе која даје преко 10,000.000 прихода и даје више користи него и једна установа у Србији, да таком управнику те дохотке смањујемо и да га на тај начин омаловажавамо у свом положају, кад га већ не изравнавамо са управником државних железница (Тако је).

Стеван Д. Поповић — Ја сам захвалан, како г. Јоксимовићу тако и г. министру, што стоје на земљишту законском и не допуштају да се оно, што је законом регулисано на једној скупштинској седници, услед оваког или онаког тренутног расположења Скупштине, збрише, и тако учини погрешка.

Ја сам захвалан и желим, да се свагда тако поступа. Овом приликом нека ми је допуштено, не ради рекриминације, него ради напомене, да кажем, да је једном приликом одступљено од тога начела.

Исто тако био је огарантован законом члановима Академије Наука један додатак, који је Скупштина услед друкчијег расположења свог збрисала и ако је то законито било. Ја да сам случајно био тада посланик придружио бих се гласу ових посланика, који данас бране ово гледиште. Истина тада није била утврђена законом и величина цифре, али се нашло за добро да се тај додатак, или сведе на минимум или са свим збрише, како је и урађено.

Још овом приликом имам да напоменем, што се тиче тога, да ли је овај додатак потребан или не. Госп. Рајовић разложио је како је врло важно заинтересовати управника за просперирање или напредак једне установе. Пошто напредак установе зависи у првоме реду од човека, који је на челу, то је добро и право, да сваки управник има некога удела у добити такве установе, или да има неког додатка. Овај додатак је, дакле, потребан и не делим мишљење Томе Бојичића, да је плата од 7.200 дин. огромна сума, тако, да би се могао задовољити. Напротив кад би се ја питао, ја бих казао да се овај додатак од 1000 дин. претвори у систематску његову плату, те да и он и његова породица буде осигурана пенсијом. С тога ја нећу гласати за покренути предлог, већ ћу гласати за предлог г. министра и одбора.

Љуба Јоксимовић — Не могу да се опоменем, како сам се управљао приликом решења о додатку академицима, али могу да уверим г. Стеву Поповића, да сам ипак био доследан садањем своме мишљењу.

Ви се сећате, господо, да је фамилији покојног Вељка Јаковљевића било дато законом 2.400 дин. и тада је било предлога да се то избрише, но ја сам тражио да се најпре закон измени, па онда то учини и тако је и поступљено.

Ја сам против овог додатка и ја ћу пристати да се он избрише кад се законом укине.

Дакле овим тврдим да сам истог мишљења и раније био.

Потпредседник — Претрес је свршен. Пошто се предлог пок Данила коси са постојећим законом, то о њему не може бити ни говора.

Стављам на гласање: Ко је за то, да се овај одељак прими по предлогу одборском, нека седи, ко је против, нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем да је овај одељак усвојен по предлогу одборском.

Известилац Прочита одељак под Б. Одсек за производњу (стр. 3).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац прочита одељак под В. Одсек за књиговодство (стр. 3).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац прочита одељак под Г. Управа главног стоваришта (стр. 3).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац прочита одељак под Д. Управа фабрике дувана (стр. 3).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац прочита одељак под Ђ. Одсек за продају дувана (стр. 5).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац прочита одељак под Ж. Плата служитеља и спољно административно особље? (стр. 5).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац прочига одељак под IV. Општи трошкови (стр. 7).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац прочита одељак под 1 (стр- 7).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац прочита одељак под 2 (стр. 7).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац прочига одељак под 3 (стр. 7),

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац прочита одељак под 4 (стр. 7).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац прочита одељак под 5 (стр. 7).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац прочита одељак под 6 (стр. 7).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац прочита одељак под 7 (стр. 7)

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац — прочита одељак под 8 (стр. 7).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац прочита одељак под 9 (стр. 7).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац прочита одељак под 10 (стр. 7).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац прочита одељак под 11 (стр. 7).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац прочита одељак под 12 (стр. 8).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац прочита одељак под 13 (стр. 9).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац прочита одељак под 14 (стр. 9).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима.*)

Известилац прочита одељак под 15 (стр. 9).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима.*)

Известиац прочита одељак под 16 (стр. 9).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима.*)

Известилац прочита одељак под 17 (стр. 9).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима.*)

Известилац прочита одељак под 18 (стр. 9).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима.*)

Известилац прочита опште наређење.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима.*)

Потпредседник — Са овим је свршено прво читање монопола дувана.

Дајем 10 минута одмора.

После одмора

Потпредседник — Наставља се дневни ред, на дневном је реду Буџет монопола соли.

Известилац прочита предлог (Прилог V), за тим извештај финанс. одбор (ст. 166).

Потпредседник — Хоће ли ко да тражи реч, да у начелу говори? (*Неће*) — По што се нико не јавља за реч, то стављам на гласање: ко је за то, да се предложени буџет монопола соли прими у начелу, нека седи, а ко је против, нек устане? (*Сви седе*). — Објављујем, да је примљен у начелу.

Известилац прочита одељак под I. Особље.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац прочита одељак под II Куповина соли.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима.*)

Известилац прочита одељак под III Општи трошкови.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима.*)

С овим је свршено и прво читање буџета монопола соли, а с тим је и исцрпљен данашњи дневни ред. Закључујем данашњу седницу, а заказујем другу сутра у 8 часова пре подне. На днев. реду је оптужба Авакумовићевог кабинета, а за тим друго читање закона о трошарини. Усваја ли Скупштина ово? (*Усваја*).

(Састанак је закључен у $11^3|_4$ час пре подне.)

25 САСТАНАК

3 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Алекса Ратарац

Почетак у $8^1|_2$ час. пре подне.

Присутна су била сва г.г. министри.

Потпредседник — Отварам седницу 25 редовног састанка. Секретар, чији је ред да чита протокол, није овде.

Изволте чути молбе, које су упућене Скупштини.

Секретар Алекса Ратарац чита:

Милорад Брковић и другови из Трбушана (у ср. љубићском); сељани из Д. Драговља (у ср. нишком); и Димитрије Петковић и Вељко Гроздановић из Г. Драговља (у ср. нишком) — моле за извесне олакшице у плаћању порезе;

Драгутин Буџек, учитељ цртања из Свилајница, моли да му се уваже извесне године службе;

Илија Мишић из Кучева (у ср. звишком), моли да буде ослобођен плаћања извесне царине;

Ђорђе Барбуловић и други грађани из Зајечара, — моле да им се исплати извесно одузето земљиште;

Светозар Митровић, резервни потпоручик из Ивањице, моли да се регулишу односи резервних официра;

Благоје Живковић и др. грађани из Крушевца — моле да се у монополску службу примају само бив. дуванџије; и

Суд општине Мијатовачке (у ср. беличком) жали се што ћупријско стрељачко друштво на општинској утрини подиже грудобране.

Потпредседник — Све ове молбе упутиће се одбору за молбе и жалбе. —

Изволте чути једну молбу за одсуство.

Секретар чита:

Народној Скупштини

Нужно ми је одсуство ради домаћих послова, а и ради опорављања здравља порушеног рад сам посетити неку минералну воду, а што је најглавније дужност ми је да прибавим доказна средства, која ћу поднети комисији за извиђање злочинних дела Каменчића бив. начел. окр. и осталих; па молим Народно Представништво да ми изволи одобрити одсуство до краја седнице овог ванредног скупштинског сазива.

Одсуство, ако ми се одобри, употребићу од 5 овог месеца тек. год.

3 Јула 1893 год.
у Београду.

МОЛИЛАЦ,

Сретен М. Гогић,
НАРОДНИ ПОСЛАНИК.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено одсуство? (*Одобрава*). —

Пре него што пређемо на дневни ред, нужно је да се изврши прозивка, да се види колики је број посланика, и да ли има довољан број за решавање.

После прозивке

Потпредседник — Има свега на окупу 122 посланика. Према томе има довољан број посланика за решавање. —

Прелазимо на дневни ред. На дневном је реду одговор оптужених министара и претрес оптужбе. Секретар г. Љуба Јоксимовић нека позове господу оптужене министре.

После мале паузе — бивши министри: г.г. Јован Авакумовић, Анта Богићевић, Димитрије Стојановић, Живојин Величковић, Коста Алковић, Јован Ђорђевић и Светозар Гвоздић — улазе у скупштинску дворану и седају за сто, нарочито за њих намештен, према председничком столу.

Потпредседник — Наставља се дневни ред.

Господине Авакумовићу, Ви и Ваши другови, као чланови бивше владе оптужени сте од извесног броја посланика; оптужени сте за дела, која сте као бивши министри радили. Из волте чути оптужбу.

Секретари Лука Лазаревић и **Милош Марковић** прочиташе целу оптужбу (Прилог VI „Народној Скупштини").

Потпредседник — По чл. 15 закона о министарској одговорности, позвани су бивши министри да дају своју одбрану пред Скупштином. У то име позивам оптуженог г. Авакумовића, бившег председника министарства, да изволи своју реч дати, у име одбране на тужбу, која му је позната.

Има реч г. Авакумовић.

Бивши председник министарства Јован Авакумовић — Тешка је неправда нанесена моме имену и мојој прошлости овом тужбом. Скоро 25 година служио сам државу часно и поштено. Има међу вама, народним посланицима, људи, којима сам у приликама, за њих тешким, и можда судбоносним, дао доказа, да је Авакумовић вазда био човек од карактера и савести.

Боли ме кад после такве моје часне и савесне службе, тужбом овом хоће да се представи, да ова моја последња служба, моје председништво министарства, — хтело би да се представи као порицање моје прошлости. Да, господо! Нисам ја дошао као председник министарства за то, као што тужба каже, да газим Устав и закон. Дошао сам, што, као син ове земље, налажах, да ми је дужност, да се одазовем онда, кад отаџбина тражаше моју службу; дошао сам с уверењем, да и ту будем онако исто частан и савестан, као што сам био и у другим приликама у својој служби.

Ну при свем том, кад тужбом хоће да се представи моја служба противно, ја ћу у кратким потезима да побијем оно, што се у тужби наводи. Кад ме будете саслушали, надам се, да ћете се и сами уверити, да је тужба неоснована, да је њоме доиста учињена неправда моме карактеру и мојој савесној служби

Тужба, колико је с једне стране набрајање нетачних факата — ја ударам гласом на то — „*нетачних факата*", и кад буде, где се говори о појединим предметима, у колико се то мене тиче, ја ћу то потврдити; а кад буде мој друг министар унутрашњих дела такође позван био, да дâ одговор, и он ће доказати, велим дакле, тужба је колико с једне стране основана на нетачним фактима, толико је с друге стране испреплетена на погрешним закључцима на основу нетачних факата.

Ја ћу вам сада редом, у колико ми је допустила краткоћа времена, да овако један огроман материјал овај у тужби изнесен, прерадим и проучим и у свом правом облику поставим, ја ћу велим сад појединости те оптужбе редом једну по једну да анализем. Преставићу вам их у првој својој боји, и надам се да ћу вам тиме доказати да је ова тужба противу мене савршено без основа

У историји уставности и министарској одговорности има случајева да се министри оптужују. Ја сам човек, који сам цео свој век провео као заступник слободе, као човек слободоумних начела. Никад ми није падало на ум да газим народна права; знам да се при свем том може десити, да политични противници могу бити незадовољни с радом и човека слободоумног кад је његов рад противан њиховим назорима. Ну знам и то, да министри, кад су оптуживани, то је бивало само за највеће кривице, за велеиздаје или злоупотребе новчане. У историји о министарској одговорности нема примера да је један министар одговарао за то, што је он, примењујући Устав и вршећи закон, радио противно него што су његови политички противници мислили да је требао радити. Ја отворено кажем да је јединствени пример у свету, да се један министар потрже да одговара за то, што није радио онако како би сте желели ви, који сте били у опозицији, а који сте данас у већини.

Ја ћу доцније, у колико се тичу мене, у свима појединим делима разложити, да је мој рад био само по уставу и закону. А ко врши своју дужност на основу устава и закона, тај не може да одговара ни пред ким, већ само пред својом савешћу и историјом. Грађанин, који врши своју дужност онако како је прописано, све и да погреши што год, не одговара ни пред каквим судом. Министар и ако би погрешио, ако би рђаво разумео какву одредбу Устава и закона, ако је не би применио онако, како би желели његови политички противници и захтевали, такав министар, све да је мишљење његових политичких противника и правилно, ма да и погреши у раду, не оптужује се; он добија неповерење и иде кући; то је све. Међу тим цела ова тужба није ништа друго, већ пребацивање, прекор мени и друговима што нисмо радили онако, како сте налазили ви, наши политички противници; и за то нас ова тужба, оптужује; жели да нас ставите под суд.

У оптужби самој на неколико места понављају се неке ствари, па се после оптужба и по тачкама дели; на тај начин говори се о истим стварима на више места. За то нека се и мени не замери, што ћу, идући за тужбом и желећи да у мом одговору будем што потпунији, што ћу, велим, и ја о неким стварима говорити два пута као што се чини и у тужби.

Тако пре но што тужба прелази на рељање оних тачака у којима мисли, да сам ја, као председник министарства вређао Устав и закон, она понавља онај прекор због неке замишљене повреде члана 71 Устава. Тужба почиње са повредом чл. 71 Устава и вели, да је Скупштина Народна *морала* да се сазове 1 новембра 1892 године, и кад министарство, коме сам ја био председник, није то урадило, онда се у томе налази повреда тога чл. 71 Устава.

Но да нема повреде тога чл. 71 Устава, јасно је, кад се уоче одредбе и других чланова Устава, који управ и јесу меродавни за питање, има ли повреде Уставв у томе или не што Скупштина није сазвата на време по чл. 101 Устава.

То зависи од тога, да ли је Круна имала права, да Скупштину одложи и распусти. Ако се погледа на одредбе нашег Устава, јасно је, да је Круна имала права, да Скупштину одложи или распушти. Онда по себи отпада прекор као да сам повредно онај члан Устава који каже: Скупштина се састаје 1 новембра. У том погледу меродаван је за нас чл. 54 Устава. А ко само прочита тај члан, за њега ће бити јасно, да је Круна имала право Скупштину и да одложи и да распушти.

Тужба као да хоће да престави, да нарочито у овој прилици, у којој сам ја као председник министарства управљао државним пословима, у овој дакле прилици тога одлагања и распуштања Скупштине није смело бити због те околности, што је међу тим био умро трећи намесник. Ја мислим, да и сами тужиоци, који су потписали тужбу противу нас не могу у *начелу* порицати, да Круна има права Скупштину да распусти и да одложи.

Француска је једна слободоумна земља; Французи су проливали крв не само за своје слободе, већ и за слободе целога света, па и данас председник француске републике има права да одлаже и распушта Скупштине. Дакле, ни тужиоци не могу да кажу, да Круна нема то право. Тако је у осталом по нашем чл. 54 Устава. Ја мислим, да не треба много да вам говорим и да вас убеђујем, пошто и сами имате чл. 54

пред собом, и сами знате да је по тој одредби нашег Устава несумњиво, да Круна има право одлагања и распуштања Скупштине. А тога бивало је и по старом и по новом Уставу, кад год је влада налазила потребе.

Радикална је влада била 1891 године; тада су се променила само два министра, дошао је други Председник министарства и један нов ресорни министар; и као што је познато, радикална је влада тада Скупштину сазвала за први новембар, ну Скупштина се није тога дана састала, већ ју је тадашња влада одложила за 28 или 29 децембар. И ми смо урадили исто тако. Сазвали смо Скупштину за 1 новембар, као што Устав одређује, па смо, онако исто као и радикална влада одложили Скупштину до краја децембра исте године, као што видите, учинили, исто оно, што је урадила и радикална влада. Кад то стоји; кад је Круна по нашем Уставу имала права да одлаже и распушта Скупштину; и најпосле кад је и практиком утврђено и сигурно, да је и радикална влада то исто радила, питам вас онда, може ли се казати, да се овде не тера политичка освета, кад се ја са друговима тужим тим и за то, што нисмо сазвали Скупштину за 1 новембар 1892 године? Радио сам оно, што је Устав допуштао; радио сам онако, како закон и Устав одређују; ту не може бити одговорности ни по каквом закону, па ни по закону о министарској одговорности.

Да би како тако оправдали ову тачку оптужбе, тужиоци су употребили један разлог као да је нарочито у овој прилици то требало урадити противу нас; као доказ за што се Скупштина у овој прилици није могла одложити 1 новембра, већ што би се морала састати 1 новембра, тужба помиње потребу избора трећег намесника. Тамо се каже да је требало изабрати трећег намесника у *ванредној* Скупштини, и то у *најкраћем року*.

Господо, у Уставу нити има помена о томе да ће се трећи Намесник бирати у *ванредној* Народн. Скупштини, (*жагор*) нити да ће се Скупштина састати у „најкраћем“ року. Устав зна само за општу одредбу да се Скупштина сазива годишње 1 новембра. Но Устав одређује тако исто и да се по члану 54 Скупштина може и одложити, ако Круна нађе у интересу државном да је то потребно. Тужба у овој прилици мисли да ондашњи Представници Круне нису имали права да одложе Скупштину и да за то ми, који смо према потписали Указ о одлагању Скупштине треба да одговарамо за некакво гажење 101 члана Устава. Ну није доста рећи, већ треба да се докаже да ондашње Намеснништво није имало *сва* крунина права за то, што је трећи Намесник био умро, да су два намесника остала да врше само неке крунске послове, по одредбама нашег Устава и закона. За доказ тога тужба прибегава цитату члана 71 устава, она то чини непотпуно; узима из тога члана само оно, што иде у прилог тужбе, а превиђа оно што иде у прилог тога да смо ми радили коректно и добро по Уставу и по закону. Ја ћу вам сад одмах доказати да је ово у истини што рекох. Тужба да би доказала да два Намесника нису имала права да одложе и распусте Скупштину позива се на 1 и 2 одељак члана 71 Устава.

У другом одељку члана 71 Устава каже се: да ће у случају осуства једног намесника друга два намесника *пуноважно* отправљати државне послове, ако им трећи Намесник унапред да писмену изјаву, да одобрава и пристаје на све што би они учинили у кругу Уставом им прописане власти. Први одељак члана 71 на против нема речи „пуноважно“. Овде се вели само толико да ће друга два Намесника *„отправљати“* државне послове до првог састанка Народне Скупштине, која бира трећег Намесника.

Из ове разлике у изразима у ставу првом и другом тужба хоће да изведе, као да због смрти првог Намесника остала два Намесника нису могла да врше све крунске послове, да нису имала пуну крунину власт између осталог да нису могли распустити Скупштину. На том основу тужба тврди, да смо ми одговорни за према потпис указа о одлагању и распусту Скупштине.

Ну, пре него што пређем на оно шта пише у целом чл. 71 Устава, да се зауставим само на ова два одељка, па да видимо зашто у првом случају стоји *„пуноважно“* а у другом нема. У другом случају, кад је намесник жив, он даје писмено својим друговима да *њега* заступају догод је он на осуству: то је нека врста пуномоћства. Сваки правник зна да се у пуномоћству мора додати и реч „пуноважно“, и то је узрок због чега је у првом случају члана 71 Устава ушла реч „пуноважно“, а у оном другом случају, кад умре трећи Намесник не може бити ни замисла о њиховом „пуномоћству“. Мртав човек не може ни пуноважно ни делимично другог да овласти. Отуда је та разлика у изразима између првог и другог одељка; није немогуће да је та разлика и ошибка у редакцији. Ви знате врло добро како се у нас граде закони; знате да је и овај Устав овакав какав је рађен на брзу руку, да у њему има доста погрешака и да није потпуно добар. Ну, најпосле, било са том редакцијом како му драго, смисао целог члана 71 није онакав, какав тужба представља. Ту је и III-ћи одељак тога чл. 71-ог са својом садржином толико јасан, да не може бити сумње, да по члану 71-вом Устава, кад умре трећи намесник, остала два врше послове потпуно. Ево тог чл. 71 Устава, који каже:

„У свакој од ових прилика обнародоваће се одмах узрок, са којег ће само два Намесника отправљати *власт Краљевску*“.

Молим вас, господо, кад се каже да, у случају смрти једнога намесника отправљају краљевску власт, ту се разуме да је њихова власт пуна, да је власт цела. Ако се хоће противно да тумачи, ако се хоће да каже није пуна, треба наћи ма какву одредбу за то, ма какав одређен члан у нашем Уставу.

Наш Устав набраја, која су права и дужности краљевских Намесника, и кад би Устав хтео да у случају смрти једног краљевског Намесника, остала двојица не могу да врше пуну краљевску власт, пуноважно, то би се морало одредити јасно. То би био врло важан изузетак, који се не би смео прећутати, и кад се прећутао, и нема га, на тај начин дакле не сумњиво је да у случају смрти једног краљевског Намесника пок. Протића остала двојица Намесника имала су пуну краљевску власт, да су могла пуноважно да врше ту власт. Тако су, баш у тој прилици, схватили своју дужност и ондашњи краљев. Намесници. Они су својом прокламацијом од 4 Јуна 1892 г. казали да ће *пуноважно* отправљати државне послове до првог састанка Народне Скупштине, која ће изабрати трећег намесника.

Као што видите, и Намесници су у овој прокламацији изреком употребили реч „пуноважно“, Господо, кад су Намесници ту реч „пуноважно“ употребили а употребили су је сасвим на основу Устава, јер и није могло бити да они врше краљевску власт само у неколико; кад су два Намесника, по Уставу, обзнанила да ће *пуноважно* и даље вршити краљевску власт, онда нисмо ми били на управи земаљској, већ су били радикали. Па кад су тадашњи министри радикални онда пристали на то, што су два Намесника казала у својој прокламацији да ће од смрти намесника Протића пуноважно вршити краљевску власт; — кад су тада радикални министри радили државне послове с њима, ја не знам како се *сад* може представљати то да смо ми криви што смо пристали на то исто, да два Намесника по Уставу имадоше пуноважно краљевску власт и што радисмо с њима као представницима *пуне* краљевске власти?! И да је доиста ондашњи радикални кабинет потпуно усвојио оно што су два Намесника, у својој прокламацији, казала; да су министри у томе били сагласни с Намесницима и премапотписали уставни акт о томе, допустите да прочитам имена министра, који су ту прокламацију према потписали као и садржину те прокламације:

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 24 НЕДЕЉА 11 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

25 САСТАНАК

3 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Алекса Ратарац

(НАСТАВАК)

(О оптужби Авакумовић).

У ИМЕ
ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА
АЛЕКСАНДРА I
по милости божјој и вољи народној
Краља Србије
МИ КРАЉЕВСКИ НАМЕСНИЦИ

На основу чл. 71 Устава Земаљског

Објављујемо:

По што је Краљевски Намесник, ганерал Коста. С. Протић, преминуо 4 овог месеца пре подне у Брестовачкој Бањи, то ће од данас, на основу чл. 71 Устава, пуноважно отправљати државне послове Краљевски Намесници господа: Јован Ристић и генерал Јован Бели-Марковић, до првог састанка Народне Скупштине, која бира трећег Намесника.

4 јуна 1892 год.
у Београду.

ЈОВ. РИСТИЋ с. р.
Ј. БЕЛИ-МАРКОВИЋ с. р.

Председник министарског савета, министар иностраних дела и заступник министра финансија,
Ник. П. Пашић с. р.

Министар грађевина,
П. Велимировић с. р.

Министар унутрашњих дела,
Св. Милосављевић с. р.

Министар војни, ђенерал-штабни пуковник,
Д. Ђурић с. р.

Министар правде,
М. Кр. Ђорђевић с. р.

Министар просвете и црквених послова,
Анд. Николић с. р.

Министар Народне привреде,
И. М. Душманић с. р.

Дакле, молим вас, кад су господа радикални министри доиста потписали ту прокламацију, да ће два краљевска Намесника од смрти генерала Протића, трећег Намесника, *пуноважно* отправљати послове државне до првог састанка Народне Скупштине, која ће изабрати трећег Намесника, онда шта се може нама пребацивати, што смо ми са истим Намесницима такође пуноважно радили оно што су они доиста могли пуноважно радити по Уставу. Ако се хоће да мисли логички и правнички, онда се не може друкче ни замислити о овоме, већ тако као што је по Уставу и законима; као што су радикални министри премапотписали и као што ни Народна Скупштина не може другачије да мисли у овакој прилици, ако хоће да остане у границама Устава и закона.

То вам је, господо, у главном доста, да претходно докажем, да вас потпуно уверим, да је сазив Скупштине 1 новембра и одлагање Скупштине било савршено по Уставу и само са двојицом Намесника. А кад то стоји, да су два Намесника радила по Уставу, пуноважно, онда отпада и све резоновање тужбе о некаквој дужности за сазив ванредне Скупштине за избор трећег Намесника. Радња наша са двојицом Намесника пуноважна је и на основу Устава и закона дакле у опште, па и у томе. Она не само да није противна Уставу и закону већ на против потпуно је коректна, потпуно одговара Уставу и закону. После те опште напомене допустите ми, да пређем на поједине тачке оптужбе, онако како су у тужби изнесене. Тужба у главном почиње тиме, што је сазив Скупштине првога новембра налагало „абнормално“ стање, што два Намесника због смрти трећег нису могла радити пуноважно. Тужба ту понавља своје резоновање о чл. 71-ом и тумачи тај члан онако као што рекох мало час. Она вели да се по Уставу није могла Скупштина одложити од стране два Намесника: у кратко говори оно што је било у првоме одељку. Ја држим да није потребно да вас морим понављањем истога, што сам мало час казао; држим да сам вас доиста убедио, да у томе нема апсолутно никакве повреде Устава или закона; За то мислим да није потребно да улазим у појединости самог тог почетка тужбе у овој првој тачци. Мени је доста да вас само замолим, да вашу пажњу обратите на тачно разумевање чл. 71; при том да вас упутим да не заборавите на онај проглас два Намесника и премапотпис радикалне владе о томе. Нашло се тада да два Намесника могу да раде пуноважно; тако је по Уставу; и ми смо се држали одредбе Устава о томе; и кад то стоји, онда није тешко разумети, да ли је наша радња, што смо одлагали и распуштали Скупштину била коректна или не. О томе не треба много да говорим. Устав, чл. 54 изриком каже јасно и одређено да Круна може да одложи и растури Скупштину, кад *она* нађе потребу за то. Одлагање и распуст било је потпуно у роковима оним, које закон одре-

ћује. Ко се може за то кривити?! Тужба каже да је то могло бити и раније. Па да допустимо, да је и *могло* бити време краће и запитајмо се, може ли до нас бити *кривице*, што нисмо употребили краће треме. Да ли је могло бити краће и да ли је требало да буде дуже или краће, то у Уставу није казано. Устав одређује само крајњи рок *до кога мора* да буде одлагање и сазив нове Скупштине, ну оставља *Круни и влади* да одреди сам дан тог одлагања и сазива Ја, који сам имао част да рукујем државним пословима у оно време, мислио сам, не само мислио сам, већ уверен сам био онда и сада тврдо, да сам потпуно одговорио чл. 54 Устава, кад сам се само држао *крајњег рока*, кад нисам прешао тај крајњи рок за одлагање и сазивање Скупштине. Кад је у оно време мени била поверена управа државних послова, законом и уставом мени је остављено да у споразуму са представницима круне, ценим: докле Скупштину треба да одложимо, *када* нову да сазовемо. Ми смо то морали да ценимо, могли смо у томе да се одрелимо само природом послова и савесним мишљењем о извршењу велике дужности као што је управа са једном државом у опште, а још више према великим потребама и задацима Србије. Ми смо дошли на управу земаљску 9 августа 1892. Ми нисмо дошли, као што се у тужби помиње на неколико места, с намером да газимо Устав и законе; ми смо дошли с једним нашим програмом, који смо потписали и који смо хтели и да извршимо у интересу отаџбине.

За извршење тога програма требало нам је времена требало је проучавања разних питања. За то смо морали употребити дужи рок за одлагање и сазив Скупштине, те да бисмо с предлозима, у духу нашег програма, могли изићи озбиљно пред Народно Представништво. Да смо ми другачије мислили с тим нашим програмом; да нисмо дошли на власт с уверењем, да долазак на власт не сме и не треба да буде друкчији, већ само часна и корисна служба отаџбине; да смо мислили оним нашим програмом само да кога варамо, — ми бисмо могли сазвати Скупштину у најкраћем року и посвршавати с њом најважније послове, и тада ви не бисте имали разлога да нас корите, и не бисмо имали потребе да ми пред вама одговарамо, што нисмо Скупштину брже сазвали. Ну ми смо мислили, да савесно нашу реч откупимо; хтели смо својом службом да се одужимо земљи, која нас је одгајила и многе од нас и школовала на страни о своме трошку. За то нам је требало времена да се спремимо; за то смо Скупштину сазвали доцније.

У осталом, било да смо могли сазвати Скупштину пре или да нисмо могли то урадити, на сваки начин овде је меродавна та околност, што ми нисмо прешли рокове, који су Уставом ооређени за такве случајеве. И ја не знам, кад смо се држали тих уставних рокова, од куд може ту бити какве одговорности, кад Устав даје изрично право министарству или управо Круни, да се послужи једним или другим роком? И краћи, и дужи рок ту је уставан, кад је био у границама Устава. Дакле на сваки начин ту не може бити никакве одговорности кад нисмо прешли крајње рокове за сазив Скупштине.

Есенција целе ове прве тачке оптужбе је у томе: да ли је Скупштина могла да се одложи; да ли је могла да се сазове у року, који смо одредили; *када* смо је сазвали; и да ли се *морала* да се сазове онда, како се у тужби каже. А пошто је есенција ове прве тачке у томе, ја мислим да ни један непристрастан човек, после овог мог говора неће моћи казати да се нисмо држали Устава и закона, кад смо у уставном року одложили Скупштину и сазвали је на време у уставном року. Ја мислим, да после овога мога одговора немам више потребе да одговарам на ову тачку. За то да пређем на другу тачку оптужбе.

Друга тачка тужи нас, што Влада није ренадила на време нов избор на место Атанасија Вучковића, бившег квалификованог посланика. У тужби се каже, да је Атанасије Вучковић умро 28 августа 1892 и да је влада требала да одреди избор за месец дана *од смрти пок Вучковића*. У тужби се истина не каже изриком то, да се рок рачуна месец дана од *смрти*. Ну по рачуну, који она прави излази то. У тужби се вели, да је требало нов избор наредити 29 септембра. По том рачуну, који тужба прави, излази, као што рекох да је тужба тога мишљења. као да се избор могао извршити за месец дана по смрти пок. посланика. Кад је узела ту поставку тужба, онда изводи свој закључак да смо одговорни, што није урађено онако, како тужба представља.

Ну ја ћу вам одмах доказати, да је та поставка погрешна и према томе да је погрешно заснована оптужба против нас, као да смо повредили члан 93 и 101 Устава, што нисмо тај избор наредили за месец дана *од смрти* Атанасија Вучковића.

Онај рок од месец дана не рачуна се од *дана кад је посланик умро*; он се рачуна од дана кад је посланичко место „упражњено“, као што вели наш Устав и закони. А ко „упражњава“ посланичко место? Да ли то „упражњава“ министар, кад је случај да је посланик умр'о, или то упражњава сама Народна Скупштина?

Господо! Не припадам оним људима, који мисле да о праву и правним односима ваља судити онако, како је кад нама згодно. На против ја сам вазда био уверен, а и данас сам тога мишљења, да оно што је право, што је по закону у једној прилици, право је и законо увек. Не мислим да је допуштено у опозицији сматрати једно за право и законито, а противно мислити на влади. Код вас као да није тако; бар по тужби изгледа да се хоће противно. Да разгледамо ко греши у овом питању.

Да најпре разложимо од када се рачуна да је посланичко место упражњено; да ли од дана *решења скупштинског* или од дана *смрти* посланика. После ћу да вам покажем, како сте и ви у једној сличној прилици радили, противно овоме што тужба преставља. Суверенитет права Скупштине захтева, да свакад *сама Скупштина* реши, да ли је које посланичко место упражњено или није. А кад тужбом то право хоћете да дате министру, једној политичкој личности, онда будите уверени, да онај, који то хоће, копа гроб уставности. И сам наш пословник скупштински каже, да министар као политичка личност нема права да огласи да ли је које посланичко место упражњено или није, већ да је то право Скупштине. Дакле, сам пословник скупштински, а и сам Устав имају јасне одредбе о случају као што је овде смрт посланика Атанасија Вучковића. Та оба основна закона веле, да Скупштина има да одлучи, да ли је посланичко место упражњено, па тек кад Скупштина позове министра унутрашњих дела да нареди избор, овај то извршује по закону. Пословник скупштински и Устав тако изреком одређују, да ће Скупштина решавати о попуњењу места за то, што на случај смрти посланика, као и других упражњења места, има разних начина за то попуњење. Тада су две могућности попуњења места кад посланик умре. И по Уставу и по пословнику и по изборном закону зна се, да се може десити да је смрћу посланика *исцрпљена* листа или да *није* исцрпљена. За то кад умре који од посланика треба на првом месту да се зна, да ли је његова листа исцрпљена или није. Ако листа није исцрпљена и нема новог избора, и тек ако је исцрпљена, настаје потреба новог избора. А по томе да ли ће бити нових избора или ће се на место умрлог посланика да позове из његове листе онај, који за њим иде, то тек треба да се оцени и одлучи. Ево шта о томе говори закон: На место посланика, чији је избор уништен, *Народна Скупштина* одлучиће, да се из дотичне кандидатске листе, ако она није исцрпљена, позове за посланика први по реду кандидат; а ако је је исцрпљена, да се преко министра унутр. дела нареди нов избор према чл. 101 Устава.

Молим вас, да применимо ову законску одредбу на овај случај смрти Вучковића. Извесно је, ако листа Атанасија Вучковића није била исцрпљена, морала је његово место сама Скупштина да попуни и то у току од 5 дана, као што даље вели исти закон; тада се наређује нов избор. Сад кад то стоји, питам вас, као што се овде случај десно да је Атанасије Вучковић умро, кад Скупштина није била на окупу, јер је он умро 28 августа, а Скупштина је имала да се састане тек 1 новембра, питам вас, дакле, од августа до новембра да

ли је апсолутно било могућности оценити: да ли је листа његова била исцрпљена и према томе одлучити да Скупштина реши за 5 дана да се његово место попуни; или је ту настао други случај, на име да је листа исцрпљена, па да би требало наредити нов избор посланика?

Кад је умро Вучковић, Скупштина није била на окупу, а није је било за то, што се смрт десила у времену пре њеног састанка. Она дакле није могла решавати, да ли ће сама попунити његово место или не. То је онај први случај, кад листа није исцрпљена смрћу. Други је случај ако би листа била исцрпљена. У том случају члан 93 каже: „Ако су сва лица из те листе исцрпљена, или ако их нема довољно да могу попунити сва посланичка места, као и ако је празно посланичко место у оним варошима или општинама, које не бирају више од једног посланика, онда ће се посланичко место попунити новим накнадним избором у дотичном изборном месту, који се мора извршити у року од месец дана."

Овде се, као што видите, кад је листа исцрпљена, не каже да ће то бити од смрти у року за месец дана, не каже се ни да то министар ради. Ну кад закон већ и том другом случају замишља *претходну* радњу Скупштине, или јасније речено, да *Скупштина* одлучи, да ли је листа исцрпљена или није, а кад је и у овом предмету о коме говори тужба, морало бити те радње скупштинске, онда ја мислим да ни један правник, да ни један мислени човек не може казати, да је ко други био надлежан да оцени и одлучи, да ли да се на место умрлог Вучковића нареди избор и *кад*, него само да је за то *надлежна Народна Скупштина*.

Тако је, у осталом, радила Скупштина, кад су се, под владом новог Устава, упразнила места посланичка покојних: Јанка Пурића и Стеве Грнчаревића.

Ну да допустим да бисте ви то право хтели да дате министру унутрашњих дела, као политичкој личности, да он решава да ли је какво посланичко место празно и да *он пре састанка скупштинског* и пре њене одлуке о томе наређује избор, па да видимо какве би последице отуда настале по уставност. Ја велим да би се тиме ископао гроб уставности. Ви знате да сем случаја смрти има још много случајева у којима се може огласити место посланичко за празно. То бива на прилику кад посланик дође у притвор, кад падне под стечај и још много таквих случајева набрајају наш Устав и изборни закон. Питам вас сад ако у начелу усвојите, да је министар дужан да попуни посланичко место, да он то ради без скупштинске одлуке, шта не би могао да учини министар као политичка личност?! коме је до тога да води политику само онако, како њему годи; ако би то хтео министар зар не би могао, чим би који од посланика дошао у притвор или пао под стечај, да нареди нов избор посланика. Ви знате врло добро да је по несрећи било доста посланика међу вама, који сте у ранијим приликама или неприликама долазили у притвор за време посланичког мандата, па ако би дозволили министру да *он* решава, да ли је тиме посланичко место упражњено или не, зар не мислите да би тиме поткопавали целу зграду наше уставности. Нећу да именујем, али овде је један међу вама, и он ће знати добро, да је под либералном владом, после другог рата, била прилика, да је он под другом ранијом владом, која је тада била пре либерала, био у притвору, и он зна да либерална влада тада није узела на себе то право, да посланичко место упразни због тог притвора, да није наредила избор на његово место. На против либерали су тада оставили, те је Скупштина својом одлуком позвала тога посланика да дође у Скупштину и влада то извршила. Дакле Скупштина је тада решавала да ли је његово место упражњено или не. Тако су либерали онда, тако смо радили и сада, тако је у осталом по Уставу и закону.

Тако је било коректно да се ради и у овој прилици, јер закон каже: Скупштина и само Скупштина може да упразни посланичко место. То не сме и не треба да уради нико други, а најмање министар унутрашњих дела, човек, који води политику, који би могао бити склон да је води за свој рачун, а не онако, како захтева суверенитет Народне Скупштине. Ну узмимо да бисте ви били склони да напустите то право, да само *Скупштина* решава о томе, и да бисте хтели да уступите министру унутрашњих дела да он то решава, па запитајмо се шта је министар могао у овој прилици радити? Да ли је министар унутрашњих дела био у могућности да оцени: да ли је листа Атанасија Вучковића била исцрпљена или није, и по томе да ли је требало наредити нов избор на место умрлог Атанасија Вучковића, посланика. Као што рекох, и кад умре посланик мора се видети да ли је исцрпљена листа, и по томе да ли се мора наредити избор у року од месец дана. Па лепо, нека би то била дужност министра унутрашњих дела — а ја кажем да то не сме да буде — ја вас питам: је ли министар унутрашњих дела био у могућности да оцени, да ли је листа Атанасија Вучковића исцрпљена или није; да ли то министар може да зна с поља по извештајима сокачким или по достављачима неким; или на против то министар може и треба да цени — премда ја велим да није надлежан да цени — само из аката скупштинских? Лепо, а где су та скупштинска акта; јесу ли код министра унутрашњих дела или код Народне Скупштине. Ено пословника, који изреком каже: да се сва акта скупштинска, после одласка једне Скупштине, чувају под печатом и у архиви од нарочитог чувара Народне Скупштине. Министар унутрашњих дела, то ће сигурно бити јасно и вама, не сме отварати та акта и по њима разгледати, док се Скупштина не састане, док се не увери да ли су сва акта неповређена, да ли су печати неповређени. Ја држим да нико од вас неће дозволити министру унутрашњих дела то право и у општ ма ком министру, да он скупштинска акта распечаћује и да он нешто ради по тим актима без знања Народне Скупштине. А кад то не сме министар да ради, онда је апсолутна немогућност била и да оцени, да ли је у овом случају смрти Вучковића требало наредити избор или не. На кратко, ја држим, господо, да је ово питање тако чисто и јасно, да о њему не треба више ни да говорим, да не треба да вас дуже убеђујем о коректности ових мојих погледа на суверенитет Народне Скупштине. Овде смо ми, једино поштујући право скупштинско и суверенитет Народне Скупштине, да само она и нико други не решава: да ли је празно или није место каквог посланика, чекали да то Скупштина реши, и кад би Скупштина то решила, то би се извршило у оном року од месец дана од одлуке скупштинске, а не од смрти. На овај начин ја држим да немам потребе даље да вам доказујем, колико је без правне основице тужба, кад је и ово изнела против нас и још више колико је неразмишљено речено, као да смо ми хтели намерно да газимо Устав и закон, што министар унутрашњих дела није наредио избор на место Вучковића пре решења скупштинског о томе.

Не знам, најпосле, да ли ћете и ви бити тога мишљења да је министар требао да решава, да ли је празно место посланика; — да сам без Скупштине распечаћава акта, да сам без скупштинског решења, наређује нове изборе у оваквој прилици, то је ствар више оцене, знања и подобности. Ну при свем том ја сам уверен, да нико од мислених људи, нико од искрених чувара уставности, нико од људи, који хоће у оцени дела свога противника да се руководи правдом, а не политиком, — не може и не сме казати да у овом случају има повреде било Устава, било закона, што је министар унутр. дела поштовао право скупштинског суверенитета, што није, без скупштинске одлуке, наредио избор на место умрлог посланика Вучковића. Апсолутно никаква одредба законска тиме не само није повређена, већ на против очуван је устав и закон. По томе дакле, ја не налазим потребе да више о томе и говорим.

Трећи је предмет оптужбе, трговински уговор са Аустро-Угарском. Позната је ствар, да је тај трговински уговор престао да важи 4 Септембра 1892 године; познато је тако исто, да је Народна Скупштина, састављена махом из људи пред којима ја сад говорим, 31 марта 1892 године продужили важност тога уговора до краја 1892 године. А шта видимо ми у тој одлуци Народне Скупштине од 31 марта 1892 године. Не видимо ништа ни више, ни мање, већ оличену жељу

Народне Скупштине да ако се преговори трговински са Аустро-Угарском неби могли завршити пре истека рока старом трговинском уговору од 1881 године треба дати продужење, а то је жеља, да се уговорно стање и даље продужи, да Србија не остане у неуговорном стању. То је смисао овога решења скупштинског, који продужује важност тога трговинског уговора до краја 1892 године. Кад неби било те жеље, ви бисте тада оставили да иде како иде, па нека настане оно што мора настати, ако нов уговор не би био свршен пре истека рока старом трговинском уговору. Иначе ви не бисте казали, да Србију не треба оставити у неуговорном стању. Ми смо дошли на власт, кад је већ била донесена ова одлука скупштинска, кад се желело, да и после свршетка рока трговинском уговору од 1881 године, Србија не остане у неуговорном стању. И шта је тада била наша дужност да радимо? Да ли смо могли, да ли смо и смели другачије радити, већ да Србију не оставимо у неуговорном стању.

Овде узгред да одговорим на једну примедбу тужбе, која наш долазак на власт прави неуставним и непарламентарним. Наш долазак на власт 1892 године не може бити неуставан. Зна се да је радикална влада поднела оставку Круни. Круна је по Уставу потпуно имала права, да уважи оставку владе, као што је и влада имала право да је поднесе. И кад Круна једној влади уважи оставку, разуме се, нема другог излаза и могућности већ да се обрати другим људима за састав владе. У овој прилици Намесници су морали то урадити у толико пре, што је радикална странка, бивши тада у већини, изјавила, преко свог представника странке, да је радикална странка сагласна са мишљењем својих министара, који одступају. Примање те оставке Намесницима је Уставом допуштено и тако мора да буде у уставним земљама. По томе не може се рећи, да је наш долазак на власт био неуставан. А он са тога није ни непарламентаран. Тужба каже, да је то јединствен пример у парламентарном животу. Да не идемо далеко, већ да се сетимо најновије прошлости у једној нашој пријатељској држави у Грчкој. Тај пример показаће нам, да ли је наш долазак на власт био непарламентаран или неуставан. Делијанис је имао већину у Скупштини; дошао је у несагласност са владаоцем, владалац му је уважио оставку и поверио власт људима, који нису имали већине у Народној Скупштини; дао им је власт за то, да апелује на народ; влада је наредила нове изборе; на новим изборима Делијанис је остао у мањини и Краљ је саставио власт из већине. То је савршено сличан случај с нашим доласком на власт, у толико још јачи што су радикали сами дали оставке. То је са свим по Уставу и парламентарно. Иначе, ако се неби Круни то право дозволило, значило би, да Круна нема права да апелује на народ, и да се уверава, да ли је већина у Скупштини у исто време и већина у народу. На сваки начин Круна то право има; а кад га има онда се ни нама не може ништа пребацивати, као да смо неуставно и непарламентарно примили власт 9 августа 1892 године после оставке радикалног министарства, и што смо пристали на апел Круне на народ новим изборима народних посланика.

Кад је то било; кад је већ донесена она одлука од 31 марта 1892 год. ми смо, по самом духу те скупштинске одлуке, водили преговоре са Аустро Угарском да Србија не би остала без уговорног стања до одобрења новог трговинског уговора. Ми смо тиме само вршили своју дужност; ми смо тиме штитили државне интересе српске. Тужба представља као да би то било закључење *новог* трговинског уговора, као да би то била повреда чл. 52 Устава, за коју треба да одговарамо. Акта, која су вам прочитана, нарочито прилози који су вам изнесени, тврде да ми *нисмо закључили нов трговински уговор*; на против ми смо, као што се види из прилога, *просто одржали постојеће уговорно стање између Србије и Аустро-Угарске*. Разлика је закључити нов трговински уговор, или одржати постојеће уговорно стање и то баш на основу резолуције скупштинске, која је изразила жељу да то уговорно стање остане и даље. Ја вас питам, кад тужба хоће да нас представи као људе, који су повредили чл. 52 Устава, што смо продужили постојеће уговорно стање, шта смо ми у тој прилици и могли друго радити већ продужити постојеће уговорно стање у духу саме оне скупштинске резолуције и у интересу државном? Ту је било могућности или да се продужи то уговорно стање или да престане између нас и Аустро-Угарске уговор, да водимо с њом економни рат. Ну питање је да ли је Србија данас у таквим приликама, тако економски и финансиски спремна и јака, да би смела у то загазити. Ја смело и отворено кажем, да наша отаџбина према приликама, које су се стварале од неколико година у Србији и које данас у њој стоје као неоспоран факат, такву политику економну не би смела водити. За Србију би данас било и лакоумно и штетно, ако би загазила у економски рат с Аустро-Угарском, јер она би ту била побеђена.

Било је негда време, кад је Србија то могла урадити. То је било 1880 године. Било је једног министарства, које је том приликом делом показало да оно пре воли да ступи у економни рат са Аустро-Угарском него да прими онакав уговор, какав је после закључен 1881 године. Ја сам тада био министар правде и ја и другови, којима је председник био г. Јован Ристић, дали смо оставку што нисмо хтели потписати претходну декларацију са Аустро Угарском, што смо, кад Краљ није усвојио наше гледиште да уђемо у економни рат са Аустро-Угарском претпостављали да одступимо него да потпишемо такву изјаву. Ну, господо, 1880 године у Србији су прилике биле са свим другојачије него данас. Србија, благодаређи мудрој дотадашњој управи либерала, онда није била дужна, њене су касе онда биле пуне, њена економна снага још је била чила и свежа. Ну Србија је од тада много што шта вукла на своја леђа тако, да у овој прилици, кад сам сада био на власти, нисам смео предложити оно, што сам предлагао 1880 године, нисмо могли да уђемо у економни рат са Аустро-Угарском. Прилике су сад такве, да смо морали да продужимо постојеће уговорно стање. Зато дакле ми, колико с једне стране да би заштитили наше трговачке интересе, толико с друге стране, знајући да немамо могућности да радимо другачије већ да задржимо уговорно стање; и најпосле знајући тако исто да је Народна Скупштина у оној својој одлуци од 31 марта такође ту исту жељу изјавила, нисмо смели прекидом уговорног стања ставити државне интересе на коцку, већ смо одржали постојеће уговорно стање. Ну при свем том, као што кажем, нисмо тиме закључили *нов* трговачки уговор, који би се случај могао подвести под чл. 52 Устава. Нов уговор са страном државом какав се замишља чланом 52 Устава, био би само онда, кад би која влада то урадила у форми и облику закона; кад би уговор такав са другом страном државом влада у облику закона обнародовала и по њему, као по закону, формално радила. То би био нов уговор, који забрањује наш Устав. Ну кад влада само задржи уговорно постојеће стање и то у смислу јасне и претходне одлуке Скупштинске, а тиме само штити битне интересе државне, ту не може бити говора о повреди Устава. Овде се, чини ми се казало да је то јединствени пример у уставним државама, да тако једна влада закључи трговински уговор без одобрења Скупштине, па отуд и тужба изводи нашу одговорност. Допустите ми да вам докажем, да то није истина и да вам наведем један пример, који је не давно био овде у вашој средини; отуда ћете се и сами уверити, да ово није јединствени пример, већ да то бива вазда, кад се укаже неодложна потреба, као што је било и с овим нашим продужењем уговорног стања у нашем државном интересу.

Садашња влада не давно је закључила са Немачком царевином једну погодбу о трговинском уговору; њу је она вама изнела на решавање. У тој угодби стоји овако:

„Кад је наша влада то закључила са Немачком, парламенат немачки био је распуштен због познатог војног закона. Цар је распустио парламенат и наредио нове изборе. И још и сада, кад ја ово говорим, Немачка нема могућности, да ову трговинску угодбу — декларацију изнесе своме парламенту на одобрење. То је факат ван сваке сумње и који је данашња српска влада знала при потпису декларације с Немачком, јер у тој декларацији између осталог пише и ово:

„Немачка влада не може српској влади у овај мах дати сличну изјаву, *јер нема законита овлашћења.*“

Сад узмимо, да је Каприви министар српски, па кад он у ноти, коју је измењао са нашим министром спољашњих послова, изреком вели, да он ту декларацију потписује без претходног законодавног овлашћења, што нема могућности, да то уради, јер немачки парламенат није на окупу, шта бисте ви онда урадили са Капривијем да је којом несрећом Каприви министар у Србији, зар бисте ви њега оптужили и казали: ти си повредио Устав, хајде под суд. Или на послетку да говорим јасније, ви кад тужите нас, ви бисте тужили и Капривија ну ја вас питам: хоће ли немачки парламенат, хоће ли ти људи, који су на далеко већој висини познавања уставности и уставног живота него што смо ми, што морамо признати, хоће ли велим они оптужити Капривија што је закључио ону декларацију са Србијом у оном времену, кад није било немачког парламента, кад није било могућности, да предходно изради одобрење код свог парламента? Ја држим да се у немачком парламенту неће ни међу најватренијим социјалистима наћи ни једног, који би за то оптужио Капривија а још најмање да ће парламенат немачки ма кадгод Капривија за то позвати да одговара као оптуженик.

Ну у овом предмету интересантно је још друго нешто, што се тиче наше данашње владе. Није ово само згодан пример да побијем оно, што се каже у оптужби, да је ово јединствен пример, да једна влада тако ради. Поред тога овај случај је згодно да се запитамо, шта је ваша данашња влада у овој прилици урадила? Да ли је данашња влада одговорила закону и својој дужности у тој прилици; или да још даље идем, па да вас запитам, шта сте ви требали да учините у овој прилици, кад сте добили ону декларацију на ваше решење. Ја не знам, да ли сте уочили добро, кад сте разгледали ово решење праву садржину те деклерације. Ја ћу веровати, да сте је озбиљно проучили; држим да сте и ви у њој спазили што треба, опет допустите ми да вам изнесем, шта сам ја уочио у тој декларацији као повреду наших државних интереса. Као што се види из те декларације Србија Немачкој даје право највећег повлашћења све до дана ратификације новог трговинског уговора између Србије и Немачке, међу тим Немачка Србији то и не обећава, а још мање да јој даје. Шта дакле даје Србија Немачкој, а шта Немачка Србији? Србија даје Немачкој све што може, а Немачка у том погледу не даје Србији ништа. Ја нећу ништа да речем овде против тога што је српска влада нашла за потребно, да на тај начин штити српске интересе, дајући немачкој држави право највећега повлашћења а од ње не добијајући исто право највећега повлашћења, ну на сваки начин код таквог рада данашње српске владе и код оваквог решења, којим сте то одобрили, са свим је природно и на свом месту, да вас у овој прилици запитам, да ли и по ком разлогу може бити право, што нас тужба тереши, што смо тражили постојеће уговорно стање између Србије и Аустро-Угарске и још одржали тако, да смо доиста заштитили наше државне интересе, јер Аустрији нисмо дали више него она нама?!

На послетку не поричем да може бити разних мишљења о томе, да ли смо ми требали радити у тој прилици једно или друго, продужити постојеће уговорно стање, или ући у економски рат? Допуштам, да би, по нечијем схватању, можда било коректније загазити у економски рат, него одржати постојеће стање, ну на сваки начин морате и ви мени признати кад сам ја са друговима поверењем круне имао управу земље у нашим рукама, — и кад смо ми били дужни да ценимо, шта је по нашем разумевању за Србију корисније и боље — онда смо били и у праву и дужности да урадимо онако и само онако, како смо били убеђени да ћемо најбоље одговорити својој савести и дужности. Тако овлашћени правом и дужношћу ми смо продужењем уговорног стања сачували Србију од заплета, од шта та које би извесно настале услед неуговорног стања. И кад смо ми тако радили, то није ни повреда закона ни повреда устава, већ на против то је само савесно вршење своје дужности, за што нико не може да одговара казненим путем у опште, па ни ми по закону о министарској одговорности. Ја држим да непартаичан човек никако не може казати да смо ми у томе делу какви кривци. Ако ко можда и сме рећи, да смо радили погрешно, даље ни тај не би смео ићи, ако не би хтео да ради као човек пристрастан, као човек, који се не руководи осећајима правде, већ само жудње да шкоди своме политичком противнику и онде, где нема места.

Сем свега овог има још нешто што иде у прилог овом нашем раду, што брани наш поступак, који је иначе потпуно на основу устава на основу закона. Томе је сличан један поступак садашње радикалне владе поводом употребе једне уставне одредбе о буџету државном. Наш чл. 175 устава јасно и одређено каже да се буџет не може продужити ни у ком случају даље до четири месеца. Ви знате врло добро да рачунска година почиње 1 јануара; ви знате врло добро да је буџет био продужен законодавним решењем за 4 месеца; знате да је то крајњи рок, што је уставом одређен; ви знате сви врло добро и то, да је садашња влада, кад је била на управи земље, продужила буџет још за два месеца, за месец мај и јуни. Господо, нико не може порећи да то није очигледна повреда устава. У Уставу је унесена та одредба да се буџет не може продужити преко четири месеца само за то, да се сачува суверенитет народа, да се не могу Скупштине распуштати по вољи министара, као што је рађено пре новог устава. Она господа која су била у уставотворном одбору знаће да је та одредба чл. 175 у Уставу унесена као нарочита гаранција за чување наше уставности, да не би влада могла произвољно продуживати буџет, па онда произвољно и распуштати скупштине, кад им се то прохтело буде.

Кад је Устав чланом 175 забранио влади да сме буџет преко 4 месеца од 1 Јануара продужити, тиме је дата народу гаранција, да влада после 4 месеца мора да позове Скупштину, да одобри буџет; иначе сва уставност могла би постати илузорном. Па код тако јасне и чисте одредбе Устава, о којој ја држим, да ни један од вас не може посумњати, и о којој нису сумњали ни они министри, који су потписали ону наредбу, о продужењу буџета, ми видимо да је опет буџет продужен за два месеца преко тога рока. То, Уставу без сумње противно продужење буџета преко 4 месеца, било је пред вама. Ваш одбор, који је тај предлог расматрао, то је одобрио и ви сте то одобрили. Ја нећу да улазим у то, шта је била ваша дужност да чините у тој прилици, или јасније речено, да ли сте били дужни да запитате владу, како је смела повредити ту јасну уставну одредбу, зашто је продужењем буџета тако радила, за што је прекрала онај заповедни рок о важности буџета преко 4 месеца. То је ваша ствар, што то нисте тада урадили. Једно ћу само да кажем на име, да је сав рад на томе био неправилан. Од 1 априла па до краја априла имало је могућности да се изврши избор и да се састане Народна Скупштина. Овде је случај сличан ономе, што се каже нама, што нисмо изборе раније наредили; за то ово напомињем. Ако је тамо раније могло бити избора, тако исто и овде се може рећи, да су избори могли бити раније. У изборном закону не каже се, који су најкраћи рокови за изборе, већ се само вели који су *најдужи.* Према томе дакле, влада радикална имала је могућности од 1—30 априла да сазове Скупштину и да не повреди чл. 175 Устава. То је стојало њој до драге воље; ја је не кривим, што је то учинила за то, што појимам, да је имала потребе да се припреми. Ну, кад је радикална влада могла то да учини; да повреди чл. 175 Устава несазивајући Скупштину пре краја априла, и ако је могла то да избегне, онда настаје питање, шта је требала у тој прилици да учини Народна Скупштина. Ако се нама с правом хоће да пребацује, што смо ми немајући Скупштине на окупу, продужили уговорно стање с Аустро-Угарском, од куда се може оставити без одговорности ово, што је радикална влада повредила чл. 175 Устава? У извештају одбора правда се тај поступак; он сам признаје да је то повреда Устава, па извињава тиме, што вели, да је то изазвала „неодољива нужда државна“. Ево шта се у извештају од речи до речи вели: (стр. 62).

У извештају дакле признаје се да је продужењем буџета за Мај и Јуни месец учињена повреда члана 175 Устава, али се правда тиме, да је то неодољива потреба државна; и Народна Скупштина то је одобрила. Као што рекох, ја разумем што је то Скупштина одобрила; ну ако је неодољива потреба била овде, ако влада радикална, по својој вољи, није могла да избегне ту неодољиву силу и ако та неодољива сила њих ослобођава одговорности, онда одкуд та неодољива сила да се не употреби и онда, кад смо ми, немајући Скупштине на окупу, а имајући Скупштинско решење, које каже, да се може продужити уговорно стање и имајући такође неодољиву силу, продужили уговорно стање до Скупштине?! Јесмо ли и ми могли друкчије да радимо него онако, како је и нама налагала „неодољива сила“ немања Скупштине и државни интереси; одкуда се онда може казати да ми одговарамо по члану 52 Устава, као да смо ми учинили некакав нов уговор.

Ја мислим, да нема више потребе да вам о овој тачки више говорим, нарочито и с тога, што ће један мој колега та које о њој говорити и што држим, да сам до сад већ доказао неоснованост тужбе у овоме. Главно је, у овој тачци да ми нисмо закључили нов уговор, већ смо само продужили постојеће уговорно стање. Продужили смо га на основу решења Скупштинског и у духу жеље скупштинске на основу тога решења, да не буде неуговорно стање, што би се тиме штетили државни интереси. Ако преко свега тога налазите, да има ту какве кривице, ја не налазим, да је вредно даље о томе што год говорити.

Да пређем на другу тачку тужбе. У овој тачци као што знате има тачака у којима се ја са мојим друговима оптужујем а има тачака у којима ја нисам тужен. Ја ћу прећи оне тачке у којима ја нисам тужен. Ја ћу говорити само о оним тачкама у којима сам ја тужен, јер сваки ће од мојих другова говорити о ономе, о чему је тужен. Тако ћу ја сада да говорим о осмој тачци оптужбе под а). То је она тачка у којој се говори о неком мобилном стању војске о некаквом кретању војске, о некаквом ванредном стању, како се у тужби представља. Ту, да би се бацило на терет мени, у тужби се позива на акт од 21 Августа 1892 год. министра војног. Ја ћу вам мало доцније доказати, да садржина тога акта нити значи мобилно стање, нити стављање војске у ванредно стање, као и да за садржину тога акта, ја као председник министарства, као нестручан министар, не могу ни да одговарам, све кад би у томе акту било нечега што би вређало Устав, што би вређало закон. Ви знате врло добро да војска, по Уставу и закону о устројству војске, стоји под командом краља и министра војног и све наредбе, које се издају у тој струци чине се од стране министра војног у име краља. Председник министарства или други какав министар не утиче на то, нити има права да утиче на рад министра војног. Ја овим нећу да бацам одговорност на мога друга министра војног, нити хоћу да скидам одговорност са себе; ја хоћу само тужбу да доведем у правилне њене границе. Закон о министарској одговорности каже, да сваки министар одговара за свој ресор, а за друге одговара само, ако је што у седници министарској и подписао са свима министрима заједно. Тужиоци који кажу да им није било до освете, да су је беспристрасно писали, кад и ову тачку износе против мене, требали су да загледају у члан 3 министарске одговорности и онда би видели да не може бити оптужбе против других министара у овоме, а по томе ни против мене према реченом члану 3 закон о мин. одговорности.

Најпосле, да видимо целу садржину тог акта, да ли је овако, као што тужба каже или није. Тужба та узима за основ овој оптужби онај акт од 21 августа 1892 г. Да би се могло оценити, да ли у том акту има какве год неуредности, морамо знати, шта је том акту и претходило. Господо, ево како је постао тај акт и од куда је он дошао. 12 Априла 1892 год. распоредно је министар војни у оно време (а ви знате да је био радикални министар) да извесан део наше војске — да не помињем место — у интересу општем наредио, да изађе на извесно место, да тамо ради и да се вежба — што је налазио за потребно у интересу општем, у интересу српском. Дакле, тај распоред учинио је радикални министар и то за време од 12 Априла па до Септембра 1892 год. У том распореду је тачно одређено — распоређено од стране радикалног министра оног доба, који ће део војске одлазити на рад, кад ће који део да се враћа. Кад смо ми 9 Августа дошли на власт ми смо видели тај покрет, једни иду тамо где су одређени, други се враћају кућама; и кад се видело, да је то тешкоћа и за једне и за друге, онда је министар војни издао акт од 21 Августа 1892 год. у коме он најпре смањује број оних, који морају да иду према распореду радикалног министра, а после прекратио је тај рок тако, да је чини ми се 16 Септембра тај покрет са свим престао.

Ето то је садржина тога акта министра војног од 21 Августа. Министар војни као човек, који је на томе радио и дужношћу својом био позват да ради, он ће вам дати разлога, у колико природа ове ствари допусти, да се о њој у опште говори, кад буде он говорно о том предмету оптужбе. Ну, ја само са своје стране кажем, да је садржина овог акта најневиније природе, који је у корист оних, који су тамо били тамо радили у интересу штедње, јер је државна каса и сувише била оптерећена са тим радовима. На против ништа у том акту нема, нити има каквог мобилног стања војске. То сам имао да кажем о овој тачки 8-ој под а) у оптужби колико се тиче мене.

То је она тачка о конституисању Скупштине. Да би се правилно могло оценити да ли има, да ли може бити одговорности до мене у овој тачци оптужбе; она се мора по самој природи ствари да подели на троје онако, како управо и цела садржина те ствари и јесте. То је троје ово; прво морамо да поделимо рад министра унутрашњих дела; друго морамо да поделимо рад саме Народне Скупштине и треће морамо да поделимо оно, што сам ја као председник министарства са друговима у том погледу после радио, или као што се и у тужби каже и као што је у ствари, читање указа, отварање Народне Скупштине од стране моје, као опуномоћеног од бивших тада Краљевских Намесника. Дакле ова оптужба мора по самој природи ствари да се подели овако на троје.

Прво је дакле рад министра унутрашњих дела, оно стварање спискова, оно шиљање спискова Нар. Скуп. итд. Ја мислим да нема потребе да доказујем, да је то посао министра унутрашњих дела, и према томе да ја као председник министарства нити сам био дужан да штогод на том послу радим, нити сам радио, и тада наравно према члану трећем закона о министарској одговорности ја за то немам да одговарам, ако се хоће да решава по закону и по Уставу. Ја овим не кажем, нити хоћу да бацим одговорност на министра унутрашњих дела; само треба, као и другом приликом, тако и у овој, свачија одговорност да се цени на основу онога, што је била његова дужност, моја дужност није била да Скупштину извештавам о изборима, да Скупштини шиљем спискове, и према томе ја не могу одговарати, па ма да је то било и неправилно.

У осталом, то није било неправилно. Акт министра унутрашњих дела, који се налази у скупштинским актима тврди, да је он исто онако, као што су и прећашњи министри, Скупштини послао сва акта, послао списак посланика и даље учинио све што је изборним законом и пословником наређено. Што он није урадио онако као што је скупштинска опозиција захтевала, то држим — све да би могло да буде коректно и правилно — на сваки начин не може бити одговорности до министра унутрашњих дела.

У осталом ја ово само узгред спомињем; ствар се не тиче мене, јер није моје дело, а министар унутрашњих дела, ако добије од вас прилику да брани свој поступак, он ће опширно показати да је његов рад био одиста коректан и законит. А ја да пређем на друго питање овде, само конституисање Скупштине.

Тужба хоће и мене као председника министарства и моје другове да тужи што се Скупштина — вели се неуставно конституисала. На првом месту да се запитамо па кад би се Скупштина и неуставно конституисала, шта има ту и од куда

може ту да одговара један министар? Конституисање Скупштине то је рад саме Скупштине, то је по Уставу нашем и узмите све уставе, које хоћете апсолутно јединствено право саме Народне Скупштине. Никаква друга власт, а најмање министри немају права, нити имају дужности, да они утичу на то, да ли је Скупштина каква правилно, уставно конституисана или Ја немам потребе да вам цитирам Устав:сами га знате: и наш Устав и наш пословник изрично кажу: кад се скупи довољан број посланика Народна Скупштина сама ће одлучити, има ли довољан број посланика и сама ће приступити избору председника секретара и т. д.; и кад се све то изврши, онда она владу само извештава о томе, кад ће Краљ да отвори Скупштину. Као што видите дакле суверенитет Народне Скупштине не може другчије ни да буде, него да она сама реши: је ли она уставно састављена, је ли она уставно конституисана. Министри у то немају права да се мешају и не смеју да се мешају. То кад стоји онда, све и да би било неправилности у конституисању Скупштине, ни по каквом закону ни каквом Уставу па ни нашем, апсолутно никакве одговорности не може бити до нас, до мене.

У осталом, да узгред поменем, да баш и не стоји оно што тужба каже, да прошла Скупштина није уставно конституисана. Ја ударам гласом на реч: није *уставно*, а ударам за то, што је радикална влада у том погледу, колики је број посланика потребан по Уставу, променила Устав. Изборним законом, после Устава, ондашња влада радикална увеличала је број посланика тиме, што је варошке главе при бирању посланика у вароши рачунала још и у округу тако, да је број посланика сеоских после новог изборног закона, порастао са 10, а доцније према броју пореских глава и 15, више него што члан 110. Устава тражи.

Ви се сећате, господо, да смо ми тадања опозиција у Скупштини ударали гласом на то, да редовна Народна Скупштина нема права да мења Устав и да повећава број сеоских пореских глава са гласовима, који у вароши гласају. Скупштина је пре, тога прешла и то је постао закон, ну закон, који је противан Уставу. Сад, ко сме на основу тога закона, противно Уставу, ко може да тврди, да прошле Скупштине није био довољан број посланика, кад је по уставу број пореских глава такав у Србији, да по Уставу кад би се рачунало, а не по изборном закону, било би их 61 или 62. (Жагор.) На сваки начин Устав одређује број посланика и према њему тај је број био довољан, али кад се рачуна онако како ви мислите, онда можете говориги да га није било.

Тужба нас тужи да смо повредили Устав, налазећи да није био довољан број посланика, а ја сам знао, да је према Уставу био довољан број посланика, а ја сам казао, да је према Уставу био довољан број. Ово што сам казао о чл. 110 Устава споменуо сам, те да вам докажем, како је донешењем измене у изборном закону, Народна Скупштина повредила тај члан Устава. У осталом, остајем при томе да само конституисање Скупштине то је и право и дужност саме Скупштине; она се сама конституише и ни један министар не може бити одговоран за то, све и да је том приликом повредио Устав.

Остаје још читање указа. Ја сам доиста овлашћен био, да прочитам указ о отварању скупштинске седнице Ну господо, ако се дозволи, да је Скупштина сама имала право да се конституише, да је Скупштина имала права да позове владу, те да јој јави да се конституисала, и да у име Краља отвори седнице њене, онда ја незнам шта смо ми друго могли радити, него да извршимо решење скупштинско. Ми у томе решењу апсолутно ништа нисмо могли ни смели променути; и с тога до владе не може ни бити никакве одговорности. То су, господо, у главном разлози, које сам сматрао за потребно да наведем против онога, што тужба о мени говори. У почетку мога говора ја сам казао, да не могу одговарати тачку по тачку оним истим редом, као што их тужба набраја, ну ипак мислим, да сам овим мојим одговором у свему, што се мени баца на терет, одговорио потпуно, и доказао, да сам све радио савршено на основу Устава и закона, те по томе да до мене нема никакве кривице.

То су господо, главни разлози, које сам сматрао за потребно да наведем против онога, што се у тужби против мене наводи.

При крају господо, дозволите ми још да кажем неколико речи. У тужби се, господо, представља, као да је зло стање у Србији, под мојом владавином изазвало толико незадовољство, да смо стојали пред грађанским ратом. Ја држим, господо, да је тај израз претеран. Ми смо доиста за оно време, док смо управљали земљом, имали много послова да свршимо, имали смо изборе скупштинске, имали смо толике изборе општинске, ну ипак тада није било таквих ствари, да би нам се могло казати, да смо изазвали грађански рат. Ја целу ову тужбу, господо, против нас не могу, после онога што сам вам казао, и после и најтачнијег и најбрижљивијег проучавања свију тачака, не могу другчије да разумем, него као једну политичку освету. Тужба истина каже, да она не тера освету, ну допустите ми да сам ја, по што сам све прочитао, потпуног уверења да је тако у ствари.

Хоће ли Народно Представништво поћи за тужбом, хоће ли оно примити одбрану или казати, да ја доиста треба да одговарам, то је ваша ствар; ну господо, пре него што би решили да какву одлуку донесете, ја вам обраћам пажњу, да размислите шта би таквом одлуком учинили. Господо, Србија је данас у тешким приликама. Око Србије свуда су мутни облаци; Србији данас треба јединства, слоге, и заједничког рада. Србија не може и не сме у овој прилици бити задахнута жељом освете.

Било је у историји времена, кад су се политички противници својим политичким противницима осветом одазивали; било је случајева, да је то пролазило без штете за државу.

У великој француској револуцији падале су главе невиних људи за то, што је тако махом хтела извесна клика; у последње доба, што је тако хтео један човек, који је био задахнут жељом освете својим политичким противницима.

Да господо, у великој француској револуцији Робеспијер, који је жудео да крв својих противника пролије, он је једнога по једнога изводио на губилиште; и највеће патриоте у Француској погинуле су на гилотини па и сам његов пријатељ и племенити човек Дантон искусио је то исто. Па најпосле шта је било и са Робеспијером? У најкраћем року доживео је, да и он оде гилотину, да га ставе ван закона, те да плати својом крвљу сва насиља и неправде за проливену крв својих политичких противника.

Господо, ви се данас престављате као сила; ви можете учинити шта хоћете; ви можете и хоћете нас, ваше политичке противнике, да упропастите. (Чује се: нећемо, није истина). Молим вас. Тако су радили за време француске револуције; ондашња влада побила је све своје противнике; мислите ли, да ћете и ви вашом одлуком, нас, ваше политичке противнике да упропастите. Ја сам, господо, човек који сам у годинама и више од половине века свог проживео, и ко зна колико ћу још живети; човек који сам служио државу 25 година часно и поштено; можда, ако би се нашло људи, који би у оваквим делима нашли да смо криви, можда, да ми неће бити суђено, да више радим на јавном пољу, ну будите уверени после ваше одлуке, ако мислите да и за овака дела треба да одговарамо, да ће у истини стојати правда на мојој страни, биће људи, који ће бити уверени, да је Авакумовић дат суду за дела у којима нема ни повреде закона ни Устава, онда кад се Народна Скупштина није хтела да руководи разумом и мирном савешћу, него може бити хтела, да се поведе за осветом. Ја не велим, да ћете ви то, ну смем да кажем, да вас у том случају не може ништа друго да руководи него, што сам ваш политички противник. Политички противници могу се мрзети, могу се не волети у души својој; ну правде треба да буде и према политичким противницима. Ја не тражим од вас ни заштите ни опроштаја, ну то имам право да тражим од вас, да дела, која су у тужби онако неверно и нетачно представљена, да дела, која сам вам ја овако објаснио и представио, да и ви та дела цените онако, како треба сваки поштен човек да цени. Ја мислим, господо, да се само на тај начин служи

отаџбини, али противним решењем, гањањем својих политичких противника не само да не би служили отаџбини, већ би напротив то удило нашим државним интересима и нашој држави. Зар је мало раздора и несрећа било у овој земљи (жагор. Чује се: то сте ви учинили. Благоје Божић: пролили сте крв у овој земљи и имате образа да говорите о томе).

Ви кажете, да смо ми вређали Устав и законе. Чуо сам мало час да се овде каже: пролили сте крв, и зато, што се вели, да смо тако газили Устав и пролили крв, да смо зато и оптужени. Ја за то нисам тужен, али ћу и на то да одговорим. На првом месту, као што рекох, кад је вама смер ове оптужбе доиста тај, да се примером, као што се у тужби каже, учврсти и утемељи уставност у овој земљи, онда, господо, зар се тако учвршћује уставност у земљи, кад се туже само једни, који су повредили Устав, а остављају се они, који су га толико вређали и газили. Да не ређам много, ја ћу да напоменем само ово, приликом изборног закона, приликом закона о пореској системи, приликом продужења буџета за ова два месеца и још много примера из радикалног министарства, да су очито повредили Устав. Па ако су ова дела наша за која велите да треба да идемо пред суд, ја незнам, онда каква би то правда била, да се и они за та дела не оптуже онако исто, као и ми што се данас оптужујемо.

Рече се овде, проливена је крв. Ја кажам, то се мене не тиче. Ну, кад је један од господе посланика избацио ту реч, допустите и мени да само о томе кажем неколико речи. Нико од нас господо, није наредио, нити је ко од нас желео да се пролива крв. Сажаљевамо будите уверени, и ми, као и сваки поштен Србин, да једна кап српске крви падне у залуд. Ну, кад је говор о томе, па има и код радикалних министарства један случај далеко тежи, далеко јачи, него што је онај случај, који се баца на терет моме другу, пређашњем министру унутрашњих дела, због проливене крви. Кажем далеко јачи за то, што у овом случају нико од министара није наредио да се крв пролива, док код другог случаја, противно је било. Ваш радикални министар наредио је да се пуца (Чује се: министар војни наредио је да се пуца).

Да не идемо даље, да оставимо оне прилике 14 и 15 Маја, како је то онда ишло, него да узмемо случај прогонства краљичина. У том случају, господо, такође је проливена крв. Говори се, као да тада није нико невино погинуо. Ево да вам поменем, који су тада невино погинули и тешко рањени.

Погинули су невино: Миладин Атанацковић, калфа бакалски, Милорад Цветковић, калфа папуџ. и Милан Миљковић, а тешко су рањени: Михаило Лазић, практикант Управе Фондова, Тимотије Јовановић, Јефта Ербезовић, ђаци учит. школе и Благоје Шиљеговић, ђак богословије.

Ми смо о прогонству краљице Наталије опширно говорили, и дуго о томе дебатовали, да ли је резолуција скупштинска била на основу закона и Устава. Ви знате ваше гледиште у томе питању а знате и моје. Ну оставимо то и запитајмо се, кад су она деца изашла да бране краљицу Наталију, за што се морало на њих пуцати, и за што људи да гину. Један господин каже, то је наредио министар војни, нека ми се допусти, да кажем отворено и јавно жао ми је, што овде није председник скупштине, то није наредио министар војни, него ондашњи председник министарства г. Никола Пашић. Ево његово писмо имам код себе. Допустите ми да вам испричам његову историју Г. Пашић најпре је био наредио да се пуца у ветар, па кад му је примећено, да војска не може да се изводи неозбиљно него ако дође до сукоба да јој се мора допустити да пуца, иначе ако јој се то неће допустити, онда је не треба ни изводити. На такву примедбу г. Пашић дао је други налог и ево како он гласи.

Месном команданту

Војници могу употребити оружје, но и то само у крајњој нужди ради своје личне одбране.

Али претходно треба *три пута* светини заказати, да ће се пуцати, ако се не разилази, па и у том случају пуцати неколико пута у ветар.

6 Маја 1891 год.
Београд

Председник министарства,
Ник. П. Пашић с. р.

(Чује се: *па и ту иште да пуца у ветар*).

Као што видите дакле овде председник министарства истина наређује да се најпре пуца у ветар, али допустио је да се у крајњем случају пуца у месо: и пуцало се у месо а људи су изгинули. Сад ја велим, ако хоћете да оптужите нас и налазите после ових мојих разлога, који су држим чисти и јасни — молим, да имате на уму да ја лично говорим о себи, ни у једном делу нема моје кривице за коју би требало да идем суду да се браним. Ја држим, ако бисте тако учинили, да правда и савест захтевају, да се узму на одговор и други који су чинили повреде Устава. Нећете ли то, онда ми допустите да сам имао места што вам кажем, да је ова цела тужба просто једна политичка освета (Чује се: није, није). Молим вас, ја онда сматрам да је ова тужба просто политичка освета и да се тиме иде на то, да се упропасте политички противници, а то није пут, који води добру, то није пут и начин, којим се ради као што раде савесни људи, који мисле и желе срећу својој земљи.

То је моја одбрана.

Потпредседник — На реду је оптужени г. Анта Богићевић, пређашњи министар војни, да да своју реч у име одбране.

Бивши министар војни Анта Богићевић — Господо, мени је закон дао права да се браним или писмено или усмено. Одбрана моја по општим тачкама оптужбе, где се оптужују сви министри пређашњег кабинета, садржана је у писменом одговору нас свију колегијално, који ће вам одговор поднети г. Димитрије Стојановић. Мој пак одговор по тачки VI где се ја лично оптужујем и по тачки VIII оптужбе под а) и б) подносим ову писмену одбрану.

Потпредседник — Молим г. секретара да изволи прочитати одбрану г. Богићевића.

Секретар Лука Лазаревић чита:

Народној Скупштини

Оптужбом, коју су потписали 26 народних посланика и поднели Народној Скупштини, а која ми је достављена на одговор, оптужен сам негде колегијално са осталим мојим друговима, а негде посебице.

За дела под I, II, III, VIII *а* и XI тужен сам са друговима; за дела VIII *б* тужен сам са министром унутрашњих дела; а за дело под VI туже мене самог.

За дела под I, II, III, VIII *а.* и XI подноси се заједничка одбрана, коју сам усвојио и потписао, а на остале тачке, које се мене тичу, одговарам ово што иде.

На оптужбу под VI

У овој тачки оптужбе наводи се, да сам својом наредбом „забранио грађанима, који раде у војно-техничком заводу у Крагујевцу, да гласају, било приликом општинских, било приликом посланичких избора, ако хоће да и даље остану радници истога завода.“

(Наставиће се)

Одговорни уредник **Ранко Петровић** Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 25 ПОНЕДЕОНИК 11 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

25 САСТАНАК

3 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Алекса Ратарац

(НАСТАВАК)

(Ант. Богићевић на оптужбу).

Оваква моја наредба не постоји; јер нити сам хтео нити сам могао икога грађанина лишити права, која му устав и закони земаљски дају. Ја сам, као министар војни, на основу члана 8 закона о устројству војске, а имајући у виду војне интересе, ред и напредак тако важне установе, као што је војно-технички завод у Крагујевцу, само допунио чл. 115 правила администрације војно техничких завода од 1890 год. овим додатком: сваки мајстор или радник пре ступања на рад, даће написмену изјаву о томе: да неће припадати ни једној политичкој партији и да неће учествовати у општинским, скупштинским и другим изборима јавне природе, изузимајући оне, који су чисто занатлиски или хуманитарни.“

„Који оваку изјаву неби хтео дати, неће се у завод примати; а ако би који, поред дате изјаве, противно радио, да се одма отпусти“ (војни службени лист од 1892 год. број 54 стр. 1510).

Ма да су мотиви те моје допуне са свим јасне и оправдане, ја ћу ипак да изнесем разлоге са којих сам то учинио

Кад је у војно-техничком заводу била израђена доста велика количина дупло дејствујућих упаљача за шрапнеле, одређена је и послата комисија за преглед и пробу. Та је комисија нашла, да упаљачи не одговарају цељи, да су грубо и нетачно израђени, док, међу тим, морају бити израђени са највећом брижљивошћу и тачношћу, пак да оној цељи, којој су намењени сигурно и потпуно одговоре. Услед тога одредио сам 16 октобра пр. године ПОВ. АТБр. 131, другу комисију, са задаћом: да поново прегледа поменуте упаљаче, да нађе узрок, зашто је израда нетачна, да прегледа све радове и стање фабрике и да ми о томе поднесе своје извешће. Ова комисија, по свршеном послу, поднела ми је 5 новембра пр. године подробан извештај, из кога се, између осталог, види: да је при поновном прегледу упаљача, који су већ примљени као добри, нађен велик број неисправних, а нарочито су ситнији делићи били непажљиво израђени. Као узрок за овакву израду упаљача и у опште непажљивог рада, комисија је, у том свом извешћу, навела и ово: „Контролори — надзорници — и управници и ако су хтели да врше контролу онако како треба, нису могли вршити с тога, што су зависили од својих радника, који су били толико силни, да су по својој вољи бирали старешине.“ На закључку овога свога извешћа, комисија је, ради бољитка фабрике, предложила, поред осталог, још и ово: да се на основу чл. 115 правила администрације војно техничких завода забрани мајсторима и радницима свако политизирање у фабрици.“

И ако у овом чисто војном заводу, према правилима, не би смело да буде никаквих партиских раздражености и агитације, ипак су оне у исти уношене. Ради примера навешћу овај случај, 10 децембра прошле године био је тужен један официр, што је узимао на одговор неке раднике, због купљења неповерења тадашњој општинској управи, а учињеним извиђајем је доказано, да је официр имао право, јер су ти подписи купљени у фабрици за време самога рада. Из овога се дакле види, да члан 115 правила администрације војно-тихничких завода, није био довољан да овај завод осигура од политичке агитације.

Имајући све то у виду с једне стране, а напредак завода и сигурности наше убојне спреме с друге стране, ја сам се одлучио, да фабрици обезбедим ред и рад, и одклоним политику у њој.

Овај је завод установљен у тој цељи, да најсигурније, најбрже и најјефтиније израђује разне предмете ратне спреме, који су по каткад такве природе, да изискују највећу тајност; а никако није установљен за то, да либерује гласаче овој или оној партији. Ја бих, као министар војни, био одговоран, кад бих допустио, да се ове неуредности и нетачности у изради убојног материјала и даље провлаче, јер те погрешке биле би не само штетне, него и судбоносне на бојном пољу.

Моја патриотска и министарска дужност налагала ми је, да у самој фабрици не буде политичког трвења, као једног од најглавнијих узрока овога рђавог стања, те да у овом чисто војном заводу буде мира, строга реда и тачна рада, а за то требају прави радници а не партизани.

Ја као војник нисам припадао нити сам могао припадати ма којој политичкој странци, па ми се за овај поступак не може пребацити да је потекао из партијских обзира. Јер, да сам био партизан, ја не бих ни издавао поменуте допуне, него бих, као што се пређе радило, радницима заповедио да гласају за партију, која је била на влади, па ко то не би учинио, тога сам могао отпустити, и никоме зато да не одговарам.

И тако, користећи се правом и влашћу, које ми даје чл. 8 закона о устројству војске, ја сам допунио поменути члан

115, уневши онај услов за примање радника, који је користан и по државу и по саме раднике. Том допуном нисам повредио чл. 85 Устава, јер никога нисам приспљавао да пристане на поменути услов; сваки је мајстор и радник имао потпуно слободну вољу, да на њ пристане или не пристане, а могао је да не пристане ни један од њих; ни једноме, дакле, грађанину нисам забранио да се користи својим грађанским правом и да гласа за кога хоће, било приликом општинских било посланичких избора.

Сматрао сам да је стање ствари, које је политика створила у фабрици, требало изменути и ја сам га изменуо, овлашћен за то законом и у интересу напретка овога веома важног војног завода. Тиме сам само своју дужност савесно извршио и налазим да то извршење дужности не повлачи за собом никакву одговорност. И с тога с мирном савешћу очекујем, да ће Народно Представништво праведно проценити моју поменуту допуну, изазвану једино земаљским интересима, а никако не пожудом тлачења ма чијих грађанских права.

На оптужбу под VIII а, одговарам ово:

У овој тачци оптужен сам с осталим друговима због некаквог „мобилног стања“, и на то сам дао одговор заједно с мојим друговима; а овде ћу, као надлежни министар, додати још и ово. Нити је издата, нити постоји ма каква „општа наредба“ било од министарског савета, било од мене као министра војног о стављању војске у покрете, у ванредно и мобилно стање. Према изменама и допунама закона о устројству војске од 13 априла 1890 год., „ванредно стање“ и не постоји; а ни најмањи део наше војске, за све време мога министровања, није био мобилисан, — дакле ни „мобилног стања“ није било.

Што се пак тиче покрета војске, који су у то време чињени, ствар је у овоме.

Ради продужења извесних војничких радова, који су били отпочети још у 1890 години, и о којима није место да се овде говори, мој предходник госп. пуковник Д. Ђурић, претписом својим Пов. Ф. А. бр. 130, од 12 априла 1892 године, био је наредио да се неке трупе упућују ради извршења тих радова. Начињен је и распоред кретања тих трупа од 1 маја до краја септембра, и одређено је, када ће се која упућивати и колико ће се времена тамо бавити. Да ли је ово урађено на основу указа или не, није моје да доказујем, тек ја сам то стање застао и по дужности продужио. И према овом распореду на реду је било, да се следећа партија упути 1 септембра 1892 године. Но с обзиром на наше финансиске прилике и што је овај начин отпочетога рада, по моме нахођењу, и спор и скуп, (кад се узме у обзир дангуба обвезника и упропашћавање материјала; што се обвезници крећу у најрадније доба године). ја сам, примивши дужност министра војног, актом мојим од 21 августа 1892 год., Пов. ЂОБр. 331, смањио број радних трупа и време рада; а затим сам, актом од 11 септемара исте године, Пов. ЂОБр. 360, сасвим обуставио те радове.

Као што се, из овде наведеног види, ја сам дакле само продужио рад по већ утврђеном распореду мојега претходника и вршио га подеснијим начином све до обуставе. Овај рад мога претходника и мој изазвале су важне земаљске потребе, спрам чега не може бити места оптужби.

Далеко је од мене и сама помисао, да за ово бацам одговорност на мога претходника, пуковника г. Д. Ђурића, или да скидам одговорност са себе на његов рачун. Ну, кад је тужба већ покренула ово питање, мој је одговор морао бити овакав, јер је и тачан и одговара моме карактеру и као човека и као војника.

На тач. VIII б, о употреби војске, по тражењу министра унутрашњих дела и подручних му власти, одговарам ово.

Кретања појединих оделења војске, чињена су на основу чл. 1 закона о устројству војске, и тач. 317 и 318 правила службе I део. Та закона наређења гласе, и то: чл. 1 закона о устројству војске: „војска је одбрана отаџбине и потпора законитости“; а т. 317 правила службе гласи: „грађанске власти у опште кад им је нужна војничка оружана помоћ, обраћају се месном команданту или команданту логора с јасном представком, зашто им је оружана помоћ потребна“; а т. 318 истих правила гласи: „на такву представку овлашћен је месни командант, (командант логора), по што зрело расуди и увиди, да је она доиста нужна ради одржања реда у земљи, да одмах одреди нужна одељења за то, и т. д.“

Према овим јасним законским одредбама и прописима, а на захтев надлежних власти, давата је и морала се давати оружана помоћ свуда, где је дотична власт била изјавила, да је законитост и јавни ред у опасности. Негде су ову помоћ давали сами дотични команданти (за: Смедерево, Горачић, Белу Реку, Катун, Бељицу, Ласово, Чубру, Брусник, Пуковац, Балинац, Голубац, Планиницу, Топоницу, Малчу и Волујак), а негде је пак иста давана по наредби или дозволи мојој на захтев власти; а у свима случајевима помоћ је давана на основу закона и у цељи да се законитост заштити.

О дислокацији каквој, која се у тужби помиње не може бити ни говорова, пошто су сви ти покрети провизорне природе, чињени једино у цељи потпоре законитости, а имају основа, сем осталог, и у чл. 94, став 2 закона о устројству војске.

Ну, поред свега овога, што сам довде навео у одбрану за дела под VIII *б*, част ми је свратити пажњу Народног Представништва и на чл 8 закона о устројству војске, који гласи:

„Министар војни командује војсци за Краља и у име Краља“.

И по овој законској одредби, министар војни мо́гао би пред Народним Представништвом одговарати само за административна дела, а никако и за дела, која се односе на командовање војском, јер за иста могао би одговарати само Краљу, врховном заповеднику војске, и ником другом.

За све време своје многогодишње службе Престолу и Отаџбини, ја сам своју дужност свагда вршио савесно. Потпуно сам уверен, да се као министар војни нисам огрешио ни о Устав, ни о законе земаљске, ни о војне прописе, те зато налазим, да овој оптужби нема места.

Ово је мој одговор на тачку VI, VIII *а* и *б* оптужбе.

3 јула, 1893 год.
у Београду

Анта М. Богићевић с. р.
ђенерал, министар војни у пензији.

Потпредседник — Како је већ време да се закључи данашња скупштинска седница, да се договоримо, кад мисли Скупштина да одредимо другу седницу? *(Чује се. после по дне)*. — Је ли вољна Скупштина да држимо седницу после по дне? (*Јесте*).

Данашњу седницу закључујем, а заказујем другу у 4 часа по по дне са продужењем истог дневног реда.

(Седница је трајала до $12^1/_2$ часова по по дне).

26 САСТАНАК

3 Јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Милош Марковић

Присуствовала су сва господа министри.

Почетак у $4^1/_4$ часа по по дне.

Потпредседник — Отварам 26 састанак. Изволте чути протокол 24-ог састанка.

Секретар Ст. Вукчевић прочита протокол.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани протокол? (*Прима*). —

Изволте чути протокол 25-ог састанка.

Секретар Алекса Ратарац прочита.

Марко Петровић — Овде у протокол овај треба да уђе и оно констатовање бројног стања посланика, да је било 125 на окупу, те да би се могла доносити скупштинска решења.

Секретар Алекса Ратарац — Примам ту исправку.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани протокол? *(Прима)*. —

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду даљи одговор оптужених бивших министара. Молим г. секретара да их позове.

(Улазе бив. министри и заузимају за њих нарочито намештен сто до председништва. Вел. Кундовић и Анта Богићевић нису дошли).

Сад је на реду одговор г. Косте Алковића бив. министра грађевина. Молим вас, г. Алковићу, изволте дати своју одбрану.

Бив. мин. грађевина Коста Алковић — Господо, ја и моји другови оптужени смо тужбом 26 посланика за извесне предмете. Већина оптужбе или већина тачака те оптужбе, односи се на по неколико нас чланова. Пошто је у томе оптужба тако рећи општа и по њој имамо сви заједнички да одговарамо, то смо се споразумели, да се користимо чл. 15 закона о министарској одговорности, те да се послужимо писменим одговором, који смо ми сви заједно начинили.

С тога вас молим, господине потпредседниче, да овај наш одговор дате да се прочита.

(Предаје га потпредседнику, а овај секретару).

Секретар Лука Лазаревић чита:

ОДГОВОР

на туђбу Народних Посланика

Тужба против нас колико је с једне стране набрајање нетачних факата, толико је с друге стране и резулгат неумесних и погрешних закључака.

И сам летимичан преглед ове тужбе и сама најблажа оцена у њој изнесеног материјала и закључака даје потпуног уверења, да је тужба или последица погрешног разумевања и оцене Устава и закона, или производ политичког смера. А и у једном и у другом случају њени разлози морали су бити неосновани.

Ми смо толико убеђени, да ће сваки спазити сву неоснованост ове тужбе, да не бисмо на њу ни одговарали. Ми то не бисмо урадили ни онда кад бисмо могли и само замислити, да ће Народно Представништво усвојити овакву тужбу, која је без логичне и правне основе, А то не бисмо урадили за то, што бисмо и тада веровали, да би се ван овога круга то примање тужбе против нас оценило и окарактерисало онако, како би заслужило, на име као очигледна неправда према нама.

Ну при свем том важност, коју тужиоци оће да даду овој тужби, позива нас да одговарамо.

Ми ћемо то да урадимо кратко и хладно; онако, како доликује људима, који су навикнути да и неправду сузбију без јеткости и страсти.

У историји уставних држава било је пред Народним Представништвима тужаба против министара, ну ти су случаји били *врло ретки и само у тешким кривицама.*

Велеиздаје или новчане злоупотребе биле су предметима оптужаба против министара.

Ну за само разумевање какве законске или уставне одредбе до данас нигде министри нису стављени под оптужбу. Ова тужба против нас јединствена је у свом роду. Она набраја наше гледиште и наш рад о разумевању и употреби извесних законских и уставних одредаба; тумачи их другачије, па на ту основу чини нас одговорним, што нисмо мислили и радили онако, како тужба представља?

А може ли то бити предмет оптужбе?

Ко ради на основу закона и Устава; ко је овлашћен да то ради тај не може бити кривац, па све да би његово разумевање било и погрешно.

Код обичних људи такве погрешке не повлаче никакву казнену одговорност; а код министара посљедица јој је само одступање са министарске службе.

Тако је дакле, и онда, кад би министри радили погрешно. Ну међу тим код нас није ни тај случај; ми нисмо радили погрешно већ коректно; за то још мање може бити говора о каквој нашој одговорности. Сав наш рад био је у границама закона и Устава. Ми то велимо смело и отворено, јер знамо, да говоримо истину.

Неће нам требати много, па да докажемо да је тако, као што рекосмо.

Тужба почиње са том поставком, као да је требало позвати ванредну Скупштину да изабере трећег намесника и одобри трговачки уговор са Аустро-Угарском *пре* 1 новембра 1892 године.

Ну та је поставка савршено погрешна. Она нема ослонца ни у каквој одредби Устава или закона. Ни сама тужба не наводи никакву уставну или законску одредбу, по којој би требало то урадити пре 1 новембра 1892 год. То је само мишљење тужилаца, а тако мишљење нису имали ни сами радикали онда, кад је умро трећи намесник. И они су тада мислили да то треба извршити у првом састанку Народне Скупштине, и то своје гледиште обележили су јавно несумњивим фактима.

На тој основици стоји и она тврдња тужбе као, да се Скупштина могла сазвати „само 1 новембра пр. године". То је при том фраза, коју сузбијају јасне одредбе Устава. Скупштина се обично састаје 1 новембра, но истина је тако исто и то, да се Скупштина може одложити и распустити, па да се не састане 1 новембра. То се види из одредбе члана 54 Устава.

У осталом неда се ни замислити уставна држава, у којој круна не би имала права, да одложи или распусти Скупштину. Потребе за то могу да буду тако категоричне, да противно тврђење мора да буде или непознавање државног живота или навалично превиђање државних интереса. Узмите Устав које хоћете државе, па ћете у њему наћи да круна има право тог одлагања или распуштања Скупштине. Шта више и у самим републикама има то право њен поглавар. Француска је доиста једна слободоумна земља; Французи су људи, који су крв потоцима пролили за своју слободу, не само за своју, већ и осталог света, па и у њој данас председник републике има право да одложи и распусти Скупштину, а наши тужиоци хтели би то право да одрекну круни, кад тврде да се Скупштина, *морала састати 1 новембра.*

У осталом тужба и овде пада у недоследност, кад тврди да се Скупштина мора састати 1 новембра. Она тако говори *данас*, а међу тим не давно радили су противно и радикали.

Познато је да су радикали после савезне владе распустили Скупштину; а у 1891 год. да су је од октобра месеца одложили до краја децембра. Ово је било под новим Уставом. И под радикалима се дакле Скупштина није састала 1 новембра; па у томе нико не нађе повреде чл. 102 Устава; а кад смо ми урадили исто, тужба вели да смо тим повредили тај члан Устава.

У исту погрешку пада тужба кад тврди, као да би у чл. 71 Устава било „изражена брига да се ненормално стање, које настаје усљед смрти једног краљевског намесника прекрати *у најкраћем року*". У том члану нити има те „изражене бриге" нити говора о ма каквом року за избор намесника, а још мање о „најкраћем року". Ту се види само толико, да ће се трећи намесник изабрати у првом састанку Народне Скупштине; а кад ће бити тај први састанак, то се види из других одредаба Устава а не из тог.

Чл. 71.

Ми ћемо о томо проговорити више кад будемо говорили о првој тачци тужбе, јер тамо је место томе.

Ну пре но што пређемо на то. морамо одсудно одбити ону фразу, као да је „Авакумовић са друговима намерно и систематски газио Устав и законе. Та фраза колико је с једне стране без факата, толико с друге стране и чини неправду нашој прошлости и оној намери, са којом смо примили државну управу 9 августа 1892 године. Ми нисмо тада дошли да газимо Устав и законе, већ само са уверсњем, да је Отаџбини била потребна наша служба и с готовошћу да јој се одужимо часно и савесно. То јасно показује наш програм, који је печатан у званичним новинама од 22 Августа 1892 год. Бр. 184 исте године. Ми и данас с поносом гледамо на тај наш програм, уверени да би се његовим извршењем оду жили земљи, у којој смо се родили и која нас је одгајила. А што су прилике и околности донеле, те смо, у сред нашег рада на остварењу тог програма спречен да извршењем тога програма заслужимо признање Отаџбине, — то ће историја ценити праведно; и ми, будите уверени, немамо узрока зепсти од суда историје, како о том нашем програму тако и у опште о нашој радњи, којој је крајња мета била: слава и величина Србије.

После ове опште напомене да пређемо на поједине тачке тужбе.

I

Први је предмет тужбе што либерални кабинет није сазвао Скупштину 1 Новембра. У томе тужба хоће да нађе по вреду чл. 71 и 102 Устава.

То је у првоме реду један неистинит факт, па онда наравно и нетачан закључак.

На против ми смо Скупштину сазвали за 1 Новембар 1892 год. То тврди указ од 1 Октомбра 1892. Ибр. 15395.

А што смо сазвану Скупшину указом од 25 Октобра 1892 год. за 28 Децембар исте године одложили, то је урађено на основу члана 54 Устава. Тако су исто радили у једној прилици и радикални министри, јер и они су је указом од 2 Октобра 1891 год. били сазвали за 1 Новембар па оложили указом од 25 Октобра 1891 год. за 28 Децембар 1891 г. Као што видите датуми одлагања случајно су исти.

Да није било смрти трећег намесника, никоме, па ни тужиоцима, не би падало на ум, да оспоравају круни право одлагања и распуста Скупштине, које се изреком спомиње у чл. 54 нашег Устава.

Међу тим употреби тог чл. 54 Устава, није ништа сметала та околност, што је смрт трећега намесника изазвала потребу новога избора на његово место. Тужба нетачно тврди, да се тај „избор трећег намесника“ имао извршити најдаље до 1 новембра 1892 год.

Кад би било такве *изречне* одредбе Устава, па бисмо ми радили противно, онда би тужби било места. Ну такве одредбе нема нигде у нашем Уставу. Тужба то тврди само на основу произвољног тумачења чланова 71 и 102 Устава. И да би како тако оправдала то своје тумачење, тужба пада у две погрешке. Она у првом реду, изопачава чл. 71 Устава. Она у другом реду ништи важност чл. 54 Устава, тврдећи као да два намесника нису могла Скупштину одложити ни распустити.

Ну да ли је избор трећега намесника *морао* бити 1 новембра, или се то могло извршити и *доцније*, опет по Уставу зависи од правилног разумевања чланова 71, 54 м 102 Устава.

Тужба тврди, да је смрћу трећета намесника у Србији настало „абнормално стање“, да остала два намесника нису имала пуну Краљевску власт, и да се нису могли „користити свима прерогативима круне“, па наравно ни Скупштину одложити и распустити.

Ко не води рачуна о својим изрекама, тај сме то рећи. Ну, ко сме да изађе пред критику истине, тај се никад не би усудио да то искаже а још мање потпише.

Ако би се у теорији уставности можда још и могло замислити да има некаквог „крњег“ намесништва, које не би имало све прерогативе Краљевске власти, по нашем Уставу није тако.

Кад се хоће наша одговорност, она мора да има свој ослонац само *у нашем Уставу*, а не у каквој уображеној теорији о „крњем“ намесништву, о непотпуној Краљевској власти. Тужба, истина, тражи тај ослонац на чл 71 Устава, ну она то чини савршено погрешно. Што је у другом ставу, на случај одсуства трећег намесника употребљена реч „пуноважно“ отправљати; а што је у првом ставу на случај смрти једног намесника, изостављена реч „пуноважно“ већ речено само „отправљати“, тужба из тога изводи као да *два* намесника на случај смрти трећег немају пуну Краљевску власт.

Ну колико је то погрешно лако је доказати.

И да се зауставимо на самим одредбама та два става чл. 71 Устава, па је погрешка тужбе очигледна. То ћемо урадити ако потражимо узрок, зашто је у овом другом ставу употребљена реч „пуноважно“, док је нема у првом ставу. У оном другом случају *жив је* трећи намесник, и *он* даје другој двојици намесника писмено да раде за *њега*. То је нека врста пуномоћства. За то је ту употребљена реч „пуноважно“. Правници ће знати да је и по грађанском закону и по грађанском поступку правнички израз да пуномоћник „пуноважно“ може радити за властодавца. То што је други став нека врста пуномоћства, природно је да је тамо употребљена реч „пуноважно“. А опет баш зато, правници ће разумети и зашто у првом одељку чл. 71 Устава нема оне речи „пуноважно“. Мртав човек не може никог опуномоћити ни пуноважно ни делимично. То је изазвало ону разлику у изразима између става I и II чл. 71 Устава.

Ну међу тим и сам тај члан 71 има јасну одредбу да ће и у првом случају смрти једног намесника, друга два намесника радити *пуноважно*.

То се види из *трећег* одељка тог истог члана. Ту се вели: „у свакој од ових прилика обнародоваће се одмах узрок, са ког ће *само* два намесника одправљати *„власт Краљевску“*. Кад Устав овако јасно вели, да ће и у случају смрти трећег намесника (одељак I чл. 71) друга двојица отправљати власт краљевску, онда да ли је она „пуна“, или је „крња“, као што би тужба хтела да престави? Можда би по некаквој теорији ове последње још и могло бити; но по нашем Уставу није тако. Наш Устав, говорећи у чл. 62—75 о разним врстама намесништва, набраја *све* послове, које они по Уставу имају да раде. То је „пуна“ власт краљевска по Уставу. А међу тим у истом нашем Уставу нема нигде ни једне врсте о каквом ограничењу намесничке Краљевске власти, кад би један умро. Устав не познаје и неку врсту „крње“ Краљевске власти и намесника.

Незнамо, да ли је тужба преко тог трећег одељка чл. 71 Устава, који је меродаван у овом случају, прешла намерно или случајно. Ну знамо, да је сваком озбиљном и непристрасном човеку јасно, да целина чл. 71 Устава одређује, да два намесника имају пуну краљевску власт и онда кад трећи умре, као и да наш Устав не зна ни за какво ограничење краљевске власти ни у случају смрти трећег намесника.

Тако су разумели тај чл. 71 Устава и два намесника. Они су, после смрти њихова друга Протића, обзнанили у званичним новинама, баш на основу тога члана 91 Устава да ће „пуноважно“ отправљати државне послове сами до избора трећег намесника.

Радикални министри оног доба били су сагласни с тим гледиштем, да заостала два намесника имадоше пуну краљевску власт. Они су то показали према потписима оног акта два намесника, у коме се вели, да ће „пуноважно“ радити. Они су поред тога радили са њима све државне послове, па онда нису изјављивали да два намесника не могу да раде пуноважно.

И по Уставу, дакле, и самим радом радикалних министара и првака ван сумње је, да су два намесника, после смрти Протића, имали пуну краљевску власт.

А имајући пуну краљевску власт, два намесника имала су права и да примене члан 54 Устава. Они су могли Скупштину и да одложе, и да распусте. Они су то учинили својим указом; ми смо премапотписали тај указ. Одлагање и распуштање Скупштине учињено је у року, који је одредио чл. 54 Устава. А кад је Скупштина била одложена на основу чл. 54 Устава, онда није повређен чл. 102 Устава, што се није састала 1 Новембра као обично. Тај дан одређен је за састанак Скупштине кад не буде одложена, а у овом случају, указ одређује дан састанка. Све је дакле било правилно и по Уставу.

Надамо се, да ће се сада и сама Народна Скупштина сложити с нама, да у целом овом раду нема повреде, ни чл. 71 Устава, што су два намесника радила „пуноважно"; ни члана 54 Устава, што су Скупштину одложили и распустили; ни, најпосле, члана 102 Устава, што се Скупштина није састала 1 Новембра 1892 године, кад су намесници по Уставу имали права да је одложе и распусте.

А кад је у овом случају све рађено на основу Устава и по њему, разуме се, да отпада овај први предмет тужбе против нас

И онда тужба није ни најмање имала основа, да рече као да је „Авакумовићев кабинет био решен да гази Устав и законе."

Тужба даље вели, да су се избори могли извршити и раније. Ну пре свега и да је то могло бити раније, зар нас може ко кривити за то, кад по Уставу то није и *морало* бити, кад је Уставом и законима остављено да ми оценимо *када* ћемо то урадити и кад смо ми то урадили у року Уставом одређеном. А поред тога има и свог оправданог узрока, зашто ми то нисмо урадили у краћем року, као што би хтела тужба.

Као што већ једном поменусмо, ми смо озбиљно мислили са извршењем нашег програма, јер смо тврдо уверени да би он користио Србији. Хтели смо да спремимо све што треба за његово извршење у Скупштини. А да би смо то урадили, морали смо имати више времена. За то нисмо Скупштину сазвали у „краћем" року, као што вели тужба, већ опет у року по чл. 54 Устава.

На завршетку поменућемо још једно. Нигде у нашем Уставу нема какве одредбе, која би „заповедно налагала брз састанак Народне Скупштине", као што тужба помиње. То је само једна фраза, коју савршено потире чл. 54 Устава одређујући *рокове* за то, а којих смо се ми придржавали.

Сав дакле наш рад, који је предмет тачке I тужбе, био је само у границама члана 54, 71 и 102 Устава, и по овлашћењу, које су давали ти закони.

Ако се и преко тога хоће наша оптужба за примену тих уставних одредаба, онда значи, да се то чини само из политичких побуда. Ви можете бити незадовољни нашим радом, ну при свем том, ако би сте допустили тужбу за радње, које су биле све у границама Устава и закона, ви бисте тиме били неправедни.

II

Други је предмет тужбе, што није наређен у „законом" року избор на место умрлог квалификованог посланика Атанасија Вучковића.

Тужба вели да се у томе огледа „предумишљај Авакумовићевог кабинета за гажење Устава".

Ну то је речено савршено без основа, неправедно.

Тужба вели, да је Вучковић умро 28 августа 1892 год. да је на његово место избор требало наредити најдаље 29 септембра 1892 год., и кад то није урађено, да су тиме повређени чланови: 93 изборног закона и 101 устава.

Правилна оцена овог предмета тужбе зависи не само од правилног разумевања оних чланова закона и Устава, на које се позива тужба, већ и да се *не превиде* остале одредбе, које се тичу оваквог случаја. Тужба је поменула само чланове 93 закона и 101 устава, што су тужиоци мислили да ће ту наћи ослонца за своју тужбу; а пропустила је да помене и друге законске одребе, које се тичу оваквог случаја. Нећемо се упуштати, да ли је то тужба учинила случајно или намерно ну ограничићемо се само на то, да ли је правилно гледиште тужбе, што налази да смо повредили чл. 93 закона и 101 Устава.

Тужба наводи, да је избор на место Вучковића требало извршити *за месец дана*. Тако пише и у члановима 93 и 101.

Ну питање је: од када се рачуна тај рок од месец дана?

Да ли тај рок почиње тећи од дана смрти посланикове, или од дана када Скупштина буде решила, да је упражњено место посланичко?

Тужба се не изражава о томе јасно; ну по рачуну, који она прави, када је требало наредити овај избор, излази, да она рачуна онај рок од *смрти* посланикове.

Међу тим баш по уставу и закону није тако. Онај рок, од месец дана рачуна се од онога момента, када је „упражњено" посланичко место. А оно је, правнички и уставно „упражњено" тек онда, кад то *Скупштина одлучи*. Овако противно разумевање речи „упражњено" не значи ни више ни мање већ напуштање скупштинског суверенитета, да она и само она решава, да ли је које посланичко место празно или не. Сем тога то противно тумачење, по коме би неко други, као што тужба вели, министар унутрашњих дела, био надлежан да „упразни" посланичко место и нареди избор без скупштинског решења, вређа једну јасну одредбу баш истог члана 93 изборног закона.

Тај члан говорећи „ако *ма којим случајем* остане које посланичко место празно", у свом првом ставу првог одељка јасно и заповедно вели, да ће попуну места извршити *сама Народна Скупштина* из листе, ако није исцрпљена, и тада *и нема новог избора*. А ако је листа исцрпљена, вели даље исти одељак, онда се наређује нов избор у року од *месец дана*. Ту се не вели од смрти или решења скупштинског. Ну кад већ наредба новог избора зависи од решења скупштинског не знамо, ко би смео тврдити да се тај рок рачуна од *смрти* посланикове, која се може десити, као што је случај са Вучковићем — да је далеко пре месец дана од састанка скупштинског.

Свако противно гледиште опасно је за суверено право Скупштине, по коме само она решава о правилности избора, као и о томе, да је упражњено које посланичко место.

Тако је и по самој природи уставности и парламентарности у опште; а тако је, у осталом, и по нашим законима. Сем тога, што тако одређује члан 93 изборног закона и чланови 6, 7, 9 и 10 пословника Народне Скупштине потврђују: *да свакад Скупштина решава, да је место упразно, па тек онда министар унутрашњих дела наређује нов избор*. Члан 10 пословника изриком говори и о оном другом случају, кад је листа кандидатска исцрпљена. Ту се вели: „*Скупштина одлучиће*, ако је исцрпљена листа, да се преко министра унутрашњих дела, нареди нов избор према чл. 101 Устава." Пословник се ту позива баш на онај члан 101 Устава, који говори о року од месец дана, и пошто вели, да ће *Скупштина* одлучити и министра позвати, да у том року изврши нов избор, не може се другачије ни замислити, већ да се тај рок рачуна од решења Скупштине. Тако мора бити, јер има случајева смрти и онда, кад Скупштина није на окупу, па наравно не би могла да решава у року од месец дана *рачунајући од смрти*. Истина тај члан пословника говори о случају, кад се „ништи" избор, ну овде је главно начело: *ко* решава да се попуњава посланичко место, или наређује нов избор, Скупштина или министар, па што вреди за један случај „ништења" избора, вреди и за друге, смрт посланика.

Кад би Скупштина напустила своје право да *она* решава, да ли је упражњено посланичко место, већ би се то допустило министру унутрашњих дела, као што хоће тужба, штетне последице по уставност у опште недогледне су. Зна се, да сем смрти има још много случајева, у којима се по нашем Уставу и изборном закону може да упразни посланичко место. По члану 12 изборног закона и чл. 88 Устава у вези са његовим чланом 95 има сем смрти још 9 случајева, у којима престаје посланички мандат. Кад Скупштина даје министру право да, у случају смрти, наређује избор *без* скупштинске одлуке, онда

би министар имао право и дужности тако да ради и у осталим случајима упражњена посланичког места. То би било логично. А сме ли се то допустити, а да се не поруши цела зграда уставности? Зар министар, као политичка личност, да решава да је неко посланичко место упражњено, на прилику за то, што је посланик притворен или пао под стечај? Зар не би министар на тај начин могао Скупштину лишити приличног броја опозиционих посланика и наредити нове изборе на њихова места, па да му то накнадно одобри тим начином добивена већина?

Ко тако разуме права Скупштинска, да министар може огласити за упражњено посланичко место, тај је ширимице отворио врата злоупотреби, тај копа гроб уставности. А ова тужба против нас то чини, кад нас тужи, што министар унутрашњих дела није наредио избор на место Вучковића *и без решења скупштинског, да је његово место празно.* Ну и кад би се смело допустити да министар у случају смрти посланичке сме сам, без скупштинског решења, наредити избор на његово место, питање је, да ли је у овом случају смрти Вучковићеве министар могао то урадити. По изборном закону ту је било двоје могуће. Или листа, на којој је био Вучковић, није исцрпљена, и онда нема избора новог, већ сама Скупштина попуњује његово место, као што рекосмо, или је исцрпљена и онда се наређује нов избор. Шта би министар унутрашњих дела имао радити поводом смрти Вучковићеве, зависило је дакле од тога, да ли је листа била исцрпљена или није. А одакле би министар унутрашњих дела могао знати: *који* од та два случаја стоји. Извесно само из *изборних* аката. Међу тим та изборна акта нису код министра унутрашњих дела, већ су под печатом и чувањем Народне Скупштине. То се јасно види из одредаба чланова: 142 и 143 скупштинског пословника. Док се дакле Скупштина не би састала, док не би разгледала, да ли је листа исцрпљена или не, док не би Скупштина министра о томе известила, извесно је, да министар нема ни могућности за оцену да ли треба наредити нов избор. Иначе могло би се десити, да министар или намерно или случајно, нареди нови избор, а да га није требало наредити.

А ово је још јаснији доказ да се онај рок од месец дана рачуна *од одлуке Скупштине да је место празно,* а не од смрти посланика. У осталом така је и практика код нас. Познато је да је Јанко Пурић умро као посланик. Скупштина је тада одлучила да се његово место попуни и позвала министра унутрашњих дела да то уради. Министар је то урадио, у року од месец дана и смрти и те одлуке; ну овде је главно начело: да је скупштина Јанково место упразнила. По том истом начелу, по тој истој практици морало се урадити у овом случају смрти Вучковића.

Било је и других случајева, где су посланичка места постала празна, па је у њима тако рађено.

Ну најпосле сав прекор тужбе, што није наређен избор на место Вучковића, не тиче се нас осталих министара. По Уставу и по закону то је ишло у круг рада министра унутрашњих дела, па и кад би он био дужан, пре одлуке скупштине, да одреди избор, не знамо одкуда и по ком закону да се за то тужимо ми остали министри код јасне одредбе члана 3 устава, по којој остали министри одговарају само за оно, *„што се изнесе у министарску седницу“ они то реше и одлуче,* а оно што се *не изнесе* у министарску седницу, па све да је дотични министар и био дужан да то изнесе министарској седници, не одговарају.

Ми овим не бацамо одговорност на министра унутрашњих дела, јер напред већ разложисмо да је он радио коректно, по закону и уставу. Ну тиме само велимо, да се нама не сме да баца одговорност и онде, где је за нас по закону не може бити ни у ком случају.

Према свему овоме надамо се да ће Народно Представништво бити убеђено, колико је мало био основан онај прекор у почетку ове тачке као да је „Кабинет Авакумовићев имао предумишљај да вређа устав“, што није наредио овај избор.

III.

Трећом тачком туже нас, због трговачког уговра са Аустро-Угарском.

Познато је, да је трговинском уговору између Србије и Аустро-Угарске био истекао рок 4 септембра 1892 год.

Радикална влада законодавним решењем од 31 марта 1892 год. продужила је важност тог трговинског уговора до краја 1892 год.

То скупштинско решење о продужењу тог уговора и преко његовог рока, доказ је воље законодавних фактора наших: да Србија не остане без уговорног стања између ње и Аустро-Угарске.

После тог законодавног решења, десила се у нас промена владе. Ми смо 9 августа 1892 год. примили државну управу.

Наше примање владе није било неуставно, јер као год што је радикална влада имала право да поднесе оставку, тако су и намесници имали права да им уваже оставку, а онда, наравно, и да саставе другу владу.

Тужба, на једном месту, пребацује да то наше примање владе није парламентарно, што онда нисмо имали већину у Скупштини. Ну кад нам чини тај прекор, тужба заборавља на други најважнији факат из нашег уставног живота. И радикали 1 априла ове год. позитивно нису имали већину у Скупштини, па су примили владу.

У осталом та уставна практика није ништа ново у историји уставности, кад круна новим изборима хоће да апелује на народ. Да не идемо дубоко у прошлост, већ да поменемо само један скорашњи пример.

У најновије време Делијанис је имао у Скупштини већину, и краљ грчки, поверио је владу људима, који нису имали већине у скупштини; апеловао је на народ распустом скупштине и новим изборима. У тим изборима Делијанис је остао у мањини, и краљ је позвао на владу људе из већине.

Кад смо примили владу, намесници су Скупштину, на основу устава, одложили и распустили. Напред смо разложили, да су намесници имали право то да раде по члану 54 устава, и да у томе нема одговорности за нас, који смо премапотписали указ о томе.

То је, у осталом, захтевала потреба апела на народ, новим изборима. А ту потребу нисмо створили ми; створила ју је бивша радикална влада. Те потребе већ је било у оном моменту, кад су радикални министри дали оставку.

И сама тужба не пориче постајање те потребе већ само вели, да се тај апел на народ могао учинити и пре 1 новембра 1892 год. Можда би тако и могло бити, да ми с нашим програмом нисмо мислили озбиљно. Ну по што смо ми тврдо уверени, да би извршење оног нашег програма било корисно за наш народ, онда нам је, разуме се, требало више времена. За то нисмо изборе наредили пре 1 новембра 1892 год. А у осталом није овде главно *када* смо ми наредили изборе и састанак нове Скупштине, већ да ли смо урадили *у року* уставом одређеним. Ми смо ово последње урадили онако, како одређује члан 54 устава.

У таквим околностима и потребама и то што је Скупштина већ била одложена указом од 1 новембра 1892 год. до 28 децембра исте године, потписана је 17|29 децембра исте године декларација о привременом продужењу постојећег уговорног стања између Србије и Аустро-Угарске.

Тиме се с једне стране одговорило неодољивој потреби, да Србија има уговорно стање, а с друге стране то је изазвала немогућност да то *претходно* изнесемо Скупштини на одобрење, јер је није било на окупу и најпосле то је урађено у духу већ исказане жеље Народне Скупштине у оној законодавној одлуци до 31 матра 1892 год., да: и после истека тог трговинског уговора, Скупштина хоће *продужење уговорног стања,* да неће неуговорно стање.

Кад све то стоји, онда не знамо од куда се може рећи; да је декларација о продужењу уговорног стања повреда чл. 52 Устава. Ми нисмо закључили *нов* трговински уговор са

страном државом, На против она је декларација само *привремено* продужење већ постојећег уговорног стања, с намером да то изнесемо Скупштини на одобрење. Кад се састала Народна Скупштина ми смо њој и поднели на одобрење нов трговински уговор с Аустро-Угарском. С одобрењем тог новог уговора, одобрена је и важност уговорног стања *дотле*. Ваши протоколи доказ су да нико тада није нападао тај факат. А кад је тим начином одобрен тај факат оног продужења уговорног стања, онда то не може сада бити предмет тужбе против нас, све да је у том продужењу и било какве повреде Устава или закона.

Повреде чл. 52 устава било би само онда, кад би какво министарство *у форми и облику закона* закључило *нов* уговор, са страном државом, а само привремена декларација није *уговор*, који се помиње у том члану 52 устава.

У осталом шта смо ми и могли друго радити? Кад је већ било оне скупштинске одлуке од 31 марта 1892 године с духом, да Скупштина неће неуговорно стање између Србије и Аустро-Угарске; кад би сем тога било штетних последица, а можда и политичких заплета са прекидом уговорног стања; кад је било стварне немогућности да Скупштина одобри *нов* уговор, јер Скупштина тада није била на окупу, онда су се оном декларацијом само штитили државни интереси, одговарало државној потреби, а све у духу оне скупштинске одлуке од 31 марта 1892 год. о продужењу уговорног стања.

Да ми нисмо овако водили рачуна о тим битним државним интересима, нама би лакше било непродужити уговорно стање, и данас не би одговарали. И кад ми при свем том нисмо закључили *нов* уговор трговински са Аустро-Угарском, о чему говори чл. 52 Устава, од куд, да нас тужите за то.

А имате ли места да то чините? То је био чист случај државне потребе и савесно чување државних интереса, за које нико не треба да одговара.

И садашња влада имала је сличан случај. Она је потписала акт: да се буџет продужује за месеце мај и јуни ове године. По чл. 175 Устава то апсолутно није могло бити. Други одељак тог члана вели: „Краљ може продужити буџет истекле рачунске године највише четири месеца". Рачунска је година 1 јануар: за то кад су данашњи министри преманотписали продужење буџета за месец мај и јуни они су тиме извесно повредили чл. 175 Устава.

Да је то доиста повреда Устава признала је садашња Народна Скупштина недавно и приликом рада о буџету; то се види из извештаја вашег финансијског одбора од 12 јуна ове године. Ту признату повреду Устава одбор правда тиме, што је неодољива нужда државна донела потребу да се буџет продужи за месеце: мај и јуни ове године" и Скупштина је то одобрала.

Међу тим у ствари није тако. За то продужење буџета преко оног јасног и заповедног рока уставног, није било „неодољиве нужде". Радикална влада, кад је дошла 1 априла није морала Скупштину сазвати 1 јуна. За нове изборе само је *најдужи рок* два месеца; за састанак нове Скупштине само је *најдужи рок* три месеца (чл. 54 Устава). Ну све то може да се изврши и *иде*.

Па кад је Скупштина садашњој влади тај поступак Устава накнадно одобрила због „неодољиве потребе", онда би таква оцена требала да се примени и у питању о овој декларацији, која *није* повреда Устава, а потписана је по неодољивој потреби државној.

Ово је питање важно, за то о њему хоћемо да проговоримо још мало.

Да се правилно уочи смисао чл 52 нашег Устава, који гласи, кад се из тога члана изостави оно, што овде није у питању: „Али трговински уговори вредиће тек пошто их одобри Народна Скупштина."

Ваља разликовати закључивање уговора од привременог одржавања уговорног стања после истеклог рока.

Смисао чл. 52 нашег Устава тај је, да нов трговачки уговор вреди тек онда, пошто га одобри Народна Скупштина. Са свим друкчије стоји ствар са привременим одржавањем уговорног стања.

У овом реду мисли, треба да се помене на првом месту позната околност, за оне земље, које желе да закључе нов трговачки уговор да обично имају различне а кад што и супротне економске прилике и потребе о којима свака страна води гачан рачун. Према томе, правичан трговачки уговор може се закључити само онда, ако се између тих укрштених интереса, обострапим попуштањем нађе средина, да се у истој мери заштите интереси обе стране, које уговарају. Наћи ту средину, тежак је посао, велика вештина: с тога су преговори о трговачким уговорима обично дуги. Даље, увек је потребно неко подуже време, да нов закључен трговачки уговор добије законодавну санкцију, а напослетку и од дана ратификације треба да прође неко извесно време, те да се спреми, шта је потребно да се уговор уведе у живот. Све те прилике, неминовно изазване природом саме ствари, повлаче за собом то, да нов трговачки уговор обично не може ступити у живот онога дана, кад истиче рок старом уговору.

Питање је шта треба да се ради у том међувремену? Два су пута. Први је пут, да свака страна уговорница примењује у том међувремену своју општу царинску тарифу. Ну, општа је тарифа прохибиција, она је економни рат,

А да ли је мудро и паметно, да две државе воде економни рат у времену, кад воде преговоре о трговачком уговору, а нарочито још и онда, кад је уговор већ закључен, али још није могао да ступи у живот. Паметан човек, добар патриота не може то никад препоручивати, па ни одобравати. Други је пут, да се за неко време продужи старо уговорено стање, те да се тиме добије могућност, да нов уговор ступи у живот. Редовно и по правилу тај се пут и усваја.

Таква се прилика десила и код нас, да нов уговор није могао да ступи у живот, и онда, шта је либерални кабинет могао да ради у том стању?

Узимајући у обзир, да је стари трговачки уговор одобрила законодавна власт; узимајући у обзир, да је законодавна власт једном већ одобрила продужење тога уговора; на послетку узимајући у обзир још и ту околност, да је првобитни предлог под радикалима за продужење рока био много већи и да је, тако рећи више случајно, тај рок сведен на први Јануар ове године, шта се могло друго радити, већ да се закључи привремена ковенција о продужењу старог уговорног стања.

Парламентарна је практика, да влада, која по таквој нужди закључи *привремену* угодбу, тражи да такав свој поступак накнадно одобрење од Народног Представништва, а разуме се по себи, оно га може одобрити или не одобрити. У последњем случају дотични министар а обично и цео кабинет одступа, ако је још на влади. То је парламентарно, то је уставно. У историји уставности нема примера, да се за то оптужује кабинет.

За оцену, да ли смо урадили што рђаво, што је мало одложено време за ступање у живот новог трговинског уговора с Аустро Угарском, неће бити сувишно да бацимо поглед и на сам трговински уговор; ну одмах имамо да поменемо, да то можемо да учинимо у најкраћим потезима због краткоће времена, којим располажемо.

У овом реду мисли, да поменемо, на првом месту скупштинску дебату при претресу новог трговинског уговора. Остављајући на страну јавно мишљење, чак и неколико виђених радикалних посланика тврдили су јавно, са доказима у руци, да је нов трговински уговор не само штетан по Србију, но да је за Србију лошији од старог трговинског уговора.

Извозну страну Србије састављају у главноме два артикла: жито и стока. Прошле године цена житу бејаше врло слаба 10—12 динара за сто кила, па опет тражња и промет сразмерно слабији но у другим годинама; с тога је вредно да видимо, како стојимо са извозном царином по старом и новом уговору. После закљученог старог трговинског уговора тадања напредњачка влада успела је, да с Аустро-Угарском закључи

нарочит споразум; по коме ће она, Аустро-Угарска наплаћивати у име царине само 50 крајцара за 100 кила при увозу нашег жита. Даље, кад је либерални кабинет на измаку прошле године водио преговоре са Аустро-Угарском о одржању старог уговорног стања, нарочиту је бригу имао, да се у томе међувремену одржи стара царина од 50 крајцара, па је у томе и успео. Напротив по новом трговинском уговору Аустро-Угарска ће наплаћивати 75 крајцара на 100 кила при извозу нашега жита, дакле 50% више од старе царине.

Јавна је тајна, да смо сви ми без разлике партија, много полагали на то, да се добије жељезничка веза са морем, са Солуном, за извоз наших сировина. Тога је мишљења била и пређашња радикална Скупштина, овлашћујући законодавним решењем министра финансија, да може чинити олакшице извозу наших производа за Солун. Тадашњи министар финансија чинио је јаку употребу од овог овлашћења, укидајући извозну царину и порез на обрт за извоз наших производа за Солун, а то износи: за један вагон жита око 100 динара у округлом броју. Либерални кабинет, дошав на управу земље, неговао је и даље ову српску мисао. Међутим по новом трговинском уговору Србија неће имати права за пуних 10 година да чини најмању олакшицу својим производима за извоз к Солуну. (тач. 2 чл. VIII трг. уговора у закључном протоколу).

Све ово досад казано, тек само је један мали део од онога, што би имало да се замери новом трговинском уговору. Једно само морамо још поменути, а то је прилог С, о нарочитим повластицама у пограничном саобраћају, по коме ће се из Аустро-Угарске увозити у Србију у вредности око 2 милијона динара годишње без царине и без порезе на обрт и без живине.

Ми знамо врло добро, да се трговински уговори закључују на основу узајамних попуштања уговорних страна; признајемо, да је тежак посао и велика вештина да се добије правичан и повољан уговор; ми нећемо никоме да подмећемо нескрену намеру у раду на овоме уговору са Аустро-Угарском; ну према свему ономе, што је досада у јавности казано и што смо ми овде кратким потезима поменули, непобитан је факат, да нов трговачки уговор није користан за Србију.

То је доказ, да је неоправдана она тужба, која се опажала, да тај уговор што пре ступи у живот. Нећемо да погађамо узроке тој тужби у месецу Јуну прошле године, а тако исто ни оној другој тужби после 9 Августа.

IV

(Дело тужбе VIII под а).

У овој тачци немају дела г. г. Алковић и Гвоздић.

Ту се само ми остали тужимо за то, што тужба вели, да је војска „једном општом наредбом стављена у мобилно стање.“

Морамо одсудно одбити тај навод тужбе, није истина да је војска стављена у „мобилно стање“ каквом нашом наредбом, не само *општом* већ ни *засебном*.

Такве наредбе нити је било, нити је могло бити, кад по устројству војске њоме командује у име Краља, сам министар војни, па он чини и распореде.

У осталом и сама тужба као да је опазила своју погрешку, па се на другом месту (тачке VIII опет) исправља и вели, да те *опште наредбе није ни било*, тврдећи том приликом, да је војска „стављена у покрет. у ванредно стање“, простим наредбама.

Види се дакле, да је и сама тужба на несигурном земљишту. Час вели да смо војску ставили у некакво „мобилно“ стање *општом* наредбом; час да је стављена у „покрет“, ванредно стање засебним наредбама министра војног, без знања и одобрења министарског савета.

У потврду свога навода да је војска стављена „у покрет, ванредно стање“ простим наредбама, а без знања министарског савета, тужба се позива на акт министра војног од 21 Августа 1892. год. Ми ћемо мало ниже говорити о самој *садржини* тога акта, и доказаћемо, да она не може бити предметом оптужбе ни против самог министра војног.

Ну пре но што пређемо на то, питамо, од куд ми можемо да будемо тужени за тај акт кад, и сама тужба вели, да је он донесен без знања министарског савета? Чл. 3 зак. о министарској одговорности брани ту нас остале министре, све и да би било у том акту министра војног какве незаконитости. Ну међу тим, тај акт од 21 Августа такве је садржине, да за њега не може, ни по закону о устројству војске, ни ма каквом другом закону, одговарати ни сам министар војни. Још много пре тога акта, 12 Априла 1892 год. ваш радикални министар војни био је одредио да војска ради на граници. Он је тада распоредио, кад ће која трупа где и докле радити. Извршење тога распореда наређено је за време радикалне владе. По том распореду и наредби под вашом радикалном владом војска је већ била и изашла на радове. Кад смо ми 9 Августа 1892 год. дошли на владу, затекли смо то стање, затекли тај „покрет“ војске, или као што тужба вели „ванредно стање“. Видећи како војска и војни обвезници по том радикалном распореду једни иду, други се враћају; како се сви муче и злопате, министар војни доиста је 11 Августа издао један акт, којим је смањио тај број тих радника и постепено људе вратио својим кућама, а нове придоласке најпре смањио, док их најпосле није обуставио 11 Септембра 1892 год. са свим. То је садржина акта од 21 Августа 1892 год. Онај распоред и упут војске на пограничне радове, доиста је био без Краљевог указа, само наредбом министра војног; ну то је урадио радикални војни министар. А тако је радио радикални војни министар и 1891 год.

Ми нећемо да улазимо у то, да ли је правилан рад ваших војних министара, што су војску тако кретали без Краљевог указа. Ну на сваки начин ни ми, ни наш војни министар, не можемо одговарати за овај акт од 21 Августа према самој његовој садржини.

Ако се у томе раду хоће да нађе каква кривица, онда је треба тражити у раду радикалног војног министра, што је одредио војску на пограничне радове, а не нашег војног министра, који је људе вратио својим кућама.

Све ово што рекосмо потврђују акта министра војног, која су у архиви. Ми не налазимо, да патриотизам, да интереси отаџбине захтевају да ма који министар војни одговара за оно, што је било потребно за одбрану наших народних интереса. Ну ако вам ваш патриотизам и ваш поглед на идеју српства и то допушта, онда ето радикалног војног министра па нека он одговара; а нас, па ни нашег министра војног никако не можете тужити по тачки а) под VIII за некакво стављање војске у мобилно стање, кад то наш војни министар није урадио. А у осталом, као год што, по чл. 3 закона о министарској одговорноси, не можемо одговарати за ту наредбу од 24 Августа, тако исто не одговарамо ни за какве друге. Ово с тога што их није ни било, а и с тога што распаред војске не спада у круг нашег рада. Најпосле ни наш војни министар не може за то одговарати, јер његов акт од 21 Августа није онакве садржине како тужба преставља.

V

(Тужбе гачке XI без господе Алковића и Гвоздића).

Предмет ове тужбе мора се поделити на троје: 1) рад министра унутрашњих дела;

2) рад Скупштине;

3) Читање указа о отварању скупштинских седница.

Прво је дело самог министра унутрашњих дела, јер је само он по закону био дужан да уради оно о чему тужба говори.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 26 ПОНЕДЕЉАК 11 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

26 САСТАНАК

3 Јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Милош Марковић

(НАСТАВАК)

(О оптужби, колективан одговор).

И кад би било у томе какве неправилности, остали министри за то не одговарају по чл. 3 закона о министарској одговорности.

У осталом ни министар унутрашњих дела нема ту шта да одговара, јер као што показује његов акт од 25 марта ове године Бр. 3677, он је урадио све, што закон и устав у томе налажу; урадио је онако исто, као што су радили и његови претходници, и као што је урадио и садањи министар унутрашњих дела. Тај акт налази се у актима скупштинским у оригиналу. А што тужба хоће да нађе да је министар унутрашњих дела крив за то, што није урадио онако, како је тражила тадашња опозиција скупштинска, то је новина у министарској одговорности, коју закон не зна.

Други део ове оптужбе рад је *саме Скупштине*. По пословнику и Уставу Скупштина сама оцењује правилност избора, сама оцењује и одлучује има ли по Уставу довољан број посланика, сама бира себи председника и остале чланике (чл. 106 устава), и кад све то сврши, она владу само извештава. То се јасно види из чланова 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 12 и 15 скупштинског пословника. Такође јасно то вели и први одељак члана 104. Устава овим речима: „Народна Скупштина прегледа сама пуномоћства својих чланова и изриче свој суд о њиховој вредности, као и о споровима, који би се што се њих тиче појавили.“

Влада се у то не меша, нити она сме на то да утиче.

А због тога влада за конституисање Скупштине и не може да одговара по познатом начелу: да нико не одговара за туђа дела.

У осталом и не стоји то, да није било довољно посланика за конституисање ове Скупштине.

Најпосле ова тачка оптужбе ставља на одговорност читање указа о отварању скупштинских седница.

То такође не може бити предмет министарске одговорности. Министри су ту урадили само оно, што им заповеда закон, а ко врши своју дужност по закону, тај не одговара за то. Министри ту нису ни смели ништа променути, јер члан 15 скупштинског пословника изрично и заповедно вели, да је Влада, чим јој Скупштина јави да је конституисана сама дужна, да извести председника, кад ће Краљ отворити скупштинске седнице. Онај указ од 31 марта ове године и његово читање у Скупштини о отварању њених седница, само је извршење чл. 15 пословника; с тога министри не могу одговарати за тај акт.

Било би опасно за саму уставност, ако би се допустило да доцнија Скупштина цени правилност или неправилност конституисања раније Скупштине. А извесно би било незаконито и неправедно, ако би се усвојило, да министри одговарају за рад скупштински око њеног конституисања.

Ова тачка тужбе међутим на то излази.

Ако Народна Скупштина мисли да би, допуштањем ове оптужбе противу нас, учинила услугу нашој уставности и отаџбини, нека узме то на своју савест.

VI

Да завршимо. Ми смо дали нашу одбрану. Њоме смо доказали да за нас нема никакве одговорности ни у једној тачки оптужбе. Додајемо још да ова Скупштина, као ванредна, није ни надлежна да прими оваку тужбу у поступак.

3 Јула 1893 год.
у Београду

Ј. Ђ. Авакумовић с. р., Ант. Богићевић с. р., Д. Стојановић с. р., К. Алковић с. р., Свет. Гвоздић с. р., Јован Ђорђевић с. р., Жив. С. Величковић с. р.

Потпредседник — На реду је сад одговор оптуженог г. Стојана Рибарца. —

Молим вас, г. Стојане, ви нисте били у седници, кад је прочитана тужба противу вас, па, ако сте вољни, може вам се сад прочитати?

Бив. мин. унутрашњих дела Стојан Рибарац — Господо, ја сам дошао овде не по вашем позиву, него сам дошао по сазнању са приватне стране, да је кабинет, у коме сам и ја био члан, оптужен. Дошао сам, осећајући потребу да сваки јавни човек треба да даје рачуна о своме раду. Моји другови били су у положају, да им се тужба, која је поднета противу њих и мене, преда на пет или шест дана раније, а мени је та тужба тек јуче предата. Ја сам још јуче одмах после подне упутио Народној Скупштини један акт, у ком сам тражио, да ми се остави известан рок за одговор. Ја понављам са своје стране ту молбу и молим, да Скупштина претходно реши то питање да ми се остави известан рок за одговор. Ја не тражим ту никаквог милосрђа, али тражим оно, на што имам права, и на што сваки има права, па и најпростији званичник

имају права да се бране. Дакле, молим Скупштину да прво реши: хоће ли ми дати рока за одговор или неће, и ако би ми се отказало, ако би ми се укратило право одбране, онда би то био ружан појав у једноме тако важном фактору као што је законодавство. Молим председништво, да изнесе ово Скупштини на решење, па ћу по том дати своју реч.

Потпредседник — Председништво је добило од г. Рибарца један акт у смислу овоме; изволите га чути.

Секретар Лука Лазаревић чита:

Народној Скупштини

Сазнав из приватног саопштења, да је влада, у којој сам и ја имао част учествовати, оптужена, ја сам одмах без ичијег позива, напустио лечење у иностранству и дошао амо.

Дан претреса тужбе, која је мојим друговима раније предата, одређен је за сутра, 3 т. м.

Мени је тужба тек данас предата.

С тога ја нисам у могућности примити учешћа у сутрашњем претресу, и у праву сам замолити:

Да ми се остави рок за одговор, и што се мене тиче, одреди други дан за претрес ове ствари.

А да би и моја реч и оцена ваша могла бити потпуна, исцрпна и објективна, у колико је то код вас у опште могућно, молим да ми се у одређеном року ставе на претлед и сви оригинални предлози, који су ми као преписи тужбом достављени.

2 јула 1893.
Београд

Стојан Д. Рибарац с. р.

Андра Ђорђевић — Господо, то питање, које је изнето овде на претрес врло је важно. Ја мислим, да заиста молба г. Рибарца заслужује да се прими. Она је основана и у самом закону, и ако се можда може рећи да то није тако јасно; али је основана на великим принципима правним, који су признати свуда у културном свету и као такви они су тековина свих народа и целог света.

Судити некога, па не дати му могућности да се брани, то онда није суђење (Вичу: није ово још суђење) — Ово истина није суђење, али и ако није суђење, ипак је то једно претходно питање, које има врло велики значај, јер решењем овог питања решава се, хоће ли бити суђења или неће.

Ја кажем — са законом у руци доказујем — да оптужени министар има права на одбрану и у претходном претресу (вичу: позивајте се на члан законски) — то је чл. 15, који гласи: оптужени министар биће позван, да на дан, у који је претрес предлога оптужбе одређен, поднесе Народној Скупштини своју *писмену* или усмену *одбрану*. Скупштина не може решавати пре него што *саслуша ову одбрану* или утврди да је оптужени министар позван да се брани, али се није хтео бранити". (чује се: колико рока да му се одреди). Молим вас, господо, ја ћу да кажем своје мишљење и своје назоре, а ви цените како хоћете. Ја сам дужан да дигнем реч, у одбрану једног права, које наука, искуство, култура и здрава памет налаже: а на послетку и по самом свом положају, као професор права, ја мислим, да би учинио издајство према науци, кад не бих дигао глас у одбрану овог права. Рећи: да се може неко бранити, а не дати му материјалне могућности, да спреми своју одбрану, онда би и то право одбране било илузорно. Ви сте могли г. Рибарцу предати ту тужбу тек јутрос, и сад одмах га позивати на одговор! Питање је, да ли је законодавац хтео тим изразом „одбрана", да каже: да развија, ствара материјалну могућност, за одбрану. То право одбране, постоји у свима законодавствима; то је природно право, које се не може ником одузети. Ја ћу то доказати једним примером. Ви знате, да се у свету културном претреса питање о хипнотизму. То је питање било изнесено на тапет прво у Француској, па и наука и правосуђе занимали су се тим питањем: да ли се може хипноза употребити као средство за излечење. И људи од науке, и најбоље истражне судије, најзнатније касационе судије и сви капацитети и целебритети казали су: хипноза се не сме употребити при излечењу, и ако би осигурала изналазак правог стања ствари; а не сме се употребити само за то, што би се оптуженоме, одузимало његово природно право, да се свесно брани.

Доиста, хипнотизмом би се и од највећих зликоваца могло изнудити њихово признање: али наука каже: да то не смемо да учинимо. Понављам: дати право оптуженом да се брани, а не дати му могућности за то, или, дати му право да се брани, а везати му руке; то је давање илузорног права одбране.

Господо, овде је питање о томе, да ли су господа, која су имала част управљати пословима ове земље, били повредиоци слобода и права грађанских. Баш, ако вам је то циљ и ако су вам побуде племените, онда чујте, да слободе не може бити онде, где се не чува невиност. Ако хоћете да судите човека, онда дајте му могућности да своју невиност одбрани, ако може!

Овде је питање о слободи и праву, које цео свет признаје. Може се у оваквом питању страсније говорити, али разуме се да ја не држим, да ће то овде бити, него ће се те политичке страсти стишати и дати могућности одбрани оптужених. И сам законодавац, господо, градећи овај закон о министарској одговорности у својим одредбама одредио је и разправио питање о одбрани и о року одбране. Ви видите и из оних чланова овога закона, који говоре о извештају одборском, да се оптуженом министру допушта да прегледа акта. Ви не можете позвати оптуженог министра да одговара, чим је извештај поднесен. Даље, каже се у истом закону, да ће суд државни, ако нађе да има места суђењу све своје послове радити по одредбама кривичног поступка. Дакле, све одредбе, које се употребљавају у процесу о суђењу министара, наслањају се на принципе кривичног правосуђа, а један од првих и главнијих принципа, то је питање о одбрани.

Најзад и на то да вам скренем пажњу, да чак и Устав наш каже: *нико се не може осудити несаслушан.* Дакле, увек ваља саслушати и дати могућности оптуженом да се брани. И ја кажем, да *и у претходној истрази* увек треба то право дати оптуженом. И кад, дакле, закон о министарској одговорности признаје то право, онда се оптуженом министру мора оставити рок за одговор, и ја мислим, да, кад је г. Рибарац, и пре саопштења позива, каваљерски дошао да се брани, онда и ми треба да покажемо да смо каваљери и да нећемо да чинимо партиску освету, те му с тога и морамо оставити рок, ма и најкраћи.

Миленко Веснић — Ја изјављујем да не чиним никакво издајство према правној науци, и ако сам противног мишљења, које је мој поштовани колега г. Ђорђевић изнео. Ја вас молим да будемо начисто с тим, да ми овде не судимо. Ово је један увод у истрагу и ништа више, и према томе баш и да узмемо, да се ослонимо на општа начела изражена у кривичном поступку, ми онда не бисмо имали потребе да идемо овим путем, који предлаже г. Ђорђевић и тражи г. Рибарац. То поступак чак и забрањује. У овом случају имамо да се обзиремо у главном на закон о министарској одговорности. И кад он доноси поједине одредбе, онда имамо искључиво да се држимо њега. Г. Ђорђевић прочитао је члан 15 закона о министарској одговорности. Допустите, да вам ја прочитам чл. 14. Он гласи: „председник ће овакав предлог, одмах на првој седници по пријему, пре него што се пређе на дневни ред, прочитати Народној Скупштини у јавној седници и наредити за тим да се он наштампа и разда посланицима и туженом министру.

Ако Скупштина друкче не одлучи, предлог оптужбе ставиће се на дневни ред најдаље за 5 дана од дана предаје председнику".

Ја вас молим, овде је изречно речено, да ће се такав предлог, у случају да Скупштина друкчије не реши, најдаље за 5 дана ставити на дневни ред. Дакле, значи, да Скупштина одмах може тај предлог сутра дан ставити на дневни ред, чим

буде у могућности да штампа предлог о оптужби и да га преда министрима и посланицима.

Према томе ја мислим, да ни тражење Рибарчево ни мишљење г. Ђорђевића нема основа у закону о министарској одговорности, и ја у име својих другова — потписника на оптужби — изјављујем, да продужењу рока нема места и молим Скупштину да још данас продужи претрес и да г. Рибарац још данас да своју реч.

Милутин Гарашанин — Господо, ја нисам правник, те да вам говорим о овоме са правног гледишта, и да кажем како треба да радимо: у исто време могу да изјавим и то, да ме са г. Рибарцем не везују никакве политичке везе, те да бих нешто њему за хатар говорио. Али, ми имамо да тужимо људе, да решимо, да ли су ти људи, који су управљали Србијом дужни да одговарају пред судом за свој рад. Донета је једна оптужба против њих и ми по закону имамо претходно оптужене да саслушамо. Закон је предвидео како треба у овом случају да радимо и између осталих чланова, које нећу цитирати, ја ћу се позвати само на чл. 14, на који се позвао и Др. Веснић. Тек кад тај члан 14 прочитам, налазим, да је оправдан захтев г. Рибарца. Тај члан каже, да ће председник овакав предлог за оптужбу на првој седници по пријему прочитати Народној Скупштини, да ће наредити да се наштампа и раздати посланицима и туженом министру. Ако Скупштина друкче не одлучи, предлог оптужбе ставиће се на дневни ред најдаље за за 5 дана од дана предаје председнику. Због кога се дају ових 5 дана? Да ли због нас, који смо чули тужбу? Због нас не. Ми смо могли одмах онога сата прићи претресу, могли смо одмах позвати министре да одговарају, јер нама рок није нужан, него људима, који се оптужују, те да им се да могућности, да се фактички бране. Што се каже, најдаље за 5 дана, имам да приметим да је то у рукама скупштинским и кад то не би било у рукама скупштинским, онда што смо ми место 5 одредили 7 дана рока за одговор на оптужбу? То смо учинили с тога, што су извесна господа оптужени били на страни, те да им дамо могућности да дођу и одговарају на оптужбу.

У осталом, господо, оставимо право на страну, ми овде имамо да радимо једну врло тугаљиву ствар, врло деликатан посао и немојте се варати, овај посао неће проћи без замерака и без прекора, и за скупштинску већину и за скупштинску мањину, а и за господу, која су данас пред нама оптужена. Али, ако хоћемо да тих прекора, тих замерака што мање буде, онда треба да будемо правични, да увидимо да се тим, што ћемо један кратак, макар и најкраћи рок дати, ништа неће губити у самој ствари, ми пак, који овде седимо добијамо много у томе, што ћемо један врло тежак прекор да избегнемо пред мњењем и будућношћу. Кад би се г. Рибарац крио и тумарао по свету у цељи да га оптужба не нађе, онда бих још и разумео да не водимо рачуна о томе, али, кад је тај господин, чим је чуо са приватне стране, дошао у очи претреса скупштинског, и тада му предата оптужба, онда мислим, да не би требало да одбијемо тај захтев, већ да му одобримо макар и најмањи рок.

Марко Ђуричић — Чуо сам говор господина Миленка Веснића односно давања рока г. Рибарцу. Г. Рибарац је казао да је његов положај гори од положаја других преступника. Није, господо. Његов је положај много бољи. Овде се још није приступило ни претходној истрази оптужбе министара. Питање је: хоће ли се они предати претходној истрази или не. Само то питање има да се реши сад у Народној Скупштини. Тужени г. Рибарац примио је тужбу, могао ју је прочитати не један пут но више пута, видео је зашто се тужи, а он није човек необразован да, кад прочита такву тужбу, не може знати шта има да одговара у Скупштини. Он је могао видети зашто се тужи, и могао је бити спреман да пред Скупштином одговара. Скупштина не треба да чини никакве изузетке, који нису прописани законом. Да Скупштина није хтела да тера политичку освету, види се из тога, што је она дала оптуженим министрима рок, не од пет дана, који је најдужи по закону, већ од седам дана, имајући у виду да су неки од тужене г. г. министара били ван земље, и због тога им је дала већи рок. Г. Рибарац може да буде потпуно спреман да се брани. Тако су могли на тај начин сваки од г. министара оптужених да траже по 3—5 дана и Скупштина би онда седела и не би могла ништа да ради. (Чује се са оптуженичког стола: па опет то нисмо хтели да радимо, већ смо сви одговорали). Ја сам за то да му се рок не одобри, јер то није ни потребно ни законом дозвољено.

Потпредседник — Пошто нико више не тражи реч.

Стојан Рибарац — Ја тражим реч.

Потпредседник — Не можете добити реч пошто нисте посланик.

Димитрије Маринковић — Ја мислим, кад он тражи реч, да он има права да говори (чује се: *нема права; он није посланик).*

Потпредседник — О томе овде не може бити спора. Овде Скупштина има да реши: усваја ли захтев г. Рибарца или не.

Ст. Рибарац — Имам само једну напомену да учиним.

Потпредседник — Не могу вам дати реч.

Ст. Рибарац Ја сам хтео само то да кажем да се моја молба састоји из 2 захтева (жагор).

Потпредседник — Пошто нико више не тражи реч стављам на гласање молбу г. Рибарца. Ко је за то да се испуни захтев г. Рибарца нек изволи седети, а ко је против нек устане? *(Већина устаје).* — Већина је устала и према томе објављујем да је Скупштина одбацила молбу г. Рибарца.

Изволте г. Рибарче да одговорите шта имате на тужбу.

Ст. Рибарац — Констатујем пре свега да ми Народна Скупштина, дакле, да ми је оно тело, са кога треба по целој земљи да струји струја правде и законитости, да ми је учинила на првом кораку једну неправду. (Жагор. Чује се: није тако, тако је). Констатујем после тога да је Народна Скупштина повредила чл. 91 пословника за то, што није донела решење о другом питању, које је у мојој молби садржано а то је, што сам тражио да ми се доставе оригинални прилози на преглед.

Ја сам задовољан тим да дам изјаву у овоме смислу, а сад ћу са вашим допуштењем, поштована господо, да приступим самој ствари.

Напоменуо сам износећи пред вас своју молбу о року да сам дошао овде сам без ичијег позива; у осећању потребе да је сваки јавни човек, који има колико толико утицаја на послове у својој отаџбини, дужан да сваком да рачуна о своме раду. Хоће ли се пак тај његов рад правилно да цени, хоће ли се о том рачуну донети правилна беспристрасна оцена, то је споредна ствар. Ако савременици, који буду о томе судили у то време, не буду донели беспристрасну пресуду, свакојако доћи ће време, доћи ће нека друга генерација, која ће беспристрасно оценити рад и донети пресуду чисту од сваког прекора и сваке заблуде.

Оно, што је мене заболело, кад сам почео да читам ову тужбу, — а ја залажем моју реч да је до сад нисам могао ни прочитати до краја, — а ваљда ће ми то веровати и г. Др. Веснић, који зна колико је времена утрошио на писање тужбе, а још мање да спремим одговор на њу. Тако исто вероваће ми и г. Марко Ђуричић мој поштовани колега кад изјавим овако скромно пред Скупштином, да нисам толико бистар да бих могао, читајући тужбу у исто време да спремим и сав материјал за одбрану а нарочито за одбрану пред Скупштином, којој треба да буде објашњено све: чисто савесно, без сваког прекора, без сваке страсти, без сваке предрасуде.

Оно дакле, што је мене на први мах задивило, то је она силна маса фраза, која се обично употребљује у прилици, кад се већ у напред изриче пресуда о неком догађају. Тако у тужби употребљују се речи: „абнормално стање“, „кризе“, „крње намесништво“, „злочинства“, „прости злочинци.“ Све су то ствари, господо, које ме нису запленile у тој мери да сам стао пред њих, него су изазвале моју пажњу због тога, што сам све те ствари читао по „Одјеку“ а и због тога, што оне

не би ни требале да нађу места у акту, који је Скупштини раније упућен.

Каже се у уводу тужбе, да је од доба смрти пок. генерала Протића трећега намесника, наступило у земљи абнормално стање. Добро! и ја потписујем то, што тврди г. Весић. Али у том случају истиче се једно питање. Кад се констатује да је од доба смрти пок. генерала Протића наступило у земљи абнормално стање, онда то абнорм. стање није наступило само од 9 августа него од 4 Јуна, кад је генерал Протић умро и онда они људи, који су имали разлога да продужују абнормалност од 4 јуна до 9 августа, онда, велим, ти људи имају најмање разлога да пребацују нама, да смо ми изазвали трзавице у земљи.

Треба, господо, сваку ствар схватити с гледишта чисто начелнога. Ја се сећам, да је један од знаменитих говорника у франц. револуцији, кад је било питање о томе, да ли да се Лудвик XVI да суду или не, да је пред својим друговима казао, а понављам вам да је тај франц. говорник, Варнава, био човек који је располагао Скупштином и водио је, и он је својим друговима у тој прилици положио овако питање: *Кад ви сад хоћете да осудите Лудвика XVI, онда вас питам, да ли му не би пали на колена, кад би по вашем мишљењу био прав и добар.* Дакле, једну ствар треба оценити са гледишта начелног и примити све конзеквенце, које таква оцена даје.

Дакле, ако је абнормално стање наступило у земљи од доба смрти пок. генерала Протића, онда ја мислим, да је то абнормално стање било у тој мери и до 9 августа. Каже се у уводу тужбе, како је намесништво било „крње“. Па и ја ћу сам готово да признам, да је Намесништво постало тада у физичком погледу „крње“. Али, ако хоћете искрену исповест човека, који стоји пред савременицима и чија ће реч да се чује и у будућности, допустите ми да вам кажем ово: ако се каже да је Намесништво било окрњено 4 јуна, онда то није потпуна оцена. Оно, ако је било крње, од 4 јуна, оно је било оједено, разроко, и изерено још од 23 фебруара 1889 год. Зашто? Сасвим чисто питање, и чист одговор. *Зато што то Намесништво није строго по Уставу положило* прописану заклетву. (Чује се са стране опозиције: тако је!). Па господо, кад сте ви са тако разроким, изереним Намесништвом могли да радите 4½ године, и у исто време да се закључују некакви тајни уговори и пазари, зашто ви да не пустите нас, да радимо са тим „крњим“ намесништвом 2 године, онај кусур до пунољетства краљевог. (Општи смеј).

Ја поново питам, зашто нам пребацујете ту крњоћу, кад смо хтели да се послужимо њом за 2 год. те да бар у том обзиру, немамо шта једни другима да пребацујемо. Али знате како је код нас. Код нас је један правац погрешног васпитања. У овој Скупштини има просветних људи. Ту је г. Новаковић, а ту су и други, који васпитавају омладину, који васпитавају људе, који имају да остварују наше идеале; они ће вам признати, да је код нас васпитање ударило једним штетним правцем, да што нама иде у прилог, то признајемо, макар да је и неправично а што иде против нас, ми поричемо, макар биле и најправичније. Тако и ви, који сте трпили једно како велите „крње“ Намесништво 4½ године, што нас чините одговорним зато, што смо хтели да га трпимо само 2 године. Исто тако стоји и са оним „трзавицама“, које нам је поштовани др. Весић са својим друговима упутио. Трзавице нису настале тек од 9 августа. Мени се чини, да оне одавна у Србији постоје, да су постојале и пре новога Устава, да нису престале ни после новога Устава и да неће ни престати, не зато, што нам није ваљао стари Устав, и не зато што нам не ваља нови Устав, него зато што неваљају људи у Србији! (Чује се од неких: тако је).

Кад смо ми, који смо имали част да се одазовемо позиву једног Краља, да приступимо грађењу новог устава у уставотворном одбору, отпочели тај посао, вероватно је да је међу нама било много људи или бар половина од целокупног броја, који су признавали у души, да онај дуализам у власти, који је заснован уставним одредбама новог устава да тај дуализам није за наше прилике. Тако исто вероватно је, да је било људи, који су признавали да Србија не може да издржи све оне установе, које су нашле израза у новом уставу. А шта је било узрок да ти људи, нису казали своје право расположење? Била је мода надметања са осећањем слободоумља. Како је поштовани д-р. Весић већ узео на се ту гласну и племениту задаћу да нас обележава и као „непарламентарне и злочинце“, и као „просте злочинце“, и као трзавичаре, онда је требао да наведе конкретан случај, у коме је Устав погажен од 9 Августа. У том погледу нећу много да се бавим, али баш због тога, кад хоћу да се браним и то пред вама, који имате да донесете одлуку о томе, да ли треба да ме дате истражном одбору и вашем суду, онда треба мало да додирнем вашу савесност и да с објективношћу расправим овоме сличан — не сличан него много тежи случај, где је било гажење устава, које су ваши пријатељи чинили. Ви знате, шта је било све 14 и 15 Маја. Једно од најлепших, једно од најдрагоценијих начела и тековина новога века и света, слобода збора и договора била је не угрожена, него упропашћена, сатрвена, укрвављена. Ви знате шта је било 6 и 7 Маја. Ту је тако исто једно од великих начела и једна од великих тековина људског прогреса, начело, и тековина *личне слободе* угрожена на тај начин, што је протерана краљица српска. *(Вичу „није се покоравала“).* Ви тако исто знате да је погажен, очевидно повређен устав, што је том приликом учињено дело, да је извршен закон, који није могао бити санкционисан и није био обнародован. А кад све то стоји. онда с каквим се правом можемо ми назвати прости, парламентарни злочинци, кад нисмо учинили ни у минијатури слично дело тим делима? Већ су мање важне ствари, мање важни прилози од ових, које ћу ја сад да наведем у прилог доказа, како је Устав ширимице гажен. Зар није Устав погажен у својој одредби о цензусу? Јесте. На очигледан начин изигран је члан 85 устава, да само онај има право гласања, који плаћа 15 дин. порезе, а сад има право гласања и онај, који плаћа 9 дин. Зар није повређена једна изрична одредба устава (чл. 122) у томе, што је позната интерпелација посланика Машића одбачена у Скупштини и што на њу није одговорено, и ако је члан 122 противан таквом поступку. Зар није овај исти члан устава повређен и за то што није одговорено на нашу интерпелацију, којом смо ми интерпеловали мин. грађевина Петра Велимировића за неке карте жељезничке. Али све ово што је било до сад од стране ваше, што против нас предлажете тужбу, да се све то губи испред онога што је било 1 Априла. При свем том што сам оптужен, и при свем том, што је једном човеку, који се налази у положају оптуженог, допуштено да употреби изразе, које иначе не би употребио, ја потпуно схватам деликатну природу, ове ствари и неупуштајући се никако у објашњења даља, јер хоћу да верујем да сви ви то знате, ћу да одлучно констатујем: *да је и стање које је од 1 априла у нашој земљи неуставно.*

И ако бих ја, упуштајући се у даља објашњења тога стања, ако бих заборавио на то, да ја имам сад пред собом своје некадашње другове посланике, онда бих ја вама имао да кажем само ово: кад сте ви већ засели да као „Скупштина“ судите људима, који никаква греха према земљи и њеним установама нису учинили, и да их судите као Скупштина која је постала и издржавала се једним револуционарним стањем, за што се онда ломите, зашто дангубите око тога те нас потрзате пред суд? Револуција друкчије суди, ту не би апсолутно ништа требало, не би требало ни да ме позивате, ни да ми дате рока за одговор, него као права револуција да се само *уверите о идентичности личности, и да вршите даље посао ваш.* (*Смех*).

Одмах у почетку своје тужбе, поштовани предлагачи тереге нас тиме, како смо ми усвојили гледиште Намесника о томе питању, *да се не може избор трећег Намесника извршити у ванредном сазиву Скупштине.* Ја сматрам за своју дужност, да кажем: да ми нисмо усвојили никакво гледиште, ни примили услове какве, него да су примљени неки услови, које сам ја поставио, а то је о штампи, и о другоме, које не треба овде износити, јер не прилични ствари. Према томе, какво су гледиште могли да имају краљевски Намесници, нас

се ништа не тиче. Најпре сам био дужан да то кажем: довољно је, да ми нисмо усвојили њихова гледишта, дакле, ни гледиште у питању одлагања и распуштања Скупштине. Наше је уверење било, да је био погрешан и штетан правац политике, који је био до 9 августа, и ми смо осећали дужност своју, да и као министри уђемо у послове државне, и да правац политике, ако можемо окренемо на боље, а све ово у интересу државном, у интересу Србије. То је била једина и права побуда нашег примања владе. У исто време ту је била и друга погодба и она је у овоме: парламентаризам у онаквом смислу, када у једној земљи хоће искључиво да господари једна странка, нема смисла. Парламентаризму има смисла, само у том стању, кад у земљи има и других странака, које се могу развијати кад су и те странке јаке, да контегрише ону, која влада. Ви сте до 9 Августа имали искључиво партијски господарећи положај у Србији. Потребно је било, да се васпостави равнотежа странака, да се и друге странке поставе у могућност да живе државним животом, да се развијају уставним животом. *(Смеј — жагор — вичу: да чујемо).* Ја не знам, чиме да протумачим то ваше незадовољство. Ја сам имао прилике и пре да говорим, кад сам био посланик, и свакад ма колимо да сам вам био непријатељ, онда сте ме мирно слушали. Чудо је, да сте се сад тако мало и на вашу штету изменили. *(Смех).*

Ја сам досадањим набрајањем хтео да покажем, колико је мало рачуна водио о свом угледном социјланом положају, професор права на Вел. Школи, доктор Веснић, кад нам је управио све оне прекоре, све оне изразе и све оне придене, а један је, може бити и по вашем нахођењу незнати и садржан у ономе, што је на за завршетку у тужби а то је: „многобројне повреде устава и закона, од којих је доста да наведемо и следеће"

Господо, ја мислим, да г. Веснић ни сам не верује овим речима, кад је овде написао; ја мислим, да је његова оданост према Уставу и парламентаризму толико пространа да он не би пропустио прилику, да наведе и тај остатак *„многобројних повреда"* Устава и закона. И кад он каже, да је доста и то што је навео, а то је, као што ћете видети, управо ништа, онда и ја сматрам за дужност да кажем: да је и *сувише намештања* и *сувише подваљивања.*

Прелазећи специјално сад на поједине делове оптужбе, за злочинство учињено одлагањем и распуштањем Скупштине немам ништа друго да кажем, него да се придружим оним назорима, који су исказани у писменом акту, мојих другова, и да додам: да никакво императивно правило, није налагао, да се Скупштина мора сазвати 1 Новембра. Кад је Круни дато право, да распушта и одлаже Скупштину, и онда није то „императиван" захтев да се Скупштина мора састати првог Новембра; него је „императиван" захтев у ономе што прописује чл. 54 устава и у роковима, које је он за одлагање, распуштање и сазив нове Скупштине прописао.

Други део тужбе односи се на то што није *наређен нов избор на место умрлог Атанасија Вучковића.* У том погледу, у колико је важна та оптужба за кривицу кабинета, ја придружујем своју изјаву њиховој, а са своје стране, у колико сам ја био надлежан, да учиним кабинету предлог за избор, имам да изјавим ово: Господо, у Министарству унутрашњих послова *нема извештаја, да је умро Атанасије Вучковић, посланик народни.* Кад га нема у министарству унутрашњих послова, онда министра унутрашњих послова не може везивати онај извештај, који је дат Министарству просвете да је умро Атанасије Вучковић.

Ствар је врло чиста и јасна, и ако би ви и поред разлога, који су у том погледу наведени у писменој одбрани мојих другова, нашли за потребно да се одречете једнога права свог и да дате министру да он наређује изборе, ја Ћу вам само казати: од куд је настала забуна. Она је настала отуда, што је пок. Атанасије Вучковић живео у Свилајинцу и изабран за посланика у округу моравском, а умро је у Пожаревцу. Ондашња пожаревачка власт, која је била надлежна, није знала, да је Вучковић посланик, а свилајиначка пак власт није знала, да је он умро. У томе је и протекао рок, за који ви кажете. да је министар требао, да нареди нов избор. У осталом овде је начисто питање о томе, да ли влада, да ли министар као члан извршне власти, има права, да наређује изборе на место каквог посланика, које је упражњено, или то право има само Скупштина. Ја мислим, да министар тога права нема, а у колико је и ваша влада учинила једну сличну „повреду", ако је то повреда Устава, у колико сте се и ви сами огрешили о једну своју дужност, ево вам једног доказа:

Госп. Сава Грујић изабрат је за посланика као министар на расположењу. Као посланик он је постао министар војни и генерал. Ако се сад хоће да каже да она одредба Устава и изборног закона, по којој један посланик кад постане министар не губи свој мандат, ако би се то хтело на овај случај да примени, онда та одредба не вреди, него вреде одредбе члана 87 и 95 Устава и чл. 11 изборног закона, у којима се вели, да активни официри не могу гласати, па не могу бити ни изабрани за посланике. А кад не могу гласати за посланике и бити изабрани, онда значи да ни г. Грујић од онога дана, кад је постао министар војни и генерал није могао бити посланик.

Па, господо, за што онда није наређен избор у законом року на његово место. У присуству Народног Преставништва једно се место посланичко упражњава а ни влада ни Скупштина не налазе за потребно да га попуне. А колико мора бити мучан положај г. министра унутрашњих дела, кад га гоните да разбира о смрти каквог посланика, и да сам наређује избор на његово место, и ако је Скупштина једино надлежна да то уради. Можда би оптужба ваша за овај случај имала основа у земљама у којима су скупштинске седнице перманентне, дакле, у којима је Преставнаштво непрекидно, грајно; али овде тај случај није. И сад настаје питање да ли је Народно Преставништво изгубило што год од свога угледа што није наређен овај избор; и да ли је народни суверенитет окрњен. Ја тврдим нити је Народно Преставништво нити народно суверенство што изгубило, а народ је добио у томе, што су му сачувани 20 — 30000 дин., који би се морали угрошити око избора посланика.

У питању о повреди Устава за продужавање трговинског уговора са Аустро-Угарском, ја признајам своју неспремност у оцени ствари финанцијске природе, у којима се могу разумети од мене компетентнији људи, а у колико се у томе додирује правна страна тога питања, ја изјављујем пред Скупштином да немам ништа ни да додам ни одузмем од онога, што су моји другови казали.

Сад прелазим на четврто дело, за које предлагачи чине само мене одговорним, и за које у истини само ја могу бити одговоран, ако бих повредио Устав или Закон. То четврто дело садржи се у радњи мојој приликом решавања питања о избору у општини Београдској.

Познат вам је мој сукоб са државним саветом и макар да се у овоме дому налази сад као преседник владе човек, који је тада био председник Савета, ипак ја Ћу да кажем шта је у истини у тој ствари, и ако ви нећете да судите право, држим биће некога, који ће праведно о тој ствари судити.

Господо, после 4 месеца од доласка либералне владе изјављено је неповерење часништу општине београдске, јер тада није рађено против закона како се сад ради. Ја сам имао права по члану 12 закона о општинама на оно што сам радио — да пропишем правила за изборе у Београду. Допустите да вам ради објективније оцене ваше, прочитам тај члан закона о општинама. Он гласи:

Члан 12.

Општински збор врши ове послове:

1, Бира и смењује општинског председника, кметове, кметовске помоћнике, одборнике и њихове заменике.

Бирање ово у Београду и у варошима које имају преко 4.000 пореских глава вршиће се по одељцима (кварговима).

Начин овога бирања прописаће министар унутрашњих дела.

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 27 УТОРАК 13 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

27 САСТАНАК

4 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Милош Марковић

(НАСТАВАК)

(О оптужби, Ст. Рибарац).

Ако се призна, да сам имао права да пропишем она правила, дакле, ако се то призна, онда ће се по ономе правилу, да онај, који своја права врши никога не вређа, признати то, да ја нисам повредио права Државног Савета, кад сам учинио оно, што сам имао права да учиним.

У свези с овом тачком оптужбе, која је језгро њено, убачен је један пасус, који гласи: да се *„овим намерно ишло на то да управу заузму људи, који не уживају поверење својих суграђана.“* Господо, сам тај факат, да сам ја целој земљи на видику признао Скупштини право, да суди о мојим делима, сам тај факт, што сам казао да не допуштам Државном Савету да чини незаконитости, а да он суди и мојим радовима; сам тај факт кадар је, да ме пред поштеним и просвећеним људима разреши од одговорности у овој прилици, да је то био сигнал за моје људе да заузимају општине.

А да је то тако тврди и тај факт, што баш у овом случају моја законита радња стајала је на страни оних грађана београдских, који су у овом случају чинили огромну већину бирача, и чија сам ја права, као и своја бранио од насртаја Државног Савета. Тако исто у свези с овом ствари убачено је, како је то била лозинка да се отимају општине по целој земљи, и како је то отимање дало повода проливању крви невиних људи. О тим невиним жртвама, ја ћу, с вашим допуштењем, доцније проговорити неколико речи, а што се тиче отимања, имам да изјавим ово: кад бих ја отимао општине на начин, на који се сад отимају, ја бих за два месеца био готов са свима општинама у Србији. (Жагор) Ја сам напред казао како ће то да буде ствар за вас непријатна, и према томе мене ни у колико не узнемирује ваша ужурбаност, и боље ће бити да са достојанством, које је потребно Народном Представништву за оваке ствари да ме саслушате. Да вам наведем неколико примера: Београд, Крагујевац, Неготин, Пожаревац, Петровац и многа друга места као сјајне сведоке отимања општина у данашњим приликама и под вашом владом. Господо, кад се уводе у дужност људи, који су сами дали оставке, кад се поново, као у Пожаревцу, уводе у дужност одборници и кметови, којима је збор од 500 грађана изјавио неповерење, кад се уводе у дужност људи, који нису платили порез и који немају право гласа, онда престаје сваки разговор о законитости.

Најпосле, да би оптужба, која је у тој тачки обележена имала данашњи карактер, господин редактор њен, поштовани господин Веснић, није пропустио да не употреби овакав израз: „тако је могла да ради само *влада државног удара.*“

Господо, ја мислим, да је г. Веснић био дужан према пријатељима својим, који су сад на влади, да не употреби тај израз; а напослетку и према томе, што је на питање једног поштеног човека, — а ја мислим да нисам дужан да његово име напомињем, — зашто је потписао овакву оптужбу, г. Веснић одговорио: *„радикали сумњају у мој радикализам па сам за то и учинио, да то докажем.“*

Миленко Веснић — Ја протестујем против тога. То је лаж, г. Стојане. *(Жагор)*

Потпредседник — Ограничите ваш одговор на вашу одбрану.

Стојан Рибарац (наставља) — Исцрпав овако укратко, јер за опширност нисте ми дали времена, одбрану на четврту тачку оптужења, ја прелазим на пету тачку тужбе, која садржи, по мишљењу предлагача, дело повреде изборног закона у факту неблаговременог пошиљања бирачких карата. Ја у напред рачунам, да ће и сама Народна Скупштина да призна како је ова тачка оптужбе без икакве вредности. Она је производ или рђаво прочитаних или добро прочитаних, али рђаво схваћених одредаба оних чланова изборног закона, које се на то односе (Чује се: добро смо схватили, не брини се ти). — Добро са свим верујем. Тужба садржи тврђење, да сам ја оним својим расписом од 3 јануара повредио чланове 106 и 35 изборног закона.

Члан 106 изборног закона овако гласи:

Бирачке карте општински ће суд издавати до четрдесет грећега дана закључно, т. ј. до дана у очи избора од дана указа за изборе.

Све остале одредбе о бирачким картама, које вреде за изборе 14 септембра, остају у снази и за ове изборе (одељак V овога закона).“

А члан 35 овако гласи:

На основу азбучног бирачког списка, општински ће суд издавати бирачке карте, чим који бирач по претходном члану порез плати.

Ове ће карте бити утврђене печатом општинског суда и потписом председника или члана или једног одборника и писара општинског суда.

На свакој бирачкој карти стајаће: број, под којим је бирач у азбучном списку заведен, име и презиме, занимање и

Како је он смео да говори о томе, кад је за те ствари надлежан *једино* министар и чије решење има моћ извршне санкције по закону; како је могао Државни Савет да се упушта и шаље на нову оцену министру, на штету министрова права, ствар, коју је овај једном решио и да прима жалбе такве природе. За ове ствари и за оне друге, у којима због краткоће времена, које сам сад имао, нисам могао набавити податке, ја сам сазнао у оно исто време, кад су учињене. Ја сам могао упутити Државном Савету једну преставку да тако не треба да се ради у једној такој високој административној установи државној. Али од тога ме одвратило оно што је Државни Савет урадио у питању о општини београдској. Ако ја, господо, нисам могао с правом да протестирам што Државни Савет ради у другим општинама ја сам, господо, то право имао, ја сам био дужан својој части и својем положају као министар унутрашњих дела, ја сам био дужан одржању снаге и важности закона да сузбијем незаконитост Државног Савета у питању, *које се мога права тиче*. Ако је Државни Савет мислио, да му је допуштено да каже, да није надлежан а овамо ипак да ради како хоће и оно, што му не спада у делокруг закона, то ја нисам могао да му допустим, нисам смео а нисам ни хтео да му допустим, да то ради и на штету мојих права, јер он није имао права по закону о општинама да прописује начин избора чланштва општинског у Београду, јер је то искључиво право г. министра унутр. дела. Ја сам имао права, кад је било питање о поверењу или неповерењу општини београдској, да пропишем начин, на који ће се то извршити, као што је то урадио и раније радикални министар унутр. дела г. Таушановић. У правилима г. Таушановића каже се: „ако би се гласало о питању које би се тицало председника општ. београдске, онда он не може да буде председник бирачког одбора". Међу тим председник општине београдске по објављеном распореду бирачких одбора за збор о неповерењу 21 Новембра, хтео је да буде и председник главног бирачког одбора, а то се није слагало ни са правилима г. Таушановића, ни мојим. Па ипак је Држ. Савет нашао да би таква радња општине београдске била правилна. Изјављено је да сам ја тиме повредио закон, што сам очувао своје право, које ми је закон дао. Ја мислим, да у овој земљи још има правде, осећања за правду, да ни један човек не може бити осуђен, који брани своје право.

Потпредседник — Дајем четврт часа одмора.

После одмора.

Потпредседник — Пошто је већ доцкан, а види се да и господи посланицима није до седења, пошто су клупе ретко заузете, то ја мислим да би данашњу седницу требало закључити и другу заказати за сутра после подне, како би г. Ст Рибарац имао времена да се спреми за одговор.

Је ли вољна Скупштина да се закључи данашња седница? *(Јесте.)*

Закључујем данашњу седницу, а другу заказујем за сутра у 4 часа после подне.

(Састанак је трајао до 7 часова по подне.)

27 САСТАНАК

4 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Милош Марковић

Почетак у 4½ часа после подне.

Присутна су била господа министри: Председник министарског Савета и министар просвете, унутрашњих дела, финансија, грађевина.

Потпредседник — Отварам седницу двадесет седмог састанка. —

Изволите чути протокол 26 састанка.

Секретар Милош Марковић прочита.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани протокол? *(Прима).* —

Изволите чути извештај одбора, који је проучавао трговинске погодбе између Србије и Француске и између Србије и Енглеске.

Известилац Ст. Вукчевић чита:

ИЗВЕШТАЈ

Народној Скупштини

Одбор, коме је Скупштина поверила проучавање трговинских погодаба између Француске и Србије, прегледао их је и проучио, па је нашао: да одговарају трговинским интересима Србије, и с тога му је част препоручити Народној Скупштини, да их усвоји.

2 Јула 1893 год.
Београд.

Председник,
Марко Петровић

Известилац,
др. Ст. Вукчевић

Чланови:

Ђ. Анђелковић, Јов. С. Јовановић, Мих. Ј. Поповић, Мил. Марковић, Ј. Станковић, др. Мил. Весник, П. Павловић.

Народној Скупштини

Одбор за проучавање трговинских уговора, проучио је поднесени му „привремени споразум" између Србије и Велике Британије, па је нашао, да се овај привремени споразум на уговореној основи може примити са овако ограниченим роком трајања, у току кога имао би се закључити дефинитивни уговор међу Србијом и Вел. Британијом.

Част је одбору предложити Народној Скупштини, да она изволи исти као привремен и са ограниченим тамо роком усвојити.

2 Јула 1893 год.
у Београду

Председник одбора,
Марко Петровић

Известилац,
др. Ст. Вукчевић

Чланови:

Ђ. Анђелковић, Д. Ђирковић, Јов. С. Јовановић, Мил. Марковић, Мих. Ј. Косовљанин, Јов. Станковић, П. Павловић.

Потпредседник — Извештај одбора штампан је и раздаће се г. г. посланицима. Може се ставити на дневни ред одмах, пошто се сврши претрес оптужбе бивших министара. Усваја ли Скупштина? *(Усваја).* —

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду одговор оптужених министара и претрес оптужбе.

(За овим дођоше у Скупштинску салу оптужени министри и седоше за сто за њих одређен).

На реду је одговор оптуженог г. Стојана Рибарца.

Стојан Рибарац — Господо! Завршујући синоћну своју одбрану, ја сам изразио наду, да ће у овој земљи још да буде толико осећаја правде и законитости, који неће допустити да буде кажњен човек за дела, у којима врши своја права. То је управљено против оптужбе, да сам ја сукобом са Државним Саветом, који је по мом најдубљем уверењу Државни Савет а не ја изазвао, повредио закон. Да бих вам показао, колико ја имам разлога и основа за то уздање, молим вас за допуштење да прочитам још неке прилоге, из којих ће се ви-

дети са колико је предрасуде и једностраности Државни Савет расправљао одлуке, које су преда њ долазиле. 30 марта 1891 год. под ПБр. 5859 тадашњи министар унутрашњих дела издао је један распис у споразуму са Државним Саветом, у коме у првој тачки, која је главна за ствар, о којој ја говорим, стоји ово: *„По закону о општинама, све жалбе противу радње општинске и надзорне власти за Државни Савет дају се непосредно оној власти, која је донела решење ожалбено. И по томе, жалбе које на други начин жалиоци упућују Савету могу изгубити своје рокове и промашити циљ свој, јер ће Савет сваку молбу по поменутом закону поднету му другим путем вратити а неће узимати у поступак“.*

Дакле, прописано је и дато на знање свима грађанима српским, да, ако имају да се жале Савету и да од њега траже заштите, да то чине на начин, дакле, посредан, преко власти, која је изрекла решење, које је предмет њихове жалбе. Према овоме, Државни Савет не би био дужан да узме у поступак и расматрање ни једну жалбу, која би му непосредно била поднета. Али, Државни је Савет у приликама, које су засецале у интересе оних људи, којима је он наклоњен био, друкчије радио: те жалбе он је примао непосредно, дочим је друге жалбе, које су му непосредно подношене — одбацивао.

Један доказ о томе, да је Државни Савет примао непосредно жалбе, које су давате, а које садрже у исто време доказе о томе, да је Државни Савет одлучивао и ствари, за које није био надлежан, садржи се у прилогу, који ћу вам сад прочитати. То је писмо Државног Савета од 6 новембра 1892 год. Бр. 3567.

„Милан Станимировић доставио је Државном Савету.....

„Пошто Државни Савет *није законом позван да о оваким делима доноси своје одлуке*, то је у данашњој својој седници *донео одлуку*“... Дакле, признаје да није надлежан да *доноси одлуке* — па ипак је *донео одлуку*. (Чује се: *„да чујемо, какву одлуку?“*). Ја износим прилог за своја тврђења, а нећу да износим прилоге, који су вама по вољи (*Смех*). Молим вас, не смејте се, ви сте се чини ми се и сувише рано зарадовали. Ја сам хтео да потврдим, да Државни Савет није био надлежан да доноси одлуку, па ипак је донео одлуку. (Чује се: *„Какву одлуку?“*). Да прочитам и то. Дакле, „донео је одлуку да се овај случај достави вама (Министру унутрашњих дела) и учтиво вас замоли за наређење да се даље ислеђење продужи и са кривцима по закону поступи, па о исходу ствари „Државни Савет известите“. Дакле, при свем том што он признаје да он није надлежан да доноси одлуку, он ипак доноси одлуку, ипак тражи да се извести о томе, значи дакле, да резервише себи право да и будуће донесе неку одлуку. Међу тим о питању, о коме је реч у овој оптужби, о питању сукоба, о питању моје измишљене повреде закона, ја мислим, да сам дужан да обратим пажњу Народног Представништва на оно јавно писмо, које сам Државном Савету упутио и разлоге, које сам тада изнео, од којих ја ћу бити слободан да Народном Представништву прочитам неке пасусе.

1. Државни Савет пориче закониту важност одлуци збора грађана београдских од 21 пр. м. прво по разлогу: *„што од дана објаве, 13 Новембра тек. године, којом се збор сазива, па до дана, кад је збор сазват 21 Новемара, није протекло најмање десет дана.“*

Државни Савет налази, као што стоји изражено у његовој одлуци, да је то противно чл. 18 закона о општинама.

Али ја сам слободан приметити, да Државни Савет нема правилног и законског гледишта у овом тврђењу. И да је било мање предрасуда а више преданости закону и љубави према учвршћивању осећања правде у земљи, то би се и тамо могло запазити.

Чл. 13 закона о општинама познаје неколико узрока за сазив збора општинског. Између тих узрока стоји и онај, по коме се збор сазива по захтеву грађана. За збор, који се по том узроку сазива стоји *изузетна* одредба у трећем одељку чл. 13: да је *општински суд „дужан најдаље за десет дана сазвати општински збор од дана саопштења му захтева“.*

Сама реч *„најдаље“* обележава речито *крајњу међу*, до које се може отезати сазив збора. Она признаје могућност да се збор *и пре* десет дана *„од дана* саопштеног захтева“ *сазове*, а искључује могућност да се продужи сазив збора у дан *после* тога рока, *после десет дана.*

Према овоме јасно је: да је збор сазват објавом од 13 за 21 Новембар, био *по закону сазват* и био *законити* збор.

Прелазећи на расматрање осталих побуда изнесених у овој одлуци саветској, ја држим да је у реду да се прво расмотри и оцени тачка 3 ових побуда, која је и узрок оној, која је у тачки 2 изложена.

2. Државни Савет каже овде ово двоје:

да су бирачки одбори, који су примали гласове на збору од 21 пр. м. били незаконити, јер су састављени противно члану 19 закона о општинама; и

да се није могло гласати по списковима, које није саставио општ. суд.

Не стоји, пре свега, да су ти бирачки одбори били *незаконити*, а састав њихов противан чл. 19 закона о општинама.

То је, по свој прилици, у овој ствари најважнија и најкрупнија тачка. С тога нек ми је допуштена која реч више за објашњење и расветљење њезино.

За разлику од начина бирања општ. члаништва у унутрашњости земље, вароши Београду остављен је за избор *изузетан* начин, а министру унутр. дела, чл. 12. зак. о општинама, дао је право да тај начин он прописује и наређује.

„Председник главног бирачког *одбора, председници бирачких одбора, као и сви чланови бирачких одбора* увек ће се у огласу којим се збор сазива поименце означити“.

А органи општинског суда, који су 13. пр. м. публиковали сазив збора, *нису то учинили у том огласу за сазив збора.* Они су тога дана само сазвали збор под бр. 13.304 а председнике и чланове главног и осталих бирачких одбора *објавили су касније — 17. пр. м. бр. 11382*, као што је већ поменуто.

У правилима од 1889 год. има још један одељак, који овако гласи

„У главном бирачком одбору председаваће увек председник општ суда, кад год није у питању било његов избор, било каква ствар, која се њега лично тиче“.

Казао сам, поштована господо, јуче, ако сам ја и могао допустити да Државни Савет без мога знања незаконито утиче на расправу односаја, који су се јављали између грађана и власти, које су стајале под мојом управом, ја нисам могао да допустим те насртаје Државно Савета на моја права и морао сам да их одбијем. Ја сам оставио Народној Скупштини да она суди о мојим делима. И сад кад је ово дошло пред суд Народне Скупштине, ја вас молим да не судите о томе, јесам ли ја повредио права Државног Савета него о томе, *да ли сам повредио закон.* Ви имате да донесете одлуку о томе, да ли сам ја имао права да пропишем ова правила по чл. 12 закона о општинама? И кад ту одлуку донесете, а она буде чиста и поштена, онда свакојако биће савесна и чиста и друга одлука о томе, шта сам ја имао да радим у овоме сукобу са Државним Саветом и да ли сам требао да урадим ово, што сам урадио.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 27 УТОРАК 13 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

27 САСТАНАК

4 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Милош Марковић

(НАСТАВАК)

(О оптужби, Ст. Рибарац).

Ако се призна, да сам имао права да пропишем она правила, дакле, ако се то призна, онда ће се по ономе правилу, да онај, који своја права врши никога не вређа, признати то, да ја нисам повредио права Државног Савета, кад сам учинио оно, што сам имао права да учиним.

У свези с овом тачком оптужбе, која је језгро њено, убачен је један пасус, који гласи: да се „*овим намерно ишло на то да управу заузму људи, који не уживају поверење својих сугрђана.*“ Господо, сам тај факат, да сам ја целој земљи на видику признао Скупштини право, да суди о мојим делима, сам тај факт, што сам казао да не допуштам Државном Савету да чини незаконитости, а да он суди и мојим радовима; сам тај факт кадар је, да ме пред поштеним и просвећеним људима разреши од одговорности у овој прилици, да је то био сигнал за моје људе да заузимају општине.

А да је то тако тврди и тај факт, што баш у овом случају моја законита радња стајала је на страни оних грађана београдских, који су у овом случају чинили огромну већину бирача, и чија сам ја права, као и своја бранио од насртаја Државног Савета. Тако исто у свези с овом ствари убачено је, како је то била лозинка да се отимају општине по целој земљи, и како је то отимање дало повода проливању крви невиних људи. О тим невиним жртвама, ја ћу, с вашим допуштењем, доцније проговорити неколико речи, а што се тиче отимања, имам да изјавим ово: кад бих ја отимао општине на начин, на који се сад отимају, ја бих за два месеца био готов са свима општинама у Србији. (Жагор) Ја сам напред казао како ће то да буде ствар за вас непријатна, и према томе мене ни у колико не узнемирује ваша ужурбаност, и боље ће бити да са достојанством, које је потребно Народном Представништву за оваке ствари да ме саслушате. Да вам наведем неколико примера: Београд, Крагујевац, Неготин, Пожаревац, Петровац и многа друга места као сјајне сведоке отимања општина у данашњим приликама и под вашом владом. Господо, кад се уводе у дужност људи, који су сами дали оставке, кад се поново, као у Пожаревцу, уводе у дужност одборници и кметови, којима је збор од 500 грађана изјавио неповерење, кад се уводе у дужност људи, који нису платили порез и који немају право гласа, онда престаје сваки разговор о законитости.

Најпосле, да би оптужба, која је у тој тачки обележена имала данашњи карактер, господин редактор њен, поштовани господин Веснић, није пропустио да не употреби овакав израз: „тако је могла да ради само *влада државног удара.*“

Господо, ја мислим, да је г. Веснић био дужан према пријатељима својим, који су сад на влади, да не употреби тај израз; а напослетку и према томе, што је на питање једног поштеног човека, — а ја мислим да нисам дужан да његово име напомињем, — зашто је потписао овакву оптужбу, г. Веснић одговорио: „*радикали сумњају у мој радикализам па сам за то и учинио, да то докажем.*“

Миленко Веснић — Ја протестујем против тога. То је лаж, г. Стојане. *(Жагор)*

Потпредседник — Ограничите ваш одговор на вашу одбрану.

Стојан Рибарац (наставља) — Исцрпав овако укратко, јер за општирност нисте ми дали времена, одбрану на четврту тачку оптужења, ја прелазим на пету тачку тужбе, која садржи, по мишљењу предлагача, дело повреде изборног закона у факту неблаговременог пошиљања бирачких карата. Ја у напред рачунам, да ће и сама Народна Скупштина да призна како је ова тачка оптужбе без икакве вредности. Она је производ или рђаво прочитаних или добро прочитаних, али рђаво схваћених одредаба оних чланова изборног закона, које се на то односе (Чује се: добро смо схватили, не брини се ти). — Добро са свим верујем. Тужба садржи тврђење, да сам ја оним својим расписом од 3 јануара повредио чланове 106 и 35 изборног закона.

Члан 106 изборног закона овако гласи:

Бирачке карте општински ће суд издавати до четрдесет грећега дана закључно, т. ј. до дана у очи избора од дана указа за изборе.

Све остале одредбе о бирачким картама, које вреде за изборе 14 септембра, остају у снази и за ове изборе (одељак V овога закона).“

А члан 35 овако гласи:

На основу азбучног бирачког списка, општински ће суд издавати бирачке карте, чим који бирач по претходном члану порез плати.

Ове ће карте бити утврђене печатом општинског суда и потписом председника или члана или једног одборника и писара општинског суда.

На свакој бирачкој карти стајаће: број, под којим је бирач у азбучном списку заведен, име и презиме, занимање и

место становања бирача, и место и дан избора, за који се карта издаје.“

Оно, господо, што се налази у овоме члану, то је оно што иде у прилог да министар унутрашњих дела није повредио ни један од ових чланова изборног закона оним својим расписом, пошто министар унутрашњих дела није нагнат нити му је законом у дужност стављено *до кога дана мора* испослати бирачке карте. Господа, која су предложила тужбу, мора да су била у пометњи са разлога, што је стара одредба ових чланова закона изборног о неком року у том погледу наређивала. јер је пре по чл. 106 изборног закона важило то: Бирачке карте издавање се и предавање се бирачима *од 20 до 43* дана за кључно. Дакле до 20 министар је био дужан да пошље бирачке карте, а тако исто по чл. 35 стајало је да ће општински суд издавати бирачке карте најдаље до 1 августа текуће године. Донде, докле су важиле ове одредбе, донде је била дужност министра унутрашњих дела да пошље бирачке карте, али од дана, кад је учињена измена у изборном закону у тим члановима, а она је учињена у овој Скупштини и у овоме дому вашим садејством и мојим садејством као народнога посланика, и од тога дана министар унутрашњих дела разрешен је дужности до кога дана мора послати бирачке карте. То је тако јасно да не трпи никаквог другог тумачења.

Чл. 36 изборног закона чини изузетак у овоме погледу, али тај члан 36 вреди за изборе. који се редовно обављају, вреди за изборе, које се врше у редовним приликама (Осмехивање).

Како се ви злурадо смејете, мислећи као да сте стекли неко оруђе против мене, али ако хоћете паметно да ме саслушате, видећете да то не иде против мене, него против вас *(Жагор)*.

Потпредседник — Молим вас за тишину.

Стојан Рибарац — Молим вас, кажите, да ме не прекидају.

Потпредседник — То је моја дужност; ја то чиним.

Стојан Рибарац (продужава) — Ја ћу да вам кажем зашто овај члан 36 може да се односи на изборе, који се редовно обављају. У поменутом члану 36 стоји ово:

„Бирачке карте штампају се у државној штампарији за целу земљу, а разашиљу се општинама по наредби министра унутрашњих послова најдаље до 10 јула.

За ове карте не плаћају ништа ни бирачи ни општине. Трошак око њих пада на терет буџета.“

Од 10 јула до 14 септембра, кад се по закону врши редован избор, има више од 2 месеца. Међу тим у приликама, кад се избор нередовно врши услед распуста Скупштине, крајњи рок до кога се морају избори извршити то су *два* месеца. Тај крајњи рок садржан је у чл. 51 Устава и садржан је у чл. 98 изборног закона. Сад, ако бисте ви хтели да је министар унутрашњих дела био дужан да на основу овога члана 36, до извесног рока пошље бирачке карте, онда ви одузимате вредност члана 54 Устава и члана 98 изборног закона с тога, што не би могло то да буде у року од 2 месеца, јер кад ова два прописа прописују да крајњи рок мора да буде два месеца, онда они допуштају да избори могу да буду *пре два* месеца. И кад избори могу да буду пре 2 месеца, онда значи да министар унутрашњих дела није везан за овај рок до 10 јула и за онај рок, који је прописан чл. 36 изборног закона, после два месеца.

Још један разлог, господо, за потврду колико је неоснована ова тачка оптужбе, састоји се у чл. 35 и 106, о којима сам вам ја мало пре говорио и који садрже обвезу, дужност министрову да пошље бирачке карте. Кад стоји ово да министар унутрашњих дела није везан за рок, до кога мора послати бирачке карте општинама; кад стоји то, а ја ћу да узмем да стоји тврђење тужбе, да су спискови били потврђени до 5 јануара и ако то не стоји, јер спискови по члану 101 изборног закона не морају бити враћени за 7 него за 8 дана, јер седмога дана, по чл. 101 изборног закона, они морају бити од општинских судова предати првостепеним, а првостепени суд дужан је, по општој одредби, која се садржи у чл. 23 изборног закона, да их врати за 24 сахата, дакле осмог дана; — кад то стоји, онда не може стајати тврђење, да су спискови били готови до 5 јануара, нарочито још с тога, што се зна да првостепени судови нису могли да их врате до 5 јануара. И шта онда остаје? Остаје да је министар унутрашњих дела само *за 2 дана* послао касније бирачке карте, а то и тужба тврди, кад би он баш био везан за рок, који тужба представља. Господо! У оваквом случају једно капитално питање решава целу ствар. Прво долази да се запитамо, да ли је у праву допуштено да ко буде тужен и кажњен за неку уображену, идеалну повреду права, или је потребна материјална, стварна повреда права. Идеалне повреде права нема, а то ће, држим, признати сви правници, који су овде у Скупштина. Из тога питања следује друго питање: кад нема идеалне повреде права, кад се дакле, ко може оптужити суду само за стварну, материјалну повреду права, онда питање, на које треба обратити пажњу, решава целу ствар, а то је, да ли су за та два дана, баш да ја министар пропустио учинити нешто, што би по закону требао да учини, и ако то не стоји — ма колико бирачи лишени права својих што нису добили бирачке карте.

Да ли је било жалби, да баш за та два дана неко није добио бирачку карту, да ли те жалбе у опште постоје или су те жалбе настале касније. Ја ћу да вам кажем, да су касније настале, као што се види из званичних новина, у којима сам ја дао печатати и жалбе и наредбе моје и извештаје дотичних власти, а из којих се види и то, да сам чинио све оно, што су ми дужност и закон налагали, да се *свакоме бирачке карте издају*. Према свему овоме, што сам досад о овој ствари казао, ја мислим, да сам у праву, да изјавим: да радњом својом, оним расписом мојим, који је предмет оптужбе, овим актом ни уколико није повређен ни један члан изборног закона (јесте), и да ни уколико није повређен ни један члан закона о минист. одговорности, по коме ви оћете да ме оптужите. Па кад вичете да „јесте“ онда што ме саслушавате, што већ нисте пресуду изрекли. Идући редом, којим је тужба постала, ја прелазим на тач. б) под бр. 5 оптужбе, на члан, којим се тврди, да сам ја повредио изборни закон, расписом од 16 Јануара 1893 г. под бр. 509, који сам упутио свима полициским властима. Какав је тај распис, вама је свима познат из оптужбе, тако да нећу имати потребе да читам, те да морим ваше стрпљење, већ ћу прећи на главну ствар. Одмах ту да изјавим: да овај распис има циљ, да се очува и изврши чл. 85 Устава, који овако гласи: „*Право бирачко има сваки српски грађанин, који је навршио 21 годину и који плаћа држави најмање 15 дин. непосредне порезе на годину. Задругари, који су навршили 21 годину, имају право бирања, ма колику непосредну порезу платили. Сваки, који хоће да употреби своје бирачко право, мора претходно узети бирачку карту. А бирачку је карту надлежна власт дужна издавати сваком, који докаже признаницом или протоколом, у који се заводи плаћање порезе, да је у прошлом или текућем полугоду платио порезу, која даје право бирању.*“

Даље, циљ је овоме распису, да се изврши и очува и чл. 34. изборног закона, а тај члан овако гласи: „*Да бирач добије бирачку карту, мора предходно да је платио порезу за прошло полугође*“ *(чл. 58)*. Доказ о плаћеној порези за прошло полугође т. ј од 1 Јануара до 1 Јула оне године, у којој се избори чине, може бити само признаница или потврђен извод из књиге, у којој се заводи плаћање пореза. (чл 18) Но ако бирач у општини, у којој живи, не плаћа толику порезу, која му даје право гласања, а плаћа порезу, и у другим општинама, онда се мора бирачу урачунати и она плаћена пореза, коју је платио ван своје општине, ако то пореска исправа до 20 Авг. (чл. 24) докаже, и тада му се мора издати бирачка карта. Да је министар био надлежан, да издаје оваки распис, стоји за то чл. 36 избор. закона, који овако гласи: „бирачке карте штампају се у држ. штампарији за целу

земљу, па се разашиљу општинама по наредби министра унутрашњих дела најдаље до 10 Јула. За ове карте не плаћају ништа ни бирачи ни општине. Трошак око њих пада на терет буџета.“ Овим расписом мојим хтело се то, *да се спречи свака злоупотреба при издавању бирачких карата, јер је тих злоупотреба било приликом ранијих избора.* То се расписом желело да постигне. Па и сам ваш г. Ђаја, кад је био министар, упустио се у издавање наређења о давању карата; а акта о томе налазе се у архиви министарства унутрашњих дела под бр. 15.782 од 6 септембра 1890 г. У том његовом распису стоји, на стр. 750, 46 зборника ово:

„Али, и ако је закон обезбедио грађанима бирачко право, ипак је остављено министру, да издаје наређења, да се спрече злоупотребе при издавању карата, зато се и ви, г. начелниче, с поузданим расписима старајте да сазнате, да ли се где год општинска власт, при припремним пословима за изборе, није огрешила о Устав и закон изборни, а нарочито да сазнате, да ли није коме издата бирачка карта, који непосредну порезу за прво полугође ове године није платио.“

Па кад се зна, да су по том распису полицијске власти одузимале бирачке карте, којима су неправилно издате, и кад се зна, да ми нисмо издавали бирачке карте никоме, ко није платио порезу, онда тим расписом не вређа се никако изборни закон. И кад то стоји, онда доиста није било никаквог утицаја за спречавање бирачког права. Међу тим министар је имао право, да издаје расписе, да се њима спречи свака злоупотреба при издавању бирачких карата, као што је чинио г. Ђаја својим расписом, као што сам чинио и ја мојим по чл. 80 зак. о општинама, а тај чл. 80 овако гласи:

„Бирачке карте општински ће суд издавати до четрдесет трећег дана закључно, т ј. до дана у очи избора од дана указа за изборе.

Све остале одредбе о бирачким картама, које вреде за изборе 14 септембра остају у снази и за ове изборе (одељак V овога закона).“

Дакле за оне послове, који се у општинама врше, а који прелазе само управни делокруг општине стоји *једно генерално право надзора државне власти*, и по томе праву надзора државне власти могао се и издати овакав распис, а нарочито и с разлога, што је државни интерес, да сваки онај, који плати порезу, добије бирачку карту. А то се хтело дотичним чланом 85 Устава. Право на бирачку карту не постоји само за себе. Томе праву претходи дужност једна, а на тој дужности почива то право издавања бирачких карата. Па та дужност тражи, да сваки мора платити порезу, ако хоће, да добије карту. Државна власт, која је дужна да се стара, о прикупљању прихода својих, која је дужна, да ни уколико не допусти, да се омање приходи њени, та државна власт, стараћи се, да сви грађани добију бирачке карте, само ако плате порез, она ни уколико не греши се о закон и о дужност, кад наређује оно и онако, како је у томе распису, којим се желело ово да постигне. Међу тим, да државна власт има у опште право надзора над свима пословима општинским, који не засецају у самоуправни делокруг њен, стоји и чл. 14 зак. о непосред. порези, а који гласи:

„При пренашању сопствености. плаћа порез за ону годину, у којој се земљиште отуђује, продавац или уступитељ, купац или пријемник задужује се у дотичне књиге порезом тек за наступајућу годину.“

У оптужби се каже, да је овај распис могао да закасни издавање бирачких карата, и ако је закашњења могло бити, ви ћете ми признати, да га је могло бити и пре овог расписа. То не зависи од министра и његових расписа, то зависи од локалних околности и прилика. И ваљда ће и господа, која су на влади, да признају, да им сви послови државни не иду онако, како би они желели, и како би по њиховом нахођењу требали да иду; да нису свакад кадри, да сваку злоупотребу спрече; и да нема нити може бити министра, који би кадар био да све стигне и да све и свако зло претекне и задржи. За мене је довољно, мислим, признање, које ћу да имам од свих часних и поштених људи, кад свима изјавим: *да нисам никад ни помислио на то. да ограничим употребу бирачког права овим расписом, него, да сам хтео да вршим лојално дужности према држави, према земљи, и да не дајем бирачку карту никоме, који није платио порезу.*

У осталом ја мислим да ће сама статистика изборна да разбије сваку сумњу о томе мишљењу и о намери да се бирачи спрече у употреби свога бирачког права. Сам „Одјек“ лист који заступа интересе радикалне странке, у броју 49 од 5 Марта тврди, да је гласало преко 200.000 округло, у истини гласало је преко 230.000. Упоредите тај број са бројем гласача од 14 Септембра, 1890 г. упоредите време у коме се гласало 14 Септембра, а у коме 25 Фебруара и шта ћете наћи? Наћи ће те прво ово: да је 25 Фебруара гласало више 50.000 гласача него 14 Септембра 90 год. Кад то стоји, онда ће те свакојако признати, да нико није хтео да спречава бираче у употреби њиховог права. Дакле то тврди ова статистика, која показује да је 25 Фебруара гласало више него 14 Септембра 1890 г. И ако су бирачи онда били у већој могућности да гласају, јер је сваки сељак узео по неку пару за оно што је прикупио летине, па је могао пре да плати порез, него што је могло бити 25 Фебруара у сред зиме.

А ако је било каквих неправилности, ја кажем да их није било са моје стране ни по мојим наредбама и да ће их у Србији бити вазда док год у општинама седе људи, који подмирују своје мање рачуне *(Жагор)*.

Видите, господо, ја ћу да вам поднесем још један доказ о томе, са колико је мало објективности расправљана ова ствар у тужби и са колико је једностраности ова тужба против мене управљена. 1890 год., дакле за време избора под радикалном владом, пожаревачки суд — једно званично тело, упутило је министру унутрашних дела једну оваку депешу, чита:

Бр. 17.837

4 Септембра 1890 год.

Пожаревац.

„Г. Министру Унутр. дела

Београд.

„Ово неколико дана учестале писмене и усмене жалбе противу кметова општинских власти, што им не издају бирачке карте и праве свакојаке незаконе сметње. Суд је овај претрпан и иначе пословима, па му је одвише да расправља и жалбе овакве врсте.

„Моли се Г. Министар да изда депешом налог преко среских власти, да се овим сметњама на пут стане“.

Председ. Првостеп. суда

Анта Боди.

Дотични министар на ту депешу пожаревачког суда одговорио је ово:

4|9. ПБр. 15.656.

Председнику суда

Пожаревац.

„Сваки суд је дужан расправљати све што у његов круг долази. Свако правдање многим пословима неумесно је. *Ни један председник нема права обраћати се Министру унутр. дела молбама за наредбе, које немају никакве везе са судским послом. За могуће неправилности* изборне постоје јасне законске одредбе, које стоје на расположењу сваком грађанину независно од администрације, у чем баш и јесте поуздано јемство за грађане. За то је и законодавац дао све ствари ове врсте и у извиђање и у суђење судовима.

Министар,

„Телеграфисано је началнику окр. пожаревачког да јави депешом има ли колико из којих општина и против којих

кметова тужаба код прво-степеног суда за неправилно издавање бирачких карата".

4 Септ. 1890 год. Београд.

Ја износим овај факт, не да бедим вас, не да бедим владу од 1890 год., него да покажем како се и тада могло десити, да независно од владе и министра унутрашњих дела, независно од свију праведних људи, могу да се десе оваке неправилности. И ви сте, господо, изборе који су 1890 год. извршени огласили за законите, и ми смо сви заједнички доцније радили. И кад стоји то, онда са колико разлога може те да теретите мене, да сам ја намерно хтео да спречавам бираче да употребе своје бирачко право, и то делом, којим ја нисам ништа одузео од општинских власти, што оне по закону имају, али којим сам у интересу државе и по праву, које је мени закон *дао појачао контролу*, за извршење устава и закона за спречавање злоупотреба.

Међу тим, господо, да при крају одбране на ову тачку оптужбе наведем један доказ о томе колико је било потребно и у колико ће и у будуће бити потребно да државне власти воде надзор да ли се бирачке карте дају само ономе, који је порезу платио. Ево једног извештаја начелнику среза јасеничког од 7 Фебруара 1893 год., који овако гласи:

„Поштовани Господине,

Ево још једног доказа, да су радикали давали бирачке карте и онима својим људима, који нису платили порезу.

1, Суд општине ратарске актом од 24 пр. м. Бр. 37 тражио је од мене да му издам 471 бирачку карту. Међу тим, кад је порески надзорник отишао у општину, уверио се по пореским књигама, да су фактички платили порезу и добили право на бирачке карте по чл. 10 и 34 закона о изборима народних посланика само њих 365 лица, дакле суд је тражио *106 карата* више, но што је требало.

2, Суд општине водичке актом од 25 истог месеца Бр. 76 тражио је, да му пошљем 283 бирачке карте. А кад је порески надзорник прегледао пореске књиге и распореде, нашао је, да је само њих 90 лица платило порезу, дакле и овде је суд тражио више бирачких карата, него што је требало *за 193 лица*; и

3, Суд општине марковачке извешћем од 29 пр. м. Бр. 110 тражио је да му пошљем 451 бирачку карту. Док на против, кад је порески надзорник разгледао пореске књиге и распореде, уверио се, да је порезу платило само њих 295 лица, разлика *у 156 лица*.

Сматрам за дужност, да вас о овоме понизно известим ради знања вашег с тим, да се ово десило баш у оним општинама, у којима се налазе бивши радикални посланици: Ратарац, Вића и Јоксим Павловић.

7 Фебруара 1893 год.

у Паланци.

Ваш поштовалац,

Панта Стевановић

начелник среза Јасеничког.

Министру унутрашњих дела

Господину Стојану Д. Рибарцу, у Београд.

То је било у општинама водичкој, ратарској, и марковачкој у ср. јасеничком.

Све оно, што сам досад навео у прилог одбране од ове тачке оптужбе под V б). и овај последњи факт тврди, да је мера препоручена расписом од 16 Јануара, била оправдана, и законита, и кад је била оправдана и законита, онда самим тим, што је министар вршио своје право и дужност своју према битним интересима државним, он није могао повредити ни закон о изборима, нити икакав закон у опште.

На реду је, господо, тачка под в. одељка V ове тужбе у ономе, што се каже да је 3-ћа повреда изборног закона учињена мојим незаконитим расписом од 22 фебруара тек. год. П. Бр. 2277.

Изјављујем, да овај распис постоји, да је он мој, да сам га ја мојом руком писао, али исто тако изјављујем, да је овом распису претходио други један распис, *који се налази у актима министарства унутрашњих дела.* Тај други распис у колико се сећам имао је оваку садржину. Кад ми је саопштен распоред државног одбора о избору председника бирачких одбора, ја сам по практици, која је дотле постојала упутио свима полицискim властима пажњу на тај распоред и наредио им *да поступе онако, како је раније у сличним приликама рађено,* дакле да издаду објаве свима председницима бирачких одбора. И раније је било рађено тако, да су полицијске власти издавале објаве председницима бирачких одбора. Ја не ћу да сумњичим господу предлагаче оптужбе, да су они нарочито изоставили овај први распис, него верујем да нису знали за њега и верујем да су они мислили, да сам ја учиниo повреду изборног закона само за то, што сам издао овај други распис. Кад стоји то, да сам је издао онај први распис да су полициске власти дужне да издају објаве, ја сам овим другим расписом морао и био принуђен да предузмем ову другу меру ради одржавања реда, ради угледа централне управе у земљи и ради одржања правилности о надлежности власти у земљи.

Зашто сам ја издао овај други распис? За то, што сам хтео да одржим у важности ранији сличан рад; за то, што сам хтео да одржим у важности мој први распис.

Појавила се два узрока, која ће нарочито захтевала овај распис. Први је у томе, што је државни одбор, који је по закону престао фунгирати онога часа, кад је свршио свој посао што је он почео издавати објаве председницима бирачких одбора, а други што сам ја добио депешу, да је старатељски судија у Нишу почео издавати објаве. Па, господо, кад ја наређујем као министар унутрашњих дела, да власти раде једно, ја нисам могао допустити, да ми се ко други меша у моје послове у моју надлежност? Да ли би и један министар допустио ту примедбу, да се други меша у послове, који спадају у делокруг његовог рада. Закони одређују надлежност свакој институцији у овој земљи. Сваки недопуштен утицај једне власти у надлежност друге власти, треба да се сузбије. И то је дужност, коју министар има, носећи одговорност за ред и поредак у земљи. Ја нећу да говорим овде опширно о томе, како је државни одбор тај свој распоред извршио, јер то не ће ни у колико допринети решењу ове ствари, а нарочито што сам ја писао и објавио једно писмо упућено државном одбору, које је штампано у званичним новинама бр. 35. Али дужан сам, да пред Народним представништвом употребим ону резерву, коју сам задржао у том свом писму Државном Одбору, да бар у кратко кажем, како је Државни Одбор тај свој посао радио. У том свом писму Државном Одбору ја сам казао, како сам ја раније знао, пре него што је Државни Одбор свршио свој распоред, где ће ко да буде одређен за председника бирачког одбора. То је та резерва, коју сам ја хтео само да поднесем Скупштини. Ја ћу вема поднети оригиналну депешу од надлежне власти о томе. Кад се хоће правилно да суди, онда мора да се чује свака реч оптуженог и не треба да буде јеткости ни претеривања, које ви показујете.

31 децембра добио сам од начелника пожаревачког ову депешу: *„радикали овде причају као сигурно да ће доктор Станојло Вукчевић бити председник бирачког одбора у Дубокој; Ружа адвокат у Нересници, а Сава писар у Кучеву. Ако је ово истина, откуд знају."*

Наравно, да ја сам нисам могао да верујем, да је то у истини, али кад је изашао распоред у Српским Новинама, онда су сва три господина отишла у места, која су споменута у тој депеши. То значи, да је Државни Одбор био у вези и радио са другим одборима, који су били у земљи, и то с радикалним одборима (Жагор Чује се: *није истина*). Сличну депешу добио сам и од начелника среза јадранског, која има ову садржину: *свима овдашњим радикалима, који имају услове да буду председници бирачких одбора, јављено је поверљиво и они већ знају, где је ко одређен.*

Ја сам сматрао за дужност, да наредим овоме капетану, да прибележи имена свију радикала, који говоре де је који од њих одређен за председника, па да ми јави. Па кад сам и тај извештај добио и упоредио га са објављеним распоредом, он је потврдио раније тврђење и изјаву радикала. Хтео сам да нађем доказа за потврду да је Државни Одбор радио у споразуму са неким другим одборима и да су ти одбори знали где ће ко бити одређен за председника бирачких одбора (Жагор — Чује се: *није истина*).

Ја сам изјавио мало пре да сам дужан да Народном Представништву, које је једино надлежно да суди о делима министровим и с тога то нисам хтео да ставим у писму Државном Одбору, већ сам задржао да то овде у Народној Скупштини кажем.

Тим сам свршио свој говор на тачку в), изјављујући: министар од 1890 год. па ни један од министара, који буде издао оваку наредбу, неће погазити никакав закон, ако буде радио као што сам ја радио у овоме случају, као што га и ја нисам погазио.

То је што сам имао да одговорим на ту тачку.

Потпредседник — Дајем четврт часа одмора.

После одмора

Потпредседник — Наставља се дневни ред. Изволте чути оптуженог г. Рибарца.

Стојан Рибарац — Завршујући одговор свој на тачку *в* под V оптужбе, мени су остали непрегледани неки наводи у тужби, на име она тврђења, да сам ја наредио да се не издају објаве председницима бирачких одбора, и да нисам хтео дати задовољења онима, који су спречени, да као председници бирачких одбора иду у дотичне општине. Што се тиче првог навода, ја сам, изјављујући да сам био у праву да издам наредбу, да послове председника бирачких одбора врше само они председници, који имају објаву полициске власти, у исто време одговорио и на то; а што се тиче поверљиве радње моје, за коју се мало пре нека господа прихватише, којом су хтели да потврде, да сам ја могао издати неку јавну наредбу, али да сам могао издати и пре тога поверљиву наредбу, ја изјављујем, да, изван и противно оним мојим јавним наредбама, никаквих тајних наредаба нисам издавао, у прилог томе, износим вам овде и саопштавам једну шифровану депешу од једног свог начелника крушевачког, у којој се такође тврди оно, што сам казао да сам издао наредбу, да се свима издаду објаве. Та је депеша датирана 25 фебруара, у којој стоји ово: „*Бобић професор, претњом као председник бирачког одбора отишао у општину делиградску, изнудио печат и изборни материјал, а среског писара, који му је хтео стати на пут одбио оружаним лудима!..... у неколико је и сам начелник срески крив*, **што по датим му упутима није Бобићу дао објаву**".

Дакле, ово је поверљива ствар и из те поверљиве ствари, ја вам саопштавам један податак, из кога се види да сам наредио, да свима издаду објаве. А ево и шта сам одмах наредио начелнику на ову депешу: „*Одобравам Ваше гледиште на догађај у делиградској општини. На иамет Шкекића немојте рачунати ништа. Наредите му, да за сваку озбиљнију меру, коју намерава предузети, тражи претходно ваше одобрење*". То је један прилог мојом руком писан, који ће несумњиво да убеди свакога, који хоће здраво да суди, да нити сам имао потребе, нити сам наређивао да се не издају објаве председницима бирачких одбора.

Сад остаје питање о томе, да ли су те објаве требале да се дају од стране полициских власти. Ја сам то питање расправио мало раније, а сад ћу да вам наведем у потврду мога гледишта, једну одлуку највишег суда у земљи — Суда Касационог, коју је у општој својој седници донео и која гласи: *да председници општински нису криви, што нису пуштали председнике бирачких одбора, без објаве надлежне власти.* Кад то наводим, допустите ми да наведем још нешто, што не утиче толико на расправу ствари, а што сам дужан себе ради да наведем. Наведено је тамо да су разјурени председници бирачких одбора са београдске станице. Изјављујем да ја за то дело нисам знао. Онако исто као што каваљерски признајем пред вама све што је моје, тако исто хоћу да ми се верује да ово није моје. Господа, која су била у том непријатном положају да буду спречена да не иду на своју дужност, најбоље знају да нисам био ту; а та господа биће сведоци, Др. Мил. Миловановић, Љ. Живковић и други, да они, кад им је учињена та неправда, нису долазили мени да се жале, него су ишли намесницима и министру председнику, тако да у том тренутку нисам им ни могао дати задовољења. Учинио сам оно, што сам дужан био да учиним, послао сам на извештај полициској власти; а кад сам казао „на извештај," то сви људи, који знају шта је канцеларија и како се канцеларијски послови врше, знаће да је то један канцеларијски израз, на основу кога после може министар да решава целу ствар.

Тачка VII оптужбе, да сам ја издао један шифрован распис, којим сам погазио закон о телеграфу, такве је природе, да бих ја сматрао испод достојанства свога да на то одговарам. Господо, износи се, наводи се, да сам ја употребљавао неку шифру, међу тим не тврди се да је нађена оригинална шифра моја. Ја изјављујем, да за ту депешу не знам, а изјављујем тако исто, да је врло опасно по поредак у земљи, по личну слободу појединаца и министара — а и њима је дужна земља да да гарантије за личну слободу, — ако би се шифроване депеше по пантљикама употребљавале за доказ против министара, нарочито, кад један министар падне, а други ако хоће да му се свети, да се на основу речника, који му је у рукама, откуца и исфабрикује каква компромитирајућа депеша. Ја се сећам, да је против г. Гарашанина употребљавана нека слична депеша, која је била ове садржине: „одобравам ваш предлог, извршите што пре". Та депеша хтела је да се навеже и да се употреби противу г. Гарашина, да је наредио начелнику пиротском да убије. Господо, ја не знам је ли било покушаја да се г. Гарашанин за то оптужује, али ја сматрам за дужност да одам правду онима, који га нису оптужили. Јер ако би се то узело, онда велим, да нико ни од вас ни од министара није сигуран, јер то би био опасан пут подвљивања и набацивања; јер свака влада кад сиђе, влада која дође може да каже телеграфисти да учини што хоће — а ви знате какви су наши чиновници и да сваки иде за хлебом, и сваки може да испреде и откуца на пантљику, какву хоће депешу и онда ето вам доказа за оптужбу. То је све, што сам имао на ову тачку оптужбе да одговорим.

То у исто време нека буде генерална изјава моја за све шифре, за све доказе, који су на основу шифара из телеграфских пантљика употребљени, а ја знам где су те пантљике и на који начин добављене.

Прелазим, господо, на осми део оптужбе, који је подељен у две тачке и којим се тврди, да сам крив за то што је војска стајала у мобилном стању, и за то, што је, са мојим знањем и одобрењем, употребљена, у циљу да се њоме утиче на изборе, чиме сам повредио чл. 147 изборног закона.

Једна ствар претходно треба с пажњом да се расветли, а то је погрешна поставка у овој тачки оптужбе: да се војска није могла ни смела употребљавати на ствари, на које је употребљена. То је погрешно разумевање задатка војске у томе, што се каже да она служи само „за одбрану земље" а међу тим по § 1 закона о устројству војске, она је у исто време и „*иотиора законитости*".

Мој поштовани друг, г. Богићевић, својом писменом изјавом одговорио је на ову ствар и за мене и за се поглавито с тога, што је војска стојала под његовом управом. Он каже да су сами команданти давали војску: у Ласову, Волујаку, Смедереву, Горачићу, Белој Реци, Катуну, Белици, Чубру, Бруснику, Пуковцу, Баљинцу, Голупцу, Планиници, Топоници и Малчи, а негде, казао је он: „*давата је војска по наредби мојој (министра војног)*".

Кад бих господо, ја био, кукавица, ја бих могао да кажем ово: па Министар војни одговорио вам је, *да је војска употребљавана или по наредби његовој, или на захтев над-*

лежних власти давали су је сами надлежни команданти. Тим самим разрешен сам ја од сваке обвезе, да ма шта о тој ствари говорим. Али, ја мислим, да сам дужан правди и да сам дужан витешком карактеру г. ђенерала Богићевића, да кажем оно, што и ја о тој ствари знам.

Кад је потврђено да је војска одбрана земље и законитости, кад је потврђено и војним правилима да и ниже власти могу од дотичних команданата тражити потпору за угушење нереда, ако се појаве, онда настаје једно питање, које истиче са свим природно из ове ствари, а то је питање: ко треба да чува ред у земљи? Нема сумње да ће се на то питање добити одговор, да треба да га чува сваки грађанин. Нема сумње да има земаља, у којима сами грађани сматрају за дужност да угушују нереде. Од тих земаља ја вам помињем Америку. Али ако грађани неће да врше ту дужност, а њих нико не може на то да натера, онда настаје питање: ко је дужан и ко је надлежан, ако се нереди појаве да их угуши и да ред поврати? Ја, господо, изјављујем, да је за то надлежна и дужна државна власт. Она има да чува ред у земљи, и на њој лежи тешка обвеза према јединству државном да поврати ред, ако је он поремећен.

Није првина у нас, да је војска употребљена за то да спречи и уништи уличне нереде, а није првина ни у другим земљама, које стоје на много већем културном ступњу него Србија, није првина не само у овом веку него и у ранијим вековима.

15 Јула 1789 године потписивана је једна петиција на Марсовом пољу у Француској. Ништа није било, само што се скупио један велики огроман број француских грађана, да потпише једну петицију, којом се тражи да се убрза процес против краља Луја XVI. Но Лафајет који је командовао народном гардом, човек, који се, како каже историк Ламартин, *„вратио из Америке у Француску као одјек славе и слободе“*; тај исти Лафајет, тако исто и часни париски председник општине Бељи, сматрали су за потребно да развију црвену заставу и да позову људе, који још нису ни правили нереде да се разиђу. Они су њих напали блатом, јер другог оружја нису имали, а кад су их за тим понова саветовали да се разиђу, они су им на те савете одговорили псовком и грдњом. Шта је после тога било, познато је људима, који су познати с тим догађајима из француске револуције. Тада су Лафајет са Бељијем, који је био *„хладан и неосетљив као закон, с непоколебљивим достојанством свог званичног карактера и с озбиљном тугом, која му је душу обузела“*, наредили *да се пуца.*

И онда је народна гарда пуцала, и, по трђењу Ламартиновоме, тада је пало 600 грађана. И при свем том Лафајету, оном Лафајету, који је био толико слободоуман, да се бори не само, за слободу свога народа него и других, оном Лафајету, *коме су свуд ишескали, коме је „краљица дала чин ђенерала а Франклин чин грађанина и кога је одушевљење народа учинило полубогом*, није ништа сметало да буде за *„пуне три године име француског народа“*. Навео сам вам овај пример за доказ како се у једној земљи, у том центру државног живота целог човечанства, могла да деси таква непријатна појава и то у тренутку кад је револуција на прагу, и да се у тој појави сама опасност од нереда на овај начин спречава од људи, који су и сами били наклоњени револуцији.

Ево нам за пример и Мађарске у нашем суседству. Ја нећу да кажем да је уставност код њих толико развијена, да треба на њих да се угледамо, али свакојако да ви нећете тврдити да су они на нижем културном ступњу од нас, и да су Мађари мање патриотични од нас. Па ти исти Мађари употребљују војску при сваком избору и то ништа не смета њиховом културном напредовању и њиховом великом патриотизму. На тај начин и скорашњи догађај у Француској потврђује то исто. Потврђује да је појам о војсци у свима земљама, у свима приликама, у свима ступњима развитака људског један исти, да она колико има задатак да брани интерес земље од спољних непријатеља, толико исто има задатак да брани интересе земље у унутрашњости од изгредника кад се појаве.

Потражите ли узрок томе, шта је било ових дана у Паризу, ви ћете наћи да је он незнатан, али ће наћи и то да је велика Француска сматрала за потребу, за дужност, да позове из провинција 18 батаљона војске и да их употреби против ђака и кочијаша. И кад је у француској Скупштини поводом тога догађаја поднесен предлог да се влада оптужи, влада је добила поверење са већином од 250 гласова. (Чује се: добићеш и ти. А шта би за Горачић).

У осталом ако нисте задовољни примерима, које сам употребио из других земаља, ја ћу да вам пружим пример, који вам даје сама Србија. Зашто је употребљена војска 14 и 15 маја. Је ли то било мобилно стање војске, за што је наређено консигнирање војске услед прокламације Драгашине? Је ли и то било мобилно стање војске? За што је војска била употребљена 6 и 7 маја? Јуче кад сам вам споменуо, како је учињена повреда Устава у акту прогонства Краљице Наталије, један од господе из већине г. Д. Ружић казао је: учињена је зато *што се Краљица Наталија противила“*. Ајде да акцептирам то, и ако је ово, што је у тој прилици рађено, противуставно и незаконито, али сад ко је надлежан да оцени то да се ко противи и ко је надлежан да одреди мере да се спречи то противљење. (Један глас: Народ). Зар Народ? Па ви сте сами дали доказа о томе, да је за то надлежна државна власт.

Кад је услед интерпелације наше о прогонству Краљице Наталије било речи у овоме дому и с том интерпелацијом било везано питање о употреби војске, онда је председник министарства, Никола Пашић дао овакав одговор Скупштини. Тај се одговор налази у новинама „Народна Скупштина“ бр. 224 година V-та, и он гласи:

„Пошто је улична гомила покушала да стане на пут извршењу једнога потврђеног законодавног акта и пошто је била опасност да ће придоласком разних немирних елемената, којих у свакој престоници има, нереди узети тако велики размер, да ће бити угрожена безбедност и имаовина мирних грађана, то је извршна власт, која мора одржавати ред, била принуђена позвати војску у помоћ. — И тада је председништво владе дозволило да се војска може употребити ради одржања реда и законитости, пошто и по закону о устројству војске она је позвана да чува ред и законост у земљи. Што се тиче употребе оружја, није била никаква наредба издата, шта више дато је упутство да се оружје не употребљава. Но војска кад је нападнута гомилом немирних елемената каменицама, услед чега су многи официри и војници повређени, и кад су више пута позивали гомилу да се разиђе и да не напада — тада су неколико војника једног одељења, чији је командант каменицом у главу рањен био, употребили оружје у самоодбрани, на што су и по самом војничком закону овлашћени“.

Господо, ви сте овај акт благословили и ако је извршен на очима саме владе, а међу тим тужите нас за дела, која су извршена без нашег знања, 30 сати далеко од нас, и противу наше наредбе.

О тој истој ствари говорио је и одговорио је министар унутрашњих дела г. Ђаја, а он је на протест Панте Срећковића дао овакву једну изјаву. Та се изјава налази у новинама „Народна Скупштина“ на стр. 27, и она гласи:

Сувише би дуго било, господо, кад бих ја стао да одговарам појединим предговорницима. Већ у овоме што сам довде казао сви могу наћи довољно одговора. Али ћу г. Панти Срећковићу на његов узвик, да је министар унутрашњих дела одговоран за све казати ово: ја врло радо примам на себе сву одговорност, ако хоћете и за скупштинску резолуцију, и за њено потврђење од стране Круне и њено извршење; примам радо с тога, што знам да је све то одговарало и народним интересима и народној вољи, а кад ја имам у рукама санкционисану скупштинску одлуку, ја ћу је извршити, г. Панто, **без икаквог обзира на то кога ћу прегазити.** *(Одобравење: тако је!)*“.

Тој изјави ви сте клицали, и у самим новинама стоји „одобравање“, а то одобравање нисмо исказали ми него ви,

који сте били на овој страни. Ви сте дакле одобрили рад владе, која је написала наређење о употреби војске, ви сте признали ту меру као потребну за сузбијање нереда и ако тада на војску нико није пуцао. Ја нећу понова да улазим у испитивање је ли та резолуција, законита и уставна је, ли уставно санкционисана О томе сам пре, а и сад мало пре говорио. Али власт је нашла и да је уставна и законита а она је уз ваше одобрење употребила војску. А као што знате та употреба војске донела је велики број жртава. И сад, господо, с каквим правом ви благосиљате акт владе, која је сама наредила да се употреби војска, и сама гледала како се убија, и како се точи крв по београдској калдрми, с каквим правом можети ви оптуживати владу за дела, која су учињена без њеног знања, противно њеној намери и противно њеним инструкцијама. (Чује се: шта је за време избора војска радила).

Ја сам казао да је оно што је извршено у Горачићу извршено противно намерама владиним, без знања њеног и противно њеним упуствима. Господо, молим вас, ствар је и сувише озбиљна, она изазива и сувише раздражења и због тога ја вас молим да будемо мирни кад говоримо о тако важној и деликатној ствари. Ја ћу вам говорити као судијама, а ви не треба да заборавите да ваше понашање као судија треба да буде достојанствено, да ваше понашање треба да буде тако, да у напред покретима не дате доказа о расположењу за пресуду, као што већ чините. Ја ћу вам као судијама изнети податке, које имам при руци. Према њима ви ћете оценити колико је била правилна, тачна, искрена радња моја да се избегне сваки сукоб; јер ви ћете ми веровати да нема ни једнога министра, нити ће га бити, који би желео, да падају невино српски грађани, то никоме не може бити право (А. Ратарац: теби јесте).

Утешен сам, што ми та сведоџба с те стране од Ратарца долази. Ево депеша, које се на ту ствар о Горачићу односе, и које су се код мене затекле. Молим вас да саслушате и неке, не моје него наредбе мојих другова, који су ме заступали, кад ја нисам био у месту.

„Нотица (Телеграфска)“

„Капетан Драгачевски јавља ми да су суднице горачићску и миросаљачку посели до 100 људи наоружани и опиру се наредбама власти. Овај покрет истина је локалне природе и ограничава се само на одбрану суднице, али може имати опасан карактер, ако се одмах не угуши. У горачићима је повод изјављено неповерење, па суд неће да нареди гласање, а не да то ни полиц. власти, а у Миросаљцима што се кажњавају кметови за кривицу. Молим известите о овоме г. Министра заступника, а вечерас доћи ће овде капетан драгчевски кога сам позвао из Чачка, и пошто се с њим лично обавестим биће у стању поднети детаљније извешће.

Молим за упут?“

Ово је било 23 Јануара. Ја сам био на путу. Снај од мојих другова који ме је заступао, издао је оваку наредбу:

23 Јануара 1893 у 5¾ сах. по подне. Начелнику округа Рудничког.

„Ако по поднетом неповерењу неће општински суд да нареди гласање, нека то учини по закону надзорна власт.

Капетану кажите, да људе који неће да се повчињују јасним прописима закона, обавести о рђавим последицама, ако се мисле одупирати наредбама власти.

Нека им каже, ако ко мисли, да му је његово право повређено, може по закону да се жали вишој власти и тек нико не сме сам себи задовољења давати.

За сада овако поступите, а када ми саопштите извештај капетанов, којега сте позвали, онда ћу вам наредити накнадно, ако би што требало.“

Та депеша отишла је 24 јануара у 5 сати 35 мин. после подне. Депеша, шифрована, начелника од 24 јануара, овако гласи.

Шифра из Г. Милановца 24 јануара 1893 год.

Господину Министру унутрашњих дела.

„По извешћу драгачевског капетана у општини горачићској, грађани су изјавили неповерење часништву, али суд то није хтео примити. За то је надзорна власт позвала збор за гласање; али руља са часницама није дала власти, као сазивачу, да обави овај рад, но силом надзорну власт одбила

„После овога срески је начелник отишао, и саветовао их да се разиђу и упутно их на жалбу; али они нису хтели да послушају савете и данас стоји судница поседнута. Ово не може опстати, кад су на прагу изборне спреме.

„Наредио сам да капетан сазове збор, за гласање о неповерењу, ван суднице; и ако се изгласа неповерење, да позове општински суд, да нареди избор новога часништва а ако не хтедне, да надзорна власт сазове збор. И кад се изабере ново часништво, а не буде жалбе, да се уведу у дужност и продужи рад са новом управом. — Овако исто поступиће се и у општини миросаљачкој, кад буде било довољно потписника за неповерење; јер у досадањем раду, за неповерење није био потписан довољан број гласача“.

(Вичу: да се чита даље — жагор —). Молим вас, ако хоћете сво и даље ћу прочитати све и објаснићу вам (не треба).

У то време стигла је једна депеша, жалба од сталног окружног одбора, кад ја нисам био овде, него на путу. Та је депеша саопштена и начелнику округа рудничког и дата овака наредба, 24 јануара.

Депеша прешис. Начел. окр рудничког Чачак Београд 24 Јануара 1893.

„Стални окружни одбор за окр. руднички, жали се депешом од јуче Краљевском намесништву на среске старешине: драгачевског, качерског и трнавског, поводом промене кметова извршене у неким општинама.

Сигурно су се сви они, који мисле, да им је учињена неправда, користили путевима, које закони прописују, да се могу неправилност и незаконитости исправити; а то што је и окр, начелник, као најстарија надзорна власт у округу, позван да стаје на пут неправилностима и погрешкама својих потчињених, то имам, по нарочитом налогу, краљевског намесништва, да вам препоручим, да упутите среске старешине на правилан пут, ако га заиста буду оставили, и да им препоручите да свој рад саобразе закону. То треба нарочито да учините према старешини среза драгачевског, против кога се стални окр. одбор жали, да је у свом акту (бр. 365) претио војском. О томе старешини чује се и иначе, да није довољно свестан о својој дужности, тражећи од једног општинског одбора, да разреши од дужности општинског председника за то, *што не одговара духу садашњега времена.* Изаћите и сами у Драгачево, објасните прави смисао закона, исправите неспоразум ако га има, и изравнајте размирице, где их год нађете. Не смећите с ума, да ћете уз среског старешину, и ви бити одговорни, ако би он дао неоправдана повода ма каквим размирицама. Власт не треба ни тренутка да оставља законито земљиште.“

Та је депеша имала да послужи као основ за расправу свих односа, у Горачићима и Драгачеву. И ја изјављујем овде пред Народном Скупштином у овом свечаном тренутку, да ја изван овога ништа не знам, како се тај догађај развијао у Горачићима, јер као што знате, ја сам био принуђен, да напуштам више пута послове, те тако није могао да се одржи континуитет у пословима државним. Доста је то, да сам ја, једног дана, по повратку с пута, затекао извештај од начелника о опасном стању у општини Горачићској. Ја му одмах тога часа отправим депешу, а то је било 20 фебруара 1893 год. она гласи овако:

Шифра Начел. окр. рудничког. Чачак.

„Одговор на ваш данашњи телеграм. — Вама је овде лично препоручено да стишавате и умирујете. Место тога ви

све више заплећете стање и изазивате питања, која кад би принудним путем и најуспешније била решена, донела би мање користи а више штете. ви седите у Чачку, а остављате да заплете расправља човек, о коме знате шта ја мислим. Не дајте да се више заплиће, но идите собом на лице места, па умирите што пре дотичне општине, ако не желите да ви лично понесете одговорност за све последице.

„Ја више полажем на одржање реда и мира, но на то, хоће ли једна или две општине бити мање у опозицији.

„Разумите ме један пут. Захтевана чета не може вам се послати, јер се војска не сме више распачавати.“

То је, господо, био кобан дан, кад се дошло до сукоба између грађана у Горачићима и војске. Приступајући оцени тога догађаја, доиста жалосног догађаја, ми га можемо оцењивати са разних гледишта. Кад га оцењујемо као људи и као Срби, он у нама изазива осећања болећивости, јер је српска крв и сувише много проливана. Оцењујући тај догађај као државници ми морамо изјавити наше сажаљење јер ни један министар у Србији, до сада, ни под нашом владом ни под другом којом нити је желео, нити ће желети, да се крв грађана српских пролива.

Али, господо, у животу народа наступе кад и кад такве појаве и догађаји, којима воља људска није кадра ни да управља ни да их спречава, и кад их ко и покуша спречити, они прећу и преко тога што им на пут стане. — А кад као људи од разума оцењујемо тај догађај, морамо да судимо праведно, морамо да тражимо правду; па ако је ко крив, нека се казни; а ако је прав, нека му се не баца оно, што није његово, оно за шта није и не може бити крив. А да би ви могли разумно и објективно да цените овај догађај, ја ћу вам навести једну околност, која до сад није продрла још у јавност, и која ће, нема сумње, принети више размишљања о томе, пре него што изречете пресуду да у опште може бити ко год крив за овај догађај, од стране владе.

Господо, у оној управи општинској, управа која се за себе формирала, по изјављеном неповерењу старој општинској управи, у Горачићима која је радила у механи Драшковића. — по што стара управа и после неповерења није хтела да напусти послове и преда судницу. — која је радила са државном влашћу — по што стара општ управа ни то није хтела да ради, јер је прекинула сваку везу с влашћу, јер је јурила капетана и чиновника, кад су јој долазили, јер је најурила једног писара, кад је дошао да учини извиђај о једном грађанину, који је премлаћен и бачен под ћуприју — та нова општинска управа *није била састављена из либерала;* у њој су били *напредњаци.* Па зар се може веровати да ћу ја изазивати овај сукоб, да ћу наређивати војску и њену егзекуцију за то да „отмем“ општину *за напредњаке?*

У рапорту официра, који је командовао тим одељењем војске, а који се рапорт без сумње налази у актама министарства војног, — има један овакав пасус: Он је прво једнога дана изишао сам с капетаном и са два три војника пред судницу Горачићску, која је била опкољена са 300 људи наоружаних пушкама, секирама и моткама, и молио их, да се разиђу. Они су му одговорили, на то псовком, виком и увредама. Његов рапорт садржи даље његово уверење, да он сам није могао ништа но да треба да се крене са четом тамо да представљајући према њима снагу једну, да тиме изједствује пристанак оне масе око суднице, да се разиђе. Сутра дан пошао је тамо са четом, и дошао до суднице горачинске. Изнад суднице, тврди он, био је један ланац, а у авлији суднице било је око 200 људи наоружаних пушкама, секирама и моткама. Он их је саветовао да се разиђу, (Ето то је извештај тога официра), а они су на то овговорили псовком, виком, грдњама и увредама. (питају: Је ли то био Србин!) Он је у српској служби. — Кад је он по том наредио, да се развали ограда од авлије суднице, како би војска могла да уђе; и кад су војници развалили ограду, онда из авлије, где је била гомила, пукла је једна пушка. У том тренутку и после тога пуцања каже да је сматрао за своју дужност, да је, пошто су испрљене све мере обавештења и пошто је већ и пуцано на њ, да је наредио да се пуца.

Кад сте благословили онај акт приликом прогонства краљице Наталије, кад сте онда сматрали да је војска доведена у дилему између части и срама, дужна да пређе одбрани своје части; онда мислим да и у овој прилици не можете другчије да судите, јер свакако, господо, обични људи могу да отрпе по неки шамар, који се наноси угледу њиховом, али војник не сме да отрпи никакав шамар, не сме да отрпи никакву повреду заставе своје а кад је то тако учињено, онда ја сматрам да се не грешим ни о шта и сматрам за дужност своју да изјавим да је онај човек као војник учинио, овом приликом оно што су му његове дужности, дужност части, дужност војничког поноса, одушевљење према застави војничкој, налагале да учини.

Понашање наше војске у свакој прилици до сад било је у тој мери коректно, да ја и у овој прилици вршим дужност истинитог родољуба, кад им изјављујем своје признање и захвалност своју.

Сад, господо, тужба тражи кривце, мисли да смо кривци ми: ја и г. Богићевић. Ја сам навео доста података, из којих се може извести да ја и он нисмо криви. То је јасно за човека, који хоће здраво да суди. А колико сте ви дали доказа о томе како схватате сличан и тако по вас тежак случај, ја ћу да вам пружим један доказ из најновије ваше прошлости. Кад је Пашић питан, ко је крив за сукоб између деце београдске и војске, знате ли шта је одговорио? У 29 броју скупштинских новина он је одговорио ово:

„Што се пак тиче одговорности, то је очевидно да, пре свега пада на оне, који су подстицали необавештену гомилу за противљење извршењу једног законодавног решења и на противстајање власти, а после и на саме оне, који су напред правили и каменицама на војску и власт нападали“.

Ја сам у пуном праву макар да се одношаји битно разликују на моју корист од оних, које је имао да брани г. Пашић, ја са пуним правом акцетирам његову изјаву; нећу да апелујем на вас да урадите исто што сте тада урадили, али мислим да сам дужан да додам још нешто о узрочницима овога сукоба.

Тај узрок садржи се у заблуди, у коју су ови људи бачени да могу употребити без одговорности оружан напад против војске. Та заблуда очитована је и једним извештајем једног официра из пиротског округа, где је један сељак приликом нереда тамо пришао једном војнику и казао му: „По што си продаваш ћорците“. Заблуда је, дакле, била у томе што су људи обмањивани да они могу све, а да војска може да пуца само ћорцима. Ја налазим, да се узрок овом сукобу налази у раздражењу, које је у народ унесено, налазим да је узрок у циничкој страсти, која је кроз „Одјек“ из сваког ретка провиривала најзад у оној злогласној формули, коју је „Одјек“ пронашо и у свет пустио а која гласи:

„Што горе, то боље“.

Господа, која су имала част да буду пре мене министри унутр. дела, г. Гарашанин, г. Таушановић и други, признаће тежак положај министра унутр. дела у случају, кад му од начелника дође извештај да је мир у опасности и каже дајте ми војску. Да ли може министар у овој прилици из Београда да пресуђује: да ли је мир доиста у опасности или не и да ли може своме начелнику да не верује у то, кад је он једини у приликама и надлежности то да оцењује и кад за то он и носи одговорност.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 28 УТОРАК 13 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

27 САСТАНАК

4 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Милош Марковић

(НАСТАВАК)

(О оптужби, Ст. Рибарац).

Господо, кад ја добијем од начелника ужичког оваку депешу:

„Нужно је да одмах оде једна чета војника од батаљона из Пожеге у Ивањицу ради чувања барутног магацина државног и иначе и да остане тамо до даље наредбе.“

Шта могу ја да кажем начелнику? Шта друго могу да радим, него да садејствујем код Министра војног за потребну наредбу. Навео сам, господо, овај пример да потврдим, колико сам још по неким знацима мислио, да сам дужан да интервенишем код министра војног да се одазове захтеву начелниковом. 30 новембра пр. г. на дан св. Андрије упућена је нека честитка из Ивањице на Цетиње. Ту је депешу упутио неки Самчо Савић срески практикант.

Господо, упоредите то што начелник тражи, да му се пошље војска ради чувања барутног магацина, доведите то у везу са овим што је један срески практикант честитао славу претенденту на српски престо, доведите у везу с тим, што „Одјек“ протестира, зашто је тај практикант истеран, и онда ја питам ваше министре унутрашњих послова: шта би они радили у случају, кад би добили оваку депешу?

Међутим, са колико је обазривости и пажње прихватани цењен сваки овакав предлог за употребу војске, ја ћу да вам пружим још неке податке. О избору кметова у Добрињу, било је некаква сукоба. Влада није знала ништа о томе, докле није прочитала у „Одјеку“ депешу о томе догађају.

Чим сам прочитао ту депешу наредио сам капетану, да пази на ред и мир, али капетан је сам већ био употребио војску.

Ја сам сматрао за дужност пажње према војсци, да потражим од капетана извештај зашто је употребио војску.

Ја сам дакле, сазнао да је војска тамо употребљена тек из „Одјека“ и у исто време добио сам и једно писмо од министра војног. И ја сам урадио оно што сам, мислим, требао да урадим и што ми је дужност налагала да урадим према тој појави, кад се војска употребила у срезу. Својом руком написао сам и издао окр. начелнику оваку наредбу.

„Начелн. окр. Ужице.“

„Саопштите ми овога часа нове вести, које имате из Пожеге.

Одмах идите у Пожегу, испитајте узроке, који су нагнали начелника среског на тражење војене помоћи, одговорите: јесу ли ти узроци били оправдавајући за употребу те мере и пошљите ми о свему првом поштом тачан извештај.

Не треба изгубити из вида да углед војске и важност задатака, којима она служи, не допушта да се она употребљава и у стварима мањег значаја.“

20|XI. *Мин.*

Шаљући оваку депешу начелнику окружном ја сам, ради бржег сазнања целе ствари наредио и капетану ово: *„јавите ми одмах овим путем, шта вас је руководило да тражите војену помоћ према појави у Добрињу? У чему је била та опасност која вас је на то изазвала.“*

Г. Богићевић изјавио је пред вама часно, каваљерски, онако како доликује човеку, који има тако лепе традиције, да је на многим местима војска употребљена без његова знања.

Ја сам мало пре казао да у томе погледу не би имао шта да одговорим. Али да би вам доказао какви су били погледи моји на те ствари, ја ћу да вам наведем још који случај, и да вам потврдим како је на многим местима војска употребљена доиста само по захтеву саме власти, без знања владе, као што је казао г. Богићевић.

Начелник из Ћуприје, саопштава ми једног дана депешу, капетана темнићског, да је био неки неред у Катуну, колико се сећам, због тога где ће бити гласање, да ли у школи или у судници. Усљед тог нереда у Катуну, начелник среза темнићског јавља начелнику окружном, а овој мени ево ово: *„молим вас шта је са четом војске, јер без тога слаба вајда. (Смех). Молим вас наредите нека дође најдаље данас иначе не јамчим за ред у срезу* (Смех); *„достављајући вам ово“*, каже ми начелник, *„молим вас за наредбу у Крушевац, да одатле дође једна чета војске, јер се трупе у Ћуприји не дају ослабити.“*

Ја сам, изненађен оваком појавом, написао начелнику оваку депешу: *„какав је неред био у Катуну. Капетан тражи војску због истога, а ја о њему ништа не знам. Упутите ср. начелника, да он не може скинути одговорност за евентуални неред у срезу његовом, он је за то тамо да неред спречи и појављени сузбија. Оцениће се његов захтев за војску, после вашег извештаја о нереду у Катуну.*

То је било 24 фебруара.

После друге депеше окр. начелства од истог дана, у којој се саопштава узрок нереда у томе, што је суд општ. катунске одредио стару судницу за гласање, а руља нападача, то не да, него је судницу посела оружаном стражом, и у којој се опет тражи чета војске, — ја сам наредио начелнику среском депешом, коју сам својом руком написао: „*Отидите лично у Катун, са служитељима, који вам редовно стоје на расположењу. Понесите собом куглице, које се као резерва налазе, и предајте их надлежној власти. Руљу саветујте да се разиђе и представите јој опасне последице њеног држања. — Учините све мирним путем, да се у тој општини изврши гласање. Ви сте за то ту да одржавате и одржите законити ред. — Јавите одмах овим путем резултат.*“ Одмах за овом наредбом, истог дана после подне добијем од начелника округа ћуприскога овакав извештај: „*начелник среза темнићског поново овога часа тражи чету војске, а у противном вели да ће цео срез да букне, и да ће он да бега* (смех). *Молим одредите да се одмх из Крушевца пошаље.*“

Вас ће, нема сумње, у целој тој ствари највише интересовати шта сам ја наредио према оваком извештају. Ја сам непосредно капетану наредио: *да одмах иде сам на лице места, иначе, ако побегне од руље, да неће од мене побећи.* Те исте ноћи ја сам био спремио човека да га заступи, ако он по тој наредби не би отишао. И капетан је отишао у Катун, руља га је напала и тукла, и он се једва спасао. Ја сам га натерао и он је извукао батине. (Смех).

Дакле, господо, ово је један прилог више за уверу да смо ми са највећом опрезношћу испитали појаве, и представке о потреби војске, и да у овом конкретном случају, ја не само да му нисам дао војску, него сам га натерао да иде и да вуче батине. А по што је он тамо отишао, био бијен, он је сам без знања више власти, тражио и добио војену помоћ из Крушевца.

Начелник среза алексиначког г. Милутин Шкекић (чује се: је ли онај шашави) о коме сам мало пре саопштио један податак, да на његову памет не рачунам, чинио је предлог да му дам војску да нешто барата по Алексинцу, и ја сам му на то одговорио: *војска се може употребити, кад је то апсолутно нужно*, и забранио сам му сваки даљи рад са општином алексиначком. То је исто садржано у мојој наредби. Тако је тражио војску и капетан у Прњиловици, али је ни њему нисам дао.

И, за срећу нашу, где год је војска по наредби министровој употребљена, ту није било сукоба ни каквих непријатних последица; а где су је саме власти на своју руку употребиле, тамо је и било жалосних случајева за све нас.

Господо, ја сам болестан, а болестан сам дошао овде, и с тога вас молим да будете толико пажљиви да закључите вечерашњу седницу и да ми оставите да сутра продужим одговарање (*чује се: дајте одмор*).

Потпредседник — Дајем четврт часа одмора.

После одмора

Потпредседник — Пошто је сад већ доста доцкан, а и г. Рибарац је слаб, ја налазим да треба закључити вечерашњу седницу? (*Прима се*).

Зато закључујем вечерашњу седницу и заказујем другу за сутра у 8 часова пре подне. Сутра ће бити продужење данашњег дневног реда.

(Састанак овај трајао је до $7\frac{1}{4}$ часова по подне).

28 САСТАНАК

5 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Љуб. Јоксимовић

Почетак у $8\frac{1}{2}$ часова пре подне.

Присутна су била сва господа министри.

Потпредседник — Отварам седницу 28 састанка. Изволте чути протокол 27 састанка.

Секретар Станојло Вукчевић прочита.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани протокол? (*Прима*).

Изволте чути молбе, које су Скупштини упућене.

Секретар Љуба Јоксимовић чита

Грађани општине јашуњске (у ср. лесковачком округу пиротском), моле да се имање, које у другим општинама имају, испише из књига тих општина;

Маринко Митровић из Браничева (у ср. голубачком, окр. пожаревачком) моли да му се опрости новчана казна, на коју је осуђен;

Сељани из Кривофеје (у срезу пчињском, окр. врањском) моле да им се даде зиратног земљишта;

Јован Васиљевић и др. сељани из Лалинца (у ср. свр љишком, окр. тимочком) моле да буду ослобођени плаћања бира; и

Радисав Ракић, писар општине скоричке (у ср. ражањском, окр. крушевачком) моли за дозволу, да у том селу може бакалску радњу отворити.

Потпредседник — Све ове молбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Изволте чути једну молбу за осуство.

Секретар Љ. Јоксимовић чита:

Народној Скупштини

Услед болести у породици, нужно ми је десет дана одсуства од скупштинских седница, с тога молим Народну Скупштину, да ми исто изволи одобрити.

3 јула 1893 год.
у Београду

Антоније Поповић,
народни посланик.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено осуство? (*Одобрава*).

Изволте чути захтев првостепеног ужичког суда, да се г. Живко Малопарац народ. посланик може узети на одговор.

Секретар чита:

Народној Скупштини

По представци ужичког првостепеног суда, од 16 јуна 1893 г. Бр. 13660 има се узети на одговор г. Живко Малопарац из Добриња, народни посланик због штампарског преступа.

С тога част ми је замолити Народну Скупштину, да на основу чл. 125 Устава, изволи решити: да се г. Малопарац за ово дело може узети на одговор.

Акта по овим делима под Бр. 19242 и 13660 — у две групе шаљу се с молбом, да се по употреби врате.

Бр. 6126
4 јула 1893 год.
у Београду.

Министар Правде,

Пет. Максимовић с. р.

Потпредседник — Захтев овај упућује се секцијама да секције изберу по једног члана за одбор, који ће проучити захтев тога суда, и поднети извештај. —

Прелазимо на дневни ред.

На дневном је реду одговор оптужених министара и претрес оптужбе.

Изволите г. секретаре позвати оптужене бивше министре.

(После мале паузе оптужени министри долазе у скупштинску дворану и седоше за сто, за њих одређени).

На реду је одговор оптуженога г. Рибарца. Молим вас изволте чути.

Стојан Рибарац — Господо, свршујући јуче тачку VII оптужења о познатој шифри за издавање наредбе свима начелницима, што се телеграфа тиче, ја сам смео с ума једну ситницу, која може ипак да утиче на расправу целе ствари и на вашу пресуду у овоме оптужењу. То је она ситница, која се мени товари на леђа и која је, како се у тужби каже садржана у депеши да је г. Пашић са главним одбором ухапшен.

Допустите ми, господо, да за такву једну ствар министар не може да одговара, кад се у опште зна, да он није ни био кадар да изда такву наредбу.

На то би се могло одговорити као и на ону белешку у једном листу као да сам ја побегао. Једном приликом — чини ми се 1884—5 године, имао сам прилику да се видим са г. Андром Николићем, садашњим министром спољ. послова, и говорећи о правима, која се јављају у изборним агитацијама, говорећи о свима средствима, којима се агитатори у изборној борби служе, говорили смо и о тим лажима, и г. Андра је признао да у очи избора у изборној агитацији може да буде лажи, за које нико не може да буде крив. Као год што је било лаж, за коју нико није крив, да сам ја побегао, тако исто је лаж да је г. Пашић ухапшен, и за ту лаж нико не може бити крив пред Скупштином. То су средства, којима се служе необразовани људи у изборној борби и ви не можете тражити од министра да учини да сви људи једне политичке странке имају једнога осећања образованих људи и да сви раде онако, како би министар хтео.

Прелазећи на тачку IX оптужења, која се изводи из неке оригиналне белешке у облику наредбе, која гласи: „Јавити шифром свима начелницима да кажу дотичним председницима општинских судова да не следују позивима.“

Ово имам да изјавим најсвечаније, најодсудније како је дужан да да изјаву човек, који пред Скупштином стоји, да ова забелешка постоји доиста, али да не постоји наредба и да та наредба никоме није експедована. Један од мојих органа — чини ми се управник града Ниша, обратио ми је пажњу на то, и у колико се сећам међу оним хартијама, које су нађене у мојој фијоци, нађен је и његов концепт те наредбе. Управник града обратио ми је пажњу на то, да се изда таква наредба, и ја сам то записао на једној хартијици, да би ме то сетило, да о тој ствари размислим, да кметови не следују позивима судова. Али од тога није учињено ни корака, та наредба није експедована. То тврди концепт, који се налази у хартијама, који је писан руком Симе Павловића. У осталом, и сама тужба не каже да је издата наредба него белешка у облику наредбе. И кад наредба није ни издата, онда и не може бити никакве одговорности (Чује се: бајаги мали покушај!). Међу тим што је мени дало права, и дужност да се задржим још мало на овој тачки, то је тврђење оптужбе да је се овим поступком „уништило“ „уставно начело“, да је судска власт „потпуно независна“ од административне и законодавне власти. Ја признајем опасност, која неминовно у уставној земљи настаје од факта да извршна власт утиче на одлуку судске власти, признајем опасност која наступа од мешавине надлежности у властима: кад извршна власт утиче на рад судске власти или законодавне власти, или обратно.

Али, господо, баш и кад би постојала ова наредба, а ја поново тврдим да она не постоји, ја изјављујем да она ни у колико не утиче на рад судски, и ни у колико не уништава начело судске независности. Тај би се утицај могао схватити из факта, да је министар ма који био, наредио, да суд ради овако или онако, а кад би министар казао, да јавите кметовима да не следују позивима судова, тиме се ништа не утиче на судску власт, јер се тиме не задире у савест судија, да они раде овако или онако. Ви се сећате, а и у штампи је, и у Скупштини било говора о једном предмету и пао је и један протест на г. Гершића министра правде за познату депешу упућену ваљевском суду у ствари Јовише Ђурића. Ако хоћете право да судите, оно је било недозвољено утицање власти на судску радњу, јер онде је министар казао јасно, шта треба суд да ради, а овде нема тога. И као год што сте у оном случају и при свем прекору који је пао, могли да пређете летимице преко тога, онда немате права да из једне неупотребљене белешке изводите да има неке повреде устава и повреде закона. То је све што сам имао да кажем о овој тачки оптужења.

Узимајући у оцену ону тачку оптужења, која је садржана у тачки 10, ја се сусрећем са једним фактом недостојним, са фактом ружним за овако свечан акт, који је управљен Народном Представништву, за акт који треба да значи триумф демократије. Ту се каже како је министар унутрашњих дела радио као „прост злочинац“. Озбиљност самог предмета тужбе и објективност нужна за суђење, искључује могућност употребе онаквих израза. Ја ћу да кажем да ти изрази у колико не би могли у опште да пристоје једном образованом човеку, у толико још мање може бити добитак да се употребе у акту, који Скупштинари потписују. У свези са оним што сам ја јуче у опште говорио о начину, на који су набављене оне шифроване депеше, ја немам у овој тачки тужбе ништа друго да кажем, него да изјавим пред свима часним људима, да је она депеша, коју сам ја, вели, послао Жив. Живановићу у Књажевац, *апсолутно лажна.* И колико је она производ једне измишљотине ту, види се из тога, што је заборављено да се метне моје име, што је код свих других депеша учињено. Ништа више немам да кажем, него понављам да је то недостојно подметање кога се мора чувати сваки човек. Ја нећу да бацам одговорност на оне, који су употребили ту лаж, но на оне, који су је измислили. Већ онај други део ове 10-те тачке оптужења садржи један истинит факт, признајем пред Скупштином, а то је моја депеша шифрована упућена начелницима у смотрењу држања према радњи гл. бирачких одбора.

И Устав наш, сви закони наши, обележили су рад, обележили су надлежност, обележили су границе кретање свакој институцији у нашој земљи и свима онима, који имају да врше макакове функције у земљи. Као год, што се зна, шта има да ради кмет, шта има судија, и као год што је власт дужна да хвата за јаку свакога, који се противи законима, исто тако одређено је шта има да ради месни одбор а шта има један гл. бирачки одбор. Оно на што сам одмах у почетку дужан да обратим пажњу вама то је, да су у гл. бирачким одборима заседавали људи просвећени, па су ипак покушали да учине и учинили су противзаконитости, које сам ја био дужан да сузбијам и сузбио сам.

Тужба каже, да сам ја овим својим расписом повредио чланове 88 и 110 изборног закона и чл. 92 Устава, а ја кажем и молим вас да добро узмете у оцену факт, који ћу да наведем, *да не само нисам повредио ни један члан изборног закона и Устава, него сам шта више, сачувао један члан изборног закона и Устава и спречио повреду једног од најбитнијих права Скупштине Народне.* Ево шта чл. 84 избор. закона каже: *Ако на дан 14 септембра због нереда или из буд каквог другог узрока, гласање не буде извршено на једном или више гласачких места, гл. бирачки одбор наредиће одмах, да се на свим тим местима изврши гласање 30 септембра.* На овом гласању поступиће се у свему онако као и при гласању од 14 септембра. Да ће се накнадно гласати, председник општинског суда објавиће у дотичној општини истога дана кад му то буде јавно главни бирачки одбор. Ово гласање ће се извршити према XI азбучном бирачком списку, ако који гласач не могне показати своју бирачку карту

Овако ће се исто поступити и у случају члана 81 овога закона.

Али ако се и овога пута на неким гласачким местима не изврши гласање, гл. бирачки одбор, ако је то случај на мање од једне трећине гласачких места, свршиће свој посао, не водећи рачуна о томе несвршеном гласању. Ако се, на против, то догодило на трећини или више од једне трећине гласачких места, сматраће се као да се нису могли извршити избори за отични изборни округ или варош.

У оваком случају Скупштина, кад се састане, решиће, да ли ће се, у дотичном изборном телу, поновa извршити гласање на свима гласачким местима или опет само у онима у којима није извршено.“ Шта је потребно за правилно расправљање ових односаја? Потребно је да се добро уочи значај овога члана, да се из тог добро схваћеног значаја изведе и право гл. бирачког одбора и случај у коме он може наређивати накнадно гласање. Овде је јасно да право бирачког одбора на наређивање накнадних избора потиче из факта *да се не изврше нигде избори било због нереда било због других случајева.* Само у том случају, ако се избор *није свршио на неком месту*, гл. бирачки одбор има права да наређује накнадни избор. Ја сам међу тим извештен, да је главни бирачки одбор противно овом члану изборног закона наређивао поновa избор на оним местима на којима су избори истина извршени, али не потпредседницима, који су одређени од стране државног одбора.

Господо, ја ћу да признам, да је то неправилно било, што избори нису извршени под председницима одређеним државним одбором. Али признајући то, ја одмах полажем пред вас једно питање: ко је надлежан да суди о томе да ли су избори правилно или неправилно вршени (Нар. Скупштина) Јест, Народна Скупштина. Кад су господа у тужби казала да сам ја повредио 92 члан Устава, онда молим вас да га прочитам: „У сваком главном окружном месту као и у варошима, што бирају више од једног посланика, образоваће се гл. бирачки одбор, који прикупља све гласове, пребројава их, проглашује резултат избора — даје посланичка пуномоћства. У том ће одбору председавати један од чланова Државног Савета, или Касационог суда, одређен коцком, а његови су чланови: један члан сталног окружног одбора, председник месног општинског одбора, један члан Апелационог суда или председник Првостепеног суда и по два председника сваке бирачке листе. — Он не говори ни о чему другом, него о томе, како се склапа гл. бирачки одбор. Дакле ту се не каже да ли гл. бирачки одбор има надлежности и да ли сам ја његово право прекорачио, те да будем одговоран. Не господо. У тужби се каже како сам ја повредио чл. 88 и 110 изборног закона, молим вас само да вам и то прочитам, па да будем начисто са тим, 88 чл. гласи овако: (види ниже 24. ред).

Шта сам ја овде повредио?

Овде закон прописује шта треба да ради гл. бирачки одбор по свршеном послу, ја му нисам закраћивао да сврши свој посао и изда пуномоћства.

„Члан 110. Главни бирачки одбор дужан је свршити свој посао, ако није било наново наређиваних избора, најдаље четвртога дана у вече после дана изборног; а ако се према чл. 84. овога закона мора за једно или више гласачких места наређивати нов избор, онда ће се он извршити шестога дана после дана општих избора, када ће се вршити и накнадно гласање у случају чл. 80. овога закона.

У овом другом случају главни бирачки одбор дужан је свршити свој посао трећега дана у вече после дана накнадно наређених избора“.

Ја мислим да је јасно за све вас да овај члан закона није ни у колико повређен. Овде је гл. питање у томе да ли су гл. бирачки одбори имали права да наређују накнадне изборе у местима где су избори били извршени? Ја кажем да они тога права нису имали (др. Л. Илић: али то је ствар Нар. Скупштине а не ствар министра).

Г. Др. Лаза правилно схвата права Нар. Скупштине, кад каже да је Нар. Скупштина једино надлежна да донесе суд о томе, јесу ли правилни или не, јер чл. 88 ево шта каже:

„Чим буде готово с тим послом, одбор ће одмах објавити резултат и издати пуномоћства изабраним посланицима, како је казано у чл. 81 овога закона.

„Све се пак ово мора свршити, ако није било накнадно наређених избора, најдаље до 18 Септембра у вече, а у другом случају до 23 Септембра у вече.

„Формулар пуномоћства прописује министар унутрашњих послова.

Печат на пуномоћствима је за све вароши и све сеоске општине, које засебно бирају посланике печат дотичног општинског суда; а на пуномоћствима за изборне округе печат окружног суда дотичног изборног округа, у чијим ће одајама главни бирачки одбор и радити.“

И према томе ја мислим, да је јасно за све вас да ја нисам повредио ни овај члан који се садржи у тужби ни који други него сам *сачувао једно од највећих права Нар. Скупштине*, које је садржано у чл. 104 Устава и гласи:

Народна Скупштина прегледа сама пуномоћства својих чланова и изриче свој суд о њиховој вредности, као и о сиоровима, који би се што се њих тиче појавили.“ (Зар одузимати акта и непуштати председнике бирачких одбора значи сачувати права Нар. Скупштине? (Смех).

На реду је тачка 11 оптужбе у којој се налази „повреда Устава„ и поврода закона и у ономе акту конституисања Скупштине. Ван онога, што су моји другови у својој одбрани одговорили, пошто је зато оптужен цео кабинет, ја имам да одговорим и да дам објашњења на оне тачке, које се мене тичу, а то је на први део оптужбе за што у списку, који је штампан од стране министарства унутрашњих дела нема рудничких посланика.

Да би вам ствар била јасна, ја ћу вам прочитати дотичне чл. изборног закона, који говоре о томе, на који се начин саставља извештај о свршеним изборима. Последња алинеја чл. 81 гласи овако:

„У исто време одбор ће послати кратак извештај о резултату избора у службеним „Српским Новинама.“ У том извештају мора бити казано: 1) колико је свега бирача било на азбучном списку; 2) колико је бирача било добило бирачких карата; 3) колико је свега гласача било на избору; 4) колико је свака листа добила гласова (куглица) и 5) који је, или који су изабрани и оглашени за народне посланике.“

А у чл. 90, који говори о извештају гл. бирачког одбора о целом раду стоји ово:

„Овако спремљен и потписан записник послаће се сутра дан са свима прилозима и свим изборним актима, што их је главни одбор добио са разних гласачких места, Народној Скупштини преко министра унутрашњих послова.

У исто време послаће одбор службеним Српским Новинама опакав кратак извештај о ресултату избора, као што је казано у последњем одељку чл. 81. овог закона“.

И даље у чл. 109 стоји да и оно што вреди за месне бирачке одборе, вреди и за главни, да и они морају да пошљу извештај о целом резултату гласања и да бележе, који су посланици, којима су дана пуномоћства. Само с тога дакле, што дотични бирачки одбор није послао извештај ни посланици из тога округа нису могли ући у списак оних посланика о којима је гл. бирачки одбор послао извештај и који је публикован.

Међу тим господо, са колико сам пажње а ја примам на себе одговорност, ако је ту учињена повреда закона — ја приступио оцени тога факта, нека је доказ то, што сам ја допустио да се они људи из рудничког округа, који нису имали уредних пуномоћства, али су имали поверење својих бирача, уђу у Скупштину. По чл. 104 Устава *нико не може да уђе у Скупштину без пуномоћства* надлежног бирачког одбора. Ја сам знао да они немају пуномоћства, али ја сам рачунао да они располажу правом и да уносе у Скупштину поверење својих бирача а вама уштедио једну прилику радости да ме још тада нападате и клеветате.

Прелазећи на други део ове тачке оптужбе, ја нећу да се бавим овде доказивањем је ли био довољан по Уставу онај број посланика, који је био у ономе тренутку у коме је конституисана. Али прелазећи на сам акт, кад је Скупштина конституисана, ја имам да учиним напомену Скупштини, и предлагачима, како су се они огрешили о једно велико начело демократије, огрешили се баш о онај принцип суверенства народног, који они хоће да бране и истичу. Кад се оцењује та тачка оптужбе, онда треба да се баци поглед шта је било пре по старом Уставу? По старом Уставу Скупштина је бирала

шест кандидата и од њих је могла Круна да потврди једног за председника другог за потпредседника. И ако је то било противно ономе начелу, да извршна власт не утиче на право, како ће да се конституише Народна Скупштина, ипак из те одредбе старога Устава могло је да се изведе, да је извршна власт имала права да утиче на расправу питања, да ли у Скупштини има довољан број посланика, и то право давало јој се фактички, што је она могла не потврдити ни једног кандидата. Али кад је нов Устав у чл. 106 казао ово:

Кад је нов Устав у члану 107 казао: „Сви посланици, пошто им буду оверена пуномоћства и Скупштина их прими за своје чланове полажу заклетву", ја мислим да је несумњиво једно од највећих права Скупштине да она сама решава о томе: је ли довољан број посланика за рад, и за конституисање, и да је тако исто несумњиво, да влада нема права да решава о томе и да би она повредила Устав, кад би утицала на то решење скупштинско. Кад је Устав јасно огарантовао независност целога бића скупштинског од почетка па до краја и нарочито у акту конституисања гарантовао јој право да она о томе сама решава, онда нема места бедити владу што она није задрла у то право Скупштинско, онда је то издајство жеља демократије и суверенства народног, онда је то напуштање права Скупштине. Господо, у овом дому налази се људи, који су тражили а траже и данас да у Устав уђе једна одредба да је „Народ извор и утока свију власти у држави". У овом дому, ја сам имао прилике да скоро у новинама читам, нао је један предлог да закон постаје закон чим га Скупштина потврди и потпише, дакле без потврде, санкције крунине. Па зар ви желите и трпите да у овом дому нађу места предлози, којима се иде на то да се окрњи највеће право Скупштине, право да сама себе конституише.

Вама стоји на вољи да доносите какав хоћете суд, да ли се може сама Скупштина да отвори то је ваша ствар; али кад доносите решење о томе да влада одговара за то, ви би стали на опасан пут, на пут, којим вама права могу бити оспорена. У свима парламентарним земљама биће извршне власти, једне владе, почива на поверењу Народне Скупштине. И демократе нарочито тврде да влада црпе своју снагу, свој живот, из живота саме Скупштине. Па кад је тако, кад се Скупштина сама конституисала, и кад је влада дужна да тај акт избора председника само прими к знању, кад је дужна да се одазове позиву и жељи Председништва да отвори Скупштину, зар би могла она да каже „нећу да радим са вама, за то што немате довољан број посланика". Да ли се сме то допустити ради будућности где може бити 100 посланика, који хоће да раде, да влада може да каже, нећу да радим с вама, јер нисте законито и уставно изабрани и немате довољног броја. Мени се чини, да би то био један штетан, опасан и погубан пут по она велика начела, која су унесена и утврђена у нашем Уставу и по онај глас о вашем демократизму, којим ви тако радо парадирате пред светом. И са овим ја завршујем свој одговор на ову тачку оптужбе, с тим да је влада тиме чинила оно, што је била дужна да уради, и тиме се није огрешила ни о Устав ни о закон.

Допустите ми, да пре него што приступим завршетку свога говора учиним један кратак преглед оптужбе, који је садржан у наводу, да је Србија била на „прагу грађанског рата". Ништа друго нећу да кажем, господо, него само то да изјавим, да у Србији нема елемената за грађански рат, и да их је нестало од онога дана, кад је ваш Вића Радовановића са друговима и кад су многи други ваши другови честитали Николи Христићу, кад су побијени они ваши другови на Краљевици. Од тога доба нема елемената за грађански рат у Србији. (Алекса Ратарац: нема, кад има војске 20 батаљона).

У осталом, баш и кад би га по несрећи свију нас, и било, јер нити га желимо ми ни ви, нити и један човек у Србији ма колико било назадно осећање његово према положају државном, ако би дакле настао такав случај, ја сам тврдо уверен, да би г. Др. Весник последњи био, који би се попео на какву барикаду. (А. Ратарац: нисте се ни ви прославили). Ја сам се, чини ми се, нео.

Да завршим, господо, са вашим допуштењем, једном кратком смотром свију разлога, које сам до сада навео. Да би то јасно било, ја вас молим да ме слушате још пола сата, још један сат. Један од знаменитих научника европских, чини ми се, казао је у једној својој књизи..... (Жагор. Чује се: не тражимо лекције од г. Рибарца. Да чујемо). Господо, ја немам претензије да дајем лекције никоме, али ја имам права да се браним. И ви ако хоћете да задржите достојанство судца, ви треба да ме саслушате.

У осталом ви у напред изјављујете расположење, г. Томо Бојичићу, да нећете да ме чујете.

Потпредседник — Да је Скупштина вољна, да хоће да вас чује, то је доказ већ трећа седница од како говорите. Ја вас молим да ограничите ваш одговор на тужбу, којом се тужите.

Стојан Рибарац (наставља) — Па ја на то и ограничавам свој говор.

Потпредседник — Ја вас молим, ограничите ваш говор на радњу до 1 Априла, јер ваша радња нема везе са историјом свију народа.

С. Рибарац (продужава) — Молим вас, ја и ограничавам и упућујем своју одбрану путем, којим ја хоћу; али ја нећу да дајем одбрану по рецепту г. Томе Бојчића.

Ја хоћу да кажем како је тај човек, Џон Стуарт Миљ казао: *свака влада има права да буде предусретнута са поверењем, докле делима не покаже, да тога поверења не заслужује.* Наша појава од 9 Августа не само да није изазвала поверења, него на против од 9 Августа ми смо одмах постали у очима противника злочинци, тирани, убице и томе слична имена су нам давата (чује се: *тако је, тако је).* Макар да од 9 августа до 10 августа, кад су се ти напади и увреде јављали нисмо ни били кадри да учинимо никакво зло, јер нисмо имали времена ни физичке могућности за то. Ако је било где где какве пренагљености, ако је било претераности, онда тој претераности, пренагљености треба узрок тражити у оном гњеву, у оној мржњи, у оној освети, са којом смо дочекани и која је налазила одзива у унутрашњости. Ако има пренагљености, од стране владе није је било, влада није за то давала импулса и иницијативе. Та мржња, та пренагљеност, тај гњев почео се развијати од више деценија и трајаће све дотле, док у нашој земљи политичке борбе имају овако општар и киван партиски карактер. Не само да је један део штампе, који заступа интересе странке, из које сте ви, предусрео са толиком мржњом са таквим гњевом појаву наше владе, него и оне установе, које су поцрпеле своју снагу из Устава да га злоупотребе, окренуле су фронт према нама. Док је било најчистијих побуда, да се стане на пут свима злоупотребама, докле су хватани зли људи и предавани суду, било је судова који су мислили да служе земљи и правди, ако те људе одмах пуштају. Ја ћу да наведем један пример за рад једног суда, а ви знате, како би било тешко кад би се признало да у истини стоји оно, што је тај суд у дотичном случају урадио. Истражни судија у срезу мачванском пише реферат о томе, како је неки грађанин сељак учинио неко злочинство, неки преступ, и наређује рефератом да се испитају сведоци, и да се тужени узме на одговор. Сви, који знају, да је истражни судија по званичној дужности и без тужбе позван да извиђа злочинства и преступе, који се по званичној дужности извиђају, као што је био овде случај, знају, да је тај судија с правом ово урадио. Кад је тај судија на основу исказа оних сведока, који су потврдили оно, што је он у реферат навео, ставио тога оптуженога у притвор, онда је шабачки суд казао, да то решење не вреди због тога, што истражни судија у овом случају не може да буде иследник него сведок. Тако решење потписали су три правника: Деспотовић, судија и г. Дединац. (Дединац: јест, ја сам га потписао — жагор).

Потпредседник — Молим вас, ви говорите о раду једнога суда, а немојте именовати личности суда.

Стојан Рибарац (продужује) — Да би нам се и иначе тежак положај отежао, пуштене су у стране новине вести,

како има хајдука у ужичком округу, и ако није ни једног јединог било. Једном од првих београдских трговаца, Тићи Марковићу, донесена је једна пасквила, у којој му се тражи 100 дуката у име уцене. То је била уједурма, да бајаги у самој престоници нема сигурности, али, благодарећи увиђавности тога човека, он је веровао да је то уједурма, и није од тога правио никаква капитала.

Да би било отежано стање у земљи, и да би се изазвао конфликт са суседним државама, ја вас подсећам само на то, са колико је мало пажње говорила ваша штампа о томе, како се шверцују говеда (чује се: па зар није тога било, ако не верујеш, питај Генчића. Не упуштајући се у расматрање тога факта, је ли било шверцовања говеда или не, оно на што хоћу да обратим вашу пажњу, то је држање, које није одговарало достојанству Србије, то је држање, којим се ишло на то, да се надражи Аустро-Угарска против владе, против Србије. Господо, ви се сећате Скупштине, у којој сам ја приликом, кад се у штампи појавила вест, да је један од ваших другова шверцовао говеда, поднео једну интерпелацију у Скупштини. Ми смо узели да би та ствар доиста кадра била, ако би узела већег размера, да произведе сукоб са Аустро Угарском. И шта смо радили? Ми смо поднели интерпелацију, али смо молили да се она прочита у *тајној седници*. За то јавно мишљење није ни знало. На ту нашу интерпелацију није ни одговорено и ми, при свем том, од тога нисмо *правили капитала*. Ето, господо, са коликом смо ми смотреношћу, са коликом пажњом, улазили у расправу једнога, тако деликатнога питања, које се тиче Србије не само у њеним унутрашњим већ и у њеним међународним односима. А са колико је пажње ваша штампа тврдила, да се шверцују говеда, па чак и то, да се шверцују са знањем владе.

Ништа није пропуштено, чиме би се јавно мишљење заталасало, ништа није остало неупотребљено с ваше стране, чиме би се јавно мишљење раздражило и довело у забуну и гнев. Ја само помињем случај са атентатом на г. Пашића. Господо, ја сам готов, да учиним правду свима људима, који су били пре мене на влади, онима, који су сад на влади, и онима, који ће бити на влади. Ја држим да ниједна влада, да ниједан од чланова владе немају разлога да изазивају против себе своје противнике, а најмање да још и такве ствари наређују, да се пуца, у намери да се убију прваци народни, да се убије један човек, који има ма колико утицаја на ток догађаја у својој отаџбини. Сви ви знате, да је од те ствари направљена толика ларма и галама и да онда није никакво чудо, што су људи и пријатељи г. Пашића нашли разлога, да се свете на другим тачкама за то, што је учињен покушај да он буде убијен. Ја верујем да међу вама има половина људи, који верују тако исто, као што верујем ја, да ту од атентата ни спомена нема. а колико је познато у последње време почињу да верују сви, па и сам г. Пашић, а да је тако, најбољи је доказ то, што онај пандур, који је за тај атентат оптужен, осам месеци лежи у притвору, јер је био претрес, на који г. Пашић није дошао; што је одређен други претрес да г. Пашић дође, он је позван па ипак за то није дошао, а тај пандур још и даље лежи у притвору. Мени изгледа да и сам г. Пашић већ увиђа, колико су криви његови пријатељи, који су га унели у струју опасну и незгодну за њ. да му сад савест не допушта да иде на суд и тужи човека, јер нема уверења, да је тај пандур учинио атентат на њега, него да су криви његови пријатељи, који су се склопили око њега и направили недостојну и одвратну спекулацију са том случајном појавом.

Даље, господо, има још једна појава, која је и владу, која је и мене лично, непријатно дирнула, у то доба, а то је изјава мога земљака, г. Катића, као човека са великим репутацијама, који је изјавио, како је његов живот у опасности. Оно, што сам казао, да је мене то најнепријатније дирнуло, то је из разлога, односа мојих са г. Катићем, мога уверења које сам њему дао, лично ја, да главом мојом јамчим, да се њему не сме апсолутно ништа учинити. И при свем томе, што је он од мене усмено чуо такво уверење; што је знао колико имамо заједничког у прошлости; при свем томе, тај човек сматрао је и мислио, да је потребно, да у јавност унесе његов момент зебње, његов момент гнева, његов моменат раздражености.

Ради правилније карактеристике ствари, ради правилније карактеристике чинилоца, који су се пред нас ставили, ја ћу да наведем један можда непријатан, али ипак истина постојећи факт, да није протурена вест, да је тражена интервенција, једног страног посланика, и утицај његов да се влада у Србији промени. Из дужног призрења ја нећу да именујем тога страног посланика. Али констатујем то, да је мени 17 децембра 1892 год. саопштено од стране Краљевског Намесништва, како је један страни посланик по молби г. Пашића долазио и тражио, да се ја удалим из кабинета. *(Камо среће!)* — Велите ви, камо срећа, а ја опет велим, да то може донети саму несрећу. Независност Србије је утврђена и обезбеђена. Наше сукобе можемо ми и сами изравнати; ми имамо толико снаге, да се сами измиримо, да се препиремо, да сами казнимо сваког за оно, за што је крив, али оно, што смо сви дужни према земљи, према достојанству, угледу, и независности наше Краљевине, то је, да нико од нас не сме допустити, да се ма ко меша у наше унутрашње односаје. Гњева је било, господо, било је пренагљености, срџбе и мржње! И кад ја то признајем, онда дужан сам, да дадем објашњења ономе, што сам ономад казао, да никаква установа, никакав закон није у Србији био рђав, него су рђави људи; да је Србија богата установама и законима, али оскудна у људима. А за што су људи у нас рђави? — Осећам дужност, да вам и о томе дам своје мишљење!

Потпредседник — Молим вас, господине, ви се не оптужујете за то, што у Србији неко неваља, а неко ваља. Молим вас, немојте се удаљавати, већ одговарајте на тужбу.

Стојан Рибарац — Молим вас, господине потпредседниче, у овој оптужби употребљено је много ствари, којима у тужби није било места, употребљени су такви недостојни изрази, од којих ја за ове три седнице скупштинске ниједан нисам поновио.

Потпредседник — Ви имате само да одговарате на тужбу.

Стојан Рибарац — У овој тужби употребљени су изрази: „злочинци“, „фалзификатори“, и многи други. И кад ја као тужени, могу са толиком хладнокрвношћу да не вређам никога, прелазећи преко тих израза, онда, мислим, ништа вама не чини и не смета, да чујете потпуну одбрану једног човека, кога оптужујете.

Узрок, господо, свима нашим недаћама, свима нашим несрећама, треба у опште тражити у оним проповедањима, која су се почела још пре две деценије проповедати против сваког ауторитета, против патриотизма, против родољубља, против части и лојалности. Узрок треба тражити у оној освети, којом се китн партиски живот; у ономе, где једни, кад имају сву власт у рукама својим, имају и људе, који су с њима једног мишљења; а кад тренутно престану да имају власт, у том већ тренутку, сви напуштају владу, сви су против ње. Дакле, у томе су узроци те несреће наше, којој смо ми дужни да нађемо лека. Вама неће бити непознато, да је 1885 године, после наше несреће на Сливници, тадашњи министар-председник, дочекан у Београду са Адресом, а кад је сишао с власти 1887 године, њему су тада полупали прозоре на кући (то је Београд)! а нису вам непознате ни друге сличне неморалности. И ја сам, право да кажем, постао у томе фаталиста, и почео сам веровати, да изван свију ових узрока, који леже у нашем животу, нашим људима, има једна невидљива сила, која не да, да буде добрих људи у Србији. Има, велим, једна невидљива сила, која људе дражи једне против других, која их завађа, која чини да неваљају ни Ристић, ни Пироћанац, ни Гарашанин, ни Новаковић, ни Радивој, ни Чумић, и која ће учинити — да нећемо ваљати ни један, и да за кратко време очевидно неће ваљати ни Докић ни остали његови пријатељи?

Господо, ја и моји другови, дошли смо овде с уверењем да смо невини; али ја вас молим да верујете, да што се тиче и њих и мене, да би ми и као невини кадри били да при-

мимо сву казну, макар колико строга била — само кад би могли да понесемо уверење да ће са нашом осудом да престану и све погрешке и све несреће у Србији и кад бисмо могли веровати да су они невини, који служе за пример другима, онако као што је један велики војвода казао: „*треба по некад обесити и правог да би заплашили кривце.*“ Али је мучно, врло мучно.

Кад се велики Кнез Михаило јавио по други пут да влада у Србији, први акт његов био је, у коме он изјављује да жели „*да оснује владу, која ће имати да одржи себе у важности, закон у снази и задобије право и поштовање у отаџбини да престану освете и гоњења и да се отаџбини придруже сви људи, сви синови њени, који јој желе напретка*“. Тако је радио велики дух кнеза Михаила. Међу тим господа, која су сад на влади, нису се послужила овако лепом науком из прошлости. Докле су похитали, да употребе највише право Владаочево, право помиловања, чак и према поповима, који су осуђени за злоупотребу и скрнављење свога положаја, који су изгубили епитрахиљ; оставили су Краљу, оставили су овом стању, да се под њим измирују неки врло ситни рачуни из прошлости.

Господо, налазећи се већ при крају своје одбране, молим вас да на свршетку чујете још једну реч, реч, која има потпун значај једне исповести. Ја сам се у тренутку оптужбе налазио у другој земљи. У земљи просвећеној, која даје уточишта правим кривцима политичким, и ја бих, да сам хтео да избегнем вашу оцену, да сам хтео да избегнем ваше суђење, ја бих могао да останем тамо и да не дођем овде, баш кад бисте ме ви и тражили. Ја сам дошао да тражим правду, али тражећи правду, ја у исти мах изјављујем, да сам готов да сваку мржњу, ако би се појавила, да сваку чашу те мржње до дна искапим, тако исто да примим и освету ако би се у ма колико пространим границама појавила.

Ја сам мислио, да је највећа потреба за нашу земљу, да се демагогија распрсне и уништи, да се спречи свака партиска искључивост, да се учврсти вера у надмоћност закона; да се ангажују за службу отаџбине сви солидни елементи из свију редова, јер сам веровао да Србија не може да издржи три кадра чиновника, да Србија не може да иде и не треба да иде и даље путем моралне клонулости и материјалног упропашћавања. Ја сам тој идеји служио са истрајношћу, енергијом, самопрегоревањем и одушевљењем. Судбина је била немилостива, али и ако је она била према нама немилостива, ја ипак мислим, да ће она наћи доцније кога, на кога ће се милостиво насмешити да изврши, што сам ја започео.

Кад стоји све ово, кад је несумњиво да све што год смо ми радили, радили смо за славу Краља, за срећу земље и напредак отаџбине; кад стоји то, да ми нисмо учинили ниједну повреду Устава ни закона, допустите ми да изјавим, да пресуда ваша, ако би била на нашу штету, не би значила тријумф правде, него би имала значај санкције једног револуционарног акта, да би та пресуда вукла право из силе, док међу тим сила треба да иде за правом, јер право треба да истиче из догађаја, који оно расправља, и тада може да задобија и осваја разум људски.

Међу тим не треба заборавити, да ко год што право и правда изазивају признање и поштовање, тако исто и освета не може ништа друго да изазове него освету. Тако исто, при оцени овога односа не заборавите, *да је у нашем државном животу врло мали размак времена, који је протекао од Метина брда до палилуске касарне.* И не заборавите то, *да је од Капитола до Тарпејске стене само један корак.*

Миленко Веснић. — Молим вас, г. потпредседниче, допустите ми да кажем неколико речи, ради личног објашњења.

Г. Рибарац, бранећи се јуче пред овим домом од поднесене оптужбе, изјавио је о мени нешто, што је савршена лаж, и ја мислим, да ми је дужност, да с тим овде пред његовим и вашим лицем рашчистим.....

Потпредседник. — Ако се упустимо сад у таква разговарања и пречишћања, онда неће бити краја овоме претресу, него да пређемо даље.

Станојло Вукчевић. — И ја бих имао да исправим једну погрешку г. Рибарца о мени.

Потпредседник. — Не може се то чинити сад, него да продужимо претрес.

Има реч оптужени г. Живојин Величковић.

Бивши мин. правде, оптужени Жив, Величковић. — Господо, ја остајем при одбрани, коју сам потписао ономад заједно са осталим мојим друговима, која је одбрана прочитана у Скупштини. Пошто је одбрана читана не тражим да се то чини поново.

Потпредседник. — На реду је одговор оптуженога г. Светозара Гвоздића бившег министра.

Бивши мин. нар. привр., оптужени Светозар Гвоздић. — И ја, господо, остајем при писменој одбрани, коју смо колективно поднели, и која је пред вама прочитана.

Потпредседник. — На реду је одговор оптуженога г. Димитрија Стојановића.

Бивши мин. фин., оптужени Димитрије Стојановић. — И ја имам то исто да изјавим, што и предговорници, моји другови, а то је, да остајем при оној заједничкој писменој изјави и не тражим да се она поново пред Скупштином чита.

Потпредседник. — На реду је одговор г. Јована Ђорђевића.

Бивши мин. просв., оптужени Јован Ђорђевић. — И ја остајем при одговору, који смо заједно потписали, и који је овде прочитан.

Потпредседник. — Сад би на реду био одговор г. Велизара Кондовића, ну, како он није могао доћи, то је послао одговор, који, молим вас, да чујете.

Секретар Лука Лазаревић чита:

Народној Скупштини

На тужбу 26 посланика, која је поднета Народној Скупштини и која је мени накштампана предата, ово је мој одговор.

Ја се оптужујем за дела напоменута у тужби под VIII и XI.

Изјављујем, да сам ја постављен за министра народне привреде 8 Марта тек. год. и да с тога не могу ни одговарати за дела, која су се десила по тужбеном наводу, до 3 Марта закључно, дакле пре но што сам ја и дошао за министра Да су дакле подносиоци тужбе, са више пажње и озбиљности, коју ова ствар изискује, ову тужбу писали а са мање фраза, не би оваку грубу погрешку ни учинили.

За друго дело означено у тужби од XI оптужујем се: што сам као члан владе ставио према потпис на указу, којим су отворене седнице скупштинске 31 Марта тек. год.

И ако се за ову тачку оптужења не износи, за постојање самог дела, никакови докази, са чега бих био у праву, да на њу никаквог одговора и не дајем, — опет за то, деликатност самог питања, што га оптужна тачка садржи, гони ме, да о истом питању само оволико кажем:

Верификациони скупштински одбор, поднесеним извештајем скупштини, конгатовао је, да има 69 посланика, па са толиким бројем изабрато је и председништво скупштинско, и ово је писмено известило владу, да се Скупштина конституисала, позивајући да је и отвори, што је влада морала да изврши, јер то Устав налаже. А да влада ову одлуку скупштинску није извршила, тада би тек морала она и одговарати за повреду Устава, као што би и то било противу Устава, да влада има права да цени, да ли се Скупштина могла конституисати или не, јер у овом случају, влада би могла свакој Скупштини, која је противу ње, осујетити и конституисање и сваки даљи њен рад.

29 Јуна 1893 год.
Карлсбад.

Вел. Кундовић с. р.

Потпредседник. — Молим вас, господо оптуженици, имате ли још што год да изјавите у вашу одбрану? *(Немамо).* Онда ви сте за данас вашу дужност испунили, и можете ићи,

Миленко Веснић. — Хоћете ли ми, г. попредседниче бар сад допустити, да се са г. Рибарцем разрачунам пре него што оде?

Г. Стојан Рибарац, бивши члан овога дома и министар унутрашњих послова, бранећи се по делима оптужења, нанео ми је јуче једну клевету, коју је како рече, чуо од другога. Ја га сад молим, да, пре него што оде, именује пред Скупштином тога човека, од кога је то чуо, иначе сматрам да је он сам клеветник.

Потпредседник. — Дајем четврт часа одмора.

После одмора

Потпредседник — Продужује се дневни ред. На реду је претрес оптужбе бивших министара.

Има реч г. Миленко Веснић.

Миленко Веснић — Господо! Дужност је грађанина да следује у свима пословима своје општине и да ради на бољитку и благостању њеном. Његова је дужност да тако исто ради, кад су у питању и срез и округ, а највећа је онда, кад је у питању његова отаџбина. Вршећи дужност у овој последњој, он иде дотле, да свој живот жртвује кад то захте од њега поглавар у име отаџбине, у име њених интереса, а против страних непријатеља. Кад су ти непријатељи унутра, онда је његова дужност, да и од њих чува дата му на вечна времена уставна права, и та је дужност његова света. У тој дужности прави часни грађанин залаже свој живот.

Дужност је судова да изричу правду, а дужност административних власти да се труде, да помажу грађане, да их подржавају, да их заштићују у вршењу њихових законских дужности и да на првом месту оне — административне власти — раде по закону. Дужност је Народног Председништва да доноси добре законе и да мотри бодрим оком да се они тачно, савесно и по духу њиховом извршују, и нарочито да пази на оне врховне управљаче у земљи, који према Народном Представништву на првом месту носе одговорност за сва дела, која падају у делокруг поверене им дужности.

Дужност је та проста и јасна и она се своди на то да се пази да се истински штите уставна, грађанска права и да се тако осигура у земљи јавна безбедност. Јавна безбедност Господо, лежи у правици, правица се оснива на законима, а закони налазе тога израза у формама.

Ова, у науци и практици освештена начела, у опште важе нарочито онда, кад имамо посла са јавним правом, а на првом месту, кад су у питању уставне одредбе. Ове су за све мислене људе тако свете, да је један познати писац (Бенжамен Констанс), пишући о министарској одговорности рекао: да треба установити, да се за велеиздају сматра сваки акт, којим министар врши законом прописану му власт на државну штету. Шта је пак у којој земљи велеиздаја, није потребно да наглашујем, да је то посао законодавства такве земље. Према томе је чудновато, кад г. г. оптужени министри хоће да побију важност и умесност тужбе, коју сам имао част да поднесем са својих 25 другова, пред овим високим домом, тврдећи како су у другим земљама само велеиздаје и новчане злоупотребе биле предмет оптужбе министра, и како су и ти случајеви врло ретки. Ово тврђење је тим чудноватије за мене, што су на одговору потписана два господина, који су били министри правде и који већ по томе нису смели ићи путем сврашења нарочито онда, кад је у нашем Уставу предвиђено изриком у члановима 136 — 140 начело министарске одговорности и кад о њој постоји још и нарочити закон, на коме су они исто тако као и на доношењу самог устава лично и активно суделовали. Да, господо, уставна је држава један врло сложен, а у исто време један врло чудноват организам. За њену сложеност и деликатност доказ је баш у томе што је она по времену последњи беочуг у развијању државних облика. Зар не пада вама, и зар неће пасти сваком у обичном посматрању на први поглед чудновато, да при својој подељености власти ни један од главних пресудних фактора не носи законску одговорност за своја дела. То не чини ни Владалац, ни Скупштина, па чак ни судска власт. И зар недостатак уставне и законске одговорности код свих ових фактора не би одвео у две крајности, зар он не би одвео с једне стране у апсолутизам, а с друге стране, ако би Скупштина остала неодговорна за своја дела, — у анархију? Зар то не би било, да се искуство и наука нису потрудили да створе једну установу, која ће везивати ове главне факторе у уставној држави, која ће бити природна спона између њих и која ће у исто време носити и ову неопходну потребну одговорност за дела уставних за себе неодговорних фактора. Та установа господо, то је установа парламентарне владе, то је кабинет.

Њена одговорност, то је камен темељац уставности и уставног живота. Вама је са свим излишно овде доказивати, да се уставност без министарске одговорности не да ни замислити. Устав без министарске одговорности био би бесмислица, био би ватра, која не гори, сунце, које не даје светлости, то би била кућа без темеља. Једино и најјаче право и гарантија, што се налазе у Уставу, налазе се у министарској одговорности. Зар је онда чудо, што је она предвиђена у Уставима свију савршенијих држава, и није ли онда са свим природно што је унесено и у наш Устав. Да ли би се уставни живот и могао замислити, кад се н. пр. зна, да се министарској одговорности у извесним земљама морало прибегавати чак и онда, кад о њој специјално закона није било. Али, већ по самој њеној замашности, господо, министарску одговорност могу носити само најодличнији грађани у свакој земљи, само они, који уживају поверење и Владаоца и Народног Представништва, дакле, целе земље; који у исто време, на ово нарочито наглашујем, имају и *воље* да носе ту одговорност. Јер не треба губити из вида да се начело министарске одговорности оснива на основи: да „нико није дужан да буде министар.“ То је ствар искључиво *воље* појединих људи. И ако сад има неке опасности за њих, они треба и да је подносе, кад су тако хтели. Не треба, дакле, губити из вида, да је министарска одговорност слободно и драговољно примљена одговорност, која је у исто време пуна части и достојанства, али и озбиљна и врло опасна. Јер није у ветар казао један од најславнијих владалаца једном од својих министара, који му је поднео један предлог да потпише: „Ја, министре, ово потписујем, али за ово, што ја потписујем, ти својом главом одговараш.“ И кад је, господо, министарска одговорност најјаче и најсигурније средство за уставност у свима просвећеним државама, где је појам уставности потпуно укорењен онде, где за њу нема никакве опасности, пошто је ток државних послова пролокао себи стална и сигурна корита, под којим се редовно креће, од колике је и какве је важности установа министарске одговорности у земљи, која је почела да улази у уставни живот, која тако рећи једва се дупком вуче да стане на једну уставну ногу. Да, господо, моје је тврдо убеђење, да и у нашој отаџбини не може бити говора о правој и истинитој уставности, ако се у њој не установи, ако се у њој не утврди, ако се у њој на делу не оживотвори начело министарске одговорности. А за то пак није довољно имати само закон, јер закон је мртво слово, већ треба тај закон оживети, кад то интереси земље захтевају, а сви ћете се сложити са мном у томе, да то они данас категорички, императивно захтевају. Што они пак данас то захтевају, узрок је по мом тврдом уверењу у томе, што се до сад тако ретко прибегавало тој мери, која је највеће јемство за осигурање законитости и Устава у земљи.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 29 СРЕДА 14 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

28 САСТАНАК

3 Јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Љуба Јоксимовић

(НАСТАВАК)

(О оптужби, д-р Мил. Веснић).

Јер, господо, моје је уверење, да се у таквим приликама, у којима се, почев од 1869 године па до данас, газио Устав и закони, да се у тим приликама Народно Представништво користило природним својим правом, да оне људе, који газе Устав, који газе законе, повуче пред суд на одговор, моје је тврдо уверење, да мојих 25 другова и ја не бисмо били у том тешком и по себи непријатном положају, да данас подносимо ову оптужбу. Ја не бих дошао у тај на првом погледу незгодан положај, да оптужујем овде г.г. чланове бившег кабинета г. Јована Авакумовића. И заиста је сама прошлост нашег јавног живота једина могла бити основ заблудама, да се и поред нашег новог Устава од 1888 године може владати самовољно без ослонца у народу и његовом представништву. Наша доскорашња — допустите ми израз — полутанска уставност могла је једино навести г г. оптужене министре да тврде, да ми тужиоци чинимо неправду њиховој прошлости, кад их тужимо за противуставности, противзаконитости, које су учинили кад су изишли са својим часним програмом, чиме су, мисле, „заслужили признање отаџбине.“ Зао је удес за г.г. оптужене министре баш у томе, што они нису били свесни онога, што је за свакога јасно, а то је начело, да је најпре требало уставним, законитим путем добити народно поверење и створити већину у народу, па онда тек изводити програм (Одобравање).

Та заблуда је навела и самог г. Рибарца, који је ни завршетку свога говора хтео да употреби тако једну тешку батерију у науци о уставном праву и парламентарности, као што је Џон Стјуарт Миљ. Доказивати, како свака влада има права очекивати, да јој се верује, да ће она извршити свој програм и да ће бити уставна, то је, господо, једно у основи са свим погрешно схватање мисли Џона Стјуарта Миља. Кад би тај Џон Стјуарт Миљ могао доћи у нашу средину, кад би био у томе положају да разуме оно, што ми решавамо и да схвати суштину свих прилика, свих догађаја, који су претходили овој оптужби и њеној одбрани од стране пређашњих министара, он би неминовно морао доћи на то, да се одрече сам своје мисли, кад се она може тако да разуме *(Одобравање)*. Ако би се допустило аргументисање г. оптуженог министра, које сам навео из његовог одговора на оптужбу, онда би оно могло подсетити — на злочинца, који убија жртву, да јој после може запалити свећу. *(Тако је)*. Није истина господо, ја то одбијам — одбијам и од својих другова потписника на овој оптужби, да ми оптужујемо г. г. чланове кабинета Авакумовићевог за то што они, као што се изволео изразити сам г. Авакумовић, нису радили онако, „како је хтела опозиција,“ већ ми то чинимо с тога, што је његов кабинет радио против устава и закона. Ми смо ово, мислим, јасно и фактима доказали у самој нашој оптужби. Ако Народна Скупштина усвоји овај наш предлог оптужбе, и ако реши, да се кабинет г. Авакумовића ставља под оптужбу, онда ће истражни одбор имати довољно могућности, довољно прилике, да факта, која смо у оптужби изнели, и која смо једва могли прибрати, у правном законском смислу речи, и ако су догађаји тако целом свету на догледу, онда ће велим тај истражни одбор бити у могућности, да све оно, што смо ми у оптужби изнели, потврди и да по свој прилици донесе много нових факата, који ће ићи на то, да се потпуно оправда свака и најмања и последња реченица наше оптужбе *(Одобравање)*.

Господо, после овога краткога увода, који сам сматрао да изнесем у своје име и у име својих другова, ја ћу да пређем одмах, и ако у најкраћим потезима на саме одговоре на оптужбу г. г. оптужених министара. Ја ћу то да учиним, изјавивши најпре у име својих другова — и своје властито име, да ја то с њима заједнички чиним с тога, што ми то налаже света дужност, дужност, којом сам се заклео да вршим, кад сам је се примио и кад сам почаствован тиме, да будем народни посланик.

Ја се одмах ограђујем од оних израза у одговору оптужених министара, који иду на то, да оптужбу окарактеришу као дело мржње, као дело освете. Овде, господо, тога нема. Ја се ограђујем противу тога и против увреда, које су овде лично против мене пале, а ограђујем се и за то, што ја лично као Миленко Веснић, апсолутно никад ништа нисам с њима имао, а додаћу још, да чак има међу њима људи, према којима ја осећам поштовање, као према пређашњим професорима и својим пређашњим претпостављеним људима. Молим вас дакле, да се то не изгуби из вида, да ја са својим друговима, вршим једну грађанску дужност.

Ја се нећу задржавати, на оном што су г. г. оптужени министри говорили у уводу као одговор општи на поједине тачке оптужбе, нећу се задржавати ни на речима појединих говорника, јер ћу вам признати да поред свега поштовања, које имам према пређашњем председнику министарства г. Авакумовићу, ја његов говор, који је први саслушан сматрам за просту

антиципацију онога, што је у заједничком одговору на оптужбу казано. Ја се не могу задржавати на свима детаљима говора г. Рибарца с тога, што је он, као што ћете и ви признати, врло често излетао у околину, по којој ја не могу нити сматрам за дужност да га тражим. Допустите ми да се ја ограничим за сад, задржавајући право да доцније на ново говорим о овом питању, да се ја сада ограничим на главније тачке из одговора г. г. оптужених министара.

На прву тачку наше оптужбе г. г. министри одговорили су да су били у праву да одложе и распусте Скупштину с тога, што су они то радили у име круне и са њеним потписом. Ми смо, господо, у оптужби тврдили, а ја то тврдим и данас, да од смрти покојнога генерала Протића, па до првог априла у Србији није било круне, у Србији није било потпуно уставног фактора, који се у Уставу подразумева под именом Круне *(Тако је)*. Устав зна за круну у лицу владаоца, и за представљену круну у лицу три намесника; Устав зна за случај да од та три намесника један може одсуствовати, али да може одсуствовати с тим ограничењем, да он да *пуномоћије* својим друговима, да они, како у своје име, тако и у његово, пуноважно могу отправљати државне послове, да они као у своје *тако и у његово име* могу вршити оне дужности и она права, која се подразумевају у Уставу под правима круне и која су у власти само потпунога намесништва.

Устав наш не зна за два намесника, и то му нико не може подметнути.

Истина је, да у чл. 71 Устава, на који смо се ми позвали у оптужби, и који у своју корист хоће да употребе и господа оптужени министри; истина је, да је у том члану предвиђен случај смрти једног Краљевског Намесника. Али, господо, одмах у првој алинеји, у првом ступцу тога члана каже и ово: „У случају да који члан намесништва умре или тако оболи да по уверењу три лекара, које Државни Савет одреди, на позив она друга два намесника и у договору са њима, не би могао више никако своју дужност вршити, или најзад ако да оставку, друга ће два намесника отправљати државне послове до првог састанка Народне Скупштине, која бира трећег намесника.“

Господо! Овде међу нама има добрих научара, политичара са прошлошћу државника и правника, али чак ни то није потребно, па да се разуме да овај израз *„отправљати“* не значи то исто, што и вршити потпуно уставну власт оног уставног фактора, који се у овом члану подразумева. Отправљати значи *привремено* вршити послове у име правог фактора, *привремено* вршити само текуће послове, који не трпе одлагања свакодневне — да се тако изразим — потребе у животу државном. *(Тако је). Отправљати* значи само то, а никако не значи: вршити послове круне пуноважно, исто онако, као кад би била три уставом предвиђена намесника, или онај случај, кад она двојица врше ту дужност са унапред датим пристанком трећег намесника. *(Тако је)*.

Господа оптужени министри, нашли су за нужно, да се у свом говору позову на 3 тач. 71 чл. устава. Ја не разумем зашто се на њу позивају. Она гласи овако: „.....у свакој од ових прилика обнародоваће се одмах узрок, са којег ће само два намесника отправљати власт Краљевску.“

Према томе, господо, гледиште, које је заступљено у оптужби, и гледиште, које ја сматрам за част да заступам, овде пред вама; гледиште, које је по мом скромном уверењу једино правилно, једино уставно, једино законско то је: да та два намесника отправљају у име Круне државне послове *само дотле*, докле се не дође у могућност, уставом предвиђену, да се то намесништво попуни *(Тако је)*, да оно дође на ново у свој нормални положај *(Тако је)*. Ја, господо, тврдим и да *никога* — (подвлачећи ову реч) — да никога нећу наћи, који би мислио, да се избор трећег намесника може одлагати чак и уз извесна адвокатска тумачења устава.

Народна Скупштина имала је да изабере трећег намесника; г. Пашићев кабинет, који је претходно кабинету г. Авакумовићевом, предлагао је господи Краљевским Намесницима да они сазову Народну Скупштину, да се сврше два посла: да се расправи, да се реши трговачки уговор са Аустро-Угарском, и да се у исто време, кад се већ Скупштина састане, изабере трећи намесник, те да се тако изађе из тога абнормалног стања, у ком се држава налазила. Може се пребацивати, а ја то не ћу ни да браним, кабинету, г. Пашићевом, што он није поднео предлог господи Намесницима *одмах*, на неколико дана после смрти Краљевског Намесника пок. ђенерала Протића, што тај посао није одмах ни извршен. Колико сам ја обавештен, узрок је за то, (и ако је кратко одлагање таквог захтева факт кабинета Пашићевог) био у томе што је имао, да се у најкраћем року изврши трговачки уговор са Аустро Угарском, што је по том са свим природно, да се онда Скупштина већ сама по себи ради тога сазове, по што је већ и раније решењем рок трговачком уговору био продужен до краја јануара, и да се, по што се сврше сви послови, који су били потребни, те да се спреми све, да нов уговор ступи у живот.

Кад су господа оптужени министри ступили на управу земаљску 9 августа, онда су они већ прецизно у свом — да га назовем — службеном органу изјавили, како је неопходно потребно, да се изврши апел на народ. И кад су дошли на власт, они су тај свој долазак правдали пред страним кореспондентима, да они хоће да изврше с тога, што Круна мисли, има узрока да верује, да влада, чији је кабинет Авакумовић сменио, не ужива више поверење у земљи.

Господо, кад једна влада долази са таквим програмом, та влада може доћи, кад њој Устав не забрањује; али кад је то против духа уставног, онда је и њој прва дужност, да одмах дотични посао изврши и у оном року, који је уставом прописан и који не сме избећи.

Господо, оптужени министри правдају се за одлагање Скупштине и после 1 новембра тиме, што је кабинет, који је њима претходио прошле године, такође одложио Скупштину. Колико има извештачености у томе акту, у одбрани на оптужбу видећете из тога факта, — и ако то изгледа на први поглед ситница, — да су оптужени министри удешавали, да своја одлагања Скупштине одређују и скроје према истом датуму, према којем је то учинио и кабинет, који им је претходио. Међутим, Председник њиховог кабинета, г. Авакумовић интерпелисао је 1891 године председника, г. Пашића за одлагање Скупштине од 1 новембра до 29 децембра, и онда је он у седници од 30 Децембра 1891 године у својој интерпелацији казао ово: „Нико нема права Скупштину, ма којим начином спречити у вршењу тога права, те да се она састане 1 новембра сваке године, како је то предвиђено у члану 102 Устава.“ Даље је додао: „Ко то уради, тај је повредио Устав.“

Господо, ја жалим што морам да изразим своје мишљење, које не иде у прилог уставних појмова господе оптужених министара, нарочито правника у њиховој средини; ја сматрам за дужност да то изразим с тога, што су они у одбрани својој, да би ослабили дејство оптужбе, пришли средствима, која апсолутно не дају ни једном јавном човеку, а најмање правнику, најмање таквим правницима, који претендују да уживају извстан правни ауторитет код нас. Господа оптужени у своме одговору кажу, како и Председник француске републике има право да одлаже Скупштину. Да, господо, председник француске републике је уставни поглавар земље, он има то право не само у француској републици, него у свима републикама, у којима им је то право уставом дато. То право, које има уставни владалац у другим земљама, не могу захтевати, не могу тврдити да имају непотпуни краљевски Намесници. (Чује се: тако је).

Господа оптужени у својим одговорима трудили су се како било, да ослабе ефекат саме оптужбе; они су се позвали на пример из блиске нам, пријатељске Грчке, и казали нам, како је то са свим обична ствар, да у случају, кад Круна нема више поверења према влади, која је код ње, да има права, да користи прерогативом, коју јој даје Устав; да има права да образује владу, коју за сходно нађе, у тој намери да се изврши апел на народ. Против тога и ми, који смо под-

нели тужбу, немамо ништа; то је право Круне, тим правом може Круна да се користи. Али у Грчкој је грчки краљ уставни владалац; он је доиста поверио владу људима, који нису били у странци, која је у Народном Представништву имала већину, али је он то учинио у искључивој намери, да доиста чини апел на народ. Да је то у тој намери учињено, доказ је то, што је тај апел извршен у најкраћем року и што је влада, која је извршила апел, повукла се онога тренутка са управе земаљске, кад је тај специјалан задатак извршила и кад за себе није добила већину у Народном Представништву. (Чује се: она је била неутрална). На такав пример, као и на раније, оптужени дакле, нису се могли позивати у својој одбрани.

Према овоме, ја мислим, да са пуно права са вама заједно могу извести закључак, да су сви разлози, који су изнети у одбрану на нашу оптужбу на ову прву тачку, сувише слаби, и да ни уколико нису у стању да потру оно, што је у првој тачци оптужбе изражено.

Ја вас молим, а држим да ћете се и ви са мном сложити, да су господа оптужени министри за ову прву тачку оптужбе криви поред свих својих одговора. (Чује се: криви су).

Господо, ја се ограничавам да будем што краћи и одмах прелазим на другу тачку. Ја ћу у овој тачки бити врло кратак, баш с тога, што су оптужени у своме одговору на њу били веома дугачки и опширни и што министар унутраш. дела, оптужени г. Рибарац, кад се бранио од ње, није навео ни једног разлога. Та околност, што су оптужени министри нашли за потребно, да на ову нашу најкраћу тачку оптужбе одговоре најдуже, биће за вас све и свакога, који гледа критички на ствари, јасно, да и они сами налазе, колико је и како јако повређен Устав тиме, што се на упражњено место једног народног посланика, није расписло нов избор.

Господа оптужени министри и министар унутраш. дела бране се тиме, што је, вели, Народна Скупштина позвана, да утврди, кад је празно место кога посланика, и да она треба да учини представку министру унутр. дела, а овој да нареди избор за упражњено место посланичко.

Истина је, да по извесном члану изборног закона стоји одредба, да Народна Скупштина извести министра унутрашњих дела о упражњењу каквог посланичког места, и да према томе онда министар наређује избор. То је истина у случајевима, који долазе у тренутцима, кад је Народна Скупштина на окупу; то је истина нарочито у случајевима, где имају било оставком или поништењем избора да се врше накнадни избори. Али то се ни у колико не може узети за случај, кад један народни посланик, на чијој листи никога више нема, умре, кад се његова смрт огласи и у службеном државном органу, а сваки чиновник и министар дужан је да чита службени орган, ако не чита он је за то крив, — кад се дакле утврди и у службеном органу, да је један посланик умро, — у таквом случају јасно је, да министар нема ништа да чека, он има да слуша изричну одредбу чл. 101 устава, и да према томе нареди избор. Ако то не учини, он се греши о Устав и изборни закон. Господа оптужени министри мислили су, да ће за себе придобити симпатије Народног Представништва, ако у својој одбрани на оптужбу буду често употребили фразу, како треба штитити права народног суверенитета. Господо, ја мислим да у овом случају штићење народног суверенитета баш састоји се у томе, да се чини све што је у дужности и могућности дотичних фактора, да се тај народни суверенитет стави у могућност, да својој дужности потпуно одговори, а то ће се учинити само онда, кад се и у том случају, кад се једно место упразни, нареди нов избор, и кад се потруди да Народно Преставништво никад не буде непотпуно. А о чувању суверенитета Народног Преставништва, ја мислим да најмање имају *права и разлога*, да говоре људи, који су на оптужби овде пред нама. (чује се: врло добро.)

Ја прелазим, господо, на трећу тачку оптужбе, и с тога што је она врло јасна, што у њој не може бити никаквог адвоцирања, никаквог извлачења ни десно ни лево, зато што је она тако јасна, ја ћу с њом да будем врло кратак. Решењем од 31 Марта прошле године Скупштина је закључила, да се постојећи трговачки уговор има продужити до 31 Децембра 1892 год. Народна Скупштина, чинећи то, хтела је да за себе сачува, да никоме не испусти, да никоме не да једно драгоцено право, једно битно уставно право, по коме само она и једино она, и нико друго не може решавати о трговинским уговорима. (Чује се: тако је, врло добро). Народна Скупштина учинила је то, и г.г. оптужени министри хоће из тога врло погрешним путем да закључе, како је тиме Народна Скупштина изразила жељу да се продужи постојеће уговорно стање. То је апсолутно погрешно тумачење, које не може наћи никаквог ослонца у Уставу. Нама је чак овде добачено и напоменуто, како је и влада немачка, и ако у Немачкој парламенат није на окупу, продужила са нама уговор, и како би сад требали Немци да повуку генерала Капривија на одговор. Г. Авакумовић по свој прилици рекао је то, тек да се рекне; јер баш с тога, што парламенат немачки није био на окупу, баш с тога у овој привременој конвенцији са Немачком ми нисмо могли да добијемо, нама генерал Канриви као уставни министар није могао да да оно, што у Немачкој може само Скупштина да да. И из тога долази друга лекција, да је генерал Каприви пао на изборима, који су се извршили у Немачкој, ко би нам могао јамчити, да се и немачки парламенат не би послужио својим правом да и таквог министра, генерала Каприви-а, повуче на оптуженичку клупу.

Најпосле, господо, што се тиче продужења, треба бити на чисто и с тим, да *Скупштина* може продужити, *Скупштина* може решити, *она* на то има права по Уставу; влада то не може. Нама је пребачено и то овде, и ја овде нећу никако да браним и заступам оптужбу, али је оптужби пребачено, како је влада од 1 Априла погазила такође Устав, његов члан 175, кад је наредила, да буџет, који је дотле важио, има да важи даље још и за месец Мај и Јуни. Ја, господо, мислим да није потребно да напоминьем никоме овде да је влада, која је то учинила, била у таквим приликама, да, *апсолутно*, ја подвлачим реч: апсолутно, није било никаквог другог излаза из стања, које је приготовљавано против воље народне до 1 ог односно 2-ог Априла. Избори се ни по изборном закону ни по уставу нису могли раније извршити, а никоме није могло пасти на памет да ради у овом светом Дому са једном Скупштином, која је онако изиграла скупштинска права, као што је то учинила она назови Скупштина, која је изишла из избора од 25 Фебруара. (Чује се: тако је).

Господо, излази још један други закључак, да се господа оптужени министри не могу никако заклањати за оно, што се после њих десило, јер ко нам јамчи, да у случају да влада од 1 Априла није добила поверење на изборима у земљи, да та влада не би овде на том истом месту пред онима, који би дошли у Скупштину, одговарала по Уставу и законима као што треба да одговара кабинет г. Јована Авакумовића (Одобравање).

Повреда чл. 52 Устава, по мом мишљењу, нема никакве потребе да се доказује. Ја ћу овде додати још само толико, да прилоге, који не иду никако у корист оправдања г. г. оптужених министара, те прилоге они не демантују ничим, него само мисле, да за то не треба да буду кажњени.

Ја прелазим на 4 тачку оптужбе. У њој ћу ја такође бити врло кратак. Познато је, да су наш Устав и закони, који су из њега изишли, учврстили да је Државни Савет, касациона административна власт за све административне послове у земљи, то је изван разговора, изван сваке дискусије. То је у осталом осветано и практиком, коју је затекао кабинет Авакумовића, коју је затекао његов члан и министар унутрашњих дела г. Стојан Рибарац. И, господо, кад је Касациона власт решила нешто у извесним питањима, онда бих ја хтео да ми каже не правник, не један бив. министар правде, него један политички и правни букварац; ко има права, ко сме да се усуди да решење таквог Касационог тела сам уништи, да их он изопачава, да их он утамањује и да му даје противзакони и противуставни правац?

Истина је, господо, и ја сам дознао, и ми смо дознали, који смо потписали оптужбу, да је било случајева, да је Државни Савет примао извесне тужбе, извесна акта путем, који није био предвиђен законом, али, господо, кад је Државни Савет то чинио, он је, по мом тврдом и дубоком убеђењу, вршио једну своју дужност, и он ју је вршио онда, кад су они фактори који су позвани и Уставом и законима, да га у томе помажу, кад су ти фактори злонамерно одрекли ту помоћ. (Одобравање). Поменули су овде, а нарочито министар унутр. дела поменуо је о скуповима и зборовима али разуме се у своју одбрану, и ја му то не замерам, он је поменуо оно што је њему у прилог ишло. Међу тим није хтео да помене и такве случајеве, у којима су његови чиновници и капетани држали по срезовима зборове и на њима читали програм владин, па су онда ту прилику употребили ти исти чиновници да изврше акт изјаве неповерења, па су се дотле заборавили, да су и они сами потписивали акт неповерења. И министар унутрашњих дела није хтео против таквих чиновника ни прстом да макне, а камо ли да их казни (Одобравање) Има таквих случајева, које би морао дуго до набрајам. Ја мислим да је Државни Савет био позван, и да би се огрешио о своју дужност, кад не би чинио оно што је доиста чинио.

Господо, ја прелазим одма на тач. 5. И ова тачка, као што знате, има неколико одељака. Ја ћу и у њој бити кратак с тога, што ја налазим да су наши аргументи у оптужби тако јаки, да их не може одбранити ни одговор министра унутр. дела ни њихова заједничка одбрана. Ја ћу бити дакле и у њој врло кратак већ и с тога, што ће многи други говорити и што ћу имати тада прилике да надокнадим оно, што би ми се сад могло измаћи. Ми смо се у оптужби тужили, да је оптужени министар унутр. дела са својим органима, који су припадали његовој странци, чинио да грађанима, који су показали воље и енергије и чврсту жељу, да се ослободе режима од 9 Августа, да се дакле таквим грађанима да што мање бирачких карата и да такве грађане што је више могуће спречи у употреби њиховог законог и уставног права, и да учини што је више могуће, те да њихови политички пријатељи дођу да што више гласају, како би озаконио оно, што ни он сам није могао да ради по Уставу, како би и пред јавним мнењем, и пред Уставом и пред народом, и пред савешћу својом и својих пријатеља могао да оправда долазак свој и својих пријатеља на управу земаљску, и како би могао у исто време да се извуче испод одговорности, која би неминовно за тим дошла. За доказ тога, да је таква тврдња наше оптужбе неправда и неоправдана, г. оптужени министар навео је, како изборна статистика показује, да тога спречавања није било.

Господо, тај аргуменат бивши министра унутр. дела г. Рибарац није могао употребити, а није га могао употребити за што? Из простог и искључивог разлога, што је велики број грађана, који су потегли сву своју снагу, који су се из петних жила унели, који су били готови да жртвују све што један поштен човек, свестан својих права и дужности, жртвовати може (јер сматрам, да је бирачко право у исто време и дужност), да су такви грађани учинили све, против свих препрека и препона на биралишту, и кад се све то узме у обзир, онда ово тврђење и правдање г. оптуженога министра не може ни како издржати критику.

Ја не могу да се упуштам у одбрану свих министара, а нарочито оптуженог мин. ун. дела г. Рибарца, јер бих вас морао дуго морити — задржавати, јер има много ствари, које треба побити, а није их ни тешко побити. Али ћу вам навести, ради примера, једну ситницу, која карактерише озбиљност, са којом се одговара на оптужбу. Г. оптужени министар унутр. дела, који је био неколико година посланик и седео на овим клупама, који је толико година адвокат, који је био полицијски чиновник, а по свој прилици и судски чиновник, тврди да општински суд има право, да тражи бирачке карте по плаћеном порезу, по књизи плаћене порезе. Господо, ја немам потребе да вама свима, који познајете изборни закон, доказујем, како је овако једно тврђење апсолутно неосновано. Бирачке карте тражи општински суд према азбучном бирачком списку и ни према чем другом. (Тако је). Нико нема права да такву једну одредбу, која је унета у закон у искључивој тежњи да зајемчи с једне стране право својих грађана, да до последњег тренутка изврше своју грађанску дужност, да се одазову својим грађанским дужностима и оду на биралиште. та одредба, која је дакле с једне стране потекла из те тежње, да се осигура, ујамчи општинска самоуправа, општинска аутономија, та одредба у изборном закону тако је јасна, да ја не налазим апсолутно за потребно да је овде наводим.

Да су међу тим органи г. Рибарца, за које он пред Скупштином одговара, чинили све, да грађани не дођу до могућности да се изразе у оном смислу, у коме су они тежили, да се изразе о режиму од 9 Августа, да су органи либералне владе чинили све, што су хтели у целој земљи, а не на једном месту, да осујете грађане у вршењу њихових права, доказ су небројене депеше, које су слате у Београд и појединим људима и појединим листовима и министрима, и тадашњим краљевским намесницима, и које су биле једна јавна ствар, једна под опаквим приликама, готово природна ствар, доказ су велим толике многе депеше, и ја вам могу једну такву депешу навести, која, и ако нарочито не говори о томе, видећете, како се на њу, поред све њене наивности, гледало.

Г. Пашић питао је нашег друга г. Станојла Вукчевића, да му се јави, којим општинама из онога округа нису издате бирачке карте, и које су те општине. Ако се ја добро сећам, г. Пашић је учинио то на основу уверавања, која су му дата и од стране владе и од стране надлежних власти, да се доиста дају бирачке карте свима, који на то имају законско право. Кад је доктор Станојло Вукчевић, који је пре тога био народни посланик, и који је по нашем схватању био то и у оном тренутку, и о коме ја немам потребе да вам говорим, јер га сви познајете — кад је он послао извештај, у коме су именоване општине у којима нису издате бирачке карте, онда је штација телеграфска казала да се донесени телеграм бр. 527 на основу чл. 15 закона о телеграфу задржава. И молим вас, господо, после свега овога, зар ви можете мислити, да смо се ми од 9 августа налазили у уставној земљи, да господа, која су дотле ишла да тако силна, а у исто време и тако важна грађанска права ниште — зар ви можете мислити, да та господа нису газила Устав и закон? Господо, радња је њихова противуставна и противзаконита с тога, што су такве наредбе потицале од органа уставних, што су потицале од оних уставних фактора, чињеница, који су позвани да у првом реду одржавају јавни морал у земљи.

Како је од те стране злоупотребљен сам положај тих фактора, доказ је најбољи онај циркулар, који је послат одавде из Београда, који је разаслат по целој земљи, и за који мин. ун. дела *не сме* да каже да није знао, јер он *мора* да зна то. Ја тај циркулар имам у препису, он је био разаслат по свима судовима, и по свима општинама, а тај циркулар разносили су државни органи. При спровођењу начелници срески упућивали су овакво писмо кметовима.

„*Кмете,*

Према овој наредби, коју ти уз овај акт шаљем, а која, као што видиш не зна за шалу и мољакање позови одмах.... и ако још кога имаш, у кога с основом сумњаш да ће дражити, подстрекивати и бунити људе које каквим обманама, позови га с места, наредбу му саопшти, на потпис и кажи му да је одговоран за ред, а за сваки, најмањи неред биће људи најпре спетљани — повезани и похапшени".

Овде нема шале.

24|II —93 год. **Ђ. Поповић,**

Петровац. ср. старешина.

Ево, како он гласи:

Начелник среза млавског

Бр. 2064. 24 Фебруара 1893 год.

Петровац Хитно.

Суду општине Вел. Лаолске

Данас пре подне добио сам званичан извештај да су услед нереда у Драгачеву, и ухваћених писама радикални прваци у Београду похапшени као бунтовници.

Вечерас сам депешом добио извештај да су до сада поапшени две стотине радикала у Београду и Драгачеву, где је виђен и Петар Карађорђевић кога гоне и због чега пред стоје апшења.

Услед наведеног наређујем томе председнику и свима кметовима: да и дању и ноћу *лично воде јаки надзор над прваима радикалним, пазе на њихов говор и рад*, ако таквих у тој општини има, па ме оног часа по нарочитом коњанику о свему извештавају, а ноћу ће за то имати сигурне и јаке страже.

Даље ће пазити на све долазеће странце у ту општину, и да таква лица, која би им се учинила сумњива мени спроводе.

Да је ову наредбу примио, одговориће ми овога часа.

Нека председник не заборавља да је он на првом месту одговоран за ред.

Начелник срески,
Ђ. Поповић

Истражни одбор, кад буде решавао о овоме, он ће наћи овога материјала у свима срезовима наше отаџбине, и онда ће то бити најбољи доказ, да је такво једно оруђе, које једна влада не сме употребити. И ако су се г. Андра Николић и г. Рибарац сложили у томе, да у изборним борбама може да буде марифетлука, јест истина, тих има и у Америци и у свима земљама, али нема неморалних марифетлука, и још да полазе са места, одакле треба да се чува морал, одакле треба да се штите грађанска права. Таквих марифетлука нема нигде, и не сме их бити у Србији. Ми не смемо допустити да се они понове, и да се не би поновили, ми морамо казнити оптужене министре.

Господо, допустите ми да вам саопштим овде још један други доказ о томе, са каквим се средствима служила влада, са каквим се срествима служио кабинет Авакумовићев, а нарочито негов члан, министар унутрашњих дела, представник полиције унутрашње, представник за унутрашњу политику, у намери, да изигра грађанска права, да погази на један најнедостојнији начин закон изборни, да пљуне у лице Уставу и уставном праву.

Ја имам овде аутографисани препис записника бирачког списка из канцеларије округа Топличког.

Господо, пре но што се дошло ка изборима, ви ћете се добро сетити, да су извесни народни посланици, извесни људи из народа, преставили и кабинету г. Авакумовићевом и онима, у чије су име они онда владали; како је министар унутрашњих дела спремио и разаслао извесне формуларе, који иду на то, да се одбију законити председници бирачких одбора, а апсолутно изиграју избори, да се они окрену на вешт неуставан и незаконити начин у корист либерала. Овај аутографисани акт састављен је 9 фебруара, у Прокупљу у начелсву окружном. Ја вас нећу морити, тиме, да вам читам све, него ћу вам прочитати само оно, што је у њему најглавније, како је било утврђено и вероватно је, да је то оптужени министар унутрашњих дела и усмено утврдио са својим подручним органима — како је утврђено било, да се председници бирачких одбора још пре 9 фебруара, може бити још крајем Јануара, да се председници отерају свуда, где они нису сигурни за либералну владу, а нарочито да се терају отуда, где се имало вере да ће понамештани регенти општински послужити им у оваком случају, где глав. бирачки одбор не би то могао и сувише јако приметити; па су нашли за потребно, да се људи спречавају свуда, како ће они моћи да изручују и броје куглице како они хоће.

Ја вас молим, да ми допустите, да од тог формулара прочитам само записник 4 састанка бирачког одбора; он овако гласи:

Записник четвртог састанка

Данас, 25 фебруара 1893 године, кад је свршено и закључено гласање према чл. 74 и 75 изборног закона, као што гласи трећи записник овога одбора продужен је овај рад

1. Закључани су и запечаћени сандучићи, из којих је председник вадио куглице и давао бирачима. Кључ је остао код председника, члан 76 изборног закона.

2. По гласачком списку и по пребојаним бирачким картама гласало је свега 535, пет стотина тридесет и пет (или колико буде) гласача и ово је записано с овима на дну гласачког списка.

(*ово записати на списку, који се тога дана водио*)

Сви су чланови ово потписали (да потпишу).

Ни један од чланова нема да одваја мњење или ма шта да примећава. Рад закључен у 7 часова по подне.

3. Кад је ово свршено, по чл. 76, 77 и 78 изборног закона приступљено је отварању кутија и бројању куглица по пропису чл. 79 изборног закона. Рад је отпочет овако:

Прво је отворена кутија под бројем... (који буде), која је примала гласове за листу Стојана—Тана—Рапчића и Светозара Атанацковића и пошто су куглице нађене у истој кутији, три пут пребројане и све учињено онако као што наређује чл. 79 закона о избору народних посланика, нађено је у истој кутији, пет стотина и двадесет комада куглица, свака је стотина за себе бројана.

општ. печат

Председник бирачког одбора,
(потпис)
Чланови бирачког одбора,
(потписи)

Пошто је овако свршено са првом кутијом, онда је отворена друга кутија под бројем...., која је примала гласове за Милана Николића и Љубу Обрадовића. Све куглице нађене у истој кутији трипут су пребројане по наређењу члана 79 избор. закона, и нађено је у истој кутији, десет комада куглица.

општ. печат

Председник бирачког одбора,
(потпис)
Чланови бирачког одбора,
(потписи)

И напослетку, кад је свршено са првом и другом кутијом, онда је отворена и трећа кутија под бројем...., која је примала гласове за листу Николе Пашића и Мите Илићановића, и пошто су све куглице, у истој кутији нађене, пребројане три пута, као што наређује чл. 79 изборног закона, нађено је у истој кутији пет комада куглица.

општ. печат

Председник бирачког одбора,
(потпис)
Чланови бирачког одбора,
(потписи)

По бирачким картама гласало је свега 535 — пет стотина тридесет и пет гласача, оволико исто гласало је и по списку вођеном. од стране овог одбора а и по пребројаним куглицама оволико је исто гласало, и нема никаве разлике.

Бирачки одбор, пошто је свршио сав посао као што је изложено у овоме и предњим записницима, овим записником закључује свој данашњи рад и утврђује својим потписима и печатом.

општ. печат

Председник бирачког одбора,
(потпис)
Чланови бирачког одбора,
(потписи)

Записник петог састанка

Данас 26 фебруара 1893 године, састао се одбор по пропису члана 80 избор. закона и нашав све у реду онако, како је остављено вратно је суду, сав изборни материјал са бирачким картама и реверс свој узео натраг.

Завој спремљени и запечаћени синоћ 25 овог месеца, по пропису чл. 79 изборног закона, у коме има: гласачки списак, четири записника; и азбучни бирачки списак, предат је са овим записником председнику бирачког одбора.

општ. печат

Председник бирачког одбора,
(потпис)

Чланови бирачког одбора,
(потписи)

Сад ћете видети, да се тако далеко ишло, да се употребе у место одређених председника неписмени регенти, да их могу употребити свуда на своју корист. А сад да вам кажем какав је резултат из ове општине, чији је акт нашао капетан среза добричког, а који се акт налази у Прокупачком суду. Тај резултат је овакав: у кутији Пашића и Илићановића било је 117 куглица, а они су забележили 5; кутија Ранчића и Атанацковића имала је 45 куглица, а кутија Милана Николића и Љубе Обрадовића имала је 9 куглица. Истражни одбор, кад буде радио о овој ствари, он ће наћи ова документа.

После овога, дошла је, господо, најпре једна јавна наредба да се у погледу председника бирачких одбора поступи онако, како је и пре тога поступано. А за тим је дошла и друга тајна наредба. Она мора да постоји, и она ће се наћи. У њој се каже: да ни једном од оних, који нису сигурни да ће потпомоћи оно, што је желела влада од 9 августа не треба давати уверење; ту се причало и напоминьало, како Државни Одбор, који је једини и надлежан и позван и чије радње не подлеже критици, вели: Државни Одбор узимао је за председнике бирачких одбора чак и учитеље, неквалификоване, и како према томе њима не би требало ни давати право, да они председавају у бирачком одбору. Па се и то заборавило, него се ишло још и даље, нису се давала уверења ни онима, који су имали не само квалификације, које имају г. г. министри, који то раде, него су имали и боље од њих. И кад се против свега тога протествовало, онда су се они чинили и невешти.

Ја сам лично одлазио управнику варошн Београда с друговима мојим, и он, пошто нас је малтретирао подуже времена, тиме, што смо остали да чекамо до сутра дан, и кад смо се јавили да идемо да вршимо нашу закониту дужност, он је одговорио да не може, да нам да објаву, да ми будемо председници с тога, што у брошури др. Милована Миловановића стоји то, да ми можемо примати бираче да гласају и са простим њиховим пореским књижицама. У томе није било могуће доказати г. Денићу, да је то мишљење само др. Миловановића а не и наше, и да на послетку, било то мишљење правилно или не, ако ко по њему поступа, он ће, ако је оно где неправилно, по закону за то и одговарати. Али г. Денић није надлежан да о том расправља, и ја сам се ради протеста против те ненадлежности јавио министру унутрашњих дела, а у том тренутку њега је заступао г. Авакумовић. Г. Авакумовић ми је дао своју часну реч, да ће ми се сутра објава издати и ако ми се не пошље у мој стан, да одем г. Денићу, тада ће ми ју он сигурно издати. Ја сам чекао у стану, и пошто ми објава није послата, ја сам отишао у управу, и тамо ми на моје велико чуђење Денић каза: да он од суботе више *не издаје објаве ни једном радикалу!* Ја сам хтео да исцрпим сва средства, ја сам онда ишао сам оптуженом министру унутрашњих послова, Рибарцу, и молио сам да изађем преда њ; да се жалим, послао сам му своју посетницу, и г. Рибарац, не знам за што, одбио ме је, и није ме хтео примити.

Господин Рибарац, и ако је знао за шта ја долазим, није хтео да ме прими, и према томе оно што је он говорио јуче, да не зна за то, није истина.

Господо, кад људи, који су законом позвани да врше извесне дужности, људи, који су оквалификовани да су свесни својих дужности, кад ти људи исцрпе сва могућа средства, која им даје закон да дођу до свога права, и захтевају да их надлежан орган потпомаже, кад ти људи исцрпе сва средства, па не могу да дођу до могућности да се тој својој дужности одазову, са свим је природно, да је у том случају позван онај орган да им помогне, који је и одређивао председнике бирачких одбора, тим пре, што у закону није нигде казато, да полицијски органи дају те објаве председницима бирачких одбора.

Али г. Рибарац и његови чиновници нису се задовољили с тим, да не дозволе људима да врше своју дужност, што им нису дали објаве, но су чак ишли и даље, па су на станици, на очима самога министра унутрашњих дела, задржавали од пута грађане, ишли су тако далеко, да су изгубили памет, — ја морам тако да се изразим (Чује се: *тако је*) наредили су да у општинама, за које је било као вероватно, да ће их председници општински потпомоћи, да се у те општине не пусте ни они одређени председници бирачких одбора, којима је полициска власт по наређењу г. Рибарца издала уверење. И кад се дотле иде, ја мислим, да је то и сувише дрско, нека ми се допусти израз, да је ту и сувише дебео политички образ (Чује се: *тако је*) тврдити, да су избори од 25 фебруара били слободни.

Ја ћу за сад да прескочим нешто из одбране оптужених једно с тога, што ће сигурно још ко од мојих другова говорити о тим тачкама, а друго с тога, што се бојим да вас дуго не задржавам. Ја сам код тачке 8, која говори о кретању војске, казао: у изборном закону изречено је наређење да на биралиште и његову околину на дан избора не сме се нигде појавити војска. Та одредба избовног закона оснива се на самом д.ху, на самом начелу Устава, на самом том појму, да бирачи на дан избора треба да буду потпуно незасисни при давању свога гласа. То је предвиђено изборним законом и наређено је, да, ако се ко усуди да зовне војску, да ће зато бити кажњен. То не пориче ни оптужени министар унутрашњих дела г. Рибарац, али он хоће из те тешке позиције, из тог тешког положаја да се извуче тиме, што врло нескромно позива чак и једнога Лафајета, што се позива на случајеве, који су изречно специјалним законом предвиђени и немају никакву везу са овим, и што се позива на примере у земљама, на које ми, кад имамо Устава и закона, са којима смо задовољни, нити имамо потребе нити смемо да се позивамо, нарочито онда, код оних случајева, који иду противу духа новога Устав (Чује се: *тако је*).

Ја признајем да војска, поред одбране је непријатеља споља, позивом својим, не само код нас, него и у другим земљама дужна је у исто време у случају потребе, а то су абнормални случајеви, да заштити и одржи ред у земљи, То се чини онда, кад је тај ред донекле угрожен, кад та угроженост није уображена, кад није извештачена; али, господо, овде није требало да са употреби војска просто зато да она послужи оптуженима као средство за њихову изборну агитацију, за то, да у извесним општинама буде 10 или 15 гласова њихових више. Факт, да је војска употребљена у овој намери противно закону, противно уставу, није побио ни оптужени минастар унутрашњих дела, он га и не може побити, јер нема за то доказа. Сам тај факт, по моме мишљењу, довољан је, па да се на осоову њега оптужи министар унутрашњих дела, који признаје, да је на своју одговорност употребио војеку.

Ја ћу код тачке, која је најјача била у нашој оптужби против г. министра унутрашњих дела, код тачке 10 бити врло кратак с тога, што сам оптужен министар није био кратак. — Он, који је и иначе врло развучен, који воле врло много да каже, што иде у прилог његове одбране.

Ја ћу бити врло кратак с тога, што не могу допустити да се може порицати доказна вредност депешама у оном истом тренутку, кад оптужени употребљују депеше као доказно средство за своју невиност. Ако би се депешама одрекла доказна снага, онда би не само у јавном, него и у приватном праву био потрвен цео правни поредак, правни живот, сви међусобни одношаји били би са свим изведени из свога природнога колосека; и онда се не зна, на који би се начин потребе, које депеше врше, могле да подмирију, а да у исто време они, који се њима користе, не ризикују, да не изгубе своја права, да те депеше не буду на њихову штету. То ми-

слим није потребно доказивати, да се ни у науци ни у пракгици не признаје. Међу тим истрага ће показати, да има чак и концепта не Симе Павловић него Стојана Рибарца. Господо, кад у таквим депешама стоји да је један министар унутрашњих дела захтевао од једног члана Државног Савета, од једног председника Главног Бирачког Одбора, који је позван да буде бодар посматрач, да буде истинит чувар хиљаде бирача из једнога округа; кад један министар унутрашњих дела, једном државном саветнику, председнику једног тако великог уставног тела, пише депешу, да он гледа, ако нема ни једног посланика за њих (либерале), да се избори пониште, — онда ја не знам, како друкче да карактеришем овај поступак Рибарчев, него као један прост злочин. (Чује се: тако је.) Овде није место да се о томе говори, али ја исто тако не бих могао друкчије карактерисати и поступак Живана Живановића, који поред свега овог и данас ћути и седи у Државном Савету, већ као једно дело најнеморалније, најзлочиначније врсте. (Чује се: тако је).

Ни по Уставу ни по законима, министар унутрашњих дела апсолутно никако нема права да се меша у рад бирачких одбора у опште. То је искључиво право Скупштине, и она мора да га чува за себе, ако неће да се изиграју сва њена права, а ја мислим да то Скупштина неће допустити. У опште цео одговор министра унутр. дела на ову тачку био је врло слаб, и ја не бих имао потребе да се више на њему задржавам.

Долазимо на тачку последњу, на тачку XI оптужбе, у којој је изложено оно, што је оптужени министар унутрашњих дела г. Рибарац радио пред састанак саме Скупштине, оно, што је рађено у њој овде на овом месту, и најпосле у којој се говори о указу, којим су оптужени г. г. министри отворили седнице Народне Скупштине, пошто су га премапотписали. И Устав и изборни закон већ по самој природи ствари заштитили су цео изборни систем од сваког мешања административних власти, и оставили су да о томе као о једном битном уставном праву, као о једном од најсуштаственијих права решава једино и искључиво сама Скупштина. Према томе министар унутр. дела то никако није могао решавати, и он је имао да се уздржава од сваког мешања у те послове, и да пусти да се учини овде у овом дому онако, како то по Уставу и закону треба да буде. То, — ја не треба сад да напомињем овде — није учињено, и ја мислим да никога нема овде који ће моћи за такву радњу правдати оптуженог министра унутрашњих дела.

За тим долази, господо, ствар конституисања Скупштине и најпосле долази њено отварање указом. Ја сам у почетку свог говора у уводу нагласио, да ни Народна Скупштина ни Круна нису одговорни ни за један акт, који једна или друга потпише, али да би био један апсурд оставити да никога не буде, који ће за такав акт одговарати. Тај фактор, који има да одговара по уставним начелима за све у чему он суделује, што премапотпише, тај фактор — то је влада, то је кабинет. Јасно је, да Скупштина, која се конституисала овде 29 марта, није била потпуна. То данас овде апсолутно нико неће тврдити, и ако је оптужени г. Рибарац трудно се да извесним комплиментима задобије за се симпатије са извесне стране; то нико неће тврдити, јер не велим с тога, што је раније дата изјава, него што верујем у уставне појмове и у убеђеност господе, која ће имати о томе да говоре. Господо, ако би се допустило да се влада изговара тиме, како је она премапотписала указ и отворила Скупштину као једно суверено тело, без обзира на то, да ли је та Скупштина доиста конституисана у уставном смислу, онда ништа не стоји на путу и такој могућности, да се једнога дана скупе у овоме дому њих 50—60 људи и да кажу: ми смо Скупштина, и да позову једну владу, коју би саставили Авакумовић и други, и да кажу: дођите и отворите нас овде; и према онакој одбрани г. Авакумовића и другова, они не би могли да нађу никаквог излаза из те дилеме, већ или да отворе такву Скупштину, или да порекну оно, што су навели у својој одбрани. Ја мислим, да као правници они би морали порећи то, да се не налазе у оптуженом положају. Према томе, премапотпис оптужених министара такође је једно незаконито и неуставно дело, и у извештају самог ондашњег верификационог одбора наћи ће се још материјала. Истражни одбор, кад то буде проучавао, он ће још доказа и аргумената изнети за ово.

Господо, ја ћу да завршим. Ја се надам, да сам поред све јеткости, поред све узбуђености, поред све горчине мојих грађанских, мојих посланичких осећања могао бити и у оптужби самој са својим друговима и овде пред вама потпуно објективан у оцени онога, чиме се ми сад бавимо.

Ја, господо, мислим да то могу тврдити и онда, кад су се овде противу мене износиле у дискусију ствари, које са мном лично нису имале никакве везе, уносиле нискости онако инфамне природе. Ја нећу да се користим својим правом и да одговарам г. министру унутр. дела, који је мислио да ће бити врло духовит, кад је казао, да кад би била буна, да би ја сигурно био последњи, који би се нашао на барикадама — нећу да нагађам како би то можда било, нећу да кажем да би то његово трпљење било неоправдано, али би можда и то било оправданије него да бегам преко плота (одобравање и смејање). Ја то нећу да чиним, јер сматрам да озбиљност посла, којим се бавимо, и достојанство овога дома, у коме смо не допушта такве разговоре и нагађање, и ја са овим закључујем свој говор (одобравање; чује се: живео).

Драгутин Дединац — Код овог лепог убедљивог и разложног говора поштованог посланика др. Веснића, мени је врло мало остало да кажем о самој ствари, али узимајући реч у оптужби бив. министара из либералне партије, ја налазим да ми је дужност да и ја узмем реч у овој дебати, да ми је дужност и морална као посланика и као правника и као судије, да говорим о овоме и напослетку да искупим обећања, која сам при поласку из округа дао својим бирачима, те да о овом предмету пред Народним Преставништвом говорим. Има пуно разлога, који би гласили да је моја дужност о овоме да говорим, а нарочито има један веома јак разлог, који ме покреће, господо, да узмем реч у овом дому приликом ове дебате.

Једно извесно време на неколико дана пред оптужбу опазили смо како је опозициона штампа трубила непрестано да те оптужбе неће ни бити, да Народно Преставништво чак нема ни права ни смелости ни куражи да ту оптужбу изнесе, па су и даље терали, да су чак и стране силе преко својих посланика настале код надлежних да се то сузбије и спречи. Чак су та господа говорила да је данашња влада била за то да се оптужба не износи, но у колико је мени познато и у колико сам долазно у могућности да то сазнам, ја смем да кажем да од свега тога нема ништа, него да су господа из бојазни, што ће таква оптужба бити изнесена, то трубили те да сузбију мишљење народних посланика да у последњим тренуцима од оптужбе одустану. Поред овога, господо, они су износили и то, да ова оптужба не потиче из тих разлога, господо што су они чинили недела и безакоња и што су они то заслужили, што су они кривци, него да је то партизанска освета, да је то акт мржње. Ја као народни посланик не могу да мислим да има икога међу нама, који би то покушао само за то што лично поједине чланове Авакумовићевог кабинета мрзи. Нема тога, господо, као што сам видео из оптужбе и из говора Др. Веснића, него постоје дела, за која се кабинет Авакумовића оптужује, те према томе, господо, и ако сам мало пре казао, да ми је врло мало остало после овако разложног, исцрпног и убедљивог говора г. Веснића, да докажем, да ово није учињено из партизанске освете или личне мржње, или да се овим хоће да се уништи либерална странка, него то се чини за то, да се да правди задовољења, да се један пут освешта начело, да у овој земљи има Устава, кога морамо поштовати и закона коме се морамо покоравати сви па макар ко то био (одобравање), јер, господо, није мала ствар што се каже у првој тачки оптужбе и г. Веснићевог говора, није мала ствар да по смрти пок. ђенерала Протића бив. намесника није учињено оно, што би требало да се учини. Да је бивши кабинет г. Пашића водио рачуна о томе, сведочи то, што је од доба од кад је умро Протић, он непрестано наваљивао код остала два Краљевска Намесника, да се сазове Скупштина у

ванредан сазив и да се изабере трећи Намесник (одобравање), На том питању, у колико ја знам пала је бивша влада т. Пашића, на том питању она је пала да не загази у неуставност и незаконитост, па кад је пала на том питању онда је дошао либерални кабинет Авакумовићев, који није учинио оно што је требао да учини по Уставу; није извршио избор трећег намесника како познате одредбе Устава прописују, него шта је радио? Он је пропустио и да прође 1 новембар и да дочека чак 25 фебруар да буду избори па после тога, рачунајући, ако има успеха при изборима, да изврши избор трећег Намесника како он хоће. Ја држим да је погажен Устав овим и да на ову тачку у оптужби има да одговара кабинет Авакумовића. Што се тиче некоректности господе што су Скупштину распустили, што су чекали 25 фебруар, о том ја нећу да говорим за то што је мој поштовани друг Др. Весник доста разложно и јасно о томе говорио. Нећу да говорим ни о другој тачки оптужбе о опом месту где се говори о пок. Вучковићу посланику, зашто није његово место попуњено; но хоћу да кажем неколико речи о трећој тачки оптужбе а то је да је бивша влада Авакумовићева јаку грешку учинила, што је трговински уговор продужила на извесно време без одобрења законодарног тела.

Вама је свима, господо, познат чл. 52 Устава, у коме стоји ово: да ће трговачки уговори да вреде, кад их законодавно тело одобри; па не само то, него да ће да вреде и онда, кад законодавно тело буде одобрило продужење а не сам уговор. Дакле, налазим, као што је г Весник казао, да је овде учињена грешка и да за то има либерални кабинет да одговара.

Даље, што ме јако тишти, што ћу да кажем Народном Преставништву, то је ствар, која се тиче неправилних општинских избора Ја сам слушао и из других крајева Србије, али ја ћу да се ограничим на округ, у коме ја живим и рад сам да вам испричам, шта је у њему учињено од 9 Августа до 1 Априла. Чим је либерални кабинет г. Авакумовића дошао на управу, одмах се учинио јуриш на општине Све се могуће употребљавало да се сузбију људи, који су законитим путем дошли на општинску управу а да се на та места доведу људи, који немају народног поверења, па се, господо, није презало ни од крви ни у самом подринском округу. Тако имам да вам наведем за пример чувену коцељевску аферу. Ја знам како је ствар текла, јер сам у шабачком суду иследни судија и те ствари све код мене долазе и из акта ја знам, како су у коцељевској аферн ствари текле и како су се свршиле.

Чланови општине коцељевске били су изабрани са 250 гласова. Радило се дуго да се члановима изјави неповерење; употребљени су сви могући марифетлуци, употребљено је, без обзира на поштење, све што се могло измислити, само да се изјави неповерење једној јакој општинској управи, да се од радикала отме и да је добију либерали. Једва су после силне борбе, напора и мучења добили 100 и неколико потписа за изјаву неповерења члановима коцељевачке општине. Наравно, кметови чланови општински, свесни своје дужности, нису могли да допусте, јер сви знамо, шта се тражи, па да се изјави неповерење једној општинској управи. Покушавала је ту и полициска власт, а сем среског писара и среског капетана и сам Коста Павловић окружни начелник, чинили су покушај неколико пута да одузму општинску управу, но то није било могуће. На послетку и ту је употребљена војска; отишли су с војском да је на насилнички начин одузму. Чланови општински одупрли су се томе, бранили су своја грађанска права, нису дали да им се општина одузме. Том приликом један је на месту остао мртав а један тешко рањен, а, господо, неколико транспорта, као робље — као што су Турци гонили — спроведено је до Шанца њих по 20—30 у групи, у гомили у ланцима, са лисицама на рукама и то на ладноћи 10 степени испод нуле и наравно да није чудно, да су тим људима и руке и ноге отекле, кад су у Шабац стигли. (Чује се: „жалосно!“)

Истражни судија ухапси све те људе и кад је жалба суду изјављена на решење о притвору, суд је нашао: да нема дела, те су сви ти људи пуштени Хоћу само толико да приметим, да у томе суду, о овоме делу, није решавао Динић као радикал ни Деспотовић као радикал, него је решавало једно одељење од самих напредњака; то је господо, јавна ствар, ја вам ово говорим сушту истину, све оно што је у ствари било. То се, господо, неколико пута дешавало, да су суду спровођени неколико пута по двајестину људи за измишљене кривице, па не само да су тако радили са људима него њима је била кост у грлу и једна жена — попадија и њу су неколико пута затварали и она је изјављивала жалбу на решење о притвору и наравно била је одмах пуштена, јер није ништа против законо учинила

Други пример да вам наведем тако зв. варнанску аферу. Она је готово још грознија, ма да није било жртава. Варна је село, које саставља општину са још неколико околних села. Она је јака радикална општина. Либералима је било запело око, да отму ову општину и да је имају у својим рукама и све могуће покушавали су, као и у Коцељеви, да општину одузму па нису могли ништа учинити. На послетку војска је и ту употребљена. Ну, како је председник у договору с народом напустио био судницу, онда су се они разишли из села у село и као хајка на курјаке, зашли су из куће у кућу, везивали људе и терали до суднице. Пошто је судница била мала, све те повезане људе затворили су у кафану. Већ је и ноћ била стигла и пошто се народ није одупро, да би људима створили кривице, они су око 10—11 сати ноћи, пошто се истражни судија са писаром и капетаном затворио — ушли су жандарми у механу, па су напали људе и натерали их да сви потрбушке, легну, а они с друма опале плотун на механу изрешетају прозоре и зидове само да би се могло рећи да се народ одупро њима, да може истражни судија отпочети истрагу о томе. Сутра дан долази капетан и истражни судија, набављају се сведоци, узимају се људи на одговор и истражни судија пише оно, што ни један сведок није ни помислио, ни казао, без присутника; па онда позивају људе и нагоне их силом да се потпишу, а кад су ти људи тражили, да им се прочита протокол, није им прочитан, него су се потписали на памет. Да је све то тако, како се тврди, у актима код шабачког првостепеног суда све се то може дознати, и истражни одбор нека потражи та акта, па ће се уверити, да је све овако, како вам ја испричах. Из Варне неколико транспорта спроведено је у ланцима и с лисицама на рукама као робље а једеком повезани нека ми је сведок за ово г. Миша Вујић министар финансија, који је својим очима видео, како је то робље дошло у Шабац.

Код нас, господо, у нашем округу, било је зулума са бирачким картама, код нас господо, нису давате бирачке карте, онако како то изборни закон прописује, ма да се г. Рибарац у одбрани размеће цифром, колики је био број бирачких карата — довољно је да ја имам неоспорних доказа, да у подринском округу нису давате бирачке карте како то бирачки закон прописује.

Мој поштовани друг г. Весник заборавио је да каже то што ћу ја напоменути, што је, господо, један министар војни, један човек, са тако чувеним именом Богићевић, издао такву незакониту наредбу радницима крагујевачке фабрике, да ако се усуде да гласају, да ће бити отпуштени. То, господо, не доликује ни човеку са мањом образованошћу, ни човеку, који поле води рачуна о себи, а камо ли једном министру војном, једном ђенералу. И ја то осуђујем и налазим, да је исто тако кривица, која је у оптужби наведена као и друге, које су тамо наведене.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 30 СРЕДА 14 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

28 САСТАНАК

5 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Љуб. Јоксимовић

(НАСТАВАК)

(О оптужби, Драг. Дединац).

Даље ћу прећи на наредбе министра полиције и министра народне привреде, што су се забрањивале приватне депеше, где нам је употреба нашег права ограничена, да се послужимо овом државном установом — поштом и телеграфом. Депеше ове биле су тако невине, просте природе, да је доиста за сажаљење, што се могао наћи такав министар, да депеше овакве садржине задржава.

Али, господо, кад се налази један министар војни, један ђенерал Богићевић, чија је породица са таким ретким традицијама везана, да злоупотребљава свој положај, да војску, коју ми тако негујемо, коју ми тако чувамо, на коју ми тако много трошимо, као нашу узданицу, спремајући је за нешто друго, а не да бије своју браћу, да пролива крв браће своје; ја налазим, да је већ крајње време било, као што рече г. Веснић, и као што је у оптужби, да смо били пред грађанским ратом. Ја, господо, сматрам да је такав поступак ђенерала Богићевића изазвао Горачић, Смедерево, Чачак, Коцељеву и Варну (Тако је). А што је још страшније, господо, то је, да се усудио један министар унутрашњих дела, што још не би било тако тешко, да је то био обичан министар полиције, један Туцаковић или други, него је то био г. Рибарац, један адвокат један правник, један интелигентан човек, који је могао да даје својим органима такве наредбе, да не следују позиву суда — то је страшно! И ја, господо, готово немам речи, да кажем; колико је страшно, кад министар унутрашњих дела наређује својим органима, да не смеју долазити пред суд.

Ја то говорим из искуства, као иследни судија; ја сам тражио позивом људе, тражио актом, али све је остало без успеха, а то потврђује и депеша начелника окружног Косте Павловића, која каже: шабачки суд позива једног чиновника, али он му није дао позив, нити га пустио да предстане суду. То је истина, по том позиву нико није ни долазио до 1 априла да одговара. Шабачки суд има читав штос аката, по њиховим кривицама, за које ће тек од сад одговарати, јер дошло је време већ, да се закони и Устав поштују и за чију се повреду мора одговарати.

Остале тачке ћу да пређем, јер се о њима у оптужби говори и не налазим да је вредно да вас морим.

Господо, Рибарац, да је поле водио рачуна о овом дому, не би се ова два три дана разметао својом одбраном или управо, није дао никакву одбрану (тако је), јер, господо, Рибарац није представљао овде онај свој положај, да одржи своје достојанство, које је имао у земљи, него мени изгледа, да је он овде пред Народним Представништвом представљао једног извежбаног глумца, да задовољи своје гледаоце, а није побио оно, за што је оптужен, што га тереши оптужба. И он се још усуђује, да се сравњује са људима из француске револуције, које француски народ јако цени и данас, јер велика је разлика између једног Дантона и осталих и једног Рибарца, који је толико недела учинио овој земљи. (Тако је) — Господо, г. Авакумовић се бранио, и ја ћу да му признам његову одбрану, као човек, који је државник признат, он се бранио онако, како је знао и умео, али није изигравао најцлуке као што је Рибарац, него се бранио, и напослетку, бар по мом мишљењу и нахођењу, он преклиње Народну Скупштину, да га спасе од казне оним што је казао: ја сам државник од толико година, ја сам часно и поштено служио државу, ја молим Народну Скупштину да ми погрешку опрости, јер сам могао као човек и погрешити. Ствар је сад до суда, да му призна његову одбрану; он је за то надлежан, да изиди: да ли има кривице или нема, да ли и Авакумовић није упао у ону грешку, у коју је и Рибарац. И ја по мом убеђењу, пећу се огрешити о своју савест, налазећи, да је мојих другова оптужба правилна и коректна па за то гласам за њу, дакле да се ставе под суд. (Чује се: *да се реши*).

Потпредседник — Молим вас, господо, како је предмет, који је на претресу врло важне природе, то Председништво налази, да о њему треба још више да се говори, а пошто је сад већ подне, ја мислим, да треба седницу закључити, а да остану после подне одбори да раде, а да закажем другу седницу за сутра. Дакле, је ли војна Скупштина да седницу закључим? (*Војна је*).

Објављујем, да је седница закључена, а другу заказујем за сутра у 8 часова пре подне.

(Састанак је трајао до 12 часова, пре подне).

29 САСТАНАК

6 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,
Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,
Алекса Ратарац

Почетак у 8½ час. пре подне.

Од господе министара присутан је био министар народне привреде.

Потпредседник — Отварам 29 састанак.

Изволте чути протокол 28 састанка.

Секретар Љуба Јоксимовић прочита.

Потпредседник — Усваја ли Скупштина прочитани протокол? *(Усваја).* —

Изволте чути молбе и жалбе, које су Скупштини упућене.

Секретар Алекса Ратарац — Чита:

Марија Д. Милановићка, удова из Београда, моли за пензију или државну помоћ;

Сељани из Шепшина, (у ср. грочанском, окр. подунавском), моле за дозволу, да се у истом селу дућан може отворити;

Сељани из Ракове Баре (у ср. звишком, окр. пожаревачком), моле за поновни премер и оцену земљишта; и

Српско трговачко удружење у Београду моли, да се у закону о трошарини не прими чл. 16.

Потпредседник — Све ове молбе и жалбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Изволте чути молбе за одсуства.

Секретар Алекса Ратарац чита:

Народној Скупштини

Због болести мога брата, и домаћих мојих послова, нужно ми је *десет* дана одсуства.

Зато молим Народну Скупштину, да изволи исто одобрити.

5 Јула 1893 год.
у Београду.

понизан,
Павле М. Ранковић,
народни посланик.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено одсуство? *(Одобрава).*

Секретар чита даље:

Народној Скупштини

Молим Народну Скупштину за двадесет дана одсуства.

5 јула 1893 год.
у Београду.

Д. Ћирковић,
народни посланик

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено одсуство? (Чује се: *одобрава и не одобрава).* Стављам на гласање; ко је за то да се г. Ћирковићу одобри одсуство нека седи, а ко је против нека устане: *(већина седи).* — Објављујем, да му је одобрено тражено одсуство.

Секретар за тим чита:

Народној Скупштини

Молим за 10 дана одсуства.

5 јула 1893 год.
у Београду.

НАРОДНИ ПОСЛАНИК,
Мих. Стојаковић

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено одсуство? *(Одобрава).* —

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду претрес оптужбе бивших министара, а за тим претрес трговинске погодбе између Краљевине Србије и Републике Француске.

Али г. министар народне привреде молио је Скупштину, да се прво пређе на претрес трговинске погодбе између Србије и Француске и Србије и Енглеске, јер је рок на измаку, па треба што пре да се сврши. Па после тога да продужимо претрес оптужбе бивших министара.

Је ли воља Скупштина да то учинимо? *(Јесте).* —

Молим известиоца да прочита те погодбе.

Известилац Станојло Вукчевић чита: погодбу између Србије и Француске (стр. 162) и мишљење Државног Савета о истој (стр. 163) и одборски извештај (стр. 164).

Потпредседник. — Жели ли ко год да говори у начелу о овоме предлогу погодбе? *(Не жели).* Пошто нико неће да говори у начелу, то стављам на гласање: ко је за то да се овај предлог прими нека седи, а ко је против нека устане *(Сви седе).*

Објављујем да је Скупштина примила у начелу прочитани пројекат. —

Сада се приступа претресу појединих тачака.

Известилац Станојло Вукчевић прочита чл. I (ст. 163).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани члан? (*Прима*).

Известилац прочита члан II (ст. 163).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитан чл.? *(Прима).*

Са овим је свршено прво читање трговинске погодбе између Србије и републике Француске. —

Изволте чути погодбу између Краљевине Србије и Вел. Британије.

Известилац прочита пројекат погодбе са мишљењем Државног Савета (ст. 163 и 164).

Потпредседник — Хоће ли ко год да говори у начелу о овој погодби? *(Нико се не јавља).* Пошто нико не тражи реч, стављам на гласање: ко је за то да се овај предлог у начелу прими, нека седи, а ко је против нека устане? *(Сви седе)* — Објављујем да је Скупштина примила у начелу овај предлог.

Сад приступамо претресу појединих тачака.

Известилац чита члан I (ст. 163).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани члан? (*Прима*).

Известилац чита члан II.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл.? (*Прима*).

Са овим је свршено прво читање погодбе између Србије и Краљевине Британије. —

Сад прелазимо даље на дневни ред, на продужење претреса оптужбе либералних министара. На реду је да говори Стојан Станковић.

Стојан Станковић — Господо, што се тиче оптужбе либералних министара, ја ћу пре свега да изјавим, да нити сам правник нити филолог, али ћу ипак да говорим са чистим срцем, онако како мислим и како знам. Наша оптужба није ни у колико осветничка, као што је то казао оптужени министар, она тражи да казни осветнике, који су погазили народна права. У нашој тужби тражимо, да се крвници редовним судом суде. Нашим

новим Уставом утврђено је парламентарно стање у земљи и то нам даје право да тим путем идемо и тражимо све оно, што хоће она уставна начела, да ма која влада, кад дође, да се тада избегну све трзавице, јер овим уставним начелима одређује се како треба да се ради. Уставом је утврђено да сваки треба прво да добије поверење народа, па да седне на министарску столицу. А шта је овде било? Дошла је једна влада, непарламетарним путем, па најзад нека јој се и то опрости, кад је већ дошла, онда је мислим била дужна да води бригу о Уставу, да не влада по ћефовима и вољи својој, него по Уставу. То ме је побудило, да потпишем ону оптужбу, а сад ћу прећи на оно, како је рађено, не по Уставу и законима него по ћефовима, па да се подмотне нога нашем парламентаризму, да се покаже нека сила и да се згодно каже или управо пред страним светом покаже, како српски народ није свесан, није способан за парламентарни живот. Одакле је потекла та прва сила? Из програма либералне владе, а то је одмах дошло, чим је њихов програм, изашао и чим су га почели саопштавати народу преко својих среских органа. И ако се ко нашао да их упита за тај програм је ли остварљив или није, одмах с/га осуђивали, кога на 20 дана, а кога на 30 дана. Тако се тим ишло на то да се сузи воља народна, те да мораш примити оно, што су либерали написали.

Један окружни начелник вели овако: „Ми имамо 200.000 бајонета“ и у званичној исправци признаје да је претио људима бајонетима и могло се мислити да је то нека неозбиљна претња и шала, али је то била доиста збиља, према ономе што су радили. Г. Авакомовић рече у својој одбрани да је службо земљу часно, поштено и карактерно. Је ли то часно и поштено служити са полициским властима и војском да се либералној партији створи већина? Ја не могу признати да је то служба часна и поштена. Г. г. оптужени министри треба да се стиде, коме су војску у службу давали. Под либералном владом војска је давата у службу среским практикантима, среским писарима. Ти срески практиканти и писари заповедали су официрима. Кад би ко од грађана запитао официра, зашто се војска употребљава, он би одговорио: „Ја не знам, питајте среског писара, мени је наређено да њега слушам“! Да војска није била на дан избора и пре два дана на све стране по Србији, а нарочито у црноречком округу — не би се онако што год ни десило у црноречком округу.

Оптужени министар Рибарац вели: да је војска заштитница законитости. Ја ћу да вам испричам, шта је војска на дан избора радила, а и ви сви знате, да према ономе што је војска у целој Србији радила. Војска није била заштитница законитости, него наперена против воље народне за ћеф либералног програма. И у очи избора и на дан избора војска није терала лопове и хајдуке, већ је терала кандидате за народне посланике, председнике и чланове бирачког одбора; сви ти људи терани су у апсану среза зајечарског; на дан избора беше у тој апсани 76 људи; ту је било доктора, професора, инжињера, свештеника, учитеља, преставника листа радикалне и напредне странке. Па је ли такво једно дело часна и поштена служба отаџбини, кад је српска војска на дан избора у такво прљаву службу употребљена. У очи избора и на дан избора, кад грађани треба да иду на гласање, био је толики број људи у апсани, све те људе суд је пустио као невине после избора, али која ваљда, од тога, погажено је народно право, толики број људи није могао употребити своје бирачко право. У Зајечару створена је кривица преставницима радикалне и напредне странке, као да су правили неку заверу. Међу тим, то су сви били часни и поштени људи а међу њима био је и сам доктор Лаза Илић. Ја мислим и не могу одобрити, да се такав рад може сматрати као часна и поштена служба овој земљи, да се сви људи, који не припадају либералној странци, сматрају за нечасне и некарактерне, да им се стварају кривице.

У Зајечарској апсани, као што сам рекао било је 76, а у Бољевцу преко 100 људи. Дотеривали су људе из Бољевца и предавали начелнику Радуловићу, а тај начелник, кад људи дођу код њега, он онда каже: „идите ја вас нисам ни звао“.

То је просто рађено да се људи омету да не иду на изборе. Једна чета војске 25-ог фебруара ноћу отишла је у Планиницу и разбила судницу и растерала стражу. Она је дата у службу да је предводи један практикант. Он је са војском разбио судницу, растерао стражу бирачког одбора и ноћу у 12 сати извукао из куће деловођу бирачког одбора. Господо, је ли ту била војска заштитница законитости? Ја вам, господо, не говорим као правник, него вам говорим по срцу, како мислим. Ја могу да окарактеришем рад прошле владе, као рад наперен против воље народне, јер под њом сви су апарати државни употребљени да се подметне нога парламентарности нашој, да се путем освајачким а не поверењем народним дође до већине скупштинске.

Замислите, господо, једном поштеном грађанину, Стеви Чаћевићу, створена је кривица да је украо 11 банака. А створена му је кривица само за то, што је био председник бирачког одбора у нашем округу. Је ли то часна и поштена служба отаџбини? — Ја мислим да није.

Тај човек, за кога веле да је Чаћевић узео му банке, никад ни марија̀ша нема. Стидно је и срамно од једне владавине, која се спустила чак толико ниско, да се за своје властољубље чак и лажним путевима *служи и лажним сведоцима*. Ништа горе није од тога у земљи, кад једна влада као што је либерална којој није доста сила и оружје, него чак се прљавих недела лаћа да каља част грађана за своје властољубиве намере и планове.

По страним листовима говори се, да углед земље наше захтева да ми не оптужујемо министре. Ја не мислим тако. Ја држим да углед наше земље захтева, да ми тражимо своја права, која нам је Устав дао, а која су нам либерални министри погазили, и кад тако учинимо онда смо доказали да умемо да чувамо Устав и законе у земљи, који су нам створили парламентаризам у земљи. Тек онда би било штетно по углед земље, кад би ми оставили да се и даље може овако да ради.

Ми ћемо наш углед да подигнемо и на страни и овде кад одржимо важности Уставу, кога је бивши краљ Милан дао народу, јер ни он није мислио, да га један Рибарац и Авакумовић може згазити под ноге.

Као што кажем, ми морамо да водимо рачуна о нашим грађанским правима и кад то чинимо ми смо учинили оно, што нам је дужност, а никако не може да се каже, да смо ми том тужбом хтели освету да чинимо.

Г. Рибарац је онако по његовски, више преставио ствар, како је њему мило, па се о једној ствари дрско изразио. Он је казао да су наше политичке странке дивљачне. Ја то не мислим тако. Мени се чини да је оно дивљаштво, кад један интелигентан човек подивља и почне да ради оно, што се коси са законом и на што нема права. Зар није дивљаштво, господо, кад се за време избора 25 фебр. ствара помоћу војске и силе већина, и кад г. Рибарац није могао да протури силом војске своје дивљаштво, онда господо, народ није дивљак, него је дивљак онај, који је тако радио (Чује се: *тако је*).

Он даље каже, ви сте све употребили, ништа нисте оставили неупотребљено против нас. Па то је природна ствар. Кад дође влада једна непарламентарним путем, која не располаже вољом народном, она је требала да учини оно, како јој Устав и изборни закон налажу, а кад је то знао г. Рибарац онда као члан владе није могао ничему другом надати се но отпору народном, који је он сам изазвао.

Г. Рибарац на завршетку своје одбране рече: „Ми смо часно и верно служили за Краља и Отаџбину.“ Ја, господо, не разумем оваку службу Краљу и Отаџбини. Побити цео свет помоћу војске то није никаква служба Краљу и Отаџбини. И ја као неспреман умем тако да радим, кад ми се да војска на расположење *(смех)*, ја то сматрам не као службу Отаџбини и Краљу, већ као службу и против отаџбине и против краља (Чује се: *тако је*).

Г. Рибарац рече да од како је било под Николом Христићем, на Краљевици грађанскога рата, да више грађанскога рата нема; а ја опет велим, да народ, докле год има такве

владе као што је била либерална влада, он неће претурити само једну Краљевину него десет, а доказао им је Горачић. (Чује се: *тако је*). Тај отпор неће да учини друштво за пот помагање српске књижевности, него ће да учини народ.

У последњем свом ставу рече: „Ви сте се нешто, господо, ужурбали, кад ја говорим; ви сте се сад променили а слушали сте ме кад сам био посланик.“

Јест, истина, да смо га слушали кад је он говорио као посланик у Скупштини, али г. Рибарац је онда говорио са свим друкчије, а сада се г. Рибарац променио и, као министар, почео је да осваја и увеличава своју странку путем бајонета, оружја, помоћу српске војске. Отуда, дакле, излази та наша ужурбаност, што ми сада нисмо могли слушати г. Рибарца као раније.

Г. Рибарац није овде говорио да се од оптужбе брани, није говорио за нас него је говорио за стран свет, који га не познаје и који не зна, шта је он радио, а који је био од 9 августа у овој земљи, тај неће моћи да слуша оно, шта г. Рибарац прича, кад зна шта је он радио и какве је несреће у земљи чинио.

Он каже, да не би био грађански рат. Ја не мислим тако, ја мислим да је већ целој земљи било тешко и мислим, да би свакако било грађанског рата, али то не би био управо грађански рат — буна, него би то био отпор народа, јер је и најмирнији човек у Србији био дотеран дотле, да је морао да побегне или у хајдуке, или да сврши са њима. (Чује се: *тако је*).

И кад је то све тако рађено, опет данас кажу, да су служили часно и поштено Отаџбини. Ја држим, да је наше право да очувамо овај парламентарни пут и да дамо прилике сваком да мисли, да не дамо никоме да се титра са народом. То нам је Устав дао, и тај Устав није био непознат њима, јер су и Авакумовић и Рибарац били у уставотворном одбору, и кад се нађе таквих људи, који освајачким путем хоће да узму туђе право, онда то није служба на част земље. И за то вас молим, процените све ово и ако мислите, да је овако било у ствари, немојте да оставите кривце некажњене.

Милутин Гарашанин — Господо, не устајем да говорим зато, да вас помажем на путу, којим сте пошли; не устајем да говорим ни зато, да браним оне, против којих сте ви ваше оружје обрнули; — устао сам да говорим просто из разлога, што је ствар, која је данас на претресу, једна врло ретка појава у свету парламентарном, и од почетка нашег Устава до данашњег дана, то је у нас прва. И према томе што је у свету ретка, а што је код нас по новом Уставу прва и што може имати последица осетних за земљу, ја сматрам, да је ствар врло важна и да сваки посланик у овој Скупштини, у овој прилици, треба да обележи своје држање не само својим гласањем, него да то своје гласање пред Скупштином и мотивише.

Устао сам, дакле, господо, у име мојих другова и моје, да наше држање у овој ствари пред вама покажем. Али осим овога разлога има још један, а тај је, што мислим да усред ове заталасаности и огорчености, која је завладала у Скупштини, није излишно да се чује и глас једнога човека, кога не заноси никаква пристрасност ни према једној од завађених странака; мислим, да није излишно, да се чује глас једнога човека, који и сам припада једној политичкој странци, која је од обеју ових странака, некад заједнички, некад посебице, била и вређана и гоњена и злостављана, и која још ни до данашњег дана не подиже гласа освете ни против једне од њих. Мислим, да је вредно, да се у Народном Представништву чује и такав глас, не зато што ће бити послушан, него зато што ће бити искрен, што ће бити незаинтересован, што у Народном Представништву треба да се чује, те да се бар покуша, да се очува правди најстарија реч, а озбиљности и достојанству овога Дома, сва снага њихова.

Господо, пре но што се тужба пред Скупштином појавила — још за време, док се она у главама оних, који су је писали и потписали, кувала и варила — она је доиста изгледала и страшна и озбиљна. Али, кад је први пут овде, пред Скупштином прочитана, много је од онога, што је у њој било страшно, отпало; а кад смо је ми добили штампану у руке, и код наших кућа проучили, спало је много и од онога, што је у њој озбиљнога било.

Ја нећу да прејудицирам шта ће бити на крају од свега овог, али бојим се, да пред историјом, и то не далеком него најближом и најскоријом, на крају не испадне: да је ово била једна врло велика холуја у једној скоро празној чаши воде. Најпосле, тужба је написана; она је оваква, каква је и сад настаје питање: хоће ли Скупштина ту тужбу, такву како је написана; хоће ли Скупштина то као своје дело да прими?

Господо, ја мислим, да ако је нама стало за тим, да се спасемо од сваког прекора, — па чак и од сенке прекора једностраности и тесногрудости, — ја мислим, ако нам је стало за тим, да нам се не рекне једног дана да смо озбиљност и достојанство овог Дома ставили у службу своје партиске мржње и освете — ја мислим, да треба у првом реду да се запитамо: шта мислимо да постигнемо радом, на који смо прегли, и после, да се запитамо: да ли ћемо то у ствари постићи? — Јер најпосле, ми изван овога Дома можемо говорити, мислити и радити како хоћемо; можемо дати слободна тока нашим партиским и нашим личним осећајима; можемо волети и мрзети; можемо хвалити и кудити; можемо угађати себи и свом срцу до миле воље. Али кад једанпут у овај Дом уђемо и под овај кров станемо, онда не смемо ни за трењутак заборавити: да нас свом тежином и важношћу својом притискује она велика заклетва, коју смо овде ономад пред народом, пред светом и пред Богом положили и којом смо се заверили да ћемо у своме раду имати пред очима само опште добро Краља и народа. За то опште добро ми смо се, господо, искупили овде; за то опште добро народ нас је и послао амо; за то опште добро Краљ нас овде прихватио и поздравио и — сам се пред нама на њега заклео.

Али, господо, да у том послу тог општег добра може бити — треба да у њему буде правде и то правде целе и простране, правде јасне, и разговетне, правде беспрекорне, оне правде, без које не може да буде добра ни за Краља ни за народ, а још мање за ову нашу заморену Отаџбину. Ако у нашем раду не буде те и такве правде; ако она до пола пута стигне па застане, ако она буде једнострана, онда се то у политици, господо, не зове правда, то је онда — освета. Она може нас за неко време и да задовољи, али верујте, да она за собом оставља само несрећне трагове за земљу. Нико не зна, где се и како се завршују рачуни, који са осветом почињу. Освета је врло чудновата ствар и врло еластична, она се одскоком враћа и по правилу удара тамо, одакле је и пошла.

Ако, дакле, господо, налазите за потребно: ако мислите, да државни разлог захтева, да се статуира, да се постави пример, онда тај пример треба поставити у целом пространству његовом. Не треба нигде да остане одушке, ни пукотине — па ни нехотичне, кроз коју би могао провиривати инат или освета. Треба да радимо онако, како ће сваки беспристрасни посматрач, кад буде посматрао овај наш рад, морати признати, да смо били руковођени само великим обзирима дужности према земљи, према Краљу и према народу, и још већим обзирима према правди, која држи и земље и народе и краљеве и која је једина кадра да прибави уважења овоме телу, у коме смо.

Ако дакле, господо, налазите да треба поћи у опште путем оптужбе, онда има два пута. Или треба оптужбу поднети противу зла гажења Устава у целом пространству његовом, свуда, где се зло појавило; треба тражити, да се казни свако зло гажења закона, зло проливања крви — свуда па ма где то било. Ако се то не може или неће, онда се треба са тим злом ухватити у коштац на самом извору његовом. Ово што се овим предлогом тражи, то није ни једно ни друго, то је нешто треће; то је нешто нејасно, неразговетно; то је ограничено; то је једнострано и допустите ми да кажем, то је нешто, што се најгоре изабрати могло.

У политици, господо, цени се и суди о стварима скоро увек не по ономе, какве су оне у суштини, него по ономе,

како изгледају. И ја мислим, да ћете бити добри, да ми допустите, да вам ја, као ваш друг, са свим искрено кажем, како ја ценим ствар, и да вам кажем, како она у опште изгледа у очима једног беспристрасног, једног незаинтересованог посматрача. Изгледа, господо, као да ви оптужујете ваше претходнике у влади, не баш зато, што су они криви Уставу и законима; не баш зато, што су криви Краљу и Отаџбини, него, изгледа, и понављам: „*изгледа*," да их оптужујете за то, што су они криви вама, што су криви вашем режиму; што су криви вашој странци; што су криви вашим владама (Жагор. Чује се: није истина). Молим вас, господо, ја вас молим, да ми обратите за један тренутак вашу пажњу. Није ми намера да вас вређам. Ја и опет понављам, да ја говорим о ствари онако, како она изгледа, каква је пак она у истини, каква је она у суштини, то ви сами знате. (Чује се: *Знате и Ви! Жагор*). Јер, господо, кад бисте ви тражили сва гажења Устава, кад би се хтела свуда да задовољи уврећена уставна осетљивост, онда би их требало тражити свуда, где год их је било. Али ви то не чините — ви налазите, да је Устав гажен од 9 августа на овамо, дакле, да је Устав почео да се гази баш од онога дана, кад је ваш режим престао, а либерални настао. Али, господо допустите ми, да вам кажем, да је то ваше субјективно мишљење, тако исто, као и кад либерали кажу, да је Устав гажен до 9 августа, а од 9 августа до 1 априла да је све у Србији добро, да не може боље бити. Донекле имате и ви, радикали право, а и либерали имају донекле право. Али, господо, да се у овој вашој парници није истакла једна трећа воља, једна воља јача и од ваше и од њихове; да она није либерале сломила, а вас уздигла, господо, не треба ми пророчанска дара, па да кажем: да бисмо ми данас, у овом истом Дому, присуствовали оваком истом призору, али само с обрнутим улогама, и у место што радикали туже либерале, либерали би тужили њих, и са толико исто субјективне основаности, колико је и у вас налазимо. И у том случају, ја бих, господо, опет држао овај исти говор, који данас држим, и дајем вам моју поштену реч, да бих тако у истини радио.

Ја, господо, нећу да правим никако опште сравњивање између политичких странака; али у овоме специјалном случају, мени се чини, да има нешто, у чему су оне и сасвим налик једна на другу: а има нешто, у чему се веома разликују. Налик су све тиме, што све кажу: да је гажен Устав; а разликују се у томе, што либерална странка налази, да је Устав гажен пре 9 Августа; радикална вели, да је гажен после 9 Августа, а ми напредњаци кажемо да је Устав гажен и пре и после 9 Августа *(жагор)*.

Али, господо, опет понављам, да су то све наша субјективна мишљења, и ни једно од ових мишљења нема права да се истакне као полазна тачка за један озбиљнији државни посао. Ништа горе није у политици, него једнострано гледати у ствари и о њима радити. Тужити једне људе за то, што су се огрешили о Устав и законе, то не смирује и не сталожује, то само раздире и цепа, а тога је у овој земљи доста и сувише било.

Ја, господо, немам права, немам разлога, да од вас тражим, да ви заборавите, да сте ви скупштинска већина, која је никла из радикалне странке, па да у овој тужби истом справедљивошћу, истом строгошћу обухватите и она дела, која су учињена и под вашим владама: тим путем ви за цело нећете хтети поћи а имате и разлога, јер у осталом, ваља отворено признати, да код нас још ни једна политичка странка до данас није за толико самоодрицања дозрела. Па чак ни ми напредњаци, не бисмо можда тако урадили, кад бисмо у вашем положају били, и ако у нашој прошлости имамо живих примера, да смо умели да запоставимо наше партиске интересе, кад су пред нама стајали интереси државни. Ја вам, дакле, о овом предлогу говорим, не за то, што је он најизвршљивији, него зато, што је далеко правичнији од онога другог, који вам се у тужби предлаже. Ви, господо, тим путем нећете да пођете.

Међу тим, кад ви тим путем нећете и не можете, шта вам смета, да ми наше уставно, наше законско оружје обрнемо против оних, из којих је све зло изаврело, против вршилаца дужности краљевске власти — против намесника? (чује се: врло добро! — тако је). Зар није за све вас као и за мене јасно да никаквог зла ни против Устава ни против закона у овој земљи не би било, да Краљевски намесници нису хтели, да га буде, да га нису тражили, да га нису изазвали, да сплом своје власти нису то зло потпомагали и закриљавали? (Чује се: тако је). — А у овом специјалном случају, који је пред нама, питам вас, господо, би ли могло бити кабинета од 9 Августа, или могло бити незаконитог конституисања Скупштине од 25 Фебруара — да Краљевски Намесници нису хтели, да нису помогли да то тако буде? Шта би могао г. Авакумовић учинити, шта би могао г. Рибарац, да није било Ристића и Белимарковића, или да су они одрекли своје потписе на те указе својих министара? Од свега тога не би могло бити ништа, нити оног кабинета, нити оне Скупштине, само да су Крал. Намесници хтели; а то је било само за то, што је њима угодно и потребно било, да тако буде. И онда питам вас, господо, од куда то, да су само г. Авакумовић и његови другови криви, да су криви толики начелници, капетани, писари, кметови; да толике српске породице умиру од глади, у беди и невољи, а да се ви чините невешти, те да изађу невини први кривци, прави кривци, изворни и једини кривци — намесници?

Ја знам да ће ми се рећи, јер је већ од почетка, намесништва то мњење непрестано са предумишљајем утврђивано, да су намесници неприкосновени. То се, као што рекох, од почетка намесништва са предумишљајем утврђивало и та навика и дан данас протеже се и у штампи и у Скупштини. И ја бих се први томе разлогу приклонио, кад би ми ко год у Србији могао показати један једини лист, једну једину страну, једну једину врсту Устава или закона, у којој би то исписано било. Али тога, господо, нигде исписанога нема; то се и не доказује Уставом, нити законима, то се доказује дедукцијама, аналогијама, адвоцирањем. Каже се да су они представници Круне. Они нису представници ничега на свету. Они су привремени извршиоци краљевске власти, а како се краљевска власт само у границама Устава и закона врши, они су привремени извршиоци те власти само дотле, док се у границама Устава и закона креће. Изван тога немају они никаквих прерогатива, које се за Круну везују; они немају ни ону најмању, ни ону најситнију, а камо ли да могу имати ону, што је најкрупнија, најважнија, ону што у себи све остале прерогативе обухвата, и што се зове неприкосновеност.

Арса Прокопијевић. — Молим вас г. потпредседниче да закратите реч г. Гарашанину, јер за овакав исти говор и мени сте закратили реч. *(Смех)*.

Потпредседник — Молим вас, господо, чујмо говорника.

Милутин Гарашанин (наставља) — У осталом, зашто бисмо се ми о тој неприкосновености овде толико разговарали? Зар ви нисте у вашем најсвечанијем акту написали одономад сами од речи до речи ово, што ћу вам ја сад прочитати:

„Да Господару, 31 марта, кад је Краљевско Намесништво, које се није попунило у уставноме року, и које, према Уставу, **није више ни имало права да врши власт Краљевску у твоје име,** отворило седнице неуставно конституисане Народне Скупштине, **завршен је био у свој потпуности уставни злочин,** припреман све од 9 августа прошле године. И права, која Устав заједмчава Народноме Представништву, **па и прерогативе Српске Краљевске Круне, присвојени су били самовласно и злоупотребљени у циљевима противним интересима и Престола и Отаџбине.**"

Господо, зар они, који самовласно присвајају себи прерогативе српске краљевске Круне, зар они нису узурпатори краљевске власти? (Из клупа чује се: јесу). Зар они, који то самовласно присвајају у цељи противној интересима и Престола и Отаџбине, зар то нису велеиздајници? (Из клупа чује се: јесу). Кад јесу, онда вас питам, у којој су то земљи узурпатори и велеиздајници неприкосновени? — (Арса Прокопијевић — У овој. *Смех. — Живо кретање*). Господо, ово сте ви исписали

не случајно у каквом новинар. чланку, у каквом напису, него сте то исписали у вашем најсвечанијем акту, који је вама било суђено да као први акт поднесете Његовом Величанству Краљу. И ако сте ви ове речи од збиље у адресу унели; ако је ово у истини ваше озбиљно уверење, ако је влада, која је ове речи чула и саслушала без преговора, то као ваше истинско уверење и примила, онда дозволите ми, да вам кажем, да би ви веома чудновато изгледали, да би веома незгодна сенка пала и на вашу самосталност, и на вашу озбиљност и на вашу политичку моралност, ако бисте се задржали само на овоме, што сте овде исписали. Али ви ћете ми рећи: на по коме се то закону тужи и суди. То се и тужи и суди по истом закону по истом поступку, код истога суда, по коме се суди свима узурпаторима и велеиздајницима, по коме би се судило и мени и вама, кад бисмо постали велеиздајници и узурпатори. И ако је вама збиља стало до тога, да ово што сте исписали, не буде празно разметање, да не буде новинарска фразеологија, онда вам не остаје ништа друго, него да ви, који сте ово исписали, позовете владу, да учини што јој је дужност да учини према законима, који од ваикада постоје за ову врсту тако великих простих злочина, а то је да иследну власт упути на њен даљи законски рад. Оптужујући намесништво ви бисте оптужили сва гажења устава, која су се под намесништвом десила и онда би с тога гледишта задовољили правду: а осим тога задовољили бисте и државни разлог, јер ћете моралисати оне, код којих би се још могло наћи прохтева да и даље земљу потресају у цели стварања нових намесништава. У истини да вам речем, ми бисмо се напредњаци добро промислили, пре него што бисмо ово написали; промислили бисмо се и два и три и четири пута; али кад бисмо се решили, да то напишемо и кад бисмо то написали, верујте на моју поштену реч, овако бисмо учинили и никако другачије.

Ни једним од ових путева, које вам ја предлажем ви нећете да ударите, јер ви имате субјективних разлога, а имате могућности да се према њима одређујете и управљате. Али, допустите, ми да при крају мога говора изговорим још неколико речи, зарад умирења савести св је и зарад тога да стечем уверења да сам одговорио дужности, коју ми је налагала у овом моменту моја савест и место, на коме сам.

Силазећи са терена оптужаба, осем овог пута, који вам је у оптужби указан, осем ова два начина, које сам вам имао част изнети и на које ви нећете да пристанете; силазећи, дакле, са терена оптужаба, има, господо, још један пут. И, ако ми осећамо у себи могућности и снаге, да се узнесемо изнад сваке застрањености, ако осећамо могућност и снаге да испред онога што желимо иставимо оно, што Србији треба, ако то хоћемо и можемо, досега има један пут, и то најправији и најпространији, пут најпостојанији и највеличанственији — и, ако тако могу рећи најплеменитији, а то је, да се један пут приберемо и размислимо, да ли нам не треба већ завршити ове давно отворене несрећне партиске рачуне, који се на начин, који се у тужби предлаже, још за дуги низ година неће завршити, и из којих ће за Србију само нови потреси, нове беде, нове несреће потећи? *(Жагор)*.

Молим вас, господо, дозволите ми да говорим, немојте ме прекидати у говору, јер ја сам решен да останем на овом месту до сутра и све дотле док не искажем што имам да кажем.

Потпредседник. — Чујмо, господо, говорника.

М. Гарашанин (наставља). Зар није већ време и зар ово не би била прилика, да се задахнемо правим и здравим интересима Србије, да се одушевимо истинском потребом, коју Отаџбине осећа за миром и опорављењем, па да један пут својом вољом прекинемо дугачку и несрећну еру међусобног трвења и цепања, еру криза и потреса, еру мржње и освете? Зар није време да већ питомије приступимо једни другима, па да спустимо завесу заборава преко свију дојакошњих несрећних грешења и да их узајамним опроштајем великодушно пребришемо, јер у тим грешењима — признајмо то данас, господо, отворено пред народом — свака од наших политичких странака има шта да пребрише, јер свака у њима свога одређеног удела има? Обуставимо, господо и браћо, дивљу и страшну партиску борбу, која је до сад Србију само штетила и раздирала, а нас пред светом само унижавала. Доста је, господо, Србији двадесет и пет година наших партизанских парница и теранција. Она је заморена и већ изнемаже. Она је жељна одмора и опорављења, жељна је озбиљнога рада нашег. И само за то што је она тога жељна, само је зато, народ српски и поздравио чин од 1 Априла једнодушним поздрављем. У том акту није Србија угледала ни победу радикализма, нити пораз либерализма, него здрави и крепки аукторитет Краљев, који се уноси изнад наше партиске застрањености, васпоставља законитост, утврђује ред и на тај начин омогућава и обећава плодан и користан рад. Само је зато и страни свет тај акт поздравио својим симпатијама. И ако нам је стало за тим, да тај племенити акт Краљев очувамо у пуној чистоти и снази његовој, ако нам је стало за тим да се наши пријатељи једном овеселе, а да наши непријатељи на страни у својој злурадости, заћуте, онда пресецајмо, браћо, пресецајмо руком решеном и поузданом овај несрећни сплет партизанства, мржње и освете, који тако одавно обмотава и дави Србију. Развијмо — или боље рећи развијте ви, који сте радикали, који сте у могућности и снази, ви којима је тај срећни удес у део пао — развијте, велим, заставу слоге и љубави, заставу великодушности и опроштаја Под том заставом за вас, господо, има само части, а за Србију само здрава живота и озбиљне снаге. Развијте ту заставу; крените са њом напред, покајати се нећете, јер ћете се учинити заслужни за Отаџбину.

На томе путу наћи ћете ви, господо, уза се, — не само либерале, радикале и напредњаке — то је мало, врло мало — наћи ћете цели народ српски, а што је још и преко тога важније, наћи ћете целокупно Српство. То ће бити први озбиљни корак на путу нашег политичког моралисања, а после дугих година, први озбиљни корак на путу наше националне регенерације.

И кад вам ово овако говорим, не говорим вам као напредњак радикалима, не говорим вам из каквих личних и партиских побуда, а најмање вам говорим за љубав либерала и њихове странке. Кад бих ја пошао за партиским захтевима, сви би ми партиски интереси императивно наређивали, да вама радикалима из све снаге помогнемо, да се што даље отиснете путем, којим сте кренули. Са либералима ми никад ништа до сад заједнички нисмо имали, па ни данас немамо. За то нам је цела наша напредњачка прошлост сведок. Али, господо, ја вам овако говорим зато, што је пред нама једно озбиљно питање Отаџбине наше, а кад је о њој питање, кад је питање о њеном угледу на страни, о њеном државном и националном значају, — онда ми напредњаци, не видимо пред собом ни радикале, ни либерале, ни напредњаке, ми онда гледамо само Србе и Србију, и кад су нам они пред очима, нема тих личних и странаčких осећаја, које ми напредњаци нисмо кадри и решени да у себи угушимо.

Хоћете ли тим путем, господо, ево нас да са вама пођемо. Покушајте! Пружите руку! Прихватићемо је.

Али ви ни тим путем нећете. Ви сте изабрали један пут, који нити одговара правди, ни државном разлогу, пут у толикој мери једностран, да ћемо се ми, напредњаци, који смо овде и који у једностраност нећемо ни за наш рачун, а још мање за туђ, уздржати од сваког учешћа у овоме послу, желећи вама на томе путу, срећан пут и остављајући вама сву славу, ако на таквом путу још у опште какве славе бити може.

Марко Петровић — Стање здравља не би ми никако дозвољавало, да узмем реч данас по овоме питању, — али дужност према важности истога питања, тера ме, да узмем реч и да се по овоме одужим мојој савести и заклетви посланичкој у овом важном питању.

Две су врсте радника у јавном животу друштвеном. Једни су радници на пољу јавнога посла, а други су радници на пољу приватног посла. Радници на приватном послу жању корист или штету независно од сваке одговорности наспрам сваког; радници на јавном послу врше све послове по дужности, да дају одговора и рачуна за те послове и да за њих добију или славу и награду, или одговорност, па и казну. И пред нама

је оцена државничких послова једне владе, која је имала ту по нас и Србију несретну судбину, да овом земљом 8 месеци управља. Као год што је свима државницима једне земље, патриотама једног народа слатко и пријатно одати хвалу заслужним радницима њеним, исто тако на њима лежи и дужност да осуде оно, што мисле да није рађено у корист народа и Отаџбине, за чије су интересе дошли да раде и за чије су интересе положили заклетву, да ће их верно и савесно заступати. Па, одазивајући се и тој својој, ма и непријатној дужности, поднели су неколико посланика овај предлог за оптужбу бив. кабинета Авакумовићевог, који је данас овде на претресу.

Сумњичи се, да је поднети овај акт дело освете и неке партијске тесногрудости. Господо, ја вам свечано дајем реч у име моје и мојих другова, да у целом овом питању нема ни једне трунке партиске освете, него у целом овом питању лежи тежња да повратимо снагу Уставу, да дамо силу законима у овој земљи и да поправимо политички и државнички морал у држави нашој, јер где ових услова нема, ту нема напретка и мира у земљи, ту нема реда, ту није сигуран нико на чем леже, на чем осваће. Господо, развијати теорије о некаквој осветољубивости и партијској мржњи и тесногрудости, после преживелих 8 месеци мучних и тешких, јадних и крвавих, не може се данас ничим да правда. Ја вам искрено исповедам, кад бих овде стајао независно од свакпх обавеза мојих посланичких, кад не бих имао да дам рачуна о савести и дужности посланичкој, када не бих и у овом питању водио рачуна о заклетви мојој посланичкој, ја бих први могао да пређем преко овог питања равнодушно, и верујте ми, то би ми правило и неку врсту задовољства,—само кад би оно било независно од свега, искључна својина моје личне добре воље, и кад не бих видео, да у овом питању лежи клица опасности оног крвавог стања, које смо сви осудили и које стање никакав искрен пријатељ ове земље не жели да се поврати, — ја бих био најиздашнији у милосрђу и великодушности. Али, господо, питање ово није својина наше добре воље, но је ствар наше посланичке заклетве и наше посланичке савести и дужности. (Чује се: тако је.).

Господо, и да је ово први догађај, да се озго атакује на права народна, и да се за то пролива крв народа, да падају невине жртве од народа за одбрану законитости и права народних, која му се нападају баш од оних, чијем су чувању и одбрани она поверена, — ја бих можда ипак могао зажмурети пред овим догађајем и казати: десило се, нека је просто, и чуваћемо Србију у будуће. Али, господо, двадесет и пет година нашег уставног живота из дана у дан понавља се атак на права народна и то, опет понављам, систематски се понавља атак и јуриш на права народна озго од људи, чијем с старању, чијој су дужности и чијој су заклетви она предата и поверена на чување. — Изгледа ми, до данас све, да су у овој земљи, закони писани ради форме и параде, јер они који су писали законе и позвани да их чувају, они су их први газили, и изгледа, да они који су давали законе за земљу, нису давали их за то, да их поштују и извршују него да парадирају пред страним светом са законима, а да се у земљи, злом применом њиховом, служе против најбитнијих интереса своје државе и свога народа, И мени се чини, да је крајње време стати на пут тим, већ одомаћеним код нас, злим навикама. Па ко је онда први позван да штити закон, ако није онај који их даје. И ја бих вас позвао и упитао: да ли се прелажењем преко овог очигледног гажења Устава и закона повраћа моћ закона и утврђује мир и спокојство у земљи? И ако ме, господо, убедите да се тим путем то ради, ја сам готов по предлогу г. Гарашанина да поцепам овај акт оптужбе против бив. кабинета, и пружим руку измирења, ако је то пут измирења, да се Устав гази и да се крв пролива и да за то нема суда ни одговорности.

Ја могу само жалити, господо, што је радикалној странци суђено да кад год долази у овај дом, да долази са инвалидима, који су задобијали ране од мучког непријатеља из потаје. Пре неколико, не пуне 3 године, Тодор Радовановић наш друг скупштински дошао је у овај дом са уставног биралишта као инвалид, а сад нам седи овде рањен Милош Богдановић, само за то, што је некоме било по вољи да сузбија поверење народно прибрано око тога човека, који није имао срећу да се допада управницима земље из прошле владавине. Па, господо, кажите сами, да ли ми, другови тих људи, можемо допустити и равнодушно гледати, да сваког дана повећавамо број тих рањеника у овом дому, који представљају истинску вољу и тежњу народа, или да дозволимо, да се овде шаљу они, који ће лажно и издајнички да га представљају. Господо! Ако не заједчимо потпуну слободу избора; ако је неосигурамо строгошћу и снагом закона државних, ја вам опет понављам, — ми, или ћемо све више и више гледати у будуће рањеника са биралишта на овим клупама, или ће најпосле воља народна, — уставом и законом загарантована — у изборном питању подлећи само вољи власничкој, и тако скренути наш уставни живот са правилног пута. Ми смо господо позвани да то спречимо, а спречићемо само тада, кад сви, који покушају да у овоме газе закон и Устав, осете за то сву тежину, моћ и оштрину закона и законске одговорности.

На послетку, господо, да ова оптужба није никаква партизанска освета нити тесногрудост наша доказ је и у томе, што су већ три дана протекла до сада у претресу по овом питању, и Скупштина мирно и хладно слуша одбрану оптужених министара, — слуша их мирно чак и тада, када се један од господе оптужених министара са својим одговором толико заборавио, да је у свом говору недостојно увредио и два посланика са своје оптуженичке клупе, — па ипак је Скупштина и преко тога, својом великодушношћу, и можда излишном трпељивошћу мирно прешла и даље саслушала до крајњих граница стрпљења оптужене министре. А ја вас позивам, господо, који сумњичите нашу објективност у овом питању, да се то догодило у ком другом парламенту јевропском, да ли би се, и увреда посланика са клупе оптуженог министра могла тако великодушно прећутати, и да ли не би тамо дошло и до скандала. То, господо, није мала ствар, кад један оптужени министар, седећи на оптуженичкој клупи, вређа посланике Весниће и Дединца без икаква датог му повода, осим чисто по срдби, која је са свим својствена томе непристојном месту, на коме је седео оптужени г. министар. Мени се чини, да је ту требало свести господина у границе учтивости, а не да се размеће и вређа достојанство оних, који седе на посланичкој клупи са поверењем и љубављу народа свог.

То је, господо, доказ, да овде није било нити у овом питању има партизанске освете нити тесногрудости, јер да је тога било, тај би господин нашао други можда пут у том моменту да изађе из Скупштине, и мучно да би потревио врата, на која је ушао. Али ми смо, господо, ценили положај наш, и саслушали смо мирно и достојанствено господу оптужене министре; ми смо читали како је велики део јевропске штампе дигао вику, да је ово акт партизанске тесногрудости. Ја, господо, не замерам то јевропској штампи, јер она није довољно посвећена у наше унутарње стање и прилике, ну српска журналистика у великом делу дрско обмањује, она није носила оно што је носко српски народ на својим леђима и души за прошлих 8 месеци либералне владавине, она није била очевидац оних призора и догађаја, које смо ми доживели (Одобравање). Али кад се у овом делу, и после таквих догађаја може наћи разлога, да се таквим делима, која су се десила као можда једпнствен појав у уставној земљи, за последњи век у целој Јевропи, може овде да говори о некаквој платонској великодушности, мени се, господо, чини да би то онда био пут деморализације, и даље крчење и утирање пута да се то стање чешће јавља у нашој држави.

Пођимо од првога дана, кад је засновано стање, које оптужујемо; Какве су потребе биле да се изазове промена владе 9 августа? У целом уставном и парламентарном свету зна се, да се владе мењају онда, кад изгубе своју већину у народу и то се путем избора констатује; кад учине какав фијаско у државној политици спољној или унутарњој, кад се десе какве изванредне потребе и заплети и собом изазову пад кабинета, који има већину скупштинску. Ја нисам могао да видим у то

време, у време пада Пашићева кабинета, ни један поменути случај, ни једну ту наведену нужду или потребу, зашта се влада до 9 августа променила, јер ток државних послова био је у пуној сили и снази. Између Краља и владе, у овом случају између владе и краљевског намесништва, бар привидно владала је потпуна слога; влада је имала у Скупштини огромну већину, тако огромну да није могло доћи питање о поверењу народном према њој. Па ипак се нашло разлога, да се та влада отера и да се доведу на владу они људи, који нису имали ни 12% представника у Скупштини. Сам тај факт, да су се такви догађаји могли десити у једној уставној земљи, могао нас је навести још тог часа на питање, да ли је било у овој земљи Устава и парламентарности, у том часу.

Ја сам с правом очекивао, да оптужена господа министри у одбрани својој изнесу какав велики државни разлог, за свој непарламантаран долазак на власт — да нам предоче за то какав велики и несумњив интерес земље, али ни мало не кријем, да сам се у том часу задивио господину оптуженом министру, кад он износи разлоге, да их је довела на власт нека, до данас у целом уставном свету нечувена потреба: „*повраћај партиске равнотеже.*“ — Право да вам кажем, ја сам се прибојавао, да ли нам оптужена господа министри, за правдање свог непарламентарног доласка на власт, не извале за своју одбрану какава тајна документа из архиве краљевских намесника, који су им диктовали да начине парламентарну револуцију у земљи, јер у првим данима њихове појаве на власти и то је циркулисало за разлог њихова доласка на власт. Али као што видесмо тога ничег није било. Г. г. министри ничим стварним не правдају тај свој долазак 9 августа на власт, и онда, мени изгледа, да су они дошли једино да врше своје партизанске циљеве. Господо, ја не знам да ли има ма у којој уставној држави да долазе на власт људи без уставне већине, као што је случај код нас, што је учинило, да Србију из уставног колосека истерају да јој ометну њен правилан напредак, да погазе Устав и законе, да узбуркају ратнички целу земљу, да најпосле, нештедимице пролију и невину крв својих грађана, — само за ситне своје партијске и властољубиве циљеве. Ја признајем да преовладаност једне странке може да буде опасна по уставност у једној земљи, ако она нема довољног и правилног васпитања политичког, и истинске љубави према Уставу и уставности у земљи. Али, господо, доћи и уништити поредак у земљи, начинити преврат у целом организму државном, уништити важност Уставу, суспендовати моћ законима, довести под питање правни поредак земље, — па чак у томе ићи тако далеко — да на све стране пљусне крв грађанска, да се поврати некака сулудаста „партизанска равнотежа“, то је ни више ни мање, но сулудасто титрати се законима државним, титрати се са поретком државним, титрати се грађанским правима и уједченим законским спокојством њиховим под сопственим кровом и на сопственом огњишту, па кад се за све то туже ти људи, који су то све радили, и кад се тражи да се ставе под одговорност за то све, онда, не само да оптужени министри имају толико куражи, да кажу да су то таква питања, преко којих треба прећи ћутке, но се налази чак и у Скупштини овој људи, који мисле, да се преко свег овог може и сме прећи са неком великодушношћу. Има, господо, и ако врло ретких случајева, где долазе на власт људи и против већине народа, или има случајева, да они, који су се већ затекли на власти, реше се на какав и озбиљан поступак, и преко воље већине, напред убеђени, да ће то донети велике користи народу и да ће они који то врше добити, не само пристанак накнадни, но и признање и хвалу свог народа за то. Тако је 1870 године у Немачкој радио кнез Бизмарк против воље већине народа, јер га већина народа није разумела, па није хтела да му одобри кредит ратни, са којим је кнез Бизмарк имао да изврши оно, по Немачку славно дело, дело уједињења свих Немаца, — али он је без одобрења народа учинио зајам и објавио рат Француској, ослањајући се на војну снагу своју и прорачуњен успех. Али од тога часа, од кад је објавио рат, па докле год се рат није свршио, он је са револвером у руци чекао за тастером телетрафским исход рата. И да се није битка свршила у његову корист, он би сам и изрекао и извршио пресуду за то над собом, и свршио са собом онако, како сврша сваки државник на његовом месту, коме не пође за руком да оствари свој велики задатак, ради кога је повредио Устав државни и обишао надлежну вољу народну за то питање, а не би дошао, господо, пред народ, да се брани кукавички адвокатским вицевима, као што се бране пилићари и пржибабе, и као што се на срамоту своју бранио бивши наш министар унутрашњи дела (Одобравање).

И кад је кнез Бизмарк срећно свршеним ратом оправдао своје гажење и обилажење Устава и воље народне, он је са светлим образом изашао пред немачки народ и парламенат и добио од њега и народа, признање и благодарност. Господо, ја понављам, и у нашем животу ранијем, био је истина у форми интерпелације на крагујевачкој Скупштини 1877 оптужен један министар, што је мимо правила и прописа законског ликеровао за време рата извесне потребе за војску. Он се истина никад није разметао својим државништвом, али је ту доиста био прави државник, јер се државнички бранио; и он је од прилике, на ту интерпелацију одговорио овако:

Ја сам, кад је дошла вест, да војска српска нема ни најпречих својих потреба, да је остала без олова, без одела, и других најпотребнијих средстава, ја сам тражио на све стране, задуживао сам се на све стране, али срећом, те ми нико није веровао, ја бих се и много више задужио, ја бих се задужио, јер сам видео, да је у томе спас Србије.

Господо, ни онда нисмо били чисти од партиских страсти, па ипак, цела је Скупштина, без разлике странака одобрила тај поступак министра, јер су онда били, за то истински државни резони. Али данас не видимо те државне резоне. Њима су били резони, да се у Србији грађани окивају, да се по цичи и зими прогоне у читавим групама оковани и повезани у ланце, као завојевано робље туђинско, а све то само, за некакав сулудасти резон, да се поврати „равнотежа“ партијска. Ја бих, господо, сматрао да смо издајници отаџбине, кад бисмо такав злочин пропустили, кад га не бисмо оптужили (*Тако је*). Кад би ми злочинцима, који су, без нужде и доказа те потребе, учинили неправду, отмицу права и насиље над слободом целе земље, опростили и казали им: идите нека вам је просто, — са каквим правом бисмо могли тражити да се казне прости људи, који често пута несвесно учине штету или неправду само једном човеку. — Кад је тесногрудност и властољубље почело експериментисати овом земљом у име државне потребе, без икакве државне, потребе и могло да доведе у опасност њен мир и спокојство у име законитости и реда, па да остане некажњено, онда ја налазим да самим тим ми утиремо пут за то, да нам се и у најскоријој будућности опет понови. За то смо дужни тражити да се кабинет бивши, који је до 1 Априла имао таквих дела, којима је повредио Устав и закон, да мора одговарати по закону о министарској одговорности. Ја се овде нећу упуштати у појединa питања у оптужби, али ћу ипак узгред у неколико да се дотакнем одговора, којима су оптужени министри покушали да изопаче по неке уставне одредбе и њихов смисао, или неверно ствар у својим одбранама изнесу. Један од оптужених министара казао је: „нигде у свету нема, да се један државник оптужује за своја правничка убеђења и дела, већ за то му је казна та, што му се изда неповерење“. То је истина да има питања, по којима државници, и ако их не изведу најсрећније, кривично не одговарају за њих, но их народ казни морално, отказујући им даље своја поверење. Али то су обични послови државни, који излазе из дневног тока државних послова, у вршењу којих огледа се спрема дотичних државника за њихово корисно извођење. —

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 31 ЧЕТВРТАК 15 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

29 САСТАНАК

6 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Алекса Ратарац

(НАСТАВАК)

(О оптужби, Марко Петровић).

Таквих послова могло се десити и бившој влади као и свакој, и никоме никад неће ни на ум пасти, да их и за тако невине неуспехе у послу државном, у колико би их било, оптужује јер сваки државник ради по свом убеђењу; он ради по својим назорима и резонима, у невином уверењу, да ће то бити добро и корисно по земљу, — па кад су ти државнн резони и такви, да чак они траже и жртава за постигнуће каквог великог државног интереса, или за спас отаџбине, ако је на њу најашала каква опасност, и онда настаје питање, да таком државнику изда поверење или неповерење. Али злочин један државни, где се цела земља лиши својих уставних и законитих права, једно растроство у земљи, проливање крви грађана својих, обесвећење спокојства домаћег, не спада у врсту обичних грешака, које се могу десити државнику у послу државном, но то прелази у област насиља и државног злочина, који се не могу подвести под питања, која се казне поверењем или неповерењем народним, већ се казне по прописима Устава и закона о министарској одговорности. Није никаква тајна за нас, који се бавимо политиком по дуже времена, да кроз дуг низ, од 25 година, наш уставни живот за тако дуго времена није се могао да одомаћи у појмовима наше господе либералне са правом снагом и значајем својим, и он је у очима и схватању њиховом увек имао такав значај, какав није имао ни у једној уставној земљи. По несрећи, то се исто може рећи и за странку напредну, која је владу у држави примила и наследила од либерала, а томе је узрок код нас у васпитању наших државника, који су увек хтели да своја дела протуре народу као дела и тежње народне, и ако им се народ очајно опирао, а међу тим и једни и други, увек су се старали, да, уводећи у Скупштину људе без поверења народног, имали су скривене намере да изфабрицирају себи на тај начин већину скупштинску и тако у суштини подјалове и изопаче уставност наше земље. Дуго се у нашој земљи мислило, да је свему овоме стању клица у старом нашем Уставу. Дошла је и промена тога Устава, али на жалост није прошло још ни пуне 3 године, а почело се понављати оно, што је под старим Уставом било, и почело се сумњати у моћ новога Устава. Али догађај, који је следовао после осмомесечних повреда Устава и гажења закона, — она црна клупа оптуженичка, на којој су имали част да поседе и одговарају г. г. министри од 9 августа, за своја дела од 9 августа до 1 априла ов. год., утврдио је и доказао, да у новом Уставу има и нових тековина, јер смо се уверили, да онај, који је позван да чува уставност и законитост у земљи у име и по сили Устава и закона државних, не може дуго седети на том месту, одакле се та дужност има да врши, ако је тачно и савесно не врши; тај неминовно мора пасти и доћи тамо, где су се ових дана налазили наша бив. г.г. министри из прошле злогласне владавине, и на које место, моје је тврдо уверење. доћи ће и у будуће сви српски министри, ако се и кад се усуде да управљају земљом по начину, како су они управљали. Ја разумем то и такве прохтеве, да ко хоће самовласно да управља али без Устава и не у име Устава, но укинути Устав и владати на своју властиту одговорност, тога још има у свету, у неуставним државама, — али не разумем те кукавичке државнике, који под фирмом уставности хоће да управљају неуставно на туђу одговорност, на одговорност бедних и безсвесних мамелука, којима они диктују и заповедају у Скупштини, за њих заклањају своју одговорност а демонски се после кезе када ове беднике народ за то премлаћује. Има срећних апсолутних монархија, где нема Устава, а има земаља, где је уставност, па ипак нису срећне; има апсолутних монархија срећних као што има и уставних, али то зависи од васпитања државника њихове државе, од мудрости и савесности њихних управника. И ако господа либерали мисле, да је Устав несрећа за српску земљу, нека изађу отворено, нека га поцепају јавно, па нека мушки и јуначки узму управу земље у своје руке на потпуну своју одговорност, и нека се не крију под насиље, дубару и ујдурму са Уставом и уставним одредбама, јер онај је први начин чист и јасан, а овај је други са врло мирном и мучном ситуацијом, која сваки дан уноси пометње у живот грађана и сваки час је на ивици грађанског рата. И ја не делим мишљење једног оптуженог министра, који је казао да је свему овом у Србији узрок у томе, што нема ваљаних људи, — но ја тврдо верујем, да је свему томе до сада био узрок у томе, што је у врху државне управе било прохтева, који нису имали наслона ни на Уставу и законима с једне, нити на жељи и интересима народа с друге стране, — и друго, што је по несрећи, било вазда у Србији и таквих несавесних синова њених, који су хтели потпуно свесни, ставити се у службу тим недозвољеним прохтевима озго. Апетит на то трајао је до ових дана све за то, што још ни један државник у Србији, на жалост, није искусио заслужну казну, за ту своју несавесну похлапност за влашћу, — прохтева тих

биће и у будуће, ако се једном, снагом законске казне томе не стане на пут, — и у тој цељи, — и само у тој, господо посланици, и поднесен је овај предлог за оптужбу бив. кабинета г. Авакумовића, те да се даде народу у Србији доказа, да закони у Србији нису више паучина, кроз коју велики кривци пролећу, а само се мали хватају. И ја ни мало не сумњам да у овом дому народних представника неће бити ни једног, који неће хтети испунити своју дужност, — гласајући за поднесену оптужбу — да се у Србији стече уверење, да је Уставу враћена важност, да су закони у Србији опет задобили сву своју моћ.

Господо! Има дужности мучних и тешких, које човек мора да испуни, хтео не хтео, и ако их не испуни он је крив, он често пати за то и одговара, — и ту нема милосрђа ни опроштаја. У те и такве дужности спада и дужност војевати и гинути за своју земљу. Дужност министарска не спада у ред тих дужности, она се ником не намеће, па да је, ако је за њу неспособан, није могао избећи. За њу се чак и јагме похлапни властољупци, они тамо трче и кад места ни потребе за њих нема, они се као што рекох јагме за та места; они за та места нису ни роком везани као за војену службу, — они одатле могу одступити кад год хоће и чим осете да им посао тамо не иде како треба, — али опет понављам, проклето властољубље и надувена сујета веже их тамо и тада, када су за то место јавно неспремни, очито неподобни, па чак и тада, када виде и сами да тамо зло раде и да их одатле гони јаук, писка и проклество народно.

Ако се, дакле, по обавези законској морају вршити извесне дужности и преко воље, не мора се министровати. Коме год памет и спрема смета да министрује и који за свој рад као министар може дати одговора, тај нека не седи на министарској столици, не нека склопи своје књиге, па нека иде кући. Наћи ће се људи, који ће умети министовати како Устав и закони прописују и како интерес земље и расположење већине народа захтева *(Одобравање)*. Господа Намесници, отпуштајући владу Николе Пашића, казали су да је отпуштају са разлога, што не могу да испуне захтев влади, и не могу да допусте да се сазове Скупштина у ванредни сазив, те да реши трговачке уговоре и изврши избор трећег Намесника. Баш на питању трећег Намесника, заостала у животу два краљевска Намесника и нашли су да по Уставу ванредна Скупштина не може да бира трећег Намесника. Али, шта смо доживели? Доживели смо то, да је прошло време редовне Скупштине и да је ипак сазвана ванредна Скупштина да врши избор трећега Намесника; — велим ванредна, јер Скупштина сазвана 25 марта није била редовна већ ванредна. Самим тим фактом г. г. Намесници утерали су себе у лаж, да су Пашићев кабинет отпустили за то, што нису могли да се сложе са владом у том: да и ванредни сазив може бирати Намесника, и овим фактом непобитно дали су доказа да нису имали чисте намере, кад су отпустили Пашићеву владу, јер су спремили решење тог питања баш за ванредну Скупштину. И то је јасан доказ, да озго није било довољно потпуне воље да имају уза се владу моћну и снажну, него им је баш конвенирало, да имају једну немоћну измећарску владу, која ће њиховим скривеним прохтевима служити, а на штету и Престола и земље. Ја не кривим на послетку толико њих, Намеснике. У природи људској урођена је себичност, и тежња за надмоћношћу над другим — а међу тим и ми и цела Србија упозната је била јасно са урођеним амбицијама, себичношћу и неограниченим властољубљем и користољубљем заостала два Краљевска Намесника, — које им је и диктовало да отпусте једну таку моћну владу, каква је била влада г. Пашића, са којом нису могли потпуно да експериментишу по својим злим навикама. Али, господо, крива је влада Авакумовићева, која је све то знала, и која је свесно и драговољно ушла у службу злим смеровима намесништва, те да у тој служби намири и своје тесногруде партизанске прохтеве, а све на штету ове намучене и напаћене земље, на штету законитог стања, спокојства, реда, мира и напретка њеног. Криви су, велим, они, који су улазили у службу тих поганих и неискрених смерова намесничких, који су се дали за те рачуне купити, који су се примили измећарске службе за рачун болесне амбиције два старца. То се не може допустити и опростити из сасвим простих државних ни тереса и законитог стања једне земље, иначе ће бити русваја у земљи, и онда би ми примили одговорност на себе, што смо допустили, да кривци избегну казну за таква дела.

Један оптужени г. министар, бранећи се, казао је: кад сте ви владали, под крњим намесништвом четири и по године, за што нам нисте допустили до и ми са тим крњим намесништвом владамо две и по године, да пуноћетства Краљева. Ја не знам како се може назвати тај резон г. оптуженога министра, кад је јасно, да је влада радикална баш и пала за то, што је хтела да попуни то крње намесништво, и да су либерали дошли да спрече, да се намесништво не попуни кад треба. Према томе јасан је доказ, да г. оптужени министар, немајући стварних доказа за одбрану, служио се вицевима и доскочицама адвокатским.

Исти господин министар оптужени казао је, да је први април неуставан. Ја то потписујем. Неуставна је била и француска револуција, а тако исто су неуставни и сви ванредни прекрети у историји светских великих догађаја. Али народ је све те велике прекрете благословио, и они су тог часа добили уставну санкцију. И народ српски, једнодушно је благословио нашу априлску револуцију, и она је тог часа добила своју уставну санкцију, а што је народ благословио већином својом, све је то уставно (*Тако је*). Дакле, нека је благословен 1 април као неуставно дело, јер њега је благословио народ српски, а наши државници треба једном да се свикну, да оно, што народ благослови да је то уставно, да је то законито. Али, тако исто, треба да су сви државници спремни, да за све оно, што они неуставно ураде а народ то не одобри, да за то поднесу на себи заслужену казну, као што они први приме заслужену славу и признање. —

Даље г. оптужени министар Рибарац, тврдећи да у Србији нема услова за револуцију, рече: да тих услова нема за револуцију од оног доба, од кад је један од наших другова потписао честитку Николи Христићу. На тај навод ја њу само оволико одговорити. Мени се чини, да о томе питању најмање може и најмање има права да говори онај министар, који седи на оптуженичкој клупи, јер да није било услова за револуцију, он не би седео ту, где је тога часа седео, када је ове речи изговорио. А што није било баш праве, крваве, или тако зване црвене револуције, то има једино да захвали великодушности и родољубивом пожртвовању и прегнућу нашег милог Краља, иначе, ја сам тврдо уверен, да није било у овоме патриотског подузећа Краљевог, оптужени г. министар не би седео ту, но може бити он би одговарао на Карабурми, а не би одговарао пред Скупштином. Али, опет велим, за то има само захвалити патриотизму и племенитом потраживању нашег милог Краља, који је пресекао оно, што је народ имао да изврши. На томе имамо нашем племенитом Краљу да благодаримо и ми и цела Србија, јер је наш витешки и млади Краљ то све извршио са много мање жртава, но што би иначе могло бити, а са много користи и за Престо и за народ. Дакле, нека никога не храбри то, да у Србији нема елемената, који ће бити вољни, да се жртвују за уставност и законитост ове земље, кад они дођу у питање, јер поднете жртве за осам месеци либералне владе довољно доказују, да у Србији има елемената не за револуцију, него да бране уставност и законитост ове земље (*Тако је*).

Бранећи суверенитет Скупштине у избору посланика на место покојног Вучковића, што није на време нов избор одређен, г. оптужени министар правдао је своје гледиште и држање у том питању тиме, да очува вели, имунитет, скупштински. Ја се клањам томе резону, и тој тежњи г. министра, и ми данас не би имали резона да говоримо о оптужби министара, да је доиста тако рађено и да су толико прирасла била к срцу оптужене владе права скупштинска. Али, колико има доследности у резонима оптуженог г. министра, види се у овом, што он одмах за тим, говорећи о 3 тачки оптужбе за повреду Устава продужењем трговинског уговора, не само више да се не ослања на тај резон на чување права скупштинских, јер су она ту јасно и очито погажена, а са њима и чл. 52. Устава,

по се он одмах у одбрани својој брани чувањем неких интереса државних, а који ни у колику нису могли бити угрожени, да се испунило оно, што прописује чл. 52 Устава државног. Тај члан императивно заповеда, да уговоре са страним државама само Скупштина закључује. Влада је сама старом уговору дала силу, коју он није имао преко одређеног рока, а то је толико, колико и нов уговор закључити. Она је ово учинила само за то, што није смела благовремено изаћи пред народ са изборима. Дакле, кад је влада избегла да нареди избор на место умрлог посланика Вучковића из разлога, да у томе очува некаква права скупштинска, за што онда није доследно томе и овде поштовала очита и несумњива права скупштинска, која јој прописује чл. 52 Устава, но их је она неуставно и ненадлежно приграбила себи, дајући продужну важност преко рока истеклом трговинском уговору, које право несумњиво само Скупштини припада. Г. Рибарац и Авакумовић као чланови уставотворног одбора врло добро знају, да је било дошло у томе одбору до прекида са краљем Миланом, што је он хтео да у тим међународним односима задржи себи, односно влади својој, више права, и тек последње вече Краљ је нашао за добро да учини уступак већини уставотворног одбора и да допусти, да у Устав уђе одредба, да у питањима међународним ништа не може бити утврђено и узакоњено без пристанка Народне Скупштине.

Кад је то тако, господо, јасно унесено у нов Устав, онда се мени чини да је и свака влада а нарочито влада, у којој су седели и скоро прву реч водили и по неки чланови уставотворног одбора, који добро знају, колико је уставотворни одбор много полагао на то право скупштинско, да су за њега вољни били жртвовати и добитак нашег новог Устава, онда су они на првом месту, као и сваки патриота у земљи дужни били да чувају Устав од повреде у овом врло важном делу његовом, у толико више, што су питања међународна најопаснија за сваку државу, а нарочито за мале, као што је Србија, јер се та питања, ако се и када се у њима погреши не могу мењати нашом једностраном вољом и уређују се за дуже време.

Господо! Све погрешке у унутарњој политици народ ће лако поправити, али погрешке у међународним односима и у међународном питању не могу целе генерације да поправе и од њих пати и најудаљеније потомство, од њих долази земља у опасност за свој опстанак и своју како политичку тако и економску независност. За то ја кажем, да Скупштина треба веома суверенитет да чува и ова своја права у питањима међународне природе, јер неке повреде Устава учињене у нашим унутарњим односима, не могу никад тако кобне бити по земљу и могу се некад и опростити, али овако опасне уставне повреде, ја држим, да их никад не треба праштати јер, праштањем оваквих повреда Устава, створили би смо опасну праксу да би се једне ноћи могла Србија предати странцима, да Србија једног дана не буде више својина српског народа. (Тако је).

Шта се догађало са нашим општинама, какав се русвај и крш по њима правио, излишно је да се и говори о томе. Ми смо сви очевидци тога. Тужба не обухвата ни стотинити део. Ток ислеђења изнеће што шта више, а ја се надам и тврдо верујем да ће много јада и чемера ислеђење изнети, што ми данас овде не можемо да изнесемо и побројимо. За то ћу тај део оптужбе прећи ћутке, о њему тужба и сувише јасно говори и своје наводе документима утврђује, и одговорност владе по томе, а нарочито надлежног министра не подлежи никаквој сумњи код тако свеже успомене, код свих нас и целе земље, за она јавна насиља, која су се вршила по нашим општинама до те мере да је већ и крв грађанска на све стране наше земље проливена.

Министар, не могући бранити се до краја у овом противуставном изгреду на права грађана, казао је једном приликом „на дозвољено је да се у уставној борби по нека вештина и уједурма употреби“. Ја држим, господо, да међу нама обичним грађанима то може и бити дозвољено донекле, али и ту свака часна странка пази да се не прекораче границе тога експериментисања у уставној борби, али држава, као држава, са свога положаја и преко својих државних плаћених органа, које не плаћа странка једна но цео народ у држави, не сме да се меша у ову борбу и помаже ову или ону странку; — држава не сме да буде представник једне политичке странке у Србији у борби партиској. Међу тим, ја ћу вам прочитати само један акт једнога писара, који је представник државне власти.

На сам дан избора овакав је акт растурен у свима изборним местима.

Господине!

Усљед нереда у Драгачеву и поватаних писама, ухапшени су сви прваци радикални данас у Београду.

Ово ће те сад одмах објавити угледним људима из све три политичке партије, *а радикалима нарочиту пажњу обратити, како их њихове вође, који су у аису данас за бунт и преврат у земљи воде оном страницом, којом се губи живот и имање.*

Кад ово писмо саопштите највиђенијим људима од све три политичке партије, ви ће те га задржати за своју поверљиву архиву.

24 фебруара 1893 год.
Обреновац.

За начелника,
срески писар,
Ак. М. Савић.

Господину Андреји Кузмановићу,
председнику општине у Јошеви.

Видите, господо посланици, ово један срески чиновник пише званично свима општинама, и зар то није онда јавно застрашивање народа и ометање његово тиме на дан избора, да се уплаши и збуни, те да не сме дати по свом уставном праву глас свој за онога, за кога би хтео и желео. — Да је овако што ухваћено на дан избора од противне стране које, на штету либералне странке, тај би тога часа био окован и ухапшен. Наша су и најневиније депеше тих дана обустављане, а овде органи министрови, органи државни, прокламују на дан избора у целој земљи једну страшну лаж, која је у велико могла да збуни и омете народ, а то је и јасним прописима изборног закона и целим духом и смислом његовим и уставним забрањено да чине и прости грађани, па зар то, господо, није уставни злочин јаван и доказан? За ово је све знао министар, ово је достављено њему, ово је публиковано преко новина, али он се правда и вели, да су много што шта радили неспремни органи његови на своју руку. Међу тим, ми сви знамо да нисмо прочитали ни један указ којим је такав чиновник отпуштен, те да се тиме да доказа да тај акт није дело владе него дело његово.

На жалост, један чиновник, који је на квантум убијао мирне људе осигуран је и премештен за своја крвава дела у пожаревачки суд. да тамо ваље сигурно склоните против § 76. Ја не могу да разумем колико дрскости може да има човек, који може такво лице да шаље у суд, да му осигура некретно место, те да га награди за то, што је пролевао крв грађанску, а овамо да се овде јавно правда да он није знао ни одобравао то, што су радили његови органи на своју руку. Така одбрана, господо, од човека државника, који је до јуче по несрећи отправљао врло важне државне послове и управљао унутрашњом политиком своје земље, — није одбрана државничка за дела државна, — тако се бране само пилићари и пржибабе. —

Оптужени г. министар Рибарац чак и сажаљева таке појаве, које су се могле десити под његовом управом Али, господо, да ли је тај осећај искрен? Ја не знам, кад једна влада сажаљева појаве, кад једна влада сажаљева мучно уставно стање у својој земљи, шта њој може бити дужност друга у том случају до та, да она треба да да оставку и да тиме не само

пресече и прекрати то стање, но да дâ и видна доказа да није ни она вољна била да се тако што догоди, јер је то доказ, што се мимо њене воље догађа да она није за то место на коме је, а не, да, сажаљевајући догађаје,ј ош једнако остаје на истом месту и чека да се ти догађаји понављају и да се она чак и насилно упиње да ту остане, како би се ваљда ти немили догађаји, које и она фарисејски сажаљева, могли понављати, — иначе друге логике уставне и у опште здраве за то нема. И мени се чини да у целој тој њиховој одбрани и правдању за то, врло мало има ту и искрености и логичке сљедствености у одбрани оптужених министара.

Једно од најделикатнијих питања, питање је о употреби војске у заплету између владе и народа за прошлих осам месеци. Ја вам искрено исповедам, да ме као патриоту јако боли, што сам у томе видео на челу војене управе тога доба, потомка славних Богићевића, потомка са славним фамилијарним традицијама, на кога је Србија имала права много више да полаже својих лепих и великих нада, на кога је, ја вам јавно исповедам, много и полагала.

Господин министар у одбрани својој казао је, колико је могао казати, али цела одбрана није могла дати доказа да у целој употреби војске није било и његове кривице. Ја признајем, да командант као командант које трупе, не сме испитивати за побуде са којих му се налаже да се војска употреби и са којих је војска употребљена, — али министар војени, као министар и члан владе, треба да испитује побуде, треба да испитује да ли доиста има нужде и потребе за употребу војске и да ли је то у интересу земље, за што се војска употребљује? Међу тим, он нам нигде не износи ни један озбиљан разлог, ни један стварни државни резон, да је због било опасности за земљу или потребе за какав успех државни ради кога је војска употребљена осим, ако и г. министар војени мисли и верује, да је позив војске, да проливањем крви грађанске повраћа некаку, до сад нечувену у уставном свету *насилну равнотежу партијску.*

Даље оптужени г. министар Рибарац у своме одговору вели: да је наша војска била дата многим потчињеним органима његовим на употребу, у чију памет није ни сам много полагао, што је, господо, и сувише жалосно и страшно. И кад он господо то признаје овако јавно, пред лицем целе земље, и то још и својом званичном преписком тврди, онда није никакво чудо, што нам се у том несретном стању и већих несрећа није десило у земљи нашој. И право да вам кажем, пред овом појавом, за мене настаје питање, па ко је био луђи у тим часовима, да ли ти органи државни, којима је министар дао у руке не само извршну моћ, — но још и извршну силу и снагу у лицу српске војске — а признаје јавно да није много полагао на њихову памет, — или је од њих луђи и сам њихов министар, који им је са пуно свести да су такви, ипак давао на расположење, не само моћ и право извршне власти, но и снагу државну у лицу српске војске.

И господо! ако је и ово државни резон, са којим се могу и смеду да бране државници за своја државничка дела, ја онда не знам шта не би могао бити државни резон у том смислу?!

Војска је, вели се, потпора отаџбине и чувар реда и законитости, чл. 1 зак. војеног. Кад је г. министар војни одговарао, ја сам чекао да изнесе факта, да је био у питању мир, ред и законитост у земљи, па онда да се разреши и од одговорности, што је по горњем пропису законском дао војску на употребу државној власти. Али, на жалост, не само из одговора г. мин. војеног, но из одбране свих оптужених министара, ја не видех ни један озбиљан разлог за употребу војске, осем пусте обести и прохтева владиног, да поотима општине од већине и преда њихову управу мањини лебералној у руке. Зар је то немир државни и бунт, где једна општина од 314 пореских глава, по самом извештају министра, каже: *„ја сам законита општина и не дозвољавам никоме да ми отима оно, што ми по закону припада“.* И то своје право доказују људи Уставом и законом у једној, а решењем највеће државне власти у другој руци. Ја не мислим да је ту било опасности по ред државни — и ако га је било, на жалост, њега је изазвала власт државна, — него држим, да је та општина више бранила и ред и законитост у земљи, него министар, и ту законитост бранила је од министра српског, од власти српске и од војске српске.

Члан 314 војно-судске уредбе каже: војска ће се употребити, кад је законитост и јавни ред у опасности. Ја вам опет понављам, да министар ничим не доказује да је ма где било опасности за ред и законитост у земљи, и да све што се своди за употребу војске, своди се на то, да се отму општине, да се народ застраши, да се измајсторише оно, што се није могло да изврши прописаним уставним, законитим легалним путем и начином, да се створи већина од мањине а мањина од већине и да се изврши оно, за што је влада од 9 авг. дошла, да поврати неку бедну партиску равнотежу. Ја не знам докле ће те сулудасте равнотеже наших тако бедних државника изводити Србију и народ српски на касапницу и спречавати њен напредак и бољитак. Мени је жао што у одбрани министра унутрашњих дела изгледа као да пада одговорност на млађе органе, а у неколико и на војску.

Из одговора г. министра изгледа, као да ми војску оптужујемо. Не, господо, нека је слава и част војсци. која није испитивала побуде. него је вршила своју дужност. То је правило за сваку војску, која верно служи реду и дисциплини војене службе. Ја позивам српску војску да увек врши своју дужност, без испитивања побуда, али стараћу се да српском војском не управљају људи са сулудом памећу, како их назва на жалост и сам министар, који их је ту поставио и тај им важан посао поверио. Трудићу се да и на српским министарским столицама седе људи са више памети и бољим познавањем људи, којима дају власт у руке и са више љубави к законитости, реду и миру своје државе и свог народа; да седе само људи, који ће са више памети и патриотског осећања ценити, где да употребе војену снагу своје земље, а да не седе људи, који шаљу будале да српску војску употребе и онде, где њен позив није.

Сад ћу да кажем неколико речи о најважнијој тачки XI оптужбе. Ја не знам да ли је игде г. министар, који се овде усмено бранио, био тако мршав у одбрани, као што је био у одбрани на тач. XI оптужбе.

Шта је све предходило изборној скупштинској радњи, целој је земљи познато, као што је и то познато, да на дан избора ипак влада није могла да отме за себе већину. Исто тако познато је и то из поднесених докумената, да је јавно наређивано, да отимају бирачка акта, и да их, несређена у глав. бирачком одбору прерађују и фалсификпрају капетани и начелници по својим канцеларијама, те да оно, што нису могли отети силом на изборима, надокнаде фалсификатом изборних акта. Државне власти спречавале су председнике бирачких одбора пред лицем његовим, тужбе су стизале њему и намесништву и за њега је све то данас тајна, јер вели, да му се није нико на то жалио, и да му је то све непознато. Мени се чини, да ништа бедније, ништа мизерније у одбрану своју и о себи и о свом државничком карактеру није могао казати но то, што је по томе рекао оптужени г. мин. Рибарац. Да један министар тако крупне догађаје, који се у његовој држави и од његових власти у тако озбиљним часовима, као што је изборно стање једне земље, ништа не зна, а овамо се брине о чувању поретка, који није нигде био угрожен, и кад државна власт врши разбојништва по земљи, спречавајући, па чак и апсећи председнике бирачких одбора, министар да не зна о томе ништа, чак кад се то и у самој престоници врши на очима самог министра, кад о томе знају чак и намесници, што се види из поднесених докумената, све велим то бранити тиме, да се за то тада није знало, то је дрско одрицање јавне истине, то је прави кукавичлук! — Па ја не знам, господо, да ли има на свету државника, који би се очајнички и кукавички бранио, као што се бранио министар код ове тачке. Доказано је, да се водила отворена преписка и са начелником окр. рудничког, са председником бирачког одбора књажевачког, да се омете и изопачи изборно стање. Мени се чини, да то не би доли-

ковало ни ономе, који украде ћурку, па га доведу пред капетана, да за то одговара, да се тако кукавички брани, одричући јавна факта целом свету позната, а камо ли ономе, који је осам месеци Србијом управљао, а врло дуго се разметао својом државничком памећу и својом државничком мудрошћу и увиђавношћу.

Ја желим, да Србија никад не доживи ни једног министра, који би имао и за овака дела да се брани, а још више јој желим, да не доживи ни једног свог сина ни државника, да се тако слабо и кукавички брани, за своја државничка дела, како се бранио оптужени министар Рибарац, већ желим да, ако кад год и доживе српски министри да одговарају за своја државна дела своме народу, да одговарају као немачки Бизмарк, што је одговарао свом народу, а да не одговарају овако као пилићари, као што су одговарали овде ваљни српски министри. — Г. министар правда се: „да њему није познат био однос посланика у Скупштини, и вели, ја сам имао да санкционишем оно, што ми је од Скупштине дошло.“ Међу тим, нама је добро познато свима, да је г. Рибарац, и као посланик и као министар био у седницама скупштинским; и да му је стање у Скупштини као и целој влади скроз познато било, и што је још важније, њима је у дужности као влади, да знају стање, које је у Скупштини, и да према истом подесе своје, владино држање. Тако исто нама је познато, да је баш цела влада седела овде и знала и морала знати колико има посланика у Скупштини, када је опозиција изашла. И, господо, кад се и то очито одриче, мени се чини, да то није одбрана ни државничка ни часна, и која не доликује ни једном обичном кривцу, а још мање државницима, и мени се чини, да за такве људе нити сме и може бити никаква призрења ни великодушности, јер су дрским делима као влада штетили интересе српске, а оваком одбраном наносе срам и образу српском.

У одбрани својој један оптужени г. министар каже: да је цељ овој оптужби освета над њима и да смо намерно с њом дошли само да уништимо либерале са овом оптужбом. Ја ћу бити кратак, јер овде је одговор наш и лак и јасан за сваког, јер и ја и сваки паметан зна, да нико није оштетио либерале и њихову странку, но сами њихови овакви бедни државници, као чланови те странке, и ја мислим да нико не може уништити либерале онако, као што их је уништио Ристић и Белимарковић, Авакумовић и Рибарац, и мени је жао, да су и озбиљни људи, ако и колико их има у тој странци, својом сарадњом, или и прећутном пасивношћу могли и хтели примити и на себе сву тежину одговорности за дела почињена од њихових партијских пријатеља и другова за прошлих 8 месеци њихове владавине. Странку, господо, ни једну није могао да уништи нико други него сопствена странкина дела. Ако и радикална странка дође кад год до оваке пропасти, може дотле доћи не од својих противника него од тога, ако заборави на поштовање закона и на дужности спрам отаџбине; ако заборави на дужности своје, које има на себи свака странка на влади, — и што је још жалосније, ако у вршењу тих својих дужности спрам народа, отаџбине и Краља свог, пође оним правцем и трагом, којим су ишла г.г. либерални министри за доба своје злосретне владавине. И можемо и ми после, и наши министри, ако заслуже да седну на ову црну оптуженичку клупу, тужити се и вајкати на друге и тумачити то као дело туђе освете. Али све се то тада неће чути ни уважавати, као што се то ни данас не сме у интересу земље, њеног мира и спокојства, ради снаге, морала политичког у овој земљи чути и уважавати. — Ја опет понављам, као год што добри и ваљани државници имају права на награду и признање свога народа, које им он не сме отказати, исто тако имају и дужност сви они, који се огреше управом својом над народом, о њега и његове интересе, да подлегну и казни, која их за то чека.

Оптужени министар, г. Рибарац, правдајући себе и свој рад, за који се оптужује, пожалио се поред осталог и на држање радикалне штампе спрам њих и њихове владавине, позивајући се на један обичан чланак са филозофским, и како резултати данашњег стања тврде, правилним поставкама, који је чланак носио наслов: „Што горе, то боље“.

Међу тим, г. Рибарац превиђа држање опозиционе штампе целе, док су радикали били пређе па влади па и данас, и што је још жалосније, превиђа писање самог полузваничног органа владиног за време њихове владавине, у коме је писало поред осталих страхота и то: да ће се они, т. ј. либерали, као владајућа странка, ваљда заједно са целом владом, — *„причестити крвљу радикалном,“* а у фебруару месецу, дакле баш око избора, да ли пре или после, писало је у једном броју полузваничног владиног органа: *„да је њихов св. завет и аманет*, — као владајуће странке заједно ваљда са целом владом — *да истребе радикале са лица земље српске.“* И ко су то господа радикали, чијом крвљу прети да се причести владајућа странка и влада и које мисле да истребе са лица земље српске? — То су, господо, ни више ни мање но 95% народа српског.

Па не само то, — не само да је странка и влада шиљала таке поруке у то доба народу српском, за које се г. Рибарац жали на држање радикалне штампе, — но се тада нама радикалима, — то јест, 95‰ народу српском и од представника круне и краљевске власти јавно довикивало, да ће нам они — један од господе краљевских намесника, по калдрми београдској разбацивати наше месо радикалско, — па опет се оптужени г. министар Рибарац жали на недозвољено држање наше опозиционе штампе.

Не, господо, то је дрскост над дрскости кад један представник Круне, један Намесник јавно каже како ће он по калдрми разносити месо радикала, и кад орган владе прича: како ће се они причестити радикалном крвљу и како ће они да униште радикалну странку, па се све то доведе у везу са њиховом целом радњом, оним мукама и патњама народа српског из тога доба, оном невино проливеном крвљу српских грађана: онда човеку и са обичном памећу чудно пада овака њихова одбрана. Он је казао да смо ми раздраживали народ тиме што смо само рекли „што горе, то боље“. Последица је тога доказана, да је, што су они горе радили, боље било. И снага народна сурвала је снажне величине, које су уобразиле биле, да се тако лако може неко причешћивати крвљу његовом, разбацивати по калдрми месо његово и уништити народ са лица српске земље. Сад још остаје, да им неумитна правда и своју осуду изрече за таку њихову радњу.

Нека ми дозволи поштовани г. Гарашанин, да учиним неколико примедаба и на његов говор, који се може више узети као позоришна продукција, но као озбиљан предлог по овом питању. Г. Гарашанин нам наговештава у свом говору озбиљност места, у коме смо и подсећа нас на заклетву, на коју смо се заклели. Ја сам одмах у почетку, мог говора у овом св. дому, нагласио, да озбиљност места, она света дужност наша на спрам овог места и она света и значајна заклетва наша, да ћемо *чувати и бранити устав и законе земаљске*, налажу нам, да сви настанемо те да у овој земљи повратимо моћ и снагу законима, Устав да одржимо у важности и да подигнемо политички морал у овој земљи.

И верујте ми, да баш у овој оптужби, којом се оптужују бивши министри, да баш у њој леже гаранције, да се поврати важност Уставу а законима сила, и да повратимо политички морал у нашој земљи, кад повучемо све одговорне за неуставна и незаконита дела своја да одговарају за та своја дела, као што одговарају и остали злочинци мањи за своја мања дела. На послетку, да је г. Гарашанин покушао ма и једном речи да докаже невиност оптужених министара, да оквалификује њихове кривице и кривична дела као ситна, да се потрудио да то и докаже, можда би ми и следовали његовом савету и предлогу, да се све што је било преда заборав и да се братски сви измиримо. Али, неодрицати постојање крвавих и злочиних дела, но их прећутно и признавати, па тражити да се преко њих пређе са неком великодушношћу, мени се бар чини, да у нашој држави, где те појаве нису прве, нису од јуче, но где се оне понављају кроз скоро пола века, не може тај предлог наћи никаква одзива. — На послетку ми

бисмо то све могли и великодушно опростити, али не знамо да ли ће то хтети и моћи опростити пале жртве и њихове удовице и сиротиња, да ли ће то моћи и хтети опростити они паћеници и мученици, који су зимус по цичи и љутој зими оковани хладним оковима, који су им скидали кожу и месо са руку и ногу, да ли ће, велим, они то хтети и моћи опростити. А ми по неки, којима је место свега тога, либерална полиција чинила и то мало дворбе на зборовима, зар и можемо *„великодушно“* и опростити им. Г. Гарашанин чак одриче да је ово створено стање последица борбе народне, последица свега оног, што се догодило за 8 месеци а може бити и пре 8 месеци. Он све то приписује некој прилично „провидној“ сили, која све то спрема и извршује. То је апстрактан појам, који се може да тумачи и овако и онако. Али, према догађајима, који су трајали 8 месеци, према куражи грађанској, која је све ово издржала, према подпетим жртвама, према свему оном како су текли послови јавног живота за прошлих 8 месеци, — мени се чини, да би се све то извршило и на други начин, истина са многим жртвама, да није било велике звезде из дома Обреновића, која је то све будним оком пратила и кад је време дошло мирно и срећно пресекла. Ја вам гарантујем да би се ово стање свршило и на други начин, да није овако свршено, али са много више жртава. Ја могу честитати, што је Србија одгајила Краља, који је неограниченом љубављу према народу извршио онако дело, које је у историји света јединствено; кажем вам да је ово у историји светској јединствен догађај, да један Краљ изврши револуцију у корист Народа као што је то учинио Наш млади Краљ Александар (Скупштина се одазва са „живео“). Бар мене г. Гарашанин не може убедити, да би то могла да изврши каква невидљива сила, да није било, несрећном осмомесечном владавином припремљено и сувише много услова, да се то велико дело, тако јевтино и тако славно дало извести. Ја бих позвао г. Гарашанина, да у данашњим приликама, оваким какве су данас, изволи послужити се и сам том невидљивом силом за овака дела, ако сме рачунати на какав повољан успех. А ако по несрећи Србија кад год доживи стање и прилике, које је преживела за прошлих 8 месеци либ. владавине, свак ће бити сила и тајна и привидна, који се стави на чело народа за одбрану његових права и његовог живота.

Господин Гарашанин можда врло правилно каже, да су Намесници извор свију несрећа, које смо у земљи доживели. Па, господо, и ја тврдим и ја отворено кажем да г. г. намесници нису били невини јагањци у овом стању, и да би и њих требало зато да постигне заслужена казна. Но нека г. Гарашанин нађе у Уставу и закону ослонца, нека напише по истом тужбу и против намесника, дајем му моју часну реч да ћу је први потписати после г. Гарашанина (Чује се: *Сви ћемо*); али, мени се чини, да у ово озбиљно не верује ни сам г. Гарашанин, то је једно, а друго, да ми, оптужујући преставнике круне да би тиме заводили наш правилни уставни живот на странпутице неуставне и противне правилном смислу Устава.

Господо! Краљеви и владари владају а државом у уставним земљама министри са Скупштином управљају, и за ту управу по свима уставним прописима и појмовима, не само код нас и по нашем Уставу, но и код свију уставних држава, и по свима светским Уставима, и озбиљни државници не гледају ко седи на престолу, него ко управља земљом. Господо, у свима уставним земљама Круна је само једна форма државна, један центар или регулатор, који регулише уставне односе у земљи и своди их у њихов уставни колосек, док је влада и Скупштина главни чинилац у држави. И докле на таком високом месту као што је влада не буду људи са поганим ћефовима и прохтевима, који хоће за рачун странке своје, на рачун свог личног задовољства и своје личне сујете и властољубља да жртвују и земљу и народ, дотле нема опасности да се може у једној уставној земљи догодити оно, што се у нас догађало за пуних 8 месеци. Али, тако исто, докле год у једној држави има и таквих људи и бедних државника, који хоће да уђу ћораво у службу некаквим прикривеним намерама ма чијим то било, дотле нема никакве сигурности, ни за уставност ни за правилан развој у земљи, ма на престолу седео Краљ или његову власт вршило и како крње намесништво. И опет понављам, ради јаснијег поимања и правилнијег схватања и оцене овог питања, које г. Гарашанин хоће да скрене на странпутицу, да докле год у Србији имаде синова њених, који ће хтети пристајати да ступе у службу само једне политичке странке или личних прохтева, били они намеснички или краљевски, све једно, дотле ће бити и Краљева и Намесника, који ће можда хтети да се послуже и таком државничком службом својих државника, па ма и не ишле вазда у корист народа. За то ми смо позвани да одавде и са овог места не дамо никад таквим државницима, бар за будућност, да дођу тамо са таквим прохтевима. А да сачувамо земљу од овога што се досад догађало, треба да осете за то осуду законску сви они, који су се о ова уставна правила огрешили, јер то ће бити лек против свих других у будуће, да они не греше, јер знам да није баш пријатно седети на клупи оптуженичкој ни обичним људима, а још мање г. г. министрима. Поред изнесених разлога зашто не би могао поћи за овом помирљивом политиком г. Гарашанина, још ме уздржава од идења за његовом политиком и та околност, што сам се уверио, нарочито у последње време, да *јавна политика* г. Гарашанина и његових другова, у чије нам је име он тако вели и изнео свој предлог, нема своје сталности, и његова политика, нарочито у превртљивим приликама последње године изгледала је врло колебљива, јер док су били радикали на влади, он је са приличном оштрином у органу своје странке нападао либералну политику у целој њеној прошлости, а особито г. г. краљевске Намеснике за њихово држање у политици, и ту сам политику разумевао, пошто је то традиционална политика њихове странке. Кад су пали радикали са владе и дошли либерали на владу, г. Гарашанин и његова странка предусрели су тај превратт у политици наше земље свом оштрином опозиционог такта. Али та срџба не потраје ни пуних десет дана, фронт се окрете, и у колико су у Србији либерална влада и њене власти са благословом намесништва више зла чинили, у толико је напредна странка све више попуштала од свог опозиционог држања, да се доживело чак и то, да баш оних дана, кад се крв грађана из радикалне странке потоцима лије по Србији, прваке напредне странке пресреће либерална полиција са свом помпом своје полицијске качкете. То је све трајало тако до пред саме изборе, и када смо ми радикали, преко свог органа позивали г. г. напредњаке, да се отворено изјасне, шта мисле о створеном стању у земљи, они су нам преко свог органа одговарали, да чекају „на факта“, и Србија већ препуна крвавих факата разуздане силе либералне и њених државних органа и тек, велим, пред саме изборе, напредна је странка, на челу које је г. Гарашанин, нашла, да није све како би требало. Кад је либерална влада, велимо, толико већ зашла на клизав пут, да јој није било повратка натраг и излаза, онда је и г. Гарашанин друкче почео ценити рад либералне владавине. И видећи, дакле, ту колебљивост политике г. Гарашанина, ја и са тог разлога не бих се могао решити да пођем за њом.

Да, господо, г. Гарашанин предлаже да се оптуже и намесници. Господо, две су врсте управљача земљом. Краљеви и цареви у апсолутним и владе у уставним монархијама. Кад у уставним земљама не иде добро, ту падају владе и долазе за веће кривице на оптуженичку клупу, а кад у апсолутним земљама не иде добро, ту падају владаоци па често и главом плаћају за веће злочине државне, ако не ујагме преко границе. Међу тим, г. Гарашанин нам предлаже, да се представници Краљевске власти у нашој земљи из последњих година туже суду одређеном само за кривице министара, каког примера нигде у свету нисмо имали. Међу тим, што наша г. г. намесници нису потпали под онај суд, који има њима да суди кад скриве као носиоци крунске власти, — онај страшни суд народни, суд револуције, имају само да захвале великом делу нашег Краља, извршеном мирно ноћу између 1 и 2 априла. Господин Гарашанин тражи од нас мира за земљу, и налази услове томе миру у томе, што бисмо ми опростили бив. влади за гажење и повреде Устава државног, закона земаљ-

ских, и што би их разрешили за све злочине и проливену крв грађана у земљи. Мени се чини, да ником није толико стало до мира, колико радикалној странци, која је мучном и тешком борбом, борбом за народна права, за ред и законитост у земљи, подигла и сувише жртава, те да се учврсти мир и законитост у земљи, и да се сваки онај казни, који се огреши о Устав, за законе и народна права, јер она тврдо верује, да само у томе лежи јемство за мир и ред у земљи. У добрим законима, у поштовању и строгој примени прописа законских, и у готовости нашој да се казни сваки онај, који не поштује закон, ту лежи услов за мир и спокојство, и јемство за ред у земљи. За то ми сви, који збиља хоћемо да имамо у земљи мир и ред, хоћемо да се закони поштују, и хоћемо да нико не може избећи заслужену казну, ако законе земље не врши правилно, ако му је то у власти и дужности, и не поштује свачије законом ујемчено му право, јер наше је уверење, да у томе лежи јемство за мир, а не у прикривању кривица од заслужене казне, — и онда се неће казати да „врана врани очи не вади". Ми смо са великим жртвама и напорима потпомогли политичком напретку наше земље, ми смо повратили сигурност за мир Србији, дајући јој нов Уставу и законима снагу њихову, па на нама је сада и дужност, да томе Уставу и очувамо припадајућу му важност од свачије повреде, а прибавићемо је само тако, ако сваки онај, ко буде газио Устав и непоштовао законе буде за то одговарао, а најпре они, који су за то плаћени и позвани, примили се тога и заклели се на то, а то је једино јемство за мир и ред. И кад такав мир дамо народу, онда бисмо видели мир и сталан напредак у земљи. Ја бих упутио г. Гарашанина у најближе село да распита и оцени, под каквим условима може бити мира у овој земљи, после осмомесечне завојевачке и јаничарске владавине бив. владе, и ја не сумњам, да би од првог и од последњег грађанина добио једини одговор: да мира у овој земљи може бити само тако, ако сви они, који су се за прошле владавине онако несрпски понашали са народом српским, са грађанима својим, са браћом својом, буду предати законима и суду на суђење.

Ето то је, господо, једино што ће дихтовати нашој дужности и савести посланичкој, да гласамо за поднесену оптужбу против бив. владе.

Поремећени мир у земљи, повређени Устав, погажени закони, потлачена, прегажена слобода и спокојство и проливена крв српских грађана диктују нашој посланичкој дужности, и ми јој се морамо одужити гласањем за оптужбу.

Потпредседник Дајем ¼ часа одмора.

После одмора

Потпредседник — Продужава се дневни ред. На реду је да говори г. Живко Малопарац.

Живко Малопарац — На тужби, која је поднесена против кабинета Авакумовићевог, и ја сам се са осталим друговима потписао.

Рибарац је у свом говору пребацио како је тужбу потписао г. Миленко Веснић а и ми остали као да не знамо ни зашто смо се потписали, ни како смо потписали, и да ћемо се после његовог говора разочарати, и одустати од тужбе. То не стоји. Ми знамо зашто смо потписали тужбу и кога тужимо и зашто тужимо. Тужимо једне зликовце и разбојнике српског народа. Рибарац вели у свом говору, да је свака влада за то да одржава ред и мир и спокојство у земљи, и чува слободу грађана. И ја велим да је тако, и то је дужност сваке владе; али Влада Јована Авакумовића напротив је радила и правила неред, а народ је чувао ред од њих. Рибарац у свом одговору изјавио је, да он није знао, кад је војска употребљена, јер је то без његова знања чињено, на пример није знао кад је војска била у Добрињу, него је то из „Одјека" сазнао, па је начелника окружног и среског питао: зашто је војска изашла у Добриње, али га срески начелник није о томе хтео известити. Дакле, зато само што је срески начелник ћутао на питање, које му министар унутрашњих послова ставља, да је био на свом месту, неко други а не Стојан Рибарац, он би таквог чиновника казнио, док на против он је учинио другчије, он је чиновника Бадњевца, који је заступао капетана, унапредно, утврдио за капетана. Дакле, то је била казна! Јасна је ствар, да је власт изазивала неред, а народ бранио ред и мир.

И за ове кривице не само да би требало казнити обичном казном ову либералну владу, него би правда Божија и жеља народна захтевала да се и смртна пресуда над кривцима изрече. Да за ништа друго нису криви, да ништа друго нису урадили, до онај покољ невиних људи у Горачићу, где је 18 њих мртвих пало, то би требало 9 глава либералних министара да падне и опет не би било дато правди довољно задовољења. Ја бар тако мислим.

У осталом мора се признати, да све зло, које су учинили либерали за 8 месеци, чинили су уз напредњачку помоћ, који су им давали довољно срестава. За нас, који смо у народу, то је јасна ствар а јасно је и нама овде, господо, по томе, што је Рибарац, тражећи да му се одобри рок од 6 дана, те да се спреми за одговор по оптужби, нашао у томе одобравања код г. Гарашанина, који је казао: па одобрите да човек може да се за оптужбу спреми и да доказује. Г. Гарашанин расположен је да тако једном злом човеку, какав је Рибарац, допусти, толико размишљање за извртање доказа, а ми сељаци, кад се узимамо на одговор, нама не само да се не даје рок него нам се каже: „реци ми у две речи, јеси ли или ниси то учинио и ако јеси зашто си?" Више говора нема.

По свему овоме, а нарочито са разлога, које су моји другови о овоме изнели, ја се ни најмање не кајем што сам потписао ову тужбу и надам се да ће је и Скупштина примити да ће и она решити да оптужени г. г. министри одговарају по закону о министарској одговорности.

Ја се нећу даље да упуштам у недела њихова. Ја мислим да је излишно, имао бих да кажем зашто је војска у Добриње долазила, али и то је непотребно, јер је то и у јавним органима изношено и представљено целом свету, а зато је и тужба подигнута противу оног срамног Бадњевца, који је оно зло и починио.

Ранко Тајсић — После дугих и пуних бола напора у борби, коју је водила законодавна Скупштина у последње а и раније доба са власницима, који су имали злу навику, да, кад им се год прохте узјашу на грбачу народну и да потисну народна права; после, велим, те дуге и крваве борбе, после онакажених грађана и закопаних мртвих телеса палих у борби против власничке самовоље, — дошао је један пут ред, да и ја као двадесетогодишњи посланик говорим први пут са посланичке клупе, не молећи више да власници та недела не чине, него да говорим о кривици оптужених министара, једнога кабинета, — кабинета либералног, кабинета Авакумовићевог, који је због зала, што их је у земљи починио стављен на оптуженичку клупу.

Било је, господо, и раније прилика, да су се под старим Уставом измајсторисавале и вешине у Скупштини и ујдурисавала и друга посла, која су годила интересима само једне странке; признајем, да је и тада било места оптужењу и суђењу власника, који су те ујдурме на недопуштене и неуставне начине чиниле. Али на жалост време, у коме смо онда живели и уставне одредбе биле су такве, да се тако што није могло успешно извршити. Колико је год пута било места за оптужбу, толико је и дуло више било баца и отвора да се министри извуку испод оптужбе.

У тој тако дуго вођеној борби народ је остао и опет победилац, ма да га је борба често пута стајала и живота и имања, и народ је водио и јуначки издржао борбу и с Краљем Миланом, и принудио га је, те је и сам Краљ Милан у својој бесомучној борби противу народа и његових права и слобода изнемогао, пошто су му тако рећи у борби поломљене и ноге и руке, пошто се упропастио и у угледу и материјално; и он је ту крваву борбу између народа и власника, које је он штитио, морао прекинути и поћи противним путем.

Јест, господо, он је уморен дугом борбом, морао да допусти да се да бољи и слободоумнији Устав народу и да тако добар Устав преда своме Сину и народу, па да се сам уклони.

Но и ако је нови Устав извојеван, и ако је он у свима својим бољим одредбама дело наше, — радикалне странке — ма да она много што шта није могла да у њему оствари, али га је ипак дотерала, те је бољи него стари Устав, ипак је и у томе новоме Уставу остало места за власничке ћефове. Ма да смо сви желели бољи Устав, нисмо га могли добити с тога, што се нигде у свету не може из једног скоро апсолутистичког стања да од један пут ускочи у стање, које желе најслободоумнији синови земље.

Но ипак, кад је тај нови Устав био свршен требала је у нашој земљи да настане боља и слободоумнија ера.

С почетка је изгледало, да ће она доиста и настати, јер је одмах по утврђењу новог Устава позвана на управу земље влада из најмоћније странке — из странке радикалне — која је све своје радње х ела да базира на Уставу и на законима. И та странка потрудила се, да по новом Уставу уведе и нове законе у живот и она је то учинила. Она је пзнела и утврдила много корисних закона за ову земљу, као: закон о слободи и самоуправи општина као основни закон за народни у опште напредак; закон о уређењу срезова и округа; закон о штампи, о слободи збора и договора, којима је свима ујемчено слободно развијање и слободно кретање народа као и многе друге посебне законе. Наша је странка та, која је донела и закон о министарској одговорности, по коме имамо ми данас да судимо нашима, на жалост до јуче бившим, министрима.

Разуме се да доношење тих закона, за утврђење мира и реда у земљи, није могло годити оним дивљим намерама, није могло годити оним људима, који су из раније научили да склапају „Кола Јахача“, али не „Кола Јахача“ за одгајивање бољих сточних грла у нас, или постицање витештва, него „Кола Јахача“ која ће да лакше скачу на грбачу народну и да га појахују по својој вољи. А ако неће да допусти да га јашу, онда да га мамузују, па опет да носиш.

Такоме колу, такој клики није, разуме се, годило стање, које је било у земљи утврђено. Они су своје зле намере противу новога стања могли лакше да остваре, јер на престолу није било владара, него су вршили дужност његову пуномоћници, који су такође били из те клике, а међу којима је био један, који је ранијих година био оптуживан као министар за оштету државе из користољубља. Код нас сељака би се рекло: за крађу, а код њих се то назвало: за дефицит; и тако тим ривењем испод парламентарне владе терали су да је Пашићев кабинет морао дати оставку. На владу су дошли људи, који нису имали у народу поверења. Кад га нису имали као што га треба уставним путем да добију, старали су се да га добију посланичким путем, и употребљавали су до на крај нечувена дела, ја их нећу рећати сва, она су довољно у тужби обележена, а ја ћу се само неких дотаћи. Крај њиховоме злу није нико други учинио но народ. На првом месту учинио је крај народ тиме, што је мушки и очајно после 9 августа прошле године стао мушки и очајнички на браник својих уставних и других законских слобода, а на другом наш млади Краљ. У издању другом он је био толико бистар, имао је толико добрих пријатеља око себе, који су имали прилике да га упознаду са свима неделима што су их Намесници преко либералне владе чинили. Они су имали прилике да га упознаду и са последицама, које би на послетку пале на врат Круни.

Треба, господо, имати на уму, да овај народ српски не да се јахати. Он је и у најмучнијим приликама увек бранио и себе и и престо. Историја нам пружа доста примера да нас и Татари и Турци и други народи нису могли сатрти, а камо ли да га може сатрти једна шака пропале либералне странке, која се из својих недела и не види. У овој прилици десила се први пут та т зв. револуција озго. Али она се могла извршити за то, што је Круна била сигурна да има моћи, да се ослони на народ. *(тако је)*. Јер радикална странка заложила је себе за Устав и законе и да није млади Краљ био уверен да је радикална странка јака и моћна, да је кадра да брани његове прерогативе ко зна, да ли би се могла извршити револуција озго, него би је морао неко други оздо приредити, што би неминовно донело страшне последице, јер би данас сва наша земља била испрскана братском осветничком крвљу.

У оптужби посланика обележени су тужбени наводи и у оптужби наводе се у 11 тачака кривице, због којих се оптужују г. г. министри Авакумовићевог кабинета. Ако би се хтео човек у то да умеша и да прибира и друго, што није хтео у тужбу да унесе, ја сам сигуранда би могао до у јутру 111 тачака набројати. Али ја то немам потребе да радим, зато што ће истражни одбор коме је дужност, то допунити, јер не сумњам у то да ће Скупштина донети одлуку, да се за извиђање кривица оптужених министара одреди истражни одбор; тужба је као што велим, јасна, кривице потпуно доказане, тим пре што су означене са највишег места ноћу између првог и другог априла. Разуме се, да их Авакумовић и другови нису признали, већ су дали против разлоге.

Сад ћу у кратко да пређем преко говора, а нарочито хоћу да се дотакнем говора појединих окривљених оптужених министара. Тужба садржана у 11 тачака оснива се на актима и фактима у рукама. Оптужени министри одговорили су на све тачке оптужбе и ако су сви признали да су онако радили, као што се у оптужби наводи, ипак су некако ствар извртнули; бојећи се, да то не утиче нешто на тужитеље посланике, а бојећи се да њихови неосновани разлози, неумесне одбране не утичу и на јавно мнење. Ја ћу до пођем за њима, и ја ћу да пропратим њихове говоре као неправник, и да их окачествујем по својој чистој савести, те да видимо, шта је криво, а шта право, — т. ј. да се објаснимо да ли су оптужени министри и у колико себе оправдали и тим тужбене наводе оборили. Дакле, да почнем.

На првом месту, ја ћу да пређем на говор г. Авакумовића. Он је најпре у говору испричао своју биографију, колико му је година, колико је година служио, како је бранио некад неке окривљене радикале, а часно држави послужио и т. д. Ја се нећу упуштати у то, колико му је година и како је коме служио, а остављам онима, које је бранио нека му захвале, ја га доиста сматрам као државника и образована човека, али што у истини стоји, то је да је он као образован, школован човек, државник у свакој прилици поверење Круне и поверење народно гледао да употреби у своју корист, а на штету онога, од кога га је добио. Он каже, да влада либерална није крива, што је одложена Скупштина, јер вели, то је радио и радикални кабинет Пашићев. Јест, и ја се сећам да је радикална влада једне године одложила Скупштину од 1 новембра до 28 децембра. И онда г. Авакумовић вели, кад је то могла радикална влада учинити, онда могла је учинити и либерална влада. Такав један навод не може служити као одбрана, јер ово одлагање Скупштине под либералном владом повлачи кривицу у две сврхе, за то што одлагањем Скупштине није било попуњено Намесништво. Ако је то и била Намесничка власт, она није имала права да заступа Круну у овом погледу, од 1 новембра па на даље. Од тога времена непопуњено је Намесништво узурпатор туђе власти, јер се у Уставу, члану 71, 4 ставу изриком каже, да два Намесника могу да отправљају послове државне *само до првог сазива Скупштине, а то је до 1 новембра.* То је једна половина њихове кривице, која је врло тешка. Без трећег Намесника ми нисмо имали потпуну Крунску власт. То је као што велим једна половина кривице, и навод, који је употребио г. Авакумовић не може да се примени на овај случај.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 32 ЧЕТВРТАК 15 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

29 САСТАНАК

6 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Алекса Ратарац

(НАСТАВАК)

(О оптужби, Ранко Тајсић).

Друга је половина кривице у одлагању трговинског уговора. Редовна Скупштина имала је да реши тај трговачки уговор, који се није смео никако одлагати даље од сазива прве Скупштине и као што напред рекох у 71 чл. Устава ујемчено је да су два намесника на случај смрти трећег намесника неспособна за рад и да прва редовна Скупштина има да изабере трећег намесника, а у 52 чл. Устава другој алинеји ставу јасно је одређено, да је за решавање уговора као и предмета финансиске природе искључиво право дато Скупштини и ником више, и то је право предао у руке Народној Скупштини сам бивши краљ Милан, који је иначе био веома штедљив дати да ико и на шта има права у државном послу до како он рекне; а у овом погледу потпуно је Круни везао руке, па и свакој влади. Ето само са ова два узрока, да други кривица и нема, никако се не може г. Авакумовић да оправда и да каже: и ако је Скупштина имала да бира Намесника и ако је имала да реши трговински уговор, ми смо је могли одложити, јер је и г. Пашићев кабинет одложио једну Скупштину. Рад Скупштине, коју је г. Пашићева влада одложила, био је рад обичан, али је необичан рад Скупштине, коју је одложио кабинет г. Авакумовића, јер та је Скупштина имала да попуни крње Намеснишшво и реши трговински уговор, који послови врло ретко долазе пред Скупштину и никад се не могу одложити нити пак другим телом вршити или на адвокатски начин измајсторисавати, као што су то радила три адвоката из кабинета Авакумовићева и тим оштетили државу, а народу недогледне несреће као и проливање крви донели. Дакле, рад Скупштине, нарочито као што је избор трећега Намесника, било је апсолутно немогуће одлагати, јер онда нема владаоца у земљи ни у којој форми, а то по нашем Уставу не сме ни у ком случају ама ни дана бити; док је код нас било од 1 Новембра па до 1 Априла, дакле пет месеци, и само за ову кривицу одбрана његова не може га правдати. У своме одговору, он се дотакао питања о употреби војске и сам каже да он на тужбу није надлежан да одговара, него вели ту ће бити надлежан министар војни да одговори, а он је казао да за то није крив нико, јер је војска употребљена за одржање реда и мира у земљи. Оптуженога ово не може правдати, јер је он Председник Кабинета, и по томе и он је као и сви одговоран за све. За поједине наредбе сваког министра и Председник Кабинета одговара, као и за рад у његовој канцеларији, дакле за оваке наредбе одговарају сви колегијално, а посебице одговарају, ако би који од њих учинио какво казнимо дело. Кад се тако ова ствар по Уставу и законима разуме, онда на мене она његова одбрана не може тако утицати да им могу правдати поступке и рад њихов у земљи, и не могу казати да нису криви за дела, за која су тужени. Даље, у тужби се вели, да ли се прошла Скупштина састала када је то требало, да ли се саставила према пословнику и да ли је имала потпун број колики је потребан, т. ј. да ли је организована онако, ка што то прописује Устав и закон.

Ту је његов одговор за мене смешан, јер да узмем ма кога човека из Драгачева, он би насигурно знао боље одговорити. Он каже, да он ту у опште никаква удела није имао, већ да га је Председништво Скупштинско, кад се Скупштина конституисала, позвало да отвори Скупштинске седнице и он је то и учинио. Међутим ми знамо да су седнице прошле Скупштине отворене указом и да је тамо његов премапотпис на указу. И баш с тога, он је крив, што је непотпуну и незакониту Скупштину отворио. Кривица му је, дакле, у томе, ако ништа више што је дозволио једној групи људи да уђу у законодавно тело, које по несрећи да није потиснуто Краљевим револуционим указом озго моглоби и да ствара законе, који не би били обавезни ни за кога грађанина у овој земљи.

Као што вам кажем, ова одбрана његова да о томе не зна ништа, већ да је то представништво и верификациони одбор крив, који су склопили тако незакониту Скупштину за мене није никаква, и ја са потпуним уверењем кажем, крив је, јер је премапотписао указ о отварању тако незаконите Скупштине.

Ко год хоће да појми тежину нашега Устава и закона, који се на њему оснивају, да у наш уставни живот уђе, тај ће делити мишљење моје а не мишљење г. Авакумовића, неће делити мишљење са човеком, који од 64 посланика назор прави да има 69 посланика, који се број по нашем Уставу као најмањи безусловно морао имати. То је апсолутно немогућно било нарочито још и онда, кад се и за она 64 посланика није могло примити да су им избори законити, већ су то либералних начелника и капетана посланици шифрама Рибарчевим изведени а не никако народни, и господин Авакумовић не стиди се казати да о том не зна ништа!!! То је апсурдум. —

Та тачка није могла ни да се брани ни да се одбрани.

Г. Богићевић, као министар војни, одговорио је написмено, али ја сам из те његове одбране извео неколико питата, који су за мене тако убедљиви, да је крив, да му ништа не могу у

олакшицу да нађем. На првом месту он је читавом једном реду одузео право гласа, које им је писаним и природним законима ујемчено; а то је радницима фабрике тахничког завода у Крагујевцу, па ипак у одбрани својој каже, ја им нисам одузео право да гласају него прописао правила, како треба да живе а то значи: ја ти не узимам твоју ни кућу ни њиву, али, ако те нађем у тој кући или њиви, знаћеш, који те ђаво тамо донео.

То толико исто значи, као и да им је чисто казано, ако будете чланови политичке партије, ви ћете бити отпуштени, а другим речима то значи, кад сте ви у нашој служби, ви морате бити мени обавезни и радити како ја хоћу; јер је Богићевић управнику изреком наредио, да радници не смеју ићи на гласање никаквих избора, нарочито, да за опозицију не смеју гласати, и који су год били карте узели, они су им натраг одузели, а ако није дао, управа га је истерала напоље. Дакле, то је заповедајућим тоном: ако хоћете да служите, онда морате и служити мене, иначе биће те отпуштени, што је и било, а ако треба да се иде на границу, онда ви имате да погинете за отаџбину. Таква одбрана министра, да тако срамно мења правилник фабрике и лишава грађане права гласа, то може да учини само један човек, који не води рачуна о својим делима и да није ништа друго учинио, доста је ова повреда гажења грађанских права, јер шта има један грађанин него да у 2—3 године једанпут гласа за посланика или кмета, пошто он не може да тражи да буде министар, начелник или касациони судија. За то своје право он се једнако и бори и ја држим да нико нема места те људе заробити, тим пре што је њихов рад такве природе, да, у случају рата, не би се без њих — техничких радника и фабрике могло ни маћи, и најзад што то нису странци, већ већином наше отаџбине синови и тако су и они равноправни грађани ове земље. Дакле, ова одбрана његова не може се код мене примити, а верујем не може се ни код кога другог, који појима дужности упоредо са правима.

Даље је прешао на кретање војске па каже, да је војска употребљена на неке радове, после на чување поремећеног реда и законитости. И најзад је казао да зато никоме не одговара до Краљу. На овај његов одговор ево му мог одговора. У чл., чини ми се, 40 Устава, где су јасно обележене прерогативе краљеве каже се: *„Краљ је поглавар државе. Он има сва права државне власти и извршује их по одредбама овога Устава.“* Шта то значи? Значи да сву власт има у рукама, право предлога на све. Али кад их може да изврши и како? По дредбама Устава и закона и кад добије премапотпис владе или надлежног министра. Ако је то намесничка наредба и ако му је намесништво то заповедило, крив је опет, јер је он требао да види, је ли то по Уставу и закону дозвољено — па ако није, он није смео да да премапотпис, а кад је дао премапотпис, онда је он одговоран; јер је он посредник између Народа и Круне и онда он узима на себе кривицу. И, кад би то баш и сам Краљ заповедно, а о Намесницима нема ни говора, да су имали права да заповеде, тако се по горњем члану Устава имају рачунати краљевски прохтеви и наредбе, изузимајући право милости. Тако је и са оним поодавнашњим случајем било при штампању писма неког упућеног на народ од д-ра Драгише Станојевића, те је једне ноћи сва војска била на ратној нози. Кад је било питање ко је наредио, они су видели да нико други него Бели-Марковић, јер он је из онога кола јахача, који је научио да јаше на народна леђа и права, па да ником ништа не одговара. И онда је војска била 3 дана под муницијом; он је то навикао. Он је држао, да је Устав дебео као зидови од куће, да то за њега не вреди ништа; јер док је жив, он има права јахања на народ. Дакле, ни један министар није смео да да премапотпис и да га слуша и врши његове наредбе, које су ма и најмање противне Уставу и посебним законима, који ујемчавају грађанска права и слободе. Овакав његов одговор није могао бити оправдан а најмање према данашњим законима скопчаним са министарском одговорношћу.

Сад ћу да забележим само један случај кретања војске, па ћу после доћи на Горачић. Пало је некоме на памет и кренуо је 2 батерије из Краљева да дође у Крагујевац, а један ексадрон из Крагујевца да иде у Краљево, и то је било у најтежем времену — зими, али да и једни и други морају за дан на своја места стићи по одређеној маршрути. Она коњица из Крагујевца дошла је у Краљево, али код оних батерија ишло је теже. Поскидали су војнике смрзнуте са коња; кад су у пола ноћи дошли у Крагујевац, шесторици осечене су ноге а једном официру прст, тако је исто повећи број војника умро од тифуса добивеног те ноћи. Дакле, има ли ту кривице? Шта мислите, господо, како је то за српске грађане, кад један родитељ да јединца сина да послужи отаџбини одевена и здрава, а они му донесу сина у кућу као богаља, па да је имало зашта ту Србин не жали, он приклони своју главу на жртвеник отаџбини па и своју ђецу, — но то господо, није било, већ је било за обијест пустоловне либералне странке, те да им војска постави регенте у општине и изабере посланике. Зар је то уставни живот и зар да нам нико за то не одговара?!!!! И шта мислите, је ли когод за ту бруку и пропаст војске одговарао? Не господо!!! — За то су само 2 каплетана кажњена са по 10 дана затвора. Је ли то оправдано, је ли то служба отаџбини и законитости? Не, господо. То све служи апсолутно на пропаст и уништење народа и његових права, а на постигнуће своје прљаве циљи, као што су они радили. Дакле, оваква његова одбрана није могла задовољити мене, а разуме се ни друге, и не остаје друго него опет да дођу на оптуженичку клупу и да одговарају за своја дела. Прелазим на одговор господина Рибарца.

На првом месту он је почео одговарати за посланика Вучковића, што није попунио његово место. Одговор му је био врло мршав. Он се брани тиме, што вели: може бити да је његов министар имао извешћа о смрти, али ја нисам имао па нисам ни избор одредио. На тај начин, по његовом мишљењу кад би се десио случај да више посланика умру, и он, ако нема извештаја о томе, онда би могло бити то да 4—5 година нема Скупштине а то не стоји да он није извешће имао, — већ он није смео да се упушта у борбу противу народа, док зато земљиште не сондира са регентима општинским и војском. Дакле, таква његова одбрана не може се да правда.

За тим је прешао на одељак оптужбе за поништај саветског решења. Поричући саветско решење за мене значи ово: Кад поништава саветско решење, онда поништава и сва решења сталних окр. одбора; то је једно самоуправно тело у земљи. Прво општину па срез и округ па савет и тим је све поништио; још нешто је више Савет него аутономна чињеница у земљи; он је још законодавно тело кад Скупштина није на окупу, јер оно што треба Скупштина да ради, то ради савет у мањем, кад скупштине нема. Поништити, дакле, цео тај апарат, који је ујемчен Уставом и на њему посебним законима, то није ни мање ни више него слистити целу државу, народну самоуправу, а нарочито ону целу половину државних послова, која је дата народу и којом је народ награђен за његове жртве, које подноси за државу; јер знаш ваља, браћо, да наша држава није постала државом ничијом милошћу, ма које државе суверена, већ наша је држава основана мишицом и пушком кремењачом наших рођених синова.

Још има, господо, живих војника, а и живих грађана из рата почетног за ослобођење, вођеног под Кара Ђорђем и под Милошем.

Па за све те поднете терете за нашу целину државе, једина ми је награда, поменути закони, који му ујемчавају лично и имовну безбедност, а нарочито политичке слободе.

Па зар има већи грех но тако прљавим рукама као што је била либерална владавина дирати те народне слободне и самоуправне законе? Не, господо, нема веће неправде, а ни веће бруке за ма коју партију, но кад се назор за старешину паметном народу намеће.

Дакле, као што рекох, криви су и немају ни једну олакшавну околност, што су усменим причањем и писмено огласили саветско решење „као и да не постоји“.

Тиме он не само да се није оправдао него је тиме признао јасно и кратко оно, што нисмо ни знали, види, се дакле, да је он само тиме погазио Устав и групу закона. То је господо, за мене јасно гажење устава и закона у томе што је он признао кривицу, која је колико за мене као неправника јасна, а у толико је јаснија за правнике и за оне људе, који су последицу тога на својим леђима издржали. Даље се правдао, код оне тачке у оптужби за давање бирачких карата. Он каже да је издао распис на основу чистог уверења и убеђења да тиме извршује Устав и законе, који обвезује свакоме бирачко право и ујамчава да што пре и тачније до свог бирачког права дође и без прекора и напора.

То не стоји, за мене је јасно и чисто као и за свакога, да је он тим својим расписом поништио грађанско бирачко право и предао полицији, која је могла да даје бирачке карте како је кад хтела и коме је хтела. Тиме је министар поништио чл. 35 изборног закона, који је дао општини право да само она издаје бирачке карте и нико други. Логика је ту да нико више и не може имати то право него општина, јер она зна све гласаче. Да је то тако лако се да видети из изборног закона где се каже, да се карте издају до пред сам дан избора, дакле на 24 часа пред дан избора издаваће се карте. Кад би било онако као што он каже, кад би давао закон и то право полицији, како јој је он дао расписом, питам ја вас, а нарочито посланике из села, јер ви знате да има општина по срезовима, које су далеко по цео један дан од среске куће, ко би могао да предвиди ко ће од њих да плати данак у очи избора, па онда да шиље списак гласача полицији за бирачке карте. То не може да чини нико. И шта ће да ради суд кад му неко донесе данак у очи избора на дан раније, — карти нема, онда нека иде пред суд и нека одговара. И кад би распис вредио, — онда би му требало најмање четири дана, док оде полицији и док се врати и за то време доћи ће други, који није платио данак да плати, да би употребио своје бирачко право, и кад би отишао у општину' они би му рекли да немају карти и са тим по изборном закону иде председник под суд. Дакле, као што видите није истина да је тим радом он хтео да иде на чување закона него на гажење закона и да своје приштипетље задовољи, те да назови већину у скупштини има.

Дакле, ја овако разумем, да је он својим расписом поништио Устав и читав низ чланова изборног закона. Овде је он за то крив, а разуме се да су за то криви и његови саучесници. Поводом ових избора, поводом кривице њихове, ја мислим, да ће се наћи још веома велики и дугачки низ кривица односно издавања бирачких карата, по окрузима и срезовима и општинама.

Из тога ћете видети да њима никад није ни падало на памет да чувају закон, него су само као посланици док су били у опозицији пребацивали ондашњој влади *(Чује се: тако је)* а они међу тим, дошли су са буџама и нацацима као што је радио и њин патрон пок Радивоје. Они су хтели да владају апсолутизмом. Даље, долази распис његов, којим је он дао полицији право да не пушта председнике бирачких одбора, који немају исправу полицијске власти, ако буду поднослили исправу од Државног одбора. У исто време критиковао је Државни Савет, који је чисто државна установа, као да је то радикална партизанска установа, па наводи за доказ од неког његовог капетана, који му је казао да ће доктор Станојло бити председник бирачког одбора у Дубокој, а неки Др. Ружа, Мужа како ли се зове, Бог га све ти зна, на неком другом месту, па им је с тога издао наредбу, да председници бирачких одбора морају имати исправу од полицијске власти и који не буде имао такву исправу да га не пусти. У тој својој одбрани, он се уздржао да не помене доказе, који не иду њему у прилог као што су били случаји са Др. Милованом Миловановићем и свима осталим, које је његов комесар железнички Татаровић, који је и данас у служби, избацивао из вагона железничких. Тако исто заборавио је да помене како је Стева Чађевић украо 11 банака од човека, који није никад имао ни маријаша; није поменуо како су његови пријатељи и председници општина пресипали куглице из једне кутије у другу; да су председници бирачких одбора избацивани; како су Драгачевски попови г. г. Милета и Неофит као председници са пандурима прогоњени, како су Станојевића професора из трнавског среза из општине као председника протерали, па се учинио невешт и оној грдној гомили доктора, професора, инжињера и Бог те пита кога, председника бирачких одбора, што је мађар Коломан Сакачи у Зајечару поапсио и т. д. и т. д.; како су акта изборна на више места цепана и друга грађена и како су акта изборна отимана, и т. д. *(одобравање)*. Све је то, он, Рибарац, радио за своју већину, те да би се извукао од одговорности за дела незаконита, којима је он изводио свој план и која су престала значајном ноћи између 1 и 2 Априла. Одбрана његова може бити једино адвокатска одбрана, јер адвокати бране, најкривљег човека, за кога је сваки уверен, да је крив, бране га као да је прав и најпоштенији човек, а правога опет човека представљају и нападају, као да је најгори зликовац. *(Смех)*. То је њихов посао. За то су они плаћени, — и по логици адвокатској Рибарчевој морало би овако бити и да нико није крив, а то је: да се деси један министар као он, па да намести кметове све регенте као што је он радио, — па регенти да сви истерају председнике државног одбора, а ови пусте на гласање најгоре мангупе и мангупи бирачи, да изберу мангупе посланике; и за ово није нико крив, и на Скупштини била би већина, да се нико не оптужи и то је све опет законито и уставно, и ако би ко погинуо од поштених људи, онда су то криви капетани, а он, полиција и војска само бране устав и закон од повреде, а народ нека носи ђаво, — дакле, као што видите, овде је чиста кривица кабинета Авакумовића, а посебице Рибарца да га ништа и нико оправдати не може. *(Одобравање)*.

Прелазећи даље на оне пусте президијале, и на она поверљива писма, да се њима прикрију дела његова или да се прикрију дела незаконих чиновдика, ја ћу да напоменем ону шифровану депешу, коју је оптужени министар послао Живану Живановићу, и који је ту казао да сматра испод достојанства да на њу одговара. Тако ради сваки кривац, кад не признаје своју кривицу. Но ја ћу вас упознати шта је то шифрована депеша и президијал. То је једна послуга за невољу, то је једно обиталиште, у коме сами државници и начелници нађу оне тајне, које су јако корисне, ако су наперене против убица и лопова, или против завера, које у збиљи постоје; то је још и оправдано, јер се посредством тим дође до споразума и до појединих власти, те се спреми предобрана за злочина дела. — а ако су у опште лица, која се тим служе без карактерна као што је овде код ових оптуженика случај, онда видите, браћо шта излази. Излазе лажне кривице, подвале најугледнијим грађанима, завере, убиства, жандарми и војска противу народа и Бог зна шта још и то све власт, на самој лажи противу народа не заснује; па онда долази побуна, или завера противу круне или Горачићи или тако штогод.

Ја овде не би требао говорити више о оптуженом, кад он већ и сам признаје да је крив. Својим говором он је више још изнео, него што смо ми знали. Он сам дошао је на оно, што је својим говором открио, дошао на оно, што је најстрашније у закону о чиновницима, он је пустио оне президијале и поверљива писма, којима је ову несрећу у народу произвео Он је сигурно и прикрио многа дела своја, која се налазе и у шифрованим депешама, и у оним поверљивим писмима, којима се многим у траг ушло, а нарочито не помиње ону шифровану депешу, коју је послао Живану Живановићу у Књажевцу, но за коју он каже: да сматра, да је испод достојанства, да одговара на њу. Тако сви кривци не признају своја дела, као што и он ту чини. Али као што напред рекох, то је и склониште чиновника, за своје пакосне намере, да спрече и заварају народ, да опадају народ код већих власти, да прикрију своја зла дела; да се бацају на свакога, кога мрзе, и да га опадну код виших власти. Али најстрашније је оно, што је оптужени министар шифрованом депешом наређивао Живану Живановићу: брате, ако не учиниш то и то, све је пропало! А то значи да је ухватио био раније број посланика,

па је видео да му треба још толико и толико посланика; па тако хтео је, да би добио 12 посланика, које код Живана Живановића у Књажевцу које код Каменчића у Чачку, да уништи изборе у једном округу; то је шпак наредио Каменчићу да и тамо у Чачку учини, да добију неколико посланика, те тако да добије колики му треба број посланика. Али средства, којима се је служио ниска су и жалосна. Она су изашла на јавност и он није покушао да брани да нигде није Устав погазио, да није грађанска права нигде уништавао, то је само доста. А то се види, докле је дошао, јер нама пословица лепо каже, утопљеник се и за сламку хвата. Он је казао па и Гарашанину је протурена тако једна депеша, у путу за Пирот те да се вели Гарашанин компромитује и осуди, но благодари онима који нису Гарашанина тужили — а ја опет жалим што Гарашанин није оптужен, те би тим оправданим средством заиста опаметиле се и друге владе па и Рибарац и данас не би на клупи окривљеничкој одговарао, но то нека буде за памет и нашој радикалној влади. Али овака врста депеша, да се протура као неистина, ја просто кажем да то није истина, а ја опет велим, да кад је та депеша била, онда што Гарашанин није дошао на оптуженичку клупу горе је за самог Гарашанина, јер се то не би и сада могло понављати, и ако су то дела велеиздаје, према народу, према отаџбини, онда би заиста и Гарашанин нашао осуду на оптуженичкој клупи.

Кад је млади Краљ завео ново стање у земљи, кад је повратио Уставу и законима снагу, онда је тај Рибарац дошао пред Народно Представништво, где је дрктао за своја недела. (Тако је) а краљевски намесници Ристић и Белимарковић кад су видели, да је незгодно за њих, они су се удаљили, у Карлсбад, Тунгузију, као и свакад, а кад је југовина они су ту у Београду, кад се агује они су опет ту и размећу се. Дакле, као што видите, ово је њихов пасус што га је бацио, о Гарашанину да би избавио себе, но ништа им не може да користи но остају криви и за осуду.

Покушао је г. Рибарац да оправда што је употребио војску у Горачићу и другим местима, но то му за руком није ни из далека испало. Горачић, то је тај несретни камен спотицања за њега и његову странку. Ја ћу вам ту испричати тај заиста важан моменат, па да видите, колико има истине у ономе, што је Рибарац причао за Горачић, за што је пало онолико жртава амо. Он каже да је општина Горачићка била опкољена, и одвојена од државне власти. У Горачићу има на 400 правних гласача, а он каже да је око 300 било опколило судницу општинску те чувало да се законитој старој управи не преда неповерење, које се у то време баш потписивало општинској управи; и он сам признаје, да је на 300 било опколило општину, и чувало да се неповерење не изда општинској управи, онда можете видети, колико има истине, и како се радило, кад Рибарац сам признаје да је 300 људи чувало општину од неповерења да се не изда њеној управи, а око 400 свега је правни гласача. Дакле, ко је могао, и који број гласача, да изда старој управи неповерење према 300 гласача, који општину чувају; то је прави ансурдум. Људи ти нити су мислили, да ће војска изаћи, нити су они изазивали кога, а нити су мислили, да ће војска ту да решава ко ће бити на општинској управи.

Кад није могао ништа друго учинити, онда онај његов капетан, на насилни начин, на један начин као што је својствен њима, решењем је поставио регенте, али не у судници, где је суд, школа и црква, и где се до сад радило од памтивека, од кад је постављена, од 34 године, него је поставио у механи Драгића Драшковића, на путу. Ту у механи регенти су почели да раде, донели један акт, и почели нумерисати: „један“.

Дакле, почели су да раде свој посао али нико није долазио. Општина је стара скупљала порезу и бележила у књиге порезне, па ту порезу и среској власти предавала, а председника праве општинске и законите власти Тијосава Јаковљевића једнако су целу зиму држали у затвору, а председник је за то време био Милић Ружичић. Полиција је и даље једнако тражила да их истера, но није могла.

У току тог времена на жалбу Милића председника, дошла су решења и од сталног одбора и од Државног Савета да се рад полиције у погледу регената *поништава*.

Тако једног дана капетан је упутио и саме регенте да отму судницу, али нико није дао, и ту никако не може бити одметање од власти као што Рибарац вели. — То је тако текло, и нису смели регенти више насртати, на општину до Рибаревог пролаза кроз Чачак.

Кад је пре Божића Рибарац дошао у Чачак да изврши усмене наредбе полицијским властима, он је искупио све старешине полицијске из целог округа рудничког и ужичког, и свима издао усмено и као потоње наредбе за изборе и заповедио да више престају важити решења одбора и Савета, но да се морају општине све узети и дати регентима па макар то и са крвљу било. Одатле је отишао у Гор. Милановац и ту издао наредбу да се мора узети судница у Такову, па макар морали убијати и пљачкати, дотле да се терају и гоне радикали. Полициске власти чим су добиле оваку усмену наредбу, одмах су својим рукама, собом, почеле судинце отимати. После неког времена опет су покушали да узму ту горачићску општину, али је нису могли да узму, већ су одатле вратили се у општину тијањску, где су у Зеоке звали збор, капетан Никола и сви чиновници, пандури и потајници, и то 12 марта, где је било преко 400 грађана, и после дуже борбе капетан на збору направио је пред, па се из истог извуко са својима, па одмах пратио у Чачак за војску. Ту је дошла и чета војске, узела школу и механу, од школе направила касарну и ту становала, истог дана, целе ноћи, претресала ту једну општину, све је претресала онако на најбруталнији начин, голо мушко и женско, на најстрашнији начин, и ти људи што су то радили имају сад још образа да то бране. Пола грађана тијањске општине провело је 3 дана и 3 ноћи по снегу без леба и одеће.

Кад су то учинили, они су узели судницу, која је од тврда камена, све раскр'али, разбили, па онда однели све, а само су оставили у разбијеној судници касу Вертхајмову, а све остало изнели и оставили у једну кућу, — похватали 72 човека, повезали у један ланац.... па онда тако са тим робљем победиоци су отишли певајући у Гучу.

Дошли су батеристи из Чачка, и спремало се напад на Горачић. После дужег преписа са Чачком и Гучом, нападнут је Горачић, а ево како: 19 марта отишао је капетан драгачевски у Горачић, и покушао отети судницу и растерати закониту управу, но то није могао, после подуже ларме и напада он је био одбијен, вратио се не у Гучу, већ у Горачић у механу, где су му и регенти судили. Те је ноћи расписао за Чачак и Гучу, за војску и исте ноћи 19 марта до сванућа, дошла је чета војске из Чачка и чета војске из Гуче. У Горачић, дошао је капетан Милан Јовин и војска је попила 4 чабра вина, које је слабо, лањско, и после вина, 2 чабра пренечене комовице ракије, која је имала најмање 20 гради, и најмање 40—100 ока ракије, то им је дао Драгић, механџија на шта је и благодарност од дивизије за овако племенит рад дата Драгићу. Па, пошто се војска тако напојила, оде у тај крсташки рат на Горачић. Горачићани нису имали код судинице нигде пушке, а он каже пукла је пушка из судинице! Срам га било! Само што су били људи пред судницом, искали бирачке карте за 25 март за избор посланика. Официри су извештени да има шанчева, то није истина, и кад је војска дошла нема шанчева, него имају људи који траже бирачке карте. И кад су дошли ни пет ни девет, него на прохтев капетана драгачевачког, они су, војници, с места развалили ограду око судинице да би куршум могао да достигне, па је капетан војени, Милан Јовин запитао: „шта ради тај народ туна“? На шта је добио одговор, да они ту чекају да им се даду бирачке карте за избор посланика. На питање имају ли оружја, казали су да немају, за шта се и сам официр уверио; онда је питао кметове како они кметују кад је њих капетан разрешио, они су му одговорили да имају решење Савета да је поништен капетанов рад, — капетан затражи да му се решење прочита, и кад му је кмет почео читати капетан га је из пушке посред чела погодио, и одмах су осули војници по команди плотун у месо.

Једина је срећа, што од свију војника нису сви пуцали на народ него ваљда десет, а остали су пуцали преко њега, али преко 4000 убојних метака избачено је и разуме се народ, се повукo, пошто је пало 40 мртвих и рањених. Војска је зашла после, те је мртве на гомилу као осталу стоку потрпала, а капетан? — капетан, орган Рибарчев — викнуо је, да ту пашчад треба закопати. Таква управа чиновника и у оној земљи, где никаквог Устава ни закона нема, за осуду је. а камо ли, браћо, у нашој држави, где су јасно Устав и закони сваком грађанину одредили дужности и грађанска права, и ту мора бити суда, и то: *смрт за смрт*. Вичу: („*Тако је*“.) Поубијали су оњачкали, разграбили, и обили школу, чим је у Горачићу пуцањ пушака *престао*.

Као што видите браћо, народ је бранио своје право, и опет понављам, јер морам, да је за вас и слушаоце јасније. Кад је официр запитао. како се правда општински суд, председник Милић Ружичић читао је решење. које су добили од Државног Савета, читајући њега је капетан те чете гађао у главу, те је решење крвљу попрскано (показује), и ево ја га пред овај свети дом износим, а богме да и кривца главног изнесем пред суд, па на Карабурму. Ово је браћо оружије, (растресајући крвава решења пред Скупштином) којим су се бранили Горачићани, потомци врсних бораца за ову отаџбину, па поред овог још и за устав и остале законе, док су их и својом крвљу посули. Крв Рибарца и његову тевабију појела.

Молим Скупштину да ми не замери, што износим овде те ругобе, али, кад је овако могао Рибарац радити, кад је могао овде бацати срам на радикалну владу Тома из Врање, износећи крвав јаглук једне Туркиње девојке, што и ја, разуме се осуђујем, онда ће бити далеко пре дозвољено Ранку Тајсићу, да устане да брани уставна права и закон у погледу горачићана, који су пред својом судницом и школом изгинули бранећи своја права. („*Живео*“). Ова страшна афера у Горачићу не може се опрати вековима, она ће остати прљаво дело, за једну владу, која је за неко време владала у једној уставној земљи.

Оволико о Горачићском боју на лицу места, сад да пређем даље.

По свршеној паљби, тобџије, коњица и остала војска околна све рањене и здраве хватали су и везивали док су до стотину ухватили и све два и два повезали, па тај ланац држали у месту, док су регенти са другом војском и старешинама, школу обили и данак покупили, — мртве претресали и пљачкали, где су и кмету Ружичићу 17 банки из чантре однели, па онда све мртве збацили у једну ајсану и отишли у Гучу са плијеном — повезаним робљем, и све затворили у ајсане, како здраве тако и рањене, а нешто по ходницима, тако да су рањени осванули везани и то полумртви, од којих су многи и помрли.

Овака недела не даду се, господо, оправдати но и опет вам кажем да овде морају судови дати смрт за смрт, — то правда захтева, то уврежена сиротиња тражи, то јавно мњење захтева, па тек да ствари пођу својим током. (*Тако је*) А шта мислите, шта је било са мртвим? Они су на приступу сваке животиње били три четири дана, јер народ је тражио да мртве сваког лекар прегледа и уверу да о смрти, а полиција и старешине нису дали, и тако је прошло три дана док разна животиња поотпадале удове тела од мртви, разграбила и однела није, — а народ у тој општини сав у црно увијен, кукао је по страшној цичи и снегу и молио да им се прегледају лешеви мртвих, па са уверењем лекарским даду на сарану, но све је бадава било. Затворенима у Гучи до стотину горачићана, дошао је исљедни судија и онако готове ставио у оптужно стање и притвор, а рањенике које је затеко живе упутио је у болницу. И суд окружни ослободио је све горачићане, да нема места да се састављају у притвор, а огласио својим решењем да је зато крива државна власт.

За све то време од 20 фебруара па до 25 истог, чиновници полицијски летели су као бесомучни по народу, па народу претили, који тражи бирачке карте са овим речима: да ћемо ми вама бирачке карте и то војничке као у Горачићу и тијањској општини, па ћете ви знати шта је власт, — а г. Милан Јовин, капетан војени, он је у Чачку често фалио се при чаши пива за своје војничке победе у Горачићу.

Г. Рибарц, бранећи своја недела, дотакао се једнога извештаја из ужичког округа, па каже како ће бити добра у овој земљи, кад су 30 новембра отишле на Цетиње ваше депеше, којима се честита слава извесном лицу и помислите да у тим честиткама има честитка и једног практиканта, а на име Самче Савића, практиканта из Ивањице, па онда на то г. Рибарац вели шта је имала друго влада да ради, него да стаје на пут таквим случајевима, али оно шта је радио г. Рибарац што је заборавио да каже: испратио је једну чету војске из Ужица у Ивањицу а не у цељи да спречава честитке но да учини апел на народ, те да би избори што правилније испали. Његов капетан Сава Лазаревић и капетан војни некакав Никола, ухватили су кмета из Лашчића, кмета из највеће радикалне општине и на мртво га име испребијали на ћуприји моравичкој и тако га измрцварили да је једва остао жив, а насигурно би га и убили да га није патрола од ових зликоваца отела! Зар то није једна права, дахијска, пустахијска владавина, зар то може бити влада, која влада у уставној земљи, у земљи која је доживела три Устава. Први је Устав турски, други је либерални, а трећи је овај данашњи, који имамо. И под овим, тако слободоумним Уставом могло је тако што год да се деси! Али није чудо, либерали о Уставу још мисле као да је сада 1836 година, кад су попечитељи владали. Они никако не могу да се навикну на то, да је уставност заједничко добро свих грађана ове земље, него по урођеној својој скромности они су увек навикнути, да је та уставност створена једино за њихово уживање. Ви сте сведоци како је жалосна одбрана оптуженога министра у овој тачци, да је довољно навести само овај један факт, па да се оптужени министар осрами, да не сме никад ни као адвокат ни као Србин изаћи пред Народну Скупштину, ни пред лице народа српског.

Даље оптужени министар г. Рибарац признаје, да је написао белешку да председници општинских судова не следују позивима судске власти, само, вели, та белешка као наредба није никоме експедована. Ја смем са сигурношћу тврдити да су све те наредбе тајним путем дошле. Јуче сте од г. Дединца чули како је рађено, да је њин суд окружни, па и други судови, небројено пута тражили које кога од оптужених, но да никога нису добили. Државни Савет небројно је пута тражио акта преко полиције за разне изборе, или слао решења о разним изборима, па нити су тражена акта добјена, нити решења на повратни рецепис натраг враћена од суда. Дакле, Савет није их могао добити. Било је по 10—20 и 50 тужби, и нико их на тражење није могао добити. На прилику било је 10 тужби о Црнчевићу, и суд по тужби Црнчевића никако није могао добавити. Дакле, то је чист рачун за најпростијег човека, да је цео апарат полицијски, да је цео војени апарат стојао на услузи либералном кабинету да постигне своје цељи. Такав рад једне владе не сме без осуде остати, иначе памтите шта ће вас постићи, ако пустите ове оптужене министре без казне, онда и у будуће наћи ће се људи, који ће казати па кад су могли да јашу овај народ та и та влада и ништа да им не буде, онда можемо и ми.

Односно растеривања одбора у нашем округу, оптужени министар потврдио је говором оно што је у тужби наведено. Главни бирачки одбор округа рудничког био се поделио на двоје: већина је била мишљења, да се у 6 општина изврши поново избор и кад би се извршио онда либерали не би имали ни оног једног посланика; мањина одборска жали се министру унутр. дела и министар и ако није имао права да решава нареди, да се отму акта и одбор растера са војском ако не друкчије, — дакле то је задовољење и мањини и већини одборској. Ради упоређења овог министровог рада дозволте ми да вам испричам једну народну причу. Једна народна причица вели: „да се једном позваћају два мишића око парчета сланине, нису могли да га поделе никако и тако изаћу пред мачка као судију, да им он као поглавар правично подели. Мачак погледа младе мишиће и комад сланине, мало промисли да ли да суди у корист своју, па ће рећи: Ја не могу друкче да судим

него да поједем и парничаре и предмет спора *(смех)*. Тако је и овде радио оптужени министар Рибарац. Спор је био између одборске већине и мањине, и г. Рибарац без икаквог права умеша се у спор, нађе да немају права ни једни ни други, него дође са жандармима и отме акта. Ето тако нам је ту г. Рибарац пресудио као онај мачак мишевима о сланини. И он се опет јадник хвали да је то уставност и законитост, међу тим то је по мом скромном мишљењу једна пљачка један каши и ништа друго, а за суд дело готово.

Да вас не бих више заморавао, ја ћу се дотаћи још само говора г. Гарашанина, јер се бојим да он није обратио пажњу Скупштине, и да Скупштина под утицајем његовог говора не донесе одлуку да либерални министри нису криви. Он је у своме говору казао, да је ова ствар, да министри одговарају пред Скупштином врло ретка, како ћу да рекнем, нечувена. Господо, ја велим да није ни ретка ни нечувена него је обична и у другом свету са свим је обична ствар да кривац одговара за своја дела. Ја ћу вам ради примера навести ово, да сам ја читао у новинама да се тако дешавало са министрима, ако знам да је у Француској осудио горњи дом 1815 год. маршала Неја на смрт и одмах је стрељан и ако је био победилац у највећим биткама у корист Француске, дакле Скупштина је осудила министра на смрт и молим вас имајте на уму да је то било 1815 год. још у оно доба, кад смо ми тек помишљали да се развијамо у државном животу и почињали да се отимамо од Турака, већ онда се у Француској дошло до тога, да један министар, маршал не сме газити Устав и законе и Скупштина је могла донети одлуку, да буде осуђен и сутра-дан, пошто није имао коме да се жали изведен је и стрељан. Даље, господо, 1830 год. опет Французи оптужили су Полињака министра и све његове другове; он је такође оптужен за недела и осуђен је био са друговима на вечити затвор, док су год живи, али су после 6 година били помиловани, буди узгред речено, да су осуђени баш за овај случај као што је један из наше тужбе, за рас пуштање тек избране Скупштине и тим повредили Устав и изборни закон. Дакле, то није ништа чудновато да се оптужују министри, ја се чудим од г. Гарашанина, јер знам да је и он читао о тим стварима и да зна да је тога и у другом свету било. На послетку ја му као пример могу навести, да је и у нашој Скупштини био оптужен Белимарковић, али он је тужен без Устава и закона, јер тужен је кадија код кадије, а пошто кадија није хтео да суди кадији, Бели-Марковић избегао је казну, — а ваља знати да је тужен за пљаво дело, за проневе рење војеног материјала сигурно и новаца, што је из користољубља оштетио државу; и шта видите, господо, данас? Видите да је тај човек разним марифетлуцима дотерао дотле да је приграбио $^1/_3$ део крунске власти, па онда одмах наставио тај понижавајући и штетни по државу посао, са својим верним и оданим младим колом либерала. Дивота леп пример за српске држ внике!!

1877 године тужено је Мах Маконово министарство, али није било закона, по коме би он био кажњен.

Није дакле чудо, као што видите, господо, то кад је народ свесан свога права и тужи своје упропаститеље и душмане слободе и реда, него је чудо, кад народ има своје законе у ремљи, а они те законе не поштују и не чувају, кад их је народ муком стекао и тек би онда чудо било, ако их нико не би тужио. Још има живи, људи, господо, у Србији, који су се борили пушкама кременачама и Србију од Турака бранили, па како би изгледало, господо, да ми не можемо да бранимо права наша од наших тирана, који нам руше наша права и слободе.

Државник је народни изабраник и његова је дужност да он чува законе од повреде наше, а не да ми чувамо законе од повреде његове. Дакле, то није никакво чудо нити реткост, да министри одговарају, као што видите из поменутих случајева. То је свакако познато и г. Гарашанину.

Даље се г. Гарашанин позивао и тражио апсолутну правду и апеловао на нас, да ми кривцу праштамо и да не применимо строгост одређене казне. И ја вас, господо, позивам на апсолутну правду, и молим вас да се о делима ових људи добро размислите, а уздам се да ћете и ви, а и суд сву строгост законске казне применити, и тим ћемо спречити у будућности сваки овакав поступак, па и поступак наше радикалне владе, која је пред нама, којој се и сад унапред кожа јежи кад овакав случај види. (Чује се: *тако је*). Јер, ако не буде то, господо, тако, онда ће нас и од сад јашити како ко хоће као и до сад. У пости мах, господо, ја вас заклињем чашћу вашом, да будете праведни, а у то се тврдо уздам, и кад, господо, будете праведни, ја не сумњам у осуду ових криваца.

Г. Гарашанин нанео је свима нама једну неправду, коју ја први од себе одбијам. Он каже, да смо ми унапред створили убеђење, да је режим од 9 августа до 1 априла лично нама крив. То, господо, не стоји. Мени, једном Ранку или ма коме другом од нас, није крив лично нико, али криви су сви целом народу и то сви, који газе Устав, газе законе и уништавају грађанска права појединих грађана. (Чује се: *тако је*).

Нама, који седимо у овоме Дому, као представницима народа, криви су људи, који су погазили Србинова права, и ми смо дужни да их тужимо за то, и то не с тога, што су они нама лично нешто учинили, него само за то, што су од мирне уставне државе и уређене направили једно разбојиште, што су невину крв пролили, што су велики број нејачи и сиротиње на сокаку оставили; и најзад, што су тиранисали у опште народ српски. (Чује се: *тако је*). Дакле, виновнике овога дела морамо да тужимо за то, да на тај начин правду задовољимо, а надам се у савесност судија, да кривци, виновници дела, која се у тужби помињу, неће остати без осуде.

Г. Гарашанин казао нам је још нешто. Он вели, како он има тврдо убеђење, да је остао режим од 9 августа и даље, да би баш у овоме добу радикални кабинет, кога је на челу био г. Пашић био на оптуженичкој клупи и одговарао за недела, која г. Гарашанин мисли, и да би он исто тако и тада изговорио једну овако ораторску, саветску, митрополитску беседу, препоручивао мир завађеној браћи, као чича Данило маслиновом гранчицом. Ја признајем, да би он то тако урадио, јер је он заиста великодушан човек. Њега се ова ствар не тиче сад ништа, а сам зна, да је у својој владавини сила јада учинио и ћоравом срећом да је умакао од казне, па вели, кад њему нисмо ништа учинили, онда не треба ни овима, него као вели, „да пустимо и ове, а ја и остали раније смо измакли, па онда, пик Јово на ново.“ (Чује се: тако је).

Он мора дакле да брани свакога, јер је и он сам умакао од осуде, а то тако и јесте. Ја сам одговарао за преко 200 кривица измишљених, па сам свагда судом пуштен. Ја не знам ни сам за што је то тако, али ја знам, да који год има много кривица, па је и најмање образован, он нешто воли, за онога који је окривљен, да се измакне, мислим, да то долази по здравом разуму: вели, „па ја сам много више зала починио, па ме ни прст заболео није, а што да овај мој колега одговара“. То г. Гарашанин ради, као што би и ова оптужена либерална влада бранила њега, Гарашанина; јер знате, да врана врани очи не вади, — дакле, он то ради, као што би то и сви други учинили. *(Тако је)*. То је он говорио из чисто свог рачуна и ја молим Скупштину, да има то на уму, да је не занесе тај ораторски говор г. Гарашанина, јер то није истина, да је он то бранио са правног гледишта, но са гледишта рачунског. Молим вас, дакле, да имате то на уму и да онда решите ствар по свом убеђењу.

Ја сам се са мојим говором мало дуже задржао, а сад још имам да вам обратим пажњу на један пасус г. Рибарца. Он нам пријети. Он на завршетку свога говора каже: „Не заборавите, господо, да је од Капитола до Тарпејске Стене само један корак,“ а ја би њему казао, да је од онога места, где је седео, као министар, па до оптуженичке клупе, где је три дана седео, те за своја злочина дела одговарао, само 6 педи, и то му је требало пасти раније на памет, да је од тога места, где је као министар седео, па до места на коме је као оптужен седео тако мало растојање, и онда сигурно да је на тај размак пред нама гледао и помишљао, данас као кривац не би одговарао. (Жадор, чује се: *тако је*).....

Са овим сам завршио мој говор и остављам Скупштини, па нека реши како мисли, да је најправедније, а ја држим, да су оптужени криви и да казну избећи неће. (Из клупа скупштинских, од посланика и са галерије, вичу, *„Живео“*).

Поп Здравко Пауновић — Господо, у историји српског државног живота, мени се чини, да до данас није било важнијег и озбиљнијег питања, а у исто време и жалоснијег, гнуснијег и за народ српски срамнијег дела од овог, које се данас пред Скупштином налази. Ја, као Србин, као свештеник, као народни посланик и човек, коме је свагда истински на срцу лежала будућност и напредак народа српског, који сам свагда љубио и бранио народна права и слободе, љубио ред и пот помагао законитост у земљи, са болом у души устајем да говорим о овом кобном и жалосном питању, које је по несрећи данас пред нама. Још у напред изјављујем, да бих волео и далеко срећнији био, и осећао се радоснији, да је дао Бог то, да су Србија и српски народ били сачувани од оваквих дела и примера, те да се поред премногих важности и озбиљних питања, која се тичу напретка, среће и благостања народног, народна Скупштина не мора и са овима забављати, скупоцено време и народни новац трошити, а на штету далеко битнијих и пречих питања и послова.

Али кад није тако, онда је дужност наша као народних представника, да се зауставимо на овом факту, да га што правилније решимо, јер то захтевају интереси отаџбине и народа српског. Жалосан је и сам тај факт, што се пред Народном Скупштином ово несрећно дело налази, а још је жалоснije, што је Скупштина Народна силом околности и несрећних догађаја у земљи натерана, да своја народна права, Устав и законе мора да брани од својих синова; а најжалоснije је то, што је српски народ натерат да се брани од својих рођених синова, који су најпозванији били да народна права, Устав и законе чувају и бране као највећу светињу и као зеницу ока свог, јер су од народа за ово скупо плаћени и за ово земаљским и божијим законом позвани и одређени. И место да они народна права и земаљске законе и народ чувају, они су учинили да народ српски мора да се брани од њих, њихових зала, угурсузлука, силе и нечувене тираније.

Пред нама су дела оних људи и оне владе, која се сама назвала и вазда с хвалом назива „влада слободоумна“ и „толеранције“, али која је на делу највише свакада и свуда гонила слободу и била највећи њен тиранин.

Пред нама су дела оних људи. оне владе, која је свакада и на сва уста проповедала ред, мир и законитост, а у ствари и на делу пак, они — либерали — су вазда били творци нереда, немира и незаконтости у земљи.

Они су себе вазда и искључиво називали творцима Устава и чуварима уставности, и једини љубитељима среће и благостања народњег, а у ствари и на делу, они су били вазда највећи нарушитељи Устава и закона, или краће рећи, они су вазда били гробари српске уставности, народних права и слобода, гробари српске будућности, напретка и благостања.

Историја српског народа препуна је несрећних дана и догађаја у последњим годинама живота свога. И баш онда када ми и цео народ српски, мишљасмо и надасмо се, да су за Србију и српски народ наступили бољи и срећнији дани, тада историји српској би суђено да у листове своје прибележи још доста велики број грехова и безакоња, која народу и земљи српској учиниће српски синови.

Тек што беху зарасле оне тешке ране на рањеном организму срп. државе, и које му ране зададоше власници срп ски, на жалост и опет и под најслободоумнијим уставом наћоше се људи, који ове ране позледниће, и који земљи и намученом народу српском опет почеше чинити свака зла и несреће.

Поред дакле свију несрећа, које српски народ памти од давнашњег и ранијег времена, народу српском би суђено, да и под најслободнијим Уставом, који је српски народ крвљу својом платио и задобио, запамти ону владу, која себе крсти именом *„слободоумља и толеранције“* а која земљи и народу почини толико зла и несрећа, које дотле није запамтио; која поче владати онако, како им је од баба остануло, т. ј. како годи њима и њиховим личним и партиским циљима. Мени се чини да у Србији данас нема ни једног поштеног човека и правог пријатеља будућности српскс, који не проклиње оно несрећно стање и доба, које народ српски притискаваше и дављаше од 9 Августа до 1 Априла ове године. Сви ми, који смо овде и цео српски народ, очевидци и сведоци смо свију оних зала и несрећа, које српски народ претрпе од оне проклете и црне владавине, која назива себе „владом толеранције“ Сви смо ми сведоци оних свију зулума које почини прошла влада са својим чиновницима народу српском и које српски народ не памти ни за време петвековног робовања под турцима; сви смо сведоци, како се под именом и формом праве чисте и потпуне уставности од стране бивше владе и либералних власника народ српски нечувено гоњаше на најгуснији начин. Сви смо сведоци, како се скупоцена народна крв немилостиво просипаше, и српском крвљу српска земља ната паше. Сви смо сведоци, како се српски најпоштенији грађани не само гањаху и апшаху него и убијаху у својој рођеној земљи, на прагу своје рођене куће, а за своја рођена права, а то само и једно за то, што то гоњаше влади, која своје жеље и партиске смерове хтеде за закон протурити.

За сво време ова влада „толеранције“ држала се оног језуитског начела: да циљ оправдава средства. Њима је била циљ да, као год што су дошли неправилним путем на владу, да тим путем и владају као што и сам г. Рибарац рече, до пунољетства Краља. А да то постигну, они су употребљивали сва средства, којих би се сваки Србин и поштен човек морао стидети. Све што је Србину најмилије и најсветије било, т. ј. закон и правда и морал и Устав као најаче основе за правилно и успешно напредовање у сваком погледу, они су немилостиво жртвовали својим страстима и ћефовима. Либерална влада, која је непарламентарним путем дошла на управу земље, још из раније је знала да је цео народ српски против ње, али кад дође на управу још се боље увери да се народ српски као свесан не даде заварати њиховим лажним и варакласаним обећањима и програмима, којим се она тако с хвалом размеће, јер сви прави Срби, који истински желе напредка народу српском бејаху против њих. Дакле, само они, са маленим бројем својих присталица и ћифта стајаху утаборени прогив целог народа српског. Одма по примању управе у своје руке у државну службу, а за народно благо почеше ливерати већином људе, којима ништа свето и узвишено није, људе, који ништа друго не знадијаху, већ бити верне слуге и изменћари неморалних прохтева неколико власника либералних, људе, који бејаху све, само не Срби и љубитељи народа, и којима — многима од њих — неби, као што вели наш народ, смели поверити ни два ћурка да чувају, а камоли, дати им да они управљају народом и буду носиоци закона реда и поредка, што у главном и сам г. Рибарац пред Скупштином признаде, да је имао чиновника у чију се памет и савес не сме много полагати. Признајем да је и међу њима било људи часних, али њих је било врло мало; али и они су, само зато што нису хтели вршити ћефове Рибарћеве, осетили фијук бича његовог. Овим и оваквим чиновницима нека је част и поштовање.

Са оваким дакле, политичким и моралним развратницима отпочела је либерална влада своју каријеру. Прва им је дужност била да зађу по срезовима и општинама из куће у кућу и да уписују нешто милом а нешто силом кога год стигну у либерале. Из њихових новина ко је читао могао је видети да се више уписало у либералну странку, него што је било свега народа у Србији и мушког и женског. За овим они су одмах учинили јуриш на општине и на кметове на општинску и окружну самоуправу, на учитеље, ове вредне трудбенике и носеоце народне просвете и културе, на попове и све у опште виђеније људе из свих сталежа, који се противљаху њиховој самовољи и неморалним прохтевима. Ко год се противио њиховим личним смеровима и амбицајама они су га гонили и по могућ-

ству збацивали. Почели су обијати судннце, отимати печате регенте намештати а збацивати председнике општина и одборнике и за кратко време учиниште „дар — мар“ по целој земљи. Апсане напуниште, школе испразниште, учитеље разагнаше, фалзификате и нечувене кајишарлуке приликом избора починиште, народну крв на све стране пролиште, једном речју: учиниште разврат и несрећу тако, да ў Србији не беше нигде мира и весела дана за часне грађане ове земље, не беше сигурности ни за живот ни за имање.

За ове и овакве развратнике ништа у Србији није остало узвишено, свето и чисто. Устав и законе порушиште и погазиште, па се ни тим нису задовољили, што апсиште и гониште, прве грађене ове земље, него су и војску српску, ову узданицу и одбрану народну осрамотили, и противу отаца и браће своје подигли и употребили, те и њоме суднице отимали и побили толики народ, те на тај начин оставили су толику сирочад српску без отаца. Тако је српска пушка Србина погађала, и српска крв српску земљу натапала. Па је и то овим крштеним Турцима било мало, него и достојанство Државног Савета, тог највећег административног тела у држави обесвештиште, па најзад и достојанство и светињу Народне Скупштине и овог светог дома обесвешташе и све, па чак и државу у питање доведоше. Све дакле, ово и овако рађаше се у име Устава и закона, у име правде и морала, у име — као што г. Рибарац с хвалом рече — Српског Краља и славу народа, а то једино да би себе подигли, а народ с Краљем и обратно завадили и отуђили, и бистру ситуацију у земљи замутили, те у њој мало више рибице, за себе и своје пријатеље уловили, али им ова најзад приседе и у грло стаде. Они се не стиђаху јавно говорити и претити при гласању, да ко није с либералима, тај је противу Краља и отаџбине.! На сваког се противника овако гледало, а с њима као и противницима Краља и отаџбине и поступало. Пред овим црним плотунима страсти и куршу мима њихових ћефова и обести поче све падати.

Народ изгуби веру у правду и моћ закона, изгуби веру у све, што је у Србији народу најсветије. Сва му је нада још остала у Бога. Према таквом стању у земљи, лако је свима појмити какво несрећно стање беше у народу, као и какве муке и патње народ наш трпљаше? Беше, дакле стање какво народ није памтио ни патио ни у доба робовања под Турцима. Каквим пак именом да назовемо оне људе и ону владу, која овако несрећно стање у земљи створи? Како да назовемо ону владу и људе, који свој народ и отаџбину своју огласи за највећег душманина и непријатеља? Ја не знам како другојачије, већ да је назовемо владом разбојничком, делијском, крволочком и несрпском.

Каквом смо се пак добру у оваквом стању могли надати као и каква је сигурност у земљи била, то нам је свима познато. Савршено никаква, земља је дошла у такав положај да је сваки Србин морао да тражи сам себи заштите, јер ове нигде не могаше наћи, где мораше и требаше да је нађе. Извор правде, законитости, реда и поретка беше замућен и скоро и са свим пресушио се.

Поштеним грађанима српским није било остало ништа друго, него да бегају у туђину, или да са пушком иду у шуму и одатле да се бране и спасавају од ових својих плаћених душмана и крвника.

Дакле, кажем, закони, Устав, ред и поредак у земљи као и све у опште врлине, без којих се народ и држава не могу ни замислити, и још мање без истог опстати, све је то било за њих „бофл еспап,“ који су они јефтино продавали, и немилостиво жртвовали својим страстима и ћефовима.

Вапаји народа српског, јаук и писка невине дечице, јаук и кукњава српских мајки и српских жена, чији се родитељи, синови, мужеви, ранитељи бранитељи гањаху апшаху и убијаху, разлегаху се по свој земљи и народу српском. Вапаји ови допреше до Бога, и до једине наде српске, до узданице српске до Краља српског, који разумеде вапај свога народа и тешко стање у земљи српској разумеде и похита му у загрљај и у помоћ. Једном својом одлучном речју, и великим а славним чином од првога априла спасао је отаџбину и народ свој, спасао и сачувао Устав и законе као тековину његових узвишених предака и народа, а у исто време пресекао је конац неправди и поставио темељ законитости и правди. Дакле, ту је владавину либералну, као штетну, убитачну и опасну по земљу и народ српски осудно сав народ и све српство па и сам владар и сам Бог. Чином од првога априла, који је по мом мишљењу најсвечанији чин у историји српског народа, и који ће бити записан златним словима, Краљ је положио темељ правди чистој и потпуној уставности. реду и поредку и потпуној законитости у земљи и народу.

Овим великим чином краљ српски овековечио је име своје и име Србиново. И овоме великану српском, овој узданици српској, данас, у овом светом дому народњем, кличем у име своје и својих бирача „живео“. (Скупштина се одазва са: „живео“). У исто време сматрам за своју дужност, да свима онима, који су Краља помагали у томе тешком задатку, и по Србију спасоносном делу, да и њима кажем „хвала“ (Скупштина се опет одазва и њима са: „хвала“). Али као што им данас кажем хвала, бићу свагда готов, да их осудим, ако би пошли трагом, којим су ишли њихови претходници, који су данас на оптуженичкој клупи. Кад све то знамо, кад смо све ово својим очима гледали, кад факта имамо у шакама, онда зар смеју преставници народа — Народна Скупштина преко тога онако и ћутке прећи; и зар ми тиме не бисмо отворили широм врата будућим владама, да се свака титра са чашћу и животом нашим како она хоће и кад јој се како прохте. Зар тим ћутањем не бисмо дали маха да појединци могу радити шта хоће на рачун народа и земље српске. Ја мислим, да треба једном Народна Скупштина да прекине и за свагда раскрсти са тим тиранима, који хоће на рачун својих ћефова да жртвују велике интересе народа и земље. Једном треба рашчистити са свима тим власницима, који хоће да цепају и нарушавају народна права, Устав и законе, које је народ са великим жртвама извојевао.

Треба дакле, једном учинити крај овим трзавицама и забунама у земљи и народу, треба једном учинити крај свачијој тиранији и самовољи, треба једном за свагда свакога натерати у границе закона те да се више никад и нико не сети против јасних закона, чинити своје ћефове и задовољавати своје страсти и амбиције, и тиме земљу у забуну доводити, и место напретка назатку и несрећи намерно гонити. Постарајмо се да буде темељ добар, па ће све бити добро. Постарајмо се да буде реда и законитости у земљи и најпре озго, код министара и у опште свих власти, па ће одмах бити мира и поретка и сваког благостања среће и љубави и код народа. Не буде ли тога горе на извору, онда знајмо да ни у народу и држави овог бити неће и не може. Докле буду на управи земље били људи овакви, какви су били либерални министри дотле би било забуне и несреће у земљи и у народу. Народ српски жељан је мира и спокојства, жељан реда и законитости, јер је ово једини спас његов, и пут којим ће моћи да се опорави и пође путем напретка у сваком погледу.

Народна је љубав осведочена према Краљу и отаџбини. Народне су симпатије и сви погледи упућени на Краља ослободитеља и спаситеља. Народ је упро своје очи једино на Краља и Скупштину, на ова два највећа фактора у земљи и од њих с правом тражи мира и спокојства.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 33 ПЕТАК 16 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

29 САСТАНАК

6 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Алекса Ратарац

(НАСТАВАК)

(О оптужби, Здравко Пауновић).

Кад ово знамо, ја мислим да ова два фактора у интересу земље и народа, његовог мира и спокојства, нити могу, нити смеју и требају дати разрешителницу и опростителницу овим грешницима, који починише толика зла и несреће земљи и народу српском, јер би се тим огрешили пред Богом и народом, пред историјом и потомством; тим би се нашкодило земљи и народу. Земљи би нашкодили, што би је држали у трзавици и грозничавом стању, а народу пак што би га натерали да изгуби још више сваку веру и наду у важност, моћ и светињу закона и правде, јер само га је ова јака вера и нада у моћ, правду и заштиту закона, удружена још са јаком свешћу и превеликом трпељивошћу и могла укротити и уздржати, да се сам на свој начин како уме и зна — некусура и разрачунава са својим плаћеним тиранима. А како пак стање у земљи наступа, када народ почне сам да пресуђује, то је свима познато. и ја о том нећу говорити, а таково стање ја а ни један Србин не жели. Дакле, са ових разлога, дужност је српској Скупштини да ово несрећно стање, које је било у земљи, жигоше, и да народна потлачена права, народну слободу ону невину братску крв, све патње и несреће као и она намерна и с предумишљајем гажења закона и Устава узме у заштиту и да им даје лека путем правде, путем закона, а ово ће се учинити, кад и ако се све кривице и грешке казне.

Да рећам појединости, то би било излишно, а нарочито што су то тужиоци а и предговорници доста јасно изнели, па да не би Скупштину уморио, ја ћу прекратити и казати у кратко, да су Смедерево, Чачак, Горачић, Коцељева и сва остала места, вечити и живи сведоци српске свести, сведоци, како народ уме да се бори па чак и гине за своја права, грађанске слободе и Устав, а у исто време ова тужна места остаће и живи сведоци за оне, које је 1 април збацио са управе ове земље, остаће потомству живи сведоци либералне обести и нечувене власничке тиранције. Дакле, све оне невине жртве, они гробови српских грађана и браће, који су као бранитељи својих права и слободе погинули, захтевају и траже од нас да се главни кривци, бив. министри, који су по закону за све одговорни, предаду суду на неумитну правду, јер у противном народна клетва и презирање не би нас могло мимоићи. Народ би нас проклињао као издајице, упропаститеље његових права и слобода. На суду је пак света дужност да он то узме и да учини оно што правда, што морал, интереси земље и народа и у опште законитост траже. А ако се нађе такав српски суд, што ја сумњам, који би чак и код оволиких зала и несрећа, и оволиких гажења закона и Устава, које су они вршили, могао да каже, да нису криви, онда „Бог му а душа му“ грех нека је на његову душу, а ми смо учинили нашу свету дужност према отаџбини и народу, таковим би поступком народ српски био за у будуће разрешен од свију обзира и натерат силом и тиранијом да устаје и да се кусура како уме и како зна с једнима и другима, а тако што ни један Србин и истински пријатељ народа српског то не жели (Тако је).

Још неколико речи да кажем односно саме одбране г. Рибарца и другова његових. Мени се чини, да је она у опште по све тамна и мршава као што су у опште и њихова дела и сва владавина била црна и тамна, само покривена лепим обећањима. Одбрана им је пуна фраза, доскочица и вицева, који више личе негде на вашару или у колу, али никако у Нар. Скупштини, кад одговарају и дају рачун за своја дела. Као што им је цела радња за време владавине била дрска, исто тако је дрска и сама њихова одбрана пред Нар. Скупштином. Тврдити, да је радња њихова била у славу и част Краља и Отаџбине и у исто време јавно пред Народном Скупштином рећи: *„да је народ српски покварен, да народ српски не ваља,“* то је више него пљунути на част Отаџбине и Краља а чак и на рођено своје име; то могу чинити само људи, код којих морал и поштење осуствује а изобилује политички неморал и трулеж. Ја пак велим, да није народ покварен, него су покварени они, који га за оваковог сматрају, покварени су само они, који су у друштву с њима и који би своју поквареност хтели и на народ да пренесу. Накратко рећи народ је српски у опште красан и добар, него га кваре онакви какав је Рибарац и дружина његова (Тако је), Као што каже један српски песник, никакво зло не долази од народа него озго, од оних, који управљају народом, јер народ је сличан доброј њиви: кад и ако се уради како ваља, плод је по готову у рукама. Тако је исто са државом: кад су њени министри добри и часни, биће и сам народ у опште добар и поштен. Оставимо шта се ради у Немачкој и Француској; чим се бране оптужени министри, ја преко тог прелазим ћутом. Ако би г. Рибарац хтео уобичајена права из туђих држава да пренесе у Србију, то му неће упалити, јер по овом уобичајеном праву, које се Рибарцу допада, не може се у Србији радити, где постоје јасни и позитивни српски закони, нити се у опште по

правној теорији уобичајена права употребљују онде, где позитивних закона има. Но кад се Рибарцу допадају француски, швајцарски и мађарски закони, и кад је народ српски покварен и неваљао, као што Рибарац, жалосни срп. министар при поведа, онда нека тамо и иде да министрује и проповеда, али код народа српског никако (Тако је).

Односно самог Горачића и других места, где је крв проливена, казали су да нису знали; то тврђење оптужених министара није ништа друго, до неистина и проста заблуда, јер они су оне исте људе, који су невину крв пролили, место да их дају суду на осуду, они их још и награђују, осигуравају и дају једном за судију, другог шаљу у Мачву за порезника с класом, који место да се каје и стиди за толика крвничка дела, он се још поноси, хвали, па још говори јавно у сред кафане у Богатићу: „Жао ми је што се више ове стоке радикала не наклах!“

Г. Гарашанину, који је покушао бранити оптужене министре, имао бих само неколико речи, и то укратко да му кажем, само односно његовог питања: „шта ће Скупштина да учини с овом оптужбом и за какву је она циљ?“ Ја на то имам само да му кажем, да је овој тужби циљ и намера да се једном Србија и народ осигурају од појединих ћефова власничких, те да више не да Бог, да у Скупштину никад више дођу двогласци, да никад више не буду обновљени Краљевица, Бонтуови уговори, Чачак, Горачићи и др. (Тако је). А било би чудно и смешно кад би г. Гарашанин и почео да напада либерале, тада би им се имало рећи „врачу исцјелисја сам,“ јер све оно што су радили либерали, то су исто радили и напредњаци, дакле владавина једних и других подједнака је. На тражење г. Гарашанина, да се намесници оптуже — ја ево одмах потписујем и три пут потписујем, само ако ме може г. Гарашанин, као до јучерашњи државник уверити, да има уставне и законске основаности, али, мени се чини, да г. Гарашанина не боли ту, већ има ту других узрока, који њих тиште и жегу, а они их неће отворено да кажу. Тражењем да се оптуже намесници, као главни кривци, а не министри, који су само ове слушали, и који су једино одговорни за сва дела г. Гарашанин би тим хтео и своју владавину и грехе да баци на бив. краља Милана, да њега окриви, а своју владавину ослободи и очисти од свих грехова. Ово тражење г. Гарашанина, само се овим правдати може а ничим другим, а нарочито, што нам он нигде не помену ма и једну одредбу Устава и закона, по ком би се могли намесници — као преставници Круне — а не министри оптужити. Дакле, тражењу г. Гарашанина нема места, јер би тада и закон о министарској одговорности био илузоран.

С ових разлога а у интересу земље и народа, њиховог мира и спокојства, као и у интересу порушеног морала и погажене правде и закона у земљи, ја мислим да је тужба умесна и ја ћу са чистом и потпуном савешћу гласати да се ови кривци, министри, а с њима и сви саучесници ставе под суд (Врло добро).

Потпредседник — Време је да се закључи седница, с тога данас закључујем ову седницу и заказујем другу за данас после подне у 4 сата.

Састанак је трајао до 1 часа по подне.

30 САСТАНАК

6 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Милош Марковић

Почетак у $4\frac{1}{4}$ часа по подне.

Присутна су била сва г. г. министри, сем министра војног и финансија.

Потпредседник — Отварам седницу 30 састанка. Изволте чути протокол 29 састанка.

Секретар Ратарац прочита протокол 29 састанка.

Милутин Гарашанин — Имам да приметим да ја нисам говорио противу оптужбе и тражим, да се то у протоколу исправи. Ја сам изнео моје мишљење, како ја мислим да би требало у овој ствари поступити.

Секретар Алекса Ратарац — Ја то не могу да разумем.

Милутин Гарашанин — Што ви не можете то да разумете, то се мене ништа не тиче, али ја тражим, да се то у протоколу исправи. Да сам говорио само како би требало у овој ствари поступити, а да нисам говорио противу оптужбе доказ су ми стенографске белешке. Ја тражим, да се то у протоколу исправи.

Потпредседник — То ће се у протоколу исправити. Прима ли Скупштина прочитани протокол са примедбом г. Гарашанина? *(Прима).* —

Изволте чути молбе и жалбе, које су Скупштини упућене.

Секретар Милош Марковић чита:

Суд општине доњо-вратарске (у срезу жупском, окр. крушевачком), моли, да се дозволи извоз суве горе и да просече нов сресни друм;

Суд општине ваљушке (у срезу кључком, округу крајинском), моли, да се поново премере имања грађана те општине;

Суд општине рачанске (у срезу лепеничком, окр. крагујевачком), моли, да буде ослобођен извесне порезе;

Недељко Јовановић из Г. Комарице (у срезу и округу крагујевачком), жали се, што му је за порезу имање продато;

Марија Стојановићева, учитељица из Алексинца, моли, да јој се година привремена урачуна у сталну учитељску службу; и

Суд општине кораћичке (у срезу космајском, округу подунавском), моли, да се исто село огласи за варошицу.

Потпредседник — Све ове молбе упућује се одбору за молбе и жалбе. —

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду продужење оптужбе против бившега кабинета. Да би се видело да ли има довољан број посланика за решавање, нека се прозову посланици.

После прозивке

Потпредседник — На окупу је 88 посланика. Према томе можемо приступити решавању.

Има реч г. Јован Николић.

Јован Николић — Нисам мислио да говорим о оптужби бившег либералног кабинета, али ме је на то изазвао говор г. Рибарца, оптуженог министра. Г. Рибарац, одговарајући на оптужбу, дотакао се округа пиротског, па је казао у своме говору, да је у округу пиротском 25 фебруара у општини топоничкој био неред, и да је за то отишла војска у Топоницу да поврати ред. Даље је казао г. Рибарац, да је он добио рапорт од оног официра, који је предводио војску у Топоницу, да је у Топоници било нереда, и да је с тога требало употребити војску, да се поврати ред, и да су том приликом сељаци псмевали војску, тако да је један сељак том приликом казао једном војнику: „пошто си продаваш ћорците?“ Овде је г. Рибарац пред свима нама казао крупну једну неистину, те с тога ја сматрам за дужност да кажем неколико речи о оном жалосном догађају, који је извршен у Топоници на дан 25 фебруара.

Није истина да је у Топоници било нереда, те с тога није било потребно да долази војска у Топоницу. То је била једна напаст на мирне грађане од стране полицијских чиновника са наоружаним жандарима. Даље, имам да кажем, да у Топоници сељаци не говоре никаквим страним језиком, него само српским, а оне речи што је казао Рибарац, да је ко бајаги сељак из Топонице казао војнику, „по колко си продавате ћорците“, те речи нису српске, оне су једна проста измишљо-

тина, њих је измислио онај официр, који је Рибарцу рапортирао.

Сад да пређем на саму ствар. Ствар је дакле овако била о топоничкоме догађају. 23 фебруара ове године а то је на два дана пред изборе, писар среза бело-паланачког Ставра Динић позвао је позивом све представнике радикалне листе и кад су они к њему дошли, он им је казао: да они морају да се одреку, да не буду представници листе и да на дан избора не смеју доћи на изборно место, јер ће их иначе све у подрум поапсити. Кад су представници листа чули такав налог, онда представник листе из општине топоничке, Пејча Милић, одговорио је г. Ставри: ми не можемо да се одречемо тога представништва, јер нам је народ поклонио своје поверење и ако нас поапсите, опет ће се избор извршити са нашим заменицима; на то му је г. Ставра одговорио: ја ћу се с тобом разрачунати 25 фебруара. И тај исти Ставра 25 фебруара са једним зликовцем, Алексом Богосављевићем, и неколико жандарма оде у Топоницу и кад је стигао у авлију општинску, напао је на грађане, питајући их: шта сте се сакупили, бунтовници једни. На то су му људи одговорили: да су се они сакупили ради избора посланика, и да се неће разићи дотле, докле се гласање не сврши. Тада је г. Ставра наредио жандармима, кад су му људи одговорили — да се нису скупили, да дижу буну, — да се онда пуца на њих. Тада су жандарми почели пуцати у народ и када су пали тројица, један мртав а два рањена, онда су се остали разбегли, а г. Ставра писар отишао је у Белу Паланку и одмах је депешом од начелника тражио, да му се пошаље војска.

На захтев његов послата је из Прокупља једна чета ради повраћаја мира и реда, али кад је командир дошао у Топоницу видео је, да су људи отишли одатле и да буне нема, па је о томе одмах известио и свога команданта у Пироту, да у Топоници нема буне и да треба да се војска врати у Пирот.

Тако је, господо, проливена невина крв мирних грађана у Топоници, на дан избора посланика 25 фебруара ове године, и при свем том Ставра писар, остао је и даље у срезу бело-паланачком као срески писар и ако је правда захтевала, да се он одмах отпусти из државне службе и да се да суду на суђење за извршена убиства, али на жалост то није одмах учињено, јер је тај исти Ставра остао у државној служби све до 2 априла, дакле до промене, а чим је чуо за промену, он је одмах 2 априла побегао у Бугарску, јер је знао да ће код суда одговарати за извршена убиства.

Тако су, господо, извршена убиства у Топоници, и ја сам сматрао за дужност да представим ствар онако, како је и била.

Ђока Анђелковић — Господо посланици! Акт предлога оптужбе, који је поднесен од 26 наших другова, није плод рада оних дана, кад је и он сам писан. Он је непосредна последица онога хода *политичких догађаја*, који су се у нашој земљи развијали од дуго година. Он је написан истина не за дуго по за кратко време; али је предлог производ оних дела, оних радњи, који су Народну Скупштину после оволике дебате могли уверити да је он био и неопходан и потребан; да је он био природна последица прошлости наше политичке историје и да у себи садржава не само она дела, која се садрже у 11 тачака оптужбе, него да он у себи садржи многе оне појаве, које одиста и ми као Народни Представници треба да узмемо у најозбиљнију оцену. Ја држим, господо, да у томе акту, који смо имали прилике да читамо и размишљамо о њему, има још нечега. Он је израз још и онога *уставног стања*, које наш Устав од 1888 год. носи у себи. Устав, који је 1888 год. поникао, садржи у себи стварне основе за такву једну оптужбу, јер су његове одредбе о правима Народног Представништва, а и остале, врло јасне као што се по њему јасно да видети, кад се он повреди или гази, и с тога није никакво чудо, што се налазимо пред таквим једним фактом, о коме треба донети своју оцену и свој суд. Ми смо имали у нашој прошлости различне врсте људи. Људе, који су владали пре 8 месеци не само под новим него и под старим уставом; имали смо људе такве природе са навикама, страстима, мишљењем и са таквим теоријама, који су због сматрали да могу и у новом уставном добу прекорачивати оне границе, које су прописали Устав и закони ове земље, створени после овога уставнога доба. С те тачке кад пођемо, мислим, да ћете савршено разумети, да побуде оних наших другова, који су подигли предлог за оптужбу имају савршено свога места, и, да је среће, тај је факат требао да постоји пред једним Народним Представништвом, не данас 1893, него још пре много година. Ја држим, господо, да је још за доба Устава од 1869 требало, да је Народно Представништво разчистило једно такво питање, не само 1874, кад је било питање о оптужби пуковника Белимарковића, пређашњег министра војног, него и 1877 г., кад је свршен један рат, у коме су биле многе злоупотребе, многа поништена права, за време старог Устава. Па не само то, ми смо, господо, могли имати такав акат оптужбе и 1882 год. у ономе тренутку, кад је Устав гњечен, и давато му значење, које му се није могло дати, а то је онда, кад је била двогласачка Скупштина. (Тако је). Па не само тада, него ми смо могли имати такав акт и онда, кад је Устав од 1869 имао да да исто обележје оној државној управи, која је распустила радикалну скупштинску већину и целу Скупштину 1883 године, и кад је народ српски дао најјачега израза за радикалну странку, кад је та Скупштина распуштена на чудноват начин трајала само два, три сата, онда је требало, да се позову људи, који су били дали премапотпис за онај указ, којим се та Скупштина разпушта. Па не само то, него и кад је био несрећан рат на Сливници, и онда је требало позвати на одговор људе, што су руковали пословима државним, када су довели нашу Отаџбину и српско име до понижења.

Али, господо посланици, треба знати смисао и значење Устава од 1869; па је лако разумети за што тога није било. Главни његов смисао био је тај, да је извршна власт била надмоћна не само над пословима законодавним но и над пословима судским или у опште, да је извршна власт имала надмоћност и над свима осталим властима. У *уставној теорији* постоји, господо, тако звани распоред власти. Тај распоред власти, кад се дели правично, и кад се распореди по разлогу правилних односа, треба да буде у овоме: да постоји потпуно равнотежа између извршне, законодавне и судске власти. Пређашњи Устав, од 1869, садржавао је у себи преимућство извршне власти; законодавна власт била је потчињена извршној, судска власт била је такође потчињена и ако је истина у томе и у старом Уставу написано било, да су судије независне, ипак за то, као што сви знате, судије су биле *у ствари зависне*, и ако је било слабих покушаја, да се подигну на ступањ независности. Треба добро уочити ову прилику и овај факат, да је под старим Уставом био раздвој власти неправилан, треба уочити и људе, који су се јављали одмах после Устава од 1869.

Господо, као човек, који сам пратио политичке догађаје из тих времена, налазим, да су се од тада, од 1869, јављале три категорије људи. Једна, која је припадала т. зв. умереној либералној странци; друга, која се називала конзервативна странка; и најзад категорија млађих људи, која се доцније назвала радикална стрнка. Оне прве две категорије људи, управљале су скоро за све време трајања Устава од 1869 г., за 20 година. Радикална странка, као што приличи странци, која се бори за здраве парламентарне погледе и основе уставне, она је дошла онда, кад је, промена Устава од 1869 год. била на прагу. Треба дакле, тај факт савршено разумети и онда ће се тек видети, да је уставност код нас примењивана од 1869 до 1888 г. на тај начин, да је сва моћ била у извршној власти и њеним органима. Нити је било општинске ни окружне самоуправе, нити је било оних центара, који се самовољно развијају у средини самог народа, који су потпуно бранич оних права, што их Устав даје, него је била једина искључива извршна власт; а само се може казати, да је струја, која је поникла још 1870 године и нашла својих представника у Народној Скупштини још 1874 године, да је та струја тражила праву уставност и парламентарност.

Господо посланици! Ја бих вас молио да ме саслушате, да вам наведем један низ појава политичких, које се јављају од 1869 године па овамо, да бих вам доказао каква је била једна формула у нашем политичком животу: а на име да, *кад је год било уставности под Уставом од 1869 г., онда није било парламентарности, а да је та парламентарност означавала увек потчињену улогу.* 1869 год. лажно именована умерено-либерална странка изјавила је девизу „све за народ а са народом" и изјавила је да хоће уставност са парламентарношћу. Но, докле су народни посланици у Скупштину улазили не по внушењију полицијскоме, дотле су се слагале уставност са парламентарношћу, а од онога тренутка, а то је значајан тренутак 1874 године, кад су Адам Богосављевић, Ранко Тајсић и Милија Миловановић ушли у Скупштину, кад се разбудио, дух народни; кад су потребе народне схваћене правилно, — од тада настаје време, да треба права парламентарност у земљи да се оствари; онда је наступило то стање у коме су оне две групе пошле *увек на то, да се користе ондашњим Уставом* и да на тај начин исцрпе сву моћ, и да сузбију ту здраву парламентарност, која се јавила у представника народне радикалне странке не само у Скупштини, него и у самом народу у његову грађанску развитку.

Господо, 1874 године био је један слаб покушај, да се уставност са парламентарношћу састави у једну целину. Министарство Мариновићево било је у једном положају, да је била наступила потреба о питању за поверење и неповерење, и оно је хтело збиља да влада уставно и парламентарно. Мени је мило, што морам да констатујем овај светли тренутак из уставности од 1869 године, да је тада тај човек одступио са владавине, нехотећи да влада са већином од двојице — тројице. Али, од 1874 године до 1880 године, владало се *уставно*, али не и парламентарно. Стари Устав давао је чудновати еластицитет, такве одредбе, којима су могле све владе да сузбијају увек онај елеменат, који иде на путу напредних мисли, на путу самоуправе и народног развића, а у исто време га називајући елементом нереда. То је била радикална странка у оно време. И ја сам дубоко уверен, да је било слободних избора од 1875 године до 1880 године, да би још онда народ био уз ону групу људи, који су представљали радикалну странку; јер смо ми као чланови радикалне странке имали онда ове исте погледе на друштво и на државу, које и данас а и исту оцену и према људима, који су представљали конзервативце и либерале. Но ипак политички тренутци довели су нас да се сложимо у једну опозицију 1878 године. Та опозиција од 1878 год. била је састављена из елемента радикалног и млађих конзервативаца, и пошла је на то, да у колико је могуће учврсти уставност и парламентарност. И услед тока догађаја од 1876, 1877 и 1880 године влада либерална морала је да положи оставку, и онда је дошла напредњачка влада. Кад је наступио тај моменат, онда се може рећи да је био опет један покушај да се јави парламентарност и уставност, т. ј. да *поверење, које треба да постоји између Круне и Народа буде* стално и непоремећено. На жалост морам да констатујем, да се то брзо изменило, нарочито услед уговора са Бонтуом, а пад генералне уније изазвао је двогласце и од тога тренутка уставност је рушена. Од тог доба настао је тренутак, да се до 1887 год. владало парламентарно, али у толико у колико је полиција могла да исфабрикује посланике и ствара парламенат.

Ја се нарочито задржавам на том историском факту с тога да покажем још један факт и да утврдим да је збиља требало да се влада од 1886 год. оптужи, да на истој клупи, на којој је седео либерални кабинет данас, ту је требала онда да седне влада Гарашанинова. То је, господо, она влада, која је у Нишу са жандармским тесацима, начином, који само разбојницима доликује, истеривала посланике, који су припадали радикалној странци. То је влада, која је правила разне ујдурме и сплетке радикалној странци, то је влада која је чинила све могуће покушаје да би се извукла из оног тешког положаја оптужених министара на црној клупи. (Чује се: *тако је*). Ја нећу да говорим о томе, како та влада данас мисли. Вероватно, да ћу у свом говору доћи на ту тачку, али имам то право да констатујем, да је Устав земаљски од 1869 год. много пута шибан *на мртво име, да се дође до неке и жалосне и бедне парламентарности у нашој земљи.* И ја хоћу да констатујем, да је наша парламентарност за време од 1869 до 1888 била једна увела биљка, једна бедна слика, једна установа, која се распала и која је у многоме зависпила од воље органа извршне власти.

Тек од 1888 године може се рачунати да је Народно Представништво почело да фунгира, да ради правилно и слободно послове у пуном смислу те речи. Али морам да констатујем још и овај факт, господо, да су владе и либералне и конзервативне и напредњачке вршиле сва могућна шибања над Уставом од 1869 год., и то је ишло дотле, да је Краљ Милан био Краљ са опалим кредитом, како у земљи тако и на страни, да је живот народни био поремећен у свом правилном ходу, да је живот народни био поремећен како у интелектуалном тако и материјалном правцу.

Ја овде гледам, господо, ствар објективно, онако како је забележено у историји њеног уставног живота, и констатујем факт, да је доиста наше политичко развијање за 20 год. до 1888 ишло на то да обамру дамари уставни, који су требали да буду светиња за политичко одржање и развијање једнога народа.

И, господо, кад смо дошли до тог времена, онда мислим биће за сваког од вас разумљиво, да је тада материјално стање Србије убијено, да је кредит опао, да је по том развитак био препречен, и да је на послетку један Краљ морао да одступи, морао да абдикује. За што је он то урадио? Нећу њега толико да кривим, јер сматрам да је то збиља био један интелигентан човек, који је појмио да Србија има свој задатак, коме политички потреси сметају решењу и исказао да је у интересу Србије, српске мисли и његовог сина, наше узданице — Краља нашег, да Србији са својим народом преда Устав, у коме су основи новога правнога па и моралног напретка ствари, у коме су **дата** народних мисли, његове идеје, његове жеље, жеље, које потичу из народних потреба и са најудаљенијих гудура и крајева; жеље, да народ хоће да зна, да је слободан и у својој општини и у своме округу и у својој држави, да народ хоће да се развија, хоће поштења, да народ хоће поштовања, части и образа. И онда, разуме се, тај тренутак је настао, он га је појмио. Устав је сагрђен, и тај Устав, кад је био свршено дело, он је требао да направи једну врло оштру границу између старог и новог времена старих и нових појмова, навика па и осећања. Али на жалост, господо, може бити да ће бити незгодно, ако употребим ову фразу, ову пословицу, која каже: вук длаку мења, ћуд никако; на жалост, велим, и у ново доба, кад је требало оставити старе навике, кад је ваљало оставити старе погледе и старе мисли и у новоме добу, кад је требало све лоше радње из прошлости бацити у амбис, бацити у воду, да их снесе у море, па се преобући у нову одећу и на основи новог Устава почети радити поштеније и боље, — и у томе новом добу опет се *нашло људи, који нису могли да оставе ни старе навике ни старе заблуде ни старе традиције, и тим људима није било зазорно, да и тај нови Устав изигравају на начин, на који су раније навикнути.*

Ја не ћу да помињем, јер ми је врло тешко, оне појаве, које су се дешавале 14 и 15 маја и 6 маја; појаве такве врсте, да их се сваки мора гнушати, али не с тога, што су их како нам политички противници пребацују — изазвали радикали, него за то, што су их произвели људи, који припадају старим навикама, старим обичајима и старим установцима (*Тако је*). И онда, господо, код таких претходних појава није велико чудо ни појава од 9 августа, није никакво изненађење ни влада од 9 августа, која је хтела да земљу баци у недогледне трзавице, и која ју је и збиља била довела у једно такво стање, што је задавало највеће бриге свакоме искреном патриоти. Али ипак велим, то стање имало је својих ранијих пристилица, и оно је на врло штетан начин произвело општу забуну у духовима, и ако хоћемо да мислимо као објективни

посматрачи; оно нам је нанело како политичке тако и моралне и материјалне штете. (*Тако је*).

Ја мислим, господо, да је појава од 9 августа могла бити услед несрећног факта, који је постао у нашој земљи смрћу намесника Протића. У колико ми је познато, може се утврдити овај факт, да су се либералне тице грабљивице скупљале врло често у своме јату после 4 јуна до 9 августа и у том скупљању су тражили начина, како ће се понашати у овој прилици. Од 4 јупа до 9 августа, стално су се држале извесне седнице људи из либералне странке, како ће либерали отети владу од радикала. И збиља, 9 августа, дошли су они, обновили су све оне радње, јавили се са свима недостацима, који су били под старим Уставом. Ја захваљујем народу, успешној његовој храбрости, његовој оданости, к поретку слободи и закону; његовом духу, који је кадар у свакој прилици да стане на бранк свуда, где ко насрће на његова права што зликовци нису могло да успу (*Тако је*).

У овој прилици, господо, констатујем расположење не само Народног Представништва, већ и целог народа српског, који је био кадар, да угуши корупцију оних људи, који су хтели да обнове царство изигравања Устава и закона, но изигравање Устава и закона само је могло бити за време оног Устава од 1869 године. И ја захваљујем народу, а у исто време захваљујем и ономе, који је се 25 година борио, те је извојевао и унео здраве појмове парламентарности, уставности и законисности у нашу земљу. Господо, запамтите, утувите и знајте, да су нас људи из либералне и напредњачке странке држали и сматрали као један елемепат нереда.

Оваква квалификација противничка према нама, огромној, већини народа огорчавала је народ, који видп пред собом људе покварене да му они дају обележје поштена или непоштена човека, они, који су лажју, клеветањем и лажним сведоцима способни били да обешчасте више од половине народа нашега преко неморалне полиције и партизанских иследних судија. Ви видите збиља, једну повампирену странку, која би била кадра да вас уништи, толики народ, толику чељад и све би то они бацили ненаситој чељусти својој у уста, те да задобију што већи број присталица у циљу као што је оптужени министар Рибарац казао: да поврати равнотежу странака. Каква је то равнотежа, кад се она на тај начин постизава, а не путем уверења, путем обавештења, путем збора, путем достојним, с људима, који имају просвећен ум, путем оним, којим ће ови људи саветом и пријатељски задобити равнотежу, а не путем насиља, путем корупције, путем недостојним људи, који представљају вршиоце закона.

Господо, кад наводим те факте, ја збиља осећам у својој души, да је само могла стара, изопачена покварена, разрушена, властољубивост либерална, да учини да буде повод, да у Србији за 8 месеци направи тако несретан потрес, такав прелом, такав удар да је морало бити и проливања крви, да се морала проливати српска крв, крв браће, крв српског народа, да се морала проливати света течност, која саставља бпће једне правне личности. (*Тако је*)

Одиста, господо, ја морам сажаљевати, са вама заједно такав догађај! Мене је тронуло причање нашега давнашњег посланика Ранка Тајсића, кад је говорио о Горачићу; дирнуло ме је јако крвљу српском запечаћено уверење да је грађанска слобода као и живот драга. Он га је заиста представио не лажно као што је Марко Антоније износио Цезареву крваву аљину, него је изпео један жалостан факт, пред Народну Скупштину, да је у одбрану закона, у одбрану права свога и слободе, била проливена људска крв, крв српска, крв људи, који хоће да се боре за своја права. И ја сам као што рекох био тронут овим догађајем не само, кад сам га чуо, него и сад у овоме тренутку моје осећање не произлази из уображених побуда, него постоји као један аргуменат, којим се нико не може одрицати, аргуменат, који показују да су само самовоља и тиранпје могле произвести такав чин, од кога сваки частан човек мора одвраћати своје лице. Констатујући тај факт као последицу беса и самовоље либералне владавине ја мислим, да има разлога, де се упустимо у испитивање оних чланова Устава, који су били злоупотребљени и накриво разумевани а били су *ослонац* 8 месечној владавини либералној. Члан је 71 Устава, господо, на првом месту.

Члан 71 Устава је прва инкриминисана тачка предлога оптужбе. Његово разумевање заслужује пажњу свију нас. У кратко речено: кад би се чл. 71 Устава правилно разумевао, онда не би било 9-ог Августа већ би се у најкраћем року сазвала Народна Скупштина и решила питање о избору трећег намесника.

Тога није било. 9-ти је август дошао и донео у напред решење да по назорима либералне владе, а сигурно и самих намесника може тај рок да пређе границе времена у коме се Скупштина одлагала 2 месеца после 1 Новембра 1892, а и распустила.

Какав је политички разлог био, да се тако уради? Либералима, и великим и малим и старим и младим требало је да, газећи и поништавајући Устав владају безуставно и насилно без Народне Скупштине, коју је по правилу ваљало сазвати на посао за 1 Новембар 1892 и да постигну велику своју мету — већину, либералну већину у Народној Скупштини.

А за све то требало је да се на првом месту погазати чл. 71 Устава.

Либерална владавина, хотећи да практикује своје старе навике, које је задобила по старом Уставу, а може бити и по Уставу од 1888 год. она је хтела да задржи два намесника. Њина је намера била да та два намесника, два давнашња политичка друга г. г. Ристић и Гелимарковић остану што дуже без трећега друга, који би им вероватно, само ако не би произашао из либералне странке био озбиљна сметња за велике партијске смерове либералаца.

Требало је дакле створити 9-ти Август, погазити чл. 71 а одлагањем и распуштањем радикалне скупштинске већине погазити чл. 54 Устава и створити скупштину чисто либералну из које би нема сумње, изашао као трећи Намесник човек, који би припадао либералној странци. И да, господо, није било првога априла, мало је требало, па да се уверимо да је заиста тако. По члану 61 Устава, *отправљају уставну краљевку власт* само три лица. Друга би ствар била кад би наш Устав био као Устав других земаља и кад би било уставних одредаба као у другим земљама, да се поставља само један човек за намесника.

Ви знате да је у Баварској један човек намесник, тако исто у Шпанији, где је мајка краљева регенткиња. То је лако разумљиво онде, где таквих одредаба о намесницима има и тамо ће се наћи начина како да се попуни та празнина; али овде је питање да ли у случају смрти једнога намесника не треба водити рачуна о томе, да ли ће требати да се попуни место трећега намесника или не, и то што пре. И онда је питање само о року попуњавања. По моме мишљењу, ја држим да тај рок траба да буде што краћи. Од 4-ог Јуна до оног дана, када је радикална влада тражила да се изврши избор трећега намесника, тај рок збиља је схваћен онако како Устав налаже, али либерални намесници пису хтели да појме тако ствар. Они су пшли на то да задрже моћ краљевске власти у њима двојици и да иду оним путем, који је већ довео Србију до пропасти и близу, врло близу до грађанског рата. Али, господо, да би вам показао да је тумачење чл. 71 на нашој страни, ја мислим да неће бити штетно, ако вас упознам са чл. 16 старога Устава У том члану 16 старога Устава каже се: „да кад умре један намесник, тада његово место има да се попуни у року од месец дана, а за то време двојица могу само отправљати намесничку дужност.“

Ви ћете одмах видети да је стари Устав био прецизнији, но то ништа не смета да се и у новом Уставу исти смисао задржи, ако не у року од месец дана, а оно у року мало дужем. Народно Представништво може одмах правити упоређење у значењу чл. 71 новог Устава и чл. 16 старога Устава.

Пре формулисања чл. 71 Устава извесно је уставотворни одбор прочитао и чл. 16 старога Устава. С тога се мора узети као факт да у разумевању 71 Устава ваља наћи и упоредити шта је тај исти члан значио у чл. 16 старога Устава.

Ако стоји то, господо, онда је питање о року за избор трећега намесника јасно, да је оно што краће, и да је према томе одлагање и распуштање по одлагању било гажење и чл. 71 и чл. 54 Устава, и да се према томе поништно онај принцип у оцени значења чл. 71, коме је прави смисао оно што сам мало час напоменуо, да се није водио рачун о поретку ствари пре новога Устава, који се налазио у чл. 16 старога Устава.

А то је све гажено просто из намере да што дуже повладају два добра пријатеља и политичка друга који, су самим тим узурписали краљевску власт, а да је влада која је била сагласна са тим и премапотписима изиграла чл. 54 Устава крива за то, и да је потпуно право, што су оптужени за ту повреду.

Господо, она влада, која је дошла 9 Августа, све је бацила под ноге одмах, чим је била ретена на злоупотребу чл. 71. По начину како је Устав појмило намесништво и пређашња либерална влада, они су довели ствар до тога, да буде безпрекидна изигравања Народног Представништва, као што је било и под старим Уставом. Ја сам, господо, напоменуо, да је она странка, која је још 1870 имала своју клицу у народу, која је већ имала својих предстивника у Народном Представништву, да је та странка имала већ опредељено гледиште на Устав, и разуме се, да та странка има данас своју већину, кроз дуги низ година задобивену, *да та странка има збиља правилније гледиште на чл. 71 Устава, него, што га имају људи*, од старих навика, од старих заблуда, од старих предрасуда.

Последица тога је злоупотреба у вршењу чл. 54 Устава. Члан 54 Устава даје Круни право, да одлаже и распушта Скупштину. Кад добро проучите чл. 54 Устава треба строго одвојити одлагање Скупштине од распуштања Скупштине. Одлагање Скупштине треба схватити у оном значењу, као што је напоменуо поштовани посланик г. Веснић, да одлагање Скупштине има свога значења само у том случају, *ако ту Скупштину одлажу они министри, она влада, која је поникла из те Скупштине*, а кад је одлажу министри и влада, која није поникла из те Скупштине, онда је то скроз *уставна бесмислица* и није ништа друго, него један факат, учињен у са свим противој намери, у намери да се тај Устав изигра. Ја ћу вам навести овај факат. 1891 доиста је одложена Скупштина, али одложена је она Скупштина, из чије је средине изишло министарство. Та Скупштина што је одложена, имала је свога разлога у овоме. Министарство Пашићево претрпело је било извесну реконструкцију, то министарство имало је да спреми извесне законске пројекте. Оно није било готово с тим предлозима, — имало је доста послова, који су били потребни, да се као прегходни послови спреме да би Скупштина могла отправљати послове, која је имала да се састане 1 Новембра, и онда је са свим природно, што је Скупштина одложена. Али ја вас питам из каквих је побуда либерално министарсто могло да одложи радикалну Скупштину? *чега је оно имало заједничког са радикалном Скупштином?* Ништа друго него да се врше хапшења. Скупштина је одложена просто у намери да се добије више времена, како би се што већи број општина могао да задобије, како би што већи број народних права поништили.

По томе, господо, сматрам да је намесништо, које је предало *земаљску управу* либералној влади 9 Августа, да је оно и којекако могло да трпи ту владу до 1 Новембра и да је оно могло имати свога разлога за опстанак до 1 Нивембра 1892 године: *али од 1 новембра нити је намесништво могло да постоји са два намесника, нити је могла да постоји либералрна влада онаква, као што је била (тако је).*

Распуштање Скупштине, које је следовало по одлагању, *још је већи злочин* по сили онога истога смисла, који сам дао чл. 71 Устава. Ја сам имао прилике да у извесним листовима дам своје мишљење о томе. Сазивање Скупштине 1 новембра и одлагање Скупштине сматрао сам као преступ против Устава, а распуштање Скупштине сматрао сам као злочин. Одлагање Скупштине нема разлога, господо, да стоји у вези са распуштањем Скупштине као појава политичка после одлагања. Распуштање Скупштине има свога значења у овоме: кад се Круна увери, да Народно Представништво не ужива оно народно поверење, које је потребно да буде прави израз народног поверења, онда Круна има разлога да то Народно Представништво распусти и да апелује на народ, али то никад не сме бити кроз одлагање већ непосредно.

Сам акат распуштања Скупштине је познат факт у животу уставном, — он се зове апеловање на народ.

У апеловању Круна пита, на дан, који је за изборе одређен, да ли распуштена Скупштина ужива поверење народно. Побуда за распуштање може лежати на првоме месту у томе случају, ако наступи какав неспоразум између Круне и Нар. Представништва, а у другом случају кад Круна опази у разним изјавама народним, на зборовима, у јавном мњењу, у штампи, да су оне израз неповерења према Народноме Представништву. Овој побуди може да претходи одмах друга још јача а то је та, да у мотрењу над народним изјавама поверења или неповерења, Круна треба да води најстрожег рачуна о *поверењу* између *Ње* и *Народа*. Чим Народно Представништво не ужива поверење народа, Круна има разлога да ту Скупштину распусти. Али кад Круна распусти једну Скупштину, за коју је уверена да либерални збор у Параћину и у опште манифестације либералне странке у штампи, у њеним зборовима нису моћне да поремете поверење, које имају народни преставници, онда се могу само чудити, од куд је намесништво и либер. влада могло наћи разлога да распусти Скупштину, која је изабрана 1890 године.

Управо не треба да се чудим. Чим је намесништво, допустило да се члан 71 Устава може тумачити тако, да два намесника могу продужити себи рок, онда је се по себи разумевало, да је намесништво развалило ону велику капију, кроз коју се улази у област народних права, и стављена либерал. влади и њеним органима на пљачку и отмицу. И ја налазим збиља да је после повреде чл. 71 одмах у начелу повређен и чл. 54 Устава. Ја ћу се задржати мало на чл. 54. Допуштено је, господо, да се може употребити и одлагање и распуштање Скупштине, али одлагање само онда, кад Скупштина има вере у своје министре, али ни у ком случају, кад та Скупштина по својим формама и изјавама нема вере у министре, који нису поникли из њене средине, и онда тај принцип чл. 54 Устава, он је скроз повређен. По мојем схватању чл. 54 је један принцип, који садржава два права крунина, одвојена по своме значењу у примени у уставноме животу.

Допустимо да се намесништво по чл. 71 у уставноме року, попунило и да је у потпуности својој од три лица било, онда је опак повреда чл. 54, кад су једна за другим следовали и одлагање и распуштање Скупштине. А кад се узме да су одлагање и распуштање одложили рок за попуњавање трећег намесника, онда се та повреда још јаче истиче.

Сад ћу да пређем на повреду члана 52 Устава. Кад се г. Авакумовић бранио, што је у предлогу за оптужбу изнесена, и та тачка, да он треба да се оптужи за повреду чл. 52 Устава, он је се бацио на једно земљиште, које нико не може да правда, као и изразе што их је употребио да образложи свој поступак продужење трговин. уговора. У његовом разлагању ишло се на то, да се дотакне до једног израза, који се састоји у речи да је *жеља народног представништва била основна побуда*, за право да са својим министарством продужи уговор трговачки до 18 Јуна ове год.

Ви знате, шта то значи жеља Народног Представништва и шта значи воља Народног Представништва. Жеља је једна психичка појава, по каткад сувише удаљена од факта и реалности, а воља је нешто много утврђеније него сама жеља ближе факту. Кад би г. Авакуковић и његово друштво прочитали и стенографске белешке оне седнице, када се водио претрес о продужењу трговин. уговора у овоме дому 1892 г. и водили рачуна о оном Представништву, које је изјавило ту своју вољу, они би знали да није ни у коме случају била воља да се трговачки уговор одложи до 18 јуна, него искључиво до 1 јануара 1893 године. Али, господо, кад би они водили рачуна о тој вољи, која је добила законску санкцију, они би

требали да позову Скупштину на време, и да та Скупштина сврши своје послове и претресе уговор онако, као што смо већ имали прилике ове сесије да га израдимо. Али, као што кажем, то није било, нити се одговорило жељи ни вољи Народне Скупштине. Разуме се, кад би се либерал. влада хтела ослањати на жељу и вољу једног ауторитативног тела, кад се ослања на жељу Скупштине као Народног Представништва, на вољу народа, онда би требало много више рачуна да води не само о вољи санкционисаној у продужењу трговачког уговора, него и о оној вољи, која је на различите начине на свима зборовима и крајевима Србије изјављена, да је либерална влада на управу земље дошла срамно, и да по томе не стоји у сагласности са вољом народном, него против воље народне. И кад би либ. влада хтела да послуша вољу народну, онда је требала да разуме тако, да иде с места, одакле су задунули све полицајце и остале извршне органе са толико злим, починьеним у земљи да не може човек ништа друго да им каже, него да су прави злочинци.

Ја мислим, господо, да у томе, што су се они ухватили за реч „жељу" Народног Представништва, да су ту свар бранили оним начином као што то чине софисте, људи, који хоће да извитоперу значење извесних одредаба уставних и законских, хоће да измајсторишу онакву фразу, која би ишла у прилог њихов.

Повреда чл. 52 је толико јасна, самовласно продужење трговин. уговора је потпуно потврђено, једно од великих права Н. Представништва погажено, с тога верујем, да је већ за свакога од нас ово јасно, па прелазим на четврту тачку оптужбе; но ћу вас, поштована господо, молити за стрпљење да ме и даље чујете. Ја бих донекле имао права да тражим од вас стрпљења, пошто су данашњи дан, јучерашњи, прекјучерашњи и ономадашњи тако значајни у политичкој историји наше земље, да Народно Представништво нема шта зажалити за време, да саслуша све своје другове, јер ћемо само свестраним претресом ствари стећи непоколебљиво уверење о умесности оптужбе, као и уверење да треба уложити све своје силе, да би се један пут утврдила права уставност и парламентарност у овој земљи.

Да пређем сада на четврту тачку оптужбе. Ја нећу о томе много говорити, не с тога што недостаје факата, него с тога, што су ти факти већ изнесени. У овом случају имао бих само да допуним посматрање о тој четвртој тачки оптужбе; то је она тачка, о којој сте видели како се јуче и прекјуче бранио бивши министар унутр. дела г. Рибарац особеном логиком; посматрањем и оценама он је пронашао да је стекао право да може и решење Држав. Савета, која су била обавезна за њега, да их суспендује, обустави од извршења. У том суспендовању, у том обустављању решења Државног Савета, ја сам нашао, да је бивши министар унутр. дела узео секиру и да је њоме просекао оне отворе, кроз које се улази у чисто безакоње, у неваљалство, у корупцију и у сва зла, која су у нашој земљи учињена. Погрешка ова учињена једним министром одзива се у унутрашњости као највећи злочин противу закона и Устава. То је са свим природно, господо. Ово што је министар учинио овде нефермањем решења Државног Савета, то су његови окружни и срески начелници, његове писарице и остале присталице, сви ишли на то, да се не само никако не вермају решења Државног Савета, него да раде као што су отпочели, газећи сваку законитост и васпостављајући незаконитост, перед и постали су отимачи народног права у општинама.

Али, господо, у овој *четвртој тачки* имам још једну ствар да напоменем, која иде у прилог оптужбе министара. Не само да су извршни органи г. Рибарчеви следовали своме министру у неизвршењу решења Држ. Савета, већ су били и самостални у гажењу закона и уставних права грађана.

За министре и његове чиновнике има овде разних обележавања кривица, т. ј. или је министар главни кривац а његови чиновници саучесници, као што је случај са гажењем решења Држав. Савета, или су поједини чиновници главни кривци а министар саучесник им, као што су случаји самовласне повреде општ. закона.

Ја мислим, да ће иследни одбор свакако имати врло много разлога, нарочито код општинских питања, да у ову ствар саучесништва улази у иследење. По чл. 93 закона о уређењу округа и срезова, Стални Окружни Одбор има права да чини представке министру против извесних чиновника. Те представке чине се у том смислу, да се јави министру какав је који његов чиновник, како врши своју службу, да ли ради по закону или не, а нарочито чини те преставке, кад је уверен да тај чиновник не стоји на законитом земљишту. Ја сам знам, да је у округу моравском било тих случајева много, знам, и то, да се г. министар том није одазвао. Према томе држим, да ћемо не само због тога што није вермао решење Државног Савета, већ и за то што се огрешио о закон; што своје чиновнике није одвраћао од незаконитог пута и упућивао на пут законитости, да ће и ту бити кривице до самога мин. унутр. дела. Али свима ће бити јасно ово: да није ни могуће било да чиновници буду узвишенији и часнији вршиоци закона од свога министра и чудо није, што су све међе законитости биле порушене.

Ми, који смо били у унутрашњости а остали, који су видели и били очевидци догађаја, што су их развијали окружни и срески начелници и други чиновници, можемо утврдити факт, да је био такав покор, такво чудо од безвлашћа и безакоња, да су сви мислили, да ће се земља окренути наопако и поћи ђаволским путем. А и како не би, господо, када је г. Рибарац као мин. унутр. послова својим разумевањима закона дао израза у расписима и на такав начин, како општински суд, кад му се поднесе неповерење, нема права ценити оригиналност потписа оних, који потписују неповерење тако, да је те потписе сводио на потпуно изигравање закона. По томе распису се дотле терало, да су либерали у недостатку својих људи потписивали људе и из туђих странака без њиног знања само да попуне број, који им је потребан за изјаву неповерења.

Сваки од вас, господо, сетиће се, који је водио рачуна о свему, што се догађало пре 9 августа, да се не само пазило на то ко се потписује на неповерењу, него се гледало, да ли је потпис потписаног његов сопствени оригинални потпис и је ли могао сваки потписати неповерење; али, господо, после расписа бив. мин. г. Рибарца о томе, ја сам могао и без свога оригиналног потписа у неповерењу, противу себе гласати. (Тако је). Цените сад, господо, на какву се глупост свео тај распис.

Г. Рибарац, бранећи себе, казао је: да би он по начину како су радикали отимали општине од првог априла, то могао учинити за много краће време. Ја држим, да је он ту исказао само једну фразу, једну празну реченицу, која апсолутно нема никаквога значаја. Тиме је уједно хтео казати и то: како је он врло моћан човек а у ствари тако није. Све општине, које су се после 1 априла опет васпоставиле у овој стари ред, које су се опет повратиле у свој правилан делокруг и правац законитости, није никакво отимање, *већ се само омогућила прилика да се решење Државног Савета изврши; да им се да правни њихов значај.* Многе збачене општинске управе биле су задобиле право да поставе првашњи ред, користећи се тим решењем. И по томе, није никакво чудо, што су се многе општине врло брзо повратиле у своје пређашње стање. Господо, зар се сад не види из овога са свим јасно, да је кључ за отимање општина по Србији био у суспендовању решења Држав. Савета. Но пређимо сада даље.

Одузевши сву моћ самоуправним установама у решавању питања о поверењу и неповерењу и о изборима, либерални министар полиције пронашао је после нов начин за полицијско тумачење закона о општинама, којега је последица била постављање регената.

То полицијско тумачење било је у злоупотреби чл. 30 закона општинског. Практиковање чл. 30 ишло је овим редом. Они су гледали пошто по то, да изнуде оставку кметова, да сведу ствар дотле, да одборник мора да замени кмета; за тим су гледали било стварањем кривица или чиме другим да најстарији одборник не може заступати власт кметова. И, који је читао чл. 30 реченог закона зна, да, кад најстарији одборник не врши дужност кметовску, онда је полиција, самовољно тумачећи чл. 30, терала сву општ. управу и поставила

лице са сокака — разуме се либерала — да привремено врши дужност, председника општине. То је радила и са осталим часнима и, ето тако је постао полицијски орган, кога народ зове *регенат*.

У последње време, као што и сами знате, општине су се узимале и насилно. Божић 1892 године, био је крвав божић, он ће остати у успомени народа за дуго, јер је и крв српских грађана проливена у Смедереву, Чачку и др. Господо, грађанска крв је скупа; то није крв робова, то није крв оних људи, са којима је у средњем веку њихов феудални господар могао располагати, како је хтео; — то је крв грађана, који већ разумеју права своја, и у борби својих предака и својој сопственој стекли су далеко већих права на живот и своја грађ. права. Но се реакција није на то ни осврtала све се тиме ишло на то, да се спреме избори, који ће испасти у корист либерала. Па бар, да су се зауставили до 31 децембра; но су ишли и даље. Од 31 децембра, онда су тек почели. видећи да не могу добити општине и да су отели свега 200—250 општина, па видећи, да не могу успети у томе, они су постављали регенте онако, на онај начин, као што се дешава кад варвари улазе у коју земљу, и кад, не гледајући на то да ли се крв лије нити на то, да ли је то праведно и право по закону само газе и тлаче. Прелазећи све границе моралности и законитости а видећи силан отпор народни, кад би на законитом земљишту освајали, полиц. органи г. Рибарца су са беспримерном дрскошћу уводили и постављали за кметове у појединим општинама либерале макар их само тројицу нашли у целој општини. И то је било: и без изјаве неповерења и без изјаве икаквог избора просто по речима: ти ниси више кмет ајд напоље, а ти си кмет, ево ти печат. Са свим по старински, по системи пандурско-силеџијског доба из старе либералне ере. Ето то је господо, била припрема, која је ишла на то, да се сврше избори у корист либерала.

После овог тренутка у низу ових недела настаје повреда изборног закона. О тим повредама, ја нећу да говорим, јер је већ дато довољно разлога, да је быв. министар Рибарац повредно изборни закону. У свима својим бившим одредбама по чл. 34 зак. изборног карте се издају сваком, чим који плати порез, међу тим, министар је као што знате, наредио, да се карте не издају пре, док се не подвргну полицијском прегледу како је плаћена пореза и то *код среске канцеларије*. Ви без сумње знате, како је то одмах, већ по себи једна јака повреда закона и сметња да се до бирачких карата дође, а знате и онај факт како од *извесних људи* није чак примана пореза у намери, да што мањи број правних гласача буде а што већи број либерала како би се ватрена жеља г. Рибарчева о равнотежи странака испунила.

Господин Рибарац апсолутно није водио рачуна о члану 106 изборног закона, где се каже да одредбе изборнога закона за случај распуштања Скупштине важе исто тако као и за редовне изборе. Он је пронашао некакав свој начин, а то само за то, да би постигао своје партијске цељи и да у овом особеном случају, распуштања Скупштине изборни закон и Устав имају по његовом мишљењу друго значење, а не оно, које треба да имају.

Ви знате, да и по овоме Уставу и по начелу праве уставности и парламентарности, изборно право, то је једно од највећих права, које човек може имати, јер све власти посредно или непосредно постају изборо̀м. Ја о томе нећу да говорим и да то питање расправљам пред Скупштином, него ћу да кажем да је то врло велико право, које треба да буде заштићено као што је заштићено природно право и богатог и сиромаха, да може гледати у сунце или дисати ваздух.

Као члан Скупштине од 1889 и 1890 год., кад је овај закон изборни грађен, знам, господо, да смо се сви трудили и старали да тај закон колико је могуће доведемо у такав правилан поредак да његове одредбе буду толико јасне, да се никаква власт не сме дрзнути, да га поништи. Међутим, као што видите, врло је кратко време прошло а они исти људи, који су са посланичких клупа говорили да би требало заштитити изборно право грађана и његову самоуправу, да су ти људи гледали свима могућим средствима, да та права задрже само за се и своје присталице.

Господин Рибарац позива се на распис г. Ђаје, који је он издао, кад је био избор 1890 год. Али каква је грдна разлика између расписа Рибарчевог и Ђајиног. Ви знате, да је Рибарац расписао, да кметови оду код среских начелника, те да на тај начин срески начелници контролишу издавање бирачких карата, докле Ђајин распис тражи, да срески начелник проће кроз срез, па да види и контролише издавање карата. Према овоме можете врло лако уочити разлику, која постоји између гледишта Рибарчевог и гледишта бившег министра г. Ђаје, на питање о издавању бирачких карата.

И ако закон о изборима прописује врло јасна правила, ипак Рибарац прописао је некаква особита правила, сматрајући, да је он у положају човека, који треба да контролише како се врше закони. Ја то разумем, да он мора да контролише, али не разумем да их он гази, не могу да разумем да поврај овако јасних одредаба о извршењу новога закона, да се он старао, како ће да се не изврше извесне тачке, да би се што више гласача за њих добило.

У повреди изборног закона г. Рибарац ишао је све даље и даље. У осталом није ни чудо што је он ишао из погрешке у погрешку. Главно је то да треба пристати да два намесника, могу имати права да врше краљевску власт, главно је то, да треба злоупотребити право одлагања и распуштања Скупштине и онда није чудо што ће питање о објавама председника бирачких одбора бити сведено на дивљачко гоњење председника бирачких са биралишта на дан 24 фебр. ове год.

Г. Рибарац вели, да је он то радио, ради угледа саме централне власти и издао расцис, по коме нико не треба да се прими у општину без полиц. објаве за председника бир. одбора. На први поглед је скроз часно и поштено, али од расписа до цела и до правога разумевања изборног закона, полиција је Рибарчева начинила покор од насиља са својим регентима. Извођење расписа је ишло скроз незаконито.

Он каже: Државни је одбор престао да фунгира и вели, да је један старатељски судија издавао објаве и да је он због тога био позван да изда онај распис полицијским властима.

Објаве нису неопходни документат, председнику бирач. одбора. По члану 59 изборног закона кад председник бирачког одбора у року од 10 дана, од кад је његово име у службеним новинама изашло не изјави, да се председништва не може примити, Државни Одбор после тога рока неће узимати у обзир никакву молбу. Ја вас онда питам, ко му је онда саопштио, да је он председник бирачког одбора, да ли му је саопштила каква власт? Не. По чл. 59 изборног закона он треба да прочита име његово у службеним новинама и самим тим, он има да сматра, да му је саопштење учињено, јер службене новине нису ништа друго, него управ једно званично објављивање, саопштавање од стране ма које власти. Али бивши министар унутрашњих дела г. Рибарац, налази за потребно да изда наредбу да никога не пусте на бирачко место, који нема објаве. Разуме се, да је то ишло са планом.

Пред Народним Преставништвом говорено је много о разним злоупотребама, али ја вас молим, да вам изнесем још један интересантан факт поводом овога питања, којим ћете се уверити, да се ово свело на један такав апсурд и на један такав бесмислен поступак, који показује, да бивши министар, Рибарац, није имао никаква разлога да изда тако строгу незакониту наредбу, да се нико не прими који нема полицијску објаву.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ
РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 34 СУБОТА 17 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

30 САСТАНАК
6 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,
Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,
Милош Марковић

(НАСТАВАК)

(О оптужби, Ђ. Анђелковић).

Ја ћу вам овде прочитати један случај, који се десио у вароши Јагодини са председником бирачког одбора, који је одређен, да у тој вароши на дан 25 фебруара врши ту дужност. Он је, разуме се, по изборном закону отишао 24-ог у 3 сата по подне. Тај човек је судија из Јагодине и ако је потребно да се констатује идентитет личности, председник општине свакако га зна. Ако је потребно, да се констатује, да је он постављен, да врши ту дужност, то се види из службених новина, које му је показао овај судија. И при свем том, господо, што се зна све то, да је он и одређен и да је тамошњи грађанин, кога сви лично знају, тај човек ипак није пуштен, да врши своју дужност.

Не само то, тај човек, тај судија добије и једно писмено уверење, које је врло интересантно, да вам прочитам. Нећу да вам читам ово, што следује пре решења, јер у претходном излагању ништа друго не стоји, осем да је дошао тај и тај и због тога, што неће да га прими председник општинског суда, он тражи, да му се да уверење ради тога, пошто би био кривац, кад као председник бирачког одбора не врши дужност. Овај доноси решење па каже:

Данас 24 фебруара тачно у три сах. после подне, а према чл. 61 закона о изборима народних посланика од 25 марта 1890 године. Г. Михаило Стојићевић, судија јагодинског првостепеног суда, дошао је у зграду суда општине јагодинске, која је према члану 56 истог закона одређена за место, где ће се гласање посланика извршити и изјавио је: да је од стране Државнога Одбора одређен за председника бирачког одбора за општину јагодинску, но да нема при себи објаве, којом би могао доказати суду ово општинском, да је заиста као такав и одређен за ово место. Представљајући последице чл. 144 изборног закона навео је, да је морао престати према чл. 61 суду општинском и затражити од њега на реверс потребан изборни бирички материјал.

Па како суд ово општински, а на основу расписа начелника среза беличког од 24 фебр. 1893 год. Бр. 2569 има наређење, да за председника бирачког одбора прими само онога, који дође и јави се са уредном објавом изданом од стране надлежне полицијске власти, то на основу овога и наређења г. министра унутр. послова од 23 ов. м. ПБр. 2277. извештава се г. Михаило Стојичевић судија првостепеног суда, да и ако је потписанима познато да је од стране Државног Одбора према чл. 59 изборног закона одређен за председника гласачког места у општини јагодинској, не може се према напред поменутом наређењу г. министра унутрашњих дела и начелника ср. беличког примити од стране суда ово општинског као председник бирачког одбора.

О овоме се извештава г. Стојичевић ради знања и управљања.

Издано од стране суда општ. јагодинске 24 фебруара 1893 год. Јагодина. Пбр. 685. Врши дужност предс. суда,
Живојин П. Бошковић с. р.

Ја мислим да ништа луђе није могло да изађе из једне канцеларије, а све у жељи да се на некакав начин префабрикује изборно право, и кад се хоће да се у вароши Јагодини, не пуштајући предс. бирач. одбора, пошто по то направи од радикалног посланика некакав либерални.

Из онога времена, господо, како су текли избори, ја бих имао да изнесем још један докуменат пред Народно Представништво, да покажем на какав су се начин купили гласови, који су се после истицали својом многобројношћу за либералне кандидате. Овде је код мене један документат из крајинског округа и то из општине чубарске и општине сиколске. Ви видите, господо, да су ово бирачке карте (показује их). Из ових бирачких карата, господо, можете закључити да оне нису употребљаване, па шта мислите, да ли их има у списку гласачком, кад је вршен избор на дан 25 фебруара? Има господо. Све ове гласаче, пошто су истерани представници радикалне и напредњачке листе, како из једне тако и из друге општине, све ове гласаче увео је онај исти либерални разбојнички бирачки одбор, и на тај начин, број гласача је порастао код прве општине са 30, а по количини ових бирачких карти из друге општине, можете закључити, да је порастао најмање са50 — 60. Разуме се, да је на тај начин либерална влада могла да скупи преко 50 посланика.

Господо, ја вам захваљујем на пажњи, којом сте слушали ове податке, које сам вам изнео и у опште на излагању онога реда мисли, које сам имао част пред вас изнети. Али ћу вас молити да ме још мало саслушате, пре но што завршим. Имам још да проговорим, још неколико речи о оптужби и то о тач. 11 где је питање о неуставном конституисању Скупштине.

Као што знате, г. Рибарац је нашао један особити систем за доказивање, да би уверио Народно Представништво, како он нема разлога да води рачуна о томе, је ли Народна Скупштина сазвана 25 марта уставно или неуставно консти-

туисана. О овоме питању говорили су и остали говорници и ја се нећу дуго задржавати а хоћу ово да констатујем. Ви знате да је радикала било 65, напредњака 4 то је 69 и да смо ми тада опозиција имали већину. Представите себи, да смо ми тада, који смо представљали опозицију сви заједнички отишли у неку зграду, *и да смо се огласили за Народно Представништво*, и да смо се састали онако исто као што се састало 60 и неколико либералних посланика, (после направљених 69, пошто су уништени избори у пиротском округу), шта мислите шта би урадио оптужени г. Рибарац? Онога тренутка, господо, он би ону зграду, у којој смо, посео с војском и жадармима; ми би били растерани; ми би били прозвани конвентом, бунтовницима, елементом, који хоће да преврне државу и који покушава да се неуставно конституише. И онда ја мислим, кад тај факат наведем, да г. Рибарац потпуно зна свој положај, као министар унутрашњих дела, и не само он, него и да је цела влада морала водити дубока рачуна о томе, да ли је Скупштина уставно или неуставно конституисана. Ја са своје стране тврдим, господо, чак и ово, ако је било у крилу либералнога клуба, који је онда себе крстио именом Народне Скупштине и каквих фалсификата пре неуставног конституисања, да их је по свој прилици било *или у ђенерал-штабу министарстарства унутр. дела, или целог министарства, или главног одбора либералне странке.* Према томе, ако се носите тим уверењем, ми господо, који смо имали част да будемо тада опозиција према влади, позивам вас да кажете, да ли је гомила либералних посланика који су у овоме дому представљали Народ. Посланике била уставно конституисана и јесмо ли ми имали права, да се уставно конституишемо? Ја мислим да нити смо ми, нити су они имали права, него требало је учинити оно, што је било у дужности да се учини према факту, што се појавио између нас; но они нису хтели да изврше промену, која је била потребна да се изврши како би се дошло до правих услова за миран парламентаран живот; не, они су пошли на то да се што пре дочепају указа који ће их мимо Устав и закон прогласити за уставно конституисану Скупштину, и ту лежи кривица.

Господо посланици, ја ценим вашу пажњу, коју дајете овој ствари. Доиста ово је једна велика и важна ствар не само народна но и државна, она је од великог значаја по целу земљу нашу. Пре но што пређем завршетку ових мојих разлагања, ја мислим да ћете имати још мало стрпљења да ме саслушате, да при крају изнесем још једну ствар, која је важна за обележавање начина, како се бране оптужени министри.

Господо, оптужени министри имају известан систем одбране. Где су год могли да се бране маскирањем, извитоперавањем, то су извршили, то су учинили и то на сасвим адвокатски начин и при тумачењу чл. 71 и 52 устава; они су се ту удаљили од правог разумевања, јер то годи њима, а не правом тумачењу ових чланова. Они се даље позивају на извесне примере, тако зване преседане, које је дала радикална влада, позивају се *на одлагање Скупштине* и употребу војске. Они истављају као правни разлог, нарочито г. Рибарац, чак и то, како треба, ако хоћемо да ова земља напредује, да *постоји извесна равнотежа између странака*, разуме се, равнотежа онако схваћена, како је г. Рибарац схватио, а не као што се тај захтев у модерним демократ. државама има схватити, да путем непомућеног поверења народнога долазе и учествују у повећем броју престављени у народним државним пословима.

Што се мене лично тиче, ја бих био увек за то, да странке онако како су представљене у Скупштини, онако и владају. Ја немам амбиције само за једну странку, ја чак мислим: право је — да у оној размери у којој су представљене у Народном Представништву, буду представљене и у влади. Но у томе стоји једна препрека, а на име та: да свака влада излази из већине Народног Представништва. Али господо, стварне те већине не може да буде на тај начин као што га је употребио Рибарац и његово друштво. Ви знате употребу свију оних средстава са којима су располагали ти људи, то је злочин не само према закону него и према моралу. Ја могу да мислим, да ви нећете бити за то, да извесни људи треба да дођу на управу, како би појачали своју странку. Мислим да појачање неке странке може да буде само на начин, који је достојан да га употребе људи од части и од просвећеног разума, а то је пут да иду у народ да упознају њихове потребе, његов живот и све остало, што би могло да утиче на то, како би они после били представници тог народа у што већем броју. Али да они шаљу своје полицајце и креатуре, људе од најнижег моралног значења у народ, па да изфабрикују силом већину, ја мислим да ће те сви рећи, да је такво поверење неморално и да оно доноси поремећење најбитнијих односа у једној држави. И кад би допустили да се на такав начин користе људи, да дођу до положаја и да изфабрикују поверење народно, онда мисао Рибарчева не може да значи ништа друго, него мисао пустоловног човека, који хоће по што по то себи већину. Но народна сила и моћ није могла да допусти да се то изврши, и онда, разуме се, они су пропали, и мени је мило што су пропали, јер треба да пропадну они људи, који су ишли путем злочина, а треба да дођу они људи, који иду путем истине и правде, путем који може бити посут и крвљу, али је пут узвишен и частан. И ја мислим да таквим путем треба ићи у народ и борити се, којим иду часни и поштени људи, и онда нека задобију већину, алал им вера, ја ћу моје место сваком таквом уступити, а и сваки члан овога дома.

Мени је мило, господо, што сам видео оптужене министре, да се не могу одбранити за то, што бране неправедну ствар. Са речима се може човек лако титрати. Али где постоје дела, ту речи не могу да сакрију ништа, не могу да загладе ништа; речи могу да служе само као средство за оне, који не разумеју ствар, али према нама, који смо очевици различних догађаја, те речи не могу имати никакво значење.

И мени је мило да констатујем још једну ствар, а на име: да они људи, који су произишли из реда адвокатског и дошли на управу земаљску, нису били у стању да, водећи парницу са народом о његовом јавном праву, добити је, већ су ту парницу изгубили. Они су може бити врло вешти адвокати за своје приватне клијенте, да приватно правне послове уреде и заштите, али је свест народна била тако силна, да су у јавним правима савршено изгубили парницу. *(Тако је).*

Да завршим господо. Није давно било када је био 25 март овде у овом дому, и кад смо били пред очима оних људи, који су седели овде пре два дана на оптуженичкој клупи. Кад смо дошли овде и кад смо затражили, да се у дому Народног Представништва не шамара ни Устав ни закон, да се не баца стид и срам на образ и част Представника Народних, онда, кад смо тражили да се ради по Уставу и закону, ми смо били одбијени. Тај је моменат био тешка успомена за све нас, који смо били тада Народни Представници. Али, господо, кад смо видели да људи, који су на зликовачки начин могли да спроведу своју рђаву мисао кроз све и најудаљеније кутове наше земље, хоће да се титрају са нама Народним Представницима, као са најпростијим људима, у овоме најузвишенијем дому народних права, онда смо морали бити дубоко уверђени у осећању свога положаја посланичког и права, и онда ће се многи сетити онога тренутка, кад смо изашли кроз ова врата и узвикнули: да живи Устав! Ми смо узвикнули то, не с тога, што не знамо да треба чувати живот нашега Устава, него што је погажен, и што смо мислили да у овом узвишеном и светом дому треба да седе људи од пуног поверења народног, а не људи у лицу којих је достојанство Народног Представништва доведено до најниже тачке. И осећање части и достојанства Народнога Представништва и увређено осећање пшамараног Устава и гаженог закона и опште осећање правде, диктује нам да оне људе, који тако понижавају и општинску самоуправу, и среску и окружну самоуправу, и Државни Савет, и државни одбор, и Народно Представништво, ваља оптужити и да су ти људи заслужили да буду оптужени. *(Тако је)*

Ценећи непристрасно и праведно све догађаје, које је породио 9-ти август, и узев скроз утврђене факте, да је самоуправно и изборно начело новога Устава гажено, вређано и поништавано, где се само могло стићи како у најмањој општини тако и у дому Н. Представништва, није тешко извести

закључак да томе злу ваља стати једном на пут, а то ће бити, ако овај предлог оптужбе буде добио задовољења од правде, гарантоване нашим законима.

Велике се последице, господо, очекују од праведног задовољења овога предлога за оптужбу.

Прва и највећа последица треба да буде, да се једном јасно зна, да се нико за љубав својих личних интереса не сме титрати са великим тековинама народних права гарантованих у овоме Уставу, а друга је последица та, да се у добу новога Устава нико не сме дрзнути да изопачене навике и покварено политичко васпитање из доба Устава од 1869 г. може применити кад ступи на управу ове земље. Због тога ја мислим, господо, да Народно Представништво, па не само оно, него и историк и политичар, и књижевник, и судија и сви они који о овим појавама воде рачуна, да ће знати да цене ову изјаву као изјаву расположења Народног Представништва, и да ће онда моћи да се према томе донесе праведна осуда за дела, која су изнесена у предлогу за оптужбу бивших министара, кабинета Авакумовићевог. (*Одобравање.*)

Милан Ђурић — Поштовани посланици! Знам да сте већ уморни дугим радом, али видим да још сунце грије, па и ја ћу својим говором гредети са сунцем, и стараћу се да вас дугим говором не мучим.

Предмет, који је пред нама на решењу, врло је важан и заслужује да му поклонимо нашу најозбилнију пажњу у интересу величине Србије, у интересу опстанка њеног, у интересу уставности и законитости у овој земљи, која је до сад тако много угрожавана и изигравана од разних власника у разна времена.

И кад, господо, стојим овди на овоме месту, и кад сте ми учинили част да ме слушате, ја хоћу да говорим „ни по бабу ни по стричевима већ по правди Бога истинога“; ја хоћу да кажем своје мишљење пред очима Народног Представништва, изјавивши у исто време, да не стојим овде као радикал или буди какав партизан, не стојим као човек од освете, него као Србин, као ладан суђаја у минулим несретним догађајима и као човек, кога је народ одликовао својим поверењем, те да говори оно што је право, поштено и истинито.

Ја ћу, господо, да кажем колико знам и схватам сушту божју истину, јер само истина и правда и покреће и покретаће нашу земљу сретнијој и бољој будућности.

Ја сам чуо како су неки посланици учинили неправду ранијим генерацијама нашег народа говорећи: да је код нас уставност заоснована од 1869 год. Вољан да признам и свакој личности и свакоме јавном посленику и свакој генерацији оно, што је она принела за добро ове земље, ја морам да изјавим да не стоји то, да је у Србији уставност заснована од 1869 године.

Господо, после изгубљене битке на тужном Косову пољу, после неколико деценија угасно се самостални независни живот Србије, и ми смо постали турска раја, и апсолутистички турски султани управљали су нашом земљом; народу је то било тешко, али је гајио наду, да ће му синути лепши дани, гајио је наду да ће и он једном дочекати дан свога народног васкрса.

До 1804 год. народ је давао непрекидно чиле и смеле борце противу турске најезде, противу турске тираније, и сваком приликом протестновао против турског господарства, а 1804 год. он је у лицу својих вођа, који су се договорили, организовао правилан устанак противу турске силе. Тада су прваци српски изабрали за свога вођу једнога див јунака, изабрали су Кара-Ђорђа, па му казали: „води нас у рат и заповедај нам, а ми ћемо те слушати“, али кад се вратимо из рата живи, дужан си да се са народом договориш о добру и потребама народа којим управљаш, и ако си дотле радио како треба заслужићеш на сабору народну похвалу, а ако буде зло, покуду његову, и народ ће бирати себи за главара, за кога он мисли да ће га најбоље путем напретка водити, с њим се договарати и о свему рачуна водити.

И заиста, господо, наш народ је пуних 9 година, под својим јуначним и поштеним вођом водио борбе и одржавао дивовске победе, којима се цео свет дивио, али шта видимо ми у томе добу? Видимо, да се у извесним тренуцима војводе, свештеници, први људи и одликовани ратници скупљају и оцењују: шта је који урадио и шта би требало за народ још урадити, чим су се са бојна поља вратили. Зар то договарање, зар то споразумевање између врховног вожда и народа не потсећа свакога да је онда било Устава као сад, али Устава кога су сви поштовали и према коме су сви радили? (Одобравање).

Кад је Србија 1813 год. пала, она је пала из више узрока. Један је, што је противу ње дигнута силна војска од 280000 ратника, која је у четири правца грунула на Србију, те да је прегази и нападне на Аустрију, а тиме помогне своме савезнику Напалеону Бонапарти I, па и та велика турска ордија тешко да би саломила снагу малене српске војске, да се у њој извршавало оно, што је наређивао онај коме је народ био поклонио своје поверење и који га ничим није орезилио, и који је отпор давао турској сили кроз тако дуго време, да Троја у херојству, није измакла српскоме хероју и вожду, али зла судба Србије лежала је у томе, што многи нису радили оно што су требали да раде, него су по неки почели радити за себе, те је наш противник могао да наше тако растројене силе победи и понова притисне нашу лепу отаџбину.

Па и после ове пропасти дух српскога народа и његова тежња за слободом и васкрснућем није се угасила, већ у многим местима, ако и планинским, дизати су отпори и дават отпор завојевачу. Дакле народ је тражио нове одушке, и ми видимо где се одмах после пропасти Србије чини покушај под Хаџи-Проданом, да се земља ослободи, и ако тај покушај остаје безуспешан, али је имао за резултат други јачи и срећнији устанак. Том приликом ми видимо тужне призоре, где се наши први људи, почевши од јагодинске нахије, рудничке, ужичке, и т. д., ватаху и у ланцима по 70, 72, по 76 везиваху, па их догањаху у Београд и ту набијаху на коље и шта видимо ми? После толиких жртава, које је народ поднео од свога крвног душмана у својој отаџбини, после мучне извојеване слободе скупим жртвама нашега народа, ми смо дошли до извесних права и добили смо и Устав, зарадовали смо му се и заветовали се да га чувамо као зеницу ока. (Чује се: *тако је*). А да ли смо то постигли? Не, господо, наш Устав повредили су баш они, који су имали највише дужности да га чувају. И они су везивали по 70 и 80 људи као Турци своје робље!! То нам сведочи пример у Зајечару и Горачићима.

Но да оставим то на страну, па да напоменем да је и после првог ослобођења било уставног стања у земљи. Кад је други вођа народни, Кнез Милош, хтео да диже други устанак на Турке, он се опет под историским Таковским Грмом договарао са првацима из народа, и то је опет била једна врста усменог а не писменог Устава. То исто видимо ми и 1827 год. и тада се вођа народни договара са својим војводама и јунацима, којима о бедрима висе јуначка знамења опробана у борбама за ослобођење, за стварање Србије. И кад је Србија зашла у миран развој, кад је заснована династија, те исте вође народне захтевају, да се Уставом регулишу права народна у писмени Устав, и покојни Кнез Милош, који је хтео да буде „апсолутиста“ ипак је обећао народу да ће му дати Устав. И доиста он је своју реч одржао; он је дао народу Устав. Прозван је турски за то, што је морао бити дат по одобрењу Султана као суверена, а Султан га је одобрио, ма да је добро појмио колико привлачећи може да утиче један такав Устав на његову царевину и његове поданике на штету његове неограничене власти.

Па шта после видимо да се развија под тим Уставом?

Видимо да је нови Устав учинио поглавара земље неприкосновеним, видимо, где га је узвишено над осталима, као што је узвишено шљеме на кући, видимо да то није рђаво, но да је напротив врло добро, што ће поглавар земље моћи на тај начин држати високо српску заставу тробојницу, те тиме уливати наде и вере свима Србима ван граница ондашње књажевина Србије, да ће скоро куцнути час када ће их српски

владар моћи примити под своје окриље као слободне и са Србијом уједињене Србе.

Јесте, господо, то је све тако могло бити, ако гледамо са стране народа и његових искрених синова, али тако нису гледали поједини власници тадашњи, који су имали засебне интересе од интереса народних и владаочевих. Они су на свакоме месту подметали ногу владаоцу, они су га увлачили у обичне послове и подметали га да одговара, и посљедица тога била је та, да су се морали уклањати с престола кнез Милош, кнез Михаило, па кнез Александар, за тим кнез Михаило, који је после поновног повратка на престо свршио мученичком смрћу и најпосле је морао абдицирати, морао се одрећи престола и први Краљ Србије после Косова, морао се одрећи престола Краљ Милан и то све усљед интрига и властољубивих тежњи појединих великаша и министара, који не хтедоше примити благотворни принцип, да министри одговарају, а владалац да је неодговоран, а тиме да омогуће трајан правилан развитак у држави. У томе и јесте сва добра страна Устава, те за то га и треба чувати.

Народ је, како се види, желео једно, а властољупци друго. Народ је хтео да се с владарем договара али да владар буде неприкосновен како би се сагласношћу с народом моаго лакше постићи идеал наш, идеал наш у томе: да се велико српско племе скупи у једну целину, у једну државу, како би се могао живот народни у свима правцима боље развијати и како би наш народ у образованости и цивилизацији могао уједињен боље корачати по законима божијим и државним, намењеном историском опредељењу. Али све то властољупцима није годило, и ти лепи смерови народни ометани су интригама, које су они око владара сновали, те тако га ометали на путу рада за бољитак народни.

Најзад, господо, Краљ Милан пошто је чинио безуспешне све могуће експерименте, пошто се, *потпомаган разним* властољупцима, већ био исцрпео у борби против народа, он је нашао за добро да призове прваке све три политичке странке и да с њима сагради споразумно нов Устав. И у томе Уставу стављена је и таква једна одредба, по којој министри одговарају за све државне послове, а да је владалац неодговоран.

У томе, господо, ми смо сви налазили најбољу гаранцију да ће се права и слободе народне очувати, кад с једне стране не да одговорни владалац да се повреде, а с друге их стране чува свесан народ. (бурно: тако је).

Па и после тога тако утврђеног и министарском одговорношћу добро огарантованог Устава, ми видимо да се појављују прохтеви појединих властољубаца да дођу, ма и неправилним путем, на управу земље, па ма немали ни већине у Народном Представништву, ни поверења у народу. Ти људи почели су опет радити против тежња народних и против самога духа новога Устава. Далеко је од мене помисао да лично помињем поједине људе; прво ја нисам за то надлежан, но суд, а друго, господо, што ви сви заате и сами све те зле демоне српскога народа, те није ни нужно да вам их именујем.

Као што знате, ми немамо овде да кога осуђујемо; то ће чинити суд надлежни по прописима закона о министарској одговорности, а ми само имамо да кажемо као порота: има ли места овој оптужби министара или нема, и хоћемо ли да се они дају суду, или нећемо? Што је ван сумње за све нас, што зна и цела Европа, то је, да је либерална странка, чији су прваци били образовали кабинет Авакумовићев изгубила изборни мегдан 25 Фебруара на биралишту, и онда кад је био на управи земље и кад је употребио многа недозвољена средства, да добије изборну битку, а и сад при поновљеним изборима; и да је народ осудио ту странку својим *моћним* гласом. (Чује се: тако је!) А од народнога суда већег суда нема господо!

Овом приликом морам с најпотпунијом увереношћу да кажем: да тешко да има и у маси народа кога, а међу изабраницима народним нема савршено никога, који би се у овоме оптужењу бивше владе руководио ма каквом осветом. Тако мишљење о осветољубивости нас или народа, само је једна видна потвора на витешки карактер српскога народа.

Ми познајемо сви дух и особине српског народа и ја ту нећу учинити никакву неразложену похвалу кад речем: да је он јуначан као прави херој, а великодушан као лаф. Као добросрдачан, јуначан и великодушан, он нема основе за осветољубивост спрећу противника. Код нашег народа постоји и пословица: да, „правда држи земље и градове“, и он се правдом и руководи свуда па и овде, али при свем томе, то би било за осуду пред потомством, кад и овака дела, каква су оптужена, не би била кажњена ако се докажу. А ту казну не мислимо да изричемо ми, народни представници, него суд, који ће бити образован по прописима закона и чији начин састављања може бити најбоља гарантија за правичну и непристрасну пресуду.

Мислим да је за свакога јасно: да ми овим радом не тражимо никакве осветe, а и кад би смо хтели, суд то неће; напротив да је од нас далеко свака помисао осветољубља, и ми се овде не појављујемо као радикали, већ као Народни Пуномоћници, који имају дужност и према земљи и према заклетви, да право суде у овој ствари. (Врло добро! Тако је!).

Да набројим поједине ствари из оптужбе и да параграфски оцењујем и тужбу и одбрану то нећу, јер има од мене компетентнијих, има правника познатијих са законима, али једно што свак може да учини, а да се не огреши ни о своју савест ни о надлежност, учинићу и ја и казаћу, шта се радило у нашој земљи, а судије и правници нека после та дела разделе по категоријама и нека цене у колико је по коме од њих повређен Устав или обиђен и неизвршен који закон.

По нашем Уставу, а и по свима другим Уставима и парламентарноме реду, земљом може управљати она влада, која има ослонац у поверењу народном. Влада из радикалне странке имала је то поверење и до 9 августа и од тада, па све до данас и на даље докле буде радила у духу народном. Последоваоци њихови у власти, господа из либералне странке, нису имали тога поверења. Они су хтели да га силом отму не бирајући средстава за то. Они су хтели да докажу да вреди више 15—20000 њихових гласача, у којима веле њима домовина, него наших 400000, од којих је преко 200000 кадро да узме пушку и да иде на границу, те да земљу брани! Такво мишљење и смешно је и жалосно. Њему се народ противи, јер он има и пословицу која каже: „не дају млеко *рогуље* него *млогуље*“.

Увек је било, господо, да се слабији уз јаче наслањају, и то је са свим природно; само оптужена влада хтела је противно, хтела је да се јачи ослања на слабије! Тиме што су ту дрску теорију хтели да приведу у дело, они су се љуто огрешили о народ и његова права.

Не познавајући српски народ, ти људи у својој партијској страсти и да би створили себи већину, мислили су да се народ даде застрашити и да ће се одрећи свога удела у пословима на које му Устав даје права и да ће потпомагати њихове смерове! Да су се обазрели на историју тога народа, да су из ње запазили истинити факат: да тај народ нису могли сломити ни силни Султани ни јаничари, који су задавали страх целоме западу и Бечу, — они би онда веровали да ће им врло љуто страдати војска, скрпљена из свакојаких елемената, а предвођена капетанима и писарима с врло рђавим радом, а још горим угледом у народу.

О томе су се они уверили тек 25 Фебруара на биралишту, али је тада било доцкан да се врате на правилан пут.

Мора човек жалити сиромаштво духа тих људи, који су се преварили и огрешили, као синови овога народа, радећи да народ сломију, не за љубав среће његове или велпких каквих успеха на страни, но за љубав своје странке и својих политичких другова. То је била штета по целу земљу, али је народ и ту најезду издржао; узурпатори су пали, осветници су морали пасти од њихове сопствене руке, као што је легло пропасти сваком злу у њему самом.

И на те, који су пали, није нужно да се сад бацају победничке стреле, кад се зна, да су пали под осудом народном, кад се верује, да су пали под сузама и уздисајима народним и не сачекавши да се јуначка мишица српског народа с оружјем у руци подигне на њих (Тако је). Они су се управо строваливши услед своје сопствене немоћи и пали под теретом грехова својих.

Толико о тој ствари а сад да пређем даље.

Сад хоћу, да се дотакнем оне тачке, где се говори о продужењу трговинског уговора са Аустро-Угарском.

То је, господо, питање од врло велике важности, и као такво, остављено је баш народу да он таква питања и решава. Без Народне Скупштине, то питање, не може и не сме, да се решава. То је једно од најјачих права народних, и само једно од тих питања остављено је Круни, да га она у случају нужде и неодложне потребе решава. То је питање, питање рата и мира, али што се тиче питања о трговинским уговорима, то је право народ задржао за се, да о томе решава. Оно је прво допуштено због журности посла, те да се одрже на висини слободе народне, да се очувају особине народа, да се очува земља од навале непријатељске; међу тим, одузимање права у решавању оваких питања, као што је питање о трговинском уговору, било би противно духу народа српског, противно особинама његовим. За то ја, господо, не могу да примим њихову одбрану за ову кривицу, и ако веле, да су они то радили у корист народа, јер ми сви знамо, да ту користи никакве нема, већ штете, и ако они не буду криви по законској, параграфској правди, они су криви пред Богом, пред народом српским, јер су му отели његова најсветија права, отели су му његово благо! (Чује се: тако је.)

Господа оптужени министри бранили су се даље, да нису учинили никакву повреду изборнога закона.

Ја, господо, нисам правник те да би вам могао говорити о повредама појединих параграфа изборног закона, али ћу вам казати, да је то једно од најважнијих права грађана српских. То право не сме му нико одузети, јер се он вазда бори за то, да може бирати себи кмета, који ће се старати за његову општину, да бира чланове окружне скупштине, који ће му уређивати друмове, ћуприје, школе, болнице и т. д. и све среске послове, да бира најзад господо, посланика, који ће му у договору са осталима доносити законе овој земљи. За то своје право српски грађанин плаћа порезу не само у злату и сребру, које је зарадио својим знојем, радећи за 2 или 3 динара, и преврћући земљу од рана јутра до мркла мрака, него је плаћао и крвљу својих синова, јер људи ни једница за то не жале као Аврам Исака на жртву. То право, господо, не би требало ни покушати одузимати га грађанима, а прошла владавина, њен министар Рибарац, дрзнуо се, усудио је се, да и то право грађанима на разне начине одузме. За то су, господо, они криви и пред Богом и пред људма. (Чује се: Тако је), а по коме §-у, то нека цене они, који су позвати да то одређују.

Сад долази, по моме уверењу. једно врло тешко питање. То је питање о употреби српске војске и њеног оружја.

Кад сам, господо, прочитао онај предлог о размештају српске војске, мислио сам, да ово није ништа друго, него рат 1876 године. Српска војска, није била толико размештена ни онда, кад је војевала за своје ослобођење.

Питао сам и разбирао, који је непријатељ пошао на Србију, шта је ово, те се војска у зиму креће, да ли је Турска или Бугарска ударила на нас? И на то питање нико ми није дао никаква одговора.

Тек доцније сам видео, да су ту узданицу, ту снагу народну, подигли малоумни људи, бивши министри, да задовоље своје сујетне прохтеве и да се у власти одрже: подигли су браћу против браће, против народа, који није имао оружја, те су и крв браће српске пролили. Зар ви, господо, мислите, да ће ти људи, који су крв братску пролевали остати некажњени и ако би се од праведне осуде народне избавили? Не. Они ће за своја дела одговарати пред Богом, Бог ће их казнити. (Чује се: тако је). Јер, господо, они војску српску нису употребили за то, да прошире границе Србије, да ослободе подјармљену браћу нашу, да Србији прибаве што више права, те да се види да и сада живи онај исти српски народ, потомак славних Неманића, него су војску подигли да се одрже на министарској столици за три године, противу воље народа. Зар може бити господо, веће осуде народне од оне, што им је народ 25 фебруара на биралишту казао, и ти људи прећоше ћутке преко те осуде.

Ја овом приликом, господо, морам да одам сваку част и поштовање нашој војсци, јер је она то заслужила. Ја знам, да она мора да слуша свога командира.

Као што морам са чуђењем да се изразим, за што тако да ради г. министар војни, потомак једног српског јунака и војводе, који кад је бранио Лозницу и ослобођавао Србију са Кара-Ђорђем, крвљу је писао писмо командирима, да дођу у помоћ да ослободи Лозницу. И дошле су јуначке војводе и војска, Турке је побила, многе у Дрину потопила и Лозницу ослободила. А унук његов, који данас живи, чијим се именом поноси историја и чијим се именом ја као Србин поносим, дао се у руке шпекулантима, који хоће да се одрже на министарским столицама, дозволио је да војска у рукама полиције наружи српске синове, да изврши пожуде министара, да због партијске тесногрудости узме ову или ону судницу, да отера овога или онога у затвор и зарад тога да се добије 10—15 и 20 гласова више за либералну партију. То је више него жалосно, и то је за сваку осуду (Тако је). Ја мислим, да то ви сви осуђујете. Ја сам доиста читао и у новинама поједине чланке, у којима се осуђује поступак министра војног. И доиста је био поступак за изненађење, јер многи су рачунали, да је он патриота и да на тако високом положају има могућности, а и по дужности је позван, да чува име наше војске и да се поноси традицијама свога јуначкога деде. Но сваки је ковач своје среће и свог имена. Ко заслужи кривицу, нека му је, ко је за осуду, биће му осуда, а ко је за славу — нека му је слава! (Тако је.)

Али и друго нешто, што ме тишти, што ме боли. Боли ме, што наша браћа у Босни и Херцеговини, који гледају на Србију као на Пијемонат, видели су под прошлом владавином наш унутрашњи раздор, чули су, да се с оружјем пуца на мирне сељаке, чули су, да је у једном месту невино погинуло 18 људи, а око 40 рањено, не за славу Краља, не за ослобођење наше браће, него ти људи погинули су од разуздане страсти партијске, због амбиција либералних министара. Ја мислим то је за сваку осуду (Тако је). То је много допринело штете угледу Србије, јер не треба се, господо, варати, да у овим границама, у којима данас стојимо не можемо постићи своје идеале. Да би могли корачати историјским задацима ми морамо раширити границе наше, а ми их можемо раширити само тако, ако у нашој земљи буде царовала правда, законитост, слога, љубав и све оно што један народ чини великим, срећним и славним (Тако је).

То пуцање огромне је штете нама донело, а такође и целом српском народу. Ја бих желео, а мислим, да и ви желите, да се то више никад не понови, ја мислим, да ће се демократска Скупштина српска најбоље одазвати традицијама својих отаца, ако у будућности, усвоји народну војску, јер народна је војска најбољи бранич за слободе народне (Тако је). Ја нећу дуго морити ваша стрпљења и молим, да само са неколико речи свратим вашу пажњу на речи поштованога посланика г. Гарашанина. Он је у своме говору казао да нашем народу треба љубав и слога. Ја сам готов, господо, да пружим руку, где је реч о слози, која би донела срећу и подигла морал у народу. Али преко тога питања, које је пало, ја не могу прећи ћутке. Кад год би се тако важно питање појавило, ја да живим и у највећој планини, и да ме ко зовне из дубраве на договор да радимо на срећу куће и државе, ја бих му се одмах одазвао; ја мислим ни један паметан човек не би одбио такав позив, а камо ли кад га износи један тако уважен друг и посланик у Скупштини. Ја не знам тога међу нама у Народној Скупштини, који не би хтео

напредак и слогу наше земље, али ја мислим, господо, да ћемо постићи слогу и љубав ако сваки буде награђен по заслузи, ако заштитимо правду и невиност, ако заштитимо поштовање Устава и закона, ако дамо судовима оне људе, који су грешили, да их судска правда очисти као што се ватром метали чисте. Тако радећи, доћи ћемо до слоге и љубави, и народ ће стећи уверење да влада мир и поштовање закона, и да је обезбеђено право свачије, без разлике боје и партије (Тако је).

Нема сумње, да за тим треба сви да тежимо, али нема сумње нити треба да се варамо, да ми живимо у времену данашњем, кад се велики нарди спремају са ватреним оружјем, кад решавају велика питања с једне стране капиталом, с друге пропагандом, а с треће великим физичким силама, кад живимо у таком времену, онда не треба да се обмањујемо нити у ситним питањима губимо, него озбиљно да решавамо, и спремамо своју снагу за велике догађаје, те да будемо кадри да испунимо аманет очева и дедова, како би показали, да смо спремни да уз нашег младог Краља високо држимо бели Орао Немањића, и да корачамо срећнијој и славнијој будућност својој *(Тако је)*.

Ја сам у почетку казао, да нисам правник, још сам и то казао, да нећу да претресам сва мала питања, јер кад би потрзали сва питања, колико је било људи ухапшено, колико учитеља терано из места у место, колико је лажних сведока набављано, колико кметова кажњено, колико општина отето, колико људи бијено и мучено, ја бих морао да износим многе тајне и ране нашег народа, које држим да зарад европске, а и домаће штампе не треба да износим, јер желим да не вређам народ, него да народ умирим.

На свршетку мога говора ја ћу да учиним овај апел на Народну Скупштину. Кад узмете све у обзир и сумирате, ја мислим, господо и браћо, да је крајње време, да партијске страсти утишамо, да Уставу прибавимо важност, да невиност и правду заштитимо и да кривци, не гледајући на лице и положај, буду суђени и по закону кажњени. Ако тим путем идемо, а то браћо није пут освете, већ пут части и правде, то је пут широк, који нас води да остваримо своје задатке, да наша земља буде срећна, велика и чувена међу другим народима. Ја мислим да сви тежимо и желимо да Србија буде велика, да у земљи влада правда а у народу мир благостање и задовољство *(Тако је. Чује се: да се реши)*.

Потпредседник — Има више од 20 посланика, који су се јавили за говор. Ја стављам на гласање: ко је за то да се не примају више говорници, тај нека седи, ко је противан тај нека устане? *(Сви седе)*. — Објављујем, да је Скупштина закључила, да се више не примају говорници.

Марко Ђуричић — Поштовани посланици! Предмет, који је сада на претресу пред Народним Представништвом, тако је важан и озбиљан да он заслужује потпуно пажњу његову. Народна Скупштина, пре но што би донела своју одлуку о оптужењу министара, држим, да не треба да изгуби из вида ни један елеменат, који би могао помоћи правилном схваћању овога предмета.

Поштовани Доме! Нема сумње, у земљама уставним од највеће је вредности начело министарске одговорности. Ја слободно могу рећи, да у земљи где није изведено правилно начело у министарској одговорности, да у тој земљи нема ни уставности. То начело изведено је и у нашем Уставу и у посебном закону, који је донет 30 јануара 1891 године.

С друге стане, господо, неоспорно је и то, да оптужење министара без врло јаког узрока било би увек за осуду. По мом мњењу овај корак треба предузети само онда кад, постоје врло јаке повреде Устава и закона, тако да се то није могло избећи. Треба, дакле, да испитамо овде свестрано, да ли постоје у овом случају такве повреде Устава и закона, да ли има места оном оптужењу, које су потписници оптужбе Народној Скупштини предложили? Господо, тужени г. Авакумовић бив. председник оптуженога кабинета казао је: да су врло ретки случајеви кад се кабинети оптужују и да се то чини само приликом издаје земље и проневерења. Не стоји то. Ја ћу се послужити речима признатога писца Венијамина Констана, који овако каже: „Одговорност обухвата само рђаву употребу законите власти," и ..... „на послетку свака употреба власти, која би, и ако дозвољена законом, била за народ штетна или би вређала грађане, а не би је изискивао општи интерес, то су дела, на која се простире министарска одговорност."

Та дела обухваћена су и у оптужби. Сад је питање само у овоме, стоје ли дела повреде Устава и закона, за која треба оптужити тужене министре. Предмет овај на широко и на дугачко је претресан у Скупштини. Ја ћу се ограничити на то, да пређем поједине тачке оптужбе и да дам моје мишљење, постоје ли оптужна дела, и при овој оцени имаћу у виду и одбрану оптужених.

Г. Авакумовић и другови у својим одбранама казали су: да су и радикали одложили Народну Скупштину 1891 год. да је, дакле, и тужени кабинет могао одложити Скупштину у 1892 години. и да према томе не може за то оптужени кабинет да одговара. При том су се позвали на чл. 54 Устава. Ја не поричем важност чл. 54 Устава. У опште узевши тај члан важи. Али настаје друго питање, да ли је овај пропис чл. 54 Устава могао да важи у овој специјалној прилици, кад је употребљено одлагање и распуштање Скупштине од стране оптуженога кабинета. При оцени овога питања морамо да се обазремо на пропис чл. 71 Устава, који гласи: „у случају да који члан намесништва умре, друга два намесника отправљаће државне послове до првог састанка Народне Скупштине, која бира трећег намесника." Око овога било је спора. Г. Авакумовић тврдио је, да два намесника могу пуноважно отправљати државне послове. Ја признајем то, али докле? До онога рока, који је прописан у Уставу, а то је *до првога састанка скупштинског*, дакле до новембра, а не даље, јер по императивној одредби чл. 102 Устава, редовни сазив и састанак Народне Скупштине, бива 1 новембра сваке године. То је дакле уставни рок, до кога је непотпуно намесништво могло отправљати државне послове. И чим је тужени кабинет пристао да се Скупштина одложи и распусти и *после* првог новембра, дакле, после уставнога рока, до кога је непотпуно намесништво могло вршити своју дужност, тиме је кабинет повредио чл. 71 Устава, јер је противуставно продужено време трајања владе непотпуног намесништва. Г. Авакумовић, да би се оправдао у овој тач. оптужбе, навео је и то, да је кабинет то морао да учини због тога, што му је требало времена да спреми све оно, што је било потребно, те да би влада могла пред Народну Скупштину изнети свој програм, с којим је већ била изишла на јавност. Ја држим да се програм једне владе спрема далеко раније, пре но што се с њиме изађе на јавност, и да ово није никаква побуда за одлагање и распуштање Скупштине, уз повреду јасних прописа Устава.

По делу под II, односно тога, што није наређен избор на место умрлог посланика Вучковића, г. Авакумовић брани се, да је хтео да одржи суверенитет Народне Скупштине и да због тога није овај избор одредио. То је врло лепа мисао кабинета, али према ономе, што је доцније тај кабинет учинио, ја мислим, да се тешко може уважити оваква његова одбрана. У осталом чл. 101 Устава прецизан је и по њему се каже, да ће се за месец дана наредити избор на упражњено место посланика, а јасно је у овом случају да је посланичко место пок. Вучковића било упражњено од дана његове смрти.

Тужени г. Рибарац, као министар унутрашњих дела, брани се, да није знао да је умро посланик Вучковић. То је врло занимљив одговор. Министар унутрашњих дела не зна да је умро један посланик, који је при том био и чиновник. То не може бити, и пре ће бити то: да је тужени кабинет већ раније био скројио мисао о одлагању и распуштању Скупштине, која се доцније и остварила, па није налазио да је вредно наређивати избор за једно место, које ће се после поново упразнити, пошто се Скупштина распусти. Дакле у томе је ствар.

По предмету оптужених, односно трговачког уговора г. Авакумовић сасвим пада у недоследност са својом одбраном

по делу под II. Тако тамо је сматрао да треба поштовати суверенитет Народног Представништва, а овде по овом предмету закључење трговачког уговора, који је врло важан и који предмет спада у надлежност решавања Народног Представништва, као једна од најважнијих прерогатива његових, ту се г. Авакумовић није ни најмање устезао да вређа суверенитет Народнога Представништва.

Познато је, да је Народно Представништво својим законодавним решењем од 21 марта 1892 год. продужило важност трговинског уговора до 1 јануара 1893 год. Овде је очигледно исказана та жеља Народног Представништва, да се преко тога рока не продужује важност трговинског уговора. Противно оваквој одлуци Народног Представништва, тужени кабинет продужио је важност трајања томе уговору до 18 јуна ове године. Не стоји навод туженога кабинета, да ту није Устав погажен и да тиме није начињен нов уговор, него само продужено трајање старог уговора. Свакојако стоји то, да је дата важност извесном уговорном стању трговинском, без одобрења Народног Представништва и преко рока њиме одобреног. Тим је свакојако повређено уставно право Народног Представништва, садржано у чл. 52 Устава.

У даљој речи по овом предмету г. Авакумовић се брани онако, како се нико не би бранио. Он вели да је кабинет морао да продужи време трајања старога уговора, јер би иначе наступио економски рат са Аустро-Угирском.

Стоји ли ово, господо, у ствари кад се зна, да је оптужени кабинет ступио на управу земље 9 Августа 1892 год., када су већ преговори са Аустро-Угарском о новом трговинском уговору били потпуно свршени и када оптуженом кабинету ништа није сметало, нити је могло сметати: да сазове Народну Скупштину пре 1 јануара 1893 год. што је и дужан био учинити, те да она ово питање реши по њеном уставном праву.

Али сазивање Скупштине кабинету није ишло у рачун, па ма се и огрешио о уставна наређења. Оптужени кабинет хтео је очевидно да добије што више времена, прво одлагањем, па после и распуштањем Народне Скупштине, те да за то време употребом терора покуша, да насилно извојује себи скупштинску већину и тако противно жељи огромне већине народа остане и даље на управи земље,

Поштовани Доме. у нашој држави постоји једно тело, чији је делокруг одређен Уставом, у томе своме делокругу оно има суверено право решавања по извесним државним пословима. То је тело Државни Савет. Његов делокруг је одређен у члану 145 Устава, из кога се види, шта Државни Савет има права да ради. По члану 34 закона о општинама и по тачци 4 члана 145 Устава, Државни Савет има права да разматра све општинске изборе, и његова су решења по овим предметима извршна. По овакој својој уставној и законској надлежности Државни Савет размотрио је и рад збора Општине Београдске, који је био на дан 21 Новембра 1892 год. и т. д. и рад као неправилан поништио.

Господо, кад је једино Државни Савет по Уставу и закону надлежан за доношење одлука и расправљање оваквих предмета, како је смео министар унутрашњих дела, кад није позван ни једним законом, да разматра решење Државног Савета и да се упусти у оцену рада овог сувереног тела. Па ипак је тужени г. Рибарац једним својим противуставним расписом поништио важност овог законитог решења Државног Савета. Ја молим поштовани дом, да изволи оценити да ли су после овакве једне незаконите и неуставне одлуке министарства унутрашњих дела, могла имати важности и остала решења Државног Савета код нижих полицијских органа у држави? Не, господо, ова је одлука послужила као упутство свима потчињеним органима оптуженога министра, те је после тога у целој земљи престао важити Државеи Савет као власт. На његова писма и тражења више се није ни одговарало, његова решења више нису извршивана, већ су бацана у фијоке, као да и не постоје.

Господо, у овоме ја имам и праксе. Полицијска власт незаконито је сменила општинску управу у вароши Ваљеву и противу таквог рада ми смо уложили протест као чланици општине ваљевске, но тај протест стајао је у полицијској фијоци и отишао је на разматрање Државном Савету тек после 1 априла тек. год, дакле после пада оптуженога кабинета.

Колико вредности заслужује одбрана туженога г. Рибарца, да је он могао по члану 12 закона о општинама прописивати извесна правила за овај избор, и да решење Државног Савета није могло вредети због тога, што се није слагало са правилима, која је он прописао? Јесте господо, тужени г. Рибарац, као министар имао је права да донесе правила о начину избора, али само у духу закона о општинама, а никако против духа самога закона. У осталом, господо, јасно је да одлуку Државног Савета тужени министар унутрашњих дела није никако имао права ни да цени, а још мање да је поништава а кад је он то учинио, учинио је врло тешку повреду Устава. Ако би се ишло даље по тој логици, по којој се брани тужени г. Рибарац, могло би се узети да он има овлашћење да узима у оцену и да расматра и решења Касационога Суда. Ну куда би нас то одвело? Одвело би нас у бесконачно гажење закона.

У тачки V оптужбе, по којој се тужи г. министар унутрашњих дела, односно неблаговременог пошиљања бирачких карата, он сам признаје да заиста није послао на време карте.

Он се брани тиме, што каже, да је било довољно времена да се узму бирачке карте и ако је са пошиљањем из министарства мало задоцњено. Ви оцените колико вреди оваква одбрана, но ја морам да потврдим, да је озаквим поступком повређен чл. 106 изборног закона.

Г. Рибарац се брани, па каже, државна власт има право генералног надзора над општинама, а по томе праву могла је полицијска власт тражити да се ти спискови праве и предају на преглед среским канцеларијама. Не, господо. У закону је јасно казано да су надлежни за издавање бирачких карата општински судови. Друго, господо, у закону је казано, да се суду има послати оноликн број бирачких карата, колико има правних гласача по азбучном бирачком списку. Дужност је општинсног суда да мотри, да ли је сваки испунио услове, који се за бирача траже и онда да му изда бирачку карту. Полицијска власт могла је имати право надзора у случају таких појединих бирача, али ни у ком случају није могло бити наређено, да се тај рад врши у канцеларијама полицијским. Другим речима значи, да је под либералном владом полицијска власт издавала бирачке карте, а не општински судови (Тако је). Тужени г. Рибарац у одбрани вели, да сам број гласача, који су гласали јасно показује, да су бирачке карте давате. Јест, господо, давате су бирачке карте, али давате су онима, који су били у вољи полицијским властима. Ми смо сви били сведоци, како је вршено то давање карата. С тешком муком добивање су бирачке карте. За сваку карту гласач, који је добије, требало је по неколико пута да се жали, па тек ако дође до ње, или поред свију жалби, да је опет не добије. Овај број гласача, што су гласали то су гласали они, којима је полицискa власт хтела дати бирачке карте, а међу њима има велики број и таквих, који нису ни порезу платили, нити су у опште имали бирачког права, али су ипак карте добили као присталице оптужене владавине.

Прелазим на трећу тачку овога дела, по којој је г. Рибарац оптужен, што је правио сметње председницима бирачких одбора, који су од стране Државног Одбора били одређени да врше изборни посао. Тужени г. Рибарац брани се па каже: ја сам видео, да су поједине власти хтеле, да преотму власт од мене тако вели он. Државни Одбор почео је био давати објаве, неки судови почели су давати објаве, а ја нисам хтео допустити, да ми се ко меша у надлежност моје власти, и упутио сам своје органе да могу вршити избор они одређени председници бирачких одбора, који имају полицијске објаве. Ја мислим, господо, да је јасно за све нас, да друге власти не би ни издавале ове објаве, да је то полицијска власт радила. Ово су биле крајње мере; кад полицијска власт није

хтела да изврши своју дужност, тек онда су друге власти објаве издавале, и то није ништа противно закону. (тако је)

Колико се терало у овоме, то су имали многи посланици прилике до се увере; но да вам за пример наведем неке податке о томе: у варошн Јагодини био је одређен за председника бирачког одбора, судија Михаило Стојићевић. Тог судију као из места, морао је наравно сваки познавати, и он је дошао да врши дужност као председник бирачког одбора. Али полицијска власт силом га је истерала из општинске судннце и спречила га, да врши дужност. Је ли то правилност избора, је ли то правилност тумачења изборног закона? У срезу посавском, ваљевског округа спречен је тако исто г. Лука Лазаревић дугогодишњи народни посланик за исти округ и бив. професор ваљевске ниж. гимназије, за тим Љуба Срећковић шеф одељења у монополу дувана и др. Светислав Радовановић, који је родом из Ваљева. Г. Љуба Срећковић био је одређен за председника бирачког одбора у Обреновцу, он је родом одатле и тамо је опште позната личност, и поред свега тога он је насилно као председник бирачког одбора удаљен. Зар се у оваким радњама не огледа очевидни смер либералне владе, да се спрече председници бирачких одбора, те да полиција са регентима фалсификује рад бирачких одбора. Ја мислим, да се то потпуно огледа (Тако је).

У тачки под бројем VII оптужбе наведено је, како је министар унутрашњих дела наредио, да се не испраћају депеше, у којима би се што сумњиво јављало или којима би се што јављало о избору. Јасно је, господо, да оптужени министар унутрашњих дела, није имао апсолутно никаквога права да овакву наредбу изда. Ја ћу вам навести један пример, те да видите како се поступало. На два дана пред избор, ја сам телеграфисао г. Николи Пашићу, у депеши сам му јавио, да је у срезу колубарском издато толико и толико карата, а у срезу посавском толико и толико карата и ништа више. Та депеша враћена ми је од главне штације, са додатком да је противна члану 15 закона о телеграфу. Ова депеша вређала их је по њиховим појмовима, била је неуљудна, за то што се њоме о изборима извештавамо. Овакво недозвољено спречавање употребе законитога права грађана, не може се ничим оправдати.

По тачки VIII односно незаконих употреба војске и утицања војске на изборе, ви сте се могли уверити из много добрих података, да стоји у истини све оно, што је и у оптужби речено, а што су поједини посланици у својим говорима изнели. Тужени г. Рибарац брани се, па каже, ја сам имао ђаве власти у Драгачеву, имао сам ђавог капетана. Молим вас да ли један министар може тако да тврди, ја нисам крив, имао сам ђаве капетане. Г. Рибарац као министар имао је могућности да ђаве капетане отпусти или смени. Његова одбрана није никаква одбрана, јер, господо, као што знате, такви капетани, који су баш највеће злоупотребе чинили, они су награђивати. (Тако је)

Ја прелазим на тачку IX, у којој се вели, да је оптужени г. Рибарац наредио својим потчињеним органима, да не следују законитим позивима судова. Господо, ово је наредба написана својеручно од стране туженога г. Рибарца. Тужени г. Рибарац брани се па каже, ја сам је написао, ово је мој рукопис, али та наредба није експедована. Колико има вредности таква одбрана, кад има података да многи и многи од председника општинских судова, а исто тако и неки полицијски чиновници нису следовали законитим позивима судова?! То значи, да је наредба испраћена, експедована, иначе ти органи не би смели тако да раде. У осталом и изнети податци у тужби ово потпуно потврђују.

Кад овако што може учинити један министар унутрашњих дела, јасно је, да је хтео своје послушне органе да заклони од сваке одговорности, те да би они имали што више смелости у вршењу незаконтости и фалсификовању избора у корист оптуженога кабинета.

Оваква противзакона радња оптуженога министра из основа подрива правни поредак у држави.

Код тачке 10 оптужени г. Рибарац признаје, да се хтело упливисати на изборе, и да се упливисало, и ту се брани, да је она депеша послата Живану Живановићу лажна. Колико вреди таква одбрана цените ви, господо, а ја држим да не вреди ништа.

Господо! Устав је одредио свакој инстанцији у држави делокруг њене надлежности, и јасно је, да нико у послове појединих инстанција не сме да се меша. И Главном Бирачком Одбору одређена је надлежност, одређена су права и дужности његове, и министар унутрашњих дела није имао никаква права, да наређује својим органима, да од Главног Бирачког Одбора отимају акта и како ће се и коме издати пуномоћије, и како ће се који посланик либерални добити више. То су наредбе, на које г. Рибарац није имао права по Уставу, па ипак је он издавао и оне су вршене, што доказују прилози поднети уз тужбу.

Господо, колико је смешна одбрана туженог кабинета по делу под 11, ви ћете сами оценити.

Г. Рибарац се брани и каже: „ми не знамо, је ли Скупштина била законита или не, ми смо је на позив Председништва Скупштине отворили, пошто нам је јављено, да се Скупштина конституисала“. Па да ли је довољна одбрана? Не. Овде је г. Рибарац знао да је Скупштина незаконито конституисана, јер је он тако и хтео, (чује се: тако је) и према томе он је крив и за то.

Најзад бацимо поглед на одбрану г. Рибарца, где он каже, да је кабинет сматрао, да ће одржати политичку равнотежу, ако и они остану неко време на влади, пошто су већ друге странке, нарочито радикална, биле доста на влади, и они дакле — либерали — ради те политичке равнотеже треба да остану на влади, па ма то и против воље народне било.

Ја мислим, да оваква одбрана министра унутрашњих дела у једној уставној земљи, не може да се одржи. Зна се, на који се начин у уставним земљама долази на управу земље, — поверењем народа, па и либерална партија, ако би имала поверење народно, она би ступила на управу зеље. Сам Рибарац признаје то, но он је против воље народа хтео, да се одржи на влади и у томе лежи клица свију кривица, које су тужени починили.

Оптужени у своме одговору тврде, да није било никаквих изгледа, да ће у земљи наступити грађански рат, ако би се продужило и даље стање од 9 августа. А г. Рибарац отишао је тако далеко и исказао тако ђаво мишљење о српском народу, да у њему нема карактера, који би били кадри да га поведу против угњетача његових слобода.

Господо, српски народ није заслужио овакав прекор ни од једног његовог сина, а најмање од туженог г. Рибарца. Ја као Србин могу са поносом да кажем, да је вазда у народу српском било људи, који су смело ступали на браник слобода народних и да би их се нашло и у овоме времену.

Непобитна је истина, господо, да је услед тога што закони нису вршени, што је плаћана силна глобарина, што су људи апшени, непобитна је истина само да први април није учинио крај насилничкој владавини, да је неминован био грађански рат, то ужасно зло, које нико од нас не жели.

Оптужени г. Рибарац изволео је у својој одбрани казати и то: „наш је Устав добар, али су људи ђави.“ Јесте господо, ја примам ову његову изјаву, Устав је добар, а да има ђавих људи то је најбоље казао г. Рибарац својим радом као министар унутрашњих дела. (Чује се: тако је).

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 35 НЕДЕЉА 18 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

30 САСТАНАК

6 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Милош Марковић

(НАСТАВАК)

(О оптужби, Мил. Ђурић).

Поштовани доме! Овде су пале речи од оптужених, да су они жртве политичке освете. Ја то одбијам од себе и од Народног Представништва. То је најлакша одбрана сваког оптуженог, који нема никакве стварне одбране. Даље, отпужени министри у своме говору позивали су се чак и на промењивост људске судбе и узимају за пример нека неумесна упоређења из француске револуције.

Ја мислим, господо, да се не светимо, али у исти мах нећемо бити ни плашљиви и ја сам уверен да ће сваки народни посланик дати свој глас за оптужбу по свестраној праведној и савесној оцени ове ствари без икаквог учешћа плашње и освете. (Чује се: тако је; врло добро).

Потпредседник — Је ли вољна Скупштина да закључимо данашњу седницу? *Јесте).*

Данашњу седницу закључујем а заказујем другу сутра у 8 часова пре по дне. На дневном је реду продужење данашњег дневног реда.

(Састанак је закључен у $7\frac{3}{4}$ по по дне).

31 САСТАНАК

7 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Љуба Јоксимовић

Почетак у $8\frac{1}{2}$ часова пре подне.

Присутна су била сва господа министри.

Потпредседник — Отварам 31 састанак. Изволте чути протокол 30 састанка.

Секретар Милош Марковић прочита.

Потпредседник — Усваја ли Скупштина прочитани протокол? *(Усваја).* —

Част ми је известити Народну Скупштину, да сам дао два дана одсуства Радисаву Митровићу, народном посланику. —

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду претрес оптужбе бивших министара. На реду је, да говори г. Никодије Милетић.

Никодије Милетић — Господо посланици! Претрес овога питања о оптужби бившег кабинета г. Авакумовића, о коме и ја хоћу да говорим, изнео ми је сву ужасну, страшну, скорашњу прошлост режима од 9 августа до 1 априла; подсетио ме је на сва она безакоња, на сва она недела, која су вршена за време од 9 августа под владом либерала, и то од оних људи, који су и законом и Уставом били позвани, да штите народна права; да беспристрасно, праведно примењују поједине одредбе уставне и законске. Подсетио ме је и на патње, којих сам ја очевидац био, а које сам у неколико и сам сносио, за време мог тромесечног затвора зимушњег. Но што се мене лично тиче, ја хоћу само да кажем: да нећу ни узимати у обзир оно, што сам ја лично пропатио, јер би ми се могло замерити и пребацити да ово, што хоћу о овом предмету да говорим, да говорим из мржње или освете, а ја се од тога ограђујем.

Ја кажем да праштам и предајем забораву све личне увреде. Али као народни посланик, прелазећи преко овога, што се мене лично тиче, што сам ја пропатио, не могу прећи преко оних злих последица, којих сам очевидац, преко оних патња осталих људи, управо целог или знатног дела народа у моме срезу.

Као што рекох, не руководи ме овде лична мржња и освета, не руководи ме овде да постигнем неко партијско задовољење као што су неке речи овде пале од стране оптужених министара; чиста и искрена љубав за поштовањем закона и Устава, то ме је побудило да о овом предмету проговорим коју реч, те да изнесем само оно, што се у оптужби није могло да предвиди. Сад да пређем на ствар оптужбе. — Довољно је било времена од дана, од кад је оптужба посланицима предана, па до дана њеног претреса, до тог дана, сваки је могао, који је хтео свестрано да је проштудира и да види, у чему се садржи и шта се њоме хоће. За свакога, мислим, довољно је јасно да та оптужба тражи строгу и неумитну примену правде на оне људе, који су се заборавили, те су погазили основни закон земаљски — Устав, а по том и остале специјалне законе земаљске.

Г. г. предговорници, а нарочито г. г. Миленко Веснић, Марко Петровић, Ранко Тајсић и остали другови, који су пре мене говорили о овом предмету, тако су научно и разложно говорили, да бих ја, по мом, уверењу учинио само грех, кад бих се упуштао у оцену оних истих тачака, да ја као неправник или нестручан у томе или управо као нов посланик и недо-

вољно изрутинирап улазим у то излагање ја бих управо бацао сенку на оне разлоге, које су ова господа изволела изнети, и који су за мене били тако јасни, да су потпуно утврдили и моје мишљење о овој ствари.

Ну, ја хоћу да пређем на извесне тачке оптужбе и да поменем поједине случајеве, који су се дешавали у нашем округу, те тиме да допуним саму оптужбу и да скренем пажњу истражном одбору, кад се о овом питању буде образовао, на поједине тачке и поједина недела прошле владавине, да му дам доказ за даље пслеђење, те да се користи фактима, која су на реду ради саме осуде бивших министара. Прелазећи прву и другу тачку оптужбе, о којима је довољно говорено, ја ћу само мало да се задржим на осталим тачкама саме оптужбе и на одговору г. г. оптужених министара, а при том да кажем моје опште мишљење о овоме. У опште што се тиче тужбе, изјављујем, да је иста потпуно коректна и умесна, и да је она у тој цељи постала да заштити уставност у земљи. Што се тиче одбране бившег кабинета, мени изгледа, да је одговор чланова бив. кабинета само неколико фраза, да ни један тако јак разлог не изнесе да стварно побију оно, што је у оптужби изнесено, него су се увек острањивали од главног предмета. Рибарац а и Авакумовић наводили су примере неке, мислећи, да ће се тиме оправдати, кад нас упозорују на прилике у другим земљама па и у нашој земљи, бацајући лагу по свом обичају на такве случајеве, на које нас упозорују. За мене то апсолутно никакав разлог није, да се тим приликама правдају.

За мене то није одбрана, кад један кривац каже: „Ја сам крао, што су и други крали, ја сам убијао, зато што су и други убијали, ја сам газио законе и чинио недела, зато што су и друге владе то чиниле, и за то не треба да будемо кажњени.“ Није тако, господо, кривац у одбрани не може да се заклања за дела другога. Ако се зна да је и неко други крив, треба га тужити, па ће и он одговарати.

Сад да пређем на тачку 3 оптужбе и да кажем шта ја о њој мислим. У тој се тачки наводи да је учињена повреда Устава у томе, што је трговачки уговор продужен мимо последњег рока, који је законодавно тело донело о његовом продужењу. Оптужени министри г. Авакумовић и г. Рибарац вели да они нису учинили уставан грех, што су продужили овај уговор. Ако ценимо садањи уговор са финансијског гледишта, ако ценимо одредбе Устава односно продужења и стварања трговр. уговора, онда је са свим јасно, да не само, да је погажен Устав у суштини, овим продужењем, него шта више усљед овога гажења Устава има материјалних штета по земљу. Ја сматрам да либерална влада није могла ни с каквим правом продужити овај уговор. Правдање оптужених министра: да продужење уговора нису могли поднети Скупштини због њеног одлагања ни у колико не вреди, бар за мене не вреди, јер либерална влада имала је доста времена да сазове Народну Скупштину, да изврши оно, што јој Устав налаже. Кад то није учинила, просто из разлога партиских своје странке, ја мислим, да су оптужени министри криви и треба да буду осуђени.

Сад ћу да пређем и да се задржим на тачки 4. И ако је потпуно оправдан разлог оптужбе у тачки 4, ипак налазим да није довољан, јер, кад се већ у оптужби хтело да се набрајају поједини случајеви, онда је требало набројати и остале случајеве, који су се дешавали у унутрашњости земље. Сви ми знамо, господо, да је таквих случајева изигравања закона и Устава било не само у једном месту, него да је таквих случајева било хиљадама у целој земљи, те с тога држим да је требало више таквих случајева у тужби навести. Пошто то није учињено, ја ћу напоменути неке случајеве, који треба да дођу у тачку 4 и које истражни одбор треба да има у виду при истрази саме ствари.

Кад се вређа неки специјални закон, а нарочито они, који су после новог Устава донети, ја мислим, да се тиме вређа и сам Устав. Ја ћу да вам напоменем само закон о уређењу округа и срезова и закон о општинама. У члану 162 Устава каже се, да су општине самоуправне, а у члану 170 Устава каже се, да ће се прописати специјални закон, који ће уредити односе између самоуправних општинских, окружних и државних власти. На основу овога члана Устава, донети су закони: „Закон о општинама и закон о уређењу округа и срезова.“ Па да се запитамо како су примењивани од 9 августа до 1 априла. Ја могу смело да тврдим, бар према приликама у којима сам се ја кретао, да су ова два закона били само исписани на артији, а за административне власти, за органе министра унутрашњих дела као да нису ни постојали, јер, ни у једној прилици, они нису хтели да их фермају и поштују. Они су их газили из дана у дан; ни једна одредба ових закона није остала неповређена. Као што је и вама свима познато отимање општина, постављање регената јесу последице оних жалосних догађаја, који су се догађали у Смедереву, Горачићу и т. д.

Као што рекох, специјалним законом о општинама одређује се ко расправља питања, која се општина тичу. Влада од 9 августа није ништа хтела за то да зна. Ја ћу да се ограничим само на наш срез.

После промене од 9 августа, која је доиста пренеразила народ у том крају, а мислим да је изненадила и целу земљу, наступило је неко грозничаво стање. Либерали, да би оправдали свој непарламентарни долазак на власт, приповедали су народу, да су радикали изгубили поверење Круне, заклањали се за прерогативе Круне, приповедали су да Круна хоће да учини апел на народ, да види коме народ хоће да поклони поверење. Да би народ за се придобили изнели су некакав програм владе, али тај програм владин, по мом уверењу, није био написан да се у истини и оствари, већ да се само забашури ствар — да буде једно средство, да се изврши нешто у напред спремљено а то је: да се читањем тога програма промери ситуација у народу, да виде, где се могу општине придобити за режим од 9 августа и да се спреми земљиште за нове изборе. Да би могли извршити овај прекрет у своју корист, да би се могли одржати на власти, влада је имала у унутрашњости неке акционе одборе и она је у договору с њима радила. Председник акционог одбора у нашем округу био је главом Живојин Величковић, бив. мин. правде. Он је узео лично на себе, да руководи ствар акционог одбора за моравски округ. Од таквог једног човека, кога ви сви познајете, није се могло што друго ни очекивати, него оно, што је доцније и наступило. Према томе одбору ми смо се морали наравно резервисано понашати.

Народ је, познавајући личности, које руководе те ствари, спремио се да, са законом и Уставом у руци, брани своја права. У целом округу Моравском, наш срез параћински био је на првом месту, на кога су све батерије биле управљене. Први је покушај био да се отимају општине. Позвати су сви председници општина — радикали, да даду оставке, но они су казали да им је народ дао своје поверење и да ће га они народу и вратити. Шта је онда наступило? Наступило је то, да се прибегло казнама, али без обзира: имали за то основице у законима, има ли законског ослонца за казну. Начелник срески казнио је све радикалне председнике општина бајаги за непокупљену порезу, и ако је она била скупљена.

Набрајање појединих случајева далеко би нас одвело. Најпре су дакле наступиле у општинама казне и тако је међу осталим и председник општине параћинске Мика Миладиновић кажњен преко 1000 динара, и ако је одговорно својој дужности. То је рађено само за то, што су те жалбе по тим осудама ишле министру финансија, а разуме се да су полициске власти знале да ни једна од тих пресуда неће пасти. Таке пресуде извршивате су од појединих лица егзекуцијом. Нападнуте су биле општине: параћинска, дреновска, гор. мутничка, иванковачка, бусиловачка и још 6 других. Председници тих општина прво су издржавали казну, па кад ни то није помогло, полицијске власти почеле су да смењују поједине кметове. Разуме се, да то свуда нису могли да постигну. У овим општинама, које сам поменуо нису могли да поставе регенте, јер су то јаке радикалне општине. Тада се приступило крајњим средствима и почели су апсити кметове а за време оваквог апшења постављали су регенте. Тако у општини ми-

риловачкој отишао је срески писар и изабрао за председника неког Милана Дабулу, поставио га на то место а овај је онда позвао грађане и казао им: „ко се противи, ево колац а ево конопац“. Шта је знао народ тада да ради? Покушао је да га изјавом неповерења уклони. И кад то власт није дала, он се жалио Држ. Савету и окруж. одбору; али та решења одбора и Држав. Савета није ни саопштавала полициска власт дотичним лицима, и ако су дошла у руке регената. Није се знало, шта је у опште по тима стварима решено.

Један случај са општином параћинском хоћу да поменем нарочито с тога, што је то једна велика општина, на коју су либерали рачунали, да је то либерална општина. Они су нарочито узели на нишан нашу општину. Тражили су пошто по то, да се уклони председник општине и кад нису помогле казне, онда су под пресијом и претњом прикупљанс изјаве неповерења. Тако једно неповерење дође пред општински суд, и овај сазове општински збор, али на њихову грдну несрећу и ако је ту био Илија Драгутиновић, начелник округа моравског, ипак збор грађана параћинских изјави поверење параћинској општини. Кад је то учињено, онда је полиција нашла, да су акта фалсификована и онда Жив. Величковић нареди, те суд Ћуприски, где су сами либерали, који су дали несумњиве доказе, да више воде рачуна о либерализму, него о закону, тај суд одреди једнога свога судију — партизана да види, да ли доиста има фалсификовања званичних аката, јер они нису могли да верују, да се под њиховом управом могло да изјави поверење. Тај истражни судија одузео је сва акта од општинског суда, затворио је не само преседника, него и цео бирачки одбор. Кад су притворени спроведени били суду Ћуприском, суд нађе да није крив Чеда Петровић, да није крив Веља Павловић, учитељ, који су такође били чланови бирачког одбора и подписали записник, али нађе де су криви Мика Миладиновић и још два члана одбора, сигурно само за то, што су знали, да ће ти људи да агитују. Дело оде Касационом суду и Касац. суд каже нема дела и врати суду акта, али суд, да би задовољио захтев начелника окружног врати акта Касационом суду са својим против разлозима само да би још неколико дана задржао људе у притвору, те да начелник окружни сврши свој посао у општини. Акта су дакле, била послата Касац. суду а људи остали су и даље у притвору. Начелник окружни, како га зову Илија Цврца, дође у општину, нареди изборе општинских чесника и протури једнога либерала за председника, па га одмах сутра дан закуну и у дужност уведу.

У томе међувремену, док се то вршило у вароши Параћину, врате се акта од Касац. Суда, у чијем је решењу опште седнице стајало, да нема дела против оптужених.

У другим општинама било је још грозније. Људи виђенији, кметови, писари, без решења затварани су у апс. То је била општа метода, где нису могли другчије да раде, нарочито у општини Бусиловачкој, где нису имали ни једног либерала, па и тамо су покушали да поставе свога човека и користили су се напредњацима. Најзад ухватили су њих десеторицу, преварили их и затворили и дигли се тамо, те сами извршили избор; нити је могао ко до гласа, кад није било збора, и поставили су регента, тако да је поштеђено свега 5 општина, где нису могли да изврше онако, како су они хтели. Дакле, из овога ја налазим, да су они вређали на сваком кораку одредбе општинског закона, који је јасно обележио пут и начин, како се долази до општинске управе, и како се може да понаша државна административна власт у овим питањима, дакле, сматрам, да је овде погажен специјално општински закон, који има ослонца у Уставу, и за то мислим, да су криви не само органи, јер органи нису могли да раде оно, за што нису налазили ослонца у самом њиховом шефу, а то је у највећој административној власти, у министру унутрашњих дела; ја рачунам, да је као главни виновник у овим делима министар унутрашњих дела, а то закључујем с тога, што против сваког оваког појава, који садржи повреду Устава и закона, жалили су се грађани и исцрпли су сва средства и код министра и код намесника, па све то није помогло, никога није било да стане томе на пут, напротив тајни расписи подстрекавали су их и даље на таква дела. Рачунам, да је министар унутрашњих дела као главни виновник, као шеф административне управе, на првом месту одговоран и крив, а за тим и они органи, који су овакве незаконитости чинили.

Господо, кад сам већ казао, да су људи апшени, ја ћу да напоменем, како је поступано са људима, који су затварани. Кад о овом питању говорим, кожа ми се јежи. Ја сам био у затвору онда, кад су они дотерани. Сви се опомињемо, каква је била прошла зима. Кад дотерају оне људе, потрпају их одмах у апс, а решење ником се одмах не саопштава. То тврде званична акта, то не говорим по расположењу, него како је у ствари. Кад их дотерају, затворе их у апсану грозну, без прозора, па и то им није доста, што им не дају дрва, него су наредили њиховим буљубашама апсанским, те су сипали воду по патосу, тако да човеку претрне и срж у костима, а некмо ли месо. Људи су ту затворени и пуштани су на чист ваздух само по четврт и пола сахата; дрва им нису давали и пребацивали су им: ето ваш срески изасланик на среској Скупштини није нам дао ни мало помоћи, да издржавамо срески канцеларију, немамо дрва и не можемо да вас грејемо.

Још и даље су ишли, да су их предвојавали, да би им отежали затвор. Забрањивали су фамилијама да их посећују, и сваки додир с њима и то је ишло само на отежање онога затвора. То је рађено према оним људима, за које је полиција налазила, да су криви за то, што су са законом у руци бранили своја грађанска права и своју општину од напада и утицаја полицијских власти. Хоћу да напоменем и то, да ни једна кривица ових лица, која су била апшена у параћинском срезу није одобрена судовима, јер таква дела нису ни ишла суду. Ја и не знам, где су та акта и шта је с њима, и мислим да ће истражни одбор бар толико скренути пажњу, да по тражи то, да види какве су то тешке кривице биле, да ови људи морају да испаштају по неколико дана и месеци.

Кад је све то прошло и кад је полиција у неколико поставила терен за избор посланика, она је окренула после фронт на другу тачку, окренула је фронт на то, да измајсторише изборе народних посланика. На томе послу радила је полиција најенергичније. Ја тврдим, да не стоји ни најмање онај навод Рибарчев, којим каже: „радило се то без мог знања“. На против, то је рађено са знањем, по упуствима, који су каткад давати усмено, а каткад писмено по расписима или усменим наредбама, које су потицале од самога министра унутрашњих дела. Ја ћу овде да наведем неколико примера, који се односе на суштину ствари, који ће показати повреду закона о изборима народних посланика. Тужба је навела распис министра унутр. дела од 16 Јануара тек. године под Бр. 509, којом се оптужује министар за то, што је против закона распис издавао.

Али, овај распис, чини ми се, да није толико много учинио, колико они расписи и наредбе, које су тајно чињене; он је овима допуњавао расписе, које треба формално пред свет да изнесе; дакле, допуњавао је овим тајним расписима формалне расписе, који су имали смер, да користе либералном кабинету.

Услед ових расписа општински судови били су спречени, да могу давати бирачке карте, али било је и таких случајева, да су представници општинских судова, појимајући своју дужност, тражили од полицискe власти, да употребе она права, која им закон даје, да изузму карте за бираче у својој општини а према бирачким списковима онако, како закон прописује. Шта је било? Таква акта долазила су код полицискe власти; она су ту остајала а није се налазило за нужно чак да се председницима општинским одговори. За то навешћу једно уверење, да је заиста тако било, уверење од једне општине — а има их више, оно гласи:

На молбу Игњата Вељковића из Д. Видова, бив. председника општине онд. издајем му ово Уверење, да се из деловодног протокола ове среске власти за 1893 г. види, да је суд општине Д. Видовске, актом од 15|II 1893 г. Бр. 86

тражио да му ово среска власт прати 184 комада бирачких карата.

Акт овај заведен је у протокол среске власти 18|II 1893 г. Бр. 1500, а није разведен, што се по довољном тражењу у ово срескоj архиви могло наћи.

Даље, види се, да је суд актом од 21|II т. г. Бр. 100 тражио од власти ово среске, да му се пошљу 164 комада бирачких карта. И овај акт заведен је у протоколу 24|II 1893 г. Бр. 1618, а није разведен, што се је по довољном тражењу могао наћи у срескоj архиви.

Такса за ову уверу, према чл. 3 т. ж. закона о таксама није наплаћена.

Бр. 5712
20 Јуна 1893 год.
у Параћину.

Начал. срески,
(м. п.) Срет. В. Којић

Дакле у срескоj канцеларији заведено је да су ова акта дошла, али нису разведена нити се на њих одговарало. Види се да су општински судови тражили бирачке карте, али према распису мин. унутр. дела, органи његови, чиновници полициски, нису давали те бирачке карте. Услед оваког стања, кад су већ исцрпена сва средства и све мере, појединi грађани, а тако и општине апеловали су на г. министра и на саме краљевске Намеснике. Па шта је било отуда? И ту није ништа постигнуто. Опет су бирачке карте остале да их издају полициски чиновници, а не општински судови. У потврду тога ја ћу прочитати један акт, који гласи:

Бр. 1463
19 Фебруара 1893 год.
Параћин.

Суду општине Д. Видовачке

Лазар Обрадовић из Д. Видова жалио се краљевским Намесницима, што се бирачке карте не издају грађанима у тој општини.

Нека суд упути сваког мени, ко држи да има право на бирачку карту и нека понесе за то као доказ књижицу да је сву порезу измирио, па ће се карте послати ко то буде доказао.

Старешина среза,
Ђока Стојановић с. р.

НЗ. *Овај акт примљен је у општини Д. Видовачкој тек 26 Фебруара т. г. када је и протоколисан под Бр. 109.*

Дакле то је јасна ствар да су полицискe власти давале карте и да општински судови нису могли на своја тражења ове добити, те да их раздају оним гласачима, који су по закону имали право на ове. Овим се документом потврђује оно што је у тужби споменуто, да се учини припрема при избору 25 Фебруара. А све је то потицало услед расписа министровог.

Друга једна незаконитост, која је вршена услед другог расписа, да се забрањује председницима бирачких одбора да иду тамо где су одређени. Полиција је такође пшла на то, што се хтело да се избори не изврше правилно, него да се изврше на корист либералног режима. Председници бирачких одбора били су упућени на то, да траже објаве од полицијских власти, а полицијске власти опет, давале су објаве само оним председницима бирачких одбора, за које су знале, да им неће ометити рад, или за које су знале да су либерали или напредњаци; тако је од 19 општина у срезу параћинском отишло свега 9 председника које либерала које напредњака. А остали, који су тражили објаве, нису их добили. Према томе с погледом на овај акт који ћу да прочитам: (чита.)

№ 1682
24 Фебруара 1893 г.
Параћин.

Суду општине Д. Видовачке

Г. министар унутрашњих дела, саопштава да Државни Савет издаје објаве председницима бирачких одбора, а да је за издавање ових објава као *уведена* практика, *право полицијских* власти.

Усљед овога, а у вези моје наредбе од 2 јануара т. г. бр. 34, препоручујем суду, *да ако му ко дође и престави се да је одређен за председника бирачког одбора, те општине да тако лице не прими ни са којом другом објавом до само мојом, јер остале објаве неважеће су, и да таквом лицу закаже да се с места из општине удаљи, јер у противном председник ће бити одговоран.*

Старешина среза,
Ђока Стојановић с. р.

Сви су председници били одбијени. Јасно је дакле да се нарочито пшло на то, да се одбију председници у оним местима где су полицијске власти имале јаког ослонца у регентима да ће они потписати у напред спремљене записнике. Ја тврдим, да је у нашем срезу било доиста таквих записника, као што је један формулар г. Веснић пред Народну Скупштину изнео. Дакле, видите, овај документат потврђује и навод оптужбе, где се пшло на то да се спрече председници бирачких одбора да врше своју дужност и тиме да се изигра изборни закон и да се остави широко поље за фалсификате у напред спремљене.

Још имам само то, кад сам поменуо фалсификате, да поменем још један акт, који у неколико може да објасни ту ствар, и који је доказ, да је доиста с умишљајем раније спремљено све, па не само умишљаја да је било, него да је било и фалсификовања изборних аката у појединим општинама, где су председници били слепо одани режиму од 9 Августа.

У нашем срезу рачунали су да ће услед измене председника добити врло велики број гласачких куглица, али они људи, који су знали како стоје у том погледу политичке партије, знали су и то, да либерали ипак не би ништа добили, па и сам начелник окружни био је о томе уверен. И тај начелник, да би сазнао тачан резултат, како је гласање испало у ком срезу, он је наредио, наравно у споразуму са мин. унутраш. дела, да се изврше фалсификати изборних аката, ако би гласање испало против њих. Та је наредба била у овом смислу, да ниједна изборна акта, која се тичу избора 25 Фебруара не могу се предати главном бирачком одбору, док не дођу претходно у канцеларију среску, да их надлежни прегледају и удесе. (Чује се: па тако је свуда рађено). То је, господо, факат, да је доиста тако рађено. Ја сам под либералном владом био у затвору у једној соби до саме собе канцеларије среске; само ме је зид од ње раздвајао. Ја сам имао могућности да све њихове говоре чујем и дознам за овакве наредбе упућене свима општинама једновремено, да се у најдубљој тајности чува број куглица, и да се бирачка акта не шаљу гл. бирачком одбору, док их капетан не прегледа. У тој наредби за спровођење изборних аката још је казано и то, да се позову и представници листа либералних, да са регентима потпишу тај фалсификат. У потврду тога, ја ћу да вам прочитам један президијални распис, упућен председницима општина, који гласи овако:

Председниче,

На дан избора 25 ов. мес. да одредиш једног поузданог човека са добрим коњем, па у вече у 6 сати, кад се гласање сврши да ми одмах пошаљеш извештај:

Колико је добила куглица либерална кутија, колико радикална, а колико напредњачка.

Тај човек мора исте ноћи безусловно доћи амо к мени са оваким твојим извешћем да ме нађе и преда ми га.

Резултат, колико је која кутија добила куглица да се никоме не саопштава, но прво мени.

20 Фебруара 1893 г.
Параћин. Старешина среза,

Дакле резултат избора да се чува у тајности, али да га те исте ноћи он о томе извести, па ако избор није испао у

прилог либералне странке, он је наредио, да се исте ноћи извести за то, да може послати жандарме, да могу предусрести људе са актима, и да их дограбе и фалсификују. Тако је на многим местима рађено, као што вам је познато. Ја баш немам факта при руци, којим би то могао констатовати, али имам за то доказа од људи, који су били чланови одбора, који су били представници листа, да је таквих случајева било у појединим општинама, и да је број куглица из радикалне кутије пребачен у кутију либералну. Такав један случај био је у општини батиначкој. Тамо је било радикалних куглица 54. а либералних 9. Они ту ствар удесе да оне куглице из радикалне кутије пребаце у либералну, а из либералне у радикалну и ставе у записник, да је било либералних куглица 54 а радикалних 9. То су ми признали они људи, који су били у бирачком одбору. Истражни одбор може прибавити доказе од појединих представника листа, да су такви фалсификати извршени у изборним актима. Кад је то тако рађено у нашем срезу, онда се посигурно може тврдити, да је тако рађено и у целој земљи.

Допустите ми, да вам прочитам још један акат, из кога ћете видети, како је полиција руководила посао за издавање бирачких карата. Она скреће пажњу у акту председницима општина, да дају бирачке карте само оним људима, за које су сигурни, да ће гласати за либерале. Један такав акат, упућен од среске власти гласи овако:

Председниче,

24 ов. мес. до 8 сах. пре подне, да ми безусловно и без икаквог изговора по поузданоме лицу пошаљеш извештај:

Колико си издао бирачких карата људима, за које поуздано можеш рачунати, да ће гласати за либералну кутију, колико за радикалну и колико за напредњачку.

Овакав извештај ни у ком случају несмеш изоставити а да ми га не пошаљеш.

20 Фебруара 1893 г.
Параћин.

Старешина среза,
Ђока Стојановић

Дакле, он је овим хтео да види, да ли су председници испунили наредбе раније, да се дају само онима карте, који ће гласати за либерале а да се одузме право гласања онима, који би гласали за опозицију. Ја мислим, да сам вас са извесним подацима уверио, да сам дао материјал, да се дође до правилног извиђања свих ових злоупотреба, које су се вршиле, и које су потицале из расписа у оптужби наведених, и оних, који нису публиковани а то су расписи тајни.

Кад сам се дотакао тога питања, неправилности радње у погледу избора, хоћу да вам напоменем, да су бирачке карте давате од полицискиx власти свакоме ономе, који се хтео изразити, да ће да гласа за либерале, и у које је полициска власт имала вере. Такви бирачи, који су нудили услуге либералној влади, то су били људи последње врсте, то су биле лопуже, како их сељани цене; ти људи имали су извесних кривица код полицискиx и општинских власти, било што су приграбили општинску утрину, или што су учинили другу какву кривицу, дошли су под суд, и, да би се одбранили, они су нудили услуге либералној влади, али под условом, да их ослободи тих кривица. Такви људи, као људи последње врсте, нису могли одговорити својим грађанским дужностима, нису могли да плате порез, али либералима то ништа сметало, да им даду бирачке карте.

За доказ тога позивам се на општину поповићску у нашем срезу, где је сад, кад је измењена општинска управа, нашао се дефицит у порези учињен од регента. Кад су регента позвали да тај дефицит попуни он је казао: „за Бога људи, мени је капетан казао да разведем у распоред ове људе, као да су платили порезу, али они порезу нису платили. Ја сам их развео с тога, ако би дошла каква контрола да се увери из распореда порезе, да су они платили порезу, и с тога добили бирачке карте. Сад су ти гласачки спискови сравњени са распоредом порезе и уверило, се да су ти људи гласали.

Још један случај. У општини доњо-мутничкој било је више лица, која су гласала 25 Фебруара, на дан избора са бирачким картама, а порез су платили тек у марту месецу. И то је један доказ, да су сва средства незаконита употребљена, да се дође до већине, те да се створи могућност, да и даље правдају свој незаконити долазак на управу земље пред народом и страним светом. Кад све ово стоји, кад су тако очите повреде изборног закона, онда је неминовно, да ту има кривице за учинноце и да за то треба да одговарају. На првом месту, осем министра унутр. послова, одговарају сви органи његови. Ја сматрам, да су наводи оптужбе потпуно доказани фактима и делима, те по томе да се оптужени треба да дају суду на суђење.

Односно размештања војске и осталог наређивања, ја сматрам, да је о томе довољно говорено и ја се у то нећу упуштати.

Ја ћу да завршим свој говор, али, пре него што то учиним, имам да искажем своје мишљење о говору г. Гарашанина, који је био толико великодушан, те нас је у својој веронаучној придици поучавао онако исто, као што свештеници са предикаонице својим парохијанама у цркви говоре.

Г. Гарашанин у своме говору казао је, да ће оптужба бити штетна по Србију и да сеје раздор. Да ће она бити штетна, ја то не могу да разумем, нити могу чак да замислим да се то њоме чини, него мислим да се чини крај злоупотребама, да се чини једно дело, које ће служити зи пример свима осталима, који дођу на ово место, да строго врше све одредбе Устава и закона, а да, ни у ком случају, не смеју ништити народна права. То је циљ оптужбе, и ја кажем, да она неће сејати раздор, него да ће она васпоставити у земљи мир и неће дозволити, да се више злоупотребе дешавају.

Посматрајући тачније говор г. Гарашанина, мени изгледа, да слушам говор једнога грешника, на коме почивају тешке клетве народне. *(Тако је).* Чујем говор кривца, који признаје своје кривице за које је остао некажњен, које су претрпане неким доцнијим догађајима, те се на тај начин тај грешник извукао праведне казне, и сад тај грешник, осећајући сву тежину своје кривице, боји се и од најмање помисли, да ће ко бити за таква дела осуђен, и ако зна, да је стицај околности био такав, те је та кривица пала на другога, а он се праведне казне извукао. Он се боји, да и њега параграфи не повуку пред народни суд, а ја знам, да му то не би било пријатно.

И још мислим, да га је руководило и то, што он сам осећа, да је чинио пакост народу српском; сам осећа да је пролио крв народа српског и вели: па кад ја нисам био кажњен за то, онда хајд да бацимо забораву и кривице ових оптужених. За то, дакле, он штити сад ове кривце. Праведан човек никад неће штитити људе, који су очито и нештедимице газили Устав и законе земаљске, који су газили немилостиво народна права и пролевали крв народну; који су народ српски довели до тога, да један Представник Народни, Ранко Тајсић изнесе у Народном Предсавништву решење Државнога Савета, на коме је крв нашега грађанина.

Ја мислим, господо, да то један праведан човек не би могао да тражи, да се кривице таквих људи баце забораву и мислим, да г. Гарашанин, кад је то тражио, да је једино на уму имао своју кривицу. Што се тиче пружене руке, мислим, да је задоцнио с том изјавом; требао је то раније да употреби, — онда, кад је био на управи земаљској и кад је могао да тај мир доиста у суштини и васпостави. Али сад сматра за потребно, да говори о миру само за то, што је у опозицији, и што је та опозиција незнатна, а да је на власти не би тражио мира, већ би тражио да ради онако, како је и раније радио.

Никола Николић — Господо посланици! Већ је трећи дан, како претресамо питање о предлогу оптужбе бивших министара. Ако хоћемо правилно да се одлучимо, на коју ћемо страну, ако хоћемо правилно да изречемо свој суд, онда би

ваљало да начелно расправимо једно врло важно питање, а то је питање: кад треба један министар, једна влада, у опште, да одговара, и да се повуче на суд?

Да би на то питање одговорили, морамо погледати на живот државе и народа. Живот народни и живот државе испреплетан је врло великим потребама и задацима, и кад једна влада прими на себе управу земље, онда је она у исти мах примила на себе један задатак колико тежак толико и пун части и славе, али толико пун и одговорности. Господо, у државном праву, за које се може рећи, и које је свакојако, старије од свих устава, изложени су принципи, кад се један министар и влада може повући на одговор. На министарске кривице не гледа се као на кривице осталих грађана; министарске кривице одвајају се од приватних преступа и злочина. Приватни, кад учини злочин и преступ, за њега већ постоји власт, која га одмах хвата и предаје судовима, а за министре већ није тако. Гледајући на све оне тешке задатке, који стоје пред једним министарством, за њих постоји изрично правило, да се они не потржу свакад на одговор, и за сваку ситницу, него се позивају само тада, кад збиља повреде Устав и законе земаљске тако, да држави нанесу велике и осетне штете.

Питање је, дакле, да ли смо ми потрефили баш тај тренутак, кад треба повући министре на одговор?

Овде је пало много речи о предлогу оптужбе; казало се: те она није потпуна, те она не одговара очекивањима и т. д. Ја нећу да идем трагом појединих тачака оптужења. Ваља нам бацити поглед на целокупан низ радњи владиних, па из те целокупности тражити да ли су Устав и закони повређени? Ја ћу вам обратити пажњу, шта је наука о државном праву о томе рекла. У науци о државном праву не гледа се на појединe кривице, на појединa гажења закона, него се узима читав низ гажења закона, и по томе се суди да ли је било преступне или злочине намере за гажење Устава и закона, и према томе се оцењује, да ли једну владу треба оптужити или не.

Господо, кад је наука о државном праву то правило поставила као руководно начело о министарској одговорности, она је тиме хтела, колико да заштити министре да не могу бити извучени за сваку маленкост на одговор, а у исто време да Народноме Преставништву зајемчи могућност, праве министарске одговорности, тако, да се министри не могу бранити извртањем значења појединих одредаба Устава и закона, већ да морају у своју одбрану изнети отворено узроке, за што су на свој начин применили Устав или закон. Кад смо дакле, положили то, као основ, као начело да се министри могу повући на одговор само тада, кад учине читав низ радњи противних Уставу, онда треба да испитамо, да ли ова оптужба има потребних услова.

Оптужба почиње прво с повредом члана 71 Устава. Оптужени бивши министри бране се овако: Ми имамо права да сазивамо Скупштину, да сазвану одложимо, и одложену распустимо и наредимо изборе. То своје право они оснивају на члану 54 Устава. Доиста, Круна по члану 54 Устава има сва та права. Али, сад настаје питање, како се једна влада користи тим правима; настаје питање, да није члан 54 тако апсолутан, да просто не трпи никаквог ограничења, него да се може по вољи без икаквих државних потреба, кад год се нађе за нужно, употребити. Ја мислим, господо, а то ни оптужени неће порећи, да овај члан 54 стоји у врло великој зависности од осталих чланова Устава, који га умеравају и ограничавају. Ја не могу тако далеко да идем, те да окрњеном намесништву поречем да оно није могло ништа да ради. Ја сматрам, да је могло да ради, али питање је докле је могло правилно по Уставу да ради? Кад је њему поднета оставка радикалног кабинета, онда је Намесништво доиста морало и имало је чак и дужност да оставку прими и да позове другу владу. Она влада, која је дошла имала је пред собом задатак, да изврши избор трећег Намесника баш по речима Устава. И кад је влада сазвала Скупштину за 1 новембар, онда је она у неку руку признала, да је то тај рок кад треба да се бира трећи Намесник, јер да она није тим актом то признала, онда не би ни сазвала Скупштину, него би тражила другу, тражила би своју Скупштину.

У члану 71 Устава стоји да ће друга два намесника отправљати државне послове до *првог* састанка Народне Скупштине, *која бира трећег намесника*. Влада од 9 августа кад је сазвала Народну Скупштину она је у исти мах после одложила и распустила ту Скупштину, која је једина била надлежна према наведеном члану Устава, да изабере Намесника. Она је актом одлагања и распуштања Скупштине, отела тако рећи право избора трећег намесника од оне Скупштине, која је била надлежна да то изврши, и покушала да га пренесе на другу неку Скупштину, коју Устав за то питање не признаје, по томе, ја сматрам господо, да је бивша оптужена влада од тога тренутка, а то је од 1 новембра па до краја била на неуставном земљишту, као и то да намесници нису били више представници круне и представници краљевске власти, већ прости узурпатори! *(Одобравање)*. Господо, морамо се обазрети на то, како се брани оптужени министар. Као год што сам напоменуо мало час да при оптужби министара, ваља ценити *њихова укупна дела*, а не хватати се за речи појединих одредаба, исто тако и при њиховој одбрани, не треба примати позивања на слово одредаба, већ тражити оне мотиве, оне узроке, ради којих је влада починила дела за која се оптужује. Оптужена влада, покрај позивања на одредбе устава и закона, треба да бар у одбрану своју изнесе: каква је то државна нужда била, да је она морала, туђу Скупштину сазвати, па је одложити, па онда распустити. Ми се не можемо задовољити, ми не можемо примити тако сићушне разлоге, као што нам наводи оптужена влада: да јој је требало времена ради проучавања свога програма.

И доиста господо, влада се нигде не брани каквим великим државним потребама и резолуцијама; они не кажу јесте господо, ми смо се безгранично служили чланом 54 Устава, али смо то чинили по сили тих и тих државних потреба те да би и ми, оцењујући њихову одбрану, могли ући у испитивање изнетих узрока, и одлучити, је ли та неодољивост државне нужде била толика, да би се могло оправдати оно безобзирно гажење чл. 71 Устава и својевољно растезање права чл. 54 Устава.

Ја нећу, господо, да идем редом по свима кривицама. Нека се узме, да ненаређивање избора на место посланика покојног Вучковића, није кривица, нека се узме да повреда члана 52 Устава, односно продужења трговинског уговора, није повреда Устава; нека се узме чак и то, да повреда члана 145 Устава односно обустављања решења Државнога Савета није противуставно дело, али ми се морамо на једном питању зауставити, морамо се зауставити на изборима. Кад је дато право влади да може да распусти Скупштину и да нареди поновне изборе, и кад је влада од 9 августа дошла само под тим изговором да хоће да изврши апел на народ, онда је она доиста требала то да изврши, и то, правилно савесно и поштено, и ја мислим да је она изборе, у циљи апела наредила, и извршила правилно, да она данас не би седела на оптужничкој клупи, ма да би и све напред побројане кривице и постојале. Али кад је она насрнула на изборе, кад је покушала да фалсификује вољу народну, онда је она згазила на оно начело Устава, које Устав Уставом чини; а ако би се допустило да једна влада чини фалсификате на изборима и да фалсификује народну вољу, онда нема више уставности ни Устава! *(Одобравања)*. Луче је г. Гарашанин казао: изгледа да ви оптужујете владу, што је она противна вашему режиму. Ја мислим, господо, кад се погледа на цео низ догађаја, које смо заједно са г. Гарашанином претрпели од 9 августа прошле до 1 априла ове године; кад погледамо на цео низ гажења Устава и закона, онда се не може тако казати. Он позива Народну Скупштину да преко тога пређе, и да не задире у нове ране, да не ствара нове раздоре. А ја, господо, држим да ране не ћемо залечити ако зажмуримо пред погаженим Уставом, и да раздоре не ћемо укинути ако умукнемо пред дужношћу, да Уставу прибавимо потребне заштите. Господин Гарашанин пристао би на оптужбу, али да то везује са још

једним условом: да се оптуже и намесници. Господо, ја сматрам, као и г. Гарашанин, да су господа намесници заиста извор свију зала, која смо поднели, али, господо, г. Гарашанин не може да нам покаже уставни основ, по коме би ми могли да их повучемо на одговор. Ако се намесници сматрају као прости велеиздајници, онда је њихова кривица предвиђена општим кривичним законом и онда нема шта Скупштина да решава, јер је по закону већ решено како се имају повући на одговор. За то мислим, да би Скупштина отишла једним погрешним путем, ако би се повела за мишљењем г. Гарашанина, ако би штогод у том погледу предузимала и одлучивала. У осталом, господо, онај покрет који се јавио пре 25 година, покрет, који је једино извојевао данашњи Устав, тај покрет донео нам је ово парче Устава и без учешћа данашње опозиције и оптужене владе. Као год што смо се сами борили да га добијемо, тако нам се ваља борити да га очувамо. За то ми не треба да се обазиремо хоће ли који поћи у питању оптужбе за нама или не. Ако господа из опозиције хоће да поћу с нама — добро, а ако не — нека остану где су.

Ми смо дужни да бранимо уставне тековине и грађанске слободе, јер народ, који не уме да чува своје слободе, није ни дорастао за њих, нити заслужује да их има.

Тома Бојичић — Господо, сви сте саслушали тужбу, коју је нас 26 народних посланика, сматрало за своју дужност да поднесе, против бившег кабинета либералног. Исто тако, ви сте саслушали и њихове одбране. И ја, као потписник те тужбе, имам сада само у кратко, неколико речи да проговорим, и да учиним неке примедбе, које су оптужени при њиховим одбранама напоменули. Дакле, веће осветe Србији, српском народу, не би могао никакав спољни непријатељ наш учинити, него што су је учинили краљевски намесници српској земљи и српском народу, кад су довели либерале на власт без народног поверења. У њиховој одбрани ће се видети и то, бар по мом мишљењу — како сам ја оценио, — да и они сада сами увиђају, како су глупо награбусили доласком својим на власт, да управљају земљом. Дакле, кажем и они сами то увиђају као што смо то видели и оценили при њиховој одбрани, јер њихова одбрана није могла да изнесе ни један стварни разлог, што би у нашој оптужби у оних 11 тачака побили. Ја сам, господо, саслушао оптуженог г. Рибарца, који је ономад казао: како су све општине добиле бирачке карте и куглице. Ја вас молим, да ми дозволите, да прочитам само имена неколико општина из округа подринског, које нису примиле ни једну карту бирачку ни куглице, јер полиција их није давала. Дакле, прво нису дате карте општини свилеувској, која броји 400 правних гласача; па после бошњачкој општини, враштанској, варњанској, текеришкој, баданьској и др. А било је, господо, општина и више, које нису добиле ни једну карту ни куглицу. Дакле из тога, види се, да се заплео у свом одговору. Дакле види се, да он — Рибарац — није хтео да одговара на ону највећу тачку оптужбе, где се помиње да су чињени толики фалсификати, целом свету на видику, кад је знао цео народ у срезу рађевском и видео како се спискови фалсификују. Још 26 фебруара пошто су закључали у вече судницу општинску, они су кутије украли, стигла им је ваљда депеша о резултату избора, и све то преручили у њихове кутије, а нама оставили колико су хтели њихови регенти, па поново у пут записнике фалзифицирали и носили тако главном бирачком одбору. Из тога се види, да је овај министар све знао, и да се све са његовим знањем радило. *(Тако је).* Ја управо остављам на осуду Скупштини, нека она ову нашу тужбу, коју смо јој предали оцени, нека она види како је у нашој земљи рађено. Само ми остаје још да одговорим на онај Рибарчев подвик, што га је ономад казао: „није далеко од Метина брда до палилулске касарне". Не знам од какве стене и т. д., али ја могу њему да кажем оволико: да неће бити далеко оно време, кад ће прва пушка планути на тиранина у овој земљи, па ће тек после на тиранина преко граница наших. Имам да се одужим поштованом посланику г. Гарашанину, на оно, што је казао: да је наша тужба потекла само из обзира партиског. Не, господо! Ја признајем, да је било повреда Устава одавно, да су се и закони и Устав обплазили, а признаће се из њихове прошлости, да се и онда газио Устав и закони, почев још од Бонтуа, па закључно до Јакуба Мустафића, уставност је наша још онда насилно од власника тешко подривена, које српски народ добро памти.

Данило Јовановић — Нисам мислио, да тражим реч, приликом овога претреса о овој оптужби либералног кабинета, али кад је г. Рибарац у својој одбрани између осталога казао и то, како у Србији нема ни једне општине, којој нису издате бирачке карте, и како нема ни једног грађанина бирача, да који није добио бирачку карту, ја опет изјављујем да има не само бирача, који нису добили бирачке карте, него да има и општина, којима се нису давале бирачке карте. Тако у општини враштанској, свилеувској, варњанској и другим нису давате карте. Међу тим, у тима општинама није добио бирачку карту ни један правни гласач, ни један бирач, и ако су сви испунили своју дужност према закону и стекли право на бирачку карту, а нису издаване бирачке карте само за то, што су то опозиционе општине и што те општине нису могли заузети онако, као што су то по другим местима учинили. У општини свилеувској на дан избора 25 фебруара чак се нису дале ни куглице ни бирачке карте, те се гласало са пасуљем, и са пореским књижицама место карата бирачких. И за те незаконитости како општински кмет тако и поједина лица, жалили су се не само министру унутрашњих дела но и самим намесницима и тражили да им се заштите грађанска и уставна права њихова. И ја се, чудим г. Рибарцу како је могао, и смео да тврди то, да он није знао, кад о томе постоје докази. Ја мислим да је и ово један доказ те да се види, како су народна воља, закон и Устав изиграни. То је што сам имао да кажем.

Мих. Мартинац — Господо, не бих узимао реч, да говорим о овоме питању, кад не бих строго ценно његову тежину и важност, а поред тога руководио ме је, да узмем реч и јучерашњи говор г. Гарашанина, који је у напред изено своје мишљење, да се у поднесеној оптужби опажа нека врста страсти, нека врста освете.

Криминална наука у свима уређеним државама обележила је делокруг свога рада, прописала је прописе и параграфе, по којима ће се свако кривично дело извиђати, судити и каквом мером казнити, па исто је тако и код нас. Колико се то односи на закон кривични, не мање то се односи и на закон о министарској одговорности, јер и овај и други закони ове врсте нису писани са страшћу него са ладним размишљањем, јер су у грађењу њиховоме учествовали највиђенији и најспособнији људи, који су умели да оцене све прилике и догађаје, који могу да наступе у појединим моментима и који су умели у законе унети такве одредбе, којима су сачувани министри од страсти и обести ма чије; сачувани да им се не могу подметнути кривице, које извршили нису. Суверена власт прописује законе, ти су закони уоквирени, они имају својих граница и носиоци тих закона морају се придржавати да те границе не прекораче. Има права, у која не смеју задирати они, који су носиоци те суверене власти; суверенство престаје код оне тачке, код које почиње лична независност, ако оно пак прекорача ту границу, онда су појединци изложени обести владе.

Грађанска лична права не смеју се вређати ни од једне државне власти. Та су права слобода лична, слобода мишљења и сигурност имаовине. Ни једна власт, дакле ни министри, не сме вређати та права, јер би самим тим поништила и *свој сопствени правни основ.*

Где нема личне безбедности ту нема ни јавне, а јавној безбедности највећи је непријатељ *самовоља*, а из самоволе легу се онаква зла, каква смо на жалост код нас видели за непуних 8 месеци либералне владавине.

Кад је крње намесништво 9 августа испилило либерални кабинет, који се данас оптужује за његова недела, онда је он бацио поглед на 25 фебруар тек. год. кога дана морала се осигурати изборна битка, па ма какве жртве у том међувре-

мену биле, па ма колико се морали закони газити, јер би им изборна победа покрила зла и грехове, својој земљи нанесене.

Оптужени г. Рибарац у одбрани својој рече, како није намесништво крње само од 9 августа, него да је оно било крње од 4 јуна, а то је од смрти трећег намесника пок. генерала Протића, па чак да је оно крње и од постанка свога. Па, господо, када је г. Рибарац знао да то намесништво нема прерогативе Круне, кад је он знао, да је крње, да је кусо, да је о'едено, онда г. Рибарац, као свестан, као слободоуман за каквог се представљао и као паметан човек, који је играо велику улогу у политици, свестан својих дужности и права требао је да оцени, да ли је пробитачно и корисно за отаџбину и њега лично, да се удружи са тим крњим намесништвом и да изводи његове планове као што је и радио за ових 8 месеци? (Живо одобравање).

Радикални Пашићев кабинет увиђао је ту потребу, да, или краљевско намесништво, које је остало крње треба попунити у што краћем року, или уступити са управе земаљске.

И кад његов предлог код два намесника није нашао пристанка, он је дао оставку. Дакле, искључиво битни интереси земље и Устав диктовали су му то, као што је опет крњем намесништву диктовала *самовоља* да позове на управу земље либерале, који су у Народном Представништву једва једну деветину народних посланика имали. Либерале је дакле, довела на управу земље *жудња* за влашћу противно и Уставу и парламентарности и битним државним интересима. И од тога тренутка сва зла и повреде законске падају на одговорносу г. Авакумовићу и његовим друговима.

Либерални кабинет да би одржао изборни мегдан на дан 25 фебруара, морао је створити онакав чиновнички апарат, који би кадар био у дело привести напред смишљене планове, који су садржавали велике повреде Устава и закона. Одатле а по том плану, почињу се у земљи чинити она огромна зла, од којих само ћу вам нека поменути.

Кметовске казне износе на 100.000 динара! Жалбе изјављиване министру финансија нису помагале.

За непуних 8 месеци кажњено је и притворено до 8.000 људи. Ове су казне повукли они, који нису хтели дати изјаву да су либерали, нити превртути политичко уверење. као и који нису хтели дати оставке на кметовска звања. Апсеници су окивани, бијени по апсанама, мучени и кињени да је све немогуће и описати. Завладао земљом страх и ужас! Све је то учињено у циљи: *да се изфалсификује воља народна, да се добије већина.* Отуда је постала и она Рибарчева мисао изнесена у „Занат. Савезу“: „ја ћу пустити радикалних посланика у Скупштину, *колико ми год буде воља*!

Г. Величковић министар правде, који је онако еклатантно усменом одбраном уверио нас о својој „невиности“, примио је на се улогу да буде председник онога акционог тако званог „црног одбора“, нишанио је и на друге округе а највише на наш моравски. Долетао је сваки час тамо, позивао кметове, давао упутства полицијским властима, договарао се са неким слепим партизанима судијама, како ће се понашати у појединим случајевима, како ће апсити и изнуђавати изјаве и оставке од појединих кметова и председника. Кад није могао тим путем да дође до изјаве неповерења општини Ћупријској, онда се решио напослетку на један зликовачки корак. Вели се, да је неко случајно запалио шталу, у којој су били коњи и кола г. Величковића, а ја вам са чистом и мирном савешћу могу рећи, да је то чисти план г. Величковића (Живо кретање и одобравање Скупштине). Запаљена је та штала, да би се могли по што по то окривити кметови Ћупријски, да би их могли поапсити и да би могли поставити регенте. И заиста план је изведен врло вештачки. Кметови су поапшени. Мој писар одлежао је 5 месеци затвора, исто тако кмет Радојковић за кога је отац морао да да изјаву да је либерал, и онда је прекинута истрага по овоме делу, према њему, и ослобођен је.

На тај начин кад су поапшени кметови онда су довели жандарме и раднике из државног радилишта. обили кундацима врата и ушли у судницу, позвали регенте предали им печат и заклели их.

Држао је врло често зборове, а у Ћупријском начелству и тајне састанке. На једном од тих састанака, како ми је један присутан испричао, казао је: ми ћемо либерали укинути Државни Савет, Касацију, судску независност. ...., а један му је сељак у том упао у реч и врло лепо у иронији упитао га: а за што ви не би укинули и Устав? 30 јануара држан је окружни збор либерални у Ћуприји. Да би показао сјај либералне странке, г. Величковић издејствовао је допуштење код г. министра војног, да из Крагујевца дође војна банда за тај збор, на коме су се вијале поред тробојки и од беле свиле велике заставе ношене поред срески капетана, а једну је и сам капетан носио. Пет капетана у качкетама и ешарфама са писарима водили су на тај збор народ под претњом искупљен, јер је по селима било наређено: *да ће се сваки казнити са 15 дана затвора ако на тај либерални збор не дође, а са 30 дана, ако дође на радикални, који је заказан сутра дан за 31 јануар.*

Нећу вам говорити у детаљима о појединим тачкама оптужбе, пошто су господа правници, моје колеге изнели пред вас јаке правничке разлоге, да доиста постоје све повреде Устава и закона изнесене у оптужби, да су повређени дотични прописи у њој наведени, — ја ћу бацити један летимичан поглед на радњу г. Рибарца као министра унутрашњих дела и његових органа, који су се одликовали у збацивању законитих кметова и постављању регената, у изнуђавању изјава, у недавању бирачких карата, у спречавању одређених председника у вршењу избора на дан 25 ог фебруара и т. д.

Да бих дао што јачег мига својим органима, који су слепо извршавали *усмене* и писмене наредбе, дао им је знак да ни једно решење Државног Савета, којим је поништен неправилан полицијски рад. не предају дотичним општинама, нити да га *извршују!* Такав је случај био са Ћуприском општином. Врло је жалосна појава, да се један министар у једној уставној држави толико заборави да својим потчињеним органима наређује неизвршење решења највише административне власти — Државног Савета. Не мање, жалосна је појава, да својим органима поверљиво доставља, да земаљским судовима не упућују лица тражена, која су тужена због спречавања грађана, у употреби њихових грађанских права! Ово је вели, г. Рибарац чинио с тога, што је налазио да решења нису на закону основана. Е па лепо, а зар није могао према томе да каже: и земаљски судови не изричу пресуде по законима, па им пресуде од извршења задржавати?!

За извршење својих смерова, нису му били довољно потчињени полицајци, него је тражио потпору и у војсци. И она и оволика кретања војске пред изборе по варошима, а нарочито селима нису била кретања ради утврђења Србије, но је војсци у тој прилици намењена улога, да буде под командом полицијских качкета ради спречавања слободе, исказа мисли, и ради спречавања, употребе свога гласа при изборима. Изненадио сам се једног дана, кад стигоше две чете из Пирота у Ћуприју. Од командира добио сам одговор: имамо налог да се растуримо по округу, где нас упуте. Рекох му: ваља да нећете покољ чинити? Ја ни сам не знам шта ће бити..... одговорно ми је слежући раменима.

Кад је све учињено колико се могло, претпоследњи је метак полицијски био спречавање председника бирачких места, да их не пусте на своју дужност и разјуривање представника радикалних листа. Ево вам примера из среза левачког, нашег моравског округа: од 16 општина, 12 одређених председника одјурено је а тако исто разјурени су и представници и заменици радикалних листа, јер се један лекар толико дрзнуо, да је за ове последње казао, да су заражени сифилисом! *(Гнушање и живо кретање. Чује се: Видаковићева посла! „од кмета и беседа“!)*...

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 36 ПОНЕДЕЉАК 19 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

31 САСТАНАК

7 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Љуба Јоксимовић

(НАСТАВАК)

(О оптужби, М. Мартинац).

После прегледног резултата у изборном округу моравском нису због спречавања, извршени избори у општинама: Доњовидовској, Секуричкој и Катунској. Све три ове општине скроз су радикалне, и дају велики број гласача. Требало је спречити у њима парсћени пакнадни избор 3 марта, и у тој цели, начелник среза параћинског са целим апаратом опколио је Видово, а брат министра Величковића, писар — памуклијаш, одвео је један одред војске у Секурич, па су тако избори спречени.

О Катуну ћу мало опширније проговорити. Општина се састоји из једног засеока, који лежи на острву Мораве и села на обали њеној. Општински је суд одредко за гласање општинску судницу, која је у селу. Да би се могао извршити фалзификат и крађа куглица, капетану Белопавловићу било је до тога, да гласање буде у засеоку. 23-ћег ноћу украдене су и кутије гласачке, и она са куглицама; крађу је извршио један кмет регент, (*смех и живо кретање*), но је то општинска власт нашла сутра 24-ог, прикривено у кући тог кмета, узела и донела опет у судницу. Тада је капетан, тражио од окр. начелника војску, известивши га, да је у Катуну неред. Овај то јави министру, министар опет капетану, да одмах иде у Катун, и он је отишао са жандармима и пандурима наоружаним, у намери да одузме кутије, али је у место њих био разоружан и он и пратња, а уделила му је мало батина једна девојка, мажући га вратилом (*живела!*).

Тада су на тражење, дошли из Крушевца артиљеристи наоружани пушкама. Сељани, знајући, да је то војска на расположењу кивне полиције, разбегну се у околна села и брда њих преко 150. Војска се повукла, није нашла изгредника, којих у ствари није ни било, сем полиције.

На саветовање људи, разбегнути дођу полицији, која их притвори; скромнији су сутра дан пуштени, а задржато око 60, на којима је вршена тортура. Кундаци и тесаци вршили су своје над јадним грађанима! Који је и новац давао, мало је бијен; сипана је вода по апси у тој цели, да се заледи како би јадници премрзли.

Последњи се предао Милан Миловановић. Над њим је извршени варваризам достигао врхунац. Ужасна слика као у Горачићу! Одмах су га оковали, и у апс долази писар Стојан Миловановић, са жандармом Јосифом Јевтићем, и пандуром Милутином Михаиловићем. Мрцварење је отпочело и кундаком и оковом и тесаком. Онесвешћен пао је и изгубио говор. То се дешавало на очиглед многих људи. Жандарм тада сипа му у уста ракују, не би ли га повратио, а један старчић припално парче свеће, мислећи да умире — (*Чује се: гнусно! Сатро их хлеб народни!*). Одмах га натоваре на кола и донесу у ћуприску болницу, где после 6 сахата умре.

Ово је, господо, једна од многих црних слика, каквих је по земљи било; црна слика вандализма полициског, који је примио на се улогу да сузбије глас слободне воље, да спречи употребу грађанскег права да изфалсификује глас слободна грађанина (*Жалосно!*).

Тога дана, кад је Милан умро, ступи у моју канцеларију једна жена са малим дететом у наручју, и кукајући рече: помози, господине, убиће ми мужа! — Написао сам депешу министру унутрашњих дела; по чл. 15 закона о телеграфу одбија се; написао сам намесницима, опет се по чл. 15 одбија!

Да би то дело ма како дошло до намесника, сетим се те пошљем депешу као аманет у вредности 300 дин. на г. Јована Ристића крађ. Намесника. Однета је у пошту, али су је тамо дочекали телеграфисте и чувени „Цврца“ окр. начелник, и по њеном казивању тукли је тако, да је пала те су је водом поливали. Доведена је од старог оца у моју канцеларију натраг, пала је онесвешћена на патос, и у дрхтавици и муци била преко 4 сата, незнајући за себе. Очевидац тога призора био је и син поштованог г. Катића.

Каква страхота, шесторо деце, од које је најстарије 11 год. изгубило је са мајком хранитеља, због полицијске обести! (*Жалосно!*).

Господо, г. Рибарац правда се, да он не зна за оне шифроване депеше, које се подносе, да је то недостојно што му се подмеће и да сматра испод достојанства да на то одговара. Даље, да није оне шифре упућивао начелнику окр. тимочког, а преко овог и Живану Живановићу, који је био председник Главног Бирачког Одбора за тај округ, а виђен је либерал. Али кад отворимо оптужбу, разгледамо приложене шифроване депеше, видећемо да су оне морале бити познате министру. Кад је већ требало потписати пуномоћја изабраним посланицима, а Живановић их није хтео потписати разуме се, према упутству Рибарчевом. А да су обојица по напред утврђеном плану радили, доказ је поред поднетих шифрованих депеша и цео њихов рад, јер кад се искупила овде она исфалсифи-

кована гомила људи и крстила себе именом народних изабраника, Народних Посланика, тада је Живан у овој дворани изабран за председника тој гомили и тада би са Рибарцем учествовао у извршењу и извођењу даљих планова да није дошао знаменити чин од 1 априла. (Један глас: „штета“; „остварили би људи програм“!).

2 марта кренуо се за Пирот на накнадни избор г. Величковић министар правде, и тада је г. Сима Павловић, управник Ниша, који се десио у Београду, депеширао шифром управи Нишкој: „ноћас да оду у Пирот 6 жандарма и Мијаило и Јоса“. И Величковић на челу њиховом долази у Пирот и моралним утицајем и жандарима фалсификује се воља народна и отима се избор у корист либерала.

Овај Јоса жандарм, то је онај исти, који је помагао у Катунској афери кундаком и тесаком.

Господо! Оптужени у одбрани наводе: па и радикали су газили Устав, — дакле за себе признају — помињући, 5-ти и 6-ти мај и 14-ти и 15-ти мај. Има велике разлике, господо, између њихових недела и овог што они наводе. — Иза извршне радикалне власти стајало је решење Народног Представништва и по основу таквог решења извршна је власт стајала на законском земљишту.

Односно збора напредњачког, који је нападнут 14-ог и 15-ог маја, имам да кажем ово, да ту није нападала власт на тај збор, но се скупила једна гомила људи, па напала збор у намери да разјури, а власт је, по сазнању, умешала се да нападаче одбије а нападнуте заштити.

Узгред нека ми је дозвољено напоменути, да су нека господа говорници у говору казали, како адвокати често и криве бране, а и оруђе су им вицеви. У име моје и мојих колега одбијам тај приговор. Адвокати су рукопомоћ судовима и властима као знаоци закона, криве бране да им се не би казна строжија применила но што заслужују, а у чувању правде угрожене и нападнуте невиности, они су са својим знањем први на браник. Споменуто је како су зимус адвокати водили парницу са народом па изгубили. Не, господо, нису ту парницу водили адвокати као знаоци закона но узурпатори, и ја се надам да ће и у овој данас поведеној победити народ, онако исто као што је и у зимушњој борби за чување својих права, победилац изашао.

Г. Рибарац је у одбрани и то навео, да су код нас људи *неваљали* а закони су добри, и да узрок томе неваљалству лежи у ономе што се од 20 година проповеда. Не заборавите, господо, да је казао мало доцније и то, да су људи *наивни*.

Ово је очигледна противречност. Али, господо, није то тако, већ ево како: 20 пуних година бори се бирократизам са демократизмом, бирократизам је претрпео страшан пораз и срушен данас у агонији кези зубе на демократизам, који је у народ унео напредније идеје, а чији је плод и нови Устав!

Даље је навео како има неки демон, који у Србији кочи правилан развој и обара једну владу за другом, а то ће неминовно постићи и кабинет г. Докића. Да, господо, има доиста демон, а ја држим да су то људи, који су без поверења народног долазили на управу земаљску у циљи да саломе и униште тешким напорама и жртвама извојевану слободу, и који су закон хотимично газили и по своме ћефу владали.

У одбрани је и то наведено, да је чин од 1 априла револуционаран. Да, и ја тврдим, да је погажена једна уставна одредба да би се све остале сачувале. Револуције су, господо, биле и 1804 и 1805 год. па су ипак у историји српскога народа забележене златним словима, као светли дани историје српскога народа и као врло важни дани у периоди његовог васкрснућа. Тако исто, господо, и овај дан од 1 априла биће такође забележен у српској историји као редак и *узвишен* пример: да један млад краљ, један млад владалац показује не само своме народу, него и страним владаоцима и народима, како треба поштовати и чувати вољу народа наражену у Уставу и законима! (Живео, одобравање!). Најзад господо овај чин показао је и то, да је пут за долазак на управу земаљску једино кроз народ, уз његово одобрење и поверење, а не на ар капију. А сви они, којима се прохте на ар капицик доћи на управу земље, па одатле угњетавањем исфалсификовати вољу народну, нека не губе из вида, да ће их постићи ова иста судбина — да их видимо на оптуженичкој клупи.

Поштовани г. Гарашанин каже, а ја бих се с њим до некле и сложио, да су свему учињеном злу криви на првом месту краљевски намесници. Па лепо, кад је то тако, онда нека г. Гарашанин поднесе противу њих оптужбу, ја ћу је одмах за њим потписати. У осталом, ако сматра да стоји дело из кривичног законика, онда нека изволи доставити то истражном судији за варош Београд и овај ће дужан бити истрагу повести, а сваки грађанин има права и дужности, ако сматра да има кривичног дела, то власти доставити.

Напослетку, господо, ми овде када тужимо бивше министре, не гледамо на личност, ми гледамо на дела, која су починили. И зар би ви могли слушати онај јаук сиротих удовица, ону писку мале деце, који су услед обести оптужених лишени својих хранитеља?

Тај јаук и писак сиротињски захтева од вас, да будете достојне судије према учиниоцима недела. Од вас то правда тражи! С тога треба поднету оптужбу примити, и оптужене подврћи истрази, као што закон о министарској одговорности прописује. (Тако је, живео.).

Станко Петровић — Господо, као члан Скупштине и ја сам са својим друговима потписао оптужбу противу бившег кабинета Авакумовићевог.

Господо, кад сам се потписао на тој оптужби, ја сам био на чистом и јасном убеђењу, да су њихова зла и њихове кривице, које су почињене за прошлих 8 месеци такве, да они треба за те кривице да буду оптужени, и да буду осуђени. Због тога ја немам потребе да се овде задржавам на оптужби, да ли је треба усвојити или не. За мене је чисто и јасно, зашто сам и дао мој потпис. И ја мислим, да и ако сам се потписао на тој оптужби, да ми је опет дужност да кажем неколико речи о томе, а остављам Скупштини и другим говорницима, да кажу је ли наша оптужба на своме месту поднесена и има ли свога значаја или нема. Господо, ја сам устао да проговорим неколико речи, које ми дужност налаже, као народном посланику да у колико сам у своме животу пратио догађаје у земљи под бившим власницима, да покренем то њихово старо дубарацијско питање, о тим њиховим злим поступцима, које су радили противу земље и народа.

Господо, у колико је мени познато за мог живота, од кад сам могао да мислим као човек о овој земљи, шта се ради по њој, и по причању, да је у овој земљи било јунака и родољуба, који су желели добро Српском Народу, који су желели да се Србија ослободи, те да народ добије своја права и слободе, то су били искрени родољуби и пријатељи, који су мислили у оно време да народ српски добије оваква права и слободе, каква он данас има, а не само онаква, каква су били од почетка ослобођења. Али осим тих људи, који су тако искрено мислили, имало је и других људи, њихових другова, који су око њих радили, а они су имали друге своје планове; имали су планове, да задрже опет онај турски господарлук, само да промене облик свој. Какве су промене биле даље, каква су се времена мењала, ми смо то видели. Напослетку, хоћу да се дотакнем и времена од пре 25 година, гледајући, да будем кратак — да напоменем, како је било код нас од пок. Кнеза Михаила.

Господо, то је био један велики Србин; то је био један велики владар, који је мислио само добро овој земљи и народу српскоме; који је спремао план свој, и свој правац, да много учини добра својој земљи. Тога је човека нестало у оно време, кад је баш хтео и намеравао да оствари своје мисли, да Србију увеча и обнови. Господо, то није било од народа српског, није то било од нас, него је он изгубио живот од оних власника, који су видели, да од тога човека много губе у својим интересима, те су радили против њега оним турским силеџилуком и дахилуком. Тај човек хтео је, да поврати земљу на правилан пут, да је проширн и оснажи а без великих и без

скоро никаквих жртава и напора народних; хтео је да народу даде права и слободу, што је и Народну Скупштину позивао. Томе владаоцу народ је дао право, да неограничено управља и влада њиме, а то за то, што је народ њему поверио сву своју судбину, што му је народ веровао, јер је у њему видео искрена владаоца, који жели и хоће да управља земљом онако, како и сам народ жели.

Господо, тај је велики човек постао жртва, и та жртва није од оних, који су стрељани на Карабурми, него је жртва оних, који су били на вишим положајима; људи, који су спремали да ми више живимо под намесништвом а не под владаоцем.

Господо, Кнез Михаило погинуо је, а после дошао Кнез Милан као малолетан, а одмах је постављено намесништво. Нису можда сви, али ипак ти намесници су тако васпитали владаоца, да он по том васпитању не могне дуго остати да влада народом, већ само неко време, са жељом, да га тако после упропасте, па онда опет да дођу за намеснике и његовом сину, па тако да узму управу земаљску у своје руке.

Браћо! То се са свим јасно доказује. Краљу Милану као малолетном постављени су намесници, који су га васпитавали, како ће га после упропастити. Кад је као пунолетан, узео власт и управу у своје руке, колико сам ја чуо од људи, они су му говорили, да има гомила таквих извешћа, да је цела Србија против кнеза, да има људи, који га неће, да хоће да чине преврат и буну, да они неће тог владаоца. То је све у почетку изложено пред њега, и он се сад морао да брине о тим лажним извешћима, а они пак, који су га обманивали радили су по земљи шта су хтели; док је владалац стрепио од свога народа, дотле је она господа правила лом по земљи. Господо, то је све било до 1880 године. Од 1880 године била је и промена владавине, и свако се радовао, мислећи, да се окрене на боље, да пође све бољим путем.

Молим вас, ми треба да будемо на чисто, па да кажемо свакоме оно, шта је ко радио, и шта смо ми радили. Цела земља тада, и радикали и напредњаци, радовали смо се промени тој, мислећи, да ће бити срећније и боље време, него што је пре било. Па шта смо видели? — Оно исто, што је и пре било у земљи. Господо, једни су владаоца управљали и окретали на једну страну а други на другу. На првом месту долази 1881 год. и Бонтуов уговор. Тај је уговор под притиском примљен. Кнез Милан, бив. Краљ Србије, нашао је такву једну владу, која кад није могла добити већину, да онај несретан уговор закључи, она је онда пошла таким путем, да је упућивала кнезу нашем поједине посланике у двор, да их он наговара, да им прети па и заповеда, да морају усвојити Бонтуов уговор. Господо, тад је у Народној Скупштини стајало довољно понуда за грађење жељезница, које су биле и повољније од Бонтуовог уговора, али се онда није имало рачуна, да се узму у претрес у Скупштини и остале погодбе, већ се узела само Бонтуова. И тако је следовао један злочин за другим, грех за грехом у земљи; наступила је 1882 год. Генерална Унија је пропала, Бонту пропао, а Србија губи на 12 милиона динара, а даје се уговор Лендер Банки, а у Скупштини се доводе двогласци, који уговор преносе на ову Лендер Банку. Дође за тим 1883 год. Народ излази на биралиште и ту је показао вољу, да неће више ту владу, неће да гласа више за њу. Па шта је с тим било? — Она се онда хвата за владаочев скут и каже: ако пустиш сад да влада радикална странка, онда тим и ми пропадамо. И тада су навукли владаоца на то, да се први куршум Маузер Кокине пушке пројури кроз груди Србинове, који су ту пали. Даље је после тога дошла Сливница, после наређивање избора скупштинских 26 априла 1886 године, и народ је ту на биралишту казао: да осуђује такву владу, која је починила толико зла у земљи. Скупштина се позива 29 јуна 1886 године у Нишу. Од Београда до Ниша хватани су посланици као злочинци и враћала их је полиција, апсила и о њиховом трошку спроводила са жандармима из Ниша у начелства њихових округа.

У Нишу у једној гостионици било је 40 посланика; долази неки потпоручик жандармски (сад је капетан) Кафка, напада на гостионицу и наређује им да се селе из стана, и тако то траје све до пола ноћи, па и до зоре. 29 њих силу сиром одбија; доводе се жандарми, и извлаче се посланици из клупа скупштинских, а све само за то, да влада створи од већине мањину, и да јој не дâ прилике, да је осуди за њена недела, и да је постави на оптуженичку клупу; да је осуди за толика зла, за толике дугове, а што је најгоре, што је опрнила, што је укаљала српско оружје. Треба, господо, изнети свачија недела и свачија зла. Ја вам чиним једно упоређење недела либералне владе, са неделима напредњачке владе од 1880, и кад нисмо могли ондашње министре да поставимо на оптуженичку клупу, за то, што по ондашњем Уставу, ако оптужбу не поднесе прва Скупштина која дође, онда та оптужба не вреди, онда учинимо то сад, кад је све то прегрмело, кад је један пут уклоњен тај шиљак, тај распон између народа и владаоца. Можемо, велим, то учинити сад, кад је млади Краљ Александар пружио руку српском народу и казао, ево ових иницираната, тога више неће бити у земљи, па Бог помогао и мени и вама. Поврх свих незгода и невоља, што их је било у земљи, народ не дâ није желео, да Народна Скупштина решава о оптужби министара, народ одавно жели и тражи, да има добрих државника и савесних чиновника, који неће чинити више она недела, која су чињена под прошлим владавинама. Али, кад по несрећи има таквих људи и кад се из године у годину опет продужавају оне несреће, које су земљу толико пута сналазиле, онда је право, да и народ један пут доживи, да види такве људе на оптуженичкој клупи и данас он је то дочекао.

Што се тиче владавине либералне за ових осам месеци, она је вама свима врло добро позната. Много јачи говорници од мене изнели су у говорима својима недела њена, и ја нећу више у то да се упуштам, кад су већ толики говорници пред Скупштином толика факта о томе изнели, ну само хоћу да се дотакнем једне, две тачке оптужбе.

Г. Авакумовић са друговима вели, да они нису погазили Устав одлагањем Скупштине. Господо, ко поле зна наш Устав земаљски, он ће знати, да је једна така одбрана са свим ништавна. 54 чл. Устава одређује јасно, ко има право да одлаже Скупштину, а 71 чл. Устава одређује такође јасно, кад умре један Намесник, шта треба да се учини.

Што се тиче трговачког уговора, имам ово да кажем. И два најпростија човека, кад закључују уговор, не могу га закључити мимо закон. Да је могла влада сама да продужи уговор, зар би онда Скупштина давала овлашћење влади за продужење уговора? Да то није било потребно, Скупштина би оставила влади, да она то ради, како за сходно нађе, али тако не може да буде, кад је Уставом једино Ступштини гарантовано право за решавање и продужење трговачких уговора.

Даље, господо, хоћу да се дотакнем одбране г. министра војног и г. Рибарца, на навод у оптужби, за што је употребљавана војска у очи избора и на дан избора. На ту тачку, где треба да је њихова одбрана најјача, добили смо одговор, да је то чињено без њихова знања. То, господо, није никакав одговор, није никаква одбрана. Срце мора човека заболети, кад се сети погибије у Горачићу; убијени су толики Драгачевци и Горачићани, који су се у нашим ратовима за проширење државе показали као први војници, војници, који су показали да жртвују и живот за ову земљу, и који су увек одговарали својим грађанским дужностима као Срби и грађани ове земље. Ти су људи немилице убијани и по речима г. Рибарца, да се дође до неке равнотеже у партијама у Србији. Онда је на тај начин требао поубијати трећину српског народа, те да би дошао до равнотеже. То није никаква одбрана. Таква обрана може се назвати отежавање његове кривице.

Г. Гарашанин у своме говору рече, како треба да оставимо, што је било и да један пут треба да дођемо до тога, да у овој земљи буде мира, љубави и пријатељства између нас, и да од сада пођемо бољим путем. Ја верујем, да њему није ништа стало до тога, ништа то њега не вређа, ништа то њега не боли, шта је било зимус, јер и они, кад су били на влади, тако су исто радили. Лепо би то било, да ми оставимо све, што је зимус било, па да кажемо: да од сад по-

ћемо на боље, а чим буде прилика, да се понављају опет зла, која су се у земљи дешавала. Ја не могу никако пристати на тај мир: за сад нећемо, а ако буде прилике, опет ћемо то учинити. Ја мислим да је свима нама врло добро познат тај мир, та љубав и пријатељство г. Гарашанина, јер ми то још на нашој кожи осећамо. Г. Гарашанин нам у свом говору препоручује да треба оптужити Намеснике, јер, вели: они су виновници свега, што је либерална влада чинила.

Тако што год препоручивати Скупштини значило би, по мом мишљењу, заводити Скупштину на странпутицу. Оставити министре, да избегну казну, значило би оставити широко поље, да нека господа могу још да мисле, да се може доћи на власт на каиџик, као што је дошла либерална влада, па доцније, кад треба одговарати, онда проповедати слогу, мир, љубав и пријатељство у земљи, и да се скине одговорност са оних који треба да одговарају, и да се туже они, за које нема начина, да оптужени буду. На послетку, ја могу и да одобрим г. Гарашаниново такво резоновање, кад је под данашњим тако слобоумним Уставом могла да дође на власт једна партија тако ништавна, незнатна према скупштинској већини, да дође са 15 посланика на власт. Кад се тако што год могло десити, онда доиста и други могу се надати, да и друга и са мањим бројем посланика може на власт доћи и просто почело би се лицитирати: ко има мање у Скупштини, да може доћи на власт и ту би за Гарашанина била згодна прилика. Министарство, му је сво у Скупштини па и министар Краљевице Рајовић, и дошло се до тога, да једна партија, која има седам посланика у Скупштини, може доћи на власт. Да се више никад тако што год не би могло десити треба одсудно да тражимо, да оптужени министри буду осуђени и да се у будуће више нико не усуди да чекићем куца на аркапију и тим путем долази на министарске столице.

Господо, јуче је један од господе говорника напоменуо, а и ја ћу то да напоменем, да нико никога не може упропастити, ако се сам не упропасти. Је ли наша радикална странка пропатила од либерала и напредњака, и у колико су нас они више гонили, у толико смо се ми више подизали, јер смо радили, радили оно, што је народ хтео, што је правда захтевала, међу тим и либерали и напредњаци хоће силом да се подигну без народног поверења. Нити су им помогли жандарми, сејмени, бесни полицајци па и војска, те с тога „без брашна и масла“ не прави се пита.

Потредседник — Имајте на уму да је предмет оптужбе на дневном реду.

Станко Петровић (продужује) — Напредњаци кажу да ми чинимо освету што оптужујемо бивше министре, а ја сам уверен, да ми то не чинимо из освете. Ја мислим да ће ми ово сви признати, и држим да оптужени неће избећи праведну осуду; а што се тиче тога, да ли су оптужени криви, то ће суд казати а какви су они ја велим, нека се ухвати под руку Гарашанин и Авакумовић па нека оду у народ и питају: ко је од њих двоје бољи а ко гори, казаће им се да су једнаки а тако исто и г. Рајовић и Рибарац, нека изађу пред свет и код њих неће народ чинити разлику већ ће рећи не зна се ко је гори (Смех). Ја ћу да напоменем један случај из општине гредетинске у моме срезу. Кад су за ту општину изабрати кметови и уведени у дужност, — подигнута је тужба од једног механџије и полиција је по тужби његовој похапсила преседника, кметове, цео одбор општински без икаквих доказа. Међу тим, председник ове општине, то је човек карактеран, човек, који води рачуна о својој дужности о своме раду и тај човек са три кмета и девет одборника лежи три месеца у апсу и у такој једној соби, да су скоро сви добили запаљење плућа. Од тих људи један је разболео се, и у болници после десет дана умро, а за тим му је ћерка умрла, којој су тек на самрти казали, да јој је отац раније умро.

На дан 24 фебруара, коњички капетан, Бабовић, отишао је по наредби у Ражањ, и кад је дошао тамо, питао је капетана Чеду, где је тај неред, за који је он позват да га угуши, но капетан му је срески казао да нереда нема, него да је он позвао војску да неред изазове. Слава томе човеку — умрлом капетану! — јер је он одговорио начелнику среском, да он није за то дошао и да зато он није позват, него да је позват да одржава ред и мир у земљи. На осталим местима, где су се дешавали случајеви убиства, то је за то, што су старешине њихове били малоумни. Тако се, дакле, радило у крушевачком округу и у срезу параћинском где преко половине правних бирача није добило бирачких карата.

Ја сам ово само неке случајеве напоменуо, а има их још доста, што су чак и у новинама изнесени.

Дакле, ја према свему до сад казатом мислим, да су зла за време прошле владавине превршила сваку меру, и о томе је уверен не само српски народ, него и цео остали свет, и мислим, да ће ти људи бити достојно и праведно за своје кривице кажњени. То је што сам имао да кажем и држим, да ће Скупштина узети, да је оптужба умесна а ислеђење ће показати још многа факта и доказе о њиховој кривици, па с тога се надам, да ће тужба постићи оно, на шта је намењена, т. ј. да се кривци осуде.

Милутин Гарашанин — Господин предговорник изволео је бацити неколико увредљивих речи на моју адресу. Он је мислио, да ће некаквим духовитим вицем произвести некакав ефект, кад буде казао „да се Гарашанин и Авакумовић узму за руку и оду у које село да питају, ко је бољи од њих двојице, да не би умели казати ко је бољи“. Ја не знам шта би се у том случају казало, ко је бољи од нас двојице, али у ма које село да одемо и ја и г. Авакумовић, уверен сам да ће се казати да смо обојица бољи од Станка Петровића.

Драгомир Рајовић — Господин предговорник имао је доброту да и мене спомене и да ми рече, да се узмем за руке са г. Рибарцем, кога ја лично и не познајем, и да тако исто одем и упитам у ма ком селу, ко је од нас двојице бољи или гори. Заиста ја ћу да повторим оно исто што је г. Гарашанин казао, кад год, како му драго паметан човек буде ценио г. Рибарца и мене, а буде ценио г. Станка, одлука и одговор биће врло јасан.

Раша Нинић — Господо, ја ћу бити са свим кратак у овом питању. Ја сам од оних, који сам потписо ову тужбу и мислим да је о њој доста говорено, али ћу само неколико речи и ја да проговорим.

Што се тиче лично мене, одбрана оптужених министара није ме могла задовољити ни у колико. Господин Авакумовић изгледао је као год снуждено створење и само је тражио од Скупштине као милост. Он је у својој одбрани наводно како је он отаџбини славно послужио и како он није крив, него се он, може бити, из освете оптужује. Што се тиче мене, ми нисмо поднели тужбу из освете, него факт доказује да су они најгори кривци. Г. Авакумовић доказује у свом одговору, како није крив и како је часно служио, а он се не сећа да је у књажевачком округу држао зборове, где нигде либерала нема и како је добио свега 60 гласова, кад је била кандидација за округ, тако да нису имали ни 100 бирача да им потпишу листу.

Што се тиче министра војног г. Богићевића, он је у одговору казао: па ја просто писам крив, војска је нешто ишла по мом наређењу, а нешто и полицијска власт тражила. А ја кажем, да је он крив, јер без његовог наређења не сме војска да се креће. Ко је био у Београду можда не зна шта је војска радила по изборима а нарочито у књажевачком крају. Кад се војска кренула из Књажевца, верујте да су црноречка села била тако поплашена, да није био велики снег, да би сви побегли у шуму. Један часан официр није хтео да иде на своју браћу да отима изборна места, него је бацио сабљу, и тај официр и данас се налази у затвору, а онај, који је побио толики свет у Горачићу, он је још у служби.

Кад је дошао Алковић да одговара он је казао: ја ћу написмено да одговорим, ја нећу да усмено одговарам ништа. То се види да признаје своју кривицу.

Г. Рибарац у дугачком његовом говору казао је како је чувао закон и Устав, а ја уверавам Скупштину да је учинио јуриш на тимочки округ и нападао на све општине са оним несрећним капетаном, што је био у Драгачеву, али није могао

да учини ништа у том округу. Заглавски срез има 35 општина и сви су кметови звати и апшени, али нису могли да добију ништа и онда су пресељили онога зликовца из Драгачева. Ја мислим, да не треба много да се бавимо са овим питањем. Свакоме је јасно позната либерална владавина. Ја мислим да ће сваки посланик, који проучи ову тужбу, гласати да се они ставе под суд.

А г. Гарашанин што је тражио неку љубав, неко измирење, ја који сам највише шамара од напредњака извукао, са свим би пристао на то измирење али не даду браћа којих је 10.000 изгинуло и оних 25 што су стрељани кад је био одређен један од стране напредњака, који је секао и клао како је он хтео. Ја бих се измирио, али не да она крв што се пролила. Осим тога г. Гарашанин у своме говору наводи, како су и Намесници криви и да треба и њих оптужити Ја позивам г. Гарашанина да каже један члан Устава, где би та тужба имала ослонца, па ако то нађе, ја ћу први потписати то са г. Гарашанином.

Алекса Ратарац — Ја сам на тужби потписан други. Као тужилац пажљиво сам саслушао одговоре оптужених министара. Тако исто, пажљиво сам саслушао и разлоге појединих посланика; и то, како оних, који су се потписали на оптужби, тако и оних, који се нису потписали. Слушао сам посланике, који су са правничког гледишта доказивали да има места оптужби, слушао сам и оне, који нису правници, али су људи из народа, и који су говорили са срца да има места оптужби. Мени као тужиоцу ништа друго не остаје, но, да према стеченом уверењу од једне и друге стране искажем своје гледиште, да ли да останем тужилац или да тргнем свој потпис натраг и да кажем да нису криви. И за то сам устао да говорим.

Одговор оптужених министара састоји се у главном у овоме. Они сви тврде, да су дошли на управу земаљску по нужди да послуже земљи и престолу часно и поштено. То значи да нису дошли под морање; и да их нико није звао са речима, ево празних столица, ево вам жандара, војске, па вршите, шта хоћете и шта нађете за добро. То је њихова драга воља била или давнашња пуста жеља да постану министри. Оптужена господа министри још су и ово навели у својој одбрани, кад су заузели управу земаљску, дужност им је, вели. била да поврате углед Уставу и законима, да заштите интересе државне, и то, како државне, окружне, среске тако и општинске, јер су били угрожени и држава је у опасности била. Најпосле су навели и то, да су хтели да доведу партијску равнотежу у сагласност, да не буде једна партија надмоћнија од друге. Што се тиче саме равнотеже у партијским пословима, ја ћу да наведем један пример. Мени изгледа овако. Један је човек стекао својим трудом неко извесно имање или поверење, као што је и партија прибављала већину народа за себе; сад онај човек или она партија, који то нису хтели да стеку, траже да исто имају. Дакле, значи да нису, могли оће да отимају оно, што имају други. И, оптужени кабинет, немајући своје већине у народу хтео је да отме од надмоћне странке већину. — Тако ја разумем да су они хтели да поставе партијску равнотежу. Што се тиче самих закона да ли су они примењивани као што треба, довољно ће бити да вам наведем за то неколико примера, који су били у моме крају.

Ја живим у срцу Шумадије, у срезу јасеничком, округу подунавском, где су све три партије организоване, и, где су људи више или мање по убеђењу чланови партија. Власти, које су оптужени министри постављали састојале су се у људима, који у смедеревској Јасеници не заслужују ни да буду пандури. Надлежни бивши г. министар послао је некога Панту Стевановића, чије се школско образовање састоји из основне школе, и као такав радио је све наопако противу закона. Он, кад није могао општинске власти да измени у корист оптуж. кабинета, он је употребио средства, која нису дозвољена ни људима, који су ван закона. Пример село Крњево. То је општина до 1000 пореских глава и кмет те општине био је писменији од среског начелника, био је тачан у својој дужности. По захтеву Авакомовићевог кабинета наређено је, да се изашље ревизија, која ће да прегледа и да види како стоје рачуни сви у народу па и овог суда; мислило се, да се тиме нађу какви недостаци, како би могли апсити поједине и тако помоћу кривица променити општ. власти. Ја против тога немам ништа, ја, шта више *то потписујем* и желео бих да свака влада тако ради да врши контролу, да та контрола прегледа све рачуне општинске и остале како би се знало увек, како стоје рачуни. И овај кмет имао је контролу. Контрола, која му је прегледала рачуне нашла је чисто и тачно стање. Пробали су даље са издавањем неповерења, па и то им није помогло. Остало им је старо средство, средство подметања, и тако, Војин Радосављевић бив. либерални посланик достави, да је тај председник општине радио на издајству земље и народа. Та достава спроведена је истражном судији, а ми смо имали истражног судију, који је потпуно за кућу на Врачару. Капетан и судија предузимају истрагу у селу. При истрази, кад су видели, да им план не може изаћи за руком и да не могу измајсторисати кривицу, да суд окружни одобри, јер у суду смедеревском председник је један од другова као посланика, оптуженог кабинета, који истина припада либералној странци, али који је умео доиста да очува и своју част и достојанство суда; тај је председник г. Таса Николајевић. Кад су дакле, знали да измишљено дело код суда неће проћи, они су спремали кмету другу кривицу. Нареде среском пандуру да пуца у вече кроз прозор у сламњачу где је лежао капетан. А овамо огласе, да је кмет (председник) наговорио некога или да је сам пуцао на капетана, те му спреме и кривицу за покушај убиства.

Истом кмету створили су и трећу кривицу, да је некога још пре грађења жељезнице на друму тукао, злостављао. Са таким уједурисаним кривицама стрпају човека у затвор и окују тешки оков. После истражна власт ставља решење о притвору за велеиздају, суд окружни то решење ништи; даље, ставља решење о покушају убиства, пуцањем на капетана суд и опет ништи решење. Ставља се треће решење, о злостављању, суд и по трећи пут ништи то решење. Док је суд ништио решења, пробавио је кмет више од 20 дана у притвору. Ево шта је у општини било док је председник био у притвору. Одбор општински као надлежан по закону, састане се у седницу, те одреди из своје средине најстаријег одборника, који ће вршити дужност председника. И о томе одмах извести стални окружни одбор, и позове га да дође и да констатује стање у општини. Кад је председник стал. окр. одбора дошао у општину на лице места, истражни судија и полиција су све како одборнике тако и председника сталног окруж. одбора уапсили. За то време, док су они лежали у притвору. полиција је кметовала у општини, и окметила је са сокака човека, а то је сина онога, који јој је доставио за велеиздају председника општинског. Дакле поставила регента. Ја немам више потреба да казујем, како се овим не иде на то, да се подигне углед законима, са овим се само стварале трзавице, које су биле за време владавине оптуж. кабинета. Одатле су потекла сва зла и крв синова наше отаџбине. Мени је Рибарац лично казао: да је капетан Панта тражио да се доведе војска.

Истина, да је то било, да је војска дошла, можда оно што је било у Горачићу било би у Ратарима.

Што се тиче давања карата само онима, који су платили порезу то је неистина. Прилог један, који постоји све објашњује. У азањској општини као регенат кметовао је Влаја Арсенијевић, који је и био њич (оптуженог кабинета) посланик). Он је гласао а није платио порезу и гласало је око 173 грађанина, који нису платили порезу. Доказује се распоредом порезе бр. 2, кога су регенти оверили и списак гласача, који се налази у Народној Скупштини. Оптужени министри бране се рђавим радовима других, тако, Рибарац каже у својој одбрани за проливање крви: „па било је и 14 и 15 маја проливања крви, па је ли ко год одговарао за то? Ја имам да кажем ово: да сваки онај, који се брани са делима рђавих, то није никаква одбрана. Тиме се признаје, да је доиста учинио рђаво дело, и као вели, кад овоме није било суда, зашто онда да мени има. За 14 и 15 мај, нека ми се допусти, да кажем ово: десно сам се у Београду одмах 16 маја, чуо сам,

да је Глиша Ђорђевић управник вароши Београда, а члан либералне странке и причињено дело 14 и 15 маја, јер су то интереси намесника захтевали, да се учини освета према напредњацима и радикалима. Је ли истина или не, осведочиће будућност.

Што се тиче 6 маја, ја сам као посланик био у Скупштини, знао сам добро, шта се урадило, а знао сам и како се резолуција извршила. Ја сам онда дао своје мишљење, сад немам потребе да га понављам овде. Али хоћу да кажем ово, да између кривице, овде учињене, у Београду, и оних кривица што су изазиване по народу од стране државних власти, које се народу натурају, има велике разлике. Разлика је по самом месту где су се извршиле и ко их је извршио; даље, разлика је, између државне власти у престоници, које су хтеле да изврше одлуке законодавног тела и оних власти, које су у времену оптуженог кабинета спречавале да се одлуке надлежних, самоуправних власти изврше и које су (власти) изазивале народ на нереде. Извршење у престолници спречавали су они, којих се то извршење ни мало није тицало, друго је то кад се неко умеша у посао, те непозван и ненадлежан не да државној власти да изврши одлуку, а још шта више где међу истима већине има, који још нису грађанске главе (малолетници). А друго је пак, кад грађани мирни, са Уставом и законом у руци, не дају државним органима да нападају на њихова права и слободе, да газе Устав и законе. За прве, као што је случај био у престоници, имала је право државна власт да их сузбије, а за друге, државна је власт позвана да их заштити. Је ли тако било? *(Није)*. За кривице ондашње, независни судови изрекли су суд, а за кривице за које су одговарали грађани за време оптуженог кабинета, опет су мањом независни судови изрекли свој суд, За прве је суд казао криви су, а за друге казао је невини су.

У опште, кад се процени све, што је кабинет Авакумовићев радио, долази се на то, да је он хтео пошто по то да се утврди на власти; да није бирао средства јесу ли допуштена или недопуштена, јесу ли законита или незаконита; све је то било за њ све једно, само да постигну своју циљ. У постизавању те циљи он је (оп. кабинет) тако далеко терао, да је у Народну Скупштину у последњем тренутку увукао регенте као посланике. О томе није нико од говорника говорио нити је у тужби што наведено. Зато ја износим ово.

Ви се сећате, кад се Скупштина 25 марта састала. И у оном тренутку, кад се конституисала, ми смо имали три регента посланика, које народ није изабрао. Опомињете се кандидатске листе радикалне у пиротском округу. Нашу кандидатску листу није потписао један судија. Зато што није потписао један судија, и зато што је та листа (радикална) на дан 25 фебруара имала 8500 гласова, оптужени кабинет, за повећање броја посланичких нашао је, да треба да се уништи радикална листа, од 8500 гласача, па да се сав тај број гласача пренесе на њихову листу од 2000 гласача. Ето, тако смо ми на завршетку Скупштине оптуж. кабинета имали неколико регената без посланичких пуномоћија *(Тако је)*. Је ли то штићење Устава и уставних права Народнога Представништва? *(Није)*.

Да вам наведем имена тих личности, који су били регенти у Скупштини, те да их предамо потомству на штудију. Прво г. Ђорђе Ничић, директор пиротске гимназије, дакле школовни човек; за тим, Михајло Протић, намесник из Власотинаца, опет школован и Андреја Ристић, ковач из Стрелица. То су те три личности, које су дошле да допуне онај број посланика, који је оптуж. кабинету потребан био. А ни опет за то, и ако су та три регента посланика дошла, нису могли да попуне онај број уставом потребан. У назови Скупштини није било више од 63 посланика. Господа, оптужени министри, бране се за отварање Скупштине, изгледа као да се њих то ништа не тиче; они нам кажу: „ето вам те Скупштине, па се кусурајте с њом". Како се то питање може сматрати са правничког гледишта ја не знам, али како се мени чини, ствар стоји овако: та њихова одбрана не може да издржи никакву критику. Сви опт. министри сем г. Богићевића били су послапици; и кад оптужени министри веле, да се отварање Скупштине њих ништа не тиче, онда, кад изузмемо министре као посланике, који нису учествовали у Скупштини, остаје број посланика испод 60. Ја питам, како ћемо онда да се кусурамо?! Јесу ли оптужени министри погазили Устав отварањем Скупштине? Ја мислим, да је неоспоран факт, да су министри отварањем Скупштине указом учинили кажњиво дело, са чистом савешћу, са знањем, а тврди се тим што су гласали за верификациони одбор за часништво Скупштинско, као посланици гласали су и за отварање Скупштине. Дакле, кад су господа министри били у тој истој Скупштини, и својим је бројем попуњавали, ја држим, да нема тога судије, који би могао казати: „ви нисте знали, за уставни број посланика, потребан за отварање Скупштине и ви нисте криви.

Што се тиче одбране Рибарца, о депешама шифрованим из пантљика, дозволите ми, да учиним само ову примедбу. Он ми изгледа као човек, који је многа зла чинио, па није мислио да ће га ухватити. И ако га ухвате, он је мислио, ухватиће га за она дела, за која ће моћи да се извуче из одговорности. У оптужби има врло јаких доказа за нека његова недела, као што је на прилику она депеша Живану Живановићу, или за употребу војске по земљи. На све то он одговара „ја не знам ништа за те депеше; ја не знам ништа, шта је у Драгачеву рађено, и које где; то је без мога знања рађено." Господо, ја сматрам, кад се строго узме по приликама, времену, када су се ова зла дешавала, и местима где су депеше нађене, и кад се узме стицај свију свршених догађаја, онда се неминовно објашњују сви догађаји свршени са тим депешама. А да је крив министар, у чијем су се рејону депеше нашле, и да је он за то одговоран, то је за свакога јасно.

Овде вреди она народна изрека: „Ако коза лаже, рог не лаже." Према томе његова одбрана у тој тачци оптужбе нема никакве вредности.

Г. Рибарац рекао је сам о себи да је слободоуман човек и да је увек тежио слободама и да је за то заповеднички као министар радио, да слободе учврсти и т. д. Тако говори г. Рибарац као образован и више школован човек можда од мене, а ја бих му на то могао одговорити овом изреком: „слобода не цвета по заповести, и не ниче из костура наредаба."

Рибарац није тежио за слободама, него је тежио за влашћу и за диктатуром. Целу радњу оптуженог кабинета сматрам, да су они водили рачуна о Уставу, законима, правима *грађана, као врана о скелецији*. На завршетку говора да напоменем и ово: мене је изненадила беседа једног г. посланика из опозиције, који је тражио, да се један пут партијски рачуни пречисте, и да се један пут дође до мира, мира, који је Србији давно и давно потребан. У истини, господо, ако би се могло то, и ако би хтео тај члан опозиције г. Гарашанин да се држи Христовог Устава: „што ниси рад себи, немој чинити другоме", — ако велим хоћете, да се држимо тога начела Христове науке, и ја ћу се сложити с тим, да у Србији не буде партија, него само једна, која ће се овога начела држати. Но, ипак за овај специјални случај правда захтева, да они, који њу скрнаве буду кажњени, буду суспендовани, онемогућени за поновно скрнављење правде. Опомињем се једне скупштинске седнице као посланик, чини ми се, да ће бити 159 састанак 30 марта 1891 године. На тој седници имао је ондашњи председник министарства г. Никола Пашић да одговара на интерпелацију г. Гарашанина, поводом закљученог уговора између намесника и краља Милана, који је питао: има ли још каквих тајних уговора, и да ли ти уговори вреде према земаљским законима и Уставу.

Навод г. Гарашанина као члана данашње и ондашње опозиције, како ондашње већине тако и мањине, као год и данашње већине и мањине, оценио је владавину, која је припадала данашњем оптуженом кабинету, којима се данас суди, јесу ли криви или не. Но, најпре је г. Рибарац оценио владавину Гарашанинову и у свом завршном говору моли Бога да му се ово испуни:

„Задовољан сам одговором г. министра председника, ја изјављујем, да је наша народна мисао на путу напредовања од оног тренутка, од кад је руковање пословима земаљским избијено из руку г. Гарашанина и његових пријатеља, изјављујем своју патриотску жељу, да та мисао никад не дође у искушење, у коме је за то доба била, и да се у Србији никад не поврати стање, у коме су прекп судови, полиција и кметови бацали у тамнице хиљадама грађана српских, и пушкарали по 20—30 српских грађана".

То је г. Рибарац казао у своме завршном говору, то је казао вођа једне партије члан оптуженог кабинета, дакле, он је признао, да је било почело боље стање, а да није било онако како је са оптуженичке клупе казао, да је све било кусо од постанка новог Устава.

На шта му је одговорио Гарашанин овако:

„Г. Рибарац је сматрао за потребно, да се помоли Богу, да се никад не поврати оно време, какво је у Србији било кад сам ја владао.

Кад је он то учинио, нека ми је дозвољено, да се и ја г. Рибарцу придружим и да замолим Бога, да никад више не једем тога горког хлеба, који сам седам година јео и који и данас једем; а што је он као пребацивање мени напоменуо Краљевицу, ја сматрам да је то произвољно подметање, јер ја у то доба нисам био на влади, па нисам могао никога ни слати тамо, али, кад се већ налази за потребно, да се купи прашина по свима буџацима, па да се мени баца у очи, онда нека је и мени допуштено да и ја позовем г. Рибарца да се и он мени придружи у молитви: „да Бог да се никад не повратило оно време, у коме је невин стрељан један Јеврем Марковић, у коме је џабе убијен један Тома Јовановић, и у коме је на правди Бога један Адам Богосављевић умро у државном затвору"!

Ондашње њихове молитве биле су лицемерске, нису биле истинске, а у њиховим молитвама оцењене су владавине и једна и друга. Дошла је серија онога кабинета, који је починио ова зла и данас Гарашанин признаје у свом говору, да има кажњивог дела у раду владе, која је на оптуженичкој клупи. Но, само за то, што се не може судити намесницима или, како он рече, што се неће да оптуже, као главни виновници, и што се није судило онима, који су пре ових газили Устав и законе — он неће учествовати у решавању са друговима. Сваки може разумети за што ово он говори, овоме не треба никаква коментара, само треба узети на ум да је Гарашанин посредно потпомагао оптужени кабинет у прошлом његовом раду преко својих чиновника.

Завршујем. Ова дакле тужба није подигнута лично против кабинета, што га мрзимо или што се хоће освете, не, она је подигнута да буде у истини правда заштићена и да се Устав и закони поштују и чувају како то и треба. Ја немам потребе да изјављујем оно, што су већ господа говорници раније изјавили, али изјављујем да ће за време краља Александра I бити затворени сви капицици, кроз које се до сад долазило на управу земље и да више не ће моћи нико ама нико на управу доћи, који нема већину у народу и који не ужива поверење народно. (Чује се: тако је). На основу чега не могу тргнути потпис са оптужбе.

Арса Прокопијевић — О оптужби бивших министара говорено је доста, тако да је већ Скупштина заморена, за то ћу се ја клонити свих оних из оптужбе тачака, које су поменуте предговорницима, те нећу их ни помињати; само сматрам за дужност, да пред лицем Народног Представништва, дакле и пред лицем целе земље, одбијем ону ћагу, онај прекор, ону гадну ујдурму, што ју је у одбрани својој нанео бивши министар г. Рибарац Иванјици и нашем срезу, а преко тога и целом ужичком округу.

Г. Рибарац, ватајући се у одбрани својој као потопилац за сламку, правдао је себе лично за почињена у земљи недела. Али, гледајући он као највећег грешника међ друговима својим министра војног, који не смеде устати да да свој одговор усмено, сматрао је г. Рибарац за нужно да му он притече у помоћ као вешт адвокат да оправда, што је министар војни послао војску скоро по свима срезовима у очи самог избора народ. посланика, кад Устав и закони строго забрањују. Правдајући то одашиљање војске, поменуо је и Иванјицу, одакле сам ја, поменуо је да је узрок, што је војска у Иванјицу дошла тај, што смо ми божем хтели да нападнемо и отмемо барутни иванјички магацин, па да би то још оправдао, он је узвикнуо и вели: „Помислите, браћо, како не бих послао војску у Иванјицу, кад тамо живи један истерани практикант, који сваке године честита крсно име Кара-Ђорђевићу". Он је мислио, да ће тим учинити силан утицај. Ја сам доиста с пажњом и као сведок и као посланик све њих оптужене министре саслушао, и верујте ми доста има места, где ме је побудило сажаљење према овим несрећним људима, али кад су се у својој одбрани послужили калцузлуком и очитом лажју да правдају долазак војске, депешом истераног практиканта, онда сам одмах о њима стекао са свим друго уверење: да су дупло гори зликовци, него што сам до сада о њима мислио. Да би познали ствар, усљед које Рибарац помиње то честитање Самчино на Цетиње, саслушајте ме само ово:

Самчо Савић то је један пуки сиромах, но врло поштен човек, кога је општина више пута бирала за кмета. Он је био и посланик и многоме је од вас у великој Народној Скупштини познат с тога, што је он предложио да се и Тополи да, да бира посланика, као што бира посланика Добриње и Таково. Тај Самчо као способан човек, као вредан и писмен у добу напредњачке владавине, био је један од највећих усталаца у борби против напредњака, који је кадар био нешто и да напише, и он је међу првим људима најнемилостивије гоњен од напредњака. Самчи су подметате под напредњацима такве кривице, које никако не доносе 20—30 дана затвора, него скоро свакад посе за собом робију. Самчо је под напредњацима окривљен 1884 године као јатак Николе Пашића, за кога се у оптужби рекло: да је као бунтовник побегао из Бугарске и зимовао у Иванјици, да смо се ми са њим, т. ј. Пашићем договарали, како ћемо да извршимо поново у Србији буну, како смо код њега долазили и т. д. Но Самчо се извукао са друговима од ове, у злој намери измишљене оптужбе. Чим је то свршено погинуо је Вељко Јаковљевић, мој рођени зет.

Самчина кућа још седморице, и ако је била преко два округа, претресена је, па чак и мени као шураку његовом претресали су кућу, као божем да смо стојали у дослуку са зликовцима и као да смо убице само за то, што живимо у љубави са Миланом Ђурићем, моји је лежао тада у апсу због убиства Вељка Јаковљевића. За тим, пошто Самча није ни ту као зликовац ухваћен, онда је спетљан као јатак хајдука Солдатовића, јер посланик напредњачки Васо Петровић изнео је једно писмо у злој намери удешено, у коме је Солдатовић — као божем — казао: да тај Васа Петровић на извесном месту извади колац из извесног места његове њиве па у рупу истог да метне као осијек за његову — Васову — главу 100 дуката. Због тога осијека падне у сумњу цео срез моравички и ако Солдатовићи као хајдуци никад нису долазили у исти срез нити пак икога убили, на новац осјекли или на путу напали. Долази око 200 најодабранијих грађана из среза, а међу њима много кметова, одборника и 4 попа под надзор, а међу њима и Самчо једино због овога писма. Самча видећи да ће стварањем очитим ујдурмама отићи на робију, утекне у Турску без пасоша. Турске власти доконају га као бегунца и чак су га терали у Цариград, из Цариграда у Бугарску, из Бугарске прогнају га Бугари у Црну Гору, где се подуже задржао, и тамо су му давали помоћи као сваком пећенику.

Под савезном владом Самчо се вратио у Србију и од тога доба он је збиља свакад честитао рођендан Карађорђевићу. Сад у то нећу да се упуштам, да ли је он одан Карађорђевићу, може бити њега воли више него мене. Излазим да вам сватим пажњу, са каквим су се ситницама служили либерални министри да оправдају свој неуљудан и зликовачки поступак. Ја нисам знао нити верујем да је због једне овакве депеше војска дошла, али сам рачунао, да је војска дошла и у Иванјицу и у сва изборна места по Србији за то, што је то по њиховом — либералном споразуму тајно у Београду ре-

шено — као што су то у Београду у напред пропратиле многе новине, да се тим кретањем уплившише што више на заплашавање народа у корист либералне владавине. Али, кад сам видео страшне последице, које су само од војске биле, тек сам сад објаснио себи каква је поменутој депеши дата важност и какви су тајни и неваљали смерови били код либералне владе, кад нам је због те депеше војска спремана. У редовном стању, без рата, војска на један пут долази у потпуној ратној спреми и то ноћу и тако брзо, да их је много на путу попадало. Цела варош и сви ми били смо у опсадном стању. Целу ноћ лупале су сабље, варош је била затворена у 6 и 7 сати у вече. Писма могла су да се испрате само она, за која су они само нашли да се могу испратити, и обично су их отварали. Тако исто и депеше пуштане су само оне, које је војна власт дозвољавала. Представите сад овај случај. Председник општине ивањичке, нашавши се у тој недаћи, шаље један телеграм уредништву Одјека и каже од прилике овако: „Данас после српско-турског рата први пут војска у потпуној ратној спреми домашира, уз свирку труба и лупњаву добоша, те улогори се у сред Ивањице; не знам зашто, пошто је мир и ред у целој општини и срезу, сем ако није за то, да војска чува кутије за које либерални кандидати представника немају“. То је било увредљиво у толикој мери, да капетан војни Никола Илић одмах званичним актом позове председника општине Јакова Јојића да му због пом. депеше даде одговора. Капетан Никола Илић кад је добио депешу он је позвао на скуп војнике и казао им: „браћо, војничко оружје српско увређено је, ми смо омаловажени, председник општине ивањичке дао је депешу, да смо ми дошли овде не да чувамо Краља и спасемо земљу од бунтовника, него да смо дошли да чувамо кутије либералне, које немају представника; ја ћу вам још данас позвати тога председника наредбом, и он ће вам доћи да га уочите, јер ћемо морати да се разрачунамо с њим“. Шаље он акт председнику општине ивањичке и позива га да му предстане у канцеларији, а војници који су слушали капетана долазе и кажу кмету: „по Богу брате, не иди му, јер ће те разнети оружјем“. Овај допста се уплаши па нити оде нити одговори ништа. Капетан позива га другим актом да дође, али кмет неће никако. Кад је било трећи пут, онда председник општине упути писмо среском капетану и пита га: шта је ово код војника, позива ме капетан, као власт без икаквог законог ослонца, а међу тим чуо сам, да ће ме разнети оружјем; него ако имам каквог споразума с њим, зовни, као моја надлежна власт и мене и њега у твоју канцеларију, да се споразумемо, јер ја му по његову позиву доћи нећу. Према томе капетан позове и кмета и капетана Николу Илића и ту су се споразумели како су умели. Питао га је о депеши, и он му је казао, да не мора њему да одговара, него, ако сматра то за увреду, нека тужи уредника „Одјека“ и он ће одговарати. После велике срџбе они су раскрстили и омало је прошло, те није дошло до боја.

Еле, кад се није могло да успе да се позове пред у Ивањици, онда су они, у очи избора народних посланика, када су дошли председници бирачких одбора да свршe избор, настајали да њих спрече у извршењу те своје дужности. Као председник бирачког одбора за општину Шумљанску, која је уз саму Ивањицу, дошао је из Пожеге учитељ Владимир Радојичић. Као што су моји другови раније казали настојавано је, да се од стране општине не приме за председнике бирачких одбора они, који немају објаву од полицијских власти, које је ова давала само поузданим лицима, која су хтела да учине све, што је полицијска власт хтела, али пошто су у срезу моравичком све општине радикалне, то се није нашао у целоме срезу ни један кмет, који би послушао ову незакониту наредбу капетанову. И, кад капетан није могао код удаљених општина ништа да успе, он је хтео да утиче бар на општину Шумљанску, која је пред његовим очима уз саму Ивањицу. Наредио је кмету да Радојичића никако не прима, али овај, познавајући га, примио га је, те је свршио посао у очи дана избора. Капетан срески Сава Лазаревић позове са капетаном војеним кмета Шумљанског Вељка Бешевића и пита: како је смео да прими учитеља да председава без објаве полиц. власти? Кмет му је одговорио овако, како је требало да одговори. Казао му је, да му закон о изборима народних посланика налаже да пусти председника да председава бирачком одбору и код тако јасног наређења законског нисам, вели, смео да извршим вашу противзакону наредбу. Том приликом одмах су му капетани припретили да ће то бити последњи његов одговор кметовски, да ће он добро памтити онај час, кад се закметио. После тога њега су чували војници целе ноћи, разуме се, не ради његове безбедности, него да га нападну. Кмет је то знао па их је варакао и после пола ноћи пошао кући, али се и капетани крену за њим. Како је имао да нађе на Ћуприју, то га ови пристигну раније и понуде му се као другови да иду с њим. Мало за тим поздраве се капетан грађански с војним и један ће рећи: хоћемо ли? Како је чуо кмет ту реч, он се одмах уплаши и натраг врати, али га — по причању његовом — капетан војни мазне неколико пута сабљом по глави, облије га крв, оборе доле и почну тући а он нада вику те Ивањичани излете на прозоре и чују, где човек запомаже: „Недајте, браћо, убиће ме капетани.“ Тај кмет долази у ред слабих и најмањих људи у срезу, и њих 7 — колико је било војника с капетанима наоружани до зуба мучким нападом измрцварили су једног председника општинског, а тиме обесветили и име и оружје војно.

Дакле, браћо, са овима наводом хоћу да вам кажем то, мало поклањам вере на одговор бивших министара и да треба за то да пред судом одговарају, кад су дрски били да се и оваквим срествима служе и да чине таква недела. Да учиним једно мало упоређење. Кад се за овакву једну депешу једног практиканта, у име, божем, династичности премлаћују српски грађани, каква је онда казна требала да стигне оне људе, који су за време своје владавине а то су либерали подрили темељ напретка овој земљи, који су у својој средини имали људи, који су мучки убили нашег неумрлог кнеза Мијаила, који су у својој средини имали људе, који су хтели да отрују и другог ондашњег кнеза — бившег краља Милана, па се тај отров на његову главу излио; који су хтели на најгаднији и у свијету још нечувени поступак да дођу главе нашем кнезу помоћу оног гадног догађаја, који се догодио у Смедереву, на онај случај са бомбама на терасијама и т. д. Према томе, питам ја вас, каквом казном треба да се казне ти самозвани династичари према овој практикантовој депеши. Дакле, познавајући ове људе, либерале, из раније, ја им се ни у колико не чудим, што су чинили у овој земљи оволика недела; јер подајте детету нож или жишку, оно ће се посећи или опећи; тако исто пустите у слободу окорелог зликовца и подајте му оружје, он ће опет да почне да тера стари занат, он ће почети да убија да отима, где шта стигне. Подајте либералима власт у шаке, они ће да раде оно, што су и досад радили за време и прве и ове последње владавине. И кад би они друкчије радили, но што су радили, т. ј. добро, искрено и поштено, онда они не би били либерали *(смех)*. Кад су либерали хтели да у очи избора правдају употребу војске, да правдају оне поступке бивше владе са једном депешом једног истераног практиканта и кад кажу да све зло потиче од нас радикалне странке, онда дозволите ми, да и ја изнесем своје гледиште, како ја мислим и од кад потичу скоро сва зла у нашој земљи.

Прво зло, које је у овој земљи потекло, потекло је из сударa радакалне странке с краљем Миланом. Радикална странка изишла је из тога сударa као победилац и она је морала пошто по то, по речима оптуженог министра Рибарца, да се сломи како би дошла у равнотежу са другим партијама и како би биле политичке партије у Србији што више у подједнакој сразмери. Ја у тим речима либералним видим њихову жељу да су пошто по то хтели, да силом макар изравнају радикалну партију са другим партијама.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 37 УТОРАК 20 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

31 САСТАНАК

7 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Љуб. Јоксимовић

(НАСТАВАК)

(О оптужби, Арса Прокопијевић).

Као што је у овом случају сада код нас, тако и краљ Милан, тако исто и намесници нису могли гледати, да радикална странка остане овако снажна, овако јака каква је, јер незгодно је сваком монарху гледати надмоћност једне партије над свима партијама у земљи; он тражи свакад сујету да задовољи и да је над свима. Он по Уставу има половину власти, половину Народно Представништво, али је без сумње свакад тражио што више, а овде код радикала никако више добити није могао.

Незгодан је положај кад један владалац у својој земљи не може да припрети једној јакој партији са другом партијом или са свима скупа. Дакле, и Рибарац је ударио на то гласом и казао је: „ми, уинтересу земље и престола, трудили смо се и главни нам је задатак био да управу доведемо у строј, партије да су сразмерно подељене.“ Сем тога, господо, овом злу, које се у земљи дешавало, био је у главном узрок *тајни уговор* између Краља Милана и намесника. Главни узрок ту лежи, јер, браћо, *у земљи, где владају по Уставу и законима до пунолетства краљевски намесници у име Краљево, па ти намесници или стидују, или неће, или од кога не смеју да се закуну на верност своме уставу и Краљу, у такој земљи нико се никад редовном стању надати не може. (Тако је).* Овом тајном уговору зарад праве изједначености у партијама, зарад тога, да радикална странка буде сурвана, послужио је донекле и нов Устав, који је много напреднији и много бољи од старог. Ви ћете ми признати да у новом Уставу има много тачака, које су управо обвезале интелигенцију да га оберучке прими, али у таким местима, народ, — маса народа су мало задовољни, н. пр. у слободи штампе, збора и договора, претрес домова, протеривање ван земље и т. д. Али главне тачке.....

Потпредседник — Говорите о претресу оптужбе министара бивших.

Арса Прокопијевић — Молим вас, не прекидајте ме; увек сам такав био — али велим главне тачке радикалног програма, тако рећи, опљачкане су новим Уставом, јер њим се баш ишло на то, да се што пре радикална странка изгуби у важности пред народом, нас је баш тај програм радикални довео на ово место, и ми ћемо уживати поверење само дотле док га испуњавали будемо. Ви ћете се сетити у другом делу Устава нашега, док су све тачке из програма покрадене тако рећи.

Државни Савет, што смо сматрали да у интересу штедње треба уништити, он постоји већи, но што је био. Исто тако да се укину началства.....

Потпредседник — Ја вас молим, ваљада неће бити Државни Савет на реду *(Тако је).*

Арса Прокопијевић — Врло ми је незгодно говорити, кад ми се не даде да искажем све мисли како по реду мислим.

Потпредседник — Молим вас, имајте на уму предмет, који је на реду.

Прокопијевић Молим вас да продужим. Краљ Милан доведен под такве околности, као што знате, абдицирао је.....

Потпредседник — Молим вас, говорите о предмету, који је на дневном реду.

Прокопијевић — Пошто ми потпредседник не да да говорим.....

Потпредседник — Ја вам дајем да говорите.

Арса Прокопијевић — Кад је тако, ево ја ћу да завршим. Ја ћу да говорим о правој ствари, ја помажем г. Гарашанина у његовом предлогу, који је изнео Народној Скупштини, да се оптуже Краљевски Намесници. Ја полазим с оне тачке, са које је и г. Гарашанин пошао, и кажем „са главе риба смрди“ (народна пословица). И према томе ми знамо да сва зла, која потичу, већином потичу озго, са главе, а никако с репа, као што каже отац Марко у одговору Гарашанину. И ја сам имао на неколико места да приметим на говор г. Гарашанина, али поп Марко му је онако добро одговорио да га је тако рећи убио као змију *(смех)*, али у оном питању, где се Гарашанин дотакао Краљевских Намесника, ту је Гарашанин — изгледа ми — остао победилац.

Намесници су одговорни, одговорни су, мислим, због тога, што они нису прави намесници. Ја сам са овога истога места у прошлој скупштинској седници доказивао и колико сам кадар био доказао, да Краљевски Намесници, онакви какви су, нису Краљевски Намесници, него просто клот — слуге Краља Милана, и који га служе за по 5.000 дуката год. ајлука. Ја сам то пр. Скупштине са уставним одредбама доказао, а сад овом приликом ћу да то укратко поновим пошто већина вас браните Намеснике. Доказао сам и доказујем тиме, што Краљевски Намесници немају краљевску власт, коју Устав тражи, за то што нису један од најбитних услова уставних испунили. Краљ Милан, познавајући Намеснике с једне

стране као врло добре слуге, који су готови да учине све што им се за добру плату нареди, а с друге стране као лукаве државнике, он им је уступио државну управу али у исто време уступајући им државну управу, он је, чини ми се, намерно превидео — прекорачио једну од најглавнијих тачака уставних, помоћу које је тако рећи начинио „мицу“ да колико му у вољи стоји може их на управи земаљској трпети, а може тако кад му се гођ прохте да их може — не вређајући ни Устав ни законе, — за јаку ухватити, са управе земаљске збацити, па онако доконе — што но веле — у раношљиве најурити, као што је то и учињено 1 априла ове год. Дакле Краљевски Намесници не могу бити оно, каквим се именом називају све дотле, док нису положили заклетву пред Скупштином на верност Уставу и на верност Краљу (Тако је). Кад то учинили нису, нису намесници, јер ни један од званичника судских у земљи не може и не сме обављати званичан посао, и такав му посао ни у колико пред судом не важи, ако није положио заклетву на оно, што ради. То вреди за попа, учитеља, чиновника, за министра, то вреди за народног посланика и т. д. а чак и за пољака, јер ни пољак не смије у обор затворити једно свињче, докле заклетву не положи, а Краљевски Намесници као незаклети деле правду народну, и обављају краљевску власт, што то нигде у свијету нема.

С те стране полазећи, ја сам их тужио и пређе док су били у сили и власти (чује се: и јеси доиста) а тужим их и сад, кад не управљају више овом земљом. Према томе ако намеснике нећете да оптужите из разлога, које сам ја навео, и то за све време њихове владавине, онда их бар оптужите за недела, која су у овој земљи почињена од 1 новембра пр. год од када и тужба против либ. владе вели а и ви сви потврђујете, да је било крње — непотпуно намесништво. Ако ни зашта друго а оно бар оптужимо их за зла од 1 новембра и отварање пр. Народ. Скупштине. Један од најјачих адвоката у нашем представништву г. Никола Николић узвикнуо је: Дајте ми закон, дајте ми једну одредбу уставну, по којој би се могли оптужити краљевски намесници! Ја на ту гражњу г. Николића одговарам: Дајте ми један члан закона, дајте ми једну једину одредбу уставну, по којој се не могу краљевски намесници судити. Ако краљевски намесници по мом мишљењу остану некажњени, онда значи, да су они прави, а кад су прави, онда су криви данашњи министри, г. Докић и другови, који су их са тих места збацили, пошто су имали још годину и 4 месеца овом земљом до пунољетства Краља да управљају. Дакле, у овом случају или су за осуду намесници са својом владом, или су за осуду они, који су их с њихових места збацили. Треће ништа бити не може, а ви сад проберите које волите.

У овом случају пођимо за нашим младим Краљем. И он је озго, са врха почео, па почнимо и ми. Он није најпре позвао Рибарца, Величковића и Кундовића, него је позвао Ристића и Белимарковића на вечеру, а кад је почео апсити најпре је уапсио главе, па тек онда оне окрајке као кусур! (Живо и весело кретање).

Пођимо дакле тим путем, којим је млади Краљ пошао, јер нас је баш он у својој прокламацији и позвао говорећи: помозите ме, браћо и народе, у овоме моме предузећу. Ја не знам како бисмо могли друкче радити, него онако како је и Краљ радио. Кад одобравамо његов поступак од 1 априла, онда га и орамом потпомоћи. Рибарац истина у одбрани својој пред овом Скупштином не признаје Краљу краљевску власт до пунољетства његова, него каже, да је ово стање усљед револуције створено, па пита нас: „за што, вели, ви нас овако лепо и мирно саслушавате, јер вама као револуционарима има пречег пута, далеко лакшег пута, да са нама рашчистите?“ — Са овим се ваљда г. Рибарац чуди што их са свим с лица ове земље не уништимо.

Ја ћу у неколико г. Рибарцу признати, да је строго по Уставу краљ требао да буде пунољетан, и да може управљати земљом, тек после годину и 2 месеца. Али у исто време, овај његов поступак је такве природе да је сав народ једнодушно најсвечаније, тако рећи са сузним од радости очима, поздравио. Овај поступак нашег владаоца потпуно личи на опог владаоца, што је поцепао покров са часне трапезе, али само зато да завије љуте ране своме народу.

Ето браћо, тако је исто учинио и наш Краљ Александар I, узимајући 1 априла своју власт у своје руке и за то нека му је Слава! (Живео).

Пођимо дакле, тим путем, кад нас је он позвао! Судимо са министрима и намеснике, као — свом злу — главне виновнике, па ако нема за њих у овој земљи закона, онда да их ми поротски судимо! Нећете ли тако, оптужимо их истражном суду као обичне, просте зликовце; а нећете ли, ни тако, онда допустите, да им се суди по речима Исуса Христа, по светом писму: „Коме је више дато, тај више и да одговара.“ Дакле у овоме случају последњем имала би се да изврши над намесницима чак смртна пресуда, за то, што су они били на највишем месту, са највећим правом, највише плаћени, највише школовани; они су према томе и позвани и дужни да најмање греше да најмање зла чине. Јер, кад један човек из користољубља, што је гладан, убије човека, и за то се осуди на смрт, онда за што да не буде кажњен сирћу, и зашто да не умре онај што од обијести и ћефа ради многа убиства чини. Недајте људи да се код јасног Устава и закона уводи у Србији и такав обичај, да једне српске власти са оружаном стајаћом војском кмете кметове и у случају неуспеха плотунима народ убијају, а за њима друге српске власти — независни судови долазе те погинуле оглашују за невине, па да при свем том опет за убице казне нема.

Не дајте, људи, јер би нас попрела крв наше невине браће која је нас ради и слободе ради проливена и коју смо јуче очима нашим у овом дому гледали.

Не дајте, људи, убицама да од казне умакну, јер би нас онда народ с правом могао огласити за саучеснике злочиних дјела либералне владавине.

Љуба Јоксимовић — Ја ћу бити кратак. Ја вас нећу заморавати говором. Дужност ми је прво да напоменем, да сам као грађанин, као народни посланик, који је учествовао при грађењу Устава, на који сам се потписао, дужан био да урадим оно, што сам по Уставу требао и могао да урадим. У Уставу стоји закон о министарској одговорности. Ја сам тај Устав с друговима потписао, носећи уверење, да се по томе Уставу неће моћи више радити као што се радило, и да ће министри, ако противно законима и Уставу раде, морати да одговарају. Тако се што и десило, и дочекали смо, да видимо министре на оптуженичкој клупи. Потписао сам се на оптужби, сматрајући, да сам дужан био да учиним то, тим пре, кад је један Милић из Горачића, који је једва могао да прочита тај Устав погинуо, бранећи га; онда ја, као посланик, дужан сам да тражим да се Милићеве убице казне.

Господа оптужени министри у одбрани својој рекли су, да је оптужба акт освете. Господо, тога никако овде нема. Правом Србину није то у природи. Прави Србин великодушан је и на Велигдан прашта велике кривице. Кривице, које су либерали учинили од 9 Августа до 1 Априла, оне су велике. Од 9 Августа до 1 Априла био је Велики Петак, за српски народ; а први Април то је Ускрс и тај Ускрс сваки Србин слави и неће на дан Ускрса никоме да се свети. А да бисте могли видети ко хоће да се свети, да вам прочитам неколико речи из листа који уређује Алекса Радуловић. „Напред“ орган пожаревачких либерала у своме првом броју препоручује своме прваку г. Стојану Рибарцу, „да спокојно настави лечење у Карлсбадској бањи, јер им је потребно његово здравље, да као осветник освети све зло, које им се од априлске ноћи наноси од радикала.“ То су, господо, осветници. Да су они то желели ја сам на својим леђима осетио, али ја им праштам.

Ви се сећате, да сам вам ја једном приликом у Скупштини казао, да недао Бог да дођу либерали на власт, јер ако дођу биће гори од напредњака. Кад бих лично по мени судио, пошто сам ја под напредњацима у апси лежао и више под њима пропатио него под либералима, имао бих разлога

да кажем, да су напредњаци гори од либерала, али ја лично по себи нисам судио, него сам искрено казао, да, ако либерали дођу на власт биће гори од напредњака, и ви сте се потпуно уверили, да је тако и било. Што се мене лично тиче што сам ја пропатио под њима, ја им праштам за то, што је дошао дан Ускрса. Да радикална странка, да ми као Представници њени нисмо за освету потврдиће овај факт: 134 дин. дали смо за депеше, у којима прекоревамо наше другове да не чине освету, и ако су изазвани. Ми нисмо домаћини као што се тим либерали хвале и кад смо могли дати за депеше 134 дин., којима одвраћамо своје другове од освете, ја мислим да је довољан доказ, да ми не желимо чинити никоме освете.

Пажљиво сам саслушао одбране оптужених министара и нашао сам да у њиховим говорима има нечега и оно што им може бити и отежавна околност а има нечега што се може узети као олакшавна околност. Као једна отежавна околност могао би се узети онај навод г. Рибарца, што он вели, да се либерална влада примила управе земаљске, да се дође до „*партијске равнотеже*“ у земљи. Како се може доћи до те равнотеже, кад либерална странка наспрам својих 15 посланика, имала је већину радикална странка преко 100 посланика. И при таком стању ствари доћи до равнотеже значи отети на силу и чинити она недела, која су чињена за 8 месеци либералне владе. Овим делом свога говора г. Рибарац је признао да је г. Авакумовићев кабинет са предумишљајем учинио један злочин. У осталом, господо, некако та реч равнотежа постала је фатална код нас. Ради одржања „равнотеже“ под напредњачком владавином био је рат на Сливници, па је толико људи због тога рата страдало. Ради одржања равнотеже дошла је либерална влада од 9 Августа и опет су народ толико несрећа нашле. Треба један пут пречистити са том равнотежом. И кад нисмо имали могућности према онда шњем Уставу, да видимо напредњаке на оптуженичким клупама, да видимо либерале и да једанпут свршимо са тим равнотежама (Живо и весело кретање; чује се тако је. Жагор с левице).

Чујем с леве стране један глас. Ја могу да кажем да онај, који је био кривац, није био кажњен, његову кривицу примио је Краљ Милан и ми предајемо то забораву као што је и народ предао. Краљ Милан је жртвовао себе, а спасао династију.

Као олакшавна околност г. Рибарцу по мом мишљењу може служити онај навод из његовог говора, да у Србији не може бити буна, од како су неки радикалци честитали Николи Христићу за угушену побуну. Нека благодари г Рибарац ономе на кога вичу либерали за 2 Април, а да је Рибарац дочекао да је гора олистала, он би видео да ли у Србији може бити буна за одбрану уставних права ове земље и видео би да ли би имао кад да ради. као што је почео.

За употребу војске г. Рибарац се брани примером како и суседна држава Мађарска употребљује војску при изборима, па онда вели: кад Мађари могу да употребљују војску при изборима можемо и ми. Ви знате, господо, како је Мађарска састављена из разних народности и да би се одржала надмоћност Мађарске наспрам других народности, којих има 4 пута више, Мађарска употребљује и војску при изборима. Али хоћемо ли ми на то пристати да либерали држе целу земљу помоћу војске. Наша војска није за то вежбана. У Аустрији то може да буде и у државама као што је Аустрија. Али за нас Шумадинце то никад не треба, и ако би се такви догађаји понављали као што су под либералима и које су по наредбама извршивали људи као што је Црни Сакачи, Милан Јовин, Пера Татић, Црнчевић и други били, па дошло до тога да се на други начин разрачунавамо а не овако по Уставу и закону, онда би сви ови пријатељи мађарске уставности отишли одакле су и дошли, а ми остали у овој јадној и напаћеној нашој отаџбини да својом крвљу поправљамо оно, што су они искварили.

Да је Рибарац тако мислио и тако радио и да не може да товари, као да ми хоћемо да чинимо овом оптужбом освету, но напротив, да он и његови другови врше злочинства са предумишљајем, ево једног прилога као доказ из бр. 9 шта вели начелник округа крушевачког: „*Ако у Браљину буде нереда, нека га буде, ако то није штетно по нас*“.

Заповест, господо, једног министра унутрашњих дела, који је позван да одржава ред, одобравање његово да се дозволи неред ако не буде штете по њих, — либерале, значи да се наређује капетану да изазове неред, ако би он био у корист њихову.

То је, господо, и сувише. Тај сам факт био би довољан за осуду и ако ничега више не би било.

Г. Рибарац казао је да ће неправилности у Србији бити дотле, док год буде рђавих људи. Сви његови чиновници готово оптужени су за разне фалсификате, а први фалсификат потекао је од општине београдске, и ви се врло добро сећате, кад је министар правде позвао председника варошког суда, бајаги на неки договор, да је онда у варошком суду учињен фалзификат у корист Татића и општине београдске. И кад су Рибарчеви чиновници видели да један министар правде прави фалсификат, онда су њима биле одрешене руке за таква недела, и кад је Рибарац видео да у кабинету има таквога министра и друга, онда је он могао да помисли, да ће се у Србији увек живети и радити тако докле има рђавих људи као што су Величковић и компанија.

Он каже, што ми да се боримо за општину горачићску, кад она није била у новој управи либерала већ напредњака, а ја велим да је њима било до равнотеже партија, те су они били с тога и имали рачуна и за напредњаке да отимају радикалне општине, које су у већини.

Као што су либерали лажно сведочили код преког суда у Зајечару, кад су радикали били оптужени, тако и они сад враћају њима услугу, бранећи их овом приликом *(Тако је)*.

И либерали и напредњаци представници су бирократизма и њима ово уставно стање не иде у главу, њима се не иде на оптуженичку клупу *(Жагор)*.

Г. Рибарац био је толико добар, да је чак споменуо једнога човека, који није ту, па је казао да је он тражио страну интервенцију од једнога конзула, да га он помогне. То је се управило на Николу Пашића, да је он тражио ту интервенцију. Ја живим овде у Београду и могу да вам кажем, јер знам, да је ствар овако текла. Ја сам се свакога дана састајао са Пашићем и Пашић ми је говорио, да је Ристић једнога дана од њега тражио и саветовао га да „Одјек“ пише блажије, нарочито бар да не пише против његовог сина, а Пашић је казао да не може то учинити дотле, докле год полиција Рибарчева по унутрашњости Србије тако ради. Казао је дакле, да не може да обустави то, јер не може да правда то пред својим друговима. Онда је Ристић казао, да се Пашић заузео против њега и тиме је управо хтео да покаже Рибарцу како га он још брани, ма да га радикали непрестано нападају. То је толико исто истина као што је Рибарац казао да је се Весник потписао на тужбу само за то, да би боље показао свој радикализам.

Ви знате, господо, како се кандидују лица за посланике. Ми смо се свакако морали прво известити о лицу, које хоћемо да кандидујемо, и кад смо га ми кандидовали, значи да смо ми њему веровали, а да ли му верује г. Рибарац и Авакумовић, то је за нас последња ствар.

Г. Рибарац казао је у своме говору да за време њихове владавине никоме ништа није било. Ви знате, господо, да смо ми једног човека, Катића, од некога Најдана Стојановића из Свилајнца недељу дана морали да чувамо, и ако Катић то није знао. Чували смо га за то, да га Најдан не би напао, и он доиста није га могао напасти само за то, што је Катић био у гомили својих другова, а пратио га је за све време док је овде у Београду био. Тако исто било је и са Јовом Николићем. Њега смо морали да чувамо усред престонице српске, јер га је хтео да нападне Алекса Кешељ, који је сад у притвору за убијство.

Г. Рибарац између осталога казао је, да је он некад имао разговара и са г. Андром Николићем, па каже да и он одобрава недозвољена изборна средства.

Господо, ако г. Андра Николић збиља мисли и одобрава сва недозвољена средства при избору, онда да ако кад год буде мин. полиције на буде о изборима радио као што је зимус радио Рибарац, а ја будем на овоме месту, то ћу, нека зна г. Андра Николић, ја први потписати оптужбу против њега, и гласаћу, да и он дође на оптуженичку клупу, као и г. Рибарац *(Тако је)*.

Потпредседник — Време је да закључимо данашњу седницу?

Данашњу седницу закључујем, а заказујем другу за данас после подне у 4 часа.

(Седница је трајала то $12^1/_2$ часова).

32 САСТАНАК

7 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Паја Вуковић

СЕКРЕТАР,

Станојло Вукчевић

Почетак у 4 часа и 20 минута.

Присуствовала су сва господа министри.

Потпредседник — Отварам седницу 32 састанка. Изволте чути један указ Његовог Величанства Краља.

Секретар Лука Лазаревић чита:

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божијој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Председника Нашег Министарског Савета, нашег министра просвете и црквених послова, а по саслушању нашег министарског савета решили смо и решавамо:

Овлашћује се Председник Нашег Министарског Савета наш министар просвете и црквених послова, да Народној Скупштини, сазваној у ванредан сазив за 1 јуни 1893 године у Београду, може поднети на решење пројекат закона о изменама и допунама у закону о уређењу Главне Контроле од 1 маја 1892 године.

5 јула 1893 год.
у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Председник
Министарског Савета,
Министар
просвете и црквених послова,
Д-р. Л. Докић с. р.

Исти гласи:

ПРЕДЛОГ

Председника Министарског Савета

Народној Скупштини

Применом закона о уређењу Главне Контроле од 1 маја 1892 год. констатовано је, да у одредбама тога закона има неких празнина. Према томе потребно је, ради правилног делања Главне Контроле, да се те непотпуне одредбе законодавним путем измену и допуне.

С тога мени је част поднети Народном Представништву законски предлог о изменама и допунама у постојећем закону Главне Контроле.

Чл. 94. закона утврђује, да општу седницу Главне Контроле састављају председник и четири члана.

Како је Главна Контрола састављена свега од председника и четири члана, а често наступе прилике, кад су један, па и два члана, спречени или другим званичним пословима, или болешћу, осуством и т. д. — наступали су случаји, да Главна Контрола по месец — два дана, није могла држати опште седнице и доносити решење по врло хитним предметима, који су и самим законом везани за извесан рок, за који се морају свршити, као решења о пенсији.

Да би се такве неприлике отклониле, преко је потребно да се допуни чл. 94 тако, да и у случају осуства Председника Главне Контроле, или једног свог члана, она може држати општу седницу, и за то молим Народно Представништво, да изволи примити допуну чл. 94. по приложеним под ·|. предлогу мом.

Рад, по рачунима општинским, црквеним и манастирским, по чл. 140. Закона о уређењу Главне Контроле, а по несвршеним раницим рачунима, припада полицијским властима.

Познато је, да полицијске власти нису у стању, да овај посао врше.

Од свију рачуна, које је Главна Контрола на хиљаде послала полицијским властима, по овом наређењу законском, нису ни десетак свршени, а неће се никад ни свршити, јер је полицијска служба претрпана одвећ разним пословима, који често и не спадају у њезин делокруг.

Ну, сем тога, познато је, да су у последње време полицијске власти потрзале поједине рачуне, и то тек само за извесне године, те тиме стварале кривице рачунополагачима, употребљавали рачуне општинске само за њихове цељи, а нису их окончали, па се нису ни обазирали на раније године; а рачуни могу бити исправни само онда, кад су рашчишћени потпуно и кад се зна, шта је остало од прошлих година.

Потреба је, дакле, осетна, да се једном рашчисте општински рачуни. Од тога рамају многе општине у Србији, од тога трпе небројени рачунополагачи.

Да би се дошло до цељи, те да садашње среске контроле могу приступити раду за рачуне од последњих година, ваља одузети од полицијских власти преглед старих несвршених рачуна, па их предати среској контроли, која је по чл. 67 ов. закона састављена, и даје довољно гаранције за успешан и сигуран рад свој.

С тога молим Народно Представништво, да има доброту примити измену чл. 140. коју предлажем у приложеном прилогу.

Председник Министарског Савета,
Д-р. Л. Докић с. р.

ПРОЈЕКАТ ЗАКОНА

о изменама и допунама у Закону о уређењу Главне Контроле од 1 маја 1892 год.

I

Члан 94 да се допуни овако:

Кад је председник спречен, општој седници председава најстарији члан, а место његово заузима као четврти члан, рачуноиспитач или секретар, са условима из чл. 4 ов. зак.

Исто то бива и у случајевима, кад је један члан спречен.

II

Члан 140 да гласи:

„Сви несвршени рачуни општински, црквени и манастирски, који се предају начелнику дотичног среза, предаће се среској контроли на даљи рад у смислу чланова 69, 70, 71 и 72 овога закона.

Правила и упутства за рад среске контроле прописаће Главна Контрола.“

За тим секретар чита:

МИШЉЕЊЕ ДРЖАВНОГ САВЕТА

Господине Министре Председниче,

Предлог закона о изменама и допунама у закону о уређењу Главне Контроле од 1 маја 1892 год., који сте изволели послати Савету на оцену и мишљење писмом Вашим од 22 т. м. ПрБр. 115, Државни Савет је проучио, па је мишљења да га треба усвојити.

Саопштавајући Вам ово, Господине Министре Председниче, част ми је и овом приликом уверити Вас о мом одличном поштовању.

Бр. 1925.
25 Јуна 1893 год.
у Београду.

Председник Државног Савета,
П. Велимировић с. р.

Потпредседник — Овај предлог упућује се секцијама. Сад прелазимо на дневни ред.

На дневном је реду продужење претреса о оптужби бивших министара.

Добросав Ружић — Мени је врло непријатно, господо, да говорим о овој оптужби, која је данас на дневном реду, а непријатно ми је због тога, што је пет година, како је Устав донесен, а две и по године, како је закон о министарској одговорности потврђен, и ми при свем том имамо да по овом закону оптужујемо једну владу, која је, на жалост, само осам месеци управљала овом земљом. То је пример редак и у другим уставним земљама, а код нас не само да је редак, него и јединствен.

Ја, кад сам устао да говорим о овој ствари, устао сам да говорим с тога, што сам мишљења, као и остала господа предговорници, да је ово врло важна ствар, а бићу врло кратак.

Нема сумње, да је у свакој уставној земљи влада одговорна за своја дела, али то само онда, кад су прилике у земљи правилне, што тај случај код нас није, нарочито од смрти генерала Протића. Намесништво је тада било непотпуно, крње, као што је лепо казао г. Весник, и оно није смело да изазива трзавице у земљи, требало је да се попуни, а оно то није учинило и за то је изгубило свој уставни карактер. Оно је дакле било потпуно неуставно. Да је било неуставно, доказали су г. Гарашанин и г. Прокопијевић, а то је потврдио и сам владалац, кад је примио власт у своје руке, казавши у својој проклamацији ово:

„Устав је у последње време тако јако угрожен, грађанска права Мојих драгих Срба доведена су у таку опасност, уставни положај Народнога Представништва тако је јако понижен, да Ја не могу оклевати да пустим, да ово несрећно стање и даље траје."

Од кога је био Устав угрожен? — Од краљевских намесника. Даље је то још јасније потврдио у беседи, којом су отворене седнице ове Скупштине, кад је казао ово:

„Чин првога априла био је за мене неодољиви налог дужности. Ја нисам ни могао ни смео допустити да се за Мојега малолетства, под владавином која се врши у Моје име, поруше у Србији основи уставности." . . . . . .

. . . . . „За то време, а за владавине Краљевскога Намесништва, које није било у потпуном саставу, и које је, по Уставу, могло само отправљати државне послове, најпре је одложена, а после и распуштена Народна Скупштина, без икаква обзира на то, што је баш та Скупштина по Уставу била позвана да попуни Краљевско Намесништво."

Даље:

„У нашој драгој Отаџбини већ није било уставности на дан 31 марта, кад је Краљевско Намесништво, које је пропустило попунити се у уставном року, отворило седнице Народне Скупштине, која се није могла уставно конституисати."

Дакле под *таквим Намесништвом*, које је било заиста неуставно од 1 новембра, није одговорна само влада, него и оно, *јер је Намесништво било потпуно солидарно са владом*. И сад шта нама друго остаје? — Ништа друго, него да потврђујући речи Владаочеве, и остајући доследни ономе, што смо у адреси казали, казнимо и Намеснике. А како ћемо их казнити, то је сад на вама да решите. Сем тога има још један разлог, са кога бих ја желео, да се и краљевски Намесници казне. Говори се, а ја нећу да тврдим, да је баш тако; да је и чин од 9 августа, па на даље приређивала она иста рука, која је Србији доста изненађења приређивала, па мислим кад би ми оптужили Намеснике, да би они изнели и то, ко је у истини тај, што прави увек изненађења код нас.

Ви се сви сећате, кад су Намесници примили власт у своје руке, да су они онда објавили да иступају из партије, да не припадају ни једној политичкој партији. Али то није било тако. Ја ћу вам овде показати једно писмо г. Ристића — намесника, писано 2 марта 1889 године, дакле није било прошло ни месец дана, како је он примио намесничку власт. Он пише ово:

„Молим вас, да саслушате Никитовића и другове из Венчана, који се горко жале на остатке напредњачке. Ја ове људе познајем као врло поштене. Промислите, да ли да се дигну ове дахије из Колубаре што пре.

Београд
2 марта 1889 год."

Ово је његова визиткарта, и његов рукопис. Ово пише један Краљевски Намесник, пред којим би требало, да су све партије једнаке, и пред којом би требало да су подједнаки и либерали, напредњаци и радикали. Па кад он то тако одмах чини, како је примио намесничку власт, шта је онда могао доцније да ради?

Овде је било говора о 14-ом и 15 ом мају. И он се, чини ми се, најбоље може објаснити овом картом. Није за то крива радикална влада, ни радикална партија, него је то дело г. г. Намесника. Ви се сећате да је тада био управник вар. Београда Глиша Ђорђевић, и мислим, да се сви сећате, колико се муке имало да се он смени, али се то није могло учинити с тога, што је он њима требао за 14 и 15 мај, и тек после тих догађаја, могао се управник сменити, а после септембарских избора, и када су они довели 13—14 либерала у Скупштину, могао је да дође радикал за управника вароши Београда. Дакле, као што видите, ово није дело ни радикала, ни радикалне владе, него дело Намесника.

Г. Рибарац бранећи свој неуставни рад, поменуо је 6 мај и протеривање краљице Наталије, и вели да је то неуставно рађено, да су ту радикали погазили Устав и да треба Пашић да дође на оптуженичку клупу. Ја пристајем на то, али онда треба да дођу на оптуженичку клупу и подстрекачи тога нереда, (Гарашанин: да дођемо сви). Јер господо, треба имати на уму и то да је баш владалац Франц I казао: *да је владалац над свима, али закони су и над њиме.*

Што се тиче саме оптужбе, а нарочито министра војног, кад каже да он не треба да одговара пред Скупштином, јер је његов главни командант Краљ, имам да одговорим ово. Баш и кад би тако било, ја се чудим, како је он то могао да наведе у своју одбрану. Првог априла Краљ је примио власт у своје руке и то је саопштио министрима, а ево шта је министар војни у томе времену радио. Ја ћу ово да вам прочитам из једне књиге у којој су догађаји верно описани:

„Ђенерал дође до врата од трапезарије, а војници оборише бајонете.

Имате ли ви, за то што радите, заповест? — упита ђенерал мирно.

Имамо заповест, — одговоришe.

Од кога имате такву заповест?

Имамо заповест, — одговоришe опет.

Знате ли ви, да сам ја још министар војени? напомену им ђенерал.

Војници су ћутали."

То говори ђенерал Богићевић, у тренутку кад је Краљ примио власт у своје руке. За овако штогод у другим земљама такав министар војни би дошао под суд, а да ли ће то урадити наш министар војни, са својим предходником, то ћемо видети. Да ни он сам не верује у такво тврђење, доказује то, што је он дошао и сео на ову оптуженичку клупу.

Дакле, као главни кривци, ја мислим, да су, поред министара, и Краљевски Намесници. С тога ја сам мишљења, да ми донесемо једну резолуцију. Вама је познато шта су резолуције, Скупштина је до сада такве две резолуције донела. Резолуција, коју вам предлажем, имала би да гласи овако:

„Народно Представништво уверено, да је Краљевско Намеснштво од 1 новембра — кад је према Уставу требало да се попуни — било неуставно, и да од тога дана они нису имали никаква права, која им Устав даје, и сматрајући, да су за сва зла, почињена од 9 августа до 1 априла, они главни кривци и да их за то треба казнити, — препоручује влади, да се они као опасни по ред и поредак у земљи, — а као казна за њихов неуставни рад — уклоне из земље, сходно резолуцији донесеној 30 марта, а извршеној 6 маја, о удаљењу Краљице Наталије". (Чује се: *врло добро).*

Молим, има ли десет посланика да ме потпомогну. *(Потпомажу га).*

Био сам у моме говору кратак за то, што видим да је Скупштина заморена, и завршујући свој говор хоћу да га завршим речима г. Рибарца, који је у одбрани казао: да је и стари Устав био добар, да је и нови Устав добар и да су закони добри, али да не ваљају људи. Ја потпуно то одобравам. Да неваљају људи доказ је то, што је г. Рибарац са друговима дошао на оптуженичку клупу. (Одобравање).

Риста Поповић — Један само посланик говорио је противу предлога, који је у претресу; дакле, само је шеф напредне опозиције био противу предлога, којим се оптужује бивши кабинет г. Јована Авакумовића.

Господо! Кад у овој оптужби бив. кабинета, не би стајало једанаест оптужних тачака; кад би у оптужби стајала само она прва тачка, која скривљује кабинет од 9 августа што, што је одлагао и распустио Скупштину, која је правилно изабрана била, што је влада од 9 августа у опште примила владу у своје руке, кад то, нити је интерес земље захтевао нити је за то уставних услова, поверење народно имала, — ја бих са мирном савешћу гласао, да се таква влада оптужи и осуди. Оставимо све друго на страну. Само је ово довољно, па да се ти људи оптуже и осуде.

Оптужени министри, у својим одбранама на ову тачку, позивају се на 54 члан Устава. Тај члан Устава даје право Круни да одложи и распусти Скупштину. А у даљој одбрани својој, вели, да су дошли на управу земље, и ако нису имали већину, да извесним начином створе равнотежу партиску, која би правилније утицала на послове државне.

Па да ли ико, који хоће правилно да схвати и тумачи тај члан нашега Устава, да ли га ико сме и може овако да схвата и тумачи? Зар његов значај и дух сме и може овако да се тумачи? Господо, тај члан не стоји у Уставу за то, да се на основу њега распушта једна правилно изабрана Скупштина, па да се бира друга, која би имала да послужи интересима једне партије, која у народу нема већине, а без икакве потребе државне; већ на против тај члан и по духу и по суштини својој постоји за то, да се Скупштина може одложити па и распустити, али само кад то неодољива потреба државна захтева. Па да ли је захтевала потреба државна да влада од 9 августа одлаже и распушта Скупштину? Није. Него је захтевао интерес партије либералне, коме је служила и влада па и Намеснштво. У интересу партије либералне учињена је промена од 9 августа, у интересу те партије, одложена је па и распуштена Скупштина, која је била правилно изабрана, и у интересу те партије чињене су за све време владавине од 9 августа па до 1 априла зулуми и безакоња по земљи. Е па, господо, зар не треба такве министре тужити, и зар би грех био да се такви људи, који почињше толика зла из проста партизанлука, и осуде? Не, господо, ми бисмо се огрешили о дужност нашу, коју као посланици имамо, ми не бисмо вршили нашу дужност, кад не бисмо оптужили ове министре, који почињше оволико безакоња за време њихове владавине.

Господа оптужени министри, па и г. Гарашанин, говорећи противу поднете оптужбе, рекоше, да је повреде Устава било од 9 августа до 1 априла, али, г. Гарашанин каже да је тако исто Устав гажен и пре 9 августа, па нико није тужен.

И ја се потпуно слажем са господом у томе, да је Устав гажен и пре 9 августа. Али сви су кривци за гажење Устава до 9 августа и суђени, па неки и кажњени. Суђени су, господо, онако, како се према приликама, које су тада у земљи владале, и законима, који су тада у земљи постојали, судити и казнити могло. Погажен је Устав 1882 године па и 1885. Али, тада је у закону о министарској одговорности стојала позната застарелост од годину дана. И доиста, тада нису били тужени министри, који су фактички погазили Устав; нису били оптужени ни осуђени пред скупштином, јер их Скупштина њихова није хтела тужити, а друге Скупштине нису могле, јер су кривице министарске застаревале за годину дана по старом закону, о министарској одговорности. Али, господо, осудио их је један други судија; осудио их је онај, који је једино и надлежан да суди, кад није хтела да суди Народна Скупштина; — осудио их је давно народ на изборима не давши им већину.

Тако исто суђен је и радикалан кабинет. Садашњи оптужени министри у својој одбрани наводили су, да је Устав гажен и под радикалном владом, и да је требало дакле, да се и радикална влада оптужи. Радикална влада није тужена пред Скупштином, јер није била крива. А да она није била крива, види се најбоље из тога, да јој је народ на изборима после њене владавине у два маха, и то један пут, кад је била у опозицији, и један пут кад је била на влади, давао огромно поверење. Онај суд, дакле, који суди владама и министрима, кад неће да им суде Скупштине, судио је, дакле, и владе пре 9 августа, па је неке, као што рекох, осудио а неке сасвим ослободио. Радикална је влада кроз тај суд прошла и она је том највишом осудом скоро једногласно ослобођена. Дакле, значи да није била крива. Друга је ствар са владом, која је сада оптужена; њу није ослободио ни тај судија; она је, дакле, крива. Према томе, разлог г. Гарашанина да нема места оптужби бившег Авакумовићевог кабинета, кад нису тужени и остали, који су газили Устав и пре 9 августа, нема места, јер, као што рекох, и њима је суђено, само суђено им је онако, како се суди, кад неће да суди Скупштина.

Један од оптужених министара, у одбрани својој рече, да су они дошли на владу поред осталих разлога и за то, да сузбију демагогију, која је била почела да растројава, да разрива темељ и опстанак државни.

Господо, може ли бити веће демагогије од програма те владе, који је изнела и публиковала, после њеног доласка на владу? Зар није та влада преко њених органа тако демагошки агитовала по народу за изборе, како у истини нису агитовали ни најординарнији радикални кортеши? Исти министар рече, да су њиховој влади од стране радикалне опозиције стављане свакојаке сметње па између осталих рече, набачена му је и једна клевета, да је пуцано са злом намером на г. Пашића, а, вели, г. Пашић и сам не верује у то, да је на њега пуцано са убијственом намером, него су га политички пријатељи на тај корак навели, зашта се сада по свој прилици и сами кају.

Господо, ја нећу да пресуђујем у напред, шта је намеравао тај човек, кад је пуцао на г. Пашића; јер он је сада под судом, и суд ће у своје време изрећи пресуду о томе, да ли је исти крив или не. Али сам тај факт, да је један пандур сремски пуцао на шефа опозиције, да је он пуцао у времену, када је овај долазио на политички збор, сам тај факт тврди, да ово није тако невин посао, као што би хтео да га представи оптужени министар. Истрага ће, истина, показати, из

каквих је побуда пуцао пандур на г. Пашића; али ми имамо права да верујемо да је ово дело, дело политике, и да је оно вршено са предумишљајем, са планом Да ово верујемо имамо разлога и по томе, што су се овакви случајеви дешавали готово под свима либералним владавинама; као н. пр. кад је такође пандур, пуцајући на орла, хтео да убије г. Чумића, који је био случајно на хапсанском прозору. Међу тим најбољи је доказ Милош Богдановић народни посланик, на кога је пуцано, и који је опасно рањен са још неколико својих другова.

Господо, поред насртаја на самоуправне власти, владавина од 9 августа није поштедела чак ни неприкосновеност, самосталност судску. Она је насртала и на судове. Један грозан пример, насртаја на суд, догодио се и у пожаревачком суду. У томе суду седи председник, који не стоји, т. ј. није стајао у милости код бив. владе И бивши, сада оптужени министар правде, пошље једног нарочитог комесара, који једнога дана дође у заседање са жандармима и браварима да изјури председника, поцепа фиоке и заузме суд. И једино има се захвалити енергији овога председника, кога су помогли и грађани, што овај суд није заузет исто онако, као што су узимате општине сеоске, и што је очуван закон и независност судова од овако шкандалозне повреде.

Господо, на завршетку, ја велим, да је предлог за оптужбу уметан, да је на послетку крајње време, да се на тај начин сузбија халапљивост за гажењем Устава и закона, и најзад да би се ми огрешили о нашу дужност, кад ову оптужбу не бисмо примили.

Милош Богдановић — Тешка повреда учињена Уставу и законима земаљским;

Тешка неправда учињена уставној самоуправи народној;

Тешка неправда учињена правима српски грађана;

Тешка туга за проливеном крвљу српски грађана, и најзад, господо,

Тешки вапај сирочади за изгубљеним ранитељима својим нагнала је мене и другове да ову тужбу противу кабинета Авакумовићева напишемо, потпишемо, и вама на праведни суд поднесемо.

Када кажем, браћо, да су закони, да је Устав, да је правда, и права српских грађана, да је све погажено и угрожено под режимом прошле владавине, дужност ми је да напоменем, да овај наш слободоумни Устав, који смо добили пре четири године, и који кошта радикалну странку управо народ српски највише гробова, тај Устав садржи у себи 204 члана, и од тих чланова, посвећена су 93 члана искључиво правима грађанским, правима српских грађана правима суверенитета Народног Представништва. Дакле, кад се одбију два члана прелазног наређења, који сада већ немају никакве важности, остају онда 202 члана, мање само 17 чланова остаје до половине чланака, који су посвећени, велим, искључиво само правима српских грађана, дакле, кад су тако јасно утврђена Уставом права српских грађана и кад поред ових уставних одредаба уз ова 93 уставна члана постоје још и два специјална закона, који су такође искључиво посвећени правима српских грађана, као што је закон о општинској самоуправи и закон о изборима народних посланика, онда да станемо, па да се запитамо: са каквим образом, са каквим карактером, са каквом чашћу су могли либерални министри да изађу пред Народно Представништво, и да у уводу своје одбране кажу: „јединствен је историски случај, у одговорностима министарским да министри одговарају само за проневерење и велеиздају. Господо, то веле они људи, који су газили за осам месеци сваку и најдрагоценију тековину уставну и народну, то рекоше пред парламентом онога народа, који се у низу 20 година очајнички борио па чак често пута и крв проливао само за уставну слободу и права своја то, велим, рекоше и не поцрвенеше. Нека се пред светом стиде!

Такав одговор, какав увод у одбрани својој они дадоше, не би употребио ни највећи зликовац, који је побегао из села или из вароши у шуму да се сакрије, јер зна, да има закона, о које се огрешио, за које мора одговарати, па признајући то, он и побегне у шуму и пре себе зверовима намени, него да овако безобразно погледа закону у лице. Али има друга једна сорта људи, који хоће да се тиме служе, као што се послужише оптужени министри таквом одбраном, а то су обично они лопови, који нити су у вароши нити у селу, већ живе по салашима и вашарима и таки људи носе назив коцкари и кокошари. Дакле, господо, сама ова околност у уводу њихове одбране, довољан је доказ, да се Народно Преставништво ни уколико неће огрешити ако предлог оптужбе прими и изгласа, да се оптужени министри дају суду на осуду.

Даље, у појединости ове тужбе нећу да се упуштам, јер и ја сам тужитељ, па да ми се не би пребацило, да ја и гужим и судим, и ако на то имам по закону права. Хоћу овде само да се дотакнем једног предлога, који је изнео један посланик из опозиције, а то ћу нарочито да напоменем за то, што је тај господин изјавио, да он не говори по свом обичном праву овде као посланик, већ да говори у име странке, у име свију другова својих. А ја опет знам да он овде представља двадесет хиљада грађана њихових бирача овде у Скупштини, па за то ваља поклонити и већу пажњу на оне његове речи, јер доиста је онај његов говор повукао моју пажњу, па за то и поминем тај предлог његов, а то је предлог г. Гарашанинов. Он поред осталог рече: у интересу добра и будућности народне требало би узети сунђер па пребрисати све старе грехове, па поћи за оним светлим чином, који се првог априла извршио. Што каже г. Гарашанин да треба поћи за тим светлим чином од првог априла и опростити све грехове, ја се потпуно с њим слажем. Мени се чини, кад је г. Гарашанин овај предлог учинио, ја појимам, да га је он у врло доброј намери учинио, али мени се чини, да он није добро промотрио све и оценио предходно је ли који и колико већ одговорио тој својој дужности у таким трепуцима, кад се мислило на опште добро.

Кад је он већ поменуо да је за српски народ светао чин од првог априла, ја ћу му напоменути да се овакви светли чинови нису само од 1 априла појавили, да је српски народ сматрао за светао чин и 1880 године онда, кад је народ српски сурвао власнике, који су управљали земљом скоро 20 година, а којима је за све то време програм био буца и нацак. Господо, и то је био један частан, један светао моменат, што га је Србин доживео, моменат светао за бољу будућност Србинову, тим пре, што се онда Србија није налазила у оваквом стању финансиском, нити је Србија тада имала на 300 милијуна дуга, као што сад има. Па, господо, да се запитамо: шта је учињено онда, шта је народ српски добио после тога? Шта је учинила онда радикална странка: није ли она онда и без овога предлога г. Гарашанинового, у нади за бољим данима, узела онај сунђер и пребрисала црну таблу са црвеним крстачама, учињени грехом дотадањих власника, пребрисала је велим, онда и тополску буну, и црвено барјаче и теразијску бомбу, које толико жртава прогуташе. И то је она учинила, то је она све пребрисала, све је дала забораву, јер се надала новим данима, јер је видела уза се људе из млађег кола, људе са програмом у руци, па сам и ја тада као ђак обрадовао се, кад сам читао програм те странке, кад је дошла на владу, ми смо га сви, јер смо сви желели за напретком и миром ове земље. Но, радујући се томе програму, ми смо се на скоро у својој радости и нади јако преварили.

За не пуне 3 године јављају се још три гроба за радикалну странку, јавља се Пореч, Гамзиград и Краљевица. Па зар и после тога чина од 1880 год., зар не наступи такође светао чин од 1889 год. 22 фебруара, кад је један Краљ абдицирао са Уставом у руци не себе ради, него народа српског и сина свога ради. Зар радикална странка није ни онда поново узела сунђер и без предлога г. Гарашанина пребрисала Пореч, Гамзиград и Краљевицу? После тог доба, новога Устава шта смо сад дочекали, ми имамо још три нова гроба. Дочекали смо Смедерево, Чачак и Горачиће.

Питам ја вас, господо, питам најзад и г. Гарашанина докле ћемо ми да употребљујемо тај сунђер и да бришемо великашке грехе, докле ће да се пролива крв народа српског?

Кад би г. Гарашанинова странка стајала на овакој прошлости као радикална странка и да је својом великодушношћу пребрисала оволико туђи грехова подигнетих на својим леђима, као што је то чинила радикална странка, или кад би се г. Гарашанин, или ма ко од његових другова, находио само у мом положају, и да носи једну рану у нози а другу у плећки, као што ја носим једну у десној нози од напредњачког зулума, а другу још свежу у левој плећки од либералне владавине, ја, мислим, да он онда не би подносио овај предлог, већ би тражио главу за главу, око за око (Чује се: *тако је*).

Ваша је ствар, господо, хоћете ли ви тај његов предлог помоћи или не, ваша је ствар хоћете ли оптужене министре дати под суд или не, а суда је ствар, хоће ли их осудити или не, и зато што ја незнам, како ће са њима до краја бити, ја као посланик данас дужан сам, да овде јавно осудим узурпаторе од 9 августа народном осудом, и ја то чиним у име народа и у име његове проливене крви, у име вапаја српске сирочади, велим и осуђујем Ристића, Белимарковића, Авакумовића и његове другове и помагаче народном осудом са речју проклети да су!

Милутин Гарашанин — Ја не разумем, господо, за што је мој говор оставио тако незгодан утисај у вашој средини, кад сте ви у напред знали, да ће свакојако остати без последица. То не треба да вас буни, јер ви у напред знате да вам мој говор нити може помоћи, ни одмоћи. Од јуче, од кад сам ја говорио, готово више од половине посланика говорили су о томе: да ли ја грешим или не?

Ја сад осећам потребу да одговорим извесним посланицима на пребацивања, која су ми учинили и који су ми замерили, што сам ја казао, да ми, напредњаци, нећемо узети удела у овој ствари. Ја ни сад нећу да говорим о оптужби, него само да извесне криве појмове исправим.

Потпредседник — Молим вас, одговарајте само и објашњавајте се са г. Богдановићем.

Милутин Гарашанин (продужава) — Баш о њему хоћу и да говорим. Г. Милош Богдановић превидео је да сам ја у своме говору изнео, не један, него управо три начина, три мњења. Једно је, да се сви кабинети од новог Устава ставе под суд; друго је мњење, да се позове влада, да Краљевске Намеснике, из којих је све зло произишло, стави под суд; а треће је, — ако нећете ни једно од тога двога, — да пребришете све, што је до сад рађено; јер, заиста, ја се не устежем да признам, да све три странке имају по нешто да пребришу.

Г. Богдановић рече, да су радикали брисали многе грехе. Ја верујем; али 1889 год., тек после тога брисања, дошао је 14 и 15 мај; тек после тог брисања дошао је 6 и 7 мај, па тек после тога брисања лежао сам ја на правди Бога у затвору неколико недеља и две стојао под судом под оптужбом убиства; после тога нађена је нека утвар, једна саблазан, која се зове: „Mon-ami“, да ме најругобније клевета, и тај човек још ни данас није кажњен, — он је још и данас у служби административној. Истина је, да је судском пресудом осуђен за то дело, али та пресуда још ни данас није извршена, јер га власт заклања.

Говорено је о Краљевици. Ње је доиста било, али она није моје дело. Једино, у чему ја са Краљевицом имам везе, то је, што, кад сам дошао после повратка на управу земље, ја сам њих 600 радикала пустио из казамата — не ја, него Краљ по моме предлогу. После годину и по дана попуштани су и сви остали. Неколико месеци доцније био је један, који ми је био друг у прошлим сесијама скупштинским — покојни Никола Живадиновић, — који је био осуђен на смрт; неки Ступаровић учитељ, и многи други, који су такође били осуђени на смрт и живели у иностранству, па су дошли у Србију и предали се на милост и немилост власти, и ти људи нису у апсу издржали ни 48 сахата, већ су били пуштени и помиловани. То су моје везе са Краљевицом.

Ја и ако сам у своме говору поводом оптужбе предлагао тај пут: да пребришемо, што је до сад било, и ако баш и имә што из прошлости да ми се пребаци — за Краљевицу доиста нема ништа да ми се избрише.

Говори се у опште, како је мене сам Краљ Милан бранио, те нисам дошао под суд (жагор). Господо, ја сам сиромах човек; али радо бих вам био дао колико год имам, да сте ме 1887 године довели на оптуженичку клупу — исто тако као и ову господу ономад, — те да ми се не вуку којекаква погрешна пребацивања, и да добијем прилике да покажем многе од бораца за слободе и права у овој Скупштини у правој боји њиховој. Али то се није учинило. Краљ Милан није ме одбранио, јер онога дана, кад сам дао оставку, он је био на престолу, а мени је насрнуто на кућу и после неколико недеља, јавио се по земљи величанствени народни одисај, по вољи фузије између либералне и радикалне странке (жагор). И, господо, ако се ви опирете томе, да се влада позове, да оптужи намеснике, то није због тога, што за то закона нема: закона има, као што ви сви врло добро знате. (Чује се: *који је то закон?*) То је, господо, закон кривични, а то је закон као и сваки други закон. Али што вама смета, то је фузионашки ортаклук, кога се трагови још и данас кроз ову Скупштину провлаче.

Милија Миловановић — Молим вас, господо! Ствар о оптужењу кабинета г. Авакумовићевог довољно је исцрпена, тако, да мени не остаје ништа више да кажем до оно, што је већ, казато. Једно што бих имао да кажем, то је, што бих имао да допуним наводе тужбе, о чему нису други говорници говорили, а што је од неколико посланика Скупштини представљено.

Нема сумње да је кабинет Авакумовићев крив. Није крив само за то, што је погазио Устав и законе земаљске, крив је, господо, и за то, што је зликовачки, разбојнички поједине мирне грађане лишавао права и слободе па чак лишавао и живота. *(Тако је).* Прећи ћутке преко њихових недела, као што нам то један од чланова опозиције предлаже, значило би, да ми од наше стране учинимо један злочин. Такав злочин не сме и не треба да учини данашња народна радикална странка и Скупштина као представник њен.

Казао сам одмах у почетку говора, да ћу бити врло кратак, јер немам ништа више да изнесем, што већ нису други посланици казали у прилог оптужбе Авакумовићег кабинета. Ја сам рад да једну тачку оптужбе поткрепим са подацима, који су мени познати. Ради тога ја ћу вам у кратко испричати, шта се дешавало у моме крају у оном времену, кад је под прошлом владом вршен избор народних посланика.

Општина Катунска је близу среске канцеларије варварине. У очи самог дана избора капетан срески Белопавлић са наоружаним жандармима и пандурима и једним чиновником отишао је у општину катунску, у намери да отме бирачке кутије, како грађани те општине не би могли 25 фебруара да гласају. Неколико људи, који су се тј десили били, нису дозволили да им се кутије из суднице однесу. Срески начелник командује да жандарми пуцају на грађане, што нису дозволили, да им се њихово право отме. Срећа је била, да су ти људи били хитрији од жандара те разоружају жандаре, а раздражене жене катунске у овој гунгули нападну капетана и тако истуку, да је сав кањав као свињче срескоj кући дошао, а оружје жандарско и капетанско оставе у судницу општинску. (Смех).

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 38 СРЕДА 21 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

32 САСТАНАК

7 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Паја Вуковић

СЕКРЕТАР,

Станојлс Вукчевић

(Наставак)

(О оптужби, Милија Миловановић).

У томе времену, док је срески капетан са друштвом повукао оно, што су и тражили, писар срески Стојан Миловановић, чувши то зло, дошао је до среске канцеларије и каже да је убијен капетан, и телеграфиста из варварина откуца депешу начелнику у Ћуприју, тражећи да се војска пошље. Начелник ћуприски, чујем зову га цврца, (Чује се: Илија, Илија.) питао је, ко је убијен и добије извешће, да није убијен, него да је бијен. Међу тим сутра дан капетан је понова тражио војску, пошто није било пешадије, одмах се кренула артиљерија из Крушевца и војска је дошла у Катун.

Катуњани су пустили капетана и његово друштво и разишли се на рад. Војска, кад је дошла, похвата поједине људе и преко 60 њих упсе. Кад се после три дана војска вратила, настао је један ужас у апсани. Сипали су ладну воду у апсану, оставили да се смрзне и ту људе затварали, а ноћу су ковране људе са лисицама на рукама тукли тако, да је јаук њихов проламао околину. Та невоља, га беда у селу Катуну свакога је озлоједила а највише мене. Ја сам похитао да дођем у Београд, да тужим намесништву власт, за што се тако варварски са народом поступа. Намесник није хтео да ме прими, већ ме упути своме секретару.

Секретар каже: ви ту жалбу морате предати мени, а отићи ћете г. министру унутрашњих дела, да му кажете, да мора тражити и извештај по тој ствари. Тако су, кажите му, намесници заповедили. Од јутра до мрака ја сам чоњао пред канцеларијом г. министра и он ме није хтео примити, ма да је десетину њих преда мном примио, који су дошли по другоме, сигурно, много мање важном, послу; и шта ми је остало друго да чиним, него да се вратим кући и ја сам то учинио. Тога дана донели су у среску кућу некога Милана Катуњанина, кога су у присуству среског писара тукли пандури, тако да је он одмах пао онде као мртав. Кад су то жандари са Стојаном видели, уплаше се и откују га па онда онако онесвешћенога натоварили су га и однели у Ћуприју, где је умро. Кад је то било, ја сам похитао у Ћуприју да видим, шта је с тим човеком. Док сам дошао, он је већ био секциран и сретнем спровод, где га носе да саране. Ништа ми друго није остало, него да се вратим кући. После тога по мојој тужби дошао је тај исти начелник Илија са Јездкћем из Пожаревца, и позвали су једнога лекара, да прегледају оне бијене у затвору.

Ја сам тражио, да тај преглед буде у присуству мом и других грађана, а они су долазили, мени нису јавили и сами су тај преглед вршили. Како су то вршили, они знају, довољно је, да су Катуњани, који нису имали да плате, тучени. Један младић, коме је отац затворен био, дао је 20 банака, само да може оцу хлеба да донесе. Сваке вечери и јутра жалосно је било гледати призор, где по 50—60 женскиња долази среском затвору и доноси, плачући, храну поапшенима и злостављанима Катуњанима. Оно претресање стари, које су доносили, тај призор морао је свакога паметног човека дубоко за срце да уједе. Ништа није друго остало, него да се сила силом одбије, да се са оружјем у руци од разбојника брани и да се сатани стане ногом за врат. Једина је нада била још у томе: ја сам рачунао и молио људе, да ништа не чине, да све трпе до састанка Скупштине, јер сам веровао, да намесништво и ако је дало толику силу и власт либералном министарству, да ће у последњем часу, кад види расположење народно, збацити такво министарство и казати: позвали смо вас да учините апел на народ, учинили сте то, нисте добили већину, нека дође друго министарство да изврши друге изборе. Намесништво ни то није учинило.

Овде сад морам да пређем на предлог г. Гарашанина, управо то је предлог Михајила Веселиновића, да се оптуже намесници. Намесништво по мом мишљењу није криво донде, док су избори извршени, али онога дана, кад је дозволило и потписало указ, да се отвори једна Скупштина изабрана на најнезаконитији начин, у коју су дошли људи, који немају ни једног гласа, него је све било фалсификовано, од тога су дана криви намесници. Било је општина, где ни један грађанин није гласао, међу тим је написано да су сви гласали за либерале. Такав један кукавички и каишарски поступак не сме остати некажњен. Такав поступак либералне владе, одобрило је и намесништво и за то ако не би било суда и закона, онда би био и пут и ред да се и они жигошу жигом несрећника, јер су они учинили оно зло, које је оставило своје трагове, да се у будућности прича од колена на колено.

Нека ми буде дозвољено овом приликом да кажем, да сваки паметан човек и ако није школован, могао је да увиди да ће се и по новом Уставу моћи овако што догодити — и ако сам ја био један од оних 10 људи, који су били противни да се прими овакав Устав, ја сам опет у великој Народној Скупштини казао: морамо и треба да га примимо, јер је бољи од оног старог. Том приликом, кад сам гледао Николу Христића, који је створио Краљевицу и сва

она зла, који никад није поштовао Устав, кад сам видео да се Устав и слободе народне дају из прљавих руку, ја сам казао: градите, господо, Скупштинари, какав хоћете Устав, ако имате овакву интеленгенцију, која долази непарламентарно Краљу до колена, нећемо га имати ни ми, ни деца наша, ни жене наше, ни пси наши неће, а они су као хајдуци дошли уз колено Краљу и дају Устав. Таква је интелегенција несрећа за сваку земљу, јер ће она и најслободнији Устав газити и он вам ништа вредети неће, с тога је и казао наш славни неумрли пјесник Његуш: „У ритама има витезова, под Крунама има кукавица" — и ја морам ту изреку да применим и да кажем: Част и поштовање школи, али морам да кажем, код дела интелегенције, која се китн докторским дипломама, има кукавица. Или зар није то кукавички, кад долази један министар на оптуженичку клупу, па каже: „ја нисам знао, шта су моје власти радиле". То је кукавички и нитковски. Као год што је српска историја у последњем столећу родила витезове, који нису били са докторским дипломама, витезове на бојном пољу: Карађорђа, Синђелића, хајдук Вељка и многе друге а у дипломатству Обреновића Милоша, као год што је родила те витезове нешколоване, тако је родила кукавице школоване, који су као кукавице газиле народна права, да би дошле до својих циљи. Такве кукавице, такви, као што рече поп Марко, пилићари и кокошари, не смеју остати некажњени.

Завршујући свој говор, ја молим Народно Представништво да једногласно прими оптужбу противу ових несрећника; јер верујте, да је било оптужбе и народног суда и онима прећашњим несретницима, који су створили Гамзиград, Грљан, Краљевицу, Алексинац, Рабагас у позоришту, који су створили Горачић и Катун, да је било осуде раније, не би било оваквог зла. Ови злочинци не смеју се казнити само по закону о министарској одговорности него као прости злочинци, и ја тражим да Народно Представништво огласи за важећу оптужбу против кабинета г. Авакумовићевог, кад већ раније нисмо то учинили за оне. То је што сам имао да кажем.

Михаило Веселиновић — Молим вас, господо, и браћо. Узео сам реч као подписник на оптужби, да и ја неколико речи проговорим у прилог те оптужбе. Потписао сам оптужбу не из освете, као што оптужени министри кажу, него, господо, по дужности мојој као посланик, као веран својој заклетви, којом сам се народу заклео, јер би иначе био издајник и кривоклетник. Као што су казала господа оптужени министри да се то чини из освете са наше стране, то није истина, и ја то одбијам од себе, господо, освета се на овај начин и у овом светом дому не врши. Да смо ми хтели да вршимо освету, ми би могли да је извршимо одмах после првог априла по целој земљи; али нисмо на то ни помислили, а још мање хтели да то чинимо. Поред тога још нам је наш првак Пашић преко свију првака у целој земљи јавно депешама да препоручимо и настанемо код Народа да уталожи свој гњев и да не даје задовољење сам себи, и казао је, да ћемо све кривце дати пред суд на одговор *(одобравање)*. Кад кажем потписао сам се на оптужби као посланик по својој дужности, а не из освете, морам дубоко да уздахнем, да жалим јако, што нисам мој први потпис ставио на оптужбу противу краљевских намесника. Тек онда, кад бих тај мој потпис видео први на оптужби краљевских Намесника, као прв ових великаша, и старих власника либералних, који су у овој земљи све жртвовали својим личним ћефовима и прохтевима, и који су узрок свију зала и несрећа почињених до данас у овој земљи, онда бих се тек сматрао за срећног и био бих спокојан кад бих то видео, и тек бих се онда одужио мојој савести, мојој посланичкој дужности и мојим бирачима, који су ме почаствовали својим поверењем. Жалим и жалићу до последњег мога часа, док год не одем на онај свет. Али, опет зато што нам не да Устав то право, што су се случајно они заклонили за Устав и његове одредбе, нисам могао и хтео да останем равнодушан, и постанем кривоклетник и да не потпишем оптужбу против либералне владе, против кабинета Авакумовићевог. Веома ми је мило данас, кад после оне моје прве речи о томе, које сам говорио приликом дебате о адреси, неколико њих од мојих другова прихвићају моју реч. Благодарим им за то! Али ми је жао и не могу то да заборавим, што ме оном приликом нису потпомогли те да се мало о томе разговори, како би наша реч била записана у адреси, и то у оној адреси, која ће да китн историју српског народа, кад смо подигли свој глас против тирана, и кад је таква адреса била написана као одговор на Краљеву беседу, која би остала у архиви српскога народа. Опет вам кажем да много жалим и жалићу увек што нисам могао да потпишем прво оптужбу против краљевских Намесника.

Овом приликом не могу, а да не заблагодарим и г. Гарашанину, што се у томе сложио са мном, јер сваки човек са оваког положаја треба да буде правичан. За све оно што заслужује благодарност. треба му благодарити, а за оно што заслужује презирање треба га презирати увек. Кажем, благодарим и веома ми је мило, што се он сложио са мојим предлогом, али и ја се не могу да сложим пак са оним његовим другим делом, што каже, да кад неће бити и једни и и други кажњени, онда не треба ни ови да буду кажњени. И да одговарају као трећи, који су оптужени, већ рече „Господо, да превучемо завесу преко свега до данас што је било и дамо заборав, па да пружимо братски један другом руку и ако хоћете слошки да радимо и да се договоримо, онда добро, а не овако, јер имамо ми за остварење националних задатака да радимо па нам треба јединство и „слога". Дакле, шта хоће он с тим да каже? Хтео је да каже са тим другим делом да бацимо завесу преко свега онога, што је било, т. ј. да бацимо оптужбу и да се рукујемо па да радимо на нашем националном задатку. То је врло лепо казано; али, господо и браћо, да ли је довољно да нас 50—60 да се рукујемо и да остваримо тај наш задатак и наше националне идеје? Не, господо. Не иде то тако. За свако остварење треба и народно суделовање, треба га за то припремити делима, а не простим речима треба за то да га припремимо и то искрено. Треба да га задужимо, да га доведемо до уверења, да кад куцне тај час, кад га позоведемо да све жртвује, па и свој живот, док то не извршимо. Дакле, господо и браћо, дужност нам налаже, а и по тој истој дужности, ја сам потписао, и ако хоћемо да, ако нам кад год куцне тај час да се народ одазове томе, баш ради тога треба да оптужимо кривца, и као што смо их оптужили, треба да их дамо и суду, да им суди по правди, и да народ дође до уверења, да је правда подједнака за сваког, како за сиромаха, тако и за богаташа, како за малог, тако и за великаша. Нећу даље да се упуштам у увод у овај предмет, довољно су друга господа и другови моји изнели као прилог за оптужбу. Ја ћу да се уздржим од тога. Сад ћу, господо, да пређем на г. Авакумовића, који је имао част да први пред Народним Представништвом узме реч у одбрану противу оптужбе наше. Не бих ни по томе говорио за то, што су многа господа од мојих другова — предговорника са више спреме правне, побијали његову одбрану у појединостима; али што ми је дало повода то је, што је г. Авакумовић у своме уводу казао ово:

Пре свега, његовим одговором изгледа ми и може се закључити као да је признао своју кривицу, али између осталога казао је: жао ми је, што видим међу потписницима на оптужби против мене и мојих другова неке, којима сам ја, са положаја на коме сам се некада налазио, и неко добро учинио.

Господо и браћо, то се односило на мене у колико сам могао да опазим; и ја сматрам за дужност да у овоме поштованом дому кажем неколико речи ради објашњења о тој доброти, коју је г. Авакумовић спомену, а ви цените сами у колико је имало места овој напомени његовој. (Молим вас дозволите ми да се мало вратим натраг, како би дошао до речи г. Авакумовићевих) — Несрећне 1883 год. по све нас, а нарочито по источне крајеве и ја сам пребачен у Бугарску случајно по срећи или како било, тек ја сам пробавио у странству до 1887 год. и када је дошла фузиона влада у Србији, ја немогући више да издржим на страни као емигрант, јер сам пао у очајање и остао без игде и чега а све чекајући узалуд да нам фузиона влада издејствује помиловање ја сам по-

слао молбу Његовом Величанству бивш. Краљу Милану. И збиља на неколико дана после овога, а у очи доласка радикалне владе ја сам био већ помилован. И кад сам дошао у Београд затекао сам радик. владу. Под фузионашком владом, кад сам помилован, био је министар правде г. Авакумовић, и зато, он ми је у неколико прилика говорио да је он највише радио на томе, да се ја помилујем. Свакако на тај начин, он је мислио да ћу ја ради тога прећи у либерале, али се у то ме преварио, јер ја од њега нисам очекивао никакво помиловање, него сам очекивао помиловање од бив. Краља Мичана, 1883 год. нису нас, господо, протерали напредњаци, него су то учинили либерали, они су замутили воду, па су хтели у мутној води рибу да лове. За то кажем да не би нигда од њих тражио да ме они помилују, који су ме нагнали да побегнем у Бугарску.

Господин Авакумовић, као што рекох, наглашавао ми је да је највише радио на помиловању да се вратим. Ја сам му изјавио моју благодарност, а данас велим, ако је истина ра дио, што је и могуће да је учинио као министар правде зашто је био надлежан. Ја му за то благодарим, али у исти мах изјављујем, да овде и у оваким приликама као посланик у име својих бирача немогу из никаквих обзира ма коме праштати за то, што би био кривоклетник, непоштен и неискрен представник народа, а то не смем и не могу да учиним.

Дакле, то је, што сам имао да кажем и објасним г. Авакумовићеву замерку, којој никако није имало места.

У осталом, односно појединости оптужбе и појединих тачака њених ја нећу да се упуштам, јер су то моји другови довољно објаснили, него ћу да пређем на одбрану Г. Рибарца По моме мишљењу, а без сумње тако је, главни узрок или главна циљ зашто су ова безакоња чињена, то ie циљ победе на изборима 25 фебруара. И по моме схватању, кад би они победили на изборима, они би онда са њиховом аминашком Скупштином, као што је увек била, прекројили законе, унели би у закон оно што је за њих корисно, а избрисали оно, што је за њих штетно, и они би онда могли да владају како им је кад воља, са пристанком краљевских намесника до пунолетства Краља Александра, а може бити да би га окупирали тако, да ни после пунољетства неби могао из њихових канџа да се отргне.

Дакле главна је циљ била та, а можда нико од њих, а најмање г. Алковић и онај мали чичица Ђорђевић, (Смех) не би одговарали, али потреба је била да се изборни закон и грађанска права изиграју, да се дође до већине и за то, потреба је била да и они загазе мало у гажење Устава, те даду времена Г. Рибарцу, како би могао измајсторисати и силом створити либер. већину, и за то је највише газио Устав и законе Стојан Рибарац, али на њихову жалост преко свега тога није могао ништа да успе.

Г. Рибарац пре него што је приступио одговору своме у првом реду показао је, колико је каваљер и достојан да се назове државником; кад је тражио продужење рока за одговор, наводећи да се није могао спремити за то, јер му није оптужба благовремено саопштена. На првом месту он је хтео тиме и у овој п. илици као увек, и као што је на прошлој Скупштини да изиграва Народно Представништво и да га обмане, јер ви сте сви видели, и чули из његовог дводневног одговора да се он већ био спремио, кад је грдну рпу акта написао и донео. Из тога се баш види да се он за оптужбу спремао и никад не би могао боље да се спреми, али је хтео ваљда да се користи нашом великодушношћу и толеранцијом не били нас обмануо и изиграо. За то он није имао ни најмање права да каже и да нам пребацује, што му нисмо продужење одобрили да смо му тиме неправду учинили. И по томе видило се да је он врло неозбиљан, несавесан и неспособан за државника, већ да је управо подобан оним паланачким пискарачима, буцаклијама, који кад му се за нешто плати или марке даду, он пориче и вели, ниси ми дао ништа и т. д.

Г. Рибарац је још у уводу свога одговора казао: „Ја сам, као каваљер дошао овде, да одговарам, пошто сам случајно, с приватне стране чуо да сам оптужен. А да сам, вели био кукавица, ја не би долазио из оне државе у којој би био потпуно заштићем. Овако сам дошао и смело ћу сачекати осуду, ма да у напред кажем да ће она бити неправедна, ако је буде.

Истина, господо, да је он дошао овде да одговара и одговарао је, али како се мени чини, није одговарао онако, како је требао да одговара а како он рече као каваљер, већ управ он је одговарао у противном смислу његовог каваљерства. Јер где год се фактима доказује одговорност његова, он баца лагу и кривицу на оне беднике, који су за време либералне владе његове заповести извршили. То је стидно, господо, то је кукавички а никако каваљерски!!

Кад би он био каваљер у правом смислу праведан и поштен, он не би сваљивао кривицу на оне сиротане, који су остали данас без леба, а које су још дотле довели њихове предпостављене старешине а све по његовим наредбама, они који су били тако малоумни те су га слушали. И у место да каже: „ја сам тај, у чије је то име рађено и ја за то одговарам“; а он напротив као бајаги некакав каваљер баца лагу на другога и онде, где треба најјаче да се брани, он нам само овако одговара: „ја за то не знам, то је без мога знања рађено.“ Но можда и има право сад тако да говори, кад се могло наћи таквих чиновника, да су по усменим његовим наредбама радили, што је он хтео. И што је најчудније г. Рибарац сам себе упоређује са неким Лафајетом. Ја, господо, нисам човек од тако велике спреме, али читао сам и ја историју француске револуције још у младим годинама. И ја се сећам, шта је Лафајет радио. Г. Рибарац нам прича како је у време франц. револуције Лафајет изашао са војском и кад је маса народа бацала се блатом на војнике и њега, он је тек онда наредио да се пуца. Јест истина, господо, да је то било, али треба имати на уму, да је ту Лафајет сам лично био са војском и да је он сам лично радио. Г. Рибарац нам се преставља као да је он сам Лафајет у Србији. Међу тим кад му пише капетан из Темнића да мора да побегне, да се уклони, он му одговара; „ако побегнеш отуда, од мене нећеш.“ Није био дакле г. Рибарац Лафајет, но је он увек, где је требало повући велику одговорност, он је слао Лафајетиће у место себе, на које сада баца одговорност и вели они су без његовог знања то радили Дакле што је упоређивао г. Рибарац себе са Лафајетом није имало смисла, велика је разлика као Бог и шеширција.

Одбрана г. Рибарца у уводу његова говора тако је проста, може се слободно рећи глупа и ништавна, да јој просто не вреди поклонити никакву пажњу. Он се размеће некаквим фразама и покретима тела као да је какав комичар, као да је дошао у циркус, да даје представе, а то не доликује једноме Лафајету, с којим он хоће да се упоређује. (Смех).

Сад ћу да пређем на неке тачке у појединостима. Ја сам прибавио малчице факата, молим вас да ме саслушате, ја ћу их прочитати, да се уверите како је Рибарац спремао земљиште за изборе, јер ту му је сва радња била и усредсређена, рачунао је кад влада добије већину, да онда могу владати како хоће и колико хоће.

Прво ћу у кратко да проговорим о оној тачки одговора г. Рибарца, која се односи на избор члаништва општине београдске. Г. Рибарац се брани па вели, ја сам имао право по чл. 12 закона општинског да пропишем правила онако како сам ја хтео, јер вели, тако је исто мој претходник прописао правила како је хтео. Али неће бити да је тако, биће да има мало разлике. Његов претходник прописао је правила, али се она нису косила са члановима другим у закону о општинама, а господин Рибарац је на основу чл. 12 прописао правила којима је збрисао све друге чланове у новом закону о општинама и повратио је тим правилима стари закон о општинама, по коме су бирачки одбори састављени из групе бирача, кога они хоће, што по новом закону о општинама то никако није могло да буде. Г. Рибарац се прикљештио за тај члан 12, да он даје министру право, да он на основу њега пропише правила. Јест истина, даје право, али г. Рибарац као министар тим правилима не сме да брише оно, што се 13, 14 и 15 и другим члановима закона о општинама наређује, него та

правила морају бити сагласна са свима члановима закона о општинама. И зато одбрана г. Рибарца на ову тачку оптужбе врло је проста и не може издржати критику.

У изборној радњи поред толиких злоупотреба, поред толиких несрећа, што почињише у овој земљи само у цељи да либерали добију већину и да са том већином могу владати како хоће, није изостала ни радња фалзификовања бирачких записника.

Г. Миленко Веснић је у своме говору напоменуо, како су из министарства унутрашњих дела и канцеларија среских шиљати шаблони у окр. тимочки, према којима ће се водити бирачки записници у оним општинама, где буду председници бирачких одбора отерани и место њих буду ту дужност вршили регенти, а који гласи овако: Ја сам се дакле, као човек потрудио, да у архиви скупштинској нађем записнике о избор. изврш. 25|II и збиља сам нашао и сравнењем уверио се, да су по овоме истоме шаблону записници бирачких одбора рађени. То значи, да су ти записници прошли кроз среске канцеларије или да су по томе шаблону у самим општинама рађени и спровођени главном бирачком одбору.

„Записник

Првог састанка бирачког одбора за општину:

(бељолинску или која буде) у топличком изборном округу, који је држан 24 фебруара 1893 године у: (Бељолину или месту, гди је општинска судница) у згради општинског суда или у згради основне школе у Ђакулу, (или гди буде) која је одређена за гласање, ради избора народних посланика за скупштинску периоду 1893, 1894 и 1895 године.

Данас у 3 часа по подне, састали су се чланови бирачког одбора, и то: Тимотије Словић председник суда општине бељолинске, као заступник одређеног председника по последњој алинеји члана 59 изборног закона, пошто овај није дошао (име и презиме одборника) одборник општине бељолинске Јевта Мијајловић тежак из Плочника (име претставника наше листе) представник кандидационе, листе Стојана-Тана Ранчића и Светозара Атанацковића. Овако исто и за председнике остале две листе, то јест: име и презиме и одакле је који представник и имена и презимена кандидата, општег и квалификованог кандидата, ако ови не дођу овако записати:

А Цветко Вукашиновић из Бељолина, представник и Арса Ристић из Концеља, његов замењеник, за листу Милана Николића и Милана Обрадовића, нису дошли.

Овако исто и за трећу листу.

Кад се овако запишу њихова имена, онда овако продужити: „па су према наређењу члана 61 закона о избору народних посланика приступили раду овим редом:

I Примили су изборни материјал од суда општине белољинске (или које буде), и то:

а) три кандидатске листе: једну коју носе Стојан-Тане Ранчић и Светозар Атанацковић; другу коју носе: Милан Николић и Љуба Обрадовић и трећу, коју носе: Никола Пашић и Мита Илићановић. Све три ове листе потврђене су печатом и потписом топличког првостепеног суда;

б) три кутије за гласање са девет разних катанаца, за сваку кутију по три разна катанца;

в) азбучни списак бирача, у коме има 540 имена записаних (колико буде у тој општини). Овај списак утврђен је онако, како прописује чл. 21 изборног закона.

У овом азбучном списку, а према наређењу чл. 38 изборног закона, записано је, да је издато 520 (пет стотина и двадесет) бирачких карата;

г) артију — књигу — за уписивање гласача;

д) артију — књигу за вођење записника одборских;

ђ) једно (или колико буде) сандучета са куглицама. Сандуче и кључеви запечаћени су по изборном закону и по прописима, који о томе стоје;

е) и све остало, што је потребно бирачком одбору.

II За овим су чланови бирачког одбора прегледали све кутије, и пошто су се уверили да су оне све празне и у реду — исправне, поступили су онако, како наређује чл. 61 и 62 изборног закона односно утврђивања и затварања кутија и судница, постављања страже и све остало, што захтевају ова два члана.

А према чл. 62 записује се и ово:

на кутији бр... . (који буде) прилепљена је кандидатска листа Милана Николића и Љубе Обрадовића;

на кутији бр..... (који буде) прилепљена је кандидатска листа Николе Пашића и Дим. Илићановића.

III Бирачки одбор узео је (име и презиме) из (одакле је записати) за писара, који ће водити записник и уписивати гласаче, а узео је и ова лица (име и презиме 4 или 5 лица), као помагаче ради одржавања реда на избору сутра и ради чувања дворане ноћу где има да се гласа.

Свима овим лицима саопштен је овај избор и она су се примила.

Где има безправних представника овако написати:

Кад је све предње урађено, онда је на овоме састанку и ово расправљено:

По чл. 43 закона о избору народних посланика представник листе на гласачком месту може бити само онај, који је уведен у бирачке спискове и има право гласа. Н. Н. из Н. (име и презиме и место одакле је), који је одређен као представник листе Николе Пашића и Мите Илићановића (или које друге листе), није платио порез за II полгође 1892 године, и према члану 34 изборног закона нема право гласа, а кад ово нема, не може бити ни представник листе, са тога одбор одлучује: да се (Н. Н.) не може примити као представник предње листе. Ово му је одма и саопштено.

Пошто је све ово овако урађено и спремљено, и пошто ни један члан одбора нема ништа да примети на садржину овог састанка, потписани га оверавају и печатом утврђују.“

Печат општински.

Председник бирач. одбора.
Чланови бирачког одбора.“

„Записник другог састанка.

„Данас 25 фебруара 1893 године, у седам часова пре подне састали су се потписати чланови бирачког одбора у згради за бирање посланика, а пред вратима гласачке собе, која је нађена закључана као и печат на вратима неповређен, и пошто је председник отворио врата, сви су чланови одбора ушли у исту собу и по свршеном прегледу дворане, кутије и сандучета са куглицама, нађено је: да је све у ономе реду и стању у коме је јуче примљено и остављено.

„Нашав све исправно, отворена су уста од кутија и отпочето гласање.

„Све ово утврђујемо нашим потписима и печатом.

печат.

Председник бирачког одбора,
Н. Н. (име и презиме).
Чланови бирачког одбора,
(име и презиме).

Записник трећег састанка.

Данас 25 фебруара 1893 године, тачно у шест часова по подне, затворена су врата на дворишту (суднице или школе), где се врши гласање и нико више није пуштен, а сви дошавши гласачи примљени су, и ови су гласали. Закључен је сав рад у седам сати по подне. За време гласања није било никаквог нереда.

Записник овај утврђујемо нашим потписима и печатом.

Печат.

Председник бирач. одборр,
(име и презиме).
Чланови бирачког одбора
Н. Н. (име и презиме).“

Не само да су записници у једној форми или садржини, према шаблону, него чак од речи до речи, па и у табацима

подједнаки, јер сваки записник има по 4 табака. Било би дуго да вам их сва четири читам, већ ево само из ове општине, који гласи:

Записник

Првог састанка бирачког одбора за општину грабовничку, у тимочком изборном округу, који је држан 24 фебруара 1893 године у Грабовници у згради општинског суда, која је за гласање ради избора народних посланика за скупштинску периоду 1893, 1894 и 1895 годину одређена.

Данас у три часа по подне састали су се чланови бирачког одбора и то: Тијодор Миловановић председник општине грабовничке као заступник одређеног председник, по последњој алинеји члана 59 изборног закона, пошто овај није дошио, Агатон Милошевић из Космаче — одборник општине грабовничке, Радисав Радоњић из Точана, представник листе Стојана — Тане Ранчића и Светозара Танасковића, Гаше Костић из Грабовнице, — заступник преставника листе Николе Пашића и Мите Илићановића, пошто представник није дошао, Младен Стојановић из Крчмара, преставник листе Милана Николића и Љубе Обрадовића.

Па су према наређењу чл. 61 закона о избору народних посланика приступили раду овим редом:

1) Примили су изборни материјал од суда општине грабовничке и то:

а) три кандидатске листе, једну коју носи Стојан-Тане Ранчић и Светозар Атанасковић, другу коју носи Милан Николић и Љуба Обрадовић, и трећу, коју носи Никола Пашић и Мита Илићановић, све три ове листе потврђене су печатом и потписом топличког првостепеног суда.

б) три кутије за гласање са девет разних катанаца, за сваку кутију по три разна катанца,

в) Азбучни списак бирача, у коме има 306 имена записаних, овај записник утврђен је онако, како прописује члан 22 изборног закона.

У овом азбучном списку, а према наређењу члана 38 изборног закона, записано је да је издато (206) две стотине шест бирачких карата.

г) Артију за вођење записника одборских.

д) Артију за уписивање гласача.

ђ) Једно сандуче са куглицама, сандуче и кључеви запечаћени су по изборном закону и по расписима, који о томе постоје.

е) И све остало, што је потребно бирачком одбору.

2) За овим су чланови бирачког одбора прегледали све кутије, и пошто су се уверили, да су све празне и у реду исправне, поступили су онако, како наређује члан 61 и 62 изборног закона односно утврђивања и затварања кутија и суднице и постављања страже и све остало, што захтевају ова два члана.

На кутији број 1731 прилепљена је кандидатска листа Стојана-Тане Ранчића и Светозара Атанасковића;

На кутији број 175 прилепљена је кандидаска листа Милана Николића и Љубе Обрадовића.

На кутији број 589 прилепљена је кандидатска листа Николе Пашића и Мите Илићановића.

3) Бирачки одбор узео је г. Вучића Марковића писара општине Грабовничке за писара, који ће водити записник, а за држање реда узео је потребан број служитеља.

Свима овим лицима ово је саопштено.

Пошто је све овако уређено и спремљено, и пошто ни један члан одбора нема ништа да примети на садржину овога записника, потписати га оверавају и печатом утврђују.

Деловођа,
Вучић Марковић

(М. П.) Председник бирачког одбора
Тијодор Миловановић

Чланови бирачког одбора:
Агатон Милошевић, Радисав Радоњић, Раша Костић, Младен Стојановић, поп В. Марковић.

Записник другог састанка.

Данас 25 фебруара 1893 год. у седам часова пре подне састали су се потписани чланови бирачког одбора у згради за бирање посланика а пред вратима гласачке собе, која је нађена закључана, као и на вратима не повређен печат, и пошто је председник отворио врата, сви су чланови одбора ушли у исту собу и по свршеном прегледу дворане, кутија и сандучића са куглицама нађено је, да је све у ономе реду и стању, у коме је јуче примљено и остављено.

Нашав све исправно, отворена су уста од кутија и отпочето гласање.

Све ово утврђујемо нашим потписима и печатом.

Председник бирачког одбора
Деловођа, Тијодор Миловановић
В. Марковић (М. П.)

Чланови бирачког одбора:
Агатон Милошевић, Радисав Радоњић, Раша Костић, Младен Стојановић, поп В. Марковић.

Записник трећег састанка.

Данас 25 фебруара 1893 године, тачно у шест часова по подне затворена су врата на дворишту суднице ове општине, где се врши гласање, и нико више није пуштен, а сви дошавши гласачи примљени су и ови су гласали, закључен је сав рад у шест и по сати по подне, за време гласања није било никаквог нереда.

Записник овај утврђујемо нашим потписима и печатом.

Деловођа,
В. Марковић. (М. П.) Председник бирачког одбора,
Тијодор Миловановић.

Чланови бирачког одбора:
Агатон Милошевић, Радисав Радоњић, Гаша Костић, Младен Стојановић, потписао В. Марковић.

Записник четвртог састанка.

Данас 25 фебруара 1893 године, кад је свршено и закључено гласање према члану 74 и 75 изборног закона као што гласи трећи записник овога одбора продужен је овај рад.

I Закључени су и запечаћени сандучићи, из којих је председник вадио куглице и давао бирачима, кључ је остао код председника чл. 76 изборног закона.

II По гласачком списку и по пребројаним бирачким картама гласало је свега 204 две стотине четири гласача. Ово је записано на дну азбучног списка.

Сви су чланови ово потписали, ни један од чланова нема да одваја мњење или ма шта да примећава, рад је закључен у $6^1/_2$ шест и по сахати по подне.

Кад је ово свршено по члану 76, 77 и 78 изборног закона, приступљено је отварању кутија и бројању куглица по пропису члана 79 изборног закона, рад је отпочет овако:

Прво је отворена кутија бр. 1731, која је примала гласове за листу Стојана—Тане Раичића и Светозара Атанацковића, и по што су куглице три пут пребројане и све учињено онако, како наређује чл. 79. закона о избору народних посланика, нађено је у истој кутији 200 две стотине куглица, свака је стотина за себе пребројана.

Деловођа,
В. Марковић.

(М. П). Председник бирачког одбора,
Тијодор Миловановић.

Чланови бирачког одбора:
Агатон Милошевић, Радисав Радоњић, Гаша Костић, Младен Стојановић, потписао В. Марковић.

За овим, када је овако свршено са првом кутијом, онда је отворена друга кутија под бр. 175, која је примила гла-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

сове за листу Милана Николића и Љубе Обрадовића и у истој је нађено две куглице, исте су пребројане као и прве.

Деловоћа,

В. Марковић. (М. П.) Председник бирачког одбора.
Тијодор Миловановић.

Чланови бирачког одбора:
Агатон Милошевић, Радисав Радоњић, Гаша Костић, Младен Стојановић, потписао В. Марковић.

И на послетку, кад је свршено са првом и другом кутијом, онда је отворена и трећа кутија под бр. 588, која је примала гласове за листу Николе Пашића и Мите Илицановића и у истој кутији, када су куглице пребројане, нађене су две куглице.

Деловоћа,
В. Марковић.

(М. П.) Председник бирачког одбора,
Тијодор Миловановић.

Чланови бирачког одбора:
Агатон Милошевић, Радисав Радоњић, Гаша Костић, Младен Стојановић, потписао В. Марковић.

По бирачким картама гласало је 204 (две стотине четири гласача) свега.

Оволико исто гласало је и по списку вођеном од стране овог одбора, а и по пребројаним куглицама оволико је исто гласало и нема никакве разлике.

Бирачки одбор, пошто је свршио сав посао, као што је изложено у овоме и предњим записницима, овим записником закључује свој данашњи рад и утврђује га својим потписима и печатом.

Деловоћа,
В. Марковић.

(М. П.) Председник бирачког одбора,
Тијодор Миловановић.

Чланови бирачког одбора:
Агатон Милошевић, Радисав Радоњић, Гаша Костић, Младен Стојановић, потписао В. Марковић.

Дакле као што видите да је потпуно сагласан са шаблоном, а имајте потпуно уверења да су сви овакви, као што је овај, а господи из опозиције ево, па нека се увере (даје их Андри Ђовђевићу). Ради бољег доказа, и да би се уверили, из каквог су рачуна радили тако, ја ћу вам навести то, што у свакој од тих општина на крају сваког записника од четвртог састанка стоји овако: „прво је отворена либерална кутија, за тим напредњачка и на послетку радикална. И тако н. пр. 1 у општини грабовничкој, нађено је у кутији либералној 200 куглица, у напредњач. 2 и у радикалној 2.

2 У општини жучковској либералних 154, напредњачких 3-и радикалних 15; у општини рачанској, либералних 144, напредњачких 2, и радикалних 2, и

3 У општини луковској либералних 99, напред. 4-и радикални 40. Из ове 4 општине само сам за пример и увиђење изнео, јер излишно би било да вам донесем цео штос акта, да видите да на свима оним местима, где су регенти вршили дужност председника бирачког одбора, да су тамо од речи до речи записници вођени све по истом шаблону. Али нека истражни одбор доцније извиђа, па ће се уверити још боље. А ја сам изнео само из два округа, топличког и црноречког из по неколико општина из црноречког округа, а из 9 општина износим тако исто записнике написане по једној истој форми од речи до речи, дакле молим чујте:

Записник.

Бирачког одбора за избор народних посланика у округу црноречком, који се има извршити на дан 25 фебруара 1893 године.

Рађено 24 фебруара 1893 год.
у општини велико-изворској.

I Састанак

Данас у 3 часа састали су се потписани чланови бирачког одбора, у судници општинској, као месту одређеном за гласање при избору. Зграда ова одговара прописима закона о изборима народних посланика.

Од чланова бирачког одбора нису дошли:

1 Председник бирачког одбора г. Лаза Ивковић, који је државним одбором одређен и за то је, према последњем одељку чл. 59 закона о изборима народ. посланика, узет за његовог замењеника председник општинског суда.

2 Нису дошли, ни представник ни замењеник кандидатске листе, којој је носилац Др. Лаза Илић из Зајечара.

А такође нису дошли ни представник ни замењеник кандидатске листе, којој је носилац Ђурђе Хорватовић пуковник у пензији из Београда.

Затим се бирачки одбор конституисао овако:

1 Председник је, председник суда г. Баља Стојановић

Чланови су:

1 Одборник Жика Пујовић, кога је општински одбор, према чл. 58 изборног закона изабрао.

2 Представник кандидатске листе Илије Стојановића трг. из Бољевца, Сава А. Генчић.

За деловоћу узет је писар општинског суда Милисав Б. Пешић, писар општ. в. изворске.

За тим је бирачки одбор примио на реверс од општин. суда: 3 кутије гласачке, 1 сандучић с куглицама, азбучни списак, књигу за уписивање гласова, књигу за вођење записника, кандидатске листе, општински печат и остали потребан материјал. —

Кутије су прегледане и нађене су у реду, те су утврђене за засебан сто, а према столу одређеном за бирачки одбор. За тим су кутије са сва три кључа закључане, запечаћене тако да су уста кутије потпуно затворене. Један је кључ од сваке кутије узео председник бирачког одбора, други општински одборник а трећи кључ од кутије на којој је листа Илије Стојановића узео је представник Сава А. Генчић. А од кутије, на којој је листа Др. Лазе Илића, пошто није дошао ни представник ни заменик, узео је председник одбора. Од кутије пак, на којој је носилац листе Ђура Хорватовић, пошто није дошао ни представник ни заменик, такође је узео председник бирачког одбора. После тога на свакој кутији прилепљена је кандидатска листа и то:

1 На белој кутији, бела листа — носилац Илија Стојановић, трг. из Бољевца.

2 На плавој кутији, зелена листа — носилац Др. Лаза Илић из Зајечара.

3 На црвеној кутији, црвена листа — носилац Ђуро Хорватовић из Београда.

Од ових кутија, бела носи број 305, плава кутија број 1179, црвена кутија број 1590. Све су кутије у исправном стању и празне.

За овим се бирачки одбор, из азбучног бирачког списка уверио, да је добило бирачких карата 820 бирача.

За тим се одбор уверио, да су прозори собе добро затворени, те је потписан овај записник, а одбор ће закључати врата на гласачкој соби и ударити печат на врата, кључ ће узети председник бирачког одбора, а одређена стража чуваће непрекидно зграду у којој ће бити гласање.

Потпредседник бирачког одбора,
Баља Стојановић

Деловоћа,
Мил. Б. Пешић

Чланови:
Жика Пујовић п. М. А. П. Сава А. Генчић

II Састанак

Данас, 25 фебруара 1883 год. у 7 сати из јутра састао се бирачки одбор пред вратима гласачке собе. Дошли су они исти чланови бирачког одбора, који су били и на првом састанку, а нису дошли они исти, који нису дошли ни на првом састанку.

Одбор је отпечатио, не повређени печат и откључао врата и ушао у гласачку собу. Затим се уверио, да су кутије и сандучић са куглицама, као и све остало све у реду, те су отворена уста гласачких кутија и то све записао у овај записник а за тим је приступљено примању гласова.

Председник бирачког одбора,
Баља Стојановић

Деловођа,
Мил. Б. Пешић

Чланови:
Живко Пујовић под. М. Б. П. Сава А. Генчић.

Приликом гласања одбор се придржавао прописа члана 68, 69 и 70 закона изборног. Гласање је почето у 7½ часова из јутра пошто је довршен и потписан горњи део записника II састанка.

Гласање је трајало непрекидно, цео дан, у присуству целог одбора а ред није ремећен. У 6 сати у вече двориште је затворено и нико више није пуштен, а пошто су попримани гласови од оних бирача, који су се затекли у дворишту, завршено је примање гласова. Затим је одмах запечаћен сандучић са куглицама и кључ је метнуо председник у џеп. Затим су пребројани гласови по гласачком списку и по бирачким картама и нађено је, да је и на гласачком списку и по бирачким картама гласало 774 гласача. Овај је број у дну списка словима записан и потписан од бирачког одбора. Гласање је закључено у 7 сати. Као меродаван важио је сат, који је метнут на бирачки сто. После тога, приступљено је отварању кутија и пребројавању куглица.

Прво је отворена бела кутија и изручене су из ње куглице у чанак, те је прво председник бирачког одбора, пред свима члановима одбора, пребројао све куглице, а сваку стотину предавао је члану одбора општинског на пребројавање, а овај је опет дао представнику листе кандидатске, те је три пут бројано и нађено је у овој белој кутији, која носи бр. 305 да има седам стотина седамдесет (770) куглица — гласова.

Председник
бирачког одбора,
Баља Стојановић.

Деловођа,
Мил. Б. Пешић.

Чланови:
Жика Пујовић, потп. М. Б. Пешић, Сава А. Генчић с. р.

Затим је отворена плава кутија, која носи број 1179 и то на исти онака начин као и пре, и пошто су три пут избројане куглице нађено је у њој *три* куклице.

Педседник,
Баља Стојановић

Деловођа,
Мил. Б. Пешић

Чланови:
Сава А. Генчић с. р.

Затим је отворена црвена кутија, која носи бро 1590, и пошто су куглице на исти начин избројане, нађено је да у овој кутији има свега једна куглица.

И број куглица потпуно се слаже са бројем гласача у гласачком списку.

За овим је спремљено, да се овај записник, гласачки списак и азбучни бирачки списак метну у завој, да се соба уредно закључа и постави стража ради чувања зграде — чл. 79 изборног закона. Овај је записник закључен и потписан. Записник овај има прошивених три табака.

Председник
бирачког одбора,
Баља Стојановић с. р.

Деловођа, писар,
Мил. Б. Пешић (М. П.)

Чланови:
Жика Пујовић, потп. Мил. Б. Пешић, Сава А. Генчић с. р.

А овако су сви подједнаки, и знам и уверен сам да су скоро сви записници окр. црноречког прошли кроз среске канцеларије и из којих записника види се чак и то, да су по свима општинама либералне кутије биле беле, напредњачке црвене, а радикалне плаве. Тако исто дакле, и у овим записницима а у општини в. изворској у кутији белој — либералној нађено је 770 куглица, у црв. — напред. 1 и у плавој радикалној 3. У општини грљанској у белој либералној — 249, у црвеној напред. 1 и у плавој рад. 4; у општини вратарничкој у белој либерелној 94, у црвеној — напредњачкој 1, и у плавој — радикалној 3. У општини звезданској: у белој — либералној 36, у црвеној — напредњачкој 0 и у плавој — радикалној 2. У општини трновачкој: у белој — либералној 122, у црвеној напредњачкој 15 и у плавој — радикалној 5. У општини кривељској поред осталог у записнику стоји и ово:

Записник

Бирачког одбора за избор народних посланика у окр црноречком, који се има извршити на дан 25 фебруара 1893 године.

Рађено 24 фебруара 1893 год.
у општини кривељској.

I Састанак.

Данас после подне у 3 часа састали су се чланови бирачког одбора у судници општинској као месту одређеном за гласање при избору.

Зграда ова одговара прописима закона о изборима народних посланика.

Од чланова бирачког одбора нису дошли:

1 *Председник бирачког одбора г. Милош Карић, свештеник овд.*, који је државним одбором одређени и за то је према последњем одељку чл. 59 зак. о изборима, узет за његовог заменика председник суда општине кривељске г. Марин С. Николић.

Дакле, каже се да није дошао, а тај исти председник, који је из места а са уверењем од Државног Савета, дошао је 24 фебруара у 2 сах. и 50 мин. по подне са преставником радикал, и напредњ. пред зграду општин., која је била одређена за избор, но они нису пустили да врше своју дужност о чему ево и њихов записник:

Данас 24 фебруара 1893 год. у 2 сахата и 50 минути после подне састали су се у Кривељу пред зградом општинског суда, јер је иста била затворена — коју је општински суд према чл. 56 закона о изборима народних посланика, одредио за гласање, на сутрашњим изборима народних посланика за Народну Скупштину:

Милош Карић, председник бирачког одбора за општину кривељску;

Паун Ђорђевић, преставник кандидатске листе д р Лазе Илића из Зајчара и

Петко Каљевић, преставник кандидатске листе ђенерала Ђуре Хрватовића из Београда.

Како је зграда, која је за гласање одређена била затворена, то је председник бирачког одбора Милош Карић, преко општинског служитеља Николе Предића из Кривеља, позвао председника општ. суда Марина С. Николића. Није прошло ни пуних 10 минута, дошао је председник општинског суда са Науном Ђорђевићем, преставником кандидатске листе Илије Стојановића из Бољевца и са још три жандарма, који су наоружани били пушкама „Берданкама“ и револверима и како је стигао на биралиште наредио је жандармима те су опколили председника бирачког одбора Милоша Карића, и чланове: Паун Ђорђевића, Петка Калчевића, рекав „власт је мени наредила да вас троје одмах још овог часа стражарно пошљем у Зајчар ср. власти“.

Узалуд га је председник бирачког одбора Милош Карић, опомињао на Устав Краљевине Србије и закон о изборима народних посланика; Марин је остао при своме.

Преставник кандидатске листе д-р Лазе Илића пошао је својој кући, која је од општинске суднице удаљена од прилике на 100 метара, да остави новац, који је код себе имао и кључ од сандука, у ком су општински рачуни. Од биралишта кад је одмакао на 10 метара, Марин Николић, као председник општ. командује жандарму Јовану те овај испали један метак из револвера на Пауна Ђорђевића.

Са овим је састанак закључен и председник бирачког одбора Милош Карић, чланови: Паун Ђорђевић и Петко Каљевић, лишени су слободе, ма да нису саслушани.

24 фебруара 1803 год.
у Кривељу.

Председник бир. одбора,
Милош Карић свешт.

Чланови:
Паун Ђорђевић, Петко Каљевић.

Поред тога ево и жалбе упућене на главни Бирачки Одбор од два правна гласача, у којој се каже: да су председник бирачког одбора за општину кривељску и представници напредњачке и радикалне листе стражарно отерани у Зајечар.

Главном бирачком одбору
за округ црноречки.

Председника бирачког одбора за Кривељ, г. Милоша Карића, као и представника листе напредњачке и радикалне, отерао је председник општине кривељске Марин С. Николић стражарно у Зајечар. На представника радикалне листе Пауна Ђорђевића пуцао је жандар из револвера.

После оваког насиља грађани села Кривеља нису смели гласати, те враћају своје карте у 125 комада главном бирачком одбору и моле га да овај избор поништи и други одреди.

под ⁄. прилажемо 125 ком. карата.

27 фебруара 1893 год.
у Зајечару.

Понизни главном одбору правни бирачи,
Милета Радосављевић с. р. Јанко Ђорђевић с. р.

Дакле, видите у записнику се каже да председник бирачког одбора и преставници листа нису дошли, а међу тим они су их спетљали и отерали ŷ апс у Зајечар. Тако исто било је и у оној општини, где је одређен за председника г. Чаће вић. У записнику те општине стоји ово;

Записник

Бирачког одбора за избор народних посланика у окр. црноречком, који се има извршити на дан 25 фебруара 1893 године.

Рађено 24 фебруара 1893 год.
у општини лубничкој.

I Састанак

Данас у 3 часа по подне састали су се потписати чланови бирачког одбора у школској згради ове општине, као у месту одређеном за гласање при избору. Зграда ова одговара прописима закона о изборима народних посланика.

Од чланова бирачког одбора нису дошли.

1 Председник бирачког одбора г. Стеван Чаћевић, који је државним одбором одређен, а зато је према последњем одељку чл. 59 зак. о изборима узет за његовог заменика председник суда општине лубничке Илија Цветковић председник општинског суда.

Чули сте, а и читали сте тада по новинама како је Стеван Чаћевић отишао тамо, и на какав је начин стрпан у апс. Створена му је кривица, да је једном Влаху украо 11 банака, а међу тим по шаблону у записнику је казато, да није дошао. Ето, како су вршени избори у црноречком округу, и то све по наређењу г. Рибарца и упутству чувеног и злогласног тада начел. окр. Коломана Сакача.

Сад, дозволите ми, да неколико речи кажем и односно г. Живана Живановића, јер овде у нашој оптужби изнесене су две шифроване депеше и ја ћу да изнесем податке на какав је начин то учињено, да ли је овако поступљено и за што није потписао пуномоћства.

Прва депеша гласи: Начал. окруж. за Жив. Живановића, Књажев. „Да тог округа целог поништи избор, иначе је све пропало. Ви међу тим, спремите се, да му будете на услузи. Ово ако немате ни једног посланика". Друга депеша гласи: „Нађите са г. Живаном начина, како можете да се пошто по то поништи. Могу се наћи неправилности у већини од трећине изборних општина".

То је било 27 фебруара. Дакле, 26 фебруара, кад се састао главни бирачки одбор ја сам као председник општине књажевачке био тамо присутан и могу да вам објасним за што г. Живан није хтео да потпише пуномоћства. Дакле, првога дана 26|II кад су долазили председници бирачких одбора, и почели смо да примамо акта, г. Живан се као у почетку понашао лепо и при решавању био је непристрасан и ваљда због познанства поручио је чак и кафу и частили смо се и тако је све лепо ишло; јер, кад смо примили акта, решили смо једногласно, да су у 19 општина избори са свим правилно извршени, а само у једној учињена је врло мала примедба.

Али, кад смо почели да радимо 27|II ваљада, кад је добио ову прву депешу, он је одмах почео да тражи длаку у јајету. И разуме се тога дана ми смо решили 33 општине, од којих смо у 11 нашли примедбе; али како су ове примедбе биле такве природе, да су се тицале врло малих неправилности, и биле су од најмање вредности, то смо по већини гласова 6 противу 4 огласили их за правилне, јер су се оне тицале понајвише тога, да је неки човек непаметно повредио тајност гласања или 2—3 гласали са књижицама, или по неколико гласали картама са погрешним бројевима и т. д, И на основу таквих маленкости г. Живан као председ. и г. Лаза Протић председ. Алекс. суда као члан и два либерална представника, хтели су у овим општинама изборе да огласе као неправилне и да нареде накнадне изборе. Али, ми смо по нашој дужности као већина гледали да радимо према закону, јер чл. 84. закона о изборима каже: да се накнадни избори само у оном случају могу наређивати, кад се избори не би никако ни извршили. И тако од 67 општина, од којих су гласале за прву радикалну листу 12439 гласача за другу 595 свега дакле за радикале 13034 а за либералну листу гласало је свега 855, јер ми смо имали две радикалне листе, које смо иставили због тога, што смо се надали томе колачу од стране либерала и од Живана Живановића. —

Од тих 67 општина нађено је неправилности у 13 општина. Ево вам записника његовог, који је он потписао. У 5 општина гласало је са књижицама њих 17; у 3 општ. узело бир. карата 24|II њих 12.; у 3 општ. завед. у азбучном списку после рока 12; у 2 општ. погреш. бројеви на картама њих 7; свега: 48.

Дакле, свега је било 48 гласача, који су неправилно гласали у 13 општина, и на основу тих неправилности г. Жив. Живановић није хтео да потпише пуномоћство и ако је „записник" после свију тих примедаба његових, и после против примедаба већине чланова Главног Бирачког Одбора, завршен овако:

„За овим је приступљено решењу да ли се могу услед ових примедаба издати пуномоћства; и ко је зато, гласаће за, а ко није гласаће против. И већином гласова шест, противу четири, решено је да се дотичним изабраним издаду пуномоћства. Мањина ће имати своје одвојено мишљење.

Председ. гл. бир. одбора за окр. Тим. Жив. Живановић.

Чланови:

Панта Јанковић, Лазар Протић, Димитр. Павловић, М. М. Веселиновић, Мих. Јаношевић, Маринко Марковић, Љуб. Ж. Петровић, Никола Павловић Алекса Сибиновић.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 39 ЧЕТВРТАК 22 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

32 САСТАНАК

7 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Паја Вуковић

СЕКРЕТАР,

Станојло Вукчевић

(НАСТАВАК)

(О оптужби, Мих. Веселиновић).

Испод кога се и г. Жив. Живановић потписао као председник, и ми сви остали. После тога а без сумње кад је добио другу депешу, није знао шта ће друго да ради, већ није хтео да потпише пуномоћства, и то на основу ових примедаба, које сам мало пре прочитао. А то је била она друга депеша, у којој министар наређује, да пошто по то уништи тимоч. изборе, што је такође у вези и са оном депешом, коју је начелник Радуловић из Зајечара депеширао министру Рибарцу овако: „Молим да ли су књажевачки избори поништени, и да ли ћу бити онамо и кад одређен, да би се могао спремити".

Дакле, на основу ових примедаба и усљед преписке између министра с једне, начелника тимочког, црноречког и г. Живана, с друге стране; и жалба је послата из Књажевца, значи да је г. Живан дао податке о томе, и ја мислим да то није било поштено од њега, јер и ако је било погрешака и ако је било неправилности, то је требао да реши и извиди сам Главни Бирачки Одбор, као што је и чинио и решио, али г. Жив. Живановић из канцеларије као председник Глав. Бирачког Одбора дао је те податке начелнику окружном, и он је према томе и добивеним упуствима, и жалбу са неколико потписа послао, те се из свега тога види, да се хтело пошто по то избори у округу тимочком да пониште, јер беху сви радикали изабрати. Ја не могу да грешим душу и да кажем да је војска била употребљавана код нас при изборима 25 II, али без сумње после на другом избору, кад би поништили овај избор, да би је онда употребили. Из свега овога, као што видите, господо, чиста је и јасна ствар, као што је прота Милан Ђурић казао: „Као што сунце сија", да су бивши министри криви и то не мало криви него много — криви су. господо, као ђаво. (Смех).

Не из осветe, већ за пример правде, што стоји изреком у закону: да смо сви пред законом једнаки како сиромаси тако и богаташи, због тога, господо, никакво другче не треба да решите, него овај наш предлог да примите, јер ми сви знамо и очевидци смо свију њихових недела, што су починили за време 8-мо месеч. њихове владавине. Друго би било сви знате — кад би ми дошли у овај дом из Африке или из какве још непронађене земље луфтбалоном, па кад би чули ове њихове одбране, може бити и да би опростили г. Авакумовићу и г. Рибарцу. Али, кад смо сви били очевици и искусили од њихове тиранije а нарочито кад је наш друг Милош Богдановић, чак и куршум извукао и у мало га није живота стало, како бисмо ми могли као посланици, као очевици свију тих догађаја да ову оптужбу одбацимо. Ја вас молим, метите руку на срце па не из осветe, као што они кажу, него према правди и заслузи, шта је ко радио, нека и пати.

Богосав Поповић — Чини ми се, ја сам други или трећи или последњи на реду да говорим и ако сам последњи, ја вас молим, да ме саслушате да и ја кажем неколико речи о томе, како су либерални органи у мом срезу сигурно по наговору министра газили закон и Устав нарочито у моме крају. Ја се нисам никад надао, да ће имати икога у Србији да ће газити овако Устав и законе, као што је либерална влада газила од 9 Августа прошле до 1 Априла ове године. Томе се нисам надао тим пре, кад је Устав начињен од три партије — либералне, напредњачке и радикалне. Ја сам мислио, да неће бити министра, који ће га газити, али сам се у томе преварио и у томе сам се уверио зимус, кад су га либерали газили.

Ја ћу у кратко изнети шта су радили либерални органи у моме крају — округу топличком, у срезу косаничком. Прво и прво, чим су ступили ногом на управу земаљску, они су одмах потрчали и јуришали на општине и законите кметове; збацивали су их а постављали регенте. Сами чиновници њихови носили су „владин програм" из општине у општину и људима саопштавали. Тако, прво су саопштавали, како ће влада дозволити да слободно саде дуван, и том су приликом узимали потписе да честитају влади, и који год је читао њихове новине могао је видети, да је било преко 2 милијуна потписа, — а толико нема ни житеља у Србији.

Они су допустили на граници тамо код Куршумлије, да се протура со, дозволили су да се дуван увози из Турске и јавно су га продавали. Даље, има њих више, који су протурали из Србије оружје и продавали Арнаутима. Тако ја знам, да је претурено преко границе наше до 6000 револвера, које су покуповали Арнаути. Тако су се Арнаути наоружали, да нас после нападају, а разуме се, да се на толико оружје ни ђумрук није наплатио нити је царинарница топличка томе стајала на пут, нити је наплаћивала ђумрук, јер је Ђорђе Нинић као царинник и сам ишао на руку својим људима да шверцују.

У то време, да би либерали себи спремили земљиште за избор, они су слали по селима све чуваре монопола дувана и шумаре, који су ишли од села до села и забрањивали сељацима, да секу шуму зимус, ако не изјаве, да ће гласати

за либерале. Па ко изјави да хоће, томе је било слободно да сече гору. Тако је био један велики забран баш на граници између среза косаничког и добричког, који је вредио преко 4000 дуката, данас од њега нема ништа, јер је сав упропашћен, чисто би човек могао да се заплаче, а то су дозволили либерални шумари, нарочито је у томе крив Јаниħије Недељковић шумар из Барбатова, који је све дозволио и упропастити и исећи такав забран, који су још Арнаути били очували.

Поврх тих њихових недела и гажења Устава и закона, они су још забрањивали, да се сазивају зборови. Они су људе, који су ишли да позивају пријатељена збор, кажњавали по месец дана затвора. Забрањивали су им, да не смеју позивати грађане на збор, а позиве су цепали. А како су разносачима позива стварали кривицу? — Ја сам чуо за једно решење Михаила Павловића званог „Жутог“, писара среског, који је стварао кривице разносачима и правио решење о затвору, овако вели: „пишите ми реферат и овако кажите: неки људи овде разносе позиве по селима и позивају људе на зборове, и представљају себе за пандуре среске, узимају на себе туђу власт, те да би могли тако што више људи да поведу на збор“. Тако је чинио председник жичке општине, а среска власт позове те људе на одговор и казни их са по 30 дана затвора. Они су хтели да се жале, но пошто су били неписмени, они су потписали решење као да им је раније саопштено и тако су били осуђени, а рок жалбе је протекао био.

Што се тиче издавања бирачких карата за изборе у срезу косаничком, оне су прво издаване само либералима, па тек после радикалима и напредњацима. Ну највећу погрешку су учинили и закон погазили у томе, што су и Црногорцима, којих у томе срезу има доста насељених, и који су иначе врло добри људи, — дали право да гласају и ако нису плаћали порезу. Како су либерали придобили две општине у којима живе Црногорци, па да би гласали за либерале, они су им казали да их ослобођавају од порезе, но само да се пријаве *као надничари*. И тако они су пријављени као надничари, те су могли да гласају сви који плаћају 15 динара порезе. Но ово се чуло после, па кад су видели други Црногорци, шта се са њима уради, они се сад питају: како то да ми сад плаћамо данак а остали не.

Вама је познато, да је тамо наша граница више шумовита, да тамо има стражара и буљубаша, и то у 34 карауле са по 6 људи а то је 204. Да би либерали осигурали себи победу, коју су мислили да добију за време избора, они су преко буџета поставили још 120 стражара. Па су на свакој караули оставили само по 2 стражара а остале су све поделили по општинама да спречавају слободно гласање, тако су слали, у неке по 20, а друге по 30 стражара и т. д. У свакој општини било је тих стражара с мартинкама и муницијом наоружаних, само да народ кад дође да гласа заплаше, те да у што мањем броју долазе на биралиште, или да гласа за либерале.

Дакле, они су спремали земљиште тако, и давато је свима председницима општина упуство разно. Даље је било наређено од стране окр. начелника, да 24 фебруара кад дођу председници бирачких одбора да их врате, а чуваре кутија да одјуре, па ако баш радикали буду заслепили толико да на дан избора напуне њихове кутије да се преруче, а ако не можете да преручите а ви дођите у среску канцеларију и препишете гласачке спискове за то вам дајем по два формална записника.

19 Фебруара ја сам био одређен као председник бирачког одбора, а тако исто и Драгутин Тодорић. Ми смо тада ишли начелнику среском, да нам изда објаву да идемо у општину, где смо одређени. Начелник срески или није хтео или није смео да нам изда објаве, па је актом бр. 1190 и тражио по нашој молби од начелника окружног да му он јави шта да ради. Начелник окружни одговорио му је, да је то његова ствар, хоће ли он издати објаву или не, и тако ми нисмо добили објаве никако. Тако дакле, 24 фебруара начелник среза косаничког издао је наредбу свима општинским судовима под бр. 1379, да све председнике бирачких одбора врате. Ја знајући, да у тој општини, где сам одређен има до 30 наоружаних стражара са границе и да је тамо као општински писар бивши практикант среза косаничког Филип Најдановић, напишем један акт начелнику среском.

Ја сам тај акт послао начелнику среском на повратни рецепис, пошто сам претходно ишао начелнику среском, који се навлаш удалио из канцеларије, а у дужности га заступао неки Михаило Павловић писар срески, звани „Жутов“.

Ја сам отишао 24 фебруара у општину мачковачку као председник бирачког одбора, и ако сам знао у напред шта ће да буде. Тамо сам отишао тачно у 2 часа по подне и затекао сам стражу од 30 стражара и то само двојицу тројицу из те општине, а остале из других општина, да их ја не бих познао. Отишао сам у општинску судницу и тамо сам нашао кутије већ утврђене на столу, а на столу није било никаквог изборног материјала. Кад је било три сата по подне ја затражим од председника општинског суда, да ми преда изборни материјал а он ми је одговорио, да још није време и да још мало причекам. За тим је он одјурио једног чувара радикалне кутије а другог Тодосија Радовановића стражарно спровео среској власти као неког кривца, а мене вратише и то овако: Кад је дошло три сата ја сам тражио материјал од кмета, а он ми је казао: „е, попе, имаш ли ти објаву од полицијске власти“? Ја сам га тада запитао на основу кога закона то тражиш? Па сам му онда показао објаву од државног одбора, а он ми је тада казао: „да с места излазиш на поље“. Када ја нисам хтео да изађем, по његовој наредби на поље, јер сам старији, онда су ми то исто 10 стражара заповедили, на шта им ја кажем: чујте људи, ви сте стражари, ви сте плаћени да чувате границу, а не да јурите председнике бирачких одбора, и ако ви то учините знајте, да ћете отићи на робију На тај начин ја њих истерам на поље. (Смех).

Пошто ја нисам хтео да изађем из канцеларије тражећи од председника, да ми да изборни материјал, он ми онда рече: „знаш шта је, попе, ја имам наредбу да ћу све председнике бирачких одбора вратити“. Ја му онда затражим да ми напише решење, а он ми онда одговори, да не сме то да ми да, и заповеди ми поново да изађем из канцеларије, и кад ја опет нисам хтео да изађем, онда је председник позвао стражу од 30 стражара да уђу у канцеларију и стану у фронт, па им онда заповеди, да ме истерају на поље, те ме тако довате четворица за једно раме четворица за друго раме а остали за ноге па ме тако изнеше преко канцеларије, и кад су ме тако донели до на сред канцеларије општинске суднице, ја се онда насмејах, не због чега другог, него само да ме не би били (смех). После тога, ја се вратим у Куршумлију и тамо затечем све председнике бирачких одбора, затекнем Свилокосића, Драгутина Тодорића и остале, јер су и они враћени били. Затим напишем три депеше да јавим у Београд шта се овамо ради и они нису хтели те депеше да ми приме. Једна од тих депеша била је врло мала и благо написана. Она гласи: „Све нас вратише. Поп Богосав“. Та ми је депеша из Београда враћена и ако у њој није било ништа рђаво написано. Једном речи, враћени су сви председници бирачких одбора, а у целом срезу, верујте, да су куглице свуда преручивали из радикалних у либералне кутије.

У општини рачанској истерани су представници листе радикалне и кад није испао избор у њихову корист, онда је председник — регент — распустио грађане кући са речима: „покварен избор“, па је у Куршумлију одјурио и јавио начелнику, а начелник нареди, да се ноћу држи збор и гласа и тако су у тој општини ноћу гласали и у тој општини показало се толико и толико либералних куглица, а радикална ни једна.

Сутра дан 26-ог, кад су сви записничи дошли, онда су у среској канцеларији преправљани, један једини председник бирачког одбора, који је за то знао прошао је околишним путем обишао среску канцеларију, и он је једини који је донео главном бирачком одбору записник као што треба. Кад се поред других недела тако газно изборни закон, ја ћу се придружити потписницима на оптужби, и тражим да се оп-

тужени министри даду под суд, па што им да Бог и суд. (*Одобравање.*) А жеља ми је да се сваки научи памети, те да се један пут поштују закон и Устав.

Дим. Катић — Господо, нисам мислио да говорим о оптужби, која је на дневном реду с тога, што ми је веома тешко о њој говорити, а не помињати несрећне догађаје, који су се до скора у нашој земљи догађали, а још мање хтео сам да говорим о њој с тога, што су наши одлични правници г. Веснић и други са законског гледишта веома лепо бранили, да су основи у оптужби доказани и да о томе не може бити сумње. Још мање хтео сам да говорим о оптужби за то, што налазим да нема места, јер говорити о делима, која се нису дешавала у веку пре нас, за која би требало претресати стару архиву, већ све се то дешавало пре два месеца и на очима свију нас. Али изазвала ме је одбрана мога земљака, оптуженога мин. ун. дела г. Рибарца, који је нашао за потребно да у одбрани својој, окривљује српски народ па и мене, што нису могли да изврше свој програм. Он ме је принудио да са неколико речи пропратим оптужбу, и уверавам вас, да ћу бити веома кратак.

Ако узмемо параграфску одбрану оптужених министара, ви ћете видети да је она веома слаба и никаква. Ако још упоредите ту параграфску одбрану њихову са одбраном, коју је изнео г. Рибарац у општем делу, особито у почетку и на крају његовог говора, онда ћете видети да су потпуно признали све оно, што се у овој земљи догађало и зашта се оптужују. Ја вас молим, да уочите сам почетак његове одбране, где каже: *да је намера њихова била, да ради осигурања парламентарног живота у земљи, хтели су да надмоћност једне странке сузбију, и да тиме створе могућност животу других странака.* Доведите у везу са овим његову одбрану при крају говора, где каже: *намера је владе била још и та, да демагогију учини безопасном у овој земљи*, онда ће вам бити са свим јасно, да све оно, што се догађало у овој земљи, за прошлих осам месеци, *била је последица, био је производ оваквих њихових намера.* (*Тако је.*)

Сва безакоња, сва рушења права грађанских морала су бити последица оваквих њихових намера и нико на том месту, да је био, не би могао то правилним и законским путем постићи, него насилним мерама. И то је јасан доказ, да српски либерали и стари и млади, и они, кад су владали пре, и ови, што су владали ових осам месеци, доказали су, да они себе мало, а народ свој ни мало познавали нису. Они су хтели да опореку непроменљивост природних закона, па су загазили у безакоња и учинили су земљи тако велика зла, и због тих зала ја мислим, да не може бити никога овде, да их не оптужује. Они су заборавили да су на крају XIX века и нису хтели да знају, што један, ако хоћете, ђачић из основне школе треба из природних закона да зна. Они су хтели силом оружја да наметну народу оно, што он неће и никако не трпи. Молим вас, господо, у природи је самога човека, да му је власт тешка и кад му није наметута. Ево примера: сви смо ми имали оца, а неки и данас имају, па да ли вам власт очева не изгледа тешка, и да ли не гледате, сваком приликом да се извучете испод власти очеве, и ако вам нико не може боље желети од оца. Па кад је тако, онда како се може тражити од народа да трпи власт и онда, кад се изметне у *силу* и дође у ред *злочинца?*

За правдање своје зле радње оптуженици окривљују народ српски. Г. Рибарац то је веома јасно исказао, он вели у своме говору: народ нас је у почетку са негодовањем, неповерењем предусрео. За све време владавине стављане су нам такве препоне, да нисмо могли нигде да корачамо, како смо хтели. То је са свим природно, па не само да му је народ сметао, него сам му чак и ја његов земљак сметао са оном својом изјавом, те нису могли да изврше онако леп програм. У онакој њиховој зликовачкој радњи, морали су наићи на отпор народни и не водећи рачуна о законима и природним и друштвеним, не знајући ни законе човекове ни законе друштвене, они су учинили зла својој земљи и за то су *криви.* (*Тако је.*)

Ја нећу да рећам та сва зла, јер су се она вршила до јуче и у памети су свију вас, нећу да вас морим набрајањем, али налазим, да треба једном да одговарају министри, као истински кривци а не као до сада: писари, капетани и практиканти, који седе сад без хлеба само за то, што су их несавесни министри нагонили да тако раде. (*Тако је.*) С тога вас молим, да ову оптужбу примите, а на суду је да их суди онако, као што су заслужили.

Михаило Поповић — Господо! Опажам, да сте веома заморени, и у колико то опажам код вас, у толико осећам тегобу свога положаја. Што и поред тога опет узимам реч, то чиним с тога, што, у колико год осећам тегобу положаја због ваше умрености, у толико више осећам тежину дужности, која ме у овоме тренутку потстиче, да у овоме важноме питању кажем и сам своју реч.

Пред нама су, господо, као што видите, две ствари: имамо предлог оптужбе и одбрану оптужених министара. Сви, који смо слушали пажљиво претрес о овоме питању, прво је што можемо и у једном и у другом акту уочити то: да је повод оптужби у ономе стању, које је од 9 августа створено. И збиља, из навода у оптужби види се: да су самовоља и неправда, насиље и тиранија, гажење не само појединих закона, него и основног земаљског закона — Устава, нашли најјачег израза у стању од 9 августа до 1 априла. Господо, стање једно тако, у коме закони престају да владају, у коме закони не регулишу односе појединаца, у коме је самовоља просто извор свему, стање у коме ми као грађани не можемо у законима да нађемо заштите нашим личним и грађанским правима; такво је стање изједначено с оним, у коме се народ осећа, кад је освојен другим народом варварским, који неће да чује за његове осећаје, законе и обичаје. Нема сумње, да од таког стања, не може бити горег стања; нема сумње, да је то стање наш народ осетио у врло тешкој и великој мери и верујте, господо, да не претерујем кад кажем, да су се бар у мојој околини чули изрази: ово је стање горе, него под Турцима! Према овоме природно је, да је народ у тако тешком расположењу једва чекао, да види виновнике таквог стања на оптуженичкој клупи. Ако Народна Скупштина у својим пословима мора да води рачуна о тежњи и жељи својих бирача — а ја мислим да треба и мора, — онда у том погледу мени се чини, да ни један предлог до сада поднет Скупштини, не може да стане уз предлог оптужбе министара и да тако, као он савршено одговорна жељи народној.

Али, господо, поред овога предлога оптужбе ми имамо и други акт, — акт одбране. Захтев правде, достојанство Дома, светиња оне велике дужности, која на нама у овом тренутку лежи, тражи заповедно, да са једном истом пажњом приступимо читању, разматрању и оцењивању како једног тако и другог акта. У тој намери, да и сам учиним један прилог, да нам оцена, кад приступимо вршењу члана 16 закона о министарској одговорности, буде што објективнија, у тој намери, да и сам дакле помогнем тој објективности, — ја сам узео реч да проговорим, како о наводима ове оптужбе, тако и о одбрани оптужених министара. Нећу, господо, ништа да уносим у свој говор, макар имало везе са многим баченим изразима у овом Дому, ако то не би било у тесној вези са самим предметом, којим се Скупштина данас занима. Опажајући замореност вашу, нећу ни о свима тачкама да говорим; али допустите ми, да говорим о оним тачкама, о којима се мени чини, да треба мало више говорити, допустите ми, да будем пространи на рачун оних тачака, које у свом говору нећу да наводим.

На првом је месту члан 71 Устава. Праведно је, да, пре, но што приступимо коначној одлуци, још један пут узмемо њихов разлог, разлог оптужених министара, који су у одбрану и оцену, навели; јер у колико више то учинимо, у толико ћемо доћи до што објективнијег суда. Господо, оптужба их криви, да су они повредили члан 71 Устава, с тога, што по томе члану они *нису никако могли, ни смели да одложе, а још мање да распусте Скупштину.* Општа њихова одбрана, а и г. Авакумовића на по се, међу првим разлозима да

тим актом није повређен Устав, оснива се на члану 54 Устава. Да вам не читам тај члан, он вам је из ове дуге дебате веома познат. У том се члану каже: да Краљ има право одлагања и распуштања Скупштине. Ја нећу одмах да се позовем на члан 71, као члан који употребу овога права ограничава, него узећу овај члан 54, потпуно самог за се, као и да не постоји члан 71, па да видимо да ли је извршен у духу Устава, онако, како је уставодавац хтео, а он је нема сумње хтео, да се врши онако, како интерес ове земље налаже.

Одлагање Скупштине може бити само онда, кад влада не буде на време, кад Скупштина треба да се састане, готова са извесним пословима, и уставодавац, знајући да таке прилике могу наступити, допустио је влади, да то право може употребити. Али, која влада може то право употребити? Може то право употребити она влада, која већ има своју Скупштину, и ону Скупштину, коју она мора да сазове. Али, кад једна влада нема своје Скупштине, кад једна влада има само 15 људи у Скупштини, и кад се по принципима уставним зна, да једна така влада не може са таквом Скупштином да влада, јер нема већину, онда у основу нема тога права; јер све што је могла да учини и кад би члан 54 сам постојао, све што би могла да учини у том тренутку, могла је да распусти Скупштину, јер она нема своје Скупштине; те мора да апелује на народ, да види хоће ли јој народ дати поверење. То су побуде чисте и моралне, које је уставодавац имао на уму, то су побуде, које је диктирао интерес ове земље (Одобравање). На јесу ли оптужени министри учинили по тим побудама? Не. Дакле, у првом акту њиховом видимо да њихове побуде не истичу из чистог врела у толико, у колико не одговарају интересима земље и духу Устава. Дакле, по самом чл. 54 Устава, они ће бити као кривци, а у најмању руку, као парламентарни кривци. (*Тако је*).

Они се позивају на радикалну партију. Према ономе што сам казао, ту поређења не може бити. Јер радикална влада имала је своју Скупштину и она је чист израз већине Скупштинске; за тим је радикална влада само одложила ту скупштину, па је опет после сазвала; међу тим либерална је влада најпре одложила па после распустила. Дакле, ту не може бити никаквог поређења, нити сличности.

Тужба их даље терети још једним тежим разлогом: по чл. 71 Устава, а кад се узме још у обзир и чл. 61 Устава види се, да се као Намесништво, које може да врши пуноважно краљевску власт, разуме само Намесништво састављено из три лица. Покушала су господа оптужени министри да се бране тим, што кажу: у другом ставу члана 71 поменуто је: да „пуноважно“ може вршити краљевску власт и Намесништво, у коме су само два члана, ако трећи, који је на осуству дâ изјаву, да у напред пристаје на све одлуке, које буду донели она двојица.

На примедбу, да овде није случај става другог, кад је један намесник на одсуству, него случај става првог, кад један намесник умре и да у том случају Намесништво не може „пуноважно“ вршити Краљевску власт, јер први став не зна за реч „пуноважно“, већ да може само отправљати послове, они вели: да је реч „пуноважно“ испала из првог става с тога, што мртав намесник не може издати пуномоћство, које жив, на осуству намесник може да изда. И да само с тога није први став употребио реч „пуноважно“ а никако да да друго значење — другу важност двојици наместика, коју они имају по другом ставу.

Али то у ствари, господо, не стоји. Пођимо с оног начелног гледишта, с оног гледишта какво Намесништво Устав хоће. Уставом је јасно исказано, да се хоће Намесништво од три лица. Значи: да у свима пословима мора бити сва три лица. И кад је онај трећи намесник на осуству, он мора да им да писмено пуномоћство да могу пуноважно вршити у име његово послове. Шта то значи, господо? То значи, да је Устав хтео, да је он наредно, да за сваки поступак, који Намесништво врши морају бити заступљене све три воље, а никако да не могу решавати двојица. Устав дакле, не допушта две воље чак ни онда, кад је један на одсуству, за пуноважно вршење Краљевске власти, па тражи у напред пристанак да тиме обезбеди тројицу за сваки акт намесника. У случају смрти једнога намесника Устав већ није могао осигурати тројицу за рад, и онда је са свим јасно, што је у том случају изостала реч пуноважно, јер им неће да да право пуноважног вршења краљевске власти — оно право, које даје само тројици намесника. Мислим да је за сваког јасно, да се та реч „пуноважно“ не може односити на њих двојицу (*Тако је*).

Члан 71 Устава је прописао рок, до кога мора да се сазове Скупштина, у случају, ако један од Намесника умре, и то је одредио најдужи рок. Међу тим, они се бране и кажу да тај члан Устава није одредио тај рок. Као што знате Устав је допустио, да двојица могу привремено да врше Краљевску власт, али Устав је наредио до кога рока то може да буде. Он је казао: „до првог састанка Народне Скупштине.“ Зашто је он то казао? Зашто није казао „*на првом редовном сазиву*“, ако је на њега мислио рећи ће ко? Није казао с тога, што би могла бити сазвана Скупштина и пре првог редовног сазива, и у том случају он, сматрајући избор намесничка као врло хитну страр, не само да допушта да се на њој изабере трећи намесник, већ тражи: да се то учини *на њеном првом састанку* пре свију других послова. А кад Устав тражи да се избор мора да изврши на првом састанку прве Скупштине као хитна ствар, нико ваљда неће тврдити, да се тој намери најбоље одговара, кад се први редовни сазив помакне иза 1 Новембра.

У осталом, господо, уставодавац је и морао да обележи најдужи рок за попуњење намесничког места. Нико ваљда неће мислити, да је Уставодавчева намера била та, да Уставом доводи земљу у што незгоднije положаје. Устав је то морао учинити с тога, што је у начелу усвојио: да пуноважно могу вршити краљевску власт само тројица, а отправљати послове до првог скупштинског састанка само двојица. Као што знате, нигде ни у једној уставној одредби не може се наћи да један једини намесник може да отправља послове краљевске власти. И кад би случај, који је ван наше моћи учинио, да остане само један намесник, а остала двојица да умру, онда би тога истог часа престало и намесништво — држава би била без вршиоца краљевске власти, коју би влада прихватила и сазвала Велику Народну Скупштину. А да ли је збиља уставодавац могао ићи на то, да нас доводи у тако незгодан положај и да за време малолетства сазива В. Народну Скупштину. Не само да није хтео, већ је с највећом пажњом и старањем гледао да то избегне. Знајући да случај од окрњеног Намесништва смрћу још једнога може довести земљу у ту незгоду, он је у 71 члану и казао да се с избором похита. Бојећи се, да први редовни састанак није временом удаљен, а у страху да по смрти једног намесника тешко не оболи и други, он није ни смео везивати избор искључиво за први редован сазив, већ за први скупштински састанак.

Претпостављајући случајеве, који могу наступити, он је обележио само најдужи рок. Није нарочито хтео да обележава најкраћи рок с тога, што се плашио да и он у извесним приликама може бити дуг, већ оставља да га потреба земаљска одреди, а сам одређује само најдужи рок — први редовни сазив. Њему је изгледао дуг рок и онај у старом Уставу. Мој поштовани друг и пријатељ г. Ђ. Анђелковић навео вам је чл. 16 ст. Устава по коме се упражњено место намесничко попуњава у року од месец дана. Па кад је стари Устав одредио рок од месец дана, онда ће се ваљда признати да овај нови устав, који је напреднији и по духу и по мислима од старог, није могао одредити да тај рок буде дужи од старог рока; па је с тога и казао да то не може бити даље од првог састанка Народне Скупштине (*одобравање*). За мене је јасно: да је влада г. Авакумовићева погазила је чл. 71 Устава тиме, што није сазвала Н. Скупштину до 1 Новембра као најдужег рока, докле су двојица намесника могли отправљати послове краљевске власти.

Господо, други је важан члан, који је бивша влада повредила и окрњила једно врло важно право Скупштинско, а то је члан 52 Устава.

У том члану Устава само са одобрењем Скупштине може се продужити уговор. Ту нема шта много да се говори, нити ћу се задржавати дуго, јер је одбрана њихова у томе веома слаба. Они су узели за основ своје одбране нашу жељу, којом смо ми продужили уговор до 1 Јануара. Али то је одбрана са свим без значаја.

Да би што краћи био у свом говору, ја ћу вас само подсетити на онај тренутак, кад је влада поднела Скупштини предлог, да се трговински уговор продужи до јуна 1893 год. Шта је онда Скупштина решила? Скупштина је налазећи мане старом уговору, желела, да га се што пре курталише, па је казала: тај уговор трајаће *само* до 31 декембра 1892 год., а не до јуна 1893 г. као што је влада предложила. Па, господо, кад то стоји, кад је Скупштина тако јасно изреком изјавила своју жељу, да само до тога рока може уговор да траје, онда, да ли стоји оно адвокатисање оптужених министара, који кажу: на ми смо с тим продужењем уговора изишли на сусрет народним жељама. Ја, господо, мислим, да то не стоји. На против, продужив важност уговору и преко Скупштином одређеног рока, влада је тиме само дала један доказ више, како је слабо водила рачуна о жељама Народне Скупштине. Према томе, то адвокатисање оптужених не доказује ништа друго, него да и сами увиђају, да су учинили повреду чл. 52 Устава. Има још једна тачка у њиховој одбрани, где кажу: на послетку ми нисмо направили уговор овај, ми смо га само продужили, а правити уговор и продужити то није једно исто. Господо, уговор је по решењу скупштинском престао да важи. Он више није имао живота. И ко је онда позван да му да живота — да му продужи важност. Нико други до онај, који је то већ једном и учинио, а то је Народна Скупштина. Ну и кад би се хтело, да се тиме брани, онда би се поред чл. 52 Устава, могао наћи још неки други члан Устава, који би, говорећи о продужењу уговора, трговачких давао права влади, да их може по вољи без пристанка Скупштине продужавати, а тога члана у Уставу нема. Па кад га нема, онда не може бити ни говора о томе продужењу, по владиној вољи, већ по одобрењу скупштинском. Али они прибегавају некој аналогији. Ја истина нисам правник, али мислим, ако би се аналогијом њиховом према коме члану Устава, хтело да тражи права ствар, онда би се то могло чинити само са чл. 52, јер он једини и говори о трговачким уговорима. Е, али тај члан говори о прављењу нових уговора а не о продужењу. То је истина, али како он једини говори о трговачким уговорима, то се једино аналогијом тога члана може говорити о продужењу. Па кад тај чл. 52 Устава даје права само Народ. Скупштини, а владу нигде не помиње, онда је са свим јасно, да то право апсолутно никад не може припадати влади. Према томе јасно се види, да је погажен члан 52 Устава.

Још само да кажем неколико речи о њиховој одбрани, да нису криви за неуставно конституисање Скупштине 31 марта. Они веле: цео посао дели се на три дела: један припада министру унутрашњих дела, други министарском Савету — влади, а трећи Скупштини. Господо, ако који још није на чисто с том њиховом кривицом, ја бих га молио, да прочита само чл. 33 Устава, он гласи: „Законодавну власт врше Краљ и Народно Представништво.“ — Па ко. господо, представља Краља у Скупштини? Представља га влада. Кад то стоји, онда вас питам: да ли би једна влада смела, — са претпоставком да савесно врши своју дужност — да ли би она смела да поднесе на потпис Круни закон један, који је Скупштина извотирала, а који је у основи противан Уставу? Не би смели. Ако би то учинила, онда би учинила повреду чл. 33 Устава. Па лепо, кад се према овоме члану јасно пориче да законодавну власт чине и Скупштина и Круна односно влада, онда влада мора да пази, да се ни један члан Устава не повреди, јер она одговара не само Круни него и народу (врло добро! тако је!)

Господо, врло су добро схватили свој положај оптужена господа министри. Знајући да су као заступници крунини, позвани да чувају Устав од повреде, они су знали да им је дужност да још од првог тренутка присуствују скупштинском раду. И заиста они су сви били у овој дворани, када су сви наши другови 25 марта изашли одавде. Онда је била заступљена ондашња влада, која је са овог места почела Устав да гази на веома јасан начин. (Тако је).

Шта је господо, наступило после таквог стања ствари? Наступило је то, што они, не само нису хтели да се зауставе на путу гажења Устава до састанка скупштинског, него су у овој прилици, својим држањем помагали, да се Устав гази и изиграва у самој Народној Скупштини. Јасно је, да су не само били солидарни у гажењу Устава с ондашњом скупштинском мањином, него да су солидарни били и у гажењу закона изборног (тако је), да су били солидарни у гажењу Устава и у овом светом Дому.

Сетићете се, господо, да су сви наши покушаји, да их изведемо на прави пут, на пут уставности остали без успеха. Пошто их је било немогуће склонити на прави пут, а не желећи, да с њима примимо на себе одговорнотт за учешће том неуставном злочину, ви се сећате, да смо морали изаћи из Скупштине, у којој се Устав и закони не поштују с узвиком: „Живео Устав!“

Сваки поштен, сваки савесан човек — признаће, да онда, кад смо ми изишли из Народне Скупштине, да су тада изашли сви прави народни представници; тога су тренутка изашли сви они људи, који су ушли на праву капију у Скупштину, кроз коју се једино и може ући у овај свети Дом, — на велику капију народног поверења *(Живо одобравање)*.

Они посланици, који су остали у Скупштини, то више нису били Народни Представници, ти људи нису располагали поверењем народним, то су били полициски изабраници, то су били људи, који тада нису ушли на часна врата народног поверења, него које је полициска качкета кроз прозоре убацила у Скупштину. (Чује се: тако је!)

Ти људи, што се данас оптужују сами су то све видели и најјасније се уверили, да није било довољно посланика за конституисање Скупштине. Па кад су и поред свега тога, што су видели, имали куражи, да саветују Круни, да отвори овако незакониту и неуставну Скупштину, онда зар још може бити сумње и речи о њиховој кривици. Па зар, господо, ти људи за таква безакоња не треба да се казне, зар ти људи, који су учинили повреду једног највећег права народног — смеју да остану некажњени? Не, господо, правда захтева да за своја дела одговарају. (Тако је).

Налазим дакле, да је одбрана оптужених о конституисању Скупштине веома слаба, и да она не може придобити народно Представништво, да је прими као оправдану одбрану.

Питање о употреби војске, једно је од врло важних питања, и ја мислим, да нико од нас не би имао ништа против тога, кад би војска била употребљена, заиста за оно, за што је намењена; али овде они, који су наређивали употребу војске, нису стајали на земљишту законитости, те нису ни имали оправданог разлога за њену употребу.

Није потребно, мислим, да вам понављам поједине случајеве, јер су вам они сви познати и да вас више не замарам, али вас питам, господо, да ли је војска према ономе, што вам је познато, била употребљена *као потпора реда и законитости?* Не, господо, *она је била потпора незаконитости и нереда* и то не својом кривицом, него кривицом оптужених министара (чује се: тако је). Ту лежи, господо, њихова кривица, за коју они треба да одговарају.

Господо, има питања, у којима се све политичке странке разликују, има и питања, у којима сви ми, ма из које политичке странке били, морамо да будемо једнога мишљења. Између свију установа у земљи, установа војске, једна је од најважнијих установа, она је узданица наша, она има да каје наше Косово, она има да изврши аманет наших предака, који се налази у остварењу велике српске мисли — у уједињењу Српства. Па, господо, кад се толико полаже на војску, кад се зна, да успех зависи највише од тога, са колико ће одушевљења и пожртвовања та војска поћи, кад је судбоносни

час позове, питам вас, господо, да ли је требало, да ли је смело да се војска на овај начин деморалише, те да пролива крв рођене браће своје, у часу, кад бране своја права и то оним истим оружјем, које је намењено непријатељу нашем? Да ли се тиме развија љубав нашег народа према људима, који ће га у судбоносном часу повести против непријатеља Српства? Служи ли се српском родољубљу на овакав начин? Не, господо, то није смело да се чини. Такве су радње од убитачних последица по нашу будућност, и за то су оптужени министри криви.

Сад би дошло на ред да говорим о повредама изборног закона, али преко њих прелазим за то, што су те повреде врло јасне, толико рукоопипателне, да сумњам, да би чак и њихов пријатељ смео да их узме у одбрану, и све што бих имао да кажем то је, да оборим тврђење, да није било велике разлике у броју гласача приликом једног и другог избора.

Ово су, господо, бирачке карте (показује један свежањ бирачких карата), ово су карте од 25 фебруара, и то из једног села, Планинице. Те карте *бирачи нису употребили* на дар избора, јер су видели, да ће тим само повећати број либералних гласача. Па знате ли, господо, шта је било са овим картама, које су доказ, да је *употребљено* гласачко право? Сви ови гласачи уведени су у списак либерални гласача и ако ти људи, као што вам рекох, нису употребили своје бирачко право! Кад су се дакле, либералној листи придавали сви гласачи, који су извадили карте, а нису гласали, и кад се сви они броје у бираче, који су употребили своје бирачко право, онда није никако чудо, што је изашао и онолики број гласача у опште и либералних на посе.

Господо, јасан је доказ да су ти људи криви и ја више о њиховој кривици нећу да говорим, него ми допустите да се задржим на једном пасусу једнога од г. г. оптужених. Не могу никако да верујем, да није знао, но сигурно не хотећи, или намерно правећи се да не зна, где је узрок пропасти толиких људи, који су долазили на управу земље, па бајаги немогући да нађе где узрок лежи, вели: да мора да постане фаталиста те да верује, да има неко, њему бар, невидљиво биће, које једе српске државнике и као што се десило са г. Ристићем, лако се може десити и са г. Докићем.

Збиља, господо, постоји једно биће, које гута државнике наше, али само то биће није невидљиво, то је биће свима нама познато, то је биће пуно неморалности и гада, то биће, господо, зове се слепо властољубље, *(тако је)*. Но где ћемо, господо, да му нађемо извора, да му нађемо почетка, где му је глава, коју ваља утући? На то је одговорио г. Рибарац. Он вели: није крив Устав и закони, нису криве установе, и и пре овога закона и Устава, и под старим Уставом било је неваљалих људи, који су газили Устав и законе. Јасно је, господо, да то произилази из наше неморалности политичке, из нашег рђавог политичког васпитања. Па кад знамо, да лежи клица у нашем рђавом политичком васпитању, у нашој политичкој неморалности, онда, господо, хоћемо ли допустити да се та политичка неморалност и даље продужује на штету општих интереса? Не, господо, то не смемо допустити, и ми на овај начин хоћемо да се лечимо, да се оставимо једном политичке неморалности. *(Тако је)*.

Не, господо, кад је зло треба га лечити, а како га треба лечити, то није тешка ствар наћи начина, јер ми нисмо први, који смо створили уставну државу, а с њом и министарску одговорност; други образовани народи то имају одавно. Лек је за то злозакон о министарској одговорности. Кад је лек у министарској одговорности, и кад је у Уставу одговорност призната, и кад су законом министарске одговорности прописане кривице, за које министри одговарају, и кад су те крице ту, кад су учињено, онда вас питам, господо, да ли ми не бисмо газили Устав, кад не бисмо учинили оно што и Устав и закон о министарској одговорности налаже, кад не бисмо те министре, који су криви довели на оптуженичку клупу. *(Тако је)*.

Поред тих овако јаких разлога за оптужбу, опет се нашло „меких“ срдаца, која су хтела и ове људе, који су се огрешили о Устав и законе, пропустити без осуде. Као што вам је познато, господо, опозиција, у чије је име говорио поштовани г. Гарашанин, изјавила је да треба да развијемо заставу великодушности, заставу мира, да све што је било пребришемо заборављем. Ценим ту племениту особину — великодушност. Па не само да је ценим, већ могу да кажем да та особина, великодушности иде уз све, што је велико; да је та особина својствена српскоме народу. Народ је колос, народ је грдна величина према појединцу и њему личи великодушност, и он треба да је врши; али ваља бити на чисто с тим, шта је великодушност? Све има својих границе, према ономе, што има почетка, и има краја. И ако бисмо у употреби великодушности прешли границе, ми бисмо прешли у другу област, у област првог њеног суседа, у област слабости. Кад бисмо пошли тим путем великодушности и дали јој тако хрђаво значење, да великодушност постаје слабост, да ли бисмо на извору стали злим последицама по интересе наше земље? Не бисмо. Либерала би и даље било, чим би се нашла неморална клика са власти у рукама, она би све ставила на политичку коцку? Шта има да изгуби? Она свакојако мора да добије, а у најцрњу руку бар ће задовољити своје прохтеве, јер и ако је оборе, и ако падне, после гажења Устава и закона, по рђаво схваћеној великодушности долази у мирно, безопасно стање. Да ли и даље смемо да оставимо мамак за политичке коцкаре, те да и даље слободно играју „ва банк“, кад ништа не губе? Ја мислим, да ми то не смемо учинити. У осталом, — кад је г. Гарашанин изнео тај предлог да развијемо заставу великодушности, и заставу мира, те да све што је учињено, предамо забораву, пред нама је ова слика: на клупи тужиоца стоји осрамоћена, унижена, окрвављена, сва у дубоким ранама правда и прстима својим кроз предлог оптужбе показује кривце, тражећи сатисфакције од Народне Скупштине. Господо, кад бисмо следовали позиву г. Гарашанина, кад бисмо усвојили његов предлог и развили једну заставу са тако избаченим појмом великодушности и мира, и пустили кривце, знате ли шта бисмо тиме о овој Скупштини казали оној јадној, пониженој окрвављеној и осрамоћеној правди? Рекли бисмо јој ово: „Иди из овог дома, у српској Скупштини нема места за правду“! *(Живо одобравање)*.

Потпредседник — Претрес је свршен.

Павле Смиљанић — Молим вас, ја бих молио да ми допустите да кажем само неколико речи. *(Чује се: не може се више говорити, претрес је свршен)*. Молим вас, ја ћу бити веома кратак. Ја сам хтео још раније да се јавим за реч, али ви сте већ закључили претрес. Но, ипак ја молим, да ми Скупштина да реч.

Потпредседник — По члану 56 закона о пословном реду, пошто Скупштина реши да се претрес закључи, могу говорити само они посланици, који су се донде пријавили за реч. Скупштина је решила да се закључи претрес и сви посланици, који су се до овог закључка јавили, говорили су, више нема говорника. Данас ми се, после закљученог претреса, пријавио за реч г. М. Веснић. Према поменутом члану пословника ја му нисам могао дати реч. Па тако исто не могу дати ни г. Смиљанићу. Према поменутом члану, после закљученог претреса ни Скупштина нема право да дозволи ово тражење.

Према томе, објављујем, да је претрес свршен. Сад ћемо приступити решењу. Члан 19 закона о министарској одговорности, гласи овако: „По свршеном претресу Скупштина ће најпре тајним гласањем решавати о простом прелазу на дневни ред.“

„Оптужени министар, ако је посланик, не може узети удела у решавању.“

Председништво ће ставити овако питање, ко је за то, да се пређе на прост дневни ред, т. ј. да се оптужба не прими, тај ће написати на листи „за;“ а ко је за то да се прост прелаз на дневни ред не прими, т. ј. да се прими оптужба, тај ће гласати против т. ј. противу тога простог прелаза на дневни ред. Је ли јасно? *(Јасно је)*.

Ако је Скупштина заморена да дам мало одмора (Чује се: *да радимо даље*)

Добро, да продужимо рад.

Пре но што приступимо гласању, хоћу ову напомену да учиним. У току дебате г. Д. Ружић предложио је једну резолуцију. Према нашем пословнику и закону о министарској одговорности, о томе предлогу за резолицију не може бити ни речи.

По чл. 107, пошто се решавање о оптужби министара врши тајним гласањем, морају се изабрати 3 контролора, а то бирање контролора врши се коцком. Изволте чути имена контролора.

Секретар Л. Лазаревић из кутије извуче три листе са именима ових посланика: Р. Тајсић, М. Даниловић и М. Ђурић.

Потпредседник — Молим изабрану г. г. контролоре, да заузму своја места (бива).

Настаје гласање. Г. г. секретари прозиваће, а г. г. посланици по прозивци нека прилазе говорници и метну листе у кутију.

Драгомир Рајовић — Требало је пре гласања да се прозовемо, те да се види, који су присутни у седници, јер има господе, која су присутна а не гласају.

Потпредседник — У овоме питању Скупштина решава простом већином гласова, а кад буде гласано о оптужењу, и кад буде било потребно да се зна: колико је било посланика и колико их је гласало за оптужење, видиће се и да ли има $^2/_3$ посланика.

Драгомир Рајовић — То није тајно гласање, кад се неки уздржавају од гласаља.

После гласања

Потпредседник — Гласало је свега 113 посланика, од ових је гласало 102 против, 1 за, а 10 се уздржало од гласања.

Према томе објављујем, да је одбијен прост прелаз на дневни ред и тим самим да је оптужба примљена. По члану 17 закона о министарској одговорности каже се:

„Ако Скупштина већином гласова присутних посланика реши прелаз на дневни ред, предлог оптужбе је одбачен и тај се предмет никако више неће моћи понављати у истој сесији.

Ако пак Скупштина не прими прелаз на дневни ред, приступиће се предходном ислеђењу над оптуженим министром, и у том циљу изабраће се одмах, тајним гласањем, истражни одбор од 12 чланова, који ће извршити извиђај и поднети о њему извештај Скупштини у року, који му је она одредила.

У овај одбор не може ући ни један од посланика потписаних на тужби.“

Дакле према томе имамо одмах да приступимо избору 12 чланова за одбор. Је ли вољна Скупштина да се то одмах изврши? *(Јесте)*.

Онда сваки ће посланик добити по једну хартију, па нека на њој напише имена 12 посланика за чланове оптужног одбора.

Секретар прозива:

После гласања

Потпредседник — Изволте чути резултат гласања. Гласало је свега 113. Од ових пало је гласова на:

Вељу Тодоровића 101; Николу Николића 100; Симу Костића 100; Косту Борисављевића 100; Димитрија Илићановића 99; Ранка Тајсића 99; Марка Ђуричића 99; Михаила Мартинца 98; Арсу Дреновца 97; Сотира Аранђеловића 97; Ристу Поповића 95; Димитрија Карића 94. Белих листа било је 12. На ове посланике пало је мање гласова и то на:

Станојла Вукчевића 6; Драг. Дединца 5; Перу Вукићевића и Мику Поповића по 2; Косту Таушановића, Добру Ружића, Велимира Карића, Михаила Марковића, Павла Поповића и Милана Ђурића по 1 глас. Оглашујем да је првих 12 лица изабрато за оптужни одбор. —

Сад по члану 117 закона о министарској одговорности, треба Скупштина да овоме одбору одреди рок, докле треба да буде он готов са истрагом. И ја мислим да му се остави рок до 21 овог месеца. Усваја ли Скупштина? *(Усваја)*.

У осталом ако буде мали рок ништа не стоји на путу да га Скупштина и продужи; она ће бити на окупу ту, па га може продужити.

Ја мислим да данашњи састанак закључимо и да сутра не држимо седницу, пошто су посланици тродневним радом и пре и после подне доста заморени.

Данашњу седницу закључујем, а другу заказујем за прекосутра 9 ов. месеца у 8 часова пре подне. На дневном реду биће: одговори г. г. министара, који су били одређени за 5, овај месец, али нису могли бити дати због ствари, које смо сад свршили, и други претрес закона о трошарини.

(Састанак је трајао до 9 часова по подне).

33 САСТАНАК

9 Јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,
Паја Вуковић

СЕКРЕТАР,
Љуба Јоксимовић

Почетак у 9 часова, пре подне.

Присутна су била господа министри: председник мин. савета и министар просвете и црквених послова; министри: грађевина, правде, народне привреде и унутр. дела.

Потпредседник — Отварам 33 састанак. Изволте чути протокол 31 састанка.

Секретар Љуба Јоксимовић прочита протокол.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани протокол? *(Прима)*. — Објављујем да је примљен. —

Изволте чути протокол 32 састанка.

Секретар Станојло Вукчевић прочита протокол.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани протокол? *(Прима)*. — Објављујем да је примљен. —

Изволте чути молбе и жалбе упућене Скупштини.

Секретар Алекса Ратарац чита:

Сељани из Грабовице, (срез ключки, окр. крајински) моле, да се на скели грабовичкој не забрањује извоз дрва за иностранство;

Димитрије Пешић, учитељ у пензији из Ниша, моли да му се уваже извесне године учитељске службе за време турске владавине;

Зора Јовановић удова, из Прокупља, моли за државну помоћ;

Сељани из Придворице, (срез моравички, окр. ужички) моле да се ослободе од краће;

Сељани из Придворице, (срез моравички, окр. ужички) моле да им се смањи пореза;

Алекса Милутиновић и др. сељани из Придворице, (срез моравички, окр. ужички) моле за исплату реквизиције;

Перица Матовић, из Јежевице, (срез пожешки, округ ужички) моли да му се врати новац узет на име казне;

Тодор Музикравић, из Бања, (срез љубићски, окр. руднички) жали се на решење Државног Савета; и

Суд општине добранске, (срез голубачки, окр. пожаревачки) моли да се просече друм од Голупца до Добре.

Потпредседник — Све ове молбе и жалбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Изволте чути молбе посланика за одсуство.

Секретар чита:

Народној Скупштини

Због неодложних домаћих послова преко ми је потребно осуство од 25 дана.

Молим да ми Народна Скупштина изволи одобрити то одсуство.

9 јула 1893 год.
Београд.

НАРОДНИ ПОСЛАНИК,
Мика Х. Тонић

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено одсуство? *(Одобрава).*

Секретар чита:

Народној Скупштини

Ради домаћих послова, као и ради слабог здравља у фамилији потребно ми је *дванајесто дневно осуство.*

Молим Скупштину да ми исто изволи одобрити.

9 јула 1893 год.
Београд.

НАРОДНИ ПОСЛАНИК,
Поп Здр. М. Пауновић

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено одсуство? *(Одобрава).*

Секретар чита:

Народној Скупштини

Српска Краљевска Академија Наука одредила ме је за свог изасланика на Ободску прославу. Пошто на томе путу морам провести 12 и више дана и пошто ми је прека потреба да идем у бању ради лечења, док су још топлији дани; молим Народну Скупштину, да ми одобри одсуство за све време овога сазива.

8 јула 1893 год.
у Београду.

Љуб. Ковачевић,
НАРОДНИ ПОСЛАНИК.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено одсуство? *(Одобрава).*

Секретар чита:

Народној Скупштини

Због преких потреба код своје куће потребно ми је пет дана осуства.

С тога молим Народну Скупштину, да ми исто одобрити изволи, које ћу употребити од 9-ог т. м.

8 јула 1893 год.
Београд.

НАРОДНИ ПОСЛАНИК,
Јоца М. Селић.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено одсуство? *(Одобрава).*

Секретар чита:

Председнику Народне Скупштине

Потребно ми је 5 дана осуство, молим да ми се исто одобри.

9 јула 1893 год.
Београд.

Стојан Станковић,
ПОСЛАНИК.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено осуство? *(Одобрава).*

Секретар чита:

Народној Скупштини

Молим Народну Скупштину, да ми изволи одобрити петнајест дана осуства.

8 јула 1893 год.
Београд.

Лаза Илић,
НАРОДНИ ПОСЛАНИК.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено осуство? *(Одобрава).*

Секретар чита:

Народној Скупштини

Због неодољивих домаћих послова морам ићи кући, зато молим Народну Скупштину, да ми одобри десет дана осуства.

8 јула 1893 год.
Београд.

Дим. Катић.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено осуство? *(Одобрава).*

Секретар чита:

Народној Скупштини

Потребно ми је петнајесто дневно осуство, па молим Народну Скупштину да ми га одобри.

8 јула 1893 год.
Београд.

Јоца Ж. Јовановић.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено осуство? (Чује се: *не одобрава се, одобрава се*). — Пошто се чују гласови да се не одобрава, то стављам на гласање: Ко је за то, да се одобри тражено осустао, нека седи, а ко је противан нека устане? *(Већина седи).* — Већина је седела, према томе је одобрено тражено осуство —

Изволте чути два предлога посланичка.

Секретар чита:

Народној Скупштини

Пошто град Прокупље као окружно место нема никаквих других просветних завода сем четвороразредне основне школе, а има доста стране деце за вишу наставу, то нам је част предложити Народној Скупштини да изволи решити:

а) да се у граду Прокупљу отвори ове године полугимназија; и

б) Исто тако да се отвори једна занатлијска школа.

4 јула 1893 год.
Београд.

ПРЕДЛАГАЧИ:
Дим. Илићановић,
Јован Шелмић.

(Наставиће се)

Одговорни уредник **Ранко Петровић** Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 40 ПЕТАК 23 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

32 САСТАНАК

7 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Паја Вуковић

СЕКРЕТАР,

Љуба Јоксимовић

(Наставак)

(Посланички предлози).

За тим:

Народној Скупштини

Грађани вароши Прокупља, Куршумлије и из других пограничних места топличког округа обратили су се молбом г. министру просвете и црквених послова, да им се у Прокупљу установи средња школа са *два* разреда, јер у тим крајевима има преко 150 ђака, који би се могли у тој школи учити, а од којих највећи део не учи за то, што је њиховим родитељима, махом сиромашним грађанима, немогуће да их шаљу у нишку и лесковачку гимназију.

У циљи отварања ове дворазредне средње школе поменути грађани изјавили су г Министру, да му стављају на расположење потребну зграду и огрев.

Из разлога, што се у томе крају наше отаџбине налазе досељеници из свију српских крајева: Ст. Србије, Македоније, Црне Горе и т. д., те је потребно да виша настава у свим правцима, а нарочито у погледу језика, њихову децу изједначи; даље, да је и у том крају потребна нека виша културна установа као привлачна сила српског елемента и која би одржавала и ојачавала свест српског живља у околним крајевима, који се налазе под Турском — г. Министар просвете је прихватио ову молбу, али изјављује да је не може да задовољи за то, што у буџету за ову годину нема потребну партију, из које би плаћао наставничко особље.

С тога се овим предлогом обраћамо Народној Скупштини с молбом: да изволи накнадно одобрити г. Министру потребни кредит. И за то јој подносимо овај предлог да овако решење донесе:

„Овлашћује се г. Министар просвете и црквв. послова, да може унети у буџет расхода за 1893 год. суму од 20.000 динара на плату наставничког особља у средњој школи са два разреда, коју буде отворио у вароши Прокупљу, а која ће сума пасти на терет готовине држ. благајне.

7 јула 1893 год.
Београд.

Предлагачи,
народни посланици:
Мика Х. Тонић,
Петар М. Вукићевић.

Потпредседник — Оба ова предлога упућују се у одбор за преглед посланичких предлога —

Изволте чути неколико указа Њ. Величанства Краља.

Секретар чита:

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашега министра правде, а по саслушању Нашег Министарског Савета решили смо и решавамо:

Овлашћује се Наш министар правде да Народној Скупштини, сазваној у ванредни сазив на дан 1 јуна 1893 године поднесе на решење предлог закона о измени у закону о судијама.

Наш министар правде нека изврши овај указ.

8 јула 1893 год.
у Београду

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар Правде,
Пет. Максимовић с. р.

Исти гласи:

ПРОЈЕКТ ЗАКОНА

О измени у закону о судијама

У члану 45 а. закона о судијама, ове речи: *„у првом идућем сазиву Народне Скупштине“*, замењују се речма: *„до краја 1895 године закључно.“*

За тим прочита:

МИШЉЕЊЕ ДРЖАВНОГ САВЕТА

Господину министру правде

Пројекат закона о измени чл. 55 закона о судијама, који сте послали Државном Савету на оцену писмом од 26 ов. мес. Бр. 5973, Савет је проучио и нашао: да је предложени рок

велики, и да га треба скратити, а то за то, да се не би нагомилао и сувише велики број судија без испита.

С тога је мишљења, да би овај законски предлог требало изменити да гласи: *„до краја 1894 год. закључно.“*

Саопштавајући Вам ово, част ми је у прилогу послати и препис одвојеног мишљења члана Савета г. Пере Ђорђевића.

Примите, господине Министре, и овом приликом уверење мог одличног поштовања.

Бр. 2011.
28 јуна 1893 год.
Београд.

Председник Државног Савета,
П. Велимировић с. р.

ОДВОЈЕНО МЊЕЊЕ

Из разлога, што је за време од 5 фебруара 1891 год., кад су узакоњене последње измене у закону о судијама, па до сада било, а и сада још има довољно могућности, да се у остављеном року донесе закон о судијским испитима, — потписати је мњења, да тај рок не треба ни за које време продужавати.

28 јуна 1893 год.
Београд.

Члан Државног Савета,
П. Ђорђевић с. р.

Секретар чита даље:

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашега министра правде, а по саслушању Нашег министарског Савета решили смо и решавамо:

„Овлашћује се Наш министар правде да Народној Скупштини, сазваној у ванредни сазив на дан 1 јуна 1893 године поднесе на решење предлог закона о измени у закону о истражним судијама.

Наш министар правде нека изврши овај указ.

8 јула 1893 год.
у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар Правде,
Пет. Максимовић с. р.

Исти гласи:

ПРОЈЕКАТ ЗАКОНА

О измени у закону о истражним судијама

У члану 32 „завршног одељка“ прва тачка првог става замењује се овако:

„Закон овај важи од дана, кад га Краљ потпише, а за његово извршење оставља се министру правде рок *до краја 1898 године закључно.*

За тим:

МИШЉЕЊЕ ДРЖАВНОГ САВЕТА

Господину министру правде

Пројект закона о измени чл. 32 зак. о истражним судијама, који сте послали Државном Савету на оцену писмом Вашим од 26 о. м. Бр. 5972, Савет је проучно, па је мишљења, да га треба примити.

Саопштавајући Вам ово, част ми је, господине Министре, и овом приликом уверити Вас о мом одличном поштовању.

Бр. 2012
28 јуна 1893 год.
Београд.

Председник Државног Савета,
П. Велимировић с. р.

Секретар чита даље

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег министра војног, а по саслушању министарског савета решили смо и решавамо:

Овлашћује се Наш министар војни, да Народној Скупштини сазваној у ванредан сазив за 1 јуни ове год. поднесе на решење:

Предлог о допуни законодавног решења од 31 марта 1891 год. о издавању шињела и капа шајкачких старешинама и војницима I-ог позива народне војске.

Наш министар војни нека изврши ово Наше решење.

6 јула 1893 год.
Београд.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар војни, ђенерал,
С. Грујић с. р.

Исти гласи:

ПРЕДЛОГ

Министра војног

Народној Скупштини,

Законодавним решењем од 31 марта 1891 год. овлашћен је министар војни, да из кредита, који је законом о привременом прирезу за ванредне потребе од 17 априла 1890 године одобрен, може утрошити потребну суму новаца за набавку војничких шињела и капа за војнике и старешине I позива народне војске.

По овом овлашћењу набављен је потребни материјал и израђено до сад до 20000 шињела и капа, даља израда продужиће се чим се имало буде новчаних средстава за ову циљ.

Као што је и у предлогу Народној Скупштини, којим је горње законодавно решење прибављено, наговештено, да је разлог за овај начин набаве шињела и капа, двојак: један, што се желело да се добије горња одећа једнообразна и за војну службу подобна, а други, да се што брже снабде са овом одећом I позив народне војске, и тиме олакша народу да сам за своје војнике набавља; тако ми је и намера овим предлогом да изложим и даљи поступак, који је нужан, те да се горње решење што пре и изврши.

У циљу, том част ми је преставити, да је како пређашњим предлогом тако и самим решењем обухваћена намера, да се из кредита одобреног на ванредне војне потребе учини привремена позајмица за набавку шињела и капа народне војске I позива с тим, да се ова позајмица у смислу члана 84 закона о устројству војске наплати од народа, те да се како привремени издатак попуни тако и да војници што пре дођу до овог одела.

Ну како законодавним решењем није прописан поступак наплате од народа, а без овога, нити би се одело могло дати, нити наплата вршити, то ми је с погледом на члан 84 зак. о устројству војске част предложити Народној Скупштини, да изволи накнадно одобрити допуну решења од 31 марта 1891 године, која би гласила:

„Овлашћује се министар војни, да набављене шињеле и капе по законодавном решењу од 31 марта 1891 године, изда војницима и старешинама I позива народне војске преко окружних одбора, који ће их прирезом од народа у три полугођа по цени коштања наплатити и новац министарству војном послати као наплаћену позајмицу, те да се овај новац употреби за одећу редовне војске.“

Јуна 1893 г.
Београд.

Министар војни, ђенерал,
С. Грујић с. р.

Потпредседник — Сва три предлога упућују се одсецима да изберу нарочите одборе за њих. —

Изволте чути још неколико указа.

Секретар чита:

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег министра правде, а по саслушању Нашег министарског Савета, решили смо и решавамо:

Овлашћује се Наш министар правде да може поднети Народној Скупштини, сазваној у ванредни сазив, на дан првог јуна ове 1893 год. предлог за накнадни кредит из државне касе од 126000 динара, колико је више утрошено на издржавање судских притвореника и осуђеника у казненим заводима у прошлој 1892 години.

Наш министар правде нека ово решење изврши.

8 јула 1893 г.
у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар правде,
Пет. Максимовић с. р.

Исти гласи:

ПРЕДЛОГ
Министра правде
Народној Скупштини,

Буџетом за прошлу 1892 годину, који је одобрила Народна Скупштина, одређено је 487.095·40 динара, на храну и остале трошкове судских притвореника и осуђеника у казненим заводима.

Како ова сума није могла да подмири све трошкове око њиховог издржавања, то је мој претходник учинио предлог министарском Савету, који му је и одобрио накнадни кредит из државне касе од 126.000 динара с тим, да се од прве законодавне Скупштине изиште потребно одобрење.

С тога част ми је предложити Народној Скупштини на решење сљедеће:

„Одобрава се министру правде накнадни кредит из државне касе од 126.000 динара, колико је више утрошено на издржавање судских притвореника и осуђеника, у казненим заводима, за 1892 годину.“

Министар правде,
Пет. Максимовић с. р.

Секретар чита даље:

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег министра правде а по саслушању Нашег министарског Савета, решили смо и решавамо:

Овлашћује се Наш министар правде да може поднети Народној Скупштини, сазваној у ванредни сазив, на дан првог јуна ове 1893 год. предлог за накнадни кредит из државне касе од 6300 динара, колико је више утрошено на штампање и повез закона и законских прописа, као и за штампање разног материјала потребног за судску струку у прошлој 1892 години.

Наш министар правде нек ово решење изврши.

8 јула 1893 год.
у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар правде,
Пет. Максимовић с. р.

Исти гласи:

ПРЕДЛОГ
Министра правде
Народној Скупштини

Буџетом за прошлу 1892 годину, који је одобрила Народна Скупштина, одређено је 8000 динара на штампање и повез закона и законских прописа, као и за штампање разног материјала потребног за целу судску струку за 1892 годину.

Ова сума није могла да подмири све потребе, јер се из ове суме набављао сав штампани материјал, како за све више и ниже судове, тако и за казнене заводе и истражне судије, а нарочито за оне последње морали су се из ове партије штампати разни потребни формулари као и законске и рачунске књиге. Сем тога судови су зарад бржег рада, прописали неколико нових формулара у току прошле 1892 године, који су се морали одштампати, јер им се према буџету није могла повећати радна снага, а према послу, који се у последње време код судова знатно увећао, морало им се бар са ове стране у неколико помоћи. Међу тим, штампање и повез овог материјала скопчано је са великим трошковима. Због тога мој предходник учинио је предлог министарском Савету, који му је под 31 јулом прошле године и одобрио накнадни кредит из државне касе од 4000 динара с тим, да се за овај издатак изиште потребно одобрење од прве законодавне Скупштине.

Но како и ова сума није била довољна, то је по нова учињен предлог министарском Савету, који је на ову цељ под 2 децембром 1892 године одобрио још 2300 динара, с тим да се и за овај издатак изиште потребно одобрење од Народне Скупштине; с тога част ми је предложити Народној Скупштини, да изволи решити следеће: „Одобрава се министру правде накнадни кредит из државне касе, од 6300 динара, колико је више утрошено на штампање и повез закона и законских прописа, као и за штампање разног материјала потребног за судску струку, у 1892 години.“

8 јула 1893 год.
у Београду.

Министар правде,
Пет. Максимовић с. р.

За тим:

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег министра правде а по саслушању Нашег министарског Савета решили смо и решавамо:

Овлашћује се Наш министар правде да може поднети Народној Скупштини, сазваној у ванредни сазив, на дан првог јуна ове 1893 год. предлог за накнадни кредит из државне касе од 3000 динара, колико је више утрошено на плату чувара београдског казненог завода у прошлој 1892 години.

Наш министар правде нека ово решење изврши.

8 јула 1893 год.
у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар правде,
Пет. Максимовић с. р.

Исти гласи:

ПРЕДЛОГ
Министра правде
Народној Скупштини

Прошле године, услед појаве заразне болести, састављена је била нарочита санитетска комисија за предохрану од колере. Ова комисија поред осталих мера, нашла је за потребно препоручити, да се нагомилани број осуђеника у београд. казненом заводу што пре разреди.

Усвојивши овај предлог комисиски, мој претходник наредио је, те су одмах послани у Добричево 300, а у Љубичево 200 осуђеника.

Но како за ове осуђеника није било довољно чувара, то се морало узети у службу још 20 нових чувара.

Али како се из суме, која је буџетом за пр. год. одређена била на њихову плату, нису могли плаћати и ови чувари, то је мој претходник учинио предлог министарском Савету, који му је и одобрио накнадни кредит из државне касе за 3000 динара, с тим да се за овај издатак изиште потребно одобрење од прве законодавне Скупштине.

С тога част ми је предложити Народној Скупштини да изволи решити следеће:

„Одобрава се министру правде накнадни кредит из државне касе од 3000 динара, колико је више утрошено на плату чувара за 1892 годину.“

8 јула 1893 год.
у Београду.

Министар правде,
Пет. Максимовић с. р.

Даље:

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег министра правде а по саслушању Нашег министарског Савета решили смо и решавамо:

Овлашћује се Наш министар правде да може поднети Народној Скупштини, сазваној у ванредни сазив, на дан првог јуна ове 1893 год. предлог за накнадни кредит из државне касе од 15.000 динара, колико је више утрошено на храну притвореника код истражних судија у прошлој 1892 год.

8 Јула 1893 год.
Београд.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар правде,
Пет. Максимовић с. р.

Исти гласи:

ПРЕДЛОГ

министра правде

Народној Скупштини

Буџетом за прошлу 1892 годину, који је одобрила Народна Скупштина, одређено је 5.000 динара на храну притвореника код истражних судија.

Како ова сума није могла да подмири све трошкове око издржавања њиховог, то је мој претходник учинио предлог министарском Савету, који му је одобрио накнадни кредит из државне касе од 15.000 динара, с тим да се за овај издатак изиште потребно одобрење од прве законодавне Скупштине.

С тога част ми је предложити Народној Скупштини да изволи решити следеће:

„Одобрава се министру правде накнадни кредит из државне касе од 15.000 динара, колико је више утрошено на храну притвореника код истражних судија у прошлој 1892 години“.

8 Јула 1893 год.
Београд.

Министар правде,
Пет. Максимовић с. р.

Потпредседник — Сви ови предлози упућују се финансијском одбору. —

Изволте чути извештај одбора, који је проучио питање министра народне привреде, може ли се продужити рок повластице Кости Михајловића за фабрикацију хартије.

Известилац Р. Митровић чита:

ИЗВЕШТАЈ

одбора о повластици за фабрикацију артије

Народној Скупштини

Законом од 20 априла 1890 године дата је г. Кости Михаловићу, машинском шлосеру и друговима, из Крагујевца, искључива повластица на израду хартије.

По чл. 6 овог закона повластичари су се обвезали:

1 Да ће фабрику хартија подићи у таквом размеру, да се може у њој производити преко половине оне количине хартије, која се сада у Србији највише троши;

2 Да ће рад подизања фабрике почети у року од 1 године дана *и да ће фабрику довршити и фабрикацију хартија отпочети у року од 2 год. дана*, од дана потписа повластице (20 априла 1890 год.).

Повластичари нису могли у одређеном року, како они веле у својој представци г. Министру народне привреде, да савладају све огромне тешкоће, које стоје на путу да се једно овако крупно предузеће — подизање фабрика за хартију — оствари. Тражили су продужење рока још за 2 године.

Г. Министар народне привреде, према IX одељку закона о овој повластици, упутио је Народној Скупштини питање: да ли се молитељима може дати тражени почек од 2 године за подизање фабрике хартије, и, ако може, од кога ће се дана овај почек рачунати?

Одељак IX ове повластице гласи:

Ова повластица престаје:

а) по истеку 15 година;

б) ако повластичари не испуне услове у одељку VI.

Одбор, који је Народна Скупштина изабрала за проучавање овога питања, налази: да су повластичари, због неиспуњења услова у одељку VI закона о повластици, изгубили право, које им је дато овом повластицом, и да им се не може дати тражени почек од 2 године за подизање фабрике хартије. Одбору је част предложити Народној Скупштини, да и она изволи усвојити мишљење његово.

20 јуна 1893 год.
Београд.

ПРЕДСЕДНИК,
Л. Лазаревић.

ИЗВЕСТИЛАЦ,
Рад. Милетић

ЧЛАНОВИ:
А. Л. Прокопијевић, Ђ. Анђелковић, Вел. Карић, Никодије Милетић, Пера Павловић.

Потпредседник — Овај је извештај заједно са предлогом штампан и раздан посланицима. Стога га можемо ставити на дневни ред у идућој седници. —

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду одговор г. министра грађевина на питање г. Андрије Параћанина народног посланика. Изволите чути одговор г. министра грађевина.

Министар грађевина Светозар Станковић — Поштовани посланик, г. Параћанин упутио је питање на ме о стању окружних друмова: Јагодина, — Трстеник, — Крагујевац — Крушевац — Јанкова Клисура (ст.).

Он пита:

Прво: Је ли ми познато овако хрђаво стање ових важних друмова?

На ово питање имам част да одговорим ово:

Још 1871 — Бр. 311 — почето је да се ради на овим путевима, и од тада па за пуних 22 год. рада, и ако је нешто урађено, далеко је од тога, да можемо рећи, да су ово добри путови. Они су рађени са средствима, која су нам била на расположењу, и како ово нису била довољна, то ни ови путови нису се могли да израде онако, како то потреба захтева, и како бисмо ми сви желели.

Друм Крагујевац — Крушевац окружни је и дугачак 97 к. м. Добро је израђен до Белушића, а одатле до Крњине, пољски је пут, од Кршна до Крушевца постоји стари насип, који опет није добар.

Друм Јагодина — Трстеник окружни је и дугачак 58 к. м. Добар је, Јагодина Опарић а одатле до Д. Сугубине — границе моравског округа — раскрчен је, местимице посут, а местимице нема ни насипа ни калдрме.

У крушевачком округу добар је, сем што је где где усљед зимушњег мраза и пролетошње воде покварен.

Дакле, такво је стање ова два пута о којима је г. Параћанин упутио питање на мене.

Овакво стање ових друмова не може нас задовољити.

Узрок овоме је тај: што прво, што је слаб одзив народа да кулуком израђује ове путове. Ма да се настојавало ипак слабо је рађено на овим путовима, те су за то у оваквом стању.

Осим тога узрока што су код нас путови рђави, узрок је и овај, што једна снага народна није довољна да се одржавају и постојећи друмови, и нови да се просецају, јер само ова два пута, нерачунећи остале, дугачки су 155 к. м., или 121 кв. мет., само кроз моравски округ — срезове белички и левачки — што долази око 12 мет. на пореску главу. Да се оволика дужина путова одржава није довољан број радних дана, колико је по закону предвиђен. Поред овога има да се просеку кроз овај крај око 70 к. м. нових путова, што значи да на пореску главу долази још 7 и оних 12 дакле свега 19 метара.

Кад се додаду и остали путеви долази на пореску главу око 25 мет., а то је толики рад, да се за време одређено § 10 закона о сувоземним путовима не може ни брзо ни лако да подигне. Дакле, други је узрок што су путови у рђавом стању, велика дужина путова а мали број пореских глава и да се мора други начин употребити, да се ови путови одржавају у добром стању.

Друго је питање, које ми је г. Параћанин поставио: Мисли ли министар грађевина учинити крај оваквом стању и порадити да се једном ови друмови израде.

На ово питање част ми је одговорити: Не само да мислим него ћу употребити сва средства, да се ови путови израде и доведу у онако стање да потпуно одговоре циљу, за који су намењени. Не само да ћу ја настојати него уверен сам да ће и г. министар унутрашњих дела и са своје стране настати да се све учини, да се путови не само ови, него и сви у Србији доведу у такво стање, да се могу корисно употребити. Ну и поред овога нужно је, да и остали позвани фактори суделују на оправци путова, и они треба да прихвате нашу тежњу и настану да се путови доведу у ред и такво стање, да се могу у свако доба корисно употребити. Јер, ако тога не буде, онда ће и опет остати путови рђави као и до сада.

На завршетку овог одговора г. Параћанину имао бих још ово да додам, да овакав начин одржавања путова, какав је сад, и како је створен законом од 1864 год. не одговара ни потребама економским ни друштвеном стању нашега народа, јер је се наш народ изделио, и у њему има много инокосника, којима не достаје времена да и своје радове сврши и усљед тога пада му кулук веома тешко. И с тога издржавање кулука не иде као што треба.

Ја сам слободан изјавити Народној Скупштини да сам намеран поднети нарочити предлог законски, по коме ће се регулисати ово питање, да се путови одржавају на други начин, како то захтевају сувремене потребе нашега народа. То је што сам имао да одговорим на питање г. Параћанина о путу Јагодина — Трстеник, о путу Крагујевац — Крушевац — Јанкова Клисура.

Андрија Параћанин — Господин министар и сам признаје да у опште ови путови нису добри, а за неке делове ових путова вели, да су у добром стању. Ја могу уверити г. министра да они органи, који су га известили, да су неки делови пута добри, рђаво су га известили, јер апсолутно нигде нису добри. Наш Левач даје врло велику количину хране, која се извози на јагодинску пијацу, јагодинска пијаца долази у први ред наших извозних тачака, и што се на тој пијаци хране продаје највише се продаје из Левча. Пут тај из Левча веома је важан са трговачког гледишта и он би требао да је у добром стању, а међу тим је и тај пут као и сви други у врло рђавом стању, а за то није нико други, крив, него полицијске власти, јер оне нису никако позивале на кулук да раде путове него су га позивали на зборове да ради друге послове.

Задовољан сам са одговором г. министра грађевина у у толико, што нам г. министар изјављује, да је намеран да поднесе неки предлог Скупштини, којим ће се регулисати, да се ови путови одржавају на други начин, те да буде увек у добром стању. Још би се више задовољио с одговором, кад би г. министар грађевина и унутрашњих дела наредили, да се и ова два пута, о којима је реч, а и сви остали путови у Србији доведу у ред кулуком док не ступи тај закон, којим ће се на други начин одржавати путови у добром стању.

Може бити имало би места да се за рђаво стање путова баци прекор и на окружне одборе, јер су и они по закону о уређењу округа и срезова позвани, да се брину о одржању путова у добром стању. Али тај се прекор окружним одборима не може сада учинити, јер признаћете, они фактички нису ни почели да делују као што треба. Нарочито од 9 августа они нису имали готово никакве могућности да што ураде, јер њихова наређења нису ништа вредила за време либералне владавине, и тако они нису могли да врше своју дужност, као што је требало.

Дакле, још ћу бити задовољнији ако г. г. министри: грађевина и унутрашњих дела нареде, да се што скорије кулуком колико толико оправе да се олакша саобраћај.

Потпредседник — Ово је питање и по члану 77 зак. о пословном реду, о њему не може Скупштина донети никакав закључак. С тога ћемо прећи даље на дневни ред. — На дневном је реду одговор г. министра правде на питање г. Андре Параћанина.

Министар правде П. Максимовић — Поштовани посланик г. Андра Параћанин упутио је питање, које се односи на изборне кривице, тражећи објашњење од мене као надлежног. Молим Народну Скупштину да саслуша то његово питање. Оно гласи: „Мени је познато, да многи судови још до данашњег дана нису узели у поступак кривице, које су учињене о изборима 25 фебруара ове год., или и ако су узели, узели су тек по неко дело, колико да би избегли прекор, а ово овако раде за то, да би дали могућности, да се многи кривац извуче из одговорности и не искуси заслужену казну".

Дужност је свију нас да се бринемо, да нико заслужену казну не избегне, али опет мислим, да је г. Андра Параћанин учинио један неправедан прекор судовима, јер он не наводи ни један конкретан случај, који је то суд, који се огрешио о прописе законске, него генерално вели, да судови иду на руку да многи кривци избегну казну. Ја као министар правде мислим, да ће се са мном многи сложити и г. Параћанин, да не може остати овако његово мишљење, којом на судове баца такав тежак прекор, јер и Скупштина и ја носимо дубоко уверење, да су судови свагда, у свима приликама, одговарали својој великој и узвишеној задаћи.

Мени као министру правде није познато, да је и један суд својом немарношћу учинио, да тужба није извиђена и да је кривица каква застарела. И код ми то није познато, онда, разуме се, и одговор на његово питање, долази такав

да нисам могао ништа да радим нити да предузмем било у опште противу судова или судија.

Господо, поштујући судску независност, ја сам учинио своју дужност у границама дозвољеним и скрепуо сам пажњу судовима, да су изборне кривице хитне природе и да имају на уму чл. 149 избор. закона, по коме ове кривице застаревају за 6 месеци, а извесне за годину дана и зато сам још 24 априла упутио судовима овакав распис:

„Према чл. 150 закона о изборима народних посланика све изборне кривице хитне су природе, и за то се њихово извиђање и суђење мора извршити највећом брзином".

„Наређујем: да г. председник суда безусловно настојава на тачном извршењу ове законске одредбе, имајући на уму и кратку законску застарелост, која је по овим кривицама предвиђена чланом 149 поменутог закона".

„За одуговлачење извиђања и суђења по овим делима, чиним одговорнима г. г. председнике и све чиновнике, којима је овај посао судског рада поверен распоредом".

А за тим сам наредио, да бих могао водити тачан преглед, да ми судови пошљу извештаје. Судови су послали извештаје своје и по том прегледу свега пред судовима има до данас 747 изборних кривица. Од тих 151 дело расправљено је а 596 још су у току.

Дакле, поштовани посланик г. Параћанин видеће из овога, да се ове кривице извиђају са највећом брзином и тачношћу. Да се може говорити о злоупотребама судова и појединих судија, то је рано. Тек кад прођу 6 месеци, па би се доказало да је суд примио тужбу. па је није извидио, или прође година дана, а тужба стоји пред судом, па услед тога и застари дело, онда у том случају наступа одговорност суда и судија, који су пропустили, да врше дужност законску. И онда, разуме се, ја сам у првој линији дужан да позовем на одговор такве судије, који би се о своју дужност судијску огрешили.

После овог расписа, мој друг, г. министар унутр. дела, сматрајући озбиљност њихову, да се изборне кривице извиђају што пре, и да се на тај начин даде задовољење повређеним политичким правима, он је 5 маја упутио распис полицијским властима, да без одлагања извршују наредбе судова, односно предаје позива и упућивања окривљених лица и сведока по изборним кривицама, те да се те кривице сврше као хитне.

Из овога се види, да сам ја, као министар правде учинио од своје стране све, и да је још рано, да се може говорити, да ли су судови пропустили да учине своју дужност. А кад настане тај момент, да се ко огрешио о своју дужност, онда ћу ја бити први, да не дозволим то и да употребим све мере, које су потребне, те да се виновници, који су пропустили да врше своју дужност, казне оном казном, која их по закону очекује.

Кад овако ствар стоји, надам се, да ће поштовани посланик г. Параћанин бити задовољан са овим одговором, јер као што сам казао, о злоупотребама данас још не може бити ни речи. А што се тиче тужаба, судови примају сваку тужбу, и ако ко има да поднесе какву тужбу, нека то учини у законском року. Ако су власти или окружни бирачки одбори имали да поднесу какву тужбу, они су вам учинили ту своју дужност. У осталом немам више ништа да кажем, и надам се да сам поштованог господина посланика тачно обавестио на постављено ми питање.

Андра Параћанин — Ја сам потпуно задовољан, одговором г. Министра Правде:

Потпредседник — Пошто је ово питање, то Скупштина нема да доноси никакву одлуку, и за то прелазимо на дневни ред. —

Али пре но што пређемо на дневни ред, дајем четврт часа одмора, да се састану одсеци и да се изберу пет одбора: 1) одбор за проучавање посланичких предлога; 2) за проучавање предлога г. Илиционића и другова о нишкој трошарини; 3) одбор за проучавање предлога о измени закона о Главној Контроли; и 4) одбор за проучавање захтева ужичког првостепеног суда, да се г. Живко Малопарац преда суду, и 5) одбор за молбе и жалбе.

Молим вас саставите одсеке, и изберите поједине чланове за ове одборе.

После одмора

Потпредседник — Продужује се дневни ред.

Изволте чути, која су од господе посланика ушли у који одбор.

Секретар Љуба Јоксимовић — чита:

Одбор за молбе и жалбе:

Влад. Поповић, Марко Швабић, Мика Поповић, Арса Прокопијевић, Михаило Ристић, Благоје Божић и Андра Степановић.

За посланичке предлоге:

Јоца С. Јовановић, Милун Миљковић. Мијаило Радовић, Милош Богдановић, Тома Бојичић, Ђока Анђелковић, Стева Д. Поповић, Лука Лазаревић, Ранко Тајсић, поп Марко Петровић, Вукашин Петровић, Др. Станојло Вукчевић, Павле Крстић, и Новак Милошевић.

За измену закона о Глав. Контроли:

Ђура Милијашевић, Павле Поповић, Андра Ђорђевић, Михаило Косовљанин, Драгутин Дединац, Пера Вукићевић, Ђока Стојковић.

Одбор за посланичку кривицу:

Радисав Митровић, Пера Павловић, Мика Даниловић, Тодор Дидић, Станко Петровић, Филип Милојевић, Јован Сопроновић.

За предлог зак. о нишкој трошарини:

Тодор Радовановић, Војин Ћирковић, Милан Милићевић, Јован Шемлић, Јованча Стојановић, Јоца Селић, и Мијаило Веселиновић. —

Потпредседник — Прелазимо даље на дневни ред. На дневном је реду други претрес законског предлога о трошарини.

Председник Министарског Савета Л. Докић — Част ми је замолити Народну Скупштину, да изволи одложити овај претрес закона о трошарини с тога, што је г. Министар финансија болесан, а потребно је, да при претресу тога предлога и он присуствује.

Потпредседник — Прима ли Скупштина, да се овај претрес одложи док г. Министар финансија не оздрави? *(Прима)* —

Са тим је исцрпен дневни ред, и ја закључујем данашњу седницу, а заказујем другу сутра у 8 часова пре подне. На дневном реду биће: Претрес закона о трошарини и извештај одбора финансијског о повластици артије.

Коста Таушановић — Кад је г. министар финансија болестан, онда не треба ни да се износи овај претрес о трошарини на дневни ред, већ ваља да се скине са дневног реда, па кад г. министар оздрави, онда да се изнесе на дневни ред.

Потпредседник — Ако г. министар финансија ни сутра не дође, ми ћемо претрес одложити. —

Молим сву г. г. посланике, која су изабрана у одборе, нека остану овде да се конституишу и да отпочну рад.

Данашња је седница закључена.

(Састанак је трајао до 10 часова пре подне). —

34 САСТАНАК

10 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,
Паја Вуковић

СЕКРЕТАР,
Алекса Ратарац

Почетак у 8 час. и 15 мин. пре подне.

Присутна су била господа министри: председник министарског савета и министар просвете и црквених послова, министар финансија, министар грађевина и министар народне привреде.

Потпредседник — У колико се види, мали је број посланика у Скупштини, с тога према члану 199 пословника треба да се прозовемо, те да видимо: да ли по Уставу има довољан број за решавање. Молим г. секретара да прозива.

Секретар прозива и ови посланици нису дошли:

Андра Николић, Анта Радосављевић, Анта Поповић, Арса Дреновац, Велимир Тодоровић, Влада Поповић, Војин Ћирковић, Воја Милорадовић, Глиша Гершић, Дим. Илићановић, Дим. Карић, Дим. Ћирковић, Ђока Владић, Ђура Хорватовић, Здравко Пауновић, Јован Николић, Јован Станковић, Јованча Стојановић, Јоца Ж. Јовановић, Јоца С. Јовановић, Јоца Селић, Коста Борисављевић, Коста Таушановић, Лаза Илић, Љуба Ковачевић, Марко Ћуричић, Марко Петровић, Мата Максимовић, Мика Х. Тонић, Миленко Веснић, Милош Богдановић, Милун Миљковић, Милутин Гарашанин, Мих. Марковић, Мих. Мартинац, Мих. Стојковић, Никола Николић, Павле Ранковић, Павле Смиљанић, Пера Максимовић, Раша Милошевић, Риста Поповић, Сава Грујић, Светозар Милосављевић, Сотир Аранђеловић, Сретен Гогић, Стојан Новаковић, Стојан Станковић, Стеван Д. Поповић, Тодор Дидић, Дим. Катић, Никола Пашић.

Потпредседник — На окупу је 76 посланика, дакле, по Уставу довољан број посланика за решавање.

Отварам састанак 34.

Изволте чути протокол 33 састанка.

Секретар Љ. Јоксимовић — прочита тај протокол.

Председник — Прима ли Скупштина протокол? *(Прима).* — Оглашујем, да је прочитан протокол примљен. —

Изволте чути молбе и жалбе, које су Скупштини упућене.

Секретар А. Ратарац чита:

Јелена Младеновићка из Београда, моли за повишицу пензије — издржавања — или за какву год помоћ државну;

Ђока Јовановић, слепац из Дреновца, (у срезу параћинском, окр. моравском), моли за инвалидску потпору;

Станка, удовица из Самариновца, (у срезу добричком, округу топличком) моли, да се њеном сину смањи рок службе у војсци од две године на пет месеци;

Сретен Цокић, земљоделац из Липња (у срезу качерском, округу рудничком), жали се, што му суд општине моравичке неће да изда његову фамулуску плату;

Катарина Савић, удова из Београда, жали се на полициску власт у Београду, што не извршује судску наредбу;

Јован Трајковић, поткивач из Ћуприје, моли, да му се врати задржана плата за време првог рата;

Суд општине бегаљичке, подарачке и камендолске (у срезу грочанском, округу подунавском) — моле, да њихова села дођу у парохију манастира Рајиновца;

Сељани села Цулина и Гојсалица (у срезу рађевском, окр. подринском), моле за дозволу, да производе дуван; и

„Прво друштво фонда послужитељског“ из Београда, моли, да њихови пошиљци буду ослобођени плаћања поштарине.

Потпредседник — Све прочитане молбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Изволте чути посланичке молбе за одсуства.

Секретар чита:

Народној Скупштини

Због домаћих послова, потребно ми је десет дана осуства, с тога молим Народну Скупштину, да ми исто изволи одобрити.

10 јула 1893 год.
у Београду.

Јован А. Николић,
народни посланик.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено одсуство? *(Одобрава).* —

Изволте чути једно питање на г. министра грађевина.

Секретар чита:

ПИТАЊЕ

На г. Министра Грађевина

Пруга сењске железнице пролази средином села Сења. Усљед оваког правца, заузета су многа приватна земљишта, а у селу Сењу и многи кућни плацеви, те су порушене многе куће и остале зграде, уништени многи воћњаци и баште.

Држава је могла за своју потребу заузети ова земљишта само онда, кад би их претходно оценила и исплатила.

Све ово до данас није извршено.

Оваким радом, путем принудних мера, одузето је право сопсвености грађанима, које им даје члан 16 земаљског Устава, усљед чега су многи доведени у незгодан положај и знатно оштећени.

Питам г. Министра:

Зашто до сада није ово питање правилно по закону извршено, те да људи не трпе штету и шта је томе узрок?

Да ли је што г. Министар по овоме предузимао, па ако није мисли ли предузети кораке, да се односи ови између државе и сопственика уреде и регулишу по закону и кад?

9 јула 1893 год.
у Београду.

Никодије С. Милетић,
народни посланик

Потпредседник — Има реч г. министар грађевина.

Министар грађевина — На ово питање ја бих могао одговорити сад, али га остављам за сутра и сутра ћу на њега одговорити.

Потпредседник — Господин министар прима питање и на њ ће сутра одговорити. —

Изволте чути једну интерпелацију на г. министра нар. привреде.

Секретар чита:

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

НА

Господина Министра народне привреде

Није никаква тајна, господине министре, да наше занатлије у опште не стоје добро. Они пропадају и то би била племенита дужност једног министра привреде и достојан задатак једне целе владе, да питање о занатлијама прихвати и реши, да овај важан ред људи подигне на онај степен, на коме је био. Јер се с правом може рећи: да је занатлиски ред некад боље стајао но сад. Пре се знало, како се учи занат, како се постаје ваљан калфа и како се постаје ваљан мајстор и члан еснафа свога, а сад како изгледа и то се више не зна. Благодарећи растројству, које је ушло у редове занатлија, бојати се, да то зло стање не буде све горе, за за-

натлије све несрећније. Истина има много говора а мало рада; има много „чланова“ по разним удруженьима, али је на жалост нашу све мање мајстора, место да мајстори постају утврђеним путем да се еснафи одржавају по еснафској уредби, множе се занатлиска уједињења по закону о зборовима и удруженьима, које не зна ни за ваљане мајсторе, које и не тражи мајсторе, но само чланове на броју, као да се занатска утакмица ствара и одржава гомилом а не тешким трудним и смишленим радом мајсторским.

Па како изгледа и сама највиша надзорна власт није водила бригу о трговачко-занатлиским установама, као што је н. пр. главни трговачко-занатлиски одбор, који је постојао на основу закона, и давао — на подобије коморе — своја мишљења о свему, коме је одбору укинута државна потпора, отказала једног секретара, кога је држава плаћала, а сам тај одбор остављен је самом себи и сад би било питање, коме се даје та потпора и како се одржава веза са министром привреде с једне и са именованим сталежем с друге стране? На ово зло унутрашње стање заната и еснафа, дошла је навала страних израђевина, које се готове продају у нас. Готове обуће, готове хаљине, готове све ствари у опште доносе се са стране и јадни српски занатлија иде да постане прост туђи крпација и више ништа. Говорило се, да ће нови трговачки уговор умањити ова зла, али, то тек идемо да видимо, господине министре.

Зло је зло и пред њим нам није ваљде затварати очи. Ваља нам лечити зла, ваља нам спасавати занатлиски ред. За то ваљда и постоје Скупштине и Владе, да воде земаљске бриге, да се старају о добру. То је дало повода и овој мојој интерпелацији о занатлијама, коме реду и сам припадам и који представљам у Скупштини по вољи мојих бирача.

Али, мени се чини, да је у нас у Србији та политика да се даје готово за вересију. Чекајући некакву реформу за натлија и еснафа одосмо у пропаст, а као да ником ни на ум не пада, да види врше ли се постојећи закони и уредбе. Нико више и не пита: шта раде ти еснафи? Живе ли еснафи? Врше ли они свој посао? Како се данас долази до мајсторског права. Мисли се, да су еснафи и њихове старешине само за то, да воде бригу о старој руфетској вересији, а некаква занатлијска удружења спашће и занате и занатлије од пропасти, у коју иду. На против моје је мишљење: да док нам се што боље и савршеније не створи, старо не ваља напуштати, а узгред буди речено, наша еснафска уредба давала је потпуну гаранцију за повољан развитак занатлија, за добре калфе и још боље мајсторе, а то је ваљда овде и главно, јер наши занати истина пропадају под навалом страних фабриката, али пропадају и због недоучених занатлија, који често добијају своје мајсторско писмо по наредби власти. Власт може, господине министре, начинити од пропала дућанџије чиновника, али не може мајстора, који ваља да „испече“ свој занат, па да буде и ваљан мајстор. Мајстори и занати дакле, пропадају и за то, што је самовласно напуштена досадашња мудра и паметна еснафска уредба, а с њом и свака мајсторска озбиљна спрема, чему је следовало распадање еснафа, а образовање удружења често са надри-мајсторима. Док је овако бачена у запећак наша еснафска уредба, причало се о некаквом *закону о радњама;* говорило се, да ће тај закон спасти и занате и занатлије, чему смо се сви радовали; а није ником пало на ум да принцип поделе радњи стоји и у еснафској уредби, која тачно обележава све занате, све трговачке радње и да се ова уредба вршила не би било ове збрке, којој су жртва занатлије, у корист свакога из бела света, само не у корист нас мајстора, који сносимо све државне терете и дајемо крвну порезу, служећи у војсци и у ратовима. Напуштањем строго законског поретка, дошло је до овога данашњег растројства, у коме се не зна више, ни ко је мајстор, ни ко је калфа; ни шта је пробисвет и парчетар; нити се зна шта је „еснаф“ а шта „удружење.“ Ви ћете се сложити са мном, г. министре, да овој збрци ваља учинити крај; а ја као мајстор знам доста добро те наше јаде, и мислим, да за повраћај реда у реду занатлија има два пута: да се поврати важност постојећим уредбама, па ако треба да се приступи и новим уредбама и законима, да се старе савремено усаврше, сад некако стојимо врло неугодно: старе законе не слушамо, нових немамо, те отуд сав русвај у нашим занатлиским редовима еснафа и удружењима. С тога имам част управити на вас, г. министре, ова питања:

1. Како мисли г. министар сложити еснафе, који постоје на основу еснафске уредбе и занатлиског савеза и удружења, који су мимо еснафске уредбе постали на основу закона о удружењу и зборовима?

2. Мисли ли г. министар дозволити, да се и даље не врши еснафска уредба, или управо сматра ли г. министар, да она у опште и постоји и да ли се још когод по њој управља.

3. Какве намере има г. министар односно заборављеног предлога *законског о радњама*, који је у своје време занимао занатлије и чије тражење само показује, колико се погрешило, што се није вршила еснафска уредба у свему, него је пуштено да дође до садашњег нереда међу занатима и еснафима, који ће се неред тешко поправити и будућим законом о радњама, а то је нова сведоџба што увек наступа, кад се закони не врше. Жалост је овде у толико већа, што је томе нехату постао жртва цео занатлиски ред, посрнувши у својој спреми и способности, као и у материјалном благостању, идући на сусрет да буде туђ измећар или да узме просјачки штап у руке.

7 јула 1893 год.
у Београду.

Народни посланик,
Ђока Владић,
занатлија

Потпредседник — Ова интерпелација упућује се надлежном министру, да у одређеном року на њу одговори. —

Част ми је известити Скупштину да сам Јовану Станковићу, посланику дао 2 дана одсуства због његових врло хитних послова. Тако исто посланик Јоца С. Јовановић јавио ми је, да је отишао и моли за 3 дана одсуства. Одобрава ли Скупштина тражено одсуство? *(Одобрава).* —

Изволте чути један указ Његовог Величанства Краља.

Секретар чита:

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег министра грађевина, а по саслушању Нашег министарског савета решили смо и решавамо:

Овлашћује се Наш министар грађевина да Народној Скупштини, сазваној у ванредни сазив на дан 1 јуна 1893 године, може поднети на решење: Предлог закона о изменама и допунама у закону о грађењу сеоске железнице од 16 марта 1890 године.

2 јула 1893 год.
у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар грађевина,
инжењерски потпуковник,
Свет. Станковић с. р.

(Наставиће се)

Одговорни уредник **Ранко Петровић**

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 41 СУБОТА 24 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

34 САСТАНАК

10 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Паја Вуковић

СЕКРЕТАР,

Алекса Ратарац

(НАСТАВАК)

Исти гласи:

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА

о

изменама и допунама у закону о грађењу сењске железнице од 16 марта 1890 године

Члан 3 замењује се овим:

Одобрава се министру грађевина, да за грађење ове железнице и набавку возног и осталог потребног материјала може учинити издатак до 1,650.000 дин. Из ове суме исплатиће се накнадно и сви већ учињени трошкови око грађења ове железнице.

У члану 4, у првом ставу, речи: „700.000 динара“ замењују се са речима

1,650.000 динара.

Овај закон важи од дана, кад га Краљ потпише.

За тим прочита:

МИШЉЕЊЕ ДРЖАВНОГ САВЕТА

Господину министру грађевина

Пројект закона о изменама и допунама у закону о грађењу сењске железнице од 16 марта 1890 год., који сте послали Државном Савету на оцену писмом Вашим од 22 овог месеца Бр. 9111. Савет је проучио, па је нашао да га треба усвојити.

Саопштавајући Вам ово, част ми је у прилогу ./· послати Вам у препису и одвојено мишљење чланова Савета г.г. Јована Ђаје и Радована Милетића.

Примите, господине Министре, и овом пријликом уверење мог одличног поштовања.

Бр. 2040.
28 јуна 1893 год.
у Београду.

Председник Државног Савета,

П. Велимировић с. р.

Па онда:

ОДВОЈЕНО МИШЉЕЊЕ

Чланова Државног Савета г. г. Ј. Ђаје и Рад. Милетића

Не можемо се сложити с мишљењем већине Државног Савета с тога, што Закон о сењској железници већ је свршио свој задатак и постао је беспредметан, чим је предата саобраћају железница ради чијег је грађења донесен. С тога смо мишљења, да није умесно чинити измене законодавним путем у том, тако рећи, већ мртвом закону, на основу којег се имало извршити грађење сењске пруге, те му не може бити задатак, да и по свршеном грађењу исправља нешто, што је мимо њега урађено.

Према овоме наше је мишљење, да већи издатак на грађење сењске железнице у колико се нађе да је оправдан, не треба одобрити изменом закона, него скупштинским одобрењем накнадног кредита.

Потпредседник — Овај предлог упућује се одсецима. —

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду други претрес законског предлога о трошарини. Молим г. известиоца да заузме своје место.

Известилац Никодије Милетић прочита чл. 1 (ст. 66).

Вукашин Петровић — Да би јаснији био члан 1, ја бих молио г. известиоца и г. министра финансија, да приме овакву исправку, да се реч „пиће“ и глас „п“ изостави и овај члан да гласи овако: „храна људска и сточна, пиће, гориво итд.“

Известилац — Примам ту исправку.

Димитрије Маринковић — Ја морам и овом приликом да говорим против овог члана. При првом читању овог закона био сам болестан и нисам имао у рукама пројект овог закона. Но сад сам добио овај закон, који је прошао кроз прво читање, и имам да учиним неке примедбе, али напред напоминьем да нећу тражити да ме ко помаже у мом предлогу, него ћу само казати, како ја мислим да је боље да се каже. Нећу тражити да ме ко помогне зато, што већина неће примити мој предлог, ако га известилац и министар не прими, а пошто је г. министар финансија казао, да он не гледа на форму, већ на суштину, онда је извесно да он никакву редакцију од мене предложену не би примио. А ја мислим да је то мишљење погрешно, јер један закон, који излази из Народног Представништа не сме да изађе као из неке бакалнице, и да осим тога и сама мисао закона пати, ако се она не искаже као што треба.

Дакле, код члана 1, ја сам и пређе казао, а и сад кажем, да није нужна дефиниција. Дефиниција је нужна онда, кад треба да се определи појам о ствари, о којој се закон доноси. Овде сваки зна, шта је то трошарина, јер она је и до сад постојала. Али ако се при свем том хоће нека дефиниција, онда оваква каква је у овом закону не ваља. Та дефиниција требала би од прилике овако да гласи: трошарина је посредна пореза, која се удара на предмете, који служе за: храну,

пиће, гориво, материјал и т. д. Према овоме, овака дефиниција, каква се у закону предлаже не одговара појму трошарине. За то ја мислим, да би најбоље било овај члан изоставити.

Ова дефиниција није најзад ни тачна ни потпуна, јер трошарина може бити у корист и државне и у корист општинске касе. Дакле, ако хоћете, да кажете један апстрактан појам, онда морате обухватити дефиницијом све.

Ја сам напоменуо, да нећу тражити, да ме ко потпомогне, само хоћу да кажем, да овај члан у закону треба да остане, као што је у старом закону гласно. А ако се ипак хоће да дефиниција уђе у закон, онда је треба дефинисати онако, како мало пре рекох. У другом ставу мени се чини, да има чак и граматичких погрешака. Тамо се каже, да се могу порезивати ти и ти предмети. Предмети се не порезују, но динари, новци. И зато треба казати: предмети на које ће се ударити трошарина одређују се овим законом и т. д.

Министар финансија Мих. Вујић — Господо! Говор поштованог посланика г. Димитрија Маринковића поновио би дебату, која је била при првом читању. Ја с моје стране, налазим, да неби требало поклањати толико пажње овој формалној страни овога члана, нити толико говора о њему водити. Ја сам и пре казао, да је ово питање, које је изволео навести посланик г. Маринковић више *формалне* природе. Сада је измена у томе, што су стављене групе предмета, које могу бити порезане; у место све предмете побројати, као што је било пре у закону, и које је имало својих тешких страна у томе, што се сви предмети нису могли побројати, него је морало да се на више места стави и т. д. Ја сам казао, да је то незгодно, кад у полазној тачци једнога закона није казано потпунце, шта се од њега хоће, него се то мора да обележава са и т. д.

Г. Маринковић каже, да је овај члан нејасан, и казао је шта више да у њему има и граматичких погрешака. Поштовани посланик г. Новаковић, који је најкомпентентнији да каже, има ли таквих погрешака или не, није нашло овде граматичких погрешака. Он је напоменуо, да се може мислити и вода да се порезује. Наравно, ако се хоће тако тенденциозно да тумачи, ако се хоће више вербално, него логично тумачење, онда се може заиста казати, да се хоће овим и вода, као пиће стоке, да порезује. Ја дакле мислим, ако се хоће да избегне ова несугласица, која се налази само у след претпоставке: да може бити некога, који би за ту реч везивао и такво значење, онда ако хоћете тако да тумачите, можемо додати, да се порезивати може само храна за стоку. Дакле, сасвим је свеједно, ја сам ту примедбу усвојио на првом читању, и сад нема опасности, да ће овај став бити криво тумачен при извршењу.

Што се тиче граматичких погрешака, није их ни г. Новаковић учинио на првом читању, и сад нема потребе да се о том говори. Чиста је и јасна ствар, да се ти и ти предмети могу порезати у корист државне касе, нарочитом порезом, која се зове трошарина. То је чиста и јасна ствар, за то што се то ту каже у корист *државну*, и ту се никако не може разумети, као што каже г. Маринковић, да може овде бити по овом закону и општинске трошарине. Општинска се трошарина одређује нарочитим законом и порезује, а ми овде хоћемо за државу. Ово мора да се каже да се то зове нарочита пореза, јер има и других посредних пореза као н. пр. исправе.

Ја не бих могао да се сагласим, са оним што каже г. Маринковић, да се овде узме дефиниција трошарине. То би било врло лако учинити. Могли би да узмемо из ма ког учебника финансијског о порези, те да извадимо дефиницију, преведемо је и ставимо овде, то би било врло лако, али томе не би било места у закону. У закону треба да се каже које се групе предмета могу порезивати порезом, која се зове трошарина, а не да се дефинише шта је трошарина. Ја бих вам обратио пажњу на други став, који гласи: „који ће предмети од поменутих пет група трошарину плаћати и колику, одређује се овим законом.“ То је онда са свим јасно. Прво се каже у начелу, ове и ове групе предмета могу бити порезане, а даље, који ће предмети из тих група колико плаћати.

То је што сам имао да одговорим на примедбу г. Маринковића.

М. Гарашанин — Ја бих предложио за овај други став ову малу измену. Чини ми се, да је незгодно да се каже, *који ће предмети од поменутих група трошарину плаћати*, већ би предложио да се каже *„на које ће се предмете од поменутих група трошарина плаћати и колико.“* Ја мислим, да предмети не могу плаћати трошарину, него имаоци предмета. Зато ја мислим да би требали тако изменити.

Известилац — Ја примам ту измену.

Потпредседник — Пошто је г. известилац примио ту измену, то га ја молим да прочита, како ће да гласи тај члан.

Известилац — По примедби г. Вукашина Петровића и г. Гарашанина, коју сам ја примио, члан 1 има овако да гласи:

Чл. 1. Храна људска и сточна, пиће, гориво, материјал за осветлење и грађа, могу се порезати, у корист државне касе, нарочитом порезом, која се зове трошарина.

„На које ће се предмете од поменутих пет група трошарина наплаћивати и колико, одређује се овим законом.“

Потпредседник — Стављам на гласање, ко је за то, да се члан 1 прими нека седи, ко је противан нека устане? *(сви седе)*.

Објављујем да је прочитани члан примљен.

Известилац чита члан 2.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани члан? *(Прима)*.

Известилац чита члан 3.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани члан? *(Прима)*.

Известилац чита члан 4.

Потпредседник — Ја мислим, да ће најбоље бити да решавамо тачку по тачку? *(Усваја се)*

Димитрије Маринковић — Ја пр отиву овог члана имам само да кажем нешто, што се тиче редакције. Овде се каже: „Са обзиром на предходне и остале чланове овог закона.“ Са обзиром на претходне чланове, што се каже, могао бих и да разумем, али, не разумем, што се коже на остале чланове овог закона. То је са свим излишно, иначе би се могло код сваког члана то ставити.

Друго, кад је већ усвојена приметба г. Гарашанина, да ће трошарину плаћати не предмети него људи, онда би требало овако ставити: „трошарина ће се наплаћивати по тежини на ове предмете и т. д.

Известилац — Ја мислим, да је умесно, да оставимо и те речи и с обзиром на остале чланове овога закона; јер остали чланови, који даље долазе, има да опредељују, на кои се начин наплаћује трошарина у земљи, а други опет опредељују начин за наплату трошарине при увозу. Према томе мислим, да овај први став овога члана не квари смисао и треба да остане.

Дититрије Маринковић — Г. известилац, види се, боље разуме ове правничке ствари од мене, и кад господа правници у Скупштини ћуте, онда и ја држим да господин известилац има право.

Известилац прочита тачку 1 „на шећер. . . .

Драгомир Рајовић — Ја сам и у мом првом говору, при првом читању овога закона, казао, да имам да учиним примедбу односно величине трошарине, која је ударена на шећер. Овде је завладало мишљење, да је шећер, једна луксузна ствар и да због тога, као на луксузну ствар треба ударити већу порезу. Ја сам тога најдубљег убеђења, да шећер није луксузна ствар, него да је то један предмет потрошње, којим се храни један велики део нашега народа. Да је то доиста факт, доказује сама цифра увоза. Није овај народ толико богат, да за луксуз толики силан новац потроши, него је то доказ да је шећер постао једна стварна потреба за храну народа и то поглавито за храну народа, који живи у варошн. Мени се чини, да оптерећујући на овај начин, овако јако ову сорту хране, да се чини неправда оном сталежу и оном живљу

српском, који живи по варошима, и коме је то постала стварна потреба за његов живот. Чини ми се, да ударајући те трошарине, ваља их ударити у опште; чини ми се, да ћемо се огрешити о принцип правде према свима српским грађанима, ако ми будемо допустили, да се тим теретом оптерети она част српског живља, која је у мањини, и која не може боме да се одупре, да не дозволи, да се тај специјални терет само на њега свали.

Ова ми се стопа чини и с тога јака, што, кад је сравните са другим последујућим стопама, налазим, да нема корелације сразмере. Мени се чини, да би трабало, да су друге стопе далеко теже и јаче према шећеру. Ја налазим, да је шећер заједно са кафом постао за живаљ варошки једна стварна потреба. Има, господо, много сиротиње по варошима, која не окуси меса, може бити у недељи дана по једнпут, а која редовно свој подмладак одхрањује са кафом и млеком, не за то, што је то ствар луксуза, него за то, што су оба та предмета постали најјефтиније средство, са којим се варошки свет захрањује. Међу тим, и са здравствене тачке гледишта, то је једна здрава храна. Здрава је храна с тога, што прво добро храни, друго лако се вари, и треће угреје стомак. (Осмешкивање). Господо, не треба да вам је смешно, то је ствар разумљива, међу тим,то је једна врло озбиљна ствар, и не треба да вам је смешно, што нису свачије мисли управљене у правцу у коме се то вама допада. Људи озбиљни знају важност тога. У другом свету, господо, сељаци хране се том храном и знају, да је то једна најздравија храна а ево за што. Доказано је, да је нездраво са празним стомаком ићи на рад, доказано је да је нездраво, да се хладна храна метне у стомак, па да се иде на рад. Немци се махом том храном хране, и то је једна здрава популација, у Француској такође, велики део народа храни се том храном. Тамо, господо,ни један сељак не полази за плуг и на рад, док не поједе своју супу, која се прави од путера са хлебом и разном озлени, и то сваки поједе, пре него што оде на рад. То је, господо здраво. Боље би било, господо, да лекари пледирају на ову ствар а не ја. Али држим, на мене је дужност као народног посланика, да кажем своје гледиште о овоме питању, како га имам, па и ако нисам лекар. Дакле, ја држим, да је стопа, која је ударена на шећер велика, да се на тај начин онемогућава да се живаљ варошки храни том храном или да се храни много теже него до сада, Међу тим, цео остали живаљ, који се том храном не храни, он је ослобођен од тога. Дакле тај терет пада једино на тај варошки живаљ. Ја држим, да се на тај начин чини овом варошком животу, у коме има много сиротиње, једна неправда Господо, детенце мало како се роди, оно се запаја водом, у којој има шећера. То знају господа лекари, да се дегету таква храна дуже времена даје, и то се не даје ради луксуза него, ради одгајивања свога подмлатка за који ми сви живимо.

Са ових разлога држим, да је ударено на шећер и сувише много, а ево због чега држим, да је у сравњењу са осталим предметима, на које је такође ударена трошарина нема корелације или праве сразмере. Одмах се затим у другој тачци, као предмети трошарине налазе: „шећерлме, алва или друга ушећерена или шећером заслађена јестива или посластице од 100 кгр. 30 дин.

Ти предмети, господо, нису фактичка потреба дневна. Шећерлеме су посластица, то је ствар нежније природе, то је предмет, који показује веће благостање, већи луксуз, известан комодитет, извесне прохтеве самога грђања. Дакле, по моме начину сматрања, ови предмети нису стварна потреба, па сте на њих ставили 30 динара, а међу тим, на те предмете могла се је много већа трошарина ударити. Тако исто сравните ову тачку са т. 11 у којој је стављена трошарина на сир: «стрaхино, рокфор, горгонзола, гамамбер, ементалер, трапист, фромаж де бри, ајдамер, империјал и томе сличан од 100 кгр. 50 дин.“

Господо, то су заиста луксузне ствари, које се могу само на богаташким асталима налазити.

Кад се меће на шећер 25 франака, онда на ово можете метути и 100 фран., па опет нећеге пребацити сразмеру, јер ово је заиста ствар луксузна и скупа, а и непотребна, јер ми имамо наших сирова. То ме је побудило да кажем, да нисте метнули праву стопу, праву сразмеру. Ово се налази само за богаташким столовима, и на те ствари разумем, да се мете јака пореза, јер те ствари троше богати људи, којима је Бог дао, па они нека и плате. Али, по мом начину сматрања, кафа, шећер и пиринач то су стварне потребе, и ја држим, да би учинили дело правде кад би ову стопу смањили на 10 динара. Ја држим, да ћете на овај начин учинити само једну пажњу и једну справедљивост према оном сталежу, који живи у варошима, а који заиста није луксузан. Верујте, да у варошима има тешке сиротиње, која међу тим мора да се храни тиме, према њеном начину живота. Направите буџет вашег примања и давања шта трошите, па ћете дозволити, да и варошки сталеж има свој буџет као људи, који имају права на живот, на неговање свога тела и свога подмлатка, да имају права да свој буџет направе. Ви ћете видети, да је ваш буџет далеко већи од њиховога, да ти људи много мање троше него ви, и да се они много више муче него ви. За то ја држим да би учинили дело правде кад би ову стопу спустили на 10 динара. Ако има 10 посланика, молим, да потпомогну овај мој предлог, а ако нема ја сам задовољан, што сам учинио оно, што ми дужност као поштеном човеку налаже. (Не потпомажу га.)

Потпредседник — Предлог г. Рајовића није потпомогнут и о њему не може бити дебате. Дакле, стављам на гласање тачку 1 чл. 4, онако како је известилац прочитао. Ко је за то, да се прими прочитана тачка 1, нека седи, а ко је противан нека устане? (*Сви седе*). — Оглашујем, да је тачка 1 примљена

Известилац Н. Милетић прочита тач. 2 чл. 4.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитану тачку 2? (*Прима*). — Оглашујем, да је примљена.

Известилац Н. Милетић прочита тач. 3 чл. 4.

Димитрије Димовић — Ја сам и при првом читању изнео предлог и казао, да је стопа трошарине, која је узета на кафу велика. Износећи тај предлог ја сам изнео и разлог, зашто мислим тако, а то је, да би се тако јаком стопом људи навели на шверцовање, а што је најглавније да ће потрошња кафе бити мања, и онда би се омашила она цељ државних финансија, да приходи државни буду повећани, дакле на против тиме би се учинило, да приходи буду мањи. Износећи то, ја и овом приликом молим Скупштину, да прими тај мој предлог и да се трошарина на кафу, од 100 динара сведе на 50 дин. Ја молим 10 посланика да потпомогну овај мој предлог. (Потпомажу га више од 10 посланика.)

Министар финансија Мих. Вујић — Кад год се предлаже смањивање, нема сумње, да је то популарније него подизати. Нема артикала на којима се неби дало бранити то; нема сумње да је најбоље то казати: боље је да не плаћамо него ли да плаћамо. Пре свега морам да напоменем то, али одмах напоминьем да је то уједно и одговор на говор г. Рајовића и Димовића. Ми треба да имамо на уму у каквом смо финансиском стању, које смо насљедили и са којим ћемо се мучити још коју годину при најбољој вољи да га уредимо. Ја сматрам за дужност да напоменем, да није питање је, ли артикал луксузан и колико је луксузан, него је питање о томе, требали држави прихода и колико, и који су артикли којима са најмање штете по привредне интересе земље могу да поднесу трошарину? Подсећам г. г. говорнике и у опште све вас, кад будете решавали о овоме питању, на један пример у Италији, да је Италија у сличном случају завела порезу на хлеб. Да ли можемо казати да Талијани онда нису знали, да је хлеб најпотребнија дневна храна и највећој сиротињи. Знали су они то добро, али су завели ту дажбину по невољи, да се њоме послуже само за време и да се за време спасу од финансиских неприлика. Ја небих желео да дођемо до тога, да и такву порезу предлажемо. Али, ове трошарине које се сад предлажу, са свим су оправдане, као што ће бити оправдани монополи на извесне предмете које смо добили. То нису артикли тако неопходни, да терећење њихово отежава живот највећој маси народа, најзад то су артикли такви, који могу да носе највише.

Кад се терети кафа, не може се порећи да је потребна за здравље, али се може казати да је наркотичан елеменат, који је човек навикао да узима, али који не храни. Најпосле оставимо на страну то лекарско питање. Извесно је, да кафа није оно што је хлеб и пиринач и други артикли за храну. Ако је тешко плаћати држави, ја бих онда ставио да оцените, да ли плаћамо већу порезу на кафи. И кад подигнемо трошарину на кафу, ја сматрам, да ће опет више добити механџије, него ли државна каса. То је један артикал, који се троши по кафанама и на који се плаћа већа пореза механџијама него држави. Ја вас молим, да све то оцените. Ако би се ударила онолика трошарина колику предлаже г. Димовић, то би било сувише ниско, и ја мислим, да кафа може да поднесе трошарину од 100 динара.

Милан П. Милићевић — Кад би се усвојио предлог г. Димитрија Димовића онда би ми плаћали на кафу мање но што смо до сад плаћали; јер до сад смо плаћали трошарине 33·68 динара од сто кила и плаћали смо 15% од вредности царине, и кад 100 кг. кафе вреде 300 др. онда смо плаћали на 100 кг. кафе 45 др. царине, а сада плаћамо само 20 др. цар. на сто кила кафе, дакле ми плаћамо сада 25 др. мање царине на 100 кила кафе него до сад, и тих 25 др. има се додати оној царини, још од 33·68 др. трошарине то је 58—68 др. а сада хоће предлогом г. Димовића да се то сведе на 50 д. мање дакле, него што је пре било са 8 др. и 68 пар. др. од 100 кл. а кад се усвоји стопа од 100 др. на сто кл. онда ћемо плаћати само 41 др. и 32 пар. др. на 100 кила више него до сад, а то није тако много, с тога нема места предлогу г. Димовића, већ да остане по предлогу 100 др. 100 к.

Драгомир Рајовић — Ја разумем потпуно шта је казао г. министар финансија, да је држави потребно да има прихода и због тога да порезује извесне предмете. Али ја кажем да порез ваља да сносе сви подједнако а не само извесан сталеж, извесна класа. Ову порезу плаћаће понајвише варошки сталеж, у коме има много сиротиње. Ја држим да је принципијално неправда учињена тој мањини. (Није.). Што каже г. министар финанција да ће они по кавanама плаћати много више; ја кажем да се не троши кафа само по кавanама него се троши по кућама и фамилијама, где се троши са млеком заједно, и то су главни консуматори, а нису главни консуматори кавane. И због тога ја кажем да је врло целисходно ово, што господа предлажу. Хоћете ли да порезујете извесне предмете, онда нађите начин, како ће то сви да сносе, нађите начина како ће то да се учини и ја онда нећу бити против; само учините праведно, учините да сви сносимо подједнако, да тај терет на све нас подједнако пада а не да се меће на терет само једном извесном животу, варошкоме; у чему је и поглавито мана овога члана.

Михаило Веселиновић — Молим вас, господо, у овој тачци мени се чини да је нешто изостављено, а што је најглавније по моме мишљењу и што је у старом закону стајало то је кава пржена и туцана, а то је овде изостављено. Мени се чини, да кад у трећој тачци стоји кафа сирова у зрну и љусци — онда бојим се, да се пржена и туцана кафа не уноси под именом сирове кафе, зато вас молим, да се дода и то, онако исто као што је и у старом закону. Молим 10 посланика да ме потпомогну. (*Потпомажу га.*)

Известилац — Код овакве примедбе немам разлога да је не примим. Доиста то у овом члану није предвиђено; па да не би било могућности да се изигра сам закон о трошарини, ја мислим, да би требало да се ово дода.

Димитрије Димовић — Ја сам хтео још да одговорим господину министру финансија што он каже, да се не би могао сложити са мојим предлогом односно стопе од 50 динара. Разлоге госп. министра финансија да држави потребује доста новаца, не спорим, али да се оваква размера узме много је, јер ће и потрошња услед тог бити мања, а међутим шверцовање ће се умножити; с тога сам да буде овако по моме предлогу за сад; а доцније, ако буде потребе, може се и повећати.

Известилац — После онаквих разлога, које је изнео г. министар финансија, о овом предмету, ја не бих имао много да додам; само хоћу да одговорим г. Димовићу на оно, што он наводи за свој разлог, да ће бити криумчарења због тога, што је ово велика стопа трошарине, и да ће се држава тиме оштетити, и да се неће добити онолико прихода, колико се очекује. За мене није тако јак разлог, да би са свим требало спустити стопу. Ја мислим, да тај разлог, може да буде само као нека опомена за надлежну власт, да она обрати већу пажњу властима при увозу на пограничним местима, те да се криумчарење спречи. Ако ли пак власти хоће лабаво да врше своју дужност на пограничним местима, биће криумчарења. па макар се плаћала и грош трошарина а не 10 динара. Што се тиче дакле криумчарења, не треба се бојати, ту су државне власти и њени органи, па нека се пази да се не криумчари, и да се закон не изиграва.

Што се саме потрошње тиче, да неће бити толика, онда не треба нам бољи пример него тај што имамо пред собом, монопол дувана, што му се год даље већа цена тим је и потрошња већа. То је једна навика, да људи употребљују неки предмет, па било за динар више или мање

Стеван Д. Поповић — Господо, ми сви појимамо тешко стање наших финансија, и сви смо ради да му помогнемо. Питање је сад, да ли ће се овим путем који се предлаже постићи циљ или тај успех, који се очекује. Ако би доиста било неосновано то, да што се више трошарине удари, да ће и приходи од ње бити већи, онда би се наравно могло ићи даље и могло би се ударити по 50 дин. на сто кила каве и онда би приходи државни били већи. Али то не стоји.

Познато је начело, да што је год какав предмет јевтинији, да се више и троши. Кад се више троши, и приходи од трошарине морају бити већи, но кад се који артикал мање троши.

Што г. известилац наводи за пример дуван, да је ту дизана трошарина више и више, а да се ипак трошило онолико исто дувана колико и раније, мени се чини да баш није тако. Истина ја нисам пушач и не могу из искуства да тврдим, али сам слушао од пушача да квалитет дувана није за то бољи, а знам ово, да је руковођење монопола дувана тако изведено, да је ту врло тешко криумчарење. Криjумчарење је веће код оних артикала, који се увозе преко Саве и Дунава, но што је на другим странама. Сваки предмет трошарине има да се цени, да ли служи као потреба сиротнијој класи. Сиротнија класа тражи на разне начине себи олакшице. Ја сам чуо да је и јуче ухваћен један чамац, пун шећера и кафе без газде.

Г. Димовић има потпуно право у овоме погледу. Што год је дажбина већа, то је и већа опасност да се крijумчарењем од стране свакога хоће да избегне. Још мислим, да не треба подићи стопу за порезивање овога артикла, што је то предмет, који може као туцан и пржен да се фалсификује. И ако не могу да тврдим, да ли се кафа троши више у кући или по кафанама, на сваки начин у пржењој или туцаној кафи може да буде фалсификата, који може шкодити, и баш с тога што је то шкодљиво по здравље, ми треба да гледамо да тај артикал буде што мање оптерећен трошарином, како би се што чистији трошио.

Као што је г. Милићевић објаснио врло добро, да би захтев г. Димовића донео штете а не користи државној каси, то ја не могу потпомоћи сам предлог г. Димовића, него само његову мисао. Кад је г. министар финансија изјавио, да би могао смањити ову трошарину на 70 или 75 дин., онда ја узимам изјаву г. министра финансија као свој предлог и држим да би добро било, кад би се трошарина на кафу свела на 75 дин. од 100 кгр. Ако би се за годину дана показао резултат неповољан, министар финансија може предложити до године, да се та стопа повиси.

Министар финансија Мих. Вујић — Пошто ме је поштовани посланик г. Стева ухватио за реч, ја имам да одговорим. Ја нисам казао, да подносим тај предлог, него сам казао: „разумео бих тај предлог г. Димовића, кад би он ос-

тао на старој мери", али он иде на смањење. Ја опет кажем, да кафа може без штете сносити ову трошарину.

Станко Петровић — Предлог г. Димовића нема места. Мени се чини да има закона о трошарини и тај закон је по невољи, јер се њиме хоће да намире наше финансиске потребе. И ако ми сад почнемо да смањујемо на шећеру, кафе или другом чему, од чега министар финансија хоће да попуни буџет, и да га доведе у равнотежу, онда ћемо погрешити. Ја мислим, да је кафа потреба једног сталежа у земљи, и кад једна кућа може да потроши 10 кгр. кафе, може да плати и више трошарине а не 15 динара. Господа посланици из опозиције, заступају гледиште, да треба спротиње варошку овом приликом заштитити, да им треба олакшати, да до тога могу лакше доћи. Ми смо сви за то да се олакша набавка потреба спротињи, али кад су господа из опозиције, тако добра срца, што им не паде раније на ум, да не товаре толики терет на земљу, и да не растурају државно благо, те да се не дође сад до ове трошарине, нарочито кад су поједини говорници ондашње опозиције тражили с правом и доказивали с фактима, да се могу на други начин, а без штете по народ, задужења чинити. Та су господа онда причала да ће у Србији да тече мед и млеко, а сад су се нашла побуђена да заступају народне потребе, и њихово благостање!! Мени се чини, да овде ништа друго није него то, да господа хоће да скину ову трошарину, те да буде што већи дефицит, како би имали права да нападају на скупштинску већину и на министра финансија, како не уме да рукује са финансијама. Ја мислим дакле, да треба да остане овако као што је и предложено.

Михајло Веселиновић — Ја сам хтео да упитам г. известиоца прима ли оваку допуну да се у 3 тачци каже да кафа сирова, у зрну, пржена, туцана и у љусци од 100 килограма плаћа 100 динара.

Известилац — Г. Веселиновић учинио је једну примедбу, коју сам ја примио као умесну, али ја мислим, да овако како је он сад предложио, њој нема места, нарочито код 3 тачке, него би требало у нарочитој тачци да се нагласи, а не да се умеће кафа сирова, у љусци и т. д. Треба дакле један засебан одељак, који ће да искључи могућност увожења пржене или туцане кафе.

Димитрије Маринковић — Ја не знам да ли је г. министар примио ову исправку, али ако је ово, може да направи забуну. Заиста овде се говори само за кафу сирову у зрну или љусци, а не каже се шта ће бити са туцаном и пређеном кафом, и онда би могли да увозе са стране пржену или туцану каву, и не би плаћали трошарину, кад то није предвиђено у закону. Али, ако ви ударите трошарину и на такву каву, онда би могло да се деси, да се два пут наплаћује трошарина на каву, на каву у зрну сирову, при увозу и после на туцану каву. Мени се чини, да ово може да начини забуну, и хтео сам само да обратим пажњу Скупштини на то.

Известилац — Мени се чини да сам ја то и казао, да дође нарочити одељак у овом члану, који ће да спречи увоз такве каве, и да спречи изигравање самог закона. Дакле, мислио сам да треба да уђе један засебан одељак, који ће да предвиди, да се не може увозити кава пржена и туцана, а никако да се дода ово што је г. Веселиновић тражио.

Драгомир Рајовић — Овако, како је било заиста могао би да се деси случај да сваки оде у Земун, и да купи каву испржену, па да је донесе овамо и да не плати трошарину. То никако не треба да дозволимо. Али овако, како је господин предложио, излази друго једно зло. Излази да може један на исту кафу да плати два пут трошарину, — на каву сирову једном, и на каву пржену други пут. С тога ја држим да овакав наказемак као што се овде предлаже неће бити добар већ мислим да се овај члан врати у одбор, па да он донесе бољу редакцију према овим нашим жељама, које смо овде изнели.

Примедба је г. Веселиновића заиста умесна. Ја ћу с драге воље примити, да је то случајно изостало, премда не би било незгодно при извршењу. Томе би се стало на пут и не би се дозволило изигравање закона. Са свим би била умесна та примедба да уђе овде, а што се тиче бојазни господе, да се не би платила два пута трошарина, то отпада тиме, што се у члану 8 каже, да артикли, који су платили један пут трошарину, не могу више плаћати. Ту дакле, има једно законско наређење, које стаје на пут томе, и с тога се не може претпоставити, да би се два пут наплатила трошарина.

Дакле, ако мислите, да не треба додавати, нити мењати саму стопу, онда би довољно било по моме мишљењу, да се каже на кафу у опште од 100 кгр. Дакле, кафа у опште плаћа ту и ту трошарину и онда би се то избегло. Међу тим опет морам да напоменем, да нема те опасности у овој речи. То уношење туцане кафе може да буде само у малим количинама, јер кафа изветри и услед тога је цена туцане кафе нижа, него што је цена кафе сирове. У осталом на туцану кафу постоји и нарочита царинска дажбина од 200 дин. од 100 кила по општој тарифи.

Димитрије Димовић — Ја ћу да кажем само неколико речи о мом предлогу, који је истина потпомогнут, али је било и мишљења, против њега. Да бих задовољио то мишљење, а нарочито после разлога г. Милићевића, ја сад мењам мој предлог и предлажем, да место 50 буде 75 дин. од 100 килограма.

Известилац — Г. министар усвајајући примедбу г. Веселиновића напоменуо је, да би требало овде, да се узме „кафа у опште." И каже, да би се тим избегла бојазан и стало злоупотребама на пут. Али, господо, ја вас молим, да предвидите, да може да се деси случај, који може да буде штетан а то је да се увози место сирове, пржена кафа. Пржена кафа је много лакша него сирова, те ће отуда бити мањи приход. С тога мислим, да треба да остане засебан одељак, који ће, да предвиди то, и да се не чине злоупотребе увозећи пржену кафу на место сирове.

Станко Петровић — Мени се чини, да је предлог г. известиоца врло уместан, да се унесе нарочити одељак овде за пржену и туцану кафу. И ја бих поред тога још предложио да се на пржену и туцану кафу удари 200 дин. трошарине из разлога тог, што туцана кафа неће бити као што је кафа у зрнима, јер ту међу којекакве друге ствари. С тог гледишта, да би се сузбило, да наш свет не пије такву кафу, ја предлажем, да се метне 200 дин. на 100 кгр.

То је мој предлог, а ако има 10 посланика да ме потпомогну (не потпомажу га).

Потпредседник — Оглашујем, да је претрес свршен. Стављам најпре на гласање ову тачку, по предлогу г. Димовића: да се на кафу плати 75 дин. у место 100 дин. Ко је за предлог г. Димовића нека седи, ко је против, нек устане. *(Већина устаје)*. — Већина је устала, према томе отпада предлог г. Димовића.

Стављам на гласање ову тачку по предлогу, као што је г. известилац прочитао. Ко је за то, да се по предлогу прими, нек изволи седети ко је против нек устане?

Драгомир Рајовић — Господо, о самом питању, кад се стави на гласање, ја имам дужност, да кажем своју реч, кад држим, да није питање стављено као што треба. Г. министар финансија, учинио је овде у Скупштини промену редакције ове тачке. Он је казао, да пристаје на редакцију, да се каже: кафа у опште, а не да се издваја кафа сирова од пржене, и да не може бити злоупотреба. Ја сам добро разумео г. министра, а ако нисам, молим г. министра да ми објасни.

Потпредседник — Јест, истина, г. министар је тако казао, али г. известилац је приметио, да би то било незгодно, и да треба пржену кафу ставити у засебну тачку, да не би било злоупотреба.

Марко Петровић — То сам исто и ја хтео да приметим, да треба, да се сирова кафа одвоји од пржене, јер пржена кафа много је лакша од сирове.

Министар финансија Мих. Вујић — Ја сам казао, да је и са практичне стране све једно, ако се стави израз кафа у опште. Г. известилац је изјавио, да би могло бити

злоупотреба и кад се тако мисли, ја немам ништа против тога, да се у нарочиту тачку стави пржена кафа. Међу тим опасности никакве нема, јер минималне су количине печене кафе, које се увозе. Ну и ако се ради тога минималнога квантума налази, да се ваља осигурати, немам ништа против тога, да печена кафа дође у нарочиту тачку, и да се каже, да се на туцаној и пређеној кафи наплаћује 100—200 дин.

Потпредседник — Ја ћу ставити трећу тачку на гласање, као што је г. известилац прочитао. Ко је за то, да се на 100 кгр. кафе у зрну или љуспи плаћа 100 дин. тај нека изволи седети, а ко је противан нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем, да је Скупштина усвојила, да се на кафу наплаћује 100 дин.

Известилац — Сад, после ове треће тачке, пошто је усвојен предлог г. Веселиновића и г. Веселиновић треба да поднесе редакцију о засебном одељку у смислу његовога предлога (Веселиновић — није ми дата реч да говорим).

Потпредседник — Ви сте три пута говорили. А што нисте ствар објаснили, то је ваш посао.

Известилац — Пошто није донета редакција о том засебном одељку, ја мислим, да се та ствар упути одбору, па ће одбор идуће седнице саставити засебну тачку, у смислу предлога г. Веселиновића.

Михајло Веселиновић — Кад сам ја мало пре поднео предлог код ове тачке, г. известилац је казао, да прима мој предлог, и за то није било више дебате код те тачке. Међу тим, некако се продужи говор о тој тачци, и г. известилац са свим противно изјављује, да не прима мој предлог.

Потпредседник — Кад известилац тражи, да се та ствар врати у одбор, онда према пословнику то мора да буде; и одбор ће о томе предложити засебну тачку.

Изволте чути даље.

Известилац — Пошто ће доћи после треће тачке, као додатак четврта тачка, то онда ова следећа тачка четврта биће пета тачка.

(Прочита тачку 5 на чоколаде и заменице чоколаде 100 кгр. 50 дин.).

Потпредседник — Прима ли Скупштину прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац чита тач. 6 (заменица кафе 100 килогр. 30 динара).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитану тач.? *(Прима).*

Известилац прочита тач. 7 (пиринач од 100 кгр. 20 дин.)

Драгомир Рајовић — Ја држим, да је и пиринач једна сорта хране, која је врло потребна за сталеж варошки; и држим, да се и код ове тачке чини она иста неправда, која је учињена и приликом решавања кафе и шећера томе живљу. Према томе, како човек живи; према томе шта је његово занимање, потребна му је и храна. Живаљ, који се бави животом седећим, који обавља послове седећи, као што су људи, који шију; као што су трговци, који у својим дућанима седе, као што су чиновници, који по канцеларијама раде по цео дан; међу којима као што знате има много сиротиње, — храни се овом храном. Код вас постоји предрасуда о томе сталежу. Ја, који сам живео у том истом сталежу, ја знам каква је мизерија тамо. Ја вам кажем, да ћете се огрешити као Народни Посланици, који треба родитељски да се бринете без разлике о свима сталежима у земљи, огрешићете се, ако метнете јаку стопу на то вариво, које се са стране доноси; а нећете том истом стопом да оптеретите и вариво, које и остали свет троши, који се бави другим начином живота, где треба већих напора и снаге. Ја држим, кад је питање о жртвама Отаџбини, онда треба сви подједнако да је подносимо. Разумем, да треба на пиринач, као вариво са стране мало већу стопу ударити, него на друга варива; али наша варива оставити сва без разлике, па не ударити ни једну пару, а оволико много ударити на пиринач, ја држим, да би учинили неправду према томе сталежу. На послетку, чините, како хоћете, како чините нека вам тако буде, ви ћете видети од тога плодове.

Милан Ђурић — Поштовани предговорник г. Рајовић изазвао ме је својим говором, да и ја код овога члана кажем неколико речи. Он рече, да ми као већина скупштинска нећемо да се обзиремо на сиротињски сталеж. Ја сам тврдо уверен, да се већина скупштинска не руководи тиме, већина скупштинска руковођена је тиме, да се овај закон доноси за то, што као што нам г. министар финансија рече: наша је земља у тешким финансиским приликама, а ми морамо да одговоримо обвезама на страни и да се намире државне потребе. Да тога није, ја сам тврдо уверен, да се овај закон не би ни доносио, и ко би срећнији био него министар финансија, али кад стоје толике стотине милијуна, које треба странцима плаћати и кад нама за наше потребе треба доста милијуна динара, онда ја се изненађујем говором г. Рајовића и држим, да он чини тиме велику неправду Скупштини — ако и нехотично. Није пиринач што и хлеб. Сви ви знате, да код нас роди пасуљ, а непобитан је факт, да је пасуљ боља храна од пиринча И кад би се оптеретио трошарином пасуљ, ја бих устао против тога, али овако, кад то није, ја мислим, да је г. Рајовић можда и нехотично својим говором учинио неправду Народној Скупштини. Наше су тежње и да одговарамо обавезама нашим и да не оптерећујемо нашу домаћу производњу, и да заштитимо свакога грађанина и да се бринемо, да сваки поднесе терете према својој могућности и своме стању. Далеко је помисао од свакога и од Народне Скупштине, да чини неправде појединим сталежима, а најмање сиромашном сталежу. То је, што сам имао да кажем.

Потпредседник — Претрес је свршен. Стављам на гласање тачку 6 члана 4. Ко је за то, да се усвоји прочитана тачка тај нека седи, а ко је противан, нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем, да је усвојена тачка 6.

Известилац прочита тачку 7 члана 4.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитану тачку 7? *(Прима).* — Објављујем, да је примљена.

Известилац прочита тачку 8 члана 4.

Драгомир Рајовић — Ја држим, да је и та роба сувише преоптерећена. Немојте да заборавите да и ми имамо рибе, да се и код нас риба хвата, кали и суши и да је на то много метуто. Међутим наш народ ову рибу много једе у зимње доба приликом својих годишњих празника, где се породице скупљају. То је једанпут већ било и ви знате, да су људи напустили ту рибу и да је држава продавала у бесћење тако, да је отуда имала штете и државна каса а и ти људи. Не може сваки да кали и суши рибу и да је меће у саламуру па да је једе; није то као пасуљ и кукуруз и други производи. Тих људи има, који се баве и муче око тога и народ о благим данима купује то и храни се; сматра то као боље јело и узима га онда, кад се скупи породица да заједнички измене мисли и да заједнички кору хлеба поделе. Има извесних годова, када је адет да се узима риба а не месо н. пр. знам Свети Никола и други. Мени се чини, да је ово сувише велика стопа и да ће многи, који имају ту рибу дати то држави, па нека она ради с њом шта хоће; а у будуће наши људи неће имати и ту врсту хране, која је била потребна о годовима приликом њихових фамилијарних састанака, и то поглавито баш онај сталеж из кога сте махом ви. С тога ја предлажем, да се на слану рибу удари трошарина 5 динара, и молим 10 посланика да потпомогну овај мој предлог. (Не потпомажу га).

Потпредседник — Предлог г. Рајовића није потпомогнут и о њему не може бити говора. — Стављам на гласање тачку 8: Ко је за то, да се усвоји прочитана тачка, нека седи, а ко је противан нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем, да је усвојена тачка 8.

Известилац прочита тачку 9 члана 4.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитану тачку 9? *(Прима).* — Објављујем, да је примљена.

Известилац прочита тачку 10 чл. 4.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).* — Објављујем, да је примљена.

Известилац прочита тачку 11 чл. 4.

Драгомир Рајовић — Ако хоћете да будете доследни, кад сте метнули на саламу оволико, онда на сир треба још више да метете, јер то се само на луксузним столовима једе.

Димитрије Димовић — Ја устајем, да потпомогнем предлог г. Рајовића. (Чује се: он није предложио колико да се повиси трошарина на сир). Према његовом предлогу треба на сир да се удари трошарина од 100 динара.

Драгомир Рајовић — Ја предлажем, да се на ове сирове удари трошарина 100 динара.

Милан Ђурић — Ми сви признајемо, да је наша земља сточарска и да се код нас израђује врло леп сир, и с тога сам за то, да се на страни сир мете већа трошарина, те да се наш сир што више троши и да добије што бољу цену.

Димитрије Димовић — Г. Рајовић објаснио је како мисли и за то ја се придружујем његовом предлогу: да се трошарина на ове сирове повиси од 50 на 100 динара. И молим 10 посланика да ме потпомогну. *(Потпомажу га).*

Андра Парађанин — Признајем да ови сирови спадају у деликатесе и да их једу само велика господа, те би се зато могли оптерети и већом трошарином, али морамо признати и то: да се од тога сира мала количина уноси у нашу земљу и да од истога држава нема бог зна како великог прихода, и зато; ако би се ударила већа трошарина на ово, онда би се више криумчарило и не би се тиме ништа постигло.

Известилац Н. Милетић — Разлози, који су пали овде код тачке 11 односно тога, да се ова трошарина на сир од 50 дин. повиси на 100 динара, доиста су умесни и јаки. И ја немам ништа против предлога г. Димовића, који је потпомогнут и пристајем да се ова трошарина на сир од 50 динара повиси на 100 динара.

Потпредседник — Претрес је свршен. Известилац је пристао да се код ове тачке 11 повиси стопа од 50 на 100 динара. Стављам на гласање: ко је за то, да се тачка 11 прими по предлогу г. Димовића, тај нека седи, а ко је противан нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем да је усвојена тачка 11.

Известилац прочита тачку 12 чл. 4.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? — *(Прима).*

Известилац прочита тачку 14 чл. 4.

Драгомир Рајовић — Овде има да се направи једна разлика. Коњак не мора да дође у исти ред у који долазе друга заслађена пића. Коњак није ништа друго, него ракија од вина. Ми печемо ракију од комине, али ако хоћете бољу ракију, то је ракија од вина. Та ракија од вина ваља да се пече и код нас. То је добра ствар и није луксузна. То је ствар врло потребна у врло многим приликама.

Она има и добру страну, кад се употреби у мањој количини за здравље, за то ја држим, да ово треба одвојити од оних осталих, фиших пића као што су шартрес и дрира, која су луксузне, пријатне ствари више гркљана, и на која треба више и да се плати. Али што се тиче коњака, рума, држим, да би требало да се издвоје од осталих и да се на њих метне далеко блажа стопа. Ако г. известилац прими моје разлоге, — и ако други ко год од господе мисли овако као и ја, онда ће добро бити а и желио бих, да ко год од г. г. изнесе тај предлог, по што не би од мене био примљен *(Смех)*; — ја сам само изнео разлоге своје, а ви радите како хоћете! — Господо! кад се овде раде послови, онда гледајмо да ствар добро, урадимо, а не гледајмо на то, ко је урадио, на личност која ради. Нека су нам дела добра, па ћемо доцније видети захвалност народа српског. Ако нам дела не буду добра онда бадава, што се смејете сад, имаћемо доцније времена и да плачемо.

Потпредседник — Стављам на гласање: Ко је за то да се тачка 14 онако као што је известилац прочитао — прими, — нека седи, а ко је против нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем, да је тач. 14 усвојена.

Известилац прочита тачку 15.

Потпредседник — Стављам на гласање: Ко је за то, да се тач. 15 прими, нека седи, а ко је против, нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем, да је усвојена тач. 15.

Известилац — прочита примедбу (ст. 66).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитану примедбу? *(Прима).* — Објављујем, да је тиме усвојен и цео члан 4.

Известилац прочита чл. 5.

Димитрије Маринковић — Молим господина министра финансија, да ми изволи објаснити: какви се ту чиновници мисле под овим изразом: државни органи. Ту се просто каже државни органи, а то могу бити и телеграфисте и поштари, јер и то су државни органи; добро би било, да се у њему каже, који су то чиновници — органи, који ће га вршити.

Ја држим, да би требало, да г. министар финансија каже какве овде органе замишља?

Министар финансија М. Вујић — Нека ми не замери г. Маринковић, кога ја веома поштујем, да кажем, да се чудим за што се на томе питању задржао. Кад се каже: „државни органи," каже се просто за то, што нема нарочитих органа за тај посао. Кад би ми имали нарочитих финансиских органа, онда би се то ставило, али пошто их немамо, онда разуме се, морамо се задовољити и са полициским органима, а ако је немогуће и са њима, онда морамо да се послужимо чак и са државним шумарима, ако би то по невољи морало бити. Кад би смо могли имати за сваку струку нарочите органе, онда би се казало у закону: вршиће ту и ту дужност такви органи, финансиски органи; али кад таквих немамо, онда се разуме, да ову дужност може вршити сваки државни орган; па за то се у том члану и каже: државни органи. Понављам, по невољи, може доћи сваки, па и државни шумар, јер у самој управи монопола дувана за суђење кривица, до сад нису заведени нарочити финансиски органи.

Потпредседник — Претрес је свршен — Стављам на гласање чл. 5. Ко је за то, да се прими нека седи, а ко је против, нека устане? *(Сви седе)* — Објављујем, да је чл. 5 примљен.

Известилац прочита чл. 6.

Вукашин Петровић — Ја ћу бити слободан да поновим оно, што сам односно овог члана казао и при првом читању и да замолим, да се при крају овога члана додају и ове речи: „као и акције домаћих новчаних завода, који стоје под надзором државним," т. ј. да последња цела тачка овог члана овако гласи: „могу као гаранција служити државни и државом гарантовани папири од вредности, као и акције домаћих новчаних завода, који стоје под државним надзором."

Још при првом читању ја сам предлагао, да се прими ова редакција. У нас има много акционарских и новчаних завода, који су признати као врло солидни, и који стоје под надзором државним, и имају своје штатуте, које одобрава министар народне привреде, и државна власт води надзор, т. ј. има право, да контролише те заводе. Много би се олакшало самој трговини, кад би се ова допуна усвојила. Ја држим, да би требало дати олакшице трговцима у овом погледу. На трговце све се товари, треба им дати и олакшице, где се може, без штете по државне интересе. Ништа се неће изгубити, ако се, што предлажем учини, а учиниће се велика олакшица трговини; држава пак неће баш ништа ризиковати. С тога бих молио известиоца и министра, да, ако је могуће, усвоје ово што предлажем.

Димитрије Маринковић — Ја бих имао да напоменем само односно редакције овог члана. У првом члану говори се и о трошарини општинској. За што не би остало то, за закон о општинској трошарини. Другу примедбу имам да учиним, против овог члана у томе: да је правилније, кад се ова реч „већи" замени са речју „дужи," јер, кад се хоће, да изрази простор времена, никад се не каже „*већи*" или „*мањи*" него се увек каже: „дужи" или краћи рок." И за то треба да гласи овако: „почек не може бити дужи од 6 месеци."

Што се пак тиче последњег става: да као гаранција могу служити државни папири од вредности, — мислим да би требало и то попунити, па да се каже: „српски државни папири од вредности“ — јер иначе могу се подразумевати и страни државни папири.

Известилац — Примедбу, која је учињена од стране предговорника да место *„већи“* дође *„дужи“* — примам.

Потпредседник — Пошто нема више пријављених говорника, објављујем, да је претрес свршен.

Ранко Петровић — Молим вас г. потпредседниче, нећу да говорим о том члану, већ имам да скренем пажњу, како ево два, три пута известилац све нешто прима код појединих чланова, а то не може бити при другом читању. Известилац може само примити да ствар иде у одбор а више ништа.

Потпредседник — Молим вас, овде се ништа није унело ново, што би мењало суштину кога члана, и за то, што се суштина не мења, известилац може да прими такве примедбе или измене.

Стављам на гласање: Ко је за то, да се члан 6 са том изменом прими, нека седи, а ко је против, нека устане? (*Сви седе*) — Објављујем, да је чл. 6 усвојен.

Известилац прочита члан 7.

Потпредседник — Стављам на гласање: Ко је за то да се чл. 7 прими нека седи, ко је против нека устане? (*Сви седе*). — Оглашујем да је чл. 7 примљен.

Известилац прочита члан 8.

Димитрије Маринковић — Овај члан овлашћује министра да може прописати упуства и начин како ће се наплаћивати трошарина у земљи. Ви знате да по Уставу и без нарочитог закона министар има права да издаје упуства за извршења једнога закона. И кад то стоји, онда није потребно нарочито овлашћење, као што се то овде чини. Но сем овога овде има још један додатак па се каже: ова упуства и правила биће саставни део овога закона. Ја не знам да ли је Скупштина довољно разумела значај овога додатка.

Кад је Министар овлашћен да издаје упуства, онда по самом Уставу није нужно нарочито овлашћење, а разуме се свака наредба Министрова по самом Уставу, која је на основу закона издата, обвезна је за све грађане, и има исту силу. Ова одредба, где се каже, да ће ова упуства и правила бити саставни део овога закона, по моме мишљењу није ништа друго, него овлашћење да министар може овим правилима закон допуњавати, и тумачити, што по Уставу не може да буде.

Баш ономад био је случај да се између осталог Рибарац и за то оптужје, што није вермао решења Државног Савета, а он се бранио тиме, што Државни Савет није вермао његове расписе, које је он издао по сили овлашћења, које му даје члан 12 у закону о општинама, и по коме министар има права прописати начин о избору чланова бирачких одбора у Београду.

По члану 12 закона министар унутрашњих дела из радикалне партије прописао је начин овог бирања у Београду. Он је стављен био у алтернативу, или да пореди онај члан закона општинског, који наређује да *свака* општина у почетку године изабере *само 12 лица* за чланове бирачког одбора, или да се огреши о ону наредбу истог закона, по ком се бирачки одбор мора у почетку године изабрати. Он је, као што се види, држао, да је претежније ово друго законско наређење, по ком се имају сви чланови бирач. одбора одмах у почетку године изабрати, и за то је наредио да се за Београд изабере 60 чланова, у место 12, колико закон прописује за сваку општину. За тим је дошао други министар, који је тај прописани начин изменио. Ко је од двојице погрешио? Ниједан, јер су обоица законом били овлашћени да пропишу начин бирања онако, како су они оценили, да ће најбоље циљу одговарати. Таква овлашћења давата су министрима и пре овог Устава. Она господа, која су правници знају, да су по таквом овлашћењу издана правила за неспорна дела.

И у тим правилима министар измењује неке одредбе грађанског законика. Тако по грађанском законику траже се за састав тестамента два судије и писар, а по правилима неспорним, треба да при саставу, тестамента буде старатељски судија са два грађанина, овде је дакле измењен министарским правилима пропис грађанског законика.

С тога овака су овлашћења опасна, и противна данашњем Уставу. Изгледаће на први мах апсурдно, али ће бити са свим логично, кад вам покажем, шта све може министар по оваком овлашћењу да уради.

Ви знате да телесна казна код нас није забрањена Уставом, већ је законом укинута, и ако ви сад оставите министру, да он при извршењу овога закона може у својим правилима прописивати неке дисциплинарне казне за она лица, која се огреше о закон трошаринski, он може, (не велим да хоће), али може, не само да пропише веће новчане казне, но што би можда законодавац хтео, него би могао да пропише казну затвора, па и саму телесну казну. И кад ви кажете у овом закону, да ће та правила бити саставни део закона, онда и те казне ма да су законом укинуте, по распису министровом, оне би биле на закону основане. Ето у томе лежи опасност, оваког овлашћења министровог, јер законодавац рескира, да министар у својим наредбама не оде даље, но што би требало. И за то доста је министру онолико власти, колико му Устав даје. А Устав му даје право да пропише правила но тако, да они буду у сагласности са Уставом, и осталим законима. Иначе ако нису сагласни, по истом тексту Устава, таква наређења неће вредити. Ја мислим, да Скупштина не би требала преко овога да пређе летимично.

Могу да наведем и један пример, да је министар финансија и без оваквог овлашћења учинио таку једну погрешку. Чини ми се, да је за крijумчаре дувана казато, да ће се казнити само новчано, али било је случајева да кривац није имао од куда да плати ту казну. И шта је министар онда радио? Он је расписом наредио, да се те казне могу по општим одредбама кривичног закона из новчаних, претворити у казну затвором, те је на тај начин излазило каткад, да је казна затвора била већа, него што се дозвољава кривичним законом. Ово дакле, свакако не би требало пустити.

Драгомир Рајовић — Ја држим, да је закон само оно, и може имати законску вредност, што је утврђено онако, како је Уставом одређено, и даље како је законом у појединостима наглашено и уређено.

Ова последња тачка, оваква каква је, она гази онај главни принцип Устава у чл. 32 који каже: „Све државне власти, врше се по одредбама овога Устава, и цео њихов рад вреди онда кад је основан на принципима, који су Уставом утврђени“. То вреди и за извршну, и за законодавну и за судску власт. Ни једна од тих власти не сме да учини ништа, што би могло погазити те принципе, иначе они не раде по Уставу, него самовољно. Скупштина нема права, ако неће да погази Устав, да преноси своју власт на министре. Скупштина не може да каже, да оно што он буде као објашњење, као упут за извођење овог закона написао, да то има законску вредност, да то саставља част закона. Но то може, да се каже само у онолико, у колико је Устав казао да може да буде објашњење, или упут онога, што је утврђено и апсолутно ништа друго. С тога ја држим, да ако Скупштина мисли да при овоме тера онако, како је овде стављено, да ћемо се ми огрешити о чл. 32 Устава, који каже, да се све земаљске власти оснивају и раде, на основу Устава, јер ћемо пренети сва своја права, све оне дужности, сву ону процедуру, коју је Устав прописао и учврстио, на министра. Дакле да не би тога било, ја држим да ће најбоље бити, да се ова реченица избрише.

(Наставиће се)

Одговорни уредник **Ранко Петровић**

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 42 НЕДЕЉА 25 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

34 САСТАНАК

10 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Паја Вуковић

СЕКРЕТАР,

Алекса Ратарац

(НАСТАВАК)

(О трошарини).

Министар финансија Мих. Вујић — Доиста, господо, ако би се овим дала могућност да се нека законодавна власт пренесе на министра, ја бих први био, који би се отресао тога и за то молим да господа, која говоре против овог члана, да прочитају први став члана 8-ог. Он гласи: „на пиво и друге трошаринске предмете, који се у земљи производе, трошарина ће се наплаћивати у самим радионицама начином, који ће министар финанције нарочитим упуствима и правилима прописати". Ова упуства и правила говоре дакле, о начину, како ће се извршити наплата трошарине. Ја у напред кажем, да не јашем на овом члану, али хоћу да вам кажем да само практични разлози захтевају, да ово стоји овако. То је н. пр. тај случај што се има често спора код Савета, јер, оно што може да се стави у упуствима и правилима, то не може у закон да уђе и онда може да се деси спор између министра и приватних лица кад дође питање о начину извршења, који спор дође пред Државни Савет и овај може да каже, да то није предвиђено у закону и све што није предвиђено законом не може да буде. И тако се често реши тај спор у корист приватног а на штету државну. То је био разлог, због кога је и пре то стојало у закону и због чега треба и сад да ставимо и да дозволимо да треба министар да пропише та правила. Ја узимам за пример само један случај; на пример контролисање печења пива није довољно и ако уведемо сатове за мерење, онда министар прописује и правила за извршење и ако се ко огреши о та правила, па га министар и казни, спор по томе долази пред Државни Савет на решење. Савет може да каже: тога нема у закону трошаринском и министар није имао право да прописује та правила, дакле, опет би била незгода, која је и пре била.

Ја са своје стране изјављујем, да, ако господа стоје на тој бојазни, да се ово може тумачити тако да министар може прописати нека правила и упуства, која ће имати силу закона, ја са свим одустајем од тога.

Милутин Гарашанин — Ија одустајем од речи, ако г. министар одустаје од последње тачке.

Драгомир Рајовић — Господин министар дакле, изволео је одустати од ове последње тачке. Господине министре, ви сте тиме врло добро урадили а ево за што. Скупштина није одговорна а и Круна није одговорна, и онда ви би једини носили одговорност, што је учињено нешто што је противу Устава. По овоме дакле, Скупштина може министру да натовари на врат, што год хоће, али он треба добро да гледа на Устав и ако нешто буде против Устава, он треба да каже: ја то нећу.

Димитрије Маринковић — Ја, кад сам оно мало пре говорио, нисам циљао на г. министра нити рекао, да би г. министар заиста и издао таква правила, која се не би слагала са законом, ја сам само принципијелно казао, да не би требало давати таква овлашћења министру за то, што су против Устава и што, ако би се ово дозволило код једног закона морало би после и код других закона да се попусти.

Известилац — Ако је г. министар изјавио да треба да отпадну ова упуства, онда ја мислим да треба тако и да се усвоје и онда би чл. 8 гласио овако: „на пиво и друге трошаринске предмете, који се у земљи производе, трошарина ће се наплаћивати у самим радионицама начином, који ће министар финанције нарочитим упуствима и правилима прописати".

Потпредседник — Претрес је свршен. Стављам на гласање: ко је за то, да се чл. 8 усвоји као што је сад прочитао известилац, нека седи, ко је против, нека устане? *(Сви седе.)* — Објављујем да је чл. 8 примљен.

Известилац чита чл. 9.

Потпредседник — Прима ли Скупштина члан 9? *(Прима.)*

Известилац чита чл. 10.

Потпредседник — Прима ли Скупштина члан 10? *(Прима.)*

Известилац чита чл. 11.

Потпредседник — Прима ли Скупштина члан 11? *(Прима.)*

Известилац чита чл. 12.

Димитрије Маринковић — Ја бих имао да учиним једну примедбу на други став овога члана. Други став гласи: „Царинарнице извиђају и суде само оне кривице, које се при самом увозу *догоде* и *констатују*". Ја држим да би боље било да се каже место „догоде" учине а реч „констатују" да се замени са докажу. Ова реч констатовати истина добила је у обичном говору право грађанства код нас, али, мислим, да ће бити разумљивије за сваког, да се каже у другој реченици другог става: „које се при самом увозу учине и докажу."

Драгомир Рајовић — „Constater“ се n'est pas „prouver“ вели Француз. Констатовати, значи више утврдити, обележити стање ствари а доказати је друго. Према томе мислим, да треба да остане реч констатовати, јер се не може на други начин рећи, пошто се том речи констатоваги баш материјално утврђује стање ствари а то се баш хоће тим чланом да каже.

Димитрије Маринковић — Истина је што каже г. Рајовић, да је разлика између констатовати и доказати, али реч констатввати не изражава овде оно, шта хоће законом да се каже. Није довољно по закону да са нешто само констатује, па да се изрече казна, него мора да се докаже и то, ко је ту кривицу учинио. Ја мислим, да се у другом ставу хтело рећи, да ће царинарнице извиђати оне кривице, које се учине и докажу. Са речју констатују обележава се, утврђује се, признаје се једно стање, али то није довољно за осуду, и за то ја мислим да не треба оно рећи, да се кривице само констатују, него да се оне и докажу, јер то треба да је смисао овога члана.

Потпредседник — Објављујем, да је претрес свршен. Ко је за то, да се чл. 12 прими по предлогу одборском, нека изволи седети, а ко је противан нек устане? (*Сви седе.*) — Објављујем да је чл. 12 усвојен.

Известилац прочита чл. 13.

Димитрије Маринковић — Ја мислим, да би код овога члана у ставу другом било са свим умесно, да се стави и то како ће се рачунати рокови за жалбу. И пошто се и у многим другим законима, у којима се даје право на жалбу, ставља да ће се рокови рачунати по прописима грађ. судског поступка, то би требало и овде то учинити.

Министар финансије М. Вујић — Господо, на примедбу г. Маринковића имам да кажем само то, да у закону о пословном реду у Државном Савету одређен је рок и каже се да противу решења министра финансије може се тужилац жалити у року од 30 дана. У првом ставу овога члана казано је, да је против решења полицијских и царинских власти рок за подношење жалбе 10 дана. Према томе за други случај против решења министра финансије није нужно да се одређује рок, кад је он одређен у закону о пословном реду у Државном Савету.

Димитрије Маринковић — Није то само довољно казати број дана, него и како ће се тај рок рачунати (Рајовић: питање је о „*искључно* и *закључно*“).

Није питање о „искључно и закључно“, ви знате, да сваки није у могућности, да жалбу преда непосредно министру, него је предаје на пошту. У поступку је предвиђено, да се дан предаје жалбе на пошти узима као дан предаје жалбе суду. Хоће ли то важити и овде за ове жалбе? Дакле, није овде само питање о величини рока за жалбе против решења министровог, него и начину, како ће се ови рокови рачунати.

Потпредседник — Нико више не тражи реч код овог члана? Стављам на гласање: ко је за то, да се чл. 13 прими, нека изволи седети, а ко је противан нека устане? (*Сви седе*). Објављујем, да је чл. 13 усвојен.

Известилац Прочита чл. 14.

Стојан Новаковић — При првом читању, код овог члана било је примедаба, да њему није овде логично место. Вама је познато, да се обично у закону, на крају стављају два члана, у једноме се од та два члана казује, који се закони новим законом укидају, а после долази други, у коме се каже, кад закон ступа у живот. Овде, као што видите, после овога члана, у коме се казује, који се стари закони укидају, долазе још друга два члана, која имају у себи прелазна наређења, за извршење овога закона. Та се наређења природно настављају на досада прочитане чланове, и тога ради им је место одмах иза њих. Из тих разлога и ја мислим, да би било врло природно и да би била логичнија редакција, ако би се поставио на место члана 16 члан 14 а на место овога члана 14, члан 15 и 16 или другим речима: члан 15 постао би члан 14, а члан 16 постао би чланом 15, а иза њих би садашњи члан постао члан 16. То би био логичан ред. Ако скупштина налази, да би добро било овако учинити, онда би требало наредити да се овај члан врати у одбор, да се постави на место, које му припада, те да се законска редакција како ваља исправи.

Министар финансије М. В. Вујић — Ову примедбу поштованог г. Новаковића као веома умесну ја примам, а пристао сам на њу и на првом читању; у колико се сећам, та је примедба остала непримећена због многих других приговора. Ја сам и онда казао, да су ови чл. 15 и 16 прелазна наређења и потпуно је умесно, да ови чланови дођу на крај.

Известилац Ја пристајем на измену, коју г. Новаковић предлаже код чл. 15, који према овој измени треба да буде члан 14.

Министар финансије М. В. Вујић — Дозволите ми, господо, да предложим једну малу допуну код овога члана. И ако је на овоме закону радила комисија и ако сам ја сам закон пажљиво прегледао, код овога члана случајно је изостало, што је врло потребно да се каже. У овоме се члану каже, да се из прихода трошарине може трошити 50.000 дин. на плату особља за наплату трошарине Ја молим, да овај члан овако гласи: да се из прихода трошарине може трошити 50.000 дин. на трошкове и плату особља. Случајно је та реч изостала на трошкове, међу тим је са свим потребно, да она стоји, јер узмите само случај, да ће зарад пописа, ако Скупштина усвоји чл. 16, требати да се учине извесни издаци; дакле, да не би било незгода код контроле, молим да ову допуну примите (Врло добро, прима се).

Известилац Ја примам предложену допуну г. министра финансије и сад чл. 14 има да гласи овако: „До коначног уређења администрације за наплату трошарине, министар финансије овлашћује се да из прихода трошарине може трошити 50.000 годишње на трошкове и плату особља за наплату трошарине.

„Особље ово поставља се претписом министра финансија а има ранг и положај прегледача царинских“.

Потпредседник — Стављам на гласање чл. 14 са допунама г. министра финансија: ко је за то, нека изволи седети а ко је притив нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем да је чл. 14 усвојен.

Известилац прочита чл. 15 (у предлогу 16-ти ст. 67).

Ђока Врачинац — Господо, у овом чл. 15 зак. о државној трошарини, ја сам имао част да на првом претресу поднесем један предлог, који је био потпомогнут, а при решавању је пропао. Зашто сам устао против овог чл. 15 и кажем, ако би чл. 15 остао овакав какав је, да би се направила једна забуна у нашој земљи и не би се донела никаква корист нашој државној каси. Узмите у обзир да смо ми пре две године донели један закон о државним саветницима, па је тамо казато, да они саветници, који су се затекли имају 10.000 дин., а нови, који дођу да имају 8.000 дин. годишње плате. Тако исто је и овде, и они људи који имају сад овај еспап, они су на основу старог закона увезли у земљу и платили државну трошарину и тиме стекли право. Ако би се по овом чл. 15 зашло па пописало све, то ништа друго не би значило него узети људима оно, што су једним законом добили. Шта више овај чл. 15 долази у забуну са предлогом г. Михаила Поповића, по коме се има свима вратити трошарина на оне артикле, на које је овим законом смањена трошарина. Питам вас, какву ће аспу државна каса имати, кад једним људима узима, а другима враћа? Имајте уверења, да су ови артикли, који су више оптерећени већ растурени по земљи и да ће од њих слабу вајду имати државна каса, а ових артикала, на којима је трошарина смањена и по којима ће имати да се враћа више наплаћена трошарина, биће их више. Ја мислим, да је овај чл. 15 излишан, и с тога предлажем, да се овај чл. 15 као непотребан укине. И молим 10 посланика да потпомогну овај мој предлог. (Потпомажу га).

Вукашин Петровић — Од 26 јуна, кад је први пут био на претресу предлог, о коме се сада води реч, па до овога часа дизао се глас и у јавној штампи и у трговачком реду без разлике на страначко гледиште; има представака

Народној Скупштини од трговачке омладине, има молаба упућених влади, упућених од стране одвашњих трговаца и на тим представкама потписани су грађани без разлике на њихово партиско гледиште, дакле, има и радикала и напредњака и либерала. То је доказ, да су сви трговци без разлике да ли се баве колонијалном трговином или не, без разлике, које гледиште у политици заузимају, дигли свој глас против овога чл. 15, који је сада на претресу. То је већ један узрок са кога ми морамо мало озбиљније да размислимо, да ли је право и да ли треба чл. 15 (пређашњи чл. 16) да остане или да се по предлогу г. Брачинца укине. И јавна штампа упустила се у претрес овога питања, но она је подељена. Противници у питању чл. 16 наводе, да 1886 год., кад је заведена трошарина на жижице и петролеум, да се онда у земљи пописала целокупна количина жижица и потролеума и да се на њих ударила трошарина. Тај навод хоће да употребе противници, да докажу како се и 1886 године давала повратна сила једном финансиском закону. Али, господо, на први поглед види се велика разлика између примене закона од 1886 године и овога, који се сада предлаже. 1886 г. заведена је први пут трошарина на предмете, које сам поменуо, и сасвим је природно да се та трошарина удари на целокупну количину предмета, која се затекла. Сад хоће да се удари трошарина *накнадно* на предмете, који су већ једном платили трошарину. Ако сам умео да покажем разлику, која постоји између садашње и ондашње трошарине, ја мислим, да је свакоме јасно, да се та два случаја не могу употребити ради одбране чл. 15. Нећу да се позивам на оно што је било; довољно је да узмемо у оцену оно, што се види и што јесте, па да опет будемо сагласни са предлогом г. Брачинца. Финансиски разлози једини су, који кречу владу да овај предлог брани. Међу тим од онога часа, кад је први пут поднесен овај предлог закона о трошарини па до данас прошло је толико времена, да је велика количина тих предмета, који се трошарином оптерећавају растурена и да се више не налази у лаком домашају власти и с тога држим да ће финансиска корист, бити врло незнатна, у толико незнатнија, што додатак оне одредбе, коју је г. Михаило Поповић изнео, још јаче смањује корист, коју је државна благајна имала од чл. 15. Дакле, ти финансиски разлози не могу да нас одушеве да се заузмемо за овај чл. 15. Кад би то било нешто огромно, онда можда бих се ја размислио да ли да устанем да говорим у овом или противном правцу

Но, господо, не треба да заборавите још једну околност, да су извесни предмети, по досадањем начину оптерећења, дакле, по количини царинске таксе и трошарине и по количини обртне порезе, платили готово више по старом закону него што ће плаћати по новом. По старом закону плаћана је кафа 15% од вредности; 100 кил. кафе у средњу руку коштају 250 дин. и кад узмете досадање оптерећење 15% излази да је кафа по старој царинској тарифи плаћала $37^1/_2$ динара од 100 кила, а по новој тарифи плаћа само 20 динара. Дакле, разлика је $17^1|_2$ динара на 100 кил. само царине. Узмите сад даље, па ћете наћи да се обртна пореза досад наплаћивала по вредности стављене у сместишту, у дућану, у магази; а по новом уговору имаће се вредност оптеретити са 7% по вредности без царине без узгредних такса, што чини да је вредност сада најмање за 5 процента нижа. Кад узмемо да је вредност кафе била 250 дин., онда ће нов увозник плаћати $12^1|_2$ дин. мање и с овог разлога, но што је плаћао по старом уговору. Оних $17^1|_2$ динара и ових $12^1|_2$ дин. чине 30 дин. — што ће увозник сада мање плаћати него пређе.

Сад пођимо један корак још даље, па ћемо видети да онај, који је мислио користити се овим законом, платио је држави у напред и царину и трошарину, те је тиме државна благајна дошла раније до оних новаца, до којих би дошла доцније у редовним приликама, то је свакојако корисно за државну благајну, а штете може бити само за трговце, који су, рачунајући напослетку на справедљивост законодавства, хтели да се користе и да том приликом зараде нешто више за то, што су уложили свој новац и за то, што носе ризик на својим леђима, и право је, да им се та прилика не одузимље. Што је код каве, то је и код шећера исти случај. У оно време, кад су наши трговци јачом тражњом ступали на тргове, где се шећер продавао, скочила је онда и цена шећеру. Данас, кад је намирена потреба шећера за оно време и кад се узме у обзир да се приближавала берба сировине, од које се прави шећер, почело се опажати, да цена шећеру почиње већ да опада. Они први трговци, који су се хтели користити вером у законодавство, у оно време кад су увозили шећер, плаћали су већу цену, него што ће сад плаћати други трговци, који се нису хтели користити том разликом, која је постојала између старог и новог закона

Кад узмемо још у обзир и то, да ће та цена шећеру падати и на даље, онда нема сумње, да ће они трговци, који су се хтели користити пређашњим законом, бити у опасности, да ће губити и од свога капитала. Па ако им још и држава удари ово плаћање, онда могу изгубити и свој капитал, т. ј. са свим пропасти. И кад је он на себе повукао сву ту опасност, онда само добија држава; трговац, повлачећи опасност собом кад све даје држави, онда, треба да држава и њему признаје право, да може и он што год добити. Као год, што он може изгубити, исто тако треба му дати права и прилике, да може што год и добити.

Још једно имам да напоменем, а то је последња тачка, која ме креће да узмем реч, у прилог предлога г. Ђоке Брачинца а то је, што ми се чини, да наше законодавство баш у овакој прилици треба да се руководи справедљивошћу колико је год могуће више. Јер напослетку, ако грађанин у законодавству не може да нађе справедљивости, онда бојим се да ће се изгубити вера у опште у законе, а то би била једна опасна практика, која се не може накнадити никаквим финансиским добитком. Морал у законодавству ваља високо ценити. И трговци наши, који су се упустили били, да шпекулишу са трошарином, по свој прилици рачунали су на првом месту на ту околност. Па баш и да је рачунао на ту околност, он се инак могао у рачуну преварити. Против тога не можемо имати ништа, али ми не смемо путем законодавства још да увеличамо опасност за штету. С тог разлога ја се придржавам предлога г. Ђоке Брачинца и молим да се овај члан одбаци.

Министар финансија М. В. Вујић — Ја ћу, господо, бити кратак у своме говору, прво с тога, што сам већ једанпут казао своје гледиште при првом читању, а при њему и сада остајем, а друго, с тога што сам слаб био ових дана, па мислим, да ће се и ти разлози уважити, што нећу можда узимати реч више, те да непонављам оно, што сам при првом читању новог закона о трошарини говорио. Но опет ћу поновити неке моменте, што сам и при првом читању напоменуо. А што узимам поглавито сад реч, у неколико ме је навео г. Вукашин, који је први изнео питање о справедљивости према нашим трговцима. — У питању интереса, где су у питању интереси великих и малих трговаца у борби њиховој, питање да ли приходи о наплаћеној трошарини имају доћи у државну касу или у приходе трговаца, у том спорном питању материјалних интереса, који су настали, ја кад излазим да кажем своје гледиште, а кад опет знам какве тешкоће имамо при извршењу, мислим, да нисам ни пре а ни сада погрешио, и кад изјављујем: да је мени као министру финансија најтеже извршење тога члана. Ја сам раније навео разлоге, који су ме наводили да их овај члан унесем а то су баш ти разлози справедљивости поред свих тешкоћа, (тако је!) — и ја немам сад потребе, да понављам. Напомињем само то, да овде нема повреде ни постојећих уговора, што сам напоменуо при првом читању и овде исто тако нема ни речи повратној сили закона (тако је!) — Ја ћу, да би могао оценити моменат справедљивости, — да кажем, управо да поновим да ова наређења, што су овде унета — нису нова, већ да су стара, и да она живе у Србији већ пуних 16 година. Дозволите ми, само да вам прочитам законска наређења од 1877 године. Тако у првом закону о трошарини од 1877 год. од 19 јуна, чл. 14 гласи:

„На пиво које се буде затекло по пиварама кад овај закон у живот ступи, наплатиће се трошарина по овоме закону.“ То је дакле било под либералима. Сад пођимо даље

за време напредњака 1882 год. закон о крчмарини зб. 37 чл. 21, да вам га прочитам, он гласи:

„Чим овај закон у живот ступи, министар финансије наредиће, да се попише сва количина вина, ракије и у опште пића, која се код гостионичара, меанџија, и код оних, који имају винска сместишта ради трговине — затече. С крчмарином, која по овом закону на нађену количину припадне, министар финансије задужиће према државној каси дотична лица или радње или дозволити им, да је положе каси у неколико месечних рокова, како за добро нађе.“

„Где је остало на дугу крчмарине од прошле године и где се она није могла наплатити за то, што је према стању крчмара или механџије сувише изнела, министар финансије овлашћује се, да по прибављеним подацима може тај разрез смањити и према тако поправљеном разрезу заоставшу крчмарину наплатити.“

Даље закон од 1886 год. регал на петролеум, па закон о регалној такси на жигице чл. 4 који гласи: „Чл. 4. Регалну таксу не плаћа: 1. Петролеј или минерално уље у земљи произведено а који би се из фабрике, а под надзором и условима, које министар финансија пропише, непосредно у иностранство извезао; 2. Петролеј или минерално уље, које би се из једне стране земље у другу кроз Србију провозио, или би се не оглашен на потрошак прописаним путем натраг враћао.“

Молим, вас господо, сад долази оно, што је мене највише побудило, да узмем реч, а то је што је и г. Вукашин казао, то је закон о трошарини на шпиритус од 31 јула 1886 године стр. 128 који гласи: „Чл. 2. Шпиритус који се у земљи затече при ступању овог закона у живот доплатиће разлику између досада постојавше и овим законом новозаведене трошарине. „На ту цељ министар финансија предузеће нужне мере да се констатује количина шпиритуса, која се у земљи затекла“ Сад се не сећам, да ли је он онда био министар финансија г. Вукашин, или није.

Овде има 4 закона, 3 напредњачка и један либерални. Сад долази радикално време и опет се то ради. То је закон од 16 марта 1891 године.

Дакле, ја сам сматрао за дужност, да на све приговоре, који су пали и који ће пасти у будуће, да напомен овај факт да ово није ништа ново, да ово писам ја измислио, и да мене гоне они исти разлози, који су гонили и све моје претходнике, да овакве одредбе законске унесем. То је што сам имао да кажем.

Дрогомир Рајовић — Све то, што је г. министар говорио, могло би се правдати, кад би имало ослонца у закону, али има један параграф у Уставу, а то је чл. 36, који каже: закон нема повратне силе, на штету права стечених раније законом.

Но шта су права стечена раније законом? То стоји у Уставу, као једином закону на основу кога постоје све власти; извршна, законодавна и судска, по коме и Скупштина има само да ради.

Грађани српски, који су држави платили оно, што су у своје време били дужни да плате, они су стекли сва права. На штету њихових права, ви ако хоћете по Уставу да радите, не можете доносити никакве законе, који ће реметити њихова, на основу Устава стечена права.

То, што је рађено раније, могло је тако бити рађено, јер тада није постојао закон о тим стварима и људи нису своју дужност према постојећим законима извршили, те да би им се права крњила.

Овако је по закону.

А за то, што ћете ви, или ми, решити, за то, што ће доцније постати закон, кад то владаоц потпише, за то, господо моја и другови моји, по чл. 136 Устава, одговорни су министри Краљу и Скупштини, као за своја службена дела а повреду уставних права српских грађана, то ће министар финансија на своја леђа да прими, према чл. 137 Устава, па кад хоће, па нека му тако и буде.

Новак Милошевић — Имам да приметим на реч оне господе, која кажу, да закон има повратне силе у овом случају, кад ударимо вишак трошарине на кафу и шећер.

Ми који говоримо, да је право, да се члан 15 примени на великопродавце хоћемо правде, јер ако њих кошта еспап скупље ће га и продати. А ако на њих не ударимо трошарину по овом закону, они ће вући добит место државе, а на сваки начин скупље ће продавати и малопродавцима и потрошачима. Тако би смо им признали право монопола кафе и шећера. Ми смо до сад плаћали шећер 1 динар, а данас га плаћамо 1 и 20 пара. Дакле, више него до сад само за то, што је подигнута законом трошарина и ако је држави још не плаћају. Има ли закон у овом случају повратне силе и на потрошаче?

Ми, народни посланици, у овом случају хоћемо да су равноправни пред законом и продавци и потрошачи. Великопродавци неће платити трошарину, већ ће је платити потрошачи, јер ће они тај вишак порезати на њих.

Ја мислим, да је у интересу наших финантија, да остане чл. 15. *(Чује се: тако је).* Ја знам, да је цео овај закон тежак, јер се њиме удара пореза, али, ово није од беса, него је то од нужде. Наш државни буџет болује, — има један недуг, а тај „дефицит“, који морамо лечити, ми смо нагнати, да донесемо овај закон и морамо да нађемо начина и излаза, да га излечимо од ове болести.

Колико ја схватам, овде закон нема повратне силе, ако ударимо више трошарине на оне артикле, који су се овде у земљи затекли, јер ће то све платити потрошачи. Сем тога, што је министар финансија казао, да су и друге владе ударале нове трошарине на неке артикле, ја имам да кажем, да је било раније законима финансиским, ово правило примењивано на грађане. Таке се плаћао данак у Србији до 1885 године шест талира. Тај данак плаћао је, како онај, који је имао сто хектара земље, тако и онај, који је имао један хектар. И на један пут долази други закон, по коме један хектар земље плаћа 2 динара, а онај који има сто хектара 300 динара. Да ли сад и овде не би изашло, да закон има повратне силе, јер онај, који је по закону плаћао само шест талира на један пут морао је на исто имање да плаћа 300 динара. Да наведем још један пример. Ви знате, да је за време српско-турског рата од народа узета реквизиција. По нашем грађанском законику, реквизиција као дуг не може да застари за 24 године. Шта је учињено сад? Четрнаестог јуна 1884 донесен је закон, да сваки, који има тих признаница од 1 јуна 1875 године, да их пријави власти, а онај који до 1 јуна 1885 године не пријаве власти, тај нема права, да наплати те признанице. Да ли и у том случају закон има повратне силе? Неко није знао, а некоме власти нису хтеле да кажу; али по овом уставном праву и према старом Уставу и грађанском законику, ја писам био дужан да пријавим, јер знам, да имам права на то. И по томе закон не може имати повратне силе на штету грађана, те да на тај начин крњи већ раније стечена права.

Ако бисмо овде збрисали овај члан 16, ми бисмо учинили добро великокупцима и они би се тим користили на штету малокупаца и малопродаваца. Да је то тако, ја ћу да објасним примером.

Они људи, који су имали вел ке капитале и поверење, да повуку веће суме тих артикала, они су то и учинили. Јесу ли они то учинили на ризик, или по памети, или увиђавности трговачкој, то је њихова ствар. Ако би то било по увиђавности, по њиховој трговачкој памети, онда би то и допуштено било; али има нешто, што су они знали, али нису хтели да раде тако баш у интересу других. Знали су, да концем јула, прошле године био је готов уговор са Аустро-Угарском. По том уговору знао се број оних артикала, на које Србија има права да удара трошарину, у том случају, кад су то знали онда они великопупци хтели су тиме да се користе, па су онда повукли велике количине ових артикала, тако да су они премашили оне обичне сезоне, тако да ће тих артикала бити за читаву годину дана да се продаје.

У том случају, кад ми не би смо наплатили оваку трошарину, онда би страдали малопродавци; а кад се сад наплати већа трошарина у 11 динара, онда ће подједнако да продају артикле и великопродавци и малопродавци: а ако ми поклонимо ову трошарину великокупима, онда ће да пропадну они малокупци, који можда ни један сандук шећера немају.

Онда они великокупци, ако неће продавати по једанаест дин , а оно ће најмање по 5 динара, док међу тим, малокупци и малопродавци они ће да штетују на рачун ових велико-продаваца, док ови велико-продавци, они ће се обогатити на рачун потрошача и тих малопродаваца. Је ли онда тиме њима неправда учињена? Ту нема ни најмање неправде, нема с тога што су они знали за оне артикле, који ће се према новом уговору да опгетете; а знали су и расположење нас — законодаваца — знали су, да смо ми донели један закон, да се удари трошарина на извесне предмете, али да се због уговора старог није могло остварити. Ништа их није могло да нагони на то, него једино њихови интереси, и ако не би смо усвојили овај члан, то би била штета за државу и за мало-продавце и за потрошаче, јер он неће нама давати јевтиније, него скупље по један грош или двадест пара динарских и за то би за нас закон имао повратне силе и према томе ја држим, ако усвојите овај чл. 15 нећемо се огрешити ни о Устав ни о правду ни о какав позитиван закон, него ћемо просто задовољити и правду и интересе наше државе и будет државни *(Чује се: тако је)*. Ја мислим, да никако не треба да нас ремети што нека господа и правници и људи, који су били пре министри, који нас позивају да будемо равнодушни и који нас плаше тиме да закон нема повратне силе, тако исто неће ни овај закон имати, него ће бити један закон, који је правичан, који је у интересу наших државних финансија и неће бити на штету нас потрошача. Ја сам чак и за то, да се из овог члана избрише и онај предлог Мике Поповића, за то, што мислим, да је ово кратак рок од 40 дана и да овај рок неће нама помоћи. Мени се чини, да се непрестано на рачун тога увлаче нови еспапи, којима је јефтинија царина, да би се помогли овим што би добили вишак трошарине по овом новом закону. Дакле, да не би било забуне код овог члана 15, ја мислим, да треба предлог г. Мике Поповића да одпадне *(одобравање)* и да се усвоји како је први пут одбор предложио.

Марко Петровић — Кад год се прави један закон, прави се са извесним циљем. Циљ је пак овога закона да потпомогне нашим опалим државним финансијама. А пошто су већ покушали великокупци да нагомиланим уносом еспапа, који имају да се оптерете трошарином, да проиграју овај закон, и да га подјалове за целу годину дана, то смо ми, као законодавци и дужни и позвани, да то законом спречимо. Ја мислим, да је морална дужност законодавства, да том недозвољеном кораку, којим су покушали извесни трговци да створе за себе у овој прилици један недозвољен гешефт, а да тиме оштете државу и одузму стварну вредност овом закону, да томе и ми доскочимо, и да то спречимо, а то ћемо учинити само тада, ако оставимо у сили и снази овај чл. 15, који је био чл. 16. Господа кажу, да има новике због тога од трговаца из све три странке. Господо, где год се тиче личних материјалних интереса, ту су појединци, без разлике странака у томе једнаки и сложни, али ми на то не треба да се обзиремо ни на једну странку, нити то треба, да због законодавство. И кад год доносимо један закон, ми треба да задовољимо интересе државне, без обзира на интересе појединаца, нити пак с тим обзиром, да ли ћемо увредити наше поједине политичке пријатеље или противнике.

Господо, ми морамо обратити пажњу и на то, да кроз годину дана и овај закон може нам се опет поднети на измене и допуне, па би опет могло и у том прелому да се понови ово, што се ради данас од стране наших велико-купаца, да и тада изиграју овај закон, на начин на који сада покушавају да изиграју, и ја вас питам, па докле би нас то најпосле одвело и каке би користи видели од овог закона.

Ви се сећате да нема ни пуне две године дана како је донет последњи закон о трошарини у ком је иста овака одредба стајала, без које и тада би се на овакав начин поједини користили, да није било овакве одредбе у том закону. Па замислите, да нам се може десити, да сваке године, кад год се чине у њему измене, да га неко на овакав начин подјалови, онда он неће никад имати законску вредност, нити ће донети користи држави. Каже се, па и штампа се буни против овога. Али господо, ни то нас не треба да збуњује, јер ми врло добро знамо, како наша штам често пута заступа и оно, што се не би смело застпати савесно, а није реткост, да по неки део штампе у оваким питањима води недозвољену трговину за себе, засупајући их онако, како им се нареди и плати, па нас онда и та околност не треба да збуњује.

Али то, господо, не треба никога да буни. Вар за мене лично то много не може вредети, јер баш за то, што се против тога и један део штампе буни, ја видим ту личне рачуне појединих заинтересованих личности у овоме, који су за себе и за свој рачун ангажовали и један део штампе само, да би нас забунили. И с тога ми треба да дамо доказа, да нас, у оцени стварних државних интереса, не може ништа збунити, и да дамо доказа о себи, да не смемо за љубав приватних интереса запоставити интересе државне, него хоћемо вазда да задовољимо најпре стварне интересе земље. Ми не треба, да се поведемо за спољним агитацијама, дозвољеним и не дозвољеним, не треба да се поводимо за личним рачунима, па не требе да се поводимо ни за агитацијама у штампи, кад у њој нема јасних дата и политичког уверења, да она искрено заступа стварни интерес земље, већ треба да станемо на право место своје дужности и да, као посланици народни, подмиримо најпре општи интерес земље. Треба, да не дамо, да се један закон на један недозвољен начин изигра и подјалови. Да ли је, господо, само чиста и искрена љубав према савесној трговини диктовала великокупцима, да овако огромне количине еспапа подложног овој трошарини доносе, или су баш лични и недозвољени шпекулативни рачуни били овде главно са намером, да се за велики лични интерес појединаца закон проигра и то на штету државне касе и на штету малопродаваца и потрошача, а у велико и на штету нашег јавног морала у трговачким пословима. На послетку, нека баш никаквог материјалног интереса за државну касу не буде, опет мени се чини, да углед наш и важност овог закона, који данас решавамо захтева, а и циљ са којим се закон овај доноси налажу нам, да донесемо овај члан и тиме да станемо на пут свакоме изигравању и закона и државних интереса. Један господин каже, великопродавци у овоме ослањали су се на моћ постојећег закона и на његову справедљивост, кад су појурили и навукли велике количине еспапа, који подлеже овој већој трошарини, мислећи, да избегну оптерећене трошарине по овом новом закону, међу тим, то је јасна ствар за свакога, да су се они хтели у овоме прелому шпекулативно да користе на штету државе и на штету осталих, који са овим артиклима раде.

Господо, за мене је са свим овде јасно, да нити су се они у овоме обзирали на нашу справедљивост, нити на ма какве друге обзире, него на чисте трговачке рачуне, а уједно рачунали су и на нашу наивност, да ће нас, ако покушамо законом спречити их у овоме, одвратити од тога овим агитацијама , које су и сада ради те цељи развили и по сокаку и по штампи, којом се труде да нас омету и да нашу справедљивост одведу на странпутицу, па чак и овде у овоме Дому адвоцира се, да ћемо ако ово прелазно наређење примимо, повредити Устав и да ће закон овде добити повратну силу. У целом свету, господо, за финансијске, за пореске законе, не може се применити појам законски о повратној сили, нити за њих може да важи уставна одредба о повратној сили закона у оном смислу, како то важи за обична лична права појединаца. То није новина код нас, тако се ради у целом свету. Кад би се усвојио принцип уставни онако, како се овде тумачи, да закон у овоме има некакву повратну силу, онда, господо, никакав се нов порез и терет не би смео ударити на генерације рођене пре једног закона, нити какав нов порез, који би повећавао постојећи порез и њихову имовину по старом закону, под којим су они рођени и већ стекли дужност, да плаћају само затечену порезу, и по њиховом мњењу право, да им се та пореза не сме повећати. Међу тим, господо, то је признато у целом свету, да финансијски закони, закони порески не обзиру се на то, за њих не важи та одредба уставна, јер развитак државних потреба захтева умножавање државних пореза, а овај закон о трошарини није ништа друго но закон о повећању већ постојеће порезе. Кад би се усвојило то противно гледиште, које извесна господа у овоме износе и засту-

нају, никад се не би могла повећати, на доцније генерације, пореза по закону, који је затечен. Ово је дужност, која припада друштву државном, народу једне државе и ту не може бити личног права ни личне својине. Закон само о питањима личног права и личне својине не сме имати повратне силе. А у питањима финансијским, која се тичу благодети државне, потребе државне, ту се не може заступати појам, да се даје закону повратна сила.

Са овога гледишта, а највише у интересу тога, да се не покажемо деца, да се заводимо на странпутицу са недозвољеним агитацијама и погрешним тумачењем Устава и закона, и да законима, које доносимо дадемо истинску снагу, да их не доносимо параде ради, но ради намењене им користи, онако како је предложен, ја вас молим, да овај члан примите онако како је предложен без икаквих додатака, без икаквих измена (Одобравање).

Митар Мићовић — Пошто је г. Марко Петровић врло добро објаснио, да овај члан треба да се прими, ја немам шта друго рећи, него да овај члан треба примити без икакве измене (Чује се: „да се реши“).

Потпредседник — Је ли вољна Скупштина да се реши? *(Јесте).*

Има реч г. Радовић.

Михаило Радовић — Господо, из саме доследности морам да браним члан 16, који је по предлогу г. Новаковића постао чл. 15. Господо, трошарину нигде у свету не дочекују са раширеним рукама, нити је дочекују радо они, који ту трошарину плаћају, нити државне финансије. А није ни чудо што је тако. Трошарина, то је једна најгора врста посредне порезе и кад би узели са начелног гледишта, ја бих био против свију посредних пореза. Али г. министар финансија објаснио нам је, да то захтева потреба државна. Г. министар у свом говору навео нам је пример, како је Италија једне године разрезала порез на лебац. То је тако тешка и мучна пореза, да је то једна врста прогресивне порезе у обратној сразмери, т. ј. које сиромашнији све више плаћа ову порезу. Један сиромах човек има трбух као и богаташ и он сразмерно више по резе плати на хлеб, којим се храни но онај богаташ. На такву једну тешку меру, нагнала је Италију нужда државна. Да се запитамо, каква нас нужда нагони, да овај закон доносимо? Она је постала отуда, што је код нас доказано, да се другим приходима државним, не могу да подмире потребе државне и та нужда изазвала је овај закон о трошарини.

Господа правници, које ја дубоко поштујем исказали су своје мишљење, да се овај члан овог закона коси са чл. 36 Устава, јер закон нема повратне силе, на штету раније стечених права.

Г. Марко Петровић и други говорници врло су лепо доказали да закони финансијске природе имају изузетак у овом погледу. Ја бих вас, господо, запитао, шта је закон о реквизицији. Кад ми држава узме за своју потребу кола, коње и друге ствари, на које сам ја по закону стекао права, ту закон има повратне силе, а то вам је исто и закон о експропријацији па тако исто, господо, у овим финансијским законима не вреди одредба чл. 36 Устава. Ја знам, господо, да ће скоро бити одобрење накнадних кредита и да ће бити речи о дефициту у буџету, а кад ствар тако стоји, ја се морам чудити оној г. г. посланицима, који хоће да се овај члан не прими.

Ако не примимо овај члан, онда би морали донети други какав закон, којим би ударили трошарину на месо и хлеб а то не би никако било паметно, нити бих ја бар с моје стране могао пристати да трошарином, као што је случај био у Италији, оптеретимо мливо — хлеб.

Г. Рајовић је доказивао, да је шећер онако исто потреба људска као и хлеб. Оно истина, господо, и дуван и кафа и то су постале извештачене и свакодневне потребе људске, али постале су тек од доба, кад су те биљке пренете из Америке, а људи су до проналаска Америке живели без тих потреба. Као год што се дакле, не може за дуван и кафу рећи да су битне животне потребе, тако исто није ни шећер.

Ми морамо водити рачуна о потребама државним и оне нам налажу да овај члан примимо.

Ако би усвојили додатак, који је г. Мика Поповић предложио, онда би овај закон постао илузоран, јер не би донео оне користи, која се од овог чл. 15 очекује. Па казећете, да је праведно, кад се тражи, да се врати вишак трошарине на оне артикле, на које је овим законом трошарина смањена, а по старом закону била већа; рећи ћете, да је то право кад држава тражи додатак од оних, који су мању трошарину платили, да доплате ону разлику, која постоји између трошарине по старом и новом закону. Али г. г. није тако. Узмимо за пример само овај случај.

За време рата узето је свима учитељима 20% плате, Скупштина је решила, да им се то врати, па им није враћено. Кад се узме у обзир, да ради подмирења државних потреба, требамо нових извора, онда је боље да усвојимо овај члан, но да тражимо друге изворе, и да теретимо трошарином нужније намирнице.

Љуба Јоксимовић — Закон овај о трошарини изазвала је финансијска нужда. Ја бих волео кад га не би било, али кад он мора да остане, онда је нужно да остане и овај члан 15. Али да остане овакав, какав је првобитно предложен. Г. Мика Поповић предложио је један додатак да се врати вишак трошарине, на које је трошарина спуштена. Ја колико познајем људе, са којима би држава имала посла, уверен сам да би држава отуд имала грдне штете, јер као што сам вам раније казао, држава би имала да враћа трошарину на шверцоване еспапе, на коју трговци нису платили ни 5 пара трошарине а то би било апсолутно неправедно. Јуче је ухваћен један чувени шверцер. Ономад је један чувени шверцер из Аустрије шверцовао еспап и он се искључиво тим бави. Он се на Забрежју побио са нашим финансијским органима, отео им оружје и отишао у унутрашњост да опет продужи свој занат. Кад ми хватамо лопове, који украду кокош и издрже заслужену казну, онда треба једном стати на пут и тим шверцерима, који на милијоне штете државну касу. Држава би имала два милијона динара прихода више, кад би се стало на пут овим шверцерима, који на недозвољен начин тргују. Ја тражим да остане чл. 15 као што је усвојен на првом читању и молим ако има 10 посланика да ме помогну (Помажу га).

Ово је у интересу сиротних бакала, у интересу сиротиње, а на штету богаташа, на штету неколицине. Ако у тим богаташима има и мојих другова, јер се овде казало, да се боре све три партије — да овај члан 15 неостане — ако има који радикал, да му је интерес лични већи од државног, нека ми не буде друг.

Петар Вукићевић — Мени је тешко узети учешће у претресу овога члана 15 нарочито, што су многи од господе предговорника изразили се против њега, и што је један од предговорника напоменуо, како сматра говор против овог члана 15 као просто адвоцирање у корист једног трговачког сталежа. Ја мислим, да је дужност сваког посланика да штити и поштује реч сваког другог посланика, и зато одбијам прекор г. Марка Петровића, који је говоре неких посланика против овог члана 15 назвао простим адвоцирањем.

Пре но што ћу да приступим моме говору, ја молим Скупштину да уочи, да овде има два гледишта са којих се говори о овом члану 15: један је разлог правни, да ли се стечена права наших трговаца вређају, и други, разлог финансијске нужде, који се може назвати и практички разлог, да ли може да се примени и изврши у практици овај члан 16 те да државна финансија добије ону корист, која се од овог члана очекује. Ја ћу бити кратак.

Прво ћу да говорим о разлогу, да ли се наређење у чл. 15 не коси са принципом, који налаже да закони немају повратне силе. Пре но што приступим оцени тих питања, треба видети: да ли ова мера наноси штете и увреда нашим трговцима, према чему ће Скупштина бити убеђена о томе, да ли она својим дејством нема повратне силе. Ја молим да се уочи моменат кад се примењује закон о трошарини. Закон о трошарини има задаћу, да предмете за потрошњу оптерети у моменту, кад они ступе у трговачки промет, а не када се троше. После тога момента када су ступили у њега,

они су ослобођени од сваке обавезе према држави и свака мера такова, да се из промета трговачког враћају и подвргавају новом оптерећивању, противи се начелу самога закона. Ја мислим да је сваком од вас јасно, да баш кад се држећи строго речи г. министра финансија, који вели: да би се по науци пореза потрошње требала да наплаћује у моменту када се предмети троше но како то није практички могуће закон такове предмете порезује у моменту када се произведу или ступе у промет. Нека је, дозволите ми господо, по науци и практици тако као, што вели господин министар, баш по томе, што се до сада наплаћивало у моменту кад су кафа и шећер ступили у промет, — што се наплаћивало на самој граници и на увозу и од тих момента имали су слободан промет, кад се с те тачке пође, баш с тога разлога, — ова мера да се наново пописује кафа и шећер, не може се друкчије узети, него да је то мера законска са повратним дејством. Многи говорници тврде, да су многи наши трговци имали спекулативну намеру, што су увезли велику количину тих артикала, који се сад оптерећују, па веле са неком осветом: нека трпе штету, и ако су се изложили ризику, јер су требали да воде рачуна о својој трговини. Ја мислим, да као што треба да будемо праведни при доношењу закона и да водимо рачуна о финансијској нужди, исто тако треба да водимо обзира о интересима наше трговине и о свима трговачким сталежима. Кад једно законодавство оптерећује извесне трговце једном драконском мером, а други сталеж трговачки, који се у далеко већој мери користи, не терети, онда ја мислим да ни један неће признати да би такво законодавство било скроз справедљиво, бацимо само, господо, шири поглед на саму ствар. Сви артикли, који се уносе у земљу, уносе се да се троше, дакле кад се и закони царине упоређују са порезом потрошње, онда зашто ми остајемо равнодушни према трговачком сталежу, који је увозио памук, гвожђе и остале артикле, по ранијој царинској тарифи ad valorem, и тиме дошли до знатније користи, и према њима не примењујемо ову меру, да их по садањем уговору царинском оптеретимо. Каже се: да смета трговачки уговор. Не смета, господо, да се царини да повратно дејство, већ би такова мера била очита неправда и са тога разлога законодавство није ни подвргло ранији увоз манифактуре примени нове уговорне тарифе по тежини. — Ја само напоминьем овај случај, како законодавство хоће да скрене с пута справедљивости и да према једном реду трговаца буде неправедно. Па зато вас молим да будемо и у овом чл. 15 умерени, објективни, да нико не говори са предубеђењем, па да се не дамо убедити, него да говоримо справедљиво и да се о овој мери озбиљно промисли, јер у чл. 36 Устава вели се: „при доношању закона законодавно тело мора водити рачуна, да се раније стечена права не пониште,“ — а овде неће нико тврдити, да се не вређају стечена права, кад су трговци на увозу већ једном платили трошарину. Јер ако хоћемо тако да радимо, онда најбоље је да заћемо по кућама и да попишемо све што год је ко узео а није потрошио, па да и на то наплатимо трошарину следујући до краја принципу потрошње. Дакле, то је што се тиче тога, да ли овај закон има повратне силе. Овде додајем, како је један од предговорника казао: то би тако исто значило, као кад би један платио порезу са књижицом, па извршена власт казала: хајде на ново да платиш, а на тому је одговорно: да овде није тај саучај. Пом оме мишљењу скромном да не речем дубоком, то је истоветан случај са овим. Неки кажу да се закон о трошарини односи на будућу потрошњу, а ја кажем, као што се закон о порези односи на извесан моменат управо на извесно време — када је сваки грађанин дужан да је плати, тако исто и овај закон о трошарини односи се на моменат увоза, кад је био примљен стари закон, и онда кад немате права да оптерећујете онога са непосредним порезом, који је већ платио порезу у времену старога закона, што се већ ослободио обвезе, не можете да је наплаћујете ни овде, јер овде се трговац ослободио обвезе ранијим законом. Ствари су ушле у промет и онда немате права, да на њих понова наплаћујете трошарину. Што се г. министар финансија позива на раније случајеве, ја мислим да законодавном телу не стоји ништа на путу, да се обзире на правицу а не на раније случајеве законодавства.

Најзад, господо, изјављујем да је ниуколико неверујем, да су наши трговци појурили са увозом ових артикала једино да ћаре на висину трошарине. — На против ја верујем да их је на увоз ових артикала нагонила прошла зима, када је сва шећерна репа измрзла и изглед да ће шећер усљед рђаве бербе, скочити, па је сваки журио, да благовремено набави довољну количину. Усљед њихове тражње господо, шећер је у први мах скочио, јер су све диспозиције биле потрошене, тако да је шећер дотерао до 27 фор. од 100 кила, што никада није био. Али данас већ после непуни 10 дана ствари се измениле тражње нема јаке и шећер почео да пада и већ је пао више од 2 фор. од сто кила. Питам вас ја, господо, ко ће да сноси ову штету, ви одговарате сам трговац.

Господо, наши су трговци ангажовали свој капитал у набавци ових артикала, повукли су кредит; на кредит плаћају интерес, примили су на себе ризик, о паду цена шећера, који је натприродна последица јачег довоза шећере у Европу из осталих крајева света, услед велике тражње, и ја држим да није право, да о свему томе неводимо рачуна, већ да се о посланичку дужност веома грешимо, кад велимо са неке висине: па нека губе, јер они су хтели да толиким увозом државу оштете. То би било, господо, по моме мишљењу једнострана и пристрасна оцена према трговачком реду.

Што се тиче предлога Мике Поповића, о допуни чл. 15-ог, моје је мишљење, да би се овом допуном уносила једна забуна, и да се ни њоме не ублажава она неправда, која се чини нашем трговачком свету све ради неке, господо, државне-финансијске нужде. Ја се, господо, бојим да ви, ако усвојите члан 15, па ма и са допуном Мике Поповића, да се вишак наплаћене трошарине по старом закону врати трговцима; а тако и на шећеру и кафи, вишак по новом наплати, и ја се велим и бојим, да ви одржањем члана 15 за ради неке финансијске нужде, и допуном Микином, да држава плати раније наплаћену трошарину, да ви баш тиме не доведете државну касу у још гору нужду. Тако би ми, господо, жртвујући правду финансијској нужди, довели државну касу у још гору нужду. —

Најзад, овде не може бити ни речи, о некој финансиској нужди. Ја мислим, да се наша државна каса довољно користила тиме, што су ови људи платили на увозу царину и трошарину, те је држава дошла раније до пара, пошто је овим увозом раније заштићена потрошња, а што би требало доцније увозити, дакле и тај разлог отпада.

Најзад, господо, ни практички није могуће извести овај пропис чл. 15, јер се претрес овог закона отегао више од 8 дана. И ако је било бојазни господина министра финансија на првом претресу, кад је поштовани посланик Андра Ђорђевић предложио код чл. 17-ог, да овај закон ступи у живот на 5—6 дана после обнародовања, те да трговачки свет не сазна и ову меру у чл. 15, и не склони и сакрије ове артикле — шећер и кафу, — та је, господо, бојазан отпала, јер не само трговачки свет зна за овај члан, већ и штампа га препоручује. И ја дакле, основано сумњам, ако су наши трговци хтели да ове артикле склоне, они су имали времена да то учине, и онда сумњам, да ће од овог чл. 15 бити какве користи за државну касу,

Накратко господо, државна каса неће ништа добити, а ми ћемо дати доказа, да не стојимо на земљи правичности и уставности, на коме треба једно законодавно тело правне државе да стоји.

Са ових разлога, ја ћу, господо, гласати противу овога члана.

Ранко Тајсић — Нема сумње, да су у свакој држави, те и у нашој, ови закони, ове врсте, са свим тугаљиви и шкакљиви. Но како на првом читању овог закона, нисам овде био, то хоћу сад у неколико да приметим на овај закон. Што се тиче мене лично, ја на оне луксузне предмете, бакалско-колонијалне, ја бих ишао још даље, ја бих ударио још већу

трошарину, само бих смањио једином артиклу а то је, на пиринач. А сада одмах ја ћу прећи на чл. 16, који је био по старом чл. 15.

Овим чл. 15 чини се велика неправда, нарочито једном делу трговаца, и то оном делу трговаца, који се бави бакалско-колонијалном радњом. А кад би се могла ова трошарина пренети на тканине, предива и остале луксузне ствари, кад би се могла ударити трошарина и на ове предмете па још на неке предмете дупло, јер су ови трговци доста навукли тканине и предива, све по декларацијама, па су подваљивали, нису казивали праву цену, као што је већ био случај, пред судовима београдским, са једним трговцем, и пошто би им сада по тежини царину ударили, онда разуме се, да би било дупло већа царина, и то би била та трошарина. Заиста, кад би се то могло учинити, ја бих драге воље на то пристао, али сам чуо и од владе, да то не може бити, за то нећу ни да говорим из ког то узрока не може да буде, пошто је и осталим друговима јасно. Из овога, што је до сад наведено, види се код нас неко одвајање у неке групе, ту су финансиски закони о порези, даље закон о чиновничкој и трговинској порези, на плате и радње, па се сада тражи овај закон, нарезивање посредне порезе на бакалске трговце, и тако се грађани деле у групе. Исто тако, може доћи једног јутра указ овакав: да министар финансија наређује, да се удари трошарина и на сеоске сировине (*чује се неке*), и онда би доживели то, да се удари трошарина и на мал, који сељак у свом селу има, да се плаћа на све оно, што је сачувао раније и с тога, ја не могу пристати, да овај члан 15 остане, јер овим путем не могу се финансије исправити, — нити би ико од нас дозволио, да нам се удари у селу на ма шта трошарина, оно што смо раније пре овог закона имали и сачували.

Г. министар је овде навео неколико закона финансиских, и ови закони о трошарини направили су велику забуну тако, да су они, који су вршили попис, кад су наплатили остало је на 10 и 15 свега хиљада динара прихода. Ја никако не могу да дозволим, да онај, који иде да ствара забрану да се он наплати пре и боље, но онај, на чији се рачун ставља забрана, — па ма то било у ком погледу, јер се оваким законима нагоне грађани, силом да буду неверни спрам државе.

Један од г. г. посланика, а то је Радовић, казао је: ако се овај чл. 16 не прими, онда ћемо опет имати накнадних кредита да одобравамо. Ја обратно тврдим. Сваки закон трошаринскн доноси нове расходе, и ми доцније морамо да одобримо милион или пола милиона динара накнадног кредита, а ево за што. Сваки министар, кад се склапа буџет, он претпоставља, да ће добити од тог истог закона трошаринског новог, који се има донети повећу суму, а то се не добије и овамо се на десној страни буџета изда свагда колико је одобрено и више него што се предвидело, и онда долазе они накнадни кредити. То је факт, да ови накнадни кредити долазе овим путем и никако друкче, — и даље што и за унапред стално остане буџет оптерећен.

Дакле, ја начелно овако мислим о накнадним кредитима, а моје се мишљење оснива на практици из примера, које сам навео, и ја мислим да је право а и да је ред, да се једном уставе наши закони на једној мери, јер ако би овако из године у годину доносили законе, те да сваке године какав чиновник са туцетом хартије под мишком иде из трговачке радње у радњу те да пописује ствари, то би било управ једна коцкарска а не државна финансиска радња, која не може да се оправда никако. *(Смех).*

Ово је дакле моје гледиште и моји разлози, и за то ћу ја гласати против овог члана.

Драгутин Дединац — Врло је чудне судбине овај члан 15, или управ 16 старога закона. За њ су се ломила копља и тупиле сабље и на првом читању, а сад то исто видимо и на другом читању. Има много говорника, који су, да остане чл. 16 како је предложен; а има их много, који су против њега. Шта ми је дало повода да кажем, да је чудне судбине, то је то, што ја видим људе, који сад говоре против члана 16 а на првом читању су били врло ревносни да остане. (Чује се: тако је). То ми је за чудо, господо, и ја не могу да поимим, из каквих разлога то потпче, но, то је њихова ствар; али ја као нестручњак, опет ћу да се усудим да кажем своје мишљење.

Из свега овога, што су г. г. говорници, који су говорили и за и против казали, ја изводим два резултата. Ако се прими чл. 15, тиме ће, по мом мишљењу, да се користи фактички државна каса, а ако се не прими, онда ће да се користе појединци и то њих неколико великопродаваца на штету малопродаваца. Дакле налазим, да примање овога члана иде у корист државне касе, а његово одбацивање у корист само њих неколицине.

Ја држим, да ће Народно Представништво, да води о томе рачуна, и да му је дужност, да заштити пре интересе државне као што је то лепо објаснио министар финансија, — него што ће заступити интересе појединаца. А највише ме зачуђава г. Ранко Тајсић, човек, који се је годинама борио за народне интересе, а сад то неће, него заштићује интересе неколицине њих. То је његово убеђење, али ја ћу по моме нахођењу са мирном савешћу не заморавајући Скупштину даље, да гласам за чл. 16, како је предложен, сматрајући, да ћу тиме да одговорим потпуно мојој посланичкој дужности и да ћу овим да заштитим интересе народне и државне касе.

Ранко Тајсић — Мени се чуди Дединац, и не зна из каквих сам се разлога ја сад показао овакав, кад зна шта сам до сад радио — а ја се чудим њему, јер он не зна ни шта сам ја до сад радио ни шта сад радим.

Кад би трошарина била ударена на све оно, што се уноси са стране и што г. Дединац сад на себи носи, као што сам ја тражио а то је: на стране тканине у опште и предиво, што је сада навучено на декларацијама а не по вредности, сигурно мислим да би г. Дединац са свим друкче говорио и ја, ценећи јаче народне и државне интересе, пристао бих, да се на све, што се са стране увози — па и на оне слаткише — удари трошарина дупло, а верујем, да на то г. Дединац не би пристао, а што се неможе да удари то је крив Дединац и равни Дединцу, а не ни Ранко ни народ.

Андра Параћанин — После говора г. Ранка Тајсића, ја не бих имао шта да говорим, али опет хоћу да кажем своје мишљење.

Свака држава својим уређењима треба да иде на руку својим грађанима, да раде и да зараде, јер у томе је благостање државно. Овим чланом 15 штети се један известан ред наших грађана. То су колонијалисте београдске — и ако их је истина мали број. — То су српски држављани и ја мислим, да ми немамо разлога, да станемо на пут тим трговцима, да зараде, ако баш видимо да ће и много да зараде. Свака радња има своју политику, па тако исто и трговачка радња има своју политику. Трговац се труди да сазна каква је храна, — берићет — овде и онде, каква ће цена бити данас, а каква сутра, и према томе управља своје трговачке послове. Није никакво чудо, ако су ове колонијалисте београдске сазнале, да ће се увести већа трошарина, или да неће родити шећерна репа, и да су на основу тога отпочели већу куповину шећера и кафе. Кажем, нема оправданих разлога, да тим људима одузмемо могућност, да се том својом трговачком шпекулацијом користе. У сваком закону, који се прави у држави, каже се: овај закон важи, од кад га Краљ потпише, и ја мислим, да је логично, да и овај закон треба да важи од дана, кад ступа у живот, кад га Краљ потпише, а не да се враћа натраг.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 43 НЕДЕЉА 25 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

34 САСТАНАК

10 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Паја Вуковић

СЕКРЕТАР,

Алекса Ратарац

(НАСТАВАК)

(О трошарини, Андра Параћанин).

Ако би се овај закон овако усвојио, да он вреди и назад, онда би се могао изнети предлог па казати: непосредна пореза за прошлих пет, шест или седам година, била је мала, треба сад да је повисимо још са толико и толико и да је наплатимо за све те прошле године. Ја мислим, да то нико не би дозволио, и за то ни овом закону не треба давати права, да се враћа у назад, већ треба да важи од дана, кад ступа у живот, те да се трошарина плаћа на оно, што се тек увезе са стране, а за све друго, што се већ у земљи налази не треба трошарина да се наплаћује, на штету Јанка или Марка, када је једном већ наплаћена. Ја сам на штајнбрушкој пијаци видео две трговачке шпекулације, да је један много изгубио, а други много добио. Пре 5—6 година водили су се дуго преговори о слободном извозу свиња између Аустро-Угарске и Немачке. Они су се о томе дуго ломили, и не знам, како се на крају свршило. Свака кућа из Немачке имала је свога агента у Аустрији и обратно. Један такав трговачки агент рђаво буде обавештен, да су се владе споразумеле и за то купи велику количину свиња, које су тада биле на цени по 53—54 крајц. кгр., а он их истера на 60 крајц. После три дана он их је продавао по 50 крајц., само с тога, што је био рђаво обавештен. Ко је њему крив? Нико.

Други један случај био је у фебруару ове године. Један трговац у Штајнбруху сазнао је са извесне стране, да ће мађарска влада да забрани извоз свиња из неких провинција и видео је да ће штајнбуршка пијаца да буде испражњена, јер је Немачка потребовала свиње. И он купи више хиљада комада свиња, и цена им скочи од 45 на 50—53 крајцаре од кгр. И он је могао да продаје свиње како је хтео, нико му није могао да стане на пут. Дакле, и ово је једна трговачка спекулација. Људи хоће да се користе приликама, и не треба нико да им то забрани; ја вас сада питам, ко ће овима гросистима да плати штету ако цена шећеру буде пала.

Дакле, кажем, правда захтева да се овај члан потпуно из овог закона избрише, те да овај закон важи само од дана, од кад га Краљ потпише.

Милутин Гарашанин — Господо, врло је мучно говорити у једној средини, где, кад се говори о извесном законском предлогу, стоји се непрестано под прекором, да се то говори из некакве себичности. Тих је прекора пало прошлог читања, пало их је и данас, и ја не обзирући се на њих, говорим само за то, што је моја дужност да о овом предмету говорим и да своје мишљење изнесем.

И на прошлом читању а и данас говорило се и питало: да ли се овде не вређа онај велики принцип Устава, по коме закони не могу имати повратне силе? Шта је стечено право, о томе се много говорило. Пало је разлога, по којима изгледа да неки закони могу имати повратне силе, а нарочито је нагласио г. министар финансија, да фискални закони могу доиста имати и повратне силе. Данас је један од г.г. предговорника потврдио и казао, да свуда у свету финансијски закони имају повратне силе. На супрот томе мишљењу, хоћу да вам кажем, да ни у којој земљи, у којој постоји Устав — Устав, који има такве одредбе, какве има наш Устав, — не могу да се донесу никакви закони на уштрб већ стечених по закону права; да нема ни једне земље, у којој закони имају повратне силе, па био он фискални, кривични, грађански, војнички или ма какав други закон. То, што се наводи за пример, као да фискални закони могу имати повратне силе, то је, мени се чини, неразумевање онога, што је Устав хтео да заштити, оним чланом 38, где се каже:

„Закон нема повратне силе, на штету права стечених ранијим законима.“

Каже се н. пр., ја сам плаћао шест талира порезе; по томе је дошао закон, који је казао плаћаћеш оволико, па се из тога изводи, да нико не може тврдити да је стекао право да више порезе не плаћа.

Господо, ја онда, кад сам плаћао шест талира порезе нисам стекао никакво право; то није никакав основ за стечено право. Ја кад плаћам порезу држави, за мене лично, немам никаквог стеченог права на основу закона; ја тиме вршим само једну дужност према држави; а између права и дужности разлика је огромна. И држава је у праву да ми товари дужности све дотле, докле њима не би вређала моја стечена права. Оваква повратна сила постоји не само код финансијских закона, имају је и многи други. Био је закон да се у војсци служи 2—3 године; после је дошао други закон, па је казао до 30 година мораш бити за тим у резерви, у првом позиву, па после првога у другом позиву — а за што? За то, што нам је држава наредила, да вршимо једну дужност. Али, кад дође ред, да се једном стечена права погазе, онда, господо

нема те земље, у којој Устав постоји, где би закон повратне силе имао. Фискални закони не могу имати повратне силе колико ни други закони. О томе ћу вам навести један пример. Купио сам једну кућу, и на ту кућу узео сам тапију, и за ту тапију платио сам законом прописану таксу. Од тога часа ја сам постао сопственик те куће; ја сам стекао једно право на основу закона. Доцније дође један други закон, који каже: за наплату таксе за тапију платићеш два до три пута више; и кад би ми држава казала: дај доплати до те суме колико треба, онда би се закону давала повратна сила, и то би било противно Уставу. Те повратне силе не сме да буде. У овом случају, који је пред нама, то је иста ствар. Један трговац — а ја их не разликујем на мало и великопродавце, јер то не утиче ништа на члан 16 — прави једну трговачку шпекулацију, дозвољену, и он тада каже: овде ћу заложити толико новаца, купићу у ово време, а продаваћу у оно време. Кад тај рачун правим, ја га правим на основу закона своје земље, који постоје. Кажем, кад улазим у овај посао, ја по законима, који у мојој земљи важе данас, кад тај еспап унесем, ја ћу да платим царину толику, па онда на основу закона о трошарини, платићу трошарину толику — и кад све то урадим, шта сам тиме учинио? Тим сам стекао право, да ми за ту количину еспапа држава не може ништа даље тражити. Она не може да ме два пут и три пута оптерети за оно, што сам према законима, који су у земљи важили унео, за оно, што је држава један пут од мене наплатила, за што ми је своју разрешителницу дала и признала ме за правог сопственика. Те повратне силе немају никакви закони под небом.

Г. Министар финансија мало пре је навео неколико примера из прошлости, и казао је, да је било закона о трошаринама и под напредњацима, и под либералима и под радикалима, и да су сличне одредбе улазиле у закон. Ја не знам баш тврдо да ли су сличне одредбе улазиле у закон, али што се тиче закона о трошарини, који су под напредњацима донесени, мени се чини, и ако се добро сећам, све су то закони о трошарини, које су трошарине први пут уведене на предмете, на које се трошарина удара. Онда се није правила разлика између малопродаваца и великопродаваца, него се казало о трошарини за жигице: све жигице, које се нађу у земљи, попписаће се и наплатити се на њих трошарина; и ту није било шта да се повреди, јер онда између великопродаваца и малопродаваца, и односи између малопродаваца и потрошача остали су непоремећени и није се тим законом о жигицама ударила трошарина на нешто, што је већ платило трошарину на основу неког сличног закона. Али ја ћу најпосле да учиним уступак и да допустим да је тако, како г. Министар вели. Али ружно је разликовати законе на либералне, радикалне и напредњачке. Ако је онда грешено, нема разлога да да и ми данас грешимо; ако је онда према оном Уставу грешено, нема разлога према овоме данас да грешимо, и ако те грешке стоје, и ако су оне ту, не треба их узети за полазну тачку, да у нова грешења наплазимо, него их треба поправити законом, који доносимо на основу Устава, који стоји.

Још једну примедбу, коју имам да учиним на члан 16, то је ова. Још од првог читања, па и данас непрестано се води претрес о великопродавцима. Све што је ко од говорника казао и за и против, узео је за предмет говора великопродавце и малопродавце. Господо, допустите ми да кажем, да сам и при првом читању пратио са највећом пажњом све говоре, не бих ли нашао објашњења једној нелогичности, коју видим, а то је ова: Што члан 16 као што је предложен, не говори ни о великопродавцима ни о малопродавцима, него просто и чисто говори, да ће се попписати сви еспапи у земљи, који се нађу, и подврћи плаћању нове трошарине. Та дистенкција између великопродаваца и малопродаваца није унесена у предлог закона. Она се овде појавила и саставља основу и предмет дебате. Међутим ја остајем при мњењу, да ни великопродавци ни малопродавци, ни потрошачи на оно, што су платили једанпут, не треба више да плаћају. Али ако хоћете на овај пут и налазите да треба да се плати, онда вас чиним пажљивим, да вам члан 16 не одговара претресу, како је овде у Скупштини вођен; да би одговарао томе претресу, онда би требало у томе члану да се каже, да ће се наплатити то само од великопродаваца — треба имати те куражи и казати да ће се та већа трошарина тако и наплаћивати.

Али одмах за тим настаје ово питање: пре но што закон ступи у живот, ваља расправити ко је великопродавац а ко је малопродавац; где ће бити та граница између малопродавца и великопродавца, а ако нећемо то у закону да кажемо, онда треба опет рећи, ко ће да одреди те границе између великопродаваца и малопродаваца. Хоће ли се то оставити на вољу једном писару, капетану, кмету или ће ту бити једна законска норма, те да се зна како треба да буде?

Ја ћу само узгредно да се дотакнем предлога г. Мике Поповића, и да кажем за њега оно исто, што сам казао за сам члан 16 како је предложен. Са истих разлога, са којих је неправедно, да држава оптерећује два пут једну исту ствар, за коју је једанпут наплатила, за коју је дала разрешителницу, са истих разлога неправедно је, да опет ти исти великопродавци траже од државе оно, што је држава у своје време на основу постојећег закона наплатила. Ту је неправда и с једне и с друге стране. Предлог г. Мике Поповића не само што је неизвршљив и штетан, него је у исто време и неправедан. Држава то није отела од великопродаваца; држава је на основу постојећих закона наплатила; овај великопродавац, кад је уносио еспап, он је знао, колика је трошарина и држава је то наплатила. Држава није дужна, да тим великопродавцима вишак неке трошарине враћа, али исто тако, господо, и ти великопродавци нису дужни да плаћају држави на оно, што су један пут платили. Таква је правда, господо, и с једне и с друге стране.

У кратко да сведем све. Ја налазим, да овај закон и ако буде најтачније извршен, било онако како је предложен, било са додатком г. Мике Поповића — овај закон донеће незнатне, а може бити и никакве користи, тако да ја налазим, да он нити ће бити користан по државу, нити по малопродавце нити по потрошаче, а једино ће бити штетан по великопродавце. Ја остављам и нашој и вашој савести да процените, да ли вреди доносити закон, који ће бити штетан и то искључиво по једну одређену врсту грађана.

Министар финансија М. Вујић — Господо, и ако сам казао да нећу више узети реч, говор поштованога посланика г. Гарашанина изазива ме да вам само још оволико кажем. Ја, пре свега морам вам рећи, да бих волео, да решавање овога питања пређе на другу страну — бар што се мене тиче — а то су тешкоће извршења. Ја сам о тим тешкоћама говорио и на првом читању. Свакојако се не може говорити о томе, да се трошарине и по приватним кућама наплаћују. То се не предлаже и ако је н. пр. у Аустро-Угарској и то рађено. Ја ћу вам говорити после, како се овај члан криво разумева, кад се говори о повратној сили закона. Тако се далеко не може ићи. Сад ћу вам прво говорити о тешкоћама.

Ви знате, како се артикли појединих предмета лако крију. Не само од дана, кад је овај закон поднесен Скупштини, него још од дана закључења трговачког уговора, знало се за то да ће се трошарина на увозне предмете повисити, и већ од онога доба могли су се навлачити артикли, за која се могло предвидети да ће трошарина бити повишена. Ја бих дакле, волео да се о томе говори, и према томе да се Скупштина одлучи: хоће ли да задржи или не овај члан. Није овде питање о овоме закону него о једном прелазном наређењу, пропуштено је већ толико времена између првог и другог читања, у том међувремену дошла је оптужба министара пређашње либералне владе, и тиме је дато више времена, да тешкоће буду још веће. Ја бих дакле, волео да се говори о овој страни питања, и да се не износе оне тешке батерије, којима није овде место јер, ако се питање хоће да сведе на теоријску страну, ја вам могу изјавити, да сам кадар одбранити гледиште, са којега је оправдано примити овај члан. Нека ми је допуштено да вам прочитам један члан из прошлог закона о трошарини, па ћете видети, да је апсолутно једно исто што стоји у закону о шпи-

ритусу, то је казато и у овоме члану. Овде је такав исти случај, на шпиритус плаћала се извесна трошарина, па кад је она повећана, тражила се и доплата. Ево шта од речи до речи стоји у закону од 31 јула 1886 год. у чл. 2. о шпиритусу.

„Члан 2. Шпиритус, који се у земљи затече при ступању овог закона у живот, доплатиће разлику између до сада постојавше и овим законом ново заведене трошарине. На ту цељ министар финансије предузеће нужне мере, да се констатује количина шпиритуса, која се у земљи затекла "

Ако оћете да запамтите, шта се каже овде у овом члану од 1886 године, видећемо да није ништа друго казано и у овом члану 15. То је једно прелазно наређење, које се сада мучно да потпуно извршити. Ја вас могу да уверим, да ово наређење постоји у законима трошаринским већ од 16 година Ја опет велим, да нисам рекао ни пре, да закони финансијски у опште имају повратне силе, већ да у овом случају не може бити говора о повратној сили. Ево зашто. Трошарину плаћају потрошачи. Докле трошаринski предмет не дође до потрошача, он је на путу и држава бира, који је моменат најзгоднији на том путу, да наплати трошарину, знајући врло добро, да ће трошарину поднети само потрошач. За то држава каже: прво га хватам на царинарници, даље код произвођача, фабриканта и код трговца у стоваришту, хвата га на свима местима, за то, што зна, да ће тај трговац у већој цени да наплати то од потрошача. То ће дакле да се у крајњој линији наплати од потрошача, а не од трговаца, и зато нема повратне силе. Држава наплаћује од трговца зато, што је сигурна, да ће трговац у већој цени од потрошача наплатити. И ако држави то сад не наплати, трговци ће свакако у своју корист од потрошача наплатити. Па где је онда правда? Ја опет понављам, да оставимо теоријску страну. Не вреди извлачити те најтеже батерије о повратној сили закона, него да се говори практички, какав резултат можемо очекивати и према овом одуговлачењу и према свему. И ја велим, да ни најмање не настојавам на овом члану, него остављам Скупштини да реши како хоће, и више бих волео да се говори о томе, како је протекло време, како је по целој Србији и по селима прикривено. То је најмучније, а што се тиче теоријске стране, томе питању мало има места. То је моје гледиште на ову ствар.

Потпредседник — Пошто је скоро 1 сат по подне, је ли воља Скупштина да прекинемо рад? *(Воља је).* —

Изволте чути један указ Његовог Величанства Краља.

Секретар Алекса Ратарац чита:

М И

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег министра народне привреде, а по саслушању Нашег министарског Савета, решили смо и решавамо:

Овлашћује се Наш министар народне приврkде, да Народној Скупштини, сазваној у ванредан сазив на дан 1-ог јуна ове године, поднесе ни решење: привремену трговинску погодбу између Краљевине Србије и Краљевине Белгије.

Наш министар народне привреде, нека изврши овај указ.

16 јула 1893 год.
у Београду

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар
Народне Привреде,
Раша Милошевић с. р.

Иста гласи:

Привремена трговачка погодба између Србије и Белгије.

Arrangement commercial provisoire entre la Serbie et la Belgique.

Влада Његовог Величанства Краља Србије, и *Влада Његовог Величанства Краља Белгије,* желећи да привремено уреде трговинске односе између обеју земаља, очекујући закључење сталног Уговора, потписани, за то надлежно овлашћени уговорили су што следује:

Le Gouvernement de Sa Majesté le Roi de Serbie et le Gouvernement de Sa Majesté le Roi des Belges, dé sirant dégler provisoirement les relations commerciales entre les deux pays, en attendant la conclusion d'un traité définitif, les coussignés dûment autorisés à cet effet, sont convenus de ce qui suit:

У трговинским и царинским односима између Србије и Белгије узајамно ће се примењивати поступање као са највећима повлашћеним народом.

The traitement de la nation la plus favorisée sera réciproquement appliqué, en matière de commerce et de douane, aux relations entre la Serbie et la Belgique.

У потврду овога, потписани су потписали ову декларацију и на њу ставили своје печате.

En foi de quoi, les soussignés ont signé la présente déclaration et y ont apposé leurs cachets.

У Београду $\frac{28 \text{ Јуна}}{1\text{о Јула}}$ 1893.

Faite à Belgrad le $\frac{28 \text{ Juin}}{1\text{o Juillet}}$ 1893.

Министар
Иностраних дела
Њ. В. Краља Србије,
Анд. Николић с. р.
(М. П.)

Le Ministre
des Affaires Etrangères
de Sa Majesté
le Roi de Serbie,
And. Nicolitch m. p.
(L. S.)

Министар
Резидент Њ. В.
Краља Белгије,
Г-ф. Ерамболт де Дизел с. р.
(М. П.)

Le Ministre
Résident de Sa
Majesté le Roi
des Belges,
C-te Erembault de Dudzéel m. p.
(L. S.)

За тим прочита:

МИШЉЕЊЕ ДРЖАВНОГ САВЕТА

господину министру народне привреде

Државни Савет проучио је привремену трговинску погодбу између Краљевине Србије и Краљевине Белгије, коју сте изволели послати му писмом Вашим од 2 јула 1893 год. ПБр. 2916, — па је мишљења да је треба примити.

Саопштавајући Вам ово, Господине Министре, част ми је и овом приликом уверити Вас о мом одличном поштовању.

ПРЕДСЕДНИК ДРЖАВНОГ САВЕТА
П. **Велимировић** с. р.

Потпредседник. — Овај предлог оштампан је и могу га посланици добити. —

Данашњу седницу закључујем, а заказујем другу за сутра у 8 часова пре подне. На дневном реду биће: продужење данашњег дневног реда и трговинска погодба између Србије и француске.

Бр. 2200.
6 јула 1893 год.
Београд.

(Састанак је овај трајао до $12\frac{3}{4}$ часа по подне).

35 САСТАНАК

11 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Паја Вуковић

СЕКРЕТАР,

Милош Марковић

Присутна су била господа министри: пред. министарства, министар финансија и привреде.

Почетак у 8½ час. пре подне.

Потпредседник — Отварам 35 састанак. Изволте чути протокол 34 састанка.

Секретар А. Ратарац прочита:

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани прочитани протокол? *(Прима).* —

Изволте чути једну молбу за осуство. —

Секретар А. Ратарац чита:

Народној Скупштини

Београд

Због неодољивих домаћих послова нужно ми је 15 дана одсуство. С тога молим Скупштину да ми исто дозволи.

10 Јула 1893 год.
Београд.

Анта Радосављевић
народ. посланик

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина, да му се да тражено одсуство? (Чује се: *не одобрава му се 15, већ 10 дана).*

Пошто се чује, да му се дâ 10 дана одсуства, то стављам на гласање, ко је за то, да му се дâ 15 дана нека седи, а ко је против нека устане? *(Већина устаје).* Одобрава ли Скупштина 10 дана одсуства? *(Одобрава).* —

Објављујем, да је Скупштина одобрила Анти Радосављевићу 10 дана одсуства. —

Изволте чути један указ Његовог Величанства Краља.

Секретар А. Ратарац чита:

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог председника Нашег министарског Савета, Нашег министра просвете и црквених послова, а по саслушању министарског Савета решили смо и решавамо:

Овлашћује се председник Нашег министарског Савета, Наш министар просвете и црквених послова, да Народној Скупштини, сазваној у ванредни сазив скупштинске периоде за 1893, 4 и 5 годину, може поднети предлог о изузетном примању ученика у богословију за 1893—4 школску годину.

6 Јуна 1893 год
у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Председник Министарског Савета,
Министар Просвете и
црквених послова,

Др. Докић с. р.

Исти гласи:

ПРЕДЛОГ

Председника министирског Савета, министра просвете и црквених послова.

Народној Скупштини

Чланом 4 закона о изменама од 31 Октомбра 1886 год. у закону о устројству Богословије од 27 Септембра 1863, прописано је, да се у Богословију могу примати само они младићи, који су свршили целу гимназију. Извршење тога законскога наређења одређено је чланом 5 истог закона, по коме је до коначног увођења у живот овог законског наређења, министар просвете и црквених послова овлашћен, да одређује поступно услове о примању ђака у Богословију.

Ако би се овај законски пропис идуће школске године одиста у Богословији применио, извесно је, да би се у њу уписао врло незнатан број ученика, тако, да би се опстанак ове школе довео у питање.

Да не би овога било, част ми је предложити Народној Скупштини, да изволи донети овакво решење:

„Овлашћује се Председник министарског Савета, министар просвете и црквених послова, да у договору са Архиепископом београдским и митрополитом српским изузетно од чл. 4 закона о изменама и допунама од 31 Октомбра 1886 год. у закону о устројству Богословије од 27 Септембра 1863 год., пропише услове под којима ће се у Богословију примати ученици за 1993—4 школску годину."

Председник министарског Савета,
министар просвете и црквених
послова,

Др. Докић.

За тим прочита:

МИШЉЕЊЕ ДРЖ. САВЕТА

Господине министре председниче,

Државни Савет проучио је предлог о изузетном примању ученика у Богословију за идућу 1893—4 школску годину, који сте изволели послати му писмом Вашим од 5 јула т. год ЦБр. 780 — па је мишљења да га треба примити.

Саопштавајући Вам, ово Господине министре председниче, част ми је и овом приликом уверити Вас о мом одличном поштовању.

Бр. 2203.

6 Јула 1893 год.
Београд.

Председник Државног Савета,

П. Велимировић с. р.

Потпредседник — Овај се предлог упућује одсецима. —

Сад прелазимо даље на дневни ред. На дневном је реду продужење претреса закона о трошарини. Има реч:

Ђока Анђелковић — Мој поштовани друг Ђока Брачинац, поднео је јуче један предлог, да се чл. 15 укине. У јучерашњој дебати изнета су гледишта о чл. 15 и 16, и колико сам ја могао схватити ток те дебате, било је говорника за то, да се тај члан задржи у свој својој важности. У дебати било је нешто оштријих говора, него што их је било при првом претресу, што у осталом није никакво чудо, јер данас има да се коначно реши о томе питању. Правац расправљања овог питања креће се у два правца. Противници су изнели своје разлоге, кад су тврдили да треба, да се укине чл. 15 у томе, што се позивају на извесна права, која су трговци стекли, кад су трошарину платили. Они су, веле, сматрали, да кад су чинили своју дужност, да су тиме стекли право, које им се не може дирати. Други су сматрали, да држава потирањем тога права у исто време поништава и слободу трговине; и трећи, као последице оба ова начела, сматрали су да би питање о слободној трговини, питање о трговачкој шпекулацији, питање о капиталу, који су трговци уложили — било неправично уређено, јер би трговање било ограничено или би било сведено под контролу државну.

Гледиште пак, које ја хоћу да заузмем у овој ствари, оно би било у овоме. Пошто је питање поденуто између државе и трговаца, о томе, ко ће добити користи од трошарине, да ли држава или трговац: онда ја мислим да је гледиште

државе и правилније и справедљивије. Ја сам у свом говору још при првом читању изнео податке, и означио гледиште, које држава треба да има у овој ствари; а оно је у овоме: Држава има своје потребе, она мора да те потребе подмири на начин најправичнији. То су основна правила финансиске науке.

Да држава мора имати својих потреба, о томе нема сумње. Држава треба да постоји, она треба да се одржава, да се развија, да одржава оне установе, које су јој потребне, да им даје тако раћи хране, да им даје моћи да функционишу. По том истиче се као право државно, право да установљава порезе разних врста. Као што знате, пореза има посредних и непосредних. Трошарина није ништа друго него порезивање посредно на предмете, који су подложни трошењу и брзом уништавању. Дакле, мислим, да се у овом случају држави не може спорити ни на који начин то њено право, да заводи трошарину. Кад упоредимо дакле, оба ова гледишта, гледиште, да је трговац, плативши трошарину стекао неко право; и ово право државно, видеће се, које је гледиште справедљивије. Ценећи право и једнога и другога, ја налазим, да је право државно веће од свих права осталих сталежа, ако не по чему другом а оно по томе, што је држава организам, који не сме да угине, који треба стално и добро да функционише, те му дакле треба и средства за то. Но ипак она у том праву никако не може и и не сме да стешњава она стечена права, која сваки грађанин у земљи има, па била то политичка или грађанска права.

Упоређујући дакле, оба ова гледишта, ја мислим да је за сваког од поштоване господе посланика, јасно, да је у овом питању право на страни државе. Ово је, разуме се, само теоријски поглед, а сад ћу да пређем на практичку страну овга питања.

Питање је, ко ће да прими у своју касу ону суму новаца, која пада од трошарине, да ли држава или појединци. То питање, кад се овако реши са општим решењем, не може да се реши право докле се не види, како сама факта постоје. Треба да загледамо у саму ствар, и ја мислим, да ће онда за сваког јасније бити и да ћемо ми као последицу тога уверења имати, да треба пређашњи члан 16 а сада 15 да оставимо.

По закону о трошарини, који је био, и који још и сада постоји, извесни људи, извесна група људи, или боље рећи неколико њих трговаца тако звани великопродавци, знајући, да ће наступити нов закон о трошарини, покуповали су велику количину колонијалне робе, да би после, кад ступи нов закон у живот, могли ону трошарину, коју би држава примила у своју касу, унети у своју добит. Ако гледате на ствар правичну, ви ћете видети да добит трговаца у овом случају није ништа друго, него једно полагање права више, него што га они могу имати. Ево за што.

Кад би сви трговци то урадили, онда бисмо ми имали са свим друкчије земљиште за ову ствар, јер би они сви стајали у истом односу конкуренције и надметања и онда би се могло да каже: пошто сви стоје у истом односу, те један другог не ће моћи да конкуренцијом упропасти и сатре, онда је најпосле и право што се та група људи користила извесним повољнијим условима по староме закону и тиме створила могућност потрошачима да дођу до што повољнијих цена. Али то није тако. На против тим правом, правом које произлази усљед новог закона о трошарини, хоће да се користи једна мала група људи, двајестак великопродаваца, који су знали за историју закона о трошарини, па су водили рачуна о набавци артикала, који су потребни да подмире потребу потрошача у земљи. Јасно је држим, за сваког, да ће ти спекуланти, кад су били најживљи од других капиталом и спекулантизмом унети сву добит од трошарине у своју касу. А је ли то право? Није. Није право само по том, што ти људи полажу право на приходе државне, а није право ни са тог гледишта, што они тим самим, што су унели трошарину у своју касу, утукли би конкуренцијом извесан ред трговаца и на тај начин тај би ред трговаца био у немогућности да врши оне исте послове, које је дотле вршио.

Ако допустите дакле, да се члан 15 уништи, онда не би учинили ништа друго него би створили монопол, томе броју трговаца за продају извесне количине робе и ми бисмо тиме осудили не само великопродавце, који нису хтели да се користе овим законом, те да државу оштете, него и малопродавце, осудили би чак и потрошаче, јер где је монопол ту потрошач зависи неопходно од продаваца — монополиста. Интерес дакле и великокупаца и малокупаца као и потрошача захтева, да се тој малој групи људи никако не допусти да ону количину трошарине унесе у своје касе, јер би тим тукли и потрошаче и великопродавце, који нису хтели да се користе тим, нећу да кажем, угурсузлуком, него који нису хтели да се користе том шпекулацијом, као што су то учинили неколико великопродаваца. И према томе, ја држим, да ћете већ доћи до тврдог уверења, да ни у ком случају не треба члан 15 да отпадне. Говори се о овоме, да су ти продавци, који су куповали велике количине еспапа уложили велике капитале и да су учинили оно што обично трговци чине а то је ризик, само да би дошли до извесне добити. Кад је питање о ризику, онда ми допустите де говорим и ја са моје тачке гледишта и да ценим то. Ризик трговаца може бити овакав. Он купи количину робе за 200 или 400 динара и он је тада у тај еспап уложио извесан капитал и кад се он не би продавао, онда би то био мртав капитал, који не би доносио никаква прихода. Ако узмемо да трговачки капитали доносе 5% годишње интереса, онда би исплата од 200000 динара донела 2500 дин. за 3 месеца.

Сад кад узмемо ово у оцену, да је тај трговац унео велику количину робе, и да је царињење те робе у доба увоза, било мање него што би било доцније, ви ћете одмах моћи да закључите, да ће он на самој царини добити 10000 динара, а на ту исту количину еспапа изгубити 2500 динара. Питам ја вас, да ли је он заиста изгубио? Ако одузмете 2500 динара, које је он изгубио од 10000 дин. које је добио, онда остаје да му је чист ћар, чиста добит 7500 динара. То је ћар од увоза. Ако га цените са гледишта ризика, ту трговци ништа не губе, или бар не ризикују много. Трговци су врло добре рачунџије, то су људи, који имају тачне предрачуне, и према томе они и уносе. Разуме се, да они и треба тако да раде, али су се овде преварили у рачуну, јер су мислили на своју добит само, а нису хтели да воде рачуна не само о праву њиховом већ о праву државе. Гледајући на ту ствар тако, ја држим да овде, кад је у питању да члан 15 остане или не, треба да остане, јер је тим задовољена и правда и потреба и истинита посматрања. Овде се мисли, да највише отежавамо слободну трговину, али то није истина осим ако ви под слободном трговином разумете то, као кад би се нашли у сред шуме, па бисте тражили од некога чашу воде а он да вам је наплати 10 или 15 динара управо колико хоће, јер зна да је ви морате имати и да вам је нема ко други да принесе. Али ја тако не мислим и не разумем, већ држим да то треба да се регулише, и то регулисање треба да учини држава. Ја мислим, да не треба допустити да нас извесна клика људи злоставља са свога положаја трговачког, и кад сам то казао, ја држим да сам и доказао да члан 15 треба да остане, а никако да се прими предлог Врачинца.

Андра Ђорђевић — Господо, говорићу у смислу говора оне г. г. говорника, који су тврдили, да је овај закон несправедљив, неправедан. Тако и ја мислим с тим још, што држим да је он још и нецелисходан.

Кад кажем, да је овај закон несправедљив и нецелисходан, ја тиме ударам нарочито на чл. 15. И тим нећу да пружам прстом на те две особине само зато, што оне увек одликују све законе трошаринске. Ви знате, да има две врсте порезе. Једна је непосредна, а друга је посредна или трошарина или октроа. Прва непосредна пореза има то преимућство, што је увек сноси онај, на кога се удара, докле се трошарина увек пребацује на другог; а то је пребацивање на другога јаче, нарочито онда, кад трошарина обухвата оне предмете, који су намирница оних сталежа, који их највише троше; и онда је закон још несправедљивији, јер те намирнице троши више сиротиња него богаташи. Кад кажем, да је овај закон о трошарини несправедљив, нећу да говорим о несправедљивости у опште, него ћу да говорим о ојачању те несправедљи-

вости код овог чл. 15. У чему се огледа то ојачање несправедљивости код овог чл. 15-ог? То се огледа у томе, што се тим чланом нишани само на неколико људи, на трговце, који су под старим законом више увезли каве и шећера. Ја нећу да расправљам, да ли је оправдано, да једно законодавство, које треба да стоји на ширем гледишту, које треба да има расположења према свима сталежима, и да ли има потребе и разлога да се нишани само на неколико њих — него ћу да се уставим на разлоге, којима су г. г. говорници бранили овај члан. Они кажу, да су великопродавци почели да спекулишу на рачун државе и себе да обогате. Па у чему се и састоји трговина, у чему се трговци и одликују од осталих грађана, него у спекулацији? Баш трговац и јесте спекулант, и ако ви то одузмете трговини, онда то и није трговина. А кад би трговци увек добијали, онда се они не би звали трговци, него добијаши. Свакоме је трговцу дозвољено, да спекулише дотле, док не вређа извесне законе. Па је ли то кривица? То није никаква кривица, ту нема нигде кривице, нема повреде закона. Је ли то повреда фискалног закона: и то није. Повреда закона може бити тек онда, кад он постоји, а овај закон о трошарини, тек ће данас да се вотира, и те повреде тек од данас може бити, а данас о изигравању закона не може бити ни речи, нити има кривице од стране поменутих трговаца, те да би их требало овим чланом казнити.

Друго је питање ово. Да ли је доиста оштећена држава, што су ти трговци навукли по старом закону више еспапа, и што су тиме платили мању трошарину, него што би платили по новом закону. И вели се, они ће се обогатити самом том разликом између старе и нове трошарине. То до извесне мере постоји, али ту нема онолико добити, колико хоће да се изнесе. Узмимо један пример. Узмимо шећер. Сандук шећера коштао је 44 динара; и то је вредност, на коју би требало наплатити царину. Кад се томе дода 14 динара, колика је била трошарина, онда имамо 58 динара. На тих 58 динара плаћено је 7% обрtне порезе. Данас се пак не плаћа обртна пореза на сву суму, већ само на тежину еспапа, дакле, на мању ће се суму обртна пореза сад наплаћивати, него ли по старом закону. А то већ смањује ону разлику, за коју се вели, да ће обогатити увознике.

Тако је и са кавом.

Напослетку ја нећу ни улазити у те рачуне, него ћу остати на том земљишту, да се не може цифром доказати, да је оволика добит у трошарини за те увознике, као што се то мисли. Најзад и да јесте, питање је, јесу ли ти трговци били у праву, да увозе еспапе? — Јесу. Били су у праву, јер нису ничим повредили закон. А је ли било од овога за државу штете? — Није.

На против, за државу је било веће добити, што је она већим увозом тих еспапа добила, пре времена, већи приход.

А трговци су опет имали штете, што су морали уложити раније извесан део свога капитал, него што би га уложили, да су еспап увозили поступно, према новом закону. Узмите још у обзир све могуће флуктуације у ценама ове две врсте робе, узмите да жетва кафе буде боља, што ће на сваки начин утицати на цену каве, те се може лако десити, да ће други трговци, под новим законом о трошарини, јефтиније куповати каву, него што су је ови по старом закону добили. Ну, као што сам казао, свакоме је дозвољено да спекулише како зна и уме, само том спекулацијом не сме вређати закон. А овде нема повреде закона. Осим тога, овако су исто спекулисали и други трговци, јер су и они у већој количини увозили друге еспапе, као што су коже, тканине, гвожђе и т. д. И као год што се ни ови не могу сматрати као спекуланти, који су изигравали закон, тако исто не могу се сматрати ни они први, што су каву и шећер увезли. Иначе ограничити се само на ове, или управо на њих четири, пет, а највише до десет трговаца, — било би са свим неправедно.

Каже се, они ће се обогатити. Па лепо господо, за што да се не обогате? Зар нама, као народним посланицима, није стало до тога, да стварамо услове, да се сви грађани могу да обогате, и зар ту може бити разлога, ако се трговци обогате, да их треба да пљачкамо? Тим боље и за државу, што су јој грађани богатији, јер ће јој бити сигурнији извор правих прихода њених, а то је непосредна пореза. А отимати сваку могућу легалну зараду трговцима, то би значило, нехтети обрати воћку, већ је посећи, па онда је брати. Па, господо, и где вам је то велико богатство београдских трговаца? Погледајмо на све трговине у Београду, нећете нигде наћи неких старих фирама трговачких. То и јесте, господо, наша несрећа, наша социјална болест, што немамо у приватном газдинству сталности, јер због тога немамо сталности ни у политичком, јавном и државном животу. У другом свету гледа се, да се сваки грађанин потпомаже, да дође до боље привреде. Код нас влада нека завист, што ће неки трговци, да се обогате. Па баш, господо, ти београдски трговци, ако хоћете, подносе више терета мимо порез и мимо државних прireза, него сви други сталежи, јер кад је у питању какав племенит циљ, они дају богате прилоге и видно и невидно и чујно и нечујно. Нека се обогате, тим боље за нас, ја бих желео, да се сви обогате, ако је могућно.

То је, господо, једно питање, али за мене је овде важније оно друго питање, питање о целисходности и нецелисходности закона. У опште, господо, сви су трошарински закони нецелисходни за то, што скупље кошта прибирање трошарине, него ли непосредна пореза. Кад узмете у рачун све трошкове, који се учине за прибирање трошарине, ви ћете видети, да један велики део прихода иде на ту, тако да кажем пореску цифру, на те трошкове и у толико је претежнији непосредни порез, што са мање трошкова даје више прихода. А овај је члан још нецелисходнији с тога, што ће се прибирањем ове накнадне трошарине, добити један врло мали приход, који једва да ће изнети на 200.000 дин., и то кад би се та накнадна трошарина поштено наплатила. Али, господо, као што свуда у свету бива, тако је и у нас, сваки гледа да избегне плаћање ма какве порезе, не само трговац, него и земљорадник и привредник увек гледа, да са што мање порезе проће. То је природна болест код грађана; то је једна обична појава у свакој држави, а не само код нас. Још кад, се узме у обзир, да је и у самом законодавном телу подељених мишљења о справедљивости и несправедљивости овога члана и да је било мишљења, да је овај закон неправедан, а друго мишљење, да је праведан, то ће још више да ојача ту слабост, кад је и у законодавном телу било подељених мишљења о справедљивости овога закона. Оно, истина, не може се рећи, где је средина, али свакојако ће се и у грађанству пре помислити, да је закон неправедан, као што по мом мишљењу и јесте, и онда ће се имати оправдања, да се што више закон изигра, и што мање трошарине плати.

Господо, кад узмете то у рачун, да нећете добити приход од 200.000 динара, него много мање, и да је овај закон неправедан још и за то, што не наплаћујете ту трошарину свима; па и ако је свима и наплатите, да нећете моћи добити прихода од наплате накнадне трошарине бог зна колико, већ највише до 200 000 дин.; то је једна тричава сума за државу, и је ли онда вредно, за такву једну суму чинити неправду једном броју наших трговаца.

Господо, при решавању овога питања, мени се чини, да треба да обратимо пажњу на изјаву г. министра финансија. Министар је у своме говору изјаснио се, да је за њега индиферентно, равнодушно остао или не остао овај члан. Он, који је у првом реду позван, да оцени могућност прихода за државно благостање, он води рачуна о незгодама извршења овога члана; и за то он даје такву изјаву; кад је за њега индиферентно, кад он не налази бог зна каквих прихода; кад нам он сам признаје да би било отмица и незгода за извршење овога члана; да би било великог штрапацирања, које се готово не исплаћује — онда ја мислим, да ми треба сви његовом мишљењу да се придружимо, те да овај члан одбацимо.

Још нешто, господо. Рекао сам вам, да је наша морална дужност, да доносимо у првом реду законе који неће бити несправедљиви и који неће давати повода, да се изигравају, јер по моме мишљењу, све друштвене покварености могу се свести

на ове две: прва је поквареност, кад људи не поштују законе; а друга је поквареност — за мене још грђа — кад су закони такви, да ви њима натерујете грађане, да их изигравају. Ова друга поквареност за мене је, велим, грђа за то, што зло лежи у леку, а као један од таквих закона може се сматрати и овај чл., 15., јер њиме ви натерујете грађане. да буду, хтели не хтели непоштени, и онда за што да им ми, као законодавно тело, дајемо прилике да буду несавесни?

Имајте на уму, господо, да је дужност законодавног тела, да води рачуна о тој моралној особини, о томе друштвеном моралу, јер, нека су и најбољи закони, само грађани кад немају те моралности, те свесности о дужности, да поштују те законе, онда ти закони не вреде. Ја бих, господо, хтео, да збришемо овај члан 15, те да тиме не дамо повода људима, да изигравају закон, јер то је опасан пут и као што вам рекох једна поквареност и то најгора. Ја сам, дакле, за то, да се овај члан 15., по предлогу г. Брачинца, избрише.

Милун Миљковић — Ја сам при првом читању подпомогао предлог г. Ђоке Брачинца. И сад устајем да то исто потврдим из разлога справедљивих, те сам за то, да се овај члан 15 не прими.

Мијајло Поповић — Господо! Ово је питање у неколико готово већ решено наводима г. Рајовића и г. Андре Ђорђевића. Г. Рајовић се позива на члан 36 устава, г. Андра Ђорђевић припомогао је решењу овог питања што је казао: да није морално, и да с тога није требало узети на нишан само неколицину људи.

Ја ћу најпре да почнем са наводима г. Рајовића и то са чланом 36 устава, по коме збиља стечена права грађанска не смеју се новим законом вређати, јер је у начелу признато, да закон нема повратне силе на стечена права. Кад то начело стоји: да закон нема повратне силе на штету већ стечених права, онда морамо да то поштујемо. Али ипак треба да видимо, шта је, какво је то право државно, које је овде у спору, да видимо: ко има право на трошарину?

Члан 15 хоће: да вишак трошарине добије држава, а нека господа налазе, да је то неправедно и мисле, да то искључиво припада трговцима, и веле, да ако се то трговцима не учини, да ће се погазити чл. 36 устава. Лепо. Да разгледамо изближе ту ствар. Да видимо, да ли су збиља трговци пре овога закона имали право на трошарину, па ако су га имали, онда правичност захтева, да им се у то не дира. Чим се то питање постави одма је ствар чиста и јасна. Јер и сами знате, да ни по старом закону, трговци нису имали никакво право на трошарину, већ су имали само дужност, да ону порезу, коју ми у облику трошарине плаћамо — да је они сами наплаћују од нас и да је предају држави. И кад то стоји да трговци ни по старом закону нису имали право на трошарину, онда може ли се у овом случају казати, да се на основу чл. 36 устава мора дати трговцима то право? И по старом закону држава је имала право на трошарину, и сад кад би се то право одузело од ње, и дало трговцима, онда би услед такве одлуке држава баш имала пуно право, да се позива на чл. 36 устава. И да каже ви овим ништите једну уставну одредбу а именом одредбу у чл. 36 устава, јер ми одузимате закона права, која сам пређе имала.

Заиста би држава била неморална установа, кад би ишла на то, да узима само неколико људи на нишан и да ради против њихових интереса, да ради против оних својих дужности које држава, као држава има да врши, и ја бих прво био, који би је у томе спречавао, и овде и на другоме месту, али ја то овде не видим.

Из овога што сам до сада рекао ви сте видели, да држава има право на трошарину и сад кад би се трговцима дало то право, које припада држави, онда би то била једна *новчана субвенција*, једна милостиња, дата појединим трговцима. Сме ли држава то чинити? Сме. Али не овако. Кад држава хоће кога да потпомогне, онда она несме да потпомаже неколицину, а на штету читавог сталежа једног. Да бих то доказао, ја вас молим да видимо какве би последице биле отуда, кад би држава потпомогла само неколицину. Настао би овај случај, да би ти људи, који су примили трошарину, узели све у своје џепове; да би ти људи били у могућности, да своју робу далеко јевтиније продају, него сви остали трговци, а продајући јевтиније, и набављајући више таквог еспапа, они би учинили то, да би сви остали трговци морали пустити своје капитале, да им пропадну, пошто дуже времена не би могли да конкуришу онима, који су увезли робу под повољнијом трошаринском стопом. И ја вас сад питам: да ли онда држава као морална установа, сме да упропашћује чије капитале, да ли она сме да за љубав неколицине упропасти стотине? Не, не сме — Према томе јасно је да оно тврђење г. Андрино да се трговцима даде трошарина, пада, јер он греши, кад вели да држава овде узима на нишан само неколицину људи; греши по томе, јер би у оном случају држава узела на нишан стотине људи. Г. Андра каже па трговац напослетку има право на спекулацију; да је спекулација баш душа трговања. То, господо, нико не спори, трговцу нико то право не спори, да он може да спекулише, али само на земљишту, које несме да пређе своје границе, на земљишту до одређених граница, те да не захвата чак и државне интересе. Његова спекулација може се разумети у његовим различитим комбинацијама, да јевтиније еспап купује а скупље да продаје, али да она иде чак толико далеко, да узима и оно, што је чисто државно, те да мете у свој џеп — то заиста не може бити поштено нити то може да улази у трговачку спекулацију! Питање је најзад је ли кривица чија, што су они— трговци донели толико много еспапа. Не, они су могли нанети еспапа, ако хоће и за 10 година. Ствар је чисто њихова и они су га могли накуповати у којој хоће количини ако мисле, да ће и моћи протурити и наплатити од својих потрошача.

Најзад се налази још да је овај закон сам по себи не целисходан, јер се вели: сами трошкови око прикупљања те таксе биће већи од прихода. Ако би то стајало у начелу, онда нам закон не би ни требао, а могло би бити у опште речи о томе: хоћемо ли писати закон о трошарини или нећемо. А да то не стоји, и да је у осталом ова ствар већ толико јасна, то ће признати и господа противници трошарине и по томе мислим, да о том не би требало више ни да се говори.

Главно је ово, да трошарина по праву припада држави, а трговцима припада проценат. Кад би се држава мешала у проценат, који припада трговцима, онда би збиља било повреде стеченог права трговачког. И као год што би држава, кад би се мешала у лично трговачко право — у проценат његов, — вређала његово право, исто тако би и трговац вређао државно право, кад хоће да се меша у трошарину, државно право. Не само са уставног гледишта него напослетку и са моралног гледишта тражи се, да се овако чини.

Дакле, интереси правде, интерес Устава, и интерес законитости, захтева да чл. 15 остане.

Андра Ђорђевић — Господин предговорник казао је, да сам ја потпомагао оно тврђење, којим се вређа чл. 36 Устава....

Михаило Поповић — Ја то нисам рекао.

Андра Ђорђевић — (*продужује*) — То је питање о повратној сили закона, али ја с те тачке гледишта нисам пошао, јер држим, да се с те стране не може тај члан обарати, ни нападати, нити пак успешно бранити. Зашто? За то, што то питање још ни правници нису расчистили и не може да се каже, где му је граница.

Ја се чудим куражи, што људи, који нису правници говоре о том питању, као што је то учинио г. Мих. Поповић, кад и Силини, са својом памећу није могао да изађе на селамет.

Ја сам казао, да шпекулацијом трговаца, довозом еспапа пре овога закона, није нико задржавао право држави, јер држава има права на један приход од онога дана, кад тај приход законом регулише, кад то мете у партију буџетску. Овај виши приход трошаринski, који ће овим законом да се уведе, још није ни ушао у буџет, и за то се не може ово ни решити на штету тих трговаца.

Мих. Поповић — Заиста, господо, ако може бити дрскости и такве неувиђавности, то је ова дрскост, коју је показао сад г. Ђорђевић. Стенографске су белешке ту, ви сте сви били овде и слушали сте, шта сам ја говорио, и сви се добро сећате, да сам ја казао, да је ово питање готово већ решено самим наводима господе наводима Рајовића и Ђорђевића. Први је навод г. Рајовића, који се позвао на чл. 36, а други је г. Андре, који је казао, да је се на неколико људи ницанило овим законом. Нисам ли тим казао јасно, да чл. 36 припада г. Рајовићу, а њему све друго, и кад код једног човека може да излети једна ствар из памети, за један минут, који по своме положају треба да има боље памћење, онда могу ли ту да се траже ненамерне побуде?

Стеван Ристић — Ја сам и при првом читању тражио реч и бранио овај чл. 16, да остане онако, како је изашао из одбора, а то са узрока, што сам оценио и чуо од појединих посланика, који веле, да се овде терете неколико трговаца. Ја ценим, да се овде не терети неколико трговаца, него потрошачи, и с тога браним овај чл. 15 и држим, да сви треба подједнако да сносимо ову трошарину, и с тога ја сам за то, да остане, као што је предложено.

Милан Ђурић — Господо, ја сам при првом читању тражио реч и говорио, да овај члан отпадне. Говорио сам, да овај члан отпадне с тога, што мислим, да неће послужити циљу, коме је намењен, т. ј. неће се добити отуда онолико новаца, колико се предпоставља.

У начелу за овај закон, гласао сам за то, што сам знао, циљ ради кога је овај закон поднесен, знао сам да је он поднет за то, да се приходом њиховим побољша стање нашим финансијама. Али овај члан по моме мишљењу и ако нисам правник, ипак појимајући, да наша трговина може да напредује, кад ми у овој земљи допустимо слободу трговине и кад би се овим чланом ишло на то, да онда не бих гласао против њега.

Нико од г. г. говорника, који су тражили, да интерес правде, Уставности а и државна каса захтева, да овај члан остане, није ме могао својим доказима убедити, јер нико ми не може казати, да оно што су радили грађани у границама закона и шта су имали права, да се то може са другим законом да оптерети. Трговина је за то, да трговац по својој проницателности тражи пијаце, ствара већу цену, ради већих својих прихода, и на тај начин користи царину и државу, а умножава и свој капитал. Као год што ми неби помогли једнога трговца, који је имао рецимо милијун динара капитала, али својим трговачким радом пропадне, тако исто немамо оправданог узрока, да ми те људе сметамо у своме послу и добити. За мене је још једна ствар јасна. У тексту овога закона, нема ни великокупаца, ни малопродаваца, и с тога нека се нико не вара, кад ми примимо овај члан, онако исто како се буду прегледали дућани великокупаца, и у опште велики дућани, тако ће се прегледати и дућани најмањи и у свима ће се пописати, и на све метнути трошарина. Против тога нико не може имати ништа, али ја се бојим овога. Често се дешава, да чиновник, да би се пред старешином показао вредан и заслужан, дође код неког сиромашног бакалина, и нађе пет џака кафе или шећера, и он замисли и уобрази, па каже: ти радиш толико и толико година, ти мораш да имаш више кафе и шећера, а на основу те претпоставке, стане му претресати кућу, и отуда пронизлазе забуне, свађе, нерасположење и незадовољство код народа, и то смета правилном развијању трговине.

То би било и против Устава, да се тако заће од куће до куће, или од дућана у дућан, те да се људима претресају радње или куће. Тиме се, господо, не сумњичи, он само у својим трговачким односима, него и о његовом карактеру, и о његовом поштењу, и тим му се убија кредит у земљи и на страни. Ми и сад видимо, какво се незадовољство појавило усљед намера, да се ово овако уради. Ја мислим, да ми не треба никад да доносимо закон, којим би делили земљу на сталеже, и да изгледа да некима чинимо неправду, већ треба да нам лежи на срцу напредак свију. Ми треба да се старамо, да никада и не опазимо да такве разлике чинимо између појединих грађана наше земље, и да не спречавамо утакмицу трговинску, која би била на корист наше производње, и наших привредних трговинских односа. Ти разлози руководили су ме да гласам против овог члана ономад, а они ће бити узрок, што ћу и данас бити против.

Да у кратко сведем разлоге, са којих то чиним. Ја појимам, господо, добро наше тешке финансиске прилике, које су нам наши претходници оставили у наслеђе, и у којима се сад наша земља налази, и с тога сам и гласао за овај предлог закона у начелу. Међу тим, кад се дошло на овај члан, ја сам изјавио, да се с њим не слажем. Ја сам то изјавио, и тог сам мишљења, са гледишта правде. Нисам могао да допустим, да један закон има повратну силу само због неколико људи, или због једног сталежа, јер мислим да такав закон не треба да се доноси.

За то ме је руководио и тај разлог, што не мислим, да ће се овим законом постићи циљ, ради кога се он доноси, јер се неће добити онолико прихода, колико се мисли, да ће се њиме добити. А њиме ћемо изгубити много, јер велике капиталисте неће смети да се усуде, да у нашој земљи што год раде, кад виде, да се законима даје повратна сила, и да оно што је са тешком муком задобијено као право, неће да се верма ни поштује, а не варајмо се да ћемо, ако усвојимо овај чан, користити сиротнијим колонијалистима, већ ће и они као и богатији, и имућнији трговци, осетити тежак удар у свом раду од овог члана.

Ранко Петровић — Допустите ми, да само са неколико речи мотивишем своје гласање за чл. 15.

Готово изгледа чудновато, да о једном питању, које је сувише јасно, које има толико преседана, толико претходних случајева и у нашој земљи и у осталим државама, готово је чудновато, како то питање може овако да занима Скупштину и да овако јако дражи поједине говорнике за и против овакве установе, каква се предлаже чланом 15.

Нећу ићи на ону страну, те да и помислим да овде има себичних намера, да има неких бранноца особитог интереса неколицине трговаца, који би хтели да се на рачун државе богате. Кажем, да нећу ићи на ту страну, но ипак ме изненађује: како је ово питање овако јако надражило једну незнатну мањину посланика, који су против овог чл. 15-ог према великој већини посланика, како ми изгледа, који су за чл. 15-ти.

На питање о неповратности силе закона, које се свакојако није тек сада родило, од кад је на претресу чл. 15 пред нама, то питање није могло да ме разувери да треба и сам да устанем против овог члана. Јер у нашој земљи је постојало начело о тој неповратности силе закона и по старом Уставу и по појединим законима као и по новом Уставу, па опет смо имали 4 овака иста случаја раније под владом старога, а један под владом новога Устава. Начело неповратности силе закона постоји и у суседној земљи Аусто-Угарској па и ту је скоро унесена овака иста одредба у њиноме закону о трошарини, какву ми данас уносимо. Још мање може да ме одврати од предложеног члана зебња једног од мојих другова, по којој, гласајући за овај чл. 15-ти, може доћи, да се после удари трошарина и на све сировине у народу, као што су: жито, шљиве и т. д. Баш то и јесте разлог, да ја са свом снагом пристајем уз овај члан, те да не би дошло време да се попише и та сировина. Ако се што пре уреде наше државне финансије, онда се неће доћи до тога, али ако би се и то доживело, онда би смо морали и на то пристати, јер је држава прећа од појединаца.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ
РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 44 ПОНЕДЕЉАК 26 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

35 САСТАНАК

11 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,
Паја Вуковић

СЕКРЕТАР,
Милош Марковић

(НАСТАВАК)

(О трошарини, Ранко Петровић).

Пристајем уз жељу г. Андре Ђорђевића: нека се сви обогате, јер кад сви буду богати, онда ће и земља бити богата. Али по мојој памети није дивљаштво забрањивати недозвољено богаћење; ја налазим да се нико не сме богатити на рачун државе; ко хоће онако да се богати како препоручује г. Андра, нека иде у дивљачку Африку. Тамо се онако богати. Богаћење се у нас регулише законима, конкуренција се уређује законима, и ко год хоће да се богати, ето му поља конкуренције, па нека се богати.

Пристајем уз назоре г. Андре: да је прва покварености, кад се у земљи непоштују закони, пристајем да је друга покварености кад се законом наводе грађани на изигравање закона — али нека допусти г. Андра, да је највећа покварености, кад се иде против државе за личну своју корист, када се подкрада своја рођена отаџбина. С тога ћу ја са мирном савешћу да гласам за овај члан с уверењем, да вршим своју дужност.

Известилац Никодије Милетић — Дебата о овом члану 15-ом била је и сувише дугачка, и пало је доста разлога, који говоре у прилог овога члана. Ја сматрам за дужност да напоменем гледиште, које је одбор имао кад је претресао овај члан. Да не би било пребацивања, да одбор није довољно пажње поклонио овом члану, кад га је претресао, ја ћу у кратко да пређем разлоге, које смо ми у одбору имали, кад смо овај члан претресали. Дакле, одбор је имао у виду прво финансиско гледиште, да ли је овај члан са финансиског гледишта оправдан. Познато нам је наше финансиско стање, и кад се овим чланом 15 обезбеђује извесан вишак у приходима, онда је са финансиског гледишта овај члан 15 оправдан. Према томе са свим отпада разлог г. Андре Ђорђевића и г. Гарашанина, који тврде, да овај члан 15 неће бити целисходан, јер неће бити отуда прихода, а и баш да буде каквог прихода, шта је то 100.000 динара. Дакле ови кажу, да је тај приход од 100.000 динара према нашим финансијама мали. Ја тврдим да и сума од 50.000 динара не треба да се изгуби из вида па и мањи. Дакле са финансиског разлога оправдан је овај члан 15.

Што се тиче повратне силе закона, одбор се руководио мишљу да неће бити повратне силе закона. О томе нема ни помисла и не може да се тврди то, јер ово није закон нов, и он тереши оно, што затече за потрошњу, оно што је увезено. Само онда овај закон имао би повратне силе, кад би се тражило да се наплати трошарина и на оно што је потрошено. Дакле, нисмо могли ни да замислимо да ће овај закон имати повратне силе и зато смо мислили да треба да остане овај члан 15.

Што се тиче правилне примене овога закона, кад смо претресали ово питање, ми смо имали у виду ово: ко је овде оштећен и на кога се баца ова трошарина. Ни на ког другог него на потрошаче, нити смо могли да имамо у виду ни велико-продавце ни мало-продавце, јер закон такве људе не познаје, он зна државу, која тражи да се извесни предмети оптерете у корист њене касе, и зна да ће ту трошарину платити потрошачи, који троше. Дакле, на што онда помињати то и мешати велико-продавце и мало-продавце, па њих не удара се ни пара више, они се не штете, него се то удара на потрошаче. Али неки су казали, да се они штете и тиме, што морају сад да полажу држави новац. И то не стоји. Члан 6 овога закона о томе је јасан; он каже да трошарина има почек за 6 месеци, а артикли, који се троше долазе у промет за три месеца. Дакле велико-продавци не само да не губе ништа, него, шта више, они добијају олакшицом члана 6, тиме, што они робу у обрт дају за 3 месеца, новац долази и са тим истим државним новцем имају још три месеца луфта за подмиривање својих потреба. Дакле, и та је ствар са свим праведна, да апсолутно немају никаквог терета, и ако би се одбацио овај члан 15, онда би се учинила милостиња извесним велико-купцима на штету свију оних других, јер би се тиме искључила кукуренција за оне људе, који са малим капиталом раде. С тога је одбор нашао да је овај члан 15 праведан.

Још имам да напоменем односно оног додатка г. Михајла Поповића и односно предлога г. Љубе Јоксимовића. Кад се у одбору говорило о овим предлозима, није било никаквог предлога написмено, него је учињена напомена у Скадштини, да се учини измена у том смислу, и услед тога у одбору је донета редакција. Сад о тој редакцији било би излишно да говорим, јер прво ће бити на гласању предлог. Ја молим Скупштину да овај члан 15 у интересу државе прими.

Потпреседник — Оглашујем да је претрес свршен. Као што знате, код члана 15 постоје два предлога: прво је предлог г. Ђоке Брачинца, који предлаже да се члан 15 укине, а други је предлог г. Љубе Јоксимовића. Дакле прво ћу ставити на гласање предлог г. Брачинца, који предлаже: „да се члан 15 закона о државној трошарини као непотребан укине“.

Ко је за то, да се овај члан 15 укине, тај нека седи, а ко је противан нека устане? *(Већина устаје).* — Велика већина је устала и према томе објављујем да је предлог г. Ђоке Брачинца отпао.

Други предлог г. Љубе Јоксимовића гласи овако:

„Члан 15. Чим овај закон ступи у живот, министар финансија наредиће попис затечене кафе и шећера у земљи, и трошарину на њих по овом закону наплатити по одбитку већ плаћене трошарине по досадашњем закону.

„Одредбе члана 6 овог закона вреде и овде.

„Ко не пријави одмах надлежној полицискоj власти затечену количину кафе и шећера, или је неистинито, т. ј. у мањој количини пријави, узеће му се поред наплате трошарине на ухваћену количину још пет пута толика сума у име казни.

„За ове случајеве не вреди одредба члана 6 овог закона".

То је предлог г. Љубе Јоксимовића, како би имао гласити члан 15. Ја ћу сад њега ставити на гласање: ко је за то, да овај члан 15 гласи овако, као што га предлаже г. Љуба Јоксимовић, тај нека седи, а ко је противан, тај нека устане? *(Већина седи.)* — Оглашујем да је усвојен члан 15 по предлогу г. Љубе Јоксимовића.

Известилац Н. Милетић прочита чл. 16 (стари чл. 14).

Потпредседник — Стављам на гласање: ко је за то да се прими прочитани члан 16 нека седи, а ко је противан нека устане? *(Сви седе.)* — Оглашујем да је усвојен чл. 16.

Известилац прочита члан 17.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. 17? *(Прима.)*

Изволте прочитати тачку 3 члана 4, која је враћена у одбор.

Известилац Н. Милетић — По предлогу Мијајла Веселиновића код члана 4 тач. 3 усвојена је она примедба од стране Скупштине и враћена је одбору, да се допуни односно наплате трошарине на кафу пржену и туцану. По жељи Скупштине одбор је то узео у оцену и, разуме се, да није могао ту никакве измене да чини, нити да предвиди ту кафу пржену, а то због тога, што кафа пржена и туцана није предвиђена уговором са Аустро-Угарском и она не подлежи уговорној тарифи, него се царини по општој царинској тарифи, а по тој тарифи оптерећује се са 200 динара од 100 кил. и то је довољна гаранција, да се не може увозити са стране. А да би се могла на исти артикл применити одредба тач. 3 члана 4, одбор је у тој тач. 3 изоставио оне речи: „сирова у зрну или у љусци", и тако ће ова тач. 3 да гласи овако: „кафа од 100 кг. 100 динара."

Потпредседник — Прима ли Скупштина тачку 3 члана 4 као што је прочитана? *(Прима.)*

С тим је свршен и други претрес овога законског предлога о трошарини. Он ће се вратити у одбор, да се прегледа стилизација и онда ћемо о њему гласати. —

На реду је други претрес буџета дирекције државних железница.

Известилац Ђ. Милијашевић прочита из буџета дирекције државних железница позицију: *„особље у дирекцији а) чиновници"* тач. 1—11, (стр. 2 прилога V).

Потпредседник — Стављам на гласање издатак под *а* на чиновнике у дирекцији. Ко је за то да се одобре прочитане суме, нека седи, а ко је противан нека устане.? (*Сви седе*). Оглашујем да је одобрена.

Известилац Ђ. Милијашевић прочита позицију: „б) званичници" (тач. 22 — 26).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина прочитани издатак на званичнике? (*Одобрава*) — Оглашујем да је одобрен.

Известилац прочита позицију: „в) служитељи дирекције" (тач. 27 — 31),

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина прочитани издатак на служитеље? (*Одобрава).*— Оглашујем да је одобрен.

Известилац прочита позицију: „г) преписивачи и цртачи." (тач. 32).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина прочитани издатак на преписиваче и цртаче? (*Одобрава).* Оглашујем да је одобрен.

Известилац прочита позицију: Особље на прузи „а) чиновници." (тач. 33 — 34).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина прочитани издатак на чиновнике на прузи? (*Одобрава)* Оглашујем да је одобрен.

Известилац прочита позицију: „б) званичници" (тач. 44 — 55).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина прочитани издатак на званичнике на прузи? (*Одобрава*). Оглашујем да је одобрен.

Известилац прочита позицију: „в) Служитељи на прузи" (тач. 56 — 62).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина прочитани издатак на служитеље на прузи? (*Одобрава*). Оглашујем да је одобрен.

Известилац прочита позицију: „г) Приправници" (тач. 63 — 64).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина прочитани издатак на приправнике? (*Одобрава*). Оглашујем да је одобрен.

Известилац прочита позицију: „Општи трошкови дирекције и пруге." (65 — 75).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина прочитани издатак на опште трошкове дирекције и пруге? *(Одобрава*). Оглашујем да је одобрен.

Известилац прочита позицију: „Трошкови на прузи." (тач. 79 — 80).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина прочитани издатак на трошкове на прузи? (*Одобрава).* Оглашујем да је одбрен.

Известилац прочита позицију „Разно" (тач. 81).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина прочитану позицију? (*Одобрава*). Оглашујем да је одобрена.

Известилац прочита позиције: „Рекапитулација и ванредни издатци дирекције" (тач. 82).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина прочитани издатак под тач. 82? (*Одобрава*). Оглашујем да је одобрен.

Известилац прочита позицију: „Ануитет за зајам за инвестиције." (тач. 83).

Вукашин Петровић — Ово је трећи пут, дакле има 3 године, како се ова позиција уноси у буџет и никако не може да се дође до резултата, т. ј. не може да се нађе зајам, који се предвиђа и овим и лањским и преклањским буџетом. Са свим је природно, што се не може овим путем да дође до зајма. Железница је државна установа и било би природније, згодније и умесније, кад би се ова сума увела у државне зајмове, кад би се овластила влада да нађе зајам за жељезничку дирекцију, а не да сама жељезничка дирекција тражи зајам. Ако би се пошло овим путем да дирекција сама тражи зајам, онда би се могла овластити и управа монопола дувана, да и она тражи за себе зајам и онда би настао један неред у рачуноводству државном. С друге стране не могу ни да се остваре овако мали, ситни зајмови, које не закључује државна власт, него које закључује једна потчињена установа, на име државе и за рачун државе. Да су код нас железнице својина приватног друштва и да само стоје под надзором државне власти, онда би се још то могло одобрити да сама дирекција тражи зајам, али овако на неки начин ствар изгледа смешна, овлашћавати дирекцију државних железница да она тражи зајам за државу, то би значило да дирекција има већи кредит но држава. Ако би баш дирекција зајам и нашла, а не верујем да ће га наћи, али на случај и ако га нађе, тај зајам морао би бити закључен по неповољним условима и не

може га никад закључити под условима, под којима га може закључити држава, а тај зајам морао би бити још у толико не повољнији што наша железница има интабулацију на првом, другом, трећем степену, према томе врло ће се тешко наћи зајам мимо владе. Ја не разумем за што влада и по трећи пут ставља овај зајам у буџет, за што га не унесе у суму зајма, о коме је већ уговорен закључак, а доказ је о томе, што је већ и закон о зајму пред Народно Представништво изнесен. Дакле, ја мислим да би у интересу остварења зајма, било много згодније, да се овај дуг пренесе на владу, нека влада нађе новаца и стави на расположење дирекцији а никако да одобрава дирекцији, да она за себе гради зајмове.

Министар грађевина Светозар Станковић — Г. Вукашин Петровић учинио је једну примедбу односно ануитета на зајам за ануитет, који је стављен у суми од 360.000 динара и каже како се тај зајам или ануитет повлачи већ 3 године у буџету, а како би требало да овај зајам не закључује дирекција него министар финансија.

На овај приговор посланика г. Петровића, имам да одговорим, да нити ће дирекција, нити министар грађевина закључивати овај зајам, већ министар финансија, који је и једино надлежан за расправу овог питања.

Кад сам дошао за министра грађевина, ја сам ово питање са г. министром финансије расправио тако, да он нађе и закључи зајам на нове инвестиције, и стави ми га на расположење.

Тако ће се и учинити, јер и сам сматрам, да дирекција нити је надлежна ни позвана да тражи и закључује зајмове; ну да би се отплата зајма осигурала, стављена је ова цела у буџет, и донде ће се уносити, док се зајам не оствари, а кад се оствари, онда ће се одвојити и толико уносити у буџет колика је потреба за интерес и отплате.

Из напред наведеног види се, да ни сам нећу дозволити, да дирекција тражи зајам мимо министра финансија. — (Чује се: врло добро) — и да предложена сума 360.000 динара служи за отплату интереса и зајма за нове инвестиције одобрене 1891 и 1892 год.

Потпредседник — Објављујем да је претрес свршен. Стављам на гласање издатке на ануитете: ко је зато да се ти издаци приме, нека изволи седети, а ко је противан нека устане? *(Сви седе)*. — Објављујем да су издаци за ануитет одобрени.

Известилац — прочита одељак: Овлашћења за дирекцију (стр. 8)

Потпредседник — Усваја ли Скупштина прочитано овлашћење? *(Усваја)*.

Са овим ја свршен други претвес буџета дирекције државних железница. Вратиће се сад одбору, да га одбор прегледа и мало доцније гласаћемо о њему. Сад ћемо гласати поименце о закону о државној трошарини, а пре гласања молим да г. известилац прочита целокупан закон.

Известилац Н. Милетић — прочита целокупан закон о трошарини. (Прилог VII „Народној Скупштини“).

Председник — Сад ћемо приступити поименичном гласању. Ко је за то да се целокупан закон о трошарини прими казаће за, а ко је против, казаће против.

Секретар прозива:

Алекса Трајковић *за*, Андра Ђорђевић *против*, Андра Степановић *за*, Андрија Параћанин *за*, Анта Рајичић *за*, Арса Прокопијевић *за*, Благоје Божић *за*, Богосав Поповић *за*, Василије Живановић *за*, Велимир Карић *за*, Владимир Поповић *за*, Војин Ћирковић *за*, Владислав Павловић *за*, Вукашин Петровић *против*, Вуча Николић *за*, Гаврило Милорадовић *за*, Данило Јовановић *за*, Димитрије Димовић из разлога, што се чланом 15 чини једна неправда, и што се тиме ништи једно раније стечено право законом, гласам *против*. Добросав Ружић *за*, Драгомир Рајовић *против*, Драгутин Дединац *за*, Ђока Анђелковић *за*, Ђока Брачанац *против*, Ђока Владић *против*, Ђока Стојковић *за*, Ђура Милијашевић *за*, Ђура Хрватовић *против*, Живан Сретеновић *за*, Живко Малопарац *за*, Јован Сопроновић *за*, Јован Станковић *за*, Јован Шелмић *за*, Јованча Стојановић *за*, Коста Таушановић *против*, Лазар Протић *за*, Лука Лазаревић *за*, Љуба Јоксимовић *за*, Љуба Николић *за*, Љубисав Благојевић *за*, Марко Петровић *за*, Марко Швабић *за*, Мата Максимовић *за*, Мика Даниловић *за*, Мика Хаџи Тонић *против*, Максим Сретеновић *за*, Милан Ђурић ја имам право као посланик да мотивишем гласање. Због чл. 15, што сматрам да се њиме скучава слобода трговине, гласам *против*; Милан Милићевић *против*, Милија Миловановић *за*, Милоје Барјактаровић *за*, Милосав Витић *за*, Милош Ђорђевић *за*, Милош Марковић *за*, Милун Миљковић сматрајући да је чл. 15 неправедан, и што ће се према њему чинити неправедна преметачина по дућанима — гласам *против*, Милутин Гарашанин *против*, Митар Мићовић *за*, Мића Бранковић *за*, Михајло Веселиновић *за*, Михајло Марковић *за*, Михајло Поповић *за*, Михајло Радовић *за*, Михајло Ристић *за*, Никодије Милетић *за*, Никола Поповић *за*, Новак Милошевић *за*, Павле Крстић *за*, Павле Поповић *за*, Павле Смиљанић *за*. Павле Станковић *за*, Петар Вукићевић *против*, Петар Ђаковић *за*, Пера Павловић из истих мотива, које је поменуо прота Ђурић, и ја гласам *против*, Радисав Митровић *за*, Радован Поповић *за*, Ранко Петровић *за*, Ранко Тајсић *против*, Раша Нинић *за*, Сава Милићевић *за*, Светозар Славковић *за*, Станојло Вукчевић *за*, Станко Петровић *за*, Станча Виденовић *за*, Стеван Ристић *за*, Стојан Новаковић *против*, Стеван Д. Поповић *против*, Тодор Дидић *за*, Тодор Костић *за*, Тодор Радовановић *за*, Тома Бојичић *за*, Урош Плазина *против*, Филип Милојевић *за*, Паја Вуковић — *не гласам*.

Потпредседник — Изволте чути резултат гласања. Гласало је свега 92 посланика, од којих је гласало 72 за, а 19 против. Један се уздржао од гласања. Према томе објављујем, да је на поименичном гласању закон о трошарини усвојен. —

Пошто смо свршили буџет државних железница, а у њему није учињена никаква измена — је ли воља Скупштина да и њега изгласамо? *(Јесте)*.

Ко је за то да се буџет државних железница (Прилог VIII „Народној Скупштини“) као што је прочитан на другом читању, прими, гласаће за, а ко је против, казаће против.

Секретар прозива:

Алекса Трајковић *за*, Андра Ђорђевић *за*, Андра Степановић *за*, Андрија Параћанин *за*, Анта Рајичић *за*, Арсеније Прокопијевић *за*, Благоје Божић *за*, Богосав Поповић *за*, Василије Живановић *за*, Велимир Карић *за*, Владимир Поповић *за*, Војин Ћирковић *за*, Вукашин Петровић *за*, Вуча Николић *за*, Гаврило Милорадовић *за*, Данило Јовановић *за*, Димитрије Ђ. Димовић *за*, Добросав Ружић *за*, Драгомир Рајовић *за*, Драгутин Дединац *за*, Ђока Брачинац *за*, Ђока Владић *за*, Ђока Стојковић *за*, Ђока Анђелковић *за*, Ђура Милијашевић *за*, Ђура Хрватовић *за*, Живан Сретеновић *за*, Живко Малопарац *за*, Јован Сопроновић *за*, Јован Станковић *за*, Јован Шелмић *за*, Јованча Стојановић *за*, Коста Таушановић *за*, Лазар Прокић *за*, Лука Лазаревић *за*, Љуба Јоксимовић *за*, Марко Петровић *за*, Марко Швабић *за*, Мата Максимовић *за*, Мика Даниловић *за*, Мика Х. Тонић *за*, Максим Сретеновић *за*, Милан Ђурић *за*, Милан Милићевић *за*, Милија Миловановић *за*, Милоје Барјактаровић *за*, Милосав Витић *за*, Милош Ђорђевић *за*, Милун Миљковић *за*, Милутин Гарашанин *за*, Митар Мићовић *за*, Мића Бранковић *за*, Михаило Веселиновић *за*, Михаило Марковић *за*, Михаило Поповић *за*, Михаило Радовић *за*, Михаило Ристић *за*, Никодије Милетић *за*, Љубисав Благојевић *за*, Никола Поповић *за*, Новак Милошевић *за*, Павле Крстић *за*, Павле Поповић *за*, Павле Смиљанић *за*, Павле Станковић *за*, Петар Вукићевић *за*, Петар Ђаковић *за*, Петар Павловић *за*, Радисав Митровић *за*, Радовин Поповић *за*, Ранко Петровић *за*, Раша Милошевић *за*, Раша Нинић *за*, Сава Милићевић *за*, Светозар Славковић

за, Станојло Вукчевић *за*, Станко Петровић *за*, Станча Виденовић *за*, Стеван Ристић *за*, Стојан Новаковић *за*, Стеван Д. Поповић *за*, Тодор Дидић *за*, Тодор Костић *за*, Тодор Радовановић *за*, Тома Бојичић *за*, Урош Плазина *за*, Филип Милојевић *за*, Павле Ј. Вуковић *за*.

Потпредседник — Изволте чути резултат гласања. Гласало је свега 90 посланика и сви су гласали *за*. Према томе објављујем да је целокупан буџет државних железница усвојен.

Пошто се види, да многи посланици излазе из дворане скупштинске, дајем четврт часа одмора, а за то време молим да се одсеци састану и изберу по четири члана за ове одборе: прво за одбор за измену у закону о судијама и истражним судијама, друго за одбор за предлог закона министра војног, односно капа и шињела, треће за одбор за проучавање трговинске погодбе између Белгије и Србије и четврто за одбор за предлог закона о грађењу сеньске железнице.

После одмора

Потпредседник — Продужује се рад. —

Изволте чути лица, која су ушла у који одбор.

Секретар Љуба Јоксимовић чита:

I.

У одбор за предлог мин. војног о оделу I позива народне војске избрани су: прота Милан Ђурић, Станко Петровић, Милутин Гарашанин, Тома Бојичић, Мика Даниловић, Митар Мићовић и Станча Виденовић.

II.

За предлог министра правде о изменама закона о судијама и истражним судијама избрани су: Андра Ђорђевић, Милош Богдановић, Велимир Карић, Драгутин Дединац, Марко Ђуричић, Павле Поповић и Пера Вукићевић.

III.

За предлог министра грађевина о измени закона за сеньску пругу избрани су: Лука Лазаревић, Никодије Милетић, Тодор Дидић, Ранко Петровић, Ђока Брачинац, Јоца Станковић и Драгомир Рајовић.

IV.

За предлог министра народне привреде о трговинској погодби са Белгијом избрани су: Лука Лазаревић, Димитрије Димовић, Богосав Поповић, Милун Миљковић, Стева Д. Поповић, Ђока Анђелковић и Коста Таушановић.

Потпредседник — На реду је сад буџет монопола дувана и соли. Молим вас, изволте чути.

Известилац Дим. Димовић чита: „*Приходи*“ (стр. 2 прилог V.).

Потпредседник — Стављам на гласање: ко је за то: да се „приход“ прими, нека седи, а ко је против нека устане? *(Сви седе)*. Оглашујем, да је Скупштина ово примила.

Известилац чита под I расходе (стр. 3) *Управе монопола дувана*.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина ове расходе? *(Одобрава)*.

Известилац чита одсек II (стр. 3).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина прочитани одсек? *(Одобрава)*.

Известилац прочита одсек административно кријумчарски под А (стр. 3). Одсек.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? *(Одобрава)*.

Известилац прочита одсек за производњу под Б (стр. 3).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? *(Одобрава)*.

Известилац прочита одељак за књиговодство под В (стр. 3).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? *(Одобрава)*.

Известилац прочита одељак Управа главног стоваришта под Г (стр. 3).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? *(Одобрава)*.

Известилац прочита одељак Управа фабрике дувана под Д (стр. 3).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина овај кредит? *(Одобрава)*.

Известилац прочита одељак За продају дувана под Ђ (стр. 5).

Потпредседник — Ко је за то, да се одобри тражени кредит нека седи, а ко је против нека устане, *(Сви седе)*. Објављујем, да је Скупштина одобрила тражени кредит.

Известилац прочита одељак Плата служитеља под Ж (стр. 5).

Потпредседник — Ко је за то, да се одобри тражени кредит нека седи, а ко је против нека устане, *(Сви седе)*. Објављујем, да је Скупштина одобрила овај кредит.

Известилац прочита II. Спољно адм. особље (стр. 5).

Потпредседник — Ко је за то, да се одобри решени кредит нека седи, а ко је против, нека устане, (*Сви седе*). Оглашујем, да је Скупштина усвојила тражени кредит.

Известилац чита: *Ошшти трошкови*, (стр. 6).

Станко Петровић — Молим вас, господо, овде при крају последње тачке где се говори о амортизацији зграда, требало би, да се дода још једна сума за подизање магацина, где би се примао дуван.

Још предпрошле године био је спремљен план, и управа монопола дувана сложила се са г. министром финансија да се подигне магацин у округу крушевачком. Но како је 9 августа дошла влада, која је мислила да укине монопол дувана, те се тако и тај план изгубио из вида и до сад магацин није још подигнут. Ја ћу да наведем неколико узрока, из којих ће се видети, да је доиста потребно, да у крушевачком округу има такав магацин. Већ има томе три године, од како се намерава, да се подигне магацин, али су тешкоће велике биле, па се није могло то учинити. Но то је врло потребно, јер и сама управа монопола дувана а и министар финансија виде, да се при процени дувана чини заиста неправда, а има прилика где и држава губи, јер нема магацина удобног, где би се дуван сместио, па кад га процењују, нађу да је рђав само за то, што је смештен у тамне, мрачне и неподесне магазе. Дуван је врло фина ствар, њему треба нега; он мора да мења три пут лице, а дуван се још и према времену промењује. И ако тако остане, да не буде подесног магацина, где би се дуван сместио, где би било подесно место за негу његову, онда ће произвођач много да изгуби у вредности самог дувана. Ја сам се о томе разговарао са управником монопола дувана и г. министром финансија и напоменуо сам им све тешкоће и незгоде па за то и предлажем, да се ова сума на амортизацију зграда метне на: подизање магацина у округу крушевачком, и то до 20.000 дин. Ја ћу само да наведем, то, да је управа монопола дувана имала на 3000 дин. самих трошкова, без овога магацина, и кад би се он подигао, онда би управа монопола дувана имала сваке године уштеде од 3000 динара. Молим 10 посланика, да ме потпомогну у мом предлогу (потпомажу га).

Потпредседник — Овај је предлог г. Станков потпомогнут, па може после доћи.

Станко Петровић — Молим вас нека дође где ви хоћете, па било и на послетку, свеједно је, само нека уђе.

Потпредседник — Стављам на гласање: ко је за то, да се ово, што је прочитано прими, нека седи, а ко је против нека устане. *(Сви седе)*. Оглашујем, да је Скупштина усвојила прочитани одељак.

Ђока Брачинац — Да ли треба да се подиже магацин у округу крушевачком или не треба, о томе нећу да говорим сада, нити ћу у то да се упуштам. Ну, мислим, да овај буџет монопола дувана и соли за 1893 год. — а по што је већ од 1893 год. половина буџета потрошено, — то би ми сад морали да извотирамо једну суму да се подиже магацин, па како је

већ доцкан, нема се ни времена, да се рад одпочне, те да се почне зидати, то нека се изнесе у Скупштину 1 новембра, па ће се онда у току 94 године моћи да подигне магацин.

Станко Петровић — Г. Ђока Брачинац нема разлога, да се подизање овог магацина одложи за идућу годину, јер он нема ни тешкоћа ни невоља око тога, а само ми имамо потребе у оним местима, где производимо дуван. То зна добро Управа монопола дувана и министар финансија, колико ми имамо тешкоћа; ми знамо само, колико је тужби и депутација ради тога долазило у Београд.

Ове године ми смо долазили да се жалимо за то, што у априлу и мају није приман дуван, али предпрошле године било је много жалби и Управи монопола дувана и министру финансија, а то с тога, што зими, кад је време мрачно, влажно и рђаво, примао се дуван у жељезничке магазе, где није било ни прозора, и тако се дуван кварио. И кад је дошло да се процењује, онда се оценило онако, како по нас није било добро, а то је све услед рђавог магацина. Управа монопола дувана има скицу од тог плана, па би она могла за 10 дана да спреми план, а то неће коштати бог зна колико, а може се израдити за неколико месеци, и може бити до октобра готово. Ако се то не учини, биће штете и за државу и за произвођаче.

Говору Ђоке Брачинца нема овде места, већ и он хоће овде само да се чује!

Прота Милан Ђурић — Ја овај предлог Станков потпомажем, јер сматрам да је користан, пошто знам, да се дуван у старом алексиначком округу или садашњем крушевачком сваке године прима око пола милиона килограма. Кад се узме, и кад се зна, да тамо нема довољан број удешених магацина за дуван, а свима је познато, како је дуван нежна биљка, то је онда, господо, у интересу произвођача, да ми овај предлог примимо, а ја мислим, да је ово сем тога корисно и по здравље пушача, па с тога држим, да о овоме не треба ни дебатовати већ треба усвојити предлог г. Станка.

Ђока Брачинац — Кад сам устао да говорим против предлога Станка Петровића, нису ме руководили лични интереси, као што он вели, да ја нисам заинтересован за производњу дувана. Руководило ме је то, што он сам вели, да до 15 августа може бити план готов, а за месец дана да се изврши лицитација — то је 15 септембар. Г Станковић ће се сетити, какав је био дуван, који је смештен у влажне магацине. У интересу монопола дувана ја сам за то, да се овај предлог Станка Петровића сад не прими већ нека уђе у буџет 1894 године, те да се зидање почне првога марта, када се све зграде почињу да граде и ја дакле одбијам од себе тај прекор, да мене не интересује производња дувана.

Коста Таушановић — Устајем да говорим о овоме питању и ако нисам мислио; али с тога, што г. Брачинац није схватио, какав би био тај магацин, који би се подигао тамо. То нису магацини, који ће се равнати овим магацинима овде. То је магацин од бондрука, у коме ће се за 10—15 дана примати дуван, докле су магацини у Београду зидани са нарочитим таваном; међу тим, ово ће бити једноставна зграда са што више светлости, те да се може сваки дуван оценити какав је, јер дуван по својим особинама, мења дневно 2—3 пута боју, а од тога зависи, да ли ће се ценити у јутру, у подне или у вече, и да ли ће се ценити у светлости или мрачној згради; јер боја може често пута да превари људско око, ако је дуван у мрачној згради.

Захтев г. Станка Петровића неће бити скуп, међу тим биће користан и ја с тога држим, да га треба одобрити.

Потпредседник — Оглашујем, да је претрес свршен. Гласаће се о предлогу Станка Петровића, који гласи: да се у округу крушевачком одреди 20.000 дин. на зидање магацина за дуван. То да дође после општих трошкова као тачка 19. Ко је за то, да се предлог Станка Петровића прими нека седи, ко је против, нека устане. *(Сви седе).*—Оглашујем, да је предлог Станка Петровића примљен.

Известилац прочита: „Општа наређења.“

Потпредседник — Прима ли Скупштина општа наређења? *(Прима).*

Овим је свршен други претрес буџета монопола дуванског. Сад ћемо приступити гласању. Ко је за то, да се прими буџет монопола дуванског, гласаће за; ко је против, гласаће против. (Прилог VII „Народној Скупштини“).

Секретар прозива:

Алекса Трајковић *за*, Андра Ђорђевић *за*, Андра Степановић *за*, Андрија Параћанин *за*, Анта Рајичић *за*, Благоје Божић *за*, Богосав Поповић *за*, Василије Живановић *за*, Велимир Карић *за*, Владимир Поповић *за*, Владислав Павловић *за*, Војин Ћирковић *за*, Вукашин Петровић *за*, Вуча Николић *за*, Гаврило Милорадовић *за*, Данило Јовановић *за*, Димитрије Димовић *за*, Драгомир Рајовић *за*, Драгутин Динац *за*, Ђока Анђелковић *за*, Ђока Владић *за*, Ђура Хрватовић *за*, Живан Сретеновић *за*, Живко Малопарац *за*, Јован Сопроновић *за*, Јован Станковић *за*, Јован Шелмић *за*, Јованча Стојановић *за*, Лазар Прокић *за*, Лука Лазаревић *за*, Љуба Јоксимовић *за*, Љуба Николић *за*, Љубисав Благојевић *за*, Марко Ђуричић *за*. Марко Петровић *за*, Мата Максимовић *за*, Мика Даналовић *за*, Мика Х. Тонић *за*, Максим Сретеновић *за*, Милан Ђурић *за*, Милан Милићевић *за*, Милија Миловановић *за*, Милоје Барјактаровић *за*, Милосав Витић *за*, Милош Ђорђевић *за*, Милош Марковић *за*, Милутин Гарашанин *за*, Митар Мићовић *за*, Миња Бранковић *за*, Миша Вујић *за*, Михаило Марковић *за*, Михаило Поповић *за*, Михаило Радовић *за*, Михаило Ристић *за*, Никодије Милетић *за*, Никола Поповић *за*, Новак Милошевић *за*, Павле Крстић *за*, Павле Поповић *за*, Павле Станковић *за*, Петар Ђаковић *за*, Петар Павловић *за*, Радисав Митровић *за*, Радован Поповић *за*, Ранко Петровић *за*, Раша Милошевић *за*, Раша Нинић *за*, Сава Милићевић *за*, Станојло Вукчевић *за*, Станко Петровић *за*, Станча Виденовић *за*, Стеван Ристић *за*, Стојан Новаковић *за*, Стеван Д. Поповић *за*, Тодор Дидић *за*, Тодор Костић *за*, Тодор Радовановић *за*, Тома Бојичић *за*, Урош Плазина *за*, Филип Милојевић *за*, Павле Вуковић *за*.

Потпредседник — Гласало је свега 82 посланика и сви су гласали *за* и по томе примљен је буџет монопола дувана. (Прилог V „Нар. Скупшт.“).

На реду је буџет монопола соли.

Известилац прочита: „Приходи.“

Потпредседник — Прима ли Скупштина буџет расхода? *(Прима).*

Известилац прочита: „Расходи. I Особље“.

Потпредседник — Прима ли Скупштина овај одељак? *(Прима).*

Известилац прочита: II „Куповина соли“.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина кредит на куповину соли? *(Одобрава).*

Известилац прочита III. „Општи трошкови“.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина кредит на опште трошкове? *(Одобрава).*

Овим је свршен претрес буџета монопола соли. Ко је за то, да се прими буџет монопола соли, гласаће за; ко је против, гласаће против. (Прилог VIII „Народној Скупштини“).

Секретар прозива:

Алекса Трајковић *за*, Андра Ђорђевић *за*, Андра Степановић *за*, Андрија Параћанин *за*, Анта Рајичић *за*, Антоније Поповић *за*, Василије Живановић *за*, Велимир Карић *за*, Владимир Поповић *за*, Владислав Павловић *за*, Војин Ћирковић *за*, Вукашин Петровић *за*, Вуча Николић *за*, Гаврило Милорадовић *за*, Данило Јовановић *за*, Димитрије Димовић *за*, Драгомир Рајовић *за*, Драгутин Динац *за*, Ђока Анђелковић *за*, Ђока Брачинац *за*, Ђока Владић *за*, Ђура Хрватовић *за*, Живан Сретеновић *за*, Живан Малопарац *за*, Јован Сопроновић *за*, Јован Станковић *за*, Јован Шелмић *за*, Јованча Стојановић *за*, Лазар Прокић *за*, Лука Лазаревић *за*, Љуба Јоксимовић *за*, Љуба Николић *за*, Љубисав Благојевић *за*, Марко Петровић *за*, Мата Максимовић *за*, Мика Даналовић *за*, Мика Х. Тонић *за*, Максим Сретеновић *за*, Милан Ђурић *за*, Ми-

лан Милићевић *за*, Милија Миловановић *за*, Милоје Барјактаровић *за*, Милосав Витић *за*, Милош Марковић *за*, Милутин Гарашанин *за*, Митар Мићовић *за*, Миња Бранковић *за*, Михаило Поповић *за*, Михаило Радовић *за*, Михаило Ристић *за*, Никодије Милотић *за*, Никола Поповић *за*, Новак Милошевић *за*, Павле Крстић *за*, Павле Поповић *за*, Павле Станковић *за*, Петар Вукићевић *за*, Петар Ђаковић *за*, Петар Павловић *за*, Радисав Митровић *за*, Ранко Петровић *за*, Раша Милошевић *за*, Раша Нинић *за*, Сава Милићевић *за*, Светозар Славковић *за*, Станојло Вукчевић *за*, Станко Петровић *за*, Станча Виденовић *за*, Стеван Ристић *за*, Стојан Новаковић *за*, Стојан Станковић *за*, Стеван Д. Поповић *за*, Тодор Дидић *за*, Тодор Костић *за*, Тодор Радовановић *за*, Тома Бојичић *за*, Урош Плазина *за*, Филип Милојевић *за*, Павле Ј. Вуковић *за*.

Потпредседник — Изволте чути резултат гласања. Гласало је свега 83 посланика и сви су гласали *за*. Према томе објављујем, да је усвојен и буџет монопола соли. —

На реду је други претрес закона о привременој погодби, између Краљевине Србије и Републике Француске. Молим господина известиоца да дође.

Известилац др. Станојло Вукчевић чита чл. 1. (стр. 162).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани први члан? *(Прима).*

Известилац чита чл. 2.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитан члан други? *(Прима).*

Са овим је свршено друго читање овог законског предлога. — Сад ћемо приступити поименичном гласању Ко је за то, да се овај закон прими гласаће *за*, ко је против гласаће *против*.

Секретар прозива:

Алекса Трајковић *за*; Андра Ђорђевић *за*; Андра Степановић *за*; Андра Параћанин *за*; Анта Рајичић *за*; Благоје Божић *за*; Богосав Поповић *за*; Василије Живановић *за*; Владимир Поповић *за*; Владислав Павловић *за*; Војин Ћирковић *за*; Вукашин Петровић *за*; Вуча Николић *за*; Гаврило Милорадовић *за*; Данило Јовановић *за*; Димитрије Димовић *за*; Драгомир Рајовић *за*; Драгутин Дединац *за*; Ђока Брачинац *за*; Ђока Владић *за*; Ђура Милијашевић *за*; Ђура Хрватовић *за*; Живко Малопарац *за*; Јован Сопроновић *за*; Јован Станковић *за*; Јован Шелмић *за*; Јованча Стојановић *за*; Лазар Прокић *за*; Лука Лазаревић *за*; Љуба Јоксимовић *за*; Љуба Николић *за*; Љубисав Благојевић *за*; Марко Петровић *за*; Марко Швабић *за*; Мата Максимовић *за*; Мика Даниловић *за*; Мика Хаџи-Тонић *за*; Максим Сретеновић *за*; Милан Ђурић *за*; Милан Милићевић *за*; Милија Миловановић *за*; Милоје Барјактаровивић *за*; Милосав Витић *за*; Милош Ђорђевић *за*; Милош Марковић *за*; Милутин Гарашанин *за*; Митар Мићовић *за*; Миња Бранковић *за*; Михаило Радовић *за*; Михаило Ристић *за*; Никодије Милетић *за*; Никола Поповић *за*; Новак Милошевић *за*; Павле Крстић *за*; Павле Поповић *за*; Павле Станковић *за*; Петар Павловић *за*; Радисав Митровић *за*; Радован Поповић *за*; Ранко Петровић *за*; Раша Милошевић *за*; Сава Милићевић *за*; Светозар Славковић *за*; Станојло Вукчевић *за*; Станко Петровић *за*; Станча Виденовић *за*; Стеван Ристић *за*; Стојан Новаковић *за*; Стеван Поповић *за*; Тодор Дидић *за*; Тодор Костић *за*; Тодор Радовановић *за*; Тома Бојичић *за*; Урош Плазина *за*; Филип Милојевић *за*; Павле Ј. Вуковић *за*.

Потпредседник — Изволите чути резултат гласања. Гласало је свега 74 посланика и сви су гласали *за*. Према томе објављујем, да је привремена трговинска погодла између Србије и Француске усвојена. —

На реду је привремени споразум између Краљевине Србије и Вел. Британије.

Изволте чути г. известиоца.

Известилац др. Станојло Вукчевић чита чл. 1. (ст. 163).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитан члан први? *(Прима).*

Известилац чита чл. 2.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитан члан други? *(Прима).*

Са овим је свршено и друго читање овога споразума. Сад ћемо гласати поименце. Ко је за то, да се прими овај привремени споразум гласаће *за*, а ко је против гласаће *иротив*.

Секретар прозива:

Алекса Трајковић *за*; Андра Ђорђевић *за*; Андра Степановић *за*; Андра Параћанин *за*; Анта Рајичић *за*; Арсеније Прокопијевић *за*; Глагоје Божић *за*; Богосав Поповић *за*; Василије Живановић *за*; Велимир Карић *за*; Владимир Поповић *за*; Владислав Павловић *за*; Војин Ћирковић *за*; Вукашин Петровић *за*; Вуча Николић *за*; Гаврило Милорадовић *за*; Данило Јовановић *за*; Димитрије Димовић *за*; Драгомир Рајовић *за*; Драгутин Дединац *за*; Ђока Брачинац *за*; Ђока Владић *за*; Ђока Стојковић *за*; Ђура Милијашевић *за*; Ђура Хрватовић *за*; Живан Сретеновић *за*; Живко Малопарац *за*; Јован Сопроновић *за*; Јован Станковић *за*; Јован Шелмић *за*; Јованча Стојановић *за*; Др. Лаза Докић *за*; Лаза Прокић *за*; Лука Лазаревић *за*; Љуба Јоксимовић *за*; Љуба Николић *за*; Љубисав Благојевић *за*; Марко Петровић *за*; Марко Швабић *за*; Мата Максимовић *за*; Мика Даниловић *за*; Мика Х. Тонић *за*; Максим Сретеновић *за*; Милан Ђурић *за*; Милан Милићевић *за*; Милија Миловановић *за*; Милоје Барјактаровић *за*; Милосав Витић *за*; Милош Ђорђевић *за*; Милутин Гарашанин *за*; Митар Мићовић *за*; Миња Бранковић *за*; Михаило Марковић *за*; Михаило Радовић *за*; Мијаило Ристић *за*; Никодије Милетић *за*; Никола Поповић *за*; Новак Милошевић *за*; Павле Крстић *за*; Павле Поповић *за*; Павле Станковић *за*; Петар Ђаковић *за*; Петар Павловић *за*; Радисав Митровић *за*; Никодије Милетић *за*; Радован Поповић *за*; Ранко Петровић *за*; Раша Милошевић *за*; Сава Милићевић *за*; Светозар Славковић *за*; Симо Костић *за*; Станојло Вукчевић *за*; Станко Петровић *за*; Станча Виденовић *за*; Стеван Ристић *за*; Стојан Новаковић *за*; Стојан Станковић *за*; Стеван Д. Поповић *за*; Тодор Дидић *за*; Тодор Костић *за*; Тодор Радовановић *за*; Тома Бојичић *за*; Урош Плазина *за*; Филип Милојевић *за*; Павле Вуковић *за*.

Потпредседник — Изволите чути резултат гласања. Гласало је свега 81 посланик и сви су гласали *за*. Према томе објављујем, да је Скупштина усвојала привремени споразум између Србије и Вел. Британије. —

На реду је одговор г. министра грађевина на питање Никодија С. Милетића, народног посланика о заузетом земљишту за сењску пругу (ст. 319).

Министар грађевина, Светозар Станковић — Господо! Народни посланик, г. Никодије Милетић, управио је на мене питање о заузетом земљишту за сењску пругу и порушеним зградама у селу Сењу. Он ми је поставио ова два питања:

1, Зашто до сада није ово питање правилно по закону извршено, те да људи не трпе штету, и шта је томе узрок?

2, Да ли је што г. министар по овоме предузимао, па ако није, мисли ли предузети кораке, да се односи ови између државе и сопственика уреде и регулишу по закону и кад?

На ово питање г. посланика Милетића, част ми је да одговорим следеће:

Земљиште за сењску пругу заузето је на основу закона о заузимању непокретних добара за потребу грађења железнице од 16 јануара 1880 год.

При заузимању земљишта за сењску пругу није поступљено ни противу Устава ни противу закона; јер, чл. 16 Устава прописује, да се не може ограничити право својине, осим где закон то допушта, и уз накнаду по закону.

Тако прописује последњи став чл. 16 Устава, па тако је и поступљено, и, према § 38 закона о заузимању непокрет-

них добара за потребу грађења железнице, заузето је снимљено и премерено, па чим се одобри кредит за исплату, приступиће се и исплати.

Овим § 38 дозвољено је, да се приватно имање за железницу може заузети одмах, а експропријација накнадно да се изврши.

Ну, и поред оваког прописа § 38, по коме се могло да заузме земљиште и без доцније накнаде, ипак је житељима сењским, којима су у самоме селу куће или друге зграде заузете и порушене, плаћено 1854 дин. од процењене вредности у 2575 дин.; — дакле, више од $^2/_3$. Остатак ће се како сењским тако и осталим житељима, којима је земљиште заузето, исплатити одмах, чим се одобре тражени кредити, на име чега сам око 27.000—30.000 дин. тражио.

Ово питање није до сада расправљено за то, што је сењска пруга тек прошле године довршена, па се није ни знало, колико ће се земљишта свега заузети, а и за то, што би се за сваки откуп и нарочите комисије морале да одређују, — што би скупо било.

П, Да ли је што по овоме предузимато; па, ако није, мислим ли предузимати потребне кораке, да се односи ови између државе и сопственика уреде и по закону регулишу и кад?

Из онога, што сам сад изложио, види се, да је по овоме рађено и да ћу и сам одмах расправити ове неуређене односе, чим потребне кредите како за откуп земљишта тако и за само довршење пруге добијем, а на име и једнога и другога тражио сам од Народне Скупштине суму од 950 000 дин., — од које ће се око 27.000 дин. употребити на исплату земљишта не само сењским житељима, већ и ћупријским, стубичким и манастиру Раваници.

То је, што сам имао да одговорим на питање посланика г. Милетића.

Никодије Милетић — Кад сам покренуо питање на г. министра грађевина, руководило ме је с једне стране то, што није исплата извршена на заузето земљиште, а с друге стране то, што земљиште још није било оцењено од стране комисије. Г. министар што наводи, да је у неколико вршена исплата и ја то признајем, али у неколико је исплаћено, а ја мислим да треба у опште свима да се исплати. Али кад г. министар обећава, да ће предузети све, да би се то што пре исплатило, онда ја могу очекивати добре резултате тога рада и могу да изјавим, да сам задовољан са одговором г. министра.

Потпредседник — О овом питању нема шта да се реши, већ се прима к знању. —

Изволте чути извештај одбора о изменама и допунама у закону о уређењу Главне Контроле.

Секретар чита:

ИЗВЕШТАЈ
Народној Скупштини

Предлог закона о изменама и допунама у закону о уређењу Главне Конроле од 1 маја 1892 год. одбор је расмотрио и у интересу *редовног* отправљања послова, који спадају у делокруг опште седнице као што су: преглед свију финансијских уговора о зајмовима и т. д. — мишљења је да предложену допуну чл. 94 ог треба примити.

Тако исто предложену измену чл. 140 одбор је мишљења, да је треба примити, једно за то, што су полицијске власти као административне, претрпане административним пословима и често оним, који не спадају у делокруг полицијске службе, те нису у положају — могућности — да и рачунске ствари расправљају, а друго и поглавито с тога, што постоји већ установа среске контроле.

С тога је част одбору предложити Народној Скупштини, да мишљење одбора изволи усвојити.

Известилац, **П. Вукићевић.** Председник, **Ђ. Милијашевић.**

Чланови:

Мих. Ј. Косовљанин, Андра Ђорђевић, Д. М. Дединац, Ђ. С. Стојковић, П. Поповић.

Потпредседник — Овај извештај наштампан је и раздат г. г. посланицима. Можемо га ставити за идућу седницу на дневни ред.

Изволте чути један указ Његовог Величанства Краља.

Секретар чита:

МИ
АЛЕКСАНДАР I
по милости божјој и вољи народној
Краљ Србије

На предлог Нашег министра финансија, а по саслушању министарског Савета решили смо и решавамо:

„Овлашћује се Наш министар финансија да Народној Скупштини, сазваној у ванредни сазив на дан 1 јуна ове године, поднесе на решење *предлог о изменама закона* о буџету Краљевине Србије за 1893 годину, од 22 јуна ове године.“

Наш министар финансија нека изврши ово решење.

11 јула 1893 године
у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар финансија,
Др. М. В. Вујић с. р.

(Овај се прилог налази као IX прилог „Пар. Скуп.“).

Потпредседник — Овај предлог упућује се финансијском одбору. —

Са овим је исцрпљен дневни ред. Пошто нема више ништа израђено, што би могло да дође на дневни ред, одбори су слабо радили, а као што знате истражни одбор за оптужбу има да поднесе извештај 21 ов. месеца, с тога ја мислим да би требало данашњу седницу закључити а идућу заказати 21 ов. месеца. Усваја ли Скупштина то? *(Усваја).* Онда ће идућа седница бити 21 ов. месеца. На дневном реду биће извештај истражног одбора и извештај одбора о изменама и допунама закона о уређењу Главне Контроле.

Данашњу седницу закључујем.

(Састанак је трајао до 12 часова у подне).

---

36 САСТАНАК
21 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,
Дим. Катић

СЕКРЕТАР,
Милош Марковић

Почетак у 9 часова пре подне.

Присутна су била г. г. министри: унутрашњих дела, грађевина и народне привреде.

Потпредседник — Отварам 36 редовни састанак. Изволте чути протокол 35 састанка.

Секретар Милош Марковић прочита протокол.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани протокол? *(Прима).* —

Изволте чути молбе и жалбе упућене Скупштини.

Секретар Љуба Јоксимовић чита;

Петар Милосављевић, учитељ из Мрчајевца (у ср. љубићском); Митар Илић, резервни капетан из Београда; Јов. Младеновић, порезник из Крушевца и Љуб. Јовичић, пешадијски капетан из Ваљева — моле да им се уваже извесне године службе;

Суд општине Грабовничке (у ср. косаничком); Милан Ристић и др. сељани из Дејановца (у ср. заглавском); суд општине студенске (у ср. лужничком); и суд општине скакавачке (у ср. црногорском) — моле за извесне олакшице односно плаћања порезе;

Марко Миленковић, из Бована (у ср. алексиначком); суд општине лалинске (у ср. сврљишком) и Младен Ивковић из љубема (у ср. моравском) — моле за помоћ државну;

Стални одбор округа топличког, моли да се не прими предлог о подизању гимназије у Прокупљу, већ да се ту установи занатлиско-земљоделска школа, за шта ће и округ материјалне помоћи дати, али за гимназију никако:

Суд општине велико-пваничке (у ср. космајском) моли да се у сеоским дућанима не ограничава продаја;

Суд општине лалинске (у ср. сврљишком) моли да се село Грбавче не одваја од среза и округа у коме је;

Пуномоћници штитарске општине (у ср. мачванском) моле, да се истој општини исплати реквизиција;

Стеван Јовановић из Гугља (у ср. пожешком) моли, да се просече пут од Пожеге у кабларску и овчарску бању;

Кадрија Мухарем и Мула Арифовић из Лесковца моле, да се поново оцене њихова имања, сељанима уступљена;

Суд општине паруновачке (у ср. расинском) моли, да срез насипе извесни пут;

Суд општине пожеженске (у ср. рамском) моли, да може продати извесне општинске плацеве;

Сељани из Церовика (у ср. нишавском) моле, да се међу њих подели извесна утрина;

Тодор Негословић из Плажана (у ср. ресавском) моли, да му се исплати задржана инвалидска потпора;

Обрад Савић из Лештана (у ср. врачарском) моли, да му се да 3 хектара општинске земље;

Васа Стаменчић, шмит из Лешнице (у ср. јадранском), моли за награду, што је проказао прогураче лажних банака;

Суд општине поточањске (у ср. ужичком) моли, да се учине извесне измене односно свештеничке уредбе и односно закона о паљевинама; и

Аксентије Лисинац из Вранеша (у ср. жичком); Паун Петровић, из Пожеге; Тодор Калафатовић из Конарева (у ср. жичком); Јефта Лукић из Планине (у ср. рађевском); Танасије Ристић из Београда; Томанија Ј. Милосављевића из Алексинца; Драга Л. Васиљевића из Прогореоца (у ср. колубарском); Михајло Поповић из Ђуниса (у ср. расинском); Драгутин Николић из Ратаја (у ср. жупском); и сељани из Врдила (у ср. жичком) — жале се на поједине земаљске власти.

Потпредседник — Све молбе и жалбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Изволте чути неколико указа Његовог Величанства Краља.

Секретар Лука Лазревић чита:

М И

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег министра финансија, а по саслушању Нашег министарског Савета, решили смо и решавамо:

Овлашћује се Наш министар финансија да може Народној Скупштини сазваној у ванредни сазив за 1893 год. поднети предлог у следећем:

„Одобрава се министру финансија, да може Клефишу и Шеусу, прерађивачима свињетине, за петнаест хиљада (15.000) динара продати оно државно добро, које они сада држе под закуп по уговору, који је са њима закључен и потврђен код начелника ср. јасеничког у окр. подунавском 3 фебруара 1890 Бр. 1715, а то је земљиште са зградама бивше поште у Вел. Плани".

12 Јула 1893 год.

Београд.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар финансија,

Др. М. В. Вујић с. р.

Исти гласи:

ПРЕДЛОГ

министра финансија

Народној Скупштини

У 1890-ој години дала је држава под закуп старе поштанске зграде са земљиштем у В. Плани Клефишу и Шеусу, прерађивачима свињетине.

Од то доба они су своју радњу толико усавршили, да су на закупљеном земљишту морали подићи више зграда, него што их је било у почетку закупа; а извозећи у стране земље прерађену свињетину, па и живину и јаја од живине у сразмерно великој количини, Клефиш и Шеус показали су, да њихово подузеће почива на солидној основи и да је корисно по нашу домаћу производњу, те да заслужују да их држава у подузећу потпомогне.

Основавши сталне продавнице својих производа у страним земљама, а према показаној тражњи на страним пијацама, изазвата је и потреба да их у још већој количини извозе, па им је зато потребно да и саму радњу увећају подизањем нових зграда за што већу израду речених производа. Услед тога они су ми се обратили са молбом, да им држава путем продаје уступи у својину оно државно добро, које сада у показаноме циљу под закуп држе, те да би имали разлога што већи капитал да утроше у своје подузеће.

Споразумно са господином министром народне привреде, ја сам нашао, да држава има пуно разлога да учини по молби Клефиша и Шеуса, јер потпомагањем појединаца указује се помоћ и општој домаћој производњи, а то чини, да она добија све више полета и да се сигурније развија, па пошто сам се уверио, да је и понуђена куповна цена задовољавајућа, част ми је на основу чл. 178 Устава предложити Народној Скупштини, што је сазвана у ванредни сазив за 1893-ћу год. да изволи решити:

„Одобрава се министру финансија, да може Клефишу и Шеусу, прерађивачима свињетине за петнаест хиљада (15.000) динара продати оно државно добро, које они сада држе под закуп по уговору, који је са њима закључен и потврђен код начелника среза јасеничког у округу подунавском 3 фебруара 1890 Бр. 1715, а то је земљиште са зградама бивше поште у Вел. Плани".

Министар Финансија,

Др. М. В. Вујић с. р.

(Наставиће се)

Одговорни уредник **Ранко Петровић** Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ
РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 45 | УТОРАК 27 ЈУЛА 1893 | ГОДИНА III

36 САСТАНАК

21 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,
Дим. Катић

СЕКРЕТАР,
Милош Марковић

(НАСТАВАК)

За тим чита:

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег министра финансија, а по саслушању Нашег министарског Савета, решили смо и решавамо:

Овлашћује се министар финансија, да Народној Скупштини, сазваној у ванредни сазив за 1893 годину, може поднети на решење пројекат закона о установљењу нових државних монопола на: жигице, петролеум, артију за цигарете и алкохол.

19 Јула 1893 год.
Београд.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар финансија,
Д-р. М. В. Вујић с. р.

Исти гласи:

ПРОЈЕКАТ ЗАКОНА

О установљењу нових државних монопола на: жигице, петролеум, артију за цигарете и алкохол

Чл. 1.

Држава има искључиво право да увози, прерађује или сама израђује, продаје на велико, одређујући цене код појединих артикала и за детаљну продају ове артикле: петролеум, жигице, артију за цигарете, и алкохол, који се добија од скробних материја и меласе.

Чл. 2.

Право прераде и продаје монополисаних предмета држава ће почети да врши за сваки појединн од именованих предмета у време, кад све припреме за потпуно вршење тога права буду сасвим готове.

Право увоза свих монополисаних артикала почиње држава вршити, чим овај закон у живот ступи. Док држава не изведе све претходне припреме за производњу у својој режији алкохола и жигица, она ће набављати те предмете и продајну цену одређивати им по цени коштања, додајући тој цени монополску таксу.

Произвођачима алкохола и жигица, који се затеку са својим радњама, кад овај закон ступи у живот, држава ће у равној мери наплаћивати монополску таксу на цео производ, оставив право продаје самим произвођачима.

Држава може производе тих произвођача и откупити, ако производ и по квалитету и по цени не би државу стао више, но што га иначе набавити може.

Чл. 3.

Никоме у земљи није дозвољено производити алкохол из скробних материја и меласе, ма које јачине, нити је дозвољено такав алкохол са стране увозити.

За домаће произвођаче овог алкохола, које овај закон затече, вреде одредбе чл. 2.

Чл. 4.

Сваки, ко се ухвати да предмете именоване у чл. 1 овога закона увози, или купује од другога у велико а не од државе, или тајно прерађује, сматра се као кријумчар и казни се по одредбама овога закона. Изузетак за продају у смислу чл. 2. дозвољен је само за домаће произвођаче алкохола из скробних материја и меласе и жигица, чија се производња по одредбама овог закона ставља под државни надзор онога дана, кад овај закон ступи у живот.

Чл. 5.

Држава ће објавити, где се и од којих приватних произвођача могу набављати монополисани артикли.

Чл. 6.

Ово право монопола на: петролеум, алкохол од скробних материја и меласе, жигице и артију за цигарете, држава врши преко управе монопола дувана и соли, која ће од дана, кад овај закон у живот ступи имати назив: „*Управа државних монопола*“.

Управа државних монопола долази у делокруг министарства финансија.

Чл. 7.

На управу државних монопола преноси се и радња и штампање свих врста монополисане хартије, поштанских, таксених и крчмаринских марака.

Продају монополисане хартије вршиће управа државних монопола, а за марке само ће руководити израђене предаваће по требованьима дотичним министарствима и задужити их са пуном ценом издатих марака.

Чл. 8.

Управа државних монопола вршиће све послове ових нових монополисаних предмета на истој трговинско-економној основи, на којој се сада воде и послови монопола дувана и соли.

Чл. 9.

У року од месец дана, рачунећи од дана, кад овај закон у живот ступи, управа државних монопола извршиће попис свих монополисаних предмета у земљи и за тим одредиће рок, до кога се времена имају ти монополисани предмети распродати.

Чл. 10.

За откуп монополисаних предмета, (ако би то потребно било — чл. 2) машина, алата или нарочите фабричке зграде, ако такве постоје искључиво за производњу монополисаних предмета, установљава се нарочита државна комисија, коју састављају: Управник државних монопола, један члан Главне Контроле, који се поставља указом Краљевим на предлог председника министарског савета, шеф администрације државних монопола, који је и деловођа ове комисије, и још шест лица, који се постављају Краљевским указом на предлог министра финансија.

Овако састављена државна комисија има право зарад обавештења позвати у своје седнице стручна лица за поједина питања.

Државној комисији председава и сазива је у седнице Управник државних монопола, а рад је државне комисије пуноважан, кад има шест чланова.

Чл. 11.

Ова овако састављена државна комисија има извести привремену организацију ново заведених монопола и осталих послова, који по одредбама овога закона прелазе у делокруг управе државних монопола.

Она ће министру финансија подносити предлоге о свему, што је потребно за правилан рад новога делокруга управе државних монопола. Министар финансија објављиваће у службеном делу Српских Новина правилнике за вршење свих послова.

Чл. 12.

Чланови државне комисије имају дијурне за сваку седницу, којој су присуствовали или у опште за какав комисијски рад по десет динара.

Чл. 13.

На предлог државне комисије министар објављује у Српским Новинама, да управа државних монопола почиње вршити право монополско за поједине предмете сасвим или од части.

Чл. 14.

Управа државних монопола врши продају монополисаних предмета само у велико.

Квантум испод кога управа државних монопола поједине предмете продавати неће, одредиће министар финансија на предлог државне комисије.

На предлог исте комисије одредиће министар финансија и продајну цену у велико као и проценат, који ће се од продајне цене давати купцима у велико.

Продајну цену чине трошкови коштања самог артикла, додајући им монополску таксу, која мора најмање обухватити сада постојећу царину, обртни порез, транспорт, осигурање и већ законом одређену трошарину или регал. Министар финансија има право, ако се то покаже потребно у интересу потрошача, одредити за поједине монополисане предмете и детаљну продајну цену, у ком ће се случају одредити проценат продавцима на ситно.

Чл. 15.

Царина, обртни порез, трошарина и све државне таксе неће се више наплаћивати како се ком монополском предмету одреди монополска цена. Министар финансија на предлог државне комисије одредиће, у колико је продаја монополисаних предмета по целој земљи слободна радња, а у колико је за продају појединих предмета потребна дозвола за монополисане предмете.

Чл. 16.

Управа државних монопола продаје монополисане предмете, чија продаја овим законом на њу прелази, само за готов новац и то у злату. Изузимају се од ових само таксене, поштанске и крчмарске марке, које управа предаје за продају дотичном министарству (види чл. 7) и монополисане артије, које се продају (формулари) за сребро.

Чл. 17.

Онога дана, кад овај закон у живот ступи, приватнима забрањује се увоз монополисаних артикала. Од тога дана право увоза има искључиво само управа државних монопола. За провоз монополисаних предмета важе исте одредбе, које постоје и за провоз дувана или соли. Одобрење за провоз свих монополисаних предмета, по правилнику министра финансија, издаје управа државних монопола.

Чл. 18.

Кад државна комисија сврши све што је потребно, да држава за који од монополисаних предмета почне вршити своје монополско право, министар финансија објавиће указом кога дана монопол ступа у живот. Одмах по том Управа државних монопола извршиће код приватних продаваца попис монополисаног предмета, који ће се од приватних продаваца откупити по цени, коју утврди државна комисија по саслушању трговачког удружења. Но, ако би државна комисија по свршеном попису нашла да је по државне интересе корисније не откупити монополисани предмет од приватних продаваца, она може учинити предлог министру финансија да се приватним продавцима одобри да извезу монополисани предмет у колико се код њих затекао и то у року, који државна комисија буде министру финансија предложила.

После тог рока приватни продавци моћи ће остатак монополисаних предмета, који се код њих затекне, продавати само ако претходно положе управи државних монопола потпуну монополску таксу, у колико она већ није наплаћена у трошарини и осталим државним дажбинама.

Чл. 19.

Свако лице, које, пошто овај закон ступи у живот, без нарочитог одобрења управе државних монопола, унесе у земљу који од монополисаних предмета, сматра се као кријумчар.

Управа државних монопола дужна је преко свог особља спречавати кријумчарење монополисаних предмета, а у томе послу дужне су јој указивати помоћ све општинске и државне власти. Оне су дужне све њене наредбе као хитне одмах извршавати.

Чл. 20.

За кријумчарење предмета, који се овим законом монополишу вреди прописани поступак у закону о монополу дувана од 14 марта 1890 године, и то: и за поступак при истрази и за оптужбу и осуду кријумчара.

Чл. 21.

Кријумчарске кривице казне се казном од 100—200 динара, а поред те казне кријумчар се осуђује још да плати за сваки укријумчарени предмет десетогубу монополску таксу утврђену за дотични предмет.

Сви предмети, који се у крijумчарењу ухвате прелазе у својину управе државних монопола, као и сва средства, којима је крijумчарење извршено. За потказиваче вреде одредбе царинског закона.

Ко не може казну новцем платити замењује се ова затвором рачунајући 10 динара за један дан затвора.

Затвор не може бити већи од једне године дана (види чл. 22 ов. закона).

Све крijумчарске кривице застаревају за три године.

Чл. 22.

Штампар, који се ухвати да штампа монополисане формуларе, или ко би се ухватио да израђује таксене поштанске крчмаринске и у опште све друге монополисане марке казни се по кривичном закону (глав. XII § 145 и 146).

Чл. 23.

За извршење овог закона поставља министар финансија у смислу одредаба закона о монополу дувана потребно особље указом. Потребно неуказно особље поставља министар финансија или управа државних монопола такође у смислу одредаба закона о монополу дувана.

Чл. 24.

Сви издаци потребни за увођење ових монопола имају се *привремено* покрити из прихода монопола дувана и соли.

Као обртни капитал за нове монополе има се сматрати готовина, која одговара потпуној цени коштања дотичног монополисаног предмета у количини, која је потребна за потрошњу од најмање за пола године, и тај капитал има се основати из прихода нових монопола.

Чл. 25.

Управа државних монопола дужна је да на основу стеченог искуства и рада државне комисије за даље организовање нових монопола спреми све измене потребне у закону о монополу дувана и законске пројекте за све монополисане предмете обухваћене овим законом, које ће законске предлоге министар финансија поднети на решавање Народној Скупштини у току првога редовнога сазива.

Чл. 26.

Закон овај ступа у живот, кад га Краљ потпише.

За тим прочита:

МИШЉЕЊЕ ДРЖАВНОГ САВЕТА

Господине Министре,

Државни Савет проучио је пројекат закона „О установљењу нових државних монопола на: жигице, петролеум, артију за цигарете и алкохол“, који сте му послали на оцену писмом Вашим од 3 т. м. АБр. 1847, па га је усвојио у начелу као потребан и користан. Усвојио га је у појединостима, сматрајући да је прелазног значаја, до регулисања односаја, који се стварају увођењем ових монопола, и до доношења општег закона, који ће обухватити све државне монополе, па и ове нове, чија се управа чл. 6 овог пројекта још сад уједињава.

Примедбе, које је Савет учинио, а које сте и Ви усвојили, ове су:

Код члана 2 у трећој алинеји, место прве речи: „произвођницима“, да се стави: „Од произвођача“, — а у исто време свуда, да се реч „производник“ замени са „произвођач“.

У чл. 6 у последњем ставу, место: „долази у делокруг министарства финансија“, ставити: „стоји под министарством финансија“.

У чл. 8 у другој врсти, место речи: „ових нових монополисаних предмета“ — ставити: „по овом закону“.

У чл. 13 у првој врсти, после речи „министар“ — додати „финансија“.

У чл. 22 у другој врсти, после речи „монополисане формуларе“ додати: „и артије“.

У чл. 23 у другој и трећој врсти у место предложеног ставити: „поставља се потребно особље Краљевским указом на предлог министра финансија“.

У чл. 26 на крају, после речи: „Српским Новинама“, додати: „а престају важити: закон о маркама поштанским за писма и новине, од 31 октобра 1866 год., у колико се он мења овим законом, и: закон о монополу државне штампарије на извесне артије монополисане, од 22 јуна 1882, пошто се вршење тога закона преноси на Управу Државних Монопола. Уједно се овим законом укидају и сва друга законска наређења, која би му противна била.“

Саопштавајући Вам ово саветско мишљење, част ми је Господине Министре, и овом приликом уверити Вас о моме одличном поштовању.

Бр. 2223.

12 јула 1893 године

Београд.

Председник Државног Савета,

П. Велимировић.

За тим

Секретар Љуба Јоксимовић чита:

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег министра унутрашњих дела, а по саслушању Нашег Министарског Савета, решили смо и решавамо:

„Овлашћујемо Нашег министра унутрашњих дела, да Народној Скупштини, сазваној у ванредни сазив на дан 1 Јуна ове године поднесе на решење предлог: „да се села Јастребац и Дадинац одвоје од општине орашачке; село Ковачева Бара, да се одвоји од општине грделичке и село Градиште да се одвоји од општине рупљанске, у срезу власотиначком, окр. пиротског, па сва ова села да образују једну нову општину под називом „општина дадиначка“.

Наш министар унутрашњих дела нека изврши ово решење.

20 Јула 1893 године.

Београд.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар унутрашњих дела,

Св. Милосављевић с р.

Исти гласи:

ПРЕДЛОГ

министра унутрашњих дела

Народној Скупштини

Сељани села: Дадинца, Градишта, Јастрепца и Ковачеве Баре, у срезу власотиначком, окр. пиротског до 1886 год. састављала су у једну општину дадиначку, а тада је та општина разгруписана и њена села придата су и то: села Јастребац и Дадинац општини орашачкој; село Ковачева Бара општини грделичкој, а Градиште општини рупљанској. Разгруписана је, дакле, једна општина, која је имала своју судницу у средини својих села најдаље на један сат растојања, па њена села придата другим општинама, које су удаљене на 2 и 4 сата растојања, као што је случај, да је село Градиште од општине рупљанске удаљено на 4 сата, па га још раздваја и једна планина.

Сада су се сељани ових села на својим селским зборовима сагласили, да се одвоје од општина, којима сада припадају, па опет да сачине једну општину под називом „општина дадиначка“. И ту жељу одобрили су им зборови општина: ора-

шачке, грделичке и рупљанске, а погодили су се о деоби имовине, коју су до сада у заједници уживали.

Села: Дадинац, Градиште, Јастребац и Ковачева Бара, која желе да се одвоје од досадањих општина и образују нову општину имају 252 пореске главе, дакле имају за то услова из члана 2 закона о општинама, а општине, од којих се одвајају имаће свака више од 400 пореских глава после одвајања ових села.

Како су с овим испуњени услови из чл. 2, 3 и 4 закона о општинама и како је молба сељана поменутих села основана на правичности и корисна по њихове интересе, а међу тим лакше је и за отправљање државних послова, — то имам част предложити Нарсдној Скупштини, да изволи на основу чл. 3 и 5 закона о општинама решити:

„да се села Јастребац и Дадинац одвоје од општине орашачке; село Ковачева Бара да се одвоји од општине грделичке и село Градиште да се одвоји од општине рупљанске у срезу власотиначком, окр. пиротског, па сва ова села да образују једну нову општину под називом „општина дадиначка".

Под ·|. акта овог предмета част ми је поднети на увиђај.

ШБр. 9446.
14 Јула 1893 год.
Београд.

Министар
унутрашњих дела,
Св. Милосављевић с р.

За овим:

МИ
АЛЕКСАНДАР I
по милости божјој и вољи народној
Краљ Србије

На предлог Нашег министра унутрашњих дела а по саслушању Нашег министарског савета, решили смо решавамо:

Овлашћујемо Нашег министра унутрашњих дела, да Народној Скупштини, сазваној у ванредни сазив на дан 1 јуна ове године, поднесе на решење предлог:

Да се село Вашановац, у срезу млавском, округу пожаревачком, одвоји од општине орешковачке и да за себе образује општину под називом „општина вашановачка."

Наш министар унутрашњих дела нека изврши ово решење.

20 јула 1893 год.
у Београду

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар
унутрашњих дела,
Св. Милосављевић с. р.

Исти гласи:

ПРЕДЛОГ
министра унутрашњих дела
Народној Скупштини

Општину орешковачку, у срезу млавском округа пожеревачког, до сада су састављала села:

Орешковица и Вашановац са 470 пореских глава.

Како је село Вашановац удаљено од општине орешковачке за $1^1/_2$ сахат, а при том путеви су хрђави, те због тога, и што између села Вашановца и Орешковице протиче једна речица, која се излива, сељани села Вашановца не могу да одлазе у Орешковицу да свршавају своје послове код општинског суда, — то су они поднели молбу: да се одвоје од општине орешковачке и да образују засебну општину под називом: „општина вашановачка." На ово је изјавило жељу и пристанак довољан број правних гласача на збору држаном у Орешковици на дан 19 јула прошле године.

Ова два села немају никаквог заједничког имања.

Сељани села Орешковице нису противни овоме одвајању.

Село Вашановац има 210, а село Орешковица 260 пореских глава. Према изложеноме, а пошто су испуњени услови из чл. 2, 3 и 5 закона о општинама и пошто је и стални окружни одбор изјавио своје мишљење у корист жеље сељана села Вашановца, част ми је предложити Народној Скупштини на решење:

„Да се село Вашановац, у срезу млавском округу пожаревачком, одвоји од општине орешковачке и да за себе образује општину под називом „општина вашановачка."

Акта овог предлога прилажу се на увиђај.

МИНИСТАР,
УНУТРАШЊИХ ДЕЛА
Св. Милосављевић.

Даље:

МИ
АЛЕКСАНДАР I
по милости божијој и вољи народној
Краљ Србије

На предлог Нашег министра унутрашњих дела, а по саслушању Нашег минстарског Савета решили смо и решавамо:

Овлашћујемо Нашег министра унутрашњих дела, да Народној Скупштини, сазваној у ванредни сазив на дан 1 јуна ове год. поднесе на решење предлог:

„Да се села Глоговац и Бујмир, у срезу алексиначком, округа крушевачког, одвоје од општине станачке, па да за себе образују општину, под називом „општина глоговачка."

Наш министар унутрашњих дела нека изврши ово решење.

20 јула 1893 год.
у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар
унутрашњих дела,
Св. Милосављевић.

Предлог гласи:

ПРЕДЛОГ
министра унутрашњих дела
Народној Скупштини

Општину станачку, у срезу алексиначком, окр. крушевачког, сачињавају села: Станци и Горњи Крупац са 266; Глоговац и Бујимир са 201 пореском главом.

По молби сељана села Глоговца и Бујимира на општинском збору изјављен је пристанак са више од две трећине правних гласача, да се села Глоговац и Бујимир одвоје од општине станачке, па за себе да образују општину, под називом „општина Глоговачка" и утврђена је погодба о деоби имовине, коју су до сад заједнички уживали.

Како су овим испуњени услови чл. 2, 3 и 4 закона о општинама, то имам част предложити Народној Скупштини, да изволи, на основу чл. 3 и 5 истог закона решити:

„Да се села Глоговац и Бујимир, у срезу алексиначком, округа крушевачког, одвоје од општине станачке, па да за себе образују општину под називом „општина глоговачка."

Акта овог предмета, част ми је поднети на увиђај.

ПН. 8196
14 јула 1893 год.
у Београду

министар
унутрашњих дела,
Св. Милосављевић.

После тога:

МИ
АЛЕКСАНДАР I
по милости божијој и вољи народној
Краљ Србије

На предлог Нашег мини тра унутрашњих дела, а по саслушању нашег министарског Савета решили смо и решавамо:

Овлашћујемо нашег министра унутрашњих дела, да Народној Скупштини, сазваној у ванредни сазив на дан 1 јуна ове године, поднесе на решење предлог:

„да се село Витанци у срезу ресавском округа моравског, одвоји од општине деспотовачве. на да за себе образује општину под називом: „општина витаначка.“

Наш министар унутрашњих дела нека изврши ово решење.

20 Јула 1893 год.
у Београду

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар
унутрашњих дела,
Св. Милосављевић с. р.

Исти гласи:

ПРЕДЛОГ
министра унутрашњих дела
Народној Скупштини

Општину деспотовачку, у срезу ресавском, округа моравског, сачињавају: варошица Деспотовац са 240 и село Витанци са 204 пореске главе.

По молби сељана села Витанца на зборовима и варошице Деспотовца и села Витанца, са више од две трећине правних гласача изјављен је пристанак, да се село Витанци одвоји од општине деспотовачке, па да за себе образује општину под називом: „општина витаначка“, и утврђена је погодба о деоби имовине, коју су до сада заједно уживали.

Како су с овим испуњени услови из чл. 2, 3 и 4 закона о општинама, то имам част предложити Народној Скупштини да изволи на основу чл. 3 и 5 истог закона решити:

да се село Витанци у срезу ресавском, округа моравског, одвоји од општине деспотовачке, па да за себе образује општину под називом: „општина витаначка“.

Акта овог предмета част ми је предати на увиђај.

ПН. 8195.
13 јула 1893 год.
у Београду.

Министар
унутрашњих дела,
Св. Милосављевић с. р.

Секретар чита даље:

МИ
АЛЕКСАНДАР I
по милости божијој и вољи народној
Краљ Србије

На предлог Нашег министра унутрашњих дела, а по саслушању Нашег министарског савета решили смо и решавамо:

Овлашћујемо Нашег министра унутрашњих дела, да Народној Скупштини, сазваној у ванредни сазив на дан 1 Јуна ове године, поднесе на решење предлог:

„Да се село Мироч у срезу поречком, округа крајинског, одвоји од општине голубињске и образује за себе општину под називом: „општина мирочка.“

Наш министар унутрашњих дела нека изврши ово решење.

20 Јула 1893 год.
Београд.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар
унутрашњих дела,
Св. Милосављевић с. р.

Исти гласи:

ПРЕДЛОГ
министра унутрашњих дела
Народној Скупштини

Општину голубачку у срезу поречком, округу крајинском, састављају села: Голубиње и Мироч.

Сељани села Мироча изјавили су молбу: да се одвоје од општине голубињске и образују за себе општину под називом: „општина мирочка.“ Село Мироч истина нема двеста пореских глава, колико је условљено чланом 2 закона о општинама, па да за себе може бити општина; али како се налази у врлетном месту, а удаљено је од Голубиња за 1 и по сат, то му се изузетно, по истом члану, може дозволити одвајање и образовање општине за себе, тим пре, што је за то на општинском збору изјавило пристанак више од две трећине правних гласича у општини, а и што село Голубиње има више од 200 пореских глава, те има услова да остане за себе општина.

Са ових разлога, а пошто су испуњени услови из чл. 2, 3 и 4 закона о општинама, част ми је предложити Народној Скупштини, да изволи на основу чл. 3 и 5 истог закона решити:

„Да се село Мироч, у срезу поречком округа крајинског, одвоји од општине голубињске и образује за себе општину под називом: “општина мирочка.“

Акта овог предмета част ми је предати на увиђај.

Министар
унутрашњих дела,
Св. Милосављевић с. р.

За тим:

МИ
АЛЕКСАНДАР I.
по милости божијој и вољи народној
Краљ Србије

На предлог Нашег министра унутрашњих дела, а по саслушању Нашег министарског савета, решили смо и решавамо:

Овлашћујемо Нашег министра унутрашњих дела, да Народној Скупштини, сазваној у ванредни сазив на дан 1 јуна ове године, поднесе на решење предлог:

„Да се село Берање у срезу пожаревачком, одвоји од општине барске, па да за себе образује општину под називом: „општина беранска.“

Наш министар унутрашњих дела нека изврши ово решење.

20 јула 1893 год
у Београду

АЛЕКСАНДАР с. р.

министар
унутрашњих дела
Св. Милосевљевић

Исти гласи:

ПРЕДЛОГ
министра унутрашњих дела
Народној Скупштини,

Општину барску, у срезу пожаревачком, округа пожаревачког, сачињавају села: Баре са 383 и Берање са 200 глава пореских.

По молби сељана села Берања, на сеоским зборовима, са више од две трећине правних гласача изјављен је пристанак, да се село Берање одвоји од општине барске, па да за себе образује општину под називом: „општина беранска,“ и утврђена је погодба о деоби имовине, коју су до сада заједно уживали.

Како су са овим испуњени услови из члана 2, 3 и 4 закона о општинама, то имам част предложити Народној Скупштини да изволи на основу чл. 3 и 5 истог закона решити:

Да се село Берање у срезу пожаревачком, округа пожаревачког, одвоји од општине барске, па да за себе образује општину под називом: „општина бераньска."

Акта овог предмета част ми је поднети на увиђај.

П. Н. 8100.
13 јула 1893 год,
у Београду

министар
унутрашњих дела,
Св. Милосављевић

Потпредседник — Сви ови предлози о раздвајању општина упућују се одсецима, да их проуче и изберу по једног члана за одбор, који ће Скупштини поднети извештај; а она два предлога министра финансија упућују се финансиском одбору. —

Изволте чути једну молбу за одсуство.

Секретар Љуба Јоксимовић чита:

Народној Скупштини

Молим Народну Скупштину, да ми изволи дати одсуство до краја овога ванредногa сазива, јер ми је исто потребно ради лечења.

12 Јула 1893 год.
у Београду.

Андра Ђорђевић
народни посланик

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено одсуство? *(Одобрава).* —

Изволте чути једно питање на г. министра финансија.

Секретар чита:

ПИТАЊЕ
на
господина министра финансија

Ни до данас нису исплаћене реквизиције из времена ратова с Турцима, и ако је држава на рачун ове исплате зајмове правила а министри свију влада од оног времена до данас давали свечана обећања и пред земљом и Нар. Скупштином, да ће то учинити.

Ја знам, као народни посланик, да постоји закон од 17 јуна 1884 год., да ће се исплатити само оне реквизиционе признанице, које се предаду до 1 јануара 1885 године, а оне које се до тог времена не предаду, не ће се исплатити. Али, тако исто знам, да је пре овога закона постојао други, по коме држава дугује од реквизиције појединим лицима; тако исто знам да по нашем земаљском Уставу, а и по начелу правном, закон нема повратне силе, а дугови у опште застаревају после 23 године. И ја држим да, како Устав, тако појмови правног начела као и закон грађански о застарелости — вреди подједнако како за државне личности тако и за државу; у противном случају, ако би држава за своје дугове начинила о застарелости другојачи закон за себе но за остале грађане, тим би учинила велику неправду силом своје власти и своје грађане оштетила неправедно.

Кад све ово знам као још и то, да постоје од народа многобројне молбе како код министра финансије тако и у архиви Народног Представништва да се исплате све оне реквизиционе признанице, не рачунајући да су застариле, и ако нису предате властима до 1 јануара 1885 године, а за ово је давао обећања и данашњи министар финансија, да ће се постарати, да се ова неправда уклони, но ни до данас није то учинио.

За то, част ми је упитати г. министа финансија ово:

Хоће ли г. министар наћи начина, да се ова неправда уклони и народу реквизиције исплате, и то, како појединим личностима тако и општинама, које поднесу уредне признанице.

10 јула 1893 год.
у Београду.

Народни посланици:
Милан Ђ. Ђурић, Павле Милошевић, А. Л. Прокопијевић.

Потпредседник — Пошто није овде г. министар финансија да одговори на ово питање, то му се питање упућује те да изјави, кад ће на њ одговорити. —

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном реду је извештај истражног одбора за оптужбу бившег либералног кабинета. Пошто истражни одбор није готов, упутио је Скупштини акт, којим тражи продужење рока. Изволте чути тај акт истражног одбора.

Секретар Лука Лазаревић чита:

Народној Скупштини

Народна Скупштина на састанку свом од 11 т. м. оставила је истражном скупштинском одбору рок до 21 т. м. да сврши истрагу по поднетој оптужби противу кабинета г. Јов. Ђ. Авакумовића, за повреде Устава и закона.

Према замашности овога посла, одбор и поред све добре воље и уложеног труда, није могао ову истрагу у овоме одређеноме року свршити.

Извештавајући о овоме Народну Скупштину, одбору је част на основу прописа чл. 19 зак. о минис. одговор. умолити је: да изволи одбору продужити рок за свршетак ове истраге до 30 т. м. закључно.

Бр. 175.
20 јула 1893 г.
Београд.

Председник
скупшт. истражног одбора,
Р. С. Поповић

Потпредседник — Молим вас, хоће ли когод да говори о овоме захтеву истражног одбора? *(Нико се не јавља за реч).*

Стављам на гласање: Ко је за то, да се тражено продужење рока одобри, нек изволи седети; ко је против, нек устане? *(Сви седе).* — Објављујем, да је Скупштина одобрила тражено продужење рока истражном одбору. —

На реду је извештај одбора о изменама у закону о уређењу Главне Контроле. Изволте чути г. известиоца.

Известилац Пера Вукићевић — Молим вас, претходно само ову напомену да учиним. Погрешно је штампано, да сам ја председник одбора; ја сам известилац, а г. Милијашевић је председник.

За тим Известилац прво прочита предлог закона о изменама и допунама у закону о уређењу Главне Контроле (ст. 292), за тим мишљење Државног Савета (ст. 293) и извештај одборски.. ..

Потпреседник — Приступа се начелном претресу поменутог пројекта. Хоће ли ко да говори у начелу о поменутом пројекту? *(Нико се не јавља)* Пошто се нико не јавља за реч стављам на гласање: ко је за то, да се прочитани пројект у начелу прими, нек изволи седети; ко је против, нек устане? *(Сви седе).* — Објављујем, да је Скупштина усвојила пројект у начелу.

Приступа се претресу појединих чланова. Изволте чути г. известиоца.

Известилац Пера Вукићевић — прочита чл. I. (ст. 292).

Драгомир Рајовић — Према дневном реду стоји, да ће данас извештај да се поднесе, а од извештаја до претреса

предлога треба да прође 24 часа. Дакле, ако се сад приступи претресу овога извештаја, онда ми на тај начин газимо закон.

Потпредседник — Извештај је прочитан још у *претпрошлу* суботу и данас је стављен на решење. То се види из протокола.

Хоће ли ко да говори о овом члану I? (Неће). Стављам на гласање: Ко је за то да се прими прочитани члан I, тај нека седи, а ко је противан нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем, да је Скупштина усвојила члан I.

Известилац П. Вукићевић прочита члан II (ст. 292).

Потпредседник — Стављам на гласање: Ко је за то да се прочитани члан II прими, нека седи, а ко је противан, тај нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем, да је Скупштина усвојила члан II. Тиме је свршен први претрес закона о изменама и допунама у закону о уређењу Главне Контроле.

Драгомир Рајовић — Ни тога предлога немамо. Немојте тако да радите!

Потпредседник — У своје време овај је предлог штампан и раздат свима посланицима. Тако исто штампан је и извештај о овоме предлогу и раздат је свима посланицима. Дакле извршено је све што је требало да се изврши. —

На реду је извештај одбора за посланичке предлоге. Молим известиоца да прочита извештај.

Известилац Михајло Радовић чита:

ИЗВЕШТАЈ
Народној Скупштини

Одбор за преглед и оцену посланичких предлога расматрао је и оцењивао ове посланичке предлоге:

I

Михаило Веселиновић, народни посланик предлаже, да се изабере нарочити одбор, који ће поднети извештај о предмету, који је односно новосаграђених касарна у Пожаревцу, Пироту и Књажевцу покретан још прошле скупштинске периоде.

И ако овај предлог није написан у облику и форми законског предлога, опет одбор за преглед посланичких предлога налази, да је овај предлог уместан и да треба Скупштина да изабере нарочити одбор, који ће овај предмет узети у расматрање и у смислу захтева предлагачевих поднети Скупштини свој извештај.

II

Мика Х. Тонић и другови, народни посланици, предлажу, да министар просвете и црквених може утрошити 20.000 дин. на отварање дворазредње средње школе у Прокупљу. Ну, пошто овај предлог стоји у вези са предлогом Илицановића и друга бр. 550, којим се такође тражи, да се у граду Прокупљу отвори полугимназија, то је одбор оба ова предлога уједно расматрао, па је нашао да има места, да Скупштина о њима решава; и

III

Другим делом свога предлога Илицановић и другови посланици, траже да се у Прокупљу отвори занатлиска школа.

По овом другом делу предлога т.ј. о отварању занатлиске школе, одбор налази, да Скупштина нема о том шта да решава, јер је чл. 1 закона о занатлиским школама од 27 марта 1892 год. утврђено, да министар народне привреде установљава занатлиске школе, а чланом 10 истога закона прописано је како ће и где ће се такове школе отварати.

9 јула 1893 год.
у Београду

Председник одбора,
Марко Петровић

Известилац,
Михаило Радовић

Чланови:
Вук. Ј. Петровић, М. Н. Миљковић, Стев. Д. Поповић, Поп Пав. Крстић, Јов. С. Јовановић, Л. Лазаревић, Д-р. Ст. Вукчевић.

Потпредседник — Овај предлог може се ставити сутра на дневни ред. Усваја ли Скупштина? (*Усваја*). —

На реду је извештај одбора о предлогу Димитрија Илицановића о укидању чл. 8 у закону о варошкој трошарини.

Известилац Милан Т. Милићевић чита:

ИЗВЕШТАЈ
одбора о чл. 8 закона о трошарини
Народној Скупштини

Предлог г. г. Илицановића и другова, о укидању чл. 8 у закону о варошкој трошарини у Београду, заједно са извештајем Државног Савета, одбор је проучио и мишљења је:

Како је свима чињеницама државним стало, да олакшају извоз наше производње — хране, стоке и т. д. — на страни, то онда нема разлога дозволити појединим варошима у Србији, да оне тај извоз оптерећавају у корист своју а на штету произвођача. А овим се чланом баш даје неки изузетан, преимућствени положај варошким општинама у том погледу, као што је случај код нишке општине, да она своје редовне издатке, без пореза подмирује из трошарине. Тим се правом, које чл. 8 даје варошким општинама, оптерећују поред предмета стварне потрошње у самој вароши и предмети извозне трговине; дакле, трошарина је велика сметња извозу на страни. А кад би се извозна трговина ослободила варошке трошарине, било у погледу извоза на страни, или и у земљи, онда приходи њени, с погледом на број популације варошке, не би били знатни, да би се због њих, требала заводити по варошким општинама у Србији, овако непрактична и неправична мера.

Са наведеног разлога, одбор је мишљења, да се предлог прими, с тога му је част предложити Народној Скупштини да изволи решити: да се поменути чл. 8 укине.

Најзад одбору је част напоменути Народној Скупштини, да је по овоме предлогу још 1892 год. Народна Скупштина донела одлуку, да се овај члан укине.

Председник,
В. Ђирковић

Известилац,
Милан Т. Милићевић

Чланови:
Јован Шелмић, Тодор Радовановић, Јованча Стојановић, М. Веселиновић.

Потпредседник — Овај извештај одбора наштампан је и раздат посланицима. Може се ставити на дневни ред сутра. Усваја ли Скупштина? (*Усваја*). —

На реду је да се изабере одбор за предлог г. министра просвете и црквених послова о примању ученика у богословију. Молим секције да се групишу и да свака изабере по једног члана за тај одбор, а за то време дајем десет минута одмора.

После одмора

Потпредседник — Изволте чути имена господе посланика, који су ушли у одбор за предлог г. министра просвете и црквених послова о примању ученика у богословију:

Марко Швабић, Арсеније Прокопијевић, Данило Јовановић, Пера Павловић, Богосав Поповић. Ђока Анђелковић.

Молим именовану господу да остану одмах сад да сврше тај предлог.

У исто време молим и господу из свију одбора да остану сад да раде јер је дневни ред исцрпљен, како би спремили што год за идућу седницу. А да би се знало, који су чланови кога одбора, ја ћу да прочитам имена свију посланика, који су у ком одбору.

(Прочитана су имена чланова свију одбора.)

Молим сву именовану господу да остану одмах сад да раде до подне, а и после подне од 4 часа.

Данашњу седницу закључујем а заказујем другу за сутра у 8 часова пре подне. Дневни ред је већ објављен.

(Састанак овај трајао је до 10 часова пре подне).

37 САСТАНАК

22 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Љуб. Јоксимовић

Почетак у 8 час. и 45 минута пре подне.

Присутна су била господа министри: грађевина, унутрашњих дела и народне привреде.

Потпредседник — Отварам седницу 37 састанка.

Изволте чути протокол 36 састанка.

Секретар М. Марковић прочита протокол.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани протокол? *(Прима).* —

Изволте чути молбе и жалбе, које су упућене Скупштини.

Секретар М. Марковић чита:

Сељани из Грнчаре (у ср. јадранском окр. подринском) моле, да им се одобри производња дувана;

Суд општине качерске (у ср. и окр. ужичком) моли да се пореза разреже према новом извршеном премеру и оцени земљишта;

Милија Пантић и др, сељани из Клења (у ср. голубачком окр. пожаревачком), моле да се одобри разор општинске утрине ради подизања зграде за школу;

Петар Поповић, старешина механско кафанског еснафа у Шапцу, моли да се забрани продаја бозе по улицама;

Наста, удова пок. Митра Милојевића и још три удове из Д. Љубеша (у ср. моравском окр. крушевачком) моле, да им се и даље издаје инвалидска потпора, која им је одузета.

Потпредседник — Све ове молбе и жалбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Изволте чути један предлог посланички.

Секретар М. Марковић чита:

ПРЕДЛОГ

Народној Скупштини

Члан 4-ти закона о варошкој трошарини у Београду штетан је за произвођаче, који долазе са својим производима на пијацу београдску, јер се истим чланом без суделовања истих, исти терете штетним плаћањем; штетан је и за потрошача у Београду, јер се посредна (трошаринска) пореза не порезује по имућству као што Устав захтева, но по потрошњи, те тако и онај грађанин из Београда који у материјалном односу стоји на спрам свог комшије као 1 према 1000 делу мора равномерно па често и више порезе (трошаринске) платити према потрошњи.

Народно Преставништво не може и не сме бити равнодушно наспрам тога, оно мора односе својих грађана довести у приближну сагласност да се и терети државни, општински сносе по имућности (чл. 171 Устава).

Народно Преставништво треба да доноси законе, који доносе користи, законе који одговарају потребама и жељи целог народа, те да њихово примењивање не наиђе на отпор и на покушаје у изигравању.

Народно Преставништво не може дозволити да се поједини делови у држави снаже на штету већине грађана, јер, где је развиће државе неподједнако, у тој држави стварају се незадовољства међу грађанима, изазива се немарност наспрам државе и њене будућности.

На основу чега предлажемо:

Да се члан 4-ти закона о варошкој трошарини у Београду од 13 јуна 1884 год. зборник 40, страна 270 укине и да се замени са овим:

Члан 4.

За извршење члана 1, 2 и 3 овог закона општина београдска установиће прирез по непосредној порези, који не може бити мањи од 25% а већи од 50% и у колико не би био довољан додаће се из државне трошарине.

Овај закон ступа у живот, кад га Краљ потпише.

22 јула 1893 год.
Београд.

НАРОДНИ ПОСЛАНИЦИ:

Алекса Ратарац, Миња Бранковић, С. Милићевић, Љубисав Благојевић, Ђорђе Бојић, Павле М. Ранковић, Живан В. Сретеновић и Љуба Николић.

Потпредседник — Овај предлог упућује се одбору за преглед посланичких предлога. —

Изволте чути још један предлог посланички.

Секретар М. Марковић чита:

ПРЕДЛОГ

Народној Скупштини

Уредбом од 17 фебруара 1855 (зб. VIII, стр. 53) заведена је скеларина на Морави, Колубари, Ибру и Тимоку.

На основу те уредбе наплаћује се сада мостарина на мраморском мосту код Ниша.

Та мостарина, која се наплаћује по 0·40 п. дин. од кола смета развитку града Ниша, јер сељаци, који би своје производе терали и доносили на нишку пијацу, морају и при довозу и при повратку да плаћају споменуту таксу.

Пошто је мостарина у противности са модерним задатком државним; пошто она спречава саобраћај у опште, а чини штету трговачким центрима, то ми је част молити Народну Скупштину да изволи решити:

Чл. 1.

„Укида се мостарина на мраморском мосту.“

Чл. 2.

„Граду Нишу и округу топличком оставља се да у року од три месеца учине погодбу са закупцем тога места ради раскинућа уговора о закупу.“

Чл. 3.

„Ту погодбу своју, надлежним путем донесену, саопштиће министру грађевина, који ће даље поступити у смислу чл. 1 овог предлога“.

Закона о мостарини нема. С тога нема шта ни да се укида овим предлогом.

22 јула 1893 год.
у Београду.

Народни посланик,
Вук. Ј. Петровић.

Потпредседник — И овај се предлог упућује надлежном одбору. —

Изволте чути један указ Његовог Величанства Народној Скупштини.

(Наставиће се)

Одговорни уредник **Ранко Петровић** **Штампа српско-краљев. државне штампарије**

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 46 СРЕДА 28 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

37 САСТАНАК

22 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Љуб. Јоксимовић

(НАСТАВАК)

Секретар Л. Лазаревић чита:

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег министра народне привреде, а по саслушању Нашег Министарског Савета решили смо и решавамо:

Овлашћује се Наш министар народне привреде, да Народној Скупштини, сазваној у ванредни сазив на дан 1 јуна 1893 године, поднесе на решење: Уговор између Србије и Велике Британије.

Наш министар народне привреде, нека изврши овај указ.

21 јула 1893 год.
у Београду

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар народне привреде,

Раша М лошевић с. р.

Исти гласи:

УГОВОР

Између Србије и Велике Британије

Sa Majesté le Roi de Serbie, et Sa Majesté la Reine du Royamme-Uni de la Grande Bretagne et d' Irlande, Imperatrice des Indes également animés du désir de consolider les leins d' amitié et de developper les rapports commerciaux entre les deux Etats, ont resolu de conclure à cet effet une Convention, et ont nommé pour leurs Plenipotentiaires, savoir:

Sa Majesté le Roi de Serbie, Son Excellence Monsieur Andra Nikolitch, Son Ministre des affaires etrangères:

Sa Majesté la Reine du Royame — Uni de la Grande Bretagne et d' Irlande, Imperatrice des Jndes, Monsienr Edmund Douglas Veith Fane, Son Envoyé extraordinaire et Ministre plenipotentiaire près Sa Majesté le Roi de Serbie.

Lesquels, après s' être communiqué leurs pleins pouvoirs, trouvés en bonne et due forme, sont convenus des articles suivants:

Article I.

Il y aura pleine et entière liberté de commerce et de navigation entre les pays des Hautes Parties contractantes.

Les sujets, les navires, et les marchandises, produits du sol et de l' industrie de chacune des Hautes Parties Contractantes, jouiront dans les territoires de l' autre de tous les droits, privilegès immunités ou avantages dont jouissent actuellement ou jouiront à l' avenir dans ces territoirs, les sujets, le navires et le marchandises, produits du sol et de l' industie de la Nation la favorisée.

Article II.

Tous les objets produits du sol de l' industrie de la Serbie qui seront importés dans la Grande Bretagne et l' Irlande et tous les objets, produits du sol ou de l' industrie de la Grande Bretagne et d' Irlande qui sont importés en

Његово Величанство Краљ Србије и Њено Величанство Краљица уједињене Краљевине Велике Британије и Ирске, Царица Индиска, подједнако прожети жељом да учврсте везе пријатељства и да развију трговинске односе између обе ове државе, решили су да тога ради закључе један уговор, и за своје пуномоћнике наименовали су и то:

Његово Величанство Краљ Србије г. Андру Николића, својега министра иностраних дела.

Њено Величанство Краљица Уједињене Краљевине Велике Британије и Ирске, Царица Индиска, г-на Фена, својег изванредног посланика и пуномоћног министра код Његовог Величанства Краља Србије.

Који, пошто су један другому показали своја пуномоћија и нашли их да су уредна и добра, уговорили су ове одредбе:

Члан I.

Између земаља обе високе стране биће потпуна слобода трговине и пловидбе.

Поданици, бродови и роба' која је производ земље или индустрије сваке високе стране уговорнице, уживаће на земљиштима друге сва права, повластице или какве било користи, које сада уживају или ће у будуће уживати на тим земљиштима поданици бродови и роба, која је производ земљишта и индустрије народа највећма повлашћеног.

Члан II.

Сви предмети, производи земљишта или индустрије Србије, који буду унесени у Велику Британију и Ирску, и предмети, производи земљишта или индустрије Велике Британије и Ирске, који буду, унесени у Србију, а намењени су

Serbie, destinés soit au consomation, magasinage soit au export et transit, seront soumis pendant la durée de cette Convention, au même traitment et, nommenant, ne seront passibles de droits ni plus élêvés ni autres que les produits ou les marchandises de la Nation la plus favorisée.

A l' exportation pour la Grande Bretagne et l' Irlande il ne sera perçu en Grande Bretange et en Irlande d' autres ni plus élevés droits de sortie, qu' à l' exportation des mêmes objets pour le pays le plus favorisés à cet égard.

Chacune des Hautes Parties Contractantes s' engage donc à faire profiter l' autre immédiatement et sans condition de toutes faveurs, de tout privilège ou abaissement de droits qu' elle a déjà accordé par la suite, sous les rapports susmentionnés à une tierre Puissance.

Les marchandises de toute nature provenant du territoire de l' une des Hautes Parties Contractantes ou y allant, seront exemptes, dans les territoires de l' autre, des tous droits de transit. Le traitement de la Nation la plus favorisée est reciproquement garanti à chacune des Parties Contractantes pour tout se qui concerne le transit.

Il est entendu que les dispositions du présent article ne s' appliquent point aux facilités et privilèges speciaux, qui ont été ou qui pourront être accordés par la Serbie aux Etats voisins, par rapport au trafic local entre leurs districts frontières limitrophes.

Article III.

Il est convenu que, en ce qui regarde les frais de transport et toute autre facilité, les marchandises britanniques transportées sur le chemins de fer serbes et les marchandises serbes transporteés sur le chemins de fer britanniques seront traitées exactement de la même manière que les marchandises de toute autre Nation la plus favorisée sous le dit rapport.

Article IV.

Les ressortissants de chacune des deux Hautes Parties Contractante seront exempts, dans le territoire de l' autre, de tout service militaire et de toutes requisition extraordinaires qui seraient etablies par suite de circonstances exceptionelles.

било потрошњи, било смештишту, било извозу, било провозу, биће за све време, док овај уговор траје, подвргнути истом поступању и неће плаћати ни веће ни друге дажбине, него што плаћају производи или роба народа највећма повлашћеног.

При извозу за Велику Британију и Ирску у Србији, и при извозу за Србију у Великој Британији и Ирској, неће се плаћати ни друге ни веће извозне дажбине од оних, које се плаћају при извозу истих предмета за земљу у том погледу највећма повлашћену.

Према томе свака висока страна уговорница обвезује се, да другој одмах и без икаквих погодаба уступи сваку олакшицу, повластицу или смањење дажбине, које је већ указала или би временом у горе поменутим одношајима могла указати којој трећој држави

Сваковрсна роба пореклом са земљишта једне од високих страна уговорница или на њу упућена, биће на земљиштима друге ослобођена дажбина провозних. Поступање народа највећма повлашћеног узајамно је осигурано свакој страни уговорници за све, што се односи на провоз.

Разуме се да се одредбе овог члана не односе на олакшице и особите повластице, које су указане од стране Србије суседним државама у односу на месну трговину између њихових пограничних предела.

Члан III.

Што се тиче преносних трошкова и сваке друге олакшице, утврђено је, да ће се са српском робом пренесеном британским железницама и с робом британском пренесеном српским железницама поступити онако исто, као што се у том погледу поступа са робом сваког другог највећма повлашћеног народа.

Члан IV.

Држављани сваке високе стране уговорнице биће на земљишту друге ослобођени сваке војничке службе и сваког ванредног намета, који би се услед ванредних прилика установили.

Sont toute fois exceptés à la possession d' un bien fondé, ainsi que les prestations et requisitions militaires aux quelles les nationaux peuvent être appelés à se soumettre, comme propriétaires, fermiers, ou locataires d' immeubles.

Article V.

Les Sujets de chacune des deux Hautes Parties Contractantes jouiront dans les Etats de l' autre de la même protection et seront assujettis aux mêmes obligations que les nationaux ou les sujets de la Nation la plus favorisée, pour tout ce que concerne la propriété soit des marques de fabrique et de commerce, des noms commerciaux ou d' autres marques particuliéres indiquant l' origine ou la qualité des marchandises, soit des modèles et dessins industriels.

Article VI.

La présente Convention s' appliquera, en tant que les lois le permettent à toutes le Colonies et Possession étrangéres de Sa Majesté Britannique, à l' exception de celles ci après denommées a savoir.

Les Indes,
Les Canada,
Terre Neuve,
La Nouvelle Galles qu Jud,
Victoria,
L' Australie Occidentale,
L' Australie du Jud,
Oquenslane,
La Tasmanie,
La Nouvelle Zelande,
Le Cap,
Natal.

La présente Convention deviendra applicable à l' une des Colonies ou des Possession etrangères susmentionnées si, en leur nom, notification à cet égard est faite par le Representant de Sa Majesté Britannique à Belgrade au Ministre des Affaires Etrangére de Sa Majesté le Roi de Serbie, dans l' intervalle de deux ans à partiede la signature de la présente Convention.

Article VII.

La présente Convention sera ratifiée et les ratifications en seront échangées à Belgrade aussitot après l' accomplissement des formalités prescrites par les lois constitutionelles des Etats Contractantes.

Elle sera exécutoire à partir du jour de l' échange des ratifications jusqu' au 19|31

Нарочито су међутим од тога изузети терети скопчани с притежањима непокретности а тако исто и војнички намети, којима држављани могу бити подвргнути као сопственици, закупци или кирајџије непокретности.

Члан V.

Поданици сваке високе стране уговорнице уживаће у државама друге исту заштиту и биће подвргнути истим обвезама као и држављани или поданици народа највећма повлашћеног, у свему што се тиче сопствености било фабричних и трговинских марака, трговинских назива или других особитих белега, који казују порекло или каквоћу робе, било угледа и нацрта индустриских.

Члан VI.

У колико то закони допуштају, овај ће се уговор примењивати на све насеобине и поседе Њеног британског Величанства с изузетком ових, које се ниже именују:

Индија,
Канаде,
Шкотије,
Јужне Нове Галске,
Викторије,
Западне Аустралије,
Јужне Аустралије,
Кенсланда,
Тасманије,
Новог Зеланда,
Капа,
Натала.

Овај уговор важиће и за насеобине или стране поседе горе именоване, ако се у име њихово, у том погледу учини од стране представника Њеног Британског Величанства у Београду, представка Министру Иностраних Дела Његовог Величанства Краља Србије, у року од две године, рачунајући од потписа овога уговора.

Члан VII.

Овај уговор биће ратификован и ратификација ће се разменити у Београду одмах, пошто се изврше формалности прописане уставним законима држава уговорница.

Он ће почети важити од дана измена ратификација па до 18|31 Децембра 1903 год. У

decembre 1903. Dans le cas ou aucune des deux Hautes Parties Contractantes n' aurait notifié, douze mois avant la fin de la dite période son intention d' en faire cesser les effets, elle demeurera obligatoire jusqu' à l' expiraion d' une année, à partir du jour otu l' une ou l' autre des Hautes Parties Contractantes, l' aura dénoncée.

En foi de quoi les Plénipotentiaire respectifs ont signé la présante Convention et y ont apposé leurs cachets.

Fait à Belgrade, en double original.

le 28 Juin / 10 Juillet 1893.

(У) **And. Nikolitch**
Edmund D. V. Fane.

случају ако ни једна од обе стране уговорница не буде изјавила дванаест месеца пре истека овога рока своју намеру да прекине уговор, он ће остати у снази још за једну годину дана од дана, кад га једна или друга висока страна уговорница откаже.

У потврду тога дотични пуномоћници потписали су овај уговор и на њ ставили своје печате.

Састављено у Београду у два примерка.

28 јуна / 10 јула 1893.

(М. П.) **Анд. Николић**
Едмунд Д. В. Фан

МИШЉЕЊЕ ДРЖАВНОГ САВЕТА

Господину Министру народне привреде
Народној Скупштини

Државни Савет проучио је стални уговор о пријатељству и трговини између Краљевине Србије и Британског Царства, који сте изволели послали му писмом Вашим од 1 Јула 1893 године ПБр. 2916 — па је мишљења, да га треба примити.

Саопштавајући Вам ово, господине Министре, част ми је, и овом приликом уверити Вас о мом одличном поштовању.

Бр. 2001
1 јула 1893 год
Београд.

Председник
Државног Савета,
П. Велимировић с. р.

Потпредседник — Је ли воља Скупштина, да се бира нарочити одбор за овај предлог, или, да се упути већ одређеном одбору, који је прегледао сличне предлоге н. пр. ономе за уговор са Белгијом? (Чује се: *Нека тако буде).* Усвајате ли се да упутимо томе одбору, који проучава трговински уговор са Белгијом *(Усваја се).* —

Част ми је известити Скупштину, да је одбор финансиски проучио неке предлоге, који су му упућени на проучење. Тако, прво је предлог о кредиту за катастрирање земљишта. Изволте чути извештај одборски.

Секретар Л. Лазаревић чита:

ИЗВЕШТАЈ
Финансиског Одбора
Народној Скупштини

Финансијски одбор проучио је предлог министра финансија да се из готовине државне благајнице може издати 370 хиљада динара за измирење трошкова око катастарског премеравања Србије.

Добро уређење државних финансија условљено је тачним познавањем стања у земљи у опште. Колика је пак тегоба због нетачног познавања земљишта, најбоље се види из силних тужаба против порезивања земљишта. И при најбољој вољи да се неправилности уклоне, за сад то још није могућно постићи, али ваља хитати да настане време, кад ће се поуздано земљиште знати.

Наш закон о непосредној порези и сам није задовољан садашњим знањем величине земљишта, те чл. 103 хоће, да се изврши катастарско премеравање. Да би се могао отпочети премер Народна Скупштина је 20 марта 1891 донела потребно одобрење. Али посао ваља наставити и убрзати, те је с тога министар и учинио Народној Скупштини овај предлог.

Увиђајући корист од бржег извршења катастарског премера Србије и за правилно порезивање и за уређење приватних односа појединог поседника, финансијски одбор има част предложити Народној Скупштини, да министров предлог прими.

21 Јула 1893 год.
у Београду.

Председник одбора,
К. С. Таушановић

Известилац,
М. Марковић

Чланови:
Ђока Ж. Брачинац, Арса М. Дреновац, Ђ. Милијашевић, Андр. В. Параћанин, Р. С. Поповић, П. Поповић.

Потпредседник — Предлог овај штампат је и раздат г. г. посланицима а исто тако и извештај одборски, и може се ставити на дневни ред за сутра. Усваја ли Скупштина, да се то сутра изнесе на дневни ред? *(Усваја).* —

Изволте чути извештај одбора о предлогу за досељење и насељење Црногораца.

Секретар чита:

ИЗВЕШТАЈ
Финансиског Одбора
Народној Скупштини

Финансиски Одбор проучио је предлог господина министра народне привреде, да се може на терет државне готовине, за ову 1893 годину, утрошити (10.000) десет хиљада динара на досељење и насељење неколико црногорских породица.

Одбору је познато, да исељавања наше браће Црногораца бивају једино због кршевитог и неплодног земљишта миле им домовине, као и то, да смо ми у Краљевини Србији најпозванији, да им у њиховим неприликама будемо братски на руци.

С тога је одбору част предложити Народној Скупштини, да изволи решити:

„Одобрава се министру народне привреде, да на терет државне готовине, за ову 1893 год., може утрошити (10.000) десет пљада динара на досељење и насељење неколико црногорских породица, на утрошену суму показати у рачунима расхода за ову годину.“

21 јула 1893 год.
Београд.

Председник,
К. С. Таушановић

Известилац,
Ђ. Милијашевић

Чланови:
Ђока Ж. Брачинац, Р. С. Поповић, Арса М. Дреновац, Андра В. Параћанин, М. Марковић, П. Поповић.

Потпредседник — И овај предлог може доћи сутра на дневни ред. Усваја ли Скупштина, да овај предлог дође сутра на дневни ред? *(Усваја).* —

Изволте чути извештај одбора о накнадном кредиту за храну притвореника код исљедних судија.

Секретар чита:

ИЗВЕШТАЈ
Одбора Финансиског
Народној Скупштини

Финансијски Одбор размотрио је предлог министра правде о накнадном кредиту од 15.000 динара за 1892. колико је више утрошено на храну притвореника код истражних судија.

Издатак се овај морао учинити, а није га могућно тачно предвидети. С тога Одбор има част предложити Народној Скупштини, да се предлог министров прими.

21 јула 1893. год.
у Београду

Председник финансиског одбора,
К. С. Таушановић

Известилац,
Мил. Марковић

чланови:

Ђока Ж. Брачинац, Арса М. Дреновац, Ђ. Милијашевић, Андра В. Параћанин, Р. С. Поповић, П. Поповић.

Потпредседник — И овај предлог ставља се за сутра на дневни ред. Усваја ли то Скупштина? *(Усваја).* —

На реду је извештај одбора о допуни закона о привременом порезу.

Секретар чита:

ИЗВЕШТАЈ
Одбора Финансиског
Народној Скупштини

Одбор Финансијски прегледао је предлог закона о допуни у закону о привременом порезу од 1 јула 1892 године, па је нашао, да потреба уређења наших државних финансија захтева, да се ова допуна прими. С тога је Одбор примио предложену допуну, па учтиво предлаже и Народној Скупштини да је и она изволи примити.

21 јула 1893 год.
у Београду.

Председник финансиског одбора,
К. С. Таушановић

Известлац,
Р. С. Поповић

чланови:

П. Поповић, Ђ. Милијашевић, Ђ. Ж. Брачинац, Андра В. Параћанини, М. Марковић, Арса М. Дреновац

Потпредседник — И овај предлог ставља се на дневни ред за сутра? *(Прима се).* —

На реду је сада извештај одбора о привременој трговачкој погодби Србије са Белгијом.

Секретар чита:

ИЗВЕШТАЈ
Одбора о привременој трговинској погодби између Србије и Белгије
Народној Скупштини

Одбор, коме је Народна Скупштина поверила проучавање привремене трговачке погодбе између Србије и Белгије, узео ју је у озбиљну оцену, па је нашао да одговара трговачким интересима Србије.

У исто време одбор изјављује жељу, да се привремени трговински односи што скорије замене сталним.

Предајући Н. Скупштини овај извештај, одбору је част умолити је, да га и она усвоји.

21 јула 1893 год.
у Београду

Председник одбора,
Стев. Д. Поповић

Известилац,
М. Н. Миљковић

чланови:

Ђ. Анђелковић, Л. Лазаревић, Поп Богосав Поповић, К. С. Таушановић.

Потпредседник — И овај предлог ставља се за сутра на дневни ред.

На реду је извештај одбора о измени закона о сеоској железници.

Секретар Л. Лазаревић чита:

ИЗВЕШТАЈ
Народној Скупштини

О изменама закона о сеоској железници.

Пошто је чланом 4 овог закона влада овлашћена, да начини нарочити привремени зајам на благајничке записе са интересом 6%, и одређено је да се до коначне исплате овог зајма плаћа интерес и отплата из уштеде од суме одређене буџетом на трошкове експлоатације државних железница, и већ иста железница сграђена је, само што је утрошена већа сума, него што је било предвиђено, то је одбор мишљења: да све ово тражење има решити допуном овог закона, а не накнадним кредитом; па како је већ утрошак учињен, то се овим овлашћује влада да за исплату ове партије учини зајам за вишак утрошка, који да исплати из уштеда од суме одређене буџетом на трошкове експлоатације држ. железнице.

ПРЕДСЕДНИК,
Д. Рајовић

ИЗВЕСТИЛАЦ,
Јован Станковић

чланови:

Ранко Петровић, Лука Лазаревић, Тодор Дидић.

Потпредседник — И овај предлог ставља се на дневи ред за сутрашњу седницу? *(Прима се).* —

Сад прелазимо на дневни ред. На дневаом је реду први претрес, измена закона о трошарини вароши Ниша, који је поднео г. Димитрије Илићановић и другови. Молим г. известиоца да заузме своје место.

Известилац Милан Милићевић прочита предлог (ст. 46); мишљење Државног Савета (ст. 294), па извештај одборски (ст. 359).

Потпредседник — Сад се приступа начелном прегресу овог предлога. Има реч Пера Вукићевић.

Пера Вукићевић — Молим вас, господо, овај мој предлог и г. Илићановића, мог поштованог друга, а и остале господе предлагача, био је раније предлог г. проте Ђурића на скупштинској сесији од 1892 године и за то, пошто је Народно Представништво, већ једном имало част донети одлуку у смислу предлога, ја не бих имао потребе да опширно говорим о овом сада нашем предлогу, само није добио санкцију од бившег Краљевског Намесништва, — да ме није изазвало мишљење Државног Савета, којим се он трудно да у основи побије разлоге изнете у том предлогу. Пре свега напоминьем Народном Представништву, да је у предлогу нашем узета за пример трошарина вароши Ниша, једино за то, што је Ниш једина варошка општина у Србији, која се користила чл. 8 закона о трошарини за варош Београд. За то, при решењу овог питања о чл. 8-ом Народно Представништво имаће обзира на ову околност, а неће се руководити искључиво приликама, које су Нишу, ако налази да оне нису истоветне са приликама осталих вароши у Србији, пошто се укидањем овога члана одузима право уводити трошарину свима вар. општинама у Србији, а не само у нишкој. — И ако нисам стручњак у финансијским стварима, ипак нека ми је дозвољено, да искажем своје мишљење о самој установи, о *„трошарини“* са научног гледишта. Господо! Свима је вама познато: да су сваком грађанину, општина и држава први услов за развитак његов, за опстанак његов. Оне му, господо, дају могућност, да се развија, да се умно и материјално снажи, једном речи, дају му материјалну могућност да привређује и да се усавршава. Одмах је за овим, господо, појатно, да овај први услов за опстанак грађана српских носи на себи и дуж-

ност према њима, да они својим економним добрима помажу општину-државу, да јој дају могућност за живот, како би она с друге стране стављала све боље услове за живот и опстанак грађанина. Одмах нам се намеће питање, како и на који начин грађани да помогну своју општину или државу. — Има више разних начина, како држава-општина добија економска добра у том погледу има зато и више начина *порезивања*. Код свију врста пореза главни је принцип, да сваки грађанин државе или општине помаже ту установу по свом имућству, по својој имовној пропорцији, јер се замишља, да она — држава даје њему — грађанину по имућности његовој више средстава и могућности да развија свој рад, у колико је имућнији.

Према томе, и сама трошарина, једна је врста порезивања, која се по науци уврштује у посредну порезу, а сматра се просто као пореза на рад. — Пре Адама Смита, господо, држало се, у науци да су само реална — стварна добра предмет порезивања, као што су: непокретна имања, земља, зграде, — а после њега на овамо, увидело се да је и бескапитални рад једна чињеница, која може да доноси чист доходак, који такође треба да се порезује. И како је у многим земљама немогуће порезивати рад, који у истини доноси чист приход, за то, што има неких варош у Европи као што су: Лондон, Париз, Беч, и њима подобне, у којима је маса тих бескапиталних радника, те их није могуће похватати, ради порезивања њиховога рада — са тога узрока дакле, из нужде се прибегло овом тешком начину порезивања потрошње оних артикала, што та маса бескапиталних радника — привредника — троши, једе и пије, која се потрошња овде јавља као узрок раду, јер онај, који не троши: не једе не пије, не може ни да ради. Порезати дакле оне артикле — предмете, које маса тих радника троши да добије моћи за рад, дакле, да привређује и дође до чиста дохотка, значи најзад порезати сам чист приход од рада. — Накратко, дакле, сама трошарина порезује дакле рад, из кога је последица чист доходак. Порезивање потрошње значи, дакле, порезивање рада.

За то, и ако је дозвољено у великим европским варошима, у великим државама, где је популација велика, где је маса бескапиталних радника, где је немогуће ухватити тога радника ради порезивања рада, у Србији се то не може дозволити, да се овај принцип трошарине примењује, јер се чак и са финансиских узрока не може оправдати, а то ли са узрока справедљивости.

То је, што се тиче саме те потрошње, на коме основу она почива, у строго научном смислу. С гледишта пак примене принципа трошарине, говори се: да је она један јак приход, да је приход без почека, да грађани не знају, одакле их држава или општина черупа, него то бива постепено управо неосетно. То су управо главни услови, са којих многи финансијери уводе ту трошарину. Али, ако хоћемо да говоримо о практичности овога принципа, о увођењу његовом према приликама у Србији, онда ћемо бити на чисто, да тога земљишта код нас нема, да те масе бескапиталних радника нема ни по варошким општинама у унутрашњости Србије. Нека би се и дозволило, да је и превелика нужда престонице Београда, њено зло стање, рђава канализација, потреба водовода и осветлења, донела закон о трошарини у Београду, у коме је закону уз гред стављено наређење, да се тим правом по примеру београдске трошарине могу користити и друге варошке општине у Србији, ипак ја држим, да то за њих не може да важи бар према њиховим приликама. — Но да је примена трошарине и код општине београдске наишла на отпор и на тешкоће у извођењу, доказ је најјаснији, што је баш данас поштовани друг наш Ратарац као посланик овог београдског округа, у чијој је средини ова установа, — поднео предлог да се укине чл. 4 закона о вар. трошарини у Београду, а да се задужење вар. Београда на основу трошарине замени прирезом. Према томе, ја кажем, да је и за сам Београд, као престоницу врло тешка ова установа, нарочито за околину; али, ако хоћемо да говоримо о томе: да ли има места уводити ову трошарину у варошким општинама у Србији, по примеру београдске општине, онда треба да се обазремо на први разлог, на разлог насељености.

Као што сам казао, трошарина је задатак, да бескапитални рад порезује. Међу тим, код нас, по унутрашњости нема таквих радника, нема их бар у толикој мери, да би вредно било ову установу уводити. Тамо су махом занатлије, трговци, сопственици непокретних имања; али нема масе раденика, који немају капитала, а имају прихода од свога рада, без капитала. Са обзиром на те вароши, трошарица не би имала да порезује чист рад већ грађане појединих општина у Србији, који већ непосредну порезу плаћају имала би рђав утицај на производњу у околини. Она има рђавих мана, са којих сам ја мишљења, да је не треба уводити у варошким општинама у Србији.

Мени је, а и вама, господо, познато, да су варошке општине тако рећи, центри трговачки, на којима произвођач своје производе продаје, а купац купује, и то: или за потрошњу у вароши, или за извозну трговину, то су две врсте куповине и продаје. Кад се узме то у обзир, да су варошке општине центри, којима сељак своје жито, стоку и у опште производе продаје, излази да купац — извођач — има на уму цену на страним пијацама, према којој он сад регулише куповну цену и онда се има на чисто, да ту трошарину плаћа сељак, произвођач у колико мање може да добије за своје производе; јер ови купци варошки и варошки трговци не могу да сносе то, пошто нису непосредни потрошачи. Ма колика, дакле, била потрошња у вароши ипак цена житу управља се према ценама у земљи, у коју се оно извози; за то и не може остати мишљење оних, који кажу, да трошарину сељак преваљује на купца. Ја мислим, да је јасно, да ту трошарину не сноси купац него сам произвођач, дакле околни сељани. (Чује се: тако је).

С друге стране, као што сам казао, та трошарина отежава и сам довоз у варошима и да има врло незгодна утицаја и на сам промет добара, јер ви и сами знате, да код нашега народа инстинктивно постоји убеђење, да он у опште са мржњом гледа на све дације. И у толико је наклоњенији, да што мање и ређе иде у варош, где је изложен плаћању трошарине, те је услед тога и довоз слабији.

Док није било варошке трошарине у Нишу, много је већи саобраћај био, много је више било довожено и у омањим количинама брашна и других производа, који се производе у околини, него сад, кад он мора да издржи при улазу у варош — преглед, па оно рђаво поступање. Но поред свега тога, господо, верујте ми, да често пута дешава се код многих, да би имали шта продати, али да немају ни онолико пара, да плате трошарину при улазу, тако да су принуђени да остављају секиру или друго што у рем до повратка из вароши. То све скупа, господо, довољно је да вас убеди да ова установа трошарине штетно утиче и на саму извозну трговину у земљи, и на сам промет добара у вароши и најзад, она спречава и саму радиност у вароши, јер у колико је мање довезено и у колико произвођач не довози своје производе, да их прода у толико трпи и занатлија, који очекује своју зараду од тих произвођача из околине. Трошарина утиче хрђаво на саму централизацију промета у варошима, јер одстрањује сељака да долази на пијацу и довози своје производе. Ја ћу само да напоменем овде узгред, коликим је незгодама изложен наш сељачки сталеж. На пример наш сељак у околини Ниша, а тако исто и по свима осталим варошима у Србији, плаћа кантарину. Па поред тога што плаћа кантарину при продаји своје хране у вароши, та иста храна плаћа ту кантарину и при извозу из вароши, на станицама железничким по 10 дин. од вагона, јер купац сељаку исту обрачунава у цени, јер у колико ће мање да плати при извозу, у толико ће више имати могућности да конкурише на страни и сељаку више плати храну. Дакле, има и других споредних дација, које све скупа, кад се узму много јаче падају на терет произвођача, и нико не може тврдити да ова кантарина не пада на терет произвођача, који продаје своје производе. Према томе хоћу да кажем само то, како је поред кантарине и других дација и ова трошарина — можда незнатна пореза — јака и врло осетна на наше произвођаче и наш народ. Са тога сам мишљења, господо: да је

практичније и боље и за извозну трговину за саму варош радиност и промет трговине у њој, да се то преимућство појединих вароши у Србији не дозвољава у будуће. И за то сам потписао предлог овај, којим се забрањује, да се трошарина уводи по примеру београдске општине у варошким општинама у Србији.

Но одма на првом месту наметнуло ми се питање, да ли би могла ова трошарина да се модификује — да добије други облик тако, како би и ражањ остао непripечен а зец печен, па да се сви сељачки производи ослободе од ње, а да се оптерете увозачи, који увозе са стране кафу или шећер или друге артикле, даље на оне артикле, које наш сељак не производи. Ја мислим, да би то веома штетно утицало на саму извозну страну тих артикала из вароши, јер као што добро знате, да су вароши у неку руку центри и за извоз у земљи даље за околину, нарочито, као што је н. пр. варош Ниш. Он је друго место по трговачком саобраћају у Србији и оно велику количину извози за остале вароши, и сад ако би ударили трошарину на увоз, а не би ослободили извоз, ви би тим натерали трговце да се раселе из вароши, и тим би саме вароши губиле, као природни центри трговачки, док би се споредне тачке, тачке по свом положају неприродне јачале. Дакле уводити ту врсту трошарине, оптерећавајући увоз у варош, а не ослободити извоз, то би била бесмислица и за то се не може тај предлог о модификацији трошарине примити, јер је опасан. А кад би ослободили извоз, онда је трошарина у вароши мала и онда би грађани плаћали огромну манипулацију и терет ће бити 2 пут, 3 пут тежи но што би било вајде, а ја мислим, да то није право ни за грађане ни произвођаче. Што Државни Савет каже, да нема смисла укинути овај члан, јер увођење трошарине зависи од збора грађана, и да би се укидањем овога права законодавним путем, вређао принцип самоуправе општинске, то не стоји и ја имам да напоменем, да трошарина не засеца у кесу само варошких грађана, колико више засеца у кесу наших произвођача и ја мислим, да наше законодавство није баш тако много водило рачуна, кад је казало да увођење вар. трошарине треба да зависи од грађана варошких, јер кад оставимо на вољу грађана, онда би они могли ударати и много што шта на округ на произвођаче, а све у славу принципа самоуправе општинске. То, господо, ако би законодавство и дозволило не би била заштита начела самоуправе општинске, већ просто заштита једног привилегисаног стања варошких општина, на штету околине. Другојачије би гледао на саму ову установу, кад би се она ставила на гласање целом округу, па ако би се и округ изјаснио за, онда би тек таква мера имала смисла; па и онда, по моме мишљењу, не би имала смисла за то, што ја мислим, вероваћете ми, да ако би се дозволило да неке вароши у Србији могу, да уводе, а многе друге да не уводе, онда би било излишно установљавање за то, што би било штетно за оне, које овако раде, јер би се тиме подигли други цензури. Ево узмите пример из околине Ниша. Варош Прокупље и Брестовачка Станица до Ниша већ имају јаче извозе од неког доба, од кад је уведена трошарина у Нишу, јер сељаци бегају од сваког неправедног намета и за то су се на тај начин подигли тамо центри извоза, просто установљењем ове трошарине. За то нам даје најбољи доказ извоз околних станица око Ниша, где је извоз много већи него у самој вароши Нишу. Према томе не може остати мишљење саветско, да установа трошарине зависи једино од вароши, јер ако се остави потпуно на вољу грађанима, ако се далеко тера у крајност са тим принципом повлашћења, они могу изворе за своје приходе једино и тражити у тим неопредељеним мерама, а све на штету саобраћаја са околином. За то сам узео реч, да подуже говорим о овом предмету и да се нарочито дотакнем саветског мишљења. Ја молим Скупштину да озбиљну пажњу овоме питању поклони и да донесе одлуку у смислу раније своје одлуке, да се чл. 8 закона о вар. трошарини укине, а за Ниш специјално из разлога, које сам навео: прво из разлога због мале популације, а друго због врло великих трошкова око манипулације.

Ја сам, господо, моју дужност учинио, а на вами је да цените, стоје ли моји наводи или не и да према томе своју одлуку донесете.

Вукашин Петровић — Пре него што сам устао да говорим о овоме предлогу, ја сам прочитао стенографске белешке од прошле године, у којима се налазе говори оних посланика, који су учествовали у дебати предлога проте г. Милана Ђурића и другова: о укидању нишке трошарине. Прочитавши оно што је лане у Народној Скупштини говорено о овоме предлогу, дошао сам до уверења, да се ја узалудно трудим, што узимам реч да изнесем противно гледиште садашњем предлогу; јер разлози, које су противници предлога проте Милана Ђурића у оној прилици изнели, тако су снажни, да ја снажније не могу изнети. Узгред буди речено: да, и ако су разлози противника предлога проте Милана Ђурића били снажни; њих Скупштина није примила. Но ипак за то ја сматрам за дужност да устанем да говорим о овоме предлогу прво као посланик града Ниша и друго што мислим, да и ја у неколико разумем колико засеца трошарина у живот вароши и околине. — Са тих разлога морам да потрудим и себе и вас, да вас заанимам неколико минута са говором против овога предлога.

Сам предлог у начелу противи се самоуправном принципу. Свака варош као и свако место у Србији има право, а Ниш има и по изричном закону право, да уређује своје односе на економском и саобраћајном пољу и у опште да уређује све оне односе, који нису у рукама државним. Нишко грађанство донело је одлуку, у своје време, да се трошарина заведе. На основу те одлуке следовао је указ, којим се та одлука одређује. И кад је то учињено, учињено је нешто, што је било саобразно жељама грађана нишких. Устајати сад овде да доказујем шта је за Ниш боље а шта горе, по моме мишљењу оваком разлагању нема места, нема места тако исто као кад би неко од нас устао да доказује, шта је боље за ма коју општину у Србији, за општину коју сам изближе не познаје. Ја не могу знати, шта је за поједине општине боље а шта горе, но што то зна становник дотичне општине. Ја знам и могу знати, шта је боље за београдску општину, а шта је за друге општине боље, то ће најбоље знати грађани самих тих општина.

Кад су грађани нишки оценили све прилике, које је изнео г. предговорник и многе друге, којих се није дотакао и кад су они нашли да је трошарина за њих потребна, онда мислим да нема нико право да им то порече и да им се меша у њихове месне прилике.

Говори се, да су чињене неке злоупотребе за трошарином. Ја не знам да ли је истина ово што се примећује; али ја ћу веровати да јесте, пошто то тврде људи, који су тако исто посланици као и ја. Али зар је то, господо, узрок да се трошарина укине? Ја држим да то не може бити узрок господо. Ако је било злоупотреба, и ако се те злоупотребе и данас чине, онда има ту јаче, снажније власти, него што је општинска, и она треба да стане на пут тим злоупотребама. Саме злоупотребе, које се чине са неком установом никако не изазивају право да се та установа обустави и да се тражи да се она укине.

Наводи се у предлогу, да би се овим правом, које је дато општини нишкој да наплаћује трошарине, могле да користе и друге вароши и кад би се све вароши редом тим правом користиле; вели се, дошло би се до бесмислице, до апсурдума што би се цео саобраћај у Србији спречавао. Господо, Ниш нема оних особина, које друге вароши имају; или да окренем фигуру: остале вароши немају оних особина које има Ниш. Ниш и Београд две су јединствене вароши у Србији, које имају засебну управу, а све остале вароши у Србији окружне су или среске. Ниш и Београд то су две вароши, које стоје у изузетку према другим варошима и не знам са каквим разлогом могу да се оне упореде. Ниш, као варош са засебном управом ограничена је на своје сопствено грађанство. Међу тим Ниш, као центар трговине за цео југо-источни крај наше земље, не може да одговори своме задатку како ваља ако му не дозволите да се користи својим положајем. Положај његов као центар трго-

вине одређен је самом природом. Али од саме природе се не живи. Човек постаје тек онда господар ако природу може да савлада и доведе у почињеност људску. Тако исто треба дати могућство грађанима нишким, да се користе природним положајем своје вароши и да од тога виде користи, као и остали грађани у земљи, који нису становници града Ниша. Мала је такса, која се у Нишу наплаћује у име трошарине на увезену храну и друге продукте. Та је такса незнатна и као незнатна неће утицати на трговину у самом граду Нишу. Ну рецимо баш да је учињена омашка у првобитном предлогу, што је та такса дозвољена, шта нам смета да ту омашку исправимо? Зашто ми не би решили, да се на жито и храну и све земаљске производе, које се у Ниш увозе, па се из Ниша извозе такса враћа, а да се трошарина задржи само на оне предмете, који остају у Нишу и ту се потроше. Кад такву одредбу унесемо, онда отпада бојазан г. Вукићевића, да ће извозна трговина у Нишу услед ове трошарине страдати. Ово што помињем не би била никаква нова мера, мера коју би измислили. Таква мера постоји у другим страним државама и у самом Београду, има такве мере у одредбама о трошарини. Има читава земља преко наше границе а то је Мађарска, која враћа трошарину па чак и царину на оне артикле, који се у земљу увозе, па се после као прерађевине извозе.

Ви ћете се сетити, да смо приликом претреса трговачког уговора, говорили о томе, како Мађарска враћа царину наплаћену од жита, кад се од тог жита брашно извози. Ово наводим као доказ, да ово није ништа ново и да је далеко боље исправити мане, ако их има, него ли укидати трошарину.

Ја не могу да разумем господу, која мисле да трошарина шкоди вароши Нишу. Има много других прилика и неприлика, које штете Нишу и које му сметају, што не може да се развије. Ја сам данас поднео Скупштини један предлог, који, ако се усвоји, учиниће да се сметње развитку Ниша умање, — а то је предлог, да се укине мостарина на мраморском мосту. Јер докле се на увоз у Ниш у име трошарине не наплаћује ни грош, дотле се на мраморском мосту на увоз наплаћује два гроша, а и за повратак на празна кола грош, дакле три гроша. У име мостарине наплаћује се три пута више, него ли у име трошарине, и то је разлог, са кога не може Ниш да се развија као трговачко место. Мостарину на мраморском месту плаћа сваки онај, који преноси ма какву ствар ради продаје у Ниш и та мостарина је узрок, што се сеоско становништво из околине Ниша одбија од нишке пијаце, па је отишло у село Брестовац, где истоварује своју храну за извоз на страну. Осим тога, Ниш много пати и због тога, што му је одузето окружно начелство. Наши људи, који живе у унутрашњости, највише долазе на пијацу, кад имају посла код власти и тим самим начелство привлачи себи саобраћај. Сад, кад је начелство премештено, велики део становништва, који је пре ишао у Ниш, нема више потребе да иде у Ниш, него иде тамо, где је начелство и услед тога је пао Ниш, а не услед трошарине. Изволте примити предлог, који сам поднео, да се укине мостарина, изволте вратити начелство у Ниш, па сам и ја сагласан, да се трошарина укине. Али одузети такву установу, као што је начелство, спречити саобраћај наметом као што је мостарина, па још тражити да се тој вароши одузме и последњи извор за приход, — трошарина, чини ми се да није право.

Сем тога Државни Савет овом приликом изванредно лепо је схватио важност предлога и начин, како треба да се реши. Указ, на основу ког је дато право наплаћивања трошарине грађанима нишким, потекао је на основу претходне изјаве становништва нишког. Ако хоћемо да будемо праведни, онда има само један начин, на који се може извести ова ствар, а то је: да се усвоји мишљење Државног Савета, те да се сазове збор грађана нишких, и да реши, хоће ли да задржи трошарину или неће, и шта збор буде решио, то да буде меродавно за ово питање. Ја мислим, да ми треба да имамо толико призрења према једној вароши, која је друга по величини, а прва по важности у нашој земљи. Не верујем баш да би било и каваљерски, да ми овде у Скупштини, као законодавно тело, улазимо у претрес једнога питања, које је месне природе. Оставимо Нишлијама да реше сами, да ли им трошарина шкоди или помаже, па како они одлуче, нека тако буде, То захтева правда, и пити ми штогод губимо као држава, нити ми тиме штетујемо штогод као Народно Представништво, нити ми што рескирамо као становници Београда или других крајева. Нишлије имају да носе терет од трошарине а не продавци производа, јер трошарина се наплаћује од онога, који предмет, подложан трошарини, троши, који у истини чини да тога предмета нестане. А ко чини да га нестане? То је грађанин нишки и он плаћа трошарину. Кад се водила дебата о државној трошарини на шећер и кафу, ови су разлози били меродавни, да трошарину не плаћа трговац, него ми, који трошимо те артикле, а то је и правилно. Па кад је то правилно за државну трошарину, онда не знам, по чему се може спорити, да то није правилно и за општинску трошарину. И онда зашто не би дозволили Нишлијама, да они реше, хоће ли да плаћају трошарину или не.

Г. Вукићевић имао је доброту, те је опширно разложио шта је трошарина и какав је њен утицај на развитак месних прилика у појединим варошима. Он је изнео једну мисао, да ми у нашим варошима немамо бескапиталне сиротиње. То је једна лепа жеља и добро би било да се оствари, али на жалост и у Крагујевцу и у Нишу и у Београду има бескапиталне сиротиње. Ну, ако г. Вукићевић може да докаже, да нема бескапиталне сиротиње у Нишу, онога тренутка и ја сам готов да гласам против свију трошарина па и противу нишке.

Г. Алекса Ратарац је предложио данас да се укине београдска трошарина. Ја сумњам да ће се примити тај предлог; но ако се прими, ја пристајем да се претрес овога предлога о укидању нишке трошарине одложи до решења предлога г. Ратарца; па ако се предлог г. Ратарца прими, да се трошарина у Београду укине, онда нека се укине и у Нишу. Обе су постале једним истим законом, па нека се једним и укину. Они исти разлози, који су руководили законодавно тело, те је завело трошарину за Београд, ти исти разлози руководили су владу да заведе трошарину у Нишу. И сад, кад су се појавили разлози, да трошарина шкоди Нишу, да му не чини никакве користи, кад се појавио предлог, да се укине трошарина у Београду, онда мислим, да би требало решење овога предлога одложити дотле, док се не реши предлог г. Ратарца; па ако се прими његов предлог, онда пада и трошарина и у Нишу, а ако се не прими, онда ће се учинити неправда једном граду, који заузима прво место у нашој домовини, учиниће се неправда Нишу. С тога бих вас молио, да, пре но што решите у начелу овај предлог, имате на уму овај разлог, па или да оставите да општина нишка реши судбину своје трошарине, или да оставите ово питање да се реши, онда када се буде решавао предлог г. Ратарца.

Раша Нинић — Господо, и прошле године кад је решавано о трошарини у Нишу, ја сам опет тражио реч и говорио, како сам ја мислио и ценио о трошарини нишкој. Она је за варош Ниш добра, а питање је да ли је за околину нишку добра. Један човек, који је сто пута отишао у Ниш он плаћа макар динар порезе, а г. Вукашин каже: нека се упитају Нишлије: хоће ли да остане трошарина или не. Они који су ту трошарину бранили само су страни поданици, а они су остали били против трошарине. Трошарина нишка требала би да се укине само у интересу нишке околине, самог Ниша, али мени, као посланику из Тимочког округа, — мени је у интересу, да остане та трошарина, јер наша производња иде преко Алексанца и Књажевца, а сама околина и варош Ниш пропадају. Дакле је у интересу вароши Ниша и његове околине да се укине трошарина, а мени је опет у интересу, да она и даље остане. Због те трошарине Ниш је доста опао, и свако се може уверити, кад види какав је Ниш сад, а какав је био пређе. А што каже г. Вукашин, да се упитају грађани нишки о томе, ја знам, да су сви за то, да се трошарина укине, а само су страни поданици за то, да она и даље остане.

Пера Вукићевић — Ја сам по други пут узео реч, само да одговорим г. Вукашину на две његове напомене, као да сам ја тврдио, да увођењу трошарине у Нишу има места, да тамо нема сиротиње, да нема безкапиталних радника, и вели кад дема сиротиње, онда је угодно, да се трошарина укине. И он је тврдио, да купци плаћају трошарину као потрошачи, а не сами произвођачи. Ја опет напомињем, да у основи то тврђење г. Вукашина Петровића не стоји. Ја сам то довољно разумео, да потрошачи сносе ову трошарину и то они, који су у вароши, али опет ја остајем при томе мишљењу, да ту трошарину, која је махом и већим делим плаћена од сиољних потрошача, ипак да је баш сносе сељаци а не само произвођачи.

Миња Бранковић — Ја сам хтео о овој ствари да кажем то: да се слажем са г. Вукашином Петровићем, да се овај претрес 8 чл. зак. о трошарини остави, докле Ратарчев предлог не изађе на претрес, јер кад је уништен овај чл. 8 онда је и онај указ, који је дозволио, да се трошарина подигне и у Нишу. Дакле за то сам, да се сачека на онај предлог кад он дође, онда да се о овој ствари претреса.

Димитрије Илиџановић — Господо, ја сам први подписник на предлогу, да се укине нишка трошарина, па сам за то и узео реч, да проговорим николико речи о самом предлогу: и ако држим, да су разлози, који су у предлогу изнети довољно јаки, да би могли определити Народно Представништво, да усвоји предлог мој и мојих друговима. Мој други и пријатељ г. Пера Вукићевић је исцрпео све готово са научне стране о самој трошарини, као посредни порези. Али ја мислим, да укратко кажем: према науци како стоји са трошарином, и како има извесних научара, који су за, а има их који су и против трошарине. Из тих разлога видиће се, да их има више, који су против трошарине, против посредне порезе, него што их има за посредну порезу, за трошарину. Тако, као добра страна посредне порезе а исто тако и трошарине наводи се та, *што се лако и брзо наплаћује*, што су то предмети за потрошњу, те се одмах на њих мора и порез наплаћивати. Грађанин узимајући трошаринско предмет мора одмах да плати и трошаринску таксу. Трошаринско чекмеџе не трпи почека. То је прва добра страна посредне порезе, али с друге стране стоји одмах тешкоћа, што се каже, да тај начин прибирања порезе — трошарине *скупо кошта*, а скупа је и контрола при томе, јер ту се може најлакше да краде и чине злоупотребе.

Друга је добра страна посредне порезе та, што се каже: *држављани не знају колико имају да плате* и држе се оне политике у финансији: „да треба петла черупати, те да остане са свим без перја а он никако да не закречи“. Ја држим, да је то скроз погрешно. И држава и општина, ради постигнућа својих задатака, морају изаћи пред своје грађане отворено са захтевима, да траже од својих грађана, да им они потпомогну са оноликим материјалним жртвама, колико држави, колико општини треба за правилно развијање; а никад се не треба плашити те отворености јер само од непознате ствари народ прави трзавице, а никако не прави трзавице кад унапред зна, да држави, општини, треба толико и толико прихода. Мени изгледа, да је најјачи овај трећи разлог, који се износи за посредну порезу, а то је што се каже *да је плаћају и странци*. И кад исцрпем још један разлог, који говори за посредну порезу, онда ћу се вратити и на овај трећи разлог, да и њега побијем. Као 4-ти разлог за посредну порезу, то је, што се вели, да посредна пореза нагони грађане на интензивнији рад. Ја ћу примером да докажем, да не стоји ни овај разлог. Замислите, да постоји у Србији фабрика шећера. Шећер траже сви грађани, па кад се удари велика трошарина на шећер, онда сиротиња није у стању да купује и троши шећер, јер не може да плаћа трошарину. *И услед тога, што се крати највећем делу грађанства, сиротнијој класи потрошња овог производа, сузбија се и производња шећера.* Нека ми је дозвољено, да то потврдим са најскромнијим примером, који се десио са законом о државној трошарини. Ви знате, да смо ми донели закон о државној трошарини и ударили велику трошарину између осталих артикала, и на слану рибу.

Мислило се, дакле, кад је се раније доносио закон о трошарини, да ће он донети јаких прихода; на против, приходи нису били ни оноликн, колики су редовно били пре тога.

Ја сам изнео та четири разлога, у корист посредне порезе али сам, чини ми се, успео да против разлозима побијем наводе, који говоре за посредну порезу и држим, да и овај разлог, да плаћају посредну порезу странци, отпада, према ономе, што сам навео и што ћу сад даље да наведем.

Најјачи разлог против ових посредних пореза тај је, што она не пада на грађане по имућству, по њиховој економној моћи, него пада на грађане не разрезана по извесном плану већ сумарно по потрошњи. Тај разлог, што се наплаћује по потрошњи оптерећујући подједнако и имућне и сиротне грађане, довољан би био, да определи Народно Представништво да овај предлог прими. Сем наведених разлога, још један разлог стоји против посредне порезе, што држава односно општина учи грађане, да крију умаре и на тај начин харају државу. Самим, дакле, законом трошаринским држава иде на то, да се грађани уче кајмашарлуку. Дакле, кад не би било ниједног разлога против посредне порезе и трошарине, сем тога, што је плаћају странци, онда ја мислим, да у земљи нема толико странаца, да би ми због њих могли да усвојимо посредне порезе, јер ти странци су већином стални и као такви плаћају општу порезу, општи данак и ћумручке таксе, па се са тим ваља и задовољити.

Дакле, из свега овога види се, да са научне стране стоје сви разлози против посредне порезе, а у исти мах против трошарине.

Сад ћу да пређем на мишљење Државнога Савета. Државни Савет брани нишку трошарину и у опште трошарину која се буде увела, са разлога: што се руши самоуправно начело; јер кад је општински одбор решио, да је то у интересу грађана, да они лакше живе, онда им се то и не може закратити. Па лепо, господо! Кад Ниш и Београд имају права да у својим општинама уведу трошарину, онда ће и све остале вароши у Србији, по примеру њиховом тражити, да се уведе трошарина и то им се по самоуправном начелу мора дозволити. Ја држим, да би се у том случају са свим отежао извоз наше трговине и промет добара. Но, ја нећу да заступам ни то, да ће ово тражити само општине варошке, јер шта смета једној општини лаповској, да и она то учини, па тако и општина шиљеговачка или ма којој другој да то тражи. Свака дакле општина варошка и сеоска у Србији могла би то да тражи; а то би значило ово: колико ви варошани узимате од сељака у вароши, толико ћемо ми вама у нашим општинама да узмемо, кад прођете кроз село, те на тај начин да се квитирамо. Да не би било тога квитирања, боље би било, да се приходи порезују по имућству, те да се на тај начин општинске потребе подмирују. Државни Савет даље каже: као што ће вароши морати прибегавати прирезима, који су тешки за грађане и т. д. ја не знам, да ли ће то бити теже, кад се приходи прибављају разрезивањем према имућству него на други који начин, јер ја мислим да је правилније, да ко има више, да више и плаћа.

У мом предлогу и мојих другова има више тачака разлога, са којих смо ми тражили укинуће нишке трошарине. Ја нећу да говорим о свима, јер су оне дотакнуте од предговорника, али ћу да говорим о томе, што се каже: да трошарина нишка премешта центар трговачки из Ниша у оближња села.

(Наставиће се)

Одговорни уредник **Ранко Петровић**

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 47 ЧЕТВРТАК 29 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

37 САСТАНАК

22 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Љуба Јоксимовић

(НАСТАВАК)

(О трошарини нишкој, Илицановић).

Господо, трошарина у опште, као и нишка посебице, није добра ни за трговца ни за сељака. Трговац, који је до сад у Нишу куповао храну и остале производе био је ослобођен од трошаринских такса. Трговац, кад мора да му плати трошаринску таксу, он гледа, да иде на друга места, где нема трошарине и купује храну без трошаринске таксе, како би са мањом ценом могао лакше да конкурише на страним пијацама и услед тога, он сад мора тражити друге центре, који су за њега повољнији. Исто тако бива и са сељаком. Сељак, кад нема трговца у вароши, мора да иде на друга места и продаје своје производе, где га купац чека, а сељак тамо због тога, што их је врло мали број, што нема конкуренције, мора своје производе да продаје што јевтиније и да га на кантару лажу зеленаши. Дакле, ни за једне ни за друге није ово корисно; ни за трговца, ни за произвођача није корисна трошарина.

Сад ћу, господо, да кажем неколико речи на примедбе г. Вукашина Петровића.

Г. Вукашин каже: па лепо, трошарина треба да остане, али да би се она олакшала, треба сва она трошарина, која се буде наплаћивала у вароши, па се буде извозила, треба да се врати. У том случају Ниш не би осећао никакву помоћ од трошарине, јер има већина грађана, који су занатлије и земљорадници, који сви једном или у два пут преко године снесу своје производе у варош и плате трошарину, те отуда не би био бог зна какав приход; а популација, међу тим, у Нишу, није таква; да би могла трошарина да се одржи. Дакле, ради тих малих прихода, које би Ниш од трошарине имао, по одбитку извоза трошарине, не би требала ни да остане она успомена, код Нишлија и околине да још стоје под неким турским установама, када су биле разне дажбине ове врсте.

Г. Вукашин каже, да је трговина у Нишу стала не само због трошарине, него и због мостарине на Мрамору. Ја признајем, да је мраморска мостарина велика сметња трговини у Нишу, али исто тако смем да тврдим, да је пре трошарине била јака извозна трговина у Нишу, што значи, да мостарина није утицала на трговину, колико је утицала трошарина. Са свију напред изнетих разлога, молим Народно Представништво, да прими овај предлог и тиме утврди раније своје мишљење о штетности трошарине за Ниш и околину.

Јованча Стојановић — Господо, што се тиче разлога г. Мите Илицановића који су довољно јасни, нећу да говорим. Само ме је изазвао да говорим г. Вукашин Петровић, што каже, да он хоће да буде патриота нишких, ја из тога не видим да је он патриота, већ Ниш ће и даље опадати као што је и до сад опадао. Ми хоћемо овим Ниш да помогнемо и да не буде више пуста варош. То је моја најближа варош, то је моја прва и највећа варош и против Нишлија ја немам ништа, али кад хоћемо да говоримо о неправди као да је Ниш друга престоница и да због тога а у корист неколицине њих уводимо трошарину, шта смо онда учинили? Видели смо да је Ниш, друга престоница, просто никакав Ми смо видели како он напредује и ако оставимо овакву трошарину и даље а и друге намете, онда он неће бити ништа. Ми смо Нишу одузели окружну команду, окружно начелство и преместили у Прокупље, а њему су пак наметнули ову трошарину, па су се сви разбегли из Ниша па и оно мало људи, што је заостало пали су на милост и немилост општини и морају да се упропасте. Ми смо дужни, господо, да заступамо право целе Србије онако, како правда захтева.

Г. Вукашин Петровић у свом говору каже, што ми да одузимамо то право граду Нишу, кад он може да метне трошарину по закону о општинској самоуправи. Кад би то баш тако било, да ми оставимо једној вароши да наплаћује како она хоће, онда докле би отишли ми. Што се тиче трошарине нишке види се, да је она штетна не само за варош Ниш, него и за општине.

Ми смо одбили људе од Ниша и отерали у Прокупље, Алексинац, Књажевац и Белу Паланку. Шта значи кад брестовачка станица извози 800 вагона, док друга престоница само 400 вагона. То се може видети на станици; и то је непобитно. Каже се, да би требало оставити трошарину само на неке артикле, као кафу, шећер и т. д. И то не треба, то је све штетно. Варош Ниш има извесне предмете, на које може да наплаћује трошарину и да се тим одржава, али тиме се он упропастио. Ми кажемо: хоћемо да подигнемо земаљску индустрију, и народну економију, али то не иде на овај начин. И хоћемо ли ми да заступамо и варошане и сељаке подједнако, или хоћемо да будемо једнострани да заступамо само варошане а сељаке не? Јер и сеоске општине, као што рече г. Илицановић, имају општинску самоуправу, и оне имају право да кажу: ја хоћу да наплатим свакоме кад прође кроз моју општину и тиме би се у један пут свс укочило и шта би онда

било? И онда би нама лепо ишло. Ми не треба да станемо на партиско гледиште и да користимо само једној партији. Ми смо дужни да бранимо интересе целе земље, јер смо сви њени синови. Тако је исто и мостарина мраморска штетна, али се мора трпити, и ја мислим да ће и Влада и Скупштина учинити, ако не на овој скупштинској сесији а оно на првој идућој, да се размислимо и да се и то поништи. Што се тиче оног навода да то треба збор да укине, ја имам да додам, да је 8 ов. мес. био збор у Нишу и на томе збору су преко 400 њих тражили да се уништи трошарина, а само је њих 40—50 гласало да остане трошарина. Дакле, ја не могу да дам право г. Вукашину Петровићу бившем министру да он боље разуме потребе Ниша и мишљење Нишлија од мене; јер сам ја тамо одрастао, и ја никако не желим Нишу никакво зло, већ увек добро. Он је хтео тиме само да се популарише, али то није никаква популарност. Тек, кад би устао против трошарине, онда би се он популарисао, а овако нема никакве популарности. С тога мислим, да овај предлог Мите Илићановића и другова треба да се прими, а ја задржавам право да говорим у специјалностима при доцнијем претресу.

Јован Шелмић — Господо, нишка трошарина, која је до сад била код увоза свију производа, она је јако отежавала народу из околине нишке. У тим се крајевима доселио народ из Турске и разних крајева Србства и као сиромашан народ, он не може ту живети од трошарине нишке, коју не може да сноси ако се не укине. Да ли је право да он плаћа сву ту трошарину нишку, а варош Ниш да не плаћа? Ја мислим, да то није право. Ако Ниш хоће да своју општину уреди, да је калдрмише, да јој да осветлење, онда је дужан да сноси општинске прирезе, као и све остале општине у Србији. Он то није радио него је народ из околине највише плаћао. Г. Вукашин Петровић напоменуо је мостарину на Мрамору. Заиста то је тешко за онај крај, који мора то да сноси. Јер тамо сељаци из среза Добричког, Нишког и Косаничког немају више од 100 ока или кгр. да донесе на пијацу.

И он кад то донесе на пијацу и плати на мосту трошарину, а у Нишу трошарину и кантарину, онда шта њему има да остане? Не остаје му ништа, вратиће се опет го и бос без ичега. Колико је корисно за околину нишку, толико је исто корисно и за саму варош Ниш да трошарину укине. Трошарина је Нишу учинила, да толики производи иду на друге пијаце, трошарином Ниш је одбио своје муштерије. Према свима разлозима, које су изнели г. Вукићевић и друга г. г. предговорници, ја се потпуно слажем с њима и молим Народно Представништво да предлог г. Илићановића и моји другова усвоји, *и трошарину укине.*

Мика Хаџи-Тонић — После говора г. Вукашина Петровића, ја не бих имао много шта да кажем, само ћу толико рећи, да би било са свим право, да се решење овога предлога одложи до решења предлога г. Ратарца, јер да се трошарина у Нишу укине, а у Београду да остане, то не би било право. Ниш се рачуна као друга престоница наша, и треба имати на уму, да је Ниш много сиромашнији од Београда; у Нишу немате ни општинске зграде, немате школа о трошку општине подигнутих, нити је у опште Ниш уређен као што треба, и онда укинути трошарину, значи одузети му приходе и ставити му немогућност, да уређење вароши може да изврши. Вели се да трошарина штетно утиче на саму општину нишку, наводи се да због трошарине Ниш опада. Мени се чини господо, да Ниш не опада за то што наплаћује трошарину, него је опао за то, што су паланчани трговци из околине почели више да пазаре у Београду а не у Нишу. Исто тако изгледа ми да не стоји ни онај навод г. Вукашина, да Ниш опада и за то што му је одузето начелство. Онај који је до сада ишао да пазари у Ниш ићи ће опет у Ниш, а неће због начелства да иде у Прокупље или у друго неко место. Ниш од трошарине може да има користи, а не треба му то спречавати. С тога сам ја мишљења да би најправичније било, да се претрес по овоме предлогу одложи до решења предлога г. Ратарца. И ако остане трошарина у Београду, да остане и у Нишу; а ако се укине у Београду, да се укине и Нишу. Тако би било најправичније да урадимо.

Михаило Марковић — Господо посланици! Живим у Нишу пуних 13 година, па ми се чини, да сам имао довољно прилике да га посматрам у његовом развитку и напредовању, а богме, у последње време и у његовом приметном застоју и опадању.

Ниш је велика српска варош, броји на 20.000 становника. По величини друга је у краљевини, а много већих вароши нема ни у целоме Србству. Али Ниш толики и такав, није подигла његова околина, својом великом плодношћу. Његова је околина стешњена, његова је околина начичкана другим местима, која му грабе залогај. Њега је подигла велика раскрсница путова, њега је одржавала месна његова важност.

Али, да се Ниш и даље одржи и напредује, њему по моме најскромнијем уверењу, јако смета трошарина, каква постоји данас. Она непремено одбија доста блиску околину од њега. Замислите само да Добрич, Алексиначка Морава и без мало сва околина, из које се ма шта донесе на пијацу, има да плаћа мостарину, па трошарину и треће кантарину. Те три дажбине износе у најмању руку 1·50 дин. од кола. И кад се узме на ум да сељак на своја кола ја ли натовари ја ли не натовари 150 килограма, а на то, ма и слама била, има да плати 1·50 дин., види се колико је сељаку отежано да уђе у Ниш и да се користи тргом, који у Нишу постоји.

Осим тога, као што је лепо напоменуо посланик г. Шелмић, треба имати на уму, да је једна страна околине нишке настањена досељеницима, да су то људи махом без ичега сиромашни, који тек имају да раде и зараде, да су без новаца, кад пођу на нишку пијацу. И кад један човек пође од куће без новаца, а има да плати и мостарину и кантарину и трошарину, онда шта видимо? Онда видимо што сваке суботе бива на сва та три места, где се те дажбине наплаћују: да сељак остави гуњ у реум на мосту, да остави секиру код трошаринске капије, да чак остави на кантарини. Господо, то су такве сметње, да њих околина нишка поднети не може.

Поред тога, Ниш нити има, нити је кадар добити такво службено особље трошаринско, да људски и уредним путем може ову дацију да наплаћује. Ја не могу да помињем у овоме дому све оно, што се дешава на капијама Ниша, јер није пристојно да се овде чује, али само напомињем, да има пуно разлога и у овом погледу због шта ова трошарина треба да падне. Она треба да падне, кратко рећи, морала ради у оном крају.

Осим реченога, ова трошарина учинила је Нишу, да смо дочекали, да се многи крајеви потпуно одбијају од њега и окрећу на другу страну. Примећено је да из сврљишког среза сељани, у место у Ниш, одлазе у Алексинац на пазар. Кад сељани долазе у једну варош, они из ње одлазе, купују што им треба, и у тим варошима и мали трговци виде вајду од сељака. Кад нема сељака, онда тај мали трговац нема вајде, него има штете: поједе и оно што је зарадио, и на послетку мора да иде у општинске служитеље. Добрич се нагло окреће Прокупљу, и ако тако рећи може да се добаци каменом у Ниш. А колико се опажа ова сметња у Нишу, види се из тога, што Прокупљани траже и други пазарни дан у седници, док је у Нишу сувишан и онај један. Готово би му доста био и један дан у месецу.

Што је најгоре, ова трошарина није обухватила само предмете, који се троше у Нишу, него и оне, који се троше и даље у околини. На прилику, трошарина је ударена, истина мала, на све предмете, који се израђени доносе са стране, а не троше се у Нишу, него их купује сељак. И кад је тако, зар онда не пада та трошарина на терет сељака? За цело да пада. Поред тога велики трговци, који су постојали у Нишу, већ су почели да сустају са радом за то, што паланчанин нема рачуна да пазари робу за свој дућан у Нишу, за то што има да намири трошарину, од које апсолутно никакве вајде нема. И није чудо што се због тога, премда ово није једини узрок, паланчани одбијају од Ниша и радије купују робу са других страна. Јер на тај начин избегну плаћање ове трошарине. Дакле, трошарина је једна сметња, којом се без сумње сужава трговина у Нишу.

Најпосле, лепо је истакнута пре мене и она врло осетна сметња у извозу наших земаљских производа. Ми у Нишу при улазу у варош наплаћујемо трошарину на све жито, на сву стоку, што се извози на страну, само за то, што се онде извршила препродаја. Зар тек ово није сметња нишкој трговини? То одбија трговину и више нема онако великих пијаца, као што их је некада било у Нишу.

Ван сваке сумње ова је трошарина настала отуда, да се олакша становништу варошком, да не плаћа прирез. Па шта се урадило? С једне стране трошарина неоправдано пада и на свет, који у Нишу не живи, а с друге, најживљи крајеви Ниша приметно малаксавају. Лесковачка Капија н. пр. која је имала толико полета, данас само животари; и да није жељезничких радника, који су на оном крају, била би мртва чаршија. По мом уверењу пошло се на то да се олакша *плаћање прireза*, али смо дочекали *да се порез не може да наплати.*

С тога сам за предлог г. Илићановића, да се нишка трошарина укине.

Известилац Милан Милићевић — Господо, код нас у Србији постоје две вароши, које имају трошарину: то је Београд и Ниш. Са београдском трошарином нисам познат, а са нишком познат сам, које из овог рада, а које што сам се више година бавио у Нишу. Кад би Ниш наплаћивао трошарину на оно што троши, ми не бисмо имали ништа против тога, али Ниш наплаћује трошарину и на оно, што се кроз њега провози Ја сам разговарао са једним трговцем из Солуна, и он ми каже да је имао прилике да види, да се на један вагон ражи наплаћује 80 дин. трошарине, и то је наплаћено од произвођача, који је донео то. Ето то је руководило одбор да усвоји да се та трошарина укине. А кад би узели оно, што је један посланик казао да треба ослободити од трошарине оне предмете, који се извозе, онда би остало врло мало, те не би се могли подмирити сами трошкови око трошарине, а кад би се опет враћала трошарина, не би се могло знати, од кога је узета, и настало би питање шта има у вароши да се троши а шта ће да се извози. Дакле, то се не би могло уредити као што треба и кад не може да буде као што правда захтева, онда је најбоље укинути и то мало што постоји. С тога је и одбор за то, да се та трошарина сасвим укине.

Богосав Поповић — Свака општина у краљевини Србији плаћа прирез општински, плаћа своје кмегове, писаре и пандуре. Тако је плаћала и нишка општина пре трошарине. Међутим кад је трошарина установљена у Београду и у Нишу, она је имала циљ сасвим други: да се улепшава варош, да се зидају школе, да се доведе вода и у опште да се ради све оно, што ће служити за улепшавање вароши. Сад према томе да сравнимо Београд и Ниш. У Београду од како је уведена трошарина већ видимо да се улепшава варош на све стране, има водовод, канализација почиње, дошло је осветљење и школе почињу да се зидају, — док међутим у Нишу нигде ништа нема. У општини нишкој не плаћају општински прирез и у место да употребе трошарину на улепшавање вароши, они је употребљују на исплаћивање председника, писара и пандура, тако да је неки пут било случајева да се неки напију ноћу па кад иду преко чаршије вичу: „Живела трошарина.“ То је много пало у очи, па је чак и у новинама писано о томе. Међутим и грађанство у Нишу вољно је да се укине трошарина. Због тога су ономад држали скуп и донели резолуцију, коју смо јутрос добили, на којој има преко 300 потписника и којом се тражи да се укине трошарина нишка, јер сасвим рђаво утиче на сиротињу и околне сељаке. Јер сви сељаци кад виде да Нишлије не плаћају прирез, они вели одмах, па то ми плаћамо и по себи се разуме да сељак једва чека да се трошарина укине. И према томе ја као народни посланик молим Скупштину, да прими овај предлог наш, те да се укине трошарина у Нишу, кад се не употребљава на оно на шта је намењена.

Потпредседник — Објављујем да је претрес свршен. Ко је за то да се овај предлог прими у начелу, тај нека седи, а ко је противан тај нека устане? (*Већина седи*). — Објављујем, да је предлог у начелу примљен.

Сад ћемо приступити претресу појединих чланова. Изволте чути г. известиоца.

Известилац М. Милићевић чита: члан I (ст. 46).

Потпредседник — Хоће ли ко да говори о овом првом члану? (*Нико се не јавља*). — Пошто нико не тражи реч, стављам на гласање: ко је за то да се прими прочитани члан I нека седи, а ко је противан нека устане? (*Већина седи*). — Објављујем да је усвојен члан I.

Известилац чита: члан II (Иста страна).

Јованча Стојановић — Ово што се у овом члану вели, да ће овај закон ступити у живот од 1 јануара 1894 год., ја мислим, да неће бити корисно и с тога бих молио Народну Скупштину да се ово измени и да гласи овако: „Закон овај ступа у живот одмах, чим га Краљ потпише.“ И молим 10 посланика да потпомогну овај мој предлог. (*Не потпомажу га*).

Потпредседник — Претрес је свршен. Ко је за то да се прими прочитани члан, нека седи, а ко је противан нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем да је Скупштина усвојила члан II, и тиме је свршено прво читање поменутог предлога. —

На реду је извештај одбора за преглед и оцену посланичких предлога.

Изволте чути г. известиоца.

Известилац Михаило Радовић прочита тачку I извештаја (ст. 359).

Потпредседник — Скупштина треба да одлучи, прима ли, или не прима поднесени извештај. С тога стављам на гласање: ко је за то, да се поднесени извештај прими, нека седи, а ко је против нека устане. (*Сви седе*). — Објављујем, да је Скупштина усвојила поднесени извештај.

Известилац чита тачку II извештаја (стр. 359).

Потпредседник — Прима ли Скупштина одборско мишљење? (*Прима*).

Известилац чита тачку III извештаја (стр. 359).

Потпредседник — Прима ли Скупштина одборско мишљење? (*Прима*).

Сви ови предлози упућују се Државном Савету на проучење. —

Дајем ¼ часа одмора, а за то време молим г. г. посланике да се издвоје у одсеке и да изберу по једног члана у одбор, који ће да проучи предлоге за раздвајање извесних општина.

После одмора

Потпредсееник — Продужује се дневни ред. Изволте чути списак господе посланика, која су ушла у одбор.

Секретар Љуба Јоксимовић чита:

Анта Поповић, Милош Богдановић, Јоца С. Јовановић, Гаја Милорадовић, Радован Поповић, Павле Станковић и Ђока Брачинац.

Потпредседник — На реду је сад да саслушате један извештај одборски. Молим г. известиоца да га чита:

Известилац Радисав Митровић чита:

ИЗВЕШТАЈ

одбора о оптужби посланика Ж. Малопарца Народној Скупштини

Одбор, који је изабран, да проучи и оцени захтев ужичког првостепеног суда, да се Живко Малопарац, народни посланик може узети на одговор, за штампарски преступ, размотрио је акта, проучио и оценио овај захтев, па је нашао:

Да је Владимир Павловић из Табановића тужио ужичком првостепеном суду Живка Малопарца за штампање у 72 бр. „Одјека“ од 31 марта 1892 год. једног уверења, издатог му од г. Васе Томића из Ужица, у коме је изложено, како је тужиоц Владимир украо поменутом г. Васи једне војничке чизме, када су као старешине народне војске на вежбању били,

наводећи, да му је тим публиковањем нанета клевета и јавна увреда.

Да је тужени Живко, раније тужио истом суду тужиоца Владимира за нанету му клевету и увреду у бр. 145 „Српске Независности“ од 16 децембра 1889 год., и да је Ужички првостепени суд пресудом својом од 15 октобра 1892 године Н. 19.185 пребио ову увреду за увреду, коју је тужени Живко Владимиру нанео, па Владимира казне ослободио; но да је ову пресуду поништио Касациони Суд решењем својим од 27 октомбра 1892 год., бр. 9532 и наредио, да се ова оба дела саставе и уједно пресуде.

Према оваковом стању ствари, одбор налази, да ово дело није такве природе, да би требало туженог Живка издавати суду, и ако је он у одговору своме ужичком првостепеном суду од 7 априла ове године, подносећи потребне доказе у одбрану тражио, да се пресуда изрече и са тим се стављао на расположење суда.

Одбор је мишљења, да се Живко Малопарац народни посланик, по овом захтеву, за поменути штампарски преступ, не може узети на одговор за време трајања његовог посланичког мандата на основу прописа чл. 125 Устава.

Подносећи Народној Скупштини овај извештај, Одбор моли Народну Скупштину, да га усвоји.

21. Јула 1893 год.
у Београду.

Председник одбора,
Станко М. Петровић

Известилац,
Рад. Митровић

Чланови:
Филип Милојевић, П. Б. Павловић, Т. Д. Дидић, М. Даниловић, Јованча Стојановић

Потпредседник — Претрес по овом предмету може доћи сутра на дневни ред. Усваја ли ово Скупштина. *(Усваја).* Молим вас, изволте чути још један извештај одборски.

Известилац Павле Поповић чита:

ИЗВЕШТАЈ
о измени закона о истражним судијама Народној Скупштини

Одбор за проучавање пројекта закона о измени у закону о истражним судијама, проучио је овај законски пројект и нашао је, да исти треба усвојити; с тога, одбор има част предложити Народној Скупштини: да и она овај пројект изволи примити.

21 Јула 1893 год.
Београд.

Председник одбора,
Андра Ђорђевић

Известилац,
П. Поповић

Чланови:
Д. М. Динац, Вел. Карић, М. С. Ђуричић.

Потпрвдседник — Извештај одборски је штампан и г. г. посланици могу га примити, ако га већ нису узели, и он се може сутра ставити на дневни ред? *(Прима се).* —

Изволте чути даље.

Известилац чита:

ИЗВЕШТАЈ
о измени закона о судијама Народној Скупштини

Одбор за проучавање пројекта закона о измени у закону о судијама, а на име чл. 45. тач. *а*, проучио је овај законски пројект и нашао је, да исти треба усвојити; с тога, добар има част предложити Народној Скупштини: да и она овај пројект законски изволи примити.

21 Јула 1893 год.
у Београду

Председник.
Андра Ђорђевић

Известилац,
П. Поповић.

Чланови:
Д. М. Динац, Велимир Карић, М. С. Ђуричић

Потпредседник — И овај предлог може доћи сутра на дневни ред. Усваја ли Скупштина? *(Усваја).*

С тим је данашњи дневни ред исцрпљен. Данашњу седницу закључујем, а заказујем други састанак за сутра у 8 часова пре по дне. Дневни је ред већ објављен. Молим господу из свију одбора, да остану сви овде да раде.

(Састанак је трајао до 11 часова пре подне).

38 САСТАНАК
23 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,
Дим. Катић

СЕКРЕТАР,
Алекса Ратарац

Почетак у $8^3/_4$ часова пре подне.

Присутна су била сва г. г. министри, осим г. министра председника.

Потпредседник — Отварам седницу 38 састанка. Изволте чути протокол 37 састанка.

Секретар Љуба Јоксимовић прочита протокол.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани протокол? *(Прима).* —

Изволте чути молбе и жалбе, које су Скупштини упућене.

Секретар Алекса Ратарац чита:

Абаџиски еснафи из: Јагодине, Аранђеловца и Пожаревца, — моле да се дозволи увоз гајтана, сукна и др. материјала из Бугарске;

Атанасије Марковић резервни капетан из Прокупља, моли да му се уваже 12 год. проведених у руској војсци;

Јова С. Сретеновића и Ружа Т. Марјановића из Бурговца (у ср. ресавском окр. моравском)— моле да се њихов ујак узме на одговор;

Коста Стојановић опанчар из Крушевца, моли да се врши законодавно решење, којим је забрањена продаја пресних опанака;

Сава Стојановић, ноћни стражар у Београду, моли за исплату реквизиције;

Сељани из Добриња (у ср. пожешком окр. ужичком) моле за државну помоћ, јер им је град сву летину потукао;

Грађани из Шанца моле, да се друмским прекупцима забрани упражњавање шпекулативне радње; и

Судови седам сеоских општина у срезу пољаничком (окр. врањском) — моле да се одселе Арнаути из истих општина.

Потпредседник — Све ове молбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Изволте чути један Указ Његовог Величанства Краља.

Секретар чита:

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег министра унутрашњих дела, а по саслушању Нашег министарског Савета, на основу чл. 34 Устава решили смо и решавамо:

Овлашћује се министар унутрашњих дела, да поднесе Народној Скупштини на решење предлог закона о измени и допуни чл. 18 закона о уређењу округа и срезова.

Наш министар унутрашњих дела нека ово решење изврши.

21 јула 1893 год.
у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар унутрашњих дела,

Св. Милосављевић с. р.

Исти гласи:

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА

о измени и допуни члана 18 закона о уређењу округа и срезова

Трећи четврти и пети одељак члана 18-ог замењују се овим: За среске начелнике могу бити постављени српски грађани по рођењу, или природжени српски грађани, ако су пет година настањени у Србији:

1. Они, који су свршили факултет у Србији или на страни, а служили су као указни чиновници најмање три године;

2. Они, који су свршили најмање шест разреда гимназије или реалке, или три разреда гимназије или реалке и какву стручну школу, а поред тога служили су као указни чиноовници најмање пет година;

3. Они, који су служили као указни чиновници најмање осам година и то бар три године као указни полицијски чиновници; и

4. Они, који су служили као стални или привремени срески начелници.

Нико не може бити постављен за среског начелника, ако није навршио двадесет и пет година живота.

Који не могу бити постављени за среске начелнике, не могу бити постављени указом ни за вршиоце дужности срезких начелника.

Овај закон ступа у живот петог дана, пошто се објави у службеним „Српским Новинама".

За тим:

МИШЉЕЊЕ ДРЖАВНОГ САВЕТА

Господину министру унутр. дела,

Државни Савет проучио је предлог закона „О измени и допуни чл. 18 зак. о уређењу округа и срезова," па је мишљења, да га треба усвојити са допуном тач. 2 и у следећој редакцији:

I

Трећи, четврти и пети одељак члана 18 мењају се и гласе:

За среског начелника може бити постављен онај српски грађанин по рођењу, или природжени и 5 година у Србији настањени српски грађанин, који је навршио 25 година живота, и који је:

1 Свршио који факултет у Србији или на страни и служио као указни чиновник најмање три године; — или

2 Свршио најмање шест разреда гимназије или реалке, или три разреда гимназије или реалке и какву стручну школу, а поред тога служио као указни чиновник најмање пет година, од којих бар две као указни полициски чиновник; — или

3 Служио као указни чиновник најмање осам година, од којих бар три године као указни полициски чиновник; и

4 Онај, који је служио као стални и привремени срески начелник.

Који не може бити постављен за среског начелника, не може бити постављен ни за вршиоца дужности среског начелника.

II

Овај закон ступа у живот петога дана, од дана објаве у службеним „Српским Новинама."

Саопштавајући вам ово, част ми је послати вам и препис одвојеног мишљења чланова Државног Савета г. г. Косте Јовановића, Ј. Ђаје и Пере Ђорђевића.

Примите, Господине Министре, и овом приликом уверење о мом одличном поштовању.

Бр. 2264,
15 јула, 1893 год.
Београд.

Председник државног савета,
П. Велимировић с. р.

Иза тога прочита:

ОДВОЈЕНО МИШЉЕЊЕ

Потписани се не слажу с мишљењем Државног Савета о законском предлогу за измену и допуну члану 18 закона о уређењу округа и срезова, како га је министар унутрашњих дела предложио и Државни Савет на свом данашњем састанку примио, јер не виде оправдана разлога, зашто би сада при доношењу овога закона требало са свим одступити од начела, и у земаљском Уставу изреченог, и у досадањем закону о уређењу округа и срезова па у неким другим ранијим законима усвојеног, да се за све гране државне службе нарочитим законом прописани испит полаже. Потписани су мишљењу саветске већине противни и из разлога, што је Државни Савет на истом том састанку, при генералном претресу овога законског предлога био донео начелну одлуку, да испите бар за неке кандидате треба задржати, те би усвајање овакога, министром предложеногa, законског нацрта било према тој саветској одлуци и недоследно.

На основу довде изложеногa, а уз то водећи, с једне стране, рачуна о садашњим приликама у питању набавке добрих чиновника полицијске струке, а с друге, и о фактичким незгодама, које настају, кад се одмах за све те чиновнике и од свих кандидата за полиц. службу тражи полагање државног испита, — потписани су мишљења, да би било умесно и по интересе државне службе подесно, да се бар чиновници означени у министрову предлогу под 2) и 3) подвргну испиту, пре но што би били постављени за стални среске начелнике. Према том, и како се потписани с г. министром и саветском већином не слажу ни у другим појединостима, цео би законски предлог требао да гласи овако:

Законски предлог о измени и допуни чл. 18 закона о уређењу округа и срезова од 1 јула и 18 децембера 1890 г.

Трећи, четврти и пети одељак члана 18 мењају се и гласе:

Члан I

За среског начелника може бити постављен онај српски грађанин по рођењу, или природжени и 5 година у Србији настањени српски грађанин, који је навршио 25 год. живота и који је:

1. Свршио који факултет у Србији или на страни и служио као указни чиновник најмање 2 год; или

2. Служио, пре ових законских измена као стални или привремени срески начелник, најмање годину дана; или

3. У законом одређену року положио прописани испит за среског начелника, а пре тога:

а) Свршио коју средњу, стручну школу или најмање 6 разреда гимназије или реалке и служио као указни чиновник најмање 5 година, од којих бар 2 као указни полицијски чиновник — или

б) служио као указни чиновник најмање 8 год., од којих бар 3 године као указни полицијски чиновник.

Ко би испунио погодбе у овом — 3 одељку под а.) и б.) означене, може бити постављен за привременог среског начелника и без положеног испита.

Ко не може бити постављен за сталног или привременог среског начелника не може бити постављен ни за вршиоца дужности среског начелника.

Речи у овом закону: „служио као указни — указни полицајски — чиновник“ не могу се односити и на оне чиновнике, којима су указом, или законом признате као указне године службе и године проведене у служби неуказној или у служби изван Србије.

Закон о испитима за среске начелнике биће денесен до краја 1895 год.

Члан II.

Овај закон ступа у живот петог дана, од дана објаве у службеним „Српским Новинама.“

15 јула 1893 г.
Београд.

Чланови Држ. Савета:

Коста Јовановић,
Ј. Ђаја,
П. Ђорђевић.

Потпредседник — Предлог се упућује одсецима, да га проуче и изберу по једног члана за одбор. —

Изволте чути једно питање на г. министра нар. привреде.

Секретар чита:

ПИТАЊЕ

НА

господина министра народне привреде.

Приликом претреса трговинског уговора са Аустро-Угарском а на моју примедбу, да би влада наша требала, да поради да добије пристанак Аустро Угарске владе, „да се и на Малом Зворнику установи станица за извоз стоке из Србије“ Господин министар народне привреде изјавио је, да ће он радити да добије пристанак Аустро-Угарске владе, да се поменута станица у Малом Зворнику установи.

С тога, част ми је упитати господина министра народне привреде, да ме изволи известити, је ли учинио извесне кораке ради уређења поменутог питања, и ако јесте, докле је та ствар до сада дошла, и где сада стоји?

29 јула 1893 год.
у Београду.

С поштовањем,
Милан П. Милићевић,
народни посланик.

Потпредседник — Пошто овде није г. министар, то му се питање упућује, да на њега одговори у првој седници. —

Изволте чути један извештај.

Известилац Анта Поповић чита:

ИЗВЕШТАЈ ОДБОРА

о

предлогу за раздвајање извесних општина

Народној Скупштини

I

Одбор за оцену и разгруписавање општина, расмотрио је предлог г. министра унутрашњих дела, као и сва акта односећа се, да се село Вошановац одвоји од општине орешковачке и засебно образује општина под називом „општина вошановачка“, па је нашао, да су услови из чл. 2, 3 и 4 закона о општинама испуњени, с тога одбор има част предложити Народној Скупштини на основу чл. 5 закона о општинама да изволи решити:

„Да се село Вошановац у срезу млавском окр. пожаревачком одвоји од општине орешковачке и да за себе образује општину под називом „општина вошановачка“.

II

Одбор за оцену и разгруписавање општина расмотрио је предлог г. министра унутрашњих дела, као и сва акта односећа се, да се село Витанци одвоји од општине деспотовачке, па да за себе образује општину, под називом „општина витаначка“, па је нашао, да су услови из чл. 2, 3 и 4 закона о општинама испуњени, с тога одбор има част предложити Народној Скупштини, да на основу чл. 5 закона о општинама реши:

„Да се село Витанци у срезу ресавском окр. моравском одвоји од општине деспотовачке, па да за себе образује општину, под називом „општина витаначка“.

III

Одбор за оцену и разгруписавање општина, расмотрио је предлог г. министра унутрашњих дела, као и сва акта односећа се, да се село Бераље одвоји од општине барске, па да за себе образује општину под називом „општина бераљска“, па је нашао, да су услови из чл. 2, 3 и 4 закона о општинама испуњени, с тога одбор има част предложити Народној Скупштини, да на основу чл. 5 закона о општинама реши:

„Да се село Бераље у ср. пожаревачком окр. пожаревачки одвоји од општине барске, па да за себе образује општину под називом „општина бераљска“.

IV

Одбор за оцену и разгруписавање општина, расмотрио је предлог г. министра унутрашњих дела, као и сва акта односећа се, да се села Јастребац и Дадинац одвоје од општине орашачке, село Ковачева Бара да се одвоји од општине грделичке и село Градиште да се одвоји од општине рупљанске у ср власотиначком окр. пиротском, па сва ова села да образују једну нову општину под називом „општина дадиначка“, па је нашао да су услови из чл. 2, 3 и 4 закона о општинама испуњени, с тога одбор има част предложити Народној Скупштини, да на основу чл. 5 закона о општинама реши:

„Да се села Јастребац и Дадинац одвоје од општине орашачке, село Ковачева Бара да се одвоји од општине грделичке, и село Градиште одвоји од општине рупљанске, у ср. власотиначком окр. пиротског, па сва ова села да образују једну нову општину под називом „општина дадиначка“.

V

Одбор за оцену и разгруписавање општина расмотрио је предлог г. министра унутрашњих дела, као и сва акта односећа се, да се села Глоговац и Бујимир одвоје од општине станачке, па да за себе образује општину под називом „општина глоговачка“, па је нашао да су услови из чл. 2, 3 и 4 закона о општинама испуњени, с тога одбор има част предложити Народној Скупштини, на основу чл. 5 закона о општинама да изволи решити:

„Да се села Глоговац и Бујимир у ср. алексиначком окр. крушевачког одвоје од општине станачке, па да за себе образују општину под називом „општина глоговачка“.

VI

Одбор за оцену и разгруписавање општина, расмотрио је предлог г. министра унутрашњих дела, као и сва акта односећа се, да се село Мироч одвоји од општине голубињске и за себе образује општину под називом „општина мирочка“, па је нашао, да су услови из чл. 2, 3 и 4 закона о општинама истина испуњени, али село Мироч нема довољан број пореских глава, како прописује став 1 одељка 2 и чл. 2 закона о општинама, ну, како је село Мироч у по све врлетном месту, — у самој планини, то се користи ставом 2 одељка 2 чл. 2 закона о општинама, то одбор предлаже Народној Скупштини, да на основу чл. 5 закона о општинама реши:

„Да се село Мироч у срезу поречком окр. крајинског одвоји од општине голубињске и образује за себе општину под називом „општина мирочка“.

22 јуна 1893 год.
у Београду.

председник,
Ђока Ж. Брачинац.

известилац,
Анта Поповић.

Чланови:

Јов. С. Јовановић, Гаврило Милорадовић, Милош Ј. Богдановић, Павле Станковић, Радован Поповић.

Потпредседник — Претрес свију ових предмета може доћи за идућу седницу. Усваја ли скупштина? *(Усваја).* —

Изволите чути извештај финансиског одбора.

Заступник известиоца Мијајло Марковић чита:

ИЗВЕШТАЈ
Финансиског Одбора
Народној Скупштини

Финансиски Одбор у данашњој својој седници проучио је предлог закона о установљењу наших државних монопола на: жигице, петролеум, артију за цигарете и алкохол, који је поднео министар финансија.

У њему је Одбор учинио ове измене:

У чл. 12 после речи „комисије“, да се дода: „осим чиновника Управе Монопола“.

У чл. 14 у последњем ставу, петом реду, место „већ законом одређену“, да дође реч: „досадашњу“.

У чл. 16 остају само прве три врсте. Од речи „и“, па све до краја овога члана, брише се.

На послетку у члану 26 додаје се: „Уједно се овим законом укидају тачке 26 и 118 у закону о општој царинској тарифи од 10 јула ове године“.

Осим овога Одбор је усвојио све напомене Државнога Савета, на које је и министар пристао.

Налазећи, да је овај предлог законски користан за државне финансије, Одбору је част предложити Народној Скупштини, да га изволи примити.

21 јула 1893 год.
у Београду.

Председник финансијског Одбора,
К. С. Таушановић

Известилац,
Ђ. Милијашевић

Чланови:

Р. С. Поповић, Ђ. Ж. Брачинац, М. Марковић, Андра В. Параћанин, Арса М. Дреновац, П. Поповић.

Потпредседник — Претрес овога предлога ставља се за сутрашњу седницу на дневни ред. Усваја ли Скупштина? *(Усваја).* —

На реду је други извештај одбора финансијског.

Заступник известиоца чита:

ИЗВЕШТАЈ
Финансиског Одбора
Народној Скупштини

Предлог министра правде, да се одобри накнадни кредит од 126.000 динара, колико је више утрошено из државне касе на издржавање судских притвореника и осуђеника у казненим заводима у 1892 години, Финансијски Одбор нашао је, да је уместан, те му је част предложити Народној Скупштини, да га прими.

21 јула 1893 год.
у Београду.

Председник финансијског Одбора,
К. С. Таушановић

Известилац,
М. Марковић

Чланови:

Р. С. Поповић, Арса М. Дреновац, Ђ. Милијашевић, Ђ. Ж. Брачинац, Андр. Ђ. Параћанин, П. Поповић.

Потпредседник — Претрес овога предлога ставља се за сутрашњу седницу на дневни ред. Усваја ли Скупштина? *(Усваја).* —

На реду је даљи извештај одбора финансиског.

Заступник известиоца чита:

ИЗВЕШТАЈ
Финансиског Одбора
Народној Скупштини

На чуваре осуђеника београдског казненог завода због сеобе у Љубичево и Добричево једнога дела осуђеника, да би се сачували од болести, која се била јавила, утрошено је 1892 године 3000 динара више, но што је буџетом предвиђено. Издатак је потпуно оправдан, с тога је финансијски Одбор мишљења, да Скупштина треба да одобри министру правде њиме поднесени предлог о накнадном кредиту за ову суму, у прошлој години потрошеној.

21 јула 1893 год.
у Београду.

Председник финансијског Одбора,
К. С. Таушановић

Известилац,
М. Марковић

Чланови:

Р. С. Поповић, Ђ. Милијашевић, Ђока Ж. Брачинац Андр. В. Параћанин, Арса М. Дреновац, П. Поповић.

Потпредседник — И овај предлог може доћи на дневни ред сутра. Усваја ли Скупштина? *(Усваја).* —

На реду је опет извештај финансиског одбора.

Заступник известиоца чита:

ИЗВЕШТАЈ
Финансиског Одбора
Народној Скупштини

У својој седници од 11 овог месеца Финансијски Одбор проучио је предлог министра правде о накнадном кредиту од 6.300 динара на штампање и повез закона и законских прописа као и за штампање разног материјала за судску струку у 1892 години.

Издатак је учињен још у току прошле године, али је оправдан, те је част Финансијском Одбору предложити Народној Скупштини, да предлог министра правде прими онако, како га је поднео.

21 јула 1893 год.
у Београду.

Председник финансијског Одбора,
К. С. Таушановић

Известилац,
М. Марковић

Чланови:

Ђ. Милијашевић, Ђока Ж. Брачинац, Андр. В. Параћанин, Р. С. Поповић, Арса М. Дреновац, П. Поповић,

Потпредседник — И овај предлог може доћи сутра на дневни ред. Усваја ли Скупштина? *(Усваја).* —

На реду је још један извештај одбора финансиског.

Заступник известиоца чита:

ИЗВЕШТАЈ
Финансиског Одбора
Народној Скупштини

Финансијски Одбор проучио је предлог министра финансија, да се Клефиту и Шеусу, прерађивачима свињетине, прода за 15.000 динара државно добро, зграда и земљиште старе поште у В. Плани. Налази га врло оправдана, те је Одбору част, предложити Народној Скупштини, да министров предлог прими, како је и предложен.

22 јула 1893 год.
у Београду.

Председник финансијског Одбора,
К. С. Таушановић

Известилац,
М. Марковић

Чланови:
Р. С. Поповић, Арса М. Дреновац, Ђ. Милијашевић, Ђ. Ж. Брачинац, Андр. В. Параћанин, П. Поповић.

Потпредседник — И овај предлог може доћи сутра на дневни ред. Усваја ли Скупштина? *(Усваја).* —

На реду је такође извештај одбора финансиског.

Заступник известиоца чита:

ИЗВЕШТАЈ
Финансиског Одбора
Народној Скупштини

Финансијски Одбор претресао је предлог министра народне привреде о ослобођавању увозне царине на вуну Браћи Минх за њихову фабрику вуненог израђевина за време трајања *пређашње* опште царинске тарифе, дакле, од 2 априла 1892 па до ступања у живот *садашње*. Нашло се, да је предлог са свим оправдан и потпуно справедљив, с тога Одбор предлаже Народној Скупштини, да га прими.

22 јула 1893 год.
у Београду.

Председник финансијског Одбора,
К. С. Таушановић

Известилац,
М. Марковић

Чланови:
Ђока Ж. Брачинац, Андр. В. Параћанин, Р. С. Поповић, Ђ. Милијашевић, Арса М. Дреновац, П. Поповић.

Потпредседник — Претрес овога предлога може доћи сутра на дневни ред. Усваја ли Скупштина? *(Усваја).* —

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду први претрес извештаја одбора финансиског о катастарском премеравању Србије.

Заступник известиоца чита: предлог (ст. 131), и извештај одборски (ст 363).

Драгомир Рајовић — Мени се чини, да овај начин предлагања, који је сад учињен од стране г. министра, ни мало неће постићи ону сврху, која се хоће. Ово поглавито с тога, што овако рађење у малом ни најмање неће дати онај резултат, који се тражи. Сама ситуација земљишта мењаће се у току времена, и то, што ће се потрошити, докле све буде свршено; то неће бити меродавно и стално; и опет би се морало приступити новом катастрирању, док се све уради, јер је мала свота, која се сад тражи, према томе, шта треба да се уради. Наше финансиске прилике такве су, да се то не може да изврши брзо у тако кратком времену, и како је то нужно. Ту не може да се има права ситуација земљишта наше отаџбине, и с тога ја држим, да је далеко целисходније, а неће државу коштати ништа или ако је кошта, то ће пасти на терет оних, чије се имање премерава. То је начин, који се у Америци употребљава. То је „thoras". По том закону сопственици имања имају дужност, да у извесном времену направе премер и план свога имања, то се утврди и онда се јамствује о својини. То је један начин, који се показао као врло целисходан, врло користан а међу тим, много лакши за државу, и ја држим, кад год може држава да се не меша у оне ствари, које су махом економне природе, онда је боље, да се она у то и не меша. Она има доста чисто државних послова, чисто административних послова и само ако може њих да обавља корисно по народ, то је довољно, да никако не меће на себе онај терет, за који није позвана; онај терет, који се у другим земљама на други начин, корисније, подмирује. С тога ја мислим, да би овај предлог г. министра требао да отпадне, а да се г, министар умоли, да сообразно томе американском закону „thoras" начини нов предлог, и да се на тај начин утврди ситуација земље и учврсти својина наше отаџбине.

Тома Бојичић — Катастарско премеравање земљишта врши се на основу постојећих закона, и разлог г. Рајовића не треба да има места тим пре, што ми знамо, да премеравање ових земљишта врше они људи, који до данас нису примили плату, а нису је примили за то, што је исцрпен кредит, који је раније одобрен. Сад је у том послу морало да се застане, и ја мислим, да Скупштина треба да одобри предложени кредит, који нам је поднесен, те да се на основу постојећег закона продужи даљи рад. Да ли ће доцније требати већа или мања цифра, то се оставља увиђавности министровој, према послу, који се врши, а ово сад треба примити.

Потпредседник — Пошто нико више не тражи реч, то оглашујем, да је претрес овога предлога у начелу свршен. Стављам на гласање: Ко је за то, да се овај предлог у начелу прима, нека седи; ко је против, нек устане? *(Већина седи).* — Оглашујем, да је Скупштина усвојила овај предлог у начелу.

Сад приступамо претресу појединих тачака.

Известилац М. Марковић прочита чл. I (стр. 131.)

Потпредседник — Стављам на гласање: ко је за то, да се прочитани члан прими, тај нека седи; а ко је противан нека устане? *(Сви седе.)*— Објављујем, да је Скупштина усвојила чл. I.

Известилац М. Марковић прочита члан II. (Иста страна.)

Потпредседник — Ко је за то, да се прими прочитани члан, тај нека седи; а ко је противан, нека устане? *(Сви седе.)* — Објављујем да је Скупштина усвојила чл. II.

Известилац прочита чл. III (Иста страна.)

Потпредседник — Ко је за то, да се прочитани члан прими, тај нека седи а ко је противан нека устане? *(Сви седе.)* — Објављујем, да је Скупштина усвојила чл. III и тиме је свршен кредит на премеравање земљишта. —

На реду је кредит на досељење и насељење неколиких црногорских породица. Изволте чути известиоца.

Известилац М. Марковић прочита предлог г. министра народне привреде (стр. 164.) а за тим прочита извештај финансиског одбора о том предлогу (стр. 364.)

(Наставиће се)

Одговорни уредник **Ранко Петровић** Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 48 ЧЕТВРТАК 29 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

38 САСТАНАК

23 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Алекса Ратарац

(НАСТАВАК)

(О досељавању Црногораца).

Потпредседник — Пошто се нико не јавља за реч, стављам на гласање: ко је за то, да се прими мишљење финансиског одбора, тај нека седи, а ко је противан нека устане? *(Сви седе.)* — Објављујем, да је Скупштина усвојила мишљење финансиског одбора и тиме је свршен кредит за досељење Црногораца. —

На реду је извештај финансиског одбора о накнадном кредиту од 15.000 динара, колико је више утрошено на храну притвореника код истражних судија.

Известилац М. Марковић прочита предлог г. министра правде (ст. 316) а за тим извештај финансиског одбора (ст. 363).

Милан Ђурић — Код овога накнадног кредита, који се тражи, што је више потрошено на храну притвореника код истражних судија имам да кажем ово. Овај кредит, разуме се, мора се одобрити, јер људи нису могли бити без хране; али, мени се чини, да ће и Народна Скупштина признати и цела земља зна, да сад не би било овога кредита, да је било правде и поштења код многих среских начелника и истражних судија, који су стварали кривице многим људима. То је што сам имао да кажем.

Потпредседник — Пошто нико више не тражи реч, објављујем, да је претрес свршен. Ко је за то да се предложени кредит прими, тај нека седи, а ко је противан нека устане? *(Сви седе.)* — Објављујем да је Скупштина одобрила тражени кредит. —

На реду је извештај одбора финансиског о допуни закона о привременом прирезу.

Известилац М. Марковић прочита предлог г. министра финансије (стр. 165) а за тим прочита мишљење Државног Савета (стр. 166), па извештај финансиског одбора о том предлогу (стр. 364).

Потпредседник — Приступа се начелном претресу прочитаног предлога.

Стојан Новаковвћ — Господо! Под једним скромним насловом: „Допуне у закону о привременом прирезу од 1892 године“ — под једним насловом, који нити узбуњује, нити узнемирује, после извештаја Државног Савета и финансиског одбора, у којима се такође поглед ни на шта не обраћа, ми имамо пред собом једну ствар важну; ми стојимо овде пред једним новим дугом и то пред једним дугом за дефицит државни. То је оно, што значи ова допуна у закону о привременом прирезу од 1892 године. Чисто српски речено, дневни ред, који сад наступа пред вас и о коме се има да говори, значи: хоћемо ли се или нећемо задужити са још $22^1|_2$ милијона номиналних; то значи да на толику суму плаћамо интерес и отплату ономе, који нам их буде узајмио.

То је предлог, који је на дневном реду. И пре, но што сам почео о њему да говорим, сматрао сам за дужност да ствар преведем на чист, обичан језик, да сваки зна о чему има да говори.

А кад је пред нама тако замашна ствар, као што је задужење од $22^1/_2$ милиона и то ради дефицита, ја мислим, да ћете признати да треба да погледамо на све наше досадашње дуговање државно и размотримо, чега ради, и за што смо тако задужени, одкуда су ти дугови, који ли је тај непрекидни извор, који непрестано товари дугове пред Народно Представништво од 10 година па овамо сваке друге, треће или пете године?

Да бисмо тај задатак решили како треба, и да бисмо јасну слику саставили о ономе, шта дугујемо, ја ћу прво да вам разделим дугове, које сад имамо према извештају г. министра финансија, па ћу после говорити о томе, откуд је који дошао.

Све што наша држава данас дугује, са одбитком онога што смо платили, скупа износи према извештају 326,000.000 динара.

Ја сам проучавао те дугове и старао сам се да их поделим по једном гледишту, које ће Народном Представништву олакшати да у суштину саме ствари уђе. Ја сам, дакле нашао, да се сви наши дугови могу поделити на ове три врсте: на дугове од ратних трошкова — од сва три рата; за тим па дугове од државних тековина као што су: железнице, оружје, монопол соли и дувана, јер то су све тековине, које бацају данас око 12—13 милијуна динара прихода; треће су врсте дугови од дефицита. Дугови ове треће врсте, то су дугови од рђавог газдовања. Они први су дугови, ратни, и они су потекли од вршења врховних дужности народних; дугови од државних тековина, то су дугови које можемо благосиљати, јер много пута не би се имало шта метнути у државну касу, кад не би данас било ових тековина, за које су у своје време дугови чињени. Дугови треће врсте дају највећу бригу и на-

лажу највеће старање, и нама је у дужности да о њима мислимо са што више озбиљности.

На реду је да кажем колико и какве врсте од ових 326 милиуна има и како се деле. Ратни трошкови показују нам ове цифре. По садањем стању дуга са одбитком онога што је отплаћено: од првог старог ратног дуга од бомбардовања Београда и набавке оружја, или од првога рата с Турском, сад се добро не опомињем, остало је још неотплаћено 6,286.541 дин.; од реквизиција што је узето од народа за време турског рата има дуга 31,690.000 дин., и најпосле дуг дувански од 1885 год. од рата бугарског износи 38 522 500 динара — свега 73,509.041 дин. Овој врсти дуга најприроднije је додати аграрни дуг, који ми плаћамо за ону суму, којом смо исплатили спахије у ново ослобођеним крајевима. Народ је после нашао за добро, да то узме на себе. И то долази, дакле, као последица ратова и тога дуга има 6,390 000 динара — дакле, округла цифра ратних дугова износи на 80 милиуна динара.

Сад ћу да пређем на дугове од дефицита.

Први дуг од дефицита закључен је под називом тако званe „Златне ренте“ од 1884 године. Намера је ондашњег Представништва и Владе била, да се рашчисте ондашње неприлике у финансијама. Тада је узајмљено око 40 милијона, а сад има тога неисплаћеног дуга 39,635.000 динара. За тим је две године касније, 1886 год., учињен опет један нов зајам на обвезнице Управе Фондова. Тада је узајмљено 11,115.000 дин. За тим је 1887 на крају и у почетку 1888 зукључен опет нов зајам, тако званe обртне ренте у суми 29,310.000 дин. То чини свега 80,150.000 динара. То су дугови од рђавог газдовања. Томе треба да додамо ових 18,000.000. Ефективно ових 18,000.000 не могу се наћи, т. ј. ми их не можемо добити у готовини у толикој суми. Ми кредиторима морамо дати више облигација. Вама ће бити познати финансијски рачуни, да ми за ових 18,000.000 динара морамо дати облигација на суму, за коју плаћамо интерес и отплату једном четврти већу. Стварно, дакле, ми ћемо добити 75%, кад се урачунају сви трошкови и кад се, дакле, дода тих 25% , онда ће дуг износити у ствари 22,500.000 дин. Додајте овај дуг горе поменутој суми од 80,150.000, онда ће сума дуга од дефицита изнети 102,500.000 динара. Дакле, то је дуг од рђавог газдовања за последњих 10 до 12 година у Србији.

Вредно је, да се запитамо: од куд је дошао овај дуг од рђавог газдовања — од дефицита? — Где су те погрешке, где су стални узроци, који су донели ово задужење и који су донели то, да ми у 326,000.000 целокупног нашег државног дуга, — имамо управо дуга за тековине државне само 144,000 000? Од ратова је дуг 80,000.000, од дефицита 102,000,000, од привреде или тековина 144 милиона, онда имате суму целокупног државног дуга у 326,000.000 дин.

Да се запитамо, од куд је то дошло да ми данас оволики дуг од дефицита имамо?

Још у оно доба, кад је пред Народно Представништво изнет предлог, да се гради железница, одлучено је да се у расход стави 6,000.000 динара за отплату интереса на онај зајам, који је требало закључити, да би се железница могла саградити. Да би се, дакле, исплатило грађење железница, које нам сада већ дају приличан део онога, што је онда за њих у Скупштини вотирано — да би се то могло учинити, Народно је Представништво онда вотирало више закона о посредним порезима. Премда се и раније почело са доношењем закона о посредним порезама, тада су се у већој мери почели стварати, и донесено је више закона о посредној порези као: закон о таксама, монополу дувана, трошарини на пиће и т. д. Њима се мислило, да се изравна буџет у оно доба. Али шта је било? Буџет прихода није показао од тих нових закона оне цифре, које су у буџету биле предвиђене. У нашој земљи обичај је, кад изађе нов закон, а нарочито финансијски, обичај је, велим и прва брига, како ће се људи од закона да извуку и да не плате оно, што се законом прописује. И, ето, мало то, мало чиновници, мало политика, мало партије, мало „наш је — ваш је“, па у каси не би прихода, и нови закони не донеше ништа. Тако је то ишло две, три године, а кад су прошле те две три године — показало се одмах да у касама има великог дефицита. И пореза се рђаво naплаћивала, као и ове посредне порезе, те је и то допринело постанку дефицита.

Политичке слободе, међу тим, развијале су се, али је са тим слободама у исти мах падала администрација, падао је ауторитет власти у земљи. У коликој је мери шкодило једно, шкодило је и друго и у ствари долазило је једно за другим, и то је, чини ми се, једини узрок, те се дошло 84 год. у такво једно стање, у коме је требало учинити новога зајма у суми од 44,000.000 динара, да се учини крај томе стању. Дошла је ствар пред Скупштину, и онда је Народној Скупштини у Нишу изнет овакав исти извештај о финансиском стању земаљском, као год и сад што је овај благочестиви закон раздаван са овим називом без значења. Онда су Народни Посланици питали: реците нам колико нема, па да дамо.

Казано је, колика је сума потребна, према рачунима, које је ондашња влада изнела, учињен је толики зајам, али остао је онај исти извор и даље, и стање се излечило није. Две године после тога показало се, да опет нема 12 милиона. Онда је узајмљено на обвезнице Управе Фондова 12 милијуна динара у нади, да ће се тиме излечити зло, које постоји. Али за то, што су остали исти узроци, који су и пре били, промене није било, и за то је опет морао доћи нов зајам од 12 милијуна, и опет нов намет за отплату тога зајма. За тим 1887 године, кад је била промена владе, онда из политичких побуда и разних других разлога, мислило се, да ће се Бог зна шта учинити, и решено је да се пречисти са старим рачунима. И чему је то одвело? Учињен је нов зајам од 30 милијуна, који је у Скупштини вотиран и за који и данас плаћамо отплату и интерес.

И ево и трећи пут, где се чини то исто. После толико горког искуства, све се исто наставља, све се исте погрешке понављају. Онда 1887, кад се морао зајам по ново чинити, мислило се, да ће се што год учинити, да се ојача прибирање прихода, да се умањи издање! Сачувај боже! Отворите буџет од 1886, последњи, који је под напредњачком владом вотиран, и у њему ћете наћи на пензије чиновничке петун милијун динара. Отворите последњи буџет, који сте ви сами и ваши другови вотирали, отворите га на тој позицији и наћи ћете цифру преко 2 милијуна на пензије чиновничке; шта то значи? Значи, да у овим променама политичких праваца има шпекулације, другим речима, простије казано: дигни се ти, да седнем ја. И кад он дође, он из државне службе уклања оне, који му се не допадају, а намешта своје пријатеље; значи, дакле, да су те промене проста чиновничка гоњења и чиновничке шпекулације, у којима појединци гледају да извуку корист. После све то пада на терет народу.

1884, онда, кад се мислило да се излечи рђаво финасиско стање, она иста Скупштина, која је први зајам вотирала за ликвидирање и поправку финансијског стања, та иста Скупштина сматрала је за дужност да пође и даље и да зло излечи у корену. Та је Скупштина сматрала за дужност, да се постара да измени закон о порези, да праведније разреже терете на народ. С тим законом мислила је, да ће постићи две користи, прво, што ће закон бити праведљив, да онај више поднесе терета, који више има, а, с друге стране, веровало се, да ће од таквог система плаћања порезе и држава више добити. Па како је та ствар испала? Вама је познато, како је ишло са примењивањем тога закона. Са сваком променом владе, поново је таксирано земљиште. Порез се наплаћивала и по томе закону, али небрижљиво или тешко, јер као што знате из извештаја министарства финансија, из године у годину остајало је милијунима неплаћене порезе.

Данас овај закон порески не даје ни онолико прихода, колико је давао стари закон. Тај стари закон показује сасвим друкче резултате. Ево на пр. тај стари закон од 1883 год. о непосредној порези давао је 11,200.000 дин. Нови закон за 1885 и 1886 донео је 13 милиона. За 1887, донео је на чисто, без обртне порезе 10,754.371. За 1888 годину 10,561.955

динара; за 1889 за 14 месеци 11,229.680 динара, без обртне порезе; за 1890, 11,322.530 без обртне порезе, за 1891. 10,240.365 без обртне порезе; 1892 године донео је 13.595125 дин. Од те суме кад се одбије обртна пореза, онда остаје цифра од 10,000.000 дин. А да је остао стари закон, па да се по њему разрезало с главе на главу по 30 дин., то би онда без обртне порезе доносио прихода 12,600.000 дин.

Шта нам показује ова цифра?

Она нам показује, да ми хоћемо све да остваримо; ми стварамо закон да држава више добије, а држава добија све мање. И кад нама тако иде, и кад ми тако рукујемо државним пословима, купујемо скупље а продајемо јефтиније, онда какав резултат видимо од свега тога? Видимо овакав резултат, да сваке друге, треће године, мора влада да се обраћа Скупштини и да тражи зајам да би платила дефицит. Тако је било 1884 год., за тим 1886 год., 1887 год., 1888 год. и данас 1893 године. Па тако мора бити и у будуће. Прегледајте извештај овога истог министра финансије, који седи на свом месту; ево шта он каже у свом извештају. У овом извештају министра финансије погледајте приход Краљевине Србије од 1 јануара 1891 до 1 јануара 1892 год. дакле, то је за прошлу годину. Тај нам рачун показује да је у току године 1892 наплаћено од буџетом предвиђених прихода на 7,568.000 дин.

Ту ће бити, може бити, ствари, које су наплаћене, а нису урачуњене, али општи резултат то је, да данци сви без разлике редовно дају мање, него што се буџетима предвиђа. И кад је тако, онда мора бити сваке друге, треће године мањак који се мора са друге стране накнадити. И онда држава, у којој се непрестано више троши, него што се прима, мора услед тога да пропадне.

Нека би нам на послетку непосредни порез, који је у 1884 години створен, барем био праведан за све, кад већ држави мање даје, него што јој је стари порез данас. Али су и у њему у последње доба створене мане, по којима се данак не плаћа *једном мером*: како за богате тако и за сиромахе На прилику, ко има 100 дин. да плати један дин., ко има 1000 дин. да плати 10 дин. итд. Изменама и допунама у том закону испало је, да ко има више, не само да плаћа више, него и већом мером. Н. пр. који има 100 дин. да плати 10, који има 1000 да плаћа 100 итд., него на 100 се плаћа десет, на хиљаду 150, на две хиљаде 400 итд. То је тако звана прогресивна пореза, по којој мера плаћања није за све једнака, него се и сама с већим имањем у процентима увећава. То је такође неправедно, јер то имућнијим грађанима пада неправо. Праведно је, да се једном мером плаћа, на колико који има по сразмери нека и плаћа, јер на послетку да напоменем ону народну изреку „не дају млеко рогуље, него многуље“. Није то довољно, да се натовари претерана пореза на њих 10, 15 или 20, који имају више, јер на тај начин њихово се стање може разорити и држава неће доћи до својих прихода, него је потребно да сви подједнако своме имовном стању плаћају и да се пореза у истини наплаћује.

Ето, господо, какво је наше финансијско стање по моме разумевању и гледању на оно, што је данас пред нама. За мене нема, тако рећи, вредности, хоће ли бити овај закон примљен или не. Ја и моји другови, гласали за њега или не, гласали за или против, то апсолутно ништа не утиче на решење његово. Ми сматрамо, да по нашем положају, овде не можемо ништа ни покварити ни поправити. Али за то, што смо поверењем народним у оволиком броју дошли на ове клупе, ми не мислимо да утичемо на ствар, хоће ли се примити или неће, али баш тога ради по дужности својој сматрамо да треба да заступамо гледиште истине и родољубља! У вас је одлука, а нама положај доноси да на питања, која се овде расправљају проспемо што више објективне светлости, и да их непристрасно у чистом интересу земље, објашњавамо. Тога ради ја нисам ово говорио да вас спречим у решењу, него да вам у што је могуће јаснијој слици изнесем стање државно онако, какво је и да вам покажем, да, ако вотирате ово да се прими, и ако се међу тим у исти мах не постарате, да се уклоне она зла, која су довела до овог стања, ако се не постарате да се нађе начина, да се узроци, који су доносили ово периодично излажење овог дефицита, не пониште, онда ћемо ми апслолутно пропасти. Тим путем идући, наша ће се земља сломити и скрхати и то може бити баш на оном месту, где наши национални задаци затраже и пуне руке и пуне кесе. Немајући ни једно ни друго, Србија ће тада стати, гледећи око себе, и превртање своје празне џепове, који ће бити неминовна последица оваке владавине.

Идеал једне државе је исти као и идеал приватне куће. Докле год приватна кућа троши мање, него што привређује, или барем толико колико привређује, дотле она може да остане. Исти идеал има и држава, и то се зове равнотежа буџета. Докле год се не дотера буџет тако, да се троши онолико, колико се прима, ништа се не може учинити. Сви ови зајмови само отежавају положај и ништа више.

Међу тим имам и друго да вам кажем. Они, који буду остварили равнотежу буџета, имају пред собом једну врло знатну награду, која ће одмах да се изврши. Та награда, то је повишење кредита државног. А то повишење државног кредита остариће се одмах с места добијањем јефтинијег зајма. То је оно, што се зове *конверсија дугова државних*. Јер, кад смо ми сигурни са плаћањем, ми ћемо свуда наћи зајма и ми ћемо онда овим кредиторима моћи да кажемо: нека вас носи железница или мутна вода! Јер тада ми лако можемо наћи боље кредиторе. Кад ми имамо буџет у равнотежи, ми можемо лако да извршимо конверсију дугова, т. ј. да нађемо зајам са јефтинијим интересом, а то чини много.

Пред нама су само два пута. Један води у расуло, а други води на извесну награду, води поправци стања. У финансијским стварима нема ни рода ни пријатеља, чист рачун, то је једини пријатељ; пуна кеса то је једини род. Немојмо се варати да се зајмом зло лечи, и не заборавимо то, да нећемо остварити врховну задаћу добре финансијске политике, докле год не доведемо у равнотежу буџет, докле год извор дефицитима пресекли и засули нисмо!

Данило Јовановић — Данас, кад се у Народном Представништву говори о једном тако важном питању, које дубоко засеца у живац и државних и народних интереса, питању о новом задужењу земље и народа нашег, нисам се могао уздржати, а да и сам о том важном питању коју не проговорим.

Недати држави животнога сока и могућности да живи, значи осудити је на смрт, тако исто одузети од народа и последњу искру његове животне снаге, значи ићи на уништење државе. Народ наш оптерећен је дацијама толико, да већ се гуши у блату дуга, и смрзава се од голотиње и босотиње. Лично сам уверен, да у Србији има велики део народа, коме би требала држава да притекне у помоћ, јер ни најнужнија средства за живот нема, а не још да тражи од њега за своје намирнице.

Ја нисам демагог, нити сам се тим икад одликовао, али савест и заклетва гони ме, да праву истину кажем, и ствар у својој својој наготи изнесем без икакве вараклапсане одеће.

Пре 15 година могао је човек на сваком километру сусретати и видети целе чопорове: оваца, свиња, говеди, коња, коза; а данас све се то на прсте избројати може, а ретко ће се где и видети.

Сем тога шуме, виногради и воћа красили су српску земљу; данас свега тога нема, нарочито шума и винограда, а и воћа су се од јаког зимушњег мраза исушила.

Најбољи и највећи извори народњег блага усали су, и у место, да му се терет данас олакша, јер му је и домаћа производња мања, народу се, из године у годину све више и више товари.

Ја не знам, кад ће једном бити крај томе задуживању, јер ово од неколико година није прошла ни једна Скупштина а да није какав нов зајам закључен и земља задужена. Шта видимо данас? — Видимо што је и пређе било, увеличавање буџета, умножавање непотребног чиновништва и систематично задуживање земље. Међутим не видимо, да је ма с које стране

стране народно благостање поправљено, нити да је ишта предузимато, да се — народна производња ојача и подигне. Нека је од мене далеко и помисао, да ја овим хоћу да чиним прекор садањој влади, не, Боже сачувај! Јер овај зајам, који се данас тражи, последица је несавесног и рђавог газдовања либералне владавине, али хоћу да напоменем, да ако садања влада остави овакав систем државног уређења, да ће и она морати редовне државне потребе зајмовима подмиривати. Да не би и у будуће тога било, ја мислим да би требали један пут да пођемо путем озбиљне штедње.

Све државе, које су своје дугове новим зајмовима подмиривале, нису добро пролазиле, а не мислим да би и наша држава боље прошла.

То је што сам имао да кажем.

Љуба Јоксимовић — Слажем се са г. Новаковићем и поп Данилом Јовановићем, да је збиља тешкоћа за земљу кад мора да прави зајмове. Сам поп Данило каже, да је то последица рђавог газдовања самих либерала, а ја мислим, да је то последица рђавог газдовања не само либерала, него и напредњака. Господо, ви се сећате, да смо ми у прошлој години одобрили накнадни кредит, који је утрошен на исплату учињених дугова, од 1883, 1884, 1885 и 1886 године. Ми смо сви признали, да су те дугове други учинили, али смо знали, да је за то држава обавезна да их плати, а да није обавезан г. Стојан Новаковић или г. Милутин Гарашанин, који су их учинили, него је обавезна Србија, и ми смо морали ове дугове да исплатимо. Ово, што сад чинимо, чинимо за то, што морамо да одржимо ону обвезу, коју држава треба да учини према својим повериоцима. Ми, и ако видимо овде штету, ипак патимо од наше велике толеранције, јер као год што су 1883 и 1884 године напредњаци затварали многе наше другове те тако су стварани велики трошкови, исто тако смо мало пре одобрили кредит на притворенике код истражних судија, у пр. год. од 150.000 дин., где смо ми лежали у притвору ни криви ни дужни, и то морамо сад да исплаћујемо, оно што је безобразна бирократија, и она гомила пензионаша измишљала и стварала политичке кривице људима, који нису били криви. Услед тога морали смо се и задужити, да ове издатке покријемо. Ми нисмо хтели, да не одобримо тај кредит, и ако смо могли да то на терет дамо онима, који су проузроковали то задужење. Г. Новаковић је казао, да овај српски православни народ има обичај да изиграва законе. Господо, било је изигравања закона — финансиских закона, које су напредњаци донели, од српског народа, али не од сељака, него од чиновника. Ви се сећате, да је за време напредњака, сељаку капетан уписивао место пет петнајест хектара земље, а он се није смео противити, нити се жалити да има мање земље. (*Тако је*). Другом једном напредњаку, који је имао 150 хектара, земље, њему капетан није записао ни 40 хектара, а то само зато, што се звао напредњак. Имам још да приметим г. Стојану Новаковићу на оно што је он казао, ја чак сумњам да и он тако мисли као школован човек, што каже, да је неправедно разрезан порез, вели, што да плаћа онај који има 1000 дин. 10 динара порезе, а онај који има 10.000 дин. да плаћа 100 дин. порезе. Г. Новаковић добро зна, да учитељ од своје плате од 1000 динара годишње не може ништа уштедети, али онај, који има 10.000 динара, ако скромно живи, може да уштеди бар 200 динара. Дакле, са свим је праведно, да онај који има 10.000 динара, да плати не 10 пута више, већ 20 пута више него онај, који има 1000 динара. То би била праведна пореза, а г. Новаковић војује против ове порезе. Ви знате, да има доста људи, који не могу да плате порез, а држава мора да их чека, па не може ни интерес да наплати, или јој пропадне и цео дуг, те тако има увек дефицита, од рђавог газдовања. То је истина, а кад би држава покушала, да тражи дуг од својих повериоца само у Београду, нашло би се да је у Београду пропало на 1,000.000 динара. Ви знате да управа фондова почиње озбиљно да ради, тек од неколико година, и да је добила људе, који су почели да раде онако, како треба да се ради.

И саме оне обвезнице управе фондова, издавање су на погрешном основу, јер су их они, који су их узимали место новца, продавали по 25 и 30% јевтиније, само да дођу до новца. Такав човек, који тако узме новац на обвезнице, и прода их испод продајне цене, па још изгуби по 10% ажије, он је одмах презадужен, и нема од куда да плати, и кад дође управа фондова да наплати дуг, она ће видети да је имање, које је задужено, изгубило половину вредности, од оне колико је процењено.

Господин Стојан Новаковић каже, да монополи, Државна штампарија, подбацују. Да је савесно руковано с монополима, они неби подбацивали, него би пребацивали. Да је рађено како треба, да су се државне књиге штампале за основне школе и гимназије на време, да су биле спремне за школску годину, ми бисмо имали два пут већи приход од државне штампарије, али за то време штампане су слике радикалских зала о државном трошку, и то кошта државу. Али за то није крива радикална влада, него су криви они, које жале, и од заслужене казне бране, г. Стојан и његови другови.

Милан Ђурић — Господо, сматрам за дужност, да при овако важном питању устанем, и кажем неколико речи. И ако нисам финансијски човек, морам да обратим пажњу Скупштине на овај предлог. Ако погледамо да ли су данас сви редови друштвени оптерећени, признаћемо да смо сви оптерећени, и кад би још јаче бреме ударили, онда не бисмо могли издржати веће дације, нико од нас не би могао да издржи.

Не може се рећи, да занатлија, земљорадник или ма ко од нас није оптерећен. Па инак, шта видимо? Видимо да сваке године правимо зајмове, и попуњавамо редовне трошкове. То значи, да не добијамо колико треба, и трошимо више но што добијамо. Свака кућа, која троши више него што зарађује, она мора пропасти. Не дао Бог да ја хоћу коме да пребацујем, ја знам да је мисао свакога од нас, да је мисао свакога Србина у земљи, и свакога пријатеља ове земље, да је жеља свију нас да земљу поправимо. Кад видимо, да је финансија у земљи болесна, онда не треба један другог да коримо, већ смо позвани да је сви лечимо. Ја нећу да корим никога, ни напредњаке, ни радикале. Ја се овде позивам на Народне посланике они треба да су у овој прилици лекари, и њихово „veto“ треба да важи у болести финансиској.

Господо, од ових тешких финансијских прилика, мени се чини, да се нећемо излечити прекорима и пребацивањем на овога на онога. Ми смо видели, да су се све финансијске снаге промениле на управи државној, и шта видимо, услед разних ратова и других тешких прилика и извршавања обавезе, које је Европа Србији наметула, ми смо створили дугове.

Господо, ми не треба за ово, једни другима да пребацујемо, јер свака већина, кад јој у Скупштини влада затражи одобрење зајма вели: па то су наши људи, дај да им одобримо. Тако су радили либерали и напредњаци, па у томе правцу, верујући својој влади, ради и радикална странка. То је природно, јер пријатељ пријатељу верује. Наши су људи другови горе на управи, дај да одобримо зајам.

Господо, партије се мењају а Србија остаје. Узмите да дође један јевропски рат; у коме би и ми имали свој историјски задатак да извршимо, онда ми не можемо са празним шакама да ратујемо, јер кад хоћеш да ратујеш, мораш да имаш и у тору и у кошу, мораш да оставиш и на дому и да на пут спремиш ратника и да му даш оружје и одело.

Хоћемо ли моћи да га спремимо, кад закључујемо зајам под овако тешким условима и да њиме попуњимо обичне трошкове, и кад од ових задуживања не можемо главе да дигнемо. Далеко је од мене помисао, да ма коме за ово пребацујем, јер ја сам уверен да свима вама као и мени Србија лежи на срцу. Немојте, господо, да се варамо, немојте да узимамо ову ствар олако, јер се за оваке погрешке плаћа, животом, слободом и самосталношћу народа. Крајње је време, да не коримо један другога, него да сви прикупимо своју снагу, да тражимо лек финансијској бољи наше земље, као год кад се оно у некој кући за болесника држи консилијум.

Господо, крајње је време, да једном почнемо да трошимо онолико колико можемо да добијемо, више народ не смемо да теретимо, с тога треба да трошимо на оно, што је најпреће и најпотребније и по народ најкорисније. Јер, господо, ми не смемо овако да останемо пред историским задатком нашим, а међу тим, да све више земљу теретимо дуговима и да сметамо њеном напретку. Господо, овај дуг није направила само једна странка, и ма која странка била у већини и на управи земаљској, Србија мора дуг да плати, и ми сви једанпут као патриоте, као људи од рачуна, тражимо лека овој невољи и да гледамо да поправимо наше финансијско стање. А тим спремимо се, да искупимо раскомадано Сриство и да сачувамо своју самосталност политичну и економну.

То је што сам имао да кажем и пред владом и пред Народном Скупштином. Не могу да допустим, да је мени преча и милија Србија него другоме и за то смо сви дужни да тражимо лека нашем тешком финансијском стању и да једном станемо на пут овим задуженима, и буџет наш поставимо у редовним приликама на здраву и истиниту основу.

Милија Миловановић — Ја бих имао само у кратко да замолим г. Новаковића, који је врло лепо говорио, о неданама с нашим дуговима државним, који је говорио, како су дугови постали, шта је и како ће се свршити. Свршиће се вели, као једна кућа, која више троши, него што зарађује — мора пропасти. То је истина, и кад је г. Новаковић то тако лепо испричао, онда бих га ја молио, да изнађе пута и начина и учини предлог, којим би се путем тај дефицит укинуо. Ево ја бих први потписао такав предлог, без обзира, што га је написао либерал или напредњак само да скинемо овај дуг, ову беду, ову бољу с леђа народних.

Стојан Новаковић — Кад ме г. Милија пита, ја ћу право да му кажем. Ја нисам човек од финансијских знања, да бих могао овај лек доиста довести у систематски предлог, али нашло би се људи, који би то учинили и који то знају. Само бих ја молио г. Милију да он мени нађе начина да у Србији Устав буде Устав, да закон буде закон, да у општини буде кмета, у срезу капетана, а у округу начелника! Кад свега тога буде, онда ћемо ми за месец дана имати оно што он тражи!

Михаило Радовић — И ја ћу да кажем о овом важном питању своје мишљење. Кад би ово био нов зајам, ја бих ценио потребу, за коју је предложен, па бих дао своје мишљење, али пошто је оно зајам, који је створен раније финансијским незгодама, а који је већ утрошен, па се овим зајмом иде на то, да се дугови створени у земљи и на страни измире, мени се чини, да ми сама циљ овог зајма, заповедно налаже и опредељује какво држање према зајму имам да заузмем. —

Ја се слажем са назорима г. Новаковића у томе, да ако се не стане на пут за времена овим гомилању дефицита; у том случају не треба много памети, довољна је памет и најобичнијег човека, па да види, куд ће нас одвести и одвешће нас неминовној пропасти.

Ми морамо најозбиљније овом злу лека тражити. По мом мишљењу можемо му помоћи промишљањем и добрим склапањем државног буџета. Ако бацимо један општи поглед на наш државни буџет опазићемо да у њему има позиција, које се не могу избећи, које представљају битне државне интересе и које и ако хоћемо да напредујемо и увећавати морамо; или има у буџету издатака и на залишне установе, које овакве какве су не доносе никакве користе, или би ако би се рационалније уредиле већу корист доносиле. Дакле, добро и према истинским потребама државним склопљен буџет спречно би донекле гомилање дефицита.

На другом месту очекујем лек овом критичком стању финансијском од добре унутарње и спољне политике, јер оне заједчавају стабилност и мир у земљи и служе као најбоља подлога економском напретку земље.

Гломазна и раздробљена наша администрација мора се реформисати тако, да сваки и најмањи орган државни врши своју дужност како интереси захтевају и да свака па и најмања снага буде продуктивно употребљена. Очекујемо од преустројства и бољег уређења наше администрације помоћ нашој финансиској невољи.

На трећем месту очекујем лека од праведнијег распореда држ. терета према имућству грађана, а у овом погледу разилазим се са мишљењем г. Новаковића, који је рекао: да ми тражећи имућније сталеже у земљи идемо да их упропастимо. Ко боље загледа, како је у Србији распоређен државни терет опазиће, да је средња класа највише оптерећена, да је то главна пореска снага и да се на ту класу не сме више разрезивати. Сиротиња нема ништа и не може платити ништа, а имућнији људи нису оптерећени државним дацијама према свом имућству. Прогресивни порез, по мом мишљењу, био би поуздан лек нашем финансиском стању. Сам данашњи порески систем, за кога г. Новаковић рече, да је обећавао јаке државне изворе и да је справедљив, мени се чини да није такав. Но хоћу да мислим, шта се очекивало од овог пореског система; али у примени показао је толике тешкоће, као и у начину како је у живот уведен, да је према њему један сељак у ужичком округу, који нема са имања прихода 90 дин., морао годишње држави платити 90 дин, данка; да је на највишим висинама Србије где расте бреза, клека и друго шибље, земља стављата у други ред. Ја немам времена да улазим у побрајање других тешких одредаба овог закона, напоменућу само једну. Може бити само један човек дужан, болестан, имати ситну децу, па ће платити онолику исту порезу као и самац, здрав, само ако примају једнаку плату од државе. Од поправке самог пореског система и од брижљивијег прикупљања државних прихода, очекивао бих лек нашим критичним финансиским приликама.

Погрешно је оно мишљење, да ми у Србији немамо добрих финансијера, ја бар држим да је то мишљење погрешно, јер ни један финансијер није никад пронашао вештину како се прави злато. У добро срећеној политици земаљској, спољној и унутрашњој, у поправци финансијских закона, у правичнијим распореду државних терета, ја следам излаз из овог мучног стања позивајући и молећи и владу и све другове, да леч њу злог финансијског стања одмах приступимо како не би критички евентуални догађаји споља могли затећи критичко стање у самој земљи. У нади, да ће се озбиљно и одмах приступити лечењу узрока, који стварају дефиците, ја ћу за овај закон гласати и ако осећам тежину његову.

Известилац Мил. Марковић — На свршетку овог претреса о овоме предлогу нека ми буде дозвољено да и ја кажем коју реч. Није данас прва прилика да финансијски одбор има да претрпи као неки прекор. Финансијски одбор је у неприлици, јер се бави предметима, који су непопуларни. Он преко своје воље тражи новац од Скупштине за подмирење државних потреба. Али и ако је редовно у тим неприликама, ипак у овој неприлици не може да претрпи овој прекор што му се пребацује, као да финанцијски одбор прелази олако преко тих ствари. Ако се по дужини извештаја суди о расматрању ове ствари онда се греши. Одбор је финансијски из основе и свестрано испитао ову ствар и после таквог расматрања донео одлуку да предложи Скупштини да прими овај предлог министра финансија. Овим предлогом ми чинимо један дуг, али то није нов дуг, он је већ учињен, он постоји у земљи и он нам смета да уредимо своје унутарње односе; овим зајмом хоће се то да учини, да се ти наши унутарњи односи уреде. Сад доиста незгодно је то, кад из године у годину ми непрестано имамо ту неприлику, да све дефиците накнађујемо зајмовима, али, господо, није Србија једина земља, која то чини но све државе у Европи ништа друго не раде него редовно сваке године намирују кредит државни на овај начин. Не велим да Србија треба тако да остане, но знам да је Србија имала великих неприлика нарочито за последњих 15 година, кад није у Србији било јаког политичког стања у унутрашњости. Ми смо имали ту неприлику, да нисмо имали популарну владу, која је уживала потпуно поверење и народно и крупно. Мени се чини, да ту лежи погла вито узрок тржави-

цама у нашој земљи а последице тих трзавица су овако наше финансијско стање. Изгледа ми, да је дошло крајње време нашем несређеном политичком стању и да је настао почетак бољег стања од 1 априла ове год. Ја верујем, да од сад у Србији неће имати владе, која неће уживати обострано поверење и тада ће имати снагу и моћ да јаче и снажније ради на земаљским пословима и онда ће доћи у приликама да поправи наше финансијско стање.

Арса Прокопијевић — Ја се сећам врло добро, да је влада 1890 год. при узимању зајма дала своју реч, да ће се изравнати расходи и приходи, да ће доћи у равнотежу и да у будуће зајма неће бити. Том приликом ја сам се одужио својој савести, мислећи да ће тако бити, и гласао сам за зајам. Други је зајам за тим био за наоружање војске и доиста то је таква потреба била, да и после оног мог мишљења и владиног обећања ни ја и ни један посланик није имао куражи да се успротиви и да гласа против тога зајма. Данас долази трећи зајам и то замашан зајам од 18 милијуна динара. Ја за овај зајам већ хоћу да почнем прекидати и нећу да гласам из ових разлога: што ми изгледа да је земља данас и сувише оптерећена према својој величини и према имовном стању грађана у земљи. Данас кад се зна позитивно, да је свака душа у земљи и мушко и женско и богаљ и етемаљ оптерећено са државним дугом од 200 дин., а порез плаћајуће главе и најсиротније класе па чак и они којима се продају бакрачи и пре за порез дугују око 800 дин., ја сматрам да је то страшно стање у земљи и да се са овим мора једном прекинути. За ових последњих 7—8 година било је родних година, па и код оваквих година има таквих недаћа да нам је г. министар финансија у прошлој скупштинској сесији поднео дуг од 5,000.000 дин. што дугује наш народ од неплаћене порезе и унео га у буџет као чист приход за прошлу годину, што није у ствари приход него стара вересија; и то или сведочи да је жалосно стање и код ових родних година, а ако један пут чо несрећи дође каква неродна година, онда дефицит неће бити 5,000.000 него и 10,000.000. Ја мислим, да се дуг са дугом не одужује, јер као год што мора пропасти један домаћин, који мисли да спасе кућу од дуга са новим зајмом, то исто важи и за државу. Ја бих за овај зајам гласао само на тај начин, кад бих видео да ћемо са овим новим зајмом моћи да постигнемо нешто у будуће, чиме ће се нови зајам избећи и задуживање престати, али то не видим. Знајући да економска пропаст земље доноси собом у исто време и пропаст финансиску, а често и моралну, ја опет велим, да не смем да гласам за овај зајам. Ја вас молим, да ме потпомогнете те да једном учините овоме крај. Што неки кажу: дед ти објасни и изнеси начин за то, као што је Милија Миловановић казао г. Стојану, ја не бих био за то, да то ми износимо, јер има пречег од нас, а то је влада: она је позвана да нађе начина да расходи не надмашују приходе, то је њено, за то седи на том месту, за то је примила то високо поверење, за то је плаћена, за то носи одговорност, за то је заложила своју реч нама а ми својим бирачима, — дакле они су дужни да нађу лека овоме злом финансијском стању и да се једном учини крај задуживању.

Неки веле, ако не би учинили овај зајам да ће наступити државно банкротство Лено, али чиме се јамчи, ако се учини овај зајам да после две, три и пет година неће наступити ово исто. Ја не видим, да је изнесен разлог, да ових 18 милиона зајма лече финансиско болесно стање земље, и кад не видим, ја велим, боље је да прекинемо једном, што мање дуга имамо пре ћемо се одужити и боље ће бити, и да удесимо према нашем стању по свима струкама, да плаћају сви сталежи онолико колико се може, а никако дефиците и издатке државне да плаћамо са зајмовима новим. И ја се никако не могу сложити с тим, да чинимо и даље зајмове јер и данас у овој земљи постоји скоро онаква иста органи зација по свима струкама државним, какву смо насљедили од предходника наших либерала и напредњака, и док ми се не објасни, да би се учинио крај овим зајмом, гласаћу против овога зајма.

Алекса Ратарац — Посланици! И ја ћу да проговорим неколико речи о овом предлогу о привременом прирезу. Мени некако чудновато изгледа како ми у Србији радимо, ми из једне погрешке идемо у другу; ми не станемо код једне погрешке па да се зауставимо и да од те погрешке не идемо даље у већу погрешку. Узмимо прошлост. Почетак је српског задужења, како се мени чини, од првога рата; рат 1876 год. учинио је једно задужење и у земљи и на страни, и тај рат, у колико могу да ценим, био је без довољне спреме и без промишљене цељи, која је требала да се постигне. То је била једна велика погрешка, и иза те погрешке у ратовању, где смо били физички и материјално поражени, наступила је одмах друга погрешка, други рат, истина који је био са бољим успехом, и иза тога другог рата дошла је одмах берлинска конвенција и на тој берлинској конвенцији српски Бизмарк, Ристић обвезао је Србију, да се мора начинити жељезница у земљи. Кад је обвезана Србија да начини жељезницу, онда је одступио 1880 године тај Бизмарк и сад неки је морао да гради и начини жељезницу. Памтим уговор Бонтуов, који је начинио још веће зло у задужењу, што је закључен онако како није била жеља народна, већ како су захтевали прво себични интереси ондашњих власника на тек споредно државни. Дакле и онда је било извесних државника српских, који су радили против жеље и интереса српског народа, и од онда су наступиле повеће тржавице у земљи. Ускоро дошао је бугарски рат у још већој општој тржавици и у том видимо један рат, не у корист земље, него противу земље и интереса земаљских, и у том рату видимо опет једно задужење и то опасно; и у том рату видимо државнике, који сада седе на посланичкој клупи под којима се ливерало сено по 20 пара кило и неки шињели, и резултат тог рата је тај, завада с једним суседним и брацким народом, која ће трајати за дуга времена, због чега морамо унутра у земљи да имамо тржавица, а због тих тржавица морамо да подносимо материјалне жртве.

Иза тога рата настало је са свим нередовно стање у земљи. 1886 године, као што вам је познато, хватани су посланици за јаку и јурени из Скупштине у Нишу и довођени они, који су се допадали влади. 1887 год. долази влада фузије, у тој фузији видесмо опет незадовољство народно. 1888 г. долазе избори за велику Народну Скупштину, ту вам се шаљу они комесари да присуствују при изборима и на послетку цела борба владаоца и народа, народа и власника на крају крајева свршава се тиме, да је Србија добила Устав. У животу новог Устава, кад је требало једном за свагда да престану тржавице, измирење партијско у народу и брига свију држављана да се буџетска равнотежа постигне, онда поста нова борба народа са намесницима и власницима и та се борба непрестано водила до првог Априла. *За све време, до првог априла, ми нисмо имали домаћина у држави*, нити владу, која је са сигурношћу могла рачунати на опстанак, и могла рећи, што посејем, то ћу и пожети, што ја почнем да радим видећу и резултате свога рада Значи вечито смо имали владе које су биле у почетку свога рада, а никако владе, које су имале и почетак и свршетак свога рада, у колико је потребан; вечито су била трвења, и том трвењу, ја мислим, учињен је крај првога априла. Дакле, ја сматрам да од првог априла, ако будемо искрени себи и отаџбини, ако заборавимо и оставимо на страну што је ова или она партија радила, биће боље стање. Ако оставимо све заћевице партијске и оставимо на миру једну владу, да она има и свршетак свога рада, коју ћемо искрено помагати и контролисати, *ја сам уверен, да би онда дошли до буџетске равнотеже.* Да је то потребно, увиђамо сви, и, сви од срца желимо да до тога дођемо. Али, кад желимо да постигнемо, треба да имамо на уму, да наша државна организација не треба да буде држава у моди. Опасно је то, кад један мањи, слаб домаћин хоће, да се сравњује са каквим већим домаћином и да све набави оно, што јачи домаћин има. За цело тај мањи домаћин из сујете мораће на послетку, дотерати дотле да има више расхода него прихода и наравно такав домаћин мораће да пропадне. Дакле, ја сматрам да се са овим предлогом иде на то, да се једанпут за свагда пречисте сви замршени рачуни из прошлог доба, општих тржавица општег нередовног стања државног, и са пречишћавањем њи-

ховим, ја рачунам, да ће доћи време, да се избегне зло стање да морамо *дугове дуговима да одужујемо*, да ћемо доћи један пут до равнотеже буџетске, да ћемо лако моћи остварити конверзију дугова, која је конверзија потребна да плаћање интереса и отплате буде мање. Само са 1% мање интереса на 326,000000 динара било би мање годишње интереса 3,260.000 динара. Дакле, ако хоћемо да дочекамо то време будимо Срби, који волимо своју земљу, пружимо искрено један другоме руке без погледа на партије у земљи, старајмо се, да Устав и закони буду поштовани а да буду кажњени они, који су Устав и законе газили. Мени неће бити ништа тешко, што ћу гласати за овај предлог, јер се надам, да ће се усвајањем овога предлога једанпут за свагда пречистити замршени рачуни.

Станко Петровић — Заиста је тешко решавати предлоге овакве врсте, они су непријатни и за Владу и за Народно Преставништво. Ми, који, као посланици, пратимо догађаје од толико година о овим задуживањима за подмирење дефицита, одавно гајимо жељу, да се један пут тим задужењима учини крај. Ради тога и устао сам да неколико речи кажем о овоме предмету. Господо, ми сви знамо како се у Србији од 20 год. па на овако управљало финансијама. Од пре 20 год. многи су од нас водили борбу са ондашњим владама и дизали свој глас противу задуживања, да Србија не дође до оваког финансиског стања. Али у оно доба власници се нису хтели обзирати на ове искрене савете народних бораца. Ко је год подизао глас у Скупштини и усудио се у своме говору да пагoвести влади, да ће се таком финансијском политиком доћи до оваког данашњег стања, да се једнако зајмови чине, онда су власници у Скупштини говорили, да ти посланици нису патриоте, да ти посланици говоре за пнат влади или још чак да ти посланици имају неке задње намере. Ето тако су власници спречавали те искрене савете многих посланика, само да се изврши оно, што су они хтели, што нас је на послетку довело до оваког финанциског стања. Господо, јасно је да свако зло треба лечити, кад се оно појави, јер, кад оно ухвати корена, онда га је тешко лечити и онда нам ништа не помаже, што ћемо се ми овде препирати, зашто се то није увидело, да се зло лечи у време а не онда, кад му лека нема. Мени се чини, господо, да се земља требала да брани и заштити од задуживања онда, кад није била дужна и онда, кад су се у њој почели да праве дугове, који нису били са оваком обвезом као данашњи, него се имало много веће одушке, да смо имали времена да штудирамо, на који начин да се задужимо, па да не доведемо земљу до оваког данашњег финанциског стања. Господо, ми сви знамо каква се водила борба у Скупштини око Бонтуовог и других уговора за зајмове. Ондашња влада се на триста на чина трудила, да уједрмом и свим срествима, која су им на услузи стајала, да само протури оно, што она хоће. У очи решавања Бонтуовог уговора, ондашња опозиција, т. ј радикали разбила је мишљење већине и успела је да је убеди да дође до уверења, да не гласа за уговор, али ондашња влада, да би то спречила, одложи Скупштину за 2 дана, да разним уједрмама придобије већину и да је спреми да гласа за онако штетан уговор, од кога је земља имала толико штетних последица, које су нас довеле до ових зајмова. Господо, сви знамо, а и страни свет зна, како се водила финансијска политика у Србији и у опште како се водила спољна и унутарња политика у оно време. Господин Алекса врло лепо напоменуо је у своме говору, да су власници, обмањивали владаоца, да само кад су они уз њега, може се земљом управљати, и да је само са њима опстанак династије Обреновића, а ово је све његов непријатељ. Они су и довели земљу до оваког стања и за мене је бар јасно, да се од 1 Априла пресекло тако рђаво газдовање и можемо се надати, да се народ једанпут спасао од интрига, од дворских сплеткароша од оних, који су владаоца обмањивали, да само док су они око њега, он ће бити на престолу.

Дакле, ту се надамо, да ће ово бити последње и да се више до тога не може доћи. Г. Новаковић је казао, да је буџет на пензионаре пре био 1,000000 дин. а да је сад прешао 2,000000 дин. Јесте, господо, то нико не одриче. Да су они чиновници били поштени и часни, који су требали да врше само државне послове, а да не врше партизанске и да се нису богатили на рачун народа, они не би ни били пензионисани. Народ не мрзи чиновника, што му је име Петар а није Павле, него зато што му је стварао кајиш, скидао кожу и стварао му кривице без кривице, народ и данас каже не дајте места рђавим чиновницима, па ма још један извесан прирез плаћали на пенсије. И ја желим мање издатака, али наши чиновници, кад им се да власт у руке, па кад им се каже од стране њихових влада да раде шта хоће, да апсе и да га за то ни глава неће заболети, онда и није чудо што су чиновници такви.

Ја знам, да је један чиновник казао, и говорио сељацима: ја ћу да те у апсим па било кривице или не, јер ја имам од Гарашанина написано да у апсим тога и тога. Дакле, господо, грзавице такве ишле су непрестано за ових 10—15 год. у земљи, и за све време није се ишло ни на чување закона, ни на стварање државних прихода, ни на штедњу, већ на штету државе, ишло се наопако, то је све припомогло да се до овога дође. Господо, народно богатство зависи од народне економије, а народна економија, то је главно начело радикалне странке. Али то се до сад није могло да развија, јер су намесници то спречавали, јер, и ако је који од г. г. министра хтео са Скупштином да помогне, они су му стварали неприлике и није никад могло да то изврши. Г. Новаковић је казао на завршетку његовог говора, кад је одговорио моме другу Милији Миловановићу, како данас нема власти, а кад би је било да би се за месец дана могла да постигне буџетска равнотежа. Заиста, ја знам да би за њега и његове другове најбоље било да су начелници окружни: Шурдиловић, Бели Мемед, Браловић и остали њихови начелни пријатељи, који су довели наше финансије у стање, у коме су данас, и по његовом мишљењу, тек би се тада равнотежа буџета изравнала (Смех).

Г. Новаковић каже да има чак и човека, који ће поправити финансијско стање. Ја мислим да се он уздржао да каже, али сигурно је мислио на Вукашина Петровића (Смех).

Дакле, господо, како може народ да се подигне, да има своје богатство, да плаћа порезу на време, да не буде дефицита, кад у оно време, кад су они владали, доводили су народ већ у грзавице, само да се одрже на власти. Без икакве кривице, без икаквог повода, без икакве основане сумње оглашавали су да се појавно немир у земљи; тако се 1886 год. исељавао цео срез драгачевски. Пироћани су се исељавали по Србији за то, што су напредњаци повели рат са Бугарском, па нису спремили војску са барутом и другим потребама, него у место барута дали су војсци пепела да се бори са Бугарима и онда су се пироћани затекли тамо за то, што нису имали одбране од Бугара Дакле, господо, ти људи, који су чинили те незгоде, те се дошло до овог стања, те се ишло на штету народа, да се не може економски да развија и довели га да не може да плаћа порезу на време, и данас после несрећне владавине либералне, која је хтела само да одржи равнотежу партиску, као што су напредњаци хтели на Сливници да одрже равнотежу на Балканском полуострову, и да очувају берлински уговор и ако нису зато били они надлежни, већ Јеврона, то су узроци што су ови дефицити, а они су главни чиниоци, који су Србију довели до овог финансијског стања. Зато сам да се уговор прими.

Министар финансија Мих. Вујић — Господо, говори поједине поштоване господе посланика, који су пали овде у Скупштини изазвали су ме, да и ја узмем реч да кажем коју о стању како је, и о ономе што се жели, па да изиђемо из овог стања, као и шта би требало чинити, па да из овог невољног стања изиђемо. Нема сумње, господо, у колико је то брига моја по дужности и положају, у коме се налазим, у толико је брига Народног Представништва брига целе Србије, брига свију патриота ове земље. Кад бацимо поглед на недавну прошлост, кад бацимо поглед на оно време, кад су нас странци хвалили с тога, што смо били једини у Европи, који

никоме нисмо дуговали, у оно време, кад је један Густав Раш хвалио Србију да нема дугова, а међу тим има добре друмове и да је иначе доста напредна на културном пољу. Пођимо од тога времена и пређимо све време до данас, па да видимо шта нас је довело до овога стања. Колико смо дуго стајали у томе стању без дугова, у толико смо у једно време потрчали на врат на нос да стигнемо што јаче задужење других држава. То време не пада на терет данашње управе. То време припада прошлости. Ја нећу да кривим никога, да ли је могло то бити боље, нити ћу да наводим узроке томе. Ја ћу да узмем 3 факта: подизање железнице, па онда три рата, два између Србије и Турске и један између Србије и Бугарске. Та три факта су поглавити узрок финансиским невољама нашим. Све ово друго, да смо се задужили са 100 милијуна, и да смо унели тих 100 милијуна у привреду, ја сам уверен, да ми данас не бисмо имали поред тог дуга дефицита. Једини привредни предмет то је железница и поред тога што је то задужење тешко по народ, опет је оно у економном погледу потребно за земљу.

Али, господо, та железница и данас гони нас, да ми годишње $6^1/_2$ милиона динара доплаћујемо за њу. Сваке године ми морамо да доплаћујемо $6^1/_2$ милиона динара за зидање и откуп железнице, јер годишња сума железничких ануитета износи 8 милиона, и кад се од те суме одбије $1^1/_2$ милион што износи приход железнице, онда остаје годишњег дефицита $6^1/_2$ милиона.

Ја нећу да кривим, да ли се могло закључити зајам под повољнијим условима или не, и да ли се могло наћи извора каквих, да се дефицит покрије. Нећу да говорим о томе, да ли је умесно било, да се приходи државни уступају странцима, ја само констатујем стање онакво, какво је затекла радикална влада, кад је први пут дошла на управу земаљску, и које се стање повлачи и до дана ", т. ј. његове тешке последице. Ја нећу овде да вам говорим о томе, да ли је то стање и у колико поправљено или није; нећу да тражим о томе ни податке; ја сам вам поднео извештај последње финансиске комисије, коју су образовали либерали, да констатује стање финансиско за време радикалног режима. Тај извештај финансиски, ја сам вам поднео, и ви га имате пред собом, и ко је год хтео, могао га је проучити и прочитати, и наћи у њему све податке. Мој пак извештај није ништа друго нити што год више, већ само допуна и објашњење оног извештаја, који је финансиска комисија, образована још под либералном владом, саставила. Погледајте у тај извештај, где су означени дугови државни, па ће вам онда бити све јасно

Г. Новаковић почео је говорити о томе, како су постали зајмови, па их је даље поделио по ономе, на што су чињени. Ја вас молим, дозволите и мени, да и ја учиним једну напомену. Кад он каже, ови су зајмови били корисни у оно доба, а ови други нису, већ су само за подмирење дефицита, онда ја вас молим, да вам напоменем, да је радикална влада примила у наслеђе близу 300 милиуна дуга, па сад судите, какво је стање финансиско било до 1889 године, а какво је од оног доба на овамо. То је главни резултат, који се апсолутно не да побити, а ти резултати изложени су и у самом извештају либералне комисије, и ти главни резултати могу сваком на и лаику, да отворе очи, те да баци јасан поглед на стање финансиско, и на развој финансиски. Но иначе у томе се пошло на боље, а што су напоменули г. прота Ђурић и поп Арса, да је могуће, да се и од сад тако ради као и пре, ја смем да одбијем то од себе, а ето у извештају цифара, које се не дају порицати. Узмите само из извештаја цифре, које су изложене на страни 111 извештаја комисиског, а који је потпуно тачан и који и ја потписујем, јер он одговара фактичком стању, ту имате суму дугова државних све редом. Из тога излази ово. Узмимо дакле прво до 1887 године, колико је дугова донде било, а колико даље, да пречистимо даље са првим зајмом, који је радикална влада учинила, од 30 милиона динара. На што је употребљен тај зајам? — Радикална влада, тек што је дошла на управу земаљску, примила је у наслеђе тешке последице; она је онда морала онај зајам, који је учинила утрошити на затечене привремене дугове из бугарског рата, који су се затекли до оног дана, кад је она дошла на управу земаљску. Тако 1887 године затекло се у самим боновима преко 11 милиона дин. и све те податке имате у оном старом извештају, па кад узмете и тај ранији извештај, онда ћете видети, какво је стање затечено, а то је било оно стање, које је претило државном пропашћу, јер је било само 11 милиона привремених бонова, а ондашња господа министри знали су врло добро, какво је тада било невољно стање, кад се морало бегати, само да се уклоне од тражбина и плаћања, које је држава имала да испуни.

Ја смем да тврдим, господо, да свих ових 30 милиона динара не падају ни за 1 динар на терет радикалној влади. Само ћу да напоменем да бугарски рат нас кошта више од узајмљених 40 милиона динара, а признајем да су ратови свуда главни извори невоља Тај рат оставио је масу дугова, који су се морали сви исплатити. То је наслеђено од тог рата, и тај терет пао је сад на леђа радикалној влади. Она, тек што је дошла на управу, морала је учинити први покушај, да те дугове исплати.

Узмите сад даљи зајам, и то зајам за откуп експлоатације железница Он је учињен у корист саме државе, да се један уговор, који је био штетан по државне интересе, и који, да је остао и даље, државу би коштао много више, него све све последице овог зајма, — дакле, раскинут је тај уговор, те је железница узета из страних руку, тада је $9^1|_2$ милиона употребљено и за покриће привремених дугова, који су остали као последица наслеђених дефицита.

Тих $9^1/_2$ милиона динара дуга, то су последице старог зајма, то су последице дефицита, које смо ми наследили доласком на управу земаљску, и то се не би могло просто једним махом, једним одмахом руке да скине. Такве снаге финансиске, која би могла дефицит од 8—10 милиона дин. једним махом да скине — нема, она не постоји не може бити, то је апсолутно немогуће, да се просто дефицит од једном покрије са неким новим порезивањем. Сваком су познате наше финансиске прилике и нико не би могао пасти на ту мисао, па да каже: да се порезивањем може покрити дефицит.

Даље, господо, долази откуп монопола дувана. Извршење тога зајма, ајде баш да то примимо на себе, да је 10 милиона динара направљен зајам Али дуван баца 6 милиона динара годишње чистог прихода; а биће сваке године више и више прихода, и ја мислим, да је овај зајам, који је учињен овде, донео држави само више прихода.

Даље, откуп монопола соли, то је зајам од 6 милиона динара. Со је пређе давала само пола милиона прихода, а сада даје на 2 милиона и 200.000 дин. чистог прихода. Дакле, што излази: зајам од 30,000.000 није дакле, дуг радикалне владе, него су њиме само плаћене наслеђене невоље из бугарског рата. Радикална влада имала је само да га понесе, и она је је морала да тражи изворе прихода, да га исплати.

Господо, ова три друга зајма, то су зајмови, који су само дали могућности, да се поправи финансијско стање Србије, јер су њима искупљени продати приходи од експлоатације железница и монопола дувана и соли. Јер шта смо затекли, кад смо дошли на управу земље? Затекли смо најважније приходе, железнице и монополе у туђим рукама. Шта нам је остало? Приход од ђумрука заложен, па и порез заложен, и чиме ми сад да живимо као држава, чиме да плаћамо наше школе, нашу војску и т. д. Па не заборавите, господо, да смо, док смо се оволико задужили, све више и више дизали расходе.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 49 ПЕТАК 30 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

38 САСТАНАК

23 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Алекса Ратарац

(НАСТАВАК)

(О привр. порезу, Мин. фин. Мих. Вујић).

Ја мислим, да то није, што мора знати г. Новаковић, који припада оном делу, људи, који говораху у своје време, да Србија треба да се што боље подигне на културни ступањ, да подигне железнице и т. д., и да се избарабари с осталим народима; то је одиста лепа жеља, и ја желим то, али знате да је данас све већи расход, и за то су напредњаци и задужили земљу са 300 милијона, и нама је остало, да се само старамо, да наслеђени дефицит смањимо, и по могућству најзад и сасвим са леђа скинемо. Поред напрасног задужења, велим, јасни су још и расходи државни. Место народне војске, коју смо имали под кнезом Михаилом, ми данас имамо редовну војску, која кошта повише милиона; место 5—6 гимназија и полугимназија ми имамо данас гимназија готово у свакој вароши и варошици. Не заборавите, господо, да се војни буџет данашњи изравнао с целим буџетом државним, под кнезом Михаилом. Не заборавите даље, да буџет просвете расте, са 11—500 хиљада динара сваке године по самом закону, јер ту су периодске повишице, па пензије, подизање школа и. т. д.

Да сведемо рачун, господо, да се вратимо на оно, о чему смо почели да говоримо. Ево шта излази сумарно: сам извештај либералне комисије констатује, да је 9 Августа било дуга на 359 милиона. Одбите од тога рачуна, све зајмове, који су учињени, за време радикалне владе. Зајам 30 милиона, зајам за откуп експлоатације од 26 милиона, за откуп монопола дувана 10, и монопола соли 6, то излази свега 72 милиона, и онда излази на чисто дакле, да је влада радикална затекла дуг у суми од 287 милиона. Дакле, радикална влада за 4 године, учинила је зајам од 72 милиона, и то зато, да откупи железнице и монополе дувана и соли, да плати дугове затечене из ранијих времена, — из бугарског рата. Дакле, резултат је овај, да је влада радикална задужила земљу за 4 године са 72 милиона, а затекла дуга 287 милиона. За тај дуг напредна странка каже: па и ми смо наследили тај дуг или обавезе за њ, али како му драго, тек напредна је влада за 6 година задужила земљу, са 287 милиона, а ми за 4 год. са 72 милиона и то за откуп заложених извора и исплату подужица од бугарског рата. Тамо је железница, тамо су ратови, на терету напредне владавине, али на нама су последице њиховог задужења од 300 милијона. Ја нећу да улазим у детаље, и да пребацујем коме, али ово су факта, па сад сваки нека цени, је ли овако морало да буде? То остаје историји да цени, да ли су ратови морали да се воде, и железница морала да се гради, и да нас ти терети оволико коштају?

Ми можемо пребацивати, и пребацивали смо им, што су нам најважније изворе прихода, од којих поглавито данас живимо, давали под закуп, а на нас пала само дужност, да ми морамо све то од странаца да откупљујемо.

Али баш та невоља, што смо морали управо да раскидамо уговор, спасла нас је од далеко веће невоље, која би нас постигла, а то је она невоља, коју је сам Краљ Милан при абдикацији и при отварању уставотворног одбора напоменуо да је Србија на прагу банкротства. То умножавање терета, ти страшни терети од ратова и подизања железнице пали су на слаба плећа једној генерацији наше земље, и баш су допста тешки, тако да је Србија била заиста на прагу неплаћања т. ј. немогућности редовног плаћања, да железница и монополи нису повраћени и тиме задобивено на 10 милиона динара годишњега прихода. Нема сумње, господо, да ће се сваки запитати, а ту се не тражи велика мудрост финансијска, те да се види, где лежи извор задужењу? Дакле, лежи поред ратова, поред железница и поред повећаних потреба, у последицама преоптерећењу, дефициту, дакле сва наслеђена невоља лежи у дефицитима, које је после оваквих и оволиких задужења ваљало скидати, јер земља мора, да се товари свакојако па да отплаћује интересе и отплате на ове дугове и да у исти мах измирује повећане расходе.

Господо, ја се опет враћам на извештај комисије, која је била састављена из људи, чији су политички интереси тражили, да се што више грехова баци на радикалну владу, дакле, ја сам се послужио самим тим извештајем, да његовим властитим резултатима тврдим, да сав грех задужени, ако га и у колико га има, пада на наше предходнике и на страни 116 и 125 извештаја видећете тачан рачун о пречишћеном дефициту. Ту су исправљене све погрешке из завршених рачуна. Тражено је да се пронађе, колики је прави дефицит и ви имате дефиците у том извештају изведене на чисто. Узмите страну 125 извештаја и онда видите да је дефицит за 1887 годину износио 4,744.279·97, за 1888 год. 7,009.976·40, за 1889 год. 14,883.134·42, а ово је година од 14 месеци, кад је изравната буџетска с календарском годином; 1890 год, 4,226.115·12, 1891 год. 686. 753 динара. Молим вас, господо, од 7, 8 и 10 милиона динара, дефицит је за 1891 год. под радикалном владом, сведен на 680.000 динара, дакле, на 14 % целокупног

буџета. А ја мислим да то није оно исто што су радили напредњаци. Наслеђени просечни дефицит годишњи под напредњацима од 14 %, што написмено признаје и сам г. Вукашин, сведен је већ 1891 године на $1^1/_2$ %! Ја мислим, да код овако утврђеног ресултата цифре саме говоре и да им не треба даљег коментира,

Ја мислим да саме ове цифре, сам резултат, који је комисија утврдила својим потписима, да то врло јасно показује на које време падају терети задужења и јесу ли последице тих терета побољшане или је остало по старом. Ја смело могу да кажем и да одбијем прекор попа Ђурића и попа Арсенија као да све владе једно исто раде! Јер сами наши политички противници морали су званично да потврде, да је стање под радикалном владом побољшано и то много побољшано. И кад сами противници то признају, онда како ми радикали да долазимо на ту помисао, да говоримо о томе, како ми, како радикална странка ради у самој ствари исто што су радили и напредњаци. Ја тим нећу да претендујем нимало да је овде неки преврат, некакав прелом учињен. Ја констатујем да је пошло на боље а то констатују и сами противници наши. Да не наводим ништа више сем овога, што је овде изнесено; довољно је да изнесем само овај општи резултат, који сам јасно казује да раликална влада има заслуга и да она није продужавала задуживање и расипање, и да није продужила грађење затечених лажних буџета. Ја мислим да ту не може бити ни речи о грађењу лажног буџета, кад се дефицит од 7 милиона динара сведе за две године на 680.000 динара.

Господо, има три момента по којима се може да цени финанциско стање сваке земље, па природно и наше. То је пре свега питање њена задужења. Колики терети задужења падају на буџет? Ми смо, господо, као што знате у наш буџет унели бруто приходе и тим смо повисили општу цифру његову. И ми данас при тако повишеном буџету са бруто приходима видимо, да ануитет дугова државних носи једну трећину целокупне буџетске цифре од 60 милиона. Округло, дакле, носи 20 милиона динара. То мора бити брига и владе и министра финансија и Народне Скупштине и свакога пријатеља, па дакле и поштованог г. Новаковића, да се постарамо, како да се изађе из овога стања да се потраже људи, или ако хоћете баш и човек, ако га таквог има, који ће да нас од овога спасе у што краћем року. Да се то задужење олакша једини је пут као што рече и сам г. Новаковић, поред нових извора пут конверзије дугова државних. Да се конверзија изврши ваља прво доћи до равнотеже у буџету а докле год ми имамо дефицит од милијуна, дотле још не може бити говора о корисно изведеној конверзији државних дугова. Господа, која су била посланици 1891 године сетиће се, да сам ја био поднео један предлог од извесне париске, берлинске и бечке финансијске групе, које су чиниле понуду за конверзију на основу продужења рока нашим дуговима, те да се у толико олакша отплата и смањења интереса, те да се на тај начин уштеди годишње на 3 милијуна динара. Могли смо тада, 1891 године, конвертовати државне дугове са $82^1/_2$ % и 4% интереса.

Таква је понуда била и онда се говорило: па ми можемо дочекати још и боље прилике и услове. Па лепо, Ја сам онда говорио, да ако мислимо, да ћемо сигурно стално корачати у нашем политичком развићу, да ћемо дочекати доба да у Србији буде сталности, да се у Србији ствари уређују како треба, те да и стране државе то увиде, онда да сачекамо до тога времена, па ћемо можда то моћи извршити и са 90 и 95 по сто или чак и 3% интереса, али не заборавимо данас да смо услед последњих промена стукнули назад, те данас не можемо ни ону конверсију да извршимо, која нам је 1891 г. понуђена била, и која понуда и данас стоји у архиви министарства финансија.

Господо, при оваком стању ствари како је затечено у задужењу државном, први момент о коме треба водити строго рачуна тај је, да докле год опет не дођемо близу равнотеже, не можемо говорити о конверзији дуга и тих 20 милиона динара ануитета ми морамо да плаћамо не смањено.

Други момент, господо, чине финансиске потребе државне, јер поред терета, поред ануитета, које смо наследили и који су поглавити извор дефициту, а међу којима је најглавнији извор железнички ауторитет, који чини у округлој суми 8 милиона динара годишње (интереса и отплате), и за који ми морамо да доплаћујемо, по $6^1/_2$ милиона динара, из других прихода, па и из саме порезе, све је друго већ дато, све је заложено за позната дуговања. Кад додате томе повећане потребе државне, и да ми данас с правом тражимо, што је и потреба — да земљу учинимо угледном, да нама земља буде и војнички јача, да има боље школе, да буде центар и војни и просветни на Балкану, ако томе циљу идемо, онда, господо, немојте да говорите о томе, да се дефицити умножавају умножавањем чиновништва. Нису чиновничке плате, које терете буџет, него установе, које ми стварамо, често баш и по жељи самог Народног Представништва, а и те установе помажу само дефицит.

Ја ћу да поменем само један пример. Народно Представништво изјављује, почесто сасвим оправдану жељу и потребу, да појача и опреми нашу војску, и кад то тражи, ми онда морамо да повисимо буџет; траже се нове гимназије или реалке, а и то, господо, кошта и ту мора бити нових чиновника. Ја смем да тврдим, да чиновништво са својим платама, које су установљене пре 50 и 60 година према данашњим условима за живот није поглавити терет буџету, него су терет за наш буџет догађаји из најближе прошлости, који су изазивали јака задужења и материјалне потребе државне.

Кад би аналисали буџет, цифре би нам саме показале, да ту лежи извор и потрошња дефицита.

Дакле, кад поред задужења додамо, и те потребе, које су се из године у годину множиле, то је и овај зајам, који се сад предлаже, потребан зарад кредита државног, и зарад потреба, које расту по свима гранама државним. Кад додате томе и трећи момент, а то је потреба да се учине реформе у прибирању прихода, да се врше тачне наплате прихода, што нам до сада није достајало, онда ћете видети, да су извори прихода повећани у држави, јер сад ти приходи нису у рукама странаца, него у нашим рукама. Ми смо са отварањем нових извора прихода, отишли далеко и дошли смо готово до на крај. Ми смо подигли монополе, и доћи ћемо до тога, да будемо угледна монополска земља. Али, и томе има краја, а ми нисмо у стању, да порез на земљу, личност и зараду, тако лако подигнемо, јер смо и ту дошли близу краја. Шта нам онда остаје, него реформе финансиске, које поред преустројства администрације морају имати за циљ, и да се наплата прихода државног сигурније и тачније врши, нарочито код неспоредне порезе, а не да се те наплате непотпуно и доцније врше, него што потребама одговара, већ једновремено са државним расходима. Треба, господо, успети у томе, да се наплата државних прихода нарочито од непосредног пореза убрза, да се непосредни порези не наплаћују после шест месеца, да држава не живи шест месеци на вересију, него да се једновремено наплаћује са расходима државним. По садашњем систему порез се наплаћује, тек у половини године, и држава мора од 1 Јануара до 1 Јула, да живи на вересију, да се послужује, само приходима царинским или монополским. Дакле, наплату прихода државних, од непосредног пореза, треба убрзати, да она једновремно тече са расходима државним, и то је једно врло важно питање.

Ја сам, господо, дозволио себи, да мало заморим вашу пажњу, после многих говорника, само издвајањем ова два поглавита момента, молећи вас, да их достојно и непристрасно оцените, како стоји са задужењем државним, и како из тих задужења потиче највећи терет: дефицит, и како су ти дефицити, који су били пређе од 7—8 милијуна, у 1891 год. сведени на 600.000 динара. И моје је уверење, ако не буде ничега нередовнога, што би опет бацило ову земљу из редовног колосека, ако Србија иде правилним путем, ако више не чини скупе експерименте политичке, и преврате, већ ако истраје на једном путу, и са једним планом, да она у најкраћем року може постићи бар оно, што је постигла у 1891 го-

дини; стварањем нових извора, прихода царинских, и увођењем нових монопола, као и умеравањем расхода државних, може се доћи до тога, да, ако не поврати одмах, за годину и две потпуну равнотежу, опет ћете бар моћи свести дефицит на 600.000 или 1.000000 динара, а то је мислим, приличан корак у напред, кад смо у напредњачком буџету, а по самом признању напредњака, на 44 милиона наследили дефицит од 6 милиона.

Оволико сам сматрао за дужност да поменем, и све оно, што се говорило, и што је могло индиректно изгледати као прекор, да финансијска политика иде једним током, — ја не са некакве своје личне амбиције, него мислим, да сви министри финансија, како они, који су били пре мене, тако и они који ће бити после мене при дебатама, које се воде о овак вом питању, могу рећи оно, што је рекао један француски Министар финансија, при речи о томе, како је желети, да се што пре постигне равнотежа у буџету: „водите добру политику, па ће вам бити и финансије добре". („Faetes moi de la bonne politique et je vous ferai des bonnes. finances." Louis). Наслеђени тешки дефицити дају се излечити само временом, и то, једним добро смишљеним, и свестрасно изведеним планом: повећаних прихода, ограничених расхода, и конверсије. А ограничење расхода не зависи толико од мене, колико од вас. Финансије нису ништа друго, него огледало целокупне управе државне, и да буде бољитка желети је, да све гране државне управе, све уста нове државне буду упућене једним правцем, те да крајњи резултат доведе до буџетске равнотеже. До те равнотеже желе да дођу и богатији и старији, и културнији народи, и ако ништа више, а оно сам оружани мир не даје им да до тога дођу. Толико сам сматрао за дужност, да говорим при начел ној дебати.

Милан Ђурић — Уважени г. министар финансија у дугом и лепом говору казао је, да је прота Милан Ђурић казао, да финансијска политика радикалне странке иде оним трагом, којим је ишла либерална и напредњачка у зајмовима, и рекао је, кад би мислио да финансијска политика радикална иде тим трагом, да је не би ни водио нити би седео на овом месту. А ја тврдим пред Скупштином отворено, да ја, кад не бих веровао да финансијска политика радикална иде правилнијим путем, ја не бих ни помагао ту политику, нити бих био члан радикалне партије. Али, ово на што сам хтео упозорити Народну Скупштину, то је, да г. министар финансије својим дугим и лепим говором није никако могао моје наводе побити. Ја сам му обратио пажњу, као народни посланик по дужности на опасности, које нам прете од честих зајмова за покрића дефицита, и да је крајње време да престанемо са тим зајмовима и да један пут у нашем животу трошимо онолико, колико привређујемо, јер свака кућа па и држава, ако не иде тим путем, њу зло чека. Ово г. министар финансија није могао побити својим разлозима. Даље, ја као народни посланик кроз толики низ година, много пута видео сам у многим приликама услед ратова и уговора са европским државама, да су министри финансија тражили зајмове од Народног Представништва, говорећи да попуне дефиците и да неће бити више зајма, и Народна Скупштина, одазивајући се интересима земаљским свакад је прихватила то тражење и одобравала зајмове. У том су правцу тражила зајмове и либерални, и напредњачки, па и радикални министри, тешећи Скупштину да више неће бити дефицита ни зајмова; а ја бих желео да радикални министар финансија изађе пред Народно Представништво и да каже: оволико има, оволико не достаје, и онда ја се не бих плашио да примим и већи зајам, кад се само један пут дефицит измирује, буџет поставља на здраву основу, привреда унапређује, војска и просвета појачавају. Кад бих ових 18 милијона зајма утрошили на подизање индустрије, на занатлијске школе, на путове и жељезнице, онда то не би било задужење него умножавање благостања економног, да народ може зарадити; али, идући овим путем непрестано, небацајући прекор лично г. министру финансија, ако се буџет не доведе у равнотежу такву, да трошимо онолико, колико кажемо да узмемо од народа, онда мислим, да би то била погрешна и штетна политика.

Арса Прокопијевић — Ја имам да кажем неколико речи ради објашњења са г. министром финансија. Мени су сведок стенографске белешке, да ја нисам учинио упоређење у финансијама између садање владе и владе напредњачке и либералне, него сам, говорећи, питао кад ће бити крај овом задуживању. Ја га не видим за то, што видим да је организација државна по свима струкама тако рећи насљеђења, која су од либерала прешла на напредњаке па и на нас, и у тој организацији не видим велику разлику између нас радикала и оних установа, што смо од њих наследили. То сам рекао и при томе остајем, а нисам упоређивао финансијско стање.

Вукашин Петровић — Сви смо сагласни у томе, да је наше финансијско стање незгодно и да је у исто време камен темељац за напредак наше отаџбине. Но кад устајем да потврдим оно што ми сви знамо, не чиним то с тога, што сам кадар, да изнесем одмах и лек у облику рецепта. Ја се у опште ограђујем, да говорим о лечењу нашег финансијског стања, јер о томе не бих могао ништа друго да кажем до оно, што је г. министар финансија изнео, и што сваки озбиљан мислилац може сам наћи, ако мало дубље размисли о стању нашег државног газдинства. То је једно стање, које се по мом схватању, не може лечити никаквим прописом или рецептом. У томе се одликује тешкоћа, у којој се налази човек, који рукује државним финансијама од осталих министара. Министар правде н. пр. може да се прослави за један дан. Он може да поднесе предлог о највећој слободи и кад се прими тај предлог данас, па после 5 дана прими се и на другом претресу, — постаје закон и од онога часа ми уживамо плодове таквога предлога. Код министра финансија није тако. Он може имати најбоље жеље и планове и једна неприлика, једна незгода, један непредвиђен случај може да га доведе у највећу незгоду. С тога није лако ни говорити о срествима и начинима како би се наше финансијско стање поправило.

Да није било предговорника, који су бацили сенку одговорности, за тешко финансијско стање, на напредну странку, и на владу из те странке, ја бих можда заштедно да вас морим једним летимичним погледом на финансијско газдовање под напредњацима, и са упоређењем тога газдовања са стањем, које му је претходило и које је следовало.

Господо, ви се сећате да је дефицита у нашем државном газдовању било од 1870 год. Он од те године није престајао никако све до данас. Дакле дефицит се наш повлачи још од 1870 године. Од тога доба почело се водити рачуна о дефициту. Наш дефицит био је

у 1870.	год.	1,713.626	гр. пореских
„ 1871.	„	1,755.894	„ „
„ 1873.	„	1,886.854	„ „
„ 1874.	„	9,991.662	„ „
„ 1875.	„	2,915.238	„ „
„ 1876.	„	2,665.171	динара
„ 1877.	„	1,430.155	„
„ 1878.	„	3,007.750	„
„ 1879.	„	538.419	„
„ 1880.	„	375.110	„

Као што се види из ових прегледа, дефицити у нашем државном буџету почињу од пре 23 године. Они су се јављали и у оним годинама, када се није плаћала у име државних дугова ниједна пара; чак су се јавили и онда, кад није било ратова, дакле и пре него што се почело да ратује и пре но што је подигнута каква корисна установа у нашој земљи. Питаћете се, од куда је то могло да буде? Узрок је један исти из кога су потицали и остали дефицити, и из кога потичу данас, — узрок је просто *нерад* и *неред*. Није рђаво финансијско стање узрок што се јављају дефицити, јер ја не признајем да је оно рђаво. Није томе ни рђаво економско стање наше земље узрок; јер ако загледате у податке о кретању наше трговине, ви ћете видети, да је она напредовала у последње време за 10 милиона. Док смо пре извозили 40 милиона, сада извозимо 52 милиона, а увоз се ограничава на 42 милиона, дакле, имали смо 10 милиона више извоза но увоза. То је доказ да економски не идемо у назад него у напред.

И кад поред тога имамо дефицита у државном газдинству, онда му узрок није тамо, где би требао да буде, него тамо где не треба да буде; а то је срећа за Србију, јер, кад га има тамо, где не треба да је, лако га је истребити.

Као што рекох, дефицити наши почињу од 1870 год. а непрестано су се гомилали и гомилају се и данас. Узрок је томе с једне стране у нераду, а с друге у нереду. Има још један мали узрок, који је г. министар финансија признао, а тај је, што се и у финансију увлачи политика и што финансије морају од времена на време да послуже интересима политике целе државне управе. То је трећи но споредан узрок, који се мора узети у обзир, кад се говори о узроцима нашег дефицита.

Ја сам напоменуо два узрока нашег дефицита: нерад и неред, и ја ћу то доказати примерима. Последица нерада почиње од пре напредне владавине; она почиње од онога времена, кад се са нерада нису стварали извори прихода, из којих би се могле платити обвезнице зајма од 1876 године.

Те обвезнице гласиле су на 50 динара, а услед нерада нису отворени извори, из којих би се плаћале те обвезнице и оне су пале у вредности на 15—20 динара. То је био унутрашњи зајам, то је тај гори и први дефицит, но сви остали, но тај дефицит, који је народ подносно за извесно време морала је државна каса да плати доцније и она је то платила зајмом. Дакле, узрок је дефициту нерад, а није узрок зајам. Зајам потиче услед дефицита, дефицит је свршени чин и зајмом се само брише. Узрок дефициту треба тражити најпре у нераду.

Зна се, господо, да смо ми, после свршених ратова, примили на се обвезе наспрам Европе и суседне монархије; обавезе: да се откупе господарлуци, и да се железница сагради. Те две обвезе износе тачно 128 милиона динара. Примивши те обвезе, та влада, која је натоварила те обвезе, није се постарала, да у исто време створи и изворе, из којих би се добили приходи, да се откупе те обвезе, те да се измири оно што се у име земље примило. Обвезе су примљене, извори за откуп њихов нису створени и то је стање било до 1880 год. Молићу вас, да дозволите, да обратим вашу пажњу на једну ствар. Железнички зајмови износе 120 милиона, аграрни зајам 8 милиона, а лутријски 33 милиона, руски 6 мил., што све скупа износи 167 мил. Те обвезе, које је примила либерална влада од 1880 г., морала је напредна влада да исплати. Питање је сад, ко је задужио земљу, да ли онај, који је учинио ове обвезе, или онај, који их је исплатио? Ако се ово питање цени са исправног гледишта, доћиће се до закључка, да је задужење учинио онај, који је обвезе примио, који је издао облигацију, и онда ни железнички, ни аграрни дуг по схватању, које сте ви изнели, не може пасти на терет напредњака; јер они нису примили те обвезе, него су их платили. Ја мислим, да је јасно, да дуг прави онај, који прима обвезу, а не онај, који је плаћа.

Потврдно сам мало час, да је дуг створен услед примљених обвеза створених пре 1880 год. износио 167 милиона динара. Интерес, који је требало плаћати на ту суму, немојте узети са већом стопом од 5%, па ћете добити око 8 милиона. Тих 8 милиона требало је платити, али извора није било, јер либерална влада одступивши 1880 године, није створила скоро никакве изворе, из којих би се прибављали приходи за одужење ових дугова.

Напредна странка, дошавши на управу, одмах је приступила стварању извора за ту циљ, а да је то истина, позивам се на закон о таксама, о дувану, о крчмарини, о патентарини на трговачке радње; то су прва четири закона, које је напредна влада створила зарад прикупљања прихода, из којих би се плаћали зајмови створени под либералном владом.

Док су ти створени извори почели да одбацују потребне приходе, морао се појавити у буџету дефицит. Ти дефицити нису, господо, ништа ново, нису тековина напредњачке владавине. Но на њу је нападано због овога задужења. Она се није много ни бранила од тих нападаја, јер је знала, да је лако нападати на овакве кораке; али је тешко бранити их, ако се не ће да изазове незгода и по финансије државне и по саму земљу. То је исто гледиште и такав исти положај заузимао министар финансија 1884 год. — тада ја нисам био министар финансија — кад је поднет овакав предлог, не говорим, дакле, овако да себе правдам. Ондашњи министар финансија, поднео је предлог, да се направи зајам од 40.270,000 динара, који се звао „златна рента“ и који је начињен за исплату интереса на оне суме, које су биле задужене до 1880 године, па се с тога и та сума по вашем схватању мора ставити на терет либералне владавине. Господо, први зајам напредњачке владавине, т. зв. златна рента, направљен је, као што видите, у циљи отплате интереса на дугове, који су постали до 1880 год. Према томе, тих 40.000,000 дин. ваља да скинемо са леђа напредњачких. Када то учинимо, видећемо, да су напредњаци од претходника наследили 209,000.000 дуга, а целокупан дуг до 1 јуна 1887 год. износи 287,000 000 дин. у округлој цифри. Ја то не говорим на основу таблице, која је у извештају комисије од 1892 год. него на основу цифре првобитног дуга, који је учињен до 1 јуна 1887 год. По рачуну, који сам сад изнео пред Народно Представништво целокупни дуг до тога времена износи 286,123.000 дин. и од те суме спада на либералну владу 209,000.000 динара. а на напредњачку владавину остаје свега 77,000.000 дин. (Смех).

Од ових 77,000.000 дин. треба изузети ону цифру дуга, која је утрошена за време бугарског рата. Ја ћу примити ону цифру, коју је г. министар финансија казао т. ј. цифру преко 50,000.000 дин. И кад се она одбије од целокупног дуга под напредњацима онда излази на чисто дуг напредњачке владе од 27.000.000 дин. (Смех).

Молим вас, господо, сем тога, кад су напредњаци одступили, они су оставили привремени дуг 1887 год. и он је означен у извештају комисије од 1887 год. у суми од 32 милиона и неколико стотина хиљада. Кад сам био у комисији финансијској прошле године, чији је извештај г. министар финансија признао као истинит и стваран, мене је радозналост гонила и дужност ми је налагала да се збиља уверим, да ли је напредњачка влада на дан 1 јуна 1887 год. оставила оноликi дуг, колики је комисија од 1887 год. начинила. Радећи на томе послу, ја сам радио у друштву са чиновницима министарства финансија, са људима, којима се не може одрећи ни добра намера да послуже земљи, ни пребацити партизанство. И ево прилога, који су они потписали и који сведоче, да је привремени дуг на дан 1 јуна 1787 год. износио 26 милиона и неколико стотина хиљада динара.

Даље, господо, од ових 26 милиона, извештајем г. министра финансија од 12 децембра 1887 год., признаје се, да је било покривено 16 милиона, т. ј. толико је било артија од вредности у рукама државе. Кад се од 26,000.000 одбије тих 16 милиона дин. остаје 10 милиона дин. непокривеног дуга. Додајте тој суми од 27 милиона дин. цифру за покриће дефицита под напредњацима, онда на дан 1 јуна 1887 год. добијате целокупну висину привременог и сталног дуга *у суми 37,000.000 динара*. Дакле, за шест год. дефицит износи по 6,000.000 дин. годишње. Влада напредњачка није била задовољна са оваким стањем, јер дефицит па био он 5, 6, 3, па и 1 милион, он не може годити ни једној влади и свака гледа да га се курталише, и свака влада тежи, да дође до стања, у коме нема дефицита. Напредна влада и ако је видела, да су се извори, које је она створила, почели да развијају, опет је нашла за добро да корача тим путем. Она се трудила да створи нове изворе прихода, од којих ћу да споменем: непосредну порезу, државне приреze, дувански и солски монопол и порез на обрт. Ти су приходи до 1887 г. скупа давали 20,121.000 динара, а у 1891 години ти исти извори прихода дали су 38,152.000 дин. Као што видите разлика је за 18,000.000 дин. Шта значи то? — Значи да су ови извори прихода од 1886/7 до 1891 год. развили се толико, да су за 18,000.000 динара надбацили пређашње приходе, а то је таман сума, која је потребна да се плате сви анујитети за учињене дугове и под либералном и под напредњачком владавином, да се изравнају и зајмови и дефицит под прошлим владавинама. То

значи: имали би из створених извора довољно средстава за потпуно плаћање ануитета и још би претекло прихода за друге државне потребе, да се нису буџетске прилике измениле.

Да би се још јасније видело, колико је из којих извора прихода држава добијала више а где мање, дозволите ми да вам прочитам податке, извађене из завршних рачуна министарства финансија. Тако у 1886 и 1887 год. приход од непосредне порезе био је 10,850.000 дин. а од прireза 3,289.000 дин У 1891 год. износио је приход од порезе 10,585.000 дин., а од прireза 4,949.000 дин. У 1886 и 1887 год. приход од дуванског монопола износио је 2,229.000 дин. а у 1891 год 7,970,000 дин., приход од соли износио је у 1886 и 1887 год. 560.000 дин. а у 1891 год. 3,359.000 дин., приход од такса 1886 и 1886 г. био је 1,592.000 дин. а у 1891 год. износи 2,259.000 дин. и најзад приход од железница у 1886 и 1887 години не доносаше никакав приход, а у 1891 год. доносио је 6,000.000 дин. Овде је мој поштовани друг г. Новаковић, већ рекао, што бих ја имао сам да кажем и с тога о томе нећу да говорим, већ ћу да наведем друге податке.

По говору г. министра финансија, од железнице немасмо ваиде ни ми, а немате је ни ви. Ја нисам чуо нити имао прилике да видим шта кошта експлоатација железнице, јер у буџету, који нам је поднесен, није тачно предвиђено колики је приход од железница и на чему се оснива. Ми смо добили један буџет о бруто приходима државне железнице. Но чувши оно, што рече г. министар финансија, ја се изненађујем, да се за железничку експлоатацију троши толико и да имамо још дефицита. Док је железница била у страним рукама за експлоатавију железница плаћало се највише 600.000 дин. годишње, а сад кад се плаћа преко 8,000.000 дин., онда ме то изненађује. Ако сам добро чуо, то је једна тешкоћа, једна нез года, која нам намеће дужност да размишљамо о томе, шта је узрок, да се дефицит јавља и у жељезничкој управи. Оставимо, сада, железницу, па погледајмо у друге изворе прихода, које сам споменуо и видећемо, да су се сви толико развили, да су под радикалном владом 1891 год. дали више прихда за 18,000.000 дин., него у оно доба кад су ти извори прихода створени.

Наравно, напредњачка влада, створивши изворе прихода, ставила их је на расположење наследницима напредне странке — то су, као што знате, прво фузија, па после чисти радикали. Одмах, чим је напредна странка одступила са државне управе, онога је часа констатовано финансиско стање, једном комисијом, за коју ја не могу да кажем онако, као што је г. министар финансија казао за комисију од 1892 год.—не могу рећи да је извршила свој задатак као што треба. Нећу да јој пребацујем несавесност, али ја сам вам доказао извештајем од 1892 године, који је г. министар финансија признао као исправан, и који је потписао главни књиговођа државних дугова, да извештај од 1887 год. није био исправан. На основу тога неисправног извештаја, на основу тога извештаја од 1887 год., поднесен је 12 Децембра 1887 год. извештај од стране министра финансија Народној Скупштини, и на основу тога извештаја тражено је, да Народно Представништво одобри зајам од 20 милиона ефективних, да се исплати дуг напредњачки и да се покрије дефицит за 1887 годину. Скупштина је то одобрила 31 Децембра 1887 год. а 4 Јануара 1888 г закључен је зајам. Држава је добила тражену суму; па шта је било даље? Дефицит је остао, јер од оне суме, коју је држава добила употребљено је само 14 милиона на исплату затечених дугова, а остало на редовне државне потребе у 1888 години. Тадањи је министар финансија одступио, па је дошао други. Али ја нећу да говорим о личностима, већ о времену, кад се што десило, јер се нас не тичу људи но ствари. Као што видите из извештаја, који је г. министар признао за тачан, од зајма, који је био намењен за исплату напредњачких дугова, употребљено је на ту цељ само 14 милиона, дакле мање, но што је било покрића, које је остало иза напредњака. То покриће износило је 16 милиона динара по извештају од 12 децембра 1887 год. Где су оних шест милиона отишли? Отишли су на исплаћивање редовних текућих трошкова. Господо, то је узрок, што су остали неисплаћени дугови пре 1 јуна 1887 год. А ово има опет својих узрока. Прилике на европским пијацама и начини закључивања зајмова, утицали су, да министар није могао да добије на време, да плати напредњачке дугове, него је новац долазио доцкан, а он је имао пречих потреба, и то се протезало из године у годину а дугови су остали неисплаћени. За то чујемо данас из ваших уста: „ово су дугови напредњачки".

Господо, не може бити говора о овоме, да ли су то напредњачки, либерални или радикални дугови. — Свакојако ово су дугови *државни* за које свака странка и влада имају подједнаке одговорности. Што је било напредњачког дуга, то је одобреним зајмом од 1887 год. који је извршен 1888 год. ваљало исплатити. А шта је било после тога, то не пада на терет напредњачкој влади и напредњачкој странци, јер од тада они се не појављују на политичкој позорници Србије као власт. За то, дакле, нема места пребацивању, да су за ово напредњаци криви.

Господо, да стоји то, као што сам мало пре рекао, да се из нових зајмова трошило више на текуће трошкове, него на отплаћивање дугова, ја ћу за доказ да се позовем на извештај. Из овог извештаја види се, да је осам пута више употребљено на текуће трошкове, него на исплату старих дугова; а међу тим, зајам је учињен за измирење тих дугова. За доказ, да од нових зајмова нису плаћани стари дугови, него редовне потребе, ја ћу да наведем ово: Од зајма, који је одобрен 31 децембра 1888 год. употребљено је на ануитет 8,965.856 дин., за исплату приврем. дугова само 1,059.517 дин. Од зајма железничке експлоатације употребљено је за исплату привремених дугова само 708.000 дин. за покриће привремених дугова, а за анујитете 4,595.517. Из овога се види, да су зајмови, одобрени на исплату привремених дугова, употребљени на исплату ануитета. Види се, дакле, да су нови зајмови прављени те с њима нови дугови плаћани.

Господо, од 1 јула 1887 год. до онога зајма од 1888 год. могло је још и да буде спора, да ли је све исплаћено што је од напредњака остало, и да ли има још дуга њиховога. Али од новембра 1888 год. од дана, кад је министар финансија радикалне владе поднео извештај Народној Скупштини о финансиском стању, које је затекао после владе г. Николе Христића, не може бити спора о томе. У том извештају има врло лепих слика, које још боље потврђују оно, што сам казао (чита):

„Једним зајмом дакле од ефектних 20 мил. динара, држава би исплатила: железничку експлоатацију, све бонове у течају, сав дуг Народној Банци, и платила би луџријске купоне, дугове по текућим рачунима на страни, железнички мост на Сави, експропријацију и намирен би био трошак око проширења железничких станица у Београду и Лапову.

„После овако тачно изложеног стања финансијских послова државних и стварно израђеног буџетског предлога за 1890 г. који се већ пред Народном Скупштином налази, програм финансијске акције државне сам се собом одређује. Он је јасно опредељен свакоме ономе, ко познаје стање финансија државних и привредне прилике земаљске. Силни терети држ. дугова навађени су свом тежином на један нараштај, који још није економски толико оснажен, да их без осетне штете по привредну моћ своју подносити може. Непосредни порез држ. не може се повећавати, већ само праведније расподељивати, и за то, тежиште помоћи данашњему финансијском стању лежи у штедњи и отварању нових финансијских извора онде, где се то без икакве битне штете по привредну снагу народну учинити може. У ред ових извора долазе посредне порезе, монопол дувана и друге трошарине, о којима ће се дотични предлози још овој Народној Скупштини поднети. Италија у финансијској невољи послужила се привремено и самом трошарином на хлеб.

Питање о конверсији државних дугова, којом би се терет анујитета олакшао не зависи од добре воље већ од могућ-

ности, коју даје тек оно стање курса држ. облигација, при коме се конверсија са користћу извршити може. То стање даје се постићи само правилном и јасно одређеном финансијском радњом државном. Да се све ово постигне, потребно је да се државна политика по свима гранама управе државне стално креће стазом добро и правилно схваћених интереса земаљских, јер добро уређене финансије само су израз и резултат правилне политике државне. Данашње политичко стање земље даје довољно јемства за ту правилност и онда смемо и можемо с поуздањем очекивати, да ће се развој финансијских послова државних моћи у скоро да сведе у свој природан и правилан ток".

Једним зајмом од 20 милиона ефективних, држава би исплатила железничку експлоатацију, све бонове у течају, железнички мост на Сави, сав дуг Народној Банци; исплатила би трошкове око проширења железничких станица у Београду и Лапову.

Дакле, као што видите, министар је тражио 20 милиона да плати дуг, што је остао од 1887 год., и Скупштина је то одобрила. Је ли плаћен, или није, то видимо из овог предлога, који је данас на дневном реду. — Није се могло да плати. Ја не могу да нађем другога узрока, него да постоји нерад и неред у нашим финансијама. Ја не видим, да је Србија земља, која нема услова да се економски развија; ми видимо, да се економски непрестано иде напред; видимо да Србија својим обвезама тачно одговара и за ово тринајест година, на управи земље променило се толико влада и толико странака, па се опет све тачно и уредно плаћало, приходи се умножавају — а дефицити су опет ту.

Па, господо, кад би ово био последњи зајам, који се тражи за покриће дефицита, верујте, да не бих устао да говорим, већ би га примио са раширеним рукама! Ја се бојим, да се г. министар финансија у рачуну не вара, јер њему неће бити довољно 18 милиона да покрије своје дугове и дугове својих претходника, који су се затекли 1 августа 1892 год. Ја се бојим, да ова сума неће бити довољна за покриће дугова, и бојим се, да у 1894 години, влада не буде опет принуђена, да тражи какав нов зајам, те да се покрију неки нови дугови. Ја страхујем — нека ми за то не замери г. министар финансија, и ево на основу чега оснивам своју бојазан. Г. министар финансија на стр. 10 извештаја признаје, да је на дан 1 априла привремени дуг износио 37,720.000 дин., па онда вели да му не треба већа сума од 18 милиона, па да покрије дуг од 37 милиона. За што? Ево за што.

Он у извештају наводи дуговање железничке дирекције за нову инвестицију, па вели, да то дуговање не мора платити за то, што за њега постоји засебно одобрење. Сума ова износи 2 800.000 динара. Оно заиста постоји нарочито одобрење, али тиме, што постоји на основу одобрења то ни мало не мења саму ствар. Ми дугујемо привременог дуга на 2,600.000 дин. Железница је установа државна, и она даје држави прихода, а држава за њу чини зајмове. Ја сам ономад учинио г. министру грађевина примедбу за то, да се железница не сме изузимати и давати јој право да се сама задужује, и министар ми је обећао, да ће се то на јесен исправити и да ће суму од 5 милијона динара, која је била у железничком буџету пренети из железничког буџета у буџет министарства финансија као надлежан; јер под мин. финансија стоје сви државни приходи, сва државна имовина, а под њим су и сва државна примања и давања — сви државни дугови — што је управо сва државна имовина, па и железница, као државна установа. С тога министар финансија и дужан је, да тражи за железницу зајмове.

Друга тачка, то је дуговање класној лутрији. Пре свега да вам напоменем да у државном рачуноводству не сме бити пребијања дугова, већ се мора све исправљавати. И у колико ја знам, налазим, да се ово пребијање не може извршити а у толико мање, што се у тач. 8 та иста сума задужења поново помиње.

Изгледа, дакле, да ми плаћамо класној лутрији оним новцем, који има благајна државна да прима од Управе Фондова. Ја вам скрећем пажњу с тога, да видите, да ово није последњи зајам, него да ће бити још и других зајмова, а овај остављ несумњив квасац за други зајам, који ће доћи и неће бити мањи од 6 милиона динара. За дуговања министарства спољних послова Српској Кредитној Банци, вели се, да је ово привремени дуг за подмирење потреба у посланствима на страни.

Господо, још лане, кад је била она комисија, што је прегледала државне дугове, и којој сам и ја био члан, нашла је тамо исту суму — а ево те исте суме, где још постоји и сада, и ако је државни рачун закључен још 31 Марта од 1892 год. Ево те суме и у књиговодству од 1893 године. То значи, да није намирена 1892 године, него је прешла у 1893 годину; и кад се до сад није измирила, онда се не може измирити ни ове 1893 године, без нарочите позајмице, а загледајте у буџет ове године, видићете, да нема таквих позиција, и онда се она не може ни исплатити. Дакле, и то је један привремени дуг, и кад је то дуг, он не треба да постоји. Боље је, нека се у једанпут све исплати, сви ти ситни привремени дугови, а не овако, сваки за се и да имамо овако ситних привремених дугова. Мени се чини, да нема веће несреће него да остају овакви привремени дугови, па ма они били и најситнији. Господин министар изоставља и она дуговања Народној Банци, која постоје по залогама, а мени се чини, да су те залоге „селске обвезнице", које износе на 717.000 дин. То дуговање Народној Банци од 750.000 дин. и оно друго од 717.000 дин., износи свега на 1,400.000 дин. То би све требало у једанпут да се исплати, јер те залоге нису никакве залоге, а привремени дуг остаје и даље.

За исплату реквизиција потребна је сума од 100.000 дин. у лутријским обвезницама. Али су оне заложене код Народне Банке и њих би ваљало откупити. Чиста добит од њих била би довољна да се њоме исплати овај дуг. Али треба најпре да се оне искупе.

Даље, дуговања државној штампарији по ситним рачунима, па и ту суму ваља исплатити, јер је и то привремени дуг, а за све те привремене дугове, мислим, неће бити опет довољна сума од 6 милиона динара, па да се исплате; већ нећемо сачекати још ни годину дана, а ми ћемо поново опет решавати о новом задужењу за исплату ових привремених дугова

Господо, ја сам поменуо, да је велики узрок нашим дефицитима и неред, који влада у пословима државних финансија. Ја имам обичај, да све што кажем и докажем. Да је неред у нашим финансијама сваки ће се уверити кад прочита извештај од 1892 год. од стране 30—35. Шта ће наћи у том извештају? Наћи ће, да се 22 милиона динара води по књигама главне државне благајне, а не зна им се ни почетка ни свршетка. Задужени су поједини заводи, а дуг не постоји, други су одужени и ако и то не постоји. Ја нећу да вас даље морим, али вас молим, да узмете на ум овакав неред, који се види у књигама наше државне благајне. Жао ми је, што морам да изнесем пред Народну Скупштину, али на то су ме изазвали говори појединих предговорника и ја хоћу да дам обавештења, које ће расветлити право стање ствари, како се не би могло ни мени ни мојим друговима пребацити да смо ма за што криви. Признајмо сваки својуману, па ћемо се онда врло брзо излечити од дугова.

Ви ћете казати, „па неред је био и под напредњацима". Јест, господо, неред је био и под напредњацима, али, разлика је, што смо ми за време тога нереда много урадили и што смо створили много извора државних прихода, који данас постоје. Рад наш, господо, он нас извињава за неред, али шта ће извињавати оне, који су после нас дошли? Ја мислим, да их неће моћи ништа да извини.

Ја мислим, да не треба да вам побрајам све податке, него и сами узмите и прочитајте овај извештај, кад сте докони, па ћете се уверити, да је неред узрок нашем тешком финансиском стању.

После овог долази и *нерад*, који је скопчан са општим стањем у земљи. Задржали смо старо наплаћивање наших при-

хода; видели смо, да је тај начин неподесан и да не може држави да донесе оне приходе, који су предвиђени; јер има много ненаплаћених прихода државних. Из тога се види, да није рађено оно, што је требало радити; није заведен поредак у наплати државних прихода.

Господо, да је било реда и рада од 1 јуна 1887 године, а тај се обећавао од стране људи, који су тада узели управу земље у своје руке, данас ми не би требали ове зајмове да чинимо, јер од оних 116 милиона дин. учињеног зајма од 1 јуна 1887 године до данас, само су 37 милиона употребљени корисно а осталих 89 милиона дин. употребљено је на покриће привремених дугова. А ко се интересује, ја се позивам на исту ону таблицу, на коју се позвао и г. министар финансија, а која се налази на страни 111 извештаја од 1892 год. и кад изведете оне суме зајма, које су од 1 јуна 1887 год. до сада учињене, онда, кад одбијете суму од 116 мил. видећете да су само 37 милиона употребљени на корисне установе.

Господин министар финансија у своме говору позвао се на извештај финансијске комисије, која је доказала, да су дефицити све мањи. Заиста, господо, дефицити су из године у годину мањи, но су и приходи већи. Али, кад је говор о дефициту, онда се мора обратити пажња и на завршне рачуне. И ако комисија од 1892 године говори о завршним рачунима, ја сам и онда имао своје мишљење, а и сад налазим, да ће сваки од вас моћи да увиди откуда је могуће, да дефицит 1887 године спадне од 4,89 милиона на 14, а 1891 године на 680.000 динара.

Што је комисија исправила те рачуне? Она је то учинила колико је могла, али она не тврди, да је баш све до краја тачно исправила, јер право стање није било познато него се морало испалазити. Комисији је пало у очи: како је дошло да 1887 год., дефицити од 11 милиона спадају до 4 милиона 1888 године? Ево како: што 1888 год. није плаћен ануитет у суми 5,613 000 динара, јер кад би се то платило онда би дефицит био 10,543.000 динара. Ово долази пак отуда, што је управа држ. дугова задоцнила да јави благајни приход од 3 милиона динара и због тога се та сума не показује 1888 године као приход. То је опет узрок те је дефицит од 10 милиона требао да спадне на 7 мил. Дакле, с једне стране нису тачно вођени расходи, а с друге приходи. 1889 год. свела је се сума дефицита на 14 милиона динара.

И завршни рачун за 1891 годину могао би се подврћи критици, не за то што није тачан, него што су приходи, којима се покривају расходи потекли из нередовних извора, а не од редовних прихода. Кад би се с те тачке гледишта посматрали завршни рачуни од 1890 год. они би показали мало већи дефицит него што га је комисија утврдила и што је влада у завршном рачуну показала.

Тај исти случај је и са завршним рачуном 1891 године. Ми смо у редовним приходима примили мање 6 и по милиона дин. у ванредним приходима, а примили смо 3,700.000 више. Ванредни приходи, ако се финансије уреде, биће из године у годину све мањи и мањи. Докле имамо тих прихода, дотле и наше финансијско стање неће бити уређено. Ви видите, да ја налазим, да је наше стање финансијско неуређено. Не налазим пак да је рђаво. Ја смем смело пред светом да тврдим, а и тврдио сам, да наше финансијско стање није рђаво. Оно условљава само мало више рада и реда. И кад би се на њему радило како ваља, кад би се наше књиговодство уредило да буде како треба и кад не би због политике крили дефиците, онда би ми врло брзо били на чисто са нашим „тешким“ финансијским стањем и не би имали ништа више да радимо на поправци његовој.

Вредно је, да овом приликом изнесемо и кретање наше државне благајне од 1887 до 1892 год. То ће показати слику, која ће садржати доказе, колико је дефицита било у буџетима, колико је ванредних прихода употребљено на редовне потребе.

Државна благајна имала је од јуна 1887 до 1 августа 1894 године редовних прихода 206,519.583, а редовних расхода 235,844 265. Дефицит је био 29,324.583 дин. Ванредних прихода било је 84,682.613, а ванредних расхода 48,058.284 динара, што значи, да је остало од ванредних прихода на расположење за покриће редовних трошкова 36,624.429 дин. Узмите, да је 29 милиона 324.583 и да је вишак 36,624.429, онда се добија сума од 65,949.012 динара. Одузмите од ове суме 10,000.000 за исплату привремених непокретних дугова пре 1 јуна 1887 године онда остаје 55,949.012 динара и додајте сада нов зајам од 22 милиона динара, онда добијате опет готово исту суму од 77 милиона 949.012 динара. Кад су напредњаци имали 6,000 000 дефицита, они су срачунавали буџет на 44,000.000 динара, а створили су изворе, који данас доносе ефективно 53,000.000 дин., према извештају г. министра финансија. Нека би и стајало, да буџет напредњачки није био потпун; нека би и у истини било, да су у њему фалиле неке позиције расхода; нека се та неисправност исправи, опет сума, која би претекла, кад се не би расходи државни тако јако увеличавали после напредњака, изнела би око 10,000.000 дин.

Да завршим, господо. Да сумирам све оно, што сам до сад казао. Ја не видим лека, да ће се постићи равнотежа ни увеличавањем прихода ни смањивањем расхода; шта више, налазим, да се за војску мора више трошити од сада него до сада. Ја налазим, да би се лека могло наћи само новом организацијом финансиском, на којој се почело да ради, ако би се, даље, завео други начин рада у државном књиговодству; ако се заведе други начин наплате прихода и ојача контрола код финансијских надлештава. Кад се све то оствари, онда ће се моћи добити толико прихода, да нећемо моћи у уговорима за зајмове читати речи, да се од наше државе за зајам тражи нека „супергаранција,“ што значи гаранција над гаранцијом. Ја сажаљевам, што је та реч остала у предлогу за зајам, јер ја држим, да Србија стоји на том ступњу с кредитом, да нема никакве нужде, да даје неку „супергаранцију“ за зајам. Као што мало час казах, ја држим, да Србија својим финансијским стањем није заслужила, да се од ње тражи „супергаранција,“ а још мање, да је дужна да даје такве гаранције.

Сем ових неколико мера, које сам поменуо, разуме се, да Србију очекују многи други послови, ако хоће да уреди своје финансије онако, као што треба На те послове унутно нас је и г. министар финансија у своме говору, и за то ја на томе нећу се много задржавати. Ти се послови састоје у реорганизацији целокупне управе државне. Наш буџет, као и сваки други буџет, није ништа друго, него слика у огледалу. У буџету се огледа целокупна државна управа и она није њен облик, него само слика тога облика. У једно време владало је мишљење да ми треба да крешемо буџет, па да тако изравнамо дефиците и да доведемо буџет у равнотежу. То је погрешно мишљење. Са свим је правилно оно мишљење, што је г. министар финансија изнео, да треба реорганисати из корена целокупну управу државну, и кад то буде извршено као што треба, онда без брисања расхода, без нових задуживања довешћемо наше финансије до онаквог стања, као што сви желимо.

Министар финансија Мих. Вујић — После говора г. Вукашина Петровића сматрам за дужност, да кажем неколико речи; управо, да одговорим на неке примедбе и нека тумачења, која, мислим, да су из основе неправилна.

Пре свега, господо, онај рачун, који је правио г. Вукашин, ја нећу овде да га са њим пречишћавам. Случајно, господо, овде у Скупштини заступљене су две партије и кад се овде баца одговорност на трећу, које нема ту, онда је лако, разуме се, објаснити све на њену штету. Г. Вукашин прави рачун, да за све дугове од 1880 год. не треба бацати одговорност на напредњаке, него на либерале; по г. Вукашиновом рачуну излази, да од целокупног дуга до 1887 г. у 286,000.000 дин. 209,000.000 пада на либерале, а само 77,000.000 на напредњачку владавину. Ја нисам позван, да овде заступам либералну странку. Либерална странка данас нема својих представника, да се овде брани, али сигурно она, као трећа странка наћи ће пута и начина, да расправи ту ствар, да ли само 77 милиона дин. до 1887 год. пада на напредњачке владе, а сав онај кусур до 286,000.000 дин. да пада на либералне владе. И либерална странка нема овде својих представника, да они

сами одговоре на овај рачун Вукашинов, ја немам ни воље ни времена да улазим у тај рачун без крчмара. Ја само констатујем факт, да је после напредњачке владавине, а чијим је узроком не знам, примљено 1887 год. дуга 281,000.000 дин. и да је и после тога и онај први зајам радикалне владе од 30 милиона дин. учињен за исплату подужица наслеђених од раније владавине, а нарочито од бугарског рата. Сав остали зајам под радикалима, учињен је за материјалне и то за по земљу корисне издатке, за откуп експлоатације железнице, монопола дувана и соли. То је добит за државне интересе и кад бисмо ми такав рачун градили, као што га прави г. Вукашин, онда бисмо могли још са већим правом казати, не само што нема ништа, да се за зајмове на радикалну странку баци, него да преко тог зајма имамо још један плус, један вишак, јер узимајући железницу и монополе дувана и соли, ти приходи, који би отишли у туђе џепове иду у државну касу и смањујући државни дефицит од 6 и 8 милиона на 600.000 не само да нисмо земљу задужили, него смо јој дали један вишак. Ето на то води и излази логика, коју заступа г. Вукашин Петровић. И најзад са свим је тако, јер кад узмемо, да смо наследили 15 милиона дин. ануитета, а ја примам баш и онај годишњи дефицит од 6 мил., који је г. Вукашин констатовао за време напредњачке владавине, онда узмите тих 6 милиона годишње, као наслеђени годишњи мањак и 15 милиона, који се плаћају као ануитет на дугове и додајте томе још, да су главни извори државних прихода били дати странцима и додајте томе још и да је највећега нереда било у администрацији финансија државних, што ћу још нарочито показати, — па ћете видети да ли се овакав резултат добија или не.

Мене је и навело, да говорим то, што г. Вукашин врло много пута употребљи речи, да је узрок нашем финансијском стању перед и нерад; он се радо враћа на фразу о владавини реда и рада. Па, господо, дозволите да поставим само неколико питања: је ли то влада реда и рада, кад се железница скупо плати, подигне скупим народним жртвама са преко 150,000.000 динара и кад се после та железница тако скупа даје странцима под закуп, под таквим условима, да не само немамо од ње никаквих прихода, не само да она ништа не плаћа у олакшицу њеног задужења, него и сами трошкови око експлоатације, натоварени су држави тако, да на те трошкове још по 1.000.000 и више дин. држава мора закупцу годишње да доплаћује преко свих прихода железничких. Је ли то владавина реда и рада, кад се ти најважнији приходи државни дају под тешким условима странцима под закуп? Је ли то влада реда и рада, да се прво установљавају извесни извори прихода, па се у исти мах дају лакомислено под закуп и то дају за дуг рок; на прилику монопол дувана за 50 год. и то тако, да се пре 25 год. не може повратити у државне руке? Је ли то влада реда и рада, кад се тај извор прихода, који данас баца 6,000.000 дин. чистог прихода државној каси даје под таквим условима странцима, да држава никакве вајде од ње нема? Је ли то влада реда и рада, кад се установљава монопол соли, па кад се тај монопол соли даје под закуп за 500.000 динара годишње, док он данас даје готово пет пута толико?

Дозволите ми, господо, још неколико питања. Је ли то влада реда и рада, која је имала онакво уређење пореске администрације државне, а ја сам био томе сведок, кад сам дошао на положај министра финансија, то знају не само чиновници, него знају и људи из народа, па се зна и у јавности, како је било са вођењем пореских књига. Овде ће ми бити сведоци многи посланици, кад потврдим факт, да у многим крајевима никаквих пореских књига није ни било. Ја, господо, знам крајева, где је пореза на рабошу вођена. Кад се дође у општину и кад се пита, како је разрезан порез, онда вам је одговорено, да нема књига, него вам се показује рабош иза врата, на томе рабошу разрезиван је порез и по том рабошу наплаћиван вам је порез. Ја напомињем овакве податке, да се види, како је влада напредњачка била влада реда и рада. Ја мислим, да је под радикалима учињен велики корак у напред, што је пореска администрација уређена бар толико, да знамо начисто, како је пореза разрезана, колико је порезе наплаћено и колико је ушло у државну касу. Што има још тешкоћа, не лежи узрок у оскудици добре воље, него у оскудици практичке могућности, што немамо довољан контигенат људи за правилно извођење пореске администрације. Говорено је и о грешкама у књиговодству државном. Па, господо, лако је донети закон. Ми можемо тако далеко ићи, да одмах законом уведемо и дупло књиговодство. Али од тога доношења закона, па до практичног извођења његовог, остаје још много. Треба наћи људи, треба целу администрацију по свима струкама државне управе изменити. Није то само довољно у опште н. пр. рећи, да ће се при купљењу државних прихода водити овако књиге, него и сва наследства државна и општинска морају се онда из основа мењати. Целокупну управу државну ваља из основа изменити; а за то треба доста времена, пажње и памети. Те се ствари лакомислено не мењају. Ова је се администрација узимала већ од 50 — 60 год. То је се уживело, утврдило и да се то из основа измени, ваља се озбиљно промислити, ваља саставити стручну комисију од чиновника свих струка и знаоца и та комисија ваља бар пола године да има на расположењу, да проучи и процени, како ће се цела управа државна изменити и како ће се ново књиговодство извести.

Ја ћу, господо, да идем и даље са питањима, кад се нама пребацује, да је главни узрок нашем финансијском стању нерад и неред Да се запитамо, господо, како је изведен попис људства и имања, који је загечен. Сам г. Вукашин рече, а тако и јесте, а и сами сте томе сведоци, да је пореза на земљиште смањена. Јесте, пореза је смањена, али она није смањена због политике, већ су само уклоњене неправде напредњачке владавине. Ја мислим, да нигде није било толико политике, колико баш у ономе попису од 1885 год. Као што је и вама познато у томе попису било је доста случајева, да је противнику политичком, који има 10 хектара записано 50 хек. а политичким пријатељима, који су имали 50 хек. записано је 10 хек. О томе има доказа на свакој страни пореских књига. Радикална влада предузела је и катастарско премеравање и његови резултати досадањи већ показују, где је било прикривеног земљишта?

Изложивши само ово неколико факата, ја мислим, да се с правом можемо запитати, а мислим и да није тешко по савести и по души одговорити на то, кад је више реда и рада било и кад је мање политике било, да ли до радикалне владе или од времена радикалне владавине; да ли је више реда и рада било онда, кад су основни приходи државни били дати странцима у руке; кад је пореза од ока разрезивана, кад пореских књига никако није ни било; онда, господо, кад се код управе државних дугова није ни знало, колико о коме року има отплата наша држава да плаћа? Онда је такав неред у управи државних дугова био, да смо очекивали рачуне од страних банака, да нас они тек известе, колико имамо у идућем року да платимо и ми смо плаћали без поговора, јер књиге су биле у највећем нереду. Администрација је данас у управи државних дугова измењена и то тако уређена, да се има она чиста евиденција о стању дугова, која се има и код сваке берлинске, париске или бечке банке и да се по тој евиденцији закључивање — аретирање — рачуна на сваку пару и сантим знаде и слаже. Ја мислим, да је довољно да само ово неколико питања поставим, па онда да вама оставим да по савести и души кажете, која је владавина била владавина нерада, нереда и тесногруде партијске политике?

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 50 ПЕТАК 30 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

38 САСТАНАК

23 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Алекса Ратарац

(НАСТАВАК)

(О привр. прирезу).

Милутин Гарашанин — Господо, нимало нисам имао намеру да улазим у претрес ове ствари, али почем се ово питање скренуло на другу страну, на питање у којима сам ја, посредно или непосредно, заинтересован као члан ондашње владе, или као бивши председник владе, која се данас прекорева, па како је такав прекор нашао одзива и код самог г. министра финансије; то сматрам за дужност, да устанем и да кажем неколико речи у објашњење прекора, који су пали како са овог места овамо, тако и са оног места тамо. Господо, ја нећу да доказујем, да ли је напредњачка владачина била владавина реда и рада, нећу да доказујем ни да је ово владавина нереда и нерада, алч ја констатујем један факт, а тај је да у Србији има и нереда и нерада, и констатујем без обзира на то, где га има. Констатујем за то, што тај факт не да нам да к себи дођемо и право стање и истину угледамо. Нама је казао г. министар финансија мало пре, да се неки научник Густав Раш, некад изјаснио пред светом како Србија нема дугова а има напретка на културном пољу, има добрих путова, мостова, болница и т. д. Ја не знам да ли је тај господин жив још и данас; али, чини ми се, кад би он данас живео, да би променио своје мњење о Србији и да би казао да ми имамо врло много дугова, али да више немамо ни путова ни ћуприја, ни у опште онога што један народ уздиже на културном пољу. Знам и ја, господо, да су жељезнице одузете од странаца; то сам у једној ранијој прилици напоменуо. Те је жељезнице одузела владавина, која је после нас дошла и добро је урадила. То што сам пре казао, то кажем и данас. Али та је влада одузела железнице баш по оном уговору, који смо ми направили, по оном уговору, на који се викало и коме би рок сад кроз 2—3 године протекао и без радикала и без напредњака. Кад каже г. министар или неко други да смо ми требали дати времена, да се боље проштудира питање о железници, питам ја, шта бисмо добили да смо то учинили? Кад узмемо у рачун, да су после тог зајма направљене две железнице од светског значаја и да је поред њих направљено још две железнице локалног значаја, и кад затим упоредите са овим, да је доцније за прављење још једне мале железнице Сењске најпре било прорачунато 6 до 700000 дин. и да данас због тога стоји предлог министров пред скупштином да се накнадно одобри зајам за још 900.000 дин. чини ми се, јасно је да би онда сва наша штудирања остала бескорисна, бесплодна. А не знам ни да ли би онда имали више искуства при прављењу мостова и тунела, него што смо имали прошле године при прављењу љубичевског моста, који ено и данас лежи срушен и у Морави изручен.

Каже се, да онда није било пореских књига. Ја сам имао срећу у моме животу да будем кмет и то кмет у селу и знам, да сам ја имао уредних пореских књига, а кад се каже, да је било кметова, који их нису имали — таквих кметова има и данас. И данас је неред у управи пореској, а ако га је онда и било, опет је онда боље наплаћивана пореза, него данас, и то не зато што је наплаћивана на више ектара, него што је у ствари било — из политичких рачуна, као што један мало час рече. Не, ја то одбијам од ондашње владе; њој је било стало до тога да ништа не остане неоптерећено, а влада није наређивала да се ма коме порезује порез према партијским интересима. Али, господо, ако је онда тога нереда и било, има га и данас. Ја ћу самог себе да изнесем за пример. Ја плаћам порезе на земљу много више него што у ствари имам земље. Нарезано ми је више хектара, него што је у ствари. Нисам се за ово жалио и то је и данас тако. Још ћу један пример да узмем, где сам се жалио. Ја сам некад издавао један лист. Између осталих облика пореза ударена ми је по закону пореза и на приход од издавања тога листа и ја сам онда то и плаћао. Али доцније, тај лист је престао, па и ако је с тим престала по закону и дужност да се плаћа на њега пореза, ипак од мене се још и данас тражи на то пореза. Ја сам се пре две године жалио због тога, па још одговора нема. Те неуредности, дакле, има и данас, а то је доказ, да нема довољно ни реда ни рада у нашој администрацији.

Господо, мени се чини да, у место овога претеривања, у место овога што тражимо, шта ћемо један другом да набацимо као кривицу, у место овога што ћете ви доказати како сте ви наследили дугове од напредњака, а ми напредњаци доказати како смо их наследили од либерала, у место свега тога, мени се чини, да је много чистије и паметније да погледамо ствари у очи онаквој, каква је, и да зло исправимо, ма где оно било. Рецимо да је истина оно што је г. министар финансија рекао, да је она владавина, која је пре њих била, била владавина нереда и нерада. А је ли то, господо, разлог да то и данас буде? Могли смо ми напредњаци тешко пред Богом згрешити, али то није никакво оправдање за вас, да

продужујете та грешења, па све и ако бисмо ми у истини и заслужили, да нам се тако каже. Што се тиче пореских књига, не знам у каквом су стању, али што се тиче нереда у министарству финансија, допустите ми да вам прочитам оно што је мој друг Вукашин пропустио прочитати и да вам обратим пажњу на то:

Рачун „Комерцијал Банке“ у Пешти, Парт. Л 136, (у изводу бр. 11).

С овим заводом имала је рачунске односе Управа Државних Дугова, преко Браће Андрејевића банкара, ради распродаје 3% лутријских обвезница. Пошто су обвезнице распродане и ова банка наплатила своју услугу, престала је и веза с њом. Главна Благајница није ни с овом банком имала непосредне рачунске односе, већ преко Управе Држ. Дугова. И кад је с њом пречистила рачуне и ништа јој не дугује, онда још мање може што год дуговати Главна Благајница из 1890 год.

С тога имају отпасти 444.000 дин.

А међу тим у књигама Главне благајне у питању је сума од 444.000 дин.!

Г. министар финансија допустиће, да се ово не може назвати ред у државним књигама главне држав. благајне. Имам, господо, више листа да вам прочитам о оваким стварима, али ја ћу само нешто да извадим:

„Зајмови чињени на страни, као у опште и сви други државни зајмови, употребљени су на исплату анујитета или других каквих подужица или потреба. Јасно је, дакле, да је и овај новац, примљен од зајмова, одмах и употребљен на постојеће потребе, па и обрачунат. Ну кад је распоређен на дотичне рачуне и расходован, требао је уједно бити скинут са овога рачуна Управе Државних Дугова. А да је доиста сав овај новац утрошен, дакле, буџетски расходован, доказ је то, што се у најновије време Управа Државних Дугова, односно Главна Благајница, привремено задужила са 8000.000 дин. Берлинском Трговачком Друштву, ради исплате анујитета за 1890 и 1891 годину, па та је сума буџетски распоређена и расходована.

Према томе ово потраживање Главне Благајнице од Управе Државних Дугова у самој ствари не може постојати данас. Ваља дакле, одбити 10,326.780 дин. и 74 паре.

Па и то није све. Чујте још:

Рачун друштва за грађење и експлоатацију срп. држ. жељезнице, Парт. Л. 134, (у изводу бр. 4).

По овоме рачуну Главна Благајница потражује од именованога друштва 123.589.86 дин., а то је данас по све нетачно. То друштво нема више никакве рачунске односе са српском државом, па дакле ни са њеном Главном Благајницом. Оно и не постоји, од кад је железница у српским рукама. Држава га је у свему измирила, кад је с њиме раскрстила. Оно није могло остати нама ништа дужно, тим мање, што Главна Благајница није стајала с њиме у непосредној вези, већ су то рачунски односи с Управом Државних Дугова.

Па зато има, да се одбије 123.589 дин и 86 пара.

То је извештај првог књиговође главне државне благајне, г. *Светозара Марковића*, за кога знам да није напредњак. И он закључује овај извештај овако: „према томе ово потраживање главне благајнице од управе државних дугова у самој ствари не може постојати данас. Ваља, дакле, одбити дин. 10.326.790·74.“

Господо, жалосно је да је морао доћи девети Август, па да се, тек из партијских обзира, састави комисија и да она поизналази ове неуредности између главне државне благајне и управе државних дугова. То се не може узети као добра страна наших финансија.

Господо, има још и три четири или пет страна таквих ствари у овим извештају и све те ствари кад би се узеле у обзир, онда би се морало признати, да не треба да будемо тако тесногруди, него треба да признамо да заиста има нешто „натрулог у држави Данској.“ Мало ту помаже да ли су то трагови радње радикалне или напредњачке. Те трагове ваља заравњавати. Али оваком радњом они се само дубље утискују. И ми напредњаци кад говоримо ово, што смо овом приликом рекли, чинимо то само за то, да скренемо пажњу Народном Представништву на потребу, да се у место партискога претеривања, приступи озбиљно оним мерама, које ће једанпут загиснути оне изворе, из којих су досад потицали нови дефицити, нови зајмови и нови порези.

М. Вујић — Господо, биће у веома кратак, јер је већ и сувише касно да се о овоме предмету дуже говори. Пре свега, поштовани посланик, г. Милутин Гарашанин казао је и изнео своје разлоге, како не треба чинити пребацивања. Ја их први чинио нисам, јер одиста има мана, које се непрекидно још провлаче у управи државној, има нечега трулог, али се све прилике наслеђене владавине не могу једним махом излечити. Ја сам мало пре говорио о формалним рачунским грешкама; те су грешке чињене у самом вођењу рачуна између управе државних дугова и главне државне благајне, а то просто за то, што управа државних дугова има са свим одвојено дупло књиговодство, а главна благајна просто и то оно старо наслеђено просто књиговодство, које се још не може у брзо мењати, јер да се оно измени, ваља изменити целокупно вођење књига и рачуна од кмета па до Главне Контроле. Треба да се преустрои цела државна администрација, па да се и у главној државној благајни може увести ново боље књиговодство, ваља да сви па и најмањи рачунчићи државни могу ући у оквир целокупних централних рачуна главне државне благајне. Но главна државна благајна има као што рекох, просто старо књиговодство. Ви знате да има земаља, које имају просто и земаља, које имају дупло књиговодство и да ту онда не може бити овакве незгоде као што је код нас, који имамо у свима граnама нашег државног живота просто књиговодство а у дуговима државним дупло. Ми по себи већ морамо имати дупло књиговодство у управи држ. дугова због самих повериоца наших, који тако исто дупло књиговодство воде. Ми ћемо међу тим морати још за неко време у нашој државној благајни да водимо старинско просто књиговодство, онако како се затекло. Ја поричем сваку могућност да се може ова измена рачуна извести за кратко време, може се донети закон у Скупштини о томе, али га је веома тешко извршити и вечито ће се правити грешке, а то с тога, што је књиговодство старо једнострано и просто у целој управи државној, а само је у управи државних дугова дупло књиговодство. Ето, отуда долазе те ситне чисто формалне грешке у односима између управе дугова и благајне, о којима г. Гарашанин са толико непотребног патоса говори. Комисија је учинила све исправке и то врло лако а увек је и сваком је лако учинити те исправке и ту нема никакве неуредности. Ја ћу напоменути још ово. Ја сам покушавао да још местимице уведем компликованије књиговодство, али сам наишао на сметње, јер онда и Главна Контрола требало би да је уређена и снабдевена тако, да и она може да рачуне по дуплом књиговодству испитује, али она ће и сама признати да тога без основног преустројства и Државне Управе и Контроле не може да буде.

Господо, да би се ово, што се овде жели, могло учинити за то треба имати вичан цео персонал стручних књиговођа, који су вични дуплом књиговодству, па и сам посао Главне Контроле био би немогућ без нових књиговођа. Требало би да се учини преустројство књиговодства у целој земљи и ја би желео и као министар финансија и као Србин, да се што пре припреми све што треба, да се ова реорганизација изврши. Па не само преустројство књиговодства него и преустројство целе централне управе, преустројство, свих надлештава државних. А то није лако учинити. И зато овакве грешке, које се сада још чине, нећу ни да браним ни да нападам, него ћу да констатујем овде то, да је немогуће без великих и основних реформа ово преустројство извршити. Ту треба да се учине припреме, али опет не може се све о час извршити. Влада ће са своје стране спремати све, да се ова реорганизација по могућству што скорије изведе.

Дозволите ми, господо, да се задржим на још два момента, зато, што су то као неке битне примедбе на овај предлог, које је учинио г. Вукашин Петровић. Г. Вукашин пита, за што је употребљен овај израз супер-гаранција. Ја сам дужан, да му на то одговорим. Г. Вукашин Петровић знаће као и сви остали, да овај зајам, кад се оствари, он има да се оствари уједно и са зајмом, који је вотиран од 16% за војне потребе. Тај зајам према фактичком приходу прираза ефективно износи 24,000.000 дин. Кад се томе дода ових 18,000.000 дин. за покриће подужица, онда прираз од 16% не стиже више. Мора се дакле дати један нов извор прихода и то је овај вишак нреко исплате ануитета солског монопола. Сад, кад се дају две гаранције, и то једна се даје већ по закону о прирезу, а сад се за ово опет даје вишак монопола соли и кад се зна, да се обе половине морају и могу само једним заједничким зајмом вршити, онда ће зар и г. Вукашину бити јасно, да поред 16% мора и солски приход целоме зајму служити као супер гарантија, и за овај и за покриће онога, што већ постоји. Ето за то је употребљена та реч супер-гаранција.

Још једну исправку на говор г. Вукашина имам да учиним. Он каже: од куд то, да железница даје 8 милиона дефицита, кад је у нашим рукама. Ја сам међу тим сасвим друго говорио. Казао сам, да је главни извор дефицита у томе, што не може да се покрива онај зајам, који је за железнице учињен, јер железнички ануитети скупа износе 8 милиона; (и кад узмемо и литера А, В и С онда и откуп експлоатације) а железница даје годишње чисто само 1 до $1^1|_2$ милијун, и онда је јасно, да кад се одбије ових $1^1|_2$ од 8 милиона, онда остаје $6^1|_2$ милаона годишњег дефицита на железници и ми се морамо мучити да изнађемо начин, како ћемо да доплатимо годишњи ануитет жељезнице у $6^1|_2$ милиона, те да се можемо да возимо до Пирота и Врање.

То сам казао и при томе и остајем.

Што се тиче рачуна о дефициту и исправке његове, ја сам казао: било је погрешака у завршном рачуну и докле се год води овакво књиговодство, дотле ће бити и таких формалних погрешака у завршним рачунима. То је у вези са оним, што сам мало пре говорио. Комисија је сама учинила исправку а у тој комисији био је и г. Вукашин и она је констатовала тачно стање наших финансија. Он је после тога послао сам и један чланак келнским новинама, у коме констатује, да, кад се све исправке учине и сведе на прави биланс прихода и расхода, да онда дефицит у буџету за 1891 годину не износи више од шест стотина хиљада динара. Дакле, он г. Вукашин сам констатује, да је било дефицита, али да он није износио више него 2% од целокупне цифре буџетске. Од шест милијуна динара, кад се дефицит сведе на 600.000 динара, ја мислим, да кад то кажем, тиме не бацам никакву сенку на другога нити хвалим радикалну владавину, али ваљда могу да кажем толико, да је то корак унапред, кад цифре признају и сами противници.

Г. Вукашин каже, да поправка финансиског стања није извршена заслугом нашом, него је с тога, што су приходи државни порасли, а ја бих на то имао ово да му одговорим: да смо ми задржали постојећи уговор са жељезничким друштвом, са друштвом монопола дувана и соли, ми не бисмо могли имати данас место 6 милиона динара дефицита 600.000 динара. (Чује се: тако је).

Потпредседник — Има још јављених говорника, али како је већ доцкан, ја мислим, да данашњу седницу закључимо и да продужимо претрес сутра. (Чује се: *врло добро*).

Данашњу седницу закључујем а заказујем другу сутра у 8 часова пре подне.

На дневном је реду: продужење данашњег дневног реда.

Молим г. г. из одбора да дођу после подне у 4 часа да раде.

(Састанак је трајао до 1 час и 20 минута по подне).

39 САСТАНАК

24 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАЛИ НАИЗМЕНЦЕ ПОТПРЕДСЕДНИЦИ:

Димитрије Катић

и

Паја Вуковић

СЕКРЕТАР,

Милош Марковић

Почетак у 8 часова и 50 минута пре подне.

Присутна су била господа министри: војни, финансија, правде, иностраних дела, грађевина и привреде.

Потпредседник — Отварам седницу 39 састанка. Изволте чути протокол 38 састанка.

Секретар Алекса Ратарац прочита протокол.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани протокол? *(Прима).* —

Изволте чути молбе и жалбе, Скупштини упућене.

Секретар чита:

Ђока Павловић и још два обућара из Београда, радници у војној радионици, — моле за повишицу зараде;

Јеротије Милетић са четири брата из Горње Тржаве (у срезу добричком, окр. топличком) моле, да им се даде на уживање општинске утрине;

Сељани из Будишића (у срезу рађевском, округа подринског) моле, да им се дозволи производња дувана; и

Суд општине Раково-Барске (у срезу звишком, округу пожаревачком) моли, да се траспрани друм што пре сагради.

Потпредседник — Све ове молбе упутиће се одбору за молбе и жалбе. —

Изволте чути једну молбу посланичку за осуство.

Секретар чита:

Народној Скупштини

Молим Народну Скупштину, да ми, због трајућих великих послова у Држ. Савету, изволи продужити осуство од Скупштине до половине августа ове год.

24 јула 1893 год.
у Београду.

П. Велимировић,
нар. посланик.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено осуство? *(Одобрава).* —

Изволте чути другу молбу.

Секретар чита:

Народној Скупштини

Нужно ми је 25 дана осуства ради лечења. Молим Народну Скупштину, да ми изволи одобрити ово осуство.

24 јула 1893 год.
у Београду.

Дим. Маринковић,
нар. посланик.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено осуство? *(Одобрава).* —

Изволте чути трећу молбу.

Секретар чита:

Народној Скупштини

Због мојих нужних домаћих послова, који не трпе одлагања, нужно ми је осуство; за то молим Скупштину, да ми изволи дати за све време до распуста ове ванредне Скупштине осуство, које ћу да употребим од 26 тек. месеца.

Ако Скупштина не дозвољава за све тражено време то молим, да ми дозволи бар до конца овога месеца.

23 јула 1893 год.
у Београду.

Тодор Костић,
нар. посланик.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено одсуство? *(Одобрава).* —

Изволте чути извештај одбора о изузетном примању ђака у Богословију.

Известилац А. Прокопијевић чита:

ИЗВЕШТАЈ

одбора о предлогу за изузетно примање ученика у Богословију

Народној Скупштини

Предлог министра просвете и црквених послова: да се овласти да мимо чл. 4. закона о изменама и допунама о устројству Богословије, може и идуће школске године примити извесан број ученика — био је предмет свестране оцене одбора, коме је Народна Скупштина поверила проучавање.

Улазећи у оцену овога предлога, одбор се упуштао у испитивање његово са разних страна. Нарочито се одбор у своме разматрању задржао на датима, која се односе на целокупно стање богословског завода код нас, потпуно свестан да та установа оваква каква је данас са целим својим садашњим уређењем и са наставничким особљем и његовом стручном спремом, а с погледом и на немогућност да се у Богословији поново заведе интернат — никако не одговара правим потребама правилно и разумно схваћене установе.

Из оваквог стања, одбор је био већ готов за решење, да се овакво овлашћење не би могло допустити, али се ипак одлучио усвојити поднесени предлог, једино са разлога, што је г. министар овоме одбору дао свечану изјаву, да и сам, увиђајући то стање, не жели да и даље тако остане, но да је вољан и спреман првој идућој редовној Скупштини поднети предлог за рационално уређење овога завода, водећи рачуна о свима обзирима савремене потребе и циљу, који овај завод има да постигне, од кога се очекује да припреми народу и држави српској спремне духовне учитеље, који ће га повести правом напретку у његовом духовном животу.

Разлог за примање овога предлога био је још и тај, што овај предлог има за циљ, да се школски течај, за овако кратак рок, до прве идуће Скупштине не прекида.

Част је одбору, према свему овоме, умолити Нар. Скупштину, да и она са тих разлога, изволи примити речени предлог.

22 јула 1893 год.
у Београду.

ПРЕДСЕДНИК ОДБОРА,
Марко Петровић.

ИЗВЕСТИЛАЦ,
А. Л. Прокопијевић.

ЧЛАНОВИ:
Ђ. Анђелковић, Пера Павловић, Марко Швабић, Богосав И. Поповић, Д. М. Јовановић.

Потпредседник — Извештај одбора наштампан је и раздат посланицима и може се ставити на дневни ред за идућу седницу. Усваја ли Скупштина? *(Усваја).* —

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду претрес законског предлога о измени закона о привременом прирезу.

Има реч г. Јован Шелмић.

Јован Шелмић — Овај зајам од 18 милиона тражи се да се исплате дугови, који су затечени 1 априла. Решавати овакво једно питање врло је тешко и за владу и за Народно Представништво. Као народни посланик сматрам за дужност оволико да кажем. При вотирању овог зајма треба имати на уму какво се стање налази у нашем народу. Народ је наш сиромашан, оскудан; у многим крајевима он иде и го и бос. Ви знате господо да нам се у буџету сваке године износи да има доста неисплаћене порезе. Она је остала неисплаћена отуда, што има у многим крајевима наше земље сиротиње и што није имало од чега да се наплати. То се, господо, највише дешава у новоослобођеним крајевима и у брдовитим пределима, где народ тешко до зараде долази. Ми смо сад у незгодном положају што овај дуг већ постоји и што се мора зајмом покрити. Али, господо, држим да је врло потребно овом приликом рећи у каквом се стању наш народ налази и како он живи. Као што вам рекох, господо, у многим крајевима има доста сиротног народа и он очекује помоћи. Одобравајући овај зајам, који се тражи, ја се надам да ће се једанпут за свагда учинити крај дефицитима и да ће влада огледати да нађе начина, да се народу у сиромашним крајевима помогне да лакше до зараде дође. Мени је као посланику познато, да је народ у ново ослобођеним крајевима, а нарочито у срезу добричком, пиротском и косаничком сиротан, а тако познато ми је и у округу крушевачком, где има грдних и врлетних и опасних места како људи једва живе и ја сам тамо својих 26 година живео као сиромах. У осталом ја се потпуно слажем са назорима, које је прота Милан Ђурић у своме говору изнео.

Владимир Поповић — После говора господе говорника, који су о овоме предмету говорили и ја ћу бити слободан да о томе говорим и да дам своје мишљење. Србија, господо, кад је дошла до такога стања, да свака пореска глава има да плати 700—800 дин. дуга, онда пред таким стањем треба да станемо, да се размислимо, да се озбиљно запитамо, шта ћемо, и докле ћемо тако непрестано са новим задужењима ићи? Мени се чини, да ово наше незгодно финансиско стање не долази отуда, што су наши дохоци мали, слаби, него долазе отуда што или не умемо или што нећемо да штедимо. Ето да узмемо за пример сам овај зајам. Ми, да бисмо помогли нашем незгодном финансиском стању, ударили смо у ново задужење, у место да узмемо пут штедње. Господо, ми што у овоме дому радимо, ми велимо, да се у име народа ради, и онда значи, да се и ово по жељи његовој ради. Према овоме вредно је, господо, да се запитамо, да ли је овај зајам по жељи народној? Није, господо. Ако хоћемо да будемо прави и истински тумачи народних жеља, народ тако не жели, јер је народ много оптерећен и он држи да је крајње време, да се помогне овом незгодном финансиском стању. Народ сматра за непријатеља сваког оног, који му намеће нове терете. Народ, господо, обраћа све своје наде на нас, као народне преставнике, да му у томе колико је могуће помогнемо. Ја држим, да ми, као народни преставници, треба да му пружимо руку у помоћ. То смо као народни преставници дужни да учинимо. Учинимо ли тако, оправдаћемо поверење, које нам је народ дао; а не учинимо ли, онда ћемо проћи онако исто, као што су прошли и многи други, који су много обећавали а мало учинили. То је што сам имао да кажем.

Милан П. Милићевић — После онако лепих говора господе предговорника, ја нисам мислио да говорим о овоме предмету, али изазван сам да кажем неколико речи за то, што нам г. министар не даде реч, да је ово последњи зајам за исплату дефицита, него нам шта више отворено рече, да ће се и у будуће дефицити правити. У осталом то и сами видимо из оног буџета, да ћемо се опет за подмирење унутарњих редовних потреба и у будуће задуживати. То ме и натерује да говорим против таквог газдовања. Господо, ја разумем задуживањ кад се задуживањем нешто приновн, кад се задуживањем нешто чини, да се нека неодољива потреба подмири. Ја разумем, да на прилику један домаћин, кад му угине во за рад, мора да се задужи да купи другога, јер не може без њега да буде. Ал и не разумем задуживати се, правити нове дугове и јести! Не 18 милиона но 118 милиона, ја бих потписао, али да се за

њих што год корисно прибави земљи. Али, господо, ја сматрам да не треба одобрити ни једну пару на задуживање за подмирење редовних унутрашњих потреба и дефицита, који отуда потичу. То је тако исто као кад какав домаћин више троши, него што прихода има; ко тако ради мора напослетку банкротирати и пропасти. Г. министар финансија каже нам, како нам није могуће поправити наше финансиско стање, а то значи није нам могуће трошкове смањити. Срећа је, господо, што тај навод г. министра не стоји, да ми не морамо даље да се задужујемо. Ми имамо прихода по буџету око 60,000.000, 20 милиона треба нам за отплату дугова, 15 милиона за војску, истина на војску сад се мање троши, али ја сматрам да треба на војску више трошити, и бар 15 милиона као што рекох. Кад дамо толико и за војску остаје нам 25 милиона дин. на чисто за подмирење наших унутрашњих потреба. Тај вишак од 25 милиуна дин. ми можемо кресати како хоћемо, т. ј. можемо удесити наше државне расходе тако, да се потпуно подмире са овом сумом, која преостаје. И то је оно, што мислим да побија разлог г. министра финансије, да ми не можемо поправити наше финансиско стање. Ја држим, да би се чак и од тих 25 милиуна могло да уштеди 4—5 милиона и остави у подрум да нам се нађу и у случају невоље; једна спромашна удовица уштеди 2—3 дуката завеже добро у шамију, да јој се нађе у случају болести, а ми као Краљевина Србија, којој је буџет од 60 милиуна немамо ни гроша, да јој се на случај нужде нађе. Какво је то газдовање, ја такво газдовање не разумем. На послетку, поред свега тога, ја бих могао одобрити овај зајам, кад би се он могао учинити у земљи а не на страни, и ако се чини на страни, ја ћу гласати против зајма.

Драгутин Дединац — Господо посланици! После оволико лепих говора ја доиста нисам ни мислио да узимам реч о овом питању, тим пре, што нисам стручњак у овој ствари, али изазван говором једнога од г. г. посланика (а то је г. Вукашин Петровић) ја сам се решио да проговорим неколико речи и то врло кратко. Свима је нама добро познато финансирање г. Вукашина Петровића, а и у опште финансирање од двадесет и неколико година на овамо под разним владама. Но кад је г. Вукашин јуче казао и поједина задужења бацио на терет више људима из других странака, него његовим пријатељима, и кад на крају крајева излази тај резултат, да је напредна странка задужила земљу свега са 25 или 27 милиона динара, то је оно, што ме је изазвало да кажем неколико речи о овоме и да речем ово: *кад бих се ја по срећи нашао међу напредњацима, кад бих био* њихов политички пријатељ, кад бих међу њима седео у Скупштини као посланик, и кад бих чуо оно што је г. Вукашин казао, ја бих се послужио оном лепом бачванском изреком, где Бачванин један другом каже: „*Немој ме куме само ти бранити.*“ Доиста, кад знамо, шта је све учињено под газдинством г. Вукашина, ја не знам како је имао куражи да јавно и отворено у Народном Представништву каже оно, што је нама свима добро познато и да баца терет и одговорност на онога, који не треба одговорност да вуче,

Што се тиче самог задужења, ја ћу, сматрајући да одговарам посланичкој дужности, да одговорим речи, коју сам дао мојим бирачима, да кажем ово. Доиста, ми смо у врло тешким околностима и у колико ја познајем наше финансијско стање, знам добро да влада, кад неби била потреба и нужда, не би тражила од нас оно, што не можемо да дамо; али, на крају крајева морамо да дамо ово за то, што морамо да одржимо нашу кућу, нашу земљу, нашу отаџбину на оној висини, на којој треба да буде пред страним светом, што морамо да одржимо наш кредит и у земљи и на страни. Ја ћу гласати за овај зајам, али мотивишући своје гласање тиме, што ће ово бити последњи зајам који чинимо.

Новак Милошевић — Ово се не може сматрати за зајам, ово није зајам, ово је дуг и то дуг, који су учиниле прошле владе, и овај се дуг мора платити. Зајам се чини за то, да би нам дуг био сношљивији и лакши са мањим интересом. Дакле, ових 18 милиона зајма не траже се за подмирење неких нових цељи, него за то да се отплате дугови појединим људима на који тече већи интерес.

Многи говорници наводили су разне узроке, откуд толики дугови и дефицити у нашој земљи; показивали су мане и болест, али ни један није казао, како ће да се лечи та болест државног задужења и дефицита. Ми сви знамо од куд долазе све мане у нашој земљи, откуд долазе задужења и дефицити. Долазе просто отуда, што се у овој земљи граби за власт. Са грабљења за власт дошли су сви узроци задужења и нашег злог стања, дошли су они ратови непромишљено вођени. Отимањем о власт, може се рећи, да је понижена она велика идеја српског народа уједињења и ослобођења срства. Ми знамо, да је отимање о власт преускорило онај рат са Турцима, који није свршен онако, како је требао да се сврши и како је било расположење народа српског. Прављени су зајмови за први рат не онако како је требало, и кад су направљени зајмови влада се није постарала да пронађе изворе откуда ће се отплатити ти зајмови. У нашем уставном животу од 1868 године па на овамо, сви радови ништа друго не причају него отимање о власти и све погрешке отуда долазе. Због отимања о власт дошли су оноликн ратови и буне и преки судови. Односно онога, што неки веле, да у овој земљи нема реда и рада, ја велим, а зар може бити реда и рада у оној земљи где нема једног мирног стања. Ко може да тражи рада и реда кад су баш они, који напомињу и траже рад и ред криви, што у овој земљи није било ни реда ни рада ни мира. Ја бих се још тешио надом, да ћемо ми ове грехове поправити, кад би они људи, који су грешили противу своје отаџбине и народа, кад би се ставили у оно стање у које се ставио онај велики песник српски па казао: „час проклињем лањски по сто пута у који ме Турци не смакоше, да не варам падање народно.“ То би било једно кајање од њихове стране и за нас уверење, да ће људи, који су грешили, покајати се, да ће се поправити, да ће се друкчије окренути стање у земљи. Али ми видимо, да баш они, који су грешили, који су најмање дали овом народу мира, па да буде рада и реда, опет траже путеве и начине, да опет стварају тако стање. Ми смо се доиста надали, кад се једанпут измени онај стари Устав, за који смо ми мислили, да нам је сметао, и кад добијемо нов Устав да тога неће више бити, па смо се страшно преварили; преварили смо се и видели смо, да они стари људи са старим навикама траже заобилазне путеве, како ће мимо воље свога народа и на штету свога народа уграбити власт, за то нам је сведок прошли 9 август, који је такође прекинуо једно мирно и стабилно стање у овој земљи и унео забуну и неред у земљи.

Ми сви, који представљамо народ српски и носимо одговорност за све оно, што урадимо, морамо да нећемо начина, да то зло пресечемо и уклонимо. Кад нема главног узрока, као извора, из кога потичу сва зла, онда нема ни хрђавих последица; док се не пресуше ти извори из кога излазе зла, дотле не може бити ни рада ни реда ни мира у Србији и дотле се не може надати да неће бити нових задужења, да неће бити нових дефицита у нашој земљи. Ми знамо, господо, за једно правило, које вреди за обичну кућу. Кад је у једној кући неслога, гложење и свађа, кад се поједини чланови куће отимају да буду старешине куће, и ако немају способности да управљају кућом, дотле не може та кућа да напредује и мора да пропадне. То правило, које вреди за кућу и општину, то вреди и за државу и док год не пресуше ти извори свију узрока, не може се ни то зло отклонити. Један од господе посланика, кога ја због његове учености веома поштујем, као научног и спремног човека, казао ја ово, кад га је питао један поштовани посланик: да он нађе лека да се излечи ово стање, он је казао, да ће се изаћи из ових дугова и дефицита кад будемо имали кметове на свом месту, капетане на свом месту и све остале власти на свом месту. У начелу признајем да је то тако у намери казао, да би то натурио нама радикалима, радикалној влади и радикалној партији. Баш ми сад можемо више да се похвалимо и са нашим кметовима и са нашим капетанима, и са начелницима и са свима вла-

стима. Баш у финансиском погледу, кад је највише наплаћено данка? Највише је наплаћено године 1890 и 1891, а то је кад су били радикали. Ко је наплатио то? Наплатили су кметови заједно са среским капетанима и за то је време било највише мира у овој земљи, то могу показати и статистички податци и онде где цифре и дела говоре, ту не помажу ни лепе беседе ни красноречивост ничија. Ја не бих, имао потребе никако ни да устајем о овоме да говорим, небих имао потребе за то, што ја знам извор овог дефицита, откуд је истекао, и сумарно могу да кажем, да то није баш кривица ни једног чо века ни једне владе, него то је кривица свију влада од 1868 год. али најмање је радикалне владе и радикалне партије и већине. Устао сам да говорим још и за то, не само то да објасним моје гледиште на ту ствар, него да се мој говор, као народног посланика, који носи одговорност пред народом и пред мојим бирачима, чује у овоме дому и како год овде кажем, тако ћу да говорим и онда, кад будем давао рачуна мојим бирачима за то, шта сам радио и што сам гласао за овај зајам. Узрок овог зајма није ни радикална партија ни радикална влада, него су то последице оних узрока, које сам ја поменуо. Један поштовани посланик, да би убедио Народно Представништво како доиста нема законитости у овој земљи, навео је како је престао са издавањем једног листа пре 2 год. дана. (Чује се: пре 4 год.) па опет да плаћа за то порезу. Кад би он то казао у лепој намери, па да нам каже власти, које су то радиле, те да их узмемо на одговор, могло би још имати смисла да примимо тај говор, (Гарашанин тражи реч) и кад би то говорио човек, који не зна да није морао да плаћа, али то говори г. Гарашанин, то говори човек, који, ја сам уверен, зна и пута и начина, којим би се тужио да не мора да плаћа. Ми знамо да постоје пријавне листе, и у свакој пријавној листи сваки напише своје имовно стање, па према томе, он плаћа и порезу. Чим се коме у једноме полгођу промене стање, он је дужан да поднесе нову пријаву. Он то, вероватно није учинио, он није забележио и споменуо у листи да је престао да издаје лист, онда је остао разрез порезе и на привреду од листа. Уверан сам, да је г. предговорник забележио своје право стање у листи, не би му се то наплатило, нити би му се учинила та неправда.

На завршетку мога говора, хоћу да вам кажем, браћо посланици, ово, да ми морамо примити ове дефиците, као што сам у почетку казао, за то што су ови дугови већ учињени. Ове дугове ми као држава, и као народ, дужни смо да платимо, па и ако су их учинили они људи, који су дошли нередовним путем, а не путем народног поверења на власт земаљску. Али, кад нам је такав Устав, и кад народ мора да сноси све то, и да плати и оне дугове, које су му натоварили они, који су дошли на власт, мимо народно поверење, онда ми са чистом савешћу, са чистим срцем да примимо ово, зашто ми нисмо ништа криви. Узгред морам казати још и ово: радикална партија такве је среће да доласком на власт одужује дугове, које су њени, и народни непријатељи на штету народа погадили. Но, ако хоћемо доиста, да ми једаред прекинемо ово стање, онда морамо наћи начина, да се пресуше извори отимања око власти, и ми онда морамо поћи обрнутим путем, то је, да у овој земљи настане мир, и да настане једно стабилно стање, и онда ми, као народни посланици, имамо задатак, да обратимо пажњу нашој влади, да састављајући буџет, ставља стварне приходе у буџету, и да према тим стварним приходима распоређује расходе. Ми знамо, како су до данас стварани буџети. Стварани су привидно. У буџет су стављани приходи они, који не могу да се добију само да би се на њих ставили велики расходи, и отуда су и потицали дефицити. Ја сам чуо јуче из говора г. Вукашина Петровића, а и ја, као народни посланик од толико година, знам, да се од 1870 год. повлаче дефицити, у буџетима нашим. Године 1875—76, 77 и 78 направљени су највећи дефицити. Дефицити су направљени у народу српском, у његовој имаовини, и то вођењем ратова, који су изневерили наду српског народа. Дефицити су направљени и у кошевима и у оборима и у амбарима и у кеси његовој, и то су дефицити без рачуна, дефицити, за које се нико није постарао, да нађе извор.

Није био дакле, само дефицита у државноме буџету, него и у самом народу на разне начине. Да један пут станемо томе злу на пут, нужно нам је стабилности, нужно нам је редовнога стања, и онда треба да према приходима стварним, који доиста могу ући у државну благајну и да правимо расходе, како бисмо на тај начин избегли даље дефиците.

Заборавио сам да напоменем још једно велико зло, које излази из отимања власти у овој земљи, а то је зло, пензиони буџет у нашој држави. Тај је буџет порастао преко 2 и више милијона динара. Он није порастао толико због суштаствене потребе пензионисања чиновника, него због отимања о власти. И ако се томе не стане на пут, и ако се продужи даље тако радити, онда неминовно долази банкротство ове земље, па чак Боже сачувај, може да се прекине и живот државни. Загледајте, господо, сваке године у списак пензијонера, па ћете наћи дупли број епископа, митрополита, државних саветника, касационих судија, капетана, среских писара, све, велим, дупло, а по негде и тридло. Кад би то били људи у годинама старости, па да их држава награђује, да их ставља у стање покоја, за то што су прирасле млађе и боље снаге у знатноме броју, и што ове могу много више да користе држави, но ти стари и изнемогли службеници, то би се могло и правдати, али није то био разлог, већ само отимање о власт. За то треба створити закон, и гледати да се томе злу стане на пут. Ми морамо пошто по то радити, да се доведе буџет у равнотежу, да не буде задужења, морамо прекратити са таквим стањем; морамо створити закон, да не може бити толиког пенсионисања. И то је једно зло, које сам напоменуо, које истиче из истог извора, из кога и сва зла остала потичу. Такво стање Србија више не може да поднесе, ако хоће да живи својим државним животом, ако не жели да дође до банкротства, и до тога стања да њен опстанак буде доведен у питање.

То су, господо, разлози, које сам сматрао за дужност да изнесем пред вас, те да разумете кад вам кажем, да ћу гласати за овај зајам од 18 милиона, да се њиме попуни онај зајам, који су већ учинили други. И овако, као што овде, као народни посланик говорим, тако ћу исто бранити овај зајам и пред мојим бирачима. (Чује се: *да се реши*).

Потпредседник — Има реч г. М. Гарашанин.

Милутин Гарашанин — Нећу сад говорим.

Потпредседник — Има реч Раша Нинић.

Раша Нинић — Господо, тешко је не само мени, него и свима посланицима кад се овако питање решава као ово о зајму од 18 милијона. Устао сам, да кажем неку реч за то, што је то тешко питање, те ја као посланик морам дати свој глас у Народној Скупштини. Господо, ја као посланик од 1883 год. да нисам био у Скупштини, кад су напредњаци правили зајмове, и да не знам какве су зајмове правили, и како су Србију задужили у 1884 и 1885 години, ја не бих устао сад да говорим, али ми је криво, кад видим ове људе, као што су Стојан Новаковић, Гарашанин и Вукашин Петровић, који су правили те зајмове, кад су јуче устали овде, и нападали радикалну странку, што она тражи овај зајам од 18 милијона динара. (Гарашанин сад тражи реч).

Господо, ми не чинимо зајам нов, него овим хоћемо да платимо њихове старе дугове, што су они задужили земљу. Опомињем се добро, да су напредњаци 1884 године такве дугове чинили, и да смо нас 15 радикала из опозиције воје вали против таквог зајма, али се наш глас није чуо. Питање је сад, ко је задужио земљу? Ја јавно кажем овде, да ти дугови постоје од напредњака и либерала, а ко није онда био у Скупштини посланик, тај је могао да чита из новина, да је то тако. Дуг од ових 18 милиона динара, што се сад траже, тај истиче још из првог српско-турског рата. После други дуг је од 1885 године, кад су напредњаци задужили земљу због рата власничког, и то су задужили земљу не са 40 него са 70 милијона динара. Господо, мени као посланику пријатно је да кажем пред својим бирачима: ја нећу да гласам ни за какав зајам, и ја заиста не бих гласао, кад би сад радикали тражили за себе какав зајам; али они траже зајам за исплату

пређашњих дугова. И ја ћу казати мојим бирачима, да ово није нов зајам, него да га је донео 9 Август. А ја да сам на оном месту, где су напредњаци, ја не бих могао сада ни да говорим....

Потпредседник — Молим вас господине, говорите о предмету, немојте прелазити на друге ствари.

Раша Нинић — То сам имао да кажем, и са чистом савешћу гласаћу за овај зајам, и казаћу да је то зајам од напредњака и либерала.

Први Април прекинуо је њихов живот, и ја желим, да се више никад не појаве, ни напредњаци, ни либерали. (Чује се: *да се реши).*

Богосав Поповић — Сваке године некако се трпају ови дугови један на други а никако се не изналази начина како би се отпочела штедња. Ја мислим, треба почети штедњу одозго и то овако учинити: да се донесе један закон о свима чиновничким пензијама, по коме би за пензију улагали сами чиновници, јер су до сад чиновници само улагали у удовички фонд а не за своју пензију. Кад би нпр. један чиновник имао 100 дин. плате месечно, њему би требало задржати 10, а који има 200 задржати му 20 динара за пензију *(Смех).*

Потпредседник — Није на претресу закон о пензијама, него о зајму.

Богосав Поповић (продужује). — После 60 година службе једног чиновника, он би онда имао да прима своју пензију од плате, коју је на овај начин уложио. На тај начин ми не би смо имали ових дефицита. У исто време требало би укинути § 76, па сваки чиновник, који би био крив нека се судски суди. Шта значи то, да један чиновник служи 10 год. па да добије пензију, него 40 год. треба да служи. Ето како ми попови немамо пензије, а не тражимо је па опет служимо.

Подпредседник — Ја вас молим да говорите о предмету.

Богосав Поповић (продужује). — То је прва моја жеља, са којом сам готов. Сад ћу да пређем на другу. Ја сам једном читао Српске Новине и видео да много порезе пропадне у Нишу и Београду, а међу тим се од народа свуда наплаћује, дакле, треба да пронађемо начина да се од свију разрезана пореза наплаћује, јер шта иначе да се разрезује на онога, који је не може да плати.

Што се тиче овога предлога, да се одобри зајам од 18,000.000, ја бих гласао, да се одобри 30,000.000, али с тим, да се више престане са задуживањем.

Вукашин Петровић — Устао сам господо, не да говорим о ствари, јер сам о њој јуче казао што сам имао рећи; устао сам да говорим с тога, што је један предговорник мене лично споменуо, а то се до сада још неколико пута дешавало у овом дому.

Погрешно се мисли у народу, па је то мишљење пренето и у Народне Посланике, као што се то из њихових говора види, као да сам ја давао правац напредњачкој финансиској управи. Ја се не ограђујем ни једном речју од онога, што је напредњачка влада учинила у финансијским питањима, али имам да изјавим у интересу истине, да у финансијским творевинама Србије нема више него две, које су моја дела, која припадају мени, то су дувански монопол и зајам од 1885 године.

Дувански монопол прихватила је цела земља као користан, а за зајам од 1885 год. полагао сам рачун и пред Скупштином и пред Главном Контролом.

Па и ако сам тако урадио, ја сам опет пре 8 година, када сам као народни посланик нападнут, истим путем, којим и сад, напоменуо: да се одричем права застарелости, које ми Устав даје, за 10 год. и да стојим одговоран у том року, за све, што сам у јавној служби учинио. Сматрам за дужност, да и овом приликом понова то изјавим с тим, да остајем у одговорности до краја живота свога. Г. г. посланици, који тако не галантно узимају у уста име моје, учинили би далеко већу услугу и земљи и правди, ако би ме позвали да према прописаним законима одговарам. То ће бити право за мене а корисно за земљу. Ја се, даље потпуно одричем и оних права, која ми даје закон о министарској одговорности и пристајем, да од сад, па док год узживим, будем одговоран по законима земаљским за све, што сам у служби учинио. Не тражим 20 посланика, да ме оптужују. Задовољан сам са једним. Нека ме и само један оптужи и ја ћу без решења Народне Скупштине отићи пред Државни Суд, да одговарам за неисправна своја дела, која сам као министар учинио, а за која се буде нашло, да повлаче за собом моју одговорност. То сам сматрао за дужност да овом приликом поменем, а о самој ствари немам потребе сад да говорим, јер је она исцрпљена у седници од јуче и у претресу данашњем.

Милутин Гарашанин — Господо, ја и јуче, кад сам устао да говорим, рекао сам да нисам имао намеру да говорим о овом питању, а још мање сам имао намеру, да данас говорим о томе. Али неки од господе предговорника, нашли су за потребно да се дотакну мене, или мог говора, или да се дотакну рада напредне странке и то не помињу тај рад у прошлости, него шта би требало у будућности да буде с нама!

Ја мислим да овако истрчавање не води к цели. Јуче, кад смо ми говорили о овом питању, ми нисмо говорили против зајма. Доказ сте нам ви сви да ми *ни једном једином* реченицом нисмо говорили против зајма — ни да ли је добар ни рђав, ни да ли је потребан или не. И моји другови и ја, устали смо да говоримо просто у доброј намери и по дужности, јер смо на месту, одакле то треба учинити. И ја сам напоменуо: како је већ једном време, да се пресеку ти канали, кроз које непрестано провирују нови зајмови и долазе нови и нови дугови.

То је једини циљ, ради кога смо устали да говоримо немајући намере да кога вређамо и да кога окривљујемо. Г. Вукашин Петровић изнео је један табеларни преглед свих дуговања и тражио је, да нађе првобитни извор њихов. То је он учинио усљед тога, што је један од предговорника, и, чини ми се, баш ће бити г. министар финансија, нашао разлога, да треба пратити порекло дугова, који су учињени до радикалне владавине. Г. Вукашин Петровић, усвајајући ту процедуру у односу дугова напредњачке и либералне владе, пошао је тим путем даље за неколико година у прошлост, и каже, кад се тим системом иде, да видимо, какав изгледа табеларни преглед дуговања и напредњачких и либералних у прошлости учињених. И заиста, тим системом изгледа да је рачун г. Петровића апсолутно тачан. Међу тим, као што сам и јуче казао, и данас понављам, ништа нама неће помоћи то, што ћемо ми наћи извор нашим задуживањима; нама је сад на дневном реду да се помажемо, да у нове дугове не западамо. Пратити изворе о дуговима и зајмовима, то може бити важно за историју, али за наше финансиско стање у будућности, то је апсолутно једна јалова ствар.

Јуче је пала овде реч о томе, како је узрок нашем незгодном финансиском стању у опште нерад и неред. Кад се казало *нерад*, онда се хтело рећи *неозбиљан рад*, и кад се казало *неред*, онда се разумело *неозбиљан ред*, онда се разуме не један ред сталан, утврђен, којим иде један министар не само за свога министровања, него којим треба да следују и други министри, који за њим долазе.

Таквог реда није било, да отворено кажем; и ако сам био члан друге владе, отворено признајем ,да ни онда није било традиционалног, утврђеног реда, и може се слободно рећи, да још од 1868 тог традиционалног, утврђеног реда у српским финансијама нема. За што га нема? Нема га због политике. Са свим је исправно, што се г. министар финансија позвао на оног француског државника, који је казао, дајте ми добру политику, ја ћу вам дати добре финансије. Политика је почела да се уноси у све гране државне, и од 1868, на жалост, почела је, да се уноси и у наше државне финансије. Чим се почела уносити и у финансије политика, после годину дана први пут се јавио дефицит.

Политика, господо, кад се негде унесе, брзо осваја место, и кад га освоји, лако га не напушта. Кад је већ политика ушла у финансије, онда и финансије морају да се подешавају према политици.

Тога традиционалног, стално утврђеног реда, као што рекох није било ни под либералима, ни под напредњацима, па нема га ни данас. Ја нећу много доказа да наводим, али ћу вам казати неколико примера, којих сам се сетио после јучерашњег говора. На пример, кад је 1887 сишла напредњачка влада, и дошла фузија, један од првих радова министарске седнице био је тај, да се у министарској седници решава, противно закону и Уставу, ванредни кредит од 600.000 за аванзовање, премештање и пензионовање чиновника. Ако се не варам тај кредит није Скупштина регулисала, он лежи негде у архиви претрпан, међу тим и по оним законима и по ондашњем Уставу није могло ни требало тако да буде. Али за што је било? Било је за то, што се политика и ту умешала. Чим се тај строги ред у финансијама наруши, чим у финансијама један обруч попусти, онда све друге попусте и онда свуд почиње да цури а то што исцури, то је дефицит. Ви се сви сећате, господо, а мислим да ће то бити 1888 и 1889, кад је Скупштина вотирала зајам од 30,000.000 динара за покриће свих дуговања, која су се затекла иза напредњака на дан 1 јуна 1888. Тај је зајам вотиран у Скупштини и онда је, ако се не варам, овај исти министар финансија, да потпуно представи рачун, изјавио пред Скупштином, да се тим зајмом изравњавају сви наслеђени дугови. Према томе о напредњачким дуговима не може бити говора, јер тај је зајам закључен, остварен, утрошен и после свега тога, ја не могу да разумем да се може говорити тако, као што говори Раша Нинић и Станко Петровић: ово није наш радикални зајам, овај је зајам последица напредњачких зајмова!! Како је то могућно после четири, пет година, пошто је вотиран зајам, да се збришу напредњачки дугови, да се опет каже, има трагова напредњачкога зајма?!.. То није могућно. То није могућно, кад државне финансије иду редовно и правилним путем, али кад иду неправилно, онда је могућно. Ја ћу да вам кажем, да баш ту није рађено као што треба; зајам је учињен за покриће дугова напредњачке владе, али није употребљен цео за то покриће дугова, него у извесном делу употребљен је за покриће редовних државних потреба. Само на тај начин може се доћи до тога, да се каже има још трагова од напредњачких дугова, иначе да је правилно рађено по закону, који је донесен о томе зајму, о томе не би могло бити говора.

Ви се сећате, господо, да смо ми у два маха вотирали два зајма, за које смо разрезали по једном прирезу 6 пара а по другом прирезу 10 пара, свега 16 пара, да се зајам направи, да се подмире извесне државне потребе. Међу тим, та два зајма су вотирана, али зајмови нису остварени. Но и ако они нису остварени, потребе су државне подмирене, а подмирене су за то, што их је требало подмирити. Али, да видимо, какве су биле последице од тога. Те потребе нису се могле подмирити из вотираног зајма, и кад зајам није могао да се оствари, те потребе морао је министар војни односно министар финансија да подмири из редовних буџетских кредита. Чим ви то тако чините, а ви знате, да је то Уставом забрањено, да се зајмови подмирују редовним кредитима буџетским, онда настаје неред. Не кажем да је то неред, што је министар финансија или министар војни тако наредио, него, велим, неред за то, што није могао да закључи зајам, а ја верујем, да је министар финансија односно министар војни не могући доћи до зајма, морао на други начин да се одазове потреби државној. Али, господо, тиме се долази до онога, што се зове бркање једног кредита у други, а то је, господо, оно што је Уставом забрањено.

Ја не чиним прекор и не мислим да подигнем оптужбу противу министара за оно, што су учинили противу Устава, него напоменем само како је могуће, да једна влада дође у незгоду, када мора да се помаже на начин, који није сагласан са Уставом. Сем тога има још пуно примера, али ја нећу рећењем истих заморавати вашу пажњу. Неки, може бити, нису били изазвани неодољивом потребом, а неки јесу, али све то скупа, кад се чини као што рекох, има пуно обручева, који су на нашим финансијама попуцали и да заиста из њих цури и то цури дефицит, и ово није последњи дефицит, и ово није последњи зајам, — биће још дефицита и још зајмова. И ако смо устали јуче да говоримо о овој ствари, устали смо просто из намере да скренемо пажњу Народном Представништву на таку једну појаву, којој је крајње време, да се учини крај. То што смо са таквом намером пред Скупштином изнели, то је од многих говорника са свим наопако схваћено. Прешло се у лична задиркивања и пребацивања; нека су може бити и основана, а маса од тих пребацивања неоснована је и неистинита, али мислило се, да ће се тиме попунити оно, чега шупљег има у овој ствари. Међу тим; узалудна је дугачка и китњаста беседа, цифре су као што рече г. министар финансија ствари опоре у својој истинитости и сурове, али дефицит, господо, то је верујте најсуровија цифра, која се може појавити у државном газдинству! Ту не помажу беседе ма како ораторске биле; од првог бона, који се поднесе на исплату па се не плати, здува се цело ораторство. Господо, пред тако једном озбиљном ствари, ја мислим, да је не само дужност, него чак и одзивање правом патриотизму, позвати Скупштину један пут, ако хоће да на ту ствар својски легне и да пресече извор, од кога потиче дуг и од кога ће још за дуго потицати. Али на жалост изнели су се разлози, који немају никакве везе са овом ствари и који су просто срачуњени били на то, да одврате пажњу од саме ствари, која је озбиљна. Један од господе посланика, мој поштовани друг Новак Милошевић нашао је, да је свему узрок отимање о власт. Господо, је ли то, узрок, па лек је готов. Либерала нема више, а ево ми пред вама јавно и свечано изјављујемо да нећемо да вам отимамо власт. Останите на власти. Али са посланицима као што је Раша Нинић и Станко Петровић и њима равнима чувајте се, да не изгубите власт, не што вам је отета, него што ћете је испустити, као што сте је 9 августа сами испустили.

Раша Нинић — Г. Гарашанин у његовом говору више пута споменуо је нас и казао је, да је 1888 год. вотиран један зајам од 30 милиона дин. да се плате дугови напредњачки. Али ја уверавам г. Гарашанина, да се њихови дугови ни за 50 година не могу покрити.

Министар финансија Мих. Вујић — Небих узимао реч поново да није у Народном Представништву пало таквих тумачења, која су неисправна, и ја сматрам за своју дужност, не само као министар него и као народни посланик, као човек који се бави овим питањима да кажем своје мишљење, да исправим оно што је неверно пуедстављено у Народном Представништву. Ја ћу поћи од последњих примедаба, па ћу се вратити на раније, за то што су оне још у свежој памети свију нас.

Поштовани посланик г. Гарашанин у поновном говору изнео је неке напомене, које су, ако их проценимо као што ваља, по мом убеђењу, погрешне, које на први поглед могу изгледати да имају неког ослонца, а у ствари немају никаквог ослонца. Ја ћу се задржати на овом питању, на које је нарочито ударио гласом г. Гарашанин. Он вели, да је 1888 год. вотиран зајам од 30 милиона динара на исплату свих затечених привремених дугова напредњачке владе и да радикална влада и у опште свака управа, после тога рока, нема више права да баца терет напредњачкој владавини. Ја вас молим, да се запитамо, да ли тиме, што су исплаћени привремени дугови напредњачки, бонови и текући рачуни, да ли је тиме скинут дефицит? Да ли је могла не радикална влада, него ако хоћете зовите и Гледстона, који се сматра за првог финансијера из свих крајева света па кажите: ево исплатили смо подужице напредњачке владе, али примили смо дефицит од 6 милиона и растројство у порези, — да ли је могла ма која влада 1887 године за 10 месеци слистити дефицит од 6 милиона динара?

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 51 СУБОТА 31 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

39 САСТАНАК

24 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАЛИ НАИЗМЕНИЦЕ ПОТПРЕДСЕДНИЦИ:

Димитрије Катић

и

Паја Вуковић

СЕКРЕТАР,

Милош Марковић

(НАСТАВАК)

(О привр. прирезу, Мих. Вујић).

Ја вас питам, да ли тих 6 милиона дефицита, кад се разделе на то време од 1887 године па на овамо, не оправдавају све оне зајмове, који су учињени. И сам г. Вукашин Петровић лане, кад је био члан комисије у изјави, коју је штампао, признао је, да је под напредњачком владом био дефицит 6 милиона динара. Дефицит од 6 милиона на буџет од 40 милиона, какав је 1887 године предат од напредњачке владе, преставља дефицит од близу $14^0/_0$, дакле, напредњачка владавина предала је својим насљедницима дефицит од $14^0/_0$ годишње.

Тај дефицит требало је збрисати, требало га је смањити. И ја смем да кажем: да све владе од онога доба у финансиском погледу, имале су ту мисију, да те изворе задужења, који су у дефициту, смање или са свим униште. То је и чињено и сада тај дефицит, који је затечен, и који признају и сами напредњаци у $14^0/_0$, у 1891 години је сведен на $1^1/_2{}^0/_0$! Ја вас питам, господо, није ли то знатно побољшано стање? И да ли се и шта се могло више учинити за неколико година, шта се могло више тражити од обичне људске снаге, него да се повраћајем најважнијих прихода државних, уређењем и преустројством њиховим, дефицит од $14^0/_0$ (а то су, господо, факта, а факта су врло сувопарна, али и не изменима) да се тај дефицит сведе на $1^1/_2{}^0/_0$?!

Да не би било такво мишљење овде као да је то на случајним каквим приходима основано, а да је у самој ствари и те године био већи дефицит, да се не би мислило, да је у томе помогла покупљена пореза из прошле године, ја молим Народну Скупштину, као и г. Вукашина Петровића, да чују неколико речи ради објашњења. Ја мислим, да ће и он знати и да ће се сетити, од куд то долази сада, да ми морамо у буџет да ставимо још 5,000.000 дин. од покупљене порезе прошле године.

То чинимо за то, што се порез за прво полгоље почиње наплаћивати тек концем јуна месеца, а тек до конца године, ако се стигне са наплатом, а порез пак за друго полгоље почиње се наплаћивати тек при крају децембра. И за то, господо, што се порез почиње наплаћивати тек при крају године или полгоља, за то се и тај порески приход мора ставити *увек* у приходе друге године. Али кад будемо могли, да изменимо наш порески закон, те да наплаћујемо порезу месечно или бар тромесечно, онда кад постане тај начин купљења порезе, и држава ће моћи измирити своја примања у тој години, и онда ће и то бити упрошћено, и онда неће се ништа пренашати у идућу годину. Докле се пак год овај начин купљења порезе не измени, остаће увек овако, као што се сад ради.

Ви сви знате, како се поступа са порезом, и како је било 1891 године, а све ће тако остати, докле год буде овај стари систем наплаћивања порезе. Ви се сећате, господо, кад је тада било речи о тој порези, да су вође из опозиције говориле: како је ово једна цифра, којом министар финансија хоће да прикрије дефицит итд., међу тим, видите и сами да је то један приход, који се мора ставити, јер он није уображен, већ прави приход. Толико сам, господо, сматрао за дужност, да учиним исправку на говор г. Гарашанина, да са исплатом привременог дуга од 1888 год. није уклоњен и дефицит, нити се он пак могао једним махом руке избрисати, него је требало неколико година да прођу, док се дефицит од $14^0/_0$, сведе на $1^1/_2{}^0/_0$.

Даље је напоменуо г. Гарашанин, да је један део од овога зајма употребљен на друге ствари. То све, господо, имате у извештају, на што је шта употребљено. А то је, разуме се по себи, употребљено за то, што су настале невоље финансиске, које смо ми наследили, а за тим су стигле и нове невоље, а које су опет последице оних старих, наслеђених невоља, те су се морале на ма који начин отклањати.

Г. Гарашанин, говорећи опет у прилог теорије о нереду и нераду, поменуо је, како је фузиона влада (у којој сам ја био министар финансија), вотирала неки кредит од 5 до 6 стотина хиљада дин. на то, да се пречисте чиновници. Ја се не сећам колика је управо била та цифра, али знам, да је тако морало да буде. Молим вас, размислите и сами: је ли само могуће то, да се при промени политичкој задржи цео апарат чиновнички, који се затекао од друге политичке партије, која је толико година земљом владала? То је немогуће исто тако, као год што је било немогуће оставити и целу администрацију и цео апарат чиновнички, који се затекао до 1 априла. И за то је тај кредит био испрпљен, а тај апарат чиновнички, то је чисто партиски апарат, и чим једна партија дође на управу, она не може да трпи чиновништво друге партије, већ измени цео апарат државни. Ја истина сажаљевам што је то код нас тако, што имамо тако рећи три војске партијске, које се боре, и чим дође једна, одмах доводи и своје

чиновништво, али прилике су створиле такво стање и ми с њиме морамо рачунати. Једино замерам томе, што је ово државно чиновништво постало партиско а није хтело да остане чисто државно, и кад је то, ја вас питам: је ли могуће, кад једна партија дође на управу земаљску, да она задржи онај апарат чиновнички, који је 7 година владао, и да са њим довољно страним и партаичним земљом управља? — Тражити, да тај апарат остане, неумесно је. И за то се морало тражити кредита, да се тај апарат уклони онако исто, као год што је напредна странка, кад је дошла на управу, тражила кредит од неколико стотина хиљада динара на пречишћавање судова и чиновништва. Тога је, господо, било увек, то су такве прилике и тако се мислило, да се упрости тиме државна администрација.

Ја, господо, јуче, кад сам говорио о пореклу зајмова, мислим, да сам био довољно јасан, и нисам хтео да градим рачуне као г. Вукашин Петровић, нити сам имао намеру да скидам с нас, радикалне владе, све оне невоље, које је радикална влада наследила, и да их бацам на друге. Само то тврдим, да радикална влада нема одговорности никакве за те терете, али ипак нећемо, да их бацамо на прошлост, то и мени није била намера.

Ви се сви сећате, да сам казао, да кад једна генерација у врло кратком времену претури преко главе три мучна, три тешка рата, кад је та иста генерација морала саградити железнице према обавези, коју је морала извршити спрам Јевроне, да се самим тиме објашњава задужење на 300 мил. дин. дуга.

Три рата коштају 150,000,000 дин. Железница са откупом експлоатације тако исто 150.000.000 динара, па ево вам, господо, 300 мил. динара. Кад би сели, да правимо тачан рачун, ја сумњам, да би што оступили од ове цифре. Кад једна генерација за 10 година, мора да претури све то преко главе, онда није чудо што смо оволико задужени. Даље питање може бити, али се оно оставља борби изван овога Дома; да ли су зајмови могли бити закључени под бољим условима, да ли се км. железнице оволико морао платити и т. д.? Ја нећу да чиним прекоре, да ли је боље, што су онда закључивани зајмови са 61% или је сада боље, што ми чинимо са 75 или 76% и т. д. Ја нећу та питања да чиним; ја нећу да улазим у то. То се све да објаснити својим правилним путем. Ако је финансијска пијаца била неповољна, ако је у неповољним приликама учињен зајам и т. д., морао је такав по томе курсу и бити учињен. Али, ја сам та питања оставио недирнута. Ја сам само у свом говору напоменуо, да ја нисам хтео, да свалујем и бацам терет на другога, ја сам казао, кад је радикална странка дошла на управу земље, она је затекла дуга од близу 300 мил. дин. са интересом, затекла је привремене дугове, које је морала исплатити и то само у боновима 11 милиона динара. Ја се сећам оних мучних дана од 1 јуна 1887 год., кад су облетали повериоци са боновима сваки час, кукајући и претећи, да ће бонови ићи на протест, као год што се и менице протествују. То је то мучно и невољно стање после бугарског рата. Ваљало је све то исплатити новим зајмом. Ја кажем тај први зајам учињен је у тој намери, да се ти привремени дугови и подужице, које највише убијају кредит и достојанство државно, тако да их назовем, да се оне скину и оне су скинуте. Ја сам само то напоменуо и казао, није радикална странка тражила 30,000.000 мил. за некакве своје подвиге, него је тражила 30 мил. да исплати оне невоље, које су се затекле. После сам казао, за зајам, који је радикална управа и радикална влада закључила, које смо ми имали невољу да закључимо, казао сам дакле, да је тај зајам учињен зато, да њиме откупимо под закуп дате изворе државних прихода. Ја нисам ни ту никакве рекриминације чинио и нисам ни једним мигом казао, да је то било штетно, него сам казао а и сада кажем, да је може бити невоља државна учинила, да се монополи дувана и соли, да се железнице дају под закуп. То нас је коштало милионима и то је требало повратити. Ето зато је тај зајам учињен. Тај зајам ни наштa друго није ни употребљен сем што су само једним делом исплаћени привремени дугови, који су били последица дефицита и који су затечени по оним нестварним, по оним уображеним буџетима, такође из прошлости наслеђеним. Ви сте, господо, сведоци, да сам то говорио, с тога сам сматрао за дужност, да одбијем оне прекоре, који су чињени као да сам ја овде наводио на нека разрачунавања. Мени то није била намера, нити ми је сада. На оно, што је г. Вукашин Петровић рекао, ја сам казао, да нећу никако у то питање да улазим, нека наши претходници виде и кажу, ко има више да понесе од дуга што имамо. Ја само констатујем, да смо ми те невоље примили и казао сам, да је то тежак дуг за ову земљицу и као што је краљ Милан, отварајући седнице уставо-творног одбора казао: „На прагу смо банкротства.“ То је било стање после бугарског рата, а то је било онда, кад се један владалац спрема да земљи да нов Устав и кад он вели, да смо „на прагу пропасти.“ Ја само констатујем, шта је било и шта смо ми примили. Ја понављам те речи и онда је довољно оцењено оно стање, које смо ми наследили.

Ја дакле, нити присвајајући, нити приписујући какве особите заслуге радик. странци, нити хоћу, нити ми је то намера велим, нека то цене наши беспристрасни гледаоци, који гледају на наше послове са стране и они, који после нас дођу да оцењују нашу владавину и наш рад. Ја нисам хтео да чиним рекриминације и нећу да улазим у та питања, већ сам се задржао и износио гола факта и код овако мучних и тешких питања, молио бих, да увек та тешка факта имамо на уму и ништа више.

Господо, ја сматрам за дужност, да при крају овога свога говора напоменем то, да је г. Гарашанин казао: ми нисмо говорили ни о условима, ни о потреби овога зајма. Ја мислим, да је у извештају мом казато, како стоји и шта имамо да исплатимо. Не треба ништа више да напоменем, него то, да је на дан првог априла ове године имало 7 милиона у боновима, а ви, који знате, како стоје наши привредници, који имају наше бонове у рукама, како они стоје, ако им се примања не измире, ви сви признаћете неопходност исплате тих бонова.

Да ли то допуштају достојанство и част земље, да ли допуштају привредни интереси земље, да ми допустимо, да наши привредници, који су у држави што лиферовали или какве зграде подигли, да ти привредници пропадну с тога, што ми не можемо да платимо оно, што су они заслужили?

Још једну исправку да учиним овде, коју сам заборавно, а напослетку не могу све да обухватим пошто не бележим. Поштовани посланик, г. Гарашанин казао је, како је једна неправилност учињена, али вели, „ја не кривим владу, али тек није по Уставу.“ Вели се, да је из зајма за наоружање један део издат на друге потребе. Извештај је пред вама и вама ће бити јасно, на страни 12 тог извештаја стоји: преглед издатака на ванредне војне потребе, на рачун привременог прireза. Ви знате, да тај зајам није могао да буде остварен, а нарочито од 9 августа. Дакле, као што рекох, зајам није могао бити остварен, а међу тим потребе, за које је овај зајам вотиран, биле су неопходне и доиста државна каса (нећу да говорим министар. војно), него државна главна благајна издавала је суме на те потребе, а те суме задржавала од ануитетских сума и стављала их министру војном по потраживању на расположење. Како је дошла влада од првог априла одмах је тражила кредит од 360.000 динара за утврђење границе и то одакле је дато? Дато је од ануитетских сума.

Међу тим, то није ништа неправилно, јер у толико смо ми дали облигације, којима се зајам остварује; то је један прост рачун. Онога часа, кад се зајам оствари, задржаће се те суме у облигацијама, тако је сад уговорено. Дакле, ту нема никакве неправилности. Сва је на влади грешка била, што је додирује г. Гарашанин, што би може бити боље било, да је одмах зајам остварен, али то није могло бити све до данас, од како је закон донесен.

Дакле, пошто је закон вотиран, то се на овај начин морало исплаћивати, дакле, и ту нема никаквих неправилности, ту има позајмица на рачун онога, што је само вотирано.

Што се тиче напомене поштованог посланика, г. Гарашанина, какви су услови, под којима ће се да изврши овај

зајам, ја кад сам већ узео реч при крају, дозволите ми, да напоменем, да, као што видите, у самој овој допуни законској, који су услови, јер су тамо казани услови, а то је 76%. Ја могу толико да кажем, да према раније нашим зајмовима види се према курсу који смо наследили од 1877—78—79—80 год. између тих се година креће; ја мислим, да нико не може захтевати, да држава учини зајам под условима повољнијим него што су ови. Ја могу да поменем, да је влада успела, да закључи зајам по 76% по одбитку тромесечне отплате, то су дакле услови према стању облигације и према раније курсовима и зајмовима. Узмите, на пример наш најсигурнији зајам, који је до сад учињен, то је зајам на заложнице Управе фондова. Тим је зајмом дато највише гаранције, па и он је учињен по 75%. Дакле, ја мислим, да је овим учињен један корак у напред, јер овај зајам овако учвршћен, он је бољи него сви раније.

Ја сам сматрао за дужност још толико, да кажем само за то, што су овде пали извесни прекори, као да сам ја тражио некакав преврат у реформама финансијским. Не, господо, ја сам само хтео објективно да проценим догађаје онако, како их ја разумем, стање је финансијско онако, како га ја схватам. Даље сам казао, да настанемо сви и влада и Скупштина, да дефицита што пре нестане. Дефицит је нарочито од 9 августа умножен у колико већим издатцима, који су чињени у корист политичког преврата, у толико не наплаћивањем државних прихода. О томе цифре сведоче и ја би то могао да изнесем све у појединостима и да докажем. За то време остало је 7 милиона дин. не наплаћених због тога, што је од 9 августа до 1 априла настало било време нереда и нерада. Неред је у томе, кад чиновништво у место да врши државне послове, ставило се у службу партијску; а нерад је у томе, кад то чиновништво није наплаћивало приходе државне. Ето то је била влада нереда и нерада, и на питање неке г. г. посланика, који ми управљају питање, да им кажем, каква ће бити будућност, имам да одговорим, да ја нисам пророк, нити могу то да проричем, али могу то да кажем, да ако не буде преврата као што је од 9 августа, ако будемо својски радили на новим монополима, ако будемо водили разумну штедњу, да можемо онда опет повратити буџет на ону меру, на којој је био 1891 год. и ако то учинимо ми смо затворили главни извор задужења. Ако то успемо са једне стране и ако са друге стране употребимо привреду, а — ја сматрам, да је најглавнији задатак сваке владавине, да привредно стање оснажи — онда ће држава имати јачих прихода и више средстава, да може да развије своју културу, да подигне своју индустрију и војну снагу. То је моје убеђење.

Потпредседник — Претрес је свршен, нема више јављених говорника.

Милутин Гарашанин — Молим за реч.

Потпредседник — Претрес је свршен и не можете добити реч.

Милутин Гарашанин — Нећу о томе да говорим, већ о самом гласању. Ја сам хтео да мотивишем гласање своје и својих другова, на то ми даје права пословник.

Потпредседник — То можете учинити при поименичном гласању, после другог читања и онда мотивишите свој глас, а сад не можете.

Милутин Гарашанин — Ја ћу вас молити г. потпредседниче, да ми дозволите реч, јер мислим да имам по пословном реду права на то.

Потпредседник — Изволте говорити.

Милутин Гарашанин — И ако ја и моји другови налазимо, да је овај нов зајам потекао из неправилне финансијске политике, само за то, што је он намењен да исплати дугове, који постоје, и које част Србије захтева, да буду плаћени, гласаћемо за. А иначе, мислимо да су последњи тренутци настали, у којима извор дефицита, рђаву финансиску политику, Народна Скупштина мора лечити. С тим разлозима ми напредњаци једнио и гласамо за зајам.

Потпредседник — Стављам на гласање. Ко је за то да се предлог у начелу прими, нека седи, а ко је против, нека устане? *(Већина седи).* — Објављујем да је велика већина седела и да је према томе предлог усвојен у начелу.

Приступамо претресу појединих тачака.

Известилац чита чл. 5 измена (стр. 165).

Потпредседник — Жели ли који да говори о овоме? *(Не жели).* Пошто нико не тражи реч стављам на гласање: ко је за то, да се чл. 5 прими, нека седи, а ко је против, нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем да је Скупштина усвојила чл. 5.

Известилац чита чл. 6 (стр. 165).

Потпредседник — Прима ли Скупштина чл. 6 *(Прима).*

Са овим је свршено прво читање овога закона. —

Дајем четврт часа одмора, а за то време молим одсеке да се искупе и да изберу по једног члана у одбор за питање о касарнама.

После одмора

Потпредседник — Да наставимо рад, господо. Изволите чути, која су лица ушла у одборе.

Секретар Милош Марковић чита:

У одбор за закон о изменама у закону о уређењу округа и срезова изабрати су: Мијаило Радовић, Никодије Милетић, Радисав Митровић, Алекса Ратарац, Павле Поповић, Радован Поповић и Ранко Петровић.

У одбор за предлог о касарнама: Милан Милићевић, Митар Мићовић, Војин Ћирковић, Ђока Брачинац, Павле Ранковић, Јован Сопроновић и Раша Нинић. —

Потпредседник — Сад је на реду први претрес привремене трговачке погодбе између Србије и Белгије.

Известилац Ђока Анђелковић — прочита: ту погодбу (стр. 330), мишљење Државног Савета (стр. 330) на извештај одборски (стр. 364).

Потпредседник — На реду је претрес ове трговачке погодбе у начелу. Жели ли ко да узме реч у начелној дебати? *(Нико се не јавља за реч).* Пошто се нико не јавља за реч, то стављам на гласање: Ко је за то да се прочитана погодба у начелу прими, нека седи, ко је против нека устане? *(Сви седе)* — Оглашујем, да је ова погодба усвојена у начелу.

Изволите чути одељак по одељак.

Известилац прочита 1 одељак (стр. 330).

Потпредседник — Пошто нико не тражи реч, стављам на гласање: прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).* — Објављујем да је Скупштина усвојила прочитани одељак.

Известилац прочита други одељак (иста стр.).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).* — Овим је свршено прво читање ове трговинске погодбе. —

На реду је први претрес законског предлога о установи нових монопола.

Известилац Ђура Милијашевић прочита пројект закона (стр. 353), мишљење Државног Савета (стр. 355), па одборски извештај (стр. 375).

Потпредседник — На реду је начелни претрес овог законског пројекта. Жели ли ко да узме реч у начелној дебати? *(Нико се не јавља за реч).* Пошто нико не тражи реч стављам на гласање: Ко је за то да се овај предлог у начелу прими, нека седи, ко је против нека устане? *(Сви седе)* — Оглашујем да је Скупштина усвојила у начелу овај пројект закона.

Приступамо претресу у појединостима.

Известилац прочита чл. 1 (стр. 353).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани члан? *(Прима).*

Известилац прочита члан 2 (стр. 353).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани члан? *(Прима).*

Известилац прочита члан 3 (стр. 353).

Милош Богдановић — Ја бих молио г. известиоца да ме извести о овоме, што се овде каже, да ником у земљи није дозвољено производити алкохол из скробних материја, да ли се ту разуме и она ракија, која се производи у извесним окрузима од кукуруза.

Известилац — Разуме се, све, дакле и алкохол, који се овде добија, није га било могуће одвојити, те и ракија, која се гради из скробних материја, овде се подразумева.

Милош Богдановић — Кад је тако, господо, ја мислим, да бисмо ми овде учинили неправду појединим крајевима наше отаџбине а та би се неправда учинила од самога Народног Представништва што свакако право није. У крају округа пожаревачког и једном делу округа подунавског па и подринског. махом су виногради затрти филоксером, а знате и то да су ти крајева изгубили и воће, од разних инсеката, од гусеница и других.

Народ, по нужди оптерећен тежачким пословима, морао је да се стара, да пронађе пута и начина, те као што рекох по нужди, пронађе овај начин прављења ове ракије, те да крепи своју снагу, и зато самеље свој кукуруз, направи тај скроб и пече отуда ракију и сад, кад би се усвојио овај члан 3, ја кажем, да би се том крају учинила грдна неправда од нас, поред неправде од Бога учињене, уништајем винограда и воћњака, и с тога бих ја био мишљења, да се овај члан врати одбору, те да га он редигује, и да на тај начин, ослободимо ове крајеве од те неправде. За то молим 10 посланика да ме у овом предлогу потпомогну. *(Помажу га).*

Богосав Поповић — И ја устајем да потпомогнем предлог г. Милоша Богдановића, јер сам уверен да наш сељак троши код куће више ракије но вина, пошто вина мало и има. Па кад је тако, онда они купују ракију од кукуруза. Тако је један произвођач ту ракију од кукуруза у округу топличком, селу Сињеву, и ја сам пробао ту ракију, па сам видео да она може да подмирује потребе народа. Међу тим овде има две добити, прва је, што народ продаје кукуруз, а друга, што не мора да купује ракију скупљу, већ јевтинију од кукуруза. Дакле, и ја сам за то да се овај члан врати у одбор, и да је слободно производити ракију од кукуруза.

Министар привреде Раша Милошевић — Овде се хоће да монополише алкохол и шпиритус; а онај, што се производи у казаницама од оних остатака после млива, то није алкохол него ракија. Алкохол има своје извесне јачине и по томе овде не може да се разуме и ракија, која се производи од ма каквих скробних материја, већ овде има да се разуме алкохол, који има 75% процента. Дакле, алкохол, који се фабричким путем производи а неће да се монополише — јесте ракија, која има 15—20 степени.

Стојан Станковић — Устајући да подпомогнем предлог г. Богдановића, хоћу да проговорим неколико речи о томе. Ја сам имао прилике да путујем преко пожаревачког округа и кад сам био код једнога пријатеља на конаку, било је речи о ракији, која се прави од кукуруза. Ја сам позвао тога домаћина, који је испекао ту ракију и видео сам да она може да послужи за домаћу потребу. Дакле предлог г. Богдановића је уместан а што г. министар говори о јачини ракије, та јачина требала би да се пропише, јер би се иначе и ова обична ракија могла монополисати.

Драгомир Рајовић — Ја ћу да говорим у истом правцу у коме је говорио и г. Станковић. Алкохола има у сваком пићу без разлике и с тога треба одредити степен алкохола јер он се најбоље у домаћим пићима и шверцује, пошто се прво претвори у друго пиће, па се после печењем изводи. Треба дакле казати до кога степена алкохол треба да се монополише, јер се иначе овим начином печење оваке ракије забрањује и према томе потребно је да се у овом закону каже, до кога се степена овде ракија подразумева, јер ће се иначе једна и друга подразумевати без разлике.

Милош Богдановић — Ја сам задовољан са одговором г. министра народне привреде. Овде то не стоји. Овде би се потпуно овај члан могао да примени и на ракију, која се од кукуруза справља и због које сам ја тражио, да се овај члан врати у одбор. С тога ја и сад тражим, да се овај члан врати у одбор и тамо редигује тако, да ова ракија буде у изузетку чл. 3 овог закона.

Кад и г. министар и сам известилац пристају да се овај члан врати у одбор, онда више о овом члану не може бити говора, он се враћа у одбор.

Изволте чути даље.

Известилац прочита члан 4.

Потпредседник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? *(Усваја.)*

Известилац прочита члан 5.

Потпредседник — Прима ли Скупштина члан 5-ти? *(Прима.)*

Известилац прочита члан 6.

Потпредседник — Прима ли Скупштина члан 6-ти? *(Прима.)*

Известилац прочита члан 7.

Љуба Јоксимовић — Ја мислим, господо, да овим чланом неће се моћи постићи оно, што је и г. министар финансија хтео, да се осигурају приходи монопола од државне штампарије. Ево, шта се у првом ставу овог члана каже: „на управу државних монопола преноси се радња *и штампање* свих врста монополисане артије, поштанских, таксених и крчмарињских марака. Државни приходи, господо, баш и рамају с тога што исто надлештво, државна штампарија, и штампа и продаје монополисану артију, Треба поставити разлику, да онај који штампа не сме и да продаје. Ја сам тога мишљења, да се може оставити. да се у државној штампарији штампају те монополисане артије али никако не могу допустити да се у истој и продају, него само управа монопола. Али се може додати и рећи, да ће управа државнога монопола подносити рачун о тој продаји г. министру или Главној Контроли. Господо, мени се чини, да сав дефицит и подбацивања у буџету долази отуда, што нема никога да контролише државну штампарију шта она штампа и продаје Кад би било те контроле, онда не би могло бити тога, да се нека историја општа за школе од Јована Ђорђевића штампа у штампарији државној о државном трошку, па после да се продаје као да је о трошку Јована Ђорђевића штампано. Кад би било контроле, онда се неби могле штампати о трошку државне штампарије граматике латинске од Јована Туромана па после да их он продаје као о свом трошку штампане. Место тих књига боље би било да се о државном трошку штампа читанка за гимназију, које нема већ од три до четири године. Али, господо, у томе надлештву не гледа се на државне интересе, но се више пази на интересе појединаца, на интересе оних људи који стоје у пријатељству са управником И није чудо онда што државни приходи у таком надлештву рамају. Кад би се више пазило на књиге, које треба да се у државној штампарији штампају, онда би на прво место било корисно да се штампа историја постања од Хекла, а не да се штампају неки списи Јована Авакумовића. Ако хоће да се осигурају приходи државне штампарије онда треба у овом члану изреком наредити, да државна штампарија може штампати, али да продају може вршити само управа монопола, или ако управа монопола имадне своју штампарију, да штампарија само штампа а управа продаје. Кад би било контроле, не би се у државној штампарији у сликама израђивала радикалска зла на оној артији на којој се штампају „Српске Новине“, и онда би тај приход ушао у државну касу и не би било подбацивања у буџету, и као што јуче рече г. Стојан Новаковић, ако се и у будуће ради, као што се је радило у прошлости, онда ће и даље бити подбацивања у буџету.

Министар финансија Мих. Вујић — Ја мислим да се чланом 7-им постиже оно што захтева г. Јоксимовић. Израда је и даље остала на државној штампарији, али се у другом ставу каже: „продају монополисане артије вршиће управа монопола државних, а за марке само ће руководити израдом а израђене предаваће дотичним министарствима“ неће се установљавати неки нов апарат, него ће вршити управа монопола дувана. Оно, што жели г. Јоксимовић, да се осигура контрола прихода, то је овим чланом постигнуто, јер се изреком вели, да ће *продају монополисаних артија вршити сама управа државних монопола, а тако исто да ће она контролисати израду марака.*

Љуба Јоксимовић — Кад се каже: радња, и штампање монополисане артије, преноси се на управу државних монопола, онда ја разумем, да ће управа монопола имати своју штампарију, и ако члан овај треба разумети, и применити тако, као што је г. министар казао, ја сам са одговором г. министра задовољан.

Стева Д. Поповић — Ја имам, само једну формалну примедбу да учиним. Овај пројект закона носи наслов: „О установљењу нових државних монопола на жигице, петролеум, артију за цигарете и алкохол". Та четири артикла обухваћена су новим државним монополом. Према томе, по овоме наслову сви чланови треба само о та четири артикла да говоре, Ја не знам, одкуд се сад у овоме члану може говорити, и о поштанским, и о таксеним, и о крчмарпнским маркама, и о штампању свију монополисаних артија. Ја не велим, да сам против тога, да то дође у други закон, о државном монополу, али то не може да се обухвати овим законом, којим се уводе монополи на жигице, петролеум, артију за цигаре и алкохол. Штампање монополисаних поштанских, таксених и крчмаринских марака не долази у врсту ових монопола.

Драгомир Рајовић — Ја сам хтео баш да говорим у истом смислу. И мени се чини, да заглавље овога закона није сообразно његовој садржини. У заглављу једно стоји, а у садржини друго стоји. Ја не држим, да треба да је заглавље мање но што је садржина. Овде у ствари заглавље је мање. и због тога биће тешкоћа за оне, који буду примењивали овај закон. Закон носи наслов: „Установљење нових државних монопола за жигице, петролеум, цигарете и алкохол", то је све на што се он односи. Међу тим, он третира и оно, што се не каже у заглављу да третира. Он третира и рад о поштанским, таксеним и крчмаринским монополисаним артијама. Ови су артикли унесени у овоме члану, међу тим, у овом заглављу закона не каже се, да и ови артикли долазе у монополе државне. Ја држим, да би било боље да се ови предмети, монополисане артије, штампање и монополисање поштанских, таксених и крчмаринских марака обухвате другим законом, или врате у одбор, да се заглавље редигира.

Што се тиче примедбе г. Љубе Јоксимовића, ја држим да ће државна штампарија само штампати те монополисане артије, и разне врсте марака, а оно чега се он боји, неће бити. Од ње се по овоме члану одузима продаја, и преноси се на институцију управе монопола. Према томе, зебња коју је он изнео отпада, и неоснована је.

Министар финансија Мих. Вујић — На формалну примедбу, г. г. Стеве Поповића, и Рајовића, имам да кажем, да би било неумесно, кад би се за ово нарочити закон доносио. Овим се уједињују сви монополи. Има монопол дувана и соли, и сад се придаје и ово. Да неби стварали нову управу, придају се и ова четири монопола, управи монопола дувана и соли, где имамо организовану управу, и контролни одбор тако, да она све то може да врши. Додаћемо још једног или два књиговође, који ће вршити послове, и у исто време преноси се на управу монопола дувана и соли, сва радња и штампање свих врста монополисане артије, поштанских, таксених и крчмаринских марака. Ја налазим, да је са свим добро, да се ово уједињење монопола изврши, и да се сви монополи артије сада споје у управу монопола. Сад ако би се хтело, да се свака измена садржи у заглављу, то би нас далеко одвело, и према томе, у заглавље требало би да дође и то, да ће од сад управа монопола дувана и соли, да носи назив: „управа државних монопола", па онда измена те установе, па онда и то, да се придају нови артикли и т. д. Дакле, ја налазим, да то ништа не смета, и да је згодније да све то буде у једном закону, и да се не цепа на два закона.

Милутин Гарашанин — Господо, нема сумње да је боље да сви монополи, које држава има ућу у једну управу, у управу државних монопола. Може и бити, могло би се приметити, да сви монополи нису ушли; има још ствари монополисаних од државе, који су остали изван управе монопола дувана, али то је споредна ствар. Али ја мислим, да за ове монополисане ствари, морало би се пре наредити неким специјалним законом коме припадају, и сад би било нужно казати да је то потрвено, и да неће више остати тамо где је било.

Известилац Ђ. Милијашевић — О томе је учињен додатак на крају, према мишљењу Државног Савета.

Потпредседник — Нема више говорника. Претрес је свршен. Ко је за то, да се прими прочитани члан, тај нека седи, а ко је противан, нека устане? *(Сви седе)*. Оглашујем, да је примљен чл. 7.

Известилац Ђ. Милијашевић прочита чл. 8. (ст. 254).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани члан *(Прима)*. — Оглашујем, да је примљен чл. 8.

Известилац прочита чл. 9. (ст. 254).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. 9? *(Прима)*. — Оглашујем да је примљен чл. 9.

Известилац прочита чл. 10. (ст. 354).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. 10? *(Прима)*. — Оглашујем, да је примљен чл. 10.

Известилац прочита чл. 11. (ст. 354).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. 11? (*Прима*). — Оглашујем, да је примљен чл. 11.

Известилац — прочита чл. 12. (ст. 354).

Јован Шелмић — У овом члану 12 стоји, да чланови државне комисије имају дијурне по 10 динара за сваку седницу.

Ја држим, да је ова сума велика. и да би је требало смањити пошто је свима чиновницима дијурна на 6 динара, и молим 10 посланика да потпомогну овај мој предлог. *(Не потпомажу га)*.

Потпредседник — О предлогу г. Шелмића, не може бити говора, пошто није потпомогнут. Стављам на гласање: Ко је за то, да се прими прочитани члан, тај нека седи, а ко је противан, нека устане? *(Сви седе)*. — Оглашујем, да је примљен чл. 12.

Известилац прочита чл. 13. (ст. 354).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани члан? *(Прима)*. — Оглашујем, да је примљен чл. 13.

Известилац прочита чл. 14. (ст. 354).

Милош Богдановић — Господо, наш је народ оптерећен разним дажбинама; натеран је да напусти испусте, где је гајио свиње и овце. Притешњем тим околностима, он је остао и без сточарства. Има много села где често половина грађана нема овцу пред кућом. Некада, кад је имао да издвоји и да прода што од стоке, те да тиме подмири своје потребе, он је и могао исту и да уранп — угоји за лој, те да гори свећу у кући, а сад без свега је остао, и за осветлење једина му је намерница тај гас. Овде се у чл. 14 каже, да ће министар финансија, на предлог комисије одредити и продајну цену у велико, као и процент, који ће се од продајне цене давати купцима у велико. Према томе, држава може одредити те цене, као што је учињено са другим артиклима нпр: са дуваном, и може давати продају велико продавцима, и мало продавцима, и то може отежати набавку те намирнице.

Да тога не би било и да влада и министар имају у виду да се за тај артикал — гас — не сме тако нагло велика цена одређивати, ја бих имао да поднесем Скупштини један предлог, да се код чл. 14, после трећег става, дода став, који ће гласити: „но продајна цена петролеума одређиваће се тако, да се потрошња његова, као нужне намирнице, не смањује него на против увећава". И молим 10 посланика да потпомогну овај мој предлог. (*Потпомажу га*).

Министар финансије Мих. Вујић — Господо, ја мислим, да ово што је предложио г. Милош Богдановић, да је то не само у интересу земље него и у интересу саме управе монопола. Није могуће, да се одреди висока цена, те да се тиме потрошња смањи, јер, ако се одреди висока цена, да се усљед тога и потрошња смањи, онда неће бити ни прихода. Али, кад г. Богдановић налази за потребно, да се и тај формални принцип унесе и у сам закон, ја немам ништа против тога, само кажем, да се то и по себи разуме.

Љуба Јоксимовић — Ја мислим, да би се избегла забуна г. Богдановића, потребно је да се врати у одбор и овај члан, те да се измени у толико, да овде не буде продаја у велико, јер знате како смо прошли са великопродајом на дувану. Јављају се капиталисти са великим процентом и држава мора да гледа како ће да прода више и онда великопродавци вуку главну добит, а држава и малопродавци неће имати никакву добит. Ако и код гаса остане то исто, онда ће се јављати великопродавци и имати добити а малопродавци и држава имаће мало користи и биће оштећени. Ако хоћете, да народ дође до јевтиног гаса, онда избришите ове великопродавце. Дакле, ја предлажем, да се избришу великопродавци и молим 10 посланика да ме потпомогну. (*Потпомажу га.*)

Министар финансија Мих. Вујић — Кад не би било тога закона и ја бих устао да потпомогнем предлог г. Љубе Јоксимовића, али то је сасвим јасно казано у овом чл. 14. Овим чланом 14 апсолутно се не установљавају великозакупци. (Чује се: да се избрише.) Не може ништа да се избрише, јер не може се дозволити то, да неко дође у управу монопола, па да тражи један литар шпиритуса, ако би то дозволили, онда би ту морали отворити једну бакалницу; него одређује се квантум и казаће се нпр: да се неће продавати испод 100 или 200 литара. Али, да не би ти великопродавци могли експлоатисати малопродавце, министар финансије има права, ако нађе за потребно да одреди и детаљну цену за поједине монополисане предмете, дакле, да се стане на пут свакој злоупотреби. Према томе, ја налазим, да нема места овом предлогу. Нема овде великозакупаца, него се мора утврдити један квантум, иначе морали бисмо отворити бакалницу, па који дође и за пола литра шпиритуса морало би, да му се да.

Драгомир Рајовић — Ја се нисам задовољно са одговором г. министра финансија; и ово је другим речима казато оно исто, како се одређују великопродавци и какав им се одређује проценат, т. ј. оних посредника, који хоће да добију чисту добит онако из руке у руку, те се на тај начин намећу нови паметн на сиротињу. Г. министар може у место тога, што би давао тим великопродавцима продају петролеума, може да одреди извесне депое, из којих ће људи куповати, и то ће бити много јевтиније. Ја ћу скоро поднети предлог, да се укине велико продаја дувана, а међу тим, видео сам, да се ово исто и овим новим законом предлаже.

Ови великопродавци, управо посредници, то су непотребни фактори, који само забадава узимају велики проценат, а ништа они сами не стварају, него онако из руке у руку узимају чисту добит скоро на милион динара, што би могло доћи у државну касу. Ово ће исто да буде и при овоме монополу. Као што сам напоменуо, на место овога, треба да се одреде извесни депо-и, што ће коштати много јевтиније. Може се само казати у закону, из овога депоа може сваки куповати оволико и оволико центи гаса, а не треба нам никаквих великопродаваца. Али, како видим, ми ћемо имати овде и великопродавце и малопродавце, а то ће бити стара она историја, што је и код монопола дувана, јер оно, што треба да уђе у руке државне, то ће отићи у руке ових великопродаваца.

Министар финансија М. Вујић — Молим вас, господо, поново морам да упућујем господу неку на закон, који већ постоји и који исту одредбу садржи. Ту исту одредбу, која је и за со, метнуо сам и овде при овоме монополу, па се одређује квантум, испод кога управа монопола неће мање продавати. А ако би ви хтели, да се експлоатација даде продавцима, онда би се могла доцније одредити и цена. Сад да одговорим на једну примедбу г. Рајовића, који каже, да држава узме у своје руке експлоатацију. Но то не може да буде; то није тенденција закона. Јер, ако бисмо ми узели и трговање — продавање у своје руке, онда то не би било могуће извести. Ми узимамо у своје руке само монополе а целу трговинску радњу остављамо слободну, нека други њу воде. Иначе, ако бисмо ми хтели да водимо и трговинску радњу, онда бисмо морали да подигнемо једну велику бакалницу, где би се продавале жигице, цигарете, петролеум и т. д. Овде дакле, нема никакве бојазни, нити ће бити великопродаваца, ни малопродаваца а ни закупаца.

Драгомир Рајовић — (Ради објашњења) — Ми имамо то и за монопол соли и дувана; имамо за со и дуван државне депо-е, али само што су уметнути ти великопродавци. То је цела ствар, па то, што је чињено са дуваном и соли, то се може чинити и са монополом жигица. И ти ће велико продавци и овде узимати велики проценат.

Министар Народне Привреде Раша Милошевић — Господо! Ја мислим, да је овде један неспоразум. Између монопола дувана, и монопола соли има неке разлике. Ви сви знате, на какав се начин со купује, знате, да постоје магазе, и свако има право, да купује из тих магаза со, то ће исто тако да буде и овде при овом монополу. Поставиће се магазе, и сваки ће имати право да купује на квантум оволико и оволико петролеума.

То је онај исти систем и при овом монополу, какав је усвојен при продаји соли, а ништа више неће бити.

Павле Ранковић — Молим вас, господо! Кад год се праве закони, они треба да се праве тако, да су јасни и прецизни. А у овом закону овде свега тога не видим, овде то није учињено. Ја се због тога, господо, бојим, да овако, како је остављено, да министар доцније не подигне цене всће гасу и осталим предметима, а тиме да нам народ плаћа скупље и више, него што је до сад плаћао. Требало би, да Скупштина одреди цену, а никако не треба да се оставља то министру, те да он одређује цену гасу. То треба Скупштина да има у виду, при решавању овог питања о овом монополу.

Милош Богдановић — Ми се бркамо овде у томе, што не знамо, како ће и на који начин купци, који прибављају извесне артикле набављати гас, да ли ће им се давати под закуп као и дуван, или ће се, као и со, из државних магаза узимати. (*чује се: неће се давати под закуп*) И кад је тако, онда је добро, те с тога не треба да се усвоји предлог Љубе Јоксимовића.

Мика Хаџи Тонић — После говора г. Рајовића ја немам шта друго да приметим, него оно, што каже г. министар, да ће и овде код гаса бити онако исто, као што је и код соли, да ће бити одређена количина, колико треба да узме трговац, и да од 500 килогр. не може бити мање. Ја сам за то, да се тачно одреди количина, колико може један трговац купити гаса, и од колико најмање не може се купити. И за то треба да се одреди најмања количина. Дакле, треба да се реши о томе, колика ће да буде ова количина и за то сам, да се ово врати у одбор, те да се тачно определи количина.

Љуба Јоксимовић — Милош Богдановић рече да нема места моме предлогу; а ја опет велим да му има места, јер у закону монопола соли, не спомињу се великопродавци, а њих има и у монополима соли и дувана. Дакле у закону се не спомињу, а њих опет има. Лепо, министар финансија јамчи, да неће овде бити великопродаваца; а ко јамчи мени, да ће он бити на пр. сутра министар! — То би значило, кад овако радимо, да правимо онакав закон, као што смо и за монопол дувана.

Министар Финансија М. Вујић — Господо, у овом закону нема ни спомена ни о оним закупницима, ни о велико и мало продавцима. Нигде нема тога члана у овом закону, где би се то спомињало.

Ко год дође у управу монопола, тај може добити на квантум гаса; али ту не може бити никакве пометње, јер се не спомињу ни великопродавци ни закупци. Овај је закон још нов, и он носи још на себи прелазан карактер, тек има да се стече искуство од овога до Новембра месеца, па ћемо према томе искуству, израдити други закон.

Милан Ђурић — Мени се чини, да не стоји то, да ми можемо овде да одредимо какве цене петролеуму, јер ако би се показало, да га на извору има више, онда може бити јевтинији, а ако би било да га на извору буде мање, онда може да буде и веће цене и ми хтели или не хтели, не можемо стално за дуже времена утврдити цену, јер то зависи и од

подвоза и као што рекох од количине на самом извору. Господин министар лепо каже, да нема никакве бојазни, да ће бити великопродаваца и великокупаца, у осталом ако би се они и завели, ако буде тога, Скупштина је сваке године ту, која ће подићи глас против тога. А у интересу је и државе, да се више троши и да она што више добије, а што је јефтинија цена, природно је, да је већа потрошња, и држава ће имати више прихода.

Драгомир Рајовић — Господин министар прочитао је пола а пола није „на предлог исте комисије одредиће министар финансија и продајну цену у велико, као и процент, који ће се од продајне цене давати купцима у велико."

Дакле, види се да се одређују извесни људи, и да им се одређује известан проценат. Ја мислим, да овај члан треба да се врати у одбор, да се редигује, јер ми ћемо овако на овај начин, да уметнемо једног излишног посредника, који ће имати свој проценат за продају из руке у руку. За што то? Кад се одређује на колико ће се продавати из магацина, рецимо по 200 — 300 кг., онда ко год дође нека купи. Какав проценат? То је чист намет, који ће продавци en gros узимати продавцима en détaill. И ми те људе умећемо. Главно је да буде што мање посредника између потрошача и произвођача, а ми овим законом умећемо једне залишне људе, који ће да узимају бан бадава тај проценат за продају из руке у руку. За што не би продавац, en détaill имао права, да сам купује из магацина преко велико продавца. Тај продавац не продаје консоматору него мало продавцу, па тек долази консоматор или потрошач. Ја мислим, да то није у интересу самих потрошача. Ја мислим, да се овим законом уводи један излишан ред људи и зашто да они бан бадава узимају један известан проценат. Ја би био тога мишљења, да се овај члан врати одбору да се редигује. Ово ће бити корисно и за предузеће монопола а и у интересу потрошача.

Ја молим да ме о овоме потпомогнете. . . но у осталом постоји предлог о томе.

Известилац — Има предлог, да се овај члан врати у одбор и редигује. Ја пристајем, да се овај члан врати у одбор и стилизује тако, да буде јасно казано, да неће бити велико продаваца, те да неби било сумње о томе, као што вели г. Рајовић.

Потпредседник — Кад известилац пристаје, онда и према закону овај члан мора, да се врати у одбор и о овоме члану не може више бити дебате.

Известилац — Чита чл. 15. (ст. 354).

Потпредседник — Прима ли Скупшт. чл. 15? *(Прима)*.

Известилац — Чита чл. 16. (ст. 354).

Потпредседник — Прима ли Скупшт. чл. 16? *(Прима)*.

Известилац — Чита чл. 17. (ст. 354).

Потпредседник — Прима ли Супшт. чл. 17? *(Прима)*.

Известилац — Чита чл. 18. (ст. 354).

Миленко Веснић — Мени се чини, да је овај члан 18 мало незгодно стилизован. Прва његова тачка гласи: „Кад државна комисија сврши све, што је потребно да држава за који од монополисаних предмета почне вршити своје монополско право, министар финансија објавиће указом кога дана монопол ступа у живот."

По мом мишљењу то је незгодно. Требало би да та редакција гласи: Указом на предлог министра финансија објавиће се. . . .", јер министар финансија може расписом објавити а не указом.

Известилац — То је по примедбама саветским измењено.

Потпредседник — Прима ли Скупшт. чл. 18? *(Прима)*.

Известилац — Чита чл. 19. (ст. 354).

Потпредседник — Прима ли Скупшт. чл. 19? *(Прима)*.

Известилац — Чита чл. 20. (ст. 354).

Потпредседник — Прима ли Скупшт. чл. 20? *(Прима)*.

Известилац — Чита чл. 21.

Драгомир Рајовић — Овде има једно природно питање да се реши, овде се умеће једно наређење по закону о крijумчарењу. Има једно наређење о крijумчарима, да се могу осудити на казну до на годину дана затвора. Ја мислим, да се један грађанин лиши слободе за годину дана, то треба да реше судови. Питање о слободи то је по уставу важно питање и то питање надлежни су судови да расправе. На овај начин мени изгледа, а мени се чини, да је било такве промене раније, да ће власти чисто фискалне, да ће те власти да осуђују људе на годину дана затвора. Ја држим, да се на овај начин ништи онај битни принцип заштите, право на слободу грађана српских, јер се из делокруга судова узима ово питање и даје у делокруг фискалним властима, и за то ја мислим да се прецизира, да у том случају, кад се неко осуди на годину дана затвора, да се о замени затвора новцем, решава по кривичном закону и да се каже, ко ће и како решавати о овој замени; или да се ово одузме са свим од ових власти. Сад како год хоћете, али остављајући овако, како сад стоји остављате једној фискалној власти, да решава о години дана затвора једног српског грађанина. Ви њему ону гаранцију, коју му устав даје, одузимате и остављате га на милост и немилост једној фискалној власти. Како год хоћете, али ја кажем да се тиме ништи и да је погажен један принцип уставни, који каже, да судови решавају о питању слободе једног грађанина за годину дана (Чује се: да се реши).

Потпредседник — Је ли воља Скупштина да се реши? *(Јесте)*.

Драгомир Рајовић (наставља). — Заиста г. министар дао је овом приликом доказа о једној великој абнегацији од његове стране. У природи је људској, да сваки хоће, да му се законом да, да има што је могуће више слободне лакте, те да ради шта хоће, али овде г. министар сам себи везује руке. То није у природи људској. Овај човек то неће, него каже: да ја сам себи везујем руке да могу, кога ја хоћу да поставим, него да то буде човек сталан, кога ја не могу да истиснем напоље, кад ми је воља. Он то хоће а ми опет сами му хоћемо да дамо то, да може да избаци свакога, ко му се не допада, данас једног, сутра другог.

Тако мени изгледа. Да сам ја на његовом месту, ја бих заиста тражио, да ја сам те људе постављам. *(Смех)*. Ви се смејете, али тако је, то је у природи човечијој. Овај човек прави абнегацију, он каже, ја сам себи везујем руке у интересу службе.

Има једна српска пословица, која каже: „зло га рани, а горе му ради." Кад једни мисле, како треба да имамо неке људе провизорне, које можемо часом да избоксирамо, па свршена ствар, онда ми хоћемо да дамо гладном мачку да крљушта рибу. *(Смех)*. Смешно је, али је врло озбиљно. Ово је једно индустријско предузеће. Сви ти монополи, то је што раде сада приватни људи. Ти приватни људи плаћају добро тај свој персонал, дају им награде, дају им извесне пренумерације, кад изађу из службе и кад се повлаче из радње. Ја мислим, да ви ову радњу чисто економну не можете да извршите корисно по државне интересе са људима, који стоје као тица на грани. То не може тако да буде. То није никаква економија и шпекулација, јер сваки човек, који има способности и квалификацију, отићи ће на другу страну, отићи ће у другу државну службу и ви нећете наћи слободних радника, јер ће се сваки бојати да неће бити истеран. Кад дође други раденик, осећајући своје имовно стање, како ничим није осигуран, он ће да удари само у своју шпекулацију, а Бога ми, колико буде ових приватних шпекулација више, у толико ће се мање утерати у државну касу. Ако ви мислите, да посредством људи без вредности вршите те велике послове и да унесете те велике суме у државну касу, ви се варате. Дела ће вам то показати. Може замисао једна да буде лепа, али у пракtици може да буде несрећна. И кад ви видите велика богаћења тих људи, који тамо раде и велике мањке у радњама монопола, онда боље дајте сада, кад министар сам пристаје да осигура тим људима положаје, осигурајте их материјално и онда се можете надати бољем резултату.

Министар финансија Михаило Вујић — Стоји ово, што каже г. Рајовић, да је ово противно грађанском и кривичном закону, али, господо, за фискалне кривице свуда у свету постоје законске одредбе, да се фискалним кривицама одре-

ћује казна од фискалних власти и кад крijумчари не могу да плате казну, онда морају да буду у затвору годину дана. Тај поступак није никаква новина, он постоји и код царинских закона и код монопола соли и дувана, а тај је поступак предвиђен и у чл. 20. Тај је исти поступак предвиђен у овом закону о монополима. Ту долазе прво царинске власти за тим министар финансије, па онда тек долази жалба Државном Савету. А Државни је Савет највиша инстанција за ове ствари. Дакле, ја налазим, да у овом случају не треба узимати крijумчара у заштиту.

Миленко Веснић — Ја сматрам да примедба г. Рајовића нема места с тога, што се са овим законом не иде на то, да се установљава изрично нова казна затвора. Овде се говори само о новчаној казни, и само у случају, кад онај који је осуђен на *новчану казну*, кад није у стању да ту казну плати, онда му се, и само онда, може та казна да замени затвором. Ја мислим, да је са свим природно и праведно да држава од једног фискалног кривца, који не може да плати казну за ону погрешку, коју је учинио, нађе пута и начина да казни тог кривца. Ја мислим, да нема места овде говорити о грађанским и уставним правима и с тога треба да остане овај члан онако, како је предложен.

Милан Милићевић — Ја мислим, да неће бити право да човека осуде на 3.000 динара казне, а он има свега 3.000 динара имања. (Чује се: *нека не краде и не крijумчари*). Да би се то избегло, онда треба да се каже: „кад не може да плати казну, онда да му се узме трећина од његовог имања; тако и у свима осталим законима стоји.

Станко Петровић — Мени се чини, да ова казна неће никога да изненади, ако је буде заслужио, а ко је буде заслужио, онда ће казна за ту његову намеру пасти као и по другим законима. Ја видим, госп. Рајовићу много је стало до правде. Њему на срцу лежи правда и он тражи да се овде ослободе крijумчари, а по закону је кривац и онај, који иде на руку крijумчарима. Ја не знам, како је г. Рајовић заборавио, кад је био председник прекога суда, кад је призивао по стотине њих, па их терао у београдски казнени завод!...

Потпредседник — Молим вас господине вратите се на предмет, који је на претресу.

Станко Петровић (наставља.) — И кад му је један казао, ја господине нисам још ни позван нити предан суду, нити саслушан, па где ћете ме, а Рајевић га упита; а одакле си ти? — Овај му одговори одатле и одатле, а Рајевић му рече: па онда хајде и ти на 10 година у тешком окову робије. (*Смех*). Ето ја упоређујем ову данашњу његову правду и ондашњу. (Рајовић: молим за реч).

Марко Ђуричић — Ја ћу да учиним примедбу на овај став, где се говори о томе, ко не може новцем да плати да му се казна замени затвором. Постоји принцип, да онај, који не може да плати казну, да му се узме трећи део од његовог имања у место казне, и за то бих ја молио да се то и овде стави.

Драгомир Рајовић — Само ради личног обавештења са г. Станком. Он је имао доброту да ме спомене као председника бившег преког суда. Ја што год сам радио, радио сам на основу једног постојећег закона и нисам ништа радио мимо закона, а да сам радио што год мимо закона било је начина да за то одговарам. (*Жагор*). (Потпредседник опомиње говорника да говори о ствари, која је на претресу).

Молим вас, кад сте њему дозволили да он говори мимо питања, допустите и мени да му одговорим, иначе сте требали и њега да опоменете. (Чује се: *нека говори, да чујемо*).

Потпредседник — Ја сам и њега опоменуо да се ограничи на питање. Изволте говорити.

Драгомир Рајовић (наставља.) — Ја, што год сам радио, кажем, радио сам на основу, закона а мимо закон ништа нисам радио, а то што каже г. Станко, да је неко осуђен, пре него што је био позван и саслушан, то је једна лаж. (*Није истина, да је лаж, то је било у истини*). А г. Станко имао би највише да ћути, да не почиње личне грдње, јер бих и ја о њему могао да говорим односно његовог начина делања том приликом, и ако ме он повуче, ја ћу да кажем шта је он радио у тој прилици.

Милутин Гарашанин — Господо, овај испад, није достојан Народног Представништва, јер испад, који је учинио г. Станко и који сваки час потеже, те ово те оно, више наличи на какав сојтарилук, него на озбиљну реч. Тај његов говор учинио је, да сам ја скоро заборавио о чему сам управо хтео да говорим.

Овде у овоме члану закона има двоје. Једно је казна, а друго је оно, што држава хоће да наплати ону десето-губу таксу. Оно што се казни, то је крijумчарење и то кажњење даје се административној власти на извршење. Та казна кад се замени и са највишом мером новчане казне у затвор, не може дати већу казну од 20 дана затвора. (Чује се: *тако је*). Међу тим, овде се говори о затвору, који може ићи до годину дана. Ту није више говор о овоме, што је изречена новчана казна, него је реч о накнади оне десето-губе таксе, коју ви претварате у затвор од годину дана, а изриче је административна власт. Министар финасија каже: да овога има и у другим државама, а ја велим да тога нигде у свету нема, него се само судским путем може на толику казну грађанин осудити. Казну дакле, до 20 дана затвора, може да изрече административна власт, али до годину дана нигде не изриче административна власт.

Министар финансија Михаило Вујић — На ово што је поменуо г. Гарашанин, имам да напоменем нешто. Ја нисам правник од заната, али се сећам једне сцене, која је била пред Државним Саветом, кад је био овакав један предлог. Ја се сећам да је г. Крстић био овоме противан, а г. Ђока Павловић је тада говорио да се у фискалним законима не поступа по оним принципима, који важе у кривичним законима, да се ту државна власт служи свима овим, овако да кажем, драстичним средствима; и кад сам ја казао, да ово постоји и у другим законима, ја сам имао на уму стари ћумручни закон и закон о монополу, и кад хоћемо да осигурамо приходе државне, онда морамо оваквим казнама да их заштитимо, а не да на овај начин бранимо крijумчаре.

Милутин Гарашанин — Нема могућности озбиљној дискусији, ако се стану речи извртати. Нико не заштићује крijумчаре. Ја молим г. министра финансија, да ме добро разуме. Овде се износи, да грађанин један не треба да се лиши своје слободе за годину дана по милости и немилости административне власти, него да му се она може одузети путем судским, и с тога нама би могло бити право, кад би се један крijумчар осуђивао на 2 или 3 године затвора, само да то не чини административна власт него судска. И кад то тако буде, онда ја пристајем на овај члан; али из овога не треба изводити, да ја заштићујем крijумчаре. То што је г. Ђока Павловић казао, може бити меродавно за њега, а ово, што сам ја казао, то је меродавно за мене. Тај принцип, да фискални закони могу одступати од принципа, које је Устав положио и који важе у кривичном закону, то у овако уставним земљама не може да буде, јер је то врло опасно.

У Француској постоји закон, али кад се дође до оваких казни, онда административна власт подиже тужбу против крijумчара и суд доноси решење.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 52 ПОНЕДЕЉАК 2 АВГУСТА 1893 ГОДИНА III

39 САСТАНАК

24 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАЛИ НАИЗМЕНИЦЕ ПОТПРЕДСЕДНИЦИ

Димитрије Катић

и

Паја Вуковић

СЕКРЕТАР,

Милош Марковић

(НАСТАВАК)

(О Монополима).

Министар финансија Михајло Вујић — Имам да кажем још ово: да су ово спорови административни и да је за њих Државни Савет највиши суд. Тражити да те спорове решава суд, то би било практички незгодно, те би се ствари одуговлачиле, међу тим, оне треба да се брзо свршују. Врло велике разлике има између поступка овде, и поступка при кривичним делима. Ја напоминьем, господо, да у фискалним поступцима има конфисковања, и у нашим и у другим земљама има конфисковања имања, као казна за кријумчаре, и да се имања свима средствима конфискују.

Димитрије Димовић — Молим вас, дозволите ми да и ја овом приликом кажем неколико речи. Овде је предвиђена казна за кријумчаре од 100—200 дин., међу тим, у чл. 1 тач. 4 каже се: да затвор не може бити већи од годину дана; а 100 и 200 дин. не репрезентују више, него 10—20 дана затвора, па ма се дан затвора заменио и највишом мером од 10 динара. И према томе, затвор не може бити дужи од 10 до 20 дана према одређеној новчаној казни.

Потпредседник — Оглашујем да је претрес свршен. Стављам на гласање чл. 21 као што га је известилац прочитао. Ко је за то, да се чл. 21 прими, нека седи, а ко је против нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем да је чл. 21 усвојен.

Известилац прочита чл. 22.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани члан? *(Прима).*

Известилац прочита чл. 23.

Стојан Станковић — Има доста закона затечених, и у промени тих закона често је бивало, да променом закона морају се чиновници стављати у пензију и тиме се терети пензиони фонд. Ја мислим, господо, да је дошло време, да доношењем нових закона регулишемо то тако,да не увећавамо буџет на пензије чиновничке. То ћемо постићи, ако стварањем нових установа не уносимо у закон, да се чиновницима даје указно звање. У овоме члану, вели се, да ће министар финансија особље постављати указом. Ја држим, господо, да то неће бити подесно, и да ће за ову установу бити подесније, да министар поставља особље претписом. Врло је лако, господо, да ће у будућности доћи време, да је потребно да се овај закон укине и онда би пензије чиновника, који су постављени указом пале на терет буџета. С тога сам ја мишљења, да се у првом члану овога става избрише реч „указом" и да се место ње стави „претписом". Тражим 10 посланика да ме потпомогну *(помажу га).*

Министар финансија Мих. Вујић — Молим вас, господо, ви видите, да је ово закон, који има прелазан карактер. Ми треба да добијемо искуства до јесени и да на основу тога искуства донесемо закон, којим ћемо регулисати целокупну организацију као што треба. Дотле ми не можемо имати ни искуства. По закону о монополу дувана ова одредба у члану треба да остане. Ја ћу вам, господо, ставити питање, је ли могуће да управник магацина, који ће руководити имаовином, и да књиговођа, који ће водити све књиге управе монопола, буду постављени претписом а не указом. То је предвиђено и управи монопола дувана и то је, господо, оно особље, које се мора поставити указом. У постављању чиновника претписом нема, господо, гаранције. Ако ви, господо, усвојите да министар финансије поставља чиновнике претписом, који не одговарају по закону о чиновницима грађанског реда, него као грађани, ја вам кажем, да би довели у опасност правилно вршење овог закона. Међу тим идућој Скупштини поднеће се закон, у коме ће се детаљисати, које ће бити најпотребније особље, које ће се постављати указом, а које претписом. Ја вас могу, господо, уверити, да ће бити врло мало тога особља, које ће се постављати указом, јер управа ових државних монопола спаја се са управом монопола дувана, која већ постоји, и оно указно особље, што ће бити постављено, биће постављено само у колико је најнужније, а то је књиговођа и управник магацина. Молим вас, да то имате на уму и према томе да се решите.

Ђока Брачинац — Код члана овога, као члан одбора, који је проучавао овај закон, ја сам одвојио мишљење. Разлог, који ме је за то руководио јесте онај разлог, који је већ изнео Стојан Станковић. Доиста, господо, треба имати на уму, да пензиони фонд износи преко 2,000.000 динара. Увођењем оваквих закона, ми не треба и нехотице, да, увођењем нових установа, идемо на руку на увећавање чиновничких пенсија. Треба, господо, имати на уму, да после 5—6 година неће нам бити потребна ова установа и онда, ако се буде сад за ову установу чиновничко особље постављало указом, при укидању те установе, пенсије чиновничке пале би на терет пенсијоног

фонда. Г. министар финансија у свом говору рече: да је потребно, да књиговођа буде постављен указом, да је за свој рад одговоран по закону о чиновницима грађан. реда. Господо, ви знате, да има књиговођа у највећим трговачким радњама, у приватним банкама, они се не постављају указом и нису осигурани пенсијом и они савесно врше своју дужност. Савест и поштовање вреди, господо, а не вреди указ. Ражањски капетан Чеда Поповић постављен је указом, па је однео држави 2—3000 динара. Тражи се поштовање и карактер. Кад један чиновник хоће савесно да служи, он ће служити исто као и онај, који се поставља указом. Ви знате, господо, да се код нас мењају владе често и до године може доћи други министар и он може за чиновнике поставити оне, које он хоће, и отпустити оне, који му се не допадају и зашто пенсије тих чиновника да падну на терет пенсијоног фонда. С тога сам ја мишљења, да треба у овај члан унети ову одредбу: „за извршење овог закона, министар финансија поставља потребно особље претписом."

Министар финансија М. Вујић — Ја ћу само да вам напоменем још ово. Најзад, за мене је лично са свим свеједно; ја само гледам, како ће се ствар правилније извести, где има више гаранције, а лично за мене је свеједно, апсолутно свеједно да ли ће бити особље постављено указом, да ли претписом. Г. Брачинац је напоменуо, како књиговође, које се не постављају указом, врше врло добро послове и у највећим приватним радњама банкарским. Јесте, господо, али тај књиговођа ради под контролом газде. Господар је радње непрестано ту на месту и књиговођа све под контролом његовом ради. Кад би то, господо, могло и код државе да буде, онда би држава могла, да буде: произвођач, мајстор и томе слично. Али, господо, између државе и приватне банке разлика је велика и то, што код приватне банке може да буде, код државе не може. Држава мора да ради преко органа административних, а један човек може да ради сам. У опште се зна, да је држава незгодан произвођач, трговац, а једино она то може да буде у овим монополима, једино ту се показало, да се у тим монополним радњама могла држава одржати практично.

Сад ћу са неколико речи да објасним, да није умесна она бојазан о постављању указних чиновника. Рецимо, да буду неки чиновници указом постављени, а као што вам рекох, потребно је, да књиговођа и управник буду постављени указом. Ти чиновници треба 10 год. да проведу у служби, да стеку право на пенсију, али за тих 10 година, они могу бити отпуштени. Немојте узимати, да је један чиновник осигуран одмах чим ступи у службу; за 10 год. он апсолутно није осигуран, јер може бити отпуштен и под указом, као и онај, који је постављен претписом. У чиновницима претписом постављеним, нарочито за књиговођу и управника немате никакве гаранције; не треба се обмањивати речима.

Милош Богдановић — Тешке наше финансијске прилике нагоне сваког од нас, да мислимо, како да станемо на пут томе, да се не увећава чиновништво, а с тиме и пензиони фонд. Тај је дан близу и кад знамо, да је близу, онда припремимо пред тај дан овај закон, те да се одазовемо тој жељи. Г. министар финансија рече, да је већа гаранција за приходе од ове установе, ако се особље чиновничко буде постављало указом. Ја мислим, господо, да би била боља гаранција место указа, да благајник и књиговођа полажу кауцију, кад се постављају, као што се то тражи и у другим земљама. То би била већа гаранција за државу, него указ. Што се тиче плате, ја сам вољан, да се чиновницима овог монопола одреде веће плате, него што г. министар мисли, само не треба то усвојити, да се чиновници постављају указом и да стеку право на пензију. Г. министар финансија рече, да се не треба тога бојати, што ти чиновници за 10 год. могу бити отпуштени из службе. Јест истина, господо, да то може да буде, али узмите да и овај случај може наступити, да данашњи министар финансија остане 10 год., као министар финансија и да ти чиновници, које он поставља, буду у служби и стеку право на пенсију. Сад, ако после тога времена држави нису потребни ови монополи и закон се овај укине, зашто да министар финансија долази у неприлику, да мора да пензионише чиновнике, које он зна као добре, и да код њих изазове мржњу против себе, а с друге стране да пензионовањем тих чиновника мора, да тереги пензиони буџет. Са наведених разлога, ја држим, да треба да се усвоји предлог Стојана Станковића.

Љуба Јоксимовић — Сама установа ових монопола, она је зато, да се осигурају државни приходи, да они буду већи, него што их данас имамо Кад хоћемо неко државно добро да осигурамо, онда треба и сигурне чуваре да поставимо, који ће то државно добро чувати. Ја не могу наћи гаранције код оних, који би дали кауцију, као што хоће госп. Богдановић, јер нашло би се увек таквих чиновника, који би дали 10.000 дин. кауције, да после украду 20.000 динара. Ја не налазим, да у кауцији има какве гаранције. Гаранција је у томе, што чиновници указни, кад учине какву кривицу буду кажњени по закону о чинов. грађан. реда. Ако кривицу учини чиновник постављен претписом, министар га зашта може отпустити претписом, али други министар не зна зато, и тај отпуштени чиновник, отићи ће код другог министра молакати, и тај министар не знајући, какав је он био чиновник примиће га опет у државну службу. Док, код чиновника под указом то не може да буде. Они предговорници, који желе да стану на пут гомилању чиновника, не треба ту мисао да износе овде. Они имају врло добру прилику, да то учине, кад буде на претресу предлог министра унутрашњих дела о измени закона, о уређењу округа и срезова. Нека не приме тај предлог, јер знам, да су плате капетанске толике исте, па нека иду у управу монопола и не морају бити капетани, они ће бити у државној служби и неће очекивати нове промене, да се врате на своја места. Ако и ви будете заступали ово мишљење, кад буду на претресу те измене министра унутрашњих дела, онда ће се постићи оно, што сви желимо, да се пензиони буџет више не тереги.

Миленко Веснић — Ја сам код овога члана имао да учиним једну малу примедбу, али пре тога морам да изразим моје чуђење на говор мога поштованог друга г. Милоша Богдановића. Кад је прошлог пута био говор о чиновницима трошаринским, онда смо ја и он заступали то мишљење, да те чиновнике треба осигурати. И мени је чудновато, кад се то мишљење заступало код трошаринских чиновника, зашто да се не заступа тако мишљење, кад је питање о чиновницима, који су потребни за управу државних монопола. Ја, као што рекох, нисам мислио о овом питању да говорим, али, кад се повела реч, мени се чини, да је врло рђава политика — чини ми се, да би била права жебрачка политика — тражити, да се за тако озбиљне послове, где су у питању тако велики материјални интереси државни, узимају људи без икаквих гаранција, који ће да раде тако рећи ћутуре и који ће гледати да *ћутуре* осигурају свој живот за најкраће време, што је више могуће, а то ће учинити само тако, ако раде на штету установе, којој служе. Ако у опште има смисла установљавати монополе, онда их треба установити тако, да послуже задатку, ради ког су установљени, тј. да дају приходе, а то ће се учинити тако, ако се поставе такви органи, који ће бити вероватно најсигурнији, да ће доиста овај закон изводити до његових крајњих појединости. То ће моћи учинити само они људи, којима ви дате поверење и којима осигурате живот као поштеним чиновницима, и којима кад служе 10 и 20 година дате право на пензију. Ја сматрам дакле, да би значило компромитовати саму установу управе државних монопола, свести службенике њене на просте надничаре; а то значи то и ништа друго, кад оставите, да их министар просто претписом избацује из службе, а разлика је велика у томе, да ли се то чини указом или претписом.

Што се тиче кауције ја сматрам, да је то једно средство, које не вреди много из разлога, које је поменуо г. Љуба Јоксимовић, и који је у томе, што онај, који положи 10.000 динара кауције, може украсти 100.000 динара: а осим тога онај, који има 10 и 20 хиљада динара, верујте да тај неће да служи у управи монопола него ће увек пре да ради за се самостално и да отвори какву радњу. Толико о овоме узгред.

Као што рекох, ја нисам хтео да говорим о томе, него сам хтео да свратим пажњу Народног Представништва на другу тачку овога члана, у којој се каже ово: „потребно неуказно особље поставља министар финансија *или* управа државних монопола".

По моме мишљењу овај алтернатизам нема никаквог смисла — то треба да чини или министар финансије или управа монопола. Ја заступам гледиште, да то треба да чини управа државних монопола. Управа монопола одговара и пред министром и пред јавним мњењем за све особље, које она поставља и које ради искључиво под њеном контролом, и ја мислим, да то неуказно особље треба оставити, да поставља управа монопола; мислим, да треба учинити то и за то, што се управи монопола и иначе оставља извесна аутономија и мислим, да би то тумачење било у духу саме те установе.

Мени није потребно да напомињем, како је у најскоријој прошлости било случајева, да је министар финансија отпуштао чиновнике управе монопола дувана без споразума са управником монопола и тако доводио самог управника у немогућност, да са чиновницима, у којима има поверења врши послове онако, како је сматрао да их треба вршити. Ја мислим, да је у духу саме установе и у том смислу, што управи државних монопола треба оставити извесну аутономију, да се ове три речи „министар финансија или" избришу и да друга тачка гласи овако: „потребно неуказно особље поставља управа државних монопола", — док се не донесе закон о коме је г. министар финансија говорио. И молим 10 посланика да ме потпомогну. *(Потпомажу га).*

Министар финансија Мих. Вујић — Ја не бих имао ништа против тога, да се остави право постављања неуказног особља управи монопола. Што се тиче мене, ја сам увек практиковао, да никад ни једнога претписом не поставим без предлога управе монопола; сматрао сам да она заступа важне интересе државне и нисам био рад, да јој натурим ни једног органа, кога она не би хтела да има. Што се тиче ове алтернативе, коју помиње г. Весник због речи „или министар или управа", та алтернатива не постоји, него је у закону о управи монопола дувана и соли предвиђено, које органе поставља управа а које министар финансије. Дакле, нема овде алтернативе, него се зна, које органе поставља министар претписом по предлогу управе монопола а које опет поставља управа и без питања министра финансија. Дакле, овде нема никакве помешње. За то је и казано, да се неуказно особље поставља у смислу одредаба закона о монополу дувана.

Сад да пређем на питање о предлогу, који је потпомогнут, о томе, да ли треба указно или неуказно особље. Ја сам имао више пута прилике да искажем своје гледиште о овоме. Ја сматрам, да би била погрешка и начелна и теориска, а не само практичка, кад бисмо ми хтели то питање да решимо на тај начин, да ми од чиновника хоћемо да направимо надничара, јер, за што онда не би то извели свуда и у школи и у администрацији и у судовима.

Ми бисмо можда нашли људи, који би јевтиније послужили него што служе професори и судије и т. д. За мене се своди то питање на ово: радимо, настанимо сви око тога у буџету и у закону, да сведемо број чиновника на најмању меру и да утврдимо квалификације, и кад то постигнемо морамо их осигурати, јер без осигурања нећемо никад имати добрих органа. Ми се тужимо како чиновништво делимично не ваља и како хоће да злоупотребљује свој положај. Па у колико не ваља, будите уверени, да то највише потиче отуда, што имамо много чиновника, а немамо највише неосигураних.

Ја вас молим, господо, да се не обзрете само на наше прилике, него да се обазрете и погледате како је у овоме погледу на западу? Тамо се чак и приватна подузећа старају да фабричке раднике из надничара поставе за стално раднике. Кад један раденик стече један сталан положај и кад има учешћа у добити из предузећа, при коме је раденик, кад он постане у неколико сопственик, кад постане неко парче госе од тога предузећа, он је онда у самој ствари као чиновник. У Немачкој се иде толико у напред, да се чак решава питање о пензионом фонду за раднике.

Ако ви мислите, да је овај издатак на пензије чиновничке теретан, немојте га укидати, но хајде да га олакшамо на други начин; хајде да утврдимо: да један део новаца за пензиони фонд, улажу сами чиновници. Тиме пак, што би се разорио овај фонд, и чиновници уврстили у просте раднике, тиме ми не бисмо никако утврдили интересе државне, него би на против ослабили вољу раденика за службу.

Данас, кад и сами радници, који су били најамници у најгорем смислу речи, долазе до стања да буду осигурани у својим положајима, да и они имају права пензије, не би било ни мало лепо да то право укидамо чиновницима.

Питање о чиновништву не да се, у осталом, овако уз пут решити, оно потребује озбиљније студије и посебна решавања. Али, ма шта се радило, они морају бити осигурани, ако нам је стало за тим, да имамо добре и савесне раднике истинито одане интересима службе.

То је моје уверење о овоме а ви изволте решити ово како налазите за добро.

Марко Петровић — И ако сам немам ништа против тога у начелу, да се оно много пенсионисано чиновништво смањује, и ако налазим, да треба да се нађе начина, те да се спречи пут, да и ми предузимамо пенсионисање оним путем, којим се до сад ишло — мени се ипак чини, да извођењем овог принципа овде и у овој прилици, може да нам оштети ову ствар јер настаје питање да ли ће се добар и поштен човек приволети на ову службу, ако она не буде имала оне повластице за њега, које имају остали чиновници у овој држави. У чему се састоје данас те државне повластице? Састоје се у праву на пенсију онога, који је у државној служби, и у угледнијем положају лица, која су у њој. То је оно, што је до сад привлачило и што ће и од сад привлачити у њу боље раднике. Као и до сад тако и од сад сваки човек, који хоће да се прими какве службе, он ће прво, да се најпре размисли, какве му где повластице нуде, и тек ће се онда јавити за њу, ако му она у сваком погледу пружа повољније услове опстанка. И сваки спреман човек, који би желео наћи себи места у државној служби, са добром платом и добрим повластицама, неће наћи рачуна да се прими те службе, која је без тога и тих повластица, но ће ићи тамо, где му се и те повластице нуде, — а за ову службу остаће само они, који нису за другу државну службу, — а тим путем, ова установа, којом мислимо да помогнемо нашим финансијама, неће нам моћи одговорити својој цели, са оваким чиновништвом, које је ушло у ову службу само за то, што није било ни за какву другу државну службу, — и ја, полазећи с тога гледишта, не бих могао усвојити ово начело да почињемо лечење нашег буџета пензионог одавде и са овог места, овим законом. Хоћемо ли да лечимо наш пенсиони буџет, онда лечимо га на други начин; донесимо о томе закон и решимо тако, да сви чиновници кад буду државни чиновници дају известан проценат за своје године свога службовања, те да би немоћни и стари имали од куд да се плаћају, па ту би дошли и ови чиновници постављени по овом закону, и то би помогло боље нашем буџету по позицији његовој на пензије чиновника.

Отоич је један посланик наговестио то питање, а ви сте му се смејали. Можда је баш то несрећа, што је та мисао пала у део, да је изнесе човек, који нема среће, да се његовим предлозима обрати озбиљна пажња, и ви сте са том његовом предлогу осмехнули, али ево ја га потпомажем и кажем, да његова мисао није за одбацивање ни за исмејавање, него за озбиљно смишљање и проучавање, јер би то могао бити начин, да олакшамо наш буџет од оног тешког пенсионог издатка. Али овде, спасавати буџет и доводити тиме у питање битни интерес целе земље, ми то не можемо допустити, јер би се тим срљало у опасност, да створимо један крах државни, ако бисмо насели с овим законом а свакојако бисмо насели, ако би његово извршење пало у руке неспремним или несавесним људима, а бољих не можемо тамо ни добити, ако их лишимо

оних права, која имају наши остали чиновници. Ако не будемо имали могућности, да изаберемо добре и спремне људе, онда ћемо несумњиво насести, јер ће сви ти службеници да се промисле и више ће да рачунају на то, да ли да се приме те неосигуране службе, или да иду у државну службу, или да оду и приватним људима, приватним богаташима, који ће им ценити много боље њихову службу и много већу им плату и осигурање дати.

С тога гледишта кад се узме ова ствар, ја мислим, да би овим предлогом, који су предложили неки посланици, ударили тим путем, да би учинили, да не можемо имати ваљаних и добрих људи на том тако важном месту, где држава има да води на један начин трговину са овим монополисаним предметима и да приходима од туда лечи наше дефиците буџетске.

Ми смо видели, и поред прецизних одредаба законских, какве су се злоупотребе чиниле, што немамо савесних чиновника, — а какве се грдне злоупотребе могу да учине, где нема спремних и поштених посленика и чиновника у једном овако разгранатом подузећу трговинске природе.

И, господо, ако створимо овакве услове, за људе, који дођу да нам рукују са овим послом државним, какве су предложили нека г. г. посланици, ја вас питам, каквој се користи одатле можемо надати, и ја вам кажем да је онда пресечен пут, и да се неће са овим законом постићи они резултати, које од овог закона очекујемо; ја вас молим, пођимо за тим, да и ове чиновнике исто онако осигурамо, као што смо и остале законом о монополу дувана осигурали, па тек онда можемо се и од овога надати оном успеху, какав данас имамо и од монопола дувана и соли.

Зар мислите, господо. да ми нисмо одредили онако велике плате управнику, шефовима и чиновницима монопола дувана, — и тиме задобили за ту установу и спремне и поштене људе, да би нам монопол дувана напредовао и доносио овако велике приходе, као што сад доноси.

Па, кад већ имамо једно искуство, један пут, онда треба да се користимо њиме и да идемо тим путем, који има за нас вредности по својим утврђеним резултатима, и да ово корисно искуство уводимо у цео државни живот. И с тога гледишта не треба примити поднесени предлог, јер ће нам донети више штете него користи, па и цео овај закон постати нам илузоран, ако нам својим резултатима не донесе оно, чему је намењен и што с правом од туда имамо очекивати, ако испунимо у овоме све, што нам мудрост и искуство налажу.

Министар финансија М. Вујић — Допустите ми, господо, пре но што пређемо на решење овога питања, да вам напоменем разлоге, које сам случајно изгубио из вида отпч. Поред оног првог разлога, да вам наведем и разлог о одговорности чиновника, који се постављају указом, да они одговарају прописима закона о чиновницима грађанског реда. Ти прописи, којима су предвиђене казне вреде само за указне чиновнике од највеће до најмање кривице. Тај закон вреди дакле, само за указне чиновнике, а за неуказне, који се постављају претписом као прости надничари, не вреди, па и кондуита по том закону вреди само за указне чиновнике а тога за неуказне нема. Остављајући то све на страну, напомињем само ово, да и разлог економије говори против овога предлога.

Ми имамо данас добрих и поштених људи, који не могу бити начелници срески по квалификацијама, које се данас по законима траже, али који могу да буду добри управници магацина. Ти су људи сад у пенсији. Па кад ви хоћете да ови сви буду просто претписом постављени, онда ви тим људима затварате врата и онда се не може послужити тим људима, који су били некад начелници срески или судије, с тога би, кад би те чиновнике постављали указом олакшали положај пенсионара, да те људе изведемо и да их повратимо на поље, на коме би могли послужити корисно, а не да министар финансија узима цео тај персонал тако рећи са улице. Ја вас молим да и тај разлог узмете у оцену при решавању овако важног питања.

(Чује се: да се реши). .

Милутин Гарашанин — Господо, поред овако убедљивих разлога, које је г. министар финансија навео мало час и поред овако убедљивих разлога, које сад наведе мој пријатељ г. Рајовић, ја имам само још један разлог да додам, а то је, да апсолутно сам овај закон, овакав какав је, тражи и заповеда, да то особље буде указно. Господо, људи, којима ми дајемо могућности, да могу изрицати казне од 100—200 дин., да наплаћују десето-губу таксу на укријумчарене еспапе, да нас осуђују на годину дана затвора; хоћете ли, да ти људи могу бити свакојаки, да буду људи, које ће министар са улице да покупи, који могу да буду практиканти, одаџије и т. д. Господо, кад ми дајемо том особљу тако огромну власт, онда је право и достојно, да ти људи буду државни чиновници. Ја сам био противан, ономе члану о казнама и тражио сам да се ове ствари предаду судовима редовним, али то се није примило, и кад то особље има да извршује ове казне законске, онда бар из пристојности, то треба да буду указни државни чиновници.

Потпредседник — Оглашујем, да је претрес свршен.

Код чл. 23 има један предлог г. Стојана Станковића за измену тога члана. Најпре ће се гласати, пошто је његов предлог потпомогнут, о том предлогу, па ако он отпадне, онда ће се гласати о предлогу г. министра. Предлог његов гласи овако:

„За извршење овога закона, министар финансија или управа монопола потребно особље поставља претписом".

Ко је за предлог нека седи, ко је против, нека устане. *(Већина устала)* — Објављујем да је велика већина устала и да је предлог г. Стојана Стаковића одбачен.

Сад стављам на гласање члан 23 по предлогу. Ко је за то, да се члан 23 прими, нека седи, а ко је противан нек устане? *(Већина седи)* — Објављујем да је усвојен чл. 23.

Известилац чита члан 24. (ст.).

Здравко Пауновић — Законодавству је сваком главни циљ и намера да закони буду јасни, одређени и прецизни тако, како ће их сви моћи свакада потпуно разумети, и да их не може нико тумачити на свој начин, како коме годи. Мени се чини, да је овај други одељак овога члана по све нејасан тако, да ја, и ако знам српски језик, опет не знам шта је хтело овим чланом да се каже. Шта значи ово: „као обртни капитал за нове монополе има се сматрати готовина, која одговара потпуној цени коштања дотичнога монополисанога предмета у количини, која је потребна за потрошњу од најмање за пола године, и тај капитал има се основати из прихода нових монопола"? Ја фактички ово не разумем (чују се многи гласови: *не разумемо ни ми)*. Ја мислим, да, кад ово ја не разумем, који сам прилично писмен човек, и који добро знам српски говорити и писати, мислим и тврдим, да има овде више од половине посланика, који то не разумеју, и за то тражим, да се ово објасни и врати одбору на поправку.

Известилац Ђура Милијашевић — Ово како је написано, без потребних запета доиста је тешко разумети. Реченица је доста развучена а има много уметнутих реченица и мало је потеже стилизован овај члан, али одбор је нашао да не треба да се мења, јер, мисли, да може да се разуме.

Министар финансија Мих. Вујић. — Ја вас молим да вам кажем, да може бити да би се нашла каква другчија редакција овог члана, али ја мислим, да за свакога, који ће радити овај посао, да не може бити кривог тумачења овог става. Доведите тај став у везу са овим, где се каже: „сви издаци потребни за вођење ових монопола имају се привремено покрити из прихода монопола дувана и соли" Допуштам, да може бити прецизнијег израза, али он би то и то казао. Шта је потребно да се отпочне радња, то је утврђено у другом ставу. Потребно је да се из готовине управе монопола дувана и соли и то из садашње готовине установи један обртни капитал. Господа, која не разумеју овај став, њих највише буни та реч обртни капитал. Шта значи то? То је онај капитал, којим се једна радња може отпочети и тај капитал, којим треба да се отпочну ти монополи, он треба да обухвати количину потрошње тих артикала за половину године. Да узмемо на

пример шпиритус или петролеум. Кад држава хоће да изведе монопол, она, кад забрањује приватним радњама и узима у своје руке, може то да изврши, кад има у стоваришту петролеума за 6 месеци. Јер могу доћи трговци и мали и велики, и да траже велике квантуме, и с тога је потребно да има потребну количину за 6 месеци, а за то је пак потребна нов чана вредност тог предмета. То је обртни капитал, и на основу тог предмета може управа почети да извршује одредбе овог закона. Сва је пометња дакле, у неразумевању ове речи обртни капитал а он се одређује за 6 месеци, а узима се као позајмица из монопола дувана и соли, па после из прихода ових монопола имаће да се попуни и врати. Ако ко има јаснију редакцију нека предложи, ја немам ништа против тога, а ја мислим, да је и ово јасно.

Милутин Гарашанин — За мене је сад сасвим јасно, али што је за мене и за вас јасно, за то што је г. министар финансије имао доброту. да нам објасни. то неће бити за остале јасно. Ја мислим, да је у интересу самог овог закона да се јасно стилизира. Ја бих молио 10 посланика, да се овај члан врати у одбор. *(Помажу га више од 10 посланика).*

Известилац — И ја примам да се овај чл н врати у одбор.

Потпредседник — По што је известилац, примио, да се овај члан врати у одбор, то се о њему не може више говорити.

Изволте даље читати.

Известилац чита члан 25.

Потпредседник — Прима ли Скупштина чл. 25 *(Прима).*

Известилац чита члан 26.

Потпредседник. — Прима ли Скупштина прочитани члан 26? *(Прима).*

Три члана овог закона враћена су у одбор и ја молим одбор да их преради и да их на првој седници скупштинској поднесе на решење.

Да ли сте вољни, да продужимо рад или да закључимо седницу, пошто је већ један сахат? (Чује се: *да закључимо*).

Сутра је празник, а нема бог зна шта да Скупштина може да ради, с тога, ако је вољна Скупштина да сутра не држимо седницу, већ да закажемо прекосутра, а данас после подне и сутра нека се одбори пожуре са својим радовима? *(Вољна је).*

Данашњу седницу закључујем, а идућу заказујем за прекосутра у 8 час. пре подне. Дневни ред биће продужење данашњег дневног реда.

Молим одборе да раде данас и сутра.

(Састанак је трајао до 1 час по подне).

40 САСТАНАК

26 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Љуб. Јоксимовић

Почетак у $8\frac{1}{2}$ часова пре подне.

Присутна су била господа министри: финансија, унутрашњих дела, правде, грађевина и народне привреде.

Потпредседник — Отварам седницу 40 састанка. Изволте чути протокол 39 састанка.

Секретар Милош Марковић прочита протокол.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани протокол? *(Прима).* —

Изволте чути молбе и жалбе, које су упућене Народној Скупштини.

Секретар Љуба Јоксимовић чита:

Павле Стефановић, из Крушевца, моли да му се уваже године службе проведене у Русији;

Станисав Николић, из Грбавча, (у срезу сврљишком окр. тимочком), моли за државну помоћ;

Сељани из Љуптена, (у срезу моравском окр. крушевачком), моле, да се утрина сеоска ослободи плаћања порезе;

Стаменко Станисављевић, из Вучја, (у срезу лесковачком окр. врањском), моли, да може гору сећи;

Сељани из Несврта, (у срезу лесковачком окр. врањском), моле да им се олакша аграрни откуп; и

Јулије Драшкоције, апотекар из Свилајнца, моли да не плати царину на увоз лекова и апарата, које мора набављати с тога, што је земљотресом оштећен на 2500 динара.

Потпредседник — Све ове молбе и жалбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Изволте чути један предлог посланички.

Секретар Љуба Јоксимовић чита:

ПРЕДЛОГ

Народној Скупштини

Да би Србија могла успешно корачати своме великом задатку, неопходно је потребно да подиже просветне заводе.

Ћуприја је једино окружно место у Краљевини, која сем основне школе, никаквог другог просветног завода нема, ма да су грађани њени вазда готови били у сваком пожртвовању, ипак до данас нису били те среће, — из каквих разлога не знамо, да добију бар нижу гимназију ради школовања своје деце.

С обзиром на то, што она броји до 5000 становника, што су грађани сиротни, те да би могли децу на страни школовати, што годишње свршава основну школу до 60 ученика па на томе и остане, — немилновно наступа потреба да се у Ћуприји отвори нижа гимназија. За ту цел, општина је ћуприска подигла нову, врло лепу зграду са 20 одељења. А да не би преоптеретила државну касу, за отварање ниже гимназије пружа држави ове олакшице:

1) Уступа јој поменуту зграду за нижу гимназију без икакве накнаде;

2) Даје бесплатно огрев за три године;

3) Даје послужитеље бесплатно за три године;

4) Даје клупе и катедре за сва IV разреда;

5) Набавиће о свом трошку сав школски потребни прибор: карте, мапе, шрајберове слике и т. д.

С тога са овим предлогом обраћамо се Народној Скупштини с молбом да изволи донети решење: да се у окружном месту, Ћуприји отвори нижа гимназија са IV разреда и то ове године са I-им и II-им разредом, а следећих школ. година још по један разред.

23 јула 1893 год.
Београд.

Предлагачи:

Светозар Славковић, Гаврило Милорадовић, Андрија Степановић, Стеван Ристић, Тодор Костић, Мата Максимовић, П. Ђаковић, Васа Живановић, Тома Бојичић, Михаило Мартинац.

Потпредседник — Овај се предлог упућује надлежном одбору за посланичке предлоге. —

Изволте чути две интерпелације.

Секретар Љуба Јоксимовић чита:

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

На г. министра унутрашњих послова.

Неоспорна је истина, да је чиста и здрава вода један од битних услова за опстанак и здравље људи и стоке.

Река Црница, која протиче средином вароши Параћина, била је од неоцењене вредности, како по здравље људи и стоке, тако и са трговинских обзира све дотле; док фабриканти вунених израда Браћа Минх, нису почели за своје шпекулативне операције експлоатисати је.

Општина вароши Параћина притешњена нуждом и бригом за здравље и опстанак својих грађана, жалила се министру унутрашњих послова противу фабриканта за то: што фабриканти, злоупотребљавајући право повластице, сву нечисту воду из своје фабрике са нечистоћом из фабричких нужника пуштају у корито реке, те тиме трују воду и чине је не само неупотребљивом но и заразном и по здравље врло опасном.

Услед ове жалбе г. министар унутр. послова још у 1882 години одредио је стручну комисију са државним хемичаром, која је воду из реке прегледала, испитала и нашла, да је вода услед разних хемијских састојака, боја и других фабричких нечистоћа отровна и по здравље житеља и стоке опасна, за време, док ова нечистоћа не прође и корито се речно не опере.

Да би се отклониле све опасне последице и заразе, које могу задесити житеље и стоку, речена комисија нашла је начина, како и где треба воду пречишћавати и тиме овоме злу на пут стати, и г. министар унутр. послова усвојио је мишљење поменуте комисије и решењем својим од 29 априла 1882 под ЕБр 1893 наредио је: да фабриканти подигну нужне резервоаре, у којима ће воду, у свему по прописима комисије пречишћавати, а одатле тако пречишћену само ноћу од 12—1 сата у реку пуштати а талог одвојени избацити.

Решење ово на жалост остало је само на артији.

Без икаквих обзира фабриканти и данас у сред бела дана пуштају кад хоће сву фабричку нечистоћу у реку, те тиме воду трују и целу реку неупотребљивом чине, а последице тога знатно се опажају на здрављу житеља, нарочито код млађег нараштаја, у појавама разних епидемичних болести и јехтике.

Данас, када је услед навале епидемије чиста и здрава вода најбитнији услов за здравље становника и стоке, параћинско грађанство па и околина изгубила је потпуно тај битни услов за опстанак, који је пређе тако благотворно утицао на здравље њихово, а све ово нити мора, нити треба да трпи.

Све ово наступило је с тога, што се није хтело прибавити важност закону, те да се решење г. министра изврши, услед чега су грађани чешће понављали жалбе г. министру, но које су на жалост остале само глас вапијућег.

С тога, питам г. министра:

1) Како је могао дозволити оваку радњу фабриканту Минху?

2) Који је томе узрок, што су запостављене основане жалбе параћинских грађана и поменуто министарско решење?

3) Мисли ли г. министар да овом злу већ једном стане на пут и нареди, да се поменуто решење г. министра унутр. послова од 1882 год. изведе и у потпуности изврши, или ће дозволити, да фабриканти ради дозвољених својих шпекулативних циљева и данас експлоатишу реку Црницу, на грдну штету и здравствену пропаст становништва параћинског и околине?

23 јула 1893 год.
у Београду.

Интерпелант,
Никодије С. Милетић,
народни посланик.

За тим:

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

На г. министра председника, министра просвете и црквених послова.

У прошлој години објављен је од духовног београдског суда стечај на ново образовану ваљевску парохију; и на ову пријавила се три кандидата, но један од ових стављен је под суд, а то је Живота Миловановић, те због овога његова молба није ни узимана у оцену. Друга двојица били су Андрија Јовановић парох ћелијски и Љубомир — Љубиша Марковић, ђакон ваљевске цркве.

По чл. 37 закона о црквеним властима они конкуренти за варошке и најбоље сеоске парохије, пре ће право имају који имају највишу богословску спрему — следствено да су свршили богословију.

Код овако чисте законске одредбе, духовни суд, односно судије, руковођен према личностима, очито је погазио закону материјалну страну, јер је изабрао на ову парохију лице, које нема оне квалификације тражене чл. 37 закона о црквеним властима.

Андрија Јовановић, кога је суд изабрао на ваљевску парохију свршио је само два разреда богословије, док међу тим кандидат Љубиша има сва својства тражена горњим чланом закона, јер је са врло добрим успехом свршио сва четири разреда богословије, поднео је уверење о одличном учитељском испиту као и о владању; и, код свега тога, већина судија изабрали су поменутог Андрију.

Овом радњом суд је очито погазио закон и он је за гажење овога одговоран, а са њим и г. митрополит, који по одељку 3, чл. 37 поменутог закона предложено лице од духовног суда има утврдити, ако оно има квалификацију тражену горњим чланом закона, па с тога питам г. министра:

1. Да ли му је позната ова незаконита радња судија духовног београдског суда?

2. Да ли је вољан г. министар да ове несавесне судије да под суд за противзакону радњу њихову? и

3. Хоће ли г. министар дозволити да се у будуће на овај и овакав начин, очита и законита права појединих лица самовољом и ћефом судија, и сам закон изиграва, или ће заштитити и пазити да се у потпуном смислу примењују законске одредбе?

24 јула 1893 год.
у Београду.

Интерпелант,
Милош Ј. Богдановић,
нар. посланик.

Потпредседник — Пошто г. г. министри, на које су ове интерпелације упућене, нису овде у седници, то се ове интерпелације упућују истима, да на њих у законом року одговоре. —

Изволте чути извештај одбора, који је проучавао трговински уговор између Србије и Велике Британије. Молим г. известиоца, Милуна Миљковића, да прочита извештај.

Известилац Милун Миљковић чита:

ИЗВЕШТАЈ

о уговору између Србије и В. Британије

Народној Скупштини

Скупштински одбор, изабран да проучи питање о уговору између Србије и В. Британије, свршио је свој посао.

Упуштајући се у испитивање и оцену овога уговора, одбор налази: да је и он на истој основи израђен као и пређашњи овакве врсте — основи највећег повлашћења, и да по томе одговара нашим земаљским интересима.

Част је одбору предложити Народној Скупштини, да овај уговор изволи усвојити.

24 јула 1893 год.
Београд.

Председник одбора,
Стев. Д. Поповић.

Известилац,
М. Н. Миљковић.

чланови:

Ђ. Анђелковић, Л. Лазаревић, К. С. Таушановић, Дим. К. Димовић, Богосав Поповић.

Потпредседник — Извештај овај наштампан је и раздат г. г. посланицима, те се може ставити на дневни ред, пошто се испрни данашњи дневни ред. Усваја ли Скупштина то? *(Усваја)*. —

Част ми је известити Народну Скупштину, да је г. министар унутрашњих дела упутио Скупштини пуномоћство г. Раше Милетића изабратог посланика за округ врањски, са свима актима. Упућује ли се ово надлежном одбору? (*Упућује*). —

У исто време дужан сам да јавим, да сам дао пет дана осуства г. Милији Миловановићу (*Прима се к знању*).

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду предлог закона о новим монополима. Молим г. известиоца, нека изволи доћи.

Известилац Ђура Милијашевић — Код члана 3-ег има предлог Милоша Богдановића и тај је члан по предлогу редигован у одбору и овако треба да гласи: прелазно наређење код тога члана.

Чл. 3

Прелазно наређење

„Од наређења чл. 3 изузимају се само они земљорадници, који пеку комадару од своје хране за своју кућевну потребу. Овакве казанице, кад овај закон ступи у живот, пописаће се и не могу се више у земљи умножавати.“

Потпредседник — Хоће ли ко год да говори о чл. 3-ем.

Михаило Стојаковић — Требало би само ово пописивање казаница да отпадне, јер су код нас то исте оне казанице, којима се пече и шљивовица и ако би се ове забраниле, то онда значи да се забрањује и печење ракије. С тога мислим, да би додатак који говори о пописивању требало да отпадне, а да остане само онај додатак, где се каже да се од овог изузимају сеоски земљорадници, који производе за своју потребу.

Миленко Весник — Мени је, господо, жао што овде нема ни једног од оне господе посланика, који би о овом питању и овом чл. 3 могли да говоре, као стручњаци. Мени је жао, да овде сад нема лекара. И с тога, ја сам пропустио пре да говорим о овом питању, зато што је то стручно питање, о ком, по моме уверењу, већ са његове замашности и могу, као што ваља, само стручњаци говорити. Сад устајем, да то чиним с тога, што сматрам, да је овај 3 члан један од најважнијих чланова у опште у овом закону, што сматрам да, ако му се ма шта дода или ако се промени, онда ће се тиме уништити сам закон о монополисању алкохолних пића.

Ја држим, да нити је то била намера г. министра финансија, нити то може бити жеља и намера Народне Скупштине. Устао сам, да говорим о овоме члану, по што сам од јуче, на брзу руку, прочитао ово питање; то чиним с тога, што, ако би се усвојило оно, што је поштовани предговорник предложио, онда би опет изишли на оно исто, што је предложио посланик Милош Богдановић, а то је, да би се отворила широм врата прављењу те комадаре, и то не само код оних људи, који се замишљају у новој редакцији прелазног наређења, него кад се усвоји, да се та комадара може правити и у свима казанима, у којима се прави обична шљивовица, то значи, да би се она могла правити не само у та два округа, него у свима окрузима и код свих оних људи, који имају такве казане. По мом мишљењу, то се не може и не сме допустити. Ја то мишљење не износим као своје, јер у томе нисам стручњак, него је то мишљење људи и држава, који су се десетинама година борили са тим тешким питањем о монополисању алкохолних пића и у опште стајању на пут развоју шкодљиве приватне алкохолне индустрије. Ја вас нећу морити тиме, да вам излажем историју тога питања код других народа, него хоћу да напоменем, да се у последње време једна од најнапреднијих држава — република Швајцарска бори око тога питања, како у кантонском тако и у општем швајцарском законодавству, и поред свих тешкоћа, у Швајцарској је то питање срећно решено тиме, што је држава забранила прављење сваког алкохолног пића приватним произвођачима. Око тога питања боре се у Француској, Немачкој, Аустрији, Мађарској и у Русији — а исто тако и у свима осталим земљама. Ви већ из тога видите његову замашност.

Данас је наука на чисто с тим, да су алкохоли, у опште штетни, али је нарочито на чисто с тим, да су штетни они алкохоли, који се производе на примитиван начин, које производе људи, који су то научили, тако рећи, од својих родитеља, који производе ове алкохоле онако, како су се производили пре сто година.

На чисто је данас с тим, да су шкодљиви алкохоли, који се праве од воћа, а нарочито да су шкодљиви они, *који се праве од скробних материја*, а од њих је на првом месту ракија комадара, о којој је овде говор.

Пре три године држан је међународни лекарски конгрес, и у том конгресу престављени су били научни представници свих образованих држава на свету и сви су донели једногласан закључак, да треба радити на томе, *да се*, у колико је више могуће, *стане на пут производњи спиритуозних пића из скробних материја*, где се разуме и ракија комадара, која се код нас прави. Ја мислим, да ми, који морамо поклањати веру ономе, до чега је наука дошла, као до корисног, и најпосле да ми, који смо до сада тим научним закључцима увек поклањали веру, што служи на част овом високом дому, да ми при расправи оваквог једног питања, па ма како оно засецало у интересе појединих округа, морамо водити строга рачуна и поклонити им потпуну веру. Али, не само с тога устао сам да говорим, већ ја држим, да овај члан треба задржати онако како је предложен у првобитној редакцији, и с тога, што, кад би се допустило, да се ова ракија ма где производи, онда би се, као што сам напред поменуо, цео закон о монополисању алкохола учинио илузорним, а то ево зашто. На првом месту ми бисмо тим, сем што би допустили нашим грађанима да праве комадару у земљи, у исти мах морали допустити, по духу и смислу самог трговачког уговора, и увоз такве ракије са стране, а овде би, разуме се, тај увоз тако јак био, да би он не само шкодио нашем монополу алкохола, него би учинио, да би убили и домаћу индустрију, коју имамо на појединим местима. Али, ако бисмо ми то допустили, онда би штета од тога била далеко још већа с тога, што би онда комадара преотела мах у целој земљи, што би се она проширила и у округе, у којима се до сад није правила и тиме убијала неговање шљива, и што бисмо ми онда дошли најпосле и до тога, да противно нашем задатку потпомажемо развиће једне индустрије, за коју је наука рекла, да је апсолутно штетна за народно здравље. Ја сам дакле, за то, да се чл. 3 овог закона усвоји онако, како је предложен у својој првобитној редакцији и да му се ништа ни додаје ни одузима.

Ђока Брачинац — Зебња г. Стојковића за попис казаница, које пеку ту комадару неоправдана је. Неоправдана је за то, што у самом 3 члану стоји, да се ту разумеју оне казанице, које пеку ракију комадару, па ће се оне и пописати, и кад се не би то радило, онда не би од овога закона имали никакве користи. Дакле, овим чланом ослобођено је да се може од воћа да пече ракија, а од осталих скробних материја не. Дакле, људи из оних крајева, у којима је г Богдановић, који је поднео предлог, да се овај члан измени, базирају своје мишљење на томе, што немају шљива, те с тога траже да задрже право да пеку ракију комадару, што је дозвољено само за земљорадника сељака, да би му се она нашла при његовом тешком раду. Велим, кад би се дозволило да се овакве казанице подижу и даље, онда би тим самим, према постојећем трговачком уговору, дозволили, да се и са стране доноси ракија у нашу земљу и онда ми не бисмо имали никакве користи од овога закона. Ја мислим, да Скупштина не би требала да се више задржава око овог члана, већ да га задржи и прими како га је одбор предложио.

Министар Финансија Мих. Вујић — Господо, ми смо јутрос у финансиском одбору говорили о овој ствари. Међу тим, ја сам саслушао мишљење стручњака о овом питању, јер где нисам стручњак, ја о томе тражим мишљење стручњака, па тако и о овоме, шта све треба разумети као произ-

воде од скробних материја. То је питање мучно, нарочито с тога, што ми у земљи, као што видите поглавито у два округа пожаревачком и подунавском имамо казанице, у којима се комадара пече.

Пројект првобитни доиста је имао ту намеру, да монополише алкохол, који се производи од скробних материја не разумевајући ту шпиритус, онако бакалски, него алкохол ма које јачине. Разуме се дакле, да је намера закона била та, да монополисањем производње алкохола постигне двоје: да повиси приходе државне, а то је први — најважнији разлог, ради чега смо ми тражили концесију при преговарању са Аустро Угарском, да добијемо право на монополисање овог артикла, а други разлог је, да се стане на пут ономе о чему је говорио г. Весник а то је, да се спречи производња шкодљивих алкохолних пића за здравље.

То су, господо, разлози, ко'и су и друге земље руководили, који су руководили и Швајцарску, као што вам је г. Весник казао, па и остале земље, да при питању о увођењу монопола на алкохол забране комадару; и у Швајцарској где је било њено производење јако разграната, она је са свим забрањена.

Оваква два императивна разлога, први финансиски, о коме нећу даље да говорим, колика му се важности данас придаје, како је н. пр. проф. Алглав писао и радио у корист организације овог монопола, и учествовао у организовању његову у Швајцарској и т. д., — ја то остављам на страну. Много се полаже данас на увођење монопола алкохола, предвиђа се велика будућност и приход од њега. Дакле, ово су били главни разлози; разуме се, наравно, да је за министра финансије претежнији увек разлог финансиски, него онај санитетски, али и овај је овде императивне природе. У осталом, ја напомињем да према предлогу о увођењу монопола на алкохол, остала је слободна комовица и шљивовица као важне гране домаће производње, као један производ, који је свакојако куд и камо мање шкодљив, него што је ракија комадара од скробне материје. Кад би првобитни предлог оставили као што је био у прекјучерањој седници, кад би се фабрикација комадаре дозволила и даље, ја вас молим, да имате на уму, шта би наступило. Прво би наступило ово, да би повишавањем цене алкохолу, који држава у свом монополу производи, дакле, ректификованог алкохола, да би повишавањем његове цене, комадара, која не би ништа плаћала, која би дакле била слободна производећи се у 10, 15 и 30 гради јачине, проширила се у целој земљи. Комадара у колико већ данас постоји, у брзом, кратком току времена распростр ла би се по целој земљи, јер би била премирана, не би дакле више била ограничена на производњу сеоску, него би ушла у руке шпекулантима и производњом тих казаница руковали би и ликерције и варошки шпекуланти и т. д., и тиме би ишла опасност да цео монопол изиграмо на штету здравља. Проширена производња комадаре сузбила би као јевтиније ракије саму шљивовицу и комовицу и, као привилегована, комадара распростирела би се по целој земљи. Дакле, кад би производња комадаре, била и даље слободно дозвољена, кад би је, велим, могуће било дозволити слободно и даље, имајте на уму ову другу опасност: да по трговинском уговору не можемо ништа у земљи слободно производити, што не бисмо смели и са стране увозити. Оног тренутка, кад би дозволили производњу комадаре у земљи, мора бити слободно и увожење у земљу и ми бисмо велики квантум овог производа добијали из Аустрије. Тим би се онемогућно монопол, и то је други важан разлог.

Трећи разлог, — поред ова два прва два најважнија, који сами, мислим, могу већ да нас определе, да би само ово прелазно наређење по новом могли примити и то само као право прелазно наређење, као наређење, које задржава кућевну, домаћу производњу, само код сеоског земљорадника за његову личну потребу, а да не буде никако дозвољена шпекулација, да никако не буде дозвољена трговина, продаја оваква, него само као локална, чисто домаћа, кућевна производња и то у затеченим границама. Онако исто што као казах н. пр и код трошарине, кад неко производи алкохол чисто за своју потребу а не тргује, онда је његова лична ствар, и он је ослобођен трошарине. Па и у овом случају као прелазно наређење по невољи ово остаје за време, јер има два краја у Србији, где има сеоских казаница, које комадару производе. Ја вам изјављујем, да сматрам, да на ово прелазно наређење пристати могу само још за то, што у самој ствари цео овај закон наш има један привремени прелазни карактер, јер ће идућа Скупштина имати да по искуству донесе прави закон о организацији ових монопола, и онда ћемо разуме се, наново ово питање имати да претресемо и наново да решавамо, кад будемо доносили закон о дефинитивној организацији ових монопола. Што се тиче санитетске стране, дозволите ми, да прочитам мишљење једног од најстручнијих наших људи по овом питању, а то је мишљење д-ра Марка Лека, државног хемичара. Ја сам се обратио њему, да ми он да своје мишљење о томе, како стоји с овим питањем, и он ми је упутио овакво написмено мишљење.

Господину министру финансија

„На питање, да ли се и на комадару има да односи чл. 3 законског предлога о установљењу нових државних монопола на жигице, петролеум, артију за цигарете и алкохол, — част ми је одговорити да се тај члан мора односити и на комадару. Комадара је (Вуков Рјечник стр. 286) „ракија од кукуруза или од другог каквог жита — der Kornbrauntwein. Срби такву ракију овако пеку: намијесе доста хлеба и испеку, па *искомадају* у кацу и налију водом; кад то искисне и преври, онда пеку ракију.“ У комадари дакле производи се алкохол из скробних материја а по чл. 3 горе поменутог законског пројекта „никоме у земљи није дозвољено производити алкохол из скробних материја и меласе, ма које јачине, нити је дозвољено такав алкохол са стране увозити“. Ако се овај члан не би односио и на комадару, онда би злоупотреби врата широм остала отворена, јер под именом комадаре с пуно права, производиле би се у земљи а и увозиле са стране алкохолне течности, које би могле служити за прављење разног шпиритуозног пића, за које би имао чист монополисан алкохол да се употреби. Комадара трошила би се онда не само као комадара, већ и у облику најразновр снијих ракија. У том случају монопол на алкохол био би илузоран.

Поред овог и сувише важног разлога, производњу „комадаре“ нужно је и са здравствених обзира најстрожије забранити. Познато је, да је нарочитим физиолошким опитима, најпоузданије доказано, како на здравље човеково штетно утиче једна врста алкохола, која се у нечистом шпиритусу и другим неким алкохолним течностима налази. Та врста одвећ шкодљивог, управо отровног алкохола зове се амилалкохол или фуза. У комадари има редовно толико тога фуза, да и у другом цивилизованом свету, у коме се води озбиљна рачуна о промету јела и пића, не само да би се одузела таква ракија, као што је наша нечиста комадара, већ би сопственик, за то што држи за продају шкодљиво пиће, — био и најстрожије кажњен.

Да се не би дакле, установа монопола на алкохол осујетила, треба да се члан 3 закон. пројекта о установ. нових државних монопола, односи и на комадару, коју и у интересу народног здравља као одвећ шкодљиво пиће, не би требало допустити ни да се производи“.

25 јула 1893 год
у Београду.

господину министру
понизни,
Др. Марко Т. Леко,
државни хемичар.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 53 СРЕДА 4 АВГУСТА 1893 ГОДИНА III

40 САСТАНАК

26 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Љуб. Јоксимовић

(НАСТАВАК)

(О Монополима).

Стојан Станковић — Примедба г. Стојковића је умесна. У члану, што је г. известилац прочитао, реч је о попису казаница. Те казанице нису никакве казанице особите врсте, него су исто тако као и казанице обичне, у којима се пече комовица и шљивовица. Према томе нема смисла те казанице пописивати за комадару. Друго је оно, што је г. Веснић са научне стране говорио, да је та комадара шкодљива. Ако је о томе реч, онда треба саставити стручну комисију и, ако она да своје мишљење, онда донети специјалан закон о томе, и њиме забранити производњење таквих шкодљивих врста ракије. Ми доносимо сад један привремени закон, и нема места да ми сад у овоме закону говоримо о томе, која је ракија шкодљива а која није. О томе има места говорити у закону о санитету, а не овде. Као што рекох, те казанице нису ништа друго, него обични казани, у којима се пече шљивовица и комовица и нема смисла њих особено пописивати.

Милош Богдановић — Сматрам за нужно да у напред изјавим, да сам се код измене овога члана споразумео и са одбором и са г. министром финансија.

Једино што устајем да говорим, побудио ме је говор г. Веснића, бојећи се да он Скупштину не одведе оним путем, који предлаже, било сад или у другом читању, те тако да се мој предлог одбаци. Ради тога сматрам за дужност, да у одбрану мога предлога две три речи кажем. Господо, народна пословица лепо вели: „нужда закон а невоља веру мења.“ Нужда финансијска нагнала је г. министра финансија да овај закон поднесе а никако није га он поднео у цељи да сачува здравље народно.

Министар је поднео предлог да попуни дефицит, а не да сачува народно здравље. Невоља у народу, која се појавила тиме што је од пре 20 година у мом крају ударила гусеница и све воћњаке осушила, што и данас бива, и што је од пре пет година филоксера осушила винограде. Ја сам 17 пута садио воћа и никаквог успеха; воће осуше гусенице. Виногради су постојали, али њих је филоксера потаманила. Ја сам покушавао неколико пута да подигнем нове винограде, али и оно што посадим, филоксера сатре. Кад би, мислим, имали одзива у министарству привреде, на које смо се надали, ја бих пристао и да се усвоји оно, што г. Веснић предлаже; али од 5 година, како је филоксера појела винограде, нема скоро године, да нисам покушавао код министарства народне привреде и молио да добијем неколико комада лозе американске, да сам примером покажем, да се могу нови виногради подићи, али од тога нема ништа, нити ће шта бити. Ми смо лане вотирали 200.000 динара на ту цељ за подизање расадница с американском лозом; 8 пута тражио сам ја са људима из мога краја, да добијемо неколико лоза, да подижемо нове винограде, али нико није добио ни једну лозу. И шта чини сад наш народ? Он се довија сиромах, како ће да одржи своју снагу у тешким тежачким пословима, он је изнашао начин, кад нема ни шљивовице ни комовице, он прави ову ракију тако звану комадару, да њоме поврати своју уморну снагу, а сад вели се да је та комадара шкодљива са здравственога гледишта. Лепо, господо. Ако је шкодљива, онда треба забранити са свим, да се та врста ракије никако и не пече, а не рећи да је шкодљива, а овамо допустити да се она пече и монополише, и тиме ем шкодити му здрављу, ем још да глобите монополом онога, који такву шкодљиву ракију пије. Нездрава је, господо, и паприка, али је наш сеоски народ по невољи једе а имајте уверења да неки наши политички противници, већ приповедају народу, да ће се ударити порез на купус и на паприку. Ако због тога хоћемо да пођемо тим путем, и да сада овим законом признамо, да је ова ракија шкодљива, ја онда сумњам да првој идућој Скупштини не поднесе се предлог, да се и паприка монополише, као да би се стало на пут да се не једе што је шкодљива. Не треба ту узимати у обзир здравствено гледиште. Ја опет велим, потреба финансијска изазвала је овај предлог који ја појимам, као што рекох, као једну државну нужду, али тако се исто ваља, господо, појмити и ова народна невоља, што га је нагнала, да ову ракију прави. Према овоме ову ракију ваља слободно оставити нашем народу, не треба стати на пут народу, да се у невољи помаже, како он зна, а спречити само, да се она са стране не доноси и да се с њоме не шпекулише на рачун домаће потребе, а то је са новом редакцијом овога члана постигнуто.

Каже се, да је комадара у страним земљама забрањена и да се не сме у земљи да производи, такође у интересу здравља. Немојмо да узимамо стране земље у обзир. Зна се да је филоксера из страних земаља и донесена и у тим земљама забрањују се и друга пића, али у сасвим другој цељи, а не због здравља. Ја сам слушао од г. Добре Ружића посланика и нашег друга, да у Босни државне власти забрањују народу да купује пиће, оне му забрањују да не сме да купи пиће ни за славу ни за крштење у опште никако. Али, го-

сподо, та држава то врши у интересу своје националне политике, да оно, што је православно покатоличи, јер забраном куповине пића, забрањује му и да слави крсно име, које славе православни Хришћани. Дакле, та страна држава ту забрану пића чини, не због здравља, него као што рекох у другој намери. Ја нећу више говорити, него ћу само молити Скупштину да усвоји члан, као што је предложен, а као што рекох из разлога, да задовољимо нужду финансијску и да помогнемо невољу народну.

Милан Ђурић — Поштовани и уважени мој друг Милош Богдановић рече у свом говору, да се као предлагач сложио са одбором и г. министром финансија. После те његове изјаве мени остаје мало што да кажем. Заиста, ово је питање једно важно, и с те стране могу бити благодаран г. Миленку Веснићу, да се о овоме питању повела шира дебата. Ми имамо у нашој земљи и шљивака и винограда, истина већину винограда филоксера нам је потаманила, али у нас је тако подневље, да можемо са сигурношћу тврдити, да у будућности главно наше богаство лежаће у сточарству и воћарству, ако будемо настали, да се наше воћарство унапреди, онда можемо не само имати вина и шљивовице и комовице, него ћемо имати и шљива и другога воћа за извоз. Али стоји и ово: навика је друга природа. Г. министар финансија признаје да у пожаревачком и у подринском округу народ нема ни винограда ни шљивака а да има обичај, као и они, да хоће о слави, дањи и кад је уморан од рада, да се поткрепи пићем. И кад не би било унесено у овај члан, да у тим крајевима народ може производити комадару из скробних материја, ја бих био осудно противан овоме члану; али, кад сам министар тврди, да је ово само једно прелазно наређење и да ћемо у будућности видети, какве ће резултате показати овај закон, који је изазвала потреба земаљска, да поправимо финансијско стање. Ја мислим, да ћемо доживећи, ако овај монопол покаже добре резултате, да ће као добар министар изјавити пред Скупштином, да поднесе другу какву измену закона, којом ће се скинути главница (лични порез) народу.

Мих. Стојаковић — Одбор је поправио овај члан, а у допуни члана каже: да се забрани производјење алкохола из скробних материја а да се то не односи на земљораднике, који за домаћу потребу из скробних материја праве комадару, али је додао, да ће се казанице, којима се комадара пече, пописати и неће се дозволити њихово умножавање. На овај став о пописивању ја сам приметио, да су код нас казанице, у којима се пече комадара исте као и оне, у којима се пече шљивовица, и казао сам, да сам противан томе као штетном једном послу. Сад се пак повела реч и о томе, како је комадара шкодљива по здравље, о томе нисам мислио да је нужно да говорим, пошто је то ствар, коју сви можемо знати, али пошто се ипак нашло разлога, да се у неколико о томе опет говори, то хоћу и ја о томе да кажем 2—3 речи. Као што рекох, ја не спорим, да је комадара шкодљива по здравље, јер сам имао прилике, да се уверим, да се комадара у неким крајевима код нас почиње производити. Верујте, да наш народ, који прави комадару зна и сам, да је она гора од шљивовице, комовице и другог пића, па ипак мора да је пије и ако је не воли, већ што мора, што га је нагнала невоља, што му је потребно, да се после тешких тежачких послова поткрепи. Ја знам, да је непопуларно заступати ово гледиште, али, знајући, како наш свет сеоски тешко живи, ја могу овој његовој намирници, коју народ по невољи мора да употребљује, стављати још и другу рђаву страну да и то бедно пиће скупо добија. Не треба, велим, то још и за то, што, кад настану боље прилике и буде шљива, онда ће и сам народ оставити комадару, јер и он зна шта је боље. Али што се тиче онога навода, да за то, што је шкодљива треба јој пописом стати на пут производјењу, ја сматрам, да је то недовољно и да, кад се сматра да је она шкодљива толико и штетна, и кад се хоће да стане на пут да се као штетна не шири, онда треба пре изрично са свим забранити производјење комадаре, него сад пописивати казанице, које се затеку. Но сем тога, зар је најпосле само комадара шкодљива по здравље? Зар вино и друга пића, што се донесе из Италије не шкоде као и комадара, и зар, ако хоћемо да се руководимо гледиштем здравствености, не треба та пића са стране забранити?

Господо, кад би наш свет могао имати боље пиће, он би боље и употребљавао. Не би баш ни он одбацио пиво, па се пограбио за комадару. Али сиромашан свет мора да се задовољи и са овим лошим и штетним пићем, јер нема боље, а ми кад му не можемо помоћи друкчије, не треба му бар сметати, да се помаже онако како сам може. С тога сам и опет противу пописивања казана садањих, а ако се они не мисле пописивати, већ други, нарочито за комадару прављени, онда је то друга ствар.

Милан Милићевић — Ја бих пристао, да се комадара монополише у корист државних прихода; пристао бих да се као штетна по здравље забрани, али не могу пристати да се казани пописују, јер се бојим, да се то не однесе на казане, који пеку ракију од воћа, и да се њихово умножавање забрани, а на то не могу никако пристати. С тога сам за то, да ово остане онако као што је било у првобитном одборском предлогу.

Михаило Косовљанин — Господо, после онако лепог и јасног говора поштованог посланика г. Веснића и говора г. министра финансија, ја нећу имати много да говорим о овој ствари, али желим да у неколико допуним њихов говор.

Да је комадара штетна, то ће нам најбоље показати то, што је Швајцарска са свим забранила комадару, а Аустрија пак ударила трошарине на један хектолитар 26 форинта тако произведене ракије, а то значи да је онемогућила такав један рад, и данас аустријски произвођачи, пошто им је онемогућен рад, продају нашим људима казане пошто зашта и таквих казана има већ доста код нас. Шпиритус је штетан, а још штетнија је једна таква произведена ракија, шпиритус је ипак мање штетан по здравље, но ова вештачка ракија, а ево усљед чега: Шпиритус се махом производи из клијалих жита нпр. кукуруза, јечма, пшенице и т. д., прво исклија, па се онда узме за прераду и стави у врење, па кад то преврн, онда се тек од такве масе производи шпиритус, а произведени шпиритус се затим рафинира, т. ј. пречисти, препече и одвоји од тако званог „фузела“, који је веома штетан по здравље, док код комадаре тај случај није, јер ту је остао сав „фузел“ — отровне честице.

Господо, и да немамо финансијске потребе, да стварамо монопол алкохола, ја бих ипак био одсудно противан комадари, јер не само што је штетна по здравље, што је најважније, него би могао случај да наступи и тај, да се такво пиће увози и са стране и да поплави наш свет. Али, кад већ постоји финансијска потреба, да се ствара монопол алкохола, онда питам, коме ће се продавати тај шпиритус, кад се дозволи да се у велико производи и продаје оваква ракија, значи да би било монопола без монопола. Ја држим, кад се друге државе старају за здравље својих грађана, да смо и ми дужни, да заступамо то гледиште и да се старамо о здрављу нашег народа и с тога сам, да се са свим забрани комадара, јер је убитачна по здравље.

Известилац Ђура Милијашевић — Молим вас, господо, има неке разлике између казаница, у којима се пече комадара и казана, у којима се пече ракија. Ја сам чуо од људи, који с тим раде, да капци на казаницама, у којима се пече комадара имају рупе, које се морају час отварати час затварати. И по томе неће се морати пописивати све казанице, кад се каже, да ће се пописивати овакве казанице, у којима се пече ракија комадара. И према томе нема места оној бојазни, коју је мало час изјавио г. Милан Милићевић.

Потпредседник — Претрес је свршен. Стављам на гласање чл. 3 онако, како је у одбору исправљен са прелазним наређењем. Ко је за то, да се прими чл. 3. нека седи, а ко је противан, нека устане? (*Већина седи*). — Објављујем да је Скупштина усвојила чл. 3 са прелазним наређењем.

Известилац Ђура Милијашевић — У одбор је враћен и чл. 14 и по новом редиговању, он ће гласити овако:

„На предлог државне комисије одредиће министар финансија најмању количину појединих предмета, коју ће непосредно продавати Управа држ. монопола. Он ће одредити и проценат купцима према купљеној већој количини ових предмета.“

„Продајну државну цену чине:

1) куповна државна цена сваког артикла;

2) монополска такса, која мора бити најмање толика, колика је била:

а) досадања царина;

б) обртни порез;

в) пренос;

г) осигурање;

д) досадашња трошарина или регал.

„Ну ова цена не сме бити ни у којем случају толика, да отежава и умањује потрошњу ових предмета“.

Тома Бојичић — Ја мислим, да би требало у овај закон ставити и то, на колико ће места ови магацини постојати, па да се зна; шта више, овде би требало дозволити и то, да потрошачи могу да узму неке количине непосредно из магацина, а не само прекупци. Иначе, ако се то дозволи само прекупцима, од којих ће неки имати два а неки 4 процента, онда ће наши потрошачи скупо куповати гас.

Ђока Брачинац — Зебња Томе Бојичића отпада, кад се прочита чл. 25. Комисија, која се одреди спремиће закон, и г. министар финансија на идућој Скупштини поднеће тај закон па ће се онда направити сталан закон, а овај је сад привремен закон. Дакле, на идућој Скупштини законом ће се одредити и то, колико ће бити магацина, а тако исто одредиће се цена, која мора обухватити у царину и обртни порез и транспорт и трошарину. Према томе, пошто ће г. министар финансија поднети на идућој Скупштини нарочити предлог, то сад овај члан треба примити.

Известилац Ђ. Милијашевић — Још има чл. 24, који по новом редиговању гласи овако:

„У заснивању ових монопола издаци ће се *привремено* покрити приходом монопола дувана и соли. Готовина, потребна за погодишњу потрошњу монополских предмета по цени њихова коштања саставља *обртни капитал*. Овај ће се капитал засновати из прихода нових монопола.“

Потпредседник — Пошто нико не тражи реч, стављам на гласање: Ко је за то да се прими чл. 24 по измени, тај нека седи, а ко је против, тај нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем да је Скупштина усвојила чл. 24, и с тим је свршено прво читање овог закона. —

На реду је први претрес измена у закону о грађењу сењске железнице.

Известилац Јован Станковић прочита предлог о изменама и допунама у закону о грађењу сењске железнице (ст. 321), за тим прочита мишљење Државног Савета (ст. 321) и извештај одбора о том предлогу (ст. 364).

Потпредседник — Отпочиње се претрес у начелу. Има реч г. Вукашин Петровић.

Вукашин Петровић — Да није ово овако проста ствар, као што на први поглед изгледа, довољно доказује околност, што је Државни Савет поднео два мишљења. Једним мишљењем Државног Савета одобрава се предлог, који је министар поднео, а одвојено мишљење два члана савета, не одобрава га. Одвојено мишљење, по мом схватању, готово је правилније него оно што је поднела већина Државног Савета. Но са свим је споредна ствар, које је од ова два мишљења умесније. За мене је најглавнија ствар, што налазим, да се овим предлогом одобрава један *нов зајам*, једно *ново задужење*, тако ситно задужење од 1650000 дин. Овако ситни дугови штетно утичу на државни кредит наше земље. Ми смо онамо примили предлог о зајму и одобрили смо влади да се задужи са 18000000 дин. ефективних, те да плати све подужице. Сад ево вам још један предлог, којим се тражи одобрење за нов зајам од 1650000 дин. Истина овде стоји у овом предлогу једна реч која не да право да се тумачи, да је ово одобрење министру грађевина да се он задужи у име државе. Та је реч, — „влада“. Но свакако овде у извештају одборском предлаже се, да се учини зајам. По Уставу државним приходима и расходима рукује министар финансија. Но ми њега не видимо у седници, кад се претреса овај предлог, него видим да владу у седници заступа министар грађевина и према томе имамо права да мислимо, да њему, као министру грађевина, одобравамо овај зајам. У предлогу се каже: „одобрава се министру грађевина да за грађење ове железнице и набавку возног и осталог потребног материјала може учинити издатак“, а то је оно против чега сам говорио приликом претреса буџета државних жељезница. Онда је г. министар грађевина био сагласан са мном и признао, да је то неправилно и да таква радња не води разчишћењу наших државних финансија, но на против да се таквим поступцима заплећу наши државни рачуни и са истога разлога устао сам и овом приликом да узмем реч, те да замолим министра грађевина да се, у интересу саме ствари, и у интересу државног кредита, постара у споразуму с министром финансија, да овом приликом, кад се већ прави зајам од 18000000, да и ту суму, против које не могу да говорим, нити хоћу, а у толико мање што је утрошена, и то под контролом државних власти, дакле, да он и ту суму унесе у онај зајам, којим ће се покрити остали привремени наши дугови. Ја, господо, нисам пророк, али у овој прилици смем да потврдим да министар грађевина неће добити лако зајам за исплату овога дуга. Он ће га добити из просто једног разлога, што се за исплату тога зајма одређује уштеда од суме буџетске, која преостане преко трошкова експлоатације државних железница. Имали смо прилике да чујемо из уста министра финансија, да експлоатација државних железница и железнице наше у опште гутају више, него што је приход жезезнички, дакле, додаје се из осталих прихода државних за железницу. Према томе нема никаквих изгледа, да ће бити уштеда на трошковима експлоатација и кад нема тога изгледа, онда не може ни зајам да се оствари. Да је влада предложила да се стави интабулација на Сењску пругу можда би се могао и наћи зајам, ма да и то не би било правилно, из разлога, које сам навео и са разлога, што се тако ситним зајмовима, које траже поједине гране државне управе, убија кредит државни; а нама треба да је стало до тога да тај кредит ни којим начином не крњимо и слабимо.

Усвајајући предлог, да се влади одобри ово задужење, те да плати готову пругу сењску, која ће стати око 800000 дин. по километру, и ако је уског колосека, саглашавајући се дакле са тим предлогом, ја бих молио министра грађевина, односно владу, да измени предлог у толико, те да за исплату не помиње уштеде од сума одређених буџетом на трошкове експлоатације, него да нађе други пут и начин чиме ће гарантовати овај зајам и да остварење овога зајма пренесе на министра финансија, као надлежног, а он ће наћи пут и начин, како ће га остварити.

Министар грађевина Светозар Станковић — Господо, на говор г. Вукашина Петровића имам да одговорим ово: законом о подизању сењске пруге од 16 марта 1890 год. чланом 3 и 4 одобрено је министру грађевина 700.000 динара.

Онда, кад су радови били у највећем јеку; кад се отпочела набавка вознога материјала, тада се увидело, да је одобрени овај кредит до 700.000 дин. недовољан; али се радови и опет зато нису могли обуставити, нити се смело са њима на половини пута стати. Они су императивно дакле, морали бити продужени, па и довршени.

Покриће пак нужних трошкова, морало је да буде оним истим начином, као што се и сад предлаже; — а то је, да се сума ова од 700.000 дин. као и овај сувишак од 950.000 набави нарочитим зајмом, на благајничке записе, с интресом не већим од 6%.

Потребна сума за плаћање интереса — отплату овог зајма, подмириваће се до коначне исплате из уштеда оне суме, која је на трошкове експлоатације државних жељезница одређена (као што се то и у чл. 4 закона каже).

С одобрењем ових 950.000 дин. целокупан кредит онда, на тај циљ одређени, био би са првих 700.000 свега: 1,650.000 динара.

Овај би се дуг уштедом од експлоатационих трошкова имао да исплаћује.

Односно навода г. Вукашиновог, да се зајам овај треба да учини са осталим државним зајмом имам да кажем, да и при свем том, што се овде предлаже, да се трошкови зајмом исплате, не мислим, да се то једним нарочитим зајмом учини, већ да се отвореним рачуном набави — 1,650.000, који ће се после уштедом од експлоатационих трошкова исплатити, на начин предвиђен чл. 3 и 4 овог закона.

Ја имам разлога, да се надам, да ће се ових 1,659.000 дин. моћи исплатити уштедом од експлоатационих трошкова, а и уштедом на угљу, као потребном за државне жељезнице; јер за потребу државних жељезница ми потребујемо око 20.000 до 22.000 тона угља. Кад би ову количину угља набављали са стране, онда би платили $20.000 \times 25 = 500.000$ до $20.000 \times 32 = 640.000$.

Наш пак сењски, који кошта по тону не више од $9^1/_2$ дин. не треба више од $22.000 \times 9{\cdot}50 = 209.000$ дин. што значи да, трошећи наш угаљ штедимо годишње око 300.000 дин.

Постројењем сењске пруге, ми постижемо ове користи:

Материјалну, што се данас угаљ добавља јевтиније но што је до сад било, јер за потребу држав. жељезнице треба као што сам мало час поменуо, око 22.000 тони, које нас коштају 209.000 дин. Ако би набављали врднички, онда би нас коштао $20.000 \times 25 = 500.000$ или добровски 20.000 тони по 32 дин. свега 640.000 дин.

Кад би у средњу руку узели да нас 1 тона угља кошта 25 дин., онда излази, да би смо ми за 20.000 тона угља имали да плаћамо до 500.000 дин., док, трошећи сењски угаљ, ми плаћамо 209.000 дин., што значи да се уштеди само на угљену око 300.000 динара.

Према садашњим возним средствима, можемо на сењској пруги да превозимо годишње до 80.000 тона, а онда, кад се предложени кредит за набавку повећања вознога материјала одобри, тада ће се количина преноса повећати и на 100.000 тона, у ком ће случају око 60—75.000 тона остати као вишак за друге државне и приватне потребе. Продаја овог угља доноси држави најмање годишње прихода око 150.000 дин., — не узимајући при томе и ту корист што, употребљујући угаљ, штедимо гору, коју корисније на друга индустриска и привредна предузећа употребити можемо.

Овако радећи, сав новац, који би се за набавку угља морао на страну да износи, остаје код нас, а рационалним експлоатисањем рудника сењског, ми ћемо бити у стању, да му пута и у иностранство отворимо. — а све то, фактички је знатна материјална добит за земљу.

Друга је добит у томе, што смо, стварајући жељезницу, створили јој у исто време и један важан извор за њену самосталност, те тиме експлоатацију жељезница и под најнеповољнијим приликама, које у суседству могу по нас наступити, осигурали.

Незгоде, које би по експлоатацију жељезница наших могле да наступе, кад би експлоатисање и даље било зависно набавком угља са стране, толико су видне, да их ја нећу ни да износим г. г. посланицима, јер су им познате.

Што се пак тиче г. Вукашиновог навода, да је сењска пруга са 80.000 дин. по километру скупа, могу вам пре свега казати, да нас пруга ова не кошта 80 већ на 73.433 дин. по километру, а ако сравнимо, са другим страним жељезницама овакога рода, онда се види и поред тога што нас оволико кошта, не долази у ред скупо сграђених жељезница; јер, брцка на пример жељезница код Максфелдере у Немачкој кошта 76.250 дин. по километру; „Anolns á Calacs“ у француској 77.000 дин; Sambach Gmunden у Аустро-Угарској 86.000 дин; Zausaune-Echalleus у Швајцарској 88.000 дин; Vierhovia-Sions у Русији 95.000 дин: Oberschlesische Schmalspurbahu у Шлезији Немачкој 126.000 дин; Брод — Сеница у Босни 95.000 дин; Сеница — Сарајево 123,000 дин. и т. д.

Све су ово уског колосека жељезнице са ширином 0.76 — 0·76. м. а то је и наша. Према томе приговор о скупоћи, мислим, да је неоправдан.

То је што сам имао да кажем у прилог изношеног вам пројекта, којим се, мислим, могу, да уклоне сви недостатци, који приватноме раду наше сењске пруге сметају.

Никодије Милетић — Ја сам хтео само да управим питање, на г. министра грађевина да ми објасни, да ли ће бити довољан овај вишак, који се тражи, да се исплате и она земљишта експроприсана, и да ли је то ушло у предрачун, јер се из пројекта овога то не види.

Министар грађевина — На питање г. Милетићево имам да кажем, и данас исто оно, шта сам и прошлога пута казао, а на име, да је у прорачун узето и све земљиште у оноликој суми, у колико га је процењујућа комисија проценила, — а то је у суми од 27.814 дин.

Сем тога имам да кажем и то, да се пред Народним Представништвом налази уз мој предлог о накнадном тражењу кредита за довршење сењске пруге и један преглед, у коме је изнесено колико је на име чега утрошено од одобрених 700.000 дин., колико је утрошено и накнадно има да се исплати а колико има да се у овој години утроши за довршење ове пруге.

У суми од 1,650.000 дин. колико се још тражи ушла је дакле, и та за исплату експрописаног земљишта, и то не само сењским грађанима, већ и ћуприским, стубичким па и манастиру Раваници.

Никодије Милетић — Ја сам баш о овој ствари управио био питање на г. министра грађевина и био сам задовољан са одговором у толико, у колико је он обећао да ће да се исплати то земљиште. Али, мени је познато, да има земљишта, која су још непроцењена. Бар тако имам уверења од људи, чија су земљишта заузета а нису процењена. И ја не знам да ли је и то узето у обзир.

Министар грађевина С. Станковић — Поводом овога, имам да кажем ово: од свега заузетог земљишта, преко кога је преведена сењска пруга, планови су израђени, премер је извршен и само сад на то чека, да се кредит одобри и исплата народа. То је сав мој одговор.

Потпредседник — Објављујем да је претрес свршен.

Стављам на гласање: ко је за то, да се овај предлог у начелу прими нека седи, ко је против, нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем, да је Скупштина овај предлог у начелу усвојила.

Изволте чути претрес појединих чланова.

Известилац чита члан 3. (стр. 321).

Потпредседник — Пошто нико не тражи реч, то стављам на гласање: ко је за то да се чл. 3 измењен овако, како је предложен, прими, нека седи, а ко је против, нека устане? *(Сви седе)* — Објављујем да је Скупштина усвојила члан 3.

Известилац чита чл. 4. (иста страна).

Потпредседник — Пошто нико не тражи реч, то стављам на гласање: ко је за то, да се овако измењен чл. 4 прими нека седи, а ко је прогив нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем, да је Скупштина усвојила члан 4.

С тим је свршено прво читање овога предлога. —

Сад је на реду први претрес пројекта закона о изменама у закону о судијама.

Молим г. известиоца да прочита предлог измена у закону о судијама.

Известилац Павле Поповић чита пројект закона о изменама у закону о студијама (стр. 313); за тим мишљење Државног Савета (стр. 313) и одвојено мишљење (стр. 313) и извештај одборски (стр. 372).

Потпредседник — Приступа се начелном претресу овог предлога. Хоће ли ко, да говори о овоме предлогу у начелу? *(Нико се не јавља)* — Пошто се нико не јавља за реч, то стављам на гласање: ко је за то, да се овај предлог у начелу прими, нека седи, а ко је против, нека устане? *(Сви седе)* —

Објављујем, да је Скупштина у начелу примила овај предлог о изменама у закону о судијама.

Изволте сад чути поједине тачке.

Известилац чита измену у члану 15 (стр. 313).

Потпредседник — Пошто нико не тражи реч, то стављам на гласање: ко је за то, да се предложена измена прими, нека седи, а ко је против, нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем да је Скупштина усвојила прочитану измену у закону о судијама, а тим је свршено читање пројекта закона о измени у закону о судијама. —

На реду је први претрес пројекта закона о измени у закону о истражним судијама. Молим г. известиоца да прочита исти пројект закона.

Известилац чита пројект закона о изменама у закону о истражним судијама (стр. 314); за тим мишљење Државног Савета (стр. 314); и одборски извештај (стр. 372).

Потпредседник — Приступа се начелном претресу овог предлога. Хоће ли ко да говори о овоме предлогу у начелу? *(Нико се не јавља).* Пошто се нико не јавља за реч, то стављам на гласање: ко је за то, да се предложени пројекат закона о измени у закону о истражним судијама у начелу прими, нека седи, а ко је против, нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем да је Скупштина усвојила у начелу поднесени пројекат закона о измени у закону о истражним судијама.

Изволте сад чути поједине тачке овог пројекта.

Известилац чита члан 32 (стр. 314).

Потпредседник — Стављам на гласање: ко је за то, да се предложена измена у чл. 32 зак. о истражним судијама, прими, нека седи, а ко је против, нека устане? (*Сви седе).* — Објављујем, да је Скупштина усвојила предложену измену, а с тим је свршено и прво читање овог пројекта законског о измени у закону о истражним судијама. —

На реду је сад претрес извештаја одборског, о захтеву ужичког првостепеног суда, да се г. Живко Малопарац може узети на одговор.

Молим г. известиоца да дође.

Известилац Радисав Митровић чита одборски извештај (стр. 371).

Живко Малопарац — Као што видите из одборског извештаја, да сам тужен, и да сам ја одговорио суду још до 7 априла, и то још онда, кад нисам ни био Народни Посланик Ја сад не знам, какве потребе има суд да тражи од мене одговор, и да идем пред суд, кад сам ја свој одговор дао суду. Ја мислим, да суд не треба сад да ме тражи опет, него да се испитају сведоци, на које сам се ја позвао, по чем имам на то право по закону о штампи, а суд то није учинио, а да је то суд учинио, не би више места ни било, да се о томе што ради, но би суд и мене и тужиоца са решењем известио. На послетку, ја изјављујем, да сам вољан да идем суду, ако је потребно да дам одговор и поред тога, што сам већ дао писмени одговор.

Потпредседник — Пошто нико више не тражи реч, то објављујем да је претрес свршен.

Стављам на гласање овај извештај одборски ко је за то, да се овај извештај одборски прими, нека седи, а ко је против, нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем, да је Скупштина једногласно усвојила извештај одборски. —

Сад је даље на реду претрес предлога о издвајању појединих села од општина.

Молим г. известиоца нека дође.

Известилац Анта Поповић чита извештај одборски тачку I (стр. 374).

Потпредседник — По што нико не тражи реч, стављам на гласање: ко је за то, да се прочитана тачка извештаја прими, нека седи, а ко је против, нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем, да је Скупштина усвојила предлог одборски.

Известилац чита тачку II (стр. 374).

Потпредседник — Стављам на гласање: ко је за то, да се овај предлог одборски прими, нека седи, а ко је против нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем, да је Скупштина усвојила предлог одборски.

Известилац чита тачку III (стр. 374).

Потпредседник — Стављам на гласање: ко је за то, да прими предлог одборски, нека седа, а ко је против, нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем, да је Скупштина усвојила предлог одборски.

Известилац Чита тачку IV (стр 374).

Потпредседник — Стављам на гласање: ко је за то, да се предлог одборски прими, нека седи, а ко је против нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем, да је Скупштина усвојила одборски предлог.

Известилац чита тачку V (стр. 374).

Потпредседник — Стављам на гласање: ко је за то да се одборски предлог прими, нека седи, а ко је против, нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем, да је Скупштина усвојила предлог одбора.

Известилац чита тачку VI (стр. 374).

Потпредседник— Стављам на гласање: ко је за то да се предлог одборски прими, нека седи, а ко је против, нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем, да је Скупштина усвојила одборски предлог. —

Дајем четврт часа одмора.

После одмора

Потпредседник — Продужава се дневни ред. На реду је предлог г. министра правде за одобрење накнадног кредита за издржање судских притвореника.

Известилац Мих. Марковић прочита предлог (стр 315) и извештај одборски (стр 375.).

Потпредседник — Пошто нико не тражи реч то стављам на гласање: Ко је зато да се мишљење одбора прими, нека изволи седити, ко је против, нека изволи устати? (*Сви седе*).— Објављујем да је Скупштина усвојила мишљење одбора. —

На реду је извештај одбора о предлогу министра правде о накнадном кредиту за повез књига и штампање закона за судску струку.

Известилац М. Марковић прочита предлог (стр. 315). и извештај одборски (стр. 375).

Потпредседник — Стављам на гласање: ко је зато да се прочитани предлог прими, нека седи, ко је против нека устане? *(Сви седе*). — Објављујем да је Скупштина усвојила прочитани предлог. —

На реду је предлог министра финансија о продаји имања у Вел. Плани Клефишу и Шеусу.

Известилац М. Марковић прочита предлог (стр. 352). и извештај одборски (стр. 376).

Потпредседник — Стављам на гласање: Ко је за то да се предлог одбора прими, нека седи, ко је против, нека устане? *(Сви седе*). — Објављујем да је Скупштина усвојила предлог одбора. —

На реду је предлог министра просвете о изузетном примању ученика у богословију.

Известилац Арсеније Прокопијевић прочита предлог (стр. 340) и извештај одборски (стр. 396).

Љуба Јоксимовић — Ја сам противан овоме извештају одборском, с тога што сматрам да ми овом законском изменом идемо у реакцију. Одбор а и сви знате, како је уређена наша Богословија. Она је уређена у врло назадном духу, али кад би се томе хтело помоћи, то би се могло и без ове измене у закону чинити.

У закону о црквеним властима у чл. 37 стоји, да првенство на боље парохије имају они свештеници, који су свршили Богословију са бољим успехом, међу тим ми знамо да се на те боље парохије постављају свештеници са горим успехом и чије владање у приватном животу не јемчи, да ће бити добри свештеници, а све то чини се по предлогу духов. суда и одобрењем митрополита. Кад то све постоји у практици, онда ,значи да добри ђаци и људи од добрих родитеља немају ус-

лова и не треба да иду у Богословију, јер немају изгледа да ће имати добре парохије, пошто то зависи од ћефа једнога, који их на та места поставља.

Ја верујем у добру реч г. министра просвете, као што и одбор верује, да је министар обећао, да ће спремити за идућу Скупштину измену овога закона и ја бих напослетку сад могао да пристанем на измену овога закона, кад у предлогу не би стајало, да ће министар просвете у договору са митрополитом прописати услове, под којима ће се у Богословију примати ученици.

Шта значи то договорити се са митрополитом?

Значи то као кад бисмо ми донели закон о кошевима, па оставили министру да се при извршењу његовом договара са оним, који плете кошеве од прућа.

Ако је митрополит надлежан за остало, што је предвиђено у закону о црквеним властима, он не треба да се меша у права скупштинска и Скупштина може да верује једном министру, а никако не треба да верује једном митрополиту, који је дао јасна доказа, да се њега закони државни ништа не тичу. (Чује се: *тако је*).

Ако усвојимо ово, ми ћемо отићи, као што рекох, у реакцију, јер ћемо право, које Скупштина има, дати једном човеку, једном митрополиту, који то не заслужује.

Милан Ђурић — Ја овај предлог сматрам као веома важан. Сматрам га као веома важан, јер знам историју његовог грађења, а знам да је Богословија веома важан завод, у коме се васпитавају будући учитељи и свештеници народа. Одавно се опазило да Богословија не даје онако спремне људе, какве треба да даје, јер свештеници и учитељи јединствено су у додиру непосредно са народом, и деле и добро и зло са њим. И лекари и сви остали чиновници врло ретко долазе у непосредни додир са народом, али свештеници, према самим обредима наше вере и обичајима народним, долазе у непосредан додир са народом и кад долази у додир са народом, онда би свештенство требало да буде што спремније, те да у свему честитом и добром речју и примером предњачи народу, у чијој се средини налази, јер ако немамо спремних свештеника, онда ни народ неће бити такав, као што би се то од њега могло да очекује. Признати се мора, да наши стари свештеници и ако нису имали онога образовања, као што то имају данашњи свештеници, ипак су они у свима тешким приликама, далеко више помагали народну него данас; они су били не само посредници између неба и земље, између Бога људи, него су били и учитељи и војводе, када су прилике захтевале.

Кад знамо да на 20 батаљона војника ми трошимо милијоне динара; онда можемо искрено казати: установимо богословски завод, као што треба, дајмо му добре учитеље, учинимо да се ученици васпитавају у духу народном, како му доцније положај захтева, па ћемо далеко више учинити за Србију и српски народ, него што ћемо учинити овако, јер ће то бити, истина у црним ризама, војска, која ће далеко корисније служити српској идеји, него ма која друга. Тим срествима служе се далеко већи и образованији народи, који имају на расположењу милионе злата и стотина батаљона, то онда за нас Србе ова је јефтинија, а веома корисна по националне наше тежње за јединство народно, а то је у духу и традицијама самога српског народа, јер ми сви знамо шта је Св. Сава као Архијепископ српски урадио за народ српски. Он је, као што сви знате, много урадио и у опште сви свештеници српски учинили су за народ српски много, те с тога треба обратити пажњу на овај завод, и као што је министар просвете предложио, треба позвати стручне и спремне људе, који ће спремити пројект закона, те ће на тај начин у Богословију довести најбоље школске снаге, које ће послужити српској мисли, јер ако то не будемо урадили, онда никако нећемо имати добре свештенике и од њих нећемо имати велике користи.

Што се тиче саме примедбе г. Љубе Јоксимовића, ја немам ништа против тога, али сматрам да овај богословски завод треба потпуно спремити, те да добијемо добре, ваљане и родољубиве свештенике, који ће повести народ напретку и у духовном и у просветном смислу, с тога би Скупштина требала да обрати пажњу г. министру на овај завод, те да он то преустројство што пре изврши. То је, што сам имао да кажем.

Известилац Арса Прокопијевић — Господин, Љуба Јоксимовић, казао је у одговору на овај извештај, да ова измена, управо овај предлог, за ову једну школску годину, који се подноси Народној Скупштини, водио би, вели, у реакцију, ако би се овако примио, како је предложен. Да води у реакцију он то ничим није доказао, али поред тога г. Јоксимовић је ударио што више гласом на то, да предлог не треба усвојити ни због тога, што вели, данас се не дају најбоље парохије опима свештеницима, који су најбољи, који доиста заслужују, него дају се по ћефу, па, ваљда је хтео да каже, да то чини духовни суд или митрополит.

Ја на ово имам да му одговорим, да се парохије не дају по ћефу ни митрополита ни кога другог, него да се дају конкурсом. Сад може бити да има грешака и код духовног суда као што то бива и код окружног, а ако хоћете и код апелационог и касационог, и не може се јемчити да су баш све пресуде, које су доносене судовима потпуно онакве, какве треба да су и да су одговарале правди, али тек закон постоји, да се парохије дају конкурсом према спреми и владању. Овде може да буде изузетак и ја верујем, да је може бити г. Љуба Јоксимовић уверен о томе, али он је као народни посланик о томе баш јутрос овде поднео интерпелацију и кад г. митрополит преко г. министра просвете одговори Народној Скупштини о томе, зашто је г. министар интерпелисан, онда ће може бити следовати казна или митрополита или духовног суда зашто су — ако је у истини — постављани на парохије ваљевску и друге, људи неспремни неваљали а зашто нису постављани свештеници, за које се зна да су бољи и спремнији.

Даље, што је он учинио неко поређење овога предлога са законом о кошевима, из тога се види да провирује нека лична мржња према г. митрополиту и према свештеницима. Ово му је упоређење врло ружно испало и ако г. Јоксимовић воли често вицем да се послужи. Имам да му одговорим још на оно што каже: „нећу да одобрим предлог г. министров и за то, што се овлашћује председник министарског Савета, да у споразуму са архијепископом београдским и митрополитом српским донесе ову измену". Ја му на то одговарам, да ово није жеља и прохтев ни министра ни одбора, него је ово заповест 190 члана Устава, који у Уставу, овако вели:

„Уређење црквених власти и богословских школа источно-православне цркве доноси се законом по договору министра *са Архијерејским Саветом.*" (Чује се: на ето и ту пише са Архијерејским сабором а не са митрополитом). Можете бити задовољни са овим и ако истина овде стоји с Архијерејским сабором. Но баш ако ви налазите да треба за ово продужење само од 1 године, тражити архијерејски сабор, а не поверити ту ствар министру просвете или митрополиту, онда донесите такво ваше решење, одбор нема ништа против тога, али ја мислим, да треба да остане овлашћење као што је, за то, што и г. министар и ми у извештају казали смо, да се ово по нужди чини само за ову школску годину, да се не би богословија са уписом ђака прекидала. То је главни узрок, а сем тога још смо и то казали, да треба овлашћење примити за то, што нам је г. министар просвете дао реч, да ће на првој идућој Скупштини поднети предлог за рационално уређење богословије. Ја мислим, да с тиме можемо бити задовољни и да не треба за решење овога предлога чак тражити архијерејски сабор. Напослетку имате вере у нашег министра, ако немате вере у митрополита.

Љуба Јоксимовић — Ја не знам, да ли ме је г. известилац добро разумео и да ли је разумео, какс сам ја замишљао ту реакцију. Реакција постоји у овоме предлогу, што се тражи овлашћење, да се ђаци из трећег разреда са много мањом спремом могу примити у богословију. Чим се тако што тражи, то је реакција. Сад или г. известилац није добро прочитао предлог или мене није добро разумео. Кад се тражи, као што закон о богословији, да кандидати за богословију сврше гимназију, то није реакција, а кад се траже за примање

у богословију само 2 — 3 разреда гимназије, онда је то по мом скромном мишљењу реакција, и молим г. известиоца да објасни, да то није реакција. Што г. известилац вели, да у Уставу стоји, да закон о црквеним властима и богословији министар доноси у договору са архијерејским сабором; ако он са одбором ту власт архијерејског сабора даје митрополиту, ја не пристајем, да му ту власт дамо, а ја чак не би пристао, да му ни она власт, коју он. као председник архијерејског сабора има. да. Ја мислим, да ће бити у Скупштини доста посланика, који тако исто деле ово мишљење као и ја, да ово овлашћење, као што је предложено не треба усвојити, а кад г. министар просвете поднесе измене закона о богословији у напреднијем духу, ја ћу први гласати за њих, јер желим, да наша богословија буде на бољем ступњу, да буду бољи и образованији свештеници, него што су сад, и да као кандидати буду сигурни, да се не може радити као данас, да на боље парохије могу одлазити свештеници са мањом спремом, само ако се допадају митрополиту, или ако имају препоруку од владике Јеронима ниш ког, а да спремни свештеници не могу да добију парохије, па били предложени од духовног суда или од кога другога.

Известилац Арса Прокопијевић — Ни министар у свом предлогу, ни ми у своме извештају нисмо казали, да се у богословију примају ученици са мањом спремом из нижих разреда. Према овоме овлашћењу може остати, да се тражи иста спрема за примање у богословију, као што је и до сада било, а може бити већа, а може бити и мања, већ смо казали, да се овлашћује председник министарског савета, да у договору са архиепископом београдским учини распоред, пропише услове, из кога ће се разреда гимназије примати кандидати за богословију. Ја мислим, да је и оно неоправдано од г. Љубе што тражи, да се у богословију могу примати они ученици, који сврше потпуну гимназију, који сврше 8 разреда гимназије. Неправилно је његово гледиште с тога, што, ако би се у богословију примали само ученици, који сврше вишу гимназију, онда морате признати, да је истинито оно, што се у предлогу министровом вели, да би тако рећи овај се завод морао затворити; јер, кад се тражи за богословију већа спрема, онда треба донети и друкчије уређење о богословији и дићи је на ступањ виших завода. Али, тражити већу спрему под оваквим законом и под оваквим стањем, у коме смо ми свештеници данас, то није никако оправдано, јер ко сврши 8 разреда гимназије, он ће пре да оде да учи философију или права, или медецину, или технику. То, дакле, тражити нема смисла, и за то министар ево шта у предлогу овом свом каже: „Ако би се овај законски пропис идуће године одиста у богословији применио, извесно је, да би се у њу уписао врло незнатан број ученика тако, да би се опстанак ове школе довео у питање“ — Ово у истини стоји. И доиста, док се не донесе нов закон о уређењу и свештеничког стања, не може се тражити тај услов, да за примање у богословију ученици морају свршити 8 разреда гимназије, а под истим законом, који постоји данас за свештенике. Кад г. Јоксимовић тражи за богословију 8 разреда гимназије, онда бисмо и ми могли још напреднији од њега бити и рећи: ко хоће да учи богословију најпре мора свршити права и философију, па ћемо тек онда имати спремне и ваљане свештенике.

Стеван Поповић — Господо! Која год установа, нарочито просветна, не напредује са временом, мора да пропадне. Тим уверењем били су задахнути и они, који су пре непуних 7 година донели нов закон о преустројству богословије наше, која за толики низ година није дотеривана према духу времена. Дакле, пре непуних 7 година донет је закон, по коме би се имали да примају у богословију младићи, који би свршили целу гимназију. Гимназија је онда била од седам разреда и после према потреби времена попета је на осам година. Ја признајем, да је нарочито у оних, који се брину о прираштају у свештенству, о млађим снагама, које ће имати да се посвете свештеничком чину, била основана зебња, да ли ће тај закон моћи да се изведе. Али, ја мислим, господо, за седам година могло се увидети, је ли тај закон у опште остварљив или није. Ако је остварљив, онда је требало радити на томе, да се изведе пошто по то, па макар једне године да се прими само по десетак младића у први разред, а једне године, да не буде ни једнога. У колико се ја сећам, и ако овај закон није потпуно досада никако изведен, опет није учињена таква злоупотреба од оног овлашћења, које тражи и г. министар председник, и које је и досад неколико пута тражено, није учињена, велим, толика злоупотреба, да се иде чак испод онога, што је било до 1886 год., т. ј. да се примају у богословију ђаци и испод 4 разреда гимназије, него је, имајући овлашћење од Народног Представништва, сваки дотични министар у договору са митрополитом учинио то, те су се у богословију примали младићи бар из 5-ог разреда гимназије. То је био један корак у напред, т. ј. један разред. И тако из године у годину прибирало би се искуство и може бити дотерало би се бар до 6 разреда. Али у колико сам извештен, и ако о овоме немам тачних података, ударило се одавно натраг, т. ј. отишло се чак испод онога, што је дотле било. Као што видите, толико се отишло у назад давањем оваквих овлашћења, да се погазила и наредба старог устројства богословије, по коме су у богословију примани само они, који су свршили 4 разреда гимназије, — па су узимати чак и они, који су свршили само 3 разреда гимназије, и то не само они са одличним и врло добрим успехом, него понеки и такви, који су свршили школу са слабим успехом. Толико овлашћење, ја не дам, јер то значи ићи у реакцију, као што је казао г. Љуба Јоксимовић. У осталом, ја нећу ни да се крње уставна наређења. Г. министар просвете и црквених послова, у договору са целим архијерејским сабором, а не само у договору с једним митрополитом, нека пропише потребне услове, али опет да се ту јасно каже: да се не сме ићи испод 4 разреда гимназије, а и у осталом да се обзире на старо уређење. У том смислу, ја допуњујем предлог г. Љубе Јоксимовића и предлажем: да се никако немају примати у богословију они, који нису свршили 4 разреда гимназије и то са врло добрим успехом. Молим 10 посланика, да ме потпомогну у овом предлогу. (Потпомажу га).

Новак Милошевић — Господо, оваква богословија, каква сад постоји, не само по распореду њених предмета и спреми њених професора, него и по изгледу самога здања њеног, да није оваквог извештаја одбора и г. министра просвете и црквених послова, и ја бих био први, да се учини прекид, док се наша богословија не уреди у сваком погледу, како ће у истини давати добре пастире и духовне учитеље, док се не озида зграда, која приличи једном заводу, а не да се стидимо онакве зграде, која је толико напуштена, да се сама руши, због које нас је стид и од странаца, који дођу на онаки диван парк — Калимегдан, па је виде и сазнају, да је то богословија. Шта могу мислити о богословији и богословима, који у некој пећини бораве и образују се. Ви знате, да има скоро 400 хиљада динара, што су дале касе манастирске и црквене, да се озида здање богословско, и тај новац стоји, а здање неће да се зида. Зна се зашто неће, да се зида, — што не може да се нађе место. А за што не може, да се нађе место? За то, што има више некаквих места, а више места има за то, што има више некаквих воља. Нема једне воље, да та воља каже: треба ту урадити, него због места толики капитал лежи, а зграда се не гради. За то би требало наћи начина, да се надлежни натерају, да тај посао што пре изврше.

А знамо и какви су професори. Према науци, како је измакла, ми бисмо требали данас после 20—30 год. да имамо још боље професоре но што смо их некада имали, а међутим ми данас немамо једнога Јовичића, једнога Симоновића, једнога Милоша, једнога Вујића и осталих некадањих професора, што су били пре 20—30 година, који су се могли по спреми равнати с професорима Велике Школе. С тога велим и према форми и садржини Богословије, каква је сад, ја бих био за то да остане по старом закону; то значи прекинути са Богословијом, јер и према оном, како је уређена богословија и према свештеничком стању, нико не би дошао у Богословију. И ја бих се сложио са предлогом г. Љубе Јоксимовића, да нема овог обећања г. министра просвете и одбора, да ће се један пут из-

вршити преустројство Богословије у сваком погледу. А с тим преустројством Богословије треба да дође и преуређење свештеничког стања, јер од оних, који сврше гимназију или реалку нико неће ићи у Богословију, кад зна, какав га положај чека, већ ће увек пре отићи у војну академију или велику школу где зна, да га чека куд и камо бољи положај.

Дакле, верујући у ово обећање г. министра просвете и одбора, и ја потпомажем предлог г. Стеве Поповића, да се не сме ићи натраг, него да се морају примати у Богословију само они, који су свршили бар 5 или 6 разреда гимназије.

Алекса Ратарац — Ја сматрам за дужност да проговорим неколико речи о овом предлогу, који је г. министар просвете и црквених послова, предложио Народној Скупштини, управо рећи, о овом овлашћењу, хоћу да говорим за то, што сам био 4 године у тој Богословији. Пре свега ја изјављујем, да Богословију никад не треба гледати онако, као што неки мисле да је треба гледати. Богословија, њена наука, њена будућност, прошлост не могу никако да нас гоне да можемо са злобом да је посматрамо. Њу не треба да мрзимо за то, што на вишим местима седе рђави и настрани људи, јер они временом долазе, па и пролазе. Ја нећу да говорим о митрополиту Михајлу, какав је он. Ја сам као посланик у своје време казао какав је он, па будућност ће казати, да ли сам ја имао право или не; нећу да говорим ни о ректору Богословије Јакову Павловићу, ни о Јеши Илићу, то с/ личности, које ће временом проћи. Хоћу да кажем само ово. Историја сведочи, да је једина богословска наука била, која нам је дала оно што нам није ни једна друга наука дала; из Богословије је никла она варница за ослобођење наше Отаџбине. То би и довољно било, па да ту станемо као посланици и да не гледамо на њу са злобном намером.

Ово што се предлаже од г. министра просвете и црквених послова запело је један назадак према ономе, што је било, и изгледа ми да смо ми вечито напредовали у писаним законима; а кад их треба остварити ми станемо и опет се враћамо на оно старо. Тако пре неколико година ми смо писаним законима пошли много у напред, па од тога баш нисмо ни кључили у напред, већ стојимо укочени, а за што, не могу да знам. Треба једанпут пресећи то. Ми морамо преко тога прегазити. Може бити да ће једну годину и две Богословија бити празна, па нека и буде. Напредак не може да зна за годину и две, напредак има своју будућност.

И сам г. министар изјавио је, да он увиђа да није добро ово што предлаже. него за то, што ће у идућој Скупштини поднети неко преустројство, он вели, да ће за сада ово бити добро.

Ово што се предлаже није ни више ни мање, него понављање оног, што је било пре неколико година. Дакле, ако би хтели да дамо министру неко право, о привременом примању у Богословију, требало би да се покажемо као Скупштина од напретка, и за то ја имам част предложити Скупштини предлог у духу предлога г. Стеве Поповића, који ће од прилике овако гласити: „Овлашћује се Председник Министарског Савета, министар просвете и црквених послова, да изузетно од члана 4 закона о изменама и допунама од 31 октобра 1886 године у закону о устројству Богословије од 27 септембра 1863 год. може у Богословију примити ученике само за 1893/4 школску годину, који су свршили најмање 5 разреда гимназије или реалке са добрим успехом и добрим владањем". Може бити, да ће се сложити са мном г. Стева.

Стева Поповић — Да не бих ометао Скупштину већањем о два предлога, и пошто држим, да је г. Ратарчев предлог бољи од онога, што сам ја отоич предложио, и да је у сагласности с оним, што смо имали у прошлости, после преустројства Богословије од 1886 године, ја се придружујем његовом предлогу и сматрам га као свој.

Потпредседник — Има ли 10 посланика да га потпомогну? *(Има).*

Здравко Пауновић — Г. Стева Поповић, поп Новак и Ратарац у главном су изнели оно, што сам ја мислио да кажем. Ја нећу то да повторавам. Заслуге српског свештенства и српске цркве у сваком погледу познате су целом народу српском и ја мислим, да нема никога ко би хтео и могао данас да порече њихову важност и заслуге, учињене српској држави и српском народу, а зато сматрам за излишно данас овде доказивати њихове заслуге земљи и народу, као и важност и достојанство њиховог позива и у опште службе. Да је пак вера и црква односно свештенство у свима народима а нарочито у српском народу играло вазда врло важну улогу као и да ће оно и од сада као и досада бити од веома важног и моћног утицаја, и да корисно може послужити својој отаџбини и народу, то је такође познато и сматрам за излишно да и о томе говорим овде, пошто се овде говори само о једном предлогу. Да би дакле, свештенство и од сад могло благотворно и корисно да утиче на морал веру и у опште све врлине народне, да би оно могло да буде прави и истинити носилац праве и истинске Христове науке, као и да буде чврсти чувар и стражар српске народне мисли, и у потпуном смислу прави и истински пастир нужно је, да свештеници као учитељи народни буду што образованији, што писменији и што уљуднији. А да би били овакви, нужно је што пре преустројити целу богословију, и дићи је на виши ступањ, те да из ње излазе у будуће људи са што више спреме, јер ко хоће да даје, мора имати, ко хоће да учи и васпитава друге, мора и сам бити научен и васпитан, а оно ће се постићи, кад се у будуће не буду у богословију примали људи испод законом прописаног рока, по милости и протекцији појединих, као што је то до сада било, већ кад се у богословију буду примали ђаци са оном спремом, коју закон тражи. Искуство и прошлост нам доказује, да су закони били илузорни, и да се богословија није могла кренути напред једино зато, што су надлежни у њу пуштали ђаке не по спреми и по закону, већ по ћефу и протекцији. Ја се потпуно саглашавам са одредбом најновијег закона, т. ј. да се у богословију примају ђаци из осме гимназије, а никако да се пропушта како се коме хоће, те ове године из треће, те оне године из 4 те или 5-те, као што напомену г. Стева. Слушао сам, да се примају ђаци у богословију и преко закона и то: некад из 4-тог некад из трећег па чак и из другог разреда. Закон тражи да се у богословију ђаци примају са врло добрим или добрим успехом, а неки пут се провлаче и са слабим успехом. Дакле, један пут за свагда треба затворити врата, да се нико више не може титрати с богословијом и српским будућим свештеницима и учитељима. Богословија је један од најстаријих завода у Србији, док су сви остали заводи напредовали и напредују, богословија на жалост стоји онако, као што је била и пре 30—40 год., па не само што није боља, него је још и гора са сваког гледишта, па зато се и не треба чудити што с године на годину виђамо све не спремније свештенике, услед чега у народу све већма опада вера, а и свака љубав према богословији. Место оних старих и добрих професора, данас су у њој којекакви проблематични Виктори, који немају ни појма о достојанству свештеничке службе, и такви људи данас представљају учитеље богословије и васпитаче будућих срп. свештеника, док међу тим, он је по све недостојан овог завода и имена васпитника.

Данас, дакле је богословија пала на нижи ступањ, него што је била пре 20, 30 и 40 год. и зато слажем се с г. Ратарцем и Ст. Поповићем, да се за ову годину могу примати ученици само из петог разреда гимназије, али који су свршили само с врло добрим успехом а никако са средњим или добрим.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 54 ЧЕТВРТАК 5 АВГУСТА 1893 ГОДИНА III

40 САСТАНАК

26 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Љуб. Јоксимовић

(НАСТАВАК)

(О Богословији).

Милош Богдановић — Ја, господо, појимам жељу предговорника за више образовање богословско. Ја признајем у опште вишу образованост, али признајем је и треба је сваки признавати донде, док се и та школска спрема и та виша образованост признаје и на своме надлежном месту, а на што је признавати и увеличавати спрему богословску, кад се она не признаје као спрема онде, где треба да му се признаје, већ се напротив на надлежном месту извесноме по вољи и личном расположењу пориче.

Ја, кад ово кажем, господо, ја хоћу ово да потврдим. Има извесног свештеника, који је свршио с врло добрим успехом богословију, разуме се по закону како је постојао онда, и он запољен отишао је код митрополита да га моли, да га утврди на извесну парохију, али он му је казао: нећу. Кад га је овај запитао: зашто, господине, и шта ћу ја сада да радим, кад си ме огрнуо овим црним оделом, он му је рекао: узми штрангу па се обеси, кад си радикалац. Према томе, господо, нека ми узаконимо да ученици за богословију, ако хоћете свршавају философију па чак и права, ипак ће њих митрополит Михаило, све док је он митрополит, слати на вешала. С тога, ја сам за овај предлог министров, да га министар управо овако поднесе донде, не док се закон о устројству Богословије не промени, него све донде док се митрополит Михаило не промени. *(Смех и живо кретање).*

Марко Петровић — Кад се већ повела начелна дебата о овоме предлогу, допустите ми, господо, да и ја, као представник народни, као Србин и као свештеник дам искрена израза моме одушевљењу, што видим Народну Скупштину оволико одушевљену, да ово велико и животно питање вере, државе и народа нашег, — да овом приликом, са захвалношћу Народном Представништву, — дадем своју скромну оцену колико народ српски, колико представници његови цене службу свештеника народа српског и колико су свесни тога великог народног интереса, да, бранећи ту службу, службу свештеничку, бране у исто доба морални и интелектуални напредак народни, коме су свештеници први и најпозванији пионири; најзад колико су свесни оних големих користи, које та служба може да донесе народу српском, кад је школа, из које свештеници прибављају себи снагу за ту светлу задаћу, уређена на основу савременог стања и напретка светског.

Цео одбор, који је решавао ово питање, врло се тешко решио да прими овај овакав предлог. Он је и у свом кратком извештају нагласио, какав је поглед у опште имао на данашње стање наше богословије, на њен позив и њено уређење у данашњем добу људском. То је своје гледиште изнео и пред г. мин. просвете, молећи га, да пресече ово провизорно стање с тим заводом српским, и да га што скорије постави и уреди на савременој основи. И сам г. министар просвете усвојио је гледиште и мишљење одбора, који је решио ово питање, и сложио се с тим, да је стање наше богословије, каква се она данас налази тако, да се не сме ни часа даље трпети као такво, па и сам мислим, да тако стање не сме даље да траје. Он је дао тврду своју реч, да ће се још идуће Скупштине поднети формалан предлог за основно преуређење наше богословије, и само с тим обећањем г. министра просвете одбор се сложио и усвојио овај изнесени предлог, те да не пресеца течај школски, да не настаје једно стање прекинуто у том заводу, које повлачи за собом застој и ремети правилан течај у њему.

Господо, и у старим одлукама, које су дали некадашњи министри, *да у договору с архијерејским сабором одлучују, из ког разреда ће се примају ђаци у богословију,* нигде није стајало да се сме ићи испод четвртог разреда; све одлуке, које су утврђивале примање ђака у богословију, нису ишле испод 5-ог разреда, али најмање из четвртог; и ако има случајева, да се ко примио из нижег од четвртог разреда гимназијског, то је злоупотреба, премда мени није познат ни један случај, — ипак их је, како чујем, било. Кад смо пристали већ на ово мишљење у извештају, и ми смо и сами делили то мишљење, да се не сме ићи бар испод петог разреда гимназије, и упознали смо и г. министра са тим нашим назором, да се не сме ићи чак тако далеко, да се испод петог разреда примају ђаци гимназијски у овај завод, — те да се учини оволико бар напретка у томе, колико се може у том погледу да учини за сада.

Господо, кад се решава закон, по коме доносимо ову данашњу измену, ја сам имао част да и тада будем посланик и члан законодавног одбора, који је овај закон са свршеном гимназијом за богословију донео, и једини био сам устао одлучно против тог закона; а вероваћете ми да нисам устао против њега за то, што ми не лежи на срцу већа просвета и напредак српског свештенства, него с тога, што сам ценио прилике, у којима се тада српско свештенство налазило, ценио сам уређење стања његова, ценио сам све оно, што чо-

века одређује, у ком ће правцу да пође у свом животу, и нашао сам, да, ако се пропишу овако строги закони за школовање свештеничких кандидата, а остане оно стање свештеника, као што је дотле било, да ћемо тиме да затворимо нашу богословију, јер неће нико налазити рачуна, да се толико школује за свештенички чин, па да доцније уђе у службу свештеничку са овако неуређеним стањем свештеничким, — и да не само нећемо имати образованијих свештеника, него нећемо их имати ни са оноликo спреме, колико су је и до тада имали, а која је, као што сви увиђамо била по броју и тада недовољна, па да се може свака упражњена парохија на време попити и да се тиме са пуно користи може послужити народу на путу, који је свештеницима самим њиховим узвишеним и истакнутим положајем намењен.

Ми дакле, сви признајемо, да је и тада догађања спрема богословска, једва могла бити довољна; и ми тако исто тврдимо, да и ово, што се сад предлаже, да је и ово по нужди предложено за то, што се фактички нико није хтео ни оних година па ни данас да пријави у Богословију са оном спремом, коју је закон тај прописао. Видело се још тада, да нећемо ни приближно стварној потреби моћи да имамо у довољној мери тако спремних и образованих богослова за свештенички чин, колико државна потреба захтева. Позната је ствар, господо, да смо проширењем Србије са 4 нова округа наслеђили и тамо свештенство још и без икакве богословске, и може се рећи, и без икакве спреме. Напоменуто нам је а и да није, сама памет би нам налагала, да и тамо шаљемо и одређујемо што је могуће спремније и образованије људе за свештенике, па да убрзаним ходом тамо у маси народа уздигну ниво образовања, морала, побожности и у тим крајевима и приближно бар изједначе их са њиховим сугрђанима из старих граница државе, и ставе их и у старим и у новим границама на подједнаку висину, али, господо; то су биле и остале само „добре жеље" и ништа више, јер кад нису кандидати налазили разлога, да са целом гимназијском спремом и богословском улазе у свештеничку службу у старим границама Србије, где је стање свештеника, бар по јачем ступњу образовања и јачој материјалној снази њихових парохијана, било ма у неколико консолидовано, колико се мање могло очекивати пожртвовања од нашег нараштаја, да се преда и посвети служби у тим новоослобођеним крајевима, где је свештеничко стање много неповољније и где стоји лошије него у старим границама! И материјални и интелектуални услови су такви у нас, да се још није успело на ту висину, с које могу људи да цене вредност службе свештеника, и није се могло очекивати од таквих људи, да по својој племенитости и увиђавности могу да цене службу свештеника, и да га приволе за ту свету и корисну службу у средини њиховој са неком вишом спремом а под данашњим системом награде њихове. Ако се ови услови, који су чини ми се кардинални у овом питању, и у будуће, при решавању овог питања изгубе из вида, ипак се ни тада неће постићи никакви резултати, јер ми можемо законске прописе мењати, ми можемо законским прописима трчати за временом колико год хоћемо, али мени се чини, да се реформе не могу никад извести само прописима законским, но треба опремити и оне материјалне основе, који дају услове и за остварење и извршење закона у држави.

Ако ви хоћете да правите закон, који ће само да парадира као нов закон у законодавству и пред светом, као што је то било и са овим законом од пре 7 година, а изгубите из вида оне услове, који ће да даду живота том закону, и да учине да се закон изведе у животу, онда тиме није ништа учињено. Ми смо ово гледиште изнели у одбору пред г. министра просвете и он се сагласио с нама у свему, и он је дао реч, у чију реч не сумњамо, да ће се постарати, да се у будуће не само у пројекат закона о преустројству наше богословије унесу сви основи, сви услови, који могу да покрену умну моћ нашег свештенства, а тиме и живот цркве на боље, но да при томе спреме упоредо и пројекат закона за преуређење стања свештеничког на савременој основи, те да и у том погледу спасу свештенство ради његовог угледа у народу од досадањег начина исплате своје зараде, која га понижава у очима свих свеснијих људи, — да дакле уђе овде у обзир све оно, што може свештенство да учини достојним његове велике и свете службе. И кад дође тај пројекат законски пред нас, постарајмо се и тада са оволико љубави и са оволико патриотског одушевљења за то животно питање наше државе, са колико патриотске љубави и збиље стали смо данас сви овако једнодушни пред овим поднесеним пројектом, којим се допушта изузетно старо стање, кога смо сви овако свесни да нам није добро. И ако и тада са оволико љубави будемо водили реч о овом питању, ми ћемо без сумње издићи углед вери на ону висину, на којој треба да се налази и са које с пуно права можемо онда довикивати и императивно захтевати од свију и свакога, ко је за то позват: поставите нам на места свештеничка такве људе, који ће истински моћи да послуже оној светлој и узвишеној сврси; која човека и човечанство чини угледним и узвишеним, и која га издваја из реда животињског и чини га да он једини од живих створова, сме рачунати, да је у истини створен „по образу и подобију творца". Али, кад се буде решавало ово питање, понављам опет, ми нипошто не смемо да изгубимо из вида и заборавимо, да су и свештеници људи, који треба да имају услова за људски опстанак, па да им према томе ваља и будућност осигурати; не учини ли се то, не стане ли се на тако — по моме схваћању једино правилно гледиште — него се пође са оних погрешних предпостављака, да свештеник у будуће треба да буде просјак и да једном руком проповеда милосрђе, а другу одма треба да пружа за уделу, онда нећемо учинити ону дужност спрам народа, коју смо позвати да овде потпунце испунимо, а за то ћемо бити одговорни и пред садашношћу и пред будућношћу. Ја пристајем, да се, дакле, прими овај додатак по предлогу господе: Поповића и Ратарца, и нека се ово провизорно стање продужи, али нека се стално уређење овога питања остави за идућу Скупштину, и онда ја вас опет молим, да се ово питање реши онако како оно то по важности својој захтева од нас.

Мих. Стојаковић — После овог лепог говора г. Марка, тешко би било и спремном човеку, да што ново и што боље каже а мени ће као новајлији то још теже бити, али ипак, кад сам већ затражио да говорим по овој ствари, хоћу да кажем и ја коју реч. Г. Јоксимовић противан је овоме предлогу поглавито са неправилности у раду црквеног поглавара. Оно што је он навео, ја нећу да оспоравам, а нећу ни да тврдим, јер мени је и самом познато да се и сувише много о томе и иначе говори, те без сумње нечега ће ту и бити у ствари, а нечега и неће. Али, господо, баш да је и све у ствари, што се о томе чује, питање је ипак да ли је и све то могло бити повод стању, у коме се богословија и свештенство наоди? Питање је велим да ли са тога треба овај предлог министров одбацити? Можемо, господо, рећи шта хоћемо, али ја сам уверен да би учинили грешку, ако би са тога били противни предложеноме. И ми, господо, чинимо неправду сами себи, ако дајемо толико моћи једноме човеку, да он може сам пореметити цео наш рад. Није могуће да један човек, један митрополит, па ма који то био, може, — баш и ако предпоставимо да је вољан, у што ја сумњам, — довести до овога стања, ако би ми хтели постарати се за боље. Узрок је, господо, овоме пре у другоме. Узрок је у мишљењу неправилном и слабој пажњи наших надлежних држав. власти досадањих и оном негодовању, које се противу богословије опажало и због којега су свештеници остављени на божју вересију, узрок је, велим, у приликама, које богослова чекају кад изађе у свет и постане свештеник. Прилике свештеника у животу и свету нису, господо, тако красне, да би се за њих требало грабити а напослетку и свештеници су људи, па као људи зар да не воде рачуна и о себи. Свештеничка је дужност лепа и узвишена, али и свештеник ваљда ће имати толико права да тражи, да не буде изложен свакојаким бедама и невољама, као што каже отац Марко. Ја нећу у то да се упуштам, јер овде није место сада томе, али не могу да пропустим то, а да не бацим један кратак поглед на прошлост. Било је, а и сада је канда још оби-

чај и мода, да се цео посао свештеника сматра за нешто излишно, што треба покудити или осуђивати. Многи су сматрали себе чак и за учене ако то умеју што боље чинити, и за дужне да то чине. И тај правац, господо, то мишљење узрок је те је Богословија ударила назад, да данас имамо је гору него пре 30 — 40 година, јер нико, ни државне власти, које су понајвише биле дужне, сматрале су да се о напретку Богословије као излишне установе не треба бринути, то су може бити пре него ништа узроци, те се данас и Богословија и свештеници находе у овом стању, које није како треба. Онда, господо, кад је учињен предлог, да се спрема једног свештеника унапреди, то је било умесно, само што се заборавило шта чека тога свештеника у животу. Чека га оно исто што и онога што није ништа учио, а то је: да се пати и мучи. Значи да је учињено то, да један образован и паметан човек и кад би хтео не би смео да иде у попове, јер што би ишао кад може да буде временом генерал или управник или адвокат. Како тако, ми смо пошли у назад, и данас свештеник српски дошао је до тога, да је данас његов положај нижи, него за време ослобођења. То је ствар, о којој нећу да говорим, али свакојако да је његов углед много опао.

Ако хоћемо да га унапредимо, то стоји до нас. Рекло се да овим предлогом чинимо реакцију. Па, господо, ово се сад може назвати мала реакција, али и та реакција боља је него захтевање, које би било, кад би остало по староме, јер питање је хоће ли који доћи у Богословију кад сврши гимназију, одакле може где хоће, овако пак, кад ми оставимо услов да са могу примити, који сврше 5 разр. гимназије или реалке онда ће се пре хтети уписивати. Ја мислим, да је и ова реакција боља него затворити Богословију. Због свега ја сам мњења да овај предлог министров треба по мњењу одборском примити.

Павле Смиљанић — Предлог г. министра врло је добар и ја бих се сложио с тим да се што више унапреди свака струка, а особито просветна у нашој земљи. Кад помислите на то, да један младић, који се спрема за Богословију, треба да сврши 8 разреда гимнезије или реалке, 4 Богословије и 4 основне школе то су неких 16 година, и кад се он спрема тако за свештеника, он ће онда да прорачуна и да се размисли, да ли неће бити боље, да не иде у Богословију него да сврши какав факултет, одакле ће отићи за наставника судију и т. д. а може доћи чак и за министра (смех), јер кад он сврши Богословију и изађе у народ, он нема оне награде, коју имају његови другови, који су свршили факултет, и који долазе сваког 26 у месецу и примају готов новац на каси, а он међутим мора да трпи па платио му ко или не платио. И кад то стоји тако, онда се треба обазрети на побољшање свештеничког стања и треба га осигурати, па онда треба гледати да ти људи сврше ту школу, која се тражила.

Мени се чини, да треба ово да се учини. Треба преустројити оне зграде, где они долазе као у апс, како се оно зваше, мислим, итернат. Зграда је та по све влажна, несрећна и одатле он не сме да изађе никуд у варош. Нема несрећније зграде од Богословије. Ја сам имао прилике да видим, да кад ти младићи изађу из тог завода, они не знају ни шта се ради по варошки, и с тога треба ослободити нашу младеж да се тако не образује. Треба му дати прилике да и он изађе и да види као што остали правници и други ђаци излазе и уживају. Ту треба удесити његов живот, да не изгледа као да је у апсу и да после не излазе из завода шкрофулозни и криворами, и да није ни за шта способан. Ако загледате све ово, што је до сад било, видећете да због тога има приличан број свештеника који је тако свршио Богословију. Ја видим данас, да они, што су мало више свршили и што су образованији, да њих нико не цени више него оне, који нису то свршили. То је једно. Друго, да се на оно опште жиће, оне економе треба да обрати мало већа пажња. Ја не могу да кажем дефинитивно, али мени се чини да они тамо и краду (смех), Тамо ђаци плаћају 4—5 дуката месечно а међу тим једу по 5—6 недеља сам пасуљ, па гледају у пасуљ, а пасуљ у њих (смех). Међу тим ови други ђаци, који се спремају за службу отаџбине, они имају мало супе и друга јела, или отиду код својих пријатеља и хране се боље. Ја мислим, да ми треба да се постарамо да преустројимо ону зграду и оно жиће, како се не би дешавале оне злоупотребе и да на врху не буде онај човек, који ће да поставља наигоре попове на најбоља места, који поставља једнога механџију за попа. Ја мислим, да се треба постарати прво о томе, а после нека се гледа на спрему да ли је учио 6 или 8 разр. гимназије или реалке. За тим гледати на то, да, кад он оде у Богословију и сврши је, да не буде као што је до сад бивало, да док не оде у Русију, не може да буде професор, највише што може да буде то је катикета у варошки, и ништа више. Ја мислим да ми треба прво то да урадимо, па после да обратимо мало више пажње и да осигурамо и њихове финансије. Иначе ја не разумем ово, да се школују а да немају никакве награде. (Чује се: да се реши). —

Потпредседник — Је ли вољна Скупштина да се реши? (Јесте).

Онда има реч још г. Тома Бојичић.

Тома Бојичић — Ја ћу бити кратак. Досадашње искуство доказало је, да, примали се ђаци у Богословију, који су су свршили целу вишу гимназију, или, који су свршили нижу гимназију, да ми нећемо видети никакве ваљде од тога и нећемо ништа добити, него ћемо опет из таке школе имати обичног једног попа као што су и ови досадањи (смех). Дакле, у том предлогу, који је изнесен од стране Ратарца и Ст. Д. Поповића, ми апсолутно нећемо имати никакве ваљде, каква се замишља. То је дакле, као главни разлог и после што ми ту немамо човека, докле год нам буде у Богословију завиривале камилавке поповске, дотле ће нам ићи вечито трајаво и нећемо имати бољих попова, него што су ови данашњи (смех).

Потпредседник — Претрес је свршен, гласаће се о предлогу г. г. Ратарца и Ст. Д. Поповића, који овако гласи:

„Овлашћује се Председник Министарског Савета, министар просвете и црквених послова, да изузетно од члана 4 закона о изменама и допунама од 31 октобра 1886 године у закону о устројству Богословије од 27 септембра 1893 год. може у Богословију примити ученике само за 1893 и 4 школску годину, који су свршили најмање 5 разреда гимназије или реалке бар са добрим успехом и са добрим владањем.“

Потпредседник — Је ли вам јасан предлог? Стављам на гласање: ко је за предлог г. Ратарца и г. Стеве Поповића, нека седи, а ко је против, нека устане *(Сви седе)*. — објављујем, да је Скупштина једногласно усвојила предлог г. г. Ратарца и Стеве Поповића. —

Ја мислим, да ће Скупштина бити вољна, да закључимо седницу (*Воља је*).

Закључујем данашњу седницу, а заказујем другу за сутра у 8 часова пре подне.

На дневном реду биће предлог министра финансија да се Минху, фабриканту из Параћина, учине неке повластице; даље предлог Министра правде о накнадном кредиту за трошкове око исхране притвореника у казненим заводима; друго читање измене у закону о Глав. Контроли; друго читање предлога о варошкој трошарини; и први претрес уговора између Србије и Вел. Британије; а за тим извештај одбора за преглед пуномоћства избраног посланика г. Раше Милетића.

Молим г. из одбора, да дођу после подне и да раде.

(Састанак је трајао до 12 ½ часова по подне).

41 САСТАНАК

27 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Алекса Ратарац

Почетак у 8½ часова пре подне.

Присутна су била г. г. министри: иностраних дела, финансија, привреде и правде.

Потпредседник — Отварам седницу 41 састанка.

Изволте чути протокол 40 састанка.

Секретар Љуба Јоксимовић прочита протокол.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани протокол? *(Прима).* —

Изволте чути молбе и жалбе.

Секретар чита:

Василије Јевтовић и Милија Николић из Горње Трнаве и Владимир Дољанац из Криваје, у срезу добричком округу топличком, — моле, да им се уступи општинске утрине на уживање;

Милоје Лепојевић и још 20 сељана из Горње Трнаве, у срезу добричком окр. топличком — моле, да се ослободе новчане казне за сечење државне горе;

Сељани из Вучја у срезу лесковачком окр. врањском, — жале се на среског лекара и свештеника.

Потпредседник — Све ове молбе и жалбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Изволте чути један предлог посланички.

Секретар чита:

ПРЕДЛОГ

Народној Скупштини

У закону о административној подели краљевине Србије у чл. 2 тачци X која гласи:

„У пожаревачком су округу срезови:

1) Голубачки (Голубац).
2) Звиждски (Кучево).
3) Млавски (Петровац).
4) Моравски (Жабари).
5) Пожаревачки (Пожаревац).
6) Рамски (В. Градиште).
7) Омољски (Жагубица).

У чл. 3 одељку X тачци 6 гласи:

6) Рамски срез.

Па како је рамског среза средиште среског начелника у Вел. Градишту, где је и среска кућа, а само пак Вел. Градиште као варош велика и јака извозна тачка и трговачко место, те се услед назива срез рамски, често пута дешавају пометње,а да би се ово избегло, част ми је предложити Народној Скупштини:

Да изволи учинити измену и то у чл. 2 одељку X тач. 6 закона о административној подели земље и да реч „рамски“ замени са реч „вел. градишки“.

У чл. 3 одељку X, тачци 6 да се насловна реч „рамски“ замени са „вел. градишки“.

Молим Народну Скупштину да овај предлог као умесан изволи усвојити.

26 јула 1893 год.
у Београду

Предлагач
народни посланик,
Јоца М. Селић.

Потпредседник — Предлог се упућује надлежном одбору. —

Изволите чути једну интерпелацију на г. министра просвете и црквених послова.

Секретар чита:

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

НА

г. министра председника, министра просвете и црквених послова

На два моја питања у прошлим Скупштинама о избору протопрезвитера за округ пожаревачки одговорио ми је г. министар просвете, да је избор протског питања у Пожаревцу не законит, по томе што по члану 30 закона о црквеним властима није у избору учествовао и окружни одбор, па према томе да је ово питање отворено и да се нов избор има наредити.

У тој цељи г. министар просвете и актом својим од 15 јуна прошле године КБр. 947 наредио је начелству округа пожаревачког да обзнани подручним му властима и свештенству да се избор протски у округу пожаревачком има наново извршити и да се до тадањи наметнути прота Живко Ивановић, свештеник прховски не сматра за окружног проту.

Но, преко свега овога, г. митрополит Михаило самовољно и противу закона, својом граматом од 27 јуна пр. године ЕБр. 1158 утврдио је за окружног проту реченог Живка Ивановића, као свога начелног и политичког љубимца и једномишљеника.

Оваким својим поступком г. митрополит Михаило отказао је признање и важност властима државним и законима земаљским и узурписао их је на своју ћудљиву вољу.

У земљи, која живи уставним животом, овако што не раде, нити могу радити ни сами владаоци, који сами собом и земљом управљају, а још мање архијереји, који су као обични чиновници потчињени и властима државним и законима земаљским, и кад је тако, с тога питам г. министра:

1) Је ли му позната ова узурпаторска и против закона радња г. митрополита Михаила, која није прва.

2) Мисли ли г. министар, за овакав поступак г. митрополита предузети ма какав корак, и пресећи му даљу намеру у самовољи противну властима државним и законима земаљским; и

3) Хоће ли наредити нов избор за протојереја округа пожаревачког, и тиме повратити важност повређеног чл. 30 закона црквеног.

24 јула 1893 год.
у Београду.

Интерпелант,
Милош Ј. Богдановић,
народни посланик.

Потпредседник — Пошто надлежан министар није у седници, то му се интерпелација упућује, да на њу одговори у законом року. —

Изволте чути један указ Његовог Величанства Краља.

Секретар чита:

М И
АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашега министра финансија а по саслушању Нашега министарског Савета, решили смо и решавамо:

Овлашћује се Наш министар финансија, да поднесе на решење Народној Скупштини, сазваној у ванредан сазив за 1893 годину, предлог о уступљењу 192.99 квадрат. метара државног плаца општини вароши Смедерева за 2315.88 дин.;

колико је она заузела од државног земљишта, ради регулације вароши и проширења главног друма.

Наш министар финансија нека изврши ово решење.

22 јула 1893 год.
у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар финансија,

Др. М. В. Вујић с. р.

Исти гласи:

ПРЕДЛОГ

министра финансија

Народној Скупштини

Држава има један свој плац у вароши Смедереву, који постоји до самог магацина царинарнице смедеревске.

Ради регулације вароши и проширења главног друма, који води из вароши ка кеју на Дунав, општина је заузела извесан део тога државног плаца.

Да бих знао, колико је општина заузела од овога државнога плаца, као и да бих сазнао цену заузетог земљишта, наређено је било начелству окр. подунавског, да на основу закона о експропријацији образује комисију за процену земљишта и да га у присуству заступника општине инжењер премери.

По овако извршеном премеру нађено је: да је општина заузела од овога државнога плаца сто деведесет и два и 99|100—(192.99) квад. мет.

Комисија за оцену овога заузетог земљишта, нашла је: да општина треба да плати држави за сваки квадратни метар дванаест (12) динара, дакле 2315·88 дин. за 192.99 кв. мет.

То државно земљиште треба сада уступити општини смедеревској, па за то ми је част предложити Народној Скупштини, сазваној у ванредни сазив за 1893 год., да изволи решити:

Одобрава се министру финансија, да може у корист државне касе уступити општини вароши Смедерева 192.99 квадр. мет., колико је општина за регулацију вароши и проширење главног друма водећег ка кеју заузела од државног плаца, који постоји до магацина царинарнице смедеревске, а по оцени комисиској за 2315·88 динара, рачунећи сваки квадратни метар по 12 динара."

ПБр. 1088.
21 јула 1893 год.
Београд.

Министар Финансија,

Др. М. В. Вујић с. р.

Потпредседник — Предлог се упућује одбору финансиском. —

Изволте чути извештај одбора за преглед и оцену посланичких пуномоћсгава.

Известилац Ранко Петровић чита:

ИЗВЕШТАЈ ОДБОРА

ЗА

предглед посланичких пуномоћстава

Народној Скупштини

Одбор овај, на својем данашњем састанку размотрио је изборне акте и оценио пуномоћство изабраног посланика за округ врањски, г. Радована Милетића, државног саветника, а на дан 18 ов. месеца, па је нашао: да је избор правилно и у реду извршен; да је пуномоћство изабраног посланика у свему исправно; и да против овог избора није било никакве жалбе.

Тога ради, Одбору је част предложити Народној Скупштини, да изволи огласити овај избор за законит, и г. Радована Милетића примити за народног посланика.

26 Јула 1893 год.

Београд. Председник одбора,
Р. С. Поповић.

Известилац,
Ранко Петровић.

Чланови:
Марко Петровић, Д. М. Ружић, Ст. Виденовић, Л. Лазаревић, Дим. Карић, Д. Илићановић.

Потпредседник — Претрес извештаја може доћи на дневни ред сутрашње седнице. Усваја ли Скупштина? *(Усваја).* —

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду предлог г. министра народне привреде, да се браћи Минх учини олакшица у царини на увоз вуне. Пошто је г. известилац у одбору финансиском, то ће један од г.г. секретара прочитати предлог и извештај.

Секретар Алекса Ратарац прочита предлог (ст. 171), и извештај одбора (ст. .....

Потпредседник — Настаје начелни претрес о овоме предлогу. Има реч г. Димовић.

Димитрије Димовић — Господо! Ја бих се више радовао, и милије би ми било, кад би о овоме предлогу могао да дам повољније мишљење, него што то мислим да учиним, тим пре, што сам грађанин места, где се налази та фабрика.

Дозволите ми да вас најпре упознам са стањем фабрике, а доцније ћу изнети и узроке са којих ја не могу повољно, да се о овоме предлогу изјасним.

Фабриканти Браћа Минх одма у почетку нису били задовољни са првобитном концесијом од 16 априла 1880 године, него су ваздa накнадно тражили неке концесије, и мени изгледа, да ће напослетку они завршити тражењем каквога монопола за све време.

16 априла 1880 године, та је концесија дата браћи Минх Шуппетеру, и она је подељена на два дела. Концесија на 15 година, за саму прерађевину и концесија на 10 година за набавку машина, справа, алата и материјала, који му је потребан за производњу вунених тканина. По истеку 10 година појављују се браћа Минх, а то је 1890 године и траже накнадно продужење концесије, односно другог дела, — и Народна Скупштина одушевљена за унапређење домаће индустрије, прихватила је оберучки ту молбу и дала им је продужење концесије, али само за набавку машина, алата и справа, које требају, међу тим на материјал, као боје и остало, који му је потребан за производњу, она је то одбила.

Браћа Минх опет нису задовољни ни с тим, већ 1891 године појављује се понова и траже за онај други део продужење концесије, дакле против воље саме Народне Скупштине, и Народна Скупштина и то им је одобрила. И шта сад, опет се појављују. Предлог г. министра народне привреде износи нам неко ново тражење; тражи се: да се браћа Минх ослободе неке царине, коју треба да плате; и напослетку, као што сам у почетку свога говора рекао, изгледа ми, да ће ти људи нас непрестано малтретирати, због нашег патриотизма, и да ће тражити монопол за све време, докле се буду налазили у нашој земљи, и докле су њихови интереси у изгледу.

Узгред дозволите ми да напоменем, да поред свију тих концесија, њима је уступљена државна воденица, а поред ње и неколико хектара земље за тако незнатну цену, да су мештани — трговци у врло кратком времену пре тога, када им је прва концесија дата, нудили држави три пута већу цену давали су 100.000 динара а њима је уступљено за 30.000 динара. Што је Народна Скупштина то дала, то је оправдано. Ја против тога немам ништа, јер је то учињено за нашу индустрију. Даље, хоћу да кажем да су ти људи ослобођени и од плаћања порезе за 10 година. Од свију државних и оп-

штинских дажбина, и ти људи нису ни данас задовољни и опет подносе некакве предлоге и тражења.

Када је Народна Скупштина дала концесију браћи Минх, имала је без сумње пред собом идеју и циљ, да се домаћа индустрија подиже, и да се новац, који се за прерађевине те врсте, штофова и чохе, ван земље даје, да у земљи остане, и да наш произвођач сировине — вуне има користи.

И боја је врло дивна и патриотска, и Народна Скупштана тим руковођена дала је концесију браћи Минх. Но какве користи ми имамо од тога? Оно што данас браћа Минх раде, то је и пређе рађено, само у другом виду. Пређе је било наших а и страних трговаца из Сарајева и других места, који су вуну куповали, и за то новац у земљу доносили. Међу нама има који ће се тога сећати, и оне лепе трговине, коју је Параћин некада имао. Параћин је био један центар у погледу те трговине. Тада је била и велика маса радника у занимању, прању вуне, можда 4 — 500 дневно, и боље су плаћани, но што то данас браћа Минх чине. И на тај начин новац је фактички остајао у земљи, у рукама радника и произвођача. Док сада, новац, који браћа Минх узму, шаљу га у Моравску, својој кући. (*бога ти ?!*)

Једина корист, коју имамо то је: што можемо рећи, имамо нашу домаћу индустрију. Рећи ће се, па имамо користи и те, што је наша војска одевена домаћом производњом, јест, али каквом и по коју цену, то ће најбоље знати г. министар војни, а по готово и ми сви, како нам војска обучена иде. Користи дакле скоро никакве немамо, а и ако је у неколико имамо, она је незнатна и скупа.

Дозволте ми да вам овом приликом кажем, по коју цену ми имамо ту чоју за војску. Ми је плаћамо неки 9 и нешто више динара метар поред 15% додатка, док исти браћа Минх и други фабриканти чак из Моравске, либерују Бугарској по 6 динара метар. Зашто то и како? о томе ће се у своје време рећи. А резултат свега тога је, да браћа Минх своје годишње билансе закључују се са 5 — 600.000 дин. чисте добити.

Каже се, да браћа Минх не примају од Државе на време новац, и да усљед тога имају штете, и то није истина господо. Могу веровати, да се неко време са плаћањем и задржи, али онда, ни више ни мање но са 6% интереса вуку они бонови, које браћа Минх од државе добију, а које пак они са јефтинијим интересом есконтишу. Не верујте ви, господо, његовим сузним очима, то су само његова израиљска претварања, која су њима својствена.

Господо, говорићу још, а као најглавније, о штети, коју ми као држава имамо са производњом вуне. Производња наше вуне тако је опала, а са њоме и наше сточарство, а за што? — Зато, што у последње време повластицом браћа Минх нашу вуну и не троше, већ довозе са стране. Произвођач нема коме да прода, па тако и не производи. У времену када су страни трговци долазили, оно што сам казао, вуна је плаћана 10 и 11 гроша, истина стара ока, а то је 9 гроша кило, а шта данас? Данас, не може произвођач да добије ни 6 гроша за кило, па и поред те цене нема ко да купи. Ето зашто је производња вуне опала, и с дана на дан све више опада. Оних трговаца више нема, њих је повластичар Минх још у почетку сузбио и, рећи, убио. Браћа Минх данас више не купују нашу вуну, они довлаче страну вуну из Македоније, Солуна, па чак из Азије — Смирне, из крајева са којима ми немамо уговорне тарифе. И то је оно што њих боли, и о чему је овде реч: да страну вуну доносе, а царину да не плаћају.

Ево, господо, која је доба године и питам сваког из оних крајева, где је некада вуна купована, — капарисана и одвојена, питам вас, је ли ове године и једно кило вуне купљено. Нека кажу господа из Ресавског, Бољевачког, Бањског и други срезова; Камо наша Кривовирска вуна, са којом смо се ми некад на страним изложбама поносили! — Јест, господо, нема више оног благовања, кога је произвођач уживао и користи имао. Повластичар Минх, не само да набавља страну праву вуну, већ под именом вуне, он доноси и неке одпадке од старих хаљина — дроњака — пречешљава то у својој фабрици, и меша са вуном и огуда нам је онаква чоја за војску, — да нам војници иду са подераним лактовима и туровима.

То је факт, који ми имамо сваког дана пред очима. Ми имамо и административних установа, чији су се чиновници такође одевали том чојом н. пр. поштански чиновници, па им одело није трајало ни годину дана. То су користи или боље рећи штете, које имамо. Сама замисао врло је лепа, и одиста свака држава жели, да има индустрије, од које ће имати користи, али по овако скупе новце и на овај начин не, од такве индустрије треба да пере руке.

Мимо тога, што је учињено толико концесија, данас се долази овде са једним предлогом, којим се тражи ни више ни мање, него један поклон. Данас, кад Народна Скупштина решава о неком зајму, о великим државним потребама, о неким дефицитима, о оскудицама, управо рећи сви се боримо, како да помогнемо нашим финансијама и правимо задужења по неколико милијуна, — данас се долази са једним предлогом, којим се тражи да чинимо поклоне —

Ако случајно нисам казао све, што бих имао о овоме да кажем, ја ћу у даљем говору то учинити. Односно овога предлога, који је г. министар поднео, ја бих предложио Народном Представништву, да донесе решење, које ће овако гласити:

„Предлог министра народне привреде, да се браћа Минх фабриканти из Параћина, ослободе плаћања царине, на већ увезену вуну од 2 априла 1892 год., па до дана, кад је ступио нов закон о општој царинској тарифи, као штетан по државне финансиске интересе, а и противан самом закону о општој царинској тарифи од 2 априла 1892 год. — Народна Скупштина решава: да се скине са дневнога реда".

И молим десет посланика да потпомогну овај мој предлог. (*Потпомажу га*).

Милан Ђ. Ђурић — Господо! Ја сам имао част да будем народни посланик и онда, кад је први пут дата повластица Минху и кад је фабрика основана. На земаљској управи седела је напредна странка, и ја сам био члан опозиције, али у тој ствари, кад је изнет предлог о овој повластици, онда у Скупштини није било опозиције, него су се и влада и опозиција сложили и прихватили овај предлог, те дали повластицу овом човеку да оснује фабрику. Тај смо предлог прихватили за то, што смо тежили да видимо, да се развија наша домаћа индустрија И заиста, ми смо имали прилике да видимо, да је овај човек озбиљно отпочео ово предузеће и да је основана индустрија, која израђује штофове од српске вуне. Ми непрестано вичемо, како хоћемо да унапредимо наше економско стање, да хоћемо индустрије и фабрике, да хоћемо да пођемо путем унапређења народног, а кад дођемо до тога, да треба нешто да се учини, ми станемо и противимо се томе. Не може, господо, никад дете да буде човек, докле га родитељ не гаји постепено, докле га не даје у школу, па да буде момче, па тек онда човек. Тако је исто и са једним новим предузећем, а нарочито код нас, који смо једна млада држава. Није никакво чудо, што смо прихватили људе, који заснивају нашу индустрију, који доносе своје капитале у нашу земљу и који ће да буду учитељи наше домаће индустрије. Али, ако би пошли овим путем, којим хоће предговорник, онда знајте да би ми омашили циљ, коју је хтела да постигне Народна Скупштина, имајући у виду интерес наше земље и желећи, да српски сточари и трговци, који се баве са куповином вуне, не враћају се са страних пијаца губећи грдне капитале. Вама је познато, да је ужички округ сточарски крај, и тамо се људи много занимају куповином вуне. Тамо је 1874 год. била једна мала фабрика ћебета, коју је основао Стојан Поповић. Он је имао мали капитал путови су били тешки, подвоз скуп, и он се обраћао нашим капиталистима и тражио од њих кредит, да му помогну и да му дају већи капитал, како би могао у већој количини израђивати ћебета. Влада у то време није поклањала овом човеку онолико пажње, колико је требало, јер, да је потпуно схватила интерес своје земље, она би извела политику, да се наша вуна троши овде, да се тканине израђују овде и да онај новац, који се даје радницима на страни, остане нашим си-

ротним грађанима. Па шта је било? Онда је у ужичком округу било стоке много више него сад, чувени трговци Обрад Дрндаревић, кућа Јокановића, Лука Митровић, Милан Петровић и други, куповали су вуну у округу и из Босне и имали су поједини трговци по 30—40 хиљада ока вуне, па су сву вуну послали на страну, тамо су плаћали лежарину и комисионаре, а после две године ти исти људи вратили су се с крштених руку; било је трговаца, који су изгубили по 3—4 хиљаде дуката капитала, и ја сам онда прорачунао да су у самом ужичком округу трговци изгубили преко 20 хиљада дуката. Па тако су губили и сви остали трговци, који су се занимали куповином вуне. Да је било овакве фабрике, која би могла израђивати ћебета, чохе, штофове и остале ствари, ја вас питам, да ли би могло бити тога губитка? Ја велим да не би било тога губитка. Да је помогнута та наша мала фабрика у Ужицу, она би прерађивала ту вуну, и у место, што су поједини трговци губили по 3—4 хиљаде дуката, ми не само што би сачували нам главни новац, него би сачували и фабрику, дали би могућности нашој сиротињи да заради, и имали би још и 12%.

И опет потсећам г. г. посланике, који седе овде, да кад је влада била поднела предлог о повластици за ову фабрику, онда није било опозиције, него смо сви сложно сматрали, да чинимо једно дело мудрости, да хоћемо да положимо темељ нашој индустрији, и да дамо могућности, да се наш народ развије и индустријски, почем има и сиротиње, и да се вуна прерађује у нашој земљи, и онда смо сви сложно примили тај предлог. И од тада непрестано све Народне Скупштине, без разлике политичке боје, давале су повластице овом човеку, не љубећи његове црне очи, него желећи да потпомогну индустрију и чинећи дело правде. И ја мислим да ће Народна Скупштина и данас то учинити, а да се неће завести разлозима појединих људи.

Господин предговорник побија сам себе оним наводом свога говора где вели, да Минх није куповао велику количину вуне у нашој земљи, него је куповао са стране. Па молим вас, господо, кад је цена српске вуне већа, можете ли ви икаким параграфом учинити, да наша вуна има већу проходњ на пијаци него страна вуна Господо, не треба се варати, цена наше вуне била би далеко нижа и мања да немамо фабрику штофова у земљи и што је цена наше вуне 9 гроша имамо да благодаримо једино заснивању фабрике штофова у Параћину. Ми смо дужни, као народни преставници, водећи рачуна о нашим сировинама и о напретку наше индустрије, да потпомажемо оваква предузећа, да се капитал улаже у овакве радње, а не да капиталисте само дају новац под интерес, као што се то на жалост код нас и чини. Усвајањем овога предлога ми ћемо охрабрити и друге стране фабриканте, да донесу своје капитале и да уложе свој рад у овака предузећа, па да се и ми као мали народ њиховим благом и знањем користимо.

Ми не можемо ићи другим путем него оним, којим су ишли други велики народи, те су се развили у економном, војном, рударском и просветном погледу, користећи се знањем других народа, који су били у бољим приликама, који нису били туђа раја неколико векова као ми. Господо, ако хоћемо напредак, а ја верујем, да ми сви то хоћемо, ја бих, ко би дигао глас против ове концесије, којом се олакшава индустриска радња у нашој земљи, сматрао за тежак грех. Јесте господо, у Ужицу, кад је та мала фабрика радила, по 60 и више сиромашних грађана враћали су се посведневно после рада из фабрике својој кући и носећи лебац и друге намирнице својој кући, да одране своју децу, то, господо, није мала ствар. Данас у фабрици параћинској, кад фабрика добије већу поручбину, у њој раде по 300—400 радника а при обичном раду у њој раде преко 160 радника. Ти радници имају најмању зараду дневну 1 динар, а који знају финије радове да раде они имају по 3—4 динара. Зар не би било, господо, грешно, да ми оставимо без леба 300 до 400 сиромашних грађана; зар ми можемо допустити да се опет деси, да наши трговци купују вуну у земљи па отишавши са њом на страну да је продаду, да се враћају скрштених руку изгубивши сав свој капитал? То не би било ни корисно ни мудро.

Кад је господо била изложба у Врању, ја нисам био тамо, али имао сам прилике да ми причају људи о тој изложби и ево како су ми они о врањској изложби говорили: Хвала Богу, кад смо и то доживели да видимо, да мала фабрика у Ужицу износи на изложбу тако лепе мараме и убрусе, па просто му срце од радости скаче, кад је имао прилике да види, да и ми у нашој држави имамо оно, што и други сретни народи имају. Даље, причали су ми о пиротским ћилимима, да највећи великаши купују пиротске ћилиме да њима застиру своје богате салоне. Колика је та радост за сваког Србина са стране, а камо ли за нас, да се тако лепе ствари у нашој земљи израђују! Колика је та радост за нас, да се можемо одевати рубљем, чохом и штофовима, који се израђују у Параћинској, дакле у српској фабрици, и да њима нашу војску одевамо. Ја вас питам, није ли свакоме од нас милије, да облачи оно рубље, које је откала сеја или кума или пријатељица, него ли да се одева рубљем, које је туђа рука радила? (Чује се: *тако је*). Ти везови, то рубље, које је израђено у нашој сопственој земљи од вуне наших оваца, што је рађено српском руком, то ми је као Србину далеко милије и волим га и скупље платити него туђе, јер што је наше није туђе, а што је туђе није наше.

Поштовани г. предговорник казао је, како Минх набавља неку вуну чак из Смирне и других земаља, то значи, господо, да је вуна у страним земљама далеко јевтинија, а код нас је скупља. Ја бих положио питање народном представништву колико имамо ми још фабрика, које израђују штофове од наше вуне? Имамо само ту једну. Не треба се, господо, варати речима, ја сам мало час напоменуо да је 1884 год., кад је постојала фабрика, трошено је 70—80.000 клгр. вуне. Није господо у ствари онако, као што је поштовани предговорник преставио ствар, да повластичар Минх не купује вуну у нашој земљи. Мени је, господо, познато да Сретен Јевтовић и Орловић, познати велики трговци, купују вуну у нашем округу и продају је баш Минху. Ја сам се са њима о томе разговарао и они ми кажу, да највећу количину, коју купује Минх у најбољим годинама износи 180.000 клгр., а најмања количина 90—100.000 клгр. Што Минх не може и већу количину вуне да у нашој земљи купује, то није његова кривица, узрок је томе што је народ од честих ратова и других неприлика осиромашио и сточарство није онако развијено, као што је негда било и зато повластичар мора да набавља вуну и са стране. Али и други један разлог стоји, што Минх извесну количину финије вуне мора са стране набављати. Треба, господо, имати на уму да по уговору стручна комисија сваке године одређује, колику количину финије вуне мора Минх да набави са стране, та се финија вуна мора додавати, што је српска вуна оштрија и не могу се од саме ње израђивати финији штофови и чоје. Рећи ће се па метните је на крћеницу и власаницу, па ће се извући финије власи, јест истина, господо, тим се справама могу извлачити финији власи, али док се то уради наша вуна доцло би скупље коштала, него вуна исте каквоће са стране. Ето зато, господо, за израду финијих, бољих тканина мора се нашој вуни додавати та вуна са стране, да се може добити чоја, која има ону исту трајност и вредност, какву има та роба из других страних фабрика. Даље се каже, да ми добијамо врло фину вуну од кривовирских оваца, јест, господо у том крају добија се добра и лепа вуна, али добија се мала количина од 4000 кила (Чује се: није 4000 него 20.000 кила); добро па да је и 20.000 кила каква је то количина. Ја верујем да тај крај може лиферовати 20.000 кила, али за продају може дати нешто више од 4000 кила, али остало треба њима за домаћу потребу. Ја, господо, нећу на дугачко и на широко да говорим, за мене личности не постоје, ја ћу у решавању свакога питања онако да радим, како сам заложио реч пред својим бирачима на програм странке, коју заступам. Ја мислим, господо, да свакоме од нас на срцу лежи, да потпомажемо индустрију и сточарство, а ја мислим, да сточарство можемо унапредити само тако, ако потпомогнемо оваке фабрике, које израђују

штофове од српске вуне. Ја мислим, да оваку једну фабрику треба потпомоћи и за то, што та фабрика даје прилике толиким нашим сиромашним грађанима да до зараде дођу, и, што она врло добро подмирује потребу за војску. Ја ћу се радовати и даћу врло радо свој глас, да дамо већу повластицу ономе фабриканту, који би у нашу земљу донео већи капитал и да са још више енергије ради, па да временом ову грану индустрије толико унапредимо, да са нашим штофовима, чојама можемо издржати конкуренцију са другим образованим народима, и да у тим фабрикама могу наћи зараде не 70 и 80 него хиљадама сиромашних грађана. Тим путем идући можемо дожпвети то срећно време, да се може рећи, Србија је не само у добром поднебију и климату, него Србија је земља, у којој живи народ храбар и јуначан и за 80 година толико је у економском положају напредовала, да се може мерити са трговином и индустријом образованих народа. Кад сумирате све ово, господо, ја сам дубоког уверења, да би онај, који би гласао против предлога министровог огрешио се о интересе своје земље, о напредак своје домаће индустрије. Гласајући за предлог г. министра учинићемо оно, што нам као патриотима дужност налаже, да у интересу домаће индустрије учинимо, доказаћемо да водимо сталног рачуна о напретку своје земље. Одбор је прихватио предлог г. министра, ја га као народни посланик прихваћам, а не сумњам да ће и Народна Скупштина министров предлог усвојити, јер је не само по домаћу индустрију, но и по сточарство и земљорадњу врло користан.

Стојан Станковић — Да видимо, господо, како гласи предлог за ову повластицу. Предлог гласи: да је случајно у продужењу повластице изостала из неког потврђеног списка та вуна. Ја тврдим пред Народним Представништвом и сваки, који је био као посланик овде 28 марта 1891 год. сетиће се, да није ништа изостало, него да се на другом читању, по предлогу једнога посланика, неослобођава од овога. Од куда је сво метуто, да се тако каже, то ће сам министар знати, а ја кажем, да то није случајност била; него су ту и стенографске белешке и ту се каже, за што се он не ослобођава од те вуне. А кад је то тако решено, ја мислим, да Народна Скупштина, не може као оно кад се кметови по селима мењају, па дође сељак и тражи нешто од једног кмета, па кад му овај не да, онда од другога и тако редом. То је било 1891 год. и ми том решењу треба да останемо доследни. Г. прота је лепо говорио, како треба заштитити и развити индустрију, па у тој цељи и решила је Скупштина 28 Марта 1891 г. ову повластицу. Па ако хоћемо да заштитимо нашу вуну и нашу производњу, онда не треба ово да одобримо. Као што је г. прота казао, да је лепо имати вез, одело и друго од наше вуне — па ми то и тражимо, али потпомагање наше производње не може да се развије оваким помагањем повластичару, јер је њему много шта учињено. Скупштина је донела решење, да се њему допусти увожење стране вуне у толико, у колико је потребно да се меша са нашом вуном; а овим хоће да му се да, да сву вуну увози са стране; па каква нам је онда ваљда од тога? Ми нећемо имати ништа од тога, јер ће овим остати само спекулативна индустрија, од које имају користи само Браћа Минх и више нико. С тога, ја ћу да се придружим предлогу г. Димовића, те да не буде то, да како која влада дође, да нам се подносе такви предлози.

Никодије Милетић — Господо посланици, позван дужношћу, по положају, који заузимам као народни посланик а нарочито, што сам из тога краја, те ми је дата могућност да пратим све прилике и околности, у којима се крећу фабриканти Браћа Минх — сматрам да је потребно, да проговорим неколико речи о овом важном питању; а питање је ово по мом убеђењу доиста важно. Важност његова не потиче отуда, што оно долази само са индустријског предузећа, колико ја ценим његову важност са још једног гледишта, а то је са гледишта финансиско државног. Ово питање, које је стављено овде на решење пред Скупштину, оно повлачи један известан издатак, издатак из државне благајне, дакле, на штету наших финансија, Полазећи с тога гледишта и ценећи ово питање као питање финансиско, као један издатак финансиски, јер вотирањем његовим дали би извесну суму новаца на поклон извесном лицу. Ја ћу, дакле, у свом говору имати да ценим то питање само са гледишта финансиског, да ценим, да ли је предлог на закону и повластици оправдан или није, и у колико.

Но пре, него што пређем на саму ствар, ја имам да приметим на говор посланика г. Ђурића, који је онако лепо и идеално износио мисли о помагању наше индустрије. Ја мислим, да према свему ономе, што смо чули од г. г. предговорника, неће бити многих, који неће делити исто мишљење о подизању индустрије. Али са подизањем једне индустрије не сме се толико далеко ићи, да то подизање штети саму државу; треба имати и у томе граница. Ако је српској држави требала једна таква индустрија, и ако је хтела да покуша с тиме, да види, да ли ће она благотворно утицати на живаљ у околини; да ли ће одговарати начелу, ради кога треба да постоји такво индустријско предузеће, — она је имала пред собом низ година рада, и према томе раду могла је довољно да оцени то предузеће.

Г. предговорник Димовић, отишао је у неколико у детаље, излажући рад самога Минха; а ја то нећу да чиним, јер ја не видим лично само Минха, него видим једног повластичара, који долази у сукоб са државом. Према томе, хоћу да ценим права тог повластичара и права државе, која она има према њему. Ако би хтели да улазимо у појединости; да износимо оне радове, који су били у току минулог доба између повластичара и државе, то би нас тако далеко одвело, да би морали пред Народно Представништво да изнесемо такве прилике и ствари, које не би могле да послуже на част ни самом повластичару, ни оном, који је био законом позван, да те повластице између повластичара и државе регулише. За ове и овакве прилике ја остављам себи право, да онда, кад прибавим све податке непобитне, да у виду интерпелације — јер налазим, да је то најправилнији пут за регулисање тих ствари — дакле задржавам себи право, док прибавим позитивне доказе, па да изнесем све то пред Народно Представништво. Нећу да говорим о оним користима за које се вели, да околина има од тога завода, јер у колико се то сматра и цени са извесне висине, у толико изгледа све то са свим друкчије ономе, који је у самоме месту. Главна ствар, што хоћу да ценим, што хоћу да кажем, то је, да ценим права државе и повластичара у онолико, у колико ја то разумем. Правник нисам, а нека ми се не замери, ако не изведем то онако, како то умеју правници да изведу. Али ја мислим, да то изведем на основу постојећих факата и закона. За мене је правило — а мислим да ћете се и ви сви са мном сложити—да закон треба да буде највиша воља у Србији. Закони морају бити примењени како на грађанина нижег реда, тако и на највишу личност, јер пред законом треба да будемо сви равни. Кад полазимо с те тачке гледишта, онда мислим, да један повластичар не може да буде изузетак од закона српских. Овде је такав случај, да се овим предлогом иде на то, да се један повластичар издвоји од осталих грађана, да се одредбе једног закона на њега не примене. Разумем повластицу у ономе, у чему има повластице; разумем да држава мора да има обзира према таквом лицу, јер на што је та повластица, кад би држава хтела да изигра ту повластицу — онда нема потребе ни да је даје.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 55 ПЕТАК 6 АВГУСТА 1893 ГОДИНА III

41 САСТАНАК

27 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Алекса Ратарац

(НАСТАВАК)

(О повластици, Минху Ник. Милетић).

Ну, где је повластичар у праву и у колико се његово право према повластици простире, у онолико треба држава да га потпомаже и да га штити. Али овде, где он нема права и где то право не може он да добије по закону, ја мислим, да држава треба да стоји на оном земљишту, и да тражи оно, што је по закону повластичар дужан да ради. Какав је случај са увозном царином на вуну, која се овде тражи? По моме уверењу, никаквог ослонца законског нема, да се овај издатак учини на штету државне касе а у прилог фабриканта Минха, јер у продужењу повластице није случајно изостала вуна, она је могла бити предвиђена, као што су предвиђене и друге ствари и артикли, које он троши за стоју употребу у фабрици, па и сви делови машински, који ће му требати доцније за разграђавање своје фабричне индустрије. Тај закон, дозволите ми, да вам прочитам, па ћете видети да то није случајност, што је вуна изостала, него да се ту морало нешто друго имати у виду, кад је вуна изостала, а то је по мом мишљењу, да не дозвољавамо толико јак увоз вуне са стране оног квалитета, који ми имамо у нашој земљи, а тиме пак шта да учинимо? Да учинимо побољшање цене наше сировине, која се овде налази, те тиме да потпомогнемо ону грану наше домаће привреде а то је грану сточарства. Дакле, закон је мислим, имао то у виду, а и циљ самог тог подузећа треба да буде тај да се тим иде индустрији на помоћ, тој грани, која се троши у тој индустији.

Чл. 1 тог закона гласи овако:

„Општа царинска тарифа, која је овде приложена, дели се на увозну и извозну тарифу.

„Увозна тарифа одређује царину, која се има плаћати на еспапе, што се из страних земаља увозе у Србију.

„Извозна тарифа пак, одређује царину, која се има плаћати на еспапе, што се из Србије за стране земље извозе.

„На еспапе, који се из једне стране другаве у другу преко Србије провозе, не плаћа се никаква царина.“

Дакле продужује се рок за слободан увоз ниже именованим предметима. То значи, да ти предмети треба да буду побројани и доиста чл. 2 побројао је те предмете и он је јасно казао, који су ти предмети. Он гласи овако:

„Где у увозној тарифи који предмет не би био таксиран, пити од царине изречно ослобођен, министар финансије уврстиће га под ону таксу и ону групу тарифе, којима он по своме роду, својству и односно приближној вредности, припада, што ће се и у званичним новинама објављивати.“

Дакле, овај је члан определио све оне артикле, који су њему неопходно потребни за његову радњу и развијање ове индустрије. Међутим вуна је овде изостала, а зашто то? Изостала је за то, што тај артикал имамо у самој нашој земљи, ту може она да се троши. Говори се с погледом на повластицу и ранији уговор, који је држава имала, са повластичарем, односно набављања чоје за војску, како је у неколико обвезан да троши страну вуну, а то је вуну бољег квалитета, вуну за финију израду. Па лепо, господо, повластичар није спречен да обавезу испуни, пити га ко тереги царином на овај предмет. Јер у чл. 2 прочитаног закона дозвољава му се да увози камгар и свилу, камгар је нарочита врста финије стране вуне спремљене за прерађевине. Па кад се то законом признаје само за финију вуну, која се од њега тражи, онда, од куд може, да увози и другу вуну онога квалитета, кога ми имамо у земљи и од куд да потиче овај предлог, да му се на ту вуну да слободна царина. Вели се још у овоме предлогу, да онда није постојала општа царинска тарифа. Па лепо, господо, у току рада Народног Представништва показала се потреба, да се из финансиских и других државних разлога, који су диктовали Народном Представништву донесе други закон и ја мислим, да је законодавство правилно решило, што је тим законом о општој царинској тарифи обухватило и вуну, коју ми у нашој земљи имамо. По том закону дужни су били сви да се покоравају, па је дужан био и сам Минх, и за то му је држава ту царину доцније обсиговала, кад му је исплаћивала извесне рачуне. И као што је то наплаћивано од Минха, тако је исто наплаћивано и од других. Сад се међутим тражи, да му се то поклони, оно, што је на основу постојећег закона дужан био да плати. Та сума, коју он плаћа није мања од 60.900 динара. И кад је та наплата оправдана и са законског гледишта, кад је тај приход дошао по закону о општој царинској тарифи а и са гледишта повластице, коју је он имао, онда ја мислим нема разлога да му се тај поклон чини. Овим се каже да не треба да му правимо сметње. Па зар се овим сметња чини? Па зар не би била неправда, кад би њему држава дала повластице на неке артикле а другима не? Онда би имали исто право и остали, да траже од државе, да им се врати из државне благајне све оно, што им је наплаћено при увозу. Ја мислим, да не може бити збора, да сви они, који су сем Минха имали увоза вуне, да не би

имали и они иста права да траже да им се врати из државне благајне оно, што ми хоћемо да поклонимо Минху, јер и по властичар нема права на увоз вуне. То му право не даје ни продужена повластица а ни раније повластица, а терети га закон о општој царинској тарифи; према овоме свему ја држим да је овај предлог штетан по државне финансије и по државне интересе, и ја могу да се придружим предлогу Димовића, да га потпомогнем у томе, да се овај предлог као штетан одбије јер он засеца у интересе наше државе, а ту је у питању сума од 60.900 дин., која се не може тако олако да пређе и да се одбаци, кад пред собом имамо тешке финансиске невоље у нашој земљи.

Министар нар. привреде, Раша Милошевић — Допустите, господо, да и ја само неколико речи кажем у оправдање предлога, који сам имао част да поднесем Народној Скупштини. Пре свега морам рећи, да је доиста жалосно, кад људи из оне околине, где се налази та фабрика Минхова протествују против оваквог предлога. Ја знам врло добро, а мислим да ми ни г. Димовић неће спорити то моје тврђење, да је у почетку првих година постојања саме Минхове фабрике, г. Димовић имао доброту, да буде чак и продавац тих тканина фабрике; у опште узето: односи између њега и Минха били су врло добри. Од куда ли је то да после 10 год. живота г. Димовић војује против ове фабрике, за коју је у прво време сматрао, да је врло корисна установа?! Може бити да је томе узрок тај, што се Минх покварио, или можда постоје други узроци, који су г. Димовића нагнали, да се држи оваквог мишљења о такој једној установи И један и други узрок, ако би постојали, морали би нам бити врло немили, јер би могли може бити утицати на рад ове наше фабрике, којој оволико пажње поклањамо само, да бисмо је одржали и унапредили. Ја бих са овога места имао узрока да жалим у толико више, што је фактички признато, да једна таква установа у својој околини доноси само добро. Са тога уверења, које је и у народу појаче утврђено, сваки крај наше земље отима се да има ма какву привредну установу; то је једна добра страна наших људи, јер је то управо извор, за привредну радну снагу у околини, где се таква установа створи. Разуме се, да су се и сами грађани из околине вароши Параћина радовали, сви кад је основана таква фабрика и по мом мишљењу немају ни сад разлога да се они срде на такву једну установу. Господин Димовић тврди како је та фабрика само од штете за ту околину, како су престале трговине, које су вођене са вуном, како сад нема тих трговаца, који су пређе били, како чак ни трговци из Сарајева и других вароши из иностранства не долазе сад и у опште да је настало рђаво стање у трговини с вуном у околини Параћина. Дозволићете ми г. Димовићу, да ја овај појав протумачим са другог, мога гледишта, и да покажем да му не вреди приписивати узроке, који ге не изазивају. Ја држим, господо, да баш то, што не долазе страни трговци да купују вуну, баш то, што нема трговаца посредника ни у самом Параћину да купују вуну; да баш то и јесте знак, да Минх купује и троши вуну из тамошње околине. Кад тога не би било, кад би вуне било у сувишку, њој би се морао тражити и нови купац, па ма и Минх и сви други, спречавали долазак таквога. То ће бар бити јасно г. Димовићу. Ја могу да тврдим да, догод је држава имала потребе, да набавља већу количину тканина за војску, да је дотле била појачана куповина наше вуне. Године 1889 или 1890 сам Минх купио је око 180.000 кила вуне; то се може најлакшим путем доказати а то ни г. Димовићу као човеку из околине, који се, како видим, интересује овим послом, неће бити непознато. Доцније, како му је кад била потреба, он је куповао, кад већу кад мању количину вуне. Прошле године није купио више од 60.000 кила за то, што тканине ни самој држави нису биле потребне у оноликој количини, као пре тога, а за тим је било и других узрока. Чим би се дакле, створиле повољне околности, нема сумње да би Минх развио фабрикацију својих тканина и том приликом, по себи се разуме, да би јаче почела куповина вуне из ближе и подаље околине, у којој се фабрика налази. Што Минх и сад не купује сву количину вуне, која му је потребна, то није његова кривица. Кривица је у неколико до саме наше вуне, до каквоће њене, јер она нема оне еластичности, која се захтева за трајаднije тканине, за боља, финија ткива. Ви сви знате из искуства, да је тканина откана од наше вуне, веома оштра, да нема оне гипкости, брже се крза, него ли тканина од финије вуне. То је натерало и само министарство војно, да при поручивању и либеровању ткан па из његове фабрике захтева да се 50 од сто боље вуне, које ми у земљи немамо, меша са вуном нашом.

Ви знате, нарочито то параћинци треба и морају да знају, да кад год се припрема вуна за тканине за војну потребу, да свагда том приликом министарство војно изашиље нарочиту комисију од стручних људи, пред чијим се очима, у чијем се присуству меша — мелира — вуна, и тиме се испуњује онај услов, који је министарство војно ставило у уговор о либеровању вуне, односно мешавине наше и стране вуне. Ја сам имао прилике да, као члан једне комисије, обиђем Минхову фабрику, да видим какву вуну тај човек има, и ја, господо, одбијам овде на најсвечанији начин, да он употребљује вуну од старог одела вуненог: то, господо, не стоји, он то никад не употребљава. Он употребљује само вуну од оваца, а никако расчешљане тканине т. з. „шоди“ од старих дроњака.

Дакле узрок, зашто он мора да увози вуну и са стране, то је сам захтев наше државе, а други лежи, господо, и у нашим навикама у томе: што ми нећемо да трошимо тканине, које су изаткане само од наше вуне. Једини је наш сеоски сталеж и делом занатлиски сталеж, који троши и то сукно, које се производи махом од наше вуне и он га за то и израђује еасвим од наше вуне, јер нема разлога да вуну скупље са стране довози и да замењује јевтинију вуну са скупљом вуном. У тежњи војне управе и грађана, да добију бољу и трајнију тканину, једини је разлог, зашто он мора да увози скупљу вуну са стране. Кад би наше навике биле другчије, кад би ми сви хтели да се оденемо вуном наше српске стоке, онда нема сумње, да Минх фактички не би имао потребе да увози бољу вуну, али кад су наше навике и потребе таке, да тражимо тканине од вуне какве у земљи немамо, онда разуме се, ако хоће да опстане као фабрикант, мора да задовољи тражњу, потрошњу, и у количини и у каквоћи у какој се она јавља. Ја сам овим, надам се, објаснио, зашто он мора да увози ту вуну, сад остаје да неколико речи кажем о цени тканина, које он либерује за војску.

Цена, коју одређује комисија овим ткивима, које Минх либерује министарству војном, та цена је средња цена те врсте тканина на страним пијацама, коју прибира министарство војно на разним пијацама, и тим средњим ценама додаје се још до петнајест процената, као један вишак, један добитак за унапређење рада и колико толико лакше такмичење са том врстом индустрије, која у суседству бурно напредује развијана годинама и врло подесним условима. Скупштина, која је вотирала тај закон, учинила је ту помоћ увиђајући тешкоће, које га очекују у предузећу, и за то му је, у прилог његовог предузећа, дала тај вишак преко оних цена, по којима би други либеранти могли да дају министарству војном ове исте тканине, Комисија, која одређује ту цену тканина, има, разуме се, у виду све околности и услове од којих зависи одређивање такве једне цене, па је такве околности имала у виду и односно плаћања царине. Кад је при одређивању цене тканина за потребу министарства војног била општа тарифа, по којој се није ништа плаћало на увозу вуне, тада је и цена могла бити мања, чим је царина на вуну ударена, морала се или се мора и ова повећати, ако се хоће да фабрикант има свој већ признати му процент на потпомагање. Вуна, што је са свим природно, што је са економног гледишта са свим оправдано, као сировина, са свим је потребно било, да се ослободи, и ретко се дешавало у царинској тарифи да се вуна оптерећавала. И она је била и по нашој тарифи царинској ослобођена, па и у овој је ослобођена, а што је мало пред том била оптерећена, то су диктовали обзири, које немам потребе да вам овде набрајам.

Сваки се народ па и наш радује, кад се сировина његова, поред потребе у земљи, може да извози и на страну као произведени и уштеђени сувишак. Ми у томе морамо имати још већег задовољства. За што? За то, што наша држава нарочито нема у земљи такве индустрије, која би могла да утроши и преради све те сировине. У осталом, господо, не само да се при развијеној индустрији у земљи, сви производи, које она потребује, боље троше и плаћају, него што би се плаћали кад би се као сировина извозили на страну, него се тиме налази још и сталана занимања толикој радној снази народној, која би у извесно доба године са свим бесплодно лежала. Помислите само, колики би број надница престао у земљи, кад би све те тканине биле на страни произведене? То би била свакако велика штета за нашу земљу и ја мислим, да је најбоље, кад се сировине већ налазе у земљи и кад постоји могућност да се оне ту, на месту, претварају у тканине, него да се извозе на страну, па ма се, по нужди и за време морала за то и друга која врста вуне употребити, које у земљи немамо, јер је боље да и тућу вуну употребимо и прерађујемо у земљи, него да готове тканине са стране увозили.

То је велика добит, и ја не разумем зашто се борити против те очевидне користи народне, зашто се тврди, да је штетно, да се сирова вуна увози у нашу земљу и ту прерађује, зашто се тврди, да је боље, да ове фабрике и нема, него да се готове тканине, изаткане од туће вуне, туђом руком увозе. Ја мислим, да напад на ову фабрику нема свога оправданог разлога. То држава не сме да дозволи да се тако једно предузеће збрише ради интереса појединих лифераната. *(Одобравање.)*

Дакле, после овога уметка да се вратим на суштину самога предлога мога. Напоменућу, да кад је одређивана цена тканина за потребу војног министарства, није се плаћала царина на вуну. Настала је 92 година, и том приликом, из побуда, које ја овде нећу да именујем, уведена је царина на увоз вуне, а да је то била привремена мера, доказ је то, што је ове године царина на вуну збрисана. Дакле, она цена, која је са министарством војеним за набавку тканина уговорена, одређена је била према увозу вуне, на коју се није плаћала царина. Али шта бива сад? Сад долази држава па каже, толико и толико плаћа се царине на вуну, од које тај фабрикант има да изради тканине за потребу војног министарства. И шта је њему сад остало? Или да повишује цену тих тканива, или да моли министра финансија, да га ослободи плаћања те царине. А шта остаје министру финансија? Да из једног џепа узме а у други меће, да узме од Минха, па да га да Минху преко министра војног.

Господо, сви лиферанти удешавали су цене предметима према извесном стању и према извесним околностима, које су биле, када су се погодбе чиниле. И ако држава хоће, да из буди каквих разлога, било политичких или материјалних, натовари да ти лиферанти плаћају више, него што је погођено, онда је то, најблажије да се изразим, *неправда* (Чује се: *Тако је*)

Ја бих желео, да се трговци, који тргују ма каквим производом ставе у положај таквих лифераната, па нека кажу како би им било. Да наведем један пример. Кад је стари закон о трошарини био, онда је било пуно лифераната за војно министарство, и шта је тада било? Углављење су цене по староме стању, кад није било закона о трошарини, или га је било само за неке предмете, а сад на један пут долази нов закон о трошарини, по коме они морају да плаћају већу трошарину. И ти су људи били принуђени да моле министра финансија, да их ослободи од трошарине, или да министарство војно повиси цену предметима, које лиферант има да либерује. Хоћете ли ви, господо, ма из каквих разлога, често пута политичких, да на тај начин глобите наше грађане? Ја мислим да то није ни оправдано, да не кажем, да није ни часно.

Дакле, ако желите, да доиста из једнога џепа не узимате новац и мећете у други, онда вас ја молим да примите овај предлог, у толико пре, што ми треба да помажемо оваква индустриска предузећа. Остављам на страну, да ли су овакве установе, као што је подизање фабрике, корисне или не, а ако ни због чега другог, оне су корисне с тога што извесан број наших људи налази рада. То не треба да заборавимо, јер увек, кад год се врше либерације тканине за војску, онда се повећа број радника и њихове наднице, није потребно доказивати да је то корист за земљу.

Ви знате, да је врло мали број наших грађана раније, посно фабрикате из те фабрике, и кад би ми имали више патриотизма, него што га имамо, да имамо више воље за помагање наше индустрије, и кад би се ми решили да носимо наше производе, ја мислим, да би та фабрика учинила велике користи. А кад ми хоћемо тканине, не од наше вуне него од стране, онда ваља и да допустимо, да се израда тих тканина и прерађивање вуне задржи у нашој земљи. Ја сматрам да је оправдано, да држава не узима оно, што не би требала да узме, сматрам да је у интересу саме наше државе, да се на сваком кораку такво предузеће помаже, јер тим помажемо нашу радну снагу. Ја желим, да се свуда, где је могуће, избегну посредници, јер где год потрошач може непосредно да пружи руку произвођачу, ту су производи јевтинији. То је корисно у интересу и ниже привреде и наших потрошача, за то вас молим да поднесени предлог усвојите.

Радисав Митровић — Из говора г. министра народне привреде видим, да није морала та ствар да долази пред Народну Скупштину, да се она сада око тога бави.

Скупштина је донела законе и министар треба да их примени онако како су написани. — Камо среће да је министар народне привреде поднео сада предлог о подизању и усавршавању пољопривреде — земљорадње и сточарства, те најважније наше производње, пошто смо ми земља, која од тога живи. Наша је земља чисто земљорадничка и сточарска и од тога рада добијамо искључиво новаца и средстава, која су нам потребна за подмирење наших домаћих и државних потреба. Ми до сад нисмо ништа од индустрије добили већ једино од земљорадње и сточарства, те за то на пољопривреду треба, да обратимо највећу нашу пажњу. После тога треба да подигнемо наше занате, па тек тада да овде говоримо и проводимо време око тога, како ћемо подизати индустрију, и фабриканту Минху помоћи. Кад бих знао да ће пропасти та фабрика без тражене олакшице, ја бих пристао на то да јој се помогне, али кад знамо да та фабрика има годишње чисте добити око ½ милиона динара, онда није требало ни тражити помоћи, нити је требало ово да долази пред Народну Скупштину, а тим пре, што је утврђено законом да он треба да ту царину плати. Што неки кажу, да ова фабрика троши нашу вуну и да диже цену нашој вуни као што је напоменуо прота Ђурић, ја баш на против знам да још лањска вуна ужичка није однета у ту фабрику, она и сад лежи по селима, па можда је неће ни да прими. Мени изгледа да ова фабрика брање Минха чостоји на штету трговине са нашом вуном. Због тога не би требало никако ни да им се даје ова олакшица, да не плати за извесно време царину на вуну, када им је и сувише повластица дато. Мени изгледа као да се гледа на то, нека држава претрпи све, а да само нико не изгуби Ја мислим да је пре чување интерес државни него интерес појединаца, тим пре што је овде држава у праву.

Милан Ђурић (ради објашњења) — Поштовани предговорник мој друг, казао је да није вуна из ужичког округа, коју су фабриканти Минх купили, још одвежена, то је истина, да још није одвучена, али ту су вуну браћа Минх пазарили, а што је до сад нису одвукли узрок је, што немају пара готових да је исплате, ова вуна коју су они пазарили стоји у магазама још и сада, то су њихови рачуни, што и сад ту лежи. Они су је пазарили, а сад немају новаца да је одвуку, по што им држава много дугује.

Тодор Дидић — Ја имам само то да кажем, да наш срез бањски продаје на 50000 кила вуне годишње, а већ је скоро купила фабрика браће Минха на 30000 кила вуне у овој години. Трговци су за фабрику плаћали по $6\frac{1}{2}$ и $7\frac{1}{2}$ гроша кило вуне, и ова је вуна добро плаћена, а да нема ове фабрике у Параћину, ми би онда другим трговцима давали нашу

вуну и по $5^1|_2$ гроша килу. — Истина има трговаца, који имају новаца и који би могли да купују нашу вуну, и да је после носе за Пешту и Беч, али онда би наш трговац пропао, по што би тамо јефтиније морао да прода вуну. Један је пооодавна извезао прану вуну на страну па је није могао продати него је нешто вратио и сад је подмеће под душеке те се на њој одмара (смех). То сам имао да кажем, и мњења сам да се ослободи ова вуна царине.

Министар финансија М. Вујић — Господо! После говора мога друга г. Раше Милошевића, ја имам да кажем само неколико речи, с тога, што сматрам за дужност, да ис правим оне неправилне и неправедне погледе, које су изнели неки говорници а нарочито г. Димитрије Димовић, и они, који су говорили о овоме предмету као и некоме „поклону“. Господо, овде се не тражи никакав „поклон“; ово је просто једна праведна ствар. Пре свега, греши се, кад је сад говорено овде о томе, као да ми овде чинимо неке особите повластице а на штету наше домаће производње, на штету наше земљорадње и сточарства. Далеко нека је та помисао од мене, да потпомажем оно, што би било на штету тих грана наше производње! Јер потпомагати домаћу индустрију значи у самој ствари потпомагати и домаћу земљорадњу и сточарство. Јер извесно је то, да је најбоље средство, којим се повишава цена сировинама у једној земљи, како је индустрија у земљи развијена; а ако ове нема, онда и цена сировинама опада. То је, господо закон економски, против кога нико не би могао ништа навести. Дакле, потпомагањем индустрије, фабрика, ми у исто време потпомажемо и све наше прерађевине, и сировине у земљи. Узмимо, господо, и проценимо овај случај, што су напоменула нека господа, како Минх купује сировине за своју фабрику и са стране. Шта то значи? што ли он ту вуну купује на страни? он то купује за то, што таквог квалитета сировине нема у нашој земљи, а кад би било, они би без сумње у земљи куповали и плаћали пре, него што би га довозили са стране. Индустрија увек повишава цену сировинама у земљи и подиже тиме цену њихову.

Г. Димовић напоменуо је и нарочито ударио гласом на то, да што више подејствује на расположење Скупштине, како је овом фабриканту Минху давата концесија за концесијом и како ће нас то извести на некаки монопол. Овде не може бити ни говора о монополу. Све концесије, које су давате, оне су само продужаване и давате су једино у тој цељи, да се та индустријска грана подигне и одржи у земљи. Да кажем простије, сво ово му је давато: и земља и 15 % већа цена по што би се плаћале набавке са стране, и ослобођење свег материјала и алата од царинских дажбина, — просто за то; да ми тај производ у земљи купујемо, а не да га довлачимо из Пеште и Беча, као што је пре било. Јер, кад купујемо тај производ, ми подижемо цену домаћим сировинама и подижемо радну снагу у оном крају. То је изван сваког спора, и то се не може побити.

Што се тиче онога разлога, који је г. Димовић напоменуо, како Браћа Минх увозе вуну са стране, па чак и из Смирне, — ја бих упутио питање на г. Димовића и на сваког трговца: да ли би Минх или у опште ма који фабрикант имао разлога, да набавља вуну из Смирне, плаћајући велике транспортске трошкове, кад би он ту врсту вуне имао у земљи? Разуме се да не би. Па за што Минх увози ону? Извесно за то, што те врсте вуне нема у нашој земљи, или и ако је има, значи, да је онда нема у довољној количини и бољем квалитету. Даље, као што је напоменуо мој колега, ако и у колико и увлачи вуну у земљу, да му то и сама држава прописује, и прописује му за то, што хоће да има боље тканине, јер од наше вуне не може се бољи квалитет тканина да производи, сама државна комисија одређује, колику количину стране вуне може употребити, а колику количину наше лошије вуне. Према томе, никаква одговорност не пада на Минха.

По себи је јасно, да би било штетно и по интересе земаљске и било би и непаметно, ако му ову олакшицу, коју он већ има не би дали и за ово кратко време просто с тога, што је тај фабрикант рачунао на слободан увоз вуне, а рачунао је не само с тога што има концесију, — већ и за то, што није могао ни мислити, јер се ово по себи разуме, да увоз таквих сировина као што је вуна, неће бити слободан. Ја ћу да поменем разлог, који је избегао мој колега, зашто је дошла општа царинска тарифа, зашто је ударена царина и на увоз вуне. Онда смо спремили општу царинску тарифу за случај да не успемо у трговачким уговорима са страним државама. То није никаква тајна спремати тарифу као средство за борбу, и у тој тарифи све што се само може увозити, порезали смо јаким дажбинама. Чим је та потреба престала, чим смо дошли до уговорне тарифе, од оног часа престала је потреба да се царина на вуну удари и одмах је скинута. Кад ово не би учинили значило би, да намерно идемо на то, да казнимо једнога нашег индустријалца Није питање, колика је сума, питање је о правди. Држава треба у првој линији да заштићује правду, и ако не чини то, она ће се огрешити о права својих грађана. Најпосле, ја морам да се оградим од тога, што су неки напоменули, и да је он „израелит“! Трговци као и сви други грађани у овој земљи заштићени су подједнако, па ма које вере били Ми то сви добро знамо из искуства, да и Минх као и сви други хоће и гледи свој интерес подједнако, па ма које вере био, а држава је дужна да интересе својих грађана без разлике заштићује. Напоменуло се, како Минх обија прагове министра финансија са сузним очима и тражи, да му се нешто нарочито учини. За време, док сам ја био министар финансија, он никад није долазио да тражи неке концесије, него је просто по нашој финансиској невољи тражио, да му се плати оно, што му држава дугује. И ја хоћу да констатујем ово, да је он већ много кажњен због наших тешких финансиских прилика, јер му ми дајемо бонове по 6 % а он мора да заложи са 8 и 9 %. Дакле, он је врло често кажњен с тога, што држава није у стању, да му на време плати. Ја могу констатовати то, да на дан 1 априла од близу 7 милиона бонова била је четвртина у рукама Минха. Он је по уговору све предао држави савесно по квалитету и цени, коју је комисија утврдила и разуме се, држава је дужна да му све то исплати на време. Међу тим, држава му је дуговала на дан 1 априла близу 1,700.000 дин. и то је дуг, што има да се исплати од овога зајма од 18 милиона.

Дакле, није ово никакав поклон, него је ово налог правде, коју имамо да учинимо према једном индустријалцу, ето, у томе се састоји овај предлог Народној Скупштини, да држава српска не учини неправду једном домаћем произвођачу, једном нашем индустријалцу. Јер, кад би казнили таквом мером овога произвођача, ми би дали рђав пример за у будуће за све оне, који би желели, да подигну ма коју нову грану индустрије у нашој земљи.

Раша Нинић — Господо, ја мислим да нема ни једног посланика, који је противан овој параћинској фабрици. Него овде су два питања. Ми смо 1891 године решавали о тој концесији и ми смо само тражили, да се страна вуна не увози, него да се троши наша вуна, јер нико не може казати, да ми у Србији немамо вуне. Ми, који смо из народа, ми добро знамо, колико имамо вуне. Ја знам, да из црноречког и тимочког округа Минх никако не узима вуну, већ је довози са стране. А као разлог за то, што се довози вуна са стране, наводи се то, што је та вуна добра за израду наших производа То би било добро, кад би се трошила наша вуна, али то се доноси са стране, и он је оштетио нашу државу са 60.000 динара. Ми нисмо противни фабрици, него смо противни томе, што се вуна доноси са стране.

Погледајте на хаљине на војницима, какве су!? Војници не носе хаљине ни 2 — 3 месеца и све се поцепају, кад би се употребило оно сукно од кога ми правимо одело и за одело за војску, онда би имали одело за војску како треба. Кад Минх има концесију за фабриковање и либерује одело за војску, онда треба да за војску прави одело од те добре вуне, која се у нашој земљи израђује, а не да доноси неку другу вуну и отпатке са стране и од тога фабрикује чоху за војно одело. Овде има више посланика, који ће потврдити, да смо

ми одобрили Минху концесију једино под тим условом, да плаћа царину на вуну.

Министар народне привреде г. Раша Милошевић — Молим вас ради објашњења само неколико речи да кажем. Ви сте решили 1891 год. да Минх мора плаћати царину на вуну, јер вуна онда не плаћаше никакву царину. Од 1891 до 1892 није ни постојала општа царинска тарифа. Према томе ви сте ни могли решавати, да Минх плаћа какву царину на вуну, јер је вуна онда била слободна од царине. Скупштина од 1891 год. радила је друге послове, а тек је 1892 године донесена општа царинска тарифа, по којој је вуна, увезена са стране, оптерећена царином.

Пера Павловић — Одобравам поступак оне владе, која је у оно време дала искључиву повластицу Минху, јер налазим, да се је код нас могла само тако и почети да развија индустрија. — Али уверен сам, да влада, која је дала ову концесију, није мислила да одуговлачи ту концесију на вечита времена и само у једној личности, него је дала концесију донде, докле се тој индустрији не осигура трајан опстанак. Сад, ако би хтели и ову нову повластицу да дајемо, која се састоји у томе, да му држава, мислим врати 40—50.000 дин. царине на вуну, коју је увезао *са стране*, треба прво да се запитамо: да ли тај Минх материјално стоји у горем положају сад или онда, кад је повластицу добио? — Ја бих желео од свег срца, да сваки наш трговац пољопривредник и занатлија стоји овако рђаво материјално, као Минх. Камо среће, да имамо ми доста таквих сиромашних трговаца, као што је фабрикант Минх. Минх се са овом повластицом за израду штофова обогатио у нашој земљи што ми је у ствари веома мило и постао један од најбогатијих фабриканата код нас. Према томе, ја не налазим никако разлога, да се једном човеку, који се налази у тако повољним материјалним приликама, опрости 40.000 динара и још што је горе да му се опрости толика сума на име царине на вуну, коју је увезао **са стране.** Ја мислим, да је замисао владе била, кад се повластица Минху давала, — да у својој фабрици троши нашу вуну, а не да доноси страну вуну, а ми да га у томе још и помажемо. Ја делим мишљење г. министра народне привреде, да ми немамо у нашој земљи довољно фине вуне за израду лепших тканина; ја верујем, кад би могли бити скромни у том погледу, могли би бити без тих финих тканина и носити што имамо. Али на послетку, ја ћу дозволити, кад настану велике врућине, потребно је лакше одело, и да због тога, што наш свет иде за луксузом, треба да се и у нашој земљи производе финије тканине и да се, због тога, мора извесна количина финије вуне увозити са стране. С тога бих предложио ово, да Скупштина усвоји, да нам г. министар у округлој цифри каже, колика је та сума, што се предлаже, да се Минху у име царине врати, па да за ту суму новаца набавимо довољан број тих оваца, које дају финију вуну, да се распоклањају оним привредницима и да се те овце гаје у оним крајевима, где има најбољих услова за сточарство ове врсте. Ето тим путем ми би могли добити у нашој земљи ту финију и мекшу вуну и онда повластичар Минх не би имао потребе да купује вуну са стране. Ја бих молио, ако има 10 посланика да потпомогну мој предлог (Не потпомажу га).

Милан Милићевић — Ја из овога предлога видим то, да браћа Минх имају да плате извесну суму у име царине за увезену вуну са стране и сад се овим предлогом тражи да им се та сума поклони. Међу тим ни у округлој цифри не каже се, колика је та сума, која се хоће сиромаху Минху да поклони. Ја не видим никаког основаног разлога, да држава српска треба што-год томе сиромаху Минху да поклони, јер сматрам, да је њему и сувише учињено, а и сам нам закон не дозвољава, да овај његов захтев можемо да одобримо. Његов је захтев неправедан и незаконит, ја никако не могу пристати, да се, колико сам извештен, поклони Минху једна повећа сума новаца, која припада држави и која ће изнети 10—12 ока у злату. С тога ја сам противан предлогу госп. министра.

Риста Поповић — Господа, која су говорила против предлога министровог, изнела су само два главнија разлога, против њега. Они кажу, да се овим предлогом министровим штете државни интереси и да се у исто време штете наши произвођачи, да се чини штета онима, који производе вуну. Један и други разлог по моме мишљењу не постоји.

Прво, каже се, штетиће се државни интереси тиме, што се неће наплатити царина за увезену вуну.

Господа посланици, која су говорила за предлог министров казала су, да повластичар Минх не доноси ту финију вуну са стране за то, што из ината неће да купује од наших произвођача и да намерно штети наше произвођаче, купујући вуну из Азије, Француске и других места. Не купује повластичар Минх извесну количину вуне и са стране за то, што он воли да узима вуну са стране, него просто за то, што овде нема у толикој количини и таквог квалитета, као што њему треба.

Господа противници предлога министровог кажу, да је Минх прост шпекулант. Може се претпоставити, да је и прост шпекулант, јер на послетку Минх је се могао примити подизања фабрике једино из побуде, као трговац и као шпекулант, који у повластици налази свој лични интерес и своју зараду. Случајно прохтеви и жеље повластичара Минха сусреле су се са жељама Народног Представништва и влада се је са њим споразумела и дала му концесију. Он је имао интереса, да добије повластицу да подигне фабрику штофова, а ми смо имали такође свога интереса, да такву фабрику у својој земљи имамо, и ми смо са њим на основу тога начинили споразум. Ако се може предпоставити, да је Минх прост шпекулант, онда никако не може се замислити, да ће он бити толико глуп и наиван да код добре вуне, као што је имамо у крањском округу, да је доноси чак из Азије из Смирне и других земаља. Кад би то стојало, њему би као повластичару проста шпекулација диктирала и где је има ближе и да је не доноси чак из Мале Азије. Ја држим, да не треба ту много памети па да се може сваки о томе уверити, да он доноси извесну количину вуне само за то, што је не може у довољној количини да набави овде, јер проста шпекулација налагала би му, да вуну набавља овде, кад је у довољној количини има.

Као најглавнији разлог против г. министровог предлога, наведен је, као што рекох тај, да би се штетила државна каса, што се не би добило неколико хиљада на име царине за увезену вуну са стране. Ми смо земља, која не може да рачуна на подизање индустрије у великом степену. Кад би било питање о томе на шта треба да обратимо већу пажњу, да ли на подизање индустрије или заната и сточарства, ја бих се сложио са мишљењем, да треба да обратимо већу пажњу на подизању сточарства, заната и пољопривреде а не индустрије, јер држим, да је наша држава као мала незгодна за индустрију и да би теже могли учинити напредак у индустрији, што је наша држава опкољена већим и економно много јачим државама, али овде није у питању хоћемо ли да подигнемо једну нову грану индустрије, него је питање о томе, хоћемо ли да учинимо још неку жртву за индустрију, која већ постоји. Ја држим, да индустрију, коју већ имамо не треба да сурвамо из неких ситних локалних разлога, који не би требали у Скупштини да нас занимају. У другим земљама држава помаже оваква индустријска предузећа и тамо не само да држава чини оваку помоћ, као што се предлаже, него се чак дају и премије за извоз фабричких еспапа на страну. Тако на прилику за извоз фабричких еспапа на сваки 1000 динара вредности фабрикант добија премију 100 динара. Међу тим ми овде за једну незнатну суму царине налазимо, да ће бити повређени државни интереси и тесногрудошћу хоћемо да доведемо у питање опстанак једнога предузећа, за које су све Скупштине показале најбољу вољу. Ја се сећам, да је при решавању повластице Скупштина показала најбољу вољу, тако исто и доцније, кад је повластичар тражио извесну потпору, Скупштина је одобрила и у опште врло лепо се одзивала и све чинила, што јој на расположењу стоји, да се омогући опстанак једног овако лепог предузећа.

Сетите се Скупштине у Нишу. Онда је била напредњачка Скупштина. Кад је био претрес закона о војним набавкама, ја сам као опозиционар предлагао, да се том истом фабриканту плаћа 15% скупље него што се може са стране да набавља. За што сам то предлагао? Предлагао сам за то, што сам знао, да такав један фабрикант не може да издржи конкуренцију са оним фабрикама, које постоје од толико година. И онда смо унели у закон, да министар може да плати 15% скупље, него што би платио за оно, што долази са стране. А за што? За то, што би тиме подигли нашу индустрију, помогли би наше раднике, нашу производњу и т. д. И Скупштина тадања прихватила је и једногласно примила тај члан. Дакле, све су Скупштине свагда прихватиле предлоге, којима се ишло на то, да се ово индустриско предузеће помогне. А сад од ове две године, доказује се, да Минх неће да потпомаже наше сточарство, јер неће да купује нашу вуну и т. д. — међу тим, то не стоји у истини. С тога, као посланика и члана финансиског одбора, руководиле су ме једино те побуде, да се ово предузеће потпомогне. Штете не може за државу нашу бити, што ће се са стране увести неколико кила вуне без царине. Међу тим, ни други разлог не стоји, јер ни један паметан трговац неће ићи на страну да купује оно, што има код своје куће. Страна вуна, ма одакле она била, мора да издржи неке издатке; она мора да се отуда довезе и тај подвоз мора да се плати, и он је поскупљује толико да она наше моћи да конкурише нашој вуни, и она не може да се продаје јефтиније, него што може наш произвођач да је прода, који у Србији овде производи вуну.

С тога кажем, да је овај предлог уместан, и да га не треба одбацити. *(Чује се: да се реши.)*

Потпредседник — Жели ли која Скупштина, да се реши? (*Јесте*) — Још су се за реч јавили г. г. Димовић, Никодије Милетић, Вукашин Петровић, Миленко Веснић, Гарашанин, Дим. Катић и известилац; а говорили су већ Димитрије Димовић и Никодије Милетић.

Дим. Димовић — Ја молим Скупштину, да ми дозволи, да говорим, јер сам много раније тражио реч.

Потпредседник — У овом случају могла би само Скупштина да реши, да ли да се да реч г. Димовићу. Ко је за то, да се г. Димовићу да реч, нека седи, ко је против нека устане; (*Сви седе*) Има реч, г. Димовић.

Дим. Димовић — Ја сам још у првом свом говору казао, да оно, што би случајно изостављено, што управо нисам казао, можда стицајем случајева, да ћу да допуним и кажем у другом свом говору. На послетку оно, што је можда изостало, напоменули су други говорници.

Ја ћу, одговарајући на примедбе г. г. предговорника то да кажем. На првом месту, поштовани посланик и друг, отац Ђурић, као прота и проповедник православне вере, изненађује ме својим говором, кад више има љубави према једном израелиту, ценећи његову предузимљивост, него што би учинио према једном грађанину српском — Србину и да се њему више клања него другоме. Мене то изненађује од њега, као од свештеника. Говорећи, односно саме ствари, он каже, приповедајући о фабрици ужичкој, за коју вели, како је она постојала и како је то била једна благодет у том крају, и да је после пропала. Не спорим му то, али том пропадању ко је био узрок, што та фабрика не постоји, а тако исто и ни једна друга у Србији. Узрок су браћа Минх, који су их убили, као и остале трговце.

Г. Ђурић управио је на мене питање, за што нисам казао, колико Минх троши вуне. Ја сам казао да он троши наше вуне 20%. Нисам истина одредио цифру, али и ту да кажем, да он троши годишње од прилике 5 — 600.000 кила вуне, и од те количине, од наше вуне не троши више од 100 — 150.000 кила. Сразмера је ту, и ево вам доказа, да више страну вуну употребљава него нашу. Не стоји ни то, што напомињу г. г. министар финансија и Риста Поповић, да он не би доносио страну вуну, кад би имало добре вуне у нашој земљи. Кад би он доносио само бољу вуну, коју ми немамо, онда против тога нико не би имао ништа; но на против, он доноси стране вуне 80%, а наше троши највише 20% у оних 80% улази и финија и лошија вуна, и отпадци и све остало.

Г. министар нар. привреде и остали говорници, који су говорили у корист самога Минха, нарочито су нагласили, или управо рећи, бацили су неку кривицу на нас, који смо говорили против Минха, и вели да се изненађујући што говоримо против једне индустрије, да то није лепо. Ни ја, ни остали говорници, нисмо говорили против саме индустрије, на против, ја сам напоменуо, да је Скупштина с одушевљењем, прихватила ту индустрију, и ја сам хвалио то мишљење. Него овде је реч била о незаконим радњама и незаконим поступцима, да се њему нешто поклони, што је по закону дужан да плати. О томе је била реч, а не да смо ми говорили против индустрије. То одбијам од себе, а тако исто и остали говорници неће примити на себе да су говорили против саме индустрије. И г. министар привреде у самоме почетку свога говора умешао је једну ствар, којој овде нема места, почео је да се дотиче мога неког пријатељства са фабриком, односно с браћом Минх. У почетку саме те индустрије и фабрике, а то је било пре 10 година, ја сам као човек могао да ценим овако једно предузеће, и ја сам тако рећи оберучке прихватио ту индустрију и саму браћу Минх као странце, и ја сам тада делио мишљење, а и сада имам то исто мишљење, да та наша индустрија треба да се подигне. Ја опет понављам да немам ништа против саме индустрије, него само против браће Минха, који непрестано моле, и противан сам давању ових концесија. Г. министар рече да има нечега, што су ти наши пријатељски односи оладнели. Оладнели су онда, кад сам се уверио, како они поступају, *али одкуда сад, да ти односи буду загрејани — код неких?!*

Односно једне комисије, за коју г. министар привреде каже, на који се начин та комисија изашиље од министарства војног као контрола, да гледа, како се врши та прерађевина и то могу да кажем, да кад би та комисија изненада дошла она би могла много што шта видети и сазнати, али са свим је друкчије кад он зна на 15 дана раније, кад ће комисија доћи, управо колико, Минх треба, да спреми, шампањера, вајферговог пива, шунке, саламе и остале деликатесе. Што се пак цене тиче, на који начин та калкулација иде, и како се она састављ, да и кажем и то. Нећу да бацам кривицу на саму државу, него на који начин Минх доводи ту ствар својом спекулацијом. Сви фабриканти страни јесу истом његови пријатељи и они знају да не могу добити ликвидацију за српску државу, и онда Минх каже свом пријатељу Хиршу, ти ћеш оволику цену дати, Паленку каже: ти ћеш оваку цену дати, а Блау: ти ћеш опет оволику цену дати. То се све удеси, а то њему од руке нарочито добро иде. Имам још да кажем г. министру привреде, за то: што он каже да не зна, где је извор ове срџбе и нерасположења смештен. Ја ћу на то да му одговорим, да ни код мене, а ни код мога друга Милетића неможе бити срџбе ни личног нерасположења, као заинтересованих — јер он је трговац, који ради са сеоским еспапима, а ја сам трговац, који радим са извозом свиња; нисам никакав ликвидант, нисам сензал трговачки, и најзад нисмо ни ја, а ни мој друг трговци, који се тим послом баве — него стојећи на овом месту, смарамо за дужност, да дамо своје мишљење о овоме, тим пре, што ћемо, као посланици из тога краја, боље познавати односе. Где може бити извор, ја ћу да му кажем, да је у нашој средини, у средини посланика не, *али може бити један слушалац, који је овде у Скупштини и који је целу ову ствар покренуо као заинтересован.*

Још имам да кажем коју реч о раденицима Вели г. министар привреде, а мислим и г. министар финансија, како је то корисно по саме раденике, како су наши радници заузети тим послом. Ја то не спорим, то је све тако. Радници тамо раде али како? Они су изложени такој експлоатацији, а нарочито зими, морају у 5 сати у јутру да иду у фабрику да раде до 8 сати у вече. Закона нема да то сузбије, а људи су међу тим принуђени да се жртвују и да раде, па хтео не хтео мора да иде да ради. Нико не спори, што они раде, али

не са тако великим и неодређеним бројем часова. Док се у другим земљама покреће радничко питање, да се смањи број часова у фабрикама у интересу здравља радника, и уређује се на тај начин, да се не експлоатише снага радника, дотле о нашим радницима нико не води рачуна, већ пропадају, и за кратко време ни више ни мање, но плаћају — смрћу.

Милан Ђурић — Ја имам да исправим навод поштованог мога друга и пријатеља Димовића, који у своме говору рече, како се чуди, да један православни свештеник излази овде пред Скупштину и као милосрдни Самарјанин брани овде једног Израиља. Ја имам на то да одговорим моме другу, да као хришћанин, а по речима Мојсијевим „да сваки човек љуби ближњег свога као самог себе“, ја сам чинио своју дужност и испунио божју заповест, а кад не би то чинио, ја не би испунио своју дужност. Ја идем још даље, држећи се онога, шта је казао божји син: да је Бог створио човека по образу и подобију своме, и онда ја не смем да имам мрзости на спрам једног човека, кога је не само Бог створио по образу и подобију своме, него и који испуњава, као честит грађанин, све обавезе у својој земљи, тим пре не смем да га мрзим, као човек, који проповедам идеју човечанску и мисли и благослов јеванђелски.

Сад имам да кажем ово, да фабрика ћебета у Ужицу није убијена од фабрике у Параћину. Ја сам казао, да је тај човек Стојан Поповић био сиромашан, да није имао довољно капитала, и да га је држава помагала и заштићавала, па по што није могао да издржи у том послу, јер је био принуђен да испуни своје обавезе према кредиторима, то је он уступио своју фабрику ћебета, фабрици Минховој у Параћину, који му је за то платио часно и поштено, и овај је онда исплатио своје дугове.

Све остало, што је казао господин посланик параћински, ја нећу о томе да говорим, јер мислим да је сваки дошао овде да говори по своме убеђењу. Ја овде нисам говорио о личностима, нити ћу о томе да говорим, јер личности за мене не постоје, већ сам говорио о помагању српске индустрије, јер без помоћи народне привреде и без помоћи индустријалца, не може бити, нити се може замислити.

То је што сам имао да кажем.

Никодије Милетић — Нисам ни мислио да тражим поново реч у овом питању, јер сви досадашњи посланици нису изнели јаче разлоге, да побију оно, што сам ја у свом говору изнео. Ја у своме говору нисам био једностран, нити сам узимао у претрес поједине личности или нападао индустрију, ја сам о питању говорио начелно са финансиског гледишта и казао сам да нема оправданих разлога да се шта учини против закона о царинској тарифи. Дакле, као што кажем ни један разлог до сада није изнесен тако јак, који би могао да потисне оно, што сам ја са законом у руци доказао, да је држава била у праву да му ово наплати и да ово није ништа друго него поклон, који износи суму од 60.000 дин. и који се предлогом тражи да му дамо. Али, кад је г. министар привреде одмах у почетку свога говора био онако галантан са изразима и кад је налазио за нужно да баци оштре прекоре не само г. Димовићу него да закачи и мене као мештана вароши Параћина и рекао, да се чуди, како ми да говоримо против индустрије и против Минха, и да му је то необјашњиво, па мисли, да је то из обзира личне и сумњиве природе; мени је дужност, да то одбијем одлучно и најодсудније од себе. Никада апсолутно никаквих рачуна са Минхом имао нисам, нити је пак он чинио што против мене. За рачуне у погледу трговине никад не могу да се сукобим с њим. Дакле, личних рачуна немам, да би се могао сукобити с њим на ма каквој тачки и по томе отпада неоснован навод министра народне привреде.

Шта више и сама интерпелација, коју сам упутио на г. министра унутр. дела, и која се односи на рад овог повластичара није потекла из личнихситничарских разлога, већ ме је на то нагнала велика невоља, коју трпи грађанство из околине фабрике све од постанка ове установе. Дакле, одма је и било прилике и повода, да се протествује против онога што повластичар не би требао да чини и што нема права да чини, али ја опет, као грађанин, у колико сам ценио ову установу, ја сам избегавао увек, да лично суделујем у ономе, што би могло да се рђаво тумачи као нерасположење према тој личности и установи и што би могло да доприноси, да се тој установи поткопава корен или основа. Дакле, главна је ствар да никад ништа лично нисам имао и према томе, мени је жао, што је министар био онако галантан и неправедан ми прекор учинио, да код мене као мештанина у Параћину овако мишљење потиче из сумњивих обзира, који код мене никако не постоје. Жао ми је, што се баш с противне стране може пре посумњати у тако што, јер било је прилика да увек при ликвидацијама и извозима те фабрике, увек, када су та питања покренута била од приватних лица или од стране државе, налазило се начина, да се другим путем уравна земљиште и да се сврши онако, као што је желео г. Минх, и с погледом на такве случајеве, ја мислим да имам више права да сумњам да овај патриотизам за индустрију потиче из суме од 60 000 д. пре, него из чистог убеђења, али ја то нећу да кажем него се ограђујем од тога. (Жагор). Ја имам право да посумњам, али нећу то да кажем да то потиче баш код оних људи, који ово заступају, као што су то нека господа нама пребацивала нарочито г. мин. привреде и г. Риста Поповић. Жао ми је у толико више на г. Р. Поповића, што изврће и изопачава моје речи. Он каже, да сам ја рекао да је Минх прост шпекулант. Господо! Ја сам се ограничио да говорим у опште о односу наспрам повластичара и наспрам државе и о праву, да ли он има права да тражи да му се ово врати или не, од стране личног напада на Минха ја сам се одмах оградио у мом говору и казао, нећу да испитујем да ли је то радио Минх или други; ја дакле, нисам казао, да је он само прост шпекулант. Г. Риста иде даље истим путем као и г. министар привреде, и каже да има ситних локалних разлога; ако он то цени према свом личном искуству, то је друга ствар, али према мени не може то да примени. Ја сам познавао те прилике и околности, знам шта се догађа у тој фабрици и за то сам налазио за нужно да упознам Скупштину с тим стањем. Дакле, толико хоћу да кажем, да ни један до сад разлог није изашао против мог разлога, да је против закона не што од њега отето, него да је потпуно морао бити правилно примењен закон над фабрикантом Минхом и за то је право да он плати држави а не да се оштети државна благајна са 60.000 динара, које није мала сума, да би је могли жртвовати на овакву једну ствар. Напоменуло се да ће овом сумом да се доведе у питању опстанак саме фабрике; то не стоји. Фабрика располаже данас са приличним капиталом од неколико милиона. Цењећи то питање да ли је оправдано наше тврђење, да капитал фабрике стоји боље но што се замишља, треба да погледамо у прошлост и обрачунамо приходе, које је Минх од повластице имао, од којих је и капитал направио. На првом месту, да бацимо поглед на непосредну порезу, коју за 10 година није плаћао, па за тим на све оно, што је он морао за фабрику увозити. И, кад би морао да плаћа увозну царину, колико би та сума укупно изнела? Ја држим да према овоме јасно је, да повластичар има повољне услове за опстанак у земљи тим пре, што је још у могућности да на 5 километара даљине, може да набавља и сировину и гориво за фабрику, као најнужније предмете за рад, а тако исто и положај саме фабрике на таком је месту, да условљава опстанак, и онда нема збора да је у рђавијем, критичнијем положају од других фабриканата, но је на против у бољем положају, на чак и за набавку радника, јер ови не зарађују по три до четири динара на дан, него 4 — 5 динара недељно, а има радника, разуме се према раду, који зарађују мало више, али главни радници, који могу да зараде више, нису наши него са стране доведени из Ческе. Дакле, наши радници ограничени су само на ниже радове, који дају врло малу надницу. Дакле све то иде у прилог онога, да он добро стоји, и да је користећи се повластицом направио добар и јак капитал, тако да за њега не би била ова ствар од осетне штете, а не би требало ни да му се поклони, кад већ то по закону мора и треба да плати.

Вукашин Петровић — Дебата, која се води већ читава два сахата о једном малом предмету, изашла је изван граница самога предлога, али не на штету саме ствари, него у корист њену. Овом приликом, добили смо доказа, колико са једне стране може лично нерасположење да буде меродавно наспрам једне корисне установе; а с друге стране колико може да изазове одушевљења на једну такву установу, као што је ова, код свештеника, који, по свом позиву далеко стоји од трговинских и индустријских предузећа. То је врло лепа слика и она нам накнађује оно, што смо услед дугог претреса изгубили у времену. Сад, дозволите ми, да кажем за што мислим да ми нисмо говорили овом приликом о самом предмету. Није на дневном реду Минх и његова молба него предлог владин и то предлог ни о чему новом, ни о каквој новој молби, ни о каквом давачу нове концесије. Предлог владин иде на то, да Скупштина потврди њено разумевање концесије, коју је Минх добио од законодавног тела. О томе имамо ми да решавамо и донесемо нашу одлуку. Кад је то на дневном реду, онда не може бити речи, да је у питању какав поклон који држава чини једном индустријалцу. Ово не може бити поклон у толико мање, што је то предлог а не његова молба и што ово није нечији предлог за нову концесију, овде је питање само, хоћемо ли ми да се сложимо са разумевањем концесије коју влада истиче, да концесијом није дужан да плати царину, по општај царинској тарифи од 1892 год. па до ове 1893 год. То је дакле, у питању.

По моме мишљењу влада са свим правилно схвата и одбор је финансиски правилно оценио прелог, који је био пред њим. Ја ово говорим и после онако недостојне изјаве, коју је један од г. предговорника бацио овде у Скупштини, после изјаве која, је недостојна да се чује у законодавном телу. Господо, нама је дужност да се само разлозима служимо и да разлозима један другог убеђујемо; а позивање и говор о личностима и њиховом раду, на овоме месту недостојно је, ма у којој прилици. Такви разлози могу само да скрену људе, који желе добра земљи и желе да потпомогну ове установе с правога пута. Кад се већ баци сенка на какву личност онда ја мислим, да није поштено да се ћутке пређе преко тога прекора. Правда и истина захтевају да се и именује такав човек, који је овако окарактерисан,, (Чује се: *тачно је*)

Господо, ова је земља страдала од тога што, се за овога или онога говорило овако или онако, а то, господо, не треба сад да буде, ни у овој, ни у ма којој другој прилици. Разлози, које су предговорници о самом предмету изнели, нарочито разлози г. министра финансија и г. министра народне привреде, као и разлози проте Милана Ђурића тако су убедљиви, да ја немам ништа више да кажем, него само да умолим Народно Представништво да има на уму да овде није у питању Минх ни његова молба, него предлог Владин, којим се тражи, да се потврди тачно разумевање концесије, коју Минх већ има. И пошто су предговорници тако лепе разлоге изнели и пошто смо заморени слушањем дебате о овоме предмету, ја нећу ни да улазим у разлагање зашто он треба да дозволи Минху да вуну са стране без царине уноси, јер је то лепо објаснио г. Министар финансија, нећу да говорим о 15 % процента додатка цени јер је то лепо објаснио г. Министар народне привреде, не ћу да говорим о користи по наше сточарство, јер је то лепо објаснио прота Ђурић, него ћу да напоменем још једном, да ово није нова концесија, него тумачење старе и захтев да се потврди гледиште владино о тумачењу оне концесије, коју Минх већ има. А ово мишљење треба потврдити и одобрити, усвајајући предлог г. Министра Привреде.

Миленко Веснић — Господо, Ја нисам мислио да говорим о овоме питању, и кад устајем да о њему говорим, ја то чиним са извесним узбуђењем и морам пре свега да протествујем јасно, категорички, као члан овога дома, што се овде може устајати и говорити о једној ствари и таквим речима, које једнога грађанина ове земље врло рђаво карактеришу, карактеришу га као Израиљца, као католика или махом у којој другој форми. Ја устајем да протествујем против таквих говора већ и с тога, што ми вазда изповедамо да: „брат је мио које вере био“, а и с тога, што је још јуче решено једно питање у корист извесног господина Шајса из Берлина и нико о њему није ништа напоменуо да ли је он израиљћанин, католик, чији је поданик и т. д. Међу тим, данас код ове ствари излази се чак и са таквим аргументима! Мени је чудо, да се у овом питању излази и са таквом бојом и таквом жестином, мени је то чудо нарочито да то чини човек, као што је мој поштовани друг и пријатељ г. Димовић, кога ја сматрам за најмирнијег и најпитомијег и најпажљивијег човека у овом дому. И кад је ствар добила овакав правац, онда ја сматрам за своју дужност, да бар на неке приговоре неколико речи, као члан овога дома, кажем. Ја господо нисам економ, нисам трговац, нисам сточар, али, у колико сам ја учио по нешто из тих наука, знам ово: да се сточарство и пољопривреда без индустрије апсолутно у једној земљи не даду ни замислити. Сточарство и пољопривреда не могу се корисно у једној земљи одржавати, и ми сами на нашој рођеној кожи имамо најбољи пример за то Ми који нисмо индустријалци принуђени смо, да наше сировине извозимо у Мађарску и у друге земље, и могли смо да осетимо, да кад те сировине наше нису потребне другим земљама оне нам онда кажу: „цурик“! — (Натраг!) изволте ви те сировине задржати код ваше куће. докле ми не прерадимо наше, па кад то учинимо, ми ћемо имати милости. биће мо тако добри да и ваше сировине примимо.

Дакле, исто тако треба развити индустрију у једној земљи као што треба развити привреду и сточарство, и у нашој земљи треба развити ту прву грану већ и с тога, што ону другу, сточарску већ имамо.

Дакле, на првом месту, ми у данашње време имамо да подижемо нашу индустрију, а за подизање те индустрије наше немамо новаца, немамо никаквог капитала. За подизање те индустрије ми немамо ни довољно духа, немамо у довољној мери предузимљивости, а немамо у тој мери ни удружљивости, колико би било потребно, да се индустрија подигне. За то ми, ако хоћемо да имамо индустрију, морамо да зовемо стране индустријалце, стране капиталисте и предузимаче, да дођу у нашу земљу, да донесу капитал свој, да се заложе с њим, те да раде с нама у нашој земљи, у нашу корист, и да подижу нашу домаћу српску индустрију. Господо, захтевати од тих људи, да донесу у нашу земљу све што имају, да заложе и цео свој живот у нашој земљи, па онда тражити од њих, да да раде без икаква интереса за себе, ја то не могу појмити, и по моме скромном мишљењу паметан и разложен човек не може то ни захтевати. Према томе, дакле нема апсолутно смисла приговору на то, како Минх има више прихода, и како он много зарађује на том свом предузећу. Па, господо, то је његов циљ, њему је циљ да заради, иначе нема никаква смисла ма што предузети без циља, без икакве добити.

Мој поштовани друг, Радисав Митровић учинио је примедбу влади, за што је она, кад је могла и сама да изведе манипулацију, овај посао износила пред Народну Скупштину. Мени је жао, што је таква примедба изашла из Скупштине. Ми смо сви саревњиви на наше право. Ми, у место да похвалимо, што је влада у овом случају могла то да учини, па кад она то није хтела сама учинити, без нас, Скупштине, него је ствар донела пред Скупштину, ми на место да похвалимо то дело владино, ми излазимо сад са разлозима: како она то није смела да учини, и да ми имамо овим питањем да се бавимо и да га решавамо.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ [illegible] ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА [illegible]ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 56 НЕДЕЉА 8 АВГУСТА 1893 ГОДИНА III

41 САСТАНАК

27 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Алекса Ратарац

(НАСТАВАК)

(О повластици Мин[illegible]ху Мил. Весић).

Сад настаје [illegible]е питање, у коме ја сматрам, да могу говорити бар са оноли[illegible]ко стручне спреме, са којим је о њему говорио г. Никодије Милетић. То је правно питање у овој ствари. Ја, господо, [illegible] не знам колика је сума, што се овде тражи; она може бити 5 х[illegible]иљада или 500.000 а може бити и једну пару динарску или [illegible]један милион, апсолутно је за мене као правника то све једно, што је овде у питању? Постоји општа царинска тарифа и [illegible]то тој општој царинској тарифи није се на увоз вуне ништа пла[illegible]нало. Али је држава дошла са својом економском политиком у то стање, да је из економско-политичких обзира предузела, да уведе привремену нову општу царинску тарифу, и да у [illegible]њој ударя порез чак и на вуну, с тим да она из тога, ако је [illegible]и у колико могуће, извуче при склапању нових трговачких уго[illegible]говора што више повластица за Србију. То су уговори државни [illegible]и за тим долази нова општа царинска тарифа, по којој се и на [illegible]вуну плаћа увозна царина. Као за правника — за мене овде постоји случај сличан овоме.

Ја ћу, да би тај случај могао боље објаснити, у место државе, узети онога, на кога има да се примени овај закон. Тако, постојало је једно нормално стање, дошао извесан дан, и постао један изванредан закон и по том изванредном закону, рецимо, — огреши се извесан грађанин о његове одредбе. Та је ствар сад у току. Али за тим на скоро долази ново законодавно решење и тај изванредни закон престаје да важи. Настаје сад питање: шта ће сад да се уради у таквом случају?

У теорији и у праву то је са свим јасно, да се у таквом случају ствар не свршава по ранијем закону, него има да се реши према новом стању, а у овом новом стању нема казне, и онда је свршено; прелази се преко тога, и они, који су се пре огрешили о закон, сад се не казне, јер у овом стању нема кажњивог дела.

Шта је овде у овом случају? Влада, која је из економско-политичких обзира донела некакав закон, по коме је имала на вуну, да се удари царина, та влада, сама уверена у неоправданост таквог намета на носиоца једног индустриског предузећа, сама та влада, имајући у виду то и даље, шта ће она да уради; — она не извршује тај закон до краја, према томе човеку, него каже: ја, да бих формалности закона одговорила ја тебе задужујем, а кад дође могућност да се ова ствар законодавним путем измири, онда ћу те са законодавним решењем у руци ослободити.

Ја мислим, господо, ништа правилније, целисходније у овакој прилици не би се могло учинити, — а признаћете, да су то наши марифеглуци, што ми тако хоћемо да радимо, али тај наш марифетлук може да изађе на површину, јер у свакој прилици нећемо моћи да се користимо њиме.

Господо, говорено је овде, како се томе концесионару, који има повластице, чине извесни поклони. Ја, као правник не могу то никако да видим. Концесионар, односно човек овај, који има повластице, он има са државом уговор. Тај уговор гласи: да он за 15 година има држави да ради под нарочитим повластицама, да израђује чоју, да либерује за државу и т. д. а с друге стране држава пак њему да чини извесне уступке, јамчи извесне користи и т. д.

Повластица та, то је чист један уговор између повластичара с једне и државе с друге стране, и као год што повластичар нема права, да на штету државе чини какве измене у уговору, тако исто ни српска држава нема права, да са своје стране на штету повластичара мења уговор, а она га мења, кад она њему једнога дана каже: ти ћеш од сад на вуну, *коју сам ти наредила да уносиш*, плаћати толико и толико. По мом мишљењу, кад се ово узме са правне и финансиске стране, овде не може бити говора ни о каквом поклону; овде човек тражи искључиво своје право, које он има по уговору, а које му је држава из својих економско-политичких разлога, за извесно време суспендовала.

Господо, све оно, што се говорило овде поводом овога случаја, да он доноси вуну чак из Азије — при том не треба губити из вида, да је солунско-врањска железница скупа — даље, да доноси вуну са друге стране, да иде на штету наше вуне, — све то нема везе са овим питањем, као што је и г. Петровић казао пре мене. Према томе ја мислим, да смо ми изгубили страшно много времена око једне ствари, која је по себи била чиста и јасна; да смо тиме нехотично учинили штету угледу овога високог Дома нашем индустриском развијању, и с тога ја молим Скупштину, да се тиме даље не бави, него да то питање решимо онако, како је изнето у предлогу госп. министра народне привреде.

Милутин Гарашанин — Господо, сматрам, да је потребно, да на првом реду изјавим, да ни у ком погледу нисам заинтересован: нити тргујем са вуном, нити са чојом; нити ма са каквим другим продуктом на свету; не познајем Минха ни његову фабрику, дакле, просто ћу да говорим онако, како

сам ову ствар из тока дебате схватио. За мене није питање: хоће ли држава Минху учинити један поклон, чак није питање ни у томе, хоће ли држави бити тешко, да плати оно, што Минх тражи, — за мене је питање у томе: да нађемо, где је с једне стране добро промишљена правда, а с друге стране, где је зло промишљени инат.

И мени се чини, да кад на ту тачку ставимо питање, онда и ја и сваки, који хоће озбиљно да мисли, сваки ће признати, да добро промишљена правда стоји у предлогу г. министра народне привреде. Минху ми не чинимо никакав поклон; ми немамо чак ни о томе да водимо рачуна, да ли треба или не треба, да ли заслужује или не заслужује, да му се такав поклон чини, — за нас је главно питање, око кога треба да се све врзе то, да ми путем законодавства не учинимо једну отмицу. То, господо, све баш да би држава и штетовала, такву сенку на Народно Представништво не треба да дозволимо до падне. Ако тај човек не ваља, као што се са извесне стране вели, ако довози вуну са стране, која није добра, онда гађајмо га законом, немојмо га гађати неправдом, а нарочито немојмо ми, који смо за то овде, да подесимо ствари тако, како ће правде свуда и на сваком месту бити.

Ја нећу да улазим у појединости овога предмета; после тако исцрпних и јасних разлога, које су изнели г. г. министри, Милан Ђурић, Миленко Веснић и Вукашин Петровић, мени се чини, да би била просто дангуба повторавати оно, што је већ казано. Ја ћу само још један разлог да вам наведем, који ће вас, мислим, такође решити, да у смислу учињеног предлога г. министра народне привреде гласате.

Ви се сећате, господо, да смо ми трговачким уговором отказали се права на давање искључиве повластице фабрикама; ми смо се отказали тога на рачун других користи; факт је дакле, да ми више тога права немамо. Па, да ли треба у тој предусретљивости према Аустро-Угарској да идемо и даље, па да и оне институције и установе, које већ имају то право, да их гађамо оваквим изненађењем, као што је ово и да их упропашћујемо? Ја мислим, да није ред и да нисмо дужни ни према коме то да чинимо; и баш за то, ако би ово и била штета за државу од 50.000 динара, само за рачун тога, да не изгледа, да излазимо својевољно на сусрет — да не одемо даље, него што смо по уговору дужни, треба ово платити, па да се спасемо од тога прекора.

Господо, све ово, кад се сведе на чисто, излази, да је правда на страни г. министра народне привреде; све то на чисто изведено значи, да ли, наплаћујући нешто од Минха, што немамо права да наплатимо, нећемо њему неправду да учинимо; јер, чини ми се, да оно, што се по уговору са другим стекло, не да се данас изгубити нашим решењем, па ма како решили. То његово право, ако стоји, — а мени се чини да оно стоји у уговору — то ће право он у Србији добити, јер у Србији има још и судова поред законодавног тела; и он неће ту штету претрпети. Немојте нас, дакле, излагати томе, да нас наши рођени судови осуде, и да наши судови покажу свету, да смо хтели једно незаконито решење да донесемо.

Димитрије Катић — Да није фабрика у оном округу, одакле сам ја, не бих устао да говорим, јер у корист предлога говорили су и надлежни министри и посланици, који су говорили за министров предлог. Али, како је фабрика у округу, из кога сам ја, а против ње су говорили највише посланици, који су из Параћина, из непосредне околине саме фабрике, то сматрам за дужност, да и ја неколико речи кажем противно њиховом тврђењу, дакле да не стоји оно, што су они онако и у оноликој мери против Минха и његове фабрике износили.

Они непрестано тврде, да немају ништа против повластичара. Речима тврде, али дела друкчије говоре. Дела говоре да они имају, не као посланици, него лично као грађани општине, а доказ је интерпелација, коју је на министра полиције упутио г. Никодије Милетић против повластичара Минха и његове фабрике. Не може се уписати њима у грех, они могу имати лично нерасположење против Минха и као грађани и као одборници општине параћинске, али у толикој мери да га нападају као народни посланици, мени се чини, да немају права. У нападању свом, један се од њих, а то је г. Димовић, толико заборавио, кад је на крају XIX века у Скупштини могао, као неки разлог да употреби против Минха и то, што он не припада нашој вери. Дакле, све то тврди, да они, имајући лично нерасположење према повластичару преносе то и на установу, за коју морамо признати, да нам је од преке потребе, као држави једној. Кад је ова повластица дата, није дата за љубав повластичара, него је дата зарад потребе државне, а и ово, што се данас предлаже, ако одобримо, не може бити на штету, него само на корист привреде земаљске.

Подижите сточарство, колико хоћете, ако немамо фабрику, да се у њој израђују производи од вуне, бадава ћете сточарство подизати, оно се неће исплаћивати.

Доказујући да је фабрика у Параћину од штете, они наводе, да наша вуна данас не иде, као што је ишла, у стране државе, наводе још, како су пређе поред наших трговаца, долазили и страни трговци у наше крајеве и куповали вуну, и што тога данас нема, они веле да је крив Минх и његова фабрика. Такви су назори погрешни. Што наша вуна не иде на стране пијаце у довољној мери, колико бисмо хтели, не може бити кривица ни Минхова ни кога другог, него је кривица свију нас у опште, што нисмо хтели, да обратимо пажњу на квалитет вуне, која се на страним пијацама тражи, те да подижемо такво сточарство, да добијемо квалитет вуне, који се на пијацама траже. С друге стране, рђавој цени наше вуне узрок је тај, што је светска трговина узела пређе путове.

Данас је од Србије до Беча скоро колико и од Аустралије до Беча. Од како су путови добили такав размак, од тада и наша вуна губи цену, а не за то, што је Минх дошао, добио повластицу и подигао фабрику. Дакле, стоји то, да је финија и боља вуна, која долази из других страних држава на светске пијаце и потисла нашу вуну. И ако се не постарамо, да боју домаћу расу оваца подижемо и горе ће да пролази наша вуна. Ми можемо доносити законе какве хоћемо, артија не подиже ни занате ни сточарство, него: *предузимљивост, воља, и истрајност*

Да они из личног нерасположења према повластичару нападају на фабрику, доказ је и то, што они у своме говору веле, како раденици у фабрици раде рано од зоре, како немају никаквих олакшица, и да цела околина нема никакве користи него на против штете. Па, господо, ја не знам, да ли радници, прави радници могу спавати до 8, 9 сати изјутра, па онда тек да иду на рад. Тешко раднику и сељаку, кога сунце не огреје на раду и имању *(Тако је)*. — Од куд се може тражити, да радници, у једној фабрици могу радити од 8 часова из јутра, и радимо ли ми тако са својим млађима, као што би г. Димовић хтео? Ја знам, да и г. Димовићеви момци, као и моји, морају пре зоре да буду на ногама, дакле и с те стране неоправдан је његов напад на фабриканте. Не оправдано је тако исто, што он и други кажу, да околина од фабрике нема користи, него штете. Па, господо, ја не знам тога фабриканта у свету, који би носио паре у цену, па их спао по околини, а ми да идемо за њим, па да их купимо, тога нигде у свету нема. Таква непосредна корист, не може да се тражи од фабрике, а у колико фабрика може да утиче корисно на околину, и у колико може да утиче на околину у самом почетку свом, у толико и ова фабрика одговара свом позиву, а да би био повољнији утицај, то не зависи од воље самога фабриканта, него зависи и од других околности, које у вези с околином стоје.

Ја бих молио сваког од г. г. посланика, да при давању свога гласа у овом питању, не поведу се за разлозима посланика из Параћина, којима признајем право, да нападају на фабриканта, не као посланици, него као грађани општине параћинске, јер могу, не само да учине једну неправду, него могу чак учинити штете једној установи, коју смо почели да подижемо, онако исто, као што је нехотице пређе другим сличним установама учињено. Ја памтим из детињства, да је упропашћена једна радионица, која је у Топчидеру била. Утицало се са стране да се та радионица упропасти, па се на-

послетку успело да је затворена. На место ње подигнута је била једна столарска радионица, и ја сам хтео у тој радионици да учим занат, али ми је речено, да не почињем учити, јер је радионица у парници и да ће се скоро затворити, и збиља затворена је. А то је била корисна установа. Ето тако то код нас бива. Свако корисно предузеће вечито утицајима са стране и против наше воље пропадне. Не кажем, да овде то стоји код наших другова, не дај Боже, али велим, нећемо учинити добро домовини, ако се поведемо за разлозима противника предлога, који су изнели њихове разлоге, чисто месне, (локалне) природе. Као посланици, треба да имамо и у овом случају опште гледиште и да примимо предлог министров.

Известилац Алекса Ратарац — Ја ћу бити кратак, за то, што ја прави известилац нисам, него случајно приликом сам натеран, што правог известиоца нема, јер је у послу. Сматрам за дужност да поменем ово: кад ми узмемо оно решење од 16 априла 1880 год. па одатле почнемо строго да тумачимо по заповести логике, ми морамо наићи на то, да је г. министар народне привреде имао право, што је овај предлог Народној Скупштини изнео. Онда, кад је фабриканту дао дату повластицу, онда нико није увозио са стране вуну, и вуна није била оптерећена царином. Да је вуна, била оптерећена царином, он би, повластичар на првом месту морао да тражи, да се ослободи царине, за увоз вуне, јер је вуна везана за ту фабрику и он би то сигурно добио, да за фабрику колико му је потребно може без царине увозити вуну. Али, као што рекох, тада, кад је он добио повластицу, није била оптерећена вуна царином. И кад одатле почнемо, па дођемо до 1891 године, кад је тражио продужење повластице, онда опет није била вуна оптерећена са царином, него је тек општом царинском тарифом, коју је Скупштина 1892 год. усвојила и вуна оптерећена.

По новодонесеној царинској тарифи, по закључењу трговинског уговора вуна је ослобођена царине. Сад ја држим, кад му је Скупштина одобрила продужење повластице, онда нема места, да се Минху наплати царина и за 1892 год. на вуну, која је увезена са стране, коју је потребовао за своју фабрику. Ја нисам правник, али нека и правници протумаче ствар, ја сам уверен, да ће и они овако исто ствар разумети.

Сад бих имао још да кажем неколико речи о говору г. Димовића и других противника предлога г. министра. Ја ћу истину казати, и ако народна изрека вели, истина није пријатна, кад се у очи каже. Истина је, господо, то, да г. Димовић са фабрикантом Минхом има несвршену парницу код судова односно неких еспапа (Димовић. — Молим вас г. потпредседниче опомените говорника, да то није на дневноме реду). Истина је, господо, и ово, да ми не можемо нападати г. Минха зато, што он није хришћанске, него друге вере, јер кад су у питању материјални, лични интереси, некако сваки трговац сматра државу као непријатеља. Мени је познат овакав случај. У Српским Новинама бр. 156 од 16 јуна 1893 год. ја сам читао овакав оглас.

„Продаја. — Г. Сима Р. Обрадовић овд. трговац, пријавио је по декларацији: У Вбр. 7|II од 30 јуна тек. год. 50 буради смоле, под знаком SR Обр. 1910|1959, у теж. 2910 кгр. шпорко. Прегледом ове робе, нашли су царински после ници на место смоле тамњан, који плаћа у име царине за 40 дин. од 100 кгр. више него смола.

„Поводом тим, а на основу §-а 110-ог царинског законика, царинарница београдска изрекла је казну над овом робом; и по тој казни имао је Обрадовић да плати четири пута више него у случају редовне и уредне пријаве. Но пошто се он одрекао робе, па о томе дао и писмену изјаву на протоколу од 8 јула т. г. ЖЦБр. 893 царинарница ће у смислу §. 109 поменутог закона изложити овај тамјан јавној продаји на дан 20 августа тек. год. и с добивевим новцем поступити по закону.

„Ово се јавља трговачком свету ради знања, позивајући га, да одређеног дана дође на продају, која ће се држати у филијалу царинском на овд. станици, почев тачно у 8 часова пре подне.

„СЦБр. 4959. Из канцеларије београдске царинарнице, 9 јула 1893 године у Београду.“

Дакле, видите, ово је Србин и хришћанин и он је гледао да протури кроз ћумрук смолу као тамјан, на који се плаћа 40 дин. на 100 кила више но на смолу. Кад су дакле у питању лични интереси, онда се не гледа на веру. (Смеј, живо одобравање).

Потпредседник — Претрес је свршен. Поред овога предлога г. министра привреде, који је и одбор усвојио, постоји предлог г. Димовића. По чл. 71 пословника нашег могу да се спреме само законски предлози а предлог г. Димовића није законски предлог. С тога молићу Скупштину да реши, да ли да се стави на гласање предлог његов или владин? (Чује се: владин).

Дим. Катић — У овом случају не може се ставити, предлог г. Димовића, на гласање, јер он не мења предлог поднет од стране г. министра. Предлог мора да садржи измену или промену.

Д. Димовић — Не може се казати, као што г. Катић каже, да се мојим предлогом не мења предлог г. министра, напротив мења се из основа. Предлог је управо тај, да се предлог г. министра одбаци.

Марко Петровић — Мени је све једно, у овом случају, којим ће путем да се реши ово питање, али мени се чини да би било врло опасно, кад би се на овај вештачки начин скренуло решење скупштинско. Ја сам индифирентан у овом случају, али желео бих да се у будуће на овако вештачки начин не скрећу скупштинска решења са законског гледишта. Господо, овај предлог г. Димовића садржи то, да се предлог г. министра одбаци. Овде има да се реши, да ли он да се прими; или да се одбаци. Ако се реши да се предлог г. Димовића прими, онда је предлог г. министра одбачен, ако ли се пак предлог г. министра одбаци, онда значи да је предлог г. Димовића примљен. Ја мислим и налазим да је форма овога предлога и суштина његова, да има ону привилегију за решење, коју је члан 71 пословника прописао за предлоге, који имају да допуне, измене, или преиначе постојећи предлог, а овде тога нема.

Потпредседник П. Вуковић — Ја сам само као председавајући приметио то, да не би било сагласно са чланом 71 пословника и за то сам ставио ово питање. С тога, ја ћу да ставим на гласање предлог владин и решењем његовим решили смо и предлог г. Димовића.

Ја ћу ставити на гласање овако: ко је за то, да се прими предлог г. министра привреде, који је и одбор финансијски предложио да се усвоји, тај ће седети, ко је против тај ће устати? (*Већина седи*). — Велика већина седи и према томе оглашујем, да је усвојен предлог г. министра народне привреде. —

Пошто је подне прошло, је ли воља Скупштина да закључимо рад? (*Јесте*).

Данашњу седницу закључујем а другу заказујем сутра у 8 час. пре подне. На дневном реду биће: претрес извештаја одбора финансијског о предлогу г. мин. правде за накнадни кредит на чуваре осуђеника београдског казненог завода; претрес извештаја одборског о накнадном избору посланика за округ врањски: одговор г. министра финансије на интерпелације г. г. Арсе Дреновца и Мил Ђурића народн. посланика; одговор г. министра народне привреде на интерпелацију г. Ђоке Владића, и на питање г. М. Милићевића; први претрес трговинског уговора између Србије и Вел. Британије; други претрес измена у закону о уређењу Главне Контроле; трећи претрес измена у закону о варошкој трошарини.

(Седница је закључена у 12 и четврт часова у подне.)

42 САСТАНАК

28 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Милош Марковић

Почетак у 8½ часова пре подне.

Присутна су била господа министри: финансија, правде, привреде, војни и грађевина.

Потпредседник — Отварам седницу 42 састанка. Изволте чути протокол 41 састанка.

Секретар Алекса Ратарац прочита протокол.

Потпредседник — Усваја ли Скупштина прочитани протокол? *(Усваја).* —

Изволте чути молбе и жалбе, упућене Скупштини.

Секретар Милош Марковић чита:

Сељани из Велике Врбнице (у срезу жупском, округу крушевачком) моле, да ове године не плате порезу на сеоску утрину и да иста буде поново премерена;

Сељани из Рибинца (у срезу пчињском, округу врањском) моле, да се њихово село одвоји од општине Доње Нерадовичке и придружи општини вароши Врање;

Сељани из Ритопека (у ср. грочанском, окр. подунавског) моле, да се укине трошарина у Београду;

Суд општине латковачке (у ср. жупском округу крушевачком) моле, да обвезници из Латковца и Велике Врбнице буду прекомандовани из III-ћег у II батаљон;

Василије А. Димић из Прибоја (у срезу пољаничком окр. врањском) жали се на команданта I пуковског округа; и

Милица Чупићева и још 5 пензионерки из Шапца жале се на окружног благајника.

Потпредседник — Све ове молбе и жалбе упутиће се одбору за молбе и жалбе. —

Изволте чути један указ Његовог Величанства Краља.

Секретар чита:

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег министра финансија, а по саслушању Нашег министарског савета, овластили смо и овлашћујемо га, да поднесе Народној Скупштини на решење предлог измена и допуна у закону о устројству царинском од 12 декембра 1863 год.

Наш министар финансија нека овај указ изврши.

26 јула 1893 год.
у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар финансија,

Др. М. В. Вујић с. р.

Предлог гласи:

ИЗМЕНЕ И ДОПУНЕ

у

закону о устројству царинском од 12 декем. 1863 (зборник 16 стр. 113).

§ 1 додаје се:

Царинарнице се деле, по положају места и трговинског промета, на четири реда:

У I ред долазе царинарнице са неограниченом службом; у II, III IV ред са ограниченом службом.

Распоред царинарница и њихову поделу на редове извршиће се указом на предлог министра финансија.

§ 9 додаје се:

Посредовање у експедицијама између интересованих странака и царинарница дозвољено је само царинским посредницима. Министар финансија овлашћује се да пропише правила за царинске посреднике по саслушању српског трговачког удружења. Дисциплинске казне за царинске посреднике не могу бити веће од 200 динара. Ову казну изричу управници царинарница у смислу § 124 овога закона.

§ 81 замењује се:

Роба у царинским магацинима може остати највише до 60 дана; а за ону, која је по природи својој (баштовански и пољски производи, јестива и пића, колонијална роба, лекаријски и хемијски производи) брзом квару подложна, рок је 20 дана, од кад је унесена.

Гломазни предмети од дрвета, камена, земље, метала, могу лежати на стоваришту највише 30 дана.

§-у 82 додаје се:

Продају ову извршиће сама царинарница у року за следећих 10 дана.

§ 83 укида се.

У §-у 84 замењује се:

Из новаца, добивених од продаје робе, измириће се претходно сви трошкови (царина, споредне таксе и т. д.) па из остатка половина употребиће се на потпору пограничне страже, а друга половина припада државној благајници као њен ванредан приход.

§ 110 додаје се:

Који од предмета именованих у чл. VIII даље у тачкама 2, 3 и 4 члана XI и тачк. 1, 2, 3, 4 и 5 члана XII као и тачк. 1, 2, 3, 4 и 5 члана XIII закона о општој царинској тарифи, употреби на друго што а не на оно, чему је намењена или рад чега је ослобођена од плаћања царине или обртне порезе и других такса, као и онај, који робу из смештених магацина пре прегледа и плаћених такса изнесе — казниће се на сву количину те робе, наплатом десет пута царине, трошарине, монополне таксе и обртне порезе.

§ 112 да гласи:

Као царински иступи сматрају се:

Који у пријави, стоварници, упутници, товарном листу у опште исправи, по којој има да се сврши какав посао о роби, упише више или мање колета; него што их има; даље, колета уписана по облику, марки и нумери упише друкчије од оних, која се прегледом нађу, — казни се са 2 динара за свако више или мање колето, за сваку погрешку по облику, марки, нумери или колету.

§ 119 други став мења се:

Од новаца, који се по овом закону наплате у име казне, учиниће се овакав распоред:

а, од казне за иступе царинске једна трећина припада пограничној стражи; једна трећина посленицима дотичне царинарнице а једна трећина државној благајници.

б, од казне за преступе царинске — кријумчарења, половина по одбитку трошкова даће се онима, који су спречили или наишли на дело кријумчарења или кријумчање и ухватили а њихов вођа добија два дела од тога; једна трећина припада пограничној стражи; остатак разделиће се тако, да две трећине припадну државној благајници а једна трећина посленицима дотичне царинарнице.

Од ове награде не изузима се нико, ма у ком се положају или звању налазио.

§ 121 додаје се:

Правила службе, књиге деловодне и магацинске овлашћен је да пропише министар финансија; —. а правила службе бла-

гајничке и књиге благајничке овлашћује се такође да пропише министар финансија у споразуму с Главном Контролом. Правила ова биће саставни део овог закона; а док се не пропишу важе садање.

§ 122.

Где год је у овом закону реч „такса", „дажбина", ту треба разумети: царину, трошарину, монополну таксу, споредне таксе, обртну порезу.

§ 123.

Казна без разлике за царину изриче се према закону о општој царинској тарифи; а за обртну порезу према закону о непосредној порези; за трошарину према закону о трошарини, а за монополну робу, према закону о монополима.

Ако је роба општом царинском тарифом ослобођена од царине, онда ће се казна наплатити при увозу и провозу са 20 од сто а при извозу са 10 од сто њене вредности.

§ 124.

Све кривице противу одредаба овога закона у царинарницама првога и другога реда решавају пуноважно царник као управник и још два указна чиновника.

Казне до 100 дин. извршне су одмах; против њих нема места жалби. За казне преко 100 дин. жалба се подноси министру финансија преко исте власти, која је решење о казни донела, у року од 15 дана од дана саопштења решења.

У царинарницама трећег и четвртог реда казне до 50 дин. извршне су одмах; преко те цифре пуноважна решења изриче најближа царинарница првог односно другог реда. Односно жалбе важе горњи прописи.

§ 125.

За извршење овога закона овлашћује се министар финансија да издатке на установу нових царинарница, потребног особља и трошкова, подмири из вишака приноса, од царине и других такса по новом трговинском уговору и општој царинској тарифи, у колико му одобрени кредити буџетом за 1893 рач. годину буду недовољни; а рачун о томе да поднесе првом редовном сазиву Народне Скупштине.

Министар финансија обвезан је, такође, да првом редовном сазиву скупштинском поднесе потпун предлог за закон о царинској организацији.

§ 126.

Закон овај важи 10 дана, од дана обнародовања у „Српским Новинама".

За тим прочита:

МИШЉЕЊЕ ДРЖАВНОГ САВЕТА

господину министру финансија.

Државни Савет проучио је законски предлог „Измене и допуне у закону о устројству царинском од 12 декембра 1863 год.", који сте му послали на оцену писмом Вашим од 6 ов. мца Цбр. 6647, па је мишљења да га треба усвојити са овим изменама и допунама:

§ 1 да гласи:

„Царинарнице су установе државне и све зависе непосредно од министра финансија. Њихов је задатак да наплаћују царину и друге таксе и дажбине по нарочитим законима и тарифама, за државу, округ, срез или општину, на робу, која се у земљу уноси, износи или провози.

Царинарнице су по правилу на граничној међи, али ако то економни и финансијски обзири захтевају, могу се установити и у унутрашњости земље."

Предложени додатак § 1-ом, да буде § 2 са следећом изменом и допуном:

У последњем ставу речи: „њихову поделу" заменити са: „њихова подела", а место: „извршиће се указом" ставити: „вршиће се Краљевим указом."

У § 9 у другом реду реч: „дозвољено" заменити са „допуштено", и у петом реду место: „српског трговачког удружења" ставити: „Главног трговачко-занатлијског одбора у Београду."

У § 81 да се ради боље потпуности у трећем реду после речи: „својој" дода: „као"; и у петом реду после речи: „производи", дода: „и т. д."

§ 82 додати: „али пре саме продаје, а најдаље за пет дана по истеку рокова означених у § 81, ова ће се продаја обзнанити у званичним новинама, с тачним описом робе и с позивом да се за њу господар пријави."

„Продају ову извршиће сама царинарница у року за потоњих 10 дана."

У § 84 трећем реду, после речи: „и т. д." изоставити све до краја овога члана, а заменити са овим: „а остатак храниће се као аманет годину дана, па ако се сопственик ни у том времену не пријави, онда ће се половина од тога уступити фонду пограничне страже, а друга половина припашће државној каси."

У додатку § 110 одмах у почетку, да се дода реч: „Ко би", а у трећем реду речи: „и 5" да се изоставе.

Место „§ 119 други став мења се: ставити: „§ 119 трећа алинеја са њеним двема тачкама замењује се и гласи." Тачка *б)* истог §-а измењена и допуњена да гласи: „од казне за преступе царинске — кријумчарења, половина по одбитку трошкова даће се онима, који су проказали, ухватили или припомогли да се ухвати дело кријумчарења, а њихов вођа добија два дела; а од друге половине једна трећина припада граничарском фонду; остатак разделиће се тако, да две трећине припадну државној благајници, а једна трећина посленицима дотичне царинарнице."

У § 121 последња два реда: „Правила и т. д." изоставити, као непотребно и сувишно.

У § 123 одмах у почетку пред реч: „Казна" ставити „Царинска", а у истом реду речи: „за царину" заменити са „царињења."

У § 124 у почетку друге алинеје додати: „у царинарницама I и II реда", а на крају исте алинеје додати: „Противу решења министра финансија, може се жалити Државном Савету у року од 30 дана". У трећој алинеји место цифре: „50" ставити: „20" дин.; јер по мишљењу Државног Савета веће казне треба да решавају царинарнице I и II реда, у којима се решења колегијално доносе.

У § 125 другу алинеју целу изоставити, јер је по мишљењу Савета сувишна.

У § 126 првом реду број „10", заменити са: „20", да би грађанство имало прилике да се са овим изменама боље упозна.

Са свима изменама и допунама, које је Савет учинио, изасланик г. министров сложио се, само са изменом у § 84 не, јер налази, да треба да остане онако, како је у пројекту.

Саопштавајући Вам ово мишљење Државног Савета, част ми је, Господине Министре, и овом приликом уверити Вас о мом одличном поштовању.

Бр. 2437.
22 јула 1893 год.
Београд.

Председник Државног Савета,
П. Велимировић с. р.

Потпредседник — Овај предлог упућује се секцијама. —

Сад прелазимо на дневни ред. На реду је одговор г. министра финансија на питање проте Милана Ђурића.

Министар финансија М. В. Вујић — Господо, поштовани посланици: г. г. Милан Ђурић и Арса Прокопијевић упутили су на мене питање овакве садржине — дозволите ми да прочитам главна места у њему:

„Ни до данас нису исплаћене реквизиције из времена ратова са Турцима, и ако је држава на рачун ове исплате зајмове правила, а министри свију влада од оног времена до данас давали свечана обећања и пред земљом и Нар. Скупштином, да ће то учинити.

„Ја знам, као народни посланик, да постоји закон од 17 јуна 1884 год., да ће се исплатити само оне реквизиционе признанице, које се предаду до 1 јануара 1885 год., а оне, које се до тог времена не предаду, неће се исплатити. Али тако исто знам, да је пре овог закона постојао други, по коме држава дугује од реквизиције појединим лицима; тако исто знам, да по нашем земаљском Уставу а и по начелу правном, закон нема повратне силе, а дугови у опште застаревају после 23 године. И ја држим да, како Устав, тако појмови правног начела као и закон грађански о застарелости — вреди подједнако како за државне личности тако и за државу; у противном случају, ако би држава за своје дугове начинила о застарелости другојачији закон за себе, но за остале грађане, тим би учинила велику неправду силом своје власти и своје грађане оштетила неправедно.

„Кад све ово знам, као још и то, да постоје од народа многобројне молбе, како код министра финансија, тако и у архиви Народног Представништва, да се исплате све оне реквизиционе признанице, не рачунајући да су застарпле и ако нису предате властима до 1 јануара 1885 год, а за ово је давао обећања и данашњи министар финансија, да ће се постарати, да се ова неправда уклони, но ни до данас није то учинио.

„За то, част ми је упитати г. министра финансија ово: Хоће ли г. министар наћи начина, да се ова неправда уклони и народу реквизиције исплате, и то, како појединим личностима тако и општинама, које поднесу уредне признанице.“

Господо, оваквих је питања било и пређе, на прошлим Скупштинама, и ја прво морам да се дотакнем оног пасажа, где се каже, да су сви досадашњи министри давали обећања, па и садањи министар да је дао обећање, да ће се постарати, да се неправде уклоне; па то до данас нису учинили.

Пре свега изјављујем, да, што се каже, да је садањи министар дао обећање да ће се постарати, да се та неправда уклони, ја имам да кажем, да ја таква обећања нисам могао дати; јер она не зависе од моје воље; јер постоје закони, које су морали да врше и сви моји претходници. Ти закони су прописали, докле ће да се пријављују признанице за исплату реквизиције, а то је до 1 јануара 1885 године.

Вели се, да је било неправде од стране власти, да оне нису хтеле, да примају од народа признанице. Ако је тих неправда и било а било их је посигурно, ја нисам данас у стању као министар финансија, да исправим оно, што је рађено пре 8 година без новога закона. Ако је дакле, тај стари закон и донео неправде појединим грађанима, та би се неправда могла исправити једино, ако би се изменио или донео нов закон. Ја дакле, нисам могао на ранијим Скупштинама да дам никакво обећање за оно, што нисам био властан по закону да учиним, но сам могао да дам обећање само у онолико, у колико ми закон то право допушта.

Пре свега, морам дакле да учиним исправку на то, што се каже, као да сам ја давао обећање, да ће се та неправда, те реквизиционе признанице и рачуни, који су задржани, па макар и кривицом власти до законског рока, што те признанице ни до данас нису исплаћене, да ћу ја сам ту неправду поправити! Све реквизиционе признанице, које су у своје време поднесене министарству финансија на исплату и које су од надлежне комисије и Главне Контроле признате као исправне, оне су највећим делом исплаћене; остало је још неисплаћених у суми од 100.000 динара и за тих 100.000 динара постоји готов новац, који лежи у лутриским лозовима у Народној Банци, а што није до данас исплаћен, то није кривица министарства финансија, него самих људи, који преко општине и начелства нису тражили да им се то исплати, и то нешто ваљда кривицом самих власти; а можда се и сами нису јављали због тога, што је већ протекло много времена и што је тежак долазак у Београд, особито за мање суме. Међу тим, појавили су се прекупци и то не само сада, већ од толико година, који су зашли по народу и одбијајући извесан шконт, куповали су од народа те признанице. За мене, догод сам ја био министар, и кад год су долазили такви прекупци, ја сам им увек то право поричао, и нисам им дао да се наплате; нити ћу то у будуће да одобравам, јер нисам рад да прекупци отму три дела од народа. И зато сам и опет издао распис начелствима да позову људе, да сами новац приме и чак сам упутио начелствима и изводе из књига, те да се у самим начелствима изврши људима исплата тих признаница, да не би путовали до Београда. Јер и мени је стало до тога, да се ти рачуни што пре исплате и да се једном с њима сасвим пречисти. То је један остатак, један реп, који се вуче од неколико година, и тај остатак, и опет понављам сам те реквизиционе признанице нису исплаћене само с тога, што се људи не јављају, и ако се непрекидно позивају. Јер новац лежи у државним касама а и сам ред у рачунима државним захтева да се то једном пречисти.

Но осим таквих признаница, има и признаница, које се не могу исплатити, јер их није ни реквизициона комисија ни Главна Контрола признала, и на те се признанице односи питање поштоване г.г. посланика, упућено на мене. Такве признанице нису дакле, амо послате, да се на време испитају и да се прегледају, и то нешто кривицом самих људи, а нешто кривицом власти. Али по измени закона о реквизицијама од 17 јуна 1884 год., казано је, да се све те реквизиције имају да поднесу државним властима најдаље до 1 јануара 1885 године. А даље, по допуни закона од 21 априла 1885 године, казано је, да и све оне реквизиционе признанице, које нису на време на исплату поднесене, не могу се више исплатити. Тај је закон донесен редовним законодавним путем. Понављам дакле, каже се, да ако нису на време поднесене, или и ако су на време поднесене, али да нису извршене све формалности, да се не могу више исплаћивати. Ја верујем, да су појединци људи задржани од стране власти и да због тога нису подносили признанице на исплату; али за те кривице нисам ја одговоран, већ је требало тужити те органе власти за накнаду штете. Ти су људи имали право, да наплате од државе те своје признанице, али су их органи власти задржали, и због тога нису могли да се наплате. И шта ја могу сад ту да урадим после толико година? Апсолутно ништа. За мене је постојао закон, по коме нисам могао да одобрим да се исплате такве признанице, којима је истекао рок до 1885 године. А јесу ли органи власти изигравали одредбе тога закона и задржавали људе, да не подносе признанице на време, ту ја сам не могу ништа. Кад је законски рок, до кога се могу да исплате реквизиције истекао, ту онда ништа не помаже, ни макар ја позвао и реквизициону комисију и Главну Контролу, па кад би и оне те признанице накнадно баш оверили да су признанице правилне и исправне, опет ја не бих смео да исплатим те признанице, па макар и највећа неправда била, све дотле, док Скупштина не би нов закон о томе донела.

Даље, нећу ни да говорим о оним општинским реквизицијама, које се траже за исплату, има потраживања од сиромашних општина да се и то исплати, и кад би и то узели у обзир, онда би сума износила не 1,000.000 динара већ и више милиона.

Цело питање своди се дакле, на ово, да за мене није било нити има законске могућности, да ја сам то извршим. Ако пак Народна Скупштина налази, да треба то да се учини, онда се морају укинути или изменити закони, који су до сад постојали о реквизицијама, па да се донесу нови закони, који треба да замене те законе, и онда би тек морали да одредимо нову комисију, која треба на ново да прими те признанице; да пропишемо нову процедуру, како ће се прегледати и оверавати признанице као исправне; па би онда Народно Представништво морало да вотира и нов кредит, да се те признанице исплате, јер сва потраживања, која су до сад исплаћена, покривена су нарочитим извором, и ти су рачуни завршени 1885

године, па и данас је она сума, којом се још исплаћује остатак признаница покривена лутриским лозовима. За тај остатак стоје дакле још и данас ти лозови, и они могу да се исплате. За све остало ваљало би наћи и нових извора. Јасно је дакле да овде није кривица до министра финансија, него до закона и његовог правог извршења. Било је много случајева, да су поједини људи пријављивали се са признаницама и доказивали да су управу, тврдећи да је кривица до власти, али те њихове признанице нису на време комисији поднесене, па не могу бити ни исплаћене, без нове законодавне одлуке. Вероватно да су ове махом оправдане, и сума тих признаница изнела би на милион динара. Али све такве признанице реквизиционе нису могли накнадно примити ни рекв. комисија, ни контрола, за то, што нису поднесене до оног крајњег рока, до 1885 год., као што је законом прописано. А ако би се хтело, да се по рекв. признаницама исплати и оно што су и општине давале, онда би нам требало још неколико милиона за исплату ових реквизиција. Ја вас, господо, молим, да будемо на чисто с тим питањем. Ја по постојећем закону нисам могао ништа сам обећати, и сад све зависи од вас. Ако ви налазите да треба исплатити рекв. признанице и оним људима, којима није рекв. комисија признала их као исправне, јер нису на време поднете, — онда Скупштина треба да изјави жељу, да се донесе нов закон, и да се нађу нови извори, одакле ће се те признанице исплатити. Ето то је, што сам имао да одговорим на интерпелацију г. г. Ђурића и Прокопијевића.

Милан Ђурић — Господо, кад сам ово питање покренуо са мојим друговима на господина министра финансија, била ми је циљ, да се констатује овде пред Народном Скупштином, колико има још ненаплаћене реквизиције у земљи, а која има да се народу исплати. Она није исплаћена за то, што у многим окрузима, који су били у опозицији, срески су начелници потраживали од људи, да донесу признанице да им исплате реквизициони дуг. Људи су веровали и доносили признанице, али, неки срески начелници, који су имали те признанице, нису их на време у року послали управи зајма на исплату. Ово је неколико пута изношено пред Народну Скупштину, и тражено је, да се плати народу, шта је одузето од њега, у време ратно, да би се одржао кредит земаљски на својој висини. Вама ће, господо, бити познато, да је после рата решено, да се реквизиције исплате прво у оним окрузима, који су на граници, окрузима најспромашнијим, куда је непријатељска војска пролазила, а у те округе долазно је округ ужички.

А ја вам могу тврдити, у место да се постигла та тежња скупштинска, а која је била справедљива, баш ти окрузи, који су најспромашнији, који су на граници, и куда је непријатељска војска пролазила, а с друге стране српска држава узела је на почек од тих истих пострадалих људи, реквизиције за рат, држава, баш тим окрузима није исплатила реквизициони дуг са свим. Ја вас уверавам, господо, да је прво тим пострадалим окрузима требало да се исплати, куда је пролазила непријатељска војска, јер ви знате ону српску изреку: „Тешко селу куда војска прође и ђевојци, која сама дође“. Дакле ти погранични окрузи највише су пострадали, јер, с једне стране кроз њих је пролазила непријатељска војска, а с друге стране сама држава узимала је од тих округа на залоге и на почек потребе за војску, па за то, држава ваља најпре да исплати овим окрузима. Народна Скупштина је већ једном одобрила кредит за исплату ових реквизиција, али неки несавесни срески начелници нису хтели на време да пошљу признанице управи зајма, те су тако оне застариле, и људи се нису могли њима користити. Обратио сам пажњу на сам говор господина министра финансија, и видим да има на милион динара, које би требало да се исплати за реквизиције по самом његовом признању. Али ја знам, да нема могућности по закону да се ово исплати пошто је застарило, но за мене је, а и за Народну Скупштину довољно, кад г. министар признаје да има на милион динара неисплаћених. А ја кажем, кад би се одредила савесна комесија, да би тај рачун износно не милион него до шест милиона динара, и да то није исплаћивано просто из неке тесногрудости и међусобне партиске борбе. Ја држим, да није право да се од једних узима реквизиција, и да им се после исплаћује, а тако исто и од других се узима реквизиција, а који су још пострадали од непријатељске војске, да се тим људима не исплаћује реквизиција.

Ја мислим, да је право, да сви подједнако сносимо терете ове земље, да сви братски сносимо терете, а не једни мање други више. Шта је мене покренуло да ово учиним, ја ћу да признам, а и знам да се ради мене лично не може изменити законска одредба, али господин министар финансија као члан владе, који је први позван да води финансиску политику, признаће и сам, да, и ако се законска одредба не може мењати, да је ипак праведно да се плати оним људима који су највише претрпели. И кад сам г. министар признаје, да има на милион динара дуга за исплату реквизиција, онда ја бих га молио, да он нађе са својим друговима начина, да нађе могућности, те да се постигне правда, и да се плати оним грађанима у овој земљи, који су у тешким приликама за време рата, пружили помоћи нашој војсци, и ако су пострадали од непријатеља. Кад смо могли да платимо триста милиона динара, кад смо могли да исплатимо свима, па чак и странцима, онда зашто да не платимо и нашим грађанима, који су у тешким приликама, и ако су пострадали од непријатеља, пружали помоћ српској војсци. То би било праведно да се учини грађанима наше земље, јер ја мислим, да ми нећемо ни туђину да учинимо неправду, а камо ли својим грађанима То сам питање покренуо услед наведених разлога, и молим Народну Скупштину, а и целу владу, да прихвати ово питање, као врло важно и праведно, и да се побрине, да се у идућој скупштинској сесији поднесе све, колико има људи, којима су срески начелници задржали признанице, и којима услед тога није исплаћена реквизиција; да се извиди шта су ти несавесни начелници учинили са оним признаницама, да су поједини људи услед тога изгубили своје право. Ја молим г. министра финансија да изволи наредити да се за идућу сесију скупштинску припреми све; да се изнесе чист рачун, те да се види колико има свега да се исплати, па ако је потреба, онда нека донесе и пројекат законски, само да би се правда задовољила, и да грађани не би били оштећени, који су земљи у тешким приликама зајам учинили.

Министар финансија Мих. В. Вујић — Ову напомену поштованог предговорника г. Проте Ђурића могао бих да примим, само кад бих знао жељу и расположење Народне Скупштине, како она о томе мисли. Ја бих желео, да Народна Скупштина изјави: да ли је она вољна да се то питање опет покрене пред Народном Скупштином, па, ако изјави жељу да хоће да се исплати све оно што још није исплаћено до 1885 године, онда стоји дужност на влади да се промисли и да изађе с једним предлогом, на који начин да се изврши попис реквизиција наново и да предложи Скупштини ма какве изворе или и зајам из кога би се могла исплатити ова реквизиција. Што се тиче мене лично ја могу да кажем да је то врло мучна ствар, ако би сад пред Народном Скупштином потргли ово питање. После скоро 16 година, из првог и другог рата. Ја чак не знам да ли би и сама комисија могла што да учини. Ја не знам колико би још милиона по разним крајевима по овој тражбини могло изаћи. С моје стране дакле ја бих желео да се Народна Скупштина изјасни: је ли она вољна да се на ново отпочне испитивање о исплати реквизиција.

То је што сам имао да кажем односно напомене госп. Проте Ђурића.

Потпредседник — После говора проте Ђурића претрес је о овом питању свршен, и као о свршеном питању, неће се више ни говорити.

Арса Прокопијевић — И ја сам потписник на истом питању зато молим за реч.

Потпредседник — Кад је тако, онда изволите.

Арса Прокопијевић — Ја сам задовољан са одговором г. мин. финансија нарочито, што је дао реч, да ће, чим се ко јави са признаницом исплатити реквизицију т. ј. сваком ономе ,

коме је комисија нашла признаницу исправну, а у исто време изјавио је да се не може исплатити реквизиција онима, којима је право застарило, што се нису до одређеног последњег рока 1885 године 1 јануара са признаницама јавили. Г. министар сам признаје да има да се исплаћује око један милион дин. за које мисли да би требало исплатити, али само недостаје законско решење, јер је овим људима право на наплату застарило. Ја бих замолио г. министра а и Скупштину, да се и овоме злу доскочи; да се овим људима, који су збиља реквизицију учинили, а за које се у збиљи зна, да нису фалсификовали признанице, те да им се исплати за то, што су то махом сиромашни погранични људи, који су далеко од вароши, који нису били кадри да сазнају оне прописе и наређења, или да их читају из новина: да ће се реквизиције исплаћивати до 1885 године. Велика би се неправда учинила тим људима, кад би се они овим начином казнили без икакве кривице њихсве. Дакле, ја бих молио господина министра, да поднесе предлог пред Скупштину у том смислу, да се и тим људима исплате реквизиције, па ако то Скупштина одобри, добро, а ако не, то је њена ствар.

Господин министар је рекао, да не би имало краја томе, ако би се управо сад накнадно почеле ове признанице исплаћивати. Вели, сећате се, како је раније било и како је покушавана злоупотреба да се учини са овим реквизиционим признаницама. Ја му то признајем, али ја мислим, да у будуће неће бити у толикој мери, јер готово нема сад, ни онако покварених људи, који би се заузели за фалсификовање реквизиционих признаница, као што је било. Ја истина признајем, да је казна постигла многе људе, што нису реквизиције наплатили, а исто тако и мисао да се реквизиционе признанице фалсификују потекла баш из моје чаршије, из Ивањице. Ви се добро сећате, да је тамо крађу прво почело да извршује једно дете из наше Ивањице, само од својих 16 година, али квасац за овај ужасни лоповлук послат му је одавде из Народне Скупштине. На срамоту српску одавде је упућен на ту крађу и то страшну крађу, која је, као што знате, цео свет задивила. Чим је у Скупштини овде решено да се исплаћују реквизиције — и то не у Скупштини, него још у одбору скупштинском, — одмах је знао за то ортак председника онд. народ. Скупштине Алекса Поповић у Ужицу тако звани Вучић и одмах је знао његов рођени брат Јован Поповић и треће дете у Ивањици од 18 година, да је решено, у скупшт. одбору да се реквезиционе признанице исплаћују и договоришe се да их одмах по што по то купе. Ми, знајући да су много година остале ове признанице неисплаћене а незнајући за ово решење одборско, које ће без сумње и Скупштина одобрити, ми смо продавали по што по то оне реквизиционе признанице Од 100 дуката давата је за 20, 25, 30 како је у кога било имућство, и тако рећи, у нашем срезу ми смо опом детету продали све признанице, чак и ја сам му једну признаницу продао од 40 дуката — и ако ја долазим као понајписменији у том срезу — чак и ја сам му је на шконт продао онако, како је дијете оно хтело, мислећи да ће се тешко кад реквиз. признанице наплатити и да сам ја њега преварио. (*Смех*). Од ових 40 дуката, они су у радњи Алексе Поповића ондашњег председника Скупктине на мојој признаници нулу покрпили те направили 400 дуката. Тако исто, ко је имао 100 дуката или 1000 додавали су нулу и направили 1000 или 10000. Поменуто дете од 16 година у начелству окружном поткупило је окр. казначеја, тако исто поткупило за добре новце среске писаре у Ивањици, подкупило је такође неке општ. кметове и писаре, те на тај начин само писало реквиз. признанице по општинама; откупило печате среске и општинске, па их по ваздан гарило и на признанице притискивало, додавајући признаницама колико хоће нула. (*Смех*). Прва сума фалсификованих реквизиција, коју су изнели из окр. начелства била је 5000 дуката у злату, од тих 5000 дуката није било, мислим, ни 500 дуката у ствари, оно су све додавали. Кад су то учинили, они пођу даље; пошто су покуповале наше реквизиционе признанице све оне стварне и на њих за 5000 дуката похарали државу, онда почну да праве — измишљене — са свим нове признанице. Кметови и ср. писари сад, видећи да им се ова држав. крађа добро плаћа — само наполеон шушти по Ивањици и Старом Влаху — напишу признанице лажне у толикој мери, те је сума од 5000 дук. прве крађе одмах други пут скочила равно на 65.000 дуката. Те признанице даду се поменутом детету и оно са истим признаницама потпуно одостовереном и од кмета и од ивањичке полиције и од начелства ужичког, долази овде на касу у Београду да прими 65.000 дуката, и то поново чујте, једно дете од својих 16—17 година! То је пало у очи министру финансије и онима, који су имали да даду толику суму, коју хоће да придигне једно дете из Старога Влаха, где скоро само овас и кромпир раља. Одовуд одоиуд, еле некако пронађу да је то крађа. Знајући да је тог детета кућа од најпоштенијих, али при том да није имала више од 100 дуката капитала, а он сам за себе, и то као малолетан, тражи суму од 65.000 дуката падне у јаку сумњу; г. министар га ухвати и почне над њим извиђај а оно позове одмах депешом Алексу Поповића председника Скупштине, који је тада био у Бузјашу и из Београда зацвили за помоћ. На ово запомагање Алекса дотрча овде и као моћан човек моли, зашто том поштеном човеку и богатом Ивањичанину да се реквизиција не исплати, и јемчи, да је то у истини и чак иде дотле да каже, да му је он — Алекса 40.000 дуката дао на зајам као трговцу да купи некакве ствари. То све сведочи и комисијски испит, на коме је то доказано и при којој је комисији био председник данашњи посланик г. Димитрије Маринковић. Ви сви знате, шта је напослетку било. Но и ако је онд. напредњачку владу срце заболело, да једног најугледнијег свог човека свог председника Скупштине, прежале и предаду суду, опет су рескирали, и тако ти они слегну они у апс сви и казначеј и писари, а са њима и Алекса Поповић жалосни председник Народне Скупштине.

Као што видите и ако је све ово потекло од нашег краја, ипак му је квасац одавде из Београда био. Немојте се, браћо, свећати и замерити што је одавде ово срамно дело цело потекло, већ вас молим, помислите да је грешно да пропадну оволики људи, којима је реквизицијом храна и пиће збиља узето а који су због тога осиротели. Јер знате у рату није као у миру, да, ко има више, да му се више и узме, а ко мање да му се мање узме, него је рат као пожар и у њему, кад потреба за војску толико и толико меса или ракије, није се питало, је ли тај човек коме дужан на оно, што му се реквирира, него му се просто долази у подрум, точи му се ракија а из тора узима се стока и т. д., па велим, право је, да ми као Народна Скупштина водимо добро рачуна о томе, те да се не плаћа људима, за које се зна да им је плаћено, али за које се уверимо, да им је доиста узето, да им се плати, јер би изгледало, као шпекулација од стране државе, служити се са застарелишћу.

Сваки, који је дао држави реквизицију, рачунао је, да му је новац код државе сигуран и врло би жалосно изгледало да се српском грађанину, који са исправном признаницом тражи, да му се реквизиција исплати, а држава му на то одговара и каже: „ти соколе тек си дошао после првог Јануара 1885 године, а да си се дотле јавио ми бисмо ти реквизицију платили“. То је жалосно, то се не сме учинити. Друге ствари застаревају за 20 година, а ова је застарела много пре, што ја мислим, да је погрешно. С тога ја мислим, да је право да им се реквизиција плати.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 57 СРЕДА 11 АВГУСТА 1893 ГОДИНА III

42 САСТАНАК

28 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Милош Марковић

(НАСТАВАК)

(Одговор министра на интерпелације)

Министар финансија Мих. Вујић — Да не би остали под погрешним утисцима, усљед говора појединих посланика, да влада има на уму ово што господа хоће да ставе у дужност влади и министру, ја имам да изјавим и морам да признам, да ја не налазим за нужно да подносим никакав накнадни закон о исплати реквизиционих признаница. То искрено кажем (Поп А. Прокопијевић: „то искрено желим.)“

Ова историја, коју је испричао пред Скупштином поштовани посланик А. Прокопијевић, убедила ме је баш у томе, да ни један министар финансија неби смео да поднесе такав предлог законски, јер кад се овако догодило, онда шта би било сад са тим реквизиционим признаницама? Ја не верујем да би били довољни и 20 милијона за исплату њихову. Дакле, ја сматрам за дужност да изјавим да нисам никако мислио и не могу да примим ту дужност, да у име владе поднесем предлог, за исплату тих закашњених реквизиционих признаница. Нека господа посланици имају на уму, да је ово под новим законодавним телом, новим уставом, и да народни посланици имају права да подносе предлог да се измени закон, којим би се исплатиле све заостале реквизиције. Г. Прокопијевић рече: нека г. министар финансија поднесе предлог Скупштини, па ће Скупштина решити примали га или не. Ја господо нећу тај ризик да чиним, већ нека то учини ако хоће г. посланик. Сем овога поштовани предговорник рече, да сам ја признао да има милион динара оправданих неисплаћених реквизиција. Ја то нисам казао, већ сам казао, да има тражења за милијон динара, а колико је од тога оправдано ја, бога ми, не знам, а не верујем да би то знала ни реквизициона комисија ни Главна Контрола. Дакле, ја сам казао само то, да је за милијон динара пријављено реквизицијоних тражења, а не да је толико оправданих тражења. Ја то нисам казао.

Потпредседник — Претрес овога питања има се сматрати као свршен. — На реду је одговор министра финансија на интерпелацију г. Дреновца.

Мин. финансија Мих. Вујић — Господо, поштовани посланик г. Дреновац поднео је интерпелацију 11 Јуна т. год. и ја сам казао, да ћу одговорити на исту 5 идућег мес. али како је онда била на расправи оптужба министара, то је, разуме се, остало неодговорено на ту интерпелацију и тек је сад дошла та интерпелација на ред, па ћу с тога сад на њу и да одговорим.

Г. Дреновац упутио је оваку интерпелацију: Да је 7. Децембра 1892 год. (молим да се датуми имају на уму), дакле за време претходне владавине дошло у Србију скадарске јегуље у 50 врећа 3450 килограма. Ђумрук београдски тражио је, да се на ту јегуљу наплати трошарина по закону колико на њу припада, међу тим, трговац, који је ту јегуљу донео, није хтео да плати ту трошарину, него ју је 10 Децембра вратио натраг у Фијуму. 26 Фебруара 1893 год. истих ових 50 џака јегуље донесени су поново у Србију и ћумрук београдски тада није наплатио ни једне паре. За то питам г. министра финансија, да ми одговори: шта је руководило ћумрук београдски, да једноме тражи трошарину на 3000 килогр. јегуље, а другоме не тражи ни једне паре, него да је пушта без икакве трошарине. Сматра ли г. министар да је овде оштећена државна каса и мисли ли он учинити какав корак, да се државна каса не оштети.

Молим вас, господо, доиста на овдашњу шпедитерску фирму „Хофман,“ 4 децембра 1892 год. дошло је тих 50 џака скадарске јегуље у тежини 3058 килогр. Фирма „Hoffman“ користећи се одредбом члана 21 царинског устројства, у исти мах, једном декларацијом декларисала је ту рибу за увоз, а другом декларацијом за извоз. За што је то учињено? Ваљада с тога, што онај, који је слао ту рибу за Србију није знао, колика је трошарина на њу, па кад је чуо, колика се трошарина тражи, он је онда у један исти мах једном декларацијом декларисао ту рибу за увоз, а другом за извоз.

По прописима нашег закона, та риба спроведена је у Земун и у актима овога дела налази се признаница земунске царинске власти, да је та риба примљена. Тада, господо, кад је та риба приспела у Београд и кад је враћена у Земун, постојала је једна наредба министра финансија од 14 новембра 1891 године, а после је изашао и један распис мога последника, по коме је објављено да јегуља плаћа трошарину. Тај је распис постојао и био у сили онда, кад је та риба дошла, а да ли је он оправдан или не, ја нећу да улазим у то.

Ви сви знате какве смо тешкоће имали са законом о трошарини, бојећи се, да не дођемо у сукоб са уговором са Аустро-Угарском, којим је утврђено начело, да се може трошарина наплаћивати на стране производе којих и у земљи има, па ма и у најмањем квантуму. Тамо је, дакле, у закону о трошарини, уопште казато, да трошарину плаћа сува риба. Сад је наредбом требало побројати каквих ми сорта риба имамо.

које се са стране увозе, те да можемо на њу наплаћивати трошарину, а које су опет рибе, којих ми немамо у нашим водама, те да на њих не можемо ни наплаћивати трошарину.

По најстрожијем тумачењу члана 10 трговинског уговора, ми имамо права да наплаћујемо трошарину само на артикле, који се у земљи производе. Распис о наплати на јегуљу постојао је при првој експедицији, и царинарнице у опште нису позвате да објашњују и да се мешају у то, да ли трошарина има да се наплаћује на ту рибу или не, јер, разуме се, министар финансије је ту одговоран, према уговору са Аустро-Угарском. Међу тим, одмах за тим десно се такав исти један случај, где је дошла иста експедиција, иста врста такве јегуље и усљед тога се појавио спор, те се онда то лице жалило на решење царинарнице министру и чак је добивено и мишљење правничког одбора, који је казао да по најстрожијем тумачењу трговинског уговора, та се трошарина не може наплатити. У то доба, 9 Августа, мој претходник г. мин. финансија издао је један распис од 16 Фебруара 1893 год. и свака је царинарница била дужна да јави да је примила тај његов распис. Београдска царинарница као најближа прва је и јавила да је примила тај распис. Тај је распис издат поводом једног спора и ја њу вам га саопштити. Он гласи:

„Поводом једнога спора о наплаћивању трошарине на слану јегуљу, ја сам, саслушавши о овоме питању и правнички одбор, нашао: да она према чл. 26 зак. о трошарини, који је ближе објашњен и расписима министра финансија од 18 Јула УБр. 4563 и 28 септембра 1891 године УБр. 6506, не може подлежати плаћању трошарине. Не може из узрока, што се она код нас нити хвата нити соли, а члан X уговора са Аустро Угарском, који но сили највећега повлашћења, важи и за увоз ма из које од уговорних држава, одређује, да се државна трошарина у Србији може наплаћивати само на оно, што се код нас производи и трошарином опетерећује.

„На основу овога наређујем царинарницама, да у напредак, на слану рибу јегуљу при увозу код нас у Србију, не наплаћују трошарину све донде, докле данас постојећи уговор с Аустро-Угарском траје и ако се, међу тим, не би та врста радње и код нас увела.

Ова наредба простире се само на будући увоз. О пријему ове наредбе, да ме царинарница извести.

Министар финансија,
Д. Стојановић с. р.“

Дакле, после онога расписа од новембра 1892 године, долази овај распис од Фебруара 1893 године, у коме се каже, да се ништи онај први распис. Министар финансија г. Стојановић нашао је за сходно, да изда овакав распис, да јегуља не подлежи више плаћању трошарине, из узрока тога, што се она код нас нити хвата, нити соли, а чл. 10 уговора одређује, да се државна трошарина у Србији може наплаћивати само на оно, што се код нас производи и трошарином опетерећује.

После овога расписа министра финансије, који је издат 16 фебруара, а после 9 дана, 25 фебруара 1893 год. ти исти 50 џакова рибе у истом квантуму долазе опет на ново. Извесно је томе трговцу јављено, или су те рибе чекале у близини; све једно, ма како било, та је риба чекала тај распис, па је тада увезена. 25 фебруара та риба долази на овдашњу фирму X. Томе и, разуме се, према овом распису, царинарница београдска наплатила је царину, обртну порезу и узгредне таксе, а од трошарине није наплатила ништа. Ето тако по актима, стоји цела ова ствар. Ја сам сматрао за дужност да изнесем, како је ова ствар текла од почетка па до краја, и према овоме, како је поступљено по распису, ја налазим, да нема никакве кривице, а да ли има што иза кулиса, ја о томе не знам, нити сам позван, нити могу да дам какво обавештење о томе. Што је та риба дошла одмах после 9 дана и пропуштена од ћумрука београдског, јер је већ имао наредбу од министра финансија, да то пропусти без трошарине.

Арса Дреновац — Ја прво имам да благодарим г. министру финансија, што је целу ову ствар извео онако, како стоји, ништа није изоставио ни додао, него је казао, како је цела ова ствар текла.

Та риба упућена је из Фијуме у Београд. Кад је дошла та риба, тај човек видео је, ако би платио трошарину, да би га један килограм коштао седам и по гроша, и да ће да му оде све џабе, па је с тога вратио. Ми сви знамо, да у закону стоји, да се у опште на сву слану рибу, која улази у земљу, плаћа трошарина, на један килограм један динар. Кад је дошла та риба, ћумрук је тражио да се плати 3800 динара у злату; но тај је човек онда вратио рибу на траг. То је било у месецу децембру 1892 године. Доцније у фебруару 1893 године, та риба поново долази и увози се без и једне крајцаре трошарине. Сад мени то пада у очи, како је онда могло да се тражи на ћумруку 3800 динара у злату, а после два месеца долази риба без једне крајцаре трошарине. Међу тим, један пријатељ писао ми је и питао ме: како је то, моја риба не може да дође тамо него, траже ми, да платим трошарину, а ова риба улази у Србију без трошарине. Доиста то је онда била јавна неправда и једно гажење закона. С тога сам ја, као народни посланик, хтео, да мало дубље ту ствар испитам, и, у колико сам сазнао, та је ствар овако текла и овако су поникли ти расписи. Та је риба дошла у ћумрук, и ћумрук је правилно радио, што је тражио трошарину. Не могу позитивно да тврдим, али слушао сам, кад се та риба вратила, онда су почели неки преговори да се праве. На годину или годину и по дана, пре тога, на врањском ћумруку прошла је нека риба, не под видом рибе, већ под видом неке друге робе, и, кад је дошла, држава осети то и ухвати, да је то риба, и подвргне је трошарини и, чини ми се, да је једна фирма због тога кажњена са 20.000 динара. Људи те фирме били су од либералне странке, и онда је потекао тај распис, јер их је ћумрук казнио са 20.000 динара, и на сваки начин, то је требало да се изврши. Али та казна није извршена, и кад је дошао други режим, они су ослобођени од тога. Дакле, то је узрок, што је потекао тај распис, и што је ова риба дошла у Србију без трошарине. Да би се ти људи ослободили од 20.000 динара казне, они нађу то за узрок, те даду то правном одбору на мишљење, и он онда друкчије протумачи закон: да се до сада могла да наплати трошарина на ту рибу, а од сада да не може. Дакле то је узрок свему овоме.

Ја, као народни посланик, не могу никако да допустим, да ван овога дома може нешто друкчије да се тумачи. Кад узмете они 4000 динара и оних 20.000 динара, онда је наша држава оштећена овим поступком са 24.000 динара, и то ме је побудило, да о овоме упитам г. министра финансија. Ја вас молим, да упутите једнога човека, нека пређе у Аустрију, па ћете чути, шта ће вам казати; они кажу: ви добијате од ћумрука 4,000.000 а ми вам дајемо дванаест милиона, али, само да наместимо наше људе, који ће хватати крijумчаре. Држава све то треба да зна, кад сам ја чак из Крушевца могао то да дознам. Кад се то врши овде у Београду пред очима свију власти, шта се онда може мислити, како је у Смедереву, Шапцу и другим местима.

Дакле, ја сам задовољан одговором г. министра финансија. Он није знао право стање ствари, а ја му велим, да је ствар овако текла.

Министар финансија Мих. Вујић — Ово што је поменуо г. Арса Дреновац мени је добро познато и ја нисам позван да доводим у везу све то. Ја не знам како би се ствар свршила, ако би се доводиле у везу све могуће околности. Мени је позната она ствар по експедицији рибе преко Врање, знам по томе, што сам тада био известилац у Савету. Та се ствар тицала кривице г. Пante Јовановића и он је и кажњен, а на фирми је остала казна од 20.000 дин. Дошао је 9 август, казна на чиновнику је остала, а правнички одбор, да поткрепи министра финансија, дао је онако своје мишљење, на основу кога је министар издао свој распис и на основу тога расписа пала је кривица Палигорића, а оно што сам ја казао, да ли ту има какве закулисне радње, да ли, начисто да кажем,

да ли је тенденција била та, да се Палигорићи ослободе од те казне, ја нећу да у то улазим, јер нисам позват за то. Ја морам у толико да учиним исправку, да одбијем прекор да министар није имао доста „погледа“ у тој ствари.

Господо, овде су разне владе и разни системи владавине били. Један је систем радио овако, а по овом је дошао други систем и сматрао је, да је то погрешно и наредио је, да се то друкче ради. За цео овај поступак царинара београдска није крива. Она је коректно радила у првом случају као и у другом. Ја, да сам онда био министар финансија, ја бих можда казао, да не треба такав распис да се издаје, док други може противно да нареди, јер је остављено по самом закону о трошарини тумачење у појединостима, пошто се у закону о трошарини није могла сва риба да изброји, која је наша а која је страна. Последњи члан тога закона каже, да ће се закон извршити у толико, у колико се не противи постојећим трговачким уговорима. Ја сам по том члану налазио да јегуља има да плаћа, и мој последник г. Пашић схватио је тако исто, ну по том је дошао г. Пашићев последник и он је сматрао друкчије. Сматрао је, да се то противи трговинским уговорима и кад је правнички одбор казао, како је и он тако ту ствар схватио, онда нема те силе, која би могла да нагна министра да друкче ради, и онда би Аустро-Угарска имала право да се противи. Кад је ствар дотле изведена, да је и правним одбором протумачено, да је наплаћиване трошарине противно трговинским уговорима, онда министар финансија није већ ни могао друкчије да ради, а ћумрук београдски још лане је могао друкче да ради, кад има такав распис министров. Он је имао распис министров, који мења дотадање стање и тај је распис саопштен свима царинарницама, а при томе ћумрук београдски апсолутно није ништа погрешио. Да сам нешто и ја сам био цариник, па тако исто и г. Дреновац, ми бисмо то исто урадили што и царинара. И кад би г. Дреновац налазио, да на ту рибу треба платити трошарину и толико на то полагао, он би једино могао да каже: „ја налазим да на ту рибу треба платити трошарину, друкче нећу да радим, за то дајем оставку на службу“. Али не извршити распис није смео.

Г. Дреновац вели, кад ја то видим, ја знам целу ту ствар у Крушевцу, од куда да то не виде власти. Ја знам да је у Савету та ствар испитивана дуже времена. Код Палигорића је други случај. Ми смо тражили, да се чиновник, који је експедицију извршио пензионише и он је пензионисан и кажњен тромесечном платом и само из обзира према његовој дугогодишњој служби, та му је казна олакшана. Што су Палигорићи ослобођени од казне, то је на основу истог расписа, који је поткрепљен и мишљењем правничког одбора и на основу тог истог расписа и ова експедиција враћена је у Србију и трошарина није наплаћена.

Дакле, ја вас молим, да будемо начисто, да до царинских органа нема апсолутно кривице, то је све по наредби министровој било, а да ли је потоња наредба била коректна, или је била коректнија она моја и г. Пашићева, ја у то питање нећу да улазим.

Арса Дреновац — Из говора министра финансије јасно је, а и ја то признајем, да овде нема кривице до органа царинаре београдске. Овде се своди сва кривица на министра финансије и правнички одбор и ја хоћу то да кажем, ја не бегам од тога, да се они за то окриве, ја не кривим ћумрук београдски, ја хоћу да се мотивише интерпелација моја овако, нека се узме на одговор, ко је крив а ја налазим да је крив министар финансија и правнички одбор. Ја налазим да нико није надлежан да тумачи законе до једино Скупштина. Ја сам тако разумео министра финансије.

Министар финансије Мих. В. Вујић — Молим вас, господо, да имате на уму ово: ако је министар крив, ја нећу да улазим у то. Ја сам имао једно гледиште а он друго. Ја не могу бити судија и да ценим да ли је моје гледиште правилно, да ли његово. Свакако тумачењу тога члана закона по истом закону остављено је маха. По једном тумачењу закона оправдано је, да се трошарина наплати на јегуљу а по другом није. Али ја вас молим, кад г. Дреновац предлаже ову мотивацију, да имате на уму да тај исти министар седи као члан прошле владе на оптуженичкој клупи. Скупштина има да испита и извиди све кривице и све неправилности и онда ако сматрате да је министар крив и у овој ствари, онда изволите га и за то оптужити. Ја не могу да будем судија ка министар, јер сам ја имао једно гледиште у овој ствари а он друго. Али свакојако, признаћете, да су по самој природи ствари тумачењу врата отворена и да један министар може тумачити овај члан закона овако а други онако у појединим врстама робе. Ја нећу да утичем на решење скупштинско. Кад би се интерпелисао ја, зашто сам наредио да се трошарина наплаћује, ја бих за то одговарао. Али, кад је дошао један други министар и са свим оно поништио, што сам ја наредио и наредио друго, имајући још уза се и мишљење правничког одбора, које је можда тражио нарочито, али главно је то да је тим мишљењем правничког одбора поткрепљен министров распис и кад сведете питање на то, онда нема места таквој мотивацији. Ја мислим, да сам објаснио ствар, како треба, да је могло бити тумачења министрова закона о трошарини и схватајући ствар тако, онда неће се ништа постићи тиме што ће се у решење скупштинско, којим ће се закључити ова ствар, унети оваква мотивација, као што је предлаже Арса Дреновац.

Марко Петровић — Мени се чини, да је ова интерпелација постављена на рђавом основу. У место, што је г. интерпелант поднео интерпелацију: зашто је пуштена без трошарине риба на основу новог расписа министровог, — са свим би правилније било, да је интерпелант поднео интерпелацију, да пита, за што је ослобођена казне фирма, која је по постојећем распису, који је проистицао из закона царинског, осуђена да плати казну; како је могао бивши министар финансија поништити изречену казну његовог претходника и дати повратну силу закону новим расписом? Извесна је фирма кажњена на основу расписа пређашњега министра, који је распис издат на основу закона и имао за свог трајања пуну важност, — и бивши министар финансија није могао имати у закону ослонца, да, издајући нов распис, њиме ослободи од изречене казне ту фирму, која је кажњена по ранијем распису, који је имао исту законску основу и законску важност, коју је имао и потоњи распис другог министра, јер све казне по распису имају извршну силу и расписи доцнији не могу имати повратну силу, издати на основу неких других побуда, само ако је њихова осуда већ постала извршна, — јер ако важи распис министра потоњег, да се риба ослабађа од трошарине, исто тако по тим истим правним појмовима, имао је силу и распис пређашњих министара на истом закону основан. Мени се чини, интерпелацију треба на ту основу и поставити, и онда има законског основа, да се пита министар, за што је у овом случају повређен закон, јер је повређен закон у толико, што је дата повратна сила распису потоњем а одузета сила распису пређашњем, који је на истом закону начињен. Мотивација г. предговорника интерпеланта и не даје успех. С тога ја мислим, да треба повести реч да се подигне друга интерпелација, зашто је на основу доцнијег расписа ослобођена фирма изречене казне по ранијем распису, који је у време осуде те имао пуну важност, и како се могла дати новом распису повратна сила.

Друго је то питање, да ли је овај нови распис био искрен, да ли је био савестан; је ли био сагласан са стварним стањем, — јер рибе јегуље, од пре неколико година има и у нашим водама, и она се ту хвата, — да ли је он одговарао искрено стварним интересима земље, или је у овој прилици више послужио приватном приватељском рачуну, и да ли је као такав имао силу законску. Ја морам тврдити, да је он и непоткрепљен мишљењем правног одбора по самом закону о царини и трошарини могао имати ту силу и важност. На послетку погрешка је можда до саме Скупштине, што је давала то овлашћење или што је силом околности морала то овлашћење дати, да министар расписом тумачи закон, који распис у том случају има и силу законску. Али, кад је министар имао то право да изда распис и да он има силу законску, онда морамо признати, да су сви ти расписи сваки у своје време само имали

силу закона. Не може се овде расправљати то питање, да ли је распис овог бившег министра имао силу закона, кад се у напред признаје, да су и расписи ранијих министара имали силу, закона, него питање је овде у томе, да ли је потоњим расписом потрта важност пређашњег расписа, и да ли је тај потоњи распис могао имати повратну силу закона, те да потре и сву радњу засновану на једном таквом истом распису по важности својој законско, и да за министра једног не важи оно, што је његов претходник решио, т. ј. да ослободи именовану фирму од изречене казне. У томе лежи тежиште овога питања, и мени се чини, да на томе основу треба поставити интерпелацију, па ће онда и судови наћи да је министар крив, само ако је у исто време и ова изречена осуда већ постала била извршном. Ако ли интерпелација остане на томе основу, зашто је ослобођена фирма трошарине по новом распису, судови ће казати да до министра нема кривице. Тежиште је питања у томе, зашто је министар потоњим расписом потро важност ранијег расписа и дао му повратну силу, а ова интерпелација овако поднесена и у овом правцу нема свог оправдања и преко исте треба прећи на прост дневни ред.

Тома Бојичић — Господо, из ове интерпелације види се, да избија оно, што Скупштина не треба олако да пређе. Питање је у томе, који је распис имао своју важност, да ли онај распис, који су радикални министри издали или онај, што га је под зимушњом либералном владом издао министар финансија. Ја држим, господо, да бивши министар финансија није могао својим расписом да потре распис свога претходника, који је на основу закона издат. И ако се бив. министар финансија тим својим расписом заклања за правнички одбор, очито вири из тог расписа једна злоупотреба, јер је државна каса оштећена са близу 24.000, а за то мора неко да одговара.

Ја мислим, да је интерпелацију требало поднети у другом смислу, да се наплати та сума, са којом је држава оштећена, од бившег министра; да се стави у дужност државном правобранноцу, да он поднесе тужбу против бившег министра, да се држави та штета накнади. Ја мислим, да Скупштина не треба да олако остави ту ствар и ја бих молио Скупштину, да се поводом поднесене интерпелације усвоји мотивација: да се та ствар преда редовном суду, па да он ствар извиди и осуди по закону бив. министра, да плати што је намерно оштетио државу својим расписом.

Милош Богдановић — Поводом претреса о овој интерпелацији, мени се чини, да овде пред Скупштином стоји једно тумачење закона о трошарини. Из одговора г. министра, ми видимо, да је и по распису његовом, кад је био министар и по распису његовог последника — Пашића, наплаћивана трошарина на слану рибу. Сад долази један трећи министар, издаје један распис, противан обама пређе издатим, и којима се шта више потире закон о трошарини. Овде је просто питање једно о штети државној у суми преко 23.000 динара, које за наплату увезене јегуље без наплаћене трошарине, које оне ослобођене казне. Овде је дакле, питање тумачења закона и Скупштина треба да протумачи, који су од ових расписа, на закону основани. Ако Скупштина нађе да су ранији расписи г. г. Вујића и Пашића на закону основани, онда, разуме се, да је овај последњи распис бив. министра противан закону. Једном министру не може се дати неограничено право, да расписује како он хоће поједине расписе. Ако је министар имао право да на основу закона о трошарини издаје расписе, циљ је и Устава и закона, да његов распис буде издат на основу закона, а не да га он издаје по својој вољи и да њим потире закон на задовољство појединаца а на штету државну. Према томе, ја налазим, да је распис бив. министра противан закону, за то, што у закону стоји, да се трошарана наплаћује на слану рибу 1 динар од 100 кила, у опште тим пре, што је доказано да се јегуља на неколико места и у нашој половини реке Дунава хватала. Дакле, расписом својим бив. министар финансија повредио је закон и том повредом оштетио државу, те је за то крив и ја сам за то да се судским путем тражи накнада од министра, за суму коликом је држава оштећена услед овог расписа министровог. Ја сам и у споразуму с г. интерпелантом сатавио другу једну мотивацију за прелаз на дневни ред и она има гласати овако: „Пошто се из ове радње министра финансија види, да његов распис није имао основе законске, то Народна Скупштина одлучује да се одговорни министар финансија оптужи за накнаду штете држави. Ова одлука има се послати истражноме одбору који извиђа и друге против законе радње истога министра".

Ја бих молио 10 посланика да ме помогну. — *(Потпомажу га).*

Драгомир Рајовић — Ћу прво да говорим односно онога навода, који је г. Арса Дреновац навео, што се тиче двадесет хиљада динара. Мени се чини, да се овде мешају два разна питања. Овако помешана питања не могу добити никада једно решење по тој ствари, већ морају да се одвоје и тек онда може бити правилна решења. Односно ове суме од 3800 дин. ја држим, да не може бити никога, који може ма шта му драго да уради што против министра. Један је министар, на основу постојећег овлашћења у закону, дао једно толковање закону; тако исто други један министар дао је опет, на основу тог повлашћења, друго једно толковање закона, обојица су имали права на то по закону.

Ако ви сад мислите, да имате права да оптужите бившег министра због тога, онда тако исто могу и либерали кад дођу да оптуже вашег министра за оно што је он радио. Мени се не тиче ни Јанко ни Марко, већ говорим онако, како је у ствари. Друго је питање ово од 20.000 дин. што је Арса покренуо. Због тога ја држим, да ако би се по предлогу поп Марка учинило, т. ј. ако би се интерпелација свела на питање односно ових 20.000 динара, ствар би се на сасвим друго земљиште свела. Ако је министар финансија једну свршену ствар реметно доцније на основу доцнијег расписа, онда има некоректности. Сви нови министри на тај начин могли би да пониште оно, што су раније министри урадили. Али интерпелација овака каква је ова била, ја држим, да нема места због тога, што је то министар имао права, као и сви други што су имали права, да донесу толковање, пошто су законом за то овлашћени. Но ако ће да се оцени рад министра финансија, односно оних 20.000 динара осуде због кријумчарења, то треба најпре да се зна, је ли била ова ствар дефинитивно свршена, и ако није, онда је могао г. министар да примени свој распис. С тога, ја држим, да треба прећи преко интерпелације на прости дневни ред.

Министар финансија М. Вујић — Ја ћу да кажем неколико речи ради објашњења. Ја морам да кажем, да се не би заплела та ствар прво ово, да био по овом питању о другој ствари требало донети и засебну интерпелацију. Она се апсолутно не дотиче оне ствари. Ми улазимо у питање, о коме се можемо разговарати ван овог поштованог дома, а кад би говорили о овој ствари, је ли свршена, пре или у току, и је ли она свршена или не свршена то не стоји у вези са овом интерпелацијом. Интерпелација се тиче овог случаја, и ја вас молим да се на овом случају задржимо и да се држимо строго реда по пословнику. Ја нећу више узимати реч да говорим о томе и да понављам али сматрам, да би такав прелазак са таквом мотивацијом био незгодан и да не би одговарао самој ствари. Доиста у закону је овлашћен г. министар, али не за то, што рече поштовани поп Марко, што се то хтело да да министру, него за то, што закон није могао да поброји све могуће сорте риба. Такав је дакле случај јегуља. Појавиле су се н. пр. јегуље око Видина, а и на нашој обали око Земуна у Дунаву, и ми смо имали услед тога право да наплатимо на ту рибу трошарину, а да се не вређа уговор наш са Аустро-Угарском. Аустрија је знала за тај факт и није протествовала, и ми смо на тај начин имали ослонца у уговору да наплаћујемо трошарину. Сад дошао је други распис, који се опет ослања на закон. И сад би требало испитати, јели доиста било јегуља у Дунаву и у том случају министар би могао да се брани тим, да он не зна, да је било јегуља на српској обали и да тиме оправда свој распис. Јер закон, који је постојао у оно време о трошарини, везивао нас је у том погледу према суседној

монархији. У њему се каже, да се ни на једну рибу не може наплатити трошарина, које нема на нашим обалама.

Нека Народно Представништво реши најзад како хоће, мени лично може бити све једно, ја само кажем, да би било незгодно да Народно Представништво донесе такво решење, којим би се испитивало, који је распис основанији и који више одговара уговору са Аустро-Угарском, јер би се онда на крају крајева још морало доказивати, кад је и кога дана и да ли је доиста било у Дунаву јегуља и на коме месту! То је што сам имао да кажем.

Пера Вукићевић — Господо, ја ћу неколико речи да проговорим о овој ствари за то, што ми је познато с приватне стране. Пре свега поп Марко Петровић је лепо уочио и овде изнео мишљење, да ли доцнији распис министра финансија, који је ослободио ону робу, која је ушла на врањском ћумруку, дали није потро и дао повратно дејство себи према ранијем случају и поништио распис г. Вујића, по коме се распису требало поступити при увозу. Г. Рајевић је такође напоменуо да ли је овај случај увоза царинарнице у Врању био дефинитивно решен за време расписа г. Вујићевог, те да би се узео као повреда расписа његовог, и којим је поништена казна, коју је изрекла царинарница врањска. Ја са приватне стране могу да кажем, да ми је познат овај случај и да се он овако развијао. Између нас и Аустро-Угарске постоји уговор трговачки и, по чл. 10 тог уговора, ми нисмо могли да наплатимо трошарину на морске рибе, и у опште на рибе, које у нашим рекама и водама не живе. Треба добро разумети, да овај уговор између нас и Аустро-Угарске важи за све рибе којих нема у нашим рекама. Ја мислим, да ни један од г.г. Народних Преставника неће се мимоићи самном, да јегуље у нашим водама нема, па и ако је било, било је два три случаја, да је у Дунаву ухваћено неколико комада, али кад се узме, да се она не производи и не продаје код нас на пијаци, онда се не може сматрати ни да је има код нас.

При свему томе, што је било неко мађарско друштво на Доњем Дунаву у Мађарској, које је гајило ту мисао, да јегуља може да опстане у Дунаву, то је само изузетан случај, да се јегуља може наћи у Доњем Дунаву, и то не може стајати као правило, да јегуље има и у Дунаву. Ја сам мишљења, да је овај случај, на царинарници врањској, који је г. министар финансија, подвео под његов распис, 'који је обухватио овај предмет, да је то конкретан случај, и да се тим ишло на поштовање закона, који постоји између нас и Аустро Угарске, и што је случај, да је и Турска подведена под члан 10 уговора између нас и Аустро-Угарске, а то је за то, што је по старом уговору између нас и Турске постављено наређење, да се држављани турски могу користити наређењима из уговора, које имамо са другим државама. Према томе, овај случај на царинарници врањској, што је подведен под уговор са Аустро-Угарском, не може се сматрати да није коректан и исправан, а нарочито за то, што је министар финансија и позван, да тумачи финансиске законе како ће се они примењивати, а нико неће тврдити, да има јегуља у нашим водама. Дакле, кад министар није раније уредио ову ствар, кад је он имао да примењује закон о трошарини онако, како га је разумео а не вређајући наређења уговорна са страним државама — онда не може да стоји мишљење, да је министар дао повратно дејство овим расписом на раније већ свршену ствар. И за то сам мишљења, као и г. министар финансија, да се ова ствар, више не потрже, и да се интерпеланти задовоље са одговором г. министра финансија.

Милутин Гарашанин — После овако убедљивих разлога, које је изнео г. министар финансија, а и мој пријатељ г. Рајовић, ја ћу да додам још само један разлог, који ће, чини ми се, извести ову ствар на чисто. И за оних 3800 дин. ондашњи министар финансија имао је права да тумачи и разумева закон, како његови погледи засецају, и оних 21000 дин. министар финансија имао је право, да аплицира своје решење, нарочито, кад то иде у олакшицу онога, који је имао бити кажњен, али све да је то и свршена ствар и да је он својим расписом учинио неправилност, мислим, да смо се ми узалуд усплахирили, кад већ хоћемо осуду и оптужбу да поднесемо. Господо, има мимо нас још и Главна Контрола, која све издатке, које је министар учинио, упоређује са законима и сарвњује, да ли су они према закону, који смо донели, учињени, или нису. То све долази пред Главну Контролу као суд, и она ће га осудити, ако је крив, и за то, ја мислим, да се свега овога оканемо, да се задовољимо са одговором г. министровим, који је са свим исправан, и да преко интерпелације пређемо на дневни ред.

Павле Ранковић — После онакога објашњења г. министра финансија, г. Марка Петровића и осталих предговорника, ја мислим, да нема места овоме предлогу, кога је поднео Милош Богдановић, о интерпелацији Арсе Дреновца, јер је министар финансија својим расписом имао право да тумачи закон и ја мислим, да би требало преко те интерпелације прећи на прост дневни ред. А што се тиче Палигорића, који је увозио рибу пре расписа министровог, ја мислим, да о томе не би требало ни водити разговора, по што о томе нема интерпелације, те за то не може бити ни говора у Скупштини и за то ја предлажем, да се преко ове интерпелације пређе на прост дневни ред. Молим 10 посланика, да ме потпогну. *(Не потпомаже га нико.)*

Драгомир Рајовић — Казао је г. Гарашанин све, што сам и ја имао да кажем. Немам више ништа да кажем о овој ствари, која је већ свршена, министар, истина, има право, да реши овако ствар, а Главна Контрола пак има право да га казни, ако се огреши о закон.

Ђока Анђелковић — Ја сам видео, да има више мишљења о томе, да се пређе преко ове интерпелације на дневни ред. О самој тој интерпелацији нећу да говорим, јер налазим, да је довољно дато већ објашњења, но рад сам, да вам дам објашњења односно мотивације поштованог посланика Милоша Богдановића, о прелазу преко ове интерпелације на дневни ред. Према његовој мотивацији прелаза на дневни ред изгледа, да треба ову ствар истражни одбор да узме у нарочиту тачку оптужбе бив. министра; да се понова позову на одговор и после да се ствар упути у истражни одбор. А по нашој оптужби не постоји та тачка, њу би требало унети онда у нову тачку. С тога, да се не би Народно Представништво око тога заводило, погрешном мишљу, ја мислим, да се преко тога пређе на прост дневни ред. А са свим је умесно, што ће Главна Контрола наћи, да ли је повређен закон или није и онда ће се изнаћи начин, како ће се наплатити учињена штета.

Милош Богдановић — Према објашњењу г. Ђоке Анђелковића, доиста требало би по њему да бив. министри дођу пред Скупштину и да одговарају, и да се она процедура изведе, што је и при оптужби, а то би одвело Скупштину у већу дангубу, с тога, и ако је ово био мој предлог, ја га сад опозивам, јер му нема места, и мислим да се не улази више у претрес истога. (Чује се: добро, кад је тако.)

Потпредседник — Објављујем, да је претрес свршен. Стављам на гласање: прост прелаз на дневни ред преко ове интерпелације, онако, како је предложио г. Павле Ранковић. Ко је за то, да се усвоји прост прелаз на дневни ред преко ове интерпелације, нека седи, а ко је против, нека устане? *(Сви седе.)* — Објављујем, да је Скупштина усвојила, да се пређе преко ове интерпелације на прост дневни ред. —

Сад је на реду предлог министра правде за накнадни кредит на чуваре осуђеника београдског казненог завода.

Молим г. Известиоца финанс. одбора да дође.

Известилац Михаило Марковић чита предлог министра правде (стр. 316) и извештај одборски (стр. 375)

Министар правде Пера Максимовић — Ствар данас стоји у томе: да Народна Скупштина неће имати потребе, да о овом питању одлучује. Зарад тога, ја молим Народну Скупштину, да изволи саслушати моје објашњење по овој ствари. У прошлој години септембра месеца, санитетска комисија из предохране против колере, која се јавила у Београду, тражила је: да се један број осуђеника из београдског казамата исели у унутрашњост земље. Усљед те преставе, ондашњи ми-

нистар правде наредио је, те је један број осуђеника одсељен у Добричево. За извршење тога, потребна је била једна сума новаца за већи број стражара. Тадашњи министар предложио је министарском Савету, да му одобри ту суму од три хиљаде динара, и министарски Савет му је одобрио. Ја, кад сам дошао, затекао сам таково решење министарског Савета, којим је било у исто доба наређено; да се одмах идућој Скупштини поднесе на одобрење тај издатак у означеној суми — што сам ја и учинио. Од времена, кад сам ја тај предлог поднео Скупштини, ја сам сазнао да ствар стоји тако, да нема потребе, да Скупштина о томе решава. Зарад осуђеника, који су послани у Добричево, због је одређено 18 нових чувара, али, у извештају, који имам од надлежних лица, на плату тих нових стражара, није утрошено из овог кредита од 3000 динара, него потрошено је 2241·92 динара, из опште буџетске суме, која је предвиђена буџетом од 1892 године.

Дакле, та сума од 3000 динара није утрошена, па није имала ни потребе да се утроши, јер се издатак за нове стражаре подмиривао из позиције раније буџетом одређене. Стојећи пред таковим стењем ствари, *предлажем: да се ово питање скине са дневног реда.* (Чује се: *прима се, врло добро).*

Потпредседник — Пошто је г. министар правде повукао предлог, онда о њему даље не може бити говора.

На реду је одговор г. министра народне привреде на питање г. Милана Милићевића.

Министар Народне Привреде Раша Милошевић - Милан Милићевић народни посланик, питао ме је: да ли сам што урадио преко г. министра иностраних послова код аустро-угарске владе, да она са своје стране, а ми са наше стране отворимо станицу ветеринарску у Малом Зворнику, и ја могу да га известим о томе ово: Г. министар иностраних послова учинио је корак код аустријске владе, али још никакав одговор нисам добио.

Кад будем добио одговор, а ако буде позитиван, повољан по нас, ја ћу га обзнанити свима, ако пак буде негативан, неповољан, ја ћу о томе известити г. Милићевића.

М. Милићевић — Ја сам задовољан са одговором г. министра, и ја се надам, да г. министар неће пожалити труда, да ову ствар уреди каква је била и пре трговинског уговора.

Потпредседник — Претрес о овом питању сматра се као свршен. —

На реду је одговор г. министра на интерпелацију г. Ђоке Владића.

Министар привреде Раша Милошевић — Г. Ђока Владић, народни посланик за варош Неготин, упутио је интерпелацију на мене, чија се садржина своди на ова три питања:

„Како мисли г. министар сложити еснафе, који постоје на основу еснафске уредбе, и занатлијског савеза и удружења, који су мимо еснафске уредбе постали, на основу закона о удружењу и зборовима.“

На ово питање имам час да одговорим г. посланику то: да су еснафска уређења, еснафска, засебна, она су основана на закону о еснафској уредби и у колико се ствар буде тицала тих одредаба, у толико ћу на њих да примењујем закон о еснафској уредби. А удружења, која имају за циљ привредни задатак, основана су на закону о зборовима и удружењима; разуме се, да ћу с овим удружењима поступати по закону о удружењима. У целој овој ствари два су питања: једно је еснаф, а друго је какво привредно удружење, и где год се какво питање буде тицало еснафских уредаба, примењиваћу закон о еснафској уредби, а где год се буде тицало њихових грађанских права, њиховог права на удруживање, па ма то било и ради постигнућа привредних циљева, ја ћу на то да примењујем закон о зборовима. А кад какво питање има ма какве везе са законом о еснафској уредби и законом о удружењима, те да су једне и друге природе, ја ћу таква питања да расправљам према закону, према коме треба такво питање решавати.

Друго питање:

„Мисли ли г. Министар дозволити, да се и даље не врши еснафска уредба, или управо, сматра ли г. министар, да она у опште постоји, и да ли се још когод по њој управља.“

Ја сматрам, да еснафске уредбе још постоје и дан дањи; све што се ради у занатима, ради се на основу те еснафске уредбе. Има неколико њених одредаба, које се косе са трговинским уговором, пошто је и то једна врста закона, и то међународног, која је постала доцније од еснафске уредбе. У толико, у колико се коси еснафска уредба са трговинским уговором, у толико само могу одступати од одредаба еснафске уредбе, али све, што се не коси са трговинским уговором, а предвиђено је еснафском уредбом, све то расправљам по закону о еснафској уредби.

Треће питање:

„Какве намере има г. Министар, односно заборављеног предлога *законског о радњама*, који је у своје време занимао занатлије, и чије тражење само показује, колико се погрешило, што се није вршила еснафска уредба у свему, него је пуштено, да дође до садашњег нереда међу занатима и еснафима, који ће се неред тешко поправити и будућим законом о радњама, а то је нова сведоџба, што увек наступа, кад се закони не врше. Жалост је овде у толико већа, што је томе нехату постао жртва цео занатлијски ред, посрнувши у својој спреми и способности, као и у материјалном благостању, идући на сусрет да буде туђ измећар, или да узме просјачки штап у руке.“

На ово питање одговарам: да ћу изнети идуће Скупштине закон, у коме ће се изнети организација нашег рада, у који ће доћи и занати и индустрија, али, да ли ћу усвојити закон о радњама, који је спреман, ја не могу обећавати, на против кажем, да ћу поднети Народној Скупштини такав закон о уређењу наших заната, који ја сматрам да одговара мојим назорима и привредним потребама наше земље. Али, предлог законски, који је некад био предмет јавне дискусије, неће за мене бити обавезан. И колико се буде слагао с мојим назорима и привредним потребама народа, у толико ћу се њиме користити. То је што сам имао да кажем по овој интерпелацији.

Ђока Владић — Уредба еснафска постоји од кад је написана и она је оглашена као закон. Те уредбе еснафске нису никад могле да се одрже и за то ја сматрам, да су у неколико криви сами мајстори, али највећа је грешка у томе, што је сама власт полициска ишла против уредбе еснафске: сви мајстори, кад год су тражили помоћ од полициске власти да буду заштићени, били су одбијени, па за то се ни уредба еснафска није вршила. Г. министар каже, да ово удружење еснафско има права на основу закона о удружењу. У удружење занатлиско спадају радници, који су одвојени од мајстора, мајстори опет не могу да се сложе са радницима, јер радници тврде једно, а прави мајстори друго. Уредба еснафска искључиво говори, како треба да се мајстори понашају, мајстору је дато право мајсторско и не може да тражи ни више ни мање, него што му уредба даје, а тако исто и калфа, радник. Дакле, овде је одвојено: одвајају се калфе и образују удружења, која имају своја правила, а мин. привреде то не одобрава. То се већ коси са законом и ми не можемо да имамо ни мајстора добрих ни калфи ни шегрта: калфе траже једно а мајстори друго, јер закон и хоће да се извршује уредба еснафска. Онда се из тога изводи: калфама се даје једно а мајсторима се не даје право, које постоји као еснафска уредба. Уредба еснафска каже, да мора сваки мајстор да положи испит, ту се већ пропушта преко тога, а то би било самовлашће. С тога треба узети у обзир да та уредба постоји, само треба да се врши.

Дакле, у опште се састоји погрешка, што се та еснафска уредба не врши као што треба, те и та удружења постоје против удружења еснафских.

Дакле, ако хоћемо да и даље постоји уредба еснафска, као што је и постојала, а ја је сматрам као и сваки други закон, онда ја молим г. министра, да он уредбу еснафску узме у ономе виду, као што то и јесте и да саме власти воде строго

бригу, да се не може ни један мајстор да произведе без испита као што је то могло до сада да бива.

Драгомир Рајовић — Ја држим да је интерпелација, коју је г. Владић поднео са свим на своме месту, и држим да га је на то изазвала заиста тешка ситуација наших мајстора, с једне стране у опште власти не дају ону помоћ њиховим еснафским властима, коју по закону, треба да им дају, и с тога се еснафска уредба не врши, а не вршећи се, прави се на првом месту штета самим тим установама, самим тим занатима, који постоје, а на другом месту прави се штета и самим потрошачима, који имају потребу од заната. Начином, којим се пошло нити се озбиљски ради на утврђењу удружења, нити се озбиљски одржава закон и уредба о еснафима. То је један начин расула рада, јер занат раде људи, који немају права; а раде и људи, који способности немају, и то је узрок да производи тих радника губе цену, а потрошачи да се на тај начин упућују да траже производе на страни. Стварају се неспособни радници за обављање послова. На првом месту, ако хоћемо да подигнемо нашу занатску радиност, ми треба да створимо услове и прилике, да се ти послови могу корисно радити, јер, ако су раденици незналице, тај посао неће наћи купаца, неће наћи потрошача, а то ће бити штета за цео онај сталеж, који се тим пословима занима.

Ако дакле, хоћемо стварно да помогнемо нашу занатску радиност, онда на првом месту имамо да одржимо оно, што већ по закону постоји, па тек онда може бити разговора о новим пројектима. На првом месту, дакле, је способност радника, који треба да обављају своје послове, јер ако он не буде знао свој посао, он неће имати потрошача и мораће напустити тај занат, а радиће 360 других заната и на тај начин биће једна сорта без занатских људи, управо мангупа.

Дакле, ово што је предлагач интерпелисао, ја мислим да је врло озбиљна ствар, и с тога би требало узети ово у озбиљну оцену и донети мотивисан дневни ред. Мени се чини, да ми на удружења не обраћамо пажњу онолику, колика би требала да се обраћа, не чини се од стране државе онолико помоћи, колико би требало да се учини, не даје се онај умни импулс од стране државе и министра, те да се они елементи који постоје у нашој земљи групишу у једно, те да могу стварно радити на развитку наше занатске производње.

Ево, ја овде у рукама имам једно писмо министра привреде, у коме им он отказује чак право на договор. До сад, од кад постоје ова занатска удружења, сваки пут трудила се и влада и држава да даду умне снаге овим занатским удружењима, да му управ буде стожер, око кога ће се сва та удружења груписати, да код ти занатских удружења буде нека сорта посредника мисли и тежњи владиних на подизању наше занатске привреде, док на против сад видимо да се тај орган, који је представник власти у земљи управ изгубио, и министар каже: нека се бира ко год хоће, министар даће само 25 динара, ту се за 25 динара не може наћи човек, који ће бити умни фактор, који би био представник министров односно владин и који би био надзорник рада занатског.

На овај начин, ја држим, да се напушта и сама мисао о занатском удружењу.

Као што сам напред казао власти не дају ефикаситета или моћности занатским удружењима или управо извођењу заната. На овај начин одузима и удружењима могућност правог рада, систематског рада, удруженог рада, којим ће руководити надлежни и министар привреде, који је позват да то потпомаже, и на тај начин ја држим да се напушта и једно и друго што по закону треба потпомагати, а обећао се један пројект, а докле он дође ми се налазимо у једном занатско-анархистичком стању, с тога бих ја према закону предложио мотивисан дневни ред, да се министру препоручи да предузима мере, које ће дати живота и закону и еснафима, докле они постоје, па тек кад дође нов предлог, онда ћемо о њему говорити. То је тај дневни ред, па ако има 10 посланика да ме потпомогну, ако нема, то ће бити глас вапијућег у пустињи. (*Нема*). Па кад нема и боље.

Потпредседник — Није потребно да се за такав предлог тражи помоћ посланика.

Мил. Ђурић — Нисам мислио да приликом ове интерпелације узимам учешћа, али поштовани интерпелант а и г. Рајовић рекоше, као да је садашњи министар привреде, који је позван да води рачуна о занатима, немаран, међу тим цела Скупштина је чула да је министар казао, да он спрема један закон, који ће изнети пред идућу Скупштину, а којим ће се потпуно намирити оне потребе, а у исти мах заштитити и наши еснафи. Што се тиче еснафске уредбе и самих занатлија по моме мишљењу, саме њихове старешине криве су томе, што су они пуштали у еснафе неспремне људе, само да добију у еснафску касу, 6 — 10 цванцика, јер се ја добро сећам пре 30 година, занати су и занатлије боље стајали са својим стањем. То је, дакле, узрок, што су наши занати уназађени, јер су старешине њихове производиле калфе и мајсторе, који у своме занату нису спремни, да израђују оне ствари, онако како треба, за које су се спремали, те да се ти људи могу у друштву и са чиновницима, трговцима, учитељима и земљоделцима понашати како им то њихов положај захтева. То се почело још пре 30 година и ако су они по еснафској уредби уживали неке повластице, па су онда и полициске власти на то другим оком гледале, пошто и саме старешине еснафа нису водили строга рачуна о еснафској уредби и напредовању заната и занатлија. Али наше занате шта још друго штити и што ће их и у будуће штитити то су, господо, друштвени капитали; то су, господо, машинерије, којима се израђују са удруженим капиталом далеко лепше, боље и јевтиније ствари а потрошачи, наравно, да купују оно, што је боље и јевтиније.

Нема сумње, господо, да у оно време, кад су наши занати почели да опадају, а то је било пре тридесет година, да је ондашња влада била хладна наспрам тога, јер није се побринула да заштити и занатлије. На против радикална странка, поимајући важност заштите заната и желећи потпомоћи занатлије, она је и у свој програм унела, да ће занате заштићавати. Данас је на управи земље влада из радикалне странке, али радикална странка, што је обећала, није имала могућности због бурних времена да приђе томе делу до сада. Али данас, кад је радикална странка заступљена у Скупштини и тако многобројно преставља већину народа и његовог расположења, и кад на столици министра народне привреде видимо човека, који је вазда подизао свој глас за занате и кад није био у положају министра, у коме је данас, и кад нам тај министар, као члан владајуће странке, даје свечану реч, да он спрема за идућу Скупштину пројект, којим ће се обезбедити занатлије и по могућству наши занати унапредити — онда налазим, да прекор, који се чини, није оправдан. Господин министар јавно залаже своју реч, да спрема пројект закона о занатима и занатлијама за идућу Скупштину. Прошла су сад времена да жалимо и кукамо за унапређење заната. Ми можемо потпуно веровати, а тако исто могу и занатлије веровати, да ће радикална странка и извршити оно, што је у свој програм унела. Ми се потпуно можемо ослонити на дату реч господина министра и нама не остаје ништа друго, него да чекамо другу сесију скупштинску. За то време министар ће свестрано проучити то важно питање и спремити законски предлог за идућу Скупштину. Ја верујем, да ће то данашњи министар учинити, јер то је захтев Народне Скупштине и онда отпада зебња г. Рајовића и онај његов навод, да ћемо ми о томе говорити, кад предлог поднесе Скупштини, а сад је реч о интерпелацији и само о изнесеном питању треба говорити. Ми смо сви уверења, да је преко потребно да наше занате унапредимо и усавршимо. Верујући озбиљној речи г. министра, да ће он спремити пројект закона о занатима за идућу Скупштину, ја сматрам, да Скупштина може бити задовољна са одговором г. министра и да преко поднесене интерпелације пређе на прост дневни ред, чекајући, да се поднесе озбиљан пројект закона о занатима и занатлијама.

Пера Павловић — Као народни посланик и као занатлија у опште, а нарочито од онога времена, од како ми се

као посланику прилика даје, да о занатлијским питањима говорим, имао сам част, да се са г. министром привреде разговарам о питањима те врсте, и из тога разговора, ја сам уверен, да се г. министар свима силама стара, да наше занате унапреди и занатлијама олакшице учини. Ја могу изјавити пред Скупштином, да је и занатлијско удружење и у опште сваки појединац занатлија, који је се на данашњег г. министра обраћао, налазио код њега највећег одзива. Ја сам пак на нашој занатлијској Скупштини износио неке предлоге, који се односе на унапређење и заштиту заната, али ми смо се у овој прилици у опште ограничили на оно, што је за сада најнужније, по што смо сви уверени, да ће г. министар идућој Скупштини поднети *закон о радњама, закон о занатлијском кредиту* и друге. Питање о уређењу заната веома је тешко, и са свим је оправдано, да за решење тако тешког питања треба оставити више времена за штудирање. Ја мислим, да се ми можемо потпуно ослонити на реч, коју је г. министар пред Скупштином дао, — и ако г. министар не учини што је обећао, онда би тек имали права да му чинимо прекоре и да га интерпелишемо, онда бих се ја сложио са г. интерпелантом. Али никако се не може тражити од човека, који је тако рећи оног мад за министра привреде постављен да одмах реши једно тако тешко питање о занатима. Према томе, држим, да није било места о томе подносити интерпелацију.

Вукашин Петровић — Ја ћу да се одвојим од свију досадашњих предговорника у једном правцу. Ни најмање нећу да зажалим, што се не извршује тачно еснафска уредба а ни најмање нећу зажалити, ако се та еснафска уредба укине, јер су те еснафске уредбе нашој домаћој производњи највише и допринеле, те су наши занати отишли у назадак а не у напредак. Нису ни мајстори криви, на које се баца одговорност, што је тај застој наступио Они сами одступају, као што рекоше господа предговорници од еснафске уредбе, а имају и право, што одступају, јер је та еснафска уредба застарила. Треба еснафску уредбу што пре уклонити и ја се радујем, што сам чуо од г. министра привреде, да залаже своју реч пред Скупштином, да ће идућег првог сазива Скупштине поднети нов закон о занатима и тако смаћи застарелу уредбу еснафску.

Шта смета нашим занатима? — По мом мишљењу смета оскудица материјалног капитала са једне стране и умног капитала, са друге стране. Обе врсте капитала налазе се у мањем размеру код појединих занатлија; та је размера тако мала, да није довољна да крене наше занате у напред. Ако је правилно ово мишљење, што га ја изнесох, онда ваља прописати друге уредбе, којима ћемо повести наше занате унапред, али то није лака ствар нити се може захтевати од говорника, који се изјашњавају у овој веома тешкој теми, да наброје све мере и путове, којима ће се повести наши занати жељеном циљу. Предмет је веома тежак, о њему ваља размишљати месецима, па и годину дана мало је за размишљање. То је тема, коју треба да решавају саме занатлије на првом месту, на другом месту привредници и то образовани привредници, на трећем месту финансијски људи, који ће сви заједнички дати мишљење, како ће се наши занати да уреде.

Дакле, ствар је врло тешка и није лако о њој говорити. Али, кад се већ о томе повела реч, шта треба учинити, да се наши занати унапреде, допустите ми, да о томе две три речи кажем. По моме мишљењу, да унапредимо наше занате, главно је, да се удружи капитал умни и капитал материјални и да се удружи рад са капиталом. То је у главноме лек и то није ништа ново, али извршити, веома је тешко. У организацији заната, занатлијског рада ваља бити веома обазрив, јер колико се год може ту да помогне, толико се може ту и да погреши. Наше занатлије, по моме мишљењу, мало раде саме на томе послу, они су прво позвани, да кажу шта мисле о занатлијском уређењу, шта им смета и шта ће им помоћи. Они имају и права, да траже помоћ, јер наша је држава створена тако, да ни једна грана привреде не може да се развије без помоћи државне и држава ваља да учини све што јој на расположењу стоји и што занатлије саме не могу да учине. Али и занатлије треба нешто и сами да учине, а не да оставе све држави. Оно, што занатлије могу саме да учине, тражити од државе то је сувишно, јер и држава не може све сама да изврши.

Основна мисао по мом схватању, ово је: сматрати еснафску уредбу као застарелу, јер се ње и сами мајстори не држе за то, што је некорисна. У место те старе еснафске уредбе ваља донети закон, којим ће се тежити, да се удружи капитал са радом, да се капитал и рад, што је могуће, што више зближе. Тај посао није тако лак и ја не смем да пресирам и не смем никога да гоним, па ни овога г. министра привреде, да тај закон донесе ове јесени. Нека га он сврши и за годину дана и нека поднесе пројект Скупштини 1894 г. ја ћу бити потпуно задовољан, а донде да се притрпимо са еснафском уредбом. Нека се она врши у колико се може без штете за занатлије.

Пера Павловић — Господин Вукашин Петровић врло је лепо објаснио ствар, како треба да се изведе, и којим путем треба, да се пође, па да се дође до бољитка, и како треба да се уреде наши занати. Збиља је тако, ако ми саме занатлије не знамо, шта нам фали, то ће још теже други знати. Тога ради и постоје удружења, на која, чини ми се, да је интерпелант напао. Ми имамо удружења занатлиска, већ од неколико година и тим удружењима и јесте циљ, да састављају одборе из свију еснафа, из свију занатлија и радника, и они на својим седницама имају да претресају питања, шта би требало ком занату да се отклони и шта би требало учинити, па да наше занатлије пођу на боље, а о спреми наших занатлија доказ су неколико светских изложаба, где су наше занатлије награђене. Ја вас уверавам, да су све занатлије свесне свога позива и само, ако се да помоћ кредитом и спремом школском, може се очекивати, да ће наше занатлије моћи у сваком погледу, и по изради, и по цени и по свему у опште задовољити своје потрошаче.

Министар привреде Р. Милошевић — Ја поново устајем да кажем коју реч, да се одужим дужности својој. У првом мом говору, ја сам рекао, да ћу поднети идућој Скупштини пројект о занатима, тада ћу изнети мојој привреди програм, који је у неколико изнесен и у програму владе; идућа Скупштина решиће, да ли је привредни програм мој добар или није добар; а сад овде хоћу да се ограничим на саму интерпелацију.

Кад се тврди, да полицијске власти не извршују еснафску уредбу, ја бих молио, да се и именује такав случај, и није довољно само казати, да полицијска власт то не врши, него треба казати још и то, да је мени такво једно невршење било достављено, па да ја, као министар народне привреде нисам то узео у поступак по закону, тада би имало места интерпелацији. Дакле, то се овде нигде не именује. Ја г. Владићу дајем реч, да кад он или ма ко други види, да месна полициска власт не врши еснафску уредбу, нека мени изволи јавити, и онда, ако ја не учиним корак, који би по закону требао да учиним, онда сам одговоран и онда не треба нико да ме штеди, него нека ме нападне за невршење закона. Али док се не именује такав случај, да ја нисам вршио своју дужност, ја мислим да нема места интерпелацијама.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 58 ЧЕТВРТАК 12 АВГУСТА 1893 ГОДИНА III

42 САСТАНАК

28 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Милош Марковић

(НАСТАВАК)

(О повластици Миху Раша Милошевић).

Што се тиче прекора, да сам ја некима одузимао неке награде, имам да кажем, да сам заиста одузео награду занатлиском удружењу и имао сам разлога, што сам то учинио. Ја сам покушао, да ове две партије међу занатлијама склопим у једно. Интерес и једних и других занатлија истоветан је, и мени је лакше, да радим с њима, кад видим да су заједно. Међу тим они из неких личних разлога позаваљали су се и сад, шта је остало мени: или да помажем и једну и другу страну, или ни једну. Видећи, да се тај новац, који се даје занатлиском удружењу троши на редиговање управо самог листа; не видевши никакве користи од уређивања таквог листа; сматрајући, да том сумом помажем онога, који у место, да ми помаже у вршењу привредних питања, напада и министра и привреду — ја сам сматрао, да ту суму могу корисније употребити на стварно помагање заната.

Дакле, молим г. интерпеланта да ми изволи изнети какав случај, којим је погажен закон, па ако ствар не решим по закону, онда стојим одговоран пред њим и пред Скупштином. Али докле ми се овако у опште говори о невршењу закона, ја не знам кога да ватам за врат. Молим дакле, госп. интерпеланта, да ми именује случај гажења закона, и ја ћу према таквом гажењу употребити законите мере.

Потпредседник — Објављујем да је претрес свршен. Има два предлога за прелаз на дневни ред: један је г. Рајовића мотивисан, а други је г. Милана Ђурића немотивисан. По пословнику прво се ставља на гласање прост прелаз, па онда мотивисан. С тога стављам на гласање прво предлог г. Милан Ђурића, да се преко ове интерпелације пређе на прост дневни ред. Ко је за тај предлог г. Ђурића, да се пређе на прост дневни, тај нека седи, а ко је противан тај нека устане? (*Већина седи*). — Објављујем да је Скупштина усвојила предлог г, Ђурића.

На реду је извештај одбора за преглед и оцену посланичких пуномоћстава о накнадном избору за једног посланика за округ врањски.

Известилац Ранко Петровић — прочита тај извештај (ст. 429).

Потпредседник — Пошто нико не тражи реч стављам на гласање: ко је за то да се прими прочитано мишљење одбора, тај нека седи, а ко је против, нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем да је Скупштина једногласно усвојила мишљење одбора и уважила је избор г. Радована Милетића.

Пошто је г. Радован Милетић болестан, то ће се заклети онда, кад оздрави, и дође у Скупштину. —

На реду је први претрес трговинског уговора између Србије и Велике Британије.

Известилац Милун Миљковић прочита трговачки уговор између Србије и Велике Британије (ст. 361), за тим прочита мишлење Државног Савета (ст. 363), и извештај одбора о том уговор (ст. 414).

Потпредседник — Приступа се начелном претресу овог уговора.

Пошто се нико не јавља за реч, стављам на гласање: ко је за то, да се предложени уговор у начелу прими, нека седи, а ко је против, нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем да је Скупштина усвојила овај уговор у начелу.

Приступа се претресу појединих чланова.

Известилац Милун Миљковић прочита члан I уговора (ст. 361).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. I? (*Прима*).

Известилац прочита члан II (иста страна).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. II? (*Прима*).

Известилац прочита члан III (иста стр.).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. III? (*Прима*).

Известилац прочита члан IV (иста стр).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. IV? (*Прима*).

Известилац прочита члан V (иста стр).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. V? (*Прима*).

Известилац прочита члан VI (иста стр).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. VI? (*Прима*).

Драгомир Рајовић — Молим вас, ви за бадава читате ове чланове уговора, то је противно члану 73 закона о пословном реду. Ево шта каже тај члан: „Кад влада буде поднела Скупштини на одобрење према чл. 52 Устава, уговоре закључене између Србије и страних држава, Скупштина

неће гласати о појединим члановима уговора, нити ће моћи решавати о каквим изменама и допунама". Дакле прима се у целини.

Потпредседник — Кад смо већ дошли до краја, онда да прочитамо и последњи члан VII (иста стр).

Известилац прочита члан VII.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. VII? (*Прима*).

С тим је свршено прво читање уговора између Србије и Вел. Британије.

Дајем четврт часа одмора.

После одмора.

Потпредседник — Наставља се дневни ред. На дневном је реду друго читање измена у закону о Главној Контроли.

Известилац Пера Вукићевић прочита измену члана 94 (стр. 292).

Потпредседник — Пошто нико не тражи реч, стављам гласање: ко је за то, да се измена чл. 94 прими, тај нека седи, ко је против нека устане. (*Сви седе*). — Објављујем да је Скупштина примила измене чл. 94.

Известилац Прочита измене члана 140 (ст. 292).

Стева Д. Поповић — Пре но што бих имао да учиним неколико напомена код ове предложене друге измене чл. 140 зак. о уређ, Гл. Контр, молио бих г. известиоца за доброту да ме обавести, каква је та установа „среска контрола", постоји ли она, и ако постоји, како функционише?

Ово не питам из пуке радозналости, него просто за то, да се у Скупштини сви обавестимо: хоће ли се овим, што се предлаже поћи на боље, т. ј. хоће ли се постићи оно, што се мисли, да постигне.

Министар правде Пера Максимовић — Ја ћу бити слободан, да дам о томе питању обавештења, да би се добило тачно сазнање, за што је г. министар председник код овога члана предложио ову измену.

Да би то било јасно, ја ћу прочитати чл. 66 у коме се члану описује: шта је надлежност и какав је рад среске контроле? Тај члан гласи овако:

„За преглед општинских, црквених и манастирских рачуна, постоји среска контрола."

У чл. 67 тога закона стоји:

„Среску контролу састављају: један чиновник из среза или друго које способно лице, које одреди главна контрола; један срески изасланик сталног окружног одбора, кога одреди исти одбор, и једно лице из општина, које одбори општински бирају на годину дана."

За црквене и манастарске рачуне додаје им се окружни протојереј или срески намесник.

Среска контрола прегледа све рачуне општинске, црквене и манастирске, чини своје примедбе по правилама, која пропише Главна Контрола, и, ако се тим начином рачуни исправе, она их разрешује, а извод примања и давања у препису подноси Главној Контроли.

Кад су рачуни неисправни и не расправе се путем примедаба, среска контрола подноси тужбу Главној Контроли по § 94 грађ. поступка са свима рачунима и саслушањима рачуполагача, наредбодаваца.

Дакле, у закону о Главној Контроли одређено је тачно, шта је рад среске контроле и какав је њен састав.

Кад је закон о Главној Контроли донашан, онда су били многи рачуни непречишћени, и за то је и постала одредба чл. 140, која прописује како ће се ти рачуни пречистити. Они су дати у надлежност полицијској власти, јер се рачунало, да ће она исте што пре посвршивати и да се на тај начин олакшају радови среској контроли за њене будуће радове.

Како се види у извешћу г. министра председника, којим пропраћа овај пројекат наглашено је: да полициске власти нису могле због својих редовних послова да посвршују те прегледе, а сем тога, како су избиле на површину и многе неправилности, па да не би свега тога било, да не би било и те двојбене власти при прегледању тих рачуна, поднесен је овај пројекат. Овај пројекат и ове измене иду на то: да та будућа среска контрола изврши тај посао, те да се досадање неправилности отклоне, и да се посао повери среској контроли, јер кад се имало гарантије, да се преглед будућих рачуна преда њој, као сталној власти, онда самим тим доказана је основаност предложене измене, јер она од полициске власти узима то право и даје исто редовној среској контроли.

Стеван Д. Поповић — Ја сам захвалан на објашњењу, које је дао г. министар, али за мене није ништа ново што је изнео г. министар, јер пре но што сам узео реч, ја сам проучио неколико пута закон о управи Главне Контроле и све што је с њим у вези. И из говора г. министра правде нисам стекао убеђење да та установа ради, функционише; она постоји, али само на хартији, у закону, а у истини не постоји, не функционише, не ради. И не само среска контрола да не постоји, него ни друге врсте контрола, а то су: месне и окружне контроле не постоје још. За то је овде врло умесно да се запитамо: зашто те установе још не раде; потребно је, велим, да се о томе упитамо данас, кад је протекло 15 мес. од дана, кад је овај закон ступио у живот. Нарочито је потребно да се о овоме запитамо, кад доведемо ово протекло време у везу са прелазним наређењем из чл. 138 закона, који овако гласи:

„За три месеца, од кад овај закон ступи у живот, Председник Министарског Савета извршиће постављање целокупног контролног особља према чл. 9. овог закона изузетно од тачке друге и треће чл. 11. овог закона и одредиће им прву плату на основу досадашњих класа, према којој рачунаће се даља периодска повишица."

Овај члан наређује да се цело контролно особље има у року од 3 месеца, поставити. До данас је протекло 15 месеци, јер од Маја месеца прошле год. до данас има управо толико, до данас је извршено само ово: поред старих чланова Гл. Контроле дошли су нови рачуноиспитачи, и то: место тридесет и једног, колико их је пређе било, данас их има 25, од којих су шест нових, а онај кусур, то су стари, пошто су положили испите, Извесан број људи отишао је у другу струку, неки су стављени на расположење, а неки у пензију. То је свега извршено. Још је извршена местимице месна контрола. Дозволите да вам кажем при којим надлештвима. Ми имамо тих месних контрола при министарству војном, при министарству финансија, при жељезничкој дирекцији, при управи монопола дувана и соли, при управи војно техничких завода, при београдској царинарници и при државној штампарији. То је све што имамо. Но овде имам одмах да изјавим, да су многе од ових месних контрола постојале и пре овога закона, нарочито у министарству војном и при дивизијама. Ових контрола нема пак изведених, онако како наређује овај закон, нпр. при окружним благајнама. Ту нам треба два пут оволико рачуноиспитача, колико имамо округа и два пут толико колико имамо градских управа, а то је свега 34. Као што ћу можда после напоменути у своме говору, од тих рачуноиспитача одређује се вазда један за преглед рачуна среских и окружних. Дакле, кад се има и то у виду, онда треба још 34 лица поставити. Ми немамо ни среских контрола, и ту нам треба 72 лица, јер толико имамо срезова у Србији. 72 лица за среске и 34 за месне контроле, при окружним благајнама, што су свега 106 лица.

Истина је оно, што је г. министар прочитао из чл. 67. закона о устројству Главне Контроле. Тај члан каже:

„Среску контролу састављају: један чиновник из среза или друго које способно лице, које одреди Главна Контрола; један срески изасланик сталног окружног одбора, кога одреди окружни одбор и једно лице из општине, које одбори општински бирају на годину дана."

Господо, ако се ови стари рачуни, због којих је ова ствар и покренута, предају овој среској контроли као што је г. министар напоменуо, и као што сам и ја прочитао из предлога г. Министра Председника, то је с тога што су полициске власти преоптерећене, те нису могле да сврше тај посао до

сада. Кад среске власти овакве, какве су, нису могле то да сврше, ја не знам: од куда може сад да се одвоји један срески чиновник да тај посао израђује. Ви ћете ми казати, ту је метут један чиновник из среза или *друго које способно лице*. Где ћемо то друго способно лице наћи? Што га нисте нашли до сада? Зашто га нема, ја ћу казати мало после. Способних лица, дакле, нема. Напослетку, ко ће да одреди: ко је за овај посао способан? Испит. Испит не постоји за те људе; испит постоји само за рачуноиспитаче. По свој прилици оцењиваће се по препоруци и другим обзирима, свакако треба наћи та 72 човека.

За сада нека је довољно само то што кажем да овај закон није до сада изведен, није остварен. Као што већ напоменух треба још 106 лица, па да се он потпуно изведе. Према томе, дозволите ми, да се запитамо, зашто закон није изведен. Није зато, што се није могло, и то му смета нешто. Шта је то? То су многе одредбе његове, а нарочито чл. 11. Дозволите да га прочитам:

„Рачунополагач главне контроле може бити онај, који положи испит, за рачуноиспитача, према правилима, која ће прописати Главна Контрола, ако уз то докаже:

1. Да је доброг владања.

2. Да је служио као указни чиновник најмање пет година, вршећи рачунске послове, или

3. Да је свршио гимназију или реалку или трговачку школу и практиковао најмање три године при каквом новчаним заводу или надлештву.

Овај испит полаже се пред комисијом, коју Главна Контрола одређује.

Уз то господо имам да вам прочитам другу алинеу чл. 138 коју мало пре нисам прочитао и која гласи:

„Садашњи чиновници Главне Контроле могу бити бирани изузетно од тач. 2 и 3 чл. 11 овог закона, а који не буду поново постављени, остају на расположењу владе по §. 34 закона о чиновницима грађ. реда“.

Господо, овај закон, кад је донесен, није донесен на основу познавања наших општих прилика. Да је донесен био на основу познавања наших прилика, била би до сад сва места попуњена а не би остала толика места празна при окружним и среским контролама. Али овај закон није донесен у духу правичности. Допустите ми, да вам и ово с неколико примера докажем. Ја немам ништа противу установе, која је исказана у чл. 11 о уређењу Главне Контроле, т. ј. што су прописани испити за рачуноиспитаче. Полагање испита није нова ствар ни у нашој земљи, ни у другом свету. Али, господо, при завођењу оваквих, да не кажем формалности, већ озбиљних установа, требало је озбиљно да се води рачуна и о људима, који су дугогодишњом својом службом доказали да су способни за онај посао, који су много година практиковали, те да се не изводе да полажу испит пред људима, који, може бити, немају ни потпуне гимназијске спреме. Ја мислим, да није требало нагонити, да полажу испит пред људима, који нису ни један дан провели у рачунској струци, оне људи, који су оседели у рачунској струци.

Господо, ово што говорим, други су закони имали на уму. Мени ништа друго не остаје него да вам прочитам закон о полагању професорских испита, који постоји има већ 13½ година. Дозволите ми, да вам прочитам чл. 1, који гласи овако:

„За супленте и професоре у средњим школама, нижим и вишим, који стоје под управом министра просвете и црквених послова, могу се поставити само она лица, која су положила професорски испит из група наука, како се овим законом одређује“.

Одмах за тим долази чл. 3 који гласи:

„Сви супленти и професори средњих школа, који се затеку у служби, кад овај закон почне важити, а нису још навршили пет година указне службе, дужни ће бити да положе професорски испит.

Који од њих то не би учинио, ако су супленти, не могу бити унапређени за професоре. А који су већ професори, не могу добити периодску повишицу плате, но задржавају исту плату, коју су имали у време, кад је овај закон почео важити све дотле, док не положе професорски испит“.

Видите, господо, овај је закон правичан; није апсолутно правичан, али је колико толико правичан. Подвргнути испитима професоре, који су служили по 25, 26 или 28 година, то би био апсурдум. И закон је учинио у том погледу правду, па је казао: ко нема 5 година службе, мора да полаже испит. У оно време, кад је овај закон вотиран, подигнуто је питање: да ли по закону треба подвргнути испитима и те људе, који су имали само 5 година службе професорске. Напослетку ево већ 13 и по година, како овај закон постоји и како су по њему полагали испите готово сви данашњи професори, изузимајући два—три случаја.

Кад је донесен овакав закон о уређењу Главне Контроле, није се водио рачун ни о оној великодушности, ни о оним вишим обзирима, које је наш Устав предвидео. Допустите ми, да вам прочитам чл. 181 Устава, који гласи: „Чланови Главне Контроле могу бити они српски грађани, који су свршили правни факултет у Србији или на страни, и навршили уз то 10 година државне службе; или који су били министри финансија; или *који су служили 10 година као виши чиновници у финансијској струци*. Али председник Главне Контроле и два члана њезина морају бити правници.

Председник и чланови Главне Контроле, који се затеку у својим звањима, кад овај Устав ступи у живот *могу бити кандидати за нову Главну Контролу и ако немају услова, који се овим чланом иште* и т. д.“

Господо, Устав, један највиши, основни закон у земљи, — Устав, имао је обзира према људима који су оседели у којој струци, па је казао: и ако немате свршени факултет, опет можете бити не само кандидати, него и изабрани за чланове Главне Контроле. Ви пак нисте хтели да водите рачуна о рачуноиспитачима, који су имали можда и факултетске спреме и који су дуго служили у Главној Контроли, него сте их подвргли испиту, који они неће да полажу. Можда ћете ми, господо, на ово приметити: закон о професорским испитима, као и друге нисмо ми донели, ми смо били руковођени при доношењу овог закона о уређењу Гл. Контроле разлозима, који су за нас меродавни; нашли смо да је тако најбоље и најправедније, па крај. Противу тога имам да вам наведем један други пример, а то је: да сте донели једновремено и закон о уређењу жељезничке дирекције. И министар, који је подносио тај предлог и Скупштина, која је већала о томе нашла је за добро да донесе овако једно прелазно наређење. Дозволите ми најпре, да вам кажем, да је закон о уређењу железничке дирекције донесем баш између првог и другог претреса закона о уређењу Главне Контроле. Чл. 125 у прелазном наређењу (одељак VII закона о уређењу железничке дирекције) гласи: „Сви службеници, који се затеку у железничкој служби, кад овај закон ступи у живот остају и даље у истој служби под свима досадањим условима, док им се год положај не регулише по одредбама овога закона“.

Видите, господо, једновремено је решавано за та два закона и у закону о железничкој дирекцији је вођено рачуна о људима, који се затеку у служби, а у закону о уређењу Главне Контроле није се на то гледало. Још нисам готов са наводима из закона који у овом правцу говоре. Имам да наведем да и сами чланови закона о уређењу Главне Контроле стоје међу собом у противности. Тако у очигледној су противности чл. 11 и 148, које сам мало пре прочитао. (Потпредседник прекида говорника и опомиње га да говори о ствари). Чл. 148 закона о Главној Контроли говори: „да рачуноиспитачи контролини и сви остали чиновници, који сада врше послове контролисања при министарствима и другим надлештвима, ако не буду изабрани за рачуноиспитаче Главне Контроле, остају и даље на својим местима, но упуства и правила за свој рад добијаће од Главне Контроле и вршиће од сада њене наредбе, као што ће јој бити и одговорни за свој рад у смислу овог закона и т. д.“ И то су, господо,

највиши рачуноиспитачи при министарствима, и они су постављени декретом и не полажу испите. Дакле, један исти закон а према једнима овако поступа, а према другим другчије. Ја бих сад имао, господо, да говорим о рачуноиспитачима, који нису хтели испит да полажу, али кад ме г. председник моли да пређем на ствар, а то је на среску контролу, онда ћу и прећи на то, жалећи што ми се овом приликом, а на другом читању, није допустило да говоримо о ономе, што сам имао да кажем при начелној дебати. (Чује се: што то нисте говорили у начелу приликом првог претреса). Нисам говорио онда за то што нисам имао довољно података, нисам био довољно проучио ову ствар.

Као што сам напоменуо за прегледање општинских, црквених и манастирских рачуна предлог је министров, да се сви они, који нису свршени, одузму од полицијске власти. Ови су рачуни били првобитно при Главној Контроли. Сад она хоће да их преда једној установи, која не постоји и која се тек има да организује.

Ја сам казао, да треба наћи 72 способна лица, и то способна лица без испита, онако по препоруци и т. д. Приметио сам, да се таква лица не могу да нађу, те да врше посао онако, како треба; минулих 15 месеци дају довољно доказа, да се то није могло извршити. Али било како му драго, ја ћу ипак веровати у добру вољу министра дотичног, да ће наћи све способне људе и сад да пријем тој претпоставци, да ће се ти људи наћи. Пре свега, дозволите ми, да прочитам чл. 73 зак. о среској контроли, који одређује дијурну тим људима, који ће радити у среској контроли. Тај члан гласи: „Члану среске контроле, кога главна контрола одреди, плаћа се у име попутнице и дневнице по 8 дин., на дан из општинских, или оних каса, чији се рачуни прегледају, ако су рачуни исправни; а среском изасланику сталног окружног одбора и општинском изабранику по 5 динара".

То је, господо, 18 дин. на дан. Сад пођимо даље. За прегледање дотичних рачуна једне цркве, манастира, општина, у колико сам ја извештен, потребно је 5 дана, кад су рачуни бар приближно исправни. Ми имамо у години 365 дана. Сви ти дани нису радни дани. Има само 285 дана радних у години. Према томе излази, да се могу прегледати за годину дана, односно за 285 дана, рачуни од 57 општина. Но ја ћу додати да се то учини за 300 дана, и нека један чиновник може да прегледа за годину дана рачуне од 60 општина. Ми имамо, као што вам је познато, 1290 општина, 620 цркава и 25 манастира. То чини на 1965 које општина, које цркава, које манастира. Да се прегледају рачуни од 2000 установа, потребно ће бити, — нећу да кажем да министар мора поставити одмах 72 лица, који би 5 месеци радили у сваком срезу, доста је да нађе само 34 лица за среску контролу.

Ја сам узео, као што рекох мало пре, 5 дана за преглед рачуна једне општине, цркве или манастира и узео сам 300 радних дана у години. Ви ћете ми допустити, кад један човек може да прегледа за 300 дана рачуне од 60 општина, да му рачунамо још по један дан за повратак и одлазак у општину. Онда ће имати да прими дијурне сва тројица оно чико колико излази, кад се помножи 360 са 18. То износи 6480 динара. Кад ово помножимо с 34, добићемо у производу 220.320 динара. Толико ће да кошта прегледање ових рачуна сваке године. Сад, господо, да погледамо на ову ствар друкчије. Како би било, кад бисмо ми имали сталне рачуноиспитаче за овај посао? Да ли ће бити бољи они људи, који су стални чиновници главне контроле, или ови, што се узму на надницу, да ли ће бити бољи стални рачуноиспитачи, који су државни чиновници, који једнако врше преглед рачуна, под надзором главне контроле и који су изложени грдним казнама ако свој посао не врше онако, као што треба или ће боље бити ови надничари, који, кад приме своју дијурну, могу се извући од сваке казне и одговорности, — о томе сада нећу да говорим Ја прелазим одмах на то, како је за тај посао довољно да раде 34 рачуноиспитача, па да могу да раде 300 дана у години и према томе да прегледају рачуне од 60 општина, цркава или манастира. Кад погледамо на њихове плате, које су законом о главној контроли одређене, видимо, да је првобитна плата рачуноиспитача по 2000 дин. годишње. Помножимо то са 34, износи на 68.000 дин. Колика је разлика између 68,000 дин. и 220.320 дин.? Разлика је на 152.000 дин. за једну годину.

Узмимо сад ово све за 5 година. За пет година прва би сума изнела на 1 милион и 100.000 динара. По другом овом, мом, рачуну не би стало више од 34000 дин. Овде би се могло приметити, да сам узео најнижу плату рачуноиспитача, јер они по закону имају и повишицу сваких 5 година. Ова повишица износи по 500 дин., којим се да не злоупотребим и сувише ваше стрпљење, па да вам рећам за сваку повишицу. Ви знате да је средња цифра плате рачуноиспитача 3500 дин. Сваки рачуноиспитач треба да служи 35 година, па да дође до плате од 5000 динара. Узмимо да су ти људи у почетку са најмањом платом служили, и да једнако корачају напред, да не умире ни један, и да једнако добијају повишице, онда за 35 година рачуноиспитачима издало би се плате: 4.165,000 динара. По оном пак рачуну првом, по коме се даје дијурна по 18 дин. способним лицима и среским и општинским изасланицима, издало би се за 35 година 7.700,000 дин. Дакле разлика је у 3,535.000 дин. или у средњу руку годишње по 105 хиљада динара. Ово је чист рачун, да ова установа није добра ни са стране финансиске — новчане.

Ја признајем, да је г. потпредседник наше Скупштине, који се одлукује доиста увек трпељивошћу према говорницима, сад у души помислио да сам се и сувише забавио око овога. Нека ми опрости, што сам оволико говорио. Приближујем се крају. Можда ће ове моје напомене доцније бити саслушане и уважене. (Чује се: „боже сачувај".)

Што се мене тиче, ја увиђам да би ме далеко одвело, кад бих сад излазио с предлогом, да се чини каква основна измена у закону о уређењу Главне Контроле. И ако имамо довољно уверења, да је ово уређење неостварљиво и непрактично, ипак му се сад не може помоћи.

Па шта да се ради у овом специјалном случају? — Рачуни општински, црквени и манастирски од толико година леже непрегледани. Највећа их је маса непрегледаних, од 4—5 последњих година, а има их непрегледаних, као што сам извештен, и од 10 и 15 година. Међу тим, господо, и стари и нови закон о уређењу Главне Контроле, одредио је рок за застарелост тога и то рок застарелости по старом закону износи 4 године, а по новом закону рок је застарелости од 3 год.

Ја се бојим, да ће тај рок протећи и да ће рачуни већине општина остати непрегледани. Онда, разуме се, не може се ухватити по тим рачунима оно, што би требало да се ухвати и за које би се рачунополагачи потрзали на одговор. Дакле, главно је сад, господо, хоће ли се бар овим начином, што се предлаже, моћи што да постигне и хоће ли се бар прегледати и оно, што до овога тренутка није застарило?

И кад заведемо среске контроле, ја се бојим, да ће оне моћи извршити оно, што се од њих очекује. Али за мислимо најпосле, да ће г. министар наћи пута и начина, те да, одузевши од полицијских власти непрегледане општинске и црквене рачуне, пренесе их на установе, које ће преглед моћи да изврше. Руковођен тим уверењем, ја сам спремио *à propos* овога предлога, који се претреса, једну допуну, која би имала да гласи:

„Овај посао отпочеће среска контрола по свима местима, црквама и манастирима за три месеца, рачунећи од дана, кад ова законска измена ступи у живот".

Ово је истина доста површна допуна, у чију кореиту корист и сам сумњам, али колико толико даће нам више гарантије. Овај рок од три месеца предлажем за то, што држим да је он довољан, да се ова среска контрола заведе и да се на делу покаже: може ли се она извести или не; и други ми је разлог и то, што ће кроз три месеца бити Скупштине и што ће министар бити у стању да нам поднесе извештај, шта је урађено по овој ствари. Па, ако докаже, да се среском контролом није могло постићи оно, што треба, онда да се

тражи другога пута и начина. Из тих разлога ја сам слободан замолити господу посланике, ако их има онолико, колико по закону треба да ме потпомогну у овом мом предлогу. — Ја молим дакле, 10 посланика, да ме потпомогну (Потпомажу га).

Министар правде Пера Максимовић — Ја верујем да г. Поповић није потпуно задовољан са мојим одговором, али то је ваљда с тога, што је г. Поповић најмање говорио о предлогу, него што је износио своје погледе на закон о Главној Контроли. Не знајући за ту његову намеру, ја сам се у своме говору држао реда објективно само онога, што је на дневном реду, па за то нисам имао ваљда среће, да задовољим г. Поповића и да га убедим, за шта је влада овај пројекат поднела. Ја нећу понова да износим исте разлоге, него у главном сматрам за нужно да кажем опет ово: да је тежина ових измена у томе, што влада налази за нужно, да преглед несвршених рачуна треба одузети од полициских власти и предати их среској контроли, која је предвиђена овим законом о Главној Контроли. Кад је само ово у питању, онда само о томе треба и говорити, те то или бранити или нападати. Говорити о томе: да Главна Контрола по избору својих чланова није добра; као и то, да су поједини прописи самога закона нетачни и несмишљени — све то, велим, у том правцу критиковано, не доприноси објашњењу за решење поднешене измене, јер неки од тих приговора припадају историји, а неки опет нису у немогућности за исправку, пошто г. Поповић као народни посланик има право на иницијативу законских предлога.

Отуда је и дошло то, да ја не могу да обавестим г. Поповића, јер сам говорио о самој ствари, а он је критиковао закон о Главној Контроли.

Г. Поповић чини неправду, што се позива на чл. 138 зак. о контроли, па отуда изводи неоправдан закључак, као да се за 15 месеца није ништа урадило.

Тај члан 138 гласи:

„За три месеца од кад овај закон ступи у живот, председник министарског Савета извршиће постављање целокупног контролног особља и т. д.

Овај је закон проглашен 1 маја, те онда је јасно да мај, јуни и јули не може ићи на терет данашњем стању пре, што је свима познато, шта је настало од 9 августа прошле године. И кад је данашња влада за ово кратко време могла да обрати бригу, на предложене измене, онда се не може казати, а најмање данашњој влади, да није радила и да није водила бригу о извршењу закона о Главној Контроли.

Данас је у дебати само измена: хоће ли се преглед среских рачуна одузети од полициских власти и предати среској контроли. Па онда је и логично а и по пословнику, да се само води реч о томе. Среска контрола према своме саставу биће јача гаранција за извођење свију радова, него ли остати то полициској власти. Државна власт имаће и начина и могућности, да свакога нагна на поштовање закона, те онда и нема оне бојазни, коју г. Поповић износи.

Са ових разлога треба примити предложену измену и одбити предлог г. Поповића, који се заснива на замишљеним комбинацијама — ради којих је најмање имало места чинити какве замерке било влади било Скупштини. (Чује се: *тако је*).

Стеван Д. Поповић — Пре свега, господо, ја се ограђујем од тога, да сам ја, доводио у питање компетентност Главне Контроле, или надлежнога Министра, о постављању лица за рачуноиспитаче. Оно што је законом дато контроли, ни ја јој не могу спорити. Ја сам ударио на полагање испита, који се тражи од људи, о којима се врло добро зна, да су по 15 и 17 год. непрекидно у Контроли провели и да су спремни за тај посао. Ја нисам ово питање узео као политично; но господин Министар, својим говором хоће, да ме у то питање увуче. Ја поред све готовости, нећу у то питање да улазим, али морам само једну напомену да учиним. Та напомена односи се на чл. 67 о уређењу Гл. Контроле, у коме се ово каже: „Среску контролу састављају један чиновник из среза, или друго способно лице *које одреди Главна Контрола.*

Господо, ову среску контролу за прегледање општинских, црквених и манастирских рачуна, требала је сама Главна Контрола да изврши, т. ј. да у сваки срез пошље по једно способно лице од своје стране. Кад би г. Министар био у стању да ми фактом докаже, да је Главна Контрола и покушавала, да кога као изасланика свога од своје стране пошље, па би јој то б. министар председник закратио, ја бих признао, да је ту онда било и политике; али ја знам, да тога није било и да тога нема. Ја, господо, знам, да је број рачуноиспитача у Контроли смањен и да је посао тако велики, да га персонал који Контрола има, једва савлађује, а камо ли да она може да изашиље способна лица, која ће прегледати општинске рачуне. Сумњам да је Контрола и чинила предлог Министру о изашиљању тих лица за преглед општинских рачуна. На послетку није ни требала да му чини такав предлог, кад јој сам закон даје право да сама изашиље у срез своје чиновнике за преглед рачуна. За то не разумем, зашто се ово питање везује за владавину од 8 месеци. Ако ми се докаже да сам на погрешном путу, ја ћу узети реч натраг. Имао бих још о овоме да говорим, али, ја се од свега тога хоћу да уздржим.

Известилац Пера Вукићевић — Господин предговорник, г. Поповић, у своме говору, више се обзирао у своме говору на састав среске контроле, него на питање о коме треба водити рачуна и који је на дневном реду, а то је о прелазном наређењу чл. 140, којим се хоће, да прегледање рачуна, који су од среске контроле одузета, да се подведу под надлежност њену. Ја молим Скупштину да се обзире на чл. 140 а не на састав среске контроле. Ако г. Стева Поповић мисли да треба изменити састав среске контроле, он нека поднесе засебан предлог Скупштини о томе *(Чује се: да се реши)*.

Потпредседник — Је ли вољна Скупштина да се реши? *(Јесте)*.

Још имају да говоре поп Новак Милошевић и Алекса Ратарац.

Новак Милошевић — Господо, ствар је у овоме: да је законом о Контроли било одређено да се прегледају сви несвршени рачуни, да је Главна Контрола била наредила да те несвршене рачуне прегледају полицијске власти. Ми знамо, господо, да су полицијске власти биле у великом послу и да нису могле те рачуне да прегледају. Ја држим да ћете се са мном сложити да није ни целисходно да те рачуне полицијске власти прегледају, него је целисходно да их прегледа среска контрола. Среска контрола прегледаће те рачуне како ваља, и за то њој не треба много времена, неће она пробавити на томе послу онолико дана, као што вели Стева Поповић, само ако та среска контрола не буде састављена онако, како закон тражи, да буде састављена из рачуноиспитача, који су положили испит, него да се за члана сталног окружног одбора те среске контроле може бирати како лице из среске канцеларије, н. пр. писара среског или порезника, да писара замени кад је он у послу.

Сад треба знати закон о склапању рачуна општинских, црквених и манастирских. Рачуне општинске склапа општински суд са одбором, ти се рачуни склапају свака три месеца. За те рачуне контрола је општински одбор и општински збор, за црквене рачуне постоји сличан начин контролисања. По старом закону црквене рачуне склапали су стараоци црквени са општинским судом, а среска власт била је контрола, а она је на те рачуне давала разрешнице. Манастирске рачуне по старом закону склапали су рачуноиспитачи манастирски.

Ретко има несклопљених рачуна, рачуни су махом свуда склопљени, него је баш ствар у томе, да они нису свршени код Главне Контроле, и сад се овом изменом предлаже да се ти рачуни пошљу среској контроли, да их она прегледа. Ја сам уверен, да у једној сеоској општини, ова среска контрола неће имати ни по дана, да прегледа те рачуне, ако та среска контрола и наиђе негде на 5 до 10 несклопљених рачуна она само ако хоће да ради, она треба да оде на лице места, где се склапају ти рачуни, па ће врло лако сазнати све злоупотребе, ако их буде имало, јер оне ће бити забележене или од

стране одбора, или од стране збора. Тако исто црквене рачуне, среска контрола ће врло лако прегледати; ти се рачуни према данашњем закону о главној контроли морају после свака три месеца склапати, а постоји и црквени одбор као контрола. Према томе, дакле та контрола неће имати толико времена да пробави, да ће се морати да потроши новац у оноликој суми као што г. Стева Поповић предвиђа.

И пређашњи онај стари начин контролисања рачуна, кад су ишли протејереји и срески начелници да прегледају склопљене рачуне, био је добар, јер у томе добу рачуни црквени били су исправни. Тако исто био је добар и онај стари начин прегледања и склапања рачуна. Судови су били дужни да општинске рачуне склопе, а њих су прегледали срески начелници. И онда су нам рачуни општински били добри. Одкад су сами кметови почели да склапају рачуне и како не долази никаква контрола, да те рачуне прегледа, од тога се времена датирају злоупотребе кметова општинских. Ја сам уверен да та среска контрола неће ни много времена употребити, а нити ће се за њу утрошити много новаца, као што се мисли. Окружни одбор учиниће од своје стране своју дужност, а такође општина изабраће по једног члана за среску контролу, и сад треба примити ову измену, па да се може остварити преглед тих несвршених рачуна. Ја држим, да је на сваки начин боље, да тај преглед несвршених рачуна изврши среска контрола, него среска власт, јер полицијским властима због великог посла није могуће да то врше.

Алекса Ратарац — Ја ћу бити кратак за то, што и сама ствар не заслужује да се о њој дуже говори. Поштовани посланик, г. Стева Поповић, кога ја много поштујем, својим говором изазвао ме је да кажем две три речи. Нека ми не замери што ћу рећи да г. Стева Поповић са практичне стране није упознат у тој ствари. Ја, као човек са села, више се бавим тим општинским стварима, и шта више ја сам у мојој општини рачунополагач као председник, и вероваће ми да сам ја имао више прилике да се упознам о примени овога закона, о контроли на општинске рачуне. Ви знате да је закон о контроли донесен прошле године и кад је требало да се он примени, он је направио једну збрку, управо једну ненадлежност. Требало је пре свега пречистити старе општинске, црквене и манастирске рачуне, па тек онда прећи на рачуне од 1890 године. Закон о Контроли узео је и поделио рачуне тако; да те старе рачуне до 1890 године треба искључно да их прегледа та месна контрола, која је састављена из једног члана кога изабере општински одбор и једнога члана кога изабере окружни одбор и једнога члана кога одреди државна власт. И ево шта је било. Ја не велим, да полицијска власт није хтела да прегледа те старе рачуне. Али ја знам да је било оваквих случајева, да је под прошлом владом полициским властима строго заповеђено, да се ти рачуни никако не дирају, а у место тога полициским чиновницима. заповеђено је, да иду у народ да му доказују да је 2 пута 2 = 6, да га петљају, да ласе, да му убијају кредит и поштење и да ућаре, ако се што може. Дакле, влада, која је тај закон о контроли Скупштини поднела и који је Скупштина усвојила, није била у могућности да га примени.

Све што су самоуправне власти по закону о Контроли требале да учине, оне су учиниле. На окружној скупштини окр. подунавског ми смо изабрали члана за окружну контролу, али за то зимушња државна власт није хтела ни да чује.

Као што рекох, требало је да се пречисте ти стари рачуни, требало је да се покаже биланс из прошлих година, али не може се показати, јер та месна контрола није могла у том правцу ништа да ради, по што се на 1890 годину никако не може наићи, док се не знају рачуни из 1889 године. Дакле, и кад би имала времена та среска контрола не би могла никако да дејствује, док не би били пречишћени стари рачуни. Сад се по закону о контроли каже: да је среска контрола власт за ове нове рачуне, а полицијска власт, да је контрола за старе рачуне. Ја мислим, да је измена, која се предлаже умесна, и да нема места предлогу г. Стеве Поповића, тим пре, што се иде на то да ова измена одмах после три месеца ступи у живот. Што се тиче рачуна кад дође, пречишћено стање, онда нам неће требати 34 стална члана, који ће стећи и право на пензију и мислим да ће се рачуни прегледати много јефтиније. Општински рачуни, кад се воде правилно, а особито као што се сад по закону морају уредно да воде књиге, могу увек да се сврше за једно пре подне. Кад буде такво стање среска контрола имаће да утроши само 34.200 динара, а иначе требало би да се утроши 60 000 динара, а што ће да скаче цена, о томе нећу ни да говорим.

Из ових разлога нема моста измени, коју предлаже г. Стева Поповић, а има места овоме, што је предложио г. Председник Министарског Савета, и за то не треба да се узбуњујемо, него треба да гласамо за овај предлог.

Потпредседник — Објављујем да је претрес свршен. Код члана 140 има додатак, који је предложио г. Стеван Поповић, који је подпомогнут. Он предлаже да се члану 140 дода још и ово:

„Овај посао отпочиње среска контрола по свима општинама, црквама и манастирима најдаље кроз три месеца, рачунајући од дана, кад ове законске измене у живот ступе".

Стављам на гласање овај предлог г. Стеве Поповића: ко је за то, да се прими овај додатак г. Стеве Поповића, тај нека седи, а ко је противан нека устане? *(Већина устала.)* — Објављујем да је већина устала, и да је предлог г. Стеве Поповића одбачен.

Стављам на гласање чл. 140 по предлогу. Ко је за то да се члан 140 по предлогу прими, нека седи, а ко је противан нека устане? *(Већина седи.)* — Објављујем да је Скупштина усвојила чл. 140 по предлогу.

С тим је свршено и друго читање овога предлога. По што нома ничега, због чега би се овај предлог враћао у одбор ради исправке, то ћемо одмах о њему гласати поименце. Ко је за предлог у целини, гласаће *за*, а ко је против предлога гласаће *против*.

Секретар прозива:

Алекса Ратарац *за*, Андра Степановић *за*, Анта Рајичић *за*, Антоније Поповић *за*, Арсеније Прокопијевић *за*, Благоје Божић *за*, Богосав Поповић *за*, Василије Живановић *за*, Велимир Карић *за*, Владимир Поповић *за*, Владислав Павловић *за*, Војин Ћирковић *за*, Вукашин Ј Петровић *против*, Вуча Николић *за*, Данило М. Јовановић *за*, Димитрије Илићановић *за*, Драгомир Цв. Рајовић *против*, Драгутин М. Дединац *за*, Ђока Бојић *за*, Ђока Брачинац *за*, Ђока Владић *против*, Ђока Стојковић *за*, Живан Сретеновић *за*, Живко Малопарац *за*, Јован Николић *за*, Јован Сопроновић *за*, Јован Станковић *за*, Јован Шелмић *за*, Јованча Стојановић *за*, Јоца С. Јовановић *за*, Јоца Селић *за*, Лазар Прокић *за*, Лука Лазаревић *за*, Љуба Јокспмовић *за*, Марко Швабић *за*, Мика Данпловић *за*, Мика Х. Тонић *против*, Максим Сретеновић *за*, Милан Ђурић *за*, Милан П. Милићевић *за*, Милоје Барјактаровић *за*, Милосав Видић *за*, Милош Богдановић *за*, Милош Ђорђевић *за*, Милош Марковић *за*, Милун Миљковић *за*, Милутин Гарашанин *против*, Митар Мићовић *за*, Миња Бранковић *за*, Михаило Марковић *за*, Михаило Радовић *за*, Михаило Ристић *за*, Никодије Милетић *за*, Никола Поповић *за*, Новак Милошевић *за*, Павле Крстић *за*, Павле Поповић *за*, Павле Ранковић *за*, Павле П. Смиљанић *за*, Павле Станковић *за*, Петар Вукићевић *за*, Петар Максимовић *за*, Радован Поповић *за*, Раша Милошевић *за*, Раша Нинић *за*, Сава Милићевић *за*, Светозар Славковић *за*, Станко Петровић *за*, Станча Виденовић *за*, Стеван Ристић *за*, Стојан Станковић *за*, Стеван Д. Поповић *против*, Тодор Дидић *за*, Тома Бојичић *за*, Урош Плазина *за*, Филип Милојевић *за*, Павле Ј. Вуковић *за*, Димитрије Катић *за*.

Потпредседник — Изволте чути резултат гласања. Гласало је свега 80 посланика, 74 гласали су за предлог, а 6 против предлога. Објављујем да је Скупштина усвојила предложене измене и допуне у закону о уређењу Главне Конароле.

Је ли воља Скупштина да закључимо данашњу седницу? *(Воља је.)*

Данашњу седницу закључујем, а заказујем другу за сутра у 8 часова пре подне. На дневном реду биће други претрес закона о варошкој трошарини; други претрес измена у закону о привременом приrезу; и други претрес трговачког уговора између Србије и Белгије.

(Састанак је овај трајао до 1 часа по подне.)

43 САСТАНАК

29 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,
Дим. Катић

СЕКРЕТАР,
Љуба Јоксимовић

Почетак у $8^1/_2$ часова пре подне.

Присутна су била господа министри: председник минист. савета, министар просвете, министар финансија, правде, народне привреде и унутрашњих дела.

Потпредседник — Отварам седницу 43 састанка. Изволте чути протокол 42 састанка.

Секретар Милош Марковић прочита протокол.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани протокол? *(Прима).* —

Изволте чути молбе упућене Народној Скупштини.

Секретар Љуба Јоксимовић прочита:

Иван Иванић, писар генерал. конзул. Србије у Будим-Пешти моли, да му се 1 година и 8 месеци службе признају у указне.

Калина Р. Бачила из Крнвеља (у ср. заječарском, окр. црноречком) жали се на полициску власт.

Ивко Илић и други из Дубоке (у ср. ресавском, окр. моравском) — жале се, што војнике 12 батаљона неуредно снабдевају оделом и храном.

Потпредседник — Све ове молбе упућују се одбору за молбе и жалбе, —

Изволте чути једну молбу посланика за одсуство.

Секретар прочита:

Народној Скупштини

Молим за 5 дана одсуства због болести у фамилији. Одсуство почињем од данас.

28 јула 1893 год.
Београд.

Нар. посланик,
Мих. Стојаковић.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено одсуство? *(Одобрава).* —

Част ми је известити Народну Скупштину, да је Главна Контрола преко министра финансија послала завршне рачуне за 1888, 1889, и 1890 годину, који, чим буду наштампани раздаће се посланицима. (Раздат је посланицима као засебан додатак, који се не придаје овоме раду скупштинском).

Има реч г. Алекса Ратарац.

Алекса Ратарац — Пре него што се пређе на дневни ред, ја бих имао да замолим Народно Представништво, да оно, у интересу самог себе учини нужан корак, који је потребан зарад оних, које је Скупштина одредила да раде на оптужењу прошле владе и да учини један корак, да они, који што по новинама пишу то на суду и докажу. Ја ћу да вам прочитам шта у бр. 155 „Српске Заставе“ пише. Између осталог ређања о безакоњима, која ми бајаги радимо, стоји и ово: „.... па и у најновије време, инквизиторском тортуром присиљавају српске грађане да против вас лажно сведоче, — ето ти црни реакционари туже вас, што ви нисте дали да и даље вршљају земљу безакоњем, ти разбојници суде вас, што сте њихове разбојничке чете разјурили били у њихове пасије јазбине, те арамције осуђују вас, што сте им били прекратили, да и даље сисају крв огољелог српског народа. И они хоће освете, хоће крви ваше; па нека, нека се крволоци налочу, али нека и запамте, да није далеко час, кад ће се и српским Робеспијерима вратити мило за драго.“

Ово, господо, излази у једном листу, који се зове „Српска Застава“ орган народно либералне странке; ово се штампа, ово чита цео свет и нико против овога не протествује. Ја као посланик, као Србин, не би требао ни да живим овде, него у граду београдском или пожаревачком, кад би овако у Србији било. Онај, који је ово писао, он се и потписао, и кад је тако, он онда то треба и на суду да докаже.

Сем тога у бр. 156 истих новина, један председник општине, са свима члановима општинског суда између осталог пише ово: „Сретни сте ви, а сретни смо и ми, ... који каваљерски без икаква знака страха, долазите пред гомилу створова човечијег облика — а већином ума непросвећеног, савести помрачене и срца покосног, — долазите, велимо, да вам суде они злочинци, који су испред суда бегали; да вам суде кукавице, који су свом противнику честитали, што им другове и једномишљенике као бунтовнике убија.“

Па да вам прочитам још један пасус даље: „Сретни сте ви, а с вама и ми; јер вас туже: монополције, ливеранти, шверцери, закупци и многе друге стенице народне, које се крвљу и зноjем његовим гоје; туже вас само за то, што су познали, да је крај њиховим ћифтинским интересима онде, где су имали да настану интереси земље, остварењем вашег програма. Сретни сте ви, а сретни смо и ми; јер не би оволиком светлошћу засијала имена ваша и партије, којој сте ви вође, да није наступио априлски мрак, по ком ваши тужитељи лутају.“

Ово је потписао председник и чланови одбора. Ако овако у истини представници власти у Србији о нама говоре, да смо ми оваки и да је овака Скупштина, онда нека иду суду и нека то докажу. Ја тражим да Народно Представништво оптужи, те, нека их суд позове, да то докажу. (Чује се: *тако је).*

Потпредседник — Председништво није могло ништа по овоме да ради с тога, што му ништа није било ни познато. Али, ако Скупштина налази, да председништво треба да предузме корак против оваковних испада (чује се: *треба, треба),* онда ће оно учинити своју дужност и наредити надлежном министру, да поведе истрагу против ових људи. (Чује се: *Врло добро).* —

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду други претрес измена у закону о варошкој трошарини.

Известилац Милан Милићевић прочита чл. 9 (ст. 46).

Вукашин Петровић — Приликом првог читања овога предлога, ја сам изнео разлоге, за што не би требало да се укине трошарина у Нишу. Господа посланици сетиће се оних разлога, које сам поменуо и сад нећу да их морим понављањем истих. Справедљивост главни је основ моме првашњем говору и није нужно, да се и сад на њу позивам. На основу тога разлога, ја бих молио Народну Скупштину, да још један пут размисли: да ли не би било право, да се решење овога предлога одложи, докле се реши предлог г. Ратарца о београдској трошарини, па онда или да се обе укину или оставе, јер су обе постале једним законом, па би једним законом требало или да се укину или оставе. Потребе, које су изазвале београдску, произвеле су и нишку трошарину, с тога је право, да оставимо грађанима нишким да они решавају. Но кад се то првом приликом није од стране Народне Скупштине усвојило, онда бих молио Народну Скупштину, да то тако учини. Сада молим 10 посланика да ме у овоме предлогу потпомогну. *(Потпомажу га).*

Драгомир Рајовић — И ја сам био тражио реч, да говорим у опште о трошарини, али пошто је сад изнесен нов

предлог односно одлагања одлуке по овоме питању, то ћу ја сад да говорим само о овоме новом предлогу односно одлагања.

Ја држим, да у овој ствари ваља принципијелно решити: ако се у опште варошким општинама одобри трошарина, да подмирују извесне општинске потребе, које су domaine public — јавни домени државни или општински, онда треба решити: дозвољавали се или не, и онда ће бити за све подједнако право, а не једној општини то да одобримо а другој не. Ја држим, да би то било и против-уставно. Ми морамо да будемо једнообразни при решавању оваких ствари. Ако се у опште усвоји принцип, да се могу одузети општинске трошарине ради подмирења извесних општинских потреба, које на себе носе облик јавних домена онда нека то прими у опште. Ја сам тога мишљења, да се то може, али ћу говорити пошто се ово претходно питање реши.

Пера Вукићевић — Кад је предлог поштованог господина Вукашина потпомогнут довољним бројем посланика, да се ова ствар одложи до решења предлога Ратарчевог, онда ја ћу неколико речи да поменем и да скренем пажњу Скупштине, на предлог г. Илицановића и другова, да он нема везе са предлогом Ратарчевим, нарочито што се он односи на установу трошарине у варошким општинама у Србији, односно чл. 8 а предлог Ратарчев односи се на известан прирез за грађане вароши Београда.

Дакле, то су две разне ствари, и ако се тичу тога закона о варошкој трошарини. За то молим Народно Представништво, да по овој ствари донесе решење онако, како је предлог поднешен.

Димитрије Илицановић — Ја нећу да говорим о самом предлогу, јер држим, да су још у успомени разлози, који су говорили за мој предлог, него ћу да говорим о предлогу г. Вукашина, о данашњем тражењу његовом, да се решење овога питања одложи до расправе предлога г. Ратарчевог. Ја држим, да томе нема места за то, што такви предлози могу имати места само у генералној дебати. Дебата на другом читању може бити о изменама и допунама каквог члана, који је примљен на првом читању, а никако не може бити речи, о каквом новом предлогу као што је овај предлог о одлагању решења о нишкој трошарини. Сви се сећате да је овде пре два три дана, приликом одобравања кредита министру привреде било предлога, да се пређе на дневни ред, и тада је Скупштина усвојила то гледиште, да се може предлог народних посланика у току дебате примити, само ако се он тиче какве измене и допуне законског предлога, а никако не може бити говора о томе, да се он одбаци.

Ја молим Народно Представништво, да пређе овог предлога пређе на дневни ред и приступи решавању ствари.

Алекса Ратарац — Ја сам устао и потпомагао предлог г. Вукашина за то, што сам сматрао, да овај његов предлог има везе са мојим прелогом. Овакој хитњи нема места, што и у самом њиховом предлогу стоји, да ће се извршење тога закона почети идуће године. Дакле после пет месеци, за толико време пречистиће се и питање о тим трошаринама, јесу ли потребне или не, међу тим, ако вреде разлози за нишку трошарину, ти исти разлози вреде и за београдску трошарину. Са тих разлога ја сматрам, да је корисно, да се овај предлог одложи до решења мога предлога, нарочито и с тога, што у њиновом предлогу стоји, да ће се извршењу приступити 1 јануара 1894 год. јер то би изгледало, да ми сад ову ствар свршимо са нишком трошарином, па после нека се ови у Београду хватају у коштац.

Ранко Петровић — Прошлога пута, када је на првом читању био пред Народном Скупштином, овај предлог о укидању трошарине у Нишу, нисам никако узимао учешћа у дебати. За то нисам узимао учешћа у тој дебати, што сам у раније време, кад су заведене две трошарине, београдска и нишка, био потпуно за те установе. Био сам начелно за њих, с тога, што сам сматрао, да вароши, за које се хоће, да се на брз начин подигну, да се на брз начин одвоје од осталих својих сестара — те вароши, треба да се, особитим мерама припомогну. За те вароши потребни су ванредни приходи, и само тим ванредним приходима, може се тек учинити, да се оне у брзом времену подигну. За то сам сматрао, да ни наше две престонице, Београд и Ниш, не могу се друкчије подићи, док им се оваквим ванредним мерама не притече у помоћ. А обе трошарине, од оног дана, када су заведене, изазивале су врло много говора и у Скупштини, и у одборима скупштинским, и у журналистици, и на зборовима. И у свима приликама устајао сам у одбрану тих установа, стојећи на поменутом гледишту. Дакле, пошто сам био за то онда, нисам могао да пристанем уз дебату при првом читању предлога о нишкој трашарини, да браним овај предлог, о укидању њезином, јер човек се тешко растаје с идеалима. И онда, кад већ нестане и основице за одбрану овога начела, оно се још брани. С тога нисам учествовао у првој дебати.

Али, господо, и ако нисам тада учествовао, сад хоћу. За то хоћу, што сам на лицу места проматрао, како се уводила у живот нишка трошарина, како она живи данас, а тако исто посматрао сам ту установу, и ако с мало поуздања, како она живи и овде у Београду. А ове две установе, тако су непопуларне, да влада, која је најпре вотирала овај закон са Скупштином, та влада, и после ње све владе, за 5, 6 година, које су дошле, нису могле приступити и извршењу тога закона; То је било за то, што је за извршење таквог закона, што је за увођење у живот тако непопуларних установа, требала је да се нађе једна јака влада, какву је могла дати само радикална партија и радикална Скупштина. Никаква друга влада није могла приступити тако тешком задатку, јер би јој требало одвојити један велики део од своје популарности и свога гласа, а у томе су пређашње владе биле јако сиромашне, те да би била у моћности, да уводи такве установе, радикална партија могла је од своје популарности одвојити доста, она је могла одсећи не само прст, него и руку од те популарности, па да ипак остане здрава и читава. С тога је она то и учинила, с тога је и увела ове ванредне мере, те да се Београд и Ниш, као две престонице подигну.

Београд је разумео свој задатак, и врло се живо у њему приступило завођењу нових установа, које су се од прихода трошаринских и очекивале, ради којих је трошарина и заведена. И ми видимо, да су те установе данас већ остварене, да су у живот уведене, видимо дакле користи од те ванредне мере, од те варошке трошарине. Ниш је друкчије радио, он канда није никако схватио свога задатка. У Нишу сам сам говорио представницима општине, када је пре две године заснивана трошарина, и то не један пут, него неколико пута, и ако сам био човек друге политичке партије, него што су били управници општине, али као пријатељ установе, говорио сам им: приионите људи, почните што год радити, јер та непопуларна установа трошарина мораће пасти, ако ви не докажете вашим радом, умесност њезина увођења, ако не дате бар пријатељима те установе ослонца, да је од јаких напада бране. Разуме се, тим људима није било вајде говорити, као што не би било ни данас, јер то су људи, који се у ствари не интересују, за напредак своје вароши, ти људи заиста нису ни кадри кренути такву установу у напред.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 59 ПЕТАК 13 АВГУСТА 1893 ГОДИНА III

43 САСТАНАК

29 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Љуб. Јоксимовић

(НАСТАВАК)

(О нишкој трошарини Ран. Петровић).

Проматрајући у Нишу живот ове установе, за прошле две године дана, ја сам дошао до уверења, да је она потпуно изишла штетна по варош Ниш. Усвајам све разлоге које су навели предговорници против трошарине нишке, при првом читању, а особито разлоге г. Михаила Марковића; уверио сам се, да и све нишко грађанство, које је требало да од трошарине осети ма какве користи до сада по своју варош, и то грађанство осетило је непосредне штете. Био сам на многим зборовима њиним, на којима се претресало то питање, па и на последњем збору, за време ономадашњег скупштинског распуста нашег. И на томе збору узалуд се очекивало, неће ли двогодишњи руковаоци нишке трошарине моћи показати што год рачуна за две године живота те установе, те не ће ли нам дати бар и најслабијег ослонца за одбрану њезину. Али ти људи нису смели ни једне речи проговорити, нити о приходима, нити о расходима, те установе. А то свакојако говори да су нечисти рачуни њихови.

Посматрајући, велим, на лицу места ствар, и слушајући доказе, који су на збору поднесени против те установе — ја сам дошао до уверења, да је то са свим штетна установа по варош Ниш. С тога, данас, и ја устајем против те трошарине, и молим Скупштину, да прими предлог посланика г. Илицановића.

Предлог г. Вукашина Петровића, да се овај предлог скине с дневног реда, и веже с предлогом г. Ратарца, о укидању београдске трошарине, чини ми се, да је незгодно везати са овим предлогом, јер се овај предлог тиче члана 8, а предлог г. Ратарца тиче се члана 4 оног закона. Дакле, ако би се хтело, да се овај предлог веже с оним предлогом, онда би се морало најпре чекати, да предлог Ратарчев прође ону дугу процедуру, коју је овај предлог већ прошао. Тиме би се враћали на стару, више у пола свршену ствар. Друго, држим, да се не може ни мислити о умесности предлога г. Вукашинова с тога, што сад већ нема ни сличности, између београдске и нишке трошарине; јер је Београд показао извесне резултате од трошарине; показао је, да је од те установе могла варош добити извесне користи за саму себе. Међу тим, Ниш нема ничега сличнога томе. Дакле, према томе, Скупштина не може се једнако односити према предлогу г. Ратарца, и према предлогу г. Илицановића. С тога мислим, да предлогу г. Вукашина Петровића нема места. Нема места, ни по томе, што је г. Вукашин против укидања нишке трошарине, а међу тим, изгледа ми, да је и за укидање београдске трошарине. Нема места ни по томе, што је г. Вукашин противан мостарини, на Мрамору, — како нам показује предлог, који је он скоро Скупштини поднео, јер мостарина је одмакнутија од Ниша, и мање може удити Нишу и нишким варошким приходима, а међу тим је сада за нишку трошарину, која је на непосредним улазима у варош. Ја мислим, из те супротности, у коју долази предлог г. Вукашинов са предлогом г. Ратарчевим, најјаче се види неумесност његова. С тога се и надам, да ће и та супротност, поред осталих разлога, одредити Скупштину, да не прими предлог г. Вукашина. Гласаћу за предлог г. Илицановића и другова.

Јованча Стојановић — Господо, поштовани посланици, нисам мислио да узимам реч на овом другом претресу, о овој варошкој трошарини нишкој, да ме није изазвао г. Вукашин Петровић; — а нисам мислио, с тога још, што је Скупштина раније вотирала закон, да се нишка трошарина укине; и онда су изношене све мане и неуредности. Какве су се несреће у општини нишкој дешавале; и каква је деморализација била при наплаћивању те трошарине, о томе нећу да говорим. Ја се сад позивам на оне људе, који су онда били, и седели заједно са мном, на посланичким клупама; и кад су они све то знали, онда се ја чудим, како су многи потпомогли предлог г. Вукашина: да се овај предлог, о укинућу трошарине одложи. Кад бих вам ја почео да причам поново неуредности, које се врше при примењивању нишке трошарине, ја мислим да не би било ниједног посланика, који не би био за то, да се нишка трошарина укине. Али, то су такве ствари, да је недостојно, да их износим овде у Скупштини.

Ми треба да заступамо правду, и интересе свију крајева, јер члан 83 Устава каже: „Сваки народни посланик представља цео народ, а не само оне, који су га изабрали". Али, овде има један мали изузетак, а то је, да ја мало боље познајем онај крај, одакле сам родом, и где боравим и данас, него онај други посланик, из другог краја Србије. Према томе, ја мислим, да треба ми да верујемо један другом, кад кажемо нешто. А по томе, да је и ово одлагање укидања трошарине, које предлаже г. Вукашин, штетно, јер не само, да та трошарина пада на терет народа из околине, него пада и на терет самоме Нишу. Јер, од кад је установљена трошарина, Ниш је знатно почео опадати, а опадао би све даље и даље. Ја представљам целу Србију, као што Устав каже, и ми смо дужни

као посланици, да лечимо оно зло, од кога један крај пати. Сад се на другом читању предлаже, да се овај закон одложи, док се не сврши и предлог о укидању трошарине београдске. Нама ништа, господо, не смета, да и онда, кад предлог Ратарца прође сву ону процедуру, коју је и овај предлог прошао; кад дође на дневни ред, да се и о њему разговоримо, па ћемо онда видети, како ћемо, и на који начин да решимо; а не овако, да се за љубав тога, што се Нишу укида трошарина, да скр'амо врат и Београду; већ да нађемо бољи пут, како се Београд не би оштетио. Јер, ако укинемо нишку трошарину, Ниш се неће ништа оштетити, а Београд хоће. Нишлије нису ни употребили онај приход од трошарине на оне цељи, на које је био намењен, а Београд јесте.

Каже се даље, да је у исто време донесен закон и за београдску и нишку трошарину, и да је у исто време ступио у живот. То није истина, закон за београдску трошарину изишао је 1884 год., а за нишку 1885 год. И она Скупштина, која је донела те законе, није била законодавна Скупштина; она је била напредњачка Скупштина, која није била израз воље народне; и за то, што су они грешили, не треба ми да грешимо. Ја мислим, да ми данас треба са свим другче да радимо; данас су са свим друге прилике, него онда што су биле. Ми данас треба да идемо напретку. Да не бих више дуљио са својим говором, и да не бих износио мане и неуредности које се врше при наплати трошарине, ја мислим да Скупштина не треба да се заводи странпутицама, већ треба да усвоји овај предлог, да се трошарина укине, а не да остављамо грађане и сељаке на милост и немилост општине нишке. Ви знате добро, а и сећате се, да није севте и првица, како је викано на начин, на који се наплаћивала та трошарина; о томе је доста говорено, шта су радили општински чувари, кад су наплаћивали трошарину од сељака, при уласку у варош, и о њиховим безобразним поступцима при томе. Ја нећу сад о томе да говорим, али молим Скупштину, да се не вара, и да ову нишку трошарину данас укине. Али опет треба да остане до нове године, како се не би сад у половини године разрезивао прирез на грађане нишке. А нама ништа не смета, да доцније, кад дође предлог Ратарца на дневни ред, да онда и о њему говоримо и решимо, како нађемо да је најбоље.

Вукашин Петровић — Изгледа, господо, да су ме рђаво разумели г. г. предговорници. Не говорим ја ни да остане трошарина нишка ни да се укине. Дужност ми је да будем неутралан, као човек, који није грађанин нишки, који не познаје толико Ниш, да бих смео да говорим у име збора нишких грађана. Ја предлажем, да се учини једна праведна ствар, — не Нишу, него идеји правде. Да је у питању Крагујевац, Јагодина, Ћуприја или ма која варош у Србији, ја бих исто овако говорио. Правда захтева, да се једној вароши остави, да она сама собом реши, треба ли једна установа или не. Кад би било речи о државној трошарини, коју плаћа цела земља, онда би била Скупштина надлежна, да о томе решава и онда не би имала право, да се и једна општина у то меша. Али, овде није тако. Овде је у питању општинска трошарина; дакле, чисто једно месно питање. Ко је позван да реши то питање? Свакојако, и по Уставу и по законима. позвани су они грађани, којих се оно тиче, а Скупштина је позвана да решава питања, која се тичу целе земље.

Ја данас устајем и предлажем, да се остави грађанима нишким, да они реше сами питање, да ли је трошарина по њих штетна или није, па ако налазе да има места да се укине, нека се укине, а ако налазе, да има места да остане, нека остане. Ја мислим, да грађани нишки најбоље то разумеју. Ја не браним нишку трошарину, ако је рђава, ја је проклињем и осуђујем. Али, није право, да ми укинемо у једној општини једну установу, о којој треба да оставимо да води бригу и рачун сама та општина. Ја не говорим за то, да остане трошарина нишка, а још мање сам се изјаснио, да ли да се београдска трошарина укине или не, ја сам само упоредно нишку трошарину са београдском у томе, да је постала истим законом и нишка и београдска трошарина; једна чл. 8, а друга 4; једним законом су дакле постале обе. Тај је закон донесен 1884 године. Напредна влада није приступала завођењу трошарине одмах, не с тога, што се бојала за своју популарност, него с тога, што се за овакве озбиљне предмете захтевају претходне спреме и више проматрања, нарочито, што овакви предмети залазе и интересе појединцима више но предмети друге врсте. За што закон о трошарини није ступио у живот одмах 1884 год, то је с тога, што је требала ова ствар озбиљно да се проучи. Што је то извршено доцније, то је с тога, што су те спреме проучене и што је извршено све што је потребно да би закон ступио у живот.Нити је заслуга радикалне владавине, што је закон ступио у живот, нити је ту крива либерална влада, што је тај закон донела. По мом мишљењу није требала ту не знам како снажна влада да оствари један закон о трошарини. Ја то имам да одбијем, да се од стране напредњака ишло на неку шпекулацију. што за њихово време тај закон није остварен.

Један предговорник и то становник нишки напоменуо је, да се чине злоупотребе са трошарином и да се закон не врши онако како треба. Ја сам у првом говору напоменуо, да нећу ни да побијам ни да тврдим оно, што не знам. Посланици, који су из града Ниша, они то боље разумеју и они су дигли глас против трошарине. Али, ако има злоупотребе у извршењу закона и ако се приходи не прикупљају како треба, има за то надзорна власт, па нека се она стара да се изводи закон како треба. Кад је могао један грађанин нишки да рђаво чини примедбе о примени закона о нишкој трошарини, онда у толико пре могла је то да чини надзорна власт. Ако не ваља општинска управа, онда је треба збацити и позвати људе, који ће умети да извуку користи за град Ниш. Дакле, то су споредне ствари о којим не треба говорити кад је у питању цела установа. Ја нити сам предлагао, да се укине, ни да се остави трошарина, него сам молио Скупштину, да се решење овог питања одложи до решења Ратарчевог предлога. Тиме се не мења у суштини ни сам предлог г. Вукићевићев, јер трошарина неће се укинути чим изгласамо овај закон, већ тек од 1 јануара идуће године, а дотле ће се решити предлог Ратарчев. У ствари не губи се ништа него се добија у форми. Понављам, нека решење овог предлога остане до решења Ратарчева о укидању београдске трошарине. Обе су заједно постале на основу једнога закона а нека се обе заједно и укину или заједно остану. Донети прво одлуку о укидању нишке трошарине, па после решавати о београдској, чини ми се да је неправедно. Сваки од нас, који има осећања справедљивости видеће, да је неправедно оно што се тражи, и да треба да дамо једној општини исто тако као што би дали и свакој другој да дамо право, да решава о чисто својим локалним стварима и питањима. С тога молим, да ме рђаво не разумете. Ја ништа не тражим до то, да се питање о трошарини београдској и нишкој реши заједно, пошто су обе трошарине постале заједно.

Јован Шелмић — На првом читању Народно је Представништво укинуло нишку трошарину по предлогу г. Дим. Илицановића и другова. У корист тога предлога ја ћу да наведем ово. Ниш одстоји од своје околине далеко од једног до двадесет сати. Кад неки произвођач из даљне околине има да отера у Ниш жито, сено, стоку и друге производе, колико има он дана да путује и колико ноћи има да ноћи на путу, док не дође до трошарине. Кад ту дође, он нема новаца да плати трошарину, већ ту остави своја кола па иде у варош да тамо нађе кога свог познаника да плати трошарину. Ако нађе новаца, он плати трошарину, ако не, он скида са себе гуњ и са волова уларе, те да плати трошарину. Но, кад уђе у варош одоцнио је за пијацу и мора своје производе да продаје испод цене и враћа се својој кући, не продав своје производе по цени по коју је мислио, да их прода да није било трошарине. Напоминьем Народном Представништву, да је околина нишка, прокупачка и куршумлиска у свему сиротна и с тога, што је народ по тим околинама досељен из Старе Србије и Турске, а и из осталих сиротних округа из унутрашњости Србије и тај се народ сматра као један најсиромашнији крај у земљи. Поред тога, и који нису досељеници, већ староседеоци, и они су били под притиском 500 година, а кад

су ослобођени, они су опљачкани и остали су без ичега. И за то сам, да се трошарина како у Нишу тако и свуда укине, и да се на тај народ никакви терети не намећу.

Даље, што су нека господа навела и што кажу: то је општинска ствар, и кад општина са збором и одбором доноси одлуку за њене ствари да то буде меродавно за целу општину и околину. Кад би то било, да општина доноси одлуке и наређује за целу околину, онда би у свакој окружној вароши општина доносила такве одлуке, и свака би варош предлагала да се трошарина наплаћује на корист њену и онда би варош Ниш, Прокупље, Крушевац, па чак и Куршумлија наплаћивала трошарину за своју корист и ако су њихове околине у свему сиротне и немашне. Да остане та трошарина, онда би било тешко за произвођаче, сељаке — сељачки сталеж. Дакле, по свему овоме треба трошарину укинути како у вароши Нишу, тако и другим местима и више не оптерећивати наше произвођаче. Што каже г. Вукашин за предлог овај да се задржи до предлога г. Ратарца, сада је овај предмет дошао на решење пред Скупштину, и ја мислим да треба о њему сад решавати а кад дође онај предлог други, онда ће се и Народно Представништво по овоме одазвати и о њему решавати. (Чује се: *да се реши*).

Мика Хаџи-Тонић — Господо, ја сам на првом читању говорио о овоме, и био сам за то, да се овај предлог одложи док не дође предлог г. Ратарца, па пошто тај предлог није још донет, видим, да ће се решити о овоме да се укине нишка трошарина и пре решења Ратарчева предлога. Мени је врло чудновато, што неки кажу да је корисно за варош Ниш да се укине ова трошарина. Ја нисам могао да помислим да ће бити корисно да се укине општини нишкој један приход од 70.000 динара, који јој је био једини приход, а пошто је општина самоуправно тело а и што је веома сиромашна, то би је требало помоћи, а не да јој се укида тако велики приход. Па кад би се укинула ова трошарина нишка, ја не бих могао да замислим, од куда ће општина та добити толико прихода и на чији ће терет оно, што општина има да издаје, пасти. Ја мислим, да ће то опет све пасти на нишку сиротињу, на нишке грађане, који су и онако доста оптерећени, кад се ова трошарина укине.

Каже се овде, да ће да сноси овај терет сељачки сталеж, или онај произвођач, који носи на пијацу своје производе на продају. Ја не мислим да је тако. Сваки сељак води рачуна о својим производима о својој стоци. Кад је носи на пијацу, он прво оцењује шта га коштају трошкови, пут и т. д. па после тражи своју цену за свој еспап, за своју стоку, коју хоће да прода. Дакле, према томе треба помоћи нишку општину пошто је врло сиротна, јер има преко 300 фамилија сиротних на издржавању, које су неспособне за рад, које узимају инвалиду из општинске касе. Дакле ово би била велика штета, кад би се укинула нишка трошарина од које нишка општина има прихода 70.000 дин., а која трошарина не терети, нити оне, који односе на нишку пијацу своје производе, нити пак нишке грађане. Ствар је чиста и јасна, нема никакве штете по произвођаче, с тога сам мишљења, да би Народно Представништво требало, да се мало боље заузме за Ниш, као за другу престоницу Србије, па би требало да одбаци овај предлог о укинућу нишке трошарине. Ова трошарина треба да остане, јер је она корисна по Ниш, за то сам мишљења да се овај предлог о укинућу нишке трошарине одбаци. Кад се трошарина нишка укине не могу нишки грађани ни препазарити тих 70.000 дин. а камо ли имати чист приход те суме и помоћи својој општини на терету.

Стојан Станковић — На првом читању, кад смо усвојили предлог Илићановићев, знали смо, да постоји и предлог Алексе Ратарца, али како год онда тако и сад, не може нас ништа везивати, ништа подусловљавати да ми решавамо о овом одлагању, по предлогу г. Вукашина. Прва дебата, која се водила о овој трошарини доказивала је њену корисност или некорисност, али то је већ једном пречишћено и сад не треба трошити време, јер ово није више предлог посланички, него је предлог Народне Скупштине и о њему се има гласати за или против. Никако нема места, да се овај предлог одлаже, јер би се онда отворила дебата и утрошили би још две три седнице око тога. (*Тако је*). Предлог г. Вукашинов очито иде на то, да нас као Скупштину подусловљава. Као год што смо начисто са овом трошарином, тако ћемо исто бити начисто и са оном београдском и за то сада не треба да губимо време. Ово је предлог Народне Скупштине и за њега има да се гласа за или против, те сам за то да се одбаци предлог г. Вукашинов.

Потпредседник — Јавио се за реч г. Ранко Петровић (Чује се: *да се реши*).

Је ли воља Скупштина да се о овоме реши? (*Јесте*).

Има их још који су се пријавили за говор а то су: Поп Богосав Поповић, Стеван Ристић, Љуба Николић, Стојан Новаковић и известилац.

Ранко Петровић — Дозволите ми да кажем коју реч, бар ради личног обавештења са г. Вукашином.

Потпредседник — Ви сте то могли учинити одмах после говора г. Вукашина.

Ранко Петровић — Онда молим Скупштину да ми она дозволи да говорим.

Потпредседник — Г. Ранко Петровић говорио је један пут и по пословнику скупштинском, Скупштина може да му одобри да говори. Ко је за то, да се одобри г. Ранку, да и по други пут говори нека седи, а ко је против нека устане? (*Сви седе*).

— Изволте господине Ранко.

Ранко Петровић — Ја ћу само неколико речи да кажем а нећу заморавати Скупштину дугим говором.

Речи „правда“, „справедљивост“, „право је“ то су речи, које врло много сносе свакојака малтретирања.

На справедљивост и правду позивати се онде, где нема ни трага од правде и справедљивости, где је баш право место нечем другом, да не речем баш неправди, али где је извесно право место несправедљивости — позивати се ту на поменуте речи, зар то није немилосрдно вређање, малтретирање правде и справедљивости? Позивати се на правду и справедљивост при трошарини нема места, јер је београдска и нишка трошарина један намет на њине грађане и околину, једна привилегија само за две општине, чега све остале немају. А намет није правда, те не може имати ни справедљивости.

Дала се могућност, нашло се начина, да се две варошке општине живо крену напред, дало им се оно, што се не даје ни једној другој општини у целој Отаџбини, и то им се није дало што баш оне тако хоће, него што тако земља хоће — има ли ту, молим вас, места помену о правди и справедљивости? О тога мислим, да ни мало нема ни места, што се г. Вукашин овде позива на правду и справедљивост?

То није, дакле, никаква справедљивост. Скупштина никакву несправедљивост и никакву неправду не чини када укида један намет, који је био досуђен једној вароши и околини њеној.

За што је Скупштина решила и дозволила те намете, ту неправду управо према тим двема општинама? Дозволила је за то, што је хтела да да привилегије тим двема општинама, т да се тим привилегијама користе те општине, те да се очеш њане и умивене представе целој Србији, целом српству па осталом свету, дакле да се некако поправе брже и боље нег све друге вароши. За то је та неправда и тај намет досуђе и Скупштина донела овакав закон, а влада га увела у живо

Исто тако није имало потребе да ми г. предговорни чини примедбу за оно, што сам казао да је требало да се на самo јака влада и јака Скупштина, те да заведе овакву н праведну установу. По његовом мишљењу требала је извес јака влада да од 1884 године да 1890 само проучава ув ђење тих установа, требала је пуних 6 година, да се проуча ствар, и онда је могла и слаба влада доћи те да изведе дугоучену ствар.

Трошарина није попикла први пут тек онда, кад је д несен закон, од 1884 год. о њој. Као ђак на 5, 6 година п

закона слушао сам, а могао је се и по новинама читати предлог, да се Београду да трошарина, која се онда под именом ђерма предлагала; говорило се и онда да се Београд не може подићи док се ђерам не зaведе. Трошарина је дакле у мислима постојала много пре закона, само се није нашла Скупштина, која ће такву неправду решити. Требало је за то да дође једна јака Скупштина 1884 године, те да закон донесе; требала је да дође јача влада и Скупштина те да такав закон изведе, па да се и варошн користе тим привилегијама; требало је да се користе, да то благодејање приме с раширеним рукама и да се покаже да се заиста то благодејање и прима. Варош Ниш никако се није постарала у том правцу да што год уради, с тога није заслужила да јој се одржи то благодејање, та привилегија, која јој је дата.

Још мање има ралога доводити то у везу с општинском самоуправом. Општинска самоуправа важи за све општине, а не прописује се само за једну или две, као што је прописана трошарина. Кад би се свима општинама дозволило да саме могу ударати намете на своје грађане и на своју околину, знате ли, како би се, рецимо, једна општина у близини Ниша одредила, која непосредно трпи неправду трошарине нишке? Зар не би досад на пр. каменичка, матејевачка, малчанска и т. д. општина завела таку трошарину, по којој ни један грађанин нишки не би смео прекорачити атар општине своје? Зар се не би одмах груписале околне општине у непријатељски логор, према наметима нишке трошарине, и зар не бисмо ми онда могли видети са свим друге појаве, које сад не видимо. Дакле, ово нема никакве везе с општинском самоуправом, него је дата привилегија једној варошн, која није умела да се њоме користи, и с тога је не заслужује; с тога треба да јој се она одузме. С тога ја гласам против трошарине за варош Ниш, искрено жалећи, шта је та и ако ванредна, и ако неправедна мера пропала несавесним руковањем људи, који су се непријатељски држали према својој варошн. А тако исто гласам и против предлога г. Вукашина.

Богосав Поповић — Ја и моји другови потписали смо предлог да се укине трошарина по жељи грађана нишких и по жељи околине нишке, јер њима је сувише од штете трошарина. Слушао сам говор г. Вукашина Петровића, који рече да треба оставити општину нишку да сама она управља том трошарином и да решава, да ли да се укине или не. Ми смо оставили општину нишку те је управљала 2—3 године, па смо видили шта је учинила. Да ли је постигла циљ, због које је установљена трошарина? Она није ни улепшала варош, нити је подигла школе, нити је воде довела; шта више, воде, које су били још Турци довели, и те су воде поништене. Да је нишка општина управљала том трошарином и постизавала ту циљ, ја не бих гласао против ње, али, кад сам се уверио као посланик, да она није ништа учинила нити да има ма какве користи од те трошарине, и ја сам потписао предлог да се укине та трошарина. Међу тим један предговорник каже, да би био већи прирез на грађане нишке; ја кажем да неће бити јер и пре трошарине општина је нишка имала школе и учитеље и т. д., дакле ништа то неће фалити него ће само фалити 40—50 стражара, који су на ђерму прикупљали трошарину, а ако би плаћали прирез грађани, онда ће платити богаташи, разуме се, према непосредном данку, а не сиротиња.

С тога молим Скупштину да се она не заводи предлогом г. Вукашина, него да усвоји предлог да се трошарина укине а предлог г. Вукашинов да одбаци.

Стеван Ристић — Браћо! и ранији предлог, кад је поднесен од проте Ђурића, да се укине нишка трошарина, ја сам и онда потписао и гласао да се нишка трошарини укине. Па и сад за овај предлог хоћу да кажем да се нишка трошарина укине, и то не само у Нишу но све оне трошарине које цео народ српски сноси, и да се не да, да се то више развија, јер онда могу и поједине општине као ћуниска, каоничка и т. д. да се тако уреде, а то би било од штете за народ.

Која варош хоће да се подигне, нека разреже прирез. Ја сам мишљења да се данас гласа о овом предлогу, а о Ратарчевом кад дође на ред.

Љуба Николић — Ја сам устао да мотивишем свој глас за што сам потписао предлог г. Вукашина, што видим да су неки посланици посумњали у нашу искреност, што смо ми потписали предлог г. Вукашина Петровића, да смо за то да трошарина остане. Не, браћо! Ми смо са свим за то да се укине не само у Нишу него и у Београду, али мислимо да ако се данас реши да се укине трошарина у Нишу, а после кад буде решено да у Београду остане, нама не остаје ништа друго него да узмемо капе и идемо кућама. Не сме остати трошарина у Београду а у Нишу да се укине, а ја сам хтео да скренем пажњу посланицима да не сумњају у нашу искреност, кад смо потписали овај предлог.

Стојан Новаковић — Многи од г.г. говорника, који су о овоме питању говорили — приметио сам — обраћали су поглавито пажњу на штету и корист, и на то, како је тешко ово или оно давати; како је тешко плаћати трошарину, и увек *то:* како је тешко *плаћати.* Међу тим, ни један од г. г. предговорника, није обратио пажњу на још једну страну, коју не треба изгубити из вида — а то је страна дужности. Увек има и једна страна дужности, на коју ваља пазити и са које се ови трошкови и издаци оправдавају.

Какву дужност — рећи ћете — може имати народ, или могу имати околни становници Ниша наспрам Ниша и трошарине у Нишу?

Немају те дужности становници из околине Ниша и Београда на спрам Ниша и Београда. Али становници Ниша и Београда — као две престонице у земљи, као два највећа места у Србији на великом светском путу, имају дужност као два велика града спрам свију осталих, у име Србије и у име свију нас.

Није срамота самих Београђана, ако се стану пребијати кола дању по калдрми а ноћу по неосветљеним улицама, него је срамота целе земље, ако неће она то да брани, и да учини од своје стране оно, што треба, да се тако што не би догађало. Неће бити срамота Нишлија, ако Ниш зарасте сав у коров и траву; неће то бити срамота само округа нишког и целе околине, — него ће бити срамота целе земље. Ниш и Београд не стоје ни на каквом острву, као што и Србија не стоји на острву, него се и Србија, исто тако као и Ниш и Београд, налази у средини других места и земаља, у веку, у коме се људи много крећу; у веку, у коме је путовање веће и многобројније, него што је у неко доба било. И тога ради, господо, није све једно: какав ће утисак наћи странци или сусед наш, који долази или из Скопља или из друге стране у Београд и Ниш; није све једно: какав ће утисак ближи и даљи суседи наћи у овим двема варошима, и како ће они о овим местима мислити.

Осим тога, господо, у оно време, кад су новоослобођени крајеви присаједињени Србији, и кад је постигнуто да се ти крајеви многонапаћеног народа српског ослободе и придруже — тада кнежевини — Србији, Ниш је одмах искочио као представник онога, што је оновремени нараштај стекао. Тај нараштај је показао да је био загрејан родољубљем и идејом ослобођења, и он је с правом у Нишу гледао средиште и круну својих трудова. И свак се старао, чим је год могао да се Ниш диже и унапређује. Све владе, од ослобођења Ниша на овамо, без разлике политичких боја, старале су се, у колико је која могла, да учине што више, да Ниш, који је и догле био средиште нових крајева и даље остане средиште тих крајева, и да се као средиште тим новим крајевима подигне и унапреди, како би као средиште остао и према крајевима, који су остали преко границе. Пустити, дакле, да Ниш у коров зарасте, пустити, да од једне вароши, која је стотинама година била средиште крајева у јужном делу Србије, постане просто село, а на то иду говори многих предговорника — била би погрешка неопростива, за коју ћемо се ми кајати, и коју ћемо морати кад тад поправити.

Ови велики задаци и обзири били су главни повод и разлог оним владама, које су установиле закон о варошкој трошарини. Она влада, која је установила закон, да се уведе трошарина у Београду ради улепшавања и усавршавања вароши, тим је истим законом прописала трошарину и за варош Ниш са неким ограничењем, а на име: да се та трошарина

може увести, кад општина нишка нађе за добро, и грађани општине нишке то затраже. Општина је нишка то захтевала још пре две године. И што се ово сад дижу жалбе, што се опажа неко незадовољство, није ништа друго него прва ватра прве грознице, прва тегоба ове дужности за општу корист. Све су то само прве тегобе и незгоде у околном становништву једнога рада, од кога се плод не види. Ако има злоупотреба, то не може бити разлог, да ову установу треба оборити. Злоупотребе треба саме оборити. Не баца се и дете с прљавом водом из корита, него се баца прљава вода, а дете се чува да остане. Тако и овде, ако има злоупотреба, треба их лечити; а што се не лече, ја кривим просвећеније људе из оне околине, што се нису бринули о томе. Јер, цела је истина, да су становници из околине Ниша могли да виде какве год тековине од заведене трошарине, као што се оне у Београду већ могу видети, извесно би било мање нерасположења, ми не бисмо саслушали овако горке жалбе од њихових представника, и нама и њима било би лакше. Они би говорили: тешко нам је дати, али притрпићемо се, и стараћемо се да нађемо други начин, да дођемо до наплате ове трошарине. Јер, на послетку, није се тешко уверити да трошарина пада више на варошане, него на сељаке. Сељак је управо сам крив, кад трошарину не наплати од онога, коме је свој производ продао. И у Нишу би, дакле, ваљало да се може прстом показати на тековине од трошарине, те би велики број ових жалби сам собом отпао, и људи би лакше сносили терете трошарине. Али, ако то није до сад учињено, на то би сад и што пре требало ствар упутити, а не тога ради што је било злоупотреба, заустављати цео закон, спречавати његово извршење, и управо наносити штету великим задацима народним. Јер, господо, ако нећемо да узмемо на ум нарочити задатак ових већих и знатнијих општина Београда и Ниша; ако се увек поводимо само за тренутним и свакидашњим тегобама, па се само по њима управљамо; онда, као што рекох, од Ниша постаје једно просто село; у њему неће бити ничега; оно средиште што има у њему, растуриће се у околна места. Међу тим не треба никако губити из очију, да је из опште-народних српских разлога потребно да у оним крајевима Ниш буде центар према Софији. И кад је тако, кад у опште Ниш ваља да представља нашу углађеност и просвету за све јужне крајеве наше, онда не треба укидати изворе, којима се то може извршити, нити треба чинити што, од чега би нам могао ради оних обзира црвенити образ било у Нишу било у Београду.

По моме разумевању ништа се друго не би имало чинити до отклонити злоупотребе у примени закона о трошарини у Нишу. Али одвојити трошарину нишку од београдске, и мислити, да је трошарина београдска ствар за оправдање, а нишка за осуду, као што видим да неки чине, — са свим је неоправдано. По моме схватању није оправдано критиковати ни једну ни другу. И једна и друга трошарина имају исти задатак; и једна и друга трошарина одређене су на поправку и улепшавање вароши, на реформисање ових места, у јевропском смислу. Ако има злоупотреба од трошарине у Нишу, — противу злоупотребе има лека. Мени се чини, да су ове две трошарине једна од друге неодвојне; и кад не бих могао да гласам за београдску трошарину да се укине, тешко бих могао то чинити и за нишку. То пак мислим, јер сам уверен — да ми не можемо имати само једно средиште. За наше народно развиће потребно нам је још једно средиште према јужним деловима нашега народа. Тога ради и мислим, да је дужност Скупштине, да према тренутним расположењима, као што су ова, с којима сад имамо посла, уложи свој ауктoритет, па да каже: тим путем не можемо ићи; наша је дужност да дигнемо ове две вароши; да подигнемо, осем Београда, још једно средиште на југу, према овим крајевима српског народа; и макар да је тешко околини нишкој, ми ћемо слегнути раменима; наћи ћемо друга средства и стараћемо се да се злоупотребе уклоне, па да се ова установа одржи.

Кад вам кажем, да не могу да гласам за нишку трошарину другачије, него што бих гласао за београдску — рећи ћу вам још и то, да ја о тој ствари говорим без сваког личног интереса. Ја сам Београђанин, и у Београду живим — и наравно, поред трошарине у Београду мени је теже живети, и, да се ја на то обзирем, и, да говорим са оних обзира, са којих говоре противници трошарине нишке — ја бих имао два пута више разлога, да говорим противу трошарине београдске. Међу тим, ја против ње не могу ни да говорим, ни да гласам; ја кажем: трећину мање, уздржаћу се, али желим, да од Београда буде оно, што је намењено законом о варошкој трошарини. А кад желим то за Београд, ја желим да буде исто и за Ниш из других не мање значајних разлога, које сам вам напоменуо.

Хтео сам овим својим говором, да вам обратим пажњу и на страну дужности, да и о њој промислите, кад гласате о овом предмету. Ако решите — као што ћете по свој прилици и решити — да се трошарина нишка укине; ја вам искрено исповедам, да ће кад тад, доћи дан, кад ће општина нишка на ново тражити, да се трошарина на ново установи у Нишу и тада ће Народно Представништво вратити у живот овај закон (Чује се: *неће!*)

Известилац Милан П. Милићевић — Ја не могу да усвојим предлог поштованог посланика, г. Вукашина Петровића, јер трошарина нишка нема везе са трошарином београдском, нити су оне заједно постале, већ свака од њих постоји за себе. Али, кад би имале какве везе, опет треба решавати сваки предмет за се, јер није свака капа за сваку главу, и оно што је право за Београд, често не може бити право за друге вароши; а доказ је томе то, што има више закона, који важе изузетно за Београд, а не важе за друге вароши. С тога сам за то, да ово треба решити сад. Кад једно зло хоћемо да укинемо, онда је боље учинити то што пре, а признато је, да је трошарина нишка некоректна установа. Ово треба решити сад, тим пре, што је ова ствар сазрела за решење, а не да се одлаже, па да после на ново претресамо и проводимо време око тога. С тога сам противан предлогу г. Вукашина Петровића.

Потпредседник — Претрес је свршен. Прво ћу ставити на гласање предлог г. Вукашина Петровића, који овако гласи: „Предлажем да се решење предлога о укидању члана 8 закона о трошарини одложи до решења предлога г. Алексе Ратарца о укидању београдске трошарине". Дакле стављам на гласање, предлог г. Вукашина Петровића, који вам је познат. Ко је за то, да се предлог прими, тај да седи, а ко је против нека устане? *(Већина устаје).* — Објављујем да је већина устала, и да је предлог г. Вукашина одбачен.

Стављам на гласање чл. I. Ко је за то, да се чл. I по предлогу прими, нека седи, а ко је противан нека устане? *(Већина седи).* — Објављујем да је већина седела, и да је чл. I примљен.

Известилац — прочита члан II (иста стр.).

Потпредседник — Стављам на гласање чл. II: Ко је за то, да се прими нека седи, а ко је против, нека устане? *(Већина седи).* — Објављујем, да је Скупштина усвојила чл. II, и тиме је свршено и друго читање овога предлога.

Сад ћемо гласати о њему поименце. Ко је за закон гласаће *за*, а ко је против, гласаће *против*.

Секретар прозива:

Алекса Ратарац *за*, Алекса Трајковић *за*, Андра Степановић *за*, Андрија Парађанин *за*, Анта Рајичић *за*, Антоније Поповић *за*, Благоје Божић *против*, Богосав Поповић *за*, Василије Живановић *за*, Велимир Карић *за*, Владимир Поповић *за*, Владислав Павловић *за*, Војин Ћирковић *за*, Вукашин Петровић *против*, Вуча Николић *за*, Гаврило Милорадовић *за*, Данило Јовановић *за*, Димитрије К. Димовић *против*, Димитрије Илићановић *за*, Добросав Ружић *за*, Драгомир Рајовић *против*, Ђока Бојић *за*, Ђока Брачинац *за*, Ђока Владић *против*, Ђока Стојковић *за*, Ђура Милијашевић *за*, Ђура Хрватовић *против*, Живан Сретеновић *за*, Живко Малопарац *за*, Јован Николић *за*, Јован Сопроновић *за*, Јован Станковић *за*, Јован Шелмић *за*, Јованча Стојановић *за*, Јован С. Јовановић *за*, Јован Селић *за*, Лазар Прокић *за*, Лука

Лазаревић *против*, Љуба Јоксимовић *против*, Љуба Николић *за*, Љубисав Благојевић *за*, Марко Швабић *за*, Мата Максимовић *за*, Мика Даниловић *за*, Мика Х. Тонић *против*, Максим Сретеновић *за*, Милан Ђ. Ђурић *за*, Милан П. Милићевић *за*, Милоје Барјактаровић *за*, Милосав Витић *за*, Милош Ђорђевић *за*, Милош Марковић *за*, Милутин Гарашанин *против*, Митар Мићовић *за*, Миња Бранковић *за*, Михаило Веселиновић *за*, Михаило Марковић *за*, Михаило Радовић *за*, Михаило Ристић *за*, Никодије Милетић *за*, Никола Поповић *за*, Новак Милошевић *за*. Павле Крстић *за*, Павле Поповић *за*, Павле Ранковић *за*, Павле П. Смиљанић *за*, Павле Станковић *за*, Петар Вукићевић *за*, Петар Ђаковић *за*, Петар Павловић *за*, Радисав Митровић *за*, Радован Поповић *за*, Ранко Петровић *за*, Ранко Тајсић *за*, Раша Нинић *за*, Сава Милићевић *за*, Светозар Славковић *за*, Сотир П. Аранђеловић *против*, Др. Станојло Вукчевић *за*, Станко Петровић *за*, Станча Виденовић *за*, Стеван Ристић *за*, Стојан Новаковић *против*, Стојан Станковић *за*, Тодор Дидић *за*, Тома Бојичић *за*, Урош Плазина *за*, Филип Милојевић *за*, Димитрије Катић *против*.

Потпредседник — Изволте чути резултат гласања. Гласало је свего 90 посланика, од њих гласали су за закон 77, а против 13. Објављујем да је Скупштина примила у целини измене закона о нишкој варошкој трошарини. —

На реду је други претрес, измена у закону о привременом прирезу.

Известилац Михаило Марковић — прочита предлог о изменама, у закону о привременом прирезу. (ст. 165).

Потпредседник — Пошто нико не тражи реч, стављам на гласање: ко је за то, да се предложени чл. 4 прими, тај нека седи, а ко је противан, тај нека устане? *(Сви седе)*. — Објављујем да је Скупштина усвојила предложену измену чл. 4 у закону о привременом прирезу, и с тим је свршено, и друго читање овога предлога.

Сад ћемо гласати о њему поименце. Ко је за закон, гласаће *за*, а ко је против закона, гласаће *против*.

Секретар прозива:

Алекса Ратарац *за*, Алекса Трајковић *за*, Андра Николић *за*, Андра Степановић *за*, Андра Параћанин *за*, Анта Рајичић *за*, **Арсеније Прокопијевић** — Из равлога, које сам изнео при начелном претресу овога зајма, гласам *против*; Богосав Поповић *за*, Василије Живановић *за*, Велимир Карић *за*, Велимир Тодоровић *за*, Владимир Поповић *за*, Владислав Павловић *за*, Војин Ћирковић *за*; **Вукашин Петровић** — Из разлога, које је г. Гарашанин навео, после првог читања, гласам *за*; Вуча Николић *за*, Гаврило Милорадовић *за*, Данило Јовановић *против*, Дим. Димовић *за*, Димитрије Илићановић *за*, Добросав Ружић *за*, **Драгомир Рајовић** — Из разлога г. Гарашанина, које је казао, при првом читању и ја гласам *за*; Ђока Анђелковић *за*, Ђока Бојић *за*, Ђока Брачинац *за*, Ђока Владић *против*, Ђока Стојковић *за*, Ђура Милијашевић *за*, Ђура Хрватовић *за*, Живан Сретеновић *за*, Живко Малопарац *за*, Јован Николић *за*, Јован Сопроновић *за*, Јован Станковић *за*, Јован Шелмић *за*, Јованча Стојановић *за*, Јоца С. Јовановић *за*, Јоца Селић *за*, Лазар Докић *за*, Лазар Прокић *за*, Лука Лазаревић *за*, Љуба Јоксимовић *за*, Љубисав Благојевић *против*, Марко Петровић *за*, Марко Швабић *за*, Мата Максимовић *за*, Мика Даниловић *против*, **Мика Х. Тонић** — Из разлога, које г. Гарашанин изнео на првом читању гласам *за*; Максим Сретеновић *за*, Милоје Барјактаровић *за*, Милосав Витић *за*, Милош Марковић *за*, Милун Миљковић *за*, Милутин Гарашанин *за*, Митар Мићовић *против*, Миња Бранковић *за*, Михаило Веселиновић *за*, Михаило Вујић *за*, Михаило Косовљанин *за*, Михаило Марковић *за*, Михаило Радовић *за*, Михаило Ристић *за*; **Милан Ђурић** — Из разлога земаљских интереса, које сам вазда као народни посланик, више ценио, него моја лична осећања, и да би земља наша у овим тешким приликама одговорила својим обвезама гласам *за*; Никодије Милетић *за*, Никола Поповић *за*, Новак Милошевић *за*, Павле Крстић *за*, Павле Поповић *за*, Павле Ранковић *за*, Павле Смиљанић *за*, Павле Станковић *за*, Петар Вукићевић *за*, Петар Ђаковић *за*, Петар Максимовић *за*, Петар Павловић *за*, Радисав Митровић *за*, Радован Поповић *за*, Ранко Петровић *за*, Раша Милошевић *за*, Раша Нинић *за*, Сава Милићевић *за*, Светозар Милосављевић *за*, Светозар Славковић *за*, Станојло Вукчевић *за*, Станко Петровић *за*, Станча Виденовић *за*, Стеван Ристић *за*, Стојан Новаковић *за*, Стојан Станковић *за*, Тодор Дидић *за*, Тома Бојичић *за*, Урош Плазина *против*, Филип Милојевић *за*, Павле Вуковић *за*, Димитрије Катић *за*.

Потпредседник — Изволте чути резултат гласања. Гласало је свега 95 посланика, од њих гласали су *за* закон 86, а *против* 8. — Објављујем да је Скупштина у целини усвојила закон о привременом прирезу. —

На реду је друго читање трговачког уговора, између Србије и Белгије.

Известилац Милун Миљковић прочита трговачки уговор између Србије и Белгије.

Потпредседник — Пошто нико не тражи реч, да говори о овом трговачком уговору, то стављам на гласање: ко је за то, да се предложени уговор прими, нека седи, а ко је против нека устане? *(Сви седе)*. — Објављујем да је Скупштина једногласно усвојила предложени уговор.

Сад ће се гласати поименце о овом уговору. Ко је за уговор, гласаће *за*, а ко је против, гласаће *против*.

Секретар прозива:

Алекса Трајковић *за*, Андра Николић *за*, Андрија П. Параћанин *за*, Анта Рајичић *за*, Антоније Поповић *за*, Богосав Поповић *за*, Василије Живановић *за*, Велимир Карић *за*, Владимир Поповић *за*, Владислав Павловић *за*, Војин Ћирковић *за*, Вукашин Петровић *за*, Вуча Николић *за*, Гаврило Милорадовић *за*, Данило Јовановић *за*, Димитрије Димовић *за*, Добросав Ружић *за*, Драгомир Цв. Рајовић *за*, Ђока Анђелковић *за*, Ђока Бојић *за*, Ђока Брачинац *за*, Ђока Владић *за*, Ђока Стојковић *за*, Ђура Милијашевић *за*, Ђура Хрватовић *за*, Живан Сретеновић *за*, Живко Малопарац *за*, Јован Николић *за*, Јован Сопроновић *за*, Јован Станковић *за*, Јован Шелмић *за*, Јованча Стојановић *за*, Јоца С. Јовановић *за*, Јоца Селић *за*, Др. Лиза Докић *за*, Лазар Прокић *за*, Лука Лазаревић *за*, Љуба Јоксимовић *за*, Љуба Николић *за*, Мар Ђуричић *за*, Марко Петровић *за*, Марко Швабић *за*, Ма Максимовић *за*, Мика Даниловић *за*, Мика Х. Тонић *за*, Ми сим Сретеновић *за*, Милоје Барјактаровић *за*, Милосав Т тић *за*, Милош Ђорђевић *за*, Милош Марковић *за*, Мил Миљковић *за*, Милутин Гарашанин *за*, Митар Мићовић *за*; Ми Бранковић *за*, Михаило Веселиновић *за*, Др. Мих. Вујић Михаило Косовљанин *за*, Михаило Марковић *за*, Михаи Поповић *за*, Михаило Радовић *за*, Никодије Милетић Никола Поповић *за*, Новак Милошевић *за*, Павле Крстић Павле Поповић *за*, Павле Ранковић *за*, Павле Смиљанић Павле Станковић *за*, Петар Ђаковић *за*, Петар Павловић Радован Милетић *за*, Ранко Петровић *за*, Радован Попо *за*, Раша Милошевић *за*, Раша Нинић *за*, Сава Милићевић Светозар Милосављевић *за*, Светозар Славковић *за*, Сре Гогић *за*, Др. Станојло Вукчевић *за*, Станко Петровић Станча Виденовић *за*, Стеван Ристић *за*, Стојан Новако *за*, Тодор Дидић *за*, Тома Бојичић *за*, Филип Милојевић Павле Вуковић *за*, Димитрије Катић *за*.

Потпредседник — Изволте чути резултат гласања. Гласало је свега 86 посланика, и сви су гласали *за*. — Објављујем да је Скупштина једногласно усвојила трговачки уговор између Србије и Белгије. —

Дајем четврт часа одмора, а за то време молим секције да изберу одбор, који ће проучавати предлог закона о цариском поступку.

После одмора

Потпредседник — Молим вас, господо, како ми чини, нећемо имати са ким да продужимо рад. Добро би било да се прозовемо, те да видимо, који је од наших другова за времена отишао. Слаже ли се Скупштина с тим? *(Слаже се)*. Онда молим г. секретара да прозове.

Секретар Милош Марковић прозива посланике.

Потпредседник — Прочитајте имена господе посланика, која нису овде.

Секретар Лука Лазаревић чита:

Алекса Ратарац, Благоје Божић, Богосав Поповић, Војин Ћирковић, Гаја Милорадовић, Добра Ружић, Драгутин Дединац, Ђура Милијашевић, Живан Сретеновић, Здравко Пауновић, Јован Сопроновић, Коста Таушановић, Максим Сретеновић, Милан Милићевић, Миленко Веснић, Милош Богдановић, Павле Поповић, Павле Ранковић, Петар Вукићевић, Свет. Славковић, Станко Петровић, Тодор Дидић, Тодор Радовановић.

Потпредседник — Молим вас, господо, сем господе, која су у истражном одбору, и господе, која су на одсуству, за тим г. Стеве Поповића, који ми се јавио, да ће да иде на парастос, и сем господе министара, који су отишли у седницу, налазим, да сви други посланици, који нису овде у седници, заслужују да добију укор и да њихова имена уђу у протокол? *(Одобравање).* — Слаже ли се Скупштина с тим? *(Слаже се).* —

Сад се наставља дневни ред.

Изволте чути извештај Одбора финансијског, који је проучио предлог о накнадном буџету.

Заступник известиоца Михаило Марковић чита:

ИЗВЕШТАЈ
Финансиског Одбора
Народној Скупштини

Финансијски Одбор извршио је поверени му посао, прегледао је Предлог о изменама закона о буџету Краљевине Србије за 1893 год. од 22 јуна ове године. О овоме раду подноси се Народној Скупштини извештај као што следује:

Прво су узете у претрес партије издатака. У овом послу Одбор се руководио начелом штедње, али је при том пазио, да се не оштети по која државна установа, тиме, што јој се не би дало маха за развијање. Али има издатака, који се повећавају из године у годину према самим законима, на којима су засновани; ове издатке није могућно смањивати. У овом извештају задржава се ред, којим је и Одбор ишао радећи свој посао.

1.

Измене у буџету државних дугова, Државнога Савета и на плате чиновника Краљевога Двора примљене су по предлогу.

2.

Поднесени додаци буџету министарства правде у нечем су измењени. Измене се дотичу ових позиција:

1. На плату и остале трошкове притвореника код истражних судија остављено је 10.000 динара место 15.000.

2. На плату чувара осуђеничких, колико је више узето у прошлој години остало 4000 динара.

3. Позиција на издржање апсеника код судова и казнених завода сведена је на динара 50.000.

4. Најзад на штампање и повез закона и т. д. остало 6000 динара, 1000 мање но у предлогу.

Према овом смањивању сума, на које је пристао министар правде, место 187.481·20 сума повећања овогодишњега буџета биће 158.176·60 дин

3.

Из буџета Главне Контроле изостављене су суме под бр. 6 и 7 с тога, што за сад не могу бити постављени рачуноиспитачи, не може се дакле извршити законска одредба у овој години.

Брише се сума од 25.750 дин.; те укупни додатак износи 19.713·79 дин. место оне у пројекту означене суме.

У одељку буџета министарства просвете и црквених послова преполовљена је сума под бр. 15 Вел. Школи на оснивање физичког института; остављено је 5000 дин.

Према овој измени, која је учињена у споразуму с министром овога министарства целокупна сума износи 284.372·60 динара.

5.

У буџету министарства иностраних дела учињене су измене са 21.250 динара уштеде, а тичу се ових позиција:

1. На служитеље стављено 1000 динара, избрисано је;

2. На канцеларијске трошкове министарства остављено је 2000 место 3000.

3. На шиљање новаца и званичних пакета 1000 место 2000 дин.;

4. На канцеларијске и друге трошкове посланства у Атини остављено 500 дин. место 1000;

5. Додатак секретару посланства у Берлину од 2250 динара избрисан је;

6. На канцеларијске трошкове остављен је додатак од 500 дин. место 1000;

7. На повећање кућне кирије посланства у Букурешту остављено 1000 дин. место 2000;

8. Додатак секретару посланства у Лондону за отправништво у 1750 дин. избрисан је;

9. На послетку из групе позиција на отварање једнога новога генералнога консулата узето је 5|12 за време од августа па до краја ове године у суми од 8750 динара.

Према овим изменама, које су учињене у споразуму с министром овога министарства, цео повећани издатак износи 35.480 дин. место 56.730.

6.

И у буџету министарства унутрашњих дела има измена.

а. У одељку по струци полицијској учињене су измене:

1. Код бр. 1 на гориво и канцелариске потребе министарства и целе полицијске струке место 18.000 ставља се 12.000 динара.

2. Још је позиција под 4 на цивилне служитеље по пристанку министрову са свим избачена у суми од 10.000.

Према овим изменама сума вишка у буџету министарства овога по струци полицијској ставља се у 26.000 динара.

б. По струци санитетској промењено је следеће:

1. Под један избачена је 3 позиција на још једног секретара у суми од 3500 дин.

2. У VI одељку под 1, тексту се додаје: за 5 месеци, а сума замењује са 3750.

3. У VII одељку под бр. 2, тексту се додаје: за 4 месеца, а сума замењује са 4500.

4. Још је партија у одељку под XXV бр. 4 са свим избрисана, те отпада издатак од 49 569·28 динара. Одбор зна да је врло потребно подизати нове болнице на много места, да имају код којих је прека и неодложна потреба, али сад није време одобравању оваких издатака, који се у овој години не могу утрошити, јер би и претходна припрема помакла почетак рада пред саму зиму.

Кад се узму у рачун ове измене, онда повећани издатак на санитетску струку износи 136.129·87 дин. Овај пак заједно с оним на полицијску струку свега чини 162.629·87.

7.

У додатку буџету министарства финансија учињене су измене у следећем:

1. На скупљача пореза стављена сума од 75.000 динара изостављена је за ову годину, јер би се она имала употребити истом по што би се учиниле измене у закону о порезу, које се нису могле учинити у овом скупштинском сазиву, те је ова позиција непотребна за ову годину.

2. На плату позорника и њихов прибор стављено је 40.000, дакле 20.000 динара мање.

3. Сума од 60.000 динара на подизање стражара изостављена је, јер се ове године не може утрошити.

4. На послетку на куповину мушема и т. д. стављено је 10.000 дин. место 15.000.

Измене су учињене по пристанку дотичнога министра. По њима мења се цео издатак, те износи динара 168.184·60 место 528,184·60.

8.

У буџетском додатку министарства војног учињене су неке исправке. Оне се дотичу оних позиција:

1. За сад је изостављено ново место још једнога ђенерала, те се под бр. 1 брише издатак у 6.035·75 динара.

2. Одбор врло цени, а с њим ће јамачно и Народна Скупштина бити сагласна уздизање више војне интелигенције у одбрани наше Отаџбине. На њој лежи теретна али и врло часна дужност, да млађе часништво, а преко њега и сву војску Краљевине, уздигне на савремени ступањ војнога образовања. И само с тога што већ има празних места пуковничких, своди се бр. 2 на један чин више и на издатак 3050 дин. Потпуно је дакле остављена могућност, да се виши официри одличних способности и доказаних војничких врлина могу унапредити.

3. Предњи разлог вреди и за позицију под бр. 3, где се ставља једно место мање и 13.250 дин. (место 15.458·31), јер у ствари министар, због пенсионисања, има буџетске могућности не за 6 већ за 12 нових унапређења.

4. Партија под бр. 4 на потпоручике, по исказу министрову, није потребна, јер за ново производство има редовна буџетска партија, која се добила унапређењем у прошлој години и у току ове године. С тога цела сума од 103.781 дин. отпада.

5. Партије под бр. 6, 7 и 8 сведене су на половину на 4042, 3537 и 2526 јер требају у овој години за шест месеци.

6. Код партије бр. 31 после речи „вежбање“ додају се: „резервиста и“.

7. Још се у бр. 33 иза речи „одело“ додаје: „редовне војске“.

Овим изменама сведен је додатак буџету министарства војног на 1,065.678·29 динара. —

9.

У буџетима свију министарства могла се учинити по која измена у корист штедње. Једино се буџет министарства народне привреде морао повећати од предложене суме на 415.491·99 динара.

Измене су у овоме:

1. Код бр. 5 додата је, по обавештењу министрову, ова примедба: „Кредити нису били прекорачени, али се рачуни нису могли исплатити“.

2. Позиција под бр. 15 смањена је на 4000 дин.

3. Позиција под бр. 16 по пристанку министрову са свим је изостављена.

4. Код бр. 20 додата је примедба: „Ова сума издаће се за закуп школскога имања у 1890 и 1891 г., колико је остало неисплаћено“.

5. Да би се по речи министра народне привреде, још у току ове године извршило премеравање и подела државних шума, те дала могућност, да се приватне шуме могу експлоатисати, Одбор је повећао суму на дин. 65.000 под бр. 25. Ако се овај посао у овој години доиста и изврши, од овога издатка земља ће за најкраће време много веће користи извући.

6. На послетку у позицији под бр. 36, у првој врсти текста бришу се речи: „и додатке руковођа, на плате“. Даље, у шестој врсти брише се: „на додатак“.... и све до краја. Још се издатак оставља у 31.000 динара место стављене суме.

С овим изменама, изашла је она сума, мало напред казана.

*

Овако измењене суме на стручне издатке мењају целокупну суму на 3,339.363·44 динара, која долази место оне од 3,757.675·88 у члану 1. предлога.

Према овој долази измена у чл. 3, Кад се од целокупне суме повећаног издатка одбије предвиђено умањење издатка у дин. 730.112·20 остаје стварно повећање издатака у суми од 2,609.251·24 динара.

*

За покриће ових повећаних кредита, као и за оне, које је Народна Скупштина раније одобрила у овом свом сазиву, министар финансија располаже уштедама на државним расходима и сувишцима као и новим изворима (чл. 4), што имају да донесу држави нови финансијски извори, који се очекују од измењених и нових финансијских закона.

Колико у овоме има оправданог надања, за сад се поуздано не може знати.

Једино што државне потребе заповедно налажу ове повећане издатке, у оваким тешким финансијским приликама, које нису дошле ни по вољи Скупштине ни по хотењу ове Владе Краљевске, Одбор има част предложити Народној Скупштини, да прими поднесени јој предлог за додатак буџету од ове године како је измењен.

28 јула 1893 год.
у Београду.

Председник финансијског Одбора,
К. С. Таушановић

Известилац,
Р. С. Поповић

Чланови:

М. Марковић, Р. Б. Тајсић (има одвојено мишљење), **Ђока Ж. Брачинац, П. Поповић, Андра В. Параћанин, Ђ. Милијашевић, Арса М. Дреновац.**

Потпредседник — Извештај је овај наштампан и господа посланици већ су га примили. Претрес се по њему може ставити за сутрашњу седницу.

Стојан Новаковић — Овде има једно одвојено мњење, па што није и оно наштампано.

Потпредседник—По што није написано и исто предано, то се не може ни сматрати да оно постоји.

Драгомир Рајовић — На основу кога сте закона ви донели ону одлуку мало пре, да се посланици опомену и да им се имена ставе у протокол?

Потпредседник — На основу одлуке скупштинске.

Драгомир Рајовић — Овде се не може ништа мимо закон да ради.

Потпредседник — О томе сад не може бити говора, већ може се ставити за идућу седницу на дневни ред, па тек онда да се говори о томе.

Изволте чути имена г. г. посланика, која су изабрана у одбор, који ће проучити закон о царинском поступку:

Секретар чита:

Д-р Станојло Вукчевић, Јов. С. Јовановић, Велимир Карић, Јоца М. Селић, Свет. Славковић, Дим. Димовић и Мих. Веселиновић.

Потпредседник — Молим именовану господу, да остану да раде, а тако исто и осталу господу из других одбора да дођу и да раде.

Исцрпли смо дневни ред, с тога ћу данашњу седницу да закључим, и да закажем другу за сутра.

За дневни ред за сутра биће први претрес извештаја финансиског одбора о накнадном буџету.

Данашњу седницу закључујем, а другу заказујем за сутра у 8 часова пре подне.

(Састанак је трајао до 11½ часова пре подне).

Одговорни уредник **Ранко Петровић**

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ
РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 60 СУБОТА 14 АВГУСТА 1893 ГОДИНА III

44 САСТАНАК

30 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,
Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,
Милош Марковић

Почетак у 9 часова пре подне.

Присутна су била сва господа министри.

Потпредседник — Отварам седницу 44 састанка. Изволте чути протокол 43 састанка.

Секретар Љуба Јоксимовић прочита поменути протокол.

Драгутин Динац — То је први случај био, да јуче нисам дошао за то, што сам давао матери полугодишњи парастос. То сам заборавио да нарочито напоменем г. потпредседнику, с тога мислим, да није било места, да и моје име уђе у протокол.

Потпредседник — Протокол свагда констатује само стање, које се у Скупштини затече. Ви сами изјављујете да нисте били у седници, и то је у протокол забележено, а ово што данас кажете, ући ће у данашњи протокол.

Станко Петровић — У протоколу стоји, да и ја нисам био у седници. Међу тим, ја сам био, и гласао сам о закону о порезима. Кад је после тога дато $^1/_4$ часа одмора, да се изабере одбор, за извесан поднети пројекат закона, и ја сам у 7-мој секцији изабран за члана за тај одбор. Одмор је дуже трајао, но што је заказан. Ја сам изашао на поље и отишао, јер сам видео, да је дневни ред исцрпљен. Ја мислим, да ни моје име не треба у протокол да се забележи, кад сам до краја издржао седницу.

Потпредседник — Оно, што вреди за г. Динца, вреди за свакога, па и за вас.

Прима ли Скупштина прочитани протокол? *(Прима).* — Изволте чути молбе и жалбе

Секретар Алекса Ратарац чита:

Начелник среза лесковачког моли, да се истом срезу изда помоћ од 20000 дин., ради набавке намештаја и учила за нову гимназију;

Глиша Димитријевић, бив. писар из Београда, моли, да му се врати новац уложен, ради подизања свињских кланица;

Сељани из Криве Реке (у ср. златиборском, окр. ужичком) моле за исплату реквизиције; и

Грађани општине мањачке (у ср. масуричком, окр. врањском) моле, за државну помоћ, јер су страдали од поплаве.

Потпредседник — Све ове молбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Изволте чути извештај одбора, за одузимање повластице, за фабрикацију хартије, дате Кости Михаиловићу и друговима.

Известилац Радисав Митровић чита:

ИЗВЕШТАЈ

о повластици за фабрикацију хартије

Народној Скупштини

Законом од 20 априла 1890 године дата је г. Кости Михаиловићу, машинском шлосеру и друговима, из Крагујевца, искључива повластица на израду хартије.

По чл. 6 овог закона, повластичари су се обвезали:

1. Да ће фабрику хартије подићи у таквом размеру, да се може у њој производити преко половине оне количине хартије, која се сада у Србији највише троши;

2. Да ће рад подизања фабрике почети у року од 1 године дана *и да ће фабрику довршити и фабрикацију хартије отпочети у року од 2 год. дана*, од дана потписа повластице (20 априла 1890 год.).

Повластичари нису могли у одређеном року, како они веле у својој представци г. министру народне привреде, да савладају све оне огромне тешкоће, које стоје на путу да се једно овако крупно предузеће — подизање фабрике за хартију — оствари. Тражили су продужење рока још за 2 године.

Г. министар народне привреде, према IX одељку закона о овој повластици, упутио је Народној Скупштини питање да ли се молитељима може дати тражени почек од 2 године за подизање фабрике хартије, и, ако може, од кога ће се дана овај почек рачунати?

Одељак IX ове повластице гласи:

Ова повластица престаје:

а) по истеку 15 година;

б) ако повластичари не испуне услове у одељку VI.

Одбор, који је Народна Скупштина изабрала за проучавање овога питања, налази: да су повластичари, због неиспуњења услова у одељку VI закона о повластици, изгубили право, које им је дато овом повластицом, и да им се не може дати тражени почек од 2 године, за подизање фабрике хартије.

Одбору је част предложити Народној Скупштини, да и она изволи усвојити мишљење његово.

20 јуна 1893 год.
у Београду.

председник,
Л. Лазаревић.

известилац,
Рад. Митровић.

Чланови:

А. Л. Прокопијевић, Ђ. Анђелковић, Вел. Карић, Никодије Милетић, Пера Павловић.

Потпредседник — Претрес овога предлога може доћи на дневни ред, пошто се исцрпе данашњи дневни ред. Предлог и извештаји су наштампани, и раздати г. г. посланицима. Усваја ли Скупштина? *(Усваја).* —

Изволте чути извештај одбора финансијског о предлогу г. министра финансија, да се извесно парче земљишта може продати општини смедеревској.

Известилац Михаило Марковић чита:

ИЗВЕШТАЈ

Финансиског Одбора

Народној Скупштини

Финансијски одбор проучио је предлог министра финансија, о уступању 192,99 кв. мет. државнога плаца код царинарнице, за 2315.88 динара, општини смедеревској.

Предлог је умесан, јер је земљиште општини потребно, ради регулације главнога друма, који води дунавскоме кеју, а цену уступну одредила је комисија, према закону о експропријацији. С тога одбор предлаже Народној Скупштини, да га и она прими.

29 јула 1893 год.
у Београду.

За председника,
Д. Димовић.

Известилац,
М. Марковић.

Чланови:

Р. С. Поповић, Андр. Параћанин, Ђока Ж. Брачинац, П. Поповић, Ђ. Милијашевић, Арса Дреновац.

Потпредседник — И претрес овога предлога може доћи на дневни ред по исцрпљењу данашњег дневног реда.

Извештај одбора по овом предлогу, писмо наредили да се штампа, пошто је врло мали. Ако је Скупштина вољна може се наредити да се штампа? *(Не треба).* —

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду први претрес предлога о изменама закона о буџету.

Известилац Риста Поповић прочита речени предлог (Прилог IX „Народној Скупштини), затим извештај одбора о овоме предлогу (ст. 471).

На све ове измене, које су овде прочитане, пристали су дотични надлежни министри.

Потпредседник — Отвара се начелни претрес о овоме предлогу.

Има реч г. Вукашин Петровић.

Вукашин Петровић — Господо, с које год стране посматрамо овај предлог наћи ћемо да има мана и недостатака.

Прва му је мана, што није јасан. Навод овај доказује се самим погледом на спољни део предлога, погледом на наслов његов, наслов који гласи: „Предлог о изменама закона о буџету Краљевине Србије за 1893 год. од 22 јуна ов. г.“

И ако се може размишљањем доћи до ресултата, шта треба да значи овакав наслов, опет на први поглед, ово је нејасно. Нејасност је даље и у томе, што не знамо какве су ово измене, да ли у закону о буџету или у *главном буџету.* По спољној форми, на првој страни, ово су измене у *главном* буџету, а по закључку самог предлога, ово су измене *у закону о буџету.* Пошто је ово пети део буџета, који се подноси ове године пред Народну Скупштину, и пошто је за састав овога петог дела, имало довољно времена, било би много правилније, да су се избегле нејасности, те да не морамо и на томе да дангубимо. Но није само нејасан предлог у овом погледу, који сам напоменуо, него и у погледу на важење кредита односно времена. Ми не знамо тачно, да ли се одобравају кредити за целу 1893 годину, или се траже за време од 23 јуна ове године; не знамо да ли се траже за $^{5}|_{7}$ или $^{6}|_{7}$ од ове године. Ако погледамо поједине специјалне буџете, видећемо, да су различна наређења у том погледу. Код појединих кредита у овим „изменама“ видећемо, да неки кредити важе за два, неки за три, неки за шест месеци и т. д.; а код неких нема никакве одредбе за које се време одобравају. Према томе не знамо сигурно, за које време тражи влада ове накнадне кредите. Ове измене *у главном* и *не* сматрам друкчије, него као тражење одобрења за накнадне кредите по негде за целу 1893 годину, а по негде за извесно краће време. Ово није споредно питање, јер од тога зависи, колики ће бити дефицит за 1893 годину, а што је још важније — колики ће бити дефицит за 1894 годину. Ако су предложене суме предвиђене за целу 1893 годину, у што не верујем, а не верујем у толико мање, што се у члану 3 говори, да се овлашћује министар финансија, да може до краја буџетске 1893 године, из главне државне благајне издати суму, предвиђену у члану 1 овога закона, — ако су дакле, ови кредити само за пола године, онда ће у идућем буџету сума, која се сада предлаже бити удвојено већа. У место три милиона и неколико стотина хиљада имаћемо шест милиона и неколико стотина хиљада. Ако тако буде, онда то не може бити равнодушно, не може бити равнодушно у толико мање, што у буџету не видимо једну битну страну буџета — не видимо *буџет прихода.* Један једини члан — члан 4 закона предвиђа, да ће се за горње кредите употребити уштеде на државним расходима и сувишци прихода из нових извора.

И кад ми немамо у овом предлогу никакав предрачун за буџет прихода, онда тим самим овај акт губи особину буџета, губи право, да се назове предлогом за буџет. Ја верујем, да је тешко саставити буџет потпуно, а веровао сам и онда, кад је министар финансија у седници од 16 јуна, заступао гледиште: да се буџет за кратко време не може да састави онако, како ваља, и да буџет, који би се на брзу руку саставио, био би „вашарски“ израђен. Ти су разлози онда убедили и мене, те нисам подржавао врло умесне разлоге поштованих другова: Михајла Поповића и Ђоке Анђеуковића, јер сам и сам налазио, да је било време и сувише кратко, и да би било врло оправдано, ако би буџет од 1892 године само као пројекат закона о буџету и за 1893 годину примили онако, како је министар финансија то заступао. Али, шта видимо сад? Видели смо, да су од оног дана, од 16 јуна, па до данас поднета четири нова предлога за буџет 1893 г. Прва три представљена су у буџету монопола дувана, буџету монопола соли и у буџету дирекције државних железница. И сад долази четврти предлог о измени закона о буџету Краљевине Србије. Овом приликом мења се и целокупан буџет. Ја не знам, шта је побудило владу, те није одмах, кад је поднела први предлог, поднела била и ове „измене.“ Ствар би по форми била правилнија и олакшало би се тиме државно рачуноводство и књиговодство, — а дозволићете ми, да би се тако далеко мање отежао посао државног књиговодства. Ја бих врло радо чуо одговор књиговођа главне државне благајне, кад бих га запитао: како ће он да се нађе при расходовању овога буџета? Тешко је било водити тачне књиге и рачуне до сада, кад је био један буџет за целу годину; а у колико ће сад бити теже, кад имамо пет буџета са разним

преломима времена у једној истој години — преломима од шест месеци, и три месеца. А ово није мала ствар. И у толико више морамо да скренемо пажњу на ову околност, што смо и сами пре кратког времена признали, да је неред главни извор нашем дефициту. А дефицити повлаче собом и нове дугове. Па ако хоћемо да избегнемо дефиците — бар оне излишне дефиците — морамо да се постарамо, да избегнемо све оно, што се може избећи, а без штете по државне интересе, *што даје повода тим дефицитима*, а то је оно, што прави неред. Овај предлог направиће велику забуну у државном књиговодству, начиниће један неред, који ће бити узрок даљем једном дефициту, а кога и без тога има по самом предлогу, који је пред нама. Дефицит овај. који мало час поменух, произићи ће из следећих околности.

По буџету од 1892 године, који смо ми у седници од 16 јуна примили и за 1893 годину, износи сума расхода 60 милиона динара и нешто више. По извештају министра финансија, који је поднео Народној Скупштини, у 1892 год., било је мање прихода него расхода у 7,568.000 динара, а то је у округлој цифри $7^1|_2$ милиона динара. Овим новим предлогом увеличавамо буџет расхода за 1893 год. са 2,600.000 динара. Сад ако ту суму додамо оној суми, која је предвиђена за 1892 годину, а која вреди и за 1893 год., онда добијамо у округлој суми буџет расхода од 63 милиона динара. Приходи наши, као што смо видели из извештаја подбацили су у 1892 год. за $7^1|_2$ милиона динара. А то значи, да су приходи достигли висину од 52 милиона динара. Остаје нам један мањак у приходима државним за 1892 годину у округлој суми од 8 мил динара; и тај мањак мора се наплатити у 1893 години, те да се изравња мањак у 1892 год. Расходи за 1893 годину предвиђени су 63 милиона, а мањак од 1892 године је, као што рекох, 8 милиона динара. Узмимо сад, колико нам треба прихода у 1893 год. па да се избрише дефицит за 1892 и 1893 годину. Он треба у најмању руку да изнесе 71 милион дин. А може ли бити, да ће сви ови извори прихода, које ми створисмо, и приходи од старих извора, донети суму од 71 мил. динара? Господо, ја мислим, да то неће бити могуће. А за што тако мислим — доказаћу. Ја рачунам, да ћемо ми у 1893 години од старих извора добити 56 милиона, колико смо имали у најбољој години до сад, у 1891 години. Дозволићете ми, да од царине, услед измене уговора трговачког, добијемо за ову годину милион динара више, него што смо до сад добијали. Може бити, да ће тај извор прихода до године дати много више од милион динара, али у овој години неће се приход осетно увећати с тога, што је много еспапа увезено пре ступања у живот новог уговора. Исто тако држим, да ће приход од нових монопола ове године донети око пола милиона дин. чистог прихода. Рачунам, да ћемо и на трошарини имати некаквог вишка, ма да се може веровати да он неће бити Бог зна колики. Но да би одговорили правом стању, узмимо, нека и трошарина донесе пола милиона више но у 1893 години; — колико добијамо на тај начин прихода од старих и нових извора? — Добијамо 58 милиона динара. Ако би се од прихода прошле године наплатило за ову годину један милион више него прошле године и нека би се у кредиту уштедило исто толико — шта би добили? — Добили би целокупан приход од 59—60 милиона динара. Ја мислим, да више не смемо очекивати, кад се рачуна по законима вероватноће, који су садржани у заврш. рачунима од неколико година на овамо. Па ако не буде више прихода — а више не може бити — желео бих, да ми ко противно каже — онда излази, да ћемо имати један дефицит од 11 милиона динара за 1892 и 1893 годину. Осам милиона већ имамо за 1892 годину — то нам признаје рачун г. министра финансија, који сам прочитао. Од ове године имаћемо три милиона, дакле дефицит за 1892 и 1893 годину износе суму у округлој цифри од 11,000.0000 динара. Шест милиона динарр остало је старих претходних дугова, који нису покривени зајмом, који смо ономад примили. Шта излази онда; какву слику добијамо у газдовању за идућу годину? — Добијамо слику дефицита од 17 милиона динара.

Господо! Дај Боже, да се ја преварим, али бојим се, да ћу, на жалост, погодити, да ћемо у 1894 години у новембру месецу, кад се Скупштина буде састала, стајати пред новим зајмом од 17 милиона ефективних, који ће зајам бити потребан за покриће старог дуга од 6 милиона и новог из 1892 и 1893 год. од 11 мил. Ја понављам: ја бих желео, да се преварим, али се бојим да ћу погодити. А да ћу погодити, ја ћу вам изнети још неколико доказа.

Треба имати, господо, на уму, да у овај буџет нису ушле многе суме расхода, које не треба изгубити из вида, кад хоћемо да говоримо о дефициту. Мм смо одобрили зајам од 18 мил., а имамо и одобрење зајма од 31 јула 1892 г. Годишњина за оба та зајма износи 2,420.000 дин. У буџету за 1892 год., који у томе погледу остаје у важности за 1893 год., имамо за зајам, који је одобрен законом од 17 априла 1890 год. и јула 1892 год. 600.000 дин. Та је сума за ову годину довољна, али не треба заборавити, да сума од 2,420.000 дин. треба да уђе у буџет за 1894 год. Кад се претреса финансијско стање, онако као што нам је и дужност као народним посланицима, треба да пазимо да садашњу не задужујемо или управ не маскирамо будућност. Нама је дужност да у овом тренутку представимо тачно финансијско стање; јер само у јасној финансијској ситуацији можемо наћи лека или бар можемо наћи један од лекова, којим ће се избећи нова задужења. Ако се, дакле, том новом буџету за 1894 год. дода мањак од 1,820.000 дин., за ануитете, тиме ће се буџет за 1894 год са толиком сумом повећати. Осим тога. у овом буџету нема многих сума, које су већ одобрене у овој години. Тако, на прилику: ми смо одобрили 50.000 дин. на извршење закона о трошарини, ми смо такође одобрили, да трошак око увођења нових монопола (на жижице, петролеј, алкохол и хартије за цигарете) падне на терет садашње управе монопола дувана и соли. Та сума, која ће се утрошити за увођење та четири нова монопола, не може бити мања од једног милиона дин. Ми морамо све ове суме да саберемо па да додамо суми расхода за 1894 годину, коју ће Скупштина вотирати у новембру и децембру месецу ове године — кад се све то дода мора се још узети у обзир, да смо појединим нашим решењима одобрили многе накнадне кредите, у суми од 880.000 динара — јер (и ако стоји, да се из готовине плати — готовине нема) — морају се и они измирити из буџетских прихода. Дакле, и та суме накнадних кредита утицаће на стање касе у 1893 и на бтџет у 1894 год. Кад све то сумирамо: значи да ћемо у 1894 год. имати око 4 милиона више расхода, но што су оне суме прихода, које смо ставили у првобитни буџет за 2892 годину.

Још фали једна сума у овоме погледу. Нема суме расхода садашњих монопола, који износи преко пола милиона дин. Сетићете се, да смо решили у овој сесији, да се увећа расход монопола дувана и соли и железнице. — Та сума не појављује се у овоме вишку, који се спомиње за буџетску 1893 год. Међу тим, тим се сумама увеличавају државни расходи; оне морају остати стално у буџету, пошто су потребне за одржање тих установа.

Ако сам умео јасно да вам преставим слику: какав ће изгледати буџет за 1894 год., ја мислим, да ћете делити моје мишљење, да ће бити дефицита у 1894 год., у најмању руку, 17 милиона динара. Не треба још једну околност заборавити.

У овоме предлогу умањени су извесни кредити, а то су, међу тим, кредити који се у новембру месецу морају опет ставити у буџет расхода. Ми сад, по овоме предлогу буџета, бришемо кредите за подизање државних здања. Ти се кредити морају одобрити на основу закона о подизању јавних грађевина. С погледом на наше финансијско стање, ми можемо за овај тренутак да избришемо те суме и да се извинимо за гажење Устава за то, што је кратко време, и за то кратко време те суме не могу да се употребе. Али то не може да нам даје право, да не кажемо да тај расход постоји и да он мора ући у буџет за 1894 год. Сума његова износи 100.000 динара. —

Још да поменем једну позицију, о којој сте донели решење пре две-три године — а то је позиција од 100.000

дин., за подизање зграде Народне Скупштине. Сад се та сума у овоме предлогу брише, али може ли се то брисање превести у остале буџете и да те суме за свагда нестане из буџета? Не може. Ово брисање може поднети сада, а у јесен се та сума од 100.000 динара мора опет вратити у буџет и она ће неминовно оптеретити буџет расхода, у толико више, у колико се буџет расхода сад олакшава.

Сем тога, ми бришемо г. министру привреде око 180000 дин. За министарство привреде тражи се кредит од 233.545 дин., а одбор финансијски смањио је ту цифру на 48.000 дин, и онда у округлој суми остаје 180.000 динара. Даље, ни из предлога министровог, ни из извештаја финансијског одбора, не види се, које су то суме, које су у овоме предлогу, за кредите министарства привреде брисане. Ја сажаљевам, ако су брисане суме на материјалне потребе тога министарства, јер ако ма коме министарству треба дати више, него што се давало, онда треба дати министарству народне привреде. Ми приповедамо и овде, а и путем штампе доказујемо, да ће се наше финансиско стање поправити, ако се привредна снага народна ојача. Та је фраза лепа. Њу зна сваки на памет, и налазимо је често свуда, па чак је сваки зна и у сну.

Али, господо, како ћемо привредну снагу народну подићи, кад министру привреде, као покретачу те снаге, не дамо средстава, да ради на томе задатку?!

Будите уверени, господо, да без снажења привредне снаге, не може се очекивати стална равнотежа у буџету. За бадава ћемо брисати поједине позиције, одакле се плаћају чиновници, и одкле се набавља канцеларски материјал и плаћа кирија за одржање надлештва — ту неће моћи много да се уштеди, питање је, да ли је то уштеда, јер треба знати, да укидање од посленика државних — часника — не значи штедити, већ често пута значи расипати. Од посленика државних зависи, каква ће бити управа државна. Добра управа државна није никад скупа, а рђава није никад јефтина. Према томе нећемо много постићи тим брисањем појединих позиција буџетских.

У извештају одбора, видимо такође многа брисања. Одбор се трудио да што више уштеди — и хвала му на томе, али по мом нахођењу има овде многих уштеда, које тренутно олакшавају буџет расхода, но које неће ни мало олакшати буџет расхода за идућу годину. Ми можемо сад услед наглог повишавања државних прихода, по закону о монополима и по увозној тарифи, тренутно и да доведемо неку равнотежу; али такве су равнотеже прелазне и као и свако болесно стање изазива реакцију, т. ј. трзавицу. Много је горе што кад се вештачки створена равнотежа поремети, пре него се створи равнотежа правилним радом, који ће бити вазда доследан, и који ће вазда имати пред собом тежњу: да се финансиско стање унапреди на основу сталном и сигурном.

Ви ћете имати права, да ме запитате: Па добро, кад овакав посао не одобраваш и кад налазиш да не треба одобрити овакав начин прављења буџета, — шта би ти предложио и урадио? Запитаћеге ме: којим путем ваља да пође наша финансијска управа, па да се запста дође до онога, што треба? Ја сам напоменуо своје мишљење: да ће се снажењем наше привредне снаге почети и наше финансијско стање да снажи. То је тежња, која се не може постићи за тако кратко време, као што је журна тежња, да се постигне што пре равнотежа у буџету. Но на остварењу те тежње ваља радити; и ако хоћемо да радимо, онда морамо пре свега ставити влади на расположење потребне кредите, а не брисати министру народне привреде и оне суме, које је имао на расположењу. По мом мишљењу, наша привреда неће се кренути напред, докле год влада не учини оно, што појединци не могу. Има разних узрока, са којих појединци не могу да учине оно, што може да учини држава. Није време сад да о томе говорим. Али, истина је цела, да ми можемо тек онда коракнути у нашој привреди, ако се влада за то подухвати и ако не само покаже пута, којим ваља ићи, него пружи и средства за ту цељ. За то министру народне привреде не треба брисати ни једну пару, него му треба ставити на расположење, што је више могуће кредита. То је, по мом мишљењу, један од задатака, који ако се изврши, можемо се надати, да ћемо коракнути стварној равнотежи.

Има још један задатак, који стоји до нас самих. То је задатак, да се начело самоуправе, које је спроведено кроз наш Устав, оствари онако, како ће и по државне финансије бити корисно. По данашњим нашим законима, самоуправна тела имају готово само права, а дужности, које се у свима јавним пословима везују за прав сведене су на најмању меру. Сем неколико месних установа, које служе на подмирење потреба непосредне околине, — наша самоуправна тела немају никаквих других задатака за државу; а најмање задатака, који би држави олакшали финансиски терет. Немамо ни једну варош у Србији, која неће да има гимназију или средњу школу. То је врло леп знак нашег развитка и схватања нашег народног образовања. Али те установе стају државу више, но што је важност државне потребе, које они намирују. Држава има да издржава оне установе, које требају целој земљи. Међу тим, ми, као становници појединих општина, имамо потребе месне природе. Таква је потреба и она, да се наша деца не удаљавају од кућа наших, него да буду у околини нашој, те да можемо над њима да водимо надзор и да их васпитавамо у домаћем погледу. То је оправдана жеља. Али ту оправдану жељу нашу не мора да намири држава својим приходом — односно буџетом. Не би ли било правилније, да се дужности за одржавање таквих установа ставе на терет самоуправним телима, која те установе желе и требају Кад би се тим путем пошло у свима гранама државне управе, ми би са буџета државног бацили знатне суме. Рећи ће се можда, да то народ свакојако плаћа, а плаћа и овако како је сада, а плаћао би и онако, како ја предлажем. Али, велика је разлика кад народ плаћа својим самоуправним телима и кад плаћа држави. Ако хоћемо истину да признамо, ми радије плаћамо прирезе за општинске потребе, него ли прирез за државу, јер од онога што плаћамо као прирез за општину, од тога видимо користи у нашој непосредној околини, а од онога што дајемо држави као порез, не видимо непосредне користи и теже сносимо такве дације. Сем тога баш и чист рачун интереса кретао би сваког појединца да пре подноси терет, које би му натоварило самоуправно тело, него ли терете државне, па баш ако би оба била за једну исту установу. Ево примера. Сад Ћупричани моле за гимназију и нуде услове врло повољне. За што они чине овај корак? Зато, што су ради да имају децу код својих кућа. Сваки од вас воли да му је дете поред њега, па ма плаћао за одржавање гимназије и 25 дуката годишње, него ли да плаћа 25 дин., па да мора дете да шаље далеко од себе. Ћупричани имају средњих школа у близини. Имају их у Јагодини, Свилајнцу, Параћину, па опет нуде повољне услове за средњу школу у својој вароши. Овако као што становници ћуприски раде, тако би исто требало да ради и сваки становник наше отаџбине, и онда би велики део терета од државе прешао на самоуправна тела. Грађани би имали рачуна да подносе и веће терете за самоуправне установе, него ли за државне. Добили би отуда дуплу корист — прво, што би им била деца у близини, а друго, што је трошак мањи; ово ће вам бити јасније, кад наведем пример. Кад један Ћупричанин шаље дете у Јагодину, њега стаје најмање два дуката месечно, а сем тога још мора по који пут да оде до детета. Трошкови око тога годишње износе најмање 30 дуката. И зар није боље, да плаћа годишње 10 дуката прireза, и да има децу код своје куће? С тога ће гледишта сваки рачунати, кад се овај систем установи и кад се на самоуправна тела пренесу и дужности, а не само права, као што је данас.

Сем тога, господо, напоменуо сам мало пре, да државна управа, и то рђава државна управа, није никад јефтина; а добра није никад скупа. Међутим код нас је на жалост до сад увек стајало на том гледишту, да се има што јефтинија управа па макар то била и лошија. Што год је снага боља, то се мора боље и да плати. Умно снажан и вредан човек, вреди више него десет неспособних. Задатак краљевске владе

је, да у том правцу размисли, како ће се добри посленици државни, који нису баш у свима гранама довољно заступљени, да се сведу на најнужнији број. Способни људи, више ће урадити, па ма их мање било. Али онда ваља и боље да се плате. Јевтиније је по државу да пристојно плаћа једног доброг посленика, него оскудно да награђује 5 слабих.

Рећи ће се да нема довољан избор способних радника за управу државну. Ја бих на то одговорио: биће их, чим се награда за труд повећа. Данас нема рачуна човек, који је способан да буде књиговођа у министарству финансија, да служи за 3500 или 4000 динара, кад он може да добије на другом месту 8—10.000 динара. Држава, дакле, плаћа способне људе врло мало, и због тога не може да их добије; а кад би се пошло путем, да се способни људи боље награде, онда би држава имала и бољих радника. Кад би се ово учинило, онда би се дошло до смањивања расхода државних.

Ја бих имао још много да говорим о овој ствари, али налазим да је оно, што сам имао част да кажем, довољно да се види, за што сам узео реч противу поднетог предлога и како, у главном, мислим о мерама, којима би се наше газдинство уредило на сталној основи. Пошто ћемо ове јесени, ако Бог да здравља, имати на ново Скупштину и буџет у целини; дозволите ми да завршим мој говор с тим: да сажаљевам што за предлог овакав, какав је, не могу да дам свој глас. —

Министар финансија Мих. В. Вујић — Господо, г. Вукашин Петровић изнео је мане у овоме предлогу за измене у закону о буџету, које је он пронашао, да их има и оне су га, вели, определиле, да на завршетку свог говора сажали, што не може да да свој глас за њега.

Да ли овај предлог има мана и то онаквих, какве је он напоменуо, то је његова лична ствар, а ја бих на то његово мишљење могао да кажем само толико, да сваки, који хоће да се определи, да ли да да свога гласа за ове измене у закону о буџету или не, он има да се определи за њих према оцени, коју сам у себи има да створи о томе: да ли су ове измене, које се овде предлажу, потребне или не? За мене фактички излази закључак: да ово, што г. Вукашин Петровић овако мисли о овој допуни буџета, он може то чинити за то, што ваљда налази, да ове повишице у буџету не треба у опште одобравати. Г. Вукашин пита: чиме да се покрију ти повећани издаци, који се предлажу у овој допуни буџета? На то питање ја имам да кажем само толико, да се имају покрити новим изворима прихода и да данас у овој години, кад смо вотирали те нове изворе прихода, и то у другој половини саме године, ја не бих говорио по својој савести, нити бих одговорио оној тачности, која се захтева при саставу буџета, кад бих ја приходе од тих нових извора у појединим цифрама стављао у буџет. Нема тога министра финансија на свету, нема тога финансијског капацитета, који ће на памет стављати изворе прихода, који тек имају да се узаконе. Сви извори прихода стављају се цифрама у буџет тек према стеченом искуству и подацима. Ми, бар у погледу ових нових монопола, тих података и искуства још немамо, и кад их немамо, било би врло лакоумно ставити одређену цифру прихода, за коју се ни мало основаних података не налази. Ето за то је на покриће нових буџетских кредита стављено у овај буџет само то, да се они имају измиривати. Оволико сам сматрао за нужно да поменем, кад Вукашин Петровић изјављује: да не може да да гласа за ово с тога, што му је ово неопредељено, јер као што сам мало пре рекао, говорити противу ове допуне буџета значи у самој ствари исто, што и гласати противу повишица на војном буџету; противу повишице, коју данашње државне потребе захтевају.

И надлежни министри, а после њих и финансијски одбор свели су на најмању цифру све оно, што се могло да сведе и г. Вукашин ипак каже, да он не може за то да гласа и кад то каже, он би требао зар и да нама каже и које би позиције уштедети требало, и ја бих био први, који би му на томе врло захвалан био.

Кад се хоће озбиљно да претресе и савесно да критикује у Народном Представништву један овако важан предлог, као што је допуна буџета, онда та критика треба да обухвати пре свега оправданост или неоправданост позиција, које се предлажу и оцену висине, до које се оне пењу и да ли према свему што се предвиђа, има тим повишицама места или не, као и то, да ли наша данашња сувремена финансијска снага допушта да трошимо на војску толико, на администрацију толико, на грађевине оволико и т. д.? Ја бих дакле разумео г. Вукашина Петровића, кад би се он на тој стручној оцени задржао и дотакао ове стране буџета и ових измена, и кад би ако не у појединостима, а оно бар у главним потезима, казао да буџет, који се предлаже садржи у себи такве издатке, који према нашој финансиској и привредној снази нису оправдани. Кад би он, као критичар овог буџета свео своју критику на нешто позитивно, на нешто, што би се дало правдати, кад би казао одређено, што мисли, да би се могло избрисати од предложених позиција на администрацију, на финансију, на војску и т. д., кад би за тим одузео те цифре од целокупног буџета расхода, па би ипак према нашим фактичким приходима нашао дефицита, онда би дужност била не само лично његова, већ целог Народног Представништва, да позове владу, да пронађе и предложи нове изворе, за покриће тих неопходних издатака, којима ни он не би могао спорити потребитост. То би ваљало чинити већ и по самоме начину састављања буџета. Јер, господо, буџет по самој природи ствари гради се тако, да се прво учини преглед најнеопходнијих расхода, које држава мора да учини, и за тим се према тој суми гледа, да се нађу приходи, који би могли да покрију те расходе. Ако се ти извори не нађу, онда она има да се реши или да се смање или укину извесне позиције расхода, које нису преко потребне или ако се то не може да учини, онда има да се траже нови извори прихода.

Толико је, мислим, довољно речено у одговор на прву изјаву г. Вукашина, у којој сажаљева, што не може да гласа за овај пројектовани додатак буџету. Његова изјава не може, по моме схватању да издржи никако озбиљну критику, јер би се ова у сваком парламенту код образованих народа морала да ограничи на овако критиковање буџета, како сам га ја напоменуо.

Ја бих дакле, разумео г. Вукашина, кад би он казао: влада нам предлаже расходе, који нису оправдани, и ја налазим, да би могла да се скине, рецимо, извесна позиција у војном буџету или просветном и т. д. и кад би се и после такве процене тих позиција, нашло да би ипак било дефицита, онда би му патриотизам налагао, да сам укаже на нове изворе прихода, или да захтева да то влада означи; овако ја морам да изјавим жаљење, што не могу да признам, да је воле оправдан разлог, са кога г. Вукашин мисли, да може сажаљевати, што ће гласати против овог предлога. А сад да пређем на појединости.

Г. Вукашин каже, да је овај предлог нејасан и да има својих мана. Да бих показао са колико разлога он то тврди, ја ћу да пређем на најбитније напомене и прекоре, које он чини овом предлогу о изменама закона у буџету. Прва примедба, бар по моме мишљењу, није у самој ствари ни мало важна, јер се она тиче самог наслова. Ну са овим је отпочео г. Вукашин и казао, да му је нејасан сам наслов. Па лепо. У чему је та нејасност? Наслов гласи: „Предлог о изменама закона о буџету“. Ја нисам могао да нађем други, бољи српски израз од овога. Ми имамо један закон од 22 Јуна ове године, који смо у овој истој скупштинској сесији донели. Шта је тим законом казато? Казато је, да онај буџет, који је донесен за 1892 годину по сили политичких прилика, које су се извршиле за ово последње време — мора да важи и за ову годину. Ми сад тај буџет имамо као буџет за 1893 годину. Али тај буџет за 1893 год. не може да одговара потпуно потребама за ову годину и за то неминовно следује, да се морају учинити извесне измене у њему. Ја сам о томе већ раније говорио, а и позивам се и на стенографске белешке, где ће то бити забележено, да сам казао сам да измена мора да буде просто

с тога, што држава није кристалисана, што она не стоји на једном месту, већ јој се живот мења из године у годину, а те измене изазивљу и нове издатке, који се морају накнадно узаконити. Не налазим чега може бити нејаснога у самоме наслову, кад је наслов по све чист и јасан. У осталом, ако би се могли наћи нови називи и изрази, који би јасније ово опредељивали, ја сам вољан да присганем да се то исправи; али их ја нисам могао у српском језику бољих наћи. Напомињем да је тај наслов употребљен и у свима другим пројектима законским. И тамо се каже: „Предлог за измену постојећега закона". Са тога дакле, смем мислити, да је ова примедба бачена тек онако, да се нешто каже!

Даља примедба г. Вукашина састоји се у овоме:

Он вели, да му је нејасно, да ли је ово измена у буџету или измена у закону. И једно и друго, господине Вукашине! Ја не могу другачије да кажем, јер ја бар по моме схватању не могу да увидим разлику у томе, што ће се ко запитати: да ли је ово измена у буџету или у закону. (Чује се: у главноме буџету). Са свим све једно. Буџет је закон и свака измена његова у исти мах је измена и у буџету и у закону о њему! Примам дакле то, да је ово измена у главном буџету и у самој ствари у исти мах и измена у закону. Ово је, дакле, измена у закону о главном буџету, који је вотиран 22 Јуна ове године за ову годину. Не може овде бити паметног питања о томе, да ли је то измена у главном буџету или у закону, јер је главни буџет закон, а пошто је ово измена у буџету, то је тим самим и измена у закону, и обратно: пошто је ово измена у закону, то је тим самим и измена у главном буџету. То је једна игра речи, којој је најмање било место у начелној буџетској дебати, коју озбиљније водити треба.

Даља напомена г. Вукашина у овоме је:

Он вели: изгледа ми да није учињен тачан рачун ових измена, које се предлажу. Нејасно му је, вели, с тога, што не види да ли је повећање позиција, које се предлаже овим изменама, срачунато за годину, пола године или неколико месеци?

Кад би г. Вукашин прочитао пажљиво све позиције редом, он би с ваљда и сам сетио тога, да, где год је реч о личним персоналним издацима, да ту и може бити још речи о месецима; али, где је реч о материјалним издацима, да ту не може бити поделе на месеце. — И г. Вукашину и свакоме, који познаје грађење буџета, може бити јасно, да другачије не може бити, него да се персонални издаци рачунају сразмерно до краја године а материјални издаци срачунати су у онолико у колико треба да попуне целокупну позицију.

Узмимо само један пример. Узмимо за пример министарство војно. Ту су наглавније позиције: за набавку хране, одела и других потреба за војску. У буџету 1892 године, који важи и за 1893 стављена је једна позиција, која се показује као недовољна за ову годину и шта се може предложити сад овим законом? Кад је и ако је та сума за набавку хране или одела недовољна, онда се каже: тражи се повишица од 800 хиљада или толико и толико хиљада динара. Та повишица је не за један месец него за целу годину. Ту је дакле оно колико се укупно тражи да се попуни оно што не достаје; а само лични издаци могу бити рачунати према остатку времена до краја године.

Дакле, у главном, господо, на ову примедбу ја мислим да је лако одговорити, и да сам довољно на њу одговорио тиме, кад кажем, да само код личних издатака може бити времене дебате на месеце, а код материјалних издатака тога, у опште, не може бити. Ја ћу да се дотакнем још једног, тако исто споредног питања, — споредног бар за мене, — по мом нахођењу, — па ћу онда да пређем на главне замерке, на питање о дефициту. Г. Вукашин Петровић пита се, чуди се управо, какав је то главни благајник, и какви су то чиновници главне благајнице, који могу пристати на овакав предлог измена, и какав ће хаос настати у државним књигама? Ја га ево могу уверити овде, да је у самој ствари цео овај предлог редигован, и већим делом и грађен у главној благајни, и да главна благајна са своје стране ни најмање тешкоће не налази за књиговодство у томе, што се ова измена чини; ни један рачуноиспитач, ни један чиновник главне благајне, није нашао за потребно, да учини ма какву примедбу, јер се зна, да са оваквом изменом никаквог нереда у књигама не може бити. Ја сам већ напоменуо, да би хаоса у књигама могло бити онда, кад бисмо имали један буџет за пола године, или 7 месеци, па кад бисмо онда утврдили са свим из основа други буџет, за другу половину, или $^5/_{12}$ године. Овим, што се тражи сада, не мења се цео буџет, него се у буџету за 1892 г., који важи и за 1893. г. траже накнадне измене, тражи се управо повећање недовољних позиција, траже се једном речи накнадни буџетски кредити. Ја мислим, да ће г. Вукашин Петровић и сам признати, да, кад не бисмо сад ово тражили, већ кад би оставили да овај буџет од 1892 г. важи и за 1893 г., све до краја године, шта би онда било? Било би неоспорно то, да би на крају године морали поједини министри да траже одобрење накнадних кредита. Па би ли то било правилно, господо? Не! Напротив то би баш било са свим неправилно. Скупштина би тада могла с правом замерити и рећи нам, па зар нисте могли предвидети ово у току године? И кад сте могли, зашто нисте тражили још у току године накнадан кредит, док је Скупштина радила, а не, пошто сте их утрошили, да тек онда тражите накнадна одобрења! И зашто бисмо ми у 1894 год. излазили пред Скупштину са предлозима, да нам је требала ова и ова позиција већа, кад би она могла с правом да каже, ово што сам напоменуо; она би могла своје прекоре да управи баш на извесне позиције, и да каже: „Зашто нисте захтевали повећање те и те позиције на војску, кад сте знали и могли у напред знати, да на њу треба бар 1.000000 д. више?" За храну, одело и вежбање?

Не би — и опет понављам — било правилно, да ми утрошимо тих 1.000000 дин. сада, без претходног одобрења, па да у идућој години изађемо пред Скупштину са тражењем накнадног кредита за војску. Сваки би нам с основом могао пребацити: „Па зар ви 1 јуна, кад је била Скупштина на окупу, нисте могли предвидети, нисте могли казати, да вам ове године треба за војску тај већи кредит, те да вам се одобри, него га сад накнадно тражите? Ја бар дакле, мислим, да би се у том случају пре могло замерити влади, и зато да би се то избегло, зато, што је правилније кредит тражити пре, но ли, после утрошења, зато, ја налазим да је много правилније кад се то, што се предвиђа, да се мора утрошити ове године, да се одмах и предложи, него да се тражи одобрење, пошто се већ утрошило.

Понављам и опет, да књиговодство, неће имати никакве неприлике од оваке измене; оно ће имати просто, да оне позиције повиси, које су повишене, а оне смањи, које су смањене, и ништа више, — а све према ономе, како овај предлог буде вотиран. И од оног часа, од кад овај предлог буде вотиран, па за два дана књиговодство ће ово све да унесе у своје књиге, и да утврди, која је позиција буџетска за 1893 г. према ономе, што је за 1892 г., вотирано, смањена је за оволико, или увећана за оволико, а то је буџетски кредит, који је Народна Скупштина одобрила, па то ће и да се по томе троши до краја године. Ту апсолутно никакве пометње нема у вођењу књига и рачуна, јер су то текући исти послови, а да смо имали засебан буџет за пола године, и да смо имали за остало пола, или бар за трећину године, други буџет, са свим из основа изведен, онда би књиговодство морало у овој години два разна буџета да води, и онда би у самој ствари морали да имамо бар два завршна рачуна за ову годину. То је оно што је и мене и моје другове руководило, да по невољи, кад већ није било могућности да се за времена вотира нови буџет, изађемо пред Скупштину са предлогом, да се онај стари буџет вотира, па после да предложимо најпотребније измене и у буџету.

Овом приликом место му је да одговорим и на ону напомену, на прекор г. Вукашинов, као да је ово четврти или пети буџет. Па молим вас, ако поделите и овај буџет на засебне позиције и буџете, и још засебно у седницама и вoти-

рате, онда ово може бити и сто педесети буџет! Има овде повише позиција, па ако би их бројали све посебице, онда, ако хоћете, може бити и сто педесет буџета! Али, молим вас да се манемо шале, већ да озбиљно говоримо! Овако ствар стоји. Прво је вотиран буџет од 1892 г. за 1893 г., и то по невољи. За тим смо нашли за правилније и корисније, да буџете индустријских и трговинских подузећа државних, као што су: жељезница и монопол дувана и соли, подвојимо, и изнова утврдимо, те да буду за се вотирани, с тога што се они из основа мењају сваке године, мењају се позиције целог прихода као и позиције расхода њиховога. Са свим је право да те радње индустриске добију свој правилан буџет; кад по невољи не можемо да имамо редовне правилне буџете и за све друге државне управе.

Толико о овоме.

Да пређем сада на главно питање г. Вукашиново.

Оставићу на страну оно питање о самоуправним органима. Нећу да вас морим тиме, колики део државних послова може једно самоуправно тело вршити. У осталом то и није сада на реду питање, да о њему говоримо: Закон о организацији тих самоуправних власти говори о дужностима и правима, која имају на те самоуправне власти да се пренесу, и још је под питањем у колико може да буде олакшице државних буџета у томе, што ће поједини издаци бити само пренети на самоуправне органе.

То су питања у која нећу да улазим. Само ћу једно да напоменем. Ако смањимо буџет државни, па пренесемо издатке на путове, школе и т. д. на те самоуправне органе, тиме народу није ништа олакшано. Ми можемо из политичких разлога да кажемо да је боље, да окрузи рукују тиме, и да се они за то сами и порезују, али на крају крајева то је за даваоца пореза једно исто. Стојали ти издаци у буџету државном, или у буџету окружном, среском или општинском, све једно је; давалац пореза мора да плати. Та олакшица била би дакле на први поглед само привидна и варљива; народ мора да сноси те терете, па разрезивали и држава, округ, срез или општина; апсолутно је то све једно. Ово сам само узгред напоменуо.

Нећу да говорим ни о посебним питањима о привреди и т. д. о чему је говорио г. Вукашин Петровић. Он је сам казао како је готово постала стереотипна фраза у свима листовима и свуда „подижимо привреду па ћемо побољшати државне финансије“. И ја баш зато нећу у то да улазим, нећу да говорим о томе, како треба да подигнемо привреду, па да помогнемо наше финансије, него ћу да пређем на оно, што је најважније у говору г. Вукашина Петровића, а то је питање о дефицитима.

Ја се сећам, господо, кад су, истина не баш с истих места, али опет из околине опозиције, правили тако исто рачуне, лаке руке, сећам се врло добро како се олако оперисало са милионима. Ја мислим да се и ондашња господа посланици добро сећају, кад је ондашњи вођ опозиције г. Авакумовић правио рачун дефицита за 1891 год. да је рекао, да ће дефицит бити 12—14 а вели, може бити 20 милиона. То су биле цифре, које су могле да уплаше не само Скупштину, галерију и штампу већ и цео свет. Толико се сећам да је говорено, да ће дефицит бити баш 14 милиона. И дошла је либерална влада на управу земље (каквим путем, — оставимо на страну), и она је, да би утврдила, да је за исту 1891 годину дефицит доиста оноликi, колики је она тврдила, да га мора бити она је одредила своју комисију. Та комисија имала је да цифрама докаже оно, што је влада у опозицији тврдила: да је дефицит за 1891 годину 12—14 милиона; ну да оставим оне веће цифре, па да се задржим само на ових 10 и 12 милиона. Та комисија дакле, коју је либерална влада одредила, требала је да потврди горње рачуне радикалног дефицита, она је имала у право, — извините, што ћу да употребим један можда тривијалан израз - да се баци блатом на целу радикалну владавину, и да покаже и докаже да је радикални буџет био скроз лажан. И да не би томе сами либерали сведоци били, у комисију је ушао и г. Вукаши Петровић.

Вукашин Петровић — Ја се ограђујем од овога, што г. министар наводи, као да сам био у тој цељи изабран у комисију.

Министар финансија (наставља) — Ја сам предузео да говорим само о дефицитима и о ономе, што је г. Вукашин под својим потписом за време либералне владе констатовао, па узгред морао сам наравно напоменути и то, како је комисија састављена и са каквим смером; казао сам, да не би комисија била састављена из самих либерала, либерална је влада нашла за потребно, да узме и једнога човека из напредне странке. Та комисија, тако састављена, прегледала је све позиције буџетске, прегледала до најмањих ситница све приходе и расходе 1891 године; исправила је све мане у завршном рачуну и све формалне несугласице рачунске; испабирчила је тако рећи све до најмањих ситница, што би ишло против радикалне владавине, и какав је резултат? Резултат је господо гај, да у место оних 12 и 14 милиона дефицита, либерална комисија заједно са г. Вукашином, као својим чланом, потписује, да фактички дефицит за 1891 годину износи свега на свега шест стотина хиљада динара. Не заборавите, господо, да је то прва година, за коју је радикална влада могла озбиљно да изради свој предлог буџета државног, и какав се је резултат показао? — то је г. Вукашин потврдио сам својим потписом, признавши да је дефицит за 1891 годину тако незнатан, да не износи више од 1% од целокупне буџетске суме.

Г. Вукашин изволео је међу тим сам признати, да је под напредном владом годишњи дефицит износио у средњу руку 6 милиона. И у једном чланчићу, који је изашао у Келнским новинама он је признао, да је дефицит за 1891 годину 600 хиљада динара и нешто више. Ја драге воље признајем и сам оволики дефицит, и примам га. Јер, кад узмемо дефицит од 6 милиона према напредњачком буџету од 44 милиона, онда он износи 14%, а кад узмемо наш дефицит од 600 хиљада динара према нашем буџету од 60 милиона динара, онда то износи нешто више од 1%. Ја нисам те рачуне закључивао, него су ти рачуни закључени од стране да не кажем непријатељски расположених, али од политички не наклоњених противника и ти су рачуни ето показали овакав сјајан ресултат. И ја бих морао бити и сувише добар за противнике кад се не бих послужио самим резултатима противничким, да покажем, колики је дефицит завршног рачуна за 1891 годину. Свести за две године дана напредњачки дефицит од 14% на 1% и то по признању самих противника, ја мислим да је то огроман корак у поправци наших финансија,

Као што знате, Скупштина од 1891 године била је састављена из истих посланика, који су и пре били и она је одобрила тај буџет са врло незнатом изменом, јер једва да је разлика у неколико хиљада динара — исти тај буџет, дакле, вотиран је и за 1892 год. Г. Вукашин прочитао је из мог извештај где се — каже, да је 1892 година подбацила у приходу за 7 милијуна и рачуна тих 7 милијуна као чист дефицит. Морам да изјавим господо, да је та напомена још неисправна и потекла је вероватно отуда, што је г. Вукашин неправилно разумео ствар. Ја нисам казао да је дефицит за 1892 год. 7 милиона динара, нити сам могао нити могу то рећи, докле год завршни рачуни не буду готови, јер није довољно да буде готов завршни рачун прихода, него ваља да буде готов и завршни рачун расхода. Ја сам казао у извештају да још за месец дана, управо до 1 Септембра, завршни рачун расхода не може бити готов. А докле год исти не буде готов не може се знати колики је прави дефицит 1892 године. Дакле, у оном извештају не стоји да је дефицит 7 милиона, тај је могао г. Вукашин пронаћи само кривим разумевањем. Колики ће бити фактички расходи то се још незна. Ја нисам пророк да вам и пре склопа рачуна то предскажем. Може бити расхода мање него што се предвиђа и од величине тога зависиће, колики ће бити дефицит — већи или мањи. Међу тим, узмимо баш да завршни рачун за 1892 год., покаже свих 7 милијуна као дефицит.

Сад да се запитамо господо, како је то могуће да се покаже таква разлика у дефициту 1891 год. и онога у 1892

год. по једном и истом буџету. Ја истина у години 1892 нисам никако био министар, али ипак знам, да је до 9 Августа добро пшло са прибирањем прихода државних. Да се запитамо да ли није можда разлика била у имућству народном у год. 91 и 92. Жетва није била у народу добра и разлика није тако осетна била, да би се тиме могло то протумачити, и у томе наћи узрок невољи 1892 године. Како је дакле то могуће, да исти буџет са истим приходима и расходима у 1891 год. показује 600.000 дин. дефицита а у 1892 4 — 5,000.000 па чак и 7,000.000 дин. дефицита.

Има, господо, често уштеда, које се чине и против воље самих министара, просто зато, што на време пара нема. За то се надам, да дефицит од 7 милијуна у 1892 мора у неколико смањен бити, јер неће бити довољно новца на расположењу, да се сви депоновани кредити из 1892 г. измире. Од куда је то потекло, да се запитамо и какви су то скокови? То је морала зар бити неродица или несрећа у земљи или какво ратно стање те да 1892 г. баци 5—6 па и 7,000.000 дефицита по оном истом буџету, који је важио предходне 1891 г., кад је било свега дефицита 600.000 дин. Такво питање мислим да заслужује озбиљну пажњу, и на то питање треба обратити пажњу народног представништва и о њему треба да промисли и г. Вукашин Петровић.

Од куда је дакле тај дефицит, који ће бити као што г. Вукашин каже, 5—6 па и 7,000.000 дин. у 1892 год.? По мом најдубљем уверењу лежи у томе — што се од 9 Августа прошле године терала само партијска политика, а прикупљање државних прихода обесило о клин. Често се каже, како радикали нису имали довољно ауторитета према својим властима, да приходе државне на време прибирају. И та се замерка чини од стране опозиције, која пребацује радикалној странци, да нема довољно власти да заповеда својим органима. На то је чини ми се, баш згодно да напоменем, да је резултат од 1891 год. показао да је радикална влада најенергичније прибирала државне приходе. Ја вас о томе могу и цифрама уверити да су ти приходи од 1891 све до 9 Августа 1892 г. најјаче и најбоље прикупљани. А шта је наступило 9 августа? Обећавало се укидање монопола дувана и соли, и пустило кријумчарење дувана на штету државне касе. У место најживљег прикупљања пореза у најзгодније време — у јесен — полицијске власти бациле су се само на партиску агитацију. Ето отуда у 1892 год. мање 7 милијуна прихода!

Народ је могао 1892 године исто тако да плати порез, као и 1891. Нама се, господо, хоће данас да пребацује, да ми терамо само политику, а ја вам опет кажем и фактима доказујем, да ми нисмо терали политику, него смо спасавали земљу од финансиске невоље, у коју смо пали без наше кривице, прибирајући ненаплаћену порезу државну и увећавајући државне приходе, гледали да напредњачки дефицит скинемо с врата овој земљи. (Већина Скупштине: тако је, тако!)

Од 9 Августа се у истини терала само политика, од тада се јуришало на општине и једино спремало земљиште за изборе. Резултат тога рада државних органа огледа се у неприкупљеним приходима државним, а усљед тога у 7 милијуна мање прихода, него што га је било 1891 год. Ја мислим, господо, да ћете се сви ви, који објективно ствар посматрате, сложити са мном, да друкчије није ни могло да буде у добу онаког пустоловља и партизанског терања политике једне владе преко државних органа а противу воље већине народа. (Већина: тако је). Ја понављам питање: да ли није у 1892 години било ратно стање, да ли није била неродна година, те да је народ могао казати: немам откуд да платим порез, немам храну и стоку да продам те порез да платим?! — Не, господо, свега тога није било. Ми тај узрок можемо наћи једино у политичком преврату од 9 Августа. Тај преврат много кошта и углед државни и финансије њене; а терети и позицију пензионара, ствара и оне политичке финансијске невоље, од којих пате и финансије и држава.

Г. Вукашин, кад је говорио о дефициту за 1892 годину, казао је: да ће овај дефицит прећи и у ову и у идућу годину и каже: у идућој биће још већи за неколико милиона динара. То је, господо, рачун без крчмара. Јер тај дефицит од 1892 године, садржан је већ у меницама и боновима, која се имају исплатити предвиђеним зајмом и по томе дакле не могу остати и даље на дугу. У чему се он даље састоји? — Састоји се у незнаним сумама по буџету. У извештају, кад је било речи о зајму, казато је, да је и то ушло у рачун и да се и већина депонованих кредита има да исплати из зајма. Даље долазе неисплаћени рачуни, па онда дефицити на ануитетима државним, што смо првог Јуна већ морали исплатити. И то је садржано у рачуну привремених дугова затечених на дан 1 Априла ов. г. Тај дефицит чије суштаствовање нико не пориче, ми нисмо могли исплатити обећањима, нити смо га могли избећи, већ смо га платили у боновима и меницама. Мој претходник бивши мин. финансија плаћао је извесне дугове анујитета у меницама, које су садржане у зајму од 2 милиона, и ми то тако исто морамо исплатити. Те менице, које садрже дефицит оне су садржане у овом зајму. То смо наследили, и то морамо и исплатити. И то су — опет понављам — све последице тога, што приходи државни нису прибирани, док су расходи услед 9 Августа повећани.

Према овоме дакле, не стоји рачун г. Вукашинов, да ће бити тога дефицита из 1892 год. чак и у 1894 години, рекао сам да ме је г. Вукашин криво разумео, као да сам ја казао да је дефицит у тој години чисто 7 милиона. Колико је на чисто знаћемо га тек кроз месец дана. Међу тим већ све бонове и неплаћене рачуне и менице из 1892 године исплаћујемо вотираним законом, који опет примамо на наша леђа. Ја не треба да вам говорим о појединостима и да вам то потврђујем новим доказима, јер све то имате тачно изложено и потврђено у извештају министарства финансија, који је пред вама. У томе извештају тачно је казано, колико дугујемо по меницама отоманској Банци и колико има да се плати за ануитете у Берлину и Бечу. Све те суме дакле, треба одузети, јер не улазе у онај рачун, који је за свој рачун правио г. Вукашин. Онакав рачун, као што га је правио г. Вукашин, могао би он правити само за онога лајика, који не разуме ствари, али бар за мене он не може да прави такав рачун, да оно, што је ушло већ у рачун да се исплата узима у дефицит, чак за до године! Зајам је вотиран, да се то исплати и с тим је свршено. Г. Вукашин налази да и после исплате зајмом, опет остаје неки стари дефицит од 8 милиона и три за ову годину, свега: 11 милиона, и на основу тога рачуна, он ствара слику, какав ће чак бити буџет у идућој години. Ја не претендујем на ма какав пророчански дар, те са тога не могу прорицати какав ће бити буџет за 1894 годину. У Новембру месецу опет ћемо бити овде, па ћемо буџет ралити заједно и постараћемо се да га начинимо да бар буде као и онај буџет за 1891 годину. Али ја, сад не могу улазити у тај рачун, са колико ће растење терета прећи на идућу годину, колико ће бити свега повишица а колико прихода за идућу годину.

Ја признајем, да ја нисам у стању ни да кажем, колико ће дефицита бити за ову 1893 годину а откуд могу да говорим о дефициту за идућу 1894 годину. У 1892 и 1893 год. знамо већ да има дефицита због политичких превrата, а шта ће нам бити у 1894 год. зависиће од тога што у години радили и учинили будемо.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 61 НЕДЕЉА 15 АВГУСТА 1893 ГОДИНА III

44 САСТАНАК

30 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Милош Марковић

(НАСТАВАК)

(О буџету, Мих. Вујић).

Ако хоћемо сад да говоримо о изворима, из којих потичу дефицити, не треба се задржавати на овим повишицама, што су овде срачуњене за 5 месеци, јер, кад се састанемо 1. Новембра, испитаћемо хоће ли се те повишице одобрити и за до године. Али нека баш те повишице и остану, то је ипак најтањи део терета, јер ово не би изнело више од 4 милијуна на повишење терета, за целу идућу годину, и то по тој невољи, што расходи државни расту већ по постојећим законима. Ја нећу даље да идем и да вам на дугачко објашњавам откуд поглавито потичу дефицити. Главни извор њихов лежи у 300 милиона дуга, које је радикална влада наследила; они потичу од оних 15 — 16 милиона ануитета наслеђених од напредњачке владе. Сваке године ми имамо мањак на ануитетима а нарочито жељезнички зајам. Ја мислим, да је велики корак учињен у напред, кад је радикална влада успела да дефицит од 6 милиона, који г. Вукашин признаје, да је био сталан годишњи дефицит напредњачких влада, сведе у 1890 години на 4 милиона, а у 1891 на 600.000 динара. И поред свега тога каже нам се: деде ви радикали, сад учините да дефицита више никако нема. Лако је, господо, критиковати са стране, кад се узме у оцену само данашње стање, лако је то казати што не усавршите то стање да имате чак и вишка, али је питање, откуд те невоље потичу и јесмо ли ми те невоље смањили или повећали. Ја смем смело да тврдим, да смо ми те невоље смањили од $14^0/_0$ на $1^1/_2{}^0/_0$. И дефицит од $1^1/_2{}^0/_0$ невоља је, али много мања од $14^0/_0$. Нека данас после 9 Августа буде два и три процента нека буде и пет и шест процената за сву годину, па шта из тога излази, јесмо ли ми за то криви? Дефицит од $14^0/_0$ сведен је био на $1^1/_2{}^0/_0$, а сад је опет порастао на $6^0/_0$, а зашто је то?—Зато што је било преврата у земљи, који је поновио старе невоље.

Ја нећу да вам говорим о унутрашњим невољама прошлог режима, него ћу само бацити летимични поглед на спољашњу невољу, која је од преврата произашла. Довољно је само напоменути ради илустрације спољашњих невоља да се није могло наћи не 44,000.000 дин. зајма, него ни 1,000.000 дин, није се могло наћи на страни под владом до 1 Априла. Курс државних облигација спао је био на најмању меру, у опште кредит државни до крајности сатрвен, то је факт. Господо. ја ћу драге воље признати јавно да сам лажно говорио, ако не стоји то у извештају комисије, да је дефицит од $14^0/_0$ и да је курс државних папира 1891 стојао куд и камо више курса од 9 Августа прошле године овамо; 1891 год. курс је државних папира стајао тако добро да смо имали понуду, да смо могли извршити конверзију дугова, али данас после либералног режима на ту конверзију не можемо за сад још ни да помислимо. 1891 год. могли смо да добијемо зајам за конверзију дугова са $82^1/_2$ и са $4^0/_0$ интереса и уштедили бисмо до 4 милиона годишње на плаћање ануитета, сад то не иде! То смо могли учинити за то, што је курс државних папира достигао био висину од 93. Та понуда за конверзују дугова, који је радикална влада била прелиминарно закључила, и сад стоји у архиви министарства финансија, али данас 1893 године ту конверзију не можемо да извршимо просто за то, што државни папири стоје данас на курсу 76 и 77. Лако је говорити треба конверзију дугова извршити, тако је говорила и либерална опозиција, али, господо, треба знати да се конверзија дугова може извршити тек онда, кад се дође до буџетске равнотеже и кад курс државних папира истера бар преко 90 са $5^0/_0$. Тек онда се може мислити, да се може закључити зајам за конверзију дугова са 82 и $4^0/_0$, какву понуду имадосмо 1891 год., иначе то је само једна празна жеља. Лако је критиковати у опозиционим листовима те ствари, али не треба онако, као што се у опозиционим листовима пише, да се тако олако и у Скупштини говори; ако је дозвољено у листовима товарити одговорност једног на другога, ја мислим, да у Народном Представништву, треба са више озбиљности испитивати финансијске прилике и узроке невољама, које нас још и данас даве.

На појединостима у рачунима г. Вукашина, ја се нећу сада задржавати, само ћу узгред изјавити, да никако не стоје рачуни г. Вукашина, како ће дефицит 1894 год. бити оволики или толики, док 1894 године не буде ни напредњачког ни либералног самовлашћа, као што се посигурно надамо да га бити неће, онда ће се и влада и Скупштина већ и без бриге Вукашинове постарати, да се не поврате врлине напредњачких дефицита. Ви имате, господо, наштампан финансиски извештај у вашим рукама, тај извештај није одштампан зато да иде у архиву, него је штампан за то, да у њему видите тачан преглед нашег финансиског стања. Из тога извештаја тачно се види, какве су то подужице, које г. Вукашин рачуна у дефицит будућности, зато што и сад неке подужице остају неисплаћене. Ту на првом месту долази 2,000.000 динара код Народне Банке. То су све дугови из напредњачке владавине;

ту су бонови (750.000) од 1883 год. Тако исто учињена је и позајмица на солске и државне облигације у округлој суми од 2,000.000 дин. Ја ћу да вам кажем разлог, за што држава баш не налази рачуна да баш хита са исплатом ових позајмица. Држава има рачуна да то код Народне Банке још држи, јер плаћа на те позајмице 4%, а да узме зајам да то претвори у сталан дуг, морала би плаћати 5% и 6%. Дакле, држава налази материјалног рачуна, да ту позајмицу још не исплаћује Народној Банци а случајно је ту и интерес Народне Банке, који се за сад слаже са интересима државе. Јер на те суме тече јој интерес као сигуран приход. Ако баш Народна Банка, дође у незгоду, да јој и те стране суме затребају, држава ће вратити Народној Банки позајмице и у опште биће јој у случају нужде на услузи, као што је и Народна Бэнка позвана — да држави на услузи буде. Ето из тога чистога интереса држава налази бољега рачуна да не претвори ту позајмицу у сталан дуг, него да и даље још стоји код Народне Банке, што је за државу врло повољно, да плаћа мањи интерес. Држава је прво плаћала 6% па после 5% за тим 4½% и на послетку сведен је интерес на 4%, који је, као што рекох, за државу врло повољан.

Дуг железничке дирекције није дуг државне благајнице, јер је он покривен нарочитом сумом ануитета у буџету дирекције. Долази дуговање управи фондова, штампари и класној лутрији. Овде у извештају се каже, да државна благајна има да прими од управе фондова преко 1,000.000 дин., којим ће се покрити тај остатак. Ја могу навести факт, да је за оно дуговање класној лутрији од 300.000 дин. већ издата наредба управи фондова, да у најкраћем року ту суму класној лутрији исплати. То су просто извесне подужице једне државне касе према другој. Ето, то су ти рачуни, који су остали непокривени овим зајмом и ми немамо разлога да те подужице претварамо у сталан дуг, јер то су дугови такве природе, да за сад немамо ни разлога, да их у сталан дуг преобраћамо. Међу тим има и један други разлог. Не можемо ми, кад год нам затреба новаца, тек само да кажемо, хоћемо оволико, те да изађемо на јевропске пијаце и да тражимо зајам за све, што нам затреба.

Ви знате, да је први пут вотиран закон о прирезу од 6 на сто, па после закон о прирезу од 10 на сто и у 1892 г. поред свих корака, који су чињени, да се зајам оствари на пијацама јевропским, нису хтели ни да чују за њ. Ми смо успели од 1 Априла да закључимо зајам од 44,000.000 номинално, по курсу 76 са 5 на сто и то, кад су папири државни 77 и 80. Ја сам и пре казао а и сад понављам, да према стању, које сам затекао, доста је успеха, кад можемо толики и такав зајам да добијемо. Ако мисли г. Вукашин, да је зајам неповољан, нека то изволи овде казати а мислим, признаће да се према данашњем стању не може захтевати боље, нарочито кад сравни овај наш зајам са зајмовима према курсу од 61 и 62 за које су се давале најреалније залоге.

Господо, још да одговорим г. Вукашину и на ону замерку: зашто се у чл. 4 каже само у опште онако да се повишице буџета државног имају покрити повећаним царинским прихо дима и приходима од нових монопола. То је само зато, што ја не могу у напред да кажем имаћемо од нових монопола толико и толико, јер ће ти монополи тек сад да се уводе у живот, а то се не да преконоћ извршити, за то треба времена да се те установе изведу и тек се онда може посигурно тврдити, колику ће повишицу у цифрама дати. Колика ће цифра повишице прихода бити, није у измени буџета стављено и то нам ставља у грех г. Вукашин. Међутим сам госп. Вукашин рачуна много већу повишицу, већ за ову годину преко 2,000.000 динара. Ја сам ту био скромнији од г. Вукашина, јер рачунам мање. Ја рачунам на уштедама свега 1,000.000 дин. Уштеда ће тих бити и по невољи, што државна благајна не може увек да изда на време новац појединим надлештвима. О томе надлештва морају да воде озбиљна рачуна а често и по сили околности нека места чиновничка остану празна. Ја рачунам највише 1,000.000 дин. А повишицу прихода од нових монопола, од царинских прихода, од монопола дувана, рачунам свега укупно до краја године 1,000.000 дин. Према томе, ја ћу да будем још скромнији и да рачунам све те изворе за покриће новог кредита на 2,000.000 дин.: један милион од повишице прихода, а један од уштеда

Према првобитном владином предлогу тражен је кредит 3,027.000 дин., али је по пристанку владе у одбору, тај кредит смањен на 2,600.000 дин. као кредит преко потребан. Ова повишица од 2,600.000 дин. можемо рачунати, да се у најбољем случају може покрити са 2,000.000 дин., а 600.000 дин. остаје дефицита. То је дефицит према изменама, а хоће ли баш толики бити, то ми не можемо у напред казати, све зависи од енергичне наплате пореза. Ако ове године покажемо живљу енергију у прикупљању порезе као у 1891 год., можемо се надати, да дефицит буде само ових 600.000 дин., иначе, дефицит ће зависити од енергије у прибирању порезе у овој години. И још, господо, ваља и то имати на уму, да најмање треба бацати кривицу на радикалну владу за ове предложене повишице у буџету. Ове повишице су последица онога, што је пре било, оне су последица свих ранијих погрешака до 1 априла. Другим речима 1 април је био последица онога, што је пре њега било. Разуме се, да је 1 април морао повући и нове терете, јер није се могло радити са затеченим персоналом, отуд толики кредит за пенсионовање, отуд по милиона више на Скупштину и т. д. Према свему, ја рачунам, да ову годину можемо да завршимо са дефицитом од 2 милиона. Па нека се заврши и са 3 милиуна, то је за ову прелазну годину већ доста поможено према прошлој 1892 г.; ви се сећате да сам ја овако говорио и либералној опозицији 1891 год., јер нико не може себи присвајати ту особину, да дефиците, којима порекло лежи у основи једној, која се потеже од толико времена, од невоља, које су нам претходне владавине оставиле; да се тај дефицит од једном искорени, да се сасвим ишчупа из корена, треба да прође неколико година, па да се то излечи, треба стабилног смишљеног рада, правилног рачунања, па да се до тога крајњег резултата дође, да се равнотежа у буџету поврати. То је, господо, у првој линији задатак министра финансија, а то је у исти мах и задатак целе владе и Народног Представништва. Без помоћи осталих грана управе државне, т. ј. без реформа и уштеда у администрацији не може бити брзог успеха. Јер министар финансија не може растење расхода подмиривати све новим приходима, јер и то има својих граница Да, и Народно Представништво тако исто је позвано, да се и са своје стране стара да се овај циљ постигне. А какав је то задатак? Никакав други него онај, о коме сам већ у почетку свога говора своје мишљење изнео. Тај задатак може бити по самој природи ствари, сведен на ово: ми треба пре свега да умеримо наше издатке и растење њихове из године у годину и ако не можемо смањити војску и не можемо смањити школе, а оно можемо бар на администрацији његовој штедети; за то, велим, дајте бар да умеримо у колико можемо растење расхода и то стање да задржимо донде, док не дођемо до равнотеже, па онда можемо пустити нека расте и буџет војни и буџет просветни и привредни и културних послова у опште.

Г. Вукашин пита: за што су брисани неки кредити министарству привреде? Кад би се оставило све, што нама треба по свим струкама, ми бисмо могли саставити буџет од још 10 милиона расхода више. Али се не може тако, него се може за сад одобрити само оно, што је најпотребније. Овде Вукашин говори сам противу себе, јер се то никако не слаже: тражити у исти мах веће расходе и мањи дефицит. То је обична појава у Народном Представништву, која увек избија на површину, али која долази у склад са правилном финансијском политиком: тражити подмирење неких нових потреба и у исти мах желети што мањи дефицит. Често се у Скупштини говори: хоћемо бољу војску, боље школе, јаче полагање привреде, а одмах сутра дан за тим: нећемо нове терете и нећемо дефицит. Кад је финансијска невоља, онда се морају не само повишивати приходи, већ по потреби за време смањивати и расходи. Смањите расходе, јер са измишљањем издатака не може се ићи у бесконачност! Ја бих молио господу

из опозиције, да у место фраза изнесу позитиван предлог, шта може из буџета да се избрише и ја мислим, да ће Народна Скупштина одмах то прихватити и, која позиција у буџету није потребна, она ће извесно и решити, да се избрише. Сваки такав предлог добро би дошао и влади и Народној Скупштини, јер то је једно моћно средство, којим се буџет може довести у равнотежу.

Друго средство, које је прописано самом природом ствари, то је повећање прихода. Кад знамо, какве терете и невоље имамо, кад знамо какви су дефицити наслеђени, и кад нам је свима задатак, да их што пре уклонимо, онда поред умеравања расхода остаје нам још и задатак, да тражимо нове изворе прихода. Па шта је, господо, урадила радикална владавина од почетка свога, је ли пошла у напред, је ли се задржала само на ономе, што је наследила? Ја могу само тврдити, да је брзим кораком пошла у напред. Учинила је већ огроман корак у напред тиме, што је повратила у држави изворе, који су понајважнији, а то су монополи дувана и соли. То су најважнији извори, који нам данас највеће приходе дају, који нам дају могућности и у највећој невољи, да можемо да живимо и одржавамо државни живот наш. Одуживањем железнице много је уштеђено, а повишењем таксе и увођењем нових појединих пореза приходи појачани.

Ти нови и повећани приходи, могли су учинити само, да дефицит од 6 и 7 милиона сиђе на 600.0000. Сад опет треба тражити нове изворе; и влада вам ево по невољи пружа донети предлог о увођењу нових монопола, који ће нам бити знатан извор прихода, чим се организују. Господо, ми не уводимо те монополе, што нам се тако хоће, него за то, што су нам преко потребни; ма да при том врло добро знамо, да увођењем тих монопола, вређамо многих приватне интересе, многе куће, које су живеле од ових артикала, који се сада монополишу.

На крају крајева да сведем мој говор на ово. Право замерање, права критика сваког буџета, па и овога имала би да садржи у себи ово: да изнесе позиције расхода, које су непотребне, па да за тим претресе позиције прихода; међу тим критика, као што је сад овде изнесена, бар оваква по мом уверењу, није ништа друго, до неплодно фразирање, од кога се српске финансије не лече. Лако се играти речима, али је тешко радити делима.

Вукашин Петровић — Сажаљевам, господо, што сам и у овој прилици видео, да се г. министар финансија, без икаквог повода и без икаквог узрока и без икакве користи, за саму ствар, често пута удаљава од предлога, па се упушта у личне заједнице, користећи се већином, која му је наклоњена, министар финансија изјавио је да сам ја ушао у комисију 1892 год. да се заједно са осталим члановима, бацам блатом на радикалну странку. Ја свечано одбијам од себе да је мене руководио ма какав недостојан смер. Када сам се примио почасти да будем члан финансиске комисије од 1892 год., ја чак мислим, да влада либерална није имала никакву другу намеру, именовањем те комисије, него што је била намера владе од 1887 год., која је такође поставила таку комисију. Овака влада, када се режим промени и кад се једна партија скине са управе земаљске, има право да види какво финансиско стање прима од својих претходника. И са те тежње прошла влада је одредила финансиску комисију; она је изузетно од поступка бивше радикалне владе, у ту комисију позвала из сваке партије по двојицу а из своје — владајуће партије више чланова; тако састављена комисија прегледала је финансиско стање онако какво је.

Ја сам срећан, што могу да потврдим речима самог г. министра Вујића, које је речи изговорио, *да он прима у подпуности извештај комисије од 1892. год.* Шта значи то? То значи да један од мојих противника признаје мој рад за исправан и прима га као потпуно тачан и правилан. Ја сам ономад напоменуо а и сад сам сажаљево, што нисам могао да се овако изјасним за рад о комисији од 1887 год. која је прегледала стање напредњачких финансија. Да је финансиска комисија од 1892 год. имала задатак да се баца блатом на радикалну странку, — као што вели г. министар финансија, питам вас, шта јој је сметало, чиме јој је био дат запт, да то и не учини? Сам резултат, који је г. министар финансија признао као тачан, показује да није била намера комисије да се баца блатом на радикалну влада, већ да покаже и констатује право и истинито стање финансиско. И бити члан такве комисије, за мене је могло бити само част, и ја се радујем што сам имао прилике, и могао у друштву с мојим друговима да изнесем истинито стање ствари, и што сам могао да добијем признање од човека, за кога се зна како је на спрам мене расположен! Кад бих ја хтео да идем путем, којим иде министар финансија да се не бих морао враћати ни за два месеца у назад, ја бих могао да узмем стенографске белешке од 16 Јула и да учиним прекор г. министру финансије, ја ћу да му прочитам један став, који је он сам изрекао овде у Скупштини. То је г. министар финансија пре месец дана казао, и наштампано је у стенографским белешкама. Но ја сам сматрао да је не достојно употребити у овој важној прилици оружје личних заједвица.

Ја сам у мом првом говору изнео, са највећом ладношћом податке, које сам поткрепио мојим разлозима и тиме сам учинио једну дужност, о којој је сам г. министар финансија у истој прилици, т. ј. 16 Јуна рекао озо: „Израда буџета зависи од савесности владе, која га израђује и од савесности Народне Скупштине, пред коју ће влада са тим пројектом изаћи“ И кад ја примам ово његово мишљење, које је он, као што рекох, исказао у седници од 16 Јуна, морам као члан Скупштине да уђем у савесно проучавање предмета и да изнесем савесно своје мишљење, учинивши употребу од моје дужности, нисам му дао права да ми чини прекоре личне природе. Ја писам вас позивао нити говорио: „немојте примити предлог министров, него примите моје мишљење!“ Ја сам учинио само употребу од мога права и од моје дужности те сам изпео своје мишљење. Па не само да сам га изнео, него сам га поткрепио разлозима, које може г. министар, ако налази да су неисправни, да побије, али да побије опет разлозима, разлозима стварним. Ја нисам у положају да изнесем сличност између садашњег претреса и оног пре две године.

Ја онда нисам био члан скупштине, нити знам, шта је г. Авакумовић говорио. Ако је говорио овако како ја говорим, онда је он вршио своју дужност. Да није говорио не би одговорио својој дужности.

Ја мислим да би већина имала право да ми замери, кад бих ја изишао да говорим противу овога предлога министровог, а не би изнео разлоге. Овако пак ја сам изнео разлога, којима доказујем моје мишљење. Ако су ти разлози погрешни, ваше је да цените. Ја сам у напред знао, да ће моји разлози проћи на лијо; јер се разлози противника не цене нигде као што треба. И ја не знам чиме сам заслужио да г. министар финансија увек у свом говору напада лично на ме и прелази у личне грдње на нас напредњаке.

Срећом моја толеранција наспрам политичних противника, многима је од вас позната, и мислим, да нисам дао доказа, да сам човек, који не може да се разговара са вама, као са својим политчким противницима.

Господо, ја сам изнео а и сад потврђујем онај навод да ће дефицита у 1894. год. бити 17 милиона динара, а у истим мах изјавио сам жељу, да се преварим. Ни г. министар финансија не сме казати, да дефицита бити неће. Године 1889, кад је министар финансија потврдио са онога истог места, да ће дефицит бити један до два милиона динара; то његово тврђење није се испунило. Јер шта видимо сад? Видели смо приликом претреса закона о привременом прирезу, да је од ванредних прихода утрошено 48 милиона динара и да је дефицит од 1 Јуна 1887 год. до 1 Августа 1892 год. износио 29 милиона. То су суме, које смо ми нашли споменутом приликом. Но о томе не би требало сада говорити, пошто то није на дневном реду. Што смо имали да говоримо о томе, ми смо говорили, кад је био на дневном реду закон о привременом прирезу. Али, ја хоћу сад да говорим о разбистрењу

питања, које има да се сад реши, и које је сада на дневном реду.

Г. министар финансија вели, да је тешко у напред прорачунати, колики ће бити приходи из нових извора; а ја држим, да је то баш и задатак министра финансија и владе, која је на управи. То је дужност министра финансија, који прави закон, јер он мора да зна снагу створених извора, а то није баш тако тешко сазнати. Када се знају предмети оптерећења, када се зна стопа, када се зна поступак, којим ће се вршити закон финансијски, кад су познате све те подробности, онда је лако и прорачунати вероватну суму прихода. Према томе, ја налазим, да је неоправдан разлог г. министра, када вели, да он не може у напред да прорачуна колико ће бити прихода из нових извора. Ако ми, као посланици са клупа, не можемо да то знамо, он треба и мора да зна, јер му је то дужност. У колико се његов прорачун слаже са завршним рачуном, у толико је он бољи министар финансија; а у колико је већа разлика између прорачуна и завршних рачуна, у толико је он гори министар финансија. И, кад он избегава да тако ради, онда значи, да избегава да стане пред јавни суд; а то не служи на част никоме, па ни министру финансија.

У интересу истине, ја имам да скренем пажњу господе посланика на једну околност.

Г. министар финансија напоменуо је, да су они привремени дугови, који су остали, или ће остати непокривени, — да су они из ранијих година Ја мислим, да је крајње време, да се престане са тврђењем онога, што се може противно доказивати. Дугови, који су остали не покривени, излазе из дугова жељезничке управе за нове инвестиције у суми од 2,690.000 динара; а то је половина оне суме, коју сам ја поменуо, као квасац за ново задужење. Преко половине износи сам дуг жељезничке дирекције. Да то није постало 1883 и у опште пре 1887 године, доказ је сам извештај министров, у коме се наводи, да је тај дуг постао на основу нарочитог одобрења у буџету 1891 и 1892 године. А тада су била ова иста господа министри на управи земаљској. Дуговање то, дакле, не може да се датира из ранијег доба; као и дуговање класне лутрије државној благајни.

Дуговање министарства спољних послова Народној Банци, то је постало отуда, што министар спољних послова није имао од куд да изда плату својим чиновницима на страни, па је с тога морао учинити зајам код Народне Банке Дакле, и то је дуг, који није наслеђен, него је створен 1892 године. Дуговање Народној Банци од њеног постанка у три бона 750.000 динара има два. Једно, које је држава дужна Народној Банци; а друго, које не постоји од 1883 год., него је направљено од 1887 год. па на овамо.

Дуговање Штампарији није дуг старијих времена, јер за исплату истога дуга, одобрен је зајам 31 Дек. 1887 год. а извршен уговором од 4 Јануара 1888 год. извучен пак 1889 год. Дуг штампарије требао је да се плати из зајма за консолидовање државних дугова. Тако исто што дугује државна Благајна Управи Фондова за 1892 годину и другим повериоцима око милион динара — и то г. министар не може да докаже. Али, ако је и из ранијих времена, њему је одобрен кредит да то плати. Само један дуг као што рекох датира се из ранијих времена, а то су ова три бона Народној Банци од 750.000 динара. Дакле, сви ови дугови падају на терет владе, која је дошла после 1887 године

Сем овога, морам да вам кажем, да не стоји, да се на жељезнички дуг плаћа 4%; јер је у боновима, те с тога то треба и да се исправи у говору г. министра финансија.

Г. министар учинио ми је још један прекор: да сам ја потписао онај извештај, у коме се каже, да је дефицит за 1891 год. 680.000 динара.

Јесам, — али имајте на уму, да је по завршном рачуну било вишка у приходима над расходима у $1^1/_2$ милион дин. — показао се, дакле, суфицит. Комисија, којој сам ја био члан, проматрајући стање ствари по књигама, по актима и по закону вероватноће — јер се по књигама није могло све видети — по свима, дакле, околностима, комисија је судила и створила је убеђење, да у истини не само нема суфицита, него да има дефицита од 680.000 динара. То је разлика од два милиона динара.

Министар је тврдио, да има вишка; комисија је нашла да има мањка; а то чини разлику од преко два милиона. Ја сам ишао још и даље, па сам доказао, да је дефицит за 1891 год. износио преко 5 мил. динара. Но о овоме, што сам пре кратког времена овде говорио, нећу сада поново да говорим. Сада ћу само да напоменем, кад је одобрен први зајам за одужење дуга, имали смо дефицита 7 мил. и тај дефицит уједан пут је скочио у 1889 на 14 мил., а у 1890 сгао је на 4 милиона. Сама та лествица показује, да наш буџет није уређен на сталној основи, већ зависи од случајности, која није предвиђена. Та случајност могла је, да правда дефицит за 1891 годину, али ко може да гарантује, да се она неће и сада десити? И ја смем да потврдим без велике бојазни, да ће се са дефицитом већ 1894 год. доћи до оне суме, колику сам ја казао и за коју сам навео своје разлоге. За што? Сем оних разлога, које сам навео у првом мом говору још и за то, што г. министар финансија мисли, да је новим зајмом покрио све привремене дугове. Не. Он је покрио само ануитете за прво полугође 1893 године. Међу тим бонови, који су тако исто привремени дуг, нигде се не појављују у буџету а њих ће бити и у 1893 и у 1894 години. Они се не појављују у завршном рачуну, но само у закону о буџету, баш да вам наведем члан закона — у члану 5 закона о буџету од 1892 године, — иначе њих нема нигде. Дакле, он је платно привремене дугове а не и дефиците. Дозволиће ми пак г. министар финансија, да је велика разлика између прикривеног дуга и дефицита.

Из тих разлога ми немамо право, да износимо наше мишљење у овом тренутку о овом предлогу, а нема потребе, да се помиње шта је казао г. Авакумовић пре годину дана и шта сам ја писао по новинама. Ја сам имао право да кажем оно у што ја верујем, а г. министар је изнео оно, у што он верује. И ви имате право и дужност, да примите или одбаците оно, што је он казао, или да одбаците оно, што сам ја казао. Само нема смисла да у овако важном питању улазимо у личне заћевице. И ја бих молио, да се од тога поштедимо и сада и од сада, као што смо то до сада чинили. То захтева озбиљност предмета, о коме се води реч; то тражи од нас положај, у коме смо.

Министар финансија — Ја морам да се позовем на вас, господо посланици, као на сведоке, да оцените, да ли је у мом пређашњем говору било личне увреде и личне полемике. Апсолутно није. (Чује се: *и није*) Г. Вукашин Петровић приписује себи изразе, које ја нисам употребио. Ја нисам овде казао, да је баш то намера г. Вукашина Петровића била, да је образована комисија, која је као противничка имала доиста задатак тај, не да хвалом обасне, него рекао сам, извините за тривијалан израз, да се баци блатом на радикалну странку и да констатује, да је радикална влада иза себе оставила силан дефицит. Ја пре свега одбијам од себе, да ми је намера била, да лично ма кога вређам. О комисији је такав глас већ раније растурен био по новинама, ма да сама комисија није завршила тако свој рад. То је за њу врло похвално и часно, што је она ипак беспристрасно констатовала право стање. Ја сам вам казао а кажем и сада: ја потписујем резултат, који је комисија потврдила, јер тај резултат потврђује, да су се намере владе од 9 августа разбиле о књиге и о цифре. За то извештај комисије није ни растурен. Он је изнесен само једном у новинама. Међу тим цео извештај је спакован у министарству финансија. И влада, која је са оноликом поштом образовала комисију за констатовање рђавог радикалног газдинства, није налазила за потребно, да од стране министра финансије пошље бар из колегијалности осталим министрима по један такав извештај. На једној страни лежали су егземплари повезани у платну за министре, а на другој страни у министарству финансија лежало је наштампано 2—3000 тих изве-

штаја, од којих сам ја послао, колико треба надлежним министрима и предао их и Скупштини.

Ја мислим, да је прекор г. Вукашина требао да отпадне, кад сам кажем, да се намера, с којом је комисија образована, разбила о цифре, па пошто је г. Вукашин Петровић и сам потписао тај извештај, то је наравно и он признао, да цифре говоре у корист радикалне финансијске политике.

Г. Вукашин Петровић даље напомиње, како је министар финансија дужан, ако је, вели он, добар министар финансија, да састави тачан рачун прихода. Министру финансија дата је дужност, да гради предрачун буџетски, али у своје време пре састанка Скупштине — пре првог Новембра. То дакле, стоји, да је министар финансија дужан, да предрачун буџетски сагради, да га пре првог Новембра одштампа и преда Скупштини, па да се он одобри и то наравно за идућу годину. Али тражити од министра финансија, да он у јуну и августу месецу — јер ће тек у августу бити друго читање закона о новим монополима — прорачуна, колики ће приход до краја ове године дати ти монополи, који ће тек сада ступити у живот, ја мислим, да ће признати и сам г. Вукашин, да то не само није дужност ни једном министру финансија, него шта више да би му се то и с правом замерити могло, кад би тако олако цифре у буџет стављао. У августу месецу тврдити, колико ће монопол на жигице, цигар-папир и т. д., монополи, који ће тек у живот ступити, дати прихода до конца године, били би с моје стране и сувишна брзоплетост и непромишљеност, и ја радо признајем, да у томе правцу никаквих финансијских способности немам, да у августу месецу начиним предрачун прихода до 31 децембра — то би био тек прави рачун без крчмара. Ја то не могу и нећу да примам на себе, а хоћу и могу да примим на себе, да у своје време правим предрачун колики ће бити приход и расход државни за идућу годину.

Даље, господо, ја мислим, да исто тако могу одбити прекоре оне, које ми је учинио г. Вукашин, као да сам ја хтео да поредим њега са опозицијом, т. ј. са вођом опозиције од пре две године. Господо, пре свега у томе не може бити ни речи о увреди за Вукашина. Господин Авакумовић, био је чак и председник министарства и министар, као год што је био и г. Вукашин Петровић министар. Поредити министра са министром и то Вукашина са Авакумовићем не значи зацело вређати Вукашина. Ја сам само напоменуо, да има сличности у замеркама, које су пређе чињене и у садашњим г. Вукашиновим, које су можда и случајно само сличне. Јер исто тако као и пре не да се ни сад тврдити, на памет, да ће дефицит бити 10, 12 па и 15 милиона дин. Као и отоич, тако и сада потврђујем, да резултат саме противничке комисије доказује, да напад није истинит, и имам право да тврдим, да ће рачуни и ове године бити правилни и исправни и да не може бити оноликог дефицита ни у 1893 години, а још мање у 1894 од 10, 12 или 14 минара. Даље г. Вукашин каже: ја не знам, како то министар не помиње, да је дефицит из прошле године ушао на терет ове године. Ја опет велим: да јесте, јер све што је остало од неисплаћених рачуна из 1892 године, то је све садржано у боновима, и у рачунима, који још нису претворени у бонове, а то је све ушло у 7 милиона дин. у боновима; даље затечено је у неплаћеним рачунима, који су ушли у депоновани кредит, а то понајвише у депоновани кредит министарства војног. Ти рачуни нису исплаћени, они имају тек да се исплате, и ми смо их унели у рачун онако исто, као и неплаћене ануитете. Дефицит прошле године садржан је дакле, већ у боновима и неисплаћеним рачунима и курсовима и изложен тачно у извештају, који је пред вама. Даље, овде са свим греши г. Вукашин и нема права, да тврди друкче. Јасно је и чисто по самим рачунима, који су поднесени, да те суме улазе у рачун исплате, и дакле, не може бити тога да дефицит из 1892 год. пређе у другом облику у дефицит 1893 године.

Г. Вукашин је на завршетку своје речи говорио и о разлици између дефицита и привременог дуга. Ја нисам никако и никад ни могао пасти на ту мисао, и чини ми се ни у сну — (опростите за тај израз) не бих могао пасти на мисао, и ваљда ћете ми толико признати, да знам шта су привремени дугови, а шта је дефицит, што у осталом и ви сви знате. Г. Вукашин ће ми признати, да су дефицити извор привремених дугова, да дефицити стварају привремене дугове. Јер, чим се заврше и закључе једне године рачуни, све што остане неисплаћено од тих рачуна, то су привремени дугови или у облику менице или бонова. То су дакле, привремени дугови. На такву мисао, да су дефицити и привремени дугови једно и исто могао је доћи само г. Вукашин, јер ја то нисам никад казао (чује се: *јесте — од стране опозиције).* — То сте могли само ви да кажете!

Најзад г. Вукашин у својим исправкама додирнуо се и завршних рачуна 1891 године, па хоће да оправда у неколико своју реч тиме, што каже: како је у завршном рачуну за 1891 годину било суфицита онда, кад је тај рачун поднесен, а ја кажем, да смо знали сигурно, да нема суфицита већ дефицита од 600 000 дин. и да та разлика долази отуда, што управа државних дугова води рачун за себе, а и главне државне благајне за себе и што се дефицит на ануитету има да дода завршним рачунима, па да се учини исправка.

То се врло добро знало и онда, и та је исправка, коју је и сама комисија учинила, врло умесна, и из ње се може видети оно, што сам и сам рекао да је по завршним рачунима било свега 680.000 дин. дефицита. Ја овде, господо, нисам говорио ни о каквом суфициту, и да ли завршни рачуни показаше суфицит. Ја сам само казао да тај дефицит одиста постоји, али да је тиме показан велики успех, према ономе, што је раније под непредњацима било.

Даље је г. Вукашин поменуо, како су се кретале цифре дефицита до 1890 године. Господо, кад погледамо истини у очи, ја мислим, да вам неће бити нејасно а и г. Вукашин знаће да све до 1890 год. није било радикалног буџета. И и све оно, што је било дефицита до 1890 год, то није било по буџету радикалне владе, није дакле, било по радикалном буџету, кога тада није ни било, већ је све то било по напредњачком буџету. Молим вас, напредњачки буџет за 1887 годину, важно је и за 88 и 89 годину, а радакална влада, долазила је тада на кратко време, па је после дошао Христић и тек, кад је дошла радикална влада по ново, 1889 године, и кад су почете основне измене новим Уставом да се чине, радикална влада, примила је у наслеђе све још од 1887 године, па у оним основним изменама увођењем новог Устава дошло је, те је 1889 год. управо за 14 месеци, што је ваљда заборавио г. Вукашин, било 14 милиона дефицита.

Оцените сад буџете радикалне владе први 1890 и други 1891 године, па ћете наћи да је буџетом од 1890 год. дефицит сведен на 4,000.000 дин. а 1891 на 600.000 дин.! Ето то је и комисија са Вукашином утврдила. Вукашин хтео је даље да каже: како сам ја неверно цифре дуговања преставио, јер сам понеке дугове у рачуну овога зајма изоставио. Међу тим то не стоји, јер у мом извештају није апсолутно ништа изостављено, већ је само казано, да овим зајмом нећемо да плаћамо дуг железничке дирекције у 2,691.000 дин. који ја нисам унео за то, што то задужење има свог законско-буџетског основа, што је дирекција железничка сама тражила па је чак и мимо министарства финансија да тај свој посебни зајам оствари и зато је и тражено, да јој се вотира нарочита једна позиција, с којом ће железница сама да изврши потребне набавке у суми од прилике 5,000.000 дин.

Од те суме железница се досада задужила са 2,900.000, које код Народне Банке, које код Београдске Задруге. Сад је промењено стање у толико, што ће управа државних железница и министар грађевина у споразуму са министром финансија гледати, да се овај зајам, који је гарантован једном позицијом железничког прихода, изврши, онако исто као што је вотиран један зајам министру народне привреде од милион динара за рудник. То ја нисам метуо у привремене дугове главне државне благајне, јер су то кредити, који се вотирају једном трговачком индустријском предузећу, које ће оно имати да попуни из својих прихода онако исто, као што тога има и код монопола дувана. Ето за то нисам то уносио, и не бих то за сад никако ни уносио, кад имамо дугове наше централне

благајне, које пре свега морамо да измиримо. Кад не бисмо имали подужице из нашег државног буџета, кад не бисмо имали дефицит на ануитетима, онда бисмо могли казати да и ове железничке зајмове држава сама одмах оствари. И монопол дувана сваке године исплаћује куповину дувана, који ће израдити тек у идућој години, и према томе и тај дуг монополски од 900.000 динара и то би онда био привремени државни дуг, и онда би и то требало метути овде у зајам! Али то је привремени дуг једне индустријске установе, као што је монопол дувана и тај монопол дувана има то да исплати из својих нарочитих позиција буџетских. Такав је случај и са железницом и у министарству народне привреде са оним вотираним кредитом од милиун динара за руднике. Дакле, о томе не треба ни говорити и мислим да се г. Вукашин овде изгубио у рачунима.

Што се тиче Класне Лутрије, то се по себи разуме да позиција Класне Лутрије пада на терет државе. Ја сам поменуо само то, да је ових 300.000 динара покривено приходом, који има да даје управа фондова, и да је издата наредба да управа фондова ту суму измири и она ће ју измирити.

О оном дугу код српске кредитне банке од 80.000 динара не ћу ни да говорим. То је једна ситна подужица, која је учињена по текућој позицији буџетској за једну буџетску потребу.

Остатак дуга државне штампарије, кад би се трагао, видело би се, да се тај дуг повлачи из ранијег доба. Тај остатак дуга потеже се од 10 година, ако не и више. Непрестано из године у годину државна штампарија задужује државну благајну, те се дуг преноси. Дакле, ово задужење није производ прошле и претпрошле године, него је последица ранијих година. У опште ја не знам годину, која не преноси по 400 до 500.000 динара дуга из ранијих година у будућност.

Оно, код Народне Банке око 700.000 дин. стоји *на некаквој* облигацији управе фондова, и то је позајмица из 1887 године као год и на солску облигацију. Бар ја се не сећам да сам ја као министар финансија то залагао, то је залога, која је затечена. Мени се чини, да је она из прве половине 1887 год. Али, кад се рачун *сведе, излази овако:* од оних 6 милиуна, што вели г. Вукашин, отпадају одмах 2,690.000 динара, за тим отпадају 300.000 дин. Класне Лутрије, то је 3 милиуна. Дуг Народној Банци повлачи се од 1877 године. Што се тиче штампарије, тамо је такав неред, да ја мислим, кад би се увео ред и кад би се потражили приходи, да држава не би била дужна штампарији, него штампарија држави, јер је држава досад толико издатака учинила, а међу тим правога реда, рада и контроле у тој штампарији нема. И тек сад предузети су први кораци да се штампарија у ред доведе.

Дакле, имам да учиним исправку, да не остане тај утисак и да не изгледа, као да сам ја имао намеру да вређам г. Вукашина. Пре бих се ја на њ потужити могао. Али, где факта говоре, ту речи престају и ја нисам могао имати намеру да вређам г. Вукашина, јер сам и сам потврдио, да је комисија закључила у главноме правилно свој рад и тај рад није саопштен само за то, што је најбоље оправдала радикалну финансиску политику; за то је требала тек радикална влада да дође те да тај извештај изнесе и публикује. Извесно, да је извештај комисије показао оно, што се смерало, тај извештај био би од њих публикован и налазио би се не само по свима среским канцеларијама, него можда и у свима општинама, али пошто резултат није показао оно, што се очекивало за то је и прикривен и тек га је ноћ 1 априла извукла из прашине.

Стојан Новаковић — Господо! У досадањем расправљању измена и допуна у овогодишњем буџетском закону, отишло се врло брзо на страну од предмета, који је на дневноме реду; отишло се у ситнице, у ствари споредне вредности, у политичке задевице и тиме је управо главни предмет заклоњен копреном, као да се хтело, да се тиме, као неком диверзијом, скрене пажња на другу страну.

Жао ми је у опште, што се у овој дебати говори о несродним предметима, па се на страну оставља дневни ред; жао ми је, што тај прекор морам да упутим и самом г. министру финансија, који, расправљајући политичке рачуне од неколико година на овамо, односи расправу са онога, чему је она намењена, и упућује је на другу страну, те тиме, као и разним политичким задевицама, гледа да окрене расположење већине на ону страну и оним путем, који је њему у овоме моменту потребан. Први предмет, на који треба обратити пажњу, нису ни политичке препирке, ни поједине задевице између појединих политичких странака и људи, него је пред нама знатно питање: шта ћемо да чинимо са изменама и допунама у буџету, управо са једним буџетом, који нам се, пошто смо већ буџет свршили, у врло чудном облику данас износи.

У том новом буџету тражи се по исправкама финансијског одбора од Народнога Представништва на 2,609.251·24 динара, да се наново у овој години потроши, да се дода ономе буџету, који је већ један пут вотиран, а за исплату те суме, по признању г. министра финансије, никакви се приходи не износе. На против, г. министар финансије не само што је отворено казао, да он не зна на чисто оних нових прихода, на основу којих се овај расход повећава, него каже да у овој години и он предвиђа 2—3 милијона дин. дефицита.

На једној, дакле, страни нема прихода, на другој страни г. министар признаје да је дефицит. После такога првог и другог признања, било би логично, да се не траже више никакви издатци. Али г. министар тражи издатке и вели: дајте још 2 и по милиона! Најпре каже: не знам колико ће нови извори донети. За тим каже: немам отуд да нађем вишка у приходу, на против и сам предвиђам да ће бити недостатака. И у место да заврши онако, како би најпростија памет казала: кад не могу да нађем $2^1|_2$ мил. дин. сигурних прихода, кад ћу, на против, имати $2^1|_2$ мил. динара недостатка, боље да се уставим с трошковима, како би ми барем дефицит био мањи на крају године, — г. министар финансије опет тражи од Народне Скупштине $2^1|_2$ мил. дин. за нове трошкове. Томе рачунању и таком руковању са државним новцем и са државом, која је са својим задужењем доиста отерала спрам њене снаге до последњих граница, ја се, господо, само могу чудити. Во-; тирали смо, истина, монопол на жигице, петролеј, алкохол вотирали смо неки мали доходак у изменама и допунама царинских тарифа, и место да чекамо и да се уверимо, хоће ли нам ти извори штогод донети, место да чекамо да та пара дође у касу, да видимо како ти приходи бацају, ми их већ трошимо. Још ни једна пара није стигла, а ми решавамо да се троши!

Тај пут тешко да се може одобрити. А какав је тај пут у пракгици, ја ћу вам посведочити једним примером из искустава. Тиме ћу, истина, окривљивати своје некадашње другове и себе. Али, кад кућа гори и кад је опасност у највећој мери над финансијским стањем отаџбине, не треба жалити ни себе нити кога другога, него треба чинити, све што се може, да се покаже како ваља чувати будућност финансија државних.

Ви, господо, знате врло добро — јер сам ја и пређе једном приликом то помињао — како је 1884 год. у Народној Скупштини вотиран нов закон о порези, и казао сам да су они, који су тим вотирањем закона руководили, мислили, да ће тај закон бити справедљивији за оне, који сносе порезу и да ће државним финансијама дати вишка. Тај вишак у оно време ценио се од 6—10 милијуна. По старом закону пореза је доносила 12 мил. За буџет $188^4|_5$ г. предвиђен је приход од непосредне порезе 18 или 20 мил. Наводим цифре по памћењу, те не могу бити сигуран до краја, али главно добро памтим, и вишак за цело није предвиђен мање од 6 милијуна. Тога вишка тада није било у каси; он је био очекиван од тог новог закона. По редовноме раду, влада ондашња није могла знати, хоће ли тај закон донети мањак или вишак, у толико више, што попис земље није био наређен, него је тек имао да се нареди. Али по околностима, влада, у којој сам и ја био члан, учинила је једну погрешку, овакву какву хоће г. министар финансија да учини и какву предлаже вама, да је

и ви учините, те да постанете учесници тога његовог грешења. Влада је ондашња према томе замишљеном а неопробаном вишку створила нови буџет; и упустила се у трошкове с последицама, које ћу показати и које сам пређе показивао. Г. министар финансија баци је нама прекор, рекавши: не дате ча војску 400.000 дин.; хоћете да гласате против тога, а то значи да не дате за војску. То је, господо, извесна врста подметања. Ми кад кажемо да смо против новога буџета, противни смо из других разлога, а никако за то што нећемо да дамо на војску. Како смо ми давали па војску, то ће показати таблица, коју ћу прочитати. Дакле, као што рекох, 6 милијуна узето је 1884 год. у буџету без прихода у ствари опробаног, када се није знало, хоће ли тај закон више донети или неће.

На што су се поглавито трошили приходи и за што се влада тако нестрпљиво журила с трошењем, као и шта је после било, показаће вам баш ова таблица о буџетима војним. Буџет војни 1883 г. износио је 10,385.000 динара; буџет војни $188^4|_5$, који је грађен после новог пореског закона, износио је 16,211.000 дин. Дакле, шта је учињено? Метнуто је на буџет војни одмах само на основу онога непотврђеног и несигурног прихода, 6,000.000 динара. Е ето шта смо радили ми, којима г. министар финансије има љубав да баца прекор да некоме не дамо 400.000 динара. Ми смо дали 6.000.000 дин. И то што смо дали, не жалимо, жалимо само што смо дали овако, како он хоће да да сад ово, што предлаже.

Шта је било после?

Чим је извршен попис, чим су приходи почели да се уносе у касу, показао се мањак и видело се да онај закон не доноси оно што се очекивало. Шта је после следовало? Следовали су мањци. У години $188^6|_7$ у новом буџету већ читате у војном буџету 14 милијона. У год. $188^7|_8$ опет 14 милијона, у $188^8|_9$ 13,982.000, у 1890 г. 10 милијона, дакле 4 милијона мање, у 1891 год. још мање, у 1892 год. — 11 милијона, И тако војни буџет спао је мало по мало на 11 милијона. Дефицит је био у цифрама и ако немате сигурних готових новаца, дефицит ћете за ову годину да вотирате.

Господо! Кад дајемо оно што нема, и што се није могло дати, није поможено ономе, коме се хтело помоћи. Дали смо и ми 6 милијона као бајаги, али јесмо ли их дали? Нисмо. И ова иста радикална управа свела је тај војни буџет од 16 на 11 милијона, дакле на самом војном буџету од онога времена до сада извршила је уштеде 5 милијона. И опет има дефицита. Куд су се дели ових 5 милијона? И опет буџет није мањи, него већи. Откуда то? Ето, како иду ствари и ето шта значе савети г. министра финансије и његова духовитост, кад каже, како не може да начини предрачун прихода, које тражи, него се ограничава на речи у чл. 4, које су неодређене и нејасне, како се само замислити може. Ето, господо, куда то води! Ако су речи нејасне, пример је разговетан!

Каже нам се: потребе државне не могу да се одлажу. Али, господо, ко је данас говорио о томе, да се ове потребе одлажу! Каже нам се: не дајете на војску, не дајете на друге установе државне. Али, господо, не један, два и пет милиона, него — кад би се само могло — и 100 милиона да вотирамо, па ипак не би било много, кад би се имало откуд, да се утроши на војску. Али нека нам г. министар финансија, пре тога, покаже изворе и приходе државне, одакле ће он тај расход да покрије, па ћемо ми то, драге воље, одобрити. Овако пак, министар предлаже да вотирамо ову суму новаца, а кад дођу људи с квитама на касу, он нема ни паре, кад дођу сироте удовице да приме пензију — он нема ни паре. Која је, дакле, ваљда од одобреног кредита, кад у каси нема пара?!

Чули смо како држава дугује параћинском фабриканту и тај човек не може да дође до својих пара, па због тога не може да испуњава своје обвезе — не може да плати купљену вуну из Ужица. Ето шта бива, кад се вотира оно, чега нема! Још има један врло рђав начин, који се увео и којим се, на жалост, доста често служи и сам г. министар финансија. То је суревњивост и завада између политичких странака или мишљења у нашој земљи. Увела се, дакле, нека чудновата пракгика, да се вама предлаже нешто да учините за инат нама, а ми за инат вама; дакле, суревњивост, да не кажем мржња, која се развила употребљава се на то, да се у тренутцима често протури нешто од ваше а нешто од наше стране, што не би требало.

Господо, кад би, нешто срећом, могли платити дугове и дефиците, који су почињени, ми бисмо пристали да на нас навалимо све. Кад би то могло да помогне, то би било у сто добрих часа, па би и ми вас и ви нас прослављали. Али, господо, нема дугова ни напредњачких, ни радикалских, ни либералних. Дугови су државни. Они стоје и ту сваке године куцају „алком на вратима“ г. министра финансија — сваке године производе по коју стотину хиљада, по који нов милијончић. И то тако иде у бесконачност. Дакле, Народном Представништву није дужност то, да оно овим путем следује, на који га и сам г. министар финансија, ради тренутне потребе, упућује.

Мени је мило, што могу рећи, да су ме често неки посланици из већине обрадовали својим објективним посматрањем појединих предмета, јер ово нису послови партиски, већ послови народни и државни. Кад се купи порез, ту не треба гледати ни на напредњаке ни на радикале ни на либерале, већ треба поједнако тражити од свију. С тога, треба лечити, што се још да излечити. Нас је народ и послао амо за то, а ми треба тим путем да се одужимо народу.

Још ћу вам казати, да у оптимизам г. министра финансија не треба Народно Представништво тако лако да верује. Колико сам год познавао министара финансија, и оних, који су били моји другови и оних, које сам са стране гледао — сви су они, ево већ 20 година, сви су вечито уверавали, како има, и како се може исплатити, што се тражи. Међу тим ми видимо разне суме, свакојаких врста и имена, које остају непокривене и немају чим да се плате. Народно, дакле, Представништво, гледало оно на друге предмете како хоће, ни у ком предмету немају тако заједничке дужности као у финансијским. Нема питања ни предмета, у коме су интереси мањине и већине мање растављени, него у овом питању, јер и мањина и већина заступају земљу, а земља хоће рада и реда у финансијама. Ред пак, хоће да се не троши на зелен, јер ћемо моћи поћи бољим путем тек, када престанемо трошити на зелен.

И за ове издатке, који се сад траже, ми не велимо да су некорисни. На против, ми велимо, да треба још толико и за војску и за остале потребе, али само онда, кад се има одакле све то подмирити. Нама је г. министар финансија јасно и разговетно српски казао, да новца нема. Ту Народно Представништво треба да се заустави, па да даље не следује г. министру финансија. Он нека ради свој посао како зна, а ми имамо други против-положени задатак. Нарочито, дакле, имамо да се заустављамо и да се запитамо шта ће да заустави стварање нових нереда и недостатка у нашим финансијама.

Са овим издатцима, који се сад нама предлажу шта ми хоћемо? Ми не предлажемо ни да се одбаце, ми само кажемо: „Немојте сад вотирати тај буџет, оставите ове издатке за буџет за идућу годину.“ На јесен ћемо да градимо буџет за 1894. год. и онда ћемо имати нове податке и јаснији и чистији преглед од свега. Онда имамо цео буџет пред собом, и онда ћемо видети шта ће нам а шта ли нам неће требати и онда ћемо вотирати буџет, који ће трајати за целу идућу годину, а не само за неколико месеци, као што се сад тражи. Нека и ово очекне у толико више што, ако ми не даднемо ових $2^1/_2$ милијона сад, већ оставимо да то одобримо за идућу годину, онда ћемо имати 2 милијона динара уштеде. јер нам је г. министар финансија казао, да ће према овим дохотцима имати 2 милијона сигурних, и онда ћемо имати чистији завршни рачун за ову годину, а за ово неколико месеци неће се Бог зна шта осетити ни као штета ни као корист.

Тога ради ми ћемо гласати против овога буџета у начелу за то, што није основан ни на каквим стварним приходима, који би нам овде били показати. Да ми то не чинимо

из пакости, нити са партиског ината, доказали смо вам, кад смо, пре неколико дана, гласали са извесним мотивацијама за зајам. Она наша мотивација тера нас да овде гласамо против, јер гласати са оном мотивацијом за зајам и гласати сад за овај буџет, не би имало смисла. Ми смо онда казали: дугови се морају платити и ми смо се сложили с тим да треба да се плате, да би нам образ остао светао, ади да желимо да се стане једном са таквом финансиском политиком.

И ево прва прилика да се то почело примени, и шта видимо?

Видимо да нам се подносе нови издатци, и ако ни они стари не могу да се исплате.

У осталом, ви решавајте како вам савест налаже, а ми смо уверени да вршимо најчистију дужност посланичку што овако гласамо. Само, господо, упамтите добро, шта је рађено и шта је говорено, јер ће не после дугог времена доћи дан, кад ће ваљати да саставимо рачун с пробом, и ви ћете бити овде, па ћете видети, да ли смо говорили истину или не!

Известилац Риста Поповић — Г. предговорник веома је лепо учинио примедбу у почетку свога говора, да је дебата скренула са свога правог пута; јер просто г. Вукашин није говорио о самом предлогу, него је говорио о питањима, која можда имају везе по сродности, али не стоје у вези са овим питањем. Он је дакле, говорио у опште о свему, само не о предлогу.

Г. Новаковић, учинивши ту приметбу, говорио је и сам такође о питањима, која врло мало имају везе са овим предлогом и о томе, шта се хоће овим додатком у буџету.

Ви знате, да је Скупштина морала да вотира буџет 1892 год. И тај буџет од 1892 год. требао је да да живота и држави и 1893 године. Влада садашња није имала материјалне могућности да донесе буџет за 1893 год. и с тога је буџет 1892 год. и за 1893 год.

Садашња влада, увиђајући, да буџет од 1892 год. не може да подмири целокупну потребу за 1893 год., донела је овај додатак па каже: „за ове и ове потребе, треба нам још оволико и оволико.“ Те су потребе овде са свим прецизно изложене и господа из опозиције могу их лепо разгледати, па ако су захтеви владе неумесни могу се одбити.

Али, господо, оно, што каже г. Новаковић, „ми немамо пара, па с тога те потребе и не можемо да подмиримо и на њих ма шта да дамо“, то, господо не разумем. Један посланик, један човек, који је дуго година био министар и о коме се лепо мисли и као о државнику и као о књижевнику, да изнесе такве разлоге, и каже: „па нека држава трпи ми немамо и не дамо пара.“ То је одиста чудновато.

Господо, ви знате да је у буџету 1892 год. одобрен кредит од 150.000 динара, на трошкове око држања Народне Скупштине. И заиста да су биле редовне прилике, не би више ни требало, јер се рачунало, да ће се држати једна Скупштина првог Новембра у пр. год.; али је дошао 9 Август па је дошао један избор народних посланика па и други, па једна редовна и ванредна Скупштина, за коју се тада није знало и према томе настала је потреба да се вотира већи издатак. Кад то чинимо, онда може ли когод да каже, па шта се то нас тиче, ми немамо пара и не дамо ништа за то, и може ли тада да се замера нама, што ми то тражимо у напред. да се одобри оно, што мора да се утроши у овој години?

Данашња влада, ценећи потребе, које се имају у 1893 год. да подмире, изашла је са овим предлогом и ако су оне умесне ми ћемо их примити а ако су неумесне ми ћемо их одбити.

Сем тога има у буџету и таквих позиција, које и ако хоћете и ако нећете морате да их одобрите, јер су то законске повишице. У 1892 год. није можда припадало повишица периодских, који у тој години припадају, и ми морамо да их дамо на основу закона, па имали ми новаца или немали. Нећемо ли ми сада то да учинимо додатком, мораћемо накнадно учинити, а ја сматрам, да не би било умесно, кад би доцније чинили.

Истина под владавином господе из опозиције, био је обичај, да се најпре утроши, па да се тражи накнадно одобрење. Ви се сећате, да смо ми морали да одбравамо накнадне кредите и од прошлих и претпрошлих Скупштина, накнадне кредите из тих владавина, који су утрошени, а није имало Скупштинско одобрење. Ја сматрам, да је то било погрешно и неправилно, а да је ово правилан пут, да се то у напред решењем скупштинским одобри.

Дакле, као што сам казао, потребе су у буџету изложене, ми ћемо читати позицију по позицију и ако нађемо да која позиција не одговара потреби, ми ћемо је смањити, али с тога не треба у опште казати: не дамо и немамо пара. То је разлог којим не треба да се служи ни обичан човек, а не човек, који је био министар, и човек који се служио и незгоднијим средствима

Ја признајем да је правилније и много подесније било, да је Скупштина имала могућности, да ствара буџет при почетку рачунске године, као што се буџет у опште ствара, али ко је крив, што ми морамо да вазда уређујемо туђе рачуне. И први пут, кад смо ми дошли на владавину, ми смо морали да пречишћујемо туђе рачуне, где је било и летећих дугова и свачега; ми смо морали та питања да решавамо, на штету наше популарности а тако исто и влада, која је 9 Августа дошла на земаљску управу, без наше воље вршљала је по земљи и чинила, што је год хтела, тако да ми сад морамо, да се послужимо мером, којом не бисмо хтели, и место да се баца кривица на оне, који су то и учинили, сад се баца кривица на нас, што ми нисмо за месец дана пронашли финансиске изворе, да поништимо дефиците; што нисмо створили овакав и онакав буџет.

Ја мислим, да ја овај додатак буџета умесан, с тога што, ако има потребе као што се то овде предлаже, оне треба у напред и да се одобре, али да се не чине издатци пре него што се добије одобрење од Скупштине и ако је то до сад било друкчије. Ја мислим, да то није погрешно, а ако ми нађемо неке издатке неумесне, сувишне или непотребне, Скупштини стоји до воље, хоће ли их примити или одбацити, али казати у опште, да овај предлог треба одбити, ја мислим, да такав захтев нема смисла.

Милутин Гарашанин — Тешко је то, господо, водити дебату, кад се људи хоће рђаво да разумеју. И по г. министру финансија и по г. известиоцу рекао бих, да се ми не разумемо. И почем имам пуно разлога да верујем и у памет г. министра финансија и у памет г. известиоца финансиског одбора, то ја мислим да ми нећемо да се разумемо.

Пре но што пређем на саму ствар, да не бих после заборавио, рећи ћу г. известиоцу ово: да г. Новаковић јесте казао; „кад ви тражите да дамо, да видимо најпре имамо ли.“ Али ко је позван да нам каже имамо ли да дамо, да ли ми или влада? Влада, што је имала да каже, она нам то није казала; она у место да покаже буџет прихода, као што је ред да у сваком буџету државном буде: на једној страни буџет прихода, а на другој страни буџет расхода, влада нам је у место тога изнела буџет расхода врло детаљан, а на место буџета прихода, ставила је једну крупну загонетку, јер уштеде, које ће се имати не значе ништа, јер се не зна ни да ли ће их бити, а још мање колике ће бити. Г. министар финансија, кад не може да предвиди нове приходе, он исто тако не може да предвиди ни уштеде, ни сувишке од одобрених кредита.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ
РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 62 ПЕТАК 20 АВГУСТА 1893 ГОДИНА III

44 САСТАНАК

30 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,
Дим. Катић

СЕКРЕТАР,
Милош Марковић

(НАСТАВАК)

(О накн. буџету Гаранција).

За нове пак приходе од нових установа министар каже, да неће ни да говори, јер неће да нагађа. Пре свега, ја налазим да је то погрешно, да један мин. финансија, кад тражи нове кредите у буџету државном, па за накнаду тих кредита, за изравнање њихово, не ставља у изглед нове приходе, који се стварају; ја налазим, да је погрешно, од сваког министра финансија, кад не каже шта он барем од прилике очекује од нових прихода. Јер, ако министар не може да каже шта од тих прихода очекује, онда настаје питање за што смо те приходе и стварали? Хоће ли их бити или неће, и хоће ли их бити у оној мери за колико је вредно да правимо један велики вашар у држави, то не сме да не зна министар? Али г. министар финансија и данас излази па каже: не могу да кажем — не знам! Господо, тако се буџети нигде не праве. Ја сам правио буџете као министар; гласао сам о буџетима као посланик; присуствовао сам као гледалац претресима буџета у другим земљама, али то нигде нисам видео. Како се један министар финансија позове на приход неки за покриће расхода, који је утврђен, он мора у исто време да каже, шта он очекује од тих прихода, иначе је то бесмислица вотирати један буџет без онога, без чега ни једног буџета на свету нема: *без прихода*. То први пут ја данас видим у нашој Скупштини.

Ако је г. Новаковић казао „не дамо“, није он казао: „не дамо, па нека земља пати и пропадне.“ Он је казао не дамо на намет, за то, што имамо памети, за то, што би нас срамота било пред нашом сопственом памећу, кад бисмо другојачије радили. Не треба мислити, да се свуда може са тим разлогом продирати: *„држави треба, дреши кесу, па дај!“* Не, господо, тако ће влада говорити после народу пошто ми ово изгласамо. Али између владе и нас не треба и не сме се ићи тим путем. Тај пут, између владе и нас треба да је јасан, јер треба да има потпуна обавештења између оба ова фактора. Каже се, имамо 4 нова монопола. Па лепо; кад сте те монополе створили морали сте замишљати, колики ће приход бити од њих, хоће ли бити 1, 2, 3, 5 или 10 милиона динара; јер све то утиче на решење саме ствари. И ма да г. министар финансија каже, да он не може да предвиди те приходе, он треба ипак да их каже, он је дужан да их предвиди, те да их у буџет ставимо и да том мером изравнамо овај расход овде. Ми протествујемо против тога, што то предвиђање није стављено у буџет те да на основу тога ово можемо свесно да изгласамо.

Господо, ми гласамо против овог система поднашања буџетског, управо из принципа, што налазимо да поред много нереда и нерада, кога можда и данас има, није нама и не може бити у дужности да уносимо још један нови вашар у државу, у којој је финансиска снага народна и танка и заморена, те да на њу смемо још и такав терет набацити.

Ја пре свега морам да вам напоменем, да овај буџет није озбиљно направљен. Као што је казао мој друг г. Вукашин, овде има кредита, од којих су неки срачунати за три месеца, неки за шест, а неки за дванаест; а неки само за један месец. Буџет је међутим закон за годину дана. То што је он казао, то исто и ја понављам. И ја имам ту исту примедбу да учиним и кажем, да сам овај наслов овог предлога доводи човека у забуну, па мора да се пита шта се хтело са тим? Г. министар финансије, одговарајући, рече: сви издаци лични срачунати су на краће време, а материјални издатци за целу годину.

Господо, дозволите ми, да вам нађем један лични издатак, који је срачунат за целу годину. Ви налазите овде у чл. I под А. под бр V у одељку: општи кредити: на „пензионовање чиновника грађанског реда 100.000 дин.“ То је лични издатак. Значи ли то, да ће се ова сума утрошити одсад за шест месеци. Ако то значи, онда би то било страшно; то би била једна монструозност до сад не виђена у Србији. Ако пак то значи, да је овај кредит намењен да се утроши од почетка до краја године, онда је то опет огромна сума. Али ја мислим, да ово није кредит, који се тражи за 6 месеци у напред, па ни кредит, који ће се за годину дана распоредити и утрошити, него ја мислим, да је ово већ утрошено, да је ових 100.000 динара већ издато, да је за толику суму пензионовано људи. И то је, господо, страшно, а уз то још и неправилно. Допустите ми, да кажем да — кад се у буџет уноси већ утрошена сума, као прорачуњена за унапред, ја налазим, да је то неправилно. Не сме се овакав кредит на овај начин протурати кроз Скупштину, него треба имати куража па тражити од Скупштине накнадни кредит. Ја мислим, да је овако и да се не варам. Као што рекох, ако се оволики кредит тражи за 6 месеци, онда је то страшно; но, ако је ова сума већ утрошена, онда се просто хоће под фирмом једног буџетског кредита да провуче оно, што би имало као накнадни кредит да изађе пред Народну Скупштину. Накнадни кредити нису

забрањени; њих није Устав забранио, — на против, као што је г. Риста Поповић казао, накнадних кредита било је, а има их и данас. Ономад смо неке одобрили, а можда ће и ових дана још који доћи на решење; на сваки начин идуће сесије биће их извесно.

Они, дакле, нису забрањени, и за њих постоји разлог за што нису забрањени. Накнадни кредити и буџетски кредити, то су две ствари, које се у суштини тако битно разликују, да се накнадни кредит не сме регулисати оним, што се предвиђа буџетским кредитом. Накнадни кредит тиче се онога, што је већ утрошено, што је свршено; у буџетском пак кредиту говори се о оном, што још није свршено, и ту је баш потребна она велика обазривост, она финоћа, она спремност министра финансије и Народног Представништва, те да предвиде у будућности цифре што тачније, у колико је то природи људској могућно.

То, што сам рекао за ову позицију, вреди и за позицију за пензионовање министара и за стављање на расположење саветника и чиновника у суми од 50.000 дин. Ја не мислим, да влада смера, да за ову суму и то за 5 месеца пензионише толико министара и посланика на страни, него вероватно ми је, да је то већ свршено и да је она ово већ утрошила и с тога, ја налазим да ова сума има да се појави у правом свом облику пред Народним Представништвом, а то је у облику накнадног кредита а не кредита буџетског.

Господо! Доцкан је. Ја нећу да вас заморавам много. Али морам још да вам споменем и оно, што је г. министар финансија навео и овом приликом и што врло често — скоро у свакој прилици — наводи, а то је, како је затечен од напредњака дефицит од 6,000.000 динара и како му то смета да постави буџет у равнотежу. Односно те цифре сагласили су се г. министар финансије и г. В. Петровић и ми, који смо лајици у тој ствари, немамо шта друго, него да тај њихов споразум примимо. Допустите ми, дакле, да тај дефицит од 6,000.000 динара и ја примим и сад питам је ли ред, да се о том дефициту од 6 милиона динара још и данас говори? Нисте ли ви у другом или трећем буџету који сте вотирали, свели једну позицију — коју ми никад нисмо хтели сводити, — а то је ону на војску. Ту сте позицију ви свели од 14 милиона на 9,700.000 дин., а то је скоро 6 мил. и просто том једном позицијом, коју сте збрисали, ви сте измирили сав дефицит од 6 мил., који је иза напредњака остао у буџету државном. Тим самим свршено је с напредњачким дефицитом. Али ви сте ишли и даље; ви сте одузели државне монополе и железницу од странаца. Кад сте то урадили, извесно нисте отуда очекивали штете за државу, него сте очекивали велике користи; одузели сте их; право сте имали; добро сте учинили, јер је на тај начин појачан државни приход. Додајте, дакле, то што вам те установе: железница, монопол дувана и соли доносе као бруто-приход, додајте то оној уштеди од 6 мил., коју сте ви на војсци уштедили, па кажите сами, да ли данас може бити разговора о некаквом напредњачком дефициту? Ви сте те дефиците загладили чинећи ону важну уштеду, ону опасну, али у суми озбиљну уштеду од 6 мил. дин. на војсци, и добијајући приход од монопола и железнице, који су узети од странаца.

Господо, ја мислим, да буџет, изнесен у овој форми, само забуњује и омета. Ми смо пре месец дана изгласали лањски буџет; кад смо то урадили знали смо шта смо радили. Госп. министар финансија онда нам није напоменуо — да ће после тога доћи још и неки накнадни буџети. Али ево сад долази тај накнадни буџет! Запитајмо се, господо, шта је то буџет и зашто се износи пред Народно Представништво? Је ли то само једна гомила артије, за коју ћемо гласати за или против? Господо! Буџетско право Народног Представништва то је највеће право — верујте ми — које Народно Представништво има. Одузмите то право Народном Представништву и онда сва остала права можете скупити у гомилу, бацити у воду — у њима не лежи ништа, јер само у буџетском праву лежи власт за санкционисање и извршење решења, која Народно Представништво доноси.

Да бисмо ми могли то наше право потпуно употребити, треба на првом месту г. министар финансија — а то је најмање што можемо од њега тражити — треба да нам изнесе слику целокупног финансијског стања. Ја вас питам, да ли је могуће добити ма какву слику о целокупном финансијском стању нашем, кад смо ми у не пуном размаку од месец дана гласали прво о лањском буџету, који смо продужили за ову годину; па о буџету монопола дувана; па о буџету монопола соли; па о буџету за железнице; па смо за тим гласали, осим кредита, и зајмова ситнијега реда, зајам од 900.000 динара за сењску железницу; па кредит од 370.000 дин. за катастарско премеравање, па сад имамо још 4 нова монопола да уведемо у живот, у току ове год. и то — молим вас да запазите — без икаква буџета, јер буџета нема пред нама и ја вас питам онда, је ли могућно имати слику целокупног нашег финансијског стања, кад у државном буџету министар финансија не налази чак ни за нужно да изнесе сравњене расходе са приходима, дакле, ни оно, чега у сваком буџету има, а то је биланс прихода и расхода. Ја не знам како је са вама. Али ја имам нешто навике, да у буџетима читам, и кад погледам на наш данашњи државни буџет, мени увек другојачија слика пред очи изађе. Да ли томе узрок лежи у мојој недотупавности, ја не знам; ја бих волео, да буде тако; али чини ми се, да је то тако и код вас. Ја нећу да улазим у појединости, нити да доказујем хоће ли бити дефицита или неће бити и колико ће га бити. За толико нисам стручан; али мени изгледа — господо! да ће дефицита да буде и то не само онаквог какав г. министр финансија допушта, него ће да га буде много и много крупнијег. А дај Боже здравља, ми ћемо се кроз годину дана састати, па ћемо се онда запитати, јесмо ли имали право да кажемо, да ће бити дефицита или нисмо, и ако смо погрешили, онда за колико смо ми погрешили, а за колико је погрешно г. министар финансија.

Господо! Не гласамо ми против овог предлога зато, што нећемо да дамо држави оно, што јој је нужно. Ми смо, напредњаци људи, који имамо нашу прошлост и као посланици и као министри; наша прошлост сведочи да ми нисмо ти, који држави не дајемо. Ми смо увек били апостоли оне теорије, да се држави дати мора. Због тога, што смо ми били апостоли те теорије може бити, да смо много од наше популарности и гласа и изгубили. Ми смо тако радили за то, што нам је то дужност била, и данас смо вољни да то исто чинимо. Ми данас гласамо против овог предлога само за то, што нас је г. министар финансија ставио у апсолутну немогућност, да можемо гласати свесно и трезвено за њега, а ми другчије нећемо да гласамо. Имајући искуство и наше и либерално и ваше, ми сматрамо да нам је дужност, да избегавамо забуну, да нам је дужност, да дижемо свој глас у свакој прилици — да га подижемо сваког часа у Народном Представништву противу нерада и небрежења — без обзира на то, хоће ли нас ко послушати или неће. То је ваша ствар и ствар владе, — а ми сматрамо да одговарамо дужности, што не пристајемо да жмурећи решавамо о озбиљном послу онда, кад г. министар финансија неће да нам да могућности да видимо, да ли можемо свесно за његов предлог да гласамо. Једном речи, нећемо да гласамо за предлог за то, што предвиђамо, да у самом овом закону лежи врло вероватано један дефицит од 700.000 до 800.000 динара, и што неће да нам се даду подаци, те да знамо о чему гласамо.

Ето, за то ћемо, господо, ми против овога предлога гласати.

Министар финансија Мих. В. Вујић — Господо, већ је касно, а и ви сте заморени, те би једва било оправдано, да се о овом предмету дуго говори. С тога, ја бих вас молио, да ми поклоните само још неколико тренутака, да учиним неке исправке, и да одбијем неке прекоре, који су неоправдани, и који, при свој оскудици времена, треба да се исправе.

Пре свега, ја вас молим, да сваки за себе пресуди по души, да ли је дебата скренута с праве стазе кривицом мојом, или кривицом г. Вукашина, који је први узео реч, да говори о овој ствари.

Господо, дебата је скренута онда, кад се одступило од питања, које сам ја изнео овде на решење, кад се одстранило од природног питања о буџету оваквог, како га је и г. Гарашанин обележио. Посигурно се не би дошло до оне несугласице, и одступања са праве стазе, да се није сам г. Вукашин од питања удалио. Г. Милутин Гарашанин само је поновио оно, што је казао г. Стојан Новаковић у свом говору, да је ово, што се тражи, учињено онако на памет, и вели: за то, што се на памет тражи, ми не можемо дати наш глас.

Дозволите ми, господо, да вас запитам ово: да ли би вам јасно било, кад би се сад при концу месеца јула, у место чл. 4, у коме се каже: „да за покриће и увећање расхода, имају се употребити нови приходи и вишци уштеде“ — ставило ово: „од нових монопола за ова 4 месеца 300.000 динара; од повећања царине — с тога, што је после ступања нове царине, по уговору већа добит — толико и толико“? Ја мислим, а и уверен сам, да не бих одговорно својој савести, кад бих то учинио; ја мислим, да бих вас обмануо, кад бих покушао да стављам цифре данас, на концу месеца јула о изворима прихода, који се тек при крају године могу изнаћи. Ја не бих одговорно својој савести, својој дужности, коју имам и према вама и према својим колегама, кад бих ја са цифрама сад означавао тако неодређене изворе прихода, који се тек при крају године могу сазнати. Такво гледиште ја заступам у овој ствари, при предлагању буџета, и пред вама ја и према својим колегама.

Кад се потребе државне одређују; кад се прави буџет расхода, онда сваки од министара с правом, које потиче из закона, и по неминовним потребама државним, захтева, да му се да што више; међу тим, ја заузимам по жељама супротно гледиште, ја бих волео: да буде што мање, или бар — по старом, јер би за мене то било најповољније и најпријатније, и ја бих онда знао са чим располажем, са чим рачунам, и не бих морао да смишљам нове приходе, којима се још принос не може да предвиди. Баш по самом закону, о професорским и учитељским платама, који ми нисмо створили, а на који се највише позива г. Стојан Новаковић, по самом том закону, којим се одређују периодске повишице тим просветним службеницима, ми имамо те врсте контраста — популарност дотичнога министра, који је учинио и извео до краја предлог о поправци тога стања и незгоду министра финансија, како да се довија, да према тој поправци сваке године изналази вишкове прихода, колико по закону стално расту те периодне повишице. Верујте, колико год та ствар доноси части и популарности дотичноме министру, предлагачу, толико опет доноси министру финансија бриге и непопуларности *(Осмехивање — Чује се: тако је)*.

Ако министар финансија, не би умео, ако не би могао да се довије о изворима за то давање повишица, онда би неко имао основа да дође к њему и рекне: „Немојте ви радити ништа на памет, него дајте пара, или, треба да донесете паре, овде Скупштини, да се увери, да их имате, па тек онда, на основу тога, да се озаконе плате и повишице професорима и учитељима, да се осигурају плате чиновницима, и да се војска боље наоружа. Да је тако радио г. Стојан Новаковић; да је тако радила ма која влада, — и ја бих тако радио, и ја бих онда мојим колегама казао: прво чекајте док скупим и донесем паре, па да их поделимо по струкама, колико коме оценимо, да треба дати. Али то је веома мучно учинити. То већ не иде, као код приватног газдовања; ту се већ појављује разлика између приватне економије и државне. Ја бих у приватноме газдовању, као грађанин могао тако да радим, да на пр. кад би ми неко оставио неко наслеђе, које би било презадужено, онда бих ја могао да га се одречем, да га не примим. Тестирао ми на пр. неко ово: ја остављам Вујићу толико и толико од мога имања, и то би по речима изгледало корисно по мене, али то не би било обвезно све, док ја не бих на то наслеђе пристао, јер, ако би оно било презадужено, онда бих ја могао да кажем: хвала вам, лепо, на поклону! — Шта ће мени то имање, кад је презадужено?! Не примам га се.

Код државног наслеђивања, већ је нешто друго. Ту, кад једна влада остави толико државних терета иза себе, да они прелазе границе могућности исплате — не може нова влада, која дође на управу, да каже: „ја то наслеђе, те терете државне, које је претходна влада оставила — не примам“! То је оно, зашто смо се вечито питали, кад год је била реч о финансиском стању, у чему лежи сва невоља! Та невоља лежи у презадужењу наслеђеном, и о њему морамо водити рачуна, морамо се увек, примајући управу земље после једног противничког режима — запитати: шта затичемо као нова влада, какве терете, какве приходе, и кад тај биланс прегледамо, онда можемо и правилније да ценимо радњу претходника и савременика — и тек онда можемо знати, шта можемо и шта треба да чинимо за будућност.

Г. Гарашанин каже: „па самим оним, што сте смањили војни буџет према напредњачком, са 6 милиона, ви сте наш дефицит требали да избришете“. Ја мислим, да ће бити познато г. Гарашанину, да кад је војни буџет повишен на 14 или 15 милиона динара, за време напредњака — сетиће се г. Гарашанин, да у самој ствари није могло бити толико и издато, и ја могу да потврдим, да онда, кад је буџет војни подигнут на 14 или 15 милиона динара, није било издато ништа више него онда, кад је био 10 милиона, а то показују и завршни рачуни оне године.

Г. Новаковић врло је згодно навео пример, како је учињена повишица на војном буџету за време напредњачке владе. На основу новога закона о порези од 1884 замишљало се, да ће се добити 6—7 милијуна прихода више, па се онда казало, хајде то да дамо министру војном за наоружање и унапређење војске; али јест, кад се доцније показало, да је тај приход фиктиван, уображен, онда, разуме се, да главна државна благајница није могла ту повишицу министарства војног ни дати. И de facto, кад је буџет сведен, од 14 милијуна на 11 и 10, у самој ствари није смањен кадар војни, није од војске ништа одузето, него је сведено на оно, што је фактички и дотле војсци давано. Само су чињене неке мале измене ey толико што се једне године могло уштедити на храни или одлу. Али, у колико се једне године могло уштедити, у толико се друге морало више дати, а то најбоље показује разлика у буџету министарства војног 1891 и 1892 год. 1891 мањи је био буџет министарства војног, јер је те године цена хране била јевтинија, и војска је била снабдевена оделом. Али 1892 скочила је цена храни, и требало је у извесној количини набавити и одела за војску, и за то је буџет министарства војног за ту годину морао бити већи.

Ја држим, господо, да ћете ми веровати, да ја, као министар финансија, имам ту амбицију, да бих ја волео, да могу одмах, да исправим погрешке до првог априла учињене, и да покажем равнотежу у буџету. Али, поред све моје добре воље, то је немогућно извести, а ево за што. Долази министар војни, па каже: војска нема одела, према ценама хране, војска неће имати довољно хране за целу годину, треба извести војску на вежбање, јер није скоро извођена, и за то ми треба 1,200.000 динара. Ја, као министар финансија, морам задовољити захтев министра војног, и ставити му на расположење суму, коју морам имати. Верујте ми, господо, да сам ја о свима околностима водио озбиљна рачуна, као што је и сам Финансијски Одбор гледао да учини, где год је могућно било, уштеде, и из извештаја, који имате у рукама, ви видите да је учинио уштеда на више од 500 хиљада динара. Целокупан кредит, који се по овим изменама у буџету тражи, износи сада 2,600 000 динара. Од целокупне те суме за саму војску потребно је 1,200.000 динара, што се мора одобрити, јер не можете оставити војску голу, босу и гладну. Одузмите од целокупне суме још 1,000.000 на опште државне потребе, који су без дискусије, то износи 2 милијуна динара. За сва друга министарства остаје свега 5—600.000 динара. То су, господо, повишице тако рећи par force. Ми смо пошли на штедњу, где год се могло, и све те повишице свели смо на цифру од два милиона и 600.000 динара. Са уштедом ми смо дошли до крајњих граница, даље могућности за уштеду нема, а нема је ни за вас, ни за нас, ако хоћемо озбиљно да судимо.

Мени се чини да је неоправдано пребацивање од стране опозиције, за што се у предлогу не каже, како стоји са повишицама прихода. Г. Гарашанин ми пребацује, што нисам направио тачан биланс.

Господо, ја сматрам да је часније и правилније, кад смо у овако једном прелазном стању, да ја те приходе, који ће пасти до краја године као повишице, не ставим у буџет; јер ја фактички не могу ни знати, за то, што ја не знам, кад ће који од та четири монопола ступити у живот. Ви се сећате, господо, да је у томе закону о монополима казано, да ће ти монополи ступити у живот, кад држава припреми све што треба. Кад ће ти монополи ступити у живот, то се не може у напред знати. Ну, при свем том, ја сам могао са свим да кажем, да ће ту бити повишице 500.000 динара. Знајући, да је велики квантум робе увезен, знајући, за нову тарифу после закључења новога трговачка уговора, ја сам могао и у овој поремећеној години да кажем, биће приходи од прилике толики и толики. Ја сам могао то да ставим, и онда би био задовољан формалан захтев, који опредељује опозицију по исказима њених говорника, да гласају против предложених измена у буџету. Али, ја мислим, господо, да тиме, што бих ја ставио цифру повишица прихода, не би било ништа добивено. У осталом, ја сам при објашњењима казао, колика приближна цифра повишица прихода може бити, ја сам казао, да идем још даље, да хоћу да будем скромнији, да хоћу приходе да рачунам мање, но што их је г. Вукашин узео. Ја рачунам од свих повишица: и на новим монополима, и на повећаним царинским приходима, и на монополу дувана — на свима тим повишицама рачунам, да не можемо добити више од 1 милијуна динара у округлој цифри. Даље, рачунам, да од уштеда у буџету имаћемо 1 милијун динара, то су свега 2 милијуна динара повишице прихода у буџету. Ја опет понављам, да од 2,600.000 динара повишених расхода ми можемо 1 милијун покрити новим приходима, а један уштедама, и та два милијуна можемо добити у најбољем случају. Ја то нисам хтео да ставим, а верујте ми, не би ме ништа коштало, да сам у предлогу ставио 2600000 динара од нових прихода и од уштеда, а на другој страни расход 2600000 динара, да ли би онда били задовољнији, што би та формална страна била испуњена, и што би повукао линију по средини па казао, ово је десна, а ово лева страна, као што пита један од г. г. предговорника, за што нема леве и десне стране у буџету, јер такав буџет неправилан је.

Ја нећу више да заморавам вашу пажњу, макар остао и дужан на неке приговоре, само ћу да одговорим на једно пребацивање, које ми се чини. Мени се пребацује, као да сам ја био мало оштар у изразима. Ја мислим, да мој говор није се могао никако тако разумети, да сам ја имао намеру, да икога вређам. Шта више, господо, радије ћу увек поднети увреду, но што ћу ја хтети другога да увредим. Што сам се ја враћао на извесне ствари, то сам чинио ради сама питања, ради саме ствари, а не ради личних разрачунавања. Ја мојим говором нисам ни хтео бацати се блатом на г. Вукашина, јер ја тиме не бих могао ништа добити, већ само изгубити. Ја сам само казао, да је комисија образована с том намером, да се баци љага на радикалну странку и на радикалну владу, а то доказује и она ларма, која је била и у страној и у нашој штампи, дакле, нека ме извини г. Вукашин за израз, ја нисам никако лично о њему говорио. Међу тим, мој поштовани професор г. Новаковић употребио је такве изразе у своме говору, какве ја никад нисам употребио. Он је у своме говору употребио изразе да и најобичнија памет види то, што ја нисам видео, да се чуди мени, како сам ја то могао да радим, да је то подметање, што сам ја говорио. То су, господо, речи г. Стојана Новаковића, ја мислим да су их стенографи побележили. Даље г. Новаковић рече, да ове измене у буџету могу служити на увесељење радикалној странци. Ја не знам, господо, да ли може служити на увесељење овако, марљив, брижљив и са муком састављен овај предлог измена у буџету, или је могао да служи на увесељење буџет Скупштини онда, кад су буџети под напредњачким владама у целини вотирани en bloc за неколико минута. Ја не знам, господо, да ли је оно требало да служи на увесељење, кад су стављане позиције буџета прихода на памет, да се по форми покаже равнотежа буџета, а у ствари те цифре прихода биле су фиктивне, уображене, јер од тих цифара прихода, главна благајница није добила ни паре. Таквих је буџета било под напредњачким владама; било је, господо, буџета, да су извесни расходи, који су се по законима морали у буџет ставити, из буџета избрисани. Такав је буџет био и од 1887, који је по невољи морала примити радикална влада. У томе буџету избрисана је позиција расхода на оружни фонд, међу тим, то се морало давати. Тако исто, избрисано је било и неколико других позиција. Тако лакомислено није ни близу састављен овај буџет, као што су лакомислено састављани пређашњи буџети.

Мени се пребацује, што ја морам да говорим о прошлости, која је створила садашњост. Кад год се говори о финансијском стању земље, не може се та прошлост прећи ћутке. То би значило, као да сам ја примио уређено стање, па да нам сад кажете: зашто не покажете вишак у буџету и равнотежу. Ми морамо да одговарамо увек зато, што смо примили једно мучно и тешко наслеђе, некривећи за то апсолутно никога лично. Ја сам казао, имали смо три рата, грађење железнице, па друге међународне обвезе, и већ то објашњава највећи део нашег задужења. Тим смо задужењем створили 20 милиона ануитета, а то је трећина, и кад наплатимо све наше приходе, то морамо да бацимо на страну. Ту лежи главни извор, и о тој невољи мора се водити рачун, кад год хоћемо правилно да оценимо стање, у коме се данас налазимо, са којим се бори и влада и Скупштина, а са којим стањем по невољи, у првој линији морам ја да се борим, што носим назив министра финансија у једном стању, које је још несређено. Ја сматрам за одбрану своје части и свог личног рада, да одговорим, кад год се хоће да критикује наше финансијско стање. Ја ћу да наведем један факт. Италија ваљда има боље уређено стање, па сам читао, да у Италији, по извештају, који је влада поднела Скупштини, има 700 милиона привременог дуга. Дакле, то није само наша болест, него је светска. Они може бити имају више памети и искуства, па се боре са оваквим тешкоћама.

Ако хоћемо да говоримо озбиљно, да не говоримо са пребацивањем, онда останимо на овом питању, које је једино правилно, на питању: требају ли нам ови расходи, који се предлажу? То је прво и најважније питање. И, ако господа из опозиције кажу, да не могу да гласају за ово, ја им зато нећу замерити. Кад бих седео у опозицији, можда бих и ја, не можда, него поспгурно бих тако гласао; то доноси собом партијска политика. Али само не треба онда зато кривити бар мене у првој линији, као да сам ја лакомислено износио неке расходе. Ја вас молим, да процените трошкове: тражи се за свих 7 грана преко 2,600.000 динара, и ја нисам могао казати: не дам ни паре, останите при прошлогодишњем буџету.

Г. Гарашанин додирнуо је једну позицију пензионог фонда. Кад сам говорио о расходима, ја сам говорио и о стручним расходима. Ја мислим, да г. Гарашанин не може за мене говорити, оно што нисам мислио. По себи се разуме, да ова позиција, која се тражи, ако сад не би тражили, морала би се тражити накнадним кредитом. И са свим је јасно, да се ова позиција не тражи за 5 месеци; него, по себи се разуме, да је од 1 априла, од новог система, да тај нови систем није могао остати са старим апаратом. И ја могу казати, да је од ових 100.000 дин. већ утрошено близу 80.000 динара. Констатујем отворено: јесте, 1 април донео је собом то, да се ова позиција морала да увећа, што странка, која је дошла на управу, није могла дозволити, да влада са апаратом, који је затекла.

Остала питања остављам, да не би заморавао Скупштину.

Милутин Гарашанин — Поред најбоље воље да се споразумемо, мени се чини, да не можемо доћи до споразума, са г. министром финансија. Што смо имали да кажемо — у колико смо умели — ми смо јасно и казали, те сад даље немамо шта да говоримо. Али ипак има нечега, у чему се г. министар финансија размимоилази са мном; нешто о чему ја

нисам говорио, а нисам говорио за то, што сам сматрао да се то по себи разуме. Г. министар финансија, одговарајући нама, рекао је: „па за Бога, да ли би нам овај буџет био што јаснији, кад бих казао: „ја предвиђам да ће од овога и овога бити толико хиљада прихода, од онога толико хиљада и т. д., ја предвиђам да ће бити уштеде толико, и од ових сувишака толико и т. д.“

Господо, ја допуштам да сваки министар финансија може да не предвиди математички тачно приходе; али, кад ја тражим да министар финансије каже оно, што је за њега највећа вероватноћа, не тражим ја то само за то, да има једна норма, по којој би сравнили приходе са расходима, него тражим поглавито за то, — а то г. министар финансија превиђа — што, кад он учини онако, како ја тражим, онда одговорност остаје на њему, а кад учини овако како сам предлаже, онда ми делимо одговорност с њим; ми га унапред ослобођавамо од одговорности, а ја ето налазим, да сваки своју одговорност треба да поднесе.

Ја признајем оно што г. министар рече, да је од свију портфеља у министарству најнепопуларнији портфељ министарства финансија. И кад г. министар спомиње једну радњу г. Стојан Новаковића као министра, ја ћу додати да ни г. Стојан Новаковић, кад је доносио закон о учитељима, не верујем да се руководио мишљу о популарности, него је донео закон за то, што је налазио да је у интересу наставе да га донесе, а још преко тога и у интересу правде; а ако му је то донело што год популарности, то му је само случајни ћар био. Ја верујем да је тај његов закон могао донети непопуларности ондашњем министру фчнансија, али као год што министар просвете, тако исто и министар финансија мора да одговара дужности својој. Министар финансија ако постаје непопуларан, то се њему накнађује с друге стране. Министар финансија има врло велику власт у кабинету, далеко већу него други министри, јер кад он један пут избрише својим плајвазом оно, што је један стручни министар прорачунао, и кад каже: не могу да дам, онда сваки од тих министара мора да му се поклони. Дакле, ако је непопуларан, то му се накнађује у томе, што међу својим друговима има велику па чак и највећу власт.

Господин министар финансија тужи се даље како су пали неки незгодни изрази и позива се на то, како он нема обичаја да се служи таким изразима. Међутим он је мало час у свом говору нашао за нужно да каже да су они — радикали — наследили банкротку прошлост од напредњака. Је ли та прошлост била банкротска или не, нека то сматра како ко хоће. Али кад тако он говори, нека ми допусти приметити да ја мислим да ни то није баш врло одабран израз да се може уљудно противнику да каже. И ја ћу да пођем његовим путем и рећи ћу, да ако су они наследили банкротку прошлост, да ће овакав начин прављења буџета, ако му се не стане на пут, најпосле да одведе Србију у банкронтку будућност, *(чује се: није истина)*. То је тако. А после годину дана састаћемо се и опет проразговарати, па ћемо вас [illegible] да ваљда боље убедити (*Потпредседник* опомиње говорника да то није лично обавештење). Ја имам права даа говорим ради обавештења, а имам права да говорим и по други пут о овом предмету, јер ја одговарам тачку по тачку на оно, што је г. министар рђаво у мом говору схватио.

Потпредседник — Онда говорите о томе, кад дође ред на вас да говорите.

Милутин Гарашанин — Дакле обећавате, да ћете ми дати после реч?

Потпредседник — Даћу вам после реч, сад има реч г. Драгомир Рајовић. (Чује се: *да се реши*).

Драгомир Рајовић — Ваља на народ наметути 3,000.000 динара а лако је решити. Сачекајте мало, немојте тако брзо решавати. —

Мени се чини, господо, да су изнесени разлози, врло јаки са финансиске стране, а ја ћу да говорим, према моме занату о параграфима. По члану 174 Устава, знате шта стоји? Дозволите ми да вам прочитам: „Сви приходи и расходи државни *морају* ући у буџет и у завршни рачун.“ Ево вам једног буџета, где то није урађено. Ово, што тражи данашњи министар финансија, ово је противно Уставу. Ту он јасно гази Устав, кад доноси буџет, који није основан на приходима. Он мора да означи те приходе, ето, то изрично стоји у Уставу, да приходи морају да уђу у буџет.

Тако исто хоћу да кажем, да према закону, министар не сме да доноси никако накнадне буџете. Овај исти члан Устава каже: „Буџет се мора подносити Народној Скупштини у самом почетку њезиног рада.“ Ово је јасно, нема ту више никаквог другог буџета, нема ту речи о додацима или о изменама буџета, и према томе ове измене не могу да постоје према самоме Уставу. Г. министар имао је и права и разлога због изванредних прилика, које су биле, да нам не подноси одмах буџет али да поднесе целокупан буџет а не овако пет буџета, то је противно Уставу. Ми можемо решити како хоћемо *(смех)*, можете се смејати, али доћи ће други, који се неће смејати и овај ће министар одговарати, као што ће сад одговарати други, за које ви велите да су радили противу Устава. Јер према члану 124 Устава Скупштина, а и ни један Народни Посланик не одговара никоме за свој рад.

Тако исто према члану 40 Устава, Краља не може нико на одговор позвати. Али према члану 136 и 137 Устава министри су одговорни за сва дела, која учине против прописа уставних. Они по Уставу носе кривичну одговорност за свако гажење Устава, на које се потпишу. И тако ће једног лепог дана њега повући на одговор, па нека и даље ради тако.

Потпредседник — Објављујем, да је претрес свршен, гласаће се за предлог у начелу.

Молим вас, да се позову посланици да уђу у Скупштину да гласају.

(После мале паузе, пошто су ушли г. г. посланици, међу којима је био и г. Гарашанин узе реч)

Милутин Гарашанин — Молим вас г. потпредседниче, ви сте ми обећали да ћете ми дати реч па хоћете ли ми допустити да сад говорим.

Потпредседник — Ви нисте били ту, па вам нисам ни могао дати реч, међу тим Скупштина је одлучила, да се више не говори и сад не можете да добијете реч. —

Пошто је претрес у начелу свршен, то стављам на гласање: Ко је за то, да се предлог у начелу прими, нека седи, ко је против, нека устане? *(Већина седи)*. — Већина је седела и према томе објављујем, да је усвојен предлог у начелу.

Пошто је подне давно прошло, то данашњу седницу закључујем, а идућу заказујем за сутра у 8 сати пре подне. Молим вас да дођете тачно у 8 сати. Дневни је ред продужење данашњег дневног реда.

(Састанак је трајао до 1 и три четврти по подне)

45 САСТАНАК

31 Јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Милош Марковић

Почетак у 8 часова и 15 мин. пре подне.

Присутна су била господа министри: финансија, грађевина и народне привреде.

Потпредседник — Отварам 45 састанак. Изволте чути протокол 44 састанка.

Секретар Милош Марковић прочита поменути протокол.

Потпредседник — Усваја ли Скупштина прочитани протокол? *(Усваја)*. —

Изволте чути молбе и жалбе упућене Скупштини.

Секретар чита:

Милентија, удова пок. Б. Стевановића и Марија, удова пок. Д. Цветковића, обе из Паруновца, (среза расинског, окр. крушевачког) — моле за државну помоћ;

Еснаф механско-кафански из Београда, моли, да се укине акцис и трошарина према београдским механцијама и кавецијама;

Наста Јовановић из Станаца, у срезу алексиначком, окр. крушевачком, моли, да јој муж издржава робију у Нишу (сад је у београдском казненом заводу);

Ћира Андрић из Рудња, (у срезу студеничком, окр. рудничком), моли, да му покрађу накнаде општина или срез;

Никола Радуловић из Витежева, (у срезу ресавском, окр. моравском), жали се на истражног судију.

Потпредседник — Све ове молбе и жалбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Изволте чути извештај одбора, који је проучио измене у закону о уређењу округа и срезова. Молим г. Радисава Митровића, известиоца да дође, да прочита извештај *(Нема га)*. По што он није дошао, то нека га неки из одбора замени.

Заменик известиоца Алекса Ратарац чита:

ИЗВЕШТАЈ

одбора о измени и допуни чл. 18 закона о уређењу округа и срезова

Народној Скупштини

Одбор, изабран за проучавање предлога г. министра унутрашњих дела о измени члана 18 закона о уређењу округа и срезова на своја четири састанка проучио је овај предлог и у договору са г. министром сагласно се, да целокупни чл. 18 има гласити овако:

I

Чл. 18. Непосредни вршиоци управне и надзорне државне власти јесу срески начелници. Тога ради они стоје у непосредној вези с једне стране с општинским властима, а с друге стране с окружним начелницима.

Њих поставља Краљ указом на предлог министра унутрашњих дела.

За среске начелнике могу бити постављени српски грађани по рођењу, или природжени српски грађани, ако су пет година настањени у Србији:

1. Они, који су свршили факултет у Србији или на страни, а служили су као указни чиновници најмање три године;

2. Они, који су свршили најмање шест разреда гимназије или реалке; или три разреда гимназије или реалке и уз то какву стручну школу, а поред тога служили су као указни чиновници најмање пет година;

3. Они, који су служили као указни чиновници најмање осам година и то бар три године као указни полициски чиновници; и

4. Они, који су служили као стални или привремени срески начелници.

Нико не може бити постављен за среског начелника, ако није навршио двадесет и пет година живота.

II

Овај закон ступа у живот петог дана, по што се објави у службеним „Српским Новинама“.

Подносећи овај извештај, Одбору је част замолити Народну Скупштину, да га изволи примити.

Члан Одбора г. Павле Поповић није учествовао у састанцима одборским.

30 јула 1893 год.
у Београду.

Председник Одбора,
Ранко Петровић

Известилац,
Рад. Марковић

Чланови:
Михаило Радовић, Радован Поповић

ОДВОЈЕНО МИШЉЕЊЕ

У начелу смо противни предложеној измени члана 18 закона о уређењу округа и срезова, јер сматрамо, да је потребно подврћи ревизији целокупан закон о уређењу округа и срезова.

Чланови одбора:
Алекса Ратарац,
Никодије С. Милетић

Потпредседник — Извештај је наштампан и раздат г. г. посланицима, и може се ставити на дневни ред, по што се сврши претрес о изменама у буџету. Усваја ли Скупштина такав дневни ред? *(Усваја)*. —

Част ми је известити Народну Скупштину, да је скупштински истражни одбор свршио свој посао, и сад ће да поднесе Скупштини извештај о свом раду. Изволте чути г. известиоца.

Известилац Никола Николић и члан одбора Марко Ђуричић читају извештај одбора (штампа се као X прилог „Народној Скупштини“).

Потпредседник — Председништво је наредило, да се одштампа цео овај извештај истражног одбора заједно са прилозима, онако, како наређује чл. 19 закона о министарској одговорности, и добиће га господа најдаље до 3 идућег месеца, а можда и пре, али то ће бити последњи рок, до кога га морају добити.

Међу тим, на Скупштини је сад, да она одреди дан, кад ће се ставити на дневни ред претрес овог извештаја, онако, како одређује чл. 24 закона о министарској одговорности. Је ли вољна Скупштина, да буде претрес овог извештаја истражног одбора 4 идућег месеца у 8 часова пре подне. *(Јесте)*. Онда се извештај овај ставља на претрес 4 идућег месеца у 8 часова пре подне. —

Сад прелазимо даље на дневни ред.

На дневном је реду први претрес измене у закону о буџету.

Молим г. известиоца да дође (Чује се: 12 је часова, да се закључи седница, боље је после подне да дођемо).

Потпредседник — Ако сте вољни, да се седница држи после подне, онда немам ништа против, можемо закључити седницу? (Чује се: хоћемо, после подне у 3 часа да се држи седница).

Како видим, да је Скупштина вољна да се друга седница одреди за после подне, то закључујем ову седницу, а заказујем другу за после подне у 3 часа.

На дневном је реду претрес измена у закону о буџету.

(Састанак је трајао до 12 часова у подне).

46 САСТАНАК

31 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Љуб. Јоксимовић

Почетак у 4 часа по подне.

Присутна су била господа министри: иностраних дела, финансије и нар. привреде.

Потпредседник — Отварам седницу 46-ог састанка.

Изволте чути протокол 45-ог састанка.

Секретар Милош Марковић прочита протокол.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани протокол? *(Прима).* —

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду претес измене у закону о буџету. Молим г. известиоца да дође.

Известилац Риста Поповић чита измене у предлогу о изменама закона о буџету Краљевине Србије за 1893 год. од 22 јуна ове године (Прилог IX „Нар. Скупштини").

Чл. 1. У буџету државних расхода за 1893 год. Одељак А „На опште државне потребе". Позиција: Државни дуг. Тач. 1 и 2. (Стр. 1 прилога).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитану позицију? *(Прима).*

Известилац чита позицију IV. Засебни расходи. Тач. 1 и 2. (Стр. 1).

Потпредседник — Прима ли Скупштина предложену позицију? *(Прима).*

Известилац чита позицију V. Општи кредити. Тач. 1, 2 и 3. (Стр. 1).

Потпредседник — Прима ли Скупштина предложену позицију? *(Прима).*

Известилац чита позицију VI. Пензија издржавања и остало. Тач. 1. (Стр. 1).

Потпредседник — Прима ли Скупштина предложену позицију? *(Прима).*

Известилац чита одељак Б. VII. На стручне расходе. Тач. 1. Допуна буџета министарства правде. (Стр. 10). Апелационом суду на плату ванредног секретара I класе.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? *(Одобрава).*

Известилац чита: повећавају се кредити „првостепеним судовима", а) председницима на плату; б) судијама, в) секретарима I кл.; г) рачуновођама I кл. (Стр. 10).

Потпредседник — Прима ли Скупштина тражени кредит? *(Прима).*

Известилац прочита кредит на истражне судије, њиховог особља и трошкове. (Стр. 10).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? *(Одобрава).*

Известилац прочита кредит казненом београдском заводу. (Стр. 10).

Милан Милићевић — Ја не знам шта ми хоћемо са овим хонорисањем једанпут. Не би требало да дајемо хонораре оним људима, који већ имају плату, јер ми имамо у Скупштини довољно стручних људи. Ја сам противан овој цифри од 10.000 динара.

Потпредседник — Пошто нико више не тражи реч, објављујем да је претрес о овој тачци свршен. Стављам на гласање: ко је за то, да се одобрени кредит одобри, нека седи, а ко је противан, нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем да је Скупштина одобрила тражени кредит.

Известилац чита V. Допуна буџета Главне Контроле за 1893 годину. (Стр. 14). Тач. 1 на периодску повишицу члана г. Павла Козељца.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? *(Одобрава).*

Известилац чита тач. 2 за повишицу секретара. (Стр. 14).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? *(Одобрава).*

Известилац чита тач. 3 на повишицу старијега архивара. (Стр. 14).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина предложени кредит? *(Одобрава).*

Известилац чита тач. 4 на повећање потребног броја практиканата. (Стр. 14).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? *(Одобрава).*

Известилац чита тачку 6 на повећање трошкова за огрев и остале канцелариске потребе. (Стр. 14).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? (*Одобрава*).

Известилац чита тач. 5 на повећање потребног броја служитеља. (Стр. 14).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина предложени кредит? (*Одобрава*).

Известилац чита тач. 7 на повећање новог броја рачуноиспитача. Даље прочита тач. 9 на рачунопрегледаче. (Стр. 14).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина предложени кредит? (*Одобрава*).

Известилац чита тачку 10 на награду чувара куће. (Стр. 14).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? (*Одобрава*).

Известилац чита одељ. VI. „Измене у буџету расхода министарства просвете и црквених послова, за 1893 годину." и то тач. 1—18. (Стр. 18).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит министарства просвете и црквених дела? *(Одобрава).*

Известилац чита одељ. VII. Измене у буџету министарства иностраних дела за 1893 годину. (Стр. 22) 1 кредит на „министарство".

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? (*Одобрава*).

Известилац прочита одељак о издацима „на посланства: у Атини, у Берлину, у Бечу, у Паризу, у Цариграду, у Петрограду, заступништво у Софији; генерални консулат у Пешти, генерални консулат у Солуну, генерални консулат у Скопљу; консулат у Трсту, консулат у Битољу, консулат у Приштини, на отварање једног новог генералног консулата." (Стр. 22 и 23).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина предложени кредит министарства иностраних дела? (*Одобрава*).

Известилац чита одсек VIII. Измене буџета министарства унутрашњих дела, по струци полицискоj за 1893 годину. Кредити I. (Тачка 1 до 4-те) за тим кредит II. (Тачка 1, 2. Стр. 25).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина предложени кредит министарства унутрашњих дела? (*Одобрава*).

Известилац чита: Повећања у кредиту Санитетске струке министарства унутрашњих дела. (Страна 28—35).

Тодор Радовановић — Овде на бање и минералне воде предвиђено је за баштована 1200 дин. а он ни досад није постојао, те ја мислим, да ова два три месеца неће бити потребно, да ми тога баштована држимо тамо. Молим 10 посланика да ме потпомогну, да се ова позиција избрише. (*Не потпомажу га*).

Потпредседник — Пошто овај предлог није потпомогнут то о њему не може бити ни говора.

Пошто се нико више није јавио за реч, то стављам на гласање: Ко је за то, да се предложени кредит на санитетску струку одобри, нека седи, а ко је против, нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем, да је Скупштина одобрила тражени кредит.

Известилац чита допуну буџету министарству финансија. (Стр. 38—41).

Потпредседник — Пошто нико не тражи реч, то стављам на гласање: Прима ли Скупштина предложени кредит министарства финансија? (*Прима*).

Известилац чита допуну буџета министарства војног. (Стр. 44—45).

Милан Милићевић — Ја не знам, господо, докле ћемо ми да установљавамо чиновнике и чиновничка звања, и да им дајемо плате. Сви знате да ми имамо чиновника више него што треба, а сви знате, да министарство војно има доста чиновника цивилних, који ништа не раде, и управ дембелују. Ми тамо имамо толико цивилних чиновника, да, ако би их ми укинули, ми бисмо издржали велики број војске, те с тога, ја сматрам, да би ову позицију од 34.356 годишње плате, на 14 цивилних чиновника, могли да избришемо, а ако је оставимо, онда не треба да се чудимо, од куд су нам дугови и дефицити, кад овако чинимо, онда морамо имати дугова. Ја би за то предложио, да се ова цифра укине са свим, и с тога молим 10 посланика да ме потпомогну (*Не потпомажу га*).

Потпредседник — Пошто предлог г. Милићевића није потпомогнут, то о њему не може ни бити говора. Стављам на гласање: ко је за то, да се предложени кредит, за министарство војно прими, нека седи, ко је против, нека устане? (*Сви седе*).

Објављујем да је Скупштина усвојила предложени кредит.

Известилац чита допуну буџета министарства привреде. (Стр. 48—57).

Потпредседник — Пошто нико не тражи реч, то стављам на гласање. Прима ли Скупштина предложени кредит? (*Прима*).

Објављујем да је предложени кредит примљен.

Известилац — Према решењу Скупштинском, по специјалним буџетима, у одељку VII, стручни расходи своде се на ове цифре:

1	Министарство правде			
	а) само министарство	дин. 158.176,60	место	187.481,20
	б) Главна Контрола	„ 19.713,79	„	45.463,79
2	Минист. просв. и црквп. послова	„ 284.372,60	„	289 372,60
3	Министарство иностраних дела	„ 35.480	„	56.730
4	Министарство унутрашњих дела			
	а) по полицијској струци	„ 26.500	„	42.500
	б) по санитетској струци	„ 136.129,87	„	204.849,15
5	Министарство финансија	„ 168.184,60	„	328.184,60
6	Министарство војно	„ 1,065.678,29	„	1,200.000
7	Министарство народне привреде	„ 415.491,99	„	373.458,84

И ови стручни расходи са расходима на опште потребе, у целокупној суми износе 3,339.363,44.

За тим прочита чл. 2, о умањавању кредита, и то у партији: II на државни дуг, IV засебни расходи, V општи кредити, VI пензије, издржавања и остало, VII стручни расходи. (Стр. 2).

Смањени кредити у целокупној суми износе 730.112,20.

Потпредседник — Прима ли Скупштина чл. 2, о смањеним кредитима? (*Прима*).

Известилац чита чл. 3:

Према чл. 1 закона повећавају се кредити са дин. 3,339.363,44
На против према чл. 2 умањују се са „ 730.112,20
Дакле стварно повећавају се са . . . . „ 2,609.251,24

За тим прочита овлашћење у чл. 3, да министар финансија може ту суму 2,609.251,24 према чл. 1 закона, до краја буџетске 1893 год., из државне благајне издати на име повећаних кредита, за буџетску 1893 год. (Стр. 2).

Потпредседник — Усваја ли Скупштина чл. 3? (*Усваја*).

Известилац прочита чл. 4. (Стр. 2).

Потпредседник — Усваја ли Скупштина чл. 4? (*Усваја*).

Известилац прочита чл. 5. (Стр. 2).

Потпредседник — Прима ли Скупштина чл. 5? (*Прима*).

С овим је свршено прво читање измена у буџету. — Има реч г. Павле Ранковић.

Павле Ранковић — Хтео сам отоич пре дневнога реда да учиним једно питање, па сам пропустио прилику за то, молим вас да сад то учиним. Пре 7 дана поднет је предлог посланички, о трошарини варошкој, за измену члана 4 закона о варошкој трошарини, па одбор није још тај предлог изнео пред Скупштину. Ја бих молио потпредседника, да ме извести, хоће ли се тај предлог у овоме сазиву изнети.

Потпредседник — Чим председништво добије од одбора тај предлог, упутиће га тамо, где треба. —

Пошто је исцрпљен дневни ред, данашњу седницу закључујем, а заказујем другу, сутра у 8 час. пре подне.

На дневном реду биће: подела Скупштина на секције, за тим други претрес о изменама у закону о истражним судијама; други претрес о изменама у закону о судијама; други претрес закона о новим монополима; други претрес о изменама у закону о сеоској жељезници; претрес извештаја одбора о продужењу повластице Кости Михајловићу из Крагујевца; претрес извештаја одбора, да се општини смедеревској може продати извесно земљиште, и први претрес, измена у закону о уређењу округа и срезова.

(Седница је трајала до 5 сах. по подне).

47 САСТАНАК

1 августа 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,
Паја Вуковић

СЕКРЕТАР,
Алекса Ратарац

Почетак у $8^3/_4$ часа пре подне.

Присутна су била господа министри: грађевина, правде и унутрашњих дела.

Потпредседник — Отварам седницу четрдесет седмог састанка.

Изволте чути протокол 46 састанка.

Секретар Љуба Јоксимовић прочита протокол.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани протокол? (*Прима*). —

Изволте чути једну молбу упућену Скупштини.

Секретар Алекса Ратарац прочита молбу, која гласи:

Народној Скупштини

На састанку држаном на дан 29 ов. месеца, на захтев г. Алексе Ратарца, народног посланика, Скупштина је једногласно решила: *да се нас двојица потписаних заједно са осталим сељанима из нашег села оптужимо првостепеном суду шабачком, за нанету јој „увреду и клевету“ телеграмом у „Српској Застави“ у броју 156 од 27 јула ов. године, а у честитци „Јовану Авакумовићу и друговима Београд“.*

(Наставиће се)

Одговорни уредник **Ранко Петровић** Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 63 НЕДЕЉА 22 АВГУСТА 1893 ГОДИНА III

47 САСТАНАК

1 августа 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Паја Вуковић

СЕКРЕТАР,

Алекса Ратарац

(НАСТАВАК)

(Одговор потписаних због честитке у „Застави").

Ми у име наше изјављујемо, да о овој честитци ништа нисмо знали, нити да пак знамо: коју је писао, где и по чијем овлашћењу.

Ради доказа, ми ћемо изнети нека факта, из којих ће се видети, да је тај телеграм кован негде у Шапцу или ти пак у Београду, и да ми за њега нисмо никако знали. Ти су докази ови:

Онај, који је овај телеграм писао, није знао да *Грујa Бабић* није члан општинског суда, и кад га је као члана потписао, заиста се види, да је телеграм лажан; даље: *Живка Стекића* у нашем селу нема, *Живка Рогића* потписао је два пут; а највећи је доказ, да је телеграм лажан тај, *што је на истом потписан Јован Митровић, који је ире месец дана умр'о.*

Ја, првопотписати као председник општинског суда, а друго потписати као писар општински, да смо писали и потписали не бисмо у горњем погрешили.

Кад се све ово изнесе, види се јасно, да су ову честитку могли писати људи, који су својим радом, својим делом доказали, да им благостање народно на срцу не лежи, до да им је до њиховог саможивља, а то су *наши либерали*, а овом честитком доказали су још и то, да су и такви подлаци и кукавице, те нам подмећу оно, што наше није и за шта кривично да одговарамо и тиме штете велике да трпимо.

Још једном изјављујемо: *да је честитка лажна и да ћемо за њу тражити сатисфакције, јер нећемо и не можемо туђу лагу да трпимо*, па у то име молимо Народну Скупштину, да и она поради, те да се спрам овог фалсификатора и самовољника, који нас без нашег знања (а другог, потписаног и писменог) на честитци потписа, те нас пред тим Представништвом обрука, — предузме најстрожија кривична истрага, а њу молимо, да нас не сматра за оне, какви смо горњом депешом изнети, јер ми такве кукавице и подлаци нити смо били, нити ћемо бити, јер либерали никад нисмо.

1 августа 1893 год.
у Београду.

Понизни:

Живојин Смиљанић, председник оп. белотићске у ср. мачванском, окр. подринском, потписао га Драгутин М. Милановић из Шапца; Влајко М. Лазић, писар општине белотићске у ср. мачванском.

Потпредседник — Ово Скупштина прима знању.

Скупштина је овластила председништво, да се учини корак, да се оптуже, и оно је наредило шта треба. —

Изволте чуди једну молбу посланика за одсуство.

Секретар А. Ратарац чита:

Народној Скупштини

Ради мојих приватних послова потребно ми је петнаестодневно одсуство.

Молим Народну Скупштину, да ми ово одсуство изволи одобрити.

30 јула 1893 год.
у Београду.

Понизан,
М. С. Ђуричић,
нар. посланик.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено одсуство? *(Одобрава).*

Изволте чути једну интерпелацију на г. министра просвете и црквених послова.

Секретар А. Ратарац чита:

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

на г. председника министарског Савета, министра просвете и црквених послова.

У децембру прошле године извршен је у Неготину избор протојереја за округ крајински, противно постојећем закону о црквеним властима; јер је стални окр. одбор искључен од суделовања у избору, противно чл. 30 тач. 4 закона о црквеним властима.

Услед тога стални одбор за окр. крајински а тако исто и један део свештеника, који су имали бирати кандидате за окр. протојереја, уложили су протест противу незаконитог би-

рања на сам дан избора, а стални окр. одбор жалио се доцније и г. министру просвете.

До данас г. министар није донео никакво решење по тој ствари, међу тим је незаконито изабрани протојерej произведен и уведен у дужност.

Молимо г. министра, да нам одговори:

1. Сматра ли он, да је избор протојереја за окр. крајински извршен по закону или не, и

2. Ако је избор извршен противно закону, је ли вољан г. министар прибавити важност постојећем закону и наредити нов избор?

30 јула 1893 год.
у Београду.

Интерпеланти:
Ђорђе С. Стојковић, Марко Швабић,
нар. посланици за окр. крајински.

Потпредседник — Ова интерпелација упутиће се надлежном министру, да у законом року на њу одговори. —

Пошто је данас први дан месеца августа, то по чл. 19 закона о пословном реду, има се Скупштина поделити у одсеке. Како има свега 134 посланика, то ће доћи у први одсек 20, а у осталих 6 по 19 посланика

Секретар прозива а за тим чита:

I Одсек

Марко Петровић, Тодор Дидић, Михаило Ристић, Коста Таушановић, Ранко Петровић, Милош Богдановић, Јован Станковић, Пера Велимировић, Павле Ранковић, Станојло Вукчевић, Милутин Гарашанин, Андрија Параћанин, Сотир Аранђеловић, Здравко Пауновић, Петар Ђаковић, Вуча Николић, Мика Даниловић, Данило Јовановић, Лаза Докић, Дим. Ђирковић.

II Одсек

Андра Николић, Михаило Марковић, Тома Бојичић, Ранко Тајсић, Дим. Маринковић, Јоца Ж. Јовановић, Миленко Весић, Михаило Стојаковић, Љуба Николић, Ђока Владић, Новак Милошевић, Алекса Трајковић, Ђока Бојић, Арса Прокопијевић, Тодор Радовановић, Стеван Д. Поповић, Тодор Костић, Радован Милетић, Андра Ђорђевић.

III Одсек

Љуба Јоксимовић, Миња Бранковић, Лазар Прокић, Глиша Гершић, Јован Шелмић, Мих. Радовић, Свет. Милосављевић, Пера Павловић, Симо Костић, Живко Малопарац, Алекса Ратарац, Никола Поповић, Драг. Дединац, Стеван Ристић, Ђура Милијашевић, Јоца Селић, Добра Ружић, Милош Марковић, Анга Рајичић.

IV Одсек

Драгомир Рајовић, Василије Живановић, Богосав Поповић, Раша Милошевић, Никола Николић, Митар Мићовић, Милош Ђорђевић, Љуба Ковачевић, Јованча Стојановић, Светозар Славковић, Владимир Поповић, Андра Степановић, Димитрије Карић, Милун Миљковић, Ђока Брачинац, Павле Станковић, Ђока Стојковић, Живан Сретеновић, Стојан Новаковић.

V Одсек

Никодије Милетић, Владислав Павловић, Мика Х. Тонић, Никола Пашић, Милан Ђурић, Марко Ђуричић, Радисав Митровић, Сава Милићевић, Стојан Станковић, Радован Поповић, Ђура Хрватовић, Мата Максимовић, Димитрије Катић, Милан Милићевић, Јован Сопроновић, Станча Виденовић, Благоје Божић, Петар Максимовић, Раша Нинић.

Одсек VI

Димитрије Димовић, Димитрије Илицановић, Милија Миловановић, Сава Грујић, Ђока Анђелковић, Велимир Карић, Павле Поповић, Павле Вуковић, Лазар Илић, Милосав Витић, Урош Плазина, Михаило Вујић, Михаило Поповић, Сретен Гогић, Велимир Тодоровић, Павле Крстић, Јоца С. Јовановић, Антоније Поповић, Лука Лазаревић.

VII Одсек

Марко Швабић, Максим Сретеновић, Гаја Милорадовић, Мих. Мартинац, Анта Радосављевић, Мих. Веселиновић, Филип Милојевић, Риста Поповић, Коста Борисављевић, Вукашин Петровић, Војин Ђирковић, Милоје Барјактаровић, Љубисав Благојевић, Павле Смиљанић, Мих. Косовљанин, Јован Николић, Станко Петровић, Петар Вукићевић, Арса Дреновац.

Потпредседник — Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду други претрес измена је у закону о истражним судијама.

Известилац П. Поповић прочита предлог о измени у закону о истражним судијама (стр. 313).

Потпредседник — Стављам на гласање: ко је за то, да се предложена измена усвоји нека седи, а ко је противан, нека устане? *(Сви седе).* — Оглашујем да је измена усвојена.

Тиме је свршено и друго читање овога предлога.

Сад ћемо гласати поименце о овој измени. Ко је за ову измену, гласаће *за*, а ко је против, гласаће *против*.

Секретар прозива:

Алекса Ратарац *за*, Алекса Трајковић *за*, Андра Степановић *за*, Анта Рајичић *за*, Антоније Поповић *за*, Арса Дреновац *за*, Арсеније Прокопијевић *за*, Благоје Божић *за*, Богосав Поповић *за*, Василије Живановић *за*, Велимир Карић *за*, Владимир Поповић *за*, Војин Ђирковић *за*, Вукашин Петровић *за*, Вуча Николић *за*, Гаврило Милорадовић *за*, Данило Јовановић *за*, Дим. Илицановић *за*, Дим. Карић *за*, Дим. Ђирковић *за*, Добросав Ружић *за*, Драгутин Дединац *за*, Ђока Брачинац *за*, Ђока Владић *за*, Ђока Стојковић *за*, Ђура Милијашевић *за*, Живан Сретеновић *за*, Живко Малопарац *за*, Здравко Пауновић *за*, Јован Николић *за*, Јован Сопрановић *за*, Јован Станковић *за*, Јован Шелмић *за*, Јованча Стојановић *за*, Јоца С. Јовановић *за*, Лазар Прокић *за*, Лука Лазаревић *за*, Љуба Јоксимовић *за*, Љуба Николић *за*, Љубисав Благојевић *за*, Марко С. Ђуричић *за*, Мар. Швабић *за*, Мата Максимовић *за*, Мика Даниловић *за*, Мика Х. Тонић *за*, Максим Сретеновић *за*, Милан Ђурић *за*, Милан Милићевић *за*, Милоје Барјактаровић *за*, Милош Ђорђевић *за*, Милош Марковић *за*, Милун Миљковић *за*, Милутин Гарашанин *за*, Митар Мићовић *за*, Миња Бранковић *за*. Михаило Косовљанин *за*, Мих. Марковић *за*, Михаило Радовић *за*, Михаило Ристић *за*, Никола Поповић *за*, Новак Милошевић *за*, Павле Крстић *за*, Павле Поповић *за*, П. Ранковић *за*, П. Смиљанић *за*, Петар Ђаковић *за*, П. Максимовић *за*, Петар Павловић *за*, Радисав Митровић *за*, Рад. Поповић *за*, Р. Петровић *за*, Ранко Тајсић *за*, Раша Нинић *за*, Сава Милићевић *за*, Светозар Славковић *за*, Сима Костић *за*, Станојло Вукчевић *за*, Станко Петровић *за*, Станча Виденовић *за*, Стеван Ристић *за*, Стојан Новаковић *за*, Стојан Станковић *за*, Стеван Д. Поповић *за*, Тодор Дидић *за*, Тодор Радовановић *за*, Тома Бојичић *за*, Урош Плазина *за*, Филип Милојевић *за*, Павле Ј. Вуковић *за*.

Потпредседник — Изволте чути резултат гласања. Гласало је свега 88 посланика, и сви су гласали *за*. Према томе оглашујем, да је узвојен закон о измени у закону о истражним судијама, на поименичном гласању. —

На реду је други претрес измена у закону о судијама.

Известилац П. Поповић прочита предлог о измени у закону о судијама (стр. 313).

Потпредседник — Пошто нико не тражи реч, стављам на гласање: ко је за то, да се предложена измена прими, нека седи, а ко је противан, нека устане? *(Сви седе)* — Оглашујем да је усвојено.

Пошто је свршено и друго читање, то ћемо сад гласати поименце. Ко је за ову измену, гласаће *за*, а ко је против, гласаће *против*.

Секретар прочита:

Алекса Ратарац *за*, Алекса Трајковић *за*. Андра Степановић *за*, Андрија Параћанин *за*, Анта Рајичић *за*, Антоније Поповић *за*, Арса Дреновац *за*, Арсеније Прокопијевић *за*,

Благоје Божић *за*, Богосав Поповић *за*, Василије Живановић *за*, Велимир Карић *за*, Владимир Поповић *за*, Војин Ђирковић *за*, Вукашин Петровић *за*, Вуча Николић *за*, Гаврило Милорадовић *за*, Данило Јовановић *за*, Димитрије Илићановић *за*, Димитрије Карић *за*, Димитрије Ђирковић *за*, Добросав Ружић *за*, Драгомир Рајовић *за*, Драгутин Дединац *за*, Ђока Брачинац *за*, Ђока Владић *за*, Ђока Стојковић *за*, Ђура Милијашевић *за*, Живан Сретеновић *за*, Живко Малопарац *за*, Здравко Пауновић *за*, Јован Николић *за*, Јован Сопроновић *за*, Јован Станковић *за*, Јован Шелмић *за*, Јованча Стојановић *за*, Јоца Селић *за*, Лазар Прокић *за*, Лука Лазаревић *за*, Љуба Јоксимовић *за*, Љуба Николић *за*, Љубисав Благојевић *за*, Марко Швабић *за*, Мата Максимовић *за*, Мика Даниловић *за*, Мика Х. Тонић *за*, Максим Сретеновић *за*, Милан Ђурић *за*, Милан Милићевић *за*, Милоје Барјактаровић *за*, Милош Ђорђевић *за*, Милош Марковић *за*, Милун Миљковић *за*, Милутин Гарашанин *за*, Митар Мићовић *за*, Мића Бранковић *за*, Михаило Косовљанин *за*, Михаило Радовић *за*, Михаило Ристић *за*, Никодије Милетић *за*, Никола Поповић *за*, Новак Милошевић *за*, Павле Крстић *за*, Павле Поповић *за*, Павле Ранковић *за*, Павле Смиљанић *за*, Петар Ђаковић *за*, Петар Павловић *за*, Радисав Митровић *за*, Радован Поповић *за*, Ранко Тајсић *за*, Сава Милићевић *за*, Светозар Славковић *за*, Сима Костић *за*, Станојло Вукчевић *за*, Станко Петровић *за*, Станча Виденовић *за*, Стеван Ристић *за*, Стојан Новаковић *за*, Стеван Д. Поповић *за*, Тодор Дидић *за*, Тодор Радовановић *за*, Тома Бојичић *за*, Урош Плазина *за*, Филип Милојевић *за*, Павле Вуковић *за*.

Потпредседник — Изволте чути резултат гласања. Гласало је свега 89 посланика, и сви су гласали *за*. Према томе објављујем да је Скупштина на поименичном гласању усвојила предложену измену у закону о судијама. —

На реду је други претрес измена у закону о грађењу сеоске железнице.

Известилац Јован Станковић прочита измену члана 3. (стр. 321).

Потпредседник — Ко је за то, да се предложена измена у чл. 3 усвоји нека седи, а ко је против нека устане? *(Сви седе).* — Оглашујем, да је усвојена.

Известилац прочита измену у чл. 4.

Потпредседник — Ко је за то, да се усвоји прочитана измена чл. 4 нека седи, а ко је против нека устане? *(Сви седе).* — Оглашујем да је усвојена.

Пошто је свршено и друго читање, то ћемо гласати поименце. Ко је за то, да се ове измене усвоје тај ће гласати за, а ко је против гласаће против.

Секретар прозива:

Алекса Ратарац *за*, Алекса Трајковић *за*, Андра Стевановић *за*, Андрија Параћанин *за*, Анта Рајичић *за*, Антоније Поповић *за*, Арса Дреновац *за*, Арсеније Прокопијевић *за*, Благоје Божић *за*, Богосав Поповић *за*, Василије Живановић *за*, Велимир Карић *за*, Владимир Поповић *за*, Војин Ђирковић *за*, Вукашин Петровић *не гласам*, Вуча Николић *за*, Гаврило Милорадовић *за*, Данило Јовановић *за*, Димитрије Илићановић *за*, Димитрије Карић *за*, Димитрије Ђирковић *за*, Добросав Ружић *за*, Драгомир Рајовић — Ја ћу да мотивишем моје гласање. После буџета, који је поднесен противно Уставу ја не гласам, Драгутин Дединац *за*, Ђока Брачинац *за*, Ђока Владић *не гласам*, Ђока Стојковић *за*, Ђура Милијашевић *за*, Ђура Хрватовић *не гласам*, Живан Сретеновић *за*, Живко Малопарац *за*, Здравко Пауновић *за*, Јован Николић *за*, Јован Сопроновић *за*, Јован Станковић *за*, Јован Шелмић *за*, Јованча Стојановић *за*, Јоца С Јовановић *за*, Лазар Прокић *за*, Лука Лазаревић *за*, Љуба Јоксимовић *за*, Љуба Николић *за*, Љубисав Благојевић *за*, Марко Швабић *за*, Мата Максимовић *за*, Мика Даниловић *за*, Мика Х. Тонић *не гласам*, Максим Сретеновић *за*, Милан Ђурић *за*, Милан Милићевић *за*, Миленко Веснић *за*, Милош Богдановић *за*, Милош Ђорђевић *за*, Милош Марковић *за*, Милун Миљковић *за*, Милутин Гарашанин *не гласам*, Митар Мићовић *за*, Мића Бранковић *за*, Михаило Косовљанин *за*, Михаило Марковић *за*, Михаило Радовић *за*, Михаило Ристић *за*, Никодије Милетић *за*, Никола Поповић *за*, Новак Милошевић *за*, Павле Крстић *за*, Павле Поповић *за*, Павле Ранковић *за*, Павле Смиљанић *за*, Петар Ђаковић *за*, Петар Павловић *за*, Радисав Митровић *за*, Радован Поповић *за*, Ранко Тајсић *за*, Раша Нинић *за*, Сава Милићевић *за*, Светозар Славковић *за*, Сима Костић *за*, Станојло Вукчевић *за*, Станко Петровић *за*, Станча Виденовић — Само за то, што је г. Рајовић потписао извештај, а гласао против, ја гласам *за*, Стеван Ристић *за*, Стојан Новаковић *не гласам*, Стеван Д. Поповић *не гласам*, Тодор Дидић *за*, Тодор Радовановић *за*, Тома Бојичић *за*, Урош Плазина *за*, Филип Милојевић *за*, Павле Ј. Вуковић *за*.

Потпредседник — Изволге чути резултат гласања. Гласало је свега 93 посланика, од којих су за предлог гласали 85. Према томе објављујем, да је Скупштина на поименичном гласању усвојила измене и допуне у закону о грађењу сеоске железнице. —

На реду је извештај финансијског одбора о предлогу г. министра финансије, да се општини смедеревској може продати извесно земљиште.

Известилац Михаило Марковић прочита поменути предлог министра финансија (ст. 425) за тим прочита извештај финансијског одбора о том предлогу (ст. 458).

Потпредседник — Нико не тражи реч? Стављам на гласање мишљење финансијског одбора. Ко је за то, да се усвоји мишљење финансијског одбора, тај нека седи, а ко је противан, нека устане? *(Сви седе).* — Оглашујем, да је усвојено мишљење финансијског одбора. —

На реду је први предлога о измени члана 18 закона о уређењу округа и срезова.

Известилац Р. Митровић прочита предлог министра унутрашњих дела (ст. 373) а за тим прочита мишљење Државног Савета (ст. 373) а извештај а извештај одбора о том предлогу (ст. 496).

Потпредседник — Сад настаје претрес у начелу. Има реч г. Рајовић.

Драгомир Рајовић — Ја између ова два члана налазим такву противност, између 1, 2 и 3 тачке с једне стране, да, ако се она не измени, ја хоћу у том случају да кажем да сам у начелу противан овим изменама. Овде се предлажу две мере за исту службу. Оставља се право министру да двојако поступа. Једни да морају имати квалификације, а други да немају, једни да су свршили и служили извесан број година, а други да не морају да су свршили, нити да су служили. На овај начин, ако се усвоји 4 тачка, онда по себи отпадају све три прве тачке. Онда нису исте законите мере за све оне, који хоће да уђу у службу, него се оставља министру по 4 ој тачци, да поставља своје фаворите, који су њему драги и мили, а по прве три тачке да постави, оне који морају да изађу правилним путем. Ја држим, да кад се овакав начин установљава да се греши о принцип правде. Јер, за све српске синове треба да буду исти услови, кад хоће да ступе у државну службу и да дођу до исте државне службе. На овај начин баш тај главни принцип ништи се. Јер ево, господо, као год што смо раније искусили да људи правници, који су били адвокати и који су били способни као правници, па су хтели да ступе у судску струку, али знајући да су мале плате судијама они су прво ушли у административну службу, па су ту добили велике плате, па су тек онда са тим великим платама и положајима прешли у судску струку, и на тај начин су изиграли закон односно периодске повишице судија. Једне су судије служиле грдан низ година у служби, а неки су дошли после неколико година службе и добили исти ранг и исте плате као и ти, што су остарели у тој служби. Тиме је, господо, њима неправда учињена. Такву исту неправду хоћемо да учинимо овим законом. Овде се каже: „они, који су служили као стални или привремени срески начелници". Шта смета г. министру да данас неког постави за привременог среског начелника а прекосутра да га постави за сталног, и ко

му смета да то учини? И кад он може то да учини онда ништа не вреди ни цео овај закон. Кад он може онога, који нема квалификације, да постави прво за привременог, па онда за сталног начелника, онда на тај начин изигравамо цело ово наређење, па кад га тако може да изигра, ја налазим да целом овом закону нема смисла. Кад они, који немају квалификације, а који не уживају милост код г министра, не могу добити службу под истим условима као и они, који уживају, и који могу на штету оних са квалификацијама но без фавера министровог, да буду још пре постављени, то је онда противно правди, једнакости, која треба да буде између свију српских синова, а не да се једнима чине привилегије.

И ако се усвоји овај члан, онда сам ја противан целом овом предлогу.

Министар унутрашњих дела Светозар Милосављевић — Господо! Посланик г. Рајовић казао је, да министру ништа не смета да постави кога хоће за привременог среског началника. Он је то казао с тога, што није прочитао чл. 18-ти закона о уређењу округа и срезова, јер, да га је прочитао, он би видео, да по том 2 члану, министар не може да постави кога хоће; с тога ћу му ја да прочитам чл. 18.

„Члан 18. Непосредни вршиоци управне и надзорне државне власти јесу срески начелници. Тога ради они стоје у непосредној вези, с једне стране с општинским властима, а с друге стране с окружним начелником.

„Њих поставља краљ указом на предлог министра унутрашњих послова.

„Срески начелник може бити онај српски рођени или природњени грађанин, који је свршио бар који средњи завод, или коју средњу стручну школу, у земљи, или на страни, који је провео бар пет година у административној државној служби у унутрашњости земље, који има двадесет пет година, и који је уз то положио прописани испит по закону, који ће се о том донети најдаље до краја 1891 године. Али се и без испита, и без предходне административне службе могу поставити за среске начелнике они, који су свршили факултет у у земљи, или на страни, ако су пре тога били и у којој другој служби.

„Они, који се затеку у служби, кад ступи у живот закон о полагању испита, дужни су да га положе, ако према овом закону испиту подлеже, и не могу бити унапређени док не положе испит.“

Члану 18 додаје се као нов одељак:

„Они нижи полициски чиновници, које је овај закон у служби полицискоj затекао, а који су провели у њој пет година као указни чиновници, могу бити постављени за привремене среске начелнике, и ако немају квалификације по овом члану, али с том обавезом, да положе прописани испит, кад ступи у живот закон о полагању испита“.

Као што видите, господо, по садашњем закону, за привременог среског начелника може се поставити само онај полицски чиновник, кога је овај закон у служби полицијској затекао, а то је је 18 Децембра 1890 год. а провео је у њој пет година као указни чиновник. Према томе, не стоје разлози г. Рајовића, да министар може поставити кога хоће, прво за привременог, па после за сталног среског начелника, него је јасно казано, кога може министар да постави. Навод г. Рајовића да се овим законом чини неправда, не стоји, ја мислим, да се не чини никаква неправда, кад се јасно каже у закону, ко се може поставити за среског начелника. Ја сам овај предлог поднео за то, што ми имамо полицских чиновника различите спреме, па је потребно да се законом одреди кад ко од њих може бити постављен за среског начелника. Има их, који су свршили факултет; за њих је казано да могу бити срески начелници, ако су служили као указни чиновници најмање три године, има их који су свршили 6—7 разреда гимназије или реалке, или три четири разреда гимназије, или реалке, а уз то, и какву стручну школу. За њих је речено, да могу бити постављени за среске начелнике, ако су служили најмање пет година као указни чиновници, има их који су свршили само основну школу 2—3 разреда гимназије, и за њих је одређено да се могу поставити за среске начелнике, ако су служили као указни чиновници најмање 8 год. и то бар 3 год. као указни полицијски чиновници.

И на послетку четврта је врста оних чиновника, који су служили као стални или привремени срески начелници.

Ја држим, да је то принцип, да онај, који је нешто био, може опет то да буде. Да онај, који је пре био поп може опет да буде поп, и онај који је пре био мајор, може опет да буде мајор, ја мислим, господо, да овде има и логике и правде.

Потпредседник — Објављујем, да је претрес свршен. Ко је за то, да се предлог у начелу прими, тај нека седи, а ко је против, нека устане? *(већина седи)*. Већина је седела, с тога објављујем да је предлог у начелу примљен.

Сада прелазимо на претрес о појединостима.

Известилац Чита чл. 1.

Миленко Весић — У самом уводу чл. 18 налазим, да има једна мала празнина. Кад се већ нашло за потребно да се утврди, да за среске начелнике могу бити постављени српски грађани, по рођењу или они природњени српски грађани, који су 5 год. настањени у Србији, онда је по мом мишљењу изостављен један услов, коју је предвиђен Уставом, а то је онај, да је сваки грађанин испунио своју војничку обавезу, па тек онда да добије службу (чује се: то се разуме). Молим вас, господо, и ако би тако требало да буде, то се по себи ипак не разуме, јер ја могу да вам наведем случајеве, у којима су постављани за чиновнике и они, који нису испунили тај услов.

Стеван Поповић — Ја молим г. министра, за једно објашњење код 2 тачке. Ту се вели, „да срески начелници могу бити они, који су свршили најмање шест разреда гимназије или реалке, или три разреда гимназије и реалке, и какву стручну школу, а поред тога служили су као указни чиновници најмање пет година“. Као што је познато, господо, узимати су и учитељи основних школа, рецимо за пореске надзорнике. По закону о основним школама, њему се све године проведене у учитељству уважавају као указне. Ако је такав учитељ, био учитељ пет-шест година, и постао порески надзорник указом, онда су му све године учитељске службе, постале указнима. Према томе, да ли може учитељ, који је био пет година учитељ, да ли велим, такав учитељ може бити и срески начелник?

Министар унутрашњих дела — Ја мислим, да је чисто и јасно казано, да за среске начелнике могу бити постављени само они, који су служили као указни чиновници најмање пет година, може неко бити двадесет година учитељ, он не може бити постављен за среског начелника, ако није служио *као указни чиновник најмање пет година.* За мене је ово јасно, а ако је нејасно, ја молим нека се каже јасније.

Стева Поповић — Није згорег, што се чуло ово објашњење г. министра.

Потпредседник — Оглашујем да је претрес свршен. Ко је за то, да се прочитани члан прими, нека седи, а ко је противан нека устане? *(Сви седе)*. — Објављујем да је тачка 1 примљена.

Известилац Прочита тачку 2 (ст. 373).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитану тачку 2? *(Прима).*

С овим је свршен први претрес, предложених измена.

На реду је извештај одбора за продужење повластице Кости Михаиловићу за фабрикацију хартије.

Известилац Радисав Митровић Прочита извештај одбора (ст 473 и 474), и предлог (ст. 316).

Михаило Косовљанин — Господо, као што се види Коста Михаиловић и другови из Крагујевца, као повластичари за фабрику хартије, тражили су, да им се продужи повластица за две године. Они су ту своју молбу поднели Скупштини још 19 фебруара 1892 год., али како се Скупштина није могла

да конституише ни у месецу Новембру прошле године, ни у Марту ове год. то је ова ствар остала да се данас реши.

Они су тражили продужење повластице за то, што је заиста веома тешко било подићи овако једно предузеће индустриско. Као што се зна, исту повластицу имали су Вајферт и другови, и они то нису могли да изврше као и ови што нису успели. Значи, да има неких препона, неких тешкоћа за извршење овог предузећа. Пошто је мени позната та ствар, ја могу да кажем, да су се ти људи трудили да подигну фабрику, али нису могли; за неуспех они, дакле, нису криви; они су преговарали час с једним час с другим, али нису могли да доведу ствар до повољног резултата.

Одбор, као што се види из овог извештаја, нашао је: да им се не може продужити ова повластица. И ако извештај није мотивисан, зашто да се повласица не може продужити, као што је до сад другим повластичарима чињено, одбор је извесно имао у виду, да по новом трговинском уговору, закљученом са Аустро-Угарском, немамо права да дајемо нити да продужавамо такве повластице. Дакле, одбор се руководио тим разлогом, и ето с тога се повластица није могла ни продужити. На кад ми немамо права да продужавамо повластице, ти људи за то нису криви, јер кад би им се оставио рок још од две године, они би ту фабрику извесно подигли. И из ових разлога ја сам мишљења да се на крају извештаја одборског дода „и да им се кауција врати". И ако се ко са мном у овоме слаже, молим да ме потпомогне. *(Потпомажу га више од 10 посланика).*

Ђока Брачинац — Господо, предмет питања о повластици за подизање фабрике за израду хартије, био је пред Народним Представништвом пре неколико година. Та је концесија била дата г. Вајферту и он је 1890 год. тражио продужење. Народна Скупштина била је нерасположена наспрам г. Вајферта, није му хтела продужити, већ му је одузела повластицу а зашто? — Зато, што су иза Вајферта провиривали ови концеспонари, те је од њега одузета ова повластица и дата овим људима. Они су се обвезали да подигну фабрику и да израђују хартију. Како ми изгледа, према њиховом финансиском стању, они су ишли само на то, да нађу стране капитале за ово предузеће, јер сами нису били у стању да изведу ово предузеће, и тако су хтели да зараде неку пару на рачун државе.

Данас пред нама стоји предлог да се ова концесија продужи за две године, као што је 1890 год. тражио и г. Вајферт.

Одбор, кад је донео овакав закључак, он га је могао донети само на основу трговинског уговора с Аустро Угарском, јер смо се по том уговору обвезали, да не можемо више давати овакве концесије. Шта видимо из овог предлога? Видимо да они не траже да им се врати кауција, а међу тим г. Косовљанин предлаже да им се врати. Г. г. концесијонари, ако су оштећени, нека се обрате молбом, на Скупштина, ако имадне благоволење према њима, нека реши да им се кауција врати; а они немају права да је траже. Дати концесију значи закључити уговор, и ако једна страна, не испуни уговор, уговор пада на њену штету. Ја сам противан предлогу г. Косовљанина и био бих за предлог одборов.

Арса Дреновац — Предлогу г. М. Косовљанина, по мом мишљењу, нема места а ево зашто. Ја сам био у финансијском одбору, кад је решавано о продужењу ове повластице г. Вајферту. Онда су ови концесионари узели у овај посао и њима је дата ова концесија. Господо, ја не знам зашто се одузела ова повластица од г. Вајферта, али ја сам онда одвојио мишљење и казао сам: „ако мислите, да се та фабрика подигне, онда то дајте г. Вајферту, јер је он једини способан за то". Али међу тим ови су људи понудили се концесијом и моји другови рачунали су, кад Вајферт није фабрику подигао, хајде да пробамо, те да дамо концесију овима.

То је један уговор закључен између њих и државе. Види се из свега да уговор није извршен а кад није извршен, онда ми тај уговор, према новом трговинском уговору с Аустро-Угарском не можемо да потврдимо.

Мишљење је одбора потпуно оправдано, они немају право да им се кауција врати, јер кад су они правили уговор са државом, они су пристали на тај услов да губе кауцију, ако не испуне обавезу.

Према томе, ја сам одсудно противан, да им се кауција враћа, као што Косовљанин предлаже.

Никодије Милетић — Као члан одбора, који је био одређен, за оцену овога предлога сматрам за дужност, да у неколико објасним ову ствар, и изнесем разлоге, који су руководили одбор при решавању овога питања. Г. предговорник Косовљанин напоменуо је, да одбор није мотивисао свој извештај; ја мислим извештај је пред вама свима, и ви видите на основу чега је одбор то радио. Одбор је довољно мотивисао, кад је казао: да према концесији он нема права, и с погледом на концесију, он је изгубио право на продужење. По члану 6 као што је напоменуто у извештају, то је питање са свим начисто изведено, и ми нисмо имали код тога питања ништа да се задржавамо или да се бунимо. Он никаква праве нема на продужење концесије, према самом тексту, она мора да отпадне. Нема никаквог другог разлога нити их треба овда навести, кад је ту пред нама концесија као полазна тачка за оцену овога питања. Што се тиче враћања кауције то је такође самим текстом исте концесије јасно обележено, јер кад губи право на продужење повластице, кад губи саму повластицу, онда следствено, да последице тога губитка мора да буду и пропаст кауције и овде се никако не може тражити од Народног Преставништва, да му тај поклон да, из обзира према тешкоћама, које је он имао око овог тешког посла и ако хоће, да узме у оцену све друге неприлике, са којима се имао да бори као сиромашан капиталиста за такво велико предузеће. Ако је говор о поклону са свим је друга ствар, а кад је говор о праву, онда нема места овом предлогу. Предлог овај може Скупштина да сматра само као поклон на основу његовог права, и тога ради треба поднети нарочиту молбу. Концесионари су тражили продужење концесије а не повраћање кауције, а кад они не траже, онда ја не знам откуда може да потече овај предлог да ми запостављамо право државе и да му пудимо оно, што он не тражи. Ја мислим, да би ово питање најбоље било, да се реши, ако, т. ј. Народно Преставништво налази да му кауцију треба вратити, које мишљење ја никако не делим, онда треба поднети молбу, која нека дође пред Скупштину и како она буде расположена онако нека и реши.

Михаило Косовљанин — Господо! Кауције се дају за то, да би држава имала већу гаранцију за отварање каквог индустријског предузећа, управо да застраши концесионаре, да се у томе пожуре и да буду у свему тачни. Па како је нама познато, да су се ти људи заиста трудили и трошили новац и чинили све само да би подигли ту фабрику, ја мислим, да би се огрешили, кад не бисмо тим људима вратили кауцију. Ти људи нису богати, они су шта више сиромашни, али су се ипак трудили да својим знањем и радом допринесу овој земљи добра, па и себи и држави да користе. Ти су исти концесионари долазили код мене, и нудили ме, да ја с њима ангажујем стране капиталисте, ја сам их у почетку одбио, наговештавајући, да већ имам једну индустријску радњу и да немам ни времена, ни капитала, да могу и другу индустрију подизати, али они су и преко тога од мене захтевали, да ја примим то на себе, и ја онда, пошто нисам могао да их се управо отресем, примио сам то на себе, с тим условом, да се упишем са кућама са којима радим у иностранству, па по добивеном одговору тек да ступим са њима у споразум. После овога одмах сам писао у Београд и Праг а по препоруци водио преговор и са некаквом општинском фирмом Давид и син, која је у Угарској већ две или три фабрике устројила била. Ја сам отишао у Пешту и преговарао тамо са г. Давидом и тај човек ми је врло лепо објаснио и најискреније изнео своје мишљење о томе како се подиже та индустрија, дакле из његовог обавештења као и из података из новина о фабрикацији хартије, ја сам увидео, да је заиста ту фабрику не само тешко извести, него тешко и конкурентно, јер је таква конкуренција, у томе, да због тога ту треба врло огроман капитал, да треба врло велике олак-

шице за такво једно предузеће па да се оно може са успехом извести. Тако сам нашао, да такве фабрике вуку веома мали проценат 2—3%, не више. „Шлегел-Мил“ чувена аустријска фабрика хартије код Беча, вуче 4%, а треба да их амортизира са најмање 6%. А шта то значи? Значи, да таква амортизација не води доброме и да ће те капиталисте после једно 50 година морати, да додају за те махине. То значи да се неће моћи извршити отплата за то време. Једино „Дахајска“ фабрика близу Минхена; она има дохотка 25% и то зато што је сликарство у Минхену веома развијено, и што израђује хартију за слике и фотографије и т. д., јер само на таквој финој хартији има зараде и отуда и ова поменута фабрика има и толики проценат.

Ја сам упитао г. Давида, да ли би он пристао са нама, да подигнемо фабрику хартије. Он ми је одговорио да му је веома тешко, да може таку фабраку да построји, јер је и сам изгубио у томе велики новац. Навео је даље, да за подизање такве фабрике треба и јефтино гориво, које не сме бити скупље од једног динара метер. центе. Навео је даље, да кад би смо ми подигли такву фабрику, да би смо требали имати и јаку воду да се може турбина наместити, али поред тога да вода треба да је увек бистра и чиста за фабрикацију хартије, да фабрика треба да има добру и комуникацију, и да је близу жељезнице, и на послетку да има доста радника, који би јефтино могли да раде, а како су ови услови веома тешки нарочито их наћи све на једном месту, где би се таква фабрика подигла, то сам се уверио о немогућности постројења ове фабрике.

Кад сам се вратио кући затекао сам извешћа из Белгије и Париза, која су извешћа у свему сагласна била са овим, што сам у Пешти сазнао и тада сам на чисто био да нико не може установити ту фабрику, докле год ми не будемо имали великих капитала, или докле год не ангажујемо велике стране капиталисте. Нисам хтео, да кварим вољу концесионарима и да им све ово кажем већ сам им само наговестио да се не могу примити тога предузећа. И шта су они радили? Преговарали су са неким енглеским и талијанским кућама и потрошили велике новце око тога, па и мене је та повластица коштала на 300 динара,а њих кошта на 8—10 хиљада динара, И онда, господо, кад су се ти људи не само трудили, него и потрошили грдан новац, па још сада, да им и држава узме кауцију, ја мислим да то не би било право, и за то сам да им се кауција врати.

Милан Ђурић — Господо, после објашњења уваженог предговорника г. Косовљанина устао сам да потпомогнем његов предлог, јер држим да је у интересу наше домаће индустрије. На приговор извесне господе да је Вајферту дата повластица, али да му је она после одузета и кауција враћена, имам да кажем ово: знала је то Народна Скупштина да је Вајферт богат човек, да је он у већој могућности него остали наши људи, па је Народна Скупштина хтела да да могућности нашим сиромашнијим људима да чине овака предузећа и да тера стране капиталисте, који не дају да се наша индустрија развија, и за то Народна Скупштина, не дајући продужење повластице г. Вајферту, коме сви признајемо добру вољу и патриотизам, и кога лично веома ценимо. Хтела је да је даде нашим сиромашнијим људима, те да се наше капиталисте на њих угледају, те да они ангажају своје капитале за индустријска предузећа у Србији, да осигурају и учврсте нашу домаћу економију. Верујте, господо, да су ове стране и велике капиталисте коштале много нашу земљу, и да су наши сиромашнији људи пали под нож страних капиталиста. Чији је интерес да је Србија зависна и потчињена страним капиталима. Кад хоћемо и желимо да не будемо подчињени страним капиталистима, да нас они не поплаве својим капиталима, онда треба да потпомогнемо и развијемо нашу домаћу индустрију, да потпомажемо наше сиромашне, енергичне, патриотичне Србе, који својом предузимљивошћу могу да развију нашу индустрију и да нашу отаџбину ишчупају из сфере туђинских интереса, као што су је и наши јуначни претци ишчупали из туђинских руку. А сад и ми треба не само пушком, као што смо некада, него да и нашим капиталима сузбијамо странце, те да одржимо нашу економну независност.

Кад би смо узели од ових људи, 10 или 8 хиљада динара што су они утрошили, то би значило, да као год кад оно мало дете падне па се убије, и ми место да га подигнемо, да га чувамо и негујемо, ми га бијемо; тако исто ми у место да подигнемо нашу индустрију тиме би је убијали. Јер, кад имамо да се боримо са великим џиновима, т. ј. страним капиталистима, ми се не боримо само мачем и пушком, него се боримо и са капиталима. Ја мислим с те стране да је праведно и мудро да овим људима вратимо 10 хиљада динара, које су уложили као кауцију, а доста им је, као што чујемо, радећи да фабрику оснују и нађу капитал потрошени 6—8 хиљада динара.

Господо, ви, који сте били можда на бојном пољу и видели сте да на глас трубе они који пођу у напред да освајају непријатељске позиције и саставе, падају први и савестан војсковођа одаје им мртвим почаст, јер су пали за проширење граница и независност земље, а рањене лечи и негује. То су и ови концеспонари српски у индустријским предузећима, који смело предузимају да потискују туђу индустрију из наше отаџбине. То су исти ти пионери, који имају да се боре за нашу економску независност, па и ако нису велике капиталисте и ако нису богати, и ако нису успели да фабрику хартије подигну. На приговор господе да они нису капиталисте, имам да кажем ово: нека се сете само наше историје у почетку овога века, кад кроз уста бесмртног Вишњића народ проговори у тешком времену туђег робовања: „Ту кнезови нису ради кавзи нит' су ради Турци изјелице ал' је рада сиротиња раја и ради су божји угодници.“ Дакле из овога је јасно, да је против тешког туђег насиља устао народ са својим служитељима светог олтара, те је извојевао противу воље богаташа своју слободу, своју државу, а то за то, што је имао вере у Бога, љубави за своју политичку самосталност, и дух патриотичан и пожртвовања за своју политичку будућност; том вером и љубављу одушевљавамо се и ми данас, и знајмо да ћемо извојевати, и своју економну независност од уплива туђих капитала. За то да би смо охрабрили све наше патриоте на овоме пољу, и да им не би убили добру вољу, мишљења сам, да им се кауција врати. (*Тако је*).

Димитрије Ћирковић — Нема места никако предлогу г. Мике Косовљанина. Ови људи су учинили земљи једну грдну штету, што су се појавили као неки концесионари. Нити су го били људи од заната, нити од капитала, него просто једни шпекуланти, који су се појавили у оном тренутку, кад смо учинили грдну погрешку, што нисмо хтели да продужимо концесију Вајферту. Да смо онда продужили концесију Вајферту, ми би смо данас имали фабрику хартије у земљи, и не би смо давали толике милионе за хартију страним земљама. Што неки од господе каже да за ту фабрику треба велики капитал, и да због тога, што га они нису имали да нису могли ни да створе ту фабрику, па шта су радили они? Просто шпекулисали. Чим су добили концесију, они су одмах отишли код Вајферта, па су му нудили да му је продаду, али он није хтео да купи, са Вајфертом био је заједно у кумпанији и Јован Ђурић, па су ишли они и код њега и нудили, али их је и он одбио. Из свега се тога види да они нису ни мислили озбиљно да подигну фабрику хартије. Мени је жао што сам и ја гласао за то, да им се да повластица. И кад су они оштетили нашу земљу са толиком сумом новаца, онда нема места да им се та њихова кауција врати. И ја сам противан предлогу Мике Косовљанина.

Стојан Станковић — Кад је Народна Скупштина решила да се не да продужење повластице Вајферту, онда се одиста мислило да ће и Вајфертова кауција пропасти. Али кад ствар стоји тако, да је њему кауција враћена натраг, и кад је г. Вајферт могао добити кауцију, онда, мислим, да је праведно, да и ови људи добију своју кауцију. Друга би ствар била, кад би смо ми решавали о продужењу повластице, па да им ми то дамо, правда би била на том земљишту да, или ми продужимо ту повластицу, али ми већ тога права немамо, не мо-

жемо да се упуштамо у продужење повластице, па кад не можемо, онда треба да кажемо: знаш, шта је, брате, не можемо да ти продужимо повластицу, него узми паре, па иди због ом! Што се тиче оног навода, да он треба да поднесе нову молбу Скупштини за то, то може бити и по предлогу Мике Косовљанина. Ми можемо то и сад да решимо па боље је данас, него да нам он и по други пут подноси молбу, те да и по други пут с њим имамо посла. С тога држим да треба да се усвоји предлог Мике Косовљанина, па да и ти људи добију кауцију као што је и Вајферт добио. (Чује се: *да се реши*).

Потпредседник — Је ли воља Скупштина да се реши (*Јесте*). Онда осим пријављене господе не може нико више добити реч.

Сима Костић — Само за то, што у предлогу поштованог посланика г. Мике Косовљанина видим једну праведну ствар и једно хумано дело, узео сам реч да и ја проговорим неколико речи о овој ствари, нарочито с тога, што сам видео да поштовани моји другови Арса Дреновац и Ђока Брачинац противно гледиште на ову ствар имају.

Пре свега, моје је дубоко уверење, да сви они, који траже повластицу, да никако не траже у намери шпекулисања, него да траже у једној вишој и племенитој намери. А то је, да се у нашој земљи подигне индустрија. У колико стоји разлог, што у сваком предузећу онај, који ради, тражи и користи, природно стоји да и онај који тражи концесију, не тражи је за то, да од ње има штете, него за то, да се и користи. И ови људи, када су тражили повластицу после поштованог индустријалца Вајферта за подизање ове фабрике хартије, знали су да је не могу подићи својим сопственим капиталом, него су мислили да се такво једно подузеће може остварити једино са капиталом из унутрашњости и са капиталом са стране. За што су се ова баш лица јавила и тражила концесију од Народне Скупштине, мени су познати узроци и намере ових људи. Један од тих концесионара и то Коста Михаиловић, то је један машински шлосер, који је слат као наш изасланик на париску изложбу. И он штедњом отишао је у Белгију да види тамошње фабрике хартије, па је ишао чак и у Енглеску и то све штедећи ону дијурну, коју је имао као радник. Прегледајући те фабрике њему се зачела таква мисао да треба и код нас такво једно предузеће да се оствари и то не тако великим капиталом као што се може замислити да је потребан, него је он замишљао да ће се такав капитал моћи набавити и у самој земљи. То је био дакле узрок и намера, што су они тражили ту повластицу, и Скупштина је заиста и стала на земљиште, да треба једну оваку племениту намеру потпомоћи и одазвати се. Никако не мислим, да је Скупштина при давању повластице Кости Михаиловићу и друговима, а недавањем продужења поштов. г. Вајферту није мислила да тиме стаје на пут да се не подигне фабрика хартије, као што мисли г. Ћирковић, него је Скупштина мислила онда, кад г. Ђорђе Вајферт није остварио дотле ту фабрику, да је и напустио ту мисао и да је неће ни у будуће остварити.

У осталом, да су ови људи доиста имали намере да створе такву једну фабрику, да су само нашли капитала у земљи или на страни, доказује и њихов рад. Они су се прво обратили на све капиталисте у Крагујевцу без погледа на партијску боју, држано је неколико седница и већано је о томе да се подигне са капиталом у земљи. И они су се даље обратили на капиталисте ван Крагујевца и питани су сви за мишљење о овоме; међутим добио се одговор да после оноликог уписа на акције код разних завода и штедионица, да је било немогуће да се отвори упис и на акције за подизање фабрике хартије; и шта је остало концесионарима, него да се обрате капиталистима са стране. И они су се и обратили, и радили су на томе са највећом енергијом и дошли су т. р. до самога остварења. Чак је у Енглеској био створен синдикат, и хтео се у Лондону да отвори упис на акције. Међу тим шта се после тога десило? У енглеском парламенту поднесена је једна интерпелација на њиховог министра иностраних дела, поводом једне пресуде нашег суда, којом је решен један спор по ствари оне прве наше Народне Банке. И шта је било? Распао се синдикат и тиме је онемогућено остварење те фабрике.

Распао се синдикат и остало је немогуће остварење овог предузећа.

Дакле, као што видите, на примамљивање страних капитала да их улажу у наша предузећа, штетно су утицале многе прилике у нашој земљи. Саме ове политичке трзавице, које су се дешавале у нашој земљи изазвале су бојазан код страних капиталиста, да своје капитале улажу у наша предузећа. Дакле, као што видите, људи су били заиста, заузимљиви, да се дође до остварења те фабрике хартије, али бадава, биле су неприлике, које су то спречиле и учиниле немогућим остварење тог предузећа. Они су покушали још код неких кућа, као што је напоменуо г. Косовљанин, али није се могло успети. Међу тим, кад су се решили били да траже продужење, онда је била у питању једна талијанска кућа — а још нису свршени преговори између те куће и њих — која је казала да се само издејствује продужење ове концесије, па ће онда бити заиста то остварено и полагала је чак 60.000 динара кауције. Ја нисам био овде, кад је први пут ова ствар била пред Скупштином, али из извешћа одбора, видим — а то је и Скупштина усвојила — да се стало на то земљиште: кад се ова концесија није продужила Ђури Вајферту, да се не продужи ни овим повластичарима. И кад Скупштина и одбор стоје на том земљишту, онда неминовно излази на тапет једно друго питање — питање правде. Кад решимо да не продужимо повластицу, онда да ли је праведно да прећутимо ону тачку, која говори о губитку кауције. Ја мислим, да је то питање на решењу и да га Скупштина треба да реши и то онако, како то правда захтева. Брачинац каже, кад сами не траже, да им се кауција врати, што да им је враћамо. То је резоновање погрешно. Концесионари, кад су тражили продужење, они нису могли ни замислити да им се неће продужити повластица, већ су насигурно мислили да ће добити продужење. Али, кад Скупштина налази, да ми не можемо продужити ову повластицу, онда — кад је у истом случају враћена кауција Вајферту — ја мислим, да и сад Скупштина треба да буде доследна у сличном случају, кад стоји на земљишту да концесију не треба да продужи; онда дакле, Скупштина треба да реши и питање о враћању кауције, која је тако рећи ништавна за државну касу, те се држава од тога неће ништа користити а повластичарима бар може да послужи за неко ситније предузеће. За то, ја мислим, да је предлог г. Косовљанина и праведан и хуман и да Скупштина треба да га усвоји.

Ђока Брачинац — Господин Костић каже, да сам ја рекао, кад они не траже натраг кауцију, што да им је враћамо. Ја то нисам казао на памет, већ сам ја прочитао предлог, па сам то казао, а упућујем и г. Костића да и он то прочита.

Ранко Тајсић — Код овако мале ствари нисам мислио узимати реч да говорим, да нису моји лични и начелни другови узрок, што хоће да ово питање доведу на један неправилан пут, као да ће се нанети једна велика неправда државној каси. Треба, господо, имати на уму да је овде реч о једној малој суми за државну касу, а о врло великој о односу пређашњих радника, који су радили у фабрици крагујевачкој и који су оптерећени фамилијама и најзад, који су се дуго трудили, да од своје малене зараде створе један капитал за стварање оваког једног предузећа. Нека се ни један од мојих другова не заборави да су они два пут по 10.000 дин. потрошили, тражећи на страни — и у земљи услове, те да остваре оно — што су се према држави обвезали, да ће остварити, да подигну фабрику хартије. Молбе њихове, којом би тражили да им се положена кауција опрости и врати нема, — нема зато, што они нису ни претпостављали, да им се повластица неће продужити, јер ово није први случај да се концесија продужи и врати кауција, то је у овом дому често бивало и пређашње су Скупштине такве предмете често решавале. То је било и ових дана у прилици сличној овој, кад смо 40.000 дин. од прихода државних поклонили на рачун индустрије. Иста толика кауција враћена је и Вајферту, који је милионар, па с тога треба да се врати и овим сиромашним фабричким рад-

ницима. Што крпимо сад та два радника, који су за годину две обиграли у нашој земљи све наше капиталисте, као што то тврди мој друг Косовљанин и г. Костић, па онда и све стране капиталисте, па ови нису пристали да у ово предузеће уложе своје капитале, дакле сад их крпимо, што нису могли да нађу капитал на страни за ову индустрију, која се на страни производи и са стране код нас уноси, дакле, што нису могли да унесу са стране капитал, те да бију страну индустрију, чији се производи код нас троше. То до сада није могло да буде, а од сада још горе неће моћи бити, тим пре, што се свуда у индустријским земљама умножавају радници фабрични, и они траже нове пијаце за своје прерађевине, а не да губе и оне, што су имали. Дакле, нека се ни један Србин не нада, да ће моћи увући у Србију стран капитал за подизање индустрије, којом би се увожња страних прерађевина убила; већ ту жртву треба да се уче наше капиталисте да поднесу. Молим вас, за један мали пример. Ми извозимо шљиве и пекмез и то је једини артикал, од ког се ништа не може да преради, па нама да се врати, већ се све потроши; и зар би се нко од наших капиталиста нашао, да уложи свој капитал на страни, те да тамо подигне производњу ових наших производа а своје у земљи својој убије; не, то није истина, да би се један такав Србин могао наћи. Тако исто не могу се наћи страни капитали за подизање наше индустрије, зато што би се подизањем наше индустрије убијала њихова и тиме убијала би се зарада њиховим беспосленим радницима. Кад г. Вајферт, кога ја много поштујем и ценим није могао да нађе то и да подигне ту индустрију, онда је много мање могао то да учини један Коста Михаиловић фабрички радник.

Са овога гледишта ја мислим, да правда, које треба у овом дому увек да буде, захтева да се њима ових 10.000 дин., који као кауција служе, опросте и врате, јер су они већ, како рекох потрошили својих 20.000 дин., не учинимо ли то њима и њиној фамилији, онда ће они завршити живот у погледу материјалном и никад се неће одужити. С тога мислим, да треба предлог г Косовљанина да се прими, јер тегобе и терети, које су они подносили треба да утичу на нас, да им на жао не учинимо, него да им кауцију вратимо по примеру осталих решења сличних овом.

Максим Сретеновић — Ја сам тврдог убеђења, да овом приликом, кад се решава хоће ли се продужити концесија или не, треба решити и питање о кауцији. После разлога г. Ђурића и осталих, који су говорили, да кад се не може молиоцима продужити концесија, треба им кауцију вратити, остало ми је мало да кажем. Ја ћу да напоменем то, да ја познајем ове људе, и то не познајем их као шпекуланте, и рђаве, као што то рече један наш друг, а мој добар пријатељ, него као добре раднике и мајсторе фабрике. Познајем их и као врло добре грађане и поштене, а при том као људе без велике имаовине. Молиоца намера је била, колико ја непосредно знам, а и као што се из самих акта види, да отпочну у нашој земљи ову лепу и корисну индустријску радњу рађење хартија, од које радње, разуме се, хтели су имати користи на првом месту они, а на другом наша држава, а бога ми мало су хтели и славе као обично сваки човек, да им се забележе имена у историји као првих оснивача индустријске фабрике за хартију, после ослобођења од Турака. Ја мислим да Скупштини не смета ни један закон, да врати молиоцима кауцију, јер ја сматрам да је све оно закон, што Скупштина у границама Устава реши и на највишем се месту потврди. Скупштина је могла на основу закона једном индустријалцу пре неколико дана, да поклони ђумрук од 60.000 дин., могла је, да му продужи повластицу од 10 на 15 година, вратила је индустијалцу Вајферту 10.000 дин., зашто се онда не може овим српским синовима, при том од напред именованих хиљаду пута сиромашнијим, вратити и кауција, пошто им се не продужава концесија, кад су се сиромаси мучили и борили па и уморили, капитала што су имали око овог потрошили, па сад зар да их ми као законодавно тело још премлатимо, тако да се два наша добра грађана никад више за живота не могу подигнути. Ја се надам, да ће Скупштина усвојити предлог г. Косовљанина да се овим путем Кости Михаиловићу и Кости Јовановићу врати кауција.

Тома Бојичић — Господо, ја ћу на послетку неколико речи да проговорим зато што видим, да око ове кауције има разног мишљења. Ја по том мишљењу могу само ово да кажем: ови повластичари, кад су тражили повластицу од државе и склопили овакве услове нису замишљали, да ће наићи на ове тешкоће, т. ј. надали су се да, ако и наиђу на какве тешкоће у том предузећу за фабрикацију артије, онда су ту и наша влада и Скупштина и ако буде тешкоће ми ћемо се обратити с молбом за продужење повластице, јер није лако подићи ни дустријску радњу, коју данас Србија нема. Дакле нашла се та два човека да подигну ту фабрику као две патриоте, да не морамо ми слати толике милијуне на страну. И ми би смо то сви волели и волимо за цело, али поред те тешкоће у том предузећу њиховом нашла се још већа тешкоћа на уговору баш онда, кад су они мислили да то добију, нашло се да је уговором спречено искључиво давање повластица у нашој земљи. И зато они нису криви. Што се овде каже: држава треба да им то поклони — ја мислим да држава није ништа њима дала, него они су држави дали и заложили све што су имали и труда да подигну једно индустриско предузеће, ту фабрику хартије, и дали су још и кауцију од 10.000 динара. Шта ће мо сад? Што сад хоћемо није ништа друго него да отимамо, од та два сиромашна човека, да им држава отима, а држава им није ништа дала Требало је да се упитамо, да ли се може овако неко предузеће да подигне. То је за цело било тешко за њих двојицу, зато што они нису капиталисте. Вели се на они су ишли да траже некога, који ће то да узме на себе; па лепо, и други су то радили, ни Вајферт сам није подигао фабрику само својим капиталом, него је морао тражити капитал са стране, којим ће подићи овакво нешто у земљи. То је тешкоћа подићи, и ја молим Скупштину да она има само то на уму, да оваква два радника, који су доведени у незгоду трговачким уговором, што им се не да сад искључиво право повластице, и што они нису могли да дођу до решења на молбу, коју су годину дана раније поднели за продужење овог рада, и што су дали кауцију а држава њима није ништа дала — ја сам мишљења, да им треба да вратимо 10.000 динара, јер су њини новци и били.

Известилац Рад. Митровић — У извештају овом одбор није поменуо ништа о кауцији, зато што ни сам г. министар у свом предлогу није о томе ништа тражио да се решава. Ево ја ћу вам прочитати закључак министровог предлога, да видите како он гласи: . . . . „донети своју одлуку о томе: да ли се молитељима може дати тражени почек од две године, за подизање фабрике хартије, и ако може, од кога ће се дапа овај почек рачунати?

У исто време част ми је поднети и сва акта овога предмета.“

Као што видите министар није од Скупштине ни тражио да решава о кауцији, него само да реши о продужењу рока и одбор решавао је само о томе, да ли да се продужи или не продужи рок, за рад око фабрике хартије, а о кауцији ништа није решавао. Сад да видимо да ли Скупштина може о том питању решавати, и може ли усвојити предлог г. Косовљанина који је овде изнет. Чл. 9. повластице гласи овако: ова повластица престаје:

а.) По истеку 15 година;

б.) Ако повластичари не испуне услове у одељку VI у ком ће случају и кауција припасти у државној каси.

У случају под б.) повластица престаје и кауција припада државној каси по решењу Народне Скупштине.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 64 ПОНЕДЕЉАК 23 АВГУСТА 1893 ГОДИНА III

47 САСТАНАК

1 августа 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Паја Вуковић

СЕКРЕТАР,

Алекса Ратарац

(НАСТАВАК)

(О повластици за фабрик. хартије Рад. Митровић).

Дакле, као што видите, из овог закона ове повластице, коју је Скупштина донела, јасно је казано, да ће Скупштина решавати о кауцији, и онда ја мислим да Скупштина може овде одлучити, како нађе за потребно, може решити да кауција остане државној каси, а може решити и да се врати повластичарима, и ту закон не стоји на путу скупштинском решењу. — Што се пак тиче тога питања, и то је овде поменуто, да је и г. Вајферту враћена кауција, коју је положио био по тражењу ове исте повластице, пошто је повластицу био изгубио, то овако стоји. Јесте њему враћена кауција, али на основу мишљења правничког одбора, који је донео мишљење, да му треба вратити кауцију, зато што се он раније јавио, да му се продужи рок за подизање фабрике хартије, и пошто није добио то продужење, правнички је одбор нашао да му треба вратити кауцију. Још су били неки ситнији разлози, и сви ти разлози на основу којих је враћена кауција г. Вајферту постоје и овде, и ови повластичари су се јавили Скупштини за продужење и нису га добили. Дакле са свим излази, да су они у истом праву, у коме и г. Вајферт, а одбор није ништа решавао о кауцији, зато што г. министар није то ни тражио, а на Скупштини је да ову ствар решава како она за добро нађе.

Потпредседник — Оглашујем да је претрес свршен. Стављам на гласање извештај одбора, али на првом месту имам да вам кажем да имамо и предлог г. Косовљанина. Ко је за то, да се прими предлог г. Косовљанина, а то је да се врати повластичарима кауција од 10.000 динара, тај нека устане? *(Већина седи)* — Велика већина седи и оглашујем да је предлог г. Косовљанина примљен.

Сад стављам на гласање предлог одбора, који ће овако гласити: „Одбор, који је Народна Скупштина изабрала за проучавање овога питања, не налази: да су повластичари, због неиспуњења услова у одељку VI закона о повластици, изгубили право, које им је дато овом повластицом, и да им се не може дати тражени почек од 2 године за подизање фабрике хртије, с тим да се повластичарима кауција од 10.000 дин. врати. Одбору је част предложити Народној Скупштини да и она изволи усвојити мишљење његово.“

Ко је зато да се овако мишљење одбора прими, тај нека седи, ко је противан, тај нека устане? *(Сви седе).* — Оглашујем да је Скупштина усвојила овај предлог. —

На реду је други претрес закона о новим монополима. Изволте чути г. известиоца.

Известилац, Ђура Милијашевић прочита члан 1 (стр. 353).

Потпредседник—Усваја ли Скупштина члан 1? *(Усваја).*

Известилац прочита чл. 2. (Иста страна.)

Ранко Петровић — Код овога члана допустите да учиним једну ситну примедбу. У ставу другом овога члана вели се: „док држава не изведе све претходне припреме за производњу у својој *режији* алкохола и жигица, она ће набављати и т. д.“

Молио бих г. известиоца, да ову реч *„режија“* замени нашом речи. Закони се не пишу само за високо образоване људе, него и за најпростије људе, јер и најпростији људи треба закон да разумеју и по њему да се управљају. И ако га случајно не разумеју они су одговорни и криви. С тога, ја бих предложио да се речи: *„у својој режији“* замене речима: *„у својој управи.“*

Драгомир Рајовић — Ја мислим, да г. предговорник није нашао најзгоднију реч. „Управа“ не значи, што и „режија“. Под „режијом“ се разуме „управа“, али се у исто време разуме и рад; јер режија, то је некаква сорта експлоатације. Према томе, режија не може се заменити речју управа, јер управа значи дирекција; не може се наћи тако згодна реч. Ја бар не могу згодну српску реч да нађем.

Ранко Петровић — По назорима г. предговорника „управа“ не би значило нешто, где се што и ради, и за то не може се њоме заменити реч режија. Ја, господо, сматрам, да и управе могу нешто радити, да управе нису само велика господа; ја сматрам да управе могу и да раде, да привређују, производе и обрћу. Згоднију реч, ја не бих могао у овај мах наћи, а молио бих г. известиоца да с г. Рајовићем нађе згодну реч за овај туђи појам. Само сам противан речи режији, који није општи термин, и која није таква реч, без које се не може

бити. Ако није добро рећи *управа*, онда може се реч режија заменити са две-три друге речи, али само не треба да остане реч режија, кад се може без ње бити.

Драгомир Рајовић — Место речи режија може се рећи израда и продаја, то су управо две радње — функције, које се под речју, режија разумеју. Кад се каже радити нешто en regie, значи израда тога, било при железницама или фабрици. Дакле, може се рећи, место речи regia израда и продаја монополисаних предмета, али никако управа.

Стојан Новаковић — Не треба, господо, преводити саму реч него треба преводити сам смисао. Ако хоћемо да преводимо смисао, онда није довољно ову реч режија заменити другом српском речју, него треба целу ту реченицу исказати другојачије, и реч се режија не би ни преводила. Тако предугојачену редакцију ја бих вам предложио овако: „Док држава не изведе све претходне припреме за своју производњу алкохола и жигица, она ће набављати и т. д.“.

Ја мислим да је то смисао онога, што се хоће у овоме члану да каже (чује се: *врло добро.*) Ја бих молио 10 посланика да ме потпомогну (*Потпомажу га.*)

Известилац — Ја мислим да неће бити довољно да се место речи regia стави реч производња, као што предлаже г. Стојан Новаковић. Овде треба имати на уму да се место речи режија разуме производња и продаја. Ја мислим да не смета ништа реч режија, и за то што се овај члан не тиче ширег круга радника, но се тиче управе и као технички термин може да остане да се не мења.

Потпредседник — Оглашујем да је претрес свршен. Код другог члана а става другог г. Новаковић предложио је измену, која је потпомогнута и по предлогу г. Стојана Новаковића други став имао би овако да гласи:

„Право увоза свих монополисаних артикала почиње држава вршити чим овај закон у живот ступи. Док држава не изведе све претходне припреме за своју производњу алкохола и жигица, она ће набављати те предмете и продајну цену одређивати им по цени коштања, додајући тој цени монополску таксу.“

Ко је за то да се члан други прими са овом изменом, нека седи, ко је против, нека устане? (*Сви седе.*) — Објављујем да је чл. 2 примљен са изменом г. Новаковића.

Известилац прочита чл. 3. (Иста страна.)

Драгомир Рајовић — Ја сам и при првом читању говорио код овога члана а такође то исто напоменуо је и г. Милош Богдановић, да се овим чланом спречава печење разних комовица, које се код нашег народа у разним крајевима пеку. Према овоме члану изгледа да сва алкохолна пића постаће монопол државни. Тако да ни један сељак код своје куће, у своме казану не може испећи ни за своју потребу ни за продају ракију ма које сорте, која се пече од материја скоробних и меласе, које су овде побројане. Према овакој редакцији члана ја држим да се народу спречава, да има оно што му је битно нужно, а то је да може направити себи ракију за своју потребу. Према овоме члану изгледа да ће сваки сељанин без разлике морати куповати алкохолна пића из државних руку и на тај начин народу ће се отежати набавка једне животне потребе. Зато сам мишљења, да се у овоме члану одређено каже, до кога степена јачине забрањује се производња алкохолних пића. Ја држим, да овим чланом треба забранити производњу шпиритуса а не у опште печење ракије. На овај начин према чл. 2 забрањује се печење ракије ма које врсте и макар она била 4—10 гради. Овде се вели, да се забрањује ма које јачине, а кад се вако каже онда је свршена ствар да ракију нико не сме пећи. Ја се сећам да је при првом читању казано, да ће се по предлогу Милоша Богдановића овај члан поправити.

Известилац — Ко добро прочита овај члан видеће да никако не стоји оно, што г. Рајовић тврди да се забрањује печење ракије од воћа. Овим се чланом забрањује само печење ракије од жита — скробних материја и меласе, а и о томе ће на крају доћи прелазно наређење, као што је по предлогу Богдановића на првом читању усвојено. Ја мислим, да сад не би требало да се задржавамо код овога члана, него да о томе говоримо доцније, кад дође на ред то прелазно наређење, о коме је реч о ракији комадари. По овоме члану дакле, не забрањује се никако печење ракије од воћа.

Петар Ђаковић — По овоме члану, као што га је г. известилац прочитао, никоме неће бити дозвољено да производи алкохол из скробних материја, т. ј. од кукуруза и јечма. У извесним крајевима наше земље, где нема воћа и винограда, народ по невољи пече извесну врсту ракије из јечма и кукуруза. За ту циљ она меље кукуруз и јечам и кисели га. Наш народ јечмом и кукурузом гоји свиње, али то га врло скупо кошта, јер док израни 50 комада свиња оде му 100 метарценти кукуруза за зиму, и од тога кукуруза и јечма, којим рани свиње он хоће да види ту вајду, што ће од њега да испече и ракију. Од 100 метарценти кукуруза добије он 40 акова ракије. Дакле сељак, који производи кукуруз и гоји њиме свиње, хоће да се користи да од кукуруза и ракију испече. Нека господа веле како је та ракија шкодљива за здравље. Па господо шкодљив је и коњак и шампањ а камо ли комадара. Ја мислим, господо, да не треба овај члан овако оставити да народ не може ракију производити и ако се мисли да се забрани, онда бар да се каже да се може производити ракија од 10—12 а на више од 12 степени да се не сме производити. Ја одобравам да се забрани произвођење шпиритуса, али не печење ракије, која је народу једна битна намирница.

Министар Финансија М. Вујић — Господо, ја бих вас молио да не губимо време код овога члана, јер говор о овоме питању, као што је г. известилац приметио, има места код прелазног наређења, које је Скупштина на првом читању усвојила. Ја бих молио Скупштину, да се два пут не занима расправљањем једне исте ствари. Да пређемо сад преко овога члана, па ћемо расправити питање, о чему је поведена реч, кад дођемо на прелазно наређење, где је реч о комадари.

Станојло Вукчевић — Ја нисам био на првом читању и не знам, шта је код овога члана говорено, али према прелазном наређењу, које је на првом читању примљено, њиме се са свим потире наређење чл. 3. Кад су и други о овоме члану говорили, дозволите да и ја неколико речи кажем. Г. Рајовић рђаво мисли, да ће се сељацима забранити печење свију врста ракије. Г. известилац је врло лепо поменуо да није тако, јер у овоме члану изрично је напоменуто да се забрањује печење ракије из скробрих материја. Ја мислим, кад би се примило то, што хоће г. Рајовић, да би тек онда сузбили производњу ракије од шљива и разног воћа, а међу тим баш производњу тих врста ракија треба да потпомажемо код нас.

Што се тиче шкодљивости те ракије, која се добија из скробних материја, имам ово да одговорим г. Ђаковићу. Он вели па шкодљив је коњак и шампањ, ја разумем и признаћу да ко год није много и најобичнијих пића шљивовице и природног вина, да то шкоди. Али неоспорно је доказано да много више шкоди она врста ракије, која се производи од скробних материја и која се производи на онај начин, као што је производе наши сељани. Ја сам као срески и окружни лекар предузимао кораке против те врсте ракије, али наравно без икаква успеха за то, што сам ја те кораке могао само чинити на основу извесних чланова санитетског закона а не на основу каког нарочитог закона, којим се доиста може разбити производња те врсте ракије. Из скробних материја добија се тако звани „фузл“ амилни шпирт, шпирт, и то је та врста ракије, коју сељани у извесним крајевима производе. Хемиским анализама доказано је, да је тај амилни шпирт веома шкодљив. Ту врсту ракије пије наш сиромашан свет. Кад попијете једну чашу такве ракије, ви се осећате задовољни као и са флашом пива, али та ракија страшно руши организам. Ја вам као лекар могу констатовати, да та ракија врло шкодљиво утиче на црну дигерицу и бубреге и у опште руши цео организам, и могу са сигурношћу тврдити, да је она узрок, што се сваке године све више случајева лудила у тим крајевима јавља. Кад буде реч о прелазном наређењу, ја ћу казати своје мишљење. Сад пак

додајем да ми не смемо никако дозволити производњу такве ракије прво, што она трује народ, а друго што би производњом те ракије поништили цео овај закон.

Милош Богдановић — Погрешно је разумевање члана 3. г. г. Ђаковића и Рајовића, што се тиче печења ракија из скробних материја. По моме предлогу одбор је са министром финансија пристао, да то дође у прелазно наређење, да не уђе у сам закон да се тим печењем ракије из скробних материја, не би могли користити и странци, јер по уговору морали бисмо дозволити странцима, да се и они слободним производњем те ракије користе. За то је Скупштина на првом читању усвојила то прелазно наређење, да се печење ракије из скробних материја, допусти само у оним местима, где се одомаћила. Кад буде реч о прелазном наређењу, ја ћу навести разлоге, да не стоји оно, што је г. Вукчевић о шкодљивости те ракије говорио.

Драгомир Рајовић — Овде се говори о прелазном наређењу, међу тим њега у пројекту нема *(Одговарају му: усвојено је на првом читању)*. Е молим, то је онда друга ствар. Онда ћу да одговорим г. Станојлу Вукчевићу.

Снага једне ракије може да буде тако исто и од шљива, јабука и од сваког другог воћа без разлике. Ако се узме оно што се зове првенац, наравно то ће бити јако концентрисано, шпиритуозно пиће и биће шкодљиво. Међу тим ја опет кажем, где има грожђа, крушака и у опште другог воћа допустити производњење ракије; а где тога нема не допустити народу правити ракију од чега има, чини ми се, да би било неправично. Дакле, ствар је у томе, како ће те довести у склад то двоје: дозволити једнима што имају воћа и грожђа да пеку ракију, а другима што немају воћа и грожђа не дозволити да пеку ракију од онога, што им је Бог дао, то су по мом мишљењу два закона за исту земљу. Зна се, господо, да здравственост зависи од употребе јачине пића. Разблажен алкохол од 10—12 гради такав је исти као и шљивовица. Шљивовица је само боља а разблажен шпирт само је простији. Али тако исто и шљивовица првенац она пече и шкодљива је за здравље као и та ракија од скробних материја.

Ја опет остајем стално при овом мишљењу, да се узимају две разне мере за један исти народ. За то, што људи немају тамо винограда и воћњака, да ти људи немају права на печење ракије а ови да имају, ја држим да је неправедно. На послетку изјављујем то, да ћу о томе говорити код прелазног наређења, које ја немам пред собом, а због тога сам повео реч и због тога резервишем себи право да говорим о томе, кад поново буде дебате.

Станојло Вукчевић — Ја морам поново да кажем, да се ми не разумемо. Г. Рајовић говори о проценту шпирита; али овде није говор о проценту шпирита, него о шпириту, који се добија из скробних материја, то је амилни шпирит, који је по анализи Др. Марка Лека шкодљив, и који руши организам, — у томе је разлика. Није реч о томе, да ли ће бити процента 15 или 20, него је реч о фузли, која се производи из скробних материја, а никако из шљива, грожђа, и другог воћа.

Потпредседник — Претрес је свршен. Ко је за то, да се усвоји прочитани члан 3, тај нека седи, а ко је противан нека устане? (*Сви седе*). — Оглашујем да је усвојен члан 3.

Известилац — прочита чл. 4 (ст. 354).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани члан 4? *(Прима)*. — Оглашујем да је примљен чл. 4.

Известилац прочита чл. 5. (ст. 354).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани члан 5? (*Прима*).

Известилац прочита чл. 6. (ст. 354).

Потпредседник — Прима ли Скупштина чл. 6? (*Прима*).

Известилац прочита члан 7. (ст. 354).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. 7? (*Прима*).

Известилац прочита чл. 8. (ст. 354).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани члан? *(Прима)*.

Известилац прочита чл. 9. (ст. 354).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. 9? (*Прима*).

Известилац прочита члан 10. (иста стр.).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани члан? (*Прима*).

Известилац прочита чл. 11. (ст. 354).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани члан? (*Прима*).

Известилац прочита чл. 12. (иста стр.).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани члан 12? (*Прима*).

Известилац прочита чл. 13. (иста стр.).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. 13? *(Прима)*.

Известилац прочита чл. 14. (ст. 354).

Драгомир Рајовић — У овом чл. 14 вели се: „на предлог исте комисије одредиће министар финансија и продајну цену у велико, као и проценг, који ће се од продаје на цене давати купцима". Овде има једна ствар, која је изостављена, а која мора да буде. Цена, која се одређује, мора да буде указом одређена, јер иначе мин. финансија може да нам подигне 200%.

Дакле, мора да се одреди максимални процент и то указом, јер онда ће министар да носи одговорност, а овако неће и одредиће цену како хоће. Ја, дакле, држим, ако хоћемо да имамо стварне гаранције против самовоље, онда треба да унесемо ове две мисли, а то су: да се унесе максимална такса макар и 50%, и мимо тога да не може да буде, а да се та максимална такса одређује указом, а не простом наредбом министра финансије, и молим 10 посланика да ме потпомогну *(Не потпомажу га)*.

Павле Ранковић — Ја сам и на првом читању учинио примедбу, а и сад ми се чини да не би требало овај члан оставити овако односно цене гаса, не би требало то оставити министру. Ја се бојим, да са овим не буде као и са трошарином београдском, те да г. министар може повишавати цену гасу. Зна се, шта данас кошта гас по највећој цени, нпр. у Батуму кошта 5·25 фор., ако хоћемо овде да ставимо и обртни порез и транспорт, кад све то урачунамо, према томе можемо одредити цену гасу. Ја мислим, да имамо сличан закон о овоме, а то је закон о монополу дувана и соли, и тамо није остављено министру право одређивање цене, него је Скупштина одредила, и према томе то треба да учини Скупштина, и код овога члана. То сам сматрао за дужност да напоменем.

Министар Финансија М. Вујић — Ми смо и на првом читању о томе говорили. Ја вас молим, да имате на уму то, да цео овај закон носи прелазни карактер. Тамо је казато, да је управа дужна, према искуству, које се стече до Новембра месеца, поднети министру финансија предлог о дефинитивном уређењу монопола. Како о цени тако и о проценту, о коме говори г. Рајовић, о свему томе мора да се стече искуство, па тек онда, да се донесе један дефинитиван закон, јер иначе или бисмо могли отићи сувише високо са ценом, или бисмо могли отићи испод онога, што данас имамо од трошарине, царине и других такса. За то је овде остављено да монополска такса обухвати све досадање дажбине. И ја другчије нисам могао мислити, него да узмем то из руку министра, не због злоупотребе, него за то, што министар не може имати довољно искуства у томе. За то је установљена ова државна комисија састављена од стручних људи и та ће комисија увођити у живот организацију ових монопола, и на основу искуства од неколико месеци поднеће предлог за дефинитиван закон о организацији монопола.

Драгомир Рајовић — Није могуће следовати и целокупну ствар разумети, кад се тако брзо чита.

Известилац — Полако ћу да читам, — (Чита даље чл. 14).

Мика Хаџи Тонић — Ја сам задовољан с тим, што је то привремено а иначе не би требало да остане.

Драгомир Рајовић — И ја сам тако исто задовољан, по што је то привремено; а иначе не бих био задовољан, него бих тражио, да се то у члану овом означи.

Потпредседник — Објављујем да је претрес свршен. Стављам на гласање: Ко је за то, да се чл. 14 онако како га је известилац прочитао, прими, нека седи, а ко је против, нека устане? *(Сви седе)*. — Објављујем да је Скупштина усвојила чл. 14.

Известилац прочита чл. 15 (ст. 354).

Драгомир Рајовић — Прошлог читања овог члана, док сам га ја прочитао, ви сте га већ одгласали, те нисам могао онда да говорим, и због тога морам сад да говорим, — Држим да овде има једна битна мана у овом целом закону. Овде се господо даје привилегија, а привилегије су обично пут самовоље, законом треба то да спречимо, да не дамо могућности, да буде самовоље. То је моје убеђење. Због тога се закони и пишу, да они буду подједнако на све примењени, а кад се каже: „министар финансија на предлог државне комисије, одредиће у колико је продаја монополисаних предмета по целој земљи слободна радња, а у колико је за продају појединих предмета потребна дозвола за монополисане предмете". А то значи ово: Оставља се министру, да он, ако има вољу да је коме хоће продају, он каже: ја узимам, да продајем по монополисаној цени свакоме без разлике, и онда је то слободно продавање свакоме ко од државе купи, то је слободна радња. Овим ће се да учини то, да се дозволи министру финансије право, да ове монополисане предмете даје у продају само оним људима, којима он хоће. То је привилегија, то је још нешто горе, него што је учињено код монопола дувана, где је дата продаја великопродавцима и малопродавцима. Тамо се бар и конкурсом даје, а овде се просто каже: ја дајем Вукашину, дајем Вукићевићу и т. д., а другом више ником не дам продају ових предмета монополисаних. И кад га запитате: зашто се то чини, онда ће вам министар да одговори: па ја то чиним на основу чл. 15.

Господо, овде је пало речи доста, како ми хоћемо да подигнемо и створимо благостање у нашем народу. Благостање се прво подиже у земљи, кад се даје слободна радња, слобода трговања; кад се сваком трговцу даје могућности, без разлике да се може користити својом трговином, радњом. На овај начин, како је у чл. 15 казато, ми дајемо министру финансија привилегију, да одреди 5, 6, и 10 без конкурса, да они само једини имају право, да продају монополисане артикле. Кад се узме и то, да се овде даје један предмет, којим се наш народ ноћу осветљава, да не буде у мраку, кад се узме да се даје шконт на продају пића, то онда ми се чини, да се два велика предмета монополисана, који су предмет трговине дају држави, и да други не сме да узме своју корист од тих предмета монополисаних, и да је то на штету јавног саобраћаја, јавног промета, што министар даје право продаје ових предмета ономе, коме хоће, неколицини својих пријатеља. А кад би га запитали, зашто тако ради, он би одговорио да то чини на основу чл. 15, јер тај му члан даје право да каже: ја не дам ником другом продају монополисаних предмета, него томе, и томе нпр. Рајовићу, Вукићевићу или Х. Тонићу.

Према томе, ја сам за то, да се тај чл. 15 измени, или са свим избрише; јер ако се не избрише, онда вам ја кажем: да ви чините овде нешто много горе, но што је оно код монопола дувана са великопродавцима, јер овде неће бити ни конкурса, што ће просто произвољно, по нахођењу личном министар давати продају ових монополисаних предмета ономе, коме он хоће. Па кад се тако буде радило, онда нам не требају ни закони; на шта ће нам они! Ако има 12 посланика, који тако мисле као и ја, молим их да ме потпомогну, те да поднесем предлог, а ако нема, онда нека остане како ви хоћете. *(Не потпомажу га)*.

Потпредседник — Предлог г. Рајовићев није потпомогнут за то не може бити о њему речи.

Претрес је свршен. Стављам на гласање: ко је за то, да се члан 15 прими, нека седи, а ко је против, нека устане? *(Сви седе)*. — Објављујем, да је чл. 15 усвојила Скупштина.

Известилац чита чл. 16. (ст. 354).

Потпредседник — Прима ли Скупштина члан 16? *(Прима)*.

Известилац чита чл. 17. (ст. 354).

Драгомир Рајовић — Овим се чланом ништи чл. 2 и чл. 23 овога закона. У чл. 2 каже се: право прераде и продаје монополисаних предмета, држава ће почети да врши, за сваки поједини од именованих предмета у време, кад ове припреме за потпуно вршење тога права буду са свим готове. Право увоза свих монополисаних артикала почиње држава вршити, чим овај закон у живот ступи. Док држава не изведе све претходне припреме за производњу у својој режији алкохола и жигица, она ће набављати те предмете и продајну цену одређивати им по цени коштања, додајући тој цени монополску таксу. А сад од једанпут каже, да она има право то давати другоме, а овим се чланом каже, да ми то искључујемо.

Ја држим, да је то са свим противречност. Једно законско наређење ништи друго. У чл. 26 каже се: закон овај ступа у живот, кад га Краљ потпише. У чл. 18 каже се: кад државна комисија сврши све што је потребно, да држава за који од монополисаних предмета почне вршити своје право монополско, министар финансија објавиће указом кога дана монопол ступа у живот. Чл. 17 гласи: Онога дана, кад овај закон ступи у живот, приватнима забрањује се увоз монополисаних артикала. Од тога дана право узвоза монополисаних предмета има искључиво управа монопола државних". Кад се доведу чл. 17 и чл. 18 у везу са чл. 26, онда је очигледна противречност. Каже се: овај закон ступа у живот, кад га Краљ потпише и даље се каже: да ће министар објавити, кад ће он ступити у живот и то указом пошто државна комисија свој посао сврши.

Ја то не разумем. То су три разна члана, који стоје у противречности. Молио бих г. министра финансија, да ми изволи то објаснити.

Министар финансија Мих. Вујић — Ја имам на захтев г. Рајовића да кажем ово. Ја мислим, да нема несугласице овде. Од дана, кад закон ступи у живот, разуме се, да ступају и монополске таксе, и држава ће наплатити, ако се увози са стране на царинарницама, а и у колико се у земљи производи при фабрикама, али с тим није режија изведена. Кад се буде све припремило, што треба да режија буде уведена, а то значи, кад држава буде удесила и своје фабрике и своја стоваришта, онда ће се објавити, да ће држава почети да продаје те артикле. А све дотле ми имамо да вршимо наплату монополске таксе. Ја мислим, да је то доста јасно (чује се: *сасвим је јасно*).

Потпредседник — Претрес је свршен. Стављам на гласање: ко је за то, да се чл. 17 усвоји, нека седи, а ко је против, нека устане (*Већина седи*). Већина је седела, према томе оглашујем, да је усвојен чл. 17.

Известилац чита члан 18.

Драгомир Рајовић — Мени се чини, да овде оскудева нешто и то у првој тачци на закључку требало би да се дода, који је то рок. Да не буде то рок,који се не да извршити. Н. пр., да се каже за 3 дана и људи да не могу извести. Ја мислим, да треба да се стави најмањи рок н. пр. рок од 30 дана и да се не ставе људи у немогућност, да то изврше. Ја мислим, да у сваком закону, кад се каже: одређује се рок, треба да се каже и колики је тај рок. Бар то није свеједно и то може, да се зна и на Скупштини је, да тај рок утврди, а ја мислим, да би требало да буде 30 дана.

Даље, ради сваке сигурности, да не би било злоупотреба односно онога, што последња тачка каже, ја држим, да треба да се обележи оно, што се буде пописало, то значи, да се предмети жигошу, да им се да извесно обележје. То су две врло потребне ствари једино ради сигурности оних људи, који имају ове предмете, треба да се унесе то, како би они могли

те ствари да износе; а да не би било доцније забуне и пометње треба да обележе те ствари, шта се може, а шта не може продавати. Иначе ћемо да одемо у један хаос врло велики, а ја држим да од тога треба држава да избегава и за то сам, да се ка овој првој тачци дода рок од 30 дана, а код друге тачке да ће се предмети жигосати.

Ако има ко да ме помогне добро, а ако не, доцније ће се показати, да ли сте паметно или рђаво урадили. (*Нико га не потпомаже*).

Потпредседник — Објављујем, да је претрес свршен. Ко је за то, да се усвоји чл. 18, нека седи, а ко је против нека устане. (*Већина седи*). Објављујем, да је чл. 18 усвојен.

Известилац чита чл. 19. (стр. 355).

Драгомир Рајовић — Мени се чини, да се члан 2 противи овом члану. У чл. 2 каже се: „Право прераде и продаје монополисаних предмета држава ће почети да врши за сваки појединн од именованих предмета у време, кад све припреме за потпуно вршење тога права буду сасвим готове.

Право увоза свих монополисаних артикала почиње држава вршити чим овај закон у живот ступи. Док држава не изведе све претходне припреме за производњу у својој режији алкохола и жигица, она ће набављати те предмете и продајну цену одређивати им по цени коштања, додајући тој цени монополску таксу.

„Произвођачима алкохола и жигица, који се затеку са својим радњама, кад овај закон ступи у живот, држава ће у равној мери наплаћивати монополску таксу на цео производ, оставив право продаје свима произвођачима.

Држава може производе тих произвођача и откупити, ако производ по квалитету и по цени не би државу стао више, но што га иначе набавити може“.

А у овоме члану каже се: Свако лице, које, пошто овај закон ступи у живот, *без нарочитог одобрења* управе државних монопола унесе у земљу који од монополисаних предмета, сматра се као кријумчар и т. д.

Дакле, признаје се, да, ако им министар дозволи могу и приватни да увозе а овамо се каже да ће једино држава да увози. Мени се чини, да се то једно с другим коси. (Мали жагор и смех). Немојте да се смејете. Вама је ово смешно међутим ово су ствари врло озбиљне и ви треба да имате мало више збиље према оваквим стварима. (Чује се: *Чујмо*).

Ја још нисам готов. Ја молим г. министра финансија да ми објасни како он разуме ово, па ћу онда да завршим мој говор, јер налазим, да после тог наређења, које гласи: „Управа државних монопола дужна је преко свог особља спречавати крijумчарење монополисаних предмета, а у томе послу дужне су јој указивати помоћ све општинске и државне власти. Оне су дужне све њене наредбе као хитне одмах извршавати“.

Дакле према том implicitement-у или прећутно се каже, да министар финансије може да дозволи извесним људима да уносе предмете, који су монополисани, а у чл. 2 каже се: да ће једино држава да увози. Ја не могу дакле да разумем како је то, кад она једина има право да увози, да може да дозвољава и другоме да увози. Ја мислим, да се ништи принцип монополисања у томе: дозвољава се да и приватни увозе и држави конкуришу.

Министар финансија Мих. Вујић — И ако је ова ствар по себи јасна, опет морам да устанем, да дам обавештење о њој. Поштовани посланик г. Рајовић замишља већ, да су уведене фабрике ових артикала и стоваришта, међу тим, ја га опомињем, нека се он стави у положај, кад се овај закон почне да извршује и кад нема ничега од свега тога. Узмите само петролеум. Ми сад нити имамо својих магацина, нити стоваришта, нити буради, нити апсолутно ничега. И ми не можемо казати, да држава има право, да од првог дана, од првога часа каже, да нико нема права продаје тих артикала. Дакле, док држава не узме у своје руке продају тих артикала, она мора дозволити приватнима то право, пре него што се режија изврши. (Д. Рајовић: па онда треба то казати). То се разуме по себи и није потребно да се каже.

Драгомир Рајовић — Ја мислим, да сад пошто ми је г. министар финансија објаснио то, шта је циљ томе да је то разумљиво. Али та цел није овде казана и ја вас молим, ако се то мисли, онда треба додати ово: „Док држава не узме производњу у своје руке“. Али овако у свако време може да дâ министар коме он хоће. Ја мислим да то треба унети унутра и грех је, ако се не унесе, јер се тиме даје прилика многим злоупотребама. Закони треба да су тачни и одређени, а ништа да нема у њима неодређено. С тога треба додати овде: „Док држава управу монопола не узме у своје руке“. Ја ћу гласати против овог члана, ако се ово не унесе. Ако има 10 посланика, молим, да ме помогну. (*Нема*).

Потпредседник — Објављујем да је претрес свршен. Стављам на гласање: ко је за то, да се чл. 19 усвоји, нека седи, а ко је противан нека устане? (*Већина седи*). — Објављујем, да је усвојен чл. 19.

Известилац прочита чл. 20 (ст. иста).

Потпредседник — Стављам на гласање: ко је за, нека седи, ко је против, нека устане? *(Сви седе)*. — Објављујем, да је чл. 20 примљен.

Известилац прочита чл. 21 (иста стр.).

Драгомир Рајовић — Господо, од свију наређења у овом закону, по којима сам правио примедбе, преко којих сте ви слако прешли, ово је једно наређење, које у самој ствари гази најважнији принцип уставни, гази поделу власти на законодавну, судску и извршну власт. Овде овим наређењем пренесена је судска власт на административно чиновништво на управне власти. То је противно извесним наређењима уставним. Дозволите ми, да вам прочитам неколика уставна и законска наређења, па ћете видети, шта ме је руководило да вам ово кажем. Можете прећи на дневни ред, али прелазећи овако на дневни ред, дозволићете, да су закони оно, чиме се гази принцип уставни. И ако нема на нама кривичне одговорности, има моралне. То би био пример, да ми, као законодавно тело газимо Устав, а тај пример не би смо требали да дајемо. Ево шта каже Устав члан 39: „Судску власт врше судови, њихова решења и пресуде изричу се у име Краља а на основу закона.“ Члан 10 каже: „Никоме не може судити ненадлежни суд.“ Чл. 147 каже: „Судови су независни.“

У изрицању правде они не стоје ни под каквом влашћу (слушајте ово је најважније) *„Никаква државна власт* ни законодавна ни управна, не може вршити судске послове, нити опет судови могу вршити законодавну нити управну власт.“

Овим је предметом, господо, узакоњено, да врше судску власт административне власти, јер ево шта о томе кажу казнени законик и кривични поступак. Кривични поступак у § 1 каже:

„Нико не може бити осуђен и кажњен за злочинства и преступљења, докле не буде његова кривица по правилима овога законика ислеђена и пресуђена.“

§ 2 каже:

„Сва злочинства и преступљења судиће у сваком округу у првом степену окружни суд; у вароши Београду суд вароши Београда.“

Тачка 3 § 1 казненог законика каже:

„Преступљење је оно дело, за које закони доносе затвор дужи од месец дана или лишење звања или новчану казну више од 30 талира.“

Као што видите, господо, Устав каже, да судови суде за преступљења. Преступљења су дела, кад буде неко кажњен више од 30 дана затвора или 150 динара новчане казне. Сад ми доносимо закон, господо, по коме ће имати, да суде до тридесет хиљада динара и до годину дана затвора, која ће се казна после претварати у новчану казну, административни чиновници, које може министар постављати, па чак и управа монопола — дакле надничари, дакле да ти административни чиновници могу да суде грађане српске за казну преступљења, за коју само судови имају да суде. На овај начин газе се ова наређења Устава и закона. Видите, о гажењу Устава и пре сам напоменуо г. министру, међу тим неки су се од вас осмеш-

кивали, па и сам се министар осмејкивао. Ја сам приметио, да смо само у овој сесији неколико пута погазили Устав и сад га газимо поново и кад то радимо, ми се грешимо о чл. 32, који каже:

„Све државне власти врше се по одредбама овог Устава. Устав се не може обуставити ни у целини ни у појединим деловима.“

Устав наређује једно, а ми законима прописујемо друго; ми и сада газимо Устав. Као што знате не радити по Уставу, то је толико исто, колико и обуставити га у појединостима, а за обустављање Устава у појединостима доноси се казна од 5 па и до 10 год. робије или заточења. И ако ми, као Скупштина нећемо лично одговарати, и ако је Краљева личност неприкосновна и неодговорна, ипак морална одговорност пашће на нас и неће повећати одушевљење и симпатије ни према владаоцу, као власти под чијим окриљем његова влада и његова Скупштина доносе законе, којима се Устав гази.

Ево у којим је приликама погажен Устав. При предлогу закона за грађење болнице за заразне болести није гласано поименце, а то наређује чл. 111 Устава; (чује се: *на ствар!*); друго при предлогу закона о трошарини дата је закону повратна сила, а тиме је погажен чл. 36 Устава; треће при предлогу измена закона о буџету погажен је чл, 174 Устава, који каже:

„Сваке године Народна Скупштина одобрава државни буџет, који вреди само за годину дана.

„Сви приходи и расходи државни морају ући у буџет и у завршни рачун,“ а поднесено је пет буџета и овај последњи без партије прихода.

Четврто при предлогу трговинског уговора са Аустро-Угарском влада се . . . (Чује се: „На ствар, на ствар!. . „о чему говори“?) Са свим је реч о томе, кад се Устав гази. Сад вама, господо, није реч о томе? (Чује се: „Није“). Није. Слушали смо ту неки дан ону онтужбу. Ви сте нашли, да су они учинили нешто противно Уставу и тако исто се позивате на Устав. Немојте заборавити, да ништа није непромењиво у овом свету — а нико није везао с Богом контракт — да може доћи време да, господа, која сада с осмехом и онако са срца газе Устав, одговарају. Јер ево шта каже чл. 32 Устава:

„Све државне власти врше се по одредбама овога Устава. Устав се не може обуставити ни у целини ни у појединим деловима.“

Ви га, господо, обустављате у овом делу (чује се: „*Није истина*“) и право судске власти преносите на извршну. (Чује се: *Није истина*“).

Господо, према чл. 136 и 137 Устава министар је одговоран за ово. Данас није, јер га ви подржавате, јер ви нисте ни одговорни по закону, на вас пада морална одговорност, али ви то све њему мећете на леђа и он ће одговарати (чује се: „О чему говори г. Рајовић?“.... „На ствар!“). Од нашег рада, кога ће свет ценити, зависи како се у опште у српској држави ради. И кад ми данас газимо Устав на овај начин, дајући судску власт административној власти противно члану 148 Устава, који вели, да никад не могу се установити комисије за суђење, ми чинимо једно дело, и ако ви на ово примећујете, за које ћемо бити рђаво цењени од странога света, који зна шта је то уставност и уставна права и дужности. Вама се чини ово лака ствар. Верујте, да што се вама чини олако, неће се чинити целом свету и знајте, да се тиме нећемо допасти и тиме нећемо радити у поштовању код мислећих људи, који знају то да цене.

Милан Ђурић — Поштовани предговорник г. Рајовић, изазвао ме је, да узмем реч, јер је г. Рајовић неколико пута, у говору казао, да је Народна Скупштина, толико пута до сада, погазила Устав. Ја, господо, не бих седео ни часа овде у Скупштини, кад бих био уверен, да је Скупштина Устав погазила. Ту је влада и Скупштина, а ту је и један далеко већи, који пази будним оком, да се Устав не погази. Ја најсвечаније одбијам од Народне Скупштине, да је она до сад, својим радом, Устав погазила. (*Тако је*). Г. Рајовић, у своме говору, рече већини Скупштинској: ви онако олако решавате ствари. Господо, ја мислим да нема овде никога међу нама, који са озбиљношћу не решава онако, како то ауторитет Устава захтева. Ја знам, господо, да о свему, што смо до сада решавали, ми смо решавали са највећом озбиљношћу, и по Уставу, и по законима земаљским. Г. Рајовић нам вели, ви озбиљно не мислите. Ја ћу на то г. Рајовићу рећи, да он само тиме хоће, да баца прашину у очи народу, против већине, која је, све што је радила, радила и по Уставу и по законима земаљским.

Ја бих молио, да нам се више таква подметања и прекори не чине. То је што сам имао да кажем. (*Тако је*. Чује се: *да се реши*).

Потпредседник — Је ли вољна Скупштина да се реши? (*Јесте*). — Још имају реч г. Гарашанин, г. Љуба Јоксимовић и г. Раша Нинић.

Љуба Јоксимовић — Ја мислим, да мој пријатељ прота М. Ђурић, не треба да се много љути на г. Рајовића, што се он брине за нашега министра финансија, да не дође под суд, за гажење Устава, јер то је лепо од г. Рајовића, да се он више заузима за г. министра финансија, и више жели да га заштити од казне, него што ми то сами, као његови другови, хоћемо.

Г. Рајовић вели, да по Уставу првостепени судови, треба да изричу казне за ове кривице. за крijумчарење. Господо, ја нисам правник, а учествовао сам у грађењу Устава, и мислим, да нам Устав даје права, да се да већа заштита оним грађанима, који би и нехотице учинили какву кривицу, и због ње подлегли под казну, него ли онима, који свесно и навалице кривицу учине. Крijумчарима се не може дати та гарантија да им судови суде, јер судови су дужни, да воде рачуна, како не би невин био осуђен, али један крiумчар, свесно иде да учини навалице зло. Један лопов, кад учини крађу, он краде само појединца, а разлика је између онога, који краде појединца, и онога, који краде државу. Крijумчар, који краде државу, који шверцује, он не само што финансиски, материјално штети државу и појединца, но штети и морално. Онај трговац, који лажно декларише смолу, а увезе тамјан, пошто није платио царину, он је у стању да конкурише свима поштеним трговцима, и тек кад он прода шверцовану робу, која га мање кошта, онда тек могу доћи на ред други поштени трговци, да продаду свој тамјан, на који су по закону царину платили; то је врло опасно. Ја држим да је ова мера оправдана, да се тим злоупотребама стане на пут, те да се сачува правда, морал и поштење трговачко.

Милутин Гарашанин — Ја сам и у прошлом читању говорио о том члану, и кад је већ поведена по нова реч о овоме питању, имам да кажем то, да сам ја остао онога истога мишљења, кога сам био и при првом читању.

Што се тиче разлога, да ли је овде овом казном нарушен један принцип уставни, о томе нема разговора; ни према јасним одредбама нашег Устава, ни према јасним одредбама нашег кривичног закона, овако, како се предлаже, не треба да буде. И према Уставу, и према кривичном закону, ово је изван онога што треба да буде, и по Уставу, и по закону. Дакле кад је реч о томе, да ли се гази Устав, то је за мене тако јасно, да ми је о томе излишно говорити. Питање може бити о томе, да ли је то тако страшна ошпика о Устав, да је можемо, или не можемо дозволити, али да се греши и о Устав, и о кривични закон, и о поступак кривични, о томе не може бити сумње. Најјаснији доказ, да се греши, и противу једног, и противу другог, мени се чини, у овоме је: Ако ми административној власти, за коју још не знамо, ни каква ће да буде, ако ми тој административној власти раширимо круг власти, у толикој мери, да изрече казну лишавања слободе, за годину дана, господо, ја вас питам, да ли би ви нашли штогод да кажете, штогод да замерите, кад би се нашла једна скупштинска већина, и један министар финансија, који би казали: „Па лепо; кад се у принципу дозволило да се може административним путем осудити на затвор до годину дана, ја имам моју већину, и предлажем, да ову казну, од годину дана, поднемо на 10 година“. Ако је по Уставу до године дана, по Уставу је и до

10 година, а ако је опасно за 10 година, опасно је и за годину дана. А зашто? Зато што се изишло из оних граница, које прописују Устав и закони наше земље.

Г. Љуба Јоксимовић мало пре је напоменуо, како првостепени судови постоје, зато да не би нико прав страдао. Првостепени судови постоје зато, да не би прав страдо, а постоје и зато, да се крив испод правде не извуче. Из та два разлога судови постоје, а не из оног једног, који је г. Љ. Јоксимовић навео. Овде нема суда, а међу тим, овде се решава о праву на личну слободу. То, господо, потражите где хоћете, у ма којој земљи, такве казне не изричу административне власти, као што се то овде одређује.

Ја сам мало пре казао, да не знам какве ће бити те административне власти; али у колико се сећам, г. министар финансија ономад је казао, поводом једног другог члана, да од указних чиновника, за управу ових нових монопола, требаће два три књиговође, рачуноиспитача и т. д. Према томе господо, баш ти указни чиновници, биће оно особље монопола, које у изрицању каже, неће имати посла. Дакле, господо, ми рескирамо, да код административног особља имамо људе, који неће бити указни чиновници, који ће данас бити, а сутра неће, које ће министар, по својој вољи избацити из службе, кад хоће, ми рескирамо, да имамо такво неуказно особље, коме дајемо право да може — опет понављам — да изриче против уставно лишење слободе, према грађанима до годину дана. Као што сам мало пре рекао, зашто не бисмо пошли корак даље, ако мислите да су такве мере апсолутно пресудне, за спречавање кријумчарења, зашто не бисмо пошли казну до 10 година, па да имамо ту монструозност, које нигде у свету нема, да један практикант, и да један неуказан чиновник, који нема никаквих тесних веза са државом, може таку тешку казну изрицати.

Ако је нужно, да се суђење то убрза, треба урадити онако, како то у сличним случајима у држави већ постоји. Осим првостепених судова, осим Апелације и Касације, за брзо суђење ми имамо у Београду варошки суд, за још брже, трговачки; па ако је нужно за ово, дајте да створимо један царински суд; али само нека то буде суд, који ће решавати о лишавању слободе, за годину дана, и нека решења тих судова иду другим судовима на расматрање, и онда ће остати у границама Устава, и помоћи држави, да стане на пут кријумчарењу. Ја нећу да се заустављам на речи, мога друга Милана Ђурића, који је рекао, да он не би ни за један тренутак остао, кад би знао да је Устав погажен. Међу тим, да ли је Устав погажен или не, то је тако широко уверење, да у једној истој ствари, један може имати уверење, да је Устав погажен, а други опет, да није погажен. То што је г. Мил. Ђурић, са великим огорчењем изрекао, то не вреди ништа, тим није ништа речено. Је ли пре Устав гажен или није, то ћемо оставити на страну; има времена кад ћемо о томе и говорити и писати; а сад у овој прилици, треба да гледамо, да га не погазимо, а да опет држава добије сигурност, коју жели да постигне.

Министар финансија Мих. Вујић — Реч је о овоме била и при првом читању. Ја сам онда имао прилике, да изкажем своје мишљење. Ја нисам правник стручни, а то није ни г. Гарашанин, те се можемо с правом подједнако разговарати о овој ствари. Али толико ћете ми признати, да познајем финансијско законодавство и да овога има у законима свих образованих народа, негде у мањој, негде у јачој мери. Основна је разлика између фискалних кривица и грађанских дела, која се суде од редовних судова. У свима фискалним кривицама држава са својим материјалним интересом првенствено стоји, као приватан човек према сваком грађанину; и сваки грађанин, који повреди материјални интерес државни за то је држави одговоран, држава га казни административним путем по фискалним законима, и за те казне нема чак ни помиловања. За фискалне кривице нема ни владалац права помиловања. Од куда таква основна разлика, да и за убицу може бити помиловања, а за кријумчара да не може? Само с тога, што нико не може захтевати, кад је њен интерес повређен, да нико може разрешити онога, који је штету нанео, од плаћања накнаде; онако исто, као што је у односу, кад један другом повреди материјални интерес, да му се накнади оно, у чему је оштећен. Ја сам навео чак и име одличног правника при првом читању, који је у Савету изнео гледиште, и ја не могу учи са оном стручношћу, али толико је извесно, и мислим да г. г. Рајовић и Гарашанин не могу имати права и да је у фискалним кривицама са свим друга процедура, други начин поступања и извршења, него што је код других кривица.

Ово исто, што се овде предлаже садржи се и у царинском закону и у закону о монополу дувана и соли, садржи се тај исти поступак и за кријумчаре по закону о трошарини, садржи се још оштрији поступак у закону о порези.

У појединим швајцарским кантонима постоји то као закон, да онај, који не пријави своје имање, ма које врсте било, његови наследници губе право наслеђа. Држава вели: не дам да ми ви вређате моја основна права, да се ви грешите о основне дужности, које морате да испуните према држави.

Ова казна затвора није казна, на коју се кријумчар осуђује, него је то замена новчане казне, кад кријумчар не може новчану казну да плати, замењујући 10 дин. са једним даном затвора, и та је граница узета и у другим нашим законима. Као што сам напоменуо нема помиловања и кад узмете у обзир и тај моменат уверићете се, да постоји основна разлика између фискалних и других кривица.

Г. Гарашанин поменуо је погрешно, да ће ове казне изрицати неуказни органи. Не, господо, зна се врло добро и одређено је законом у целом поступку царинском, који се примењује свуда па и овде, како то иде. За кривице кријумчарске у земљи изрицаће казне полицијске власти — окружна начелства, а за кривице, кад улазе производи са стране изрицаће казне царинарнице, — то је првостепени суд за фискалне кривице. Против те пресуде, сваки, који налази да није праведна, има права да се жали министру финансија.

Министар финансија је друга инстанција — апелација, која пресуду обара или потврђује; ако је потврди а кријумчар налази да је опет неправедна, стоји трећа инстанција, као касациона власт, Државни Савет. Државни је Савет највиша инстанција и он ништи или потврђује решења министра финансија и против тога решења не може се ићи ни првостепеном суду ни другом коме.

Са свим су ово две разне категорије кривице и овако је у свима културним земљама. Ја не знам, по ком би праву захтевали, да уведемо неку нову организацију, да за кријумчаре уведемо процедуру као за грађанске кривице, па да их држава за то тужи суду и да чека пресуду. Зна се ваљда за што се то чини у другим земљама, а и ми ваљда знамо зашто тражимо ово. И ја могу с мирном савешћу казати, да увек стојим одговаран за ову кривицу, коју сам овим учинио.

Потпредседник — Има реч г. Гарашанин ради личног обавештења.

Милутин Гарашанин — Г. министар финансије и овом је приликом поновио, што је на првом читању казао. Пре свега, ја бих имао да кажем г. министру финансије ово: да, ако би се одмах знало, ко је кријумчар, ја бих пристао да за њих не треба ни мало пажње; али, док министар буде стављен у положај да зна, је ли то кријумчар или не, донде не треба тога човека нико да сматра за кријумчара. И кад ми можемо за убице, паликуће, разбојнике и т. д. да употребљујемо обичне судове, не видим, да ли су кријумчари баш такви злочинци да за њих треба установљавати чак и такву меру, те да се олако лишавају и оних гарантија, које има и ајдук и убица и други разбојници.

Што се тиче самога права помиловања владаочевог, могуће је, да има земаља, где он, владалац, нема то, и ја нећу то спорити. Али, ја данас први пут чујем, да у Србији нема право помиловања владар за кривице по фискалном закону. Може бити, да он нема права да га ослободи од глобе, али, кад држава прегоре ту штету новчану, па хоће да се користи законом, да ту новчану казну замени затвором, онда мислим, да то нигде код нас није утврђено, нити по икаквим одредбама Устава стоји, да владар нема право помиловања.

Министар финансија — Тако стоји данас у свима страним земљама, да за фискалне кривице нема помиловања.

Милутин Гарашанин — Могуће, да је у страним земљама тако, али мисмо у Србији, у српској Скупштини, и према томе немамо да разумемо ствар. На оно, што је г. министар казао, да има још строжијих закона, а навео је порески закон у Швајцарској, имам да му кажем, да му нико не спори, и ја верујем, да тога може бити, и да би то било и код нас корисно, али то треба прво створити и то правилним путем, а не путем обилажења јасних одредба Устава. И кад се говори код нас како фискални закони треба да имају одрешеније руке, ја кажем, да ни ти закони по нашем Уставу та права не могу имати. Они су то добили по аналогији према ономе, чега има у страним земљама. То право нису имали ни по старом, а још мање по данашњем Уставу. И дозволите ли ви, да се Устав погази на једној страни за рачун каквог фискалног закона, на другој страни на рачун нечега другога, на трећој страни ради какве резолуције, онда од тога Устава неће ничега остати до сами дроњак.

Министар финансије Мих. В. Вујић — Ја ћу само ово да одговорим г. Гарашанину, да овде нема никакве новине, да је ово постојало и досад за криумчарске кривице, и да је ово постојало и онда, кад је г. Гарашанин био министар; постојало је и после тога а постоји и данас. И данас нема апсолутно никакве одговорности, нити је забрањено, с тога, што је ово регулисано нарочитим законодавством и што нема овде никакве одредбе у Уставу. Г. Гарашанин каже нешто за Швајцарску, ја морам ту да учиним исправку и тај ми пример долази згодно да одговорим на приговоре о овој ствари.

Сам он иде на руку о томе. Он каже, у Швајцарској је то утврђено, па хоћемо и ми да утврдимо. Извесно је, да у швајцарском Уставу стављен принцип, који је и у нашем Уставу, а то је: да нема, нити може бити конфискације. То је принцип Устава, који је јасно исказан, међу тим је фискално законодавство казало, да за криумчаре може бити конфискације. И тај закон не стоји у сукобу са Уставом. Тај закон, који постоји у Швајцарској, постоји и код нас; у нашем закону о порези, о трошарини утврђене су овакве мере за криумчаре. Они су били пре мене, постоје данас и постојаће и у будуће.

Раша Нинић — Г. Рајовић више је пута казао, да данас Скупштина гази Устав. Ја то не могу веровати, јер мислим, да се он изгубио, када је то казао. Ово, што ми данас радимо било је и по ранијим законима. Овде нема гажења Устава, али имам да кажем, да је онда било гажења Устава, кад је г. Рајовић 1883 године, кад је био председник преког суда, казао: „дај, да убијемо петорицу, па онда да ручамо.“ а другоме казао је: „а ти хајде на 5 година робије и три године полицијског надзора,“ онда је било гажења Устава а не данас.

Потпредседник — Објављујем, да је претрес свршен.

Д. Рајовић — Ја сам тражио реч и то сам тражио пре Гарашанина.

Потпредседник — Г. Гарашанин је тражио реч ради личног обавештења, а ви нисте могли добити реч, јер је пре био свршен претрес.

Претрес је свршен. Стављам на гласање. Ко је за то, да се члан 21 прими, тај нека седи, а ко је противан, нека устане? *(Већина седи).*

Објављујем, да је усвојен чл. 21.

Известилац чита чл. 22. (ст. 355).

Потпредседник — Прима ли Скупштина чл. 22? *(Прима).*

Известилац чита чл. 23 (ст. 355).

Потпредседник — Прима ли Скупштина чл. 23? *(Прима).*

Известилац — Чл. 24 има нову редакцију. Он гласи:

„При оснивању ових монопола издаци ће се привремено покрити приходом монопола дувана и соли.

Готовина, потребна за погодишњу потрошњу монополисаних предмета по цени њихова коштања, саставља обртни капитал. Овај ће се засновати из прихода нових монопола.“

Потпредседник — Прима ли Скупштина чл. 24? *(Прима).*

Известилац чита чл. 25 (ст. 355).

Потпредседник — Прима ли Скупштина чл. 25? *(Прима).*

Известилац чита чл. 26 (ст. 355).

Потпредседник — Прима ли Скупштина чл. 26? *(Прима).*

Известилац чита: „прелазно наређење“.

Ранко Тајсић — Кад је овај закон претресан у Скупштини, први пут нисам био овде, те да онда моје мишљење кажем о овом прелазном наређењу, за то ћу сад да учиним. Сваки зна, да су монополи једно нужно зло, а то је и код нас. Ова четири артикла као главна, морала су да буду монополисана из финансиских разлога. Прелазно наређење поништило је потпуно члан 3 овога закона, који је на први поглед остао читав и непромењен, а кад са види на закључку, ово прелазно наређење, оно је савршено убијено и тиме је тај монопол на алкохол изигран. Па не само што је изигран и тиме оштећена држава, него је овим прелазним наређењем учињено то: уведен је један принцип, који ће у будућем животу бити по све штетан по нашу земљу, која се у главном зове Шумадија. Шумадијом је прозвата ваљда зато, што је пуна била шума и просторија, где се потпуно у доцније доба развило воћарство и сточарство, — као и у свима гранама калемарство, виноделье, па разуме се од свега тога, као и од кленовине наши вредни земљоделци пекли су изврсне ракије сваке врсте.

Ја мислим, да ћете се сетити још из старих предања, у песмама нашим, где се каже: „И ракије са сред Шумадије“ то се помиње у песмама каквих гозби великашких, на свадбама, хајдучким вечерама и т. д. А знате и то: да је на разним изложбама светским српска шљивовица добила премију, одличија као добра. Ја мислим а и ви знате, да код нас у Србији има не само шљивовице ракије, него да се ракија пече код нас и од јабука, крушака, дивљака, од бресака и т. д. *(чује се: и од трешања).* Да, и од трешања, клека, дренова и т. д. Овим прелазним наређењем убиће се у Србији наше воћарство и наше виноделство; један мали пример за уверу: вь сте видели, да смо ми довлачењем са стране разних боја, готових, убили производњу наших боја, биљних, а то само довлачењем са стране разних прашкова, разних боја, ми смо убили нашу производњу биљних чистих боја, које су много боље и постојаније од тих страних прашкова, боја; а и боја се почела у мањем најпре развијати, па даље, то је неопростими грех, ко је најпре почео уносити у мањем, пошто је то одмах повукло последице у много већем. Једно је зло у томе, што се заборавља и занемарује наша радња а друго је у томе, што увожењем ових страних производа, заборављамо и занемарујемо нашу кућевну — домаћу — производњу. Све ово долази услед тога, што заводимо са стране производњу а која је врло прилепчива за нас.

Као што видите, и стране прерађевине, као што су тканине, непрестано потискују све наше домаће тканине, које су наше старе куће дичиле и красиле. Ето, то вам све казује, да ће и наша „комадара“ ракија, ако овако остане, слободна у прелазном наређењу, после неколико година, да потисне виноделство и воћарство, знам да ће те рећи на то: има предела и крајева, где нема ни винограда, где је филоксера изела лозу, и где нема ни шљива. — Ја то признајем, да има таквих места, али дозволите ми, да кажем да северо-западни крајеви наше земље немају ни жита нити вина, нити других питомих баштенских производа, а то због дивљег земљишта, па шта они људи тамо раде?

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 65 УТОРАК 24 АВГУСТА 1893 ГОДИНА III

47 САСТАНАК

1 августа 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Паја Вуковић

СЕКРЕТАР,

Алекса Ратарац

(НАСТАВАК)

(О монополима, Ран. Тајсић).

Они иђу са неколико коња, право у Шумадију па тамо раде, и све потребе као и храну зарађују и кући носе те подмирују породицу. Али тим људима никако не може да падне на памет та мисао, да се они осигурају, од куд са друге стране, но из своје земље. Држава прави расаднике, те да засађује народ извесна места виноградима, и на то се грдне суме дају, — а ви хоћете да дозволите, да се лепе земље виноградске запремају јечмом и кукурузом, те да претече жита за „комадару," а не подсећате људе да из расадника узимају лозу и тамо саде, па да имају и вина и ракије, — већ ти људи праве од жита ракију комадару, која не само што убија здравље, већ од те ракије, кад се и мало пије, хоће да прсне глава и да човек полуди. Дакле, у једном погледу ово је штетно по здравље а и што се забатаљује наше воћарство и виноделство, кад се одомаћи ова ракија „комадара." Прва је реч „комадара;" то је име, које је врло лепо за ову ракију, и нико други са стране, није јој је лепше име дао, него што смо ми, јер она се прави врло мало од жита, кукуруза и осталог и то покварена и од сплачина, од оних буђавих покварених остатака, онога, што се већ — опростите ми — усмрдило, па то се све стрпа у чаброве и каце, па се од таквих помијара и сплачина после пече ракија комадара. Они трговци, који продају комадару, они је заиста и не пију, већ је продају другима.

Мени се чини, да ће бити много мање штете, а много ће бити корисније и по државу, да се забрани, да се комадара пече, и да се развија по народу. Мени се чини, да ће веома корисно бити по народ и државу, ако се спречи даље производња ове ракије. Ако дакле, ово прелазно наређење, остане, онда ће бити на штету по наш народ, што је најглавније; а по државу мањак, али држава би могла тај недоста так на други начин да надокнади; с друге стране, оно што народ из свога арсенала економног изгуби, то се не може лако накнадити, јер то одмах поплави туђа мустра и производња, — наше се изгуби за свагда. Ко ће да забрани да се даље и друге државе не користе овиме, да и они као Аустро-Угарска неће увозити ову ракију код нас. И та ће „комадара" онда истерати све на нас њене приходе.

Ја мислим, да не би било рђаво, ако би имало 10 посланика, колико је по закону нужно, да ме потпомогну, те да учиним предлог, који овако да гласи: „Предлажем да се прелазно наређење укине."

Молим г. г. посланике да ме потпомогну *(Потпомажу га)*. Сад нека изволи Скупштина решити о мом предлогу.

Павле Ранковић — Ја не могу да се сложим са предлогом Ранковим, из разлога ових: што он не говори против свију алкохола, који су шкодљиви по здравље нашега народа, него се он овде ограничава на саму комадару ракију. И да је само та комадара штетна по здравље народно, ја бих се сложио с Ранком, и гласао бих за његов предлог, али не могу да се сложим с њим из разлога ових, што он не помиње данашњу ракију и вино. Ви знате да се данашња ракија и све друго пиће од шпиритуса прави, а вино се још и фарба хемиском фарбом, а Ранко није имао то на уму, да и то убија здравље нашег народа. И кад то није његов предлог обухватио, онда сам за то, да се нашем народу остави слобода, да може производити ракију од скробних материја, за своју домаћу потребу. Наш је народ већином сељак, и кад се умори од рада, треба му, да попије коју чашу ракије, па за то мислим, да му треба дозволити да може пећи ракију комадару.

Наш народ и ако има воћњака, ипак шљива нема, јер их поједу гусеница, и често пута и озебу те не роде а винограда немате; по нужди пече ракију од јечма и кукуруза. Ја мислим, да треба имати обзира на цео народ српски а не руководити се обзирима појединих крајева, за то мислим, да треба Ранков предлог одбацити а остати при предлогу, како је на првом читању усвојен. *(Чује се: да се реши)*

Потпредседник — Јели воља Скупштина да се прекрати претрес? *(Јесте)* Молим вас, господо, има још јављених говорника: С. Петровић, А. Ратарац, М. Богдановић, М. Сретеновић и т. д. *(Чује се: „да се остави за другу седницу")*.

Станко Петровић — Молим вас, господо, кад је реч поведена о овом прелазном наређењу, о ракији комадари, ја сам рад да и ја проговорим неколико речи о томе. Ја сам за ту комадару у Србији сазнао да се пече пре годину дана. Ја сам распитивао људе вештаке, који пеку ту комадару. Распитивао сам и лекаре, каквог је дејства наспрам здравља народног. Од једног нашег грађанина, који се бави с пићем, ја сам с њим разговарао, и он ми је причао и уверио ме је, да која се комадара пече на овим простим казанцима, са свим је опасна по здравље човечије; без казана, који имају машинерију за пречишћавање, комадара је опасна по здравље. Овим предлогом је врло добро погођен смисао и

ми сад, ако хоћемо да убијемо наше воћарство и виноградарство, само ако овај члан ово прелазно наређење и усвојимо, ми ћемо их убити. Ја признајем, да је наша земља изгубила много винограда, да је због зиме и мраза, изгубила доста и воћњака. Можда ће ми се казати: после годину две-три дана нећемо имати ни комадаре, но ако ово усвојимо неће скоро бити ни винограда, за то што се нико неће да бави обрађивањем винограда, и за то мислим, да се ово прелазно наређење избрише.

А. Ратарац — Ја имам само да кажем ово неколико речи и то ме је изазвао говор мога друга Павла. Овај предлог да га Ранко није поднео, ја бих га поднео у интересу здравља нашег народа. То је што сам имао да вам кажем и то треба да примимо сви.

Милош Богдановић — Господо, ја сам још на првом читању казао, каква је мене невоља нагнала, да овај предлог поднесем. Сама г. г. министар финансија и министар народне привреде изјавили су, да се због овај закон не односи на овај предлог, казали су, да је циљ закона да монополише само чист прерађен шпиритус од 60 степени па на више, а никако ову ракију, коју сељаци, као што рекох, по невољи производе од своје хране. Сад се ово изврше и нашло се, да је она шкодљива здрављу и т. д. Ја не знам, у колико је то истина, само из говора два предговорника хоћу да изведем да има нечега другог, да је овде нека виша шпекулација. Г. Ранко Тајсић, који је из краја, где се највише подиже воћарство, говорио је, разуме се, у прилог воћарства, па каже хоћемо да убијемо наше шљиве и т. д. овом ракијом. Тако исто и С. Петровић. Господо, ја разумем то, али и они треба да знају, да се код нас воћарство не може да подигне од гусеница, а винограде је појела филоксера и то ме је натерало да поднесем овај предлог. Код нас се та ракија одомаћила од 5 — 6 година. Станко је шпекулант, он доноси вино и ракију како хоће, те продаје у том крају, и отуда, разуме се, има свог рачуна. Колико има сељака да купују такву шљивовицу или ракију од комовице? Нема их. Ја хоћу да напоменем још и то да смо овим предлогом Ранковим на чисто и несљедствени у заштити саме своје производње. Кад год смо поједине законе доносили да заштитимо нашу индустрију, гледали смо, да се наши производи више троше, но они са стране. Па шта хоћемо овим законом? Хоћемо да потиснемо што наш сељак не производи, већ што се на страни производи; хоћемо да дозволимо да се доноси из прека готов шпиритус из аустријске земље, а ми да га плаћамо нашим новцем. Па још то право да учинимо?

Г. Станојло Вукчевић рече пре у свом говору, да је то шкодљиво чак и по здравље. Ја нећу да спорим знање лекарско, али ћу да потврдим да не стоји баш оно, што каже да се од те комадаре добија чак и лудило; ја нисам видео ни једног сељака, да се због ње отера у лудницу, али ћу да констатујем то, да Михаило Терзибашић није окушао комадару, па ето га у лудници, а Васа Пелагић, који није ни видео комадару, па га при свем том лудост власника отера у лудницу.

Ја вас молим, да у овом погледу пређете преко гледишта лекарског, већ да појмите невољу народа, што му је уништено вино и воћњаци и молио бих сваког посланика да се при решавању овога стави на земљиште тога краја наше земље, где нема винограда, ни воћњака па бисмо могли да ценимо справедљиво ову ствар. Ја вас молим, немојте да један крај наше Отаџбине поред божије казне, казните и овом казном, немојте спречавати сељака да у свом мученичком раду поткрепи своју снагу овом ракијом, коју је по невољи изумео од своје хране правити. На вама је на послетку да решите како хоћете, а ја сам учинио своје.

Максим Сретеновић — Пошто чујем из клупа да требам бити кратак, то и сам увиђам, пошто је један сат прошао и време је одавно да треба ићи да се руча, што и гони посланике да предлажу да се кратко говори.

Ово прелазно наређење на првом читању уметнуто је по тражењу посланика Милоша Богдановића, који је из оног места, где се служе место ракијом од воћа они неку од ране и пију и ако је по здравље шкодљива, што је то на првом читању г. Веснић лепо објаснио и што сам рачунио, да ће још онда овај додатак отпасти, но кад није онда, зашта сад га треба одбацити, јер је г. Тајсић веома лепо објаснио и дао јаких разлога, које треба усвојити.

Ја потпуно појимам, да брат Милош са овим је хтео да не увреди свој крај, а не зна колико би им штете допринео, остављајући им и даље да се трују са комадаром и да се тако пиће као шкодљиво још више шири. По моме мишљењу крајње је време, да се прегне једаред, те да све што је од штете нашему народу и његову напретку отклања, не гледећи хоће ли се наћи овај или онај увређен, само ако то иде у корист народа, његова здравља и богатства.

Пре неколико година покретано је, да треба сифилис лечити принудно, то није уведено, што би се тим вређале угледне породице, па смо видјали да сад цела земља пати, јер се та опака болка раширила, па до лањске године остаће и даље да се носе пресни опанци и од тог се шире болешчине све за то, да се не вређају бирачи, а то грдну штету доноси. Из ових разлога гласаћу за предлог Ранка Тајсића, да се прелазно наређење укине, већ да се забрани производити ракија комадара као штетна, а и с тога што би производњом и даље комадаре овај се закон пропгравао.

Новак Милошевић — После онако јасног говора г. Ранка Тајсића, који је очито и као и у огледалу јасно представио штетност овога прелазног наређење, који је тако просто говорио, да нема потребе, да ни један више о томе говори. Он је обухватно у свом говору оно, што су учени људи казали и што сељаци нису умели казати, он је обухватно све што треба и тако све је сваки могао правилно да разуме. Ја мислим, да ми сви, увиђајући штетност требали бисмо да будемо против овог прелазног наређења. Што је један господин казао како има шпекулације од стране оних, који су из воћарских предела, ја кажем, да у нашем округу, половина округа нема никаква воћа, нити може да роди, нити се пече ракија и ја онда немам ни у половину интереса, округа чији сам представник, за ову ствар; него у интересу је здравља целог народа да се воће подиже; с тога сам ја да се ово прелазно наређење избрише и предлог Ранков усвоји.

Станојло Вукчевић — Време је кратко, а и ја ћу бити кратак. Да не би Скупштина била наведена на погрешан пут говором г. Павла Ранковића, да кажем неколико речи и одговорим г. Ранковићу.

Он каже, да би пристао на предлог Р. Тајсића да се избрише овај члан и кад би њиме била обухваћена сва алкохолна пића или кад би се сва фабрикована пића забранила. Ја ћу да напоменем само ово да постоји закон о тим стварима. По том закону, сва пића, која се код нас фабрикују или са стране доносе, прегледају се од једне комисије, и фабрикована су пића забрањена и казне се они, који таква пића продају. То је једно, а друго морам да се вратим на оно, што сам мало пре рекао, и да му напоменем да није све једно мешати пречишћен шпирит и овај, који се добија од комадаре; с тога што је овај 10 пута отровнији од чистог шпирта. У француском закону постоји једна одредба да се може додавати извесна количина шпирта — а то је ушло у медецинску науку и хигијену — вину, које се транспортује, те да се на путу не би кварило и то се додаје и то не овај од комадаре по чист шпирт.

Да напоменем Милошу Богдановићу, да шпиритус шкоди здрављу. Па да бог ме сваки алкохол шкоди кад се много пије. Но овај шпиритус од комадаре, много више шкоди од чистог, јер у њему има једна материја шкодљива о томе се може г. Богдановић уверити, ако оде у хемијски лабораторијум код др. Марка Лека, па ће видети колико има отровних честица у комадари. До пре три године није било комадаре, прво је почео пожаревачки округ да производи комадару, прво за то, што је први изгубио винограде а шљиве није ни имао, а друго што је на граници, па је видео од комшија пречана.

Г. Богдановић каже, да њему није било познато лудило од пијења комадаре, а ја ћу да му кажем, да сам ја имао баш из његова села једну читаву фамилију, која је од тога патила.

Даље морам и ово да напоменем, комадара се не прави у целој Србији већ у 2—3 округа, а у сваком од та 2—3 округа у неколико села а у селима у неколико кућа и за то што она постоји у 2—3 округа села — у 2—3 куће — зар за то да то зло пренесемо на целу Србију. У Баварској је донесен закон, да се не смеју гајити козе, јер Баварци сматрају да су козе шкодљиве за шуму, и с тога је тамо и забрањено гајење коза. А ми сматрамо да козе нису шкодљиве и с тога допуштамо да се оне пате, али ми сматрамо да је комадара шкодљива и за то је не треба дозволити.

Министар финансија Мих. В. Вујић — Доцкан је, с тога ћу само неколико речи да кажем; не бих ни узимао реч, да само један од посланика не рече „ово се изметнуло". Није. Ви знате какав сам ја предлог поднео, ви се сећате, да сам прочитао и мишљење државног хемичара, др. М. Лека, где стоји да је ова комадара шкодљива и да ће да буде штетна за монополе. То што је изнесен предлог да ће требати да се учини нека олакшица за извесне крајеве, ми смо донели ово наређење; али сад ја ипак остајем при свом првашњем предлогу тим више, што сам добио обавештења не само од поштованог посланика г. Вукчевића, него и од других стручних људи, који се у томе разумеју. Комадара је у Србији нова ствар, ја после онако лепог и образложеног говора г. Ранка Тајсића имам да кажем ово: дозволити комадару значи при увођењу монопола дати јој преимућство према другим пићима и дати јој преимућство према целом монополу. Значило би, да би се комадара при увођењу монопола проширила по целој Србији и сузбила би и шљивовицу и комовицу и на штету монопола и на штету народног здравља.

Још само ово. Ставља се питање, шта ће они крајеви, који немају воћа и ракије, па шта ће друго но да продају саму храну; то је болест, него да од покварене хране, од буђаве пројe, од делова, који су више неупотребљиви неку један алкохолни производ, који је штетан по здравље. Боље је да подиже воћњаке и винограде а где то не може, боље је да производи храну и да за новац, који за њу добије набави своје намирнице, него да он сам производи тако шкодљиву врсту ракије. За то бих молио Народну Скупштину, да остане при чл. 3 као што је и усвојен и да прими предлог г. Ранка Тајсића да се прелазно наређење укине.

Потпредседник — Сад ћемо приступити решењу. Овде постоји предлог г. Ранка Тајсића, да се прелазно наређење укине. Ја ћу ставити предлог г. Ранка Тајсића на решење. Ко је за то, да се предлог г. Ранка Тајсића усвоји, да се прелазно наређење укине и да останемо при члану 3 као што је примљен, тај нека изволи седети, а ко је противан, нека устане? *(Велика већина седи).* — Велика је већина седела и према томе објављујем, да је прелазно наређење укинуто. —

Изволте чути извештај одбора, који је прегледао измене у закону царинском, како бисмо имали рада за дневни ред за прекосутра.

Секретар Алекса Ратарац чита:

ИЗВЕШТАЈ

о

изменама у царинском уређењу

Народној Скупштини

Одбор, који је одређен да проучи предлог о изменама и допунама у закону о устројству царинском од 12 децембра 1863 год., свршио је посао, који му је поверен, и част му је поднети Народној Скупштини овај извештај:

Пошто је одбор учинио знатне измене и допуне у поменутом предлогу, то је, ради боље прегледности и јасности, био принуђен да у целини одштампа предлог са свима изменама и допунама одборским.

Одбор сматра, да су ове измене и допуне, у закону о устројству царинском, преко потребне, како за лакше вршење царинске службе према новим уговорима, тако и за повећање царинских прихода.

С тога је част одбору замолити Народно Представништво, да ове предложене измене и допуне прими, на које је г. министар финансија пристао.

ИЗМЕНЕ И ДОПУНЕ

у закону о устројству царинском од 12 децембра 1863 год. (Зборник 16 стр. 113 и Зборник 14 стр 114).

§ 1 да гласи:

„Царинарнице су установе државне и све зависе непосредно од министра финансија. Њихов је задатак, да наплаћују царину и друге таксе и дажбине по нарочитим законима и тарифама за државу, округ, срез или општину на робу, која се у земљу уноси, износи или провози.

Царинарнице су по правилу на граничној међи, али ако то економни и финансијски обзири захтевају, могу се установити у унутрашњости земље."

§ 2 да гласи:

„Царинарнице се деле, по положају места и трговинском промету, на четири реда:

У I ред долазе царинарнице са неограниченом службом.

У II, III и IV ред са ограниченом службом.

Распоред царинарница и њихова подела на редове вршиће се Краљевим указом, на предлог министра финансија."

§ 9 додаје се:

„Посредовање у експедицијама између интересованих странака и царинарница допуштено је само царинским посредницима. Министар финансија овлашћује се да пропише правила за царинске посреднике по саслушању главног трговачко-занатлиског одбора у Београду. Дисциплинске казне за царинске посреднике не могу бити веће од 200 динара. Ову казну изриче управници царинарница у смислу § 124 овога закона."

§ 81 замењује се:

„Роба у царинским магацинима може остати највише до 60 дана; а за ону, која је по природи својој као: баштованскн и пољски производи, јестива и пића колонијална роба, лекарски и хемијски производи и т. д. брзом квару подложна, рок је 20 дана, од дана кад је унесена.

Гломазни предмети од дрвета, камена, земље, метала, могу лежати на стоваришту највише 30 дана."

§-у 82 додаје се:

„Али пре саме продаје, а најдаље за 5 дана по истеку рокова означених у §-у 81, ова ће се продаја обзнанити у званичним новинама, с тачним описом робе и с позивом да се за њу господар пријави.

Продају ову извршиће сама царинарница *десетог дана* по обзнани.

§ 83 укида се.

§ 84 замењује се:

Из новаца добивених од продаје робе, измириће се претходно сви трошкови (царине и споредне таксе и т. д.) а остатак хранiће се као аманет 30 дана, па ако се сопственик ни у том времену не пријави, онда ће се половина од тога уступити фонду пограничне страже, а друга половина припашће државној каси."

§ 110 замењује се:

„1 Ко би од предмета у чл. VIII, даље у тачкама 2, 3 и 4; чл XI и тач. 1, 2, 3, 4 и 5; чл. XII као и тач. 1, 2, 3 и 4; чл. XIII закона о општој царинској тарифи и чл. 9 закона о трошарини, употребио на друго шта а не на оно, чему је намењена или рад чега је ослобођена од плаћања царине или обртне порезе и других такса, као и онај, који робу из сместишних магацина пре прегледа и плаћених такса изнесе — казни ће се на сву количину те робе, наплатом 10 пута царине, трошарине, монополне таксе и обртне порезе.

2. Ко у декларацији утаји или неистинито пријави робу, на коју се царинске дажбине плаћају, казниће се наплатом четири пута царинских дажбина, — што се може заменити затвором, рачунајући у дан затвора 10 динара, на случај да

казну не би могао платити. Но ни у ком случају затвор не може бити краћи од три мес. ни дужи од године дана.“

§ 112 да гласи:

„1. Као царински иступ сматра се: кад се у пријави, стоварници, упутници, товарном листу, у опште исправи, по којој има да се сврши какав посао о роби, упише више или мање колета, него што их има; даље, кад се колета упишу по облику, марки и нумери другчије од оних, која се прегледом нађе, казни се са 2 дин. за свако више или мање колето, за сваку погрешку по облику колета, марки или нумери.

2. Као царински преступ сматра се и казни се: све оно, што је наведено у § 110; даље кријумчарења, која се казне по § 111. Али дела из § 111 казне се још и наплатом десет пута царинских дажбина, што се може заменити и затвором по одредби тач. 2, § 110.“

§ 119 трећа алинеја, са њеним двема тачкама замењује се и гласи:

„Од новаца, који се по овом закону наплати у име казне, учиниће се овакав распоред:

а) Од казне за иступе царинске једна трећина припада фонду пограничне страже, једна трећина посленицима дотичне царинарнице, а једна трећина државној благајници.

б) Од казне за преступе царинске, половина по одбитку трошкова даће се онима, који су проказали, ухватили или припомогли да се ухвати дело кријумчарења, а њихов вођа добија два дела; а од друге половине једна трећина припада фонду пограничне страже; остатак разделиће се тако, да две трећине припадну државној благајници, а једна трећина посленицима дотичне царинарнице.“

§-у 121 додаје се:

„Правила службе, књиге деловодне и магацинске овлашћен је да пропише министар финансија: а правила службе благајника и књиге благајничке овлашћује се такође да пропише министар финансија, у споразуму с Главном Контролом.“

§ 112 да гласи:

„Где год је у овом закону реч „такса“, „дажбина“, ту треба разумети: царину, трошарину, монополну таксу, споредне таксе, обртну порезу.“

§ 123 да гласи:

„Царинска казна без разлике царињења изриче се према закону о општој царинској тарифи; а за обртну порезу према закону о непосредној порези; за трошарину према закону о трошарини, а за монополну робу, према закону о монополима.“

§ 124 да гласи:

„Све кривице противу одредаба овога закона у царинарницама I и II реда решавају пуноважно цариник као управник и још два указна чиновника.

У царинарницама I и II реда, казне до 50 динара извршне су одмах; против њих нема места жалби. За казне преко 50 дин. жалба се подноси министру финансија преко исте власти, која је решење о казни донела, у року од 15 дана, од дана саопштења решења. Противу решења министра финансија, може се жалити Државном Савету у року од 30 дана.“

У царинарницама III и IV реда казне до 20 динара извршне су одмах; преко те цифре пуноважна решења изриче најближа царинарница првог односно другог реда. Односно жалбе важе горњи прописи.“

§ 125 да гласи:

„За извршење овога закона овлашћује се министар финансија, да издатке на установу нових царинарница, потребног особља и трошкова, подмири из вишака приноса, од царине и других такса по новом трговинском уговору и општој царинској тарифи, у колико му одобрени кредити буџетом за 1893 рачунску годину буду недовољни, а рачун о томе да поднесе првом редовном сазиву Народне Скупштине.

§ 126.

Закон овај важи десетог дана, од дана обнародовања у „Српским Новинама“.

31 јула 1893 год.
у Београду.

Председник,
Д-р Вукчевић.

Известилац,
Јов. С. Јовановић.

Чланови:
Владимир Карић, Јоца М. Селић, Свет. Славковић, Дим. Димовић, Мих. Веселиновић.

Потпредседник — Овај је извештај наштампан и раздат посланицима и ставља се на дневни ред прекосутра. Закон о новим монополима враћен је у одбор, ради стилизације и прекосутра гласаћемо о њему поименце.

Пре него што закључимо седницу, имам ово да вам саопштим. Сутра је дан Његовог Величанства Краља, и у част Краља биће благодарење у саборној цркви у 10 сахати. Ја молим господу посланике, да после благодарења дођу сви овде у Скупштину у 11 часова, па да сви скупа одавде одемо у Двор да честитамо рођен дан нашем Краљу. Ја молим господу посланике, да дођу у празничном оделу са знаком скупштинским и декорацијама.

Данашњи састанак закључујем и заказујем други прекосутра у 8 часова пре подне.

На дневном реду биће прочитани извештај и друго читање трговинског уговора између Србије и Енглеске.

(Састанак је трајао до $1^1/_2$ часа по подне).

---

48 САСТАНАК

3 августа 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,
Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,
Милош Марковић

Почетак у 9 часова пре подне.

Присутна су била господа министри: финансија и правде.

Потпредседник — Отварам 48 састанак.
Изволте чути протокол 47 састанка.

Секретар А. Ратарац прочита протокол.

Потпредседник — Усваја ли Скупштина прочитани протокол? *(Усваја).* —

Изволте чути молбе и жалбе, које су Скупштини упућене.

Секретар Мил. Марковић чита:

Емило Краловец, окружни инжињер из Лознице, моли да му се време од 8 година, 3 месеца и 15 дана урачуна у године указне службе;

Петроније Бошковић из Вирова (у ср. драгачевском окр. рудничком), моли за награду што је хајдука убио;

Мирко Јевтић из Бреснице (у ср. добричком окр. топличком), моли за олакшицу у отплати аграрног дуга;

Живојин Смиљанић из Белотића (у ср. мачванском окр. подринском), моли за исплату реквизиције;

Минча Ћирић из Клисуре (у ср. белопаланачком, окр. пиротском), моли за олакшице у плаћању порезе и за дозволу горосеча;

Стеван Илић и Горча Здравковић из Барја (у ср. лесковачком окр. врањском), моле за награду, што су проказали извесног хајдука;

Милен Поповић из М. Сугубине (у ср. трстеничком окр. крушевачком), жали се на среску власт;

Обрад Миловановић из Петровца (у ср. млавском окр. пожаревачком), жали се на полициску и судску власт;

Коста Голубовић и још 12 сељана из Мирановца (у ср. белопаланачком окр. пиротском), жале се на општинску власт.

Потпредседник — Све ове молбе и жалбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Изволте чути једну молбу за одсуство.

Секретар чита:

Народној Скупштини

Због мојих приватних послова, молим Народну Скупштину, да ми до краја ове сесије изволи дати одсуство.

3 Августа 1893 год.
Београд.

Понизан,
Пера Вукићевић,
нар. посланик.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено одсуство? (Чује се: *одобрава, не одобрава).* Стављам на гласање: Ко је за то, да се г. Пери Вукићевићу одобри тражено одсуство, нека седи, ко је против, нека устане? (*Већина седи*). — Објављујем, да је Скупштина одобрила тражено одсуство.

Сад прелазимо на дневни ред. На реду је, да се поименично гласа о пројекту закона о новим монополима, који је и по други пут примљен и враћен одбору, да га он редигује, према изменама, које су у Скупштини учињене. Молим г. известиоца да дође.

Стева Поповић — У колико се ја сећам, у томе закону нема никакве измене, сем измене о комадари.

Известилац Ђура Милијашевић прочита цео пројект закона о монополима, као што је усвојен на другом читању. (Прилог XI „Нар. Скупштини").

Потпредседник — Сад ћемо гласати о овоме закону. Ко је за то да се овај закон прими, гласаће *за*, ко је против, гласаће *против?*

Секретар прозива:

Алекса Ратарац *за*, Алекса Трајковић *за*, Андра Николић *за*, Андра Степановић *за*, Андра Параћанин *за*, Анта Рајичић *за*, Антоније Поповић *за*, Арса Дреновац *за*, Арсеније Прокопијевић *за*, Благоје Божић *за*, Богосав Поповић *за*, Василије Живановић *за*, Велимир Карић *за*, Владимир Поповић *за*, Војин Ћирковић *за*, Вукашин Петровић *за*, Гаврило Милорадовић *за*, Данило Јовановић *за*, Димитрије Илицановић *за*, Димитрије Ћирковић *за*, Драгомир Рајовић *против*, Драгутин Дединац *за*, Ђока Бојић *за*, Ђока Брачинац *за*, Ђока Стојковић *за*, Ђура Милијашевић *за*, Ђура Хрватовић *за*, *Живан Сретеновић* — Само за то, што се овим законом народу забрањује да своју храну употребљава на шта хоће, па да може пећи и ракију комадару, — гласам *против*, Живко Малопарац *за*, Здравко Пауновић *за*, Јован Николић *за*, Јован Сопроновић *за*, Јован Шелмић *за*, Јован Стојановић *за*, Јоца С. Јовановић *за*, Лазар Прокић *за*, Лука Лазаревић *за*, Љуба Јоксимовић *за*, *Љуба Николић*. ја гласам *против* само за то, што није усвојен предлог г. Рајовића, јер кад се овај закон уведе у живот, онда ће бити оно исто, што и са монополом дувана; биће велико и малопродаваца; Љубисав Благојевић *против*, Марко Швабић *за*, Мата Максимовић *за*, Мика Даниловић *за*, Мика Х. Тонић *против*, Максим Сретеновић *за*, Милан Ђурић *за*, Милан Милићевић *за*, д-р Миленко Веснић *за*, Милија Миловановић *за*, Милоје Барјактаровић *за*, Милош Богдановић *против*, Милош Ђорђевић *за*, Милош Марковић *за*, Милутин Гарашанин *за*, Митар Мићовић *за*, Мића Бранковић *за*, д-р Михаило Вујић *за*, Михаило Косовљанин *за*, Михаило Марковић *за*, Михаило Мартинац *за*, Михаило Радовић *за*, Михаило Ристић *за*; *Михаило Стојаковић* — Пошто сам био на осуству, кад су на другом претресу чињене измене овога закона и пошто ми нису познати разлози, због којих је то учињено, то не могу да гласам ни *за*, ни *против*, но се уздржавам од гласања; Никодије Милетић *за*, Никола Поповић *за*, Новак Милошевић *за*, Павле Крстић *за*, Павле Поповић *за*, *Павле Ранковић* — Пошто се и данас у нашој земљи прави вино и ракија од шпиритуса а то је веома убитачно за наш народ, а овим законом то није забрањено, већ се забрањује нешто друго, гласам *против*; Павле Смиљанић *за*, Петар Вукићевић *за*, Петар Павловић *за*, Радован Поповић *за*, Раша Милошевић *за*, Раша Нинић *за*, Риста Поповић *за*, *Сава Милићевић* — Из истог разлога, који је поменуо мој друг Љуба Николић, ја гласам *против;* Светозар Славковић *за*, Сотир Аранђеловић *за*, д-р Станојло Вукчевић *за*, Станко Петровић *за*, Станча Виденовић *за*, Стеван Ристић *за*, Стојан Новаковић *за*, Стојан Станковић *за*, Стеван Д. Поповић *за*, Тодор Дидић *за*, Тодор Радовановић *за*, Тома Бојичић *за*, Урош Плазина *за*, Филип Милојевић *за*, Павле Вуковић *за*, Димитрије Катић *за*.

Потпредседник — Изволте чути резултат гласања. Гласало је свега 99 посланика. Од њих гласали су 84 за закон, 8 против а 1 се уздржао од гласања. Према томе објављујем, да је Скупштина усвојила закон о монополима на поименичном гласању. — На реду је први претрес измена у закону о царинском устројству. Молим г. известиоца да заузме своје место.

Известилац Ј. С. Јовановић — Молим вас, господо, пре него што би прешао на читање овога пројекта законског, ја вам скрећем пажњу на то, да ћу ја сад да читам овај пројекат са исправкама штампарских погрешака, које смо ми у одбору учинили. С тога вас молим, обраћајте пажњу и у исти мах поправљајте те штампарске грешке. За овим чита предлог владин, (стр. 444) мишљење Држ. Ствета (стр. 445), и извештај одбора (стр 515).

Потпредседник — Сад приступамо начелном претресу овога пројекта законског. Има реч г. Вукашин Петровић.

Вук. Петровић — И ако се на први поглед чини, да је овај предмет од мањег значаја, видећете, господо, да се сваки вара, који тако мисли, јер је ова ствар голема и озбиљна. Да је то доиста тако, доказују нам на првом месту околности, што има три разна предлога о изменама овога закона о царинском устројству. Сама та околност доказује, да је ова ствар веома тешка и да са њоме није лако изићи на крај, ако се хоће, да нам она донасе оне користи, које од ње ишчекујемо. И ако одбор финансијски увиђа да треба, да би се изменом царинског устројства увећали приходи, опет ми се чини, да није погођен прави пут, којим би се до те цељи дошло. По моме мишљењу ова измена нимало не побољшава старо стање ствари, које је било од 1863 године, јер је закон од 1863 године остао у целини а само му се чини измена у 14 параграфа, који, по моме мишљењу, неће дати други облик царинском устројству. Међу тим устројство царинско од 1863 год. издато је у другим приликама, и крајње је време да се тај закон измени и дотера, како би могао да одговори цељи, ради које је донет.

Овде ваља да поменем, да ми од 1863 год. до данас имамо два важна саобраћајна средства, која крећу нашу трговину, а нисмо их имали 1863 год. То су: наша железница и наши пароброди. Та саобраћајна средства утицала су и утичу на измену наше трговине и према томе са свим је умесно било мислити о преустројству царинском. Али ја не налазим, да је овим задовољена потреба, која се од овога закона с правом очекује. Може се рећи, да су ово измене и допуне у закону царинском од 1863 год. и да ће се сам закон о царинском устројству изнети доцније. На сваком другом пољу може се и задовољити и таквим одговором, али где се тиче трговине и саобраћаја, ту не треба чинити оно, што може да потреса трговину и саобраћај трговински, а дозволићете ми, да се овим изменама у устројству царинском утиче на трговину и саобраћај и да се њима и једна и друга грана привредног живота народног потреса.

Осем појединих тачака, на које ћу чинити примедбе при читању у појединостима, овај предлог има и неких мана, које морам да поменем приликом начелног претреса.

Пре свега у овоме закону ништа се не одређује, како ће се установљавати царинарнице у земљи. Стоји у чл. 1, да ће се оне установљавати, али не стоји како, да ли указом, законом или прописом.

Сем тога чл. 9 не може да опстане, докле се у закон не унесе закон о царинским посредницима — шпедитерима. Трговцима се забрањује овим законом, да се служе другим лицима, својим момцима, већ само шпедитерима и он мора сваку експедицију вршити помоћу шпедитера. Ми немамо закон о тим посредницима и на тај начин и трговци и сви у опште изложени су опасности, да поверавају своје послове људима, који законом нису утврђени и који немају довољно гаранције. За свакога, па и за нас је гаранција оно, што закон утврђује, оно, што је законом одређено.

Има после тога и много иступа, који се у члану 112 закона о устројству царинарница не спомињу, но то ћу поменути онда, кад му буде места. А сад ми дозволите, да вам напоменем одредбу чл. 120, којом се ставља министру финансија на расположење, да он пропише правила службе, књиговодство и цео поступак при царинарницама. То је, господо, сувишна власт, која се министру даје, јер ако такве одредбе уђу у закон, онда ја не знам за што ће нам и сам закон. Кад ми о тим правилима немамо никаква сазнања ми о томе не можемо ни да решавамо. Главно је било, да се изнесе правилник, т. ј. поступак царински. Међу тим он нам се не износи, него се оставља мин. финансија, да он у споразуму са Главном Контролом пропише тај поступак.

Даље овим предлогом уводи се једна новина, да се царинарнице деле на класе, а подела је та остављена увиђавности извршне власти; у закону би требало донети бар начелне одредбе, на основу којих ће се извршити та царинска подела.

Па кад се то није донело због непознавања ствари, онда би боље било и не доносити ове царинске измене. Сем овога по чл. 124 истог закона, првој и другој класи царинарница, дата је повластица, да може казнити увозача са 50 дин. без права жалбе ни на министра, а још мање на Државни Савет, а царинарнице другога реда могу да казне увозача са 20 дин. глобе, опет без права жалбе ма коме.

Због тих повластица, које се дају царинарницама не би згорега било, да се овде одмах назначи, шта служи за основ подели царинарница у класе, а кад дођемо на чл. 124 ја мислим, да ће онда и многи од вас увидети, да ово не треба да остане. Биће шефова царинских, који ће бити задахнути и политички не расположени према појединим трговцима, те ће изрицати казну над истима. И кад то буде, а и кад је кажњеном одузето право, да се жали, онда се мени чини, да је ту опасност, да се половина Србије не огласи за кријумчаре и казни од стране једног чиновника, који може бити добро или зло расположен према увозачу.

Као што сам у почетку казао, ја не налазим разлога, да гласам против овога предлога, јер он не мења стање ствари, али што сам устао да говорим о овоме предлогу, то сам учинио с тога, што бих желео да се не иде овим путем, путем крпарења. Три пута до данас крпарио се овај закон, и ми видимо, да се опет остало на истом ступњу. Међу тим прилике су се измениле и у трговинским и царинским пословима, а стање је такво, да би једном требало израдити целокупан пројекат о устројству царинарница, а не прибегавати оваким изменама и допунама, као што су сад ове.

Сад је, дакле, време, да се на основу савршенијих потреба изради целокупно устројство и да га примимо као установу, која ће задовољити трговинске и друге потребе државне. Ово не ће одговорити ни очекивању ни задатку царинског устројства.

Министар финансија, Михаило Вујић — Господо, говор господина Вукашина Петровића упућен је чисто путем жеља, које су у њему садржане. Те исте жеље морам и ја да имам, већ по својој дужности као министар финансија. Доиста да је било могућности да се пред ову Скупштину изнесе закон о устројству царинском, па не само тај закон него и поступак царински, као што би то желети требало; да је ту било физичке могућности, ја бих то учинио.

Ја могу сад да напоменем, господо, ово пред Народним Представништвом и да кажем, да је пројект о устројству био готов и шта више да је био и штампан па у последњем моменту влада се решила, да не само тај закон, него и измене у закону о непосредној порези због краткоће времена повуче и да се ограничи на најпотребније измене, које су овде и учињене.

Ето, од куд је то, што су овде изнете само неке измене, а отуда је постало и то, што г. Вукашин каже, да има три предлога по овој ствари: министров, саветски и одборски.

Сва три та предлога, господо, које помиње г. Вукашин, потичу из једнога пројекта, који је спремљен у министарству финансија већ од неколико година. Све што је Савет мењао, унесено је из овога основног предлога; све, што је Финансиски Одбор мењао, унесено је из онога основног пројекта и тако се дошло до тога, да су из основног пројекта изведене само ове тачке, које се овде сад у одборском мишљењу садрже.

У првоме мом предлогу, ја сам се ограничио на што мањи број измена, али сам нашао, да ово треба, и кад бисмо ми сад тај целокупни пројект овде узели, онда бисмо нашли још неких одредаба, које би биле потребне да у ове измене уђу и онда бисмо морали доносити нов закон о устројству царинарница и онда би нам био потребан и закон о царинском поступку, и све би то стало доста времена и рада, а ми времена, као што знате, немамо довољно.

Једини је, дакле, разлог био, краткоћа времена, што није поднесен, јер кад би био поднесен целокупан закон о устројству царинском, онда би по практичној важности његовој (не политичкој) ваљало да му Скупштина због материјалних интереса државних, доиста поклони озбиљну пажњу, да га најпажљивије проучи. Ради тога, ваљало би, да се тај закон проштудира прво у одбору, а онда би у Скупштини требало о њему дебатовати бар 2—3 недеље дана. Да толико немамо времена, ви сте ми сведоци, и за то је по неодложној сили прилика или неприлика, у којима се Народно Представништво према пословима налази, одложен тај закон за редован сазив Народне Скупштине.

Могло би се рећи: па за што нису и ове неколике измене остављене за редован сазив? У првобитноме моме предлогу садржане су најпотребније измене. Те најпотребније измене ја сам поднео с тога, што нов закон о тарифи и нова уговорна тарифа, специфична тарифа неопходно захтевају, да се извесне измене у царинском устројству учине, и то је оно, што је најбитније, а све је друго споредно. Једна од најбитнијих измена у овоме је: да би контрола била довољна, потребно је, да се и овде на београдској царинарници може увозити свака врста робе и да се тако исто могу увозити све врсте робе и на једној, пограничној царинарници, где ради само један практикант. Неопходно је нужно да имамо јачу контролу, да се разноврсна роба може увозити на оним царинарницама, где има 10—20 чиновника а не један. Дакле, предложеним изменама иде се на то, да се ограничи рад на царинарницама, као што се то ради у целом свету, а особито је то потребно за нас. Кад се тражи од царинских чиновника да знају добро науку о познавању робе; кад се од тих царинских чиновника тражи, да буду добро познати са разликовањем квалитета робе и према томе да могу приступити царињењу, онда не може се допустити да се и она ређа роба, коју само стручнији царински органи могу добро оценити, увози на свима царинарницама, где тако стручних познавалаца робе нема, или где се нема гарантије у правилну оцену и контролу.

Даље, господо, важно је питање и о казнама. И то је један разлог, да се ове измене као преко потребне сад поднесу а да се не чека нов закон о поступку царинском. Тај

други је разлог, господо, у томе, што су казне у староме закону — у устројству ђумрука — како се он зове — поглавито удешаване према кривцима, који су се грешили у пријавама, т. ј. према онима, који су лажно пријављивали *вредност* робе. Данас по специфичној тарифи царињење не бива по вредности робе, него по тежини и квалитету робе. И ето, то је оно, са чега је за практично поступање у првим данима после новог трговинског уговора и нове тарифе најнеопходније, да се што пре учини измена у царинском устројству. На прекор г. Вукашина, као да има више предлога, није у ствари тако, него је унесено само оно, што је напотребније. Ја се потпуно слажем са жељом г. Вукашина, да треба да се донесе нов закон о царинском устројству, а ја ћу да идем још један корак даље, да тако исто треба да се донесе још нов закон о царинском поступку. Али, господо, као што вам рекох, Народно Представништво није данас у могућности да се бави специјалним претресом таквог једног предлога и да се њиме бави са онаквом пажњом, какву предлог захтева. За такав предлог, Народном Представништву треба довољно времена да се посвети штудији овога предмета, више времена треба да га прокритикује, процени, па тек онда да донесе своје решење, и с тога је тај предлог закона о целокупном устројству царинском остао за први редован сазив.

Према томе, као што рекох, отпада прекор г. Вукашина, из кога би изашло, као да су недовољне измене, које се предлажу, па кад се једном предлажу, зашто се не предлажу измене закона, које би доиста биле подесне према новом саобраћају, према новим трговинским односима, према новој тарифи и царинском поступку, какав је данас. По специфичној тарифи, која је измењена из основа, царински поступак није онакав, као што је пређе био, и сви односи нису данас такви, какви су били онда, кад је грађен закон о устројству ђумрука 1863 године. Разуме се, да нису ни оне исте прилике, кад су донесене измене у томе закону од 1879 године.

Оволико на опште примедбе г. Вукашина Петровића.

Он је даље поменуо неколико мана, о којима ћемо имати прилике при специјалном претресу да говоримо, код оних тачака, на које се ти преговори односе. Али, баш кад је г. Вукашин о тим тачкама говорио, нека буде и мени допуштено да у начелном претресу и ја у главном одговорим на те његове преговоре. Г. Вукашин прво налази да је мана предложених измена у томе, што ће бити разних редова, класа царинарница, и он замера, што није у исти мах казано, како ће се установљавати, а то је, господо, баш изрично казано. У предложеној измени чл. 2 каже се: „распоред царинарница, и њихова подела на редове, вршиће се Краљевим указом, на предлог министра финансија".

Дакле, то што г. Вукашин тражи, казано је у чл. 2 а не у чл. 1. Према томе, неће бити остављено произвољно, да ли ће се установљавати претписом, или наредбом, или указом. Јасно је казано, да ће се и распоред царинарница у земљи, и њихова подела, вршити Краљевим указом, на предлог министра финансије.

Даље, г. Вукашин Петровић замера предложеним изменама у ономе делу, где се говори о посредницима. Разумевајући ту одредбу тако, да је сваки обвезан, који увози, или извози или превози робу, да је законом натеран, да се послужи царинским посредницима — царинским агентима, и то, господо, не стоји, и то је једно погрешно разумевање предложених измена. То није обавезно за свакога онога, који непосредно, или преко својих млађих, дође да изврши експедицију; дакле, то не важи за трговце у месту, осем ако они сами не траже посредника, и разуме се да важи само за трговце, из унутрашњости онде, где нема царинарнице, и који не могу овластити ма кога било у Београду, царинског практиканта, или ма кога другог, да он ту експедицију изврши Дакле, у том случају, кад трговци у унутрашњости имају посла са царинарницом, утврђено је, да се могу да послуже царинским посредницима, који стоје под дисциплинском влашћу царинарнице. Тако су и до сада радили трговци из унутрашњости, само ово је важна измена, што се тиче посредника. До данас нису биле предвиђене никакве казне о тим посредницима за њихове злоупотребе, за њихове грешке, вољне или невољне. Једино је о њима у закону то предвиђено, што се и до сад практиковало, да у случају, ако се посредници огреше о закон царински, онда им се забрањује посредничка радња. Кад се деси каква злоупотреба о вредности робе, онда су се ти посредници изговарали, од куд сам ја дужан да знам, је ли вредност робе тачно декларисана или не, и бивао је кажњен онај трговац, за чији је рачун посредник подносио декларацију. Ја сам имао доста таквих случајева, и сваки се посредник бранио тиме. Сад се више посредници, по овим изменама, не могу бранити тиме, они долазе под административну дисциплинску власт царинску, и ако се огреше о царински закон, биће они кажњени. Они ће бити дужни, при експедицији знати тачно, колико има робе, каква је, и колике је вредности.

Дакле, не стоји то, да је од сада обавезна употреба царинских посредника, за све трговце без разлике, него само за оне, који то траже, и за оне у унутрашњости, који треба некога да овласте, а не ма кога да овласте, над којима царинарница нема власти, да га може казнити, ако се огреши о закон. Дакле, сваки трговац има права да, или сам, или преко својих органа врши експедицију, или, ако то неће, онда не може узимати људе са сокака, него признате посреднике царинске. То су људи, који полажу кауцију, од којих се тражи извесна квалификација и испит, дакле, то морају бити оквалификовани, законом признати органи, који ће да посредују у експедицијама. Погрешно је, дакле разумео г. Вукашин ту измену, и према томе она као неоснована отпада.

Даље, господин Вукашин поменуо је, да је остављена нека власт министру финансија, што је у § 121 казато, да ће правила службе, као и формуларе извесних књига, прописати министар финансија, а опет друге књиге благајничке и правила службе благајника, прописаће у споразуму с Главном Контролом. Господо, чак и кад не би било овога у закону, то се по себи разуме; министар је овлашћен, да пропише правила службе за органе царинске. Овде се не даје министру право да доноси какав закон, него се министру ставља у дужност, да пропише правила унутарње службе царинске, разне правилнике, који нигде нису закони, и најпосле, који се према приликама могу и мењати. На пр. кад ће се отпочети рад, у колико сати, и кад ће се завршити рад, како ће се страже размештати и т. д. — то не може ући у закон, то може ући само у онај правилник, који министар финансија прописује. Ја сам узео само један пример, а има доста примера, који показују, шта све има да се разуме под правилима службе царинске.

Што се тиче казне и поделе царинарница на класе, ја ћу о томе говорити, кад се буде прешло на појединости овога предлога.

Ово су главне примедбе, које је г. Вукашин учинио, и ја сам сматрао за дужност да одговорим на њих, да дам објашњења, и да одговорим на онај неумесан прекор, као да је овај закон непотпун и непогодан. Он је у границама могућности скупштинског рада, и садржи у себи оно, што је најнеопходније за правилан рад у царинарницама, и ове одредбе не само да нису неумесне, него су и умесне и неопходне за правилну радњу.

Димитрије Ђирковић — Ја сам мислио да о овим изменама у овом закону говорим у том смислу, да би боље било да се ово одложи до првог сазива скупштинског, па онда да се поднесе цео пројект ђумручког устројства, и онда рачунам да ће се моћи боље проштудирати и бољи закон донети. Ви знате да трговци имају навише посла са царинарницама, а ове измене нису биле пред трговачким удружењем, које је заиста меродавно, и које би могло правити примедбе на овај закон; тако исто, нису биле ни пред трговачко-занатлиским одбором, да даду мњење: да ли су ове измене корисне или штетне, или које се не могу извршити и које би долазиле у опреку с трговцима и ђумруком. Па кад то није било пред тим нашим удружењима, која данас постоје, и кад се није чуло њихово мишљење, онда ја држим, да ћемо пре погрешити, ако га

овако на пречац примимо, него да то оставимо још и за ова два месеца.

Код § 9. г. Вукашин учинио је примедбу о посредницима. Заиста ја сам мислио тако, јер тако је написано у пројекту. Верујте на Јанковој — Клисури и т. д. ово не би друкчије разумели, него кад би неко хтео да извезе стоку, он би му тражио посредника. По овој стилизацији и ја бих казао да би морао да тражи посредника. И шта би било, у том случају? Тога посредника не би било, а царник не би примио декларацију и онда би настале пометње. Из тога разлога излази да се овај пројекат финансијски није много штудирао и тако да свака одредба буде тачна и јасна, него се написао у хитњи и брзо, због чега ће наилазити на знатне сметње, кад се буде примењивао у царинарницама.

Друго, што се тиче ових казни, ја мислим да нико не би требао да буде кажњен по вољи једног цариника, а да се против тога не може човек жалити; то би била рђава пракгика, и ја држим да би се ту могла терати и нека самовоља појединих чиновника. С тога разлога, ја мислим да би требало овај пројекат да одложимо до првог редовног сазива, те да се боље проштудира, а и да се поднесе трговачком удружењу и трговачко-занатлиском одбору, који би дали своје примедбе.

Министар финансија д-р Мих. Вујић — Ако има што нејасно, разуме се, да има места о томе говорити при појединим члановима. Ја нећу бити противан, ако се гдегод нађе нејасности, да се унесе јаснија редакција, те да не буде пометње; али то, што негде може бити нејасности, не може нас определити, да ми један закон одложимо. Ја сам вам казао, каква нас невоља гони да сад донесемо најважније одредбе из устројства царинарница, које је штпуно пројектовано за Скупштину. Најпосле, хајде да одложимо до 1 новембра. Али ми губимо све више времена; закон ће тада бити у много већем обиму, треба да се о њему дебатује бар 10 дана, па долази и друго читање, које такође може да траје који дан, и онда једва да бисмо били готови до краја ове године. Међу тим баш ово време јесење, највећег рада, који наступа и интерес државни захтева да се ове најважније измене приме још сад, ма да бих ја желео да се један са свим нов закон доносе. Дакле, интерес државни захтева, да се баш на јесен ово ограничење изврши, да се не може на свима царинарницама да ради подједнако, особито с погледом на закон трошаринскн и на трговачки уговор и тарифу. Ми не можемо дозволити да се трошаринскн предмети увозе на свима тачкама, него морамо то ограничити; ми имамо и закон о новим монополима и имаћемо монополске таксе и за све то треба да нам дâ нарочито овлашћење овај закон. Ако мислите, да при специјалном претресу *нека одредба* треба да отпадне, онда то можете учинити, ја томе нећу бити противан, тим пре што су ове измене узете нешто из првобитног пројекта, а нешто из саветског мишљења, при свем том, што сам се ја ограничио на најпотребније измене.

Што каже г. Ћирковић, да је требало за ове измене, да буде саслушан савет трговачког удружења, имам да кажем да сам ја саслушао трговачко удружење, где год је било потребно њихово мишљење, а то ћу учинити и у будуће с драге воље, али, господо, у оним питањима, где — морам да кажем — често интереси трговачки могу да дођу у сукоб са интересима фискалним и са државним интересима, ја никад не бих питао трговачко удружење, него страно законодавство. Онако исто какве се мере тамо употребљују против изигравања закона, такве исте мере строгости законске ваља и код нас прописати, можда са незнатним модификацијама према нашим приликама, али ја не бих никад допустио, да трговци прописују држави те мере. Такве мере строгости ми смо дакле узели из страног законодавства, и разуме се, удешене према нашим приликама. Дакле, то што није саслушано, трговачко удружење, не треба ни мало да нас опредељује, да тражимо чак одлагање ових важних и хитних измена до јесени. За то, ако одложимо ове измене у закону о царинарницама, одложићемо и то, да се ограничи увоз предметима на појединим царинарницама, одложићемо правилно вршење послова, јер су казне по постојећем закону махом предвиђене лажно пријављивање вредности робе, а нису предвиђене, ако се пријави мање робе и лошији квалитет. Сад, кад се врши пријава робе по новом поступку царинском, а који се састоји у томе, да се царини не по вредности него по квантуму робе и квалитету робе и ја сад имам ослонца само у томе, ако роба има лажну пријаву вредности, и трговац може, да донесе 20 колета а да пријави 10, и он се онда може да брани тиме, да је случајно пријавно место 20, 10 колета, и не би му могао нико ништа урадити, јер није прописана законом казна за такве кривице. То је био узрок, који ме је руководио, да поднесем сад ове измене и ове мере и ја налазим, да би се огрешила и Скупштина и влада о интересе државне, кад не би усвојили ове измене.

Стева Д. Поповић — За последњи 30 година доиста су се наше трговинске и саобраћајне прилике тако измениле, да би сваки од нас био у праву, да захтева од министра финансија целокупно преустројство царинско. Али, као што сам чуо од г. министра, он је спремио закон о целокупном преустројству царинском. Што сад није поднео целокупан закон казао је, да је томе узрок прво оскудица времена, да се тај целокупан закон о царинском устројству претреса у Скупштини онако, како нам пословник прописује, и како би требало такав закон да се претресе. За то се он ограничио сад на ове важније измене и његове разлоге, које је навео нећу сад да понављам. Они ће мене склонити да гласам у начелу за ове измене, јер признајем, да су оне нужне и потребне. Али баш из оних разлога, које је навео г. Вукашин Петровић и оних, које је навео г. Ћирковић, држим, да треба целокупно устројство царинско што пре да дође пред Народно Представништво. И ја сам чуо од г. министра, да ће он то на првом редовном сазиву поднети Народној Скупштини. И поред те изјаве, коју је г. министар овде учинио, она се налази и у самом његовом пројекту у § 125 у другој алинеји, који гласи: „Министар финансија обвезан је, такође, да првом редовном сазиву скупштинском поднесе потпун предлог за закон о царинској организацији". Што сам ја сад устао, да проговорим о овоме неколико речи, то је за то, што је Државни Савет нашао, не знам из каквог разлога, за умесно, да ту другу алинеју изостави. Он каже овако: „у § 125 другу алинеју целу изоставити, јер је по мишљењу Савета сувишна". Зашто је сувишна, ја то не разумем. Сад може се казати, то је доиста једна изјава, која не веже министра, јер шта ће да се ради кад г. министар не одржи своју реч? Ако је то било излишно, онда ја држим, да је могао г. министар сам да изостави и да није морао нити је *требао* и овде своју изјаву да даје. Не само, да он то није учинио, него је он данас у свом говору дао изјаву у Народном Представништву, да ће на првом идућем сазиву поднети предлог о целокупном преустројству царинском. То је једна морална обавеза његова, коју је он дужан да испуни и ја мислим, да ако он то не учини, да је нама и без ове напомене остављено право да га интерпелишемо. Држим, да је ова напомена била потребна. Не знам за што је изасланик министров пристао, да се изостави ова друга алинеја у чл. 125 у Држ. Савету. Ја бих желео, да нам г. министар каже, за што је пристао на ову измену Држ. Савета, кад је он већ израдио предлог о томе и кад је обећао да ће тај предлог да поднесе на идућем редовном сазиву Народној Скупштини.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ
РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 66 СРЕДА 25 АВГУСТА 1893 ГОДИНА III

48 САСТАНАК

3 августа 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,
Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,
Милош Марковић

(НАСТАВАК)

(О царинском устројству).

Дим. Ћирковић — Ја бих имао на примедбу г. министра да кажем, односно онога, што је он казао, да сам ја тражио да трговачко удружење прописује министру какав ће закон да подноси. Тако се бар г. министар изјаснио, и друго што он каже, да нема закона чо данашњој царинској тарифи, по коме ће се казнити они, који пријаве неко колето више. Па, господо, то већ није тачна пријава и онда, разуме се, по себи, да по старом закону да га царински чиновник може казнити, јер кад он није испунио тачно декларацију, чиновник га може казнити, па било више било мање колета или друге робе, то је све једно.

Министар финансија Мих. Вујић — Само ћу неколико речи да кажем, и ако нисам мислио више да говорим. Имајте на уму то, да то питање, хоће ли министар кога да саслуша или не, то је лична ствар министрова, и према томе мислим, да Скупштину то не може определити, да ли ће да прими овај предлог или не. Такав услов далеко би нас одвео. Могао би доћи на пример, пред Скупштину пројекат министра правде, па би се нашао неко, који би казао, требао је министар да саслуша касацију, пре него што је поднео предлог, други би рекао, да је требао да саслуша апелацију, а неки би опет тражио, да министар саслуша све првостепене судове. Зар не би био онемогућен сваки законодавни рад, кад би се пројекти министрови морали тим путем израђивати? Не, господо, разлог може бити само у потребитости и непотребитости, а не у оном, кога је министар требао, или треба да саслуша. Ако се буде такав поступак унео у закон, да министар мора да саслуша предходно поједина удружења, онда ћу се ја томе покоравати, али да сам ја дужан, као министар финансија, да саслушам трговачко удружење или главни трговачки занатлиски одбор, то ја не налазим за оправдано, и држим да је то просто моја лична ствар.

Што се тиче оне замерке, коју је поменуо г. Ћирковић, о царинским чиновницима и посредницима, имам да кажем ово. Ово је нов закон, који говори о посредницима, а остаје стари закон о устројству ћумрука, где се каже, да сваки трговац, који год хоће, има право да врши експедицију своје робе; а међу тим, овде се говори о посредовању, о посредницима, који врше експедицију, *кад интересована страна сама експедицију не врши*. Ако мислите, да се може, и да треба ово још јасније да се каже — ја немам ништа против тога.

Даље, на примедбу г. Ћирковића, да у садањем закону има казна за оне, који не пријаве сву робу — то стоји да има, и тамо се каже: да онај, који не пријави сву робу, плаћа на прикривени део, четворогубу таксу. Ту је кривица одређена у опште; али овде треба, да се измени, и да се одреди казна за свако прикривено колето, за сваки пакет. Није све једно ако неко има 50 колета, па пријави 40, хотећи да прикрије, само десет. Треба за свако колето да буде кажњен. То је недостајало у старом закону, и потреба је, да се унесе у нов закон.

Драгомир Рајовић — Ја, господо, опет морам да дигнем свој глас и овом приликом. И мени је чудо, за што да ја једини дижем глас у овом правном питању, кад овде има и других правника. Ја хоћу баш да чујем њихово мишљење. Г. министар није правник, а овде има господе, која нису правници, и тима не могу да замерим, што не дижу свој глас онда, кад ја износим једно важно правно питање, где се на овај начин ништи један принцип уставности, а то је принцип поделе власти на законодавну, судску и извршну власт.

Ћуте господа правници као заливени, а не би требали да ћуте. Ја ћу вам прочитати један члан Устава, који јасно каже, да ово не сме да буде; а ви изволте, радите, како хоћете, из целисходности из чега год хоћете, — али знајте да се грешите о принцип уставности. То је забрањено чланом 32 Устава, где се каже, да све власти, дакле и законодавна, морају да буду руковођене Уставом и да стоје на наређењима Устава, кад своју власт врше. Члан 148 каже:

„Никакав суд ни судско уређење и надлежност не може се установити друкчије осим законом".

Али *никада* и ни под којим именом *не могу се установити ванредни* или прекп судови или *комисије* за суђење".

Данас ви установљавате комисију за суђење, састављену из управника и других чиновника; да суди дела, за која су надлежни судови — а то је за преступе; а у закону стоји, да је преступ оно дело, за које закон доноси казну затвора већу од месец дана, или новчану казну већу од 30 талира. Ово је, мени се чини, за сваког човека јасно, и мени је врло жао, што се овде прави разлика за то, што је превара учињена према држави од оне, учињене према приватном лицу, и за то се сматра да је треба ислеђивати и судити на други начин. То није краја него превара. С једне је стране држава, као приватан човек, а с друге стране трговац, који хоће да

превари државу. Кад је у члану 10 Устава казато: да ником не може судити ненадлежан суд, а у чл. 148 Устава, да се не могу установити комисије за суђење; и кад смо за сва друга права тражили гарантије у Уставу, онда ми је чудо, за што за ова превара према држави; ви сад уставновљавате комисију за суђење и то онда, кад је држава парнична страна. Парничари су царински чиновници, који су заинтересовани; а и сведоци, који сведоче, и они су заинтересовани, јер ће и они имати једну част од глобе, на коју неко буде осуђен. Ја не могу да разумем господу правнике, за што ћуте, кад се тако ради, — о томе они треба да говоре.

Кад смо тражили у чл. 9 Устава, да истражни судија има да донесе решење о притвору, које решење има првостепени суд да расмотри, и кад решење о стављању под суд има да расмотри касација — онда ми је чудно, да се преко овога прелази и дозволи, да се створи једна комисија, чији су чланови и парничари и судије; и за што њима да се дозволи, да могу осудити преко године дана затвора и преко 30 талира новчане казне, и ако закон каже, да такве судије не могу да суде за преступе, за које казна може да буде од три дана до године затвора, новчана казна може да буде преко 15.000 дин. и то, да се плати не само трећином имања као код осталих замена, већ свим имањем. И кад редовним судовима не дајете да могу да досуде новчану казну већу, но што је трећина имања осуђеноме, онда за што дајете овим комисијама, да могу некоме цело имање да продаду? За што таква драконска мера за оне, који хоће државу да преваре? Они не краду, већ хоће нешто да извитоперe и да тако преваре државу. Па то раде и друге варалице! Па кад сте за њих одредили редовне судове, онда за што то и овде да не учините? Ако је ко варалица, нека иде пред суд, који ће га осудити по кривичном закону. Немојте да му суди онај, који ће имати вајде од тога, ако онај човек буде осуђен. Мени се чини, да је ово озбиљна ствар и, овако радећи, ми ево данас, по шести пут газимо Устав. Лепи су разлози, које г. министар финансија износи, да су то фискалне мере; али и овде треба да је личност и имање огарантовано и ујамчено судовима. У овом случају, држава је приватан човек као и други човек, и кад неко хоће да је превари, ми онда треба да дајемо судовима да суде, да ли ће се раскопати дом једнога грађанина или не; да ли ће он отићи на робију или затвор; и да ли ће његова фамилија, не могући ништа да привреди, можда цркавати од глади.

Ја вас молим, да имате на уму, да је ово озбиљна ствар и да је противно чл. 148 Устава, да законодавна власт може установити једну судећу комисију; а ми овде образујемо судећу комисију; ми силазимо са земљишта Устава, а то је, да се не крећемо у границама Устава, и да нашим законима Устав газимо.

Известилац Јован С. Јовановић — Молим вас, господо, није ово први пут, да г. Рајовић устаје да говори у начелу против овакове законске одредбе. Овој сесији скупштинској изнети су више пројекта законских као: о трошарини, општој царинској тарифи, дакле закони финансијске природе, измена и допуна појединих чланова поменутих закона, као и овог, морала је следовати, а последица је од закључених трговачких уговора.

Г. Рајовић је ове исте разлоге, против овакове законске одредбе, изнео и приликом претреса закона о трошарини и ви сте, господо, том приликом а и сада чули разлоге појединих народних посланика као и г. министра финансија, да има места оваквој одредби законској. Нека ми је дозвољено да на говор г. Рајовића учиним само једно упоређење, он вели: треба сваком оставити право слободе; слобода треба да је огарантована и код ових закона, као што је у законима политичке природе. Г. Рајовић треба да зна, кад какав разбојник учини какво зло дело, одговоран је по кривичним законима, и ако се такав разбојник не могне да ухвати, онда се такав разбојник огласи, од стране среске власти за хајдука, у том случају даје се право свакоме грађанину да таквог разбојника може убити и ако није саслушан ни суђен, ово је оправдано и чини се за то, да се друштво од једног зла, од једне невоље спасе. Према томе и у овом случају треба признати, да један крijумчар, кад хоће да украде од државе, правда захтева, да се мало строжије драконске мере могу употребити према њему, како би се том злу стало на пут, те да им се не да прилике да други пут чине таква дела, која могу донети велике штете државним приходима.

Ја мислим, да нема места говору г. Рајовића, и да би требало примити овај предлог у начелу.

Сима Костић — И ако се овде води начелна дебата о пројекту г. министра финансија, те према томе није имало места говору г. Рајовића о оном специјалном наређењу. Но само жестина, којом је говорио о тој тачци, изазвала ме је, да проговорим неколико речи, разуме се, специјално о овој тачци којој, као што рекох, требало би ла буде место, кад дође на ред специјални претрес. Г. Рајовић стоји са свим на погрешном земљишту кад вели да и овакве кривице, које су познате у правној науци као кривице sui generis, да и оне дођу под судску надлежност и да треба за њих да важе сви прописи, који су предвиђени у општем кривичном поступку. Оваквог рода кривице по свима законима и код других држава искључене су од надлежности судске; то је сваком познато, а мислим и г. Рајовићу. Кад би се и на кривице оваквог рода примењивала теорија доказом среставa, која је усвојена у нашем кривичном поступку, онда би значило написати нешто да се осигурају државни интереси, а другом руком збрисати то исто. Ако би се дакле теорија доказних среставa усвојена у кривичном поступку примењивала и на ове фискалне кривице, то би апсолутно било немогуће да се ма какав крijумчар ухвати и да се подвргне казни законом предвиђеној. Као што је познато, сваки крijумчар, који хоће да крijумчари, добро се узима у памет и неће да то дело врши пред сведоцима, него једино је финансима остављено да хватају крijумчаре на делу, кад хоће једну ствар да шверцује, или по сазнању да му претресом куће може крijумчарску робу да нађе.

У оба ова случаја, по закону, који се предлаже, ово је потпун доказ за крijумчарлук, док, кад би се ова ова дела судила по општем кривичном поступку, ово не би био потпун доказ, но само основ подозрења и крijумчар би се ослободио, ма да је ствар укрijумчарена, код њега нађена. Дакле то је једини основ, који је и у свима државама примљен да се оваквог рода кривице, које су засебног рода, да се никако не стављају под надлежност судску, него под надлежност оних чиновника, којима је стављено у дужност да врше надзор и то једино у цељи, да се што јаче осигура државна каса од оних, који хоће да је арају и отимају. Позивањем на Устав, да се овим Устав гази, ја не налазим ни у колико да има оправдања говор г. Рајовића, јер баш по чл. 147 Устава. (Рајовић: „по чл. 148, прочитајте"). И ја велим баш по том члану, који стоји у вези са чл. 148, нема основа говору г. Рајовића да се ово не може установити. По овој одредби Устава Скупштина има права да издаје закон и прописујући казне, она у исто време прописује и сам поступак, како се и од кога има примењивати закон, и ко ће казну изрицати.

Дакле, не стоји овде да се мења судска надлежност, она која је Уставом предвиђена за осигурање, која штити државну касу и личну имовину и безбедност код појединаца, а и све што је предвиђено у општем кривичном поступку. Кривице овог рода никако не могу доћи под одредбе, које је прописао наш општи кривични закон, а за које су по Уставу заиста и надлежни државни судови, већ ове кривице, па и оне, што су предвиђене у закону о монополу дувана и царинском закону, као кривице особеног рода, засебне су и казне и надлежност њихова. Према овоме, ја мислим, да говор г. Рајовића, који је с таком жестином управљен, у главном своди се на то, да се мало више популарише код оних, који немају довољно разумевања о оваквој ствари, а да је мало више водио рачуна о ономе, што се дешава и што постоји и код других народа, који куд и камо на вишем ступњу културе и образованости стоје, него што ми стајимо, он не би онако говорио.

Драгомир Рајовић — Господо, то дељење криваца, као да за једне кривце требају судови и судске гаранције а за

друге кривце не требају судови и не треба судске гаранције, то је једна нова теорија, коју до сад нисам никад чуо. Овде је у питању, господо, да ли је човек крив, да ли није човек крив? То ваља да се извиди путем, кога су закони прописали и да се учини онако, као што је Уставом наређено.

Пре тога, док се не приберу докази, да је човек крив, дотле га не можете и не смете да огласите за кривца. Сад може неко да изађе па да каже, није суд надлежан за ово, јер су ово дела sui generis, тако може доћи други сутра и тако прексутра, и тако ћемо ми онда имати много дела, за која неће грађани имати сигурности, да неће бити на тај начин нападнути и невино осуђени.

Кад су ове мере утврђене у Уставу, онда се није правила разлика у кривичним делима, него се каже, кад суд хоће човека да осуди и да казни, онда треба најпре да реши, да ли је човек крив или не. То је предвиђено у чл. 9 Устава. Међу тим, да ли је човек крив или не коме смо ми оставили да то цени? То је одређено у Уставу, за то су надлежни једино судови; а од овога, што ми противуставно узакоњавамо, ево шта може да буде. Један мој познаник, коме ја верујем, да неће да лаже, причао ми је ово. Ту скоро донео му је један дечко и оставио пакет на столу, кад он није био код куће и од једном сад долази комисија и налази на асталу дуван. И сад хоћемо ли ми да оставимо, да ти исти људи и суде, је ли тај човек кријумчар или није, кад они на тај начин, потурају само да би човека могли оглобити.

Мислите ли ви, да ви на тај начин ујемчавате слободу личну и имовну ваших грађана? То никако не. Јест, истина, да сваки ко је крив, треба да одговара и да искуси највећу строгост казне, али кад се баш то имало на уму, онда су се и власти делиле на законодавну, судску и извршну власт, и да се никад не дозволи, да један самовољан човек и да прави законе, и да осуђује на казну и да их извршује. Ако ви дозволите да управне власти узму у своје руке судску и извршну власт и да ваши сугрђани буду осуђени тако страшно, да их неки самовољници опапоље са неколико хиљада динара, те да можда и вас и нас одвајају од своје породице и фамилије, то ће онда бити врло неправедно, јер може да се нађе људи, који ће ма са каквих разлога гледати, да од тих људи, који су већином трговци, опапоље по неколико хиљада динара и можете ли ви сад дозволити, да се ти људи оглашавају пре за кривце, него што се то и докаже.

Мене нису дакле, могли разуверити разлози, које је предговорник изнео, и ја остајем при моме мишљењу, мислећи да овим вршим своју посланичку дужност, јер заштићујем права српских грађана од самовоље.

Љуба Јоксимовић — Ја као неправник дошао сам у забуну поводом говора г. Симе Костића и г. Рајовића. Са г. Симом могао бих само у неколико да се сложим и то у томе, да ове казне треба да су строжије са разлога, што ја сматрам, да су ови кривци опаснији, јер кад један обичан лопов што коме украде, он само човека материјално оштети, али због оних трговаца, који се служе непоштеним средствима и којима је начело: да трговац треба да краде а држава да га хвата, због таквих трговаца треба да постоји овај закон и да буду строжије казне, јер дотле, док год постоји непоштених трговаца, дотле и трговачки морал не може да се подигне, а ми знамо колико нам је он нужан. Но у исти мах, слажући се у неколико са г. Симом, ја морам да станем и на страну г. Рајовића, јер, кад би се ово овако усвојило, ја држим, да ће бити доиста оно, што вели г. Рајовић, да би се установили преки судови и ванредно стање, те би на овај начин могло људима да се суди за политичке кривице, с тога сам ја да се ово у начелу не усвоји.

Симо Костић — Г. Љуба погрешно је схватио мој говор. Овде није био говор о року, за који треба да остане, да ли година, или две или више.

Даље он каже, да би се сложио у начелу са г. Рајовићем, јер верује, да би се могле измишљати нове кривице и ванредни судови. Ја одбијам од себе да може и да се помисли, да се ово уводи за какве ванредне судове. Ја сам казао, да су ово кривице фискалне, и само при овако фискалним законима, дозвољене су овакве казне, а најмање ту може бити говора, да ово постоји нарочито за политичке кривце, јер је поступак, за политичке кривце у кривичном закону прописан. Дакле, отпада она бојазан г. Љубе и Рајовића да ће се овде стварати нове кривице.

Михаило Мартинац — Господо, ја бих се сложио са мишљењем г. Рајовића тада, кад би ми он навео прописе из општег кривичног законика или поступка, из којег би се видело да постоји наређење, које забрањује установу појединих оваквих специјалних казни, као што је овде случај sui generis, а чл. 148 Устава говори о судској власти. Судска власт је обележена, она је уокривена. То је њена надлежност, а надлежност је овлашћење судова, да се они у свом делокругу рада могу кретати само у обележеним границама, а преко тога не смеју. Кад нема дакле нарочитог прописа у општем кривичном законику или поступку, да је установа оваквих специјалних казни забрањена, онда није требало говорити против овога!

Према томе, господо, нема ослонца ни у чл. 147, ни у чл. 148 Устава говорити против овога. Ја ћу да кажем и да поменем закон о министарској одговорности. Ако бисмо ми сад по томе закону оптужене министре послали том суду, који ће се нарочито образовати, да ли бисмо ми тим повредили Устав, пошто су законом о министарској одговорности прописане нарочите казне. Исто тако и полициске власти суде иступе а тако исто и општинске власти у својој надлежности. И кад је то тако дозвољено и није противуставно, онда нема смисла ни ово што г. Рајовић говори. За то сам мишљења, да се ово усвоји, како је одбор предложио. (Чује се: *да се реши*).

Потпредседник — Је ли воља Скупштина да се реши? (*Јесте*).

Г. Рајовић тражио је по трећи пут реч, но он је већ два пут говорио, с тога стављам на гласање: ко је за то, да се г. Рајовићу да реч и по трећи пут нека седи, ко је противан, нека устане? (*Већина устаје*). — Објављујем, да је Скупштина решила да се г. Рајовићу не дозволи говор по трећи пут.

Пошто је претрес свршен, стављам на гласање: ко је за то, да се предложене измене и допуне приме у начелу, како их је одбор предложио, нека изволи седети, а ко је противан нека устане? (*Сви седе*) — Објављујем, да је Скупштина усвојила у начелу измене према одборском извештају.

Приступа се претресу појединих чланова.

Известилац прочита измену § 1 по одборском извештају (стр. 444).

Вукашин Петровић — И ако је г. министар финансија у начелном претресу објаснио, да ће се установљење царинарница, о чему се говори у чл. 1 извршивати путем указа, (о чему се у 2 члану говори); мени се ипак чини, да то није јасно казано. У интересу јасноће могла би се исправка учинити, да се доведе у узрочну свезу ова одредба чл. 2 са одредбом чл. 1. У другом ставу § 1 вели се: царинарнице су по правилу на граничној међи, али, ако економни и финансиски обзири захтевају, могу се установити и у унутрашњости земље. Ништа се не каже, како ће се установити, да ли указом, претписом или наредбом. У § 2 на крају има одредба, на коју се позива г. министар финансија и која гласи: распоред царинарница и њихова подела на редове, вршиће се Краљевим указом на предлог министарства финансија. Господо, ја разумем § 2 у овоме смислу, краљевским указом на предлог министра финансија извршиће се подела царинарница на класе или редове, али не оних, које се установљавају, него већ установљених, да ће се царинарнице, т. ј. оне, које постоје на основу § 2 поделити на класе. Ако се мисли и ако се разуме онако, као што је г. министар финансија објаснио, да се царинарнице установљавају Краљевим указом, онда то треба рећи на крају § 1 или, ако се Скупштина задовољава са објашњењем г. министра и ја сам задовољан.

Министар финансија Мих. Вујић — Ја морам по ново рећи, оно, што сам мало пре казао. Ја не могу да разумем текст последње алинеје § 2 онако, као што г. Вукашин тумачи. Ја вас молим, да приазите, како последња алинеја § 2 гласи. Она гласи: распоред царинарница и њихова подела на редове вршиће се Краљевим указом на предлог министра финансија. Ја ударам гласом на оне речи: *распоред царинарница и њихова подела.* И кад тако стоји, онда се не може никако криво разумети, као што г. Вукашин вели, да се та одредба односи само на поделу царинарница на класе, јер се изрично каже, распоред царинарница и њихова подела. Према томе са свим је јасно казано, да ће се и распоред царинарница вршити Краљевим указом на предлог министра финансија. Овде реч распоред значи оно исто, што на прилику распоред учитеља, а распоред учитеља значи распоред учитеља по местима, а распоред царинарница, то је распоред царинарница по местима т. ј. да се царинарнице могу на неким местима укинути, а на другим нове поставити. Дакле, та одредба значи да ће се Краљевским указом казати, где ће се царинарнице поставити, и како ће се оне делити у класе. Према томе мислим, да се г. Вукашин Петровић може задовољити овим обавештењем, као што је и при крају свога говора казао.

Вукашин Петровић — Ја сам потпуно задовољан са објашњењем г. министра. Мени се чини, да се одредба може разумети тако, да ће се распоређивати царинарнице, које већ постоје; али како ће се установљавати нове царинарнице, о томе није ништа у првом члану казано, и држим, да би то требало додати на крају првог члана. Али, пошто је г. министар финансија објаснио, да се та одредба односи и на установљавање нових царинарница ја сам потпуно задовољан.

Стеван Поповић — Друга алинеја § 1 гласи: „царинарнице су по правилу на граничној међи, али, ако економни и финансиски обзири захтевају, могу се установити у унутрашњости земље.“ По стилизацији изгледа, ако се царинарнице не могу установљавати на граници, да ћемо их установљавати у унутрашњости. Ја држим, да се то није хтело рећи, него се хтело рећи, да ће имати царинарница на пограничној међи, и да ће имати царинарница и у унутрашњости. Према томе, ја држим, да би требало овако рећи: „царинарнице су по правилу на граничној међи, а могу се установљавати и у унутрашњости земље.“ (Чује се: *врло добро, прима се*).

Известилац — Ја примам исправку г. Поповића.

Потпредседник — Објављујем, да је претрес свршен. Стављам на гласање § 1 по извештају одборском: ко је за то, да се чл. 1 са исправком г. Поповића прими, нека изволи седети, а ко је против, нека устане? (Сви седе) — Објављујем, да је чл. 1 примљен по извештају одборском са исправком г. Поповића.

Известилац прочита измену § 2 по извештају (ст. 514).

Потпредседник — Усваја ли Скупштина измену § 2? (Усваја).

Известилац прочита додатак § 9 по извештају одборском (ст. 514).

Димитрије Ћирковић — Код овога додатка чл. 9 по предлогу одборском, да не би остала она нејасноћа, као што сам мало час напоменуо, ја сам написао један предлог, да прва реченица тога додатка овако гласи: „посредовање у експедицијама између интересованих странака и царинарница допуштено је само царинским посредницима; но сопственици робе могу лично или преко својих помоћника експедицију вршити.“

Известилац — Г. министар финансија у начелној дебати напоменуо је, да спора не може бити односно сопственика, т. ј. да сам сопственик или преко свога помоћника може експедирати своју робу код царинарнице. У томе дакле, спора нема да сопственику робе не може нико оспоравати право својине, а ова се одредба односи на друге случајеве, на пр. да се за експедицију сопственик робе не би могао служити каквим пријатељем или шегртом, који фактички не разумју службу царинску и за то се тражи, да сопственик у том случају за експедицију робе овласти лице, које је нарочито спремно за тај посао; како би се служба при царинарницама вршила тачно и брзо, као што је то потребно.

Министар народне привреде Раша Милошевић — Дозволите ми, господо, да кажем и ја коју реч о овоме. Овде се стављају услови за оне, који траже посредовање нечије. Али, ако ја не тражим посредовање, него хоћу сам или преко помоћника, да извршим експедицију. онда разуме се нема посредовања између мене и царинарнице. Даље, нема разлога бојазни, да сопственици робе, који не траже посредника не могу вршити експедицију, а у колико мање има места бојазни, ако се има у виду § 9 устројства царинског, коме се ово додаје; у томе § 9 ово се каже:

„Сваки, који какву ствар, која преко *десет динара* вредности има, ћумруку на експедирање донесе, дужан је декларацију издати, и у њој само каквоћу, количину, марке или друге знаке, који буду на ствари стављени, тачно описати, а вредност такове ствари, ако на њу није такса у тарифи опредељена, имаће сам дотични чиновник ћумручки по проданој месној цени означити и на ову ћумручину и остале узгредне таксе наплатити.

„Но при ћумруку београдском само ће се онда декларација издавати, ако ствар буде имала преко *двадесет динара* месне вредности.

„А свака декларација мора на особитом при сваком ћумруку находећем се формулару изложена и датумом и потписом декларанта снабдевена бити (види § 96 за ствари на које се не плаћа ћумручина).“

То су одредбе чл. 9 коме се ово сад додаје, што је одбор предложио.

Дакле, господо, молим вас, да се добро разумемо. Ово посредовање у експедицијама односи се на оне случајеве, кад ко тражи посредовање између интересоване странке, — сопственика и царинарнице. Ево шта се дешавало до сад при царинарницама. Дође ма ко, на поднесе декларацију, а уз то и све потребне прилоге. Пошто је декларацију ћумруку за ма коју личност, захтева да му се експедиција дозволи, ћумрук дозвољава таквој личности да изврши експедицију, не разбирајући много о томе, да ли та личност има овлашћење од сопственика робе, и да ли је сам подносилац декларације таква личност, да му се овај посао може поверити. Због те неодређености дешавало се, да такав један експедитор, који врши те експедиције, нити је полагао кауцију, нити је имао каквих обавеза према царинарници; дешавало се, да подноси лажне рачуне царинарници и без знања сопственика робе и због тога долазило се до заплета, који се свршавао тиме, да је бис оштећен или сопственик, или држава, а он се извлачио од одговорности, ма да је за овакав заплет он крив. Да би се дакле знало, ко је одговоран, мора се знати, ко ће моћи вршити те експедиције; ако се ове врше преко посредника, онда треба знати, ко су ти посредници, како би за злоупотребе могли бити кажњени. У случају, кад шпедитери оштете сопственика робе, царинарница није имала могућности, да да задовољења ономе сопственику, који је од посредника преварен. За то се сада и предлаже ова измена па се каже: могу да врше експедицију шпедитери, али само они шпедитери, које царинарница признаје као такве; они могу вршити ту посредничку радњу између сопственика и државе, али, да буду одговорни за свој рад. Али, ако хоће сами сопственици да експедицију изврше, нема смисла мислити, да ћумрук њима неће дозволити, да експедицију изврше. Ако хоћемо да разумемо саму редакцију овога предлога, онда нам реч *посредовање* чисто и јасно каже, како ова одредба треба да се разуме. Ако ја нећу посредовање, онда посредовања и нема, онда ја ступам у непосредну везу са царинарницом и сам вршим експедицију. Али кад ја нећу да ступам у непосредну везу са царинарницом, онда ја увлачим трећега, као посредника, и онда се каже: да у томе случају можеш посредника уплести, али тај посредник мора да испуни неке услове, од њега се тражи, да познаје добро робу и да у напред зна, ако царинарница буде

преварена, да ће посредник бити кажњен. До сада ти посредници нису могли бити кажњени. Кад се ти сопственици огреше о царински закон, царинарница до сада могла је да казни сопственика, за то, што шпедитер није поднео царинарници тачну пријаву. Да се не би и у будуће дешавале такве неприлике сопственицима робе и царинарницама, сад се хоће, да се зна који су то посредници. Хоће се, да су они полућиновници и одговорни спрам царинарнице, да царинарница има дисциплинску власт над њима, да у случају, кад се огреше о царинарски закон, да њих може царинарница да казни, а не да они сопственике навлаче на казну. Дакле, господо, то посредовање треба разумети само тако: кад који трговац тражи посредовање, онда треба да зна, кога може узети за посредника између њега као сопственика и царинарнице, како би тиме били заштићени и интереси сопственика и интереси државе. Ово пак посредовање не забрањује сопственицима, да врше експедицију сами непосредно или преко свога момка на одговорност газде.

Министар финансија Мих. Вујић — И ако је мој колега прочитао параграф, који сам и ја отоич поменуо, изгледа ми да се опет хоће да тумачи, као да би могла бити остављена могућност, да се овај члан тумачи тако: да сваки мора имати посредника. У старом устројству, не на једном месту, него на више места, стоји то: „увозник, трговац и т. д.“, и кад сопственик непосредно доноси декларацију, по себи се разуме, да онда непосредно врши експедицију. Износилац, доносилац не мора имати никаквог посредника, он може своје добро пријавити и експедовати код сваке царинарнице непосредно сам или преко свога органа, или помоћника своје фирме, — то се по себи разуме, то је тако јасно. Овде се каже: „посредовање у експедицијама између интересованих странака и царинарница допуштено је само царинским посредницима.“ Дакле, само онда, кад фирма неће или не може сама да изврши експедицију, онда ти посредници не могу бити ма какве личности са улице, него законом признати и под контролом царинарнице стојећи царински посредници.

Драгомир Рајовић — Оно што је прочитао г. министар народне привреде, ја налазим, да не садржи оно, што је он мислио, да садржи. Нигде не стоји у том параграфу, који је он прочитао, да може човек да пошље свог момка, или свога помоћника, да у место њега његову ствар експедира, — тога нема овде. Међутим натерујући онога лично, чија је роба, да доказује право својине па да има право експедиције, ја држим, да се не да отуда закључити, да може послати и свога млађег. Шта се хоће овде да каже и што г. Ћирковић врло умесно тражи то је, да сајбија, на своју одговорност, може послати кога хоће. Посредовање могу вршити само они, којима је дозвољено. Према овоме како је стилизовано, осим онога чија је својина, нико неће моћи да врши експедицију. Тако је стилизовано и тако ја разумем, и ја сам већ очи изгубио читајући законе. Кад год је ствар еластично речена она даје маха, да власти учине онако како хоће. За то треба казати сасвим друкчије, а то је како је предложио г. Ћирковић. Човек, који на велико ради, он неће да плати експедицију, он изучи свог млађег и на тај начин сам врши експедицију и тиме зарађује велики проценат. Сад пак хоћемо да натерамо нпр: г. Ћирковића, који прометне 200—300 хиљада динара робе, да иде сваки пут лично да врши експедицију. Тако се ово разуме а ја мислим, да ми то нећемо. То би значило спречавање трговине, то би значило, да натерамо трговце, да дају проценат за експедицију другоме, извесним привилегованим људима а ја држим, да на то немамо права.

Министар народне привреде Раша Милошевић — Ако је г. предговорник мислио, да одиста и шегрт има права да врши експедицију, па и да потпише декларацију, онда он неће имати права, него ћумрук је дужан да тражи, да декларацију потпише сам газда и у том случају, ако се изврши злоупотреба, неће одговарати шегрт него газда. Ко ће да донесе декларацију, плати таксу и т. д. то је друга ствар, али при том се тражи, да не потпише декларацију шегрт него газда, јер то је документат, на основу кога се изричу извесне казне. Главно је, да газда потпише декларацију, а он не мора доћи, него може послати свога калфу да по тој декларацији изврши експедицију, и ту онда нема посредовања, то је случај као год да је експедацију извршио сам газда. Ствар је за мене чиста, међу тим ако г. Стојан Новаковић, као филолог, каже, да ово посредовање значи, да газда сам или преко овлашћеног помоћника свога не може да изврши експедицију, онда пристајем, да се ова редакција јасније искаже, међу тим ја тврдим, да су ови услови стављени *само за онога, који хоће да врши експедицију не сам или преко свога помоћника, за чије је злоупотребе газда одговоран, него преко некога другога,* да се уплеће нека трећа личност између царинарнице и сопственика, који сам одговара за неправилности које учини вршећи туђе експедиције.

Ако се дакле ова редакција не разуме овако, како ја кажем, онда пристајем да се она боље каже, али ја се уздам, да је ово овако т. ј. кад се каже: „посредовање у експедицијама између интересованих странака и царинарница“, да онда значи, да се тиме не забрањује сопственику да врши експедицију робе, него се тражи, да се *посредовање* врши преко извесног лица. Кад ко каже, да неће сам да врши експедицију, него хоће, да му то други изврши, онда тај други мора да буде шпедитер, а не може да буде којеко са сокака.

Стојан Новаковић — Кад ме г. министар народне привреде пита, дужност је моја, да кажем како мислим. Ја не могу разумети! нити могу потврдити пред Скупштином, да ова стилизација заиста брани интересе појединаца за које је устао наш поштовани друг г. Димитрије Ћирковић. Бранила би ова стилизација интересе појединаца, кад би свуда на појединим местима било људи савесних, који би радили како ваља, који не би хтели никакву злоупотребу да учине. Али, на жалост, сви ви знате, да немамо на земљи анђела и да најмање међу царинским чиновницима ту врсту бића треба тражити. Тога ради ја оправдавам сваког, који тражи да закон буде јасан Кад ја читам, ја заиста не бих тражио што год више, али кад чујем, да може неко, наслонивши се на најмању двосмислицу, истерати са свим у девето, па казати: „ја тако разумем — а он је онде последња и прва власт, еспап треба експедирати онога дана, и може бити неприлике, — онда добро би било, да се дода још нешто унутра. Како би то требало учинити, ја не могу да предложим, пошто мени није ствар довољно позната, али добро би било, да се предложи нешто што би осигурало, да људи немају незгоде и да ради нејасног стила у закону никада не буду кињени на царинарницама.

Министар финансија Мих. Вујић — Овоме објашњењу поштованог посланика г. Стојана Новаковића, кад се дода оно, што г. Новаковић не може знати, а то је сам поступак при царинарницама, онда мислим, да апсолутно не може бити кривог разумевања. Могло би бити кривог разумевања доиста, кад би се експедиција вршила без потписа, али кад се зна, да пријаву за експедовање робе и декларацију мора неко потписати, онда не може бити сумње у томе, да може бити кривог тумачења. Ко год хоће непосредно да изврши експедицију, он ће то чинити или сам или преко пуномоћника фирме и тај мора бити одговоран. Ко ће доћи у царинарницу то је све једно, хоће ли он послати свога шегрта или калфу или жену, то је његова ствар, он одговара својим потписом на ћумруку. Али кад неко неће да потпише декларацију, кад није овде, кад је на осуству, или је у унутрашњости, а дошла му је роба, па хоће да овласти некога, да му изврши експедицију, тај неко не може бити са улице, него посредник. Кад треба неко да потпише декларацију, која треба да буде основни документат за царински поступак, онда мора бити неко, који ће потписати ту декларацију и онда за то треба царински посредник. Ја мислим да апсолутно не може бити више тумачења и да је апсолутно излишан овај додатак г. Ћирковићев. Верујте, ако би га усвојили, ја не бих имао ништа против тога, али кад би то Скупштина усвојила, за мене би то био исти случај, као кад би казали: ко краде биће кажњен са 50 дин., а ко не краде, неће бити кажњен. Сад то

може да се дода, али да ли логика дозвољава то, оцените сами. Логика царинског поступања не дозвољава и нема могућности за друго тумачење ни од стране царинарнице ни од стране оних, који имају посла са царинарницом.

После овога оцените и решите сами како за најбоље нађете.

Дим. Ћирковић — Ја сам са овим мојим предлогом хтео, да се стави јасније у закону. Ја држим, да ништа неће сметати, ако ово уђе, биће прецизније, биће јасније и за чиновнике, који нису толико зналци, да могу да тумаче закон, и овај садашњи и оне, који су од пре постојали. Са овом новом изменом, он ће казати: ово је нов закон и ја ћу овако радити, разумевајући да стари закон више не вреди. Дакле, да не би тога било, ја сам и поднео мој предлог, од њега неће бити штете већ користи.

Драгомир Рајовић — Господо, експедиција је страна реч а и декларација је страна реч. Министар је овде говорио само о декларацији и само о потпису декларације, а међутим овде у закону стоји експедиција. Ја сматрам, да експедиција није само потпис декларације па док се експап и роба не однесе у своје магацине. За мене је то експедиција, т. ј. отићи тамо и однети Јанку, Марку и на сва места, где има да се овери потпис. Ја то разум под речи expeder.

Кад би било овде казано, ако декларацију оне робе не потпише тај и тај, онда мора исти, који буде то експедовао, он мора да има специјалну дозволу, и то би онда разумео, али то овде не стоји, него је употребљена једна страна реч а то је реч експедиција. Ја колико разумем, чини ми се, да разумеју толико исто и остала браћа, која су трговци, који ће да раде по овом закону, да под експедицијом не разуме се потпис декларације, него и цео остали рад, док се роба не извезе из магацина и не однесе кући човека, чија је. Дакле, ја тако разумем реч експедиција. Декларација пак значи, да даје изјаву да је роба његова.

Глагол expeder значи, да робу треба царинити и однети својој кући; а déclarer значи дати изјаву, дати потпис да је роба моја, и да је та роба по рачуну толика и толика. То су по моме мишљењу две засебне ствари. И г. министар привреде и г. министар финансија говорили су о речи декларација а међу тим у пројекту стоји реч експедиција, а ја држим да се не може једна место друге употребити, ако се хоће да смо начисто с оном ствари. Решите, како хоћете, али ја вам кажем, да ће се овако дати привилегије извесним људима, који ће ту робу да експедују, у случају, ако господари те робе не експедују сами. Ја држим да је то ограничење онога права својине, и упражњавање онога рада, који је ујемчен нашим Уставом. Уноси се овде једна привилегисана сорта људи, који ће вас натерати да сами морате ићи и да узмете робу са царинарнице и ако сте потписали декларацију. Нека се каже овде, да потпишете декларацију, али да се не каже да ви и експедујете. Кад декларација значи једно а експедиција друго, и код мене за експедицију тражи се не само њихово писмено на то, да је роба њихова и колико је он дужан, да плати по закону о царини, него се ту тражи и цео остали рад, да трчкара од једног до другог, и да однесе декларацију овамо онамо, то све значи реч експедиција.

Известилац Јов. С. Јовановић — Господин Рајовић сигурно је изгубио из вида те није прочитао, да је овај став допуна §-у 9, прочитајмо сада цео стари § 9 како гласи, онда ћете видети да се тамо говори о декларацији. Члан 9 гласи:

„Сваки, који какву ствар, која преко педесет гроша вредности има, ћумруку на експедирање донесе, дужан је декларацију издати, и у њој само каквоћу, количину, марку или друге знаке, који буди на ствари стављени тачно описати а вредност такве ствари, ако на њу није такса у тарифи опредељана, имаће сам дотични чиновник ћумручни по продајној месној цени означити и за ову ћумручину и остале узгредне таксе наплатити. Но при ћумруку београдском, само ће се онда декларација издавати, ако ствар буде имала преко сто гроша месне вредности.

„А свака декларација мора на особитом при сваком ћумруку находећем се формулару изложена и допуном и потписом декларанта снабдевена бити".

Према овоме, дакле, овај говор г. министра привреде, сасвим је имао места. Ово што се предлаже као допуна биће трећа алинеја тога члана 9-ог и она говори само о посредницима, који ће имати ту улогу да врше при експедицији.

Стојан Новаковић — Ја сам се мучио да нађем другу једну редакцију, која би помирила ове две супротности. Мени се чини, да би предлог г. Ћирковића добио нешто више јасности, ако би се место садашње прве тачке, место: „Посредовање у експедицијама између интересованих странака и царинарница допуштено је само царинским посредницима", склопио други текст, који би осигурао и експедиције преко помоћника, а не само преко посредника. Моја би се нова редакција наслањала не на декларацију као главни акт, који у овој царинској експедицији игра улогу.

Дакле, моја редакција прве тачке овако би гласила: „Декларације царинске за експедицију могу потписивати или власник робе, или његов пословођа (калфа), или јавни царински посредници". Мени се чини, да је овим постигнута она јасност, око које се мучимо и коју смо ради да нађемо. Ако има десет посланика да ме потпомогну. *(Нема).*

Министар народне привреде Раша Милошевић — Баш је ово зло што предлаже г. Новаковић. Ја ћу да вам паведем један пример (*Д. Рајевић*: о томе не може да се говори, пошто је предлог пропао). И ако је пропао, ја нећу, да Скупштина остане под једним утиском да није једна праведна ствар потпомогнута. Ствар овако стоји. Х. фирма у Београду послала је свога момка да изврши експедицију, па макар да изврши ту експедицију, по декларацији, коју је потписала та фирма. Може да се деси случај да се доцније ухвати, да је та фирма лажно пријавила вредност у тој декларацији и по тој декларацији извршила експедицију. Царинске власти зову ту фирму, па је питају: је ли ово баш њен потпис или није, она каже није. Дакле потписао је неки други, и тако по тој декларацији, коју је потписао неки други и узео робу не зна се који је одговоран у случају кривице. Тражи се за тим шпедитер, који је ту експедицију извршио. Ако је он озваничени шпедитер, онда њега царинарница хвата за јаку и казни га. Често пута такав шпедитер оштети или навуче на штету самога сопственика робе; у том случају царинарница може таквога шпедитера да казни и да сву оштету наплати у корист оштећенога сопственика. Ствар је дакле и чиста и јасна. Овом законском одредбом хоће се, да сопственици робе експедују сој робу само преко оних посредника, које је царинарница као такве признала, који су положили кауцију и испунили све оне услове, који су законом прописани; али ако сопственик хоће сам или преко свога овлашћеног момка, за кога је он одговоран, да изврши експедицију, онда се њему овом законском одредбом не спречава да експедицију своје робе изврши.

Овде се само хоће за тај случај да зна, који може да врши то посредовање између сопственика и царинарница; и каже се, да могу само извесни људи, који одговарају извесним условима. И ја мислим, да је свима ова ствар јасна, и да не може да се усвоји редакција, коју предлаже г. Новаковић. Момак није одговоран, и он не може да потпише декларацију. Али, кад газда потпише декларацију, може да изврши експедицију и момак. Треба царинарница да се увери, да је декларација потписана од сопственика, а ко ће експедицију да изврши, то је друго питање. Ако сопственик хоће, да експедицију изврши посредник, онда тог посредника мора царинарница да познаје; и он мора да испуни извесне услове. Такав један посредник може и сам да потпише декларацију. Њему је то дозвољено; али он је за то одговоран, и закон прописује форму, по којој он може једну фирму да заступа.

Милан Милићевић — Лепо, ја пристајем на ово што предлаже г. министар да се одреди да има ових посредника, али треба одредити таксу за ту услугу, као што је и адвокатима одређена.

Потпредседник — Објављујем, да је претрес свршен. Код додатка чл. 9 има и додатак г. Ћирковића, који је потпомогнут и који овако гласи:

„Но сопственици робе могу и сами лично или преко својих помоћника експедицију вршити".

Тај додатак је потпомогнут и ја ћу га ставити на гласање. Је ли јасно? *(Јесте).* Ко је за то, да се предложени додатак г. Ћирковића прими, тај нека седи, а ко је противан, нека устане? *(Већина устаје).* — Оглашујем, да је додатак г. Ћирковића одбачен.

Стављам на гласање додатак чл. 9, како га је одбор предложио: Ко је за то, да се овај додатак по предлогу одбора усвоји нека седи, а ко је противан нека устане? *(Већина седи).* — Оглашујем, да је додатак чл. 9 усвојен по предлогу одборском.

Известилац чита измену § 81 по извештају одборском.

Ако је Скупштина вољна могу прочитати другу алинеју § 81 ради јасноће. (Чује се: *не треба).*

Потпредседник — Стављам на гласање. Ко је за то, да се прочитана измена прими, нека седи, а ко је противан нека устане? (*Сви седе).* — Објављујем, да је Скупштина усвојила измену у чл. 81.

Известилац чита § 83 (стр. 515).

Потпредседник — Ко је за то, да се § 83 не усвоји нека седи, а ко је противан нека устане? *(Сви седе).*—Објављујем, да је Скупштина укинула § 83.

Известилац чита измену § 84, који сада постаје 83. (стр. 515).

Стари § 84 гласио је:

„Од продаје добивени новац храниће се годину дана као аманет, и ако се нико до тога времена не пријави припашће државној каси".

Овде се каже, да ће се од новаца добивених од продаје робе претходно измирити сви трошкови, а остатак храниће се као аманет 30 дана. По старом је било годину дана, али ми смо тај рок смањили на 30 дана, да се не би такви новци дуго водили по књигама. (Чује се: *треба избрисати реч аманет, па ставити депозит*). Ово долази отуда што се царинарнице и остала државна надлештва служе књигом „аманетником", у коју овакве новце заводе и отуда и долази та реч аманет.

Потпредседник — Пошто се нико више није јавио за реч, објављујем да је претрес свршен. Стављам на гласање § 84, који сада постаје 83. Ко је за то, да се прочитани чл. 83 прими, како је прочитан, нека седи, ко је противан нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем, да је усвојен § 83.

Известилац чита измену § 110 који сада постаје 109. (стр. 515).

Стеван Д. Поповић — Ја имам само једну малу стилистичку примедбу. Овде стоји да ће се казнити онај, који тако и тако ради „наплатом 10 пута казне" и т. д. на једном месту, а на другом „наплатом четири пута царинских дажбина". Ово 10 пута и 4 пута мислим, да је рђаво преведено, ако је у опште рађено по страном узледу, и желео бих да се замени лепом српском речи: место „десет пута" „*десетоструко*" а место „четири пута" „четвороструко".

Известилац — Примам ту измену.

Потпредседник — Ко је за то, да се прочитани параграф са изменом г. Стеве Поповића прими, нека седи, а ко је против, нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем, да је Скупштина усвојила прочитани параграф.

Известилац чита измену § 112 који постаје 111. (ст. 515).

И овде тако исто може да се замени са „десетоструко".

Драгомир Рајовић — Ја сам и у начелној дебати подигао мој глас што држим, да се на овај начин гази начело уставности. Сад ћу само да побројим оне чланове Устава, који су на овај начин погажени и с тиме ћу да завршим мој говор.

Овим се газе чланови: 10, 39, 147 и 148 Устава. У вези са тачком 3 § 1 кривичног зак., са § 1 и 2 крив. поступка. На овај начин гази се начело поделе власти и оно кретање свију власти у границама Устава, у које су чланом 32 Устава наређене.

Сима Костић — Ја не знам докле ће г. Рајовић да потрже да се овим гази Устав?! Баш чл. 148 Устава ево шта каже: Никакав суд ни судско уређење и надлежност не може се установити друкчије *осим законом.*

Па, господо, ми овде не претресамо никакав политички програм него закон. Ја не налазим, да се греши о чл. 148 Устава нити газимо Устав, кад ми прописујући један финансиски закон, прописујемо казне и поступак и одређујемо ко ће изрицати казне за кријумчарске кривице. Па баш то је на основу Устава и ја свечано изјављујем, да Скупштина врши једну уставну одредбу, прописујући један закон и поступак. (Чује се: *тако је*.

Драгомир Рајовић — Господин је врло лепо почео да чита, али није хтео да дочита, јер други став истог члана гласи: „али никада ни под којим условима не могу се установити *ванредни* или преки *судови* или *комисије за суђење*».

То је господо јасно. *(Смех).*

Љуба Јоксимовић — Ја се бојим, да се овим чланом, који сада прочита г. известилац, не користе кријумчари и не избегну казну, јер овде стоји, да ће се казнити са два динара онај, који пријави друкчији број колета и други еспап. Он може да пријави, као што је било, место смоле тамњан, па кад се нађе а он да каже „ја сам погрешио па ево вам два динара". Ја мислим, да треба ово да се избрише, јер се овим чине велике злоупотребе и тим ће се користити кријумчари пошто ово није никаква казна, јер се он само казни што је платио марке, јер сама такса при експедицији кошта више од 2 динара. Ја бих молио г. министра да се ово избрише и тражим 10 посланика да ме потпомогну (*Не потпомажу га*).

Арса Дреновац — Ја сам хтео само тврђење г. Рајовића да потврдим. Он је био у уставотворном одбору и ја сам био, ја сам био и хтео, да у овој земљи не буде судова као што је пре било, али што се тиче финансијских закона ствар је са свим онаква, као што каже мој поштовани друг Сима Костић и ми онда имамо права да доносимо закон на основу Устава и закона.

Потпредседник — Објављујем, да је претрес свршен. Стављам на гласање чл. 112. Ко жели да се овај члан прими, нека седи, ко је против, нека устане? *(Сви седе).* — Објављујеа, да је Скупштина примила чл. 112.

Известилац Јован С. Јовановић прочита члан 119 (стр. 515).

Потпредседник — Стављам на гласање прочитани члан: ко је за то, да се прими, нека седи, ко је против, нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем, да је Скупштина усвојила члан 119.

Известилац чита члан 121 (стр. 515).

Драгомир Рајовић — Ја сам приметио при првом читању, да је прочитано, да ова правила имају силу закона, па сам хтео против тог да говорим, али сад видим да тога нема.

Потпредседник — Ово је у начелу усвојено. Скупштина је у начелу примила овај пројекат и он се сад ставља на гласање: ко је за то, да се члан 121 прими, нека изволи седети, а ко је против, нека изволи устати? (*Сви седе*). Објављујем, да је Скупштина усвојила чл. 121.

Известилац чита члан 122 (стр. 445).

Потпреседник — Стављам на гласање прочитани члан: ко је за то, да се члан 122 усвоји, нека изволи седети, а ко је против, нека изволи устати? (*Сви седе*). — Објављујем, да је Скупштина усвојила прочитани члан.

Известилац чита члан 123 (стр. 445).

Потпредседник — Стављам на гласање прочитани члан: ко је за то, да се члан 123 прими, нека изволи седети, а ко је против, нека изволи устати? (*Сви седе*). — Објављујем, да је Скупштина усвојила прочитани члан.

Известилац чита члан 124 (стр. 445).

Вукашин Петровић — Ја мислим, господо, да би право било, да се дозволи жалба против осуде, ма које врсте макар 50 динара гласила. Овој осуди право је, да се дозволи жалба министру финансија. Сума од 50 дин., нама не изгледа велика, али се замењује затвором од 5 дана, ако је човек не може да исплати. Право је да над нижим чиновником води надзор виши чиновник. Незгодно је сваком човеку, који је осуђен већ, за то, што је осуђен, без обзира на то на колико је осуђен. А кад се узме у обзир, да осуда ове врсте није баш тако незнатна, јер износи 50 дин, а по поступку самом нема тачног закона ћумручког, царинског, то се оставља сувише слободе царинским органима при изрицању казне, и ја мислим, да против свију осуда треба дозволити, право жалбе министру финансија. Ја мислим, да је правилно, да се за царинску кривицу изрече казна, али онда је правилно да се може поднети и жалба. Молим десет посланика, да ме потпомогну. (*Потпомажу га*).

Министар финансија, Мих. Вујић — Мило ми је, што се овог пута могу сложити с г. Вукашином Петровићем, и ја могу да примим његов предлог. Моје је мишљење, да доиста не треба никакву казну безапелатно оставити нижем надлештву. Ја се потпуно слажем с г. Вукашином, да против свију осуда по овом члану закона треба да има места жалби Државном Савету у року од 30 дана, и онда би редакција овог члана била простија. (Чује се: *„да се врати у одбор“*). Па добро, да се врати одбору, те да се на ново редигује.

Потпредседник — Члан 124 враћа се у одбор, да се изврши измена према предлогу г. Вукашина, коју је примио г. министар.

Известилац прочита измену § 125 по одборском извештају (стр. 445).

Потпредседник — Стављам на гласање: ко је за то, да се чл. 125 прими, нека изволи седети, ко је против, нека изволи устати? (*Сви седе*). — Објављујем, да је Скупштина усвојила чл. 125.

Известилац прочита измену § 126 по одборском извештају (стр. 445).

Потпредседник — Прима ли Скупштина члан 126? (*Прима*). —

Ја бих молио надлежни одбор нека састави седницу и нека изволи чл 124 редиговати, те да се ово за данас сврши, и за то дајем четврт часа одмора.

После одмора

Потпредседник — Да продужимо рад. Изволте чути г. известиоца.

Известилац — Код § 124 Скупштина је решила, да се тај члан врати одбору, да га овај у смислу предлога г. Вукашина Петровића, редигује. Одбор је за време одмора тај посао свршио и по новој редакцији одборској имао би § 124 овако да гласи:

„Све кривице противу одредаба овога закона изричу царинарнице. Противу осудног решења царинарнице осуђени може се жалити министру финансија, преко исте власти, која је решење о казни донела, у року од 15 дана, од дана саопштења решења, а противу решења министра финансија, може се осуђени жалити Државном Савету у року од 30 дана.“

Милан Милићевић — Мени се чини, да тај члан опет није добар, јер жалбе се дају у случају осуде, а држави се не оставља право на жалбу, ако царински чиновник ослободи казне кривог. Ја држим, да у том случају треба држава, која је оштећена, да има права на жалбу.

Известилац — За то има довољно гаранције у закону о чиновницима грађанског реда.

Љуба Јоксимовић — Г. известилац рече, да ми имамо гаранције у закону о чиновницима грађанског реда. Ја држим, господо, да ми овде треба да имамо на уму, да пишемо закон за оне, којима ће се често прохтети, да штете државу, и онда је природно, да треба да поставимо јаче казне, као што је то одређено и у закону о монополу дувана. Ја мислим, да би г. министар могао пристати, да чиновник, који је преко трговца помагао, да се крпумчари еспап, губи службу, и да се не може у другу службу примити, да не би помоћу пријатеља код другог министра опет дошао на своје старо место.

Ја молим 10 посланика да ме потпомогну (*Потпомажу га*).

Драгомир Рајовић — На сваки начин примедба г. Милићевића има места. Ми истина немамо државног пристава, и према томе изгледа, да је мучна ствар доскочити томе, али ипак има начина, да се томе доскочи. Било да ко буде осуђен или ослобођен од царинарнице, нека сва та дела иду на расматрање министру финансија, и кад он из акта види, да је очигледно повређен закон, он нека тога царинског чиновника осуди, дакле нека се акта ради контроле по тим делима увек шаљу министру финансија и онда ће министар имати прилике, да се увек увери, је ли по закону рађено.

Министар финансија, Мих. Вујић — Повела се реч о томе, кад царинник ослободи казне неког грађанина, па није имао разлога, да га казне ослободи, или да царинник осуди неког грађанина по спорном питању, да би требало ради контроле, да се сва акта о тој радњи шаљу министру, да он има прилике да се увери, да ли је по закону рађено. Господо, по себи се разуме, да преглед, ревизија, те радње царинарница припада министру финансија. Било, да царинарница кога осуди или ослободи у сваком спорном питању, сва се акта по тој радњи шаљу министру финансија на преглед, и он се из акта уверава, је ли по закону рађено.

Немам ништа противу онога, што је предложио г. Љуба Јоксимовић; то што он предлаже и данас је у власти министра, на то му даје право закон о чиновницима грађанског реда, да може отпустити из службе оног царинског чиновника, који преко неког трговца помаже крпумчарење, а разуме се, да то право има према чиновницима, који немају 10 година указне службе. Сад, молим вас, ако хоћете и за чиновнике преко 10 година указне службе специјално наређење о томе, онда молим, да се предлог г. Љубе Јоксимовића формулише овако: Да онај царински чиновник, за кога се *судским путем докаже*, да је помагао крпумчарење, губи службу, јер иначе, господо, ако се не каже то за кога се судским путем докаже — констатује, да је заиста помагао крпумчарење губи службу; онда би таква одредба била једно опасно оруђе у рукама министра, да би сваки министар без икаквих доказа могао и чиновнике, који имају преко 15 година указне службе, отпустити. Дакле, ако хоћете такву драконску меру да унесете у закон, онда је потребно рећи, да онај царински чиновник губи службу, за кога се судским путем докаже, да је помагао крпумчарење, и онда има места, да губи и право на уживање пензије по закону о чиновницима грађанског реда, и да се никад не може у службу примити. Дакле, само тако, под тим условом, може се то специјално наређење унети у закон.

Љуба Јоксимовић — И ја сам тако разумео, да онај царински чиновник губи службу, за кога се судским путем докаже, да је потпомагао крпумчарење. Ја примам додатак г. министра финансија и сам сам то исто мислио, и нисам се у први мах добро изразио. И ако знам да имамо гаранције у закону о чиновницима грађанског реда, ја држим, да треба да ову строжију меру у овај закон унесемо, што имамо искуства, да је било рђавих чиновника, који су упропастили депозите и много оштетили државу, као царински чиновници, а можемо бити сигурни, да ће и у будуће бити таквих чиновника, који би помоћу пријатеља, кад буду отпуштени из царинске службе отишли у полицијску струку и опет даље били у служби. Да бисмо се осигурали од таквих рђавих чиновника, нужно је унети у закон оваку законску меру, да царинског чиновника, који буде отпуштен, не може примити други министар. То ми је главно било, што сам хтео да предложим.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 67 ЧЕТВРТАК 26 АВГУСТА 1893 ГОДИНА III

48 САСТАНАК

3 августа 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Милош Марковић

(НАСТАВАК)

(О царинском устројству).

Миленко Веснић — Ја мислим, да би г. Јоксимовић требао да тргне овај свој предлог с тога, што је то нарочито предвиђено par excellence у закону о чиновницима грађанскога реда, те, дакле, не би имало разлога, да се то нарочито специјално наређење уноси у овај закон, где му места није, а и с тога, што је ово један привремен закон, који има да важи дотле, докле се не донесе нов закон о целокупном устројству царинском.

Овај предлог и кад би најцелисходнији био, не би имао добре последице за само царинско устројство и начелно овака одредба не може да се унесе у овај закон.

Љуба Јоксимовић — Ја овај предлог нисам поднео с тога да га натраг потржем, а на Скупштини је, да овај мој предлог прими или одбаци. Истина је, да у закону о чиновницима, има одредаба о чиновницима и о казнама за њих, то и ја знам, али оне постоје исто онако, као и одредбе еснафске уредбе, које се никако не извршују, а пошто је мени као посланику и свима вама дужност, да се осигурамо од рђавих чиновника, то ја сматрам, да сам и дужан био овакав предлог да поднесем а на Скупштини је да реши: хоће ли тај мој предлог да прими или не?

Потпредседник — Претрес је свршен. Стављам на гласање предлог г. Љубе Јоксимовића, који овако гласи:

„Чиновник, за кога се судским путем докаже, да је навалице оштетио државу, губи службу и не може се ни у какву другу државну службу примити.“

Ко је за то, да се овај предлог г. Јоксимовића прими, нека седи, а ко је против, нек устане? *(Већина седи).* — Објављујем, да је Скупштина усвојила предлог г. Љубе Јоксимовића.

Стављам на гласање члан 124, како га је одбор предложио: ко је за то да се прими, како га је одбор предложио, нека седи, ко је против, нека устане? *(Већина седи).* — Објављујем, да је Скупштина усвојила чл. 124 и тиме је свршено друго читање овога закона. —

На реду је друго читање уговора између Вел. Британије и Србије.

Драгомир Рајовић — Да се не бисмо опет забадава трудили да читамо члан по члан, ја вас молим, г. потпредседниче, учините оно, што сам прошли пут напоменуо, т. ј. да се чита цео уговор.

Заступник Известиоца Стеван Поповић — Прочита уговор. (ст. 361 и 362).

Потпредседник — Ко је за то, да се уговор између Србије и Вел. Британије прими, нека изволи седети, ко је против нека устане? *(Већина седи).* Објављујем, да је Скупштина усвојила овај уговор.

Сад ћемо гласати поименично о њему: ко је за то да се овај уговор прими, гласање *за* ко је противан; гласање *против.*

Секретар прозива:

Алекса Ратарац *за*, Алекса Трајковић *за*, Андра Степановић *за*, Антоније Поповић *за*, Арсеније Прокопијевић *за*, Благоје Божић *за*, Богосав Поповић *за*, Василије Живановић *за*, Велимир Карић *за*, Владимир Поповић *за*, Вукашин Петровић *за*, Гаврило Милорадовић *за*, Данило Јовановић *за*, Димитрије Илићановић *за*, Димитрије Карић *за*, Димитрије Ђирковић *за*, Добросав Ружић *за*, Драгомир Рајовић *за*, Драгутин Динац *за*, Ђока Анђелковић *за*, Ђока Бојић *за*, Ђока Брачинац *за*, Ђока Владић *за*, Ђока Стојковић *за*, Ђура Хрватовић *за*, Живан Сретеновић *за*, Здравко Пауновић *за*, Јован Николић *за*, Јован Сопроновић *за*, Јован Шелмић *за*, Јованча Стојановић *за*, Јоца С. Јовановић *за*, Јоца Селић *за*, Коста С. Таушановић *за*, Лазар Прокић *за*, Лука Лазаревић *за*, Љуба Јоксимовић *за*, Љуба Николић *за*, Љубисав Благојевић *за*, Марко Петровић *за*, Марко Швабић *за*, Мата Максимовић *за*, Мика Дапиловић *за*, Мика Хаџи-Тошић *за*, Максим Сретеновић *за*, Милан Ђурић *за*, Милан Милићевић *за*, Миленко Веснић *за*, Милија Миловановић *за*, Милоје Барјактаровићић *за*, Милош Богдановић *за*, Милош Ђорђевић *за*, Милош Марковић *за*, Милутин Гарашанин *за*, Митар Мићовић *за*, Миња Бранковић *за*, Михаило Веселиновић *за*, Михаило Косовљанин *за*, Михало Марковић *за*, Михало Мартинац *за*, Михаило Поповић *за*, Михаило Радовић *за*, Михаило Ристић *за*, Никодије Милетић *за*, Никола Поповић *за*, Новак Милошевић *за*, Павле Крстић *за*, Павле Ранковић *за*, Павле Смиљанић *за*, Петар Ђаковић *за*, Радисав Митровић *за*, Радован Поповић *за*, Раша Милошевић *за*, Раша Нинић *за*, Сава Милићевић *за*, Светозар Славковић *за*, Сима Костић *за*, Сотир Аранђеловић *за*, Станојло Вукчевић *за*, Станко Петровић *за*, Станча Виденовић *за*, Стеван Ристић *за*, Стојан Станковић *за*, Стеван Поповић *за*, Тодор Дидић *за*, Тодор

Радовановић *за*, Тома Бојичић *за*, Урош Плазина *за*, Филип Милојевић *за*, Павле Вуковић *за*, Димитрије Катић *за*.

Потпредседник — Изволте чути резултат гласања. Гласало је свега 92 посланика и сви су гласали *за*. Према томе објављујем, да је Скупштина усвојила овај уговор између Србије и Вел. Британије.

Овим је исцрпен данашњи дневни ред. С тога данашњу седницу закључујем а другу заказујем сутра у 8 часова.

На дневном реду биће извештај истражног одбора, но како ће тај извештај бити наштампан тек после подне у 3 сахата, то вас молим, да дођете и да га примите.

(Састанак је овај трајао до $12^1|_2$ часова, у подне.)

49 САСТАНАК

4 августа 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Станојло Вукчевић

Почетак у $8^3|_4$ часова пре подне.

Присутна су била господа министри: грађевина и нар. привреде.

Потпредседник — Отварам седницу 49 редовног састанка. Изволте чути протокол 48 састанка.

Секретар Милош Марковић прочита протокол.

Потпредседник — Усваја ли Скупштина прочитани протокол? *(Усваја).*

Част ми је известити Нар. Скупштину, да ће г. министар ун. дела одговорити на интерпелацију г. Никодија Милетића, при крају скупштинских седница.

Благоје Божић — Газда Јоца Ж. Јовановић из Шапца, и посланик за Шабац, узео је осуство, и држим да му је то одсуство истекло. За то питам председништво, да ли му је заиста истекло то одсуство, и ако јесте, онда нека га председништво позове да дође у Скупштину.

Потпредседник — Г. Јоци је истекло јуче осуство и он није тражио продужење осуства, с тога ће га председништво позвати у Скупштину. —

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду претрес извештаја истражног одбора. —

Част ми је известити Нар. Скупштину, да су позвати да дођу у Скупштину сви оптужени министри, и да је место свију дошао само г. Велизар Кундовић. —

С тога молим г. секретара да позове г. Кундовића, да дође у Скупштину.

(Г. Вел. Кундовић улази и седа на оптуженичку клупу).

Изволте чути г. известиоца.

Известилац истражног одбора Никола Николић чита извештај одбора. (Прилог X „Народној Скупштини").

Потпредседник — Пре него што приступимо претресу самога извештаја, требало би да оптужениди даду свој одговор Скупштини. Но они су упутили Скупштини један акт, којим изјављују, да ће у толико, у колико буду имали да одговарају, дати свој одговор надлежном суду, а Скупштини неће више да одговарају.

С тога ћемо сад приступити претресу извештаја. Има реч г. д-р Миленко Веснић.

Миленко Веснић — Господо, у име оних чланова овог високог дома, који су потписали акт оптужбе, у име својих другова, и у своје име, ја на првом месту имам да заблагодарим истражном одбору Народне Скупштине, на примерном труду, и одличној марљивости, с којом је он проучио акт наше оптужбе, и са којом је даље, вршећи дужност, која му долази, и по законима, и по његовом узвишеном положају, у исто време увећао, и појачао онај материјал, који смо ми у прво време у оптужби могли да изнесемо.

Али, господо, одајући такву пошту истражном скупштинском одбору, ја не могу, а да на овом месту, пред лицем народног представништва, у име своје, и у име својих другова, не изрекнем, у исто време строгу осуду над начином, на који је овај наш акт оптужбе примљен, и како је он третиран у јавном мњењу. Ја држим, да на то имам права, и сматрам у исто време, за своју дужност, да то учиним, нарочито с тога, што је јавно мњење, па не само противничко јавно мњење, нама у земљи, него и јавно мњење европско, које гледа на све догађаје у нашој земљи, кроз наочаре кореспондената из Беча и Пеште; што је то јавно мнење ћутало целе ове зиме, кад су се дешавала највећа недела у нашој отаџбини, и што нико није нашао за нужно, и за потребно, да ма и једну реч каже противу рада ондашње владе, и што је наш поступак, који се оснива на Уставу и законима, и који налази свога основа у оптужби, да Устав и закони у овој земљи, треба да буду оно, што треба да буду; што је тај наш поступак тако непријатељски прихваћен.

Господо! Ја вам констатујем тај начин схватања наше оптужбе, од стране јавног мњења, и ако бих могао прећи преко тога, већ и по оној старој овековеченој изреци „Timeo Danaos et dona ferentes" изреци, која би на нашем језику — (кад ме већ неки питају, да им кажем) значила: „Бој се Данајаца, и онда, кад ти они дарове подносе". Преведена пак, за овај специјалан случај, значила би „Бој се твојих противника и онда, кад те они саветују, да нешто учиниш; гледај тај њихов савет, не са два, већ са четири ока, и ако ти они нешто саветују, што би у првом тренутку могло изгледати као корисно и паметно, онда баш с тога, што ти они то саветују, погледај ту ствар још један пут."

Господо, ја сматрам за дужност, да протествујем против таквог држања јавног мнења, поводом ове наше оптужбе, већ и с тога, што као Србин, с поносом могу да тврдим, да не само од 1376 год., кад је прва тужба поднесена против министара у Енглеској, и не само од 1791 год., кад је први пут унето начело министарске одговорности у Уставе на континенту, него да све до данашњег дана, ни у Европи, ни игде на овој нашој земљиној кугли, није било случаја, у коме би се према оптуженим министрима поступило са онолико толерантности, са онолико попустљивости, с онолико обазривости, са колико се то чинило код нас, и ако могу одмах с правом додати, да готово ни једне земље није било, у којој су гажени закони, гажени Устави, на тако низак и недостојан начин, како се то код нас чинило.

Ја нећу да остајем даље на томе, шта значи, и од каквог је значаја министарска одговорност за уставност, за осигураност уставног живота и рада у једној земљи у опште; ми смо то учинили приликом претреса нашег акта о оптужби. Ја ћу да додам само толико, да као год што је она најбитнији део самог Устава и уставности с једне стране, тако је она с друге стране, у исто време, почетни и завршни камен у згради одговорности чиновништва у једној земљи у опште. И, господо, кад се то има на уму, а кад се у исто време узму у обзир поступци и радња чиновника оптуженог министарства, за цело време њихове владавине; и кад се томе дода то, да ни један од тих чиновника, поред свега гажења закона и недела, која су за то време киптела, није не само кажњен, него да ни једног од њих ни прст мали није заболео; да су све то оптужени министри трпели и гледали, и може бити одобравали; онда ја мислим, да је ту један још већи разлог за примање оптужбе — и баш у томе и лежи велика заслуга истражног одбора, што је све то и знао и покупио; ту је још један већи разлог, да та господа оптужени министри иду пред суд, који је за њихова дела одређен законом и Уставом. (*Тако је*). Господо, или закон о министарској одговорности има свога смисла, или је он изазван потребом самог уставног живота, и онда би требало, да се врши у свима његовим појединостима,

без обзира на то: према коме има да се врши, и онда нико у земљи, ни изван земље, нема права да пребацује, ни потписницима оптужбе, нити странци, којој они имају част да припадају, зато што они подносе такав акт, којом се чувају закон и Устав. Они имају на то права, и ја мислим да никога у овом дому нема, који ће порицати то право, и онда га треба вршити; — или само то право нема никаква смисла, и онда нема апсолутно никаквог смисла ни сам закон, којом оно има да се ујамчи.

У свима пак земљама, у којима су Устави уведени, у свима тим земљама уведена је и министарска одговорност. Ја нећу да вам ређам поједине случајеве, у којима су министри довођени на оптуженичку клупу, осуђивани на смрт, а другим случајевима опет, кад се показало да нису криви, ослобађани. Ја сматрам за дужност да вам напоменем у овом случају само то, да Наполеон III, кад је дошао узурпаторским начином за председника француске републике, да је он својим моћним утицајем стао на пут томе, да у ондашњи Устав уђе одредба о министарској одговорности пред законима, и нарочито пред народним представништвом. Ту мисао он је провео за тим и у Устав, и у доцнији закон, као цар француски, и том мишљу оштећен, *недостатак те мисли у француским законима, и у француском Уставу довео је*, господо, *Француску на Седан*. Куд би нас одвело, кад ми не би смо хтели да вршимо закон, који имамо, ја мислим да није потребно да вам овде тумачим.

Господо, потписници оптужбе, и ја с њима заједно, и у њихово име, верујем, дубоко сам прожман уверењем, да ће наш акт оптужбе, допуњен и усавршен овако, како га је изнео истражни одбор, да ће тај акт оптужбе наћи праведног задовољења код суда, који ће имати да суди оптуженим министрима за велика њихова недела. Ми смо у то уверени тим пре, што верујемо, да речи нашег узвишеног Господара, изражене у његовој прокламацији, од 2 априла ове године, важе за сваког у овој земљи (Впчу: *„Тако је!“*), како за најнижег и најсиротнијег грађанина, тако и за оног, који је председник министарства, који је министар, кад он повреди законе и Устав. (*Тако је*).

Потпредседник — Пошто нико више не тражи реч, објављујем да је претрес свршен. По чл. 23 закона о министарској одговорности, има Скупштина да гласа посебице о свакој тачци оптужења. С тога ћу да ставим на гласање прву тачку оптужбе.

Молим вас, господо, да би се увидело пре тога, колики је број посланика на окупу, да извршимо прозив.

Андра Ђорђевић — Ја сам добио осуство до краја сазива, мислио сам да ми треба толико осуство; та је потреба престала, и ја јављам председништву, да сам дошао на своју дужност. (Прима се к знању. Врло добро).

Потпредседник — Молим вас за тишину, господо, ради прозива.

Секретар Алекса Ратарац прозива.

После прозивке

Потпредседник — Има свега на окупу 111 посланика.

Сад ћемо приступити гласању. Гласаће се о првој тачци оптужбе, а то је повреда чл. 71 Устава. Стављам на гласање: Ко је за то, да се прва тачка оптужбе прими, нека изволи седети, а ко је против, нека изволи устати?

Молим вас, да би било јасно питање, гласаће се овако: ко је зато да се прими тач. I оптужбе, тај ће седети, а ко је против, тај ће устати?

Милутин Гарашанин — Дозволите ми да мотивишем наше држање. Ми у опште хоћемо да се уздржимо у овом питању од гласања, и зато ово, што ћемо ми седети, нема се узети ни у какав обзир.

Потпредседник — Треба само знати колики је број посланика, који учествују у решавању? (Устаје 8). Дакле утврђује се, да се 8 чланова Скупштине уздржало од гласања. Онда 103 посланика учествују у решавању.

Стављам на гласање тачку I оптужбе: Ко је за то, да се тач. I оптужбе прими, нека изволи седети, а ко је противан, нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем, да је Скупштина усвојила тач. I оптужбе.

Стављам на гласаље тач. II оптужбе: Ко је за то, да се тач. II оптужбе прими, нека изволи седети, а ко је противан, нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем, да је Скупштина усвојила тач. II оптужбе.

Стављам на гласање тач. III оптужбе: Ко је за то, да се тач. III оптужбе прими, нека изволи седети, а ко је противан, нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем, да је Скупштина усвојила тач. III оптужбе.

Стављам на гласање тач. IV оптужбе: Ко је за то, да се тач. IV оптужбе прими, нека изволи седети, а ко је противан, нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем, да је Скупштина усвојила тач. IV оптужбе.

Стављам на гласање тач. V оптужбе: Ко је за то, да се тач. V оптужбе прими, нека изволи седети, а ко је противан, нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем, да је Скупштина усвојила тач. V оптужбе.

Стављам на гласање тач. VI оптужбе: Ко је за то, да се тач. VI оптужбе прими, нека изволи седети, а ко је противан, нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем, да је Скупштина усвојила тач. VI оптужбе.

Стављам на гласање тач. VII оптужбе: Ко је за то, да се тач. VII оптужбе прими, нека изволи седети, а ко је противан, нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем, да је Скупштина усвојила тач. VII оптужбе.

Стављам на гласање тач. VIII оптужбе: Ко је за то, да се тач. VIII оптужбе прими, нека изволи седети, а ко је противан, нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем, да је Скупштина усвојила тач. VIII оптужбе.

Стављам на гласање тач. IX оптужбе: Ко је за то, да се тачка IX оптужбе прими, нека изволи седети, а ко је противан, нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем, да је Скупштина усвојила тач. IX оптужбе.

Стављам на гласање тач. X оптужбе: Ко је за то, да се тач. X оптужбе прими, нека изволи седети, а ко је противан, нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем, да је Скупштина усвојила тач. X оптужбе.

Стављам на гласање тач. XI оптужбе: Ко је за то, да се тач. XI оптужбе прими, нека изволи седети, а ко је противан, нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем, да је Скупштина усвојила тач. XI оптужбе.

Објављујем да је Скупштина усвојила све тачке оптужбе, једногласно, осем 8 господе посланика, који су изјавили да неће гласати. —

С овим је исцрпљен данашњи дневни ред. —

По закону о министарској одговорности, избор судија за државни суд има се извршити на првој седници, пошто је оптужба примљена. На данашњој седници примљена је оптужба, а на другој, која за овом дође, има се суд изабрати. —

С тога ову седницу закључујем, а другу заказујем за данас у 4 часа по подне. На дневном реду биће избор судија државног суда.

(Састанак је овај трајао до $10^{3}|_{4}$ час. пре подне).

50 САСТАНАК

4 августа 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Станојло Вукчевић

Почетак у $4^3/_4$ часова по подне.

Присутна су била сва господа министри осем госп. министра председника, министра просвете и црквених послова

Потпредседник — Отварам седницу 50 састанка. Изволте чути протокол 49 састанка.

Секретар Ст. Вукчевић прочита протокол 49 састанка.

Потпредседник — Усваја ли Скупштина прочитани протокол? *(Усваја).* —

Изволте чути један указ Његовог Величанства Краља.

Секретар Л. Лазаревић чита:

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег министра народне привреде, а по саслушању Нашег министарског савета, решили смо и решавамо:

Овлашћује се Наш министар народне привреде, да Народној Скупштини, сазваној у ванредни сазив на дан 1 јуна ове године, поднесе на решење предлог, да се Наш министар народне привреде овласти, да може државни пароброд „Делиград“ са шлеповима уступити првом српском крал. повлашћеном бродарском друштву за друштвене акције по процени једне мешовите комисије.

Наш министар народне привреде нека изврши овај указ.

3 августа 1893 год.
у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар народне привреде,
Раша Милошевић с. р.

Исти гласи:

ПРЕДЛОГ

министра народне привреде

Народној Скупштини

Као што је познато Народном Представништву, *„Српско бродарско друштво“* установљено је у циљу том, да саобраћај на Сави и Дунаву поред српских обала олакша и тиме српској трговини на овим рекама дâ што већег полета.

У првом реду задатак је овоме друштву, да послужи унапређењу народно привредних интереса наше земље, а поред тога, *дужно је да стави своја саобраћајна средства нашој држави на расиоложење, кад год се за то потреба укаже.*

Ценећи овако важан и користан задатак овога Друштва, држава је потребним повластицама узела у заштиту развитак његов, а поред тога гарантовала акционарима 6% прихода на уложени капитал.

Но како је, према величини самога задатка, потребно, да се од стране наше државе у свакој прилици укаже свака могућа и потребна олакшица за остварење друштвених задатака, то је потписани министар народне привреде поклонио озбиљну пажњу предлогу управе поменутог друштва, да јој се државни пароброд „Делиград“ уступи са свима шлеповима у њену администрацију и својину.

Проучавајући ово питање најозбиљније, нашао сам, да би ово уступљење било друштву од велике помоћи, а држави и нашој привреди од велике користи, из ових узрока и разлога:

1. Што је нашој држави немогуће са једном једином лађом увести таку манипулацију и администрацију да се рад рентира, почем су издаци око администрације знатно и огромно већи, кад се чине за једну једину лађу, него кад партиципирају на више лађа, као што је случај код „бродарског друштва;“

2. Што је државни пароброд „Делиград“ у таком стању и таквог састава, да су, по оцени стручне комисије, потребне основне измене и преправке, те да може корисно послужити за редован саобраћај, а за то су опет потребни знатни новчани издаци; а међу тим такав издатак не би се рентирао из узрока, који је у предњој тачки изложен;

3. Што би „Српско бродарско друштво“, добивши „Делиград“ са шлеповима, повисило број свога пловног материјала у једну петину, а тиме би створило могућност, да поред јевтиније администрације повећа и своје приходе, што би ишло у прилог самој држави, јер би ређе долазила у положај, да субвенцијом помаже друштву до висине примљене гарантије;

4. Што издржавање „Делиграда“ државу фактички више кошта но што прихода доноси, из узрока напред казатих; и на послетку

5. Што би се овим уступљењем убрзао и учврстио напредак нашег бродарства, што и јесте главни задатак ради кога је и створено „Српско бродарско друштво.“

Из ових узрока и разлога част ми је поднети Народној Скупштини сазваној у ванредни сазив на дан 1 јуна тек. год. предлог за овако решење:

„Овлашћује се министар народне привреде, да може државни пароброд „Делиград“, са шлеповима његовим, уступити првом српском крал. повлашћеном бродарском друштву за друштвене акције по процени једне мешовите комисије.“

ПБр. 3482.
3 августа 1893 год.
у Београду.

Министар народне привреде,
Раша Милошевић с. р.

Потпредседник — Предлог се упућује одбору финансиском. —

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду избор чланова за државни суд. Но пре, него што приступимо избору изволте чути један акт, који су оптужени бив. министри упутили Народној Скупштини.

Секретар Л. Лазаревић чита:

Народној Скупштини

Како ће се данас по подне у Народној Скупштини извлачити коцком имена судија државног суда; како је то нарочити суд, те његов састав мора да буде без прекора једностраности или можда и пристрасности сувише, што је Скупштина према нама тужилац; и најпосле како је трећим одељком чл. 17 закона о пороти од 31 марта 1892 год. и самим разбојницима и крадљивцима дато право да присуствују извлачењу коцке за судије о саставу поротног суда, против чије пресуде оптуженик при том има право жалбе, — то Народна Скупштина не може ни нама одрећи право присуства при извлачењу коцке за судије овог државног суда.

За то тражимо, да Народна Скупштина допусти, да, у име наше и у име своје, присуствује извлачењу коцке за државни суд наш друг г. Велизар Кундовић, бивши министар привреде.

У исто време тражимо, да се из коцке за састав овог државног суда изоставе г. г. Пера Велимировић, Гига Гершић и Радован — Раша — Милетић, државни саветници и народни посланици. Као народни посланици они су наши тужиоци; а

поред тога они су, приликом скупштинске адресе, већ исказали своје мишљење, да нас треба не само оптужити, већ и осудити. А то је узрок, да они не могу бити наше судије у државном суду.

За доказ овога прилажемо стенографске белешке Народне Скупштине.

4 августа 1893 год.
у Београду.

Ј. Ђ. Авакумовић, Ант. М. Богићевић, Д. Стојановић, Ст. Д. Рибарац, К. Алковић, Жив. С. Величковић, Јован Ђорђевић, Свет. Ј. Гвоздић

Тома Бојичић — Ја налазим, господо, да ова њихова изјава сад треба просто да се узме к знању, јер овде је јуторос био претрес и свршен је. У њему су они имали право да учествују. Сад они могу таквим својим мислима и радом њи докле хоће. На основу закона о министарској одговорности, претрес је о њима свршен, сад они немају никакве изјаве више да дају Народној Скупштини, и сад ово Скупштина треба да узме к знању и да пређе преко тога на дневни ред.

Арса Прокопијевић — Ја сам чекао, да који од правника проговори о овоме. Али, како то није нико учинио, сматрам за дужност, да потпомогнем Тому Бојичића, да се преко ове изјаве пређе на дневни ред. Јер, да неко од оптужених министара присуствује избору државног суда, то изгледа као неповерење према Народном Представништву. Изгледа, да ћемо се и ми послужити начином нечувеним и у свету невиђеним, који су они употребили при бирању верификационог одбора, тако, да су сви радикални и напредњачки посланици дошли у две секције, што сто година да се бира не би могло да буде, ако би се избор поштено вршио. Мислећи тако и о нама, бив. либерална влада, шиље нам овде једнога свог члана, који пре треба да вири кроз решетке апсанске, него да контролише Скупштину (Чује се: *Тако је*).

Сима Костић — Заиста, господо, изгледа и по форми и по садржини врло чудан овај акт, који су упутили бивши министри Народној Скупштини, и то министри, међу којима су неки и правници и који су били народни посланици. Свима је познато, да су скупштинске седнице јавне, и они су могли са свим комотно ући у овај скупштински дом и бити очевидци овога данашњег рада, као што има данас много, који су очевидци, а нису народни посланици. Према томе, овај акт изгледа, да је намерно упућен, да се баци неки присенак на наш данашњи рад, и то треба најсвечаније одбити, прво с тога, што и по пословнику скупштинском и иначе није ни имало места, и што су седнице скупштинске јавне, и они су комотно могли доћи и бити присутни при извлачењу ове коцке.

Даље, по садржини са свим је неумесно, што они у овом акту чине изузеће што по закону о министарској одговорности — који немам при руци — један члан говори о тражењу изузећа, које се може тражити само код државног суда, а не овде код Скупштине. И то су могли да потпишу људи правници, људи од закона, који су били и народни посланици.

За то сам мишљења, да преко овога треба прећи на дневни ред и казати им: „ми хоћемо, нека дођу, ево им галерије па нека буду присутни.“

Станко Петровић — Ко је год непоштен он мора да сумња у поштење и правду другога. И влада, која је оптужена, сумња у данашњу скупштинску већину и избор једнога суда, који је по закону о министарској одговорности одређен да им суди. Господо, мој поштовани друг, поп Арса напоменуо је — како су за време њихове владе — бирање секције за избор верификационог одбора. Они то знају и они би хтели тај њихов прљави рад да подметну, да то и данашња скупштинска већина хоће да ради.

Господо, оптужба је поднесена од стране посланика само на основу њихових кривица према Уставу и законима земаљским, што цео народ одобрава. Ако кривице до њих заиста и има, онда се овде оставља једноме суду, који ће данас да се изабере, да по својој савести суди те људе. Ако који од тих судија осуди њих праве као кривце, нека им је грех на душу, а ако их криве као праве ослободи, нека одговара морално пред целим светом и пред српским народом. Та господа, која су поднела ову изјаву, да ће, као што сам мало пре казао, овде неко да потплаћује или да удеси какав суд да се изабере, они су потплаћивали посланике, само да би придобили себи још пет посланика, те да створе једну непоштену већину, с којом би могли по вољи да раде и уништавају земаљске законе како хоће, а стварају за свој рачун како се њима свиди. Ја чујем да они спремају од некуд 4,000.000 дин. да потплате некога (Чује се: *Какви милиони*). Они су хтели да потплате посланике из скупштине 25 марта, али наравно то им није испало за руком и нису могли добити већину, да несавесно управљају земљом. Сад чујем, да се труде да хоће да потплате тај суд, што ја у тај такав изабрати суд од два највиша суда у земљи, не могу да сумњам, али либерални министри научили да се оваквим сретсвима служе, па мисле и овде, — да се извуку од кривице, те да би опет могли да у. прно завију земљу владавином, као што је њихова владавина била. Наравно да им то неће испасти за руком. Ја мислим, да никако нема места захтеву оптужених министара. Ја се само могу чудити, да су оптужени министри као правници могли такав акт Скупштини да поднесу. Они треба да се стиде, кад су се могли да пребаце, да такав акт Скупштини поднесу.

Потпредседник — По што нико више не тражи реч, то да свршимо о овоме предлогу. Ја ћу ставити на гласање

Миленко Веснић — Ја сам имао да изјавим толико, да решења о томе питању не може да буде.

Потпредседник — Молим вас, ја ћу ставити овако питање: ко је за то, да се преко овога захтева пређе на дневни ред, тај нека седи, а ко је противан тај нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем, да је Скупштина једногласно одлучила, да се преко захтева оптужених министара пређе на дневни ред. —

Има се приступити избору чланова државног суда. По чл. 27 зак. о министарској одговорности, има се прво приступити избору 8 чланова Државног Савета.

Као што знате, по овом члану председник Скупштине врши избор коцком, од целокупног броја Државног Савета бира коцком 8 чланова. Избор овај врши се јавно пред целом Скупштином.

Како овде нема председника Скупштине, него ја као подпредседник вршим дужност председника, то ја имам да извршим коцком тај избор чланова државног суда.

Ја бих молио свакога од господе посланика, који би и најмање могао да посумња у савесност мога рада, нека изволи доћи ближе председничком столу, да присуствује томе избору, који ћу ја сада извршити (Чује се: *Имамо потпуну веру у ваш рад*).

Председништво је тражило од председника Државног Савета списак чланова Државног Савета. Председништво је добило овај списак. Изволте чути списак имена чланова Државног Савета:

Пера Велимировић, председник Државног Савета; чланови: д р Никола Крстић, Коста Јовановић, Владимир Јовановић, Стеван Поповић, Глиша Гершић, Јован Ђаја, Илија Душманић, Пера Ђорђевић, Живан Живановић, Радован Милетић и Светомир Николајевић.

Има ли ко да посумња у исправност овога списка? (*Нема*).

Ја молим једнога од г. г. секретара, да испише имена чланова Државног Савета, која су прочитана, на 12 артица.

Секретар Лука Лазаревић написа имена свих дванаест државних саветника на дванаест цедуљица и предаде их г. Катићу.

За тим, потпредседник Павле Вуковић узе празну кутију, отвори је и показа је посланицима, да се и они увере, да је кутија празна.

По овоме, потпредседник Дим. Катић, метну у ову празну кутију дванаест савијених цедуљица, на којима су исписана имена дванаест државних саветника, затвори кутију и обрну је неколико пута да се цедуљице у њој промешају.

Пре него што потпредседник Д. Катић поче извлачити цедуљице он ово рече:

Нека помогне Господ Бог Српском народу!

За тим, приступи извлачењу цедуљица из кутије и извуче цедуљице имена ових државних саветника:

Пера Велимировић, Јован Ђаја, Илија Душманић, Пера Ђорђевић, Стеван Поповић, Светомир Николајевић, Глиша Гершић и Владимир Јовановић. —

Потпредседник — По закону о министарској одговорности, после овога избора чланова Државног Савета бирају се чланови Касационог суда, па тек онда заменици.

Председништво је тражило од г. министра правде списак касационих судија и добило је овај списак:

Димитрије Радовић, председник Касационог суда; чланови: Јеврем Андоновић, Јован Стевановић, Димитрије Миловановић, Ђока Новаковић, Сретен Делић, Ђорђе Симић, Коста Савичевић, д-р Зарија Угричић, Светозар Јањић, Васа Манојловић, Павле Јанковић, Милутин Марковић, Стеван Петковић, Коста Гребенаровић.

Дакле, свега 15.

Ја молим, ако има ко од г. г. посланика да примети што на овај списак нека се изјасни? *(Нема нико).*

Секретар Лука Лазаревић исписа на 15 цедуљица имена председника и чланова Касационог Суда па их предаде потпредседнику Дим. Катићу.

Потпредседник Павле Вуковић узе празну кутију, отвори је и показа посланицима, да се уверe, да је кутија празна.

По овоме, потпредседник Катић метну свих 15 испресавијаних цедуљица у ову празну кутију, затвори кутију и неколико је пута обрну, да се цедуљице у њој промешају.

По том приступи извлачењу цедуљица из кутије и извуче цедуљице са овим именима:

Павле Јанковић, Јеврем Андоновић, д-р Зарија Угричић, Ђорђе Симић, Васа Манојловић, Светозар Јањић, Димитрије Миловановић и Коста Савичевић. —

Потпредседник — Молим вас, господо, сад имају да се изберу три члана из Државног Савета за судске заменике.

Остали су из Државног Савета још ови:

Радован Милетић, Коста Јовановић, д-р Никола Крстић, Живан Живановић.

За тим, метну у кутију четири цедуљице са именима ових четири саветника и по што их у затвореној кутији промеша, извуче из кутије и прочита ова имена:

Живан Живановић, д-р Никола Крстић и Коста Јовановић. —

Потпредседник — Остало је чланова Касационог Суда:

Милутин Марковић, Сретен Делић, Стеван Петковић, Ђорђе Новаковић, Димитрије Радовић, Коста Гребенаровић и Јован Стевановић.

И од њих имају се изабрати тројица заменика.

За тим, потпредседник Катић цедуљице са именима ових касационих судија метну у кутију, затвори кутију и обрну је неколико пута да се цедуљице у њој промешају и по овоме отвори кутију и извуче ове цедуљице:

Јован Стевановић, Ђорђе Новаковић и Сретен Делић. —

Потпредседник — Изволте чути састав државнога суда.

Секретар Ст. Вукчевић — За чланове државног суда изабрани су:

а) из Државног Савета:

Пера Велимировић, Јован Ђаја, Илија Душманић, Пера Ђорђевић, Стеван Поповић, Светомир Николајевић, Глиша Гершић, Владимир Јовановић.

б) из Касационог Суда:

Павле Јанковић, Јеврем Андоновић, д-р Зарија Угричић, Ђорђе Симић, Васа Манојловић, Светозар Јањић, Димитрије Миловановић и Коста Савичевић.

За заменике изабрани су:

а) из Државног Савета:

Живан Живановић, д-р Никола Крстић и Коста Јовановић.

б) из Касационог Суда:

Јован Стевановић, Ђорђе Новаковић и Сретен Делић.

Потпредседник Дим. Катић — По што је исцрпен данашњи дневни ред, закључујем седницу а заказујем другу за сутра у 3 часа после подне.

На дневном реду биће: Други претрес измена у буџету.

(Састанак је трајао до 6 часова по подне).

51 САСТАНАК

5 августа 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Павле Вуковић

СЕКРЕТАР,

Љуб. Јоксимовић

Почетак у 4 часа по подне.

Присутна су била господа министри: правде, војни и народне привреде.

Потпредседник — Отварам 51 састанак.

Изволте чути протокол 50 састанка.

Секретар Ст. Вукчевић прочита протокол.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани протокол? *(Прима).* —

Изволте чути молбе и жалбе упућене Народ. Скупштини.

Секретар Љуба Јоксимовић чита:

Нико Јовановић, благајник државне соларе у Нишу, моли да његов синовац буде примљен за државног питомца ратарске школе у Краљеву;

Сељани из Дуге Пољане (у ср. нишком округу топличком), моле, да буду ослобођени казне због горосече;

Андрија Николић, просјак из Гроцке, моли да се ослободи судских такса;

Сељани из Придворице (у су. јасеничком окр. подунавском), моле да се одвоје од Водице;

Сељани из Барбатовца (у ср. добричком окр. топличком), моле за дозволу горосече;

Сељани из Барбатовца (у ср. добричком окр. топличком), моле да им се имања понова премере и оцене.

Суд општине негбинске (у ср. златиборском окр. ужичком), моли да се о државном трошку подигне основна школа;

Нићифор Андријић, из Рудна (у ср. студеничком округу рудничком), моли за инвалидску помоћ;

Суд општине негбинске (у ср. златиборском окр. ужичком), моли да се истој општини уступи на уживање државни сват Бучје; и

Сељани из Грнчара (у ср. јадранком окр. подринском), жале се на окружни суд.

Потпредседник — Све ове молбе и жалбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Изволте чути једну молбу за одсуство.

Секретар чита:

Народној Скупштини

Због многих домаћих послова морао сам отићи, и нисам од Скупштине тражио одсуство. За то молим Народну Скупштину, да ми одобри одсуство до краја ове сесије скупштинске.

3 августа 1893 год.

Г. Милановац.

Коста Борисављевић,
нар. посланик.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено одсуство? *(Одобрава).* —

Изволте чути једно саопштење министра председника.

Секретар чита:

Народној Скупштини

Према члану 3 закона о уређењу Главне Контроле, Државни је Савет изабрао на упражњено место члана Главне Контроле, г. Јована Ђорђевића, ова два кандидата: г. Светозара Милојевића, главног благајника министарства финансија и г. Николу Ћирића, председника првостепеног суда за варош Београд.

Саопштавајући ово Народној Скупштини, част ми је замолити је да према тачци 1 чл. 3 горњег закона изволи изабрати за члана Главне Контроле једног од предложених кандидата.

Бр 170
4 августа 1893 год.
Београд.

Председник министарског Савета, министар просвете и црквених послова,
Др. Докић.

Потпредседник — Ово ћемо ставити на дневни ред за идућу седницу, ако је Скупштина сагласна? *(Јесте).* —

Изволте чути једно питање на г. министра војног.

Секретар чита:

ПИТАЊЕ
НА
господина министра војног

При војно-техничком заводу у Крагујевцу постоји један раднички фонд, који је постао од редовних месечних улога у том заводу и који би требало да износи данас преко 80 хиљада динара. Осим тога, постојао је ту и један раденички депозит од 20 и више хиљада динара, који је доцније спојен с овим фондом. Овај је фонд основан ради тога, да се из његових прихода помаже радницима, кад који од њих оболи или онеспособи за рад, а тако исто, кад који од њих умре, да се одатле издаје нека сума на сахрану умрлога, а поред тога, да се издаје и неко издржавање породици умрлога радника.

Пре 3—4 године министарство војно узело је тај новац и потрошило на војне државне потребе, и ако на то није имало права никаква на свету. На овај начин лишени су сви радници војно-техничког завода, које се, по уредби тога фонда, имало да им указује у данима болести, нужде и смрти хранитеља. И не само што је овако урађено, него државна каса не плаћа ни колику толику камату на овај туђ новац, којим се она, као позајмицом, послужила, кад је требало.

Пошто је овакво поступање од стране државе штетно по интересе војно-фабричких радника, то питам г. министра војног:

1. Је ли му познато, да је с овим фондом поступљено овако, као што је овде изложено?

2. Чиме се правда овакав поступак од стране министра војног?

3. Хоће ли се радницима и њиховој управи вратити узети новац и кад ће се то учинити?

Ово питање управљам данас на г. министра војног понајвише из тога разлога, што г. министар још није дао свој одговор на питање посланика г. Симе Костића по овом истом предмету. Ово је питање покренуо г. Костић на 12 састанку овог ванредног сазива Народне Скупштине, који је држан 16 Јуна ове године, дакле пре 50 дана. Очекујући на одговор г. министра, ја сам се до сад уздржавао, да и од своје стране покрећем. Како се седнице овог сазива примичу крају, молим г. министра, да што пре да свој одговор по овом предмету.

5 августа 1893 год.
у Београду.

Стев. Д. Поповић,
нар. посланик.

Сава Грујић министар војни — Ово питање, које је учинио г. Сима Костић, а које поновара сад г. Стева Поповић узео сам на проучавање, и тек сам ових дана добио одговор из артиљериске управе.

Можда је био то узрок, што до сад одговор није дошао, што управник није био у месту, него на одсуству. На исто питање ћу да одговорим у прексутрашњој седници. —

Потпредседник — Има реч г. Јоца С. Јовановић.

Јоца С. Јовановић — У 187 броју „Малих Новина“ од 8 јула одштампано је једно отворено писмо на министра правде, и ја молим Скупштину, да ми дозволи да га прочитам. Оно гласи:

ОТВОРЕНО ПИСМО
господину министру правде

Господине Министре,

Сазнао сам, да г. Павле Поповић, судија у пожаревачком суду, квалификовани посланик у Народној Скупштини, нема 30 година живота, те због тога, а према чл. 96 Устава, не може бити народни посланик. Ја знам, да се недостатак поменутог услова уставног г. Поповићу вас, у првом реду не тиче, већ саме Скупштине, и да сам требао по закону да уложим жалбу противу избора реченог посланика, па би Народна Скупштина, при верификацији посланичких избора, расправила ово питање о г. Поповићу. Али ја се нисам могао тим правом, које ми закон као бирачу даје, користити за то, што ми свештеник у Каменову, (селу у пожаревачком окр.), где је г. Поповић рођен, као син пок. Гаврила Поповића, бив. свештеника, није хтео издати крштеницу, јер му је тај свештеник, Лука Поповић, рођени брат. А док сам прибрао друге службене податке о тој околности, верификација избора народних посланика била је свршена. Те пак, службене податке о добу живота г. Поповићевом прибрао сам у пожаревачкој гимназији, у Великој Школи, где је г. Поповић учио. У класификационом протоколу В. Школе стоји: да је г. Поповић свршио правни факултет у 1885/6 школској години, и да је тада био у 22 години, дакле, да има сад пуних 29 година, и да је ушао у 30 годину.

Ја се, право да вам кажем, не бих толико разбирао о овој ствари, само с обзиром на посланички положај г. Поповића. Што ме је, у првом реду, одлучило, да ову ствар пред вас, као надлежног, изнесем и затражим, да је ви прихватите и у истој што вам по закону надлежи урадите, то је *узвишени положај и позив судијски,* који г. Поповић заузима.

Г. Павле Поповић, ступајући у судиску дужност, морао је положити почетну законом прописану заклетву: да ће се Устава и закона придржавати. У Уставу чл. 96 вели: да за народног посланика може бити изабран онај, који поред осталих услова има и тај: да је 30 година живота навршио.

Г. Поповић је, без сваке сумње знао: да још нема 30 година, па је ипак сео на посланичку клупу да суделује у издавању закона.

Је ли овакав рад достојан једнога судије и његове двоструке заклетве, судиске и посланичке, да ће се Устава придржавати? Је ли овакав судија достојан више свога племенитога судиског положаја? Могу ли с вером у беспристрасност овакога судије приказити суду његову, тражећи од њега, од савести његове чисту, непомућену правду, или ће од његова суда бегати онако, као што би побожни хришћани бегали од таквога свештеника, који им је из светога путира у име знамења спаса душе — отров дао.

На вама је, господине министре, да учините извиђај о овој ствари и да позовете Касациони Суд да реши: заслужује ли овај човек да и данас дели правду својим сугрђанима.

Један грађанин.

Да ли је г. министар чинио што по овоме писму, ја не знам. То је његова ствар. Али, ја сам као народни посланик и посланик за округ пожаревачки очекивао, да г. Павле сам

одговори и побије оно, што се у писму наводи. Али, он ни до данас то није учинио и ја сам онда сам, као народни посланик, покренуо ту ствар и упутио акт начелнику среза млавског овакве садржине:

Начелнику среза млавског

„Мале новине“ од 8 ов. месеца, изнеле су на јавност, да г. Павле Поповић судија прв. суда и народни посланик за овај округ, нема Уставом прописани број грдина.

Г. Павле, није нашао за нужно до данас, да сузбије путем јавности поменуту нотицу. Потписани као народни посланик овога округа — вароши Пожаревца — не може да пређе ћутке преко изнетог стања ствари, у поменутом броју „Малих Новина“ о Павловим годинама.

Па пошто је Павле рођен у селу Каменову среза млавског, то вас г. начелниче молим, да ми најкраћим путем, што пре, добавите крштеницу г. Павлову, како бих ја као народни посланик могао оспорити, једним тако јаким доказом, сумњу која се у јавном мњењу појавила о Павловим годинама.

Прилажем под 1 бланкет крштенице са једним динаром таксене марке.

20 јула 1893 год.
Пожаревац. *Јов С. Јовановић*,
економ и нар. посланик.

Начелник среза млавског добио је овај акт двадесетог јула и упутио је тај акт намеснику среза млавског са оваким претписом:

Намеснику среза млавског

Изволте наредити дотичном свештенику да приложени под један бланкет — крштеницу попуни и мени је што пре пошаље.

Бр. 8456.
24 јула 1893 године
Петровац. Начелник срески,
Ј. Големовић.

Намесник млавски одговорио је ово:

Начелнику среза млавског

Пошто оба свештеника каменовска одговарају да нису надлежни за издавање траженог извода, то учтиво враћам акта са непопуњеним бланкетом — извода рођених, г. начелнику с молбом, да изволи једном од свештеника каменовских наредити, да тражени извод попуни и такава вама пошље на даљи поступак.

Бр. 115.
25 јула 1893 год.
Петровац.

Намесник млавски, протојереј
Милорад Поповић.

Начелник млавски наредбом својом позвао је свештенике да даду реч, због чега неће да попуне ову крштеницу.

Позвати свештенике каменовске, да даду реч, због чега неће да попуне ову крштеницу.

Бр. 8538
26 јула 1893 год.
Петрорац. Начелник срески,
Ј. Големовић.

Они су одговорили:

Г. Пера Поповић свештеник, о потребном упитан каза:

„Ја на захтев намесника нисам попунио крштеницу тражену с тога, што тражени г. Павле није парохијан мој већ у парохији г. Лукиној, и као такав ја ни протоколе од попа Лукине парохије немам; — следствено је кад није из моје парохије, и немам протоколе, онда и нисам ни онда, а не могу ни сада тражену крштеницу попунити.“

Ово је мој одговор.

28 јула 1893 год.
у Петровцу. *Поп Пера Поповић*,
из Каменова.

Г. Лука Поповић одговори:

(Сам пише) „Ја на захтев г. начелника нисам дао крштеницу из узрока тога: што видим, да је послата крштеница с марком, дакле да тражи приватно лице, а таквом лицу не могу дати пошто знам да исто лице није са њиме род, и ја не знам шта мисли са том крштеницом да чини. Но, ако је потребно државној власти, мислим да г. начелник срески зна, да треба само акт послати а не крштеницу, а свештеник мора издати крштеницу о свом трошку и послати власти, која буде тражила.“

свештеник каменовски,
Лука Г. Поповић,

оверава
начелник срески,
Ј. Големовић.

Затим је начелник среза млавског упутио овај акт начелнику среза пожаревачког:

Начелнику ср. пожаревачког

Изволте саопштити молиоцу одговоре г. г. свештеника и вратите му под 1 бланкет од крштенице заједно са непоништеном таксеном марком.

Начелник срески,
Ј. Големовић.

А начелник среза пожаревачког упутио је кварту теразиском и мени је овај бланкет, са оваком садржином, коју сам прочитао, предат 4 августа тек. године.

У први мах, ја нисам могао да верујем, оној нотици изнесеној у „Малим Новинама“, но кад је овакав одговор надлежног свештеника, брата г. Павловог, да не може издати приватним лицима крштеницу, ја свакако морам сада да верујем, да г. Павле нема година, и ја као посланик, који сам се заклео да браним Устав, а по чл. 96 тач. 4 Устава, посланик може бити само онај, који има 30 година, с тога молим г. председника, да препоручи г. министру, те да он телеграфским путем добави крштеницу г. Поповићеву како би се сазнало право стање о његовим годинама. И ако буде имао 30 година, да се путем јавности у „Малим Новинама“ учини исправка, а ако нема, да се поступи по Уставу и изборном закону. Ако има 10 посланика, ја молим да ме у овоме предлогу потпомогну. (*Потпомажу га*).

Марко Петровић — Ништа у начелу немам против тога, да се очува Устав и ни у колико не повреди; али, пут којим се пошло, држим, да је врло опасан и непрактичан, јер сутра може да изађе у новинама за сваког посланика по неки навод, оправдан или неоправдан, — и ако би се Скупштина упустила и занимала трагањем таквих изношења, која често и можда у злој намери могу бити редовно неоснована, — она би могла да утроше све време скупштинско узалуд.

(Наставиће се)

Одговорни уредник **Ранко Петровић** **Штампа српско-краљев. државне штампарије**

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 68 ПЕТАК 27 АВГУСТА 1893 ГОДИНА III

51 САСТАНАК

5 августа 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Паја Вуковић

СЕКРЕТАР,

Љуба Јоксимовић

(НАСТАВАК)

(О питању због П. Поповића, М. Петровић).

Ако се г. Јован С. Јовановић интересује, да ли г. Павле има прописани број година или не, он је требао да иде и даље, до краја оним путем, којим је отпочео по овој ствари, па да је истера до краја и да прибави документа пуноважна по овоме, која би ову сумњу новинарску и позитивно утврђивала, — и тек онда да изнесе ово питање пред Народну Скупштину — да она ово реши. Ово пак, што г. интерпелант тражи: да Скупштина ову ствар трага, само на основу новинарског сумњичења, било би врло опасно и не би одговарало ни правном појму дужности скупштинске, нити озбиљности ни достојанству њеном, нити је позив Скупштине, да трага за ким по новинарским вестима, нити је то позив и власти да она то чини на позив посланика, јер се често износе и такве ствари против појединих посланика, да би Скупштина требала да утроши све своје време око испитивања тих новинарских изношења, а често без икакве стварне користи. Међу тим, и по правним начелима стоји то, да онај, који што каже треба и да докаже, јер наука правна и прописи законски сматрају да све постоји онако, како се нешто већ утврдило као таково, док се год то пуноважно не обори. На пр. сваки се сматра за сопственика нечега, што је у његовом притежању, док се то законским путем не обори. И г. Јоца, који се сад обратио Скупштини са овом ствари, требао је да поднесе Скупштини пуноважне доказе за своје наводе, јер, ако ми овако трагамо за појединим новинарским вестима и узмемо на себе неблагодарну улогу, да будемо туђи калаузи, и набављамо доказе за туђе наводе, то би нас свакако далеко одвело. Ја бих с тога молио Скупштину, да се не заводи на странпутицу, а ко се интересује о годинама г. Павла, нека истраје до краја, нека прибави доказе, и Скупштина ће учинити тада шта треба. — и тврдо сам уверен, да у том случају, кад се необоривим доказима утврди, да г. Павле нема прописаних по Уставу година за посланика, да тада неће бити ни једног посланика, који његов избор у том случају не би прогласио за незаконит; али, господо, даље дужност и надлежност Скапштине, нити може нити треба да иде.

Риста Поповић — Да ли има Павле Поповић 30 година, или не, мени није познато, али свакако, који сумња у то, дужан је да поднесе доказе, да тај посланик нема довољан број година, колико треба да има по Уставу. На једну просту новинарску доставу, или на једну пасквилу, коју није ни потписао онај, који ју је писао, ми не треба да чинимо истрагу и потеру за њим, и Скупштина се не може да креће за оним, што ће неко у новинама писати. Ако Скупштини дође жалба, и ако она нађе да је та жалба умесна, она ће је примити; ако пак та жалба нема доказа, онда ју не треба ни примити, а овако на просту доставу са сокака, да Скупштина чини истрагу, ја налазим да нема смисла, и мени је чудновато да је г. Јоца и узимао ову ствар тако озбиљно, и да предлаже Скупштини, да се бави са оваквим ситницама. Ја сам мислио да г. Јошка има доказе у рукама, да има крштеницу, и ја сам хтео да у таквом случају, тај посао иде онако, као што се и остали послови оваке врсте врше. Кад би он имао доказе и крштеницу, онда би председништво изабрало одбор, који би ту ствар извидео, али овако, да ми потржемо ту ствар, без икаквих доказа, ја налазим да је са свим неумесно, и да таквим разлозима нема места овде.

Тома Бојичић — Ја се сећам те нотице, која је изашла у „Малим Новинама“. У „Малим Новинама“ није он само осумњичен, него је изашло отворено, да г. Павле Поповић није навршио 30 год. Друго је питање, кад би се тај посланик нападао у пословима и стварима другим, који нису овакве природе, а са свим је друго питање, кад један посланик није навршио 30 година, а дошао међутим у Скупштину. Ја мислим, да чим је та ствар у новинама била, и осумњичена, да је дужност била г. Павла Поповића, да путем штампе опроврне то, и да каже да има 30 година, и да прибави доказе о томе, јер ми можемо овде доћи до такве праксе, да нам се са уставне стране може нанети штета. Ја делим мишљење г. Јоце Јовановића, и Скупштина треба то да узме у поступак, па ако се докаже, да тај посланик нема 30 година, не треба ни да долази у Скупштину.

Ј. С. Јовановић — Господа говорници, који су говорили, дотичу се само оног отвореног писма у „Малим Новинама“. Господо, па и ја кад сам прочитао отворено писмо, упућено на г. министра правде, казао сам да сам сматрао да је то једна новинарска маневра, па нисам ништа ни хтео да чиним, него сам очекивао да г. Павле Поповић то сам оспори са доказима, а највећи доказ за то, то је крштеница. Па кад он није то урадио од 8—20 јула, онда сам ја написао и послао среском начелнику писмо, које сам мало пре прочитао, и одговор је следовао, као што сте чули, да свештеник Лука Поповић, Павлов брат, не да крштеницу, већ враћа празну, непо-

пуњену крштеницу натраг, а да сам могао добавити крштеницу, ја бих је изнео данас као доказ, да Павле нема 30 година. Али ви видите, господо, да тим путем, ја као приватно лице нисам могао у овом случају да се помогнем, за то ја молим председништво да се преко надлежног министра увери о овоме.

Молим 10 посланика да ме потпомогну. (*Не потпомажу га*).

Алекса Ратарац—Ми ову ствар не можемо да узмемо као новинарску. Ово тражи један посланик, он је казао да посланик нема 30 година, а кад нема 30 година, колико је одређено да један посланик мора да има, онда је тај посланик требао да изнесе крштеницу и да опроврне то, а ако нема, онда нек иде с милим Богом. Ми можемо бити без једног Павла, ако нема 30 година, а да се тиме не бисмо огрешили о оно начело, које је исказано у Уставу, ми треба да усвојимо овај предлог г. Јоце, да нам се не би доцније казало, како ми нисмо чували Устав.

Риста Поповић — Молим вас, господо, била би веома опасна практика, кад бисмо се ми повели питањем, да испитујемо, да ли неки од посланика има довољно година или нема, и то сада, пошто је верификациони одбор свршио свој посао, и пошто нема жалбе. На послетку, ви ћете се сетити једног сличног примера, који смо такође имали овде. Ви ћете се сигурно сетити, кад смо били на првој ванредној Скупштини, да смо имали овакав исти случај са г. Генчићом. Спорено му је, да је имао 30 година. Извесни жалиоци, поднели су некаква уверења, да он заиста није имао 30 година, и ми шта смо радили? Ми, пошто жалиоц није поднео позитивна доказа, крштеницу, оставили смо тог посланика да и даље седи на посланичкој клупи, и ако је осумњичен да нема 30 година. А шта се сад хоће овде? Хоћемо за то, што се некоме прохтело да осумњичи некога, да нема 30 година, да терамо истрагу, и да доказујемо ми, да заиста тај посланик има 30 година. Што каже г. Ј. Јовановић, да му није поп хтео да дâ крштеницу, ја мислим, господо, да за сваког у овој земљи има суда, па има и за тога попа, који неће да дâ крштеницу, нека тражи законским путем, па ће добити; и то може да истражује, било ко му драго, само не Народна Скупштина, то није њен посао. На овај исти начин, може неко осумњичити и Алексу Ратарца и Ристу Поповића, и остале, па зар ми тиме да се руководимо таким разлозима и доказима, за поништај једнога пуномоћија? Онај, који тужи, треба да поднесе доказе, нема ли доказе, онда нема права да тражи, да се Скупштина тиме бави Нека поднесе доказе, па ће Скупштина узети то у поступак али, овако, на просту једну пасквилу, да се Скупштина поводи, ја мислим да је неозбиљно, и да Скупштина не треба с тим да се бави.

Марко Петровић — Овде је у питању достојанство Народне Скупштине, и ништа више, и за мене је то главно, хоћемо ли ми дозволити да се с нама титрају поједини новинари, и заводе нас на странпутицу, износећи по нешто против појединих посланика, што ничим не утврђују, као што је и овде случај, где кажу, да је један посланик малољетан за то достојанство, али то ничим не утврђују, него се за рачун њихов чак и овде у Скупштини захтева, да се ми ставимо у службу тих навода и новинара, и да за њихове наводе ми доказе набављамо, па чак то прихваћају и посланици: Тома Бојичић и Алекса Ратарац. И по њиховој аналогији, ако новинари сутра кажу, да је Тома Бојичић луд, ми, или г. Тома морамо доказивати, да није луд, или, ако кажу, да је Алекса Ратарац обио катанац, и то би требало доказати, да није обио катанац, ето куд би нас, и на какав опасан пут одвела таква аналогија, какву у овом питању имају г.г. Тома и Алекса. Ви тим путем отварате широм врата неспокојству Скупштине, и једном послу, који нити јој доликује, нити јој је у дужности, а то је оно што је за мене главно. Ко год сумња, да Павле Поповић нема прописани број година, нека поднесе прописане доказе за то, без тога не може Скупштина да буде ничија истражна власт, без тога нико не може тражити истрагу, да ли ко има довољан број година за посланика, или не, јер иначе ће сутра изнети други ко, слично што год, и по том праву треба тражити да није ко обио катанац или друго нешто. Ко год хоће да што утврди, треба да изађе отворено, јавно с доказом, те да би се Скупштина могла тиме бавити. Ово је опасан пут на који нас г. интерпелант, и они који га у овом помажу, наводе, и ако пођемо тим путем, и за њиховим разлозима, нећемо се моћи зауставити нигде, па ни тада, када се најочитије неистине против кога изнесу, — јер то је природна и логична посљедица њихових назора у овоме, а ми морамо ваздa, и у свима сличним питањима бити потпуно конзеквентни и доследни. Ја вас молим, немојте напазити на тај клизав пут, ако не желите ући у послове недостојне нас, а ко год у овом случају налази, да Павле Поповић нема посланичког права, он нека за то најпре поднесе доказе, па да онда решавамо, а за сада ја мислим да преко овога питања треба прећи на дневни ред.

Андра Ђорђевић — Ја мислим, да се преко овог питања не може прећи тако олако. Мени је познат посланик Павле Поповић, још као ђак, из доба свога учења у Великој Школи. Ово питање дало ми је повода, да о томе водим озбиљна рачуна, и доиста, ја сам загледао у протокол Велике Школе — и уверио сам се: да је г. Поповић, који је 1885|6 свршио Велику Школу, био тада тек у 22 години, и да ће навршити 30 год. тек септембра месеца 23 или 27; дакле он доиста нема 30 година. Ми смо се заклели да чувамо Устав; а по Уставу може бити посланик само онај, који има услове Уставом прописане, и ми не можемо никако уступити пред једним фактом, као што га износи поштовани посланик Јоца Јовановић. Каквог ће он изнети доказа, кад један посланик не може доћи до крштенице? У овом крупном питању треба одржати важност Уставу тим пре, што је ту у питању један човек, који треба да учествује при изради закона, који треба са пуном савесношћу да учествује у оваком свечаном послу, а он сам има то уверење, да нема 30 год., па и опет седи на том месту. У толико пре, треба то замерити томе посланику, што није обичан грађанин. То је судија, који је позван да чува важност законима и Уставу; а кад се не чува ауторитет закона, онда не вреди ни закон ни Устав; и кад такав човек, који по свом положају ван Скупштине треба да чува Устав, не сматра за дужност, да скине ту сумњу са себе, и да се јавно брани, — кад га јавно мњење за то криви; а јавно мњење не може се тако лако игнорирати. Најзад, господо, чувајући част посланичку, чувамо достојанство овог дома и овога посла, на коме смо. Господо, немојмо да зажмуримо пред овим јасним фактом, којим се Устав вређа а ја вам залажем своју част, да је г. Павле 1885 и 1886 год. свршио Вел. Школу, и да нема 30 година. Ја тражим да се Скупштина послужи правом, које јој даје чл. 122 Устава; те да се поведе истрага о овој ствари. Ја потпомажем, дакле, предлог г. Јована Јовановића.

Тома Бојичић — Господо, ја узимам по други пут реч зато, што не волим да се овакве ствари, на овом месту забашуруjу, јер ово нису услови, какве напомиње поп Марко Петровић, ово су, господо, услови уставни. Посланик треба да је навршио тридесет година, и тек да седне на посланичку клупу. Оваква ствар не треба да се забашури, јер ово нису кривице обичне природе. Ово је ствар, која је Уставом условљена, ово Устав заповеда, да тако мора бити, и ја не могу тако олако прећи преко ове ствари, и Скупштина је позвана, да чува Устав од сваке повреде, тим пре, што је од стране нашег пријатеља Јоце Јовановића пала реч, како и сам свештеник сумњичи, да г. посланик Павле Поповић има 30 год., и кад један посланик у то сумњичи, ја тражим да се ова ствар упути министру унутр. дела, па да он нареди, да свештеник мора дати крштеницу. (*Тако је*).

Милан Ђурић — Ма какве красноречиве говорили беседе о достојанству дома, о Уставу, савести, ми не можемо ову ствар решити, а ево зашто. Одбор за прегледање пуномоћија посланичких, који је по закону изборном надлежан, он је прегледао изборна акта, а тако исто и пуномоћије г. Павла Поповића, и нашао је, да је и његово пуномоћије исправно. Скупштина је тај рад верифик. одбора примила и г. Поповић положио заклетву, и он је посланик. Ако ко сумња да г. Поповић нема према Уставу услова да може бити посланик, он

треба да поднесе доказе. Г. Андра Ђорђевић, као правник зна, да без доказа не може бити нико осуђен, па тако исто Скупштина не може поништити пуномоћије г. Поповићу, и никоме без доказа, да незаконито седи на посланичкој клупи. Ако бисмо се ми упуштали по ново у такве послове, који су свршени, ми бисмо цело време провели не радећи на ономе послу, за који смо овде позвати, јер Скупштина је законодавно тело, а није истражна власт. Што мој уважени друг г. Јоца наводи један број „Малих Новина.“ — да вам испричам један случај, шта се може десити једном посланику. У 37 броју „Српског Занатлије“ штампана је једна нотица. Писац нотице вели, да се не може довољно начудити, како је могао прота Милан Ђурић приликом претреса интерпелације о еснафима да говори против раденика. Ја се, господо, позивам на стенографске белешке, на скупштински протокол и на присутну публику, да сам ја приликом претреса интерпелације о еснафима, коју је поднео г. Ђока Владић на г. министра привреде, говорио у корист раденика. Ја сам том приликом казао, да можемо бити спокојни, кад нам г. министар залаже реч, да спрема за идући сазив Скупштине предлог корист заната и занатлија, јер нам то вели један министар, који је вазда и пређе, кад није био министар, дизао свој глас у корист занатлија. Ја сам том приликом казао, да је прва радикална странка унела у свој програм унапређење заната. Скупштинска већина је својим радом показала, да она не води празне разговоре, него да и делом ствара оно, што је у свој трограм унела. Даље сам казао, да влада од 1 априла није ни имала могућности, да такво једно важно питање за три месеца реши и кад је министар привреде том приликом дао Скупштини реч, да ће за идући сазив Скупштине поднети предлог о побољшању стана занатлија, завршио сам говор тиме, да можемо бити потпуно задовољни са изјавом г. министра привреде, да треба преко интерпелације прећи на дневни ред.

Та се ствар лично мене тиче, ја не тражим да ме брани Народна Скупштина. Ја сматрам, господо, да кад ко тако штогод у новинама напише, треба и да се потпише, и оно што каже, треба и да докаже, јер, господо, ни зликовац без доказа не може бити стрељан. Треба, господо, имати на уму, да су пуномоћија свију посланика била пред верификационим одбором, и верификациони одбор нашао је пуномоћије Павла Поповића за исправно. Ко сумњичи, да г. Павле Поповић нема 30 год. и да због непуног броја година не може бити посланик, нека донесе крштеницу, и онда има места дићи глас у Скупштини, и Скупштина ће по закону поступити. Али дотле, докле се не поднесу докази, нема нико права да тражи од Скупштине, да се она таквим питањем бави. *(Тако је).*

Андра Ђорђевић — Г. предговорник Ђурић казао је, да ја као правник треба да знам, да треба да се поднесу докази. Баш, Господо, по правној теорији ствар је оваква: ко хоће да буде посланик, треба да има те услове, које Устав тражи, и ко има те услове треба да докаже, да их има, па тек тад да буде посланик.

Даље, господин предговорник вели, да ја и господин Јоца Јовановић треба то да докажемо крштеницом. Господо, ви имате пред собом очигледан доказ, да је свештеник рођени брат тога посланика, и да од тога свештеника није могуће добити крштеницу. Ја, господо, држим да је дужан сам посланик то да докаже; а дужна је и сама Скупштина, да процењује, да ли сваки посланик има услове, које Устав тражи или нема?

Министар правде Пера Максимовић — Не могу да нађем основног разлога, кад се ово питање на овај начин покреће. По пословнику зна се, да кад је питање управљено на председништво, да се онда расправљају нека предходна питања; а кад се питање управља на министра, онда се зна, којим путем то иде и у којој форми.

Г. Јоца Јовановић није нам казао, у којој форми и на кога упућује то питање, да ли на председништво или на надлежног министра, то онда је тешко и наћи излаза из таковог стања ствари, а притом је ствар, о којој се мора да води озбиљна реч.

Поштовани посланици прота Милан Ђурић и Риста Поповић, врло су умесно казали, да је верификациони одбор пречистио ово питање и да се без доказа не може диспутовати понова о једној већ свршеној ствари.

По изборном закону, онај, који се жали противу избора, мора поднети доказе уз жалбу, иначе жалба не вреди без доказа. Кад ми данас стојимо пред једним пречишћеним стањем, у коме је верификациони одбор дао своју реч, што је и Скупштина усвојила, онда ми не смемо по претпоставцни, без доказа, да решимо о једном посланичком мандату.

Кад је г. Јоца Јовановић посумњао, да г. Павле Поповић нема потпун број година, које Устав тражи, онда је требао да упути интерпелацију или питање на министра унутрашњих дела, да тражи објашњење о томе факту. Из одговора г. министровог на питање или на интерпелацију, Скупштина би дознала из прибављених доказа, како је у истини. Ако би посланику г. Павлу Поповићу било 30 год., онда би ствар легла самим тим. Али ако нема 30 год., онда би ишла ствар на ново верификационом одбору и он би то понова изнео Скупштини на решење. Господин Јоца Јовановић треба да нађе подеснији начин, да се то питање расправи. Треба господин Јовановић да упути питање или интерпелацију на надлежног министра, ако другог пута нема, — а то треба да учини баш са оног разлога, што каже да не може да набави крштеницу, — и онда, када се крштеница набави, Скупштина ће на основу поднешене крштенице решити ствар, па тиме сачувати и одредбу уставну, која се односи на ово питање, али у исто доба Скупштина неће пасти у погрешку да овако значајну ствар реши без доказа.

Јоца С. Јовановић — Ради личног обавештења сматрам за дужност да ово кажем. Господин министар правде рече у своме говору, да не зна, како сам ја ово питање управио, да ли на министра или председништво. Ја сам ово питање управио на председништво Скупштине, навео сам факта да нисам могао добавити крштеницу, и молио сам да председништво препоручи надлежном министру, да он нареди и то телеграфским путем да се крштеница добави. Ја тражим, крштеницу и ништа друго, међу тим ме господин министар упућује на интерпелацију. Ја мислим да према фактима, које сам изнео Скупштини, Скупштина неће прећи олако преко овога питања. Ја сам, господо, изнео, да је тај свештеник од кога сам тражио крштеницу брат Павла Поповића, ја сам навео да је званично актом од тога свештеника крштеница тражена, и он је неће да изда, и у одговору вели, да неће да је изда за то, што не зна на што ће је употребити онај, што крштеницу тражи. У акту мом ја сам казао, да тражим крштеницу ради тога, да се уверим има ли г. Павле Поповић 30 год., па ако има 30 год. да оспорим, опроверћем, изнету у јавном мишљењу сумњу о његовим годинама, дакле, да не остане веровање о г. Поповићу, онако, као што је у оној нотици у „Малим Новинама“ изнесено. Дакле, ја бих молио председништво, да учини шта треба, да се добави крштеница.

Љуба Јоксимовић — Нисам мислио да говорим о овој ствари, јер држим, да је ова већ један пут свршена приликом верификације посланичких пуномоћија, и сад после два месеца враћати се на њу поново сматрам за излишно. Али, кад су се неки правници умешали и држе, да је ово правилно, онда ћу покушати и ја као неправник, да се умешам у ову ствар, те да се колико толико обавестим и да видимо, да не будемо збиља на погрешном путу. Тај правник каже: ко хоће да буде посланик, треба да поднесе крштеницу и да докаже, да има онолико година, колико Устав прописује; он вели: сваки треба да докаже колико има година па и Павле Поповић. Ја верујем, да Павле Поповић није то учинио, али ја бих молио г. Андру Ђорђевића, да каже, да ли је он поднесио крштеницу. Говорећи о овоме, он је ствар упоредио са нашом оптужбом, па вели да сад хоћемо да пропустимо ову повреду Устава. Господо, ја сам потписао оптужбу, и да сам слушао шта новине са стране говоре, ја бих казао, да оптужени министри не само нису криви, него да им треба дати орден, што су владали 8 месеци, али ја сам потписао оптужбу на основу стварних доказа, који су приложени уз оптужбу, и Скупштина

је на основу тих доказа усвојила оптужбу. А да није било тих доказа, него да смо приложили „Српску Заставу“ и „Мале Новине“, да ли би онда Скупштина усвојила оптужбу. За Павла Поповића може да буде крштеница, али за Анту Рајичића не може да буде, и ако би ко осумњичио Анту Рајичића, да нема 30 година, он не би имао за то доказа, јер су крштенице уведене 1837 године, а по свој прилици Анта Рајичић рођен је пре 1837 године, и онда би Скупшт на решавала о томе, да ли је он посланик или није. Ја мислим, да ће се г. Андра Ђорђевић сложити са мном, да је то питање свршено и да је на Скупштини, да цени је ли извештај верификационог одбора правилан или не. Може бити, ако ко крштеницом докаже, да Павле Поповић нема 30 година, онда је г. Павлова дужност, да сам да оставку, требао би да прими укор од Нар. Скупштине, што је обмануо Скупштину, а да не чека да Скупштина о томе решава и да га искључује.

Максим Сретеновић — Ово што г. Андра Ђорђевић сад наводи, да он позитивно зна, да посланик Павле нема пуних тридесет година, знао је то и пре два месеца, када је одбор верификациони радио на изборним актима, па што није ово усмено или писмено онда изнео. Ја сматрам да је се огрешио о Устав, што није благовремено то казао Скупштини, док није било оверено његово пуномоћије од стране одбора и Скупштине.

Андра Ђорђевић — Ја ћу само да одговорим госп. предговорнику то, да он има врло слабо памћење, јер треба да зна, да ја нисам био посланик одмах, него тек онда пошто је верификациони одбор свршио свој посао, и да сам ја тек после уступка г. Стојана Новаковића дошао за посланика.

Максим Сретеновић — Не признајем, да баш тако имам памћења као што г. Андра вели слабо, добро је што немам слабо гледање. Кандидација за посланике вршила се јавно преко званичних новина, а тако исто јавно су штампана имена изабраних посланика и г. Андра ваљда је читао бар толико новина, да види који су изабрати посланици за Народну Скупштину.

Никодије Милетић — Ја нисам стари посланик из ранијег доба, али у колико сам прочитао пословк и у колико појимам његове одредбе, мени изгледа, да је ова дебата са свим излишна; излишна је по томе, што је у чл. 77 пословника казато, како се поступа са питањем, а у чл. 78 стоји, како се подноси интерпелација. Сад ја не знам како је ово. Пред Скупштином је пало ово питање на председништво и председништво је требало то да прими к знању, и да не дозволи, да се дебатује. Ако је питање коме министру, питање је требао да прими министар и да одговори, и онда нема места да се посланици упуштају у дебату, а ако је интерпелација, онда треба, да се стави на дневни ред. Дакле, ја мислим, да би требало прекинути дебату по овој ствари, а г. Јоца С. Јовановић нека чује одговор или од самог председништва, али ако хоће одговор од кога министра, нека поднесе питање или интерпелацију.

Новак Милошевић — И ја сам био за то, да се о овоме питању није могла водити дебата. Кад је Јоца С. Јовановић упутио питање на председништво, он је имао само с њим да се објашњава. Ја хоћу да кажем, да је ово први пут, да се на овакав начин једном посланику оспорава право на посланичко место. Онај, који оспорава некоме право, треба да докаже. Он каже, да није могао добити крштеницу за то, што свештеник није хтео да изда крштеницу. Ја се чудим томе, како се могао обраћати среском начелнику, јер среском начелнику може да се обрати само каква власт, кад тражи крштеницу, а посланик је приватно лице. Осим тога он је требао свештенику да пошље поред бланкета таксене марке још и један динар награде, па онда да му изда крштеницу. Дакле, нека се постара правилним путем, да добије крштеницу и да докаже, да посланик Павле Поповић нема тридесет година. И кад би упутио питање на министра, шта би министар могао друго да каже, него то: кад нисте поднели доказ, за мене важи доказ верификационог одбора. Ја мислим, да ни Скупштина ни појединн министри нису дужни, да траже крштеницу за рачун овога или онога, што се пише по новинама. Ја мислим, да о овоме не треба говорити, него прећи на дневни ред.

Потпредседник — Нема више јављених говорника. Ово је питање управио г. Јоца Јовановић. Одмах после њега тражио је реч г. Марко Петровић, и ја сам мислио, да он има неко друго питање да управи на председништво. За тим су се почели рећати други посланици и сваки је од њих казао своје мишљење о покренутом питању. Међу тим сам предмет није био за председништво. Г. Јоца Јовановић тражи од председништва, да оно учини корак код надлежног министра, да се крштеница добави. Председништво не може задовољити захтев г. Јовановића, да набави крштеницу, јер нема нигде законског прописа, по коме би оно дужно било, да набавља крштеницу ма за кога. Председништво је дужно да штити права свакога посланика, а ко држи, да г. Павле Поповић нема 30 година и да због тога не може бити посланик, тај је дужан да набави доказе.

Ја мислим, да Скупштина преко питања г. Јовановића има да пређе на дневни ред? *(Усваја се).*

Прелазимо на дневни ред

На дневном је реду други претрес предлога о изменама у буџету.

Известилац Риста Поповић — прочита у предлогу о изменама закона у буџету Краљевине Србије за 1893 год. (прилог IX „Нар. Скупштини“). Члан 1 одељак под А. Позицију под II (стр. 1 прилога).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? *(Одобрава).*

Известилац прочита позицију IV под (стр. 1).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? *(Одобрава).*

Известилац прочита позицију по V (стр. 1).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? *(Одобрава).*

Известилац прочита позицију под VI пенсије издржавања и остало (стр. 1).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? *(Одобрава).*

Известилац прочита позицију под IV (стр. 9—11).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? *(Одобрава).*

Известилац прочита позицију под V (стр. 14 -15).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? *(Одобрава).*

Известилац прочита позицију под VI измене у буџету расхода министарства посвете и црквених послова (стр. 18—19).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? *(Одобрава).*

Известилац прочита позицију под VII измене у буџету министарства иностраних дела (стр. 22—23).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? (*Одобрава*).

Известилац прочита позицију под VIII измене буџета министарства унутрашњих дела по струци полицијској (стр. 25).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? (*Одобрава*).

Известилац прочита позицију под IX измене буџета министарства унутрашњих дела по санитетској струци (стр. 28—35).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? (*Одобрава*).

Известилац прочита позицију под XI допуна буџета министарства војеног (стр. 43—45).

Министар војни Сава Грујић — Господо! Од како је ова допуна буџета дошла пред Скупштину, десило се нешто, што се раније није предвидело, а то је, да је ступила у живот општа царинска тарифа, којом су оптерећени царином, противно досадањој царинској тарифи и разни предмети и потребе, које се узимају за државу и за војску са стране. Ово је оп-

терећење осетно нарочито за набавку лекова и санитетских потреба. Управљајући се по закону о општој царинској тарифи ми морамо од сад да плаћамо велику ћумручину, с тога се та партија за набавку лекова знатно смањује, тако, да не бисмо могли до краја године изаћи на крај са раније одобреним кредитом за ове потребе.

По предрачуну требало би још 20 000 дин. на ту партију. Но пошто је већ прошло прво читање буџета, то нисам намеран да предлажем никакве измене и никакве додатке, који би мењали те, већ на првом читању, одобрене кредите, него ми је част предложити ово: да се партија за набавку материјала за одело, на коју је одобрено 420014·93 дин. смањи за 20.000 дин. колико би нужно било за набавку лекова и да се на крају партије под II под бројем 34 дода: „на набавку лекова и санитетских потреба 20 000 динара".

То ни у колико не мења општу цифру буџета а подмирује једну потребу. (Чује се: „*Прима се*").

Потпредседник — Пошто овде има два одељка, то ћемо прво гласати о одељку под I „партија плате." Ко је зато да се овај одељак прими, нека седи, ко је против, нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем, да је Скупштина усвојила овај одељак.

Известилац прочита партију II на лекове под бројем 3,4.

Милан Милићевић — Ја не могу да се сложим са предлогом г. министра, који каже да скинемо са партије на војничко одело, па да дамо на потребе санитета. Ја признајем да треба ово, али нека се уштеди код ових више установљених цивилних чиновника, као што сам и на првом читању казао, а не да се скида одело са наше деце и да се плаћају ти излишни чиновници. Дакле, ја признајем потребу коју је г. министар изнео, али сам мишљења да се та потреба подмири укидањем чиновника под бројем 6, 8, 9 и 25.

Потпредседник — Објављујем да је претрес свршен. Стављам на гласање: ко је за то да се прочитани кредит прими са изменом, коју је г. министар војни учинио, нека седи, ко је против, нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем да је Скупштина одобрила прочитани кредит.

Известилац прочита позицију, под XII измене у буџету министарства народне привреде. Одељак под А. (стр. 48).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? (*Одобрава*).

Известилац прочита позицију под а) општи издатци (стр. 48).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? (*Одобрава*).

Известилац прочита позицију под б, стручни издатци одељења за трговину радиност и саобраћај (стр. 48).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? (*Одобрава*).

Известилац прочита позицију под в, надлештва (стр. 48).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? (*Одобрава*).

Известилац прочита позицију под г, стручни издатци одељења шумарског (стр. 50).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? (*Одобрава*).

Известилац прочита позицију под д, стручни издатци одељења статистичког (стр. 50).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? (*Одобрава*).

Известилац прочита позицију под ђ, надлештва (стр. 52).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? (*Одобрава*).

Известилац прочита позицију нод е стручни издатци одељења поштанско телеграфског (стр. 52).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? (*Одобрава*).

Известилац прочита позицију под ж, надлештва (стр. 52).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? (*Одобрава*).

Известилац прочита одељак VII, на стручне расходе.

Потпредседник — Прима ли Скупштина кредит на стручне расходе? (*Прима*).

Известилац прочита чл. 2, о умањавању кредита (стр. 2).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани члан, о смањеним кредитима? (*Прима*).

Известилац прочита чл. 3 (стр. 2).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани члан? (*Прима*).

Известилац прочита чл. 4 (стр. 2).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани члан? (*Прима*).

Известилац прочита члан 5 (стр. 2).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани члан? (*Прима*).

Сад ћемо приступити поименичном гласању о поднетом предлогу, о изменама закона о буџету за 1893 год.

Ко је за то, да се поднети предлог прими, тај ће гласати „за", а ко је против, гласаће „против".

Секретар прозива:

Алекса Ратарац *за*, Алекса Трајковић *за*, Андра Ђорђевић *против*, Андра Стевановић *за*, Андра Параћанин *за*, Анта Рајичић *за*, Арса Дреновац *за*, Благоје Божић *за*, Богосав Поповић *за*, Василије Живановић *за*, Велимир Карић *за*, Велимир Тодоровић *за*, Владимир Поповић *за*, Владислав Павловић *за*, Војин Ћирковић *за*, Вукашин Петровић — Да мотивишем гласање своје. Да се не би рђаво разумело, као да ја и моји другови одричемо држави потребне намирнице, изјављујем у име своје и својих другова, да ми гласамо *против* овога предлога, из разлога, које смо изнели при начелној дебати о њему; Вуча Николић *за*, Димитрије Димовић *за*, Димитрије Карић *за*, Добросав Ружић *за*, Драгутин Дединац *за*, Ђока Бојић *за*, Ђока Брачинац *за*, Ђока Владић *против*, Ђока Стојковић *за*, Ђура Милијашевић *за*, Ђура Хрватовић *против*, Живан Сретеновић *за*, Живко Малопарац *за*, Здравко Пауновић *за*, Јован Николић *за*, Јован Сопроновић *за*, Јован Станковић *за*, Јован Шелмић *за*, Јованча Стојановић *за*, Јоца С. Јовановић *за*, Јоца Селић *за*, Коста С. Таушановић *за*, Лука Лазаревић *за*, Љуба Јоксимовић *за*, Љуба Ковачевић *против*, Љуба Николић *за*, Љубисав Благојевић *за*, Марко С. Ђуричић *за*, Марко Петровић *за*, Марко Швабић за, Мата Максимовић *за*, Мика Даниловић *за*, Мика Х. Токић *против*, Милан Ђурић *за*, Милан Милићевић *за*, др. Миленко Веснић *за*, Милија Миловановић *за*, Милоје Барјактаровић *за*, Милосав Витић *за*, Милош Богдановић *за*, Милош Ђорђевић *за*, Митар Мићовић *за*, Мића Бранковић *за*, Михаило Косовљанин *за*, Михаило Марковић *за*, Михаило Радовић *за*, Михаило Ристић *за*, Никодије Милетић *против*, Никола Поповић *за*, Новак Милошевић *за*, Павле Крстић *за*, Павле Ранковић *за*, Павле Смиљанић *за*, Петар Ђаковић *за*, Петар Максимовић *за*, Петар Павловић *за*, Радисав Митровић *за*, Радован Поповић *за*, Ранко Петровић *за*, Ранко Тајсић *за*, Раша Нинић за, Риста Поповић *за*, Сава Грујић *за*, Светозар Милосављевић *за*, Светозар Славковић *за*, др. Станојло Вукчевић *за*, Станко Петровић *за*, Станча Виденовић *за*, Стеван Ристић *за*, Стојан Новаковић *против*, Стеван Д. Поповић *против*, Тодор Дидић *за*, Тодор Радовановић *за*, Тома Бојичић *за*, Урош Плазина *за*, Филип Милојевић *за*, Павле Вуковић *за*, Димитрије Катић *за*.

Потпредседник — Изволте чути резултат гласања. Гласало је 94 посланика, од ових гласало је „*за*" 85, а „*против*" 9.

Према томе објављујем, да је Скупштина и на поименичном гласању усвојила прочитани предлог, о изменама закона о буџету за 1893 годину. —

Изволте чути извештај финансиског одбора, о предлогу, да се пароброд „Делиград“ уступи српском бродарском друштву.

Известилац А. Параћанин чита:

ИЗВЕШТАЈ
Финансиског Одбора
Народној Скупштини

Уважавајући разлоге, које је г. министар народне привреде у своме предлогу изнео, а ценећи потребу установе бродарског друштва, коме је задатак, да помаже наше привредно економске и трговинске интересе, мишљења смо, да се предлог г. министра прими са изменом, која би се састојала у овоме, а која би измена последњег става гласила овако:

„Овлашћује се министар народне привреде, да може државни пароброд „Делиград“ са шлеповима уступити Првом Српском Краљевском повлашћеном Бродарском Друштву бесплатно“.

5 августа 1893 год.
Београд.

За председника,
Р. С. Поповић

Известилац,
Андра В. Параћанин

Чланови:
Арса М. Дреновац, Дим. К. Димовић, Ђока Ж. Брачинац, М. Марковић, П. Поповић.

Потпредседник — Овај ће извештај бити одштампан до сутра, и за преко сутра може се ставити на дневни ред.

Пошто немамо шта за сутра за дневни ред, а и празник је, ја мислим да идућу седницу закажем за преко сутра? *(Врло добро).*

Љуба Николић — Пре 14—15 дана поднет је.....

Потпредседник — Свако питање управљено на председништво, подноси се пре прелаза на дневни ред.

Данашњу седницу закључујем, а другу заказујем за преко сутра — 7 тек. мес. у 8 час. пре подне.

На дневном реду биће:

1) Избор једног члана за Главну Контролу;

2) Други претрес измене у закону о уређењу округа и срезова;

3) Одговор г. министра просвете и црквених послова на две интерпелације г. Милоша Богдановића, и на једну интерпелацију г. Ђоке Стојковића;

Одговор г. министра унутрашњих дела на интерпелацију г. Никодија Милетића;

Одговор г. министра војног на питање г.г. Симе Костића и Стеве Д. Поповића; и

4) Извештај финансиског одбора о предлогу да се „Делиград“ уступи српском бродарском Друштву.

(Састанак је трајао до $5^3/_4$ часа по подне).

---

52 САСТАНАК
7 августа 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,
Паја Вуковић

СЕКРЕТАР,
Љуб. Јоксимовић

Почетак у 8 и по час. пре подне.

Присутна су била господа министри: иностраних дела, војни, унутрашњих дела и привреде.

Потпредседник — Отварам седницу 52 састанка. Изволте чути протокол 51 састанка.

Секретар Љуба Јоксимовић прочита протокол 51 састанка.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани протокол? *(Прима).*

Изволте чути једно писмо г. министра председника.

Секретар Л. Лазаревић чита:

Народној Скупштини

На основу чл. 28 закона у уређењу Главне Контроле, част ми је спровести Народној Скупштини приложени извештај Главне Контроле, заједно с документима, по којима су чињене примедбе појединим министрима на појављене случајеве, који се односе на државно рачуноводство, руковање приходима и расходима, и на целокупно управљање и потребно чување државног новца и ствари.

Бр. 172.
4 августа 1893 год.,
у Београду.

Председник Министарског Савета,
Д-р. Л. Докић с. р.

Потпредседник — Како смо при крају Скупштинскога рада, и како је ово један врло велики предмет, то председништво мисли, да ово оштампа и да се у идућој скупштинској сесији приступи претресу. Прима ли Скупштина да се то тако учини? *(Прима)* —

Изволите чути једну интерпелацију на министра просвете и црквених послова.

Секретар Л. Лазаревић чита:

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА
НА
министра просвете и црквених послова и министра унутрашњих дела

По члану 96 Устава, посланик поред осталих услова треба да има 30 година старости (да је навршио 30 година старости). Онај, који тај услов нема не може бити посланик.

Павле Поповић, народни посланик за изборни округ пожаревачки нема ни сада, а тим пре није могао имати пређе 30 година.

Противу његовог избора није било жалбе, а нико од посланика приликом претреса верификационог извештаја није знао да он нема 30 година, те је избор оверен.

Павле није нашао за потребно да о томе сам да извешће Скупштини, рачунао је на необавештеност о његовим годинама, те је тако стајало до пре кратког времена, док се ми потписати нисмо основне сумње за његове године упознали, то је, док нисмо на чисто дознали да Павле нема 30 година.

И, да би Народну Скупштину са јавном исправом уверили о његовим годинама првопотписати је тражио од надлежног свештеника крштеницу о годинама Павловим — прилаже се под ⁄. акт о тражењу, и по што је надлежни свештеник одговорио, да он не може дати приватном лицу тражену крштеницу — то овим тражимо:

Да надлежни министар телеграфским путем изиште крштеницу од надлежног свештеника каменовског, у срезу млавском, округу пожаревачком, Луке Поповића, а за године старости Павла Поповића, судије првостепеног суда пожаревачког, сада посланика народног, с којом ће се доказати, или да је Павле уставан посланик или не.

Но, ако г.г. министри то не учине, онда ће изволити одговорити, за што и на којим основама они то не чине?

5 август 1893 год.,
у Београд.

Народни посланици:
Јов. С. Јовановић
Алекса Ратарац

Министар иностраних дела А. Николић — Скупштини је познато, да је министар просвете болестан. Ја бих драге воље за министра просвете примио ову интерпелацију, али желео бих знати, да ли Скупштина жели, да се одмах телеграфским путем набави ова крштеница, по што дотични посланик не ће да да своју реч, иначе ја налазим, да ово и није права интерпелација.

Потпредседник — Пословник је прописао пут, којим интерпелације иду. Према пословнику данас о њој не може бити речи о томе, да ли ће министар моћи да је прими и кад на њу да одговори. Према пословнику ова ће се интерпелација упутити прописним путем надлежном министру. —

Изволте чути један захтев горњомилановачког суда, да се Мак. Сретеновић може дати суду на суђење.

Секретар чита:

Народној Скупштини

Максим Л. Сретеновић, трговац из Гор. Милановца, сада народни посланик за варош Гор. Милановац на тој Скупштини. оптужен је за јавну увреду нанесену Томи Секулићу, пекару из Гор. Милановца.

Горњо-милановачки првостепени суд моли Народну Скупштину за нужно одобрење у смислу чл 125 Устава земаљског, те да се оптужени Максим за ово дело може узети на одговор и судити.

Бр. 7871.
3 августа 1893 год.,
у Г. Милановцу.

Судија,
А. Ивковић

Потпредседник — Је ли воља Скупштина, да ово упутимо истом одбору, који је сличне ствари решавао? (*Јесте*). —

Ј. Јовановић — У чл. 79 пословника стоји, да ако министар не би одмах могао да одговори на интерпелацију, онда је он дужан дати свој одговор у року од 5 дана.

Потпредседник — О интерпелацији сад не може бити говора, по што се прешло преко ње на дневни ред.

На дневном је реду избор једнога лица за члана Главне Контроле. По прописима Устава, као што је познато Народној Скупштини, Државни Савет изабрао је два кандидата. Ти су кандидати: г. Свет. Милојевић, главни благајник мин. финансија, и г. Никола Ђирић, председник првостепеног суда за варош Београд. Но пре него што приступимо избору има да положи заклетву Раша Милетић, посланик.

(Раша Милетић, народни посланик, положи заклетву у скупштинској згради пред протом М. Ђурићем).

После заклетве

Потпредседник — Сад ћемо приступити избору једног члана Главне Контроле од 2 предложена кандидата. Но пре него што приступимо гласању по чл. 107 пословника, има да се изберу 3 посланика, који ће контролисати гласање, с тога ћемо измешати све листиће, на којима су исписана имена посланика, па ћемо од њих коцком изабрати три лица, која ће контролисати гласања. Изволте чути имена.

Секретар Л. Лазаревић извлачи листиће, и прочита имена: С. Поповић, Д. Илицановић, Ђ. Анђелковић.

Потпредседник — Молим господу да изађу и контролишу рад.

Господина секретара молим, да прозива посланике, а њих, да изволе гласати по реду, којим се прозивају.

После гласања

Потпредседник — Изволте чути резултат гласања. Гласало је свега 105 посланика, од којих је гласало за г. Николу Ђирића 83, а за г. Светозара Милојевића 11, а 11 се уздржало од гласања.

Према томе објављујем, да је изабран г. Никола Ђирић. —

Даље је на дневном реду други претрес измена у закону о уређењу округа и срезова. Молим г. известиоца да заузме своје место.

Известилац Р. Митровић прочита I члан измена (ст. 373) извештаја одборског.

Милош Богдановић — Мени се чини, да је циљ овога закона, колико да снабде сва празна места среских начелника, и да се не постављају више оне старе рабошлије, који су преживели сваку спрему за какав положај, као што су срески начелници од 1850 и ранијих година. С тога бих ја предложио, да овде, код овог члана, дође овај став: „они, који су служили као стални или привремени срески начелници онда, кад је закон о уређењу округа и срезова ступио у живот.“ Ја бих молио 10 посланика да ме потпомогну *(Помажу га)*.

Потпредседник — Тражи ли још ко год реч да говори? *(Не тражи)*. Онда објављујем да је претрес свршен. Је ли воља Скупштина, да гласамо за све четири тачке од једанпут, или о свакој тачци засебно? *(Чује се за сваку тачку засебно)*.

Известилац — Чита тачку 1 (иста страна).

Потпредседник — Ко је за то да се ова прва тачка прими нека седи, а ко је против нека устане? *(Већина седи)*. — Објављујем да је тачка прва примљена.

Известилац чита тачку 2 (иста страна).

Потпредседник — Ко је за то, да се тачка друга прими нека седи, а ко је против нека устане? *(Већина седи)*. — Објављујем да је тачка друга усвојена.

Известилац чита тачку 3 (иста страна).

Потпредседник — Ко је за то, да се тачка трећа прими, нека седи, а ко је противан, нека устане? *(Већина седи)*.— Објављујем да је тачка трећа примљена.

Известилац чита тачку 4 (иста страна).

Потпредседник — Предлог Милоша Богдановић, који је потпомогнут и који гласи, да се овој тачки дода: „Кад је закон о уређењу округа и срезова ступио у живот.“

Министар Унутрашњих Дела Светозар Милосављевић — Ја бих хтео да се метне овде под заграду: „Од првог Јуна 1890 године. То је дан кад је закон о уређењу округа и срезова ступио у живот.“

Милош Богдановић — Ја примам овај додатак г. министра унутрашњих дела.

Потпредседник — Онда ће тачка 4 да гласи овако: „Они, који су служили као стални или привремени срески начелници, од кад је закон о уређењу округа и срезова ступио у живот (1 Јуна 1890 год).

Ко је за то да се тачка четврта прими, нека седи, а ко је против нека устане? *(Већина седи)*. — Објављујем да је усвојенз тач. 4.

Известилац — Чита чл. II. (ст. 373).

Потпредседник – Прима ли Скупштина чл. II? *(Прима)*.

Пошто је са овим свршен и други претрес измене у закону о уређењу округа и срезова, то ћемо сад да приступимо поименичном гласању.

Ко је за то, да се ове измене приме гласаће *за*, а ко је против, гласаће *против*.

Секретар прозива:

Алекса Ратарац *против*, Алекса Трајковић *за*, Андра Ђорђевић *за*, Андра Николић *за*, Андра Степановић *за*, Андра Параћанин *за*, Анта Радосављевић *за*, Анта Рајичић *за*, Антоније Поповић *за*, Арсеније Прокопијевић *за*, Благоје Божић *за*, Богосав Поповић *за*, Василије Живановић *за*, Велимир Карић *за*, Вукашин Петровић *за*, Вуча Николић *за*, Гаврило Милорадовић *за*, Данило Јовановић *за*, Димитрије Димовић *за*, Димитрије Карић *за*, Добросав Ружић *за*, Драгомир Рајовић *за*, Драгутин Дединац *за*, Ђока Бајић *за*, Ђока Брачинац *за*, Ђока Владић *за*, Ђока Стојковић *за*, Ђура? Хрватовић *за*, Живан Сретеновић *за*, Живко Малопарац *за*, Здравко Пау-

новић *за*, Јован Николић *за*, Јован Сопроновић *за*, Јован Станковић *за*, Јован Шелмић *за*, Јованча Стојановић *за*, Јоца Селић *за*, Коста Таушановић *за*, Лазар Прокић *за*, Лука Лазаревић *за*, Љуба Јоксимовић *против*, Љуба Ковачевић *против*, Љуба Николић *за*, Љубисав Благојевић *за*, Марко Швабић *за*, Мика Даналовић *за*, Мика Х. Тонић *за*, Максим Сретеновић *за*, Милан Милићевић *за*, Милија Миловановић *за*, Милоје Барјактаровић *за*, Милосав Витић *за*, Милош Богдановић *за*, Милош Ђорђевић *за*, Милун Миљковић *за*, Милутин Гарашанин *за*, Митар Миљовић *за*, Миња Бранковић *за*, Михајло Марковић *за*, Мих. Мартинац *за*, Мих. Поповић *за*, Мих. Ристић *за*, Мих. Стојаковић *за*, Никодије Милетић *против*, Никола Поповић *за*, Новак Милошевић *за*, Павле Крстић *за*, Павле Ранковић *за*, Павле Смиљанић *за*, Петар Ђаковић *за*, Радисав Митровић *за*, Радован Поповић *за*, Ранко Тајсић *за*, Раша Милошевић *за*, Раша Нинић *за*, Риста Поповић *за*, Сава Грујић *за*, Сава Милићевић *за*, Светозар Милосављевић *за*, Станојло Вукчевић *за*, Станко Петровић *за*, Станча Вукановић *за*, Стеван Ристић *за*, Стојан Новаковић *за*, Стеван Д. Поповић *за*, Тодор Дидић *за*, Тодор Радовановић *за*, Тома Бојичић *за*, Урош Плазина *за*, Филип Милојевић *за*, Павле Вуковић *за*, Димитрије Катић *за*.

Потпредседник — Изволте чути резултат гласања. Гласало је свега 91 посланик, од којих су гласали за измене 87, а 4 против. Према томе су и измене у закону о уређењу округа и срезова примљене и на поименичном гласању. —

На реду је одговор г. министра просвете и црквених послова на интерпелацију.

Заступник Министра Просвете и Црквених Послова Министар Иностраних Дела Андра Николић — Господо, с тога што је г. министар просвете и црквених послова болестан, као што вам је познато, ја сам се примио да Скупштину известим у неколико по интерпелацијама упућеним на њега. Разуме се да због овог непријатног случаја, Народна Скупштина и не може добити исцрпан одговор о самој ствари, те са тога ја сам слободан да замолим у првом реду г. г. интерпеланте, а у другом реду Скупштину, да се задовоље са овим што ћу сад да кажем, по овлашћењу г. министра просвете. Његова је изјава у овоме и ако је он случајно болешћу спречен да на саме интерпелације одговара он се, ипак не сматра ни у колико разрешен, да ради по питањима, која су у интерпелацијама покренута. Интерпелант г. Милош Богдановић питао је о избору пожеревачког проте и о београдском духовном суду; а интерпелант г. Ђока Стојковић и М. Швабић односно неуредног избора проте за округ крајински; интерпелант пак Љуба Јоксимовић тражио је обавештења о постављању Косте Костића за пароха ваљевског. И ако, као што сам напоменуо, није могуће у овај мах да Скупштина добије одговор од самог министра просвете, ја мислим да ће г. г. интерпеланти моћи да се задовоље с тим: да ће г. министар просвете, независно од тога, што он не одговара на интерпелације, наставити свој рад по свима овим интерпелацијама по својој могућности и на основу закона, и да ће на идућем сазиву скупштинском одговорити на ове исте интерпелације, ако их господа интерпеланти понове. Ако би се г. г. интерпеланти с тим задовољили, онда би се ствар могла сматрати за свршену, а ако не пристају, онда бих ја могао одговарати на интерпелације.

Ђока Стојковић — Пошто је г. министар просвете болестан, то се ми ја и мој друг задовољавамо са одговором г. заступника у толико пре, што је он обећао, да ће председник министарства, извести ту ствар на законито земљиште, и да је не сматра за свршену. Ми смо оваким одговором задовољни у толико пре, што се надамо да нећемо имати прилике да у идућем сазиву поново потржемо ту ствар.

Милош Богдановић — Нема сумње, кад је г. министар спољних послова изјавио, да је надлежни министар болестан, да се и ми задовољавамо са овим одговором. Ја сам тим пре задовољан, што је заступник г. министра просвете изјавио готовост, да ће министар просвете и по својој дужности и по позиву радити на овој интерпелацији, и ја изјављујем овде пред Скупштином, да сам за сада задовољан са одговором г. заступника, али задржавам право, да у оној мери, у колико се ова ствар не сврши, да овде у Скупштини опет то покренем при идућем сазиву. Једино ћу да констатујем то: да прота Живко Ивановић ужива још и дан данас своју бившу парохију прховску, а и садашњу своју протску парохију у Пожаревцу. А тако могу радити само људи, који уживају љубав г. митрополита Мијаила.

Са тога ја скрећем пажњу надлежног г. министра на овај факт и молим га, да одмах нареди надлежним властима, да се од Живојина Ивановића тај неумесно узети и приграбљени приход одузме и по закону о црквеним властима пренесе у фонд свештенички. Поред тога, што се тиче постављања свештеника у ваљевској парохији, скрећем пажњу надлежног министра на то, да пред тим истим духовним судом стоје толики конкурси отворени и ако и даље продужи овако радити за време, које ће протећи до другог сазива учиниће зла и чудеса, и тиме запоставиће људе од заслуге. а поставиће своје љубимце, што по закону не сме да буде у земљи.

Љуба Јоксимовић — И ја сам задовољан с одговором заступника г. министра, задржавајући право, да на идућој Скупштини поднесем интерпелацију, ако г. министар ствар не сврши. Да не бих објашњавао својим друговима, ја их упућујем на последњу свеску „Хришћанског Весника“, где ће видети целу незакониту радњу Митрополита Михаила, који је с владиком Јеронимом погазио закон. Хоће ли г. министар или неће гледати, да се овоме стане на пут, то је његова ствар, ако то не уради, ја ћу с мојим друговима 1 новембра по нова поднети интерпелацију, те да се оваквим поступцима стане на пут.

Потпредседник — Објављујем, да је претрес о овим интерпелацијама свршен.

И ако су интерпеланти задовољни, опет треба да се донесе одлука у Скупштини. Пошто никакав предлог није поднесен, то ја предлажем прост прелаз на дневни ред. Прима ли Скупштина прост прелаз на дневни ред? (*Прима*). — На реду је одговор г. министра унутрашњих дела на интерпелацију г. Никодија Милетића.

Министар унут. дела Светозар Милосављевић — Посланик г. Никодије Милетић упутио је ову интерпелацију:

„Неоспорна је истина, да је чиста и здрава вода један од битних услова за опстанак и здравље људи и стоке.

Река Црница, која протиче средином вароши Параћина, била је од неоцењене вредности, како по здраље људи и стоке, тако и са трговинских обзира све дотле; док фабриканти вунених израда Браћа Минх, нису почели за своје шпекулативне операције експлоатисати је.

Општина вароши Параћина притешњена нуждом и бригом за здравље и опстанак својих грађана, жалила се министру унутрашњих послова противу фабриканта за то: што фабриканти, злоупотребљавајући право повластице, сву нечисту воду из своје фабрике са нечистоћом из фабричких нужника пуштају у корито реке, те тиме трују воду и чине је не само неупотребљивом но и заразном и по здравље врло опасном.

Услед ове жалбе г. министар унутр. послова још у 1882 години одредио је стручну комисију са државним хемичаром, која је воду из реке прегледала, испитала и нашла, да је вода услед разних хемијских састојака, боја и других фабричких нечистаћа отровна и по здравље житеља и стоке опасна, за време, док ова нечистаћа не проће и корито се речно не опере.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 69 СУБОТА 28 АВГУСТА 1893 ГОДИНА III

52 САСТАНАК

7 августа 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Павле Вуковић

СЕКРЕТАР,

Љуб. Јоксимовић

(НАСТАВАК)

(Одговор мин. унутр. дела на интерпелацију).

Да би се отклониле све опасне последице и заразе, које могу задесити житеље и стоку, речена комисија нашла је начина, како и где треба воду пречишћавати и тиме овоме злу на пут стати, и г. министар унутр. послова усвојио је мишљење поменуте комисије и решењем својим од 29 априла 1882 под ЕБр. 1893 наредио је: да фабриканти подигну нужне резервоаре, у којима ће воду, у свему по прописима комисије пречишћавати, а одатле тако пречишћену само ноћу од 12—1 сата у реку пуштати, а талог одвојено избацити.

Решење ово на жалост остало је само на хартији.

Без икаквих обзира фабриканти и данас у сред бела дана пуштају, кад хоће сву фабричку нечистоћу у реку, те тиме воду трују и целу реку неупотребљивом чине, а посљедице тога знатно се опажају на здрављу житеља, нарочито код млађег нараштаја, у појавама разних епидемичних болести и јехтике.

Данас, када је услед навале епидемије чиста и здрава вода најбитнији услов за здравље становника и стоке, параћинско грађанство па и околина изгубила је потпуно тај битни услов за опстанак, који је пређе тако благотворно утицао на здравље њихово, а све ово нити мора, нити треба да трпи.

Све ово наступило је с тога, што се није хтело прибавити важност закону, те да се решење г. министра изврши, услед чега су грађани чешће понављали жалбе г. министру, но које су на жалост остале само глас вапијућег.

С тога, питам г. министра:

1) Како је могао дозволити овакву радњу фабриканту Минху?

2) Који је томе узрок, што су запостављене основане жалбе параћинских грађана и поменуто министарско решење?

3) Мисли ли г. министар да овом злу већ једном стане на пут и нареди, да се поменуто решење г. министра унутр. послова од 1882 год. изведе и у потпуности изврши, или ће дозволити, да фабриканти ради дозвољених својих шпекулативних циљева и данас експлоатишу реку Црницу, на грдну штету и здравствену пропаст становништва параћинског и околине"?

Господо! На ову интерпелацију, ја не могу потпуно да одговорим, с тога, што нисам могао да прибавим сва акта. Нисам могао да прибавим сва акта с тога, што се по извештају начелника среског акта о фабрици Минховој налазе код суда ћупријског. Зашто се налазе код суда, не знам, изгледа, да има нека парница између Минха и грађана. По актима пак, која сам прибавио, ствар стоји овако:

Још 2 маја 1882 године тадањи министар унутрашњих дела г. Гарашанин упутио је један акт начелнику округа ћупријског, у коме се вели, да по реферату државног хемичара требало би фабрику тако удесити, да се нечиста вода слива у засебне рупе и из тих рупа после пола ноћи испушта; и да је на основу тога реферата министар унутрашњих дела издао решење заједно с упуствима, како се имају те рупе направити и даље поступити, те да вода не буде шкодљива по здравље становништва, и препоручио је, да фабриканти по томе решењуураде све што треба. Тога пак решења у актима нема. Даље се из акта види, да одређена комисија није могла тачно да констатује, да ли је вода шкодљива или не. То је све што сам могао из акта да видим.

Даље, интерпелант пита, како сам могао дозволити овакву радњу фабриканту Минху. Ја, господо, фабриканту Минху нисам никакву радњу дозволио, нити је што он од мене тражио.

Друго питање интерпеланта јесте: који је томе узрок, што су запостављене основане жалбе параћинских грађана и поменуто министарско решење?

Ја, господо, не знам за што је решење запостављено и за што је бачено у архиву и ко је томе узрок. Мени се није нико жалио.

На треће питање: „Мисли ли г. министар, да овом злу већ једном стане на пут и нареди, да се поменуто решење г. министра унутр. послова од 1882 год. изведе и у потпуности изврши, или ће дозволити, да фабриканти ради дозвољених својих шпекулативних циљева и данас експлоатишу реку Црницу, на грдну штету и здравствену пропаст становништва параћинског и околине?" Част ми је одговорити Народном Представништву ово: ја мислим, да сваком злу станем на пут, и да решења власти треба извршити, ако нису некојим другим поништена. Какво је пак решење, о коме г. интерпелант говори, и да ли је оно још у важности не знам, те с тога не могу ништа друго казати, него то, да ћу се постарати, да га добавим, разгледам и даље по закону поступим. То је све, што могу да одговорим и молим г. интерпеланта, да с овим одговором буде задовољан.

Никодије Милетић — Кад сам упутио ову интерпелацију на министра унутрашњих дела, имао сам у виду по-

требу и разуме се, пред собом сам имао и последице, које потичу услед овог, што фабрикант Минх пушта сву ону нечистоћу из фабрике у реку. Нисам ја то узео само онако површно, нисам узео из злобе и парнице, јер ништа апсолутно с тим човеком нисам имао, него сам узео у интересу здравља, у интересу опстанка околине, не само за људе, него и за стоку, коју потреба намирнице упућује, да на истој реци воду пије. Река Црница била је за Параћин доиста од неоцењене вредности, као чиста и планинска вода. Подигнућем фабрике више вароши Параћина, она је дотерала сад до тога, да је постала сада испод сваке баруштине, потпуно неупотребљива, само за то, што се повластица, коју фабрикант Минх има злоупотребила. Одмах у почетку подигнућа фабрике, грађани вароши Параћина, имајући пред собом зле последице, које могу да наступе услед оне нечистоће, покренули су то питање код надлежног министра и тражили да се том злу стане на пут, да се река ослободи од ове нечистоће и нађе начина, како ће фабрикант ону воду, коју је употребио за фабричне цељи, да испушта на другу страну а не у реку.

Господо! Та је потреба довољно оцењена, управо та је жеља управљена од стране грађана, оцењена добро од надлежне стране, и ствар овако стоји, и ако г. министар није могао довољно доказа да прибави, да покажем како је ствар текла, а сигурно г. Гарашанин, као министар унутрашњих дела знаће, да нам о томе још детаљније каже. Ствар је овако текла:

Жалба грађана поткрепљена са рефератом лекара, који је онда у Параћину био, отишла је г. министру унутрашњих дела. Тада је г. министар наредио једну стручну комисију, у којој је поред осталих чланова био и државни хемичар, да ту воду у оном моменту, кад нечистоћа фабрична прелази у њу, аналише, да оцени, да ли је онаква, каква је у оном моменту, штетна по здравље људи и по здравље стоке, и та комисија била је дужна да поднесе реферат надлежном министру. Тај реферат је поднет у смислу, да је вода штетна и опасна по здравље људи и стоке, и да се никако не сме дозволити, да се на овај начин у реку пушта она нечистоћа. Г. министар, усвајајући потпуно мишљење комисије, он је донео своје решење, у коме је изрично казао ово: да су фабриканти дужни, да подигну резервоар толико велики, у који ће моћи да пусте сву ону воду, коју из реке, као чисту узимају за портебу у својој фабрици, у том одређеном резервоару, да је са хлорним кречом и другим специјама пречисте и тако пречишћену моћи ће је само од 12—1 сати ноћу у реку пуштати а талог, који се услед овог пречишћавања сталожи, да морају ван речног корита избацивати одвојено, и тиме да се отклоне зле последице, које би могле да наступе услед оне нечистоће.

Многи од вас знају, који су посетили ту фабрику, али већина не зна, каква је та река, кад се нечистоћа пусти. Ту од једаред иде дебео слој нечисте воде и нека црна маса, као мастило одозго плива. Она фабрикација свакојако је штетна по здравље; није ту само чивит, него се употрељују свакојаки хемиски састојци боја, тако, да комисија није могла да пређе преко тога, а да не означи то као нечисту и опасну воду по здравље. Дакле, шта је било после тога решења? Решење је морало доћи на извршење, и органи министра унутрашњих дела требали су то да изврше, али г. Минх, као и увек, где су у питању његови интереси, где треба утрошити сто и двеста хиљада динара, тако и овде, где је требао да учини издатак за пречишћавање воде, он је нашао пута и начина да то отклони. Ово отклањање и ово неизвршење решења министра унутрашњих дела, оставило је недогледне последице у вароши. Ми немамо реку ни за купање, ни за пијење, ни за употребу, вода је тако нечиста, да је гнусно и гледати у њу, а камо ли је употребљавати. Дакле, то ме је побудило да поднесем ову интерпелацију, те да се једном стане на пут томе, пошто су све жалбе на министра унутрашњих дела остале безуспешне. Ја ћу да вам представим оно, што је у суштини. Не само жалбе од стране грађана, који то трпе, него и реферати дотичних лекара општинских и среских, редовно су упућивали надлежну власт, да томе стане на пут, а нарочито у приликама, кад су се појављивале периодичне епидемичне болести. Дакле, невоља и потреба за опстанак људи и стоке нагнала ме је, да ову интерпелацију поднесем, надајући се, да ћу бити задовољан одговором госп. министра унутрашњих дела тиме, што ће потргнути на одговор онога, који је дозволио, да се титра са здрављем нашег грађанства и околине, и то на један недостојан начин. Мене је покренула још једна ствар, коју је и г. министар унутрашњих дела у свом одговору напоменуо, а та је: да су сва акта, која се интересују Минха, негде пропала. Ја сам их тражио, ја сам имао решење министра у рукама, ја сам имао извешће комисије по овој ствари, као одборник општински мени је све то добро познато, али, исто тако сам уверен, да су ова акта намерно склоњена, за то их и треба строжије тражити. Ја не тражим да се Минх спречи у његовом послу и његовој фабрикацији, ми тражимо да осигурамо опстанак наш и наше деце, јер ко је прошао кроз Параћин и видео, тај ће моћи да појми нашу бригу за ту ствар. Замислите, кад би ма који кроз водоводе овде у Београду пуштао једну масу, пуну уља, гада и сапунице, која је по здравље штетна и отровна, да ли би онда била оправдана таква радња и да ли би требало пропустити да се не казни онај, који би такву штету нанео, а то ми трпимо, због тога су нам и бунари покварени а и сва риба смрди, која се у тој води ухвати; све оно, што се испод фабрике ухвати, то је услед онога гаса и шпеције постало неупотребљиво и не може да се једе. Дакле, ја мислим, да су интереси здравља захтевали да се ова ствар озбиљније тражи од стране министра и подручних му органа, те да се решење изврши и да се фабрикант принуди да испуни оне услове, који су му прописани за фабрикацију. Ја мислим, да би био апсурд, да се допусти једном фабриканту, да може злоупотребљавати повластицу на штету здравља околине, у којој се налази. Одговор г. министра не може да ме задовољи. Он каже: „нема акта“. Па та акта нисам однео ја! Ако је враг појео питу, тепсија стоји. Ако су акта нестала, ту су деловодници и нумере. Начелник каже, да су акта код окружног суда. Ја велим, да министрово решење нема посла са судом. Ако је коме требало, да се тим решењем послужи, он није могао дићи оригинална акта, него препис оверен, и ако је имао парницу са Минхом, ваљда државна власт није могла да му да оригинална државна акта, да се послужи за његову приватну ствар.

За то не могу бити задовољан са одговором г. министра, јер мислим, да ту има небрежљивости чиновника и да има друго нешто, што се крије, и мислим да би требало по овој интерпелацији наредити истрагу, да се види, где је застало, те ми трпимо ово. Што каже г. министар, да ће потражити то решење, то ја примам к знању и доиста немам ништа против тога да приметим, него да изјавим, да ће ме то задовољити, ако г. министар доиста изврши своју реч и ако пронађе то решење. Али, ако случајно не може да добави то решење, онда ће ова ствар остати овако, како је данас. Да би та ствар била мало озбиљније вршена, ја мислим, да би Скупштина требала да донесе једну одлуку, једну оваку мотивацију за прелаз на дневни ред, коју сам ја саставио и која ће овако гласити:

„Народна Скупштина, налазећи, да је услед неизвршења решења министра унутр. послова од 29 априла 1882 године Ебр. 1893. нанесена штета грађанству вароши Параћина, од стране фабриканта Минха и да отуда могу наступити још много веће штетне последице по здравље и опстанак становништва и стоке, препоручује министру унутр. послова да поменуто решење с обзиром на извешће стручне комисије, на основу ког је ово решење и постало у свему најтачније изврши.“

Ја молим, да ме г.г. посланици потпомогну и да Скупштина прими ово, да се упути г. министру унутрашњих дела, те да по овој препоруци изврши што треба. (*Не потпомажу га*).

Потпредседник — Пошто ваш предлог није потпомогнут довољним бројем посланика, то о њему не може бити решавања.

Министар унутрашњих дела Св. Милосављевић — Господо, веома жалим, што нисам могао одговором задовољити г. интерпеланта. Ја не знам како ћу да га задовољим. Ја сам

мало час казао, да сам добио депешу од начелника среза параћинског, којом ме извештава, да се акта о томе предмету налазе код суда ћуприског. Начелник срески одговара, да је јуче акта тражио, и кад их добије послаће их. За што су та акта код суда, ја не знам! Ја не могу узимати обавезу на се, да ћу извршити решење, које нисам ни видео. Ја треба, да видим најпре, какво је то решење. Ја не знам, по чему г. интерпелант може мене кривити, што то решење није до данас извршено. Ја не знам, шта је г. Гарашанин решио, а држим да ни он сам не памти, шта је у томе казано.

Господин интерпелант вели, како је вода шкодљива за здравље. Комисија, која је испитивала воду, казала је, да је немогућно доказати, да је вода због фабрике шкодљива и г. Марко Леко у реферату вели, да ради сигурности треба фабриканти да подигну резервоаре, у које ће се та нечистоћа од фабрике одводити. Изгледа, да је г. Гарашанин у овом смислу решење издао, али тога решења у актима нема. Ја мислим, да се питање о овом предмету може свести на ово: 1 интерпелант пита, за што решење није извршено? — Ја одговарам просто, да не знам за што није извршено. Може бити, било је неких тешкоћа, или није извршено за то, што постоји нека парница. Ја ћу проучити ту ствар и кад видим, да је решење сообразно закону и да нема никакве сметње, да се изврши, наредићу да се изврши. Ја немам никаквог разлога, да идем на руку Минху и да наређујем, да се решење не извршује, али држим; да се не може од мене тражити, да дајем обвезу, да ћу решење извршити, не знајући ни о чему је то решење, да ли није оспорено, поништено и т. д. Молим Скупштину, да пређе на прост дневни ред преко ове интерпелације.

Димитрије Димовић — И данас занима Скупштину Минх, наш повластичар. Предговорник, мој друг Никодије Милетић, изнео је и у интерпелацији, а и овде у Скупштини узроке, који су га побудили, да ту интерпелацију поднесе. Он је навео довољно факата, шта ми Параћинци морамо да трпимо од фабрике због воде, која се из фабрике у реку пушта. Ја нећу понављати оно, што је он казао, већ главно је, што ћу да напоменем, да се и у овој прилици види поштена радња браће Минха.

Никодије Милетић — Г. министар каже, да ја њега погрешно питам, што није извршио решење. Па ја не знам, на кога ћу да упућујем интерпелацију, кад је он сад министар унутрашњих дела. Ја мислим, да је интерпелација правилно упућена, и да имам права да тражим, да данашњи министар унутр. дела извиди ствар и да учини оно, што његов претходник није учинио. Свима је вама познато, да је данашњи министар унутр. дела био још један пут министар истог министарства и мени је познато, да и за време прећашњег министровања, долазиле су жалбе министарству и тада г. министар имао је довољно времена, да нађе та акта код суда и да изврши у чему је та ствар. За то ја не могу да верујем, да г. министру није баш ова ствар никако позната. Напослетку моја интерпелација није од јуче, да није имао довољно времена, да добије оригинална акта, или ако не то, да бар нареди, да му се акта у препису пошљу. Ја не знам, како се могу задовољити са одговором г. министра, кад он одговара само: ја не знам, за што то решење није извршено. Ја мислим, господо, да министар не треба тако да одговара, него да је дужност његова, да нареди истрагу, за што решење није извршено. Ја мислим, да нема ни једнога међу посланицима, који ће допустити овакву радњу на штету житеља од 1000 душа за љубав једнога повластичара, који неће да направи резервоаре за одвођење нечисте воде, који просто неће да испуни оно, што му је наређено и што је дужан да учини. Ако је то погрешно, што ми тражимо од повластичара, да поштује закон и да се подвргава одредбама закона, онда ја не знам, шта је правилно. Ја не могу замислити, да се једном повластичару може дати повластица и да се са њоме тако далеко иде, да повластичар руши живот подмлатка и руши здравље околине, у којој ова фабрика постоји. Ја, господо, мислим, да не треба тако олако прећи преко ове интерпелације на дневни ред. Ја држим, да Народно Представништво треба, да поклони највећу пажњу овом питању зарад опстанка и здравља подмлатка у вароши Параћину.

Реферати лекарски сведоче, да су грађани вароши Параћина с правом тражили, да повластичар испуни решење, а не из какве обести; ја мислим, да треба озбиљно проучити ово питање, те да нађемо начина, како да се избаве или опросте ове невоље грађани вароши Параћина. Ако фабрикант Минх неће да испуни решење, онда ја држим, да г. министар унутр. дела, треба да учини други корак у том правцу, а на име да се изабере једна комисија, која ће да одреди други начин, да се на прилику пусти канализација, да се води та нечиста води из фабрике испод вароши, те да се тако спроводи онамо, где неће бити штетна по здравље људи.

Г. министар унутр. дела дужан је као представник те власти, а позван је и човечанском дужношћу, да поклони најозбиљнију пажњу овом питању, а не тако летимично да прелази преко ствари, и да одговара: ја не знам, ја не могу да нађем акта, ја не знам ово, ја не знам оно и т. д. Ја опет понављам, да званична акта нису могла никоме да се дају по приватној парници. Ево, овде у Скупштини има доста адвоката и они ће потврдити, да по приватној потреби нико не може узети криминална, званична акта, већ само препис од њих. Ја молим, да се рђаво не тумачи, ја не нападам лично овога министра, него просто нагнат једном потребом, ја сам учинио питање, да нађем излаза, те да у Народном Представништву нађем одзива, да оно изјави своју жељу, да треба заштитити грађане ове вароши, да треба уложити протест против овакве радње повластичара; као резултат свега тога тражим, да се ствар упути г. министру унутрашњих дела, да он учини све, што му дужност налаже. Ја не могу бити задовољан са одговором г. министра, што он вели, да нема решења. Јер остати на томе да нема решења, значило би и даље оставити, да грађани вароши Параћина трпе такву невољу. Ићи на руку Минху, да не подигне резервоаре за одвођење воде, значи и даље рушити подмладак, одузимати најбитније услове за здравље једној вароши; допустити повластичару, да експлоатише реку Црницу, како он хоће, на штету грађана, који живе и у вароши и у околини. Ја мислим. да би се учинила неправда грађанству, кад би се преко оваког питања, које дубоко засеца у здравственост једнога краја, тако олако прешло на дневни ред. Ја пристајем да мотивацију за прелаз на дневни ред изменим, само молим, да Скупштина донесе ма какво решење, да изнађе пута и начина, да се овоме злу стане на пут.

Ја интерпелацијом нисам ишао на то, да данашњем министру изјављујем неповерење, него сам је поднео у доброј намери, што сматрам да је министар на томе месту дужан, да учини помоћ не мене лично ради, него за љубав грађанима читавог једног краја.

Министар унутрашњих дела Св. Милосављевић — Посланик г. Никодије Милетић учинио ми је прекор. Он вели, да сам могао акта да тражим раније! Ја сам интерпелацију добио 28 Јула. 3 Августа тражио сам акта писмом а 5 и 6 Августа депешом и добио сам одговор, да су акта код ћупријског суда. Он вели, нису требала та акта да иду суду. Ја то не знам и није моје да то оцењујем. Ја могу тражити о томе извештај од среског начелника, али не могу да одговорим за што су акта код суда.

Г. интерпелант вели, па на кога ћу да упутим интерпелацију, ако нећу на г. министра. Ја не велим да је неправилно упутио интерпелацију на министра, него то, да ја не могу да одговарам за што се није једно решење министрово од 1882 год. извршило. Да је тражио да извидим за што то решење није извршено, па ја по томе тражењу нисам хтео ништа да радим, онда бих ја био за то одговоран. Ја не знам за што решење није извршено, али пред Народном Скупштином, изјављујем, да ћу ту ствар извидити и по закону поступити.

Ја молим г. интерпеланта, да се задовољи с тим одговором. (Чује се: *врло добро).*

Радован Поповић — Ја сам устао да узмем реч само с тога, што г. Никодије Милетић рече, да у овом дому нема ни једног посланика, који би могао изнети случај да се народно здравље у његовој околини штети као што је случај са вароши Параћином.

Ја ћу да наведем један случај, који је још гори за наше крајеве. У нашим крајевима имају реке Јабланица и Ветерница, у којима се топи конопља. Ветерница тече кроз варош Лесковац и вода је због тога топљења конопље нечиста. И тако ми бисмо требали, узевши у обзир да је већа штета по воду од топљења конопље, да тражимо да се конопља у тим рекама не кисели и да се због тога не производи, а то би било од велике штете за оне крајеве. Та вода, која је због фабрике нечиста, изгледа ми, да је здравија него она код нас, у којој се топи конопља, јер г. Милетић рече, да риба из те реке код њих смрди а међутим код нас она цркава, а кад риба цркава, онда значи, да је та вода много нездравија, него она из које риба само смрди И из тога се види, да ова река није бог зна како нездрава, кад хемичар није могао да каже, да ли је нездрава или није. Ја овде видим, да г. Милетић не сравњује с том штетом ону корист, коју ова фабрика доноси нашој земљи, него узима у обзир то, што та нечиста вода тече кроз варош, и као да би хтео да се та фабрика због тога затвори. Па кад бисмо и ми тако радили, ми бисмо требали да подигнемо интерпелацију на министра унутр. дела или министра привреде, и да тражимо да се конопља у нашим крајевима не производи и не топи у рекама и да та радња са свим престане. То сам имао да кажем, више ништа.

Потпредседник — Претрес је свршен. Код ове интерпелације постоји предлог г. министра унутр. дела да се преко ње пређе на дневни ред.

Никодије Милетић — Хоћу да изјавим нешто.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина да г. Милетић говори и по трећи пут? *(Одобрава).*

Никодије Милетић — Кад г. министар каже, да ће уложити труд и озбиљну пажњу обратити на то питање и свестрано га испитаги, ја привремено могу бити задовољан с тим одговором, тим пре, што имам потпуно вере у г. министра да ће он своју реч часно одржати и да ће изнаћи, где су та акта, зашто се крију и зашто се тако то све ради и да ће то питање бити једном рашчишћено тако, да ће бити и њему и мени олакшано у идућем сазиву, ако будем принуђен да поново поднесем ову интерпелацију пред Народно Представништво, ако не наступи обрт радњом г. министра у овом питању. Ја се задовољавам за сада одговором, задржавајући право да на идућем редовном сазиву опет поднесем ову интерпелацију, ако ништа не буде учињено по овој ствари.

Потпредседник — Стављам на гласање прост прелаз на дневни ред по овој интерпелацији: Ко је за то, да се усвоји преко ове интерпелације прост прелаз на дневни ред, нека седи, а ко је против нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем, да је Скупштина усвојила прост прелаз на дневни ред преко интерпелације г. Никодија Милетића.

На реду је одговор г. министра војног на питање г. Симе Костића и г. Стеве Д. Поповића.

Министар војни, Сава Грујић — Народни посланик г. Сима Костић, а за њиме и посланик г. Стева Поповић, изволели су саопштити Скупштини, како су сазнали да је војно министарство узело неких 80 хиљ. динара из фонда раденика војене фабрике, па је тај новац употребило на друге државне потребе, а не на оно, нашта је тај новац одређен.

Учинивши то саопштење Народној Скупштини, они су упутили на мене питање, да ли то стоји да је министарство војно узело тај новац, и ако то стоји како је то могло да буде и да ли је министар учинио штогод, да се тај новац врати фонду?

На ово питање поштоване господе посланика, част ми је одговорити, да не стоји то да је мин. војно новац у износу до 80 хиљ. динара узело из фонда фабричких раденика, али стоји то да државна благајна дугује томе фонду од прилике 80 хиљ. дин. Војно министарство није могло узети ту суму из тога разлога, што је то фонд са специјалним задатком, да помаже раденике у случају болести и да издржава њихове удовице после смрти њихове. Но баш и кад би министарство војно имало ту намеру, ипак не би могло да учини то с тога што тај новац није ни ушао у тај фонд, а није ушао с тога, разлога, што државна благајна није била у стању да одговори на требовање војне фабрике и да даје фабрици оноликe суме, које су јој потребне да подмирује раднике у целом њиховом потраживању.

Обично се од извесног времена практиковало тако, да, кад се тражи н. пр. 40 хиљ. дин., добије се место 40, 30 хиљада динара.

И шта се онда чини? Онда се издаје првенствено плата радницима у оноликo, колико им остаје после свију одбитака, а остало им државна каса остаје дужна. То је тако ишло из месеца у месец, те су тако радници измирени само са платом, а одбитци за фонд расли и остали на дугу.

Ја сам се неколико пута обраћао министарству финансија, да се та сума, која, као што је речено, износи преко 80 хиљ. дин., пошље управи војнотехничких завода и последњи пут пре месец дана минист. финансија послало ми је ту суму, али у то време сустигну два плаћања радницима, те им се од ге суме опет плата издала и онда је природно, да, кад су они првенствено измирени са платом да је фонд остао и даље да чека са потраживањем својим од државне благајне.

Дакле, као што видите мин. војно није се послужило том сумом, и по томе не би могао да падне на њега онај прекор, што тај новац није ушао у фонд. Међу тим ја се надам, да ће се у скором времену добити та сума од министарства финансија и тада ће се послати фонду радничком на попуну касе.

Ради успокојења господе, која су поднела ово питање, могу да кажем, да није наступио такав случај, или бар да мени није био познат, да је какав радник тражио од фонда помоћ и да је остао незадовољан. И ако би наступио такав случај, да се какав изнемогли радник или његова фамилија обрати фонду ја држим, да ће државна благајна увек бити у стању да подмири ту потребу. То је што сам имао да одговорим на питање господе посланика.

Сима Костић — Усљед одговора г. министра војног имао бих да кажем ово. Не стоји то да министарство војно није узело тај новац из фонда фабричких радника. Ја не знам какав би израз могао да кажем да је ко други узео тај новац, него мин. војно, пошто војнотехнич. завод стоји под министар. војним.

Министарство војно дужно је да снабдева благајну војнотехничког завода са оноликом сумом новца, колика је потребна за раднике. Према томе и ако мин. војно није *узело* тај новац, из фонда за друге потребе, оно га је узело за исплату радницима њихове редовне зараде, која треба да се врши из редовне буџетске суме а не из фонда, који има са свим специјалну зараду. Што г. министар вели, да су само улози радnички у фонд, остали још неположени, и то је доказ колико се радници штете. Ја ово не могу другче да разумем, него да се то задржава од оне зараде, коју је радник стварно зарадио и то се задржава не да се унесе у благајну министарства финансија, или у благајну војнотехничких завода, него да се унесе у фонд, који по њиховим правилима има да послужи за међусобно потпомагање и потпомагање њихових породица и сирочади.

Према томе, кад овај фонд по њиховим правилима треба да служи за овакву циљ, онда не знам зашто и по коме основу може, било благајна министар. војног, или војнотехничког завода, да узме тај новац и да га задржи, неколико година, те да подмирује друге потребе а не оне, ради којих је и намењен. Међу тим један радник, који је вољан да купи какву кућу, упућен је код приватних људи и узима новац на позајмицу плаћајући 10, 12, 16% докле по правилима њиховим, дужност је тога фонда да му таку помоћ учини са незнатним интересом и то са месечном отплатом.

Дакле, тај фонд, који служи за потпомагање самих радника, онеспособљен је овако неправилним радом било управника војнотехничких завода, било министарством војног, то је за раднике све једно.

Али факт је то, да је држава узела тај новац већ од неколико година и да га не издаје фонду на подмирење својих потреба.

Кад дакле, радник откида од своје зараде једино у циљу, да се у случају нужде помогне он и његова породица, кад дакле, стоји то, онда никако не стоји и онај разлог, што га је навео г. министар да му није познато да су неки радници трпели оскудицу.

Г. министар можда и не зна те случајеве, али их не зна за то, што се није известио од управника војнотехнич. завода, а да је то учинио, он би видео да њему сваки дан долазе жалбе од појединих радника не само што им се не издају паре да подмирују своје потребе, него се на нечувен начин малтретирају, јер им се приликом тражења новца одговара: „шта хоћеш, да славиш?! не треба ти слава! узми једну свећу, па је запали и то ти је довољно!“.

И у приликама кад би долазиле фамилије радничке или сами радници па тражили и нешто што им у оном тренутку не припада, па би опет требало с њима лепо поступати, али кад они долазе с правом и траже пензију из тога фонда, онда, кад новаца нема у каси, није требало спрам њих употребљавати такве изразе, какве сам поменуо, који не доликују једном обичном човеку а камо ли једном чиновнику. Нарочито благајник војнотехничког завода, против кога се толико говорило, кињио је раднике а и данас их кињи на све могуће начине. Па чак и нека господа у униформи ставила су се на то земљиште, да су говорили зимус, кад су истеривани они радници: „Ето видиш твоји радикали нису ти вотирали већи буџет“, па су их онда истеривали, и то истеривали су оне раднике, који су радили по 10 година у фабрици а задржавали оне раднике, који су тек зимус примљени. То све упливише рђаво на раднике, који су као сиротиња улагали свој новац у тај фонд, да би се доцније у случају нужде могли њиме потпомоћи, а они су у место новца давали неке признанице и онда су радници били принуђени да иду по чаршији и да те признанице шконтирају.

Према томе, кад г. министар војни даје реч, да ће се постарати, чим му финансијске прилике допусте, да ће им послати ту суму на попуњење касе тога фонда, како би се створила могућност да се радници у случају нужде могу потпомоћи и користити тим фондом; и ја могу бити задовољан са том његовом изјавом и желео бих да то не буде проста изјава, него да се она и оствари што скорије. А никако не могу дозволити да благајна или мин. војно, које по правилима тога фонда, има право контроле и надзора, може узети толики мах, да узима и да се служи новцем тих радника војнотехничког завода без интереса, и радоваћу се, ако г. министар што скорије испуни своје обећање и врати томе фонду тај новац.

Ст. Д. Поповић — Кад сам ово питање написмено упутио на г. министра војног, учинио сам то по својој посланичкој дужности. Што то питање нисам удесио као интерпелацију, руководила су ме два специјална разлога. Први је разлог, што је г. Костић такво питање усмено упутио на г. министра; а други је што сам, размишљајући о овој ствари надао се, да ће г. министар војни, у своме говору, казати да мин. војно није ову суму утрошило, него мин. финансије. То сам доиста и чуо данас из одговора г. министра војног. То ће ми дати повода, (узгред да напоменем) да други пут, кад се будемо састали, ако ово питање дотле не буде постало безпредметно, преобратим ово питање у интерпеланију, па да онда проговоримо коју реч више о овој ствари.

За сада налазим, да се у најближу руку изразим, да је врло погрешно било што се служило парама, које су на онаку хуману циљ давање, па макар да је тај новац узиман и за плаћање самих радника. Допустите, да учиним једно поређење. Ово ми изгледа овако. Кад би неки момак дошао да ступи у службу код мене, па ми, пре него што је ступио у службу да сто дуката да му чувам и не плаћам интерес, пошто одслужи код мене да му дам и тих 100 дуката и онај новац што буде заслужио. И он код мене, рецимо, остане 2 године. Ја му за све то време плаћам зараду из оног његовог новца — из оних 100 дуката, које ми је он дао на оставу, па кад ми по истеку две године он затражи да му вратим тај његов новац, а ја му кажем: „па ја сам потрошио тај новац, издавајући теби плату“. То је поређење мало непотпуно, јер као што сам чуо из говора г. Симе Костића, тај се фонд увеличава одбијањем од зараде радничке. Истина ово није јединствени случај да се депозити троше на друге циљи, а не на циљи, на које су намењени, али ја налазим, господо, у најближу руку, да кажем, да је то погрешно што је тако рађено с овим новцем. На многим местима депозити су, који се налазе код судова и других надлештава, узимани и њима се државна каса послужила. И као што се сећате, ту скоро је Народна Скупштина вотирала један зајам од 18 милиона, да се сви привремени дугови, и тако и утрошени депозити, њиме измире.

Из извештаја комисије, која је прегледала финансијско стање од 1. авг. прошле године, и извештаја г. мин. финансија о стању финансија 1 априла ове године, види се да ће се из тих 18 милиона и утрошени депозити исплаћивати. Али на жалост, ја нигде не видим, да је ту стављен, и овај раднички фонд, који је како сам сазнао, већи од 80 хиљада динара, да ће се, дакле, и он измирити. Овде у извештају г. мин. финансија има две позиције, а то је, да ће се измирити утрошени депозити код главне благајне и они, који су утрошени при начелствима. Не видим, дакле, да ће се измирити утрошени депозит и овог фонда. Међу тим за фонд инвалидски и санитетски изрично је споменуто, да ће им се вратити оно што им је задржано. Тако је требало ставити и за овај раднички фонд и назначити колико је благајна државна узела из њега новаца.

Према томе, задовољавајући се са овим, што је г. министар био у стању данас да одговори, немам да кажем да би желети било да се чује и г. министар финансија, је ли он узео у рачун у оном зајму од 18 милијуна и ово задужење. Но кад г. министар војни каже, да ће се старати да се ово измири, мислим да ће то и урадити. У осталом, држим да би прво било, да се овим људима на њихов готов новац, којим се служила држава плати интерес, онолико колико плаћа и управа фондова, својим приватним повериоцима и то за све време, докле се њиме служила. Само бих тако ја могао бити задовољан са одговором г. министра, с тим да се више овакве праксе не дешавају.

Задржавајући дакле, себи право, да ову ствар на идућем сазиву скупштинском, покренем као интерпелацију, ако она дотле не буде изведена на чисто, ја сам задовољан са одговором г. министра војног.

Министар војни Сава Грујић — Господо! Ја сам, мислим, доста јасно казао, да министарство војно није никакав новац из тога фонда узело и на друге какве циљи употребило, но да је ово дошло отуда, што при одбијању плате раденичке — на који се начин овај фонд образовао — није учињен одбитак с тога, што су радници волели да добију плату а фонд је волео да причека. Зашто није добило војно министарство потпуну суму, коју су требовали за управу војно-техничког завода, ја сам и то казао, да је томе узрок, што главна државна благајна није била у стању, да одговори на сва потраживања министарства војног, и не само за војну фабрику, специјално, него и за многе друге потребе вој. министарства. И по томе, кад је стање таково, ја бих онда морао да се оградим од пребацивања г. посланика Костића, где он каже, да је незаконита и неправилна радња војног министарства и војно-техничког завода. Ја морам, да одбијем тај прекор, јер овде нема никакве незаконите радње од стране министарства ни од стране војно техничког завода. Г. посланик Костић, побијајући мој навод, да није било каквог тражења, на које фонд није могао да одговори, каже тражбине су биле велике, али није навео

ни један случај специјални, да је какав болесник или удовица дошла, да тражи помоћ па није добила, него је навео случај, како раденици, немајући новац у фонду, обраћају се у чаршију, тражећи новаца од приватних, да могу да подигну кућу или што друго. Доиста, ја сам врло рад, да радници могу учинити позајмице пре свега из свога сопственог фонда и за приватне друге победе, а да не иду у чаршију, али то нису исти случаји, за које је нарочито тај фонд установљен.

Дакле, понављам, да ми такви случајеви нису познати, у којима овај фонд не би одговорио циљи, за који је постављен. И, ако би каква тужба упућена била, ја ћу увек бити на расположењу, да се она главна потреба подмири, а то је да се оболелим и сиромашним радницима помогне. Ја бих молио господу питаче, да с овим одговором буду задовољни.

Потпредседник — Претрес је свршен. Г. г. Сима Костић и Стеван Д. Поповић, учинили су питања и о таквим питањима по чл. 78 закона о пословном реду Скупштина не доноси никакав закључак. —

Дајем ¼ часа одмора.

После одмора

Потпредседник — Продужујемо дневни ред. На реду је извештај финансијског одбора о предлогу г. министра народне привреде о уступању државног парода „Делиграда" српском бродарском друштву. Молим г. известиоца да прочита предлог.

Известилац Андра Параћанин прочита предлог г. мин. народне привреде (стр. 532) и извештај одбора финансијског (стр. 542).

Пера Павловић — Господо! Слажем се потпуно с предлогом г. министра народне приведе, да се државни пароброд Делиград са шлеповима уступи српском бродарском друштву за акције, али никако не могу да се сложим с предлогом одбора, а не могу из тих разлога, што смо ми пре неки дан донели закон о трошарини и тим законом оптеретили неке ствари, које су према нашим приликама у животу постале тако рећи намирнице, а то смо учинили због наших финансијских неприлика. Још кад узмемо и даље, да смо пре дан два изгласали предлог о изменама у буџету, да смо умањили кредит на помагање и подизање индустрије заната и домаће радиности, на сточарство, а све то као што рекох, због наших финансијских неприлика, онда не могу никако да се сложим, да се само појединим друштвима дају толика уступљења. Ми смо ономад учинили грешку, кад смо поклонили 50—60 хиљада динара повластичару Минху. Ја бих био срећан, кад би држава била у тако срећним приликама, да се чине оваква уступљења. Ја сам акционар тога друштва и као акционар требао бих да примим, али као посланик изјављујем, да нисмо у таквим приликама, да тако нешто чинимо. То је красна ствар, камо среће, кад би држава, према сваком друштву нашем могла тако нешто учинити, али кад није могуће не треба то да чинимо. Дакле, ја бих био мишљења, да се по предлогу г. министра место новца приме акције тога друштва.

Никодије Милетић — Предлог г. министра привреде, доиста је оправдан са разлога, који су изнесени у самом предлогу.

Делим мишљење г. министра привреде да Делиград са шлеповима треба уступити бродарском друштву, пошто држава нема отуда никакве користи. Изјављујем, да се слажем потпуно с предлогом г. министра привреде, али морам да кажем, да не могу никако да се сложим с мишљењем одбора, који каже да треба уступити бесплатно. За мене је ово све јасно, да је бродарско друштво, акционарско друштво; држава поимајући задатак тога друштва и циљ његову, шта се њиме хоће да постигне, она је чинила од своје стране све оно, што је била позвана да чини и што је требала да чини и дала је извесну гаранцију, гарантована је акционарима извесна дивиденда на уложени капитал. Та гарантија државна је толико јака, да осигурава опстанак тога друштва, осигурала је могућност, да акционари без икакве зебње улажу своје капитале, те да то друштво може опстати и развити своју делатност. Кад је држава своју гарантију дала, она је примила на себе и ту обавезу, да недостатак од те радње, да оно што друштво не може својим приходом до огарантованог интереса да подмири да то акционарима из државне благајне попуни.

То је довољна гаранција, као што је казао и поштовани предговорник Пера Павловић. Ја мислим да би то велика срећа била, кад би држава била у могућности, да овакву повластицу, какву је дала овоме друштву, може да даје и појединим другим предузећима, онда би у велико био осигуран опстанак свакога предузећа код нас. Кад је дакле, осигуран опстанак овога друштва, и кад је ово приватно друштво, које тражи материјалне користи, онда ја мислим да нема потребе, да држава у овој прилици иде још тако далеко, да поред тога, што жртвује пароброд, уступајући га друштву, да још ништа за њега не наплати. Свако је подузеће у почетку тешко. Бродарско друштво прима на себе тежак задатак, њему је у неколико олакшан посао том помоћи државном, али поред свију олакшица, неминовно је, да у почетку мора бити лабавости, и да приходи не могу достићи ону меру, која се очекује да се даљим развојом тога предузећа постигне. Отуда излази на крају крајева, да ће се из државне благајне морати попунити интерес 6 на сто, на уложени капитал у овом предузећу. Кад држава мора према својој обавези попунити тај интерес из државне благајне, онда нашто чинити поклон, као што одбор предлаже. Зар није довољно, што би се по предлогу министра привреде, учинила та услуга друштву, да му се уступи пароброд Делиград са шлеповима, по процени мешовите комисије. И кад се каже по процени мешовите комисије, онда разуме се у процени Делиграда, суделоваће и чланови бродарског друштва, а то је један врло повољан услов за друштво. Према томе, ја налазим да не треба усвојити мишљење одборско. Ми ћемо учинити велику олакшицу бродарском друштву, и тиме, ако усвојимо предлог министра привреде, што ће држава за исплату примити акције тога друштва, а тиме ћемо постићи две користи. Прва корист је у томе, што ће држава примањем акција постати акционар друштва; а друга је добит за државу, што ће се она са тим акцијама осигурати, да за прво време не плати велику суму на име интереса, јер неминовно у почетку, држава ће морати да чини издатке, што бродарско друштво не може одмах у почетку рада имати оних прихода, који се од њега очекују у даљем његовом раду.

Ја видим још једну нејасну тачку у предлогу, што се ништа не каже, шта ће бити са особљем на Делиграду, хоће ли оно пасти на терет државног буџета, или ће особље примити друштво. Ако ће остати на терету државног буџета, онда би било и сувише, да држава уступи Делиград бесплатно друштву, јер, чинећи поклон, чинили бисмо једну штету држави, што би особље парода пало на терет буџета. Ја бих молио ради правилнијег решења ове ствари, да нам се објасни, да ли ће ово особље отићи са пародом у надлежност друштву, или ће пасти на терет државног буџета. Ако би се особље парода ставило на расположење држави, ја бих био са свим противан, да се пароброд Делиград уступи бродарском друштву; ако се услови, да ће се особље предати у надлежност друштву, онда треба тражити од друштва накнаду, бар за ону дрвенарчју и гвожђарију, која колико толико вреди, јер једна четвртина од првобитне вредности, изнела би суму од 70.000 дин., а то није мала сума за државу, она ће имати за резерву, за онај издатак, који мора на име интереса плаћати. Ми смо ове године имали неколико таквих решавања о поклонима. Ја мислим да и тим поклонима треба да има граница. Држава чини велику услугу друштву што гарантује 6% на уложени капитал, и друштво од државе неће примити ђубре, него ће примити пароброд, који му је за његов посао неопходно потребан. За такву услугу државе, друштво треба држави ма какву накнаду да да. Са наведених разлога, ја сам за предлог г. министра, а никако за мишљење одборско.

Риста Поповић — Према разлозима, које су изнели господа предговорници, изгледало би, да је одбор финансијски и сувише галантан био, а у толико још више, што у извештају одборском нису детаљно написани разлози, који су одбор ру-

ководили, да учини оваку измену у предлогу министровом. Разлози, који су одбор руководили, да овакав предлог Скупштини поднесе, да се Делиград уступи бродарском друштву бесплатно, били су ови.

Вама је познато, да Делиград годишње кошта државу најмање 20—30.000 дин. Он троши на своје потребе од прилике 50—60.000 дин. годишње, а привређује држави свега 25.000 дин. Дакле, држава редовно сваке године од њега има штете 20—30.000 дин. Према томе, Делиград за државу, не само да је излишан, него је и штетан, и држава треба да нађе начина, како ће да га се отресе. Господин министар привреде нашао је начина да се држава отресе те штете, да пароброд „Делиград“ прода бродарском друштву. У предлогу министровом каже се, да ће се одредити комисија, која ће одредити вредност Делиграда, и да ће држава по тој процени уступити Делиград бродарском друштву. Како ће се процена извршити, да ли по правој вредности, или другче, ја не знам, али ма како да буде, није сигурно да ће друштво по тој процени примити пароброд Делиград. Може бродарско друштво, по процени казати, немам рачуна за ту цену да примим Делиград, јер је стара лађа, и онда ће и даље остати на расположењу држави Делиград, који, као што рекох, кошта државу сваке године 20—30.000 динара.

Да је доиста тако, да држава сваке године има штете 20—30.000 дин., ја ћу вас посетити на раније говоре у Скупштини о Делиграду. Ви ћете се сетити, да је у прошлим Скупштинама више пута тражено, да министар привреде прода Делиград. Један од министра привреде покушао је то да учини, али му продаја није испала за руком. Један од посланика, а, чини ми се биће, г. Ранко Тајсић, овако је о Делиграду говорио: да би најкорисније за државу било, кад већ не може да га прода, да се ко год нађе да ноћу проврти Делиград, па да потоне, те да га се држава једном отресе. Сад г. Никодије Милетић и Пера Павловић, износе разлоге, да бродарско друштво за Делиград, треба држави ма колико да плати. Ми смо сматрали да је бродарско друштво установљено, да користи у опште целој земљи, да задовољи наше земаљске потребе. Треба имати на уму, да је бродарско друштво, једно друштво, које улази у послове врло тешке, и да му мала помоћ, коју има од државе, неће бити довољна, да може успешно да се бори, да осигура свој опстанак, јер наше бродарско друштво имаће да се бори са бродарским друштвима, која постоје неколико стотина година, која имају капитала и средстава, у толикој мери, да могу младо бродарско друштво, у почетку његовог рада да сатру.

Речено је, да држава гарантује 6% на уложени капитал. То је истина, да држава гарантује 6% на уложени капитал, али, ако је то каква гаранција, онда заиста, и ово што се чини са предлогом финансиског одбора иде у корист саме те гаранције. Ако буде штете код тога друштва и држава буде принуђена да попуњује ту штету, онда ће „Делиград“, ако се уступи том друштву, насигурно потпомоћи друштво да штета буде мања; имајући више пловног материјала на расположењу, друштво ће више и да користи и више ће имати прихода, и онда ће држава мање имати потребе, да тај дефицит попуњује. Дакле, свакојако, баш и кад бисмо га поклонили друштву, ми тиме не бисмо учинили штету држави, јер држава је обвезана да плати интерес 6% акционарима, ако друштво не би могло; и у том случају, ако би држава морала да плати 6% интереса, свакојако ће Делиград потпомоћи, да се не плати толико, него мање и према томе, држава ће свакојако имати користи отуда. Дакле, једно с тога, што Делиград држави ништа не користи, него је штети; а друго с тога, што друштво бродарско, пошто је младо и у почетку свога рада, треба да потпомогнемо, — ја мислим, кад је тако питање, да Народна Скупштина не треба да гледа на 10—15.000 динара, него да га потпомогне колико може, те, ако је могуће, да се то друштво одржи. За државу овде штете нема по ономе, што се држава обвезује да плаћа интерес 6%, ако га друштво не може својим изворима да подмири, и ако буде уступљен друштву Делиград, он ће потпомоћи да извори друштва буду већи. Међу тим, за државу може да прими и да држава после и даље троши на њега по 20—30.000 динара годишње; а какав је Делиград сад, ја не верујем да бисмо га могли продати коме. Дакле, кад нема штете за државу, него користи, онда је паметније и боље, да Скупштина за 10—15.000 динара не прави бог зна какво питање од тога, него треба да потпомогне друштво у почетку и да му осигура опстанак. С тога дакле, Скупштина треба да прими предлог финансиског одбора.

Димитрије Димовић — Као члан финансиског одбора сматрам за дужност да се придружим оном мишљењу, које је изнео г. Риста Поповић. Управо ти разлози, које је навео г. Риста Поповић, били су у финансиском одбору, који су нас руководили, те смо учинили овај предлог, који се у неколико разликује од предлога г. министра народне привреде. Господо, ја ценим разлоге и г. г. Пере Павловића и Никодија Милетића, који веле, да у последње време сувише идемо тим путем, да чинимо поклоне. Ја сам један од тих, који сам против тих поклона, али у овој прилици налазим, да не треба тако далеко да идемо и да чинимо неку штедњу. Сама установа бродарског друштва, она није директна својина државна, али је индиректна установа, за то, што је државом гарантована камата. Држава је мислила, да има то у својим рукама, али пошто није имала капитала, онда је потражила од приватних, и они су дали капитал на акције, а да је тако, то сведочи гарантована камата 6%, и у случају, ако друштво не би имало да покрије тих 6%, држава би морала то накнадити. Они разлози, које је изнео г. Риста Поповић, да би отклонили ону случајност, ако би држава морала плаћати интерес, поклањањем овога пароброда овом друштву, учиниће се, да ће друштво имати више пароброда и да ће држава избећи ту опасност, да мора да доплаћује интерес, и друштво, добијајући тај пароброд, свакојако имаће већи посао и већи приход.

Поред тога један је разлог и тај, што пароброд „Делиград“ са својим шленовима одиста у таквом се стању налази, да, ако би га држава и даље употребљавала, он не би могао да врши свој посао како треба, и као што г. министар народне привреде и наводи у своме предлогу, морала би се утрошити нека знатна сума на оправку, некпх 100.000 динара; а овако, ако га да друштву, држава би то избегла, а друштво с друге стране, добијајући тај поклон, моћи ће са своје стране да утроши тих 100.000 динара; јер то је његов посао, са којим ће се друштво искључиво бавити. И с тога разлога, ја потпомажем предлог г. Ристе Поповића и молим Скупштину да прими извештај одборски, да се пароброд Делиград уступи друштву бродарском бесплатно.

Ранко Тајсић — Као члан финансиског одбора, ја се не слажем са већином одборском, а одвојено мњење нисам написао за то, што сам мислио, да овако малу ствар могу стојећи са посланичке клупе казати.

Господо, ја појмим како је то корисна установа за трговачки саобраћај и за државне цељи, па ако хоћете, и индусриске, то бродарство, које би било у српским рукама; но, поред те моје оцене и уверења, опет излазим на ту мисао, да је то друштво основано на капиталу приватних лица као и остала друштва, што су установљена, и том друштву држава је гарантовала наспгурно 6% на уложени капитал. Према томе налазим, да је од државе дато довољно гаранције, кад она јамчи том друштву тај доходак, па с тога гледишта не пристајем да му се поклони или боље рећи уступи бесплатно пароброд „Делиград“, већ остајем при оном првобитном министровом предлогу, да се Делиград са неком комисијом оцени, па ма колика била нађена вредност да исплати држави паробродско друштво. Да овако мислим, нарочито ме руководи и разлог Никодија Милетића, који напомену, да на Делиграду има чиновника, који ће по својим годинама службе имати право на пензију, па ће пасти на терет нашем државном буџету. Дакле, ако би поклонили Делиград, па после хранили његове чиновнике, ми бисмо одиста изгледали као прави бескућници; то би било сувише и за богату државу. Кад нам дакле, ти чиновници морају пасти на пензију, онда бар та ствар нека се процени колико било, само да се зна да од тога капитала

и материјала имамо дохотка, али никад не бих пристао да се уступи бесплатно, — не стоји да је пароброд „Делиград“ био ни до сада на штети држави, јер он је вукао државне ствари, што би држава другом плаћала да није било Делиграда.

Дакле, ја остајем при првобитном министровом предлогу, па молим Скупштину, да исти као и моје ово одвојено мишљење изволи примити а мишљење одборско одбацити.

Стева Д. Поповић — Нисам намеравао да о овој ствари говорим, јер сам мислио да ће извештај финансијског одбора бити једнодушно прихваћен, једнодушно из оних разлога патриотских, који тако јасно провирују из намере, којом се руководио одбор, кад је овај предлог учинио.

Господо, на ову ствар не треба гледати са чисто финансијског гледишта, баш и кад би „Делиград“ био нова лађа, која не потребује оправке. Ми, који смо били у раније Скупштинама знамо, колико је пута о њему долазило на дневни ред и знамо, колико он кошта српску дружаву и у коме се стању сада налази. И кад не би постојао онај други разлог, који је наведен од стране предговорника, да држава има да гарантује овом друштву 6% прихода на уложени капитал и онда се ја, господо, не би руководио чисто финансијским разлозима, јер ову ствар узимам са гледишта задатка Србије, са гледишта великих државних потреба, јер се овде у предлогу г. министра каже: „У првом је реду задатак овом друштву да послужи народно-привредном унапређењу наше земље а поред тога дужно је да стави своја саобраћајна средства нашој држави на расположење, кад год се потреба за то укаже“.

Господо, ја мислим, да немам потребе, да указујем, кад може то време да наступи, кад ће све те лађе бити стављене на расположење влади нашој, за велике потребе земље, када се ми не можемо користити лађама аустриског дунавског паробродског друштва.

Ја сам казао, да ову ствар не узимам са гледишта финансијског — већ са гледишта патриотског и гледишта интереса Србије и кад узмемо на ум нарочито то, да се овоме друштву сваки обрадовао (Пре свега ја нисам акционар и ово не говорим из личног интереса), али сваки је у исто доба мислио да од свега тога предузећа не може бити ништа, ако га држава не потпомогне, — јер конкуренција од стране осталих паробродских друштава, нарочито од стране дунавског парабродског друштва, које се већ ево 40 година угњездило овде на обалама Саве и Дунава, јер је дакле, та конкуренција тако велика, да држава треба од своје стране да чини многе жртве друштву. Дакле, само с тога да би друштво могло с већим успехом издржати конкуренцију са страним друштвима, чији бродови плове по Дунаву и Сави, ја ћу гласати за предлог, налазећи да он потпуно одговара добро схваћеним интересима земље и подмирује једну потребу на воденом путу. То није жељезница, па да се може заменити другим саобраћајним срествима, него је то један водени пут, за који нема других саобраћајних срестава. А прилике могу наступити. да не можемо добити од страних друштава лађе; него само од овога друштва, које је по својим статутима обвезано, да све своје лађе стави на расположење држави, с тога ја без обзира на то, што ће се казати и да ли ће се казати, као што рече један од предговорника, да је то расипкућништво, гласам за предлог одборски.

Никодије Милетић — Тражио сам поново реч, да одговорим на наводе г. г. Димовића и Р. Поповића, и да се позовем поново на предлог г. министра привреде. Да рашчистимо, господо, с оним, што вели г. Димовић, да је друштво државна својина, имам да кажем да друштво није државна својина но приватна, где су уложени приватни капитали. Држава, ценећи задатак друштва, она је акционарима њиховим огарантовала и ништа више но добит.

Г. Риста Поповић, бранећи извештај финансиског одбора, каже: ако буде користи од Делиграда, као поклона онда ће друштву бити лакше, да исплаћује дивиденду, т. ј. приход од Делиграда донеће већи приход друштву и држава ће тако исто имати мање да плаћа. Управо поклон Делиграда друштву донеће мање штете држави за огарантовани интерес. Ако се замишља какав приход од Делиграда, он ће доћи био Делиград поклоњен, био на овај начин продат и за то не може да постоји разлог Ристе Поповића. Држава уступа Делиград друштву за постигнуће његових циљева и држава за Делиград прима акције друштвене, дакле, улаже као акционар. Ако буде користи од тога. онда држава неће имати због тога издатака, а ако не буде користи, држава мора да исплаћује акционарима уречену камату и онда јој стоје на расположењу њене акције, да на њих бар не плаћа дивиденде.

Даље, изгледа ми чудан предлог одбора, кад г. министар у свом предлогу каже, да је он поклонио пажњу предлогу управе друштвене, да јој се прода Делиград. Дакле, друштво не тражи, да му се Делиград уступи бесплатно. Разуме се, да оно не може то да захтева, јер зна, да то државу кошта извесну суму новаца и кад кошта, друштво тражи, да му се Делиград уступи по процени, која одговара вредности његовој, да би могло државу да прими с том сумом, као акционара. Кад то друштво не тражи, да му се поклони, та је идеја поникла у финансиском одбору, да што само друштво не тражи, што и сам министар не предлаже, који је позван као највиши надлежни државни орган, да води рачуна о томе, од куда се дакле, одбор нађе да предлаже, да се друштву поклони, да му се уступи бесплатно Делиград. Ја не видим никаквих разлога, ни са финансиског, ни са другог гледишта, с кога нам одбор предлаже, да Делиград уступимо друштву бесплатно, сем ако није разлог тај, што ту има мало личне заинтересованости од стране појединаца, ја не видим другог разлога него тај, што има ту и акционара, као што је и г. Димовић акционар тога друштва. (Жагор).

Димитрије Димовић — Ја жалим, што је то баш мој друг г. Никодије Милетић, који ми је учинио неки прекор, да сам ја лично заинтересован, говорећи о овом питању. Ја изјављујем, да овде нисам говорио с тога, што сам лично заинтересован, већ сам говорио по својој посланичкој дужности, и чисто из патриотског убеђења према паробродском друштву и да могу да се поносим, што сам акционар такве једне установе.

Г. Милетић рђаво ме је разумео, да сам ја казао, да је друштво државна својина, него сам казао, да је друштво индиректно државна установа и да је друштво добило капитал од својих акционара, а нарочито с тога, што је држава гарантовала 6% прихода друштву. А да је то тако, то је и г. предговорник напоменуо; и с тога ја држим, да Делиград треба поклонити друштву, јер ће тиме држава учинити себи користи тим, што ће друштво имати већих прихода, те држава неће бити принуђена да му чини извесне повластице. (Чује се: *да се реши*).

Потпредседник — Је ли воља Скупштина да се реши? (*Јесте*). Има реч г. Стојаковић.

Мијаило Стојаковић — Изгледа, да је немогуће, да, кад човек хоће, да поклони неку своју имаовину, да тада још има и неког рачуна, да чини тај поклон, па ипак у овом случају је то тако, и држава у ствари и са стране финансијске, а и патриотске, има рачуна да поклони Делиград паробродском друштву. Како је то са патриотске стране корисно, то је лепо објаснио г. С. Поповић, и ја о томе нећу говорити већ ћу да покушам, да докажем, како је то са финансијске стране корисно.

(Наставиће се)

Одговорни уредник **Ранко Петровић** **Штампа српско-краљев. државне штампарије**

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 70 ПОНЕДЕЉАК 30 АВГУСТА 1893 ГОДИНА III

52 САСТАНАК

7 августа 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК,

Павле Вуковић

СЕКРЕТАР,

Љуб. Јоксимовић

(НАСТАВАК)

(О „Делиграду“, Мих. Стојаковић).

На Делиград сваке године држава наша више троши 30—40 хиљада, него што се од њега добије. И сад: шта држава губи, кад Делиград поклања друштву? Држава губи штету од 30—40 хилада динара, и онда зар ми да не дамо, да држава скине с врата губитак један, од кога би бродарско друштво без сумње створило користи или бар штету знатно умањило, пошто би и руковање и администрација њиме то потпомогла. Сем тога баш и да су Бог зна какве користи од Делиграда, па ипак држава има рачуна, да га друштву уступи, јер она гарантује друштву за интерес 6% на уложени капитал, и: ако би друштво што добило, добила је тиме и сама држава, јер у том случају она не би имала ништа доплаћивати, а то јој је још једна корист више. На кратко да кле: држави је у интересу, да уступи Делиград друштву и због штете, коју од њега има, и због обвеза, које према друштву има. Интереси државе и интереси друштва овде се лепо уједињују. И зар ми само за то, што се од нас тражи, да дамо нешто најпре, требамо рећи, „е па не дамо“ и ако то наше „не дамо“, нас штети. Не, господо! То би било погрешно. То би изгледало, као, кад су ономе, што се давио тражили да пружи руку да га изваде, а он научен, да ништа не да, није ни руку дао, него се удавио. Ја мислим, да, кад је у интересу и друштва и државе, да Делиград пређе друштву у својину, немамо разлога то не одобравати, и ја ћу гласати за одборски извештај, као кориснији и по државу и паробродско друштво, које нам је тако потребно и које има само патриотски задатак.

Мил. Ђурић — Кад се први пут појавио предлог, да се установи бродарско друштво, знам, да је Народна Скупштина прожета ширим идејама, прихватила то оберучке, и била за то, да се то удружење образује. А за што то? Ми знамо колико је жртава стало нас, док смо ми извојевали себи право, да имамо Саву и Дунав, као српске пловне реке, и кад смо ми то право стекли, ми видимо, да тим чисто српским рекама плове туђе лађе са туђим барјацима. И ја мислим, да сад не би био нико против тога, те да ми имамо наших лађа са српском тробојком, те да се види и ту да српски народ живи и да још у њему живи она мисао, да ће нашој подјармљеној браћи осванути дан ослобођења, а не да се ми и даље потуцамо од немила до недрага, по нашим водама, а на туђим лађама под туђим барјацима, као што смо то више пута имали прилике, и да наши људи, путујући тим страначким лађама вазда слушају језик, који никако не разумеју.

И српска држава пре 20 и неколико година појимала је ту незгоду, па је и набавила ову лађу, која носи назив „Делиград“. И сећајући се на славне успомене, које Срби имају, сећајући се имена Делиградовог, ја мислим, да не би међу нама никога било, који би био за то, да српски Делиград не носи више српску заставу. Многи од господе предговорника вели, да је штета поклонити 15 и 20 хиљада динара. Господо, ја држим да то није никаква штета, кад човек има на уму користи, које ће отуда да има.

Наш народ послао нас је као кметове, попове, или трговце, да му његове тековине чувамо, да га од зла бранимо и да ширимо ону велику српску мисао уједињења Срспства, и кад ми прихватимо овај предлог финансиског одбора онда ми прихватамо и одазивамо се нашем завету и дужности и показујемо да смо синови својих славних предака. Ја знам, како је тешко било 1862 године, кад сам ја био ђак, превлачити пушке из Румуније, а да смо ми онда имали наше лађе, онда би то било много лакше. Међу тим ми, господо, заборављамо вазда на овакве случајеве, у којима би нам веома корисно послужиле овакве установе. Верујте, господо, да је у Делиграду сама машина могла да кошта до 120 хиљ. динара, а шта ми сад радимо? Ми дајемо тај Делиград бродарском друштву, а оно ће променути машину и удесити на Делиграду све, т. ј. дати му нов живот, како би он могао послужити и држави и друштву, и са обзиром на то, што је то прва српска лађа, која има да се бори са конкуренцијом мађарског паробродског друштва, ми не смемо да дозволимо да страна конкуренција првих дана потуче те наше лађе и да их на тај начин убије, те да их нестане.

Ви се сећате, господо, како је било ономад, кад је дошла прва лађа нашег бродарског друштва, да је пошло и старо и младо да види ту српску лађу, и зар Народно Представништво може да дозволи, да се српска тробојница не проноси Савом и Дувавом. Ја мислим, господо, да нема никог међу нама, који ће то хтети. И ја мислим, да је г. министар привреде учинио са свим умесно, што је поднео тај предлог и Народна Скупштина треба да прихвати предлог одбора, а ја знам, да ће и г. министру бити мило и драго, кад Народна Скупштина реши, да се „Делиград“ да српском удружењу. Само тим начином наше ће удружење моћи јуначки да сузбије страну

конкуренцију и да потпомаже нашим националним, државним и трговинским интересима наше земље. Дакле, ја мислим да треба да усвојимо предлог финансиског одбора. (*Одобравање, вичу: „живео“*).

Тома Бојичић — Питање о „Делиграду“, господо, нема никакве сумње, да ли га треба дати паробродском друштву на вачин, како је г. министар казао у своме предлогу, или онако, како се у извештају одборском каже. Ја мислим, да било једно или друго ми ту нећемо много изгубити. И ја појмим ту дужност паробродског друштва, али не могу дозволити што је пало оно неколико речи о „Делиграду“, како он није више за нашу државу. Па лепо, господо, кад он није за нашу државу, он није ни за паробродско друштво. Један од гг. предговорника казао је, да је „Делиград“ учинио штете, ја то не признајем; други је пак говорник казао, да ми имамо штете годишње од „Делиграда“ 30.000 динара и то не стоји. Ми сви знамо, да је нама „Делаград“ добро послужио, послужио је највише за војне потребе, и он је нама највише послужио с те стране, па кад је он могао бити добар за војску, и њене потребе, онда је он нама учинио услугу а не штету. За то ја не могу наш „Делиград“ назвати штетним, као што су овде нека господа износила. Да не би даље о томе говорио, ја мислим, да је г. министар привреде добро појмио ту ствар и да је све ове околности имао у виду, кад је овај предлог пред Народну Скупштину изнео. Сад зашта финансиски одбор каже, да ово треба дати као поклон, налазим, да томе нема места за то, што сви знамо, да је ово паробродско друштво акционарска установа и установљено у доброј цељи, али њему је држава гарантовала приход са 6% интереса, и то је главни основ, којим хоћемо да подигнемо наше бродарско друштво, а „Делиград“ неће му ништа помоћи. Па каже се, да ће конкуренција сатрти наше бродарство, па ако је то истина, онда ми за цело са оваквом једном мером нећемо одклонити ту конкуренцију.

Са тих разлога ја ћу да гласам за мишљење г. министра народне привреде, како га је он поднео.

Риста С. Поповић — Господо, г. Никодије Милетић казао је, да сам ја казао, да ће држава имати да плати мање дефицита друштву, ако уступи „Делиград“ томе друштву, па каже, да ће друштво имати користи од тога. Па кад је тако, онда, вели, био „Делиград“ плаћен или неплаћен, он ће држави отклонити тај дефицит и у једном и у другом случају. Г. Никодије је рђаво рачунао. Мање доноси прихода један предмет, кад се купи, него кад се добије на поклон, јер, кад се добије на поклон, онда што год заради, то је чиста добит и чист приход друштву, и према томе, тај његов разлог отпада. Ово, што је г. Тома Бојичић казао, да „Делиград“ не чини држави штету, него услугу, то је било првобитно, тако, у тој је цељи он и купљен. Он није купљен да врши некакве трговинске послове, него је узет за случај војних потреба и он је заиста у томе погледу учинио велику услугу држави. Казао сам да од њега оваквог, какав је сад, држава нема никакве користи, већ на против има штете. Да је то тако, доказ је, што он сваке године 20—30.000 динара доноси штете држави. Кад се појавило сад ово удружење, које је српска држава гарантовала, онда нема потребе за тај „Делиград“, кад већ постоји друштво, које ће да чини држави услугу, кад год јој затреба. Држава је пак дужна да у сваком погледу потпомаже то друштво и да му чини извесне уступке. Па и „Делиград“ за државу нема више потребе, па ако би и даље остао у својини државној не би јој био од користи већ од штете. Каже се даље, како је могао одбор да предложи, да се дâ на поклон друштву, кад на то није пристао г. министар. Ја верујем, да је и г. министар био руковођен овим истим разлозима, кад је поднео овај предлог, којима је био руковођен и финансиски одбор, али да је он предложио овако, као што је одбор, ми бисмо онда подигли триста чуда на њега и казали бисмо, да он то чини из ових или оних побуда. С тога оно, што није могао да учини г. министар народне привреде, то треба да учини Народна Скупштина. То није велика ствар од 20—30.000 динара, кад је у питању једно друштво, које има да чини држави услуге и користи.

Марко Петровић — Ја сам мислио, да не говорим о овом питању за то, што сам рачунао, да неће ни један посланик имати ништа да примети против овако разложног мњења одборског, али, кад се чак почело да сумњичи, да су у ово мишљење одборско уплетени и лични рачуни, ипак узимам реч и изјављујем овде, да је одбор финансијски врло правилно и коректно схватио своју дужност и одазвао се својим патриотским дужностима према интересу земље. „Делиград“ је могао некад доносити веће користи и доносио је већу корист, и кад би тада био намењен за услуге само трговинске, он би их и тада, док је био у добром стању и доносио. Ако би данас од њега то тражили, од оваквог, какав је сад, онда нам он не би могао доносити не само никакву ренту на утрошени на њега капитал, но би нам он правио и дефицит, што тврде рачуни буџетски по томе за свих прошлих 15 година. Он је био намењен за велике државне услуге и чим је то престало, он је почео да доноси више материјалне штете но користи, и ми, који смо претресали буџет за последњих 15 година, ми знамо колико је било издатака на оправку његову, и ово, што од њега имамо штете био би јак разлог, да га уступимо друштву и кад не би било других и претежнијих патриотских разлога за то. Али ипак не мислите и немојте рећи, да ће и друштво имати штете од њега, он ће друштву доносити и користи. Друкчије се рукује, где нема болећивости, где се посао врши по званичној дужности. Ми видимо како стоји с државним зградама, оне су испуцале, са шумама, оне су начете и исечене, то је за то, што нема болећивости код оних, коме је њихово чување и старање поверено, него њима рукују плаћени органи, који своје примају и тада, када њихов посао држави и народу не доноси никакве користи. Тај случај неће бити кад „Делиграду“ поврате стари живот, те да он друштву доноси стварне користи, и из тог разлога, што ће он доносити друштву користи, ја бих гласао за то, да он без икакве наплате пређе у друштвену својину и испуњује дужности, које су намењене друштву бродарском, када се оно основало. У колико друштво од њега буде имало веће користи, у толико је за државу олакшано плаћање дивиденде. Ми треба да помогнемо друштво да сузбије страну конкуренцију и да сузбије друга друштва, а у колико друштво буде доносило већу ренту у толико ће бити прихода и за државу, јер држава има права на половину добити друштвене. Дакле, у једном случају држава ће имати да плаћа, а у другоме више прихода. Према овоме ви ћете схватити, да је одбор добро учинио, што је ово усвојио. Министар је учинио своју дужност, али и Скупштина треба да учини своју, јер она је позванија и од министара да учини издатак на овакав племенити циљ. Ми не смемо дозволити да један министар може имати више патриотизма, него цео народ српски оличен у његовом Представништву, и ја вас молим, да усвојите мишљење одборско, јер ћете тиме чинити своју патриотску дужност према домовини својој, при примању овог питања по предлогу.

Ранко Петровић — Пред нама је извештај одбора, који је у предлогу г. министра учинио измену. Пре, него што бих прешао на саму ствар, молим г. известиоца, да нас извести: да ли је на ову измену одбора пристао надлежни г. минастар; јер по нашем домаћем закону, то се мора у извештају поменути, је ли министар пристао на измену или не, те према томе да знамо, да ли имамо пред собом једну ствар: предлог г. министра, који је ушао у предлог одборски, или не. Дакле, ако хоће г. известилац да буде тако добар, те да нас извести: је ли г. министар ово усвојио?

Известилац — Кад смо овај извештај састављали нисмо се споразумели с г. министром, и ја не знам да ли он пристаје на ову измену или не.

Ранко Петровић — Мени је сад опет непознато, јер се министар није изјаснио пред Скупштином, да ли он пристаје на ову измену или не, али ја ћу претпоставити да он не пристаје, кад до сад није узео учешћа у разговору, прет-

поставићу, да остаје при своме предлогу, како га је поднео, и у том случају, дозволите ми, да и ја кажем неколико речи.

Господо, у напред изјављујем, да сам акционар српског бродарског друштва, и да сам заинтересован за добро овога друштва. Заинтересован сам и за сва остала друштва и установе, које обећавају добра и самосталности нашој отаџбини. Али ипак нећу, чисто не смем да кажем, да је то какав особито велики патриотизам, што сам ја акционар, ја то пре схватам као своју дужност. Речима: патриотизам и патриота ја се не служим у себицу, по моме схватању те речи треба чувати само за ретке свечаности. Што се носи у себицу лако хоће да се поаба, да избледи. С тога, опростите на искрености, ја не радо слушам господу, која врло често и лако употребљују те речи а међу тим ипак нису нашли за потребно да буду чланови овог друштва; нису ни заинтересовали за њ, сигурно хотећи задржавати право себи, да могу бити некакве неутралне судије. Ја нисам овом приликом неутралан судија, него сам потпуно заинтересован за ово друштво, и жао ми је што не могу још уплатити на стотине акција његових.

Али и ако сам акционар, ја сам против предлога одборског. Против предлога сам с тога, што, кад говорим о овоме друштву, не могу а да се не сетим одмах и акција. Акција је ствар врло покретљива, она непрестано путује и ко зна данас, где ми још немамо тих акција и ако је друштво још тако младо. Акционари су најпре записани у списак и тако данас их знамо. који су и где су. Али, кад се акције потпуно уплате, онда акција лети као лак листак хартије по ваздуху, и ко зна, да ли неће једнога дана већина тих акција бити на бечкој или берлинској берзи. А берзански рачуни, берзанске игре познати су већини посланика и о њима не треба сада ни говорити.

Држава наша улаже у то друштво доста, она даје гаранцију од 6% свима акционарима. Осим те гаранције, она друштву чини све могуће повластице, а уверен сам, да ће му чинити те повластице и у будуће. Ако дође до невоље, држава ће дати готов новац из касе државне; а ако би њој, не дај боже, дошло до невоље, друштво ће тако исто учинити услуге држави. Држава ће чинити услуге друштву за то, што се интересује тиме, што сматра да је за државу велика корист, да имамо у земљи таквог друштва, да имамо таквих пароброда, који ће бити чисто српски пароброди. С тога држава сматра за дужност, да помаже то друштво, а држава може друштву и на овај начин помоћи, ако му даде једну своју лађу са шест шлепова. Али, дајући једну своју лађу друштву, зар ће бити мање сигурности у томе друштву, ако држава каже: ја узимам за то, толико и толико акција за себе, и са толико и толико акција, ја ступам као члан тога друштва. Ја мислим да то неће сметати, него ће шта више подићи вредност друштву. Мени се чини, да ће то дати и већу сигурност друштву, кад држава каже: ја чиним услуге друштву, ја постајем акционар, и стојећи овде као акционар, хоћу да имам гласа при свима питањима, те да на тај начин могу бити и контрола, те да не дам, да кад год неки поветарац, носећи те акције, по Берлину и Лондону, донесе нам не дај боже и немилих гласова.

С тога сам ја, не знајући ни мало, како стоји „Делиград“ са приходима и расходима; а у исти мах, извињујући одбор, што није поднео те податке, ја сам потпуно за предлог г. министра. Одбору се то мора и опростити с тога, што је наш одбор финансијски преоптерећен, и мора све ствари, готово трчећки да ради. С тога, може бити, није ни могао, да прибави биланс прихода и расхода „Делиграда“, и да на основу тога, са сигурношћу каже, је ли доиста „Делиград“ штеточина наш, или неће бити тако. Ја могу пристати и да је штеточина, да је рецимо пензионар, који само троши, а ништа не привређује. Али и тај пензионар држави ће некад извесно требати, он као пензионар може послужити у даноме тренутку, корисно земљи, корисније можда него и какав други пензионар. С тога и „Делиград“, баш и да држава има од њега штете, нека стоји за неки непредвиђен случај, нека стоји макар само за то, да држава може рећи: имам своју лађу. Друштво нека се послужи њоме, али у оном тренутку, кад би се, не дај боже, десило, да друштво дође до ликвидације, и кад оно ликвидира, опет ће „Делиград“ моћи остати *српска лађа*, (за оне акције, које ће се за њ сада узети), за коју се одушевљава прота Милан; опет ће „Делиград“ задржати тробојницу српску.

С тога ја мислим, да предлог министров треба усвојити. А одушевљење одбора у овој прилици, изгледа ми да је незгодно дошло, и да ћемо га пре задовољити, ако усвојимо предлог министров, него ли, ако се усвоји измена одборова.

К. С. Таушановић — Господо, нисам мислио да говорим о овој ствари, али говор г. посланика Никодија Милетића, побудио ме је да проговорим неколико речи. Ова установа постала је из стварних побуда, да се привредни односи наши ојачају. Тешкоће, са којима се ова установа имала да бори, до сада биће вама свима познате. Да је тешкоћа било, довољно је уочити тај факт, да и онда, кад је Народно Представништво пристало, и огарантовало 6% интереса, опет је требало читаве три године да прођу, па да се дође тек до једнога парода. Но сметње и препреке, које стоје у изгледу овоме друштву од сада, такве су, да Народно Представништво не треба ни за један тренутак да се устави, и не води бригу о овоме предузећу. И ако је приватно ово друштво, и ако оно носи назив акционарско друштво, оно је скроз и скроз патриотско предузеће. Само патриотизам акционара могао је бити покретач, да упишу акције, које доносе у Србији по 6%, јер капитал у Србији, далеко је скупљи од 6%, и да мало предузетника приватних има, који би уложили капитал са гаранцијом 6%, а с друге стране рескирали, да могу цео капигал да изгубе. С тога господо, ја морам да зажалим на г. Милетића. Господину се Милетићу може бити као скорашњем — новом посланику, измакла реч, да је дакле, нехотице казао, да је неко од чланова одбора, лично заинтересован, или да има у опште посланика у Скупштини, који ће при решавању овако тешког и важног питања да уплећу своје личне интересе. Ја никад не бих на тај пут напшао, и мислим да и г. Милетић признаће, да та реч није требала да падне у Скупштини.

Господо, у приликама финансијским, у којима се наша земља налази, тежак је положај посланика у Скупштини, на коју страну да скрене, кад се о оваком питању решава. Патриотизам налаже једно, државни интереси друго. Интереси су државни, да посланик у овоме времену, тешких финансијских прилика, заложи све и сва, да се земља извуче из финансијских криза. Интереси по све дневни налажу, да сваки посланик, опрезно, са највећом бригом и пажњом, даје сваку парицу, која се буде тражила за поткрепљење државних потреба, да добро мери, да ли је потреба стварна, и да ли треба одмах да се изврши, па тек онда да одобри кредит. Али с друге стране, посланик не сме никако да изгуби из вида, да су они интереси много претежнији и много јачи, које диктира чист патриотизам. Мени је веома мило, што г. Ранко Петровић у своме говору рече, да често патриотизам не треба употребљавати, и да га ваља употребити само онда, кад му места има, али у овој прилици жалим, што га не употреби, јер мислим, да је врло умесно било, употребити га, јер доиста само је патриотизам био, који је диктирао и министру привреде и ондашњој влади, да поднесе предлог Скупштини, да држава гарантује друштву 6%, и Скупштини, да тај предлог усвоји. Кад је финансијски одбор учинио предлог, да се ово питање на тај начин реши, што ће се пароброд „Делиград“ бесплатно уступити једном друштву, које тек има да се бори са тешкоћама, и које ће послужити општим интересима, учинио је то из патриотске намере. Можда се ко од вас вара, да пароброд „Делиград“ данас има некакве велике вредности, да је дакле, то лађа, која кошта тако скупо, да је тешко растати се са тако великим иметком. За време, док сам ја био министар народне привреде, он је два пута ишао на оправку; један пут је оправка коштала око 36—37 хиљада динара, а други пут око 80 хиљада динара; у Пешти је лежао три месеца, и кад је дошао после три месеца, опет је био неспособан за рад. „Делиград“, овакав какав је, он није ништа друго, до један обичан шлеп, и пародродско друштво са „Делиградом“ оваквим, какав је, може да се користи само као са једним добрим шлепом. А ако хоће друштво да се користи њиме као са лађом, то би могло да буде само,

ако се са свим измени друга машина, а то ће коштати толико колико половина саме лађе. На овај начин, као што је казао г. Риста Поповић, држава скида са својих леђа један терет, и даје га друштву да оно поново уложи свој капитал, а у исто време, друштво морално обвезује, да буде спремно и готово да послужи оним циљевима и државним пословима, који су прека потреба у свако време, како наступе озбиљни тренуци у држави. Дакле, ја мислим, ако г. министар народне привреде до сада и није казао своје мишљење о овом питању, да он неће бити тврде речи, сад кад је крајње време да каже, да није томе противан, и мислим да није требало водити оволику дебату, јер вас у неколико износи и мало смешним, код овако ситних ствари. Пароброд „Делиград“ са шлеповима, ако се процени може изнети 20—30.000 дин., и то је та сума, око које се бакћемо овде, а јуче смо приватним људима давали веће ствари.

Министар народне привреде Раша Милошевић — Питање је истина ситно, али често и ситна питања могу да занимају Скупштину и да изазивају крупне последице, те према томе, и није ни мало чудно, што се ово питање овако отегло. Господо, пре но што сам се решио да поднесем Нар. Скупштини овај предлог на решење, ја сам ступио у преговоре са паробродским друштвом и резултат тога преговора био је тај, да је друштво добровољно пристало, да откупи од државе пароброд „Делиград“ са шлеповима по оцени једне стручне мешовите комисије, у којој ће бити чланови од стране министарства народне привреде и чланови од стране тога друштва: дакле, само друштво налазило је да има разлога да купи пароброд „Делиград“ од српске државе. Ја, као министар привреде, изјављујем, да немам никаквога разлога да поклањам пароброд са шлеповима никоме, па ни нашем паробродском друштву.

Пре свега не поричем све оне лепе циљи и намере, које има да достигне наше паробродско друштво. Српска држава, поимајући све оно, што треба једно наше паробродско друштво да постигне, учинила је доста велике жртве од своје стране, кад је уписала велики број акција тога друштва; па не само што је уписала велики број акција, него је осигурала извесну добит самом том друштву. Ако сад српска држава у замену за пароброд добије извесан број акција, онда нема сумње, да ће српска држава имати и јачег удела у свима пословима тога паробродског друштва, него што би имала, кад би „Делиград“ са шлеповима поклонила. Сем тога, има једна фина ствар, коју су г. г. говорници може бити увидели, али су избегавали да је спомену, а то је ова: за случај ако приходи паробродског друштва не буду били толики, да може без помоћи државне да плаћа акционарима 6 од сто у том случају, у случају штете дакле, кад не би било прихода толико да се измире огарантовани 6 на сто, у том случају добит је за српску државу, ако буде имала у рукама акције за вредност пароброда са шлеповима, јер ће платити у толико мање интереса, у колико више буде имала акција у својим рукама. Ову околност, господо, не треба губити из вида. Разуме се, ако буду повољни резултати, ако приходи буду већи од 6 од сто, онда је добро и за српску државу као и за све акционаре; али, ако буду резултати рада паробродског друштва неповољни, онда ће у толико мање штете бити за српску државу, у колико има више акција. То не треба заборавити у толико пре, што и само паробродско друштво увиђа, макар да је „Делиград“ индустријски инвалид, да може још дуго да ради, па га за то и тражи. Што данас „Делиград“ нема довољно прихода, томе није узрок то, што не ради довољно, он ради као коњ, он врло много издире, само му се не плаћа. Кад би „Делиград“ наплаћивао онолико, колико наплаћују приватна друштва, и кад би га поставили на индустријску ногу, онда би он радио као што раде и пароброди свију приватних друштава и истеривао би све своје трошкове.

Кад се, дакле, даје један пароброд друштву, онда му се не даје један белај, него му се дају шест шлепова и један пароброд, који врло добро ради и на кога је пре две године утрошено само на оправку 80.000 динара. Он се налази у таквом стању да данас ради, и ради добро, и од кад сам ја министар није се утрошила ни једна пара за његову оправку; а ни у једној фабрици, ни у једном индустријском предузећу није могуће да један етаблисман ради а да се на њега не троши. Нисам могао да сазнам тачну цифру колико кошта „Делиград“, али у колико сам дознао од прилике кошта 24.000 дуката. Дакле, вредност није мала, да то можемо упустити олако. Сад колико ће проценити, то је ствар комисије. Нема сумње, ако га комисија процени 1 динар, ја га дати нећу, он ће мени да чини веће услуге, него што је вредност једног динара. И не заборавите, господо, да „Делиград“ и данас врши услуге држави, и кад се држава лишава таквог једног средства, којим она располаже у свако време, онда не треба заборавити то, да за тај „Делиград“ треба да се прими колико толико акција, да будемо јачи акционари, те да утичемо на цео ток послова у том друштву.

Говори се: шта ће бити са чиновницима? Па, господо, ко има 10 год. службе, можда ће се употребити и даље у служби паробродског друштва. А кад друштво узме Делиград можда ће задржати исти персонал, јер у колико се увећа број бродова нема сумње — ако не буде баш у правој сразмери — да ће требати и већи број персонала. Нема сумње, да ће паробродско друштво требати стручан персонал, па, ако су добри, друштво ће их примити. А ако немају 10 год. службе и друштво их не прими, нека траже другу службу, ја о њима нећу да водим рачуна.

Овде је један од г. г. говорника рекао: што ће нам „Делиград“, кад од њега имамо само штете. Може, господо, какво предузеће и да буде штетно, али се нико не решава да такво предузеће коме поклони. Ја вас питам: кад неко од вас има млин или воденицу, или ма какво друго имање, па му та имања не дају довољно прихода, него им чак и штете доносе, онда нико од вас неће такво имање поклонити, него шта ради? Предузима сва средства да му се приходи увећају. Ако има на пр. воденицу, поклањате ли је? Не, него оштрите камење и предузимате разне мере, да добијете што више ујма. Или ако вам млин или воденица и после предузетих поправака не даје жељени резултат, онда, не радите у прво време као што би требало, гледате да је продате, ако је повољна цена а ако није, она често пута ради са штетом, али је тек не поклањате. Дакле, свакако, ако моја кућа не даје довољно кирије, ја је не поклањам него продајем?!

Дакле, ја вас у име владе молим, да примите предлог, а разуме се, да ће то бити у интересу наше трговине и у интересу државе, јер ће тако држава да сачува себи јачи утицај на ток послова у паробродском друштву.

Известилац Андра Парађанин — Шта је руководило финансиски одбор, да овакав свој извештај поднесе казали су господа: Поповић, Таушановић и други, и ја сад, кад би о томе говорио, само бих понављао њихове речи. Ја ћу да вам скренем пажњу на сам предлог г. министра привреде, за који се држе сви предговорници, који су за то, да се по предлогу његовом поступи. Добро кад проштудирамо предлог министров, није ништа друго но оно, што и одбор предлаже. Г. министар хоће, бар по мом мишљењу, својим предлогом да учини једну уштеду држави, ако га продамо. Г. министар овде каже: „Овлашћује се министар народне привреде, да може државни пароброд Делиград са шлеповима његовим уступити пр. срп. краљ. повл. брод. друштву за друштвене акције по процени једне мешовите комисије“. Ту ће процену извршити нека комисија, она ће проценити ко зна како. Друштво дакле, нема готових новаца да плати држави цену, која буде одређена, те да би држава могла какву своту новаца унети у своју касу. Оно даје акције, и како ја мислим ово није ништа друго, него размена два непотребна добра. Друштво даје акције, које му бадава леже а држава даје Делиград, који јој је такође непотребан. Шта ће бити, ако дамо Делиград за акције, па још ако наступи случај, да друштво потражи и другу уплату акција а по врх свега тога још, ако друштво ликвидира, онда не пропада само Делиград но и акције и онај новац, који је држава за исте дала, и онда је свакојако пропало све. Одбор

је мислио да је много боље да се Делиград поклони и с тога је овакав извештај и поднео, те да се нема ништа више посла око тога, а до вас стоји, које ћете и које мислите да је боље оно и примите.

Потпредседник — Претрес је свршен. Скупштини је познато да на предлог одбора није пристао г. министар привреде. Одбор се поделио ва већину и мањину. Већина одборска је за то да се Делиград уступи бесплатно бродарском друштву а мањина је за предлог г. министра да се Делиград прода.

Хоћемо ли прво гласати о предлогу министровом?

Љуба Јоксимовић — Никад се до сад нисам уздржао од гласања и ако сам више од 5 год. посланик, али данас сам приметио нешто што морам да признам, да досада то нисам могао да приметим и што је врло важно и на што би Скупштина требала више пажње да обрати. Једна је реч од једног говорника можда и неотице пала први пут, али она се данас по други пут понавља и с тога да ми се не би пребацило да сам заинтересован у овој ствари, по што сам акционар овога друштва, ја ћу се уздржати од гласања. Г. Милетић и Д. Димовић знамо како су се борили, кад је било питање о фабрици параћинској и нико им није казао да су они заинтересовани у ствари Минха. Но данас г. Никодије Милетић вели, који је против његовог мишљења да је заинтересован. Господо, то зависи од васпитања господина Милетића. Ја нисам кадар да га сад васпитам. Ако он то продужи и даље, на Скупштини је то да оцени да ли то ваља или не ваља, али ја морам да приметим да нам нико од противника наших ни либерали ни напредњаци нису никад казали, да смо заинтересовани, с тога дакле, да се не би то доцније пребацивало можда и од пријатеља наших, ја се уздржавам од гласања.

Потпредседник — Ставићу на гласање предлог г. министра.

Арсеније Прокопијевић — Ја бих молио, како смо се у овој ствари поделили да гласамо поименце. (Чује се: *врло добро*). Молим 20 посланика да ме потпомогну. (*Потпомажу га.*)

Потпредседник — Према томе гласаћемо поименце. Ко је за предлог г. министра, да се Делиград уступи паробродском друштву за акције, гласаће *за* а ко је против тога, гласаће *против*.

Секретар прозива:

Алекса Трајковић *за*, Андра Ђорђевић *за*, Андра Степановић *за*, Андра Параћанин *против*, Анта Рајичић *за*, Антоније Поповић *против*, Арсеније Прокопијевић *за*, Благоје Божић *за*, Богосав Поповић *против*, Васлије Живановић *за*, Велимир Карић *не гласа*, Владимир Поповић *за*, Владислав Павловић *за*, Вукашин Петровић *за*, Вуча Николић *за*, Гаврило Милорадовић *за*, Данило М. Јовановић *за*, *Димитрије Димовић*. — Придружујући се разлозима г. Љубе Јоксимовића, који је изнео узроке, са којих се уздржава од гласања, ја одбијам од себе оно, што је напоменуо мој друг г. Никодије Милетић, изјављујем, да се и ја уздржавам од гласања; Димитрије Карић *за*, Димитрије Кирковић *не гласа*, Доброслав Ружић *против*, Драгутин Дединац *за*, Ђока Анђелковић *за*, Ђока Бојић *за*, Ђока Брачинац *против*, Ђока Владић *за*, Ђока Стојковић *не гласа*, Живан Сретеновић *за*, Живко Малопарац *за*, Здравко Пауновић *за*, Јован Николић *за*, Јован Сопроновић *за*, Јован Станковић *за*, Јован Шелмић *за*, Јованча Стојановић *за*, Јоца С. Јовановић *за*, Јоца Селић *за*, Коста Таушановић *против*, Лазар Прокић *за*, Љуба Јоксимовић *не гласа*, Љуба Ковачевић *за*, Љуба Николић *против*, Љубисав Благојевић *против*, Марко Петровић *против*, Марко Швабић *за*, Мата Максимовић *за*, Мика Даниловић *за*, Милан Ђурић *против*, Милан П. Милићевић *за*, Милија Миловановић *не гласа*, Милоје Барјактаровић *за*, Милосав Витић *за*, Милош Богдановић *за*, Милош Ђорђевић *против*, Милош Марковић *за*, Милун Миљковић *за*, Милутин Гарашанин *за*, Митар Миићевић *за*, Миња Бранковић *за*, Михаило Радовић *за*, Михаило Ристић *за*, Михаило Стојаковић *против*, Никодије Милетић *за*, Никола Поповић *за*, Новак Милошевић *за*, Павле Крстић *за*, Павле Ранковић *за*, Павле П. Смиљанић *за*, Петар Ђаковић *за*, Пера Павловић *за*, Радисав Митровић *за*, Радован Поповић *против*, Ранко Петровић *за*, Ранко Тајсић *за*, Раша Милошевић *за*, Раша Нинић *за*, Риста Поповић *против*, Сава Грујић *за*, Сава Милићевић *против*, Светозар Славковић *за*, др. Станојло Вукчевић *за*, Станко Петровић *за*, Станча Виденовић *за*, Стеван Ристић *за*, Стеван Д. Поповић *против*, Тодор Дидић *за*, Тодор Радовановић *не гласа*, Тома Бојичић *за*, Урош Плазина *за*, Филип Милојевић *за*, Павле Ј. Вуковић *не гласа*.

Изволте чути резултат гласања. Гласало је свега 93 посланика, од којих је гласало за предлог министров 69, против 15 а 9 се уздржало од гласања. Према томе објављујем да је Скупштина усвојила предлог г. министра привреде. —

Овим је исцрпљен данашњи дневни ред, и с тога данашњу седницу закључујем а другу заказујем сутра у 8 часова пре подне. На дневном је реду други претрес измена у закону о царинском устројству.

(Састанак је трајао до 1 час. по подне.)

---

53 САСТАНАК

8 августа 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Алекса Ратарац

Присуствовали су од г.г. министара: министар финансија, иностраних дела и привреде.

Почетак у 9 часова пре подне.

Потпредседник — Отварам 53 састанак. Изволте чути протокол 52 састанка.

Секретар Љуба Јоксимовић прочита протокол.

Потпредседник — Усваја ли Скупштина прочитани протокол? (*Усваја*). —

Изволте чути молбе и жалбе, које су Скупштини упућене.

Секретар чита:

Суд општине брестовачке (у срезу лесковачком, округу врањском), моли, да се село Доње Бријање не одвоји од исте општине;

Сељани из Заклопаче (у срезу грочанском, округу подунавском), моле, да се у Београду укине трошарина; и

Милисав Рајковић из Београда, моли, да може просити.

Потпредседник — Све ове молбе упућују се одбору за молбе и жалбе.

Потпредседник — Има реч Миња Бранковић.

Миња Бранковић — Ја бих молио председништво, да ми објасни, зашто ове Скупштине није изнет предлог Алексе Ратарца, о београдској трошарини?

Потпредседник — Предлог Ратарчев и другова, није могао ове Скупштине да дође на дневни ред с тога, што по прописима пословника скупштинског, није могао да прође кроз све оне путове, које пословник прописује. —

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду други претрес измене закона о царинском устројству. Молим г. известиоца да дође.

Известилац Јован С. Јовановић прочита § 1, (ст. 444).

Потпредседник — Пошто нико не тражи реч, то стављам на гласање: Ко је за то да се члан 1 прими, нека седи, а ко је против, нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем, да је Скупштина усвојила чл. 1.

Известилац прочита § 2. (стр. 444).

Потпредседник — Усваја ли Скупштина прочитани параграф? *(Усваја).*

Известилац прочита § 9. (стр. 444).

Потпредседник — Усваја ли Скупштина прочитани параграф? *(Усваја).*

Известилац прочита § 81. (иста стр.).

Потпредседник — Усваја ли Скупштина прочитани параграф? *(Усваја).*

Известилац прочита § 82. (иста стр.).

Потпредседник — Усваја ли Скупштина прочитани параграф? *(Усваја).*

Известилац прочита § 83. (стр. 444).

Потпредседник — Усваја ли Скупштина прочитани параграф? *(Усваја).*

Известилац прочита § 84. (стр. 444).

Потпредседник — Усваја ли Скупштина прочитани параграф? *(Усваја).*

Известилац прочита § 110. (стр. 444).

Потпредседник — Усваја ли Скупштина прочитани параграф? *(Усваја).*

Известилац прочита § 112. (стр. 444).

Потпредседник — Усваја ли Скупштина прочитани параграф? *(Усваја).*

Известилац прочита § 119. (иста стр.).

Потпредседник — Усваја ли Скупштина прочитани параграф? *(Усваја).*

Известилац прочита § 121. (иста стр.).

Потпредседник — Усваја ли Скупштина прочитани параграф? *(Усваја).*

Известилац прочита § 122. (иста стр.).

Потпредседник — Усваја ли Скупштина прочитани параграф? *(Усваја).*

Известилац прочита § 123. (стр. 445).

Потпредседник — Усваја ли Скупштина прочитани параграф? *(Усваја).*

Известилац прочита § 124. (иста стр.).

Потпредседник — Усваја ли Скупштина прочитани параграф? *(Усваја).*

Известилац прочита § 125. (иста стр.).

Потпредседник — Усваја ли Скупштина прочитани параграф? *(Усваја).*

Известилац прочита § 126. (иста стр.).

Потпредседник — Усваја ли Скупштина прочитани параграф? *(Усваја).*

Тиме је свршено друго читање овога закона. Закон се враћа одбору да исправи редакцију, па да се после, кад се врати из одбора, о њему поименце гласа. —

Молим вас, господо, како је сад свршетак скупштинских седница, то је потребно, да Скупштина изабере одбор од 7 чланова, који ће са председништвом прегледати и оверити скупштинске рачуне. С тога молим г. г. посланике, да се састану у секције, и свака секција да изабере по једног члана за тај одбор. За то време дајем четрт часа одмора.

После одмора

Потпредседник — Одбор је прегледао редакцију измена у закону о царинском устројству. Изволте чути г. известиоца.

Известилац Јован С. Јовановић чита целокупне измене у закону о царинском устројству.

Потпредседник — Сад ће се гласати поименце о овом закону. Ко је за закон, гласаће за, а ко је против закона, гласаће против.

Секретар прозива:

Алекса Ратарац *за*, Алекса Трајковић *за*, Андра Ђорђевић *за*, Андра Николић *за*, Андра Степановић *за*, Андра Параћанин *за*, Анта Рајичић *за*, Антоније Поповић *за*, Арса Дреновац *за*, Арсеније Прокопијевић *за*, Благоје Божић *за*, Богосав Поповић *за*, Василије Живановић *за*, Велимир Тодоровић *за*, Владимир Поповић *за*, Владислав Павловић *за*, Вукашин Петровић *за*, Вуча Николић *за*, Гаврило Милорадовић *за*, Данило Јовановић *за*, Димитрије Димовић *за*, Добросав Ружић *за*, Драгомир Рајовић *против*, Драгутин Динац *за*, Ђока Бојић *за*, Ђока Брачинац *за*, Ђока Владић *против*, Ђока Стојковић *за*, Ђура Хорватовић *за*, Живан Сретеновић *за*, Живко Малопарац *за*, Здравко Пауновић *за*, Јован Николић *за*, Јован Сопрановић *за*, Јован Станковић *за*, Јованча Стојановић *за*, Јоца С. Јовановић *за*, Јоца Селић *за*, Лазар Прокић *за*, Лука Лазаревић *за*, Љуба Јоксимовић *за*, Љуба Ковачевић *за*, Љуба Николић *за*, Марко Швабић *за*, Мата Максимовић *за*, Мика Даниловић *за*, Мика Х. Тонић *за*, Максим Сретеновић *за*, Милан Ђурић *за*, Милан Милићевић *за*, Милија Миловановић *за*, Милоје Барјактаровић *за*, Милош Ђорђевић *за*, Милош Марковић *за*, Милун Миљковић *за*, Милутин Гарашанин *за*, Митар Миићевић *за*, Миња Бранковић *за*. Михаило Веселиновић *за*, Михаило Вујић *за*, Михаило Марковић *за*, Михаило Мартинац *за*, Михаило Поповић *за*, Михаило Радовић *за*, Михаило Ристић *за*, Михаило Стојаковић *за*, Никодије Милетић *за*, Никола Поповић *за*, Новак Милошевић *за*, Павле Крстић *за*, Павле Поповић *за*, Павле Ранковић *за*, Павле Смиљанић *за*, Петар Ђаковић *за*, Петар Максимовић *за*, Петар Павловић *за*, Радисав Митровић *за*, Радован Поповић *за*, Ранко Тајсић *за*, Раша Милошевић *за*, Раша Нинић *за*, Риста Поповић *за*, Сава Милићевић *за*, Светозар Милосављевић *за*, Светозар Славковић *за*, Станојло Вукчевић *за*, Станко Петровић *за*, Станча Виденовић *за*, Стеван Ристић *за*, Стојан Новаковић *за*, Стојан Станковић *за*, Стеван Д. Поповић *за*, Тодор Дидић *за*, Тодор Радовановић *за*, Тома Бојичић *за*, Урош Плазина *за*, Филип Милојевић *за*, Павле Ј. Вуковић *за* и Димитрије Катић *за*.

Потпредседник — Изволте чути резултат гласања. Гласало је свега 101 посланик, од којих су 99 гласали за, а 2 против закона. Према томе објављујем, да је Скупштина примила у целини измене у закону о царинском устројству. —

Изволте чути списак господе посланика, која су ушла у одбор за преглед скупштинских рачуна.

Поп Марко Петровић, Љуба Јоксимовић, Никола Николић, Лука Лазаревић, Риста Поповић, Сава Милићевић и Миленко Веснић.

Потпредседник — На реду је одговор г. министра иностраних дела на интерпелацију г. Јов. С. Јовановића.

Заступник министра просвете, министар иностраних дела Андра Николић — У место г. министра просвете, који је болестан, ја сам се јуче примио да се одзовем овој потреби господе интерпеланата, те да званичним путем добавим онај документат — ону крштеницу — коју су г. г. интерпеланти, Јоца Јовановић и Алекса Ратарац тражили, али је из извесних разлога нису добили.

Видећи из интерпелације, да се тражи: ако министар не ће да добави овај документат, онда да одговори, за што и по коме основу не ће то да учини, ја сам сматрао за дужност да известим г. министра просвете о томе и да му представим од моје стране, да нема разлога за што министар просвете не би прибавио тај документат, који су г. г. интерпеланти тражили, те да се један спорни посао заврши и г. министар просвете је прихватио мој предлог, и наредио депешом срескоме начелнику, да о самој ствари, кад је рођен г. Павле Поповић, одмах депешом јави, а документат — крштеницу — првом поштом да пошље. На то је дошао одговор од начелника среза млавског и у том одговору срески начелник јавља ово:

Председнику министарског савета, министру просвете и црквених послова

По крштеници, коју је парох села Каменова данас издао, г. Павле Поповић, судија пожаревачког првостепеног суда и

народни посланик, родио се у селу Каменову 23 септембра 1863 год. од оца Гаврила Поповића, свештеника и матере Марије. Крштење је извршио у капели каменовској Лазар Пантелић свештеник, а кумовала Петрија, супруга Миладина Филиповића из Каменова. Крштеницу шаљем поштом.

Свеза ЦБр. 930.

Бр. 8866.

7 јула 1893 год.

Петровац. Начелник срески,

Јаша Големовић с. р.

Према томе ја држим, да је захтев г. г. интерпеланата овим радом задовољан, шта ће они даље радити, то је сад чисто ствар њихова и Скупштине. Од стране владе учињено је, што се могло.

Како је ова интерпелација упућена и на мог друга г. министра унутрашњих дела, то ја држим, да је овим одговорено и за њега и да нема шта више о томе да се одговара.

Павле Поповић — Господо посланици! Кад сам у Народну Скупштину, у овај свети дом ушао, одликован поверењем дичних ми Пожаревљана, ушао сам једино са том мишљу, да како њима тако и васцелој отаџбини и престолу послужим својим радом. Да, господо, то беше мој циљ, то беше моја жеља, то беху моје тежње.

Исто тако при улазу у овај свети дом држао сам, да у њему не ћу наћи и таквих људи, који ће ми, само за то, што сам се овом мишљу носио, стати на пут и спречити ме, да моје жеље, моје тежње остварим, и да отаџбини својим радом послужим. Да, ја сам држао, да у овај дом улазе само људи са чистим срцем, са чистом душом, неоптерећеном злобом, као што сам и ја ушао, једино у циљи, да сви слошке прионемо на опорављење и унапређењу ове наше много напаћене нам отаџбине. Али на жалост, како сам се у томе преварио. И Народна Скупштина, као да није била те среће, да се таквих људи ослободи. И међу нама нашло се људи, којима као да није стало до тога, да у Народној Скупштини гледају људе са млађим напреднијим мислима, већ гледају, да их још у почетку свога развоја униште, сузбију, угуше пре него су се и појавили са својим радом; тако се, господо, не служи отаџбини, тако се отаџбина само руши, јер се млађе снаге убијају и не даје им се могућности, да корисно отаџбини својим радом послуже.

Господо посланици! Носећи се том мишљу, коју сам напред напоменуо, ја нисам могао, а нисам ни смео, да поверење не примим и својим радом покажем, да се Пожаревљани нису преварили, кад су ме одликовали том чашћу, да и ја учествујем у раду на лепшој будућности миле нам отаџбине.

Ја сам примио то поверење мојих Пожаревљана и не мислећи, да ће ми се на овако циничан начин износити, да ја немам 30 година; ја се примих тога поверења, знајући, да су ме моји мили Пожаревљани, својим гласањем од 20.000 гласова одликовали, и ја га нисам могао сузбити. Пожаревљани су можда с правом рачунали, да ћу штогод моћи послужити народу с тога, што су знали моју спрему; знали су, да сам се школовао овде у Београду, па после и у Паризу.

Господо посланици, као што рекох, тај ме је циљ једино руководио, да ја нисам баш рачунао на кантару, да ли ми је 30 година, или ми је недостајао један или два месеца. Као што кажем, не стоји, и ако је овде крштеница донета, да сам ја рођен збиља 23 септембра, већ ћу се постарати, ако Скупштина то хоће, да ми дозволи, да на ово питање одговорим и расправим онако, како доликује и Народној Скупштини и верификационом одбору, који има да прегледа посланички мандат. Ја сам био тада, а то је 23 септембра, крштен, а 22 априла ја сам био рођен.

Ја ћу показати за што је мој родитељ, мој покојни отац Гаврило Поповић, рђаво завео у протокол дан, кад сам се родио. Као што рекох, ја сам се родио 22 априла, и ја мислим, да ћу то моћи потврдити оним људима, који знају, кад сам се родио. Те године по обичају — кад већ морам да причам како је обичај у кући мога оца био, мој отац своју децу није крштавао за 2—3 месеца, — у току тих дана нас је задесила несрећа, јер су нас зликовци похарали и однели нам 1000 дуката. У таквој незгоди родитељ ми се изгубио, трагао је за зликовцима, јурио је за њима а нико није мислио на новорођено дете, нека се крсти, кад се хоће. То је било, ако се не варам јуна месеца; кад би још ту био поштовани посланик, Павле Станковић из мога села — он то врло добро зна, и он би то потврдио. Дакле, у тако незгодном положају, у коме се налазила моја кућа, кад су ме родитељи крстили, отац ми је заборавио и дан, кад сам се родио и забележио је не 22 април, него 23 септембар и крстио ме тога дана. Дакле, ја сам потпуно појмио да имам 30 година и никад нисам могао помислити, да ће се на овакав цинички начин тражити могућност, да ме са ове посланичке клупе отерају. Мени је са свим све једно, да ли ћу ја бити и даље посланик или не, али не могу дозволити, да се како мени тако и мојим бирачима на овај начин пљуне у образ. Ја молим Скупштину, да донесе своју одлуку и одгоди ово, док се тачнији подаци о томе не донесу.

Може бити, да ће се рећи, па ово је јавна исправа. Ја мислим, да ће за Скупштину бити довољно ово, што сам изнео, да се збиља могло онако рђаво погрешити, да се дан рођења заведе погрешно у протокол крштених, и, господо, кад се полази с те стране, ја кажем, да фактички имам 30 година. Али, још и ово: да ја, као што су казала господа интерпеланти, имам 29 година, 11 месеци и 8 дана, ја се чудим, како се могло овако једно питање истаћи; зар само за то, што једном посланику треба само још месец дана, због тога зар још треба кварити народ? Ја мислим, да ће се Народна Скупштина у својим одлукама руководити не само правилношћу, него и корисношћу. Верификациони одбор свршио је свој посао, и донео мишљење, да су избори правилни, и кад је цела Скупштина то усвојила, онда се не може даље трагати, јер, кад би се то радило, онда би се сваки посланик могао избацити напоље; само треба да се каже, да један нема више од 25, други 28 година и т. д. Дакле, верификациони одбор је суд, који расправља та питања и износи их пред Народну Скупштину. Можда ће ко рећи, како се сад може износити такав један факт? То је питање, за које је могао свако да зна, да ли сам ја имао или не прописани број година. Интерпеланти су могли још у оно доба изнети своју жалбу, кад је верификациони одбор имао да прегледа посланичка пуномоћија, али кад је верификациони одбор свршио тај посао и Скупштина је по закону примила мој мандат, онда нисам мислио да се овако питање потрже, и држим, да би по закону Скупштина гребала ову интерпелацију да одбаци. Али, ако нећете ово питање да одбијете с тога, што му нема места, онда треба по овом другом: Скупштина не треба да пренагли по овом питању, него да има на уму, да је погрешно заведен дан рођења у протокол крштених. Верификациони одбор, који се тим питањем бави, може донети одлуку о томе, да ли сам ја имао 30 година или не, кад сам био кандидован за народног посланика, а ја знам, да ће се Скупштина руководити у овом питању и правилношћу и корисношћу, и ако то буде, онда ће се ово питање решити онако како треба.

Јован С. Јовановић — Молим вас, господо, ја као интерпелант немам потребе, да на дугачко и на широко говорим, по што је моје мишљење и уверење, да г. Павле Поповић нема 30 година, доказао је и извештај од начелника среза млавског. Имао бих само да учиним неке примедбе на говор г. Павлов, а то с тога, да господа посланици не би олако примили сва она његова причања о добу рођења његовог. Треба само знати, да је Павлов отац био свештеник, и као свештеник потпуно је знао ред, како треба заводити у протокол крштених дан рођења као и крштења детињег, и ја сам уверен, да је он, његов отац, завео у протокол право стање ствари. Да је то био какав прост сељак, Влах из Омоља, који је неписмен, могло би се и веровати причању Павловом, али свештеник бити и онако урадити, утерује ме у веровање да Павле неистину говори. Ја мислим да оцена самог Павла о рођеном

му оцу није требала онако да испадне, јер га износи као неуредна свештеника, а то не служи на част добром сину. Што даље наводи, да је то маленкост, што нема године и да не би требало Скупштина да води претрес о томе, ја само ово напоминьем, да 96 члан Устава каже, да посланик треба да има 30 година, а да Скупштина погази члан 96, ја мислим, да је г. Павле „*мали*“, да му Скупштина ту љубав учини.

Ја молим, да Скупштина ово упути верификационом одбору, да он донесе решење према одредбама законским.

Алекса Ратарац — И ја сам потписао ову интерпелацију. Не бих говорио сад, јер немам шта, по што је овде јавна исправа и тачно извешће; него бих требао неколико речи да кажем господину бившем посланику, Павлу Поповићу, који вели, да је дошао у овај дом, да послужи престолу и отаџбини и да му ми то на неки цинички начин бранимо. Нико му то не брани, да служи престолу и отаџбини, и ми смо за то дошли овде, али, кад дођемо у овај дом, морамо да послужимо онако, како прописује Устав. Мени изгледа чудновато, кад он као судија хоће причањем да одбрани себе, да има 30 година и да је рођен 22 априла, а не 23 септембра као што говори крштеница. По томе изгледа, да он не зна шта је крштеница, да је то јавна исправа и да се не може сведоцима доказивати противно ономе, што је у крштеници. Да ли се то слаже са његовим положајем, не знам, али не да му фали месец и два, него само 2 сата, он одмах треба да узме капу, па да иде на галерију; ту нема погађања. Јавна исправа доказала је, да смо ми имали право, да ово није била само новинарска вест, него да је био истинит глас, да он није имао 30 година, и према томе ја као посланик имам право да га осудим, што се кандидовао за посланика и дошао у Скупштину, кад је знао да по крштеници није имао 30 година. А ми нисмо за осуду, који га терамо да иде на галерију, и ја мислим, да ће Скупштина и влада знати шта ће даље радити.

Михаило Поповић — Господо, Устав и закони морају се поштовати. Ако хоћемо да се наша држава развија правилно, онда се мора устав поштовати у свима његовим одредбама. Ако ми то начело усвојимо, да Устав, ма у којој одредби, ма у најнезнатнијој одредби мало нагриземо, онда смо ми с тим већ створили један преседанс за кршење и нагризање свију осталих уставних одредаба. Према томе, позивање господиново на службу Краљу, Отаџбини и народу, овде је било сасвим неумесно. Ко хоће истински да служи интересима земље и престола и народа, тај на првом месту мора да да поштује Устав и законе. По чл. 96 са свим је јасно, да човек, који није навршио 30 година, не сме да дође у Скупштину, он може ући у Скупштину, против воље Устава, али ми, који смо дошли овде да све послове радимо на основу Устава и закона, ми не смемо допустити не ни дана него ни секунда, да један човек седи у Скупштини против воље Устава Према томе овде г. Павлу Поповићу не може бити места, по што нема 30 година, јер то Устав неће, а наша је воља код уставне воље сувише мала. Позивању г. Павла Поповића на тај факт, да је верификациони одбор већ свршио ту ствар и да је Скупштина примила извештај и да би према томе већ тај чин био довољан да га и даље задржимо у Скупштини, апсолутно нема места никако. Господо, тим чином потврђује се морална незрелост г. Павла Поповића, јер се тим чином доказује ни мање ни више него, да је г. Павле Поповић ишао на то да обмане Скупштину. И збиља, он је обмануо и своје бираче и верификациони одбор и Народну Скупштину. И сад, кад Народна Скупштина види, да је нешто усвојила у обмани, зар Народна Скупштина да то своје дело на обмани основано не поправи? Поступак г. Павла Поповића не може се никако одбранити. Ја сам од г. Павла очекивао сасвим другу реч, ја сам очекивао од њега, као судије, који зна колико се морају поштовати закони, да ће у својој речи казати, да се случајно помео у рачунању својих година, што се у осталом може догодити, те је мислио, да је за годину дана старији него што је. Али, признавати да нема 30 година, па онда, кад Скупштина тражи, да се Устав поштује, пребацивати Скупштини да она хоће на цинички начин да стане на пут човеку, који хоће да служи интересима народа и Отаџбине, таквом пребацивању нема места. Ми смо у том положају да та пребацивања не само вратимо г. Павлу Поповићу исто тако, него још са јачом оштрином. Но да се не би опет огрешили о пословник, ја мислим, да би требало ову кривицу, као један нов прилог, послати верификационом одбору, као прилог, који ће растерати ону обману, под којом је верификациони одбор предложио г. Павла Поповића за посланика, и сад кад добије тај нови прилог и по што се увери, да је обманут, да донесе ново решење на основу новог прилога и да свој извештај најдаље сутра у јутру изнесе на решење.

Павле Поповић — Ја ћу да будем кратак. Ја ћу напоменути само ово. Жао ми је што је господин мало час напоменуо, да сам ја признао, да нисам имао 30 година. На против, ја сам тврдио, да сам знао, да сам имао 30 година, онда кад сам био кандидован за народног посланика, и отуда ја сам после закључио да је у крштеници рђаво забележено време, кад сам се родио. И ја сам тражио, да ми Скупштина у овом питању дозволи, да кажем своје наводе, кад се они оспоравају, а ја мислим, да је ово довољно, па да уверим Скупштину, да је могао наступити тај случај услед непогода, које су биле у кући, те се у тој несрећи заборавило и на дан да се тачно забележи, кад је рођење било. Дакле, кад сам навео те разлоге, ја мислим, да Скупштина треба да ми дозволи да добавим доказе, те да уверим Скупштину, да не стоји оно, што су г. г интерпеланти изнели, да ја немам 30 година. И кад то будем потврдио, онда нека Скупштина реши, да ли ће поклонити већу пажњу, већу веру овоме, што је овде изнесено или ономе, што ћу ја као доказ изнети.

Михаило Поповић — Ми, господо, у овој ствари не смемо да будемо неправедни, али и поред овог званичног акта ја налазим разлога за своје уверење, да г. Поповић нема тридесет година још и у самом понашању и ћутању његову од онога дана, кад је та вест о његовим годинама публикована у јавности. Част му је, господо, тада диктовала, да изађе и противно докаже, или ако би било оно у истини, што се у штампи наводи, да положи мандат. То су једина два излаза, трећега није могло да буде. Што г. Поповић није ни покушао, да обори изнето тврђење, то доказује, да је она вест у новинама изнесена била истинита. А кад то стоји, онда је г. Поповићу и најбитније поимање части диктовало, да положи посланички мандат. Та се вест сад потврђује и овим званичним извештајем, и онда ја имам довољно уверења, довољно разлога да верујем, да г. Павле Поповић има свакако ту намеру, да, пошто се Скупштина сутра распушта, да он сада решење скупштинско о овој ствари одложи до онога времена, кад напуни 30 година и кад се може кандидовати као посланик. Ја могу у напред да сумњам и не могу да верујем, да ће бирачи по ново кандидовати г. Поповића за посланика, али све једно, био он поново кандидован или не, Скупштина не сме да има обзира према човеку, који њену пажњу ни најмање не заслужује, јер је покушао да обманом заведе Скупштину на гажење Устава.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 71 УТОРАК 31 АВГУСТА 1893 ГОДИНА III

53 САСТАНАК

8 августа 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Алекса Ратарац

(НАСТАВАК)

(О интерпелацији због П. Поповића, Мих. Поповић).

Замислите, господо, шта би било у том случају, кад би г. Павле остао као посланик при решавању појединих ствари и гласао о њима ма да он као посланик испод 30 година нема више но оноликo права, колико има човек са улице?.. Узмите случај, како би се правно сматрало оно решење, за које је 50 гласало за, а 50 против и г. Поповић својим гласом дао силу једној половини правих посланика; колико би оно имало вредности, пред свима савесним и озбиљним политичким оцењивачима, кад бисмо га ми донели и кад би његов глас чинио већину, каквих случајева може врло лако да наступи? Чиме би Скупштина, чиме бисте ви бранили важност таквог решења?

Са тих разлога, ја дакле држим, да Скупштина не треба да поклони никакву пажњу разлозима г. Поповића, већ треба ову ствар да пошље верификационом одбору, који ће још после подне поднети свој извештај, како би Скупштина сутра могла о томе да донесе своје решење.

Алекса Ратарац — Ја мислим, да смо довољно обавештени и више о тој ствари не треба ни да говоримо, и сматрам, да је сад најбоље учинити један мотивисан предлог, као прелаз на дневни ред. Но пре, него што то учинимо, ја мислим, да Скупштина треба да донесе решење о томе, да г. министар правде оптужи г. Павла касационом суду, те да га он казни за обману.

Дакле, ја предлажем овакав мотивисан прелаз на дневни ред: „Пошто се из одговора г. министра види, да Павле Поповић нема 30 година, то предлажемо, да се та ствар расправи у верификационом одбору, који има још данас поднети извештај о томе Скупштини.“

Риста Поповић — Ја нећу да улазим у то питање, да ли г. Павле Поповић има 30 година или не, али, кад је г. Ратарац поднео овај мотивисан предлог за прелаз на дневни ред, онда сматрам за дужност, да кажем неколико речи.

Није овде питање о томе: да ли ће овде г. Павле остати као посланик или не; но главно је, што Скупштину има да руководи то начело: да она не сме стварати једну нову праксу, нов услов, по коме ће неко доцније да се позива на то решење скупштинско, па да чини злоупотребе на основу њега. Скупштина не може ништа друго да решава сем онога, на што има право по пословнику. Ако г. Павле нема заиста 30 год., онда он према Уставу не може ни да буде посланик, али докле се то не докаже путем, којим пословник то прописује, ја мислим, да ми не можемо ову ствар да решавамо онако, преко колена.

Ми не можемо према простој депеши капетановој, да доносимо овако решење, јер ма шта да дође пред Скупштину, Скупштина мора то да упути надлежном одбору, који ће Скупштини поднети свој извештај, па тек онда Скупштина има о томе да донесе своје решење. Али, радити овако и просто заповедити одбору, да он ову ствар сврши за два сата, ја мислим, да се то не слаже са пословником, а да за то немамо ни потребе.

Сад, кад се повела реч о депеши и кад је казато, да је ово званичан акт, ја имам да кажем, да сам ја читао око 100 оваквих депеша, које су за време прошле владавине биле изнете, а које немају никакве везе са истином. Такве је депеше слао Каменчић, Милан Васиљевић и Алекса Радуловић бившем министру Рибарцу, и ако су оне ретко кад биле истините, и разуме се, кад би ми сад узели у решење ову ствар, према депеши г. Јаше Големовића, који је истина капетан радикалне владе, можда бисмо се ми овде огрешили о истину, јер се може свакако претпоставити, да и г. Големовић буде преварен. С тога ја мислим, да би најправилније било, да ми ову ствар упутимо верификационом одбору, као што то пословник прописује, па пошто нам он поднесе свој извештај, онда тек о тој ствари да решавамо.

Разуме се, овде нико не може седити на овим клупама, који нема законских услова; али, ми бисмо пошли врло рђавим путем, кад бисмо ову ствар решили на просту доставу срескoг начелника, јер може да се деси случај, да тај срески начелник поднесе лажан извештај, па зар ми онда, на основу тог лажног извештаја да решавамо. По мом уверењу, за ову ствар само је званичан документат доказ, а тај документат је *крштеница*. А извештаји, које шаљу капетани могу бити и лажни. Кад дође званичан документат пред Скупштину, разуме се, да неће бити ни једног од нас, који ће тог посланика да узме у заштиту, па нећемо ни Павла Поповића. Али, да ми истерамо г. Павла Поповића на просту доставу једног капетана, ја мислим, да не треба тако да решавамо; јер, може се десити случај, да се такве депеше шаљу са рђавом намером, да спрече улазак људима, који су противни владајућем режиму. Ја верујем, да ће верификациони одбор свршити савесно ову ствар, али, ако буде решавао по званичној депеши, а не по документима, ја држим, да то није умесно, и да не треба овако наглити са том ствари, да се сврши за 2—3 сата, већ треба да свршимо тај посао онако, како нам доликује и како треба да га свршимо.

Михаило Поповић — Није ово, господо, „некаква“ депеша среског начелника; то је *званичан акт, који се званично тражи*, и у коме је нарочито наглашено, да се он изузме од надлежног свештеника: и ово је извештај тога свештеника, који је надлежан да даје крштенице. И сад, ако ми дајемо мање важности овоме званичном акту, него крштеници, онда ни сама крштеница, ни извод, из кога је акт извађен, не може се веровати, да је истинит. Па онда, ако пођете тим путем, можете тако исто да осумњичите и крштеницу, јер се по тој логици може натерати несавестан свештеник, да и у крштеници каже за једног човека, који има 60 год., да нема ни 25!...

С тога ја, од овога часа, од како сам потпуно уверен, и према досадањем раду г. Павла Поповића и ћутањем његовим, нећу у Скупштини никад гласати нити дати глас са оним људима, који немају права ни квалификације да буду посланици; ја то нећу да урадим ни за чију љубав, па ни за љубав г. Ристе Поповића.

Заступник мин. просвете, министар иностраних дела Андра Николић — Изгледа ми, да се овде хоће мимо интерпелације да донесе решење које се не слаже са оним чланом пословника, који говори о завршетку претреса по интерпелацији. Са тога сам слободан, да вам обратим пажњу господо, да је овде на дневном реду интерпелација, да сам ја ту интерпелацију за г. министра просвете примио и на њу одговорио. Сад, Народна Скупштина има да реши: да ли је одговором и радом министра просвете или управо његовог заступника задовољна или не? (Чује се: *јесте*). Кад су како чујем, г.г. интерпеланти а и Скупштита задовољни са одговором мојим, онда би могли да изразе то своје задовољство једино — простим прелазом на дневни ред. Ако би се пак доносила мотивација, онда би то било у противности и онда би фактички изгледало, да Скупштина није задовољна одговором. Мислим да се не варам, кад кажем, да се овде мешају две ствари, не што би Скупштина хтела да изрази своје незадовољство према раду министровом, него што се боји, да простим прелазом на дневни ред, не остане нерешено питање о г. Павлу. Ја мислим, да се обоје може свршити подвојено. Нека господа потраже други какав начин, да предузму кораке противу Павла Поповића, па ће га сигурно и наћи, ја немам шта против тога. Али, док је реч о интерпелацији и док је Скупштина задовољна са мојим одговором, донде ово може да се сврши једино простим прелазом на дневни ред. Ако сте пак незадовољни овим мојим одговором, онда можете донети решење са мотивисаним прелазом на дневни ред. Говорећи пак о самој интерпелацији, ја не бих могао да примим мотивисан прелаз на дневни ред.

Тома Бојичић — Овим је радом добро учињено, те се Скупштина избавила од једне уставне погрешке у овом случају, јер да је овако и даље остављено, овако пређутно, да није поправљена за раније ова погрешка, коју је учинио г. Поповић, остала би једна морална одговорност на Народној Скупштини према земаљском Уставу. И сад, кад је тако, мени се чини, да оно, што је казао Риста Поповић, да би требало гледати и обзирати се на оно, што је рађено у прошлости, ја не бих могао да пристанем на то, јер, ако је у прошлости рађено погрешно, зар је то разлог, да се и данас ради тако исто! Ми треба да поправимо оно, што је погрешно, па за то је и ова интерпелација и поднесена. Како је пак доказано званичним актом, да тај посланик нема 30 година, то је он требао сам да остави посланичку клупу и да иде одакле је и дошао. Али, пошто он то није урадио, то нека се ова ствар упути верификационом одбору, па нека он донесе свој извештај према поднесеним званичним документима, па ће онда Скупштина донети своју одлуку о томе, а за сада треба прећи на прост дневни ред преко ове интерпелације. Мм смо задовољни са одговором г. министра, пошто је министар по овоме све учинио што је требало учинити.

Само још то могу да додам, да се ова ствар упути верификационом одбору, те да је овај извиди по закону, и ако постоји онај случај по несрећи, да је један свештеник тек после 2—3 месеца могао да заведе оно, што је пре три месеца рођено, онда ја не знам, како ћемо имати исправе, које су наши закони предвидели, да ли да верујемо као признате јавне исправе једном свештенику, или доказима, који су такви, да никад не могу служити за доказ.

Јован С. Јовановић — Г. министар у свом је говору напоменуо, како би требало да се интерпеланти изјасне, јесу ли задовољни или не. Ми смо у интерпелацији тврдили, да г. Павле Поповић нема године, и да се крштеница треба да добави редовним путем, и молили смо, да министар надлежним путем добави ту крштеницу, како би се знало, право стање ствари, и ако би то могао а не хтео да учини, да каже, зашто неће. Пошто је г. министар добавио крштеницу, и извештај среског начелника, о стању ствари, свакако, ми као интерпеланти, задовољни смо радом г. министра. Ну из самог извештаја начелника среског види се, да посланик Павле нема година; а тиме се вређа чл. 96 Устава, ако Павле и даље остане као посланик. Задовољавајући се одговором г. министра принуђени смо као интерпеланти, да предложимо мотивисан прелаз, на дневни ред, и то са онаквом мотивацијом, коју смо предложили. Ну ако не хтеднете, да се прими, ја предлажем овакав прелаз; најпре да се прими прост прелаз, на дневни ред, па онда да се решава о предлогу, који гласи:

„Пошто се из одговора г. министра види, да Павле Поповић нема 30 година, то предлажемо: да се ова ствар расправи у верификационом одбору, које још данас има да поднесе Скупштини извештај, Јоца С. Јовановић и Алекса Ратарац“. Верификациони одбор биће дужан, да још данас поднесе извештај, како би Скупштина сутра била у стању да донесе своје решење. Ја молим 10 посланика да ме потпомогну. *(Нема).*

Стојан Станковић — Интерпеланти су казали да они питају министра, хоће ли он набавити документат — и он га је набавио. Из документа види се, да г. Поповић нема година, али, кад су интерпеланти питали министра, да ли има године или нема, разуме се, да то ни сам министар није могао знати, док није видео. Сад шта треба овде да ради сам министар, хоће ли радити оно, што му закон и Устав налажу, то је његова ствар, али никако нема места, да се ова интерпелација, као мотивисан предлог реши. Никако нема места да се сад мотивише за то, што Скупштина треба да буде задовољна одговором г. министра, ако она не би била задовољна његовим одговором, онда би, разуме се, имало места разним мотивацијама, или по предлогу г. Ратарца, или Јоце Јовановића. — По моме мишљењу, ја предлажем прост прелаз на дневни ред, а шта треба да се ради, — влада је дужна да чува Устав, и ми немамо никакве мотивације да јој предлажемо, и за то предлажем прост прелаз на дневни ред.

Лука Лазаревић — Као члан верификационог одбора хоћу да кажем само 2—3 речи о овом питању. Кад би се усвојила мотивација господе интерпеланата, кад би верификациони одбор био позван, да донесе ма какву одлуку; — ја као члан његов, не бих могао учествовати у раду. Ја не бих по депеши среског начелника могао донети одлуку, да ли тај посланик има 30 година или не. Сама крштеница важи за доказ. Г. Поповић спори важност крштенице, и вели да би могао доказати нечим другим, да има 30 година. Ја, кад бих био позван, да, кажем своје мишљење, мислим, да се не бих огрешио о закон, кад бих поклонио више пажње крштеници, него оним другим доказима, које би он поднео, па ма какви они били. Ово дакле имам да изјавим, да се верификациони одбор, исто овако не би упуштао у решење овога питања, кад пред њим не би било јавне исправе, кад не би имао крштенице. Јер кад би верификациони одбор учинио друкчије, верујте ми, да би се учинила грдна погрешка. Кад би били те среће, да нам још једном заседне какав Рибарац, као министар, онда он не би морао да се труди, да се служи мучним и заовитним путем, да растерује главне бирачке одборе као што је било у рудничком округу, но би лепо верификациони одбор засео, и од среских начелника прибавио докумената, да десетак посланика немају 30 година, и онда би верификациони одбор могао донети одлуку, да известан број посланика искључи из Скупштине, што бајаги немају 30

година. Дакле, ја не бих хтео да Скупштина нађе на тај клизав пут; може се решавати само онда, кад будемо пред собом имали крштеницу г. Поповића, а не депешу среског начелника. По мом мишљењу, и по исповести самога г. Поповића, он нема 30 година, и не може бити посланик; по моме мишљењу, он се није могао ни кандидовати, и г. Поповић требао је сам да положи мандат. Кад то није учинио, и ја бих се сложио с онима, који траже прост прелаз на дневни ред, а о овоме ће се урадити у своје време оно, што буде требало.

Љуба Јоксимовић — Молим вас, господо, ја сам ономад казао, да нисам веровао новинарском извештају; ни извештају са стране, док не добијемо крштеницу. Мислио сам због тога, да г. Павле има 30 година, али сад, кад видим ову депешу, видим званични акт, већ сам почео да сумњам, да г. Павле има 30 година. Један од предговорника рече: на било је и пре капетанских извештаја, који су били неверни. Па, господо, ако је и овај извештај неверан, онда овај капетан треба да дође под суд, што је обмануо министра и Скупштину. Верификациони одбор, треба да се састане, и да тражи, да му се пошље крштеница, па да донесе решење још на овој сесији, јер ако се ово буде одложило за идућу Скупштину, онда ће и Скупштина и верификациони одбор, доћи у незгодан положај, јер ће онда г. Павле Поповић имати 30 година. Ја мислим, сад кад смо га на делу ухватили, треба на делу и да га казнимо, а не да му допустимо, да он до идуће Скупштине наврши 30 година; јер он не заслужује да га Скупштина за то чека. Што се он брани, да је рођен пре неколико месеци, но што је крштен, то не вреди ништа. Знам један случај, где је један човек крстио своју децу од 6 и 7 година, али за то, што није био у Србији митрополит Михаило, а то је бивши намесник Белимарковић. Али г. Павле Поповић не може доказати, да је његов отац чекао митрополита Михаила *(живо кретање и смех)* па да га крсти.

Арса Прокопијевић — Ја сам мислио, да је г. министар набавио крштеницу овога Павла Поповића, па сам мислио да је с тим свршено и јасно, да он треба да изађе из Скупштине, пошто је малолетан, али пошто нема крштенице, онда је незгодно да ми доносимо решење о овој ствари. Ја никако не смогу да се сложим са г. Павлом Поповићем у томе, што он не поклања довољно вере крштеници; јер због, ако би се тако пошло, онда као што је један од предговорника казао, зиму је могла либерална влада половину посланика да шкартира. Крштеници може да се не верује само онда, ако се у протоколу нађе каквих поправака, те се због види, да није лепо чисто написано, а кад је лепо и списано, то се не може, и не сме према закону сумњати, па сва Србија да гласа да му је више, или мање година. Само онда може да се обмане, и да се са уверењем превари, кад крштенице нема, онда је дозвољено према закону, да двојица, који имају непокретно имање, могу од 30 направити 45 година, и обратно, тако, да сваки види да је лаж, али мора се веровати. Али, где крштеница стоји, ту може сав округ противно гврдити, па да то ништа не вреди по закону. И заиста, ако бисмо ми примили то, што г. Павле Поповић каже: те опљачкана кућа, те због, те због, те због, итд., онда таквих разлога било би пуно и силества у многим случајевима. Дакле, ја бих био за предлог гг. Ратарца и Мих. Поповића, да г. Павле Поповић иде на галерију, да имамо крштеницу, која тврди његово малољетство, али пошто нема крштенице, него само извешће среског начелника, онда не можемо доносити никакво решење. Дакле, докле крштенице немамо пред собом, и не уверимо се, да је протокол тачно исписан, дотле не можемо доносити решење по овој ствари.

Драгутин Динић — Господо! Ја се доиста чудим моме другу г. Павлу Поповићу, што доводи Скупштину у овако тежак положај. Он зна врло добро, да против крштенице, која тврди да нема 30 година, не може по закону ништа да чини; он не може сведоцима, или бабама да доказује, па да обара крштеницу, као јаван документат. Према томе требао би да изведе Скупштину из мучног положаја, и да сам положи свој мандат, тим пре, што мало пре рече, да му није стало до тога. Кад је тако, онда би као човек интелигентан, и судија, требао то да учини, да се Скупштина не би мучила овако.

Миленко Весник — Господо! Ја тако исто имам да на првом месту изразим дубоко чуђење, да наш друг Павле Поповић допушта, да се Скупштина бави оволико времена таквим једним питањем, као што је ово лично његово питање о годинама; да он то допушта, чак и онда, кад је уверен да нема законом прописани број година, за народног посланика, и кад он као правник и судија зна, да је чланом 96 Устава наређено, да посланик може бити само онај, који има 30 година. Мени је то врло чудновато, и ја сажаљевам, што се у Скупштини може наћи још кога, који може бити толико трпељив сам са собом, и морити Скупштину, да се она бави његовим личним питањем, кад зна врло добро, да Скупштина ни из каквих побуда, није рђаво расположена према њему, те да би она из какве задње намере била приморана, да се задржава на овом питању.

Ја морам да сажаљевам то, тим пре, што ми, као што је врло лепо казао мој поштовани друг г. Михаило Поповић, морамо сви да радимо на томе, да се све — апсолутно све — одредбе Устава, врше тачно, да се чувају и поштују. А радећи на томе, по себи се разуме, да ми као народни посланици, као чланови овога дома, имамо да претходимо примером свима осталим.

Мишљење, које ја исказујем, као што видим, мишљење је и свих чланова овога дома, који су до сад говорили, и ја сам устао данас да говорим искључиво с тога, што се бојим, да, ако се усвоји онај пут, који је предложио г. министар спољних послова, заступник министра просвете, да се сад по интерпелацији реши само о прелазу, на прост дневни ред, — да нам се ово питање о годинама г. Павла, не измакне из решења, а ја, господо, у колико то могу да учиним, не допуштам да се питање о годинама г. Павловим измакне из решења.

Ја нећу да допустим то, тим пре, што смо ми јуче и прекјуче бавили се и говорили о томе, како требаа да бранимо Устав и законе, и ја сматрам за дужност, да Устав и законе браним исто тако од повреда својих политичких пријатеља, као и од повреда противничких.

С тога ја вас молим да се ми задржимо код ове ствари, и да је никако не испустимо из решења. По моме мишљењу најчистији и најбољи пут био би, кад би нас сам г. Поповић ослободио овог положаја, и кад би каваљерски казао: ја нећу да будем више посланик, и нећу да мучим Скупштину да чека крштеницу, а кад будем навршио тридесет година, ја ћу се кандидовати и доћи у Скупштину, ако будем уживао поверење својих бирача.

Дакле, решењем питања о интерпелацији, ја вас молим да не испустите из вида и решење питања о годинама г. Павловим.

Михаило Поповић — Молим вас, господо, да кажем две три речи, које ће бити јаке као крштеница. Ја имам толико јаког уверења, да господин Павле нема 30 год., да чак смем да ово кажем, (окреће се на страну, на којој седи г. Павле). Пристајете ли ви, г. Павле, ако ви будете доказали да имате 30 год., ја свечано дајем реч, да ћу дати онога часа оставку на посланички положај, кад ви то будете доказали; али, ако ви то не будете доказали да имате 30 година, ја сам у то уверен да и ви сами признајете, — пристајете ли тада да платиге све оне трошкове, који ће се око избора учинити? Одговорите г Павле на ово питање.

Министар унутрашњих дела Светозар Милосављевић — Питање ово не може да се решава путем опклада.

Овде има да се расправи: *је ли Скупштина задовољна с одговором г. министра или не.* Ако је задовољна, треба да реши, да се преко интерпелације пређе на прост дневни ред.

Не стоји оно, што рече г. Весник, да ће питање о годинама г. Поповића пропасти, ако се усвоји прост прелаз на дневни ред. Господа посланици могу о томе учинити предлог Скупштини, и Скупштина може решити, да се тај предлог упути верификационом одбору и о њему поднесе извештај.

Г. Стојан Станковић вели, да Скупштина треба само да има крштеницу као доказ о годинама г. Павловим, а влада ће знати, шта ће после да ради. Влада, господо, не може ништа да ради, ако Скупштина не донесе одлуку. Шта ће бити са г. Павлом, то је чисто скупштинска ствар. Г. Павле дошао је за посланика изборомредовним и његов је избор Скупштина огласила за правилан и законит, и сад се не може оставити влади, да она реши: хоће ли г. Павле бити и даље посланик или не.

То треба, господо, да расправи Скупштина а не влада.

Министар иностраних дела Андра Николић — Замислите, господо, да је ово питање покренуто не о г. Павлу Поповићу посланику, него о коме члану Духовног Суда и онда да ли бисте ви, господо, кад саслушате, шта је г. министар просвете радио, хтели да решите и то, шта ће бити са чланом Духовног Суда? Ја мислим, да бисте казали само то: да ли одобравате радњу министрову у даном послу, а не бисте се упуштали у то, шта ће после тога бити са тим судијом. Вама надлежност није, да ви распоређујете, где ће и шта ће бити овај или онај чиновник, судија или ма ко други, већ ћете се ви бринути о томе, да ли влада тим својим органима правилно руководи и да ли они врше своје дужности како треба, па ако не, ви их преко владе нагоните да то чине, али се не мешате сами у ово или оно.

Сад, што ова ствар узнемирује Скупштину, то јој само чини част, јер се види, да она не да да се од ње сакрије нешто, што би било незаконито. Што је најнепријатније у самој ствари, то је то, што је тај заплет произвео човек, који би могао својом каваљерском речи да пресече целу расправу. Али, кад се већ не налазимо у томе лакоме положају за нас, онда треба да решимо ствар.

Министар је просвете казао приликом читања интерпелације, да ће добавити извештај о годинама г. Павловим и то је учинио. Сад би о томе Скупштина требала да донесе своју изјаву и да каже: је ли задовољна са радом г. министра или не, а после те изјаве ви изволте тражити, па ћете сигурно и нађи начина, како да и овај ваш други смер задовољите.

Може бити да то друго, што бисте ви хтели, не ћете моћи да свршите још сад на овоме ванредном сазиву за то, што се за године г. посланика доцкан дознало, али то ништа не чини, јер ви то можете свршити на јесен при идућем састанку Скупштине. Ја вас само молим, немојте да мешате оно, што се може и што треба да се сад сврши са оним, што се можда не може и што се не мора баш сад да сврши.

Ја веома ценим разлоге поштоване господе посланика Мике Поповића и Весића, који горе од осетљивости и болешивости, што се ова ствар не може одмах да реши, сматрајући је, као повреду Устава од стране г. Павлове, којој се сад ушло у траг, али, господо, ја мислим, да је ред, да се прво реши о томе: је ли задовољна скупштина са радом министровим, па после изволте решавати, шта вам је воља.

Љуба Јоксимовић — О овој интерпелацији за сад мислим, и слажем се да треба прећи преко ње простим прелазом на дневни ред, јер због краткоће времена, није могао министар да набави крштеницу г. П. Поповића, али нама је г. министар доста учинио, што нам је добавио депешу тако брзо, и из ове смо сазнали, да заиста г. Поповић нема 30 година. Још би требало да се види оригинална крштеница, за коју нема сумње да ће и она то исто потврдити, јер ви сте чули да и сам г. Павле Поповић признаје, да по протоколу нема 30 година. Ја кажем да би могао у Србији да верујем само мухамеданским циганима и деци Белимарковићевој, да су се доцније крстили, али г. Поповићу не могу да верујем. Ја кажем да он то није часно учинио, јер је и он сам признао да нема 30 година (*П. Поповић:* ја писам то признао). Молим вас, ви сте казали да сте раније рођени, али да по крштеници немате 30 година. Ја мислим, да Скупштина сад треба да пређе просто на дневни ред, а одмах за тим да реши, да преда акт верификационом одбору, а верификациони одбор одмах да тражи депешом крштеницу, па да је добије до сутра, те да се реши то питање. Иначе, ако одложимо ову ствар до 1 новембра, онда ћемо бити у немогућности, да му поништимо његов мандат, јер ће дотле да наврши 30 година.

Арса Прокопијевић — Збиља, господо, мени изгледа да има неке срџбе према овом П. Поповићу. Та је срџба толика, да неки посланици неће да изравњају г. Павла ни са Циганима, јер кажу, да ће пре и Циганима да верују него њему. Неки говоре како не треба дозволити да се ми разилазимо, док не свршимо ову ствар, јер је то такве природе, да мора да се сврши, иначе — по њиховом казивању — изгледа, да земља пропаде и ђаво однесе и странку и све, ако г. Павле остане посланик. По моме мишљењу, ово питање није баш тако важно. Ми треба да радимо по закону и Уставу, и да радимо као што смо и до сад радили, а не да због једне ситнице мора Скупштина да седи ма и беспослена овде, и да чека док од попа крштеница дође. Најпосле о томе можете решити како хоћете, али ја као посланик не могу да се сложим са г. Весићем, и ако је правник, да ми ову ствар преломимо још данас, и да решимо, да се он још данас отера. (*М. Весић:* Нисам то казао). То сте казали, да се та ствар одмах реши. Ја не могу да се сложим из ових разлога, како ћемо ми да решимо, да истерамо једнога посланика из Скупштине, кад немамо о томе докумената. То је крупна ствар, и ја не бих могао да кажем, нити да одобрим, да верификациони одбор изради ту ствар, просто на извештај начелника среског. То изгледа страшно, ма да ја верујем томе, да је он малолетан, и ја бих можда и пристао на то, кад би се акта могла добити још данас, али кад то не може да буде, то Скупштина не може ни да доноси никакво решење. Тако исто може да се деси случај, да за једног посланика, који је трговац, може начелник срески да јави: тај и тај посланик пао је под стециште, и зар ми онда одмах на ту доставу капетанову да га истерамо из Скупштине. Ја се никад с тим не бих могао сложити, па и ако је у Уставу казано, да посланик, који је пао под стециште не може више бити посланик. То је исто и овде. С тога ми требамо да чекамо прво да добијемо од попа крштеницу, па ако и тамо то исто стоји, онда ћемо га лако истерати. Ја сам за то, да док год се не докаже крштеницом да је малолетан, да дотле не можемо ништа да решимо.

М. Весић — Само ради личног обавештења да кажем две три речи. Ја се бојим да сам се изразио врло рђаво, кад поштовани посланик г. Прокопијевић мисли да сам ја као посланик и правник захтевао, да се ова ствар реши без акта и без докумената. Ја сам само казао, да је за мене са свим свеједно, чекали ми овде недељу или месец дана, али држим да ми *треба да сачекамо* док се она не реши, и то још у овоме сазиву.

Михаило Радовић — Ја мислим, по што су и у јавност избили гласови, који тврде да г. Павле Поповић нема Уставом прописани број година, а и званични акт прибављен од г. министра просвете то исто тврди, да је заиста основана сумња да г. посланик Поповић нема одређени број година. Ја не бих био за то, да Скупштина према томе донесе ма какву одлуку, него мени се чини, да ће најправилније бити, да се г. Поповић од данас не сматра за посланика, док се та ствар не реши и докази не прибаве. Ја не зебем ни мало од тога, да се ово питање не може решити, а то за то, што се по Уставу тражи, да, онда, кад се кандидује има 30 година, и ако он није имао тада 30 година, онда ће се моћи поступити по закону. Дакле, ја бих био тога мишљења, да Скупштина пређе преко интерпелације на прост дневни ред и да се донесе одлука, да г. Павле Поповић престаје бити посланик, док се не докаже да је имао 30 година.

Потпредседник — Објављујем, да је претрес свршен. Приликом ове интерпелације има два предлога за прелаз на дневни ред: један је мотивисан а други не мотивисан. По пословнику најпре ће се гласати о предлогу, који је без мотивације, т. ј. за прост прелаз на дневни ред, па ако он пропадне, онда ће се гласати о оном мотивисаном.

Стављам на гласање. Ко је за то, да се преко ове интерпелације пређе на прост прелаз на дневни ред нека изволи седети, а ко је против, нека изволи устати.

Објављујем, да је Скупштина усвојила прост прелаз на дневни ред.

Алекса Ратарац — Молим вас, да би ова ствар изашла на крај, ја ћу да учиним један нов предлог, који може бити да има везе с овом ствари, која нас је занимала до сад, и који ће моћи да изведе Скупштину из забуне. Ја знам добро, кад верификациони одбор буде решавао било сад било доцније на јесен не може се никако узети оно мишљење што се каже, да ће г. Поповић онда имати 30 година и да ће Скупштина њега примити за посланика. Одбор решава, да ли је имао 30 год. кад је биран, и према томе ће се одлучити да ли ће се поново узети за посланика или да иде на галерију или кући. Ја и г. Јован С. Јовановић предлажемо:

„По што се из одговора г. министра види, да Павле Поповић нема 30 година, то предлажемо, да се ова ствар разправи у верификационом одбору."

Ако има 10 посланика да потпомогну овај предлог? *(Има).*

Потпредседник — Хоће ли ко год да говори о предлогу г. Ратарца? *(Неће).*

Стављам на гласање. Ко је за предлог г. Ратарца, нека седи, ко је против, нека устане. *(Сви седе).* — Објављујем, да је Скупштина усвојила предлог г. Ратарца, који се односи на ово, да се ова ствар упути верификационом одбору. —

Молим вас господо! По што смо већ на крају скупштинских седница, то је нужно, да Скупштина донесе једну одлуку у смислу чл. 135 пословника. По чл. 135 имала је Скупштина да донесе једну нарочиту уредбу, која би регулисала плате чувара скупштинске архиве и целокупног особља. По што то није учињено, онда Скупштина нека одлучи, ко ће то да учини (Чује се: *„Председништво"*). До сад је Скупштина овлашћивала председништво. (Чује се: *„И сад"*). Ако је Скупштина вољна, онда би вам председништво могло да предложи овакав предлог:

„Овлашћује се председништво Народне Скупштине, да може свему особљу и послужитељима скупштинским, употребљеним на рад у овој скупштинској сесији, одредити награду према своме нахођењу, а са обзиром на рад и употребљивост њихову."

Одобрава ли Скупштина ово? *(Одобрава).* —

С овим смо свршили данашњи дневни ред и Скупштина је готова за ову годину. Сутра ће бити свечано затварање скупштинских седница у $11\frac{1}{2}$ часова, али нужно је, да посланици дођу раније, нека изволе доћи око 10 часова пре подне у свечаном одељу.

Данашњу седницу закључујем и заказујем идући састанак сутра у 10 часова.

(Састанак је трајао до $11\frac{1}{2}$ часова).

54 САСТАНАК

9 августа 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Љуба Јоксимовић

Почетак у $10\frac{3}{4}$ часа пре подне.

Била су сва г.г. министри осем г. министра председника.

Потпредседник — Отварам седницу 54 састанка.

Изволте чути протокол 53 састанка

Секретар Љ. Јоксимовић прочита.

Потпредседник — Усваја ли Скупштина прочитани протокол? *(Усваја).*

Част ми је известити Народну Скупштину, да је истражни одбор написао и потписао оптужбу и предао је председништву, и оно ће даље учинити, шта треба. (Чује се: *„хвала му"*).—

Дајем четврт часа одмора.

После кратког одмора дошао је у скупштинску дворану Његово Величанство Краљ, допраћен Председништвом Скупштине, вишим официрима а дочекан Народним Представницима, дипломатским телом, Његовим Високопреосвештенством Митрополитом и вишим државним чиновницима, и закључио седнице скупштинске овом беседом:

Поштовани посланици,

Мени је особито мило, што опет, на завршетку ваших радова, имам прилику наћи се у вашој средини и изјавити вам Моју владалачку захвалност за ваше трудове.

Ја сам вас, одмах сутра дан, пошто сам узео Краљевску власт, сазвао у овај ванредни сазив поглавито ради тога, да Народна Скупштина прими Моју уставну заклетву, и да реши државни буџет, који је са пређашњих нередовних прилика остао нерешен. Али осим тога, ви сте, господо посланици, за време овога сазива имали још доста других а међу њима неколико врло важних послова, које сте све радили и свршили с похвалном вредношћом.

На првом месту, ви сте, правилно оцењујући финансијске и економне потребе земље, одобрили трговинске уговоре, које вам је Моја влада поднела, а међу којима је нарочито важан трговински уговор са суседном монархијом Аустро-Угарском. Тим чином ви сте створили основу за десетогодишње привредно развијање и финансијско јачање наше Отаџбине.

Одобравајући буџет, који је по природном развитку државних потреба захтевао накнадна повишавања, одобравајући поред тога и зајам за исплату затечених привремених дугова, а тако исто и дајући држави појачане изворе завођењем нових монопола и ревизијом закона о трошарини, ви сте, господо посланици, најубедљивије и најјасније засведочили, да вас у раду вашем руководи патриотично старање и одана служба државним интересима. Што сте ви у решавању ових тешких питања показали толико много добре воље, то несумњиво потврђује, да с потпуним поверењем помажете Моју владу и да сте усрдно заузети за државни и народни напредак. Ја вам за то исказујем Моју особиту благодарност.

Поштовани посланици,

Данас је само четири месеца од како сам Ја чином од 1. априла пресекао зле последице прошлогодишњег 9. августа, па већ данас са задовољством можемо погледати на многе важне резултате, који су постигнути за ово кратко време. Такав успех могла је постићи, с помоћу Божјом, само владавина, којој је главно обележје потпуна сагласност између Краља и Народа. Надајмо се, да ће и на даље милост Божја пратити и помагати овако леп почетак.

Поштовани посланици,

Проглашујући да су седнице овога ванредноga сазива Народне Скупштине затворене, и одајући заслужено признање вашем неуморном и патриотском раду, Ја вам желим срећан повратак вашим домовима и, праштајући се с вама, Ја кличем из дубине душе:

Да живи Српски Народ!

Да живи слободна, уставна Србија!

9 августа 1893 год.
у Београду

АЛЕКСАНДАР с. р.

Председник министарског савета,
министар
просвете и црквених послова,
Д-р Л. Докић с. р.

Министар војни,
ђенерал,
С. Грујић с. р.

Министар финансија,
Д-р М. В. Вујић с. р.

Министар
унутрашњих дела,
Св. Милосављевић с. р.

Министар
иностраних дела,
Анд. Николић с. р.

Министар грађевина,
инжињер. потпуковник,
Свет. Станковић с. р.

Министар
народне привреде,
Раша Милошевић с. р.

Министар правде,
Пет. Максимовић с. р.

После опраштаја са Скупштином, који је, као и читање беседе, пропраћено бурним узвицима „живео,“ узе реч:

Потпредседник — Оглашујем да је данашња, последња седница ванредног сазива закључена, и Председништво праштајући се с вама, господо посланици, жели вам, срећан пут! *(Хвала!)*

(Састанак је завршен у 11 часова и 45 минута).

Одговорни уредник **Ранко Петровић** Штампа српско-краљев. државне штампарије

МИ

АЛЕКСАНДАР I.

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

ПРОГЛАШАВАМО И ОБЈАВЉУЈЕМО СВИМА И СВАКОМЕ, ДА ЈЕ НАРОДНА СКУПШТИНА, САЗВАНА У ВАНРЕДНИ САЗИВ, РЕШИЛА И ДА СМО МИ ПОТВРДИЛИ И ПОТВРЂУЈЕМО:

ЗАКОН

О

ТРГОВИНСКОМ УГОВОРУ

ИЗМЕЂУ

СРБИЈЕ И АУСТРО-УГАРСКЕ

Намесништво Краљевине Србије, у име Његовог Величанства Краља Србије, с једне,

и

Његово Величанство Цар Аустријски, Краљ Чешки и т. д. и Апостолски Краљ Угарски, с друге стране,

задахнути подједнаком жељом, да рашире и развију трговинске односе између својих држава, одлучили су да закључе нов уговор, и тога ради именовали су Своје Пуномоћнике, и то:

Намесништво Краљевине Србије:

Господина Ђорђа С. Симића, ванредног Посланика и пуномоћног Министра Србије код Његовог Величанства Цара Аустријског, Краља Чешког и т. д. и Апостолског Краља Угарског;

Господина Стевана Поповића, Државног Саветника;

Господина доктора Лазара Пачу, Управника монопола дувана и соли;

Господина Косту Стевановића, Начелника царинског одељења у Министарству Финансија; и

Господина Милована Миловановића, Владиног Комесара при Народној Банци,

Његово Величанство Цар Аустријски, Краљ Чешки и т. д. и Апостолски Краљ Угарски:

Господина Густава Грофа Калноки од Керешпатак, Свога дејствителног Тајног Саветника и Придворника, Ђенерала Кавалерије, Свога Министра Царског Дома и Иностраних Дела,

La Régence du Royaume de Serbie au nom de Sa Majesté le Roi de Serbie d'une part,

Sa Majesté l'Empereur d'Autriche, Roi de Bohême, etc., et Roi Apostolique de Hongrie, d'autre part,

animés d'un égal désir d'étendre et de développer les relations commerciales entre Leurs Etats, ont résolu de conclure un nouveau traité, et ont nommé, à cet effet, pour Leurs Plénipotentiaires, savoir:

Le Règence du Royame de Serbie:

Monsieur Georges S. Simitch, Envoyé extraordinaire et Ministre plénipotentiaire de Serbie près Sa Majesté l'Empereur d'Autriche, Roi de Bohême etc., et Roi Apostolique de Hongrie;

Monsieur Stévan Popovitch, Conseiller d'Etat;

Monsieur le Docteur Lazar Patchou, Directeur des Monopoles du tabac et du sel;

Monsieur Kosta Stévanovitch, Chef de la section des douanes au Ministère des finances; et

Monsieur Milovan Milovanovitch, Commissaire du Gouvernement auprès la Banque Nationale;

Sà Majesté l'Empereur d'Autriche, Roi de Bohême, etc., et Roi Apostolique de Hongrie:

Monsieur Gustave Comte Kálnoky de Köröspatak, Son Conseiller intime actuel et chambellan, Général de Cavalerie, Son Ministre de la Maison Impériale et des affaires étrangères,

који, пошто су саопштили једни другима своја пуномоћства која су нашли да су добра и уредна, уговорили су ове чланове:

Члан I.

Између земаља уговорница биће потпуна слобода трговине и бродарства.

Поданици сваке стране уговорнице уживаће на земљишту друге стране иста права, повластице и олакшице у трговини и пловидби које уживају сада или ће у напредак уживати у тим земљама њихови сопствени грађани и поданици највећма повлашћене државе.

Члан II.

Поданици сваке стране уговорнице имаће узајамно право, да на земљишту друге стране могу, као и држављани те стране и поданици највећма повлашћене државе, путовати железницама, рекама и друмовима; да се могу на сваком месту настанити или неко време бавити, да могу прибављати сваковрсне земље и куће или их узимати под закуп или их имати у држави у целини или делимице; у опште, да могу прибављати покретна и непокретна добра, отуђивати их или на другог преносити на све начине, а нарочито продајом, тестаментом или наслеђем ab intestato: не требајући овлашћења или одобрења земаљских власти. Они ће моћи ту водити трговину или радити занат, вршити све своје послове, било непосредно, било преко посредника, кога ће они сами бирати било лично или у друштву; моћи ће превозити робу и лица, подизати депо-е (стоваришта), одређивати цене, залоге и плаћања своје робе и вршење својих обавеза; даље, обављати своје послове, подносити царинарницама своје декларације, пред земаљским властима и судовима заступати своја права и потраживања: не плаћајући за све то друге ни веће ни теже царине, дажбине, порезе и таксе од оних, које плаћају држављани те земље или поданици највећма повлашћене

lesquels, après s'être communiqué leurs pleins pouvoirs respectifs, trouvés en bonne et due forme, sont convenus des articles suivants:

Article I.

Il y aura pleine et entière liberté de commerce et de navigation entre les pays des Parties contractantes.

Les sujets de chacune des Parties contractantes jouiront dans les territoires de l'autre des mêmes droits, faveurs et exemptions dont jouissent actuellement ou jouiront à l'avenir, en matière de commerce et de navigation, dans ces territoires, les propres nationaux et les sujets de la nation la plus favorisée.

Article II.

Les sujets de chacune des Parties contractantes auront réciproquement, dans les territoires de l'autre, la même faculté que les nationaux et les sujets de la nation la plus favorisée, de voyager sur les chemins de fer, rivières et routes, de s'établir dans des lieux quelconques ou d'y séjourner temporairement, d'acquérir des terres de toute sorte et des maisons ou de les louer et de les posséder en tout ou en partie; en général, d'acquérir des biens meubles et immeubles, de les aliéner ou transmettre par des actes quelconques et surtout par la vente, le testament ou par la succession *ab intestato:* le tout sans autorisation ou approbation des autorités du pays. Ils pourront y exercer leur commerce ou métier, régler leurs affaires de toute sorte, soit directement, soit par l'entremise d'un intermédiaire qu'ils choisiront eux-mêmes, soit personnellement, soit en compagnie, transporter des marchandises et des personnes, établir des dépôts, fixer les prix, gages et les paiements de leurs marchandises et prestations, vaquer à leurs affaires, présenter leurs déclarations aux douanes, faire valoir leurs droits et requêtes devant les autorités et tribunaux du pays: le tout sans payer des droits, contributions, impôts et taxes au tres ni plus élevés ou onéreux, que ceux auxquels sont soumis les nationaux ou les sujets de la nation la plus favorisée

државе без обзира на разлике по народности или вероисповести.

По себи се разуме, да ће се они у том погледу имати придржавати земаљских закона и уредаба, који важе за трговину, занате и јавну сигурност, а вреде за држављане те земље и за поданике највећма повлашћене државе.

Задужбине, корпорације, удружења и у опште сва правна лица, која се налазе на земљишту једне уговорне стране, осим трговачких друштава и друштава за обезбеђење, не могу, ни бесплатно, ни путем теретних ни нетеретних уговора прибављати непокретна добра на земљишту друге стране.

Члан III.

Поданици сваке стране уговорнице биће на земљишту друге стране, ослобођени од сваке војене службе, како у стајаћој војсци, тако у резерви и у народној војсци. Тако исто они ће бити ослобођени од сваког обавезног службеног посла при судовима, држ. администрацији или општини, од примања војника на стан, од сваког ратног намета, сваке реквизиције или војеног давања (дажбина), па ма какве оне биле, изузимајући при том терете, који су скопчани с државином или најмом непокретних добара, а тако исто и услуге или војене реквизиције, којима су подложни сви држављани, као власници или закупци непокретних добара.

Они неће бити подвргнути, ни лично, ни у погледу покретних или непокретних добара њихових, другим дужностима, ограничењима, таксама или порезама, осим оних, којима ће бити подвргнути и сами држављани.

Члан IV.

Индустријалци или трговци једне стране уговорнице, који путују или који своје помоћнике, стални или путнички агенте или ма какве друге представнике шаљу да путују по територији друге стране ради куповине или прибирања наруџбина, са или без угледа (мустара), а тако исто и у опште кад путују у интересу својих трговинских и индустријских послова, неће моћи тога

et sans distinction de la nationalité ou de la confession.

Il est bien entendu qu'ils auront à se conformer, à cet égard, aux lois et règlements du pays en vigueur, par rapport au commerce, aux métiers et à la sûreté publique et applicables aux nationaux et aux sujets de la nation la plus favorisée.

Les fondations, corporations, associations et en général toutes les personnes morales qui existent dans les territoires d'une des Parties contractantes sont, à l'exception des sociétés commerciales et d'assurance, exclues de la faculté d'acquérir, soit à titre gratuit, soit à titre onéreux, des biens immeubles sur les territoires de l'autre Partie.

Article III.

Les sujets de chacune des Parties contractantes seront exempts, sur les territoires de l'autre, de tout service militaire, tant dans la troupe régulière que dans la milice et la garde nationale. Ils seront dispensés également de toute fonction officielle obligatoire, judiciaire, administrative ou municipale, du logement militaire, de toute contribution de guerre, de toute réquisition ou prestation militaires de quelque sorte que ce soit, hormis cependant les charges attachées à la possession ou à la location de biens immeubles, ainsi que les prestations ou réquisitions militaires auxquelles sont soumis les nationaux en leur qualité de propriétaires ou de locataires d'immeubles.

Ils ne pourront être assujettis, ni personnellement, ni par rapport à leurs meubles ou immeubles, à d'autres devoirs, restrictions, taxes ou impôts qu'à ceux auxquels seront soumis les nationaux.

Article IV.

Les industriels ou négociants d'une des Parties contractantes qui voyagent ou qui font voyager leurs commis, agents, commis-voyageurs ou représentants quelconques sur les territoires de l'autre, pour y faire des achats ou recueillir des commissions, soit avec, soit sans échantillons, ainsi qu'en général dans l'intérêt de leurs affaires de commerce ou d'industrie, ne pourront, à

ради бити подвргнути никаквој даљој дажбини или порези, у колико легитимационом исправом, издатом по обрасцу, који је приложен ·/. овом уговору, докажу, да је кућа, за рачун које путују, платила у својој земљи таксе и порезе прописане за вршење њене трговине и индустрије.

Ова одредба не односи се на прикупљање наруџбина код лица, која не врше трговину или индустрију. Ну ипак наспрам аустријских и угарских путничких агената у том погледу у Србији ће се поступати исто тако као и према држављанима српским.

Према поданицима једне стране уговорнице, кад на земљишту друге стране оду на вашаре или тргове ради своје трговине или продавања својих производа, поступаће се узајамно као и са држављанима, и они неће бити подвргнути већим таксама, него што се наплаћују од ових последњих.

Поданици једне стране уговорнице, који раде експедиторску или возарску радњу између разних тачака територије страна уговорница или који се баве пловидбом, за вршење ових заната на земљишту друге стране неће плаћати никакву индустријску или посебну таксу.

Члан V.

Стране уговорнице обавезују се, да не спречавају узајамну трговину никаквом забраном увоза, извоза или провоза.

Оне могу одступити од овог правила само:

а) за државне монополе, који су сад или који се унапредак могу завести;

б) с обзиром на санитетску и ветеринарску полицију саобразно међународним начелима, која су у том погледу усвојена;

в) у ванредним приликама у погледу ратних набавака.

Ограничење под б) простире се такође и на заштитне мере, предузете у циљу да

ce titre, être soumis à aucun droit ou impôt ultérieur, en tant qu'ils prouveront par une carte de légitimation délivrée d'après le formulaire joint au présent Traité, que la raison sociale, pour le compte de laquelle lis voyagent, a acquitté dans son pays les droits et impôts prescrits pour l'exercice de son commerce et de son industrie.

La disposition qui précède ne s'applique pas à la recherche de commandes chez des personnes qui n'exercent pas de commerce, ni d'industrie. Toutefois, les commis voyageurs autrichiens ou hongrois ne seront pas traités en Serbie, sous ce rapport, moins favorablement que les nationaux.

Les sujets de l'une des Parties contractantes, se rendant aux foires ou marchés sur les territoires de l'autre, à l'effet d'y exercer leur commerce ou d'y débiter leurs produits, seront réciproquement traités comme les nationaux et ne seront pas soumis à des taxes plus élevées que celles perçues de ces derniers.

Les sujets d'une des Parties contractantes qui exercent le métier d'expéditeur ou de charretier entre les divers points des territoires des Parties contractantes ou qui se livrent à la navigation, ne seront soumis, par rapport à l'exercice de ces métiers, à aucune taxe industrielle ou spéciale sur les territoires de l'autre.

Article V.

Les Parties contractantes s'engagent à ne pas entraver le commerce réciproque par des prohibitions quelconques d'importation, d'exportation ou de transit.

Elles ne pourront faire d'exceptions à cette règle que:

a) pour les monopoles d'Etat actuellement en vigueur, ou qui pourraient être établis à l'avenir;

b) par égard à la police sanitaire et vétérinaire, conformément aux principes internationaux adoptés à ce sujet;

c) dans des circonstances exceptionnelles, par rapport aux provisions de guerre.

La réserve exprimée sous b) s'étend également aux mesures prohibitives prises dan-

се, у интересу земљорадње, стане на пут ширењу инсеката или других шкодљивих организама.

Што се тиче мера смотрености, које се имају предузимати против уноса и распростирања сточних зараза (епизотија), стране уговорнице закључиле су, у исто време, за то нарочиту конвенцију.

Члан VI.

Роба сваке врсте, која долази са земљишта једне стране уговорнице или улази у исто, биће на територији друге стране узајамно ослобођена сваке провозне дажбине и сваке трошаринске таксе, па било да се провозе непосредно, или да се за време провоза имају стоварити, сместити у депо или на ново товарити.

Члан VII.

Роба, по пореклу или манифактури, аустријска или угарска, побројана у тарифи А), која је приложена овом уговору, плаћаће при увозу у Србију царине одређене у тој тарифи.

Са сваком робом порекла или манифактуре аустријске или угарске, па била она именована или не у тарифи А), поступаће се, при њеном увозу у Србију, онако исто као и са робом највећма повлашћене државе.

Роба српског порекла или манифактуре, побројана у тарифи Б), која је приложена овом уговору, плаћаће при увозу у аустро-угарску царинску област, царине означене у тој тарифи.

Са сваком робом српског порекла или манифактуре, па била она именована или не у тарифи Б), поступаће се, при њеном увозу у аустро-угарску царинску област, онако исто као и са робом највећма повлашћене државе.

Да би олакшали узајамни промет преко заједничке границе, стране уговорнице углавиле су нарочите одредбе, изложене у додатку В), који је приложен овом уговору.

Члан VIII.

Обе стране уговорнице обавезују се, да производима земље и индустрије друге

le but d'empêcher, dans l'intérêt de l'agriculture, la propagation d'insectes ou d' autres organismes nuisibles.

Pour ce qui a trait aux mesures de précaution à prendre contre l'importation et la propagation d' épizooties, les Parties contractantes ont arrêté, en même temps, une Convention spéciale.

Article VI.

Les marchandises de toute nature, venant des territoires de l'une des Parties contractantes ou y allant, seront réciproquement affranchies, dans les territoires de l'autre, de tout droit de transit et de taxes de consommation de toute sorte, soit qu'elles transitent directement, soit que, pendant le transit, elles doivent être déchargées, déposées ou rechargées.

Article VII.

Les marchandises d'origine ou de manufacture autrichienne ou hongroise, énumérées au tarif A joint au présent Traité, acquitteront, à leur entrée en Serbie, les droits fixés par ledit tarif.

Toute marchandise d'origine ou de manufacture autrichienne ou hongroise, dénommée ou non au tarif A, sera traitée, à l'entrée en Serbie, sur le pied de la nation la plus favorisée.

Les marchandises d'origine ou de manufacture serbe, énumérées au tarif B joint au présent Traité, acquitteront, à leur entrée dans le territoire douanier austro-hongrois, les droits fixés par ledit tarif.

Toute marchandise d'origine ou de manufacture serbe, dénommée ou non au tarif B, sera traitée, à l'entrée dans le territoire douanier austro-hongrois, sur le pied de la nation la plus favorisée.

Dans le but de faciliter le trafic réciproque à travers la frontière commune, les Parties contractantes sont convenues des dispositions spéciales contenues dans l'annexe C jointe au présent Traité.

Article VIII.

Chacune des Parties contractantes s'engage, non seulement quant au montant

стране не само у количини царине и узгредних такса, које се наплаћују при увозу и извозу, него и у начину наплате и у обезбеђењу тих царина и узгредних такса, као и у опште у царинском поступку о увозу, провозу и извозу, даду сваку повластицу слободију или олакшицу, која је већ дата или буде у напредак дата којој трећој држави, тако да се таква повластица самим тим и без икакве накнаде, одмах простире и на производе земље и индустрије друге стране уговорнице.

Члан IX.

И једна и друга страна уговорница допушта да за неко време буду слободни од увозне и извозне царине ови предмети, с обавезом да се извезу натраг, у року који се у напред одреди и под условом да истоветност извезених и на ново увезених предмета буде потпуно утврђена:

1) сва роба, која се, излазећи из слободног промета на земљишту једне стране уговорнице, шаље на вашаре и тргове друге стране, или која је изван вашара и тргова, тамо послата да се смести у антропо-е или царинске магацине, а тако исто и угледи (мустре), које увозе путнички агенти;

2) стока, која се из области једне стране уговорнице гони на тргове у области друге стране, па се отуд враћа непродата;

3) предмети, који су намењени да се оправе, али тако да се тиме не измени у суштини њихова природа и њихово име у трговини;

4) обележени и употребљавани џакови а тако исто и бурад, која се увозе из области друге стране уговорнице, да се напуне или испразне, па се враћају пуна или празна, —

све ово према одредбама, које важе за државу највећма повлашћену.

Члан X.

Унутрашње дажбине на производњу, фабрикацију или потрошњу, које су уда-

des droits et taxes accessoires à percevoir à l'entrée et à la sortie, mais aussi quant à la perception et à la garantie de ces droits et taxes accessoires, comme en général quant au traitement douanier à l'importation, au transit et à l'exportation, à faire profiter les produits du sol et de l'industrie de l'autre Partie, de toute faveur, immunité ou facilité qui seraient déjà accordées ou qui pourraient être à l'avenir accordées à une tierce Puissance, de manière que toute faveur pareille sera étendue immédiatement, par ce fait même, et sans compensation, aux produits du sol et de l'industrie de l'autre Partie contractante.

Article IX.

Seront admis de part et d'autre, en franchise temporaire de droit d'importation ou d'exportation, les objets suivants avec l'obligation de les faire retourner dans un terme établi à l'avance et à la condition que l'identité des objets exportés et réimportés soit constatée d'une manière absolue:

1. toutes les marchandises qui, sortant du commerce libre dans les territoires de l'une des Parties contractantes, sont expédiées aux foires et marchés de l'autre, ou qui, en dehors des foires ou marchés, de l'autre, y sont expédiées pour y être déposées dans des entrepôts ou magasins de douane, ainsi que les échantillons importés par les commis voyageurs;

2. le bétail conduit des territoires de l'une des Parties contractantes aux marchés dans les territoires de l'autre, et qui sera reconduit sans avoir été vendu;

3. les objets destinés à être réparés, sans que leur nature et leur dénomination commerciale subissent un changement essentiel;

4. les sacs marqués et ayant déjà servi, ainsi que les fûts et futailles qui sont importés des territoires de l'autre Partie contractante pour être réexportés remplis, ou qui sont réimportés après avoir été exportés remplis:

le tout conformément aux dispositions applicables à la nation la plus favorisée.

Article X.

Les droits internes de production, de fabrication ou de consommation, qui grè-

рене или које ће се ударити на земаљске производе, било за рачун државе, било за рачун општина или корпорација, неће се моћи ударати, ни под каким изговором, ни веће ни теже, на сличне производе пореклом из области друге стране уговорнице.

Члан XI.

Пошто се с робом српског порекла поступа у Аустро-Угарској, што се тиче плаћања царине и узгредних такса, по одредбама које важе за државе највећма повлашћене, то и роба пореклом аустријска или угарска неће бити у Србији подвргнута никаквој накнадној царинској такси, помесној или ма каквој другој, нити споредним таксама новим или већим од оних које сада важе за државу највећма повлашћену, на име:

1) за ношевину: 20 пара динарских од 100 килограма, и то само онда, кад ову службу врше царински носачи;

2) за кантарину: 8 пара динарских од 100 килограма;

3) за калдрмину: 10 пара динарских од 100 килограма;

4) за лежарину: дневно 5 пара динарских од 100 килограма; ова се такса повишује за 10 пара од 100 килограма дневно за робу, која се може лако да запали и да експлодује.

Разуме се, да се ове узгредне таксе могу наплаћивати само у колико је служба, за коју се наплаћују, доиста учињена сообразно прописима и законима царинским.

Осим тога уговорено је, да се свако смањење ових накнадних или такса, које се допусти роби које треће државе, подједнако и без одлагања примени и на артикле исте природе пореклом аустриске или угарске.

Члан XII.

Не крњећи ни мало нарочите погодбе царинског поступка о промету на железницама, уговорено је, да се роба, која

vent ou gréveraient les produits du pays, soit pour le compte de l'Etat, soit pour le compte des administrations municipales ou corporations, ne pourront frapper, sous aucun prétexte, ni d'un taux plus élevé, ni d'une manière plus onéreuse, les produits similaires provenant des territoires de l'autre Partie contractante.

Article XI.

Les marchandises d'origine serbe étant traitées en Autriche-Hongrie, quant à l'acquittement des droits et taxes accessoires, d'après les dispositions en vigueur à l'égard de la nation la plus favorisée, les marchandises d'origine autrichienne ou hongroise ne seront également soumises en Serbie à aucun droit additionnel de douane, local ou de tout autre genre, à des taxes accessoires nouvelles ou supérieures à celles qui existent actuellement à l'égard des nations les plus favorisées, savoir:

1. pour le port: 20 paras de dinar par 100 kilogrammes et seulement dans le cas où ce service est fait par les hommes au service de la douane;

2. pour le pesage: 8 paras de dinar par 100 kilogrammes;

3. pour le pavé: 10 paras de dinar par 100 kilogrammes;

4. pour le magasinage: 5 paras de dinar par 100 kilogrammes et par jour; cette taxe est augmentée de 10 paras par 100 kilogrammes et par jour pour les marchandises facilement inflammables et explosibles.

Il est entendu que les taxes accessoires ne peuvent être perçues qu'en tant que les services auxquels ces taxes sont affectées ont été rendus effectivement et conformément aux prescriptions et lois douanières.

Il demeure en outre convenu que toute diminution de ces taxes additionnelles ou accessoires qui serait accordée aux marchandises d'un tiers Etat sera également appliquée sans délai aux articles similaires d'origine autrichienne ou hongroise.

Article XII.

Sans préjudice des arrangements spéciaux sur le traitement douanier du trafic sur les chemins de fer, il est convenu que

на земљишту једне стране уговорнице подлежи давању кауције, па је већ, тога или другога чега ради, стављена под царински затвор, неће на земљишту друге стране разбалити, нити печати и олова, која би се нашла неповређена, замењивати, чим су испуњени захтеви контроле.

У опште ће се формалности царинске службе удесити по истоветним принципима и упростити у колико је год могуће; учиниће се што треба да експедиција буде уредна и брза у службеним часовима, који ће се одредити у довољном броју.

У колико год прилике буду допуштале, царинска надлештва обеју страна уговорница биће уједињена или ће бар вршити службу подударно и у исто време, не шкодећи при том промету без невоље.

Члан XIII.

Стране уговорнице обавезују се да згодним средствима заједнички раде, да се спречи и казни кријумчарење управљено против њихове земље, да на тај циљ дају сваку законску помоћ чиновницима друге стране уговорнице, којима је надзор поверен, да их помажу и да им преко финансијских и полицијских чиновника као и преко месне власти у опште дају сва обавештења, која им устребају за вршење њихове службе.

Стране уговорнице задржале су право да закључе нарочита правила о овоме.

Члан XIV.

1. Поданици једне стране уговорнице имаће у области друге стране иста права која и држављани у свему што се тиче заштите проналазака, цртежа и индустријских модела, фабричких и трговачких марака, трговачке фирме и трговачког имена. У том погледу изравњују се поданицима сва лица, која су на земљишту друге стране уговорнице стално настањена или имају на њему своју главну индустријску радњу.

les marchandises qui sont soumises sur les territoires de l'une des Parties contractantes au traitement de l'acquit à caution et qui, pour cette même raison ou pour une autre, y ont déjà été mises sous scellés, ne seront point déballées dans les territoires de l'autre Partie, et les scellés et plombs trouvés intacts ne seront pas remplacés, pourvu que l'on ait satisfait aux exigences du contrôle.

En général, les formalités du service douanier seront réglées d'après des principes identiques et seront simplifiées autant que possible; il sera pourvu à une expédition régulière et prompte, dans les heures de service qui seront fixées en nombre suffisant.

Autant que les circonstances le permettront, les bureaux douaniers des Parties contractantes seront réunis, ou du moins ils procéderont à leurs opérations par un service combiné et simultanément, sans entraver inutilement le trafic.

Article XIII.

Les Parties contractantes s'engagent á coopérer, par des moyens convenables, pour empêcher et punir la contrebande dirigée contre leurs territoires, à accorder à cet effet toute assistance légale aux employés de l'autre Partie contractante chargés de la surveillance, à les aider et à leur faire parvenir, par les employés de finances et de police, ainsi que par les autorités locales en général, toutes les informatirions dont ils auront besoin pour l'exercice de leurs fonctions.

Les Parties contractantes se sont réservé de convenir de réglements spéciaux à cet égard.

Article XIV.

1. Les sujets de l'une des Parties contractantes jouiront sur les territoires de l'autre des mêmes droits que les nationaux, pour ce qui concerne la protection des inventions, des dessins et modèles industriels, des marques de fabrique et de commerce, de la raison sociale et du nom commercial. Sont assimilées, sous ce rapport, aux sujets toutes les personnes qui sont domiciliées ou ont leur établissement industriel prin-

2. Кад се ради заштите каквог проналаска, цртежа, модела или фабричне и трговачке марке, поднесе молба за патенат на земљишту једне стране уговорнице, па се у току од три месеца поднесе иста молба за патенат на земљишту друге стране, онда је уговорено :

а) да ова друга молба има првенство над свима молбама поднетим на земљишту друге стране уговорнице после подношаја оне прве ; и

б) да предмет, за који је тражен патент, не губи карактер новости на земљишту друге стране уговорнице услед тога што су друге прилике наступиле после подношаја оне прве молбе.

3) Рок, који је горе предвиђен, почиње:
а). односно цртежа и модела , а тако исто и односно трговачких и фабричких марака , од дана кад је поднесена прва молба.

б). односно проналазака, од дана, кад је издат патент по првој молби.

Дан подношаја молбе или издавања патента не рачуна се у рок.

За дан издавања патента узима се онај дан, кога је интересованом лицу предато коначно решење о издавању патента.

4. Увожење робе, фабриковане на земљишту једне стране, на земљиште друге, не повлачи за собом на овом последњем земљишту губитак права на заштиту, која је дата тој роби на основу поднесеног цртежа или модела.

5. Сопственику какве трговачке или фабричке марке , која је укњижена на земљишту једне стране уговорнице , неће се моћи одрећи књижење те марке на земљишту друге стране само са тога разлога, што та марка није начињена са-

cipal sur les territoires de l'une des Parties contractantes.

2. Lorsqu' une demande de brevets pour une invention, un dessin, un modèle ou une marque de fabrique et de commerce est déposée, pour s'en assurer la protection dans les territoires de l'une des Parties contractantes, et que, dans le délai de trois mois, le dépôt de cette demande est effectué dans les territoires de l'autre Partie contractante, il est établi:

a) que cette demande postérieure aura la priorité sur toutes les demandes déposées dans les territoires de l'autre Partie contractante, après l'époque du dépôt de la première demande; et
b) que l'objet pour lequel une demande de brevet a été présentée ne perdra pas le caractère de nouveauté dans les territoires de l'autre Partie contractante, par suite de circonstances survenues après la date du dépôt de la première demande.

3. Le délai prévu plus haut court:
a) pour ce qui concerne les dessins et modèles, ainsi que les marques de commerce et de fabrique, à partir de la date de la présentation de la première demande;
b) pour ce qui concerne les inventions, à partir de la date où le brevet a été délivré sur la première demande.

Le jour du dépôt de la demande ou de la délivrance du brevet n'est pas compté dans le délai.

Sera considéré jour de la délivrance du brevet le jour ou la résolution portant sur la délivrance définitive du brevet est remise à la partie intéressée.

4. L'importation d'une marchandise fabriquée dans les territoires de l'une des Parties contractantes sur les territoires de l'autre n'entraînera pas dans ces derniers territoires la déchéance du droit de protection à cette marchandise sur la déposition d'un dessin ou d'un modèle.

5. On ne pourra pas refuser au propriétaire d'une marque de commerce ou de fabrique, enregistrée dans les territoires de l'une des Parties contractantes, l'enregistrement dans les territoires de l'autre, pour la seule raison que cette marque

образно прописима, који у земљи важе за састав и спољашњи облик марке.

Неће се сматрати као прописи о саставу и облику марака одредбе, које забрањују употребу слике владаоца или чланова владајуће породице, или употребу државног грба, других јавних грбова или најзад употребу марака, које се сматрају као управљене против јавног поретка или супротне са фактичним стањем ствари, у намери да обмањују публику.

6. Обе стране уговорнице предузеће потребне мере, у колико их раније не буду предузеле, против излагања и продавања робе, која, у намери преваре, носи на себи, на штету законите трговине, државни грб друге стране уговорнице или као означење свог порекла, име или грбове места или округа, који припадају територији друге стране уговорнице.

7. Поданици једне стране уговорнице, који на земљишту друге стране желе себи осигурати сопственост какве марке, цртежа или модела, имају испунити све формалности прописане законодавством ове друге стране. Они имају, посебице, депонирати своје марке, цртеже и моделе, сообразно прописима који важе, у Србији: код трговачког суда у Београду; у Аустро-Угарској, за краљевства и провинције, које су представљене у царевинском већу: код трговачке и индустријске коморе бечке, а за земље круне Св. Стевана: код будим-пештанске трговачке и индустријске коморе.

Члан XV.

Овај уговор простире се на све земље, које сада припадају или које ће у напредак припасти аустро-угарској царинској области.

u'est pas conforme aux prescriptions qui y sont en vigueur, relativement à la composition et à la forme extérieure de la marque.

Ne seront pas considérées comme prescriptions ayant rapport à la composition et à la forme des marques, les dispositions qui défendent l'usage du portrait du souverain ou des membres de la famille régnante, ou l'usage d'armoiries de l'Etat, d'autres armoiries publiques ou enfin l'emploi de marques considérées contraires à l'ordre public ou étant en opposition avec la situation réelle, de manière à induire en erreur le public.

6. Chacune des Parties contractantes adoptera les mesures nécessaires, en tant qu'elles n'auraient pas été prises antérieurement, contre l'exposition et la mise en vente de marchandises qui, dans une intention frauduleuse, au préjudice du commerce légitime, sont revêtues des armoiries d'Etat de l'autre Partie contractante ou portent, comme indication de provenance, le nom ou les armoiries de localités ou de districts, situés dans les territoires de l'autre Partie contractante.

7. Les sujets de l'une des Parties contractantes qui veulent s'assurer la propriété d'une marque, d'un dessin ou d'un modèle dans les territoires de l'autre Partie contractante, auront à remplir les formalités prescrites par la législation de cette dernière. Ils devront, en particulier, faire déposer leurs marques, dessins et modèles, conformément aux prescriptions en vigueur, en Serbie: au tribunal de commerce à Belgrade, en Autriche-Hongrie, pour les Royaumes et provinces représentés au Reichsrath: à la Chambre de commerce et d'industrie de Vienne, et pour les pays de la Couronne de St. Etienne: à la Chambre de commerce et d'industrie de Budapest.

Article XV.

Le présent Traité s'étend à tous les pays qui appartiennent à présent ou appartiendront à l'avenir au territoire douanier austro-hongrois.

Члан XVI.

Овај уговор замењује трговински уговор од $\frac{24\text{ априла}}{6\text{ маја}}$ 1881. Он ће почети важити од $\frac{20\text{ децембра }1892}{1\text{ јануара }1893}$ и важиће до $^{19}|_{31}$ децембра 1903. У случају да ни једна страна уговорница, дванаест месеци пре истека ове периоде, не буде саопштила намеру да уговор престане имати силу, он ће важити за годину дана од дана, кад га је једна или друга страна уговорница отказала.

Article XVI.

Le présent traité est destiné à remplacer le traité de commerce du $\frac{24\text{ avril}}{6\text{ mai}}$ 1881. Il entrera en vigueur le $\frac{20\text{ décembre }1892}{1\text{ janvier }1893.}$ et restera exécutoire jusqu'au $\frac{19\text{ décembre}}{31\text{ décembre}}$ 1903. Dans le cas où aucune des Parties contractantes n'aurait notifié, douze mois avant la fin de ladite période, son intention d'en faire cesser les effets, ledit traité demeurera obligatoire jusqu'à l'expiration d'un an à partir du jour où l'une ou l'autre des Parties contractantes l'aura dénoncé.

Члан XVII.

Овај ће се уговор ратификовати и ратификације ће се изменити у Бечу што се пре може.

У потврду тога пуномоћници обеју страна потписали су га и на њега ударили своје печате.

Састављено у Бечу, у два комада, $\frac{28\text{ јула}}{9\text{ август}}$ хиљаду осам стотина деведесет друге.

Article XVII.

Le présent traité sera ratifié, et les ratifications en seront échangées à Vienne le plus tôt possible.

En foi de quoi, les plénipotentiaires l'ont signé et l'ont revêtu du cachet de leurs armes.

Fait, à Vienne, en double expédition, le $\frac{28\text{ juillet}}{9\text{ août}}$ mil-huit-cent quatre-vingt-douze

(МП) **Ђ. С. Симић** с. р.
(МП) **Ст. Р. Поповић** с. р.
(МП) **Др. Лазар Пачу** с. р.
(МП) **К. Стевановић** с. р.
(МП) **М. Миловановић** с. р.

(МП.) **Калноки** с. р.

(L. S.) **G. S. Simitch** m. p.
(L S.) **St. R. Popovitch** m. p.
(L. S.) **Dr. Lazar Patchou** m. p.
(L. S.) **K. Stévanovitch** m. p.
(L. S.) **M. G. Milovanovitch** m. p.

(L. S.) **Kálnoky** m. p

(Образац)

(Formulaire).

Индустријска исправа за путничке агенте.

Важи за годину . . . .

Овим се тврди да господин Н. . . . . води трговину (има фабрику) са . . . . . под фирмом . . . . . .

служи трговачку кућу . . . . . као трговачки путник и да ова кућа води трговину (има фабрику) са . . . . . у . . . . . .

Господин Н . . . . . желећи да прибира поруке и купује робу за рачун поменуте фирме као и за рачун ових фирама . . . . . .

у { Краљевини Србији / Монархији аустро-угарској,

сведочи се осим тога да је . . . . . речена . . . . . кућа . . . . . платила . . . . . у својој земљи порезе, које су прописате за вођење њихове трговине.

Ималац ове исправе овлашћен је да узима поруке и да купује робу, али искључиво путујући и само за рачун . . . . речене . . . . . фирме . . . . . Он можэе собом носити угледе (мустре), али не робу. Узимајући поруке и купујући

Carte de légitimation industrielle pour voyageurs de commerce.

Valable pour l'année . . . . . .

Il est certifié par la présente que le sieur N. . . . . fait le commerce (possède une fabrique) de . . . . . sous la raison sociale . . . . . .

est au service de la maison de commerce . . . . . en qualité de voyageur de commerce et que cette maison fait le commerce (possède une fabrique) de . . . . . à . . . . . .

Le sieur N. . . . . désirant recueillir des commandes et faire des achats de marchandises pour le compte de la susdite raison sociale, ainsi que pour celui des raisons sociales suivantes . . . . . .

dans { le Royaume de Serbie / la Monarchie austro-hongroise,

il est certifié, en outre que, l . . . . . dite . . . . raison . . . . . sociale . . . . acquitte . . . . . dans son (leur) pays les droits réglementaires pour l'exercice de son (leur) commerce.

Le porteur de la présente carte de légitimation est autorisé à recueillir des commandes et à faire des achats de marchandises, mais exclusivement en voyageant et seulement pour compte de . . . . dite . . . . . raison . . . .

робу, дужан ће бити да то чини по прописима, који важе у свакој држави за путничке агенте најповлашћеније државе и да буде увек снабдевен легитимационом картом.

(Место, датум, општине и печат власти, која карту издаје.)

(Лични опис, стан, и потпис путничког агента.)

Il pourra porter avec lui des échantillons mais non des marchandises. En recueillant des commandes et en faisant des achats, il aura à se conformer aux règlements en vigueur dans chaque Etat pour les voyageurs de commerce de la nation la plus favorisée, et il devra toujours être muni de la carte de légitimation.

(Endroit, date, signature et sceau de l'autorité qui délivre la carte.)

(Signalement, domicile et signature du voyageur de commerce.)

ПРИЛОГ А

ЦАРИНЕ НА УВОЗ У СРБИЈИ

ANNEXE A

DRITS A L'ENTRÉE EN SERBIE

Прилог А

ЦАРИНЕ НА УВОЗ У СРБИЈУ

Број српске опште царинске тарифе од 2/14 апр. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		100 *кгр.*	
	I-о, Артија		
1 *а)*	Артија упијача, проста (сура и бела); артија за паковање, коричара (папендекл) и картон-папир без разлике (изузимајући картонпапир за посетнице и фотографије), па и у маси обојена или каквом смесом натопљена или премазана за паковање, кровове ит.д.	2·50	
б) 1	Артија упијача фина, у маси обојена	8·—	
	Артија за писање, штампање и цртање, па и сва друга артија, неспоменута под бр. 1, а, изузимајући артију за цигарете и „сајденпапир“	10·—	
	Примедба: Овде спада и фини картон за посетнице и фотографије, као и свака артија за писма без монограма, цртежа и слика, па и у кутијама од картона (cartons) сваке врсте и израде		
2	Арти а за цигарете и „сајденпапир“ у табацима . . .	16·—	
2 *а)*	Артија шарена, лакована и бронзована (тако звана златна и сребрна артија); артија прозрачна „транспарентпапир“ (омашћена или увоштена); артија прилепљена на платну	30·—	
	Артија стаклача, пескуша и шмиргл, (Glas-Sand-und Schmirgelpapier)	8·—	15 у сандуцима и бурадима
б)	Артија штампана, шпартана (растрирана) или квадрирана у бојама	18·—	10 у котарицама
	Артија за писма са монограмима, цртежима и сликама, па и у кутијама (картонима) сваке врсте и израде; артија са сликама	25·—	5 у бадама и цаковима
	Позиднице (тапети) и шаблони (патрони) за собне молере, траке, (пантљике) од артије за украсе; шупљикаста или избушена артија, чипке од артије итп.	46·—	
в)	Куверти без монограма, цртежа и слика, па и у кутијама (cartons) сваке врсте и израде	10·—	
	Куверти са монограмима, цртежима и сликама, па и у картонским кутијама (cartons) сваке врсте и израде	25·—	
	Примедба: Артија за писма и куверти само са наштампаном фирмом, плаћају царине 10 дин.; а куверти платном постављени плаћају царину, према својој каквоћи 10 или 25 дин.		

Annexe A

DROITS A L'ENTRÉE EN SERBIE

Numéros du tarif général serbe du 2/14 avril 1892.	DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS Din.—Par.	Tare en pour cent du poids brut
		100 *kg*	
	I, Papier		
1 *a*)	Papier buvard, commun (gris ou blanc); papier d' emballage, carton et papier-carton de toute sorte (à l'exception du papier-carton fin pour cartes de visite et photographies), même teints en pâte ou imprégnés ou recouverts d'une substance quelconque pour servir d'emballage, de toiture etc ·	2·50	
b) 1	Papier buvard, fin, teint en pâte · · · · · · · · · ·	8·—	
	Papier à écrire, à imprimer, à dessiner et tout autre papier non compris sous le Nr. 1*a*), excepté le papier à cigarettes et le papier de soie · · · ·	10·—	
	Observation: Rentrent ici le papier-carton fin pour cartes de visite et photographies, ainsi que le papier à lettre de toute sorte sans monogrammes, dessins ni images, même en boîtes de carton de toute sorte et de toute garniture.		
2	Papier à cigarettes et papier de soie, en feuilles · ·	16·—	
2 *a*)	Papier peint, glacé et bronzé (doré et argenté); papier transparent (enduit d'un corps gras ou de cire); papier collé sur toile · · · · · · · · · · · · ·	30·—	
	Papier recouvert de verre, de sable, papier d'émeri ·	8·—	15 en caisses ou en barils
b)	Papier imprimé, papier réglé ou quadrillé en couleurs	18·—	10 en paniers
	Papier à lettre avec monogrammes, dessins et images, même en boîtes de carton de toute sorte et de toute garnitnre; papier avec images · · · · · ·	25·—	5 en ballots ou en sacs
	Papier de tenture et patrons pour peintures de chambres; bordures pour ornementation; papier découpé à jour à l'emporte-pièce; papier à dentelles et similaire · · · · · · · · · · · · · · · · ·	46·—	
c)	Enveloppes sans monogrammes, dessins ni images, même en boîtes de carton de toute sorte et de toute garniture · · · · · · · · · · · · · · · · · ·	10·—	
	Enveloppes avec monogrammes, dessins et images, même en boîtes de carton de toute sorte et de toute garniture · · · · · · · · · · · · · · · · · ·	25·—	
	Observation: Les papiers à lettre et les enveloppes qui portent seulement l'inscription imprimée de la raison sociale acquittent le droit de 10 dinars; les enveloppes renforcées de tissus sont admises selon leur qualité aux droits de 10 ou de 25 dinars		

Број српске опште царинске тарифе од 2/14 апр. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		100 *нгр.*	
	Фишеци и кесе од артије за паковање, и са наштампаном фирмом итд.	4·50	
	Артија, па и штампана, шпартана (растрирана) или бојом квадрирана кад је у корицама од артије или папендекла пропивена или повезана	22·—	15 у сандуцима и бурадима
	Књиге за радње, повезане у платну или кожи, па и са ћошковима и копчама од простих метала . . .	20·—	10 у котарицама 5 у балама и цаковима
	Књиге, мапе, музикалне ноте и остали слични књижевни, научни и вештачки предмети, повезани или на платну или на каквој другој материји прилепљени	20·—	
г)	Књиге, мапе, музикалне ноте, у табацима или пропивене (броширане) неповезане	слободно 100 *кгр.*	
д)	Карте за играње	60·—	
	Артија за цигарете у књижицама, или иначе за пушење приуготовљена	40·—	
ђ) 1	Израде просте од артије, просте	10·—	15 у сандуцима и бурадима
	Примедба: Овде спадају предмети разног облика од хартијине смесе и других сличних материја; даље кутије и томе подобне израде од артије или од папендекла без значајних украса, па и у свези с простим материјалима.		10 у котарицама 5 у балама и цаковима
2	Израде од артије, особено неспоменуте, па и у свези с простим материјалима, у колико не спадају под број 61, б, (Ситнице)	30·—	
	II-о, Баштовански и пољски производи		
5	Млинарски производи:		
	Брашно и други млинарски производи (прекрупљено стуцано и ољуштено зрно), крупа, бунгур, криз.	1·50	
	III-е, Вуна и длака		
8 *а)*	Предива од овчије или вештачке вуне, од камидске или даброве (биберове) длаке, сирова, бељена, обојена, штампана, у једној или у више жица ·	55·—	25 у сандуцима и бурадима 10 у балама и цаковима
9	Тканине вунене:		
а)	просте:		
2	Груби филц од животињске длаке или грубе вуне (па и скројен у ћонове итд., а тако исто и катранисан и лакован)	24·—	
	Груба чоја, као халина и лоден, материја азур итд. ·	25·—	16 у сандуцима и бурадима
	Ћебета (коњска и груба за постељу) од грубе вуне и од длаке рогате марве, коња итд.	24·—	8 у котарицама
	Примедба: Овде спадају и ћебета од отпадака. (шоди)		5 у балама и цаковима

Numéros du tarif général serbe du 2/14 avril 1892.		DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS Din.—Par.	Tare en pour cent du poids brut
			100 *kg*	
		Cornets et sacs de papier d'emballage, même avec inscription imprimée de la raison sociale etc ·	4·50	15 en caisses ou en barils
		Papier, même imprimé, réglé ou quadrillé en couleurs, s'il est broché ou relié en papier ou en carton ·	22·—	10 en paniers,
		Registres reliés en calicot ou en cuir, même avec coins et fermoirs en métaux communs · · · · · · ·	20·—	5 en ballots ou en sacs.
		Livres, cartes géographiques, musique et autres articles similaires, littéraires, scientifiques et artistiques, reliés ou fixés sur de la toile ou quelque autre matière · · · · · · · · · · · · · · · · · · ·	20·	
	d)	Livres, cartes géographiques, musique, en feuilles ou brochés, non reliés · · · · · · · · · · · · · ·	exempts 100 *kg*	
	e)	Cartes à jouer · · · · · · · · · · · · · · · · · · ·	60·—	
		Papier à cigarettes en livrets ou autrement préparé pour fumeurs · · · · · · · · · · · · · · · · ·	40·—	15 en caisses ou en barils
	f) 1	Ouvrages en papier, ordinaires · · · · · · · · · · ·	10·—	10 en paniers
		Observation: Rentrent sous cette position: les objets moulés en pâte de papier ou autres matières similaires; les boîtes et autres ouvrages similaires de papier ou de carton, sans ornements importants, même combinés avec des matières communes		5 en ballots ou en sacs
	2	Ouvrages en papier, non spécialement dénommés même combinés avec des matières communes, en tant qu'ils ne rentrent pas sous le Nr 61*b*) (quincaillerie)	30·—	
		II, Produits horticoles et agricoles		
	5	Produits de meunerie:		
		Farine et autres produits de meunerie (grains perlés, égrugés et mondés, semoules, gruaux) · · · · ·	1·50	
		III, Laines et poils		25 en caisses ou en barils
8	*a)*	Fils de laine (y compris laine artificielle), de poils de chameau ou de castor, écrus, blanchis, teints, imprimés, retors à un ou à plusieurs bouts · ·	55·—	10 en ballots ou en sacs
9		Tissus de laine:		
	a)	communs:		
	2	Feutres ordinaires de poils ou de laine grossière (même découpés en semelles etc., même goudronnés ou laqués) · · · · · · · · · · · · · · · · · ·	24·—	16 en caisses ou en barils
		Draps grossiers (tels que Halina, Loden, Azor et similaires) · · · · · · · · · · · · · · · · ·	25·—	8 en paniers
		Couvertures (pour chevaux et couvertures grossières pour lits), de laine grossière ou de poils de bêtes à cornes, de crin ou d'autres poils semblables ·	24·-	5 en ballots ou en sacs
		Observation: Rentrent dans cette position: les couvertures fabriquées avec du shoddy, dites Abfalldecken.		

Број списке опште царинске тарифе од 2/14 апр. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		100 *кгр.*	
б)	Груби простирачи (теписи) од животињских длака, осим од козине	24.—	16 у сандуцима и бурадима
	Остали простирачи без разлике, довршени за употребу, даље покривачи у опште, изузимајући покриваче за коње и покриваче грубе за постељу, именоване у бр. 9, а, 2, као и застирачи за столове именовани у бр. 9, *в)* 2	50.—	8 у котарицама 5 у балама и цаковима
в)	Тканине, друкчије него што су оне под бр. 9, а) и б), па и штампане, шаране (фасоване) у свези или без свезе са металним жицама, па и са мало свиле:		
1	Чоја и материје сличне чоји за мушко и друго јаче одело, фланел, ватмол, материја за поставу; фини филц и фини предмети од филца; просте преплетене (вирковане) израде	70.—	
	Примедба: Под материјама сличним чоји разумеју се сви помодни штофови за мушко одедо, онакви, какви се фабрикују у Брину и Рајхенбергу.		18 у сандуцима и бурадима 10 у котарицама
2	Лаке танке материје, које обично служе за женско одело (орлеан, тибет, кашмир, мохер, бареш итд.), материје за намештај (мебелштоф), застирачи за столове, огртаче марам е, појаси, шалови, тканине сличне шаловима, па и са ресама или кићанкама; вунени плиш, вунени сомот	120.—	5 у балама и цаковима
	Примедба: Под ову одредбу спадају: алпака, мохер, орлеан, тибет, листер, кашмир, серж, ламас, „Poil de chèvres", сатин, италијанклот, мерино, дамаст, рипс и др. материје за намештај, женске помодне материје. Огртаче мараме (шалови) и појаси могу бити и просто везени.		
3	Све шупљикасте, фине и лаке тканине, као блонд, бобине, петине, фудар, газ итд., а тако исто и мараме, шалови и други слични предмети од ових материја	150.—	22 у сандуцима и бурадима 12 у котарицама 8 у балама и цаковима
	IV-о, Дрво и израде од дрвета и другог биља		
10 *б)*	Грађа, као: даске, летве, дуге за бурад, планке, прошће, шиндре, греде, direци, балвани, трупци, ањеви, облице или мотке итд.	100 *кгр.* —.50 или m³ 3.—	
в)	Тачке за винограде	*100 кгр.* —.50 или m³ 3.—	
	Дрво за даљу прераду спремљено и отесано за главчине, наплатке и спице за кола или суваче; за руде, весла, обруче; дреновина за клинове итд.	*100 кгр.* 1.—	
г)	Дашчице за фурнирање, за обућарске или књиговезачке потребе, ободи за решета сита или добоше, обручи за бурад	4.—	
11 *а)*	Израде од дрвета просте, т.ј. коларске, качарске, стругарске и столарске израде, просте (roh) непре-		

Numeros du tarif général serbe du 2/14 avril 1892.	DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS Din.—Par.	Tare en pour cent du poids brut
		100 *kg*	
b)	Tapis ordinaires en poils autres que les poils de chèvres.	24·—	16 en caisses ou en barils
	Tapis autres, de toute sorte, ajustés ou non; couvertures de toute sorte à l'exception des couvertures pour chevaux et des couvertures grossières pour lits, du Nr 9*a*) 2 et des couvertures de table du Nr 9**c**) 2	50·—	8 en paniers 5 en ballots ou en sacs
c)	Tissus, autres que ceux dénommés aux N-os 9*a*) et **b**), même imprimés, façonnés, mélangés ou non avec des fils métalliques, même mélangés avec une petite quantité de soie:		
1	Draps et tissus analogues aux draps pour habillements d'homme et autres vêtements forts, flanelles, wattmols, étoffes pour doublures, feutres fins et articles fins en feutre, bonneterie ordinaire . .	70·—	18 en caisses ou en barils 10 en paniers 8 en ballots ou en sacs
	Observation: Sont aussi comprises sous „tissus analogues aux draps" toutes les étoffes de mode pour habillements d'homme, telles qu'elles sont fabriquées à Brünn et Reichenberg.		
2	Étoffes minces et légères, servant ordinairement pour vêtements de femmes (orléans, thibet, cachemire, mohairs, barèges et semblables), étoffes pour meubles, couvertures de table, fichus, écharpes, châles et tissus analogues, avec ou sans franges ou glands; peluche et velours de laine	120·—	
	Observation: Rentrent dans cette position les étoffes nommées: alpacca, mohairs, orléans, thibet, lustre, cachemire, serge, lama, poil de chèvre, satin, italian cloth, mérino, damas, reps et autres étoffes pour meubles, étoffes de mode pour dames. Les fichus, châles et écharpes pourront porter des broderies simples.		
3	Tissus à jour sans distinction, très légers et de fabrication fine, tels que: blonde. tulle-bobin, pétinet, foulard, gaze et autres tissus semblables, de même fichus, châles et autres articles semblables de ces étoffes	150·—	22 en caisses ou en barils 12 en paniers 8 en ballots ou en sacs
	IV, Bois, ouvrages en bois et en autres matières végétales		
10 *b)*	Bois de construction, comme: planches, lattes, douves, carreaux, pieux, bardeaux, solives, poutres, madriers, troncs, bois en grume, perches etc.	100 *kg* —·50 ou le m^3 3·—	
c)	Echalas	100 *kg* —·50 ou le m^3 3·—	
	Bois débité et dégrossi, pour moyeux, jantes et rais pour chars ou moulins, timons, rames, cercles, bois de cornouiller pour coins etc.	100 *kg* 1·—	
d)	Bois en feuilles pour placage, pour ouvrages de cordonnerie ou de reliure, cerceaux pour cribles, tamis ou tambours, cercles de tonneaux	4.—	
11 *a)*	Ouvrages de bois ordinaires c'est-à-dire ouvrages de charron, de tonnelier, de tourneur et de menuisier;		

Број српске опште царинске тарифе од 2/14 апр. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Дикара	Дара у процентима бруто тежине
	мазане немалане, нелаковане, и неполиране и једино у свези с гвожђем	100 *кгр.* 4·—	
	Примедба: Овде спадају бурад, бачве, шафољи, каце, кофе, корита, чаброви, ведра, точкови и други колски делови (изузимајући готова кола), колица за ђубре, ручне саонице, паркети и њихови саставни делови, весла, клупе, столови, столице, погари, кревети, ормани, јармови, самари, роље, тезге, чекрци, воденице, (изузимајући воденице на понтонима), лествице, обућа дрвена, кокошарници, грабуље, виле, лопате, клинци за обућу, чачкалице, дрвца за жижице итп., просте, непремазане, нелаковане и неполиране израде од дрвета. Овде такође спадају и запушачи и ђонови од плуте.		
б) 1	Варјаче, тањири, заструзи, калупи:		
	α, необојени	4·—	18 у сандуцима и бурадима 12 у котарицама 4 у балама и цаковима
	β, обојени, лаковани или премазани	9·—	
	Намештај од меког дрвета, просто премазан (па и просто обојен са цвећем, украсима итп.) и само у свези са простим плетивом од сламе и оковима од гвожђа:		
	α, сандуци	3·50	
	β, остало	5·—	
	Столарске, стругарске, дворезачке и друге израде од дрвета, осим напред наведених предмета, па и у свези са другим простим материјалима:		
	α, необојене	4·50	
	β, обојене, лаковане или премазане	9·—	
2	Предмети именовани под бр. 11, б, 1, политирани . .	12·—	
	Примедба к броју 11, б, 1 и 2: Под ову одредбу спада намештај од савијеног дрвета, па и кад је у свези са несавијеним дрветом, оплетен сламом, трском итд.; са оструганим и избушеним деловима, или са пресованим или помоћу парочите машине (Fraismashine) израђеним но не дворезачким украсима.		18 у сандуцима и бурадима 12 у котарицама 4 у балама и цаковима
3	Намештај, постављен или превучен	18·—	
	Остале израде од дрвета, постављене или превучене ·	32·—	
4	Шипке и рамови од дрвета, бронзирани и позлаћени ·	20·—	
	Остали предмети позлаћени или бронзирани	30·—	
в)	Ситарске израде, са дрвеним ободима и данцетом од ма каквог материјала	10·—	

Numéros du tarif général serbe du 2/14 avril 1892.		DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS Din.—Par.	Tare en pour cent du poids brut
		tous ces ouvrages bruts, ni peints, ni vernis, ni polis, ni combinés avec d'autres matières, excepté le fer	100 *kg* 4·—	
		Observation : Sont compris dans cette position: fûts et futailles, cuves, cuviers, auges, baquets, hottes, seaux, roues et autres pièces de chars (excepté les chars confectionnés), brouettes, charrettes et traîneaux à bras, parquets et leurs parties, rames, bancs, tables, chaises, lits, armoires, jougs, arçons, calandres, bancs de tourneur, rouets, moulins (à l'exception des moulins sur pontons), échelles, sabots, cages à poules, râteaux, fourches, pelles, chevilles pour chaussures, cure-dents, fil de bois pour allumettes et tout autre article similaire en bois, brut, ni peint, ni verni, ni poli. Sont également compris dans cette position les bouchons et les semelles de liége		
b)	1	Cuillers, assiettes, boîtes, embauchoirs:		
		α) non teints	4·—	18 en caisses ou en barils 12 en paniers 4 en ballots ou en demi-caisses
		β) teints, vernis ou peints	9·—	
		Meubles en bois tendre, simplement peints (même avec fleurs ou autres ornements en peinture ordinaire) et combinés seulement avec des tresses de paille ordinaires et des ferrures:		
		α) bahuts	3·50	
		β) autres	5·—	
		Ouvrages de menuisier, de tourneur, de sculpteur et autres articles de bois (à l'exception de ceux tarifés ci-dessus), même en combinaison avec d'autres matières communes:		
		α) non teints	4·50	
		β) teints, vernis ou peints	9·—	
	2	Les objets nommés sous le Nr 11 *b*) 1, polis.	12·—	
		Observation : *aux Numéros 11 b), 1 et 2:* Rentrent dans ces positions les meubles en bois courbé, même s'ils sont combinés avec du bois non courbé, avec des ouvrages tressés en paille, rotin et similaires, avec des parties tournées et perforées ou avec ornements pressés ou produits par la machine à fraiser, non sculptés		18 en caisses ou en barils 12 en paniers 4 en ballots ou en demi-caisses
	3	Meubles rembourrés ou tapissés.	18·—	
		Autres ouvrages en bois, rembourrés ou tapissés	32·—	
	4	Baguettes et cadres de bois, bronzés et dorés	20·—	
		Autres objets dorés ou bronzés	30·—	
c)		Articles de tamiserie, avec cercle de bois et sans distinction de la matière dont est formé le fond	10·—	

Број српске опште царинске тарифе од 21/14 апр. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		100 *кгр.*	
12	**Плетарске израде:**		
а)	Просте и то: од неољуштена прућа и шибља, од коре, шевара или рогоза, од обичне трске, сламе или траве, необојене нити каквим лаком премазане, као што су: котарице, кошеви, кошнице, лесе, метле, асуре или простирке, зембили, сађурице итд. — све и у свези са дрветом, ужетом или концем.	5·—	
б)	Фине, т. ј. од морске трске, панаме, басте и другог егзотичног плетарског материјала; од ољуштеног прућа и шибља; као и све фине израде од обичне коре, трске, сламе или другог биља, обојене, необојене, премазане, лаковане, у свези или без свезе са простим материјалима (изузимајући шешире, капе и ситнице)	10·—	20 у сандуцима и бурадима 12 у котарицама 4 у балама и џаковима
	Примедба: Овде спадају и плетарске израде именоване под а) ако су обојене, лаковане или у свези са тамо неименованим материјалима.		
в)	Плетарске израде, од чести или са свим позлаћене или бронзиране	50·—	
13 *а)*	**Кола, таљиге и саонице за запрезање:**	Од комада	
1	неокована, непремазана	10·—	
2	окована или премазана, али непостављена:		
	α, без федера	15·—	
	β, на федерима	30·—	
3	постављена	100·—	
б)	**Железнички вагони**	Слободно	
в)	**Бродови са или без прибора:**	Од тоне товарне снаге	
1	до 4 тоне товарне снаге	2·—	
2	преко 4 тоне поред горње царине за оне до 4 тоне, још за сваку даљу тону	1·—	
3	Параброди и шлепови, са чамцима, мостовима (штеkови) и другим прибором.	Слободно	
	Примедба: Под паробродским прибором разумеју се: конопци, ленгери, једрила, весла, чакље и други алати, као и све собно и кујнско покућство и намештај за лађу.		
г)	Воденице на понтонима са свима воденичним састављним деловима и прибором, но без других превозних справа	Од комада 350·—	
	Примедба: Под воденичним прибором разуме се све оно, што је за воденицу потребно, као: воденично камење, воденичне справе, амбари, мостови, ленгери и остали лађарски и млинарски алати, а и обично млинарско посуђе и покућство.		

Numéros du tarif général serbe du 2/14 avril 1892.	DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS Din.—Par.	Tare en pour cent du poids brut
		100 *kg*	
12	Ouvrages de vannerie:		
a)	communs, savoir: de verges avec écorce, d'écorce seule, de jonc, de roseau, de canne commune, de paille ou d'herbe, non teints ni vernis, comme: paniers, corbeilles, ruches, nattes, claies, balais, paillassons, sacs de roseaux, formes de paille pour le pain etc.: tous ces objets même combinés avec du bois, des fils ou ficelles	5·—	
b)	fins, c'est-à-dire de rotin, de panama, de liber et d'autres végétaux exotiques; de verges sans écorce, ainsi que tous les ouvrages fins d'écorce commune, de roseau, de paille ou de quelque autre végétal, teints ou non teints, peints, vernis, combinés ou non avec d'autres matières communes (excepté les chapeaux, les casquettes et les articles de quincaillerie)	10.—	20 en caisses ou en barils 12 en paniers 4 en ballots ou en sacs
	Observation: Rentrent ici également les ouvrages dénommés sous *a)* s'ils sont teints, vernis ou combinés avec quelque matière qui n'y est pas mentionnée.		
c)	Tous les ouvrages de vannerie mentionnés sous *a)* et *b)* s'ils sont en tout ou en partie dorés ou bronzés.	50.—	
13 *a)*	Voitures, chars et traîneaux d'attelage:	par pièce	
1	Sans ferrures, non peints	10.—	
2	Avec ferrures ou peints, mais non rembourrés:		
	α) sans ressorts	15.—	
	β) avec ressorts	30.—	
3	Rembourrés	100.—	
b)	Wagons de chemin de fer	exempts	
c)	Embarcations avec ou sans accessoires:	la tonne de capacité	
1	Jusqu'a 4 tonnes de capacité	2·—	
2	Au delà de 4 tonnes, outre le taux ci-dessus mentionné pour chaque tonne en sus	1·—	
3	Bateaux à vapeur et chalands avec barques, ponts et autres accessoires	exempts	
	Observation: Sont considérés comme accessoires: les cordages, ancres, voiles, rames, gaffes et autres engins et agrès, ainsi que les ustensiles de ménage et l' ameublement des bateaux.		
d)	Moulins sur pontons, avec leurs accessoires, mais sans autres embarcations	la pièce 350·—	
	Observation: On considère comme accessoires tout ce qui est nécessaire au moulin tels que: meules, pièces de mécanisme, huches, ponts, ancres et autres engins de bateliers ou de meuniers ainsi que les meubles et ustensiles ordinaires de meunier.		

Број српске опште царинске тарифе од 2/14 апр. 1892	НАЧМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
	V-о, Животиње	Од комада	
из 14 *а)*	Коњи, кобиле и ждребад	10·—	
из 16 *а)*	Сардине у буренцетима или у саламури и сва остала риба, усољена или у саламури, осушена или надимљена	100 *кгр.* 12·—	15 у сандуцима и бурадима 10 у котарицама 4 у балама
19 *б)* 1	Перје за украсе без разлике	700·—	30 у сандуцима и бурадима 11 у котарицама 10 у балама и џаковима
	VI-о, Јестива и пића		
20	Јестива:		
а)	Од брашна, воћа, варива, семења, зачинака или другог каквог биља, печена, кувана, укисељена или иначе за јело приуготовљена:		
1	Без шећера и меда:		
	α, леб, колачи, тарана, макароне, саго, теста и брашенице	6·—	
	β, пекмез шира од воћа и грожђа скувани, остали сокови оцеђени или скувани; конзерве од воћа и поврћа итп.	12·—	
2	Са шећером или медом, као: колачи посластичарски, лебцедерски и друга теста (брашенице или јестива ове врсте) воће и друга биља, скувана или оцеђена, а заслађена. шећером итп. Овде се разуме и: шећер кандис (кристалисан) шећер жути, црни и други обојени, а и шећерлеме (бонбоне) без разлике	25·—	18 у сандуцима и бурадима 12 у судовима 10 у котарицама 4 у балама и џаковима
б)	Од меса, сланине, рибе, рака, пужева, шкољака и од осталих животињских честица, кувана, печена, пржена, маринирана или на други начин зготовљена, као: маринати, конзерве, екстракти, печења, икре (ајвар или авгутар), кобасице, саламе итд.	25·—	
в)	Сир	15·—	
	Скоруп (кајмак); масло (путер), неслано и нетопљено	15·—	
21	Алкохолна и шпиритуозна пића:		
а)	Вино:		
1	У бурадима:	10·—	
	α произведено у околини Вршца, Беле Цркве, Панчева и Срема	2·50	10 у двогубим бурадима
	β остало	10·—	
2	У флашама (разумевајући ту и кипећа вина)	30·—	20 у сандуцима 12 у котарицама
б)	Печене јаке течности (алкохол, шпиритус, ракија, рум, ликери):		
1	У бурадима:		

Numéros du tarif général serbe du 2/14 avril 1892.	DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS Din.—Par.	Tare en pour cent du poids brut
	V, Animaux		
ex 14 *a*)	Chevaux, juments, poulains	par tête 10·—	
ex 16 *a*)	Sardines en futailles ou en saumure et tous les autres poissons salés ou en saumure, séchés ou fumés .	100 *kg* 12·—	15 en caisses ou en barils 10 en paniers 4 en ballots
19 *f*) 1	Plumes de parure de toute sorte	700·—	30 en caisses ou en barils 11 en paniers 10 en ballots ou en sacs
	VI, Aliments et boissons		
20	Aliments:		
a)	Composés de farine, de légumes, de graines, d'épices et d'autres matières végétales, frits, rôtis, cuits, confits au vinaigre ou autrement préparés pour servir de nourriture:		
1	Sans sucre, ni miel:		
	α) pain, gâteaux, pâtes granulées, macaronis, sagou et autres pâtes et farinages	6·—	
	β) marmelades, moût de fruits et de raisin, cuits, autres sucs pressés ou cuits; conserves de fruits, de légumes, etc.	12·—	
2	Avec sucre ou miel: pâtisseries, pain d'épices et autres pâtes, farinages ou comestibles de ce genre; fruits et autres matières végétales, pressés ou cuits, avec addition de sucre etc. Sont compris sous cette rubrique le sucre candi, le sucre d'orge, de réglisse, et autres sucreries colorées, ainsi que les bonbons sans distinction	25·—	18 en caisses ou en barils 12 en pots 10 en paniers 4 en ballots ou en sacs
b)	Composés de viande, de lard, de poissons, d'écrevisses, d'escargots, de coquillages et d'autres matières animales—cuits, frits, rôtis, grillés, marinés ou autrement préparés, comme: marinades, conserves, extraits, rôtis, oeufs de poisson (caviar ou boutargue), saucisses, salami etc	25·—	
c)	Fromage	15·—	
	Crême; beurre, non salé ni fondu	15·—	
21	Boissons alcooliques et spiritueux:		
a)	Vin:		
1	En fûts et futailles:		
	α) du crû des environs de Versecz, Fehér-Templom (Weisskirchen), Pancsova et de la Syrmie . . .	2·50	10 en doubles fûts
	β) autres	10·—	
2	En bouteilles (y compris les vins mousseux)	30·—	20 en caisses 12 en paniers
b)	Spiritueux distillés (alcool, esprit de vin, eau de vie, rhum, liqueurs):		
1	En fûts et futailles:		

Број српске опште царинске тарифе од 2/14 апр. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		100 *кгр.*	
	α, Алкохол и шпиритус	6·—	10 у двогубим бурадима
	β, остало	10·—	
2	У флашама	25·—	20 у сандуцима 12 у котарицама
в,	Пиво у бурадима и флашама	3·—	20 у двогубим бурадима 20 у сандуцима 12 у котарицама
	Примедба: Ако увозник при увозу пива у флашама изјави, да ће флаше у року од три месеца извести натраг, онда ће царинарница код које се увоз врши, прибележити увезени број флаша, па ако се у наведеном року исти или мањи број флаша извезе, вратиће му се толико царине и трошарине, колико му је на њих у име тога при увозу било наплаћено. У том случају не ће се на флаше наплаћивати извозна царина.		
	Сирће за јело; есенција од сирћета	5·—	20 у двогубим бурадима
22 *а)*	Минералне воде, заједно са флашама и крчазима . . .	1·—	20 у сандуцима 12 у котарицама
	VII-о, Камен, земља и стакло		
23 *в)*	Камени и мрки угаљ	Слободно 100 *кгр.*	
25	Прости камен или смеса камену подражавана:		
а)	отесани, неполирани, за зидање и калдрмисање, па и вештачки базалт-камен итп.	—·30	
б)	воденично камење, па и са обручевима од метала . .	2·—	
в)	израде од камена и цемента (па и од гипса), као: надгробно камење, споменици, стубови (па и са написима); рагастови за врата и прозоре, олуци, цеви, валови, степени, и т. д. и остале израде у тежини од најмање 5 клгр., па и у свези за дрветом или простим металима:		
1	неполирани	1·—	
2	полирани	2·50	
	Примедба: Под в, бр. 1 и 2 долазе изузетно и тоцила, плоче за литографију, плоче зване келхајм и цементне (Kehlheimer-und Cementplatten), плоче за кровове од листника (шифера), без разлике тежине.		
г)	Израђени предмети испод 5 клгр. тежине, осим оних који су у предмедби под в, изузетно наведени у свези или без свезе са простим материјалима, у колико не спадају под бр. 61, а, (Ситнице):		
1	неполирани	4·—	
2	полирани	6·—	15 у сандуцима и 9 у котарицама 3 у балама и џаковима
98	Грнчарија:		

Numéros du tarif général serbe du 2/14 avril 1892.	DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS Din.—Par	Tare en pour cent du poids brut
		100 *kg*	
	α) alcool et esprit de vin	6·—	10 en doubles fûts
	β) autres	10·—	
2	En bouteilles	25·—	20 en caisses 12 en paniers
c)	Bière en fûts, en futailles et en bouteilles	3·—	20 en doubles fûts 20 en caisses 12 en paniers
	Observation : Si, à l'entrée de la bière importée en bouteilles, l'importateur déclare qu'il exportera les bouteilles dans le terme de 3 mois, le bureau de douane par lequel la bière est entrée prendra note du nombre des bouteilles importées et restituera, lors de l'exportation d'un nombre égal ou inférieur de bouteilles à bière dans le terme susindiqué, les droits de douane et de trošarina qui correspondent à leur poids effectif, sans prélever de droit d'exportation		
	Vinaigre de table, essences de vinaigre	5.—	20 en doubles fûts 20 en caisses 12 en paniers
22 *a)*	Eaux minérales, y compris les bouteilles et cruches	1.—	
	VII, Pierre, terre et verre		
23 *c)*	Houille et lignite	exempts	
25	Pierre commune et compositions imitant la pierre :	100 *kg*	
a)	Taillée, non polie, pour constructions ou pavage, y compris pierres artificielles de basalte et similaires	—.30	
b)	Meules de moulin, même garnies de cercles en métaux communs	2.—	
c)	Ouvrages de tailleurs de pierres, ouvrages en ciment (y compris ouvrages en plâtre) comme : pierres tumulaires, monuments, colonnes (même portant des inscriptions); encadrements de portes et de fenêtres, gouttières, tuyaux, auges, marches d'escalier etc. et autres ouvrages pesant au moins 5 *kg*, même en combinaison avec du bois ou des m taux communs :		
1	non polis	1.—	
2	polis	2.50	
	Observation : Par exception rentrent sous *c*) 1 et 2, sans distinction du poids, les meules à aiguiser, les pierres lithographiques les plaques en pierres dites de Kehlheim et les plaques de ciment, ardoises pour toitures		
d)	Objets façonnés d'un poids inférieur à 5 *kg*, à l'exception de ceux mentionnés dans l'observation à la lettre *c*), combinés ou non avec des matières communes, en tant qu'ils ne rentrent pas dans le No 61 *a*) (quincaillerie) :		
1	non polis	4.—	15 en caisses ou en barils 9 en paniers 3 en ballots ou en sacs
2	polis	6.—	
26	Poterie :		

Број српске опште царинске тарифе од 21/14 апр. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		1000 ком.	
а) 1	Цигла, црепови сваке врсте	3·—	
2 *и из б)*	Проста грнчарија, глеђосана или наглеђосана, грнчарија од пескуше, цеви, каљеви за пећи, плоче за патос; све ово и у свези са дрветом и гвожђем неполираним и нелакованим	100 *кгр.* 2·—	
из б)	Фини фајанс и порцелан, једнобојан или бео, па и бео са обојеним первазима и украсима; земљане луле; све ово и са заклопцима и украсима од простих метала	8·—	
	Примедба: Овде спадају и предмети именовани у претходном ставу кад су у свези са оваквим заклопцима или украсима.		25 у сандуцима и брадима
	Фини фајанс и порцелан, вишебојан, малан, позлаћен, посребрен; грнчарија у свези са другим простим материјалима, у колико нису поменути у обадва претходна става или у колико не спадају под бр. 61, а, (Ситнице)	16·—	20 у котарицама и кошевима
27	Стакло и стакларија;		
а)	Просто стакло, т. ј. ни углађено ни полирано, ни резано, ни шарано, ни пресовано, ни обојено, ни позлаћено, ни малано и без свезе с другим материјалима:		
1	Стакло за прозоре и у таблама	2·—	
2	*α*, Шупље стакло у својој природној боји, стакло и емаљ неурађени у маси, ливене плоче за кровове и патосе, са пругама или без пруга	2·50	
	β, Шупље стакло, бело	3·50	
	Примедба: Овде спадају и стакла за лампе, па и са углађеним и отруганим ивицама.		
б)	Шупље стакло, именовано под бр. 27, а, 2, са углађеним или отруганим запушачима, дном или ивицом; пресовано стакло и мутно (непровидно) стакло (mattiertes Glas) са или без углађеног или отругапог запушача, дна, или ивице	6·—	
	Стакло углађено, нагризено киселином, резано, гравирано, киселином или на други начин шарено, (изузимајући горе именовано пресовано и мутно стакло), обојено, позлаћено, посребрено, превучено; стаклене призме за полијељеје, дугмета, корали ђинђуве од стакла, житко и кончасто стакло .	12·—	30 у сандуцима и брадима
	Примедба: Ушице и подложице на дугметима, које једино служе за утврђивање, као и конци на којима су нанизани корали, перле и емаљ од стаклета само зарад лакшег паковања и препоса не ће се узимати у обзир при цариљењу.		20 у котарицама и кошевима
	Ако се пак предмети од стаклета, нанизани на конац или гајтан, могу онакви као што су да употребе за накит (нпр. гривне, огрлице итп), онда не потпадају под број 27, б.		
с)	Стакларија у свези са другим простим материјалима, у колико не спада у групу урамљених огледала или ситница	30·—	

Numéros du tarif général serbe du 2/14 avril 1892.	DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS Din.—Par.	Tare en pour cent du poids brut
		le mille	
a) 1	Briques et tuiles de toute sorte	3.—	
2 et ex b)	Poteries communes avec ou sans vernis ou engobe, poterie en grès, tuyaux, carreaux pour poêles et pour plancher; tous ces articles même en combinaison avec du bois ou du fer, non poli et non verni	100 *kg* 2.—	
ex *b)*	Faïence fine et porcelaine, unicolores ou blanches, de même que blanches décorées de bordures ou ornements en couleurs; pipes en terre; tous ces articles, même avec couvercles et avec garnitures en métaux communs; rentrent également dans cette position les articles contenus dans l'alinéa précédent, s'ils portent des couvercles ou garnitures semblables	8.—	25 en caisses ou en barils 20 en paniers ou en demi-caisses.
	Faïence et porcelaine, fines colorées, peintes dorées et argentées; poterie combinée avec d'autres matières communes en tant qu'elle ne rentre pas dans les deux alinéas qui précèdent ou dans le No 61*a*) (quincaillerie)	16.—	
27	Verres et verreries:		
a)	Verre commun, c'est-à-dire taillé, non poli, non dessiné, non pressé, non coloré, non doré, non peint, non combiné avec d'autres matières:		
1	Verre à vitres et en feuilles	2.—	
2	*α*) Verre creux dans sa couleur naturelle; verre et émail en masse, plaques de verre coulées pour toitures ou dallages, cannelées ou non cannelées	2.50	
	β) Verre creux blanc	3.50	
	Observation: Rentrent ici les cylindres de lampes, même avec bords polis ou dépolis.		
b)	Verre creux du No 27 *a*) 2 avec bouchons, fonds ou bords polis ou dépolis; verre pressé et verre maté, avec ou sans bouchons, fonds ou bords polis ou dépolis	6.—	
	Verreries polies, gravées à l'eau forte ou autrement dessinées (à l'exception du verre pressé et maté susindiqué), coloriées, dorées, argentées, étamées; pendeloques de lustres, boutons, perles, coraux, émail de verre, et vitrifications taillées à pierres fausses	12.—	30 en caisses ou en barils 20 en paniers ou en demi-caisses
	Observation: Les oeillets et calottes servant à rattacher les boutons ainsi que les fils sur lesquels les perles, coraux et l'émail de verre sont enfilés pour faciliter l'emballage et le transport, n'auront aucune influence sur la tarification de ces objets. Si les objets en verre enfilés sur des fils ou des cordons peuvent servir directement comme bijoux (par exemple comme bracelets, colliers etc.), ils ne rentrent pas dans le No 27 *b*).		
c)	Verreries combinées avec d'autres matières communes, à l'exception des miroirs encadrés et de la quincaillerie	30.—	

Број српске опште царинске тарифе од 2/14 апр. 1892.	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		100 *кгр.*	
	Примедба: Шупље стакло просто оплетено врбовином, рогозином, сламом или трском, царинице се према својству стакла по одредбама под бр. 27, а или б. Код шупљег стакла не ће се узимати у рачун при цариньењу, фирме, заштитне марке итп. написи или назначења на њему.		
28	Огледала у раму, у колико не спадају у врсту ситница:		30 у сандуцима и брадима
а)	до 0·60 м. висока	20.—	20 у котарицама и кошевима
б)	преко 0·60 м. висока	30.—	
	VIII-о, Метали		
30	Гвожђе:		
а)	Сирово т. ј. ливено у полугама (Barren), комадима, грудвама итд.; стара гвожђарија и отпатци од гвожђа и челика	—.50	
б)	полурађено:		
1 2 и 3	Гвожђе и челик за ковање у грудвама, комадима, масама итд., лупенајзен, роцагел, милбарс, неурађене шине и инго	—.80	
	Гвожђе и челик у шипкама, четвртасто, обручасто, у шинама, округло, ћошкасто, угласто гвожђе и челик сваке врсте, гвоздене и челичне плоче .	1.—	
	Примедба: Овде спада све тегљено, ковано, ваљано гвожђе у шипкама, челик тегљен и ливен у шипкама без разлике, тако звано босанско гвожђе, гвожђе у обручевима, гвожђе у виду L, V, T и I, (греде), U, + итд., у опште гвожђе и челик у сваком облику, које улази у трговину.		
	Материјал за железнице од гвожђа или челика (изузимајући онај за машине и преносна средства), нпр. железничке шине, веза за шине, саставни делови за грађење или оправку превозних справа скретнице, укрснице итп. гвоздене конструкције за железничке грађевине	Слободно	
		100 *кгр.*	
	Лим и жица од гвожђа или челика без разлике . . .	4.—	
	Гвожђе за дрљаче и плугове (раоник)	3.50	
в)	Израде од гвожђа или челика:		
1	Ексери, ексерчићи од жице, нитне, клинци, чивије, енгеће, потковице и поклопци за лонце	4.50	
	Завртњи (шрафови) из бр. 30, *в)*, 1	12.—	
2	Израде од гвожђа или челика нестругане и непремазане, и само у свези са дрветом или ливеним гвожђем	6.—	10 у сандуцима и брадима 6 у котарицама 3 у балама, цаковима и рамовима
	Примедба: Маз употребљен колико да само гвожђе не зарђа, неће се узимати у обзир при цариньењу.		
	Завртњи (шрафови) из бр. 30, в, 2	12.—	

Numéros du tarif général serbe du 2/14 avril 1892.	DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS Din.—Par.	Tare en pour cent du poids brut
		100 *kg*	
	Observation : Les objets en verre creux couverts d'un entrelacement ordinaire d'osier, de jonc, de paille ou de canne, seront traités selon la qualité du verre d'après les Nos 27 *a*) ou *b*). L'application des noms ou marques de fabrique etc., des inscriptions ou autres désignations sur le verre creux ne change pas la tarification de cet article.		30 en caisses ou en barils 20 en paniers ou en demi caisses
28	Miroirs encadrés, excepté les miroirs qui rentrent dans la quincaillerie :		
a)	Jusqu'à 0·60*m* de haut	20.—	
b)	Au-dessus de 0·60*m* de haut	30.—	
	VIII. Métaux		
30	Fer :		
a)	Brut, c'est-à-dire fonte en barres, en masses, en gueuses etc.; vieille ferraille, débris de fer et d'acier .	—.50	
b)	Demi-ouvré :		
1 2 et 3	Fer et acier en barres, en prismes, massiaux etc.; fer en loupes (Luppeneisen, Rohzaggel), milbars (Rohschienen) et lingots	—.80	
	Fer et acier en verges carré, en bandes, plat ou rond, fer et acier d'angle et de cornière de toute espèce; plaques de fer et d'acier	1.—	
	Observation : Rentre ici tout fer en verges étiré, façonné, laminé, l'acier étiré et fondu en verges de toute sorte, le fer nommé „fer de Bosnie", fer en cercles, fer à **L, V, T** et **I** (fer à poutres), **U,**+etc., comme en général le fer et l'acier dans toutes les formes en usage dans le commerce.		
	Matériel pour chemins de fer (à l'exception de celui qui rentre dans les machines ou les moyens de transport), par exemple rails, attaches des rails, pièces servant à la construction ou réparation du matériel roulant, changements et croisements de voies, aiguilles etc., constructions pour chemins de fer	exempts 100 *kg*	
	Tôle et fil de fer ou d'acier, de toute sorte	4.—	
	Socs de charrues et de herses	3.50	
c)	Ouvrages de fer ou d'acier :		
1	Clous, pointes en fil de fer, rivets, boulons, chevilles crampons, fers de cheval et couvercles pour casseroles	4.50	
	Vis rentrant sous le No 30 *c*) 1	12.—	
2	Ouvrages de fer ou d'acier, non limés ni peints, combinés seulement avec du bois ou de la fonte . .	6.—	10 en caisses ou en barils 6 en paniers 3 en ballots, en sacs ou en demi-caisses
	Observation : La peinture destinée à empêcher la rouille ne change pas la tarification de ces ouvrages.		
	Vis rentrant sous le No 30 *c*) 2	12·—	

Број српске опште царинске тарифе од $\frac{21}{14}$ апр. 1892.	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара 100 *кгр.*	Дара у процентима бруто тежине
	Справе и алати од гвожђа или челика: виле за ђубре и сено, пијуци, мотике, лопате, грабуље, косе, српови, сечива за сламу, држаче, плугови, каспле за осовине; длета; даље чекићи, кљешта и наковњи преко 2, 5 клгр. тежине: — све ово без разлике израде па и са дршкама, ручицама, држаљама итп. од дрвета	3.50	
3	Израде од кованог гвожђа или челика, стругане или премазане (осим маза против рђе); све браварске израде (изузимајући браве и кључеве), лимарске и друге израде од лима, израде од жице: све ово и стругано или премазано, у свези и без свезе са простим материјалима	12.50	
	Примедба: Овде спадају и сви остали, особено неименовани алати, без разлике израде.		10 сандупима и брадима 6 у котарицама 3 у балама, џаковима и рамовима
	Брадве, маказе за стрижење оваца и за поткресивање воћака	3,50	
	Завртњи (шрафови) из бр, 30, в, 3	12.—	
4	Израде од кованог гвожђа или челика, жице или лима, калајисане или цинковане (израде од белог лима и беле жице), па и у свези са другим простим материјалима	15.—	
	Браве и кључеви	15.—	
	Све полиране, лаковане, емаљиране и бронзоване израде (изузимајући емаљирано кујнско посуђе), па и у свези са другим простим материјалима .	25.—	13 у сандуцима и брадима 6 у котарицама
	Емаљирано кујнско посуђе од лима	18.—	4 у балама, џаковима и рамовима
г)	Израде од ливеног гвожђа или њему подражаване смесе:		
1	нестругане, непремазане, неемаљиране, нити са другим металом или металном смесом превучене, па и у свези са дрветом или са кованим или ваљаним гвожђем	3.50	
	Примедба: Маз употребљен само колико да гвожђе не зарђа неће се узимати у обзир при цариньењу		
2	стругане, премазане (осим маза противу рђе), емаљиране, бронзоване, са другим простим металом или металном смесом превучене, лаковане, па и у свези са простим материјалима	6.50	10 у сандуцима и брадима 6 у котарицама 3 у балама, џаковима и рамовима
3	полиране	25.—	13 у сандуцима и брадима 6 у котарицама 4 у балама, џаковима и рамовима
31	Олово и цинак:		
а)	Полурађени т.ј. у комадима, у слитку, полугама, таблама, даље лим и жица:		
1	Олово	5.—	

Numéros du tarif général serbe du 2/14 avril 1892.	DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS Din.—Par.	Tare en pour cent du poids brut
		100 *kg*	
	Instruments et outils en fer ou en acier: fouines et fourches, crampons, pioches, pelles, râteaux, faux, faucilles, couteaux de hachepaille, herses, charrues, repoussoirs, ciseaux à froid; marteaux, tenailles, enclumes, pesant plus de 2.5 *kg*: tous ces articles sans distinction de travail, même avec manches, poignées, anses etc. en bois . .	3.50	
3	Ouvrages de fer ou d'acier, limés ou peints (excepté la peinture destinée à empêcher la rouille); ouvrages de serrurerie (excepté les serrures et les clefs), de ferblanterie et autres ouvrages en tôle, ouvrages de fil de fer, même limés ou peints: tous ces articles combinés ou non avec des matières communes	12.50	10 en caisses ou en barils, 6 en paniers
	Observation: Rentrent ici tous les outils et instruments non spécialement dénommés, sans distinction de travail.		
	Haches, forces, croissants	3.50	3 en ballots, en sacs ou en demi-caisses
	Vis rentrant sous le Nr 30 *c)* 3	12.—	
4	Ouvrages de fer ou d'acier, de fil de fer ou de tôle, étamés, zingués (articles de ferblanterie et de fil de fer étamé), même en combinaison avec d'autres matières communes	15.—	
	Serrures et clefs	15.—	
	Tous les ouvrages, polis, laqués, émaillés (à l'exception des ustensiles de ménage émaillés) et bronzés, même en combinaison avec d' autres matières communes	25.—	13 en caisses ou en barils 6 en paniers 4 en ballots, en sacs ou en demi-caisses
	Ustensiles de ménage en tôle, émaillés	18.—	
d)	Ouvrages de fonte ou de quelque composition imitant la fonte:		
1	Non limés, non peints, non émaillés, ni recouverts d'aucun autre métal, ni d'aucune autre composition de métal, combinés ou non avec du bois ou du fer forgé ou laminé	3.50	
	Observation: La peinture destinée à empêcher la rouille ne change par la tarification de ces ouvrages.		
2	Limés, peints (excepté la peinture destinée à empêcher la rouille), émaillés, bronzés, recouverts de quelque autre métal commun ou de quelque composition de métal, laqués, même combinés avec des matières communes	6.50	10 en caisses ou en barils 6 en paniers 3 en ballots, en sacs ou en demi caisses
	Polis	25.—	13 en caisses ou en barils 6 en paniers 4 en ballots, en sacs ou en demi-caisses
31	Plomb et zinc:		
a	Demi-ouvrés, c'est-à-dire en masses, saumons, barres, feuilles et fils:		
1	Plomb	5.—	

Број српске опште царинске тарифе од 2/14 апр. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		100 *кгр*,	
2	Цинк	6.—	10 у сандуцима и бурадима
б)	Израде од олова:		
1	Куршуми, сачме, олово за спајање стаклета на прозору, цеви и све грубе израде, свака т.ј. у тежини преко 2,5 клгр.; даље слова за штампу . .	8.—	6 у котарицама 2 у балама, цаковима и рамовима
2	Све остале израде, па и у свези са простим материјалима, у колико не спадају под бр. 61, г, (Ситнице)	30.—	13 у сандуцима и бурадима 7 у котарицама 3 у балама и цаковима
в)	Израде од цинка:		
1	просте, т.ј. свака у тежини преко 2,5 клгр.	10.—	10 у сандуцима и бурадима 6 у котарицама 2 у балама и цаковима
2	све остале израде, па и у свези са простим материјалима, у колико не спадају под бр. 61, г, (Ситнице)	35.—	13 у сандуцима у бурадима 7 у котарицама 3 у балама и цаковима
32	Калај и британика:		
а)	полурађени т. ј. у комадима, слитку, плочама, полугама, таблама, жици, за тим отпаци и парчад од искрханих старих израда	20.—	
б)	Израде, па и у свези са простим материјалима, у колико не спадају под бр. 61, г, (Ситнице):		10 у сандуцима и бурадима 6 у котарицама 2 у балама и цаковима
1	Ливени предмети прости и груби	25.—	
2	Ливени предмети фини и нежни израде у листовима или жици без разлике	35.—	13 у сандуцима и бурадима 7 у котарицама 3 у балама и цаковима
33	Бакар:		
а)	Полурађен т. ј. у комадима, слитку, плочама, полугама, листовима жици; за тим отпаци и искрхани стари предмети	15.—	
б)	Израде па и у свези са простим материјалима, у колико не спадају под бр. 61, г, (Ситнице)		
1	Ливени предмети прости и груби: звона, звонцад, ступе (авани), тучкови, свећњаци, утиje, жрвњи за млевење каве, ленири, тегови, аршини и друге сличне мере за дужину; споменици надгробни крстови, посуђе и т. д. у тешком слитку или гломазитијим предметима ливено	22.—	10 у сандуцима и бурадима 6 у котарицама 2 у балама и цаковима
2	Сви нежни и фини ливени предмети, израде од лима или жице без разлике	35.—	13 у сандуцима и бурадима 7 у котарицама 3 у балама и цаковима
34	Месинг, томбак и бронза:		
а)	Полурађени, т. ј. у комадима, слитку, плочама, полугама, листовима и жици, отпаци и парчад од старих предмета	12.—	10 у сандуцима и бурадима 6 у котарицама 2 у балама и цаковима
б)	Израде па и у свези са простим материјалима, у колико не спадају под бр. 61, г, (Ситнице):		

Numéros du tarif général serbe du 2/14 avril 1892.	DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS (Din. – Par.)	Tare en pour cent du poids brut
		100 *kg*	
2	Zinc	6.—	10 en caisses ou en barils
b)	Ouvrages de plomb :		
1	Balles, grenaille, baguettes pour assemblage de vitres, tuyaux et tous les autres ouvrages ordinaires, c'est-à-dire pesant plus de 2·5 *kg*; caractères d'imprimerie	8.—	6 en paniers 2 en ballots ou en sacs
2	Tous les autres ouvrages, même combinés avec des matières communes, en tant qu'ils ne rentrent pas dans le No 61 *d*) (quincaillerie)	30.—	13 en caisses ou en barils 7 en paniers 3 en ballots ou en sacs
c)	Ouvrages de zinc :		
1	Ordinaires, c'est-à-dire pesant plus de 2·5 *kg*	10.—	10 en caisses ou en barils 6 en paniers 2 en ballots ou en sacs
2	Tous les autres ouvrages, même en combinaison avec des matières communes, en tant qu'ils ne rentrent pas dans le No 61 *d*) (quincaillerie) . . .	35.—	13 en caisses ou en barils 7 en paniers 3 en ballots ou en sacs
32	Etain et métal anglais (dit Britannia) :		
a)	Demi-ouvrés, c'est-à dire en masses, saumons, plaques, barres, feuilles, fils ; retailles et débris de vieux ouvrages	20.—	10 en caisses ou en barils 6 en paniers 2 en ballots ou en sacs
b)	Ouvrages, même en combinaison avec des matières communes, en tant qu'ils ne rentrent pas dans le No 61 *d*) (quincaillerie).		
1	Fondus, en objets ordinaires et grossiers	25.—	13 en caisses ou en barils 7 en paniers 3 en ballots ou en sacs
2	Fondus, en objets fins et légers ; ouvrages en feuilles ou en fils, sans distinction	35.—	
33	Cuivre :		
a)	Demi-ouvré, c'est-à-dire en masses, saumons, plaques, barres, feuilles, fils ; retailles et débris de vieux ouvrages	15.—	10 en caisses ou en barils 6 en paniers 2 en ballots ou en sacs
b)	Ouvrages, même combinés avec des matières communes, en tant qu'ils ne rentrent pas dans le Nr 61 *d* (quincaillerie) :		
1	Fondus, en objets ordinaires et grossiers: cloches, clochettes, mortiers, pilons, chandeliers, fers à repasser, moulins à café, règles, poids, aunes et autres mesures semblables, monuments, croix tumulaires, ustensiles etc.	22.—	
2	Fondus, en objets fins et légers, ouvrages en feuilles ou en fils, sans distinction	35.—	13 en caisses ou en barils 7 en paniers 3 en ballots ou en sacs
34	Laiton, tombac et bronze :		
a)	Demi-ouvrés, c'est-à-dire en masses, saumons, plaques, barres, feuilles, fils ; retailles et débris de vieux ouvrages	12.—	10 en caisses ou en barils 6 en paniers 2 en ballots ou en sacs
b)	Ouvrages, même en combinaison avec des matières communes, en tant qu'ils ne rentrent pas dans le Nr 61 *d* (quincaillerie) :		

Број српске опште царинске тарифе од 2/14 апр. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		100 *кгр.*	
1	Просте ливене израде: звона, звонцад, топови, ступе, (авани), тучкови, свећњаци, утије, жрвњи за млевење каве, ленири, тегови, аршини и друге сличне мере за дужину, споменици, надгробни крстови, посуђе итп.	22·—	10 у сандуцима и брадима 6 у котарицама 2 у балама и цаковима
2	Фини и нежни ливени предмети; израде у листовима и жици без разлике	35 —	13 у сандуцима и брадима 7 котарицима 3 у балама и цаковима
35	Никал и смеса од никла (ново сребро, пакфон, алпака): т. ј.		
а)	Полурађени у комадима, слитку, плочама, полугама, листовима и жици, отпаци и искрхана парчад од старих предмета	30·—	10 у сандуцима и брадима 6 у котарицама 2 у балама и цаковима
б	Израде у свези са простим материјалима, у колико не спадају под бр. 61, г, (Ситнице):		
1	Ливени лаки и груби предмети	50·—	
2	Ливени нежни и фини предмети, израде у листовима жици без разлике	75·—	
	Примедба: Под израдама од никла овог тарифског броја ваља разумети робу од чистог никла или његове смесе. Израде пак просто поникловане царинице се по својем осталом својству,		13 у санцуцима и брадима 7 у котарицама 3 у балама и цаковима
36 *б)*	Израде од никла и његове смесе као и израде од других простих метала, посребрене, па и у свези са простим материјалима, у колико не спадају под бр. 61, г, (Ситнице)	200·—	
	IX-о Коже, каучук, гутаперка и мушеме		
39 *г)*	Коже чињене:		
1	Ђонови, а и бланк нелакован и све коже за опанке ·	30·—	14 у сандуцима и брадима
	Отпаци од кожа без разлике и од њих израђена вештачки кожа за ђонове	10·—	10 у котарицама
2	Просте коже, тј. све коже у природној боји, даље црне коже (па и виксоване, састругане, истегљене) коњске говеђе и телеће (изузимајући коже именоване под бр. 39, г, 1)	45·—	6 у балама и цаповима
	Све остале коже, па и лаковане и бронзоване . . .	60·—	
40 *б)*	Каучук и гутаперка, прерађени:		
1	У листовима или танким таблама, или концима без свезе са другим материјалима	65·—	16 у сандуцима и брадима
2	Тканине са каучуком или гутаперком натопљене или превучене, или и с њима спојене, исто тако и еластичне тканине и плетена роба, као и све остале израде од каучука или гутаперке, па и у свези са другим материјалима, изузимајући одећу и обућу	80·—	13 у котарицама 6 у балама и цаковима

Numéros du tarif général serbe du 2/14 avril 1892.	DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS Din. Par.	Tare en pour cent du poids brut
		100 *kg*	
1	Fondus, en objets ordinaires et grossiers: cloches, clochettes, canons, mortiers, pilons, chandeliers, fers à repasser, moulins à café, règles, poids, aunes et autres mesures semblables; monuments, croix tumulaires, ustensiles, etc.	22.—	10 en caisses ou en barils 6 en paniers 2 en ballots ou en sacs
2	Fondus, en objets fins et légers, ouvrages en feuilles ou en fils sans distinction	35.—	13 en caisses ou en barils 7 en paniers 3 en ballots ou en sacs
35	Nickel et alliages de Nickel (argentan, packfong, alpacca):		
a)	Demi-ouvrés c'est-à-dire en masses, saumons, plaques, barres, feuilles, fils, retailles et débris de vieux ouvrages	30.—	10 en caisses ou en barils
b)	Ouvrages, même combinés avec des matières communes, en tant qu'ils ne rentrent pas dans le Nr 61 *d)* (quincaillerie):		6 en paniers 2 en ballots ou en sacs
1	Fondus, en objets ordinaires et grossiers	50.—	
2	Fondus, en objets fins et légers ouvrages en feuilles ou en fils, sans distinction	75.—	
	Observation: Seront considérés comme ouvrages de nickel les objets fabriqués de nickel pur ou d'alliages de nickel, tandis que les objets nickelés devront être tarifés selon leurs autres qualités.		13 en caisses ou en barils 7 en paniers
36 *b)*	Ouvrages argentés de nickel et d'alliages de nickel (argenterie Christofle) et autres ouvrages argentés de métaux communs, tous ces articles même combinés avec des matières communes, en t nt qu'ils ne rentrent pas dans le Nr 61 *d)* (quincaillerie).	200.—	3 en ballots ou en sacs
	IX, Peaux et cuirs, caoutchouc, guttapercha et toile cirée		
39 *d)*	Peaux et cuirs, tannés:		
1	Cuir à semelles; blankleder non laqué et cuirs de toute sorte pour opankes	30.—	
	Déchets de cuir de toute sorte et cuir factice pour semelles fait de ces déchets	10.—	14 en caisses ou en barils
2	Cuirs ordinaires: c'est-à-dire tout cuir de couleur naturelle, de même que le cuir noir (même ciré, grainé, tiré), de cheval, de boeuf et de veau, à l'exception des cuirs dénommés sous le Nr 39 *d* 1.	45.—	10 en paniers 6 en ballots ou en sacs
	Tous les autres cuirs, même laqués et bronzés. . . .	60.—	
40 *b)*	Caoutchouc et guttapercha, ouvrés:		
1	En feuilles et plaques minces ou en fils, sans combinaison avec d'autres matières	65.—	
2	Tissus et autres étoffes enduites ou trempées de caoutchouc ou de guttapercha, ou avec intercalation de couches de ces substances, tissus élastiques et bonneterie élastique, ainsi que tous les autres ouvrages de caoutchouc ou de guttapercha, même combinés avec d'autres matières, excepté les vêtements et chaussures	80.—	16 en caisses ou en barils 13 en paniers 6 en ballots ou en sacs

Број српске опште царинске тарифе од $\frac{2}{14}$ апр. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		100 *кгр.*	
41	Мушеме:		
а)	просте, тј. за покривање робе или превозних справа, од простих тканина, превучене или натопљене катраном или каквим другим простим материјалом	15·—	13 у сандуцима и бурадима
	Примедба: Овде спадају мушеме за покривањем робе или превозних справа од непробојног платна па и са беочузима, кајишима, копчама итд. снабдевене		9 у котарицама
б)	фине, тј. мушеме за столове и друге потребе изузимајући оне под бр. 41, а, ...	40·—	6 у балама и џаковима
	X-о, Колонијални и јужни производи		
из 42 *а)*	Какао у праху	15·—	15 у сандуцима и бурадима
из 44 *б)*	Сурогати каве	5·—	
	Чоколада и сурогати чоколаде	30·—	15 у сандуцима и бурадима
в,	Шећер:		
1	сиров	5·—	
2	рафинован	8·—	13 у сандуцима и бурадима
3	шећер у праху	8·—	9 у котарицама 2 у балама и џаковима
г)	меласа (непречишћен сируп) од шећера, па ма била за фабрикацију викса или боје за штампу	2·50	
д)	Пиринач	5·—	
	XI-о, Лекарије, хемијски производи и фарбарије		
46	Лекарије, дроге и хемијски производи:		
а)	просте:		
1	Сода калцинирана	2·—	
	Кора од кине	16·—	
	Траве, лишће, цветови, коре, (изузимајући кору од кине), корење, семење, зрна и друга биља за лекарије, сушене у целини или у праху;		
	Сокови биљни за лекарију, као: копај балсам, мана, теријак, опијум у свима својим облицима, камфор,		25 у сандуцима и бурадима
	Све киселине и соли; течне, кристализоване, у грумену или у праху, изузимајући кујнску со и киселине и соли на другом месту споменуте;		12 у котарицама 6 у балама и џаковима
	Метални или минерални производи за лекарију, као: жива, каломел, сублимат, лапис итд.		
	Животиње и животињске честице за лекарију као: златне бубе (кантаридес), честице од дабра (кастореум), мошус, амбра итд.	45·—	

Numeros du tarif général serbe du 2/14 avril 1892.	DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS Din.—Par.	Tare en pour cent du poids brut
		100 *kg*	
41	Toile cirée :		
a)	Commune, c'est-á-dire bâches pour recouvrir des marchandises ou des voitures, de tissus ordinaires recouverts ou trempés de goudron ou de quelque autre matière commune	15.—	13 en caisses ou en barils 9 en paniers 6 en ballots ou en sacs
	Observation : Rentrent dans cette position les couvertures imperméables pour marchandises ou voitures de tissus imprégnés, même ajustées avec des cercles boucles et courroies etc. . . .		
b)	Fine, c'est-à-dire pour couvertures de tables et pour autre usage, excepté celle dénommée au No 41 *a)*	40.—	
	X, Denrées coloniales et produits du midi		
ex 42 *a*	Cacao en poudre	15.—	15 en caisses ou en barils
ex 44 *b*	Succédanés du café	5.—	
	Chocolat et succédanés de chocolat	30.—	15 en caisses ou en barils
c)	Sucre :		
1	Brut	5.—	
2	Raffiné	8.—	13 en caisses ou en barils 9 en paniers
3	Sucre en poudre	8.—	2 en ballots ou en sacs
d)	Mélasse (sirop non clarifié) de sucre, même pour fabrication du cirage ou des encres d'imprimerie . .	2.50	
e)	Riz	5.—	
	XI, Médicaments, produits chmiques et couleurs		
46	Médicaments, drogues et produits chimiques :		
a)	Simples :		
1	Soude calcinée	2.—	
	Ecorce de quinquina	16.—	
	Toutes les herbes, feuilles, fleurs, écorces (excepté écorce de quinquina), racines, semences, graines et autres végétaux employés comme médicaments: secs, entiers ou en poudre ;		25 en caisses ou en barils
	sucs de végétaux, employés comme médicaments, tels que : baume de Copahu, manne, thiriaque, opium sous toutes ses formes et camphre ;		12 en paniers 6 en ballots ou en sacs
	tous les acides et sels, liquides, cristallisés, en morceaux ou en poudre, excepté le sel commun de cuisine et les acides et sels dénommés ailleurs ;		
	produits minéraux ou métalliques pour médicaments, comme : mercure, calomel, sublimé corrosif, nitrate d'argent, etc. ;		
	animaux et leurs parties, servant comme médicaments, tels que: cantharides, castoreum, musc, ambre gris, etc	45.—	

Број српске опште царинске тарифе од $\frac{2}{14}$ апр. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		100 *кгр.*	
из 2	Шалитра рафинована	6·—	10 у сандуцима и бурадима
	Оловни шећер (блајцукер), нишадор (салмијак), стреж (вајнштајн) (вински камен)	6·—	7 у котарицама 3 у балама и џаковима
из 3	Азотна киселина (ћезан)	2·—	
	Сумпорна киселина	1·—	
	Галица	1·—	
	Плави камен	1·—	
	Оловни глеђ (блајглете)	4·—	
	Белило од цинка и олова (цинквајс и блајвајс)	7·—	10 у сандуцима и бурадима 7 у котарицама 3 у балама и џаковима
	Солна или хлорна киселина	1·—	
из 4	Сода проста или кристалисана	2·—	
	Поташа	4·—	
из 5	Хидраулички креч, цемент и гипс	—·60	
	Федервајс у праху	—·50	
6	Обични креч, гашен или негашен	—·30	
7	Тесто за прављење артије сушено или не, а и целулоза;	Слободно	
б)	Састављени лекови, парфимерије и хемијски производи	100 *кгр.*	
1	Кинин и со од кинина	100·—	
	Зготовљени и састављени лекови, мириси итп. тинктуре, сирупи, ликери, вина и друга пића, као лек, вода за уста, (анатеријска вода), колоњска вода, екстракти, есенције, балсами, капљице, пилуле, фластери, масти, оподелдок, артија или платно са лекариским и хемиским препаратима, белило, руменило, врањило итд. (Schminke), мирисаво уље, мирисаве воде или сирће, помаде и остале парфимерије, изузимајући мирисави сапун; У ову рубрику долазе без разлике сви лекови, хемијски производи и мириси у опште, ма и не били зготовљени, само ако су у флашама, теглама, кожи, платну или каквим другим судовима или у нарочити завој везани или запечаћени, и за детаљну продају удешени	100·—	16 у сандуцима и бурадима, 9 у котарицама 6 у балама и џаковима.
из 2	Восак за писма (печаћење)	20·—	12 у сандуцима и бурадима,
	лак-фирнајс	30·—	
из 3	Смоле (масти) без разлике	6·—	8 у котарицама, 4 у балама и џаковима,
	Жижице без разлике (и у кутијама), скроб (штирак) без разлике (и у кутијама), туткало и ћириш	10·—	
	Мастило и викс без разлике	4·—	

Numéros du tarif général serbe du 2/14 avril 1892.	DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS Din.—Par.	Tare en pour cent du poids brut
		100 *kg*	
ex 2	Salpètre raffiné	6.—	10 en caisses ou en barils 7 en paniers
	Acétate de plomb, sel d'ammoniac (salmiac), tartre	6.—	3 en ballots ou en sacs
ex 3	Acide nitrique	2.—	
	Acide sulfurique	1.—	
	Sulfate de fer (vitriol vert)	1.—	
	Sulfate de cuivre (vitriol bleu)	1.—	
	Litharge	4.—	
	Blanc de zinc, blanc de plomb	7.—	10 en caisses ou en barils 7 en paniers 3 en ballots ou en sacs
	Acide muriatique et acide chlorhydrique	1.—	
ex 4	Soude, brute ou crystallisée	2.—	
	Potasse	4.—	
ex 5	Chaux hydraulique, ciment, plâtre	—.60	
	Chaux sulfatée fibreuse (Federweiss en poudre)	—.50	
6	Chaux commune, vive ou éteinte	—.30	
7	Pâte de papier, sèche ou non, y compris la cellulose	exempte	
b)	Médicaments composés, parfumeries et produits chimiques:	100 *kg.*	
1	Quinine et sels de quinine	100	
	Médicaments préparés ou composés, parfums et préparations similaires; teintures, sirops, liqueurs, vins et autres boissons employées comme remèdes; eau anathérique, eau de Cologne, extraits, essences, baumes, gouttes, pilules; emplâtres, onguents, opodeldoch, papier ou toile avec préparations médicales ou chimiques, fard, etc., huiles odorantes, ou éthériques, eaux ou vinaigres odorants, pommades et autres articles de parfumerie, à l'exception du savon parfumé. Sous cette rubrique rentrent sans distinction tous les médicaments, produits chimiques et parfums en général, même non préparés, pourvu que, renfermés dans des bouteilles, pots, peaux, toiles ou autres récipients ou enveloppes spéciaux liés ou scellés, ils soient ajustés pour la vente au détail	100.—	16 en caisses ou en barils 9 en paniers 6 en ballots ou en sacs
ex 2	Cire à cacheter	20.—	
	Vernis à la laque	30.—	12 en caisses ou en barils
ex 3	Mastics de toutes sortes	6.—	8 en paniers
	Allumettes de toute sorte (même en boîtes), amidon de toute sorte (même en boîtes), dextrine et colle forte	10.—	4 en ballots en en sacs
	Encre et cirage de toute sorte	4.—	

Број српске опште царинске тарифе од 2/14 апр. 1892.	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		100 *кгр.*	12 у сандуцима и бурадима 8 у котарицама, 4 у балама и џаковима.
	Фитиљи без разлике	30·—	
47	Фарбе:		
из *а)* 6	Плавило бременско и париско (Bremer-und Pariserblau) као и све друге фарбе подражаване чивиту . .	20·—	16 у сандуцима и бурадима, 10 у котарицама, 4 у балама и џаковима,
	Плавило берлинско (Berlinerblau) и плавило за кошуље (ултрамарин итд.), у комадима, праху или на артији	10·—	
б)	Зготовљене као фарбе:		
1	земљане и друге фарбе у комадима или праху: окер, енглишрот болус, минералблау, купфербрауи, барит, црвена земља, умбра, тринел, (бели и жути), бечка, брешка, виценска и болоњска земља итд; даље графит, пепео од костију и биља (русшварц), кињерус и бела креда необмотана хартијом	1·—	
2	Боје добивене из катрана каменог угља	60·—	20 у сандуцима и бурадима, 12 у котарицама, 10 у двогубим бурадима.
	Све остале хемиски зготовљене боје, у комадима, праху или течне, а и креда у боји за цртање и креда обмотана хартијом	20·—	
3	Материје за чишћење и глачање (бечки креч итп.) у завојима за детаљну продају	10·—	
	XII-о, Маст, претилине и масни производи		
48	Немирисаво уље:		
а)	од маслинака, семења и друга особено неименована уља од биља, а и течни терпетин и фирнајс . .	10·—	20 у сандуцима и бурадима, 12 у котарицама, 10 у двогубим бурадима.
б)	Орахово, кокосово и палмово уље; густи терпетин .	3·—	
	Биљни и минерални катран без разлике	—·75	
49	Маст и други масни производи:		
а)	масло (путер) слано или топљено, а и вештачко масло	15·—	13 у бурадима и качицама 6 у двогубим бурадима
из *б)*	глицерин	8·—	12 у сандуцимм и бурадима
г)	восак, стеарин, парафин, палмитин, цересин итп. . .	10·—	13 у сандуцима и бурадима 8 у котарицама 3 у балама и џаковима
50	Производи од масти (претилина)		
а)	Сапун:		
	1 немирисави	9·—	15 у сандуцима и бурадима 8 у котарицама 3 у балама и џаковима
	2 мирисави	18·—	
б)	свеће воштане, стеаринске, парафинске, цересинске: палмитинске итп.	16·—	

Numéros du tarif général serbe du 2/14 avril 1892.	DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS Din.—Par.	Tare en pour cent du poids brut
		100 *kg*	
	Mèches de toute sorte	30.—	12 en caisses ou en barils 8 en paniers 4 en ballots ou en sacs
47	Couleurs:		
ex *a)* 6	Bleu de Brême et de Paris et toutes les autres couleurs à l'imitation de l'indigo	20.—	16 en caisses ou en barils 10 en paniers 4 en ballots ou en sacs
	Bleu de Berlin et bleu pour linge (outremer etc.), en morceaux, en poudre ou sur papier	10.—	
b)	Préparées:		
1	Terres colorantes et autres, couleurs communes minérales en morceaux ou en poudre, telles que: ocre, rouge d'Angleterre, bol, bleu minéral, cuivre brun, baryte, terre rouge, ombre, tripoli blanc et jaune, terre de Vienne, de Brescia, de Vicence, de Bologne, etc., graphite, noir animal et végétal (noir de fumée), suie et craie blanche non entourée de papier	1.—	
2	Couleurs dérivées du goudron de houille	60.—	20 en caisses ou en barils 12 en paniers 10 en doubles-fûts
	Toutes les autres couleurs préparées chimiquement, en morceaux, en poudre ou liquides, y compris la craie en couleurs pour dessiner et la craie entourée de papier	20.—	
3	Substances pour le nettoyage et le polissage (chaux de Vienne et similaires) dans des enveloppes ajustées pour la vente au détail	10.—	
	XII. Graisses et substances grasses		
48	Huiles non parfumées:		
a)	Huiles d'olives, de graines et d'autres végétaux non spécialement dénommés; térébenthine et vernis, liquides	10.—	20 en caisses ou en barils 12 en paniers 10 en doubles-fûts
b)	Huile de noix de coco et de palmier; térébenthine épaisse	3.—	
	Goudron végétal et minéral sans distinction	—.75	13 en barils ou en cuves 6 en paniers ou en ballots
49	Graisses et autres substances grasses:		
a)	Beurre, salé ou fondu, beurre artificiel	15.—	
ex *b)*	Glycérine	8.—	12 en caisses ou en barils
d)	Cire, stéarine, paraffine, palmitine, céresine et similaires	10.—	13 en caisses ou en barils 8 en paniers 3 en ballots ou en sacs
50	Produits de substances grasses:		
a)	Savon:		
	1. non parfumé	9.—	
	2. parfumé	18.—	15 en caisses ou en barils 8 en paniers 3 en ballots ou en sacs
b)	Bougies de cire, de stéarine, de paraffine, de cérésine, de palmitine ou de quelque autre composition similaire	16.—	

Број српске опште царинске тарифе од 2/14 апр. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		100 *кгр.*	
	XIII-о, Машине инструменти, научни предмети и оружје		
51	Машине:		
	Машине и машински делови од метала, дрвета или другог каквог простог материјала за индустрију, занате, пољску привреду, пиварство и дестилацију, за пренос водом или сувим, купатила и друге сличне потребе; па и машине за шивење плетење и вез, пожарни шмркови с прибором .	Слободно	
		100 *кгр.*	
52	Инструменти и апарати:		
а)	Астрономски, оптички, математички, механички, медицински, хируршки, физички и други инструменти за разне научне потребе и лабораторије . . .	50·—	20 у сандуцима и бурадима
б)	Музички инструменти:		12 у котарицама,
1	прости од неполитираног, нелакованог дрвета и без металних дирака, као: фруле, гусле, гајде итд.	60·—	6 у балама и цаковима,
		Од комада	
2	Клавири, пијанини, хармоњуми, фисхармонике, оргуље	100·—	
		100 *кгр.*	
	Верглови	40·—	
3	Сви остали музички инструменти ма од каквог материјала, а и они из бр. 52, б, 1, ако су од политираног или лакованог дрвета и с металним дирками	100·—	23 у сандуцима и бурадима, 9 у балама
53	Предмети за науку, књижевност и вештину, као: књиге новине, мапе, глобуси, ноте и други списи; цртежи, живописи, слике, изрези и штампане слике у боји, ма на каквом материјалу, и без повеза или само прошивени, неурамљени, неприлепљени на картону, платну или другој материји	Слободно *100 кгр.*	
54	Ручно оружје без разлике, као: пушке, пиштољи, револвери, сабље, мачеви, јатагани, ханџари, рапири, тесаци итд.	70·—	15 у сандуцима и бурадима, 10 у котарицама, 5 у балама и цаковима,
	XV-о, Памук, кудеља, лан и друга биљна влакна		
56 *а)*	Отпаци од памука	5·—	
	Памук сиров или гребенан	9·—	6 у балама
б)	Предива од памука, проста или усукана, па и за детаљну продају удешена:		
1	сирова или бељена, необојена, без свезе са другим материјалима:		
	α, до № 30-е енглеске	18·—	20 у сандуцима и бурадима
	β, преко № 30-е енглеске	27·—	
2	обојена или штампана:		12 у колицама,
	α, до № 30-е енглеске	23·—	5 у балама и цаковима,
	β, преко № 30-е енглеске	33·—	

Numéros du tarif général serbe du 2/14 avril 1892.	DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS Din—Par.	Tare en pour cent du poids brut
		100 *kg.*	
	XIII, Machines, instruments, objets scientifiques et armes		
51	Machines :		
	Machines et pièces détachées, de métaux, de bois ou de quelque autre matière commune à l'usage de l'industrie, des métiers, de l'agriculture, des brasseries et distilleries, du transport par eau et par terre, des bains et à d'autres usages analogues; y compris les machines à coudre, à tricoter et à broder, pompes d'incendies avec tous leurs accessoires	exemptes	
52	Instruments et appareils :		
a)	D'astronomie, d'optique, de mathématique, de mécanique, de médecine, de chirurgie, physique, et autres, pour différents usages scientifiques et pour laboratoires	100 *kg.* 50.—	20 en caisses ou en barils 12 en paniers
b)	Instruments de musique :		
1	Simples, de bois non poli ni laqué et sans clefs de métal, comme flûtes, gouslés, cornemuses, etc.	60.—	6 en ballots ou en sacs
2	Pianos, pianinos, harmoniums, phisharmonicas, orgues d'églises	la pièce 100.—	
	Orgues de Barbarie	100 *kg* 40.—	
3	Tous les autres instruments de musique de quelque matière qu'ils soient, y compris les instruments dénommés sous le No 52 *b)* 1 en bois poli ou à clefs de métal	100.—	23 en caisses ou en barils 9 en ballots
53	Objets scientifiques, littéraires et artistiques, tels que: livres, journaux, cartes géographiques, globes terrestres, cahiers de musique ou écrits divers; dessins, peintures, tableaux et gravures et chromotypies, sur quelque matière que ce soit sans reliure ou seulement brochés, non encadrés, ni collés ou fixés sur carton, toile ou autre matière.	exempts	
54	Armes à main de toute sorte, telles que: fusils, pistolets, revolvers, sabres, épées, yatagans, handjar, fleurets, baïonettes, etc	100 *kg* 70.—	15 en caisses ou en barils 10 en paniers 5 en ballots ou en sacs
	XV, Coton, Chanvre, lin et autres végétaux textiles		
56 *a)*	Déchets de coton	5.—	
	Coton brut ou cardé	9.—	6 en ballots
b)	Fils de coton, simples ou retors, même accomodés pour la vente au détail :		
1	Écrus ou blanchis, non teints et sans combinaison avec d'autres matières:		
	α) jusqu'au No 30 anglais	18.—	20 en caisses ou en barils
	β) au delà du No 30 anglais	27.—	12 en paniers
2	Teints ou imprimés :		
	α) jusqu'au No 30 anglais	23.—	5 en ballots ou en sacs
	β) au delà du No 30 anglais	33.—	

Број српске опште царинске тарифе од 2/14 апр. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		100 *кгр.*	
	Примедба: Конци за шивење удешени за детаљну продају на калемима, картицама итп., спадају према својему својству под бр. 56, б, 1, *β*, или 2, *β*.		
	у свези са концем од простих метала	50·—	
в)	Тканине и други памучни штофови		
1	Порхет (молтон) и друге сличне материје, сирове . .	25·—	
	Све остале, тканине и штофови од памука, особено нетаксиран, сиров	30·—	
	Вата у таблама	9·—	
2	Порхет (молтон) и други слични штофови (калмук итп), цвилих и дрилих, оксворд, зефир и градл, шекл, тј. ткани штофови за постељу у боји или карирани покривачи и простирке (теписи) без разлике, бељени, обојени, шарено-ткани или штампани . .	25·—	
3	Штофови за панталоне и хаљине, пикет и њима сличне тканине; сви ови предмети без разлике, бељени, обојени, шарено-ткани или штампани	35·—	
	Рубље за столове и мараме (џепне, вратне и за главу), шарено ткани или штампани	55·—	
	Органтин за поставу тканине и бобине круто апретовано (Steifapprets)	25·—	20 у сандуцима и бурадима, 12 у котарицама.
	Све остале честе памучне тканине и штофови невезене (изузимајући сомот):		5 у балама и џаковима,
	α, бељене	50·—	
	β, обојене или у боји ткане	60·—	
	γ, штампане	80·—	
4	Фине и лаке тканине и штофови, као: жаконет, линон, муселин, тил за завесе и друге потребе, сомот, све тканине и штофови са утканим шарама подражавајући везу		
	α, бељене	80·—	
	β, обојене или у боји ткане	100·—	
	γ, штампане	120·—	
	Примедба: Под бр. 56, в, 4, спадају све памучне тканине и штофови, које су помешане са мало свиле, ради украса, исто тако и све памучне тканине и штофови у свези са другим простим нетекстилним материјалима		
5	Газ, блонд, машинске чипке, енглески тил, бобине, петине, (изузимајући органтин за поставу и тканине и бобине круто апретоване	160·—	
57	Кудеља, лан и друга биљна влакна, осим памука:		
б)	Предива (изузимајући ужарију), проста или усукана, па и за детаљну продају удешена:		18 у сандуцима и бурадима, 12 у котарицама, 5 у балама и џаковима
1	сирова, небељена, необојена, без свезе са другим материјалима	12·50	

Numéros du tarif général serbe de 2/14 avril 1892	DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS	Tare en pour cent du poids drut
		Din — Par.	
		100 *kg*	
	Observation : Les fils à coudre, accomodés pour la vente au détail sur petites cartes, bobines etc., rentrent, selon leur qualité, sous les Nos 56 *b*) 1 *β*) ou 2 *β*).		
	En combinaison avec des fils de métaux communs . .	50·—	
c)	Tissus et autres étoffes de coton :		
1	Futaine (molleton) et autres étoffes similaires, écrues .	25·—	
	Tous les autres tissus et étoffes de coton, non spécialement taxés, écrus	30·—	
	Ouate en feuilles	9·—	
2	Futaine (molleton) et autres étoffes similaires (Kalmuk etc.), coutils, treillis, Oxfords, zéphyres, „Gradl“, et „Schöckl“, c'est-à-dire étoffes pour literie tissées en couleur ou quadrillées; couvertures et tapis, sans distinction de fabrication, blanchis, teints ou tissés en couleurs ou imprimés . . .	25·	
3	Étoffes pour pantalons et habits; piqués et semblables; tous ces articles sans distinction, blanchis, teints ou tissés en couleurs ou imprimés	35·—	
	Linge de table, mouchoirs et fichus, tissés en couleurs ou imprimés	55·—	
	Organdine pour doublures, tissus et bobinets fortement apprêtés (Steifapprets)	25·—	20 en caisses ou en barils 12 en paniers
	Tous les autres tissus et étoffes de coton serrés non brodés (excepté le velours):		5 en ballots ou en sacs
	α) blanchis	50·—	
	β) teints et tissés en couleurs	60·—	
	γ) imprimés	80·—	
4	Tissus et étoffes fins et légers, comme: jaconat, linon, mousseline, tulle pour rideaux et autres usages; velours; tous les tissus et étoffes à dessins tissés imitant la broderie :		
	α) blanchis	80·—	
	β) teints ou tissés en couleurs	100·—	
	γ) imprimés	120·—	
	Observation : Rentrent sous le No 56 *c*) 4 tous les tissus et étoffes mélangés d'une petite quantité de soie servant d'ornements ainsi que tous les tissus et étoffes combinés avec d'autres matières communes non textiles.		
5	Gazes, blondes, dentelles fabriquées à la machine, tulle anglais, tulle-bobin, pétinet (excepté les organdines pour doublures et les tissus et bobinets fortement apprêtés)	160·—	
57	Chanvre, lin et autres végétaux textiles, excepté le coton :		
b)	Fils (excepté les ouvrages de corderie). simples ou retors, même accomodés pour la vente au détail:		18 en caisses ou en barils 12 en paniers 5 en ballots ou en sacs
1	écrus, non blanchis, non teints, et sans combinaison avec d'autres matières	12·50	

Број српске опште царинске тарифе од $\frac{2}{14}$ апр. 1892.	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		100 *кгр.*	
2	бељена, необојена без свезе са другим материјалима.	15·—	
	обојена, штампана, или с другим простим материјалима.	25·—	18 у сандуцима и бурадима
в)	Тканине и штофови:		12 у котарицама
1	Платно за џакове и паковање, грубо, као и готови џакови од тога · · · · · · · · · · · · · · · · ·	7·50	5 у балама и џаковима
	Џакови за шљиве, комад у тежини 1 килограм и више.	4·50	
	Примедба: предмети споменуте под бр. 57, в, 1, као и цвилих за џакове и џакови израђени под бр. 57, в, 2, могу имати и поједине обојене пруге.		
2	Цвилих за џакове и џакови израђени од њега · · · ·	7·50	
	Платно кудељно, кућевно просто (сељачко) и друге сличне дебеле тканине од лана, или кудеље, (као фланк, нумераш, каламајка итп.); цвилих за војничко одело, платно за једрила и друге дебље тканине све ово и бељено, но необојено · · · · · · · ·	15·—	
3	Тканине, споменуте под бр. 57, в, 2, обојене; даље градл, т.ј. четворно (croisée) платно за постељу, душеке, сламњаче и навлаке за намештаје; конофос, и шекл (т.ј. обојено платно за поставу и обојене кариране тканине за постељу); покривачи и простирке (теписи) без разлике · · · · · · · · · ·	30·—	18 у сандуцима и бурадима
4	Дрил за одело, бељен или у боји ткан · · · · · · ·	30·—	12 у котарицама
	Остале честе тканине, сирове, бељене, обојене, у боји ткане, штампане, невезене · · · · · · · · · ·	65·—	5 у балама и џаковима
5	Фине и лаке тканине, и штофови као линон, батист, тил за завесе и друге потребе, па и са уткиваним шарама на форму веза · · · · · · · · · · · ·	150·—	
	Примедба: Под бр. 57, в, 5, спадају све тканине, и штофови које су помешане са мало свиле ради украса, као и све тканине и штофови у свези с другим простим, нетекстилним материјалима.		
6	Шупљикасте (ретке) тканине, као: машином израђене чипке, енглески тил, бобине или петине, велови итд.	300·—	
г)	Ужарија:		
1	Ужета, једеци, кононци, (па и улари, штрањге итд). ·	10·—	15 у сандуцима и бурадима
2	Остала ужарија (канапи, цеви, колани, ведра, мреже, справе за гашење ватре и гимнастику, итп.) па и у свези са другим простим материјалима · ·	20·—	10 у котарицама 3 у балама и џаковима
	XVI-о, Свила		
58 *б)*	Предива од свиле без разлике, па и у свези са простим материјалима · · · · · · · · · · · · ·	200·—	20 у сандуцима и бурадима 16 у котарицама 8 у балама и џаковима
в)	Тканине:		
1	Полусвилене, т.ј. израде од свиле или флорет-свиле помешане с памуком, ланом, вуном или другом		

Numéros du tarif général serbe de 2/14 avril 1892	DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS Din.—Par.	Tare en pour cent du poids brut
		100 *kg*	
2	blanchis, non teints, non combinés avec d'autres matières	15.—	
	Teints, imprimés ou en combinaison avec d'autres matières communes	25.	
c)	Tissus et autres étoffes:		
1	Toile grossière pour sacs et emballages, ainsi que les sacs confectionnés	7.50	
	Sacs pour prunes, pesant la pièce 1 *kg* et plus	4.50	
	Observation: Les articles rentrant dans le No 57 ***c*** 1 ainsi que les treillis pour sacs et les sacs confectionnés du No 57 *c* 2 peuvent même porter quelques raies de couleurs.		
2	Treillis pour sacs, ainsi que les sacs confectionnés . .	7.50	
	Toile commune et autres tissus similaires forts, de lin ou de chanvre (comme „Flank", „Numerasch", „Kalamaika" etc.); treillis pour vêtements militaires, toile à voile et autres tissus forts; tous ces articles même blanchis, mais non teints . .	15.—	18 en caisses ou en barils
3	Tous les tissus énumérés sous le No 57 ***c***) 2, teints; Gradl (toile croisée pour literie, matelas, paillasses, ameublement); canevas et Schökl (toile teinte pour doublures et tissus pour literie quadrillés en couleur); couvertures et tapis de toute sorte .	30.—	12 en paniers 5 en ballots ou en sacs
4	Coutils pour vêtements, blanchis ou tissés en couleurs .	30.—	
	Tous les autres tissus et étoffes serrés, écrus, blanchis, teints, tissés en couleurs, imprimés, mais non brodés	65.—	
5	Tissus et étoffes fins et légers, comme: linon, batiste, tulle pour rideaux et autres usages; tous les tissus et étoffes à dessins tissés, imitant la broderie .	150,—	
	Observation: Rentrent sous le No 57 *c*) 5 tous les tissus et étoffes mélangés d'une petite quantité de soie servant d'ornements, ainsi que tous les tissus et étoffes combinés avec d'autres matières non textiles.		
6	Tissus à jour, tels que: dentelles fabriquées à la machine, tulle anglais, tulle-bobin ou pétinet, voiles etc .	300.—	
d)	Ouvrages de cordier:		
1	Cordages, câbles et cordes (aussi licous, traits de harnais etc.)	10.—	15 en caisses ou en barils
2	Autres (ficelles, tuyaux, sangles, seaux, filets, matériel de pompiers et de gymnastique etc.), même combinés avec d'autres matiéres communes	20.—	10 en paniers 3 en ballots ou en sacs
	XVI, Soie		
58 *b)*	Fils de toute sorte, même combinés avec des matières communes	200.—	20 en caisses ou en barils 16 en paniers 8 en ballots ou en sacs
c)	Tissus et étoffes:		
1	De demi-soie, c' est-à dire de soie pure ou de bourre de soie, mélangée avec du coton, du fil de lin,		

Број српске опште царинске тарифе од 2/14 апр. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
	каквом животињском длаком, у колико не спадају у групе вунених, памучних и кудељних и ланених итд. тканина, изузимајући предмете именоване под бр. 58, в, 2.	250·—	
2.	Свилене (па и са украсима од ма каквог другог материјала), изузимајући траке (пантљике)	850·—	20 у сандуцима и бурадима
	Свилене пантљике	500·—	16 у котарицама
	Полусвилени сомот	300.—	8 у балама и џаковима
	Полусвилене па и сомотске траке	200·—	
	Шупљикасте полусвилене материје, као: блонд, велови, енглески тил, чипке итд. или њима слични штофови, мешане са златним, позлаћеним или стакленим концем	450·—	
	XVII-о, Накити и ситнице		
59	Накити мушки и женски, као: прстење, минђуше, гривне, огрлице, ланци за сатове, тепедуци, пафте, дугмета, која се не прешивају, медаљони, накитне игле и брошеви:	1 *кгр.*	
а) 1	Од простих материјала, без разлике израде (тако исто и имитације драгог камења, бисера, злата, платине сребра, златних предива, слонове кости, корњачине коре, мерџана, граната, карниола, тиркиса и другог полудрагог камења)	1·—	
2	Од простих право позлаћених или посребрених метала без разлике израде	3·—	
	Примедба: Ако су ови предмети само од чести право позлаћени или посребрени, спадају под бр. 59, а, 1.		
б) 1	Од сребра и алуминија	15·—	20 у сандуцима и бурадима
2	Од седефа, морске пене, слонове кости и корњачине коре	5·—	12 у котарицама, 6 у балама и џаковима
в) 1	Од ћилибара и ћилибарске масе	5·—	
2	Од људске косе, мерџана, граната, карниола, тиркиса и другог полудрагог камења	20·—	
г)	Од злата, платине, драгог камења и правог бисера . .	25·—	
д)	Вештачко цвеће:		
1	Од простих материјала, без свезе или са врло мало ткања и плетења (виркованих) предмета . . .	—·80	
2	Од ткања и плетења (виркованих) предмета:		
	а, надгробни венци	—·80	
	β, остало	3·—	
3	Остало неспоменуто под 1 и 2	Као накит	

Numéros du tarif général serbe du 2/14 avril 1892.		DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS Din.—Par.	Tare en pour cent du poids brut
			1 0 *kg*	
		avec de la laine ou d'autres poils, en tant que ces articles ne rentrent pas dans la catégorie des tissus de laine, de coton, de chanvre, de lin etc., et excepté les articles dénommés sous le No 58 *c)* 2	250.—	
	2	De soie pure (excepté les rubans), même ornés avec quelque autre matière	850.—	20 en caisses ou en barils
		Rubans de soie pure	500.—	16 en paniers
		Velours de demi-soie	300.—	8 en ballots ou en sacs
		Rubans de demi-soie, même en velours	200.—	
		Etoffes de demi-soie, à jour, telles que: blondes, voiles, tulle anglais, dentelles etc.; étoffes de demi-soie mélangées de fils d'or ou dorés ou de fils de verre.	450.—	
		XVII. Bijoux et quincaillerie		
59		Bijoux et autres articles de parure à l'usage des hommes et des femmes, comme: bagues, boucles d'oreilles, bracelets, colliers, chaînes de montre, tépélouks (coiffures), agrafes, boutons qui ne sont pas destinés à être cousus, médaillons, épingles de parure et broches:	le *kg*	
a)	1	En matières communes sans distinction de travail (même en imitation de pierres précieuses, de perles fines, d'or, de platine, d'argent, d'or filé, d'ivoire, d'écaille, de corail, de grenat, de cornaline, de turquoise et d'autres pierres demi-précieuses) .	1.—	
	2	En métaux communs, finement dorés ou argentés, sans distinction du travail	3.—	
		Observation: Ces articles, s'ils ne sont finement dorés ou argentés qu'en partie, rentrent dans le No 59 *a)* 1.		
b)	1	En argent ou en aluminium	15.—	20 en caisses ou en barils
	2	En nacre, écume de mer, ivoire ou écaille	5.—	12 en paniers
c)	1	En ambre ou masse d'ambre	5.—	6 en ballots ou en sacs
	2	De cheveux, de coraux, de grenat véritable, de cornaline, de turquoise et d'autres pierres demi-précieuses	20.—	
d)		En or, platine, pierres précieuses et perles fines . .	25.—	
e)		Fleurs artificielles:		
	1	En matières communes, même combinées en petite quantité avec des tissus ou de la bonneterie	—.80	
	2	En tissus et bonneterie:		
		α) couronnes funéraires	—.80	
		β) autres	3.—	
	3	Non dénommées sous 1 et 2	régime des bijoux	

Број списке опште царинске тарифе од 21 апр. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара 1 *кгр.*	Дара у процентима бруто тежине
60	Шик у жици и предиву (тел), макарател, шљокице, шик у трачицама, шик уковрчен у жицама, шик увијен у ресама, телеј или варак, жуто шамата тенеће и бело шамата тенеће:		
а)	Од простих метала	—·75	
	Примедба: Овде спада и прашак за бронзирање.		
б)	Од право посребрених или позлаћених метала . . .	2·—	
в)	Од драгоцених метала	10·—	
61	Ситнице:		
а)	Од просгог камења, стакла, порцелана, штајнгута, иловаче, лаве, мозаика и гипса, воска, стеарина, парафина, цересина и друге њима сличне смесе, без разлике израде, у свези или без свезе с простим материјалима	—·30	
	Као ситнице под овим бројем имају да се таксирају само: вештачко воће од воска и сличне смесе; статуице, фигурице и сличне ситне пошурице за собне украсе (Nippetischgegenstände), даље луле (изузимајући земљане луле), ружице за завесе, литофаније, мење за часовнике (Zifferblätter), оптичка стакла (сочива), стакла за џепне сатове, вештачке очи од стакла. Изузетно спадају овде још и претискачи за писма, свећњаци, дивити итп. пластичке израде од алабастра, мермера, комад у тежини испод 5 клгр.		20 у сандуцима и бурадима
б) 1	Ситнице од артије, папендекла, картонске смесе или папирмашеа, без разлике израде, у свези или без свезе са другим простим материјалима . . .	—·65	12 у котарицама 6 у балама и џаковима
	Као ситнице под овим бројем имају да се таксирају само: албуми, записници, бележници (изузимајући оне, повезане у артији, у увоштеном или књиговезачком платну), брисаљке, лепезе, ваљци упијачи, печати од артије, књиге за цртеже, кесе за ношење артије, кутије (Etuis), футроде; даље, дуванске кутије, догледи (перспективи) обвијени артијом, рамови, ручна огледала, дугмета, муштикле, томболе и јастучићи за игле, фигурице и сличне ситне пошурице за собне украсе.		
2	Луксусне израде од артије, па и у свези с другим простим материјалима	1·50	
	Као луксузне израде од артије имају да се таксирају само: котиљонски ордени и томе слични карневалски предмети, лампијони од артије, слике за превађивање, честитке у картама, јеловници у картама (Menucarten), кутије за бонбоне итп., украшени са бојадисаним сликама, шарама, чипкама од артије итп.; све то изузетно може бити од чести украшено и са свилом.		
в) 1	Ситнице од дрвета, прућа и другог простог биља (изузимајући оне под 2, овог тарифног броја нарочито споменуте), без разлике израде, у свези или без свезе са другим простим материјалима . .	—·60	

Numéros du tarif général serbe du 2/14 avril 1892.	DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS Din.—Par.	Tare en pour cent du poids brut
		le *kg*	
60	Fils métalliques (leonischer Draht), même filés sur fils de matières textiles, lamettes, clinquant, bouillons, paillettes, métaux battus en feuilles:		
a)	De métaux communs	—.75	
	Observation: Rentre ici la poudre à bronzer.		
b)	De métaux finement dorés ou argentés	2.—	
c)	De métaux précieux	10.—	
61	Articles de quincaillerie:		
a)	De pierres communes, de verre, de porcelaine, de faïence, de terre cuite, de lave, de mosaïque et de plâtre, de cire, de stéarine, de paraffine, de cérésine et d'autres compositions semblables, sans distinction de travail, combinés ou non avec matières communes	—.30	
	Ne peuvent être tarifés comme articles de quincaillerie rentrant dans cette position que: fruits artificiels de cire ou d'autres compositions semblables, statuettes, figurines et autres bibelots semblables, pipes (à l'exception des pipes en terre); rosettes pour rideaux; lithophanies, cadrans de montre, lentilles optiques, verres de montre, yeux artificiels de verre. Par exception rentrent ici les presse-papier, chandeliers, encriers et autres ouvrages plastiques similaires en albâtre et en marbre, pesant moins de 5 *kg*, la pièce.		20 en caisses ou en barils
b) 1	Articles de quincaillerie de papier, de carton, de carton-pâte ou de papier mâché, sans distinction de travail, combinés ou non avec d'autres matières communes	—.65	12 en paniers 6 en ballots ou en sacs
	Ne peuvent être tarifés comme articles de quincaillerie rentrant dans cette position que: albums, carnets et calepins (excepté ceux reliés en papier, en toile cirée ou en toile de reliure), estompes de papier, éventails, roulettes à papier buvard, timbres à cacheter, albums à esquisse, portefeuilles, étuis, fourreaux, tabatières, perspectives montées en papier; cadres, miroirs à main, boutons, fume cigares, jeux de tombola, coussins à coudre, figurines et autres bibelots semblables.		
2	Papeterie de luxe, même en combinaison avec d'autres matières communes	1·50	
	Ne peuvent être tarifés comme papeterie de luxe que: les décorations de cotillon et autres articles semblables pour divertissement de carnaval, lampions de papier, metachromatypies, cartes de félicitation, cartes de menu, bonbonnières et similaires, ornées d'images coloriées, de peintures, de papier de dentelles etc.; par exception ces objets peuvent également être partiellement garnis en soie.		
c) 1	Articles de quincaillerie de bois, de vannerie et d'autres matières végétales communes (à l'exception de ceux spécialement dénommés à l'alinéa 2 de cette position), sans distinction de travail, combinés ou non avec d'autres matières communes	—.60	

Број српске опште царинске тарифе од $\frac{21}{14}$ апр. 1892.	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		1 *кгр.*	
	Као ситнице под овим бројем имају да се таксирају само: брда за ткиво, зупци за брда, шкрапушке (точкићи) за разбоје, чунци, увлаке, кутије, закачке или шиваћи јастучићи (Nähkissen), ручна огледала, рамови за фотографије, молерске палете, писаљке (плајвази) у дрвету црне и у боји; кегле и такови за биљаре, лењезе, ленири, долштуци, метрови и визири мале лествице за канцеларије и за цртање; дугмета (изузимајући дугмета за накит, која се не прешивају); штампарски украси; ножеви за књиговесце (Falzbeine), каније за ножеве, игленице, кобилице или коњици за виолине, четке и кичице у дрвету усађене, крстићи, фигурице и сличне ситне пошурице за собне украсе; томболе, шах и домине (па и са кошћу састављене); луле, чибуци, муштикле за цигаре и цигарете; штапови, дршке за кишобране; бичеви и корбачи; фине кашике и виљушке; котаричарске луксузне израде монтиране са тканом и плетеном робом (котарчице за рад, кутије за бонбоне и сличне ситније пошурице за собне украсе).		
2	Све под 1 именоване ситнице од дрвета са фино уметнутим (intarsirter oder Boule-Arbeit) радом . .	1·—	
г) 1	Ситнице од гвожђа, челика, бакра, месинга, томбака, бронзе, олова, калаја, британике, цинка и смесе од њих; без разлике израде, у свези или без свезе са другим простим материјалима:		
	а) Ножарске израде, као и ножеви и виљушке асталске па и са дршком од ових метала или од дрвета, порцелана, стакла, костију, рогова и од имитације слонове кости и корњачине коре; накитна дугмета која се не прешивају; укоснице (изузимајући игле за накит) па и позлаћене и посребрене; игле за шивање, ушице, алчице, копче и прећице	—·35	20 у сандуцима и бурадима 12 у котарицама 6 у балама и цаковима
	β) Остале израде	—·45	
	Као ситнице под *β*, имају се таксирати само: звонца за столове и канцеларије; џепни и путнички писаћи прибор; пера за писање, ђинђуве или перле од челика, кључићи за сатове; удице; кукице и ланчићи за кључеве; напрсци; мамузе; корпице и литари за псе; шеталице, мење за џепне и дуварске сатове; тантузи или бенци (Spielmarken); каније за ножеве; муштикле за цигаре и цигарете; луле; џепни фењери, кутије (футроле); рогови за барут; планжете (лапчиће за мидере) готове са ушицама и дугметима; игленице и перонице, дуванске кутије, кресива џепна; печати; ленири мањи за канцеларије и цртање; прибор за писаћи сто; фигурице и сличне ситне пошурице за собне украсе.		
2	Ситнице од алпаке, паквона и никла, без разлике израде, у свези или без свезе са другим простим материјалима	1·20	
	Као ситнице под овим бројем имају да се таксирају само: ножеви и виљушке с дршкама од алпаке пакфона и никла, као и сви под 1) именовани предмети од алпаке, паквона и никла.		

Numéros du tarif général serbe du 2/14 avril 1892.		DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS Din.—Par.	Tare en pour cent du poids brut
			le *kg*	
		Ne peuvent être tarifés comme articles de quincaillerie rentrant dans cette position que: peignes, dents de peignes, roues et navettes de tisserands; porte-plumes; tabatières, coussins à coudre, miroirs à main, cadres pour photographies, palettes; crayons noirs et de couleur, avec gaîne de bois; quilles et queues de billard; éventails; règles, aunes, mètres, jauges, échelles de petite dimension pour bureau et pour dessin; boutons (excepté les boutons de parure qui ne sont pas destinés à être cousus); ornements d'imprimerie; plioirs; fourreaux de couteau (appelés Kanie); boîtes à aiguilles; chevalets de violon; brosses et pinceaux montés en bois; petites croix, figurines et autres bibelots semblables; jeux de tombola, échiquiers et dominos (même plaqués d'os); pipes, tuyaux de pipes, fume cigares et fume cigarettes; cannes, montures de parapluies; fouets et cravaches; cuillèrs et fourchettes de table fines; vannerie de luxe garnie de tissus et de bonneterie (corbeilles à ouvrage, porte-bouquets, bonbonnières et autres bibelots semblables).		
	2	Les articles de quincaillerie de bois dénommés sous 1, avec incrustations fines (Boule, marqueterie) ·	1.—	
d)	1	Articles de quincaillerie de fer, d'acier, de cuivre, de laiton, de tombac, de bronze, de plomb, d'étain, de métal de Britannia, de zinc et d'alliages de ces métaux, sans distinction de travail, combinés ou non avec d'autres matières communes:		20 en caisses ou en barils 12 en paniers 6 en ballots ou en sacs
		α) Coutellerie, couteaux et fourchettes de table, même avec manches de ces métaux ou de bois, de porcelaine, de verre, d'os, de corne, d'imitations d'ivoire et d'écaille; boutons de métal (à l'exception des boutons de parure, qui ne sont pas destinés à être cousus); aiguilles à coudre, à broder, à tricoter, épingles, épingles à cheveux (excepté les épingles de parure), même dorées ou argentées; aiguillettes, oeillets, anneaux, agrafes, boucles · · · · · · ·	—.35	
		β) Autres ·	—.45	
		Ne peuvent être tarifés comme articles de quincaillerie rentrant sous *β* que: petites cloches de table et de bureau; encriers de poche et de voyage; plumes à écrire, perles d'acier, clefs de montre, hameçons, crochet et chaînettes pour clefs, dés; éperons; muselières et colliers de chiens; balanciers de pendules, cadrans pour montres et horloges; jetons et fiches; fourreaux de couteaux (appelés Kanie), fume-cigares et fume-cigarettes, pipes; lanternes de poche; étuis (fourreaux); cornes à poudre; planchettes achevées avec oeillets et boutons; boîtes pour aiguilles, épingles et pour plumes à écrire, tabatières, briquets; cachets, petites règles de bureau et pour dessin, garnitures de bureau, figurines et autres bibelots semblables.		
	2	Articles de quincaillerie d'alpacca, de packfong et de nickel sans distinction de travail, combinés ou non avec d'autres matières communes · · · · ·	1.20	
		Ne peuvent être tarifés comme articles de quincaillerie rentrant dans cette position que: couteaux et fourchettes avec manches d'alpacca, de packfong ou de nickel, les objets nommés sous 1, s'ils sont fabriqués d'alpacca, de packfong et de nickel.		

Број српске опште царинске тарифе од 2/14 апр. 1892.	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦЕНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		1 *кгр.*	
	Примедба: Под израдама од никла ваља разумети израде од чистог никла или од његове смесе; а ако су само поникловане таксираће се према њиховом иначе својству.		
3	Ситнице именоване под Бр. 61, г, 1, право посребрене или позлаћене	2·—	
	Примедба: Исти предмети само од чести право позлаћени или посребрени спадају под Бр. 61, г, 1.		
4	Ситнице именоване у Бр. 61, г, 2, право посребрене или позлаћене	2·5	
	Примедба: Исти предмети само од чести право позлаћени или посребрени спадају под Бр. 61, г, 2.		
д)	Ситнице од костију, рогова, каучука, ма и чврстог, гутаперке, тврде гуме, целулоида и томе сличне смесе, без разлике израде, у свези или без свезе с другим простим материјалима:		
1	Дугмета (изузимајући дугмета за накит, која се не прешивају)	—·60	
2	Остале ситнице	1·—	
	Као ситнице под овим бројем имају да се таксирају само: четкарске израде монтиране са горе наведеним материјалима; чешљеви; чибуци; муштикле за цигаре и цигарете; лопте за биљаре, шах, домине, кегле за биљаре, дуванске кутије, кутијице, фигурице и сличне ситне пошурице за собне украсе; лепезе, бичеви и корбачи са дршкама од ових материјала; гуме за брисање, рогови за барут, цолштуци, чачкалице, рамови, печати; планжете (за мидере) готове са ушицама и дугметима; прибор за писаћи сто; штапови или дршке за штапове од споменутих материјала; виљушке, сисаљке за цуцле. Ту спадају сви ти предмети од именованих материјала и онда, кад су они подражавани слоновој кости, корњачиној кори итд.		**20** у сандуцима и бурадима 12 у котарицама 6 у балама и џаковима
б)	Ситнице од чињене коже или коже с длаком, без разлике израде, у свези или без свезе с другим простим материјалима	1·60	
	Као ситнице под овим бројем имају се таксирати само: луксузне израде од коже (кутије за цигаре и цигарете, новчаници, буђелари, портфељи за столове и џепни) лепезе, брисаљке кожне; касете или кутијце од коже или с кожом превучене; појаси женски; све то и са оковом од простих, позлаћених или посребрених метала или с поставом и томе сличним домецима од свиле.		
	Примедба: Предмети нарочито неспоменути у претходним одредбама од *а*, — *б*, не ће се узимати као ситнице него као израде оних тарифских група, којима оне припадају по свом главном материјалу, из кога су састављене.		

Numéros du tarif général serbe du 2/14 avril 1892.	DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS Din.—Par le *kg*	Tare en pour cent du poids brut
	Observation: Seront considérés comme articles de nickel les objets fabriqués de nickel pur ou d'alliages de nickel, tandis que les objets nickelés devront être tarifés selon leurs autres qualités.		
3	Articles de quincaillerie du No 61 *d*) 1, finement argentés ou dorés	2.—	
	Observation: Ces objets, lorsqu'ils ne sont finement dorés ou argentés qu'en partie, rentrent dans le No 61 *d*) 1.		
4	Articles de quincaillerie du No 61 *d*) 2, finement dorés ou argentés	2.50	
	Observation: Ces objets, lorsqu'ils ne sont finement dorés ou argentés qu'en partie, rentrent dans le No 61 *d*) 2.		
e)	Articles de quincaillerie d'os, de corne, de caoutchouc (même adurci), de guttapercha, de celluloïde et de compositions similaires, sans distinction de travail, combinés ou non avec d'autres matières communes:		
1	Boutons (à l'exception des boutons de parure qui ne sont pas destinés à être cousus)	—.60	
2	Autres	1.—	
	Ne peuvent être tarifés comme articles de quincaillerie rentrant dans cette position que: brosserie montée sur les matières ci-dessus dénommées; peignes; embouchures de pipes, fume-cigares et fume-cigarrettes; billes de billard; échiquiers et dominos, quilles de billard; tabatières, petites boîtes, figurines et autres bibelots semblables; éventails; fouets et cravaches avec manches de ces matières; gomme à gratter, cornes à poudre, mètres, cure-dents, cadres, timbres en caoutchouc; planchettes achevées, avec oeillets et boutons; fournitures d'écriture, cannes ou manches de canne en matières ci-dessus dénommées; fourchettes; bouches de biberons. Rentrent ici ces articles fabriqués en matières susdites, même si elles imitent l'ivoire, l'écaille etc.		20 en caisses ou en barils 12 en paniers 6 en ballots ou en sacs
f)	Articles de quincaillerie de cuir ou de pelleterie, sans distinction de travail, combinés ou non avec d'autres matières communes	1.60	
	Ne peuvent être tarifés comme articles de quincaillerie rentrant dans cette position que: articles de luxe en cuir (porte-cigares et porte-cigarettes, porte-monnaie, porte-feuilles, porte-feuilles de poche); éventails; estompes en cuir; cassettes ou étuis de cuir ou recouverts de cuir; ceintures de dames; tous ces articles, même garnis de métaux communs, dorés ou argentés ou doublés ou garnis de soie.		
	Observation: Les objets, non spécialement dénommés dans les positions précédentes *a*)—*f*) ne seront pas traités comme articles de quincaillerie; ils seront tarifés d'après les positions dans lesquelles ils rentrent selon la matière dominante.		

Број српске опште царинске тарифе од 2/14 апр. 1892.	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		1 *кгр.*	
е)	Ситнице од ткане и плетене (вирковане) робе, у свези с простим материјалима; без разлике израде, у колико не спадају под групу XVIII-ту и у колико нису посебице таксиране;		
1	Од свиле или полусвиле или од златних или сребрних жица	2·40	
2	Остале	—·80	
	Као ситнице под овим бројем имају да се таксирају само: јастучићи за мирисе и тоалете, лепезе, кутије за наките, повчаници, дуванске кесе.		
ж)	Наочари, догледи, лупе, штекери, цвикери:		
1	Са оковом од простих метала или других простих материјала	3·—	
2	Са оковом од сребра; право посребрених или позлаћених метала, алуминија, слонове кости, корњачине коре, седефа	8·—	
3	Са оковом од злата и платине	20·—	
з)	Играчке дечије без разлике	—·35	
и)	Сатови пендл, шварцвалдски и други дуварски сатови без разлике, па и сатови по америчанској системи	—·50	
ј)	Израде од седефа, ћилибара, подражаваног ћилибара, корњачине коре, слонове кости, морске пене и њихових имитација, у свези или без свезе са другим материјалима:		20 у сандуцима и бурадима 12 у котарицама 6 у балама и џаковима
1	Седефска дугмета (изузимајући дугмета која се не пресивају)	1·50	
2	Остале	3·—	
	Овде спадају нарочито лопте и кегле за биљаре, ножеви и виљушке с дршкама од ових материјала; лепезе; прибор за пушаче; четке и чешљеви од ових материјала или с њима монтирани; фигуре за шах, домине, бенци или тантузи; фигурице и сличне ситне украсне поштурице: игленице, повчаници, кутије за накит, чачкалице, пређице, штапови и дршке за штапове искључиво од самих напред речених материјала као и дршке за палице од њих.		
	Примедба: Код прибора за пушаче кад је у свези са ћилибаром или имитацијом од ћилибара, царинице се делови од ћилибара (па и од имитације његове) особено, по одредби Бр. 61, *ј*, 2. С осталим саставним деловима поступаће се по својству материјала, од чега су.		
к)	Све напред именоване ситнице од простих материјала, у свези са финим материјалима или са златом или платином	2·—	

Numéros du tarif général serbe de 2/14 avril 1892.	DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS Din.—Par. le *kg*	Tare en pour cent du poids brut
g)	Articles de quincaillerie, de tissus et de bonneterie, combinés aves des matières communes, sans distinction de travail, en tant qu'ils ne rentrent pas dans la catégorie XVIII et qu'ils ne sont pas spécialement tarifés:		
1	De soie ou de demi-soie ou de fils d'or ou d'argent . .	2.40	
2	Autres	—.80	
	Ne peuvent être tarifés comme articles de quincaillerie rentrant dans ces positions que: sachets et coussins de toilette; éventails; étuis à bijoux, portemonnaie, blagues à tabac.		
h)	Lunettes, jumelles, lorgnettes de spectacle, lorgnons, loupes, pince-nez:		
1	Avec monture en métaux communs ou autres matières communes	3.—	
2	Avec montures d'argent, de métaux finement dorés ou argentés, d'aluminium, d'ivoire, d'écaille, de nacre	8.—	
3	Avec montures d'or et de platine	20.—	
i)	Jouets d'enfants de toute sorte	—.35	
j)	Pendules, pendules de la Forêt Noire et autres horloges à suspendre, de toute sorte, horloges et pendules d'après le système américain	—.50	
k)	Objets de nacre, d'ambre, d'imitation d'ambre, d'écaille, d'ivoire, d'écume de mer et d'imitation d'écume de mer, combinés ou non avec d'autres matières:		20 en caisses ou en barils 12 en paniers 6 en ballots ou en sacs
1	Boutons de nacre (à l'exception des boutons qui ne sont pas destinés à être cousus	1.50	
2	Autres	3.—	
	Rentrent dans cette position: billes de billard, quilles de billard; couteaux et fourchettes avec manches en ces matières; éventails; articles pour fumeurs; brosses et peignes en ces matières ou montés sur ces matières; pièces de jeux d'échecs, jeux de domino, jetons et fiches, figurines et autres bibelots similaires, étuis à aiguilles et à épingles, porte-monnaie, étuis pour bijoux, cure-dents, boucles, cannes et manches de cannes fabriquées exclusivement des matières ci-dessus dénommées.		
	Observation: En ce qui concerne les articles pour fumeurs, combinés avec de l'ambre ou avec imitation d'ambre, les parties en ambre ou en imitation d'ambre seront tarifées séparément d'après le No 61 *k)* 2. Les autres parties suivent le régime de la matière dont elles sont composées.		
l)	Tous les articles de quincaillerie de matières communes, dénommées dans les positions précédentes, combinés avec des matières fines ou avec de l'or ou du platine	2.—	

Број српске опште царинске тарифе од $\frac{2}{14}$ апр. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
л)	Израде од сребра и алуминија, па и са правом позлатом или у свези са другим материјалима или са златом или платином	1 *кгр.* 10·—	
љ)	Израде од мерџана, ахата, карниола и другог полудрагог камења, у свези или без свезе са другим материјалима или са златом или платином	15·—	
м)	Израде од злата, платине, драгог камења и правога бисера	25·—	
	XVIII-о, Шивена роба, везови и плетена роба	100 *кгр.*	
62 *из а) б) и в)*	На одело и другу шивену робу, где се разуме и рубље, наплаћиваће се толико царине колико се плаћа на материју које има највише с лица а уз то још 50 од сто.		
из а)	Од филца	55·—	20 у сандуцима и бурадима
	Сви остали предмети из Бр. 62, а.	40·—	12 у котарицама
из б)	Тракарске (пантљичарске) преплетарске, плетарске, позаментирске (казаске) и дугметарске израде:		6 у балама и џаковима
	Вунене	100·—	
	Памучне	80·—	
	Ланене	80·—	
	Примедба: Прости шавови и поруби на израдама ове врсте неће се узимати у обзир при царињењу.		
	Везови:		
	памучни, вунени или ланени	300·—	
	Чипке, руком рађене	150·—	
	Кишобрани и сунцобрани од ма каквих материја само не од свиле	од комада —.30	
	Примедба: Ови кишобрани и сунцобрани могу бити и са свиленим порубима (бордурама).		
	Шешири голи неопремљени (непостављени, неопшивени, ненакићени) мушки и женски, без разлике материјала, изузимајући шешире свилене	100 *кгр.* 160·—	
	Шешири мушки, опремљени без разлике материјала и украса, изузимајући шешире свилене (цилиндре).	230·—	
	Шешири женски, опремљени без разлике материјала и украса, изузимајући оне под Бр. 62, в, 1.	280·—	20 у сандуцима и бурадима
	Примедба: Шешири, које према својем облику и изради могу носити и мушки и женске царинiће се као мушки шешири.		12 у котарицама
			6 у балама и џаковима
	Хируршке утеге, изузимајући утеге од свиле и коже	80·—	
	Фесови са кићанкама или без кићанака, које могу бити и свилене	90·—	

Numéros du tarif général serbe du 2/14 avril 1892.	DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS Din.—Par.	Tare en pour cent du poids brut
		1 *kg*	
m)	Objets d'argent ou d'aluminium, même finement dorés ou combinés avec d'autres matières ou avec de l'or ou du platine	10.—	
n)	Objets de corail, d'agathe, de cornaline, ou d'autres pierres demi-précieuses, combinés ou non avec d'autres matières ou avec de l'or ou du platine	15.—	
o)	Objets d'or, de platine, de pierres précieuses ou de perles fines	25.—	
	XVIII. Confections, broderies et bonneterie	100 *kg.*	
62 ex *a)* *b)* et *c)*	Habits confectionnés et autres confections (y compris le linge) seront taxés selon la matière dominant en quantité à la superficie extérieure, avec une majoration de 50 pour cent du droit conventionnel grevant cette matière.		
ex *a)*	Chapeaux ordinaires, de feutre, à l'usage des paysans	55.—	
	Tous les autres articles du No 62 *a)*	40.—	
ex *b)*	Rubanerie, bonneterie (y compris la bonneterie façonnée), passementerie et boutons:		
	De laine	100.—	
	De coton	80.—	
	De lin	80.—	20 en caisses ou en barils
	Observation: Dans la tarification de ces articles, il ne sera pas tenu compte de simples coutures et ourlets.		12 en paniers
	Broderies sur tissus et étoffes de coton, de laine et de lin	300.—	6 en ballots ou en sacs
	Dentelles, travaillées à la main	150.— la pièce	
	Parapluies et parasols autres qu'en soie	—.30	
	Observation: Les parapluies et parasols rentrant dans cette position peuvent avoir des bordures en soie.		
	Chapeaux, non garnis, pour hommes et dames, sans distinction des matières, excepté les chapeaux de soie	100 *kg* 160.—	
	Chapeaux pour hommes, garnis, de toute sorte, excepté les chapeaux de soie (cylindres)	230.—	
	Chapeaux pour dames, garnis, de toute sorte, excepté ceux du No 62 *c)* 1	280.—	
	Observation: Les chapeaux qui, d'après leur forme et garniture, peuvent être portés par les hommes et par les dames, seront taxés comme les chapeaux pour hommes.		
	Bandages de chirurgie, excepté ceux en soie et en cuir	80.—	
	Fez avec ou sans houppes, même en soie	90.—	

Број српске опште царинске тарифе од 14 апр. 1892		НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		Позаментирски предмети, ширити, ресе, гајтани, за опшивање, од позлаћених или посребрених металних конаца	100 *кгр.* 150·—	
		Сви остали предмети из Бр. 62, *б*, 1—9	100·—	
		Примедба: Овде спадају: аше вунене, јастуци и јоргани сашивени вунени, памучни и ланени; каиције за сабље од коже или од других простих материја, пораменице вунене, памучне или ланене, па и од гуме; кожне рукавице постављене; ободи (шилтови) за шешире и капе кожни; жице од црева за музикалне инструменте; подвезице вунене, памучне, ланене, па и од гуме; портиклице (за децу), памучне, ланене или од мушеме; дизгини ланени; муфови вунени или памучни; поставе за шешире и капе, вунене, памучне и ланене; ћурчијске израде (боа, муфови, кожне јаке, шубаре, итп.).		20 у сандуцима и бурадима 12 у котарицама 6 у балама и џаковима
	из *в)* 1	Хируршке утеге свилене и полусвилене	200·—	
		Кишобрани и сунцобрани свилени и полусвилени . . .	од комада —50. *100 кгр.*	
		Свилени шешири (цилиндри) па и опремљени	250·—	
		Женски свилени шешири па и накићени	350·—	
		Преплетарске (вирковане), позаментирске и дугметарске израде:		
		α) Свилене	700·—	
		β) Полусвилене	350·—	
		Везови:		
		α) На свили	800·—	
		β) На полусвили	400·—	
		Рукавице без поставе	400·—	
		Пораменице свилене или са свилом	300·—	20 у сандуцима и бурадима
	2	Тракарске (пантљичарске), позаментирске и дугметарске израде са златним или сребрним или са право позлаћеним или посребреним концима	300·—	12 у котарицама 6 у балама и џаковима
		Везови са златним или сребрним жицама или са фино позлаћеним или посребреним металним жицама ·	300·—	
		Везови ови исти на свили	1000·—	
63		Обућа:		
	а)	Дрвена, у свези с кожом и другим простим материјалима	5·—	
	б)	Опанци од сирове или урађене коже (за опанке) · ·	35·—	
	в) 1	Чизме просте, од просте коже	80·—	
	2	Сва друга обућа ма од каквог материјала, сем обуће везене златним или фино позлаћеним или посребреним концима	100·—	
	г)	Обућа од ма каквог материјала, са везовима од златних или сребрних, право позлаћених или посребрених конаца	250.—	

Numéros du tarif général serbe de 2/14 avril 1892.	DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS Din.—Par.	Tare en pour cent du poids brut
	Passementerie, galons, tresses, cordons et articles de garniture, confectionnés de fils métalliques dorés ou argentés	100 *kg* 150.—	
	Tous les autres articles du No 62 *b*) 1—9	100.—	
	Observation: Rentrent ici: chabraques de laine; coussins et couvertures de lit contre-pointées, de laine, de coton et de lin; gaînes de sabres, de cuir ou d'autres matières communes; bretelles de laine, de coton ou de lin, même de tissus élastiques; gants de peau, doublés; visières de chapeaux et de casquettes, en cuir; cordes de boyaux pour instruments de musique; jarretières de laine, de coton, de lin, même avec fils élastiques; bavettes (pour enfants) de coton, de lin, ou de toile cirée; brides (harnais) de lin; manchons de laine ou de coton; doublures pour chapeaux et pour casquettes, de laine, de coton et de lin; fourrures (boas, manchons, collets de fourrure, casquettes et semblables).		20 en caisses ou en barils 12 en paniers 6 en ballots ou en sacs
ex *c*) 1	Bandages de chirurgie de soie ou de demi-soie	200.—	
	Parapluies et parasols de soie et de demi-soie	la pièce —.50	
	Chapeaux de soie (cylindres) même garnis	100 *kg* 250.—	
	Chapeaux de soie pour dames, même parés	350.—	
	Passementerie, bonneterie et boutons:		
	α) de soie	700.—	
	β) de demi-soie	350.—	
	Broderies:		
	α) sur soie	800.—	
	β) sur mi-soie	400.—	20 en caisses ou en barils
	Gants de peau, non doublés	400.—	12 en paniers
	Bretelles de soie ou mélangées de soie	300.—	6 en ballots ou en sacs
2	Passementerie, rubanerie et boutons, aves fils d'or ou d'argent fin, ou avec fils de métaux finement dorés ou argentés	300.—	
	Broderies de fils d'or ou d'argent ou de métaux finement dorés ou argentés, filées ou non sur matières textiles	300.—	
	Broderies du même genre sur soie	1000.—	
63	Cordonnerie:		
a)	De bois, en combinaison avec du cuir et d'autres matières communes	5.—	
b)	Opankes communes de peau brute ou de cuir á opankes	35.—	
c) 1	Bottes ordinaires de cuir commun	80.—	
2	Toutes les autres chaussures de toute matière, à l'exception de celles brodées de fils d'or, d'argent ou de fils métalliques finement dorés ou argentés	100.—	

Број српске опште царинске тарифе од $\frac{2}{14}$ апр. 1892.	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		100 *кгр.*	
64	Седларске, торбарске и рукавичарске израде:		
а)	Самари, мехови и кофери дрвени, у свези с кожом, платном или другим простим материјалима . .	15.—	
б)	Коњски прост хам од коже	60.—	20 у сандуцима и буradима
	Хируршке утеге кожне	100.—	12 у котарицама
	Кожне торбе, ручни кофери, ђачке торбе и томе слични предмети од грубих материја, у свези са простим материјалима	20.—	6 у балама и цаковима
	Све остале израде из бр. 64, *б*, ...	100.—	
в)	Седларске торбарске и рукавичарске израде са везом од златних, сребрних, право позлаћених и посребрених жица	200.—	

Numéros du tarif général serbe de 2/14 avril 1892	DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS Din.—Par.	Tare en pour cent du poids brut
d)	Chaussures de toute matière, brodées de fils d'or, d'argent, ou de fils métalliques finement dorés ou argentés	250.—	
64	Ouvrages de sellerie, articles de voyage et de ganterie:		
a)	Bâts, soufflets et malles de bois, combinés avec du cuir, de la toile ou quelque autre matière commune	15.—	20 en caisses ou en barils
b)	Harnais communs en cuir	60.—	12 en paniers
	Bandages de chirurgie de cuir	100.—	6 en ballots ou en sacs
	Porte-manteaux, valises, porte-cahiers pour écoliers et articles semblables, d'étoffes grossières en combinaison avec des matières communes . . .	20.—	
	Tous les autres articles du No 64 *b)*	100.—	
c)	Ouvrages de sellerie, articles de voyage et de ganterie, brodés de fils d'or et d'argent ou de fils métalliques finement dorés ou argentés	200.—	

Прилог Б

УВОЗНЕ ТАКСЕ У АУСТРО-УГАРСКОЈ ЦАРИНСКОЈ ОБЛАСТИ

Број опште аустро-угарске тарифе, која је у важности за време потписа уговора	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	Царина форинта у злату
		од 100 кгр.
26	Пасуљ, боб, грашак, сочиво, грахор	1.—
из 29	Грожђе свеже за јело (у колету од највише 5 кгр.)	2.—
30	Ораси и лешници, суви или ољуштени	1.50
31	Поврће фино, за јело, свеже	слободно
32 а	Поврће нарочито неспоменуто, свеже	слободно
	Воће нарочито неименовано, свеже	слободно
		од комада
40	Бикови	4.—
41	Краве	3.—
42	Јунци, млади бикови и јунице	2.50
43	Телад	1.50
44	Овце, овнови, шкопци	—.50
	Козе и јарци	—.50
45	Јагањци	—.25
	Јарићи	—.25
46	Свиње преко 10 килограма тежине	1.50
47	Свиње 10 кграма тешке или мање (прасад, назимад)	—.30
из 50 а	Живина жива	слободно
		од 100 кгр.
из 50 б	Живина заклата (мртва)	3.—
из 51	Риба свежа	слободно
5	Јаја од живине	слободно
60	Коже сирове (неучињене и сушене, па и сољене или утапане у кречу али даље непрерађиване)	слободно
из 63	Бешике и црева, свеже, сољене или осушене	2.—
83	Месо свеже или преправљено т. ј. сољено, димљено, исушено или у исто доба исушено и сољено	6.—
из 96	Мрки угаљ и камени угаљ	слободно
из 102	Неурађено камење или просто тесано	слободно
из 103 а и б 2	Креч	слободно
из 110	Жир и шишарке	слободно
151 а	Конопци, ужарија, паламари, па и бељени и катранисани	5.—
из 152	Вуна сирова и прана	слободно
273 а	Олово и смеса од олова сирова, као и старо у комадима или одломцима	2.—
из 276 а	Бакар сиров па и стари у комадима и отпацима	слободно
	Жива	слободно
из 318	Антимон	слободно
из 322	Хлорни креч	—.75

Annexe B

DROIT A L'ENTRÉE DANS LE TERRITOIRE DOUANIER AUSTRO-HONGROIS

Numéros du tarif général austro-hongrois en vigueur au moment de la signature du traité	DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	Droits Florins en or
		les 100 *kg*
26	Haricots, lupins, pois, lentilles, vesces	1·—
ex 29	Raisins de table, frais (poids du colis 5 *kg* ou moins)	2·—
30	Noix et noisettes, sèches ou mondées	1·50
31	Légumes de table, frais, fins	exempts
32 *a)*	Légumes non spécialement dénommés, frais	exempts
	Fruits, non spécialement dénommés, frais	exempts
		par tête
40	Taureaux	4·—
41	Vaches	3·—
42	Bouvillons, taurillons et génisses	2·50
43	Veaux	1·50
44	Brebis, béliers, moutons	—·50
	Chèvres, boucs	—·50
45	Agneaux	—·25
	Chevreaux	—·25
46	Porcs pesant plus de 10 *kg*	1·50
47	Porcs pesant 10 *kg* ou moins (cochons de lait)	—·30
ex 50 *a)*	Volaille vivante	exempte
		les 100 *kg*
ex 50 *b)*	Volaille morte	3·—
ex 51	Poissons frais	exempts
55	Oeufs de volaille	exempts
60	Peaux brutes (vertes ou sèches, même salées ou passées à la chaux, mais pas autrement travaillées)	exemptes
ex 63	Vessies et boyaux, frais, salés ou séchés	2·—
83	Viande fraîche ou préparée, c'est-à-dire salée, desséchée, fumée, ou en même temps desséchée ou salée	6·—
ex 96	Lignites et charbons de terre	exempts
ex 102	Pierres brutes ou simplement dégrossies	exemptes
ex 103 *a)* et *b* 2)	Chaux	exempte
ex 110	Avelanèdes, noix de galle	exemptes
151 *a)*	Cordes, cordages, câbles, même blanchis, goudronnés	5·—
ex 152	Laine, brute ou lavée	exempte
273 *a)*	Plomb et alliages de plomb, bruts, de même vieux en moretceaux débris	2·—
ex 276 *a)*	Cuivre, brut, de même vieux en morceaux et débris	exempt
	Mercure	exempt
ex 318	Antimoine	exempt
ex 322	Chlorure de chaux	—.75

(Прилог В).

Нарочите олакшице за погранични промет.

I. Да би промету пограничних округа дали олакшице, које су за дневни обрт потребне, уговорне стране су се споразумеле на ово:

1. Ослобођавају се од царине па и од таксене марке за царинске признанице при увозу и извозу преко заједничке границе:

а) Сва роба у количини за коју цела сума царине не прелази 2 крајцаре аустр. вред. или 5 пара динарских;

б) трава, сено, слама лишће, маховина, биље за храну стоке, рогоз и проста трска, живо биље (у колико му је по међународним прописима, који су у важности, допуштен слободан промет), храна у снопу или у класу, варива, кудеља и конопља неомлаћена;

в) кошнице са живим пчелама;
г) крв сточна;
д) јаја сваке врсте;
ђ) млеко слатко, кисело и усирено;
е) ћумур, мрки и камени угаљ, тресет и тресетни угљен.
ж) камен за зидање и у плочама, камен за калдрмисање и воденично камење, обично камење за тоцила и прости брусови за косе и српове, у опште све камење било тесано или не — али нити углађено нити у таблама — згура, шљунак, песак; негашен креч и гипс, малтер, глина и у опште сва проста земља, од које се праве цигље, лонци, луле и судови.

(Annexe C.)

Faveurs spéciales accord es au trafic-frontière.

I. Afin de donner au trafic des districts-frontière les facilités qu'exigent les besoins du commerce journalier, les Parties contractantes sont convenues de ce qui suit:

1. Resteront libres de tout droit de douane et, de même, du droit de timbre sur les reçus de la douane, à l'importation et à l'exportation, à travers la frontière commune:

a) toutes les quantités de marchandises dont la somme totale des droits à prélever n'atteint pas le chiffre de 2 kreuzers v. a. ou de 5 paras de dinar;
b) herbes, foin, paille, fanes, mousse, fourrages, joncs et cannes ordinaires, plantes vivantes (en tant qu'elles sont admises à la libre circulation par les règlements internationaux en vigueur), céréales en gerbes ou en épis, plantes légumineuses, chanvre et lin non battus;
c) ruches avec abeilles vivantes;
d) sang de bestiaux;
e) oeufs de toute sorte;
f) lait doux, lait caillé et caille-botte;
g) charbon de bois, lignite et houille, tourbe et charbon de tourbe;
h) pierre à bâtir et de taille, pierres à paver et meules, pierres ordinaires à aiguiser et cous ordinaires pour faux et faucilles, en général toutes les pierres, soit taillées soit non taillées — mais ni polies, ni taillées en dalles — scories, cailloux, sable; chaux et plâtre crus; marne, argile et en général toute sorte de terre ordinaire, servant à fabriquer des briques, pots, pipes et vases;

з) цигље и креп, па и ћерамида и цигље за патосање;

и) мекиње; хлепчићи од репице и други остаци од исцеђеног и укуваног воћа и од уљног семења;

ј) биљни пепео или пепео од каменог угља, ђубре, комина, сплачине, иловача;

к) хлеб од брашна у количини не више од 10 килограма; свеже месо у количини не више од 4 килограма, сир не више од 2 килограма, свеже масло у количини не више од 2 килограма;

л) баштовански производи, свеже као што је: зелен, салата, купус, краставци, репе, кромпир и томе подобно, као и поврће и свеже воће;

љ) живина жива;

м) свежа риба.

Ова побројана роба неће плаћати у Србији ни обртну порезу.

Надлежна административна власт може издавати уверења о праву за слободно упражњавање пограничне трговине и за дужу периоду лицима, која би желела да се редовно користе олакшицама у члану 1. На ова уверења неће се моћи у областима друге уговорне стране наплаћивати ни таксена марка ни ма каква друга дажбина.

2. Становници пограничних округа, који имају својих земаља или држе земље под закуп преко границе, неће плаћати царину на предмете, који су им потребни за газдовање том земљом, а на име: на справе и алате земљоделске, теглећу стоку, семе за усеве, а тако исто и на производе, које су добили од тих земаља као: жито, сено, стоку, дрво и т. д.

3. Даље биће узајамно слободни од сваке царине и сви џакови и судови, у којима су становници пограничних округа донели у суседну земљу своје земљорадничке производе као н. пр. жито и друге земљоделске производе, гипс, креч, пиће или

i) briques et tuiles, même tuiles cannelées et tuiles de pavage;

j) son, pain de colza et autres déchets de fruits pressés et cuits et de semences oléagineuses;

k) cendre végétale ou de houille, engrais, lies, lavures, limon;

l) pain en farine en quantité de dix kilogrammes ou moins, viande fraîche en quantité de quatre kilogrammes ou moins, fromage en quantité de deux kilogrammes ou moins, beurre frais en quantité de deux kilogrammes ou moins;

m) produits horticoles, frais, tels que: plantes potagères, salades, choux, concombres, raves, pommes de terre et similaires; de même, légumes et fruits frais;

n) volaille vivante;

o) poissons frais.

Il est entendu que les marchandises énumérées ci-dessus ne payeront pas en Serbie l'impôt d'Obrt.

Les certificats servant de légitimation pour le libre exercice du commerce de frontière peuvent être délivrés par l'autorité administrative compétente, même pour une période plus étendue, aux personnes qui veulent profiter régulièrement des faveurs mentionnées au paragraphe 1. Ces certificats ne peuvent pas être soumis dans les territoires de l'autre Partie contractante à un droit de timbre ou à une autre taxe quelconque.

2. Les habitants des districts-frontière qui possèdent ou qui ont affermé des terres au delà de la frontière seront exempts des droits de douane par rapport aux objets nécessaires à l'exploitation de ces terres, notamment les ustensiles, les instruments agricoles et les bêtes de labour, les grains à ensemencer, puis les produits récoltés dans ces propriétés, tels que céréales, foin, bétail, bois etc.

3) L'exemption réciproque de tout droit de douane s'étendra aussi à tous les sacs et récipients qui ont servi aux habitants des districts-frontière à transporter dans le pays voisin leurs produits agricoles, par exemple: céréales et autres produits de

друге течности као и друге предмете, који долазе у погранични промет, па их отуда враћају истим путем празне.

4. Тако исто је слободна у обема уговорним земљама од сваке царине при увозу и извозу: стока, која се из једне земље извози у другу на исхрану или попашу, па се отуда, после исхране или попаше враћа; а тако исто могу се слободно од сваке царине вратити и производи добивени од те на исхрану теране стоке као: млеко, масло, сир, вуна и приплод за то време добивени, али само у количини која је сразмерна броју стоке и времену, за које је исхрана трајала.

5. Исто тако биће слободни од царине: жито, зејтињаво семе, конопља, лан, дрво, мекиње и други томе слични земљоделски предмети, које становници пограничних области обеју уговорних страна носе за своју потребу у млинове, који су у области друге земље, да их тамо самељу, прекруше, исецкају, окруне и т. д. па их после у прерађеном стању натраг враћају.

Царинске власти обеју уговорних страна утврдиће у споразуму према потреби како буде право количине производа, које се место сировина могу натраг вратити, односно морају извести.

6. Повластице које су наведене под 1, 3 и 5 уживаће само становници зоне пограничних области, која не прелази 10 километара од заједничке границе земаља уговорних страна.

7. Обе стране уговорнице и њихове административне власти споразумеће се на којим ће тачкама мимо редовних царински друмова и одређених скела моћи бити промета између пограничних становника с поменутим предметима, као и с другим артиклима дневног обрта, који су слободни од царине.

II. Од увозних и извозних царина у непосредном промету преко заједничких граница обеју земаља слободне су:

l'agriculture, plâtre, chaux, boissons ou autres liquides et autres objets quelconques du trafic-frontière, et qui en retournent vides par la même route.

4. Restera également exempté, dans les territoires des Parties contractantes, de tout droit de douane à l'entrée et à la sortie: le bétail conduit d'un pays à l'autre à l'affourragement ou au pâturage et reconduit après l'affourragement ou le pâturage. Pourront de même être reconduits en franchise douanière les produits du bétail conduit au pâturage, tels que: lait, beurre, fromage, laine, les animaux mis bas dans l'intervalle, mais toujours en quantité proportionnée au nombre du bétail et à la durée du pâturage.

5. Seront également traités en franchise douanière: les céréales, les graines oléagineuses, le chanvre, le lin, le bois, le tan et autres objets agricoles similaires que les habitants des districts-frontière des Parties contractantes importent pour leur propre besoin dans les moulins situés dans le districtfrontière de l'autre Partie contractante, pour y être moulus, pilés, taillés, broyés etc. et qui sont réexportés après avoir subi ces opérations.

Les administrations douanières des Parties contractantes détermineront d'un commun accord, selon le besoin et dans une juste mesure, les quantités des produits qui pourront être réimportées ou doivent être réexportées en échange des matières premières.

6. Les faveurs désignées sous 1, 3 et 5 ne sont applicables qu'aux habitants d'une zône s'étendant jusqu'à dix kilomètres de la frontière commune des territoires des Parties contractantes.

7. Les Parties contractantes et leurs autorités administratives s'entendront sur les points par lesquels, en dehors des routes douanières ordinaires et des passages réglementaires de fleuve, le libre trafic des habitants pourra avoir lieu avec les objets précités, ainsi qu'avec d'autres articles du commerce journalier, exempts de droits de douane.

II. Sont exempts de droits de douane, à l'entrée et à la sortie, dans le commerce direct par les frontières communes:

1. Путничке ствари и ствари лађара, возара и раденика као што су: рубље, одело, путно посуђе, справе и алати, који су за њихову сопствену потребу и то у количини, која одговара приликама;

2. Кола, која служе заиста за пренос путника и робе; колица, котарице и друге подобне справе за пренос; теглећа и товарна стока, бродови са уредним инвентаром;

3. Профијант за бродове;

4. Карте од угледа (мустара) и угледи, (мустре) који се не могу ни за што друго да употребе;

5. Прости завоји и судови у којима се налази роба неће се одвојено царинити, но за њих важе одредбе о дари.

III. Ниже означена роба која је непосредно увезена преко заједничке границе у аустро-угорску царинску област уживаће под условима да је српско порекло прописаним уверењима доказано, ове спуштене царине и повластице:

	Од 100 кг.
Кукуруз, јечам	25 кр.
Зоб (овас)	60 „
Елда и просо	50 „
Пшеница, наполица, раж	75 „
Суве шљиве, и пекмез, али без шећера	1·50 „

	од комада
Волови	4 фор.
Мед	слободно

	од 100 кг.
Ракија т. ј. шљивовица од највише 38 гради алкохола по стотичном алкохометру плаћаће при увозу преко босанско-српске границе осим трошарине	3 фор. и 20 кр.
Вино у бурадма из околине крајинске, тимочке, крушевачке, моравске и топличке	3 фор. и 20 кр.

1. Les effets des voyageurs, bateliers, charretiers et ouvriers, tels que: linge, vêtements, ustensiles de voyage, outils et instruments, destinés à leur propre usage et dans une quantité correspondante aux circonstances.

2. Les voitures servant effectivement au transport des personnes et des marchandises, charrettes, paniers et appareils similaires pour le transport, bêtes de somme et de trait, embarcations avec inventaire régulier.

3. Les provisions des navires.

4. Les cartes d'échantillons et les échantillons qui ne peuvent servir à aucun autre usage.

5. Les emballages et les récipients usuels dans lesquels se trouve la marchandise ne seront pas tarifés séparément, mais seront traités d'après les dispositions sur les tares.

III. Les marchandises ci-après désignées, directement importées dans le territoire douanier austro-hongrois par la frontière commune, jouiront, à condition que leur origine serbe soit dûment certifiée, des droits réduits et exemptions comme suit:

	les 100 kg.
Maïs, orge	25 kr.
Avoine	60 „
Sarrasin et millet	50 „
Froment, méteil, seigle	75 „
Prunes sèches et marmelade de prunes confites sans addition de sucre	1 fl. 50 kr.

	par tête
Boeufs	4 fl. — kr.
Miel	exempt.

	les 100 kg.
Rakia, c'est-à-dire eau de vie de prunes n'ayant pas plus de 38% d'alcool (d'après l'alcoolomètre centigrade), à l'entrée par la frontière entre la Bosnie et la Serbie, la taxe de consommation non comprise	3 fl. 20 kr.
Vin du crû des districts de Kraïna, Timok, Kruševac, Morava et Toplica, en futailles	3 „ 20 „

(Прилог Г.)

Одредбе о наплаћивању обртне порезе на вредност еспапа при увозу у Србију.

§. 1.

Роба увезена у Србију и која подлежи обртној порези, мора имати декларацију о вредности, која служи за основу наплате ове порезе. У овој декларацији треба да се означи вредност и трговачки назив увезене робе.

Вредност робе, која има да служи за основу наплате обртне порезе састављена је из праве продајне цене унесеног предмета, на месту где је произведен или од куда се шаље, и из преносних, евентуално и комисионских и осигурачких трошкова, који су стварно прирасли до улазног места на граници Србије.

Увозник треба да приложи уз декларацију још и продајну фактуру поред спроводног писма или товарне листе.

Вредност робе треба да је у декларацији означена у динарима (франциma) и деловима динара. Ако је вредност означена у банкнотама аустро-угарске вредности, она ће се ради наплате обртне порезе преобратити у динаре по просечном месечном курсу комада од 20 франака, који је он имао на бечкој или пештанској берзи један месец пре онога у коме је декларација потписана. Министарство финанције Краљевине Србије објављиваће овај средњи курс. Трошкови око преноса, осигурања и комисиона срачунаваће се по истом мерилу.

§ 2.

Роба, на коју има да се примени обртна пореза, прегледаће се за 48 часова, пошто је декларација поднесена.

Ако надлештво, које наплаћује обртну порезу, нађе да је декларисана вредност недовољна, има за 24 сата, после прегледа, право да изјави да ће робу задржати за се, исплативши уносачу вредност, коју је

(Annexe D.)

Dispositions concernant la perception de l'Obrt sur la valeur des marchandises importées en Serbie.

§ 1.

Les marchandises importées en Serbie et passibles de l'Obrt doivent être accompagnées d'une déclaration sur la valeur servant de base à l'application de cet impôt. Dans cette déclaration doivent être indiquées la valeur et la dénomination commerciale de l'article importé.

Le prix de vente réel de l'objet importé, au lieu de production ou d'expédition, augmenté des frais de transport et, s'il y a lieu, de ceux d'assurance et de commission, réellement survenus pour l'importation jusqu'à la frontière en Serbie, constituera la valeur de la marchandise, qui devra servir de base à l'application del'Obrt.

L'importateur devra joindre à sa déclaration la facture de vente et la lettre de voiture ou le connaissement.

La valeur de la marchandise sera portée sur la déclaration en dinars (francs) et fractions. Si la valeur est indiquée dans la facture en florins v. a., elle sera, pour l'application de l'Obrt, réduite en francs sur la base du cours moyen qu'avait la pièce de 20 francs aux bourses de Budapest ou de Vienne au mois qui précédait le mois dans lequel la déclaration a été faite. Le Ministère Royal des finances de Serbie publiera ce cours moyen. Les frais de transport, d'assurance et de commission seront réduits sur la même base.

§ 2.

La visite des marchandises pour l'application de l'Obrt aura lieu dans les 48 heures qui suivent la déclaration.

Si le bureau de l'Obrt juge insuffisante la valeur déclarée, il aura, dans les 24 heures après la visite, le droit de déclarer qu'il retient la marchandise en payant à l'importateur le prix déclaré par lui, ma-

он декларисао и још 10 на 100; разуме се да се у овом случају неће обртна пореза наплаћивати и да ће се царинске и остале узгредне таксе, ако су наплаћене, натраг повратити. Исплата се има да изврши за 15 дана од дана када је пореско надлештво изјавило да робу задржава за себе.

Не изјави ли надлештво за наплату обрта за 24 часа после прегледа да хоће да се користи правом откупа. мора, по истеку овог рока, издати уносачу робу наплативши обртну порезу по оној вредности, коју је увозник означио у декларацији.

Увозник, према коме надлештво за наплату обртне порезе хоће да употреби право откупа може, ако му је то угодније за осам дана, пошто му је саопштена ова одлука, тражити да му робу процене вештаци. Ово исто право има и надлештво за наплату обрта, ако не налази за умесно да одмах робу откупи, само ће бити дужно да увознику саопшти своју одлуку односно вештачке процене робе за 24 часа, после прегледа. Ма од чије стране да је тражена вештачка процена, надлештво је дужно да увозачу на његов захтев изда робу, пошто најпре задржи угледе и пробе, но свакојако да уносач довољно осигура обртну порезу и таксе, које би биле скопчане са вештачким прегледом.

§ 3.

Надлештво за наплату обрта губи право на откуп, чим захте вештачку процену било оно, било увозник.

Ако се вештачком проценом нађе да вредност еспапа не прелази са више од 5 на 100 вредност, коју је увозник ставио, наплатиће се обртна пореза на суму, која је означена у декларацији.

Ако ли вредност, коју је вештачка процена нашла, прелази ону у декларацији означену вредност са више од 5 процента, наплатиће се обртна пореза по вредности, коју је вештачка процена утврдила.

joré de 10 pour 100; il est entendu que dans ce cas l'Obrt ne sera pas perçu et que le droit de douane ainsi que les taxes accessoires qui ont déjà été acquittés seront restitués. Ce paiement devra être effectué dans les quinze jours qui suivent la déclaration de préemption.

Si le bureau de l'Obrt ne déclare pas, dans les 24 heures après la visite, vouloir user du droit de préemption, il aura, après l'expiration de ce terme, à délivrer sans délai la marchandise, contre acquittement du droit de l'Obrt calculé d'après la valeur déclarée par l'importateur.

L'importateur contre lequel le bureau de l'Obrt voudra exercer le droit de préemption, pourra, dans les huit jours après que la décision respective lui aura été communiquée, s'il le préfère, demander l'estimation de la marchandise par des experts. La même faculté appartiendra au bureau de l' Obrt, lorsqu'il ne jugera pas convenable de recourir immédiatement à la préemption; seulement il devra communiquer à l'importateur sa décision, à l'égard de cette expertise, dans les 24 heures qui suivent la visite. De quelque côté que l'expertise ait été réclamée, le bureau de l'Obrt sera tenu à délivrer à la libre disposition de l'importateur, s'il le demande, la marchandise, en retenant des échantillons, à condition toutefois que l'importateur fournisse caution suffisante à garantir l'impôt de l'Obrt et le supplément qui pourrait résulter de l'expertise.

§ 3.

Le droit de préemption du bureau de l'Obrt est déchu dès que l'expertise est demandée, soit par ce bureau, soit par l'importateur.

Si l'expertise constate que la valeur de la marchandise ne dépasse pas de plus de 5 pour cent la valeur déclarée par l'importateur, l'Obrt sera perçu sur le montant de la déclaration.

Si la valeur constatée par l'expertise dépasse de plus de 5 pour cent la valeur déclarée, l'Obrt sera perçu sur la valeur déterminée par les experts.

Ова ће се обртна пореза повећати са 50 на 100 у име казне, ако вештачка процена надмаша декларисану вредност са 10 на 100.

Наплатиће се и 100 на 100 обртне порезе на име казне ако се је надлештво за наплату обртне порезе у прописном року изјаснило за откуп, али на молбу увозника предало робу вештачкој комисији на процену, па је ова нашла да вредност робе надмаша са 15 на 100 пријављену вредност.

Трошкови око вештачке процене пашће на терет декларанту, ако вредност коју су вештаци нашли прелази декларисину вредност са више од 5 на 100; у противном случају пашће на терет надлештва за наплату обртне порезе.

Чим надлештво за наплату обртне порезе наплати обртну порезу и казну која истиче из вештачке процене, роба ће се предати увознику или ако је роба већ дигнута, остатак од уложене кауције вратиће му се одмах.

§ 4.

Вештачка комисија образоваће се тако да старешина надлештва за наплату обртне порезе и увозник наименују по једног вештака и то за осам дана, пошто је вештачка процена затражена. Ако се гласови поделе одмах при конституисању изборног суда изабраће судије на захтев уносача још једног трећег. А ако се не могу да споразумеју у избору, трећег судију именоваће председник надлежног трговачког суда или где овог суда нема председник надлежног првостепеног суда.

Пресуда се мора изрећи за осам дана после наименовања изборних судија.

Cet impôt sera augmenté de 50 pour cent à titre d'amende, si l'évaluation des experts est de 10 pour cent supérieure à la valeur déclarée.

Il pourra même être prélevé 100 pour cent de l'Obrt à titre d'amende, si le bureau de l'Obrt a déclaré, dans le terme prescrit, vouloir préempter, mais que sur la demande de l'importateur, la remise de la marchandise et l'expertise ont déjà eu lieu, et que la valeur déterminée par les experts dépasse de 15 pour cent la valeur déclarée.

Les frais d'expertise seront supportés par le déclarant, si la valeur déterminée par l'expertise excède de plus de 5 pour cent la valeur déclarée; dans le cas contraire, ils seront supportés par le bureau de l'Obrt.

Aussitôt que l'impôt de l'Obrt et l'amende résultant de l'expertise auront été perçus par le bureau de l'Obrt, la marchandise sera délivrée à l'importateur, ou, si la marchandise avait déjà été retirée, le reste du montant du cautionnement lui sera rendu sans délai.

§ 4.

En cas d'expertise, le chef du bureau de l'Obrt et l'importateur nommeront chacun un expert dans les huit jours qui suivent la demande de l'expertise. En cas de partage de voix ou même au moment de la constitution de l'arbitrage, si l'importateur le requiert, les experts choisiront un tiers arbitre. S'il y a désaccord entre eux, le tiers arbitre sera nommé par le président du tribunal de commerce compétent ou, aux endroits où il n'existe pas de tribunal de commerce, par le président du tribunal de première instance compétent.

La décision arbitrale devra être rendue dans les huit jours qui suivront la nomination des arbitres.

Закључни протокол

У тренутку кад су приступили потпису трговинског уговора између Србије и Аустро-угарске, пуномоћници су изнели ове изјаве и учинили ова ограничења, која ће образовати саставни део самог уговора:

I. Одредбе, које се односе на трговински уговор.

К Члану II.

1. Одредбе II-ог члана о отварању и вршењу радња неће се примењивати у земљама страна уговорница на фармацију, сензале, торбарење, и на трговину и занате, који се врше искључиво торбарски.

2. Безимена и командитна друштва на акције (рачунајући ту и друштва за обезбеђење сваке врсте) која се налазе у области једне од уговорних страна на основу дотичних закона, моћи ће узајамно упражњавати у области друге стране сва права као и право вођења парница, придржавајући се закона и прописа, који о томе важе.

Са друштвима аустријским и угарским неће се моћи односно њиховог признања и права у Србији ни у ком погледу поступати другчије за време док траје овај уговор, но што се поступа са друштвима српским или ма које друге државе. Одређујући погодбе за признање и пријем друштава у Србији, Српска Краљевска Влада водиће рачуна колико је могућно о жељама, које буду препоручене у интересу друштава аустријских и угарских, која упражњавају своју радњу у Србији.

Док се не регулише овај предмет, одредба, коју садржи закључни протокол (у

Protocole final.

Au moment de procéder à la signature du traité de commerce conclu, à la date de ce jour, entre la Serbie et l'Autriche-Hongrie, les Plénipotentiaires soussignés ont fait les réserves et déclarations suivantes qui auront à former partie intégrante du traité même:

I. En ce qui concerne le traité de commerce.

Ad Article II.

1. Les dispositions de l'article II relatives à l'établissement et l'exercice des professions ne seront pas appliquées dans les pays des Parties contractantes à la pharmacie, aux courtiers, au colportage, au commerce et aux professions exercés exclusivement en ambulant.

2. Les sociétés anonymes et celles en commandite par actions (y compris les sociétés d'assurance de tout genre), existant sur les territoires de l'une des Parties contractantes, en vertu des lois respectives, pourront, réciproquement, exercer sur les territoires de l'autre, tous les droits, y compris celui d'ester en justice, en se conformant aux lois et prescriptions qui y sont en vigueur sur cette matière.

Les sociétés autrichiennes ou hongroises ne pourront, en ce qui concerne leur reconnaissance et leur admission en Serbie, être traitées sous aucun rapport moins favorablement, pendant la durée du présent traité, que les sociétés serbes et les sociétés de tout autre Etat. En déterminant les conditions de la reconnaissance et de l'admission des sociétés en Serbie, le Gouvernement Royal Serbe tiendra compte, autant que possible, des désirs qui lui seront recommandés, dans l'intérêt des sociétés autrichiennes ou hongroises exerçant leur industrie en Serbie.

En attendant la réglementation de cette matière, la disposition contenue au pro-

члану II тачка 2) приложен трговинском уговору од $\frac{24 \text{ априла}}{6 \text{ маја}}$ 1881. год. остаће у важности.

3. Пасоши и путне објаве, које у прописаној форми изда надлежна власт у земљи, довољни су, по општем правилу, за легитимацију у земљи друге уговорне стране и није им потребна виза ни од стране посланства ни консулата ни од стране месних власти. Изузеци могу бити само у изванредним приликама ради јавне сигурности у опште или ради где к лица посебице. У тим случајима виз. или накнадна легитимација даје се бесплатно.

4. Поданици аустријски и угарски, који би хтели да се настане у Србији да ту тргују или занат какав раде, морају тога ради искати допуштење од краљевске административне власти у месту, где су ради да воде ту трговину или да раде тај занат.

Допуштење се мора дати ако је молилац испунио све услове, прописане законом за српске грађане. Жалбе по том предмету моћи ће интересована страна да поднже код судова, које је закон одредио.

Поданици аустријски или угарски, који су пре ступања у живот овога уговора водили у Србији какву трговину или какву индустрију, не могу се подвргавати поменутим условима што се тиче отварања трговине или индустрије какве, али ће бити дужни да за вршење своје трговине или индустрије у напред плате све дажбине, таксе и т. д. које су прописате за српске грађане.

5. Под именом „депо“ (стовариште) у у члану II не треба разумети јавна сместишта.

К Члану V.

Краљевска Српска Влада обавезује се да за време трајања уговора неће уводити друге државне монополе осим на петролеј, цигар-папир, жигице и алкохол, који

tocole final (à l'article II, paragraphe 2) annexé au traité de commerce du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881, demeurera en vigueur.

3. Les passeports ou cartes de passeport délivrés en due forme par l'autorité compétente du propre pays, suffiront, en règle générale, à la légitimation dans les territoires de l'autre Partie contractante, et il ne sera pas exigé de visa de la part des missions et consulats, ni des autorités locales.

Des exceptions ne pourront avoir lieu que dans des circonstances extraordinaires, par rapport à la sûreté publique en général, ou par rapport à certains individus en particulier. Dans ces cas, le visa ou la légitimation supplémentaire est donné sans frais.

4. Les sujets autrichiens ou hongrois qui voudront s'établir en Serbie, pour y exercer un commerce ou une industrie, auront à solliciter l'autorisation respective auprès de l'autorité administrative Royale de l'endroit où ils veulent exercer ce commerce ou cette industrie.

L'autorisation ne peut être refusée, si le solliciteur a rempli toutes les conditions prescrites par la loi pour les nationaux. Pour les réclamations qui s'y rapportent, il sera loisible à la partie intéressée de recourir aux instances établies par la loi.

Les sujets autrichiens ou hongrois qui exerçaient un commerce ou une industrie quelconque en Serbie déjà avant la mise en vigueur du présent Traité, ne pourront pas être soumis aux susdites conditions concernant l'établissement d'un commerce ou d'une industrie, mais ils seront tenus à acquitter, pour la continuation de l'exercice de leur commerce ou industrie, tous les droits, taxes etc. prescrits pour les nationaux.

5. On n'entend pas comprendre sous la dénomination de „dépôts“ à l'article II, les entrepôts publics.

Ad Article V.

Le Gouvernement Royal de Serbie s'oblige à n'introduire, pendant la durée du présent traité, de nouveaux monopoles d'Etat que sur le pétrole, le papier à ci-

се добија од скробних материја или меласа.

Осим артикала, који су предмет државног монопола или каквог патента за проналазак, неће се давати никакво искључиво право за упражњавање трговине или индустрије.

К Члану VII.

Да би се на робу примењивала уговорна тарифа у декларацији треба да се означи порекло робе.

Увозници српске, аустриске и угарске робе неће морати, по општем правилу, осим случајева за које изричне одредбе овога уговора друкче наређују подносити уверење о пореклу. Ипак једна од уговорних страна моћи ће захтевати да се такво уверење поднесе у случају ако уведе диференцијалну царину према пореклу робе и ако би, према општем стању колико у погледу на царинске таксе, толико и односно услова о транспорту, било вероватно да се роба, која долази из неке треће државе и која у овом случају нема права на уговорне повластице, увози из области једне уговорне стране.

Ова уверења може издавати власт места где се извози, или царинарнице, које експедиције врше, било то у унутрашњости било на граници, као и консуларни агенат; најзад могу се, по потреби, замењивати и фактуром, ако то дотична влада нађе за удесно.

Уверења о пореклу издају се бесплатно. Тако исто и консуларна виза, која се тражи на уверења о пореклу, која издају месне или царинске власти.

У случају ако Србија наплаћује на жита и на стоку увозну царину, која би била најмање равна разлици између највише царинске таксе, која се примењује на те артикле при увозу у аустро-угарску царинску област, и нарочите царинске таксе,

garettes, les allumettes et l'alcool produit de matières amylacées ou de mélasses.

En dehors des articles formant l'objet d'un monopole de l'Etat ou d'un brevet d'invention, aucun droit exclusif ne sera accordé pour l'exercice d'un commerce ou d'une industrie.

Ad Article VII.

Pour faire jouir les marchandises du traitement conventionnel, la déclaration des marchandises devra indiquer leur origine.

Les importateurs de marchandises serbes, autrichiennes ou hongroises seront, en règle générale, pourvu que d'autres dispositions ne soient pas stipulées expressément dans le présent traité, réciproquement dispensés de l'obligation de produire des certificats d'origine. Toutefois, la production des certificats d'origine pourra exceptionnellement être exigée par une des Parties contractantes pour le cas où elle aurait établi des droits différentiels d'après l'origine des marchandises, et que, selon la situation générale, tant par rapport aux droits douaniers, qu'en ce qui concerne les conditions de transport, il deviendrait probable que des marchandises provenant d'un tiers Etat qui, dans le cas dont il s'agit, y serait exclu du régime de faveur, soient introduites des territoires de l'autre Partie contractante.

Lesdits certificats pourront émaner de l'autorité locale du lieu d'exportation ou du bureau de douane d'expédition, soit à l'intérieur, soit à la frontière, ou bien d'un agent consulaire; enfin ils pourront, au besoin, même être remplacés par la facture, si les gouvernements respectifs le croient convenable.

Les certificats d'origine doivent être délivrés gratuitement. Il en est de mêmt du visa consulaire, lorsque ce visa est exigé pour les certificats d'origine délivrés par les autorités locales ou par les bureaux de douane.

Dans le cas où la Serbie percevra sur les céréales et sur le bétail des droits d'entrée qui sont au moins égaux à la différence entre le droit de douane le plus élevé applicable à ces articles à l'entrée dans le territoire douanier austro-hongrois

која је уступљена у корист српских производа, Аустро-угарска неће тражити консуларну визу на уверења о пореклу, која се издају за те артикле докле год ова мера у практици буде давала довољне гаранције.

Свака од уговорних страна моћи ће захтевати да се поднесе превод оних уверења о пореклу, која не би била састављена на језику којим се служе у њеној царинској служби. Ово превођење може вршити и чиновник извозне земље, који је овлашћен да се служи и службеним печатом рукује.

Што се тиче колонијалне робе, зачина, уља, јужног воћа, дрогеријских предмета, материја за бојадисање и чињење кожа, гуме и смоле, кад се увозе из Аустро-Угарске уживаће у Србији право поступања по уговору и ако немају уверења о пореклу.

К Члану VIII.

1. Одредбе члана VIII-ог неће се никако примењивати:

а) на повластице које су дате другим суседним државама ради олакшања пограничне трговине;

б) на обавезе стављене једној од уговорних страна одредбама царинског савеза, који је већ закључен или који ће се закључити.

2. Царинска извозна стопа неће се овим уговором ограничавати; али ће ова царина бити једнака за све правце којима се врши извоз.

3. Сагласно начелима, која важе у аустро-угарској монархији, у Србији ће се при царињењу пазити на ова правила:

а) Увознику је слободно, да робу која је за увоз декларисана, али која још није прешла у слободан промет, може вратити натраг у иностранство, па ма то било и после извршеног прегледа, а да ипак не плати ни царину ни трошарину, но уз претпос-

et le droit spécial de faveur concédé à la Serbie, l'Autriche-Hongrie ne demandera pas l' apposition d'un visa consulaire sur les certificats d'origine délivrés pour ces articles, aussi longtemps que la mesure dont il s'agit offrira dans la pratique des garanties suffisantes.

Chacune des Parties contractantes pourra exiger la présentation d'une traduction des certificats d'origine qui ne seraient pas dressés dans la langue employée dans son service douanier. Cette traduction pourra aussi être délivrée par un fonctionnaire du pays exportateur autorisé à se servir d'un sceau officiel.

Quant aux denrées coloniales, aux épices, aux huiles, aux fruits du midi, aux drogues, aux matières tinctoriales et à tanner, aux gommes et aux résines, il est entendu que ces articles importés de l'Autriche-Hongrie jouiront en Serbie du traitement conventionnel, même s'ils ne sont pas accompagnés de certificats d'origine.

Ad Article VIII.

1. Les dispositions de l'article VIII ne s'appliquent point:

a) aux faveurs qui sont accordées à d'autres Etats limitrophes pour faciliter le commerce des frontières;

b) aux obligations imposées à l'une des Parties contractantes par les dispositions d'une union douanière déjà contractée ou qui pourrait être contractée à l'avenir.

2. Le taux des droits de sortie n'est pas limité par ce traité; mais il est bien entendu que ces droits seront les mêmes pour toutes les directions dans lesquelles l'exportation se fait.

3. Seront observées, conformément aux principes en vigueur en Autriche-Hongrie, quant au traitement douanier en Serbie, les règles suivantes:

a) L'intéressé sera libre de renvoyer à l'étranger, sans acquitter les droits de douane ou une taxe quelconque de consommation, les marchandises, même après les avoir examinées, qui auraient été déclarées à l'entrée, mais qui n'auraient pas encore passé dans

тавку да он у својој декларацији није учинио никакву неправилност која би се, по царинском кривичном закону, казнила.

У том случају поступиће се са увезеном робом према одредбама финансијских закона. Роба ће се моћи поново извести ако се по кривичном царинском закону, докаже исправност декларације.

У сваком случају увозник имаће да плати споредне таксе прописане чланом XI.

б) Увозник има право да захтева да се самом премером изнађе чиста тежина; у том случају ресултат тог мерења служиће за основу цариљења на место даре, која је утврђена у тарифи.

le libre trafic, pourvu toutefois qu'il ne se soit pas, dans sa déclaration, rendu coupable d'une irrégularité qui justifierait une procédure pénale en matière de douane.

Dans ce cas on procédera, quant à la marchandise importée, conformément aux dispositions des lois des finances. La marchandise pourra de nouveau être réexportée, si la procédure pénale en matière de douane relative à la constatation, aura prouvé la justesse de la déclaration.

Dans tous les cas, l'importateur aura à acquitter les taxes accessoires dûes en vertu de l'article XI.

b) L'importateur a la faculté de demander la constatation du poids net au moyen du pesage réel; dans ce cas le résultat de ce pesage aura à servir de base à la tarification en remplacement de la tare fixée au tarif.

К Члану X.

Роба увезена у Србију не може се оптеретити таксама ни под каквим називом у корист државе или општина осим са царином, узгредним таксама, које су у чл. XI предвиђене, порезом званом „обртном“, и трошарином, која је допуштена само за трошаринске артикле.

Од ове одредбе изузимају се карте за играње, које се могу подвргнути наплати жиговине највише с 1 динаром од једних карата (par jeu).

Обртна пореза моћи ће се, као и до сада, наплаћивати док траје овај уговор по исплати увозне таксе и то највише 7% од вредности на прерађевине, а 1% од вредности сировина.

Обртна пореза наплаћиваће се само на еспапе, које увозе индустријалци или трговци.

Ad Article X.

Les marchandises importées en Serbie ne pourront être grevées, sous quelle dénomination que ce soit, de taxes perçues au profit de l'Etat ou des communes autres que des droits de douane, des taxes accessoires prévues à l'article XI, de l'impôt, dit „Obrt“ et des taxes de consommation, lesquelles sont admises seulement pour les articles de consommation.

Il est fait exception à cette disposition pour les cartes à jouer qui pourront être assujetties à un droit de timbre n'excédant toutefois pas un dinar par jeu.

L'impôt de l'Obrt, pourra comme par le passé, être perçu pendant la durée du présent traité, après l'acquittement du droit d'importation, au taux maximum de 7% de la valeur des produits industriels et de 1% de la valeur des matières premières.

Toutefois, le payement de l'Obrt ne pourra être exigé que pour des marchandises qui sont importées par des industriels ou par des négociants.

Српска Влада обавезује се да наплаћивање обртнине на капитале, уложене у радњама у земљи тако уреди, да ти капитали у име обртне порезе плаћају потпуно онолико исто, колико у то име, а у границама горе поменуте највеће таксе, буде плаћала и роба, увезена у Србију са стране. Ова роба неће ни у ком случају плаћати обртну порезу поново кад се ова т. ј. буде наплаћивала на капитале уложене у радњама у земљи.

Специјалне одредбе, које се односе на наплату обртне порезе на вредност робе, која се увози у Србију, налазе се у прилогу Г. Српска Влада предузеће да се у једно исто време наплаћује царина и обртна пореза, како би према томе, роба могла без одлагања бити стављена на расположење интересованој страни.

Трошарински предмети, на које ће се при увозу моћи наплаћивати трошаринске таксе било за рачун државе, било за рачун општине, ови су: пића и јестива, храна за стоку, гориво, предмети за осветљење као и материјал за грађевине. Сва друга роба неће се у Србији подвргавати наплати трошарине.

Ове таксе на речене трошаринске предмете при увозу у Србију, моћи ће се наплаћивати и онда кад се не производе у Србији, али ако се ови производи израђују и у Србији, онда морају бити и они оптерећени равним унутарњим таксама.

За ниже означене предмете трошарина неће прећи ове таксе:

	од 100 килограма тежине нето:	
Рафинисан шећер	25	динара
Слаткиши, колачи посластичар.	50	„
Сурогати каве	30	„
Чоколада	50	„
Зејтин за јело	20	„
Риба усољена, у саламури или осушена, укувана, печена	30	„

Le Gouvernement serbe s'oblige à percevoir l'Obrt sur les capitaux engagés en Serbie dans les affaires commerciales, de manière à ce que ces capitaux soient passibles, à titre d'Obrt, exactement des mêmes charges, auxquelles sont assujetties, au même titre et au taux maximum susindiqué, les marchandises importées de l'étranger. Ces marchandises n'auront dans aucun cas, à acquitter l'Obrt itérativement lors du prélèvement de l'Obrt sur les capitaux de commerce respectifs.

Les dispositions spéciales, concernant la perception de l'Obrt sur la valeur des marchandises importées en Serbie, sont contenues dans l'annexe D. Le Gouvernement serbe prendra des mesures afin que la perception des droits de douane et la perception de l'Obrt se suivent immédiatement et que, par conséquent, les marchandises puissent être mises sans retard à la libre disposition de la partie intéressée.

Les articles de consommation sur lesquels des taxes de consommation pourront être prélevées à l'importation, soit pour le compte de l'Etat, soit pour celui des communes, sont les suivants: les boissons et les comestibles, le fourrage, les combustibles et les matières d'éclairage, ainsi que les matériaux de construction. Toutes les autres marchandises seront exemptes en Serbie du payement de taxes de consommation.

La perception de ces taxes sur lesdits articles de consommation à l'importation en Serbie pourra s'effectuer, quand même ces articles n'y seraient pas produits. Si toutefois ces articles étaient produits en Serbie, ils devront être frappés de taxes internes équivalentes.

Pour les articles dénommés ci-après les taxes de consommation (trošarina) ne dépasseront pas les taux suivants:

	les 100 kg poids net	
Sucre raffiné	25	dinars
Sucreries, pâtisserie	50	„
Succédanés de café.	30	„
Chocolat	50	„
Huile comestible	20	„
Poissons, salés, en saumure ou séchés, cuits, rôtis	30	„

Риба маринирана, у зејтину, конзерве од риба или меса у херметично затвореним кутијама	60	динара
Свеће стеаринске. парафинске и подобне	18	„
Алкохол, коњак и друга дестилисана спиритуозна пића.	100	„
Рум, ликери и друга заслађена или мирисава спиритуозна пића	100	„

У појединим варошима или ужим рејонима могу се општинске трошаринске таксе наплаћивати на ове трошаринске предмете увезене из иностранства: пића и јестива, храну за стоку, горива, материјал за осветљење, као и на материјал за грађевине под условом да слична роба, која се увози из других делова земље, као и слична роба, која се производи у кругу, где је трошаринска такса установљена, буду оптерећени истим таксама.

Преднаведене одредбе примењиваће се на аустријску и угарску робу само у случају, ако се са провенијенцијама ма које друге државе исто тако поступа.

Српска Краљевска Влада обавезује се да регулише наплату трошарине на унутрашњу производњу и фабрикацију тако да целокупна унутрашња производња плаћа стварно онолико колико плаћа страни увоз.

С тога се неће допустити домаћој производњи и фабрикацији нарочите олакшице као што је: плаћање одсеком и т. д.

Пошто одредбе о трошарини, које су сада у Србији у важности, нису у сагласности са правилима означеним у овом уговору, српска влада обавезује се да ту сагласност изведе од дана кад уговор ступи у живот. С тога од тога дана трошарина се неће више наплаћивати на ове предмете нарочито: сапун сваке врсте, мирисљав или не; цигар-папир у књижицама или другчије исечен и за пушење при-

Poissons, marinés, dans l'huile, conserves de poissons et de viande dans des boîtes hermétiquement fermées	60	„
Bougies de stéarine, de paraffine et similaires	18	„
Alcool, Cognac et autres spiritueux distillés	100	„
Rhum, liqueur, et autres spiritueux dulcifiés ou aromatisés	100	„

Dans certaines villes ou circonscriptions restreintes, des taxes de consommation communales pourront être prélevées sur les articles de consommation, importés de l'étranger: boissons, comestibles, fourrages, combustibles et matériaux d'éclairage, ainsi que matériaux de construction, à condition que les marchandises similaires qui y sont importées des autres parties du pays ainsi que les marchandises similaires qui sont produites dans le rayon où le droit d'accise est établi, soient frappées des mêmes taxes.

Les dispositions qui précèdent ne sont applicables aux marchandises autrichiennes ou hongroises que dans le cas où les provenances de tout autre pays sont soumises au même traitement.

Le Gouvernement Royal serbe prend l'engagement de régler la perception de la trošarina sur la production et la fabrication indigènes, de sorte que la quantité de la production interne acquitte effectivement tout le montant de la taxe que paye l'importation étrangère.

Ne seront, par conséquent, pas accordées à la production et à la fabrication indigènes des faveurs spéciales, telles qu'elles résultent de l'abonnement, etc.

Les dispositions sur la trošarina actuellement, en vigueur en Serbie, n'étant pas d'accord avec les principes énoncés dans le présent traité, le Gouvernement serbe s'oblige d'établir cette concordance à partir du jour de l'entrée en vigueur du traité. Par conséquent, à partir de cette date, la perception de la trošarina n'aura plus lieu, surtout pour les articles énumérés ci-dessous: savon de toute sorte parfumé ou non,

готовљен, жижице и друге запаљиве материје.

К члану XIV

Српска Краљевска Влада поднеће српској скупштини и стараће се да се у најкраћем року прими закон о патентима сходан међународним начелима, која су усвојена у том погледу.

II. Одредбе, које се односе на тарифу А. (увозне царине у Србији).

1.

Споредни делови од мање важности који служе само за утврђивање и спајање појединих делова робе као н. пр. јексери клинци, завртњи, (шрафови) копче, кукице, споне, (клампе), обручи, окови и оквири, шарке, кључаонице (ригле), браве с кључевима, траке (пантљике), конци, гајтан, кајиши, ужета, после омањи украси, поставе или каплама неће утицати на царински поступак. Према томе дотична роба требаће, ма да има ове споредне делове, да се пријави и царини по оном делу тарифе, коме припада по својим осталим саставним деловима.

2.

Разумеју се у тарифи А. под називом општих и обичних материја све материје осим ових: драги метали, фино позлаћени и посребрени метали, драго камење и полудрагоцено камење, прави бисер, прави корали, права корњачина кора, права слонова кост, прави седеф, морска пена, ћилибар, имитација од ћилибара осим имитације од стакла и свила.

3.

Прости шавови и поруби на покривачима, теписима, завесама, мараама женским и осталим удешеним предметима неће утицати на цариљење ткива и других материја.

papier à cigarettes en livrets ou autrement découpé ou préparé pour fumeurs, allumettes et autres matières inflammables.

Ad Article XIV.

Le Gouvernement Royal de Serbie présentera à la Chambre serbe et tâchera de faire sanctionner dans le plus bref délai une loi sur les brevets d'invention, conforme aux principes internationaux adoptés à cet égard.

II. En ce qui concerne le tarif A (Droits à l'entrée en Serbie).

1.

Les parties accessoires peu importantes ne servant qu'à fixer et à joindre les parties des marchandises, p. ex. clous, rivets, vis, agrafes, fermoirs, crochets, clampes, cercles, ferrures ou bordures, charnières, verrous, serrures avec clefs, bandes, fils, ficelles, courroies, cordes; puis les ornements peu essentiels, les doublures intérieures ou les revêtements de fond, n'auront pas d'influence sur le traitement douanier. Par conséquent, les marchandises respectives seront, malgré ces accessoires, à déclarer et à tarifer en douane d'après l'article du tarif auquel elles appartiennent selon leurs autres parties.

2.

Sont comprises dans le tarif A, sous la désignation de matières communes ou ordinaires, toutes les matières autres que les suivantes: métaux précieux, métaux finement dorés ou argentés, pierres précieuses et pierres demi-précieuses, perles fines, coraux véritables, écaille véritable, ivoire véritable, nacre véritable, écume de mer, ambre et imitations d'ambre, à l'exception de celles en verre, soieries.

3.

Les simples coutures et ourlets sur les couvertures, tapis, rideaux, fichus et autres articles ajustés sont indifférents au point de vue de la tarification des tissus et autres étoffes.

4.

Корице и остали унутрашњи завоји таксираће се засебно по својој врсти, сем ако су ослобођени од дажбина по одредбама о дари.

5.

К Бр. *9 а 2.*

Грубе чоје, чија каквоћа одговара мустрама утврђеним по узајамном споразуму, плаћаће без обзира на свој трговачки назив у Србији царину од 25 динара по Бр. 9 *а* 2.

6.

К Бр. *25 а.*

Под именом вештачког базалтног камена ваља разумети плоче за калдрмисање фабриковане од обичног пешчаног камена, званог Клинкер.

7.

К Бр. *30 в, 1.*

Цариниће се по 4·50 динара сви јексери без разлике фабрикације (руком или машином) израде (црни, полирани на машини или беличасти, плавичасти и т. д.) и употребе; према том, истом царином ће се оптеретити и клинци за поткивање.

8.

Ка групи XVII.

Имитације ћилибара од стакла неће се узимати као артикли од имитације ћилибарске.

9.

Ка групи XVIII.

У тарификацији утврђеној за готове хаљине и остале конфекције неће се водити рачуна о поставама, дугметима, ширитима, веженим деловима, тракама, бордурама и гарнитурама и т. д. Ове ће се конфекције царинити по материји, које највише има с лица.

Под називом „сви остали предмети“ у Бр. 62, *а*) *б*) 1—9 и 64, *б*) разумеју се они предмети, који у овој уговорној тарифи нису нигде особено тарифирани, а

4.

Les étuis et autres emballages intérieurs seront taxés séparément selon leur espèce, à moins qu'ils ne soient admis en franchise d'après les dispositions sur la tare.

5.

Ad № 9 a) 2.

Les draps grossiers dont la qualité répond aux échantillons établis d'un commun accord, acquitteront, sans égard à leur dénomination commerciale en Serbie, le droit de 25 dinars d'après le № 9 *a)* 2.

6.

Ad № 25 a).

Sont compris sous le nom de pierres de basalte artificielles les dalles de pavage, fabriquées de grès commun, appelées Klinker

7.

Ad № 30 c) 1.

Seront tarifés au droit de 4·50 dinars tous les clous sans distinction de la fabrication (à la main ou à la machine), du travail (noirs, polis à la machine ou blanchis: bleuis au four etc.) et de l'emploi; sont par conséquent admis à ce droit même les clous à ferrer.

8.

A la catégorie XVII.

Les imitations d'ambre en verre ne sont pas considérées comme articles en ambre imité.

9.

A la catégorie XVIII.

Dans la tarification convenue pour les habits confectionnés et autres confections, il ne sera pas tenu compte des doublures, boutons, passements, parties brodées, rubans, bordures, garnitures etc. Ces confections seront par conséquent taxées selon la matière dominante en quantité à la superficie extérieure.

Sont compris sous la désignation de „tous les autres articles“ des № 62 *a), b)* 1—9 et 64 *b)* les articles qui, en tant qu'ils ne sont pas tarifés ailleurs

обухваћени су у овом обиму именованих позиција српски опште царинске тарифе.

Овај протокол, који ће се сматрати као одобрен и санкционисан самом изменом ратификација уговора, на који се односи, а без нарочите ратификације, састављен је у два примерка у Бечу $\frac{28 \text{ јула}}{9 \text{ августа}}$ 1892.

(М. П.) **Ђ. С. Симић** с. р.
(М. П.) **Ст. Р. Поповић** с. р.
(М. П.) **Др. Лазар Пачу** с. р.
(М. П.) **К. Стевановић** с. р.
(М. П). **М. Миловановић** с. р.

(М. П). **Калноки** с. р.

dans le présent tarif conventionnel, doivent rentrer dans lesdites positions du Tarif général serbe, d'après la classification actuelle.

Le présent protocole qui sera considéré comme approuvé et sanctionné sans autre ratification spéciale, par le seul fait de l'échange de ratifications sur le traité auquel il se rapporte, a été dressé en double expédition à Vienne le $\frac{28 \text{ juillet}}{9 \text{ août}}$ 1892.

(L. S.) **G. S. Simitch** m. p.
(L. S.) **St. R. Popovitch** m. p.
(L. S.) **Dr. L. Patchou** m. p.
(L. S.) **K. Stévanovitch** m. p.
(L. S.) **M. G. Milovanovitch** m. p.

(L. S.) **Kálnoky** m. p

Декларација

Пошто се је Крал. Српска Влада задржала право да изнесе предлоге односно ревизије извесних одредаба конвенција, чије су се ратификације измењале у Бечу $\frac{4}{16}$ јуна 1882, у исто време кад и ратификације трговинског уговора и ветеринарске конвенције од $\frac{24 \text{ априла}}{6 \text{ маја}}$ 1881, — Аустро-Угарска изјављује да је вољна да са Србијом ступи у преговоре односно измена ових питања и да их унесе у ове конвенције. Србија и Аусто-Угарска су се сложиле да отворе преговоре за ово у Бечу најдаље у року од шест месеца од дана потписа новог трговинског уговора. Одлучено је да се за време трајања новог трговинског уговора не откажују и да остану у важности до закључења нових ове конвенције :

Конвенција о бродарству од $\frac{10}{22}$ фебруара 1882;

Конвенција консуларна $\frac{24 \text{ априла}}{6 \text{ маја}}$ 1881;

Конвенција о узајамној помоћи у судским делима од $\frac{24 \text{ априла}}{6 \text{ маја}}$ 1881;

Конвенција од $\frac{24 \text{ априла}}{6 \text{ маја}}$ 1881 за наслеђа, туторства или старатељства, као и за узајамно саопштавање докумената грађанске природе; и

Конвенција за издавање криваца од $\frac{24 \text{ априла}}{6 \text{ маја}}$ 1881.

Ове одредбе имаће исту важност и силу као да су стављене у трговинском уговору потписаном под данашњим даном између Србије и Аустро-Угарске.

Déclaration.

Le Gouvernement Royal de Serbie, s'étant réservé de présenter des propositions relatives à la révision de certaines stipulations des conventions dont les ratifications ont été échangées à Vienne le $\frac{4}{16}$ juin 1882, en même temps que celles du traité de commerce et de la convention sur les épizooties en date du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881, L'Autriche-Hongrie se déclare disposée à entrer avec la Serbie en négociations sur les modifications à introduire dans ces conventions. La Serbie et l'Autriche-Hongrie sont tombées d'accord d'ouvrir à cet effet des négociations à Vienne, au plus tard dans le terme de six mois à partir du jour de la signature du nouveau traité de commerce. Il est convenu que, pendant la durée du nouveau traité de commerce, les susdites conventions, savoir:

la Convention de navigation du $\frac{10}{22}$ février 1882;

la Convention consulaire du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881;

la Convention du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881 réglant le secours mutuel en matière judiciaire;

la Convention du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881 concernant le règlement des successions, l'organisation de tutelles ou curatelles, ainsi que la communication réciproque des actes de l'état civil;

et la Convention d'extradition du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881 ne seront pas dénoncées et qu'elles resteront en vigueur jusqu'à la conclusion d'un arrangement sur ces matières.

Les dispositions qui précèdent auront la même force et valeur comme si elles étaient insérées au traité de commerce, signé à la date de ce jour entre la Serbie et l'Autriche-Hongrie.

За доказ овога, потписници су ову декларацију потписали и на њој ставили своје печате.

Сачињено у два примерка у Бечу. $\frac{28\text{ јула}}{9\text{ августа}}$ 1892 г.

(М. П.) **Ђ. С. Симић** с. р.
(М. П.) **Ст. Р. Поповић** с. р.
(М. П.) **Др. Лазар Пачу** с. р.
(М. П.) **К. Стевановић** с. р.
(М. П.) **М. Миловановић** с. р.
(М. П.) **Калноки** с. р.

En foi de quoi, les Soussignés ont signé la présente Déclaration et y ont apposé les cachets de leurs armes.

Fait, en double expédition, à Vienne le $\frac{28\text{ juillet}}{9\text{ août}}$ 1892.

(L. S,) **G. S. Simitch** m. p.
(L. S.) **St. R. Popovitch** m. p.
(L. S.) **Dr. Lazar Patchou** m. p.
(L. S.) **K. Stévanovitch** m. p.
(L. S.) **M. G. Milovanovitch** m. p.
(L. S.) **Kálnoky** m. p.

Декларација

Сматрајући да ће трговински уговор, закључен $\frac{24 \text{ априла}}{6 \text{ маја}}$ 1881, између Србије и Аустро-Угарске престати да важи $\frac{4}{16}$ септембра 1892 и да ће нов трговински уговор, потписат под данашњим даном, сообразно члану XV ступити у живот тек $\frac{20 \text{ декембра } 1892}{1 \text{ јануара } 1893}$ потписати на основу свог пуномоћства утврдили су ово:

Трговински уговор од $\frac{24 \text{ априла}}{6 \text{ маја}}$ 1881 између Србије и Аустро-Угарске продужује се до $\frac{19}{31}$ декембра 1892.

Ово продужење односи се такође на ветеринарску конвенцију закључену $\frac{24 \text{ априла}}{6 \text{ маја}}$ 1881 између Србије и Аустро-Угарске а такође за то време неће се отказати и остају у важности ове конвенције:

Конвенција о бродарству од $\frac{10}{22}$ фебруара 1882 г.;

Конвенција консуларна од $\frac{24 \text{ априла}}{6 \text{ маја}}$ 1881;

Конвенција од $\frac{24 \text{ априла}}{6 \text{ маја}}$ о узајамној помоћи у судским делима;

Конвенција од $\frac{24 \text{ априла}}{6 \text{ маја}}$ о наслеђима, туторству и старатељству и за узајамно саопштавање докумената грађанске природе; и

Конвенција о издавању криваца од $\frac{24 \text{ априла}}{6 \text{ маја}}$ 1881.

За верност овога потписници су ову декларацију потписали и ставили на њој своје печате.

Сачињено у два примерка у Бечу $\frac{28 \text{ јула}}{9 \text{ августа}}$ 1892 г.

(М. П.) **Ђ. С. Симић** с. р.
(М. П.) **Ст. Р. Поповић** с. р.
(М. П.) **Др. Лазар Пачу** с. р.
(М. П.) **К. Стевановић** с. р.
(М. П.) **М. Миловановић** с. р.

(М. П.) **Калноки** с. р.

Déclaration.

Considérant que le traité de commerce conclu le $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881 entre la Serbie et l'Autriche-Hongrie doit cesser d'être en vigueur le $\frac{4}{16}$ septembre 1892 et que le nouveau traité de commerce, signé à la date de ce jour, ne sera, aux termes de de l'article XV, exécutoire qu'à partir du $\frac{20 \text{ decembre } 1892}{1 \text{ janvier } 1893.}$ les Soussignés dûment autorisés à cet effet, sont convenus de ce qui suit:

Le traité de commerce du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881. entre la Serbie et l'Autriche-Hongrie est prorogé jusqu'au $\frac{19}{31}$ décembre 1892.

Il est entendu que cette prorogation s'applique également à la Convention sur les épizooties, conclue le $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881 entre la Serbie et l'Autriche-Hongrie, et que, pendant cette période, les Conventions suivantes:

la Convention de navigation du $\frac{10}{22}$ fevrier 1882;

la Convention consulaire du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881;

la Convention du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881 réglant le secours mutuel en matière judiciaire;

la Convention du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881 concernant le règlement des successions, l'organisation de tutelles et curatelles, ainsi que la communication réciproque des actes de l'état civil;

et la Convention d'extradition du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881 ne seront pas dénoncées.

En foi de quoi, les Soussignés ont signé la présente Déclaration et y ont apposé le cachet de leurs armes.

Fait, en double expédition, à Vienne le $\frac{28 \text{ juillet}}{9 \text{ août}}$ 1892.

(L. S.) **G. S. Simitch** m. p.
(L. S.) **St. R. Popovich** m. p.
(L. S.) **Dr. Lazar Patchou** m. p.
(L. S.) **K. Stévanovitch** m. p.
(L. S.) **M. G. Milovanovitch** m. p.

(L. S.) **Kálnoky** m. p.

Декларација.

Пошто је краљевска Српска Влада, у току преговора за закључење новог трговинског уговора између Србије и Аустро-Угарске, предложила да се осим тога уговора, закључи погодба, која би заменила одредбу последње тачке члана II трговинског уговора од $\frac{24 \text{ априла}}{6 \text{ маја}}$ 1881, о праву природења у земљама уговорних страна и пошто није било довољно времена за проучавање предлога, који су поднели српски делегати $\frac{11}{23}$ јула, утврђено је, да ће се ради тога отпочети преговори најдаље у року од шест месеца од дана потписа новог трговинског уговора.

У исто доба потписати су се сложили да подрже у важности до новог споразума одредбу, коју садржи последња тачка члана II трговинског уговора Србије и Аустро-Угарске од $\frac{24 \text{ априла}}{6 \text{ маја}}$ 1881, која овако гласи:

„Поданици једне уговорне стране не могу на земљишту друге стране стећи право грађанства, док не буду отпуштени из поданства своје земље“.

За доказ тога потписани су ову декларацију потписали и ставили на њој своје печате.

Сачињено у Бечу у два примерка $\frac{28 \text{ јула}}{9 \text{ августа}}$ 1892 год.

(М. П.) **Ђ. С. Симић** с. р.
(М. П.) **Ст. Р. Поповић** с. р.
(М. П.) **Др. Лазар Пачу** с. р.
(М. П.) **К. Стевановић** с. р.
(М. П.) **М. Миловановић** с. р.

(М. П.) **Калноки** с. р.

Déclaration.

Le Gouvernement Royal de Serbie ayant, dans le cours des négociations pour la conclusion du nouveau traité de commerce entre la Serbie et l'Autriche-Hongrie, proposé de conclure, en dehors de ce traité, un arrangement qui remplacerait la disposition du dernier alinéa de l'Article II du traité de commerce du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881, concernant la naturalisation dans les pays des Parties contractantes, et le temps ayant fait défaut pour examiner le projet présenté par les Délégués de Serbie à la date du $\frac{11}{23}$ juillet, il est convenu que des négociations seront ouvertes à cet égard dans le terme de six mois au plus tard à partir du jour de la signature du nouveau traité de commerce.

En même temps, les Soussignés sont tombés d'accord de maintenir en vigueur, jusqu'à nouvelle entente, la disposition contenue au dernier alinéa de l'Article II du traité de commerce entre la Serbie et l'Autriche-Hongrie du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881. et ainsi conçue: „Les sujets d'une des Parties contractantes ne pourront acquérir, sur le territoire de l'autre, la qualité de citoyens tant qu'ils n'auront pas été autorisés à quitter la nationalité de leur propre pays“.

En foi de quoi, les Soussignés ont signé la présente déclaration et y ont apposé le cachet de leurs armes.

Fait à Vienne, en double expédition, le $\frac{28 \text{ juillet}}{9 \text{ août}}$ 1892.

(L. S.) **G. S. Simitch** m. p.
(L. S.) **St. R. Popovitch** m. p.
(L. S.) **Dr. Lazar Patchou** m. p.
(L. S.) **K. Stévanovitch** m. p.
(L. S.) **M. G. Milovanovitch** m. p.

(L. S.) **Kálnoky** m. p.

Намесништво Краљевине Србије у име Његовог Величанства Краља Србије с једне стране

и

Његово Величанство Цар Аустријски, Краљ Чешки и т. д. и Апостолски Краљ Угарски, с друге стране,

Желећи да и у време кад сточне заразне болести владају, олакшају трговину са стоком, кожама и другим сировим сточним производима у границама, које изискује предохрана противу ширења ових болести, решили су да у том циљу закључе нову једну конвенцију и наименовали су за своје пуномоћнике:

Намесништво Краљевине Србије:

Господина Ђорђа С. Симића, изванредног посланика и опуномоћеног министра Србије код Његовог Величанства Цара Аустријског, Краља Чешког и т. д. и Апостолског Краља Угарског;

Господина Стевана Поповића, Државног Саветника;

Господина доктора Лазара Пачу, Управника монопола дувана и соли;

Господина Косту Стевановића, Начелника царинског одељења у министарству финансија; и

Господина Милована Миловановића, Владиног комесара при народној банци;

Његово Величанство Цар Аустријски, Краљ Чешки и т. д. и Апостолски Краљ Угарски:

Господина Густава Грофа Калноки од Керешпатак, свог дејствителног Тајног Саветника и Придворника, Ђенерала Кавалерије, Свог Министра Царског Дома и Иностраних дела,

који, пошто су измењали своја пуномоћства и нашли их да су добра и уредна, утврдили су ове чланове:

Члан 1.

Увоз стоке, сирових сточних производа и предмета, помоћу којих се могу разнети

La Régence du Royame de Serbie au nom de sa Majesté le Roi de Serbie, d'une part,

et

Sa Majesté l'Empereur d'Autriche, Roi de Bohême, etc., et Roi Apostolipue de Hongrie, d'autre part,

désirant faciliter, même en temps d'épizooties, le commerce des animaux, des peaux et autres produits bruts d'animaux, dans les limites des précautions à prendre contre la propagation de ces maladies, ont résolu de conclure à cet effet une nouvelle convention et ont nommé pour Leurs Plénipotentiaires:

La Régence du Royaume de Serbie:

Monsieur Georges S. Simitch, Envoyé extraordinaire et Ministre plénipotentiaire de Serbie près Sa Majesté l'Empereur d'Autriche, Roi de Bohême etc., Roi Apostolique de Hongrie;

Monsieur Stévan Popovitch, Conseiller d'Etat;

Monsieur le Docteur Lazar Patchou, Directeur des Monopoles du tabac et du sel;

Monsieur Kosta Stévanovitch, Chef de la section des douanes au Ministère des finances; et

Monsieur Milovan Milovanovitch, Commissaire du Gouvernement auprès la Banque Nationale.

Sa Majesté l'Empereur d'Austriche, Roi de Bohême etc, et Roi Apostolique de Hongrie:

Monsieur Gustave Comte Kálnoky de Köröspatak, Son Conseiller intime actuel et chambellan, Général de Cavalerie, Son Ministre de la Maison Impériale et des Affaires étrangères.

lesquels, après s'être communiqué leurs pleins pouvoirs respectifs, trouvés en bonne et due forme, sont convenus des articles suivants:

Article 1.

L'entrée des animaux, des produits bruts d'animaux et des objets pouvant

сточне заразне болести из области једне уговорне државе у област друге уговорне државе, може се ограничити на нарочито одређене пограничне станице и подвргнути марвено-лекарској контроли од стране оне државе, у коју се увози.

servir de véhicules à la contagion, des territoires de l'une des Parties contractantes dans les territoires de l'autre Partie, peut être limitée à des stations-frontière spécialement désignées et y être soumis au contrôle vétérinaire de la part de l'Etat sur les territoires duquel l'importation doit avoir lieu.

Члан 2.

Стока, сточни сирови производи и предмети, споменути у првом члану, не могу се увозити из области једне уговорне стране у област друге, без уверења о пореклу и здрављу.

Ово уверење издаваће месна власт и оно мора да садржи, ако се на стоку односи, потврду државног или нарочитог за то од стране надлежне државне власти одређеног марвеног лекара, који потврђује да је стоку прегледао и да је здрава.

Ако уверење о пореклу и о здрављу као и све остале примедбе на уверењу, не би били састављени на службеном језику државе, у коју се врши увоз, додаће се званично оверен превод на том језику.

Уверење мора да садржи потребне податке о пореклу стоке, сирових сточних производа и предмета, који могу да буду преносиоци заразе, као и о путу, којим се ишло до увозне станице; потврдом марвеног лекара мора тако исто да се означи, да се, у месту одакле је стока и у суседним општинама, за последњих 40 дана пре експедиције, ни један случај говеђе куге или друге какве заразне болести, за коју је законом прописана обавеза да се објави, и која се преноша на ону стоку, за коју је и уверење издато, није појавио. Односно стоке мора се још потврдити, да је пре одласка провела најмање 40 дана у месту одакле је.

За коње, мазге магарце и говеда, уверења морају бити издата за сваки комад

Article 2.

Les animaux, les produits bruts d'animaux et les objets mentionnés à l'article 1er ne pourront être introduits des territoires de l'une des Parties contractantes dans les territoires de l'autre sans la présentation d'un certificat d'origine et de santé. Ce certificat sera délivré par l'autorité locale et devra contenir, s'il se réfère à des animaux, l'attestation d'un médecin vétérinaire de l'Etat ou spécialement délégué à cet effet par l'autorité compétente de l'Etat, constatant qu'il a visité les animaux et les a trouvés en bonne santé.

Dans le cas où le certificat d'origine et de santé, ainsi que toutes les annotations portées sur ce certificat, ne seraient pas rédigés dans la langue de service du pays destinataire, on ajoutera une traduction légalisée dans cette langue.

Le certificat devra renfermer les données nécessaires pour vérifier l' origine des animaux, des produits bruts d'animaux et des objets pouvant servir de véhicules à la contagion, ainsi que la route suivie jusqu'à la station d'entrée; l'attestation du médecin vétérinaire doit de même contenir l'indication qu'il ne s'est produit, au lieu de provenance et dans les communes voisines, pendant les derniers 40 jours avant l'expédition, aucun cas de peste bovine ou d'une autre maladie contagieuse pour laquelle l'obligation de la déclaration est prescrite par la loi et qui est transmissible à l'espèce d'animaux pour lesquels le certificat a été délivré. Lorsqu'il s'agit d'animaux, il doit de plus être constaté que, avant leur départ, ils ont passé dans le lieu de provenance 40 jours au moins.

En ce qui concerne les animaux des espèces chevaline, asine et bovine, ces

за себе; а овце, козе и свиње могу бити све у једном уверењу.

Уверења важе за осам дана. Ако тај рок прође за време транспортирања, да би уверење и за даљих осам дана важило, стока ће се морати поново подвргнути прегледу државног или нарочито од државне власти за то одређеног марвеног лекара. Ресултат тог прегледа прибележиће се на уверењима.

Ако се транспорт врши железницом или лађом, стока ће се, пре утоваривања, морати подвргнути прегледу од стране државног или нарочито од стране државне власти за то одређеног марвеног лекара. Ресултат прегледа мора се прибележити на уверењу.

Увоз растопљене масти и лоја, вуне пране фабричким начином, која је пакована у затворене џакове, усољених или сувих црева пакованих у закованим сандуцима или бурадма, дозвољава се и без сведочбе о пореклу.

Члан 3.

Пошиљке, које не одговарају горепоменутим одредбама, даље стока, коју марвени лекар при прелазу границе нашао буде, да је болесна или сумњива односно неке од заразних болести, најзад и стока, која је била заједно терана или која је имала ма каквог додира са зараженом или сумњивом стоком, може се са улазне станице натраг повратити. Марвени лекар на граници мораће забележити узрок повраћања на уверењу и потврдити својим потписом. Погранична надлежна власт доставиће непосредно најбржим путем и без одлагања повратак и узрок административној власти пограничног округа извозне државе.

Ако се међу стоком, превезеном непосредно железницом (или лађом), констатује заразна болест тек по увозу у другу државу

certificats doivent être délivrés pour chaque pièce séparément; les animaux de race ovine, caprine et porcine peuvent être compris cumulativement dans un seul certificat.

La validité des certificats est fixée à huit jours. Si cette durée expire pendant le transport, les animaux devront, afin que les certificats soient valables pour une nouvelle durée de huit jours, être soumis à la visite d'un vétérinaire de l'Etat ou spécialement délégué à cet effet par l'autorité compétente de l'Etat. Le résultat de cette visite sera attesté sur les certificats.

S'il s'agit de transports effectués par chemin de fer ou par bateau, les animaux doivent être soumis avant l'embarquement à la visite d'un médecin vétérinaire de l'Etat ou spécialement délégué à cet effet par l'autorité compétente de l'Etat. Le résultat de l'inspection devra être noté sur le certificat.

Seront, toutefois, admis à l'entrée, sans être accompagnés de certificats d'origine, la graisse et le suif fondus, la laine lavée dans des établissements industriels, emballée dans des sacs clos, et les boyaux séchés ou salés en caisses ou barils clos.

Article 3.

Les transports qui ne répondent pas aux dispositions qui précèdent, ainsi que les animaux que le médecin vétérinaire, à leur passage de la frontière, trouve atteints ou suspects d'une maladie contagieuse, enfin les animaux qui ont été transportés ou ont eu un contact quelconque avec des animaux malades ou suspects d'être atteints d'une maladie contagieuse, pourront être refoulés à la station d'entrée. Le médecin vétérinaire à la frontière doit noter le motif du renvoi sur le certifiicat et l'attester par sa signature. L'autorité compétente de frontière donnera, par la voie la plus directe et sans retard, avis du renvoi et de sa cause à l'autorité administrative du district-frontière du pays exportateur.

Si, parmi des animaux transportés directement en chemin de fer (ou par bateau), la présence d'une maladie contagieuse n'est

при истоваривању, то ће се стање морати, од стране државног или нарочито од стране државне надлежне власти за то одређеног марвеног лекара, протоколарно потврдити и на основу тога сав ће се транспорт одмах непосредно вратити на станицу, где је стока предата. Копија од тога протокола предаће се дотичној Влади, без одлагања.

На захтев сопственика, административна власт увозне државе, односно места, где је болест увезене стоке констатована и одакле би се повраћај транспорта требао извршити, може допустити, пошто се стока одмах покоље да се распрода, разуме се само ако природа болести допушта у опште такву меру. У овом погледу, са увезеном стоком из области једне уговорне државе у област друге, поступаће се у свему као са домаћом стоком.

reconnue qu'après leur entrée dans le pays de destination au moment du débarquement, ce fait doit être consigné dans un procès-verbal dressé en présence d'un médecin vétérinaire de l'Etat ou spécialement délégué à cet effet par l'autorité compétente de l'Etat, et tout le transport doit être renvoyé immédiatement à la station de départ. Copie du procès-verbal sera transmise sans délai au Gouvernement respectif.

Sur la demande du propriétaire, l'autorité administrative du pays destinataire, respectivement de la localité où la maladie des animaux importés a été constatée et d'où le renvoi du transport aurait dû s'opérer, peut permettre qu'en les faisant abattre sur le champ, la valeur des animaux soit réalisée, pourvu toutefois que la nature de la maladie n'exclue pas une pareille mesure. Sous ce rapport, les animaux importés des territoires de l' une des Partie contractantes dans les territoires de l'autre seront traités comme les animaux du pays.

Члан 4.

Аустро-Угарска, да би се уверила о добром стању здравља стоке српског порекла, задржава себи право да је подвргне по прелазу њеном преко границе накнадном прегледу и посматрању ветеринарском, у местима за тај рад нарочито означеним. Ова места могу бити само на пограничним тачкама или на главној сточној пијаци, куда се стока упућује на продају. Но ово посматрање не сме бити дуже од 8 дана.

Краљевска Српска Влада биће извештена о начину под којима ће се обављати речени преглед и посматрање.

Прописаће се нарочите одредбе, како би за време овог посматрања могла стока угодно бити смештена, одржавана и продавата.

По истеку рока за посматрање, поступаће се са стоком српског порекла односно унутарњег промета, у погледу ветеринарске полиције, као са стоком домаћег производа.

Article 4.

L'Autriche Hongrie, pour s'assurer du bon état de santé des animaux d'origine serbe, se réserve le droit de les soumettre, après leur passage de la frontière, à une inspection et observation vétérinaires ultérieures dans des localités spécialement désignées à cet effet. Ces localités ne pourront être situées qu'aux points-frontière ou au marché principal des bestiaux sur lequel les animaux sont dirigés pour être mis en vente. Cette observation ne s'étendra pas au delà de 8 jours.

Le Gouvernement Royal de Serbie sera informé des conditions sous lesquelles s'effectueront l'inspection et l'observation en question.

On prendra surtout les dispositions nécessaires pour que, pendant la durée de cette observation, les animaux puissent être convenablement aménagés, entretenus et trafiqués.

Après l'expiration de ce temps d'observation, les animaux d'origine serbe seront traités, en ce qui concerne la circulation dans l'intérieur, au point de vue de la police vétérinaire, sur un pied égal avec les animaux indigènes.

Члан 5.

Кад се говеђа куга појави у једној од уговорних страна, друга страна имаће право да забрани или да привремено ограничи увоз преживара, свиња и сирових сточних производа, као и предмета, који могу да послуже за разнашање заразе.

Забрана или ограничење увоза горе поменуте стоке, животињских сировина и предмета, дићи ће се по истеку 40 дана, пошто болест ишчезне и дезинфекција се изврши.

Article 5.

Lorsque la peste bovine éclate dans les territoires de l'une des Parties contractantes, l'autre Partie a le droit de prohiber ou de limiter temporairement l'importation des ruminants, des porcs et des produits bruts d'animaux, ainsi que des objets pouvant servir de véhicules à la contagion.

L'interdiction ou la restriction de l'importation des animaux, produits et objets susdits sera levée 40 jours après l'extinction de la maladie et après que la désinfection aura été opérée.

Члан 6.

Докле год траје заразно запаљење плућа међу стоком једне од уговорних страна, друга ће страна имати право да забрани увоз говеди, која долази из заражених крајева (у Аустрији: дистрикти, капетанат; Угарској: комитати; у Србији окрузи). Кад стока ова долази из незаражених места једне уговорне стране, друга страна имаће право да ограничи њихов увоз тако да се стока, из места одакле је на најближу железничку станицу у пломбиране вагоне, без икаквог претоваривања и утоваривања друге стоке, и избегавајући свако задржавање транспорта, доведе до границе, а одатле у јавне кланице, које стоје под ветеринарно полицијским надзором, да се што пре покоље.

Article 6.

Aussi longtemps que la péripneumonie contagieuse règne parmi le bétail de l'une des Parties contractantes, l'autre Partie aura le droit de prohiber l'entrée des animaux de l'espèce bovine provenant des contrées infectées (en Autriche: capitanats de district; en Hongrie: comitats; en Serbie: districts). Lorsque ces animaux proviennent des contrées indemnes de l'une des Parties contractantes, l'autre Partie aura le droit d'en limiter l'entrée, de sorte que les animaux devront être transportés de la station de chemin de fer la plus rapprochée du lieu de provenance, dans des wagons plombés, sans retard, à l'exclusion de tout débarquement ou d'embarquement d'autres animaux, à la frontière, et, de là, à des abattoirs publics placés sous le contrôle de la police vétérinaire, dans lesquels ils seront immédiatement abattus.

Члан 7.

Ако се при промету стоке, из једне уговорне стране каква заразна сточна болест, односно које постоји обавеза јављања, пренесе у област друге, ова ће имати право да ограничи или да забрани привремено увоз све врсте стоке, на коју се болест може пренети.

Article 7.

Si, par le trafic des animaux, une maladie contagieuse pour laquelle l'obligation de la déclaration est prescrite, a été introduite des territoires de l'une des Parties contractantes dans ceux de l'autre, cette dernière aura le droit de limiter ou d'interdire temporairement l'importation de toutes les espèces d'animaux auxquelles la maladie est transmissible.

Члан 8.

Свака уговорна страна објављиваће периодично о стању сточне заразе. Ови

Article 8.

Chacune des Parties contractantes fera publier, périodiquement, des bulletins sur

ће се извештаји саопштавати непосредно другој уговорној страни.

Надлежне пограничне власти извештаваће се узајамно, без одлагања и непосредно о појављивању заразе у пограничним крајевима.

Кад се говеђа куга појави у областима једне уговорне стране, непосредно ће се јавити телеграфским путем другој страни о појави и распростирању исте.

Члан 9.

Железнички вагони, као и лађе и њихове просторије, који су послужили за транспорт коња, мазги, магараца, говеди, оваца, коза и свиња, морају се, пре но што се поново употребе за транспорте, из области једне уговорне стране у област друге, подвргнути таквом чишћењу (дезинфекцији), које потпуно уништава заразне клице, које могу прионути за вагоне, лађе и делове од лађа. Начин чишћења одредиће се нарочитим споразумом.

Члан 10.

Саобраћај стоке, која се гони из области једне уговорне стране ради паше у области друге, допуштен је под овим условима:

а) сопственици чопора поднеће при прелазу на граници ради оверавања (прегледа и потврде) списак стоке, која је намењена за пашу, са означењем броја и њихових спољних најкарактеристичних знакова;

б) повратак стоке, у област одакле је, допустиће се само ако се потврди њена истоветност.

Но ако се за време паше, било у једном делу чопора, било у месту, које је мање од 20 километара удаљено од пашњака, било на путу, којим треба да се стока поврати у пограничну станицу, — појави нека заразна болест, која би била опасна за речену стоку, повратак стоке у област

l'état des épizooties. Ces bulletins seront transmis directement à l'autre Partie contractante.

Les autorités compétentes s'avertiront, réciproquement, sans retard et directement, de l'apparition d'épizooties dans les districts-frontière.

Lorsque la peste bovine éclate dans les territoires de l'une des Parties contractantes, avis direct sera donné, par voie télégraphique, à l'autre Partie de l'apparition et de l'extension de la maladie.

Article 9.

Les wagons de chemin de fer ainsi que les bateaux ou parties de bateaux qui ont servi au transport des chevaux, des mulets, des ânes, des animaux des espèces bovine, ovine, caprine et porcine, doivent, avant d'être utilisés de nouveau pour des transports des territoires de l'une des Parties contractantes dans les territoires de l'autre Partie, être soumis à un procédé de nettoyage (désinfection) de nature à détruire entièrement les germes de contagion qui peuvent s'être attachés aux wagons, bateaux ou parties de bateaux. Ce procédé sera déterminé par un accord spécial.

Article 10.

L'entrée des animaux, amenés des territoires de l'une des Parties contractantes au pâturage dans les territoires de l'autre, est permise aux conditions suivantes:

a) Les propriétaires des troupeaux présenteront, au passage de la frontière pour être vérifiée (examinée et légalisée), une liste des animaux qu'ils comptent conduire au pâturage, avec mention du nombre des pièces et de leurs marques extérieures les plus caractéristiques.

b) Le retour des animaux dans les territoires d'origine ne sera autorisé qu'après constatation de leur identité.

Si, toutefois, pendant l'époque de la pâture, il éclatait, soitdans une partie des troupeaux, soit dans une localité éloignée moins de 20 kilomètres du pâturage, soit sur la route par laquelle doit s'effectuer le retour du troupeau à la station frontière, une maladie contagieuse présentant un dan-

друге уговорне стране забраниће се, осим у неодложним случајевима, (као н. пр. оскудици хране, непогоди времена и т. д.). У овим последњим случајевима, повратак стоке, која још није заражена, може се извршити само пошто се изврше све мере предострожности, које буду одредиле надлежне власти, у циљу, да се спречи ширење заразних болести.

ger pour le bétail en question, le retour des animaux sur les territoires de l'autre Partie contractante sera interdit, sauf dans les cas d'urgence (tels que manque de fourrage, intempéries etc.). Dans ces derniers cas, le retour des animaux qui ne seraient pas encore atteints de l'épizootie ne pourra avoir lieu que lorsque les mesures de sûreté que les autorités compétentes seront convenues d'appliquer pour empêcher l'extension de l'épizootie, auront été exécutées.

Члан 11.

Ова конвенција одређена је да замени конвенцију ветеринарску од $\frac{24 \text{ априла}}{6 \text{ маја}}$ 1881 године. Она ће ступити у живот у исто време кад и трговински уговор закључен данас између уговорних страна, и трајаће толико исто време.

Article 11.

La présente Convention est destinée à remplacer la convention sur les épizooties du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881. Elle entrera en vigueur en même temps que le traité de commerce, conclu ce jour d'hui entre les Parties contractantes et aura la même durée.

Члан 12.

Ова конвенција ратификоваће се и ратификације ће се изменити у Бечу, кад и ратификације трговинског уговора.

У то име пуномоћници потписали су ову конвенцију и ставили на њој своје печате.

Састављена у Бечу у два примерка $\frac{28 \text{ јула}}{9 \text{ августа}}$ 1892 год.

(М. П.) **Ђ. С. Симић** с. р.
(М. П.) **Ст. Р. Поповић** с. р.
(М. П.) **Др. Лазар Пачу** с. р.
(М. П.) **К. Стевановић** с. р.
(М. П.) **М. Миловановић** с. р.

(М. П.) **Калноки** с. р.

Article 12.

La présente convention sera ratifiée et les ratifications en seront échangées à Vienne en même temps que celles du traité de commerce.

En foi de quoi les Plénipotentiaires ont signé la présente convention et l'ont revêtue du cachet de leurs armes.

Fait à Vienne, en double expédition, le $\frac{28 \text{ juillet}}{9 \text{ août}}$ 1892.

(L. S.) **G. S. Simitch** m. p.
(L. S.) **St. R. Popovitch** m. p.
(L. S.) **Dr. Lazar Patchou** m. p.
(L. S.) **K. Stévanovitch** m. p.
(L. S.) **M. G. Milovanovitch** m. p.

(L. S.) **Kàlnoky** m p.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА * БЕОГРАД *

Закључни протокол.

У тренутку кад су приступили потпису конвенције односно заразе, закључене под данашњим даном између Србије и Аустро-Угарске, дали су пуномоћни потписници ова изјашњења, која ће сачињавати саставни део саме конвенције:

1. Србија се обавезује да предузме све потребне мере, како би се спречио без изузетка, увоз и провоз рогате стоке са границе румунске, бугарске и турске.

Кад буду престале потребе, које захтевају да се одржава забрана увоза и провоза рогате стоке из Румуније, Бугарске и Турске, уговорне стране задржавају себи право да по заједничком споразуму уреде и одредбе предњег члана.

Србија се обавезује да ће водити надзор над стоком, која се налази дуж поменутих граница у зонама до 37 километара, установом сточног катастра, који ће се редовно водити и који ће бити под строгом контролом.

2. Српска Краљевска Влада обвезује се:

а) да ће се постарати законским путем, да сваки фалсификат уверења о пореклу и о здрављу као и свако друго лажно назначење на овим уверењима буде строго кажњено;

б) да ће изашиљати на све станице, где је допуштен извоз стоке, марвене лекаре наименоване од стране државе, који ће својом визом потврдити тачност уверења.

3. Одредбе конвенције односно заразе важе само за животиње, сирове сточне производе и друге предмете означене у члану 1-ом, које су пореклом из области уговорних страна. Допуштање увоза и провоза ових артикала пореклом из других земаља, преко области једне од уговоре-

Protocole final.

Au moment de procéder à la signature de la Convention sur les épizooties conclue à la date de ce jour, entre la Serbie et l'Autriche-Hongrie, les Plénipotentiaires soussignés ont fait les déclarations suivantes qui formeront partie intégrante de la Convention même:

1. La Serbie s'engage à prendre les mesures nécessaires, afin de prohiber, sans exception, toute importation et tout transit des bêtes à cornes par les frontières roumaine, bulgare et turque.

Dès que les raisons qui exigent le maintien de l'interdiction de l'importation et du transit des bêtes à cornes de la Roumanie, de la Bulgarie et de la Turquie, auront cessé d'exister, les Parties contractantes se réservent de modifier, d'un commun accord, la stipulation de l'alinéa précédent.

La Serbie s'engage à surveiller tout le bétail qui se trouve le long desdites frontières, dans une zône s'étendant jusqu'à 37 kilomètres, par l'établissement et la continuation régulière du cadastre qui sera soumis à un contrôle rigoureux.

2. Le Gouvernement Royal de Serbie s'engage

a) à pourvoir par voie législative à ce que toute falsification des certificats d'origine et de santé ainsi que toute fausse indication portée sur ces certificats soient sévèrement punies;

b) à déléguer à toutes les stations ouvertes à l'exportation des animaux, des médecins vétérinaires nommés par l'Etat qui auront à confirmer par leur visa la justesse des certificats.

3. Les dispositions de la Convention sur les épizooties ne s'appliquent qu'aux animaux, aux produits bruts d'animaux et aux objets visés par l'article 1-er, originaires des territoires des Parties contractantes. L'admission des provenances d'autres pays, passant par les territoires de l'une

них страна, не улази у састав ове конвенције.

4. Осим места порекла, уверења о пореклу и здрављу треба да означавају и административан круг у коме место лежи (у Аустрији краљевину и земље; у Угарској комитате; у Србији: округе).

5. Службено потврђење уверења о пореклу и о здрављу вршиће само власт или лице овлашћено за руковање службеним печатом. Кад се стока транспортира железницом, шеф станице, где је стока натоварена, сматра се као власт или као надлежно лице.

6. Сточни транспорти пореклом из једне уговорне стране, кад прелазе провозно преко области друге стране, могу се подвргнути само оним ограничењима, којима је потчињен и увоз стоке према одредбама ове конвенције о заразним болестима.

Овај протокол, који се без нарочите ратификације има сматрати као одобрен и потврђен од уговорних страна самом изменом ратификација конвенције, на коју се односи, одобрен је и потписан у два примерка у Бечу $\frac{28\text{ јула}}{9\text{ августа}}$ 1892.

(М. П.) **Ђ. С. Симић** с. р.
(М. П.) **Ст. Р. Поповић** с. р.
(М. П.) **Др. Лазар Пачу** с. р.
(М. П.) **К. Стевановић** с. р.
(М. П.) **М. Миловановић** с. р.

(М. П.) **Калноки** с. р.

des Parties contractantes pour l'importation ou le transit sur les territoires de l'autre Partie contractante, ne rentre pas dans le cadre de la Convention.

4. Outre le lieu d'origine, les certificats d'origine et de santé doivent aussi indiquer le rayon administratif dans lequel il est situé (en Autriche: royaumes et pays; en Hongrie: comitats; en Serbie districts).

5. La légalisation de la traduction des certificats d'origine et de santé doit émaner d'une autorité ou d'une personne autorisée à se servir d'un sceau officiel. Sera assimilé aux autorités et personnes susdites, lorsqu'il s'agit de transport par chemin de fer, le chef de la station où l'embarquement a lieu.

6. Les transports d'animaux provenant des territoires de l'une des Parties contractantes, passant en transit par les territoires de l'autre Partie, ne peuvent être soumis qu'aux restrictions auxquelles l'importation des animaux est assujettie en vertu des stipulations de la présente Convention sur les épizooties.

Le présent protocole qui sera considéré comme approuvé et sanctionné par les Parties contractantes, sans autre ratification spéciale, par le seul fait de l'échange des ratifications de la Convention à laquelle il se rapporte, a été dressé, en double expédition, à Vienne le $\frac{29\text{ juillet}}{9\text{ août}}$ 1892.

(L. S.) **G. S. Simitch** m. p.
(L. S.) **St. R. Popovitch** m. p.
(L. S.) **Dr. Lazar Patchou** m. p.
(L. S.) **K. Stévanovitch** m. p.
(L. S.) **M. G. Milovanovitch** m. p.

(L. S.) **Kálnoky** m. p.

Нота № 1.

За извршење одредаба у члану 1-ом ветеринарске конвенције, потписате под данашњим даном, и који се односи на уређење пограничних станица за извоз стоке, сирових сточних производа и предмета, који могу да послуже за пренос заразе; Крал. Српска Влада желела би да постави ове станице: у Мокрој Гори, Митровици, Београду, Раму, Доњем Милановцу и Текији, ако би Аустро-Угарска била вољна да на своме земљишту уреди увозне станице према овим тачкама. Потписати пуномоћници Србије имају част молити по наредби своје Владе, Његову Екселенцију господина министра спољ. послова Аустро-Угарске да им изволи доставити до знања одлуку Аустро-Угарске по овоме, како би се и у том погледу постигао потребни споразум.

Потписници и овом приликом користе се да понове Његовој Екселенцији господину министру спољних посла Аустро-Угарске изразе њиховог високог уважења.

Беч $\frac{28 \text{ јула}}{9 \text{ августа}}$ 1892 год.

(М. П.) **Ђ. С. Симић** с. р.
(М. П.) **Ст. Р. Поповић** с. р.
(М. П.) **Др. Лазар Пачу** с. р.
(М. П.) **К. Стевановић** с. р.
(М. П.) **М. Миловановић** с. р.

Note № 1.

En exécution de la stipulation contenue dans l'Article 1-er de la Convention sur les épizooties, signée à la date de ce jour, concernant l'établissement de stations-frontière pour l'exportation des animaux, des produits bruts d'animaux et des objets pouvant servir de véhicules à la contagion, le Gouvernement Royal de Serbie désirerait créer ces stations à Mokra Gora, Mitrovitza, Belgrade, Ram, Dolni Milanovatz et Tekija, si l'Autriche-Hongrie était disposée à établir sur ses territoires des stations d'entrée aux points correspondants. Les soussignés Plénipotentiaires, de Serbie, ont l'honneur de prier, d'ordre de Leur Gouvernement, Son Excellence Monsieur le Ministre des Affaires Etrangères d'Autriche-Hongrie de vouloir bien Leur faire connaitre la décision de l'Autriche-Hongrie, afin que l'entente nécessaire soit établie à cet égard.

Les Soussignés saisissent cette occasion pour renouveler à Son Excellence Monsieur le Ministre des affaires étrangéres d'Autriche-Hongrie l'expresion de leur haute considération.

Vienne, le $\frac{28 \text{ juillet}}{9 \text{ août}}$ 1892.

(L. S.) **G. S. Simitch** m. p.
(L. S.) **St. R. Popovitch** m. p.
(L. S.) **Dr. Lazar Patchou** m. p.
(L. S.) **K. Stévanovitch** m. p.
(L: S.) **M. G. Milovanovitch** m. p.

Нота № 2.

Потписатом је част примити к знању жељу Крал. Српске Владе да постави у Мокрој Гори, Митровици, Београду, Раму, Доњем Милановцу и Текији пограничне станице, предвиђене у члану 1-ом ветеринарске конвенције, потписане данашњег дана, и изјављује да је Аустро-Угарска готова да постави увозне станице на своме земљишту према овим тачкама у: Вардишту, Митровици, Земуну, Базјашу, Бело-брешкој и Оршави.

Потписати се користи овом приликом да поново Г. Г. пуномоћницима Србије израз свог најодличнијег уважења.

Беч $\frac{28 \text{ јула}}{9 \text{ августа}}$

(М. П.) **Калноки** с. р.

Note № 2.

Le Soussigné a l'honneur de prendre acte du désir du Gouverement Royal de Serbie d'établir à Mokra Gora, Mitroviza, Belgrade, Ram, Dolni Milanovatz et Tekija les stations-frontière prévues à l'Article 1er de la Convention sur les épizooties, signée ce jour d'hui, et déclare que l'Autriche-Hongrie est prête à établir des stations d'entrée aux points correspondants de ses territoires, savoir à Vardiste, Mitrovitz, Zimony, Baziàs, Belobreszka et Orsova.

Le Soussigné saisit cette occasion pour renouveler à M.M. les Plénipotentiaires de Serbie l'expression de sa considération la plus distinguée.

Vienne, le $\frac{9 \text{ août}}{28 \text{ juillet}}$ 1892.

(L. S.) **Kálnoky** m. p.

Нота № 3.

Српска Краљевска Влада пошто је изразила жељу у току преговора за закључење ветеринарске конвенције потписате под данашњим даном да се не тражи конзуларна виза на уверењима о пореклу и здрављу, којима сходно члану 2-ом морају бити снабдевена српска стока при свом увозу у Аустро-Угарску, потписатом је част изјавити ово:

С погледом на то да је у 2-ој тачци закључног протокола, приложеном конвенцији ветеринарској, потписатој под данашњим, Крал. Српска Влада обвезата:

а, да се постара законским путем да свако фалсификовање уверења о пореклу и о здрављу као и свако нетачно и неистинито назначење на тим уверењима буде оштро кажњено;

б, да изашље на све станице одређене за извоз стоке ветеринарске лекаре наименовање од стране државе, који ће имати да потврде својом визом тачност уверења.

Аустро-Угарска је готова да не тражи више конзуларну визу за уверења о пореклу и здрављу, којим се снабдева увезена стока у случају и за време, докле мере, које је Србија предузела на основу предње обавезе, буду у практици давале довољне гаранције.

Молећи Г. Г. пуномоћнике Србије да изволе примити к знању овај акт, потписати се користи и овом приликом да им понови израз свог најодличнијег уверења.

Беч $\frac{\text{9 августа}}{\text{28 јула}}$

(М. П.) **Калноки** с. р.

Note № 3.

Le Gouvernement Royal de Serbie ayant exprimé dans le cours des négociations pour la conclusion de la convention sur les épizooties, signée à la date de ce jour, le désir qu'il ne soit pas exigé de visa consulaire sur les certificats d'origine et de santé qui, aux termes de l'artcile 2, devront accompagner les animaux serbes à leur entrée en Autriche-Hongrie, le Soussigné a l'honneur de faire la declaration suivante:

Considérant que, au point 2 du Protocole final annexé à la Convention sur les épizooties signée ce jour d'hui, le Gouvernement Royal de Serbie a pris l'engagement.

a) de pourvoir par voie législative à ce que toute falsification des certificats d'origine et de santé, ainsi que toute fausse indication portée sur ces certificats soient sévèrement punies,

b) de déléguer à toutes les stations ouvertes à l'exportation des animaux des médecins vétérinaires nommés par l'Etat qui auront à confirmer par leur visa la justesse des certificats,

l'Autriche-Hongrie est prête à ne plus exiger de visa consulaire pour les certificats d'origine et de santé accompagnant les animaux importés, dans le cas et pour le temps que les dispositions prises par la Serbie, en vertu de l'engagement qui précède, offriront, dans la pratique, des garanties suffisantes.

En priant M. M. les Plénipotentiaires de Serbie de vouloir bien lui donner acte de cette déclaration, le Soussigné saisit cette occasion pour Leur renouveler l'expression de sa considération la plus distinguée.

Vienne, le $\frac{\text{9 août}}{\text{28 juillet}}$ 1892.

(L. S.) **Kálnoky** m. p.

Нота № 4.

Потписати пуномоћници Србије имали су част примити под данашњим даном ноту, којом их је Његова Екселенција господин министар спољних послова Аустро-Угарске изволела известити да је у случају и за време, докле мере, које је предузела Србија на основу 2-ге тачке закључног протокола приложеног ветеринарској конвенцији, која је потписата под данашњим даном, буду у практици давале довољне гарантије, Аустро-Угарска готова да више не тражи консуларну визу за уверења о пореклу и о здрављу, којим се снабдева увезена стока.

Примајући к знању ову изјаву у име Краљ. Српске Владе, потписати користе се овом приликом да понове Његовој Екселенцији господину министру спољних полова Аустро-Угарске изразе о свом високом уважењу.

Беч $\frac{\text{28 јула}}{\text{9 августа}}$ 1892 год.

(М, П.) **Ђ. С. Симић** с. р.
(М. П.) **Ст. Р. Поповић** с. р.
(М. П.) **Др. Лазар Пачу** с. р.
(М. П.) **К. Стевановић** с. р.
(М. П.) **М. Миловановић** с. р.

Note № 4

Les soussignés Plénipotentiaires de Serbie, ont eu l'honneur de recevoir la note à la date de ce jour, par laquelle Son Excellence Monsieur le Ministre des Affaires Etrangères d'Autriche-Hongrie a bien voulu les informer que dans le cas et pour le temps que les dispositions prises par la Serbie, en vertu du point 2 du protocole final annexé à la Convention sur les épizooties, signée ce jour d'hui, offrir ont dans la pratique des garanties suffisantes, l'Autriche-Hongrie est prête à ne plus exiger de visa consulaire pour les certificats d'origine et de santé accompagnant les animaux importés.

En prenant acte de cette déclaration au nom du Gouvernement Royal de Serbie, les Soussignés saisissent cette occasion pour renouveler à Son Excellence Monsieur le Ministre des affaires étrangères d'Autriche-Hongrie l'expression de leur haute considération.

Vienne, le $\frac{\text{9 août}}{\text{28 juillet}}$ 1892.

(L. S.) **G. S. Simitch** m. p.
(L. S.) **St. R. Popovithc** m. p.
(L. S.) **Dr. Lazar Patchou** m. p.
(L. S.) **K. Stévanovitch** m. p.
(L. S.) **M. G. Milovanovitch** m. p

Препоручујемо Нашем министру народне привреде, Нашем министру иностраних дела, Нашем министру финансија и Нашем министру унутрашњих дела да овај закон обнародују и о извршењу се његовом старају; властима пак заповедамо, да по њему поступају, а свима и сваконе, да му се покоравају.

16 Јуна 1893 год.
у Београду.

(М. П.)

АЛЕКСАНДАР С. Р

Видео и ставио државни печат,
чувар државног печата,
министар правде,
Пет. Максимовић С. Р.

Председник министарског савета,
министар
просвете и црквених послова,
Д-р Л. Докић С. Р.

Министар војни,
ђенерал,
С. Грујић С. Р.

Министар финансија,
Д-р М. В. Вујић С. Р.

Министар
унутрашњих дела,
Св. Милосављевић С. Р.

Министар
иностраних дела,
Анд. Николић С. Р.

Министар грађевина,
потпуковник,
Свет. Станковић С. Р.

Министар
народне привреде,
Раша Милошевић С. Р.

Министар правде,
Пет. Максимовић С. Р.

Примедба: Ратификације овога уговора измењене су у Бечу 18|30 јуна 1893.

УГОВОР

ИЗМЕЂУ

СРБИЈЕ И НЕМАЧКЕ

О

ТРГОВИНИ И ЦАРИНИ

HANDELS- UND ZOLLVERTRAG

zwischen

SERBIEN UND DEM DEUTSCHEN REICH

Намесништво Краљевине Србије, у име Његовог Величанства Краља Србије,

и

Његово Величанство Цар Немачки, Краљ Пруски, у име Царства Немачког,

задахнути подједнаком жељом, да олакшају и прошире трговинске односе, који су између обострaних области одлучили су, да тога ради закључе нов уговор, па су именовали за своје пуномоћнике :

Намесништво Краљевине Србије :

Ђ. С. Симића, изванредног посланика и пуномоћног министра Србије код Његовог Величанства Цара Аустријског, Краља Чешког, итд., и Апостолског Краља Угарског,

Die Regentschaft des Königreichs Serbien im namen Seiner Majestät des Königs von Serbien,

und

Seine Majestät der Deutsche Kaiser, König von Preussen, im Namen des Deutschen Reichs,

von dem gleichen Wunsche beseelt, die zwischen den beiderseitigen Gebieten bestehenden Handelsbeziehungen zu erleichtern und auszudehnen, haben beschlossen, zu diesem Zwecke einen neuen Vertrag abzuschliessen, und haben zu ihren Bevollmächtigten ernannt :

die Regentschaft des Königreichs Serbien :

G. S. Simitch, ausserordentlichen Gesandten und bevollmächtigten Minister Serbiens bei Seiner Majestät dem Kaiser von Österreich, König von Böhmen etc., und Apostolischen König von Ungarn,

Његово Величанство Цар Немачки, Краљ Пруски:

Свога ђенералног ађутанта и ђенерала кавалерије, Његову Светлост Кнеза *Хајнриха VII., Рајса*, ванредног и пуномоћног амбасадора код Његовог Величанства Цара Аустријског, Краља Чешког, итд., и Апостолског Краља Угарског,

Seine Majestät der Deutsche Kaiser, König von Preussen:

Allerhöchst ihren Generaladjutanten und General der Cavallerie, Seine Durchlaucht den Prinzen Heinrich VII., Reuss, ausserordentlichen und bevollmächtigten Botschafter bei Seiner Majestät dem Kaiser von Österreich, König von Böhmen etc., und Apostolischen König von Ungarn,

који су, показавши узајамно своја пуномоћија и нашавши их, да су добра и уредна, утврдили и закључили овај уговор о трговини и о царини:

welche, nach gegenseitiger Mittheilung ihrer in guter und gehöriger Form befundenen Vollmachten, den nachstehenden Handels- und Zollvertrag vereinbart und abgeschlossen haben:

Члан I.

Да буде између области обеју страна уговорница потпуна слобода трговања и пловидбе.

Да држављани сваке уговорне стране уживају на земљишту друге стране она иста права, повластице и слободије у трговању и промету, пловидби и радиности, која на истом земљишту уживају или их буду уживали домаћи држављани и поданици најповлашћеније државе.

Artikel I.

Zwischen den Gebieten der beiden vertragschliessenden Theile soll volle Freiheit des Handels und der Schiffahrt bestehen.

Die Angehörigen eines jeden der vertragschliessenden Theile sollen in dem Gebiete des anderen dieselben Rechte, Begünstigungen und Befreiungen in Ansehung des Handels und Verkehrs, der Schiffahrt und des Gewerbebetriebes geniessen, welche in eben diesem Gebiete die eigenen Staatsangehörigen und die Angehörigen der meistbegünstigten Nation geniessen oder geniessen werden.

Члан II.

Према томе, држављани сваке уговорне стране имаће узајамно на земљишту друге стране, у истој мери као и домаћи држављани и поданици најповлашћеније државе, право, да се могу на сваком месту привремено бавити или стално настањивати, да могу куповати сваковрсна земљишта и куће или их наимати и држати у целини или делимице, у опште, да могу набављати покретна и непокретна добра, располагати с њима сваким законитим начином, нарочито продавати их и завештавати, као и примати наследства на основу последње воље или на основу закона, — а за све то не ће им требати нарочита

Artikel II.

Demgemäss sollen die Angehörigen jedes der vertragschliessenden Theile gegenseitig in dem Gebiete des anderen in gleichem Masse wie die Einheimischen und die Angehörigen der meistbegünstigten Nation befugt sein, an beliebigem Orte sich vorübergehend aufzuhalten oder dauernd niederzulassen, Grundstücke jeder Art und Häuser zu kaufen, oder dieselben ganz oder theilweise zu mieten und zu besitzen, überhaupt bewegliche und unbewegliche Güter zu erwerben, darüber durch Rechtsgeschäfte jeder Art zu verfügen, dieselben insbesondere zu verkaufen und zu vererben, sowie Erbschaften vermöge letzten Willens

овлашћења или одобрења од земаљских власти; они ће онде моћи водити трговину и радити занате, вршити трговачке послове сваке врсте засебно или у друштву, сами собом или преко посредника, кога буду изабрали; моћи ће превозити робу и људе, подизати стоваришта за робу, одређивати цене, наплате и накнаде својој роби и за свој труд, уређивати своје грађанске послове, подносити царинарницама своје декларације.

У свима тим односима не ће се наплаћивати друге, веће или теже, дажбине, порезе, или таксе, осим оних, које имају да плаћају домаћи држављани или поданици најповлашћеније државе, нити ће се правити разлика по вероисповести.

Тако исто, кад се обострани држављани буду обраћали државним властима или судовима ради тражења или одбране својих права и својих интереса, уживаће они сва права и све слободије, које уживају домаћи држављани и поданици најповлашћеније државе.

По себи се разуме, да се све то мора вршити по земаљским законима и наредбама, које се тичу трговине, радиности и јавне безбедности, а важе за домаће држављане и за поданике најповлашћеније државе.

Акцијонарска и друга трговачка, индустријска или финансијска друштва основана у земљи једне од обеју страна уговорница по законима, који онде важе, моћи ће у земљи друге стране вршити она иста права, која имају и једнака друштва најповлашћеније државе.

Члан III.

Држављани обеју страна уговорница биће на земљишту друге стране

oder kraft Gesetzes zu erwerben; alles dies Vorstehende, ohne hierzu einer besonderen Autorisation oder Genehmigung der Landesbehörden zu bedürfen; sie sollen daselbst Handel und Gewerbe treiben, Geschäfte jeder Art selbst oder vermittelst einer von ihnen gewählten Mittelsperson, allein oder in Gesellschaften betreiben, Waren und Personen verfrachten, Geschäftsniederlagen errichten, die Preise, Löhne und Vergütungen ihrer Waren und Leistungen bestimmen, sowie ihre Angelegenheiten besorgen, den Zollämtern ihre Declarationen einreichen können.

In allen diesen Beziehungen sollen andere, höhere oder lästigere Abgaben, Steuern, Gebühren oder Taxen, als die Inländer oder Angehörigen der meistbegünstigten Nation zu entrichten haben, nicht erhoben und ein Unterschied nach der Confession nicht gemacht werden.

Soweit die beiderseitigen Angehörigen wegen Verfolgung oder Vertheidigung ihrer Rechte und Interessen sich an die Behörden und Gerichte des Landes zu wenden haben, sollen sie gleichfalls alle Rechte und Befreiungen der Inländer und der Angehörigen der meistbegünstigten Nation geniessen.

Es ist setbstverständlich, dass hierbei die im Lande in Bezug auf Handel, Gewerbe und öffentliche Sicherheit bestehenden und auf die Inländer und Angehörigen der meistbegünstigten Nation anwendbaren Gesetze und Verordnungen zu beobachten sind.

Actiengesellschaften und sonstige commercielle, industrielle oder financielle Gesellschaften, welche in dem Gebiete des einen der vertragschliessenden Theile nach Massgabe der dort geltenden Gesetze errichtet sind, sollen in dem Gebiete des anderen Theiles diejenigen Rechte auszuüben befugt sein, welche den gleichartigen Gesellschaften der meistbegünstigten Nation zustehen

Artikel III.

Die Angehörigen jedes der beiden vertragschliessenden Theile werden auf

ослобођени од сваке војне службе, како у стајаћој војсци, тако и у резерви и у народној војсци. Тако исто биће они слободни од сваког принудног службеног посла при судовима, државној администрацији или општини, од свију војних реквизиција и услуга, од принудних зајмова и других терета, који се ударају ради ратних циљева или због других ванредних прилика; но то их не ће ослобођавати од њихове обавезе, да примају војнике на стан и да иначе чине услуге и послуге војсци, у колико така обавеза важи и за домаће држављане и за поданике најповлашћеније државе.

Они се не смеју ни лично, ни са својим покретним и непокретним добрима, подврћи другим обавезама, ограничењима, таксама или дажбинама, осим онима, којима ће бити почињени домаћи држављани.

Члан IV.

Кад индустријалци и трговци једне стране уговорнице или сами путују по земљишту друге стране уговорнице или кад они своје помоћнике, сталне или путничке агенте и друге заступнике шиљу тамо на пут ради куповине или ради примања наруџбина, било с угледима било без њих, и у опште кад то чине ради трговачких и индустријских послова својих, онда ни ти индустријалци, ни поменути заступници њихови не ће се моћи тога ради подврћи плаћању никакве даље порезе или дажбине, ако се докаже исправом, издатом по приложеном формулару под А, да је фирма, А/. за чији је рачун пут предузет, платила у својој земљи порезе и дажбине, прописане за вршење трговине и индустрије њене.

Предња одредба не ће се примењивати, кад се наруџбине траже и примају од оних, који не воде радњу;

dem Gebiete des anderen von jedem Militärdienste, sowohl in der regulären Armee, als in der Miliz und Nationalgarde befreit sein. Ebenso werden sie von jedem zwangsweisen Amtsdienste gerichtlicher, administrativer oder municipaler Art, von allen militärischen Requisitionen und Leistungen, sowie von Zwangsanleihen und sonstigen Lasten, welche zu Kriegszwecken oder in Folge anderer aussergewöhnlicher Umstände aufgelegt werden, befreit sein; jedoch unbeschadet ihrer Verpflichtung zur Quartierleistung und zu sonstigen Naturalleistungen für die bewaffnete Macht, soweit eine solche Verpflichtung den Inländern und den Angehörigen der meistbegünstigten Nation obliegt.

Sie dürfen weder persönlich, noch in Bezug auf ihre beweglichen und unbeweglichen Güter zu anderen Verpflichtungen, Beschränkungen, Taxen oder Abgaben angehalten werden, als jenen, welchen die Inländer unterworfen sein werden.

Artikel IV.

Wenn Geschäftsleute des einen vertragschliessenden Theiles im Gebiete des anderen entweder selbst reisen oder ihre Commis, Agenten, Reisenden und sonstigen Vertreter reisen lassen zu dem Zweke, um Einkäufe zu machen oder Bestellungen zu sammeln, sei es mit oder ohne Muster, sowie überhaupt im Interesse ihrer Handels- und Industriegeschäfte, so dürfen weder diese Geschäftsleute, noch ihre erwähnten Vertreter aus diesem Anlasse einer weiteren Steuer oder Abgabe unterworfen werden, insofern durch eine nach beigeschlossenem Formulare A/. A ausgefertigte Legitimationscarte nachgewiesen wird, dass das Geschäftshaus, für dessen Rechnung die Reise vollzogen wird, in seinem Heimathlande die vom Betriebe seines Handels und Gewerbes entfallenden Steuern und Abgaben entrichtet hat.

Auf das Aufsuchen von Bestellungen bei nicht Gewerbetreibenden findet die vorstehende Bestimmung keine

али ни у том случају не ће се са немачким трговачким агентима у Србији друкчије поступати, но што се поступа са домаћима.

Са држављанима уговорних страна поступаће се узајамно као и са домаћим поданицима, кад они иду из једне земље у другу на тргове и вашаре, да онде тргују и да продају своје производе.

Држављани једне уговорне стране, који раде шпедиторску радњу између разних тачака на обостраним областима или који се баве бродарством, не ће у области друге стране плаћати никакву таксу на радњу, нити икакву нарочиту дажбину за вршење тог посла.

Anwendnng; es werden indess auch in dieser Hinsicht die deutschen Handlungsreisenden in Serbien nicht ungünstiger behandelt werden als die inländischen.

Die Angehörigen der vertragschliessenden Theile werden wechselseitig wie die Inländer behandelt werden, wenn sie sich aus einem Lande in das andere zum Besuche der Märkte und Messen begeben, um dort ihren Handel zu treiben und ihre Producte abzusetzen.

Die Angehörigen des einen der vertragschliessenden Theile, welche die Spedition zwischen den verschiedenen Puncten der beiderseitigen Gebiete ausüben, oder welche sich der Schiffahrt widmen, werden auf dem Gebiete des anderen aus Anlass der Ausübung dieses Gewerbes keiner Gewerbe- oder speciellen Abgabe unterliegen.

Члан V.

Уговорне стране обавезују се, да узајамни промет између својих области не ће спречавати никаквом забраном увоза, извоза или провоза, ако та забрана не би у исто доба важила за све или се не би под истим погодбама распростирала и на остале државе.

Artikel V.

Die vertragschliessenden Theile verpflichten sich, den gegenseitigen Verkehr zwischen ihren Gebieten durch keinerlei Ein-, Aus- oder Durchfuhrverbot zu hemmen, welches nicht entweder gleichzeitig auf alle, oder doch unter gleichen Voraussetzungen auch auf andere Nationen Anwendung findet.

Члан VI.

Немачки производи пољске привреде и индустрије, означени у прило-
Б/. женој (Б) тарифи, увозиће се у Србију под погодбама, утврђеним у тој тарифи.

Српски производи пољске привреде и индустрије, означени у приложеној
В/. (В) тарифи, увозиће се у Немачку под погодбама, утврђеним у тој тарифи.

Свака од обеју страна уговорница обавезује се, да ће другој при увозу и извозу робе, била у овом уговору поменута или непоменута, уступити одмах и без одлагања сваку повластицу, свако преимућство, сваку олак-

Artikel VI.

В/. Die in dem beiliegenden Tarife (B) bezeichneten deutschen Boden- und Industrie - Erzeugnisse werden bei ihrer Einfuhr in Serbien zu den durch diesen Tarif festgestellten Bedingungen zugelassen.

C/. Die in dem beiliegenden Tarife (C) bezeichneten serbichen Boden- und Industrie - Erzeugnisse werden bei ihrer Einfuhr in Deutschland zu den durch diesen Tarif festgestellten Bedingungen zugelassen.

Jeder der beiden vertragschliessenden Theile verpflichtet sich, den anderen bei der Ein- und Ausfuhr der im gegenwärtigen Vertrage genannten oder nicht genannten Waren unverzüglich und ohne weiteres an jeder Begünsti-

шицу у увозним и извозним дажби нама, коју једна од њих некој трећој држави уступи или буде уступила.

За робу, која према свом пореклу потпада под разноврсну царину, могу се у узајамном промету тражити уверења о пореклу.

Члан VII.

Што се тиче количине, обезбеђења и наплаћивања увозне и извозне царине, царинских сместишта, споредних такса, царинских формалности, даље што се тиче наплаћивања сваковрсних дажбина и такса, које би се у име унутрашње трошарине и у име акциза наплаћивале за рачун државе, какве општине или каквог удружења, обавезује се свака уговорна страна, да ће другој уступити сваку повластицу, свако преимућство, сваку олакшицу у тарифама, коју једна од њих буде одобрила некој трећој држави. Тако исто, свака повластица или слободија, која буде доцније призната којој трећој држави, важиће одмах безусловно и сама по себи и за другу страну уговорницу.

Члан VIII.

Обе стране допуштају, да ниже поменути предмети буду за неко време слободни од увозних и извозних дажбина, но с обвезом, да се исти предмети врате натраг у року, који буде у напред одређен, и да њихова истоветност буде ван сваке сумње:

Свака роба (осим трошаринских предмета), која се, излазећи из слободног промета у области једне стране уговорнице, шиље на тргове и вашаре друге стране или на неизвесну продају ван вашара или тргова, али се у области друге стране не пушта у слободан промет, него стоји у

gung, jedem Vorrechte oder jeder Herabsetzung in den Eingangs- und Ausgangsabgaben theilnehmen zu lassen, welche einer von ihnen einer dritten Macht eingeräumt hat oder einräumen wird.

Für Waren, welche nach ihrer Herkunft verschiedenen Zollsätzen unterliegen, können im wechselseitigen Verkehre Ursprungszeugnisse gefordert werden.

Artikel VII.

Hinsichtlich des Betrages, der Sicherstellung und der Erhebung der Einfuhr- und Ausfuhrzölle, der zollamtlichen Niederlagen, der Nebengebühren, der Zollformalitäten, ferner in Bezug auf die für Rechnung des Staates, einer Gemeinde oder Corporation zur Hebung gelangenden inneren Verbrauchsabgaben und Accisegebühren jeder Art verpflichtet sich jeder der beiden vertragschliessenden Theile, den anderen an jeder Begünstigung, jedem Vorrechte und jeder Herabsetzung in den Tarifen theilnehmen zu lassen, welche einer von ihnen einer dritten Macht gewährt haben sollte. Ebenso soll jede späterhin einer dritten Macht zugestandene Begünstigung oder Befreiung sofort bedingungslos und ohne weiteres dem anderen vertragschliessenden Theile zu statten kommen.

Artikel VIII.

Eine zeitweilige Befreiung von Eingangs- und Ausgangsabgaben wird beiderseits für folgende Gegenstände unter der Bedingung, dass dieselben binnen einer im voraus bestimmten Frist zurückgeführt werden und dass deren Identität ausser Zweifel ist, zugestanden:

Waren (mit Ausnahme von Verzehrungsgegenständen), welche aus dem freien Verkehre im Gebiete des einen vertragschliessenden Theiles in das Gebiet des anderen auf Märkte oder Messen oder auf ungewissen Verkauf ausser dem Mess- oder Marktverkehre versendet,

јавним сместиштима под контролом царинске власти, или се као угледи уносе поред трговачких агената.

in dem Gebiete des anderen Theiles aber nicht in den freien Verkehr gesetzt, sondern unter Controle der Zollbehörde in öffentlichen Niederlagen gelagert oder als Muster von Geschäftsreisenden eingebracht werden.

Члан IX.

Као што за српске пољопривредне и индустријске производе важе у Немачкој оне одредбе, које се примењују на најповлашћенију државу, што се тиче плаћања царине и споредних такса, тако и немачки пољопривредни и индустријски производи не ће бити у Србији подвргнути никаквој накнадној царинској, месној или ма каквој другој такси, нити споредним таксама, новим или већим, осим онима, које сада важе за државу највећма повлашћену, а то су:

1. ношевина: 20 пара од 100 килограма, и то само онде, где посао раде царински носачи;

2. кантарина: 8 пара од 100 килограма;

3. калдрмина: 10 пара од 100 килограма;

4. лежарина: 5 пара од 100 килограма, на дан; ова се такса повишава на дан са 10 пара од 100 килограма за робу, која је лако запаљива и која експлодује.

Разуме се, да се наведене споредне таксе могу наплаћивати само онда и само онолико, кад је и колико је служба, за коју оне треба да се наплате, учињена доиста и на основу царинских прописа или на основу закона.

У осталом, утврђује се, да ће свако смањење, које се у тим споредним таксама буде одобрило за робу које треће државе, бити без одлагања примењено и на немачке пољопривредне и индустријске производе исте врсте.

Artikel IX.

Sowie in Deutschland rücksichtlich der Zahlungen der Zölle und Nebengebühren die gegenüber der meistbegünstigten Nation anwendbaren Bestimmungen auch für serbische Boden- und Industrie-Erzeugnisse gelten, so werden auch in Serbien deutsche Boden-und Industrie-Erzeugnisse keinen localen oder anderweitigen Zollzuschlägen, keinen neuen oder höheren Nebengebühren als den derzeit gegenüber der meistbegünstigten Nation bestehenden unterworfen werden, nämlich:

1. Ladegebühr: 20 Dinarpara per 100 Kilogramm, und nur dort, wo der Dienst von den Angestellten des Zollamtes besorgt wird;

2. Waagegeld: 8 Dinarpara per 100 Kilogramm;

3. Pflastergeld: 10 Dinarpara per 100 Kilogramm;

4. Lagerzins: 5 Dinarpara per 100 Kilogramm und Tag; diese Taxe erhöht sich um 10 Para per 100 Kilogramm und Tag für leicht entzündbare und explodirende Waren.

Es versteht sich, dass die vorstehenden Nebengebühren nur dann und nur insoweit erhoben verden können, als die Leistung, für welche sie bezahlt werden sollen, thatsächlich und auf Grund der Zollvorschriften oder Gesetze erfolgt.

Es bleibt übrigens vereinbart, dass jede Verminderung dieser Zuschlagsgebühren, welche den Waren eines dritten Staates zugestanden würde, ohne Verzug auch auf die gleichartigen deutschen Boden- und Industrie- Erzeugnisse Anwendung finden soll.

Члан X.

Овај се уговор примењује на све земље и области, које су сада или

Artikel X.

Der gegenwärtige Vertrag findet seine Anwendung auf alle mit Deutsch-

које у напредак буду у царинском савезу са Немачком.

Члан XI.

Овај уговор почиње важити од $\frac{\text{20. децембра 1892.}}{\text{1. јануара 1893.}}$ на место трговинског уговора од $\frac{\text{25. децембра 1882.}}{\text{6. јануара 1883.}}$ и важиће до $\frac{19.}{31.}$ децембра 1903.

Ако ни једна страна уговорница, на дванаест месеца пре, но што прође означено време, не изјави, да намерава прекинути уговор, онда ће он остати у снази још за годину дана, од дана, кад га откаже једна или друга страна уговорница.

Члан XII.

Овај ће се уговор ратификовати и ратификације ће се изменити у Берлину што пре.

У потврду томе, обострани пуномоћници потписали су овај уговор и ударили су своје печате.

Рађено у два примерка у Бечу $\frac{9.}{21.}$ августа 1892.

(М. П.) **Ђ. С. Симић** с. р.
(М. П.) **Х. VII. кн. Pajc** с. р.

land gegenwärtig oder künftig zollvereinten Länder oder Gebietstheile.

Artikel XI.

Der gegenwärtige Vertrag tritt vom 1. Januar 1893 ab an Stelle des Handelsvertrages vom 6. Januar 1883 und wird bis zum 31. December 1903 in Geltung bleiben.

Falls keiner der vertragschliessenden Theile zwölf Monate vor Ablauf der bezeichneten Periode seine Absicht, die Wirkungen des Vertrages aufhören zu lassen, kundgegeben haben wird, wird derselbe bis zum Ablaufe eines Jahres, vom Tage, wo einer oder der andere der vertragschliessenden Theile ihn gekündigt haben wird, in Kraft bleiben.

Artikel XII.

Gegenwärtiger Vertrag wird ratificirt und die Ratificationen werden sobald als möglich in Berlin ausgewechselt werden.

Zu Urkund dessen haben die beiderseitigen Bevollmächtigten denselben unterzeichnet und ihre Siegel beigedrückt.

So geschehen zu Wien in doppelter Ausfertigung, den $\frac{9.}{21.}$ August 1892.

(L. S.) **G. S. Simitch** m. p.
(L. S.) **H. VII. P. Reuss** m. p.

Индустријска исправа за трговачке агенте

За год. 18— Исправе бр.———

(Трб)

Важи за Немачку Царевину, за Луксембург и за Србију

Сопственик:

(Име и презиме)

У (име места)———18—

(Печат) (Потпис власти)

Овим се тврди, да сопственик ове исправе има у ——— (какву фабрику или радњу)——— под фирмом ——— служи као трговачки агенат код фирме ——— у———, која онде има (какву фабрику или радњу).

Пошто сопственик ове исправе намерава, да за рачун поменуте фирме, као и за рачун $\frac{\text{фирме}}{\text{фирама}}$ ——— (каква фабрика или радња), из——— потражи наруџбине за робу и да купује робу, то се тврди да је поменут— фирм— плат— у овој земљи закопите дажбине, прописане за вођење $\frac{\text{њене}}{\text{њихове}}$ радње.

Лични опис сопственикова:

Колико има година: ———

Каквог је стаса и узраста: ———

Какву има косу: ———

Gewerbe-Legitimationskarte für Handlungsreisende.

Für das Jahr 18— Nr. der Karte———

(Wappen.)

Giltig im Deutschen Reich, in Luxemburg und in Serbien

Inhaber:

(Vor-und Zuname.)

Ortsname), den———18—

(Siegel.) (Behörde.) Unterfchrift.

Es wird hiermit bescheinigt, dass Inhaber dieser Karte eine (Art der Fabrik oder Handlung) in ——— unter der Firma ——— besitzt. als Handlungsreisender im Dienste der Firma——— in———steht, welche eine (Bezeichnung der Fabrik oder Handlung) daselbst besitzt.

Ferner wird da der Inhaber für Rechnung dieser Firma und ausserdem nachfolgender $\frac{\text{Firma}}{\text{Firmen}}$ ——— (Art der Fabrik oder Handlung) in ——— Warenbestellungen aufzusuchen und Wareneinkäufe zu machen beabsichtigt, bescheinigt, dass für den Gewerbebetrieb vorbedachter $\frac{\text{Firma}}{\text{Firmen}}$ im hiesigen Lande die gesetzlich bestehenden Abgaben zu entrichten sind.

Bezeichnung der Person des Inhabers:

Alter: ———

Gestalt: ———

Haare: ———

Особити знаци: _____

Потпис: _____

Примедба. Од двоструких врста завешће се у формулар, у ком треба да има за то потребна простора, горња или доња врста, како је у ком случају потребно.

Besondere Kennzeichen: _____

Unterschrift: _____

Anmerkung. Von den Doppelzeilen wird in das Formular, weiches dafür de entsprechenden Raum zu gewähren hat, die obere oder untere Zeile eingetragen, jn nachdem es den Verhältnissen des einzelnen Falles ntspricht.

Напомена.

Сопственик ове исправе властан је, да само на путу и само за рачун поменут__ фирме / фирама тражи наруџбине за робу и да купује робу. Он сме собом носити само угледе робе, а не и робу. Осим тога, он је дужан држати се прописа, који у којој држави важе.

Zur Beachtung.

Inhaber dieser Karte ist ausschliesslich im Umherziehen und ausschliesslich für Rechnung der vorgedachten Firma / Firmen berechtigt, Warenbestellungen aufzusuchen und Wareneinkäufe zu machen Er darf nur Warenmuster, aber kein. Waren mit sich führen. Ausserdem hater die in jedem Staate giltigen Vorschriften zu beachten.

ПРИЛОГ Б

ЦАРИНЕ НА УВОЗ У СРБИЈУ

ANLAGE B

ZÖLLE BEI DER EINFUHR IN SERBIEN

ПРИЛОГ Б

ЦАРИНЕ НА УВОЗ У СРБИЈУ

Број српске опште царинске тарифе од 1/14 апр. 1892.	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
	I-о, Артија	100 *кгр.*	
1, *а)*	Артија упијача, проста (сура и бела); артија за паковање, коричара (напендекл) и картон-папир без разлике (изузимајући картонпапир за посетнице и фотографије), па и у маси обојена или каквом смесом натопљена или премазана за паковање, кровове и т. д.	2·50	
б) 1	Артија упијача фина, у маси обојена	8·—	
	Артија за писање, штампање и цртање, па и сва друга артија, неспоменута под бр. 1, а, изузимајући артију за цигарете и „сајденпапир“	10·—	
	Примедба: Овде спада и фини картон за посетнице и фотографије, као и свака артија за писма без монограма, цртежа и слика, па и у кутијама од картона (cartons) сваке врсте и израде	16·—	
2	Артија за цигарете и „сајденпапир“ у табацима . . .	30·—	
2, *а)*	Артија шарена, лакована и бронзована (тако звана златна и сребрна артија); артија прозрачна (транспарентпапир“ (омашћена или увоштена); артија прилепљена на платну	8·—	15 у сандуцима и бурадима
	Артија стаклача, пескуша и шмиргл, (Glas- Sand- und Schmirgelpapier)	18·—	10 у котарицама
б)	Артија штампана, шпартана (растрирана) или квадрирана у бојама	25·—	5 у балама и џаковима
	Артија за писма са монограмима, цртежима и сликама, па и у кутијама картонским сваке врсте и израде; артија са сликама	46·—	
	Позиднице (тапети) и шаблони (патрони) за собне молере, траке, (пантљике) од артије за украсе; шупљикаста или избушена артија, чипке од артије итп.	10·—	
в)	Куверти без монограма, цртежа и слика, па и у кутијама (cartons) сваке врсте и израде	25·—	
	Куверти са монограмима, цртежима и сликама, па и картонским у кутијама (cartons) сваке врсте и израде		
	Примедба: Артија за писма и куверти само са наштампаном фирмом, плаћају царине 10 дин.; а куверти платном постављени плаћају царину, према својој каквоћи 10 или 25 дин.		

Anlage B

ZÖLLE BEI DER EINFUHR IN SERBIEN

Nr. des serbischen Generaltarifes vom 2/14. April 1892.	BENENNUNG DER GEGENSTÄNDE	ZOLLSATZ Dinar Para	Taraabzüge in Percenten des Bruttogewichtes
		100 *kg*	
	Gruppe I, Papier		
1 *a)*	Löschpapier, ordinäres (grau oder weiss); Packpapier, Pappendeckel und Cartonpapier aller Art (mit Ausnahme des feinen Cartonpapieres für Visitekarten und Photographien), auch in der Masse gefärbt oder mit irgend einer Substanz zum Zwecke der Verpackung, Dachbedeckung etc., getränkt oder überzogen	2.50	
b) 1	Löschpapier, feines, in der Masse gefärbt	8.—	
	Schreib-, Druck-, Zeichnenpapier und sonstiges nicht unter Nr.1a) benanntes Papier, ausgenommen Cigaretten und Seidenpapier	10.—	
	Anmerkung: Hieher fällt auch feines Cartonpapier für Visitekarten und Photographien, sowie Briefpapier aller Art ohne Monogramme, Zeichnungen und Bilder, auch in Cartons aller Art und Ausstattung.		
2	Cigaretten- und Seidenpapier in Bogen	16.—	
2 *a)*	Buntpapier, lackirtes und bronzirtes (sog. Gold-und Silberpapier); Transparentpapier (mit Fett oder Wachs getränkt); auf Leinwand aufgeklebtes Papier	30.—	15 in Kisten und Fässern, 10 in Körben, 5 in Ballen und Säcken
	Glas, Sand und Schmirgelpapier	8.—	
b)	Bedrucktes, liniertes (rastrirtes) Papier	18.—	
	Briefpapier mit Monogrammen, Zeichnungen und Bildern, auch in Cartons aller Art und Ausstattung; Bilderpapier	25.—	
	Tapeten und Schablonen für Zimmermaler; Papierstreifen zu Verzierungen; durchschlagenes Papier; Spitzenpapier u. dgl.	46.—	
c)	Couverts, ohne Monogramme, Zeichnungen und Bilder, auch in Cartons aller Art und Ausstattung . .	10.—	
	Couverts, mit Monogrammen, Zeichnungen und Bildern, auch in Cartons aller Art und Ausstattung . .	25.—	
	Anmerkung: Briefpapiere und Couverts bloss mit gedruckter Firmenbezeichnung fallen unter den Zollsatz von 10 Dinars; die mit Geweben unterlegten Couverts fallen nach ihrer näheren Beschaffenheit unter den Zollsatz von 10 oder 25 Dinars.		

Број српске опште царинске тарифе од 1/14 апр. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара 100 *кгр.*	Дара у процентима бруто тежине
	Фишеци и кесе од артије за паковање, и са наштампаном фирмом итд.	4·50	
	Артија, па и штампана, шпартана (растрирана) или бојом квадрирана кад је у корицама од артије или папендекла прошивена или повезана	22·—	15 у сандуцима и бурадима 10 у котарицама
	Књиге за радње, повезане у платну или кожи, па и са ћошковима и копчама од простих метала	20·—	5 у балама и џаковима
	Књиге, мапе, музикалне ноте и остали слични књижевни, научни и вештачки предмети, повезани или на платну или на каквој другој материји прилепљени	20·—	
г)	Књиге, мапе, музикалне ноте, у табацима или прошивене (броширане) неповезане	слободно 100 *кгр.*	
д)	Карте за играње	60·—	
ђ)	Артија за цигарете у књижицама, или иначе за пушење приуготовљена	40·—	
	Израде просте од артије,	10·—	15 у сандуцима и бурадима
	Примедба: Овде спадају предмети разног облика од хартијине смесе и других сличних материја; даље кутије и томе подобне израде од артије или од папендекла без значајних украса, па и у свези с простим материјалима.		10 у котарицама 5 у балама и џаковима
2	Израде од артије, особено неспоменуте, па и у свези с простим материјалима, у колико не спадају под број 61, б, (Ситнице)	30·—	
	II-о, Баштовански и пољски производи		
5	Млинарски производи:		
	Брашно и други млинарски производи (прекрупљено стуцано и ољуштено зрно), крупа, бунгур, крис	1·50	
	III-е, Вуна и длака		
8 *а)*	Предива од овчије или вештачке вуне, од камиланске или даброве (биберове) длаке, сирова, бељена, обојена, штампана, у једној или више жица	55·—	25 у сандуцима и бурадима 10 у балама и џаковима
9	Тканине вунене:		
(а	просте:		
2	Груби филц од животињске длаке или грубе вуне (па и скројен у ђонове итп., а тако исто и катранисан и лакован)	24·—	
	Груба чоја, као хаљина, и лоден, материја, азур итп.	25·—	16 у сандуцима и бурадима
	Ћебета (коњска и груба за постељу) од грубе вуне и од длаке рогате марве, коња итп.	24·—	8 у котарицама 5 балама и џаковима
	Примедба: Овде спадају и ћебета од отпадака (шоди).		

Nr. des serbischen Generaltarifes vom 2/14 April 1892.		BENENNUNG DER GEGENSTÄNDE	ZOLLSATZ Dinar Para	Taraabzüge in Percenten des Bruttogewichtes
			100 *kg*	
		Düten und Säcke aus Packpapier, auch mit Firmenbezeichnung etc. bedruckt	4.50	
		Papier, auch bedrucktes, linirtes (rastrirtes), in Papier oder Pappendeckel geheftet oder gebunden . .	22.—	
		Geschäftsbücher in Calicot oder Leder gebunden, auch mit Ecken und Beschlägen aus unedlen Metallen.	20.—	
		Bücher, Landkarten, Musiknoten und andere ähnliche literarische, wissenschaftliche und Kunstgegenstände, falls sie gebunden oder auf Leinwand oder irgend einem anderen Stoffe aufgezogen sind.	20.—	15 in Kisten und Fässern
	d)	Bücher, Landkarten, Musiknoten, ungebunden oder brochirt	frei	10 in Körben
	e)	Spielkarten	100 *kg.* 60.—	5 in Ballen und Säcken
		Cigarettenpapier in Büchelchen oder sonstwie für Raucher vorgerichtet	40.—	
	f) 1	Gemeine Papierwaren	10.—	
		Anmerkung. Hieher gehören Formerarbeiten aus Papiermasse und ähnlichen Stoffen; ferner Schachteln u. dgl. Papier- oder Papparbeiten ohne wesentliche Verzierungen, auch in Verbindung mit gemeinen Materialien.		
2		Papierwaaren, nicht besonders benannte, auch in Verbindung mit gemeinen Materialien, insoweit sie nicht der Nr. 61 b) (Kurzwaren) zugewiesen sind.	30.—	
		Gruppe II, Garten- und Ackerbauproducte		
5		Mahlproducte:		
		Mehl und andere Mahlproducte (gerollte, geschrotete und geschälte Körner, Graupen, Grütze, Gries).	1.50	
		Gruppe III, Wolle und Haare		
8	*a)*	Garne aus Schafwolle oder Kunstwolle, aus Kameel- oder Biberhaaren, roh, gebleicht, gefärbt, bedruckt, ein- oder mehrdrähtig	55.—	25 in Kisten und Fässern, 10 in Ballen u. Säcken
9		Wollenwaren:		
	a)	gemeine:		
	2	Grobe Filze aus Thierhaaren oder grober Wolle (auch zu Sohlen u.dgl. zugeschnitten, auch getheert oder lackirt)	24.—	
		Grobe Tuche, wie Halinatuch, Loden, Azor, u. dgl. .	25.—	16 in Kisten und Fässern,
		Kotzen (Pferde- und grobe Bettdecken) aus grober Wolle oder aus Hornvieh-, Pferde- u. dgl. Haaren.	24.—	8 in Körben, 5 in Ballen und Säcken
		Anmerkung: Hieher fallen auch die sogenannten Abfalldecken.		

Број српске опште царинске тарифе од 1/14 апр. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		100 *кгр*,	
б)	Груби простирачи (теписи) од животињских длака. осим од козине	24·—	16 у сандупима и бурадима
	Остали простирачи без разлике, довршени за употребу, даље покривачи у опште, изузимајући покриваче за коње и покриваче грубе за постељу, именоване у бр. 9, а, 2, као и застирачи за столове именовани у бр. 9, *в*) 2	50·—	8 у котарицама 5 у балама и цаковима
в)	Тканине, друкчије него што су оне под бр. 9, а) и б), па и штампане, шаране (фасоноване) у свези или без свезе са металним жицама, па и са мало свиле:		
1	Чоја и материје сличне чоји за мушко и друго јаче одело, фланел, ватмол, материја за поставу; фини филц и фини предмети од филца; просте и преплетене (вирковане) израде	70·—	
	Примедба: Под материјама сличним чоји разумеју се сви помодни штофови за мушко одело, онакви, какви се фабрикују у Брину и Рајхенбергу.		18 у сандуцима и бурадима 10 у котарицама
2	Лаке танке материје, које обично служе за женско одело (орлеан, тибет, кашмир, мохер, бареш итп.), материје за намештај (мекелштоф), застирачи за столове, огртање мараме, појаси, шалови, тканине сличне шаловима, па и са ресама или кићанкама; вунени плиш, вунени сомот	120·—	5 у балама и и цаковима
	Примедба: Под ову одредбу спадају: алпака, мохер, орлеан, тибет, листер, кашмир, серж, ламас, „Poil de chèvres“, сатин, италијанклот, мерино, дамаст, рипс и др. материје за намештај, женске помодне материје. Огртање мараме, шалови и појаси могу бити и просто везени.		
3	Све шупљикасте, фине и лаке тканине, као блонд, бобине, петине, фулар, газ итп., а тако исто и мараме, шалови и други слични предмети од ових материја	150·—	22 у сандуцима и бурадима 12 у котарицама 8 у балама и цаковима
	IV-о, Дрво и израде од дрвета и другог биља		
10 *б)*	Грађа, као: даске, летве, дуге за бурад, планке, прошће, шиндре, греде, диреци, балвани, трупци, пањеви, облице или мотке итд.	100 *кгр.* 50·— или m³ 3·—	
в)	Тачке за винограде	50·— или m³ 3 —	
	Дрво за даљу прераду спремљено и отесано за главчине, наплатке и спице за кола или суваче; за руде, весла, обруче; дреновина за клинове итд. . . .	1·—	
г)	Дашчице за фурнирање, за обућарске или књиговезачке потребе, ободи за решета, сита или добоше, обручи за бурад	4·—	
11 *а)*	Израде од дрвета просте, т.ј. коларске, качарске, струганске и столарске израде, просте (roh) непре-		

Nr. s serbischen Generetarifes vom 2/14 April 1892.	BENENNUNG DER GEGENSTÄNDE	ZOLLSATZ Dinar Para	Taraabzüge in Percenten des Bruttogewichtes
		100 *kg*	
b)	Grobe Teppiche von anderen Thierhaaren, als Ziegenhaar	24.—	
	Andere Teppiche aller Art, abgepasst oder nicht, ferner Decken aller Art, mit Ausnahme der unter Nr. 9a) 2 genannten Pferde- und groben Bettdecken nnd der unter Nr. 9c) 2 genannten Tischdecken .	50.—	
c)	Gewebe, andere als unter Nr. 9 a) und b) genannte, auch bedruckt, gemustert, mit oder ohne Verbindung mit Metallfäden, auch mit geringer Beimengung von Seide:		18 in Kist n und Fässern
1	Tuche und tuchartige Stoffe für Herrenbekleidung und sonstige stärkere Bekleidungen, Flanelle, Wattmols, Futterstoffe; feine Filze und Filzwaren, ordinäre Wirkwaren	70.—	10 in Körben 5 in Ballen und Säcken
	Anmerkung: Zu den tuchartigen Stoffen gehören auch alle Modestoffe für Männerkleider, wie sie in Brünn und Reichenberg erzeugt werden.		
2	Leichte, dünne Stoffe, welche gewöhnlich zu Damenkleidern dienen (Orleans, Thibet, Cachemir, Mohairs, Barège u. dgl.), Möbelstoffe, Tischdecken, Hals- und Umschlagtücher, Shawls, shawlartige Gewebe, auch mit Fransen oder Quasten; Wollplüsch, Wollsammt	120.—	
	Anmerkung: In diese Position gehören: Alpacca, Mohairs, Orleans, Thibet, Lüstres, Cachemir, Serge, Lamas, Poil de chèvres, Satin, Italiancloth, Merino, Damaste, Rips und andere Stoffe zu Möbelüberzügen, Damenmodestoffe. Die Hals-und Umschlagtücher und Schärpen können auch einfach gestickt sein.		
3	Alle durchbrochenen feinen und leichten Gewebe, wie Blonden, Bobbinets, Petinets, Foulard, Gaze u. dgl., ebenso Tücher, Shawls und andere ähnliche Artikel aus diesen Stoffen	150.—	22 in Kisten und Fässern, 12 in Körben, 8 in Ballen und Säcken
	Gruppe IV, Holz, Holzwaren und Arbeiten aus anderen Pflanzenstoffen		
10 *b)*	Bauholz, wie: Bretter, Latten, Fassdauben, Tafeln, Pfähle, Schindeln, Träger und Deckenbalken, Pohlen, Baumstämme, Blöcke, Stangen etc.	100 *kg* —.50 oder m^3 3.—	
c)	Rebstecken	—.50 oder m^3 3.—	
	Zur weiteren Bearbeitung vorgerichtetes und behauenes Holz für Naben, Felgen und Speichen von Wagen- oder Mühlrädern; Deichseln, Ruder, Reifen, Kornelkirschbaumholz zu Keilen etc.	100 *kg* 1.—	
d)	Holz in Blättern zum Fourniren, zu Schuhmacher- oder Buchbinderarbeiten, Reifen für Kornsiebe, Mehlsiebe oder Trommeln, Fassreifen	4.—	
a) 11	Holzwaren, gemeine, d. i. Wagner-, Böttcher-, Drechsler- und Tischlerarbeiten, roh weder, angestrichen		

Број српске опште царинске тарифе од 1/14 апр. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		100 *кгр.*	
	мазане, немалане, нелаковане и неполиране и једино у свези с гвожђем	4·—	
	Примедба: Овде спадају бачве, бурад, шафољи, каце, кофе, корита, чаброви, ведра, точкови и други колски делови (изузимајући готова кола), колица за ђубре, ручне саонице, паркети и њихови саставни делови, весла, клупе, столови, столице, ногари, кревети, ормани, јармови, самари, роље, тезге, чекрци, воденице, (изузимајући воденице на понтонима), лествица, обућа дрвена, кокошарници, грабуље, виле, лопате, клинци за обућу, чачкалице, дрвца за жижице итп., просте, нецремазане, нелаковане и неполиране израде од дрвета. Овде такође спадају и запушачи и ђонови од плуте.		
б) 1	Варјаче, тањири, заструзи, калупи:		
	а, необојени	4·—	18 у сандуцима и бурадима 12 у котарицама 4 у балама и цаковима
	β, обојени, лаковани или премазани	9·—	
	Намештај од меког дрвета, просто премазан (па и просто обојен са цвећем, украсима итп.) и само у свези са простим плетивом од сламе и оковима од гвожђа:		
	а, сандуци	3·50	
	β, остало	5·—	
	Столарске, стругарске, дрворезачке и друге израде од дрвета, осим напред наведених предмета, па и у свези са другим простим материјалима:		
	а, необојене	5·50	
	β, обојене, лаковане или премазане	9·—	
2	Предмети именовани под бр. 11, б, 1, политирани . .	12·—	
	Примедба к броју 11, б, 1 и 2: Под ову одредбу спада намештај од савијеног дрвета, па и кад је у свези са несавијеним дрветом, оплетен сламом, трском итд.; са отруганим и избушеним деловима, или са пресованим или помоћу нарочите машине (Fraismashine) израђеним но не изрезаним украсима.		18 у сандуцима и бурадима 12 у котарицама 4 у балама и цаковима
3	Намештај, постављен или превучен	18·—	
	Остале израде од дрвета, постављене или превучене .	32·—	
4	Шипке и рамови од дрвета, бронзирани и позлаћени .	20·—	
	Остали предмети позлаћени или бронзирани	30·—	
в)	Ситарске израде, са дрвеним ободима и данцетом од ма каквог материјала	10·—	

Nr. des serbischen Generaltarifes vom 2/14. April 1892.		BENENNUNG DER GEGENSTÄNDE	ZOLLSATZ Dinar Para	Taraabzüge in Percenten des Bruttogewichtes
			100 *kg*	
		noch bemalt, lackirt oder polirt und bloss in Verbindung mit Eisen	4.—	
		Anmerkung: Hieher gehören: Fässer, Scheffel, Bottiche, Kufen, Tröge, Butten, Eimer, Räder und andere Wagenbestandtheile (ausgenommen fertige Wagen), Schubkarren, Handkarren, Handschlitten, Parquetten und Parquettenbestandtheile, Ruder, Bänke, Tische, Stühle, Bettstätten, Kästen, Joche, Sattelformen, Mangen, Drehbänke, Spinnräder, Mühlen (mit Ausnahme der Schiffsmühlen), Leitern, Holzschuhe, Hühnersteigen, Rechen, Heugabeln, Schaufeln, Schuhnägel, Zahnstocher, Zündholzdraht und dgl. rohe, weder angestrichene, noch lackirte oder polirte Holzwaren. Hieher gehören auch Korkstöpsel und Korksohlen.		
b)	1	Kochlöffel, Teller, Schachteln, Stiefelhölzer:		
		α) ungefärbt	4.—	18 in Kisten und Fässern, 12 in Körben, 4 in Ballen und Säcken
		β) gefärbt, lackirt oder angestrichen	9.—	
		Möbel aus weichem Holze, einfach angestrichen (auch einfach bemalt mit Blumen, Verzierungen u. dgl.) und bloss in Verbindung mit ordinären Strohgeflechten und Beschlägen aus Eisen:		
		α) Truhen	3.50	
		β) andere	5.—	
		Tischler-, Drechsler-, Schnitz- und andere Holzwaren, mit Ausnahme der vorgenannten, auch in Verbindung mit anderen gemeinen Materialien:		
		α) ungefärbt	4.50	
		β) gefärbt, lackirt oder angestrichen	9.—	
	2	Die unter Nr. 11 b) 1 genannten Gegenstände, polirt .	12.—	
		Anmerkung zu Nr. 11 b) 1 und 2: In diese Positionen gehören Möbel aus gebogenem Holze, selbst mit nicht gebogenem Holze, mit Flechtarbeiten aus Stroh, Stuhlrohr u. dgl.; mit gedrechselten und gelochten Theilen, oder mit gepressten oder mittelst der Fraisemaschine hergestellten, nicht geschnitzten Verzierungen verbunden. . .		18 in Kisten und Fässern, 12 in Körben, 4 in Ballen und Rahmen
	3	Möbel, gepolstert oder überzogen	18.—	
		Andere Holzwaren, gepolstert oder überzogen	32.—	
	4	Bronzirte und vergoldete Leisten und Rahmen aus Holz	20.—	
		Andere Gegenstände, vergoldet oder bronzirt	30.—	
c)		Siebmacherwaren, mit Holzreif und ohne Unterschied des Materiales, aus welchem der Boden hergestellt ist	10.—	

Број српске опште царинске тарифе од 1/14 апр. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		100 *кгр.*	
12	Плетарске израде:		
а)	Просте и то: од неољуштена прућа и шибља, од коре, шевара или рогоза, од обичне трске, сламе или траве, небојене нити каквим лаком премазане, као што су: котарице, кошеви, кошнице, лесе, метле, асуре или простирке, зембили, свћурице итп. — све и у свези са дрветом, ужетом или концем.	5.—	
б)	Фине, т. ј. од морске трске, панаме, басте и другог егзотичног плетарског материјала; од ољуштеног прућа и шибља; као и све фине израде од обичне коре, трске, сламе или другог биља, обојене, необојене, премазане, лаковане, у свези или без свезе са простим материјалима (изузимајући шешире, капе и ситнице)	10·—	20 у сандуцима и бурадима 12 у котарицама 4 у балама и цаковима
	Примедба: Овде спадају и плетарске израде именоване под а) ако су обојене, лаковане или у свези са тамо неименованим материјалима.		
в)	Плетарске израде, од чести или са свим позлаћене или бронзиране	50·—	
13 *а)*	Кола, таљиге и саонице за запрезање:	Од комада	
1	неокована, непремазана	10·—	
2	окована или премазана, али непостављена:		
	α, без федера	15· –	
	β, на федерима	30·—	
3	постављена	100·—	
б)	Железнички вагони	Слободно	
в)	Бродови са или без прибора:	Од товарне снаге	
1	до 4 тоне товарне снаге	2·—	
2	преко 4 тоне поред горње царине за оне до 4 тоне, још за сваку даљу тону	1·—	
3	Паробродн и шлепови, са чамцима, мостовима (штекови) и другим прибором	Слободно	
	Примедба: Под паробродским прибором разумеју се: конопци, ленгери, једрила, весла, чакље и други алати, као и све собно и кујнско покућство и намештај за лађу.		
г)	Воденице на понтонима са свима воденичним саставним деловима и прибором, но без других превозних справа	Од комада 350·—	
	Примедба: Под воденичним прибором разуме се све оно, што је за воденицу потребно, као: воденично камење, воденичне справе, амбари, мостови, ленгери и остали лађарски и млинарски алати, а и обично млинарско посуђе и покућство.		

Nr des serbischen Generaltarifes vom 2/14. April 1892.		BENENNUNG DER GEGENSTANDE	ZOLLSASZ Dinar Para	Taraabzüge in Percenten des Bruttogewichtes
			100 *kg*	
12		Felchtwaren:		
	a)	gemeine, und zwar: aus ungeschälten Ruthen und Reisig, aus Rinde, aus Binsen oder Schilf, aus gewöhnlichem Rohr, Stroh oder Gras, ungefärbt und mit keinem Lack angestrichen, wie: Körbe, Kiepen, Bienenkörbe, Flechtwerke, Besen, Rohrmatten oder-Decken, Zöger, Brodformen u. dgl.: alle diese auch in Verbindung mit Holz, Stricken oder Garn	5.—	
	b)	feine, d. h. aus spanischem Rohr, Panama, Bast und anderem exotischem Flechtmateriale; aus geschälten Gerten und Ruthen; sowie alle feinen Arbeiten aus gewöhnlicher Rinde, Rohr, Stroh oder anderen vegetabilischen Stoffen, gefärbt, ungefärbt, angestrichen, lackirt, in oder ohne Verbindung mit gewöhnlichen Materialien (ausgenommen Hüte, Kappen und Kurzwaren)	10.—	20 in Kisten und Fässern 12 in Körben 4 in Ballen und Säcken
		Anmerkung: Hieher gehören auch die ad a) genannten Flechtarbeiten, falls sie gefärbt, lackirt oder in Verbindung mit dort nicht genannten Materialien sind.		
	c)	Flechtwaren, falls sie theilweise oder ganz vergoldet oder bronzirt sind	50.—	
13	*a)*	Wagen und Schlitten zum Bespannen:	per Stück	
	1	unbeschlagen, unangestrichen	10.—	
	2	beschlagen oder angestrichen, jedoch ungepolstert:		
		α) ohne Federn	15.—	
		β) mit Federn	30.—	
	3	gepolstert	100.—	
	b)	Eisenbahnfahrzeuge	frei	
	c)	Schiffe und andere Wasserfahrzeuge mit oder ohne Zubehör:	per Tonne Tragfähigkeit	
	1	bis zu 4 Tonnen Tragfähigkeit	2.—	
	2	über 4 Tonnen neben dem obenbenannten Zollsatz für die bis 4 Tonnen, für jede weitere Tonne . .	1.—	
	3	Dampfschiffe und Schleppschiffe mit ihren Fahrzeugen, Zubehör und Brücken	frei	
		Anmerkung: Unter Zubehör der Dampfschiffe sind zu verstehen: Schiffsseile, Anker, Segel, Ruder, Bootshaken und andere Utensilien, sowie das ganze Wohn- und Küchenmobiliar.		
	d)	Schiffmühlen auf Pontons, mit allen Mühlenbestandtheilen und Zubehör, jedoch ohne Boote, Plätten und andere Fahrzeuge	per Stück 350.—	
		Anmerkung: Unter Mühlenzubehör versteht man alle Utensilien, die für den Mühlenbetrieb nothwendig sind, wie: Mühlsteine, Mühlenmaschinen, Mühlenscheuer, Brücken, Anker und andere Schiffs- und Mühlengeräthe, sowie ein gewöhnliches Mühlenmobiliar.		

Број српске опште царинске тарифе од 1/14 апр. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		Од комада	
	V-о, Животиње		
из 14 *а)*	Коњи, кобиле и ждребад	10·—	
из 16 *а)*	Сардине у буренцетима или у саламури и сва остала риба, усољена или у саламури, осушена или надимљена	100 *кгр.* 12·—	15 у сандуцима и бурадима 10 у котарицама 4 у балама
19 *б)* 1	Перје за украсе без разлике	700·—	30 у сандуцима и бурадима 11 у котарицама 10 у балама и џаковима
	VI-о, Јестива и пића		
20	Јестива:		
а)	Од брашна, воћа, варива, семења, зачинака или другог каквог биља, печена, кувана, укисељена или иначе за јело приуготовљена:		
1	Без шећера и меда:		
	α, леб, колачи, тарана, макароне, саго, теста и брашненице	6·—	
	β, пекмез, шира од воћа и грожђа, скувани, остали сокови оцеђени или скувани; конзерве од воћа и поврћа итп.	12·—	
2	Са шећером или медом, као: колачи посластичарски, лепедерски и друга теста брашненице или јестива ове врсте; воће и друга биља, скувана или оцеђена, а заслађена шећером итп. Овде се разуме и: шећер кандис (кристалисан), шећер жути, црни и други обојени, а и шећерлеме (бонбоне) без разлике	25·—	18 у сандуцима и бурадима 12 у судовима 10 у котарицама 4 у балама и џаковима
б)	Од меса, сланине, рибе, рака, пужева, шкољака и од осталих животињских честица, кувана, печена, пржена, маринирана или на други начин зготовљена, као: маринати, конзерве, екстракти, печења, икре (ајвар или августар), кобасице, саламе итд.	25·—	
в)	Сир	15·—	
	Скорупи (кајмак); масло (путер), неслано и нетопљено ·	15·—	
21	Алкохолна и шпиритуозна пића:		
а)	Вино:		
1	У бурадима	10·—	10 у двогубим бурадима
2	У флашама (разумевајући ту и кинеска вина)	30·—	20 у сандуцима 12 у котарицама
б)	Печене јаке течности (алкохол, шпиритус, ракија, рум, ликери:		
1	У бурадима:		

Nr. des serbischen Generaltarifs vom 2/12. April 1892.	BENENNUNG DER GEGENSTÄNDE	ZOLLSATZ Dinar Para	Taraabzüge in Percenten des Bruttogewichtes
	Gruppe V, Thiere	per Stück	
aus 14 *a*)	Pferde, Stuten und Füllen	10.—	
aus 16 *a*)	Sardinen in Fässchen oder Salzlake und alle anderen Fische, gesalzen oder in Salzlake, getrocknet oder geräuchert	100 *kg* 12.—	15 in Kisten und Fässern, 10 in Körben 4 in Ballen
19 *f*) 1	Schmuckfedern aller Art	700.—	30 in Kisten und Fässern, 11 in Körben, 10 in Ballen und Säcken
	Gruppe VI, Esswaren und Getränke		
20	Esswaren:		
a)	Aus Mehl, Früchten, Hülsenfrüchten, Samen, Gewürzen oder sonstigen vegetabilischen Stoffen, gebacken, gekocht, in Essig eingelegt oder sonst zum Genusse zubereitet:		
1	Ohne Zucker oder Honig:		
	α) Brot, Gebäck, gekörnter Teig, Maccaroni, Sago, Teigwaren und Mehlspeisen	6.—	
	β) Obst und Traubenmost, eingekocht, und andere Säfte, durchgepresst oder eingekocht; Obst-und Gemüseconserven u. dgl.	12.—	
2	Mit Zucker oder Honig, als: Zuckerbäckereien, Lebkuchen und andere Mehlspeisen, Obst und andere Vegetabilien, eingekocht oder durchgepresst, jedoch mit Zusatz von Zucker u. dgl. Hieher gehören auch: Kandis-, Gersten-, Bärenzucker und andere gefärbte Zuckerwaren, sowie Bonbons aller Art	25.—	18 in Kisten und Fässern, 12 in Töpfen, 10 in Körben, 4 in Ballen und Säcken
b)	Aus Fleisch, Speck, Fischen, Krebsen, Schnecken, Schalthieren und anderen animalischen Stoffen, gekocht, gebraten, geröstet, marinirt oder in anderer Weise zubereitet, wie: Marinaden, Conserven, Extracte, Braten, Fischrogen (Caviar oder Avgutar), Würste, Salami etc.	25.—	
c)	Käse	15.—	
	Rahm; Butter, ungesalzen und ungeschmolzen . . .	15.—	
21	Alkoholische und spirituose Getränke:		
a)	Wein:		
1	In Fässern	10.—	10 in Doppelfässern
2	In Flaschen (einschliesslich der Schaumweine) . . .	30.—	20 in Kisten, 12 in Körben
b)	Gebrannte geistige Flüssigkeiten (Spiritus, Weingeist, Brantwein, Rum, Liqueure):		
1	In Fässern:		

Број српске опште царинске тарифе од $\frac{1}{14}$ апр. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		100 *кгр.*	
	а, Алкохол и шпиритус	6·—	10 у двогубим бурадима
	β, остало	10·—	20 у сандуцима
2	У флашама	25·—	12 у котарицама
в)	Пиво у бурадима и флашама	3·—	20 у двогубим бурадима
	Примедба: Ако увозник при увозу пива у флашама изјави, да ће флаше у року од три месеца извести натраг, онда ће царинарница код које се увоз врши, прибележити увезени број флаша, па ако се у наведеном року исти или мањи број флаша извезе, вратиће му се толико царине и трошарине, колико му је на њих у име тога при увозу било наплаћено. У том случају не ће се на флаше наплаћивати извозна царина.		20 у сандуцима 12 у котарицама
	Сирће за јело; есенција од сирћета	5·—	20 у двогубим бурадима 20 у сандуцима 12 у котарицама
22 *а)*	Минералне воде, заједно са флашама и крчазима . .	1·—	
	VII-о, Камен, земља и стакло		
23 *в)*	Камени и мрки угаљ	Слободно	
25	Прости камен или смеса камену подражавана:		
а)	отесани, неполирани, за зидање и калдрмисање, па и вештачки базалт-камен итп.	—·30	
б)	воденично камење, па и са обручевима од метала .	2·—	
в)	израде од камена и цемента (на и од гипса), као: надгробно камење, споменици, стубови (на и са написима); рагастови за врата и прозоре, олуци, цеви, валови, степени, и т. д. и остале израде у тежини од најмање 5 клгр., па и у свези са дрветом или простим материјалима:		
1	неполирани	1·—	
2	полирани	2·50	
	Примедба: Под в, бр. 1 и 2 долазе изузетно и тоцила, плоче за литографију, плоче зване келхајм и цементне (Kehlheimer- und Cementplatten), плоче за кровове од листника (шифера), без разлике тежине.		
г)	Израђени предмети испод 5 клгр. тежине, осим оних који су у примедби под в, изузетно наведени, у свези или без свезе са простим материјалима, у колико не спадају под бр. 61, а, (Ситнице):		
1	неполирани	4·—	
2	полирани	6·—	15 у сандуцима и 9 у котарицама 3 у балама и цаковима
26	Грнчарија:		

Nr. des serbischen Generaltarifes vom 2/14. April 1892.		BENENNUNG DER GEGENSTÄNDE	ZOLLSATZ Dinar Para	Taraabzüge in Percenten des Bruttogewichtes
			100 *kg*	
		α) Spiritus und Weingeist	6.—	10 in Doppelfässern
		β) andere	10.—	
	2	In Flaschen	25.—	20 in Kisten, 12 in Körben
	c)	Bier in Fässern und Flaschen	3.—	20 in Doppelfässern, 20 in Kisten, 12 in Körben
		Anmerkung: Wenn der Importeur bei der Einfuhr von Bier in Flaschen erklärt, die Flaschen innerhalb einer Frist von drei Monaten wieder auszuführen, sowird von dem Zollamte, bei welchem die Einfuhr stattfand, die Zahl der Flaschen in der betreffenden Sendung vorgemerkt und im Falle der Wiederausfuhr einer gleichen oder geringeren Anzahl von Bierflaschen innerhalb der obigen Frist, der auf das Flaschengewicht entfallende Zoll sowie die Trošarina vom Bier zurückvergütet und ein Ausfuhrzoll nicht erhoben.		
		Tafelessig; Essigessenz	5.—	20 in Doppelfässern,
22	a)	Mineralwässer, einschliesslich der Flaschen und Krüge.	1.—	20 in Kisten, 12 in Körben
		Gruppe VII, Steine, Erden und Glas		
23	c)	Steinkohle und Braunkohle	frei	
25		Gemeine Steine oder Steinimitationen:		
	a)	behauen, unpolirt, für Bau- und Pflasterungszwecke, auch künstliche Basaltsteine u. dgl.	100 *kg* —.30	
	b)	Mühlsteine, auch mit Metallreifen	2.—	
	c)	Steinmetzwaren und Cementmassewaren (auch Waren aus Gyps), wie Grabsteine, Monumente, Säulen (auch mit Inschriften); Thür- und Fensterstöcke, Rinnen, Röhren, Tröge, Stufen u. s. w. und andere Arbeiten im Gewichte von wenigstens 5 *kg*, auch in Verbindung mit Holz oder unedlen Metallen:		
	1	unpolirt.	1.—	
	2	polirt	2.50	
		Anmerkung: Zum Abschnitte c) 1 oder 2 gehören auch ausnahmsweise Schleifsteine, Lithographiesteine, Kehlheimer- und Cementplatten, Dachschiefer, ohne Rücksicht auf das Gewichte.		
	d)	Fertige Gegenstände untere 5 *kg* Gewicht, mit Ausnahme der in der Anmerkung zu c) ausnahmsweise angeführten, mit oder ohne Verbindung mit gewöhnlichen Materialien, soweit sie nicht unter die Nr. 61 a) (Kurzwaren) fallen:		
	1	unpolirt	4.—	
	2	polirt	6.—	15 in Kisten und Fässern, 9 in Körben, 3 in Ballen und Säcken
26		**Thonwaren:**		

Број српске опште царинске тарифе од 1/14 апр. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		1000 ком	
а) 1	Цигља, крепови сваке врсте	3·—	
2 *и из б)*	Проста грнчарија, глеђосана или неглеђосана, грнчарија од нескуше, цеви, каљеви за пећи, плоче за патос; све ово и у свези са дрветом и гвожђем неполираним и нелакованим	100 *кгр.* 2·—	
из б)	Фини фајанс и порцелан, једнобојан или бео, па и бео са обојеним первазима и украсима; земљане луле; све ово и са заклопцима и украсима од простих метала	8·—	
	Примедба: Овде спадају и предмети именовани у претходном ставу кад су у свези са оваквим заклопцима или украсима.		
	Фини фајанс и порцелан, вишебојан, малан, позлаћен, посребрен; грнчарија у свези са другим простим материјалима, у колико нису поменути у обадва претходна става или у колико не спадају под бр. 61, а, (Ситнице)	16·—	25 у сандуцима и брадима 20 у котарицама и кошевима
27	Стакло и стакларија:		
а)	Просто стакло, т. ј. ни углађено ни полирано, ни резано, ни шарано, ни пресовано, ни обојено, ни позлаћено, ни малано и без свезе с другим материјалима:		
1	Стакло за прозоре и у таблама	2·—	
2	*а*, Шупље стакло у својој природној боји, стакло и емаљ неурађени у маси, ливене плоче за кровове и патосе, са пругама или без пруга	2·50	
	β, Шупље стакло, бело	3·50	
	Примедба: Овде спадају и стакла за лампе, па и са углађеним и отруганим ивицама.		
б)	Шупље стакло, именовано под бр. 27, а, 2, са углађеним или отруганим запушачима, дном или ивицом; пресовано стакло и мутно (непровидно) стакло (mattiertes Glas) са или без углађеног или отруганог запушача, дна, или ивице	6·—	
	Стакло углађено, резано, гравирано, киселином или на други начин, шарено, (изузимајући горе именовано пресовано и мутно стакло), обојено, позлаћено, посребрено, превучено; стаклене призме за полијељеје, дугмета, корали, ђинђуве од стакла, житко и кончасто стакло	12·—	
	Примедба: Ушице и подложице на дугметима које једино служе за утврђивање, као и конци на којима су нанизани корали, перле и емаљ од стаклета само зарад лакшег паковања и преноса неће се узимати у обзир при царинењу.		30 у сандуцима и брадима 20 у котарицама и кошевима
	Ако се пак предмети од стаклета, нанизани на конац или гајтан, могу онакви као што су да употребе за накит (нпр. гривне, огрлице итп.) онда не потпадају под број 27, б.		
в)	Стакларија у свези са другим простим материјалима, у колико не спада у групу урамљених огледала или ситница	30·—	

Nr. des serbischen Generaltarifes vom 2/14. April 1892.	BENENNUNG DER GEGENSTÄNDE	ZOLLSATZ Dinar Para	Taraabzüge in Percenten des Brutto-gewichtes
		1000 St.	
a) 1	Dach- und Mauerziegel aller Art	3.—	
2 und aus *b*)	Gemeine Thonwaren mit oder ohne Glasur oder Beguss, gemeines Steinzeug, Thonröhren, Ofenkacheln, Fliesen; alle diese auch in Verbindung mit unpolirtem, unlackirtem Holz und ebensolchem Eisen .	100 *kg* 2.—	
aus *b*)	Feine Fayence und Porzellan, einfärbig oder weiss, auch weiss mit farbigen Randstreifen und Verzierungen; irdene Pfeifen; alle diese auch mit Deckeln und Beschlägen aus unedlen Metallen	8.—	
	Anmerkung: Hieher gehören auch die in dem vorhergehenden Absatze genannten Waren, wenn sie mit solchen Deckeln oder Beschlägen versehen sind.		25 in Kisten und Fässern,
	Feine Fayence und Porzellan, mehrfärbig, bemalt, vergoldet, versilbert; Thonwaren in Verbindung mit anderen gemeinen Materialien, soweit sie nicht zu den in den beiden vorhergehenden Absätzen genannten Waren gehören oder der Nr. 61 a) (Kurzwaren) zugewiesen sind	16.—	20 in Körben und Gestellen
27	Glas und Glaswaren:		
a)	Gemeines Glas, d. h. nicht geschliffen, nicht polirt, nicht geschnitten, nicht gemustert, nicht gepresst, nicht gefärbt, nicht vergoldet, nicht bemalt und ohne Verbindung mit anderen Materialien:		
1	Fenster- und Tafelglas	2.—	
2	*α*) Hohlglas in seiner natürlichen Farbe; rohe Glas- und Emailmasse, Gussplatten zu Dach- und Bodenbelag, gerippt oder nicht	2.50	
	β) Hohlglas, weisses	3.50	
	Anmerkung: Hieher gehören auch Lampencylinder, auch wenn die Ränder derselben bereits abgeschliffen sind.		
b)	Hohlglas der Nr. 27 a) 2 mit abgeschliffenen oder eingeriebenen Stöpseln, Böden oder Rändern; gepresstes Glas und mattirtes Glas ohne oder mit abgeschliffenen oder eingeriebenen Stöpseln, Böden oder Rändern	6.—	
	Glas, geschliffenes, geätztes, gravirtes, gemustertes (mit Ausnahme des oben genannten gepressten und des mattirten Glases), gefärbtes, vergoldetes, versilbertes, belegtes; Glasbehänge für Kronleuchter, Glasknöpfe, Glaskorallen, Glasperlen, -Schmelz und Glasflüsse	12.—	
	Anmerkung: Die an den Knöpfen vorhandenen Ösen oder Unterlagen, bloss zur Befestigung dienend, sowie die Reihung der Glaskorallen, Glas- und des Glasschmelzes auf Gespinnstfäden, lediglich zum Zwecke der leichteren Verpackung und Versendung, sind bei der Tarifirung nicht in Betracht zu ziehen. Können auf Gespinnstfäden oder Schnüre aufgereihte Gegenstände aus Glas ohne weiteres als Schmuck (z. B. Armbänder, Halsbänder u. dgl.) verwendet werden, so fallen sie nicht unter die N. 27 b).		30 in Kisten und Fässern 20 in Körben und Gestellen
c)	Glaswaren in Verbindung mit anderen gemeinen Materialien, sofern sie nicht unter eingerahmte Spiegel oder Kurzwaren fallen	30.—	

Број српске опште царинске тарифе од 1/11 апр. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		100 *кгр.*	
	Примедба: Шупље стакло просто оплетено врбовином, рогозином, сламом или трском, царинiће се према својству стакла по одредбама под бр. 27, а или б. Код шупљег стакла не ће се узимати у рачун при цариљењу, фирме, заштитне марке итп. написи или назначења на њему.		30 у сандуцима и бурадима
28	Огледала у раму, у колико не спадају у врсту ситница:		20 у котарицама и кошевима
а)	до 0.60 м. висока	20·—	
б)	преко 0.60 м. висока	30·—	
	VIII-о, Метали		
30	Гвожђе:		
а)	Сирово т. ј. ливено у полугама (Barren), комадима, грудвама итд.; стара гвожђарија и отпатци од гвожђа и челика	—·50	
б)	полурађено:		
1 2 и 3	Гвожђе и челик за ковање у грудвама, комадима, мајсама и т. д., лупенајзен, роцагел, милбарс, рошинен и ингот	—·80	
	Гвожђе и челик у шипкама, четвртасто, обручасто, у шинама, округло, ћошкасто, угласто гвожђе и челик сваке врсте, гвоздене и челичне плоче . . .	1·—	
	Примедба: Овде спада све тегљено, ковано, ваљано гвожђе у шипкама, челик тегљен и ливен у шипкама без разлике, тако звано босанско гвожђе, гвожђе у обручевима, гвожђе у виду **L**, **V**, **T** и **I**, (греде), **U**, + итд., у опште гвожђе и челик у сваком облику, које улази у трговину.		
	Материјал за железнице од гвожђа или челика (изузимајући онај за машине и преносна средства), нпр. железничке шине, веза за шине, саставни делови за грађење или оправку превозних справа скретнице, укрснице итп. гвоздене конструкције за железничке грађевине	Слободно	
	Лим и жица од гвожђа или челика без разлике . . .	4·—	
	Гвожђе за дрљаче и плугове (раоник)	3·50	
в)	Израде од гвожђа или челика:		
1	Ексери, ексерчићи од жице, нитне, клинци, чивије, енгече, потковице и поклопци за лонце	4·50	
	Завртњи (шрафови) из бр. 30, *в*), 1	12·—	
2	Израде од гвожђа или челика нестругане и непремазане, и само у свези са дрветом или ливеним гвожђем	6·—	10 у сандуцима и бурадима 6 у котарицама 3 у балама, џаковима и рамовима
	Примедба: Маз употребљен колико да само гвожђе не зарђа, не ће се узимати у обзир при цариљењу		
	Завртњи (шрафови) из бр. 30, в, 2	12·—	

Nr. des serbischen Generaltarifes vom 2/14. April 1892.	BENENNUNG DER GEGENSTÄNDE	ZOLLSATZ Dinar Para	Taraabzüge in Percenten des Bruttogewichtes
		100 *kg*	
	Anmerkung: Hohlglas mit ordinärer Beflechtung von Weiden, Binsen, Stroh oder Rohr wird je nach seiner Beschaffenheit nach Nr. 27 a) oder b) behandelt. Bei Hohlglas bleiben Firmenbezeichnungen, Schutzmarken und dgl. Aufschriften oder Bezeichnungen bei der Tarifirung ausser Betracht.		
28	Eingerahmte Spiegel, sofern sie nicht unter Kurzwaren fallen:		
a)	bis 0·60 *m* hoch	20.—	30 in Kisten und Fässern,
b)	über 0·60 *m* hoch	30.—	20 in Körben und Gestellen
	Gruppe VIII, Metalle		
30	Eisen:		
a)	Roheisen, in Barren, Gänzen, Klumpen, etc.; alter Bruch, Eisen- und Stahlabfälle	—.50	
b)	halbverarbeitet:		
1, 2 und 3	Smiedbares Eisen und Stahl in Klumpen, Blöcken, Masseln etc., Luppeneisen, Rohzaggel, Milbars, Rohschienen und Ingots	—.80	
	Eisen und Stahl in Stäben, Quadrat-, Band-, Flach-, Rund-, Eck-, Winkeleisen und- Stahl aller Art, Eisen- und Stahlplatten	1.—	
	Anmerkung: Hieher gehört alles gestreckte, ausgeschmiedete, gewalzte Stabeisen, Streckstahl und Gussstahl in Stäben jeder Art, sogenanntes bosnisches Eisen, Reifeisen, L-Eisen, V-Eisen, T-und I-Eisen (Träger), U-, + -Eisen u. s. w., überhaupt Commerzeisen und- Stahl aller Art.		
	Eisenbahnmaterial aus Eisen oder Stahl (mit Ausnahme des zu den Maschinen u. Transportmitteln gehörigen), z. B. Eisenbahnschienen, Schienen befestigungsmaterial, Bestandtheile für den Bau oder die Reparatur von Fahrbetriebsmitteln, Ausweich- (Wechsel-) Vorrichtungen, Kreuzungen u. dgl., Eisenconstuctionen zu Bauten für Eisenbahnzwecke	frei	
	Eisen- oder Stahlblech und Eisen- oder Stahldraht ohne Unterschied	100 *kg* 4.—	
	Eggen- und Pflugeisen	3.50	
c)	Schmiedeeisen- oder Stahlwaren:		
1	Nägel, Drahtstifte, Nieten, Bolzen, Pflöcke, Klammern, Hufeisen und Eisendeckel für Kochtöpfe . . .	4.50	
	Schrauben der Nr. 30 c) 1	12.—	
2	Waren aus Schmiedeeisen oder Stahl, weder abgefeilt noch angestrichen, bloss in Verbindung mit Holz oder Gusseisen	6.—	10 in Kisten und Fässern, 6 in Körben, 3 in Ballen, Säcken und Rahmen
	Anmerkung: Der Anstrich zum Schutze gegen Rost bleibt bei der Tarifirung dieser Gegenstände ausser Betracht.		
	Schrauben der Nr. 30 c) 2	12.—	

Број српске опште царинске тарифе од 1/11 апр. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		100 *кгр.*	
	Справе и алати од гвожђа или челика; виле за ђубре и сено, пијуци, мотике, лопате, грабуље, косе, српови, сечива за сламу, дрљаче, плугови, канделе за осовине; длета; даље чекићи, клешта и наковњи преко 2·5 клгр. тежине: — све ово без разлике израде на и са дршкама, ручицама, држаљама и т. п. од дрвета	3·50	
3	Израде од кованог гвожђа или челика, стругане или премазане (осим маза против рђе); све браварске израде (изузимајући браве и кључеве), лимарске и друге израде од лима, израде од жице; све ово и стругано или премазано, у свези и без свезе са простим материјалима	12·50	10 у сандуцима и бурадима 6 у котарицама
	Примедба: Овде спадају и сви остали, особено неименовани алати, без разлике израде.		
	Брадве, маказе за стрижење оваца и за поткресивање воћака	3·50	3 у балама, џаковима и рамовима
	Завртњи (шрафови) из бр. 30, в, 3	12·—	
4	Израде од кованог гвожђа или челика, жице или лима, калајисане или цинковане (израде од белог лима и беле жице), на и у свези са другим простим материјалима	15·—	
	Браве и кључеви	15·—	
	Све полиране, лаковане, емаљиране и бронзоване израде (изузимајући емаљирано кујнско посуђе), на и у свези са другим простим материјалима	25·—	13 у сандуцима и бурадима 6 у котарицама
	Емаљирано кујнско посуђе од лима	18·—	4 у балама, џаковима и рамовима
г)	Израде од ливеног гвожђа или њему подражаване смесе:		
1,	нестругане, непремазане, неемаљиране, нити са другим металом или металном смесом превучене, на и у свези са дрветом или са кованим или ваљаним гвожђем	3·50	
	Примедба: Маз употребљен само колико да гвожђе не зарђа неће се узимати у обзир при царињењу.		
2,	стругане, премазане (осим маза противу рђе), емаљиране, бронзоване, са другим простим металом или металном смесом превучене, лаковане, на и у свези са простим материјалима	6·50	10 у сандуцима и бурадима 6 у котарицама 3 у балама, џаковима и рамовима
	полиране	22·—	13 у сандуцима и бурадима 6 у котарицама 4 у балама, џаковима и рамовима
31	Олово и цинак:		
а)	Полурађени т. ј. у комадима у слитку, полугама, таблама, даље лим и жица:		
1	Олово	5·—	

Nr. des serbischen Generaltarifes vom 2/14. April 1892.	BENENNUNG DER GEGENSTÄNDE	ZOLLSATZ Dinar Para	Taraabzüge in Percenten des Bruttogewichtes
		100 *kg*	
	Geräthe und Werkzeuge aus Eisen oder Stahl: Dung- und Heugabeln, Krampen, Hauen, Schaufeln, Rechen, Sensen, Sicheln, Futterklingen (Strohmesser), Eggen, Pflüge, Stössel, Meissel; ferner Hammer, Zangen und Ambosse über 2·5 *kg*: — alle diese ohne Unterschied der Bearbeitung, auch mit Griffen, Heften, Stielen u. dgl. von Holz.	3.50	
3	Waren aus Schmiedeeisen oder Stahl, abgefeilt oder angestrichen (ausser zum Schutze gegen Rost); alle Schlosserwaren (mit Ausnahme von Schlössern und Schlüsseln), Spengler- und andere Blechwaren, Drahtwaren: alle diesse Ware auch abgefeilt oder angestrichen, mit oder ohne Verbindung mit gemeinen Materialien	12.50	
	Anmerkung: Hieher gehören auch alle nicht besonders genannten Werkzeuge ohne Unterschied der Bearbeitung.		10 in Kisten und Fässern, 6 in Körben,
	Beile, Schaf- und Heckenscheeren	3.50	3 in Ballen, Säcken und Rahmen
	Schrauben der Nr. 30 c) 3	12.—	
4	Waren aus Schmiedeeisen oder Stahl, Draht oder Blech, verzinnt oder verzinkt (Weissblech und Weissdrahtwaren), auch in Verbindung mit anderen gemeinen Materialien	15.—	
	Schlösser und Schlüssel	15.—	
	Alle polirten, lackirten, emaillirten und bronzirten Waren (mit Ausnahme des emaillirten Kochgeschirres), auch in Verbindung mit anderen gemeinen Materialien	25.—	13 in Kisten und Fässern, 6 in Körben, 4 in Ballen, Säcken und Rahmen
	Emaillirtes Kochgeschirr	18.—	
d)	Gusseisenwaren oder deren Imitationen:		
1	weder abgefeilt, angestrichen, emaillirt, noch mit anderem Metall oder Metalllegirungen belegt, auch in Verbindung mit Holz oder mit geschmiedetem oder gewalztem Eisen	3.50	
	Anmerkung: Der Anstrich zum Schutze gegen Rost bleibt bei der Tarifirung dieser Gegenstände ausser Betracht.		
2	abgefeilt, angestrichen (ausser zum Schutze gegen Rost), emaillirt, bronzirt, mit anderem gemeinen Metall oder einer Metalllegirung belegt, lackirt, auch in Verbindung mit gemeinen Materialien.	6.50	10 in Kisten und Fässern, 6 in Körben, 3 in Ballen, Säcken und Rahmen
3	polirt	25.—	13 in Kisten und Fässern, 6 in Körben, 4 in Ballen, Säcken und Rahmen.
31	Blei und Zink:		
a)	Halbfabrikate in Blöcken, Mulden, Stäben, ferner Blech und Draht:		
1	aus Blei	5.—	

Број српске опште царинске тарифе од 1/14 апр. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
2	Цинк	100 *кгр.* 6·—	
б)	Израде од олова:		10 у сандуцима и бурадима 6 у котарицама 2 у балама, цаковима и рамовима
1	Куршуми, сачме, олово за спајање стаклета на прозору, цеви и све грубе израде, свака т. ј. у тежини преко 2,5 клгр.; даље слова за штампу	8·—	
2	Све остале израде, па и у свези са простим материјалима, у колико не спадају под бр. 61, г, (Ситнице)	30·—	13 у сандуцима и бурадима 7 у котарицама 3 у балама и цаковима
в)	Израде од цинка:		
1	просте, т.ј. свака у тежини преко 2,5 клгр.	10·—	10 у сандуцима и бурадима 6 у котарицама 2 у балама и цаковима
2	све остале израде, па и у свези са простим материјалима, у колико не спадају под бр. 61, г, (Ситнице)	35·—	13 у сандуцима и бурадима 7 у котарицама 3 у балама и цаковима
32	Калај и британика:		
а)	полурађени т.ј. у комадима, слитку, плочама, полугама, таблама, жици, за тим отпаци и парчад од искрханих старих израда	20·—	10 у сандуцима и бурадима 6 у котарицама 2 у балама и цаковима
б)	Израде од калаја и британике, па и у свези са простим материјалима, у колико не спадају под бр. 61, г, (Ситнице):		
1	Ливени предмети прости и груби	25·—	
2	Ливени предмети фине и нежне израде у листовима или жици без разлике	35·—	13 у сандуцима и бурадима 7 у котарицама 3 у балама и цаковима
33	Бакар:		
а)	Полурађен т.ј. у комадима, слитку, плочама, полугама, листовима, жици; за тим отпаци и искрхани стари предмети	15·—	
б)	Израде од бакра, па и у свези са простим материјалима, у колико не спадају под бр. 61, г, (Ситнице):		
1	Ливени предмети прости и груби: звона, звонцад, ступе (авани), тучкови, свећњаци, утиje, жрвњи за млевење каве, ленири, тегови, аршини и друге сличне мере за дужину; споменици надгробни крстови, посуђе у тежини или у гломазнијим предметима ливено	22·—	10 у сандуцима и бурадима 6 у котарицама 2 у балама и цаковима
2	Сви нежни и фини ливени предмети; израде од лима или жице без разлике	35·—	13 у сандуцима и бурадима 7 у котарицама 3 у балама и цаковима
34	Месинг, томбак и бронза:		
а)	Полурађени, т.ј. у комадима, слитку, плочама, полугама, листовима и жици, отпаци и парчад од старих предмета	12·—	10 у сандуцима и бурадима 6 у котарицама 2 у балама и цаковима
б)	Израде од месинга, томбака и бронзе, па и у свези са простим материјалима, у колико не спадају под бр. 61, г, (Ситнице):		

Nr. des serbischen Generaltarifes vom 2/14. April 1892.	BENENNUNG DER GEGENSTÄNDE	ZOLLSATZ Dinar Para	Taraabzuge in Percenten des Bruttogewichtes
		100 *kg*	
2	aus Zink	6.—	10 in Kisten und Fässern, 6 in Körben, 2 in Ballen und Säcken
b)	Bleiwaren:		
1	Kugeln, Schrot, Blei für Fenstereinfassungen, Röhren und alle groben Waren, d. i. im Einzelngewichte über 2·5 *kg*; ferner Buchdruckerlettern	8.—	
2	alle anderen Waren auch in Verbindung mit gemeinen Materialien, soferne dieselben nicht der Nr. 61 d) (Kurzwaren) zugewiesen sind	30.—	13 in Kisten und Fässern, 7 in Körben 3 in Ballen und Säcken
c)	Zinkwaren:		
1	grobe, d. i. im Einzelngewichte über 2·5 *kg*	10.—	10 in Kisten und Fässern, 6 in Körben 2 in Ballen und Säcken
2	alle anderen Waren, auch in Verbindung mit gemeinen Materialien, soferne dieselben nicht der Nr. 61 d) (Kurzwaren) zugewiesen sind	35.—	13 in Kisten und Fässern, 7 in Körben, 3 in Ballen und Säcken
32	Zinn und Britanniametall:		
a)	Halbfabrikate in Blöcken, Mulden, Platten, Stäben, Blech, Draht, dann Abfälle und Bruchstücke alter Waren	20.—	10 in Kisten und Fässern, 6 in Körben, 2 in Ballen und Säcken
b)	Waren daraus, auch in Verbindung mit gemeinen Materialien, soferne dieselben nicht der Nr. 61 d) (Kurzwaren) zugewiesen sind:		
1	Waren aus starkem Guss oder in grösseren Gegenständen.	25.—	
2	alle leichten und feinen Gusswaren; Blech- oder Drahtwaren aller Art	35.—	13 in Kisten und Fässern, 7 in Körben, 3 in Ballen und Säcken
33	Kupfer:		
a)	Halbfabrikate in Blöcken, Mulden, Platten, Stäben Blech, Draht; dann Abfälle und Bruchstücke alter Waren	15.—	
b)	Waren daraus, auch in Verbindung mit gemeinen Materialien, soferne sie nicht der Nr. 61 d) (Kurzwaren) zugewiesen sind:		10 in Kisten und Fässern, 6 in Körben, 2 in Ballen und Säcken
1	Ordinäre Gusswaren: Glocken, Schellen, Mörser, Stössel, Leuchter, Plätteisen, Kaffeemühlen, Lineale, Gewichte, Messstäbe und dergleichen Längenmasse; Denkmäler, Grabkreuze, Geräthschaften etc. aus starkem Guss oder in grösseren Gegenständen	22.—	
2	Alle leichten und feinen Gusswaren; Blech- oder Drahtwaren aller Art	35.—	13 in Kisten und Fässern, 7 in Körben, 3 in Ballen und Säcken
34	Messing, auch Tomback und Bronze:		
a)	Halbfabrikate, in Blöcken, Mulden, Platten, Stäben, Blech, Draht, dann Abfälle und Bruchstücke alter Waren	12.—	10 in Kisten und Fässern, 6 in Körben, 2 in Ballen und Säcken
b)	Waren daraus, auch in Verbindung mit gemeinen Materialien, soferne dieselben nicht der Nr. 61 d) (Kurzwaren) zugewiesen sind:		

Број српске опште царинске тарифе од $\frac{1}{14}$ апр. 1892.	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
1	Просте ливене израде; звона, звонцад, топови, ступе, (авани), тучкови, свећњаци, утије, жрвњи за млевење каве, ленири, тегови, аршини и друге сличне мере за дужину, споменици, надгробни крстови, посуђе у тежим ливеним или већим предметима .	100 *кгр.* 22·—	10 у сандуцима и брадима 6 у котарицама 2 у балама и цаковима
2	Фини и нежни ливени предмети; израде у листовима и жици без разлике	35·—	13 у сандуцима и брадима 7 у котарицама 2 у балама и цаковима
35	Никал и смеса од никла (ново сребро, пакфон, алпака):		
а)	Полурађени т.ј. у комадима, слитку, плочама, полугама, листовима и жици, отпаци и искрхана парчад од старих предмета	30·—	10 у сандуцима и брадима 6 у котарицама 2 у балама и цаковима
б)	Израде у свези са простим материјалима, у колико не спадају под бр. 61, г, (Ситнице):		
1	Ливени лаки и груби предмети	50·—	
2	Ливени нежни и фини предмети, израде у листовима и жици без разлике	75·—	
	Примедба: По израдама од никла овог тарифског броја ваља разумети робу од чистог никла или његове смесе. Израде пак просто поникловане царинићe се по својем осталом својству.		13 у сандуцима и брадима 7 у котарицама 3 у балама и цаковима
36 *б)*	Израде од никла и његове смесе као и израде од других простих метала, посребрене, па и у свези са простим материјалима, у колико не спадају под бр. 61, г, (Ситнице)	200·—	
	IX-о, Коже, каучук, гутаперка и мушеме		
39 *г)*	Коже чињене:		
1	Ђонови, а и бланк нелакован и све коже за опанке . .	30·—	
	Отпаци од кожа без разлике и од њих израђена вештачка кожа за ђонове	10·—	14 у сандуцима и брадима 10 у котарицама
2	Просте коже, т.ј. све коже у природној боји, даље прне коже (па и виксоване, састругане, истегљене) коњске, говеђе и телеће (изузимајући коже именоване под бр. 39, г, 1)	45·—	6 у балама и цаковима
	Све остале коже, па и лаковане и бронзоване	60·—	
40 *б)*	Каучук и гутаперка, прерађени:		
1	У листовима или танким таблама, или концима без свезе са другим материјалима	65·—	
2	Тканине са каучуком или гутаперком натопљене или превучене, или и с њиме спојене, исто тако и еластичне тканине и плетена роба, као и све остале израде од каучука или гутаперке, па и у свези са другим материјалима, изузимајући одећу и обућу	80·—	16 у сандуцима и брадима 13 у котарицама 6 у балама и цаковима

Nr. des serbischen Generaltarifes vom 2/14. April 1892.		BENENNUNG DER GEGENSTÄNDE	ZOLLSATZ Dinar Para	Taraabzüge in Percenten des Bruttogewichtes
			100 *kg*	
	1	Ordinäre Gusswaren: Glocken, Schellen, Kanonen, Mörser, Stössel, Leuchter, Plätteisen, Kaffeemühlen, Lineale, Gewichte, Messstäbe und dergleichen Längenmasse; Denkmäler, Grabkreuze, Geräthschaften etc. aus starkem Guss oder in grösseren Gegenständen	22.—	10 in Kisten und Fässern 6 in Körben 2 in Ballen und Säcken
	2	Alle leichten und feinen Gusswaren; Blech- und Drahtwaren aller Art	35.—	13 in Kisten und Fässern 7 in Körben 3 in Ballen und Säcken
35		Nickel und Nickellegirungen (Neusilber, Packfong, Alpacca):		
	a)	Halbfabrikate in Blöcken, Mulden, Platten, Stäben, Blech, Draht, dann Abfälle und Bruchstücke alter Waren	30.—	10 in Kisten und Fässern
	b)	Waren daraus, auch in Verbindung mit gemeinen Materialien, soferne dieselben nicht der Nr. 61 d) (Kurzwaren) zugewiesen sind:		6 in Körben
	1	Waren aus starkem Guss oder in grösseren Gegenständen	50.—	2 in Ballen und Säcken
	2	Alle leichten und feinen Gusswaren; Blech oder Drahtwaren aller Art	75.—	
		Anmerkung: Unter Waren aus Nickel dieser Tarifnummer werden die aus reinem Nickel oder aus Nickellegirungen hergestellten verstanden, während die bloss vernickelten Gegenstände ihrer sonstigen Beschaffenheit nach zu tarifiren sind.		13 in Kisten und Fässern 7 in Körben
36 *b)*		Waren aus Chinasilber, das ist versilberte Waren aus Nickel und Nickellegirungen und sonstige versilberte Waren aus unedlen Metallen, auch in Verbindung mit gemeinen Materialien, insoferne sie nicht der Nr. 61 d) (Kurzwaren) zugewiesen sind	200.—	3 in Ballen und Säcken
		Gruppe IX, Häute, Leder, Kautschuk, Guttapercha und Wachstuch		
39 *d)*		Häute und Felle, gegerbte:		
	1	Sohlenleder, ferner Blankleder unlackirt, und Leder aller Art für Opanken	30.—	
		Abfallleder aller Art und daraus erzeugtes künstliches Sohlenleder	10·—	14 in Kisten und Fässern
	2	Ordinäre Leder, das ist alles naturfärbige Leder, ferner schwarze Leder (auch gewichst, genarbt, gezogen) vom Pferd, Rind und Kalb (mit Ausnahme der unter Nr. 39 d) 1 genannten Leder	45.—	10 in Körben 6 in Ballen und Säcken
		Alles andere Leder, auch lackirt und bronzirt	60.—	
40 *b)*		Kautschuk und Guttapercha, verarbeitet:		
	1	in Blättern oder dünnen Tafeln, Kautschukfäden, ohne Verbindung mit anderen Materialien	65.—	16 in Kisten und Fässern
	2	Gewebe mit Kautschuk oder Guttapercha getränkt oder überzogen, oder auch damit zusammengeklebt, desgleichen elastische Gewebe und Wirkwaren, sowie alle anderen Kautschuk-oder Guttaperchawaren, auch in Verbindung mit anderen Materialien, mit Ausnahme von Kleidungsstücken und Schuhwaren	80.—	13 in Körben 6 in Ballen und Säcken

Број српске опште царинске тарифе од 1/14 апр. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		100 *кгр.*	
41	Мушеме:		
а)	просте, т.ј. за покривање робе или превозних справа од простих тканина, превучене или натопљене катраном или каквим другим простим материјалом	15·—	13 у сандуцима и бурадима 9 у котарицама 6 у балама и цаковима
	Примедба: Овде спадају мушеме за покривање робе или превозних справа од непробојног платна па и са беочузима, кајишима, кончама итд. снабдевене		
б)	фине, тј. мушеме за столове и друге потребе изузимајући оне под бр. 41, а, ...	40 —	
	X-о, Колонијални и јужни производи		
из 42 *а)*	Какао у праху	15·—	15 у сандуцима и бурадима
из 44 *б)*	Сурогати каве	5·—	
	Чоколада и сурогати чоколаде	30·—	15 у сандуцима и бурадима
в)	Шећер:		
1	сиров	5·—	
2	рафинован	8·—	13 у сандуцима и бурадима 9 у котарицама 2 у балама и цаковима
3	шећер у праху	8·—	
г)	меласи (непречишћен сируп) од шећера, па ма била за фабрикацију викса или боје за штампу . . .	2·50	
д)	Ширинач	5.—	
	XI-о, Лекарије, хемијски производи и фарбарије		
46	Лекарије, дроге и хемијски производи:		
а)	просте:		
1	Сода калцинирана	2·—	
	Кора од кине	16·—	
	Траве, лишће, цветови, коре, (изузимајући кору од кине), корење, семење, зрна и друга биља за лекарије, сушене у целини или у праху;		
	Сокови биљни за лекарију, као: копај балсам, мана, теријак, опијум у свима својим облицима, камфор;		25 у сандуцима и бурадима 12 у котарицама
	Све киселине и соли; течне, кристализоване, у грумену или у праху, изузимајући кујнску со и киселине и соли на другом месту споменуте;		6 у балама и цаковима
	Метални или минерални производи за лекарију, као: жива, каломел, сублимат, лапис итд.		
	Животиње и животињске честице за лекарију као: златне бубе (кантаридес), честице од дабра (кастореум), мошус, амбра итд.	45·—	

Nr. des serbischen Generaltarifes vom 2/14. April 1892.		BENENNUNG DER GEGENSTÄNDE	ZOLLSATZ Dinar Para	Taraabzüge in Percenten des Bruttogewichtes
			100 *kg*	
41		Wachstuch:		
	a)	gemeines, das heisst zum Bedecken von Waren oder Fahrzeugen aus ordinären Geweben, angestrichen oder getränkt mit Theer oder mit einem anderen gemeinen Material	15.—	13 in Kisten und Fässern, 9 in Körben, 6 in Ballen und Säcken
		Anmerkung: Hieher gehören die wasserdichten Waren oder Wagendecken aus imprägnirter Leinwand, auch mit Ringen, Riemen, Schnallen etc. adjustirt.		
	b)	feines, das heisst für Tischdecken und anderen Gebrauch mit Ausnahme des unter Nr. 41 a) genannten	40.—	
		Gruppe X, Colonialwaren und Südfrüchte		
aus 42 *a*)		Cacao, gepulvert	15.—	15 in Kisten und Fässern
aus 44 *b*)		Kaffeesurrogate	5.—	
		Chocolade und Chocoladesurrogate	30.—	15 in Kisten und Fässern
	c)	Zucker:		
	1	roh	5.—	
	2	raffinirt	8.—	13 in Kisten und Fässern, 9 in Körben
	3	Farinzucker	8.—	2 in Ballen und Säcken
	d)	Melasse (ungeklärter Syrup) von Zucker, auch zur Fabrikation von Wichse oder Buchdruckerschwärze	2.50	
	e)	Reis	5.—	
		Gruppe XI, Arzneien, Chemikalien und Farben		
46		Arzneien, Droguen und Chemikalien:		
	a)	einfache:		
	1	Soda, calcinirt	2.—	
		Chinarinde	16.—	
		Kräuter, Blätter, Blüten, Rinden (mit Ausnahme der Chinarinde), Wurzeln, Samen, Körner und andere Pflanzenstoffe, welche als Arzneimittel Verwendung finden, trocken, ganz oder gepulvert;		
		Pflanzensäfte, als Arzneimittel gebraucht, wie: Copaivabalsam, Manna, Theriak, Opium und Opiumpräparate, Kampher;		25 in Kisten und Fässern, 12 in Körben, 6 in Ballen und Säcken
		Säuren und Salze, flüssig, krystallisirt, in Stücken oder gepulvert, mit Ausnahme des gewöhnlichen Kochsalzes und der nicht anderweitig besonders benannte Säuren und Salze;		
		metallische oder mineralische Producte für Arzneimittel, wie: Quecksilber, Kalomel, Sublimat, Lapis etc.;		
		Thiere und animalische Bestandtheile für Arzneimittel, wie Kanthariden, Kastoreum, Moschus, Ambra etc.	45.—	

Број српске опште царинске тарифе од $\frac{1}{14}$ апр. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		100 *кгр.*	
из 2	Шадитра рафинована	6·—	10 у сандуцима и бурадима 7 у котарицама 3 у балама и цаковима
	Оловни шећер (блајцукер), нишадор (салмијак), стреж (вајнштајн) (вински камен)	6·—	
из 3	Азотна киселина (ћезан)	2·—	
	Сумпорна киселина	1·—	
	Галица	1·—	
	Плави камен	1·—	
	Оловни глеђ (блајглете)	4·—	10 у сандуцима и бурадима 7 у котарицама 3 у балама и цаковима
	Белило од цинка и олова (цинквајс и блајвајс)	7·—	
	Солна или хлорна киселина	1·—	
из 4	Сода проста или кристалисана	2·—	
	Поташа	4·—	
из 5	Хидраулични креч, цемент и гипс	—·60	
	Федервајс у праху	— 50	
6	Обични креч, гашен или негашен	—·30	
7	Тесто за прављење артије сушено или не, а и целулоза;	Слободно	
б)	Састављени лекови, парфимерије и хемијски производи:		
1	Кинин и со од кинина	100·—	
	Зготовљени и састављени лекови, мириси итп. тинктуре, сирупи, ликери, вина и друга пића, као лек, вода за уста, анатеринска вода, колоњска вода, екстракти, есенције, балсами, капљице, пилуле, фластери, масти, оподелдок, артија или платно са лекарским и хемиским препаратима, белило, руменило, вранило итд. (Schminke), мирисаво уље, помаде и остале парфимерије, изузимајући мирисави сапун. У ову рубрику долазе без разлике сви лекови, хемиски производи и мириси у опште, ма и не били зготовљени, само ако су у флашама, теглама, кожи, платну или каквим другим судовима или у нарочити завој везани или запечаћени, и за детаљну продају удешени	100·—	16 у сандуцима и бурадима 9 у котарицама 6 у балама и цаковима
из 2	Восак за писма (печаћење)	20·—	
	лак-фирнајс	30·—	12 у сандуцима и бурадима 8 у котарицама 4 у балама и цаковима
из 3	Смоле (мастик) без разлике	7·—	
	Жижице без разлике (и у кутијама), скроб (штирак) без разлике (и у кутијама), туткало и ћириш	10·—	
	Мастило и викс без разлике	4·—	

Nr. des serbischen Generaltarifes vom 2/14. April 1892.	BENENNUNG DER GEGENSTÄNDE	ZOLLSATZ Dinar Para	Taraabzüge in Percenten des Bruttogewichtes
		100 *kg*	
aus 2	Salpeter, raffinirt	6.—	10 in Kisten und Fässern 7 in Körben 3 in Ballen und Säcken
	Bleizucker, Salmiak, Weinstein	6.—	
aus 3	Salpetersäure	2.—	
	Schwefelsäure	1.—	
	Eisenvitriol	1.—	
	Kupfervitriol	1.—	
	Bleiglätte	4.—	10 in Kisten und Fässern 7 in Körben 3 in Ballen und Säcken
	Zink- und Bleiweiss	7.—	
	Salz- oder Chlorsäure	1.—	
aus 4	Soda, roh oder krystallisirt	2.—	
	Pottasche	4.—	
aus 5	hydraulischer Kalk, Cement, Gyps	—.60	
	Federweiss, gepulvert	—.50	
6	gewöhnlicher Kalk, gelöscht oder nicht	—.30	
7	Papiermasse, trocken oder nicht, auch Cellulose	frei	
b)	Arzneiwaren, Parfümerien und Chemikalien:		
1	Chinin und Chininsalze	100.—	
	Zubereitete oder zusammengesetzte Arzneiwaren, Parfums, u. dgl.; Tincturen Syrupe, Liqueure, Wein und andere als Arzneimittel verwendete Getränke; Mundwasser, Kölnisches Wasser, Extracte, Essenzen, Balsame, Tropfen, Pillen, Pflaster, Salben, Opodeldoc, Papier oder Leinwand mit medicinischen oder chemischen Präparaten, Schminke etc., wohlriechende oder ätherische Öle wohlriechende Wasser oder Essige, Pomaden und andere Parfumeriewaren, mit Ausnahme der wohlriechenden Seife; ferner alle, wenn auch nicht zubereiteten Arzneimittel, chemische Producte und Parfums, wenn sie in Flaschen, Töpfen Leder, Leiwand oder anderen Umschliessungen oder in besonderen Umhüllungen, verschnürt oder versiegelt sind, für den Detailhandel adjustirt	100.—	16 in Kisten und Fässern 9 in Körben 6 in Ballen und Säcken
aus 2	Sie ellack	20.—	
	Lackfirnisse	30.—	12 in Kisten und Fässern
aus 3	Kitte aller Art	6.—	8 in Körben
	Zündhölzchen aller Art (auch in Schachteln), Stärke aller Art (auch in Schachteln), Stärkegummi und Leim	10.—	4 in Ballen und Säcken
	Tinte und Stiefelwichse aller Art	4.—	

Број српске опште царинске тарифе од 1/14 апр. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		100 *кгр.*	12 у сандуцима и бурадима 8 у котарицама 4 у балама и џаковима
	Фитиљи без разлике	30·—	
47	Фарбе:		
из *а)* 6	Плавило бременско и париско (Bremer- und Parisevblau) као и све друге фарбе подражаване чивиту ·	20·—	16 у сандуцима и бурадима 10 у котарицама 4 у балама и џаковима
	Плавило берлинско (Berlinerblau) и плавило за кошуље (ултрамарин итд.), у комадима, праху или на артији ·	10·—	
б)	Зготовљене као фарбе:		
1	Земљане и друге фарбе у комадима или праху: окер, енглишрот болус, минералблау, купфербраун, барит, црвена земља, умбра, трипел, (бели и жути), бечка, брешка, виценска и болоњска земља итд.; даље графит, пепео од костију и биља (русшварц), кињерус и бела креда необмотана хартијом · ·	1·—	
2	Боје добивене из катрана каменог угља ·	60·—	20 у сандуцима и бурадима 12 у котарицама 10 у двогубим бурадима
	Све остале хемиски зготовљене боје, у комадима, праху или течне, а и креда у боји за цртање и креда обмотана хартијом ·	20·—	
3	Материје за чишћење и глачање (бечки креч итн.) у завојима за детаљну продају ·	10·—	
	XII-о, Маст и масни производи		
48	Немирисаво уље:		20 у сандуцима и бурадима 12 у котарицама 10 у двогубим бурадима
а)	од маслинака, семења и друга особено неименована уља од биља, а и течни терпентин и фирнајс · · ·	10·—	
б)	Орахово, кокосово и палмово уље; густи терпентин ·	3·—	
	Биљни и минерални катран без разлике	—·75	
49	Маст и други масни производи:		13 у бурадима и качицама 6 у двогубим бурадима
а)	масло (путер) слано или топљено, а и вештачко масло ·	15·—	
из *б)*	глицерин	8·—	12 у сандуцима и бурадима
г)	восак, стеарин, парафин, палматин, цересин итн. · · ·	10·—	13 у сандуцима и бурадима 8 у котарицама 3 у балама и џаковима
50	Производи од масти (претилина):		
а)	Сапун:		15 у сандуцима и бурадима 8 у котарицама 3 у балама и џаковима
	1 немирисави	9·—	
	2 мирисави ·	18·—	
б)	свеће воштане, стеаринске, парафинске, цересинске, палмитинске итн. ·	16·—	

Nr. des serbischen Generaltarifes vom 2/14. April 1892	BENENNUNG DER GEGENSTÄNDE	ZOLLSATZ Dinar Para	Taraabzüge in Percenten des Bruttogewichtes
		100 *kg*	
	Dochte aller Art	30.—	12 in Kisten und Fässern, 8 in Körben, 4 in Ballen und Säcken
47	Farben:		
aus *a*) 6	Bremer- und Pariserblau, sowie alle anderen Farben zur Imitation von Indigo.	20.—	16 in Kisten und Fässern, 10 in Körben, 4 in Ballen und Säcken
	Berlinerblau und Waschblau (Ultramarin etc.), in Stücken, in Pulver oder auf Papier	10.—	
b)	zubereitete:		
1	gemeine, aus Erden und Mineralien gewonnene Farben in Stücken oder gepulvert: Ocker, Englischroth, Bolus, Mineralblau, Kupferbraun, Baryt, Rotherde, Umbra, Tripel (weiss und gelb), Wiener-, Brescia-, Vicenza-, Bologneser- Erde etc.; ferner Graphit, Knochen- und Pflanzenkohle (Russschwarz), Russ und weisse Kreide ohne Papierumhüllung	1.—	
2	Anilinfarben	60.—	20 in Kisten und Fässern, 12 in Körben, 10 in Doppelfässern
	Alle anderen chemisch zubereiteten Farben in Stücken gepulvert oder flüssig, einschliesslich der bunten Zeichenkreide und Kreide in Papierumhüllung .	20.—	
3	Putz- und Polirmittel (Wienerkalk u. dgl.) in Umschliessungen für den Detailverkauf	10.—	
	Gruppe XII. Fette und Fettproducte		
48	Nicht wohlriechende Öle:		
a)	Oliven-, Samen- und andere nicht besonders benannte vegetabilische Öle, auch flüssiger Terpentin und Firniss	10.—	20 in Kisten, 12 in Körben, 10 in Doppelfässern
b)	Cocosnuss- und Palmöl; dicker Terpentin.	3.—	
	Theer aller Art	—.75	
49	Fette und andere Fettstoffe:		13 in Fässern und Kübeln.
a)	Butter, gesalzen oder ausgelassen, auch Kunstbutter .	15.—	6 in Körben und Ballen
aus *b*)	Glycerin	8.—	12 in Kisten und Fässern
d)	Wachs, Stearin, Paraffin, Palmitin, Ceresin u. dgl. . .	10.—	13 in Kisten und Fässern, 8 in Körben, 3 in Ballen und Säcken
50	Fettwaren:		
a)	Seife:		
1	nicht parfümirte	9.—	15 in Kisten und Fässern, 8 in Körben, 3 in Ballen und Säcken
2	parfümirte	18.—	
b)	Wachs-, Stearin-, Paraffin-, Ceresin-, Palmitin- u. dgl. Kerzen	16.—	

Број српске опште царинске тарифе од 1/14 апр. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		100 *кгр.*	
	XIII-о, Машине, инструменти, научни предмети и оружја		
51	Машине:		
	Машине и машински делови од метала, дрвета или другог каквог простог материјала за индустрију, занате, пољску привреду, пиварство и дестилацију, за пренос водом или сувим, кунатила и друге сличне потребе; па и машине за шивење, плетење и вез, пожарни шмркови с прибором	Слободно	
52	Инструменти и апарати:		
а)	Астрономски, оптички, математички, механички, медицински, хируршки, физички и други инструменти за разне научне потребе и лабораторије . . .	50·—	20 у сандуцима и бурадима 12 у котарицама 6 у балама и цаковима
б)	музички инструменти:		
1	прости од неполитираног, нелакованог дрвета и без металних дирака, као: фруле, гусле, гајде итд. . .	60·—	
2	Клавири, пијанини, хармонијуми, фисхармонике, оргуље	Од комада 100·—	
	Верглови	100 *кгр.* 40·—	23 у сандуцима и бурадима 9 у балама
3	Сви остали музички инструменти ма од каквог материјала, а и они из бр. 52, б, 1, ако су од политираног или лакованог дрвета и с металним диркама	100·—	
53	Предмети за науку, књижевност и вештину, као: књиге, новине, мапе, глобуси, ноте и други списи; цртежи, живописи, слике, изрези и штампане слике у боји, ма на каквом материјалу, и без повеза или само прошивени, неурамљени, неприлепљени; на картону; платну или другој материји	Слободно	
54	Ручно оружје без разлике, као: пушке, пиштољи, револвери, сабље, мачеви, јатагани, ханџари, рапири, тесаци итд.	70·—	15 у сандуцима и бурадима 10 у котарицама 5 у балама и цаковима
	XV-о, Памук, кудеља, лан и друга биљна влакна		
56 *а)*	Отпаци од памука	5·—	
	Памук сиров или гребенан	9·—	6 у балама
б)	Предива од памука, проста или усукана, па и за детаљну продају удешена:		
1	сирова или бељена, необојена, без свезе са другим материјалима:		
	α, до № 30-е енглеске	18·—	
	β, преко № 30-е енглеске	27·—	20 у сандуцима и бурадима 12 у котарицама 5 у балама и цаковима
2	обојена или штампана:		
	α, до № 30-е енглеске	23·—	
	β, преко № 30-е енглеске	33·—	

Nr. des serbischen Generaltarifes vom 2/14. April 1892.	BENENNUNG DER GEGENSTÄNDE	ZOLLSATZ Dinar Para	Taraabzüge in Percenten des Bruttogewichtes
		100 *kg*	
	Gruppe XIII. Maschinen, Instrumente, wissenschaftliche Gegenstände und Waffen		
51	Maschinen:		
	Maschinen und Maschinentheile aus Metallen, Holz oder irgend einem anderen gemeinen Materiale für Industrie, Gewerbe, Landwirtschaft, Brauereien und Destillerien. Transport zu Wasser und zu Lande, Bäder und andere ähnliche Zwecke; auch Näh,- Strick -und Stickmaschinen, Feuerspritzen und dazu gehörige Requisiten	frei	
52	Instrumente und Apparate:	100 *kg.*	
a)	Astronomische, optische, mathematische, mechanische, medizinische, chirurgische, physikalische und sonstige Instrumente zu verschiedenem wissenschaftlichen Gebrauch und für Laboratorien . .	50.—	20 in Kisten und Fässern, 12 in Körben, 6 in Ballen und Säcken
b)	Musikalische:		
1	einfache, aus unpolirtem unlackirtem Holz und ohne metallene Stimmschlüssel, wie: Flöten, Guslas, Dudelsäcke etc.	60.—	
2	Pianos, Pianinos Harmoniums, Phisharmonikas, Kirchenorgeln	per Stück 100.—	
	Drehorgeln	100 *kg.* 40.—	
3	Alle anderen musikalischen Instrumente aus jedem Materiale, ferner die unter Nr. 52 b) 1 genannten, wenn sie aus polirtem oder lackirtem Holz verfertigt und mit metallenen Stimmschlüsseln versehen sind	100.—	23 in Kisten und Fässern, 9 in Ballen
53	Wissenschaftliche, literarische und Kunstgegenstände, wie: Bücher, Zeitschriften, Landkarten, Erdgloben, Noten und andere geschriebene Hefte; Zeichnungen, Malereien, Gemälde, Stiche und Farbendruckbilder, auf irgend welchem Materiale, und zwar uneingebunden oder nur geheftet, uneingerahmt, unaufgezogen etc.	frei	
54	Handwaffen aller Art, wie: Flinten, Pistolen, Revolver, Säbel, Degen, Yatagans, Handschars, Rapiere, Bajonnette etc.	100 *kg.* 70.—	15 in Kisten und Fässern 10 in Körben, 5 in Ballen und Säcken
	Gruppe XV. Baumwolle, Hanf, Flachs und andere vegetabilische Spinnstofe		
56 *a*)	Baumwollabfälle	5.—	
	Baumwolle, roh oder kardätscht	9.—	6 in Ballen
b)	Baumwollgarne, einfach oder gezwirnt, auch in Detailadjustirung:		
1	roh oder gebleicht, nicht gefärbt, nicht in Verbindung mit anderen Materialien:		
	α) bis Nr. 30 englisch	18.—	20 in Kisten und Fässern, 12 in Körben, 5 in Ballen und Säcken
	β) über Nr. 30 englisch	27.—	
2	gefärbt oder bedruckt:		
	α) bis Nr. 30 englisch	23.—	
	β) über Nr. 30 englisch	33.—	

Број српске опште царинске тарифе од 1. апр. 1892.	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		100 *кгр.*	
	Примедба: Конци за шивење удешени за детаљну продају на калемима, картицама итп., спадају према своме својству под бр. 56, б, 1, *β*, или 2, *β*.		
	у свези са концем од простих метала	50·—	
в)	Тканине и други памучни штофови:		
1	Порхет (молтон) и друге сличне материје, сирове . .	25·—	
	Све остале, тканине и штофови од памука, особено нетаксиране, сирове	30·—	
	Вата у таблама	9·—	
2	Порхет (молтон) и други слични штофови (калмук итп.), цвилих и дрилих, оксворд, зефир и градл, шекл, т.ј. ткани штофову за постељу у боји или каирани, покривачи и простирке (теписи) без разлике, бељени, обојени, шарено-ткани или штампани .	25·—	
3	Штофови за панталоне и хаљине, пикет и њима сличне тканине; сви ови предмети без разлике, бељени, обојени, шарено-ткани и штампани	35·—	
	Рубље за столове и мараме (џепне, вратне и за главу), шарено-ткани или штампани	55·—	
	Органтини за поставу тканине и бобине круто апретовано (Steifapprets)	25·—	20 у сандуцима и бурадима
	Све остале честе памучне тканине и штофови невезене (изузимајући сомот):		12 у котарицама
	α, бељене	50·—	5 у балама и џаковима
	β, обојене или у боји ткане	60·—	
	γ, штампане	80·—	
4	Фине и лаке тканине и штофови, као: жаконет, линон, муселин, тил за завесе и друге потребе, сомот, све тканине и штофови са утканим шарама подражавајући:		
	α, бељене	80·—	
	β, обојене или у боји ткане	100·—	
	γ, штампане	120·—	
	Примедба: Под бр. 56, в, 4, спадају све памучне тканине и штофови, које су помешане са мало свиле, ради украса, исто тако и све памучне тканине и штофови у свези са другим простим нетекстилним материјалима.		
5	Газ, блонд, машинске чипке, енглески тил, бобине, петине, (изузимајући органтин за поставу и тканине и бобине круто апретоване)	160·—	
57	Кудеља, лан и друга биљна влакна, осим памука:		
б)	Предива (изузимајући ужарију), проста или усукана, па и за детаљну продају удешена:		18 у сандуцима и бурадима
1	сирова, небељена, необојена, без свезе са другим материјалима	12·50	12 у котарицама 5 у балама и џаковима

Nr. des serbischen Generaltarifes vom 2/14. April 1892.	BENENNUNG DER GEGENSTÄNDE	ZOLLSATZ Dinar Para	Taraabzüge in Percenten des Bruttogewichtes
		100 *kg*	
	Anmerkung: Nähfaden, Nähzwirne in Detailadjustirung auf Spulen, Kärtchen u. dgl. fallen, je nach Beschaffenheit, unter Nr. 56 b) 1 β) oder 2 β).		
	in Verbindung mit Fäden aus gemeinen Metallen . .	50·—	
c)	Baumwollwaren:		
1	Barch nt (Molleton) und andere ähnliche Stoffe, roh ·	25·—	
	Alle andere nicht besonders tarifirten Baumwollwaren, roh	30·—	
	Baumwollwatte in Tafeln	9·—	
2	Barchent (Molleton) und andere ähnliche Stoffe (Kalmuk und dgl.), Zwilch und Drillich, Oxforde, Zephyre und Gradl, Schöckl, d. i. farbig gewebte, carrirte Bettzeuge; Decken und Teppiche ohne Unterschied der Erzeugung; alle diese Waren ohne Unterschied, gebleicht gefärbt, buntgewebt oder bedruckt	25·—	
3	Hosenzeuge, Rockstoffe, Piquets und dergleichen Gewebe; alle diese ohne Unterschied gebleicht, gefärbt, buntgewebt oder bedruckt	35·—	
	Tischzeuge und Tücher (Taschen-, Hals- und Kopftücher) buntgewebt oder bedruckt	55·	
	Futterorgandine und Steifapprets	25·—	20 in Kisten und Fässern
	Alle anderen dichten Gewebe aus Baumwolle, nicht bestickt (Sammt ausgenommen):		12 in Körben
	α) gebleicht	50·—	5 in Ballen und Säcken
	β) gefärbt oder farbig gewebt	60·—	
	γ) bedruckt	80·—	
4	Feine und leichte Gewebe aus Baumwolle, wie: Jaconat, Linon, Musselin, Tüll zu Vorhängen und anderem Gebrauch, Sammte, Gewebe mit eingewebten, Stickerei nachahmenden Mustern:		
	α) gebleicht	80·—	
	β) gefärbt oder farbig gewebt	100·—	
	γ) bedruckt	120·—	
	Anmerkung: In Nr. 56 c) 4 gehören alle Baumwollgewebe, welche eine geringe Beimischung von Seide als Aufputz haben, ebenso wie alle Baumwollgewebe in Verbindung mit anderen gemeinen, nicht textilen Materialien.		
5	Gaze, Blonden, Maschinenspitzen, englischer Tüll, Bobbinet, Petinet (mit Ausnahme der Futterorgandine und der Steifapprets).	160·—	
57	Hanf, Flachs und andere vegetabilische Spinnstoffe mit Ausnahme der Baumwolle:		
b)	Garne (mit Ausnahme der Seilerwaren), einfach oder gezwirnt, auch in Detailadjustirung:		18 in Kisten und Fässern 12 in Körben
1	roh, nicht gefärbt, nicht in Verbindung mit anderen Materialien	12.50	5 in Ballen und Säcken

Број српске опште царинске тарифе од 1/14 апр. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		100 *кгр.*	
2	бељена, необојена без свезе са другим материјалима ·	15·—	
	обојена, штампана, или с другим простим материјалима.	25·	
в)	Тканине и штофови:		
1	Платно за џакове и паковање, грубо, као и готови џакови од тога · · · · · · · · · · · · · · · ·	7·50	
	Џакови за шљиве, комад у тежини 1 килограм и више.	4·50	
	Примедба: Предмети споменути под бр. 57, в, 1, као и џвилих за џакове и џакови израђени, под бр. 57, в, 2, могу имати и поједине обојене пруге.		
2	Џвилих за џакове и џакови израђени од њега · · ·	7·50	
	Платно тканине просто (сељачко) и друге сличне дебеле тканине од лана, или кудеље, (као фланк, нумераш, каламајка итд.); џвилих за војничко одело, платно за једрило и друге дебље тканине; све ово и бељено, но необојено · · · · · · · · · · · · ·	15·—	18 у сандуцима и бурадима 12 у котарицама
3	Тканине, споменуте под бр. 57, в, 2, обојене; даље, гради, т. ј. четворни (croisée) платно за постељу, душеке, сламњаче и навлаке за намештаје; конофос и шекл (т.ј. обојено платно за поставу и обојене кариране тканине за постељу); покривачи и простирке (теписи) без разлике · · · · · · · ·	30·—	5 у балама и џаковима
4	Дрил за одело, бељен или у боји ткан · · · · · ·	30·—	
	Остале честе тканине, сирове, бељене, обојене, у боји ткане, штампане, невезене · · · · · · · · ·	65·—	
5	Фине и лаке тканине и штофови, као линон, батист, тил за завесе и друге потребе, па и са утканим шарама на форму веза · · · · · · · · · · ·	150·—	
	Примедба: Под бр. 57, в, 5, спадају све тканине и штофови које су помешане са мало свиле ради украса, као и све тканине и штофови у свези с другим простим, нетекстилним материјалима		
6	Шупљикасте (ретке) тканине, као: машином израђене чипке, енглески тил, бобине или петине, велови и т. д. · · · · · · · · · · · · · · · · · ·	300·—	
г)	Ужарија:		
1	Ужета, једеци, конопци, (на и улари, штрањге итд.) ·	10·—	15 у сандуцима и бурадима 10 у котарицама
2	Остала ужарија (канапи, цеви, колани, ведра, мреже, справе за гашење ватре и гимнастику, итд.) на и у свези са другим простим материјалима · · ·	20·—	3 у балама и џаковима
	XVI-о, Свила		
58 *б)*	Предива од свиле без разлике, на и у свези са простим материјалима · · · · · · · · · · · · · ·	200·—	20 у сандуцима и бурадима 16 у котарицама 8 у балама и џаковима
в)	Тканине и штофови:		
1	Полусвилене, т.ј. израде од свиле или флорет-свиле помешане с памуком, ланом, вуном или другом каквом		

Nr. des serbischen Generaltarifes vom 2/14. April 1892.	BENENNUNG DER GEGENSTÄNDE	ZOLLSATZ Dinar Para	Taraabzüge in Percenten des Bruttogewichtes
		100 *kg*	
2	gebleicht, nicht gefärbt, nicht in Verbindung mit anderen Materialien	15.—	
	gefärbt, bedruckt, oder in Verbindung mit anderen gemeinen Materialien	25.—	
c)	Gewebe:		
1	Sack- und Packstoffe, grobe, sowie fertige Säcke daraus	7.50	
	Pflaumensäcke, schwere, im Gewichte von 1 *kg* und mehr per Stück	4.50	
	Anmerkung: Die zur Nr. 57 c) 1 gehörigen Waren, sowie die zur Nr. 57 c) 2 gehörigen Sackzwilche und Säcke daraus können auch mit einzelnen farbigen Streifen versehen sein.		
2	Sackzwilche und Säcke daraus	7.50	
	Gemeine Hausleinwand und andere ähnliche starke Leinwand aus Flachs oder Hanf (wie Flank, Numerasch, Kalameika u. dgl.); Zwillich für Militärbekleidund, Segelleinen und andere starke Leinengewebe; alle diese auch gebleicht, jedoch nicht gefärbt	15.—	18 in Kisten und Fässern, 12 in Körben, 5 in Ballen und Säcken
3	Die unter Nr. 57 c) 2 genannten Gewebe gefärbt, ferner Gradl, das ist geköperte Leinwand für Bettzeug, Matrazen, Strohsäcke, Möbelüberzüge; Kannefass und Schöckl (das ist gefärbte Futterleinwand und färbige karrirte Bettzeuge); Decken und Teppiche aller Art	30.—	
4	Drille zu Kleidungsstücken, gebleicht oder fabrig gewebt.	30.—	
	Andere dichte Gewebe, roh, gebleicht, gefärbt, farbig gewebt, bedruckt, nicht bestickt	65.—	
5	Feine und leichte Gewebe, wie Linon, Battist, Tüll zu Vorhängen und anderem Gebrauch, auch mit eingewebten, Stickerei nachahmenden Mustern . .	150.—	
	Anmerkung: In Nr. 57 c) 5 gehören alle Gewebe, welche eine geringe Beimischung von Seide als Aufputz haben, ebenso wie alle Gewebe in Verbindung mit anderen gemeinen, nicht textilen Materialien.		
6	Undichte Gewebe, wie: Maschinenspitzen, englischer Tüll, Bobbinet oder Petinet, Schleier etc. . . .	300.—	
d)	Seilerwaren:		
1	Seile, Taue und Stricke (auch Pferdehalfter, Stränge u. dgl.)	10.—	15 in Kisten und Fässern,
2	Andere (Spagat, Schläuche, Gurten, Eimer, Netze, Feuerlösch- und Turnrequisiten u. dgl.), auch in Verbindung mit anderen gemeinen Materialien . .	20.—	10 in Körben 3 in Ballen und Säcken,
	Gruppe XVI, Seide		20 in Kisten und Fässern,
58 *b)*	Seidengarne aller Art, auch in Verbindung mit gemeinen Materialien	200.—	16 in Körben, 8 in Ballen und Säcken
c)	Gewebe:		
1	Halbseidene, d. i. Waren aus Seide oder Floretseide gemischt mit Baumwolle, Leinen, Wolle oder an-		

Број српске опште царинске тарифе од 1/14 апр. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
	животињском длаком, у колико не спадају у групе вунених, памучних, кудељних и ланених итд. тканина, изузимајући предмете именоване под бр. 58, в, 2	100 *кгр.* 250·—	
2	Свилене (па и са украсима од ма каквог другог материјала), изузимајући траке (пантљике)	850·—	
	Свилене пантљике	500·—	20 у сандуцима и бурадима
	Полусвилени сомот	300·—	16 у котарицама
	Полусвилене па и сомотске траке	200·—	8 у балама и цаковима
	Шупљикасте полусвилене материје, као: блонд, велови, енглески тил, чипке итд. или њима слични штофови, мешане са златним, позлаћеним или стакленим концем	450·—	
	XVII-о, Накити и ситнице		
59	Накити мушки и женски, као: прстење, минђуше, гривне, огрлице, ланци за сатове, тепелуци, пафте, дугмета, која се не пришивају, медаљони, накитне игле и брошеви:	1 *кгр.*	
а) 1	Од простих материјала, без разлике израде (тако исто и имитације драгог камења, бисера, злата, платине, сребра, златних предива, слонове кости, корњачине коре, мерџана, граната, карниола, тиркиса и другог полудрагог камења)	1·—	
2	Од простих право позлаћених или посребрених метала без разлике израде	3·—	
	Примедба: Ако су ови предмети само од чести право позлаћени или посребрени, спадају под бр. 59, а, 1.		
б) 1	Од сребра и алуминија	15·—	
2	Од седефа, морске пене, слонове кости и корњачине коре	5·—	20 у сандуцима и бурадима
в) 1	Од ћилибара и ћилибарске масе	5·—	12 у котарицама
2	Од људске косе, мерџана, граната, карниола, тиркиса и другог полудрагог камења	20·—	6 у балама и цаковима
г)	Од злата, платине, драгог камења и правог бисера . .	25·—	
д)	Вештачко цвеће:		
1	Од простих материјала, без свезе или са врло мало тканих и плетених (виркованих) предмета . . .	—·80	
2	Од тканих и плетених (виркованих) предмета:		
	α, надгробни венци	—·80	
	β, остало	3·—	
3	Остало неспоменуто под 1 и 2	Као накит	

Nr. des serbischen Generaltarifes vom 21/4 April 1892.		BENENNUNG DER GEGENSTÄNDE	ZOLLSATZ Dinar Para	Taraabzüge in Percenten des Bruttogewichtes
			100 *kg*	
		deren Thierhaaren, soferne dieselben nicht unter die Grupe der Wollen-, Baumwollen-, Hanf-, Flachs- etc. Gewebe gehören, mit Ausnahme der in Nr. 58 c) 2 benannten Gegenstände	250.—	
	2	Ganzseidene (auch mit Aufputz von irgend einem anderen Material) mit Ausnahme der Bänder . .	850.—	20 in Kisten und Fässern,
		Ganzseidene Bänder	500.—	16 in Körben,
		Halbseidene Sammte	300.—	8 in Ballen und Säcken
		Halbseidene Bänder, auch aus Sammt	200.—	
		Undichte halbseidene Stoffe, wie: Blonden, Schleier, englischer Tüll, Spitzen etc. oder dergleichen mit goldenen, vergoldeten oder Glasfäden gemischte Gewebe	450.—	
		Gruppe XVII, Schmuckgegenstände und Kurzwaren		
59		Schmuckgegenstände für Herren und Frauen, wie: Ringe, Ohrgehänge, Armbänder, Hals- und Uhrketten, Haarschmuck (Tepeluk), Agraffen, Schmuckknöpfe, nicht zum Annähen geeignete, Medaillons-Schmucknadeln und Brochen:		
a)	1	Aus gemeinen Materialien, ohne Unterschied der Bearbeitung (ebenso aus Imitationen von Edelsteinen, Perlen, Gold, Platina, Silber, goldenen Gespinnsten, Elfenbein, Schildpatt, Korallen, Granaten, Karneol, Türkis und anderen Halbedelsteinen) .	1 *kg* 1.—	
	2	Aus gemeinen, echt vergoldeten oder versilberten Metallen ohne Unterschied der Bearbeitung . . .	3.—	
		Anmerkung: Derlei Gegenstände, nur theilweise echt vergoldet oder versilbert, fallen unter Nr. 59 a) 1.		
b)	1	Aus Silber und Aluminium	15.—	
	2	Aus Perlmutter, Meerschaum, Elfenbein und Schildpatt.	5.—	20 in Kisten und Fässern,
c)	1	Aus Bernstein und Bernsteinmasse	5.—	12 in Körben,
	2	Aus Menschenhaar, Korallen, Granaten, Karneol, Türkis und anderen Halbedelsteinen	20.—	6 in Ballen und Säcken
d)		Aus Gold, Platin, Edelsteinen und Perlen	25.—	
e)		Künstliche Blumen:		
	1	Aus gemeinen Materialien, ohne oder nur in geringer Verbindung mit Webe- und Wirkwaren . . .	—.80	
	2	Aus Webe- und Wirkwaren:		
		α) Grabkränze	—.80	
		β) andere	3.—	
	3	Andere	wie Smuckgegenstände	

Број српске опште царинске тарифе од 1/14 апр. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
60	Шик у жици и предиву (тел), макарател, шљокице, шик у трачицама, шик уковрчен у жицама, шик увијен у ресама, телеј и варак, жуто шамата тенеће и бело шамата тенеће:		
а)	Од простих метала	—·75	
	Примедба: Овде спада и прашак за бронзирање.		
б)	Од право посребрених или позлаћених метала	2·—	
в)	Од драгоцених метала	10·—	
61	Ситнице:		
а)	Од простог камења, стакла, порцелана, штајнгута, иловаче, лаве, мозаика и гипса, воска, стеарина, парафина, цересина и друге њима сличне смесе, без разлике израде, у свези или без свезе с простим материјалима	—·30	
	Као ситнице под овим бројем имају да се таксирају само: вештачко воће од воска и сличне смесе; статуице, фигурице и сличне ситне пошурице за собне украсе (Nippetischgegenstände), даље луле (изузимајући земљане луле), ружице за завесе, литофаније, мење за часовнике (Zifferblätter), оптичка стакла (сочито), стакла за џепне сатове, вештачке очи од стакла. Изузетно спадају овде још и претискачи за писма, свећњаци, дивити итп. пластичке израде од алабастра, мермера, комад у тежини испод 5 клгр.		20 у сандуцима и бурадима
б) 1	Ситнице од артије, папендекла, картонске смесе или папирмашеа, без разлике израде, у свези или без свезе са другим простим материјалима	—·65	16 у котарињама 6 у балама и џаковима
	Као ситнице под овим бројем имају да се таксирају само: албуми, записници, бележници, (изузимајући оне, повезане у артији, у увоштеном или књиговезачком платну), брисаљке, лепезе, ваљци, упијачи, печати од артије, књиге за цртеже, кесе за ношење артије, кутије (Etuis), футроле; даље дуванске кутије, догледи (перспективи) обвијени артијом, рамови, ручна огледала, дугмета, муштикле, томболе и јастучићи за игле, фигурице и сличне ситне пошурице за собне украсе.		
2	Луксузне израде од артије, па и у свези с другим простим материјалима	1·50	
	Као луксузне израде од артије имају да се таксирају само: котиљонски ордени и томе слични карневалски предмети, лампијон од артије, слике за преваћивање, честитке у картама, јеловници у картама (Menucarten), кутије за бонбоне итп., украшени са бојадисаним сликама, шарама, чипкама од артије итп.; све то изузетно може бити од чести украшено и са свилом.		
в) 1	Ситнице од дрвета, прућа и другог простог биља (изузимајући оне под 2. овог тарифног броја нарочито споменуте), без разлике израде, у свези или без свезе са другим простим материјалима	—·60	

Nr. des serbischen Generaltarifes vom 2/14. April 1892.		BENENNUNG DER GEGENSTÄNDE	ZOLLSATZ Dinar Para	Taraabzüge in Percenten des Bruttogewichtes
			1 *kg*	
60		Leonischer Draht, leonische Gespinnste, Plätte, Flitter, Lahn, Kraus, Bouillons, Blattmetall, Rauschgold und Rauschsilber:		
	a)	Aus unedlen Metallen	—.75	
		Anmerkung: Hieher gehört auch Bronzepulver.		
	b)	Aus echt versilberten oder vergoldeten Metallen . .	2.—	
	c)	Aus edlen Metallen	10.—	
61		Kurzwaren:		
	a)	aus gemeinen Steinen, Glas, Porzellan, Steingut, Thon, Lava, Mosaik und Gyps, Wachs, Stearin, Paraffin, Ceresin und anderen dergleichen Compositionen, ohne Unterschied der Bearbeitung, in oder ohne Verbindung mit gemeinen Materialien	—.30	
		Als Kurzwaren dieser Nummer sind nur zu tarifiren: Künstliche Früchte aus Wachs und ähnlichen Compositionen; Statuetten, Figürchen und ähnliche kleine Nippetischgegenstände, ferner Tabakpfeifen (mit Ausnahme der irdenen Pfeifen), Vorhängerosetten; Lithophanien, Zifferblätter, optische Linsen, Gläser für Taschenuhren, künstliche Glasaugen. Ausnahmsweise gehören hieher auch Briefbeschwerer, Leuchter, Tintenfässer u dgl. plastische Arbeiten aus Alabaster und Marmor im Einzelgewichte unter 5 *kg*.		20 in Kisten und Fässern,
	b) 1	Kurzwaren aus Papier, Pappendeckel, Pappmasse oder Papiermaché, ohne Unterschied der Bearbeitung, in oder ohne Verbindung mit anderen gemeinen Materialien	—.65	12 in Körben, 6 in Ballen und Säcken
		Als Kurzwaren dieser Nummer sind nur zu tarifiren: Albums, Notizbücher (ausgenommen die in Papier, Wachsleinwand oder Buchbinderleinwand gebundenen), Papierwischer, Fächer, Löschrollen, Siegelblättchen, Skizzenbücher, Mappen, Etuis, Futterale; ferner Tabakdosen, Perspective in Fassungen aus Papier, Rahmen, Handspiegel, Knöpfe, Cigarrenspitzen, Tombolaspiele und Nähkissen, Figürchen und ähnliche kleine Nippetischgegenstände.		
	2	Luxuspapeterie auch in Verbindung mit anderen gemeinem Materialien	1.50	
		Als Luxuspapeterie sind nur zu tarifiren: Cotillonorden u. dgl. Carnevalsartikel, Papierlampions, Abziehbilder, Gratulationskarten, Menukarten, Bonbonnièren u. dgl. mit farbigen Bildern, Malereien, Spitzenpapier etc. ausgestattet; dieselben können ausnahmsweise auch theilweise mit Seide ausgestattet sein.		
	c) 1	Kurzwaren aus Holz, Flechtarbeit und anderen gemeinen Pflanzenstoffen (mit Ausnahme der unter 2 dieser Tarifnummer besonders benannten), ohne Unterschied der Bearbeitung, in oder ohne Verbindung mit anderen gemeinen Materialien . .	—.60	

Број српске опште царинске тарифе од 1/14 апр. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		1 *кгр.*	
2	Као ситнице под овим бројем имају да се таксирају само: брда за ткиво, зупци за брда, шкрипушке (точкићи) за разбоје, чунци, увлаке, кутије, закачке или шиваћи јастучићи (Nähkissen), ручна огледала, рамови за фотографије, молерске палете, писаљке (плајвази) у дрвету црне и у боји; кегле и такови за биљаре, лепезе, ленири, цолштоци, метрови и визири мале за канцеларије и за цртање; дугмета (изузимајући дугмета за накит, која се не прешивају); штампарски украси; ножеви за књиговесце (Falzbeine), каније за ножеве, игленице, кобилице или коњици за виолине, четке и кичице у дрвету усађене, крстићи, фигурице и сличне ситне пошурице за собне украсе; томболе, шах и домине (на и са кошћу састављене); луле, чибуци, муштикле за цигаре и цигарете; штапови, дршке за кишобране; бичеви и корбачи; фине кашике и виљушке; котаричарске луксузне израде монтиране са тканом и плетеном робом (котарчице за рад, кутије за бонбоне и сличне ситније пошурице за собне украсе).		
2	Све под 1 именоване ситнице од дрвета са фино уметнутим (intarsirter oder Boule-Arbeit) радом . .	1·—	
г) 1	Ситнице од гвожђа, челика, бакра, месинга, томбака, бронзе, олова, калаја, британике, цинка и смесе од њих; без разлике израде, у свези или без свезе са другим простим материјалима:		
	α) Ножарске израде, као ножеви и виљушке асталске на и са дршком од ових метала или од дрвета, порцелана, стакла, костију, рогова и од имитације слонове кости и корњачине коре; накитна дугмета која се прешивају); укоснице (изузимајући игле за накит) на и позлаћене и посребрене; игле за шнирање, ушице, алчице, копче и прећице	—·35	20 у сандуцима и бурадима 12 у котарицама 6 у балама и џаковима
	β) Остале израде	—·45	
	Као ситнице под *β*, имају се таксирати само: звонца за столове и канцеларије; џепни и путнички писаћи прибор; пера за писање, ћинћуве или перле од челика, кључићи за сатове; удице; кукице и ланчићи за кључеве; напрсци; мамузе; корпице и литари за псе; шеталице, мење за џепне и дуварске столове; тантузи или бенци (Spielmarken); каније за ножеве; муштикле за цигаре и цигарете; луле; џепни фењери, кутије (футроле); рогови за барут; планжете (дашчице за мидере) готове са ушицама и дугметима; игленице и перонице, дуванске кутије, кресива џепна; печати; ленири мањи за канцеларије и цртање; прибор за писаћи сто; фигурице и сличне ситне пошурице за собне украсе.		
	Ситнице од алпаке, паквона и никла, без разлике израде, у свези или без свезе са другим простим материјалима	1·20	
	Као ситнице под овим бројем имају да се таксирају само: ножеви и виљушке с дршкама од алпаке, паквона и никла, као и сви под 1) именовани предмети од алпаке, паквона и никла.		

Nr. des serbischen Generaltarifes vom 2/14 April 1892.	BENENNUNG DER GEGEOSTÄNDE	ZOLLSATZ Dirar Para	Taraabzüge in Percenten des Bruttogewichtes
		1 *kg*	
	Als Kurzwaren dieser Nummer sind nur zu tarifiren: Weberkämme, Weberzähne, Weberräder, Weberschiffe; Federstiele; Dosen; Nähkissen, Handspiegel, Photographierahmen, Malerpaletten; Blei- und Farbstifte in Holzfassung; Billardkegel und Billardqueues; Fächer, Lineale, Zoll-, Visir- und Massstäbe, kleine, für den Bureaugebrauch und zum Zeichnen; Knöpfe (mit Ausnahme der Schmuckknöpfe, welche nicht zum Annähen geeignet sind); Buchdruckereiverzierungen; Falzbeine; Messerscheiden (Kanien); Nadelbüchsen; Geigensättel; Bürsten und Pinsel mit Holz montirt; Kreuzchen, Figürchen und ähnliche kleine Nippetischgegenstände; Tombola-, Schach- und Dominospiele (auch mit Bein belegt); Pfeifen, Pfeifenrohre, Cigarren- und Cigarrettenspitzen; Spazierstöcke, Regenschirmgestelle; Peitschen und Reitgerten; Löffel und Gabeln für den feineren Tafelgebrauch; Korbflechterwaren mit Webe- und Wirkwaren montirt, zum Luxusgebrauch (Arbeitskörbchen, Bouquethälter, Bonbonnièren und ähnliche kleine Nippetischgegenstände).		
2	Die unter 1 genannten Kurzwaren aus Holz mit fein eingelegter (intarsirter oder Boule-) Arbeit . .	1.—	
d) 1	Kurzwaren aus Eisen, Stahl, Kupfer, Messing, Tombak, Bronze, Blei, Zinn, Britanniametall, Zink u. Legirungen daraus, ohne Rücksicht auf die Bearbeitung, in oder ohne Verbindung mit anderen gemeinen Materialien:		
	α) Messerschmiedwaren und Essbestecke (Messer und Gabeln) auch mit Griffen aus diesen Metallen oder aus Holz, Porzellan, Glas, Bein, Horn, Elfenbein- und Schildpattimitationen; Metallknöpfe (mit Ausnahme der Schmuckknöpfe, welche nicht zum Annähen geeignet sind); Näh-, Strick- Stick- Steck- und Haarnadeln (mit Ausnahme der Schmucknadeln, auch vergoldet oder versilbert; Schnürstifte, Ösen, Ringe, Hafteln und Schnallen . . .	—.35	20 in Kisten und Fässern, 12 in Körben, 6 in Ballen und Säcken
	β) andere	—.45	
	Als Kurzwaren der Position *β* sind nur zu tarifiren: Kleine Glocken für Tisch- und Bureaugebrauch; Taschen- und Reiseschreibzeuge; Schreibfedern, Stahlperlen, Uhrschlüssel, Fischangeln, Schlüsselhacken und Kettchen, Fingerhüte; Sporen; Maulkörbe und Halsbänder für Hunde; Uhrenpendel, Zifferblätter für Taschen- und Wanduhren; Spielmarken; Messerscheiden (Kanien); Cigarren- und Cigarrettenspitzen, Pfeifen; Taschenlaternen; Etuis (Futterale); Pulverhörner; Planchettes, fertige, mit Ösen und Knöpfen; Nadel- und Schreibfederbüchschen, Tabakdosen, Taschenfeuerzeuge; Petschafte, Lineale, kleinere für Bureaux und zum Zeichnen, Schreibtischgarnituren, Figürchen und ähnliche kleine Nippetischgegenstände.		
2	Kurzwaren aus Alpacca, Packfong und Nickel, ohne Rücksicht auf die Bearbeitung, in oder ohne Verbindung mit anderen gemeinen Materialien .	1.20	
	Als Kurzwaren dieser Nummer sind nur zu tarifiren: Messer und Gabeln mit Griffen aus Alpacca, Packfong und Nickel, ferner die unter 1 genanten Gegenstände, wenn sie aus Packfong und Nickel hergestellt sind.		

Број српске опште царинске тарифе од 11. апр. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		1 *кгр.*	
	Примедба: Под израдама од никла ваља разумети израде од чистог никла или од његове смесе; а ако су само поникловане таксираће се према њиховом иначе својству.		
3	Ситнице именоване под Бр. 61, г, 1, право посребрене или позлаћене	2·—	
	Примедба: Исти предмети само од чести право позлаћени или посребрени спадају под Бр. 61, г, 1.		
4	Ситнице именоване у Бр. 61, г, 2, право посребрене или позлаћене	2·50	
	Примедба: Исти предмети само од често право позлаћени или посребрени спадају под Бр. 61, г, 2.		
д)	Ситнице од костиjу, рогова, каучука ма и чврстог, гутаперке, тврде гуме, целулоида и тиме сличне смесе, без разлике израде, у свези или без свезе с другим простим материјалима:		
1	Дугмета (изузимајући дугмета за накит, која се не пресивају)	—·60	
2	Остале ситнице	1·—	20 у сандуцима и бурадима
	Као ситнице под овим бројем имају да се таксирају само: четкарске израде монтиране са горе наведеним материјалима; чешљеви; чибуци; муштикле за цигаре и цигарете; лонте за биљаре, шах, домине, кегле за биљаре, дуванске кутије, кутијце, фигурице и сличне ситне пошурице за собне украсе; лепезе, бичеви и корбачи са дршкама од ових материјала; гуме за брисање, рогови за барут, цолштуци, чачкалице, рамови, печати; планжете (за мидере) готове са ушицама и дугметима; прибор за писаћи сто; штапови или дршке за штапове од споменутих материјала; виљушке, сисаљке за цуцле. Ту спадају сви ти предмети од именованих материјала и онда, кад су они подражавани слоновој кости, корњачиној кори итд.		12 у котарицама 6 у балама и пакловима
	Ситнице од чињене коже или коже с длаком, без разлике израде, у свези или без свезе с другим простим материјалима	1·60	
	Као ситнице под овим бројем имају се таксирати само: луксузне израде од коже (кутије за цигаре и цигарете, новчаници, буђелари, портфељи за столове и цепни; лепезе, брисаљке кожне; касете или кутијце од коже или с кожом превучене; појаси женски; све то и са оковом од простих, позлаћених или посребрених метала или с поставом и томе сличним домецима од свиле.		
	Примедба: Предмети нарочито неспоменути у претходним одредбама од *а*, — *ђ*, не ће се узимати као ситнице него као израде оних тарифских група, којима оне припадају по свом главном материјалу, из кога су састављене.		

Nr. des serbischen Generaltarifes vom 2|14 April 1892.	BENENNUNG DER GEGENSTÄNDE	ZOLLSATZ Dinar Para	Taraabzüge in Percenten des Bruttogewichtes
		1 *kg*	
	Anmerkung: Unter Waren aus Nickel werden die aus reinem Nickel oder aus Nickellegirungen hergestellten verstanden, während die bloss vernickelten Gegenstände ihrer sonstigen Beschaffenheit nach zu tarifiren sind.		
3	Kurzwaren der Nr. 61 d) 1, wenn sie echt versilbert oder vergoldet sind	2.—	
	Anmerkung: Derlei Gegenstände nur theilweise echt vergoldet oder versilbert, fallen unter Nr. 61 d) 1.		
4	Kurzwaren der Nr. 61 d) 2, wenn sie echt versilbert oder vergoldet sind	2.50	
	Anmerkung: Derlei Gegenstände, nur theilweise echt vergoldet oder versilbert, fallen unter Nr. 61 d) 2.		
e)	Kurzwaren aus Bein, Horn, Kautschuck, Guttapercha, Hartgummi, Celluloid u. dgl. Compositionen, ohne Rücksicht auf die Bearbeitung, in oder ohne Verbindung mit anderen gemeinen Materialien:		
1	Knöpfe (mit Ausnahme der Schmuckknöpfe, welche nicht zum Annähen geeignet sind)	—.60	
2	Andere	1.—	20 in Kisten und Fässern, 12 in Körben, 6 in Ballen und Säcken
	Als Kurzwaren dieser Nummer sind nur zu tarifiren: Knöpfe (mit Ausnahme der Schmuckknöpfe, welche nicht zum Annähen geeignet sind); Bürstenbinderwaren, welche mit den oben genannten Stoffen montirt sind; Kämme; Pfeifenmundstücke, Cigarren- und Cigarrettenspitzen; Billardkugeln, Schach- und Dominospiele, Billardkegel; Tabakdosen, Büchschen; Figürchen und ähnliche kleine Nippetischgegenstände; Fächer, Peitschen und Reitgerten mit Griffen aus diesen Materialien; Radirgummi, Pulverhörner, Zollstäbe, Zahnstocher, Rahmen, Petschafte; Planchettes, fertige, mit Ösen und Knöpfen; Schreibtischrequisiten, Spazierstöcke aus den obgenannten Materialien allein, sowie Stockgriffe aus denselben; Gabeln; Mundstücke für Saugflaschen. Hieher gehören die genannten Artikel aus den oben angeführten Stoffen, auch wenn dieselben Elfenbein, Schildpatt etc. imitiren		
f)	Kurzwaren aus Leder oder behaarten Fellen, ohne Rücksicht auf die Bearbeitung, in oder ohne Verbindung mit anderen gemeinen Materialien . . .	1.60	
	Als Kurzwaren dieser Nummer sind nur zu tarifiren: Ledergalanteriewaren (Cigarren- und Cigarrettentaschen, Portemonnaies, Brieftaschen, Mappen, Portefeuilles); Fächer; Lederwischer; Cassetten oder Etuis aus Leder oder mit Leder überzogen; Damengürtel; dieselben können auch mit Beschlägen aus unedlen, vergoldeten, oder versilberten Metallen oder mit Futter und dergleichen Zuthaten von Seide versehen sein.		
	Anmerkung: Die in den vorstehenden Positionen a) bis f) nicht besonders aufgeführten Gegenstände sind nicht als Kurzwaren, sondern als Waren jener Tarifgruppen zu behandeln, welchen sie nach dem Materiale ihres Hauptbestandtheiles angehören.		

Број сриске опште царинске тарифе од 1/14 апр. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		1 *кгр.*	
е)	Ситнице од ткане и плетене (вирковане) робе, у свези с простим материјалима; без разлике израде, у колико не спадају под групу XVIII-ту и у колико нису посебице таксиране.		
1	Од свиле или полусвиле или од златних или сребрних жица	2·40	
2	Остале	—·80	
	Као ситнице под овим бројем имају да се таксирају само: јастучићи за мирисе и тоалете, лепезе, кутије за наките, новчаници, дуванске кесе.		
ж)	Наочари, догледи, лупе, штекери, цвикери:		
1	Са оковом од простих метала или других простих материјала	3·—	
2	Са оковом од сребра; право посребрених или позлаћених метала, алуминија, слонове кости, корњачине коре, седефа	8·—	
3	Са оковом од злата и платине	20·—	
з)	Играчке дечије без разлике	—·35	
и)	Сатови пендл, шварцвалдски и други дуварски сатови без разлике, па и сатови по америчанској системи	—·50	20 у сандуцима и бурадима
ј)	Израде од седефа, ћилибара, подражаваног ћилибара, корњачине коре, слонове кости, морске пене и њихових имитација, у свези или без свезе са другим материјалима:		12 у котарицама 6 у балама и цаковима
1	Седефска дугмета (изузимајући дугмета која се не пресшивају)	1·50	
2	Остале	3·—	
	Овде спадају нарочито лопте и кегле за биљаре, ножеви и виљушке с дршкама од ових материјала; лепезе; прибор за пушаче; четке и чешљеви од ових материјала или с њима монтирани; фигуре за шах, домине, бенци или тантузи; фигурице и сличне ситне украсне пошурице: иглењице, новчаници, кутије за накит, чачкалице, пређице, штапови и дршке за штапове искључиво од самих напред речених материјала као и дршке за штапове од њих.		
	Примедба: Код прибора за пушаче кад је у свези са ћилибаром или имитацијом од ћилибара, царинiће се делови од ћилибара (па и од имитације његове) особено, по одредби Бр. 61, *ј*, 2. С осталим саставним деловима поступиће се по својству материјала, од чега су.		
к)	Све напред именоване ситнице од простих материјала, у свези са финим материјалима или са златом или платином	2·—	

Nr. des serbischen Generaltarifes vom 2/14. April 1892.		BENENNUNG DER GEGENSTÄNDE	ZOLLSATZ Dinar Para	Taraabzüge in Percenten des Bruttogewichtes
			1 *kg*	
g)		Kurzwaren aus Webe-und Wirkwaren, in Verbindung mit gemeinen Materialien, ohne Rücksicht auf die Bearbeitung, soweit dieselben nicht zur Gruppe XVIII gehören und nicht speciell tarifirt sind:		
	1	Aus Seide oder Halbseide oder aus Gold-oder Silberfäden gewirkt	2.40	
	2	Andere	—.80	
		Als Kurzwaren dieser Nummer sind nur zu tarifiren: Fächer, Riech- und Toilettepölster, Schmucketuis, Portemonnaies, Tabakbeutel.		
h)		Augengläser, Brillen, Operngucker, Loupen, Stecher, Zwicker:		
	1	Mit Fassung aus gemeinen Metallen oder anderen gemeinen Materialien	3.—	
	2	Mit Fassung aus Silber, echt versilberten oder vergoldeten Metallen, Aluminium, Elfenbein, Schildpatt Perlmutter	8.—	
	3	Mit Fassung aus Gold und Platina	20.—	
i)		Kinderspielzeug aller Art	—.35	
j)		Pendel-, Schwarzwälder- und andere Wanduhren aller Art, ferner Uhren nach amerikanischem System.	—.50	20 in Kisten und Fässern,
k)		Waren aus Perlmutter, Bernstein, Bernsteinmasse, Schildpatt, Elfenbein, Meerschaum und dessen Imitationen, in oder ohne Verbindung mit anderen Materialien:		12 in Körben, 6 in Ballen und Säcken
	1	Perlmutterknöpfe (mit Ausnahme der Schmuckknöpfe, welche nicht zum Annähen geeignet sind) . .	1.50	
	2	Andere	3.—	
		Hieher gehören insbesondere Billardballen, Billardkegel; Messer und Gabeln mit Griffen aus diesen Materialien; Fächer; Raucherartikel; Bürsten und Kämme aus diesen Materialien oder damit montirt; Schachfiguren, Domino-Spiele, Spielmarken, Figürchen und ähnliche kleine Nippetischgegenstände; Nadelbüchschen, Portemonnaies, Schmucketuis, Zahnstocher, Schnallen, Spazierstöcke aus den obgenannten Materialien allein, sowie Stockgriffe aus denselben.		
		Anmerkung: Bei Raucherartikeln, welche mit Bernstein oder Bersteinimitation verbunden sind, werden die Theile aus Bernstein (auch Bernsteinimitation) separat nach Nr. 61 k) 2 verzollt. Die anderen Bestandtheile werden nach Beschaffenheit des Materiales, aus welchem sie bestehen, behandelt.		
l)		Alle vorstehend benannten Kurzwaren aus gemeinen Materialien in Verbindung mit feinen Materialien oder mit Gold oder Platina	2.—	

Број српске опште царинске тарифе од 1/14 апр. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		1 *кгр.*	
л)	Израде од сребра и алуминијума, па и са правом позлатом или у свези са другим материјалима или са златом или платином	10·—	
љ)	Израде од мерцана, ахата, карниола и другог полудрагог камења, у свези или без свезе са другим материјалима или са златом или платином . . .	15·—	
м)	Израде од злата, платине, драгог камења и правога бисера	25·—	
	XVIII-о, Шивена роба, везови и плетена роба		
62 *из а) б и в)*	На одело и другу шивену робу, где се разуме и рубље, наплаћиваће се толико царине колико се плаћа на материју које има највише с лица а уз то још 50 од сто.	100 *кгр.*	
из а)	Од филца	55·—	
	Сви остали предмети из Бр. 62, а.	40·—	
из б)	Тракарске (пантљичарске) преплетарске, плетарске, позаментирске (казаске) и дугметарске израде:		
	Вунене	100·—	
	Памучне	80·—	
	Ланене	80·—	20 у сандуцима и бурадима
	Примедба: Прости шавови и поруби на израдама ове врсте не ће се узимати у обзир при царињењу		12 у котарицама
	Везови:		6 у балама и цаковима
	памучни, вунени или ланени	300·—	
	Чипке, руком рађене	150·—	
	Кишобрани и сунцобрани од ма каквих материјала само не од свиле	од комада 30·—	
	Примедба: Ови кишобрани и сунцобрани могу бити и са свиленим порубима (бордурама).		
	Шешири голи неопремљени (непостављени, неопшивени, ненакићени) мушки и женски, без разлике материјала, изузимајући шешире свилене	100 *кгр.* 160·—	
	Шешири мушки, опремљени без разлике материјала и украса, изузимајући шешире свилене (цилиндре).	230·—	
	Шешири женски, опремљени без разлике материјала и украса, изузимајући оне од Бр.62, в, 1.	280·—	
	Примедба: Шешири, које према својем облику и изради могу носити и мушки и женске царинице се као мушки шешири.		
	Хируршке утеге, изузимајући утеге од свиле и коже	80·—	
	Фесови са кићанкама или без кићанака, које могу бити и свилене	90·—	

Nr. des serbischen Generaltarifes vom 2/14. April 1892.	BENENNUNG DER GEGENSTÄNDE	ZOLLSATZ Dinar Para	Taraabzüge in Percenten des Bruttogewichtes
		1 *kg*	
m)	Waren aus Silber und Aluminium, auch echt vergoldet oder in Verbindung mit anderen Materialien oder mit Gold oder Platina	10.—	
n)	Waren aus Korallen, Achat, Carneol und anderen Halbedelsteinen, in oder ohne Verbindung mit anderen Materialien oder mit Gold oder Platina .	15.—	
o)	Waren aus Gold, Platina, Edelsteinen und echten Perlen	25.—	
	Gruppe XVIII. Nähtereiwaren, Stickereien und Wirkwaren		
62 aus *a*) *b*) u. *c*)	Kleidungen und andere Confectionen (mit Einschluss der Wäsche) werden nach dem an der Aussenseite der Menge nach vorherrschenden Grundstoff mit einem Zuschlage von 50 Procent vom vertragsmässigen Zollsatze für den Grundstoff verzollt.		
		100 *kg*	
aus *a*)	Ordinäre Bauernhüte aus Filz	55.—	
	Alle anderen Gegenstände der Nr. 62 a)	40.—	
aus *b*)	Band-, Wirk- und Strumpf-, Posamentier- und Knopfwaren:		
	aus Wolle	100.—	
	aus Baumwolle	80.—	20 in Kisten und Fässern,
	aus Leinen	80.—	12 in Körben,
	Anmerkung: Einfache Nähte und Säume bei den hieher gehörigen Waren bleiben bei der Tarifirung ausser Betracht.		6 in Ballen und Säcken
	Stickereien:		
	auf Baumwolle, Wolle oder Leinen	300.—	
	Spitzen, handgeklöppelte	150.—	
	Regen- und Sonnenschirme mit anderem Überzuge als aus Seide.	per Stück —.30	
	Anmerkung: Die hieher gehörigen Schirme können auch mit seidenen Borduren versehen sein.		
	Hüte, ungarnirte, für Herren oder Damen, ohne Unterschied des Materiales, mit Ausnahme von Seidenhüten	100 *kg* 160.—	
	Herrenhüte, fertig ausgerüstet, ohne Unterschied des Materiales und des Aufputzes, mit Ausnahme von Seidenhüten (Cylinder)	230.—	
	Damenhüte, fertig ausgerüstet, ohne Unterschied des Materiales und des Aufputzes, mit Ausnahme der unter Nr. 62 c) 1 tarifirten	280.—	
	Anmerkung: Hüte, welche ihrer Form und Ausstattung nach, sowohl von Herren wie von Damen getragen werden können, sind wie Herrenhüte zu verzollen.		
	Chirurgische Bandagen, mit Ausnahme derjenigen aus Seide und Leder	80.—	
	Fez, mit oder ohne Quasten, auch aus Seide	90.—	

Број српске опште царинске тарифе од 1/14 апр. 1892.	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		100 *кгр.*	
	Позаментирски предмети, ширити, ресе, гајтани, за опшивање, од позлаћених или посребрених металних конаца	150·—	
	Сви остали предмети из Бр. 62, *б.* 1—9	100·—	
	Примедба: Овде спадају: аше вунене, јастуци и јоргани сашивени вунени, памучни и ланени; каније за сабље од коже или од других прости материјала, пораменице вунене, памучне или ланене, па и од гуме; кожне рукавице постављени; ободи (шилтови) за шешире и капе кожни; жице од црева за музикалне инструменте; подвезице вунене, памучне, ланене, па и од гуме; портиклице (за децу), памучне, ланене или од мушеме; дизгини ланени; муфови вунени или памучни; поставе за шешире и капе, вунене, памучне и ланене; ћурчијске израде (боа, муфови, кожне јаке, шубаре итп.).		
из *в)* 1	Хируршке утеге свилене и полусвилене	200·—	
	Кишобрани и сунцобрани свилени и полусвилени . . .	од комада —·50	
	Свилени шешири (цилиндри) па и опремљени	350·—	
	Женски свилени шешири па и накићени	700·—	
	Преплетарске (вирковане), позаментирске и дугметарке израде;	350·—	20 у сандуцима и бурадима
	а) Свилене	700·—	12 у котарицама
	β) Полусвилене	350·—	6 у балама и цаковима
	Везови:		
	а) На свили	800·—	
	β) На полусвили	400·—	
	Рукавице без поставе	400·—	
	Пораменице свилене или са свилом	300·—	
2	Тракарске (пантљичарске), позаментирске и дугметарске израде са златним или сребрним или са право позлаћеним или посребреним концима.	300·—	
	Везови са златним или сребрним жицама или са фино позлаћеним или посребреним металним жицама.	300·—	
	Везови ови исти на свили	1000·—	
63	Обућа:		
а)	Дрвена, у свези с кожом и другим простим материјалима	5·—	
б)	Опанци од сирове или урађене коже (за опанке) . .	35·—	
в) 1	Чизме просте, од просте коже	80·—	
2	Сва друга обућа ма од каквог материјала, сем обуће везене златним или сребрним или фино позлаћеним или посребреним концима	100·—	

Nr. des serbischen Generaltarifes vom 2/14. April 1892.	BENENNUNG DER GEGENSTÄNDE	ZOLLSATZ Dinar Para	Taraabzüge in Percenten des Bruttogewichtes
		100 *kg*	
	Unechte Gold- oder Silber- Posamenterie,- Borten,- Tressen, -Schnüre, -Besatzartikel	150.—	
	Alle anderen Gegenstände der Nr. 62 b) 1—9	100.	
	Anmerkung: Hieher gehören: Satteldecken aus Wolle, Pölster (Kissen) und Bettdecken, abgenäht, aus Wolle, Baumwolle und Leinen, Säbel-Futterale aus Leder oder anderen gemeinen Stoffen; Hosenträger aus Wolle, Baumwolle oder Leinen, auch aus Gummi; Lederhandschuhe, gefüttert; Hut- und Mützenschilde aus Leder; Darmsaiten für musikalische Instrumente, Strumpfbänder aus Wolle, Baumwolle, Leinen, auch aus Gummi; Barttüchel (für Kinder) aus Baumwolle, Leinen oder Wachsleinwand; Zügel (Pferdegeschirr) aus Leinen; Muffe aus Wolle oder Baumwolle, Hut- und Mützenfutter aus Wolle, Baumwolle und Leinen, Kürschnerwaren (Boas, Muffe, Pelzkrägen, Mützen u. dgl.).		
aus *c*) 1	Chirurgische Bandagen aus Seide und Halbseide . . .	200.—	
	Regen- und Sonnenschirme mit Überzügen aus Seide und Halbseide	per Stück —.50	
		100 *kg*	
	Seidenhüte (Cylinder), auch garnirt	250.—	
	Damenhüte aus Seide auch aufgeputzt	350.—	20 in Kisten und Fässern,
	Wirk-, Posamentier- uud Knopfwaren:		12 in Körben,
	α) aus Seide	700.—	
	β) aus Halbseide	350.—	6 in Ballen und Säcken
	Stickereien:		
	α) auf Seide	800.—	
	β) auf Halbseide	400.—	
	Ungefütterte Lederhandschuhe	400.—	
	Hosenträger aus oder mit Seide	300.—	
aus *c*) 2	Band-, Posamentier- und Knopfwaren, mit Fäden aus Gold oder Silber, oder aus echt vergoldeten oder versilberten Metallen	300.—	
	Stickereien mit Gold oder Silber, echt vergoldeten oder versilberten Gespinnsten oder Drähten	300.—	
	Dergleichen Stickereien auf Seide	1000.—	
63	Schuhwaren:		
a)	aus Holz, in Verbindung mit Leder und anderen gemeinen Materialien	5.—	
b)	Opanken aus roher Haut oder aus Opankenleder . .	35.—	
c) 1	Ordinäre Stiefel aus gemeinem Leder	80.—	
2	Alle anderen Schuhwaren aus jedem Materiale, ohne Stickereien aus Gold- oder Silberdraht, echt vergoldetem oder versilbertem Draht	100.—	

Број српске опште царинске тарифе од 1/14 апр. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		100 *кгр.*	
г)	Обућа од ма каквог материјала, са везовима од златних или сребрних, право позлаћених или посребрених конаца	250·—	
64	Седларске, торбарске или рукавичарске израде:		
а)	Самари, мехови и кофери дрвених, у свези с кожом, платном или другим простим материјалима . . .	15·—	20 у сандуцима и бурадима
б)	Коњски прост хам од коже	60·—	12 у котарицама
	Хируршке утеге кожне	100·—	6 у балама и џаковима
	Кожне торбе, ручни кофери, ђачке торбе и томе слични предмети од грубих материја, у свези са простим материјалима	20·—	
	Све остале израде из бр. 64. *б*, ...	100·—	
в)	Седларске, торбарске и рукавичарске израде са везом од златних, сребрних, право позлаћених и посребрених жица	200·—	

Nr. des serbischen Generaltarifes vom 2/14 April 1892.	BENENNUNG DER GEGENSTÄNDE	ZOLLSATZ Dinar Para	Taraabzüge in Percenten des Bruttogewichtes
		100 *kg*	
d)	Schuhwaren aus jedem Materiale, mit Stickereien aus Gold-oder Silberdraht, echt vergoldetem oder versilbertem Draht	250.—	
64	Sattler-, Taschner- und Handschuhmacherwaren:		
a)	Packsättel, Blasebälge und Koffer von Holz, in Verbindung mit Leder, Leinwand oder anderen gemeinen Materialien	15.—	
b)	Ordinäres Pferdegeschirr aus Leder	60.—	20 in Kisten und Fässern,
	Chirurgische Bandagen aus Leder	100.—	12 in Körben,
	Fellcisen, Handkoffer, Schultaschen und dergleichen Gegenständen aus groben Zeugstoffen in Verbindung mit gemeinen Materialien	20.—	6 in Ballen und Säcken
	Alle anderen Gegenstände der Nr. 64 b)	100.—	
c)	Sattlert, Taschner- und Handschuhmacherwaren mit Sickereien- aus Gold- oder Silberdraht, mit echt vergoldetem oder versilbertem Draht	200.—	

Царина за увоз у немачку царинску област.

БРОЈ ОПШТЕ ЦАРИНСКЕ ТАРИФЕ НЕМАЧКЕ, КОЈА ЈЕ ВАЖИЛА У ДОБА, КАД ЈЕ УГОВОР ЗАКЉУЧИВАН	Предмет	ЦАРИНА ОД 100 кг., У МАРКАМА
9a	пшеница	3.50
9bα	раж	3.50
9bβ	зоб (овас)	2.80
9bγ	елда	2.—
9bε	друге врсте жита, које нису нарочито именоване	1.—
9c	јечам	2.—
9dα	репица, мак, сезам, орашчићи и уљано воће, које иначе није именовано	2.—
из 9e	кукуруз	1.60
из 9f	слад (јечам за слад)	3.60
из 25 p 2	шљиве, суве	4.—

Zölle bei der Einfuhr in das deutsche Zollgebiet.

Nr. des zur Zeit des Vertragsabschlusses giltigen allgemeinen deutschen Zolltarifs	Benennung der Gegenstände	Zollsatz für 100 *kg* Mark
9 a	Weizen	3.50
9 b α	Roggen	3.50
9 b β	Hafer	2.80
9 b γ	Buchweizen	2.—
9 b ε	Andere nicht besonders genannte Getreidearten	1.—
9 c	Gerste	2.—
9 d α	Raps, Rübsaat, Mohn, Sesam, Erdnüsse und anderweit nicht genannte Ölfrüchte	2.—
aus 9 e	Mais	1.60
aus 9 f	Malz (gemalzte Gerste)	3.60
aus 25 p2	Pflaumen, getrocknete (gedarrte)	4.—

Завршни протокол.

При потписивању уговора о трговини и царини између Краљевине Србије и Царевине Немачке учинили су обострани пуномоћници ниже изложене резерве и изјаве о уговору.

Ка чл. II-ом.

1. Одредбе у чл. II-ом о отварању и вршењу радње не ће се примењивати на радњу апотекарску и самсарску, на торбарење, нити на друге послове трговачке и занатлијске, који се само у путовању раде.

2. Друштва, означена у последњем ставу чл. II-ог (под којима се подразумевају и сваковрсна друштва за обезбеђење), која се правно налазе на земљишту једне уговорне стране, моћи ће и у области друге стране вршити сва своја права, па и право обране својих права, придржавајући се закона и прописа, који о томе важе у земљи друге стране.

Докле буде важио овај уговор, поступаће се с немачким друштвима у Србији онако исто, што се тиче њиховог признања и припуштања у Србију, као што се поступа са српским друштвима и с друштвима сваке друге државе. При одређивању погодаба за признање и дозволу друштвима у Србији, Српска Краљевска Влада, колико год узмогне, узеће у обзир жеље, које иду у прилог немачким удружењима, која у Србији раде своје послове.

Schlussprotocoll.

Bei der Unterzeichnung des Handels- und Zollvertrages zwischen dem Königreich Serbien und dem Deutschen Reich haben die beiderseitigen Bevollmächtigten hinsichtlich des Vertrages die nachstehenden Vorbehalte und Erklärungen abgegeben:

Zu Artikel II.

1. Die Bestimmungen im Artikel II, betreffend den Antritt und die Ausübung von Gewerben, finden beiderseits keine Anwendung auf das Apotheker- und Handelsmaklergewerbe, dann das Hausirgewerbe und andere ausschliesslich im Umherwandern ausgeübte gewerbliche Verrichtungen.

2. Die im Schlusssatze des Artikels II bezeichneten Gesellschaften (mit Inbegriff der Versicherungsgesellschaften jeder Art), welche in dem Gebiete des einen vertragenden Theiles rechtlich bestehen, werden gegen Befolgung der diesbezüglich im anderen Gebiete geltenden Gesetze und Vorschriften auch dort alle ihre Rechte, auch dasjenige der Verfolgung ihrer Rechte vor Gericht ausüben können.

Die deutschen Gesellschaften werden während der ganzen Dauer des gegenwärtigen Vertrages bezüglich ihrer Anerkennung und Zulassung in Serbien in keiner Beziehung ungünstiger behandelt werden als die serbischen Gesellschaften und die Gesellschaften jedes anderen Staates. Bei der Feststellung der Bedingungen für die Anerkennung und Zulassung der Gesellschaften in Serbien wird die Königlich serbische Regierung auf die Wünsche soviel als möglich Bedacht nehmen, welche ihr im Interesse der in Serbien Geschäfte betreibenden deutschen Gesellschaften empfohlen werden.

Док се ово не уреди, важи одредба у тач. 2-ој чл. II-ог завршног протокола к трговинском уговору од $\frac{\text{25. децембра 1882.}}{\text{6. јануара 1883.}}$

3. Под називом «стоваришта за робу» у чл. II-ом не разумеју се јавна сместишта.

Ка чл. VI-ом.

Од увозне и извозне царине ослобођавају се узајамно:

а) пртљаг путника, лађара, возара и занатлија, као: рубље, одело, путничке справе, алати и инструменти, који су само за њихову употребу;

б) карте с угледима и угледи у парчадима или у огледима, које се могу употребити само као такве.

У Србији ће важити при цариње-њу ова правила:

1.

Споредни мање важни саставни делови, који служе само за утврђивање и спајање појединих саставних делова робе, на прилику: ексери, клинци, завртњи (шрафови), петље, копче, пијавице, куке, карике, окови, завоји, резе, браве (са кључевима), траке, конци, узице, каиши, конопци, за тим мање важни украси, поставе или подуплате за под, не ће се при цариње-њу узимати у обзир, него ће се дотична роба, без обзира на те споредне предмете, декларисати и царинити као роба оног тарифског става, у коју она долази по другим саставним деловима својим.

2.

Под простим или обичним материјалом, у смислу тарифе Б, разуме се сваки материјал, осим ових предмета: драгоцени метали, чистим златом позлаћени и чистим сребром посребрени прости метали, драго камење драгоцено и полудрагоцено, прави бисер, прави мерџан, права кора од

Bis zur Regelung dieser Materie verbleibt es bei der Bestimmung im Punct 2 zu Artikel II des Schlussprotocolles zum Handelsvertrage vom 6. Januar 1883.

3. Unter dem Ausdrucke «Geschäftsniederlagen» im Artikel II werden öffentliche Lagerhäuser nicht verstanden.

Zu Artikel VI.

Von Ein- und Ausfuhrzöllen sind gegenseitig befreit:

a) Effekten der Reisenden, Schiffer, Fuhrleute und Handwerker, als: Wäsche, Kleidungsstücke, Reisegeräth, Werkzeuge und Instrumente für deren eigenen Gebrauch;

b) Musterkarten und Muster in Abschnitten oder Proben, welche nur zum Gebrauch als solche geeignet sind.

In Serbien werden bei der Verzollung die nachstehenden Normen beobachtet werden:

1.

Unwesentliche Nebenbestandtheile, welche bloss zur Befestigung und Verbindung der einzelnen Bestandtheile von Waren dienen, zum Beispiel: Nägel, Nieten, Schrauben, Hafteln, Schliessen, Klammern, Haken, Reife, Beschläge, Gewinde, Riegel, Schlösser (mit Schlüsseln), Bänder, Fäden, Schnüre, Riemen, Stricke, dann unwesentliche Verzierungen, innere Ausfütterungen oder Bodenbeläge sind bei der zollamtlichen Behandlung unbeachtet zu lassen, daher die bezüglichen Waren, ungeachtet des Vorhandenseins dieser Nebendinge, als Waren jener Tarifpost zu erklären und zu verzollen sind, welcher sie nach ihren anderen Bestandtheilen angehören.

2.

Unter gemeinen oder gewöhnlichen Materialien im Sinne des Tarifes B. werden alle Materialien verstanden, mit Ausnahme der folgenden: Edle Metalle, echt vergoldete und echt versilberte unedle Metalle, Edel- und Halbedelsteine, echte Perlen, echte Korallen, echtes Schildpatt, echtes Elfenbein, ech-

корњаче, права слонова кост, прави седеф, морска пена (стива), ћилибар и његове имитације, осим оних од стакла, свилена роба.

3.

Прости шавови и поруби на покривачима, ћилимима, завесама, марамама и на другој готовој роби не ће се узимати у обзир при царињењу тканина и других материја.

4.

Кутије и други унутрашњи завоји, ако нису, по одредбама о дари, слободни од царине, цариниће се одвојено, сваки предмет по својој каквоћи.

5.

Ка бр. 9 а) 2 тарифе. Просто сукно, које по својој каквоћи одговара угледима, споразумно одређеним, цариниће се по бр. 9 а) 2 тарифе са 25 динара, без обзира на то, како се оно у Србији обично назива у трговини.

6.

Ка бр. 25 а) тарифе. Под вештачким базалт-каменом разумеју се и плоче за калдрму (клинкер), начињене од проста камена.

7.

Ка бр. 30 в) 1. Са 4·50 дин. цариниће се сви ексери, без обзира на то, како су урађени (да ли руком или са машином), какве су врсте (да ли су црни, беличасти, да ли се преливају у плаво, итд.) и на што се употребљавају; по томе и клинци за потковице потпадају нарочито под ову царинску позицију.

8.

Ка групи XVII-oj. Под робом, која је од ћилибарске имитације, у овој групи нарочито именоване, не разуме се и роба од стакла.

9.

Ка групи XVIII-oj. Према уговорној тарифи за конфекције, не ће се

tes Perlmutter, Meerschaum, Bernstein und Bernsteinimitationen mit Ausnahme jener aus Glas, Seidenwaren.

3.

Einfache Nähte und Säume bei Decken, Teppichen, Vorhängen, Tüchern und anderen abgepassten Waren bleiben bei der Tarifirung von Geweben und anderen Zeugstoffen ausser Betracht.

4.

Etuis und andere innere Umschliessungen, soweit dieselben nicht nach den Bestimmungen über die Tara zollfrei zu behandeln sind, werden getrennt je nach ihrer sonstigen Beschaffenheit behandelt.

5.

Ad Tarif-Nr. 9a) 2. Die ihrer Qualität nach den einvernehmlich festgestellten Mustertypen entsprechenden groben Tuche werden ohne Rücksicht auf deren in Serbien übliche Handelsbenennung zum Zollsatze von 25 Dinars der Tarif-Nr. 9a) 2 verzollt werden.

6.

Ad Tarif-Nr. 25 a). Unter künstlichen Basaltsteinen sind die aus gemeinem Steinzeug hergestellten Pflasterplatten (Klinker) inbegriffen.

7.

Ad Tarif-Nr. 30 c) 1. Zum Zollsatze von 4.50 Dinars gehören alle Nägel ohne Unterschied der Herstellung (ob mit der Hand oder Maschine), der Bearbeitung (schwarz, blank, blau angelaufen etc.) und der Verwendung; es fallen daher insbesonders auch Hufnägel unter diesen Zollsatz.

8.

Zu Gruppe XVII. Unter den in dieser Gruppe besonders benannten Waren aus Bernsteinimitation sind solche aus Glas nicht begriffen.

9.

Zu Gruppe XVIII. Im Sinne der vereinbarten Tarifirung für Confectionen

узимати у обзир постава, дугмета, ширит, врвце, опток, перваз, везени дерови, гарнитуре и др., него ће се роба увек царинити по основној материји, које она највише има с лица.

Под називом «сви остали предмети» у бр 62, а) б) 1—9 и 64, б) разумеју се они предмети, који у овој уговорној тарифи нису нигде особено тарифирани, а обухваћени су у овом обиму именованих позиција српске опште царинске тарифе.

10.

Увознику је допуштено, да робу, која је декларисана за увоз, али још није пуштена у слободан промет, може вратити у иностранство и после учињеног прегледа, а да ипак не мора платити царину, нити какву год трошаринску таксу. При том се пак претпоставља, да увозник није учинио у декларацији никакву неправилност, због које би се могао по царинском закону, казнити. Ако се збиља учини така неправилност, онда ће се с увезеном робом поступити даље по одредбама царинских закона, и роба ће се моћи поново извести тек онда, ако се по кривичном царинском занону докаже, да је декларација истинита.

У сваком случају пак дужан је увозник, да плати споредне таксе према чл. IX-ом.

11.

Увозник има права, да тражи, да се чиста тежина пронађе мерењем голе робе, и у том случају, на место даре, одређене у тарифи, служиће тежина голе робе за основу, по којој ће се пронаћи наплата дажбина.

12.

Извозне царинске таксе могу се наплаћивати ма у којој величини, али оне морају бити једнаке за све прометне правце.

werden Futter, Knöpfe, Posamente, Bänder, Besätze, Verbrämungen, gestickte Theile, Garnituren etc. ausser Betracht bleiben und wird die Verzollung immer nach dem auf der Schauseite der Menge nach überwiegenden Grundstoffe erfolgen.

Unter den in dieser Gruppe des Vertragstarifes angeführten übrigen Waren der Nr. 62 a), b) 1—9 und Nr. 64 b) sind diejenigen Artikel begriffen, welche in dem gegenwärtigen Vertragstarife nicht anderweitig tarifirt und in dem gegenwärtigen Umfange der ciurten Positionen des allgemeinen serbischen Tarifes begriffen sind.

10.

Es ist der Partei gestattet, die zur Einfuhr declarirten, noch nicht in den freien Verkehr übergegangenen Waren auch nach erfolgter Besichtigung in das Ausland zurückzusenden, ohne den Zoll oder irgend eine Verbrauchsabgabe zu bezahlen, vorausgesetzt jedoch, dass sie sich keine zum Zollstrafverfahren berechtigende Unregelmässigkeit in ihrer Declaration zu Schulden kommen liess. In letzterem Falle wird in Bezug auf die eingeführte Ware nach den Bestimmungen der Gefällsgesetze weiter verfahren werden, und tritt die Berechtigung zur Wiederausfuhr wieder in Kraft, wenn das Zollstrafverfahren die Richtigkeit der Declaration erwiesen hat.

In jedem Falle aber sind die nach Massgabe des Artikels IX schuldigen Nebengebühren von der Partei zu entrichten.

11.

Dem Importeur steht das Recht zu, die Ermittlung des Reingewichtes durch wirkliche Nettoabwage zu verlangen, in welchem Falle an Stelle der im Tarife normirten Tara das Ergebniss der Nettoabwage der Abgabenerhebung zur Grundlage zu dienen hat.

12.

Die Ausfuhrzölle können in beliebiger, aber nur für alle Verkehrsrichtungen gleicher Höhe eingehoben werden.

Ка чл. VI-ом и VII-ом.

Српска Краљевска Влада не ће ни у ком случају тражити, да се по немачкој уговорној тарифи царини оно жито и вино, које из слободног промета Србије улази у Немачку, а које је пореклом из земље, која у Немачкој није највише повлашћена.

Одредбе чл. VI-ог и VII-ог не ће се примењивати:

а) на повластице, које се тога ради дају другим, непосредно граничним државама, да би се олакшао мали погранични промет, то јест, дају се за пограничну зону, која у ширину не захвата више од десет километара;

б) на обвезе, задате једној од обеју уговорних страна по одредбама царинског споразума, који је већ закључен или који у напредак буде закључен.

Овај протокол, који се не ће нарочито ратификовати, него се самим тим, што су размењене ратификације уговора, кога се он тиче, има сматрати за признат и потврђен, састављен је у два примерка у Бечу $\frac{9.}{21.}$ августа 1892.

(М.П.) **Ђ. С. Симић** с. р.

(М.П.) **Х. VII. кн. Pajc** с. р.

Zu Artikel VI und VII.

Die Königlich serbische Regierung wird keinen Falls für das aus dem freien Verkehre Serbiens nach Deutschland eingehende, aus einem in Deutschland nicht meistbegünstigten Lande stammende Getreide, sowie für dergleichen Weine die deutschen Vertragszölle beanspruchen.

Die Bestimmungen der Artikel VI und VII haben keine Anwendung zu finden:

a) auf die Begünstigungen, welche anderen unmittelbar angrenzenden Staaten zur Erleichterung des kleinen Grenzverkehrs, das heisst für eine zehn Kilometer Breite nicht übersteigende Grenzzone, gewährt werden;

b) auf die einem der beiden vertragschliessenden Theile durch die Bestimmungen einer schon abgeschlossenen oder etwa künftighin abzuschliessenden Zolleinigung auferlegten Verbindlichkeiten.

Das gegenwärtige Protocoll, welches ohne besondere Ratification durch die blosse Thatsache der Auswechselung der Ratificationen des Vertrages, auf welchen es sich bezieht, als gebilligt und bestätigt anzusehen ist, wurde in Wien in doppelter Ausfertigung am $\frac{9.}{21.}$ August 1892 verfasst.

(L. S.) **G. S. Simitch** m. p

L. S.) **H. VII. P. Reuss** m. p.

ПОГОДБА

ИЗМЕЂУ

СРБИЈЕ И ЦАРЕВИНЕ НЕМАЧКЕ

О

УЗАЈАМНОЈ ЗАШТИТИ УГЛЕДА И МАРАКА

ÜBEREINKOMMEN

zwischen

SERBIEN UND DEM DEUTSCHEN REICH

bettreffend

DEN GEGENSEITIGEN MUSTER- UND MARKENSCHUTZ

Намесништво Краљевине Србије, у име Његовог Величанства Краља Србије,

и

Његово Величанство Цар Немачки, Краљ Пруски, у име Царства Немачког,

желећи, да поново уреде узајамне односе. што се тиче заштите угледа и марака, наредили су, да се тога ради поведу преговори, па су именовали за пуномоћнике:

Намесништво Краљевине Србије:

Ђ. С. Симића, изванредног посланика и пуномоћног министра Србије код Његовог Величанства Цара Аустро-Угарског, краља Угарског, Краља Чешког, итд. и апостолског краља итд.

Die Regentschaft des Königreichs Serbien im Namen Seiner Majestät des Königs von Serbien,

und

Seine Majestät der Deutsche Kaiser, König von Preussen, im Namen des Deutschen Reichs,

von dem Wunsche geleitet, die gegenseitigen Beziehungen auf dem Gebiete des Muster- und Markenschutzes neu zu regeln, haben zu diesem Zwecke Unterhandlungen eröffnen lassen und zu Bevollmächtigten ernannt:

die Regentschaft des Königreichs Serbien:

G. S. Simitch, ausserordentlichen Gesandten und bevollmächtigten Minister Serbiens bei Seiner Majestät

стријског, Краља Чешког, и т. д., и Апостолског Краља Угарског,

Његово Величанство Цар Немачки, Краљ Пруски:

Свога ђенералног ађутанта и ђенерала каваљерије, Његову Светлост Кнеза *Хајнриха VII., Рајса*, ванредног и пуномоћног амбасадора код Његовог Величанства Цара Аустријског, Краља Чешког, и т. д., и Апостолског Краља Угарског,

који су утврдили и закључили ниже изложену погодбу, коју ће обе стране ратификовати.

Члан 1.

Држављани једне стране уговорнице уживаће на земљишту друге стране иста права, која уживају и домаћи поданици, што се тиче заштите мустара и модела, трговачких и фабричких марака, фирама и имена.

Члан 2.

С држављанима су, у смислу ове погодбе, изједначене друге особе, које стално живе на земљишту једне од уговорних страна или онде понајвише станују.

Члан 3.

Ако каква мустра или какав модел, каква марка фабричка или трговачка буде на земљишту једне од уговорних страна пријављена тога ради, да добије заштиту, па ако се у року од три месеца учини пријава и на земљишту друге уговорне стране, онда

а) ова доцнија пријава имаће првенство пред свима пријавама, које буду на земљишту друге стране поднете после рока, кад је прва пријава учињена;

б) предмету прве пријаве не ће се моћи на земљишту друге стране одузети значај нове пријаве, па

dem Kaiser von Österreich, König von Böhmen etc., und Apostolischen König von Ungarn,

Seine Majestät der Deutsche Kaiser, König von Preussen:

Allerhöchst ihren Generaladjutanten und General der Cavallerie, Seine Durchlaucht den Prinzen Heinrich VII., Reuss, ausserordentlichen und bevollmächtigten Botschafter bei Seiner Majestät dem Kaiser von Österreich, König von Böhmen etc., und Apostolischen König von Ungarn,

welche, unter Vorbehalt der beiderseitigen Ratification, das nachstehende Übereinkommen vereinbart und abgeschlossen haben:

Artikel 1.

Die Angehörigen des einen der vertragschliessenden Theile sollen in dem Gebiete des anderen in Bezug auf den Schutz von Mustern und Modellen, von Handels- und Fabrikmarken, von Firmen und Namen dieselben Rechte wie die eigenen Angehörigen geniessen.

Artikel 2.

Den Angehörigen im Sinne dieser Vereinbarung sind gleichgestellt andere Personen, welche in dem Gebiete des einen der vertragschliessenden Theile hren Wohnsitz oder ihre Hauptniederassung haben.

Artikel 3.

Wird ein Muster oder Modell, eine Fabrik- oder Handelsmarke in dem Gebiete des einen der vertragschliessenden Theile behufs Erlangung des Schutzes angemeldet, und binnen einer Frist von drei Monaten die Anmeldung auch in dem Gebiete des anderen vertragschliessenden Theiles bewirkt, so soll

a) diese spätere Anmeldung allen Anmeldungen vorgehen, welche in dem Gebiete des anderen Theiles nach dem Zeitpunkt der ersten Anmeldung eingereicht worden sind;

b) durch Umstände, welche nach dem Zeitpunkt der ersten Anmeldung eintreten, dem Gegenstande der-

макар после рока, кад је прва пријава учињена, наступиле какве му драго прилике.

Члан 4.

У члану 3. поменути рок почиње онда, кад се учини прва пријава. Дан пријаве не рачуна се у тај рок.

Члан 5.

Штетне последице за право, које по законима уговорних страна настају, ако се какав углед или какав модел не изврши или не сними у одређену року, не ће наступити, ако се исти углед или исти модел доврши или сними на земљишту друге стране.

Према томе, ни увоз робе, зготовљене на земљишту једне стране не ће у области друге стране имати за последицу губитак заштитног права, датог за робу на основу угледа или модела.

Члан 6.

Сопственику какве трговачке и фабричке марке, уписане код суда једне стране, не може се одрећи упис код суда друге стране, ако марка не одговара прописима, који на овој другој страни важе за састав и за спољашни облик марака.

Члан 7.

Свака уговорна страна, ако још није издала, она ће издати одредбе против тога, да се не сме продавати, нити држати на продају така роба, на којој је, ради преваре у трговини и промету, начињен државни грб друге стране или на коју је стављено име или грб извесних места или округа, који се налазе на земљишту друге стране, да би се тим означило порекло роби.

selben die Neuheit in dem Gebiete des anderen Theiles nicht entzogen werden.

Artikel 4.

Die im Artikel 3 vorgesehene Frist beginnt mit dem Zeitpunkt, in welchem die erste Anmeldung erfolgt. Der Tag der Anmeldung wird in die Frist nicht eingerechnet.

Artikel 5.

Die Rechtsnachtheile, welche nach den Gesetzen der vertragschliessenden Theile eintreten, wenn ein Muster oder Modell nicht innerhalb einer bestimmten Frist ausgeführt oder nachgebildet wird, sollen auch dadurch ausgeschlossen werden, dass die Ausführung oder Nachbildung in dem Gebiete des anderen Theiles erfolgt.

Demgemäss soll auch die Einfuhr einer in dem Gebiete des einen Theiles hergestellten Waare in das Gebiet des anderen Theiles in dem letzteren den Verlust des auf Grund eines Musters oder Modells für die Waare gewährten Schutzrechtes nicht zur Folge haben.

Artikel 6.

Dem Inhaber einer in dem Gebiete des einen Theiles eingetragenen Handels- und Fabrikmarke kann die Eintragung in dem Gebiete des anderen Theiles nicht aus dem Grunde versagt werden, weil die Marke den hier geltenden Vorschriften über die Zusammensetzung und äussere Gestaltung der Marken nicht entspricht.

Artikel 7.

Jeder der vertragschliessenden Teile wird, soweit dies noch nicht geschehen ist, Bestimmungen gegen den Verkauf und das Feilhalten solcher Waaren treffen, welche zum Zweck der Täuschung im Handel und Verkehr mit Staatswappen des anderen Teiles oder mit Namen oder Wappen bestimmter, in dem Gebiete des anderen Theiles belegenen Orte oder Bezirke behufs Bezeichnung des Ursprungs versehen sind.

Члан 8.

Ова погодба важи од $\frac{\text{20. децембра 1892.}}{\text{1. јануара 1893.}}$ на место декларације од 30. јуна 1886. о заштити марака и на место погодбе од 3. јула 1886. о заштити индустријских мустара и модела, и важиће још за шест месеца, пошто је откаже једна од обеју страна уговорница.

Члан 9.

Ова ће се погодба ратификовати и ратификације ће се изменити што пре у Берлину.

У потврду томе, обострани пуномоћници потписали су ову погодбу и ударили су своје печате.

Рађено у Бечу $\frac{9.}{21.}$ августа 1892.

(М.П.) **Ђ. С. Симић** с. р.

(М.П.) **Х. VII. кн. Pajc** с. р.

Artikel 8.

Das gegenwärtige Übereinkommen tritt an Stelle der Übereinkommen vom 30. Juni 1886, betreffend den Markenschutz, und vom 3. Juli 1886, betreffend den Schutz der gewerblichen Muster und Modelle, am 1. Januar 1893 in Kraft und bleibt bis sum Ablauf von sechs Monaten nach erfolgter Kündigung von Seite eines der vertragschliessenden Theile in Wirksamkeit.

Artikel 9.

Das Übereinkommen soll ratificirt und die Ratificationsurkunden sollen sobald als möglich in Berlin ausgewechselt werden.

Zu Urkund dessen haben die beiderseitigen Bevollmächtigten das gegenwärtige Übereinkommen vollzogen und ihre Siegel beigedrückt.

So geschehen zu Wien, den $\frac{9.}{21.}$ August 1892.

(L. S.) **G. S. Simitch** m. p.

(L. S.) **H. VII. P. Reuss** m p

Декларација.

При данашњем потписивању трговинског и царинског уговора између Србије и Царевине Немачке изјавио је пуномоћник Српске Краљевске Владе, да Србија одустаје од отказа консуларне конвенције од $\frac{25.\text{ дек. }1882.}{6.\text{ јан. }1883.}$, која важи између обе државе, и да сматра, као да отказ није ни учињен.

Пуномоћник Немачке Царске Владе узео је ту изјаву на знање, с тим, да према томе Немачка Царска Влада тако исто сматра, као да поменута конвенција није отказана.

У потврду томе, обострани пуномоћници потписали су ову декларацију и ударили су своје печате.

Рађено у Бечу $\frac{9.}{21.}$ августа 1892.

(М.П.) **Ђ. С. Симић** с. р.
(М.П.) **Х. VII. кн. Pajc** с. р.

Erklärung.

Bei der am heutigen Tage erfolgten Unterzeichnung des Handels- und Zollvertrags zwischen Serbien und dem Deutschen Reich hat der Bevollmächtigte der Königlich serbischen Regierung die Erklärung abgegeben, dass die Kündigung des zwischen beiden Staaten bestehenden Consularvertrags vom 6. Januar 1883 serbischerseits zurückgenommen und als nicht geschehen betrachtet werde.

Der Bevollmächtigte der Kaiserlich deutschen Regierung hat von dieser Erklärung mit dem Beifügen Act genommen, dass die Kaiserlich deutsche Regierung hiernach die Kündigung des Vertrags gleichfalls als nicht geschehen betrachte.

Zu Urkund dessen haben die beiderseitigen Bevollmächtigten diese Erklärung unterzeichnet und ihre Siegel beigedrückt.

So geschehen zu Wien, den $\frac{9.}{21.}$ August 1892.

(L. S.) **G. S. Simitch** m. p.
(L. S.) **H. VII. P. Reuss** m. p.

I.

ЗАВРШНИ РАЧУН

ДРЖАВНИХ ПРИХОДА

КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

ЗА БУЏЕТСКУ 1891 ГОДИНУ

Текући број	Лист приходника	НАЗИВ ПРИХОДА	БУЏЕТОМ ПРЕДВИЂЕНО			
			ОСОБЕНО		УКУПНО	
			ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
		I. Непосредни данци:				
		а. Порези:				
1	1—5	Од земљишта	7,760.872	17		
2	6—10	„ зграда	500.776	73		
3	11	Принос од капитала	641.978	33		
4	16—20	Од капитала у радњи и допуњујућег пореза (обрт)	1,838.453	10		
5	21—25	Од рада	542.450	96		
6	41—46	Од личности	3,301.154	35	14,585.685	64
		б. Прирези:				
1	58—62	52 паре, на сваки динар непосредног пореза сем пореза на обрт на 12,747.232·54 динара	6.628.560	92	6,628.560	92
		II. Посредни данци:				
1	63, 82. 86.	Царина и узгредне таксе	3,600.000	—	3,600.000	—
2		**Трошарина** и то:				
	83—84	а., на шећер	410.000	—		
	87—88	б., „ кафу	200.000	—		
	92	в., „ пиво	450.000	—		
	94. 95 и 96	г., „ шпиритус	40.000	—	1,100.000	—
3		**Регали:**				
	97—98	а., на петролеј	600.000	—		
	103—105	б., „ жигице	100.000	—		
	112	в., „ руде са рударским таксама	71.400	—	771.400	—
	255—256 113—114	Процент од кирија механских (замена крчмарине)	206.100	—	206.100	—
		За пренос	—	—	26,891.746	56

СТВАРНО ПРИМЉЕНО				ОД СУМЕ БУЏЕТОМ ПРЕДВИЂЕНЕ							
				ВИШЕ				МАЊЕ			
ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО	
ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
6,232.439	32							1,528.432	85		
455.536	22							45.240	51		
311.048	38							330.929	95		
2,830.931	44			992.478	34						
463.776	87							78.674	09		
2,777.564	46	13,071.296	69			992.478	34	523.589	89	2,506.867	29
4,949.033	58	4,949.033	58					1,679.527	34	1,679.527	34
3,620.266	65	3,620.266	65	20.266	65	20.266	65				
478.184	25			68.184	25						
222.790	24			22.790	24						
733.798	98			283.798	98						
208.192	03	1,642.965	50	168.192	03	542.965	50				
696.465	25			96.465	25						
157.522	29			57.522	29						
85.632	05	939.619	59	14.232	05	168.219	59				
140.220	12	140.220	12					65.879	88	65.879	88
—	—	24,363.402	13	—	—	1,723.930	08	—	—	4,252.274	51

Текући број	Лист преходника	НАЗИВ ПРИХОДА	БУЏЕ ТОМ ПРЕДВИЂЕНО			
			ОСОБЕНО		УКУПНО	
			ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
		Пренесено	—	—	26,891.746	56
5		**Монополи:**				
	115	а., дувански	7,000.000	—		
	116	б., солски	2,900.000	—		
	117	в., штампарски	200.000	—		
	118	г., од динамита и барута	10.000	—	10,110.000	—
		III. Таксе:				
1	119—132	Судске и административне	2,250.000	—	2,250.000	—
		IV. Државна привреда:				
1	133	Од државних железница	5,000.000	—		
2	134	„ експлоатације државних рудника	1,300.000	—		
3	135—174 251 и 252	„ поште и телеграфа	1,220.000	—		
4	175	„ државне штампарије	350.000	—		
5	176—179	„ државних добара и мостова	300.000	—		
6	180	„ шума и горосеча	150.000	—		
7	181	„ држав. пароброда „Делиграда“	75.000	—		
8	182—189 и 193	„ интереса и добити на новцу	70.000	—		
9	183	„ повл. народне банке	70.000	—		
10	184	„ окружних штедионица	50.000	—		
11	185	„ топчидерске економије	40.000	—		
12	186	„ пунцовања	20.000	—		
13	187	„ државне ергеле	20.000	—		
14	188	„ контрола мера	5.000	—	8,670.000	—
		IV. Управа фондова:				
1	198	5% камате на главницу фонда школског	150.000	—		
2	199	5% камате на главницу фонда санитетског	461.953	92		
3	200	1% доходка од укупних капитала управе фондова	320.000	—	931.953	92
		За пренос	—	—	48,853.700	48

СТВАРНО ПРИМЉЕНО				ОД СУМЕ БУЏЕТОМ ПРЕДВИЂЕНЕ							
				В И Ш Е				М А Њ Е			
ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО	
ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
—	—	24,363.402	13	—	—	1,723.930	08	—	—	4.252.274	51
7,097.710	39			97.710	39						
3,359.985	50			459.985	50						
131.112	03							68.887	97		
19.439	35	10,608.247	27	9.439	35	567.135	24			68.887	97
2,259.141	32	2,259.141	32	9.141	32	9.141	32				
4,997.973	36							2.026	64		
397.579	44							902.420	56		
1,086.897	48							133.102	52		
438.809	09			88.809	09						
174.532	65							125.467	35		
73.012	87							76.987	13		
—	—							75.000	—		
395.011	95			325.011	95						
62.710	03							7.289	97		
90.277	78			40.277	78						
26.508	91							13.491	09		
4.480	75							15.519	25		
17.814	46							2.185	54		
8.589	92	7,774.198	69	3.589	92	457.688	74			1,353.490	05
168.579	38			18.579	38						
679.826	18			217.872	26						
200.000	—	1,048,405	56	—	—	236.451	64	120.000	—	120.000	—
—	—	46,053.394	97	—	—	2,994.347	02	—	—	5,794.652	53

Текући број	Лист приход-ника	НАЗИВ ПРИХОДА	БУЏЕТОМ ПРЕДВИЂЕНО			
			ОСОБЕНО		УКУПНО	
			ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
		Пренесено	—	—	48,853.700	48
		VI. Разни приходи:				
1	201—207 219—221	Наплата прихода од пр. година	5,000.000	—		
2	226—229 223, 246 и 257	Случајни непредвиђени приходи . . .	450.000	—		
3	247—248 254	Од враћених кредита и уштеда	200.000	—		
4	249	„ продаје државних добара	50.000	—	5,700.000	—
		VII. За изравнање:				
1	107—109	Нове трошарине	1,600.000	—	1,600.000	—
		Свега по буџету			56,153.700	48
		Приходи ван буџета				
1	260	Принос од зајма обртне ренте од 1888 године				
		Свега ван буџета				
		Укупно по ванредном и редовном буџету				
		Кад се од суме више примљене одбије сума која је *мање по буџету примљена* . .				
		Онда је стварно више примљено него што је буџетом предвиђено за ову год.				

КБр. 12.392
20. Јуна 1892. године.
Београд

Књиговођа,
Мих. Милићевић с. р.

СТВАРНО ПРИМЉЕНО				ОД СУМЕ БУЏЕТОМ ПРЕДВИЂЕНЕ							
				В И Ш Е				М А Њ Е			
ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО	
ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
—	—	46,053.394	97	—	—	2,994.347	02	—	—	5,794.652	53
6,907.849	49			1,907.849	49						
813.394	45			363.394	45						
2,074.547	35			1,874.547	35						
240	—	9,796.031	29			4,145.791	29	49.760	—	49.760	—
862.565	83	862.565	83					737.434	17	737.434	17
		56,711.992	09			7,140.138	31			6,581.846	70
		11,685.287	99								
		11,685.287	99								
		68,397.280	08			7,140.138	31			6,581.846	70
						6,581.846	70				
						558.291	61				

Начелник
одељења главне државне благајне
и главни државни благајник,

Свет. Милојевић с. р.

II.

ЗАВРШНИ РАЧУН

ДРЖАВНИХ РАСХОДА

ЗА 1891. ГОДИНУ.

Редни број	Лист расходника	НАЗИВ РАСХОДА	Буџетом предвиђено особено динара	п.	Буџетом предвиђено укупно динара	п.	По буџету особено динара	п.
		Расходи по буџету						
1	1—2	**I. Краљева цивилиста**	1,200.000	—	**1,200.000**	—	1,200.000	—
		II. Државни дуг.						
		А. Годишњина.						
1	3—10	На годишњине, укупно	19,040.879	75			18,816.215	64
		Б. Трошкови.						
2	9	На трошкове Упр. држ. дугова	660.000	—	**19,700.879**	**75**	660.000	—
3	11—13	„ плаћање интереса, провизиона ажије и. т. д.	200.000	—	**200.000**	—	189.255	19
		III. Дотације						
1	16	Оружном фонду						
		а.) по зак. од 31 Окт. 1886. г. · 400.000—					400.000	—
		б.) „ „ „ 17 Апр. 1890 „ · 600.000—	1,000.000	—				
2	17	Инвалидском фонду	800.000	—	**1,800.000**	—	800.000	—
		IV. Засебни расходи.						
1	18—19	Народна Скупштина	150.000	—			149.702	75
2	20—21	Државни Савет	163.154	80			115.313	97
3	22	Плата и додатак Председника Мин. Савета	17.682	—			16.278	65
4	22	Званичници Краљевог двора	7.072	80	**337.906**	**60**	7.072	80
		V. Општи кредити						
1	23—24	Кредит на ванредне потребе	200.000	—			175.401	32
2	25—27	„ „ редовне непредвиђене потребе ·	100.000	—			86.367	61
3	27	„ „ пенсионовање и стављање на расположење Саветника, Министара и Посланика	15.000	—			7.098	03
4	28	Кредит на пенсионовање чиновника грађанског реда	25.226	—			18.295	04
5		Кредит на периодске повишице плата и то:						
	30	а.) професора . . . . . · 14.000.—					4.526	13
	31	б.) телеграфиста . . . . . · 3.726·20					3.627	48
	32	в.) судија . . . . . · 3.500·—	21.000	20				
6	33	Кредит на авансовање осталих чиновника грађанског реда	15.000	—	**376.226**	**20**	3.853	76
		За пренос . . .			**23,616.015**	**55**		

Расходовано		Стварно издато				По буџ. издато више				По буџ. издато мање			
УКУПНО		УКУПНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО	
ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
1,200.000	—	1,200.000	—	1,200.000	—								
		18,816.215	64							224.664	11		
19,476.215	64	660.000	—	19,476.215	64							224.664	11
189.255	19	189.255	19	189.255	19					10.744	81	10.744	81
		400.000	—							600.000	—		
1,200.000	—	800.000	—	1.200.000	—							600.000	—
		149.702	78							297	22		
		115.313	97							47.840	83		
		16.278	65							1.403	35		
288.368	20	7.072	80	288.368	20							49.541	40
		175.401	32							24.598	68		
		86.367	61							13.632	39		
		7.098	03							7.901	97		
		18.295	04							6.704	96		
		4.526	13							9.473	87		
		3.627	48							98	71		
										3.500	—		
299.169	28	3.853	67	299.169	28					11.146	33	77.056	92
22,653.008	31			22,653.008	31							962.007	24

Редни број	Лист расходника	НАЗИВ РАСХОДА	Буџетом предвиђено				По буџету	
			особено		укупно		особено	
			динара	п.	динара	п.	динара	п.
		Пренето . .			**23,615.015**	**55**		
		VI. Пенсије и издржавања						
1	35—36	На пенсије	1,900.500	33			1,827.256	40
2	37	„ издржавање	29.627	50			25.302	70
3	38	„ чиновнике на расположењу	50.942	44			46.406	55
4	„	„ инвалидску потпору	17.735	60	**1,998.805**	**87**	14.477	98
		VII. Стручни расходи						
		1. Министарство правде.						
		а). судска струка.						
1	39	Плата чиновника Министарства	31.322	40			29.529	64
2	„	„ „ Касационог суда . . .	110.723	60			109.944	46
3	40	„ „ Апелационог суда . .	61.606	20			60.873	28
4	40—41	„ „ првостепених судова . .	620.438	80			604.702	71
5		Среске судије и њихови трошкови: . . .						
	42	Плата среских судија . . . . 50.000·—						
	„	„ писара среск. судија . . 27.786·—	77.786	—			77.786	—
	„	„ практиканата среских судија . . .	14.214	—			14.214	—
	43	„ служитеља среских судија	13.000	—			13.000	—
	44	На разне трошкове канцеларијске и на набавку потребних ствари	10.000	—			8.353	45
	„	На дијурне чиновника, према чл. 15 закона	5.000	—				
	45	„ храну и трошкове притвореника . . .	2.000	—			2.000	—
6	46	Казн. завод у Београду: плата особља . .	12.325	40			12.101	62
	„	„ „ „ „ „ чувара . .	71.000	—			64.073	49
7	47	„ „ „ Пожаревцу: плата особља .	7.820	20			6.406	21
	„	„ „ „ „ „ чувара .	7.770	—			6.949	—
8	48	„ „ „ Нишу: плата особља . . .	5.546	80			5.312	40
	„	„ „ „ „ „ чувара . .	18.600	—			16.382	47
9	49—50	На плату пандура, апсанција и служитеља целе судске струке	73.000	—			64.155	01
10	51	На плату надстојника казнених завода у разним занатима	5 052	—			4.749	84
11	52—53	На плату практиканата целе струке . . .	114.000	—			102.871	90
		За пренос . . .	1,261.135	40	**25,613.821**	**42**	1,203.455	48

Расходовано		Стварно издато				По буџ. издато више				По буџ. издато мање			
УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО	
ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
22,653.008	**31**			**22,653.008**	**31**							**962.007**	**24**
		1,827.256	40							73.243	93		
		25.302	70							4 324	80		
		46.406	55							4.535	89		
1,913.443	**73**	14.477	98	**1,913.443**	**66**					3.257	62	**85.362**	**24**
		29.529	64							1.792	76		
		109.994	46							729	14		
		60.873	28							732	92		
		604.702	71							15.736	09		
		78.069	90			283	90						
		14.222	47			8	47						
		13.000	—										
		8.353	45							1.646	55		
										5 000	—		
		2.000	—										
		12.101	62							223	78		
		64.073	49							6.926	51		
		6.406	21							1.413	99		
		6.949	—							751	—		
		5.312	40							234	40		
		16.382	47							2.217	53		
		64.155	01							8.844	99		
		4.749	84							302	16		
		109.871	90							11.128	10		
24,566.451	**94**	1,203.747	85	**24,566.451**	**94**	292	37			57.679	92	**1,047.369**	**48**

Редни број	Лист расходника	НАЗИВ РАСХОДА	Буџетом предвиђено				По буџету	
			особено		укупно		особено	
			динара	п.	динара	п.	динара	п.
					25.613.821	42		
		Пренето . .	1,261.135	40			1,203.455	48
12	54—55	На огрев и канц. трошкове целе струке .	50.000	—			50.000	—
13	56—57	„ издржавање апсеника код свију судова и казнених завода	390.000	—			390.000	—
14	58	На селидбене трошкове чиновника, практик. и служитеља, који се премештају по потреби службе	3.000	—			3.000	—
15	59	На подвоз и дијурну чиновн., практ. и служитеља који путују по држ. послу . .	3.000	—			2.000	—
16	60	На сведоке убогог стања	2.500	—			500	—
17	61	„ печатање и повез књига и т. д. . . .	8.000	—	1,727.635	40	8.000	—
		б). Главна Контрола.						
18	62	Плата чиновника	137.139	20			137.139	20
19	„	„ практиканата	9.000	—			9.000	—
20	63	„ служитеља	7.320	—			7.320	—
21	„	На огрев и канцелар. потребе	4.000	—			4.000	—
22	„	„ подвоз и дијурне чиновника	6.498	80	163.958	—	6.498	80
		2. **Мин. просвете и црквн. послова**						
1	64	Плата чиновника министарства	42.130	—			39.958	89
2	64—65	На кирије и оправке кућа, у којима су смештени просветни и црквн. заводи . . .	40.000	—			32.668	—
		Црквена управа.						
3	65	Плата архиепископа и митрополита . . .	25.260	—			25.260	—
4	66	„ два епископа	29.630	—			21.129	96
5	66—67	Дух. судови и окружни протопрезвитери .	67.739	80			59.790	31
6	68	Помоћ свештенику аугсбуршке вере . . .	1.515	60			1.515	60
7	„	„ „ јеврејске „ . . .	1.000	—			1.000	—
8	„	„ „ мухамеданске вере . .	6.500	—			4.895	—
		Државна штампарија.						
9	69	Плата указних чиновника	17.666	40			17.554	75
10	„	„ неуказних чиновника	5.000	—			4.249	84
11	70	„ фактора	65.000	—			65.000	—
12	„	На штампање 1 просветног листа и т. д. .	10.000	—			10.000	—
		За пренос . . .	311.441	80	27,495.414	82	283.022	15

Расходовано		Стварно издато				По буџ. издато више				По буџ. издато мање			
УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО	
ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
24,566.451	**94**	1,203.747	85	**24,566.451**	**94**	292	37			57.679	92	**1,047.369**	**48**
		50.655	—			655	—						
		390.000	—										
		3.000	—										
		2.000	—							1.000	—		
		500	—							2.000	—		
1,566.955	**48**	8.000	—	**1,657.902**	**85**			**947**	**37**			**60.679**	**92**
		137.139	20										
		9.000	—										
		7.320	—										
		4.000	—										
163.958	—	6.498	80	**163.958**	—								
		39.958	69							2.171	31		
		32.668	—							7.332	—		
		25.260	—										
		21.129	96							8.500	04		
		59.790	31							7.949	49		
		1.515	60										
		1.000	—										
		4.895	—							1.605	—		
		17.554	75							111	65		
		4.249	84							750	16		
		65.000	—										
		10.000	—										
26,387.365	**42**	283.022	15	**26,388.312**	**79**			**947**	**37**	28.419	65	**1,108.049**	**40**

Редни број	Лист расходника	НАЗИВ РАСХОДА	Буџетом предвиђено				По буџету	
			особено		укупно		особено	
			динара	п.	динара	п.	динара	п.
		Пренето . .	311.441	80	27,495.414	82	283.022	15
13	70	На набавку артије и остал. материјала ·	45.000	—			45.000	—
14	„	„ поклањање књига и т. д. · · · · ·	21.000	—			21.000	—
		Народна књижевност и уметност.						
15	71	Плата библиотекара, помоћника и приправника · · · · · · · · · · · · · · · ·	12.993	30			12.743	23
16	72	На набавку и повез књига и т. д. · · ·	10.000	—			10.000	—
17	„	„ ископовање старина за музеј · · · ·	8.000	—			8.000	—
18	73	„ плату управе Нар. позоришта · · · ·	11.078	—			11.078	—
19	„	„ осигурање зграде и намештаја · · · ·	3.385	—			3.385	—
20	74 и 284	„ помоћ научним и уметн. друштвима ·	77.380	—			74.380	—
		Благодејања.						
21	74	На спрему професора, усавршавање учитеља и издржавање питомаца на страни · ·	70.000	—			68.500	—
22	75 и 282	На питомце и питомице виших средњих школа, издржавање српске сирочади и т. д.	150.410	—			121.043	53
23	76	На годишње екскурзије ученика · · · · ·	5.000	—			3.700	—
		Научна средства за сва училишта.						
24	„	На набавку и повез књига · · · · · ·	30.000	—			30.000	—
		Училишта.						
		а.) Велика школа.						
25	77	На плату персонала	216.176	60			188.923	32
26	78	„ ботаничку башту	6.000	—			6.000	—
27	„	„ опсерваторију	12.000	—			12.000	—
28	„	„ геодетски завод	4.000	—			4.000	—
		б.) Средње школе.						
29	79 и 288	На плату попуњен. настав. места 797.930·40						
30	81	„ „ непопуњ. „ „ . 28.080·—						
31	„	„ „ нових „ „ . . 23.000·—						
32	82	„ професорско унапређење . . 12.374·40	861.384	80			814.527	18
		в.) Основне школе.						
33	83	На плату данашњ. броја учитеља: 1,402.386·92						
34	84	„ празна места . . . . . 44.800·—						
35	„	„ пл. учитељица рада за 1890-91 г. 6.925·—						
		За пренос 1,454.111·92	1,855.249	50	27,495.414	82	1,717.302	41

Расходовано		Стварно издато				По буџ. издато више				По буџ. издато мање			
УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО	
ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
26,387.365	**42**	283.022	15	**26,388.312**	**79**			**947**	**37**	28.419	65	**1,108.049**	**40**
		45.000	—										
		21.000	—										
		12.743	25							250	07		
		10.000	—										
		8.000	—										
		11.078	—										
		3.385	—										
		74.380	—							3.000	—		
		68.500	—							1.500	—		
		121.043	53							29.366	47		
		3.700	—							1.300	—		
		30.316	76			316	76						
		188.923	32							27.253	28		
		6.000	—										
		12.000	—										
		4.000	—										
		814.527	18							46.857	62		
26,387.365	**42**	1,717.619	17	**26,388.312**	**79**	316	76	**947**	**37**	137 947	09	**1,108.049**	**40**

Редни број	Лист расходника	НАЗИВ РАСХОДА	Буџетом предвиђено				По буџету	
			особено		укупно		особено	
			динара	п	динара	п	динара	п.
		Пренето 1,454.111·92	1,855.249	50	27,945.414	82	1,717.302	41
36	85	На путне трошкове учитеља . . . 5.000·—						
37	„	„ путне трошк. новопостав. учит. 3.000·—						
38	„	„ унапређење учитеља и т. д. . . 7.000·—						
39	86	„ периодске повишице . . . . 17.522·34	1,486.634	26			1,475.041	81
40	87	„ пенсије учитеља и т. д.	148.500	—			141.116	14
		Општи трошкови.						
41	89—90	На путне, подвозне и селидбене трошкове чиновника и т. д., целе струке	32.000	—			32.000	—
42	90—91	На огрев и канц. трошкове целе струке . .	60.000	—			60.000	—
43	92—93	„ плату практиканата „ „ .	15.000	—			14.487	93
44	94—98	„ „ служитеља „ „ . .	55.000	—	3,652.383	76	53.793	44
		3. Мин. иностраних дела.						
1	97	Плата чиновника Министарства	52.380	—			48.651	08
2	„	„ практиканата „	5.000	—			4.757	88
3	98	„ служитеља „	9.000	—			8.709	96
4	„	На канцеларијске трошкове	9.000	—			9.000	—
5	99	„ шиљање телеграфских депеша	7.000	—			5.000	—
6	„	„ „ лица у разне мисије	15.000	—			15.000	—
7	„	„ селидбене трошкове чиновника и посланика српских на страни	15.000	—			15.000	—
8	100	На шиљање новаца и званичних пакета . .	2.000	—			2.000	—
9	„	„ повраћај у отаџб. сиротн. срп. поданика .	1.500	—			1.000	—
10	„	„ ванредне потребе	100.000	—			100.000	—
11	101	„ достојније заступање држ. интереса . .	500.000	—			500.000	—
12	102	Посланству у Атини	39.500	—			14.009	—
13	103	„ „ Берлину	13.250	—			13.250	—
14	104	„ „ Бечу	47.750	—			47.750	—
15	105	„ „ Букурешту	46.000	—			28.100	—
16	106	„ „ Лондону	7.250	—			5.500	—
17	„	„ „ Паризу	42.750	—			42.750	—
18	107	„ „ Петрограду	44.500	—			44.500	—
19	108	„ „ Цариграду	70.883	20			70.752	—
		За пренос . . .	1,027.713	20	31,147.798	58	975.729	92

Расходовано		Стварно издато				По буџ. издато више				По буџ. издато мање			
УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО	
ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
26,387.365	**42**	1,717.619	17	**26,388.312**	**79**	316	76	**947**	**37**	137.947	09	**1,108.049**	**40**
		1,475.641	81							11.592	45		
		141.116	14							7.383	86		
		32.000	—										
		60.274	36			274	36						
		14.487	93							512	07		
3,493.741	**73**	53.793	44	**3,494.332**	**85**			**591**	**12**	1.206	56	**158.642**	**03**
		48.651	08							3.728	92		
		4.757	88							242	12		
		8.709	96							290	04		
		12.000	—			3.000	—						
		5.000	—							2.000	—		
		15.000	—										
		15.000	—										
		3.500	—			1.500	—						
		1.000	—							500	—		
		100.000	—										
		500.000	—										
		14.009	—							25.491	—		
		13.250	—										
		47.750	—										
		28.100	—							17.900	—		
		5.500	—							1.750	—		
		12.750	—										
		44.500	—										
		70.752	—							81	20		
29,881.107	**15**	980.229	92	**29,882.645**	**64**	4.500	—	**1.538**	**49**	51.983	28	**1,266.691**	**43**

Редни број	Лист расходника	НАЗИВ РАСХОДА	Буџетом предвиђено				По буџету	
			особено		укупно		особено	
			динара	п.	динара	п.	динара	п.
		Пренето . . .	1,027.713	20	31,147.798	58	975.729	92
20	109	Заступништву у Софији	31 500	—			31.500	—
21	111	Генералном консулату у Пешти	21.000	—			21.000	—
22	112	„ „ „ Солуну	21.650	—			21.650	—
23	113	Консулату у Скопљу	18.400	—			18.400	—
24	114	„ „ Трсту	15.750	—			12.800	—
25	115	„ „ Бигољу	20.200	—			20.200	—
26	116	„ „ Приштини	15.650	—			15.650	—
27	117	„ „ Плевљу	11.450	—	1,183.313	20		
		4. Мин. унутрашњих дела.						
		а). Полицијска струка.						
1	118	Плата чиновника министарства	41.679	—			38.882	11
2	„	„ практиканата „	8.400	—			7.747	54
3	„	„ служитеља „	8.240	—			7.520	—
4	119	„ цензора за стране новине	600	40			600	40
5	120	На набавку горива, осветљења, писаћег материјала и т. д.	15.000	—			15.000	—
6	121	На плату окр. начелника и управника .	77.800	80			72.540	—
7	122	„ „ чланова упр. гр. Београда . .	24.754	80			23.777	50
8	123	„ „ писара начелства и упр. гр. Ниша	45.973	20			44.136	28
9	124	„ „ среских начелника	187.176	60			183.981	34
10	125	„ „ „ писара	306.403	80			270.126	27
11	126	„ „ практиканата упр. гр. Београда	16.560	—			15.964	51
12	127	„ „ практик. начелства и упр. града Ниша	197.760	—			190.493	88
13	128	На плату и трошкове комесара жел. полиц.	9.860	60			8.826	89
14	129	„ „ пандура и служ. начелстава . .	211.180	—			211.180	—
15	130	„ „ буљубаша и пограничних стражара	282.300	—			282.030	64
16	131	На огрев и канцел. трошкове начелстава и управа	45.550	—			45 550	—
17	132	„ награде за хватање хајдука и т. д. . .	10.000	—			10.000	—
18	133	„ путне и подвозне трошк. полиц. струке	15.000	—			15.000	—
19	134	„ кирију полицијских надлештава . . .	12.084	—			7.218	06
20	„	„ огрев пограничних стражара	5.070	—			4.737	25
21	135	„ издржавање апсеника и путне трошкове	13.200	—			13.200	—
		За пренос . . .	1,534.593	20	32,331.111	78	1,468.512	67

Расходовано		Стварно издато				По буџ. издато више				По буџ. издато мање			
УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО	
ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
29,881.107	**15**	980.229	92	**29,882.645**	**64**	4.500	—	**1.538**	**49**	51.983	28	**1,266.691**	**43**
		31 500	—										
		21.000	—										
		21.650	—										
		18.400	—										
		12.800	—							2.950	—		
		20.200	—										
		15.650	—										
1,116.929	**92**			**1,121.429**	**92**			**4.500**	—	11.450	—	**66.383**	**28**
		38.882	11							2.796	89		
		7.747	54							652	46		
		7.520	—							720	—		
		600	40										
		15.000	—										
		72.540	—							5.260	80		
		33.777	50							977	30		
		44.136	28							1.836	92		
		183.981	34							3.195	26		
		270.126	27							36.277	53		
		15.964	51							595	49		
										7.266	12		
		190.493	88							1.033	71		
		8.826	89										
		219.868	03			8.688	03			269	36		
		282.030	64										
		45.550	—										
		10.000	—										
		15.000	—										
		7.218	06							4.865	94		
		4.737	25							332	75		
		13.000	—										
30,998.037	**07**	1,477.200	70	**31,004.075**	**56**	8 688	03	**6.038**	**49**	66.080	53	**1,333.074**	**71**

Редни број	Лист расходника	НАЗИВ РАСХОДА	Буџетом предвиђено				По буџету	
			особено		укупно		особено	
			динара	п.	динара	п.	динара	п.
		Пренето . . .	1,534.593	20	32,331.111	78	1,468.512	67
22	135	Резерва за чување границе	15.000	—	1,549.593	20		
		б). Санитетска струка.						
23	136	Плата санитет. особља при министарству .	25.332	—			20.646	50
24	„	На набавку књига, новина и т. д. . . .	5.000	—			5.000	—
25	137	„ гл. санит. савет, његовог председ. и т. д.	3.000	—			2.514	85
26	„	„ државну хемијску лабораторију . .	6.000	—			5.856	—
27	138 и 139	„ општу државну болницу	101.860	—			101.860	—
28	139	„ болницу за душевне болести . . .	85.140	—			85.140	—
29	140	„ болнице по унутрашњости	358.287	40			358.287	40
30	141	„ плату окружних физикуса	76.500	—			75.090	90
31	142	„ „ „ марвених лекара . .	34.900	—			34.730	51
32	„	„ „ среских лекара	84.276	—			73.950	34
33	143	„ таксе лекарске по чл. 17. закона . .	17.100	—			17.100	—
34	„	„ „ „ „ „ 20. „ . .	25.400	—			25.400	—
35	144	„ набавку лимфе за пелцовање	2.000	—			2.000	—
36	„	„ плату и стан латова и гвардијана . .	13.513	32			13.513	32
37	145	„ државне питомце	60.000	—			52.500	—
38	146	„ подвозне, путне и селидбене трошкове	4.000	—			4.000	—
39	„	„ накнаду за убијање заражене стоке . .	2.500	—			108	50
40	147	„ утамањивање голубачке мушице . . .	500	—			199	40
41	„	„ исплату болнич. трошкова страним држ.	1.000	—			1.000	—
42	„	„ периодске повишице лекарима	2.000	—			1.611	72
43	148	„ плату 4. нова среска лекара . . .	9.000	—				
44	„	„ пенсионовање лекара и санит. чиновника	10.000	—			2.711	06
45	149	„ унапређење минералних вода . . .	20.000	—			16.932	22
46	„	„ оправке и доправке болн. зграда . . .	18.000	—			17.937	64
47	150	„ зидање болничких зграда и т. д. . . .	80.000	—			80.000	—
48	„	„ плату надзорника бања и т. д. . . .	15.772	—			14.850	18
49	151	„ „ сточних ревизора	7.200	—			7.200	—
50	„	„ редовне непредвиђене потребе	5.984	47			5.984	47
51	152	„ пенсије санитет. чиновника	13.763	93			13.763	93
52	„	„ плату санитет. чинови. на расположењу	4.314	40	1,092.343	52	3.882	72
		За пренос . .			34,973.048	50		

Расходовано		Стварно издато				По буџ. издато више				По буџ. издато мање			
УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО	
ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
30,998.037	**07**	1,477.200	70	**31,004.075**	**56**	8.688	03	**6.038**	**49**	66.080	53	**1,333.074**	**71**
1,468.512	**67**		—	**1,477.200**	**70**		—	**8.688**	**03**	15.000	—	**81.080**	**53**
		20.646	50							4.685	50		
		5.000	—										
		2.514	85							485	15		
		5.856	—							144	—		
		101.860	—										
		85.140	—										
		358.287	40										
		75.090	90							1.409	10		
		34.730	51							169	49		
		73.950	34							10.325	66		
		17.100	—										
		25.400	—										
		2.000	—										
		15.513	32										
		52.500	—							7.500	—		
		4.000	—										
		108	50							2.391	50		
		199	40							300	60		
		1.000	—										
		1.611	72							388	28		
										9.000	—		
		2.711	06							7.288	94		
		16.932	22							3.067	78		
		17.937	64							62	36		
		80.000	—										
		14.850	18							921	82		
		7.200	—										
		5.984	47										
		13.763	93										
1,043.771	**66**	3.882	72	**1,043.771**	**66**					431	68	**48.571**	**86**
33,510.321	**40**			**33,525.047**	**92**			**14.726**	**52**			**1,462.727**	**10**

Редни број	Лист расходника	НАЗИВ РАСХОДА	Буџетом предвиђено				По буџету	
			особено		укупно		особено	
			динара	п.	динара	п.	динара	п.
		Пренето . . .			34,973.048	50		
		5. Министарство финансија. *а). Финансијска струка.*						
1	153	Плата чиновника министарства	147.518	40			134.754	56
2	„	Додатак плати	1.010	40			1.010	40
3	154	Плата 3. члана катастарског одбора . . .	3.000	—			3.000	—
4	155	„ 11. професора земљомерског курса . .	9.240	—			5.620	—
5	156	„ пореских надзорника	150.000	—			150.000	—
6	157	„ практиканата финансијске струке	65.000	—			55.886	79
7	158	„ службеника у Министарству . . .	12.000	—			10.616	80
8	159	„ окружних благајника	53.551	20			52.286	71
9	160	„ благајничких помоћ. и контр. пића	32.228	80			30.152	69
10	161	„ цариника	84.873	60			79.367	81
11	162	„ благајника, помоћника и књиговођа	7.072	80			6.916	32
12	163	„ царинских контролора	16.166	40			16.166	40
13	164	„ прегледача робе	64.665	60			64.665	60
14	165	„ магационара	25.007	40			21.925	61
15	166	„ царинских писара	5.304	60			4.657	66
16	167	„ статистичара	1.515	60			1.515	60
17	„	„ помоћника прегледача робе . . .	3.600	—			3.271	14
18	168	„ и одело царинских позорника . .	100.000	—			100.000	—
19	169	„ царинских служитеља	15.000	—			9.938	58
20	170	„ думенција и возара	10.000	—			9.341	44
21	171	„ носача и њихових помагача . . .	50.000	—			48.529	70
22	172	На кирије за финансијске зграде	12.000	—			12.000	—
23	173и287	„ огрев и канц. трошкове финанс. струке	60.000	—			60.000	—
24	178	„ дневнице, путне и селидбене трошкове целе финансијске струке	15.000	—			15.000	—
25	180	На враћање прихода	50.000	—			50.000	—
26	181	„ трошкове око штампања марака и осталог жиг. папира	20.000	—			19.130	10
27	182	На набавку и пренос каса	3.000	—			1.291	—
28	„	„ на исплаћивање парница које држ. изгуби	4.000	—			573	70
		За пренос . . .	1,020.754	80	34,973.048	50	967.627	61

Расходовано		Стварно издато				По буџ. издато више				По буџ. издато мање			
УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО	
ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
33.610.321	**40**			**33,525.047**	**92**			**14.726**	**52**			**1,462 727**	**10**
		134.754	56							12.763	84		
		1.010	40										
		3.000	—										
		5.620	—							3.620	—		
		154.399	70			4.399	70						
		55.886	79							9.113	21		
		10.616	80							1.383	20		
		52.286	71							1.264	49		
		30.152	69							2.076	11		
		79.367	81							5.505	79		
		6.916	32							156	48		
		16.251	56			85	16						
		65.289	66			624	06						
		21.925	61							3.081	79		
		4.657	66							646	94		
		1.515	60										
		3.271	14							328	86		
		100.000	—										
		9.938	58							5.061	42		
		9.341	44							658	56		
		48.529	70							1.470	30		
		12.000	—										
		61.926	57			1.926	57						
		16.143	12			1.143	12						
		50.270	88			270	88						
		19.139	10							860	90		
		1.291	—							1.709	—		
		573	70							3.426	30		
33,510.321	**40**	976.077	10	**33,525.047**	**92**	8.449	49	**14.726**	**52**	53.127	19	**1,462.727**	**10**

Редни број	Лист расходника	НАЗИВ РАСХОДА	Буџетом предвиђено				По буџету	
			особено		укупно		особено	
			динара	п.	динара	п.	динара	п.
		Пренето . . .	1,020.754	80	34,973.048	50	967.627	61
29	183	Плата и трошкови чувара државних добара у Крагујевцу, Београду и Роготу . . .	5.500	—			2.439	96
30	184	Плата контролора злата и сребра . . .	3.500	—			2.627	31
31	185	На израду и оправку скела и чамаца . .	15.000	—			13.441	51
32	186	„ осигуравање царинских магацина .	2.000	—			255	—
33	187	„ трошкове око оспоравања вредности робе	2.000	—				
34	188	„ куповање мушема и колица	2.000	—	1,050.754	80	752	98
		б). Монопол дувана.						
35	293	На плату чиновника и све остале трошкове	2,997.000	—	2,997.000	—	2,836.343	34
		в). Монопол соли.						
36	293	На плату синовника и све остале трошкове	900.000	—	900.000	—	882.734	75
		6. Министарство војно.						
1	189—220	На плату са свима додатцима, као и на целокупно издржавање војске, по свима партијама	9,739.105	—	9,739.105	—	9,724.271	06
		7. Министарство грађевина.						
		а). Грађевинска струка.						
1	222	Плата особља у министарству	109.095	40			105.289	34
2	„	„ практиканата	8.000	—			7.406	60
3	223	„ служитеља	8.580	—			8.552	—
4	„	„ цртача и механичара	12.500	—			9.356	64
5	224	„ окружних инжињера и подинжињера	72.215	60			68.014	03
6	225	На накнаду особених трошкова	50.000	—			49.999	80
7	226	„ издатке на грађевине на суву и води .	100.000	—				
8	227	„ подизање зграде за Народну Скупштину	100.000	—			100.000	—
9	228	„ извршење мостова и т. д.	500.000	—			432.092	82
10	229	„ оправку полусталних мостова и т д. .	86.000	—				
11	230	„ канцеларијски материјал и прибор . .	2.500	—			2.500	—
12	„	„ цртаћи „ „ „ . .	4.000	—			4.000	—
13	231	„ штампање формулара и т. д. . . .	1.500	—			1.500	—
		За пренос . . .	1,054.391	—	49,659.908	30	788.711	23

Расходовано		Стварно издато				По буџ. издато више				По буџ. издато мање			
УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО	
ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П	ДИНАРА	П	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П	ДИНАРА	П.
33,510.321	**40**	976.077	10	**33,525.047**	**92**	8.449	49	**14.726**	**52**	53.127	19	**1,462.727**	**10**
		2.439	96							3.060	04		
		2.627	31							872	69		
		13.441	51							1.558	49		
		255	—							1.745	—		
										2.000	—		
987.144	**37**	752	98	**995.593**	**86**			**8.449**	**49**	1.247	02	**63.610**	**43**
2,836.343	**34**	2,836.343	34	**2,836.343**	**34**					160.656	66	**160.656**	**66**
882.734	**76**	882.734	75	**882.734**	**75**					17.265	25	**17.265**	**25**
9,724.271	**06**	9,724.271	06	**9,724.271**	**06**					14.833	94	**14.833**	**94**
		105.289	34							3.806	06		
		7.406	60							593	40		
		8.552	—							28	—		
		9.356	64							3.143	36		
		68.014	03							4.201	57		
		49.999	80								20		
										100.000	—		
		100.000	—										
		432.092	82							67.907	18		
										86.000	—		
		2.500	—										
		4.000	—										
		1.500	—										
47,940.814	**92**	788.711	23	**47,963.990**	**93**			**23.176**	**01**	265.679	77	**1,719.093**	**38**

Редни број	Лист расходника	НАЗИВ РАСХОДА	Буџетом предвиђено				По буџету	
			особено		укупно		особено	
			динара	п.	динара	п.	динара	п.
		Пренето . . .	1.054.391	—	49,659.908	30	788.811	23
14	231	На набавку и оправку инструмената . . .	4.000	—			3.169	20
15	232	„ „ књига, стручних журнала и т. д.	1.500	—			1.500	—
16	„	„ „ збирке грађевинског материјала	1.000	—				
17	„	„ огрев канцеларија	1.500	—			168	30
18	234	„ државне питомце	20.000	—			15.960	—
19	„	Помоћ инжињерском удружењу	10.000	—	1,092.391	—	5.000	—
		б.) Крал. сри. држ. железница						
20	293	На плату особља, као и на све остале трошкове.	3,110.150	—	3,110.150	—	3,000.000	—
		8. Мин. народне привреде						
1	234	Плата чиновника министарства	170.348	40			127.903	77
2	235	Плата служитеља министарства и рударског одељења	27.000	—			27.000	—
3	237	Плата практиканата министарства и рударског одељења	14.480	—			14.477	68
4	239 и 292	На огрев и канц. трошк. министарства .	12.800	—			12.745	50
5	241	„ кирију целе струке сем поште и телеграфа	20.500	—			20.500	—
6	242	„ путне и подвозне трошкове министарства	14.000	—			12.833	42
		Стручни издатци.						
		а). По струци саобраћаја, трг. и радиности.						
7	243	На потпомагање индустрије, заната и радиности	100.000	—			95.000	—
8	„	На лесковачку ткачку школу	30.000	—			30 000	—
9	„	„ ужичку „ „	15.000	—			15.000	—
10	244	„ потпомагање трговине и т. д.	32.000	—			31.881	75
11	„	„ трговачку школу	23.000	—			23.000	—
12	„	„ издржавање међународног бироа и т. д.	2.000	—			2.000	—
13	245	„ набавку мера и остале трошкове и т. д	4.000	—			4.000	—
14	„	„ издржавање питомаца по свима струкама	63.000	—			63.000	—
		б). По струци земљорадње и сточарства.						
15	247	На оснивање виноделске школе	62.000	—			62.000	—
		За пренос . . .	590.128	40	53,862.447	30	541,342	12

Расходовано		Стварно издато				По буџ. издато више				По буџ. издато мање			
УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО	
ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П	ДИНАРА	П	ДИНАРА	П	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
47.940.814	**92**	788.711	23	**47,963.990**	**93**			**23.176**	**01**	265.679	77	**1.719.093**	**38**
		3.169	20							830	80		
		1.500	—										
										1.000	—		
		168	30							1.331	70		
		16.960	—							4 040	—		
814,508	**73**	5.000	—	**814.508**	**73**					5.000	—	**277.882**	**27**
3,000 000	—	3,000.000	—	**3,000.000**	—					110.150	—	**110.150**	—
		127.903	77							42.444	63		
		27.432	60			432	60						
		14.477	68							2	32		
		12.745	50							54	50		
		20.500	—										
		12.833	42							1.166	58		
		95.000	—							5.000	—		
		30.000	—										
		15.000	—										
		31.881	75							118	25		
		23.000	—										
		2.000	—										
		4.010	95			10	95						
		79.301	12			16 301	12						
		62.000	—										
51,755.323	**65**	558.086	79	**51,778.499**	**66**	16.744	67	**23,176**	**01**	48.786	27	**2.107.125**	**65**

Редни број	Лист расходника	НАЗИВ РАСХОДА	Буџетом предвиђено				По буџету	
			ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО	
			ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
		Пренето . . .	590.128	40	53,862.449	30	541.342	12
16	247	На спрему за оснивање једне више земљо-делско-шумарске школе	80.000	—				
17	248	На организацију сточарских завода . .	10.000	—			10.000	—
18	„	„ потпомагање земљорадње и сточарства	100.000	—			100.000	—
19	„	„ издржавање расадника за амер. лозу .	60.000	—			60.000	—
20	249	„ помоћ Српск. пољопривредном друштву	12.000	—			12.000	—
		в). По струци шумарској.						
21	249	На плату окр. шумара	50.000	—			50.000	—
22	250	„ ограничавање, премеравање и поделу државних шума	15.000	—			15.000	—
23	„	На пошумљавање голета и т. д.	15.000	—			15.000	—
24	„	„ набавку шумарског прибора	200	—			200	—
25	251	„ „ страних стручних новина . .	240	—			240	—
		г). По струци статистичкој.						
26	251	На штампању формулара и т. д.	10.000	—			10.000	—
27	„	„ набавку статистичких списа и т. д. .	1.200	—			1.200	—
		д). По струци рударској.						
28	252	На монтирање руд. лабаторије	15.000	—			15.000	—
29	„	„ набавку потребног материјала	4.000	—			4.000	—
30	„	„ „ рударских иструмената . . .	4.000	—			4.000	—
31	„	„ „ цртаћег материјала и т д. . .	3.000	—			3.000	—
32	253	„ геолошко испитивање земље и т. д. . .	3.000	—			3.000	—
33	„	„ штампане рудар. извештаја и т. д. .	3.000	—			3.000	—
34	„	„ уређење рударског музеја	2.000	—			2.000	—
35	„	„ испитивање рударства у целој земљи, на трошкове рудар. инжињера и т. д. . .	45.000	—			45.000	—
36	„	На огрев и осветлење канцеларија . . .	1.000	—			1.000	—
37	„	„ канцеларијске трошкове	3.500	—			3.500	—
		е). По струци поштанско-телеграфској.						
38	9 23-240	На огрев и канц. трошк. одељења и свију поштанско-телеграфских станица . . .	37.000	—			36.055	—
39	272	На кућне кирије	38.000	—			38.000	—
		За пренос . . .	1.102.268	40	53,862.449	30	972.537	12

Расходовано		Стварно издато				По буџ. издато више				По буџ. издато мање			
УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО	
ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
51,755.323	**65**	558.086	79	**51,778.499**	**66**	16.744	67	**23.176**	**01**	48.786	28	**2,107.125**	**65**
										80.000	—		
		10·000	—										
		100.000	—										
		60.000	—										
		12.000	—										
		50.016	60			16	60						
		17.164	65			2.164	65						
		15.000	—										
		200	—										
		240	—										
		10.388	70			388	70						
		1.200	—										
		15.000	—										
		4.000	—										
		4.000	—										
		3.000	—										
		3.000	—										
		3.000	—										
		2.000	—										
		47.714	58			2.714	58						
		1.735	42			735	42						
		3.500	—										
		36.055	—							945	—		
		38.020	—			20	—						
51,755.323	**65**	995.321	74	**51,778.499**	**66**	22.784	62	**23.176**	**01**	129.731	28	**2,107.125**	**65**

Редни број	Лист расходника	НАЗИВ РАСХОДА	Буџетом предвиђено				По буџету	
			особено		укупно		особено	
			динара	п.	динара	п.	динара	п.
		Пренето . . .	1,102.268	40	53,862.449	30	972.537	12
40	254	На путне, подвозне и т. д. трошкове .	8.000	—			8.000	—
41	„	„ исплату закупа преноса поштанских .	199.897	50			189.106	20
42	255	„ набавку поштанских вагона и т. д. . .	70.000	—			70.000	—
43	„	„ „ оправку и пренос каса и т. д.	10.000	—			10.000	—
44	256	„ „ печатаних образаца и т. д. .	20.000	—			20.000	—
45	„	„ „ хартије за марке и т. д. . .	3.000	—			3.000	—
46	257	На дијурне чиновника, званичника и служитеља који пошту спроводе	15.000	—			15.000	—
47	558	На подизање нових и премештање и одржавиње старих телеграф. линија . . .	60.000	—			60.000	—
48	259	На отварање и издржавање школе поштанско-телеграфске	5.000	—			5.000	—
49	„	На издржавање међународног пошт.-телеграфског биро-а у Берну	2.178	—				
		ж). Надлештва.						
50	260	Управа фондова — плата	65.675	40			64.015	93
51	261	Окружне штедионице — плата	10.104	—			8.541	57
52	262	Контролно надлештво мера у Београду	2.020	80			1.867	80
53	„	Пароброд „Делиград“ — плата	41.015	60			40.120	80
54	263	„ „ трошкови . . .	25.000	—			25.000	—
55	„	Управа држ. ергеле — плата	12.882	60			9.393	54
56	„	„ „ „ трошкови	137.000	—			134.076	73
57	264	Упр. топчидерске економије, — плата . .	19.769	80			16.828	74
58	„	„ „ „ трошкови .	8.330	—			8.330	—
59	265	Упр. ратарске школе, — плата	10.994	90			9.901	88
60	„	„ „ „ трошкови . . .	44.450	—			43.832	56
61	266	Упр. подринских рудника, — плата . . .	24.444	80			21.289	88
62	„	„ „ „ трошкови .	579.440	—			175.285	85
63	„	Упр. сењског рудника, — плата	16.997	20			11.374	20
64	„	„ „ „ трошкови . . .	431.150	—			431.150	—
65	267	Упр. Мајдан-пека — плата	15.683	20			12.688	56
66	„	„ „ „ трошкови	3.745	—			3.745	—
		За пренос . . .	2,944.047	20	53,862.449	30	2,370.086	36

Расходовано		Стварно издато				По буџ. издато више				По буџ. издато мање			
УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО	
ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
51,755.323	**65**	995.321	74	**51,778.499**	**66**	22.784	62	**23.176**	**01**	129.731	28	**2,107.125**	**65**
		8.356	48			356	48						
		189.106	20							10.791	30		
		70.000	—										
		10.000	—										
		20.000	—										
		3.000	—										
		15.000	21				21						
		60.075	40			75	40						
		5.000	—										
										2.178	—		
										1.659	47		
		64.015	93							1.562	43		
		8.541	57							153	—		
		1.867	80							894	80		
		40.120	80										
		25.000	—							3.489	06		
		9.393	54							2.923	27		
		134.076	73							2.941	06		
		16.828	74										
		8.330	—							1.093	02		
		9.901	88							617	44		
		43.832	56							3.154	92		
		21.289	88							404.154	15		
		175.285	85							5.623	—		
		11.374	20										
		663.461	80			232.311	80						
		12.688	56							2.994	64		
		3.745	—										
51,755.323	**65**	2,625.614	87	**51,778.499**	**66**	255.528	51	**23.176**	**01**	573.960	84	**2,107.125**	**65**

Редни број	Лист расходника	НАЗИВ РАСХОДА	Буџетом предвиђено особено динара	п.	Буџетом предвиђено укупно динара	п.	По буџету особено динара	п.
		Пренето . . .	2,944.047	20	53,862.449	30	2,370.086	36
67	268	Гл. поштанска станица у Београду . . .	11.114	40			8.804	10
68	269	Гл. телеграфска „ „ „	12.250	80			9.788	59
69	270	Поштанска станица на београд. железници	7.072	80			6.398	99
		з). Поште и телеграфи.						
70	271	На плате и додатак руковођа, на плате указних и неуказних телеграфиста, на плате поштара, кондуктера и служитеља свију поштанских и телеграфских станица; на плате чувара линија и т. д. и т. д. .	688.020	52	3.662.505	72	666.752	63
		Свега расхода по буџету .			57.524.955	02		
		Расходи ван буџета.						
		I. Управа држ. дугова.						
1	285	Из приноса зајма 5% обртне ренте од 1888. год. за набавку штамбила						
		II. Министарство правде.						
		По законодавном решењу од 31. Марта 1892 год. и то:						
1	43	На плату писара истражних судија . .						
2	„	„ „ практиканата истражних судија .						
3	„	„ „ служитеља „ „ .						
4	45	„ храну и остале трошкове притвореника код истражних судија						
5	57	На храну и одело апсеника код првостепених судова и казнених завода						
		III. Мин. просвете и црквених послова.						
1	280	По законодавном решењу од 10. Априла 1891. год.; више утрошена сума на издржавање питомаца у 1887. год. . . .						
		За пренос . .						

Расходовано		Стварно издато				По буџ. издато више				По буџ. издато мање			
УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО	
ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
51,755.323	**65**	2-625.614	87	**51,778.499**	**66**	255.528	51	**23.176**	**01**	573.960	84	**2,107.125**	**65**
		8.804	10							2.310	30		
		9.788	15							2.461	65		
		6.398	99							673	81		
3.061.830	**23**	666.752	63	**3,317.358**	**74**			**255.528**	**51**	21.267	89	**600.675**	**49**
54,817.153	**88**			**55,095.858**	**40**			**278.704**	**52**			**2,707. 801**	**14**
		752	80	**752**	**80**								
		8.970	—										
		5.800	—										
		3.165	55										
		12.007	63										
		107.356	89	**137.300**	**07**								
		517	25										
		517	25	**138.052**	**87**								

Редни број	Лист расходника	НАЗИВ РАСХОДА	Буџетом предвиђено				По буџету	
			ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО	
			ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
		Пренето . .						
2	291	По закону од 18 Септембра 1871 год. (збор. 24. стр. 2.) држ. штампарији као допуњујући кредит за подмирење њених трошкова у 1891., години.						
3	291	По законодавном решењу од 21. Марта 1891. год., на издржавање учитеља						
		IV. Мин. унутрашњих дела.						
		а). Полицијска струка.						
		По законодавном решењу од 31. Децембра 1890. и 31. Јануара 1891. год., као и по чл. 5 зак. о буџету за 1891. годину:						
1	118	На плату цензора за стране новине . . .						
2	294	„ „ секретара начелства						
		По истим решењима и законодавном решењу од 31. Марта 1892 год.:						
3	131	На огрев и канц. трошкове начелства . .						
		По законодавном решењу од 31, Марта 1892 год. и то:						
4	133	На поднозне, путне и селидбене трошкове						
5	135	„ издржавање апсеника и путне трошкове						
6	129	„ плату пандура: издатак из 1887. год.						
		б). Санитетска струка.						
		По законодавном решењу од 2. Априла 1892 год. и то:						
1	290	На трошкове опште држ. болнице . . .						
2	139	„ „ болнице за душ. болести . .						
3	140	„ „ болнице по унутрашњости .						
4	143	„ таксе лекарске по чл. 17. закона . .						
5	„	„ „ „ „ „ 20. „ . . .						
6	146	„ подвозне путне и комисијске трошкове						
		За пренос . . .						

Расходовано		Стварно издато				По буџ. издато више				По буџ. издато мање			
УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО	
ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
		517	25	**138.052**	**87**								
		428.827	11										
		360	—	**429.704**	**36**								
		68	—										
		2.907	57										
		5.735	20										
		4.002	15										
		2.869	76										
		272	23	**15.855**	**01**								
		29.956	75										
		22.000	—										
		12.392	50										
		10.583	52										
		602	—										
		2.472	76										
		78.007	53	**583.612**	**24**								

Редни број	Лист расходника	НАЗИВ РАСХОДА	Буџетом предвиђено				По буџету	
			особено		укупно		особено	
			динара	п.	динара	п.	динара	п.
		Пренето . . .						
7	147	На исплату болничких трошкова стр. државама						
8	151	„ редовне непредвиђене трошк. санитета. По законодавном решењу од 21. Децембра 1890, 31. Јануара 1891. год., као и чл. 5. зак. о буџету за 1891. год.						
9	144	На плату латова и гвардијана						
10	151	„ „ сточних ревизора						
11	152	„ пенсионовање санитетски чиновника .						
		V. Министарство финансија.						
1	168	По чл. 25. закона о трошарини на плату позорника . . . . . По законодавном решењу од 21. Децембра 1890. 31. Јануара 1891., као и по чл. 5. зак. о буџету за 1891 год.						
2	172	На кућне кирије						
3	277-286	По законодавном решењу од 26. Марта 1891. год. нр. катастарско премеравање земље						
4	294	По законодавном решењу од 31. Марта 1892. год. на трошкове држ. ергеле у 1882 години. . . . . По законодавном решењу од 31 Марта 1892. год. и то :						
5	295	На плату царинских контролора						
6	„	„ „ прегледача робе						
7	„	„ „ магационара						
8	„	„ „ царинских писара						
		VI. Министарство војно.						
		По закону од 16. Априла 1890 год. . .						
1	279	На барутану „Обилићево“					51.910	—
2	294	„ „ „					85.764	47
		За пренос . . .						

Расходовано		Стварно издато				По буџ. издато више				По буџ. издато мање			
УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО	
ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
		78,007	53	**583.612**	**24**								
		563	—										
		2 503	59										
		513	90										
		1,521	99										
		1.990	78	**85.100**	**79**								
		23.327	55										
		951	—										
		187.288	24										
		53.204	15										
		218	84										
		4.399	37										
		384	45										
		179	55	**269.953**	**15**								
		137.674	47										
		137.674	47	**938.666**	**18**								

Редни број	Лист расходника	НАЗИВ РАСХОДА	Буџетом предвиђено				По буџету	
			ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО	
			ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
		Пренето . . .						
3	291	По законодавном решењу од 31. Марта 1892 године, додатак официрима на држање коња у 1891. години.						
		VII. Мин. Народне привреде.						
1	291	По законодавном решењу од 26. Марта 1891. год. на храну и издржавање досељених црногораца						
		Свега расхода ван буџета . .						

СУМАРНИ

		Расходи по буџету.						
I		**Краљева цивилиста**			1,200.000	—		
II		**Државни дугови**			19,900.879	75		
III		**Дотације**			1,800.000	—		
IV		**Засебни расходи**			337.909	60		
V		**Општи кредити**			376.226	20		
VI		**Пенсије и издржавања**			1,998.805	87		
VII		**Стручни расходи**						
	1	*Министарство правде*						
		а. Судска струка			1,717.635	40		
		б. Главна контрола			163.958	—		
	2	*Мин. просвете и црквених послова* . . .			3,652.383	76		
	3	*Мин. иностраних дела*			1,183.313	20		
	4	*Мин. унутрашњих дела*						
		а. Полицијска струка			1,549.593	20		
		б. Санитетска „			1,092.343	52		
		За пренос . . .			34,973.048	50		

Расходовано		Стварно издато				По буџ. издато више				По буџ. издато мање			
УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО	
ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
		137.674	47	938.666	18								
		98.543	—	236.217	47								
		146.918	47	146.918	47								
				1,321.802	12								

ПРЕГЛЕД

1,200.000	—			1,200.000	—							235.408	92
19,665.470	83			19665470	83							600.000	—
1,200.000	—			1,200.000	—							49.541	40
288.368	20			288.368	20							77.056	92
299.167	28			299.169	28							85.362	24
1,913.443	63			1,913.443	63								
1,656.955	48			1,657.902	85			947	37			60.679	92
163.958	—			163.958	—								
3,493.741	73			3,494.332	85			591	12			158.642	03
1,116.919	92			1,121.429	92			4.500	—			66.383	28
1,468.512	67			1,477.200	70			8.688	03			81.080	53
1,043.771	66			1,043.771	66							48.571	86
3[illegible]510.321	40			33525047	92			14.726	52			1,462.727	10

Редни број	Лист расходника	НАЗИВ РАСХОДА	Буџетом предвиђено особено динара	п.	Буџетом предвиђено укупно динара	п.	По буџету особено динара	п.
		Пренето . . .			34973048	50		
	5	*Министарство финансија*						
		а. финансијска струка			1,050.754	80		
		б. Монопол дувана			2,997.000	—		
		в. „ соли			900.000	—		
	6	*Министарство војно*			9,739.105	—		
	7	*Министарство грађевина*						
		а. Грађевинска струка			1,092.391	—		
		б. Српска држ. железница			3,110.150	—		
	8	*Министарство народне привреде*			3,662.505	72		
		Свега расхода по буџету .			**57,524.955**	**02**		

Примедба: У закону о буџету за 1891. годину, предвиђен је укупни државни расход у суми од а у овом рачуну показано је само . . . . . .

Ова разлика долази отуд, што је буџет за 1891 год. погрешно сумиран и то:

1. Код специјалног буџета Мин. унутрашњих дела на страни 89. више је
2. „ „ „ Министарства војног, „ „ 194. „ „
3. „ „ „ Мин. народ. привреде и то:

а. на страни 244. више сумирано . . . . . .

б. „ „ 246. „ „ . . . . . .

Расходи ван буџета.

I.		*Државни дугови* . . . . .
II.		*Министарство правде* . . . . .
III.		„ *просвете и црквених послова*
IV.		„ *унутрашњих дела* и то:
	а.	по струци полицијској. . . . .
	б.	„ „ санитетској . . . . .
V.		*Министарство финансија* . . . . .
VI.		„ *војно* . . . . .
VII.		„ *народне привреде* . . . .
		Свега расхода по буџету . .

Расходовано		Стварно издато				По буџ. издато више				По буџ. издато мање			
УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО	
ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
33,510.321	40			33525047	92			14.726	52			1,462.727	10
987.144	37			995.593	86			8.449	49			63.610	43
2,836.343	34			2,836.343	34							160.656	66
882.734	75			882.734	75							17.265	25
9,724.271	06			9,724.271	06							14.833	94
814.508	73			814.508	73							277.882	27
3,000.000	—			3,000.000	—							110.150	—
3,061.830	23			3,317.358	74			255.528	51			600.675	49
54,817.153	**88**			**55,095.858**	**40**			**278.704**	**52**			**2,707.801**	**14**

. . . . . 57,527.084·02

. . . . . 57,524.955·02

дакле мање је показано . . . 2.129—

сумирано . . . . . 100·—

„ . . . . . 8·—

. . . . . 0·20

. . . . . 2.020·80 2.021·—

Свега . . 2.129·—

				752	80								
				137.300	07								
				429.704	36								
		15.855	01										
		85.100	79	100.955	80								
				269.953	15								
				236.217	47								
				146.918	47								
				1,321.802	**12**								

Редни број	НАЗИВ РАСХОДА	Буџетом предвиђено				По буџету	
		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО	
		ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
	Укупни државни расходи						
I.	Расход по буџету за 1891 годину			57,524.955	07		
II.	„ ван буџета						
	Свега . . .			57,524.955	02		

Објашњења

I. За расходе по буџету.

Из горњега рачуна види се, да је по буџету расходована укупна сума од . . . . .

Ну од ове суме има да се одбије, колико је депоновано код Гл. држ. благајница, из година по потреби издавати дотичним Министрима и то:

1. Мин. унутрашњих дела (Парт. А. 1891. Л. 164.) . . . . . .
2. „ финансија „ „ „ „ 169 . . . . . .
3. „ војном „ „ „ „ 157 . . . . . .
4. „ грађевина „ „ „ „ 162 . . . . . .
5. „ народне привреде „ „ „ „ 766 . . . . . .
6. Управи државних дугова „ „ „ „ 174 . . . . . .

Што кад се одбије, остаје стварно расходовано по буџету за 1891. годину: динара .

II. За расходе ван буџета.

По накнадним законод. решењима, издато је по горњем рачуну из држ. готовине у 1891.

Ну од овога ваља одбити оне суме, које су у ранијим годинама издате, па досад стојале на ствовано законско одобрење за расходовање, и то:

1. Код Мин. просвете, издатак из 1888. на питомце . . . . . .
2. „ „ унутрашњих дела издатак из 1887. год. на пандуре . . . . . .
3. „ „ финансија издататак на царинске чиновнике . . . . . .
4. „ „ „ „ из 1882. год. на трошкове државне ергеле . . . .

Што кад се одбије, остаје стварни издатак ван буџета у 1891. години динара . . .

Кѡ 12.392.
10. Августа 1892. год.
Београд.

За књиговођу
писар мин. финансија,
Вит. Станојевић с. р.

Расходовано		Стварно издато				По буџ. издато више				По буџ. издато мање			
УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО	
ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
54,817.153	88			55095858	40			278.704	52			2,707.801	14
				1321802	12								
54,817.153	**88**			**56,417.660**	**52**			**278.704**	**52**			**2,707.801**	**14**

. . . . . 54,817.153·88 динара

ангажованих буџетских кредита за 1891. годину, што ће се у току следећих

. . . . . 91.363·95
. . . . . 8.000·—
. . . . . 712.573·79
. . . . . 362.923·90
. . . . . 409.330·15
. . . . . 696.125·64 2,280.317·43

. . . . . 52,536.836·45

годину . . . . . 1,321.802·12

партијама дотичних Министарства, а за које је ток у овој години издеји-

. . . . . 517·25
. . . . . 272·23
. . . . . 5.182·21
. . . . . 53.204·15 59.175·84

. . . . . 1,262.626·28

Начелник одељења главне држ. благајнице,
Главни државни благајник,

Свет. Милојевић с. р.

III.

ПРОСЕЧНИ
ДРЖАВНИ ПРИХОДИ
КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ
ЗА 1890 И 1891 БУЏЕТСКУ ГОДИНУ

Број	Од чега	Годишње — Просечно — особено ДИНАРА	П.	Просечно — укупно ДИНАРА	П.	Округло — особено ДИНАРА	П.	Округло — укупно ДИНАРА	П.
	I. Непосредни данци								
1	Од земљишта	6,647.049	66			6,648.000	—		
2	„ зграда	473.542	92			474.000	—		
3	Принос од капитала . . .	480.125	17			481.000	—		
4	Од капитала у радњи и допуњујућег пореза (обрт) . .	2,497.750	38			2,498.000	—		
5	Од рада	494.838	34			495.000	—		
6	„ личности	2,685.896	44	13,279.202	91	2,686.000	—	13,282.000	—
	б. Прирези								
7	52. паре на сваки динар непосредне порезе сем пореза на обрт	4,874.643	30	4,874.643	30	4,875.000	—	4,875.000	—
	II. Посредни данци								
1	Царина и узгредне таксе .	3,632.321	84	3,632.321	84	3,633.000	—	3,633.000	—
2	**Трошарине**, и то:								
	а., на шећер	250.523	75			521.000	—		
	б., „ кафу	202.784	31			203.000	—		
	в., „ пиво	607.923	14			608.000	—		
	г., „ шпиритус	211.559	77	1,542.790	97	212.000	—	1,544.000	—
3	**Регали:**								
	а., на петролеј	84.027	53			703.000	—		
	б., „ жигице	131.164	37			132.000	—		
	в., руде са рударским таксама	85.632	05	919.636	95	86.000	—	921.000	—
	За пренос . .	—	—	24,248.595	97	—	—	24,255.000	—

Број	Од чега	ГОДИШЊЕ — Округло — особено ДИНАРА	П.	ГОДИШЊЕ — Округло — укупно ДИНАРА	П.	ГОДИШЊЕ — Просечно — особено ДИНАРА	П.	ГОДИШЊЕ — Просечно — укупно ДИНАРА	П.
	Пренесено	—	—	24,248.595	97	—	—	24,255.000	—
4	Проценат од кирија механск. (замена крчмарине)	150.926	41	150.926	41	150.000	—	151.000	—
5	**Монополи:**								
	а., дувански	5,275.230	24			5,276.000	—		
	б., солски	2,918.176	25			2,919.000	—		
	в., штампарски	149.247	66			150.000	—		
	г., барута и динамита	22.015	51	8,364.669	66	23.000	—	8,368.000	—
	III. Таксе								
1	судске и административне	1,938.008	96	1,938.008	96	1,939.000	—	1,939.000	—
	IV. Држ. привреда								
1	Од држ. железница	3,101.986	70			3,102.000	—		
2	„ експлоатације држав. рудника	200.926	04			201.000	—		
3	Од пошта и телегр.	965.197	45			966.000	—		
4	„ државне штампарије	449.122	81			450.000	—		
5	„ добара и мостова	182.316	39			183.000	—		
6	„ шума и горосеча	113.317	58			114.000	—		
7	„ интереса и добити на новцу	280.420	39			281.000	—		
8	Од повл. народне банке	61.340	27			62.000	—		
9	„ окр. штедиона	93.611	04			94.000	—		
10	„ топчидер. економ.	26.908	41			27.000	—		
11	„ пунцовања	4.581	74			4.600	—		
12	„ држ. ергеле	17.483	35			18.000	—		
13	„ контроле мера	9.086	11	5,506.298	28	9.110	—	5,511.700	—
	За пренос	—	—	40,208.499	28	—	—	40,224.700	—

Број	Од чега	ГОДИШЊЕ Округло особено динара	п.	Округло укупно динара	п.	Просечно особено динара	п.	Просечно укупно динара	п.
	Пренесено ·	—	—	40,208.499	28	—	—	40,224.700	—
	V. Управа фондова								
1	5% камате на главницу фонда школског · · · · · ·	165.911	84			166.000	—		
2	5% камате на главницу фонда санитетског · · · · ·	512.680	62			513.000	—		
3	1% од доходка од укупног капитала управе фондова ·	199.499	90			200.000	—		
	VI. Разни приходи								
1	Наплата прихода прошл. година · · · · · · · · · ·	6,941.145	27			6,942.000	—		
2	Случајни непредвиђени приходи · · · · · · · · · ·	597.255	60			598.000	—		
3	Од враћених кредита и уштеда	1,570.318	72			1,571.000	—		
4	Од продаје држ. добара · ·	1.952	58	9,988.764	53	2.000	—	9,992.000	—
	VII. За изравнање								
1	*Нове трошарине*	862.565	83	862.565	83	863.000	—	863.000	—
	Свега · ·	—	—	51,059.829	64	—	—	51,079.700	—

КБр. 12.393
23 Јуна 1892 године
Београд

Књиговођа,
Мих. Милићевић с. р.

Начелник
одељења главне држав. благајне
и Главни државни благајник,
Свет. Милојевић с. р.

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА

о

ОПШТОЈ ЦАРИНСКОЈ ТАРИФИ

Члан I.

Свака роба при увозу у Србију плаћа царину у колико није овим законом нарочито од ње ослобођена.

Колику царину која роба при увозу у Србију плаћа одређује овом закону приложена тарифа увозна.

Роба која се из Србије извози у друге земље плаћа само онда царину, ако је нарочито у тарифи извозној, која је такође овом закону приложена, споменута, и то по стопи која је у тој тарифи за дотичну робу означена.

Роба која се кроз Србију за друге земље само провози не плаћа никакву царину.

Члан II.

Општа царинска тарифа, увозна и извозна, овом закону приложена, вреди за све земље, у колико она није измењена нарочитим трговинским уговорима са дотичним земљама.

Члан III.

За правилну примену опште царинске тарифе постоји Именик Робе, у коме су поједине врсте робе по њихову својствуи обичном називу фабричном или трговинском изложене, и који показује подкоју групу или који став тарифе долази свака врста робе.

Именик робе издаје министарство финансија. Да је он издат, објављује министар у Српским Новинама где се објављују и све измене и допуне у њему, које временом потреба изазове.

Члан IV.

Где у увозној тарифи који предмет не би био таксиран, нити од царине изречно ослобођен, министар финансија таксираће га и уврстити под ону таксу и ону групу тарифе, којима он по своме роду, својству и односно приближној вредности припада, што ће се и у званичним новинама објавити.

Члан V.

Роба што се увози из држава које веће отежице чине увозу робе из Србије но увозу других држава плаћа осим царине увозном тарифом одређене још 40% од вредности; а ако је така роба увозном тарифом царине ослобођена, министар финансија оптеретиће је, путем указа, специфичном царином до 20% њене вредности.

Изузетке од овога правила може чинити влада путем указа, кад нађе да то трговински или привредни интереси земље захтевају.

Члан VI.

Роба, састављена из разних материја, ако није особито и изреком у увозној тарифи таксирана, као и роба, које би саставни делови под разне позиције тарифе потпадали, царинiће се по њеном главном саставном делу; а ако је овај сумњив, онда по ономе саставку, који је у тарифи скупље таксиран.

Члан VII.

Увоз и провоз робе која је монополисана (барут, динамит, со, дуван и т. д.) допушта се само по нарочитом одобрењу за то надлежне власти.

Исто тако се влада овлашћује да из обзира санитетских и обзира јавне сигурности ограничи или забрани промет са извесном робом.

Члан VIII.

Влада се овлашћује да на предлог министра финансија на случај неродице увозну царину на жито и храну у опште спусти или укине привремено. Осим тога Влада се овлашћује, да и сировине и прерађевине којих у земљи нема или их има али у недовољној количини, или каквоћи а потребне су за индустрију и сточарство у земљи — може ослободити са свим или делимице од плаћања увозне царине у границама закона о потпомагању индустриских предузећа. (Збор. 26. страна 60.).

Члан IX.

Где у тарифи није изречно друкче наређено, на робу која се увози наплаћиваће се уз царину и све трошаринске и монополне таксе, било за државу, округ срез или општину.

Члан X.

Роба, која се увози, или извози, подлежи осим царине, и плаћању обртнога пореза, по одредбама закона о непосредном порезу. Наплата овога пореза врши се истовремено кад и наплата царине.

Овај порез плаћа свака роба, при увозу или извозу ако није изречно од тога законом ослобођена, без обзира на то да ли је од царине и споредних царинских такса ослобођена или није.

Члан XI.

Не плаћају никакву царину, обртну порезу, друге државне, помесне или општинске таксе:

1.) Предмети, намењени за непосредну потребу Краља;

2.) Предмети, намењени за непосредну употребу дипломатских особа, акредитованих код Краља Србије, по мери повластица које и у колико ужива и наше дипломатско особље код других дворова;

3.) Од државних набавака: оружје, војно одело, муниција и експлозивне материје, материјал за фабрикацију оружја и муниције у државним фабрикама;

4.) Предмети науке и вештине, намењени за збирку јавних завода за науку и вештину.

Члан XII.

Не плаћају даље никакву царину и обртну порезу, осим споредних царинских такса:

1. ствари путника, као: кошуље, хаљине и прибор за постељу; златне, сребрне и друге скупоцености; алат занатлија, посуђе и инштрументи вештака; хаљине и кошуље лађара; књиге, храна и лекарија потребна за време путовања; предмети монополисани трошарини подложни до количине која је особеним законом прописана, но све то само у толико у колико би служило за сопствену потребу и у колико би с обзиром на каквоћу и количину ствари одговарало стању и другим односима путника;

2. превозне справе, као: пароброди, лађе или чамци, који би на пограничним рекама, а тако исто и кола и животиње, које би на суву возиле путнике или еспапе, но под погодбом да кола имају очевидне знаке превозне употребе и да је вожење предузето доиста за потребу лица или робе, а не зато, да би она и стока, која је тегли, прошла без царине;

3. покућанство, намештај, посуђе, стока и употребљавани алат оних, који би у Србију дошли да се ту стално населе, или који би то са стране наследили, као и спрема и дарови невеста у колико њиховом стању одговарају, но с изузетком монополисаних и трошаринских предмета;

4. храна и пиће, потребно искључиво за потрошњу у лађама, које долазе у Србију или из ње излазе;

5. карте с мустрама и мустре у комадима, које само за пробу служе, но изузимајући при увозу све пробе дувана и других предмета, који су државом монополисани или који су подложни трошарини;

6. сва роба на коју би царина мање од десет динарских пара изнела;

7. завијутци и судови у којима је роба за царињење сложена, изузимајући случаје:

а) кад се ти судови и завијутци по одредбама о дари сами као роба сматрају;

б) кад је роба сложена у такав завијутак или суд, у који се обично према својој форми и своме својству не завија и не слаже и који би царином скупље таксиран био него и сама роба; и

в) кад се роба према одредбама тарифе или у случају XVII члана овог закона мора засебно да мери;

8. роба, која би се у путу или у царинари или у сместишним магацинима сасвим покварила. Но ако би роба само толико покварена била да се само за првобитну цељ не би могла употребити а за другу да би могла, као што је н. пр. покварено вино, које би се могло употребити за сирће, онда ће се на то наплатити сразмерна царина према тадашњем стању њеном, а по оцени вештака;

9. роба, која би се ради поправке, бојадисања или ради довршења израде у Србију увезла или из Србије извезла, као и стока која би се увезла или извезла ради изране с обвезом да се врати у року, који се унапред од стране царинске власти према природи и потреби одреди, као и под погодбом да истоветност дотичних предмета при повраћају буде савршено доказана, а код предмета, који се шиљу ради довршења израде, још и да се тиме не измени у суштини њихова природа и њихово име у трговини;

10. роба, која би се на неизвесну продају (шпекулацију) из Србије у страну земљу извезла или из стране земље у Србију увезла па би се непродата вратила; као и роба у антрпотима или царинским магацинима све док се одатле не дигне;

11. роба за увоз или извоз експедована али из царинаре још неоднесена, коју би сопственик хтео вратити.

Какви ће се услови, докази као и формалности тражити да се без царине и обртне порезе пропусте сви ови предмети, и они што су побројани у предходном, као и XIII и XIV члану, прописаће министар финансије.

Члан XIII.

Где се околностима и несумњивим сведоџбама докаже, да је потреба и да треба имати призрења, министар финансије може без царине и обртне порезе, или с умереном увозном царином пропустити:

1. предмете, набављене за потребу службе божије у црквама и богомољама ма какве вероисповести, па и материјал, набављен за грађење или поправку цркава и богомоља;

2. храну, одело и материјал за грађење што би се онима, који су ватром или другим елементарним случајевима унесрећени, послало као поклон за њихово издржање или за направу или оправку њихових станова;

3. старе употребљаване предмете, које би људи сиротног стања из стране земље на поклон добили;

4. предмете намењене за лечење и негу рањеника и болесника, а за потребу друштва «Црвени Крст.»

Члан XIV.

У пограничном промету, на 10 килом. од границе, слободни су узајамно од плаћања царине и обртне порезе у смислу узајамности:

а, хлеб од брашна у количини до 10 кгр., свеже месо до 4 кгр., сир и масло до 2 кгр.

б, баштовански производи свежи као: зелен, салата, купус, краставци, репе, кромпир и т. слично, као и поврће и свеже воће, у обичној количини за дневну потребу;

в, становници пограничних округа који имају или који под закуп држе земље на другој страни границе ослобођавају се од царина на предмете који су потребни за обделавање ових земаља, нарочито на посуђа, земљоделске алате и стоку за рад, на семе и жетву од тих земаља, као: на жито, сено, стоку, дрво и т. д.;

г, узајамно ослобођење од сваке царине вреди и за све џакове и судове, у којима погранични становници преносе своје земљоделске производе, гипс, креч, пиће и друге течности, а исто тако и ма какве друге предмете, потребне за погранични промет, и оне који се истим путем празни враћају;

д, ослобођавају се, исто тако, од сваке увозне и извозне царине: стока која се води на исхрану или

пашу, па се после враћа. Исто се тако без царине враћају и производи од стоке, на пашу теране у другу страну, као: млеко, масло, сир, вуна, приплод од те стоке, али увек у количини размерној броју стоке и трајању паше;

ђ, слободни су и: жито, зејтињаво семење, кудеља, лан, дрво, строј, и други слични земљоделски производи, које погранични становници носе за своју потребу у млинове, друге стране, да их онамо самељу, састружу, исецкају, окруне и т. д., па их после тако прерађене враћају.

Чл. XV.

Особено од царине и других такса (трошаринских, монополских) наплаћиваће се при свакој увозној, извозној и провозној експедицији и ове споредне царинске таксе:

1, *кантарина* по десет пара од 100 кгр. нечисте тежине на робу која је у тарифи таксирана по тежини, и коју царинарница било по дужности, било по захтеву странке, мери на државној ваги. Ова такса неће се наплаћивати на провозну и извозну робу.

2, *лежарина* по пет пара динарских, на дан од сто клгр. нечисте тежине на робу, која би на царинском стоваришту или у магацину лежала више од шест дана.

За првих шест дана лежања, рачунајући ту и дан кад је роба примљена и дан кад је издата, не плаћа се никаква лежарина.

Изузетно на гас, палидрвца и друга палила, ћезап, витриол и све друге лако запаљиве ствари наплаћиваће се по двадесет пара динарских на дан од сто килограма за све време лежања осим првих шест дана.

На грађу, дуге, дрва за гориво, песак, даске, прости непрерађени камен за зидање или калдрмисање, земљу, цигљу, креп и ћерамиду, наплаћиваће од кубичног метра по двадесет пара динарских на дан за све време лежања осим првих шест дана.

Краће време од једног дана рачуна се као цео дан.

3, *ношевина* по двадесет пара динарских од сто килограма нечисте тежине робе.

Од плаћања ношевине изузимају се само гломазни предмети, као што су: угаљ, грађа, дуге, дрво за гориво, храна, со, песак и т.д. и други предмети, ако би при том и министар финансије нашао да би за њих одвећ осетно било то плаћање.

Министар финансија може лежарину и ношевину и повисити, и то прву, ако би се роба у царинари нагомилала, а другу ако би то скупоћа ношења изазвала.

4, *жиговина*, и то:

а) за олово, печат и врућ жиг по пет пара динарских; и

б) за ладан жиг по две паре динарске.

Материјал за везивање и утврђивање робе, на коју би се ударило олово или печат, као уже, канап, конци и т. д., дужан је дати сам сопственик робе.

5, *оборина*, и то на крупну стоку по пет, а на ситну по две динарске паре од комада за сваки дан, ако би стока лежала у државном обору.

При рачунању кантарине, лежарине и ношевине разломци до 50 килограма тежине узимаће се као потпуних 50, а преко 50 килограма узимаће се као потпуна стотина.

6, *Такса за декларацију* за сваку експедицију, од комада 25 пара, а за уметак 5 пара.

7, *Такса за признаницу* 10 пара од комада.

8, *Статистична такса*:

а) 5 пара од једног колета робе или комада, а ако је више, онда по 2 паре;

б) 10 пара од 1000 кил. једноставне робе или куб. метра.

9, *Скеларина* на пловним граничним рекама само онде, где држава мора да држи своје возове; али она не може бити већа за људе од 30 пара, за стоку крупну од 10 пара, за стоку ситну од 5 пара, а за осталу робу од кубнога метра 3 дин., и од 100 клгр. 40 пара.

10, *Возарина* онде где држава мора да има нарочите људе који превоз врше; она не може бити већа за један воз чамца од 3 дин; за мању скелу од 12, а већу од 30 дин.

Таксе под 9 и 10 може министар финансија уступити и под закуп, ако има довољно гарантије за сигуран саобраћај.

11, *Калдрмарина* се наплаћује по тарифи о калдрмини од 24. октобра 1870 године, али се од плаћања калдрмине ослобођавају ови артикли: камен, угаљ и цигље.

Таксе од 1—10 јесу државне; а она под 11 (калдрмина) наплаћује се у корист оних општина, којима царинарница по називу припада. Министар финансије у споразуму са министром народне привреде прописаће правила о руковању и о употреби новаца од ове таксе.

Чл. XVI.

Царина и све остале таксе (трошарина, монополне и споредне таксе, као и пореза на обрт) до 10 динара примаће у сребру, а преко 10 динара у злату, но ко хоће да плати све у сребру платиће ажију према највећем курсу што га је злато имало у прошлом месецу.

Чл. XVII.

Стопе за дару одређује и мења министар финансије путем наредбе према начину паковања и односима тежине који су у обичају у промету.

На робу на коју царина није већа од 8 динара од 100 кгр. и за судове у којима су течности, неће се у име даре ништа одбијати ако у тарифи није изречно прописано.

Код течности које се имају царинити према нечистој тежини, а увезу се у нарочита кола или бродове, додаваће се чистој тежини и тежина обичног начина паковања.

Чл. XVIII.

Правила и упутства за увођење у живот и примену овога закона прописује министар финансија. И

правила и све наредбе које се буду на основу овог закона издавале, објављиваће се у службеним новинама.

Чл. XIX.

Овај закон ступиће у живот петога дана а по истеку онога дана, којега буде обнародован у „Српским Новинама“ и тада престају важити закон о општој царинској тарифи од 5. Јуна 1883. године, са свима њиховим изменама и допунама, као и сва друга законодавна наређења, која су му противна.

УВОЗ

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА од 100 кр. НЕЧИСТЕ (ШПОРКО) ТЕЖИНЕ
	I. Артија			
	непрерађена			
1	Артија упијача, проста (сура и бела); артија за паковање, коричара (папендекл), и картон-папир без разлике (изузимајући картон папир за посетнице и фотографије), па и у маси обојена или каквом смесом премазана за паковање, кровове и т. д.	100 к.	8	
2	Артија упијача фина, у маси обојена	» »	12	
3	Артија за писање, штампање и цртање, па и све друге артије, неспоменуте под бр. 1 изузимајући артију за цигарете и „сајден-папир“	» »	14	
	Примедба. Овде спада и фини картон за посетнице и фотографије, као и свака артија за писма без монограма, цртежа и слика, па и у кутијама од картона сваке врсте и израде			15 у сандуцима и буradима. 10 у котарицама. 5 у балама и цаковима.
4	Артија за цигарете и „сајден-папир“ у табацима	» »	20	
	прерађена			
5	Артија шарена, лакована и бронзована (тако звана златна и сребрна артија) артија прозрачна („транспарент-папир“) омашћена или увоштена; артија прилепљена на платна	» »	40	
6	Артија стакласта, пескуша и шмиргл	» »	12	
7	Артија штампана, шпартана (растрирана) или квадрована у бојама	100 кг.	25	
8	Артија за писма са монограмима, цртежима и сликама, па и у кутијама сваке врсте и израде и артија са сликама	» »	35	
9	Позиднице (тапети) и шаблони (патрони за собне молере), траке (пантљике) од артије за украсе, шупљикаста или избушена артија, чипке од артије	» »	60	
10	Куверти без монограма, цртежа и слика, па и у кутијама сваке врсте и израде	» »	14	
11	Куверти са монограмима, штампаном фирмом, платном постављени, цртежима и сликама, и у картонским кутијама сваке врсте и израде	» »	35	
12	Фишеци и кесе од артије за паковање, и са штампаном фирмом итд.	» »	10	15 у сандуцима и буradима. 10 у котарицама. 5 у балама и цаковима.
13	Артија, па и штампана, шпартана (растрирана или бојом квадрована), кад је у корицама од артије или папендекла, прошивена или повезана	» »	20	
14	Књиге за радње повезане у платну или кожи, па и са ћошковима и копчама од простих метала	» »	30	
15	Књиге, мапе, музикалне ноте и остали слични књижевни, научни и вештачки предмети, повезани или на платну или на каквој другој материји прилепљени	» »	20	
16	Књиге, мапе, музикалне ноте у табацима или прошивене (броширане) неповезане	» »	слоб.	
17	Карте за играње	» »	100	
18	Артија за цигарете у књижицама, или иначе за пушење приуготовљена	» »	100	
19	Израде просте од артије	» «	15	
	Примедба: Овде спадају предмети разног облика од артијине смесе, од артије и других сличних материја; даље кутије и томе сличне израде од артије или папендекла без значајних украса, па и у свези с простим материјалима.			

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА НА 100 КР. НЕЧИСТЕ (ШПОРКО) ТЕЖИНЕ
20	Израде од артије особено неспоменуте, па и у свези са простим материјалима, у колико не спадају под бр. 346. и 347.	100 к.	50	
	II. Баштовански и пољски производи			
	Баштовански производи			
21	Воће, вариво, зелен, семење, корење, цвеће, расади, и све остало биље и растиње свеже, зрело или осушено (изузимајући дуван, јужно воће, осушено биље за лекарију или боју и остало особено таксирано)	» »	5	
22	Смиље без разлике	» »	60	
22а	Хмељ	» »	слоб.	
	Пољски производи			
23	Пшеница, наполица, раж и крупник	» »	2	
	Овас и јечам	» »	1·—	
	Кукуруз, елда, ситна проја и остали	» »	—·75	
	Примедба: На кукуруз у клиповима одбија се дара 20%			
24	Трава, сено, слама, кукурузовина, трска, шевар, рогоз, сита, сијерик, жир, маховина, лишће и грање. Овде долази и жито, куделја или лан у снопу	» »	слоб.	
	Млинарски производи			
25	Брашно и други млинарски производи (прекрупљено, стуцано, или ољуштено зрно), крупа, бунгур, гриз, гершл	» »	6	
	Дуван и прерађевине од дувана			
26	Дуван у листу, корење и отпаци од дувана	» »	100	7 у балама са асурама.
27	Дуван крижан, цигаре, цигарете и бурмут	» »	200	5 у балама без асура.
	Примедба: На цигаре у кутијама сложене, одбијаће се, поред друге редовне даре још и: за кутије од дрвета или метала 20%, за кутије од артије 10%			
	III. Вуна и длака			
	Вуна и длака у влакну			
28	Вуна овчија сирова, прана или рашчешљана, но немашћена	» »	слоб.	
29	Одпаци (фурда) од вуне и вуна вештачка без разлике	100 кг.	10	25 у сандуцима и бурадима.
30	Вуна овчија у влакну машћена	» »	60	10. у балама и џаковима.
31	Длака ма од каквих животиња	» »	слоб	
	Предива			
32	Предива од вуне, овчије или вештачке, од камилске или даброве (биберове) длаке, сирова, бељена, обојена, штампана, у једној или више жица	» »	80	25 у сандуцима и бурадима.
33	Од козине и од других горе неспоменутих длака	» »	40	10 у балама и џаковима.
	Тканине			
34	Покровци и остале мутавџијске израде од костретине, као: вреће, џакови, торбе, колани, улари, и т. д.	» »	50	
35	Груби филц од животињске длаке или грубе вуне (па и скројен у ђонове) и т. п. а тако исто и катранисан и лакован	» »	50	16 у сандуцима и бурадима. 8 у котарицама.
36	Груба чоја, као халина, лодн, материја, азур, и тако даље	» »	50	5 у балама и џаковима.
37	Аба и шајак	» »	50	
38	Ћебета (коњска и груба за постељу) од грубе вуне и од длаке рогате марве, коња и т. д.	» »	50	
	Примедба. Овде спадају и ћебета од отпадака (шоди).			
39	Груби простирачи (еписи) од животињских длака, осим козине	» »	50	
40	Остали простирачи без разлике, довршени за употребу, даље покривачи у опште, изузимајући покриваче за коње или покриваче грубе за постеље, именоване у броју 34, као и застирачи за столове, именоване у броју 42.	» »	75	16 у сандуцима и бурадима. 8 у котарицама. 5 у балама и џаковима.
	Тканине друкчије него што су оне под бр. 34. до 38, па и штамиане, шаране, фасоване у свези или без свезе са металним жицама, ја и са мало свиле:			
41	Чоја и материје сличне чоји за мушко и женско јаче одело, фланел, ватмол, материја за поставу; фини филц, и израде од фил-			

Редни бр ој тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин	ДАРА СЕ ОДБИЈА ОД 100 КР. НЕЧИСТЕ (ШПОРКО) ТЕЖИНЕ
	ца; просте преплетене (вирковане) израде · ·	100 к.	1·20	
	Примедба. Под материјама сличним чији разумеју се сви помодни штофови за мушко одело, као што се израђују у Брину и Рајхенбергу · · ·			18 у сандуцима и бурадима. 5 у балама и цаковима.
42	Лаке танке материје, које обично служе за женско одело (орлеан, тибет, кашмир, мохер, бареш и т. д.) материје за намештај (мебелштоф), застирачи за столове, огртаче мараме. појаси, шалови, тканине сличне шаловима, па и са ресама или кићанкама; вунени плиш и вунени сомот · · · · · · ·	» »	2·40	18 у сандуцима и бурадима. 10 у котарицама. 5 у балама и цаковима.
	Примедба. Под ову одредбу спадају: алпака. мохер, орлеан, тибет, листер, кашмир, серш, ламас, сатин, италијанклот, мерино, дамаст, рипс, и друге материје за намештај, женске помодне материје. Огртаче мараме, шалови и појаси могу бити и просто везени.			
43	Све шупљикасте, фине и лаке тканине, као блонд, бобине, петине, фулар, газ и т. д., а тако исто и мараме, шалови и други слични предмети од ових материја · · · · · · ·	» »	300	22 у сандуцима и бурадима. 12. у котарицама 8 у балама и цаковима.
	IV. Дрво и израде од дрвета и биља			
	Непрерађено			
44	Дрво, за гориво · · · ·	куб. м.	слоб.	
45	Грађа, као: даске, летве, дуге за бурад, планке, прошће, шиндре, греде, direци, балвани, трупци, пањеви, облице или мотке и т. д. · · · · · · · ·	» »	6	
46	Тачке за винограде · · ·	» »	6	
47	Дрво за даљу прераду спремљено за главчине, наплатке и спице за кола или суваче; за руде, весла, обруче; дреновина за клинове и т. д. · ·	» »	2·50	
48	Дашчице у листовима за фурнирање, за обућарске или књиговезачке потребе, ободи за решета, сита или добоше, обручи за бурад · · · · · · · ·	» »	6	

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА ОД 100 КР. НЕЧИСТЕ (ШПОРКО) ТЕЖИНЕ
49	Плута или кора јагњедова, лика, луч и угаљ од дрвета · · · · · · · ·	100 к.	слоб.	
50	Сва скупоцена дрва, морска трска, панама и друга слична скупоцена трава, слама или лика; пруће, шибље и грање ма од каквог дрвета · ·	» «	слоб.	
	Прерађено			
51	Израде од дрвета просте, т. ј. коларске, качарске, стругарске и столарске израде просте, непремазане, немазане, нелаковане, и неполиране, и једино у свези с гвожђем			
	Примедба. Овде спадају: бачве, бурад, шафољи, каце, кофе, корита, чаброви, ведра, точкови, и други колски делови (изузимајући готова кола), колица за ђубре, ручне саонице, пархети и њихови саставни делови, весла, клупе, столови, столице, ногари, сандуци, кревети, ормани, јармови, самари роље, тезге, чекрци, воденице, (изузимајући воденице на понтонима), лествице, обућа дрвена, кокошарници, грабуље, виле, лопате, клинци за обућу, чачкалице, дрвца за жижице, корита, карлице, ступе, и т. п. просте, непремазане, нелаковане, и неполиране израде од дрвета. Овде спадају још и запушачи и ђонови од плуте.			18. у сандуцима и бурадима. 12. у котарицама 5. у балама и цаковима.
	Варјаче, тањири, заструзи, калуши:			
52	Необојени · · · · · · ·	» »	10	
53	Обојени, лаковани или премазани · · · · · ·	» »	20	
	Намештај од меког дрвета, просто премазан (или просто обојен са цвећем, украсима и т. д.) и само у свези са простим плетивом од сламе и оковом од гвожђа:			18. у сандуцима и бурадима. 12. у котарицама. 4 у балама и цаковима.
54	Сандуци · · · · · · · ·	» »	8	
55	Остало · · · · · · · ·	» »	12	
	Столарске, стругарске, дрворезачке и друге израде од дрвета, осим напред наведених предмета, па и у свези са другим простим материјама:			

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА ОД 100 КР. НЕЧИСТЕ (ШПОРКО) ТЕЖИНЕ
56	Необојене	100 к.	10	
57	Обојене, лаковане, или премазане	» »	20	
58	Предмети именовани под бр. 52—57, политирани . .	» »	25	
	Примедба к бр. 52—58. Под ову одредбу спада намештај од савијеног дрвета, па и кад је у свези са несавијеним дрветом, оплетен сламом, трском и т. д. са оструганим и избушеним деловима, или са пресованим или помоћу нарочите машине израђеним, по неизрезаним украсима.			
59	Намештај постављен или превучен	» »	50	
60	Остале израде од дрвета постављене или превучене	» »	50	18 у сандуцима и бурадима.
61	Шипке и рамови од дрвета, бронзирани и позлаћени	» »	50	12 у котарицама. 4 у балама и џаковима.
62	Остали предмети позлаћени или бронзирани . .	» »	100	
63	Ситарске израде са дрвеним ободом и данцетом, ма од каквог материјала . .	» »	50	
	Плетарске израде			
64	Просте, и то: од неољуштеног прућа и шибља, од коре, шевара или рогоза, од обичне трске, сламе, или траве, необојене нити каквим лаком премазане, као што су: котарице, кошеви, кошнице, лесе, метле, асуре или простирке, зембили, сађурице и т. д., све и у свези са дрветом, ужетом или концем	» »	10	
65	Фине, т. ј. од морске трске, панаме, басте, и другог екзотичног материјала; од ољуштеног прућа и шибља; као и све фине израде од обичне коре, трске, сламе, или другог биља, обојене, необојене, премазане, лаковане, у свези или без свезе са простим материјалима (изузимајући шешире, капе и ситнице)	» »	20	20 у сандуцима и бурадима. 12. у котарицама. 4 у балама и џаковима.
	Примедба: Овде спадају и плетарске израде именоване под бр. 64, ако су обојене, лаковане или у свези са тамо неименованим материјалима.			
66	Плетарске израде, од чести или сасвим позлаћене или бронзиране	» »	100	

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА ОД 100 КР. НЕЧИСТЕ (ШПОРКО) ТЕЖИНЕ
	Превозна средства и воденице			
	Кола, таљиге, саонице за запрезање:			
67	Неокована и непремазана	комад	15	
	Окована или премазана, али непостављена:			
68	Без федера	» »	25	
69	На федерима	» »	50	
70	Постављена	комад	150	
71	*Железнички вагони* . .	»	слоб.	
	Бродови са или без прибора:	од 1 тоне товарне снаге		
72	До 4. тоне товарне снаге	»	5	
73	Преко 4. тоне, поред горње царине за оне до 4. тоне, још за сваку тону . .	»	2	
74	*Пароброди и шлепови*, са чамцима, мостовима (штекови) и другим прибором	»	слоб.	
	Примедба: Под паробродским прибором разумевају се: конопци, ленгери, једрила, весла, чакље и други алати, као и све собно и кухинско покућанство и намештај за лађу.			
75	*Воденице* на понтонима са свима воденичним составним деловима и прибором, но без других превозних справа	комад	500	
	Примедба: Под воденичним прибором разуме се све оно, што је за воденицу потребно, као: воденично камење, воденичне справе, амбари, мостови, ленгери, и остали лађарски и млинарски алати, а и обично млинарско посуђе и покућанство.			
	V. Животиње			
	Животиња			
76	Волови	»	27·50	
77	Краве, бикови, биволице и теоци	»	10	
78	Коњи, кобиле и ждребад .	»	10	
79	Мазге, магарци, магарице и ждребад њихова . . .	»	5	
80	Свиње	»	5	
81	Прасад	»	—·30	
82	Овце, овнови, јарчеви, козе, јагањци и јарад . .	»	1	
83	Зечеви	»	—·20	
84	Перната живина без разлике	»	слоб.	
	Примедба: Сва напред споменута животиња разуме се жива или мртва, неодрана, а ако је одрана, онда се разуме као сирово месо.			

Редни број тарифе	РОБА.	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин	ДАРА СЕ ОДБИЈА од 100 кр. нечисте (шпорко) тежине
85	Раци, пужеви, шкољке, корњаче и жабе, све свеже, осушено, слано или у саламури	100 к.	слоб.	15. у сандуцима и бурадима. 10 у котарицама. 4 у балама и џаковима.
86	Риба свежа	» «	слоб.	
87	Сардине у буренцетима или у саламури и сва остала риба, усољена или у саламури, осушена или надимљена	» »	15	
88	Пијавице	» »	слоб.	
89	Пчеле живе, или у кошницама са сађем или без сађа	» »	слоб.	
90	Сви остали инсекти, изузимајући златне бубе, које се употребљују за лек (кантариде)	» »	слоб.	
91	Напред неименована животиња жива или мртва, као: срне, кошуте, јелени, лавови, слонови, мечке, курјаци, тигрови, пантери, мајмуни, пси, мачке, змије, крокодили, и т. п. а тако исто и мумије, мртваци, костури (скелети), и сва мртва животиња, испуњена, балзамована, или иначе за чување израђена	» »	слоб.	
	Производи од животиња, у другим одељцима нетаксирани			
92	Месо, слашина и сало сирово, усољено или у саламури	100 к.	25	15. у сандуцима и бурадима. 10. у котарицама. 4. у балама и џаковима.
93	Месо и сланина осушена, но непрерађена	» »	25	
94	Мед цеђен, и нецеђен, и медљика (мелис-вода или шербет)	» »	35	
95	Млеко, павлака од млека, и јаја	« »	10	
96	Коса сирова у влакнима, неуређена и непрерављена	» »	200	30 у сандуцима и бурадима. 20. у котарицама. 10. у балама и џаковима.
	Перје ма од какве пернате живине:			
97	за украсе без разлике	» »	1000	
98	све остало ма за какве потребе	» »	125	
99	Семе и чаурице од свилених буба	« »	слоб.	15. у сандуцима и бурадима.
	Црева и бешике:			
100	Од рибе (хаузенблазен)	» »	110	10. у котарицама.
101	Од свију осталих животиња	« «	5	4. у балама и џаковима.
	VI. Јестива и пића.			
	Јестива:			
	Од брашна, воћа, варива, зачинака, или другог каквог биља, печена, кувана, џиксељена или иначе за јело справљена:			

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА од 100 кр. нечисте (шпорко) тежине
102	Леб, колачи, тарана, макароне, саго, тесто и брашнепице	100 к.	15	18. у сандуцима и бурадима, 12 у судовима. 10. у котарицама. 4. у балама и џаковима.
103	Пекмез, шира, од воћа и грожђа, укувани, и остали сокови оцеђени или скувани; конзерве од воћа и поврћа и т. п.	» »	20	
104	Колачи посластичарски, леб цедер., и друга теста, брашнепице или јестива све врсте, воће и друга биља, скувана или оцеђена, заслађена шећером и т. п. Овде се разуме и шећер кандис (кристалисан), жути, црни и други обојени, а и шећерлеме (бонбоне) без разлике	» »	35	
105	Од меса, сланине, рибе, рака, пужева, шкољака, и од осталих животињских честица, кувана, печена, пржена, маринирана или на други начин зготовљена, као: маринати, конзерве, екстракти, печења, икре, ајвара, (ајвар или авгутар) кобасице, саламе и т. д.	100 к.	35	
106	Сир без разлике	» »	20	
107	Скорup (кајмак), масло (бутер) без разлике	» »	20	
	Алкохолна и шпиритуозна пића			
	Вино:			
108	У бурадима	» »	50	
109	У флашама (разумевајући ту и кипећа вина)	» »	100	
	Печене јаке течности, алкохол, шпиритус. (ракија, рум и ликер):			
	У бурадима:			
110	Алкохол и шпиритус	» »	30	10. у двогубим бурадима. 20. у сандуцима. 12. у котарицама.
111	Остале	» »	100	
112	У флашама	» »	150	
113	Пиво у бурадима и флашама	» »	5	
	Примедба: Ако увозник при увозу пива у флашама изјави да ће флаше у року од три месеца вратити, онда ће царинарница, код које се увоз врши, прибележити увезени број флаша, па ако се у наведеном року исти или мањи број флаша извезе, вратиће му се толико царине и трошарине, колико му је на њих у име тога при увозу било наплаћено. У том случају неће се на флаше наплаћивати извозна царина.			

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА од 100 кр. нечисте (шпорко) тежине
114	Сирће за јело ; есенција од сирћета	100 к.	10	20. у двогубим бурадима, 20 у сандуцима и 12 у котарицама.
115	Минералне воде заједно са флашама и крчазима ·	» »	3	
116	Вода обична и лед . . .	» »	слоб.	
	VII. Камен, земља и стакло			
	Минерали прости и скупоцени сирови			
117	Камен скупоцени прости : нетесани, нерезани и никако нерађени ; земља, песак, шљунак и остали минерали у природном њиховом стању, а у другом ком одељку неспоменути	» »	слоб.	
118	Со за јело без разлике ·	» »	2	
119	Камени и мрки угаљ	» »	слоб.	
120	Тресет (торф) за гориво ·	» »	»	
	Минерали скупоцени полурађени			
	У комадима и без свезе с другим материјалима, т. ј. само сечени или резани, стругани , углачани или иначе као материјали за израде каквих предмета сремљени:			
121	Драго скупоцено камење (брилијант, дијаманат, зафир, рубин, смарагд) и бисер · · · · ·	1 к.	15	
122	Драго полу-скупоцено камење, као : агат, аметист, гранит, далматин јаспис, карниол, тиркис и т. п. ·	» »	10	20. у сандуцима и бурадима. 12. у котарицама. 6. у балама и џаковима.
123	Камење вештачки направљено, драгом камену подражавано, мозајик и лава, за наките израђени ·	» »	10	
124	Мерџан у комадима или на низи, и ћилибар у комадима · · · · · · · ·	» »	15	
125	Стива (истива, морска пена), и смеса каква стиви подражавана · · · ·	» »	20	
	Камен прости, или смеса каква камену подражавана, полурађени и израђени			
126	Отесани неполирани, за зидање и калдрмисање, па и вештачки базалт камен и т. п. · · · · · · · ·	100 к.	0·50	
127	Воденично камење па и са обручевима од метала ·	» »	15	
	Израде од камена и цемента (иа и од гипса), као : надгробно камење, споменици, стубови, (иа и са натписима) рагастови за врата и прозоре, олуци, цеви, валови, степени и т. п. и остале израде у тежини од најмање 5 кр. иа и у свези са дрветом или простим материјалима :			
128	неполирани · · · · · · ·	100 к.	5	
129	полирани · · · · · · ·	» »	2	
	Израђени предмети исиод 5 кр. тежине, у свези или без свезе са простим материјалима, у колико не спадају под бр. 345			15. у сандуцима и бурадима. 9. у котарицама. 3. у балама и џаковима.
130	неполирани · · · · · · ·	» »	12	
131	полирани · · · · · · ·	» »	25	
	Примедба : Под бр. 128-129 долазе изузетно и тоцила, плоче за литографију, плоче зване келхајм и цементне, плоче за кровове од шкриљца (шифера) без разлике тежине.			
	Грнчарија			
132	Цигље, црепови сваке врсте	1000 км.	6	
133	Проста грнчарија, глеђосана или неглеђосана, грнчарија од пескуше, цеви, кањеви за пећи, плоче за патос; све ово и у свези са дрветом и гвожђем неполираним и нелакованим	100 кг.	25	
134	Фини фајанс и порцулан једнобојан или бео, па и бео са обојеним первазима и украсима ; земљане луле; све ово и са заклопцима и украсима од простих метала · · · · ·	» »	35	25 у сандуцима и бурадима. 20 у котарицама и кошевима.
	Примедба. Овде спадају и предмети именовани под бр. 133 кад су у свези са оваким заклопцима или украсима.			
135	Фини фајанс и порцулан вишебојан, малан, позлаћен, посребрен ; грнчарија у свези с другим простим материјалима у колико нису споменути у обадва претходна става, или у колико не спадају под бр. 345 · · · · · ·	100 к.	50	
	Стакло и стакларија			
	Просто стакло, т. ј. ни углађено, ни полирано, ни резано, ни шарано, ни пресовано , ни обојено, ни позлаћено, ни малано, и без свезе с другим материјалима :			

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА од 100 кр. нечисте (шпорко) тежине
136	Стакло за прозоре у таблама	100 кг.	18	
137	Шупље стакло у својој природној боји, стакло и емаљ неурађени у маси, ливене плоче за кровове и патосе са пругама или без пруга	» »	30	
138	Шупље стакло бело	» «	50	
139	Шупље стакло именовано под бр. 137. са углађеним или остругапим запушачима, дном, или ивицом; пресовано стакло и мутно (непровидно) стакло са или без углађених или остругапих запушача, дна или ивице	» »	60	
140	Стакло углађено, резано, гравирано киселином или на други начин шарано, (изузимајући горе именовано пресовано мутно стакло), обојено, позлаћено, посребрено, превучено; стаклене призме за полилеје, дугмета, корали, ђинђуве од стакла, житко и кончасто стакло	» »	90	30 у сандуцима и бурадима. 20 у котариц. ма и кошевима.
	Примедба: Ушице и подложице на дугметима, које једино служе за утврђивање као и конци, на којима су нанизани корали, бисер и емаљ од стаклета само зарад лакшег паковања и преноса, неће се узимати у обзир при цариљењу. Ако се пак предмети од стаклета, нанизани на конац или гајтан, могу да употребе за накит, онаки као што су, (н. пр. гривне, огрлице и т. д.) онда потпадају под бр. 345.			
141	Стакларија у свези с другим простим материјалима, у колико не спада у групу урамљених огледала или ситница	» »	120	
	Примедба: Шупље стакло просто оплетено рогозином, врбовином, сламом или трском, цариниће се према својству стакла по одредбамапод бр. 137 до 141. Код шупљег стакла неће се узимати у рачун при цариљењу фирме, заштитне марке и т. д., натписи или обележај на њему.			

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА од 100. кр. нечисте (шпорко) тежине
	Огледала *у раму, у колико не спадају у врсту ситница:*			
142	До 0·60 см. висока	100 кг.	50	30. у сандуцима и бурадима.
143	Преко 0.60 см. висока	» »	75	20. у котарицама.
	VIII. Метали			
144	Непречишћавани и никако непрерађивани без разлике	» »	слоб.	
	Гвожђе			
145	Сирово, т. ј. ливено у полугама, комадима, грудвама и т. д.; стара гвожђарија и отпаци од гвожђа и челика	« »	1	
146	Полу-рађено: гвожђе и челик за ковање, у грудвама, комадима, маси и т. д. лупенајзен, роцагл, милбарс, неурађене шине и инготс	» »	2	
147	Гвожђе и челик у шипкама, четвртасто, обручасто, у шинама, округло, рогљасто, угласто гвожђе и челик сваке врсте, гвоздене и челичне плоче	» «	3	
	Примедба: Овде спада све тегљено, ковано или ваљано гвожђе у шипкама, челик тегљен и ливен у шипкама без разлике, тако звано босанско гвожђе, гвожђе у обручевима, гвожђе у виду L. V. T и I. (греде) U, + и т. д.; у опште гвожђе и челик у сваком облику који долази у трговини.			
148	Материјал за железницу од гвожђа или челика (изузимајући оно што долази у машине и преносна средства), н. пр. железничке шине, материјал за спајање шина, саставни делови за грађење или оправку превозних справа, скретнице, укрснице и т. п., конструкције за железничке путове	100 к.	слоб.	
149	Лим и жица од гвожђа или челика без разлике	» »	8	
150	Гвожђе за дрљаче и плугове (раоника)	» »	8	
	Израде од гвожђа или челика:			
151	Ексери, ексерчићи од жица, нитне, клинци, чивије, завртњи (шрафови) енгаче, потковице и поклопци за лонце	» »	10	10. у сандуцима и бурадима. 6 у корпама 3 у бъелама, даковима и рамовима.

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА ОД 100 КР. НЕЧИСТЕ (ШПОРКО) ТЕЖИНЕ
152	Израде од гвожђа или челика, нестругане и непремазане, и само у свези са дрветом или ливеним гвожђем	100 к.	18	10 у сандуцима и буradима, 6 у котарицама 3 у балама, џаковима и рамовима.
	Примедба: Маз употребљен колико да само гвожђе не зарђа, неће се узимати у обзир при царињењу.			
	Справе и алати од гвожђа и челика			
153	Виле за ђубре и сено, пијуци, мотике, лопате, грабуље, косе, српови, сечива за сламу, дрљаче, плугови, капсле за осовине, длета, даље чекићи, клешта и наковњи преко 2·5 кр. теж. — Све ово без разлике израде, па и са дршкама, ручицама, држаљама и т. п. од дрвета	» »	18	
154	Израде од кованог гвожђа и челика, стругане или премазане (осим маза против рђе); све браварске израде (изузимајући браве и кључеве) лимарске и друге израде од лима, ограде од жица; све ово и стругано или премазано, у свези или без свезе са простим материјалима	» »	36	10 у сандуцима и буradима. 6 у котарицама. 3 у балама, џаковиме и рамовима
155	Израде од кованог гвожђа или челика, калаисане или цинковане (израде од белог лима и беле жице) па и у свези са другим простим материјалима; овде долазе и браве и кључеви	» »	40	
	Примедба: Овде спадају и сви остали, особено неименовани алати, без разлике израде, брадве, маказе за стрижење оваца, и за поткресивање воћака, и завртњи.			
156	Све полиране, лаковане, емаљиране и бронзоване израде, емаљирано кухинско посуђе, па и у свези са другим простим материјалима	100 к.	40	13 у сандуцима и буradима. 6 у котарицама 4 у балама, џаковима и рамовима.
	Израде од ливеног гвожђа и њему подражаване смесе:			
157	Нестругане, непремазане, неемаљиране, пити са другим металом или металном смесом превучене, па и у свези са дрветом или са кованим или ваљаним гвожђем	100 к.	5	
	Примедба: Маз, употребљен само колико да гвожђе не зарђа, неће се узимати у обзир при цариненју.			
158	Стругане, премазане, (осим маза противу рђе) емаљиране, бронзоване, са другим простим металом или металном смесом превучене, лаковане, па и у свези са простим металима	» »	18	10 у сандуцима и буradима. 3 у котарицама, балама, џаковима, рамовима.
159	Полиране	» »	50	13 у сандуцима и буradима. 6 у котарицама 4 у балама, џаковима и рамовима.
	Олово и цинак			
	Полурађен, т. ј. у комадима, слитку, полугама, таблама, даље: лим и жица:			
160	Олова	» »	8	
161	Цинак	» »	10	
	Израде од олова			
162	Слова за штампање, куршуми, сачме, олово за спајање стаклета на прозору, цеви и све грубе израде, свака у тежини преко 2·5 кг.	100 к	15	10 у сандуцима и буradима. 6 у котариц. 2 у балама, џаковима и рамовима.
163	Све остале израде, па и у свези са простим материјалима, у колико не спадају под бр. 349.	» »	60	13 у сандуцима и буradима. 7 у котарицама 3 у балама.
	Израде од цинка			
164	Просте, т. ј. свака у тежини преко 2·5 кил.	» »	12	10 у сандуцима и буradима. 6 у котариц. 2 у балама и џаковима.
165	Све остале израде, па и у свези с простим материјалима, у колико не спадају под бр. 349.	» »	60	13 у сандуцима и буradима. 7 у котариц. 3 у балама и џаковима.
	Калај и Британика			
166	Полурађени, т. ј. у комадима, слитку, плочама, полугама, таблама, жици; затим отпаци и парчад од искрханих старих израда	» »	20	10 у сандуцима и буradима. 6 у котариц. 2 у балама, и џаковима.
	Израде па и у свези са простим материјалима, у колико не спадају под бр. 349.			
167	Ливени предмети прости и груби	»	60	13. у сандуцима и буradима. 7. у котариц. 3. у балама и џаковима.
168	Ливени предмети фини и лаки, израде у листовима или жици без разлике	100 к.	150	

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА од 100 кр. нечисте (шпорко) тежине
	Бакар			
169	Полурађен т. ј. у комадима, слитку, полугама, плочама, листовима, жици; за тим отпаци и искрхани стари предмети . . .	100 к.	20	10. у сандуцима и бурадима. 6. у котариц. 2. у балама и цаковима.
	Израде, па и у свези с простим материјалима у колико не спадају под бр. 349.			
170	Ливени предмети прости и груби: звона, звонцад, ступе, авани, тучкови, свећњаци, утије, жрвњи за млевење кафе, ленири, тегови, аршини и друге сличне мере за дужину; споменици, надгробни крстови, посуђе	»	40	13. у санд. и бурадима 7. у котариц. 3. у балама и цаковима.
171	Сви лаки и фини предмети; израде у листовима или жици без разлике . . .	»	60	
	Месинг (туч), томбак и бронза			
172	Полурађени, т. ј. у комадима, слитку, плочама, полугама, листовима и жици, отпаци и парчад од старих предмета . .	»	30	
	Израде па и у свези са простим материјалима, у колико не спадају под бр. 349:			
173	Просте ливене израде: звона, звонцад, тегови, авани, тучкови, свећњаци утије, жрвњи за млевење кафе, ленири, тегови, аршини и друге сличне мере за дужину, споменици, надгробни крстови, посуђе и т. п.	»	50	10 у сандуцима и бурадима. 6 у котариц. 2 у балама и цаковима.
174	Све лаке и фине израде; у листовима и жици без разлике	»	120	13. у сандуцима и бурадима. 7. у котариц. 3. у балама и цаковима.
	Никл и смеса од никла (ново сребро, паквон, алпака)			
175	Полурађени у комадима, слитку, плочама, полугама, листовима и жици, отпаци и скрхана парчад од старих предмета . .	»	40	10. у сандуцима и бурадима. 6. у котариц. 2. у балама и цаковима.
	Израде у свези са простим материјалима, у колико не спадају под бр. 349.:			
176	Израде ливене у обичним и грубим предметима . .	» »	60	

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА од 100 кр. нечисте (шпорко) тежине
177	Све лаке и фине израде ливене у листовима или жици без разлике	100 к	150	13 у сандуцима и бурадима. 7 у котариц. 3 у балама и цаковима.
	Примедба: Под израдама од никла овог тарифског броја ваља разумети робу од чистог никла или његове смесе. Поникловане израде, пак, царинише се према материјалу од кога су			
178	Израде од никла и његове смесе као и израде од других простих метала, посребрени, па и у свези са простим материјадима, у колико не спадају под бр. 349 . .	» »	300	
	Злато, платина и сребро			
179	Полурађени, т. ј. у комадима, полугама, праху, листовима, шипкама, отпацима, и скрханим, неупотребљивим предметима	» »	слоб.	
	Примедба: Израђени предмети таксирани су у одељку ситница.			
180	Новци у течају; ордени, медаље, и други знакови одликовања, који се од држава или јавних индустриских, научних и хуманитарних друштава дају, ма од каквих материјала	» »	слоб.	
	I. Примедба: Новци, који су од државе — чији су из течаја искључени, сматрају се као роба, и то: као полурађени материјал онога кова, од кога су израђени; и с њиме ће се, што се царине тиче, онако поступити како је за који материјал у тарифи одређено.			
	II. Примедба: Ордени, медаље и други знакови или споменице, што се за продају доносе, сматрају се као роба, и на њих ће се царина наплаћивати као на наките, према материјалу и изради њиховој.			
	IX. Коже, каучук, гутаперка и мушеме			
	Коже			
	Сирове:			
181	Овчије, козије, јагњеће и јареће	» »	слоб.	12. у сандуцима и бурадима. 8 у котарицама 3 у бал и цак.
182	Говеђе, биволске, коњске, свињске	» »	15	

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА ОД 100 КР. НЕЧИСТЕ (ШПОРКО) ТЕЖИНЕ
	Штављене:			
183	Овчије, козије, јареће и јагњеће	100 к.	30	12. у сандуцима и бурадима. 8. у котарицама. 3. у балама и џаковима.
184	Говеђе, биволске, коњске, свињске, камилске, магареће, срнеће, јеленске, а и од мазге, ждребади, телади и паса	» »	45	
	Сирове или штављене:			
185	Од боље дивљачи, т. ј. од самура или нурке, куне, зердафе, самсара, дабра, (бибера), хермелина (какуна), и лисица виргинских или руских; даље: астраханске праве или овима подражаване . .	» »	60	16. у сандуцима и бурадима. 12. у котарицама. 5. у балама и џаковима.
186	Од све остале напред неименоване дивљачи, где долазе и коже од питомих мачака	» »	60	
	Чињене:			
187	Ђонови, а и бланк нелакован, и све коже за опанке	» »	60	
188	Отпаци од кожа без разлике и од њих израђена вештачка кожа за ђонове	» »	25	
189	Просте коже, т. ј. све коже у природној боји, даље црне коже (па и виксоване, састругане, истегљене), коњске, говеђе и телеће (изузимајући коже именоване под бр. 187)	« «	80	14. у сандуцима и бурадима. 10. у котарицама. 6. у балама и џаковима.
190	Све остале коже, па и лаковане и бронзоване . .	» »	100	
	Шивене за поставе:			
191	Овчије, козије, јареће и јагњеће	» «	120	
192	Од боље дивљачи, т. ј. самура или нурке, куне, зердафе, самсара, дабра, хермелина и лисица виргинских или руских; а тако исто од астрахана правог или подражаваног . .	» «	200	
193	Од свију осталих под бр. 191 и 192. неспоменутих животиња	» «	200	
	Каучук и гутаперка			
194	*Непрерађени*, т. ј. у маси или таблама ливеним . .	» »	20	
	Прерађени:			
195	У листовима или танким таблама, или концима, без везе са другим материјалима	« «	100	16. у сандуцима и бурадима. 10. у котарицама. 6. у балама и џаковима.
196	Тканине са каучуком или гутаперком натопљене или превучене, или с њима спојене, исто тако и еластичне тканине и плетена роба, као и све остале израде од каучука или гутаперке, па и у свези са другим материјалима, изузимајући одећу и обућу	100 к.	120	16 у сандуцима и бурадима. 10 у котарицама. 6 у балама и џаковима.
	Мушеме			
197	Просте, т. ј. за покривање робе или превозних справа, од простих тканина, превучене или натопљене катраном или каквим другим простим материјалом	« «	30	
	Примедба. Овде спадају мушеме за покривање робе или превозних справа од непробојног платна, па и са беочузима, каишима, копчама и т. д.			13. у сандуцима и бурадима. 9. у котарицама. 6. у балама и џаковима.
198	Фине, т. ј. мушеме за столове и друге потребе. изузимајући оне под бр. 197.	« «	60	
	X. Колонијални и јужни производи			
	Воће јужно			
199	Лимунови, поморанџе, китре, јеврејске јабуке (јуденапфел), нарови, смокве, рошчићи, ора кокусов, какао у љуски или праху и зрну, лешњици, кестење и маслинке	» «	15	20. у сандуцима и бурадима са сламом или сеном обвијени. 12. у другим сандуцима и бурадима.
200	Све остало јужно воће, као: ананас, бадем у кори и без коре, суво грожђе, урме, шљиве суве француске и остале подобне; сицилијански ораси (пистације пињоли) и т. п.	» »	30	
	Зачињци			
201	Прости као: анасон, бадијан, бибер, галгант, мајуран, зачин (најгефирц), исијот, какули или мирисавци (семенкардамомен), капра, ким, лорбер у зрну или у листу, кора од лимуна или од поморанџе, коријандер, ђумбир, ингберн и т. п. Овде долази паприка утучена или самлевена;	« «	40	10. у котарицама. 8. у кутијама дрвеним или подобним сандучићима. 6. у балама и џаковима од рогоза лике и другог биља. 4. у балама и џаковима од платна.
202	Бољи и то: мушкатни, или индијски орах, (орашчић), цвет од мушкатна, лимуна, поморанџе и цимета; цимет (дарчин) и каранфил	« «	200	ако су дрвене кутије или подобни сандучићи у сандуцима бурадима или корпама сложени, од-

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА ОД 100. КР. НЕЧИСТЕ (ШПОРКО) ТЕЖИНЕ
203	Најбољи, и то: ванили, шафран, и шафраника	100 к	200	бијаће се укупно дара одређена напред на оба. (199—203)
	Разни јужни производи			
204	Кафа сирова у зрну или у љуски	»	20	11. у санд. од тврдог матерј. 12. у другим санд. и бурад.
205	Кафа пржена у зрну или праху	»	200	9. у котариц. 2. у балам. и цак.
206	Сурогати кафе	„	16	
207	Чоколада и сурогати чоколаде	»	35	15. у сандуцима и бурадима
	Шећер			
208	Сиров	»	10	13. у сандуцима и бурадима.
209	Рафинован	»	10	9. у котариц,
210	Шећер у праху	»	10	2. у балама и џаковима
211	Меласа (непречишћен сируп или дроб) од шећера, грожђа или кромпира па мабила за фабрикацију фикса или боје за штампу	»	2	25. у сандуцима и бурадима.
212	Пиринач	»	6	15. у котариц.
213	Сунђер и фишпан без разлике	»	200	8. у балама и џаковима.
	Смоле и гуме			
214	Калафонијум (смола) бели, жути или црни	»	3	
215	Гумиасфалт	„	4	
216	Тамњан	»	30	12. у сандуцима и бурадима.
217	Све гуме или смоле, сирове или у праху, особено нетаксиране	»	50	6. у котариц. 2. у балама и џаковима.
	XI. Лекарије, хемијски производи и фарбарије			
	Лекарије, дроге и хемијски производи			
	Неперађени:			
218	Сода калцинирана	»	2·50	
219	Кора од кине	„	20	
220	Траве, лишће, цветови, коре, (изузимајући кору од кине) корење, семење, зрна и друга биља за лекарије, сушене, у целини или у праху	»	55	
221	Сокови биљни за лекарију, као: копај балсам, мана, теријак, опијум у свима својим облицима, камфор	»	55	25. у сандуцима и бурадима 12. у котариц. 6. у балама и џаковима.
222	Све киселине и соли; течне, кристализоване, у грумену или у праху, изузимајући кухињску со и киселине соли, на другом месту поменуте	»	55	
223	Метални или минерални производи за лекарију, као: жива, каломел, сублимат, лапис и т. д.	«	55	
224	Животиње и животињске честице за лекарију, као: златне бубе (кантариде), честице од дабра (кастореум), мошус, амбра и т. д.	100 к.	55	10. у сандуцима и бурадима.
225	Шалитра рафинована	»	10	7. у котариц. 3. у балама и џаковима.
226	Оловни шећер (блајцукер), нишадор (салмијак), винска стреш (вајнштајн) вински камен	»	7·50	
227	Плави и зелени камен (гриншпан)	»	15	
228	Азотна киселина	»	5	
229	Сумпорна киселина	„	2	
230	Галица	»	2	
231	Плава бакарна со (купфер витријол)	»	2	
232	Оловни глеђ (блајглете).	»	5	10. у сандуцима и бурадима.
233	Белило од цинка и олова (цинквајс и блајвајс)	»	8·50	7. у котариц.
234		„	2	3 у балама и џаковима.
235	Солна или хлорна киселина Киселина од нишадора (салмијак гајст), мишомор (сичан, арсен) бечки креч, антимон или шпис гланц		10	
236	Сода проста или кристалс.	»	2	
237	Поташа	»	5·50	
238	Сумпор и сумпорни цвет, стипса бела и црвена непрерађена, со карлсбадска, франценсбадска и т. п. непречишћена и цеђ без разлике	»	5	
239	Хидраулички креч, цемент и гипс	»	—·80	
	Федервајс у праху	«	—·75	
240	Креч препариран, орозан			
241	или малтер, алабастер у праху	»	1	
242	Обичан креч, гашен или негашен	»	—·50	
243	Тесто за прављење артије сушено или не, а и целулоза	»	слоб.	
	Прерађени:			
244	Зготовљени и састављени лекови, кинин и кининска со, мириси и т.п, тинктуре, сирупи, ликери, вина и друга пића као лек, вода за уста, анатерипска вода, колоњска вода, екстракти, есенције, балсами, капљице, фластери, масти, оподелдок, артија или платно са лекарским или хемијским препаратима, белило, руменило, вранило и т. д. мирисаво уље, помаде и остале парфимерије, изузимајући мирисави сапун. У ову рубрику долазе без разлике сви лекови, хемијски производи и мириси у опште, ма и не били зготовљени, само ако су у			

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА ОД 100 КР. НЕЧИСТЕ (ШПОРКО) ТЕЖИНЕ
	флашама, теглама, кожи, платну или каквим другим судовима или у нарочити завој везани или запечаћени, и за детаљну продају удешени	100 к.	125	16. у сандуцима и бурадима. 9. у котариц. 6. у балама и цаковима.
245	Восак за писма	»	25	
246	Лак — фирнајс и мирис за фабрикац. сапуна	»	40	12. у сандуцима и бурадима.
247	Лак — тврди, и албумин	»	40	8. у котариц.
248	„Мастик“ без разлике и шелак	»	10	4. у балама и цаковима.
249	Жижице без разлике (и у кутијама), скроб (штирак) без разлике (и у кутијама), туткало и ћириш	»	15	12 у сандуцима и бурадима.
250	Мастило и викс за обућу без разлике	»	20	8. у котариц.
251	Фитиљи без разлике	«	40	4. у балама и цаковима.
252	Барут го или у фишецима, ракетле, динамит, капсле, циндери, платно или конци са сумпором премазани или натопљени, лунте и сва друга палила; нишесте, обланде, квасац течни или тврди а и труд природна или прављена, као и азбест. Овде долази и плавило течно	од 1 к.	30	12. у сандуцима и бурадима. 8. у котариц. 4. у балама и цаковима.
	Боје			
	Непрерађене:			
253	Земља, камење, и други минерали непречишћени, за прављење боје а особено нетаксирани	» »	слоб.	
254	Шишарка проста и руј у листу	« »	»	
255	Дрво и кора рујева, брезова, жежељикова, јовова чамова, и друга, овима слична проста дрва и коре за боје	» »	»	16. у сандуцима и бурадима. 10. у котариц. 4. у балама.
256	Дрва, коре, и корење боље за боје, у целости, сечено или у праху, као: варзило, морбакам, жути корен (зердешав, куркуме и т. д.	»	5	
257	Све траве, семе, зрна, а и лишће под 254. ненаведено, за боју, у целости или у праху, као: броћ, пасији дрен (алаџовер, крајцберн) и т. п.	100 к.	12	
258	Плавило бременско и париско, као и све друге боје подражаване чивиту	»	25	16. у сандуцима и бурадима.
259	Плавило берлинско, и плавило за коштуље (ултрамарин) и т. д. у комадима, праху, или на хартији	»	20	10. у котариц. 4. у балама
260	Крмез и чивит; шишке и кна	»	60	

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА ОД 100. КР. НЕЧИСТЕ (ШПОРКО) ТЕЖИНЕ
	Прерађене:			
261	Земљане и друге боје у комадима или у праху: окер, енглиброт, болус, минерал блау, купферброун, барит, црвена земља, умбра, трипел (бели и жути), бечка, брежка, виценска и болоњска земља и т. д: даље графит и пепео од костију и биља (русшварц), кињерус и бела креда не обмотана артијом	100 к.	2	
262	Боје добивене од катрана каменог угља (анилинске боје)	»	65	
263	Све остале хемијски зготовљене боје у комадима праху или течне, а и креда у боји за цртање и креда обмотана артијом	«	50	
264	Материје за чишћење и гланчање (бечки креч итп.) у завојима за детаљну продају	»	15	20. у сандуцима и бурадима.
	XII. Уље, маст и масни производи			12. у котариц. 10. у двогубим бурадима.
	Уље			
265	Од маслинака, семења и друга, особено неименована уља од биља, а и течни терпетин и фирнајс	»	15	
266	Орахово, ланено, рицинусово, кокосово и палмово у опште биљно и минерално уље за техничке циљеве	»	2	
267	Биљни и минерални катран		1	
268	Нафта	»	—·50	
269	Гас за осветљење	»	20	
	Маст и други масни прозводи			
270	Маст свињска и гушчија, или од других животиња за јело	»	20	12. у сандуцима и бурадима. 6 у ћуповима и лонцима. 2. у мешинама.
271	Глицерин	»	10	12. у сандуцима и бурадима.
272	Маст од рибе	»	10	
273	Лој без разлике, олејин, дроб од масти, и уља, маст из костију и вуне, восковарина (цибра од меда и воска)	»	слоб.	13. у сандуцима и бурадима. 8. у котариц. 3. у балама и цаковима.
274	Восак, стеарин, парафин, палмитин, итп.	»	12	
274а	Цересин	»	30	15. у сандуцима и бурадима.
275	Сапун немирисави	»	12	8. у котариц.
276	Сапун мирисави	»	25	3. у балама и цаковима
277	Свеће воштане, лојане, стеаринске, парафинске, палмитинске, и т. п.	«	20	

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА ОД 100 КР НЕЧИСТЕ (ШПОРКО) ТЕЖИНЕ
277a	Цересинске свеће	100 к.	50	15 у сандуцима и бурадима. 8 у котариц. 3 у балама и џаковима.
	XIII. Машине, инструменти, научни предмети и оружје			
	Машине:			
278	Машине и машински делови од метала, дрвета, или другог простог материјала за индустрију, занате, пољску привреду, ниварство и дестилацију, за преносе водом или сувим, купатила и друге сличне потребе; а и машине за шивење, плетење и вез, пожарни шмркови с прибором	»	слоб.	
	Инструменти и апарати:			
279	Астрономски, оптички, математички, механички, медицински, хируршки, физички, и други инструменти за разне научне потребе и лабораторије	»	60	20. у сандуцима и бурадима. 12. у котариц. 6. у балама и џаковима.
	Музички инструменти:			
280	Прости од неполитираног, нелакованог дрвета и без металних дирака као: фруле, гусле, гајде итд.	»	75	
281	Клавири, пијанини, хармониуми, фисхармонике, оргуље	комада	120	
282	Верглови	100 кг.	50	
283	Сви остали музички инструменти ма од каквог материјала; а и они из броја 280. ако су од политираног или лакованог дрвета и с металним диркама	»	120	22. у сандуцима и бурадима. 9. у балама
284	*Предмети за науку, књижевност и вештину*, као: књиге, новине, мапе, глобуси, ноте и други списи, цртежи, живописи, слике, изрези, и штампане слике у боји, ма на каквом материјалу, без повеза или само прошивени, неурамљени, неприлепљени на артији, платну или другој материји (иначе под бр. 15)	100 к.	слоб.	15. у сандуцима и бурадима. 10. у котариц. 5. у балама и џаковима.
285	*Ручно оружје без разлике*, као: пушке, пиштољи, револвери, сабље, мачеви, јатагани, анџари, рапири, тесаци и т. д.	«	100	
	XIV. Памук, кудеља, лан и друга биљна влакна			
	1, Памук			
	Влакна			
286	Отпаци од памука	»	6	6. у балама.
287	Памук сиров или гребенан	»	10	

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА НА 100 КР. НЕЧИСТЕ (ШПОРКО) ТЕЖИНЕ
	Предива			
	Сирова или бељена, необојена, без свезе са другим материјалима:			
288	До № 30. енглеске	100 к.	30	
289	Преко № 30-те енглеске	»	45	
	Обојена или штампана:			
290	До № 30, енглеске	»	40	
291	Преко № 30. енглеске	»	50	
	Примедба: Конци за шивење, удешени за детаљну продају на калемима, картама и т. п. спадају према својем својству под бр. 288—291.			
292	У свези са концем од простих метала	»	75	
	Тканине и други памучни штофови			
293	Порхет (молтон) и друге сличне материје сирове	»	50	
294	Све остале тканине и штофови од памука особено нетаксиране, сирове	»	50	
295	Вата у таблама	»	12	
296	Порхет (молтон) и други слични штофови (калмук и т. п.), цвилих и дрилих, оксфорд, зефир и градл, шекл, т. ј. ткани штофови за постељу у боји или карирани, покривачи и простирке (теписи) без разлике, бељени, обојени, шарено ткани или штампани	»	75	20. у сандуцима и бурадима. 12. у котариц. 5. у балама и џаковима.
297	Штофови за панталоне и хаљине, пикет и њима сличне тканине; сви ови предмети без разлике бељени, обојени, шарено ткани или штампани	»	100	
298	Рубље за столове и мараме (џепне, вратне и за главе) шарено ткане или штампане	«	120	
299	Органтин за поставу, тканине и бобине круто апретоване	»	60	
	Све остале честе памучне тканине и штофови невезене (изузимајући сомот):			
300	Бељене	»	100	
301	Обојене или у боји ткане	»	120	
302	Штампане	»	150	
	Фине и лаке тканине и штофови, као: жаконет, линон, муселин, тил за завесе и друге потребе, сомот, све тканине и штофови са утканим шарама подражавајући везу:			

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА од 100 кр. нечисте (шпорко) тежине
303	Бељене	100 к.	150	20. у сандуцима и бурадима. 12. у котариц. 5. у балама и цаковима.
304	Обојене или у боји ткане	»	200	
305	Штампане	»	250	
	Примедба: Под бр. 303 до 305, спадају све памучне тканине и штофови, које су помешане са мало свиле, ради украса, исто тако и све памучне тканине и штофови у свези са другим простим нетекстилним материјалима.			
306	Газ, блонд, машинске чипке, енглески тил, бобине, петине, (изузимајући органтин за поставу и тканине и бобине круто апретоване)	»	300	
	2, Кудеља, лан и друга биљна влакна			
	Влакна			
307	У кучинама	»	5	18. у санд. и бурадима. 12. у котариц. 5. у балама и цаковима.
308	У повесму очишћена или неочишћена	»	15	
	Предива (изузимајући ужарију)			
	Проста или усукана, па и за детаљну продају удешена:			
309	Сирова, небељена, необојена, без свезе са другим материјалима	»	40	
310	Бељена а необојена, без свезе са другим материјалима	»	40	
311	Обојена, штампана, па и с другим простим материјалима	«	40	
	Тканине и штофови			
312	Платно за цакове и паковање, грубо, као и готови цакови од тога	»	10	18 у сандуцима и бурадима 12 у котариц. 5 у балама и цаковима.
313	Цакови за шљиве, комад у тежини 1 кл. и више	»	6	
	Примедба: Предмети споменути под бр. 312, као и цвилих за цакове и цакови израђени под бр. 313, могу имати и поједине обојене пруге			
314	Цвилих за цакове и цакови израђени од њега	«	10	
315	Платно просто (сељачко) и друге сличне дебеле тканине од лана или кудеље (као фланк, нумераш, каламајка и т. п.); цвилих за војничко одело, платно за једрила и друге дебље тканине: све ово и бељено, но необојено	100 к.	50	
316	Тканине споменуте под бр. 314—315 обојене; даље, градл т. ј. четворно за поставу, душеке, сламњаче, и навлаке за намештаје; конофос, и шекл (т. ј. обојено платно за поставу и обојене кариране тканине за постељу); покривачи и простирке (теписи) без разлике	»	75	
317	Дрил за одело бељен или у боји ткан	»	100	
318	Остале чесге тканине, сирове, бељене, обојене, у боји ткане, штампане, невезене	«	150	18 у сандуцима и бурадима. 12 у котариц. 5 у балама и цаковима.
319	Фине и лаке тканине и штофови, као: линон, батист, тил за завесе и друге потребе, па и са уткиваним шарама, на форму веза	»	200	
	Примедба: Под овим бројем спадају све тканине и штофови које су помешане са мало свиле ради украса, као и све тканине и штофови у свези с другим простим, нетекстилним материјалима.			
320	Шупљикасте (ретке) тканине као: машином израђене чипке, енглески тил, бобине или петине, велови и т. п.	»	400	
	Ужарија			
321	Ужета, једеци, конопци, (па и улари, штрањге итд.)	100 кг.	20	15. у сандуцима и бурадима. 10. у котариц. 3. у балама и цаковима.
322	Остала ужарија (канапи, цеви, колани, ведра, мреже, справе за гашење ватре и гимнастику и т. п.), па и у свези са другим простим материјалима	«	40	
	XV. Свила			
	Влакна			
323	Необојена и небељена	»	слоб.	
324	Обојена и бељена	»	слоб.	
	Предива и жице			
325	Жице и предива без разлике, па и у свези са простим материјалима	»	300	20. у сандуцима и бурадима. 16. у котариц. 8. у балама и цаковима.
	Тканине и штофови			
326	Полусвилене, т. ј. израде од свиле или флоретсвиле, помешане с памуком, ланом, вуном, или другом			

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА од 100 кр. нечисте (шпорко) тежине
	каквом животињском длаком, у колико не спадају у групе вунених, памучних, кудељних и ланених и т.д. тканина и штофова, изузимајући предмете именоване у бр. 327—331.	100 к.	450	
327	Свилене (па и са украсима од ма каквог другог материјала), изузимајући траке (пантљике)	»	1000	
328	Свилене траке (пантљике)	»	1000	
329	Полусвилени сомот	»	450	
330	Полусвилене, па и сомотске траке	»	450	20 у сандуцима и бурадима. 16 у котариц. 8 у балама и џаковима.
331	Шупљикасте полусвилене материје, као: блонд, велови, енглески тил, чипке и т. д., или њима слични штофови, мешани са златним, позлаћеним или стакленим концем	»	900	
	XVI. Накити и ситнице			
	Накити			
	За мушке и женске, као: ирстење, минђуше, гривне, огрлице, ланци за сатове, тепелуци, шафте, дугмета, која се не прешивају, медаљони, игле за накит и брошеви:			
332	Од простих материјала без разлике израде (тако исто од имитације драгог камења, бисера, злата, платине, сребра, златних предива, слонове кости, корњачине коре, мерцана, граната, карниола, тиркиса, и другог полу-драгог камења)	1 к.	5	
333	Од простих лако позлаћених или посребрених метала без разлике израде	»	20	
	Примедба. Ако су ови предмети само од чести позлаћени или посребрени, спадају под бр. 332.			
334	Од сребра и алуминијума	»	40	20. у сандуцима и бурадима. 12. у котариц. 6 у балама.
335	Од седефа, морске пене, слонове кости, и корњачине коре	»	20	
336	Од ћилибара или ћилибарске масе	»	20	
337	Од људске косе, мерцана, граната, карниола, тиркиса и другог полудрагог камења	»	40	
338	Од злата, платине, драгог камена и бисера	»	50	

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА од 100 кр. нечисте (шпорко) тежине
	Вештачко цвеће			
339	Од простих материјала, без свезе или са врло мало тканих и плетених (виркованих) предмета	1 к.	5	
	Од тканих и плетених (виркованих) предмета:			
340	Надгробни венци	»	5	
341	Остало	»	7·50	
	Шик у жици и предиву			
	Тел:, макарател, шљокице, шик у трачицама, шик уковрчен у жицама, шик увијен у ресама, телеј или варак, жуто шамата тенеће, бело шамата тенеће:			
342	Од простих метала	»	5	
	Примедба: Овде спада и прашак за бронзовање.			
343	Од лако посребрених или позлаћених метала.	»	20	
344	Од скупоцених метала	»	50	
	Ситнице			
345	*Од простог камења, стакла, порцелана, штајнгута, иловаче, лаве, мозајика и гипса, воска, стеарина, парафина, цересина и друге њима сличне смесе без разлике израде у свези или без свезе с простим матаријалима*, и то: вештачко воће од воска, и сличне смесе; статуице, фигурице, и слични ситне пошурице за собне украсе, даље луле (изузимајући земљане луле) ружице за завесе, литофаније, мење за часовнике, оптичка стакла (сочива), стакла за џепне сатове, вештачке очи од стакла; за тим тискачи за писма, светњаци, дивити, и т. п. пластичке израде од алабастра, мермера, комад у тежини испод 5 кгр.	1 к.	1	20. у сандуцима и бурадима. 12. у котариц 6. у балама и џаковима.
346	*Ситнице од артије, папендекла, картонске смесе и папирмашеа, без разлике израде у свези или без свезе са другим простим матерјалима*, и то: албуми, записници, бележници (изузимајући оне повезане у артији, у воштаном или књиговезачком платну), брисаљке, лепезе, ваљци упијачи, пе-			

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА НА 100 КГ. НЕЧИСТЕ (ШПОРКО) ТЕЖИНЕ
	чати од артије, књиге за цртеже, кесе за ношење артије, кутије, футроле; даље, дуванске кутије од артије догледи (перспективи) обвијени артијом у оквиру од артије, рамови, ручна огледала, дугмета, муштикле, томболе, и јастучићи за игле, фигурице и сличне ситне пошурице за собне украсе · · ·	од 1 к.	2	
347	*Луксузне израде од артије, па и у свези са другим простим материјалима* и то: котиљонски ордени и томе слични карневалски предмети, лампиони од артије, слике за прерађивање, честитке у картама, јеловници у картама, кутије за бонбоне и томе сличне украшене са бојадисаним сликама, шарама, чипкама од артије и томе слично; све то може бити од чести украшено и свилом. · · ·	»	5	
348	*Ситнице од дрвета, ируђа и другог простог биља, и са фино уметнутим радом без разлике израде, у свези или без свезе са другим простим материјалима*, као: брда за ткиво, зупци за брда, шкрипушке, (точкићи) за разбоје, чунци, увлаке, кутије, закачке или шиваћи јастучићи, ручна огледала, рамови за фотографију, молерске палете, писаљке, (плајвази) у дрвету црни и у боји; кегле и такови за биљаре, лепезе, ленири, цолштуци, метрови и визири, мале лествице за канцеларије и за цртање, дугмета (изузимајући дугмета за накит, која се не прешивају); штампарски украси, ножеви за књиговесце, каније за ножеве, игленице, кобилице или коњици за виолине, четке и кичице у дрвету усађене, крстићи, фигурице и ситне сличне пошурице за собне украсе; томболе, шах и домине (па и са кошћу састављене); луле, чибуци, муштикле за цигаре и цигарете; штапови, дршке за кишобране; би-			20. у сандуцима и брадима. 12. у котарицама. 6. у балама и цаковима.

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА од 100 КГ. НЕЧИСТЕ (ШПОРКО) ТЕЖИНЕ
	чеви и корбачи; фине кашике и виљушке; котаричарске луксузне израде монтиране са тканом и плетеном робом, (котарчице за рад, кутије за бонбоне и ситне сличне пошурице за собне украсе). · · · · · ·	1 к.	2	
349	*Ситнице од гвожђа, челика, бакра, месинга, томбака, бронзе, олова, калаја, британике, цинка, и смесе од њих; без разлике израде, у свези или без свезе са другим простим материјалима*, и то: ножарске израде као ножеви и виљушке асталске па и садршком од ових метала или од дрвета, порцелана, стакла, костију, рогова, од имитације слонове кости и корњачине коре; накитна дугмета која се не прешивају, укоснице (изузимајући игле за накит) па и позлаћене и посребрене; игле за шивање, ушице, алчице, копче и пређице · · · · ·	1 к.	1·50	20. у сандуцима и брадима. 12. у котариц. 6. у балама и цаковима.
350	Остале израде неименоване у бр. 349, као: звонца за столове и канцеларије; џепни и путнички писаћи прибор; пера за писање, ђинђуве или бисер од челика, кључићи за сатове, удице, кукице и ланчићи за кључеве, напрсци, мамузе, корице, и литари за псе, шталице, мење за џепне и дуварске сатове, тантузи или бенци, каније за ножеве, муштикле за цигаре и цигарете, луле, џепни фењери; кутије (футроле), рогови за барут; планшете (дашчице за мидере) готове, са ушицама и дугметима; игленице и перонице, дуванске кутије, кресива џепна; печати; ленири мањи за канцеларије и цртање; прибор за писаћи сто; фигурице и ситне сличне пошурице за собне украсе. · · · · · ·	1 к.	1·50	
351	*Ситнице од алпаке, цаквона и никла, без разлике израде у свези или без свезе с другим простим материјалима*, и то: ножеви и виљушке с дрш-			

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА НА 100 КР. НЕЧИСТЕ (ШПОРКО) ТЕЖИНЕ
	кама од алпаке, паквона и никла, као и сви под бр. 349—350 именовани предмети од алпаке, паквона и никла	1 к.	5	
	Примедба: Под израдама од никла ваља разумети израде од чистог никла или од његове смесе. Поникловане таксираће се исто тако.			
352	*Ситнице именоване под бр. 349. сасвим или од части посребрене или позлаћене*	»	5	
353	*Ситнице именоване у бр. 351. позлаћене или посребрене са свим или од части*	»	6	
354	*Ситнице од костију, рогова, каучука, гутаперке, тврде гуме, целулоида и томе сличне смесе, без разлике израде, у свези или без свезе с другим простим материјалима* и то: дугмета (изузимајући дугмета за накит, која се не прешивају) за тим: четкарске израде монтиране са горенаведеним материјалима; чешљеви, чибуци, муштикле за цигаре и цигарете, лопте за билијаре, шах, домине, кегле за билијаре. дуванске кутије, кутијице, фигурице и сличне ситне пошурице за собне украсе, лепезе, бичеви и корбачи са дршкама од ових материјала, гуме за брисање, рогови за барут, цолштуци, чачкалице, рамови, печати, планшете (за мидере) готове са ушицама и дугметима; прибор за писаћи сто, штапови или дршке за штапове од споменутих материјала; виљушке, сисаљке за цуцле и остале ситнице. Ту спадају сви ти предмети од именованих материјала и онда, кад су они подражавани слоновој кости, корњачиној кори и т. д. . . .	1 к.	2	20 у сандуцима и бурадима. 12 у котарић. 6 у балама и цаковима.
355	*Ситнице од чињене коже или коже с длаком, без разлике израде, у свези или без свезе с другим простим материјалима*, и то: Луксузне израде од			

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА ОД 100 КР. НЕЧИСТЕ (ШПОРКО) ТЕЖИНЕ
	кожа (кутије за цигаре и цигарете, новчаници, буђелари, портфељи за столове и цепни), лепезе, брисаљке ножне, касете или кутијце од коже или с кожом превучене, појаси женски и остале ситнице парочито непоменуте, све то и са оковом од простих, позлаћених или посребрених метала или с поставом и томе сличним дометцима од свиле .	1 к.	5	
356	*Ситнице, од ткане и плетене (вирковане) робе, у свези с простим материјалима, без разлике израде, у колико не спадају под групу XVII.* од свиле или полусвиле, или од златних или сребрних жица; за тим, јастучићи, за мирисе и тоалете, лепезе, кутије за наките, новчаници, дуванске кесе .	»	» 7	
	Наочари, догледи, лупе, штекери, цвикери:			
357	Са оковом од простог метала или других простих материјала	»	» 5	
358	Са оковом од сребра; посребрених или позлаћених метала, алуминиума, слонове кости, корњачине коре, седефа . .	1 к.	10	20 у сандуцима и бурадима. 12 у котарић. 6 у балама и цаковима
359	Са оковом од злата и платине	»	» 50	
360	*Израде од седефа, килибара, подражавана килибара, корњачине коре, слонове кости, морске пене и њихових имитација, у свези или без свезе са другим материјалима*, као: седефска дугмета (изузимајући дугмета која се не прешивају), лопте и кегле за биљаре ножеви и виљушке с дршкама од ових материјала; лепезе, прибор за пушаче, четке и чешљеви од ових материјала или с њима монтирани; бенци и тантузи; фигуре за шах, домине, фигурице и ситне сличне украсне пошурице; игленице, новчаници, кутије за накит, чачкалице, пређице, штапови и дршке за штапове искључиво од самих напред речених материјала као и			

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА од 100 кр. нечисте (шпорко) тежине
	дршке за палице од њих и т. д.	1 к.	7·50	
	Примедба: Код прибора за пушаче, кад је у свези са ћилибаром или ћилибарском имитацијом, цариниће се делови од ћилибара (па и од имитације његове) особено; с осталим саставним деловима поступаће се по својству материјала од кога су.			
361	Све напред именоване ситнице под бр. 360 од простих материјала, у свези са финим материјалима или са златом или платином	» »	10	
362	Израде од сребра и алуминиума, па и са позлатом, или у свези са другим материјалима, или са златом или платином	» »	20	
363	Израде од мерџана, ахата карниола и другог полудрагог камења, у свези или без свезе са другим материјалима, или са златом или платином	» »	30	
364	Израде од злата, платине, драгог камења и правога бисера	« «	50	20 у сандуцима и бурадима. 12 у котариц. 6 у балама и џаковима.
365	Сатови пендл, шварцвалдски и други дуварски сатови без разлике, па и сатови по америчкој системи	1 к.	1	
366	Камински (француски) сатови	1 комад	5	
367	Играчке дечије без разлике	» «	1	
	XVII. Шивена и плетена роба и везови			
	Одело и сва остала шивена роба			
368	*На одело и другу шивену робу, где се разуме и рубље, наплаћиваће се толико царине, колико се плаћа на материју, које има највише с лица, а уз то још 100 од сто.*			
369	Сви остали предмети од сукна, абе или шајка и од осталих сличних простих тканина и материја од грубе вуне, костретине и других простих длака под бр. 34 — 39 изузев оне које су у другим одељцима таксирани	100 »	100	

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА од 100 кр. нечисте (шпорко) тежине
	Тракарске (пантљичарске) преплетарске, (вирковане), плетарске, позаментирске (казаске) и дугметарске израде:			
370	Вунене	100 к.	150	
371	Памучне	» »	200	
372	Ланене	« »	150	
373	Свилене	» »	1000	
374	Полусвилене	» »	500	
375	Ширити, ресе, гајтани за опшивање од позлаћених или посребрених металних конаца	» »	250	
376	Израде са златним или сребрним или са позлаћеним или посребреним концима	» »	450	
	Примедба. Прости швови и поруби на израдама ове врсте неће се узимати у обзир при цариењу.			
377	Чипке, руком рађене	» »	300	
378	Кишобрани и сунцобрани од ма каких материја само не од свиле	« »	—·50	
	Примедба: Ови кишобрани и сунцобрани могу бити и са свиленим порубима (бордурама).			
379	Кишобрани и сунцобрани свилени и полусвилени	комад	1	
380	Шешири голи, неопремљени (непостављени неопшивени, ненакићени) мушки и женски без разлике материјала, изузимајући оне под бр. 382 и 383.	100 к.	300	20 у сандуцима и бурадима. 12 у котариц 6 у балама и џаковима.
381	Шешири мушки, опремљени без разлике материјала и украса, изузимајући оне под бр. 383.	« «	400	
382	Шешири женски, опремљени без разлике материјала и украса, изузимајући оне под бр. 384.	» »	500	
	Примедба: Шешири које према својем облику и изради могу носити и мушки и женске, цариниће се као мушки шешири.			
383	Свилени шешири (цилиндери) па и опремљени	» »	500	
384	Женски свилени шешири па и накићени	» »	600	
385	Прости шешири сељачки од филца	» »	100	
386	Фесови без кићанака или са кићанкама, које могу бити и свилене	» «	150	
	Везови:			
387	На памучној, вуненој, ланеној тканини	» »	450	
388	Везови на истој тканини (бр. 387), а са златним или			

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА од 100 кр. НЕЧИСТЕ (ШПОРКО) ТЕЖИНЕ
	сребрним жицама или са фино позлаћеним или посребреним и металним жицама	100 к.	450	
389	На свили	„ „	900	
390	На полусвили	„ „	900	
391	На свили и полусвили, а са златним или сребрним жицама или са фино позлаћеним или посребреним и металним жицама	„ „	1200	
392	Пораменице свилене или са свилом	„ „	450	
393	Сви остали предмети вунени, памучни и ланени, где долазе: аше вунене, јастуци и јоргани сашивени, вунени, памучни и ланени; каније за сабље од коже или од других простих материја, пораменице вунене, памучне или ланене, па и од гум; кожне рукавице постављене; ободи (шилтови) за шешире и капе жице од црева за музикалне инструменте; подвезице вунене, памучне, ланене па и од гуме; портиклице (за децу) памучне, ланене или од мушеме; дизгини ланени; муфови вунени или памучни; поставе за шешире и капе, вунене, памучне или ланене; ћурчијске израде (боа, муфови, кожне јаке, шубаре и т. п.) као и сви они предмети који нису особено таксирани а направљени су од вунених, памучних и ланених тканина, материја или предива; од предива простих ковова или од материје оваквих ковова; од бољих мушема; од гуме или каучука и од гутаперке, као и од артије или друге сличне смесе; од кожа чињених; од сламе и другог биља	„ „	250	20 у сандуцима и бурадима. 12 у котариц. 6 у балама и цаковима.
	Обућа			
394	Дрвена, у свези с кожом и другим простим материјалима	„ „	15	
395	Опанци од сирове или урађене коже (за опанке)	„ „	50	
396	Чизме просте од просте коже	„ „	150	
397	Сва друга обућа ма од каквог материјала, сем обуће везене златом или сребром, или фино позлаћеним или посребреним коцима	100 к.	240	
398	Обућа ма од каквог материјала, са везовима од златних или сребрних позлаћених или посребрених конаца	„ „	600	
	Седларске, торбарске и рукавичарске израде			20 у сандуцима и бурадима. 12 у котариц. 6 у балама и цаковима.
399	Самари, мехови и кофери дрвени, у свези с кожом, платном или другим простим материјалима	„ „	30	
400	Коњски прост прибор од коже	„ „	100	
401	Хируршке утеге, изузимајући утеге од свиле и коже	100 к.	150	
402	Хируршке утеге свилене и полусвилене	„ „	350	
403	Хируршке утеге кожне	„ „	150	
404	Рукавице без поставе	„ „	600	
405	Кожне торбе, ручни кофери, ћачке торбе и томе слични предмети од грубих материја; и у свези са простим материјалима	„ „	60	
406	Седларске, торбарске и рукавичарске израде са везом од златних, сребрних позлаћених и посребрених жица	„ „	500	
407	Све остало	„ „	200	

I. Примедба. Под везеном робом, о којој се у овоме одељку говори, разуме се само оно, што је на готовој тканини, материји или каквом предмету у опште руком или машином везено, а не и оно, што је при ткању уткивано или шарано.

II. Примедба. Код одела и других шарених, везених или плетених предмета, који су постављени, узимаће се за мерило, при опредељавању каквоће, лице, а не постава.

III. Примедба. Код душека, јастука, јоргана, сламњача и других сличних намештаја, напуњених с вуном, длаком, памуком, перјем каквим, отпацима (фурдом), сламом или чим другим, наплаћиваће се горња такса само на $^1/_3$ од целокупне тежине њихове према својству материје, од које су направљени; а на остале $^2/_3$ узимаће се такса одређена

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА од 100 кр. НЕЧИСТЕ (ШПОРКО) ТЕЖИНЕ
	на материјал, с којим су напуњени.			
	XVIII Отпаци			
408	Кости, рогови, папоњци, копите, крв течна или сува, шкољке и пужеви празни; струготине или одметци (фурда) од кожа, вупених, памучних, кончаних, костретних, свилених и других каквих материја · ·	100 к.	слоб.	
409	Крпе или рите, одело, и обућа за ношење никако неупотребљива, тако и покидана, неупотребљива предива и ужарија; одрески од чисте и одметци (макулатуре) од писане, штампане или ма како покварене артије; трице или мекиње, комина винска без вина или шире, комина, цибра или требер од ране, воћа, семења, или другог биља; ђубре, одметци или остатци од каквих хемијских прерада, који се ни нашта друго не могу употребити осим на гнојење земље, и иверје од дрвета или костију, пепео непрерађени, као и струготине, изгоретине од простих метала, камења, земље, стаклета и каменог угља; скрхани, неупотребљиви предмети од стакла, камења или земље.		слоб.	

ОПШТА ПРИМЕДБА

Где год се у овој тарифи спомињу: свезе с бољим минералима, бољом кости, бољом материјом или бољим предивом и бољим материјалом треба разумети:

1. *за боље минерале:* сребро, кина-сребро, алуминијум, талмиголд и друге сличне смесе злату и сребру подражаване; као и просте ковове, ако су позлаћени или посребрени; даље: ћилибар, стиву, мерџан, гранат, топаз, тиркис, јаспис, карниол, опал, лазур, аметист, ахат, малахит, хрисолит и друго слично камење.

2. *за бољу кост:* кост од корњаче, од слона, од шкољке (седеф), од сома и фишпан, као и смесу овим материјалима подражавану;

3. *за боље материје:* материју од свиле и полусвилену, материју од предива златних и сребрних, као и материју од предива простих ковова, ако су ови позлаћени или посребрени;

4. *за боља предива:* предива од злата, сребра, свиле и стаклета; а тако исто и предива од простих, позлаћених и посребрених ковова;

5 *за боље материјале:* све, што је у горњим тачкама изложено, као и коже од боље дивљачи и пернате живине.

Злато, платина, бисер и друго скупоцено камење, т. ј. бриљант, дијамант, сафир, рубин, смарагд, разумеју се као скупоцени минерали, метали или ковови.

А сви остали материјали разумеју се као материјали прости односно као прости минерали, метали или ковови, просте кости, просте материје, проста предива и коже од просте дивљачи

ИЗВОЗ

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА од 100 кр. НЕЧИСТЕ (ШПОРКО) ТЕЖИНЕ
	I. Баштовански и пољски производи			
1	Суве шљиве и пекмез ·	100 к.	1·—	
2	Жито (пшеница), раж и крупник · · · · · · ·	» »	25	
3	Кукуруз, јечам, зоб, овас, елда и ситна проја · · · *Примедба.* На кукуруз у клиповима одбијаће се 20%.	» »	20	
4	Кудеља и лан у влакну без разлике · · · · · · ·	» »	5	
	II. Дрво			
5	Дрво за гориво · · · · ·	кб. м	0·25	
6	Грађа чамова, јелова и борова, као: греде, балвани, трупци, облице, мотке и т. д; даске, летве или штафне и шиндре · ·	» «	2	
7	Грађа растова и од осталог напред непоменутог дрвета греде, балвани, трупци, облице, мотке, пруће, дуге, даске, летве, шиндре, прошће и т. д.	» »	4.—	
	III. Животиња и производи од ње			
8	Волови, краве, биволи, биволице, бикови и теоци ·	комада	2·50	
9	Коњи, кобиле и ждребад ·	»	20	
10	Мазге, магарци, магарице и пуленца · · · · · ·	»	5	
11	Свиње и прасци · · · ·	»	1·20	
12	Коже сирове или штављене, говеђе и коњске · · ·	100 к.	4	
13	Све остале сирове или штављене · · · · · · · ·	» «	8	
14	Вуна овчија · · · · ·	» »	8	
15	Длака и репови ма од какве животиње · · · · · ·	» »	4	
	IV. Отпаци			
16	Кости, рогови, папоњци и копите; струготине или одмеци (фурда) од кожа,			

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА од 100 кр. нечисте (шпорко) тежине
	од вунених, памучних, кончаних, костретних, свилених и других каквих материја	100 к.	2·50	
17	Крпе или рите, одело и обућа за ношење никако неупотребљиви, као и предива и ужарија покидана и неупотребљива . .	» »	2·50	
18	Одресци или одмеци (макулатуре) од писане штампане или иначе покварене артије	» «	—·20	

Препоручујемо Нашем министру финансија да овај закон обнародује, а свима Нашим министрима да се о извршењу његовом, у колико се кога тиче, старају; властима пак заповедамо да по њему поступају, а свима и свакоме да му се покоравају.

10. Јула 1893 у Београду.

(М. П.)

Видео и ставио државни печат,
чувар државног печата,
министар правде,

Пет. Максимовић с. р.

Председник министарског савета,
министар
просвете и црквених послова,

Д-р Л. Докић с. р.

Министар војни,
ђенерал,

С. Грујић с. р.

Министар финансија,

Д-р М. В. Вујић с. р.

Министар
унутрашњих дела,

Св. Милосављевић с. р.

Министар
иностраних дела,

Анд. Николић с. р.

Министар грађевина,
инжињер. иотпуковник,

Свет. Станковић с. р.

Министар
народне привреде,

Раша Милошевић с. р.

Министар правде,

Пет. Максимовић с. р.

БУЏЕТ

МОНОПОЛА СОЛИ

ЗА

1893. ГОДИНУ

РЕД	ПРИХОД ОД ЧЕГА?	КОЛИКО ЗАСЕБНО		ГОДИШЊЕ СКУПА	
		ДИНАРА	ПАРА	ДИНАРА	ПАРА
I	Од продаје соли у целој земљи за време од 1. јануара до 31. децембра 1893 године	3,250.000	—	3,250 000	—
	Свега . . .			3,250.000	—
	Целокупан приход . . .			3,250.000	—
	Целокупан расход . . .			921.546	80
	Чиста добит . . .			2,328 453	20

РЕД		РАСХОД НА ШТО?	КОЛИКО ЗАСЕБНО		ГОДИШЊЕ СКУПА	
			ДИНАРА	ПАРА	ДИНАРА	ПАРА
I		**Особље**				
	1	Главни књиговођа II класе	3500	—		
	2	Писар	1800	—		
	3	Помоћник благајника солске касе	2400	—		
	4	Благајници и магационари	36046	80		
	5	Практикант	1200	—		
	6	Служитељи	7000	—	51546	80
II		**Куповина соли**				
		На куповину соли	790000	—	790000	—
III		**Општи трошкови**				
	1	На пренос соли из шлепова у магацине, на пренос соли из главног у споредна стоваришта; капарашима и радницима за истоваривање и слагање соли; на кирију за приватне магацине у које је со смештена; на набавку потребних вага; на набавку канцелариског материјала; на набавку дрва за огрев; на осветлење; на осигурање магацина соли против ватре; на оправку магацина солских и других трошкова који се у току године појаве до.	70000	—		
	2	На путне и подвозне трошкове, на дијурне управних изасланика, који врше ревизије при солским стоваришгима, на повишицу плате чиновничке; на дијурне особља приликом истоваривања соли и т. д.	6000	—		
		На непредвиђене трошкове	4000	—	80000	—
		Свега . . .			921.546	80

БУЏЕТ

ДИРЕКЦИЈЕ ДРЖАВНИХ ЖЕЛЕЗНИЦА

ЗА

1893. ГОДИНУ.

ТЕКУЋИ БРОЈ	НА ШТА		БРОЈ ОСОБЉА	ГОДИШЊА ПЛАТА ПОНАОСОБ	
				ДИНАРА	П.
	I.				
	РЕДОВНИ ТРОШКОВИ ЕКСПЛОАТАЦИЈЕ				
	А.				
	ОСОБЉЕ У ДИРЕКЦИЈИ				
	а.) Чиновници.				
1	Директор		1	8.000	—
2	Главни инспектор		1	7.000	—
3	Чиновник под нарочитим уговором		1	8.000	—
4	Инспектор	I кл.	2	6.000	—
5		II „ по старом	1	5.000	—
6	Надинжињер, надконтролор, санитетски референт главни књиговођ, главни	II „	3	4.500	—
7	благајник	III „	6	4.000	—
8		I „	1	3.500	—
9	Инжињер	II „	4	3.000	—
10		III „	7	2.500	—
11	Подинжињер	I „	1	2.000	—
12		II „	2	1.500	—
13		I „	4	3.720	—
14		II „	3	3.240	—
15		III „	6	2.880	—
16		IV „	15	2.520	—
17	Правни референт, дирекцијски секретар, контролор, књиговођ и благајник	V „	10	2.160	—
18		VI „	13	1.920	—
19		VII „	10	1.680	—
20		VIII „	11	1.440	—
21		IX „	5	1.200	—
	Свега чиновника у Дирекцији		107	—	—
	б.) Званичници.				
22	Званичници саобраћајни и административни	IV кл.	6	2.160	—
23		V „	7	1.920	—
24		VI „	8	1.680	—
25		VII „	8	1.440	—
26		VIII „	2	1.200	—
	Свега званичника у Дирекцији		31	—	—
	в.) Служитељи Дирекције.				
27	Вратар	II кл.	1	1.200	—
28	Канцеларијски служитељ	I „	6	960	—
29		II „	3	900	—
30		III „	2	840	—
31		IV „	1	780	—
	Свега служитеља у Дирекцији		13	—	—
	За пренос				

УКУПНО		ТРОШКОВИ И ДРУГЕ ПОТРЕБЕ		ГЛАВНА СУМА ПЛАТЕ, ТРОШКОВА И ДРУГИХ ПОТРЕБА		ПРИМЕДБА
ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	
8.000	—					
7.000	—					
8.000	—					
12.000	—					
5.000	—					
13.500	—					
24.000	—					
3.500	—					
12.000	—					
17.500	—					
2.000	—					
3.000	—					
14.880	—					
9.720	—					
17.280	—					
37.800	—					
21.600	—					
24.960	—					
16.800	—					
15.840	—					
6.000	—					
280.380	—					
12.960	—					
13.440	—					
13.440	—					
11.520	—					
2.400	—					
53.760	—					
1.200	—					
5.760	—					
2.700	—					
1.680	—					
780	—					
12.120	—					
346.260	—					

ТЕКУЋИ БРОЈ	НА ШТА		БРОЈ ОСОБА	ГОДИШЊА ПЛАТА ПОНАОСОБ ДИНАРА	Ц.
	Пренето				
	г.) Преписивачи и цртачи.				
32	Преписивачи и цртачи од 5 динара дневнице . . .		—	21.000	—
	А. Свега особља у Дирекцији		—	—	—
	Б.				
	ОСОБЉЕ НА ПРУЗИ.				
	а.) Чиновници.				
33		I класе	1	3.500	—
34	Инжињер	II „	8	3.000	—
35		III „	5	2.500	—
36	Подинжињер	I „	1	2.000	—
37		III „	1	2.880	—
38		IV „	7	2.520	—
39		V „	3	2.160	—
40	Чиновник	VI „	9	1.920	—
41		VII „	13	1.680	—
42		VIII „	11	1.440	—
43		IX „	15	1.200	—
	Свега чиновника на прузи		74	—	—
	б.) Званичници.				
44			2	2.640	—
45			3	2.460	—
46			6	2.160	—
47			14	1.920	—
48			8	1.800	—
49	Стални и привремени званичници од 9		30	1.680	—
50	до 17 категорије		11	1.560	—
51			36	1.440	—
52			24	1.320	—
53			43	1.200	—
54			11	1.080	—
55			10	960	—
	Свега званичника на прузи		198	—	—
	в.) Служитељи на прузи.				
56			19	1.200	—
57			42	1.080	—
58			58	960	—
59	Служитељи од 18, 19 и 20 категорије		17	900	—
60			59	840	—
61			78	780	—
62			224	720	—
	Свега служитеља на прузи		497	—	—
	За пренос				

У К У П Н О		ТРОШКОВИ И ДРУГЕ ПОТРЕБЕ		ГЛАВНА СУМА ПЛАТЕ, ТРОШКОВА И ДРУГИХ ПОТРЕБА		П Р И М Е Д Б А
ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	
346.260						
21.000	—					
367.260	—					
3.500	—					
24.000	—					
12.500	—					
2.000	—					
2.880	—					
17.640	—					
6.480	—					
17.280	—					
21.840	—					
15.840	—					
18.000	—					
141.960	—					
5.280	—					
7.200	—					
12.960	—					
26.880	—					
14.400	—					
50.400	—					
17.160	—					
51.840	—					
31.680	—					
51.600	—					
11.880	—					
9.600	—					
290.880	—					
22.800	—					
45.360	—					
55.680	—					
15.300	—					
49.560	—					
60.840	—					
161.280	—					
410.820						
843.660	—					

ТЕКУЋИ БРОЈ	НА ШТА	БРОЈ ОСОБЉА	ПЛАТА ПОНАОСОБ ГОДИШЊЕ ДИНАРА	ПР.
	Пренето			
	г.) Приправници.			
63	Приправници саобраћајне, машинске струке и одељења за одржавање			
64	д.) Преписивачи, цртачи и чуварице бранка и т. д.			
	Б. Свега особља на прузи	—	—	—
	В. ОПШТИ ТРОШКОВИ ДИРЕКЦИЈЕ И ПРУГЕ			
65	Канцеларијски трошкови, рачунајући у то: писаћи материјал, огрев, осветлење, поштарину, телеграме, набавку књига, новина, повез и т. д.			
	Образци			
66	Трошкови централног обрачунског биро-а . . .			
67	Обезбеђење од пожара			
68	Принова и одржавање инвентара			
69	Прилог за службено одело			
70	Прилог за болничку касу			
71	„ пенсионом фонду као основица за установ-			
72	љење пенсионог фонда чл. 103.			
73	Годишња потпора пенсионом фонду (¼ улога чланова)			
74	Додатци, путни, подвозни и селидбени трошкови, хонорар чланова тарифног одбора, кирија за зграду, хонорара за израду конструкција, одкуп од страних писаца, изучавање железничке струке на стра-			
75	ни, награда стручњацима			
	Награда нижим чиновницима, званичницима и служитељима за ревносну службу и унапређење укупног особља			
	В. Свега општи трошкова Дирекције и пруге . . .	—	—	—
	Г. ТРОШКОВИ НА ПРУЗИ.			
76	Станична служба, а,) плата радника и носача . .			
	б,) Трошкови за материјал без огрева и осветљења и т. д. .			
77	Одржавање пруге, а,) плата радника и занатлија .			
	б,) редовни трошкови за материјал и трошкови за радове у акорду			
	в,) ванредни трошкови			
78	Машинска служба, а,) плата занатлија и радника у отсеку за вучу			
	б,) плата занатлија и радника у отсеку нишке радионице . .			
	в,) редовни трошкови отсека вуче (материјал итд.,)			
	г,) редовни трошкови отсека нишке радионице			
	д,) ванредни трошкови радионице			
	За пренос			

УКУПНО		ТРОШКОВИ И ДРУГЕ ПОТРЕБЕ		ГЛАВНА СУМА ПЛАТЕ, ТРОШКОВА И ДРУГИХ ПОТРЕБА		ПРИМЕДБА
ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	
843.660	—					
43.560	—					
32.260	—					
919.480	—					
		35.000				
		40.000	—			
		15.000	—			
		24.000	—			
		20.000	—			
		3.000	—			
		6.000	—			
			—			
		50.000				
		10.600	—			
			—			
			—			
		80.000				
		15.000	—			
—	—	298.600	—			
		35.600	—			
		15.000	—			
		250.000	—			
		600.000	—			
		50.000	—			
		90.000	—			
		200.000	—			
		330.000	—			
		235.000	—			
		15.000	—			
		1,820.600				1,820.600 динара

ТЕКУЋИ БРОЈ	НА ШТА	БРОЈ ОСОБЉА	ПЛАТА ПОНАОСОБ ГОДИШЊЕ ДИНАРА	П.
	Пренето			
79	Станарина за пружно особље			
80	Накнада за пропутоване километре за возно и машинско особље			
	Г. Свега трошкова на прузи	—	—	—
	Д. **РАЗНО.**			
81	На непредвиђене трошкове, као и на трошкове учињене због земљотреса и поплаве и на електрично осветлење београдске станице			
	РЕКАПИТУЛАЦИЈА			
А.	На плату особља у Дирекцији			
Б.	„ „ „ на прузи			
В.	Општи трошкови Дирекције			
Г.	Трошкови на прузи			
Д.	Разни непредвиђени трошкови			
	Свега	—	—	—
	Упоређење прихода и расхода експлоатације српске државне железнице:			
	Бруто-приход од експлоатације предвиђен је са .			
	Расход			
	Остаје чистог прихода	—	—	—
	Размера расходу према приходу			
	II. **ВАНРЕДНИ ИЗДАТЦИ ДИРЕКЦИЈЕ.**			
82	На довршење сењске пруге, набавку возног материјала и алата за експлоатацију и експропријацију земљишта			
	Ануитет за зајам за инвенстиције.			
83	На интерес и отплату зајма Дирекције српских државних железница за нове инвестиције . . .			
	Свега			

ОВЛАШЋУЈЕ СЕ ДИРЕКЦИЈА, ДА:

1. С погледом на члан 30 закона о уређењу Дирекције, она може по одредбама закона о уређењу сва оделења и исплатити га. За тај циљ Дирекција ће саставити нарочити „Рачун материјала“, који исплате, извршене за набавку материјала.

Стварно издати материјал отписиваће се у књизи „Рачун материјала“ са стране задужења На свршетку године преостали и неутрошени материјал по својој вредности отписиваће се следећу годину као потребни записни материјал.

2 Да се уштеде од буџет. позиција 76, 77 и 78. којима су предвиђени трошкови у укупној одржавање пруге и машинску службу, може по указаној потреби пренети са једне позиције на другу

К.Бр. 1927

24 Априла 1893

у Београду.

УКУПНО		ТРОШКОВИ И ДРУГЕ ПОТРЕБЕ		ГЛАВНА СУМА ПЛАТЕ, ТРОШКОВА И ДРУГИХ ПОТРЕБА		ПРИМЕДБА
ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	
		1,820.600				
		60.000	—			
		70.000	—			
—	—	1,950.600	—	—	—	
		100.000	—			
367.260	—					
919.480	—					
		298.600	—			
		1,950.600	—			
		100.000	—			
1,286.740	—	2,349.200	—	3,635.940	—	
				6,000.000	—	
				3,635.940	—	
—	—	—	—	2,364.060	—	
				60	65	%
			**)			
		950.000	—			
			*)			
		360.000	—			

**) Од ове суме је 800.000 дин. већ утрошено за сењску пругу и тражен накнадни кредит од гос. Министра грађевина, а 150.000 дин. се тражи за њено довршење.

*) Ова ће се сума уносити сваке године док се не исплати зајам у суми од 5,700.000 дин. који ће се на основу ове годишњице закључити за нове инвестиције.

Дирекције срп. државних железница набавити потребни материјал у укупној вредности предвиђеној за ће у своме задужењу имати све суме одобрене за набавку материјала за сва одељења, а у своме одужењу

и ставиће се на терет дотичних буџет. позиција појединих одељења тек онда, кад се утроши материјал. у задужењу „Рачун материјала“ од минуле године, а пренеће се у задужење у „Рачун материјала“ за

суми од 1,820.600 динара за раднике, занатлије и носаче, као и за потрошни материјал, станичну службу, али да се укупна сума која је предвиђена за ове три буџет. позиције не прекорачи.

Министар Грађевина
инжињерски потпуковник
Свет. Станковић с. р.

УПОРЕЂЕЊЕ БУЏЕТА

ДИРЕКЦИЈЕ КРАЉ. СРП. ДРЖАВНИХ ЖЕЉЕЗНИЦА

ЗА

1893 и 1892 ГОДИНУ.

ТЕКУЋИ БРОЈ	НА ШТА	ПЛАТА ПОНАОСОБ ГОДИШЊЕ		УКУПНО	
		ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.
	I. **РЕДОВНИ ТРОШКОВИ ЕКСПЛОАТАЦИЈЕ.**				
	А. **ОСОБЉЕ У ДИРЕКЦИЈИ.**				
	УПРАВА.				
1	Директор	8.000	—	8.000	—
2	Главни инспектор	7.000	—	7.000	—
	I. Опште одељење.				
	а. Чиновници.				
3	1 шеф одељења контролор I кл.	3.720	—	3.720	—
4	1 санитетски референт III. кл.	4.000	—	4.000	—
5	1 правни „ I. кл.	3.790	—	3.720	—
6	1 инжињер II. кл.	3.000	—	3.000	—
7	1 секретар III. кл.	2.880	—	2.880	—
8	1 чиновник VII. кл.	1.680	—	1.680	—
9	1 „ VIII. кл.	1.440	—	1.440	—
	б. Званичници.				
10	2 званичника V. кл.	1 920	—	3.840	—
11	3 „ IV. „	1.680	—	5.040	—
12	2 „ VII. „	1.440	—	2.880	—
13	1 „ VIII. „	1.200	—	1.200	—
	в. Служитељи.				
14	1 вратар II. кл.	1.200	—	1.200	—
15	6 служитеља I. кл.	960	—	5.760	—
16	3 „ II. „	900	—	2.700	—
17	2 „ III. „	840	—	1.680	—
18	1 „ IV. „	780	—	780	—
	II. Рачунско одељење.				
	а. Чиновници.				
19	1 шеф одељења, натконтролор III. кл.	4.000	—	4 000	—
20	1 благајник II. кл.	3 240	—	3.240	—
21	1 инжењер II. кл.	3.000	—	3.000	—
22	1 благајник IV. кл.	2.520	—	2.520	—
23	1 „ V. „	2.160	—	2.160	—
24	2 чиновника VI. кл.	1 920	—	3.840	—
25	4 „ VII. „	1.680	—	6.720	—
26	4 „ VIII. „	1.440	—	5.760	—
27	3 „ IX. „	1.200	—	3.600	—
	За пренос . .				

БУЏЕТ				ПОТРАЖУЈЕ СЕ ЗА 1893 ГОД.				ПРИМЕДБА
ЗА 1893 ГОД.		ЗА 1892 ГОД.		ВИШЕ		МАЊЕ		
ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	
15.000	—	16.000	—	—	—	1.000	—	
20.440	—	18.113	60	2.326	—	—	—	
12.960	—	1.320	—	11.640	—	—	—	
12.120	—	10.900	—	1.220	—	—	—	
34.840	—	37.090	—	—	—	2.250	—	

ТЕКУЋИ БРОЈ	НА ШТА	ПЛАТА ПОНАОСОБ ГОДИШЊЕ		УКУПНО	
		ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.
	Пренето . .				
	б. Званичници				
28	1 званичник IV. кл.	2.160	—	2.160	—
29	1 „ V. „	1.920	—	1.920	—
	III. Економно одељење.				
	а. Чиновници.				
30	1 шеф одељења, надинжињер III. кл.	4.000	—	4.000	—
31	1 чиновник IV. кл.	2.520	—	2.520	—
32	1 „ VI. „	1.920	—	1.920	—
33	1 „ VIII. „	1.440	—	1.440	—
	б. Званичници				
34	1 званичник IV. кл.	2.160	—	2.160	—
	IV. Одељење Контроле прихода.				
	а. Чиновници.				
35	1 шеф одељења инспектор I. кл.	6.000	—	6.000	—
36	2 чиновника III. кл.	2.880	—	5.760	—
37	2 „ IV. „	2.520	—	5.040	—
38	3 „ V. „	2.160	—	6.480	—
39	3 „ VI. „	1.920	—	5.760	—
40	2 „ VII. „	1.680	—	3.360	—
41	4 „ VIII. „	1.440	—	5.760	—
	б. званичници.				
42	1 званичник IV. кл.	2.160	—	2.160	—
43	3 „ V. „	1.920	—	5.760	—
44	1 „ VI. „	1.680	—	1.680	—
45	3 „ VII. „	1.440	—	4.320	—
	V. Тарифско одељење.				
	а. Чиновници.				
46	1 шеф одељења инспектор I. кл.	6.000	—	6.000	—
47	1 чиновник II. кл.	3.240	—	3.240	—
48	1 контролор IV. кл.	2.520	—	2.520	—
49	1 чиновник VI. кл.	1.920	—	1.920	—
	VI. Саобраћајно одељење.				
	а. Чиновници.				
50	1 шеф одељења надинжењер III. кл.	4.000	—	4.000	—
51	1 надконтролор III. кл.	4.000	—	4.000	—
52	3 контролора III. кл.	2.880	—	8.640	—
	За пренос . .				

Буџет				Потражује се за 1893 год.				Примедба
за 1893 год.		за 1892 год.		више		мање		
динара	пр.	динара	пр.	динара	пр.	динара	пр.	
4.080	—	—	—	4.080	—	—	—	
9.880	—	14.700	—	—	—	4.820	—	
2.160	—	—	—	2.160	—	—	—	
38.160	—	72.280	—	—	—	34.120	—	
13.920	—	1.380	—	12.540	—	—	—	
13.680	—	16.585	—	—	—	2.905	—	

ТЕКУЋИ БРОЈ	НА ШТА	ПЛАТА ПОНАОСОБ ГОДИШЊЕ ДИНАРА	ПР.	УКУПНО ДИНАРА	ПР.
	Пренето . .				
53	5 чиновника IV. кл.	2.520	—	12.600	—
54	5 „ V. „	2.160	—	10.800	—
55	4 „ VI. „	1.920	—	7.680	—
56	2 „ VII. „	1.680	—	3.360	—
57	2 „ IX. „	1.200	—	2.400	—
	б. Званичници.				
58	1 званичник IV. кл.	2.160	—	2.160	—
59	1 „ V. „	1.920	—	1.920	—
60	1 „ VI. „	1.680	—	1.680	—
	VII. Одељење за грађење и одржавање.				
	а. Чиновници.				
61	1 шеф одељења, инспектор II. кл. по старом . .	5.000	—	5.000	—
62	2 надинжињера II кл.	4.500	—	9.000	—
63	1 „ III. „	4.000	—	4.000	—
64	1 инжењер I. кл.	3.500	—	3.500	—
65	1 „ II. „	3.000	—	3.000	—
66	6 „ III. „	2.500	—	15.000	—
67	1 подинжињер I. кл.	2.000	—	2.000	—
68	2 „ II. „	1.500	—	3.000	—
69	1 чиновник I. кл.	3.720	—	3.720	—
70	1 „ II. „	3.240	—	3.240	—
71	2 „ IV. „	2.520	—	5.040	—
72	1 „ VI. „	1.920	—	1.920	—
73	1 „ VIII. „	1.440	—	1.440	—
	б. Званичници.				
74	1 званичник IV. кл.	2.160	—	2.160	—
75	1 „ VI. „	1.680	—	1.680	—
76	1 „ VIII. „	1.200	—	1.200	—
	VIII. Машинско одељење.				
	а. Чиновници.				
77	1 шеф одељења надинжињер II. кл.	4.500	—	4.500	—
78	1 чиновник под уговором	8.000	—	8.000	—
79	1 контролор I. кл.	3.720	—	3.720	—
80	1 инжињер II. кл.	3.000	—	3.000	—
81	1 „ III. „	2.500	—	2.500	—
82	3 чиновника IV. кл.	2.520	—	7.560	—
83	1 „ V. „	2.160	—	2.160	—
84	1 „ VI. „	1.920	—	1.920	—
85	1 „ VII. „	1.680	—	1.680	—
	За пренос . .				

БУЏЕТ				ПОТРАЖУЈЕ СЕ ЗА 1893 ГОД.				ПРИМЕДБА
ЗА 1893 ГОД.		ЗА 1892. ГОД		ВИШЕ		МАЊЕ		
ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	
53.480	—	67.018	80	—	—	13.538	80	
5.760	—	1.440	—	4.320	—	—	—	
59.860	—	88.145	—	—	—	28.285	—	
5.040	—	—	—	5.040	—	—	—	
35.040	—	55.370	—	—	—	20.330	—	

ТЕКУЋИ БРОЈ	НА ШТА	ПЛАТА ПОНАОСОБ ГОДИШЊЕ ДИНАРА	ПР.	УКУПНО ДИНАРА	ПР.
	Пренето . .				
	б. Званичници.				
86	1 званичник IV. кл.	2.160	—	2.160	—
87	2 „ VI. „	1.680	—	3.360	—
88	3 „ VII. „	1.440	—	4.320	—
	В.				
89	Преписачи и цртачи Дирекције	21.000	—	21.000	—
	А. Свега особље у Дирекцији	—	—	367.260	—
	Б. ОСОБЉЕ НА ПРУЗИ				
	I. Особље економног одељења (гл. магацин)				
	а. Званичници.				
90	1 званичник IV. кл.	2.160	—	2.160	—
91	1 „ V. „	1.920	—	1.920	—
92	1 „ VI. „	1.320	—	1.320	—
93	1 „ VII. „	1.200	—	1.200	—
	б. Служитељи.				
94	2 служитеља I. кл. 19. категор.	1.080	—	2.160	—
	II. Особље саобраћајног одељења				
	1. Станично особље.				
	а. Чиновници.				
95	7 чиновника IV. кл.	2.520	—	17.640	—
96	2 „ V. „	2.160	—	4.320	—
97	8 „ VI. „	1.920	—	15.360	—
98	12 „ VII. „	1.680	—	20.160	—
99	11 „ VIII. „	1.440	—	15.840	—
100	15 „ IX. „	1.200	—	18.000	—
	б. Званичници.				
101	2 званичника V. кл.	1.920	—	3.840	—
102	6 „ VI. „	1.680	—	10.080	—
103	9 „ VII. „	1.440	—	12.960	—
104	9 „ VI. „ 14 категор.	1.320	—	11.880	—
105	28 „ VIII. „ 9 кат. и VII. кл. 14 кат. .	1.200	—	33.600	—
106	5 „ II. „ 17 категор.	1.080	—	5.400	—
107	7 „ III. „ 18 „	960	—	6.720	—
	За пренос .				

БУЦЕТ				ПОТРАЖУЈЕ СЕ ЗА 1893 ГОД.				ПРИМЕДБА
ЗА 1893 ГОД.		ЗА 1892 ГОД.		ВИШЕ		МАЊЕ		
ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	
9.840	—	—	—	9.840	—	—	—	
21.000	—	21.454	—	—	—	454	—	
367.260	—	421.796	40	53.166	40	107.702	80	
						54.536	40	
6.600	—	7.840	—	—	—	1.240	—	
2.160	—	2.160	—	—	—	—	—	
91.320	—	134.360	—	—	—	43.040	—	
84.480	—	42.600	—	41.800	—	—	—	

ТЕКУЋИ БРОЈ	НА ШТА	ПЛАТА ПОНАОСОБ ГОДИШЊЕ		УКУПНО	
		ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.
	Пренето . .				
	в. Служитељи.				
108	1 служитељ I. кл. 18 категорије	1.200	—	1.200	—
109	4 „ II. „ 18 кат. и I. кл. 19 кат. . .	1.080	—	4.320	—
110	4 „ III. „ 18 „ „ II. „ 19 „ . . .	960	—	3.840	—
111	6 „ III. „ 19 „ „ II. „	900	—	5.400	—
112	13 „ IV. „ 18 и 19 катег.	840	—	10.920	—
113	38 „ V. „ 19 катег.	780	—	29.640	—
114	50 „ VI. „ 19 „	720	—	36.000	—
	Г.				
115	Приправници	36.000	—	36 000	—
	Д.				
116	Преписивачи и цртачи и т. д.	15.300	—	15.300	—
	2. Возно особље.				
	а Званичници.				
117	4 званичника III. кл. 14 категор.	1.680	—	6.720	—
118	2 „ IV. „ 14 „	1.560	—	3.120	—
119	2 „ V. „	1.440	—	2.880	—
120	6 „ VI. „	1.320	—	7.920	—
121	9 „ VII. „	1.200	—	10.800	—
122	4 „ V. „ 16 кат. или II. кл. 17 кат. .	1.080	—	4.320	—
123	3 „ III. „ 17 „	960	—	2.880	—
	б. Служитељи.				
124	2 служитеља I. кл. 19 категор.	1.080	—	2 160	—
125	7 „ II. „ 19 „	960	—	6.720	—
126	7 „ III. „ 19 „	900	—	6.300	—
127	15 „ IV. „ 19 „	840	—	12.600	—
128	15 „ V. „ 19 „	780	—	11 700	—
129	10 „ VI. „ 19 „	720	—	7.200	—
	III. Особље одељ. за грађење и одржавање.				
	а. Чиновници.				
130	1 инжињер I. кл.	3.500	—	3.500	—
131	6 „ II. „	3.000	—	18.000	—
132	5 „ III. „	2.500	—	12.500	—
133	1 подинжињер I кл.	2.000	—	2.000	—
134	1 чиновник V кл.	2.160	—	2.160	—
	б. Званичници				
135	1 званичник III. кл.	2.400	—	2.400	—
136	8 „ I. „ 15 катег.	1.800	—	14 400	—
137	5 „ II. „ 15 „	1.680	—	8 400	—
	За пренос				

БУЏЕТ				ПОТРАЖУЈЕ СЕ ЗА 1893 ГОД.				ПРИМЕДБА
ЗА 1893 ГОД.		ЗА 1892 ГОД.		МАЊЕ		ВИШЕ		
ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	
91.320	—	113.700	—	—	—	22.380	—	
36.000	—	29.700	—	6.300	—	—	—	
15.300	—	20.160	—	—	—	4.860	—	
38.640	—	51.480	—	—	—	12.840	—	
46.680	—	31.440	—	15.240	—	—	—	
38.160	—	32.132	50	6.027	50	—	—	

ТЕКУЋИ БРОЈ	НА ШТА	ПЛАТА ПОНАОСОБ ГОДИШЊЕ		УКУПНО	
		ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР
	Пренето . .				
138	7 званичника IV. кл. 14 категор.	1.560	—	10.920	—
139	5 „ V. „ 14 „	1.440	—	7.200	—
140	3 „ VI. „ 14 „	1.320	—	3.960	—
141	1 „ VII. „ 14 „	1.200	—	1.200	—
	в. Служитељи.				
142	9 служитеља I. кл. 18 категор.	1.200	—	10.800	—
143	20 „ II. „ 18 „ или I. кл. 19 кат.	1 080	—	21.600	—
144	32 „ III. „ 18 „ „ II. „ 19 „	960	—	30 720	—
145	13 „ IV. „ 18 „ „ 19 кат. . .	840	—	10.920	—
146	25 „ V. „ 19 „	780	—	19.500	—
147	163 „ VI. „ 19 „	720	—	117.360	—
	Г.				
148	Приправници	7.560	—	7.500	—
	Д.				
149	Преписачи, цртачи, чуварице браника и т. д. .	10.600	—	10.600	—
	IV. Машинско особље.				
	а. Чиновници.				
150	2 инжињера II. кл.	3.000	—	6.000	—
151	1 чиновник	2.880	—	2 880	—
152	1 „	1.920	—	1.920	—
153	1 „	1.680	—	1.680	—
	б. Званичници.				
154	2 званичника II. кл.	2.640	—	5.280	—
155	2 „ III. „	2.400	—	4.800	—
156	5 „ IV. „	2.160	—	10.800	—
157	11 „ V. „	1 920	—	21.120	—
158	15 „ VI. „	1.680	—	25.200	—
159	2 „ III. „ 15 кат. или I. кл. 16 кат.	1.560	—	3.120	—
160	20 „ IV. „ 15 „ „ II. „ 16 „	1.440	—	28.800	—
161	5 „ V. „ 15 „ „ III. „ 16 „	1.320	—	6.600	—
162	4 „ VI. „ 15 „ „ IV. „ 16 „	1.200	—	4.800	—
163	2 „ V. „ 16 „	1.080	—	2.160	—
	в. Служитељи.				
164	9 служитеља I. кл. 18 кат.	1.200	—	10.800	—
165	14 „ II. „ 18 „ или I. кл. 19 кат.	1.080	—	15.120	—
166	15 „ III. „ 18 „ „ II. „ 19 „	960	—	14.400	—
167	4 „ III. „ 19 „	800	—	3.600	—
168	18 „ IV. „ 18 „ или 19 кат. . . .	840	—	15.120	—
169	1 „ VI. „ 18 „ „ 19 „	720	—	720	—
	За пренос . .				

БУЏЕТ				ПОТРАЖУЈЕ СЕ ЗА 1893 ГОД.				ПРИМЕДБА
ЗА 1893 ГОД.		ЗА 1893 ГОД.		ВИШЕ		МАЊЕ		
ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	
48.480	—	46.080	—	2.400	—	—	—	
210.900	—	204.840	—	6.060	—	—	—	
7.560	—	—	—	7.560	—	—	—	
10.600	—	6.480	—	4.120	—	—	—	
12.480	—	20.640	—	—	—	8.160	—	
112.680	—	126.620	—	—	—	13.940	—	
59.760	—	59.760	—	—	—	—	—	

ТЕКУЋИ БРОЈ	НА ШТА	ПЛАТА ПОНАОСОБ ГОДИШЊЕ ДИНАРА	ПР.	УКУПНО ДИНАРА	ПР.
	Пренето . .				
	Г.				
170	Преписачи, цртачи и т. д.	6.360	—	6.360	—
	Б. Свега особља на прузи	—	—	919.480	—
	В.				
	ОПШТИ ТРОШКОВИ ДИРЕКЦИЈЕ И ПРУГЕ.				
171	Канцеларијски трошкови, рачунајући у то: писаћи материјал, огрев, осветљење, поштарину, телеграм, набавку књига, новина, повез, и т. д.			35.000	—
172	Обрасци			40.000	—
173	Трошкови центр. обрачунс. бироа			15.000	—
174	Обезбеђење од пожара			34.000	—
175	Принова и одржавање инвентара			20.000	—
176	Прилог за службено одело			3.000	—
177	„ „ болничку касу			6.000	—
178	„ „ пенсиони фонд као основица за установљење истог по закону чл. 103.			50.000	—
179	Годишња потпора фонду ($^1/_4$ улога чланова) .			10.600	—
180	Додаци, путни, подвозни и селидбени трошкови, хонорар чланова тарифног одбора, кирија за зграду, хонорар за израду инструкција, одкуп од страних писаца, изучавање железничке струке на страни, награда стручњацима			80.000	—
181	Награда нижим чиновницима, званичницима и служитељима за ревносну службу и унапређење укупног особља			15.000	—
	В. Свега општ. трош. Дирекције и пруге	—	—	298.600	—
	Г.				
	ТРОШКОВИ НА ПРУЗИ.				
182	Станична служба: а.) плата радника и носача . .			35.600	—
	б.) трошкови за материј. без осветљења станица и т. д. . . .			15.000	—
183	Одржање пруге: а.) Плата занатлија и радника . .			250.000	—
	б.) Редовни трошак за материј. и трошкови за рад у акорду .			600.000	—
	в.) Ванредни трошкови			50.000	—
184	Машинска служба: а.) Плата занатлијама и радницима у одс. за вучу . . .			90.000	—
	б.) Плата занатлијама и радницима нишке радионице . .			200.000	—
	в.) Редовни трошкови одсека вуче (материјал и т. д.)			330.000	—
	За пренос . .				

Буџет				Потражује се за 1893 год.				Примедба
за 1893 год.		за 1892 год.		више		мање		
динара	пр.	динара	пр.	динара	пр.	динара	пр.	
6.360	—	—	—	6.360	—	—	—	
919.480	—	929 992	50	95.947	50	106.460	—	
						10.512	50	
35.000	—	20.000	—	15.000	—	—	—	
40.000	—	26.000	—	14.000	—	—	—	
15.000	—	12.000	—	3.000	—	—	—	
24.000	—	24.000	—	—	—	—	—	
20.000	—	6 000	—	14.000	—	—	—	
3.000	—	—	—	3.000	—	—	—	
6.000	—	6.000	—	—	—	—	—	
50.000	—	—	—	50.000	—	—	—	
10.600	—	—	—	10.000	—	—	—	
80.000	—	90.000	—	—	—	10.000	—	
15.000	—	10.000	—	5.000	—	—	—	
298.600	—	194.000	—	114.600	—	1.000	—	
				104.600	—			
35.600	—	35.600	—	—	—	—	—	
15.000	—	40.000	—	—	—	25.000	—	
250.000	—	306.000	—	—	—	56.000	—	
600.000	—	550.000	—	50.000	—	—	—	
50.000	—	—	—	50.000	—	—	—	
90 000	—	82.160	—	7.840	—	—	—	
200.000	—	200.000	—	—	—	—	—	
330.000	—	330.000	—	—	—	—	—	

ТЕКУЋИ БРОЈ	НА ШТА	ПЛАТА ПОНАОСОБ ГОДИШЊЕ ДИНАРА	ПР.	УКУПНО ДИНАРА	ПР.
	Пренето . . .				
	г.) Редовни трошкови нишке радионице	—	—	235.000	—
	д.) Ванредни трошкови нишке радионице	—	—	15.000	—
185	Станарина за пружно особље	—	—	60.000	—
186	Накнада за пропутовање километре за возно и машинско особље	—	—	70 000	—
	Г. Свега трошк. на прузи	—	—	1,950.600	—
	Д. РАЗНО.				
187	На непредвиђене трошкове као и на трошкове учињене због земљотреса и поплаве, и на електрично осветљење београдске станице	—	—	100.000	—
	Д. Свега разно	—	—	100.000	—
	РЕКАПИТУЛАЦИЈА.				
А.	На плату особља у Дирекцији	—	—		
Б.	„ „ „ на прузи	—	—		
В.	Општи трошкови Дирекцији и пруге	—	—		
Г.	Трошкови на прузи	—	—		
Д.	Разно, непредвиђени трошкови	—	—		
		—	—	—	—
	Ванредни издаци Дирекције.				
188	На довршење сењске пруге, набавку возног материјала и алата за експлоатацију и одкуп земљишта	* 950.000	—	—	—
	Аунитет за зајам за инвестиције.				
189	На интерес и отплату зајма Дирекције срп. држ. железница за нове инвестиције	** 360.000	—	—	—
	Упоређење прихода и расхода експлоатације срп. држ. железница.				
	Бруто приход експлоатације предвиђен је са . .	—	—	—	—
	Расход	—	—	—	—
	Остаје чист приход	—	—	—	—
	Размера расхода према приходу	—	—	—	—
	Свега . . .				

БУЦЕТ за 1893 год.		БУЦЕТ за 1892 год.		ПОТРАЖУЈЕ СЕ ЗА 1893 ГОД. ВИШЕ		ПОТРАЖУЈЕ СЕ ЗА 1893 ГОД. МАЊЕ		ПРИМЕДБА
ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	
235.000	—	200.000	—	35.000	—	—	—	
15.000	—	—	—	15.000	—	—	—	
60.000	—	—	—	60.000	—	—	—	
70.000	—	76.000	—	—	—	6.000	—	
1,950.600	—	2,819.760	—	217.840	—	87.000	—	
				130.840	—			
100.000	—	23.451	10	76.548	90	—	—	
100.000	—	23.451	10	76.548	90	—	—	
367.260	—	421.796	40	—	—	54.536	40	
919.480	—	929.992	50	—	—	10.512	50	
298.600	—	194.000	—	104.600	—	—	—	
1,950.600	—	1,819.760	—	130.840	—	—	—	
100.000	—	23.451	10	76.548	90	—	—	
3,635.940	—	3,389.000	—	311.988	90	65.048	90	
				246.940	—			
—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	
6,000.000	—	—	—	—	—	—	—	
3,635.940	—	—	—	—	—	—	—	
2,364.060	—	—	—	—	—	—	—	
60	65	%		—		—		

* Од ове суме је 800.000 дин. већ утрошено за сењску пругу и тражен накнадни кредит од г. Министра грађевина а 150.000 динара се тражи за њено довршење.

** Ова ће се сума уносити сваке год. док се неисплати зајам у суми од дин. 5,700.000 који ће се на основи ове годишњине закључити за нове инвестиције.

БУЏЕТ

ДУВАНСКОГ МОНОПОЛА

ЗА

1893 ГОДИНУ

РЕД	ПРИХОД ОД ЧЕГА?	КОЛИКО ГОДИШЊЕ			
		ЗАСЕБНО		СКУПА	
		ДИНАРА	ПР	ДИНАРА	ПР.
	Стварна продаја				
	За 4 месеца од 1 Јануара до 30 Априла . .	2,599.368	59		
	За 8 „ од 1 Маја до 31 Децембра . .	5,967.298	41		
	За 8 „ Београд Топчидер до 31 Децембра	933.333	—	9,500.000	—
	Пренос .			9,500.000	—

РЕД		РАСХОД НА ШТА?	КОЛИКО ГОДИШЊЕ			
			ЗАСЕБНО		СКУПА	
			ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.
I		**УПРАВА ДУВАНСКОГ МОНОПОЛА**				
	1	Управник	7.200	—		
	2	На управни одбор	3.600	—		
	3	Додатак управнику	1.000	—	11.800	—
		А. Одсек администр. крijумчарски				
	1	Шеф II. класе	3.500	—		
	2	Књиговођа II. класе	2.500	—		
	3	Архивар I. класе	2.200	—		
	4	Регистр. I. класе	2.200	—		
	5	Експедитор I. класе	2.200	—		
	6	Писар II. класе	1.800	—		
	7	Два практиканта по 1000	2.000	—		
	8	Званичник за пресу и хектограф	1.800	—	18.200	—
		Б. Одсек за производњу				
	1	Шеф II. класе	3.500	—		
	2	Два књиговође по 2500	5.000	—	8.500	—
		В. Одсек за књиговодство				
	1	Шеф главног књиговодства	8.000	—		
	2	Главни благајник I. класе	4.000	—		
	3	Помоћник благајника I. класе	2.200	—		
	4	Књиговођа III. класе	2.000	—		
	5	Економ II. класе	1.800	—		
	6	1 Практикант	1.000	—	19.000	—
		Г. Управа главног стоваришта				
	1	Управник I. класе	4.000	—		
	2	Магационар II. класе	2.500	—		
	3	Књиговођа III. класе	2.000	—		
	4	На настојнике до	5.000	—	13.500	—
		Д. Управа фабрике дувана				
	1	Директор I. класе	6.000	—		
	2	Контролор I класе	3.000	—		
	3	Економ I. класе	3.000	—		
	4	Машинист I. класе	4.000	—		
	5	Рачуновођа I. класе	3.000	—		
	6	Магационар готове робе I. класе	3.000	—		
	7	Стручњак за дуван I. класе	4.000	—		
		За пренос	26.000	—	71.000	—

РЕД	ПРИХОД ОД ЧЕГА?	КОЛИКО ГОДИШЊЕ			
		ЗАСЕБНО		СКУПА	
		ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.
	Пренос .			9,500.000	—
	Пренос .			9,500.000	—

РЕД		РАСХОД НА ШТА?	КОЛИКО ГОДИШЊЕ			
			ЗАСЕБНО		СКУПА	
			ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.
		Пренос .	26.000	—	71.000	—
	8	Благајник II. класе	2.500	—		
	9	Шпедитер I. класе	2.200	—		
	10	Седам настојника I. класе по 2500	17.500	—		
	11	Два настојника II. класе по 2000	4.000	—		
	12	Један настојник III. класе	1.500	—		
	13	Два послужитеља по 1000 дин.	2.000	—		
	14	Додатак директору фабрике	1.000	—	56.700	—
		Ђ. Одсек за продају дувана				
	1	Шеф II. класе	3.500	—		
	2	Књиговођа II. класе	3 000	—		
	3	Магационар I. класе	3.000	—		
	4	Магационар стов. Београд Топчидер	2.500	—	12.000	—
		Ж. Плата служитеља				
	1	На служитеље при главној управи	4.800	—	4.800	—
II		Спољно администтр. особље				
	1	На магационаре окружне и служитеље при свима магацинима до	12.000	—		
	2	На окружне надзорнике, на окружне и среске поднадзорнике, на два помоћника благајника у Крушевцу и Ужици; на писаре по надзорништвима, на све контролоре, коњичке и пограничне стражаре до	200.000	—		
III		На проценат свима окружним и сресим великопродавцима; свима малопродавцима у целој земљи рачунајући по $12\frac{1}{4}\%$ на продају од 9,500.000 динара	1,163.750	—	1,375.750	—
		За пренос .			1,520.250	—

РЕД	ПРИХОД ОД ЧЕГА?	КОЛИКО ГОДИШЊЕ			
		ЗАСЕБНО		СКУПА	
		ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.
	Пренос .			9,500.000	—
	Пренос .			9,500.000	—

РЕД		РАСХОД НА ШТО?	КОЛИКО ГОДИШЊЕ			
			ЗАСЕБНО		СКУПА	
			ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.
		Пренос .			1,520.250	—
IV		Општи трошкови				
	1	На куповину сирових дувана у земљи и са стране; на куповину цигара и бурмута; на набавку оружија и исплату сталних настојника и радника за сређивање дуванске земаљске бербе, који раде у окрузима где се дуван производи и у главном стоваришту непрерађеног дувана у Београду. (Овде је рачуната куповина сирових дувана, цигара и бурмута и рада око сређивања земаљске бербе на продају од 9,500.000)	1.277.750	—		
	2	Ако се у земљи произведе више дувана но што је у фабрици за подмирење потрошње у 1893 години потребно, вишак произведеног дувана откупиће се од произвођача повцем што ће га управа монопола дувана и соли на залогу откупљеног дувана позајмити од Српске Народне Банке а на рачун прихода дуванског монопола 1894 год. . .				
	3	На исплату свију радника и радница као и на све трошкове око фабрикације дувана .	384.750	—		
	4	На економат фабрике дувана где спада: набавка хартије за цигарете, набавка дасака и греда, зејтина, гвожђарије, кајиша, етикета и т. д.	261.200	—		
	5	На издржавање и оправку како фабричких тако и свих осталих зграда дуванског монопола	10.000	—		
	6	На набавку нових и оправку старих машина .	20.000	—		
	7	На кирије за зграде у које су смештена надзорништва и дуванска стоваришта; на канцеларијске трошкове, за огрев и осветлење управе монопола дувана и соли, фабрике дувана и свију канцеларија дуванског монопола	57.000	—		
	8	На осигурање дувана и зграде од ватре . .	18.000	—		
	9	На путне и подвозне трошкове свију поднадзорника и надзорника и осталих чиновника као и изасланика управе монопола дувана, који у смислу члана 204 закона о монополу дувана врше ревизију око производње и продаје дувана и који стају на пут крijумчарењу дувана до	30.000	—		
	10	На трошкове око преноса дувана и сандука	18.000	—		
	11	На трошкове око штампања пријавних листова, дозвола за сејање дувана, дозвола за пријаву малопродаје дувана	7.000	—		
		За пренос .	2,083.700	—	1,520.250	—

РЕД	ПРИХОД ОД ЧЕГА?	КОЛИКО ГОДИШЊЕ			
		ЗАСЕБНО		СКУПА	
		ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.
	Пренос . . .			9,500.000	—
				9,500.000	—
	Целокупан приход . . .			9,500.000	—
	Целокупан расход . . .			3,665.450	—
	Чиста добит . .			5,834.000	—

То јест 61.41%

РЕД	РАСХОД НА ШТО?	КОЛИКО ГОДИШЊЕ			
		ЗАСЕБНО		СКУПА	
		ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.
	Пренос . . .	2,083.700	—	1,520.250	—
12	На исплату ажије за куповину злата које је управи потребно за плаћање на страни	5.000	—		
13	На проширење фабричке зграде и дозиђивање потребних зграда у фабрици и главном стоваришту и у унутрашњости земље	8.000	—		
14	На награду за примерну службу, нарочито на награду особља, које ревносним радом доприносе знатне користи уштедом при фабрикацији дувана и авансовање заслужних чинови.	6.000	—		
15	Помоћ раденицима на случај болести и смрти до	4.000	—		
16	На амортизацију зграда до*	22.500	—		
17	На „ машина и алата*	15.000	—		
18	На непредвиђене трошкове	1.000	—	2,145.200	—
	Свега			3,665.450	—

ОПШТЕ НАРЕЂЕЊЕ

Из прихода Монопола Дуванског има се првенствено платити ануитет годишњи на оба зајма, за која приход дуванског монопола служи као гаранција, а вишак преко тога предаје се државној каси као приход за 1893 годину. Према члану 218 закона о монополу дувана, све оно, што се у току ове године покаже као преко потребно за усавршавање и проширење рада дуванског монопола подмириће се приходом дуванског монопола.

А сваки овај издатак управа дуванског монопола дужна је тражити од Управног Одбора решење, које ће се извршити пошто га Министар финансија одобри.

Поред тога сви ће се ови издаци накнадно поднети Народној Скупштини на одобрење.

** Из ових одобрених кредита (16. 17) може се у овој години издати на име дозиђивања фабричких зграда.

Народној Скупштини

Оставка, коју је поднео г. Пашић са својим друговима 9. августа прошле године, и коју је Краљевско Намеснишшво, које је тада било непотпуно, пошто је намесник пок. ђенерал Протић био умро 4. Јуна пр. год. истога дана примило, оснивала се на томе, што је по мишљењу г. Пашића и његових другова требало у што краћем року сазвати Народну Скупштину у ванредни сазив, те да се њеним суделовањем сврше два важна и неодложна државна посла: да се приме трговински уговори с Аустро-Угарском и Немачком, како би се благовремено могли за тим донети и други закони, потребни за њихово извршење и да се изврши избор трећега Намесника, те да се тако Србија поврати у нормално уставно стање, које је било поремећено изненадном смрћу ђенерала Протића, и чије су штетне последице већ почеле да доводе нашу отаџбину до разних трзавица.

Усвајајући оставку г. Пашића, г. г. Краљевски намесници Ристић и Белимарковић учинили су то нарочито с тога, што се по њиховом разумевању Устава избор трећег Намесника могао свршити само у редовном скупштинском сазиву, те је према томе с тим требало до овога и чекати.

Примање оставке кабинета г. Пашића и образовање новога премапотписао је г. Јован Ђ. Авакумовић, који је истога дана предузео државне послове у своје руке, и који је према томе са својим друговима одговоран од тога дана за сва гажења Устава и за све повреде законске, којима је најозбиљније доведена у питање уставност Србије и којима су очигледно поништавана најсветија грађанска права у нашој Отаџбини.

Кад се уочи главни разлог за отпуштање г. Пашићевог кабинета, онда излази са свим логичан закључак, да је нови, г. Авакумовићев кабинет, усвојио гледиште г. г. намесника Ристића и Белимарковића, да се дакле и он сложио с тиме, да је и трговинске уговоре с Аустро Угарском и Немачком и избор трећега Краљевског Намесника требало извршити у првом редовном сазиву Народне Скупштине, а овај се према Уставу могао састати само 1. новембра прошле године. Колико је било искрености у овом уверењу, најбоље се види из тога факта, што је кабинет, који је 9. августа примио државне послове у своје руке, бројао у Народном Представништву са свима својим члановима свега петнаест гласова. Јасно је међу тим, да се са сазивом Народне Скупштине није смело оклевати ни с гледишта битних државних интереса, који су имали да се утврде новим трговинским уговорима и за чије је увођење у живот законодавним решењем остављен крајњи и последњи рок на дан 1. јануара ове године, нити пак с гледишта нашег Устава (чл. 71), који је имао да ограничи трајање неприродног и нередовног стања у нашој отаџбини, и у коме је изречно изражена брига да се ненормално уставно стање које настаје услед смрти једног Краљевског Намесника, прекрати у најкраћем могућем року.

Нашим Уставом од године 1888. ишло се на то, да се у земљи створи и осигура нормално уставно стање, те да јавни послови у њој иду својим природним током. Њиме је, поред осталог, имало да се зајемчи и осигура начело парламентарне владавине, које је за време трајања Намесничког Устава од 1869 године у толико прилика изигравано. По нашем данашњем Уставу може у Србији стајати на челу државних послова само она влада, која несумњиво ужива поверење већине Народнога Представништва, а против сваког, који би се дрзнуо да ради противно овоме јасном духу Устава, овај се побринуо за строга и енергична средства (чл. 136—140 Устава.) Устав се најозбиљније постарао и о томе (чл. 139) да се у што краћем року донесе закон о министарској одговорности, што је и учињено 30. јануара 1891 године. Све је ово јасно за сваког мисленог човека, па није могло бити непознато ни кабинету г. Авакумовића, у коме је била половина правника и народних посланика.

И поред свега овога, Авакумовић је са својим друговима од дана примања владе намерно и систематски газио Устав и законе, те се било најозбиљније бојати, да ће се и Устав и закони са свим уништити и да ће на њихово место завладати безвлашће и анархија. У успомени Народног Представништва и сувише су свежа и јасна недела, која су за прошлих осам месеци вршили у нашој отаџбини г. Авакумовић са својим друго-

вима, Министрима, и подручним им органима, и ми држимо да би се огрешили о своју дужност народних представника и будних чувара уставних Србинових права, када се не би користили преимућством, која нам дају Устав и закони, да Народној Скупштини пред лицем целога света оптужимо чланове кабинета г. Јована Ђ. Авакумовића за многобројне повреде Устава и закона, од којих је доста да наведемо само следеће:

I.

У низу уставних задатака, које је г. Авакумовићев кабинет имао да посвршава у најкраћем року, долази на прво место избор трећега Намесника, који се имао извршити најдаље 1. новембра 1892 године. Извршење овога посла налагали су г. Авакумовићевом кабинету не само битни државни интереси, који су неминовно трпели од абнормалног стања, у коме се све од 4. јуна 1892 године налазило наше државно поглаварство, већ је он био дужан да их свршава у што краћем року и према самим уставним одредбама. У чл. 71 Устава предвиђен је случај смрти једног Намесника и у његовој је првој тачци речено, да ће у таквом случају „друга два намесника *отправљати* државне послове до првога састанка Народне Скупштине, која бира трећега Намесника“. Јасно је, да два Намесника ни према овоме уставном члану не сачињавају потпуно Намесништво, па се према томе они не могу користити ни свима прерогативама Круне. То се још боље види из друге тачке овога члана Устава, у којој се на случај одсуства једнога члана Намесништва у иностранству наређује, да два заоставша члана могу *„пуноважно* отправљати државне послове“ тек уз писмену изјаву онога, који одсуствује „да *у ширед* пристаје на све, што би они учинили у кругу Уставом им прописане власти“. Непотпуно Намесништво по првој тачци чл. 71. Устава само *отправља* државне послове до свога попуњења, и као таково оно нема права, да се користи прерогативама чл. 54 Устава, које су у власти само Круне или потпуног Намесништва. Према томе је кабинет г. Авакумовићев погазио наређење чл. 71. Устава, кад је премапотписао указ најпре о одлагању, за тим о распуштању Скупштине, која је имала да се састане 1. новембра прошле године у редовни сазив, и тиме отворио еру нових противуставности и безакоња. Но и да се допусти, да кабинет г. Авакумовића није могао сазвати ондашњу Скупштину с тога, што с њом није могао радити, он је, да није био решен да гази Устав и законе, имао довољно времена, да у уставном року изврши у земљи изборе, те да се и таква Скупштина састане 1. новембра прошле године. То се и очекивало тим пре, што је г. Авакумовићев кабинет примио управу земље у своје руке под изговором неопходности апеловања на народ. Да у најмању руку, бар ово уради, диктовали су г. Авакумовићевом кабинету не само императивни парламентарни захтеви, који истичу из самога духа нашег Устава од 1888 год., већ је он за то имао угледе у уставној пракси свих уставних држава, па и у пракси наше земље, и то још за владавине старога Устава од године 1869. Познато је да је године 1880 у новембру, иза одступања либералне владе, дошло распуштање Скупштине и избор нових посланика. Познато је, да је 1883 год. под владом г. Николе Христића распуштена Скупштина, изабрата у Септембру месецу исте године, и да су нови избори извршени већ у јануару месецу идуће год. Познато је даље, да је 1887 год., иза промене владе у јуну месецу дошло распуштање Скупштине, и да се нова имала већ у септембру мес. Свима је у успомени, да је по доласку прве радикалне владе иза савезне, крајем 1887 год., у децембру распуштена Скупштина, и да се нова имала већ у фебруару 1888 год. И то је све било *под старим Уставом* и у приликама, које ни из далека нису онако заповедно налагале брзи састанак Народног Представништва и његово учешће у државним пословима. као што је то био случај у прошлој години.

Наведеним поступком г. Јован Ђ. Авакумовић учинио је са својим друговима противуставно дело — чл. 71 и 102 Устава — које долази под одредбу тач. 2. чл. 2., а казни се по чл. 8. зак. о министарској одговорности.

II.

Предумишљај г. Авакумовићевог кабинета за гажење Устава огледа се још у првим данима његове владавине у томе, што није наређено, да се попуни упражњено посланичко место умрлога квалификованог посланика за округ моравски, Атанасија Вучковића.

По последњем ставу чл. 101. Устава и првом ставу чл. 93. зак. о изборима народних посланика накнадни се избор мора извршити најдаље за месец дана од како је дотично посланичко место упражњено, ако се оно не може попунити из кандидатске листе, из које је дотични посланик. Пок. Вучковић умро је у Пожаревцу 28. августа прошле године, као што тврди званични извештај Министарства просвете и црквених послова ПБр. 10.391., штампан у „Српским Новинама“, бр. 193 од 3. септембра исте год. Према томе накнадни избор на место Вучковића требало је извршити најдаље до 29. септембра исте године.

Од те законодавне наредбе Устава и закона

о изборима народних посланика владу је од 9. августа могло разрешити само распуштање Скупштине пре рока, који је Уставом одређен за наредни избор. Међутим, као што се зна, дотле Скупштина не само није била распуштена, него је још 1. октобра сазвана била у редовни сазив, а распуштена је тек 25 децембра.

Како се избори народних посланика, по чл. 2. поменутог закона наређују на предлог Министра унутрашњих дела, а по саслушању Министарског Савета, то је и за ово дело повреде Устава и закона (чл. 101. Устава и чл. 93. зак. о изборима народних посланика) одговоран цео кабинет.

И ово је кривица из чл. 2. тач. 2. закона о министарској одговорности, и казни се по чл. 8. истог закона.

III.

По јасној одредби другог става чл. 52. Устава утврђено је: *да ће трговински уговори вредети тек пошто их одобри Народна Скупштина.*

Кабинет г. Авакумовићев, који је знао да је законодавним решењем од 31. марта 1892 год. одобрено продужење старог трговинског уговора између Србије и Аустро-Угарске *само до 1. Јануара 1893. год.,* и да је дакле имао пред собом поред уставне одредбе и једну уставну праксу у истом питању, — није се хтео придржавати поменутог уставног наређења, већ је после 1. новембра 1892 год., када је се морала састати Народна Скупштина, као што прописује чл. 102 Устава, на један неуставан и недозвољен начин, важност трговинском уговору, коме је истекао рок 1. јануара тек. год. продужио до 18|30 јуна ове год., а то није смео учинити без одобрења Народне Скупштине, као што прописује поменути 52. чл. Устава. А да је овако и на овај начин ово противуставно продужење трговинског уговора извршио цео кабинет г. Авакумовића, ево доказа:

Писмом председника Министарског Савета од 21. децембра 1892 год., јављено је г. Министру финансије, да је продужен трговински уговор на основу декларације закључене између Српске и Аустро-Угарске владе 17|29 децембра 1892 год. № 169 још до 18|30 јуна ове 1893 год.. и ово је продужење објављено у „Српским Новинама“ од 24. децембра 1892 године. Бр. 184. под П№ 6.245. (Види преписку под. ·|, у 12 комада.

Оваковом радњом својом г. Авакумовићев кабинет извршио је очигледну повреду члана 52. Устава, чија је права суштина, да материјално осигура права Народнога Представништва, и тиме је створио можда јединствени пример у уставним државама, јер онде, где Устав заповедно налаже да трговински уговор вреди само онда, кад га одобри Народна Скупштина, нико, па ни поменути кабинет није могао нити смео примити на себе законодавну власт и продуживати му важност на противуставан начин, без одобрења Народне Скупштине, а на очигледну штету битних државних интереса.

Ова повреда Устава потпада под одредбу тач. 2 и 6. чл. 2. зак. о Министарској одговорности, а казни се по чл. 8. истог закона.

IV.

Новембра 21. године 1892. био је одређен збор грађана општине београдске ради гласања о изјави неповерења општинској управи. Против рада овога збора изјављена је жалба Државном Савету, и он је својим решењем од 30 новембра исте године бр. 3.913 његов рад поништио као неправилан и незаконит.

По чл. 34. закона о општинама за расправу овога питања надлежан је био једино Државни Савет, а по члану 145. тач. 6. Устава решења Државног Савета по овим предметима извршна су.

Министар унутрашњих дела, г. Стојан Рибарац, на саопштење Управе вар. Београда, актом својим, штампаним у бр. 273. „Срп. Новина“ од 11. децембра прошле год., Бр. 19.594 изјавио је Државном Савету, да је његово решење незаконито, и да је он — Министар — наредио Управи вар. Београда да Саветску одлуку не извршује, већ да је сматра као да не постоји.

И кад је оваковом наредбом г. министра унутрашњих дела поништена уставна вредност законитога решења Државнога Савета, онда је она послужила као основица свима осталим полицијским властима, те оне по истој нису намерно у великој већини општина извршивале одлуке Државнога Савета, већ су их остављале по фијокама полицијским, и сматрале их као и да не постоје.

И само због овога наступило је опште противзаконо отимање општина од стране полицијских власти, при коме се није штедело ни да се крв невиних и мирних грађана пролива.

Да одлуке и решења Државног Савета у већини општина нису извршивани, доказ је акт председника Државнога Савета, упућен председнику Министарског Савета, 29. декембра 1892 године Бр. 4277.

Побуде, које су нагнале г. Министра, да стане на овакво противуставно земљиште за сваког су очевидне, јер је он спречавањем извршења одлука Државног Савета, намерно ишао на то, да управу општинску заузму људи, који не уживају поверење својих суграђана, те да се њиховом помоћу омете правилан избор народних посланика, што је доцнијом радњом истога г. Министра и утврђено.

Овако што могла је радити само једна владавина државног удара, која не бира ни средства ни начине за постигнуће свога противзаконитог циља, што се у једној уставној држави не може нити сме допустити.

Оваквом својом радњом Министар унутрашњих дела повредио је поменути чл. Устава и учинио је казнимо дело из чл. 2. тач. 2 закона о министарској одговорности, које се казни по чл. 8. истог закона.

V.

Нашим данашњим Уставом и законима, који су органски из њега произашли, ишло се најозбиљније на то, да се што брижљивије и јаче осигурају политичка права српских држављана, и да се сачувају од сваке могуће повреде, па ма од куд ова долазила.

а, По чл. 36. закона о изборима народних посланика бирачке карте штампају се у државној штампарији и разашиљу општинама по наредби Министра унутрашњих дела.

Време до кога општине морају добити бирачке карте одређено је чл. 106 истога закона, у вези са његовом изменом од 20 јануара 1891 год. (Зборн. 47. стр. 21) и чл. 35 поменутог закона са његовом изменом од истога дана и године (Збор. 47 стр. 20).

По тим законским прописима општински судови издају бирачке карте, чим који бирач према чл. 34. истога закона порезу плати, а уведен је у бирачки списак.

По чл. 101 и 23 изборног закона до 5 јануара тек. године бирачки спискови били су потврђени од стране првостепених судова, и враћени општинама. Према овоме, а по одредби чл. 35 и 106 поменутог закона, сваки бирач, који је испунио услов из чл. 34 означеног закона имао је право, да још тога дана — 5 јануара 1893 год. — тражи и добије бирачку карту.

Међутим, и ако су бирачи имали ово јасно право по означеноме закону, они ипак нису могли добити бирачке карте услед противзаконите радње Министра унутрашњих дела, јер он, расписом својим од 3 јануара тек. год. ПБр. 178 (штампан у „Српским Новинама“ од 9. јануара тек. год. бр. 6), јавља полицијским властима, да ће тек доцније послати бирачке карте. И заиста бирачке карте експедоване су из државне штампарије у унутрашњост земље тек 9. јануара текуће године, што се правно утврђује званичним актом Министарства унутрашњих дела ПБр. 37 (Види прилог под $\cdot|_2$)

Јасно је дакле, да је Министар унутрашњих дела оваковим својим поступком повредио чл. 35 и 106 изборног закона, јер је очигледно, да нико није имао могућности добити бирачку карту до 10 јануара, кад су оне из Београда експедоване тек 9 јануара текуће године.

Али г. Министар унутрашњих дела није се зауставио само на овој повреди закона о изборима народних посланика, но је одмах за тим пошао и даље.

Означена повреда изборнога закона била је увод и спрема за ону јачу, која је после ње настала и која се имала да примени на целу земљу, на свакога грађанина — бирача.

б, Ову главну повреду изборнога закона учинио је Министар унутрашњих дела, познатим својим противзаконим расписом од 16 јануара текуће године ПБр. 509, који је упутио свима полицијским властима (Види прилог под $\cdot|_3$).

Овим се расписом на десет дана после законога рока, у коме су бирачке карте већ имале да се раздају бирачима, прописује један нов, нарочити, и не само законом непредвиђени, већ овоме са свим противан поступак за издавање бирачких карата.

Њиме се мења законом одређена надлежност власти и право издавања бирачких карата преноси се противзаконо од општинских на полицијске власти, а тиме се не само потиру политичка и грађанска права српских држављана, већ се у исто време ограничава начело општинске самоуправе, које је једна од најглавнијих тековина нашега Устава. Тако, ма да је чл. 36 закона о изборима народних посланика јасно утврђено, да се бирачке карте по наредби Министра унутрашњих дела *разашиљу општинама*, опет Министар, противно овој законској одредби наређује у првој тачци поменутог расписа да полицијске власти дају општинама бирачке карте само у оном броју, у коме су дотични правни гласачи фактички платили порезу, и ако је према закону Министар унутрашњих дела био дужан послати општинама онолико бирачких карата, колико у појединој од њих има правних гласача. Тако је овим расписом и надлежност и одговорност за издавање бирачких карата била пренета од општинских судова на полицијске власти, противно поменутим члановима изборног закона.

Позивање Министра у поменутом распису на чл. 80. закона о општинама и на чл. 14. закона о пореској управи потпуно је самовољно и апсолутно неоправдано, пошто право надзора ни у ком случају не може да утиче и на саму надлежност власти, и да ову надлежност мења, кад је она прописана законом.

Тачка друга поменутог расписа још боље утврђује његову незаконитост. По њој су председници општинских судова морали саставити нарочите спискове према пореским књигама, и исте

послати на преглед и оверење полицијским властима, којима је остављено право, да ове спискове приме за исправне, или да их не приме, и да према томе издају бирачке карте онако, како хоће и ономе коме хоће.

Ово је једна нова дужност коју закон нигде не предвиђа, и коју је немогуће извршити у року законом одређеном за издавање бирачких карата.

Главна намера овог расписа била је та, да се прописивањем законом непредвиђеног и закону противног поступка онемогући издавање бирачких карата, као потребне исправе за гласачко право, пошто су по члану 37. и 106. закона о избору народних посланика општине морале примати порезу све до 23. фебруара тек. године закључно у овом случају, и све до тога рока издавати бирачке карте. Пренашање овога рада — издавања бирачких карата у среске капцеларије — повлачи застој у купљењу порезе, а у многим општинама још чини и немогућним да бирач из једне удаљене општине, који је платио порезу 21, 22 или 23. фебруара може добити бирачку карту, на шта је по означеном закону права имао. Тако су дакле бирачи незаконо били лишени својих уставних права, што никако не би могло бити да је издавање бирачких карата било остављено општинама, као по закону једино надлежнима за овај рад.

Осем овога поменути распис служио је као основица и упуство многим председницима бирачких општина, да се на неколико дана пред изборе намерно уклоне из својих општина у циљу да спрече бираче да узму бирачке карте. Услед овога било је и таких случајева, да су извесни бирачи морали код првостепених судова полагати порезу само да не би били лишени бирачког права. Докази за то, да огромни број бирача услед овакве незаконите радње није могао добити бирачке карте, налази се у многобројним тужбама, које су подигнуте код свих првостепених судова у држави.

в, Трећу повреду изборног закона учинио је г. министар унутрашњих дела својим незаконим расписом од 22. фебруара тек. године ПБр. 2277, којим је наредио свима полицијским властима да изборни посао могу вршити само они од одређених председника, који су снабдевени објавом полициске власти. (Види прилог под $\cdot|_4$).

Нигде закон не предвиђа, да председници бирачких одбора морају имати објаву, а још мање од цолицијске власти. Кад то закон не предвиђа, онда немање објаве од полицијске власти не може ни бити законска сметња да Државним Одбором одређени председници бирачких одбора могу вршити изборни посао, нарочито кад су имена одређених председника по изборном закону објавом Државног Одбора већ била обзнањена у „Српским Новинама.“

Дотадашња практика била је давати одређеним председницима објаве једино олакшице ради, да би они, по потреби, могли потврдити идентичност своје личности, и без сметње приступити изборном послу.

Међу тим, као што се види из поменутог расписа Министар забрањује председницима вршити дужност, ако тих објава немају, па чак и онима који су их имали од Државног Одбора, који је био цринуђен издавати оваке објаве за то, што их полицијске власти нису хтеле издавати.

Било је чак и таких случајева, да постављени полицијски регенти у појединим бирачким општинама нису допуштали вршење изборног посла ни оним одређеним председницима, који су имали уредну полицијску објаву.

Распис је овај дакле са свим незаконит и по суштини и по форми. (Види други став чл. 117. Устава).

Да је овај распис заиста и вршен, и да су полицијске и општинеке власти враћале и терале одређене председнике бирачких одбора са њихове дужности, налазе се докази и у изборним актима и у актима Министарства унутрашњих дела.

А да би се још јасније видео разлог и побуда са којих је овај распис издат, напоменућемо овде факт: Да полицијске власти по упуствима Министра унутрашњих дела нису хтеле давати објаве председницима бирачких одбора увек кад год су налазиле, да ће њихово присуство на изборима осигурати правилно извршење избора, противно жељи Министровој. У том погледу развијен је читав систем радњи и недозвољеног договора између полицијских власти, као што увтрђују многе похватане шифроване депеше (Види прилог под $\cdot|_5$ у 6 депеша).

Но да полицијске власти у унутрашњости земље не би ни најмање остале у сумњи какво држање треба да заузму, и да би се ревност њихова у овоме што јаче подстакла, Министар унутрашњих дела са управом града Београда предњачио је у овом незаконом раду.

Никакве жалбе нису помагале.

Као један врло карактеристичан доказ и за сам систем насилничке владавине од 9. августа, и за оцену радње Министра унутрашњих дела, навешћемо ово: Г.г. Др. Милован Миловановић и Др. Михаило Поповић, бивши начелници министарства, Љубомир Живковић и Љубомир Романовић, адвокати београдски и њихови другови жалили су се председнику министарства, па кад ту нису нашли задовољења, онда и Г.г. Краљевским Намесницима, што им управа Београда не да објаве, и кад она при свем том није хтела из-

дати, они су их узели од Државног Одбора. Но опет комесар железничке полиције на београдској станици, не само да их није пустио, но их је силом спречио да оду у изборна места, где су као председници бирачких одбора одређени били од стране Државног Одбора.

Ту њихову жалбу Г.г. Краљевски Намесници спровели су Министру унутрашњих дела 23. фебруара тек. године „на поступак“, а овај је, опет, са свим лаконски шаље управи града Београда „на извештај“ — *тек првог марта текуће године,* дакле четири дана после свршених избора. (Види прилог под ·|₆).

Означеним радом Министар је повредио чл. 58 и 59. закона о избору народних посланика.

А све поменуте повреде овог закона, које су овде означене под а, б и в, чине стицај кривица из тачке 5 и 6 чл. 2 закона о Министарској одговорности, које се казне по чл. 5 и 8 истог закона.

VI.

Г. Министар војени, наредбом својом од 19. децембра пр. г. АТ№ 5084. која је штампана и у војеном службеном листу, забранио је грађанима, који раде у војено-техничком заводу у Крагујевцу, да гласају, било приликом општинских било посланичких избора, ако хоће да остану и даље раденици истог завода.

Оваквом наредбом, опстанак ових грађана у служби условио је г. Министар тиме: да се они одреку својих уставних и законих права, и последица ове наредбе била је та, да је због тога отпуштено до 150 раденика, и остало без хлеба само за то што нису хтели напустити своје уставно право; а они који су остали у служби спречени су били овом наредбом да употребе своје право, јер нису смели гласати.

По чл. 85. Устава, право бирачко има сваки рођени или природјени Србин, који је навршио 21. годину и плаћа држави најмање 15 динара непосредне порезе на годину.

По чл. 87. Устава, само официри активни и у недејству, и војници под заставом не могу гласати. А у чл. 88. Устава побројано је, који привремено губе бирачко право.

Ни једном од ових уставних одредаба грађанима, који у фабрици раде, није одузето бирачко право.

Истина, да г. министар војни горњом наредбом само условљава опстанак њихов у фабрици, ако се обвежу, да неће гласати ни за општинске чланике, ни за посланике. Но и оваква наредба противна је Уставу, пошто је војни технички завод државни завод, а не приватна својина, и раденици у њему нису раденици приватних лица, већ државни раденици — јавни службеници. И ако би се у начелу признало и дозволило право једном Министру, да примање јавних службеника у службу, условљава са одрицањем њиховог уставног — јавног — права, онда би се овом знатном броју јавних службеника по свима гранама државне управе одузело њихово уставно право; јер онда би могао Министар просвете примањем учитеља и осталих, Министар грађевина, Министар привреде, Министар унутрашњих дела, условљавати примање јавних службеника са одрицањем њиховог уставног права, које као јавно политичко право, не може бити предмет уговора за лишавање овог права.

Према овоме и поменута наредба г. министра војног, издата тек после 60 година, од кад војна фабрика постоји, противна је Уставу, и издата једино у циљу, да се осигура избор посланика, који припада режиму од 9. августа, а не да је овакву наредбу изазвала нека потреба, као што то у наредби г. министар наводи.

Оваквом својом наредбом г. министар војни учинио је повреду Устава чл. 85., која је кривица предвиђена у чл. 2., тач. 2. закона о министарској одговорности, а казни се по чл. 8. истог закона.

VII.

У очи самих избора Министар унутрашњих дела учинио је још једну кривицу у томе, што је шифрованом депешом, која се овде прилаже, наредио свима властима, да забрањују „сваку сумњиву депешу“ а нарочито оне, *којима би се ма шта о избору* или о чему „сумњивом“ јављало из једног у друго место. (Види прилог под ⁷/₇)

Овим је Министар учинио повреду чл. 5. тач. 1. и 2. и чл. 15. закона о телеграфу (Зборн. 38. стр. 183.), а то опет чини кривицу из тач. 6. чл. 2. закона о министарској одговорности, која се казни по чл. 8. истог закона.

Овакав распис г. Министар нити је могао нити је смео да издаје, и да на тај начин спречава јављање путем телеграфа о изборним резултатима, што законом о телеграфу није забрањено. Овај је распис дакле издат једино у циљу, да се одржи у тајности ресултат избора, како би се на случај неуспеха, могао исти фалсификовати, што је доцније и учињено, као што ће се видети из онога, што ће се ниже изнети.

Ово је дакле била припрема за доцније учињени фалсификат.

У истој недозвољеној намери растурен је из главне београдске телеграфске штације по целој земљи познати телеграм, о аншењу главног радикалног одбора и бегству г. Пашића. Ово је извршено с планом, што сведочи писмо г. С Бош-

њаковића, упућено председнику Министарског Савета. (Види прилог под ·₈).

VIII.

За све време пред изборе, као помоћ Министру унутрашњих дела за утицање на изборе и њихов исход, служила је незаконита употреба војске, која је, као што смо већ раније поменули, још 21. августа пр. год. била стављена у покрет, у ванредно стање, противно закону о устројству војске, која је покретана простим наредбама, без Краљевог указа, који за то мора бити донесен по саслушању Министарског Савета. (Чл. 2. закона о устројству војске).

Ближа обавештења и докази о овоме налазе се у актима министарства војног, која истражна власт треба да прибави.

Ми ћемо овде напоменути кретања војске, извршена од 13. фебруара па до 3. марта тек. године.

Тако, 13. фебруара отишла је једна чета из Чачка у Зеоке (срез драгачевски), и одатле сутра дан у Гучу, место среске канцеларије; 16 истог месеца отишла је једна чета из Ужица у Ивањицу; 19. истог месеца две чете из Пирота у Јагодину и две из Пирота у Ћуприју; тога истог дана отишло је пола чете из Гуче у Горачић, а 20. фебруара један гардијски батаљон из Зајечара у Неготин, а други батаљон сталног кадра из Књажевца у Зајечар,; 21. фебруара две чете сталног кадра из Зајечара у Салаш, а две опет из Врање у Лесковац; 22. фебруара отишао је један вод из Зајечара у Белу Реку, а сутра дан 23. истог месеца две чете из Београда у Доњи Милановац. Истог дана отишао је један ескадрон коњаника из Алексинца у Ражањ и Јовановац и једна чета из Лесковца у Власотинце.

24. фебруара, дакле у очи самог избора, одмарширали су из Крушевца у Катун (срез темнићски) с пушкама наоружани војници из две батерије (65 људи), пола чете пешадије из Јагодине у Белицу, једна чета из Неготина у Чубру, једна чета из Неготина у Брусницу, пола чете из Зајечара у Ласово.

25. фебруара, дакле на сам дан избора, једна чета из Пожеге у Добриње; један вод из Прокупља у Пуховац, један вод из Прокупља у Балинац; једна железничка чета из Ниша у Сталаћ; један вод из Пожаревца у Голубац; пола чете из Зајечара у Планиницу; једна чета из Пирота у Топоницу; једна чета из Ниша у Малчу; пола чете из Гор. Милановца у Таково.

1. марта једна чета из Јагодине у Секурич и Волујак, а 3. марта пола чете из Шапца у Варну.

И најзад, на дан 3. марта тек. год., кад је био накнадни избор у вароши Пироту, одаслат је тамо један одред жандармерије из Ниша и Београда. Види прилог под ·₉ у 6 комада).

Сва ова и оволика кретања војске пред изборе народних посланика, нису била изазвана никаквим потребама, јер је свима нама познато, да у земљи није било ни хајдука, ни разбојника, те да би се за утамањивање њихово морала иста кретати, већ је очигледно и јасно, да је војска покретана само за то, да послужи полицијским властима при незаконом отимању, и да њеном појавом на разним изборним местима утиче застрашавајући на бираче, противно закону о устројству војске, којој је задатак, да служи за одбрану земље. И само овако противзаконо стављање војске у службу полицијских власти учинило је, да српска војска без икаква узрока, на команду полицијских чиновника, пуца и убија неоружане и мирне грађане, сакупљене код својих општина ради вршења својих послова, — као што је био случај у Горачићу, Смедереву, Чачку и другим местима наше отаџбине.

Народно Представништво извесно још стоји под тешкам утисцима невино проливене крви у Горачићу, где су са решењем Државнога Савета и Уставом у руци у заштити својих самоуправних права пали осамнаест мртвих и шестнаест рањених грађана, и то од пушке српскога војника, намењене непријатељу наше отаџбине.

а, За то, што је војска стављена једном општом наредбом у мобилно стање, повређен је чл. 2. закона о устројству војске, и за ово кривично дело, које је предвиђено чл. 2, тач. 6. закона о министарској одговорности, а казни се по чл. 8. истог закона, одговоран је цео кабинет.

б) За то што је војска употребљавана по наредби Министра унутрашњих дела и наредбама подручних му власти, уз његово одобрење и одобрење Министра војног, у циљу да се њоме утиче на изборе, повређен је чл. 147 изборног закона. Ова је кривица предвиђена тач, 5. чл, 2. закона о министарској одговорности, а казни се по чл. 5. истог закона.

За ово казнимо дело одговорни су Министар унутрашњи дела и Министар војени.

IX.

Да би одговорио ранијим уверавањима својим, која је он чиновницима, а ови кметовима давали: да се ничега не боје и да им ништа неће бити, Министар унутрашњих дела упућивао је своје органе да не следују позивима судова, кад их ови по тужбама буду позивали.

Факта, да оптужени часници општински и државни чиновници доиста нису судским позивима следовали, сведоче, да се доиста тако и радило. За то је доказ извештај првостепенога суда

у Смедереву Министру правде, под Н 6295 од 28. априла тек. године; акта првостепеног суда за варош Београд о тражењу да му се спроведе писар Петар Николић; писмо начелника округа подринског од 16. Марта тек, године и оригинална белешка, у облику наредбе, министра г. Ст. Рибарца на истом писму: „Јавити шифром свима начелницима, да кажу дотичним председницима (општинских судова) да не следују позивима.“ (Види прилог под .|10 у два комада.)

У актима министарства правде и министарства унутрашњих дала наћи ће се на сваки начин још доказа како је с планом и по упуствима по целој земљи у овом погледу рађено, а овим поступком уништено је уставно начело, којим је судска власт потпуно одвојена и потпуно независна, не само од административне него и од саме законодавне власти (тач. 3. чл. 147 Устава).

Ова је кривица из тачке 6. чл. 2. закона о министарској одговорности, која се казни по чл. 8. истог закона. За њу је одговоран бивши Министар унутрашњих дела г. Стојан Рибарац.

X.

Кад се Министар, тајном и незаконитом наредбом свима полицијским властима, да сваку депешу о изборима забране, осигурао био, да на време само он сазна резултат, он је већ спреман био, да на путу неуставности и незаконитости иде још даље, да фалсификује и сам резултат избора. А да је предвиђао потребу тога, са неповољнога избора за себе и странку своју, види се из целе припремне радње пред сам избор.

И доиста, према оваквим наредбама резултат избора за првих шест дана по избору нико није знао — осим Министра унутрашњих дела. Он пак знао је за њ још 26. фебруара по подне. То се јасно види из овога што ниже саопштавамо.

Уверив се о изгубљеној изборној битци, Министар унутрашњих дела лаћа се крајњих средстава, средстава којих се само прости злочинци могу лаћати — да исход избора формално окрене у корист своју и своје странке, која је поред свију незаконитости и свих повреда уставних права српских грађана подлегла у изборној борби, припреманој пуних седам месеца снагом и тежином целог државног апарата уз злоупотребе власти сваке врсте.

Фебруара 27. он из министарске телеграфске станице шаље овакву шифровану депешу начелнику округа тимочког: „Кажите Живану Живановићу (Живан је члан Државног Савета, председник главног бирачког одбора за овај округ, а припада либералној странци), да поништи избор целог тог округа, иначе све пропало. Ви међутим спремите се да му будете на услузи. Ово ако немате ниједног посланика“.

Шта је Министру начелник одговорио не зна се, али се о томе може судити по другој једној шифрованој депеши, коју је бивши Министар г. Рибарац истога дана истом начелству упутио. Депеша гласи: „Нађите са г. Живаном начина *како можете да се пошто по то* поништи. Могу се наћи неправилности у већини од трећине изборних општина“. (под ·|11 у 3 комада.)

Последица овога била је та, да г. Живан није потписао пуномоћства изабраним посланицима. (Види изборна акта и пуномоћства у архиви скупштинској, пошто у овом округу није изабран ниједан либерални кандидат за посланика).

Кад је г. Стојан Рибарац видео да овде није успео, он шаље шифровану депешу свима начелницима: да се просто умешају у радњу Главних бирачких одбора, да буду на услузи либералној мањини тих одбора, *и да, по потреби, и сва изборна акта обезбеде и њему пошљу* — све то под изговором, да је сазнао како су неки Главни бирачки одбори намерни наређивати нове изборе у општинама, где нису председавали председници одређени Државн. Одбором. (Види прилог под .|12).

Депеша ова откуцана је 28. фебр. у 11 сахати и 45 минута пре подне. А већ истога дана начелник окр. рудничког, г. Љ. Каменчић, извештава Министра унутрашњих дела у 4. сата и 30 минута после подне: „Сад овога часа одузета су акта изборна од Главног бирачког одбора и одбор растурен. Молим за упуство ко да прими од три четири општине непримљена акта“ (Види прилог под 13).

Како је текла цела радња око одузимања акта изборних у Чачку, видеће се из акта скупштинских о томе, а за то, за сад могу послужити и ови прилози: акт мањине Главног бирачког одбора и акт начелника среза трнавског Главном бирачком одбору (прилог под 14 у 2 комада).

Као карактеристични прилог уз ову радњу иде и шифрована депеша начелника окр. рудничког Министру унутрашњих дела од 1 марта са овом садржином: „Дозволите, да са мањином Главног одбора издам пуномоћија посланицима. Може бити: радикала 4, либерала 2, напредњака 1. И онда се може осигурати избор у Чачку. Писмо и упуство примио сам“. (Види прилог под 15).

Акта, отета, донео је собом у Београд сам начелник, а званично их је послао начелник среза трнавског (види прилоге: депешу начелн. окр. рудничког од 21 марта ове год. и акт начел. ср. трнавског од истог дана под 16).

За овим долази његов одговор на депешу начел. окр. подринског, који га из смотрености пита 3. марта: хоће ли у том случају одузети

изборна акта, ако либерални чланови одбора Бојић и Миша (Јосимовић) не хтедну издати као мањина пуномоћство либералном кандидату Војиновићу. Питање ово важно је као још један доказ, шта је значила и колико се разумела депеша министрова од 28. фебруара о обезбеђењу изборних аката. (Види прилог под 17 у 3 комада).

А као доказ колико се мешао Министар унутрашњих дела у радњу Главних бирачких одбора, нека послуже и два концепта депеша његових истом овом начелнику (округа подрински). (Види то на полеђини прилога под 17).

Овом радњом својом Министар унутрашњих дела повредио је чл. 92 Устава и чланове 88 и 110 изборног закона, по којим Главни бирачки одбор самостално прикупља све Гласове, пребројава их, проглашује резултат избора и даје посланичка пуномоћства у року од четири дана. Исто тако овом радњом повређен је и чл. 104 Устава, по коме само Скупштина може решавати је ли избор био правилан или није, и изрицати свој суд о важности пуномоћстава, која бирачки одбори издају.

Ова је кривица предвиђена тач. 2, 5 и 6. чл. 2. закона о министарској одговорности, и казни се по чл. 5 и 8 истог закона.

XI.

Пред сам састанак Народне Скупштине у 65 броју „Српских Новина“, а у службеном делу, Министар унутрашњих дела изнео је списак изабраних посланика. У њему није било посланика за округ руднички.

Из онога што је напред поменуто, јасно је, за што је округ руднички изостављен.

Пошто влада, на захтев опозиције, није хтела да допусти, да се прочита списак изабраних посланика, који је непотпун био штампан у „Српским Новинима“ на дан пре овог претходног сасанка, то је опозиција изашла из скупштинске дворане, не предав ни своја пуномоћија и у Скупштини је остало само 63 посланика, број који је према Уставу (чл. 83), изборном закону (чл. 8) и закону о пословном реду у Народној Скупштини (чл. 7, 8, 9, 11 и 12) недовољан за ма какву пуноважну радњу. Овако за рад неспособан број у Скупштини заосталих посланика извршио је поделу у секције коцком, на један нечувен, фалзификаторски начин, пакујући имена посланика из опозиције, у намери, да их у верификационом одбору остави у мањини, чиме је уништено достојанство дома, у коме је овај парламентарни злочин извршен.

Овако неуставно састављен број посланика, који је давао себи име Народне Скупштине, продужио је и даље рад: бирао је и верификациони одбор, оверавао пуномоћства, заклињао се и конституисао противно члановима 7, 8, 9, 11 и 12 закона о пословном реду у Народ. Скупштини и чл. 110 Устава, на који се позива чл. 12 поменутог закона, и који, према том. поред изречних наређења чл. 7 и 9. тога закона одређено казује, да још пре конституисања од самог првог дана мора бити у Скупштини половина и један више од целокупног Уставом прописаног броја посланика.

До оверења посланичких пуномоћстава као посланици сматрају се сви они, које су бирачки одбори као такве прогласили, и они чине до момента конституисања Скупштину. И тек кад се прописаном прецедуром утврди *и реши*: да између њих има преко половине један више са потпуно уредним пуномоћствима, тек тада се може Скупштина конституисата па, за тим, и отворити. Све до момента конституисања *за свако решавање* мора бити половина и један више од целокупног броја посланика, Уставом прописаног, с пуномоћствима од надлежних бирачких одбора, онаквим каква су им они издали (чл. 104 Устава). а момент конституисања наступа тек пошто најмање половина и један више буду на окупу и реше: да од свих посланика, које су бирачки одбори за такве прогласили или половина и један више са уредним пуномоћствима. И онда они полажу заклетву и приступају избору часништва скупштинског т. ј. конституисању Скупштине.

Да је противно овоме рађено, доказ су: протоколи претходних састанака, који морају бити у скупштинској архиви, изјава посланика напредне странке прочитана у дворани скупштинској и проглас посланика радикалне странке по изласку из Скупштине, из којих се докумената, у вези са званичним списком посланика, види број одсутних посланика, па према томе и број оних посланика, који су у Скупштини остали и рад противно Уставу и закону о пословном реду продужили.

Ова овако неуставно састављена и конституисана Скупштина отворена је Указом Краљевских Намесника од 31. марта ове године, с пресапотписом свију министара. (Види „Српске Новине“ бр. 69 од ове године).

Ово је повреда чл. 110 Устава у вези са повредом чл. 7, 9, 11 и 12 закона о пословном реду Народне Скупштине.

Кривицу ову предвиђа тач. 2 чл. 2 зак. о министарској одговорности, и она се казни по чл. 8. истог закона.

За све овде означене повреде Устава и закона, а на основу чл. 138, у вези са чл. 136 и 137. Устава, ми тужимо кабинет г. Јована Авакумовића, и то:

За дела под I, II и III г. г. Јована Ђ. Авакумовића, ђенерала Антонија Богићевића, Косту

Алковића, Стојана Д. Рибарца, Живојина Величковића, Светозара Гвоздића и Димитрија Стојановића;

За дело под VIII а и под XI г. г. Јована Ђ. Авакумовића, ђен. Антонија Богићевића, Стојана Д. Рибарца, Живојина Величковића, Димитрија Стојановића, Велизара Кундовића и Јована Ђорђевића;

Сем овога тужимо за дела под IV, V а, б и в, VII, IX и X самог г. Стојана Д. Рибарца;

За дело под VI самог г. Ант. Богићевића и

За дело под VIII б, г. г. Стојана Д. Рибарца и Антонија Богићевића, и тражимо, да се именована тужена лица казне по законима, који су овде означени, а за дело под III осуде и на накнаду штете причињене држави противуставним продужењем трговинског уговора.

На завршетку нека нам је допуштено изнети пред Народно Представништво, поред већ казаногa, још неке побуде, које су нас руководиле, да са овим предлогом оптужбе изађемо пред Народну Скупштину.

Низ ових уставних и законских повреда, које су сами Министри чинили, био је праћен за пуних осам месеци свакодневно законским повредама од стране органа државних у целој земљи у толикој мери, да су грађани српски стављени били формално ван закона.

Поред доказа овде наведених, који о том јасно сведоче, Народна Скупштина, ако усвоји овај наш предлог оптужбе, биће стављена у могућност, да прибави још многе доказе и факта, који на несумњив и у исто време страхотан начин потврђују ове наше речи.

Основни закон земаљски, Устав, заједно са осталим законима, толико је био безочно гажен и непоштован за то време, да је земља била изгубила сваку веру у законе и њихову вредност. Колико је тај факат страшан и погибелан за једну земљу, не треба нам нарочито доказивати. Јасно је, да чим влада закона престане у толикој мери у једној земљи, да онда настаје грађански рат — она страховита бура која често обара и са свим затире и старије и јаче државе од наше. Ми смо били пред грађанским ратом.

Сва закона средства за чување и одбрану уставних и грађанских права била су исцрпена. Крв српских грађана већ је била проливена на неколико крајева наше отаџбине. Мало је још требало па да плане цела земља, и да се међусобним ратом униште све досадашње тековине, па да се, можда, и сам опстанак Србије доведе у питање.

Заплет је био наступио већ у толикој мери, да су само два излаза била могућна: или грађанска револуција, или удар озго, прегаоштвом самога владаоца који је још био малолетан. Срећом за Србију, наш узвишени Краљ Александар Први нашао је у љубави и показаној свести народној за одбрану права својих довољно снаге и поуздања да изведе дело од 1 априла, које је сачувало земљу од очигледне пропасти.

Толики низ преступа, свесно вршених и с планом извођених за пуних осам месеци, на штету мира и спокојства земље, на штету хармоније између владаоца и народа, која је за напредак земље тако потребна, на огромну штету толиких важних и битних интереса и задатака наше отаџбине — не сме остати некажњен.

Ми смо дубоко уверени, да је опстанак Устава и свих наших слободоумних установа, као и ауторитет закона и правде, која, по народној изреци, држи земљу и градове, тесно везани за осуду оних, који су на онако цинички начин за пуних осам месеци немилице газили Устав и законе земаљске.

Кад се цела једна земља, која је тек пре четири године добила, после напора од 20 година, један добар Устав, доведе на праг грађанског рата, и то за малолетства владаочева, без икакве потребе, и при једној скоро чистој и јасној политичкој ситуацији; кад се земља једна намерно и свесно излаже штети продужавањем штетних трговинских уговора, не само без суделовања Народног Представништа, но и у пркос позитивним и изречним одлукама његовим; кад се од Крунипог права, да апелује на народ, чини тако широка и скроз свесна злоупотреба, да се Народном Представништву одузима могућност учешћа у пословима државним за пуних осам месеци, те се самовољно прибегава бесконтролном управљању земљом у тренуцима, кад не само ништа не смета, да се апел на народ изврши у границама духом и парламентарном праксом утврђеним, но кад још изречне одредбе Устава заповедно налажу, да Народна Скупштина, до утврђенога рока, реши така важна питања, као што је избор трећега Краљевског Намесника и решење новог трговинског уговора са суседном монархијом; кад се у врховима средишне управе изгуби толико савести и осећања достојанства свога и државнога, да се влада једне земље служи грубом неистином: да је фактичка немогућност решити на време један међународни уговор разлог што она понизно тражи продужење старог уговора од једне стране државе; кад се преко толиких и тако замашних повреда уставних, с толиком оскудицом пажње и неопходно потребнога поштовања права Народнога Представништва, после пуна четири месеца, намерно и свесно прилази вређању уставних права српских грађана са смером, да се на силу изнуди њихово расположење, те да буде сагласно

намерама владе из једне странке, која стално кроз цео један деценијум стоји у незнатној мањини и у народу и у његовом Представништву; кад се за постигнуће једнога, тако преступнога смера ремете сви одношаји између грађана и државних власти, подрива опстанак и важност толиким земаљским установама и поништава, на јавну саблазан, ауторитет једне од најстаријих установа наших, Државног Савета; кад се све то ради, и кад је све то урађено, онда је и сувише оправдано, да кривци за све то буду кажњени.

Колико је пак стварна могућност министарске одговорности и њена фактичка примена важна за једну земљу, која хоће да живи уставним животом, нека нам је допуштено навести да је наука о државноме праву једном за свагда утврдила, да је министарска одговорност пред судом кључ уставности, и да о уставности оне земље, где се не може практички да изведе до краја оптужба против Министара, то јест где се они не могу и да осуде, не може бити ни говора. То, што важи у опште од особитог је значаја за нашу отаџбину, у којој се тековина новог Устава може очувати само једино тако, ако сви уставни фактори буду свесни и својих права и својих дужности, и ако, уз савесно вршење последњих, буду озбиљно и брижљиво чували права.

Ми не тражимо освету. Ми хоћемо правду, и захтевамо је у интересу и у име Србије, у име Устава и закона отаџбине наше. И, кад то тражимо, уверени смо, да вршимо једну свету, уставну дужност, и као грађани и као народни посланици и као верни поданици Његовога Величанства Краља Александра првог.

25. јуна 1893 год.
Београд.

НАРОДНИ ПОСЛАНИЦИ:

Д-р Мил. Р. Веснић, Алекса Ратарац, Милош Ј. Богдановић, Тодор Радовановић, Мика Даниловић, Радисав Митровић, Анта Радосављевић, Јован, Шелмић, Светозар Славковић, Ј. Ж. Јовановић, Милош Марковић, Љуб. Р. Николић, Љуб. Јоксимовић, Живко Малопарац, Мијаило М. Веселиновић, Станко М. Петровић Милун Н. Миљковић, Станча Виденовић, Тома Бојичић Срет. М. Гогић, Анта Рајичић, Стојан Станковић, Лаза Илић, П. Павловић. Раша Нинић. Д. Ћирковић.

Прилог бр. 1.

МИНИСТАРСТВО ИНОСТРАНИХ ДЕЛА
Пов № 1736.

БЕОГРАД, 29 ОКТОБРА 1892 ГОД.

Господине Министре,

Као што вам је познато, постојећи српско-аустријски трговински уговор престаје важити 1 јануара 1893 год., и пошто нема могућности да до тога времена нови трговински уговор, закључен летос у Бечу, добије законодавну потврду, буде ратификован и уведен у живот, то би после горњега рока, између Србије и Аустро-Угарске наступило неуговорно стање, ако се не би благовремено и споразумно са суседном монархијом садашњи уговор продужио још за неко време, односно до јула месеца 1893 године.

Да би се, дакле, избегле незгоде неуговорног стања, потребно је само да се све формалности за продужење постојећег уговора сврше најдаље до 20 децембра ове године.

Но пре него што бисмо учинили за то нуждне кораке у Бечу, мени је част, молити вас, Господине Министре, да ми, по надлежности у најкраћем року, дате своје мишљење о овом питању продужавања постојећег трговинског уговора са Аустро-Угарском до јуна месеца 1893 године о чему је, као што знате, већ било говора у министарским конференцијама.

Примите, Господине Министре, и овом приликом уверење о мом одличном поштовању.

Ј. Ђ. Авакумовић с. р.

Господину

Светозару Гвоздићу.

министру народне привреде.

МИНИСТАРСТВО НАР. ПРИВРЕДЕ
Пов Бр. 97.
2 новембра 1892 год.
Београд.

Председнику Министарског Савета, Министру спољних послова г. Ј. Ђ. Авакумовићу.

Господине,

У одговору на ваше писмо од 29 пр. месеца Пов. Бр. 1736, којим сте ми изволеликазао надлежном министру ставити питање да ли се слажем с мишљењем утврђеним у министарским конференцијама: да би штетно било примити безуговорно стање између Србије и Аустро-Угарске у трговинском погледу, част ми је саопштити вам, делећи ово мишљење, да је у интересу српске трговине и одржања пријатељских и саобраћајних односа са суседном нам аустро-угарском монархијом да се трговински уговор, којем је истекао рок $^{1}/_{16}$ септембра ове год. и који је продужен условно до 20 децембра идућег, продужи још за даљих шест месеци, пошто услед одлагања седница Народне Скупштине, до краја ове године, нема стварне могућности, да се законодавном телу изнесе на одобрење нови трговински уговор, закључен јула месеца ове године у Бечу.

У исти мах част ми је напоменути вам, Господине, да напред исказано мишљење вреди и за остале конвенције и угодбе подвезане између Србије и Аустро-Угарске, које напред поменутим уговором стоје у вези.

Примите и т. д.

Министар.

ПОСЛАНСТВУ У БЕЧУ

Пов № 1782.

6 новембра 1892 год.

Београд.

Г. Посланиче,

У одговору на ваше писмо од 24 пр. месеца Пов № 129.... част ми је известити вас, да је краљевска влада, свестрано проучивши и оценивши питање о трговинском, саобраћајним и политичким односима наше отаџбине са суседном аустро-угарском монархијом, нашла, да интереси наше земље захтевају, да се садашње уговорно стање, које постоји између обе државе, одржи у животу, све док се оно не буде могло заменити новим такође уговорним стањем пошто је сада, услед стицаја политичких прилика и одлагања седница Народне Скупштине, настала немогућност, да нови трговински уговор закучљен летос у Бечу добије законодавну потврду и буде уведен у живот до краја ове године, када би постојећи уговор имао престати важити.

С тога је крал. влада, испуњавајући своју дужност, да се стара о интересима државним и земаљским, ни да их штити, одлучила, да се одазове предусретљивости аустро-угарске владе, која нам је и преко вас и преко свога посланика овде изјавила, да налази за корисно и да је готова пристати, да се споразумно са краљевском владом, постојеће уговорно стање између Србије и Аустро-Угарске *задржи* до јула месеца 1893 год., до кога ће времена обе уговорне стране моћи спремити све што је потребно, те да се нови уговори уведу у живот законодавним путем, и тако избегне прекид уговорног стања и незгоде, које би отуда могле произићи за обадве стране.

Према томе ви сте, Г. Посланиче, овлашћени од стране краљевске владе, да код цар. кр. аустро-угарске владе предузмете потребне кораке у том смислу: *да се постојеће уговорно стање између Србије и Аустро-Угарске задржи до Јула месеца 1893 год.*

Споразум и пристанак обојих влада у овој ствари најподесније је и најбоље да се изврши и констатује изменом дипломатских нота између вас и аустро-угарског Министра иностраних дела.

Молећи вас да ме о извршењу ових мојих упустава изволпте одмах известити те леграмским путем и да ми за тим пошљете препис ваше ноте и одговор на њу аустро-угарског министра иностраних дела, част ми је итд.

Авакумовић.

МИНИСТАРСТВО ИНОСТРАНИХ ДЕЛА

Пов № 1868.

4 децембра 1892 год.

у Београду.

Господине,

У одговору на Ваше писмо од 25 пр. мес. Повр. Бр. 156, част ми је саопштити Вам, да у главном усвајам предложену редакцију декларације за продужење садашњег трговинског уговора између Србије и Аустро-Угарске; ну само вас молим, да настанете да се она измени у оволико:

Друга алинеја, да се овако стилизује:

„L'etat actuel existant entre l' Autriche-Hongrie et la Serbie au point de vue commercial est maintenu et le Fraité de commerce etc.

Даље, клаузула, која говори о осигуравајућим и акционским друштвима, са свим је сувишна из ових разлога:

Уговором од $\frac{\text{26 априла}}{\text{6 маја}}$ 1881 (члан II. закљ. прот.) Србија је обвезана, да за време докле тај уговор траје, не може мењати тадашњи правни status quo за поменута аустро-угар-ска друштва. Према томе не могу се ни примењивати на њихова друштва одредбе нашег новог закона о осигуравајућим друштвима, којима би се сужавала њихова права по тому говору већ постојећа.

Па како се овом декларацијом ништа друго и не смера, већ да се у томе стипулације старог уговора одрже у снази и сувише је јасна излишност те клаузуре, а свака друга формула била би увођење начела новог.

С друге стране, кад се буде примин нови трговински уговор, којим се правни односи за та друштва регулишу, онда је ту и готовост, да се то питање пре ступања у живоштога уговора, споразумно реши и да ће остати status quo у чему и ц. и кр. влада може иматидовољно доказа, да се с наше стране и не мисли отежати или учинити и немогућ опстанак тих друштава у Србији.

За то сваке декларације о томе не треба да буде.

Овлашћујем Вас, да у име краљевске владе потпишете декларацију о продужењу трговинског уговора и осталих, као што је предложено од стране ц. и кр. владе, ако се не прими горе предложена измена, а за декларацију о осигуравајућим друштвима. да објасните како је сувишна.

Молећи Вас, Господине, да ме о резултату ваше представке изволите одмах известити, примите и т. д.

Авакумовић

Мин. иностр. дела
шифр. депеша

Господину

Ђ. С. Симићу

Посланику Србије у Бечу.

Беч $^{17}|_{29}$ Дец. 1892. г. 2 сата 45 мин. по подне
Београд $^{17}|_{29}$ Дец. 1892. г. 3. сах. 40 мин. по подне.

Данас у подне подписах с грофом Калнокијем декларацију о продужењу трговачког уговора коју шаљем данас поштом. Гроф Калноки дао ми писмено уверење да се неће дирати олакшица нашег жита. Такво уверење даће и вама барон Темел. Овде се декларација неће публиковати него ће само сутра или прекосутра изаћи у званичним новинама владина наредба о њезином извршењу.

Симић

мин. иностр. дела
шифр. депеша

Беч:
Београд: $^{15}|_{27}$ Дец. 1892. год. 5 сах. 5 мин. по подне

Примио сам ваш јучерањи телеграм. После потребних објашњења с бароном Гланцом молим за овлашћење да могу у ноти дати уверење: да ће за аустроугарска осигуравајућа друштва у Србији остати за време шестомесечног провизоријума непромењен status quo, створен закључним протоколом трговачког уговора од 1881, и да се на њих неће примењивати никакво друго наређење.

На овакој редакцији настојава Аустроугарска влада. Иначе немогуће ствар свршити

Симић

Пов. Бр. 1933.

Посланству у Бечу

Примио сам ваш јучерашњи телеграм. Одобравам да у ноту ставите редакцију пасажа о осигуравајућим друштвима, коју захтева аустро-угарска влада, но додајте само да тражено уверење дајемо: *на основу члана II. закљ. протокола трг. уговора од 1881.* Односно изјаве с њихове стране о одржању олакшице нашем житу, поступите по моме последњем телеграму. О потпису декларације јавите ми одмах телеграмом.

Авакумовић

експедовано 16. дец. 1892. год.

Мин. иностр. дела
шифр. депеша

Беч:
Београд: $^{12}|_{24}$ Дец. 1892 год. 7 сах. 30 мин. у вече.

Аустро-Угарска влада не пристаје због уставних тешкоћа на додатак другој алинији декларације. Пристаје да клаузула о осигуравајућим друштвима испадне из декларације, али да јој ја у име владе краљевске дам у једној ноти уверење, да се наш нови закон о осигуравајућим друштвима неће за време продужења уговора примењивати на аустро-угарска друштва. Могу ли на овој основи потписати декларацију и дати тражено уверење?

Симић

---

13. Дец. 1892,
Пов. Бр. 1932

Посланику Србије

Беч.

Пристаните да додатак другој алинеји декларације отпадне.

За осугуравајућа друштва изјавите у ноти: да ће важити и даље уговор од 24. апр. 1881 (чл. II. закљ. протокола) до закључка новог трговинског уговора.

Ну покушајте да и они вама у ноти изјаве, да ће остати сада постојеће олакшице нашем житу до новог уговора.

Међутим ако не пристају то да изјаве у ноти, задовољите се уверењем, да ће тако сотати и даље.

Тако дакле потпишите декларацију по предлогу њиховом без клаузуле о осигуравајућим друштвима.

Авакумовић

Посланству у Бечу

Примио сам ваш телеграм од прекјуче. Пристаните да додатак другој алинеји декларације отпадне.

За осигуравајућа друштва можете изјавити у ноти: да ће за шестомесечног провизоријума важити и даље уговор од 24 апр. 1881 (чл II. закљ. протокола). Ну, покушајте време да они вама исто тако у ноти изјаве, да ће сада постојеће олакшице нашем житу остати недарнуте до новог уговора. Међу тим, ако никако не пристану, да то изјаве у ноти, онда се задовољити уверењем, да ће тако остати и даље.

Тако дакле можете потписати декларацију по њиховом предлогу, нобез клаузуле о осигуравајућим друштвима.

Авакумовић

експедовано 14. децембра 1892 год. Београд

министарство иностраних дела
шифров. депеша.

Беч.

Београд 6/18 децембра 1892 год.

Симић с. р.

Примио сам ваше писмо Пов.№ 1868. Пошто из њега не видим јасно, да ли ви желите, да само из декларације испадне клаузула о осигуравајућим друштвима, али да одпадну и та клаузула у декларацији и измена нота о томе предмету, то вас молим за накнадна упуства.

Нека одпадне клаузула о осигуравајућим друштувима декларацији; а усмено објасните да о томе није потребна ни измена нота, кад у уговору има одредаба о томе, а уговор се продужава.

Експедовано 7 децембра 1892 год

Авакумовић с. р.

министарство иностр. дела.
Пов.№ 1938.

Београд 21 децембра 1892 год.

Господине Министре,

Част ми је известити вас, да је наш посланик у Бечу г. Ђ. Симић, по овлашћењу и упуствима, која сам му у име *Краљевске владе* дао, потписао 17. ов. м. заједно са аустро-угарским министром иностраних дела грофом Калнокијем, декларацију о продужењу трговачког уговора од $\frac{\text{24 априла}}{\text{6 маја}}$ 1891. год. као и осталих конвенција, које су у њој означене, још за шест месеца, т. ј. до 18./30. Јуна 1893. год.

Са продужењем трговачког уговора од 1881. г. остао је у важности status quo по чл. II § 2. о аустро-угарским осигуравајућим друштвима.

А у исто време успело се са наше стране, да нама остану и даље олакшице на увоз жита у Аусро-Угарску, које су нам дате после уговора од 1881. год.

Аустро-угарска влада неће публиковати ову декларацију о продужењу нашег уговора, него ће само у званичним новинама бечким и пештанским изаћи наредбе обе владе о њеном извршењу и издаће се потребни налози царинским властима на нашој граници.

Саопштавајући вам горе наведено и шаљући ваш под $^{1}/_{1}$ штампани примерак декларације, о којој је реч и препис ноте г. Симића, мени је част умолити вас да у споразуму са господином Министром народне привреде, кога сам данас такође о свему овоме известио, предузмете све, што је даље нужно за тачно извршење ове декларације, као и да у званичним новинама изађе о томе потребна и сходна обзнана.

Примите, Господине Министре, уверење о моме поштовању.

Председник
Министарског Савета,
Министар иностраних дела,
Ј. Ђ. Авакумовић с. р.

Господину Министру финансија

Considérant que la Traité de commerce conclu le $\frac{24.\text{ avril}}{6.\text{ mai}}$ entre la Serbie et l'Autriche-Hongrie doit cesser d'être en vigueur le $\frac{19.}{31.}$ décembre 1892. et sur la demande du Gouvernement Royal de Serbie, qui a declaré ne pas pouvoir soumettre à temps à l'approbation de la Skoupschtina le nonveau Traité de commerce signé le $\frac{28.\text{ juillet}}{9.\text{ âout}}$ 1892. qui, aux termes de l'article XV., aurait dû entrer en vigueur à la date du $\frac{20.\text{ decembre 1892.}}{1\text{-er janvier 1893.}}$ les Soussignés dument autorisés à set effet sont convenus de se qui suit:

le Traité de commerce du $\frac{24.\text{ avril}}{6.\text{ mai}}$ 1881. entre la Serbie et l'Autriche-Hongrie est prorogé jusqu'au $\frac{18.\text{ juin}}{30.\text{ juin}}$ 1893. Le terme fixé à l'article XV. pour la mise en vigueur du nouveau Traité de commerce est remplacé par la date du $\frac{19.\text{ juin}}{1\text{-er juillet}}$ 1893.

Il est entendu que la prorogation du Traité de commerce de $\frac{24.\text{ avril}}{6.\text{ mai}}$ 1881. s'applique egalement à la Convention sur le epizovties, conclues le $\frac{24.\text{ avril}}{6.\text{ mai}}$ 1881. entre la Serbie et l'Autriche-Hongrie et que, pendant oette période les Conventions suivantes:

la Convention de navigation du $\frac{10.}{22.}$ fevrier 1892.;

la Convention consulaire du $\frac{24\text{ avril}}{6\text{ mai}}$ 1881.;

la Convention du $\frac{24.\text{ avril}}{6.\text{ mai}}$ 1881. reglant le secours mutuels en matière judiciaire; la Convention du $\frac{24.\text{ avril}}{6.\text{ mai}}$ 1881. concernant le réglement des successions, l'organisation de tuttelles et curatelles, ainsi que la communication reciproque des actes de l'état civil, et la Convention d' extradition du $\frac{24.\text{ avril}}{6.\text{ mai}}$ 1881. ne seront pas denoncées.

En foi, de quoi, les Soussignés ont signé la présente Déclaration et y apposé le cachet de leurs armes.

Fait, en double expedition, à Vienne le $\frac{17.}{29.}$ decembre 1892.

G. S. Simits m. p. **Kalnoky** m. p.

Копија № 169.

Wien den $^{17}/_{29}$. Dezember 1892.

Anlässlich der am heutigen Tage getroffenen provisorischen Abmachung, wonach der Handelsvertrag vom $\frac{24.\text{ April}}{6.\text{ Mai}}$ 1881. bis Ende Juni 1893. in Kraft bleiben soll, ist der Unterzeichnete von seiner Regierung ermächtigt worden, die Erklärung abzugeben, dass während dieser Zeit für die in Serbien geschäfte betreibenden österreichisch-ungarischen Versicherungsund anderen Gesellschaften der im Schluss-Protokoll zu diesem Vertrage, ad Art II. § 2, vorgesehen Status quo, auch weiterhin unverändert beibehalten werden soll und demgemäss keine anderweitigen Bestimmungen auf dieselben zur Anwendung gelangen werden.

Der Unterzeichnete benützt auch diesen Anlass um Seine Exellenz den Herrn Minister des kaiserlichen Hauses und des Aeussern von seiner ausgezeichneten Hochachtng zu versichern

Der Gesandte,
G. S. Simlts m. p.

An Seine Exellenz
Herrn Grafen Kalnóky
Minister des kaiserlichen Hauses und des Aeussern.
Wien.

КРАЉЕВСКО-СРПСКО МИНИСТАРСТО
ФИНАНСИЈА

Ц Број 13173.

23 Децембра 1893 год.
у Београду.

РАСПИС

СВИМА ЦАРИНАРНИЦАМА

Трговински уговор Србије са Аустро-Угарском, који престаје важити крајем ове године, продужен је заједничким споразумом обеју влада до 18 Јуна 1893 год.

Ово се јавља царинарницама ради знања, са препоруком, да се имају при примени овог уговора придржавати свију одредаба његових као и до сада до продуженог рока.

Министар финансија.

ГЛАВНА КОНТРОЛА

Бр. 4772.

5. Маја 1893. год.
у Београду.

Госаодину Министру Финансија.

Захтеваш препис акта Главне Контроле од 4. Јануара 1893 год. Бр. 24768. Главна Контрола има част послати Господину Министру

СЦ Број 1264.

Председник Главне Контроле,
П. К. Мијајловић с. р.

За секретара
Рачуноиспитач.
Арсо Ј. Милинковић с. р.

Препис
ГЛАВНА КОНТРОЛА

Бр. 24768.

4. Јануара 1893. год.
Београд.

Госиодину Министру Финансија

Један од рачуноиспитача Главне Контроле, који према чл. 55. закона о њеном уређењу, врши дужност месних контролора при царинарници београдској, известио је Главну Контролу: да је Трговачком уговору закљученом између Србије и Аустро-Угарске 24. Априла 1891. год. истекао рок 1. Јануара 1893. год.

Ну, како вели, расписом г. министра финансија од 23. Децембра пр. године ЦБрој 13173, који је изашао у 284-ом броју Српских Новина од прошле године јављено свима царинарницама, да је трговински уговор Србије са Аустро-Угарском заједничким споразумом обеју влада продужен до 18. Јуна ове 1893. године и наређено да се царинарнице при примени овог уговора придржавају свију одредаба његовим као и до сада до продуженог рока, то је молио Главну Контролу, да му према оваком стању ствари даде упуство, чега се има придржавати у његовом будућем раду.

Пре него што би Главна Контрола дала своме рачуноиспитачу тражено упуство она има част замолити г. Министра да јој изволи јавити:

1. Да ли постоји законодавно овлашћење да се овај уговор продужи; и

2. Ако не стоји, да ли има какво највише решење, којим је влада овлашћена, да уговор продужи, јер у распису г. Министра од 23. децембра пр. год. ЦБр. 13173, нигде сене спомиње закон на основу ког је издат (чл. 117 Устава тач. 2. и 3.).

Одговор о овоме потребан је у што краћем року како би Главна Контрола могла издати упут на време дотичном чиновнику и како не би било какве пометње у царинскојрадњи, па за то Контрола част има молити г. Министра да га изволи и послати.

Председник Главне Контроле,
П. К. Мијајловић с. р.

Деловођа
рачуноиспитач,
М. Ј. Милосављевић с. р.

ГЛАВНА КОНТРОЛА
Бр. 1253.
6. ФЕБРУАРА 1893 ГОД.
БЕОГРАД.

Господину Министру Финансија.

Актом од 4. јануара ове год. бр. 24768. Главна контрола упутпла је Господину Министру извесна питања, која се тичу продужења трговачког уговора између Србије и Аустро-Угарске.

Ма да је Главна контрола у том акту изјавила Господину Министру, да јој је одговор на та питања потребан у што краћем року, како би могла дати нужно упутство своме месном рачуноспитачу при царинарници београдској, она га ни до данас није добила.

С тога што је овај предмет хитне природе и не трпи више одлагања, Главна Контрола има част поново замолити Господина Министра, да изволи час пре одговорити на питања у горњем акту контролном.

Председник
Главне контроле,
П. К. Михајловић с. р.

За секретара
рачуноиспитач,
М. Ј. Милосављевић с. р.

На полеђини

Министарство финансије, 8 фебруара 1893 г. царинско одељење.

Цбр. 1264. Главна контрола понавља своје пређашње питање о продужењу трговинског уговра с Аустро-Угарском, моли да јој се час пре одговори.

Замолити Главну контролу да нам пошље у препису акт од 4|1—93. бр. 24.686, јер га овамо нема нигде, ма да се види да је примљен. г. Чеди

80|IV. 93. г. **А. М.** с. р.

ЦБр. 3897.
20. МАЈА 1893 ГОД.
БЕОГРАД.

Главној Контроли

У одговору на писмо Главне контроле од 6. Фебруара 1893. г. бр. 1253. које стоји у вези са писмом Главне контроле од 4 јануара 1893. год. бр. 24.768., кога сам у препису од Главне контроле изискао, јер га у актима министарства финансије нисам нашао, част ми је изјавити ово што иде:

1, Трговински уговор са Аустро-Угарском, који је закључен 24. Априла 1881 а коме је рок важности према законодавном решењу истицао 31. децембра 1892. год., продужен је у важности споразумом постигнути између наше владе од 9. августа 1892. год. и владе суседне монархије једном декларацијом потписали у Бечу 17-29 Децембра 1892. год. од 9. Августа 1892., влада није имала никакво законодавно овлашћење да овај уговор продужи нити је без тог овлашћења могла продужавати рок трајања уговора.

2, Исто тако влада за тај корак није имала ни највише решење, којим би била овлашћена да уговор продужи, нити је такво решење могло бити издато, док не постоји о томе законодавна одлука (чл 52. Устава.)

Ондашњи Министар спољних послова, саопштавајући постигнути сразум о продужењу важности уговора, у акту овом изрично напомиње, да је то дело саме владе и да је наш посланик у Бечу на томе радио по упутствима и овлашћењу, које је имао од оне владе.

Министар финансије,
Д-р М. В. Вујић с. р.

Прилог бр. 2.

МИНИСТАРСТВО УНУТР. ДЕЛА
II. № 37
2. ЈАНУАРА 1893. ГОД.
БЕОГРАД.

Начелству округа

Шаље се начелству комада бирачких карата за избор на дан 25 фебруара ове године и препоручује се да их одмах разашље општинама по списку, који је унутра. Претекши број нека задржи за се и отуда измирује недостатке, ако би их где било. О исправном пријему Начелство ће поднети извештај.

Министар
унутраш. дела

Експедиране су бирачке карте из Управе државне штампарије 9 Јан 1893 године у присуству моме

Вел. И. Ашковић с. р.
ПИСАР

Прилог бр. 3.

МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ДЕЛА
№ 509.
16. ЈАНУАРА 1893 ГОД.
БЕОГРАД.

Телеграм

Свима начелствима и управама вар. Београда и Ниша

Мој распис од 10 т. м. П№ 219 допуњујем овим: да би сваки грађанин, који је платио порезу, могао употребити своје бирачко право при избору посланика, потребно је да уредно добије бирачку карту, по чл. 85 Устава и чл. 33 закона о изборима народних посланика,

Бирачке карте, чији је облик према чл. 35 зак. о изборима народних посланика прописан расписом Министра унутрашњих дела од 3 јануара ове године П№ 178 издају општински судови, по чл. 35 и 106 зак. о изборима народних посланика, а у року тамо означеном.

У дужности је и општинске и надзорне државне власти, да се при издавању бирачких карата мотри с једне стране, да бирачку карту добије сваки, који је потребну порезу и све прирезе платио, као да је и не добије нико, ко ту предходну дужност није испунио тачно и потпуно, по пропису Устава и закона

Но, да би општински судови, односно њихови председници, или они који врше дужност председника, тачно извршивали одредбе чланова 33, 34, 35 и 106 зак. о избору народних посланика, нека надлежна државна власт по другој алинеји чл. 80 зак. о општинама, као и по члану 14 зак. о пореској управи, пореским одборима и пореским надзорницима обрати сву своју пажњу на тачно извршење ове радње око давања бирачких карата

Према овоме, а у интересу што правилнијег извршења одељка V закона као и дотичних измена и допуна од 28 јануара 1891 године о избору народних посланика и с погледом на прву алинеју чл. 36 истог закона, по којој се по наредби Министра унутрашњих дела разашиљу општинама бирачке карте, стављам начелству, управи у дужност следеће, што ће оно подручним властима наредити и старати се, да се тачно врши:

1, Бирачке карте даваће општинским властима тачно само у оном броју, у ком су дотични правни гласачи фактички и платили порезу, према чл. 34 у 35 зак. о изборима народних посланика.

2, Председник општинског суда, или онај који га замењује, саставиће према пореским књигама, а у року законом одређеном, спискове свију оних правних гласача који су уредноп потпуно порезу са приразима платили. Ти спискови подноспће се пореским књигама среској власти, да се ова о њиховој исправности уверп, било сама, било преко пореског надзорника, или кога другог органа власти, који би имао права, да у том замени среског начелника, којиће по том списак оверити да је исправно састављен према пореским књигама општинским, односно према распореду плаћене порезе и прireза све до 1 јануара ове године.

3, Према овако поднесеним и исправно нађеним списковима, среска ће власт *одмах* ставити председнику општине, или његовом заменику на расположење потребан број карата бирачких, но које ће се одмах ту а под контролом својом према списку адресовати, на име свакога правнога гласача, утврдити печатом и потребним потписима према чл. 35 зак. о изборима народних посланика и тек тако попуњене однеће примаоц и предати гласачима на чије име гласе.

4, На пстом ће се списку место реверса потписати председник општинског суда или његов заменик: да је примио и колико карата, а његова ће дужност бити, да при предаји означи у нарочитој рубрици у азбучном списку код имена свакога гласача, да му је карту предао по пропису и допуни чл. 38 зак. о изборима народних посланика.

5. Како је издавање бирачких карата за случај ових избора после распуста скупштине распростањено на дужи рок по чл. 106 зак. о изборима народних посланика, то ће председници општинских судова или њихови заменици, старати се да у законом року и према накнадно плаћеној порези и прирезу допуњује спискове и уредно траже карте до законог рока.

6, Догодили се да ко карту бирачку изгуби, даће му се по чл. 39. зак. о изборима народ. посланика дупликат, но који ће председник такође узети на списак и попунити према тач. 3. ове наредбе пред оним, који му даје празне карте, а надзорна власт чуваће и ове спискова по следећој тачци 7. овог расписа;

7, Све те спискове чуваће среска власт докле буде потребно као доказ, да су исправно предане карте председницима општинских судова или њиховим заменицима. Тако исто чуваће и бирачке карте које претекну.

8, Среске су власти дужне ићи на руку општинским властима у цељи што брже и што лакше предаје бирачких карата и извршења овога расписа, па ће ако потреба захтева отићи у општине и тамо извршити наређење под 1, 2, 3, 4, 5 и 6 овога расписа, како би сваки правни гласач и на време добио бирачку карту и тако не би био лишен свога бирачког права.

Министар.

Прилог Бр. 4.

МИНИСТАР. УНУТР. ДЕЛА

ПБр. 2277.

22. Фебр. 1893. г.

Београд.

Депеша

Распис

Свима начелствима и управи Ниша.

Практика, употребљавана при изборима народних посланика 1889 и 1890 г. утврдила је и освештала право: да надлежне полицпске власти, издају објаве наименованим председницима бирачких одбора, пошто се оне старају и о исплати њихове дпјурне.

Умољен од државног одбора актом од 7. пр. м. Бр. 37. да према његовом распореду урадим онако, како је раније у сличним приликама рађено, ја сам за такво поступање издао наредбу начелству — управи под 5. т. м ПБр. 1406.

Сад сам уверен да председницима бирачких одбора издаје некаква уверења и председник Државног Савета, који се на тим уверењима потписује, но и кад „члан државног одбора", а началник среза нишког Депешом од данашњег Бр. 2107, јавља ми, да у Нишу издајеобјаве Илиционић, старатељски судија нишког првостепеног суда.

Закони опредељују надлежност сваке власти у нашој земљи. Државни Савет и старатељски судија немају права на вршење ових послова. А државног одбора нема више, пошто је свој посао свршио.

Овака неправилна радња председника Државног Савета и поменутог старатељског судије, кадра је да донесе забуну и омете правичност избора.

Позван да се бринем о свему што ће ујемчити слободу и ред на изборима, и да сузбијем све што би могло изазвати сплете, препоручујем началству — Управи — да најозбиљније настане да изборни посао могу вршити само они од одређених председника, који су снабдпевени објавама надлежних полицискпх власти.

Министар,
Р. с. р.

Прилог бр. 5.

Телеграми шифровани

Свима окружним Начелницима

Београд 22|II 1893 год.

Послове председника бирачких одбора не може нико предузети ко нема објаве надлежне полицијске власти. Управљајте се према овоме. О томе ћете добити и званичну наредбу.

Министар,
Рибарац

Господину начелнику окружном

Зајечар

24|II 1893. Бољевац.

Чаћевић није прошао до сад. Ако је војска отишла за Ласово, добро би било да дође у маршу и довде, јер се нешто тајно много шушка.

Старешина срески
Ђорђевић

Управи града Београда

Београд

Зајечар 18|II 1893.

У овом округу све су општине либералне, само број 36 је радикална.

Окружни начелник
А. Радуловић

NB. Број 36 је број списка државног одбора у српским новинама број 5.

Свима окружним начелницима

Распис

Београд 17|II 1893.

Јавите ми сутра до подне овим путем које су општине у вашем округу либералне и напредњачке не именујући их но само означите бројеве под којим се ове налазп у списку државног одбора број 5 српских новина.

Управник града Београда
Денић

Начелнику окружном

Зајечар

Београд 22|II 1893 званично

Као надлежан нисам издао објаве Стевану Чаћевићу. Ако би дошли са каквим објавама, нека им се одузму и нека се не пуштају на биралиште.

Управник,
Денић

Управнику Ниша

17|II 1893 Београд.

За објаве председницима бирачких одбора споразумите се одмах с начелником округа Топличког.

Министар,
Рибарац

Прилог 6.

1. Јуна 1893. год.
Београд.

Канцеларија Краљевскога Намесништва, послала је господину Министру унутрашњих дела жалбу г.г. д-р Милована Миловановића и осталих и она је на дан 1. марта тек. године, заведена у деловодни протокол овако:

„ПН. 2494. Краљевски Намесници № 359 и 360—23|III спроводе жалбу д-р Милована Миловановића, д-р М. Поповића, Љуб. Романовића, Љубе Живковића, овд. противу комесара железничке полиције овд. што им је спречен одлазак као председницима бирачког одбора, на поступак."

А у садржају решења стоји

„1—III. Управи вар. Београда у продужењу:

На извештај

евсп. 1—III—1893. год.

Овај извод дајем по усменој наредби господина инспектора

Учитељ,

Јов. М. Николић с. р.

писар.

Оверава:

Инспектор министарства унутр. дела,

М. Јовановић с. р.

Прилог 7.

(шифрован телеграм).

РАСПИС

У Београду 24. фебруара 1893. г

Свима окружним начелствима и управи вароши Ниша.

Први је и најпречи задатак управних органа одржање правнога поретка у земљи. На то нека и сада највише и најозбиљније пазе сви чиновници. Вечерас, и док се избори не сврше, чиновници да су на окупу код среске канцеларије са целом послугом. Изузетак кад њихово удаљење изискује прека потреба повраћаја и одржаја реда. Сазнаје се, да су противници намерни да причекају носиоце записника..... где су ови штетни по њих и уништавају. Треба пазити на то и обезбедити ресултат избора. На путове и мостове и железницу треба обратити најозбиљнију пажњу и старати се о потпуној исправности *њиховој*.....

На телеграфске штације обратите строгу пажњу. Забраните сваку сумњиву депешу, а нарочито оне, којима би се ма шта о избору или о чему сумњивом јављало једног места у друго.

Ово је моја последња наредба за овај мах. Очекујем од свију да се пођме интереси службе и државе и да им се служи са безграничном оданошћу и пожртвовањем.

Министар,

Ст. Д. Рибарац с. р.

Закон о телеграфу од 28. Децембра 1882. год. (Зб. XXXVIII. стр. 183.).

Чл. 2. — Све штације телеграфске стоје под непосредним надзором и наложима министра унутрашњих дела.

Чл. 5. — Званичници телеграфски дужни су:

1, Чувати као тајну све оно, што су вршењем својих дужности сазнали....

2., Примати и отправљати депеше по опредељењима овога закона и настављењима, која министар унутрашњих дела прописивао буде.

3., ...

Чл. 15. — Неће се примати ни телеграфом отправљати оне приватне депеше, којих би садржај био управљен против закона, морала, или би вређао власти или иначе ма чије личности.

Осим тога, министар унутрашњих дела овлашћује се, да може, кад за сходно нађе, наређивати, да се обустави примање и отправљање и других депеша, како приватних тако и званичних, кад интереси земље захтевали буду.

Прилог. 8.

Телеграм шифрован.

24—II 1893. у Пожаревачкој телеграф. станици

То не стоји, но учиниће се, ако затреба. Ипак ту вест треба данас капетанима овим путем пустити у округ, у села, да би се сутра појавила на свима избор-

ним местима, а сутра у варошп. Циљ је деморализација противника. Међутим треба наредити и пазпти, да се пе прими ниједна интрига из округа, ни одатле, која би имала циљ да се обавести: је ли то истина или не Је ли Радул Вељовић наименован за председника у Лазницу, отишао? Треба му спречити.

Поштовани Господине!

Глас на бирапишта, да су похапшени прваци радикални, а Пашић да је побегао или се сакрио овде, — дјејствовао би поражавајући на радикале, нарочито кад се доведе у везу драгачевачким догађајем. Овај глас треба пустити сутра преко свпју телеграфа. Има начина за то. При томе забранити телеграфистима свпју овд. штацпја, да тај глас опроврга вају и у опште да не смеју никаква извешћа давати у унутрашњост. Строг надзор над њима треба да почне сутра од 1 сат по подне и да траје све до 26 у јутру.

Добро би било, да се од сутра у подне обустави приватан саобраћај телеграфска јер се могу радикали договарати са удешеним изразима у депеши а осим тога то ће јако сметати брзим извешћима званичним, Ова мера није никако неоправдана. Кад се *јавно* проповеда и спрема за буну.

Који ће од телеграфиста бити од сутра у подне за апаратима и надзорници — томе треба особпту пажњу поклонити, јер их има, који се крсте либералима, а горе су аброноше од жена, или ће из шпекулације да прави себи места и код других протурити какву тајну.

Ја се стављам на расположење за сваку службу.

Поздрављам вас

23. фебруара 1893. год.
Београд.

најдубљим поштовањем,
Свет. Ј. Бошњаковић с. р.

Прплог бр. 9.

Телеграм (у шифри)

Начленику окружном

Крушевац

Београд 25-ог

Не можете одатле удаљити капетана ражањског. Кажите нека пази на Ражањ, нека не растура снагу војну, која је тамо. Ако у Браљину буде нереда, нека га буде ако то није штетно по нас. Ако може да употреби и тамо једно одељење без штете по поредак у срезу, нека га употреби. Власти треба да су свуда да све виде, да све сазнаду, да свуд доспеју. Шта имате из осталих крајева?

Министар
Рибарац

Телеграм (у шифри)
Управи вароши Ниша

Београд 2. Марта 1893.

Ноћас у Пирот да иду шест жандарма и Мијанло и Јоса са њима да се јаве окружном начелнику.

Управник
С. Павловић.

Телеграм (у шифри)
Начелнику окружном

Зајечар.

Бољевац 9. фебруара 1893.

Руље радикала нападале су на општине: кривовирску и ваплиску, тражећи бирачке карте.

Изглед је, да ће бити још таких случаја.

Како би било да тражим једну чету војске да станује овде док се избор сврши. Онда би били са свим сигурни, јер би се са аншењем изгредника у присуству војске преплашили.

Одговорите молим овим путем још данас.

Начелник срески
Ђорђевић

Телеграм (у шифри)

Начелнику среском

Д. Милановац.

Београд 23. Фебруара 1893.

Сутра у 5 сати полази одавде за тамо 2 чете војника „Делиградом."

Будите према њима предусретљиви и постарајте се за станове, за које ћете употребити предходно јавне зграде но тако да буду једне другој у близини.

Тамошњи лекар нека указује помоћ војницима, ако би се ова затражила.

Министар
Рибарац

Свима Начелствима и управама

П№ 15.088.

21. Августа 1892 г.

Београд.

Услед појављених разбојника, једно начелство принуђено је било тражити да му се стави на расположење један одред војске.

Тим поводом господин министар војни саопштио ми је: да полицијске власти, на случај важне и хитне потребе, као н. пр. за гоњење хајдука, угушење већег нереда и т. под. и, ако нису довољна она средства са којима већ располажу, могу тражити војену помоћ од дивизијских команданата.

Саопштавам ово Начелству ради управљања,

Министар

Дислоцирање трупа

од 13. фебруара до 3. марта 1893. год

Број	дан	месец		Одакле је трупа упућена.		Где је упућена.	Јачина трупе и кога батаљона или команде.
1,	13	II	93	Из	Чачка	У Зеоке	једна (3) чета X батаљон стал. кадра
2,	14	II	93	„	Зеока	„ Гуче	једна (3) чета X батаљон стал. кадра
3,	16	II	„	„	Ужица	„ Ивањицу	једна (4) чета IV батаљона стал. кадра
4,	19	II	„	„	Пирота	„ Јагодину	две чете IV градиског батаљона
5,	„	„	„	„	Пирота	„ Ћуприју	две чете IV градиског батаљона
6,	„	„	„	„	Гуча	„ Горачић	½ (3-ће) чете X батаљона ст. кадра
7,	20	II	„	„	Зајечара	„ Неготин	V гардиски батаљон
8,	„	„	„	„	Књажевца	„ Зајечар	XIV батаљон сталног кадра
9,	21	II	„	„	Зајечара	„ Салаш	2 чете XIV. батаљон сталног кадра
10,	„	„	„	„	Врање	„ Лесковац	две чете I батаљона „Књ. Милоша."
11,	22	II	„	„	Зајечара	„ Белу Реку	један вод XIV бат сталног кадра
12,	23	II	„	„	Београда	„ Д. Милановац	две чете III гардиског батаљона
13,	„	„	„	„	Алексинца	„ Ражањ и Јовановац	један ескадрон I коњичког пука
14,	„	„	„	„	Лесковца	„ Власотинце	једна чета I. батаљона „Књ. Милоша"
15,	24	II	„	„	Крушевца	„ Катун	двебатерије пешака брд. арт. пука 65 људи
16,	„	„	„	„	Јагодине	„ Бјелицу	½ чете из IV гардиског батаљона
17,	„	„	„	„	Неготина	„ Чубру	једна чета V гардиског батаљона
18,	„	„	„	„	Неготина	„ Брусницу	једна чета V гардиског батаљона
19,	„	„	„	„	Зајечара	„ Ласово	пола чете XIV батаљона ст. кадра
20,	25	II	„	„	Пожеге	„ Добриње	једна чета V. батаљ. Краља Милана
21,	„	„	„	„	Прокупља	„ Пуковац	по 1 вод из II батаљона Књаза Мих.
22,	„	„	„	„	Прокупља	„ Балинац	по 1 вод из II батаљона Књаза Мих.
23,	„	„	„	„	Ниша	„ Сталаћ	желез. чета II инжињерског батаљона
24,	„	„	„	„	Пожаревца	„ Голубац	1 вод из VIII баљона сталног кадра
25,	„	„	„	„	Зајечара	„ Планиницу	пола чете XIV батаљ. сталног кадра
26,	„	„	„	„	Пирота	„ Топоницу	1 чета I гардиског батаљона
27,	„	„	„	„	Ниша	„ Малчу	1 чета III батаљона Цара Лазара
28,	„	„	„	„	Г. Милановца	„ Таково	пола чете X батаљона сталног кадра
29,	1	III	„	„	Јагодине	„ Секурич и Волујак	једна чета IV батаљона гардиског
30,	3	III	„	„	Шапца	„ Варни	одред шабачког града пола чете.

Прилог број 10.

Господину Министру правде.

Према претпису Господина Министра од 24. Априла тек. год. Бр. 3479. првостепени суд смедеревски подноси следећи извештај:

1. По закону о изборима народних посланика има при овом суду, а на раду код иследног судије, свега *четири предмета кривична и то због неиздавања бирачких карата за минуле изборе од 25. Фебруара тек. године;*

2. По свима овим предметима подигнуте су тужбе од приватних лица од 8—10 Фебруара ов. године;

3. По свима су одмах по пријему послати позиви за оптужене и сведоке, али до 2. Априла тек. године ни по једном предмету, осим по кривици бивших часника општине крњевачке, нису следовала позвана лица нити рецеписи позива враћени, ма да је иследни судија многобројно пута тражио од среских власти рецеписе и чинио питања шта је урађено са позивима. Тек од 2. Априла тек. год. сазнало се, да су позиви изгубљени и да нису дотичнима ни предавати, услед чега су нови позиви послати и према овима су по два предмета, и то по кривици бивших часника општина азањске и паланачке, испитани и сведоци и оптужени. Према овоме, по предметима кривице бивших часника општине крњевске, азањске и паланачке само се чека на уверe о владању оптужених, па да иследни судија тужбу подигне и ова три предмета суду преда. А по кривици бившег председника општине лозовичке, Николе Николића, није још извршено ислеђење, јер ни он ни сведоци нису ни до данас позиву суда следовали, у чему је кривица полицијске власти, јер је иследни судија чинио све и сва, да се ислеђење што пре изврши, но и по овом предмету свршиће се ислеђење у скоро, јер су понова позиви за потребна лица послати.

Бр. 6295.
28 Априла 1893.
Смедерево

Председник суда
Таса Николајевић с. р.

Шабац 16. Марта 1893 год.

Господине Министре

Суд шабачки позива председнике бирачких одбора из Јадра, Рађевине и Азбуковице по тужби главног бирачког одбора, што су вратили председнике одређене државним одбором.

Ја држим, да је таква радња шабачког суда противна наређењима чл 151. изб. закона и чл. 10 Устава, јер он није надлежан за извиђење, већ првостепени лозднички суд.

За то сам капетанима наредио, да позиве задржи и људе не упућује амо за сада, а вас учтиво молим за упутство, сутра телеграфом, шта да се ради.

ваш одвећ поштујући вас,
Коста Ст. Павловић
начелн. окр. подринског

Министру унутрашњих дела
Господину, Стојану Д. Рибарцу.

Прилог број 11.

Телеграми шифровани
Начелнику окружном

Књажевац

Београд Министарство
27|II 1893 год. нотица

врло хитно, поверљиво.

Живану Живановићу

Да тог округа целог поништи избор иначе је све пропало. Ви међу тим спремите се да му будете на услузи. Ово ако немате ни једног посланика.

Начелнику окружном

Књажевац

Београд Министарство
27|II 1893 год. нотица

хитно.

Нађите са г. Живаном начина како можете да се пошто по то поништи. Могу се наћи неправилности у већини од трећине изборних општина.

Госп. Министру Унутрашњих дела.

Београд

Зајечар 31|III 1893 год.

Молим да ли су кнежевачки избори поништени и да ли ћу бити онамо и кад одређен да би се могао спремати.

окружни начелник,
А. Радуловић

Прилог бр. 12.

Телеграм шифрован

Свима окружним начелницима

Београд Министарство врло хитно
28|II—1893. год.

Сазнајем да су неки главни одбори бирачки намерни да наређују нове изборе у општинама, у којима нису председавали председници одређени Државним одбором.

То би било противно закону пошто се по чл. 84 могу наређивати у гласачким местима где избори са переда или другога узрока нису свршени а једино Скупштини припада право да оцени питања, која они хоће да расправљају.

С тога ћете ви према овој појави заузети положај, који ће обезбедити важност закону и бити на услузи оној мањини у главном бирачком одбору, која се руководи поштовањем закона да ова сачува законити резултат избора и изда пуномоћства законито изабраним посланицима. У томе случају и сва изборна акта треба обезбедити и послати мени.

Министар,
Ст. Рибарац

Прилог бр. 13.

Телеграм шифрован

Чачак 28|II—1893. год.

Сад овог часа одузета су акта изборна од Главног бирач. одбора и одбор распуштен. Молим за упутство ко да прими од три четири општине непримљена акта.

Начелник окр. Рудничког
Љ. Каменчић

Прилог бр. 14.

Начелству округа Рудничког

Председник главног бирачког одбора за округ Руднички г. Ђорђе Новаковић неће да изнесе на решење сва акта о извршеном гласању за изборе народних посланика у појединим општинама. Ово, вели, неће да учини зато, што је он синоћ решио и нове изборе на редио; а ово по закону не може и не сме да буде, једно што он уз има права Скупштине адруго и наша као чланова бир. одбора.

Извештавајући о овоме Началство молимо га за заштиту наших права као чланова Глав. бир. одбора.

28. фебруара 1893. год.
Чачак

Чланови Главног бир. одбора за
окр. Руднички:
Пет. М. Николић,
Иван Стојшић,
Срет. М. Гавровић,
Миња Шуљагић,
Вељко Митровић.

прот. 28. фебруара 1893. год.
№ 910.
Началнику среза Трнавског,
На најскорији закони поступак.

28|II—93. год.
Чачак.
Начелник среза Трнавског,
№ 2153.
1. марта 1893. год. Чачак.

Начел. окружни,
Љ. Каменчић.

НАЧЕЛНИК СР. ТРНАВСКОГ
№ 1.957.

28. ФЕБРУАРА 1893. ГОД.
ЧАЧАК.

Главном бирачком одбору за окр. Руднички,

Пет чланова тога одбора актом својим од данашњег доставили су полицијској власти, да г. Ђорђе Новаковић председник тога одбора противно закону о изборима народних посланика доноси решења, по којима наређује поново изборе народних посланика и у оним општинама, у којима су избори на дан 25. т. м. извршени, и на тај начин, узимајући туђу власт на себе, очевидно гази закон, јер је то право дато по закону само Народној Скупштини, — молећи власт да заштити њихова права као чланова бирачког одбора.

Па како је овакав рад дотичног председника и друге половине чланова тога одбора заиста противан чл. 84. закона о изборима народних посланика, то полициска власт примивши овај појав знању а у циљи да би заштитила право и друге половине чланова тога одбора, *а уједно и сачувала законити резултат у овом округу, и на тај начин добили пуномоћија законити изабраници*, ставља се у положај и наређује том бирачком одбору да с места даљи својрад прекине, и сва акта изборна, која се пред њим налазе преда потписаноме на даљи законн поступак.

Старешина среза Трнавског,
Ђока С. Пантелић

примљено двадесет осмог фебруара 189-треће године.
Саопштен је свима члановима овај акт среског начелника.
28. фебруара 1893. год.
у Чачку.

Председник,
Ђ. С. Новаковић

Чланови:
Ј. Николић, П. К. Шолајић, Ран. Б. Тајсић, Пет. М. Николић, Вељко Митровић, Марко Ивановић, Миња С. Шуљагић, Иван Стојшшић, Срет. М. Гавровић.

Прилог бр. 15.
Телеграм шифрован.

Г. Министру унутрашњих дела Београд.

Хитно.

Чачак 1. Марта 1893. год.

Дозволите да са мањином главног одбора издам пуномоћија посланицима. Може бити: радикала 4, либерала 2, напредњака 1. И онда се може осигурати и избор у Чачку. Писмо и упуство примио сам.

Начелник округа Рудничког,
Љ. Каменичић

Прилог бр. 16.

Начелник среза Трнавског.
№ 1957.
21. Марта 1893, год.
Чачак.

Г. Министру унутрашњих дела.

По наредби г. Министра од данашњег дана учтиво му спроводим изборна акта из 106 гласачких места овог округа са свима принадлежећим прилозима на употребу.

Старешина среза Трнавског
Ђор. Пантелић

МИНИСТАРСТВО УНУТР. ДЕЛА.
II№ 3658.
25. Марта 1893. г.

Народној скупштини.

У вези мог писма од данашњег П№ 3677. част ми је послати Народној Скупштини и изборна акта за округ руднички у једном пакету.

Министар унутрашњих дела,
Ст. Д. Рибарац

Телеграм шифрован.

Г Министру унутр. дела.

Хитно.

Чачак 25. марта 1893. год.

Увера се није могла узети од чланова главног бирачког одбора али су саслушати. Сви чланови што су тражили интервенцију власти, а са њима и председник суда Николић, сем једнога, изјавили да нису дали пуномоћства, а тај један Шуљагић није хтео да одговори на ово питање, дакле сигурно су радикали добили пуномоћство од 5 чланова. Шуљагић је напредњак. Пера данас отишао; ја ћу донети акта, сутра полазим.

Начелник округа рудничког
Љ. Каменичић

Прилог бр. 17.

ДЕПЕША.

Г. Министру унутрашњих дела — Београд.

Шабац 3. Марта 1893.

Само сам наредно гласање за данас у општини Текеришкој и Коренитској, где нису избори 25. Фебруара извршени.

Ма какво гласање да испадне, неће имати уплива на општи резултат.

Но опет јавићу какво и тамо буде бројно стање.

Начелник округа
Павловић с. р.

Депеша шифрована. (Хитно.)

Г. Министру унутрашњих дела — Београд.

Шабац 3. Марта 1893.

Шкорић хоће, али Бајић и Миша ни пошто неће, да њих троје као мањина потпишу пуномоћства законитим посланицима без већине, којим нам спори једног и хоће да прокламира Стојана Новаковића.

Молим одговорите ми телеграфом, хоћу ли и у томе случају одузети изборна акта од главног одбора и Вама донети или послати.

Начелник окружни
Коста Ст. Павловић с. р.

(На полеђини депеше писао министар Рибарац). Јавите ми овога часа у колико је општина наређено ново гласање и по каквом основу Врши ли се гласање у општинама Текеришкој и осталима, где су избори покварени због нереда; какав је тамо изглед.

Начелнику окружном — Шабац.

(писао сам министар Ст. Рибарац.)

Ако већина у гл. бирачком одбору хтедне одбити гласове из оних општина, у којима су избори свршени, ипак противзаконо наређивала нове изборе, и то би било штетно, онда нека мањина покуша да разлогом одврати већину од тога незаконитог пута. Ако би ова ипак остала при томе, мањина нека свој протест стави у записник. У том случају мањина ће потписати пуномоћства са већином само оним посланицима, који су изабрати на првом законитом гласању. Пуномоћство Јовановићу не треба да потпише. А за свој рачун нека изда и потпише пуномоћство и ономе кандидату, кога би већина хтела противзаконо Новаковићем заменити.

Кажите Бајићу и Миши, да би противно понашање њихово било неоправдано и да они немају од чега да страхују кад овако ураде.

7

ЗАКОН

о

ТРОШАРИНИ

Члан 1.

Храна људска и сточна, пиће, гориво, материјал за осветљење и грађа могу се порезати у корист државне касе нарочитом порезом, која се зове трошарина.

На које ће се предмете од поменутих пет група трошарина наплаћивати, и колико, одређује се овим законом.

Члан 2.

Предмети, подложни трошарини по овом закону, плаћају ову порезу, било да се производе у земљи било да се увозе са стране у Србију.

Члан 3.

Предмети, подложни трошарини по овом закону, плаћају трошарину само ако су на потрошњу у земљи одређени. Не подлеже плаћању трошарине они трошаринскн предмети, који се у земљи не продају; даље који се извозе или кроз земљу само провозе, или се, увезени у земљу, враћају по прописима царинским.

Члан 4.

С обзиром на претходне и остале чланове овога закона, трошарину ће плаћати, по тежини ови предмети:

1.) Шећер рафинисан од 100 килограма 25 динара.

2.) Шећерлеме, алва или друга ушећерена или шећером заслађена јестива, или посластице, од 100 килограма 30 динара.

3.) Кава од 100 килограма 100 динара.

4.) Чоколада или заменице чоколаде од 100 килограма 50 динара.

5.) Заменице каве од 100 килограма 30 динара.

6.) Пиринач од 100 килограма 20 динара.

7.) Зејтин за јело од 100 килограма 20 динара

8.) Риба слана, сува или у саламури од 100 килограма 30 динара.

9.) Јестива од рибе, рака, пужева, шкољака и т. д. кувана, печена, пржена,маргарирана или иначе за јело зготовљена од 100 килограма 60 динара.

10.) Салама од 100 килограма 100 динара.

11.) Сир: страхино, рокфор, горгонзола камамбер, ементалер, трапист, фромаж дебри, ајдамер, империјал и томе сличан од 100 килограма 100 динара.

12.) Пиво од 100 литара 20 динара.

13.) Вина фина: шампањ, малага, кипар и т. д. од 100 килограма 200 динара.

14.) Коњак, рум, ликер и друга заслађена или зачињена шпиритуозна пића од 100 килограма 100 динара.

15.) Свеће стеаринске, парафинске или од других сличних материја од 100 килограма 18 динара.

Примедба. При прорачунавању трошарине код течности свуда се узима да је 100 литара равно 100 килограма и обратно.

Члан 5.

Трошарину на предмете, који се са стране увозе наплаћују царинарнице при самом увозу.

На предмете, који се у земљи производе, наплаћују трошарину државни органи.

Члан 6.

Ни један трошаринski предмет не може се са сместишта дићи, или у опште у продају и потрошњу унети, док трошарину и за државу и за општину не плати.

Но министар финансија овлашћен је, давати за исплату трошарине и почек, уз довољну гарантију, под овим погодбама:

За суму од 1.000—3.000 дин. 3 месеца.

За суму преко 3.000—6.000 дин. 5 месеци.

За суму преко 6.000 дин. 6 мес.

Почек не може бити дужи од 6 месеци ма колико била велика сума.

Као гарантија могу служити само државни и државом огарантовани папири од вредности.

Члан 7.

Предмети, подложни трошарини, што се са стране увозе, могу се увозити само на оним царинарницама које министар финансија за то одреди.

Члан 8.

На пиво и друге трошаринске предмете, који се у земљи производе, трошарина ће се наплаћивати у самим радионицама, начином, који ће министар финансија нарочитим упуствима и правилима прописати.

Члан 9.

При наплаћивању трошарине на предмете у земљи произведене, а од материјала, који је такође трошарини или монополној такси подложан, па је ову и платио, одбијаће се трошарина или монополна такса, која је плаћена на материјал, сразмерно количини, у којој је тај материјал за израду дотичних предмета употребљен.

Члан 10.

За одбијање даре на предмете подложне трошарини важе одредбе чл. XVII закона о општој царинској тарифи.

Члан 11.

За кривице по овом закону, као и за награде потказивачима и хватачима криумчара трошаринских предмета, важе одредбе закона о царинском устројству.

Члан 12.

Криумчарење и у опште кривице по овом закону извиђају и суде царинарнице и надлежне полицијске власти (среске, квартови у Београду и управа града Ниша).

Царинарнице извиђају и суде само оне кривице, које се при самом увозу догоде и констатују.

Члан 13.

Жалбе противу осуда полицијских и царинских власти подносе се министру финансија преко оне власти, која је осуду изрекла, а у року од 10 дана. Ово правило важи и за жалбе противу одлука тих власти о наградама потказивачима и хватачима криумчара.

Противу решења министра финансија (осим оних о наградама потказивача) има места жалби Државном Савету.

Члан 14.

До коначног уређења администрације за наплату трошарине, министар финансија овлашћује се, да из прихода трошарине може трошити 50.000 динара годишње за трошкове и плату особља за наплату трошарине.

Особље ово поставља се претписом министра финансија, а има ранг иположај прегледача царинских.

Члан 15.

Чим овај закон ступи у живот, министар финансија наредиће попис затечене каве и шећера у земљи и трошарину на њих по овом закону наплатити, по одбитку већ плаћене трошарине по досадашњем закону.

Одредбе члана 6 овог закона вреде и овде.

Ко не пријави одмах надлежној полицијској власти затечену количину каве и шећера, или је неистинито, т. ј. у мањој количини пријави, узеће му се поред наплате трошарине на ухваћену количину још пет пута толика сума у име казне.

За ове случајеве неважи одредба чл. 6 овог закона.

Члан 16.

Овим законом укидају се:

1. Закон о трошарини од 18 јануара 1869 год. (Зборник XXII стр 14).

2. Закон о трошарини на дестилисане (печене) шпиритуозне течности, од 1 јануара 1883 године. (Зборник XXXVIII стр. 268) заједно са изменом од 31 јула 1886 год. (Зборник XLII стр. 128);

3. Све одредбе из закона о крчмарини од 19 јуна 1882 год. (Зборник XXXVII стр. 122);

4. Закон о регалној такси на жигице од 31 јула 1886 год. (Зборник XLX стр. 123);

5. Закон о регалној такси на петролеј од 31 јула 1886 год. (Зборник XLII стр. 119);

6. Закон о трошарини од 16 марта 1891 год., и

7. Све друге законске одредбе, у колико би овоме закону противне биле.

Члан 17.

Закон овај ступа у живот кад га Краљ потпише.

Препоручујемо Нашем министру финансија, да овај закон обнародује, а свима Нашим министрима да се о његовом извршењу, у колико се кога тиче. старају; властима пак заповедамо да по њему поступају, а свима и свакоме да му се покоравају.

8

БУЦЕТ

ДИРЕКЦИЈЕ ДРЖАВНИХ ЖЕЛЕЗНИЦА

ЗА 1893 ГОДИНУ.

ТЕКУЋИ БРОЈ	НАДЛЕШТВА И ЗВАЊА		БРОЈ ОСОБЉА	ГОДИШЊА ПЛАТА ПОНА-ОСОБ		ДОДАТАК ПОНАОСОБ ГОДИШЊЕ	
				ДИНАРА	ПАРА	ДИНАРА	ПАРА
	I.						
	РЕДОВНИ ТРОШКОВИ ЕКСПЛОАТАЦИЈЕ						
	А.						
	ОСОБЉЕ У ДИРЕКЦИЈИ						
	а.) Чиновници.						
1	Директор		1	8.000	—		
2	Главни инспектор		1	7.000	—		
3	Чиновник под нарочитим уговором		1	8.000	—		
4	Инспектор	I кл.	2	6.000	—		
5		II » по старом	1	5.000	—		
6	Надинжињер, надконтролор, санитетски референт, главни књиговођ,	II »	3	4.500	—		
7	главни благајник	III »	6	4.000	—		
8		I »	1	3.500	—		
9	Инжињер	II »	4	3.000	—		
10		III »	7	2.500	—		
11	Подинжињер	I »	1	2.000	—		
12		II »	2	1.500	—		
13		I »	4	3.720	—		
14		II »	3	3.240	—		
15		III »	6	2.880	—		
16	Правни референт, дирекцијски се-	IV »	15	2.520	—		
17	кретар, контролор, књиговођ и	V »	10	2.160	—		
18	благајник	VI »	13	1.920	—		
19		VII »	10	1.680	—		
20		VIII »	11	1 440	—		
21		IX »	5	1.200	—		
	Свега чиновника у Дирекцији		107	—	—		
	б.) Званичници.						
22		IV кл.	6	2.160	—		
23		V »	7	1.920	—		
24	Званичници саобраћајни и адми-	VI »	8	1.680	—		
25	нистративни	VII »	8	1.440	—		
26		VIII »	2	1.200	—		
	Свега званичника у Дирекцији		31	—	—		
	в). Служитељи Дирекције.						
27	Вратар	II кл.	1	1.200	—		
28		I »	6	960	—		
29		II »	3	900	—		
30	Канцеларијски служитељи	III »	2	840	—		
31		IV »	1	780	—		
	Свега служитеља у Дирекцији		13	—	—		
	За пренос						

Укупно		Трошкови и друге потребе		Главна сума плате, трошкова и других потреба		Примедба
динара	пара	динара	пара	динара	пара	
8.000	—					
7.000	—					
8.000	—					
12.000	—					
5.000	—					
13.500	—					
24.000	—					
3.500	—					
12.000	—					
17.500	—					
2.000	—					
3.000	—					
14.880	—					
9.720	—					
17.280	—					
37.800	—					
21.600	—					
24.960	—					
16.800	—					
15.840	—					
6.000	—					
280.380	—					
12.960	—					
13.440	—					
13.440	—					
11.520	—					
2.400	—					
53.760	—					
1.200	—					
5.760	—					
2.700	—					
1.680	—					
780	—					
12.120	—					

ТЕКУЋИ БРОЈ	НАДЛЕШТВА И ЗВАЊА		БРОЈ ОСОБА	ГОДИШЊА ПЛАТА ПОНАОСОБ		ДОДАТАК ПОНАОСОБ ГОДИШЊЕ	
				ДИНАРА	ПАРА	ДИНАРА	ПАРА
	Пренето						
	г.) Преписивачи и цртачи.						
32	Преписивачи и цртачи од 5 динара дневнице . .		—	21.000	—		
	А. Свега особља у Дирекцији		—	—	—		
	Б.						
	ОСОБЉЕ НА ПРУЗИ.						
	а.) Чиновници.						
33	Инжињер	I класе	1	3.500	—		
34		II «	8	3.000	—		
35		III «	5	2.500	—		
36	Подинжињер	I «	1	2.000	—		
37	Чиновник	III «	1	2.880	—		
38		IV «	7	2.520	—		
39		V «	3	2.160	—		
40		VI «	9	1.920	—		
41		VII «	13	1.680	—		
42		VIII «	11	1.440	—		
43		IX «	15	1.200	—		
	Свега чиновника на прузи		74	—	—		
	б.) Званичници.						
44	Стални и привремени званичници од 9 до 17 категорије		2	2.640	—		
45			3	2.400	—		
46			6	2.160	—		
47			14	1.920	—		
48			8	1.800	—		
49			30	1.680	—		
50			11	1.560	—		
51			36	1.440	—		
52			24	1.320	—		
53			43	1.200	—		
54			11	1.080	—		
55			10	960	—		
	Свега званичника на прузи		198	—	—		
	в.) Служитељи на прузи.						
56	Служитељи од 18, 19 и 20 категорије		19	1.200	—		
57			42	1.080	—		
58			58	960	—		
59			17	900	—		
60			59	840	—		
61			78	780	—		
62			224	720	—		
	Свега служитеља на прузи		497	—	—		
	За пренос						

Укупно		ТРОШКОВИ И ДРУГЕ ПОТРЕБЕ		ГЛАВНА СУМА ПЛАТЕ, ТРОШКОВА И ДРУГИХ ПОТРЕБА		ПРИМЕДБА
ДИНАРА	ПАРА	ДИНАРА	ПАРА	ДИНАРА	ПАРА	
21.000	—					
367.260	—					
3.500	—					
24.000	—					
12.500	—					
2.000	—					
2.880	—					
17.640	—					
6.480	—					
17.280	—					
21.840	—					
15.840	—					
18.000	—					
141.960	—					
5.280	—					
7.200	—					
12.960	—					
26.880	—					
14.400	—					
50.400	—					
17.160	—					
51.840	—					
31.680	—					
51.600	—					
11.880	—					
9.600	—					
290.880	—					
22.800	—					
45.360	—					
55.680	—					
15.300	—					
49.560	—					
60.840	—					
161.280	—					
410.820	—					

ТЕКУЋИ БРОЈ	НАДЛЕШТВА И ЗВАЊА	БРОЈ ОСОБЉА	ГОДИШЊА ПЛАТА ПОНАОСОБ		ДОДАТАК ПОНАОСОБ ГОДИШЊЕ	
			ДИНАРА	ПАРА	ДИНАРА	ПАРА
	Пренето					
	г.) Приправници.					
63	Приправници саобраћајне, машинске струке и одељења за одржавање					
64	д.) Преписивачи, цртачи и чуварице браника и т. д.					
	Б. Свега особља на прузи	—	—	—		
	В. **ОПШТИ ТРОШКОВИ ДИРЕКЦИЈЕ И ПРУГЕ.**					
65	Канцеларијски трошкови, рачунајући у то: писаћи материјал, огрев, осветлење, поштарину, телеграме, набавку књига, новина, повез и т. д.					
66	Образци					
67	Трошкови централног обрачунског биро-а . . .					
68	Обезбеђење од пожара					
69	Принова и одржавање инвентара					
70	Прилог за болничку касу					
71	« пенсионом фонду као основица за установљење пенсионог фонда чл. 103.					
72	Годишња потпора пенсионом фонду ($^1/_4$ улога чланова)					
73	Додатци, путни, подвозни и селидбени трошкови, хонорар чланова тарифног одбора, кирија за зграду, изучавање железничке струке на страни					
74	Награда нижим чиновницима, званичницима и служитељима за ревносну службу и унапређење укупног особља					
	В. Свега општи трошкова Дирекције и пруге . .	—	—	—		
	Г. **ТРОШКОВИ НА ПРУЗИ.**					
75	Станична служба, а,) плата радника и носача . .					
	б,) Трошкови за материјал без огрева и осветљења и т. д.					
76	Одржавање пруге, а,) плата радника и занатлија					
	б,) редовни трошкови за материјал и трошкови за радове у акорду					
	в,) ванредни трошкови . . .					
77	Машинска служба, а,) плата занатлија и радника у отсеку за вучу					
	б,) плата занатлија и радника у отсеку нишке радионице					
	в,) редовни трошкови отсека вуче (материјал и т. д.) . .					
	За пренос					

Укупно		ТРОШКОВИ И ДРУГЕ ПОТРЕБЕ		ГЛАВНА СУМА ПЛАТЕ, ТРОШКОВА И ДРУГИХ ПОТРЕБА		ПРИМЕДБА
ДИНАРА	ПАРА	ДИНАРА	ПАРА	ДИНАРА	ПАРА	
43.560	—					
32.260	—					
919.480	—					
		35.000	—			
		40.000	—			
		15.000	—			
		24.000	—			
		20.000	—			
		6.000	—			
		50.000	—			
		10.600	—			
		50.000	—			Ако ова сума не би била довољна; да се издаци могу подмирити из уштеда у партији: «плате» до 80.000 динара.
		10.000	—			
—	—	260.600	—			
		35.600	—			
		15.000	—			
		250.000	—			
		600.000	—			
		50.000	—			
		90.000	—			
		200.000	—			
		330.000	—			

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА БЕОГРАД

ТЕКУЋИ БРОЈ	НАДЛЕШТВА И ЗВАЊА	БРОЈ ОСОБЉА	ГОДИШЊА ПЛАТА ПОНАОСОБ		ДОДАТАК ПОНАОСОБ ГОДИШЊЕ	
			ДИНАРА	ПАРА	ДИНАРА	ПАРА
	Пренето					
	г,) редовни трошкови отсека нишке радионице					
	д,) ванредни трошкови радионице					
78	Станарина за пружно особље					
79	Накнада за пропутоване километре за возно и машинско особље					
	Г. Свега трошкова на прузи	—	—	—		
	Д. **РАЗНО.**					
80	На непредвиђене трошкове, као и на трошкове учињене због земљотреса и поплаве и на електрично осветлење београдске станице					
	РЕКАПИТУЛАЦИЈА.					
А.	На плату особља у Дирекцији					
Б.	« « « на прузи					
В.	Општи трошкови Дирекције					
Г.	Трошкови на прузи					
Д.	Разни непредвиђени трошкови					
	Свега	—	—	—		
	Упоређење прихода и расхода експлоатације српске државне железнице:					
	Бруто-приход од експлоатације предвиђен је са . **Расход**					
	Остаје чистог прихода	—	—	—		
	Размера расходу према приходу					
	II. **ВАНРЕДНИ ИЗДАТЦИ ДИРЕКЦИЈЕ.**					
81	На довршење сењске пруге, набавку возног материјала и алата за експлоатацију и експропријацију земљишта					
	Ануитет за зајам за инвестиције.					
82	На интерес и отплату зајма Дирекције српских државних железница за нове инвестиције . .					
	Свега					

Укупно		ТРОШКОВИ И ДРУГЕ ПОТРЕБЕ		ГЛАВНА СУМА ПЛАТЕ, ТРОШКОВА И ДРУГИХ ПОТРЕБА		ПРИМЕДБА
ДИНАРА	ПАРА	ДИНАРА	ПАРА	ДИНАРА	ПАРА	
		235.000	—			
		15.000	—			
		60.000	—			
		70.000	—			
—	—	1,950.600	—	—	—	
		100.000	—			
367.260	—					
919.480	—					
		260.600	—			
		1,950.600	—			
		100.000	—			
1,286.740	—	2,311.200	—	3,597.940	—	
				6,000.000	—	
				3,597.940	—	
—	—	—	—	2,402.060	—	
				59	95%	
		950.000	—**)			**) Од ове суме је 800.000 дин. већ утрошено за сењску пругу и тражен накнадни кредит од гос. Министра грађевина, а 150.000 дин. се тражи за њено довршење.
		360.000	—*)			*) Ова ће се сума уносити сваке године док се не исплати зајам у суми од 5,700.000 дин. који ће се на основу ове годишњине закључити за нове инвестиције.

ОВЛАШЋУЈЕ СЕ ДИРЕКЦИЈА, ДА:

1. С погледом на члан 30 закона о уређењу Дирекције, она може по одредбама закона о уређењу Дирекције срп. државних железница набавити потребни материјал у укупној вредности предвиђеној за сва оделења и исплатити га. За тај циљ Дирекција ће саставити нарочити «Рачун материјала», који ће у своме задужењу имати све суме одобрене за набавку материјала за сва оделења, а у своме одужењу исплате, извршене за набавку материјала.

Стварно издати материјал отписиваће се у књизи «Рачун материјала» са стране задужења и ставиће се на терет дотичних буџет. позиција појединих оделења тек онда, кад се утроши материјал.

На свршетку године преостали и неутрошени материјал по својој вредности отписиваће се у задужењу «Рачун материјала» од минуле године, а пренеће се у задужење у «Рачун материјала» за следећу годину као потребни запасни материјал.

2. Да се уштеде од буџет. позиција 75, 76 и 77, којима су предвиђени трошкови у укупној суми од 1,820.600 динара за раднике, занатлије и носаче, као и за потрошни материјал, станичну службу, одржавање пруге и машинску службу, може по указаној потреби пренети са једне позиције на другу, али да се укупна сума која је предвиђена за ове три буџет. позиције не прекорачи.

БУЦЕТ

МОНОПОЛА СОЛИ

ЗА 1893 ГОДИНУ.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА БЕОГРАД

РЕД	ПРИХОД ОД ЧЕГА?	Колико годишње			
		ЗАСЕБНО		СКУПА	
		ДИНАРА	ПАРА	ДИНАРА	ПАРА
I	Од продаје соли у целој земљи за време од 1. јануара до 31. децембра 1893. године · ·	3,250.000	—	3,950.000	—
	Свега · ·			3,250.000	—
	Целокупан приход · ·			3,250.000	—
	Целокупн расход · ·			921.546	80
	Чиста добит · ·			2,328.453	20

РЕД		РАСХОД НА ШТА?	Колико годишње			
			ЗАСЕБНО		СКУПА	
			ДИНАРА	ПАРА	ДИНАРА	ПАРА
I		**Особље.**				
	1	Главни књиговођа II класе	3.500	—		
	2	Писар	1.800	—		
	3	Помоћник благајника солске касе	2.000	—		
	4	Благајници и магационари	36.046	80		
	5	Практикант	1.200	—		
	6	Служитељи	7.000	—	51.546	80
II		**Куповина соли.**				
		На куповина соли	790.000	—	790.000	—
III		**Општи трошкови.**				
	1	На пренос соли из шлепова у магацине, на пренос соли из главног у споредна стоваришта; капарашима и радницима за истоваривање и слагање соли; на кирију за приватне магацине у које је со смештена; на набавку потребних вага; на набавку канцеларијског материјала; на набавку дрва за огрев; на осветлење; на осигурање магацина соли против ватре; на оправку магацина солских и других трошкова који се у току године појаве до	7.000	—		
	2	На путне и подвозне трошкове, на дијурне управних изасланика, који врше ревизије при солским стоваришима, на дијурне особља приликом истоваривања соли и т. д. . .	6.000	—		
		На непредвиђене трошкове	4.000	—	80.000	—
		Свега . .			921.546	80

БУЏЕТ

ДУВАНСКОГ МОНОПОЛА

ЗА 1893 ГОДИНУ.

РЕД	ПРИХОД ОД ЧЕГА?	Колико годишње			
		ЗАСЕБНО		СКУПА	
		ДИНАРА	ПАРА	ДИНАРА	ПАРА
	Стварна продаја.				
	За 4 месеца од 1. Јануара до 30. Априла · ·	2,599.368	59		
	« 8 « « 1. Маја до 31. Децембра · ·	5,967.298	41		
	« 8 « Београд-Топчидер до 31. Децембра	933.333	—	9,500.000	—
	За пренос ·			9,500.000	—

РЕД		РАСХОД НА ШТА?	Колико годишње			
			ЗАСЕБНО		СКУПА	
			ДИНАРА	ПАРА	ДИНАРА	ПАРА
I		**УПРАВА ДУВАНСКОГ МОНОПОЛА.**				
	1	Управник	7.200	—		
	2	На управни одбор	3.600	—		
	3	Додатак управнику	1.000	—	11.800	—
		А. Одсек администр. кријумчарски.				
	1	Шеф II. класе	3.500	—		
	2	Књиговођа II. класе	2.500	—		
	3	Архивар I. класе	2.200	—		
	4	Регистр. I. класе	2.200	—		
	5	Експедитор I. класе	2.200	—		
	6	Писар II. класе	1.800	—		
	7	Два практиканта по 1.000	2.000	—		
	8	Званичник за пресу и хектограф	1.800	—	18.200	—
		Б. Одсек за производњу.				
	1	Шеф II. класе	3.500	—		
	2	Два књиговође по 2.500	5.000	—	8.500	—
		В. Одсек за књиговодство.				
	1	Шеф главног књиговодства	8.000	—		
	2	Главни благајник I. класе	4.000	—		
	3	Помоћник благајника I. класе	2.200	—		
	4	Књиговођа III. класе	2.000	—		
	5	Економ III. класе	1.800	—		
	6	1 Практикант	1.000	—	19.000	—
		Г. Управа главног стоваришта.				
	1	Управник I. класе	4.000	—		
	2	Магационар II. класе	2.500	—		
	3	Књиговођа III. класе	2.000	—		
	4	На настојнике до	5.000	—	13.500	—
		Д. Управа фабрике дувана.				
	1	Директор I. класе	6.000	—		
	2	Контролор I. класе	3.000	—		
	3	Економ I. класе	3.000	—		
	4	Машинист I. класе	4.000	—		
	5	Рачуновођа I. класе	3.000	—		
	6	Магационар готове робе I. класе	3.000	—		
	7	Стручњак за дуван I. класе	4.000	—		
	8	Благајник II. класе	2.500	—		
	9	Шпедитер I. класе	2.200	—		
	10	Седам настојника I. класе по 2.500	17.500	—		
	11	Два настојника II. класе по 2.000	4.000	—		
	12	Један настојник III. класе	1.500	—		
		За пренос			71.000	—

РЕД	ПРИХОД ОД ЧЕГА?	Колико годишње			
		ЗАСЕБНО		СКУПА	
		ДИНАРА	ПАРА	ДИНАРА	ПАРА
	Пренето · ·			9,500.000	--
	За пренос · ·			9,500 000	—

РЕД	ПРИХОД ОД ЧЕГА?	Колико годишње			
		ЗАСЕБНО		СКУПА	
		ДИНАРА	ПАРА	ДИНАРА	ПАРА
	Пренето · ·			9,500.000	--
	За пренос · ·			9,500 000	—

РЕД		РАСХОД НА ШТА?	Колико годишње — ЗАСЕБНО — ДИНАРА	ПАРА	СКУПА — ДИНАРА	ПАРА
		Пренето . .			71.000	—
	13	Два послужитеља по 1.000 дин.	2.000	—		
	14	Додатак директору фабрике	1.000	—	56.700	—
		Ђ. Одсек за продају дувана.				
	1	Шеф II. класе	3.500	—		
	2	Књиговођа II. класе	3.000	—		
	3	Магационар I. класе	3.000	—		
	4	Магационар стов. Београд-Топчидер	2.500	—	12.000	—
		Ж. Плата служитеља.				
	1	На служитеље при главној управи	4.800	—	4.800	—
II		Спољно администтр. особље.				
	1	На магационаре окружне и служитеље при свима магацинима до	12.000	—		
	2	На окружне надзорнике, на окружне и среске поднадзорнике, на два помоћника благајника у Крушевцу и Ужици; на писаре по надзорништвима, на све контролоре, коњичке и пограничне стражаре до	200.000	—		
III		На проценат свима окружним и среским великопродавцима; свима малопродавцима у целој земљи рачунајући по 12¼ % на продају од 9,500.000 динара	1,163.750	—	1,375.750	—
IV		Општи трошкови.				
	1	На куповину сирових дувана у земљи и са стране; на куповину цигара и бурмута; на набавку оружија и исплату сталних настојника и раденика за сређивање дуванске земаљске бербе, који раде у окрузима где се дуван производи и у главном стоваришту непрерађеног дувана у Београду. (Овде је рачуната куповина сирових дувана, цигара и бурмута и рада око сређивања земаљске бербе на продају од 9,500.000)	1,277.750	—		
	2	Ако се у земљи произведе више дувана но што је у фабрици за подмирење потрошње у 1893. години потребно, вишак произведеног дувана откупиће се од произвођача новцем што ће га управа монопола дувана и соли на залогу откупљеног дувана позајмити од Српске Народне Банке а на рачун прихода дуванског монопола 1894. год.				
		За пренос . .			1,520.250	—

РЕД	ПРИХОД ОД ЧЕГА?	Колико годишње			
		ЗАСЕБНО		СКУПА	
		ДИНАРА	ПАРА	ДИНАРА	ПАРА
	Пренето ·			9,500.000	—
				9,500.000	—
	Целокупан приход			9,500.000	—
	Целокупан расход			3,683.450	—
	Чиста добит · ·			5,816.550	—

То јест 61·41%.

РЕД	РАСХОД НА ШТА?	Колико годишње			
		ЗАСЕБНО		СКУПА	
		ДИНАРА	ПАРА	ДИНАРА	ПАРА
	Пренето			1,520.250	—
3	На исплату свију раденика и раденица као и на све трошкове око фабрикације дувана	384.750	—		
4	На економат фабрике дувана где спада: набавка хартије за цигарете, набавка дасака и греда, зејтина, гвожђарије, кајиша, етикета и т. д.	261.200	—		
5	На издржавање и оправку како фабричких тако и свих осталих зграда дуванског монопола	10.000	—		
6	На набавку нових и оправку старих машина	20.000	—		
7	На кирије за зграде у које су смештена надзорништва и дуванска стоваришта; на канцеларијске трошкове, за огрев и осветлење управе монопола дувана и соли, фабрике дувана и свију канцеларија дуванског монопола	57.000	—		
8	На осигурање дувана и зграде од ватре	18.000	—		
9	На путне и подвозне трошкове свију поднадзорника и надзорника и осталих чиновника као и изасланика управе монопола дувана, који у смислу члана 204. закона о монополу дувана врше ревизију око производње и продаје дувана и који стају на пут кријумчарењу дувана до	30.000	—		
10	На трошкове око преноса дувана и сандука	18.000	—		
11	На трошкове око штампања пријавних листова, дозвола за сејање дувана, дозвола за пријаву малопродаје дувана	7.000	—		
12	На исплату ажије за куповину злата које је управи потребно за плаћање на страни	5.000	—		
13	На проширење фабричке зграде и дозиђивање потребних зграда у фабрици и главном стоваришту и у унутрашњости земље	8.000	—		
14	На награду за примерну службу, нарочито на награду особља, које ревносним радом доприносе знатне користи уштедом при фабрикацији дувана	4.000	—		
15	Помоћ раденицима на случај болести и смрти до	4.000	—		
16	На амортизацију зграда до*	22.500	—		
17	На амортизацију машина и алата*	15.000	—		
18	На непредвиђене трошкове	1.000	—		
19	На подизање магацина у окр. крушевачком за примање дувана	20.000	—	2,163.200	—
	Свега			3,683.450	—

ОПШТЕ НАРЕЂЕЊЕ

Из прихода Монопола Дуванског има се првенствено платити ануитет годишњи на оба зајма, за која приход Дуванског Монопола служи као гаранција, а вишак преко тога предаје се државној каси као приход за 1893. годину. Према члану 218. закона о монополу дувана, све оно, што се у току ове године покаже као преко потребно за усавршавање и проширење рада дуванског монопола подмириће се приходом дуванског монопола.

А за сваки овај издатак управа дуванског монопола дужна је тражити од Управног Одбора решење, које ће се извршити пошто га Министар финансија одобри.

Поред тога сви ће се ови издаци накнадно поднети Народној Скупштини на одобрење.

** Из ових одобрених кредита (16. 17.) може се у овој години издати на име дозиђивања фабричких зграда.

ПРЕДЛОГ

О

ИЗМЕНАМА ЗАКОНА О БУЏЕТУ КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

ЗА 1893. ГОД. ОД 22 ЈУНА ОВЕ ГОДИНЕ

Члан 1.

У буџету државних расхода за 1893. годину *повећавају се* ови кредити:

А.

На опште државне потребе:

II. Државни дуг:

1.	На годишњине	Дин.	314.757·50	
2.	на плаћање интереса, провизиона и ажије по благајничким записима и текућим рачунима главне државне благајнице	Дин.	100.000·—	414.757·50

IV. Засебни расходи:

1.	Народна Скупштина	Дин.	450.000·—	
4.	Званичници Краљевог Двора	Дин.	4.294·20	454.294·20

V. Општи кредити:

3.	на пенсионовање и стављање на расположење: Саветника, Министара и посланика	Дин.	50.000·—	
4.	на пенсионовање чиновника грађ. реда	Дин.	100.000·—	
5.	„ периодске повишице плата и то: судија	Дин.	2.500·—	152.500·—

VI. Пенсије, издржавања и остало:

4.	инвалидска потпора	Дин.	8.084·—	8.084·—

Б.

VII. На стручне расходе:

1.	Министарство правде			
	а, само Министарство	Дин.		187.481·20
	б, Главна Контрола	Дин.		45.463·79
2.	Министарство просвете и црквених послова	Дин.		289.372·60
3.	Министарство иностраних дела	Дин.		56.730·—
4.	Министарство унутрашњих дела			
	а, по полицијској струци	Дин.	42.500·—	
	б, „ санитетској „	Дин.	204.849·45	247.349·15
5.	Министарство финансија	Дин.		328·184·60
6.	Министарство војно	Дин.		1,200.000·—
8.	Министарство народне цривреде	Дин.		373.458·84
		Свега		3,757.675·88

Чл. 2.

У буџету државних расхода за 1893. годину *умањују се* ови кредити:

Општи кредити:

II. Државни дуг:

1. на годишњине и трошкове управе држав. дугова	Дин.	185.921·10	185.921·10

IV. Засебни расходи:

2. Државни Савет	Дин.	4.860·80	4.860·80

V. Општи кредити:

5. на периодске повишице плата, и то:			
б, телеграфиста	Дин.	4.375·40	4.375·40

VI. Пенсије, издржавања и остало:

1. пенсије	Дин.	21.974·25	
2. издржавања	Дин.	4.736·62	
3. чиновници на расположењу	Дин.	28.071·79	54.782·66

VII. Стручни расходи:

2. Министарство просвете и црквв. послова . .	Дин.		15.000·—	
3. » иностраних дела	»		7.500·—	
4. » унутрашњих дела:				
а, по полицијској струци	Дин.	18.496·—		
б, по санитетској »	Дин.	5.630·64	24.126·64	
5. Министарство грађевина:				
III. Издаци на грађевине на суву и на води, и то:				
а, на подизање зграде за Народну Скупштину		100.000·—		
в, подизање државних здања на отплату према § 18. а закона о подизању јавних грађевина	Дин.	100.000·—	200.000·—	
8, Министарство народне привреде	Дин.		233.545·60	480.172·24
		Свега		730.112·20

Чл. 3.

Према чл. 1. овога закона повећавају се кредити са	Дин.	3,757.675·88
На против према чл. 2. умањују се са	Дин.	730.112·20
Дакле стварно повећавају се са	Дин.	3,027.563·68

Овлашћује се Министар финансија, да може до краја буџетске 1893. год. из главне државне благајне издати суму предвиђену у чл. 1. овог закона у 3,757.675·88 динара на име повећаних кредита за буџетску 1893. год. и то онако, како је изложено у чл. 1. овога закона и у појединим његовим прилозима под I II III IV V VI VII VIII IX X XI и XII.

Чл. 4.

За покриће увећаних кредита овлашћује се Министар финансија да употреби уштеде на државним расходима и сувишке као и нове изворе у државним приходима за 1893. годину.

Чл. 5.

Закон овај важи од дана његовог обнародовања у службеним «Српским Новинама.»

I.

ИЗМЕНЕ
БУЏЕТА УПРАВЕ ДРЖАВНИХ ДУГОВА
ЗА
1893 ГОДИНУ.

Увећавају се годишњине:

1.	Хипотек. Железн. Зајма Lit C.	са Дин.	1125.—
2.	3% Лутријски зајам од 1881.	„ „	12200.—
3.	5% Аграрни зајам од 1882.	„ „	225.—
4.	5% Златну ренту од 1884.	„ „	137.50
5.	„ Дуванску ренту од 1885.	„ „	550.—
6.	„ Зајам Управе Фондова од 1886	„ „	175.—
7.	„ Обртну ренту од 1888.	„ „	1375.—
8.	6% Зајам за откуп Монопола Соли од 1890.	„ „	298970.—
		са Дин.	314757.50

Смањују се:

I. Годишњине:

1.	За Зајам у Русији од 1867	са Дин.	1071.10
2.	„ Хипот. Железн. Зајам Lit A.	„ „	9750.—
3.	„ „ „ „ „ Б.	„ „	5000.—
4.	„ Зајам на поготке од 1888. (Дувански Лозови)	„ „	110000.—
5.	„ Зајам за откуп Железничке експлоатације 5% ренте од 1890	„ „	100.—
	II. Трошкови:	„ „	60000.—
		са Дин.	185.921.10

И према томе повећава се буџет Управе Државних Дугова за 1893. са укупно Дин. 128.836.40

II.

ИЗМЕНЕ У БУЏЕТУ

ДРЖАВНОГ САВЕТА

ЗА 1893 ГОД.

умањују се кредити:

Број	Н А Ш Т А	ПЛАТА		ТРОШКОВИ		СВЕГА		ПРИМЕДБА
		ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР	ДИНАРА	ПР.	
1	На плате председника, подпредседника и 14 чланова	4.812	—					
2	На огрев, канцеларијске трошкове и установу саветске библиотеке · · ·	—	—	48	80	4.860	80	

№ 944.
20. Априла 1893 године
Београд.

Председник
Државног Савета,

П. Велимировић.

III.

ДОПУНА БУЏЕТА

на плате чиновницима Краљевог двора

за 1893. год.

ДОДАЈУ СЕ КРЕДИТИ:

БР.	На шта	Плата		Примедба
		дин.	пр.	
1	На плату администратора цивилисте и крупних добара за 6 месеци	3.031	20	
2	На плату другог секретара V. класе за 6. месеци	1.263	—	
	Свега . .	4.294	20	

Плата администратора цивилисте и крупних добара дели се на класе као и плате начелника министарства финансија; а плата другог секретара као и плате секретара овог истог министарства.

3. Маја 1893. год.
Београд.

Председник
Министарског Савета
Д-р. Докић.

IV.

ДОПУНА БУЏЕТА

МИНИСТАРСТВА ПРАВДЕ

ЗА

1893 ГОДИНУ.

Повећавају се кредити:

НАДЛЕШТВА И ЗВАЊА	ГОДИШЊА ПЛАТА		ЦЕЛА СУМА ПЛАТЕ		ТРОШКОВИ И ДРУГЕ ПОТРЕБ	
	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
Апелационом суду.						
На плату ванредног секретара I. кл. додаје се			505	20		
Првостепеним судовима.						
а, председницима.						
На плату два председника који имају више него 4.000 динара год. додаје се			1.093	60		
б, судијама.						
На плату њихову додаје се због добивених периодичких повишица пр. год.			1.000	—		
в, секретарима I. кл.						
На плату њихову додаје се још (види приметбу.)			757	80		
г, Рачуновођама I. кл.						
На плату њихову додаје се још (види приметбу.)			1.515	60		
Истражне судије, њихово особље и трошкови.						
На плату још 10 судија постављених по 2.500·—	25.000	—				
» » » 10 писара . . . . . 1.010·40	10.104	40				
» » » 10 практиканата . . . — —	7.200	—				
» » » 20 служитеља . . . . — —	12.000	—	54.304	40		
На разне трошкове канцелар. као и огрев . .					8.000	—
На храну и остале трошкове притвореника . .					15.000	—
Казненом Београдском заводу.						
На плату 20 чувара више узетих у пр. години			14.400	—		
На огрев и остале трошкове канцелар. за целу струку још					10.000	—
На издржавање апсеника како код свију судова тако и код казнених завода, додаје се још . . .					62.904	60
На селидбене трошкове чиновника и практиканата који се премештају по потреби службе додаје се још					1.000	—
На печатање и повез закона и законских прописа за штампање разног материјала потребног за целу правосудну струку још					7.000	—
На хонорисање чланова комисије за израду разних законских пројеката по судској струци . . .					10.000	—
Свега . . .			73.576	60	113.904	60

К № 5527
22 Јуна 1893. год.
Београд

Рачуновођа,
Д. Миловановић

СВЕГА ПЛАТЕ И ТРОШКОВА		ПРИМЕТБА
ДИНАРА	П.	
		На плату напред. секретара I. кл. апел. суда додаје се овде 505·20 дин. зато што у буџету пр. 1892. г. није стављена сума плате за овог напредног секретара а међутим он је још у 1891 г. био.
		Укупној суми плате председника првостеп. судова треба додати за ову годину још 1.093·60 дин. а то за то што су два председника дошла на ово звање са других већих звања по плати.
		Укупној суми плате судија првостеп. судова треба додати још 1000 дин. за ову 1893 год што су неки од судија у прошлој години добили своје периодичке повишице.
		По буџету за пр. 1892 год. било је само 4 секретара I. кл. а сада их има у овој години 7 тога дакле додаје се овде на њихову плату више 757·80 дин.
		По буџету за пр. 1892 било је свега рачуновођа I. кл. 8. а сада их има у овој години 14 дакле више 6 и с тога се мора повећати партија плате њихове још са 1.515·60 дин.
		По буџету за пр. 1892 год. било је само 20 истражних судија а у почетку ове 1893 год. повећан је њихов број још на 10 а тако исто и особље са трошковима који им припадају у овде стављеним сумама. А у једно овде су у неколико повећани и њихови трошкови из узрока тога, што прошло годишња сума није била довољна да подмири потребе које су фактички постојале.
		По предлогу комисије за предохрану од колере размештено је пр. год. из београд. казн завода 500 осуђеника у Љубичево и Добричево. Том приликом узето је у службу још 20 чувара, који се и сада у служби налазе јер су и осуђеници остали у тим местима, па зато се додаје ова сума на плату њихову.
		Овој партији додато је још 10 000 дин. зато што није била довољна сума одобрена прошло годиш. буџетом, а услед скупоће у набавкама огрева и ост. потреба.
		И ова партија није могла да подмири све трошкове око издржавања судских притвореника и осуђеника у казн. заводима те се морао тражити накнадни кредит од 126.000 дин. и зато се додаје овде на њихово издржање још 62.904·60 дин. Досадања сума није била довољна за исплату селидбених трошкова чиновниц. који су премештани по потреби службе и зато је овде додато још 1.000 дин.
		Због увећаног посла код првостеп. судова морала се штампати и већа количина канцеларијског материјала а нарочито штампаних образаца, а сем тога и за ново установљене истраж. судије мора се набавити потребни канцеларијски материјал, па због тога увећава се ова сума са 7.000 дин.
187.481	20	Према тач. 2. чл. 145. Устава израда законских предлога. До сада су учествовали у њиховој изради као чланови комисије, по правилу судије виших судова а ређе и јавни правозаступници. Њихов рад био је увек отежан, јер су они били заузети и својим редовним пословима а без одређеног хонорара. Намера је да се предложеном сумом олакша овај посао плаћањем хонорара, било да се за чланове комисије узимају као и до сада судије, било други спремни људи, јер би и једни и други вршили посао већом вољом и тачнијим прилежањем Овај хонорар одређиваће министар правде.

Министар правде,

Пет. Максимовић

V.

ДОПУНА БУЏЕТА

ГЛАВНЕ КОНТРОЛЕ

ЗА

1893 ГОДИНУ.

Повећавају се кредити:

ТЕК. БРОЈ	НА ИМЕ ЧЕГА?	за које време	КОЛИКО ДИНАРА	КОЛИКО ПАРА
1	На периодску повишицу члана Г. П. Козељца	Од 10 Марта до краја 1893 г.	757	89
2	„ повишицу секретара	ЗА ДРУГУ ПОЛОВИНУ 1893-ЋЕ ГОДИНЕ.	126	30
3	„ „ старијег архивара		239	60
4	„ повећање потребног броја практиканата		1.500	—
5	„ „ „ „ служитеља		840	—
6	„ „ трошкова за огрев и остале канц. потребе .		1.000	—
7	„ „ новог броја рачуноиспитача		24.000	—
8	„ селидбене трошкове рачуноиспитача		1.750	—
9	„ рачунопрегледаче		15.000	—
10	„ награду чувара куће		250	—
		Свега .	45.463	79

Кѡ 5619.
27. Маја 1893 год.
Београд.

Деловођа, — Рачуноиспитач,
Мих. Ј. Милосављевић

ОБЈАСНЕЊЕ

Тражење ове периодске повишице покренуо је члан г. Козељац, но оно му још није признато. С тога на случај признања, треба ову суму накнадно одобрити.

По чл. 8. зак. контр., Секретар Гл. Контроле има ранг и сва права Секретара Апелац. Суда. И како његова садања плата од 2.778·60 дин. није равна ни једној класи Секретара Апелац. Суда, то се ради изравнања са најближом класом предлаже, да се накнадно стављена сума одобри, те да има годишње свега 3.031·20 дин.

За то, што је дужност старијег архивара Гл. Контроле скопчана са великим штрапацом, теретом и одговорношћу, предлаже се да се накнадно одобри ова сума, те да у место садање плате од 2020·80 добије плату од 2500 дин. год.

Садањи број практиканата по све је недовољан да се преписни послови Контролни на време савлађују. С тога се предлаже да се накнадно ова сума одобри.

За то, што су канцеларије Гл. Контроле на три спрата, и што ће се за преглед не свршених рачуна државних до 1890. год. узети и рачунопрегледачи, потребно је да се ова сума накнадно одобри.

Због великог броја канцеларија које се зими морају загревати и што ће требати још више канц. материјала кад буду и рачунопрегледачи радили у Гл. Контроли, а нарочито што се из ове партије за све месне рачуноиспитаче морају набавити потребне рачунске књиге, формулари и обрасци, нужно је, да се ова сума накнадно одобри.

Пошто се по чл. 55. Зак. Контр. има образовати месна Контрола при свима Окружним благајнама и Држ. Штампарији, код којих до сада није било ни рачуноиспитача ни контролора, то је потребно да се ова сума одобри накнадно како би се могли нови поставити.

Да би Гл. Контрола имала одкуд плаћати селидбину оним рачуноиспитачима које по чл. 56. зак. о свом уређењу размести или премести по оним надлештвима гди по чл. 55. истог зак. постоји месна контрола, потребно је, да се ова сума накнадно одобри.

Да би Гл. Контрола имала одкуд плаћати рачунопрегледаче који се према наређењу чл. 146. зак. Контролног, имају узети за преглед не свршених рачуна државних до 1890. гол. закључно, потребно је, да се ова сума накнадно одобри.

Кућа у којој је Гл. Контрола и Државни Савет, велика је и несме остати без чувара, како због архива Контролних и тавана у којима стоје смештени толики важни државни рачуни, тако и за сваки случај ради осигурања од пожара. С тога је потребно да се ова сума накнадно одобри.

Председник Глав. Контроле,

П. К. Мијајловић.

VI.

ИЗМЕНЕ

У БУЏЕТУ РАСХОДА МИНИСТАРСТВА ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА

ЗА

1893. ГОДИНУ.

Повећавају се кредити:

1. На плату чиновника министарства	650·—
с тога, што су статистичар и референат у пр. години унапређење добили	
2. На плату чиновника Народног Позоришта	757·80
с тога, што је благајник позоришта у пр. год. толико повишице плате добио.	
3. На плату професора редовних и хонорарних Велике Школе	14.923·20
с тога, што су неки од професора Вел. Школе у току пр. год. добили периодске повишице по закону, и што има још непопуњених места, која се морају у току 1893 год. попунити.	
4. На плату наставника свију средњих школа	22.784·—
с тога, што су многи професори у току пр. године добили периодске повишице по закону, и што су неке ниже гимназије подигнуте на више гимназије, па су се и нови наставници морали додати.	
5. На плату учитеља основних школа	175.444·—
с тога, што су многи учитељи у току пр. године добили периодске повишице по закону, што су многе нове школе отворене, и што ће се и у овој 1893 год. нове школе отварати и разреди делити.	
6. На пенсију — издржавање — учитеља, учитељица и њихових	10.000·—
породица с тога што су неки учитељи у току пр. год. стављени у пензију, због слабости здравља, а неки, што су одслужили прописне године по закону.	
7. На плату чиновника држ. штампарије с тога, што је управник	2.778·60
у прошлој години дошао на већу плату.	
8. На научна друштва и књиге и на издавање хонорара писцима	4.620·—
с тога што је прошло годишња сума веома мала била, па су многи писци остали неизмирени.	
9. На путне и подвозне трошкове чиновника, епископа — свештеника, и других службених лица с тога што прошлогодишња сума није довољна била.	2.200·—
10. На огрев и трошкове канцеларијске и на набавку школског	5.250·—
намештаја за све школе с тога, што је у опште огрев у целој земљи поскупео и што су неке ниже гимназије подигнуте на више гимназ. па су се и нова оделења морала отварати и за њих више и огрева трошити и других школских потреба набављати.	
11. На плату практиканата министарства и свију духовних судова	1.100·—
с тога што се послови све више из дана у дан множе и развијају, па је потребно да се још један практикант дода.	
12. На плату служитеља министарства и свију просветних и цр-	4.865·—
квених завода с тога, што је потреба да се оним гимназијама, које су од ниже на више подигнуте, још по један служитељ дода и да се некима од послужитеља, који дуже година служе, с обзиром на данашњу скупоћу колико толико плата повисити може.	
13. Државној Штампарији на штампање Вукових Дела	10.000·—
За пренос ·	255.372·60

Пренесено ·	255.372·62
14. Великој школи за оснивање физичког института · · · · ·	10.000
15. Великој школи на трошкове ботаничког врта накнадно још ·	4.000
16. Великој школи за оснивање географског завода · · · · ·	5.000
17. На набавку инструмената, и на подизање и одржавање мреже метеоролошких стација ·	5.000
18. На потпомагање сиротних и вредних књижевника · · · · ·	10.000
Свега · · ·	289.372·60

Умањују се кредити.

Стр. 50. Под Г. „Школски надзор.:“ на дневнице, путне и подвозне трошкове министарским изасланицима и надзорницима основних школа са 15.000 динара.

Дакле стварно повећавају се са дин. 274.372·60

КШБр. 8043
16 Јуна 1893 год.
у Београду.

Председник
Министарског Савета,
Министар,
просвете и црквених послова
Д-р. Докић.

VII.

ИЗМЕНЕ

У БУЏЕТУ МИНИСТАРСТВА ИНОСТРАНИХ ДЕЛА

ЗА

1893 ГОДИНУ.

НА ШТА	ПОВЕЋАВАЈУ СЕ КРЕДИТИ		УМАЊУЈУ СЕ КРЕДИТИ	
	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
Министарство.				
На секретара II. кл. шефа полит. одељ.			250	—
„ „ III. „ за страну коресп.			1000	—
„ „ IV. „ при одсеку полит.			500	—
„ „ „ „ „ „ администр.			500	—
„ преводника при „ „	500	—		
„ благајника при одсеку благајнич.	1500	—		
„ практиканте	2000	—		
„ служитеље	1000	—		
„ канцелар. трошкове министар.	3000	—		
„ шиљање новаца и званичних пакета	2000	—		
Посланство у Атини.				
На канцел. пошт. и телегр. трошкове	1000	—		
Посланство у Берлину.				
Секретару додатак на отправништво	2250	—		
На аташе-а	250	—		
„ канцелар. и др. трошкове	1000	—		
Посланство у Бечу.				
На секретара	250	—		
Посланство у Букурешту.				
На секретара			1250	—
На кирију куће посланства	2000	—		
Посланство у Лондону.				
Секретару III. кл. и додатак на отправништво	1750	—		
На аташе-а	1000	—		
„ канцелар. пошт. и др. трошкове	500	—		
Посланство у Паризу.				
На секретара V. кл.			250	—
Посланство у Цариграду.				
На секретара I. кл.	1250	—		
Посланснво у Петрограду.				
На секретара IV. кл.	250	—		
Заступништво у Софији.				
На секретара III. кл.	250	—		
Генер. Косулат у Пешти.				
На писара II. кл.			250	—
Генер. Консулат у Солуну.				
На драгомана	720	—		
За пренос	22.470	—	4.000	

НА ШТА	ПОВЕЋАВАЈУ СЕ КРЕДИТИ		УМАЊУЈУ СЕ КРЕДИТИ	
	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
пренесено . . .	22.470	—	4.000	—
Генер. Консулату у Скопљу.				
На вице консула III. кл.	5000	—		
„ драгомана	720	—		
„ канцелар. трошкове	300	—		
„ кућну кирију консулата	300	—		
Консулат у Трсту.				
На писара I. класе	500	—		
Консулат у Битољу.				
На вице консула III. класе	5000	—		
„ драгомана	720	—		
Консулат у Приштини.				
На вице консула			3500	—
„ драгомана	720	—		
На отварање једног новог генералног Консулата и то :				
На плату	7000	—		
„ додатак	8000	—		
„ служитеље	1000	—		
„ канцелар. пошт. и телеграф. трошкове .	1000	—		
„ кирију куће	4000	—		
Свега . . .	56.730	—	7.500	—

Према овоме стварно повећава се буџет Министр. иностр. дела за 1893 год. са . . . . . 19.730 динара

К№ 5674

8. Јуна 1893. год.

Београд

Министар
Иностраних Дела,
Андра Николић

VIII.

ИЗМЕНЕ БУЏЕТА

МИНИСТАРСТВА УНУТРАШЊИХ ДЕЛА

ПО СТРУЦИ ПОЛИЦИЈСКОЈ

ЗА 1893 ГОДИНУ

ТЕК. БРОЈ	К Р Е Д И Т И	СВЕГА ДИНАРА	П.
	I. Повећавају се кредити:		
1	На гориво и канцеларијске потребе Министарства и целе полициске струке	18.000	—
2	На храну, одело и друге потребе притвореника и осуђеника и дијурну спровод. њихових	4.500	—
3	На хватање хајдука, разбојника и зликоваца	10.000	—
4	На цивилисте служитеље (тајнике) за вршење спољне службе	10.000	—
		42.500	—
	II. Умањују се кредити:		
5	Од кирије квартова у Београду буџета стр. 70-та број 10-ти · 3.340—		
6	Од плате среских писара · 15.156—	18.496	—
	Према овоме стварно повећавају се кредити са	24.004	—

КП№ 8066
15. Јуна 1893 год.
Београд

Министар
Унутрашњих дела,
Св. Милосављевић

IX

ИЗМЕНЕ БУЏЕТА

МИНИСТАРСТВА УНУТРАШЊИХ ДЕЛА

ПО САНИТЕТСКОЈ СТРУЦИ

ЗА 1893. ГОД.

ТЕК. БРОЈ		Посебно			
		ПЛАТЕ		ТРОШКОВА	
		ДИН.	ПВ.	ДИН.	ПР.
	А. Повећавају се кредити:				
	I. Санитет. оделењу.				
1	Вишак плате Инспектору, коју је као мајор имао, а који није био предвиђен	42	—		
2	Периодска повишица садањем Секретару, коју је добио 10. Јануара т. године	500	—		
3	На плату још једног секретара по закону о уређењу санит. струке	3.500	—		
4	Периодска повишица I. држав. хемичару, коју је добио у овој години	500	—		
5	Плата Глав. марв. лекара, у колико одређеним хонораром није предвиђена	1300	—		
6	Хонорар помоћника држав. хемичара који је због болести I-ог хемичара потребан	1500	—		
	II. Државна хемијска лабораторија				
1	На трошкове материјалне због повећаног броја анализа и воде више			500	—
	III. Општа државна болница				
1	На повећање броја нижег персонала предвиђено више плате	1070	—		
2	На кирију друге зграде у коју су смештени сифилистични болесници			2160	—
3	Повећана сума на целокупно издржавање према прошло год. утрошку			6720	—
	IV. Болница за душев. болести				
1	Периодска повишица управнику	500	—		
2	На материјалне потребе болнице			5300	—
	V. Окружни и физикуси Управа				
1	На периодску повишицу једног окружног физикуса коју је у току године добио, а која у суми плате није предвиђена	500	—		
	VI. Окр. и Управини марв. лекари				
	На платама по буџету нема разлике.				
1	На плату 6 нових окр. марв. лекара, на извозним станицама по ветеринарној конвенцији	10400	—		
	VII. Срески лекари				
1	На плату једног ново-постављ. срез. лекара . .	2250	—		
2	„ „ 6. нових (сврш. питомаца)	13500	—		
	VIII. Болница нишка				
1	Повишена сума на целокупно издржавање према лањској буџет суми у 14.143			825	—
	За пренос				

Укупно				Свега		
ПЛАТЕ		ТРОШКОВА				
ДИН.	ПР.	ДИН.	ПР.	ДИН.	ПР.	
7342	—			7342	—	
		500	—	500	—	
1070	—					
		8880	—	9950	—	
500	—					
		5300	—	5800	—	
500	—			500	—	
10400	—			10400	—	
15750				15750		
		825	—	825	—	
35562	—	15505	—	51067	—	

Тек. број		Посебно			
		Плате		Трошкова	
		дин.	пр.	дин.	пр.
	Пренос . .				
	IX. Ваљевска окр. болница				
1	На плату повећаног броја персонала	1100	—		
	На целокупно издржавање повишено			498	—
	X. Крагујевачка окр. болница				
1	На плату повећаног броја послуге	880	—		
2	На целокупно издржавање повишено			8736	—
	XI. Неготинска окр. болница				
1	На целокупно издржавање повишено			52	—
	XII. Крушевачка окр. болница				
1	На целокупно издржавање повишено			150	
	XIII. Алексиначка болница				
1	На плату повећаног броја послуге	894	—		
2	На целокупно издржавање повишено због намештаја и рубља за нову болницу			2778	—
	XIV. Ћупријска болница				
1	На плату повећаног броја послуге и повишице	576	—		
2	На целокупно издржавање повишено			1250	—
	XV. Јагодинска болница				
1	На плату повећаног броја послуге . . .	720	—		
2	На целокупно издржавање повишено			258	—
	XVI. Смедеревска болница				
1	На плату повећаног броја персонала	766	—		
2	На целокупно издржавање повишено			2978	—
	XVII. Пожаревачка болница				
1	На целокупно издржавање повишено			797	60
	XVIII. Чачанска болница				
1	На плату повећаног броја персонала . . .	2120	—		
2	На целокупно издржавање повишено			3296	—
	XIX. Горњ. Милановачка болница				
1	На плату повећаног броја послуге и повишице .	1432	—		
2	На целокупно издржавање повишено			2692	—
	XX. Ужичка окр. болница				
1	На плату повећаног броја послуге	1008	—		
2	На целокупно издржавање			360	—
	XXI. Зајечарска болница				
1	На целокупно издржавање			192	—
	За пренос				

Укупно				Свега		
плате		трошкова				
дин.	пр.	дин.	пр.	дин.	пр.	
35562	—	15505	—	51067	—	
1100	—	498	—	1958	—	
880	—	8736	—	9616	—	
		52	—	52	—	
		150	—	150	—	
894	—	2778	—	3672	—	
576	—	1250	—	1826	—	
720	—	258	—	978	—	
766		2978	—	3744	—	
		797	60	797	60	
2120	—	3296	—	5416	—	
1432	—	2692	—	4124	—	
1008	—	360	—	1368	—	
		192	—	192	—	
45058	—	39542	60	84600	60	

Тек. број		Посебно			
		плате		трошкова	
		дин.	пр.	дин.	пр.
	Пренос . .				
	XXII. Болевачка привремена				
	за лечење сифилистичних нова.				
1	На плату помоћника и целокупне послуге . .	2820	—		
2	На остале потребе целокуп. издржавања, набаву намештаја, прибора и т. д.			9180	—
	XXIII. Сточни ревизори				
1	На повишицу плате 17 сточ. ревизора и то: 3 у врањском, 4 у крајинском, 3 у пиротском, 3 у тимочком, 2 у топличком и 2 у црноречком од 480 на 600 дакле а 120	2040	—		
2	На два нова ревизора и то: 1 у рудничком а 1 у ужичком округу по 600 динара	1200	—		
3	На накнаду за убијање заразне стоке, и трошкове катастра повећано			2500	—
	XXIV. Бање и минералне воде				
1	На плату баштована у Врањској бањи	1200	—		
2	На потребе бања повећано, и то:				
	Буковичкој киселој води са			632	—
	Рибарској бањи са			292	—
	Врњачкој „ „			350	—
	Ковиљачкој „ „			596	—
	XXV. Општи кредити				
1	На таксе лекара за услугу по чл. 17 закона . .			8450	—
2	„ „ „ „ „ „ „ 20 „ . .			2600	—
3	„ оправку и доправку болнице и других санитет. зграда			12000	—
4	На зидање нов. болнице и др. санит. зграда .			49569	28
	XXVI. Пензионери				
1	Д-р. Казимир Станишевски окр. физикус	4550	—		
2	„ Александер Богдановић „ „	2000	—		
3	Андреја Сабо окр. марв. лекар	1500	—		
4	Живко Радојевић окр. марв. лекар	1000	—		
5	Димитрије Ђорђевић окр. марв. лекар	1200	—		
	За пренос				

Укупно				Свега		
ПЛАТЕ		ТРОШКОВА				
ДИН.	ПР.	ДИН.	ПР.	ДИН	ПР.	
45.058	—	39542	60	84.600	60	
		9.180	—	12.000	—	
3.240	—					
	—	2.500	—	5.740	—	
1.200						
				3.070	—	
		1.870	—			
		72.619	28	72.619	28	Сви ови пензионисани су у току ове године, на рачун лањског буџета. Пензија им још није прорачуната.
10.250	—			10.250	—	
62.568	—	125.711	88	188.279	88	

ТЕК. БРОЈ		Посебно			
		ПЛАТЕ		ТРОШКОВА	
		ДИН.	ПР.	ДИН.	ПР.
	Прѐнос . .				
	XXVII. Накнадни кредити				
1	На исплату рачуна опште држав. болнице у 1892 год. колико је преко редовног буџета и одобреног јој накнад. кредита остало неисплаћено			7780	40
2	На исплату рачуна за лекарске услуге по чл. 17. закона, колико је остало неисплаћено због исцрпљености ове буџетске партије пр. 1892 и то:				
	а, у окр. моравском			1326	50
	б, „ „ подунавском			1911	87
3	На плату сточ. ревизора у ср. студеничком за 1892 год. која није била предвиђена буџетом за ту годину, а издато је	399	96		
4	На плату сточних ревизора у окр. црноречком за 1885 год. колико је издато а кредит предвиђен буџетом био недовољан	1977	—		
5	За издржавање болн. Гор. Милановачке одобрен је накнад. кредит у 3173·54 динара, за 1891 год. законодавним решењем од 2 Априла 1892 год. али исплата није учињена за 1891 год. већ у 1892-ој год. па се у расходу за 1892. год. овај издатак није могао признати без новог законодавног решења, зато да се призна у овој 1893-ој години			3173	54
	Сума				

Б. УМАЊУЈУ

1. За исплату анималне лимфе за раније године стр. 142
2. На плату надзирателима на расположењу који су умрли страна

Сума . .

Према овоме буџет санитетске струке за 1893 год.

КС№ 4577

17. Јуна 1893 год.

у Београду

Укупно				Свега		
ПЛАТЕ		ТРОШКОВА				
ДИН.	ПР.	ДИН.	ПР.	ДИН.	ПР.	
62568	—	125711	88	188279	88	
2376	96					
		14192	31	16569	27	
64944	96	139904	19	204849	15	

СЕ КРЕДИТИ:

буџета под 68 бр. 13 4004
142. буџета под 70 бр. 2 и 3 . . . 1626·64
. . . . . 5630·64

повећава се са . . . . . 199.218·51

Министар
унутрашњих дела,
Св. Милосављевић.

X.

ДОПУНА БУЏЕТА

МИНИСТАРСТВА ФИНАНСИЈА

ЗА

1893 ГОДИНУ.

Повећавају се кредити:

Ред. број	Ред. број буџета од 1892 г.	НАДЛЕШТВА И ЗВАЊА	ПЛАТЕ динара	ПЛАТЕ пара	ТРОШКОВИ динара	ТРОШКОВИ пара
		I. Централна управа.				
		д. Одељење царинско:				
1	28	Статистичар II. кл. (место III. кл.) више . .	505	20		
		ђ. Пореска управа:				
2	30	Члан I. класе (место II. класе) више . . .	505	20		
3	32	Секретар III. кл. (место IV. кл.) » . .	505	20		
4	35	На плату порезника још	30.000	—		
5	ново	» скупљаче пореза	75.000	—		
6	ново	» вођење пореских и пописних књига . .	5.000			
		II. Земљомерска школа.				
7	ново	На набавку књига и осталих учила за сиротне ученике			750	—
8	ново	На кирију зграда за школу за целу 1893 г. и за два месеца 1892 год.			3.920	—
9	45	На канцеларијске потребе, осветленье, огрев и остало, више			800	—
10	ново	На набавку лекова за сиротне ученике . .			600	—
		III. Царинарнице.				
	(Ново.)	а. Хемичари:				
11	ново	На плату 2 хемичара у рангу секретара министарства по 2.526 дин., год. за 6 месеци	2.526	—		
		в. Контролори:				
12	ново	На плату 3 контролора, за 6 месеци . . .	1.515	—		
		г. Прегледачи робе:				
13	ново	На плату 10 прегледача за 6 месеци . . .	6.300	—		
		д. Писари:				
14	ново	На плату 1 писара за 6 месеци	758	—		
		ђ. Помоћници прегледача робе:				
15	80	На плате помоћника прегледача робе, више .	2.000	—		
		ж. Царински позорници:				
16	87	На плате позорника и њихов прибор, више .	60.000	—		
		V. РАЗНИ ТРОШКОВИ				
17		На огрев и канцеларијске трошкове министарства финансија и свих потчињених му надл.			15.000	—
18	96	На трошкове око штампања марака и жиговних артија разних категорија а за исплате ове и раније године			30.000	—
19	99	На плате чувара и на остале трошкове око чувања и обдржавања држ. непокретних имања, која стоје под управом државних добара, више			2.500	—
		За пренос . . .			47.500	—

ЗБИР ПЛАТА И ТРОШКОВА		ПРИМЕДБА
ДИНАРА	ПАРА	
		Унапређен у току 1892 године.
		Унапређен у току 1892 године.
		» » » » »
111.515	60	
6.070	—	
73.099	—	
90.684	60	

Ред. број	Ред. број буџета од 1892 г.	НАДЛЕШТВА И ЗВАЊА	ПЛАТЕ		ТРОШКОВИ	
			ДИНАРА	ПАРА	ДИНАРА	ПАРА
		Пренос . . .			47.500	—
20	ново	На подизање 20 стражара од М. Зворника до ушћа Тимока по 3 000			60.000	—
21	105	На куповину мушема, колица, кантара, клупа, чекрка, тезги, теразија и осталог прибора због новог система цариньења више . . .			16.000	—
22	ново	На штампање царинске статистике и образаца за њу			2.500	—
23	ново	На трошкове за редовни и ванредни курс царинских посленика у државној трговачкој школи			2.500	—
24	ново	На изналажење лажних рачуна о вредности робе; за потказаче царинских преступника и др.			10.000	—
		Свега . . .				

КБр. 10.824
4. јула 1893 год.
Београд

ЗБИР ПЛАТА И ТРОШКОВА		ПРИМЕДБА
ДИНАРА	ПАРА	
190.684	60	
137.500	—	
328.184	60	

Министар финансија,

Др. Мих. В. Вујић.

XI.

ДОПУНА

БУЏЕТА МИНИСТАРСТВА ВОЈНОГ

ЗА 1893 ГОД.

РЕДНИ БРОЈ	БРОЈНО СТАЊЕ ПО БУЏЕТУ 1892	БРОЈНО СТАЊЕ НА ЛИЦУ 1893	НА ИМЕ ЧЕГА?	ВИШЕ	ГОДИШЊЕ У ДИНАРИМА
			I. Партија плате		
1	1	2	Ђенерала	1	10.347
2	26	31	Пуковника	5	7.316
3	38	58	Потпуковника	20	5.296
4	308	367	Потпоручика	59	1.75
5	2	3	Виша интенданта и благајн. III. кл.	1	5.052
6	3	5	„ „ „ IV. „	2	4.042
7	6	8	Нижих чиновника I. кл.	2	3.537
8	20	22	„ „ III. кл.	2	2.526
9	27	33	„ „ IV. „	6	1.263
10	7	8	Марв. лекар. помоћник II. кл.	1	1.010
11		14	Хонорар. предавача вишег и нижег официр. курса	14	600
12	7	10	Апотекар. помоћника II. кл.	3	1.516
13	60	100	Питомаца пешадијске подофицирске школе I. год.	40	81
14	51	59	„ војне академије III. год. наредника	8	456
15	51	58	„ „ „ II. „ поднаредника	7	182
16	58	60	„ „ „ I. „ каплара	2	81
17	11	29	Штабс. значара I. кл.	18	456
18	1	7	Значара I. кл.	6	81
19	10.457	12.824	Редова на пуном року	2.397	24
20		58	„ једногодаца	58	24
21	6.426	7.594	„ петомесечара	1.168	12
22	1.765	2.037	„ једномесечара	272	12
23			На пандуре барутане „Обилић“		
24			„ браваре		
25		1	„ помоћ. благајн. при управи вој. техн. завода	1	1.516
26			Додатак подофиц. на рокове службе		
			II. Разни трошкови		
27			Претплата на „Српске Новине“		по 1.000
28			На 5 претплата „Кола јахача“		
29			„ потпомагање стрељач. и гимн. дружина		
30			„ прање војничког рубља		
31			„ вежбање народње војске		
32			„ ремонтовање		
33			„ набаву материјала за одело		
			Свега		

Бр. 7007.
1. Јула 1893 год.
Београд.

НА ВИШАК ПРИПАДА						ПРИМЕДБА
НА БРОЈ	ЗА МЕСЕЦИ	ПОСЕБИЦЕ ДИНАРА	П.	С К У П А ДИНАРА	П.	
1	7	6.035	75			
5	5	15.241	65			
13	8	45.898	63			
7	5	15.458	31			
59	12	103.781	—	186.415	34	Оних 59 потпоручика, то су питомци III. год. воj. академије, који имају аванзовати.
1	12	5.052	—			
2	12	8.084	—			
2	12	7.074	—			
2	12	5.052	—			
6	12	7.578	—	32.840	—	
1	12	1.010	—			Према уредби о официр. курсу, од 23 окт. 1892.
14	8½	5.950	—			
1	11	1.389	66			
1	9	1.137	—			
1	7	884	32			Према акту од 7. Јуна о. г. ФБ№ 3319.
40	3	510	—			
8	4½	1.368	—			
7	4½	478	—			
2	4½	60	75			
18	12	8.208	—			
6	12	486	—			
2.397	12	56.808	—			
58	12	1.392	—			
1.168	5	5.840	—			
272	1	272	—			
		1.260	—			
		2.160	—			
1	12	1.516	—			Ово је на основу чл. 45 закона о устр. војске.
		120.000	—	210.729	73	
		3.000	—			
		5.000	—			
		2.000	—			
		90.000	—			
		200.000	—			Треба 720 коња, по 600 = 432.000 д. Вапред. кредит одобрен — ако га буде — 250.000, недостаје 182.000 дин.
		50.000	—			
		400.014	93	770.014	93	
				1,200.000	—	

Министар војни,
Ђенерал,

С. Грујић.

XII.

ИЗМЕНЕ

У БУЦЕТУ МИНИСТАРСТВА НАРОДНЕ ПРИВРЕДЕ

ЗА

1893 ГОДИНУ.

ТЕК. БРОЈ	НАДЛЕШТВА И ЗВАЊА	СИСТЕМАТИЧНА ПЛАТА		ДОДАТАК ПЛАТИ		СВЕГА	
		ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
	А. Повећавају се кредити.						
	I На плате чиновника министарства						
1	На плату једног секретара који је у течају године аванзовао	252	60			252	60
2	На плату једног механичара који је у течају године аванзовао	505	20			505	20
3	На плату једног руковаоца поштанских марака и унутничког депоа који је у течају године аванзовао	505	20			505	20
4	На плату једног рачуноиспитача који је у течају године аванзовао	1.010	40			1.010	40
	а, Општи издатци						
5	За исплату заосталих неисплаћених рачуна од 1891 год. по разним буџетским одобреним кредитима што главна држав. благајна није била у могућности новац да изда, до рока за склоп рачуна за главну Контролу						
	б, Стручни издатци одељења за трговину, радиност и саобраћај						
6	На трговачку школу						
7	На издржавање међународног бироа за заштиту индустријске својине						
	в, Надлештва						
	I Управа фондова						
8	На плату једног благајника који је у течају године аванзовао	252	60				
9	На плату једног благајника који је у течају године аванзовао	1.515	60				
10	На плату једнога контролора који је у течају године аванзовао	757	80				
11	На плату једног књиговође који је у течају године аванзовао	252	60				
12	На плату једног писара који је у течају године аванзовао	505	20				
13	На плату практиканата	1.018	42				
14	На плату служитеља	728	20			5.030	42
15	На огрев, осветлење канцеларијске потребе овогодишње и на неисплаћене рачуне за ове потребе из прошле године						
	За пренос . .					5030	42

ТРОШКОВИ И ДРУГЕ ПОТРЕБЕ		СУМА ТРОШКОВА		СУМА ПОЈЕДИНИХ НАДЛЕШТАВА		С В Е Г А		П Р И М Е Д Б А
ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	
				2.273	40			
56.742	97	56.742	97	56.742	97			
22.500	—							
1.000	—	23.500	—	23.500	—			
6.000	—							
6.000				82.516	37			

ТЕК. БРОЈ	НАДЛЕШТВА И ЗВАЊА	ИТЕМАТИЧНА ПЛАТА		ДОДАТАК ПЛАТИ		СВЕГА	
		ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
	Пренето . . .					5.030	42
16	За вођење парнице, исплату дијурне вештацима по наредби суда и чиновницима Управе кад путују ради парнице или јавних продаја и за контролни одбор рачунајући по 10 динара члану од седнице						
	II Штедионица топличка						
17	На плату једног практиканта који је у течају године унапређен	40	—			40	—
	III Управа државне ергеле						
18	На плату шталмајстора, дресера, машиниста, ковача и т. д.						
	IV Управа ратарске школе						
19	На набавку алата, обрађивање поља и на набавку и издржавање стоке						
20	На кирију за школску зграду и станове оних наставника који не могу становати у њој						
	V Управа топчидерске економије						
21	На плату воћара, баштована, мајстора, чувара осуђеника и осталих служитеља и т. д. . .	15.000	—			15.000	—
22	На издржавање заводске стоке на уређење заводских добара и т. д.						
	VI Управа винод. воћар. школе						
23	На плату једног наставника	1.000	—			1.000	—
24	На издржање и проширење расадника америчке лозе и т. д.						
	г, Стручни издатци одељења шумарског						
25	На плату окружних шумара подшумара и шумских чувара	10.000	—			10.000	—
26	На ограничавање, премеравање и поделу државних шума						
27	На исплату заоставших неисплаћених рачуна у 1890 и 1891 год. за насељавање и издржавање Црногорских породица у окрузима Топличком и Врањском						
	д, Стручни издаци одељења статистичког						
28	На сређивање и штампање статистичких података, који су добивени пописом становника и домаће стоке и т д.						
	За пренос . .						

ТРОШКОВИ И ДРУГЕ ПОТРЕБЕ		СУМА ТРОШКОВА		СУМА ПОЈЕДИНИХ НАДЛЕШТАВА		С В Е Г А		П Р И М Е Д Б А
ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	
6.000				82.516	37			
5.000	—	11.000	—	16.030	42			
		40	—	40	—			
20.000	—	20.000	—	20.000	—			
5.000	—							
1.600	—	6.600	—	6.600	—			
10.000	—	10.000	—	25.000	—			
10.000	—	10.000	—	11.000	—			
11·746	85							
30.000	—	41.746	85	51.746	85			
10.000	—	10.000	—	10.000	—			
				222.933	64			

ТЕК. БРОЈ	НАДЛЕШТВА И ЗВАЊА	СИСТЕМАТИЧНА ПЛАТА		ДОДАТАК ПЛАТИ		СВЕГА	
		ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
	Пренето . .						
	ђ, Надлештва						
	I Управа сењског рудника						
29	На експлоатацију угља						
	е, Стручни издатци одељења поштанско телеграфског						
30	На огрев, осветлење и канцеларијске трошкове свих садашњих станица поштанско телеграфских и т. д.						
31	На исплату закупа преноса поштанских пошиљања сувим и т. д.						
32	На набавку печатаних образаца за поштанско телеграфску потребу и т. д.						
33	На набавку хартије за поштанске марке, клишеа и т. д.						
34	На дијурне чиновника, званичника и служитеља који пошту спроводе и т. д.						
	ж, Надлештва						
	I Поштанска станица на железници у Београду						
35	На плату једног контролора који је у течају године аванзовао						
	II Поште и телеграфи						
36	На плате и додатке, руковођа, на плате указних и неуказних телеграфиста, поштара, кондуктера, и свију поштанско-телеграфских служитеља; на плате коњичких и пешачких чувара линија, писмоноша, поштоноша, разносача аманета и надзорника телеграфских линија, на додатак за стан и огрев поштара, управнике београдске поштанско и телегрефске станице као и поштара и телеграфиста, који су старешине поштанске а немају стан и огрев у патури .	505	20			505	20
		35.220	—			35.220	—
	Свега . .						

ТРОШКОВИ И ДРУГЕ ПОТРЕБЕ		СУМА ТРОШКОВА		СУМА ПОЈЕДИНИХ НАДЛЕШТАВА		СВЕГА		ПРИМЕДБА
ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	
				222.933	64			
40.000	—	40.000	—	40.000	—			
8.000	—							
54.000	—							
5.000	—							
2.000	—							
5.800	—	74.800	—	74.800	—			
				505	20			
				35.220	—			
				373.158	84			

ТЕК. БРОЈ	НАДЛЕШТВА И ЗВАЊА	СИСТЕМАТИЧАА ПЛАТА		ДОДАТАК ПЛАТИ		СВЕГА	
		ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
	Б. Умањују се кредити						
	I Код одељења за земљорадњу и сточарство						
1	На плату три стручна економа за виноделье и воћарство, пчеларство и свиларство	1.600	—			1.600	—
	II Код одељења рударског						
2	На плату начелника III класе . . .	5.052	—				
3	На плату два инжињера рударска I класе по 4041·60 дин.	8.083	20			13.135	20
	а, Стручни издатци код одељења за трговину, радиност и саобраћај						
4	На потпомагање индустрије, заната и домаће (кућевне) радиности, на потпомагање трговине, одржавање садање и отварање нових трговачких агенција и т. д.						
	б, Надлештва						
	I Привредни савет						
5	На дијурне чланова из унутрашњости, на огрев, осветљење и канцеларијске потребе на штампање извештаја и т. д.						
	II Управа фондова						
6	На плату управника III класе . . .	1.010	40			1.010	40
	в, Стручни издатци код одељења за земљорадњу и сточарство						
7	На потпомагање земљорадње и сточарства и на организацију сточарских завода . .						
8	На издржавање расадника за америчку лозу, набавку лозе, ширење поуке о неговању и калемљењу америчке лозе и т. д.						
9	На издржање питомаца на страни . . .						
	г, Надлештва						
	III Код управе ратарске школе						
10	На кирију за школску зграду и станове оних наставника који не могу становати у њој						
	д, Стручни издатци код одељења шумарског						
11	На издржавање питомаца на страни на њихове путне трошкове и т. д.						
	За пренос .						

ТРОШКОВИ И ДРУГЕ ПОТРЕБЕ		СУМА ТРОШКОВА		СУМА ПОЈЕДИНИХ НАДЛЕШТАВА		СВЕГА		ПРИМЕДБА
ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	
				1.600	—			
				13.135	20			
30.000	—	30.000	—	30.000	—			
4.000	—	4.000	—	4.000	—			
				1.010	40			
40.000	—							
20.000	—							
4.000	—	64.000	—	64.000	—			
800	—	800	—	800	—			
1.500	—	1.500	—	1.500	—			
				116.045	60			

ТЕК. БРОЈ	НАДЛЕШТВА И ЗВАЊА	СИСТЕМАТИЧНА ПЛАТА		ДОДАТАК ПЛАТИ		СВЕГА	
		ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
	Пренето . .						
	ђ, Стручни издатци код одељења рударског						
12	На монтирање рударске лабораторије и т. д.						
13	На набавку рударских инструмената и т. д.						
14	На набавку цртаћих материјала књига и монтанистичких мапа						
15	На канцеларијске трошкове на штампање формулара за рударске књиге и т. д.						
16	На интерес и отплату на нов зајам за државне руднике у Сењу, Подрињу и Космају од 1,000.000 динара						
	е, Стручни издаци пошт.-телеграфског одељења						
17	На подизање нових телеграфских линија од Београда преко Ниша за Пирот и Врању за међународну радњу и на све трошкове који се око овога рада учине						
	Свега . . .						

Према овоме повећавају се кредити са . . . . . .

ОПШТЕ

Звања чиновника струке Министарства Народне Привреде деле се по класама као и варош Београд што се деле у три класе: прва 2526 дин. друга 2020·80 трећа 1515·60 дин постављења.

№ 1556
22. Јуна 1893 године
Београд.

ТРОШКОВИ И ДРУГЕ ПОТРЕБЕ		СУМА ТРОШКОВА		СУМА ПОЈЕДИНИХ НАДЛЕШТАВА		С В Е Г А		П Р И М Е Д Б А
ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	
				116.045	60			
2.000	—							
1.500	—							
2.000	—							
2.000	—							
50.000	—	57.500	—	57.500	—			
60.000	—	60.000	—	60.000	—			
				233.545	60	233.545	60	

. . . . . 139.913·24

НАРЕЂЕЊЕ

прошле године са исправком, звања рачуновође управе државне ергеле и контролора мера за и службеници Министарства Народне Привреде којима се плата одређује приликом њиховог

Министар
Народне Привреде
Раша Милошевић.

НАРОДНОЈ СКУПШТИНИ

Истражни одбор, изабран од Народне Скупштине да изврши извиђај по делу оптужбе кабинета г. Јована Авакумовића, извршио је поверени му посао према чл. 17 и 18 закона о министарској одговорности, и част му је поднети извештај.

Одбор је проучио најбрижљивије оптужбу, поднесену од 26 народних посланика, која је правилно схватила све уставне и законске одредбе и која је потекла из неодољиве потребе и жеље, да се у будуће рад оних људи, којима се поверава управа земљом, сведе у границе строге уставности и закона, јер и по нахођењу Народнога Преставништва, изјављеног приликом усвајања предлога о оптужби, ово је заиста једини пут да у земљи престану политичке трзавице као штетне по развитак и напредак наше отаџбине. Ма да је нови Устав, који је добијен скупим жртвама српскога народа, утврдио права и дужности с једне стране Круне, с друге Народнога Представништва, и огарантовао политичка права и слободе како појединих држављана тако и аутономних установа, и специјалним законима одредио круг и границе сваком државном и аутономном телу, ипак је кабинет г. Јована Авакумовића, у циљи свог самоодржања на управи земаљској, погазио многе уставне и законске одредбе. Упуштајући се у извиђање ове оптужбе а из прибављених података, који се односе на радњу државних органа, нарочито полицијских власти, и за коју радњу највише пада одговорност на ондашњег министра унутрашњих дела, види се, да се тако далеко ишло да се није штедело оно, што је најсветије сваком Србину, а то је његова лична сигурност и домаћа безбедност. Каква је лична безбедност кад један представник власти, окружни начелник, извештава министра унутрашњих дела: *спремам пораз општини горњо-милановачкој, похапсићу све одборнике, мора се газити, или или*; или кад други представник власти, опет окружни начелник, у свом извештају министру унутрашњих дела, вели: *кад се наставници преместе, онда ћу ударити на општину зајечарску*; или кад један комесар ове исте владе, у свом извештају министру унутрашњих дела, тврди да је један крај антидинастичан и ликује што су ненаоружани грађани у Горачићу побијени од стајаће војске, наводећи: *«нашли су другу Краљевицу“*; или кад исти комесар јавља да је наредио изузеће једног судије првостепеног суда, по делу, где су окривљени извесни опозиционари; или кад окружни начелник тражи де се један судија првостепеног суда избере у већи суд, јер је опасан опозиционар, што се све види из под .| пет прилога, чију садржину потписани представници власти, на својим испитима код овог одбора признају за истиниту. Полицијски органи нису могли овако радити неуставно и незаконо, а да за ту радњу нису имали ослонца у самом систему владавине кабинета г. Авакумовића, јер за овакву незакониту радњу нису кажњавани сходно постојећим законима, него су на против унапређивани

Упуштајући се у оцену дела, наведених у оптужби, одбор налази.

I.

Повреда чл. 71 Устава.

Генерал Коста Протић, трећи намесник Краљевски, умро је 4 Јула 1892 године. По чл. 71 Устава његово место имало се попунити на првом састанку Народне Скупштине. Овај састанак Народне Скупштине имао је бити ванредан

према чл. 54 Устава или редован према чл. 102. Устава. Но кабинет г. Јована Авакумовића, који је према чл. 71. Устава, требао да сазове Скупштину и на њој изврши избор трећег намесника, није ово учинио, већ је Скупштину, коју је сазвао указом од 1 Октомбра 1892 год. за 1 Новембар исте год., одложио указом од 25. Октобра за 28 Декембар, а за тим је указом од 25 Декембра и распустио, што се тврди овим под ·|₂ приложеним бројевима „Срп. Новина"; а тиме онемогућио извршење уставне одредбе чл. 71 Устава, јер није било Скупштине која би на место умрлог намесника изабрала другог, у року који је одређен Уставом. Оваквом својом радњом кабинет г. Јована Авакумовића погазио је чл. 71. Устава.

Оптужени г. Јован Авакумовић и другови како у одбрани пред Народном Скупштином тако и на саслушању код истражног одбора, признају да су Скупштину одложили, а за тим распустили, но се бране тиме, да су на ово према чл. 54 Устава имали право, наводећи као разлог за одлагање и распуштање, што им је требало доста времена да проуче потребе земље и спреме законске предлоге, сообразно свом политичком програму. Но оваква њина одбрана не може им користити, прво зато, што је тешко веровати, да једна влада примајући управу земље није начисто са потребама и задацима земље, а друго за то, што је самим сазивом скупштине за 1 Новембар дато баш тој Скупштини право, према значењу чл. 71. Устава у вези са чл. 102 Устава, да избере трећега Намесника. Ову Скупштину према наведеној уставној одредби није смела оптужена влада распустити. Примени чл. 54 Устава, на који се оптужени, позивају није било места овде, јер је употреба те уставне одредбе у овом специјалном случају, искључена наведеним уставним задатком. Оптужена влада противно наређењу, да се у уставном року изабере трећи намесник, оставила је и даље вршење Краљевске власти у рукама два намесника, којима Устав пориче право да могу пуноважно вршити ту власт после Уставом одређеног рока.

Из овог излази да дело повреде чл. 71. Устава постоји, а доказује се њиним признањем на протоколима код истражног одбора изјављеним, под Бр. 179., 182., 189., 209., 216., 217. и 239. Дело је предвиђено чл. 2 тач. 2, а казни се по чл. 8 закона о министарској одговорности.

II ДЕЛО.

Повреда чл. 101 Устава

По последњем ставу чл. 101 Устава, који гласи: „накнадни се избори морају извршити најдаље за месец дана од како је дотично посланичко место упражњено", имао се наредити накнадни избор у округу моравском на место умрлог квалификованог посланика Атанасија Вучковића бив. професора, најдаље до 29 Септембра 1892 године, пошто је по извешћу министарства просвете штампано у «Срп. Новинама» Бр. 193, од 3 Септембра 1892 умро 28 Августа исте године, што је све и чл. 93 изборног закона предвиђено. Но ово није учињено ни до 1 Новембра прошле године, ма да је указом од 1 Октомбра пр. године Скупштина била сазвана у редован сазив на дан 1 Новембра а распуштена тек 25 Децембра пр. године, што се све види из под ·|₃ приложених 2 броја „Срп. Новина".

Овај накнадни избор имао се извршити за то, што је квалификовани посланик Вучковић био изабран из кандидатске листе за изборни округ моравски. Димитрија Катића и Ђоке Анђелковића као други квалификовани кандидат. И смрћу његовом, која искључује свако суделовање и решавање Народног Представништва, морао се према чл. 101 Устава наредити накнадни избор. По чл. 2 изборног закона избори народних посланика наређују се указом на предлог министра унутрашњих дела а по саслушању министарског Савета. Како је бив. министар унутрашњих лела г. Рибарац у одговору свом код истражног одбора навео, да декрет за накнадни избор није смео предлагати, пошто је то по његовом уверењу Скупштинско право, дакле, да у смислу чл. 2 изборног закона пред-

лог о овом није ни подносио на решавање министарској седници, а то су и остали оптужени министри у одговору свом навели, има се сматрати да је ову повреду Устава према чл. 2 изборног закона, и чл. 3 закона о министарској одговорности учинио сам г. Рибарац као бив. Министар унутрашњих дела; а остали да за ово не могу бити одговорни, кад према признању г. Рибарца ово није ни изношено — на решавање у министарску седницу. Оптужени г. Рибарац признаје да декрет за накнадни избор није предлагао, али се брани тиме што држи да је то Скупштинско право, позивајући се на одредбу чл. 93 изборног закона и чланова 6, 7, 9 и 10 пословника Скупштинског, што у ствари не стоји. Прва тач. првог става чл. 93 изборног закона односи се на попуњавање упражњеног посланичког места лицем, које је на реду у оној кандидатској листи, из које је посланик, чије место има да се попуни, а то је посао Народне Скупштине. А 3. тач. првог става односи се на случај, кад је листа исцрпљена, из које је посланичко место упражњено и онда се има попунити накнадним избором најдаље у року од месец дана. Овим прописом закона није казано да се овај рок има рачунати од дана, кад је Скупштина место умрлог посланика огласила за упражњено, нити би овакој одредби имало смисла.

Исто тако неосновано је позивање и на чл. 6, 7, 9 и 10 скупштинског пословника, који се односе на рад верификацијоног одбора о прегледу пуномоћија и свршених избора, што се све огледа јасно из одредбе чл. 10. пословника, који се односи на избор, који је поништен од верификационог одбора и Скупштине, само су у овом случају, кад Скупштина решава о уништењу избора, одлучује: или да се из дотичне листе другим попуни, или ако је исцрпљена, да се преко министра нареди нов избор, према чл. 101 Устава. У овом случају, за који се министар оптужује нити је одбор нити Скупштина решавала о ништењу избора, нити је могла ни смела решавати, кад је самом смрћу Вучковића престао посланички мандат и његово посланичко место упражњено. Оптужени г. Рибарац у потврду свог мишљења навео је још и то: како он као Министар није могао знати је ли исцрпљена листа, на којој је као кандидат био пок. Вучковић, пошто се изборна акта находе у Скупштинској архиви. Но ова његова одбрана без икаква је стварна основа, кад је познато да се све кандидатске листе пред изборе штампају у «Срп. Новинама», а тако исто и резултат избора са назначењем, који је и из које листе изабран за посланика, што је све г. Министар могао сазнати, само да је водио рачуна о Уставу. Одбраном својом оптужени г. Рибарац ни у колико није могао доказати ни према одредби изборног закона ни према одредбама пословника Скупштинског, да је за наређивање накнадног избора у случају смрти посланика, кад је листа, на којој је био кандидат исцрпљена, потребно било скупштинско решење. На против према чл. 101 Устава и чл. 2. изборног закона била је његова дужност, као Министра унутрашњих дела, да учини предлог, а кад ово није учинио, он је повредио чл. 101 Устава, која је кривица из чл. 2 тач. 2. закона о минстарској одговорности, а казни се по чл. 8 истога закона. — Остали оптужени Министри за ово дело не могу и не треба да буду одговорни према чл. 3 закона о министарској одговорности.

III ДЕЛО

Повреда чл. 52. Устава.

По 2 ставу чл. 52. Устава трговински уговори *вредиће тек онда, пошто их одобри Народна Скупштина.* Г. Авакумовић и остали оптужени бив. министри за повреду овога чл. Устава, признали су пред истражним одбором да су у министарској седници одлучили да се трговински уговор закључен између Србије и Аустро-угарске продужи од 1 Јануара 1893 до 18 Јуна исте године, и на ту цељ овластили г. Авакумовића, као председника министарства и министра иностраних дела, да може у име целокупне владе то извршити. Поред његовога признања, то се тврди и писмом председника министарског Савета од 12 Децембра

1892 год. којим је јављено министру финансија, да је продужен трговински Уговор на основу декларације закључене између српске и Аустро-угарске владе од $^{17}|_{29}$ Децембра 1892 год. № 169 до $^{18}|_{30}$ Јуна 1893 год, које је продужење објављено у «Срп. Новинама« од 24 Децембра 1892 год. Бр. 184 след. П№ 6245. што се види из акта од ПБр. 97 и под $\cdot|_{4}$ приложених пет прилога.

Одбрана оптужених: да продужење уговора не значи закључивање новога уговора и да је уговорно стање боље од неуговорног по интересе земље, неоснована је, и не искључује њихову кривицу.

Како приватно правни, тако исто и међународни, па и трговински уговори вреде за обе уговорне стране *до рока*. Према томе, као год што се за важност новог уговора тражи пристанак свију оних чињеница, које предвиђа закон или Устав, тако се исто и за продужење важности старог уговора после истеклог рока тражи то исто.

Јер продужење уговора после рока не значи ништа друго, до склапање новог уговора под старим погодбама. Међу тим оптужена је влада покрај продужења старог уговора унела и нову тачку, по којој се одрекла извршења закона о осигуравајућим друштвима за време, докле је уговор продужен, дакле продужила уговор са новим погодбама, онда тим пре нема места онакој њезиној одбрани.

Напослетку, значење је другог става чл. 52 Устава јасно и одређено, да се у земљи не може увести никакав трговински однос са страном државом без одобрења Народне Скупштине. А кад је оптуженима, по њиховом признању, позната и законодавна одлука у томе погледу, од 31 Марта 1892 год, онда им ова одбрана тим више не заслужује никакве пажње.

Истина је, да је уговорно стање у погледу трговинских односа боље по интересе земље од неуговорнога. Али том истином оптужени се не могу бранити. Кабинет г. Авакумовићев примио је владу 9 Августа 1892 год. Он је могао, дакле, од тога времена па до 1 Јануара 1893 год., кад је рок староме уговору истицао, да закључи и нови уговор, а још лакше да продужењу уговара да санкцију Народне Скупштине. Оптужени нису били у уставној немогућности да то изврше, а што су они сами намерно створили немогућност сазивањем, одлагањем и распуштањем Скупштине, са којом нису ни мислили радити, то не само да их не оправдава, него их терети, јер сва та њихова раније противуставна радња показује да су они намерно повредили наведену уставну одредбу.

Како је новим трговинским уговором закљученим између Србије и Аустро-угарске у Јуну месецу ове године, а који је био готов до 9 Августа и чекао санкцију Народне Скупштине, дата много повољнија тарифа, од које ће се повећати државни приходи, то је очевидна ствар, да је продужењем старога трговинскога уговора оштећена држава. За ту штету одговорни су оптужени бив. министри. Ако Народна Скупштина донесе одлуку да се оптужени кабинет за ово дело преда суду, онда ће се код суда тражити и накнада штете од оптужених по прибављеним доказима.

Према томе, истражни одбор налази да постоји повреда чл. 52 Устава, и да су за ту повреду одговорни оптужени.

Кривица је ова предвиђена тач. 2. чл. 2 закона о министарској одговорности, а казни се по чл. 8 истог закона.

IV Дело

Повреда чл. 145. тач. 4 Устава.

Оптужени г. Стојан Рибарац, бив. министар унутрашњих дела, актом својим од 11 Децембра прошле год. Бр. 19.594, који је штампан у 273 броју „Срп. Новина,“ на саопштење управе вароши Београда, да је Државни Савет својим решењем од 30 Новембра исте год. Бр. 3913, поништио радњу збора поштине београдске, који је 21 Новембра изјавио неповерење општинској управи,

јавио је, да је горње решење Држав. Савета незаконито, и да је услед тога наредио Управи вароши Београда, да исто не извршује. По чл. 34 закона о општинама за решење овог питања надлежан је Држав. Савет, и његова решења одмах су извршна. као што то прописује чл. 145 тач 4 Устава. Овим чл. Устава гарантована је самосталност самоуправним телима, тим што је једном самосталном и независном телу, а то је Државном Савету дато једино и искључиво право да решава питања овога рода. Никојим Законом није позван био г. Министар унутрашњих дела, да таква решења расматра, а још мање да их задржава од извршења, јер, по тој логици, могао би једног дана министар задржати од извршења и пресуде судске, које изричу самостални и независни судови. Оваком својом неуставном и незаконитом радњом, оптужени г. Рибарац повредио је чл.145 тач. 4 Устава.

Одбрана његова, да је по чл. 12 закона о општинама имао права прописивати начин избора у вароши Београду, и да Државни Савет нема право ништити правила, која он о томе прописује, неумесна је по томе, што Државни Савет доноси своја решења на основу онаких истих разлога, на основу каквих доносе и судови своје пресуде, а то према своме разумевању закона, и зато решења Државног Савета не подлеже ничијем расматрању, пошто је то једно независно и самостално тело, чија су решења по делима овог рода извршна.

Па не само код општине београдске, но и код општине рибарске, учинио је исту таку повреду Устава оптужени г. Рибарац, јер је на поверљиво питање начелника округа Моравског, од 11 Октобра 1892 год. својом руком написао одговор истоме начелнику, да учини примедбе Државном Савету на његово решење од 9 октобра 1892 г. № 3267, којим примедбама не може бити места, пошто је исто решење извршно, по горњем члану Устава.

Оваквом својом неуставном радњом оптужени г. Рибарац, који је био дужан да чува Устав и законе од свачије повреде, дао је повода потчињеним полицијским властима те решења Државног Савета, донесена по делима овог рода, нигде готово нису извршавана у Србији, а тиме је поништен углед самоуправних власти и створено широко земљиште безвлашћу и самовољи полицијских органа. Ово тврде, акта која су на брзу руку дошла овом одбору под № 41, 66, 69, 117, 44, 189, 76, 77, 84, 4.208, 92, 1.111, 656, 1.686, 5.859, 64, 6.002, 1.325, 36, 468, 166, 9.620, 636, 1.401, 270, 581, 4.110 1.114, 100, 795, 89, и телеграфски извештај стал. окруж. одбора под № 102 и 29, што је све у списку под ·|. изложено, а из којих се види, да многих акта и нема, као и да су махом пропала код полицијских органа. Оваква радња оптуженог г. Рибарца, нагнала је Државни Савет, да уложи протест против његовог неуставног рада, што се види из акта од 29 Децембра 1892 год № 4277. А главна циљ целој овој неуставној радњи оптуженог била је, да неизвршивањем одлука Држ. Савета, олакша полицијским властима незаконо смењивање општинских часника, и постављање полицијских регената као потребну спрему за доцније радове око фалзификовања избора за народне посланике. У истој цељи нису извршиване извршне одлуке сталних окружних одбора као самоуправних органа, што се такође види из горњих акта.

Све ово види се из под ·|. приложена 2 броја „Срп. Новина" и још 4 прилога.

Из овога излази да овде постоји повреда чл. 145 тач. 4 Устава, према признању оптуженог г. Рибарца, изјављеном на протоколу саслушања под № 220. Ово дело предвиђено је чл. 2. тач. 2, а казни се по чл. 8 закона о министарској одговорности.

V ДЕЛО

Повреда изборног закона члана 36, 106, 35, 58 и 59.

По члану 33 закона о изборима народних посланика: „сваки који хоће да употреби своје бирачко право мора претходно имати бирачку карту, а по чл. 36 истог закона: „бирачке карте штампају се у државној Штампарији за целу земљу а разашаљу се општинама по наредби министра унутрашњих дела најдаље до 10 Јула:» Но у случају, кад се избори наређују на основу чл. 54 Устава, онда се бирачке карте издају до 43-ћег дана закључно, т. ј. до у очи дана избора. Пошто се по чл. 35 изборног закона бирачке карте издају на основу азбучних спискова, а ови се имају од општинских судова спремити и код суда потврдити најдаље у року од 7 дана, од дана указа за изборе, као што то наређује чл. 101 у вези са чл. 23 изборног закона, онда је јасно да су бирачке карте општинама требале да се разашљу најдаље до 5 Јануара ове год; тада су по поменутој одредби и азбучни спискови, на основу којих се издају бирачке карте, морали бити спремљени, и према истима морало се отпочети издавање карата.

Но оптужени г. Рибарац не само што према овим законским одредбама није наредио пошиљање бирачких карата до 5 Јануара ове године, него је тек под 3 Јануаром расписом својим (види Срп. Новине од 9 Јануара Број 6.) јавио полицијским властима, да ће им се доцније послати бирачке карте. Ово је заиста учињено, јер су бирачке карте, као што тврди званично извешће државне Штампарије под № 13 из ове експедиране, и то за неке округе 8. а за неке тек 11 Јануара ове године. Ове карте послате су преко начелства окружних, која су их опет слала среским, а ови општинама, тако да их општине пре 16 Јануара тек. год. нису могле примити.

Дакле, само и једино оваквим незаконим радом г. министра унутрашњих дела, што бирачке карте према чл. 36 у вези са чл. 106 изборног закона нису послате општинама до 5 Јануара тек. године, немогућно је било општинским судовима да издају бирачке карте за 11 дана, од дана, кад је сваки бирач по закону имао права тражити и добити их А ово неиздавање карата после законом одређеног рока, било је повод многим жалбама и министру и Краљевским Намесницима.

Оптужени г. Рибарац признаје да је расписом својим јавио полицијским властима да ће се доцније послати бирачке карте, али се брани тиме, да овде нема повреде законске, што му законом није одређен рок до ког мора наредити пошиљање бирачких карата, а и кад би се узело да постоји тај рок, ипак вели, да је са[illegible]мо задоцнио са 2 дана.

Овом одбраном својом оптужени г. Рибарац ни у колико није оправдао своју незако[illegible]ону радњу, јер не стоји да законом није предвиђен рок до ког се морају разас[illegible]слати бирачке карте општинама; ово је предвиђено чл. 36. у вези са чл. 106 и [illegible]101. изборног закона. Кад ово стоји, онда се у томе и састоји повреда законска[illegible], што су општине добиле бирачке карте тек 16 Јануара, а требале су их добити [illegible]о 5 истог месеца. Према томе не стоји задоцњење за 2 него за 11 дана. Када је [illegible]овим поступком бив. министар г. Рибарац учинио то, да су општине тек 16 [illegible]Јануара могле имати бирачке карте, и када су требали, да их отпочну издавати [illegible]бирачима, он је накнадним једним расписом од 16 Јануара ове год. ПБр. 509, [illegible]опет онемогућио издавање бирачких карата. Овим расписом, а без икаквог закон[illegible]ског ослонца, прописује се начин и неки нов поступак при издавању бирачких [illegible]карата.

Кад се проч[illegible]ита овај распис, видеће се како министар, противно чл. 35 изборног закона, издаван[illegible]е бирачких карата од општинских власги пренаша на среске власти, ма да и чл. 36 [illegible]г. изборног закона изрично вели, да се бирачке карте разашиљу општинама. — Д[illegible]мбље овим расписом наређује се општинским властима, да из пореског дневника сас[illegible]састављају спискове, које са пореским дневником да донесу среским канцеларијама, [illegible]где су се спискови са дневником порезе имали сравнити од писара или порезника, па [illegible]ксек, кад се нађу за истините приступљено је издавању карата

Но при том терало се тако далеко да су председници општина у среској канцеларији морали и бирачке карте попуњавати и на њих печат општински ударати. Ова радња трајала је по неколико дана, и зато време општина је била без председника, нити је ко могао примати и наплаћивати порез без пореског дневника. И само овакав незакони распис оптуженог г. Рибарца, онемогућио је издавање бирачких карата и после 16 Јануара, скоро за 20 дана, што тврди и једна депеша начелника среза Бољевачког од 9 фебруара, којом извештава начелника округа црноречког, да руље радикала нападају на општине, тражећи бирачке карте. Овај срески начелник у место да овој тражњи даде законског задовољења, пита оптуженог министра да ли да тражи 1 четувојске да станује онде, док се избор сврши, јер би онда били сигурни, пошто би се апшењем, у присуству војске, изгредници преплашили. Овако дуго неиздавање карата, не само што је дало повода многим жалбама, него је доводило и до огорчења, јер се почело стварати уверење, да се ово чини намерно и једино у цељи, да се противницима политичким одузме могућност употребе свог бирачког права. На против политичким једномишљеницима давате су бирачке карте испод руке, па чак и на сам дан избора, као што тврди депеша начелника среза лесковачког, којом на дан 24 фебруара одговара да не може јавити број издатих бирачких карата, *јер ће некима из извесних обзира давати и сутра*, дакле на дан избора.

Поменутим расписом г. Рибарац је учинио и то: да је било немогуће општинским судовима, да издају бирачке карте и онима, који би платили порезу 21, 22 и 23 фебруара, пошто исте нису биле у рукама општинских већ полицијских власти, а због удаљености општина од среске канцеларије. Свега овог не би било, да су бирачке карте, као што и закон наређује, биле раздавате општинама да их оне раздају бирачима.

Све ово учинило је, те је огроман број бирача, за ово своје повређено право, оптужио председнике општинске и неке начелнике среске, што се тврди званичним извешћима првостепених судова, по којима је подигнуто 595 тужаба као што се види из извода.

Ово је у исто време и доказ, да многи бирачи нису добили бирачке карте; а тако исто поједине општине нису никако добиле не само бирачке карте, но ни изборни материјал, и услед тога нису никако ни гласале, што се види из акта стал. окружног одбора за округ подрински под № 258. Донашањем оваког расписа којим се издавање карата бирачких од општина преноси на среске власти, прописујући и поступак противан закону изборном, оптужени г. Рибарац учинио је повреду чл. 35 изборног закона, и за то је одговоран.

Оптужени г. Рибарац признаје да је поменути распис издао, али се брани, да га је издао једино у цељи да очува чл. 85 Устава и чл. 34 изборног закона, а то је да само онај добије бирачку карту, који је држави платио порезу за друго полгође, и да је онакав распис издао на основу чл. 80 закона о општинама, тврдећи да истим расписом није повредио изборни закон.

Ова одбрана оптуженог г. Рибарца нема основа ни у чл. 85 Устава ни: у чл. 34 изборног закона, а најмање у чл. 80 закона о општинама, а ево зашто

Чланом 34 закона изборног, који је и потекао из чл. 85 Устава, одређено је: да може добити бирачку карту само онај, који је платио порезу за прошло полгође. Одмах за овим и чл. 35 истог закона прописано је, да ће општински суд на основу азбучног списка издавати бирачке карте, чим који по претходном члану порезу плати. Дакле, право издавања бирачких карата, и право испитивања и уверавања, је ли бирач платио порезу или није, стављено је у дужност и надлежност само општинским судовима, а не пореским надзорницима и полицијским писарима. Доследно овоме постоји чл. 36 изборног закона, који заповедно налаже, да се бирачке карте по наредби министра унутрашњих послова разашиљу општинама до 10 јула, дакле *општинама* као по закону надлежним за издавање бирачких карата, а не среским властима.

Одбрана оптуженог г. Рибарца да је поменути распис издао на основу чл. 80 закона о општинама, такође је неоснована, што доказује сама садржина његовог расписа, којом пренаша издавање бирачких карата од општина на сре-

ске власти, а право надзора ни у ком случају не може да утиче и на саму надлежност власти и ову да мења, кад је она законом прописана.

У осталом неумесна је и по томе, што је право контролисања у издавању бирачких карата од стране општинске власти остављено изборним законом, не само чиновнику полицијском већ и сваком грађанину, и, на случај злоупотребе, одређене су и казне за оне, који то чине. Дакле и г. Рибарцу, да је у истини била намера да се само контролишу општинске власти, да ли ће бирачке карте издавати правилно и да не чине злоупотребе, могао је само то извршити, било преко грађана било преко чиновника, само и ни у ком случају није могао ни смео издавати онакав распис и ограничавати општине новим и законом непредвиђеним поступком у издавању бирачких карата. Права циљ овог расписа ова је: оптуженом г. Рибарију као министру унутрашњих дела потребно је било из партијских интереса да зна колико ће се до избора издати свега бирачких карата по партијској сразмери, — а ово не би могао знати да је према изборном закону оставио издавање бирачких карата, општинама, већ је ово горњим расписом ставио у дужност среским властима, које су га заиста на његов захтев прво 16 а за тим 24 фебруара извештавале не само о броју изданих бирачких карата, већ и о партијској сразмери, што све и сам г. Рибарац признаје. А зашто му је и ова партијска сразмера потребна била, видеће се и из података, које ћемо доцније изнети.

Ово је, дакле, била права циљ поменутог расписа, а не као што г. Рибарац наводи, да очува закон и интересе државне касе.

Према свему овом стоји то: да је г. Рибарац горњим расписом повредио чл. 35 изборног закона, за то је за ово дело и одговоран. Кад је оптужени г. Рибарац поменутим незаконим расписом ПБр. 509 створио могућност да сазна не само број издатих бирач. карата већ и њихову партијску сразмеру, он је, а у циљи даљег утицања на избор, да овај испадне у корист оптужене владе, издао нов распис од 22 фебруара ПБр. 2277. Овим расписом наредио је свима полицијским властима да изборни посао могу вршити само они од одређених председника, који су снабдевени објавама полицијских власти.

Да би се објаснило зашто је потекао овај распис, као и сва радња, која је настала од управних власти, пред и на сам дан избора, потребно је поменути и тајна поверљива упутства. Ова су упутства раније издата и свима начелницима окружним послата да их препишу они и срески начелници, па оригинали да се врате. — Овакво једно поверљиво упутство писано руком начелника округа ужичког, све поцепано, но ипак састављено, прибавио је истражни одбор, и у њему стоји ово:

1. „Само оним председницима бирачких одбора дати објаве, који по Уставу имају квалификације и који су свршили факултете. А учитељима, поповима и другима са стручних школа не давати објаве и са тиме не изигравати закон. Изузети од овога либерале и њима дати објаве, но с тим да их врате.

2. Где су општине наше, ту спремити записнике у дупликату, од којих по један да иде уз изборна акта, а други предавати држав. властима.

3. Избегавати и отклањати нереде, ако би их они хтели, нарочито ако би то било штетно по нас.

4. За чланове бирачк. одбора треба изабрати из општинских одбора најпоузданије људе, који ће ићи поступно са представницима наше листе, и старати се да састави већину у нашу корист.

5, Кад би њихов председник бирачког одбора хтео да огласи да је било нереда, а то би било штетно по нас, онда да председник општине, где је наш, узме власт председника бирач. одбора у своје руке и сврши рад са представницима листа и чланом одбора. Задобити за ово и напредњачке представнике листе, где их има.

6. Записником утврдити и огласити да је њин председник наваљивао и изазивао неред, па тај записник однети на време, и предати главном бирачком одбору.

7. У свима општинама наше људе поделити на десетине и од најпоузданијих одредити свакој десетини десетара, који ће се старати, да сви из његове десетине плате порез, узму бирачке карте и оду те гласају. А да их не би противници нападали, плашили или преварили, да иду у гомилама по 10 и више на гласање, и пошто гласају да се не разилазе, док се не закључи избор, као јемство за ред и спречавање нереда.

8. Државни чиновници, званичници, служитељи и пограничні стражари да плате порезу, узму бирачке карте и гласају, сваки у месту где су записани у бирач. спискове.

9. Приметило се да радикали спремају лажне бирачке карте и куглице гласачке, за то пазити на то добро.

10. Радикали плаше наше људе, са доласком на власт после избора. Те гласове сузбијати чиме је згодније према приликама и што ће боље дејствовати и на противнике и на наше људе. На пр., ако ће боље дејствовати да им се каже да радикали неће доћи на власт, па да добију и већину, то им и казати, а ако ће боље дејствовати да им се каже да могу доћи, ако се наши људи не заузму, и да ће после пропадати од освета и гоњења, онда им то и казивати и т. д.

11. Ако је нужно, ради плашње да направе пред и ради нашег успеха да и војска куда промарширa, или се распореди, и то јавити благовремено.

12. Употребити све да се задобију кметови, писари општински и њини представници листе.

13. Телеграм да ради и линије телеграфске да се добро чувају и дању и ноћу 24, 25 и 26 ов. месеца.

14. Извештаје о раздатим бирач. картама са тачним назначењем колико је дато којој партији, поднети прво 16 а друго 24 ов. месеца из јутра.

15. Наредити да све општине по нарочитом коњанику и најбрже јаве начелницима среским 25 у вече, чим се избори закључе, колико је која листа добила куглица, и о реду при изборима, а они да одмах телеграмом извештавају г. министра и начелника окружног. Не сме без овога извешћа ове вечери остати ни једна општина.

16. Све могуће препреке правити рђавим председницима бирачких одбора, да и не оду на избор.

17. Сву поверљиву преписку поништити на дан избора.

Ова упутства односе се на припремну радњу пред избор и на сам дан избора. — И заиста по овим упутствима среске су власти и радиле. Тако одмах после оног расписа о председницима, управник града Београда, шифрованим депешама, обраћа се појединим среским и окружним начелницима, да му јаве које су општине радикалне, према списку државног одбора, којим су преседници бирачких одбора распоређени, а све у цељи да не издаје објаву онима, који су из Београда одређени за унутрашњост.

Учитељима и поповима и другим, заиста нису ни давате објаве у смислу прве тачке упутства. О овоме су доказ изборни акти од 25 фебруара и извештаји главних бирач. одбора, из којих се види да су 274 одређених председника задржани да не врше дужност на изборима: било што им полицијска власт није давала објаве или им силом стала на пут вршењу дужности.

Друга тачка овог упутства такође је вршена. Полицијске власти заиста су правиле литографисане записнике у дупликату, и ови се и данас налазе у изборним актима. Да је и трећа тачка вршена, доказ је телеграм оптуженог г. Рибарца начелнику округа крушевачког, којим дозвољава да буде и нереда, само ако није штетно по њих. — Четврта тачка такође је вршена, као што тврде депеше начелника округа рудничког и округа подринског, у којима препоручују какве људе треба изабрати за чланове одбора из општинских одбора.

Пета тачка вршена је у много већем размеру но што је овим упутствима предвиђена. У извршењу ове тачке тако се далеко ишло, да су одузимана акта од главних бирачких одбора, и овај растеран. Доказ је за ово одузимање акта од главног бирачког одбора за округ руднички, као и покушај оптуженог г. Рибарца да поништи избор тимочког округа, и најзад поверљива преписка између

начелника округа подринског и оптуженог г. Рибарца о издавању пуномоћија посланицима из овог округа. О свему овом биће изложени докази у X делу.

Није остала ни 6 тачка, а да нема доказа да је и по њој заиста рађено само у другом облику, што се доказује прилозима, који ће се такође навести по X делу.

Тачка 7. упуства само је наређење, које се односи на чланове партије и она овде није од вредности.

Тачка 8. вршена је најбрижљивије и најенергичније. Као доказ нека послуже депеше начелника округа рудничког, који шифрованом депешом тражи од управника града Београда да узме карте за Шахина, Радисава Тодоровића и Тодора Милетића, па да му их пошаље, и ако је овакав рад законом забрањен полицискim властима. Ово признаје и сам начелник округа рудничког г. Каменчић, као и депеша истог начелника, којом је наредио да сви погранични стражари и служитељи узму бирачке карте и гласају; међу тим сами оптужени чланови кабинета нису нашли за потребно да изврше ту најсветију грађанску дужност, као што се види из извештаја пореског одељења за варош Београд № 198, а гласали су за народне посланике, а шта више изабрани су за исте, што тврде изборна акта.

Девета тачка упуства извршивана је у толико, што се из депеше начелника среза јадранског, упућене министру унутрашњих дела, види, да је овоме министру од Кундовића поручено шта у овом погледу треба радити.

Десета тачка такође је извршена, јер је на сам дан избора пуштена од власти депеша, како је главни радикални одбор ноапшен и вићан Карађорђевић. Доказ за ово находи се у актима овога извешћа а у делу под VII, јер се забрањивало опроврагавати ове неистините вести, као и у акту управе државне штампаре од 15 јула тек. год. № 5059, којим тврди да су слике „радикалска зла“ штампане у истој штампарији по наредби оптуженог г. Живојина Величковића, бив. министра правде.

Да је извршена и тач. 11 упутства најбољи је доказ напред поменута депеша начелника среза бољевачког, а поред овога и докази у делу VIII оптужбе да је заиста војска довођена у изборна места по голој претпоставци да ће бити нереда, и ако овог у ствари није.

Тачка 12 упутства такође се примењивала, као што тврди депеша начелника среза јадранског, којом тражи да му се јави који, су представници радикалне листе, као и депеша начелника округа рудничког, којом моли за наређење да се лекови за болницу узимају из апотеке Ивана Стојишића апотекара, представника напредне листе у главном бирачком одбору.

Овде поминьемо и то, да су по признању начелника округа црноречког сви председници бирачких одбора у том округу, изузев само њих 15, као и преставници опозиционих листа били ноапшени, што се у осталом види и из изборних акта за тај округ. Кметови и писари општински задобивени су раније, кад су општине узимате, што је већ напред поменуто.

Тачку 13 упутства оптужени г. Рибарац као министар унутрашњих дела потврдио је и својом познатом депешом од 24 Фебруара 1893 год., која је предмет оптужбе под VII, у којој се и докази налазе.

Тачка 14-та такође је извршивана по наређењу оптуженог г. Рибарца, јер он признаје да је тражио извешћа како о броју издатих бирачких карата тако и о њиховој партијској сразмери, што је већ напред и напоменуто.

Извршење тачке 15-те чиста је ствар министра унутрашњих дела и односи се на брзо достављање резултата изборног, што је такође чињено једино у цељи да се што пре сазна резултат изборне борбе.

Тачка 16-та, да се све могуће препреке чине рђавим председницима бирачких одбора (по њиховом нахођењу) да не оду на изборе, извршена је на најгрубљи начин усред престонице, а на очима и целе владе и Краљевских Намесника, јер нису пуштани да оду на биралиште ни они председници, који имају по Уставу потребну квалификацију, али се по упутству њиховом сматрају као рђави само зато, што не припадају владајућој странци. Доказ за ово јесте жалба имевших лица, као и акта оптужења Павла Денића бив. управника града Београда,

и Татаровића комесара жељезничке београдске станице, оптужених за лишење слободе. А како се у погледу извршења ове тачке радило по унутрашњости земље, нека послуже за доказ овде приложене депеше: о премештају учитеља, који су били одређени за председнике бирачких одбора, који су телеграфским путем били премештани на 2, 3 дана пред изборе, у цељи да се спрече да не оду на изборна места.

Ради карактеристике и доказа да су ова упутства строго служила као упут свима полициским властима пред изборе и на сам дан избора и да су се њих строго придржавале све полицијске власти и по њима заиста и поступале нека послужи за доказ последња тачка овог упутства, која гласи: да се сва поверљива преписка о изборима поништи на дан избора. Да је и она заиста извршена, доказ је то што је начелник округа ужичког, који је ово упутство својеручно преписао као што тврди и овај оригинал његов и поцепао га у ситна парчад, но која су ипак нађена и састављена, те се њима утврдио факт да су заиста постојала ова поверљива упутства, а наведеним прилозима доказано је да је по њима заиста и рађено.

Оптужени г. Рибарац, одговарајући пред истражним одбором на питање о постојању ових упутства, одбијао је најодсудније да их је он издао и да су она постојала. А кад су му показане његове депеше, којим је питао начелнике окружне јесу ли преписали позната поверљива упутства, и ако су, то да их задрже и њега о томе известе, он је одговорио: да та упутства нису његова. Но ова његова одбрана потире се овим доказима: депешом његовом од 20 Јануара ове год., упућеном свима начелницима окружним, утврђује се факт, да је он за ова упутства питао начелнике окружне, јесу ли и који капетани преписали и шта је са оригиналима. Но као што се из депеше начелника среза трнавског упућене начелнику округа рудничког види, поред ове постајала је још једна депеша од 23 Јануара ове садржине: „*одузмите препис од свију капетана и држите их са оригиналима до даље моје наредбе, кад извршите, јавите*“. — Дакле не стоји у истини одбрана оптуженог г. Рибарца да их је обуставио, већ задржао примену њихову до потребе — избора за када су и намењене биле. Ово потврђује још и тај факт, што се из депеша оптуженог г. Рибарца упућених начелнику округа крушевачког и начелнику среза јасеничког округа подунавског‘ као и депеше начелнику округа рудничког види, да је он давао и усмена упутства по нарочитим људима, од којих су се неки имали јављати начелницима под нумером 2.

У осталом, да је оптужени г. Рибарац ова упуства издао, доказ је то што су се све полицијске власти по истима и управљале и онако радиле као што је напред наведено, а он као бив. министар у свему са њима не само солидаран и сагласан био, него је по нешто и сам из својих упутстава извршивао.

Тако распис његов да само председници са објавама полицијске власти могу вршити изборни посао, извршен је према упутствима до најмањих ситница.

Жалбе, које су му као бив. министру долазиле од појединах председника бирачких одбора, да им полицијске власти не дају објаве, не само што нису налазиле никаквог задовољења, него се намерно по њима радило у такој форми, да се шаљу начелствима, да од среских траже извешће, а док ово дође знао је и оптужени г. Рибарац да ће се свршити са избором. — Доказ за ово налази се у актама званичним, добављеним, од г. министра унутрашњих дела бр. 213, из којих се овде подноси веран извод као и у прилогу оптужбе под *Бр. 6.*

Даље извршење ових упутстава и то тачке 13 и 14 учинио је сам оптужени г. Рибарац, прву са познатим својим расписом о телеграфима, и другу по његовом самом признању да зна расположење у земљи, колико је по партијској сразмери издато бирачких карата.

Све ово што је изнето о поверљивим тајним упутствима, учињено је једино у цељи да се још боље расветли цела она радња вршена како пред, тако и на сам дан избора, те да се види како се према прибављеним подацима, која потврђују постојање ових упутстава, заиста по неком напред спремљеном плану и радило. А што је најглавније, да се потврди побуда и намера зашто је оптужени

г. Рибарац и онакав распис издао који нема никаквог ослонца ни у закону изборном ни у Уставу, и да је он служио полицијским властима као упут за тачно извршење прве тачке тајних поверљивих упутстава.

Да оптужени г. Рибарац није имао никаквог ослонца у закону, на основу ког би могао издати овакву наредбу, доказ је и то: што се у истој ни сам не позива на какво законско наређење, што је у осталом противно и чл. 117 ставу 2 Устава.

Но сем овог и по самом значају кога има објава, а с погледом на изборни закон, оптужени г. Рибарац нити је могао нити смео онакову наредбу издати полицијским властима. И сама његова одбрана, да је ово учињено с тога, што је и председник државног одбора, а и неки старатељски судија издавао објаве неким председницима бирачких одбора, не само што га не брани за ову његову противзакону наредбу, већ га још више терети. Оптужени г. Рибарац признаје да законом није прописано давање објаве, но да се ово практиковало, а кад ово стоји, онда настаје питање: какав значај и задатак има узимање објаве. Сваком је познато да се узимањем објаве хоће да увери дотична власт, да је лице, које се представља као одређени председник бирачког одбора заиста оно, које је и државним одбором одређено. Давање уверења овакове природе најмање спада у дужност полицијским властима, и пре се има узети да спада у надлежност општинских судова, а полицијским властима само ако оне познају дотичне председнике лично или преко приведена позната два сведока.

Према овоме, дакле кад закон, нигде не прописује узимање објава, као и од кога се имају узимати, настаје питање: чиме би оптужени министар и на основу ког закона могао да спори важност једне објаве, коју би у сличном случају издао председник првостепеног суда својим чиновницима, који су распоредом Државног Одбора одређени за председнике бирачких одбора, који је и законом позват да води рачуна о свом особљу, где оно иде, да ли по приватној или званичној потреби.

А кад ово стоји, онда је оптужени г. Рибарац, коме су и закони и надлежност појединих власти познати били, намерно, у вези поверљивих упустава, онаку противзакону наредбу издао, наређујући да посао изборни могу вршити само они, који *полицијску објаву имају*.

Но има случајева, где полицијске власти нису пуштале ни оне председнике бирачких одбора, који су имали објаве онакве, какве је поменутим упутствима тражио оптужени г. Рибарац. Ово се види из прилога о непримању председника бирачких одбора: Јована Ковачевића и Живка Поповића. И само овако намерно и категорично забрањивање учинило је то, да је председник општине јагодинске, судији првостепеног суда, забранио вршење изборног посла, што нема полицијске објаве, ма да у уверењу и сам тврди да га лично познаје, као и то да је он и државним одбором одређен за председника бирачког одбора, што се види из изборних аката, а тиме је повредио и чл. 94. Устава.

Кад се овако што могло десити у варошкој општини, онда није никакво чудо, што се по селима од неписмених председника терало и даље, те по извешћима глав. бирачких одбора није 277 председника вршило изборни посао.

Зашто је оптужени г. Рибарац овакав распис издао има се објаснити овим: хтело се пошто по то да спречи да одређени председници бирачких одбора не дођу на своју дужност, те да постављени полицијски регенти у место њих изврше изборе по жељи оптужене владе, па ма то било и путем фалсификовања изборних аката, што је заиста и чињено, као што се види из изборних аката округа подунавског, топличког, пожаревачког и подрипског.

Докази за све до сада наведено по овоме делу прилажу се под $^{1}/_{6}$ у 100 прилога".

Па како је оптужени г. Рибарац, овим својим расписом повредио чл. 58 и 59 изборног закона, он је за то и одговоран.

Сва три расписа оптуженог г. Рибарца којима је повредио напред поменуте чланове изборнога закона чине кривицу из чл. 2 тач. 5 закона о министарској одговорности, а казне се по чл. 5 истог закона. —

VI. ДЕЛО

Повреда члана 85 Устава

Г. Анта Богићевић, бив. министар војни, 19 децембра пр. године, издао је наредбу под А. Т. № 5084., штампану у војеном службеном листу, којом је забранио радницима војено-техничког завода у Крагујевцу, да употребе своје грађанско право при изборима општинских часника и народних посланика. Последица овакве наредбе била је та, да је отпуштено 39 радника, а 46 радника напустило је рад, те да се само користи својим грађанским правима, која им Устав гарантује, што тврди извештај г. Управника војеног техничког завода од 16 Јула тек. год. № 3161, поднесен г. Министру војном. Ова наредба противна је чл. 85 Устава, по коме сваки српски грађанин, рођен или прирођен, који има 21 годину и плаћа држави 15 дин. непосредне порезе на годину, има право бирати општинске часнике и народне посланике, од ког правила по чл. 87 Устава изузимају се само војници под заставом, официри активни и у недејству.

Оптужени г. Богићевић брани се на свом испиту код истражног скупштинског одбора, да је то учинио у цељи да обезбеди тачну израду извесног оружног прибора, и да је с тим условио даљи опстанак радника у фабрици, али да никог није присилио на одрицање права, која му Устав гарантује. Но ова одбрана не може му користити по томе, што право бирања општинских часника и народних посланика, спада у ред јавних права, гарантованих Уставом, која не само не могу бити предмет уговора, него се још казни сваки онај орган власти, који пречи грађанима вршење тих права, као што се то види из закона о избору народних посланика. А да је ово оптужени учинио у цељи, да осигура избор посланичким кандидатима, који су присталице оптужене владе, доказује се актом од 10 Децембра 1892 године. ПФА№ 574. управљеним на команданта шумадијске дивизије, којим оптужени, као министар војни, заповеда, да се казни управник војно техничког завода што узима на одговор раднике истог завода који су потписали неповерење ондашњој управи општине Крагујевачке, која је стајала у опозицији према влади. Оваква два супротна акта његова, по једној истој ствари, доказују да је његова одбрана неистинита, и да му је наредбом под АТ№ 5084. цељ била, да осигура избор народних посланика, присталица оптужене владе, тиме, што ће закратити право гласа оним грађанима, раденицима, који су били у опозицији влади. Све ово види се испод ·|, — 4 прилога.

Из овог излази да је оптужени г. Богићевић повредио чл. 85 Устава, што се доказује његовим признањем на протоколу саслушања под Бр. 237. Дело је ово предвиђено чл. 2 тач. 2. а казни се по чл. 8 закона о министарској одговорности.

VII ДЕЛО

Повреда чл. 5 и 15 закона о телеграфу.

Оптужени г. Стојан Рибарац дан пре избора, а то је 24 Фебруара тек. године, издао је распис свима окружним начелствима и управи града Ниша, да забране сваку депешу, којом би се ма шта о избору народних посланика јављало. Последица овог расписа била је, да се на пет, шест дана после извршених избора народних посланика није знао резултат избора, а то је учињено у цељи да би се могли фалсификовати бирачки записници, на случај да исход избора испадне неповољно по владу; што да је рађено, видеће се, из оних факата, која су изношена у делу под V. Овај распис оптуженог г. Рибарца противан је чл. 15 закона о телеграфу, по коме телеграфска станица може задржати оне депеше, које би биле управљене против закона и морала, или би вређале власти и коју другу личност, као и депеше оних приватних лица, којих би задржање захтевали интереси земље. Нема сумње да неотправљање депеша о изборима, у којима су приватна лица саопштавала ресултат избора појединим редакцијама, нису нала-

гали интереси земље, јер се њима нису могле распламтети страсти, већ на против само утишати. Сазнање истине о резултатима избора могло је само допринети да се партијска борба стиша, а напротив задржавање депеша о исходу избора, дало је повода да се партијске страсти још више распале.

Одбрана оптуженог г. Рибарца, да министар унутрашњих дела има право обуставити и депеше приватних лица, кад за умесно нађе, неумесна је. Тако неограничено право нема министар унутрашњих дела, као што се то види из горњег законског правног прописа. Оваквим незаконитим радом оптужени је задржао телеграф као државну установу, за своје искључиве партијске смерове. Ово се тврди и сведоџбама Љубе Каменчића начелника округа рудничког на протоколу саслушања под № 172, који сведочи, да је вест о појави Карађорђевића претендента на српски престо и апшењу главног радикалног одбора у Београду добио од једног окруж. Начелника, а да је истинита уверио се из београдске министарске штације, чему је цељ била да се застраше радикални бирачи. Оптужени је могао узбунити земљу таквим лажним вестима, док опозиција није се могла служити телеграфом у цељи побијања таквих лажних гласова. Оптужени г. Рибарац у неколико признаје, да је забранио свако отправљање депеша, којима би се јављало о резултату избора, као што се то види из протокола његовог испита под Бр. 234., но и поред тога, то се доказује сведоџбама испитаних сведока: Јосифа Милисављевића, Томе Михаиловића и Војислава Стојковића, ревизора при телеграфској београдској главној станици, који су на протоколима под № 254, 255 и 256. то посведочили као и да је та забрана трајала од 25 Фебруара до 4 Марта тек. године, дакле за време избора. Све ово тврди се са ова два под $\frac{1}{8}$ прилога.

Ово је дело предвиђено у тач. 6 чл. 2 закона о министарској одговорности а казни се по чл. 8 истог закона

VIII ДЕЛО

Повреда члана 67 изборног закона.

Расписом својим од 21 Августа пр. год. П№ 1587 Министар унутрашњих дела упутио је полицијским властима да на случај важне и хитне потребе као н. пр. за гоњење хајдука угушење већег нереда и т. п. и ако нису довољна она средства, са којима већ располажу, могу тражити војену помоћ од дивизијских команданата. Овај распис сам по себи није требало ни издавати, кад је то већ познато, да се војена помоћ може дати у случају хитне и важне потребе. Издавање оваквог расписа, и то на 12 дана по доласку оптужених на власт, а нарочито у времену, кад се ни у ком крају земље нису појавили хајдуци, објашњава његову појаву тиме: да су и полицијске власти и сам министар унутрашњих дела били уверени, да ће насилно одузимање општина наћи отпора код народа, и да ће им у том случају требати војна помоћ. Све ово доцније се и потврдило. Услед оваког олаког потрзања војске проливена је крв невиних српских грађана, који су на основу закона бранили своја самоуправна права, чему су сведок догађаји у Горачићу, Чачку, Смедереву, Коцељеви и другим местима у нашој отаџбини. Сам министар унутрашњих дела а исто тако и његови потчињени органи без важне и појављене потребе тражили су и употребљавали војену помоћ, и то у толиком размеру да је овим углед и задатак војске понижен. У овој безобзирној употреби твојне помоћи г. Министар војни није се зауставио ни онда, кад је из поднетих му релација појединих команданата увидео да је војска обманута и да њена помоћ није ни потребна била. А министар унутрашњих дела није се зауставио ни онда, кад су га његови органи извештавали да војска није чинила употребу, дакле да је потрзана без икакве потребе. Они су пшли и даље, и сами у споразуму а све под претпоставком, да ће приликом избора народних послабити нереда, на пет до осам дана пред изборе паредили кретања војске у извесна гласачка места.

Тако г. Министар војни услед доставе, да се спремају неки да нападну иваньички магацин, на полеђини истог акта под 17. Фебруара тек. год. ставља решење, да једна чета из Пожеге оде у Иваньицу и чува магацин, а *једна чета на дан избора од 25 фебруара да оде у Добриње.* Дакле, господин министар војни својеручно без икакве хитње и важне потребе на 8 дана пред избор наређује да чета на дан избора иде у Добриње.

Кад је овако олако схватао задатак војске, као и важност потребе кад треба војену помоћ дати и употребити сам војни министар, онда није никакво чудо што је начелник окр. црноречког у овом погледу још даље ишао и од месног команданта тражио војну помоћ, без мало у сва изборна места, и то се види из списка. Догађај у Горачићу такође доказује да није била потребна војна помоћ, нити одузимање општине, кад сам комесар владе у свом извештају вели, да је нова управа изабрана и да је она као таква отпочела радити у другој згради. Према томе није било разлога нападати војском на оне, који нису одобравали оваково премештање суднице, и код ње се били искупили, без икакве намере и спреме да ма кога нападају. У осталом и релације, које су поднели министру војном поједини команданти о кретању војске пред изборе и на сам дан избора потпун су доказ, да никаквог нереда не само што није било, него да се нигде ни појављивао није. Кад стоји тај факт да је војска без потребе употребљавана, и да министар војни при представци министра унутрашњих дела, није се уверавао о тој потреби; а тако исто ни министар унутрашњих дела при представкама подчињених му органа, и кад се још узме у оцену нарочито и то, да је војска кретана у изборна места пред изборе и на сам дан избора, онда је јасно да је овако кретање војске вршено са напред удешеним планом и споразумом између министра војног и министра унутрашњих дела, једино у цељи да се утиче на избор т. ј. да се бирачи застраше. Одбрана министра војног да је војну помоћ, у колико је он наређивао, вршио по усменој преставци министра унутрашњих дела, да ће бити нереда, и да о потреби као војник и министар војни није могао да сумња, и могла би наћи оправдања, да противу овакове његове одбране не стоји ово: што се као министар из поднетих му релација уверио, да је војска без потребе потрзана и више пута обмањивана; што је сам решењем Пов№ 58 под 17 Фебруаром т. год. без икакве писмене преставке о потребности наредио да једна чета на дан избора иде у Добриње, као место, које по Уставу бира једног посланика; а тако исто и решењем по ПовК№ 73, да војска иде у Лесковац због замишљене претпоставке, да ће бити нереда у Власотинцима. Кад ово стоји, онда оптужени министар војни, коме је дужност била да чува углед и задатак војске, није требао унапред да наређује кретање војске пред изборе и на сам дан избора. У овом случају министар војни није могао унапред наређивати одлазак војске у Добриње, ни зато, што од Пожеге, где војска станује, па до Добриња, нема више од 24 сахата, и у овакој близини војна помоћ могла се дати тек онда, ако би заиста потреба наступила.

Одбрана оптуженог г. Рибарца, да је представке министру војном о тражењу да се у извесна места на дан избора пошаље војска, јер ће бити нереда, — чинио на основу претпоставки полицијских власти — начелника окружних, којима је као министар морао да верује, нема никаквог оправдања, кад је и он већ био уверен да је војска у више случајева потрзана без икакве стварне потребе. У овом случају, ако би заиста и постојале какве представке од полицијских власти код њега, као министра унутрашњих дела, нису требале наћи одзив, кад му је познато, да, по чл. 64 изб. закона, о држању реда за време гласања стара се председник бирач. одбора. Само у случају потребе овлашћен је дотични председник да тражи помоћ од општинске или државне власти, а у чл. 67 истог закона прописано је, да нико не може ступити оружан на биралиште.

Дакле, код оваких јасних одредаба законских није било места претпоставкама да ће бити нереда на дан избора, и чињене су једино у цељи да се доласком војске у изборна места утиче на избор, застрашавајући бираче, а ни у каквој другој цељи. Све ово види се из ових под /9 приложена 24 прилога. На како је оваковим својим радом, тражењем, да војска на сам дан избора иде

у извесна изборна места, повредио чл. 67 изборног закона, то је оптужени г. Рибарац за ово заједно са г. Богићевићем и одговоран.

Кривица ова предвиђена је чл. 2 тач. 5 а казни се по члану 8 закона о министарској одговорности.

IX ДЕЛО

Повреда чл. 147 Устава.

Оптужени г. Стојан Рибарац бив. мин. унутрашњих дела на питање начелника округа подринског од 16 марта тек. год. хоће ли по позиву првостепеног шабачког суда упутити истом суду председнике бирачких одбора, које је истом суду оптужио главни бирачки одбор за повреде закона о избору народних посланика, — одговорио је свима Начелствима окружним да такве председнике не упућују суду, па и ако их суд зове на одговор. По чл. 147 Устава судови су независни и потпуно самостални у вршењу својих судских послова, како према законодавној тако и према управној власти. Услед тога судови нису моли вршити своју судску дужност, саслушавати оптужене и давати законог задовољења тужиоцима, јер по тужбама нису могли добавити оптужене, ради саслушања. Невршењем својих дужности административне власти уништиле су независност судску, понизиле су ауторитет судова, јер не само да нису вршиле наредбе суда, него су такве и уништавале, као што то тврди суд првостепени у Смедереву актом од 28 Априла т. год. Бр. 6295, и првостепени шабачки суд од 12 Јула тек. год. Бр. 11466, којим извештавају г. министра правде о раду истих судова, по делима где су оптужена разна лица за кривице, које се казне по закону о избору народних посланика.

Одбрана оптуженог г. Рибарца, да није послао упуство Начелствима окружним да на позиве судова не упућују лица оптужена за кривице казниме по изборном закону, неистинита је, јер признаје да је на акту Начелника округа подринског својом руком тако упутство издао свима Начелствима окружним; а да је такво упутство и послао свима окружним Начелствима, доказ је горњи акт првостепеног смедеревског суда, у коме се тврди да до 2 Априла тек. год. није ниједно позвано лице предстало суду, које је оптужено за кривице учињене по изборном закону, већ да су таква лица почела долазити суду онда, кад је оптужени престао бити министар унутрашњих дела, и кад су уклоњени они полицијски чиновници, којима је он тако противзаконо упутство издао. А циљ је овоме била, да осигура своје потчињене органе од одговорности, како би што ревносније оптуженог министра помогли у предстојећој изборној борби. Све ово тврди се са ова три прилога под 10 приложена.

Из овога излази, да овде постоји дело повреде чл. 147 Устава, према признању оптуженог на протоколу саслушања код истражног одбора под Бр. 235 и његовом упутству по акту Начелника округа подринског од 16 Марта тек. год. Дело ово предвиђено је чл. 2 тач. 6, а казни се по чл. 8 закона о министарској одговорности.

X ДЕЛО

Повреда члана 92 Устава.

Оптужени г. Стојан Рибарац као министар унутрашњих дела издао је расписа 28 фебруара тек. године, свима окружним Начелствима, да се умешају у радњу глав. бирачких одбора и да изборна акта одузму. По чл. 92 Устава глав. бирачки одбор прима сва изборна акта, прикупља и пребраја гласове, проглашава избор посланика и издаје им пуномоћства. У његову радњу није имао оптужени као министар унутрашњих дела право да се меша. Према овом распису који је отправљен окружним Начелствима из београдске министарске штације

у 11 сах. и 45 минута, Начелник округа рудничког, истог дана јавио је телеграфским путем оптуженом министру, у 4 сах. и 30 минута, да су акта од глав. бирачког одбора за округ руднички одузета, и да је одбор спречен да изда пуномоћства изабраним посланицима. Целу ову радњу потврђује акт Начелника среза трнавског, упућен глав. бирачком одбору за округ руднички, од 28 фебруара тек. год. Бр. 1957, којим забрањује истом одбору сваку даљу радњу, и тражи да му изборна акта преда. Овим расписом оптужени г. Рибарац постигао је то, да изабрани посланици за округ руднички, нису добили пуномоћија, а у исто време, кад је начелник округа рудничког одузео акта од глав. бирачког одбора, решио се на фалзификат бирачких записника, јер је у депеши управљеној оптуженом министру 1 Марта тек. год., тражио дозволу од њега, да са мањином чланова глав. бирачког одбора изда пуномоћство посланицима, од којих вели, „*могу бити,*“ 4 радикала, 2 либерала и 1 напредњак, а то је доказ да је за оваку радњу исти начелник имао ослонца у горњем противу уставном распису оптуженог г. Рибарца, као министра унутрашњих дела.

Да је оптужени г. Рибарац остао досљедан горњем распису коме је цељ била да пошто по то добије што више својих посланика, присталица, а да умањи број опозиционих посланика, види се из две шифроване нотице од 27 фебруара тек. године отправљено из београдске министарске штације, у којима јавља г. Живану Живановићу члану Државног Савета и председнику бирачког одбора за округ књажевачки, да пошто по то поништи изборе у истом округу, иначе је све пропало, и као што се из записника глав. бирачког одбора за округ књажевачки види, г. Живановић доиста је то и покушао да изврши, јер је одвојио своје мнење да се не издају пуномоћија изабраним посланицима за округ књажевачки.

Оптужени г. Рибарац у својој одбрани пред Народном Скупштином и на саслушању код истражног скупштинског одбора под Бр. 230, признаје за истинит распис од 28 фебруара тек. год., упућен на окружне начелнике, да се умешају у радњу глав. бирачкох одбора и акта изборна обезбеде, али се брани да је том распису цељ била да изборна акта добави, и да главни бирачки одбор није надлежан да расписује накнадне изборе у појединим општинама, где исти није извршен већ Народна Скупштина, и да је он као министар надлежан био по изборном закону да изборна акта одузме и накнадне изборе спречи, као и да услед тог расписа није начелник среза трнавског одузео изборна акта за округ руднички и бирачки глав. одбор растерао, наводећи да је исти распис примио начелник округа рудничког после пошто је акта од истог одбора већ одузео. Но та његова одбрана није ниуколико истинита. Као министар унутрашњих дела, оптужени г. Рибарац могао је акта тражити само тад од глав. бирачког одбора, кад он свој посао сврши, пуномоћства изда посланицима, и ако иста као надлежан не пошље глав. бирачки одбору у року одређеном, као што то прописује чл. 90 изборног закона, и ни у ком случају није се могао мешати у радњу глав. бирачког одбора, нити исти растеривати, јер за оцену рада истих одбора као и посланичких пуномоћија надлежна је једино Народна Скупштина по чл. 104 Устава. Ово тим пре није могао чинити, што овај одбор није био још ни примио сва изборна акта, као што то тврди депеша начелника округа рудничког, од 28 Фебруара тек. године, којом пита оптуженог г. Рибарца, после, пошто је растеран глав. бирачки ообор, ко ће примити изборна акта од три четири општине које нису предале, а после 2 дана тражи одобрење да са мањином чланова глав. бирачког одбора изда пуномоћија посланицима од којих би 4 била радикална, 2 либерална и 1 напредњачки, не гледећи што је исти одбор растеран и акта одузета, и што је депешом од 28 Фебруара Бр. 282 јавио свима Начелствима, да је у округу изабрано 6 радикалних посланика и 1 либерални. Не стоји одбрана оптуженог г. Рибарца, да је његов распис начелник округа рудничког примио после, пошто је акта одузео, јер то ме противно тврди г. Љуба Каменчић на свом саслушању под Бр. 170, бацајући кривицу на начелника среза трнавског, што је похитао да овај распис изврши.

А тако исто не стоји његова одбрана, да је он надлежан да се умеша у радњу глав. бирачких одбора, што су ови наредили накнадне изборе у неким општинама. По чл. 80 изборног закона глав. бирачки одбор има право наређивати избор накнадни у оним општинама где исти није извршен, и то је његово искључиво право, и не г. министра унутрашњих дела, који није имао никакво уставно право да законска права глав. бирачких одбора ограничава, њих растерује и акта одузима. По и ово оптужени министар, само је у оним изборним окрузима предузимао, где су опозициони посланици изабрани, као што је то било у рудничком и књажевачком округу; међу тим из депеше начелника округа подринског од 3 Марта тек. године, види се, да је у подринском округу исти министар дозволио накнадни избор, који је глав. бирачки одбор одредио само зато, да тим путем повећа број посланика владиних присталица.

У колико је неистанита одбрана оптуженога г. Рибарца, изјављена пред Народном Скупштином и на саслушању код истражног скупштинског одбора, да није послао из београдске министарске штације две нотице 27 Фебруара тек. године начелнику округа књажевачког, да саопшти председнику глав. бирачког одбора за тај округ, г. Живановићу, да пошто по то поништи изборе народних посланика, види се из ових факата: што је сведок, г. Андра Тодоровић, телеграфиста у београдској министарској штацији, који је оног дана био дежурни и исте нотице послао, на протоколу под Бр. 54, то посведочио, као и да му је такве нотице доносио послужитељ са потписом или без потписа оптуженог министра; што је сведок г. Стеван Попадић, телеграфиста у књажевачкој штацији, који је истог дана био дежурни, на протоколу под Бр. 116 посведочио, да је истог дана примио ове две исте нотице из београдске министарске штације за начелника окружног, као и да их је он са пантљике телеграфске и превео; што су вештаци: г. г. Коста Кондић старешина министарске телеграфске штације, Аранђел Петровић и Андра Аголић, телеграфисте, на протокулу вештачења под Бр. 168 изјавили, да су исте нотице верно преведене са папирних пантљика, за које књажевачка телеграфска станица, актом од 17 Јула 1893 год. Бр. 469 тврди да су њене и да су истините, као и да се налазе у средини депеша приватних, откуцаних на две пантљике, које нигде нису прекинуте, тако да искључују сваку могућност фалзификовања, а за ове папирне пантљике тврди поштанско-телеграфска станица у Књажевцу, актом од 17 Јула 1893 год. Бр. 419, да су заиста њене оригиналне, и што је последица таког изданог налога г. Живану Живановићу била та, да је он као председник бирачког одбора одвојио мнење да се изабраним посланицима за тај округ не издају пуномоћства.

Све ово види се из ових под $^{7}/_{11}$ четрнаест прилога, а прилажу се и два комада оригиналних папирних пантљика телеграфске станице кважевачке.

Из овог излази да овде постоји повреда чл. 92. Устава, што се тврди свима напред наведеним доказима. Ова је кривица предвиђена чл. 2. тач. 2. и 5., а казни се по чл. 8. закона о министарској одговорности.

XI. ДЕЛО.

Повреда члана 110. Устава.

Оптужени г. Јован Авакумовић, бив. председник министарства, са својим друговима, дозволио је да скупштина сазвана за 25 марта тек. год., решава и ако у њој није било на окупу довољно посланика за решавање, па чак су и према — потписали указ г.г. краљевских намесника од 31 марта тек. године, штампан у 69 броју „Српских Новина“, којим отварају Скупштину, тако састављену. По чл. 110. Устава Скупштина може тек онда решавати, кад у Скупштини на окупу има преко половине један посланик више од целокупног броја посланика кога је државни одбор одредио за целу земљу у смислу члана 80. Устава. Из акта Народне Скупштине од 29 тек. месеца под Бр. 708. види се, да целокупан број посланика на целу земљу кога је државни одбор одредио износи 134. На тај

начин да би скупштина могла решавати треба да има на окупу од овог броја према чл. 110. Устава и чл. 12. закона о пословном реду преко половине један више, а то је 68. посланика. Но из извештаја оптуженог министра унутрашњих дела од 22. марта тек. год. Пбр. 3576., који је штампан у 65 броју „Срп. Новина", види се, да је од стране председника глав. бирачких одбора за поједине округе и вароши објављен избор 128 посланика. У тај списак нису ушли 5 посланика за руднички округ, а то су: Ранко Тајсић, Лазар Прокић, Раде Протић, Љуба Новаковић, Коста Борисављевић и Мијаило Церовић, зато што је глав. бирачки одбор за округ руднички растеран и акта бирачка одазета, као што се то види из факата наведених делу под Бр. X., те на тај начин исти одбор није могао за ове посланике јавити да су изабрани, у „Српским Новинама", као што то прописује чл. 90 закона о избору народних посланика, а тако исто нису ушли посланици за округ пиротски: Андра Ристић, Ђорђе Ничић и Мијаило Протић зато, што је њих тек верификацијони одбор у свом извештају од 29 марта тек. године огласио за посланике, а тако исто нису ушли посланици: Саватије Божић и Сретен Богићевић, што су они имали доћи у скупштину, тек после изјаве посланика Тодора Туцаковића и Петра Николића, који су изабрани на два места, а ови посланици могли су ту изјаву дати тек онда, кад им пуномоћија буду прегледана и уважена од стране Народне Скупштине, дакле, после пошто седнице Народне Скупштине буду отворене указом владе, као што то прописује чл. 92. закона о избору народних посланика.

Сви ови посланици, који нису могли бити у Скупштини, кад је она решавала о избору верификационог одбора, стављени су у извештај верификационог одбора као да су ту баш пуномоћија предали, што тврди списак њихових имена, приложен истом извештају, у коме се вели, да је на окупу било свега 74 посланика. Кад се ови 10 посланика одбију од броја посланика, означених у извештају верификационог одбора, онда на окупу кад је биран верификациони одбор, и кад је влада г. Авакумовића отворила Скупштину, није било више од 64 посланика, а то није довољан број за решавање, по чл. 110. Устава и чл. 12. закона о пословном реду у Народној Скупштини. Овим својим поступком кабинет г. Јована Авакумовића погазио је горњи члан Устава и закона о скупштинском пословном реду.

Оптужени г. Јован Авакумовић и његови другови, у својој одбрани пред Народном Скупштином и на испитима код истражног Одбора, бране се тиме да они нису били надлежни да се мешају у рад Народне Скупштине, и да је при гласању, кад је биран председник Скупштине гласало 69 посланика; но ова одбрана њина неистинита је, јер као што се из извештаја оптуженог министра унутрашњих дела Пбр. 3586. види, тада при решавању о избору верификационог одбора нису могли бити присутни 5 посланика за руднички округ и 3 за пиротски округ зато, што пуномоћија нису добили, а тако исто нису могли доћи, на место Тодора Туцаковића и Петра Николића, посланици Сретен Богићевић и Саватије Божић, зато, што по члану 93. закона о пословном реду могли су доћи тек после уваженог избора оних посланика на чије место долазе и њине изјаве, за које изборно место задржавају мандат посланички, те тако излази да је при решавању о избору верификационог одбора могло бити на окупу само 64 посланика, док по чл. 110. Устава требало је да буде 68 посланика. Још се мање могу бранити оптужени тиме, да нису надлежни мешати се у рад Скупштине, јер по тој логици изашло би, да је могло и 40 посланика доћи у Скупштину, изабрати верификациони одбор и уништити избор осталих 94 посланика, који нису могли стићи на време у Скупштину, услед какви било сметњи, те на тај начин уништити право толиких грађана, који су те посланике изабрали. Оптужени као чланови владе били су позвани да чувају Устав од свачије повреде, па било да она долази од Круне или од народних преставника у Скупштини, и то тим пре, што им је то одсудно налагао закон о министарској одговорности. Они не само да нису чували Устав од повреде, него су ту повреду санкционисали отварањем седница такве скупштине, а ово су намерно учинили, јер им је као члановима кабинета, од којих су многи били посланици, морало бити познато колико је било

посланика на броју у Скупштини при бирању верификационог одбора; а нарочито је то морало бити познато оптуженом г. Рибарцу, који је на претходном састанку од 25 марта тек. године, изјавио у седници тако састављене Народне Скупштине, да она може решавати, па ма колико посланика било, све до свог конституисања и тиме још створио могућност Народној Скупштини да и даље ради на неуставном и незаконитом земљишту. Оптужени не признају ово дело на протоколима својих испита Бр. 181, 187, 188, 202, 205, 208 и 227, али оно се потпуно доказује горњим под писменим документима, извештајима власти, који су горе поменути, а према којима нема места испиту сведока, на које се оптужени позивају. Све ово, види се испод $^{7}/_{12}$ приложених девет прилога. Дело ово потпада под чл. 2. тачку 2. закона о министарској одговорности, а казни се по члану 8 истог закона.

Према свему изложеноме, част је истражноме одбору предложити Народној Скупштини да изволи решити: да се оптужени министри предаду Државноме суду, и то:

За дело под I и III гг. Јован Ђ. Авакумовић, ђенерал Антоније Богићевић, Коста Алковић, Стојан Д. Рибарац, Живојин Величковић, Светозар Гвоздић и Димитрије Стојановић.

За дело под XI. г.г. Јован Ђ. Авакумовић, ђенерал Антоније Богићевић, Стојан Д. Рибарац, Живојин Величковић, Димитрије Стојановић, Велизар Кундовић и Јован Ђорђевић.

За дело под VIII. б) г. г. Стојан Д. Рибарац и ђенерал Антоније Богићевић.

За дела под II, IV, V, а) б) и в), VII, IX и X, сам оптужени Рибарац, и најзад

За дело под VI сам оптужени г. Антоније Богићевић.

Но, по горњим делима, саучесници су сви они чиновници, који су вршили неуставне и незаконе наредбе оптужених министара, а нису у смислу § 13. закона о чиновницима грађанскога реда употребили право, које им поменути законски пропис даје, т. ј. ставали своје против разлоге, да такве наредбе као неуставне и незаконе не могу извршити, и тек у случају поновног наређења исте извршили на одговорност дотичног министра; а тако исто одговорни су и они месни команданти и командири појединих чета, који су поступили противно правилима војним при употреби војске, о чему има несумњивих доказа у војним релацијама. Од чиновника грађанског реда, саучесници су ови окружни и срески бив. начелници, који су по делима оптужених министара саслушавани, а и они који нису саслушавани, али се из овде прибраних писмених доказа види, да су саучесници, а то су: Павле Денић, бив. управник вар. Београда, Алекса Радуловић, бив. начел. округа црноречког, (који је осуђиван за крађу, а пуштен из недостатка доказа за фалсификат, по гласу две пресуде) Љуба Каменчић, бивши начелник округа рудничког, Илија Драгутиновић, бив. начелник окр. моравског, Милан Васиљевић, бив. начел. окр. подунавског, Вуле Поповић, бив. начелник окр. пиротског, Никола Јовановић, бив. начелник среза драгачевског, Бока Пантелић, бив. начел. среза трнавског, Димитрије Калајџић, бив. начелник среза лесковачког, Владимир Митровић, бив. начелник среза јадранског, Благоје Кулић, бив. начелник среза голубачког, Панта Стефановић, бив. начелник среза јасеничког, Младен Тодоровић, бив. начелник ср. трстеничког, Васа Жупањевац бив. начелник среза левачког, Светислав Бадњевац, бив. начел. среза пожешког, Павле Марковић, бив. писар среза таковског и Будимир Маршићанин, бив. начелник среза таковског.

А од војних лица она, за која се истрагом према горњим полицијским чиновницима као и војним релацијама буде доказало, да су учествовали у радњама противним правилима војним, односно употребе војске при изборима општинским, као и при изборима народних посланика. Сам пак г. Живан Живановић-члан Државног Савета, саучесник је у делу означеном под X, јер се писменим документима приложеним у овом делу доказује, да је противно изборном закону, који му гарантује независан положај као председнику бирачког одбора, у радњи изборној, послушао наређење оптуженог министра унутрашњих дела, да изборе у округу тимочком који су правилни и законити били, поништи.

Најпосле, из изборних акта, види се, да су у небројено општина полицијски чиновници оружаном силом одјурили председнике бирач. одбора, поставили регенте, који су извршили изборе, цепали записнике бирачке и друге састављали и на њима писмене људе потписивали. Ово све може се само тако истражити, ако се пошље надлежним властима по појединим окрузима да одмах предузму кривичну истрагу. Фалзификовани су бирачки записници нарочито у окрузима: црноречком, топличком, пожаревачком, подринском и подунавском, и на тај начин, вештачким путем, мислило се доћи до већине скупштинске, наклоњене оптуженој влади.

На завршетку овога извештаја одбору је част изнети Народној Скупштини извесна акта, која је прибавио, ислеђујући кривице, оптужених министара.

Кад се кривице оптужених проуче хронолошким редом, онако, како су по времену падале једна за другом, у вези са приликама, које су их пратиле, у вези са одбранама оптужених и у вези са ислеђеним чињеницама, онда се долази до једне истине, која је врло важна за решење питања о оптужби. Та је истина, да је оптужена влада са прорачуњеним планом са откривеном и јасном намером погазила Устав и законе у једној јединој цељи, да би недозвољеним и Уставом забрањеним притиском на изборима, добила за се скупштинску већину. Као год што нико не може веровати у њезину одбрану, да јој је време од 9. Августа пр. године до 25. Марта тек. године, било потребно за проучавање потреба земље, да би могла извршити свој политички програм, те да је за то сазивала, одлагала и распустила Скупштину, из које она није ни поникла, тако исто свакоме је очевидна ствар, да је она то време употребила на противуставна и незакона припремања да отме изборе. Кад би била истинита њена одбрана, Србија би то време провела у мирном проучавању владиних тежња и њезиних будућих реформама, док на против, баш је то време испуњено низом њених неуставних и незаконих дела: отимањем општина по целој земљи, општим гоњењем, хапшењем и кажњавањем, тајним незаконим наредбама и осталим повредама политичких права грађана.

Политички програм, који је оптужена влада изнела, још кад је примила управу земље, такође пориче њезину одбрану, јер је тиме показала, да је начисто с питањем какве су потребе земље према њезином разумевању. Па и тај програм влада је употребила само као средство да прикрије своје праве тежње. У место да се преда изради пројеката и будућих реформама по томе програму, у место да тај програм преда својој странци, она га је предала полицијским властима, не као политички програм једне уставне владе, већ као једну врсту наредбе, коју су срески начелници на јавним зборовима објављивали, *објашњавали*, па нагонили и општинске судове, да је преко збора народу тако исто саопштавају и објашњавају, а који то нису хтели учинити принуђавани су казнама по кривичном закону за неизвршење наредаба. Тако исто осуђивани су и они грађани, који нису дошли на збор да им се саопшти владин програм. То тврди извештај начелника окр. рудничког у прилогу, од 21 Марта 1893 год. № 129. упућен министру унутрашњих дела, по којом је кажњено за цепање владиног програма 9 лица, за недолазак на збор ради обнародовања владиног програма 23 лица, то исто потврђује и извешће начелника округа Пожаревачког од истота дана и месеца № 170. Подноси се овде и извештај начелника округа Моравског о овим казнама. Из ова три извештаја, када се упореде, види се у исти мах, да су одговори на питање министра унутрашњих дела, која су упућена свима окружним начелствима. Ови извештаји, поред осталога, најбоље карактеришу ону систему владавине, која је била у томе времену. Тако нпр. само у та три округа било је кажњено за непуних 7 месеца: за противстајање власти 227. лица, за опорочавање власти 172 лица, за неупис млађих 186 лица, за небрежљиво купљење пореза, за издавање лажних исправа и за противзаконо лишење слободе 435 лица, а ово су кривице само председника општина; за увреду намесништва и владе 25 лица узето на одговор, за велеиздају 85 лица, и смењених општинских часника у 245 општина.

Све полицијске власти употребљене су искључиво на припрему за изборе, која је ишла на то да искључи вољу народа. Као што се види програм владе играо је у томе правцу велику улогу, јер су га полицијске власти проносиле и објављивале народу као наредбу, и то о државном трошку, као што тврди приложени извештај са прилозима министра унутрашњих дела, од 22 Јула тек. год. № 10.206, по којем је издато 3265 динара за дијурну чиновницима полиције, што су програм оптужене владе објављивали народу, и то из партије трошкова управних власти, те је на тај начин државна каса са толико оштећена покрај свију недозвољених средстава за агитацију у корист оптужене владе употребљено је још једно средство које се у Србији јавља као новина. Употребљен је и државни новац, што се види из телеграма начелника среза голубачког, упућеног начелству окр. пожаревачког 20 Фебруара 1893 год. Н. 24, којим пита: *„јесу ли 25 банака за агитацију“*, из телеграма начелника среза јадранског, упућеног начелнику округа подринског, 15 фебруара 1893 год. *Н. 26*, којим пита: „хоћу ли добити ону суму новаца. Потребно је.“ Најзад издепеше начелника округа рудничког, упућене непосредно министру унутрашњих дела, у којој се између осталога вели и ово: «Црнчевић моли за обећану суму“ (Ова депеша приложена је у почетку овога извешћа).

Ова факта и догађаји којима је испуњено време од 9 августа 1892 год. до 1 Априла тек. год. најјасније потиру одбрану оптужене владе, као год што је потире и факт, да после пада њезинога не само да није нађен ни један продекат закона, него на против, нађено је и сувише противзаконих наредаба и дела, која потврђују ону истину, која је од стране одбора напред изнесена.

Каква је и колика је то кривица, кад једна влада скроји нарочити план да општу вољу народа *при* изборима народних посланика сузбије и угуши, свакојако не треба мерити *према* казни коју закон о министарској одговорности изриче, већ је треба оцењивати према важности коју она има у самоме Уставу. Устав се може вољно или невољно у појединим деловима и повредити, па ипак да његова суштина остане здрава и неповређена. Али кад се Устав суспендује у његовој суштини, кад се народу спрече и пониште она грађанска права и слободе, којима он треба да се послужи, те да изабере своје представнике, кад се народу спречи и одузме изборно право народних посланика, онда је Устав погажен у његовој *суштини*, онда је Уставу одузето оно, што га Уставом чини. Колико је оптужена *влада била* решена у том правцу да иде најбоље се огледа из факта, што је она и после изгубљених избора, кад се све, што је употребила, показало као недовољно, служила се је још недозвољеним срествима да сврше изборе преиначи у своју корист, а кад и то није помогло, да у Скупштини, путем фалзификата дође до верификационог одбора, па напослетку да отвори Скупштину, која по Уставу није смела бити отворена са недовољног уставног броја посланика.

Закон о министарској одговорности казни повреду Устава до 8 год. затвора, а повреду изборног закона до 5 година.

Наведена факта у овом извештају потврђују, да су оптужени не само вређали поједине одредбе изборног закона и Устава, већ су у самој ствари употребили све, да суспендује изборе у оној мери у којој је њима ради одржања на власти било потребно, и кад тим путем нису дошли до цељи, они су суспендовали Устав у оној битној уставној одредби, која не признаје Скупштину, коју су они указом отворили.

Оптужена влада, у гажењу Устава и закона отишла је тако далеко, да је премашила све оне кривице које су законом о министарској одговорности предвиђене. Њезине намере, заједно са делима, управљене су противу најбитних уставних одредаба. Њихова отворена намера, њихов отворен рад, управљен је на гажење његово у основи. Кад закон (§. 87 казн. закона) казни као издајника земље онога, који покуша да земаљски Устав насилно промени, онда од те кривице није ни мало далеко ни то, што је оптужена влада, налазећи ослонца за сав свој противуставан и противзакони рад код двојице Краљевских Намесника, као својих политичких једномишљеника, оставила их да и преко уставног рока врше краљевску власт без трећег намесника; што је оптужена влада исто тако

споразумно са непотпуним намесништвом извршила изборе под притиском и под окриљем бајонета, па ипак добила недовољан број посланика у Скупштини, извршила у Скупштини фалзификат, и напослетку је и отворила, завршујући на тај начин низ извршених злочина.

Такве кривице, по својој убитачности по земљу, теже су у многоме од малене казне, коју је закон о министарској одговорности прописао. И Народна Скупштина, којој је чување Устава положено у руке, извршиће само своју дужност, ако овај извештај са свима његовим тачкама оптужења прими. На тај начин, она ће понижена уставна права грађана уздићи на ону висину, на којој она треба увек да буду, да би у нашој отаџбини било реда и напретка. На тај начин само она ће прекратити оне противуставне тежње, које су за време прошле владавине бациле земљу у вртлог међусобне борбе, борбе власти са народом, која је претила да пређе у отворени грађански рат, од кога је спасла Србију једино решеност и одлучност Краља Александра I.

Одбор сматра за част што му је поверен овај важан посао, и благодари Скупштини на поверењу.

ПРЕДСЕД. СКУП. ИСТРАЖНОГ ОДБОРАА
Риста С. Поповић

Чланови
Ранко Б. Тајсић
Арса М. Дреновац
Сима Костић
Коста Борисављевић
Вел. Тодоровић
Дим. Илићановић
М. С. Ђуричић
Сотир Т. Аранђеловић
Дим. Карић
Мих. Мартинац

№ *270.*
30 Јула 1893 год.
Београд

ИЗВЕСТИЛАЦ
Никола П. Николић

ПРИЛОЗИ

А.

1.

НОТИЦА ИЗ ЧАЧКА.

Предано 30. Децембра у 10 сати и 30 м.
Примљено 30. Децембра у 11 сати и 32 м.

ГОСПОДИНУ МИНИСТРУ УНУТРАШЊИХ ДЕЛА

Б. М.

Спремам завршни извештај после расматрања свега — а затим би имале доћи *„стругле“*, таман сам радио на томе а отераше ме овамо, те ми Божић пропаде.

Начелника известије, брзано вашим захтевом, те га ноћас послао необрађено.

Суд ослободи 13. затворен. 22. тек. мес. иступно. — Наредих дослеђење и да се судија Тијанић изузме.

Бр. 7.

КОМЕСАР,
С. Павловић.

Примио *Мај. Н. Петровић.*

2.

ТЕЛЕГРАМ ИЗ ЧАЧКА.

Предат 24. I 1893. год. у 10 час.
Примљен 24. I 1893. год. у 11 час. и 35 мин.

ГОСПОДИНУ МИНИСТРУ УНУТРАШЊИХ ДЕЛА

Јуче дођох у Горачић по најгорем путу. Позвао сам среску власт и сазнао догађаје. Данас у Гучу највише због много поапшених. Радићу да се омањи број за суд. Доста их платило главом за све, поновили Краљевицу, два су села уз Горачић, Губеревци и Живица традиционални антидинасти. За то је Ранку лако бити овде сила. Миросаљци са свим се разишли, напустили отпор, те привремена управа правилно ради. Нигде више у Драгачеву нема јавног отпора. Догађај у Тијању од свију био је најтеже природе. Иследник Радисав данас иде на избор, покушаћу да остане на послу. Државни Одбор дао је и разаслао свуда бланкете, објаве председницима.

№ 2.

КОМЕСАР ВЛАДИН,
С. Павловић.

3.

Чачак, 25. Декембра 1892. године.

НАЧЕЛНИК ОКР. РУДНИЧКОГ.

Господине,

Као што сам вас известио и шифрованом депешом, овде су две чете војске, изгредници су осуђени и само чекам да прође празник па да их поапсим, и то ћу гледати да урадим и са управом општинском, што је оружала гомиле да забрани приступ надзорној власти у општини, ово ћу учинити тим пре, што је сада и Гогић на чистини. Има изгледа да ће овај рад и суд одобрити, јер је дошао на дужност судија Илија Филиповић, и било би врло добро да не иде у Тару никако више као комесар, јер судија што га заступа врда, са чега су и Заблаћани пуштени у слободу. Ако ово није могуће, а оно нек се одложи тај рад бар донде, док не узмемо општ. управу у Чачку, јер ја то морам извршити, пошто од тога зависи не само избор посланика у Чачку, но и цела околина подлегла би после пада овдашње општине.

Ја морам сваку непотпуност у закону употребити у нашу корист, а таквих има хвала Богу у њему више, но што треба. Ми овде имамо већину са напредњацима, али од избора проте то су лоши ортаци, зато морам све чинити, да се радикали оданде истерају, и онда би био осигуран, чини ми се, и без напредњака.

25. Децембра 1892. год.
Чачак.

ВАШ ОДЛИЧНИ ПОШТОВАЛАЦ,
Љуба Каменичић
НАЧЕЛНИК ОКР. РУДНИЧКОГ.

Господину

Г. Стојану Рибарцу, министру унутрашњих дела

БЕОГРАД.

3, а.

Г. МИНИСТРУ УНУТРАШЊИХ ДЕЛА

БЕОГРАД.

Радомир Тијанић судија у Чачку молио се у прошлој години за секретара у апелац. или касац. Молим вас, настаните да се задовољи, а овде поставите каква добра либерала. Од неког времена постао опасан по данашње стање.

Дневника
№ 59.

НАЧЕЛНИК ОКР. РУДНИЧКОГ,
Љ. Каменчић.

Зајечар, 28 Септ. 1892 год.

Господине министре,

Јуче је био избор председника и кметова у општини Вел. Изворској. Либерал Бања Стојановић добио је 241 глас, а против-кандидати свега 7 гласова. Ова је општина сада у сигурним рукама.

У јутрашњој седници окр. скупштине прочитана је депеша, којом се јавља, да се скупштинска честитка не може подносити Намесништву. Неки су хтели том приликом да држе политичке говоре, али ја сам их озбиљно упутио на чл. 29. зак. о уређења округа и тако је скупштина решила, да се о томе не говори, до да се Краљу ода почаст узвиком „Живео“.

Мени су на врло великој сметњи наставници гимназије: Бобић и Максић, и самом је одбору криво, што се ови не склоне одавде. Тек кад се изврши промена наставника, моћи ћу да ударим на општину зајечарску.

Одбор моли, да се Душану Клајићу, бив. учитељу из Зајечара, дade место ма и за приврем. учитеља у срезу зајечарском.

Овде се проноси вест, да је у Петровцу неки пандур пуцао на Пашића.

ВАШ ПОШТОВАТЕЉ,
А. Радуловић.

Господину министру унутрашњих дела
Господину **Стојану Рибарцу**
БЕОГРАД

5.

Шифрован
Телеграм из Г. Милановца

27|11893 год. 5 час. 30 мин.

ГОСПОДИНУ МИНИСТРУ УНУТРАШЊИХ ДЕЛА

Београд.

Овде сам од пре неколико дана. Двадесет трећег т. м. послат је срески писар да разреши стари сав одбор општине Таковске због неплаћене порезе. Ту је наишао на отпор кметова, а за тим руља из места и околине, оружана батинама и танчарама, до 150 на броју. Тог дана није се могла извршити одлука, а изгредници обили сами суд општински, и подмећу то писару и служитељима. Сутра дан послато писару у помоћ три жандарма, али отпор биваше све јачи, а целим покретом управљао је Ирић, бив. посланик. Да не би било сукоба и пала крв, месни командант одобри да једна чета измарширa ради вежбања кроз Таково на Савинац. Ово учини, те се руља растури, а војска је тамо преноћила и сутра дан се вратила. Није употребљавана. Привремени одбор уведен у дужност, сменио и чланике и изнеће ту ствар одмах пред збор, који ће то усвојити без сумње. Ово је поразило целу околину, јер је то одмах свршено и у општини брусничкој, а за неки дан пашће нам у руке још неколико општина и можемо се надати великом успеху. Таково је сад сигурно наше са послаником, а срез мислим, да ће нас боље наградити, но што се надамо.

Милановцу морам спремити пораз, али само док прођу окружни зборови, да не би било повике. Истражни судија болестан? Писара нема. Оваког шерета само је могао Груја избацити. У срез таковски, молим вас, поставите по жељи пододбора (либералног) Мијаила Максимовића, практиканта истог среза. Врло употребљив, бив. општински писар. Ово је веома нужно, јер морам гледати да притворим све кметове и одборнике, а ту је и Коста Борисављеић. Или, или. Изгредници су притворени и Ирић. Црнчевић моли за обећану суму.

НАЧЕЛНИК ОКР. РУДНИЧКОГ,
Љ. Каменчић.

I. ДЕЛО.

1.

У ИМЕ

ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА

АЛЕКСАНДРА I.

ПО МИЛОСТИ БОЖЈОЈ И ВОЉИ НАРОДНОЈ

КРАЉА СРБИЈЕ

МИ КРАЉЕВСКИ НАМЕСНИЦИ

На предлог Нашег министра унутрашњих дела, а по саслушању Нашег министарског савета, на основу члана 54. и 102. Устава, решили смо и решавамо:

Народна Скупштина сазива се у трећи редован сазив прве периоде на дан 1. Новембра ове године у Београду.

Наш министар унутрашњих дела нека изврши овај указ.

1. Октобра 1892 год.
у Београду.

Ј. Ристић с. р.
Ј. Бели-марковић с. р.

Министар унутрашњих дела,
Ст. Д. Рибарац с. р.

„Срп. Новине“, бр. 216.
2. октобра 1892 год.

2.

У ИМЕ

ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА

АЛЕКСАНДРА I.

ПО МИЛОСТИ БОЖЈОЈ И ВОЉИ НАРОДНОЈ

КРАЉА СРБИЈЕ

МИ КРАЉЕВСКИ НАМЕСНИЦИ

На предлог Нашег министра унутрашњих дела, а по саслушању Нашег министароког савета, на основу чланова: 54, 101 и 102 Устава и чланова: 1, 2 и 98 закона о изборима народних посланика, решили смо и решавамо:

I.

Распушта се Народна Скупштина, изабрана за трогодишњу периоду 1890, 1891 и 1892 годину. одложена Нашим указом од 25 октобра за 28 децембар текуће године.

II ДЕЛО.

1.

На основу чл. 81 и 90 закона о изборима народних посланика, Главни Бирачки Одбор за округ моравски обзнањује: да је при изборима народних посланика за скупштинску периоду 1890, 1891 и 1892 годину на дан 14 Септембра 1890 године, а у двема општинама при поновљеном избору на дан 20 Септембра 1890 године, било у моравском округу правних гласача свега 26007, а од ових да је гласало 13185.

Листа Димитрија Катића и Ђоке Анђелковића добила је 12217 гласова.

Листа Живојина Величковића и Милојка Лешјанина добила је 704 гласа,

Листа Петра Тирића и Косте Радовановића добила је 262 гласа.

Према томе изабрани су и оглашени за народне посланике са условима из чл. 96 Устава: *Димитрије Катић*, тежак из Црквенца; *Милија Миловановић*, трговац из Бачине; *Лазар Бошковић*, трговац из Параћина; *Урош Вукићевић*, трговац из Опарића; *Живан Радосављевић*, тежак из Рибара и *Никола Протић*, трговац из Медвеђе; а са условима из чл. 100 Устава: *Ђока Анђелковић*, директор гимназије из Јагодине и *Атанасије Вучковић* професор из Свилајнца.

21 Септембра 1890 год.
у Ћуприји

Председник главног бирачког одбора
за округ моравски,
Д. Ђ. Миловановић с. р.

„Српске Новине“ бр. 209
23 Септембра 1890 год.

2.

Атанасије Вучковић, професор прве београдске гимназије, умро је 28 овог месеца у Пожаревцу.

Пбр. 10391. Из канцеларије просветног одељења министарства просвете и црквених послова, 29 Августа 1892 године у Београду.

„Српске Новине“ бр. 103.
3 Септембра 1892 год.

III ДЕЛО

1.

Министарство иностраних дела
Бр. 48071.
9

У поштованој ноти од 9|21 Новембра т. г., господин Ђорђе Симић, кр. српски изванредни посланик и пуномоћни министар, поднео је, по налогу кр. српске владе, предлог, да се постојећи трговачки уговор и ветеринарна конвенција од 6 Маја (24 Априла) 1881, који су међусобним споразумом продужени до 31|19 тек. месеца, — продуже и на даље, и то до 1. Јула 1893 год. пошто је крал. српској влади немогуће, да нови трговачки уговор, који је закључен између Аустро-Угарске и Србије 9. Авг. (28. Јула) као и ветеринарну конвенцију, поднесе Народној Скупштини на одобрење до одређенога рока у новом уговору.

Министарству спољних послова част је известити господина посланика, пошто се владе обе половине монархије о томе споразумеле, да аустро-угарска влада пристаје, да се трговачки уговор и ветеринарна конвенција од 6. Маја (24. Априла) 1881 продужи до закључно 30|18 Јуна 1893 г.

У једно министарство спољних послова предлаже, да се споразум о томе потврди потписом једне декларације, као што је то учињено при последњем продужењу.

У тој декларацији мораће се напоменути да се рок за ступање у живот новог уговора, који се напомиње у чл. XV новог трговачког уговора т. ј. $\frac{\text{1. Јануар}}{\text{20. децембар}}$ 1893. замени роком од $\frac{\text{1. Јула}}{\text{19. Јуна}}$ 1893.

Исто тако мора се и овом приликом утврдити у декларацији, да се за време тог провизорног продужења не могу отказати ни други уговори, који су звкључени у исто доба са трговачким уговором од $\frac{\text{6. Маја}}{\text{24. Априла}}$ 1881 г. као и пловидбена конвенција од 22|10 Фебруара 1882.

Најпосле нужно је, с обзиром на ново српско законодавство односно Друштва за осигурање и других друштава, као и с обзиром на споразум, који је предвиђен у закључном протоколу новог трговачког уговора (к. чл. II. § 2) односно режима аустријских и угарских друштава у Србији, — да се утврди, да „status quo“ важи и за време тог провизорног споразума односно аустријских и угарских друштава за осигурање, као и осталих друштава за акције као што је било за време трговачког уговора од 1881 год. и да се за време, док не ступи у живот нов трговачки уговор, утврди поменути споразум односно тих друштава.

Како је нужно да се споразумевање око тих тачака чини усмено, то је потписатоме част замолити господина посланика, да изволи доћи тога ради у Министарство спољних послова.

Потписати и овом приликом моли господина посланика, да прими уверење одличног поштовања.

у Бечу 5. Декембра 1892.

За Министра Спољ. послова,
Гланц с. р.

Да је овај превод акта под бр. $\frac{48071}{9}$ веран свом оригиналу на немачком језику, тврди од стране министарства Иностраних дела, а на захтев истражног Одбора Народне Скупштине, — слободно од таксе

Бр. 7662
26. Јула 1893 год.
у Београду

За Министра
Начелник,
Др. М. Ђ. Миловановић с. р.

2.

Пошто трговачки уговор закључен $\frac{24. \text{ априла}}{6. \text{ маја}}$ 1881. год. између Србије и Аустро-Угарске престаје важити $\frac{19.}{31.}$ децембра 1892. год., а на захтев краљ. српске владе, која је изјавила да не може благовремено поднети Скупштини на одобрење нов трговачки уговор, потписан $\frac{28. \text{ јула}}{9. \text{ августа}}$ 1892. год., који би, према одредбама члана XV-ог, имао ступити у живот $\frac{20. \text{ децембра } 1892.}{1. \text{ јануара } 1893.}$ потписани, пуноважно овлашћени за то, уговорили су следеће:

Трговачки уговор од $\frac{24. \text{ априла}}{6. \text{ маја}}$ 1881. године закључен између Србије и Аустро-Угарске продужен је до $\frac{18.}{30.}$ Јуна 1893. год.; рок одређен чланом XV односно ступања у живот новог трговачког уговора замењен је роком од $\frac{19. \text{ јуна}}{1. \text{ јула}}$ 1893. год.

Подразумева се да се продужење трговачког уговора од $\frac{24. \text{ априла}}{6. \text{ маја}}$ 1881. године примењује и на ветеринарску конвенцију закључену $\frac{24. \text{ априла}}{6. \text{ маја}}$ 1881. год. између Србије и Аустро-Угарске и да се за то време не могу отказати следеће конвенције:

Конвенција о погодби од $\frac{10}{22}$ фебруара 1882. год.; консуларна конвенција од $\frac{24. \text{ априла}}{6. \text{ маја}}$ 1881. год.

Конвенција о узајамној помоћи у судским делима од $\frac{24. \text{ априла}}{6. \text{ маја}}$ 1881. год.

Конвенција од $\frac{24. \text{ априла}}{6. \text{ маја}}$ 1881. год. о уређењу наслеђа, организације туторства или старатељства и о издавању докумената грађанске природе, и конвенција о издавању криваца.

За доказ овога долепотписани потписали су ову изјаву (декларацију) и приложили су своје печате.

Урађено у Бечу у два примерка $\frac{17}{29}$ децембра 1892. год.

Ђ. С. СИМИЋ с. р. КАЛНОКИ с. р.

Да је овај српски превод веран своме оригиналу на француском језику тврди: од стране министарства иностраних дела, а на захтев истражног одбора Народне Скупштине — слободно од таксе.

Бр. 7662.
26. Јула 1893. год.
у Београду.

За министра
начелник,
Д-р М. Ђ. Миловановић с. р.

Considérant que le Traité de commerce conclu le $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881 entre la Serbie et l'Autriche-Hongrie doit cesser d'être en vigueur le $\frac{19}{31}$ décembre 1892 et sur la de-

mande du Gouvernement Royal de Serbie qui a declaré ne pas pouvoir soumettre à temps à l'approbation de la Skoupschtina le nouveau Traité de commerce signé le $\frac{28 \text{ juillet}}{9 \text{ août}}$ 1892 qui, aux termes de l'article XV, aurait dû entrer en vigueur à la date du $\frac{20 \text{ décembre}}{1\text{-er janvier}}$ $\frac{1892}{1893}$, les Soussignés dûment autorisés à cet effet sont convenus de ce qui suit :

Le Traité de commerce du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881 entre la Serbie et l'Autriche-Hongrie est prolongé jusqu'au $\frac{18}{30}$ juin 1893.

Le terme fixé à l'article XV pour la mise en vigueur du nouveau Traté de commerce est remplacé par la date du $\frac{19 \text{ juin}}{1\text{-er juillet}}$ 1893.

Il est entendu que la prorogation du Traité de commerce du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881 s'applique également á la Convention sur les épizooties, conclue le $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881 entre la Serbie et l'Autrische-Hongrie et que, pendant cette période, les Conventions suivantes :

la Convention de navigation du $\frac{10}{22}$ février 1882 ;

la Convention consulaire du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881 ;

la Convention du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881 réglant le secours mutuel en matière judiciaire;

la Convention du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881 concernant le réglement des successions, l'organisation de tutelles et curatelles, ainsi que la communication réciproque des actes de l'état civil,

et la Convention d'extradition du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881 ne seront pas dénoncées.

En foi de quoi, les Soussignés ont signé la présente Déclaration et y ont apposé le cachet de leurs armes.

Fait, en double expédition, à Vienne le $\frac{17}{29}$ décembre 1892.

3.

РАСПИС

свима царинарницама

Трговински уговор Србије са Аустро-Угарском, који престаје важити крајем ове године, продужен је заједничким споразумом обеју влада до 18. Јула 1893. године.

Ово се јавља царинарницама ради знања са препоруком да се имају при примени овог уговора придржавати свију одредаба његових као и до сада до продуженог рока.

ЦБр. 13.173.
23. децембра 1892. год.
у Београду.

Министар финансија,
Д. Стојановић с. р.

4.

По утврђеном споразуму са ц. к. аустро-угарском владом, трговински уговор закључен између Србије и Аустро-Угарске 24. априла — 6. маја 1881. год. продужава се до 18|30 јуна 1893. године.

Овај рок за продужење трговачког уговора од 24. априла — 6. маја 1881. год. важиће и за ветеринарску конвенцију, која је закључена између Србије и Аустро-Угарске 24. априла — 6. маја 1881. год.

mande du Gouvernement Royal de Serbie qui a declaré ne pas pouvoir soumettre à temps à l'approbation de la Skoupschtina le nouveau Traité de commerce signé le $\frac{28 \text{ juillet}}{9 \text{ août}}$ 1892 qui, aux termes de l'article XV, aurait dû entrer en vigueur à la date du $\frac{20 \text{ décembre}}{1\text{-er janvier}}$ $\frac{1892}{1893}$, les Soussignés dûment autorisés à cet effet sont convenus de ce qui suit:

Le Traité de commerce du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881 entre la Serbie et l'Autriche-Hongrie est prolongé jusqu'au $\frac{18}{30}$ juin 1893.

Le terme fixé à l'article XV pour la mise en vigueur du nouveau Traté de commerce est remplacé par la date du $\frac{19 \text{ juin}}{1\text{-er juillet}}$ 1893.

Il est entendu que la prorogation du Traité de commerce du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881 s'applique également á la Convention sur les épizooties, conclue le $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881 entre la Serbie et l'Autrische-Hongrie et que, pendant cette période, les Conventions suivantes:

la Convention de navigation du $\frac{10}{22}$ février 1882;

la Convention consulaire du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881;

la Convention du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881 réglant le secours mutuel en matière judiciaire;

la Convention du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881 concernant le réglement des successions, l'organisation de tutelles et curatelles, ainsi que la communication réciproque des actes de l'état civil,

et la Convention d'extradition du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881 ne seront pas dénoncées.

En foi de quoi, les Soussignés ont signé la présente Déclaration et y ont apposé le cachet de leurs armes.

Fait, en double expédition, à Vienne le $\frac{17}{29}$ décembre 1892.

3.

РАСПИС

свима царинарницама

Трговински уговор Србије са Аустро-Угарском, који престаје важити крајем ове године, продужен је заједничким споразумом обеју влада до 18. Јула 1893. године.

Ово се јавља царинарницама ради знања са препоруком да се имају при примени овог уговора придржавати свију одредаба његових као и до сада до продуженог рока.

ЦБр. 13.173.
23. децембра 1892. год.
у Београду.

Министар финансија,
Д. Стојановић с. р.

4.

По утврђеном споразуму са ц. к. аустро-угарском владом, трговински уговор закључен између Србије и Аустро-Угарске 24. априла — 6. маја 1881. год. продужава се до 18|30 јуна 1893. године.

Овај рок за продужење трговачког уговора од 24. априла — 6. маја 1881. год. важиће и за ветеринарску конвенцију, која је закључена између Србије и Аустро-Угарске 24. априла — 6. маја 1881. год.

Ово се јавља нашем трговачком и привредном свету ради знања и управљања

ШБр. 6245. Из одељења за трговину, радиност и саобраћај министарства народне привреде, 23. децембра 1892. год. у Београду.

11.

РАСПИС

свима царинарницама

Привремена трговинска погодба од 14. фебруара 1890. године, између Србије и Енглеске, којој рок трајања истиче крајем ове 1892. године, продужена је, споразумом краљевско-српске и краљевско-енглеске владе још за шест месеци, т. ј. до 1. јула 1893. године.

Ово се јавља царинарницама ради знања.

ЦБр. 13.288.
30. децембра 1892. год.
у Београду.

Министар финансија,
Д. Стојановић с. р.

IV ДЕЛО

1

ОПШТИНСКА СТВАР У БЕОГРАДУ И ДРЖАВНИ САВЕТ

I.

ДРЖАВНИ САВЕТ
№ 3807
20 Новембра 1892 год.
Београд.

Господине Министре Председниче,

Суд општине београдске поднео је жалбу Државном Савету противу наредбе управе вар. Београда од 19 т. м. Бр. 20596, којом, спроводећи распис Господина Министра унутр. дела од 18 т. м. ПБр. 18967 о начину прописаном за поступање на збору сазватом за решење питања о поверењу или неповерењу општ. управи, препоручује суду, да целокупну изборну радњу удеси и изврши према наведеном распису.

Жалећи се суд противу те наредбе, поред осталих разлога наводи, и тај, што је физичка немогућност да се поменута управина наредба изврши, све и кад се не би косила са законом о општинама.

Државни Савет расмотрио је и жалбу општинску и поменути распис г. министров, и ма да би имао шта да наводи противу самог расписа, у погледу његове сагласности са законом о општинама, опет то не чини из разлога, што сматра да није надлежан, да се упушта у решавање о правилности или законитости поменутог расписа, пре него што би пред њега дошла жалба о свршеној радњи на збору, по прописаним у распису правилима.

Али шта Савет сматра да је позван и дужан да представи Господину Министру председнику то је:

1. Несавладљиве тешкоће или управо материјална немогућност у овако кратком року, као што је одређен, извршити све што управина наредба ставља општинском суду у дужност;

2. Осим несагласности са законом — чл. 19. зак. о општ. — још и неумесност одредбе, да сами гласачи, који се у произвољном и неодређеном броју, могу наћи на дан збора, одређују чланове бирачког одбора, пракса, која је из прећашњих времена већ довољно позната као таква, да лако изазива борбу на често и неред;

3. Несагласност са законом одредбе, којом распис наређује важност бирачког списка састављеног у пореском одељењу, а проглашује неважећим списак састављен у општ. суду, према чл. 15. зак. о општ.

Почем је могућно да се услед овога, што је под 1, 2 и 3. (изостављајући због краткоће времена друге појединости расписа) изложено, на сутрашњем општинском збору помешња и забуна изазове и да се тако нанесе штета угледу наше престонице, Савет Државни обраћа се, вама господине Министре, молећи вас, да изволите учинити што вам је у могућности, да се за радњу општ. збора одрже у важности законске одредбе, а да се не уводе новине, које овако у невреме управина наредба препоручује.

Што вам Државни Савет са оваквом представком долази, то је једино од бриге за потпуним одржањем законитости и из патриотске тежње, да се на висини одржи углед престонице, изложене тако многим и тако ревњивим оценама и нашег и страног света.

Молим вас, господине министре председниче, да примите уверење о мом одличном поштовању.

Председник Државног Савета,
Др. Докић

Господину

Јов. Ђ. Авакумовићу,
председнику министарског савета мин. спољ. послова

II.

Државном Савету.

Писмо Држ. Савета од 20. нов. о. г. Бр. 3807 примио сам истога дана у сумрак.

И сам Држ. Савет у томе свом акту признаје, да није био надлежан, ни по закону позван доносити ма какво решење по предмету, који се помиње у томе акту његовом. Ну, Државни Савет, је при свем том, нашао да треба да ми учини, као председнику министарства, напомене, које су изложене у томе акту.

Сваком непристрасном познаваоцу наших закона и уставне надлежности Државног Савета мора пасти у очи понашање Држ. Савета у овоме питању. Држ. Савет и сам зна и признаје, да није надлежан и позван, да ма шта решава о покренутом питању, па при свем том мисли да је властан чинити извесне представке и напомене. Држ. Савету сигурно је познато, да је његов круг рада ограничен законом и Уставом једино на расправу специјалних случајева, кад пред собом има на време поднесену жалбу надлежног лица. У овом случају Држ. Савет и сам признаје, да није имао жалбе против свршене радње на збору после расписа г. министра унутр. дела од 18 о. м. ПБр. 18967, па кад је поред свега тога ушао у оцену тога расписа, он је очевидно тиме прекорачио границе своје власти.

Уверен, да је Држ. Савет, као једна од највиших установа државних, на првоме месту позван и дужан, да најбрижљивије пази на своју надлежност, ја морам само сажаљевати, што је он учинио овај корак.

Ја не бих имао потребе ни да одговорим на овај акт Држ. Савета, кад и сам Држ. Савет признаје, да се ненадлежно упустио у издавање његово. Ну, у интересу саме ствари, и вољан да одбијем и најмању сенку незаконитости у раду данашње владе, којој сам председник, сматрам за потребно да овим сузбијем оно гледиште, које је Држ. Савет заузео у овом питању.

Држ. Савет, на првоме месту, обраћа пажњу на то, као да је г. мин. унутр. дела несагласно закону издао свој распис. Ну, да је Држ. Савет са оноликом пажњом проучио закон о општинама, са коликом је ревношћу похитао да ми пошље свој акт под бр. 3807, он би се врло лако уверио, да распис г. мин. унутр. дела потпуно одговара закону о општинама, и да је г. министар унутрашњих дела самим тим законом овлашћен, да у овакој прилици, каква се дешава, издаје правила о начину бирања општинских чланова. Да је тако радио, Државни би Савет спазио чл. 12. закона о општинама, којим је изреком мин. унутр. дела дато право и стављено му у дужност да пропише правила о бирању чланштва. У осталом, пада у очи, да је Држ. Савет, у овој садашњој прилици, чинио замерке, што је г. мин. унутр. дела прописао правила, док, међу тим, кад је пређашњи мин. унутр. дела, на основу истог члана 12. закона о општинама, прописао правила о бирању општинских чланова, Држ. Савет није се налазио побуђен, да чини какве год представке против тога, а још мање да мин. унутр. дела оспорава то право. Онај први распис мин. унутр. дела од 27. нов. 1889. Ибр. 17178, отштампан је у „Српским Новинама“ и Држ. Савет морао је знати садржину његову, у толико пре, што тадашњи мин. унутр. дела данас седи у Држ. Савету као његов члан. Па кад је онда Држ. Савету била законита радња тадашњег мин. унутр. дела, јер није чинио никакве представке против тога, на сваки начин баца се, да се

најблаже изразим, нека сенка на непристрасност Држ. Савета са његовом представком у овој прилици.

Исто тако, као што је у овоме Држ. Савет стао на једно погрешно земљиште, неумесна му је и она примедба о напомени садашњег расписа министровог (бр. 3) о бирачким списковима. Држ. Савет, у овој, тачци, ваљда у хитњи свога рада, погрешно представља, као да је министар поменутим расписом одредио, да не важи списак састављен у општинском суду, већ само онај који је састављен у пореском одељењу, док, међутим распис не пориче важност општинског списка, већ само вели да је *„у смотрењу плаћене порезе меродован извештај пореског одељка“*. А ово је потпуно сагласно са законом и досадањим радом о наплати порезе у вароши Београду. Зна се, да у Београду општина и не наплаћује порез, већ порески одељак, и по томе само је порески одељак и надлежан и у стању јавити ко је порез платио и ко није. Зато и јесте потпуно правилно, да *извештај* пореског одељка буде меродаван о *плаћању порезе*. Тако је, у осталом, у општини београдској бивало и у другим приликама, па Државни Савет, који је раније имао жалбе пред собом, није правио никакве примедбе против тога.

Државни Савет не мање погрешно схвата, да је било „несавладљиве тешкоће или управо материјалне немогућности“ у кратком року извршити наредбе више поменутог расписа.

Пре свега необично је, да Држ. Савет и непозван резонује о материјалној немогућности извршења. Не стоји, да је немогуће извршити одредбе расписа, кад код спискова бирача општина београдска не би имала ништа друго да ради, већ једино да их ревидира по готовом извештају пореског одељка.

Ни она напомена Држ. Савета о његовом разумевању чл. 19 зак. о општинама не може да издржи критику. Министар унутрашњих дела био је надлежан да пропише контролу о правилности и савесности гласања, а ако је општини београдској било стало до тога, да се гласање изврши савесно и под контролом бирача, од куд да је незаконо и неизвршљиво што се и од стране гласача у бирачки одбор ставља контрола за прибирање гласова?!

На кратко, све напомене Држ. Савета у његовом више поменутом акту нити имају своје основе у надлежности Држ. Савета у овој прилици, нити су потекле из законских одредаба. Зато нисам налазио за потребно, да ма шта наређујем према представци Држ. Савета, већ му само дајем овај одговор. А ово не чиним за то, што би Држ. Савет, *који је изишао из свога круга рада*, имао право очекивати какав одговор, већ само за то, што сам рад дати и Држ. Савету уверења, колико сам с једне стране вољан поштовати законе, а с друге стране оградити се од његових представака, које немају основа у закону и његовој надлежности.

Најпосле односно бриге Држ. Савета за одржањем реда и законитости, Држ. Савет није имао потребе да и то напомиње у своме писму, јер треба да зна, да он Уставом и законом није надлежан да о томе води бригу, а може бити и уверен, да данашња влада чини и да ће вазда чинити своју дужност и без напомене Држ. Савета како у овој прилици, тако и у свима другим приликама.

ПБр. 119.
22. новембра 1892.
Београд.

Министар-председник,
Авакумовић

III.

МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ДЕЛА
ПБр. 19.594.
7. Децембра 1892. год.
Београд.

Државном Савету.

Управа вароши Београда, актом својим од 2. тек. м. Бр. 21.617 саопштила ми је одлуку Државног Савета од 30 пр. м. Бр. 3.913, којом је поништена радња збора општине београдске од 21 пр. м. на коме је изјављено неповерење доондашњој управи ове општине.

Та одлука Државног Савета, по саопштењу управином, гласи овако:

1., Што од дана објаве, 13. Новембра тек. год., којом се збор сазива, па до дана, кад је збор сазват, 21. Новембра, није протекло најмање десет дана, као што прописује члан 18. закона о општинама, што важи и за зборове, који се сазивају по последњем одељку чл. 13 закона о општинама:

2., Што, према члану 34. тач. 1. закона о општинама, полицијска власт није могла доћи на збор без позива бирачког одбора, а још мање је могла да растерује бирачки одбор; и

3. Што даље гласање није могло ни бити, пошто су растурени бирачки одбори, и што је свака даља зборска радња руковођена каквим другим бирачким одборима, састављена противно чл. 19. закона о општинама, по коме се чланови за бирачки одбор бирају у почетку године, незакопита и без вредности, као што не вреди и свако гласање по списковима, које није саставио општински суд према чл. 15. закона о општинама, и на које гласачи нису могли чинити примедбе, на које имају право по I. одељку чл. 15. закона о општинама.

Да би Државном Савету били јасни узроци и разлози, који су ми диктовали, да управи, на њену молбу по овој одлуци саветској, дадем онако упутство, како сам јој издао, ја мислим да је потребно да се ти разлози чују и у Државном Савету.

Објашњење није никад сувишно, нарочито у питањима, која се, крај све своје јасности и очигледности, намерно компликују, а тендециозном расправом својом, која не потиче с моје стране, уносе усколебаност и забуну у јавно мњење, које је годинама потресано у његовим осећањима законитости и реда.

Ја признајем добру вољу Државног Савета, да све послове, који улазе у сферу његове надлежности расправља са оном озбиљношћу и неумитношћу, која треба да је у природи једне тако висока значаја државне установе.

Но или за то, што Државни Савет није уочио разлику између оне основе, на којој је стајало биће саветско пре неколико десетина година и ових, на којима се држи садашња установа Државног Савета, или с тога што су таласи партиске борбе запљуснули и у дом саветски, који треба да својим гласом и решењима стишава и мири, и да својим одлукама свагда погоди прави пут, како би други по том путу могли ићи — зар са свега тога изгледа, да је Државни Савет и ову одлуку донео под утисцима рђава расположења и са предрасудама, које су донеле представку му од 20. пр. мес. Бр. 3807.

Само тако може се објаснити она очевидна противузаконитост, која је тако јасно истакнута у одлуци саопштеној управи вароши Београда.

Да би та против законитост била јаснија и Државном Савету, — ако и у том кругу на срећу правилних појмова о законитости има мишљења, која су противна овој одлуци, — ја ћу бити слободан да пружим Државном Савету следеће податке ради објашњења:

1. Државни Савет пориче закониту важност одлуци збора грађана београдских од 21. пр. м. прво по разлогу: *„што од дана објаве, 13. Новембра тек. године, којом се збор сазива, па до дана, кад је збор сазват, 21. Новембра, није протекло најмање десет дана.“*

Државни Савет налази, као што стоји изражено у његовој одлуци, да је то противно чл. 18. закона о општинама.

Али ја сам слободан приметити, да Државни Савет нема правилног и законитог гледишта у овом тврђењу. И да је било мање предрасуда а више преданости закону и љубави према учвршћавању осећања правде у земљи, то би се и тамо могло запазити.

Чл. 13. закона о општинама познаје неколико узрока за сазив збора општинског. Између тих узрока стоји и онај, по коме се збор сазива по захтеву грађана. За збор, који се по том узроку сазива стоји *изузетна* одредба у трећем одељку чл. 13.: да је *општински суд „дужан* **најдаље** *за десет дана сазвати општински збор од дана саопштеног му захтева“*.

Сама реч *„најдаље“* обележава речито *крајњу међу*, до које се може отезати сазив збора. Она признаје могућност да се збор *и пре* десет дана *„од дана* саопштеног захтева“ *сазове,* а искључује могућност да се продужи сазив збора у дан *после* тога рока, *после десет дана.*

Према овоме јасно је: да је збор сазват објавом од 13. за 21. Новембар, био *по закону сазват* и био *законити збор.*

Но сад неколико, мислим са свим умесних, питања: ко је тај, што је сазвао овај збор, коме Државни Савет пориче правоваљаност? Је ли то општински суд, коме Државни Савет и против онаке манифестације београдских грађана овако милостиво а на штету закона указује своју потпору? Би ли Државни Савет нашао ту замерку и у случају, кад би онај број грађана 3161 изгласао поверење бившој управи општинској?...

Ја остављам без одговора ова питања, уздајући се, да ће сам Државни Савет поклонити своју високу пажњу расправи њиховој — и прелазим на други део побуда ове прве тачке саветске одлуке.

Државни Савет каже, да је овај рок остављен сазивом збора од 13. за 21. Новембар противан чл. 18. закона о општинама.

Ја узимам слободу тврдити, да је и ту погрешно гледиште Државног Савета, управ рећи, да је оно ресултат са свим недовољне пажње према чл. 18. закона о општинама.

У оцени ове одредбе закона о општинама и упоређењу њезином са чл. 13. овог закона, Државни Савет сусреће се са извесним супротностима.

Чл. 13. у другом одељку тач. *а.* наређује, да се збор сазове и по захтеву окружног одбора.

У трећем одељку та одредба и у том случају оставља рок *„најдаље за десет дана.“*

Међу тим у чл. 18. који начелно изриче колико треба да прође од дана објаве до дана сазива, збора, одређује се да се збор има обзнанити *„најмање“* на десет дана пре сазива кад га окружни одбор сазива. —

У последњем одељку чл. 13. говори се о праву државне власти на сазив збора. Ту се нигде не помиње окружни одбор, а последњи одељак чл. 18. наређује, да овај рок *„најмање десет дана“* важи и за случај *„кад би по последњем одељку чл. 13. стални окр. одбор или државна власт збор сазивала.“* —

Последњи одељак чл. 13. дајући државној власти право на сазив збора, као што је речено, прописује да то има бити *„***најдаље** *за десет дана“* а у другом случају *„за пет дана“*, а у последњем одељку чл. 18. као што је речено, тај рок не може бити *краћи* од десет дана!

Ко ће да пречисти овај хаос? Ја не могу да примим то на себе, јер признајем да нисам надлежан, а хоће ли и може ли то учинити Државни Савет, по показатој готовости својој да произвољно тумачи своју надлежност и проширује границе њезине, његова је ствар.

Али оно, што је мени дало права да тврдим, да је позивање Државног Савета на чл. 18. недостатак потребне пажње и према чл. 18. и према чл. 13. закона о општинама и према праву грађана на тражење збора, то је факт: да чл. 18. у последњем одељку свом, одређујући рок од *„најмање десет дана“* за сазив зборова по захтеву окруж. одбора или државне власти, *не садржи у себи и правило, да тај рок важи и у случају, кад се збор сазива по захтеву грађана.*

Кад то стоји, — а то се не може порећи: јер је закон ту, јер се важност закона не може ослабити ни поништити ни љубављу, ни мржњом, ни предрасудама, јер је дужност свију да закон поштују, јер Државни Савет треба да у тој врлини предходи примером — онда је несумњива логичност и тачност следећих закључака:

а; да у случају кад се збор сазива по захтеву грађана (тач. г. II одељка у свези са претпоследњим одељком чл. 13. закона о општинама) од дана објаве до дана збора *не морају проћи десет дана*, него да то мора да буде *„најдаље“* за десет дана, дакле, може и пре, само у том року;

б; да је збор заведењски сазват објавом од 13. Новембра *био законит*. (Ја сам толико искрен и великодушан не признајем законитост радње и оних, који ме нападају!)

в; да је радња државне власти, у колико се оснива на последњем одељку чл. 13 закона о општинама, законита;

г; да је овај навод Државног Савета чиста *незаконитост*.

Прелазећи на расматрање осталих побуда изнесених у овој одлуци саветској, ја држим да је у реду, да се прво расмотри и оцени тач. 3. ових побуда, која је и узрок оној, која је у тачки 2. изложена.

2. Државни Савет каже овде ово двоје:

да су бирачки одбори, који су примали гласове на збору од 21. пр. м. били незаконити, јер су састављени противно члану 19. закона о општинама; и

да се није могло гласати по списковима, које није саставио општ. суд.

Не стоји, пре свега, да су ти бирачки одбори били *незаконити*, а састав њихов противан чл. 19. закона о општинама.

То је, по свој прилици, у овој ствари најважнија и најкрупнија тачка. С тога нек ми је допуштена која реч више за објашњење и расветљење њезино.

За разлику од начина бирања општ. часништва у унутрашњости земље, вароши Београду остављен је за изборе *изузетан* начин, а министру унутр. дела, чл. 12. зак. о општинама, дато је право да тај начин он прописује и наређује.

Ја немам ни намере ни потребе испитивати побуде законодавства за оваку одредбу. Ипак мислим, да је умесно, изнети овде чињеницу, која може оправдати потребу: да она правила, по којима се врше избори у Београду, не могу и не треба да буду једнака са онима, по којима се врше избори у мањим варошима или у сеоским општинама. Ту је пре свега мноштво популације, која даје и већи део правних бирача. Сви ови бирачи не могу како треба употребити своје грађанско право, кад би се гонили на гласање, на једном месту. Равнодушност грађана београдских показивана у ранијим приликама и под ранијим законом, један је доказ за то. Ту је, осем тога, и разлог потребе и гарантије за слободну употребу бирачког права, која је, кад је се пређе на једном месту гласало, могла бити и угрожавана. — Но кад се није нашло за потребно да се та правила особена за бирање у Београду, специјалишу и унесу у закон о општинама — а то би био једини пут да се избегну сви могући неспоразуми, па и они, који се назор истичу — онда је остало да се да сљедства оној одредби, која је ушла у закон о општинама, а која видно истиче право Министра унутрашњих дела, да та правила пропише.

„Начин овога бирања (у Београду) *прописаће Министар унутр. дела.“*

Тако стоји у трећем ставу I. одељка чл. 12. закона о општинама.

Право, које је дато овом одредбом Министру, није везано за обзир на наредбу чл. 19 зак. о општинама.

По том праву један од мојих претходника, у Новембру 1889 год. под Пбр. 17.178, прописао је једна правила за изборе београдске.

Та правила важе пуне три године.

Она беху основана толиким изборима београдским.

Та правила ушла су и печатана и у зборнику закона (45. стр. 504).

Њима нико и никад не учини никакве замерке.

Мој претходник од 1889 године, дакле, био је у праву да се користи одредбом чл. 12. и по његовим правилима изабрати су и бивши часници општински.

По тој истој одредби, ја сам прописао у прошлом месецу, Пбр. 18.967, друга правила.

Ова правила задовољила су и обзире правичности и пажњу према истини. Она садржаваху и гарантију за слободу и ред при изборима. Ова правила истичу се као бедем против могућих злоупотреба. И само за то, што се видело да су она незгодна за либеровање онога у напред спремљенога ма и не дошавшег броја гласача, поречена је одсудно законитост њихове основе. И то порицање доспело је и до висине, на којој стоји скуп беспристрасности, искуства и интелигенције наше државе.

Ја признајем да је мој претходник од 1889. год. имао права да учини, оно што је учинио — да пропише правила по своме нахођењу.

Но ја тражим, да се то прâво ни мени не пориче.

Но признао ми Државни Савет или порекао то право, ја имам најдубље уверење: да сам својим правилима учинио само оно, што сам по закону могао, а у овом случају и требао да учиним.

Ако се има учинити каква замерка, њу могу поднети само правила од 1889. год.

Јер, кад закон о општинама, у чл. 19. признаје само *дванаестoрицу* чланова, који се у почетку сваке године бирају за сталне бирачке одборе, за послове одборске у току те године, онда ко је дао права моме претходнику, 1889 године да тај број повећава на 60, одређујући у својим правилима, да се у почетку сваке године бирају за сваки изборни одељак (кварт) по 8 чланова и по два замењеника њихова? И ко је тај што је ту „повреду“ чл. 19. мирно гледао за пуне три године?

А ко је сад тај, што пориче важност мојих правила, која су у тесној вези и приближности и са духом целокупног закона о општинама и баш са чл. 19; јер се њима признају само 12 сталних чланова бирачког одбора?

Али ја тврдим, да, као што се не могу разложно критиковати у овом погледу ранија правила, која су попела број ових чланова на 48 — односно на 60, још мање се могу критиковати моја правила, по којима је тај број сведен на 12, који је признат чланом 19. зак. о општинама.

Јер чл. 19. апсолутно се не односи на изборе у општини београдској, како према опоме што наређује чл. 12., остављајући право министру да за те изборе он пропише правила, тако, и у свези са оним што баш садржи својим наређењима тај члан 19.

По чл. 19. бирају се у свакој општини у почетку године 12 способних гласача за чланове бирачког одбора. То је целокупан број. Из тога броја одређују се после, у случају потребе и замењеници.

Па кад Државни Савет мисли да има разлога да тврди да моја правила наносе омаловажења чл. 19., онда поред замерке, коју би заслужио за равнодушно трпљење тога омаловажења за пуне три године, ја сам слободан да му упутим и ово питање: како ће се саставити за сваки одељак (кварт) по четири члана за бирачки одбор и одредити по 2 заменика: кад у Београду има 6 одељака (квартова), кад се по другом ставу I одељка чл. 12. закона о општинама избор у Београду врши по квартовима, и кад се од оних 12 чланова, који се бирају по чл. 19. могу одредити чланови бирачких одбора управ и само за 2 кварта?

Осем овога, још је важнија и последња алинеја чл. 19. за потврду гледишта овде истакнутог и за одбрану мишљења, да би примена чл. 19. на изборе београдске била илузорна и немогућна.

Ту, на крају, у последњим редовима чл. 19. стоји ово: „*Председник општ. суда је и председник овоме збору.*“

Настаје питање: ако се чл. 19. може применити на изборе у Београду, са оним бројем чланова бирачког одбора, који је овим чланом одређен, онда како председник општинскога суда може председавати бирачким одборима у свих 6 квартова?

Ја нисам кадар дати на ово питање повољна одговора. Тај одговор ваљада ће се моћи наћи у мишљењу, да су бирачки одбори, састављени и по ранијим и по овим правилима, противни чл. 19. Ту се зар може наћи вештине, за тврђење, да *један* човек може у *исто време* председавати на *шест* места, примати свуд гласове и јамчити за ред, правилност и тачност при избору.

Из овога јасно излази следећи закључак:

а, да је тврђење Државног Савета о незаконитости ових бирачких одбора, сама незаконитост;

б, да су ови бирачки одбори састављени по правилима министра унутрашњих дела, која су црпела своју снагу и моћ из самог закона о општинама, били *потпуно и једино законити* бирачки одбори; и

в, да је, према томе, и гласање, које је пред њима вршено и резултат, који су ови бирачки одбори одлучили и објавили, правилан и потпуно законит.

Ако се баш жели констатовати: који су од ових бирачких одбора били незаконити; да ли онај, који је општински суд обзнанио 17. новембра бр. 11.382, и који Државни Савет узима у заштиту, или овај други, који је правилно, у реду и миру и свршио посао на збору заведењском, онда је то онај бирачки одбор, који је општински суд обзнанио.

То је поуздано, то је истина.

У правилима министра унутрашњих дела од 27. новембра 1889. год. Пбр. 17.178. а која су важила као закон за општ. суд онога дана (13. пр. м.) кад је збор сазват, има један одељак који овако гласи:

„*Председник главног бирачког одбора, председници бирачких одбора, као и сви чланови бирачких одбора* **увек ће се у огласу којим се збор сазива поименце означити.**

А органи општинског суда, који су 13. пр. м. публиковали сазив збора, *нису то учинили у том огласу за сазив збора.* Они су тога дана само сазвали збор под бр. 11.304, а председнике и чланове главног и осталих бирачких одбора *објавили су касније — 17. пр. м. бр. 11.382.*, као што је већ поменуто.

Даље у правилима од 1889. год. има још један одељак који овако гласи:

„*У главном бирачком одбору председаваће увек председник општ. суда,* **кад год није у питању било његов избор, било каква ствар, која се њега лично тиче.**“

Збору сазватом за 21. пр. м. било је стављено на решење питање о положају председника општинског суда, дакле, „*ствар која се њега лично тиче.*“

По правилима, која су важила тога дана. кад је од стране општинског суда извршена публикација састава бирачких одбора и њихових председника — а то се не пориче — председник општине београдске — *није могао председавати главном бирачком одбору.* Но то није сметало ни њему самоме, ни његовим друговима, да га наместе и објаве као председника главног бирачког одбора.

То је ваљда требало да буде јемство за правилан и тачан исход гласања!

Из овога што је у овој тачци казато, следују опет ови закључци:

да је начело, изражено у правилима од 1889. год., по коме председник општинског суда не може председавати главном бирачком одбору, кад је „*у питању ствар, која се њега лично тиче*“ праведно и логично проведено и кроз моја правила од 18. пр. м. која искључују одборнике општинске као председнике бирачких одбора по квартовима, с тога што чл. 19. зак. о општ. — кад се он непрестано подева — не признаје одборнике општинске као председнике бирачких одбора и с тога што је овај збор имао да решава и о њиховим положајима, дакле, „*о ствари, која се њих лично тиче.*“ А и последњи одељак чл. 78. зак. о општ. искључује одбор општински и његове замењенике из решавања о предмету, у коме су они интересовани. А према овоме она одредба у мојим правилима, која је одузела право одборницима општинским да председавају по бирачким одборима, основана је и на овом пропису закона о општинама.

Даље да је оно општинско претставништво коме је на уредан и законит начин изјављено неповерење, погазило закон и при сазиву збора и при објави саставу бирачких одбора; и

најпосле, да Државни Савет улази отворено у један двогубо незаконит посао, с једне стране, узимајући у заштиту једне незаконито склопљене бирачке одборе и њиховог главног председника, а с друге стране поричући неосновано и неумесно законитост бићу других правилно и законито састављених бирачких одбора.

Мени је познат онај део ненадлежне преставке Државног Савета од 20. пр. м. бр. 3806. упућене господину председнику министарског савета.

У хитњи, којом је онда ствар прихваћена и цењена у Државном Савету, превидео је Државни Савет да боље оцени ону тачку мојих правила, која о том говори. Тврдило се тада, да сам ја одузео од општинске власти и само право на уређење тих спискова. Није се запазило, да је то право општ. власти остало недирнуто, и да сам ја учинио само оно, што сам по закону могао, требао и морао да учиним, на име: да признам пореском одељку једино надлежном за наплату порезе у Београду, и право да он тврди само ту околност ко је и колику порезу платио, и све то у прилог правилном и законитом састављању бирачких спискова.

Сад се, јамачно, видело како је та „представка“ била пренагљена и неумесна, па се у овој одлуци Држав. Савета узео блажији пут и тврди се *„да не вреди и свако гласање по списковима, које није саставио општ. суд према члану 15. зак. о општинама.“* Заборавља се, међутим, да је општ. суд печатао и предао грађанству на углед те своје спискове, и да су они били материјал законитим бирачким одборима, са материјалом, који је дао надлежни порески одељак. Ни у што се не рачуна околност: да је општ. суд, према правилима, био дужан да преда те своје спискове законитом бирачком одбору, па да он то није учинио. Нити се узима у оцену факт, који потврђује Упр. вароши Београда у овоме своме извештају: да је општ. суд из свога списка био изоставио преко 1000 способних гласача па и самог управника и два члана управе вароши Београда, који су сви на време платили порезу.

Ти спискови општин. суда, онакви какви беху, неисправни и нетачни поверени су оној групи изгредника, који су и по ранијим и по овим правилима самовољно и не законито присвојили себи назив и права бирачких одбора. И кад и то није помогло, кад је на законит начин спречена злоупотреба са правима и гласом београдских грађана, онда се и та са свим беззначајна околност прилаже у омаловажење оне сјајне манифестације београдских грађана.

У животу наше државе било је случајева да су бирачки одбори ноћу бирани. — На те појаве бацано је проклетство као на дела уједурме и насиља.

То се није поновило на овоме збору београдском.

Било је у нас избора и под грмовима.

Но те су појаве благосиљане као ресултати грађанске куражи и свести народне.

Али то се није могло поновити на овоме збору београдском. И зар за то овај збор нема на себи онога сјаја, који би му могао прибавити поштовање и оних, који су триумфовали после избора под каквом крушком — извршеног.

---

3. На реду је трећа и последња тачка побуда саветских у овој одлуци.

Опширно и јасно образложена неумесност претходне тачке одлуке саветске олакшава објашњење незаконитости и овога дела резона његових.

Државни Савет наводи овде:

да власт полициска није могла доћи на збор без позива бирачког одбора по чл. 34. тач. 1. зак. о општинама, а још мање је могла да растерује бирачки одбор.

Признавајући да је присуство непозване полиц. власти при изборима општине часништва и неумесно и незаконито с начелног гледишта, јер је кадро да илуструје факт недопуштеног утицаја полиц. власти на изборе, ја тврдим да је нахођење Држав. ног Савета и замерка, која се чини дејству полиц. власти на овом збору неумесна; јер се оснива на порицању фактичког и законитог стања ове ствари и јер се тиме превиђа оправданост узрока, који су превели правно дејство на овоме збору, где се оно показало.

Не стоји да се полиц. власт појавила и дејствовала на овом збору *„без позива бирачког одбора.“*

Према извештају вароши Београда, власт је отишла на збор *по писменом позиву бирачког одбора.*

Ако би Државни Савет хтео знати: ко је тај бирачки одбор, који је тражио интервенцију држав. власти одговарам: да је то *онај бирачки одбор, који је састављен*

по закону општинском и правилима Министра унутр. дела од 18. пр. м. ПБр. 18.967 дакле, онај *једино законити бирачка одбор, који је и свршио посао на збору од 21. пр.м.*

Они пак, који су, како Државни Савет наводи „растерани“, и нису били никакви бирачки одбори, него на неколико места концентроване мале групе изгредника. И радња власти, која је имала задатак ди њих уклони, где је то било, и која се одмах удалила, чим је то извршила, била је и законита и потребна ради одржања реда, нарочито и с разлога, што је појава самозваних и незаконитих бирачких одбора, истакнута на свих 6. изборних тачака, представљала читаву једну смишљену и организовану систему *нереда.*

Изложивши овако своје погледе на ову одлуку Државнога Савета, ја налазим за умесно да напоменем још и то:

да је Државни Савет прешао границе своје надлежности, подвргавајући својој оцени радњу моју, садржану у правилима од 18. пр. м.

Ја сам навео законски основ, по коме сам имао права да то учиним.

Ја добро познајем свој положај и признајем оне уставне факторе, пред којима сам одговоран за своје послове.

И баш да би овим делом својим и прекорачио права, која ми је закон дао, Државни Савет није тај, који би ми могао та права оспорити, још мање је он тај, који би могао порицати важност тих правила, а најмање је он тај, који би могао судити о мојим делима.

И једино што је Државни Савет могао да учини, го је да призна фактички односај, законито створен овим правилима а да причека на одлуку о законитости или незаконитости овога мога рада Народне Скупштине, дакле, оне установе државне, која по Уставу може судити о делима министровим.

Но баш да би Државни Савет у основу имао права да расматра и оцењује резултате овога збора, па и сама правила моја, ипак је он до тога дошао неправилним и нередовним путем. И чл. 74. и 34. тач. 5. закона о општинама и чл. 55. и 47. пословника Државнога Савета, на које се Савет позива у овој одлуци својој и одлука Држав. Савета од 16 априла 1890 године Бр. 1221, изриком наређују: да се *жалбе по закону о општинама подносе општинском суду*, па их овај подноси Савету на расмотрење, а *„на други начин поднесену жалбу Савет Држивни не узима у расматрање.“* А овде Државни Савет није тако урадио, него је жалбу, коју су му непосредно поднели грађани, незадовољни одлуком збора општинског од 21. пр. м., узео у расматрање и донео своју одлуку, па још и *без акта, која се на ову ствар односе.*

Према свему што је довде изложено, ја сам управи вар. Београда, издао спрам ове одлуке Држ. Савета овако упутство:

„Одлука Државног Савета од 30. пр. м. Бр. 3913, донесена у оцени радње збора општ. београдске од 21. пр. м. која ми је саопштена актом управиним од 2. т. м. Бр. 2167. садржи очевидну повреду закона о општинама.

С тога нека управа по тој одлуци Државног Савета ништа не ради, него нека је сматра као и да не постоји.

За непослушност према овој наредби мојој одговараће ми лично управник вароши Београда.“

Част ми је саопштити Државном Савету све ово и умолити га да прими уверење о мојем најдубљем поштовању.

Министар
унутрашњих дела,
Ст. Д. Рибарац с. р.

Но чиновници и служитељи државних и општинских надлештава гласаће у оном одељку, где се налази надлештво у коме служе, и за њих ће се спискови према томе и уредити.

За уређење ових спискова важи, у смотрењу плаћене порезе, извештај пореског одељка.

Ове спискове општински ће суд уредити и послати сваком одељку (кварту) тако, како ће бити у згради одређеној за бирање у 8 сати пре подне онога дана, за избор одређеног.

5., За обезбеђење права на контролисање бележења гласова, које бирачи имају по члану 22. тач. 2. трећег става закона о општинама, важи тач. 8. мојих правила од 18. пр. месеца Пбр. 18967 но тако, да 50 способних бирача још у почетку рада одреде за тај посао петорицу, који имају право гласања на збору, и акт о томе предаду бирачком одбору.

Препоручујем управи да ова правила саопшти суду општине вароши Београда, и да се стара о тачном извршењу њиховом.

Пбр. 19.546
5. Декембра 1892. год.
у Београду.

МИНИСТАР
УНУТРАШЊИХ ДЕЛА,
Ст. Д. Рибарац, с. р.

2.

Господине министре,

Данашњом поштом добио сам акт Државног Савета од 9. ов. мес. Бр. 3267., којим он поништава наредбу моју од 24. Септембра ове године, донету на акту суда општине Рибарске под Бр. 924., којом сам наредбом на основу члана 83. закона општинског, задржао био од извршења решење општинског суда, по коме је било предузето саслушавање и испитивање потписника изјављеног неповерења управи Рибарске општине. И ако сам ја у тој наредби мојој изнео узрок моме доласку у ову општину, и узрок за предузимање радње моје у томе: да дам законити правац радњи општинске управе по изјављеном јој неповерењу; Државни Савет оглашује ме за ненадлежног те радње, и вели, да општински суд има право *иа и дужност*, да испитује потписнике о истинитости њиних потписа на поднетом неповерењу.

Ово гледиште Државног Савета ако се усвоји, онда по поднетом неповерењу општинска власт може отегнути испитивање потписника читаву годину дана, изговарајући се на пређе своје послове у суду, па никад и не сазвати збор. А по другим узроцима кад год се то збацивање предузме, радња надзорне власти подлежи расматрању окр. одбора и Држ. Савета, који ће, као и ово сад, најзаконитији рад надзорне власти у погледу збацивања кметова поништавати, те по томе зликовци и тирани народни морају се гледати на општинској управи и онда. кад они највећа безакоња врше под видом власти.

Ја вам учтиво шаљем како овај акт Држ. Савета, тако и радњу моју по незаконитој одлуци општинског суда под Бр. 924. на увиђај, а по увиђају учтиво вас молим за упут: шта да се чини и како да се ради у погледу спречавања општинских часника у вршењу њиних противзаконих радња, као што је и ова у општини Рибарској била.

Овака одлука Држ. Савета, којом он одриче мени као окр. началнику надлежност извиђања противзаконих радњи општинских часника, противна је §§ 12. и 13. полициске уредбе, па и самом закону о уређењу округа и срезова, по коме (види чл. 9, 10, 12, 13, 16 и 17) ја као највиша државна власт у округу, имам да се старам о ујемчењу потпуне личне и имовне безбедности сваком грађанину; да се старам о тачном вршењу земаљских закона и законих наредаба државних власти; да чиним при-

медбе и да контролишем радње не само државних но и самоуправних власти (чл. 16. зак. о уређ. окр. и срезова) и т. д.

Ја вас учтиво молим, нађите пута и начина, да се ово противзаконо гледиште Државног Савета, које је у горњем његовом акту изложено и којим он одриче мени право на утицај исправака противзаконих радња самоуправних власти у округу моме, задржи од извршења, иначе, ја, па и сви остали начелници у Србији, са свим ће бити излишни и безцељни на својим местима.

11. Октобра 1892. год.
у Ћуприји.

ВАШ ПОНИЗАН
Вић. Бешевић,
НАЧЕЛНИК ОКР. МОРАВСКОГ

Министру унутрашњих дела

Господину Стојану Д. Рибарцу.

НА ПОЛЕЂИНИ ОВОГ АКТА СТОЈИ:

Сва акта, која су послата уз овај извештај вратити поверљивим путем начелнику окружном. Но пре тога копирати. Задржати овде наредбу Државног Савета Бр. 3267. о којој је овде реч.

Напоменути начелнику да су његови погледи изражени у овом писму правични, да он треба да учини примедбе Државном Савету сврх оваког његовог акта, и да општински суд нема права а још мање дужности, да испитује истинитост потписа оних грађана. на неповерењу потписатих, само једно право да се уверава *о гласачкој способности њиховој*, а истинитост потписа утврђује се онога дана, када се врши сам акт гласања о неповерењу (чл. 13. зак. о општ.).

Упутити начелника да каже Државном Савету, да је одлука председника општинског суда противна чл. 13. зак. о општинама.

Приметити начелнику, да би у овом случају боље урадио кад не би задржао ову одлуку од извршења, већ кад би потписнике неповерења упутио надлежној надзорној власти, капетану, па да од њега траже, да уради оно на шта је позват (члан 13. закона о општинама). Р.

2, а,

Рибарска општина

Акт неповерења од 18 Септембра 1892 год са 114 потписа, и тврде лоповлук: „јер ко год се до касе дотакао, он је по нешто макао.“

21 Септембра општински Суд позива поједине потписнике и пита: „да ли је са његовим одобрењем потписат“.

Њих 12 поричу потписе. Тај протокол није оверен.

На полеђини акта Бр. 924 и решење: „из добивеног уверења да су многи грађани потписати без њиховог одобрења и према томе Суд не може поклонити вере овој тужби. То Суд наређује да се сви потписници позову и испитају. Председник Жив. Радосављевић.“

На истом акту решење окр. начелника од 24|9 да Суд није овлашћен испитивати истинитост потписа, задржава ту одлуку од извршења (!) и констатује да на збору од 8 Децембра, кад је Живан изабран, и по сравњењу са дужном порезом, ни половина Живанових гласача није имала права гласања.

медбе и да контролишем радње не само државних но и самоуправних власти (чл. 16. зак. о уређ. окр. и срезова) и т. д.

Ја вас учтиво молим, нађите пута и начина, да се ово противзаконо гледиште Државног Савета, које је у горњем његовом акту изложено и којим он одриче мени право на утицај исправака противзаконих радња самоуправних власти у округу моме, задржи од извршења, иначе, ја, па и сви остали начелници у Србији, са свим ће бити излишни и безцељни на својим местима.

11. Октобра 1892. год.
у Ћуприји.

ВАШ ПОНИЗАН
Вић. Бешевић,
НАЧЕЛНИК ОКР. МОРАВСКОГ

Министру унутрашњих дела

Господину Стојану Д. Рибарцу.

НА ПОЛЕЂИНИ ОВОГ АКТА СТОЈИ:

Сва акта, која су послата уз овај извештај вратити поверљивим путем начелнику окружном. Но пре тога копирати. Задржати овде наредбу Државног Савета Бр. 3267. о којој је овде реч.

Напоменути начелнику да су његови погледи изражени у овом писму правични, да он треба да учини примедбе Државном Савету сврх оваког његовог акта, и да општински суд нема права а још мање дужности, да испитује истинитост потписа оних грађана, на неповерењу потписатих, само једно право да се уверава *о гласачкој способности њиховој*, а истинитост потписа утврђује се онога дана, када се врши сам акт гласања о неповерењу (чл. 13. зак. о општ.).

Упутити начелника да каже Државном Савету, да је одлука председника општинског суда противна чл. 13. зак. о општинама.

Приметити начелнику, да би у овом случају боље урадио кад не би задржао ову одлуку од извршења, већ кад би потписнике неповерења упутио надлежној надзорној власти, капетану, па да од њега траже, да уради оно на шта је позват (члан 13. закона о општинама). Р.

2, а,

Рибарска општина

Акт неповерења од 18 Септембра 1892 год са 114 потписа, и тврде лоповлук: „јер ко год се до касе дотакао, он је по нешто макао.“

21 Септембра општински Суд позива поједине потписнике и пита: „да ли је са његовим одобрењем потписат“.

Њих 12 поричу потписе. Тај протокол није оверен.

На полеђини акта Бр. 924 и решење: „из добивеног уверења да су многи грађани потписати без њиховог одобрења и према томе Суд не може поклонити вере овој тужби. То Суд наређује да се сви потписници позову и испитају. Председник Жив. Радосављевић.“

На истом акту решење окр. начелника од 24|9 да Суд није овлашћен испитивати истинитост потписа, задржава ту одлуку од извршења (!) и констатује да на збору од 8 Децембра, кад је Живан изабран, и по сравњењу са дужном порезом, ни половина Живанових гласача није имала права гласања.

3.

СПИСАК

НЕИЗВРШЕНИХ РЕШЕЊА ДРЖАВНОГ САВЕТА, КОЈА СЕ ОДНОСЕ НА ОПШТИНСКЕ ИЗБОРЕ

I. У округу моравском.

1. У општини „Превешкој“ није извршено решење Држ. Савета од 4. Децембра 1892. год. Бр. 3944 све до 26. Априла тек. год., када је полицијски регенат дао оставку (в. акта под Бр. 41. прилог под 1).

2. У општини „Рисначкој“ није извршено решење Држ. Савета од 14. Децембра 1892. год. Бр. 4,050 све до доласка радикалне владе (в. акта под Бр. 66. прилог под 2.)

3. У општини „кавадарској“ није извршено решење Држ. Савета од 8. Децембра 1892. г. Бр. 3.979., којим је оснажен рад зборски све до 4. Априла ове год., када је дошла радикална влада на управу земље (в. акта под Бр. 69. прилог под 3.).

4. У општини „Параћинској“ пошто је изгласано поверење председнику у присуству целог бирачког одбора 15. Новембра 1892. год. полиц. власт, да би пошто по то отела општину, и предала је својим кандидатима у руке, ујдурмом створила је бирачком одбору кривицу, као да су извршили фалсификат, те су чланови његови оптужени, но доцније од Касационог Суда ослобођени, али у том међувремену полиција је сама изабрала своје кандидате (в. акта под Бр. 117, прилог под 4.).

5. У општини „Ћупријској“ задржато је од извршења решење Држав. Савета од 29. Децембра 1892. г. Бр. 4.086 (в. акта под Бр. 46 прилог под 5).

6. У општини „Варваринској“ и „Лоћичкој“ нису извршена извршна решења, Стал. Окр. Одбора под Бр, 2.610 и 2.687. Прво под 15, а друго 29. Децем. пр. год., већ су намерно од полицијских регената упропашћена. (види депешу под Бр. 102. прилог 6).

II. У округу Рудничком.

1. У општини „Лишанској“ није извршено решење Држав. Савета од 16. Јануара ове год. Бр. 152 (в. акта под 189 прилог под 1.).

2. У општини „Гучкој“ није извршено решење Држ. Савета од 9. Јануара ове године, Бр. 76.

3. У општини „Горњо-краваричкој“ није извршено решење Држ. Савета од Јануара ове год. Бр. 77.

4. У општини „Доњо-краваричкој“ није извршено решење Државног Савета од 9. Јануара ове год. Бр. 84.

5. У општини „Д.-Тијањској“ није извршено решење Државног Савета од 4. Јануара ове год. Бр. 4.208.

6. У општини „Шилопајској“ није извршено решење Државног Савета од 25. Јануара 1893. год. Бр. 92. (види акта под бр 6).

Свих ових шест решења Државног Савета достављено је законом прописаним путем надлежним среским начелницима, о чему тврди акт Државног Савета од 3. Фебруара ове године Бр. 333., упућен сталном окружном одбору округа Рудничког (в. прилог под 1.)

Даље Државни Савет актом својим од 18. Марта тек. год. Бр. 656. поништио је одлуку привремених полицијом постављених кметова и одборника општине „Коштуњићске“, што је регентима достављено 24. истог месеца, а они су по овоме акту поступили тек 11. Маја ове године (в. прилог под 2.).

Најзад из акта изасланика Сталног Окружног Одбора за округ руднички од 15. Јула тек. год. Бр. 1111 упућеног сталном окружном одбору види се, да је полиција збацила законите општинске чланике још и у овим општинама: Јежевачкој, Атенићској, Паковраћској, Лазачкој, Качуличкој и Петничкој — и да су се сви збачени чланици жалили Државном Савету на рад полициских власти, која је на њихова места поставила регенте, али свију тих акта нема нигде по канцеларијама, од куда се да закључити да су упропашћена (в. акта под Бр. 1111 прилог под 3.).

III. У округу Крушевачком

1. У општини „Трстеничкој“ није извршено решење Државног Савета од 22. Децембра 1892. год. Бр. 4.164. (в. акта под Бр. 1686. прилог под 1.).

IV. У округу Подринском

1. У општини „Мишарској“ није извршено решење Државног Савета од 19. Октобра 1892. год. Бр. 3403. (в. акта под Бр. 5859. прилог под 1.).

2. У општини „Шабачкој“ није извршено решење Државног Савета од 29. Децембра 1892. год. Бр. 4240. (в. акт под 64. прилог под 2.).

3. У општини „Бело-речкој“ није извршено решење Државног Савета од 16. Октобра 1892. год. Бр. 3358. (в. акта под Бр. 602. прилог под 3.).

4. У општини „Петковачкој“ није извршено решење Држ. Савета од 19. Септембра 1892. год. Бр. 3064. (в. акт. Бр. 1325. прилог под 4.).

5. У општини„ Причиновачкој“ није извршено решење Државног Савета од 27. Новембра 1892. год. Бр. 3854. (в. акт Бр. 36. прилог под 5.).

V. У округу Пожаревачком

1. У суду општине „Сираковачке“ није извршено решење Сталног Окружног Одбора од 17. Децембра 1892. год. Бр. 1703., које је на жалбу дотичног и Државни Савет оснажио решењем од 9. Јануара 1893. год. Бр. 51. (в. Бр. 468. прилог под 1.).

2. У општини „Михаиловачкој“ није извршено решење Сталног Окружног Одбора од 23. Октобра 1892. г. Бр. 1338., које је и Државни Савет оснажио 19. Новембра 1892. год. Бр. 3776 (в. Бр. 166. прилог под 2.).

3. У општини „Жагубичкој“ није извршено извршно решење Сталног Окружног Одбора од 2. Новембра 1892. год. Бр. 1363. оснажено и решењем Државног Савета од 4. Јануара 1893. г. Бр. 4202. (в. прилог под 3. Бр. 9620.).

VI. У округу Ваљевском

1.У суду општине „Мионичке“ није извршено решење Сталног Окружног Одбора од 28. Новембра 1892. год. Бр. 1194. оснажено решењем Државног Савета од 14. Децембра 1892. г., Бр. 4045. (в. Бр. 636. прилог под 1.)

2. У општини „Бргулској“ није извршено „извршно“ решење Сталног Окружног Одбора од 29. Јануара 1893. Бр. 24. оснажено решењем Држ. Савеса од 19. Фебруара 1893. г., Бр. 493. што тврди решење Државног Савета приложено у акту Бр. 1511., већ је начелник среза тамнавског акта оставио у своју архиву из којих је упропашћено много (в. акт под Бр. 1401. прилог под 2.).

VII. У округу Крајинском

1. У општини „Салашкој“ решење Сталног Окружног Одбора од 11. Марта 1893. год. Бр. 184., оснажено решењем Држ. Савета од 22. Марта 1893. год. Бр. 712., којим је уништен избор на дан 11. Фебруара 1893. г., није извршено. Акта свију нема, већ су упропашћена, а само нешто остало (в. Бр. 270. прилог 1.).

2. Изборна акта општине „В. Јасиковачке“ уништена су, што се види из писма суда исте општине од 12. Јула тек. год. Бр. 581. (в. прилог под 2.).

VIII. У округу Подунавском.

1. У општини „Ропочевачкој“ био је избор 9. Новембра 1892. год. Стални Окр. Одбор решењем од 4. Децембра 1893. год. Бр. 1697. уништио, но начелник среза космајског одузео акта и није хтео дати на више тражења. Ово је оснажио и Државни Савет решењем од 9. Јануара 1893. год. Бр. 52. (в. под Бр. 45. прилог под 1.). Акта упропашћена већином.

2. У општини „Азањској“ збачена управа и постављени регенти 14. Септембра. 1892. год. од начелника среза јасеничког (украден печат, постављени са сокака).

Преписка вођена између Државног Савета, Министра Унутрашњих Дела и окружних и среских власти, и једва је могао Државни Савет решењем од 15. Априла 1893 г. Бр. 901., да донесе одлуку о уништењу (види Бр. 457. прилог под 2.)

3. У општини „Барошевачкој“ извршен избор 25. Октобра 1892. г. Уништио га Стални Окружни Одбор решењем од 1. Новембра 1892. г. Бр. 1584., које је и Државни Савет одобрио, што се види из Саветског писма од 17. Децембра 1892. год. Бр. 4110, (а нема решења, јер га је, по свој прилици, упропастила среска власт). Преписка вођена између Министра Унутрашњих Дела и среских и окружних власти и Државног Савета (в. Бр. 800 прилог под 3.).

Из других општина акта упропашћена, као што тврди писмо Сталног Окружног Одбора од 13. Јула тек. год. Бр. 1114. (в. акт под Бр. 67. прилог под 4.).

IX. У округу Топличком

1. Начелник округа Топличког 16. Јануара тек. год. Бр. 76. задржао од извршења решење Сталног Окружног Одбора од 11. Јануара тек. год. Бр. 1671. 1892. год. донето по избору часништва у општини „Милаковачкој“ (в. акт. Бр. 100. прилог под 1.).

2. Начелник округа Топличког актом од 24. Октобра 1892. год. Бр. 2272. и актом од 26 Октобра 1892. год. Бр. 2290. задржавао одлуку Сталног Окружног Одбора, да срески изасланици као пуномоћници Окружног Одбора могу присуствовати при избору општинских часника. О овоме јавио је и начелницима среским да је пуномоћија огласио за неважећа. (в. прилог 2. под Бр. 795.) а тако исто задржавао је *и сав остали рад* Сталног Окружног Одбора (в. прилог 11).

X. У округу Пиротском

1. У општини „Суковској“ није извршено Саветско решење, но је полиција акта упропастила, као што тврди депеша Сталног Окружног Одбора од 11. Јула 1893. године, Бр. 413. (в. депешу под Бр. 29. прилог под 1.).

XI. У округу Крагујевачком.

Као што тврди депеша Сталног Окружног Одбора од 25. Јула тек. године, Бр. 666. полициске власти узапћавале су сва решења Одборова, а изборна акта нису слале већ уништавале, набраја у осам општина (види прилог 1. под Бр. 89.).

Осим ових података, прибраних на брзу руку има још много неизвршених решења Државног Савета, а много више (валда пет пута толико) неизвршених „извршних“ решења сталних окружних одбора, а многа су акта упропастиле полицијске власти.

Бр. 4277.
29. Децембра 1892. год.
У Београду.

4.

Господину Министру Унутрашњих Дела

Државни Савет прочитао је Ваше писмо од 7. Декембра ПБр. 19.594., којим га извештавате, да „одлука Држ. Савета од 30. пр. мес. Бр. 3913. у оцени радње збора општине Београдске од 21. пр. мес. садржи очевидну повреду закона о општинама“, те сте с тога наредили „Управи вароши Београда, да по тој одлуци ништа не ради, него нека је сматра као и да не постоји.“

Државни Савет зна, да Министар Унутрашњих Дела ни Уставом ни законима није овлашћен, да расматра решења Држ. Савета и доноси о њима одлуке, а још мање да издаје наредбе државним властима, да их сматрају као и да не постоје, те с тога Ваша поменута наредба по одредби чл. 117. Устава, не може имати правне и законске вредности.

Према овоме, Државни Савет нема ни потребе, да се с Вама упушта у препирку о разумевању појединих одредаба закона о општинама и да одговара на наводе, који немају никакве везе с поменутим решењем Државног Савета, него оставља Вама лично да про-

цените, како ће таква Ваша радња утицати на ојачање ауторитета државних власти, на утврђење законитости и правног поретка у земљи.

Председник Државног Савета,
Др. Л. Докић с. р.

Преписе је веран оригиналу.

Председник Државног Савета,
П. Велимировић

Бр. 2402.
16. Јула 1893. год.
у Београду.

5

ДРЖАВНИ САВЕТ
Бр. 3267.
9. Октобра 1892 год.
Београд.

Начелнику округа Моравског

По жалби суда општине Рибарске противу одлуке тога Начелника од 24 Септембра тек. год., којом је на основу чл. 83 закона о општинама задржата од извршења одлука поменутог суда од 21 Септембра тек. год. којом је одлучено, да се сви потписници, који су потписали акт од 18 Септембра, којим се изјављује неповерење општинској управи, позову и испитају о потпису с тога, што општински суд има уверења, да су многи грађани потписани без њиховог одобрења, — Државни Савет по расмотрењу акта нашао је:

1, Да начелник окружни није био надлежан да задржава од извршења одлуку општинског суда, јер је њена непосредна надзорна државна власт срески начелник — белички.

2, Да у акту, којим се задржава поменута одлука није казано: коме је законском пропису та одлука противна.

3, Да према пропису члана 13 закона о општинама, збор за збацивање општинске управе могу тражити само гласачи, те према томе општински суд има не само право но и дужност, да се претходно увери имају ли потписници право гласања на збору, јесу ли њихови потписи, или их је ко други потписао без њиховога знања и одобрења.

Све ово узевши у обзир, Државни Савет налази, да је поменута одлука Начелника окружног противна закону, и с тога, на основу чл. 83 закона о општинама с погледом на члан 57 свога пословника, поништава исту, одобравајући поменуту одлуку суда општине рибарске, препоручујући начелнику да о овоме одмах дотични општински суд извести.

Акта ·|. судска враћају се.

Председник
Државног Савета,
Др. Докић

Верно оргиналу, јамчи

Секретар Министарства,
В. Маршић

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА БЕОГРАД

V. ДЕЛО

1.

КРАЉ. СРП. УПР. ДРЖ. ШТАМП.
Бр. 4917
10. Јула 1893 год.
у Београду

Скупштинском истраж. одбору

На захтев Скупштинског истраж. одбора од 9. тек. месеца Бр. 9. Управи држ. штампарије част је послати му у прилогу списак. и из кога ће изволети увидети кога су дана и у колико комада разаслате бирачке карте у унутрашњости Србије за изборе на дан 25. Фебруара ове год.

Управи је част известити истражни одбор, да је ову експедицију извршио изаслати чиновник Министарства Унутрашњих Дела, под чијим су надзором исте карте и упаковане и на експедициони протокол ове Управе предате овд. пошти на даљу експедицију под бројем 135.

Управа учтиво шаље Одбору и све бројеве „Српских Новина“ од 9. Августа пр. године па до 1. Априла ове године и то у три егземплара.

СПИСАК

Разаслатих бирачких карата у унутрашњост Србије, за изборе Народних Посланика, на дан 25 Фебруара ове године.

бр.	коме су начелству послате бирачке карте	пошти предате	у пакет.	свега ком.
1	Начелству окр. Подунавског у Смедереву . . .	8—I—93 г.	12	45.000
2	„ „ Пиротског у Пироту.	„ „	7	25.000
3	„ „ Пожаревачког у Пожаревцу . .	„ „	14	52.000
4	„ „ Рудничког у Чачку	„ „	9	34.000
5	„ „ Подринског у Шапцу	„ „	11	41.000
6	„ „ Ужичког у Ужицу	„ „	8	31.000
7	„ „ Крушевачког у Крушевцу . . .	„ „	9	35.000
8	„ „ Топличког у Прокупљу	„ „	7	25.000
9	„ „ Тимочког у Књажевцу	„ „	6	23.000
10	„ „ Моравског у Ћуприји	„ „	10	37.000
11	„ „ Крајинског у Неготину	„ „	6	23.000
12	Управи града Ниша.	„ „	1	3.000
13	Начелству окр. Ваљевског у Ваљеву.	11—I „	7	25.000
14	„ „ Црноречког у Зајечару	„ „	5	19.000
15	„ „ Врањског у Врању	„ «	8	31.000
16	„ „ Крагујевачког у Крагујевцу . .	„ „	8	32.000

УПРАВНИК
КРАЉ. СРП. ДРЖАВ. ШТАМПАРИЈЕ,
Ст. Рајчевић

2.

РАСПИС

Свима начелствима и Управама Београда и Ниша.

Мој распис од 10. тек. месеца ПБр. 219. допуњујем овим: да би сваки грађанин, који је платио порезу, могао употребити своје бирачко право при избору посланика, потребно је да добије бирачку карту, по чл. 85. Устава и чл. 33. закона о изборима народних посланика.

Бирачке карте, чији је облик према чл. 35. зак. о изборима народних посланика прописан расписом Министра Унутрашњих Дела од 3. ов. мес. ПБр. 178. издају општински судови, по чл. 35. и 106. зак. о изборима нар. посланика, а у року тамо означеном.

У дужности је и општинске и надзорне државне власти, да се, при издавању бирачких карата, мотри с једне стране, да бирачку карту добије сваки, који је потребну порезу и све прирезе платио, као и да је не добије нико ко ту претходну дужност није испунио тачно и потпуно по пропису Устава и закона. Но, да би општински судови односно њихови председници, или они, који врше дужност председника. тачно извршили одредбе чланова 33, 34, 35. и 106. закона о изборима народних посланика нека надлежна државна власт по другој алинеји чл. 14. закона о пореској управи, пореским одборима и пореским надзорницима обрати сву своју пажњу на тачно извршење ове радње око давања бирачких карата.

Према овоме, а у интересу што правилнијег извршења одељка V закона као и дотичних измена од 28. јануара 1891. год. о избору народних посланика и с погледом на прву алинеју чл. 36. истог закона, по којој се по наредби Министра Унутр. Дела разашиљу општинама бирачке карте — стављам Начелству — Управи — у дужност следеће, што ће оно подручним властима наредити и старати се, да се тачно изврши

1. Бирачке карте даваће се општинским властима тачно само у ономе броју, у ком су дотични правни гласачи фактички и платили порезу, према члану 34. и 35 закона о изборима нар. посланика;

2. Председник општинског суда, или онај, који га замењује, састављаће према пореским књигама, а у року законом одређеном, спискове свију оних правних гласача, који су уредно и потпуно порезу са прирезима платили. Те спискове подносиће са пореским књигама, среској власти да се ова о њиховој исправности увери, било сама, било преко пореског надзорника или кога другог органа власти, који би имао права, да у том замени среског начелника, који ће по том списак оверити да је исправно састављен према пореским књигама општинским, односно према распореду плаћене порезе и прireза све до 1. јануара ове године;

3. Према овако поднесеним и исправно нађеним списковима, среска ће власт *одмах* ставити председнику општине или његовом заменику на расположење потребан број карата бирачких, но које ће се одмах ту, а под контролом својом према списку и адресовати на име сваког правног гласача утврдити печатом и потребним потписима према чл. 35. закона о изборима народних посланика, и тек тако попуњене однеће примаоц и предати гласачима, на чије име гласе;

4. На истом ће се списку место реверса потписати председник општинског суда или његов заменик: да је примио и колико карата; а његова ће дужност бити да при предаји означи у нарочитој рубрици у азбучном списку код имена сваког гласача, да му је карту предао по пропису и допуни чл. 38. закона о изборима народних посланика;

5. Како је издавање бирачких карата за случај ових избора после распуста Скупштине распростањено на дужи рок по чл. 106 зак. о изборима народних посланика, то ће се и председници општинских судова или њихови заменици бринути да у законом року и према накнадно плаћеној порези допуњују спискове и уредно траже карте до законог рока;

6. Догоди ли се да ко добивену бирачку карту изгуби, даће му се по чл. 39. закона о изборима народних посланика дупликат, но који ће председник такође узети на списак и попунити према тач. 3. ове наредбе пред оним, који му даје празне карте; а надзорна власт чуваће и ове спискове по следећој тачки 7 овог расписа;

7. Све те спискове чуваће среске власти докле буде потребно као доказ: да су исправно предане карте, председницима општинских судова или њиховим замеником. Тако исто чуваће и бирачке карте које претеку;

8. Среске су власти дужне ићи на руку општинским властима у цељи што брже и што лакше предаје бирачких карата и извршења овога расписа, па ће ако потреба захте, отићи и у општине и тамо извршити наређења под 1, 2, 3, 4, 5 и 6 овога расписа, како би сваки правни гласач и на време добио бирачку карту и тако не би био лишен свога гласачког права.

ПБр. 509.

министар,
Ст. Д. Рибарац с. р.

3.

ШИФРОВАН ТЕЛЕГРАМ ИЗ БОЉЕВЦА. 9. ФЕБРУАРА 1893 ГОД.

Г. Начелн. окружном

ЗАЈЕЧАР.

Руље радикала нападале су на општине: кривовирску и вашилску, тражећи бирачке карте.

Изглед је да ће бити још таквих случаја.

Како би било да тражим једну чету војске да станује овде, док се избор сврши. Онда би били са свим сигурни, јер би се са апшењем изгредника у присуству војске преплашили.

Одговорите, молим овим путем још данас.

Старешина срески,
Ђорђевић

Извео
Вас. Стојановић.

Оверава стареш. станице,
Здравковић.

4.

ШИФРА ИЗ ПАРАЋИНА. 15. ФЕБРУАРА 1893 ГОД.

Начелнику округа моравског

У Доњем Видову јуче и данас руље нападале на судницу због бирачких карти. Разгонили кметове и писара. Прете побити их.

У судницу не смеју ићи, а ја немам чим да их заштитим.

Овде ће требати да се упути војска, јер ће бити боја.

Срески старешина,
Бок. Стојановић.

5.

Минист. унутр. послова
ПБР. 2277.
22. ФЕБРУАРА 1893 ГОД. БЕОГРАД. ДЕПЕША.

Распис

СВИМА НАЧЕЛСТВИМА И УПРАВИ НИША.

Практика употребљавања при изборима народних посланика 1889 и 1890 г. утврдила је и освештала правило: да надлежне полициске власти издају објаве наименованим председницима бирачких одбора, пошто се оне старају о исплати њихове дијурне.

Умољен од државног одбора актом од 7. пр. м. Бр. 37 да према његовом распореду урадим онако, како је раније у сличним приликама рађено, ја сам за такво поступање издао наредбу начелству — управи под 5. т. м. ПБр. 1406.

Сад сам уверен да председницима бирачких одбора издаје некаква уверења и председник Државног Савета, који се на тим уверењима потписује, но и као „члан државног одбора", а начелник среза нишког депешом од данашњег Бр. 2107, јавља ми, да у Нишу издаје објаве Илицановић, старатељски судија нишког првостепеног суда.

Закони опредељују надлежност сваке власти у нашој земљи. Државни Савет и старатељски судија немају права на вршење ових послова. А државног одбора нема више, пошто је свој посао свршио.

Оваква неправилна радња председника државног Савета и поменутог старатељског судије, кадра је да донесе забуну и омете правилност избора.

Позван да се бринем о свему што ће ујамчити слободу и ред на изборима, и да сузбијем све што би могло изазвати заплете, препоручујем начелству — управи — да најозбиљније настане да изборни посао могу вршити само они од одређених председника, који су снабдевени објавама надлежних полициских власти.

Министар
Р. с. р.

6.

Свима окружним начелницима.

Књажевац.

Послове председника бирачких одбора не може нико предузети ко нема објаве надлежне полициске власти. Управљајте се према овоме. О томе ћете добити и званичну наредбу.

22. Фебруара 1893 год.

Министар,
Рибарац.

7.

Свима окр. начелницима.

Јавите ми сутра до подне овим путем, које су општине у вашем округу либералне и напредњачке, не именујући их, него само означите бројеве, под којима се оне налазе у списку Државног Одбора број 5. Српских Новина.

18. Фебруара 1893 год.

Управник града Београда,
Денић.

8.

Управи града Београда.

У овом округу све су општине либералне само број 36 је радикална.

18. Фебруара 1893 год.

Зајечар.

Окр. начелник,
А. Радуловић.

НЗ. Број 36 је број списка Државног одбора у Српским Новинама бр. 5.

9.

Управнику Града Београда

Београд.

Општине су у овом округу у либералним рукама осем три радикалне, али су и они дали изјаву. Напредњачке нема ни једне, но већи број гласача имају бр. три, четири и шеснајест (види „Срп. Новине“ бр. 5 од о. г.) Добро би било кад би се *задржали. Знате већ шта.*

18. Февр. 1893 год.
Неготин.

Началник окр.
С. Јевр. Поповић,

10.

Началнику среском.

Љубовија.

Одговорите ми најбрже телеграмом колико имате у срезу либералних, колико напредњачких, колико радикалних општина.

Међутим обустави одма, давање бирачких карата општинама, јер ће према распису, који ћете добити требати огарантовати.

Тачно вршење закона и Устава у томе је.

16. Јануара 1893 год.

Начелник окр.
Коста Ст. Павловић.

11.

ГОСПОДИНУ МИНИСТРУ УНУТРАШЊИХ ДЕЛА

БЕОГРАД

У нашим рукама сада имамо четрдесет и шест, у радикалним педесет седам општина и седам неутралних. Уписатих чланова до данас има три хиљаде шест стотина осамдесет. Одбор либерални моли вас да изволите доћи на окружни збор, и да јавите за ваш долазак и ко ће доћи са вама.

21. јануара 1893 г.
Чачак.

начел. окр. рудничког,
Љ. Каменчић

12.

НАЧЕЛНИКУ ОКРУЖНОМ

УЖИЦЕ

У овоме срезу има општина либералних 5, радикалних 4 а напредњачка ниједна.

16. јануара 1893 г.
Косјерић.

СТАРЕШИНА СРЕЗА,
М. М. Јеремић

Шифра из Лознице. 16. фебруара 1893 год.

13.

Начелнику окружном

Господину Каменчићу

ЧАЧАК

Кундовић поручио вам ово: Нареди, како знаш, само да Савко Филиповић, учитељ у Брезни, не дође за председника бирачког одбора у Соколској општини, и не дај му објаву. Јави ресултат.

СРЕСКИ НАЧЕЛНИК,
В. Митровић

14.

НАЧЕЛНИК СР. ТРСТЕНИЧКОГ

Бр. 1669.

13. Фебруара 1893 г.
Трстеник

Суду општине Велућске,

Само онај може бити председник бирачког одбора у тој општини 25. тек. месеца при избору посланика, који донесе објаву од мене издату, а друга никаква ни од кога издата објава не вреди и суд неће смети примити лице за председника избора, који не донесе објаву коју сам ја потписао.

По овоме нека се суд управља тачно како не би одговарао.

НАЧЕЛНИК СРЕСКИ,
М. А. Тодоровић С. Р.

15.

Телеграм шифрован из Смедерева 23. Фебруара 1893 год.
(Врло хитно)

Начелнику среском — Лазаревац

Ђока Живковић и Чедомир С. Бркић нису добили објаве од Управе вароши Београда.

Препоручујем вам, да их, ако би дошли са каквим другим објавама, не пустите на биралиште.

ОКРУЖНИ НАЧЕЛНИК,
М. Васиљевић С. Р.

16.

Начелнику среском

ЛЕБАНЕ

Ниједном учигељу не треба давати уверење да је приспео на дужност нити плату.

22. фебруар 1893 г.

СТАРЕШИНА СРЕЗА,
Дим. С. Калајџић С. Р.

17.

Управнику Ниша

За објаве председницима бирачких одбора споразумите се одмах са начелником окр. топличког.

17. фебруара 1893 г.

МИНИСТАР,
Рибарац

18.

Распис из Смедерева — 23. фебруара 1893 год.

Начелнику среском

В. ВРАЧАР, ЛАЗАРЕВАЦ

Послове председника бирачких одбора не може нико вршити, ко нема објаву надлежних власти. Управљајте се према овоме.

ОКРУЖНИ НАЧЕЛНИК,
М. Васиљевић

19.

Начелнику окружном

ЗАЈЕЧАР

Као надлежан нисам издао објаве: Стевану Чаћевићу. Ако би дошли са каквим објавама, нека им се одузму и нека се не пуштају на биралиште.

22. фебруара 1893 г.

УПРАВНИК,
Деник

20.

Записник четвртог састанка

Данас 25. Фебруара 1893. године, кад је свршено и закључено гласање према чл. 74. и 75. изборног закона, као што гласи трећи записник овога одбора продужен је овај рад.

1, Закључани су и запечаћени сандучићи, из којих је председник вадио куглице и давао бирачима. Кључ је остао код председника. Члан 76. изборног закона.

2. По гласачком списку и по пребројаним бирачким картама, гласало је свега 535 (пет стотина тридесет и пет) (или колико буде) гласача и ово је записано словима на дну гласачког списка.

(Ово записати на списку који се тога дана водио).

Сви су чланови ово потписали (да потпишу).

Ни један од чланова нема да одваја мњење или ма шта да примећава. Рад закључен у 7 часова по подне.

3, Кад је ово свршено, по чл. 76, 77 и 78. изборног закона приступљено је отварању кутија и бројању куглица по пропису чл. 79. изборног закона. Рад је отпочет овако:

Прво је отворена кутија под бројем .... (који буде) која је примала гласове за листу *Стојана — Тана — Ранчића и Светозара Атанацковића* и пошто су куглице нађене у истој кутији три пут пребројане и све учињено онако као што наређује чл. 79.

закона о изборима народних посланика, нађено је у истој кутији *пет стотина и двадесет комада* куглица, свака је стотина за себе бројана.

Председник бирач. одбора
(потпис)
Чланови бирач. одбора
(потписи)

(општ. печат)

За овим, кад је овако свршено са првом кутијом, онда је отворена друга кутија под бројем ... која је примала гласове за *Милана Николића и Љубу Обрадовића*. Све куглице нађене у истој кутији три пут су пребројане по наређењу чл. 79. изборног закона и нађено је у истој кутији *десет* комада куглица.

Председник бирач. одбора
(потпис)
Чланови бирач. одбора
(потписи)

(општ. печат)

И напослетку, кад је свршено са првом и другом кутијом, онда је отворена и трећа кутија под бр. .... која је примала гласове за листу *Николе Пашића и Мите Илићановића*, и пошто су све куглице у истој кутији нађене, пребројане три пута, као што наређује чл. 79. изборног закоиа, нађено је у истој кутији *пет* комада куглица.

Председник бирачког одбора
(потпис)
Чланови бирач. одбора
(потписи)

(општ. печат)

По бирачким картама гласало је свега 535 — пет стотина тридесет и пет гласача. Оволико исто гласало је и по списку вођеном од стране овог одбора а и по пребројаним куглицама оволико је исто гласало, и нема никакве разлике.

Бирачки одбор пошто је свршио сав посао као што је изложено у овоме и предњим записиицима, овим записником закључује свој данашњи рад и утврђује га својим подписима и печатом.

Председник бирач. одбора
Чланови бирач. одбора

(општ. печат)

Записник петог састанка.

Данас 26 Фебруара 1893. године састао се одбор по пропису члана 80. изборног закона и нашав све у реду онако, како је остављено, вратио је општин. суду сав изборни материјал са бирачким картама и реверс свој узео натраг.

Завој спремљени и запечаћени синоћ 25. овог месеца, по пропису чл. 79. изборног закона, у коме има: 1, гласачки списак; 2, четири записника; и азбучни бирачки списак, предат је са овим записником председнику бирачког одбора.

Председник бирач. одбора
Чланови бирач. одбора

(општ. печат)

21.

Не можете одатле удаљити капетана ражањског. Кажите нек пази на Ражањ, нека не растура снагу војну, која је тамо.

Ако у Браљину буде нереда нека га буде, ако то није штетно по нас. Ако може да употреби и тамо једно одељење без штете по поредак у срезу, нека га употреби. Власти треба да су свуда, да све виде, да све сазнаду, да свуд доспеју. Шта имате из осталих крајева?

Министар,
Рибарац

22.

Управи града Београда

Београд

Молим вас, пошљите ми одмах поверљиво бирачку карту за г. Шахина шефа овдашње поште.

16. Фебруара 1893. г.

Начелник окр. рудничког,
Љ. Каменчић

23.

Управи града Београда

Београд.

Радисав Тодоровић окр. начелник у пензији и Тодор Милетић контролор београдске царинаре овде су сада стално. Молим, извадите за њих бирачке карте и пошљите што пре.

19. Фебруара 1893. г.

Начелник окр. рудничког
Љ. Каменчић

24.

ПОРЕСКО ОДЕЉЕЊЕ ЗА ВАР. БЕОГРАД
21. Јули 1893. год.
Бр. 3821.

Управи града Београда

Према предњем наређењу одељак учтиво подноси овај извештај:

I. Г. Авакумовић дугује и дан данји за 1892. год. 814·76 динара пореза, и овај је порез тражен, по акту овог одељка бр. 8196 од 23. Јуна ове године да се наплати преко кварта варошког.

II. Г. Стојан Рибарац по добивеном извешћу од суда општине пожаревачке од 18. Јуна ове тодине бр. 7078 а до истога још није био платио порез за 1892. годину у 769·12 динара.

III. Г. Петар Татић под 7. Априлом ове године I. Дбр. 451 исплатио је рест пореза за 1892. годину у 156·80 динара са интересом.

Сем овога и г. Живојин Величковић још није исплатио порез за 1892. год., па је чак и *кажњен за непријаву пореском одбору* на промењено своје стање у прошлој 1892. години.

Заступник шефа
пореског одсљења
порезник,
Мијаило Ж. Јаковљевић с. р.

Порезник,
Ђор. Бугарски с. р.

25.

Шифра из Лознице.

6. фебруара 1893.

ГОСПОДИНУ МИНИСТРУ УНУТРАШЊИХ ДЕЛА

Београд.

Кундовић рече, да вам јавим ово: Треба наредити среским капетанима, да од свију општина одузму куглице и да 23. ов. месеца кад престаје издавање бирачких карата, даду им онолико куглица, колико су донде издали бирачких карата. Јер радикални

председници бирачких одбора пуштаће на гласање и без бирачких карата само ако поднесу пореску књижицу о плаћеној порези. Тако им је наређено.

Да се нареди рудничком начелнику, да не издаје објаве, како је Савко, учитељ у Брезни, одређен за председника бирачког одбора у соколској општини. А тако исто и зајечарски да задржи учитеља Живојина Милојевића, одређеног за бањевачку општину. Ни Јездимир Јекић не треба да долази у Ликодру.

Учитеља из Доње Бадање, Дрињаковића, треба депешом далеко преместити, а на његово место Росића из јадар. Лешнице.

Ср. начелник,
В. Митровић.

26.

КРАЉ. СРПСКА УПРАВА ДРЖ. ШТАМПАРИЈЕ.
БР. 5059
15. ЈУЛА 1893. ГОД.
У БЕОГРАДУ.

Скупштинском истражном одбору.

На захтев скупштинског истраж. одбора, управи је част одговорити:

Да је „Програм“ бивше либералне владе, штампан у Државној штампарији у два маха у 15.000 комада, и то по писменој наредби г. Јефрема А. Илића, бив. начелника, коју управа у препису под ·|. прилаже, а која се писма односе на г. Божу Ђ. Јовановића главног фактора ове управе.

Слике „радикалска зла“ штампане су у Државној штампарији у 6.000 комада по усменој наредби бив. министра правде г. Живојина Величковића, но у њој нису литографисане, већ је донесен камен, на коме је нацрт слике био израђен, а штампање је извршено на хартији издавача.

УПРАВНИК
КРАЉ. СРП ДРЖАВ. ШТАМПАРИЈЕ,
С. Рајичевић.

27.

ТЕЛЕГРАМ ШИФРОВАН
ИЗ БОЉЕВЦА.

24. ФЕБРУАРА 1893. ГОД.

Г. Начелнику окружном

ЗАЈЕЧАР.

Чаћевић није прошао до сад. Ако је војска отишла за Ласово, добро би било да дође у маршу и довде, јер се нешто тајно много шушка.

Старешина срески,
Ђорђевић.

Извео
Вас. Стојановић.
поштар

Оверио
старешина станице,
В. Здравковић.

28.

Заступнику начелника окружног.

ШАБАЦ.

Нужно ми је што пре знати, који су представници радикалне и напредњачке листе у овом срезу.

Ово може да ми јави г. Столповић данашњом поштом.
8. фебруара 1893. г.
Лозница.

СР. НАЧЕЛНИК,
Митровић.

29.

Распис из Чачка.

8. јануара 1893. год.

Начелницима срееким: Рашка, Краљево, Гор. Милановац, Рудчик.

У споразуму са тамошњим партиским општинским пододборима и првацима за сва гласачка места у вашем срезу саставите списак представника листе, у смислу чл. 43. изборног закона.

При томе имаћете на уму да представници буду пописмени и отрешени.

На ово треба обратити нарочиту пажњу у оним општинама, где је власт у рукама радикала. Ово треба да имате у рукама до 20. тек. м., јер ће се кандидатска листа саставити на окр. збору, који ће бити крајем овог месеца, а најдаље до 5. фебруара.

Поклоните озбиљу пажњу овој ствари и похитајте.

Начелник
округа рудничког,
Љ. Каменчић.

30.

Начелник окр. рудничког.

Чачак 25—II 1892. г.

Господине,

Молим вас, да што пре решите ствар Ивана Стојшића апотекара у његову корист т. ј. да он даје лекове за овд. болницу. Он вели, да сте му и ви то обећали, а он нам је сада у овим општинским стварима најуслужнији.

ВАШ ОДЛИЧНИ ПОШТОВАЛАЦ,
Љ. Каменчић.
НАЧ. ОКР. РУДНИЧКОГ.

Господину,

Стојану Рибарцу
МИНИСТРУ УНУТРАШЊИХ ДЕЛА
Београд.

31.

Господину министру унутрашњих дела

Београд.

Молим вас, наредите да лекове Стојшић апотекар даје и даље за болницу, док ствар не реше у његову корист.

1. јануара 1893. г.
Чачак.

НАЧЕЛНИК ОКР. РУДНИЧКОГ,
Љ. Каменчић.

32.

Шифрован телеграм из Гор. Милановца 24. фебруара 1892. год.

Начелству,

Чачак.

Тачан извештај не могу поднети; но рачунам за срез да ће имати 600 чланова. У општини милановачкој издато је 279 карата. Наших има до 80. У општини таковској издато 119. Наших рачунам 70.

начелник ср. таковског,
Б. К. Маршићанин.

33.

Начелнику окр. моравског

Ћуприја

Данас сам издао општини супској 38, општини главачничкој 2 бирачке карте.
18—II 1893. год.

срески старешина,
Ђока Стојановић.

34.

Начелству округа моравског

Ћуприја.

Издао сам данас 238 бирачких карата.
17—II 1893. год.

срески старешина,
Ђока Стојановић.

35.

Начелнику округа моравског

звањично Ћуприја.

Бирачких карата издао сам: параћинској 464; ћуприскоj 510; срезу 2140.
24. фебруара 1893. г.

срески старешина,
Ђока Стојановић.

36.

Господину Министру унутр. дела

београд

Бирачких карата издао сам 1734, од којих може се рачунати либерала 660 а радикала 1074. Ова замењује јучерашњу депешу као јаснија.

17 фебруара 1893 год.
Косјерић.

старешина среза,
М. М. Јеремић

37.

Начелнику среском

Г. МИЛАНОВАЦ.

Одмах овим путем јавите: колико долази на коју странку, а колико је дато Такову и Милановцу опет са назначењем странака.

23 фебруара 1893 год.

НАЧЕЛНИК ОКРУЖНИ,
Љ. Каменчић

38.

Среском начелнику

В. БАШТА.

Дођите у Ужице прекосустра и понесите рачун о издатим бирачким картама са поделом по партијама.

11 фебруара 1893 год.

НАЧЕЛНИК ОКР.
В. Ј. Вукотић

39.

Начелнику окружном

КЊАЖЕВАЦ

Карата издато до четири хиљаде. А партиска сразмера до једне трећине највише.

25 фебруара 1893 год.
Дервен

НАЧЕЛНИК СРЕСКИ,
Ђ. Стевановић

40.

Као што сам вам наредио будите обазриви на све, и о свему ме најбрже овим путем известите.

О издавању карата подносите ми извештај тачан сваког трећег дана и то: колико је издато либералима, колико напредњацима а колико радикалима.

У осталом придржавајте се строго упуства, које сам вам издао на последњем нашем састатку.

16 фебруара 1893 год.

ОКР. НАЧЕЛНИК
М. Васиљевић

41.

Свима окружним начелницима

Распис

Јавите до мрака безусловно број узетих бирачких карата и партиску сразмеру.

24 фебруара 1893 год.

МИНИСТАР,
Рибарац.

42.

Начелнику окружном

ШАБАЦ

Ако ће допустити да у бадањској општини гласају само они, који имају бир. карте, онда би добро било да се нареди други избор само за Бадању, јер су у њој гласали са бир. картама 98 а без ових 124. и то за либерале 6 а за радикале: 116.

На ово чекам одговор.

При путу сам за Текериш.

2 фебруара 1893 год.

Митровић,
НАЧЕЛН. СРЕСКИ

43.

1 јуна 1893 год.
Београд.

Канцеларија Краљевскога Намесништва, послала је господину министру унутрашњих дела жалбу г.г. Др. Милована Миловановића и осталих, и она је на дан 1 марта тек. године заведена у деловодни протокол овако:

„ПБр. 2494. — Краљевски Намесници Бр. 359 и 360 — 23 фебруара спроводе жалбу др. Милована Миловановића, др. М. Поповића, Љуб. Романовића, Љубе Живковића, овд. противу комесара жељезничке полиције овд., што им је спречио одлазак као председницима бирачког одбора, на поступак.“

А у садржају решења стоји:

„1. III Управи вароши Београда у продужењу:

На извештај.“

експ. 1 марта 1893 год.

44.

Г. Министру Унутрашњих Дела

Београд
ВРЛО ХИТНО

Молим вас, отпустите до подне Саву Божића овд. предавача н. гимназије депешом.

3|III—1893.

НАЧЕЛН. ОКР. РУДНИЧКОГ,
Љ. Каменичић

45.

Телеграм — из Лесковца

17. Фебруара 1893 год.

Начелнику окружном

Прокупље.

Са учитељима треба одмах свршити, нарочито са губеревачким и кутлешким.

СТАР. СРЕЗА,
Дим. С. Калајџић

46.

Господину Министру Унутрашњих дела

Београд

Неопходно је нужно да се учитељ љутовнички, Миладин Стефановић, премести у Београд и разреши: 36 чланова наших упропастио је.

19 Фебруара 1893 год.

НАЧ. СР. ТАКОВСКОГ,
Б. К. Маршићанин

47.

Господину Министру Унутрашњих дела

Београд

Понизно молим, настаните, да се одмах још сутра у други срез преместе Благоје Радојковић, учитељ из Барича и Јован Анастасијевић, учитељ из Доње Крушевице, одређени председници бирачких одбора у истим местима, јер праве нам велике сметње.

19 Фебруара 1893 год.
Голубац

НАЧЕЛНИК СРЕСКИ,
Б. Ј. Кулић

48.

Господину Министру Унутрашњих дела

Београд

Молим, да се још данас депешом отпусти Рајко Даничић књиговођа овдашње штедионице; јер је отказао послушност, примера ради.

24 Фебруара 1893 год.
Чачак.

НАЧЕЛНИК ОКРУЖНИ,
Љ. Каменчић

49.

Шифра
из Лознице

14 Јануара 1893 год.

Господину Министру Унутрашњих дела

Београд

Кундовић тражи, да се одмах депешом учитељ брасински Дрињаковић премести у Доњу Бадању, а оданде учитељ Митровић у Брасину

СРЕСКИ НАЧЕЛНИК,
В. Митровић

50.

Начелнику среском

Љубовија

Треба приступити пред ход муниције и пословима избора кандидата и представника листа. Ваш утицај употребите да су кандидати и угледни људи представници, треба да су

поуздани, угледни, писмени и разборити. На одборнике, који се одређују по закону за бирачки одбор треба такође обратити пажњу.

НАЧЕЛНИК ОКРУЖНИ,
Коста Павловић

51.

Г. Министру Унутрашњих Дела

БЕОГРАД.

Општа шифра

Молим г. Министра да изволи наредити, да се учитељ из Рогачице Јосиф Вуковић премести и то пре избора, јер он има четири месеца одсуства а само се коцка и одвраћа људе да не гласају за нашу листу. Ако остане и даље неће ваљати за наше.

15. Фебруар 1893 год.
Б. Башта

НАЧЕЛНИК СР. РАЧАНСКОГ,
Ст. Ј. Пауновић.

52.

Свима окружним началницима

Јавите ми до сутра неизоставно: јесте ли и којим капетанима саопштили позната поверљива упуства. Је ли их и који од њих преписао.

Ако до сад нисте на том ништа радили, немојте ништа радити и обуставите ако сте почели.

Шта је са оргиналним упутима.

20 јануара 1893 г.

Министар,
Ст. Д. Рибарац.

53.

Господину Министру Унутрашњих Дела

БЕОГРАД.

Познато поверљиво упуство саопштио сам само капетану трнавском, препис његов и оригинал вратићу вам.

21 јануара 1893 г.
Чачак

НАЧЕЛНИК ОКР. РУДНИЧКОГ,
Љ. Каменчић.

54.

Начелнику среском за Начелника окружног

ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ.

Синоћ сам по општем добио од г. министра распис, који по среском значи:

одузмите преписе од свију капетана и држите их са оријиналима до даље моје наредбе; кад извршите јавите.

23 јануара 1893 г.

ЗАСТУПНИК НАЧЕЛНИКА ОКР.
СТАРЕШ. СРЕЗА ТРНАВСКОГ,
Ђ. С. Пантелић.

55.

Шифра
из Београда (Б. М.)

23 Фебруара 1893 год.

Начелнику окружном

(врло хитно) КРУШЕВАЦ.

Будите ноћас на станици и примите упуства од особе, која ће вам се представити као „нумера два.“

МИНИСТАР,
Ст. Рибарац.

56.

Начелнику окружном господину Каменчићу

ЧАЧАК.

Кундовић поручио вам ово:
Нареди како знаш само да Савко Филиповић, учитељ у Брезни, не дође за председника бирачког одбора у соколској општини и не дај му објаву. Јави резултат.
16 Фебруара 1893 г.

СР. НАЧЕЛНИК,
В. Митровић.

57.

Шифра
из горњег Милановца 29 — I — 93 год.

(Врло хитно.)

Г. Министру Унутрашњих Дела

Због догађаја у Такову и збора у Чачку Црнчевић се никако удаљавати несме. Другог поузданог човека нема. Остаје да сам дођем до Крагујевца, и ту да примим извешће од вашег изасланика, или да сам тамо дођем и донесем.

НАЧЕЛ. ОКРУГА РУДНИЧКОГ,
Љ. Каменичић.

58.

СПИСАК

Лица, која на тражење нису добила објаве и која су и са објавама и без ових спречена да изврше избор као одређени председници бирачких места на дан 25 фебруара т. г. а поднели су жалбе надлежном министру и намесницима без успеха.

1. Живојин Милојевић учитељ одређени председник за општину Баљевачку.
2. Светозар Буђевац ср. начелник у пенз.
3. Ђорђе Младеновић свештеник
4. Благоје Радојковић учитељ
5. Михаило Голубовић „
6. Милић Симовић „
7. Јован П. Јовановић „
8. Димитрије Гребенаровић адвокат
9. Лазар Најдановић ветеринар
10. Ђ. З. Јовановић
11. Савић
12. Глигорије Костић
13. Мијаило С. Недић
14. Риста Лазаревић
15. Др. Ђорђе Николић
16. Лука Лазаревић професор
17. Христифор Поповић свештеник
18. Мијаило Стевановић учитељ
19. Јаша Продановић предавач
20. Никола Чоаковић учитељ
21. Сретен Аџић предавач
22. Алимпије Савић адвокат
23. Никола Ђорђевић
24. Владимир Адамовић

59.

Главном бирачком Одбору за изборни округ крушевачки

Државни одбор одредио ме је за председника бирачког одбора у општини новоселској среза трстеничког изборнога округа крушевачког. 24 ов. месеца у одређено време отишао сам са председником суда општине новоселске и члановима бирачког одбора у зграду биралишну. Ту сам, сам показао поменутом председнику објаву Управе вароши Београда, коју под ·|. прилажем. Али председник изјавио ми је, да ми не може допустити, да почнем прописани рад, с тога, што ми на објави није потписан начелник среза трстеничког. На моју жељу издао ми је и писмено уверење, које под :||: прилажем. После тога вратио сам се овамо, да по дужности известим о том Главни бирачки одбор.

26 фебруара 1892 г.
у Крушевцу.

Живко Поповић,
професор. Беогр. учит. школе.

ОБЈАВА

Г. Живко Поповић проф. из Београда распоредом државног одбора од 5 и 23. јануара тек. год. одређен је за председника бирачког одбора за избор посланика у општини Ново Селској изборног округа крушевачког.

Ова објава служи као путна исправа.

Управник
Вароши Београда,
Пав. Денић

Бр. 2436
20 Фебруар 1892 г.
Београд.

Општина Ново Селска
Бр. 114.
24 фебрара 1893 год.
Ново Село.

На основу наредбе начелника среза трстеничког од 23 ов. месеца Бр. 1669 овај суд није могао примити г. Живка Поповића професора из Београда, који је данас

у 3 сата по подне пријавио се као председник бирачког одбора за то што се на објави његовој није потписао начелник среза трстеничког. Ово му суд издаје по његовој жељи

Писар,
Васа Радосављевић

Председник,
Милија Панковић

60.

ОБЈАВА

Г. Јован Ковачевић, инжињер из Београда распоредом државног одбора од 5 и 23 Јануара тек. год. одређен је за председника бирачког одбора за избор посланике у општини Љубовићанској изборног округа подринског.

Ова објава служи као путна исправа.

Бр. 2436
19 Фебруара 1893 год.
Београд.

Управитељ
Вароши Београда
Пав. Денић

Бр. 29
Виђен за Београд
25 ·|. II 93 год.
у Љубовији.

Начелник срески
А. Јовтић

Овај председник бир. одбора поднео је данас гланом бирачком одбору за округ подрински изборна акта за општину Љубовићанску.

28|II — 1893 год. Шабац.

Председник
Др. М. Вујић

61.

Чачак 27. Децембра 1892. год,

Господине,

До сада учињеном истрагом тврди се, да су заиста општински часници од 20 тек. месеца па на овамо спремали оружани отпор противу полициске власти, јер су увећали број својих служитеља, и то неком младежи са села, малолетницима, а спремали су и беспосличаре и слуга са сокака, које су мислили по потреби снабдети са оним осечцима спремљеним у судници.

Да ли је још шта рађено и спремано, за сада се не зна, али има гласова, да су слали нека писма првацима у околини, од којих се ма једно живо тражи и трага.

Околина је за сада са свим пасивна, а нарочито Драгачево; али при свем том изгледа, да не би било мудро дићи ове две чете пре, док се бар истрага не доврши и не буде на чисто, да се није спремало шта више до одбрана општине.

Истрага тече доста повољно, и оптужења гласиће у смислу §§ 88 и 89 крив. зак. за то: *што су часници од државе поверену им власт злоупотребили и врбовали луде у неком издајничком циљу;* а ако то не опстане, биће оптужени по § 95. крив. закона.

У осталом сама ствар текла је овако: 26 тек. мес. у 8. сати пре подне дат је суду акт да служитеље и најамнике разоружа, да руљу из општине и са пијаце растера, једном речи, да поврати ред и мир у вароши и општини и остављено му за то рока до 10. сати истог дана, — 26. т. м.

У 10 сати дошао је мени Гогић, и јавио усмено да је то све рад да учини, а нудио ми и оставку, али је не хдедох примити само од њега, зато он замоли да оде у

суд и тамо да дадy сви оставке, а одатле побегне и никако га не могосмо наћи, док се јутрос сам јавио није.

Чим видех да ме обману, пошљем капетана у општину са 4. жандарма и четири служитеља, „који се одмах врати и рече, да је заузео општину“, али да су у ходнику служитељи са оружјем, а да их има у соби затворени и оружани, и да неће да отворе врата.

Вратим капетана да све разоружа, а оне из собе растера, а кад се одмах не врати, одем тамо лично и уверим, се да је метута замка да нас потуку, јер преко пијаце једва прођох од руље, где их је било преко стотине, а кад у судницу уђох, служитељи општин. из ходника беху побегли, а они из собе нити хтеше одговорити, нити се предати.

Наредим да се врата развале, а сам изађем на улицу, и са два жандарма и два служитеља држа руљу да не продре судници, јер се била примакла истој на 30. хвати а кад падоше врата и пуче пушка све узавре, кад сам то видео, пошљем за војску, наредим те повежу оне у судници, а руља се одбије, варајући је да се пушка окинула, и да нико није погинуо, и кад би опасност да страдам са капетаном и служитељима између ове две ватре, појави се војска позади руље и наста крш, туча сабаља и кундацима падало је као киша, истина нико не погибе од ваjске, али тројица служитеља исакатише се по рукама. Мирко општин. пандур погибе у соби, кад хтеде убити жандарма из револвера, јер му мој служитељ Ранко, који је први ушао у собу, беше отео дугу пушку — а мангупи, слуге и остали олош што га поватасмо побеже без трага и гласа, нит се ко јавља, нит се може овима рачун ухватити.

Овако се сврши можда први у Србији јачи отпор општинске власти државној, али се и Чачак препороди, јер оста оно што је увек био, и сад само треба сачувати ову тековину.

Кад се изврши саслушање свих изгредника поднећу и званично извешће; а чекам док и суд да реч по овом њиховом оптужењу.

Ваш одани поштовалац,

Љ. Каменичић,

нач. окр. рудничког

Господину Стојану Рибарцу мин. унут. дела

62.

Шифра

из Лознице 23. Децембра 1893 год.

Господину Министру Унутрашњих дела

Београд

У општини зајачкој за председника изабран либерал.

Г. Начелник окружни, који је тамо, позива ме у први уторник већ у Шапцу. Али како ја тога дана морам бити у варошици Љешници због изјаве неповерења радикалном часништву, то молим за наредбу, да могу доћи у Шабац пре или после само не 29 и 30 овог месеца.

Ср. начелник,

В. Митровић

63.

КОМАНДА ЖАНДАМЕРИЈЕ
Бр. 860.
25. Феаруара 1893.
у Београду.

Суду општине Београдске

За ванредну службу суда општине вароши Београда, при гласању данашњем за бирање посланика, стављени су на расположење 207 жандарма и 182 ноћна стражара. Њима треба издати бар по 1 динар, који су они морали ванредно учинити при вршењу своје службе. Молим суд да ми се ово призна и изда *389 динара*. Ванредна је служба у томе: што су они целог дана били у приправности за одржавање реда.

Врши дуж. команданта жандамерије
мајор,
Сава Нешић с. р.

Адјутант Благајник
поручик,
Благ. Стојановић с. р.
Видео рачуноиспитач,
М. Д. Сретеновић с. р.

(На полеђини овога акта)
25 — II — Изл. 294.
АБр. 1236.

Да се исплати и пошаље новац

Заступник Председника
члан,
М. Јовановић с. р.

26 — II — 93.

Судије:
К. Симић с. р.
Ј. М. Јанковић с. р.

Благајничко одељење
Општине вароши Беотрада
БН. 711
26. Фебруара 1893
Излаз 294|В.

Нека благајна општине београдске изда динара 389, па тај издатак стави на партију буџета I. 29.
26 Фебруара 1893
Београд.

За Председника суда
члан, **М. Јовановић** с. р.

Књиговођа,
Јанковић с. р.

Судија,
Ник. Вошковић с. р.

Примио сам 389, т. ј. три стотине осамдесет и девет динара.
26—II—93.
Београд

Жандрмски поручик,
Благ. Стојановић с. р.

Оверава судија
(одговорено на засебном акту)

Команда жандармерије
Бр. 881
26. Фебруара 1893
у Београду.

Суду Општине Београдске

389 динара примљени су и дотичнима издати.

Св. БН. 711.

Врши дужност команд. жандармерије
мајор, **Сав. Нешић** с. р.

Адјутант — Благајник
поручик, **Благ. Стојановић** с. р.

(на полеђини овог акта)
пр. 28 Фебруара 1893 Б.Бр. 749.

Да је препис ових акта веран оригиналу, тврди суд општине вароши Београда.

КАБр. 3883
15 Јула 1893 г.
Београд

Председник општине београдске,
Милов. Р. Маринковић.

Писар,
П. Ковачевић. (М. П.)

64.

Чачак, 22. Октобра 1892. год.

Господине,

Сад се навршује два месеца од како сам дошао на дужност, и за тако дуго време једва сам у стању да вам поднесем извешће, за које у напред могу рећи, да ће то бити бледа слика о свему оном, што се догађа у овом немирном округу; који је не само легло свију врста политичких сплетака, почињући од противника династије, па до Пелагићеваца; но још и легло моралних пропалица, јер разне подвале и лажно сведочење, дика су и понос многих земљака славнога Милоша; па бар да и то припада простим људма, но на жалост лежи јака сумња, да ту врсту потпомаже и брани главом Ранко Тајсић из Шухова.

Далеко сам од тога да ово тврдим и сам, али на жалост амо је у опште мишљење, да хајдучка потпора, и одбрана свих зликоваца није нико други до народни посланик, радикалски првак.

Треба ли учинити какво зло противнику, то он инспирира, треба ли бранити лопова и јатаке, Ранко саставља одбране, налази сведоке; све се њему ставља у службу, или из интереса или од страха.

Бога ми нећу пребацити мету, ако кажем, да је Ранко оно својим политичким противницима, што је Милош некада био Турцима.

Овај увод био је преко потребан, јер је он један од најважнијих узрока, зашто наша странка не може да нађе плодна земљишта, где је морал испод нуле; та за дуго, дуго успевати не можемо, а да не окаљамо нашу партијску заставу.

Мало и примера за то; хоћете ли антидинастичност. Милутин Аранђеловић учитељ гучки јавно на збору кука за својим рођаком Јевремом Марковићем и назива ли-

берале убицама, и ако је он пресудом осуђен на смрт. Па рећи ћете, тужите га, па ће то доказати 5—10 сведока; али лига политичких коцкара наће 100 сведока да то није истина.

Али на шта говорити о династичности онде, где један прост сељак у селу Горачићу трпа у апс слику краља оца са речима: „унутра лопове, осуђен си 20 дана затвора, а ви остали његови другови, удрите га ако мрдне“ !!!

Хоћете ли примера за лажне сведоке, идите у првостепени суд и видећете да се редовно одриче, што се тврдило код иследне власти. А све је то крунисано тиме, што је ономад писар среза драгачевског, био у једној општини, а за тим и други, а сад их тужи један гоља да им је дао по 50 динара у зајам, позива се на сведоке и славна општина осудиће их, и ако је то измишљотина и гола лаж.

Може ли се ту опстати, а шта да говорим о ауторитету власти; а да ли да спомињем о успеху странке. Ту има успеха само за радикале, јер се они идентификовали са свима овим угурсузлуцима.

Али и опет за то не треба малаксавати, није овде са свим угушен дух Милошев. Истина мало, али опет овде има поштених људи, који у овој тешкој несрећи све трпељиво сносе, и теше се тиме да је будућност наша.

Цео напор власти састоји се у томе, да се само заштити слобода кретања, јер док тога не буде, узалуд су зборови, уписи у странку, у залуд мука.

Пролазећи кроз округ свуда сам скретао пажњу властима на ову околност и препоручивао казне за изгреднике, и могу рећи да се у том погледу донекле опажа успех, а биће га ускоро и више.

Чиновнике упућујем на благо и озбиљно поступање са светом у опште; а спрам готована и неваљалаца, а нарочито изгредника, који ремете јаван ред, сигуроост и слободу политичких мишљења — брзо и строго кажњавање, полицијске мере.

Овако радећи, ако власти стеку леп глас у народу, а народ опет вара да ће влада испунити обећања у програму, неће остати без успеха у изборној борби.

Да се ово постигне, а следствено и бољи успех но до сада, мало је само рад наших партијских првака, но треба да се осети и уплив власти бар међу неваљалцима и политичким коцкарима; а за то нам требају не само способни, но још срчани и одани чиновници. А да ли ја имам такове? Бар до сада могу рећи да нисам имао.

Да бацимо један поглед:

Једини је срез жички, са којим можемо бити задовољни, али и ту не потпуно, јер би успех био такав, да би радикали са свим пропали, ако се садањи персонал не уздира *и што пре постави писар, који не достаје;* и то старији човек да рукује касом.

Срез студенички од последњега указа може се казати да је употребљив; само ако се што пре срески начелник Мићић разреши од рада у комисији; а тако исто и порезник Васић, да би могао брзо и корисно радити на раздрезу порезе, јер рад у комисији неће се брзо свршити.

Срез драгачевски такође лако од последњег указа, може се казати да имам управу; и можемо се надати бар чему.

У трнавском срезу треба што пре попунити место среског начелника, па ма се поставио и писар Лука Гавриловић; само да се онда што пре попуни и његово место, а и постављени писар Никола Петровић одмах упути на дужност; јер за тај срез може се казати да је пропао, а то најбоље илуструје избор кметова у општини јежевачкој, где смо у мањини остали, и то само због крајње неспособности досадашњег среског начелника. Нема речи да вам опишем неразумевање овог човека, слоновска воља, али и памет. . . . . .

Срез таковски има изгледа за успех, да нам је већи рок за изборе, јер је срески начелник сувише пипав и спор човек. После мог проласка и упуства осећа се покрет. Види се да је материјал добар.

А шта да кажем за качерског, он је већ кажњен и то са свим оправдано. Писар Таса Обреновић добар је и употребљив; ако му се у скоро постави капетан, млад

и енергичан човек, због врлетних места, можемо се надати добром успеху. (Са постављањем г. Грковића задовољена је ова потреба).

А Љубић, Љубић може се рећи да спава. Капетан у многоме личи на оног Јањића из Качера и биће његова посла. Нови писар и које како, а стари Алекса Стаменковић тера по староме, он ради баш као да су радикали на влади. Да се уклони одавде што пре ма и отпуштањем.

(Имам да приметим, да се капетан Тукић од неког времена поправио, много је енергичнији, а од куд је то дошло биће познато г. министру, а и ја сам разабрао од П. Николића. За сада не треба ништа чинити противу њега, а ако олабави, известићу вас).

Г. Министре, са малим изузетком, чиновници су ми до сада били: политички противници или голубови.

Међ овим политичким курјацима и лисицама ја сам међ њима жалосна слика Рајка војводе у Срему.

Све остало сазнаћете од г. Пере Николића, трговца који се налази тамо.

Г. Министре,

И ако је све, што сам казао истина, опет положај наше странке није тако очајан, ми са успехом можемо бити задовољни, а кад престане ова хука по зборовима настаће рад власти, јер морал у радикала опада, учитељи су разјурени, и за то се надам да ћу вас ускоро моћи известити о успешнијем раду, јер не може рђаво проћи онај, кога својски помажу: Никола Радовановић и Пера Николић, и где по селским зборовима сиромашни варошани иду пешице, а да не говорим о имућнима, који их редовно посећавају.

У главноме варош и Таково стоје рђаво за сада.

Док се ново чиновништво среди, полазим на пут.

Са одличним поштовањем,
Љуб. Каменчић,
начелник окр. рудничког.

Господину

Стојану Рибарцу
МИН. УНУТР. ДЕЛА

Београд.

Шифра — из Лознице

65.

Начелнику среском

ЉУБОВИЈА

Не може нико доћи. А да се радикали омету, наредите да председници за
14. држе општинске зборове ради објаве каква било расписа и наредби.
Шта сте урадили са бирачким картама.

СР. НАЧЕЛНИК,
Митровић.

66.

Шифра
из Београда (Б. М.)

Начелнику окружном

КРУШЕВАЦ

Шта је са жалбом противу избора алексиначког, је ли и кад послата Скупштини; ако није наредите да ми се донесе..... (нејасно је) воз..... преда сутра рано.

МИНИСТАР,
Рибарац.

67.

Шифра — из Косерића — 16 Јануара 1893 год.

Начелнику окружном

Ужице

Бирачке карте данас сам предао. Депеша о тоже доцкан мени предата и врло нејасна.

СТАРЕШИНА СРЕЗА,
М. М. Јеремић.

68.

Шифра из Лозница — 9 Јануара 1893 год.

Начелнику окружном

ШАБАЦ.

Рађевски капетан не ради ништа. Председника бањевачког, Цвеју Антића, треба да збаци; а за регента да постави Данила Живановића.

СРЕСКИ НАЧЕЛНИК,
В. Митровић.

69.

Начелству окружном

ВРАЊЕ

Не могу да знам колико је издато, јер ће се *некима* тек *данас* давати из извесних обзира.

25. Фебруара 1893 год.
Лесковац.

СТАР. СРЕЗА,
Д. С. Калајџић.

70.

Начелнику округа

КРУШЕВАЦ

Достављa срески начелник неверност истражног судије. Објасните се са капетаном, па ако је његова сумња основана, кажите судији да .... амо дође.

18-ог *Министар Величковић.*

71.

Начелнику округа

КРУШЕВАЦ

Поново препоручујем да саопштите г. Писаревићу истражном судији да безусловно ноћашњим возом амо дође и одмах ми се јави.

20-ог МИНИСТАР,
Жив. С. Величковић.

72.

Телеграм шифрован
из Чачка

Господину Министру Унутрашњих Дела

БЕОГРАД.

Онај Ђорђе Лукавчевић, из Подгорице, што је послао аманет Ранку Тајсићу, дошао је овде са сином млађим Арсом, који је одмах отишао у Ужице, сигурно на неки договор; јер он и отац донели су овде осам џака рибе у вредности 500 динара, а Арса однео у Ужице само један џак у вредности 50 динара.

По свему ово су сумњива лица и нешто муте, а нарочито по томе, што Ђорђе има сина Стевана опасна политичара, који је овде долазио пре 2—3 године опет са рибом, па је други продају, а он за све време шурује са Ранком. Мислим да саслушам Ђорђа о аманету, а за тим одмах и Ранка, па по потреби да их и претресем не би ли на шта наишли, јер нису чиста посла. Овде говоре, да су донели сто џака, па продали путем у Београду и Крагујевцу. Све би ово требало извидети. Молим за упуство.

НАЧЕЛНИК ОКР. РУДНИЧКОГ,
Љуб. Каменчић.

73.

Господину Министру Унутрашњих Дела

Београд

Предлагао сам преко окружног начелника па предлажем и вама непосредно: да се овдашњи истражни судија Милош Николић одмах уклони одавде и на његово место постави други, који ће предмет оптужења мог и војног капетана Илића због злоставе Вељка Бешевића извидети и расправити у интересу владином. Јер Николић води ислеђење пристрасно и овим даје материјала противницима владе. Да би ово маскирао послао је изјаву „Малим Новинама“ да тобош не припада ни једној странци.

24 марта 1893 г.
Ивањица

НАЧЕЛНИК СРЕСКИ,
С. М. Лазаревић

74.

Начелнику среском

Пожега

Кажите посланику из Добриња Станисављевићу да дође к мени. Можете и ви доћи.

28 Фебруара 1893 г.

министар,
Рибарац

75.

Господину министру просвете

Београд

Извештај под бр. 1727 за Петра Спирића и Тасу Поповића основан је на обмани ово среске власти. Они се нису удаљавали из места, али агитација њихова није оскудевала и штетно би било по наставу да остану, где су са службом.

6. марта 1893 год.
Власотинци

по наредби
начел. ср. писар,
В. А. Ристић

76.

Телеграм у шифрама
из чачка

5. XII. 93.

Г. Министру Унутраш. Дела

Београд

Брат Милоша Пантовића из Груже Милутин убио је рођеног брата Илије Филиповића, судије и осуђен 20 година робије; издржао само 3 до 4 године а чује се да ће се сутра помиловати. Молим вас за дејствовање да се Филиповић овим не увреди, јер би то имало веома зле последице.

начелник окр. рудничког,
Љ. Каменић

77.

Начел. окр.

Чачак

Радикали имају сутра збор у Прељини.

Обратите пажњу на тај збор. Наредите капетану да сам буде комесар и да озбиљно прати и бележи сваки говор и све покрете и радове учасника на збору.

Ако би се збор држао у затвореном локалу и тада треба да се побрине и сазна рад на збору. Кад се збор разиђе јавићете ми депешом а опширни извештај послати првом поштом.

(писано руком самога Рибарца)

78.

НАЧЕЛНИК СР. ТРСТЕНИЧКОГ
№ 391.
17. Јануара 1893. год.
Трстеник.

Суду општине Велућске

Све дотле, докле ја не наредим, да суд ни пошто и никоме не издаје бирачке карте.

НАЧЕЛНИК СРЕСКИ,
М. А. Тодоровић с. р.

79.

Г. Управнику вароши

Београд

Милош Петровић овдашњи трговац моли вас да одете код господина Величковића и замолите га у име његово да Николића овдашњег истражног судију одмах уклони одавде' јер је ствар о Вељку почео да извиђа пристрасно у корист радикала.

Поверљиво

24. Марта 1893 год.
Ивањица.

НАЧЕЛНИК СРЕСКИ,
С. М. Лазаревић

80.

Окружном начелнику

Пожаревац

Молим вас пошљите ми данашњом поштом уписница чланства црвених и књижице шта хоће либерали, јер је то веома потребно.

7 Јануара 1893 год.

СР. СТАРЕШИНА,
П. Јоцковић

81.

Комесару жељезничке полиције

Ниш

Саопштите шефу радионице да 25 одобри радницима осуство за гласање.

24 Фебруара 1893 год.

ЗА МИНИСТРА ГРАЂЕВИНЕ
РЕФЕРЕНТ,
А. Стефановић

82.

Телеграм шифрован
из Лазаревца.

26 Фебруара 1893 год:

Начелству округа

Смедерево

Резултат јучерашњег гласања у овоме срезу овакав је:
Либерална листа добила је 889, радикална 579 и напредњачка 267 гласова.
Одређени председници г.г. Милан Ст. Марковић, Васа Мацаревић и Газибарић нису дошли. Тиме су нам учинили осетну штету, нарочито први.

НАЧЕЛНИК СРЕЗА КОЛУБАР.
Миленковић.

83.

Према извештају министарства правде а на основу извештаја првостепених судова, код ових има оволико тужаба за кривице учињене по изборном закону до 25 Фебруара ове године. Тужбе су противу општинских и полициских власти:

Код	пожаревачког	првостепеног	суда	тужаба	46.
„	Књажевачког	„	„	„	14.
„	Зајечарског	„	„	„	11.
„	Пиротског	„	„	„	6.
„	Чачанског	„	„	„	30.
„	Неготинског	„	„	„	47.
„	Крагујевачког	„	„	„	33.
„	Гор. Милановачког	„	„	„	10.
„	Нишког	„	„	„	16.
„	Крушевачког	„	„	„	20.
„	Лесковачког	„	„	„	143.
„	Прокупачког	„	„	„	3.
„	Београд. првостеп.	суда		„	4.
„	Ћуприског	„	„	„	12.
„	Алексиначког	„	„	„	21.
„	Шабачког	„	„	„	51.
„	Ваљевског	„	„	„	24.
„	Врањског	„	„	„	1.
„	Варошког београдског		„	„	2.
„	Смедеревског	првостепесог	суда	„	4.
„	Јагодинског	„	„	„	27.
„	Ужичког	„	„	„	36.
„	Лозничког	„	„	„	30.
			Свега	тужаба	591.

Акт минист. правде Бр. 6349 од 11—VII 1893 и 6589 од 19—VII 1893.

84.

Шифрован телеграм
из Бољевца

22 — II — 1893 год.

Начелству окружном

Зајечар

Новак је издао свега 233 карте. Рачуна да ће бити 40 радикалних, али вели кад би се спречио председник Лаза, да би све било наше.

СТАРЕШ. СРЕСКИ,
Ђорђевић.

ОВЕРАВА,
В. Стојановић
ПОШТАР.

ОВЕРАВА
СТАРЕШ. СТАНИЦЕ,
Здравковић.

85.

СТАЛНИ ОКР. ПОДРИН. ОДБОР

службено

24. јула 1893 године
Шабац.

Истражном одбору Народне Скупштине

Приликом избора народних посланика на дан 25. фебруара тек. год. почињене су огромне злоупотребе од стране државних органа и њима слепо оданих људи по целој нашој милој Отаџбини, те није чудо, да ни наш округ није био ни мало поштеђен од сличних угурсузлука.

У најтеже злоупотребе долази без сумње *фалсификовање* бирачких записника и *недавање изборног материјала* читавим општинама.

За оба случаја ради примера навешћемо само по неколико доказаних случајева. Тако:

а) *Бирачки материјал нису добиле следеће општине:*

I. **Никако:** 1) *Свилеувска;* 2) *Враштанска* (обе у Поцерини); 3) *Текеришка;* 4) *Доњо-Бадањска;* 5) *Дворачка;* 6) *Коренитска* (све четири у Јадру).

II. **Од чести** (т. ј. либерали су добили све што им је од потребе, а други нису ништа добили, што би им дало права гласања, и ако су били испунили своје грађанске дужности): 1) *Накучанска;* 2) *Варњанска.*

б) *Фалсификовани су записници у следећим општинама:*

1) *Цео Азбуковачки* срез сем Г. Трешњице и в. Љубовије; 2) *Цео срез Рађевски* сем Крупња; 3) *Цео Јадар,* где управо никако није ни било избора; 4) У *Мачви,* свуда где год нису били примљени председници бирачког одбора; 5) У Поцерини: у општини Велико-Бошњачкој, Каменичкој, Црњаевачкој, Каонској.

в). **Давате карте свима по азбучном списку и ако ни десети није био платио порезу,** у општинама: *Змијњачкој, Липолишкој* и *Бадовиначкој* (све три у Мачви).

II.

О свем поменутом Истражни одбор Народне Скупштине може се уверити из зимушњих изборних акта, која се без сумње находе у архиви Народне Скупштине.

Да је овоме одбору то познато, поверовање истражни одбор, кад му се каже: да су зимус у главном бирачком одбору била три члана из овога одбора и то: 1) Коста А. Јуришић, председник овога одбора, и чланови: 2) Новак В. Исаиловић, и 3) Милош Љубичић.

О свему су они у своје време чинили примедбе и исте су уведене у *записник главног бирачког одбора.*

III

Само ради тога, да би се добила што вернија слика зимушњега стања у нашој земљи подносимо истражном одбору на увиђај и предња дата.

СЕКРЕТАР,
Алекса П. Милојковић (М. П.)

ПРЕДСЕДНИК,
К. А. Јуришић

ЧЛАНОВИ:
Новак В. Исаиловић
Станко К. Кокановић.

86.

Начелнику окружном

СМЕДЕРЕВО

Одређени председник бирачког одбора за Паланку дође данас овде возом, али му није дато да уђе у бирачки одбор за то, што је донео објаву од Државног Одбора. Њега је заменио кмет Глиша. Ред је одржан. Одбор је . . . . . Радикали држали . . . . . скуп . . . шта сутра буде известићу вас. Ја сам у телеграфу а и сутра бићу и јављати вам како се буду ствари развијале овде и у срезу.

(Службено)

24. фебруар 1892 год.
Паланка.

НАЧЕЛНИК СРЕСКИ,
Пан. Стефановић с. р.

87.

Телеграм из Зајечара 23. фебруара 1893 год.

Начелнику среза Бољевачког

БОЉЕВАЦ

Чаћевић пошао без надлежне објаве управитеља в. Београда. Одузмите му, ако би показао другу какву објаву.

ОКРУЖНИ НАЧЕЛНИК,
А. Радуловић

88.

Начелнику окружном

СМЕДЕРЕВО

Никола Живадиновић из Крњена сад дотеран овде и затворен. Ствари иду боље и ја се надам да ће код мене бити добро. Свуда ред и мир до сада.

(Службено)

25. фебруар 1893 год.
Паланка.

НАЧЕЛНИК СРЕСКИ
Панта Стефановић

89.

Г. Министру Унутр. Дела

Плажанци су дали молбу за помиловање још Намесницима преко поште свилајначке и то Добросав Јовановић са још 18 другова.

Нисам никог затворио, *јер су људи наклони.* Молим за наредбу, ако мислите противно.

18. септембра 1892 г.
Свилајнац.

НАЧЕЛНИК СРЕЗА,
Мирослав Љ. Узунмирковић

90.

Шифра из Голупца — 9. децембра 1892 год.

Начелству окружном

ПОЖАРЕВАЦ

Јуче по подне притворио сам Тасу Селаковића и писара Тасу Стокића — за напад на чиновника и жандарме у судници браничевској.

Притворићу и остале одборнике.

О овоме част ми је известити Нчелство.

НАЧЕЛНИК СРЕЗА,
Б. Кулић

91.

Начелнику окр. Моравског

ЋУПРИЈА.

Славковића сам ставио у притвор и остало извршиће се 15 Фебруара 1893 год.

СРЕСКИ СТАРЕШИНА
Ђок. Стојановић.

92.

Господину Министру Унутрашњих Дела

БЕОГРАД.

Председник сталног окружног одбора јуче дошао у Крњево, одузео печат општински и кључеве канцеларије од привремених кметова изабраних од стране збора и предао тројици одборника.

То исто хоће да уради данас и у Азањи, куд се спрема да иде.

Молим за упуство, јер од начелника немам одговора на јучерашњу депешу.

Службено

23 октобра 1892 г.
Паланка

НАЧЕЛНИК СРЕЗА,
Панта Стевановић

93.

Господину Министру Унутрашњих Дела

БЕОГРАД.

Учињено је изузеће против суда смедеревског за Крњевце и Нешића.

Сад ће Касација да одреди други суд. Молим вас, радите, да се одреди првостепени београдски суд, у коме је председник господин Тајсић

Службено

24 октобра 1892 г.
Паланка

НАЧЕЛНИК СРЕСКИ,
Панта Стевановић

94.

Господину Министру Унутрашњих Дела

Увео сам опет у дужност кметове крњевске, и дао им печат. Одборници, који су помагали председника сталног одбора у нападу на кметове, стављени су под кривичну истрагу и у притвор решењем истражног судије као саучесници. Данас ће бити стављен у затвор и председник сталног одбора као главни кривац. Дело је из § § 94 и 95. Овде је дошао и Вељa Тодоровић адвокат.

Службено

24 октобра 1892 г.
Паланка

НАЧЕЛНИК СРЕЗА,
Панта Стевановић

95.

Начелнику среза врачарског за начелника окр. Београдског

У Крњеву данас збор изјавио неповерење кметовима и целом одбору.

Сем тога одредио три поштена грађанина да врше дужност кметова до избора и ови су уведени у дужност, јер им је данас и печат општински и кључеви од канцеларије предат.

Све је ово извршено у миру и нереда није било

Службено

21 октобра 1892 г.
Паланка

НАЧЕЛНИК СРЕЗА,
Панта Стевановић

96.

Начелнику окружном

СМЕДЕРЕВО

Од *онога*, што сте наредили, неће бити ништа за то, што је Штрбић адвокат, 21 ов. месеца издао распис свима представницима своје листе: да се уведе и истинит записник напише и да не раде *онако*, како сте се *ви* с њиме споразумели. Дакле онако је, како поп Крупежевић мени каза: да су они таку наредбу добили од вођа своје партије, јер сам баш сада читао тај распис Штрбићев.

Овде гласање траје у миру, а немам извешћа ни из среза, да има где нереда осим што је Вића у Водицама довео 20 оружаних људи и Никола Живановић у Крњеву — али још нема нереда.

(Службено)

25 фебруара 1893 г.
Паланка.

НАЧЕЛНИК СРЕЗА,
Панта Стевановић

97.

Телеграм из Жагубице. 28. Децембра 1892 год.

Окружном Начелнику

ПОЖАРЕВАЦ.

Пошто од Државног Савета није до данас ништа дошло за овд. избор; и пошто су противници, користећи се чл. 34 тач. 9 зак. о општинама, хтели Илију увести у дужност — то сам данашњим решењем својим, увео у дужност Јеремију у највећој тишини, о чему вас знања ради извештавам.

СРЕСКИ НАЧЕЛНИК,
П. Јоцковић

98.

Телеграм у шифрама из Чачка 16—II 1893 год.

Господину Министру Унутр. Дела

БЕОГРАД.

Сад је мирно у општини Тијањској. Нова је управа уведена у дужност, само јој није предат печат и распоред пореза, јер је то сакрио Тајсић као председник општине. Изгредника до сада ухапшено до 40. Ђорђе Петрић кмет и писар Јосип у бегству. При хватању изгредника пуцано на једног служитеља и то ће се извидети.

У општини Горачићској има две суднице, у једној новоизабрана управа и са њом општа надзорна власт, а у другој стара управа са злостављачима Ђендићевим оружана чува судницу; молим да ли посада у Гучи да растера руљу у старој судници и поврати ред или да остане овако до после избора. Новој управи дат је материјал и карте и то је повод жалбама за неиздавање карата и ако је до сада у том селу издато 262 комада и ако још нису дате карте општини: тијањској и миросаљачкој јер је у последњој случај као и у горачићској. Тијањској ће се сад одмах дати карте и материјал а и миросаљачкој, чим се уреди управа.

Сада у опште у Драгачеву влада озлојеђеност између странака и може бити сукоба, али за власт нема изгледа да је у опасности.

НАЧЕЛНИК ОКРУГА РУДНИЧКОГ,
Љ. Каменчић

99.

Начелнику среском

КРАЉЕВО,

Дајте жалбу на Јовичин избор а спремајте се за уже бирање. Држање похвално.

7. јануара 1893 год.
Чачак.

НАЧЕЛНИК ОКР. РУДНИЧКОГ,
Љ. Каменчић

100.

Свима Начелствима окружним

Јавите ми у најкраћем року и овим путем како се сваки појединн поштар и телеграфиста у вашем округу понаша према данашњем стању, колико их је што су отворени противници владе, колико их је и какви су међу њима они што помажу владу. Уз то ћете свуда водити рачуна и о другим приликама, које би могле дати тачну политичку карактеристику чиновника поштанских и телеграфских. Напослетку ћете ме известити још и о службеним способностима поштара и телеграфиста у вашем округу.

МИНИСТАР НАР. ПРИВРЕДЕ
Велизар Кундовић

101.

Јоне,

Мисирлића никако нећемо примити без објаве начелства ово окружног. Сваку другу објаву сматрај за неважећу. Ако се Мисирлић успротиви, ти ми га одмах спроведи стражарно у Зајечар. Председаваћеш у бирачком одбору ти.

23. II. 1893. год.
Д. Б. река.

СТАРЕШИНА СРЕСКИ,
П. С. Поповић с. р.

Да је препис ове наредбе оригиналу веран, који се налази у актима изборне кривице Светозара Мисирлића из Оштрења од ов. год. под Бр. 1806 првостепени зајечарски суд тврди.

Бр. 7032.
25 јула 1893 г.
Зајечар.

ДЕЖУРНИ СУДИЈА,
М. Јов. Радовановић.

102.

Г. начелнику окружном

Пожега.

Молим, јавите ми да ли ће доћи жандари. Сутра избор.

31 јануара 1892 г.
Б. Башта.

С. Пауновић.
НАЧЕЛНИК СРЕСКИ

103.

Г. министру правде

Београд.

Молим да Марка Палића писара истражног судије за срез јасенички преместите. На његово место да поставите за писара I класе Косту Ј. Стојановића општ. паланачке. Од овога човека много зависе наше ствари.

19 октобра 1893 г.
Паланка.

НАЧЕЛНИК ОКР.
М. Васиљевић.

104.

Шифра из Лознице. 1 марта 1893.

Начелнику окружном

Шабац.

Смем ли ићи на избор у Текериш и може ли се тамо послати бар 5 жандарма да сутра до подне буду у Текеришу, јер су — то изазвали ранијим нередом.

СРЕСКИ НАЧЕЛНИК,
Митровић.

105.

Господине,

Усљед нереда у Драгачеву и поватаних писама, уапшени оу сви радикални прваци данас у Београду.

Ово ћете сад одмах објавити угледним људима из све три политичке партије, а радикалима нарочиту пажњу обратити како их њихове вође, који су у апсу данас за бунт и превратт у земљи воде оном странпутицом, којом се губи и живот и имање.

Кад ово писмо саопштите највиђенијим људима од све три политичке партије, ви ћете га задржати за своју поверљиву архиву.

24 фебруара 1893 г.
Обреновац.

За
НАЧЕЛНИКА СРЕСКОГ,
Ак. М. Савић.
ПИСАР.

Господину
Андреји Кузмановићу
председ. општине.
у Јошеви.

106.

Г. Мин. унутрашњих дела

По решењу среске власти основаном на пар. 88, 89, 95 зак. крив.

По судском решењу пар. 93, 94 и 95.

По одвојеном мишљењу председника, као и суд, али их сасвим извињује, што надзорна власт није имала права, да мења, поставља и уводи.

1|I 92—год. Чачак.

Комесар,
С. А. Павловић

107.

Истражном одбору Народне Скупштине

Београд.

25 фебруара тек. године на дан избора посланика једно одељење војске сталног кадра из Г. Милановца цео дан док је избор трајао стајало је у линији испод школске зграде од 10 до 15 метра, у којој је избор и вршен. Чим је свршен избор по-

сланика, она је ушла у школско двориште и заузела све просторије па ту и ноћила а сутра дан око подне одмаширала натраг у Милановац. СБр. 97 тек.год.

Бр. 7744

Начал. ср.
В Караматић

108.

Шифра
из Шапца

24—II—183 г.

Начелнику среском

Љубовија.

Услед нереда у Драгачеву и поватаним писмима затворени су сви прваци радикални у Београду.

Данас треба ово поверљиво да публикујете а све депеше радикалне о овоме задржавати до избора.

Начелник окружни
К. Павловић

109

Узроци, због којих председници бирачких одбора одређени државним одбором нису на изборима 25. Фебруара ове године председавали у појединим општинама ови су:

1. Округ Крушевачки

1, У општини Ћунискоj имао објаву нач. ср. Расинског, али су га председник општинског суда Светозар Г. Митровић деловођа Војислав Лазаревић и заменик представника либералне листе отерали, рекавши му, да имају наредбу од капетана да то ураде. (види избор. акта)

2, У општини Треботинској председник бирачког одбора Васа Мијаиловић, учитељ из Врњаца имао објаву држав. одбора, али га председ. заступник није хтео примити, што није имао објаву среске власти а коју му начелник среза Расинског није хтео на захтев дати. (види избор. акта.)

3, У општини Почековачкој одређен је био за председника бирачког одбора, од стране држав. одбора Др. Јован Максимовић, окр. лекар из Крушевца, који је имао и објаву начел. ср. Расинског и уверење држав. одбора, па га председник општинског суда Павле Рашковић отерао за то, што није имао објаву од његовог капетана.

4, У општини Честинској одређен је био државним одбором за председника бирачког одбора поп Лазар Мартиновић из Житковца, који је имао уверење државног одбора а тражио је и објаву од његове среске власти, па му је ова није хтела дати. Није био примљен од председника општинског Миливоја Пешића за то, што није имао објаву начелника среза Моравског а по наредби његовој. (види избор. акта)

5, У општини Тешичкој одређен је био за председника бирач. одбора од држав. одбора г. Тихомиљ Ђорђевић, предавач из Алексинца. Није био примљен од председника општинског суда Миливоја Брзаковића, за то, што није имао објаву полициске власти, а према наредби начел. среза Моравског. Објаву је тражио од начелника среза Алексиначког, али је није добио. (види избор. акта.)

6, У општини Прњиловачкој одређен је био за председника бирачког одбора државним одбором г. Тихомиљ Маринковић, учитељ; није га хтео примити председник општинског суда Милан Урошевић, за то, што није имао објаву полицијске власти, а коју је овај тражио, па је није добио. Тражио је објаву од писара Радисава. (види избор. акта.)

7. У општини Ћуријској одређен је био државним одбором за председника бирачког одбора Ђорђе Јовановић, свештеник из Алексинца, који је имао уверење државног

одбора, а тражио је и објаву од начелника среза алексиначког, па је није добио. Није га примио председник Љубомир Младеновић по наредби начелника среза Моравског, што није имао објаву полициске власти. (види избор. акта.)

8, У општини Позлатској одређен је био државним одбором за председника бирачког одбора Стева Милићевић секретар окр. крушевачког одбора, који је имао уверење Државног Савета. Није био за то примљен што је стављен под кривич. ислеђење и у притвор од писара истраж. судије Мил. Радојића. (види избор акта)

9, У општини Стопањској одређен је био за председника бирачког одбора државним одбором г. Др. Паја Бота лекар из Крушевца. Имао је и објаву начел. среза Расинског и уверење Државног Савета. Није га примио председник Милан Ђорђевић за то, што није имао објаву начел. среза Трстеничког. (види избор. акта)

10, У општини велико-шиљеговачкој одређен је био државним одбором за председника бирачког одбора г. Павле Аршинов професор, који је имао уверење државног одбора. Није га примио председник општине Антоније Мигрић, не казујући му узрок. Ту су тада били писар срески Светозар Ненадовић и један практикант.

11, У општини Гредетинској био је одређен државним одбором за председника бирачког одбора Ђорђе Стојановић свештеник из Гредетина. Није га примио председник општинског суда Обрад Љубисављевић за то, што није имао објаву полициске власти, а објаву је тражио, па је није добио. (види избор. акта под бр. 50.)

12, У општини Рибарској био је одређен за председника бирачког одбора државним одбором Јова Младеновић бив. порезник. Имао је уверење државног одбора. Није га примио председник општинског суда Стеван Милошевић за то, што није имао објаву полициске власти, и ако је ову тражио од начелника среза Расинског, опет је није добио. Кад је у судницу дошао, затекао је у истој практиканта Живка Вукојичића, а доцније дошао је и писар срески Светозар Савић, са пандуром, који су га из суднице избацили. (види избор. акта под бр. 63).

13, У општини Ново-Селској био је одређен за председника бирачког одбора државним одбором г. Живко Поповић, професор из Београда, који је имао објаву Управе вар. Београда. Није га примио председник општинског суда Милија Пантовић за то, што није имао објаву од начелника среза Трстеничког, и на то му издао и уверење. (види избор. акта под бр. 97.)

14, У општини Дубљанској био је одређен државним одбором за председника бирачког одбора Сава Петровић, свештеник, који је имао уверење државног одбора. Тражио је објаву од начелника среза Трстеничког Младена Тодоровића два пута, па му је није хтео дати. Није га примио председник општинског суда Стеван Чарежинац за то, што није имао објаву начелника среза Трстеничког. (види избор. акта.)

15, У општини Боговишкој био је одређен државним одбором за председника бирачког одбора Лазар Најдановић, марвени лекар. Примио га је председник општинског суда, али је дошао писар срески Глиша Димитријевић са практикантом Михаилом Милојковићем и отерали га у Алексинац среском началнику. (види избор. акта.)

16, У општини Доброљубачкој био је одређен државним одбором за председника бирачког одбора Антоније Поповић свештеник из Бруса, који је имао уверење државног одбора. Није га примио председник Милун Милаковић, за то, што није имао објаву полициске власти и издао му на то решење. (види избор акта.)

17, У општини Влајковачкој био је одређен државним одбором за председника бирачког одбора Мијаило М. Милосављевић, кога није примио председник општинског суда Вукашин Стевић за то, што није имао објаву полициске власти и ако је имао уверење државног одбора. Објаву је тражио од капетана среза Жупског, па му је овај није хтео дати. (види избор. акта.)

18, У општини Станишиначкој био је одређен за председника бирачког одбора државним одбором Сава Николетић, свештеник трстенички. Није га примио председник општинског суда Милан Чеперковић за то, што није имао објаву полициске власти, коју је три пута тражио од начелника среза Трстеничког (види избор. акта.)

19, У општини Врњачкој био је одређен државним одбором за председника бирачког одбора г. Мијаило Поповић професор из Крушевца. Није га примио председник општинског суда Милан Симонић за то, што није имао објаву од начелника среза Трстеничког већ објаву начелника среза Расинског. (види избор акта.)

20, У општини Доњо-Љубешкој био је одређен за председника бирачког одбора државним одбором Димитрије Димитријевић учитељ из Прњиловице, кога није примио заступник председника, одборник Мирко Павловић за то, што није имао објаву полициске власти. (види избор. акта.)

21, У општини Витошевачкој био је одређен за председника бирачког одбора државним одбором Никола Петровић директор II-ге београдске гимназије, који није ишао на избор. (види избор. акта.)

22, У општини Станачкој био је одређен државним одбором за председника бирачког одбора Илија Јанковић свештеник Добрујевачки, кога није примио председник општинског суда за то, што није имао полицијску објаву, наштa му је издао и решење, председник је био Стеван Живадиновић. (види избор. акта.)

23, У општини Криво-речкој био је одређен за председника бирачког одбора државним одбором Михаило Пешић, кога није примио општински суд за то, што није имао објаву полициске власти. (види изборна акта.)

24. У општини Батотској био је одређен државним одбором за председника бирачког одбора Драгољуб Беочанин учитељ, кога није примио председник општин. суда Вукадин Савић за то, што није имао полициску објаву и ако је ову тражио од начел. ср. Жупског, па му је овај није хтео дати. (види избор. акта.)

Округ моравски

1., У општини бељајачкој био је одређен за председника бирачког одбора државним одбором Алекса Радовановић, свештеник из Медвеђе, кога није примио председник Мијаило Аврамовић за то, што није имао објаву, коју му полициска власт није хтела дати. (види избор. акта).

2., У општини батиначкој био је одређен државним одбором за председника бирачког одбора Вучета Стојановић, свештеник из Д. Мутнице, кога није примио председник општин. суда Паун Митровић за то, што није имао полицијску објаву, коју је тражио од начелника среза параћинског, но му је овај није хтео дати. (види изборна акта).

3., У општини чепурској председник општинског суда није хтео примити председника бирачког одбора г. Мијаила Остојића, учитеља из Ћуприје, за то што није имао полицијску објаву, коју је тражко, па је није добио.

4., У општини варваринској председник општинског суда Милош Чабрић није хтео примити одређеног председника бирачког одбора г. Мијаила Поповића, свећеника из Коњуха, за то што није имао полициску објаву. (види изборна акта).

5., У општини рашевачкој председник општинског суда Милосав Миловановић није хтео дозволити председнику бирачког одбора Мијаилу Милошевићу, учитељу из Маскара, да избор обави за то, што није имао објаву полицијске власти коју му ова није хтела дати. (види изборна акта).

6., У општини трешњевачкој председник, општинског суда Никодије Јовановић није дозволио председнику бирачког одбора Љубомиру Протићу, предавачу из Јагодине, да обави избор за то, што није имао објаву, коју му полициска власт у Јагодини није хтела дати. (види изборна акта).

7., У општини драгоцветачкој заступник председника општинског суда Ђорђе Ристић, није дозволио председнику бирачког одбора Миладину Поповићу, свештенику онд. да обави избор за то, што није имао објаву. (види изборна акта под 7).

8., У општини винорачкој председник општинског суда А. Аранђеловић није хтео примити као председника бирачког одбора Лазара Стевановића, учитеља из Осмакова, окр. пиротског за то, што није имао објаву. (види изборна акта под 8).

9., У општини лоћичкој председник општинског суда није дао представнику листе Милоју Јовановићу да при избору присуствује, а председник бирачког одбора Коста Рајичић судија није дошао, јер је био болестан.

10., У општини јовачкој председник општинског суда Живојин Милојевић није дозволио председнику бирачког одбора Нићифору Павловићу, пензионару из Ћуприје, да присуствује при избору, што није имао објаву, коју му полициска власт није хтела дати. (види изборна акта под 10).

11., У општини доњо-мутничкој председник општинског суда није хтео примити на избор председника бирачког одбора Михаила Миленковића учитеља из Параћина, што није имао објаву, коју му полициска власт није хтела дати. (види изборна акта под 11).

12., У општини лаништанској председник општинског суда Михаило Андрејић није хтео примити на избор председника бирачког одбора Петра Рашића, свештеника из Јагодине, што није имао објаву, коју му полициска власт није хтела дати, а није примио ни представника кандидитске листе Саву Станојевића. (види изборна акта под 12).

13., У општини буљанској председник општинског суда Радисав Јовановић није дао председнику бирачког одбор Јанку Мијаиловићу свештенику из Ћуприје да изврши избор, што није имао објаве. (види изборна акта под 13).

14., У општини параћинској председник није пустио да присуствују избору Мијаила Јевремовића представника листе и његовог заменика Милисава Јаковљевића.

15 , У општини рибарској председник општинског суда Живан Миловановић није хтео пустити да изврши избор председника бирачког одбора Сретена Николића из Јагодне предавача, што није имао објаву, коју му полициска власт није хтела на захтев дати. (види изборна акта под 15)

16. У општини поточкој председник општинског суда Јевта Илић није хтео примити председника бирачког одбора Александра Барлова, учитеља бошњанског, што није имао објаву, коју му полициска власт није хтела дати. (види изборна акта под 16).

17. У општини домуз-поточкој председник општинског суда није хтео примити председника бирачког одбора што није имао објаву. Председник је бирачког одбора био Војислав Ђорђевић учитељ турековачки, а председник општинског суда Коста Обреновић. (види изборна акта под 17).

18., У општини белушићској председник општин. суда Владислав Ристић није примио председника бирачког одбора Богосава Вукићевића, учитеља из Опарића, што није имао објаву, коју му полициска власт није хтела дати. (види изборна акта под 18).

19., У општини дреновачкој председник општинског суда Милисав Живадиновић, није хтео примити председника бирачког одбора Јована Јовчића, учитеља из Ћуприје, што није имао објаву, коју му полициска власт није хтела дати. (види изборна акта под 19).

20., У општини пољнанској председник општинског суда Милосав Миљковић није хтео примити председника бирачког одбора Дим. Стојановића учитеља, што није имао објаву полициске власти. (види изборна акта под 20).

21., У општини рековачкој председник општинског суда Милан Ћупић није хтео примити да при избору присуствују ни представника радикалне кандидатске листе Андрију Цветковића ни његовог замсника Радисава Гавриловића. (види изборна акта под 21).

22., У општини опарићској председник општинског суда Лазар Вукићевић није примио председника бирачког одбора Светозара Кушића учитеља, из В. Крчимира, што није нимао објаву полициске власти, и ако је имао уверење неспорног судије, а тако исто ни председника листа Раку Вукићевића.

Сем тога долазио је на биралиште и писар срески Светозар Величковић са наоружаним пандурима. (види изборна акта под 22).

23., У ооштини кавадарској председник општинског суда Милош Недељковић није примио председника бирачког одбора Богољуба Јовичића, свештеника из Лоћике, што није имао објаву, коју му полиција није хтела дати, а тако исто ни представ. кандидатске листе Мирчу Стевановића нити његовог заменика Вула Јанићијевића. (види изборна акта под 23).

24., У општини ратковићској председник општинског суда Живојин Јосимовић није примио председничка бирачког одбора Мијаила Петровића, вероучитеља јагодинске гимназије, што није имао објаву, коју му полициска власт није хтела дати. (види изборна акта под 24).

25., У општини риљачкој председник општинског суда Ђурђе Глишић није примио председника бирачког одбора Јована Поповића, свећеника из Рековца, што није имао објаву. (види изборна акта под 25).

26., У општини жупањевачкој председник општинског суда Никола Алексић није примио председника бирачког одбора Дим. Ристића, учитеља из Секурича што није имао објаву. (види изборна акта под 26).

27., У општини пчелићској председник општинског суда Илија Ђуковић није примио председника бирачког одбора Станимира Спасића, учитеља из Малошишта, што није имао објаву полициске власти, већ уверење неспорног судије првостепеног суда нишког. (види изборна акта под 27).

28., У општини богаљиначкој председник општинског суда Вукосав Живановић није примио председника бирачког одбора Недељка Југовића учитеља из Лоћике, што није имао објаву. (види изборна акта под 28).

29., У општини мијатовачкој председник општинског суда Васа Ракић није примио на првом избору председника бирачког одбора Васу Урошевића, учитеља из Јовца, и на накнадном избору избацио га је из бирачке собе писар срески Милутин Јоцић и ако је имао објаву главног бирачког одбора и предан пандуру, те га овај отерао истражном судији у Јагодину. (види изборна акта под 29).

30., У општини волујачкој председник општинског суда Живојин Радојевић није примио председника бирачког одбора Јеврема Вукићевића, учитеља из Опарита, што није имао објаву. (види изборна акта под 30).

31., У општини обрешкој председник општинског суда Наун Тодоровић није хтео примити председника бирачког одбора Драгутина Милићевића, адвоката из Јагодине, што није имао објаву полициске власти. (види изборна акта под 31).

Округ пиротски

1., У општини јањској председник општинског суда Стеван Станковић није хтео примити председника бирачког одбора Милоша Милошевића, учитеља из Крупца, и ако му је показао објаву. У судници је затекао практиканта среског са 15 стражара. (види изборна акта под 1).

2, У општини „Осмаковачкој“ председник општинског суда Јосиф Цветковић није примио председника бирачког одбора Милутина Ралетића, учитеља из Ивковца, и ако му је показао уверење државног одбора (види избор. акта под 2.)

3, У општини „Костурској“ председник општинског суда Манојло Костић није хтео примити председника бирачког одбора Сотира Ђорђевића учитеља, за то, што није имао објаву полициске власти, већ уверење државног одбора. (види избор. акта под 3.)

4, У општини „Врандолској“ срески писар Ставра Динић отерао је са избор. рада председника бирачког одбора Станка Николића судског писара у канцеларију среза Бело-Паланачког, где му је капетан Танасије Поповић наредио те се одмах вратио у Пирот (види избор. акта под 4.)

5, У општини „Орашачкој“ писар срески Михаило Илић отерао је са изборног рада председника бирачког одбора Христифора Поповића, свештеника Власотиначког силом власти. (види избор. икта под 5.)

6, У општини „Рупљанској“ председник општинског суда Милош Младеновић није хтео примити председника бирачког одбора Ристу Матића књиговођу Управе Фондова, за то што није имао објаву полициске власти, и ако му је овај подносио уверење државног одбора. (види избор. акта под 6.)

7. У општини „Црно Травској“ председника бирачког одбора Михаила Недића, учитеља коритничког, председник општинског суда Ниња Минчић спровео је срескоj власти у Власотинце, и ако је имао уверење државног одбора, где му је саопштено да је премештен за учитеља у Буковицу окр. Подринском. (види изборна акта под 7).

8, У општини „Топоничкој“ срески пандури среза Бело-Паланачког ухватили су 24. Фебруара ове год. на железничкој станици у Црвеној Реци председника бирачког одбора Љубом. Балтића, учитеља, и отерали у Белу-Паланку, и тако га спречили, да на изборy председава. (види изборна акта под 8.)

9. У општини „Смрданској“ није председавао на избору председник бирачког одбора Миливоје Бранковић писар у Министарству Финансија за то, што га је комесар железничке полиције на Београдској станици задржао од пута за то, што није имао објаву од Управника града Београда, већ уверење државног одбора. (види изборна акта под 9.)

10. У општини „Богдановачкој“ председник општинског суда Станоје Веселиновић није примио председника бирачког одбора Атанасија Поповића, свештеника из Вел. Бошинца, и ако му је овај показао уверење државног одбора. (види изборна акта под 10.)

11. У општини „Шишавској“ председник општинског суда Филип Стојићковић није примио председника бирачког одбора г. Др. Ђорђа Петровића лекара, што није имао објаву полициске власти, већ уверење државног одбора. (види изборна акта под 11.)

12. У општини „Ржанској“ председник општинског суда Васа Пешић није примио председника бирачког одбора Милка Чабрића, секретара стални. окр. одбора. (види изборна акта под 12.)

13. У општини „Брлошкој“ председник општинског суда Апостол Илић, није примио председника бирачког одбора Косту Ивковића судију Апелационог суда у пензији зато што није имао објаву месног капетана, већ Управника града Београда. (види изборн, акта под 13.)

14. У општини „Вел. Ликањској“ председник општинског суда Мита Живковић није примио председника бирачког одбора Миладина Мићића, учитеља из Реовца, за то што није имао објаву полициске власти већ уверење државног одбора. Објаву је вели тражио од полициске власти, па је није добио. (види избор акта под 14.)

15, У општини „Добродолској“ председник општинског суда Панта Живковић није примио за председника бирачког одбора Стојана Аранђеловића учитеља, и ако му је овај подносио уверење државног одбора (види избор. акта под 15.)

16, У општини „Доњо Коритничкој“ писар срески Аксентије Ђорђевић отерао је са биралишта председника бирачког одбора Стевана Миленовића, свештеника на дан 24. Фебруара после подне, и ако је имао уверење државног одбора. (види избор. акта под 16.)

Округ Крајински

1, У општини „Душановачкој“ председник општинског суда Јон Чечуловић, Мијаило Цета и Марин Кика чланови, приморали су председника бирачког одбора Светислава Милошевића учитеља, да се још 21 Фебруара ове год. удали из општине, и тиме га спре чили да 24. истог месеца присуствује избору. (види избор. акта под 1.)

2, У општини „Метришкој“ председник општинског суда Дим. Милојевић отерао је са избор. посла председника бирачког одбора Светислава Рачића, свештеника из Метриша (види избор. акта под 2.)

3, У општини „Јасеничкој“ председник општинског суда Никола Милановић није примио на првом избору председника бирачког одбора Милоја Стојадиновића свештеника за то, што није имао полициску објаву, коју је тражио, па не добио већ имао уверење државног одбора.

Накнадни избор није извршен на дан 3. Марта за то, што је председник општинског суда тога дана отишао полициској власти у Неготину. (види изборна акта под 3.)

4, У општини „Врâтњанској“ председник општинског суда Гица Страиновић није примио председника бирачког одбора Косту Поповића, свештеника Кобишничког за то, што није имао објаву полициске власти, коју је тражио, па не добио, већ уверење државног одбора. (види изборна акта под 4.)

5, У општини „Дупљанској“ председник општинског суда Јон Станојевић није хтео примити председника бирачкога одбора Петра Ђурића, учитеља из Неготина, за то што није имао објаву полициске власти, коју је тражио па не добио. (види избор. акта под 5.)

6, У општини „Самариновачкој“ председник општинског суда Стан Радуловић није примио председника бирачког одбора Стевана Чолића подинжињера за то, што није имао објаву полициске власти већ уверење државног одбора и спровео га стражарпо начелнику среза Крајинског. (види изборна акта под 6.)

7. У општини „Праховској“ председник општинског суда Јован Михаиловић није примио председника бирачког одбора Димитрија Грујића, свештеника Праховачког за то, што није имао објаву полициске власти већ уверење државног одбора. (види избор. акта под 7.)

8, У општини „Штубичкој“ председник општинског суда Милоје Ничић не само да није примио председника бирачкога одбора Алексу Давидовића, бив. истражног судију за то, што није имао објаву полициске власти, већ уверење државног одбора, јер објаву

није могао добити и ако ју је од полициске власти тражио, но га је још са 4. наоружана човека стражарно из општине прогнао. (види изборна акта под 8.)

9, У општини „Буковчанској" председник општинског суда Јован Косић није примио председника бирачког одбора Симу Клапаревића и ако је имао уверење државног одбора, а тако ни представнике листа: радикалне и напредњачке: Радоја Баланеска и Косту Баланеска. (види избор. акта под 9.)

10, У општини „Малајничкој" председник општинског суда Станоје Дидић не само да није примио председника бирачког одбора Јована Нешића рачуноиспитача Главне Контроле, и ако је имао објаву Управника града Београда, него га је са учитељем Пантом Богдановићем стражарно спровео до на један сат из села, па га онда пустили да иде пешке у Неготин.

Поред тога пред вратима гласачке собе стајала су по достави Петра Јовановића теж. из Малајнице, представник радикалне листе, 3 наоружана војника, па су сваког оног, за кога се приметило, да је гласао за радикалног кандидата задржавали и под стражом држали. (види изборна акта под 10.)

11, У општини „Горњанској" председник општинског суда Петар Делија не само да није примио председника бирачког одбора Марка Швабића, свештеника Горњанског, и представнике кандидатских листа: радакалне и напредњачке, но је срески пивар Јово Станојевић отерао попа Марка и Дим. Адамовића представника радикалне кандидатске листе у среску канцеларију, где су их ухапсили.

Целог дана 25. Фебруара ове год. ходао је Јово писар са наоружаним жандарима по општинској судничкој авлији и људе плашили. (види изборна акта под 11.)

12. У општини „Плавњанској" председник суда Степан Петровић није хтео примити председника бирачког одбора Драгољуба Михаиловића, учитеља из Уровице, за то што није имао објаву полициске власти, већ уверење државног одбора (види изборна акта под 12).

13. У општини „Глоговачкој" председник општинског суда Преда Јеремић није хтео примити председника бирачког одбора Јована Радојевића свештеника Глоговичког, за то, што није имао полициску објаву, већ уверење државног одбора (види изборна акта под 13).

14. У општини „Грабовачкој" покрадена су из општинске суднице бирачка акта на дан 26. фебруара ове год. пошто је избор свршен (види изборна акта под 14).

15. У општини „Сиколској" председник бирачког одбора Мијаило Николић члан конзисторије из Зајечара био је спречен од председника суда на дан 25. Фебруара ове год. и ако је имао објаву полиц. власти, те није могао тога дана избор обавити.

На накнадни избор, који је био одређен на дан 3. Марта ове год. није био ни позиват, нити је истом присуствовао. (види изборна акта под 15).

Округ подрински

1. У општини „Велико Бошњачкој" председник општинског суда Павле Антонић није примио председника бирачког одбора Данила Јовановића, свештеника из Свилеуве, за то, што није имао објаву полициске власти, коју је овај тражио па му није дао начелник среза поцерског.

На накнадном избору, који је био наређен на дан 2. марта ове год. није се могло ништа радити за то, што је председник општинског суда Павле Антонић закључао судницу, па отишао у Шабац. (види изборна акта под 1).

2. У општини „Накучанској" није се могао извршити поновни избор на дан 2. Марта ове год. за то, што је капетан однео из општинске суднице изборни материјал у среску канцеларију. (види изборна акта под 2).

3. У општини „Чокешинској" председник општинског суда Живко Јанковић није примио председника бирачког одбора Војислава Станчића учитеља школе Дебрчке, за то што није имао објаву полициске власти. (види изборна акта под 3).

4. У општини „Јаребичкој" преко 120 пуноправних гласача није добило бирачке карте, те с тога нису могли да употребе своје право. (види изборна акта под 4).

5. У општини „Текеришкој" није извршен избор на дан 25. Фебруара ове год. за то, што је председник општинског суда Лука Благојевић закључао општинску судницу, у којој је био изборни материјал и у којој је требало извршити гласање, па некуда отумарао.

Тако је исто урадио и 3. Марта исте године, кога је се дана требао извршити накнадни избор. (види изборна акта под 5).

6. У општини „Костајничкој“ председник општинског суда није примио председника бирачког одбора за то, што није имао полициску објаву.

Председник је општинског суда био Алекса Гајић, а председник бирачког одбора Марко Димитријевић, свећеник трбушнички. (види изборна акта под 6).

7. У општини „Љубовискоj“ покушавао је председник општинског суда Маринко Савић помоћу среских практиканата Велимира Влајковића, Драгутина Божовића и контролора дуванског Боје Пантовића да спрече председника бирачког одбора Живојина Крстића у вршењу изборног посла, но овај је то енергично одбио. (види изборна акта под 7).

8. У општини „Каменичкој“ председник општинског суда Аксентије Илић није хтео примити председника бирачког одбора Михаила Бабовића, свештеника из Коцељеве, за то, што овај није имао објаву полициске власти. (види изборна акта под 8).

9. У општини „Бело-црквенској“ председника бирачког одбора Љубомира Поповића, свећеника из Б. Цркве, затворио је капетан у Крупњу 24. Фебруара ове године и држао га до 3 часа после подне, а тада га пустио, за то, што је тражио објаву, због чега је д оцкан стигао на одређено изборно место тога дана и застао председника општинског суда, где у место њега ради. (види изборна акта под 9).

10. У општини „Недељичкој“ спречени су многи правни гласачи од председника општинског суда Антонија Радовановића, који је извршио избор у место држав. одбором одређеног председника Николе Николића судије из Шапца, те нису могли да употребе своје бирачко право (види изборна акта под 10).

11. У општини „Змијњачкој“ председник општинског сула Ђока Радивојевић и његов кмет Јаков Гајић оружаном силом растерали су бирачки одбор и представника радикалне кандидатске листе тукли. а од председника бирачког одбора Алексе Милојковића отели записник бирачког одбора. (види изборна акта под 11).

12. У општини „Совљачкој“ није могао да се изврши накнадни избор за то, што председник општинског суда Лука Милосављевић није хтео дати бирачком одбору изборни материјал. (види изборна акта под 12).

13 У општини „Варњанскоj“ није се могао извршити накнадни избор на дан 3 Марта ове год. за то, што је полициска власт одузела од општинског суда изборни материјал.

14. У општини „Башевачкој“ избор се није могао накнадно извршити на дан 3. марта о. г. за то, што је полиц. власт одузела од општ. суда изборни материјал.

А на првом избору председник општинског суда Цвеја Антић није примио председника бирачког одбова Живојина Милојевића учитеља. (види изборна акта под 14).

15. У општини „Свилеувскоj“ није извршено гласање на дан 25. Фебруара ове године за то, што није издата ни једна бирачка карта нити је имало куглица. (види изборна акта под 15).

Округ подунавски.

1. У општини „Печанскоj“ председник општинског суда није примио председника бирачког одбора Чедомира Бркића свршеног правника за то, што није имао од полициске власти објаву. (види изборна акта под 1).

2. У општини „Баничкој“ извршио је избор Лазар Павловић председник општинског суда на место председника бирачког одбора г. Љуб. Живковића адвоката из Београда, кога је комесар Београдске железничке полиције Милан Татаровић спречио силом власти своје да оде на место избора. (види изборна акта под 2).

3. У општини „Азањскоj“ извршио је избор председник општинског суда Владимир Арсенијевић за то, што је одређени председник бирачког одбора Велимир Тодоровић, адвокат из Београда, био спречен од комесара Београдске жељезничке полиције Милана Татаровића, да оде на своју дужност. (види изборна алка под 3).

4. У општини „Голобочкој“ извршио је избор председник општинског суда Иван Гајић за то, што је председник бирачког одбора Никола Николић адвокат из Београда, спречен од комесара Београдске жељезничке полиције Милана Татаровића да оде у своје изборно место. (види изборна акта под 4).

5. У општиии „Вел. Орашкој“ извршио је избор председник општинског суда Дим. Рајић за то, што председник бирачког одбора Никола Кацетановић адвок. из Београда, спречен комесаром Београдске железничке полиције Миланом Татаровићем и жандармима није могао да отиде на изборно место. (види изборна акта под 5).

6. У општини „крњевачкој“ извршио је избор председник општинског суда Радосав Хранисављевић за то, што председ. бирач. одбора Др. Милован Миловановић прав. из Београда, спречен комесаром београдске железничке полиције Миланом Татаровићем и жандармима није могао да оде на изборно место. (види избор. акта под 6).

7. У општини „паланачкој“ извршио је избор председник општинског суда Глиша Јовановић за то, што није хтео примити председника бирачког одбора Стевана Вуковића пензионара из Београда, јер није имао полициску објаву. (види избор. акта под 7).

8. У општини „велико-планској“ извршио је избор Милош Илић председник општин. суда на место одређеног председника бирачког одбора г. Љубом. Романовића адв. из Београда, који није могао отићи на изборно место за то, што је био спречен од Милана Татаровића комесара београдске жељезничке полиције и жандарма. (види избор. акта под 8).

9 У општини „сланачкој“ извршио је избор Иван Јевтић председник општин. суда за то, што председник бирачког одбора Васа Симић истраж. судија из Београда спречен од Министра правде није могао отићи на изборно место.

Спречио га је бив. министар правде Живојин Величковић, наредбом својом од 24. Фебруара ове год. № 1626. (види избор. акта под 9).

10. У општини „шепшинској“ извршио је избор председник општин. суда Милоје Ђерковић за то, што одређени председник бирачког одбора Настас Антонијевић судија првостеп. београдског суда није могао отићи на изборно место, јер је био спречен од комесара београдске жељезничке полиције Милана Татаровића и жандармима. (види изборн. акта под 10).

11. У општини „мало-пожаревачкој“ извршио је избор председник општинског суда Василије Стевановић за то, што одређени председник бирачког одбора г. Сава Врачевић. судија првостеп. београдског варошког суда није дошао, јер је био спречен комесаром београдске жељезничке полиције Миланом Татаровићем и жандарима. (види избор. акта под 10)

12. У општини „бегаљичкој“ извршио је избор председник општинског суда Гаја Марковић за то, што председник бирачког одбора Алекса Стојскал судија београд. првостеп. суда није дошао, јер је био спречен комесаром жељезничке полиције Миланом Таторовањем и жандармима. (види избор. акта под 10).

13. У општини „мале крсне“ извршио је избор председник општинског суда Милија Илић за то, што председник бирачког одбора Др. Миленко Веснић из Београда, није дошао, јер је спречен комесаром жељезничке полиције Миланом Татаровићем и жандармима. (види изборна акта под 13).

14. У општини „сараорачкој“ није извршио избор одређени председник бирачког одбора Др. Мика Поповић начелник министарства финансије из Београда за то, што није могао отићи на место избора, јер је био спречен од Милана Татаровића комесара жељезничке полиције.

Избор је извршио председник општинског суда Павле Матејић. (види избор. акта 14).

15. У општини „венчанској“ извршио је избор председник општинског суда Панта Савић за то, што одређени председник бирачког одбора Петар Миленковић адв. из Београда није дошао. (види избор. акта под 15).

При избору радикална листа није имала свога представника, јер одређена лица такође нису дошла.

16. У општини „чибутковачкој“ извршио је избор председник општинског суда Светозар Зиндовић за то, што председник бирачког одбора г. Ђока Ђорђевић није дошао. (види изборна акта под 16).

17. У општини „јунковачкој“ извршио је избор председник општинског суда Деспот Бељачевић за то, што председник бирачког одбора није дошао. (види избор. акта под 17.) а био је одређен г. Лазар Газибарић адв. из Београда.

18. У општини „даросавачкој“ извршио је избор председник општинског суда Лазар Грујић за то, што председник бирачког одбора Васа Маџаревић, пензионар из Београда, није дошао. (види избор. акта под 18).

19. У општини „трбушничкој“ извршио је избор председник општинског суда Јован Бркић за то, што председник бирачког одбора Ђока Живковић див. истражни судија није дошао. (види изборна акта под 19).

20. У општини „барошевачкој“ извршио је избор председник општинског суда Јован Радосављевић за то, што председник бирачког одбора г. Алек. Новаковић адв. није дошао. (види избор. акта под 20).

21. У општини „мраморачкој“ извршио је избор председник општинског суда Илија Јевтић за то, што председник бирачког одбора Тома Дрманић адвокат из Смедерева није дошао. (види избор. акта под 21).

22. У општини „малотаначкој“ извршио је избор председник општинског суда Милован Стевановић за то, што председник бирачког одбора није дошао, а био је Срећко Милетић предавач из Смедерева. (види избор. акта под 22).

23. У општини „глибовачкој“ извршио је избор председник општинског суда Живојин Петровић за то, што председник бирачког одбора Коста Шпарталъ адвокат није дошао. (види изборна акта под 23).

24. У општини „ст. аџбеговачкој“ извршио је избор председник општинског суда Јова Радојић за то, што Јован Симић адв, као председник бирачког одбора, није дошао. (види изборна акта под 24).

25. У општини „Поповићској“ извршио је избор продседник општинског суда Панта Животић за то, што председник бирачког одбора Давид Алкалај адв. из Београда није дошао. (види изборна акта под бр. 25.)

26. У општини „Америћској“ извршио је избор председник општинског суда Јанко Вујичић за то, што Михаило Степановић писар вар. београдског суда, није дошао као одређени председник бирач. одбора. (види избор. акта под 26.)

27. У општини „Ропочевачкој“ извршио је избор председник општинског суда Петар Мајсторовић за то, што председник бирачког одбора Арон Нинчић адв. из Београда није дошао. (види избор. акта под 27.)

28. У општини „Сибничкој“ извршио је председник општинског суда Живко Анђелковић за то, што Благоје Ристић адв. из Београда, као одређени председник бирачког одбора није дошао. (види избор. акта под 28.)

29, У општини „Ритопечкој“ извршио је избор председник општинског суда Димит. Стојадиновић за то, што председник бирачког одбора Мијајло Стевановић није дошао. (види изборна акта под 29.)

30. У општини „Каменодолској“ извршио је избор председник општинског суда Игњат Младеновић за то, што председник бирачког одбора Љубомир Николић није дошао. (види изборна акта под 30.)

31, У општини Лесковачкој извршио је избор председник општинског суда Панта Матејић за то, што председник бирачког одбора Војислав Марковић писар првостеп. суда за вар. Београд није дошао. (види избор. акта под 31.)

32. У општини Суводлској извршио је избор председник општинског суда Стеван Стојковић за то, што председник бирачког одбора Никола Милојковић рачуновођа смедеревског првостепеног суда није дошао. (види изборна акта под 32.)

33. У општини Друговачкој извршио је избор председник општинског суда Ранко Ђорђевић за то, што председник бирачког одбора Мијајло Радовановић, див. секретар првостеп. суда смедеревског није дошао. (види изборна акта под 33.)

34. У општини Ландолској извршио је председник општинског суда Младен Јеремић за то, што председник бирачког одбора Милутин Адамовић писар првостеп. суда смедеревског није дошао. (види изборна акта под 34.)

35. У општини Вреочкој извршио је избор председник општинског суда Драгутин Вељић за то, што председник бирачког одбора Милан Марковић адв. из Београда, није дошао. (види изборна акта под 35.)

36. У општини Губеревачкој извршио је избор председник општинског суда Александер Николић за то, што председник бирачког одбора Драгић Солдатовић, чиновник из Београда, није дошао. (види изборна акта под 36.)

37. У општини Осипаоничкој извршио је избор председник општинског суда Станоје Марковић за то, што Никала Симић, писар истраж. судије из Смедерева, као председник бирачког одбора није дошао.

Нарочито је важно:

Што је заменик предстtвника радикалне листе Марко Радошевић актом својим јавио главном бирачком одбору, да је сазнао, да је други записник написат и предат главном бирачком одбору за ову општину, а не онај који је на дан избора вођен и који је он потписао.

Тако он у овом свом акту вели: да је либерална листа добила 47 гласова, напредњачка два и радикална 116.

Међу тим у записку стоји:

Да је гласало свега бирача: три стотине деведесет. — Ово три стотине деведесет написано је другом руком а не оном, која је записник водила.

Даље је записано да је у кутији, која је примала гласове за кандидатску листу Јована Авакумовића нађено свега гласова — куглица три стотине седамдесет и две. Ово 372 написано је другом руком, а не оном, која је водила записник и испод њега познаје се да је нешто, радирано.

У кутији пак, која је примала гласове за кандидатску листу Милутина Гарашанина да је нађено свега куглица две. — Ово две написано је другом руком, а не оном која је записник писала и место је испод ове речи радирано.

И најзад у кутији, која је примала гласове за кандидатску листу Пере Максимовића и у њој је нађено свега куглица шеснаест. — Ово је 16. написано другом руком, а не оном, која је записник написала, и место је испод ове речи — броја радирано.

И што је најзначаинније потпис на овоме записнику заменика представника радикалне листе Марка Радошевића не слаже се са потписом његовим на акту, који је поднео главном бирачком одбору.

У записнику није забележено колико је издато бирачких карата, ну је остављено празно место. (види изборна акта под 37).

23. Јула 1893. год.
Београд.

Спречено и отерано у 6. округа 116. председника бирач. одбора, а није дошло 25.

Округ Топлички

I. Нису примљени председници одређени Државним одбором, што нису имали објаве полициских власти у општинама:

1, влаховској, 2. орљанској, 3. горњо топоничкој, 4. балајначкој, 5. александровачкој, 6. драгушкој, 7. пуковачкој, 8. житорађској, 9. дубовској, 10. белољинској, 11. вел. планској, 12. малошишкој, 13. ново-селској, 14. ђакуској, 15. претрешничкој, 16. петровачкој, 17. барбатовачкој, 18. блацкој, 19. облачинској, 20. каменичкој, 21. међуровској, 22. трупалској, 23. маљковачкој, 24. доњо-црнатовачкој, 25. вел. вртопској, 26. иванкулској, 27. бабичкој, 28. рударској, 29. мачковачкој, 30. куршумлиској, 31. шучкој 32. грабовничкој, 33. рачанској, 34. Луковској, 35. блажевској, 36. малчанској. У општинама: балајиначкој, пуковачкој, житорађској и малчанској отерани су председници из изборних места помоћу војске.

II. Нису дошли одређени председници у општинама:

1. Умској, 2. крушевичкој, 3. појатској, 4. житнопоточкој, 5. м. бресничкој.

III. Представници листа изјавили су да је било фалзификовање записника у општинама:

1. александровачкој, 2. ђакуској, 3. појатској, 4. петровачкој, 5. трупалској, 6. миљковачкој, 7. м. бресничкој, 8. доњо-црнатовачкој, 9. бабичкој, 10. рударској, 11. мачковачкој, 12. шучкој, 13. грабовничкој и луковској.

2. Округ ужички

I. Нису примљени председници одређени Државним Одбором у општинама:

1. стрмовској, 2. подпећској, 3. скакавичкој, 4. годечевској и 5. висибабској.

II. Извршен фалзификат изборног записника по преставци чувара кутије у општини потпећској.

III. Руднички округ

Нису примљени председници одређени одбором у овим општинама:

1. грачачкој, 2. отрочкој, 3. сирчанској, 4. градачкој, 5. цветачкој, 6. каменичкој, 7. рашкој и 8. јежевачкој, у овој општини биле су још и две неправилности:

а, што су отерани чувари радикалне кутије,

б, што је за све време избора присуствовао гласању срески писар Никола Петровић, који је слао и Јакова Солдатовића у Чачак за војску;

в, што је зграда, у којој је вршено гласање била пуна оружаних људи, који су имали изазивачко држање; и

г, што је регент за све време гласања држао на столу пун револвер. Сви отерани председници имали су објаве председника држав. одбора.

У овом округу сем показаних неправилности била је и та, што је капетан среза трнавског растерао главни бирачки одбор за округ Руднички, кад је овај наредио накнадне изборе у местима, где председници одређени државним одбором нису обавили изборе на дан 25. Фебруара т. године.

IV. Крагујевачки округ

I. Нису примљени председници, које је одредио Државни Одбор у овим општинама:

1. комаричкој, 2. сипићској, 3. страгарској, 4. шаторачкој, 5. блазнавачкој, 6. јеловичкој, 7. жабарској, 8. орашачкој, 9. *овсишкој*. У овој општини постоји и жалба 16 грађана против општинског суда због неиздавања карата; 10. *маскарској*. У овој општини отеран је још и чувар радикалне кутије; 11. *белосавачкој*. Представник радикалне листе у овој општини наводи још и ове неправилности:

а, да није извршен посао, који се имао обавити 24. Фебруара т. год.

б, да је 25. Фебруара отпочето гласање у 11 сахати пре подне;

в, да је гласао један, који не живи у тој општини;

г, да је извршено фалзификовање изборних записника.

II, Нису дошли одређени председници државним одбором у општинама:

12. лаповској, 13. клокачкој и 14. врбичкој.

V. Тимочки округ

У овом округу није било никаквих неправилности при изборима. Само је председник главног бирачког одбора за овај округ, Живан Живановић, државни саветник, на молбу министра унутрашњих дела, нашао за нужно, да са представницима либералне кандидационе листе у главном бирачком одбору, народним изабраницима не издаје пуномоћија.

VI. Ваљевски округ

Нису примљени председници одређени државним одбором у општинама:

1. рајковачкој, 2. пепељевачкој, 3 звечанској, 4. кртиначкој, 5. скељанској, 6. стублинској, 7. обреновачкој, 8. *мионичкој*. У овој општини постоји и жалба 72 гласача, што је отеран председник бирачког одбора и председник радикалне листе, и што је одбор тражио да се јавно гласа у извесну кутију; 9. *рубрибрешкој*. У овој општини представљено је, да је извршено фалзификовање изборних записника.

II. Нису дошли председници у општинама:

10. јабучкој, 11. врељанској, 12. бргулској. Сви отерани председници имали су објаве државног одбора.

VII. Врањски округ

Нису примљени председници у општинама:

1. д. коњувској, 2. калиманској, 3. прибојској, 4. медвеђској, 5. реткоцерској, 5. бошњачкој, 7. слишанској, 8. власинској, 9. моштаничкој, 10. бучуметској, 11. мрштанској,. 12. вучанској, 13. вел. грабовничкој, 14. мирошевачкој, 15. бунушкој, 16. лебанској, 17. ћуковачкој, 18. крушевоглавској, 19. мачкатачкој, 20. јелашничкој, 21. кијевској, 22. морошевачкој, 23. буштранској, 24. јовачкој, 25. тесовичкој, 26. власачкој, 27. бел ишев ској и 28. косаничкој. Отерани председници у општинама означеним под бројевима: 2, 4, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 21, 22, 23 и 27 имали су објаве од државног одбора; у општинама бр. 3, 9, 20 и 24. среске власти истог округа; у општини власачкој имао је председник објаву Управе града Београда, а у општини власинској објаву начелника окр. Подунавског. У општини Ћуковачкој срески писар истерао је председника 25. Фебруара.

II. У општини калиманској представљено је, да је било фалзификовање записника.

III. У општини Бошњачкој отеран је представник радикалне листе.

Представке свих отераних председника дате главном бирачком одбору. Др. Захарије Угричић, као председник главног бирачког одбора, није узео у расматрање, већ их је послао Министру унутрашњих дела на расматрање.

VIII. Пожаревачки округ

Отерани су председници у општинама:

1. мијаиловачкој, 2. чешљевој бари, 3. божевачкој, 4. брадарачкој, 5. клењској, 6. топоничкој, 7. брежанској, 8. сираковачкој, 9. бубушиначкој, 10. царевачкој, 11. бошњачкој, 12. влашко-долској, 13. ћириковачкој, 14. пољаничкој, 15. кладуровској, 16. затоњској, 17. рабровској, 18. раковској, 19. златовској, 20. кулској, 21. арнаут-поповској 22. старчевској, 23. шетоњској, 24. бискупачкој и 25. дубравичкој. Председник општине рановачке имао је објаву Управе града Београда.

II Нису дошли председници у општинама:

1, *сигачкој:* У овој општини срески практикант при самом бројању куглица избацио је са оружаним пандурима представника радикалне листе.

2, *ждрелској.* Писар ове општине врло лепо описује у достави главном бирачком одбору, како је извршено фалзификовање изборних записника.

IX. Црноречки округ

Отерани председници у општинама:

1. трнавачкој, 2. борачкој, 3. ласовачкој, 4. мировској; био болестан председник.

5. *врбовачкој:* није дошао председник. На дан 25. Фебруара т. год. дошао у ову општину срески писар и отерао деловођу бирачког одбора и представнике радикалне листе у Бољевац са изборним материјалом. Жалилац држи да је то урађено у цељи фалзификовања записника.

6. *вражогрначкој:* у овој општини бирачки одбор уписао је у гласачки списак ова лица:. Милију Благојевића, Вучка Ж. С. Ционића, Живана С. Ционића, Радоја Ц. Јеремића, Стојана Јаковљевића, Живка С. Јанковића, Јована Мацића, Јеврема Ј. Мацића, Јеврема М. Паулића, Коцу М. Бајића, Станка Ж. Милошевића, Живка Ј. Бакасенчића, Живка Ивковића, Велимира Вељковића, Вељка С. Миленковића, Анђелка Стаменковића, и Вељка Пантића, — који нису гласали 25. Фебруара тек. год., као што тврде бирачке карте, које су у жалби поднели.

7. *Гамзиградској:* У овој општини постоји жалба 5. грађана, да је бирачки одбор лажно представљао кутије по партијама.

8. *Грљанској:* У овој општини неколицина бирача изјавила жалбу о фалзификовању бирачког записника.

9. *Штрбовачкој*;

10. *Оштрељској*;

У општинама под бројевима 2, 6, 7, 8 и 10. поапшени су председници и представници листа напредњачке и радикалне кутије.

12. *Планиничкој:* У овој општини постоји жалба суда, да је 25. фебруара у вече око 10. сахати дошла војска са среским, писаром напали судницу, обили врата и однели сва акта гласачка.

13. *Звезданској*: Постоји жалба 70. грађана о неправилностима разним као: присуство жандарма, који су јавно претили представницима листа, нису давате карте и уапшени представници.

14. *Кривовирској:* жалба постоји као и у општини звезданској.

15. *Вратарничкој:* Постоји жалба што је уапшен председник, отерани представници листа и што је општинска власт агитовала на дан избора.

16. Лубничкој, 17. вел. изворској, 18. боговинској, 19. добро-пољској, 20. сумраковачкој, 21. обрујевачкој, 22. злотској, 23. валакољској, 24. луковској, 25. кривељској, 26. грлишкој, 27. метовничкој, 28. рготинској.

У ових девет округа у сто шесет и једној општини није било председника бирачког одбора на дан 25-ог фебруара тек. године.

110

Истражном скупштинском одбору

БЕОГРАД

Накнадно мом извештају од данашњег Бр. 9059 учтиво јављам одбору, да је садржина уверења — решења — издатог од стране председника суда општине јагодинске г. Михаилу Стојичевићу судији овд. оваква: „Данас 24. Фебруара тачно у три сата после подне а према чл. 61. закона о изборима народних посланика од 25. марта 1890 године г. Михаило Стојчевић судија првостепеног јагодинског суда дошао је у зграду суда општине јагодинске, која је према чл. 56. истог закона одређена за место, где ће се гласање посланика извршити и изјавио је, да је он од стране Државног одбора одређен за председника бирачког одбора за општину јагодинску, но да нема при себи објаве, којом би могао доказати суду ово-општинском, да је заиста као такав и одређен за ово место. Претстављајући последице чл. 144. изборног закона навео је да је морао предстати према чл. 61. суду општинском и затражити од њега на реверс потребан изборни бирачки материјал.

Па како суд ово општински, а на основу расписа начелника среза беличког од 24. фебруара 1893 год. бр. 2569. има наређење да за председника одбора прими само онога, који дође и јави се са уредном објавом изданом од стране надлежне полицијске власти, то на основу овога а и наређења г. министра унутрашњих дела од *23. ов. месеца* ПБр. 2277.

Извештава се г. Михаило Стојчевић судија првостепеног суда, да и ако је подписатима познато да је од стране Државног одбора према чл. 59. изборног закона одређен за председника гласачког места у општини јагодинској, не може се према напред поменутом наређењу г. министра унутрашњих дела и началника среза беличког примити од суда ово општинског као председник бирачког одбора.

О овоме се извештава г. Стојчевић ради знања и управљања.

Издано од стране суда општине јагодинске 24. фебруара 1893. године. Јагодина Бр. 685.

ВРШИ ДУЖНОСТ ПРЕДСЕДНИКА СУДА,
Жив. П. Бошковић

ЗАСТУПНИК НАЧЕЛНИКА СР. ПИСАР,
Тод. М. Игњатијевић.

VI. ДЕЛО

1.

Господину Министру војном

Услед претписа г. Министра војног од 19. Децембра пр. год. АТбр. 5084. отпуштено је радника 39, а сами су напустили рад услед истог претписа, 46 радника.

СВБр. 2816
Бр. 3161
16|VII. 1893. године
Крагујевац.

ЗАСТУПНИК УПРАВНИКА
ПОТПУКОВНИК,
Влашић.

Скупштинском истражном одбору шаље се добивени одговор о отпуштеним радницима фабрике, а према захтеву Бр. 96. тек. год. на надлежност.

Бр. 133.
16|VII. 1893. године
Београд.

МИНИСТАР ВОЈНИ
ЂЕНЕРАЛ,
С. Грујић.

2.

Команданту шумадијске дивизије

КРАГУЈЕВАЦ.

Из Крагујевца јавља се:

„Г. Сима Влашић потпуковник у фабрици узима *на одговор раденике, што су се потписали за неповерење, и што су узимали потпис“.*

Оваква радња противна је постојећим *прописима.* Као командант места известите се подробно *о овоме* и ако је заиста то чинио, казните га *најстрожије а мене одмах известите.*

10. Децембра 1892. године
Београд.

МИНИСТАР, ЂЕНЕРАЛ,
А. Вогићевић.

3.

Управнику војно-техничког завода

АТБр. 5084.
19. Децембра 1892. године
Београд.

Комисија, која је била одређена ради прегледа рада у тој управи, у извешћу које је поднела по своме повратку, навела је:

да је, поред осталих других узрока, који сметају правилном раду у фабрици, један од главнијих и тај, што се радници мешају у политичке партије, те на тај начин пренебрегавају свој посао, подривају ред у фабрици и доприносе, да је израда не само скупа но и небрежљива.

Поводом овог извештаја комисијског, а да би се, с једне стране рад у фабрици као искључиво војној установи унапредио, а с друге утишале страсти, и стало на пут омрази, која код њих постоји због разних политичких убеђења; налазим за потребно да се тачки г, члана 36. правила администрације војно-техничког завода, после првог става дода ово:

„*Сваки мајстор и раденик, пре ступања на рад даће написмену изјаву о томе: да неће припадати ни једној политичкој партији — да неће учествовати у општинским, скупштинским и другим изборима јавне природе;* изузимајући оне, који су *чисто занатлијски или хуманитарни. Који овакву изјаву не би хтео дати, неће се у завод примати; а ако би који и поред дате изјаве, радио противно, даће одмах, одпусти.*“

Ова допуна поменутог правила, има се применити и на мајсторе и раднике који се сада при управи находе; с тога изволите и од њих одмах ово изузети, и мене о извршењу овога известити.

МИНИСТАР ВОЈНИ
ЂЕНЕРАЛ,
А. Богићевић.

4.

ДЕПЕША

Управнику војно-техничког завода

Пов. АБр. 160.
21|XII. 1892. године
Београд.

Јавите, какав је *утисак међу радницима учинило* решење АТБр. 5084., и мислите ли да је *оно због њих* самих корисно.

Је ли вам Начелство издало што новаца. *Ако није, има ли да изда.*

МИНИСТАР ВОЈНИ
ЂЕНЕРАЛ,
А. Богићевић.

VII ДЕЛО

1.

РАСПИС ИЗ ЧАЧКА.

24. — II. 1893. год.

Начелницима сресним: Рашка, Краљево, Гор. Милановац, Рудник.

Услед нереда у Драгачеву извршен претрес главног радикалног одбора у Београду и нађена писма, која их терете као пострекаче. За то су неки чланови поапшени. Ово саопштите коме треба; а све депеше о овом за Београд и из Београда задржите и пошљите мѝ да их пошљем у Београд.

НАЧЕЛНИК ОКР. РУДНИЧКОГ,

Љ. Каменчић.

2.

РАСПИС ИЗ БЕОГРАДА 24 — 1893 г. у 6 часова и 45 мин.

Свима окражним начелствима и Управи града Ниша.

Први је и најпречи задатак управних органа одржање правнога поредка у земљи. На то нека и сад највише и најозбиљније пазе сви чиновници. Вечерас, и док се избори не сврше чиновници да су на окупу код среске канцеларије са целом послугом. Изузетак кад њихово удаљење изискује прека потреба повраћаја и одржања реда. Сазнаје се, да су противници намерни да причекају носиоце записника .... где су ови штетни по њих и уништавају. Треба пазити на то и обезбедити резултат избора. На путове и мостове и железницу треба обратити најозбиљнију пажњу и старати се о потпуној исправности њиховој . . : . . .

На телеграфске штације обратите строгу пажњу, забраните сваку сумњиву депешу, а нарочито оне, којима би се ма шта о избору или о чему сумњивом јављало из једног места у друго.

Ово је моја последња наредба за овај мах. Очекујем од свију да се поjме интереси службе и државе и да им се служи са безграничном оданошћу и пожртвовањем.

МИНИСТАР,

Ст. Д. Рибарац с. р.

VIII. ДЕЛО

1.

Шифра из Ваљева.

Господину министру војном

Месни командант из Ужице јавља ми да је сазнао од начелника окружног како неки радикали разбирају шта има у иванићком барутном магацину и доводи то у везу са садашњим кретањем радикала у Драгачеву.

Како је тај магацин далеко од Пожеге а чувају га само два пандура то би требало из њега преместити муницију за пибодоваче и спредњаче или послати 1 вод са официром да магацин чувају.

16 фебруара 1893 год.
Ваљево.

командант пуковник,
Мостић с. р.

Господине министре,

Част ми је послати вам горњу шифру, која је означена као хитна за то сам и спремио по вашем јучерашњем наређењу одговор и примљену шифру.

Понизан ваш,
К. Јокић.

Пав. бр. 58.

Команданту дивизије,
Ваљево.

Наредите да 1 чета 4 батаљона иде одмах из Ужица у Иванићу као посада и да чува магацин.

На дан избора (25) на захтев полицијске или општинске власти да оде 1 чета из Пожеге у Добриње.

Св. Пов. бр. 70.
17 фебруара 1893 год.
Београд.

Министар ђенерал,
Богићевић с. р.

2.

Дислоцирање трупа

од 13 фебруара до 2 марта 1893 год.

дан месец	одакле је трупа упућена	где је упућена	јачина трупе и кога батаљона или команде.
13—II—1893	из Чачка	у Зеоке	једна (3) чета X батаљ. стал. кадра.
14—II—1893	из Зеока	у Гуче	„ (3) чета X батаљ. стал. кадра.
16—II—1893	из Ужица	у Иванићу	(3) „ IV „ „ „
19—II—1893	из Пирота	у Јагодину	„ две чете IV. гардиског батаљ.

19—II—1893	„	у Ћуприју	две чете IV. гардиског батаљ.
19—II—1893	из Гуча	у Горачић	½ (3-ће) чете X батаљ. стал. кад.
20—II—1893	из Зајечара	у Неготин	V гард. батаљон.
20—II—1893	из Књажевца	у Зајечар	XIV батаљон сталног кадра.
21—II—1893	из Зајечара	у Салаш	2 чете XIV батаљ. сталног кадра.
21—II—1893	из Врање	у Лесковац	две чете I батаљ. „Књ. Милоша“.
22—II—1893	из Зајечара	у Белу Реку	један вод XIV батаљ. стал. кадра.
23—II—1893	из Београда	у Д. Милановац	две чете III гардиског батаљона.
23—II—1893	из Алексинца	у Ражањи Јовановац	један ескадрон I коњич. пука.
23—II—1893	из Лесковца	у Власотинце	једна чета I бат. „Књ. Милоша“.
24—I —1893	из Крушевца	у Катун	две бат. пеш. брд. арт. пука 65 људи.
24—II—1893	из Јагодине	у Белицу	пола чете из IV гард. батаљ.
24—II—1893	из Неготина	у Чубру	једна чета V гард. батаљона.
24—II—1893	из Неготина	у Брусницу	једна чета V гард. батаљона.
24—II—1893	из Зајечара	у Ласово	пола чете XIV батаљ. стал. кадра.
25—II—1893	из Пожеге	у Добриње	једна чета V батаљ. „Краља Милана“.
25—II—1893	из Прокупља	у Пуковац	по 1 вод из II бат. „Књ. Михаила“.
25—II—1893	из Прокупља	у Балинац	по 1 вод из II бат. „Књ. Михаила“.
25—II—1893	из Ниша	у Сталаћ	желез. чета II инж. батаљона.
25—II—1893	из Пожаревца	у Голубац	један вод из VIII батаљ. стал. кадра.
25—II—1893	из Зајечара	у Планиницу	пола чете XIV батаљ. стал. кадра.
25—II—1893	из Пирота	у Топоницу	1 чета I гард. батаљона.
25—II—1893	из Ниша	у Малчу	1 чета III батаљ. „Цара Лазара“.
25—II—1893	из Г. Милановца	у Таково	пола чете X батаљона сталног кадра.
1—III—1893	из Јагодине	у Секурич и Волујак	1 чета IV батаљ. гард.
3—III—1893	из Шапца	у Варну	одред шабачког града пола чете.

3.

У Чачку 27 фебруара 1893 год.

Догађај у Горачићу 20 фебруара тек. год. изазвао је моју мисију.

Ја сам био у Драгачеву, размотрио писмене радове среске власти по свима нередовним појавама у срезу, сазнао стање ствари, и за потпунији извештај што га имам влади поднети, потребан ми је извештај господе начелника окружног и среског у томе: како је дошло до тога, да су морали употребити војну силу у Горачићу.

Је ли срески имао за то и какве упуте од окружног старешине, а окружни пак је ли имао у том смислу упуте више власти.

Молим их да ми изволе дати своју реч још данас

Владин комесар,
управитељ Ниша,
Сим. Павловић.

4.

Рађено 27 фебруаја 1893 год.

Чачак.

Према наредби владиног комесара од данашњег односно нереда у Драгачеву, — част ми је учтиво поднети вам следећи свој одговор

Када су ме изгредници у општини тијањској напали на дан 12 ов. месеца служитеље злостављали и мене ухапсили, јављено је са приватне стране начелству о овоме догађају, војска је сутра дан одмах дошла у село Зеоке заједно са г. начелником, са којом смо изгреднике похватали и растерали, а за тим пошто је претила опа-

сност и од изгредника у селу Горачићу и Миросаљцима, мени је командант наредио да чета војника остане код среске канцеларије у Гучи до даље наредбе.

Одмах за тим, месни је командант наредио командиру чете, а у споразуму са г. начелником округа да са 10 коњаника, а у присуству моме изиђе у Горачић и позове изгреднике да се такође и разиђу. Према овакој писменој наредби г. команданта да сам са командиром чете и 10 коњаника изашао позвали изгреднике да се покоре и разиђу, али они то нису хтели учинити. Г. командир чете за овим известио је свог команданта о држању изгредника, а тако исто и ја сам известио г. начелника округа. То је било на дан 19 ов. мес., али сутра дан (20 овог месеца) дошла је још једна чета војника из Чачка са наредбом војне власти да се изгредници војном силом растерају. Г. г. командири чета и мене су позвали да са њима идем, али ја сам очекивао наредбу од г. начелника и одговорио сам г. г. командирима, да не могу без наредбе свог старешине. На ово су се г. г. официри наљутили и почели викати. Одмах за тим послао сам писара г. Нешковића да пита г. начелника хоће ли се и полициска власт овоме придружити, али одговора нисам добио све до 4 сахата по подне, но *за то време војска је по наредби своје власти отишла и изгреднике растерала и потукла и тек око 4 сахата ио по дне добијем налог од г. начелника ду следујем наредби војне власти, т. ј. да јој се придружим, што сам ја већ раније и учинио на непрестано навалиивање г.г. командира.*

Дакле, као што се види војну експедицију и употребу војне силе, изазвала је сама потреба *а и сама војна тактика, т. ј. сама је војна власт* увидела потребу, да је се мир и напредак морао на тај начин да поврати, иначе грозила је опасност и за саму војску.

Начелник срески,
Никола Јвановић с. р.

5.

Начелство округа рудничког
27 фебруара 1898 године у Чачку.

По наредби г. Симе Павловића владиног комесара од 27 т. м. № 3. а по делу догађаја у Горачићу ср. драгачевском одговарам:

Вазда сам давао среском начелнику у овом срезу савете да мирно и законито расправља сва спорна питања, а нарочито она што се тичу надзора над општинама, и он се у томе погледу добро држао, док сами гласачи на збору у Зеокама нису направили неред и он са писарем лишен слободе, а мало није и погинуо; а један практикант са служитељима испребијан, па и после тога и ако је са војском повраћао ред, није ништа учинио што би било противно закону и обичајима у таквим приликама; а кад се једна чета пешадије настанила у Гучи; и опет сам му препоручивао, да туђа питања не покреће, свуда се благо и мирно опходи, и он је то вршио, и ако је имао разлога да буде оштрији.

Али и против његове и потписатога воље, морао се десити сукоб у Горачићу, јер поред свих препорука да се оружане руље у Миросаљцима и Горачићу оставе на миру, до свршетка избора, оне нису обавезне за команданта одреда у Гучи, који је у томе назирао опасност за одред.

После његове преставке команданту, место у Чачку, ја сам са истим о томе конферисао и докончасмо на томе: да он издејствује одобрење за оружан корак против ових руља, пошто ја са политичких разлога нисам био да ову меру, која би влади и странци могла више удити но користити; али ако за то говоре сгручни војнички разлози, да то не могу нападати.

После овог команд. је добио налог, да силом растера руљу у Горачићу, наредио одреду из Гуче да тамо иде и другом одавде; а дотле ја о томе ништа знао нисам нити је ср. начелник од мене о томе имао каква упуства, а кад га је команд. одреда позвао да му следује и прими власт, кад се поврати ред, и он ме о томе из-

вестио и тражио упуство, одговорио сам му да се придружи одреду, ако овај има одобрење да силом поврати ред.

То је мој рад у овој ствари и таква су ми била дата и упуства од више власти а то је; да подржавам мир и поредак; али да не сметам ни другим властима у раду.

ПОНИЗАН,
Љ. Каменчић,
НАЧЕЛ. ОКРУГА РУДНИЧКОГ

Господине министре,

По овлашћењу вашем од 21 Фебруара ПБр. 2103 ја сам на лицу места у Драгачеву, испитао све, што се односи на догађај у Горачићу, где је отпор сељана савладан војном силом; а тако и остале појаве поремећених правилних односа народа са влашћу; и журим се да вам поднесем овај извештај са уверењем: да ће неумитна судска истрага утврдити факте и чињенице овога немилог догађаја.

I.

У мојем извештају о догађају од 26 Декембра у Чачку, ја сам и ако узгред' напоменуо: да је у оно време била завладала општа манија код општинских часника и њихових присталица да се пошгопого одржавају на власти и да не пуштају општине све до скупштинских избора. Ова политика као да је највидније усвојена у Драгачеву, а окружним одбором стално потхрањивана и храбрена.

Као и свуда, тако и у Драгачеву, свака општинска управа, затечена променом режима 9. Августа, имала је опозицију, која је желела промену управе у правцу постојећег стања у земљи. Неоспорно је да радикални елеменат стоји у Драгачеву у јачој мери но ретко где и да је опозицији у томе правцу, тешко било доћи до брзе и лаке промене. Зато је и природно било што су се људи у борби са кметовима обраћали надзорној власти за помоћ и што је власт наслоњена на прописе закона општинског, по негда морала и да пожури промену у колико је била изазвана нелојалним држањем кметова према власти с једне и непријатељским поступањем према опозицији с друге стране. Срески је пак старешина у Драгачеву Никола Јовановић, човек жустре природе, одушевљен да ревносно послужи, али није имао прилике да се научи управничком послу и такту. Писари су му слаби да га помажу а још мање допуњују. Начелник окружни није излазио у срез да собом прати и оцењује појаве, те да на време, у зачећу заплета, својим ауторитетом отклони све што смета правилним односима. Следећи верно интенцијама владе, ја сам још по Божићу у Чачку, настојавао код начелника окружног, да нареди да се у Драгачеву започето расправљање са општинским управама обустави и остави на миру. Тада ми беше познато да старе управе у Горачићу, Миросаљцима и Котражи, стоје у отпору према среској власти

II.

1), општина Горачићска састоји се из три села: Горачића, Живице и Губеревца. Има 700 глава пореских. Горачић броји на половину. Далеко од друма: Чачак-Ивањица, под „Јелицом" за 7 килом. на крају Горачића на једној коси лежи црква њихова, судница и нова зграда за школу, још не примљена. Нешто због те грађевине а нешто и што су у Горачићу напредњаци и либерали, образовала се јака опозиција општинској управи, после 9. Августа докле је управа имала јаку партију своју у Живици и Губеревцима. 27 Децембра пр. год. предата је среском старешини неповереница општинској управи. Пошто ју општински суд није хтео примити срески старешина нареди збор за дан 14 Јануара. У очи тога дана, пошље у Горачић два писара да буду при држању збора. У вече у механи Драгића Драшковића, састану се људи из све три странке и углаве писмен споразум о избору нове Управе. Но ујутру кметови покваре тај споразум и омету држање збора. Писари се врате. Тада отпочне борба. Кметови се са својим присталицама ставе према среској власти у отпорни положај, стану стално

чувати судницу да им ју не би власт изненада заузэа, откажу сваку свезу службену са влашћу среском, а ова пак отвори кривичну истрагу за злоупотребе неке и одлучи разрешење кметова (акт од 14 Јануара Бр. 12916) и постави привремене вршиоце дужности општинске власти, који се приме тога и отворе судницу у згради код механе Драгићеве и са њима власт продужи саобраћај без печата и архиве —

29. Јануара наново добије срески старешина неповереницу старој Управи са 111 потписа. Срески прешавши ћутке преко свега шта је дотле рађено, нареди да се сазове општински збор на дан 8 Фебруара у Горачићу код механе, јер се збор од узурпатора у селу није могао држати на миру. Тога дана сви грађани ове општине, који су хтели и имали права, дошли су, гласали и изгласали: неповерење старој Управи, изабрали нову, која продужи службу код механе, где је и данас, а стари кметови остану у судници у селу са гомилом присталица својих у стању одметничком, све, док их војна сила није разагнала.

Овде је место да напоменем, да је баш ово образовање нове суднице, дакле измештање, из средине села на крај општине, код Драгићеве механе, највише допринело код сељана, те су са већом огорченошћу пригнули уз своју судницу и старе кметове, који су под девизом охране суднице, гледали да себе одрже на власти. Ово је дакле и главни мотив за већину сељана, што су суревњиво чували судницу, па и сад после војне интервенције остали при убеђењу: да праведну ствар бране; јер се добро опомињем, да је пре годину две било великог спора око измештаја суднице овако исто, па је и тада било озбиљног отпора. Могла би се у министарству наћи акта о томе,

Од овога дакле дана (7 Фебруара) стари кметови (тј. чланови, јер је Тиосав председник допао затвора код среске власти на 30 дана због иступа) прећу границе простога, пасивног отпора. Управо још 5 Фебруара почела су „непријатељства“ среског пандура који им је донео неке наредбе и позиве за поједине, напали су и тукли, па истог дана домаме и довуку у судницу Милоја Ђендића новог кмета, саслушавали су га што „издаје народ и држи страну власти“ па га за тим предаду неколицини, који га недалеко одвуку премлате на мртво и баце у поток, мислећи да је мртав. У неко доба премлаћени се освести, довуче се кући оближњој, где га домаћин прими, опорави и однесе у Чачак у болницу, где и сад болује од тешких озледа. —

Срески старешина дозна за то изиђе у село да учини извиђај, али га одметници спрече у послу и одагнају. За ово се води кривична истрага код иследног судије. И пре тога и после, срески је старешина више пута покушавао да обавести опсаднике да се разиђу и напусте ово држање упорно; али су га свагда исмејали и одбили.

2. У општини Миросаљској.

Тако исто 24 Декембра, дали су њих 29 грађани неповереницу Управи. Општински суд нареди збор, који изабере нову Управу, противно жељама опозиције. Било је неправилности, те ср. начелник 9-ог Јануара № 12.720 задржи од извршења одлуку збора *а наименује* привремену Управу, но изабрани не смедну се примити дужности. Тада стара Управа прекине везу службену са среском влашћу и стално је чувала судницу са присталицама, — од среске власти. 13 Јануара кмет Миљко Барјактаровић, тукао је Вељка Цветића, што се држи са либералима, (акт № 210). 22 Јануара Миленко Јојић нађе у башти пасквилу, којом му се прети убиством, ако се прими заступања у кметству. 5 Фебруара буде послат писар Нешковић да уведе нову Управу, али га гомила дочека непријатељски те, се морао удалити да избегне зло. 16 Фебруара пандур срески донесе у село неке наредбе и позиве за поједине, али га руља предвођена кметом Вукићем нападне и он једва читав умакне. 6 Фебруара изгредници су злостављали Милована Мајсторовића. 18 Фебруара, разорене две зграде у пољу Миленку Јојићу.

3. У општини *тијањској*, где је председник Тајсић Ранко, 25 Јануара, предата је среској власти неповереница Ранку и двема члановима са 110 потписа, пошто ју општински суд није хтео примити. Осмог Фебруара ср. начелник под № 610. изда објаву, којом сазива збор у селу Зеокама, да реши питање о поверењу. Тражио је списак гласача, али му га општински суд није послао, за то га је саставио по пореској књизи. 12 Фебруара објављен је збор у Зеокама а не код судинце. По свршеном гласању и обзнани нове Управе, присталице старе Управе насрну на ср. старешину отму му записнике зборског рада, поцепају, ср. старешину, писаре, два пандура стерају у зграду, зарезе и загрозе им да ће зграду спалити. Практиканта Јоковића, који је оданде родом, злоставе тешко. По дугом преговору са нападачима, затворени се искупе читави, пошто срески начелник даде писмено, да избор тога дана оглашава да не вреди.

Док се гомила нападача разметала савлађивањем власти, дотле је кмет Зеока и члан тијанске општине Љубомир Баловић (либерал) послао у Чачак окружном начелнику гласника о догађају са среском влашћу. Као је достава гласила да су срески чиновници у опасности, начелник одмах захте од месне команде војску, те са једном четом 15. Фебруара допадне у Тијане, изгреднике на *четрдесет* похвата и отправи с војском у Гучу а сам се врати у Чачак. — Због ових догађаја затражи се парочити судија, који је после добио задаћу да иследи и аферу горачићску. — Пошто су савладани изгредници, судница је премештена ближе Зеокама, али опет у Тијање (Решење среске власти од 14. Фебруара, № 1040.)

Најпре сам поменуо, да је окружни одбор главни заступник свију страних општинских управа. На изборе у Горачићу и Тијању нико се није жалио редовним путем; одбор није тражио акта од среске власти и обавештења, већ је непосредно примио жалбе од присталица збачених управа и одмах „по расмотрењу“ жалби оглашавао нове изборе за не вредеће а старе управе утврђивао са партајском занесеношћу. Да ово потврдим наводим односне наводе одборове: . . . стални окружни одбор *по расмотрењу жалбе* (суда општине горачићске)“ нашао је: . . . . . .

„1, Да у овој општини постоје законити изабрани кметови, који нису ни законим путем па ни насилним путем, *хвала Богу и свести народној* разрешени до сада . . . . .“ Решење одбора од 18 фебруара бр. 329 под потписом секретара Аврама Петровића. Ово решење достављено је посади судинце у Горачићу испод руке, без знања и као што рекох саслушања надзорне власти. Овако је рађено и за зеочки избор. Очевидно је, да унесени законом о самоуправнии установама дуализам власти у животу управном, највише доприноси размећењу мира и иравилних односа између народа и државне управне власти, и овога ће вазда и стално бити, и када су самоуправна тела солидарна са владајућим режимом, а када се деси промена, те се самоуправне власти обру у опозицију влади, тада ће вазда наступати раздор и појаве, које већ ево не престају по целој земљи нашој од 9. августа. А тога већ не би било кад ои се могло апеловати на нове изборе, као што се то чини за Нар. Скупштину.

III.

Казао сам, да је чета војникп из Тијања дошла у Гучу, столицу среза, и како је у Драгачеву ред био поремећен, то се нашло за добро да ова чета остане у Гучи, да чува похватане изгреднике и да буде гарантија реда и законитости у срезу. Но команда чете која у осталом није у потпуном њезином комплекту сазнав за стање у Миросаљцима с једне и у Горачићу с друге, за раздраженост у блиском Тијању с треће стране, осети се недовољном, да зајамчи захтеве поретка па затражи појачање. Ово јој се не дадне и тада команда чете затражи и добије одобрење да јавим отпор и посадно стање у Миросаљцима и Горачићу уклони и поврати ред. Ради извршења овога задатка, срески је начелник 19. Фебруара изишао у Горачић са командиром чете г. Живојином Ђорђевићем, да увиде стање ствари. Нашавши и тада сталну гомилу у посади судинце, саветовали су да се људи разиђу мирно кућама, иначе ће их војска силом уклонити. Поседници нису хтели чути за те савете. Они су официру показивали решење окружног одбора: како је њина управа остала у важности па неће да напусте судницу нити пуштају себи среску власт. Среског начелника исмејали су и нагрдили. — Тада командир јави у Чачак да се без силе не може ништа. На ово добије капетан Милан Јовин налог да са по чете своје измаширa у Горачић, прими команду и над

четом у Гучи и да растера изгреднике у Горачићу. 20. Фебруара сједине се код меане оба одреда и дођу у село к судници. Војсци се по одобрењу окружног начелника придружио срески старешина и двајестину сељана из Горачића. Пошто су војенə старешине, читав сахат преговарале са светином скупљеном код судници, која се усљед доласка војске била сакупила у огромном броју. Командант Јотић, дао је налог да се палисад (ограда испред судници обори и начини брёша. Томе су се опсадници опирали, потискивали војнике моткама, отимали се о коље оградно, али најзад буде ограда извађена за двадесет — тридесет метара. Гомила је викала. протествовала, грдила, узрујаност је расла све већма и најзад кад је једна пушка из судници избачена на војску, и затим кад је са једног брежуљка изнад судници пукло неколико пушака, један од сељана окренут лицем војсци у леђа рањен, а танад дозујала изнад глава стојећих војника, постављених у водове, заповедник нареди те два предња вода опале по један плотун пут светине и за тим одмах прекине паљбу. Чим је осуо плотун светина је полегала на земљу и кад се уверила да војска не пуца више све је нагло у бегство. Тада је војска дала у погон, похватала кога је стигла и похватане на броју 76 спровела у Гучу, оставив на месту 12 мртвих и 8 рањених сељана. — Војска се одмах оданде удалила и среска власт с њоме. —

Чим је ово било у Горачићу, Миросавчани се уразумили и напустили посаду судници. Чета и сад кантонује у Гучи и потребна је онамо све, док иследни судија буде онде радио са масом притворених Горачићана, Тијањца и Миросавчана, и док не буде знатан број прихапшених одвојио те их као просте непослушнике предао судској власти, а коловође судској истрази оставио, ради чега сам учинио представку судији.

Сад је у Драгачеву ред. Избори су 25. Фебруара свуда на миру прошли, али ја находим да треба одмах уклонити све управно особље и заменути људима способним и разборитим, који ће умети да ублаже страсти и повратити поверење и штовање народа према власти, у колико то у Драгачеву може бити.

Са овим сам изложио целокупно стање ствари и прилике, које су од утицаја биле, што је се најзад морало прибећи употреби војне силе у Тијању, а затим и у Горачићу. Власт која је позвана да цени правилност свега што су власти у Драгачеву чиниле, моћи ће из свега изложеног да пресуди: колико је било основа и потребе за учињено и колика је била невоља постојећем реду законитом, од заведеног народа у поменутим општинама. Моје није да пресуђујем, али сам као син ове земље и слуга државни, дужан дə отворено изјавим моје субјективно мишљење: да се у погледу егзекуције у Горачићу нема шта да замери војсци. Она је дошав онамо, покушала и сувише болећивим начином, да обавести сакупљену гомилу, да се логоровањем око судници и одбијањем законите власти не заступа и не одржава никако право и да се разиђе, и кад нису помогле и читав сат молбе и савети, морало се прићи сили. Процедура пак овог извршења, спада у стручну оцену више војне надлежности, али ја находим, да је у свему држање војске било коректно и у интересу јавног реда и грађанске дисциплине. Пошто је услед новог Устава, свима установама новијим учињено до крајних граница све, што заједчава слободу личну и политичну, — ред је да се упоредно штују власти и јавни поредак и да се свака повреда мира и реда јавног одмах у зачећу енергично сузбија и казни; е да би се могло само тако ићи путем постојаног напретка и цивилизације и само тако ова напаћена земља очувала свој углед пред светом. Иначе наопако сваћење слободе неминовно ће довести саме себе у кризу и све добромисленје родољубе ма и невољно нагонити, не да размишљају, већ да се што пре одлучују: или за слободе на рачун снаге и достојања земље и будућности, или за истинско строго једно стање које ујемчава ауторитет закона и јавне власти а са тим и поредак друштвени.

Ја сам готов. Учтиво прилажем односне записе у 7. комада са овлашћењем.

Ваш, Господине Министре
понизни слуга
Сима А. Павловић
управитељ Ниша.

7.

Господину Министру Војном

Београд

Преко потребно је 7000 динара. Св. Пов. Ф№. 7614.

Пов. № 158
4. Децембра 1892. год.
Крагујевац

за управника потпуковник,
Влашић

8.

Местном команданту

Чачак

Од команданта дивизије добићете у скоро опширно упуство.
Свеза Пов. Бр. 5

Пов. Бр. 416
Декембра 1892

началник дивиз. ђ. штаба
капетан,
Жив. Р. Мишић

9.

Шифра из Чачка 4 Јануара 1893 год.

Начелнику окружном

Крагујевац

за команданта шумадиске дивизије.

Извешће по тражењу од 29. т. м. послато 31. Децембра.

Док набавим потребне спискове општина, послаћу вама и команданту пука. Јуче сам говорио о повратку једне чете са командантом места и он обећа у име моје и његово предложити да се врати у Горњи Милановац. Овде за сад н шта озбиљно. Изгледа да су догађајем у Чачку преухитрени, и план им ометен Потребну обазривост надзиравам; а у споразуму сам и са командантом.

начелник окр. рудничког,
Љ. Каменичић

10.

Шифра из Г. Милановца

Господину Министру Војном

Београд

Добио сам речник тајне коресподенције серија број 1. са уговореним зн а ком поступићу по налогу Пов. № 1.

Пов. № 11
7|I 1893 год.
Горњи Милановац

КОМАНД. X. ПУК. ОКР. КОМАД.
МАЈОР **М. Барјактаровић**

11.

Шифра из Чачка

Господину Миннстру Војном

Београд

Сад примих послати ми речник за тајну војну кореспонденцију са предписом Пок. № 1 од 3. т. м. О чему част ми је известити г. Министра војног. Данашњом поштом шаљем признаницу и коферт.

Пов. № 4.
10. Јануара 1893
Чачак

МЕСТНИ КОМАНДАНТ
капетан, **Пав. К. Јанковић**

12.

Господину Министу Војном

Београд

Данас у једанаес сахати пре подне једна чета десетог батаљона на захтев начелника среза таковског, отишла у Таково да растера руљу наоружани изгредника од сто људи, који већ три дана не даду среском писару да уведе у дужност нов одбор. Чета је измарширала под видом вежбања ратне службе, о резултату јавићу.

Пов. № 23
25|I 1893. Г. Милановац

КОМАНДАНТ МЕСТА
Г. МИЛАНОВАЧКОГ ГАРНИЗОНА
мајор **М. Барјактаровић**,

13.

Шифра из Г. Милановца
Команд. Шумадијске Дивизије

Крагујевац

Господину Министру Војном

Београд

Чета, која је била у Такову вратила се синоћ при увођењу у дужност новог одбора чета није била употребљена, јер није било потребе. СЊ 23.

Пов. № 26 27. Јануара 1893
Г. Милановац

КОМАНДАНТ МЕСТА МАЈОР,
Мих. Варјактаровић

14.

Шифра из Чачка

Команданту Дивизије

Ваљево

Наређење команданта Дивизије Пов. № 30. примио сам данас у 9. сахат. 45 м. и поручик г. Жерић према том наређењу одпутовао је у Пожегу у 11 сат. 15 м.; г. Жерићу предао сам волашћење команданта Дивизије и писмено упуство за извршење инвентирања магацина пожешког.

Пов. № 16.
29. Јануара 1893. год.
Чачак

МЕСТНИ КОМАНДАНТ
КАПЕТАН,
Пав. К. Јанковић

15.

Шифра из Чачка

Г. Министру војном

Београд.

Команданту Дивизије

Крагујевац.

Овог часа начал. окр. Рудничког јавио ми је да је у општини Тијањској среза Драгачевског велики неред тако: срески начелник и писар затворени су, један практикант рањен, и пандур убијен, а остали су пандури разоружани, и зато је захтевао да војска буде у приправност; наредио сам да једна чета буде спремна за полазак а остале трупе да буду такођер спремне, шта буде даље јавићу одмах.

ПовБр. 18
12 фебруара 1893 г.

Местни командант
капетан,
Пав. К. Јанковић

16.

Шифра из Чачка

Команданту Дивизије

Крагујевац.

Депешом ПовБр. 19 известио сам команданта Дивизије да сам у Зеоке послао исту; јер сам депешу команданта дивизије ПовБр. добио 100 данас у 8 сахати 30 мин.

ПовБр. 20
13 фебруара 1893 г.
Чачак.

Местни командант
капетан
Пав. К. Јанковић

17.

Команданту Дивизије

Командир 3 чете X батаљона јавља ми:

1.) Приспео је у Зеоке у 6 сахати и 45 мин. и тамо је нашао среског начелника у једној кући из које није смео да мрдне до његова доласка.

3.) У селу Зеокама није нашао никакве изгреднике.

3.) По захтеву начелника окр. опколио сам са четом Тијање где је скуп изгредника био и где треба да се установи законита власт. Начелник окружни јавља ми да ће се ова чета вратити 15 т. м.

Веза са расписом ПовБр. 18 и 19.

ПовБр. 21
13 фебруара 1893
Чачак

Месни командат
капетан
Пав. К. Јанковић

18.

Шифра из Чачка

Г. Министру Војном

Београд.

Команданту Дивизије

Крагујевац.

У свези депеше ПовБр. 18 од 12-ог част ми је известити г. Министра војног, да сам ноћас у 3 сахата и 15 мин. послао 3 чету X батаљона у село Зеоке — општине Тијанске среза Драгачевског због угушења нереда и успостава законитости. Опширно извешће послаћу до мрака.

ПовБр. 19
13 фебруара 1893
Чачак.

Местни командат
капетан
Пав. К. Јанковић

19.

Шифра из Чачка

Господину Министр војном

Београд.

Команданту Дивизије

Крагујевац.

Командир 3 чете X батаљона јавља ми:

1.) 13 т. м. пошао је из Зеока у 1 сах. по подне, стигао је у Тијање у 5 сах. по подне.

2.) У Тијању није било никога, јер чим је се са четом појавио на брдо више села одмах су се разбегли кућама сељаци који су били скупљени код суднице.

3.) Полиција хвата изгреднике од 12. т. м.

4.) У Тијање са четом остаће док полиција непохвата изгреднике и неразгледа општинска власт а по том ће се кренути за Гучу.

Има везу са рапортом ПовБр. 21.

ПовБр. 22
14 фебруара 1893 г.
Чачак.

Местни командат
капетан
Пав. Јанковић

20.

Шифра из Чачка

Господ. Министру Војном

Београд.

Команданту Дивизије

Крагујевац.

Командир 3 чете X батаљона, јавља ми да је 14 т. м. у 6 сах. 30 мин. по подне стигао из Тијања у Гучу и да се сместио у локалу среске канцеларије. О овоме учтиво вас извештавам.

ПовБр. 25
15 фебруара 1893
Чачак

Местни командант
капетан
Пав. К. Јанковић

21.

Шифра из Чачка

Г. Министру војном

Београд.

Команданту Дивизије

Крагујевац.

Наредио сам да 3 чета X баталиона остане у Гучи до даљег наређења.

Ово сам наредио према једној синоћној депеши г. Министра унутрашњих дела.

ПовБр. 23
15 фебруара 1893
Чачак.

Местни командант
капетан
Пав. К. Јанковић

22.

Шифра из Чачка.

Г. Министру војном

Београд

Команданту Дивизије

Крагујевац

У општинама Горачићској и Миросаљачкој сељаци беху се по извешћу начелника среза драгачевског наоружали и нису дозволили државној власти приступ судници општинској. Извештен о овоме, наредио сам команданту чете, који се налази у Гучи да са 10 коњаника одавде послатим оде у те две општине и да се увери о тамошњем стању ствари и да ме ради даљег наређења извести. У случају да не буде нападнут ватреним оружјем наредио сам му да чету из Гуче доведе и пуцањем оружја сломије.

Шта буде даље јави ћу.

ПОВБр. 26.
18. Фебруара 1893.
Чачак.

местни командант,
капетан, *Пав. К. Јанковић.*

23.

Шифра из Јагодине.

Г. Министру војном

Београд

До две чете могу се привремено сместити но без кревета и постеље.

ПовБр. 14.
28. Фебруара 1893.
Јагодина.

командант XII. окр. команде
мајор, *Стев. Креманац.*

24.

Шифра из Чачка.

Господину Министру војном

Београд

Команданту Дивизије

Крагујевац

Од командира 3 чете X батаљона данас у 5 сахата по подне добио сам следећи извештај:

Данас пре подне у 11 сахати приспео је са 10 коњаника у општину Горачићску и тамо је нашао око 200 људи наоружаних сикирама, моткама, буцама, да ли какво друго оружје имају није могао сазнати. Осим тога броја људи има их још и у школи и у једној приватној кући, коју су забарикадирали но број се не зна.

Наредио сам да одавде оде пола чете под командом капетана г. Јовиног и наредио сам му да са једном и по четом растера изгреднике у Горачићу и да после тога са пола чете дође у Чачак а 3. чета да оде натраг у Гучу. Шта буде даље јавићу.

ПовБр. 27.
19. Фебруара 1893.
Чачак.

местни командант
капетан, *Пав. К. Јанковић.*

25.

Шифра из Д. Милановца.

Команданту Дивизије

Књажевац—Београд

Избори у целом срезу извршени на миру, до сада нема никаква нереда.

26. Фебруара 1893. командант одреда

Д. Милановац. капетан, *Дим. Штерић*

Телеграм у шифрама из Чачка.

26.

20—II—1893. год.

Г. Министру унутрашњих дела

Београд

Синоћ је био овде начелник ужички и каже да је кроз Драгачево у проласку опазио кретање и омање скупове; а како се она руља у Горачићу а и она у Миросаљцима не разилази, изгледи су да избори неће проћи на миру. Споразумно са командантом места чета из Гуче и пола чете одавде растераће изгреднике у Горачићу а за оне у Миросаљцу одлучиће се доцније. Јуче капетан драгачевски са официром и неколико коњаника ишао судници горачићској, али их одбили грдњом, претњом и псовком.

Тражена је једна чета из Крагујевца. Молим вас потпомогните и ви ово тражење месног команданта, јер ако се зло не угуши у зачетку, овај и ужички округ може од једном обухватити пламен. Чујем да није боље ни у ср. пожешком.

Званично. начелник окр. рудничког,

Љ. Каменчић.

27.

Шифра из Чачка.

Г. Министру војном

Београд

Команданту Дивизије

Крагујевац

Капетан Јовин јавља ми следеће:

Приспео је са одредом у $1\frac{1}{2}$ час после подне у општину горачићску, ту су га дочекали ватром и нападом. Он је на то оборио ватру и убио 12 а ранио 7 изгредника. Ред је повраћен.

Опширно извешће шаљем.

ПовБр. 31.

20. Фебруара 1893. местни командант

Чачак. капетан, *Пав. К. Јанковић.*

28.

Шифра из Чачка.

Г. Министру војном

Београд

Команданту Дивизије

Крагујевац

У свези депеше ПовБр. 27. част ми је учтиво известити Вас, да је јутрос у 4 сахата капетан г. Јовин са пола чете отишао у Горачић.

Било би потребно да се једна чета из Крагујевца овамо упути, јер је у стању озбиљном.

ПовБр. 28.
20. Фебруара 1893.
Чачак.

местни командант
капетан, *Пав. К. Јанковић.*

29.

Шифра из Чачка

Команданту Дивизије.

Крагујевац

У свези депеше ПовБр. 31. учтиво достављам следеће: Капетан г. Јовин послао ми је следећи рапорт:

„Команданту места Чачак.

Према наређењу команданта места, са четом стигао сам овде у Горачић у 8 сахати из јутра овде сам нашао и III чету, коју сам ставио под командом.

„У селу Горачићу остао сам са обадве чете до 11 сахата. Овде су војници ручали.

„У 11½ сахата кренуо сам се са одредом ка судници Горачићске, у којо су бил и сакупљени изгредници у 1½ сахат стигао сам са одредом ка месту, где се из гредници сакупили. Чим сам на место стигао, полиција је изгреднике позвала да се покоре законима, но изгредници нису позиву полиције следовали по овом сам наредио да се III чета у смакнутом поретку крене десно ка судници а IV чета у правцу судници, кад сам се ближе до на 50 корака изгредницима, приближио позвао сам их три пута да се покоре, но изгредници нису хтели следовати моме позиву већ су иочели претити да ће сваког, који им се приближи убити. Ја сам тада одмах наредио да се ограда око судници разруши војници учине, чим сам једну страну ограде разрушио из судници и споредне зграде; у авлији почне пуцати револвер и једна руља од 200 људи са сикирама моткама и колем полетеше на јуриш, кад сам видео да прети опасност војсци наредим одмах употребу ватре.

Повреде било је код изгредника: 12 мртви и 7 рањених, изгредници су ударили редова артиљеристу а коња су гађали сикиром. При рушењу ограде изгредници су напали моткама на командира III чете и потписатог.

Сви изгредници похватани су и ред је у овој општини враћен.

III чета отпутовала је и отерала изгреднике у Гучу.

Ја сам са мојом четом заноћио овде у Горачићу и сутра долазим, молим да се за војнике спреми ручак".

Поштом шаљем опширнији извештај.

Пов. Бр. 32.
21 Фебруара 1893 год.
Чачак.

местни командант
капетан, *Павле К. Јанквић*

30.

Шифра из Чачка

Команданту Дивизије

Крагујевац

Услед догађаја у Горачићу духови пренераженi либерали; и напредњаци нису мислили да ће се изгредници смети одупрети војсци а радикали су у тврдо држали да војска неће смети пуцати. Има доказа да су похватани изгредници говорили, да им је поручено да се војске не боје, јер ће војска њих плашити са ћорфишецима. Стање је без сумње озбиљно но нису им познате намере пријатеља изгредника, за то сам на опрези.

Потребно би било да ми се још једна чета или ескадрон упути.

Пов. Бр. 33.

22 Фебруара 1893
Чачак

местни командант
капетан, *Пав. К. Јанковић*

31.

Шифра из Београда

Гарнизонару Пожаревачком
Команданту Смедеревског града

Смедерево

Препоручује вам се да подручне вам трупе тога гарнизона буду у строгој приправности 25 и 26 тек. месеца о пријему налога одговорити.

Пов. Бр. 78

23 фебруара 1893
Београд

командант, пуковник,
Љ. Остојић

Шифра из Чачка

32.

Команданту Места

Пожега

У Горачићској општини био је велики неред, но који је савладан и ред је потпуно повраћен изгредника има 12 мртвих и 7 рањених.

23 Фебруара 1893.
Чачак.

местни командант
капетан, *Пав. К. Јанковић*

Шифра из Књажевца

33.

Команданту града Фет-Ислама

Кладово

Наредите да све части стал. кадра на дан 25 и 26 тек. мца. буду у строгој приправности за сваки евентуални случај.

Пов. Бр. 117.

23 Фебруара 1893.
Књажевац.

командант дивизије,
пуковник,
Јов. Атанацковић с. р.

34

Шифра из Београда

Командантима Дивизија

Ниш, Књажевац

Наредите да све части сталног кадра на дан 25 и 26 тек. м. буду у строгој приправности за сваки евентуални случај.

Пов. Бр. 77.
23 Фебруара 1893.
Београд.

Министар војни
ђенерал, *Богићевић*

35.

Шифра из Чачка

Команданту дивизије

Крагујевац

У Драгачеву сад је мирно; срески начелник јавља начелнику окружном укратко, да су се изгредници у миру са сељацима разишли . . . . . да ова тишина не буде пред знак олује.

Пов Бр. 34
23 Фебруара 1893
Чачак.

Местни командант
капетан, *Пав. К. Јанковић*

36.

Шифра из Пожеге

Команданту Дринске дивизије

Ваљево

врло хитно.

Начелник срески захтева чету у Добриње вечерас.
ПовБр. 72. наређено ми је да чету пошљем тек 25-ог.
Хоћу ли послати чету вечерас.

ПовБр. 24.
24 Фебруара 1893.
Пожега

местни командант
капетан, *Стевановић* с. р.

37.

Шифра из Горњег Милановца

Господину Министру војном

Београд

Начелник среза таковског јавља да ће извесне лоле данас у Такову напасти бирачки одбор, покварити избор посланика, па тражи да 2 вода пешака буду у 5 сахати у Такову.

Молим за одобрење.

ПовБр. 61.
25 Фебруара 1893
Г.Милановац

командант мајор,
Мих Барјактаровић с. р.

38.

Шифра из Д. Милановца

Команданту дивизије

Београд

Избори теку мирно до сада нема ништа ново.

25 Фебруара 1893.

Д. Милановац

КОМАНДИР ОДРЕДА
КАПЕТАН
Дим. Штерић с. р.

39.

Шифра из Д. Милановца

Команданту дивизије

Књажевац

Ваш налог под Бр. 124. примих, поступићу по налогу; избори до сада иду добро, ново нема ништа.

25 Фебруара 1893.

Д. Милановац

КОМАНДАНТ ОДРЕДА
КАПЕТАН,
Димитрије Штерић с. р.

40.

Шифра из Пожеге

Господину Министру Војном

Београд

По наређењу команданта дивизије дринске а на захтев среског начелника послах сад једну чету у Добриње.

ПовБр. 23.

25 Фебруара 1893

Пожега

МЕСТНИ КОМАНДАНТ
КАПЕТАН, *Стефановић* с. р.

41.

Шифра из Горњег Милановца

Господину Министру војном

Београд

На захтев среског начелника данас у 4 сахата и 10 минута по подне упутио сам 2 вода пешака у Таково, те да осујете намеру неки лолах и да недозволе да осујете избор посланика. Кад се одред врати поднећу извештај.

ПовБр. 61.

25 Фебруара 1893 г.

Г. Милановац.

КОМАНДАНТ МЕСТА
МАЈОР,
Мих. Барјактаровић с. р

42

Шифра из Пожеге

Команданту Дринске Дивизије

Ваљево.

По наређењу Команданта дивизије Пов Бр. 72 а на захтев среског начелника послах сад једну чету у Добриње.

Одговор на Пов Бр. 93.

Пов. Бр. 23

Местни командант
капетан
Степановић с. р.

43.

Команданту места

Крушевац.

Катун 1 сат 45 мм. по подне

На основу реферата начелника среза Темнићског, окр. Моравског Бр. 1251 ред је у овоме селу повраћен, и захтева да остане 1 официр и 100 редова за сигурност општ. власти, а са остатком војске молим да се вратим у Варварин, јер сам му тамо потребан. Молим команданта за наређење.

Бр. 40.

25 фебруара 1893 г.

Командир батерије
капетан
Марко Хаџић

44

Шифра из Пожеге

Господину Министру војном

Београд.

хитно.

Чета је отишла у Добриње јутрос у 3 сахата.

СвПов. Бр 87.

Пов. Бр. 20.

25|II 93.
Пожега

командант петог батаљона
капетан
Степановић с. р.

45.

Команданту места

Крушевац.

Катун 11 40

По добро извршеном проматрању села нађено је да у селу има само жена и деце, људи су се разбегли у оближња села; Бачину, Обрежје, а нешто и преко Мораве.

Кад полиција постави ред јавићу.

Бр. 39.

25|II 93 год.

Командир батерије
капетан
Марко Хаџић

46.

Команданту места

Крушевац.

У 9 сати и 45 мин. стигао сам у село Катун. Општину сам заузео, јер код ње никога нема. Житељи се разбегли и посакривали.

Даље шта буде јавићу.

Бр. 38.

25|II 93 г.

Командир батерије
капетан
Марко Хаџић

47.

Распис — Шифра из Пожеге

Господину Министру војном

Београд.

Команданту Дивизије

Ваљево.

У Добрињи чета није више потребна за то се одмах враћа у гарнизон. **Нереда није било.** Свега рапорта Пов. Бр. 23.

Пов. Бр. 29.

27 — II — 93 г.

Пожега.

Местни командант
капетан
Стевановић с. р.

48.

Шифра из Чачка

Г. министру војном

БЕОГРАД

Част ми је известити г. Министра војног, да ће се извештај сутра по коња-

нику послати, до сада није послат за то што се по напоменама команданта дивизије морало допуњавати.

Пов № 41
1 Марта 1893
Чачак

КОМАНДАНТ МЕСТА
КАПЕТАН *Пав. К. Јанковић.*

49.

Шифра из Пожаревца

Команданту дунавске дивизије

БЕОГРАД

Целокупан одред из Голубца стигао синоћ у 7 сахати по подне овде.

Пов Бр, 24.

ЗА ГАРНИЗОНАРА
МАЈОР, *Алек. Стојковић.*

50.

Шифра из Ваљева

Команданту места

ПОЖЕГА

На дан *(излида)* избора 25 а на захтев команданта Шумадијског пешад. пука, полицијске власти или општинске власти послах чету у Добриње.

Пов Бр. 72.

КОМАНДАНТ ПУКОВНИК
Мостић С. Р.

51.

Шифра из Г. Милановца

Команданту дивизије

КРАГУЈЕВАЦ

Исљедни судија за срез драгачевски актом Бр. 1456 тражи да се капетан Милан Јовин, Живојин Ђорђевић и поручик Јован Петровић саслушају о догађају у Горачићу пошто су поменути официри о раду и догађају поверљивим путем подносили подробан извештај држим да их не би требало саслушавати, па за то молим за наређење.

Г Бр. 10
22|III 1892 год.
Г. Милановац

ВРШИ ДУЖ. ГАРНИЗОНАРА
МАЈОР *Мих. Барјактаровић.*

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА БЕОГРАД

52.

Начелнику среском

РАЖАЊ

25 овог месеца доћи ће тамо један ескадрон коњице из Алексинца. Будите према њима предусретљиви и постарајте се за станове. Војску немојте употребљавати без велике нужде.

МИНИСТАР
Рибарац.

53.

Начелнику округа крушевачког

Двадесет петог овог месеца отићи ће у Ражањ један ескадрон из Алексинца. Саопштено је то среском, ви га упутите да војску не употребљава без велике нужде.
23|II — 93

МИНИСТАР
Рибарац.

54.

Министру унутрашњих дела

Наредбе војним властима дате, нису довољне да нас заштите од могућих незгода.

Молим да се пооштре за сваки случај.
27/II — 1893 год.

ОКР. НАЧЕЛНИК
А. Радуловић.

55.

II ЧЕТА X БАТАЛИЈОНА СТ. КАДРА
ПОВ. СЛУЖБЕНО

Команданту X баталиона сталног кадра.

Према наређењу команданта места пов. 1223 од 25 ов. месеца и команданта X батаљ. сталног кадра пов. 1219 од 25 ов месеца, кренуо сам се са II четом у правцу к „Такову.“

Из касарне сам се кренуо у 11 сати пре подне. Кад сам изишао више вароши до Пањавића куће ту сам зауставио чету и дао сам 10 мин. одмора, за тим сам наредио воднику I вода потпоручику г. Кости Стаменковићу да са његовим водом буде у предводници, са потребним бројем патрона и ако би наишао на какве изгреднике да се заустави и мене одма о томе извести, те како би се могло наредити што треба.

Овако са осигурањем марширао сам са четом до села Такова и то форсираним маршем. У село Таково стигао сам у један сат по подне, са одмором који је дат на три места по 10 минута.

За време мог путовања из касарне до Такова није било никакве сметње уз пут од стране сељака. Пошто сам стигао до села Такова, скренуо сам десно од главног друма, и више општине таковске на даљини 800 кор., заузео један вис удесан за одбрану, и ту сам се распоредио у престражни положај. Овде сам на предстражи остао до $2'|_2$сах. по подне. Кад је било $2'|_2$ сахата добио сам извешће од писара среза таковског г. Павла В. Марковића, да нема опасности; зато сам наредио да се шињоци скину. По што сам скинуо шињоке, кренуо сам се напред и сишао у село Таково, и онда даље продужио маршрање без осигурања к селу Савинцу.

Кад сам дошао близу Савинца, онда сам зауставио чету и дао само 10 мин. одмора, а затим сам се вратио с четом натраг и стигао сам у село Таково у $3^{3}|_{4}$ сах. исто после подне.

Кад сам стигао у село Таково, зауставио сам чету пред школом, и дао сам пола сата одмора. Том приликом добио сам напојницу за војнике поверене ми чете 20 литара шљивове ракије и 10 кила сира војницима за вечеру, од г. Петра Црнчевића учитеља таковског и г. Станојла Новаковића свештеника из Савинца.

Кад је било $4^{1}|_{2}$ сах. по подне добио сам написмено од г. Павла Марковића писара среза таковског, где тражи да чета остане до сутра дан, ради умирења изгредника. На његово захтевање остао сам са војницима, и исте распоредио у .... Војници су становали у школској згради, као и потписати са 2 официра. За време становања, чета је била осигурана са шиљбоцима.

У школи су војници остали до 26 ов. мес. до 2 сах. и 55 мин. после подне.

26 овог месеца јавио ми је срески писар г. Павле Марковић, да чета није више потребна. Знак обзнане дат је у $2^{1}|_{2}$ сата; збор у $2^{3}|_{4}$, а полазак у 3 сата по подне.

Господине,

Од пре 3 дана, ја се налазим по званичном послу у општини таковској. Посао, за који сам дошао у Таково, не могу га повољно извршити за то, што се једна руља света искупила у механи таковској, да ми направи сметње у раду и стане на пут моме извршењу и што сам уверен, да је се ова руља наоружала пушкама и муницијом, које им је послато из Г. Милановца, а што је најглавније, посао нисам могао свршити и за то, што се председник суда уклонио још од синоћ негде из ове општине, те је судница затворена.

Надам се, да ћу председника сутра у јутру пронаћи и посао свршити; но да би без икаквог нереда а можда и крвавог сукоба овај посао могао свршити, ја вас молим, да, у интересу одржања реда, будете добри, да останете са вашом четом за вечерас овде у Такову, те да, ако би било какве нужде, будете ми од помоћи.

У ОСТАЛОМ ПРИМИТЕ ПОЗДРАВ ОД
ВАШЕГ ПОШТОВАОЦА,
Павла В. Маринковића
ПИСАРА СР. ТАКОВСКОГ

23 Јануара 1893 год.
Таково.

Господину
Николи Новаковићу пешад. поручику, Команд. II чете X батаљ. сталног кадра
у Месту.

Повратак из Такова у Гор. Милановац.

Чета је маршировала обичним маршем без осигурања. Чета је стигла у касарну у $5^{1}|_{2}$ сати по подне.

За време бављења у Такову, чета није ступила ни у какве расправе изгредника, који су се били појавили у Такову, већ је то сама полицијска власт расправила.

Приликом одласка и повратка, није ни један војник изостао од марша. Разболевање није било, а и код оружја није било никаквих кварежа. Иступа није било.

У прилогу под ·|. учтиво прилажем писмо писара среза таковског г. Пав. Марковића о задржању чете у Такову.

О чему имам част учтиво известити команданта.

27 Јануара 1893 год.
Гор. Милановац

ЗАСТУПА КОМАНДИРА ЧЕТЕ
ПОРУЧИК
Никола Новаковић

X Батаљон станог кадра
Пов. Бр. 21.

Месном команданту. — Предњи рапорт командира II чете и поступак његов, сходно претпису пов. Бр. 23, учтиво се шиље команданту на увиђај и употребу.

27 Јануара 1893 год.
Гор. Милановац

врши дужност команданта
капетан II класе
Дим. Ђ. Булић

Месна Команда
г. милановац
пов. бр. 29
пр. 27|I
свршио ађутант поручик
Миленко Савић

да је копија верна оригиналу тврди:
командант X пуков. округа мајор,
Мих. Барјактаровић

Месна команда
Г. Милановац
Пов. Бр. 29

Команданту шумадијске дивизијске области. У свези депеше шифров. ова команда од 25 т. м. Пов. Бр. 23 у копији рапорт командира II чете кадровског баталијона са писмом писара среза таковског са молбом на увиђај и надлежност.

У исто време учтиво јављам, да сам рапорт командира поменуте чете и писмо писара среза таковског у оригиналу послао г. Министру војном, задржав копију за пов. архиву ове команде.

27 Јануара 1893 год.
Г. Милановац.

Командант, мајор,
Мих. Барјактаровић

Шумадијска дивизија
29|I Пов. Бр. 62.

Господину министру војном. И ако је командант места Г. Милановца, као што напред помиње, овакав исти извештај послао господину министру, то ипак сматрам за дужност да предње доставим и са своје стране са учтивом напоменом, да ми из предњег извешћа а и приложеног писма изгледа да није имао потребе да чета заноћи у Такову, као год што ми изгледа, да у опште није било ни потреба да се чета креће из Г. Милановца, јер по мом схватању војска треба да буде употребљена тек онда, кад полицијска власт буде већ исцрпила сва средства своја за повраћај реда и одржање ауторитета свога као државне власти у вршењу званичне дужности. За то част имам замолити г. министра да изволи подејствовати, да се полицијске власти обраћају за давање војничке помоћи само онда, кад буду исцрпљена сва њена средства, која полиција има на расположењу и кад то стварна потреба захте, и кад су прилике у опште јачег значаја. Употреба војске и за најмању ситницу, чини да војска сама себе деморалише, даље да у збиљској потреби таква појав није кадар да на изгреднике учини онај потребни озбиљни и одсудни утисак и ефект како би то било, кад се не би и за најмању ствар.

На послетку имам част напоменути, да сам преко местних команданта Г. Милановца тражио, да писар среза таковског објасни, каквим је оружјем била наоружана она руља која се налазила у Такову, којој је оружје и муниција послата из Г. Милановца, ко је то оружје транспортовао за Таково, кад и којим начином и т. д. о чему ћу у своје време имати част послати извештај господину Министру војном.

1 Фебруара 1893 год.
Крагујевац.

Командант, пуковник
Мих. Срећковић

56.

Команданту XIV батаљона сталног кадра

Према наређењу команданта батаљона од 25 фебруара тек. год. да се ставим на расположење писару полицискom, у цели повраћаја реда у селу Планиници. За ту циљ дат ми је одред у јачини и то: подписаног, 1 подофицира, 1 значара и 10 редова из I чете; 1 подофицира, 10 редова из II чете; 1 подофицира, 10 редова из III чете; 1 подофицира, 10 редова из IV чете. Свега 46 војника. Наређење команданата баталиона било је у главноме да се строго придржавам правила службе при давању помоћи полицијским властима и да се јавим писару полицијском у поменутом селу или где га будем нашао на путу.

Према горњем командантовом наређењу кренух се истог дана у $5^{3}|_{4}$ сата у вече за Планиницу и стигох у исту у 12 сати ноћи. У селу Лубници јавих се писару који ме ту очекиваше. Путовао сам друмом бољевачким преко села Лубнице за Планиницу. Путовао сам ноћу по рђавом путу и врло ветровитом времену. Војници су били у походном оделу и наоружани прописаним бројем муниције. Кад стигох у село затекох у механи око 50 сељака ненаоружаних и према тражбини писаревој опколих механу војницима, и после овога писар уђе у механу, и забрани сељанима излазак из механе, који остадоше туна све дотле док их он није сам ослободио. После овога писар ми затражи једну патролу од 3 војника и 1 каплара да с њоме иде у судницу и да притвори председника и општинаре, мислећи да су они тамо. Исту патролу дадох писару која не нађе у судници ни једног часника општинског већ само општинску стражу од 3 сељака, који су викали: „стој, пуцаћу,“ чим видеше да војници долазе отворише вратнице и положише оружје, које писар стави у притвор, а по његовој тражбини поставих стражу код притвора. За време док одређивах стражу, чу се у близини суднице у десно пуцањ пушке и јаукање некога, одмах одредих патролу да види ко је пуцао? Да није случајно ко од војника испалио пушку. Са овом патролом према наређењу писаревом ишао је и пандур, но патрола није могла никога наћи, а тако исто и остале патроле које сам одредио према захтеву писаревом још при улазу у село нису могле никога наћи. После рапорта вођа патрола, да је у селу све мирно и да нису могли наћи тога ко пуца, одредих по тражбини писаревој једну патролу од 4 војника и једнога поднаредника, којој придаде писар пандура са налогом да све часнике општинске доведу к њему, што је патрола и извршила кроз пола сахата, и по доласку истих, писар све часнике општинске стави у притвор. По тражбини писаревој одредих једну стражу код суднице на којој врата беху отворена. При улазу у село одредих ради сваке сигурности 3 патроле да прођу кроз село и да ми јаве има ли кога у селу, но како никога у селу неимаћаше, то се кренух напред са одредом и зауставих се код механе и изврших све оно што напред рекох према, захтевима писаревим. У самом селу била је опреза следећа: једна стража код суднице, једна код притвореника и једна десетина војника пред кафаном, која је избацила једног удвојеног шиљбока. Патроле сам слао од времена на време у село. Остали део војске био је смештен

у кафани ради одмора. Сутра дан није било такође никаквог нереда, изузев једнога пијаног учитеља, који је јурио сељане револвером по селу, и на молбу сељана да их заштитим од ове пијанице, а и према мојој увиђавности, да се не би какав неред произвео услед насртаја учитељевог, ставих га у притвор. Притвореника је било свега 11, које сам према захтеву писаревом под стражом довео у начелство зајечарско.

Војници су добијали храну суву са напојницом. Дисциплина код војника била је добра. Одред је био на горњи циљ употребљен 24 сата, рачунајући овде и време поласка и повратка одреда. Употреба оружја није била никаква. Из Планинице кренуо сам одред у 11 сахати пре подне и стигох у Зајечар у 6 сати у вече, о чему учтиво извештавам команданта.

26 Фебруара 1893 год.
Зајечар

Командир планиничког одреда
пешад. поручик,
Мир. Ј. Наумовић

Шумад. дивиз. команда.
Пов. №. 189

Господину Министру Војном.

Јуче сам на телеграфској штацији разговарао са начелником рудничким и моравским о сигурности и реду, да би се пешадија могла вратити у своје гарнизоне.

Начелник окр. рудничког вели да је стање у опште повољно, но да треба и даље да остане једна чета у Чачку, а друга у Гучи, док се чиновници из среза драгачевског не испремештају, јер они тамо несмеду остати.

Команданту места у Чачку наредио сам, да чете раде наставу по распореду занимања, а приправност да се одређује према месним приликама; међутим молим за подејствовање да се чиновници одмах испремештају, како би се могле чете вратити у Горњи Милановац.

Начелник окр. моравског јавља, да је око избора било нереда у Левчу код општине волујачке и секуричке, у Темнићу код општине катунске и у Параћину код општине: доњовидовске. Ови се нереди негде и даље продужују као:

1. У општини волујачкој и секуричкој; по извештају команданта места јагодинског, сељаци наоружани државним оружјем устали су против своје власти; а ја сам ноћас наредио да једна чета из Јагодине оде у ту општину, ред да поврати и да остане на месту, док се вође изгредника неповатају, а још пређе наредио сам, да се сви изгредници са државним оружијем предаду окружним Командантима, који ће их као бунтовнике оптужити да се под војени суд ставе.

2. У општипи катунској била је једна чета из Крушевца и ред повратила, али се одмах вратила натраг, због чега вође изгредника нису похватане, нити власти на позив предстају.

Начелник округа крагујевачког досади ми са захтевима, да је војска овде у приправности и да се патроне шаљу по вароши, јер се спрема неред, међутим није било ни једног нереда.

Како начелника окружног, тако и начелника среза крагујевачког треба сменити, јер су плашљивци и крајње неумешни полицајци; њиховим извештајима више неверујем, нити ћу што по њима предузимати.

Покорно молим Господина Министра за подејствовање, да се како у округу тако и у срезу крагујевачком поставе енергични и вешти начелници, јер у Крагујевцу има доста запаљиве материје, која плашљивим и невештим полицајцима пркоси, а може и мах отети.

У Крагујевцу има преко 80, који су изашли и отпуштени из Управе војно техн. завода; знатна већина од ових не може наћи занимања, овде и како се не растерају као људи без занимања, биће ноћних напада, крађа, па и паље-

вина, које се могу пренети и на зграде државне, нарочито Управе војно техн: завода из освете. У колико је овд. општинска Управа врло лабава, у толико треба да је будније око полиције.

1 Марта 1893 год.
у Крагујевцу.

Командант Дивизије
Пуковник,
Мих. Срећковић.

XII окр. Команда
Повер. Н. 32.

Команданту шумадиске дивиз. области.

У вези извешћа мога од јучерањег Повер. Н. 29 част ми је учтиво приложити и ово под ·|. приложено извешће командира чете, који се сада још находи у Волујаку ради повраћања реда, из кога ће командант у главном увидети, какво је стање тамо. Према овоме потписати није за сада ништа наређивао командиру пошто му је при поласку наређено да, чим на оба места поврати ред да се онда са четом врати овамо. Али, ако би командант потребовао и мога мишљења за даље наређење овој чети, ја бих био учтивог мишљења, да се чета врати, пошто се види, да су се непослушни сељани разбегли, чим су осетили војску и недајући јој никаквог отпора, јер ако би се војска тамо задржала дотле док полиција пронађе и похвата све оне, за које мисли да су проузроковачи нереда онда би то било дуго и овај би рад требало оставити полициј. власти, да посла сама врши, па зато ако командант изволи одобрити, ја бих наредио да се чета сутра у 4 часа врати, по што ће се данас 3-ћег у оба та места извршити накнадно гласање аа народне посланике и после свршеног тога рада држим насигурно, да се више неће никаквог нереда појављивати. За ово очекиваћу наређење команданта дивизије ако командир чете овако не би и сам према увиђавности и потреби урадио.

3. Марта 1893 год.
Јагодина

Командант мајор,
Стев.

Команда 4 чета IV гард. батаљ. *место штаба*
Број датум 1 марта 1893 г.
У Волујку сат 7. *минут* 50 по подне
Коме се пише? Команданту места
У које место? Јагодину.

Вечерас у 6 часова стигох у Волујак и заузех школску зграду; изгредника у гомилама није било, сем што сам код механе затекао њих око 30 без оружја мирно и наредио сам им да се одмах кућама разиђу. У 7 часова чуо се пуцањ неколико пушака у сслу, што неће имати никаквих последица, но ови сељани исказују упорство; сутра рано предузећу обезоружавање, а по том прећи ћу у село Секурић. О овом известио сам и команданта батаљона.

Службено.

Командир чете
Капетан,
Љуб. Медаковић.

Команда 4 чета IV гард. батаљона *место штаба* Волујак
Број 2 службено сат 1. *Датум* 2 марта 1893 г.
Коме се пише? Команданту места *минут* 15
У које место? Јагодина
У Волујку

Стање у волујској општини не представља ничега озбиљног; среска власт јутрос отпочела хватати изгреднике — у мирноћи — но и поред тога, њих око 50 још нису пронађен, ијер су се измакли из општине, но предузимају се мере, да се они похватају.

Стање у Секурићу, по извешћу начел. среског озбиљније је, но изгледа да није тако озбиљно, јер је у истом селу преноћио и данас се тамо налази

срески писар са 5 жандарма и 2 пандура. Полиција тражи један део чете за Секурић, да тамо сутра у јутру буде и ја сам готов одредити поручика са једним водом. Као што се види остаћу овде и сутра.

Командир чете
Капетан,
Љуб. Медаковић.

Команданту XIV Батаљона стал. кадра.

Према вашем наређењу од 24 тек. мес. и издатом ми упуству да марширам са нужном опрезом и пуним пушкама према моме нахођењу, да ми војници увек буду на окупу и у руци, те како би могли одговорити потпуно своме позиву и очувати част војничког оружја, и да се најстрожије придржавам правила службе I део става VIII стране 106.

Кренуо сам се са комбинованим одредом из Зајечара истог дана у $3'|_2$ сата по подне за у село Ласово а у циљи одржавања реда и стигао сам у село Ласово око пола ноћи.

Одред је био састављен из свију чета и то: из I чете 1 подофицир и 15 редова, из II чете 1 подофицир и 10 редова из III чете 1 подофицир 1 значар и 10 редова, из IV чете 1 подофицир и 15 редова — свега 55 војника,

Према наређењу имао сам да стигнем што пре у село Ласово. А путовао сам овим путем и то: преко Краљевице села Шљивара, Братујевачког поља, Леновца, па у село Ласово

Путовао сам са најнужнијом опрезом и пуним пушкама од села Леновца до Ласова.

Пут је био по све рђав блато је било толико да су војници један другог извлачили. Од Леновца до Ласова тукла је нас јака киша са јаким ветром и снегом, дању смо путовали до братујевачког брда одатле по ноћи у село до у село Ласово. На путовању употребљено 8 сати, на одмор сам 30 минута.

Спрема је била код војника обично одело са прописним бројем муниције.

Храну су добили у новцу на рукама и хранили су се сувом храном.

Чим сам у село дошао позвао сам преседника општине јавио се за шта сам дошао и пито га има ли каквог нереда. На то ми он одговори да су хтели напасти на општ. судницу 24 тек. месеца њих до 30, па им није испало за руком онако, како су они мислили за то су се разишли и одговори да за сад нема опасности, ја одредих једну стражу јачине 1 поднаредника и 10 војника и постави шиљбочно место пред кафаном и то удвојено, стража је остала пред кафаном у ходнику у строгој приправности а у ходнику је било из узрока тога што је падао снег и киша, остале људе уведем у кафану наредим да буду у строгој приправности и ту смо преноћили сутра дан 25. тек. месеца преданили и преноћили.

25. тек. месеца председник општине и срески писар ухапсили су 4 грађанина, и наредио ми срески писар да их дотерам у Зајечар и предам окружном начелнику, у путу су ме стигли још двојица, којима је такође полиција наредила да дођу у Зајечар и ја сам их стражарно дотерао и предао их окружном начелнику са актом.

Нереда за време мог бављења није било, до употребе оружја није долазило.

25-ог тек. месеца нисам се могао вратити а из узрока тога, што су ми људи били јако уморни и по све за пут неспособни.

Ред, послушност и дисциплина за време путовања у месту било је врло добро.

Из Ласова пошао сам 26. тек. мес. у 6 сати у јутру вратили смо се истим путем, којим смо и пошли, у Зајечар стигао сам у 2 и по сата по подне. Време је било лепо но блата је било такође много и пут хрђав, на одмору употребљено *1 сат и по* а на путовању 7 сати.

Са становницима нисам долазио у додир за то нисам могао знати како су расположени на спрам нашег доласка.

О свему предњем учтиво извештавам команданта батаљона.

Водник II чете 14 батаљона сталног кадра
потпоручик,
Средоје М. Цветковић

26. Фебруара 1893 год.
Зајечар

Шумад. дивиз. команда.
4|3 *Повл. 198*

Господину министру војном

Част имам послати предњи извештај команданта XII пуковс. округа о изаслатој чети из Јагодине у село Волујак и Секурич, из кога се види да није било стварне потребе одашиљања чете у поменуто село, пошто командир у прикоженом рапорту своме од 1. тек. месеца вели да у Волујаку није затекао ни једног изгредника наоружаног ни са државним нити са икаквим другим оружјем.

На основу напред изложеног мњења команданта XII пук. округа, ја сам му под данашњим наредио, да изда налог командиру чете, да се одмах врати, ако доиста у поменутим селима и околини нема ничег озбољног, што би претило миру и угрожавало ауторитету државне власти.

У исто време наредио сам му да ми поднесе извештај ко му је и којим начином јавио, да су се сељаци поменута два села побунили и наоружали државним пушкама, кад то не постоји према приложеним извешћима изасланог командира чете, о чему ћу у своје време имати част известити и Господина Министра Војног.

4. Марта 1893 г.
Крагујевац

Командант пуковник,
Мих. Срећковић

59

Господину министру унутрашњих дела
ХИТНО

БЕОГРАД

У општини ражанској наша већина. Чврки Периша председник, а Војислав његов синовац кмет, наш.

Периша обуставио сваки рад и затворио неколико оружаних људи у судницу, да не да ником ући, па ни среској власти, која је синоћ тамо дошла послом, нарочито да изврши новчане осуде над њим.

Наредио сам да се позове и дође сутра до подне ср. власти; и позове да дигне стражу из суднице, иначе шаљем војску да растера гомилу, поврати ред а њега притвори.

Углед власти заповеднички налаже да се сваки смишљени отпори њихови одмах сузбијају; иначе неће остати усамљени, а циљ им је да се укочи точак рада око избора.

Ово јављамо и молимо за

1

Потпуно поверење да се неће нигде прегонити догађаји прецењивати, али их не смемо ни потцењивати.

Присуство војске на сељаке чини добар утисак.

28. Децемра 1892 год.
Чачак

ВЛАДИН КОМЕСАР,
Сима Павловић

НАЧАЛНИК ОКР. РУДНИЧКОГ,
Љ. Каменичић

IX. ДЕЛО

1.

У ИМЕ

ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА

АЛЕКСАНДРА I

ПО МИЛОСТИ БОЖЈОЈ И ВОЉИ НАРОДНОЈ

КРАЉА СРБИЈЕ

МИ КРАЉЕВСКИ НАМЕСНИЦИ

На предлог Нашег министарског савета, а на основу другог става члана 54 Устава решили смо и решавамо:

Народну Скупштину сазвану у ванредан сазив периоде, 1893, 1894 1895 године, на дан 25 Марта ове године, нека отвори читањем овог указа Наш председник министарског савета г. Јован Ђ. Авакумовић, као Наш нарочити пуномоћник за то.

Наш председник министарског савета нека изврши овај указ.

31 марта 1893 год.
Београд

Јов. Ристић с. р.
Ј. Белимарковић с. р.

ПРЕДСЕДНИК МИНИСТАРСКОГ САВЕТА,
МИНИСТАР ИНОСТРАНИХ ДЕЛА,
Ј. Ђ. Авакумовић с. р.
МИНИСТАР ВОЈНИ
ЂЕНЕРАЛ,
Ант. М. Богићевић с. р.
МИНИСТАР ФИНАНСИЈА,
Д. Стојановић с. р.
МИНИСТАР УНУТРАШЊИХ ДЕЛА,
Ст. Д. Рибарац с. р.
МИНИСТАР ПРАВДЕ,
Жив. С. Величковић с. р.
МИНИСТАР
ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА,
Јован Ђорђевић с. р.
МИНИСТАР НАРОДНЕ ПРИВРЕДЕ,
Вел. Кундовић с. р.
ЗАСТУПНИК МИНИСТРА ГРАЂЕВИНА,
МИНИСТАР ФИНАНСИЈА,
Д. Стојановић с. р.

2.

ДРЖАВНИ САВЕТ
29 ЈУЛА 1893 ГОД.
БР. 2577.

Председнику Народне Скупштине

Актом државног одбора од 2. Јануара 1893 год. Др.ОБр. 15, одређено је било, да се, о изборима на дан 25 Фебруара 1893 год. изабере сто тридесет и четири Народна Посланика за Народну Скупштину, која је сазвата за 25 Март. 1893. године.

ПРЕДСЕДНИК
ДРЖАВНОГ САВЕТА
Пера Велимировић С. Р.

НАРОДНА СКУПШТИНА
БР. 708.
29 ЈУЛА 1893. ГОД.
У БЕОГРАДУ

Скупштинском истражном одбору

Шаље се том одбору тражени акт.

ПОТПРЕДСЕДНИК
НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ,
П. Ј. Вуковић С. Р.

1	Аврам Бељић	трговац	Липолиста	округ	подрински
2	Аврам Шокорац	председ. суда	Крушевца	»	крушевачки
3	Арса Дреновац	трговац	»	»	»
4	Атанасије Бабовић	председ. апелац.	Београда	«	врањски
5	Анта Рајичић	тежак	Салаша	»	крајински
9	Алекса Ратарац	економ	Ратара	»	подунавски
7	Алекса Васић	судија	Београда	»	подунавски
8	Андра Николић	саветник	Београда	»	тимочки
9	Арсеније Прокопијевић	свештеник	Ивањице	«	ужички
10	Баља Стојановић	тежак	Вел. Извора	»	црноречки
11	Благоје Божић	тежак	Бадњевца	»	крагујевачки
12	Богдан Златић	адвокат	Крушевца	»	црноречки
13	Владимир Тадић	трговац	Ваљева	варош	Ваљево
14	Велимир Тодоровић	адвокат	Београда	округ	крагујевачки
15	Боадимир Арсенијевић	трговац	Азање	»	подунавски
16	Велизар Кундовић	министар	Београда	»	подрински
17	Вуча Николић	тежак	Гушевца	»	тимочки
18	Демитрије Стојановић	министар	Београда	варош	Београд
19	Димитрије Стаменковић	трговац	Београда	„	Београд
20	Димитрије Машић	трговац	Неготине	»	Неготин
21	Димитрије Катић	трговац	Црквенца	округ	моравски
22	Димитрије Илицановић	судија	Ниша	»	топлички
23	Димитрије Карић	»	Ужице	»	ужички
24	Добросав Ружић	професор	»	«	ужички
25	Драгутин Гођевац	адвокат	Београда	»	ваљевски
26	Драгутин Петровић	тежак	Бунара	„	моравски
27	Ђорђе Генчић	консул	Солуна	варош	Зајечар
28	Ђорђе Томић	трговац	Кладова	округ	крајински
29	Ђока Брачинац	»	Ражња	»	крушевачки
30	Ђока Анђелковић	професор	Зајечара	»	моравски
31	Живан Живановић	саветник	Београда	варош	Ниш
32	Жика Микић	трговац	Параћина	»	Параћин
33	Живојин Величковић	министар	Београда	округа	моравског
34	Живота Стокић	трговац	Петровца	окр.	пожаревачког
35	Иван Станисављевић	тежак	Добриња	општина	Добрињска
36	Илија Стојановић	трговац	Бољевца	округ	црноречки
37	Јанча Јовановић	»	Врање	варош	Врање
38	Јеврем Илић	професор	Београда	округ	крајински

39	Јован Ђорђевић	министар	Београда	варош	Прокупље
40	Јован Николић	тежак	Шпаја	округ	пиротски
41	Јован Ђ. Авакумовић	министар	Београда	»	подунавски
42	Јован Несторовић	директор	Зајечара	»	црноречки
43	Јован Јеличић	председ. суда	Пожаревца	»	пожаревачки
44	Јованча Стојановић	тежак	Миљковца	»	топлички
45	Јоца Ж. Јовановић	трговац	Шапца	»	подрински
46	Јосиф Аризан	трговац	Пирота	варош	Пирот
47	Јосиф Видаковић	доктор	Ћуприје	округ	моравски
48	Јосиф Бојиновић	кмет	Ивера	»	подрински
49	Коста Таушановић	бив. министар	Београда	варош	Алексинац
50	Коста Младеновић-Гага	тежак	Т. Дола	округ	пиротски
51	Коста Јуришић	»	Црне Баре	»	подрински
52	Лука Ђуровић	»	Такова	општина	таковска
53	Лаза Секулић	апотекар	Ужица	округ	ужички
54	Љуба Јоксимовић	књижар	Београда	»	ваљевски
55	Лука Лазаревић	професор	Врање	»	ваљевски
56	Максим Сретеновић	трговац	Гор. Милановца	вар.	Г. Милановић
57	Марко Петровић	свештеник	Београда	округ	ваљевски
58	Мата Максимовић	тежак	Кушиљева	»	пожаревачки
59	Мијаило Веселиновић	трговац	Књажевца	вар.	Књажевац
60	Мијаило Богатинчевић	»	Уба	округ	ваљевски
61	Мијаило Павловић	«	Београда	»	крагујевачки
62	Мијаило Поповић	професор	Крушевца	»	крушевачки
63	Мијаило Вујић	саветник	Београда	»	подрински
64	Мика Осман Беговић	трговац	Лесковца	вар.	Лесковац
65	Милан Д. Китановић	»	Ћуприје	вар.	Ћуприја
66	Милан Мостић	адвокат	Београда	округ	тимочки
67	Милан Ђурић	прота	Ужица	»	ужички
68	Милован Миловановић	журналиста	Београда	»	врањски
69	Милован Несторовић	трговац	Црнића	»	пожаревачки
70	Милија Миловановић	«	Бачине	»	моравски
71	Милоје Барјактаровић	прота	Крагујевца	»	крагујевачки
72	Милош Ђорђевић	тежак	Дрћевца	»	врањски
73	Милош Јоксић	свештеник	Вранића	»	подунавски
74	Милош Богдановић	трговац	Смољинца	»	пожаревачки
75	Милутин Гарашанин	бив. министар	Београда	»	подунавски
76	» »	» »	»	»	пожаревачки
77	Митар Мићовић	кмет	Ужица	вар.	Ужице
78	Мита Вељић	трговац	Прокупља	округ	топлички
79	Мићо Бранковић	»	Дрена	»	подунавски
80	Мратинко Милојевић	тежак	Ракинца	»	пожаревачки
81	Никола Пашић	бив. министар	Београда	варош	Београд
82	» »	»	»	окр.	топлички
83	Никола А. Јовановић	трговац	Пожаревца	варош	Пожаревац
84	Никола С. Николић	тежак	Лозовика	окр.	подунавски
85	Никола Живадиновић	трговац	Бање	окр.	тимочки
86	Никодије Милетић	»	Параћина	округ	моравски
87	Петар Икономовић	свештеник	Ниша	варош	Ниш
88	Петар Таушановић	трговац	Јагодине	»	Јагодина
89	Петар Николић	»	Чачка	»	Чачак
90	Петар Катић	»	Трстеника	округ	крушевачки
91	Петар Максимовић	адвокат	Смедерева	»	подунавски
92	Павле Вуковић	трговац	Крагујевца	вар.	Крегујевац
93	Павле Крстић	свештеник	Свилајинца	вар.	Свилајнац
94	Павле Крстић	судија	Неготина	округ	крајински
95	Павле Ранковић	тежак	Орашја	»	подуавски
96	Павле Солдатовић	трговац	Бастава	»	подрински
97	Панта Срећковић	професор	Београда	»	пиротски
98	Радисав Луковић	тежак	Бојника	»	врањски
99	Радисав Митровић	економ	Б. Баште	»	ужички
100	Раша Милошевић	бив. начелник	Београда	»	пиротски
101	Раша Нинић	тежак	Мариновца	»	тимочки
102	Риста Поповић	трговац	Голупца	окр.	пожаревачки
103	Сава Ј. Илић	»	Шапца	варош	Шабац
104	Сава Грујић	ђенерал	Београда	округ	моравски
105	« »	»	»	»	подунавски

106	Светолик Поповић	инспектор	Београда	округ	пожаревачки
107	Светозар Атанасковић	професор	Ниша	»	топлички
108	Стеван Ивковић	трговац	Београда	варош	Београд
109	Стеван Ристић	тежак	Вел. Шиљеговца	округ	крушевачки
110	Ст. Миљковић-Паштркуља	трговац	Власотинци	»	пиротски
111	Стеван Ћурчић	новинар	Београда	»	подунавски
112	Сима Цветковић	адвокат	Крагујевца	»	крагујевачки
113	Сима Костић	»	»	«	»
114	Сима Бимбић	директор	Шапца	»	подрински
115	Станоје Петровић	тежак	Рајца	»	крајински
116	Станојло Вукчевић	доктор	Пожаревца	»	пожаревачки
117	Станко Петровић	тежак	Житковца	»	крушевачки
118	Стоиљко Стојановић	»	Белојевца	»	врањски
119	Стојан Рибарац	министар	Београда	округ	пожаревачки
120	Стојан Новаковић	бик. министар	»	»	подрински
121	Тане Ранчић	тежак	Каменице	»	топлички
122	Тодор Туцаковић	трговац	Крагујевца	вар.	Крагујевац
123	» »	»	»	округ	крагујевачки
124	Тома Дрманић	адвокат	Смедерева	варош	Смедерево
125	Тома Јовановић	лиферант	Врање	округ	врањски
126	Тома Бојичић	тежак	Гуњака	»	подрински
127	Филип Милојевић	»	Вел. Дренове	»	крушевачки
128	Цветко Јездић	трговац	Лознице	варош	Лозница

Пбр. 3576. Из министарства унутрашњих дела. 22 марта 1893 године у Београду.

Народној Скупштини

Одбор за преглед и верификацију посланичких пуномоћства, има част поднети Народној Скупштини свој извештај.

Изабран на првом предходном састанку, на основу члана трећег (3) закона о пословном реду у Народној Скупштини, одбор је прегледао изборна акта, која му је у неотвореним завојима предао министар унутрашњих дела, актом од 25 тек. мес. ПБр. 3677, заједно са списком посланика.

Позвавши посланике, по чл. 5. послов. скуп., да му предају своја пуномоћства, одбор је примио 64 пуномоћства и 65-то уверење, које је од мањине чл. бирачког одбора за изборни округ подрински добио и предао овом одбору Јосиф Бојиновић тежак и председник општине иверске.

Од осталих посланика, који су уврштени у списак, послат министром унутрашњих дела, састављен на основу извештаја гл. бирачких одбора, одштампаних према чл. 81. и 60 закона изборног, неки који су били на првом предходном састанку, нису предали одбору своја пуномоћства, ма да су позивани и објавом, која је била прилепљена на згради Скупштинској.

По прегледу примљених пуномоћстава, уверења, Јосифа Бојиновића, и акта изборних, која су са овим у вези, одбор је нашао следеће:

I.

Избори извршени у варошима: Београду, Смедереву, Пожаревцу, Нишу, Крагујевцу, Шапцу, Лозници, Чачку, Неготину, Зајечару, Пироту, Врању, Лесковцу, Прокупљу, Параћину, Ћуприји, Јагодини, и у селима: Такову и Добрињу уредни су. Исто тако уредна су и пуномоћства посланика у тим местима која су поднесена.

Против избора Томе Дрманића посланика за варош Смедерево поднео је жалбу Јова Ј. Рашић из Смедерева, којом се износе ове неправилности:

Што изборни бирачки списак није био законито оверен, јер на закључку истог није писменима означен број листова у њему, ни број бирача под сваким писменом, и што је бирачком одбору председавао Алекса Нинић, а не председник Тома Дрманић.

Одбор је ову жалбу одбацио, пошто је азбучни списак потврђен надлежним судом, а други навод жалиочев не даје разлога за оспоравање избора.

II.

Уредни су избори и пуномоћства посланика:

1. Јована Авакумовића, Николе Николића, Милоша Јоксића, Стевана Ђурчића, Владимира Арсенијевића и Алексе Васића, изабратих у округу подунавском.

2. Лазара Секулића изабраног у окр. ужичком.

3. Мијаила Богатинчевића и Драгутина Гоњевца, изабратих у округу ваваљевском.

4. Томе Јовановића, Радосава Луковића, Стојилка Стојановића и Атанасија Бабовића, изабраних у округу врањском.

5. Стојана Д. Рибарца, Милована С. Несторовића, Мратинка Милојевића, Животе Стокића и Светолика Поповића, изабратих у избор. окр пожаревачком.

6. Станоја Петровића, Ђорђа Томића, Јеврема А. Илића и Павла Крстића изабратих у округу крајинском.

7. Илије Стојановића, Баље Стојановића, Јове Несторовића и Богдана Златића изабратих за изборни округ црноречки.

8. Тодора Туцаковића и Симе Цветковића за изборни окр. Крагујевачки.

9. Велизара Кундовића, Аврама Бељића, Павла Солдатовића и Симе Бимбића за изборни округ подрински.

10. Стојана-Тане Ранчића, Мите Рељића и Светозара Атанацковића за изборни округ топлички.

11. Живојина С. Величковића, Драгутина Петровића и Др. Јосифа Видаковића за изборни округ моравски.

12. Петра Катића и Аврама Шокорца за изборни округ крушевачки.

III.

При прегледу изборни аката за изборних окр. пиротски и пуномоћства, која су му поднели посланици Коста Младеновић-Гага и Панта Срећковић, одбор је оглашујући за уредна пуномоћства ових изабраника увидео следећу противозаконитост при срећивању изборног посла.

У овом изборном округу биле су три кандидатске листе:

Јована Николића и Раше Милошевића. Косте Младеновић-Гаге и Панте Срећковића и Панте Дробњака и Косте Ивковића.

Према овоме одређивање посланика кандидатским листама г. Николића — Милошевића, и Младеновића — Срећковића, коју је извршио главни бирачки одбор својом одлуком од 5 Марта тек. год. било би правилно, кад листи Николића — Милошевића не би недостајао један битни услов за законску важност њезину.

И право на расправу питања, која потичу из азбучних спискова бирачких (чл. 23 и ост. изб. зак.), и право на решавање о уредности једне кандидатске листе и потврђивање њезино (чл. 40, 44, 45 и ост. изб. зак.) припада првостепеном суду.

Овај појам преставља примену и употребу колегијалног саветовања и решавања потребног броја судија (њих тројице) као што прописује чл. 152. Устава а § 12. устројства првостепеног суда.

О кандидатској листи Јована Николића и Раше Милошенића *није колегијално решавао првостепени суд пиротски, нити је она потврђена ио колегијалној одлуци суда.*

Кад је ова кандидатска листа предата првостепеном суду пиротском, председник тога суда узео је у колегијум за решавање ове ствари поред себе и судије Василија Јовановића и Вићентија Петровића. То је било 6 фебр. тек. год.

Тада је суд нашао да извесни предлагачи нису ушли у бирачке спискове, па су ту одлуку потписале обе судије са председником. Сем тога нађене су још неке неправилности због којих листа није могла бити потврђена

Деветог Фебруара председник је овим судијама изнео опет на решење листу Николића и Милошевића. И кад су судије Василије и Вићентије констатовали раније и нове неправилности, и као већина одлучили да се о том предлагачи известе, а листа не потврђује, председник суда прекинуо је даљи рад по овој ствари.

Сутра дан 10 Фебруара, позвао је председник суда за решавање ове листе неспорног судију Гргура Станаревића, *и само њих двоје решили је и потврдили.*

Ово се види из реферата судије Вић Петровића, од 10 фебруара, упућеног министру правде.

То тврди и изјава судије Јовановића од 21 Фебруара, коју је дао по решењу министра правде од 18 истог мес. № 1480.

То најпосле потврђује и изјашњење председника овог суда г. Велимира Милојковића, од 24 Фебруара. Само што председник Милојковић, признавајући факт да је „*с г. Гргуром решио* ову листу", тврди да је г. Вићентије „отказао суделовање у решавању".

Све ово показују акта министра правде која су стављена одбору на расположење актом мин. унутрашњих дела ПБр. 2497.

На овом основу стоји и жалба, коју су против избора Николића и другова поднели Ђорђе Ј. Илић и још 52 бирача пиротског избор. округа.

Питање о правоваљаности ове кандидатске листе изношено је на решавање и главном бирач. одбору и он је, признавајући надлежност Народне Скупштине за решење овог питања, одбио од себе то решавање као ненадлежан.

Према овом стоје утврђене ове чињенице:

1) За решавање кандидатске листе изискује се судски колегијум.

2) У овој прилици изостао је тај неопходан услов законски.

3) Председник Милојковић сам признаје да је листу решио 10 Фебруара „са г. Гргуром," дакле само њих двоје.

„Отказ г. Вићентија судије није доказан".

Председник суда не подноси званичан акт, из кога би се видело, да је судију Вићентија позивао на решавање, па овај то одбио.

Председник је могао у том случају узети за попуну колегијума кога из нижег особља судског са законским квалификацијама за решавање.

Кад стоји све то, и кад оскудице побројаних услова према чл. 47 избор. закона не даје право на засебну кутију, онда је по закону несумњиво: да кандидатска листа Јована Николића и Раше Милошевића није имала правне вредности; да та листа није могла имати своје засебне кутије, нити су се за њу могли примати гласови и да се гласови, који су пали на ову бесправну листу не могу узимати у рачун.

Према овоме посланици за овај изборни округ имају се одредити по броју гласова, који су добиле листе Косте Младеновића и Панте Срећковића и Панте Дробњака и Косте Ивковића.

Целокупан је број гласова, који је пао на ове две кандидатске листе 4689. Количник је за посланике са општим условима. 1563, а за оне са нарочитим условима 2435.

У таком случају листа Косте Младеновића и Панте Срећковића, бројем својих гласова, према чл. 93. Устава и члану 87 избор. закон.. добија;

Од општих посланика два по количнику и 3-ћег по остатку (од 1116. гласова који је ближи количнику од целокупног броја од 447 гласова добивених за листу Панте Дробњака и Косте Ивковића·

Исто тако ова листа Младеновића — Срећковића добија од посланика са нарочитим условима једног по количнику а другог по остатку од 1897 гласова, већем од целокупног броја листе Дробњака — Ивковића.

И тако се, по самом Уставу и закону имају сматрати као посланици избор. округа пиротског

Са општим условима:

Коста Младеновић-Гага;
Мијаило Протић намесник из Власотинаца;
Андон Ристић, председник општине из Стрелца

Са нарочитим условима:

Панта Срећковић, проф. Вел. Школе.
Ђорђе Ничић, дирек. гимн. из Пирота.
И они се и пријављују Скупштини као посланици овог изборног округа.

IV

При оцени уверења, које је поднео Јосиф Бојиновић, и акта избора у окр. подвинском, која су са њим у вези, одбор је увидео незаконитост у раду глав. бирач. одбора. Та је незаконитост донела резултат, да је глав. бирач. одбор у место да призна за посланика Бојиновића као четвртог кандидата на листи Кундовића и Бимбића са већим бројем гласова, он је признао и издао своје пуномоћство Стојану Новаковићу, кандидату на листи Стојана Новаковића и Марка Ђорђевића, која је имала мањи број гласова од онога, који је пресуђивао избор и пуномоћство у корист Јосифа Бојиновића.

Главни бирач. одбор мислио, је да је надлежан да оглашује за неважеће изборе и у оним гласачким местима где су они извршени, али на којима, по његовом нахођењу нису правилно извршени.

Руководећи се том незаконитом тежњом, он је огласио за невредеће изборе у неколико општина и листи Кундовића — Бимбића недопуштеним начином одбио 2102 гласа.

Са свим бројем гласова листа Кундовића — Бимбића према броју (од 8637) гласова, који је она добила и целокупном броју гласача (од 16640) има по чл. 93. Устава и чл. 87. изб. зак. да добије: једног посланика са нарочитим условима по количнику (од 2477) и четвртог Бојиновића по остатку (од 1506). Јер овај остатак ближи је количнику и већи од целокупног броја (од 1223) који су пали на листу Стојана Новаковића и Марка Ђорђевића.

Са разлога да главн. бир. одбор по чл. 84. избор. закон властан наређивати накнадно гласање само на оним гласачким местима „где због нереда или буди каквих узрока гласање није извршено".

С разлога, да је се глав. бирач. одбор ненадлежно упустио у оцену избора на овим гласачким местима, и захватајући право Скупштине (чл. 104 уст.) недопуштено одбио поменути број гласова листе Кундовића — Бимбића.

С разлога, да су избори на овим гласачким местима извршени правилно — одбор налази:

Да је по Уставу и закону изборном Бојиновић посланик за избор окр. подрински уз остале из листе о којој је реч.

Пријављујући Бојиновића Народној Скупштини као посланика, одбор је даље убеђен; да Стојан Новаковић није изабран за посланика, и да је радња глав. бирач. одбора о издавању мандата Стојану Новаковићу незаконита.

V

Истоветну погрешку поништавањем избора на појединим гласачким местима и одбијањем гласова, учинио је и глав. бирачки одбор избор. окр. пожаревачког одбивши листи Стојана Рибарца и Светолика Поповића 2850 гласова, који су на њу пали у 22 гласач. места.

Али пошто овај број одбијених гласова ни у колико не утиче на промену резултата при одређивању посланика овој кандидат. листи, то је одбор и признао за уредан избор и пуномоћства оних посланика из овог округа, који су му своја пуномоћства предали, као што је казато напред у одељку под II. тач. 5.

VI.

При разматрању акта за избор. округ. рулнички, послатих актом мин. унутр. дела од т. м. ПБр., одбор је увидео следеће:

У овом округу биле су три кандидатске листе.

1) Ранка Тајсића и Косте Борисављевића.

2) Петра Николића и Александра Борисављевића.

3) Светозара Шурдиловића и Радомира Тијанића.

На дан избора гласало је у 106 изборних места 25.553 бирача.

Од ових гласало је на листу Тајсића и К. Борисављевића 19.364.

На листу Петра Николића и А. Борисављевића 3129.

На листу Шурдиловића и Тијанића 1078.

Из општине Бадањске као 107-ме у овок изборном округу изборна акта нису предата главном бирачком одбору.

Главни бирачки одбор није средио изборни материјал ни донео какав закључак пуномоћствима. Како се из акта види узрок је у томе, што председник главног бирачког одбора Ђока Новаковић није хтео да изнесе на решавање сва акта о извршеном гласању изјављујући да је он решио и наредио неке накнадне изборе на оним гласачким местима, где су они 25 фебруара били извршени.

Овај факт означен у акту петорице чланова главног бирачког одбора, од 28 фебр. упућен начелству округа рудничког, као и писма спремљена за општине, у којима су избори извршени па ипак накнадни наређени, садржи и објашњава и побуду њихову, којом су тражили од начелства заштиту својих права као чланови главног бирачког одбора.

И начелник среза трнавког коме је начелство послало овај захтев на надлежни поступак, актом својим од 28 фебруара Бр. 1957, обуставио је даљи рад главног бирачког одбора, тако и у циљу очувања законитог резултатата избора.

Тражећи услед овога и сва ондашња изборна акта, начелник ср. трнавског примио је иста на реверс од 28 фебруара, који је придружен изборним актима.

Услед свега овога одбор није дефинитивно ни средио изборни посао, нити је дао изабраним посланицима своја пуномоћства.

Улазећи, по овом, у оцену овог избора и оцењивање броја посланика појединим кандидатским листама, по што то главни бирачки одбор није извршио, одбор је нашао да листи Ранка Тајсића и Косте Борисављевића припада:

Од општих посланика 3 по колничнику и 1 по остатку, дакле свега четири.

Листа Петра Николића и Александра Борисављевића припада 1 посланик са општим условом по количнику.

Са овим је исцрпљен број посланика, са општим условима, одређен за овај изборни округ.

Од посланика са нарочитим условима листи Ранка Тајсића и К. Борисављевића припада један по количнику.

Остатак за другог посланика са нарочитим условима на овој листи Тајсићевој и Борисављевићевој од 3628 гл. већи је од остатка на листи Петра Николића и ближи количнику.

По томе би листа Тајсића имала добити и другог посланика са нарочитим условом.

Али против избора за овај изборни округ уложио је жалбу Стеван Радосављевић из Коњевића са још 9 бирача у којој је представљено ово:

1) Благоје Симовић, председник општине Прањанске у ср. таковском, као председник бирачког одбора, бележио је мастилом куглице појединих бирача, па онда претио како он зна где ко гласа.. Сем тога метуо је главу до кутије, слушао где ће гласач куглицу пустити, и кад ко не би метуо у радикалну кутију псовао би најпогрднијим речима. Међутим и гласање је ручку прекидано.

2) У општини Калањевачкој, председ. бирачког одбора Војислав Саватијевић, дошао је после 3 сахата пошто је отпочет рад и кутије намештене па је поскидао листе са кутија и изменио како је он хтео. А у јутру ушао у судницу и почео рад пре 7 сахати без представника либералне листе.

3) У општини Моравачкој, гласато са две куглице, па кад је куглица нестало, отворене су кутије, куглице вађене и наново гласато.

4) У општани рудничкој забрањено је гласање неколицини правних гласача који су имали бирачке карте.

5) У општини Миросаљачкој забрањено бирачима гласање и ако су имали бирачке карте, а сем тога и отерани преставници листе.

За ове неправравилности жалиоци су навели доказе и тражили извиђај.

По изборним актима у овим општинама добила је листа Тајсићева 702, листа Николићева 123 и листа Шурдиловићева 51 глас.

Како је према овоме број огласова у општинама где је по жалби било неправилности, већи од оног остатка за посланика с нарочитим условима из листе Тајсићеве; како тај број у сравњењу са остатком листе Петра Николића може при условима реда и законитости на изборима променити исход гласања и одбор налази:

Да су наводи у поменутој жалби довољни за вероватност; и да се питање о другом посланику с нарочитим условима у овом избор. округу не може коначно решити без претходног извиђаја.

С тога и с погледом на целокупно стање у овом изборном округу одбор има опет пријавити Народној Скупштини као посланике овог округа:

Са општим условима:

Ранка Тајсића, Љубу Новаковића, Лазара Прокића, Петра Николића и Радомира Протића.

Са нарочитим условима: Косту Борисављевића.

А по што је Петар Николић изабрат и за посланика вароши Чачка и он се пред одбором одрекао мандата за избор. округ руднички, задржавајући мандат чачански, то одбор пријављује Скупштини првога по реду његове листе, као посланика поп Саватија Божића са Рашке (чл. 9 зак. о посл. реду скупшт.).

За другога посланика са нарочитим условима одбору је част предложити извиђај у општинама у жалби и овом извештају означенима, и по резултату који тај извиђај буде показао донеће се о том избору дефинитивна одлука.

Остали наводи у жалби Радосављевића и другова: да су у многим општинама овог округа гласала лица која дугују порезу од пре 5—6 година (као у општини Паковраћској); да мало на коме бирачком месту није било претње од општинских часника и служитеља као у општини дубачкој, где се претило голим ножевима и смрћу ко не гласа за радикале, не заслужују у тој мери пажње Народне Скупштине да би по њима требало што радити, по што се за све то не именују никакви докази. И са тога је одбор овај део жалбе одбацио, па има част предложити Народној Скупштини да она то прими.

VII

Против избор Томе Јовановића и другова за изборни округ врањски поднели су жалбу Стојан Митић из Манојловца, Стеван Ђ. Бобић бив. срески начелник из Лесковца и још 3 бирача у којој су навели:

Да неким бирачима нису дате бирачке карте, и за доказ о томе поднели 2 тужбе које су ови бирачи поднели првостепеном суду;

Да је министар унутрашњих дела погазио закон;

Да су отеривани одређени председници бирачких одбора;

Да су у неким општинама добили карте и гласали они који дугују порезу држави.

Да су пред изборе разношене по народу објаве, у којима се износило да су поашшени чланови радикалног одбора, а те објаве да су рађене на хектографу у среској канцеларији.

Одбор налази, да ове жалбе не заслужује пажњу Народне Скупштине са разлога следећих: Две тужбе против кметова да нису давали бирачке карте, није доказ ни да су тужиоци доиста имали права на бирачке карте па им тужени нису дали. За ово је потребна пресуда судска. Број ових тужилаца за непримљене бирачке карте толико је незнатан, да ни у колико не би променио исход избора.

Радња министра унутр. дела не подлежи разматрању и оцени Скупштине у овој форми нити стоји навод да је министар својим расписима погазио закон, као што се у жалби наводи.

Не подноси се доказ да су гласали и безправни бирачи, а бирачки одбори били су по закону састављени.

Растурање објава, да су поапшени чланови главног радикалног одбора, и тврђење да су тиме застрашивани радикални гласачи, не заслужује никаква признања Народне Скупштине. Те објаве и вест коју су оне разносиле, равна је вести коју су разнели у очи избора радикални агитатори и неки листови да је министар унутр. дела побегао, и другче још знаменитије узбуњујуће вести. И као што се страх услед ове вести не може узети у оцену, јер нема законске вредности, тако се не може признати на штету избора у округу врањском ни „страх“ који су поменуте објаве произвеле. А навод да су те објаве писане у среским канцелиријама није доказато и по томе не заслужује пажње Народне Скупштине.

VIII.

Посланик Тодор П. Туцаковић, изабрат је и у вароши Крагујевцу и округу крагујевачком.

Туцаковић је изјавио одбору, да у захвалност на поверењу којим га преко 30 год. одликују његови сугрђани из Крагујевца, задржава мандат вароши Крагујевца; с тога одбор на упражњено место његово, као посланика за избор. округ, крагујевачки и према чл. 9. пословника скупшт. пријављује као посланика Сретена Богићевића из Књића, као првог на реду из кандидатске листе Туцаковићеве.

IX.

Одбор има част приложити Народној Скупштини под А списак посланика, чије је изборе прегледао и оверио.

По том списку има 74 посланика, а тај број прелази онај уставом (чл. 110.) одређен и потребан број за решавање.

X.

Као што је познато Народној Скупштини, на првом предходном састанку, држаном 25. т. м., неки посланици напустили су скупштинску дворану.

Сама не допуштена и против законита побуда ових посланика, изражена тада и преко сваке мере јасно и разговетно, довољна је, да обележи и намеру њихову, да успоре даљи рад Народне Скупштине.

Не хотећи огледати у тој недопуштеној, и према светињи дома Народног Представништва недостојној демонстрацији ових посланика њихову решеност на дефинитивно напуштање посланичких им мандата, одбор верификациони позвао их је нарочитом објавом, да му, као законито изабраним надлежним телу, предаду на преглед и оцену своја пуномоћства.

Они то нису хтели учинити и ако је одбор од 25 т. м. по подне 3 дана радио на овом послу и чекао на њихова пуномоћства.

С тога та пуиомоћства нису ни могла бити прегледана нити одбор о њима може што известити Скупштину.

Али је одбор узео у обзир следеће:

1.) „Сваки посланик по чл. 1 пословника скупштинског, дужан је још у очи дана за сазив скупштине одређеног бити у месту одређеним за држање скупштинских седница и т. д. остати и скупштинске послове радити све док скупштина не буде закључена или распуштена или док њене седнице не буду одложена;“

2.) Сваки мандат посланички носи на себи и дужности према народу, из чијег су средине произишли;

3) Узвишеним дужностима народних представника не одговара се на начин који су показани ови посланици;

4) Поменути посланици напуштајући скупштинску дворану 25 т. м. и не хотећи предати одбору своја пуномоћства показали су разговетно и отворено своју намеру: да неће следовати вршењу дужности на које их је упутило поверење народно, нити се користити правима са тим скопчаним;

5) Поштовање закона је прва потреба у држави а посланици народни у првом реду дужни су одазивати се задовољавању те потребе; и

6) Народна Скупштина дужна је чувати мир и спокојство земље од свију заплета и потреса па и од оних који би били изазвани неоправданим и недопуштеним држањем појединих чланова њезиних. И с погледом на ово одбор има предложити Народној Скупштини да изволи решити следеће:

а) Сви посланици о којима је овде реч и од којих се прилаже списак по Б. дужни су у року од 24 сахата положити у Скупштини своја пуномоћства на преглед и оверавање.

б) Ако то не учине сматра се да су се одрекли својих мандата а њихова места оглашују се за упражњена и смислу чл. 9 и 10 пословника скупштинског и чл. 93 и избор. закона попуниће се онима који су на реду из њихове кандидатске листе.

в) Ако су из ових кандидатских листа сва лица исцрпљена или их не буде било довољно да могу попунити сва посланичка места или се ко и одрекне учешћа у раду скупштинском или би се противу кога који је на реду по овим кандидатским листама учинио какав разложни и законити приговор и протест, у том случају Народна Скупштина наредиће за потребан број посланичких места нове изборе.

г) Исто тако наредиће се нови избори и за оне посланике из овог списка који су у оптуженим варошима изабрати.

XI.

Посланик Никодије Милетић у избор. округу моравском у притвору је код истражне власти од пре избора за превару. Решење о притвору одобрио је надлежни првостепени суд.

О његовом пуномоћству одбор није кадар да извести Скупштину, пошто му то пуномоћство није предато.

29 Марта 1893 г. у Београду.

Известилац,
Драг. Гођевац

Председник одбора,
Пет. М. Николић с. р.

Чланови одбора
Ђ. А. Генчић с. р.
Лаза Секулић с. р.
М. С. Несторовић с. р.
Дим. А. Машић с. р.
Станоје Петровић с. р.

Списак народних посланика, који су предали своја пуномоћства и чије је изборе верификациони одбор оверио:

1 Аврам Бељић
2 Аврам Шокорац
3 Атанасије Бабовић
4 Алекса Васић
5 Андон Ристић
6 Баља Стојановић
7 Богдан Златић
8 Владимир Арсенијевић
9 Велизар Кундовић
10 Димитрије Стојановић
11 Димитрије Стаменковић
12 Димитрије Машић
13 Драгутин Гођевац
14 Драгутин Петровић
15 Ђорђе Генчић
16 Ђорђе Томић
17 Ђорђе Ничић
18 Живан Живановић
19 Жика Живојин Никић
20 Живојин Величковић
21 Живота Стокић
22 Иван Станисављевић
23 Илија Стојановић
24 Јанча Јовановић
25 Јеврем Илић
26 Јован Ђорђевић
27 Јован Ђ. Авакумовић
28 Јован Несторовић
29 Јосиф Аризон
30 Јосиф Видаковић
31 Јосиф Бојиновић
32 Коста Младеновић — Гача
33 Коста Борисављевић
34 Лука Ђуровић

35 Лаза Секулић
36 Лазар Прокић
37 Љуба Новаковић
38 Михаило Богатинчевић
39 Мика Османбеговић
40 Милан Д. Китановић
41 Милован Несторовић
42 Милош Јоксић
43 Мита Вељић
44 Мратинко Милојевић
45 Никола А. Јовановић
46 Никола С. Николић
47 Петар Икономовић
48 Петар Таушановић
49 Петар Николић
50 Петар Катић
51 Павле Крстић судија
52 Павле Солдатовић
53 Панта Срећковић
54 Радисав Луковић
55 Ранко Тајсић
56 Раде Протић
57 Сава Ј. Илијић
58 Светолик Поповић
59 Светозар Атанацковић
60 Стеван Ивковић
61 Стеван Ћурчић
62 Сима Цветковић
63 Сима Бимбић
64 Станоје Петровић
65 Стојиљко Стојановић
66 Стојан Рибарац
67 Саватије Божић
68 Сретен Богићевић
69 Стојан — Тане — Ранчић
70 Тодор Туцаковић
71 Тома Дрманић
72 Тома Јовановић
73 Цветко Јездић
74 Михаило Протић

Списак народних посланика изабраних на дан 25 фебруара 1893 г., који нису своја посланичка пиномоћства одбору верификационом предали.

1 Арса Дреновац
2 Анта Рајичић
3 Алекса Ратарац
4 Андра Николић
5 Арсеније Прокопијевић
6 Благоје Божић
7 Владимир Тадић
8 Велимир Тодоровић
9 Вуча Николић
10 Димитрије Катић
11 Димитрије Илићановић
12 Димитрије Карић
13 Добросав Ружић
14 Ђока Брачинац
15 Ђока Анђелковић
16 Јован Јеличић
17 Јованча Стојановић
18 Јоца Ж. Јовановић
19 Коста Таушановић
20 Коста Јуришић
21 Лука Лазаревић
22 Љуба Јоксимовић
23 Максим Сретеновић
24 Марко Петровић
25 Мата Максимовић
26 Михаило Веселиновић
27 Михаило Павловић
28 Михаило Поповић
29 Михаило Вујић
30 Милан Мостић
31 Милан Ђурић
32 Милован Миловановић
33 Милија Миловановић
34 Милоје Барјактаровић
35 Милош Ђорђевић
36 Милутин Гарашанин за окр. подунав.
37 » » за окр. пожаревач.
38 Митар Мићовић
39 Мића Бранковић
40 Никола Пашић за варош Београд
41 » « за округ топлички
42 Никола Живадиновић
43 Никодије Милетић
44 Петар Максимовић
45 Павле Вуковић
46 » Крстић свешт.
47 » Ранковић
48 Радисав Митровић
49 Раша Нинић
50 Риста Поповић
51 Сава Грујић за окр. моравски
52 » » за окр. подунавски
53 Стеван Ристић
54 Сима Костић
55 Станојло Вукчевић
56 Станко Петровић
57 Тома Бојичић
58 Филип Милојевић
59 Милош Богдановић

I. РЕДОВНИ САСТАНАК

НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

Држан 31. Марта 1893 г. у Београду

ПРЕДСЕДАВАО

Ж. Живановић

СЕКРЕТАР,

Јосиф Бојиновић

Почетак у 10 часова пре подне.

Присутни су били сва г. г. министри, осим г. министра унутрашњих дела.

Председник отвори први редовни састанак.

Секретар Мика Богатинчевић чита записник првог претходног састанка.

После примедаба г. г. Алексе Васића, Јеврема Илијћа и Дим. Машића, да се записници што краће воде и да се унесе у записник, да је г. Гарашанин извадио из џепа напред спремљену изјаву, и пред скупштином је прочитао, што је противно пословнику скупштинском, усвојен је овај записник.

Секретар Мика Богатинчевић чита записник другог претходног састанка.

После исправке г. Генчића, коју је г. секретар примио овај је записник усвојен.

За тим је председник мин. савета г. Јован Ђ. Авакумовић прочитао указ г. г. Краљевских Намесника о отварању скупштинских седница, који гласи:

У ИМЕ

ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА

АЛЕКСАНДРА I.

по милости божјој и вољи народној

КРАЉА СРБИЈЕ

МИ КРАЉЕВСКИ НАМЕСНИЦИ

На предлог нашег Министарског Савета, а на основу другог става члана 54. Устава решили смо и решавамо:

Народну Скупштину сазвану у ванредни сазив периоде 1893, 1894. и 1895 године

на дан 25. Марта ове године, нека отвори читањем овог указа Наш председник Министарског савета г. Јован Ђ. Авакумовић, као наш нарочити пуномоћник за то.

31. Марта 1893 год.
у Београду.

Јов. Ристић с. р.
Ј. Бели-Марковић с. р.

ПРЕДСЕДНИК МИНИСТАРСКОГ САВЕТА
МИНИСТАР ИНОСТРАНИХ ДЕЛА,
Ј. Ђ. Авакумовић с. р.

МИНИСТАР ВОЈНИ, ЂЕНЕРАЛ,
Ант. М. Богићевић с. р.

МИНИСТАР ФИНАНСИЈА,
Д. Стојановић с. р.

МИНИСТАР УНУТРАШЊИХ ДЕЛА,
Ст. Д. Рибарац с. р.

МИНИСТАР ПРАВДЕ,
Жив. С. Величковић с. р.

МИНИСТАР
ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА,
Јован Ђорђевић с. р.

МИНИСТАР НАРОДНЕ ПРИВРЕДЕ,
Вел. Кундовић с. р.

ЗАСТУПНИК МИНИСТРА ГРАЂЕВИНА
МИНИСТАР ФИНАНСИЈА,
Д. Стојановић с. р.

Скупштина се одазвала са бурним „Живео Краљ Александар I.“

Са овим је исцрпљен дневни ред овога састанка, а за други редовни састанак заказан је овај дневни ред: подела Скупштине у одсеке, и претрес извештаја верификационог одбора, који је дневни ред скупштина и усвојила.

Састанак је трајао до 10 и по часова пре подне.

ПРЕДСЕДНИК НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ,
Жив. Живановић.

I ПРЕТХОДНИ САСТАНАК
НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

Држан 25. Марта 1893. год. у Београду.

ПРЕДСЕДАВАО ПРИВРЕМЕНИ ПРЕДСЕДНИК

Јован Ђорђевић

Секретар.

Присуствовали су сва г. г. министри осим г. министра војног.

После службе божије искупили су се народни посланици у скупштинској дворани и пошто је свештеник г. Марко Петровић осветио водицу узе реч *Димитрије Машић* и предложи за привременог председника Нар. Скупштине г. Јована Ђорђевића као најстаријег посланика по годинама.

Привремени председник Јован Ђорђевић заузе председничко место и предложи за привремене секретаре скупштинске г. г. Ђорђа Генчића, Михаила Богатинчевића, Саву Илића и Др. Јосифа Видаковића

Скупштина усвоји овај предлог.

За тим предлаже да се по чл. 3. пословника скупштинског а по досадањем уобичајеном начину приступи подели Скупштине на 9. секција позивајући секретара г. Ђ. Генчића да из ковчежића извлачи листе, на којима су имена посланика, а остале секретаре да бележе који ће посланик у коју секцију доћи.

Павле Вуковић предлаже да се прочита списак посланика пре него што се приступи раду.

Министар ун. дела Ст. Рибарац објашњава шта по чл. 2. пословника има да ради Скупштина по избору привременог председника, а то је да се подели у сакције. Ово ће се, вели, извршити онако исто као што је рађено и раније у досадашњим скупштинама по овоме пословнику. Овде је спремљен списак посланика а тако исто и листе, на којима су њихова имена:

Те су листе спуштене у ковчежић и када се буду извлачиле видиће се и чути, који су посланици ушли у списак. Све што се изван тога тражи нема основа у закону и не може се допустити.

После овога објашњења г. министра. које је већина одобравала изјавом, да је тако и до сада рађено, посланици Мих. Поповић, Раша Милошевић тражили су да се понова прочита списак, а посланик Андра Николић тражио је реч но привремени председник према изјави већине рече, да не може никоме дати реч, док се Скупштина не подели у секције, пошто је то по закону први посао кога Скупштина ими сад да изврши.

Секретар Ђорђе Генчић позван, приступио је извлачењу листића из ковчежића и прочита неколико имена за прву секцију, но посланик Андра Николић понова је, обраћајући се г. министру унутраш. дела. тражио реч, која му је и дата.

Андра Николић — у своме говору доказује, да скупштина треба да ради договорно, разложно и споразумно, наводећи да по члану 3. пословника Скупштина има да се подели коцком у одсеке и да тај посао Скупштина има сама да изврши, предлажући даље, да сваки запише име или да своју визит карту, те да се на тај начин дође до списка, који би био најуреднији, и коме не може нико бити противан.

Са свим је, вели, друга ствар са сваким оним списком који би се пред нас изнео, а ми не би смо знали где је начињен, како је начињен и ко га је начинио.

Таквоме списку у праву је сваки да замери, сваки може против тога изјавити, да и он има у џепу неки други списак.

После ове речи, коју већина скупштинска није одобравала, а мањина упорно подржавала, посланици мањине заједно са говорником г. Николићем напустили су скупштинску седницу.

Министар унутр. дела г. Ст. Рибарац позива Скупштину, да остане на земљишту законитости, наводећи, како почетак и крај нашег скупштинског рада треба да буде прожмат осећајима закона и Устава. Нама, вели, овде није до гунгуле него до стварног и озбиљног рада, којим смо и прожмани.

Али кад господа, која су напустила Скупштину мисле, да им њихово осећање законитости допушта, да на првом кораку праве заплете, изазивају гунгулу и отежавају правилан и законит рад, онда вас молим, да се заједнички побринете, да у тој гунгули, коју господа из опозиције стварају, нађемо излаза да корисно послужило земљи.

Останимо, господо, сваки на свом месту и будимо истрајни у одлучној и преданој служби Уставу и законитости у служби целокупним интересима државним.

Ову изјаву г. министра Скупштина је одобрила изјавом «Живео».

После тога посланик г. Милутин Гарашанин тражио је да се преброје посланици, који су остали у Скупштини, после изласка једног већег дела посланика, и питао привременог председника да одговори: је ли вољан он то учинити или не.

Привремени председник г. Јов. Ђорђевић мисли, да није дужан лично давати појединим посланицима обавештење, док још има посланика, који ће о истој ствари да говоре.

Милутин Гарашанин разуме да председник неће да одговара на његово питање: с тога је, наводећи да је сам пребројао присутне посланике и нашао да их нема довољно на окупу, да би по чл. 110 Устава могли решавати — замолио да га Скупштина саслуша и прочита ову изјаву:

«По чл. 80. земаљског Устава Државни Одбор утврдио је целокупан број посланика, за ову скупштинску периоду треба да буде 134.

По чл. 110. Земаљског Устава за решавање у Скупштини треба да буде у њој више од половине од целокупног Уставом одређеног броја посланика, треба дакле да их има бар 68. посланика.

Тога броја на овоме састанку нема и Скупштина ја мислим, да је у немогућности да свој рад отпочне, јер све што би она у овом бројном стању отпочела било би противно јасној изреченој наредби уставној.

Ми који припадамо напредној странци у Скупштини сматрамо, да посланички мандат има вредности и снаге само онда кад се у границама Устава и закона креће; и да наше није да суделујемо у раду који би на првоме кораку лишио ову скупштинску периоду сваке Уставне подлоге нити да са нашим присуством будемо учесници радње, која би стојала у опреци са Уставом земаљским и да применимо одговорност за њих. И са ових разлога част нам је изјавити: да се ми независно од наше воље, налазимо спречени, да се *данас* нашој дужности политичкој одазовемо, и да за то са овога састанка одлазимо изјављујући, у исто време, да ћемо наша посланичка места заузети и нашој посланичкој дужности одговорити чим се радови скупштине буду свели у границе, које јој је Устав земаљски положио.»

За овим г Гарашанин и Стојан Новаковић изађоше из скупштинске дворане.

Министар унутраш. дела г. Ст. Рибарац, верујући, да су уставна чуства г. Гарашанина јако развијена, доказује да је г. Гарашанин у заблуди, кад мисли, да је потребно, да буде на овоме састанку онај број посланика за решавање о коме он говори. Скупштине данас још нема; Скупштина постоји од онога часа кад се конституише. За доказ наводи примере: сви посланици могу и не доћи на овај састанак првог дана, могу неки бити спречени болешћу, или не доћи из другог узрока, а зар то задржава од посла и оне остале, који су дошли? Зар би се могао задржати рад на овоме састанку и онда кад би неки посланици послали своја пуномоћства, Скупштина дакле постоји од оног дана кад се констатуише. Овај број посланика, који је овде остао довољан је за рад по Уставу и закону. С тога г. министар понавља останимо овде и радимо искрено и одушевљено («Живео»).

За овим је привремени председник г. Ј. Ђорђевић позвао г. секретара, да продужи рад о подели Скупштине на секције: а тако дошли су у I секцију

(види пр. $^{1}/_{2}$)

После извршене поделе у секције привремени председник позвао је да свака секција избере по једног члана за верифрикациони одбор и за то да је $^{1}/_{4}$ часа одмора, а после овога саопштио је Скупштини да су секције изабране у одбор и то:

I Секција изабрала је Ђ. Генчића
II « « « Станоја Петровића.
III « « « Петра Николића.
IV « « « Милов. Несторовића.
V « « « Драгут Гођевца.
VI « « « Димитр. Машића.
VII « « « Лазу Секулића.

Осма и девета секција нису учествовале у избору. Чланови верификационог одбора констатуисаше се и изабраше за председника г Перу Николића и за секретара г. Ђ. Генчића.

Председник верификационог одбора г. Пера Николић благодари на поверењу и на основу чл. 5. пословника позва г. г. посланике да предаду одбору пуномоћства

Са овим је састанак закључен.

Састанак је трајао до $11^{1}/_{4}$ часова пре подне.

II. ПРЕТХОДНИ САСТАНАК
НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

Држан 29. Марта 1893. г. у Београду.

У почетку је председавао председник верификационог одбора П. Николић па по том председник Живан Живановић.

Секретар

Почетак у $10^1/_2$ часова пре подне, присутни су били сва господа министри.

Председник верификационог одбора П. Николић — Отварам II претходни састанак и позивам известиоца верификационог одбора г. Драгутина Гођевца да прочита извештај тог одбора.

Известилац Д. Гођевац прочита извештај, који Скупштина прими знању а за тим прочита списак посланика, чија су пуномоћства прегледана и списак посланика, чија пупомоћија нису прегледана

Председник верификационог одбора П. Николић позва по том све присутне посланике на основу чл. 11. закона о пословном раду, да положе Уставом прописану заклетву што г. г. посланици и учинише, за тим позва Скупштину да на основу чл. 13. пословника скупштинског избере скупштинско часништво напоминьући, да се тај избор врши на основу чл. 111. Устава тајним гласањем и то прво се приступа избору председника Скупштине. Да би се гласање тачно извршило Скупштина изабра на предлог председников, за контролоре при гласању г. г. Стевана Ђуричића и Милована Несторовића. После тога настаје гласање. После гласања

Председник верификационог одбора П. Николић Саопшти резултат гласања који гласи: од 74 посланика чија су пуномоћија оверена и у Скупштини примьена, гласало је свега 69 посланика и то 68 за г. Живојна Живановића а једна је листа била празна.

Према томе објави да је за председника Скупштине изабран г. Живан Живановић и замоли га да заузме своје место.

Председник Народне Скупштине Живан Живановић — Пре но што би почео да врши своју дужност, сматра за велику дужност, да благодари Скупштини на избору и повереньу. Он се узда да ће Народна Скупштина, која је представьена у пуном броју посланика Уставом одређеним, умети достојно и одлучно савладати све препоне, које би јој се на пут ставили и да ће извршити свој задатак на корист Отаџбине, Краља и Народа. За тим објави да се приступа избору првог потпредседника. После гласања

Председник Живан Живановић, Саопшти резултат гласања: да је он од 74 посланика, који су прозвати гласало свега 69. Од ових је гласало 68 за г. Петра Николића и један за г. Димитрија Машића.

Према томе је изабран за првог потпредседника г. Петар Николић, који заузе своје место.

Потпредседник П. Николић благодари Скупштини на повереньу, напоминьући да ће помагати председника у раду те тако искрено да послужи Краљу и Отаџбини.

Председник објави да се приступи избору другог потпредседника. После гласања

Председник саопшти да је од 74 посланика гласало 69 и то 68 за г. Илију Стојановића а један за г. Јована Несторовића, према томе изабран је за другог потпредседника скупштинског г. Илија Стојановић.

Потпредседник И. Стојановић благодари Скупштини на повереньу и почасти и трудиће се да то поверенье оправда у току рада скупштинског.

Председник објављује да је на реду избор седам секретара скупштинских, који ће се сви седам у један пут бирати После гласања

Председник саопштава да је гласало свега 69 посланика и да су добили: г. Светолик Поповић 68 гласова, г. Мика Богатинчовић 68, Др. Јосиф Видаковић 68, Јосиф Бојиновић 68, Богдан Златић 68, Јова Несторовић 68, и Драгутин Петровић 68 гласова.

Осим тога добили су г. Јевр. Илић два гласа и г. Вл. Арсенијевић један глас.

Према томе изабрати су за секретаре скупштинске: г. г. Светолик Поповић, Мика Богатинчевић, Др. Јосиф Видаковић, Јосиф Бојиновић, Богдан Златић, Јова Несторовић и Драгутин Петровић.

На основу тога саопшти да је Скупштина по чл. 15. скупштинског пословника конституисана, председништво ће вели известити владу да је Скупштина образована, како би се знало кад ће се Скупштина отворити.

Пошто је дневни ред исцрпљен, то се састанак затвара, а кад ће бити други, објавиће се нарочитом објавом.

У исто време ће позвати све оне посланике, који пису предали своја пуномоћија да то учине у одређеном року, па ако то не учине, онда ће се учинити даље шта по закону треба.

Састанак је трајао до 1 час по подне.

Распис из Београда (Б. М.) 14—III—1893 год.

Свима Начелствима окружним и Управи Ниша

Закажите свима посланицима Либералне странке поруку да најдаље 23. Марта у вече треба да буду овде неизоставно.

МИНИСТАР,
Ст. Д. Рибарац

Шифрован телеграм из Београда (Б. М.) 26 Марта 1893 год.

Начелнику среском

Рашка

Кажите попу Саватију да је потреба неодољива да сутра возом дође овде. Нек пође овог часа. Нек иде ноћу и којим нутем зна, само сутра у 4 часа треба да је овде

А с воза право . . . . . у министарство. Јавите кад пође.

МИНИСТАР,
Ст. Д. Рибарац

Верна оригиналу
№ 128
24. Маја 1893 год
Рашка.

ТЕЛЕГРАФИСТ,
М. Јовановић

I. ПРЕТХОДНИ САСТАНАК

НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

25. Марта 1893. год. у Београду

После службе божије искупили су се народни посланици у Скупштинској дворани, и пошто је свештеник поп Марко Петровић осветио водицу узе реч

Димитрије Машић — Господо, да би могли приступити раду, треба по члану 105. Устава и члану 2. закона о пословном реду у Народној Скупштини пре свега да изберемо из своје средине једног по годинама најстаријег посланика, који ће привремено вршити дужност председника. Ја мислим да у средини нашој немамо по годинама старијог од г. Јована Ђорђевића посланика за варош Прокупље и министра просвете и црквених дела, и за то бих ја њега предложио за привременог председника (Вичу: прима се; неки вичу: да буде г. Туцаковић).

Г. Ђорђевић је старији по годинама од г. Туцаковића (Вичу: Тако је). Ја мислим да ће бити најбоље да се г. Туцаковић изјасни о томе; ко је старији он или г. Ђорђевић (г. Ђорђевић, прима се).

Молим вас, браћо, пристајете ли да г. Ђорђевић буде привремени председник? (Вичу: пристајемо).

Г. Ђорђевић заузима председничко место (Коста Таушановић: Ej, Шумадијо! Жагор).

Привремени председник *Јован Ђорђевић* — По члану 2. зак. о пословном реду привремени продседник предлаже четворицу за привремене секретаре. И ја ћу дакле предложити, и молим Скупштину да усвоји за секрстаре ова лица: гг. Ђорђа Генчића, Михајила Богатинчевића, Саву Илића и д-ра Јосифа Видаковића (Вичу: Прима се).

По члану 3 пословника Народна Скупштина сада има да се подели коцком у 9 одсека, то ће се извршити досадањим познатим начином: извлачиће се имена посланика из ковчежића и то за сваку секцију по 14 лица.

Имена свију посланика изабраних налазе се у овом ковчежићу исписана на засебним листићима, и за то ће се сада приступити извлачењу тих имена за поједине секције. (Вичу: прочитајте списак посланика. Други вичу: штампан је у званичним новинама.... Жагор.....).

Коста Таушановић — Господо, ако хоћемо споразума, то кад наши чланови траже реч да о овом питању говоре, треба им реч дати. (Жагор.....).

Думитрије Машић — Ја мислим да у овоме питању не може овде сада бити споразумевања, кад закон јасно каже шта има да се ради; па и ви сте до сад тако радили, нити сте тражили да се о томе споразумевате.

Коста Таушановић — Ја не знам кад је споразум био штетан, нити знам да је икада био излишан. За овакве ствари споразум је свакад потребан.(Жагор)....

Павле Вуковић — Ја предлажем да се прозовемо пре но што би приступили раду. Дакле, да се прво прочита списак посланика, па тек онда да идемо даљем раду.

Мин. унутр. дела Ст. Рибарац — У члану 2. пословника казато је шта Скупштина има да ради после избора привременог председника а то је: да се подели у секције. Ово ће се сада извршити онако исто, као што је и рађено у досадањим Скупштинама по овоме пословнику. Овде је спремљен списак посланика, а тако исто и листићи на којима су њихова имена. Ти су листићи спуштени у ковчежић и када се буду извлачили, видећете и чућете који су ушли у списак. Све што се изван тога тражи нема основа у закону и не може се допустити (Вичу: врло добро; тако је и до сад рађено; жагор.....).

Мијајло Поповић — Од куда ви знате број посланика, па да одређујете за сваку секцију по 14? (Вичу: из списка).

Раша Милошевић — Док се не прочита тај списак, ми не дамо да се извлаче листићи за секције. (Граја.... ха, ха. Андра Николић тражи реч).

Привремени председник Јов. Ђорђевић — Не могу никоме дати реч, док се не изберу секције. По закону то је први посао, који ћемо урадити сада.

Секретар Ђорђе Генчић извлачи листиће из ковчежића и чита: За I секцију: 1. Мика Османбеговић, 2. Панта Срећковић, 3. Милутин Гарашанин, 4. Мијајло Павловић. (Жагор).

Андра Николић — Ја поново тражим реч и обраћам се г. министру унутрашњих дела, молећи га као старог колегу, да каже г. председнику да ми да реч, а то тражим на основу закона. (Жагор).

Привремени председник Јов. Ђорђевић — Даћу вам реч кад се овај претходни посао сврши. (Жагор).

Паја Вуковић — То је само продужавање посла. Дајте му реч. (Жагор)

Андра Николић — Господине министре унутрашњех дела, ја имам вама да одговорим. Није за вас часно, да побегнете од одговора, кад овај председник мени не да реч, онда ја се обраћам вама, и тражим да ви израдите да ми председник да реч.

(Пошто је добио реч изишао је на говорницу):

Господо, није ни потребно ни лепо, да на првом часу рада не почнемо радити договорно, разложно и споразумно. Боље је да се сви чујемо и договоримо како ћемо радити, него да се место тога рада пусти вољa и ларма. То не може годити ни вама либералима, ни вама напредњацима, ни нама радикалима.

Ми смо у Народној Скупштини, ми већамо, саборишемо; а већати, саборисати значи договарати се с разлозима. Молим вас да ме чујете, кад сам најпосле реч добио.

Госп. министар унутрашњих дела позвао се на закон о пословном реду' да тим законом потврди како треба радити баш овако, као што видим, да се наумило отпочети, а то је, да се за основу рада узме некакав списак, о коме ми не знамо где је начињен, кога је начинио, шта у њему има (Вичу: читајте званичне новине).

Господо, ви тим вашим прекидањем и упадањем у реч нећете постићи то, да ја свога говора не довршим. Будите уверени, да ме не можете збунити. И поред свега вашег прекидања ја опет могу измислити и казати оно, што сам смислио. То је прекидање, дакле, једно средство сасвим излишно. Најбоље је да га и ви напустите.

Дакле, господин министар, како рекох, позвао се на закон. Тај исти закон, господо, узимам и ја у помоћ. Ја ћу да га прочитам. Молим вас чујте:

«Чл. 3 *одмах* за тим Народна Скупштина поделиће се коцком у девет одсека (чл. 105. Устава)« Вичу: То, то и хоћемо. Господо, ко ће се поделити у одсеке, ко ће извршити тај законом одређени посао? Народна Скупштина. Ко је сад Народна Скупштина? То смо ми, господо. Ми имамо да извршимо поделу на одсеке. Па, дајте да је и извршимо, дела да као разложни људи извршимо тај посао слошки и договорно. Дајте да сваки запишемо име и презиме, или дајте ако хоћете своје *визит-карте* па ето списка, који је постао на начин најуреднији, на начин, који не може никоме од нас бити противан! (Смех у већине). Са свим је друга ствар са сваким оним списком, који би се пред нас изнео, а ми не бисмо знали, где је начињен, како је начињен, ко га је начинио. Таком списку у праву је сваки да замери, сваки може против таквог списка изјавити, да и он у џепу има неки други списак. Није ово, господо, тако тешка ствар, да се народни посланици не би могли о њој споразумети. Ја вас још једанпут молим, да овај посао изведемо у споразуму.

Министар унутрашњих дела Ст. Рибарац — Господо, и почетак и крај нашег рада скупштинског треба да буде примљен осећањем поштовања закона и Устава. Нама није овде до гунгуле него до стварнога и озбиљнога рада на који смо и позвани. Али кад господа, која су напустила скупштину, мисле да им њихово осећање законитости допушта да на првом кораку праве заплете и изазивају гунгулу и отежавају законити и правилан рад, онда вас молим да се заједнички побринемо да и у тој гунгули, коју господа из опозиције стварају, нађемо излаза да корисно послужимо земљи.

Останимо, господо, сваки на своме месту и будимо истрајни у одлучној и преданој служби Уставу и законитости у служби целокупним интересима. (Бурно: живео!).

Милутин Гарашанин — Мало пре вођена је дебата о томе, да се прозовемо и да водимо колико нас је на броју. Ми, напредњаци, ћутали смо и нисмо узимали удела. Сад, како је један знатан део посланика изашао из Скупштине, ја мислим, да је у реду и по закону да се пребројимо, да видимо има ли довољан број посланика и да ли можемо као скупштина радити. Молим вас, г. председниче, да одговорите јесте ли вољни да учините то? (Министар унутрашњих дела С. Рибарац — тражи реч).

Милутин Гарашанин — Молим вас г. министре, немојте сматрати за неко насртање на вас, али ја се објашњавам са г. председником и тражим да ми он одговори.

Мин. унутр. дела Ст. Рибарац — Ја сам позван и у праву, да и као посланик и као члан владе дам своје мишљење о питању, које сте изнели. Са таким истим правом, којим ви питате о овоме, ја могу да кажем има ли овде довољан број или не, и да ли га мора бити сада.

Милутин Гарашанин — Ја сам тражио обавештење од г. председника и још нисам расправио то питање с г. председником. Дакле молим г. председника, да ми одговори и да се то питање расправи.

Привремени председник Јов. Ђорђевић — Ја мислим, да нисам дужан дати лично појединим посланицима обавештења, док има још посланика, који траже реч и хоће о истој ствари да говоре.

Милутин Гарашанин — Г. Председниче, ја разумем да ви нећете да одгорорите на то питање и ако вам је дужност да на исто одговорите, и ја онда сматрам да ви онда отказујете да одговарате на то.

С тога дозволите ми само још једну реч.

Члан 110 Устава каже: да скупштина може решавати само, ако је у у њезиној седници више од половине целокупног уставом одређеног броја посланика. Ја сам сад, пошто се отказало да се пребројимо, пребројао све овде присутне посланике и нашао, да нема онолики број посланика, колики је Уставом прописан. И пошто је г. председник отказао да се прозовемо, те да се констатује да ли постоји Уставом одређени број посланика, то молим поштовану Скупштину да чује изјаву, коју ћемо дати ми напредњаци.

„По чл. 80 земаљ. Устава, Државни одбор утврдио је да целокупни број посланика за ову скупштинску периоду треба да буде 134.

По чл. 110 земаљ. Устава за решавање у скупштини треба да буде у њој *више од половине од целокупног Уставом одређеног броја посланика, треба дакле да их има 68 посланика.*

Тога броја на овом састанку нема, и Скупштина је у немогућности да свој рад отпочне, било би противно јасно изреченој наредби уставној.

Ми, који припадамо напредној страници у скупштини, сматрамо, да посланички мандат има вредности и снаге само онда, кад се у границама закона Устава креће; и да наше није да суделујемо у раду, који би на првом кораку лишио ову скупштинску периоду сваке уставне подлоге, нити да се нашим присуством учинимо учасници радње, која би стајала у опреци са Уставом земаљским и да примимо одговорност за њу. И са ових разлога част нам је изјавити: да се ми независно од наше воље налазимо спречени да се данас нашој посланичкој дужности одазовемо, и да за то са овога састанка одлазимо, изјављујући у исто време, да ћемо наша посланичка места заузети и нашој посланичкој дужности одговорити, чим се радови скупштине буду свели у границе, које је Устав земаљски положио".

(За овим г. г. Гарашанин и Ст. Новаковић изиђоше из скупштинске дворане). (Чује се: Е нема двогласаца!)

Минист. унутр. дела Ст. Рибарац — Верујући, да су уставна чуства г. Гарашанина јако развијена, ја имам само у прилог објашњењу питања, које је он покренуо, да изнесем неколико података.

Г. Гарашанин је у заблуди кад мисли, да је ово скупштина и да је потребно, да буде на овом састанку потребан број посланика за решавање. Скупштине још нема; скупштина постоји тек од онога часа, кад се конституише. Да вам наведем примере. Сви посланици могу и не доћи на овај састанак. Првог дана могу бити неки спречени болешћу или и не доћи из другог неког узрока, па зар то да задржи од посла и оне остале који су дошли? Зар би се могао задржати рад на овом предходном састанку и онда, кад би неки посланици послали само своја пуномоћства? Скупштина дакле почиње од онога дана, кад се изабере председништво, кад се конституише. Овај број посланика, који је остао овде, довољан је за рад по Уставу и закону и ја понављам: останимо овде и радимо искрено и одушевљено.

Привремени председник Јов.. Ђорђевић — Сад ћемо продужити поделу скупштине на секције

Г. Генчића секретара молим да извлачи листиће из кутије. (Чује се: прочитајте поново имена, која су раније извучена).

Секретар Ђ. Генчић — Мало пре извучена су ова имена:

за I секцију:

1. Мика Осман-Беговић
2. Панта Срећковић
3. Милутин Гарашанин
4. Михаило Павловић

Сад ћемо продужити извлачење (Бива)

5. Алекса Васић
6. Стеван Ивковић
7. Ђорђе Генчић
8. Сима Костић
9. Димитрије Карић
10. Живота Стокић
11. Јосиф Аризан
12. Тома Дрманић
13. Ђорђе Анђелковић
14. Јован Несторовић

за II секцију:

1. Раша Милошевић
2. Јованча Стојановић
3. Никодије Милетић
4. Јован Деличић
5. Стојан Рибарац
6. Лука Лазаревић
7. Никола А. Јовановић
8. Станојло Петровић
9. Мартинко Милојевић
10. Стеван Ристић
11. Пера Максимовић
12. Павле Крстић свеш.
13. Јован Авакумовић
14. Михаило Веселиновић

за III секцију:

1. Илија Стојановић
2. Јеврем Илић
3. Тодор Туцаковић
4. Никола Живадиновић
5. Јосиф Видаковић
6. Светолик Поповић
7. Стојан Новаковић
8. Петар Катић
9. Петар Николић
10. Аврам Бељић
11. Јанча Јовановић
12. Јован Ђорђевић
13. Сима Цветковић
14. Павле Ранковић

за IV секцију:

1. Ђорђе Томић
2. Раша Нинић
3. Стеван Ђурчић
4. Сава Грујић
5. Милош Јоксић
6. Стоиљко Стојановић
7. Милован Несторовић
8. Павле Солдатовић
9. Радисав Луковић
10. Димитрије Стојановић
11. Петар Икономовић
12. Тома Јовановић
13. Велимир Тодоровић
14. Мића Бранковић.

за V секцију:

1. Тане Ранчић
2. Анта Рајичић
3. Коста Младеновић
4. Филип Милојевић
5. Димитрије Стаменковић
6. Мита Вељић
7. Светозар Атанацковић
8. Владимир Арсенијевић
9. Алекса Ратарац
10. Ђока Брачинац
11. Драгутин Гођевац
12. Иван Станисављевић
13. Станко Петровић
14. Лука Ђуровић

за VI секцију:

1. Живан Живановић
2. Павле Крстић судија
3. Велизар Кундовић

4. Андра Николић
5. Милоје Барјактаровић
6. Драгутин Петровић
7. Димитрије Машић
8. Михаило Богатинчевић
9. Аврам Шокорац
10. Никола Пашић
11. Богдан Златић
12. Сава Илић
13. Жика-Живојин Микић
14. Сима Бимбић.

за VII секцију:

1. Милан Китановић
2. Цветко Јездић
3. Никола С. Николић
4. Милош Ђорђевић
5. Петар Таушановић
6. Арсеније Прокопијевић
7. Баља Стојановић
8. Лазар Секулић
9. Риста Поповић
10. Живојин Величковић
11. Стеван Миљковић
12. Благоје Божић
13. Атанасије Бабовић
14. Милан Мостић.

за VIII секцију:

1. Коста Таушановић
2. Добросав Ружић
3. Владимир Тадић
4. Станојло Вукчевић
5. Љуба Јоксимовић
6. Јован Николић
7. Павле Вуковић
8. Милан Ђурић
9. Вуча Николић
10. Арса Дреновац
11. Мата Максимовић
12. Димитрије Илићановић
13. Милош Богдановић
14. Михаило Поповић.

за IX секцију:

1. Димитрије Катић
2. Радисав Митровић
3. Марко Петровић
4. Јоца Ж. Јовановић
5. Максим Сретеновић
6. Милија Миловановић
7. Милован Миловановић
8. Тома Бојичић
9. Михаило Вујић
10. Митар Мићовић
11. Коста Таушановић.

Привремени председник Јов. Ђорђевић — Сад има свака секција да изабере по једног члана за верификациони одбор. За то дајем $^1/_4$ часа одмора. (Настаје одмор).

После одмора.

Привремени председник Јов. Ђорђевић — Господо, секције су се састале и свака је од њих сем VIII и IX изабрала по једног члана за верификациони одбор. Изволте чути њихова имена:

I секција изабрала је Ђорђа Генчића
II секција Станоја Петровића;
III секција Петра Николића;
IV секција Милована Несторовића;
V секција Драгутина Гођевца;
VI секција Димитрија Машића;
VII секција Лазу Секулића.
VIII и IX секција нису учествовале у избору.

Ја молим изабране чланове верификационог одбора да заузму своје место и да изаберу себи председника. (Чланови верификационог одбора заузеше своја места и конституисаше се).

Господо, верификациони одбор конституисао се и изабрао себи за председника г. Петра Николића а за секретара г. Ђ. Генчића.

Председник верификационог одбора Петар Николић — Господо, ја вам благодарим на поверењу, којим сте ме почаствовали.

На основу чл. 5. пословника позивам господу народне посланике, да предаду своја пуномоћства верификационом одбору. (Долазе посланици и предају пуномоћства). Господо, данашњу седницу закључујем а кад ће друга седница бити објавиће се.

Чланови верификационог одбора нека дођу сутра тачно у 9 часова пре пре подне да свој рад отпочну.

Састанак је трајао до $11^1/_2$ часова пре подне.

X. ДЕЛО

1.

Начелник ср. трнавског
Бр. 1957
28 Фебруара 1893 год.
Чачак.

Главном бирачком одбору за окр. руднички

Пет чланова тога одбора актом својим од данашњег доставили су полицијској власти, да г. Ђорђе Новаковић, председник тога одбора противно закону о изборима народних посланика доноси решења, по којима наређује понова изборе народних посланика и у оним општинама, у којима су избори на дан 25 т. м. извршени, и на тај начин узимајући туђу власт на себе, очевидно гази закон, јер је то право дато по закону само Народној Скупштини, молећи власт да заштити њихова права као чланова бирачког одбора.

На како је овакав рад дотичног председника и друге половине чланова тога одбора заиста противан чл. 84 закону о изборима народних посланика, то полицијска власт, примивши овај појав знању, а у цељи да би заштитила право и друге половине чланова тога одбора, *а уједно сачувала и законити резултат избора у овом округу, и на тај начин добили пуномоћија законити изабранци*, ставља се у положај и наређује том бирачком одбору, да с места свој даљи рад прекине, и сва акта изборна која се пред њим налазе преда потписаноме на даљи закони поступак.

старешина ср. трнавског,
Ђока С. Пантелић с. р.

Примљено двадесет осмог Фебруара 1893 године.
Саопштено је свима члановима овај акт среског начелника.
28. Фебруара 1893 г.
у Чачку

Председник
Ђ. С. Новаковић с. р.
Чланови:
Ј. Николић с. р.
П. К. Шолајић с. р.
Ран. Б. Тајсић с. р.
Пет. М. Николић с. р.
Вељко Митровић с. р.
Марко Ивановић с. р.
Миђа С. Шуљагић с. р.
Иван Стојшић с. р.
Срет. М. Гавровић с. р.

2.

Г. Министру Унутрашњих Дела

Београд

Дозволите да са маљином главног одбора издам пуномоћија посланицима. Може бити: радикала четири, либерала два, напредњака један. И онда се може осигурати и избор у Чачку писмо и упуство примио сам.

1 Марта 1893 г.
Чачак

НАЧЕЛ. ОКР. РУДНИЧКОГ,
Љ. Каменчић

3.

Господину Министру Унутрашњих Дела

Београд

Увера се није могла узети од чланова главног бирачког одбора, али су саслушати. Сви чланови што су тражили интервенцију власти, а са њима и председник суда Николић, сем једнога изјавили су да нису дали пуномоћство, а тај један Шуљагић није хтео да одговори на ово питање, дакле сигурно су радикали добили пуномоћство од пет чланова. Шуљагић је напредњак. Пера данас отишао ја ћу донети акта — сутра полазим.

21 Марта 1893 г.
Чачак

НАЧЕЛНИК ОКР. РУДНИЧКОГ
Љ. Каменчић

Начелнику окружном

Књажевац

Нађите са г. Живаном начина како можете да се што пре поништи. Могу се наћи неправилности у већини од трећине изборних општина.

27 Фебруара 1893 год.

МИНИСТАР
Рибарац

5.

Начелнику окружном

КЊАЖЕВАЦ.

Кажите Живану Живановићу. да тог округа целог поништи избор, иначе све пропало. Ви међу тим спремите се да му будете на услузи. Ово, ако немате ни једног посланика.

27 фебруара 1893 год.

МИНИСТАР,
Рибарац.

6.

Одвојено мишљење

Из свију напред наведених равлога, потписани смо мишљења: које по 89 чл. изб. закона изјављујемо:

а) да избори нису правилни,

б. И да се према оваквим изборима, дотичнима, на које би бројно пали гласови, не би требало издати пуномоћија, нити јављати у «Срп Новинама» о избору.

в. О свему овоме решиће коначно Народна Скупштина, којој се шаљу: овај записник и сви изборни акти.

28 фебруара 1893 год.
у Књажевцу.

Жив. Живановић,
ЧЛАН ДРЖ. САВЕТА.

7.

Господину министру унутрашњих дела

БЕОГРАД.

Молим да ли су књажевачки избори поништени, и дали ћу бити онамо и кад одређен, да би се могао спремати.

31 маја 1893 год.
Зајечар.

ОКРУЖНИ НАЧЕЛНИК,
А. Радуловић

8.

Господину министру унутрашњих дела

БЕОГРАД

За случај да ја будем одређен за Књажевац молим да се избегне штетно експериментисање са чиновницима но да се саслуша моје мишљење.

17 марта 1893 год.
Зајечар.

ОКРУЖНИ НАЧЕЛНИК
А. Радуловић

9.

Свима начелствима окружним

Сазнајем да су неки главни бирачки одбори намерни да наређују нове изборе у општинама, у којима нису председавали председници одређени државним одбором.

То би било противно закону, пошто се по чл. 84 могу наређивати у гласачким местима где избор са нереда или другога узрока нису свршени, а једино скупштини припада право на оцену питања, које они хоће да расправљају.

С тога ћете ви према овој појави заузети положај који ће обезбедити важност закону и бити на услузи оној мањини у главном бирачком одбору, која се руководи поштовањем закона, да ова сачува законити резултат избора и изда

пуномоћства законито изабраним посланицима. У томе случају и сва изборна акта треба обезбедити.

министар,
Ст. Д. Рибарац

10.

Господину Министру Унутрашњих дела

Београд

Сад овог часа одузета су акта изборна од главног бирачког одбора и одбор распуштен. Молим за упуство ко да прими од три четири општине непримљена акта.

28. Фебруара 1893
Чачак

нач. окр. рудничког,
Љ. Каменчић

11.

Свима окружним начелницима

Таково либерал, Чачак ужи избор. Гор. Милановац радикал. У округу један либерал, шест радикала.

27. Фебруара 1893. год.
Чачак

нач. окр. рудничког,
Љ. Каменчић

12.

Господину Министру Унутрашњих дела

Београд

Шкорић хоће, али Бајић и Миша ни пошто неће, да њих троје као мањина потпишу пуномоћства законитим посланицима без већине, која нам спори једног и хоће да прокламира Стојана Новаковића. — Молим одговорите ми телеграфом хоћу ли и у том случају одузети изборна акта од главног одбора и Вама донети или послати.

3|II 1893 год.

нач. окружни,
Коста Ст. Павловић

Јавите ми овога часа у колико је општина наређено ново гласање и по каквом основу, врши ли се гласање у општинама текеришкој и осталима, где су избори покварени због нереда; какав је тамо изглед.

На полеђини овог акта написано руком оптуженог Рибарца.

13.

Господину Министру Унутрашњих дела

Београд

Само сам наредио гласање за данас у општини текеришкој и коренитској, где нису избори 25. Фебр. извршени.

Ма какво гласање да испадне неће имати уплива на општи резултат. Но опет јавићу какво и тамо буде бројно стање.

3|III 1893
Шабац

НАЧЕЛ. ОКРУГА,
Павловић

14.

Начелнику окружном

Шабац

Ако већина у главном бирачком одбору хтедне одбити гласове из оних општина, у којима су избори свршени, а већина ипак против закона наређивала нове изборе и то би било штетно, онда нека мањина покуша да разлозима одврати већину од тога незаконитог пута. Ако би ови ипак остали при томе, мањина нека свој протест стави у записник. У том случају мањина ће потписати пуномоћија са већином само оним посланицима, који су изабрати на првом законитом гласању Пуномоћство Новаковићу не треба да потпише. А за свој рачун нека изда и потпише пуномоћство и ономе кандидату, кога би већина хтела противзаконо заменити.

Кажите Бајићу и Миши да би противно понашање њихово било неоправдано и да они немају од чега да страхују кад овако ураде.

писано руком оптуженог Рибарца.

15.

Министру Унутрашњих дела, господину Стојану Д. Рибарцу.

Суд шабачки позива председнике бирачких одбора из Јадра, Рађевине и Азбуковице по тужби Главног бирачког одбора, што су вратили председнике одређене Државним Одбором.

Ја држим, да је таква радња шабачког суда противна наређењима чл. 151. изборног закона и чл. 10. Устава, јер он није надлежан за извиђање, већ првостепени лознички суд.

За то сам капетанима наредио, да позиве задржи и људе не упућује амо за сада, а вас учтиво молим за упутство, сутра телеграфом, шта да се ради.

ВАШ ОДВЕК ПОШТУЈУЋИ ВАС,
Коста Ст. Павловић,
начелник окр. подрин.

Господине Министре,

Јавите шифром *свима* начелницима да кажу дотичним председницима да **не следују** позивима.

Шабац 16. Марта 1893. год.

1.

казн. 1878

Превод с мађарског

У име Његовог Величанства Краља Новосадски првостепени краљевски казнени судбени сто донео је у казненој ствари Андраша Сакача и Коломана Сакача, оптужених због крађе и набављања лажних сведока у ниже означеном месту и дана по саслушању државног тужиоца и завршетку јавне расправе ову

Пресуду:

Проглашавајући да су у притвору налазећи се оптужени *Андраш Сакач* 60. година стар хелветске вероисповести, ожењен, отац троје деце, гајтанџија, имања има, становник новосадски и **Коломан Сакач**, 23. год. стар, вере реформатске, нежењен, приватан слушалац права, без иметка, становник новосадски, криви због саучешћа у злочину крађе, извршене на штету Доминика Лерхера, зашта се осуђују сваки на по шест месеци тамнице, рачунајући од дана кад пресуда постане правомоћном. Дужни су уједно оштећеној странци накнадити 20. форинти штете и платити 4. форинта судска трошка заједнички, а трошкове за издржавање робова сносити сваки за себе. На против из недостатка доказа ослобођавају се од оптужбе због преваре подвођењем лажних сведока као и због крађе извршене на штету Јована Грчића и Алојза Цоцека.

Разлози:

Оптужени Андраш Сакач и Коломан Сакач у току данашњег коначног претреса признали су: да су од једног, њима непознатог човека купили свиње, које су биле својина Доменика Лерхера, и то 16. фебруара о. г., док међу тим из заклетвом потврђеног исказа оштећене странке и сведока Јосифа Галовића несумњиво излази, да су поменуте свиње, нестале 28. фебруара о. г. и тако ваља претпоставити, да су се речени оптуженици — својим тврђењем — трудили да прикрију трагове о куповини знано крадене стоке; — с тога дакле пошто у погледу истоветности у питању стојећих свиња, према исказу оштећене странке и сведока Јосифа Галовића, Кузмâна Брзака и Розалије Јаус сумње бити не може и пошто није прибављен никакав доказ о кривици саме крађе ваљало је прогласити поменуте оптуженике кривима због саучешћа у кривици крађе а исказе сведока Антопија Лауф и Ђорђа Ковача, пошто се налазе у потпуној противности са у току доказивања пуноправно доказаним фактима, одбацити, исказ Аполоније Лауф још и за то, што се она налази према оптуженима у службеном одношају.

У погледу набављања лажних сведока говори против оптужених сам исказ сведока Леополда Хорвата и та околност, што су оптужени признали, да је други оптуженик Коломан Сакач истом сведоку дао 2. форинта баш тада, кад је против њих због поменутих свиња казнена истрага поведена а пошто то не даје довољно доказа, да би се оптужени могли осудити, ваљало их је од оптужбе због преваре набављањем лажних сведока а исто тако и од оптужбе због злочина крађе извршене на штету Јована Грчића и Алојза Цоцека из недостатка доказа ослободити, пошто нема доказа о истоветности цигаља, које су нађене код оптужених, те према томе и заклетвом потврђено сведочанство против другог оптуженика сведока жандара Будимира као и околност што оптужени нису у стању да докажу, да су у питању стојеће цигље правим путем стекли а и сведочанство сведока Ђорђа Поповића могу послужити само јаки основи сумње.

При одређивању казне узето је у обзир као олакшавајућа околност добар предживот оптужених и дуже трајање истражног затвора, међу тим пак за отежавајућу околност се узело, што су оптужени због више злочина, сашта су и осуђени да претрне у пресуди одређен затвор од шест месеци, као и да накнаде штету, судске трошкове и трошкове за издржање робијаша.

Из седнице кр. судбеног стола држане у Новом Саду 2 Маја 1878 године.

Да је овај превод веран поднетом оригиналу, тврди од стране министарства иностраних дела

Бр. 7745
29. Јуна 1893 год.
Београд.

ЗА МИНИСТРА
НАЧЕЛНИК
М. Ђ. Миловановић с. р.

БРОЈ 333
КАЗН. 1877.

ПРЕВОД С МАЂАРСКОГ ОРИГИНАЛА.

У име Његовог Величанства Краља Ново-садски крал. судбени сто као казнени суд по саслушању државног тужиоца а у казненој ствари против Коломана Сакача, оптуженог због преваре у доле писати дан и тамо означеном месту овако је

решио:

Обуставља се даљи поступак у казненој ствари против Коломана Сакача, оптуженог због преваре услед тога што су пробе недовољне.

Разлози:

И ако је нађено, да је крштеница и рекрутациони лист, које је оптужени Коломан Сакач употребио приликом, кад је компетовао на место полицијског комесара у Митровици, фалсификован тиме што је радирањем година рођења од 1856 на 1850 исправљена, — и ако постоји основана сумња да фалсификоваље тога акта нико други није извршио него оптужени, јер их је он употребио и пошто другом није било у интересу да их фалсификује, — и ако је даље тврђење, које је оптужени у своју одбрану изнео, као да има много непријатеља и да су ови фалсификат могли извршити из освете, а за поткрепљење тог тврђења позвао се на Кедецког, писара у Митровици, пред којим се митровачки срески начелник Чудић изјаснио, да ће све учинити, да оптуженога уклони с места полицијског комесара — побивено од стране Кедецког. Ипак, пошто оптужени одлучно пориче, да је он извршио фалсификат на актима, која су у питању, а супрот том његовом одлучном одрицању у опште нема никакве директне пробе, а против њега постојећи основи сумње поред досадашњег доброг владања његовог не пружају наде, да би оптужени приликом коначног претреса могао бити осуђен, морало се наредити, да се даљи поступак услед недовољних доказа обустави.

Из седнице крал. судбеног стола држане у Новом Саду 23. Фебруара 1877. г.

(М. П.)

Стеван Лобмајер с. р.
ПРЕДСЕДНИК СУДА
Шандор Хорват с. р.
ДЕЛОВОЂА

Да је овај превод веран поднетом оригиналу тврди од стране министарства иностраних дела.

ЗА МИНИСТРА НАЧАЛНИК,
Др. М. Ђ. Миловановић с. р.

Бр. 7745.
29. Јула 1893 год.
БЕОГРАД.

Конзисторији епархије београдске

По благослову његовог Високопреосвештенства ја сам 30 овог месеца привео из калвинске у нашу православну веру Каломана Сакача, практинканта управе вароши Београда, пошто сам га претходно обучио у главним догматима наше свете вере. Коломан је рођен 1856 год. у Новом Саду од оца Андрије Сакача трговца и матере Ане. Кум је Коломану био Војин Радуловић, трговац овдашњи, који је дао име свом духовном чеду Александар.

Извештај о овом присаједињавању подносим конзисторији ради уписа у дотични протокол.

Бр. 750.
31. августа 1878. г.
У БЕОГРАДУ

ПРОТОЈЕРЕЈ БЕОГРАДСКИ,
Новица Лазаревић С. Р.

примљено 1. Септембра 1878. год.

Бр. 3754.

Решење:

Присаједињавање ово завести у надлежни протокол
4. септембра 1878. г.
БЕОГРАД.

ЧЛАНОВИ:
С. Петровић С. Р.
Ив. Јевтић С. Р.

СЕКРЕТАР
Атан. Георгијевић С. Р.

Конзисторији епарх. београдске

30. Августа ове године прешао сам у православну веру, па пошто то морам крштеницом доказати *молим да ми се изда још данас крштеница.*

Рођен сам 1856. године 8. Септембра очино име је Андрија Сакач, а материно Ана; при преласку у православну веру био ми је кум Војин Радуловић, овд.

Молим конзисторију да ми крштеницу *што пре изда* и управи варошкој пошље, пошто се иста мора послати г. министру.

5. септембра 1878 г.
У БЕОГРАДУ.

с особитим поштовањем,
Александар Сакач — Радуловић од прежде
Коломан Сакач С. Р.

пр. 5. Августа 1878 год.

Бр. 3804.

(Решено)
Издати му крштеницу
6. септембра 1878 г.
БЕОГРАД.

ЧЛАНОВИ:
С. Петровић С. Р.
Ив. Н. Јевтовић С. Р.

2.

Господину Министру правде.

Према препису Г. Министра од 24 Априла тек. год. № 3479 првостепени суд смедеревски подноси следећи извештај:

1, По закону о изборима народних посланика има при овом суду, а на раду код иследног судије, свега *четири предмета кривична* и то *због неиздавања бирачких карата за минуле изборе од 25 фебруара тек. год;*

2, По свима овим предметима подигнуте су тужбе од приватних лица од 8—10 Фебруара ове год;

3, По свима су одмах по пријему послати позиви за оптужене и сведоке, али до 2 Априла тек. год. ни по једном предмету, осим по кривици бивших часника општине Крњевске, нису сљедовала позвана лица нити рецеписи о предаји позива враћени, ма да је иследни судија многобројно пута тражио од срески власти рецеписе и чинио питања шта је урађено са позивима. Тек од 2 Априла тек. год. сазнало се, да су позиви изгубљени и да нису дотичнима ни предавати, услед чега су нови позиви послати и према овима су по два предмета, и то по кривици бивших часника општине Азањске и паланачке, испитани и сведоци и оптужени. Према овом, по предметима кривице бивших часника општине крњевске, азањске и паланачке само се чека на уверење о владању оптужених, па да иследни судија тужбу подигне и ова три предмета суду преда. А по кривици бившег председника општине Лозовичке, Николе Николића, није још извршено ислеђење, јер ни он ни сведоци нису ни до данас позиву Суда следовали, у чему је кривица полициске власти, јер је иследни Судија чинио све и сва, да се ислеђење што пре изврши, но и по овом предмету свршиће се ислеђење ускоро, јер су по ново позиви за потребна лица послати.

№ 6295
28 Априла 1893 год.
Смедерево
№ 1382

ПРЕДСЕДНИК СУДА
Таса Николајевић с. р.

3.

Господину Министру Правде

Београд

Према депеши г. министра од јучерашњег под Бр. 6400 шабачки првостепени суд учтиво подноси свој извештај:

Председници општина:

каменичке, змињачке, велико-бошњачке, свилеувске, враштанске звати су наредбом од 10. Марта преко срески начелника одмах, а престали су суду и то каменички и велико-бошњачки 3. Јуна, а враштански 15., змијњачки 23, свилеувски 31. Марта. Председници општина: текеришке, бањевачке, бело-црквanske и чокешинске такође наредбом од 11. марта преко срески Начелника звати су за одмах, престали су суду и то: Бањевски и Бело-црквански 14., Текеришки 29. и Чокешински 30 априла.

За узрок закашњења на испиту иследник их није испитивао.

Акта за великоречку општину послата су 17. Јуна а за љубовићанску 30. маја лозничком првостепеном суду по тражењу оптужених као надлежном.

№ 11466.
12. Јула 1893. год.

ДЕЖУРНИ СУДИЈА
М. Л. Деспотовић

4.

ТЕЛЕГРАМ ИЗ ЧАЧКА.

21. — III. — 1893. год.

Господину министру унутрашњих дела

БЕОГРАД.

По депеши од 11. тек. мес. ПБр. 2907. Начелству је част поднети г. Министру тражени извештај у следећем:

I. Од 9. Августа пр. год. па до 11. тек. мес. кажњено је у овоме округу и то: 1) За опорочавање власти 105 лица. 2) За цепање владиног програма 9 лица. 3) За недолазак на позив власти 69 лица. 4) За недолазак на збор ради обнародовања владиног програма 23 лица. 5) За неупис млађих 34 лица. 6) За нечистоћу по авлијама 4 лица. 7) За продају нечисти воштаних свећа 1 лице. 8) За претње 6 лица. 9) За увреду појединих лица 20 лица. 10) За кријумчарење 1 лице.

По овим је делима поништено 48 пресуда. Помиловање добило 1 лице, а рест све у снази остало.

II. За лабаво купљење порезе кажњено је 63 кмета. Од ових је једна пресуда поништена а 62 остале у снази.

III. 1) За против стајања власти окривљено је 65 лица. 2) За увреду Намесништва и владе 6 лица.

За једно лице дато је одобрење по § 91. кривичног закона а остала су дела на ислеђењу.

3) За велеиздају окривљено је 82 лица.

4) За издавање лажних исправа 9 лица.

5) За кријумчарење дувана, соли и осталих трошаринских предмета 1 лице.

6) За против законо лишење слободе 2 лица.

7) За утају државне порезе окривљено је 11 кметова. Са овим је оштећена државна каса са 8192·44 дин. а општинска са 2241·63 дин.

Општински избора извршено је 70, од којих је уништено 17, а остало у снази 53.

СВПБр. 2907. т. г.

НАЧЕЛНИК ОКРУЖНИ,
Љ. Каменчић.

Бр. 1169.

5.

Г. Министру унутрашњих дела

БЕОГРАД

Према претпису г. Министра од 11 тек. месеца ПБ 2907. Начество му подноси учтиво следеће извешће:

Од Августа до данас кажњено је: I. за опорочавање власти 36., II. за цепање владиног програма 1. III. за недолазак на позив власти 59. IV. за недолазак на збор ради обнародовања владиног програма 1. V. за неупис млађих 26. VI за нечистоћу по авлијама 18. VII. за продају нечистих свећа, није нико кажњен. VIII. за претњу, 10. IX. за увреду појединих лица 26., X. за криумчарење, 2. По овим делима поништено је 16 пресуда, четворица добили помиловање, остале одобрене. XI. за небрижљиво купљење порезе 64. Све одобрено. XII за противстајање власти 51 све на раду. XIII. за увреду намесништва и владе 8 шест на раду једна одобрена а по једном делу прекинута истрага. XIV. за велеиздају 2. обе на раду. XV за издавање лажних исправа 23—15 на раду 8. поништено. XVI. за кријумчарење дувана 56., један 15 извршених, 40 неизвршени XVII за противзаконо лишење слободе, 9., једна поништена, две одобрене, шест на раду, XVIII за утају државног пореза и општинских прireза 12, од којих је једно дело одобрено, једно поништено, 9. на раду, а по једном је делу недостатак попуњен.

По горњем делу државна каса општећена је са 830.30 а општинска са 1657 дин. 56 пара. XIX избора било је свега 105. од којих је 75 одобрено а 30 поништено. Решења послата су данашњом поштом.

Бр. 910.

23. Марта 1893 год.

Пожаревац

НАЧЕЛНИК ОКР.
Свет. Р. Бркић.

6.

ТЕЛЕГРАМ ИЗ ЋУПРИЈЕ.

20. МАРТА 1893. ГОД

Господину министру унутрашњих дела

БЕОГРАД.

Према наредби од 11. ов. месеца ПБр. 2907. част ми је поднети г. министру извештај у следећем:

I. Од 9. Августа прошле године до данас кажњено је

1. За опорочавање власти 31 лице.
2. За недолазак на позив 58 лица.
3. За неупис млађих 39 лица.
4. За нечистоћу по авлијама 19 лица.
5. За претње 5 лица.
6. За увреду појединих лица 12.
7. За кријумчарење 3 лица, две пресуде одобрене, једна поништена.

II. За небрежљиво купљење порезе кажњено је 66 кмета, а један по две пресуде за неизвршење решења школског одбора.

III. Окривљено је:

1. За против стајања власти 111 лица.
2. За увреду Намесништва 11 лица, за два дато одобрење, за једног тражено, а за 8 није још тражено.
3. За велеиздају 1 лице.
4. За издавање лажних исправа 17 лица.
5. За против законо лишење слободе 21 лице.
6. За утају државне порезе и прireза 4 лица. Од једног општећена државна каса са 7951·90 дин., а тројица су измирили утајени новац, и двојица за утају општинског прireза. Решења су одобрена.

Избора општинских од 9. Августа до данас извршено је у 76 општина, 6 поништени а остали одобрени.

Бр. 940.

СТАРЕШИНА ОКРУГА,
Драгутиновић.

7.

МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ДЕЛА

ПБр. 10.206

22. ЈУЛА 1893. ГОД.

У БЕОГРАДУ.

Скупштинском истражном одбору

По захтеву одбора од 15. т. м. Бр. 85 част ми је послати му на употребу под ·|. извод са извештајима окружних начелстава о издатој дијурни чиновницима и служитељима

полицискim, за путовање по срезу и округу ради читања „програма“ либералне владе у колико се о том могло сазнати рачун по записцима у званичној књизи партијалнику.

Министар
унутрашњих дела
Свет. Милосављевић

ИЗВОД

ДИЈУРНЕ ИЗДАТЕ ЧИНОВНИЦИМА И СЛУЖИТЕЉИМА ПОЛИЦИСКИХ ВЛАСТИ ПРИЛИКОМ ЧИТАЊА ПРОГРАМА ЛИБЕРАЛНЕ ВЛАДЕ.

I. Округ ваљевски

1	у срезу подринском	126.00	
2	„ „ колубарском	145.00	271.00

II. Округ Врањски

Нема излазака под именом читања програма већ под другим, као: поверљивим писмом, ради нужног наређења и т. д.

III. Округ крагујевачки

1	у срезу крагујевачком	57.00	
2	„ „ лепеничком	87.00	
3	„ „ јасеничком	111,00	
4	„ „ гружанском	78.00	333.00

IV. Округ крајински

Под именом читања програма нема бележених излазака.

V. Округ моравски

1	у срезу параћинском	193.00	
2	„ „ ресавском	6.00	
3	„ „ темнићском	78.00	277.00

VI. Округ пиротски

1 у срезу белопаланачком 108.00

У осталим срезовима нема излазака под тим именом већ под другим, а програм је читан

VII. Округ крушевачки

1	у срезу трстеничком	48.00	
2	„ „ моравском	86.00	
3	„ „ жупском	57.00	191.00

VIII. Округ подрински

1	у срезу мачванском	70.50	
а сем тога бележени су изласци под изменом „поверљивим послом“			
2	у срезу азбуковачком за излазак у општину Д. Буковичку, а у остале општине под другим видом	6.00	
У осталим срезовима под видом поверљивим послом			76.50

IX. Округ подунавски

1	у срезу врачарском	99.00	
2	„ „ колубарском	37.00	136.50

У осталим срезовима нема под тим именом већ под другим.

X. Округ пожаревачки	556.50
XI. Округ руднички	534.00

XII. Округ тимочки

Нема заведених излазака под именом читања програма већ под другим видом.

XIII. Округ топлички

1	Начелство окружно	135.00	
2	у срезу добричком	54.00	
3	„ „ нишком	21.00	
4	„ „ косаничком	67.00	277.00

XIV. Округ ужички

1	у срезу црногорском	54.00	
2	„ „ пожешком	121.00	
3	„ „ моравском	58.00	
4	„ „ рачанском	15.00	249.00

У осталим срезовима бележени су изласци под другим именом.

XV. Округ црноречки

1 у срезу бољевачком 255.00

2 у срезу зајечарском не зна се, јер је партијални списак употребљен и за ово дело окривљен је Коста Младеновић, бив. писар, који је побегао.

Свега: 3,265.00

Прилажу се сва извешћа начелства, на основу којих је овај извод начињен.

КПБр. 10,206
24 јула 1893 год.
Београд

По наредби
Министра унтр. дела
Благајник,
В. Сарајевчић

8.

Начелнику окружном

Пожаревац.

Јесу ли 25 банки за агитацију, или не.

Начелник срески,
Благ. Кулић
15 — II — 1893. г.

Шифра из Лознице

9.

Начелнику окружном

Шабац.

Хоћу ли добити ону суму новаца. Потребно је.

Срески начелник,
В. Митровић

10.

Краљев. Српско
министарство унутр. дела
ПБр. 10.700
30 јула 1893 год.
У Београду.

Истражном скупштинском одбору

Част ми је истражни скупштински одбор известити, да је речник шифара, с којима се служи министар унутрашњих дела у својој поверљивој преписци с начелницима окружним, по сазнању од чиновника министарства унутрашњих дела израђен за време министровања г. Николе Христића 1888 године и да су се од тог доба њиме служили сви бив. министри унутрашњих дела па и г. Стојан Рибарац . Тим се речником служи и садашњи министар унутрашњих дела.

Срески речник израђен је много раније, и њиме су се служили сви министри унутрашњих дела.

Овакав исти одговор послат је истражном скупштинском одбору и 18 јула т. г. под П.Н 9991 на његово писмо од 18 јула т. г. Бр. 127.

Министар унутрашњих дела,
Св. Милосављевић с. р.

11

ЗАКОН

О установљењу нових државних монопола на: жигице, петролеум, артију за цигарете и алкохол.

Члан 1.

Држава има искључиво право да увози, прерађује, или сама израђује и продаје на велико, одређујући цене код појединих артикала и за детаљну продају, ове артикле: петролеум, жигице, хартију за цигарете и алкохол који се добија од скробних материја и меласе.

Члан 2.

Право прераде и продаје монополисаних предмета држава ће почети да врши за сваки поједини од именованих предмета у време, кад све припреме за потпуно вршење тога права буду са свим готове.

Право увоза свих монополисаних артикала почиње држава вршити чим овај закон у живот ступи. Док држава не изведе све претходне припреме за своју производњу алкохола и жигица, она ће набављати те предмете и продајну цену одређивати им по цени коштања, додајући тој цени монополску таксу.

Од произвођача алкохола и жигица, који се затеку са својим радњама кад овај закон ступи у живот, држава ће у равној мери наплаћивати монополску таксу на цео производ оставивши право продаје самим произвођачима.

Држава може производе ових произвођача и откупити, ако производ и по квалитету и по цени не би државу стао више, но што га иначе набавити може.

Члан 3.

Никоме у земљи није дозвољено производити алкохол из скробних материја и меласе, ма које јачине, нити је дозвољено такав алкохол са стране увозити.

За домаће произвођаче оваког алкохола, које овај закон затече, вреде одредбе чл. 2.

Члан 4.

Сваки који се ухвати, да предмете именоване у члану 1 овога закона увози са стране или купује од другога у велико, а не од државе, или тајно прерађује, сматра се као крijумчар и казни по одредбама овога закона. Изузетак за продају у смислу чл. 2 дозвољен је само за домаће произвођаче алкохола из скробних материја и меласе и жигица, чија се производња, по одредбама овога закона ставља под државни надзор онога дана, кад овај закон ступи у живот.

Члан 5.

Држава ће објавити где се, и од којих приватних произвођача, могу набављати монополисани артикли.

Члан 6.

Ово право монопола на петролеум, алкохол од скробних материја и мелассе, жигице и хартију за цигарете, држава врши преко управе монопола дувана и соли, која ће од дана, кад овај закон у живот ступи, имати назив:

„Управа државних монопола."

Управа државних монопола стоји под министарством финансија.

Члан 7.

На управу државних монопола преноси се и радња и штампање свих врста монополисане хартије, поштанских, таксених и крчмаринских марака.

Продају монополисане хартије вршиће управа државних монопола, а за марке само ће руководити израдом, и израђене предаваће по требовањима дотичним министарствима и задужити их пуном ценом издатих марака.

Члан 8.

Управа државних монопола вршиће све послове по овом закону на истој трговинско-економној основи, на којој се сада воде и послови монопола дувана и соли.

Члан 9.

У року од месец дана, рачунећи од дана кад овај закон у живот ступи, управа државних монопола извршиће попис свих монополисаних предмета у земљи и за тим одредиће рок до кога се времена имају ти монополисани предмети распродати.

Члан 10.

За откуп монополисаних предмета (ако би то потребно било — чл. 2.) машина, алата или нарочите фабричке зграде, ако такве постоје искључиво за производњу монополисаних предмета, установљава се нарочита државна комисија. Њу састављају: управник државних монопола, један члан главне контроле, који се поставља указом Краљевим на предлог председника министарског савета, шеф администрације државних монопола, који је и деловођа ове комисије, и још шест лица, која се постављају Краљевским указом на предлог министра финансија.

Овако састављена државна комисија има право зарад обавештења позвати у своје седнице стручна лица за поједина питања.

Државној комисији председава и сазива је у седнице управник државних монопола, а рад је државне комисије пуноважан кад има шест чланова.

Члан 11.

Ова овако састављена државна комисија има извести привремену организацију ново-заведених монопола и осталих послова, који по одредбама овога закона прелазе у делокруг управе државних монопола.

Она ће министру финансија подносити предлоге о свему што је потребно за правилан рад новога делокруга управе државних монопола. Министар финансија објављиваће у службеном делу „Српских Новина" правилнике за вршење свих послова.

Члан 12.

Чланови државне комисије, осим чиновника управе монопола, имају награде за сваку седницу, којој су присуствовали, или у опште за какав комисијски рад по десет динара.

Члан 13.

На предлог државне комисије министар финансија објављује у «Српским Новинама« да управа државних монопола почиње вршити право монополско за поједине предмете са свим или од чести.

Члан 14.

На предлог државне комисије одредиће министар финансија од појединих предмета најмању количину, коју ће непосредно продавати управа државних монопола. Он ће одређивати и проценат купцима према купљеној већој количини ових предмета.

Продајну државну цену одредиће:

1., куповна државна цена сваког артикла;

2., монополска такса, која мора бити најмање толика, колика је била: а. досадашња царина, б. обртни порез,

Овај затвор не може бити већи од једне године дана (види члан 22 овог закона).

Све кријумчарске кривице застаревају за три године.

Члан 22.

Штампар, који се ухвати да штампа монополисане формуларе и хартије, или о би се ухватио да израђује такне, поштанске, крчмаринске и у опте све друге монополисане марке, зни се по кривичном закону (глава II § 145 и 146.)

Члан 23.

За извршење овог закона поставља се потребно особље Краљевским указом на предлог министра финансија. Потребно неуказно особље поставља министар финансија или управа државних монопола такође у смислу одредаба закона о монополу дувана.

Члан 24.

При заснивању ових монопола издаци ће се привремено покрити приходом монопола дувана и соли.

Готовина, потребна за годишњу потрошњу монополисаних предмета, по цени њихова коштања, саставља обртни капитал. Овај ће се основати из прихода нових монопола.

Члан 25.

Управа државних монопола дужна је на основу стеченог искуства и рада државне комисије даље организовање нових монопола, да спреми све измене потребне у закону о монополу дувана и законске пројекте за све монополисане предмете, обухваћене овим законом. Ове законске предлоге министар финансија поднети на решење Народној Скупштини у току првога редовног сазива.

Члан 26.

Закон овај ступа у живот трећега дана од дана обнародовања његова у службеним „Српским Новинама“ а тада престају важити:

Закон о маркама поштанским за писма и новине од 31 октобра 1866 год. у колико се он мења овим законом, и закон о монополу државне штампарије на извесне монополисане хартије од 22 јуна 1882 од. по што се вршење тога закона преноси на управу државних монопола.

Уједно се овим законом укидају тачке 26, 27 и 118 у закону о општој царинској тарифи од 10 јуна ове год. и сва законска наређења која би овом закону противна била.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА БЕОГРАД